ROČNÍK XIII. ŘÍJEN 1896—97. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

Národní píseň, tato velezajímavá stránka a předůležitá činitelka života národního, již ode dávna obracela k sobě zraky některých předních mužů jako Čelakovského, Kollára, Erbena, Sušila, Bartoše a jiných. Činnosť jejich hlavně k tomu směřovala, aby se písně posbíraly a paměti zachovaly.

Ačkoli práce ta ještě není skončena, buďto že posavad se nacházejí starší nedoběrky nebo že posud nepřestal lid roditi perly písně národní, přece již může nastávati též práce jiná, rovněž zajímavá a důležitá, totiž aby látka v takové hojnosti a rozmanitosti nastřádaná také se všech stran se ohledávala, prozkoumávala a oceňovala.

Ze mnoha otázek, které se tu namítají, nad jiné důležitou a choulostivou se vidí otázka, kterak ty písně se rodily? Některé hlavní zorné body už sice stanovili Čelakovský, Erben a Bartoš, avšak na otázku, »*jak vznikala národní píseň*«, posud nikdo z plna a přímo zraku neupřel.

Lidová dílna na národní písně má tolik zvláštností, drobných rozmanitostí a tajemných záhad, že bude potřeba mnoha pozorovatelů, než se všecko prohlédne jen poněkud zevrubně. A v tom jest, kromě lásky ku věci, už také obsažena příčina a oprávněnosť tohoto článku.

Ukázky písniček uváděné na doklad a výklad pocházejí sice z celé oblasti písně národní, z Čech, z Moravy a Slovenska, přece však většinou a po přednosti ze Slovenska, ne snad jako by nebylo alespoň sem tam některé podobné také v Čechách a na Moravě, nýbrž hlavně proto, že slovenské zachovaly původnější ráz a již svým slovem jsou zajímavějšími jmenovitě po Čechách. Snad to bude stati spíše na přednosť nežli na závadu.

I.

V jaké bývaly písně cti a lásce.

Ze zpěvnosť lidu slovanského náleží mezi přední jeho pěkné a dobré vlastnosti, uznávali mužové i jiných národností, dokud zachovali ke slovanskému sousedovi šlechetné srdce přejnosti a nepozírali naň zkaleným zrakem plemenného záští.

Tak třeba praví K. Ch. sv. p. *Lützow:* »Že Slované tak snadno v cizině pevně se usazují, vysvětluje se leckterou jejich milou vlastností, hlavně vlohami ku zpěvu a hudbě, které je neustále sprovázejí.« — J. šl. *Csaplovics:* »Na Turčansku a v okolí je pravý zpěv lidový doma. Pěknější polovice lidu chodí na pole nejinak švarně a čistě než jak do kostela. Za netržitého zpěvu a čtveračení pilně se pracuje.« — A jen ještě Jak. *Glatz* píše: »Neobyčejná záliba ve zpěvu je přední a krásnou vlastností Slovanů. Až radosť se procházeti polem ve žně. Všecko si prozpěvuje. Ženu slovanskou málokdy zastati němou — buď hovárá nebo zpívá. V německých osadách, kde jsou slovanské služky, vracejí se ráno z trávy obyčejně spolu a vždy se zpěvem. Slované mají po této stránce rozhodnou přednosť před Němci.«

Slovenka byla si vědoma této své přednosti:

Kde Slovenka tam zpěv,
kde Maďarka tam hněv,
kde Němkyňa tam je faleš,
kde Ciganka tam je krádež. (Kol. I. 63.)

Jiné, snad dělnice na vinobraní v Tokaji, popřály by trochu toho zpěvného štěstí Maďarům, ale jen něco za něco:

Maďari, Maďari, čo zpievat neznáte?
My vás naučíme, čo nám za to dáte?
Dáme vám my, dáme, tri okovy vína,
bude toho roku dobrá tokajčina. (Kol. 62.)

Ba kterási nad jiné čiprná, myslím dobrá zpěvulka, stará se:

Bože muoj, diovčence, čožeby z nás bolo,
keby tých pesničeк na svetě nebolo?
Veru bysme boli sťa ti Handerburci,
čo nikdy nezpievá, trebas bývá v Turci. (Kol. 62.)

Lid dobře cítil, čím je mu píseň, a pochvaloval si svou lásku ku zpěvu, ani myslím ne tak proto, že by se nad jiné vynášel, jako spíše snad aby si štěstí své uvědomoval.

Zajímavo je pozorovati, že lid ze samé lásky ku zpěvu *zpíval o zpěvu a skládal písně o písničkách.* Nemáme po ruce sbírky Slovanských písní národních, již koncem první čtvrti tohoto století vydal Fr. L. Čelakovský, ale netroufáme, že by v Čechách bylo do té doby co z toho se dochovalo, ač ovšem bylo-li tam kdy cos takového, na Moravě zachytly se již jen skrovné zmínky, a to jen jak ozvěnou odjinud, ale na Slovensku až do let třicátých, kdy Jan Kollár vydal první díl »Zpievanek«, nahledalo se takových písní ještě v hojné síle.

Lid přemýšlel, odkud přece vzaly se ty milé písničky? Že byly tak pěkné a bylo jich tolik, mohly pocházeti jen z místa krásného a vzácného, buďto tedy že padly ze samého nebe jako třpytné hvěz-

dičky, chladná rosička a sytný déšť, neb aspoň že jako pestré a voňavé kvítí vyrostly v háji:

Zpievanky, zpievanky, kde ste sa vy vzaly,
či ste z neba padly, či ste rástly v háji?
Z neba sme nepadly, v háji sme nerástly,
ale nás mládenci a dievčence našly. (Kol. 59.)

Už ta drobotina si zpívala:

Háju! haju! haju! na hore kalinka,
už si zpievám, už sa točím, ešte som malinká. (Kol. 59.)

Když děvčisko dorostlo jakýchsi let, už aby krom všelijaké práce umělo i zpívati:

Bars som ešte mladá, muožem hrdá býti,
jako velké dievky viem všecko robiti.
Súdsedova Dora, vrstovnica moja,
ešte ani nevie, ako krávy dojá.
Já už viem plátno tkať, ai múku osievať,
ai žať, ai tancuvať, ai pekne si zpievať. (Kol. 59.)

Jako tráva netratí zelenosti, tak ani dívka nebývala bez veselého zpěvu:

Spievaj si, dievčátko, netraťveselosti,
ako si netratí tráva zelenosti. (Spevy I.)

Se zpěvem chodil šohaj za milou:

Zazpievaj slavíčku v zelenom hájíčku,
a já si zazpievám k milej po chodníčku. (Kol. 166.)

a poznával ji po zpěvu:

Čie to dievča, čie to na tom vršku zpievá?
Moja frajerečka na pierečko zbierá. (Kol. 59.)

a ona jeho:

Chodí šuhaj po ulici pekně si zpievá,
švarné děvče pod oblokom jeho počúvá.
»Vyndi matko predo dvere, shováraj sa s ním,
až si izbu a i pitvor pekně vyčistím.« (Kol. 60.)

Po zpěvu se také posuzovala dospělosť dívčina; dokud neuměla dobře zpívati, ani ještě se nehodila na vdaj:

Keď počíná dievče po poli krákoriť,
muožeš mu, mamička, periny hotoviť.
Keď počíná dievče po poli zpievati,
muožeš mu, mamička, čepce vyšívati. (Kol. 59.)

Třebas nebylo jiné vůle a svobody, jen když aspoň si člověk mohl zazpívati:

Hostinské děvčáta, malú vůlu máte,
to je vaša vůla, co si zazpíváte. (Suš. 555.)

Dobře je nazpívati se za mlada:

Zazpievaj si dievča, kým si na slobodě,
kým ťa neulapiá, jak rybku vo vodě.

Rybička sa muože navrátit do vody,
ale nie dievčátko do svojej slobody. (Kol. 59.)

Ne snad jako by později už docela bylo po zpěvě, ale nejlépe se přece zpívá za svobodna:

Smutně slávik zpievá v klietce ulapený,
keď sa rozpomenie na hájik zelený:
veru si i já tak nevesele zpievám,
keď sa na predešlé časy rozpomínám. (Kol. 62.)

Ovšem napřed práce, potom zpěv:

Prídi ty, šuhajko, ráno k nám,
uvidíš, čo ja to robievám:
ja ráno vstávam, krávy napájam,
ovečky na pole vyháňam.

A keď si tu prácu vykonám,
potom si vesele zaspievam,
a pri tom speve, ako pri práci,
zavše len na teba myslievam.
(Slov. sp.)

Jiná však nezpívala jen, když bylo kdy, ale i při všeliké práci. Třeba na bělidlech:

Dobre je mně bieliť, preto si ai zpievám,
šuhaj vodu nosí, já plátno polievám. (Kol. 312.)

Nebo šuhaj když vozil z lesa:

Už moj milý z lesa ide,
malované drevo veze;
zpívá sobe na vozíčku:
»Mám já šumnú frajerečku«. (Kol. 60.)

Žně se vítaly zpěvem:

Žatva, milá žatva, vítaj s novým chlebom,
už budeme zpievať tam pod holým nebom. (Kol. 60.)

Na práci chodilo se raději za menší mzdu, jen když se smělo zpívati:

Radčej máme pána, ktorý meněj platí,
len nech nám dovolí slobodně zpievati. (Kol. 60.)

I na robotě chodila práce lépe od ruky, když se zpívalo:

Robota, robota, na celý den jej mám:
nechce sa mi robiť, ak pri tom nezpievám. (Kol. 59.)

I ptačí zpěv dodával síly:

Zazpívaj slavíčku na zeleném stromu,
už nesem trávičku mojej krave domů.
Ked já tebe sluchám, radosný zpeváčku,
hned vecej sily mám k tomuto bremiačku. (Kol. 298.)

Nejlépe se dařil zpěv na poli nedaleko domova; v širém poli nebývalo tak do zpěvu:

Zpievaj diovča, zpievaj, budem ťa počúvať,
ak sa mi zapáčíš, budem k vám chodievať.
»Zpievala bych hlasom, nie som v poli našom,
pole je pešťanskuo, dievča je turčanskuo.« (Kol. 61.)

Jiná dívka, ani nevědouc, dozpívala se milého:

Prvším razem sem tě viděl,
dy's do pola hnala,
hneď si se mi ulibila,
žes pěkně zpivala. (Suš. 373.)

Ani ve smutku a zármutku Slovenka nebývala beze zpěvu; buď aby zatajila žal:

Zpievám si já, zpievám, veselá se byt zdám,
žáden člověk nevie, jaký žial v srdci mám.
Zpievám si já, zpievám, slzami polievám,
mokré sú chodníčky, kadě já chodievám.
Usta mi žartujú, oči sa mi smejú,
ale sa mi v srdci horké slzy lejú. (Kol. 60.)

Neb aby zapomněla hoře:

Keď si já i zpievám, predca plakat musím,
jak náhle si v srdci na milého myslím.
Usta mi zpievajú, oči sa mi smejú,
ale od srdečka slzy sa mi lejú.
Nie preto si zpievám, by(ch) veselá bola,
ale preto zpievám, by(ch) žiale zabola. (Kol. 61.)

Někdy také šuhaj zpíval, třebas mu nebylo do zpěvu:

Na koníčka sedal, milá vodu brala,
ja som si zazpieval, ona zaplakala.
Na koníčka sedal, pekne odpytoval:
»Odpusť mi, má milá, v čom som ťa rozhneval.
Odpusť že mi, odpusť, aspoň tje dve slova,
čo som ti povedau, keď sme šli z kostola.« (Kol. 62.)

Nebo vybízel milou, aby zpívala a jej rozveselila:

Zpívaj si, děvečko, rozveseluj pole,
rozveseluj pole, ai srdenko moje. (Suš. 549.)

Vždyť se vědělo, že zpěv je sladký:

Čomu ty panno nezpíváš,
čomu sa na nás len dzíváš?
Sladká lúbosť, sladký zpev,
horká pýcha, horký hněv. (Kol. 61.)

Šohaj chystá se z domu, buď na vojnu nebo kamsi do světa:

Či ty milá nebanuješ
keď mňa viacej nepočuješ
hor dědinou zpievávati,
ani k tebe chodievati?
»Jakžeby nebanovala,
muoj sokolček, duše drahá!
Muožeš vediet, že banujem,
lebo ťa verně milujem.« (Kol. 60.)

Jiným zpěv mírnil žalosť v hodince rozloučení:

Podajme si ručky
a to na rozlúčky,
abysi věděla,
žes milého mala.

Že som ti bol verný, ešte ti zazpievám,
pod tým tvojim oknom Bohu ťa porúčám. (Kol. 61.)

Zvláště, když milý slíbil, že se brzy vrátí, a že bude svadba:

Prijdem já, má milá, príjdem nezadluha,
nič sa ty nestaraj, však ty budeš moja.
»Kebych to veděla, že já tvoja budem,
všade bych zpievala kade kolvek idem.« (Kol. 60.)

Šohaj zpěvák měl u děvčat velikou přednosť:

Jaj, mamičko, lula!
Nedaj ma za Jura:
Juro je mumlavý,
Janko je zpievavý. (Kol. 64.)

Kterási, myslím šumná a bohatá, troufala si vybírati a nechce leda zpěváka:

Dávajú ma za masiara:
masiar maso váží,
s cuzíma sa draží — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za mlynára:
vo mlýně sa práší,
to sa mi nepáčí — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za pisára:
pisár piše mnoho,
nemá osoh z toho — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za krajčíra:
krajčír šije v noci,
pokazí si oči — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za čižmára:
čižmár Boha nezná,
kopytom sa žehná — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za kováča:
kováč mechy dúchá,
ženu mlatkom búchá — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za haidúcha:
haidúch vždycky blúdí,
pri tom bije ludi — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za krčmára:
krčmár robí škodu,
miešá v nápoj vodu — nepuojdem zaň!

Dávajú ma za sedliaka:
sedliak zpievá v poli,
to je mně po vóli — já puojdem zaň!

Po hostině, myslím svatební a všelijaké jinaké, začínalo se zpívati:

Jedenáctá hodina,
skončila sa hostina:
po jedle a pijatice
dajme sa do zpievanice. (Kol. 63.)

I v manželstvě nebývalo docela bez písně; muž sám má ženu ku zpěvu:

Zpievaj si, ženička, ako si zpievala,
bývaj mi veselá, ako si bývala:
bývaj si veselá, ako si bývala,
keď si někdy za mnou dvere zatvárala. (Kol. 64.)

Jiná si netroufá dostati tak dobrého muže a hodlá v písni hledati ochrany a útěchy:

Piesně moje, piesně, ver vás já mnoho mám,
veru vás já všetky do moj truhly schovám.
Která je najkrajšiá na vrch ju položím,
keď ma muž nabije, pred něho predložím.
A keď si já budem dieťatu zpievati,
budem si po jednej z truhly vyberati. (Kol. 62.)

I v bídě a psotě se člověk těšíval zpěvem:

Nie každý veselý, kdo v rozkoši žije,
a já sobě zpievám hoc (ač) mne psota bije. (Kol. 61.)

Stará babka také si ještě ráda zaheleká:

Trebas aká stará baba
suchá jako trieska,
zazpievá si, zahaláká,
a vyskočí zrezka. (Kol. 64.)

Ani zpomínka smrti pravého zpěváka neleká:

Umrem, umrem, neviem kedy,
ale umrem kedy tedy!
Ej keď umrem, ležať budem,
preto si já zpievať budem. (Kol. 64.)

V hrobě, když už nemožno zpívati, aspoň kdyby bylo slyšeti zpěv ptactva. Ale že není, proto je tam tím smutněji:

Ležím blízko kostela,
a neslyším zvoněňá,
ani ptáčka zpívati,
tej zezulky kukati. (Suš. 100.)

Jako se pocestný těší:

S modlitbami nábožnými
a písněmi veselými
všudy se těšiti budem,
zármutky všecky zabudnem — (Kol. 62.)

tak i na celé vezdejší pouti od kolébky do hrobu sprovázela člověka nábožná i světská píseň. (Pokračování.)

Pouť na Svatou Horu.

Ke cti nejblahoslavenější Panny Marie

napsal **Václav Tesař Blanický.**

—•—

Odchod z domova.

Pod korouhví Tvojí shromážděni
chceme, Matko Boží, začít svoji pouť,
bychom nábožností rozníceni
v dálce před Tvým Synem mohli pokleknout,
a zvlášť obraz tvůj, ó Boží Máti,
chcem' na Svaté Hoře uctívati.

Co jste doma, vzdejte nám své vzdechy,
s otcem duchovním se za nás modlete,
všechněm k Matce jdeme pro útěchy
v slzí údolině hložím poseté,
by Syn Boží shladil všecku bídu,
pro Svou Matku milosť seslal lidu.

Již nad hlavou korouhev nám vlaje,
jsme již, Matko Boží, k cestě hotovi,
odputujem' od rodného kraje,
všecko opustíme i své domovy,
bychom štěstí přinesli sem zpátky
tam ze Svaté Hory od své Matky . . .

Na cestě.

I.

Dřív než Bůh Syn sstoupil s nebes výše
zaplesala, Matko Boží Svatá,
duše Tvoje Duchem Božím vzňatá:
Chváliti mě budou všechněch věků říše!

Ponížil Bůh ty, již rostli v pýše,
shlédl okem tam, kde chudá chata
v ponížení s pokorou je spjata,
k Pánu vroucí nábožností dýše.

Nasytil Pán ty, co hladověli,
Milosrdný splnil Israeli
slib, jejž děti Abrahama měli . . .«

Před Tebou, hle, duše klesá v žasu,
zachvívá se povznést svého hlasu,
aby pěla slávy Tvoji krásu!

II.

Vzal Tě Pán Bůh k sobě na nebe,
velká dálka dělí Matku — děti,
a přec jenom nejvíc od Tebe
každý může darů obdržeti.
V obrazu Svém k nám se přibližuješ,
vše na Svaté Hoře uděluješ:
tam ctitele, jež Tě velebí,
jak Matička něžně k Sobě vineš,
když se na ně svízel zašklebí
ke každému voláš: »Nezahyneš!«

Ó té lásky Boží Máteře!
Po Bohu Jí v nebi nejvíc slávy
připraveno v stkvostné nádheře:
Andělové před Ní kloní hlavy
pozdvihují hlasy všickni svatí,
by Ji chválou mohli opěvati,
čest Jí vzdává světa okolí —
a přec Ona obrací Své hledy,
kde na zemi v slzí údolí
lidstvo tísní neštěstí a bědy . . .

(Dokončení.)

Nepoznal svého domova.

Napsal **Jan Dvorecký.**

Laskavý čtenář si pomyslí, že se asi mnoho nového nedoví. »Nepoznal svého domova« bude zajisté starý, stokrát otřepaný motiv. Snad že mu ukážeme muže v ošumělém šatě s řádnou sukovicí v ruce a koženým vakem na zádech, jenž spěchá po pěšince ku svému domovu, jejž opustil před dvaceti neb třiceti lety, když se byl vystěhoval do Ameriky. Tvář se mu zardívá spěchem, oči hoří touhou. Dochází na vyvýšené místo, odkud lze spatřiti drahé rodiště. Než, zastaví se a trne překvapením. Co vidí? Kde dříve stála útulná chaloupka, již před lety opustil pln nadějí, stojí nádherný dvoupatrák; na místě milé zahrádky moderní park . . . Nebo si představíš, milý čtenáři, že ti ukážeme muže s tváří starostmi, útrapami a lítostí rozbrázděnou, jenž po mnoholeté vazbě v trestnici vrací se polepšen a s novými nadějemi do života k drahému rodišti, k opuštěné rodině. Již vidí v dáli rodnou vísku. Co asi dělají jeho milí? Toužebně zrychluje krok. Než, pojednou stane v ustrnutí. Stojí před svým domovem, ale jest to skutečně domov jeho? Jak se vše změnilo: na střeše díry, okna jsou vytlučena, dvéře leží vypáčeny na zemi, vůkol zarostlo vše trním, a po milých ani slechu . . . To a podobné budeš

snad, čtenáři náš, očekávati; avšak ničím podobným nebudeme tě v této povídce nuditi. Zde se dočteš záhadné změny, jež se udála v jisté domácnosti, že ani majetníku jejímu nebylo ji lze poznati. A majetníkem tím nebyl nikdo jiný, než farář v Pivoňově, Julian Vlasák.

Zajisté že jsi, milý čtenáři, četl již o různých tajemných zjevech a úkazech; tak na př. že bylo slyšeti nevysvětlitelný klepot a šramot v lidských příbytcích, že neviditelná ruka jakás hýbala a třásla stoly, židlemi a jiným nářadím v pokojích s bezohledným hlomozem, snad jsi se dočetl o záhadných událostech, jež se udála v sezeních spiritistických, nebo jsi slyšel o náměsíčnících, kteří vystupují za jasných nocí na vysoké střechy neb římsy domů, čili o hallucinantech, kteří vidí nadpřirozená a duchová zjevení. Vzbudily-li neobyčejné úkazy tyto tvůj obdiv, tu teprve užasneš nad sensační změnou, jež se udála v bytu faráře Vlasáka, a to v několika hodinách — způsobem jemu naprosto záhadným a nepochopitelným.

Farář Pivoňovský byl muž všeobecně vážený a u všech svých farníků oblíbený. Štěstěna nedopřála mu co do vloh darů nadbytečných; nevynikal ve studiích a při zkouškách, jak říkáme, jen tak tak proklouzl. Čeho však mu příroda odepřela na schopnostech poznávacích, to mu nahradila na výtečných vlastnostech srdce; byl učiněnou dobrotou. Byl vzorným a neúhonným knězem; zbožným, skromným mužem a především dobročinným k chudině. Nejen že na kazatelně, ve zpovědnici, ve škole a vůbec v duchovní správě neznala horlivosť jeho mezí, nýbrž i dvéře bytu jeho byly vždy otevřeny dokořán všem, kdož u něho hledali pomoci, rady a útěchy. Sám neměl potřeb skoro žádných; vedle skrovného oběda jeho stávala pouze sklenice s vodou, nikdo ho neviděl v hostinci při sklenici neb s kartami v rukou. Jedinou zábavou jeho byly osamělé procházky ve volné přírodě. Kaplanoval skoro dvacet let a celou řadou svých štací »procestoval« takřka celou diécesi. Ucházel-li se kdy o faru, vždy jej předešel někdo jiný, jenž byl buď u patrona více oblíben, nebo uměl lépe vylíčiti své zásluhy, tak že ubohému Juliánovi nezbývalo, než cvičiti se ve svaté trpělivosti. Konečně, když už byl nedaleko Abrahama, postěstilo se mu uloviti faru v Pivoňově. Dostalo se mu fary s dosti rozsáhlými a výnosnými pozemky, jež by mu byla bývala zajišťovala život hmotně bezstarostný, kdyby nebylo jeho milosrdné dobroty — a osudných pachtýřů. Ti však, měli-li přijíti s nájmem, dostavili se s — nářkem na zlé časy, neúrodu, živelní pohromy, pád dobytka a mnohými jinými stesky. A milý, soucitný farář spouštěl a odpouštěl, až mu z celého »výnosného« obročí farního zbylo sotva tolik, že mohl uhraditi své praskrovné potřeby. Neměl peněz, než, to mu neubralo spánku; říkávalť sám, že jich nepotřebuje. Měl pouze dva kabáty, a též ostatní šatstvo a prádlo jeho nevynikalo bohatostí ani moderním střihem. Po letech sešlo též jeho nářadí. Nebylo tudíž v bytu jeho mnoho »panského«; než, což si z toho dělal farář Vlasák! On sám cítil se tak spokojeným a návštěvy jeho, záležející většinou z chudiny, se ni v nejmenším neurážely touto prostotou. Neviděli-li zde pozlátka a ozdobných tretek a stkvostného nábytku, našli za to perlu nejčistšího zrna — jeho zlaté srdce, což jich zajisté zcela uspokojilo. Tvář jeho měla, řekl bys, skoro dívčí výraz. Život jeho byl nepřetržitou řadou sebeobětí, ale tento dobrý farář neznal lepšího osudu,

nezastesklo se mu po lepším bydle; sám pak ve skromnosti své neznal své skutečné ceny; byl jako růže, jež neví o vlastní své vůni.

Jednoho dne událo se mu něco neobyčejného: byl pozván na hostinu. Obvodní lékař, bytem v Pivoňově, přítel jeho a spolužák ze studií, poslal mu pozvánku na večeři. Pozvání to faráře dosti rozčílilo; předně bylo to velkou odchylkou od jeho obvyklého života a pak ještě více jej rozrušilo přítelovo sdělení, že jej představí svému hostu, dr. Winterovi, lékaři a řediteli zemského blázince, velmi milému společníku a velice vzdělanému muži, jenž přijel k němu na návštěvu a přeje si seznámiti se s farářem. O zábavu prý bude postaráno. Milý farář se vyšňořil po svém způsobu a dle možnosti. Lidé, kteří jej na ulici potkávali, mínili, nehledíce na ctihodně dlouhý frak a kollár, že je zrovna jako ženich, jenž se vypravil za nevěstou. Než, panu faráři nebylo u srdce jako šťastnému ženichu. Před duševním zrakem jeho stál obraz jeho bytu. Stará pohovka s přelomeným lenochem, vrzavý stůl, rozviklané stářím židle, záplatované koberce a především starý klavír, jenž, ač zevní podobou zdál se býti mnohoslibným, přece nebyl s to, aby unášel ducha farářova v útulných hodinách večerních »do říše nadzemských harmonií« z té prozaické příčiny, že jen málo kláves se ozývalo, a ty, jež ještě »hrály«, vydávaly pouze žalobivě kviklavé zvuky. A do této své domácnosti má na vzájem pozvati tak učeného a vzácného pána z hlavního města!

Hostina byla stkvělá. K vybraným jídlům připíjeli lahodné víno. Nová známost byla utvrzována častými zdravicemi a přípitky. Host lékařů byl skutečně duchaplným vypravovatelem a velmi zábavným společníkem. Vypravoval přemnoho ze svého zajímavého oboru: o různých stupních a formách duševních nemocí, o způsobu jejich vyléčení; na konec pak prohlásil ducha lidského bytostí dosud v mnohém vzhledě záhadnou a nevyzpytatelnou.

»Jak vysvětlíte, pánové,« mluvil mezi jiným, »záhadnou protivu mezi skutečností a chorobnými představami a duševními obrazy pomatence jistého druhu, jenž vidí vše naopak: jasné předměty zdají se mu býti temnými, bílé jest mu černým, veliká věc malou, staré předměty jsou mu novými, nové starými . . . Jak vysvětlíte, pánové, tuto záhadu? Pozoroval jsem častěji již tuto duševní chorobu, již jsem zastal a shledal u lidí slabých čivův a ducha překonaného duševní námahou. Pozoroval jsem též, že nemoc ta objevila se náhle, beze všech přechodných, počátečných symptomů, z nichž by se bylo dalo souditi na nejmenší nelad duševní . . .« Při tak napínavé, interesantní zábavě plynul besedníkům čas velmi rychle, že odbila půlnoc, když si konečně přáli »dobré noci«.

Rozehřát poněkud vínem a ještě více výklady o záhadných zjevech psychických, kráčel farář pomalu ku svému domu. Byla překrásná letní noc, jasno jako ve dne, a všecko koupalo a třpytilo se ve stříbrném, mihavém jasnu měsíčním. I fara, jež nevynikala právě úhledností ani architektonickým uměním, zdála se faráři luzným, zářícím zámečkem. Odemkl tiše dvéře, aby svého starého sluhu, jenž obstarával jeho domácnosť, nevyrušil ze spánku, a po špičkách kradl se do svého bytu, řekněme správněji do bytu, jejž byl dotud považoval za vlastní své obydlí. Než, co to? Stanul na prahu udiven, zaleknut a rozhlížel se po svém pokoji. Vše bylo nové, zářící: nepoznal svého domova. Starý klavír zmizel, a místo jeho zaujal nový

nástroj, velmi úhledný, s ozdobným, vysoustruhovaným pulpitem a po stranách se dvěma lesklými svícny, pohovka zbrusu nová, po stěnách vzácné nové obrazy, představující uměle provedené výjevy z Písma. Koberce měkké, v živých barvách s hojně vetkanou ornamentikou. Udiven, zaražen, v nejvyšším rozčílení klesl na židli, jež pod ním nezaskřípla, jak se obyčejně stávalo, a myslí jeho projela slova hostě přítelova: »Jest takový stav mozku, kde člověk vidí vše naopak.« Cítil, že se stal obětí podobné choroby duševní. Neboť kde mohla býti větší protiva, než mezi tím, co nyní viděl, a mezi skutečným jeho nábytkem! Ač viděl nyní vše v krásnějším světle, přece nebyl potěšen, nýbrž polekán představou, že se ho zmocňuje duševní nemoc. Nejlépe by byl ovšem učinil, kdyby byl ulehl ku spánku; snad by se byl ráno shledal z hallucinačního stavu svého vyléčena. Ale kterak usnouti v úzkosti? Třesoucí rukou rozžal svíci a nahlédl do úzké chodby, jíž právě do pokoje vstoupil. I tam spatřil po stěnách nové obrazy, umělecky provedené, jako v pokoji. Bál se vystoupiti do prvního patra, naděje se i tam podobných záhadných změn. Patrně myslil: stal jsem se oběti fantastických přeludův.

Snad devíti lidem z desíti bylo by napadlo za podobných okolností, že nemírněji požité víno provádí s obrazotvorností jejich úskočnou hru; než, faráři něco podobného nenapadlo. Vždyť posud nikdy míry nepřekročil, ba i nyní pamatoval si, že nepil, než čtyři sklenice vína. Spíše domníval se, že výklady hostě lékařova rozčílily mysl a obraznosť jeho v takové míře, že mu nebylo lze poznati svého obydlí. Či by snad byl vkročil do jiného domu? Tomu se příčila skutečnosť, že si otevřel vlastním klíčem, a také nebylo možno tak snadno se zmýliti, ježto fara stála o samotě. Ostatně znal vnitřek všech skoro stavení ve své farní osadě, a věděl, že nikde nemají tak vzácného nábytku. V nejvyšším ustrašení, nenalézaje nijakého výkladu této nevysvětlitelné události, vyšel na ulici, prohlédl si dům zevně ze všech stran, přesvědčil se, že má před sebou skutečně svoji faru, zamkl dvéře a zůstal venku. Netroufal si vrátiti se do bytu, neboť se strachoval, že by tam sešílel úplně, ač i jinak byl v největším strachu o svůj rozum. Těžce vzdychl, obrátil oči k nebi, a z úst se mu vydrala vroucí modlitba: »Pane, vezmi mi raději život, než rozum!« Pomyslil si, že v tomto stavu nejlepší radu může dáti lékař. Dal se směrem k domu lékařovu, a spatřil ještě osvětlená okna. Lékař seděl posud v pohovce s dýmkou v ústech a četl pojednání o kouření, jako pomocnému prostředku ku snadnějšímu zažívání. Někdo zaklepal z lehka na okno; vyšel otevřít.

»Cože, ty, Juliáne, tak pozdě? Co se stalo? Vstup dále!« Farář vešel do pokoje a několika slovy vypověděl mu, co se mu bylo přihodilo. »Myslím nejinak, milý příteli,« — skončil úzkostlivě, »než že pozbývám rozumu.«

»Slyšel jsem takový úsudek o tobě již od více lidí zdejších,« jal se mluviti lékař. »Kdo vše rozdá chudým a na sebe nikdy nepamatuje, o tom lze právem říci, že —,« ale vida, že se na tváři farářově ukazuje smrtelná bledosť, doložil: »Než, tvá nemoc není tak zlá, vyléčím tě v okamžiku. Ti lidé, kteří si dovolili o tobě takový úsudek, váží si tě velice; jakož jest známo, že tvoji farníci šli by za tebe do ohně. Tví věrní přátelé učinili mezi sebou sbírky na nové nářadí a chtějíce ti připraviti překvapení, zaměnili tvou do-

mácnosť ve tvé nepřítomnosti. Proto mne požádali, abych tě zdržel u sebe do půlnoci. Zde máš lék pro tvou chorobnou hlavu a zbav se všech strašidel rázem.«

Než, farář dal se do pláče — radostí nad vděčností a přízní svých milých oveček. On, jenž vše rozdal, nemohl pochopiti, že by byl hoden takové přízně. Již ho více neděsila jeho nová domácnosť, nýbrž za tichých osamělých večerů, sedávaje při novém klavíru a oddávaje se fantasiím, vzpomínal s milým úsměvem na chvíli své domnělé duševní choroby.

Cesty bludu a pravdy.

Obraz ze života naší doby ve třech jednáních.

Napsal **Josef Flekáček.**

OSOBY:

Jan Barvínek, redaktor listu »Mozoly lidu«.
Karel, jeho syn.
Matěj Širák, sluha v redakci »Mozolů lidu«.
Arnstein, obchodník.
Novák, Toberný, Kuklík, Dvořák, dělníci, přívrženci Barvínka a směru »Mozolů lidu«.
Havránek, starý měšťan, člen spolku sv. Vincence.
Šlechta, Tobiáš, Charvát, Zahradník, Kučera, Jelínek, dělníci a řemeslníci, členové sv. Josefské jednoty, přátelé Havránkovi.

Dělníci a řemeslníci.

Děj se koná v českém venkovském městě za naší doby; třetí jednání o dvanácte let později.

První jednání.

Redakce »Mozolů lidu«. Na levo stůl a židle, na pravo stojan s rozházenými časopisy, listy a knihami. Na levo okno na náměstí. Celý zevnějšek svědčí o neladu.

První výstup.

Barvínek sám.

Barvínek (při zdvihnutí opony přechází po jevišti a čte z poznámek, rozháněje rukama, jako by činil posunky při řečnění. Po chvíli:)

Soudruzi! Bratří! přátelé! Ano, trpící a strádající lide, práce žen a dětí, to je hanebná skvrna našeho století, které na věčnou hanbu a potupu zove se osvíceným. Osvíceným? Osvíceným ono století, jež vyhání ženu od domácího krbu, od dítek, které potřebují vychování, a žene je do dusných ovzduší továren, kde trpí její zdraví, kde zvolna hyne, any mezitím její děti vyrůstají bez ní, bez mateřského tepla, jsouce odstrčeny od jejího srdce? Bratří! Je ono století osvíceným, které také děti, sotva že povyrostou, žene do dílen a továren, kdež na těle i duchu zakrní? (vyhlíží oknem.)

S tímhle Širákem to věru nelze déle vydržeti. Já ho vyženu. Před hodinou šel na poštu a nejde. Prahne mi v krku a mám hlad. (Prohledává u stojanu prázdné láhve, jichž je tam dosti. Třese jimi.) Nikde nic, jako po vyhoření. (Pokračuje v přehnaném posunkování rukama.) Ano, práce žen a dětí! Přál bych si, soudruzi a přátelé, abych měl výmluvnosť Cancaronskou, eh! či jak se jmenoval ten starý chlap — Cancaron — Ciceronskou, bych mohl hřímati proti této skvrně našeho dokonávajícího století!

Druhý výstup.

Předešlý. Karel Barvínek.

Karel. Tatínku, prosím tě, máš poslat mamince na oběd, nemá ani krejcaru.

Barvínek. A co vytrhuješ? Nevidíš, že studuji řeč? Kolik přinesla matka v sobotu od Sladkelesa? Což už to máte pryč?

Karel. Vždyť víš, že má týdně pouze čtyři zlaté, ač pracuje od sedmi do dvanácti a od jedné do šesti. Kdyby raději vůbec nemusila pracovati, beztoho je více churavá než zdravá.

Barv. (posměšně.) Toť se rozumí! Milostpaní Barvínková bude seděti doma a přijímati návštěvy! Ať dělá! Což nevíš, že zpíváme »Buď práci čest?« Ať jde v pondělí k Šmelkesovi, ten platí víc. A co Jan a Václav, ti nepřinesli nic?

Karel. Tatínku, Jan a Václav mají půl druhé zlatky a to nestačí na všechny.

Barv. Jdi domů a nemať mě! (mrzutě.) Vezměte si od hokyně, já to potom zaplatím — nebo až budete v sobotu bráti, zaplaťte si to sami. Nemám bez toho žádných peněz!

Karel (smutně stojí.)

Barv. (rozkřikne se.) Co stojíš a zevluješ? Což nerozumíš? Jdi si po svých! A v pondělí se také přihlas u Šmelkesa — z řemesla nic nekouká!

Karel (s vyčítavým pohledem na otce odchází.)

Třetí výstup.

Barvínek sám.

Barv. (pohlíží do poznámek.) Přátelé a soudruzi! Žena patří rodině, to je kněžka domácího krbu a vychovatelka dětí! A děti patří rodině, a proto volám z plna srdce: »Pryč s prací žen a dětí!« (oddechne si.) To udělá effekt. Pak ještě nastuduji tu řeč o hladovících dělnících. (Vyhlédne oknem.) Ach, Širák už se tamhle klátí. Jenom nese-li nějaké peníze!

Čtvrtý výstup.

Předešlý. Matěj Širák (rudý nákrčník, široký klobouk, křiklavě vystrojený.)

Barv. No, to je dosť, že jdeš! Mohu tady zahynouti hladem a žízní.

Širák (podává mu listy a poukázky.) Už letím (hledá u stojanu džbán a vezme jej do ruky. Natahuje dlaň.) Tak kolik?

Barv. Že se ptáš! Z tebe jakživo nic nebude. Tak dlouho v redakci — a pořád neví, co a jak. Plný, a za třicet salám. (Podává mu peníze.) Ať jsi zde hned!

Šir. I, vždyť já se už nikdy nebudu ptát! Už si to budu pamatovat, že vždycky plný. Už letím! (Ukazuje na džbán, pro sebe:) Tohle je mu nejmilejší úvodní článek.

Barv. (sedne ke stolu, vezme dopisy a nejdříve hltavě prohlíží poukázky. Vezme nůžky a klape jimi).

Širák (dívá se mu přes rameno).

Barv. (ohlédne se). Ty jsi ještě zde? Potáhneš-li pak?

Šir. (mrzutě). Už letím! (zastaví se ještě ve dveřích a pak zvolna odejde).

Pátý výstup.

Barvínek.

Barv. (prohlíží poukázky). Žebráci! Nuzota! (odstřihuje a čte) — »že Frantovi praskla bota« 30 kr. Žebráci; — »že to Honza nedoved'« 14 kr. — »že s Matějem spadla postel« — 40 kr. — »Jidáškovi na provaz« — 50 kr. — »že jsme to natáhli do rána« — 22 kr. — Hlupáci! kdybyste byli raději poslali, co jste propili! — »že jsme vylili inkoust« — »že si Pepík koupil kšandy« — vezmi vás ďas, hlupáci! (praští poukázkami). Takhle to nedotáhneme nikam. Konečně — jedno — dvě — tři (počítá poukázky) — čtyři předplatné, vlastně doplatné (čte korresp. lístek). »Nebudu už odebírati »Mozoly lidu«, neposýlejte mi to.« Je to žebrota! (čte druhý lístek). »Neposýlejte mi už ty vaše rozumy, nechte si to pro sebe! To je samá pleva! (otvírá dopis a čte). Statečný soudruhu a bojovníku! Na fond stávkujících posýláme větší sumu zároveň s tímto listem! (hledá zimničně). A kde je to? Kde je to? Kde nic, tu nic! Snad to přijde odpoledne. To bude přece něco! (jde k oknu a dívá se ven). No — konečně otevřela okno! (kyne rukou, pozdravuje a usmívá se).

Šestý výstup.

Širák, předešlí.

Barv. (dychtivě se podívá do džbánu). Pěna celá odpadlá — ty jsi pil! Dychni na mě!

Šir. (dýchne.)

Barv. Toť se rozumí, že jsi pil. Takhle okrádáš pána?

Šir. Ovšem že jsem pil. —

Barv. Nestydo!

Šir. — ale už včera a dnes ráno. Teď ne. (shání se po sklenici).

Barv. (pije zatím ze džbánu dlouhým douškem).

Šir. (pro sebe). Ty jsi ten pravý! Samá svoboda a rovnost, samý soudruh — ale napít, to ne! Vždyť v »Mozolech lidu« píšeš, aby se ten, který má, dělil s tím kdo nemá. A napiji-li se, dělá rámus!

Barv. (postaví džbán za sebe a dychtivě jí salám).

Šir. (notně si přihne, aby ho Barvínek neviděl.)

Barv. A teď jdi k Arnšteinovi, že ho nechám prosit, aby sem přišel. Mám pro něho důležitou zprávu.

Šir. Už letím. (Stojí a dívá se, jak Barvínek pije a jí, pro sebe). Myslím, že bych to také doved', být panem redaktorem (odejde).

Sedmý výstup.

Předešlý bez Širáka.

Barv. (učiní dlouhý doušek ze džbánu, potřásá jím). Už je to nějaké lehké (jí plnými ústy a mezitím co jí, vezme zápisky a čte, jako by řečnil). Podívejte se na ty bledé tváře, na ty vysílené postavy, které se tu potácejí a u nichž je hlad, příšerný hlad, denním hostem! (ukrojí kus salámu a jí hltavě dále). S hladem leháme, s hladem vstáváme (pije ze džbánu) to je náš osud, osud dělníků! Osud pracovníků, osud pilných rukou, které jsou plny mozolů. To je jejich odměna — hlad! (dojídá.)

Osmý výstup.

Širák. Předešlý.

Šir. Pan Arnštein přijde hned.

Barv. (dává mu džbán a peníze). Tu máš, a přijď také hned!

Šir. (dívá se do džbánu). Kolik?

Barv. Zas se ptáš? Je to neštěstí, má-li redaktor takovou sílu ku pomoci!

Šir. Už vím! Plný a za to ostatní salám! Už letím!

Devátý výstup.

Barvínek sám.

Barv. (přistoupí k oknu a kyne). Dívá se oknem. Ne, takové poměry jsou nesnesitelné. Chápu, co to je, býti upoután k ženě, když už láska přestala a souhlasím s tím, co praví naši velcí myslitelé: že manželství má přestati, když přestala láska, že pak muž k ženě nemá povinností. (Směje se do okna. Rozběhne se ke stolu a chvatně přepočítává peníze). To je vše málo. Ale jestli mi v nejbližších dnech bude náhoda příznivá, nebudu se rozmýšleti. Čím dříve, tím lépe.

Desátý výstup.

Předešlý. Širák.

Širák. (se džbánem a salámem.) Prosím tady jsem, pane redaktore. Pan Arnstein už jde; myslil jsem, že tu bude dříve než já.

Barv. Dobře. Jdi na poštu — čekám peníze. Jestli došly, přines je hned.

Širák. Už letím. (stojí a čeká.)

Barv. (opět počítá peníze ve stolku.) To je vše málo. Málo — a třeba alespoň několik set; i to je ostatně dosti bídné. Ale déle toho nesnesu — ne, déle to snášeti nebudu (ohlédne se a vidí Širáka.) Ty's dosud zde? Neřekl jsem ti, že máš jít? (pije ze džbánu.)

Širák. Už letím. (ve dveřích vrazí do přicházejícího Arnsteina a oba odlétnou.)

Jedenáctý výstup.

Arnstein. Barvínek.

Barv. Ach — vítám vás, velectěný pane Arnsteine! Odpusťte nemotornosti našeho redakčního sluhy — je to soužení, když má redaktor takovou sílu k výpomoci!

Arnstein (pečlivě se opražuje a ohledává.) Pane redaktore, žádal jste, abych vás navštívil — tady jsem. Prosím, čeho si přejete.

Barv. Račte se zatím posaditi, velectěný pane Arnsteine. Pojednal bych s vámi rád o něčem důležitém!

Arnst. Patrně v mém vlastním prospěchu, pane redaktore? Jinak byste snad nechtěl, abych *já* chodil sem, a snad byste věděl, že *vy* byste měl —

Barv. (vskočí mu do řeči.) O prosím, velectěný pane Arnsteine! To vím dobře, že by byla má povinnosť, jíti k vám.

Arnst. (sedne si a nasadí si skřipec. Barvínek zatím odběhne ke džbánu a učiní plný doušek.)

Barv. (sedne si proti němu.) Tak, velectěný pane Arnsteine —

Arnst. Prosím, jen krátce, pane redaktore; můj čas je velmi odměřen. (urovnává si manchetty na rukou.)

Barv. Je vám známo, velectěný pane Arnsteine, že zde míní dělnictvo založiti Svatojosefskou jednotu jinochů a mužů?

Arnst. (škubne sebou, zdánlivě lhostejně.) Ne, to jsem neslyšel. Ale prosím vás — čí je to nápaď? Je tomu skutečně tak? (vyskočí ze židle a nervosně přechází po světnici.)

Barv. Jak vidím, není vám to lhostejno, pane Arnsteine, a máte skutečně pravdu. Jakmile se někde zahnízdí taková jednota nebo spolek, zcela jiné a nové myšlénky proudí mezi lidem a víte sám, pane Arnsteine, že vám příznivy nejsou! To je mezi námi zcela jiný poměr! S povděkem uznávám, že by bez vaší pomoci, bez vašeho přispění »Mozoly lidu« dávno byly zanikly.

Arnst. (zamyšlený.) Ne! ta nová jednota nesmí zde býti . . . to se musí překaziti stůj co stůj!

Barv. To je právě účelem mé porady s vámi, velectěný pane Arnsteine. My chceme ustavující schůzi rozbíti a místo Svatojosefské jednoty založiti spolek naší strany: »Rovnosť a volnosť.« Místnosti tohoto nového našeho spolku budou ve vašem hostinci, pane Arnsteine. Nechceme býti za ostatními soudruhy. Jestliže se »studeným« podaří založiti Svatojosefskou jednotu, pohrne se vše Havránkovi »ke slunci,« bude-li jaké shromáždění, nebo na faru. Ti studení rozbijí spojení mezi námi, pane Arnsteine. My si rozumíme! Vy neublížíte nám a my neublížíme vám!

Arnst. Však mě to už stálo hezkých pár set.

Barv. (živě.) No — a litujete jich? Byla někdy u vás stávka? Ublížil vám někdo — jen slovem, neřku-li skutkem?

Arnst. (obrácen zády k Barvínkovi, dupá nohou, pohrává šňůrkou od skřipce.) Co se má tedy dít, abychom to překazili?

Barv. To víte, pane Arnsteine: peníze a zase peníze. Spoleháme na vaši už tolikráte osvědčenou ochotu. Ustavující schůze »studených bratří« je u slunce, a tu třeba poslati tam i naše, aby vše překazili, a ze zamyšlené Svatojosefské jednoty povstane naše »Rovnosť a volnosť«. Co bude ten večer stát — pivo, jídla, doutníky — kromě toho snad i něco do kapsy — víte, těm lepším řečníkům — to za-

platíte, pane Arnsteine. Ručím vám za to, že tady Svatojosefská jednota nebude.

Arnst. (mlčí, přechází po světnici, obě ruce má v kapsách.)

Barv. (napije se notně ze džbánu.)

Barv. Ale to je méně důležitá zpráva, kterou mám pro vás. Ještě vím o něčem jiném.

Arnst. Mluvte tedy!

Barv. (důvěrně, šeptem.) Dělnictvo v Karáskově továrně chce stávkovati a míní ve stávce vydržeti.

Arnst. V Karáskově továrně? A teď chce stávku zahájit?

Barv. Příští týden, pane Arnsteine. A tu prosím jménem všeho dělnictva, abyste v redakci »Mozolů lidu« složil příspěvek na fond stávkujících.

Arnst. Zase já! Co pak má všecko platit pan Arnstein?

Barv. No upřímně řečeno! Co bych si dával lístek před ústa — my víme, komu stávka v Karáskově továrně může nejvíc prospěti.

Arnst. Pane redaktove! Já vím, že máte na dělnický lid veliký vliv —

Barv. (vskočí mu do řeči.) Proto právě my dva — rozumějte dobře! My dva se musíme spolu dohodnouti.

Arnst. (více jako pro sebe.) Karásek byl by zničen, kdyby mu teď stávkovali a vydrželi to. Má smlouvy na dodávky se značnou pokutou — kromě toho má v této sésoně více splatných směnek a už bych se o to postaral, aby věřitelé prohlásili konkurs. A co jsem chtěl dokázati dříve a co mně překazili, dokázal bych teď — koupil bych Karáska jak to stojí a leží. To by byla trefa — přišel bych k tomu lacině.

Barv. (pro sebe.) Tohle ťalo do živého, jak pozoruji.

Arnst. Ale jsou taškáři a nelze jim příliš věřiti — situace příznivější se však tak brzy nevyskytne. Dát jim to najednou jako když to hodí do studně. Ne, to by bylo příliš riskantní. Něco udělám a řeknu Mandelbaumovi, Nathanovi, Perelesovi a našim lidem. Už nebudu hleděti na rebach — darmo ani kuře nehrabe!

Barv. (pije zatím ze džbánu; po chvíli:) Tak co, velectěný pane Arnsteine? Učiníte, zač jsem žádal?

Arnst. Učiním, pane redaktore! Ale ručíte mi za to, že se věc zdaří!

Barv. Svou hlavou, pane Arnsteine!

Arnst. (přechází, po krátkém rozmyšlení.) Zajděte tedy nenápadně ke mně, rozumíte? Nenápadně, povídám! Vyplatím vám peníze!

Barv. (přemahá radostné rozčílení.) Děkuji uctivě, pane Arnsteine, přijdu, přijdu! Ale dejme tomu, pane Arnsteine — to víte, my si rozumíme! Dejme tomu, že by jednou pan Arnstein se stal majetníkem Karáskovy továrny — redaktor »Mozolů lidu« vám ručí za to, že dělnictvo ve stávce vytrvá — tak dlouho, jak bude panu Arnsteinovi prospěšno — co potom?

Arnst. Potom nezapomenu také na redaktora »Mozolů lidu« — to buďte ubezpečen! Navštivte mě nenápadně k večeru — nebo ještě líp, přijďte do háje, tam to bude jistější. Poroučím se, pane redaktore! (odchází.)

Barv. Nejponíženější služebník, pane Arnsteine! Poroučím se!

Dvanáctý výstup.

Barvínek sám.

Barv. narovnává se.) Až mne bolí hřbet, jak jsem se tomu zlatému teleti klaněl! Ale to on neví, že ten třetí, ten nejdůležitější plán jsem mu zamlčel! Je dost chytrá liška, ale to mu nenapadlo! (pije ze džbánu.)

Třináctý výstup.

Širák. Předešlý.

Širák. (pro sebe.) Teď šel odtud Arnstein. Přinesl nejspíš nějakou mast na »Mozoly lidu«. Ať nosí, on sám žádných mozolů nemá. (nahlas.) Pane redaktore, tady je dopis s penězi!

Barv. (chtivě jej popadne.) Okaž! Opravdu — a značný příspěvek! Sláva! Teď nepochybuji, že se vše zdaří, zvláště dá-li Arnstein větší část . . . jen ku předu!

Šir. (pije zatím ze džbánu.)

Barv. Poslouchej, Širáku! Přines mi lahev vína!

Šir. Přinesu, ale dovolte, dejte mi třicet krejcarů. Potkal jsem paní redaktorovou a půjčil jsem jí na oběd. Byla uplakaná.

Barv. Ta ženská, ta ženská! Ta mi dělá hanbu! Kde bych byl, kdybych měl družku života rovnou sobě! Ale tohle je břemeno — břemeno! Že se nestydí! Ale učiním jí tu ostudu a dám ji vyhlásiti za marnotratníci, aby jí nikdo ničeho nepůjčoval.

Širák. Hlad je zlá věc, pane redaktore — a jsou-li děti —

Barv. Žádné kázaní! Přines mi lahev vína za 70 kr. — tu máš! (shledává drobné peníze.)

Šir. Nehledejte tak dlouho — a dejte zlatku! Víno 70 kr. a dluh 30 kr., které jsem půjčil paní redaktorové — a máte rovnou zlatku!

Barv. Tu máš 70 kr. a přines lahev vína. Těch třicet ti nedám. Mně jsi je nepůjčil, ať ti je dá paní redaktorová. A jestli jí ještě něco půjčíš, potáhneš z redakce.

Širák. I nechte si je tedy, vždyť pro ně neschudnu! Já je paní redaktorové přeji, vyhlíží beztoho jako umučení! (odchází).

Barv. (nevšímaje si jeho odpovědi). Tohle — a to od Arnsteina a a něco od soudruhů — to vše půjde (napije se).

Čtrnáctý výstup.

Novák. Předešlý.

Novák. (jde až ke stolu a bouchne pěstí na stůl místo pozdravu). Na zdar, soudruhu, občane redaktore! Na zdar! Nesu peníze od soudruhů — ať žije naše věc!

Barv. Sem s nimi. Vše půjde dobře — už se to schází.« (dívá se na obálku, již mu Novák podal) 238 zl. 65 kr. — No, sláva! To je pěkné! Děkuji ti, kamaráde, jmenem redakce »Mozolů lidu« za tvé přičinění.

Novák. Rádo se stalo, občane redaktore! Vždyť je to nám a pro nás, pro mě jako pro tebe. Ale teď musím obejíti ty druhé, aby přišli k Havránkovi a rozbili to studeným.

Barv. Buď tak dobrý, kamaráde! To víš, na tom nám musí záležeti (roztržité): Řekni jen těm nejlepším z nás — Tobernému, Kuklíkovi, Dvořákovi — ti už to zařídí a přivedou druhé!

Novák. A na Matouchovou zapomínáš? Ta umí mluvit, vždyť ji znáš! A ženská udělá vždy dojem!

Barv. (v rozpacích): No, ovšem . . . pravda! Pozvi ji též — mám toho v hlavě mnoho — zapomněl jsem v tu chvíli na ni.

Novák (tuká si ukazováčkem na čelo). Občane redaktore, na Matouchovou zapomenout! Na Matouchovou! To se ti divím! (bouchne na stůl a vykřikne): Na zdar, občane! Ať žije naše svatá věc! Ať žije rovnosť a volnosť! (na cestě ke dveřím převrhne džbán s pivem a odejde).

Patnáctý výstup.

Barvínek.

Barv. (dívá se na džbán). Alespoň jednou jsem se ještě mohl napít. — Ale teď ku předu — škoda každé chvíle! (skočí ke dveřím a zamkne. Sedne ke stolu a chvíli se rozmýšlí, pak se chopí pera a chvatně píše. Sotva že začne psáti, ozve se klepání na dveře).

Barv. (píše). Jen tluč a klepej. To je Širák — už podle toho neomaleného klepání (tlučení se prudce opakuje).

Barv. (běží ke dveřím).

Šir. (za dveřmi). Otevřte, pane redaktore!

Barv. (pootevřel dveře). Podej mi víno! Píši úvodní článek a chci míti ticho!

Šir. (pootevřenými dveřmi mu podává lahev).

Barv. (zavře dveře, otevře lahev a pije). Na kuráž! Br! to probíhá všemi žilami (sedne a píše. Napsané si čte tak, aby to obecenstvo neslyšelo; pouze bručí). Je to dobré — a všecky okolnosti svědčí, že teď je nejpříhodnější chvíle. Vše bude na mne u Havránka čekati, až se tam dostavím. Postarám se, aby byl list ihned dodán (zalepí list do obálky a odejde. Malou chvíli jeviště prázdné).

Šestnáctý výstup.

Toberný.

Toberný (hřmotně): Tady je naše redakce, našeho výtečného listu »Mozoly lidu« (ohlíží se). Ale kde je občan redaktor? O, Barvínek je chlapík, ten umí ty měšťáky cuchat! Ať žije Barvínek! (sedne si na židli; klobouk má stále na hlavě). Tady náš výtečný redaktor pracuje, tady píše články na obranu našich svatých práv (uvidí láhev s vínem. Ohlédne se ke dveřím a pak se napije). Je dobré. (uvidí džbán; čichne k němu a dívá se do něho). Tady už není nic.

Sedmnáctý výstup.

Barvínek, Kuklík, Dvořák. Předešlý.

Toberný. Na zdar, soudruzi.

Kuklík. } Na zdar, kamaráde!
Dvořák. }

Všichni (sesednou se kolem sebe s klobouky na hlavách).

Barv. A kde jste nechali Nováka?

Dvořák. Novák to ještě obíhá. Nepodaří se studeným nic, za to ručím svým krkem!

Toberný. To si myslím.

Barv. Slyšel jsem, že přijde do schůze také Horský!

Kukl. Horský Nehorský! Toho já si vezmu na starosť! (bouchne na stůl.) Nadarmo jsem nepřečetl všechny ročníky našich časopisů, všechny brožury a díla našich předáků! Já mu odtrumfnu! Už na mě spolehejte, bratří!

Barv. Dobrá, kamaráde! Ale věc se musí spořádati už napřed, aby šla dle rozmyšleného plánn.

Tob. Jaké spořádání? Jaký plán? Nebojím se ani desíti a všechno to oknem vyházím! (chytí za stůl a zdvihne jej, Kuklík a Dvořák sletí ze židlí.)

Kukl.
Dvořák. } Jen pomalu! Tady to nedělej!
Barv.

Barv. To takhle nejde, jak si myslíš. Schůzi a ustanovení jednoty jim musíme přerušiti — ale takhle ne.

Kuklík. Víš, občane redaktore, mám tě rád, ale jedna věc mě na tebe mrzí.

Barv. (zaraženě.) Která? Co? Jen to přímo řekni!

Kukl. Není to od tebe hezké, nechat nás tady sedět o suchém hrdle. To je porada? To je schůze? Fi, hanba! Tamhle stojí džbán a smutně se dívá na nás a my na něho. Dej to narazit! Dej to nalejt! Budeš vidět, jak půjde potom rokování hladce!

Barv. To se může stát, ale ze svého to nedám — protože nemám. Vezmu to z některého fondu.

Všichni. To je jedno!

Kukl. Toť se ví, že je to jedno. Co pak tady nepracujeme ve prospěch strany a pro její blaho! A jako kapr na suchu — to bych se poděkoval.

Barv. (sáhne do zásuvky u stolu pro peníze, vezme džbán, vyjde; a hned se vrátí.) Dal jsem džbán Širákovi, přijde hned.

Toberný. Já si myslím tak: do schůze přijde hodně našinců —

Kuklík. — a přijde-li Horský, toho si já vezmu na starosť! Na vše mu odpovím, a kdyby —

Toberný. Počkej a neskákej do řeči. Do schůze přijde hodně našinců, a začne-li někdo ze studených mluviti, ukřičíme ho. Za předsedu zvolíme občana redaktora, toť se rozumí —

Dvořák. — a založíme si sami spolek »Rovnosť a volnosť« —

Kukl. (mrzutě.) Když bude redaktor předsedou, já budu jednatelem! —

Toberný. Anebo já! Oho! Až koho si zvolíme! Oho!

Dvořák. (pichlavě.) No, já snad bych se k tomu také hodil!

Osmnáctý výstup.

Širák. (nese džbán).

Širák. Tady je džbán — od čepu!

Všichni. (hrnou se k Širákovi a tahají mu džbán, každý se chce první napíti.)

Kuklík. Ne, mně patří první napíti! Já to první chtěl, aby občan redaktor poslal pro pivo! Sem se džbánem! (trhne jím, až část vyleje a ostatní poleje; pije, druzí mu to tahají od úst.)

Kuklík. (napil se.) Ať žije naše strana! (podává druhým džbán.) Sláva! Na zdar!

Všichni. Ať žije! Na zdar!

Širák. Prosím uctivě, pánové, za nějaký příspěveček na ten litr piva — mám vždycky, když je nějaká schůze.

Kuklík. Co pak je nějaká schůze? Jaká schůze?

Tob. Dej mu něco z fondu!

Barv. (sáhne do stolu a dá Širákovi desetník.)

Šir. (dívá se naň.) To je alespoň na srážku těch třicíti krejcarů, které jsem půjčil paní redaktorové na oběd.

Barv. (drží mu rukou ústa.) Mlč, nešťastný člověče! Nedělej mi ostudu!

Kuklík. Obejdu ještě všechny druhé, aby nikdo »u slunce« nechyběl. Na zdar, občane redaktore! (bouchne na stůl a odejde.)

Dvořák. } praští pěstí na stůl a odcházejí.
Toberný. }

Širák. (chvíli se rozmýšlí, pak bouchne též pěstí na stůl a odejde.)

Devatenáctý výstup.

Barvínek sám.

Barvínek. (hledí posměšně za nimi.) Hlupáci! Ne vám, ale mně nadchází veliká chvíle. Ještě ten výstup s Arnsteinem — ale on dá peníze, dá je! Ten spekuluje na Karáskovu továrnu, a potom — on je náš.

(Je slyšeti, jak Dvořák, Toberný a Kuklík z dola volají.) Na zdar! Sláva naší straně! (hledí za nimi, opakuje posměšně:)

Ano, na zdar! sláva naší straně! Ale ta naše strana jsem nejdřív já — potom zas já — a pak — zas já! (směje se ironicky.)

Opona padá.

(Pokračování.)

Mistr Jan Hus.

Sepsal Dr. **František Xav. Kryštůfek.**

A) Bludy M. Jana Husa.

§ 1. Vyšetřování učení M. Jana Husa na všeobecném církevním sněmě Kostnickém.

Mistr Jan Hus, přisvojiv si četné články anglického bludaře Jana Viklefa, hájil jich jako profesor Pražské university s učitelské stolice, jako kazatel s kazatelny v kapli Betlémské a jako spisovatel v četných svých spisech. Jeho příkladu následovali četní jeho přátelé, a po sousedních zemích šla pověst, že se v Čechách pěstuje viklefské kacířství. Když přičiněním Římského krále Sigmunda, bratra Českého krále Václava IV., svolán byl od papeže Jana XXIII. všeobecný církevní sněm do Kostnice: vyjednával král Sigmund s Husem, aby se osobně do Kostnice odebral a tam počet ze své víry vydal. Hus přivolil a chystal se na cestu. Veřejnými latinskými,

českými a německými plakáty prohlásil 26. srpna r. 1414., že chce složiti počet ze své víry před arcibiskupem, papežem a všeobecným sněmem; žalobníci nechť se tam dostaví, však pod utrpením rovného trestu, když bludařem shledán nebude, a opatřil si písemní vysvědčení od inkvisitora Mikoláše, biskupa Nazaretského in part. (30. srpna r. 1414.)[1]) Že tento inkvisitor dal mu vysvědčení pravověrnosti, jest důkazem, že svůj úřad nedbale zastával a bouří v Čechách si nevšímal. Ještě za svého pobytu v Krakovci opatřil si Hus opis protokollu všech stížností, kteréž jeho protivníci sepsali, a připojil k němu svoje poznámky. Pod ochranou tří českých pánů: Jana z Chlumu, Václava z Dubé a Jindřicha z Lacemboku přišel 3. listopadu roku 1414. do Kostnice, a hned 4. listopadu oznámili pánové Chlum a Lacembok jeho příchod papeži Janu XXIII. a poručili ho v jeho ochranu, kterouž jemu také slíbil. Dne 5. listopadu dostal Hus ochranný list čili písemný glejt, daný od krále Sigmunda ve Špýru dne 18. října r. 1414. a po rozkazu králově podepsaný od Michala z Přestu (de Prziest), kanovníka Vratislavského. Dne 9. listopadu oznámil soudce síně papežské s biskupem Kostnickým Otou III. Husovi, že na čas zrušena jest klatba nad ním; což stalo se pro dobro sněmu, tak že příchodem jeho služby Boží zastaveny nebyly, jak by se bylo musilo státi, kdyby klatba na čas s něho sňata nebyla. Ale Hus zůstal suspendovaným knězem a nebyl oprávněn mši sv. sloužiti ani kázati. Ale Hus sloužil jako suspendovaný kněz mši sv. ve svém bytě a měl při tom promluvy k lidu četně k němu se shromažďujícímu. Tím nedopustil se pouze disciplinárního, nepatrného přestupku, nýbrž hrubého porušení církevního práva, kteréž jest pro svědomí smrtelným, těžkým hříchem a má v zápětí irregularitu, čili neschopnosť konati církevní úkony; dopustil se tohoto trestního skutku v cizi diecési, kde bylo snadno zjednati církevnímu právu platnosť. Kostnický biskup Ota III. napomenul ho jako diecésní biskup, aby toho nechal, že není oprávněn mši sv. sloužiti. Ale Hus jsa zvyklý z Čech neposlouchati svého arcibiskupa, nedbal slov diecésního biskupa, v jehož diecési teď žil, nemaje církevní poslušnosť za nic. Gleit nebyl patentem na církevní neposlušnosť; ba on přímo vyžadoval, že gleitovaný bude platné zákony zachovávati, a ztrácel svou platnosť, když gleitovaný platné zákony přestoupil. Když Hus od svého nezákonitého počínání ustáti nechtěl, byl ve středu dne 28. listopadu zatčen; biskupové augsburský a tridentský řekli mu při tom, že »nebude více církevních úkonů konati a mše sv. sloužiti« (Jam amplius non officiabis neque missabis). Potom byl před kardinály přiveden a po výslechu z podezření bludařství dán do vazby, kterou si svou neposlušností sám zavinil.[2]) Nejprve byl po 8 dní

[1]) Documenta, str. 242, 243.

[2]) Sr. můj článek »Husův ochranný list« ve Vlasti. Roč. XII. r. 1895. až 1896., str. 665, 666. Suspense jest odsazení někoho na čas s úřadu, na př. úřadníka, soudce, profesora, notáře, advokáta, kněze atd. a děje se za trestní skutky, kterých se dopustil, a jest značným trestem. Kdyby suspendovaný čili na čas sesazený úřadník, profesor, notář, advokát proti své suspensi chtěl úřadovati, a úřadní výkony vykonával, dopouští se trestního skutku.

Když suspendovaný kněz Hus proti své suspensi mši sv. sloužil, dopustil se trestního skutku a byl dán do vazby. Kdo u suspendovaného kněze Husa mluví o nepatrném disciplinárním přestupku, ukazuje tím svou úplnou neznalosť práva vůbec a církevního zvláště. — Dr. Jan Ignác Döllinger, profesor církevních

v domě jednoho Kostnického kanovníka vězněn, odkudž byl 6. prosince r. 1414. do žaláře v dominikánském klášteře blíže jezera odveden. Když onemocněl, byl 8. ledna r. 1415. do zdravějšího bytu v témž klášteře převeden, a papež dal jej svými vlastními lékaři léčiti.

Mezi tím byl s ním jako s bludařem, respective obviněným z bludů, zaveden proces se všemi tehdejšími právními formami.

Proti Husovi složil Michal z Německého Brodu, jenž byl roku 1400.—1408. farářem u sv. Vojtěcha na Novém Městě, a nedávno od papeže za prokuratora »de Causis fidei« (o věcech víry) povýšen, a protož od Čechů též Michalem de Causis jmenován byl, žalobní spis [3]) a odevzdal jej papeži Janu XXIII., žádaje v něm, aby Hus z vytčených tam bludů byl vyslechnut, a by ustanoveni byli doktoři a mistři, kteří by prozkoumali jeho spisy, zvláště obě rozpravy: »de Ecclesia« (o Církvi) a spis »proti Pálečovi«.

Ku prozkoumání žalob proti Husovi podaných ustanovil papež 4. prosince r. 1414. tříčlennou komisi, kterou tvořili latinský Konstantinopolský patriarcha Jan, Kastellský biskup Bernard a Lubecký biskup Jan. Komise vyslýchala svědky proti Husovi, kterými byli: Münsterberg, doktor bohosloví; mistr Steurch (Storch) z Lipska, oba bývalí kollegové Husovi na vysokém učení Pražském; Štěpán Páleč, Dr. Celsmeister, bývalý officiál Pražské arcidiecése; Petr, mnich od sv. Klimenta z Prahy; Petr, opat od sv. Ambrože v Praze; Adam, licenciat v kanonickém právu; Berunecz, licenciat ve sboru Karlovu a jiní. Poněvadž obžalovaný dle tehdejšího soudního řádu musil viděti svědky přísahati, posýlali je do žaláře k nemocnému Husovi, kterýž jednomu z nich, mnichu Petrovi od sv. Klimenta řekl, že jest jeho největším nepřítelem. Právního zástupce Hus nedostal, poněvadž tomu bránil tehdejší zákon, dle něhož nesměl nikdo hájiti křesťana, podezřelého z kacířství, jelikož takový podezřelý mohl blud jednoduše zavrhnouti a ku pravé víře se přiznati. Když Hus ze své nemoci se zotavil, sepsal v žaláři několik pravověrných spisův, a komisaři předložili mu 42 věty,[4]) Pálčem sebrané, z nichž bylo 38 z jeho spisu »De Ecclesia« (o Církvi), aby se o nich vyjádřil. Hus připojil k nim své poznámky a odmítal některé, že jsou mu křivě připisovány. Některé byly mu tedy křivě připisovány, jiné nejsou v uvedeném rozboru slovně, ale toliko smyslem, než, velikou většinou jsou

---

dějin a probošt u sv. Kajetána v Mnichově, povstal proti poslednímu všeobecnému sněmu Vatikánskému a jím vyměřenému článku víry »o papežské neomylnosti ex cathedra«. Mnichovský arcibiskup žádal r. 1871. na něm, aby se sněmu podrobil, a když neuposlechl, dal jej do klatby. Döllinger měl tuto klatbu za nespravedlivou, ale — nekonal od té doby církevních úkonův, ačkoliv se těšil přízni svého zeměpána, Bavorského krále Ludvíka II. († r. 1890. v Mnichově, v klatbě.)

Podobně měl se chovati Hus ohledem na církevní tresty, kterými stižen byl. — Znění glejtu, jehož správný překlad jsme ve »Vlasti« l. c. str. 663. podali. jest po latinsku v Documentech, str. 237. Glejt jest listinou, které každý soudný čtenář porozumí beze všech zvláštních právnických vědomostí, neboť byla psána pro každého obyvatele říše Římsko-německé. Když však čtenářům do gleitu vkládali, co tam není a nikdy nebylo, pak ovšem musí se čtenáři namlouvati názory, které však soudného čtenáře nepřesvědčí. Když někdo praví, že Palacký má o gleitu nesprávný názor, a byl již vyvrácen: tu z toho, že někdo Palackého vyvracuje, ještě neplyne, že jest vyvrácen.

[3]) Documenta, str. 194.

[4]) l. c. 204.—224.

správně vyňaty a dokazují, že onen rozbor »o Církvi« jest bludařský. Z téhož rozboru »o Církvi« vytáhl vysoce učený kancléř pařížské university Jan Gerson 20 vět, které nazval odvážlivými, bludnými, pohoršlivými a převratnými.[5]) Hus byl tím náramně pobouřen a nazýval výňatek ten lživým,[6]) ačkoli mu Gerson žádné křivdy nečinil. dobře chápaje smysl uvedeného spisu.

Mimo bludy proti článkům víry, které Husovi se připisovaly, vyšetřovali prokuratorové sněmu též jeho neposlušnosť a vzpouru proti církvi: že neposlouchal Pražského arcibiskupa Zbyňka, nedostavil se na papežský půhon před papeže a nedbal klatby, která na něj byla pro neposlušnosť dána, proti níž kázal a učil, že takových půhonů není dbáti.[7]) Dále měli prokuratoři před sebou výpovědi svědků, kteří do Kostnice se nedostavili, ale svá svědectví proti Husovi protokolárně podali. Takovými svědky byli: Jan Protiva, plebán (farář) u sv. Klementa na Poříčí v Praze, jenž byl před tím prvním kazatelem kaple Betlémské, tedy jedním předchůdcem Husovým v tomto úřadě, a na Husova kázaní chodil, aby věděl, co proti církvi káže; Jan Peklo, kazatel u sv. Jiljí v Praze; Beneš, kazatel na hradě Pražském; Pavel, kazatel u sv. Haštala; Ondřej z Brodu, kanovník Pražského kostela; M. Mikuláš z Podivína; Mikuláš, plebán, ze Všetat; Václav z Voděrad, veřejný notář.[8]) Hus znal výpovědi těchto svědků, které si opsal, ale tvrdí o nich, že nejsou pravdivými. Však i tu přemršťoval v odmítání svědectví; četná svědectví zakládala se na pravdě; jiná, která Husovi blud přikládala, jako na př. že nevěří v proměnění chleba a vína v Tělo a Krev Páně, ačkoli v tomto článku pravověrným byl, měla svou příčinu v tom, že Hus od obyčejné církevní mluvy odstupoval, své výrazy nerozvážlivě volil, a tak, chtěje býti duchaplným, svou vinou do podezření bludu v tomto článku u posluchačův upadl.

Ke konci r. 1414. začal Jakoubek, který po odchodu Husově do Kostnice stál v čele jeho stoupenců v Praze, rozdávati Večeři Páně pod obojí spůsobou; Hus nepřipisoval zprvu kalichu té důležitosti jako Jakoubek; ale když mnozí páni pro kalich od něho odpadli, pak ujímal se kalicha s velikou ráznosti a horlivostí.

Tento kalich byl nejrozhodnějším činitelem v osudech národa českého: kalich učinil husitství tím, čím se stalo; bez kalicha bylo by bývalo počínání Husovo a vzpoura jím vyvolaná pouhým mrakem, který by po vlastech našich byl se přehnal jako v jiných zemích. Kalichem dostali všichni přátelé převratu viditelné znamení, všem pochopitelné, hluboko do života zasahující, kteréž je od jejich protivníků rozeznávalo a oddělovalo. Kalich byl životní silou husitství, působil na davy lidu a nadchl je; všechny ostatní úchylky na poli dogmatickém a církevního práva byly v celku lidu nesrozumitelnými, pro něž byl by se nenadchl, až na ono učení, že duchovenstvo nemá míti časných statků. Toto líbilo se pánům a rytířům, kteří církevní jmění rozebrali, a potom ovšem »pro svědomí«, aby lup navrátiti nemusili, horlivými husity se stali.

---

[5]) l. c. 185.—188.
[6]) l. c. 98.
[7]) l. c. 199.—204.
[8]) l. c. 164.—185.

Když papež Jan XXIII., vida, že jde o jeho papežství, a má se po žádosti sněmu poděkovati, z Kostnice dne 20. března r. 1415. uprchl: spěchali za ním jeho komorníci, a strážníci Husovi odevzdali o květné neděli 24. března králi Sigmundovi klíče od vězení a odešli z města. Čechové doufali, že král teď Husa propustí: ale Sigmund jsa teď o zákonitosti vazby Husovy přesvědčen, poradil se s otci sněmovními a odevzdal Husa Kostnickému biskupu, kterýž jej dal na zámek Gottlieben u jezera odvésti a do žaláře do vysoké věže 24. března vsaditi, v níž pobyl 73 dny.

Zemská šlechta ujímala se Husa, měla několik schůzí v Praze, v Brně a jiných městech a domlouvala písemně králi Sigmundovi, jakožto dědici koruny České, dosti trpce, myslíc, že vazba Husova jest proti ochrannému listu a slovu jeho: nežádali sice, aby Hus trestu byl zbaven, kdyby vina na něm byla shledána: ale nastupovali na to, aby nebyl ani žalářován, ani tajně souzen, než aby ve veřejném slyšení veřejně svou při vésti mohl.[9]) Podobnou žádosť podali čeští a polští páni v Kostnici přítomní 13. května 1415. sněmovním otcům u Bosáků shromážděným, naříkajíce v ní, že Hus proti právu a beze všeho slyšení byl jat a do těžké vazby dán a žádajíce, aby byl veřejně slyšán; bude-li shledán, že proti Písmu učil, ať se kaje a to opraví.[10]) Však sněm nepostoupil po žádosti českých a polských pánův, aby Hus byl propuštěn, poněvadž Hus, jak jsme v rozpravě [11]) »Ochranný list Husův« uvedli, svou vazbu sám si neposlušností zavinil. Posléze podávali tito pánové sebe za rukojmí, aby Hus na svobodu propuštěn býti mohl; však sněm nevěřil žádnému rukojemství a odpověděl jim 31. května skrze patriarchu Antiošského, že Hus na tisíce rukojemství propuštěn býti nemůže; avšak ku prosbám pánův obdrží 5. června r. 1415. veřejně slyšení.[12]) Sněm nemohl vyslyšeti prosby a přímluvy českých pánů, poněvadž musil se obávati, aby Hus zaviniv si svou vazbu a poznav z posavadních výslechův svůj právní stav, z Kostnice neuprchl. Sněm musil se obávati toho, co učinil druh Husův M. Jeroným. Tento dostavil se skrytě dne 4. dubna 1415. do Kostnice, dal na dvéře kostelní a na radnici 7. dubna přibiti listy v jazyku latinském, českém a německém, jimiž sněmu a králi se ohlásil a za průvodčí list prosil, aby veřejně dostaviti se mohl, a mezi tím ukryl se v jednom ze sousedních měst. Sněm ujistil jej 17. dubna před mocí, nikoliv před právem, dokládaje, že proti němu zakročí, ať se dostaví nebo ne. Jeroným dal se na útěk do své vlasti, byl však v Hiršavě poznán a odveden do Kostnice, kde 23. května sněm jej dostal do své moci.

Útěkem papeže Jana XXIII. vyhaslo plnomocenství oněch tří svrchu jmenovaných komisařů k vyšetřování pře M. Jana Husa; sněm ustanovil k tomu účelu 6. dubna r. 1415. čtyři nové komisaře: kardinály Petra z Alliaka a Viléma Kordianského; biskupa Dolského a opata Citeauxského, kteří by přijmouce k sobě jiné preláty a doktory

---

[9]) l. c. Barones marchionatus Moraviae ad regem Sigismundum. Brunae. 8. Maj. 1415. l. c, 547; Barones Bohemi et Moravi numero 250 ad reg. Sigism. Pragae. 12. Maj. 1415. l. c. 550.

[10]) l. c. 258.

[11]) »Vlasť« 1895.—1896. Roč. XII., str. 665 sqq.

[12]) Documenta, str. 259.

učení Husovo prozkoumali. Tito komisaři vyslýchali několikráte vězně na Gottliebenu, o čemž však zevrubnějších zpráv nemáme.

Soudcové zachovali, jak viděti jest, v procesu Husově všechny právní formy, nebyli nijak proti němu zaujati: věty z jeho spisů vyňaté byly mu předloženy, aby se o nich vyjádřil, svědectví svědků nepřítomných byla přísahou potvrzena; svědkové přítomní byli vzati pod přísahu; Hus byl mnohokráte vyslýchán: komisaři slyšeli jeho odpovědi, slyšeli jeho učení ústně, znali jeho latinské spisy a knihy, znali ony věty ve spojení čili kontextu, neboť byly hlavně skoro všechny ze tří latinských spisů vyňaty; byli to mužové učení, měli ku poradě jiné ještě učence a poznali tak dokonale, v čem a pokud Hus od učení církevního odstoupil a bloudí. Hus měl čas i příležitosť, aby se zodpovídal a očistil; neboť v čem a pokud od učení církevního odstupuje a bloudí, bylo mu vytčeno.

Zlým znamením pro Husa bylo odsouzení 45 článků Viklefových v 8. všeobecném sedění, dne 4. května r. 1415.; neboť jeho učení bylo namnoze ozvěnou oněch 45 článků. Když přiblížil se čas prvního veřejného slyšení, byl Hus ze zámku Gottliebenu do kláštera františkánského do Kostnice přiveden. Dne 5. června r. 1415. shromáždili se ve večeřadle téhož kláštera ve valné schůzi čili generální kongregaci skoro všichni na sněmě přítomní výtečníci: kardinálové, arcibiskupové, biskupové, preláti, doktoři a jiní lidé. Nežli Hus do schůze byl uveden, byla čtena zpráva o svědectvích naproti Husovi vydaných, jakož i o výsledcích posavadního vyšetřování, aby sněmovníci veškeren právní stav a průběh Husova procesu poznali. Petr Mladenovic, tajemník pána z Chlumu a důvěrný přítel Husův, vypravuje, že otcové měli již rozsudek hotový; však jeden Čech, jenž do večeřadla se vloudil, spatřil jej a oznámil to hned Petrovi z Mladenovic, též přítomnému, a tento zase pánům z Chlumu a Dubé, kteřížto běželi ke králi Sigmundovi a snažně ho prosili, aby nedal čísti rozsudku, který prý na žalobách neprůvodných se zakládá. K tomu účelu podali králi rukopisy Husovy: »O Církvi«, »Naproti M. Štěpánu Pálčovi« a »Naproti M. Stanislavovi ze Znojma.« Král dal po falckraběti Ludvíkovi a Norimberském purkrabí Bedřichovi výstrahu shromážděným otcům, aby se nálezem neukvapovali; žádal, aby Hus napřed byl slyšán, a Otcové nález svůj mu předběžně k známosti předložili, a kázal jim rukopisy Husovy dodati. Však toto vypravování Mladenovicovo jest velmi podezřelé; král Sigmund nemohl si takové vrchní dohlídky na usnesení všeobecného sněmu osobovati, a sněm nebyl by ji snášel; pak ono vloudění Čecha nepatrného postavení až ku stolci předsednickému, tam jeho nález ve spisech a přečtení již prý hotového rozsudku nenajde u soudného posuzovatele víry. Ostatně toto všechno nemělo na průběh procesu vlivu.

Po odchodu jmenovaných dvou knížat byl Hus do shromáždění přiveden, a jeho rukopisové mu předloženi s dotazem, zdali je za své uznává. On přisvědčil a doložil, že hotov jest pokorně odvolati a napraviti, bude-li »poučen«. Slovem »poučení« myslil sobě, aby sněm s ním se hádal a jej z Písma a sv. Otců vyvracel. On představoval si veřejné slyšení jako přednášku se stolice učitelské, kde by jako profesor k sněmovním otcům své názory vykládal a z Písma a sv. Otců dle svého rozumu odůvodňoval, sem tam nějakou námitku od nich slyšel, kterou by po svém rozumu opět vyvrátil, a

konečně jako profesor u posluchačů vrch měl. Ale takového postavení na všeobecném sněmě neměl; všeobecný sněm se nehádá, ale soudí o víře; tam nepřednášel, ale byl od soudců vyslýchán a měl k daným otázkám krátce a jasně odpovídati a k vině nebo nevině se přiznávati. Jelikož soudcovskou pravomocnosť sněmu popíral, čině z něho síň universitní a hádku, panovala proti němu v prvním tomto veřejném výslechu jakási podrážděnosť otců, kterou snadno si představiti a vyložiti lze. Byly předčítány závadné články a svědectví svědků; a tu vypravuje Petr Mladenovic, že, kdykoli Hus obšírnějším výkladem hájiti se chtěl, byl prý okřikován, aby krátce ku předloženým otázkám slovem »ano« nebo »ne« odpovídal; když prý i přes hlomoz a hluk přece slova dopadl, aby své články výroky sv. Otcův odůvodnil, zakřikovali jej, že ty důvody k věci nenáleží; když však prý mlčel, zase volali, že mlčí, poněvadž s těmi bludy se srovnává. Kdyby toto vypravování Mladenovicovo i správné bylo, plyne z něho pouze to, že Hus s otci sněmovními o svých článcích se hádati a o nich dlouhé přednášky a výklady míti chtěl, kdežto otcové sněmovní žádali krátké a jasné odpovědi, jaké na soudě míti a dáti se sluší a patří. Však po tom výslechu psal přece ještě týž den svým přátelům v Kostnici list, v němž praví, že se mu podařilo dva články ze žaloby smazati, a dělá si nadějí, že jich ještě více smazáno bude.[13]) Měl tedy na obranu volnosti dost a dost.

V slyšení druhém dne 7. června byl přítomen král Sigmund, který se tam dostavil v průvodu pánů Jana z Chlumu a Václava z Dubé a bakaláře Petra Mladenovice, a panoval řád; žádný nesměl křičeti pod trestem vyloučení ze schůze. Předmětem výslechu byl povšechný poměr učení Husova k učení Viklefovu a vzniklé z toho rozbroje jak na učení Pražském, tak mezi duchovenstvem a obecným lidem. Vytýkáno Husovi, že prý učil, že i po posvěcení zůstává ve Svátosti Oltářní chléb hmotný. Tento článek dosvědčovali Jan Protiva, Jan Peklo, Beneš, Ondřej z Brodu, Pavel, kazatel u sv. Haštala a Mikuláš, plebán ze Všetat. Angličan Stokes, který r. 1411. v Praze meškal, dotvrzoval, že on sám četl v Praze rozpravu od Husa sepsanou, kteráž ono bludné učení obsahovala. Proti tomu tvrdil Hus, že nikdy tak neučil. Kardinál Petr z Alliaka chtěl Husovi jako stoupenci realismu, jedné to filosofické soustavy, z jeho realismu dokazovati, že musí na základě svého realismu ve Svátosti Oltářní hmotný chléb připustiti. Však Hus nepřipustil této vytýkané důslednosti a ukázal se býti v tomto článku pravověrným. Ale otcové nemohli přece, majíce před sebou tolik výpovědí svědků, nadobro se přesvědčiti, že Hus o Svátosti Oltářní pravověrně smýšlí a lstivě sobě nepočíná, ale majíce jeho pravověrné výpovědi, teď upustili od dalšího stihání jeho v tomto článku. Když se Husovi za vinu kladlo, že učení Viklefova ve škole a kázaních hájil, ospravedlňoval se tím, že prý mezi 45 články byly mnohé zcela nezávadné, pročež všech zavrhnouti nemohl. — Též promlouváno o Husově »appellaci ke Kristu«. Byl tázán, zdali jest dovoleno »odvolati se ke Kristu Pánu.« Hus odvětil, že není slušnější, spravedlivější a účinnější appellace nad tuto. Otcové prý se těmto slovům smáli, jak vypravuje Mladenovic, ale Hus nedal se tím másti, vykládal dále appellaci a tvrdil,

[13]) Documenta, str. 104.

že lze ke Kristu appellovati, poněvadž jest nejvyšší a nejspravedlivější soudce, který bludu podroben není a utiskovaných se ujímá. Z odpovědi Husovy jest viděti, že právu docela nic nerozuměl: každý utiskovaný může a má se utíkati ke Kristu a k němu vroucně za pomoc se modliti, ale v právních soudech od řádného soudce v poslední stolici, řekneme od papeže nebo císaře »odvolávati se ke Kristu«, a to »s právním následkem«, t. j. zastavením rozsudku, nelze připustiti. Takové odvolání musí vyvolati úsměv u každého soudného člověka. Kdyby každý odsouzený mohl se »odvolati ke Kristu« a takové odvolání provedení rozsudku zastavilo: bylo by konec všem právním poměrům, žádné právo nebylo by lze provésti. »Odvolati se ke Kristu,« aby přímo zakročil, t. j. zázrak učinil, jest hříšnou opovážlivostí. Ke konci výslechu pravil k Husovi kardinál Petr Alliacký: »Mistře Jene, nedávno tvrdil jsi na zámku (Gottliebenu), že ochotně sněmu se podrobíš; radím tobě, abys tak učinil, a netrval v bludu, ale poučení přijal; po čemž sněm s tebou milostivě naloží.« Ke konci slyšení objasnil král Sigmund svůj poměr k Husovi a vyložil mu před sněmem úředně svůj slib o královské ochraně a glejtě a napomínal důrazně, aby se sněmu podrobil.[14]) Hus poděkoval králi krátkými slovy za ochranu a průvod a ujišťoval, že nechce nic tvrdošijně zastávati, ale pokorně opraviti, bude-li prve o bludu »poučen«. Opět ze slova »budu-li poučen« jest viděti, že Hus chtěl se sněmem disputovati, učené hádky míti, k čemu však všeobecný sněm propůjčiti se nemůže, jsa nejvyšším soudním dvorem u víře. Žádný soud nehádá se s tím, kterého soudí: ale vyslýchá ho a pak vynese rozsudek. Po skončeném výslechu odvedl arcibiskup z Rigy Husa zase do žaláře.[15])

Hned po svém druhém veřejném slyšení podal Hus svým přátelům v Kostnici zprávu o průběhu svého výslechu po svém způsobu: on prý ve svých četných výslechách, soukromých i veřejných, osvědčoval, že se chce podrobiti, bude-li poučen, že pobloudil; ale ačkoli žádal poučení, nechtěli mu je dáti doktoři počtem padesát, kteří prý častěji byli od něho stihání, že křivě z knih jeho články sebrali, ano, ani prý nechtěli s ním o článcích jednati řkouce: »Ty musíš podrobiti se rozhodnutí sněmu,« (Tu debes stare decisioni concilii), sněmu, jehož členové prý se mu vysmívali, kdykoli Písmo uváděl, nebo výroky Otcův, a kteřížto tvrdili, že prý výrokům Písma neb Otců špatně rozumí nebo jich náležitě neužívá; — jaký prý křik, jaký posměch a rouhání ve sněmě bylo, vědí dobře pánové Václav z Dubé, Jan z Chlumu a Petr, jeho notář, stálí bojovníci a milovníci Páně; když jej takovým hřmotem zakřikovali, řekl prý tato slova: »Myslil jsem, by lepší poctivosť, lepší dobrota a řád byl ve sněmě tomto nežli jest;« na to prý mu odpověděl kardinál: »Tys na zámku pokorněji mluvil«; načež prý on (Hus) odvětil, že ho tam nikdo nezakřikoval, jako se tuto děje; kardinál řekl na to: »Hle, sněm žádá na tobě, zdali se chceš podrobiti jeho naučení, a naučení

[14]) Srv. mou rozpravu: »Husův ochranný list« ve »Vlasti«. Roč. XII. 1895.—96. str. 668.

[15]) Documenta 276—285. — Mladenovic praví, že veřejný notář sedě podle kardinála Zabarelly otázky a odpovědi Husovy zapisoval. Bohužel tyto authentické soudní zápisy nalezeny nebyly, a my jsme odkázáni pouze na zprávy Mladenovicovy, který byl vroucím ctitelem Husovým.

záleží prý v tom, aby on (Hus) články, o nichž doktoři praví, že jsou bludnými, odvolal, a oněch, které svědky byly stvrzeny, se odpřisáhl.« Když kardinál takto mluvil, řekl prý král: »To se všechno krátce napíše, a ty budeš odpovídati,« k čemuž dodal kardinál: »Tak se stane v příštím sedění.« [16]) Z tohoto listu jest viděti, že sněmovní učenci měli s ním rozmluvy, ale nechtěli s ním míti nekonečných planých hádek, jakých si Hus přál, a v kterých by podržel vrch. Že jeho důvodům z Písma sv. a Otcův učenci se často smáli, není nic divného: kdo jeho odůvodňování čte, učiní tak při mnohých místech i dnes. Hus naříká si na hluk a lomoz, ačkoli tomu tak nebylo; v slyšení tomto panoval za přítomnosti královy řád. Hus jsa podrážděn, měl každé slovo proti sobě pronesené za křik a okřikování. Kardinál Alliacký pravil Husovi, když jeho odpovědi zdály se mu býti příkrými: »Mistře Jene, ve vězení počínal jsi sobě trpělivěji.« Hus odpověděl: »Poněvadž tam se mnou vlídně mluvili, zde pak všichni na mne křičí.« Kardinál pokáral ho jako předseda za tato slova řka: »Vždyť všichni naslouchají v tichosti.« Hus odporoval tomu a odvolával se na královský dekret, že ze schůze bude odveden, kdo by se tiše nechoval. Právě pro pořádek byl na počátku schůze onen dekret dán, král sám bděl nad jeho zachováním, a předseda praví do očí Husovi, že všichni v tichosti naslouchají, a nepozoroval žádného hluku, kterého by nebyl trpěl. (Pokračování.)

Josef Renner,

řídící učitel v Podolí.

Podává **František Wildmann.**

Pozervanosť v našem národě jest velice smutnou událostí; stav jeden štve se proti druhému a mnozí dosti zasloužilí mužové, kteří v národu velice blahodárně působili, buďto jsou jako zrádcové kaceřováni, že nechtěli býti toho mínění, jakého jsou noviny a listy ten stav zastupující, nebo bývají tací velice zasloužilí mužové docela umlčováni. Podobně stalo se i řídícímu učiteli Josefu Rennerovi, muži velice zasloužilému, spisovateli velice oblíbenému, v krajině Písecké všeobecně známému. Že učitel tento nebyl svobodomyslným, že byl smýšlení katolického, proto, ač byl vzorný učitel a velice pilný a nadaný spisovatel, když v r. 1892. dne 24. dubna v Podolí zemřel, neučinily Učitelské noviny a odborné listy učitelské o něm skorem docela žádné zmínky. Čekal jsem skorem tři roky, že přec se o něm někdo zmíní, když však se tak nestalo, aby památka jeho nebyla zapomenuta, vystupuji nyní já, kněz, tedy muž toho stavu, o němž se hlásá, že je zpátečnický a nepřítel učitelstva, abych památku blahodárného působení jeho ve »Vlasti« zachoval.

[16]) Docum. str. 107, list 75.

Josef Renner narodil se dne 12. března. 1844. ve Vodňanech. Studoval nižší realní školu tamtéž a dokončiv studia s vyznamenáním, vstoupil r. 1860. do učitelského ústavu v Budějovicích, Odtud vystoupil r. 1862. jako zkoušený učitel pro národní školy české a německé. Druhé doplňovací zkoušce pro hlavní školy podrobil se r. 1866. Poprvé nastoupil místo podučitele ve Lhenicích u Netolic r. 1862., kde prodlel 2 léta; pak v Kolínci r. 1864—1865., ve Strakonicích r. 1865—1866.

Odtud přišel do Vodňan, stále jako podučitel, a to od r. 1866. až do r. 1870.; téhož roku 1870. stal se ve Vodňanech učitelem a působil tam až do r. 1873. Z Vodňan přišel do Mirovic, kdež pobyl 5. let a kdež se r. 1877. oženil. R. 1878. jmenován byl řídícím učitelem v Podolí, kdež působil až do své smrti (pochován byl dne 27. dubna 1892. ve Vodňanech).

Josef Renner byl povahy přímé, srdce dobrého, vzorný učitel a katolík, proto požíval u občanstva nelíčené vážnosti i úcty. Lid v Podolí i z okolí utíkal se k němu o radu téměř ve všech nesnázích a potřebách životních. Strasti a nedostatky, jichž mu bylo za studií i za potomního podučitelování snášeti, zjednaly mu právě pro život četných zkušeností; kromě toho jeho veliká sečtělost a neunavná literární činnosť získaly mu pověst muže všestranně vzdělaného. Jakožto učitel působil ve škole svědomitě a zdárně, o čemž hojná pochvalná uznání vydávají svědectví.

Podivuhodná byla píle, jakou věnoval svému dalšímu vzdělání. Obětoval každý s velkým sebezapřením ustřádaný peníz na knihy a časopisy a tak pořídil si velmi cennou a objemnou knihovnu. Jeho bystrá a vynalézavá mysl nepřestala však na pouhém čtení, již v mládí činil literární pokusy, a později stalo se mu písemnictví nevyhnutelným zdrojem zábavy a duševní práce. Jelikož studia jeho byla pouze německá, bylo mu překonati mnohé obtíže v jazyku českém a zakusiti nejednou i ostrých posudků kritiky. To však ho neodstrašovalo od dráhy započaté; pilně vzdělával se v řeči české, že až i vytříbenosti slohu dosáhl a lépe se v češtině znal nežli pan inspektor, který mu chyby vytýkal, až od Rennera byl usvědčen, že páně inspektorovo tvrzení jest chybné.

Literární činnosť † Josefa Rennera byla velice objemná a rozsáhlá, byl historikem, statistikem, belletristou ano i dramaturgem pro dítky.

Z divadel jeho pro dítky vynikají následující:

1. »Lesní panna.« Česká pověst ve 3. jednáních.
2. »Poměnky.« Veselohra ve 3. jednáních.
3. »Černá pečeť.« Veselohra v 1. jednání.

Tato vyšla v Praze u Knappa v r. 1874.

4. »Na dušičky.« Činohra ve 2. jednáních.
5. »Kocour v pytli.« Veselohra ve 3. jednáních.
6. »Dětský výlet.« Dramatický žert se zpěvy v 1. jednání.
7. »Ptáčkové v kleci.« Veselohra v 3. jednáních.

Tato vyšla v Praze r. 1872. u Otty.

8. »Svatováclavský dar.« Veselohra v 1. jednání. Uveřejněno ve Zlatých lístkách v Písku r. 1886.

V rukopisech nalézají se:

»Zajatci.« Žertík v 1. jednání.

»Ferialní osada.« Žertík o 1. jednání.

»Vánoční stromek.« Obrázek ze života ve 4. jednáních.

Připomínám jenom ta divadla, která se mi do rukou dostala, jest jich uveřejněných i v rukopisech mnohem více.

Povídek napsal též hojně, z nichž pak vynikají:

»Jan Sladký z Chodova.« Histor. novella. V Domažlicích r. 1876.

»Za svobodu.« a »Ve stínu Potštýna.« uveřejněno v »Naší mládeži.«

»Slepcův vychovanec.«
»Ve službě vlasti.«
»Matčin odkaz.«
} uveřejněno v Dědictví Maličkých.

Mnoho prostonárodních povídek uveřejněno od něho v katolických kalendářích tištěných u Steinbrenera ve Vimberce a v kalendáři Moravsko-Ostravském »Horníku.« Mimo to psal mnoho povídek a více článků a pojednání do periodických listů: »Budivoje,« »Českého Jihu« (románové přílohy), do »Otavana.« »Poutníka od Otavy« v Písku, do »Posla od Čerchova« (Domažlice), do »Českého Lva« a »České Koruny« (Strakonice), do »Zpravodaje« (v Milevsku), do »Zlatých Lístků« (v Písku), do »Přítele dítek,« časopisu českých Benediktinů v Chicagu v Americe, do katolického »Hlasu« v St. Louis v Americe atd. atd.

Z prací historicko-statistických uvádím: »Hrad a panství Zvíkov« v Písku r. 1886. »Písek.« Popis pro mládež v Obrázkové knihovně pro mládež v Novém Městě nad Metují v r. 1889. »Popis okresního hejtmanství Píseckého.« (V Praze u Kytky.) Dílo velmi obsáhlé a důkladné.

Popisy jiných okresních hejtmanství jako Milevského, Blatenského, Strakonického, Vltavotýnského zůstavil v rukopisech, ve kterých dlouholetá práce a studium jeho jest obsažena.

O prázdninách chodil po jižních a západních Čechách, všude bádal, všude jako pilná včelka sbíral historické prameny a národní pověsti a pořekadla. Z toho lze poznati, jak neúmorná byla činnosť jeho na poli literárním.

Že tak všestranně vzdělaný a nadaný muž nezůstal bez účinu na občanstvo, mezi nímž působil, nikdo nebude pochybovati; získalť si nemalých zásluh o probuzení národního vědomí u lidu Založil v Podolí odbor Národní Jednoty Pošumavské r. 1885., který každoročně značnou částku ustřednímu výboru v Praze odváděl. O vzdělání tamního lidu pečoval přednáškami, pěknými zábavami a divadly, ku kterým vše zaopatřil, studující za herce vycvičil a hry řídil. Proto předčasná a neočekávaná smrť jeho způsobila rodině i okolí ztrátu velikou. Lid si ho velice vážil a pohřeb jeho byl také slavný.

Ctěný pan řídící učitel v Podolí, František Chylík, sdělil laskavě hlavní data k tomuto náčrtku.

Proč zakazuje církev páliti mrtvoly neb pohřbení ohněm, a jaké jsou dosavadní církevní zákony o něm?

Píše Frà **Jos. Hamršmíd**, Ord. Melit.

Via Appia starého Říma, kterou Pius IX. v l. 1850.—53. dal vykopati, byla jako silnice vedoucí k Albanu za hradbami po obou stranách ozdobena řadami pomníků zemřelých. Římané nedovolovali, aby mrtví byli pochováváni ve městě, za městem však zřel každý, kdo se ubíral cestou, sochy a poprsí zesnulých; na nákladných pomnících z mramoru nebo tesaných z pískovce, ano, v nápisech promlouvali dokonce mrtví ku živým.

Nebyla to pouhá marnivosť a nezřízený přepych, jenž budoval nádherné pomníky za deset až dvaadvacet tisíc zlatých; i srdce tu začasté promlouvalo a kázalo pozůstalému, aby tu »conjugi benemerenti, eleganti,« tu »conjugi sanctissimae, carissimae,» neb »filio dulcissimo, — fratri carissimo, — sorori, gemmae dulcissimae« postavil pomník, jako výmluvného hlasatele jeho lásky. Pomníky tyto do dnes zachovávané jsou též věrohodnými svědky, že Římané, jako Řekové, pochovávali těla zemřelých i tehdá ještě, když naučili se ve válkách po cizině spalováním těl padlých chrániti zhynulé bojovníky před potupou a mstou nepřátel. Mnozí přidrželi se válečného zvyku i za dnů míru, ba dokonce i ve středu říše ukládali popel spálených do výklenků kolumbarií, kde nezřídka shledáváme vedle větších otvorů pro sarkofagy i menší výklenky pro popelnice. Od druhého století však přibývá sarkofagů, ježto pomíjelo upalování. Pius IX. zachránil je ze skvostných zřícenin appijských před další zkázou a uložil je v museích Vatikánském a Lateránském. Z nápisů jejich dovídáme se, jak Římané smýšleli o životě budoucím.

Již hlava na nápise skoro každého pomníku D(iis) M(anibus) [S(acrum,)] hlásá, že toto místo věnováno jest božským duchům zemřelých, jak ukládal již zákon dvanácti desk, ať posvátným jest právo hrobu, a živí, ať ctí své zemřelé: »Deorum Manium iura sancta sunto, sos (suos) leto datos divos habento!«

Dle toho představují též náhrobní reliefy scény z posmrtného života heroů a tím upomínají na další život po smrti v Hádu. — V Cirtě těší se jeden zemřelý nápisem: »Na mém rově budou včelky ssáti květy thymianu, ptactvo zapěje mi líbě v zelenavých slujích. Vavřín bují na mém hrobě a zlaté hrozny visí s vinných trsů.« — Na četných obrazech opět objímají se manželé, jinde zase slaví po delším rozloučení radostné shledání, — to vše jest jitřenkou nového života a známkou naděje do budoucnosti.

Vedle takto smýšlející většiny potkáváme se též s bohatou a chlubnou menšinou, která si libuje i po smrti v materialistickém epikureismu. »Požívej, dokud žiješ, jenom to vezmeš s sebou.« Jinde poučuje mrtvý: »Nebýval jsem, pak jsem žil, nejsem. Nedbám toho.« Po jiném nezůstal prý než: »Hrob, kámen a obraz.« Řek jakýsi dal si vytesati slova: »Není člunu v Hádu ani Charona, není tam ani vrátný Aeakus ani Cerberus. Koho smrť sklátila, jsme kosti setlelé

a nic jiného.« — Jinde zobrazují skulptury na přední straně rakve, jak nebožtík jídal, pil i miloval, jak bavíval se honbou, bojem s dravou zvěří, jak liboval si ve víně a službě Bachově. Odtud ty obrazy opilé rozpustilosti, jakoby ti lidé bývali opojenými centaury a nereidkami.

Vedle těchto vychloubavých skromně hovoří nejstarší náhrobky křesťanů. Tu prosté jméno Makrina a za ním nepatrná kotva, symbol života věčného a vzkříšení. Tam zase jméno a za ním slůvka »in pace,« neb monogram Krista Pána, dárce klidu a míru. Jinde ozývají se blahé pozdravy: »Aurelia vivas,« »Sabina vivas in Deo,« »Antonia, anima dulcis. Spiritum in refrigerium suscipiat Dominus.«

Na appijské silnici, kudy vítězné legie kráčívaly, chlubí se epikurejci svou nevěrou. Opodál, v pravo i v levo od nich jsou pohřebiště křesťanův, coemeterium sv. Sebastiana a Praetextata, v poli malý otvor do podzemních končin. Hlíněná lampička neb voskové světélko ozařuje nápisy i prostinké obrazy. Křesťanské skulptury vyskytují se až později. Z počátku, dokud křesťané kupovali své hrobky z pohanských dílen, vybírali takové, aby jejich skulpturám mohli dáti význam křesťanský. Tu příprava vína, dobrý pastýř, rybolov, rozvíjící se vesna svědčí o víře ve vzkříšení zde pohřbených oveček a rybiček Kristových. Později obrazy Jonáše nebo Daniele, kterého Bůh vysvobodil z jícnů lvů, těchto symbolů smrti, obraz Lazara, kterého Pán Ježíš ze hrobu volá, svědčí zřejmě o důvěře ve šťastnou budoucnosť. Ni stín pochybnosti, ni skvrna nevěry, nic neruší naděje zde pochovaných bratří.

Či zásluhou vymizela ona epikurejská frivolnosť?

Od těch čas, kdy určen byl pohřeb Kristu Pánu mezi zločinci, ale u bohatého nalezl hrob svůj (Js. 53, g), ve kterém tělo jeho spočinulo v pokoji (Ž. XV.), ale nevidělo porušení, od té doby, kdy ve společnosti křesťanské platí slovo Páně: Všichni, kteří v hrobích jsou, uslyší hlas Syna Božího i půjdou na vzkříšení života a na vzkříšení soudu (Jan 5. 29.), věří křesťané slovu apoštolskému, že tělo, jež rozsívá se v porušení, vstane v neporušitelnosti (I. Kor. 15, 42.) Církev Páně pamětliva jsouc prohlášení Božího »v potu tváři své jísti budeš chléb, dokavadž se nenavrátíš do země, ze které vzat jsi,« (I. Mojž. 3. 19.) ukládala tělo, když duch navrátil se k Bohu, který jej dal, do země, aby vrátilo se odkud vzato jest (Eccli. 12, 7.) vědouc, že lidé opět vstanou s týmiž těly, která měli za živa, že zase oblečeni budou koží svou a v těle svém uzří Boha svého (Job. 19, 26.), a že, když smrtelné toto tělo obleče nesmrtelnosť, naplní se řeč, kteráž napsána jest: Pohlcena jest smrť ve vítězství (I. Kor. 15, 54). S takovými myšlénkami pohlíželi křesťané na tělesné pozůstatky člověka, nazývajíce smrť po příkladu Krista Pána pouhým spánkem.

Dle víry své, v těla z mrtvých vzkříšení, ukládali tělo, když dech smrti je ovanul, do země doufajíce, že jednou vyklíčí z této vše živící matky a k novému životu bude povoláno.

Ve vděčné paměti zachovali si křesťané skutek Josefův a Nikodemův, připomínali si též slov Božského Mistra svého: Proč jste obtížni této ženě, dobrý zajisté skutek učinila nade mnou; vylivši mast tu na tělo mé, ku pohřbu mému to učinila (Mat. 26, 10.), jakož i slov andělových: Když jsi pochovával mrtvé . . . jáť jsem obětoval modlitby tvé Pánu (Tob. 12, 12.). Proto vřadili »mrtvé uctivě pochová-

vati« do počtu skutků milosrdenství, kterému fossarii prvých věků nerozpakovali se věnovati síly své, budujíce namáhavou prací pod zemí cubicula arcosolia et loculos zesnulým bratřím v obdivovaných nyní nekropolích. Muže tyto měli ostatní křesťané v úctě, ježto takovými bývali, qualis Tobias propheta fuit, ejus fidei, ejus sanctitatis, ejus scientiae atque virtutis a počítali je mezi kleriky, kdežto i ve Starém Zákoně kdo se stýkal s mrtvolou, podroben byl obřadům očisťování.

S věrou v těla vzkříšení pochovávali křesťané své zesnulé, konajíce skutek milosrdenství; a tak uhasínaly zvolna hranice i u menšiny národů pohanských, kde mrtvoly vedle obyčejného pochovávání též byly spalovány. Tak odložili pálení mrtvol, pokud bylo obvyklé, Římané, Řekové, Germáné, Švédové, Keltové, Vendové, Rusové a Litvané. U starých Sasů trestal r. 785. Karel V. smrtí, kdo by odvážil se dle starého zvyku mrtvého spáliti. Kdo z křesťanů od prvých věků skonal přirozenou smrtí, byl i ve hrůzných dobách moru ukládán do země. Spalování zůstalo jako ve St. Zákoně pouze zostřeným trestem smrti (Lev. 20, 14).

Teprve v rozvalinách socialního řádu, jež nakupila prvá revoluce francouzská, která otřásla i mravním a náboženským pořádkem ve veliké části Europy, stojí kolébka zmodernisované myšlénky spalovati mrtvoly. Ve druhém roce konventu byly i křesťanské hřbitovy proměněny v občanské, křesťanským obřadům a náboženství vůbec upřeno každé právo. Občanského řádu rovněž nebylo, a proto zavládla na hřbitovech libovůle a zlořád. Teprve naše století spatřilo, — naříká si Chateaubriand, — co považovali staří za největší neštěstí, co bylo nejpříkřejším trestem zločinců, vyhazování pozůstatků zemřelých větrům na pospas. Teď tleská se tomu jako rekovskému činu filosofie. O dnech revoluce nechci ani mluviti. Každý jenom poněkud civilisovaný národ pochovává slušněji i nejbídnější domácí zvíře, než pochováváni byli zemřelí občané francouzští.

Mrtvoly byly obírány, psi byli strážci hřbitovů.

V této rozvášněné době vyvlekla divá smečka lidí r. 1794. na pole Martovo prvou mrtvolu, aby ji tam spálila. Jméno zemřelého přívržence konstituce bylo Fontaine. Popel jeho poslán byl pak do konventu, a ten dal jej uložiti do národního archivu.

Při zákonodárném jednání o občanském pohřbu nehoroval sbor příliš pro spalování. Byloť dle Amaury Duvala tehdejšímu zvyku (1801.) příliš cizí. Přes to, že pochovávání není tak imposantní, přece skytá stejně útěchy a jest i neméně filosofické. »Setrvejme — řekl — při zvyku otců svých, ctěme hroby jejich a vyhledejme si po boku jejich místečko, kde i my budeme dříti.«

Prvý tento pokus o spalování mrtvol vznikl z odpadlictví od křesťanství a náboženství vůbec, došel souhlasu jen u lidí zdivočilých, vládou byl však trpěn až do konkordátu Bonapartova s Piem VII., když byl trvale ustanoven pohřební řád dekretem ze dne 12. června 1804.

Jednou již vyslovená idea však nezahynula. Živořila zatím opěvána jsouc tu a tam některým básníkem. K novému praktickému životu vzkřísila ji vědecky hloubavá mysl německá. R. 1849. 29. dne listopadu vyslechli Berlínští akademikové čtení Jakuba Grimma: Über das Verbrennen der Leichen, pojednání ne s patra pronesené, ani na rychlo sehnané, jako byly řeči a návrhy v zákonodárných sborech

francouzských, nýbrž sestavené dle tehdejšího vědeckého receptu, doložené listinami a knihami, s úvodem, vypracováním a závěrečným přehledem. Tímto dílem živili se skoro všichni, jedni více, druzí méně, kdo zastávají spalování mrtvol.

Grimm také ještě není zaslepený, aby úplně zavrhoval pochovávání. »Nelze upříti,« praví, »že nejlépe se snáší s lidským citem, když mrtvola netknuta sama sobě je ponechána. Tušíme, že nebožtík vrstvou prsti v lůně země skrytý, prodlévá pod blízkým rovem. Oko jeho zavřelo se, jakoby spal . . ., dle dětské víry probudí se ze spánku; kdo by jej ze dřímoty budil! Jeho kosti sladko odpočívají. země jich netísní. Země jako matka přijala jej opět, jenž z ní se zrodil, proto Řekové nazývali δημήτριος každého, kdo skonal. Nechť rozloučí se prvky, ze kterých vznikl, nechť jako zrnko obilné jest pochován. Redditur enim terrae corpus et ita locatum ac situm quasi operimento matris obducitur (Cicero de leg. II. 22, 56.).«

Tyto věty diktovala ještě mysl prosycená sice reminiscencemi humanistickými, ale přece ještě mysl, která sbásnila též »Kinder und Hausmärchen« a jiná dílka pro mladistvou mysl, avšak v dalších řádcích vládne již kritický duch, jenž dospěl k výsledku, že spočívá ve spalování mrtvol duchovní pokrok národní vzdělanosti.

Přihlédněme k některým důvodům.

Z plamenů hranice prý vznáší se osvobozený duch ku svému otci, kterého zvali Grimmovi předkové všeotcem, Římané pak Jovišem, jako prostřednictvím země tělo klesá do náručí božské máteře.

Takto směli vším právem jenom pohané mluviti.

Pozůstalý popel obsahuje tytéž součástky jako hrobový prach. Hrob však prý mučí mysl živých vzpomínkou na úzký prostor, tlení a protivné červy.

Zvyk spalovati mrtvoly svědčí prý o vyšším stupni dokonalosti některých národů a o svobodném nazírání na přirozenost.

Grimm konstatuje dále, že ohně z mrtvol všude uhasly, kam křesťanství vniklo, ano prý modlářsky prováděné uctívání reliquií za středověku zakládá se na pochovávání mrtvol.

V přehledu chválí se, kterak prý to byla lidstva hodná myšlénka, když svěřovali mrtvolu jasnému, vesele plápolajícímu ohni. Ti národové, u kterých vdovy po smrti manželově vrhaly se do plamenů, aby s mrtvolou mužovou stejně zhynuly, nemají prý zváni býti krutými barbary, naopak, křesťané zasluhují toho jména za to, že u nich zástupy kacířů a čarodějnic hynuly ohněm. Prvý zvyk u Indů měl prý základ v posvátném svazku přírody, u křesťanů však vznikl druhý zvyk ze zaslepené horlivosti kněžstva.

Zjevené náboženství — míní Grimm — nebude nové idei překážeti, ježto neodporuje víře ve vzkříšení těla více, než pochovávání. Vlastní vzkříšení beztoho není prý nic jiného než *duchovní* trvání. Jak by mohl člověk, který věří v další trvání své duše a má předtuchu o novém životě, jak prý by mohl věřiti, že součástky pomíjejícího a zhynulého těla, ať ohněm či zemí, rychle neb zvolna rozmetené, jednou dle své látky zase budou spojeny! Vzkříšení jest pouhým obrazem dalšího trvání ducha právě tak, jako jím jest sloup kouře.

K této rozumové theologii Grimmově dokládá Jesuita Marcy: »Tak četl učený ten muž ve své bibli.«

Židé i křesťané odporovali spalování mrtvol, přes to však míní Grimm a s ním snad ještě jiní, nelze pochovávání považovati za křesťanskou svátost, a spalování není překážkou věčné blaženosti. Jenom tendence a vášnivá záliba prý jeví se v posavadním zvyku křesťanů, nikoli však theologické nebo biblické vědomí.

Grimm, jak patrno, osvojil si představy a názory klasického pohanstva, ať skutečné, či pouze domnělé, a s toho hlediska skončil za pravdu maje slova Goetheova:

Höre Mutter nun die letzte Bitte:
Einen Scheiterhaufen schichte du,
Oeffne meine bange, kleine Hütte,
Bring' in Flammen Liebende zur Ruh'!
Wenn der Funke sprüht
Wenn die Asche glüht
Eilen wir den alten Göttern zu!

Revoluce a bezzákonost, opovrhování křesťanským mravem a fantastická náklonost k pohanství byly v Paříži a Berlíně svědky, když kremace učinila prvý krok do křesťanského světa.

Novopohanskému hnutí, naturalisujícím humanismem pěstovanému, dostalo se mocné podpory učeným aparátem moderní přírodovědy, zvláště chemie a fysiologie. Moleschottův Kreislauf des Lebens (1852.) jest novou zbrojnicí, z níž výbojní zastanci pokroku v pohřbívání vybírají zbraně. K revoluci a paganismu druží se čirý materialismus.

Vše, co opravdu existuje, jest jenom látka a síla (Stoff und Kraft), která s materií od věků bytuje, — toť Moleschottova myšlénka základná. Grimm domníval se ještě, že spalování nějak prazvláštně na nás působí a nezamlouvá se obvyklému našemu způsobu života. Zbytečné omluvy! Moleschott hlásá bez ostychu: Nedbejte zvyku, tenť »zakládá se na prázdných ustanoveních libovolné tradice«, jenom tato jest původem domněnky o duchové přirozenosti duše a ostatních ideálních snů a představ s ní souvislých. Také člověk, tělo i duše, duch i maso, jest jenom látka po věky podrobená novým formám a osudům. Proto dbejte a pomýšlejte jenom na tuto látku, aby mohla bez překážky se měniti dle svého zákona, jenž zní: Kreislauf des Lebens.

Dbejte toho i při svých mrtvolách. Neklaďte jich do hrobu, ale spalujte je na popel. Popel obsahuje drahocennou látku, ze které rostliny a součástky vzduchu tvoří zvířata a lidi. Poeticky a ušlechtile baví nás pozorování, jak z kyseliny uhličité a vody, z kyseliny hlinité, ze čpavku a solí bují květ i ovoce, nový život na nivách a lučinách i hojnost myšlének v lidském mozku. Spalování jest sv. úkolem, neboť jenom popelem dají se zúrodniti lada a pustiny. Potřeby člověka jsou nejpřednějším právním důvodem a nejsvětějším zdrojem mravu.

S těmito myšlénkami souhlasili v Německu pozdější pěstitelé a šiřitelé nové myšlénky Dr. Treusen ve Vratislavi (Über die Leichenverbrennung als die geeigneteste Art der Todtenbestattung 1855., Denkschrift zur Leichenverbrennungsfrage 1860.), Dr. Hermann Richter (Gartenlaube 1856.), podporujíce ji novými ještě důvody hygienickými a ohledy na veřejný blahobyt. Konečně ozval se Richter ještě jednou pod pseudonymem Lieball r. 1868. ve svém:

Der Welt Verderb durch Todtenbegrabung, das neue Paradies durch Todtenverbrennung.

Tento »urgermanischer Christ« se domnívá, že Pán Ježíš byl římský státní zajatec, do Syrie vypovězený syn Herrmanna či Arnima z Germanie, jenž právem mohl se zváti synem Božím, ježto Sasové své krále a knížata, jakým Herrmann byl, ctili jako bohy. Germanie jest tedy pravlasť křesťanství. Pragermánským, saským zvykem páliti mrtvoly lze oživiti hynoucí svět, a země dá se kyselinou uhličitou a mastnými látkami, jichž k úrodnosti potřebuje, proměniti v nový ráj.

Spálením rozpouští se mrtvola ve vzduchu, vyplní nebeský prostor, stoupá až ku hvězdám a slunci — tedy v pravém slova smyslu do nebe. Čistící oheň proměňuje zemřelého, jako i při jiném mase se děje, v libou vůni, pochovaný však šíří jenom zápach. Spalováním milionů mrtvol oteplí a zkypří se vzduch, ponebí bude mírnější, pro rostlinstvo živnější, lidé zdravější. Vzduch prosycený atomy masa bude napomáhati i k výživě lidí, jako u tlustých hospodyň, které živí se skoro jenom vůní kuchyně. Urny s popelem budou pěknou ozdobou bytů i zahrad.

Všechno miluje tento Lieball, jenom se mu nelíbí pochovávání mrtvých. Zavrhuje je z příčin náboženských (nechejte mrtvé pochovávati mrtvých), mravně rozumových, zdravotních, finančních a národohospodářských. Zkrátka, řádná státní správa má prý o to se starati, aby dobří spálením dostali se do nebe, zlí, ať pochováni jsou do močálů, aby lidská společnosť zbavila se zlého ducha, jenž v těle jejich je zorganisován. Každý spravedlivý pak hleď k tomu přispěti, aby ztracený ráj germánsko-křesťanským spalováním mrtvol byl obnoven.

S revolučními zásadami, paganismem a materialismem sdružil se v boji za spalování mrtvol i jednostranný, biblicky odůvodňovaný racionalismus.

Italie přidala se r. 1853. a r. 1866. ku názorům německým ústy Padovského akademika Ferdinanda Collettiho. Také Dr. Giro a Du Jardain r. 1867. je šířili. I do Anglie zaneseno bylo nové toto hnutí.

Francie pohrdla sice materialismem, ale snažila se po cestě spiritualismu dospěti k témuž cíli zásluhou Alexandra Bonneau. Prvý jeho článek přinesla Presse 2. října 1856. Dařilo se mu nad očekávání. Slovo »cremation« před několika dny skoro neznámé, bylo záhy na jazyku všech.

Kdo jest Bonneau? »V církvi svobodné myšlénky, dí sám o sobě, patřím k té četě, která považuje víru v nesmrtelnosť duše za nejvznešenější sebevědomí, za slavnou vymoženosť lidského rozumu, za obranu mravnosti a vzdělané společnosti.« Jeho zásadou jest: Jest jenom jedna substance, materie jest pouhé ohraničení i individualisace. — Bonneau jest tedy svobodný myslitel a spiritualista, jenž se domníval, že nejsnáze rozšíří kremaci těl, když zastane se nesmrtelnosti.

Dle jeho mínění plamen mrtvol lidstvo osvítí a povznese civilisaci. Pochovávání, přes naděje při posvátném obřadě vyslovované, nechalo prý lidstvo lpěti na mrtvole. Teď nebude řeči o hnití, o kostlivcích, o mrtvých, kteří z hrobů vyjdou, ani o pověrečných strašidlech. Oheň stráví sice tělo, ale zachová jeho ideální, nebeskou formu, ve které duše očistěna se vznese do příbytku blažených, neboť »nezemřeme, ale budeme proměněni,« dovolává se Bonneau sv. Pavla. Též

o vzkříšení těla smýšlel jako svobodomyslný filosof. Jedinký článek víry o nesmrtelnosti duše jest mu základem všeho, ovšem ne jako dogma zjevené, ale jako pouhá poučka rozumu. Vedle toho frivolně dotekl se katolického kleru řka: »Litujete ztráty hřbitovů a pohřbů? Kremace vám vše nahradí. Až hygiéně to nebude na pomyšlenou, nabeřte si uren do svých náboženských budov, uložte je pod každou dlaždicí, naplňte jimi krypty i klenby pod střechou! Pro vás i pro ostatní má spalování dobrých darů plné ruce.«

Toto literární tažení dočkalo se po marných pokusech v Paříži r. 1867. a v Berlíně r. 1869. praktického výsledku v resoluci lékařského kongresu Florencského r. 1869.: »Všemi prostředky budiž se domáháno, aby zákonodárství zavedlo v zájmu zdravotnictví spalování mrtvol místo posavadního systému pochovávání.«

Ve druhém období vývoje naší otázky spojil se spiritualismus s materialismem, nacionalismus se starým pohanstvím k revoluci proti zásadám křesťanským.

Rokem 1870. vstupuje naše otázka do třetího období.

(Pokračování.)

Dcery popovy.

Povídka od Markety Paradovské.

Z francouzského přeložila **Jana Krunertova.**

I.

Dva horníci položili Jakoubka na nosítka, vzali je na ramena a sestupovali opatrně s vrchu. Na obloze hromadily se tmavé mraky. Přišedše ku břehu řeky postavili jemně raněného a volali na převozníka. »He! převozníku, převozníku! . . .«

Široké, dřívím naložené vory pluly pomalu po jasných vlnách, směrem k Bessarabii.

»Hej, převozníku! . . . Jsi opilý? snad spíš?«

Konečně vyšel váhavě z malé dřevěné chýže hubený, shrbený žid, s narudlýma očima; na hlavě měl sametovou čepici, pod ní vycházely po obou skráních dvě kadeře.

»Co je?« tázal se huhňavým hlasem. »Zase nehoda?«

Muži pozvedli nosítka.

»Ano . . . pospěš si . . . Horník byl omámen . . . Dnes poslední den, kdy se voda čerpala; tu vzňal se plyn . . . Je velmi popálen.« — »Již dvakrát vyšel nahoru, poněvadž se mu nedostávalo vzduchu,« mručel jeden z horníků, »po třetí řekl, že již dolů nepůjde, ale ten darebák Wolf dal mu pálenky, i spustil se bez odporu. Za minutu potom vybuchl plyn.«

»Viďte, že není mrtev?« pravil nepokojně žid.

»Ne, hlupáku, vždyť ti říkáme, že jest raněn!«

»Ale proto přece by mohl na mé pramici umříti!«

»Spíše ty zhyneš, darebáku! Rychle! Udělej místo.«

Horníci odstrčili s opovržením bídnou postavu převozníkovu, který skloniv hlavu uposlechl. Položili umírajícího na vlhké dno pramice, s obličejem k nebi obráceným; žid posunoval pomalu pramici lanem.

V hustém rákosí konali židé tu a tam své umývání. Kdykoli se objevili na povrchu vody, se zamodralou kůží, chvějíce se v ostrém větru, podobali se ve večerním šeru dlouhým, bílým strašidlům. Konečně pramice stanula. Na příkrý břeh přiběhla bosonohá žena, s červeným šátkem na hlavě, a za ní děcko.

»Můj Ježíši! . . . povězte . . . povězte, to je můj muž! To je Jakoubek . . . Oh, není mrtev! . . . můj Bože!«

Před malým domkem, zastíněným několika břízami, přecházela žlutá svraštělá stařena, opálená a chovala kočku. Vztýčila se a s výkřikem, jako když lvici urváno jest mládě, vrhla se mu vstříc.

»Můj syn! můj hoch!« volala; »zabili ho!«

»Buďte tichá, matko; ublížíte mu,« pravil jeden z horníků; »pomozte nám ho raději obvázat; snad si vzpomenete, co se dává na spáleniny?«

Stařena, která se po celý svůj život léčením zabývala, otvírala vyjeveně vyhaslé oči. »Spáleniny,« opakovala, »počkejte jen . . . květ bolševníku s bílým listím pro ženy, s modrým pro muže . . . Ne, ne, tak ne . . . Hlava se mi mate . . . Jsem již stará. Květ bolševníku je na zlámaniny . . . Vždyť on nemá zlámané kosti . . . Ne, jest popálen . . . Můj Bože, co jsem lidu vyhojila. Pavla . . . Dimitra a muže Doliny, kterému jsem dala srdce z krtka, za živa spáleného v den před sv. Vojtěchem, a potom hluchého kostelníka, který slyší nyní trávu růsti, ničím jiným, než že jsem mu pustila do ucha rybí tuk.«

»Slyšela jsem, že by bylo nejlépe nastrouhati brambory,« pravila zimničně žena Jakoubkova, posýlajíc svého hocha na rychlo do sklepa. »Pospěš si, Jeníku, pomůžeš mně je vyprati a oloupati.«

»Hm, hm!« volala stařena, »to jsou samé hlouposti. Počkejte, ano, vzpomínám již . . . pojď sem, hochu, běž k řece, tam najdeš podle břehu široké, zelené listí leknínu; dívej se, aby tě nikdo neviděl je trhati, ale dříve poznamenej se třikráte sv. křížem, a přines jich, co jich jen uneseš!«

»Ne ne, matko, dříve rozstrouháme brambory, potom půjde hoch k řece.«

Za tohoto hovoru pootevřel raněný slabě oči a vykřikl bolestí. Poděšené ženy obklopily jej a s nářkem prohledávaly starý kufr, zdali by nenašly kousek jemnějšího prádla.

»Leknín, leknín;« vzdychala stařena. »Nechtějí ho uzdravit.«

Mezitím vešla sousedka a pomáhala mladé ženě.

»Jdi nyní k řece, Jeníčku, Bůh tě provázej! Zdali pak najdeš to listí?«

Když hoch odešel, stařena se utišila, a usednuvši k loži synovu, mluvila k němu sladce jako k malému děcku: »Jakoubku, můj jedináčku, má zlatá rybičko, tvá stará matička tě uzdraví! . . . Ona nechce, abys umřel, abys odešel před ní. Hleď, jak je vyschlá, jen kost a kůže . . . žádnou krev . . . hnedle ani žádné slze . . . snad bys neodešel dříve než ona . . . Synáčku! Což odchází syn před matkou? To jest nepřirozené, nad tím srdce krvácí . . .«

Ale nešťastný, neúprosnou bolestí všecek schvácený ji neslyšel.

Vešly jiné sousedky a mísily svůj nářek s nářkem obou žen a raněného. Rány obvázaly, jak nejlépe mohly, ale obvazky byly nedostatečné a hrubé, a rány tak těžké! Jedna žena roztrhala svoji zástěru, Jakoubková obětovala svůj šátek s hlavy.

Pomalu nastával večer, a velké krůpěje deště šlehaly v malé okénko. Bouře se již dávno chystala; nyní vypukla. Postrašené ženy uzavřely všecko a rozsvítily hornickou lampičku. Tu se otevřely dvéře, a objevil se hoch, na kůži promoklý, ale nikoliv sám. Malý, hubený muž, jemného vzezření, prošedivělého vousu, oblečen v kroj lesního, jej provázel.

»Nemohl jsem nalézti listí leknínu,« pravil hoch, »proto jsem šel pro pana Tadeáše.«

Dobře jsi učinil, milý hochu,« zvolala mladá žena, pohlížejíc na lesního úzkostlivě a bojácně. »Vy jej jistě zachráníte, pane!«

Nově příchozí přistoupil kvapně k lůžku, otevřel balík a vyňal objemný kus bílého, jemného plátna, na stůl postavil velkou láhev vápenitého oleje, a takřka s ženskou jemností obvázal nešťastného, vpustiv mu ještě mezi sevřené rty lžičku utišujícího léku. Při pohledu na tyto lékařské přípravy krčila stařena ramenoma.

»Zabijí mně jej! zabijí jej, to jest jisté,« zvolala; a tiše nadávajíc, vzala svou kočku do náručí, usedla ke kamnům, stále bručíc: »Nenašli listí leknínu a proto se neuzdraví! . . . Nikdo ho neuzdraví, ani lesní ani kdo jiný . . . neb není Pánem Bohem! Dnešní noc houkala sova dlouho a když můj hoch včera odcházel, přeběhl mu zajíc přes cestu: viděla jsem ho skákati, měl bílé běhy a dlouhé uši.«

»Buďte zticha, matko, ubližujete mu!« A podruhé již vléval lesní umírajícímu utěšujícího léku.

Horník pootevřel oči, díval se upřeně před sebe a za chvíli pravil sotva srozumitelně: »Matka má pravdu, to jest již konec . . .« Potom pohlédl na lesního: »Chtěl bych . . . něco říci . . . co se týká našich papírů. Říkají, že prý náš sňatek . . . nic neplatí . . . chtěl bych míti jistotu, zavolejte dobroděje . . . Zeptejte se ženy: ona vám to poví . . . já . . . já již nemohu . . .« Hlava mu klesla bez vlády.

Mladá žena poklekla bledá, s planoucím pohledem a sepjatýma rukama. »Jak, co? . . . Jestli je náš sňatek neplatný . . . to jsme nevěděli jistě, když jsme se vzali . . . Proto by se nemusel v takové chvíli trápit . . . Vždyť frater, který nás oddával, navlékl nám dobře prsten na prst.«

»Jaký fráter? . . . Což vy jste nešli do kostela?«

»Můj milý pane, v oné době žili jsme v horách, daleko od církve, a měli jsme málo peněz; bylo jich mnoho třeba: pro kněze, potom na pálenku, hudbu, vůz, který bychom si byli museli najati. Jednoho dne jel v bryčce lesem fráter, který sbíral příspěvky. Jakoubek pravil: »Ten by nás mohl oddati.« I vypřahl mu se svými soudruhy koně a řekl mu: Budete nás oddávat . . . — On volal stále: K tomu nemám povolení. — My jsme mu odpověděli: Jste muž z církve, a více nepotřebujeme. — Když viděl, že jej nenecháme odejeti, pravil rychle a v špatné míře: Kde jsou snoubenci? — Oblékla jsem si svůj vyšívaný kabátec a korále, Jakoubek svůj nejlepší serdak . . . Oba jsme poklekli, a on řekl nad námi svatební formuli . . . Jenom že potom nechtěl přijati dva zlaté, které jsme mu chtěli dáti.«

»Ano, ano,« mručela stařena, schoulená u kamen, »a to nám přineslo neštěstí. Vždycky jsem to říkala . . . nezaplacená svatba nestojí za nic!«

»Později,« vypravovala dále Jakoubková se sklopeným zrakem, »když jsme se sem odstěhovali, a když lidé viděli, že nemáme papírů, říkali, že nejsme oddáni; ale ujišťují vás, pane,« doložila s pláčem, že jsme nemysleli, že konáme něco zlého, a Bůh žehnal našemu hospodářství, dal nám hodného hocha . . . a až do dnešního dne byli jsme velmi šťastni!« Slzy dusily její hlas. Něžně vzala ruce svého muže do svých a pravila: »Pověz, Jakoubku! viď, že jsem tě nikdy nezarmoutila? . . .«

Díval se na ni strhaným zrakem: »Nikdy, nikdy!« šepotal. »Byla to dobrá žena, dobrá žena, pane!« Prudká bolesť vynutila mu výkřik z úst. Pan Tadeáš dal mu ještě jednou lžíci utišujícího léku.

»Nechtěli jsme ničeho zlého učinit, pokračoval muž, aniž jsme snad chtěli svátostí opovrhnouti, ale byli jsme neuvědomělí a velmi chudí . . . Nyní chápu dobře! Dítě nesmí za naši lehkomyslnosť trpěti. Prosím, pane, zavolejte dobroděje; ať přijde rychle . . . a ty má Favronko, rozsvěť svici, postav na stůl svaté obrazy . . . Ach Bože! jaká to bolesť! — Má ubohá ženo, má ubohá ženo!« Namáhání jej vysílilo; hlava mu klesla bezvládně do podušek.

»Ireno,« pravil lesní k jedné ze žen, »jdi rychle na faru a požádej, aby sem dobroděj ihned přišel; řekni mu, že se zde jedná o sňatek na smrtelném loži.« Tišeji dodal: »Zaplatím, co bude třeba, rozumíš!«

Úštěpačný smích ozval se ze rtů stařeny: »Dobroděj, dobroděj, při takovém počasí! To byste se spíše dočkali, že by kamenná socha na pahorku sešla dolů a vás oddala! Dobroděj! . . . ha! ha!« A její hlas zanikl v posupném smíchu.

Temný hukot hromu otřásal vůkolními údolími a blesky ozařovaly chvílemi jízbu.

»Půjdu s ní,« zvolal pojednou mladý hoch, a bledý odhodlaně kvapil za selkou.

»Vezmi si alespoň pokrývku že stáje, Jeníku, volala za ním matka, »uhoníš si smrť při takovém počasí!«

Ale hoch již byl daleko.

II.

Onoho bouřlivého večera měla fara, obrostlá divokým vínem, a chráněná hustými třešňovými stromy proti větru, zvlášť útulné vzezření. Jemné světlo, vycházející z hlavního okna, dokazovalo, že obyvatelé bdí klidně, nedbajíce bouřky. Pečlivě uzavřená zvířata nedávala ani známky života; jedině podzimní květiny, chrysantemy a jiřiny, astry a chrastavec, větrem bičovány a kroupami tlučeny, klonily smutně hlavinky. Unitařský kněz, muž velmi silný a červený, kouřil v jizbě klidně svou tureckou dýmku a popíjel medovinu; jeho žena přecházela sem a tam a rovnala starostlivě dětské prádelko ve skříni. Byla to přitloustlá osobička; kolébala se po světnici jako kachna. Nedaleko ní dřímalo v kolébce děcko, ještě v peřince.

Velká kroupa rozbila v okně tabuli. Žena leknutím vykřikla.

»Co pak, co pak? . . . Nelekej se, dušinko,« volal na ni kněz otcovským tónem.

Ale dušinka byla tak uleknuta, že nemohla odpověděti. Dojata však neočekávanou péčí svého velitele a pána, který ji málo zamazloval, přibatolila se k němu a opřela se o okraj jeho lenošky. V tom něco prasklo — opěradlo se na dobro zlámalo.

Pop povstal a hněvem zardělý zatřásl prudce svou chvějící se polovicí: »Zbláznila jsi se, Diotymo, máš snad chuť zničit celý náš nábytek? Nedávno to byla podnožka, jejíž správa mně stála padesát krejcarů, tentokrát na to nestačí ani dvě zlatky! Kdo váží dvě stě liber, ten si nesedá na opěradlo, u všech všudy! Lenoška, kterou si koupil děd v den své stříbrné svatby! . . . rodinná památka!«

Diotyma dala se do vzlykání: »Tys ukrutný, Tymofei! Více ti leží na srdci kus nábytku, než tvá žena, matka tvých dítek! Vždyť jsem se mohla hnedle zabít . . . ano zabít! Ó já nešťastná, že jsem si tě jen vzala! Matka mi dobře říkávala, že jsi surový, a já hloupá, nechtěla jsem uposlechnouti. Ale Bůh tě potrestá, Tymofei! Já brzy umru, ano brzy! . . . Milý Bůh povolá mne do svého ráje! Ptám se tě, co si počneš se čtyřmi« — sklopila oči — »s pěti dětmi . . . víš dobře, že se nesmíte podruhé oženit. To vám zakazuje, Tymofei, církev svatá! . . .«

Věděla dobře, že tato výčitka se neminula nikdy účinkem. Státi se vdovcem, obklopeným dítkami, míti starosť o veliké hospodářství, bez vyhlídky na druhý sňatek, to bylo unitářskému knězi něčím hrozným.

Proto rozjasnil trochu svraštělé čelo: »No, no, vždyť není tak zle, Diotymo,« pravil, klepaje jí přátelsky na rameno; »s tebou nemůže člověk zažertovati; bereš hned vše do opravdy! Zavolám mistra truhláře; ten to spraví, že ani nebude ničeho znáti. Pojď, posaď se, vezmi si skleničku medoviny, ta tě utiší.

Usmívajíce se, ťukli si sklenkami, a jako na znamení usmíření obdivoval pop rozličné kusy dětského prádelka.

Mezi tím co tak přátelsky o budoucnosti svého potomstva hovořili, kráčela namahavě Irena za bouře a vichru se svým průvodcem po silnici. Oba byli promokli až na kůži, ale nenaříkali. Dítě přemýšlelo. Všechny ty události pobouřily jeho mysl. Tak tedy jeho otec a matka neměli papírů . . . Slova ta, jichž smysl ani nechápal, rostla v jeho obrazotvornosti v něco neblahého, co mělo již navždy celý jeho život kaliti. Až dosud žil bezstarostně jako ptáče v lese; tu pojednou vstoupila mu do cesty smrť a přinutila jej, aby přemýšlel a podíval se tváří v tvář veliké, neproniknutelné záhadě, kterou darmo dychtí člověk prozkoumati. Zemříti, stuhnouti jako ptáče, které již tolikráte na cestě v lese nalezl skřehlé! Jak často pozoroval malá ta peřím pokrytá tělíčka, jejichž srdéčko již netlouklo a jejichž písničky umlkly! . . . Ale ptáci umrou a na jaře jsou zase jiní, jako květinky a křoviny . . . ale lidé! . . . Jeho otec! . . . Jak mocně bušilo jeho srdce! . . . V duchu porovnával osmahlou postavu dělníka, kterou ráno opustil, s obličejem na smrt bledým, se strhaným pohledem, jejž před chvíli spatřil; tu se mu sevřelo hrdlo, a oči, které dosud neplakaly, naplnily se slzami.

»Nemohu dále, Jeníku, odpočiňme si . . . jen malou chvilenku . . . zde pod touto kolnou, mám boty plné vody, a půda jest rozmočena.«

Věru, boty ubohé Ireny byly plné vody.

»Ne, ne, ani minutu, ani vteřinu. Což kdybychom přišli pozdě!«

Noc se pomalu blížila a zahalovala je černým, mokrým závojem. Konečně došli na úpatí pahorku.

»Tam je to! . . . šeptala zemdlená žena, ukazujíc světlo, které vysoko nad nimi svítilo.

* * *

»Zajisté, milá Diotymo,« pravil pop, dívaje se ze zalíbením na růžové tváře své přitloustlé polovičky, nelitují ani v nejmenším, že jsem si tě vzal! . . . vím, že jsem se mohl oženiti s bohatší, ku př. s Titianou Bayko neb s Dosiou; ale ty byly bledé, hubené, a povídalo se něco o matce souchotinářce a otci zemřelém, ani nevím jak! Ženě jest potřebí především zdraví, a to stálého zdraví, které plodí veselosť a jest zárukou budoucnosti! Šetři se jen, Diotymo! A — abych nezapomněl, — budeme-li míti syna — jaké mu dáme jméno?

Několik prudkých úderů na vrata přerušilo mu další slova. Zároveň probudilo se nemluvně na kolébce a dalo se do křiku.

»Rychle, Tymofei, vezmi milou Kasinku,« zvolala Diotyma, majíc plné ruce dětského prádelka.

»Ano, ano, již jdu,« odpověděl, bera maličkou do náručí a houpaje jí na loktech; »nezdá se ti, že někdo venku klepal? Slyš, teď někdo volá.«

Skutečně přes hukot vichřice a krupobití bylo slyšeti ženský hlas: »Tymofei! . . . Tymofei Ivanicki,« a nové údery na vrata se ozývaly.

»Musím se přece podívati, co to je,« pravil kněz, hledaje, kde by své břímě uložil. Že se však Diotyma k tomu neměla, aby jej toho sprostila, odhodlal se, že půjde otevříti s děckem na loktech.

Chodba byla nedostatečně osvětlena blikavou lampičkou. Kněz hmatal, až s velikou nedůvěrou otevřel dvéře, dělící chodbu od zahrady. Při svitu blesků spatřil deštěm promoklou ženu, provázenou hochem. »To jsi ty, Ireno?« pravil trochu upokojen, zavíraje rychle dvéře; »musíš tropiti takový rámus v tak pozdní hodině?«

Ale ona vrhla se mu bez odpovědi k nohám, a objímajíc mu kolena, chtěla mu líbati ruce.

»Jakoubek umírá,« šeptala, »pojďte rychle, Důstojnosti. On vás volá, prosí byste přišel!«

Pop se nemohl hnouti; z jedné strany držela jej tato žena, děcko v jeho náručí křičelo; byl u velikých rozpacích.

»Týká se to Jakoubkových papírů,« pokračovala Irena, »lidé říkají, že nejsou v pořádku, že jest jeho sňatek neplatný, že fráter, který je oddával, neměl k tomu práva . . . jakého práva, nevím! Tu přišel pan Tadeáš, aby jej obvázal, a ten pravil: »Jdi, Ireno, rychle k dobrodějovi, a řekni mu, aby sem hned přišel v příčině sňatku.«

»Hm, hm! co to povídáš?« zvolal kněz rozzloben. »Nerozumím ani slova ze všeho; věru krásné to počasí a vhodná hodina k svatbě! Což jsi se zbláznila?«

»Nikoliv, Důstojnosti! Jakoubka přinesli umírajícího, ubožáka . . . a nyní žádaji od vás sňatek ass-tremis. Však vy tomu rozumíte? A co se týká peněz . . . Pan Tadeáš řekl, že vše zaplatí. Pojďte jen rychle, milostivý pane; s ubožákem jest zle, sám

vás za to prosí. Hleďte, my jsme sem běželi, ani jsme se nezastavili, hoch i já. Podívejte se na mé nohy, blesky nás oslepovaly . . . což bych mohla něco podobného odepříti umírajícímu? . . .

V tom okamžiku otevřely se vzadu hřmotně dvéře a chodba se osvítila. Na prahu stála Diotyma se svícnem v ruce. Prvním jejím bylo vytrhnouti muži dítě z náručí.

»Jsi blázen, Tymofei? . . . Již tě čtvrt hodiny volám . . . chceš naší Kasinku zabiti? A to jen proto, že se jedná o tvé farní záležitosti . . . Řekni přece těm lidem, aby přišli zítra.«

»Ano, Ireno, tak přijďte zítra,« pravil pop, rozmrzen, že se mu dostalo manželského pokárání před těmito selskými lidmi. »Však Jakoubek počká až do zítřka. Měl na to celých patnácte let kdy, a nyní v poslední chvíli křičí, jako by se již topil!«

»Zítra, dobroději, zítra bude již pozdě; jest mu velmi zle.«

Poněvadž důstojná paní počala býti opět mezi dveřmi netrpělivou, vrhla se jí selka k nohám: »Smilování, dobrodějko, smilování! . . .«

»Ireno, pravila suše matrona, znám tě dobře, a udělala bys lépe, kdyby jsi se starala o vlastní záležitosti. Slyšela jsem, že se mlynář kolem tebe příliš točí!«

»Důstojná paní,« šeptala žena, »Jakoubek umírá! Jedná se zde o jeho ženu a dítě, aby měli papíry v pořádku. Hleďte, zde jest Jeník, jeho syn, dobré dítě! Jen aby měl jméno. Prosím vás, nechte zapřáhnouti; milý Bůh vám to odplatí.«

Kněz byl nerozhodnut. Zdálo se, že kolísá mezi přáním poslechnouti cit lidskosti a mezi bázní před manželským výstupem. Malé oči dívaly se tázavě na ženu.

»Ne, Tymofei, to jest nemožné, zvolal její rozkazující hlas, tomu nikdy nedovolím, to by bylo pošetilé v dnešním počasí. Myslíš, že mám chuť, zítra tě léčit, až se roznemůžeš? Ty ani nevíš, jak je venku!«

A skutečně, bouře rozpoutala se nad krajinou. Hrom rachotil a blesky křížovaly se po černé obloze.

»Tito lidé zapomínají snadno, že má jejich pastýř také jiné věci v hlavě než jejich mizerné záležitosti, a že náleží především své rodině!«

»Kdyby to byl latinský farář ze Sambora,« pravila selka trpce, celá bledá vstávajíc, »ten by neváhal ani okamžik! Jest svým osadníkům pohotově každou hodinu, ve dne i v noci, o tom jsme se přesvědčili v době cholery.«

»Ty jsi drzá, Ireno,« zvolala rozlíceně popová; »co je mně do toho, co dělají latinští kněží; jsou svobodni, nemají rodiny; ale u nás je to jinak, otec rodiny nemůže se v nebezpečí vydávati.«

Až dosud stál Jeník stranou, očekávaje bled s jiskřícíma očima a sevřenými rty, jak se kněz rozhodne; ale při rozhodném odepření popové zarděl se mu obličej nevolí, a zadržená bolest vypukla nyní najednou. Jako zběsilý chopil kněze za šat a volal hlasem, který probudil celý dům: »Vy přijdete, vy přijdete! Nenecháte tatínka umříti! Oh! Bůh by vás potrestal!«

Pop, překvapen tímto náhlým útokem, zarděl se, ale brzy se vzpamatoval, popadl hocha jako otýpku rákosí, zatřepal jím a zvolal:

»Hleďme zběsilce! chce mne poučovati! Na mou věru, počkej jen, já tě naučím!« A dále třepal se smělým hochem, který se odvážil dotknouti se jeho posvátné osoby. Potom otevřel dvéře a vy-

strčil beze všeho mladého zbůjníka do prostřed silnice, za ním mladou ženu a vrátil se do pokoje. Když ucítil Jeník, že jest na rozmoklé půdě, a že studený déšť mísí se s horkými slzami, popadla jej zlost i vrhl se zuřivě na nepřístupná vrata a bouchal do nich rukama a nohama, křiče ze všech sil.

Tu zaslechli chřestění řetězů, štěkot a silný hlas. Irena polekána, uchopila ze vší zbývající síly hocha a táhla jej odsud. »Pojďme, ubožáku! my jejich srdce neobměkčíme; tvá babička měla pravdu.«

Jejich návrat byl smutný. Když umírající viděl, že se vracejí sami, povzdechl bolestně a pravil: »Staň se vůle Boží!«

Časně ráno zastavila se Tymofeova bryčka před chatrčí. Vítr vysušil cesty. Svěží vůně vlhkých listů a květů vycházela z luk a křovin. Slunce usmívalo se na čistém nebi, a na staré hrušce, která chránila chaloupku, hvízdal kos svou písničku. Pop vystoupil: ale pohlédna na starou ženu, sedící na prahu, šijící běloskvoucí košili, pochopil, co tento poslední oblek znamená, i vrátil se do svého vozu; stařena vstala, chvějíc se a šeptala hrozíc mu zaťatou pěstí: »Bídníče! bídníče!«

Již před několika hodinami odevzdal ubohý horník Bohu svou prostou duši.

III.

Pan Tadeáš, lesní ve službě hraběte Vladimíra Dobrovolského, obýval na počátku lesa rozkošný domek, pěkně ozdobený prolamovanou pavlačí, pokrytou po celé léto množstvím sterobarevných betunií a čapího nůsku. Byl to muž mírný a tichý, a jak se o něm povídalo, vypovězenec; míval dříve prý všeho dost. Nikdo nevěděl, jaká byla jeho minulosť, proč naučil se vyhýbati se lidem, proč změnil své jméno a zakopal se sem, v hloubi lesů. A že jeho duše poznala asi krutý boj života, rozplývala se nyní v soucitu a všeobecné lásce. Měl jen dvě vášně: chudinu v horách a stromy v lese. Již po deset let pěstoval ducha dítek v této krajině: vyučoval je čtení, náboženství, dějepisu a vzbuzoval v nich lásku k vlasti.

Asi před třemi roky spatřil náhodou u křoví Jeníka, synka horníkova. Hoch byl v rozedraném šatě a chtěl právě vybírati hnízdo.

»Fuj, hochu, necháš-li pak ta ubožátka! Proč nejsi ve škole?

»Nechodíme již dávno do školy.«

»A proč?«

»Proto že se učitel . . . oběsil, a tu nám zavřeli školu.«

Pan Tadeáš znal zdlouhavosť výkonných formalit.

»Slyš, hochu, nepřišel bys zítra ke mně? Učil bych tě!«

Dítě se zamračilo. Sladká neodvislosť, které se nyní těšil, byla mu mnohem milejší. Ale v obličeji lesního bylo něco tak vábného, že přišel i druhého dne chtěj nechtěj v určitou hodinu v podruží nového učitele, a za krátko přilnuli jeden k druhému, tak že po smrti horníkově bylo zcela přirozeno, že se hoch k svému ochránci odstěhoval. Lesní učil ho nyní svému zaměstnání, ukazoval mu rozličné druhy stromů, užitečné byliny a škodlivá zvířata.

Jeníkovi bylo právě čtrnáct let. Byl to hoch veselý, skotačivý, ohnivý. Ale od smrti svého otce stal se zádumčivým, rád se usadil

pod vysoký dub, zahloubal se v temné myšlénky a dívaje se mezi listí stromů, viděl stále před sebou jen jedno: že neměli otec a matka »papíry«. Cítil v sobě zahanbení, skorem hněv a chvílemi zazlíval ubohým rodičům jejich bezstarostnosť. Proto se dívali lidé na něho soucitně, vždyť nebyl jako ti ostatní! Každý ve vesnici o tom zajisté ví! Krev se mu hnala do obličeje, a vzpomínal na opovržlivý úsměv, který pohrával na rtech dcer popových, Sofronie a Binie, když se s nimi potkal. Ony to věděly též! Každý to věděl .... To bylo hrozné! Oh, jak zlořečil Tymofei! Jakmile si na něj vzpomněl, vstupovala mu celá zášť do hlavy.

Jednoho dne pracoval několik kroků od lesního domku; uslyšev pronikavý výkřik, odhodil nástroje. Vyběhl na silnici a poznal Binii Ivanickou, druhou dceru popovu, snědé, hubené děvče, kterou pronásledoval drzý sluha ze zámku, nadávaje jí »popadianka«, dcera popova, což jest v této krajině potupná přezdívka.

Když spatřila dívka otevřená vrata u domu, slynoucího pohostinstvím, chtěla se zde skrýti, ale Jeník postavil se jí s planoucím pohledem v cestu.

»Sem nevejdeš, nešťastná popadianko! volal; a řekni svému otci, že Jakoubkův syn Jan tě vyhodil ze dveří!«

Ani nedokončil, když se mu snesla pádná ruka na rameno a zatřásla jím.

»Snad myslíš, že jsi zde pánem ty?« otázal se lesník zamračeně. »Jdi po své práci a nemíchej se, po čem ti nic není. Myslel jsem, že tě dojala ztráta tvého otce, a ty jsi pěstoval zatím takové city ve svém srdci. Myslíš, že jest to slavné, mstíti se za urážky? To dovede každý bídák. Jdi, lituji tě! A nestaraje se již o nezbedníka, obrátil se od něho, zavedl dívku do domu, a když ji dostatečně upokojil, poslal ji s dobrým průvodcem na faru.

Jan čekal jiné pokárání a hněv, ale jeho pán poslal jej k práci a nemluvil již o ničem. Taková lhostejnosť jej podrážděla; raději by byl snesl krutý trest; poznával, že lesník jeho chováním opovrhuje. Jistě, že by babička a maminka byly jinak o něm soudily! Zmocnila se ho neodolatelná touha, aby jim vše vypravoval. Když nastala noc, plížil se, zatím co lesní při svitu lampy četl, po černých lesních stezkách.

»Můj Bože, to je náš hoch! Co tu chceš tak pozdě, synáčku?«

Když své vypravování dokončil, zvolala matka: »Nech se objati, synu! Tys hodný hoch!« A stařena volala chraptivým hlasem: »Dobře's udělal, dobře's udělal, jsi má krev. Těm lidem nemůžeme nikdy dosti ublížiti.«

Ale když asi za hodinu ležel sám ve stáji na seně, zmocnila se ho nejistota. Kdo měl pravdu: ony dvě ženy, jež jej milují, nebo jeho pán? Přímé jeho svědomí našeptávalo mu odpověď, a usnul velmi rozčilen.

IV.

Naděje popova a jeho ženy se neuskutečnily. Místo toužebně očekávaného syna narodily se jim dvě dívky, a tím rozmnožily počet na půl tuctu. Sklamání toto zachmuřilo celou faru. Tymofej stal se nepokojným; jak mu bude jen možno bez věna tolik dcer provdat?

Ještě kdyby byly hezké; avšak vyjma nejstarší, která byla rusovlasá a růžová, byly ostatní prisnědlé a hubené, jedna víc než druhá! Proto se měly všechny oběti přinésti pro krásnou Sofronii . . . Jen jí se dostalo pěkných obleků a vyučování na kytaru, piano a francštině, jen ona ztrávila dva roky v Černovicích, v ústavě diakonisek. A, musíme to říci, jen jí se dostalo lásky a hýčkání.

Binia, druhorozená, byla jí úplně obětována. Pro ni bylo dosti dobré, chovati a ošetřovati své čtyři malé sestřičky; jen sotva že se s tíží naučila čísti a psáti. Pan Tadeáš byl jejím vzezřením pohnut. Tázal se otce, zdali by mu ji alespoň na dvě hodiny týdně neposýlal. Pop, který nerad ztratil příležitosť, kde bylo lze zdarma něco získati, přijal rád nabídnutí: »Budiž, ale jen v neděli,« pravil; »ona musí pracovati. Nemůžeme doma býti bez ní!«

Když se po několikadenním vzdorování Jeník k svému pánu vrátil, byl nemile překvapen, když spatřil na verendě Binii, sedící na stoličce a odříkávající lesnímu příběh z biblické dějepravy.

Tento čin pana Tadeáše zdál se mu namířen proti němu. Ale nechť proti tomu sterým způsobem brojil a se okázale v hodinách vyučovacích domovu vyhýbal, nechť se přetvařoval, jakoby přítomnosť dívky, náhodou-li se s ní setkal, nepozoroval, nerozhněval pana lesního, který se jen na něho vážně a smutně podíval, jakoby si jeho počínání ani nevšímal.

Konečně unaven se upokojil; ale stále matkou a babičkou dráždén, živil ve svém srdci hněv proti unitářskému knězi a jeho rodině.

Jeník vyrostl. Pan Tadeáš zasvěcoval jej víc a více do tajemství svého zaměstnání, často posýlal jej na hlídku do lesa, očekávaje již den, kde mu bude moci zavěsiti pušku na ramena. Při těchto lesních vycházkách setkal se jedenkráte s Binií, táhnoucí za sebou tři snědé a rozcuchané sestřičky; sbíraly houby. »Vystupují ze země jako krtkové, kterým jsou tak podobny, tyto ďábelské popadianky,« zamručel, a obrátiv se od nich, vysýlal za nimi kletbu, svolávající na rodiče ubohých tvorů všecky možné nakažlivé nemoci.

Polekaná Binia táhla pokorně své sestřičky hlouběji do houštiny a brzy zmizely.

Nastal duben. Byl překrásný den; nebe bylo průhledné a bezmračné. Řeka Stry, obyčejně mělká v těchto místech, náhle se rozvodnila následkem prudkého tání sněhu, a tekla, pěníc se, s hukotem.

Jeník kráčel s puškou na rameně podle proudu. Byl nyní hubený výrostek s kovovou pletí, odhodlaným pohledem a s milým úsměvem na rtech.

Vdychuje plnými doušky vzduch, prosycený jarní vůní květoucích křovin, přemýšlel zasmušile o své budoucnosti. Doba, kdy se měl dostaviti k vojsku, byla blízká, a proto tázal se sám sebe s hrůzou, zdali mu nezpůsobí u kamarádů posměch, že nemá papírů? Najednou uslyšel svěží výbuch smíchu, obrátil se a spatřil mezi květoucím rákosím krásnou, rusovlasou dívku, chránící si obličej proti němu koketně světlomodrým stínidlem. Několik kroků dále šla Binia a pop Tymofei.

Jan ustoupil zamračeně zpět. Byla to zajisté hezká Sofronia, která vystoupila nedávno z kláštera diakonisek. Všichni tři šli kolem, nevidouce jej, a chystali se přebroditi řeku, což měli spíše před dvěma hodinami učiniti. Dívky svlékly obuv, a běžely směle do

proudu. Tu a tam dosahovala voda jen po kotníky, ale místy až ke kolenoum. Náhle Sofronia vykřikla: »Otče, topím se!« Překvapen a polekán skočil kněz k své zamilované dceři, a nestaraje se o mladší, která také křičela, popadl ji v náruč a odnesl na druhý břeh. Pak volal na Binii: »Neboj se! Drž hlavu vzhůru a stoupej pevně; snad bys nefňukala?«

Ubožátko, jak byla unavená, přece kráčela směle, jako do vody hozené štěňátko, které se chce vší mocí na břeh dostati. Již stoupala jí voda až po pás, a byla to voda studená jako ten sníh sešlý z Karpat, jichž modravé obrysy bylo viděti na obzoru. Nejvíce se bála, aby nestoupla do nějaké jámy. Před chvíli bavil tento výjev Jeníka. Byla věru hezká podivaná na tyto dvě dívky, rusovlasou a snědou, křičící chvílemi, a běžící bosonohé a prostovlasé, jak voda nadýmala jejich perkálové sukně jako plachtu. I to mu bylo po chuti, že viděl popa se svými v trochu nebezpečné situaci. Když však poznal, že kněz zůstal tvrdošijně na břehu a jen voláním své dceři pomáhal, nemohl toho déle snésti; taková chladnokrevnosť a křiklavé sobectví rozproudila jeho šlechetnou krev. Rychle odložil pušku, a několika skoky byl u dívky. Však již byl čas, klesala. Vzal ji rychle do náruče a již chtěl se k otci probrodit, an tu náhle jakási myšlénka obrátila jeho kroky. Zdála se mu snad cesta skutečně nebezpečná, aneb chtěl provésti knězi nějaký kousek? Vracel se se svým břemenem, odkud přišel. Pop pochopil jeho jednání, a pokrčiv ramenoma, ani nepoděkoval Jenikovi, ale volal na Binii: »Půjdeš zacházkou, přes most, Binie! Zatím uschneš!« Ale polekáná dívka neslyšela ani otcovských slov. Hlava její spočívala znaveně na bedrách zachranitele. Když otevřela oči a poznala Jana, zarděla se její bledá tvář a hned nevědouc, jak by svou vděčnost vyjádřila, vtiskla pokorně své rty na upracovanou mokrou ruku mladého lesníka, který se nad tímto neočekávaným polibkem zahanben zarděl. Pozdvihna hlavu, spatřil mezi vodními květinami, kde se proudil pramen, svou babičku, jak jej posměšně pozoruje.

»To jsi vylovil pěknou rybku, Jeníku!... Ztratil jsi rozum? To by bylo nějaké neštěstí, kdyby se byla utopila dcera toho psa!... Řekni jí, aby šla jen sem blíže, abych se na ni podivala; již dávno přeji si poznat mláďata oné lišky...«

Rozhněván, že byl při svém velkomyslném skutku překvapen, obrátil Jeník celý svůj hněv k nepřímé jeho příčině.

»Co zde ještě čekáte?« pravil příkře k polekané před ním stojící dívce; »vždyť vám řekl otec, abyste šla zacházkou přes most... a že dříve uschnete.«

Sklonila pomalu hlavu, vyzvedla mokré sukně, které se jí na nohy lepily, a nepromluvíc ani slova, šla rovně dál, stále jsouc pronásledována nadávkami staré ženy. Ale Jeník ji náhle zakřikl: »Zakazuji vám, abyste dívku urážela.« Zaražena neočekávaným tímto tonem, uchopila byliny, které právě sbírala, a šla několik kroků zpět. A to proto, že promluvil Jan nyní jako pán! A což nebyl nyní pánem? Vždyť jen on vydělával denní chléb. Tak silný hoch, ještě s puškou na rameně, což kdyby... Mumlajíc nesrozumitelná slova, skrčila se stařena mezi houštiny a brzy z lesa zmizela.

(Pokračování).

Na Červené řece.

Cestopisné črty V. F. Úslavinského.

Již jako student pociťoval jsem v sobě mocnou touhu po cestování, po seznámení se s cizími kraji a národy, jejich mravy, zvyky a obyčeji. Tato moje touha změnila se pak časem v pravou vášeň. Náruživě jsem čítal Hellwalda, Schweinfurtha, Rohlfse, Livingstona, Převalské, Wünsche, Holuba a j. a ve své mladistvé hlavě tvořil jsem si směle plány, na jichž provedení nedostávalo se mi bohužel hmotných prostředků.

Bylo mi zápasiti krutě o existenci a naděje do budoucnosti nebyly pro mne příliš lákavými. Velkoměstský vzduch usedal příliš těžce na moji mladou hruď, ale přece nepodařilo se mu udusiti v ní mocný plamen nadšení pro vědu zeměpisnou a přírodozpytnou. Býval jsem jen tehdá šťastným, mohl-li jsem si vyjíti do Boží přírody, v níž se to tak volně dýchalo! Ký tedy div, že nemoha odolati své vášni, opustil jsem vlasť a vydal se do světa.

Na rty svých známých a přátel vyvolal jsem svým odchodem pouze úsměšky a pomluvy. »Toť dobrodruh, jenž nedovede si dobrého bydla vážiti« — ozývalo se z mnoha stran, já toho však nedbal. Opustil jsem vlasť a po mnohých a mnohých dobrodružstvích dostal jsem se až do Tonkina, kde jsem celý rok pobyl jako dobrovolník ve francouzké cizinecké legii.

Lituji velmi, že nemohl jsem volně cestovati, jak bych si byl přál, ale nebyl jsem pánem své vůle. Lituji toho tím více, že nemohl jsem pořádati sbírek; jsa skoro neustále na pochodech, měl jsem dosti na nosení vojenské torby, pušky a sto padesáti nábojů!

Nemoha věnovati se sbírání, psal jsem si tím pilněji poznámky o všem, co jsem viděl a zažil, tak že jest mi nyní možno, po návratu do vlasti aspoň některé drobnosti o Tonkinu sděliti.

Východištěm budiž mi Hanoï čili Ke-Šo, hlavní město tonkinské, na pravém břehu Sang-Koïe, »Červené řeky.« To město navštívil jsem za svého pobytu v Tonkině třikráte a pokaždé bylo mi možno zdržeti se v něm několik dní, jež jsem věnoval procházkám těsnými uličkami a pozorování života anamitských a čínských občánkův.

Obyvatelstva má Hanoï na 150.000 duší, většinou Anamitův. Europanů jest zde jen asi 20.000, za to však Číňané tvoří značné procento.

Již na první pohled bylo mně nápadno, že příbytky čínské vyznamenávají se daleko větší čistotou, nežli chaty Anamitův, ačkoli ani u nich o naprosté čistotě mluviti nelze.

Ulice jsou velmi úzké a dusný vzduch nepáchne nejlepším aromatem, což lze si snadno vysvětliti, vždyť v každém malém domku o jednom poschodí bydlí obyčejně 30 i více lidí.

V přízemí jsou krámy, v celé šířce otevřené, tak že z ulice možno viděti vše, co jest uvnitř, aniž by bylo třeba výkladních skříní. Jelikož pak krám je Číňanům též přijímacím salonem a jídelnou, můžeme býti často, jdouce po ulici, svědky různých výjevů domácího, tichého života čínského.

Nápisy na krámech jsou provedeny v křiklavých barvách, z nichž nejobyčejnější jest žlutá, černá, červená a modrá.

Večer visí nad každým krámem jeden nebo více papírových lampionů, opatřených rovněž nápisy.

Zařízení krámů a domků anamitských neliší se ničím od čínských.

Řemeslníci žijí pohromadě, a to tak, že pro každé řemeslo určena jest jedna nebo více ulic, což jest zvykem ve všech městech indo-čínských. Řemeslníci čínští jsou dobře organisováni; mají mezi sebou četné podpůrné spolky. Europanům se zde nedaří; nemohou nikterak konkurovati s domorodci, kteří se spokojí s výdělkem velmi skromným, který nedosahuje mnohdy ani půl franku denně. V přiměřeném poměru s výdělkem jest též denní spotřeba velmi skromnou. Anamita se spokojí rýží a zeleninou, jež jest v celém Tonkině velice laciná. Na stolech zámožnějších lze vídati též různé druhy masa a a lahůdek, jichž si chuďas dopřáti nemůže. Jídá ovšem také maso, ale pouze takové, jež nemusí kupovati. V Tonkině neznají rozdílu mezi čistými a nečistými zvířaty; pojídají vše, co běhá, létá, plove nebo se plazí. Zvláštní lahůdkou jsou krysy a potkani, na něž pořádají se časem v každém domku rodinné honby, po nichž následují tučné hostiny.

Vidliček Anamité neznají. Při jídle užívají dvou tenkých tyčinek zdélí as 20 centimetrů, jimiž pokrmy do úst v pravém smyslu slova cpou, držíce malou nádobku těsně pod bradou. Před i po jídle umývají si všichni ruce, což činí též pokaždé, kdykoli něčeho špinavého se byli dotkli. Vyjde-li si zámožný Anamita na př. nějaký mandarin vyšší úředník státní na procházku, mívá za sebou vždy několik sluhů, z nichž každý něco nese: jeden dýmku, druhý nádobku s opiem, třetí tabák, čtvrtý vějíř atd. Počet sluhů jest závislý na hodnosti a bohatství pánově. Pěšky chodí Anamité jen málo kdy, neboť po ulicích hemží se všude plno lehkých kočárků, v nichž možno se za málo peněz po městě projížděti. Kočárky tyto jsou podobny malým dětským vozíkům, ale s tím rozdílem, že mají pouze dvě kola, a to značně vysoká. Do té dvoukolky zapřáhne se Anamita, obyčejně dobrý běhoun, s nímž by naší drožkářští koňové závoditi nemohli. Sluhové jsou nuceni klusati za povozem pánovým. Když jsem poprve spatřil Anamity, učinil na mne výraz jejich tváře dojem přímo odporný; místo úst zel na mne totiž veliký černý otvor, z něhož vytékal rudohnědý mok ... Anamité jak muži a ženy, tak i děti mají ošklivý zvyk, že žvýkají už od nejútlejšího mládí listy bételu s hašeným vápnem, od čehož mají zuby úplně černé. To však jest v Tonkině okrasou a Anamité říkají: »Bílé zuby má každý pes, avšak člověk je má míti černé.«

Mimo žvýkání milují Anamité náruživě též kouření tabáku neb opia a kouří všichni. V domácnosti zapálí si nejprve otec, pak podá dýmku ženě a tato opět dětem, nejstaršímu napřed. Dýmka koluje pak od jednoho k druhému tak dlouho, až mají všichni dost.

Snad má žvýkání a kouření u Anamitův své dobré stránky, chránic je před různými nemocemi, ale tvrditi tak nemohu, sám jsem se o tom nepřesvědčil. Jen tolik jsem pozoroval, že hlavně malé děti umírají hromadně na různé nakažlivé nemoce, jež s sebou přináší nezdravé podnebí tonkinské. Jest to hlavně zimnice, úplavice a cholera. Mezi Evropany jest jen málo těch, kdo dovedou po delší

dobu vzdorovati tomuto vražednému podnebí, a z rozkazu vlády nemá žádný vojín v Tonkině býti déle ponechán nežli dva roky. Výminku činí ti, kdo sami požádají o prodloužení pobytu ještě o jeden rok a jsou od lékaře uznáni úplně zdravými.

Za mého pobytu v Hanoï byla nemocnice úplně přeplněna, i přes to, že každý měsíc odesýláni byli všichni ti, kdož snésti mohli plavbu po moři, na zotavenou do Alžírska nebo do jižní Francie. Evropská čtvrť v Hanoï rozkládá se kolem Velkého jezera, jehož břehy jsou oblíbeným corsem obyvatelstva všech tříd. Ulice v této čtvrti jsou široké, čisté, vysázené stromořadími, tak že se nám zdá, jakobychom byli v některém městě jižní Francie.

V Hanoï jest též knihtiskárna, jejíž majetník, elsasský Němčík jménem Schneider, vydává denník »Indépendance tonkinaise.«

V jeho knihkupeckém skladě nalezl jsem knihy francouzské, anglické, anamitské, čínské a ruské.

Nedaleko této evropské čtvrti jest přístav s neobyčejně čilým ruchem. Dvakráte denně přijíždějí a odjíždějí lopatové šalupy a menší šroubové parníky z Haïphangu nebo od hranic čínských, přivážejíce a odvážejíce různé zboží, jakož i početné čínské a anamitské obchodníky a obchodnice.

U Anamitů totiž provozují obchod ženy, kdežto mužům jest starati se o polní hospodářství. Jakmile ozve se v dáli táhlé zatroubení loďní píšťaly, že se loď blíží, hrne se veliký zástup nosičů k přístavu. Každý chce býti prvním, a není divu, že povstávají obyčejně hádky a pranice, jež končívají zakročením policie. Byl jsem jedenkráte svědkem, jak jistý nosič svého druha do řeky shodil, jen aby sám mohl nésti zavazadla právě vystupujícího pasažéra.

Od přístavu vede do citadelly tramway, určená k dopravě zásylek pro vojsko a k přenášení raněných a nemocných do nemocnice, která jest zřízena v citadelle z rozsáhlých baráků, které až do r. 1883. byly skladištěm čínské posádky. Ku konci roku 1893. dostavěla se však již nová, vším pohodlím opatřená nemocnice právě na břehu řeky.

V citadelle je též továrna na zbraně, avšak vyrábí se v ní též nože, sekery, pily a vůbec všechny železné nástroje. Pracují zde domorodci pod dohledem evropských mistrů, skoro vesměs vojínů.

Dříve než opustíme Hanaï, nemohu opomenouti, abych se nezmínil o tom, že nalezl jsem v městě tomto též jednoho Čecha, jenž byl policejním strážníkem. Vypravoval mi, že žije již v Tonkině deset let, že jest ženat a že se mu daří znamenitě, ale proto prý přece pomýšlí na návrat do vlasti . . .

* * *

Jelikož setnina, k níž jsem byl přidělen, ležela posádkou v Yen-Baji, osadě více nežli dva dny plavby od Hanoï vzdálené, bylo mi opustiti toto město a vydati se na cestu, jak mi povinnosť kázala.

Bylo to v pondělí, dne 18. března 1893., kdy vstoupil jsem ještě s několika vojíny, kteří byli dopravili do Hanoï několik čínských zajatců, na palubu šalupy »Cerf« a o 8. hod. ranní opouštěli jsme Hanoï. Pluli jsme proti proudu, vyhýbajíce se opatrně mělčinám, tak že plavba šla velmi pomalu ku předu.

Břehy Červené řeky jsou tu ploché, močálovité, hodící se výborně k pěstování rýže. Tu a tam v menší neb větší vzdálenosti od břehu vypínají se malé pahorky a kopce, na nichž zbudovány jsou osady nebo jednotlivé chaty, skryté úplně v zeleni banánů a palem. Každá osada jest obehnána živým plotem z bambusu neb různých trnitých keřů, v nichž ponechány jsou pouze dvě malé brány, jež se na noc zavírají padacími vraty.

Svahy kopců jsou posázeny stromovím, avšak tu a tam možno pozorovati též kávové a čajové plantáže, nedávno teprv založené, které mohou se státi v brzké budoucnosti pramenem bohatých příjmů tonkinského obyvatelstva. Červená řeka jest hojně rozčleněna, tvoří malé choboty a zátoky, v nichž vidíme plovoucí osady, vystavěné na bambusových vorech.

Obyvatelstvo osad těchto živí se rybolovem a plavením bambusu do měst a osad při dolním toku Červené řeky, kde se tento jen zřídka vyskytuje. Polonahé i docela nahé děti, prohánějící se po břehu, na nás zvědavě zevlují, natahují své opálené ruce a žádají za malý dárek.

První zastávku jsme učinili v Son-taji; jest jen asi 15 km od Hanoï vzdáleno. Neleží však přímo na Červené řece, nýbrž asi 2 km dále, tak že nebylo mi možno si je prohlédnouti. Son-tay má velmi rozsáhlou citadellu, největší v celém Tonkině, při jejímž dobývání r. 1885. prolito bylo mnoho krve.

Přístaviště jest zde docela jednoduché, nemajíc ani přístavního můstku, tak že z lodi vystupuje se na břeh po širokém prkně, které se vozí na každém parníku.

Zastávka naše trvala pouze as čtvrt hodiny za příčinou skládání různého zboží, načež dáno znamení táhlým troubením píšťaly a v několika minutách brázdila již naše šalupa opětně špinavé vlny Červené řeky. Pravím špinavé vlny, ježto voda v řece jest neustále kalnou, barvy rudožluté, od čehož má také svůj název. Anamité si sice vypravují různé báje a báchorky o původu názvu toho, ale tyto nikterak nevyvracejí moji domněnku, ba naopak ji ještě více utvrzují. Zajímavou však jest báchorka o původu červené barvy v řece této. Anamité tvrdí, že za panování jistého krále — po jehož jméně jsem marně pátral — ohromný drak navštívil břehy řeky Song-Koje. Pustošil a hubil prý celou krajinu tak, že byl postrachem veškerého obyvatelstva. Lid nemoha déle tohoto zla snášeti, dovolával se pomoci u krále, ale tento byl naproti oné nestvůře úplně malomocným. Když však náčelníci drakem týraných kmenů pohrozili, že se s lidem svým z neblahé krajiny vystěhují, odhodlal se král prositi vševládného Buddhu o pomoc. Tento vroucí prosby vyslyšel a zapůjčil králi blesk, jímž pak snadno bylo potvoru onu zahubiti. Z jejího těla vyteklo prý tolik krve, že od těch dob zůstala voda v řece rudě zbarvenou. — Mně však se zdá, že v podobě draka třeba si mysliti četné kajmany, kteří se dosud v Červené řece a její přítocích vyskytují, místo blesku pak oheň z pušek, jimiž král zvířata tato částečně vyhubiti dal a místo Buddhy posléze některou evropskou velmoc, která dodala anamskému králi střelnou zbraň. — Za Sontajem nabývá již krajina pomalu jiné tvářnosti. Řeka teče tu krajinou pahorkovitou, porostlou většinou bambusovými lesy, tak že osady leží bezprostředně na břehu.

Daleko před námi — po levé straně — vypíná se nad tyto

kopce a pahorky v mlhy zahalené témě hory, zvané Mont Pavie, vévodící celé krajině. — Nabaživ se dívání na břehy a dálné okolí, věnuji trochu více pozornosti životu na palubě šalupy — kterýžto prostor jest jedině určen pro pasažéry bez rozdílu tříd.

Na šalupách tonkinských nenalezneme zvláštních kajut mimo kapitánovu nade střechou paluby. Vnitřní prostory lodi jsou určeny pro zavazadla, tak že pro pasažéry jakož i dobytek zbývá pouze paluba. Že nevypadá to zde příliš čistotně, netřeba mi připomínati. Po zemi povalují se na rohožích z bambusových vláken a rýžové slámy anamitské ženy a děti, počínajíce si tak nenuceně, jakoby byly doma ve svých chatách. Tu hrají v karty, onde v kostky, tamo opět vybírá pečlivá matka své dcerušce počestný hmyz z vlasů, svými černými zuby jej s obzvláštní pochoutkou zakusujíc . . . Při tom se žvýká a kouří jako o závod. Jelikož je na naší šalupě mnoho dobytka, hlavně vepřového, jakož i tucet posad s drůbeží, dále pak několik koz a dva koně — jest zde atmosféra přesycena různými nelibě páchnoucími výpary, které mne napolo omamují. Při tom nesnesitelné vedro mně stěžuje dech, tak že toužebně již pohlížím do dálky, brzy-li se objeví před námi osada Vietry, cíl naší dnešní plavby.

Konečně! Řeka rozšiřuje se skoro na $1^1/_2$ kilometru a voda jest jako dvoubarevná stuha: při pravém břehu špinavě rudá, při levém pak čistá jako křišťál — neomylné to znamení, že nalézáme se již nedaleko ústí Jasné řeky (Rivière claire), již bychom mohli nazvati »střebropěnnú«. Jest to nejmohutnější přítok Červené řeky, při svém ústí na 300 metrů zšíří a na mnohých místech až 30 metrů hluboký.

Stojím na přídi lodi, jež se značnou rychlostí rozráží líně se valící vlny a zahýbá pomalu na pravo, kde v dálce as 2 kilometrů spatřuji několik bělavých budov a řadu dřevěných chat — toť toužebně očekávané Vietri. Osada tato jest v dobách přítomných ještě nepatrnou, avšak dle mého mínění může pro svou příhodnou polohu nabýti v budoucnosti veliké důležitosti. Stanet se zajisté uzlem obchodního spojení mezi nejúrodnější krajinou celého Tonkinu, totiž poříčím Jasné řeky a Junamem i Laotií.

Vietri založeno bylo teprve před několika roky za účelem čistě strategickým, ana se krajina hemžila lupiči, kteří měli své hlavní sídlo v opevněném táboře na temeni zmíněné již hory Pavie, as 15 kilometrů od Vietri vzdálené.

Lupiči tito čili piráti, jak je Francouzové nazývají, činili výpady i na šalupy, které dovážely zbraně, náboje a různé jiné potřeby pro posádky na Červené a Jasné řece. (Pokračování.)

Socialní část Literárního sjezdu družstva Vlasť.

Oznámili jsme ve 12. čísle XII. roč. »Vlasti« na str. 1231., že zamýšlelo družstvo Vlasť pořádati r. 1896. socialní kurs, jenž měl trvati několik dní. Ale když vešlo ve známosť, že se bude v Táboře konati katolický diecésní sjezd, tu družstvo přihlížejíc k tomuto i svému vlastnímu Literárnímu sjezdu zajisté právem se domní-

valo, že by toho bylo na naše poměry trochu mnoho, a proto se pp. Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek a Rud. Vrba rozhodli, že promění socialní kurs v socialní sjezd, ten že bude trvati jen den a že jej připojí k Literárnímu sjezdu. Socialní, samostatná část sjezdu připadla na středu, dne 12. srpna t. r., a neměla vlastního, zvláštního pojmenování jen proto, že toho stanovy družstva Vlasť nedovolují.

Program byl ustanoven takto:

Sekční schůze: a) d o p o l e d n e: v 8 hod.: 1. »Agrární otázka« (Rud. Vrba) — v 10 hod.: 2. »Záložny Reiffeisenovy« (Jan Holba) — *b)* o d p o l e d n e ve dvě hodiny: 3. »Otázka řemeslnická (V. Žižka) — ve 4 hod.: 4. »O dělnickém hnutí« (Tom. Jiroušek). — *Slavnostní schůze* v 7 hod. večer: 1. Čtení přijatých resolucí a hlasování o nich.« — 2. »Slavnostní socialní řeč« (Dr. Rud. Horský).

* * *

V úterý večer někteří účastníci Lit. sjezdu již odjeli, ve středu však zase přijeli jiní, tak že zůstalo stejně, ne-li ještě více posluchačů.

Týž den oficielně zastupovali křesťansko-socialní spolky tito P. T. pánové: Litomyšl dp. kaplan Jan Marek, Písek dp. profesor Josef Nedvídek, Litice dp. kaplan Jan Nep. Holý, Roudnici dp. kooperator Václav Kotrch, Černoušek pan Václav Palic, Kostelec nad Orlicí dp. katecheta Al. Dvořák, Neveklov dp. kaplan Ed. Hlaváček, Mělník dp. katecheta Václav Pulpán, Hronov a organisaci katolických Jednot na Náchodsku dp. kaplan V. Šitina, Zbečník pan Josef Lelek, Mýto pan Václav Wainar, Unhošt dp. kaplan Jan Dvořák, Ord. Cruc., Úpici kaplan Josef Musil a konečně zastupoval katolické horníky v Příbrami pan Josef Dušek a pan Leopold Havelka, a na Kladně pan Josef Brož.

I. s e k č n í s c h ů z e.

Agrární otázka. Ref. dp. Rudolf Vrba. Předseda vdp. sídelní kanovník Dr. Jos. Burian.

Rázem 8. hodiny zahájil

vdp. kanovník Dr. ***Josef Burian***

schůzi křesťanským pozdravem: »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus« a promluvil následovně:

»Byl jsem požádán, abych předsedal v jedné schůzi sekce socialní, a milerád jsem se podvolil tomu úkolu, maje na zřeteli prospěch, jaký z tohoto sjezdu družstva Vlasť vzejde společné akci katolické. Dříve než udělím slovo panu referentovi, pokládám za svou povinnosť aspoň několika slovy dotknouti se předmětu, jež sobě obral za úkol. Předmět ten jest veledůležitý. Čeho se týká? Týká se důležité otázky agrární — týká se stavu rolnického. Ovšem otázka agrární týká se nejen stavu rolnického, ale stavů všech, jak dobře praví německé přísloví: »Hat der Bauer Geld, hats die ganze Welt.« Daří-li se dobře rolníku, daří se dobře všem. (Výborně. Potlesk.)

Ale, pánové, mluviti dnes o nějakém blahobytu stavu selského, bylo by při nejmenším ironií. Zač pak stojí ten blahobyt? V potu tváři rozsévá rolník obilíčko — ale neví, bude-li jeho. A i když je sveze do stodoly, nemůže říci — teď jsi mé — a nejhůře konečně jest, přiveze-li své obilíčko na trh — — tu teprve vidí — že z celé

své práce vlastně nemá užitku žádného — že pracoval pro jiného — pro toho, kdo ani neseje, ani nežne, ale při tom bohatne. (Výborně. Hlučný potlesk.)

Ano, pánové, internationální kapitalismus v porobu uvedl i toho sedláka, jako to již dříve učinil řemeslu, jemuž vyrazil to »zlaté dno.« Tedy nadře se dnes rolník, naplahočí a summa summarum, jak říká Dr. Horský, čím dál, tím hůř. (Výborně! Výborně! Potlesk.)

Ptám se, což si nezaslouží ten selský stav, aby se na něj pamatovalo, aby se podepřel, aby nebyl zničen? Kdo že dává státu nejlepší, nejzdravější vojsko? Není-liž to stav selský? A zeptejme se těch, kteří církvi slouží, kde že stála jejich kolébka? Nikde jinde než pod milou střechou požehnaných chaloupek selských. Ať se nikdo tudíž nediví, že my kněží k tomu milému lidu selskému tak upřímně lneme a že domáháme se s ním zároveň nápravy socialních strastí. Od některých lidí dostává se nám za to špatné odměny.

Vší mocí chtějí mezi nás a mezi ten dobrý český lid vraziti klín. Lidé, v jichž prsou dávno již uhasl žár víry, lidé mělkého vzdělání, lidé bez vyznání, chtějí místo nás ten dobrý český lid poučovat, chtějí mu namlouvat, čemu má věřiti a čemu ne. Aby se jim dílo lépe vydařilo, tupí kněze, prohlašují ho za zpátečníka, tmáře, nevzdělance, klerikála, vůbec kde kterou pohanu mohou sebrat, snesou ji na hlavu českého kněze.

A to děje se od toho největšího orgánu českého až po ten pamfletářský tisk v »Ruchu« a v »Lidu«. Věřte, málokterý národ tou měrou hanobí svou vlastní krev, jako u nás.

Pravda, my se držíme pevně zásad víry katolické — ale při tom nepřestáváme milovati zemi, v níž jsme se zrodili. (Výborně! Sláva! Hlučný potlesk.) Vždyť nás odkájela česká matka, kolébka naše stála v těch požehnaných chaloupkách. Či máme zapříť Krista? Máme zradit zásady své víry, nyní od nepřátel tak napadané? Máme tak učiniti proto, že se naše práce nepřátelům nelíbí? Dobře včera řekl jeden řečník: »Má snad papež, aby se zalíbil freimaurům, sám státi se freimaurem?« Máme snad my kněží, abychom se zalíbili nevěrcům a pokrokářům, sami se státi nevěrci a pokrokáři? My kněží máme víru, kterou jsme přijali od svých otců a svých matek, hájiti a zanechati budoucím věkům. — Anebo máme snad tu víru zanechati na pospas lidem, jichž pojmy a zásady jsou dosud zmatené?

Srdce naše praví ne, stokráte ne!

Z lidu jsme vyšli, pro lid jsme se věnovali službě Boží, *my toho lidu neopustíme,* byť se nám za to sebe více spílalo. (Výborně! Výborně! Hlučný, dlouhotrvající potlesk.)

Nedopustíme, aby víra sv. Cyrilla a Methoděje, víra milého českého patrona sv. Václava pohřbena byla ve vlnách prostopášného materialismu a ve frázích lidí nemajících zásad. Musíme si podati ruce ku společné organisaci. Organisujme se na poli literárním — i na poli socialním. Nebojme se. Co se nám může státi? Vždyť hlásáme pravdu — a pravda konečně zvítězí.

Přátelé drazí, končím: »*Stůjme pevně k sobě a budoucnosť naleží nám.*« (Hlučný, dlouhotrvající souhlas.)

Po krásném proslovení vdp. kanovníka Dra. Buriana pojednal dp. ***Rudolf Vrba*** o agrární otázce. [1])

V Belgii, kde vládnou katolíci, zavedla vláda do škol obecných čítanku, ve které čteme: »Bez zemědělství neměli bychom chleba, zeleniny, masa, šatů. Veškerý průmysl bere své suroviny od rolnictva. Živnosť, kterou se obírá rolník, je nejprvnější a nejnutnější. Vším právem jest zemědělství naší živitelkou.« Tak učí dítky vážiti si stavu rolnického vláda klerikální v Belgii, které naši liberálové nemohou přijíti na jméno. Jak bychom měli u nás mluviti, kde většina lidu živí se zemědělstvím?

Válkou třicetiletou, kdy k nám do Čech přistěhovalo se právo lenní, upadl stav selský do poddanství. Zákonnité ospravedlnění poddanství dal Luter učením o naprosté poslušnosti poddaných pánům, dovoliv feudálním velmožům sedláky postříleti jako psy.

Přikvačily na stav selský po válce 30leté časy kruté poroby. Tomu stavu ve století 17. a 18. učinil konec liberalismus. V revoluci francouzské rozbity řády feudální, vrácena selskému stavu osobní svoboda.

Rolník učiněn byl sice osobně svobodným, ale zároveň uvolněn dokonce i odloučen od majetku pozemkového.

Majetek pozemkový učiněn byl liberály volně prodajným a tím základ stavu selského otřesen.

Staří feudálové museli rokem 48tým zříci se svých práv na poddané rolnictvo a noví feudálové zaujali místa jejich. Rolnictvo vykoupilo se z roboty staré a upadlo do nové, do roboty kapitalistů, židů, lichvářů, parcelářů, spekulantů půdou, dobytkem, obilím.

Sotva se rolnictvo z roboty vykoupilo a se naučilo žíti samostatně, přikvačili naň nepřátelé, kteří ho ničí.

Otázka selská klepe na brány budoucnosti a špatně bychom posloužili národu, kdybychom v tom oboru spali.

Souhrnem chceme příčiny úpadku vypočítati.

V první řadě uvádíme zámořské dodavatale obilí. Náš rolník není jediný, který zásobuje obilím, dnes zásobuje Evropu Amerika, Argentinie, Indie, Rusko laciným obilím, moukou, dobytkem.

Naše dráhy nedopřejí rolníku laciné dopravy, jsou v rukou kapitalistů, kteří dávají svým stoupencům slevy, tajné refakcie, aby mohli lacino tovary své do světa dovážeti. Náš rolník jest tedy odkázán na obilního žida, který rolníku za obilí dá, co chce. Od let 90tých pozorujeme neobyčejné klesání cen obilních, tak že jen naše rolnictvo v Čechách má za obilí o 90 millionů zl. méně příjmů než mělo před 6ti nebo 10ti lety. Příčinou toho není nadbytek obilí, to jest laciné proto, poněvadž plodinové bursy a na nich slétající se křivonosí ptáci s obilím spekulují, ceny jeho stlačují a tak veškeré rolnictvo poškozují.

Pověstný židovský mezinárodní trh na obilí v červenci ve Vídni udával obnos sklizně všech zemí o 30% i 50% větší, než skutečně obilí sklizeno bylo.

Židovské noviny s »Neue Freue Presse« v čele přinesly zprávy o vydatné žni a následkem toho stlačeny každého roku obilní ceny.

---

[1]) Pozn. red. Celá jeho řeč jest uveřejněna v »Týdenníku Čechu« ze dne 14. srpna 1896.

Kdyby ceny obilí byly roku 1894. tak jako roku 1880., stržilo by rolnictvo o 204 milliony zl. více a na rolnictvo v Čechách připadlo by 90 millionů zl. více příjmů!

Nejen že mezinárodní, nejvíce židovští dobrodruhové na bursách plodinových připravují rolníka o všecko ovoce práce, rolník musí svůj chléb děliti předem s jinými. Tito nezvaní hosté jsou úroky. Rolník dluhuje buď na vyplácení dědičných podílů, buď za nedoplacenou kupní cenu, buď za jiné osobně učiněné dluhy záložnám, lichvářům, židům a jiným soukromníkům, takže na venek jest sice majitelem statku, v pravdě ale majetek jeho je pouze zdánlivý a ovoce práce musí se rozděliti mezi věřitele a rolníka. Zde jest to nové poddanství, jehož dosah číslice dokazují.

Majetek rolnictva odhadnut v Předlitavsku na 4.264,825.815 zl. Čistý katastrální výnos odhadnut před 15 lety na 161,939.218 zl. Koncem r. 1892 bylo na tomto majetku rolnickém 2.791,784.060 zl. dluhů, z kterých rolnictvo platí jen při 4pct. míře ročně 111,671.362 zl. úroků! Kapitalisté tedy stráví přes polovic ovoce práce rolnictva.

Hlavní příčina vzrůstu dluhů na majetku pozemkovém jest římské právo dědičné, které vyhražuje všem dětem stejné dědičné podíly na penězích.

Proto přicházejí selské usedlosti neustále do jiných rukou, majetek pozemkový jest jako sypký písek. V Předlítavsku bylo exekučně prodáno r. 1892 celkem 8614 usedlostí. Při prodeji tom přišli dlužníci o 7,934.922 zl., poněvadž se statky ty pod cenou prodaly.

V Čechách od let 70tých průměrně 4—5000 selských usedlostí přichází na buben a tak se stáváme znenáhla, obzvláště na hranicích jazykových, národem bezzemků, kteří musí práci hledati u židovských pachtýřů.

Ačkoliv selský stav není pánem svého majetku, nemá čistý užitek ze své práce, přece musí na státní hospodářství přispívati měrou daleko větší než kapitalisté. Naše rolnictvo platí ročně 37½ mil. zlatých přímých daní, nehledě k přirážkám, a od příštího roku se mu slevuje 2½ mil. zl. Mimo to vybírá stát neobyčejné poplatky při převodu majetku pozemkového.

Koupím-li 4 korce polí v ceně 480 zl., zaplatím na berním úřadě 21 zl. a notáři 8 zl.

Koupím-li chalupu za 5000 zl., musím vydati bernímu úřadu a notáři přes 200 zl.

Koupí-li bursián dluhopisy nebo priority dráh v ceně 5000 zl., zaplatí za to 20 kr.! Na burse vídeňské se prodá do roka za 9000 millionů cenných papírů, a bursa zaplatí státu sotva 5 millionů, a rolnictvo odvádí státu za převod majetku nemovitého přes 10 mil. zl. ročně!

Kdežto podnikatelé, kapitalisté, židé, bursiáni mají v bance rakousko-uherské, v bankách laciný úvěr, musí rolník se dlužiti drahé peníze a tím právě upadá do poddanství kapitálu, nemluvíme ani o řádění lichvářů.

Ohromného úvěru požívají kapitalisté; naše rolnictvo nemá od státu úvěru žádného.

Kapitalisté tvoří mezi sebou železné kruhy na vydírání obecenstva. Rolník je bezbranný proti kartelům cukrovarů a proti obilnímu a dobytkářskému židu. Massa lidu rolnického jest rozdrobena.

Z lidu venkovského béře stát největší materiál k vojsku, pohltí velká města do roka na tisíce zdravých lidí obého pohlaví a posílají venkovu zpět invalidy práce, zprzněné ženy, nemanželské děti.

Bezuzdná užívavosť požírá venkov, přebytek hospod, kořalen, hospodské hýření mládeže ohrožuje jádro našeho rolnického stavu. Vidíme, kterak rolnický lid v nejúrodnějších krajinách, jako v Haliči, utíká z otčiny, ve které pro ohromný počet židovských a jiných pijavic nemožno žíti.

Nechceme-li, aby národ nezahynul, aby neutíkal jako z Haliče, pak nutno jest, abychom všemi silami pracovali, by zásady našeho rolnického programu staly se skutkem.

Nechceme-li, aby socialní demokracie otrávila i náš venkov, jest nutno, abychom lid náš probouzeli!

Vzbuzujme v rolnictvu lásku k povolání rolnickému, lásku k rodné půdě, aby si majetku svého vážil, jej za posvátný díl jmění národního měl a jej za horčici židovské kořalky a prostopášného života nevydával v šanc. Ať zase mezi nimi rodí se Vavákové, vzor českého sedláka, kterého sám panovník pro jeho rozšafnosť, ctnosť a zbožnosť vyznamenal.

Nezachráníme lí stav rolnický, pak vymizíme, poněvadž národ bezzemků a žebráků existovati nemůže.

Po řeči dp. Rud. Vrby rozproudila se velice čilá debata.

Red. Tom. Jiroušek poukazoval k tomu, že náš rolník má horší právní poměry, než dělník, nebo není jediného zákona na ochranu výroby a práce rolníkovy; tím jsou vinni poslanci, kteří jen slibují, ale nic nedělají. Kartely měly by býti trestním zákonem stihány, na obilní trh neměli by připuštěni býti ti, kteří ani neorají, ani nemelou, ani nepekou. Třeba mezi rolnictvem agitovati a zakládati katolické rolnické spolky.

Dp. farář Václ. Regal pravil, že jest nejvyšší čas, pro rolníka pracovati; Mladočeši a pokrokáři běží jako na Chodynském poli po hlavách rolníků, aby dosáhli korunovačních pohárů z mandatů a nechali za sebou tisíce mrtvol svých slibů. Činí návrh, aby svolávány byly veřejné schůze a aby jimi šířen byl náš křesťansko-sociální program mezi lidem.

Red. Tom. Škrdle dával pokyny, jak zabrániti, aby tyto schůze od našich nepřátel nebyly rozbíjeny. Podobně mluvil kaplan dp. Jan Holba.

Dp. Rud. Vrba upozorňoval, že možno svolati schůzi Tiskové ligy, jež má právo pořádati schůze v celém království Českém.

Vldp. bisk. vik. sekretář Václ. Uhlíř pobádal k práci pro naše rolnictvo a poukazoval na výsledky činnosti duchovenstva ve svém okolí jesenickém, kdež podařilo se vyhnati z krajiny všecky židy. (Výborně!)

Tom. Škrdle: Opravuji vldp. řečníka a pravím, že právě on se počítá k předním mužům, ano, že je první mezi nimi, z řady duchovenstva, kteří zasvětili svůj život hmotnému blahu lidu, a proto mu provolávám: »Sláva.«

Řídící učitel p. Václ. Špaček poukazoval, jak se v některých krajinách znesvěcuje neděle, a to hlavně v krajinách bohatších, a vyzýval katolíky, aby na venkově pilně schůze pořádali.

Učitel p. *Fr. Jelínek* pobízel při veškeré práci k rozhodnutí a čilé agitaci a pravil:

»Z řečí pronesených vysvítá, že snaha strany křesťansko-sociální nese se k tomu cíli, aby zaceleny byly všecky ty rány, které zasadil lžiliberalimus hospodářství národnímu vůbec a rolnictvu zvlášť. Dovoluji si však upozorniti, že duch židovského liberalismu dosud drží vrch ve sborech zákonodárných a že ještě v budoucnosti mnoho zlého může natropiti. Proto třeba hned v zárodcích pečovati o to, aby každá snaha čelící buď k hmotnému nebo morálnímu porušení lidu byla potlačována a paralisována veřejnými projevy i peticemi. Braňme tomu, aby lid nebyl demoralisován, o víru ani statek vezdejší olupován a aby nebyl vydáván na pospas kapitalismu a židovsko-zednářského liberalismu. Duchovenstvo nechť upozorní lid na hrozící nebezpečí, a dobří katolící nechť se proti každé škodlivé snaze postaví a proti ní ozvou.«

Dp. kaplan Jos. Kuděj litoval, že není dosud organisace rolnické, toho úkolu že by se mohl podjati socialní kroužek družstva Vlasť, i navrhl dodatek k resoluci o zakládání farních rolnických spolků...

Dělník p. Václ. Myslivec upozornil na důležitosť nucených rolnických společenstev. Klid nedělní ruší se hlavně na velkých statcích.

Učitelka sl. Aug. Rozsypalová pravila:

Jako paprsek světlý s hůry padla mi do duše slova veled. pana Uhlíře — »a ženy« — přiznávám se, že již včera, kdy vysoce vážený předseda družstva pan Dr. Horský vypočítával, že třeba různých sborů — tu pěších, tu kavalerie atd. při práci čelící ke vzrůstu podniků katolických, bylo by mě těšilo, kdyby se bylo vzpomnělo též katolických žen.

Hledím ku kříži a tu u paty kříže vidím státi nejen muže ale i ženy, a zástupem rozzuřeného davu prodírati se vidím Veroniku, aby z potupené tváře Božského mistra setřela kal.

Ta Božská tvář tupena bohužel i za dnů našich, i třeba nám právě teď statečného voje odhodlaných Veronik.

Pravda, jsme my ženy pozadu, s hlubokým bolem pravím v mnohém pozadu, ale troufám si i zde říci — nejen vinou naší, ale i vinou mužů.

»Organisace! organisace!« — slyším stále se ozývati v těchto dnech, — ano! organisace i nám ženám a dívkám katolickým. Mám na mysli organisaci, která by pojímala v sebe všechny stavy, jak dívky služebné, ženy rolnické a řemeslnické, tak i intelligenci.

Divné, zkalené proudy přivádí literatura i do kruhů našich, — přiznávám se, že s radostí vítala jsem první číslo nového listu: »Obzoru ženského« v jehož programu hlásalo se rozumové povznesení ženy, — ač již tehdáž zdálo se mi, že se v některých větách úvodního článku skrývá tajuplné — abych tak řekla — čertovo kopýtko.

Čísla poslední potvrdila toto tušení mé, zvláště také slova nějakého neznalce věci o Marianské družině katolických učitelek. Budiž mi prominuto, že hlásila jsem se k slovu zde ve shromáždění mužů tak vynikajících. Nemiluji mnoho řečí, promluvila jsem jen, poněvadž nemohla jsem odolati nátlaku hlasu vnitřního, hlasu svědomí. Jest zajisté třeba, aby organisace katolických žen a dívek ujaly se kruhy povolané, by nevyšla tato organisace z kruhů, které by schopny

byly ne tak vésti, jako spíše svésti. Tolik měla jsem za svou povinnosť připomenouti.

Vldp. Václ. Uhlíř doporučoval zakládati spolky rolnicko-politické a vedle nich vzdělávací.

Kaplan dp. Jan Marek: Zakládejme katolické spolky místní, katolicko-politické okresní a přidruží-li se k nám i ženy a dívky, budoucnosť jest naše.

Referent dp. Rudolf Vrba navrhl resoluci, jež byla jednohlasně přijata. Zní:

»Poněvadž český národ z převážné většiny od pradávna sestává z lidu selského a veliká většina národa česko-slovanského v zemích koruny svatováclavské od nepaměti usedlého dosud zemědělstvím se živí, uznáváme za nutno, chceme-li, by národ celý nevyhynul, by selský stav, který ve svých základech je otřesen, jehož majetek pozemkový na sypké půdě postaven, příslušným novým zákonodárstvím byl zachráněn, a proto žádáme, by veškeré požádavky našeho rolnického programu, jak jej navrhuje česká křesťansko-sociální strana, byly uzákoněny.

Žádáme od našich stoupenců, věrných katolíků, by mezi lidem venkovským zásady našeho programu všudy objasňovali, rozšiřovali a tak bludné názory liberalismu a socialní demokracie v lidu našem potírali.«

K závěrku ujal se slova vdp. kanovník dr. Jos. Burian: Dnešní schůze je důležitou pro nás, je poučnou pro venek, neboť jest svědectvím, jak my zajímáme se o stav rolnický. My nechceme pomáhati si frásemi, jako naši protivníci, tomu svědčí praktické pojímání otázky agrární se strany naší. Dnes opětně zevrubně nakreslil nám dp. Vrba všecky ty bolavé stránky, všecky ty překážky, jež zabraňují řádné existenci rolnictva. — Dp. Vrba byl v tomto směru prvním, jenž nám podal něco konkrétního, dle čeho lze i dále pracovati. Za jeho program nemusíme se stydět, naopak my směle můžeme jej připjati na prapor svůj, prapor to kříže. Proto rozšiřujme a hlásejme všude ten program rolnický. Proti bezpodstatným a z nouze braným podezříváním, že chce naše duchovenstvo a »klerikálové« zmocniti se vlády, odpovídá za bouřlivé pochvaly, že my nechceme vládnouti, ale že chceme, aby vládl lid, ale na zásadách křesťanských. (Pochvala.)

II. sekční schůze.

Po půlhodinné přestávce následovala schůze o *Reiffeisenových záložnách*. Předseda vldp. sekretář Václ. Uhlíř; ref. dp. Jan Holba.

Předseda proslovil tuto úvodní řeč:

Pochválen buď Ježíš Kristus. Velectěné shromáždění!

Jest mi uloženo, abych předsedal této sekční schůzi, kde jednati se má »o záložnách Reiffeisenových«. Až dosud uznávali toho potřebu páni předsedové omlouvati svou nedostatečnosť a žádati za shovívavosť, a byli to vysoce důstojní, vysoce učení a převzácní pánové. Než co říci mám já, prostý selský farář! — Já omlouvati se nebudu, nebo jsem na tomto místě jen jako stín svého nejdůst. biskupa,

jemuž zajisté a nikoliv mně ta pocta patří. Prosím vás za vlídné poshovění, pakli úkolu svému jako předseda nedostojím.

I k věci, o níž jednati se má, chci několik slov říci, ačkoliv nejsem na řeč nějakou připraven. Poněvadž se však jedná o záložny a já již 25 let záložnu řídím, mám dosti zkušenosti, abych mohl o záložnách i bez přípravy mluviti.

Sjezd náš má prospěti vlasti naší, má povznésti blahobyt časný a zabezpečiti blaženosť věčnou. Toť cíl každého člověka a všeho národa. Blahobyt stojí na zlaté třínožce, z nichž jedna podmiňuje, že člověk musí něco vědět i věřiti, druhá, že člověk musí něco uměti, pracovati, a třetí, že člověk musí něco míti. Jsou to tedy: *víra,* a na základě víry nabytá *vzdělanosť,* jsou to *vědy* a *umění* a práce řemeslné, rolnické — jest to *majetek*, výrobky, kterých k blahobytu jest třeba.

O víře, vzdělanosti, vědách a uměních bylo již na tomto sjezdu dosti řečeno, dnes má býti řeč o majetku. Záložny sice neposkytují přímo lidem majetek, ale působí k jeho rozmnožení jako prostředek a též k jeho uschování. Záložny vlastně zřídil Bůh sám. Vždyť dle sv. evangelií se učíme, že svěřoval hřivny a žádal z nich užitek. Též v starém zákoně čteme o půjčkách ovšem bezúročných, a o tom, kdy půjčky propadaly.

Církev sama zřídila první záložny, ačkoliv zakazovala úroky bráti. Záložny ve smyslu moderním jsou původu tohoto století. Asi r. 1820. povstaly v hlavních městech spořitelny, na základě spolkového zákona z r. 1850. zřizovaly se záložny, první r. 1857. a nyní obyčejně zřizují se toliko na základě zákona »o svépomocných společnostech« z r. 1872.

V nejnovějším čase zřizují se tak zvané Reiffeisenovy záložny na základě zvláštního zákona.

Svépomocná společenstva jsou po větším díle zřízena dle systému Schulze Delitsche a u nás v Rakousku dělí se na záložny s neobmezeným a s obmezeným ručením.

V Německu jsou toliko záložny s ručením neobmezeným, a také záložny Reiffeisenovy jsou toliko s ručením solidárním. Tento rozdíl jest dosti považení hoden. Za dnů našich veřejně se mluví proti ručení neobmezenému, než tvrdím, že neprávem.

Již Schulze Delitsch, a s ním v té věci úplně souhlasím, odsoudil ručení obmezené, poněvadž lze ho zneužíti na škodu ukladatelů, aniž by vinníci mohli býti trestáni. Nebo kdo rozhoduje vlastně v záložně? Zajisté *toliko členové* a nikoliv ukladatelé čili věřitelé! Členové účastní se valných schůzí, volí zprávu záložny, hlasují, zkouší a schvalují účty, proto také sluší se, aby také svým ukladatelům jako věřitelům ručili co nejbezpečněji za svěřené vklady. Ale kde jest málo závodních podílů a příliš mnoho uloženo, tam při obmezeném ručení mohou členové při nahodilé nějaké pohromě hospodářské neb obchodní utrpěti velké ztráty na svém záložně svěřeném majetku, kterézto pohromě mohli členové, kdyby ručili způsobem neobmezeným, dobře zabrániti. V době neštěstí často povstává postrach, a není dosti klidné rozvahy, kdežto dobře vedený ústav, utrpí-li ztrátu, ihned jest s to, aby ztrátu tu nahradil z res. fondu a ze závodních podílův a novým doplněním závodních podílův ústav obrodil.

Než, daleko by mne to vedlo; proto již o tom přestanu mluviti.

Dále bývají záložny viněny z lichvy. A tu jest třeba činiti mezi záložnami potřebný rozdíl. Jsou *záložny lichvářské*, a to ty, které půjčují i nečlenům, a na úrok vyšší, dle dojednání. To jsou výdělečné a spekulační podniky. Takových jest v Čechách málo, ale mnohem více na Moravě. Takové zajisté neměly by se jmenovati *záložnami*, ale jinak. Avšak záložny svépomocné nežádají na svých členech z půjček většího zisku než tolik, aby mohly netoliko úrok věřitelům, ale i zprávu, daně a jiné povolané výlohy zapraviti. Zbude-li co, dá se k reservnímu fondu, který se chová pro možné ztráty.

Jediné záložny jsou s to, aby překazily nekalé řemeslo lichvářské a jest jich tam potřeba, kde lichva bují.

Porovnáme-li záložny svépomocné se záložnami Reiffeisenovými, nevidím mezi nimi valného rozdílu, ovšem ale toho, že svépomocné záložny bývají ústavy velké, kdežto záložny Reiffeisenovy obmezují se pravidelně toliko na jednu farnosť a její potřeby. Pak mají Reiffeisenky tu nepopíratelnou přednosť, že působí také mravně a působí i na zvelebení hospodářství společnými nákupy a prodeji; proto zasluhují zvláštní pozornosti.

Žádám pana referenta, aby nás o záložnách Reiffeisenových více poučil svou přednáškou.

Dp. *Jan Holba* z Letovic

přednášel o záložnách Reiffeisenových takto:

Jestliže liberalismus, který hlavně tiskem židovským a lidmi neprozíravými vítán byl jako spasitel světa, neosvědčil se na poli politicko-národním, tím zhoubněji řádil a řádí na poli politicko-hospodářském. Pod rouškou liberalismu ujařmeni jsou celí národové, jak vidíme též na Moravě, kde za éry liberálů německých utlačena jest většina $^3/_4$ obyv. slovanského, která nemůže se domoci svých spravedlivých požadavků na poli politickém, národním, a školním. Za éry liberalismu pod rouškou svobody vyssávají se miliony dělníků, řemeslníků a rolníků, které liberalismus přivedl k úpadku. Volání těchto stavů proniká již k uším vlády, která dosud k nářku tříd pracujících hluchou se dělala. Vláda konečně chce se též starati o ně, chce jim pomáhati a návrhy činí. Ale kdy pomůže, to ví Pán Bůh. Kdyby přišli s prosbou fabrikanti, židé, že hynou, tu by se hned vše učinilo, aby nenaříkali. Ale když volají miliony chudáků, tu se vše po léta uvažuje, aby se něco neučinilo, čím by se velkokapitálu mohlo uškoditi nebo židovi na kuří oko šlápnouti. A přece vláda musí sama o třídy pracující se starati a jim pomoci, a to hlavně stavu rolnickému. Svépomocí stav rolnický za stávajících poměrů se sotva dá zachrániti.

Pravda jest, že stav rolnický následkem smutných hospodářských poměrů, hlavně klesáním obilních cen a zdražením pracujících sil, hrozně poklesl, a to také zavinila ta nešťastná svoboda, že každý šejdíř mohl rolníka svobodně o ovoce jeho práce okrásti, jak to činí smečka židů a jiných špekulantů na burse obilní. Úpadkem cen obilních a zvýšením sil pracovních a pak následkem velikých daní a různých nutných i zbytečných vydání upadl mnohý rolník do dluhů. A běda rolníku, který musí jíti vypůjčit si; běda zvlášť tomu, jenž aby se neprozradil, jde k přítelíčkovi židovi. Ten to, pravda, udělá, že o tom hned nikdo neví, až za několik let, až dlužníkovi, jehož

nesmírnými úroky a švindly na mizinu přivedl, dá majetek na buben. Pak se to nedoví nikdo! Kolik tisíc gruntů na naší Moravěnce padlo za oběť úhlavním nepřátelům, a to vinou nezkušeného a mnohdy nedbalého rolnictva? Kolik tisíc rolníků stalo se obětí lichvy?

»A tuto lichvu,« psal mně Alfons Šťastný, vůdce selské strany, »provozují nejen soukromí lichváři a židi, ale i banky, spořitelny a jiné záložny. Každá pak Reiffeisenovka jest hřebem do rakve lichvě.« Mnohému, i mně samému zdá se výrok o našich i jiných záložnách ostrý a snad nesprávný. Než, když se po činnosti mnohé záložny ohlédneme, tu se přesvědčíme, že na tom dosti pravdy. Některé záložny odcizily se svému účelu, jemuž měly sloužiti, totiž lidem nezištně pomáhati a je z drápů lichvářů vysvoboditi. Proto správně praví spisovatel A. Z. v pojednání: »Naše hospodářské nedostatky«: »Jest málo institucí, jež od svého původně prospěšného účelu tak se uchýlily a v pravý opak převrátily, jako právě záložny. Myšlénka, jež vynálezci úvěrních společenstev svépomocných v Německu, Schulze-Delitzschovi, a zakladatelům jejich u nás, Šimáčkovi a Randovi, tkvěla na mysli, byla organisace drobného kapitálu proti velkokapitalismu, tedy svépomoc vrstev slabých, aby se ubránily převaze silných. Avšak, co vidíme při našich záložnách? Některé zásadu zištnosti provádějí do všech možných důsledků, ústavy, při nichž jedině zisk až hranice lichvy překročující a často ze špinavých pramenů plynoucí, jest jediným účelem. Že nepřeháníme, dokazují číslice.«

A věru známe dosti příkladů, že mnohá parcelace nebyla by se provedla, kdyby nebylo záložny, které z parcelace kyne zisk. Některé záložny po způsobu židovských lichvářů prováděly nečestnou špekulaci. Vetřeli se do správy některých záložen lidé ziskuchtiví, kteří chtěli pomáhati sobě. Brali značné roční remunerace, dividendy, diety, a co se týče parcelace, v tom se smutně vyznamenali. A v této věci mohl Šťastný právem některým záložnám výtky činiti. Rovněž máme za to, že za nynějších poměrů nemilosrdně, ba skoro lichvářsky si záložny počínají, když dávajíce vkladatelům $3^1/_2$—4%, žádají od vypůjčujících 6%, 7—8%, a k tomu ještě úroky napřed a jiné výlohy. Některá stovka, kterou záložna věnuje, nevyrovná nikterak hříchu »utiskování chudých lidí«. Předně nepodporují dobročinné účely všechny záložny nebo velmi nepatrně proti značným výdělkům. A kdo zaplatí ten dar i tu nádheru, jakou ve městských záložnách vidíme? Snad boháč, který má uložený kapitál, či ti, kteří mají značné roční příjmy? Ne, ale chudáci, kteří musí platit veliké úroky. Záložny ty potřebám rolnictva a lidu venkovského vůbec nevyhovují, a proto doporučujeme zřizování záložen Reiffeisenových. Sám ndp. biskup brněnský, když jsme se mu loni představili, souhlasil se zařizováním Reiffeisenových záložen pro venkov a pravil: »Neupírám zásluh našim záložnám občanským, než, některé staly se spolky vyděračskými a dojnými krávami pro advokáty.« Příklady pravdu tu dokázal. Těmi slovy dal p. biskup přednost záložnám Reiffeisenovým, které nikdy nebo velmi zřídka potřebují advokáta. Prof. Dr. A. Zoebl, předseda německých Reiffeisenových záložen, mně pravil: »Zvlášť jsem si všímal za uplynulý rok, zda která Reiffeisenova záložna co vydala advokátům; ač bylo obratu přes 3 miliony, ani jedna nepotřebovala advokáta.«

A že proto lichváři, parceláři, některé záložny, advokáti a hlavně židi jsou nepřátelé záložen Reiffeisenových, jest zřejmo z výpovědi jistého duchovního, že pomocí Reiffeisenových záložen troufal by si vyhnati všecky židy, lichváře, parceláře, vůbec všecky ty přítelíčky lidu.

Proto, kdo chce býti dobrým antisemitou, nesmí býti nepřítelem Reiffeisenových záložen, které antisemitismus pěstují skutky. A proto také my chceme a budeme šířiti po venkově záložny Reiffeisenovy, nemajíce zřetele k nepřátelství židů, advokátů a snad i některých záložen venkovských, které se bojí o dobrý kšeftíček. Nám blaho všeobecné a prospěch většiny jest milejší než dobré bydlo jednotlivců. Proto budeme zakládati po venkově záložny Reiffeisenovy, a to hlavně pro tyto důvody: *a*) Záložny berou celkem velké úroky, proto rolník a řemeslník nemůže se v čas nouze k nim utéci, ježto nemůže tak vysoké úroky platiti. Musí hledati pomoci lacinější a tu najde v záložnách Reiffeisenových.

b) Záložen jest dosud pro venkov málo, rolníci musí mnohdy konat daleké cesty, k čemuž potřeba více času i peněz; proto třeba zakládati na mnohých místech záložny nové, a to záložny Reiffeisenovy.

c) rolník a řemeslník nemá peněz nazbyt, aby každého půl roku vodil s sebou ručitele, což spojeno jest s prosbami a výlohami. V záložně Reiffeisenově učiní tak jednou za dva neb čtyři roky a ušetří též sedmkrát kolek, směnku a jiná vydání.

Než, záložny Reiffeisenovy mají nejen za účel levně svým členům půjčovati, ale též společně kupovati stroje, semena, domácí potřeby atd. Společným a častým nákupem se mnoho ušetří, neboť členové dostanou vše laciněji a správněji. Mimo to záložny Reiffeisenovy, když zřídí si ústředí, které nad všemi Reiffeisenovými záložnami dozor povede, mohou se též o to postarati a toho dosíci, aby své výrobky hospodářské dodávaly přímo eráru. Zde nebude a nemůže míti erár výmluvy, že s každým jednotlivcem vyjednávati nemůže.

Záložny Reiffeisenovy mají tedy velikou přednost před ostatními a mají též mravní poměry svých členů na zřeteli. Proto o to se starají, aby peněz půjčených jen k dobrým účelům bylo užito. Nepůjčuje se žádnému marnotratníkovi, leč by se polepšil, ani k žádnému špatnému účelu, byť i žadatel neb ručitel sebe větší záruky poskytoval.

Záložny Reiffeisenovy poskytují rolníkovi lacinější úvěr a šetří zájmů jeho, chrání lid venkovský před zbytečným zadlužováním, budí smysl pro sdružování za našich časů důležité a potřebné, zamezují neb urovnávají sváry mezi členy obce, chrání před marnotratností a hýřivostí, lásku křesťanskou skutkem provádějí, a proto neznám lepší instituce pro venkovské obce nad záložny Reiffeisenovy.

Již mnoho se psalo o nich, než dosud přemnozí jim rozuměti nechtějí. Jedni si z nich smích tropí, že jsou to záložničky, jiní, že napodobujeme Němce, že Reiffeisen byl Němcem, a jiní nepřátelsky k nim se chovají z příčin sobeckých a prospěchářských. Právem naříkaly si »Rozhledy« na počínání dra. Podlipného a jiných: »Musíme panu dru. Podlipnému, lidovému poslanci, říci, že instituci záložniček Reiffeisenových vskutku nerozuměl aneb rozuměti nechtěl. Musíme vysvětliti, že Reiffeisenovy záložny nejsou založeny na zisku podnikatelském, že jsou jakýmisi zálohovými pokladničkami pro malé

obce a malý úvěr, že v Dol. Rakousích, kde jsou tytéž poměry jako v Čechách, vzniklo 368 Reiffeisenových spolků a že dobře prospívají; že mají účel vychovatelský (půjčovati jen mravně žijícímu) a čistě humanitní (odvykati věřiteli sobecké kořistění z okamžité bídy nuzného a učit ho lásce a vzájemnosti); že mají bezplatnou správu, že nepodléhají kolkům, že vylučují sprostředkování advokátů a agentů — krátce, že mají dnešní výdělkářské úvěrnictví učiti slušnosti a lidskosti.«

Kterak se zařizuje záložna Reiffeisenova?

Předně třeba získati pro Reiffeisenovku 15—21 řádných rolníků a řemeslníků. Počet ten pro začátek dostačí. Když je půda připravena, svolá se valná hromada. Tato dříve se oznámí c. k. okr. hejtmanství (bez kolku). Při valné hromadě vylíčí svolavatel přednosti Reiffeisenovky, přečtou a přijmou se stanovy, zvolí se 5 členů do představenstva. Ze zkušenosti radím, aby zvoleni byli mladší, ráznější, ale též rozumní a zámožní rolníci. Hlavně starosta musí býti pracovitý a pořádku milovný. Ten má s pokladníkem hlavní starosť a zodpovědnosť. Když stanovy schváleny a představenstvo zvoleno, podepíší účastníci prohlášení o přistoupení ke spolku. Pak zvolí se dozorčí rada, a to tak, aby v každé obci byl člen, jenž by poměry všech sousedů znal a představenstvo záložny v čas uvědomoval. Též zvolí se pokladník. Sepíše se protokol dle spisku Boučkova: »Řád jednací u vedení knih při záložnách Reiffeisenových« str. 22.

Hned po valné hromadě napíše se originál stanov, vyhotoví opis neb otisk, a členové představenstva (všech 5) podepíší před soudem žádost za zapsání firmy do rejstříku společenstev (kolek 1 zl.). Originál ani otisk se nemusí kolkovati, napíše-li se nahoře: Poplatek za tuto smlouvu se dle čl. III. zákona ze dne 21. května r. 1873. č. 81 ř. zák. přímo zapravuje. Otisk má jen kolek ověřovací. Stanovy i originál, opis, seznam členů, protokol valné hromady, tento netřeba ověřiti (min. výnos z 23. května 1895. ř. z. č. 74.) a žádosť zašle se do 8 dnů po valné hromadě c. k. krajskému obchodnímu soudu.

Mezi tím aneb po schválení stanov objedná představenstvo s dozorčí radou pokladnu, knihy, potřebné nářadí a tiskopisy.

Jest potřeba těchto knih:

1. Hlavní kniha členská (nekolkuje se, aspoň 100—200 archů).
2. Hlavní kniha vkladatelů (kolkuje se. Dle formuláře Knappova v Praze, Karlín, 100 archů 12 zl. 75 kr.)
3. Denník (kolek, 100 archů, 4 zl. 95 kr.).
4. Sborník (některé Reiffeisenovky nemají, kde je, musí se kolkovat).

Dále objednají se dle potřeby *a)* členské a vkladní knížky, *b)* prohlášení o přistoupení ke spolku, *c)* dlužní úpisy s ručitelem a na hypotéku. *d)* seznam poukázek starosty. Tento, jakož i knihy pod 1., 2., 3., 4. dá se u jmenované firmy svázati a tamtéž aneb u c k. berního úřadu obstará se kolkování knih.

Mimo to objedná se několik menších knížek na protokoly, bilance, domácí zařízení atd.

Když spolek do rejstříku společenstev zapsán byl, zadá se žádosť (nekolkovaná prostřednictvím c. k. berního úřadu zemskému finančnímu ředitelství za povolení výhod při kolkování dlužních listů

ve smyslu zákona z 1. června 1889 č. 91., k níž se přiloží opis neb otisk stanov. 2 exempláře stanov zašlou se na c. k. okresní hejtmanství (1 pro c. k. místodržitelství) a exemplář c. k. bernímu úřadu.

Tím jsou přípravné práce skončeny, a Reiffeisenovka může začíti; lépe však jest vyčkat, až přijde povolení stran kolkování dle I. stupnice od c. k. finančního zemského ředitelství.

Co se vedení knih týká, tu pokladníkovi jest šetřiti předpisů zákonných. V Boučkově návodu o vedení knih může se pokladník o všem poučit. Pravidlo jest, aby vše, příjem a vydání, jak do deníku, kde musí býti všecky příjmy a vydání, tak do hlavních knih bylo znamenáno.

Reiffeisen praví: »Dvě nejdůležitější místa ve správě spolku jsou: starostovo a pokladníkovo. K úřadům těm jest potřebí mužů, kteří mají vřelé srdce pro své spoluobčany a pro všeobecné dobro, plnou měrou všeobecné důvěry požívají, svým karakterem poctivé a svědomité vedení správy zaručují, svým jměním záruky poskytují a s nimiž i ostatní osoby k vedení správy povolané rády spoluúčinkovati budou.«

Starosta postará se, aby Reiffeisenovka měla peníze, aby byly spolehlivě uloženy a ladem neležely, vyšetří poměry žádajících o zápůjčku. Starosta podává potřebné správy a dopisuje c. k. úřadům; o to se stará, aby všecka usnesení představenstva i dozorčí rady valné hromady v skutek byla uvedena.

Z praxe své o vedení záložny podotýkáme toto:

Nezamlouvá se, aby vypůjčující podal *písemnou* žádosť podepsanou ručiteli. Žadatel vysloví svou žádosť starostovi nebo jinému členu představenstva, tento pak žádost přednese představenstvu, a napíše se do protokolu. V protokole se všecky podmínky i jméno ručitelů napíší, a od představenstva zápůjčka buď povolí neb ne. Usnesení oznámí žadateli starosta. Dále jsou zbytečnými poukázky na příjem neb vydání. Pokladník a starosta sedí v jedné místnosti, nač tedy dopisování. Starosta ve svém »seznamu poukázek na příjem a vydání«, vlastně slova »*poukázek*« se mělo vynechat, má přehled a záznam příjmů a vydání, kterážto kniha je zároveň dobrou kontrolou a jistotou, že se pokladník v deníku nezmýlil. Co se ostatních týká, měly by se provést některé změny (kniha vkladatelů je řídko linkovaná), zvlášť knížky členské a vkladní se nezamlouvají. Když se vystavují dlužní listy, musí býti místa tolik, aby více než dvě lhůty k placení dluhu se tam mohly zapsati. Zapíší se jen dvě, první, kdy pravdě podobně dlužník bude moci dotčenou část splatit, a druhá na konci 2 neb 4 roků. Nemůže-li platiti dlužník do 4 let, může mu představenstvo zápůjčku na nedoplatek povoliti. První dlužní list se přeškrtne a prorazí a nový na novou zápůjčku vystaví. Tím se členům v každém ohledu lacino vyhoví, aniž se zákon o době dlužního listu do 4 let porušil.

Jaké výhody mají Reiffeisenovky ve příčině kolkování a korrespondence? Reiffeisenovky si své dopisy a žádosti s veřejnými úřady mimo soudy nekolkují. Ve své korrespondenci jsou však od poštovních poplatků s veřejnými úřady jen tehdy osvobozeny, jestliže úřadu odpovídají nebo něco mu podávají, co tento žádal. Musí se však na obálku napsati: V záležitosti úřední ad č. . . . porta prosta.

Jelikož záložny Reiffeisenovy jsou spolky dobročinnými, jsou osvobozeny od daně a ježto též představenstvo i dozorčí rada nesmí bráti žádných odměn, je vydání nepatrné, a Reiffeisenovky mohou laciněji půjčovati než jiné záložny.

Pro hmotné výhody, pro důležitosť organisace rolnictva, i po stránce mravní můžeme Reiffeisenovky doporučovati zakládati. Každá dobrá věc má nepřátely, to poznal jedenkaždý z nás, který Reiffeisenovku založil. Přirozeným nepřítelem je žid, lichvář, parcelář vyděračské záložny a advokáti. Tito přítelíčkové rolnictva straší rolníky, aby nevstupovali do Reiffeisenovek, že pozbudou gruntu, ježto ručí celým jměním. Toto ručení neobmezené jest hlavní zbraň a strašák, který vystavují nepřátelé záložen tak užitečných. — Kdo zařízení záložen Reiffeisenových zná, kdo ví, jak opatrně se vše řídí, dřív než se komu půjčí, ten se nedá nepřátely Reiffeisenovek odstrašiti. Ručení neobmezené jest zárukou dobré správy záložny. Nejen že taková záložna dostane snadno a lacino i při malém počtu členů výpůjčky, ručení neobmezené má tu dobrou vlastnosť, že členové zvolí si do představenstva jen lidi poctivé, vážené, zámožné a nedají se svésti křiklouny, kteří se voličům vnucují. Představenstvo pak, ježto ví, že též za všecky zápůjčky ručí svým jměním jako ostatní, dobře si rozmyslí, zda tomu kterému půjčiti může nebo toho kterého ručitele přijati. Proto také musí býti omezena činnosť Reiffeisenovek na jednu neb více obcí nebo na jednu farnost, kde se obyvatelé dobře znají co do majetkových i mravních poměrů. Ježto pak se dobře znají, tak může Reiffeisenovka vyhověti žádosti vyřizovati hned, aniž by poměry majetkové zkoumati musila.

Další námitka, kterou i rolníci Reiffeisenovkám činí, je: Když nedostaneme v R. i větší obnosy, co nám to prospěje? Potřebuje-li kdo větší obnos, tu o tom ví napřed. Reiffeisenovka pak u hypoteční banky aneb jinde mu sama levnou půjčku obstará. Ostatně záložny Reiffeisenovy půjčují malé částky, pokud by velkou zápůjčkou jednomu členovi ostatním členům se pomáhati mohlo. Ale když je dosti peněz a žadatel má majetek a ručitele, proč by mu nemohla půjčiti i větší obnos, který se půjčí jen na hypotéku nebo na dva spolehlivé ručitele. Jsou mnozí lidé, kteří hledí, kde koho mohou ošiditi, a zvlášť nějaká společenstva nebo záložny. Staví se zámožnými, jednou jdou do té, podruhé do jiné záložny, až se vše proklube; najednou mnohý, zdánlivě zámožný pán nemůže dluhy zaplatit, ta neb ona záložna to odstůně. Jak by se dalo takovým švindlům zabrániti? Jen Reiffeisenovkami. Kdyby se utvořila po celé zemi síť Reiffeisenovek, ty půjčují jen svým členům. V sousední Reiffeisenovce by vypůjčit se nemohl, tam mu půjčit nesmí. Přišel-li by do městské nebo okresní záložny, ta by se optala Reiffeisenovky, proč mu nechce půjčit. Reiffeisenovkami tedy by se zamezily kšefty podvodnické.

Záložny Reiffeisenovy jen tam mohou dobře působiti, kde jsou k tomu schopní lidé. Než Reiffeisenovka se špatnou správou, raději nic. Ostatně ústředí samo povede dozor a vyloučí Reiffeisenovku se špatnou správou. A to by bylo pro náš národ český smutno, kdyby náš český rolník měl zůstati za německým, italským a francouzským. Až uvidí blahodárné působení Reiffeisenovky, jak co se týká levnějšího a rychlejšího úvěru, tak výhody při společném nákupu a prodeji a pak všecky výhody plynoucí ze spolčování a organisace rol-

nictva proti nepřátelům stavu tak důležitého, pak založí mnoho Reiffeisenovek, a leckterá dobrá záložna občanská změní se, aby ušla daním, v Reiffeisenovu. Záložny naše vůbec musí nezištně, bez sobeckých ohledů pro zachování stavu rolnického pracovati a jej z drápů lichvářských vymaňovati. Jen ten národ je silný, který má půdu ve své moci.

Stav rolnický, základ našeho státu a zvlášť našich zemí českých, národu musí býti zachován. Jest tedy svatou povinností těch, kteří ze stavu tak zasloužilého vyšli, aby pro jeho záchranu pracovali, abychom proň pracovali my, kteří jsme krev z jeho krve vyšlí, mezi nímž jsme; naší povinností jest, abychom stav ten v Reiffeisenovkách podporovali.

»Bůh zachraň dobrý, národu i církvi povždy věrný stav rolnický!«

* * *

K této řeči dp. Jan Holba připojuje ještě několik slov. Jest záhodno, aby kněz Reiffeisenovku vedl jako starosta nebo byl pokladníkem?

Jestliže kněz požívá důvěry v obci a nemá žádných osobních nepřátel, pak ať si ji vede. Ale jestliže má osobní nepřátely, pak začnou tito lidé brojiti proti záložně, aby se knězi pomstili. Proto radno, aby kněz dal jen podnět, pomáhal při zakládání a byl v dozorčí radě, když není předem jist, že k vůli němu se nebude proti záložně samé brojiti. [2])

Řečník přednesl následující resoluci, jež byla jednohlasně přijata. Zní:

Přesvědčivše se o důležitosti a užitečnosti záložen Reiffeisenových pro lid venkovský, hlavně rolnictvo, chceme záložny ty v našich zemích československých co nejvíce rozšiřovati, hlavně tam, kde jiných záložen není, nebo kde jsou jen takové, které mají výdělkářskou tendenci, a vůbec všude, kde toho třeba, aby lid náš z rukou lichvářsko-židovských byl vymaněn. Očekáváme, že naši uvědomělí rolníci podobně jako rolníc: v krajinách německých budou si všímati a zařizovati Reiffeisenovky, pro sdružování rolnictva a vzájemnou podporu tak důležité. Co na nás jest, chceme každého, kdo by se o zařízení Reiffeisenovky a vedení knih chtěl poučiti, informovati a radou i skutkem podporovati.

Očekáváme, že mimo rolníky hlavně kněží a učitelé, jichž většina z rolnictva vyšla a mezi lidem venkovským žije, též o hmotné zájmy lidu sobě svěřeného se starati, Reiffeisenovky zakládati, a kde toho třeba, i říditi budou.

Mezi polednem kolovala mezi účastníky sjezdu »Národní Politika« ze dne 12. srpna č. 221., v níž byla nemístná odpověď na řeč dp. Rudolfa Vrby. Zní:

»*Ve vlastním zájmu.* V Praze zasedá literární sjezd »Družstva Vlasť«. V jeho sekci pro knihovny a kolportáži katolického tisku, jak se dočítáme, stěžoval si zpravodaj na staročeské listy a o našem

[1]) Pozn.: Celá přednáška byla uveřejněna v č. 34., 35. a 36. »Hospodářského Listu«. (Řídí R. Vrba.)

listě zvláště vyslovil se způsobem, který tuto blíže a zaslouženým jménem neoznačujeme jen z ohledů na stav, k němuž pán tento náleží. Byl to však útok tak těžce nespravedlivý a tak veskrze neodůvodněný, že pro skutečně křesťanské svědomí bylo by těžko jej nésti. My se proti němu co nejrozhodněji ohražujeme, s ošklivostí jej odmítáme a litujeme, že shromáždění tak vážného bylo zneužito ke štvanici, která má docela jiný původ, nežli je ten, jejž předstírá. Dále prohlašujeme, že nejlepším důkazem toho, jak nájezd onen je zavržení hodný, je to faktum, že list náš mezi osvíceným kněžstvem českým má nejen velmi četnou řadu upřímných přátel, nýbrž i oddaných spolupracovníků, kteří duchem a bohatými zkušenostmi lépe dovedli postihnouti potřeby našeho katolického lidu nežli onen hlouček kněží, stojící úplně mimo duchovní správu, který všude, kam zasáhne, sílu katolické vřelosti spíše rozrušuje, nežli posiluje. Ujišťujeme pana zpravodaje ze zmíněné sekce, že v přízni oněch vážných, osvícených a pilně i svědomitě na vinici Páně působících kněží českých vidíme větší čest a větší máme z ní radosť, nežli je rozhořčení, které vzbudil v nás jeho útok. I jsme přesvědčeni, že cesta, kterou se bereme, je správná a neupustíme od ní, majíce vědomí, že v hájení posvátných základů lidské společnosti v této době řádění všelikých extrémů žádný list za katolický se vydávající nás posud nepředstihl. A vše, co konáme, konáme v každém směru nezištně, z vlastní vůle a z upřímného přesvědčení.«

Bylo všeobecným přáním, aby sjezd zaujal k tomuto projevu své stanovisko, a proto před odpolední sekční schůzí vyžádal si redaktor »Vlasti« Tom. Škrdle slovo, přečetl lokálku z »Nár. Pol.« a pravil: »Nepamatuji se již úplně na slova, která dp. Rudolf Vrba pronesl, a nevím také, zdaž »Čech« slova jeho vztahující se k »Národní Politice« správně přinesl, i ponechám tedy první část útoku dp. referentu samému k obraně, ale k tomu musím poukázati, že »Národní Politika« osobuje si pro sebe osvícenou část kněžstva, stavíc ji proti nám, kteří v duchovní správě nepracujeme; dále že si osobuje zásluhu, že v hájení posvátných základů lidské společnosti žádný list za katolický se vydávající jí posud nepředstihl. Proti tomu musíme se ozvat (ze shromáždění ozývají se hlasy: protestovat) a tedy i protestovat, i žádám sl. shromáždění, aby se o tomto projevení vyslovilo.«

Předseda dal o návrhu hlasovat a opačnou zkouškou: kdo je proti, se zjistilo, že byl protest proti uvedeným větám Nár. Politiky všemi přítomnými členy jednohlasně přijat.

Z tohoto projevu může »Národní Politika« seznati, že uvědomělí katolíci »Národní Politiku« sice čtou, ale že jim »Národní Politika« není nikterak normou katolického vědomí a přesvědčení.[3])

---

[3]) Pozn. red. »Čech« ze dne 13. srpna přinesl toto zasláno:

Slavné redakci »České Národní Politiky«!

»Česká Národní Politika« ohražovala se proti výtce, kterou jsem pronesl o rubrice »Soudní síň« a o sensačních zprávách nemravného obsahu.

Na výtku mi učiněnou odpovídám tolik: Prosím sl. redakci, by mně dala k disposici všecka čísla »Č. N. P.« vyšlá z r. 1896. a já svá tvrzení dokáži sl. redakci, že sama nad vlastní činností ztrne. Ostatně výtku tu pro soudní rubriku neučinil jsem pouze »Č. N. P.«, nýbrž všem listům, které podobnou americánsko-sensační manii pěstují, čtenáře ne zušlechťovati, poučovati, nýbrž jeho zvědavosť nesprávným způsobem ukojiti.

III. sekční schůze.

Předmět: *Otázka řemeslnická.* Referent p. Václ. Žižka, stříbrník v Praze. Předseda p. Václ. Wainar, mistr kovářský a měšťan v Mýtě u Zbirova.

Předseda zahájil schůzi těmito slovy:

Pochválen buď Pán Ježiš Kristus! Velectěné shromáždění!

Byl mně přidělen čestný úkol, dle kterého mi uloženo, abych řídil jednání dnešní schůze odborové. Ctěný spolek »družstvo Vlasť« poctil ve mně stav živnostenský, řemeslnický a dělnický.

Přijal-li jsem volbu tuto, činil jsem jednak svoji milou povinnosť, abych se mohl státi hodným důvěry mně svěřené, jednak abych sám jako samostatný řemeslník přispěl věci dobré, abych podporoval snahy našich milých bratří, kteří s neunavnou pílí a svědomitostí rozsévají símě křesťanské lásky a pravé vzdělanosti po vlastech našich.

A proto přeji z plna srdce tomuto dnešnímu rokování mnoho zdaru, přeji, aby z něho vzešlo blahé símě, které by přineslo hojného ovoce stavu řemeslnému a dělnickému.

Vítám Vás, velectění přátelé, jménem komitétu »družstva Vlasť« co nejsrdečněji a prohlašuji tímto dnešní odborovou schůzi socialního oddělení za zahájenu.

Řeč p. *Václ. Žižky* podáváme u výtahu:

Chceme-li, pravil, otázce sociální náležitě rozuměti, musíme ji na tři díly rozděliti. První díl obsahuje všechny ty temnosti a bludy socialistů, jež se jeví jako ve větru vystavené zámky, jímž všechen podklad možnosti schází a které jen k revoluci a násilnému převratu směřují. Druhý díl jest národohospodářský; jedná o tom, jaký pořádek na poli práce panovati má, aby práce vždy ve své ceně a vážnosti se zachovala, výtěžek její v lidu spravedlivě se rozděloval a nikdy se jí nedostávalo, aby člověk pracující v každý čas jako z otevřeného pramene z ní čerpati mohl. Pořádek ten obstarávali v dřívějších časech staří Čechové, kteří s prací jako s darem Božím k výživě člověka daným hospodařili a nad spravedlivým pořádkem jejím bděli.

Třetí díl otázky socialní jest rázu theologického, a o té chci něco více pověděti. Jedno jest slovo v otázce socialní, jež ani od těch, kteří otázkou tou se zabývají, ani od oněch, kteří tíhu otázky té nesou, vysloveno býti nechce; neboť jedni se ho bojí, druzí ho nenávidí. A přece jest slovo to úhelným kamenem, jímžto stavitelé opovrhli a hlavním bodem, z kterého do otázky této největší světlo vychází, a to jak pro věřícího křesťana, tak pro církev samu.

Základní tento kámen sám Bůh položil, pročež marně namáhá se člověk, aby jej vyvrátil, nebo jen nepovšimnutý nechal. A co jest tímto kamenem úrazu v otázce socialní? Jest to ctnosť trpělivosti, jest to kříž Kristův, který člověk prostředkem práce své nésti musí. Proto odsoudil Bůh člověka k práci, aby kráčel cestou trpělivosti, kterážto ctnosť se jako duchovní peníz býti ukazuje, za nějž pak sobě všelikerou jinou potřebnou ctnosť koupiti může. Každá skutečná ctnosť

»Č. N. P.« praví, že mnoho duchovních list odebírá a i přispívá doň pracemi. Inu, to je právě to smutné faktum pro nás katolíky!

V Praze, 12. srpna 1896. *Rudolf Vrba.*

musí z trpělivosti vzejíti, bez ní není žádná trvalou ctností. Pročež Kristus Pán posvětil ji příkladem svým, a jako cestu za sebou k následování nám ji zanechal.

To jest právě jedna z hlavních příčin, proč i otázka socialní v naší době v mnohém ohledu nepronikнutelnou temností zahalena se býti zdá, proto že mnozí této věci po křesťansku rozuměti nechtějí a proto že trpělivosť, kterážto s každou prací a námahou spojena jest, ponejvíce nenáviděna bývá, tak že se jí každý vyhýbá a straní. Naše moderní osvěta jen k tomu cíli pracuje, aby se břemena práce zhostila, pročež všelikeré vynálezy nazývá *pokrokem,* kterým člověk snadně a rychle jistých svých cílů dochází, při čemž ušetřen bývá všelikeré námahy, čekání a překonávání jistých obtíží. Slovem, svět chce s povrchu země odstranit trpělivosť, s ní však také odstraní práci, kteráž se bez námahy ani mysliti nedá, a vezme výživu lidu nemajetnému, kterýž snad pak nucen bude jen násilím jí vydobývati.

Za dnů našich ďábel, jenž proti církvi katolické stále bojuje, boj ten i proti práci lidské obrátil; jest mu ode dávna předmětem nenávisti. Neboť tak, jako zahálka jest počátkem všech nepravostí, tak jest i práce člověka pramenem mnohých ctností. Práci v této její vlastnosti zkaziti, ji ve pramen nepravostí proměniti, k tomu obrácena byla snaha ďáblova v posledním čase, což se mu také částečně podařilo. Neboť zdá se, jakoby jakýsi pekelný závistník chtěl člověka připraviti o ono dobrodiní, o onen nevýslovný prospěch a účin, jež práce má na vývoj a sílu ducha lidského, na vznik a trvání různých ctností. A to jest ta lest ďábelská, že on nám vždy své pravé úmysly zakrývá. My v otázce socialní vidíme jen nebezpečí zvrácení dosavádního pořádku, bojíme se o svůj majetek, vidíme jen útrapy a bolesti dělníků, slyšíme jejich křik a pro křik ten neznamenáme nebezpečí, které v otázce té samé církvi hrozí! Pročež musíme při luštění otázky sociální míti zřetel nejen k člověku pracujícímu, ale musíme otázku tuto řešiti také ve prospěch církve katolické, neboť novověká osvěta na poli práce učení křesťanské podkopává a sílu ctností rozrušuje. Práce jest a zůstane od Boha ustanoveným pramenem výživy člověka až do skonání světa, výživa ta prospívá duši i tělu, to jest zajisté pravý křesťanský názor, jejž nelze vyvrátiti. Jestliže tedy práce bude odklizena, táži se, jak křesťanství bez ní obstojí, co mu ji nahradí? Co učiní církev, jestliže jí nepřátelská osvěta v ničení a odstraňování práce lidu stále pokračovati bude, aby dokázala, že netřeba člověku Boha poslouchati, a slova Boží: »v potu tváře pracovati a chléb svůj dobývati budeš,« za neplatné prohlásí? Církev bude nucena, slova ta v ochranu vzíti a prohlásiti je za právoplatná až do skonání světa, jakož i prohlásiti práci za něco člověčenstvu ku spáse duše i těla potřebného. Neboť Bůh nedal zákon práce kapitálům, aby tyto pomocí strojů všechen výtěžek práce sobě přivlastňovaly a tak lid chudý o spravedlivou výživu připravovaly, ale lidu ji dal, jenž dobrou vůli má, zákonu tomu se podrobiti.

A nyní abych také k otázce řemeslnické přišel, učiním malé porovnání mezi náboženstvím a prací. Tak jako náboženství není s tohoto světa, ale od Boha, tak jest i práce od Boha, pročež i ona rovněž jako náboženství od světa pronásledovaná jest. Pročež tak jako náboženství jen v samostatné organisaci spravováno jsouc od mužů, kteří oddanosť a lásku k němu chovají, před světem se uhájí

a ve své přesnosti zachová, tak i práce jen od mužů z ní vyšlých kteří oddanosť a lásku k ní chovají, v pevné a samostatné organisaci ovládána a spravována býti musí. Neboť jako při náboženství ne pohodlí ani časný zisk jest rozhodujícím činitelem, tak i při práci ani hrabivosť ani osobní zisk nemůže býti rozhodujícím, ale ctnosť v podrobenosti k práci nabytá dovede pravý spravedlivý pořádek ustanoviti, v kterémž práce zachována a lidu výživa jeho zabezpečena jest. (Výborně! Potlesk.)

Referent pan V. Žižka četl následující resoluci:

»Uvažujíce, že práce dána jest od Boha člověku nejen k tělesné výživě jeho, ale také k tomu, aby v trpělivosti mravní síly k vedení života spravedlivého sobě shromáždil: vyslovuje se sjezd se stanoviska theologického, že práce spojená s trpělivostí jest člověčenstvu k spáse jeho potřebná, a uvažujíce,

že práce lidská jako náboženství jen v samostatné pevné organisaci dle řádu spravedlnosti obojího cíle dojíti může: vyslovuje se sjezd pro odbornou organisaci jednotlivých řemesel na základě křestanském tak, aby jedině řemeslná společenstva k hotovení řemeslných výrobků byla oprávněna, na poli řemeslné práce samostatně vládla a nad spravedlivým pořádkem práce bděla.«

Resoluce byla jednohlasně přijata.

Po skončené řeči a přijaté resoluci povstal předseda, pan *Václav Wainar*, aby řečníku poděkoval:

Velectěný pane! Přijmětež mé nejsrdečnější díky jménem přítomného shromáždění za duchaplnou přednášku, kterou Jste dovedl naši pozornosť upoutati. Vy jste mluvil o řemeslné otázce zcela pravdivě a na základě dlouholeté své zkušenosti.

Neb jako starý bojovník za práva dělnická zanášel jste se již drahná leta tou myšlénkou, aby práce dělníka a řemeslníka byla uznána, aby dělník nebyl otrokem pána svého, a tím také získal jste sobě velikých zásluh dělnické i řemeslnické otázce, začež Vám vzdávám povinné díky.

Dobrotivý Bůh síliž spravedlivé snahy Vaše; Vás pak, velectění pánové, žádám, abychom panu referentu k jeho upřímné snaze provolali srdečné Zdař Bůh!!! (Bouřlivé volání: Zdař Bůh!) Taktéž vroucí díky vzdávám Vám, důstojní pánové, a všem přátelům, kteří jste tuto schůzi v hojném počtu poctiti ráčili.

A nyní dovolte, abych i já se Vám poděkoval; ujišťuji Vás, že dnešní den zůstane mi vždy v milé a krásné upomínce. Dnešní odborovou schůzi socialního oddělení prohlašuji za skončenu.

K slovu hlásil se p. *Václav Myslivec,* dělník obuvnický, nadaný řečník.

Velectěné shromáždění!

Říkalo se, řemeslo má zlaté dno, ale dnes tomu tak není. Jak váženým byl stav řemeslnický, viděti lze nejlépe z názvů ulic jako Truhlářská, v Jirchářích atd. Ve středověku udával cenu zboží řemeslník, dnes podnikatel. Čím se to stalo? Roku 1859. vydán byl zákon, jímž dovoleno bylo každému provozovati živnosť, jakou chce, má-li k tomu peníze. Řemeslníci z počátku jásali v domnění, že tomu

nejlépe půjde zboží na odbyt, kdo bude nejlépe pracovati. Nevzpomněli, jak zdokonalený stroj všecky vytlačí.

Řečník probíral různé opravné pokusy v zákonodárství a vzpomíná, jak bývalo při řemeslech nutno podrobiti se různým zkouškám, což bylo v zájmu kapitalistů zrušeno. K tomu přišly stroje, a nyní má řemeslník konkurovati s továrníkem, při čemž musí podlehnouti. Potom řečník kritisuje hodnotu dnešního zboží a jeho trvanlivosti a žádá, aby stroje byly dány k službám cechům. (Výborně!)

Mezi požadavky, které uvádí, jest také ten, aby obchody s výrobky řemeslnickými ponechány byly jen řemeslníkům.

Provolav Zdař Bůh straně křesťansko-socialní, končil řečník za bouřlivého potlesku a volání »Výborně«.

Na konec vyžádal si slovo redaktor p. Gustav Toužil a mluvil z praxe o poměrech tiskových porot na českém venkově a o § 19. tiskového zákona a o těch §§, které jej doplňují, o čemž budoucně.

Slunci!

»A učinil Bůh dvě světla velikā;
světlo větší, aby panovalo nade dnem . . .«
Gen. 1. 16.

O slunce skvoucí, žehnáno mi buď,
jenž pelikánem rozdíráš svou hruď
a proudy živné házíš světu.
Tvůj východ zžásá duši veškerou,
v západě hýříš barev nádherou
původe nadšení a vzletu.

Tvůj ideál kdy Tvůrci tepal v skráň,
než zavěsil Tě v modrou nebes báň.
On zašeptal: »Vzhoř, slunné světlo!«
Hned od věků co vroucích pozdravů
v tajemnou k tobě spělo dálavu,
co vděkůplných hledů létlo!

Zem práhla po Tobě, ztemnělá poušť,
bez Tebe lkala niva, luka, houšť,
a povrch bolným zmíral steskem.
Však rázem svitla luzná proměna,
když paprsků Tvých příze zlacená
zem obepnula hořic leskem.

V Tvé záplavě se toužně chvěla zem,
hned povrch jediným hrál úsměvem
a v zahradu se oděl vonnou.
Tvým polibkem jí zahořela líc,
hned slíčných květů vzplálo na tisíc:
v Tvém kouzlu chvějném blahem tonou.

Tě, nebes lampo, zrobil Boží um,
že vychvívá se úžas bledým rtům,
v Tvém zázraku duch lidský plesá:
v pokoře Strůjce Tvého velebí,
jenž mocně zažehnul Tě na nebi —
že člověk — ku modlitbě klesá . . .

Ó slunce zářné, dare vznešený,
tkvíš v prostoru jak hymnus plamenný,
jejž Bůh sám napsal písmem rudým:
Ó jásej z nadhvězdného prestolu:
rozsévej úsměv v slzí údolu,
lij soucit bohatým, jas chudým!

Jan Dvořák Zbudovský.

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tomáš Škrdle.**

Vincentinum.

V desátém roce spolkové činnosti, r. 1886., v čase jubilejním, přijala Ústřední rada spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém návrh, aby se sbíraly příspěvky na spolkový dům pro chudinu, zvaný: »Vincentinum«. I vyzvala Ústřední rada konference, aby každého téhodne ukládaly zvlášť takovou část, jakou jedna chudá osoba dostává, a zvlášť ji účtovaly jakožto dar pro Vincentinum.

Tak byly zahájeny sbírky pro velký Vincenciánský chudobinec, které zvláště v prvých letech hojně peněz vynesly, ale později pro nedostatek hmotných prostředků v konferencích poklesly.

Myšlénka asylu postoupila značně dále, když spanilomyslné dámy, hlavně z rodu šlechtického, pořádaly v jubilejních dnech spolku sv. Vincence velkolepý bazár, kterým získáno bylo na 4.000 zl., a r. 1893. druhý bazár s čistým výtěžkem 7.334 zl. 51 kr.

Ale Ústřední rada obávala se i po prvním bazáru přikročiti k činu, nevědouc, odkud zaopatřovati další potřebné hmotné prostředky. Této tísni odpomohla pí. hraběnka Chotková z Volšova u Sušice, darovavši 10.000 zl. na Vincentinum s tou podmínkou, bude-li asyl r. 1889. na den Všech Svatých otevřen.

Ústřední rada spolku sv. Vincence zvolila tedy zvláštní komité, jež by se o Vincentinum staralo. V čele komitétu stál choť vznešené dárkyně, Ferdinand hrabě Chotek.

Komité vypracovalo stanovy a sestavilo domácí řád asylu.

První odstavec stanov zní takto: Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém zařizuje, řídí a spravuje ústav pod názvem »Vincentinum«, jehož účelem jest, ošetřovati v něm chudé, chorobné osoby bez rozdílu pohlaví, vyznání a národnosti, které jsou do Čech příslušny a pro chronickou povahu a nezhojitelnosť své choroby nejsou schopny k přijetí do veřejné nemocnice, vyjímaje osoby blbé, pak stížené nakažlivou nebo padoucí nemocí.

Z dalších odstavců stanov uvádím toto: Pro Vincentinum jest ve spolku zvláštní fond. Nejvyšší dozor nad Vincentinem přísluší Ústřední radě spolku sv. Vincence z Paula, a ústav bezprostředně řídí »komité Vincentinské«, jež má 7 členů volených z Vincenciánův a dva náhradníky. Předseda spolku musí býti zároveň i členem komitétu. Komité spravuje fond Vincentina, má dozor na hospodářství v asylu a jest oprávněno, činiti Ústřední radě vhodné návrhy. Komité volí ze svého středu starostu, jeho náměstka, domácího dozorce čili správce, pokladníka a zapisovatele.

Chce-li kdo přijat býti do Vincentina, musí předložiti nacionále, vysvědčení lékařské, že není stižen nezhojitelnou chorobou, vysvědčení chudoby a průkaz o domovském příslušenství. Žádosť se podá konferenci sv. Vincence, v jejímž obvodu žadatel bydlí. Konference připojí k ní své dobrozdání a zašle ji komitétu. O definitivním přijetí rozhoduje Ústřední rada. Všecky osoby do Vincentina přijaté jsou si v právech a povinnostech úplně rovny, a jsou v něm úplně zaopatřeny.

Z ústavu vystoupiti jest každému ošetřovanci volno a kdo by se neřídil stanovami a řádem, může býti z asylu propuštěn.

Stanovy, z nichž jsem zde něco uvedl, byly c. k. místodržitelstvím schváleny dne 12. listopadu r. 1889.

Domácí řád jest litografován a v ústavu vyložen. Má šest odstavců, v nichž jsou práva a povinnosti ošetřovanců zevrubně vyznačeny.

Komité staralo se zároveň o nábytek, prádlo, kuchyňské náčiní, vůbec o vše, čeho bylo potřebí. O všecky tyto práce získal si zvláštních zásluh Ferdinand hrabě Chotek a jeho lidumilná choť, která asylu mnoho dobrodinců získala a prádlo i sama pracovala nebo jinak je obstarala.

Když byl najat byt a všecky práce vykonány, otevřela Ústřední rada asyl pro chudé dne 1. listopadu r. 1889. v Praze, v Dominikánské ulici, v domě pí. Neumannové. Po slavných službách Božích v chrámu Páně u sv. Jiljí odebrali se členové a pozvaní hosté do domu pí. Neumannové, kdež proslovil předseda spolku, Karel Ervín hrabě Nostic, slavnostní řeč o účelu asylu, načež farář u sv. Jiljí, Fr. Česlav Navrkal Ord. Praed., asyl vysvětil. — Přítomen byl mezi jinými starosta obce pražské, Dr. Jindř. Šolc. Tato slavnosť utkvěla mi v mysli dodnes jako drahá a milá upomínka.

Místnosti asylu měly dva pokoje s kuchyní ve druhém patře, i mohly tam býti přijaty toliko tři chudé osoby; přijaty byly tři stařeny a hospodyně k jejich obsluze. Jeden člen komitétu měl v asylu dozor, druhý obstarával účty.

Asyl nalezl hned z počátku hojně dobrodinců a byl často navštěvován a obdarován hlavně potravinami, takže na jeho vydržování toliko nepatrná částka ze spolkové kasy se vynakládala. MUDr. Michl nabídl se, že bude ošetřovance Vincentina zdarma léčiti, a Ústřední rada usnesla se dne 16. listopadu r. 1889., že bude považovati asyl jako

novou konferenci a že mu bude udělovati dotaci jako jiným pražským a předměstským konferencím. Jmění asylu rostlo utěšeně, takže v polovici r. 1890. bylo v kase 19.375 zl. 63 kr.

Ale místnosti asylu v domě pí. Neumannové byly pro staré, neduživé osoby nevhodné, i koupilo komité v srpnu r. 1890. villu na Letné za 8.100 zl. Villa č. 371—VII. vynikala krásnou, vzdušnou polohou, takže tam měli chovanci hlavně v létě překrásný pobyt a zotavení. Nyní jest sice většina okolí novými domy zastavena, ale až dosud má Vincentinum pro staré, chudé ošetřovance slunná a dosti zdravá obydlí a rozsáhlou zahradu, a ztratilo-li něco na kráse přírodní, získala tím, že jsou parcelly sousední zastaveny, osobní bezpečnosť obyvatelů Vincentina, kteří byli před tím dvakráte v noci přepadeni, a jimž se od mládeže i dospělých surovců stalo nejedno příkoří a pohanění.

Když byly místnosti ústavu upraveny, přistěhovali se tam ošetřovanci z domu pí. Neumannové. K třem chudým stařenám přibrána byla čtvrtá, a pátým chovancem byl stařec k těžké práci a výdělku neschopný, který zde zastával službu domovníka.

Správa ústavu svěřena byla řeholnicím ze řádu Šedivých sester, pro něž byly zřízeny v prvním poschodí villy byt a kaple, již metropolitní kanovník Flor. Scharworth posvětil.

Kaple jest ozdobena obrazem sv. Vincence, v pravo sochou Panny Marie Lourdské, v levo Jesulátkem. Bohoslužebných rouch a ostatních bohoslužebných potřeb jest tu hojně, a všecky sem byly darovány. Kaple a kostelní prádlo stkví se lepou čistotou, a všecka roucha jsou pečlivě uschována. V kapli se slouží v $^1/_2$7 hod. ráno mše sv., jíž se řeholní sestry a chovanci, pokud jim choroba nebrání, súčastňují. J. Em. ndp. kardinal Fr. de Paula hrabě Schoenborn vymohl této kapli licenci na tabernakl. Od té doby koná se v kapli v neděli a ve svátek odpoledne požehnání.

Avšak komité brzy shledalo, že dosavadní místnosti pro asyl nestačí, proto koupilo r. 1891. od řezbáře p. Krejčíka sousední dům se zahradou za 18.600 zl. Novým majetkem získán byl mimo zahradu větší dům pro ošetřovance s kuchyní a refektářem pro řeholní sestry s osmi místnostmi k obývání pro ošetřovance, a dva menší domky; v prvním, průčelním do ulice, jest prádelna a koupelna pro chovance, v zadním se schovávají domácí hospodářské potřeby. Měla zde býti původně kaple pro 120 osob, ale nestalo se tak; proč, není mi známo.

Jakmile byly nové místnosti r. 1891. upraveny, rozmnožen byl počet ošetřovancu na osm, a sestry obdržely ku pomoci služku. R. 1892. bylo tam již jedenáct žen, čtyři muži a dvě služky. Nad to do konce r. 1892. tři chovanci z Vincentina vystoupili, a čtyry ženy zemřely. R. 1893. přijato bylo pět chovanců, ale tři zemřeli, i zbylo jich v asylu sedmnáct. R. 1894. přijato bylo pět chovanců, ale pět jich zemřelo a jeden vystoupil, tak že jich tam zbylo šestnáct. R. 1895. přijato bylo šest chovanců, tři však zemřeli, i zbylo jich v ošetřování devatenáct. Nyní jest ve Vincentinum osmnáct ošetřovanců, a jak slyším, dva noví byli přijati. Z pravidla kolik jich ročně zemře, tolik se přibírá, ale finance spolku nedovolují přijati jich více než dvacet.

R. 1892. sebraly některé dámy prostřednictvím Ferdinanda hraběte Chotka přes 7.000 zl. pro Vincentinum s tím vyhražením, aby se za ně koupily sousední parcelly ve výměře 277□°. Tyto parcelly tvoří roh dvou ulic, a jejich koupí bylo zamezeno, že tato strana asylu nemůže

býti novými domy zastavena. Místnosti Vincentina se tím značně rozšířily, a ošetřovanci mají více místa na procházky a k zotavení na výsluní.

Vincentinum na Letné jsem již několikráte navštívil a několik článků o něm do veřejných listů napsal. Posledně jsem tam byl v září a říjnu t. r. a všecko jsem si znovu prohlédl a poznamenal.

Z chudých ošetřovanců dva zdravější muži pracují v zahradě a konají vůbec různé lehké práce. I stařeny někdy v domácnosti vypomohou: brambory oloupají, zeleninu očistí a jiné pro sebe vhodné práce vykonají. Každý ošetřovanec jest přijat do ústavu do smrti. Má-li nějakou nadaci, nebo vojenský gratial, stane se majetkem ústavu. Přijímají se tam ošetřovanci z celých Čech mimo Prahu, která má pro své choré chorobinec na Karlově. Na některé ošetřovance platí obce, za jiné různí dobrodinci, asi tři chudé dostaly tam konference sv. Vincence a připlácejí na ně, ostatní vydržuje ústav. Nejstarší osoba v ústavu jest 84 let stará, nejmladší 20 let. Kdoby dostal v ústavu nakažlivou nemoc, dá se do všeobecné nemocnice. Lékařskou pomoc poskytuje asylu zdarma MDr. Ant. Faehnrich a mrtvé zdarma pochovává farní duchovenstvo z Bubenče. V jednom pokoji bydlí 3—4. chovanci; každý má vlastní postel a skříň na prádlo; stůl je všem společný. U babiček bývá v každém pokoji jedna zdravější; ta poklidí pokojíček, ostatní babičky jí dle možnosti vypomohou, u dědečků, většinou chorejších a takové domácí práci nezvyklých, posluhují služky. Ošetřovanci mají ráno k snídaní kávu a housku, v 11 hodin oběd; při obědě bývá čtyřikráte týdně maso, o velkých svátcích pivo; ve dvě hodiny svačina: káva bez rohlíku; večer v 6 hodin je polévka, sklenička piva a chléb. Těžce nemocným se přilepší.

Pro chovance, kterým slouží zrak a kteří umějí čísti, jest v ústavu knihovna o 100 svazcích; jest umístěna v refektáři ctihodných sester; je tam mnoho knih ze sv. Janského dědictví.

Vnitřní správu ústavu, jak jsem již pravil, vedou dvě řeholnice z řádu Šedivých sester; mají ku pomoci dvě služky. Mají na starosti hlavně kapli, ošetřování nemocných a kuchyni. Všude jest vzorná čistota, a nádobí v kuchyni čistotou zrovna září.

Vrchní správu ústavu má v rukou komité zvolené Ústřední radou spolku sv. Vincence z Paula a pojítkem mezi touto a domácí správou jest člen komitétu, jenž má titul: domácí dozorce nebo správce Vincentina. Ten do ústavu často dochází, peníze vydává, nade vším bdí a o všem nutném rozhoduje. Duchovním rádcem ústavu jest gymn. katecheta a profesor Jos. Havránek, jenž v neděli a o svátcích odpoledne do ústavu dochází a tam požehnání koná a jenž vůbec pečuje o duševní potřeby ošetřovanců. R. 1896. zavedl tam třikráte týdně májovou pobožnosť, již sám vykonával. Nejdůstojnější Arcipastýř Vincentinum již dvakráte navštívil a mimo to jednou sloužil v jeho kapli mši sv.

Do 29. října r. 1891. byl předsedou komitétu Ferd. hrabě Chotek; když se té hodnosti vzdal, převzal jeho úřad Karel Ervín hrabě Nostic. Tento navštěvuje Vincentinum pravidelně jednou měsíčně. Nejprve zajde do kaple, tam se pomodlí, potom prohlédne si ústav, domácí účetní knihy a konečně jde k chudým, od jednoho k druhému, s nimi rozmlouvá, je těší a v nemoci k trpělivosti povzbuzuje. Časem přijde některý z výborů komitétu, tak že má komité vývoj Vincentina stále v evidenci. Také jiní Vincenciáni časem do asylu zavítají, aby jeho

zařízení seznali. Správní komité jest sestaveno takto: Předseda: Karel Ervin hrabě Nostic; místopředseda: profesor Jos. Šauer z Augenburku; tajemník: JUC. Alex. Schmidt; správce domu: účetní revident Vilém Engel; duchovní rádce prof. Jos. Havránek; konečně: prof. Václav Černý; mag. oficial Josef Kratochvíl, a obchodník a majitel domu František Suchý. Ku konci pojednání zmíním se krátce o tom, odkud má Vincentinum své příjmy. Něco mu dají konference, ač nyní málo, něco sežene na penězích, něco na naturaliích. Nejlepší obraz o jeho dobrodincích podává nám výroční zpráva celého spolku za rok 1895., v níž jsou věnovány Vincentinu tři strany tisku. Zpráva o dobrodincích, o příjmech a vydání zní takto: »Veliký počet darů, namnoze dosti cenných, dostalo se zase našemu ústavu v naturaliích, jakož i na penězích. Zejména darovali: p. V. J. Rott zahradní nářadí; konvent řádu sv. Dominika láhev mešního vína; Adolf kníže Schwarzenberg 6 metrů dříví; S. L. Reimann 20 m. c. uhlí; Bedřich Frey šl. z Freyenfelsů 2 soudky mešního vína; belgická plynárna 25 m. c. koksu; spolek Buštěhradsko-Kladenských uhelen 20 m. c. uhlí; Marie hraběnka Sylva Taroucca vagon uhlí; Karel Ervín hr. Nostic 6 pytlů bramborů a 6 zajíců.

Peněžitě přispěli: Konference: na Král. Vinohradech 70 zl., v Karlíně 20 zl., u sv. Tomáše v Praze 10 zl. 40 kr.; Al. hraběnka Černínova-Morzinova 130 zl.; Fr. Chadinova 80 zl.; Fr. kněžna Lobkovicova 70 zl.; obec Mladá Vožice 60 zl.; purkmistrovský úřad v Duchcově 40 zl.; Jan Šembera, farář v Hlíniku 25 zl.; obec Vejprnice 25 zl.; Fr. hrabě Thun 24 zl.; Joh. hraběnka Nosticova 10 zl.; Ferd. Stickl 10 zl.; prostřednictvím P. Žáka 10 zl.; Kar. Šemberová 10 zl. Dále: Česká spořitelna 500 zl.; Anna kněžna Lobkovicová 100 zl.; Marie hrab. Nosticova 100 zl.; Jindř. hrabě Nostic 30 zl.; sbírka mezi úřednictvem a služebnictvem velkostatku Planá 33 zl.; Mar. Jindř. hr. Sylva Taroucca 25 zl.; Ludvík Popel 20 zl.; Joh. hrab. Nosticova na vánoční svátky 20 zl.; L. Fassati, učitel 20 zl.; Ferd. Sticker na vánoční svátky 10 zl.; Msgr. kap. děkan Fr. Janda 5 zl.; Leo hraběnka Thunová na vánoční svátky 5 zl.

Příjmy vůbec činily 5701 zl., vydej 2875 zl., i zbylo v kase 2825 zl. a mimo to 3000 zl. v cenných papírech.

Mezi různými dary z jiných let uvádím, že sl. M. P. darovala Vincentinu 3000 zl., panující kníže Jan Liechtenstein 2000 zl., hraběnka Nostic-Nosticová 1000 zl., nejmenovaný 500 zl., dvě slečny 500 zl., celá řada šlechty po 100 a 50 zl. a odkazem dostalo se ústavu 500 zl.

Mimo to obdrželo Vincentinum často uhlí, dříví, nábytek, kuchyňské náčiní a různého druhu naturalie. Tři dámy odkázaly asylu peřiny a nábytek a farář Friedrich z Chržína odkázal Vincentinu veškeré svoje šatstvo.

Vincentinum jest ozdobou spolku sv. Vincence z Paula v království Českém a může býti chloubou všech nás katolíků.

Z protokolů Ústřední rady, které jsem za tou příčinou pročetl, jest viděti, že spolek věnuje Vincentinu bedlivou a stálou péči; málo jest protokolů, v nichž by nebyla řeč o Vincentinu. Mnoho Vincenciánů získalo si o Vincentinum platných zásluh, ale lví podíl odnáší česká šlechta. Dáma české aristokracie umožnila zřízení Vincentina a česká šlechta udržuje a zaručuje další jeho vývoj. Budiž jí za to veřejná čest a veřejný dík.

A vám, čtenáři milí, až budete psáti poslední vůli, radím a za to vás prosím: pamatujte na Vincentinum, pamatujte na choré bratry a choré sestry ve — Vincentinu.

HUDBA.

V uplynulé letní saisoně třeba v krátkosti zmíniti se toliko o opeře v Národ. divadle, neboť koncertní síně v době té jsou zavřeny.

Uvádíme pak: 10. června Franchettiho Cristoforo Colombo — 27. června Monplaisirův — Brahma — 14. srpna: Rogerova Miss Nikol Nick — Pohostinské hry tenoristy B. Ptáka — 31. srpna: Rimsky-Korsakov: »Májová noc.«

Franchettiho opera: »Kristof Kolumbus« složena byla ku slavnostem Kolumbovým v rodném jeho městě Janově. O dramatické ceně libretta nesnadno mluviti, neboť je to řada obrazů spojených toliko osobou Kolumbovou, sestavených ve stylu veliké opery francouzské s náležitou dávkou divadelní mašinerie a komparserie. Franchetti je solidní hudebník, jenž prošel přísnou školou (jest žákem Rheinbergra a Kretschmera) a ovládá všecky formy hudební dokonale, avšak jeho invence hudební není na stejné výši. Nejúčinnějším jest prvé jednání, druhé jest příliš roztříštěno, v třetím snažil se skladatel hudbě své různými rhytmy a harmoniemi dodati exotického rázu, znázorňujícího hudbu indiánskou. V dohře líčen obratně a zdařile zvláště skon Kolumbův, byť i zde nepodařilo se skladateli vyhnouti se všem přílišnostem. Celá opera spočívá takřka na bedrách představitele Kolumba, jehož u nás s úspěchem zpíval p. Benoni, a pak sborů, jimž přidělena úloha nad míru obtížná a dosti nevděčná. Provedení opery byla na našem jevišti věnována veliká píle, která sotva byla dosti odměněna úspěchem díla samého, jež zůstalo daleko za Asraëlem.

K letní saisoně připravilo si Národní divadlo starší ballet Monplaisirův »Brahma,« k němuž složil hudbu zemřelý již skladatel vlašský Constantino dall Argine (1842—1878.) Stanovisko naše k balletům je jasné a bylo také na sjezdu liter. našeho družstva docela přesně označeno. Není zajisté ballet nevyhnutelnou součástí dramatického umění, a při dnešním způsobu svém spíše mu škodí nežli prospívá. Nechceme na doklad svého tvrzení uváděti výroky mužů přísně katolických, jako aesthetika P. Jungmanna a j., ale přece na doklad, že podobně jako my soudí i jiní, připomínáme výrok Sulzerův [1]): »Wie die Ballette auf der Schaubühne gegenwärtig sind, verdienen sie schwerlich unter die Werke des Geschmacks gezählt zu werden, so gar nichts Geistreiches und Überlegtes stellen sie vor. Man sieht seltsam gekleidete Personen, mit noch seltsameren Gebärden und Sprüngen, mit gezwungenen Stellungen und gar nichts bedeutenden Bewegungen auf der Bühne herumrasen und niemand kann errathen, was dieses Schwärmen vorstellen soll.« Ještě ostřeji vyslovuje se o tom Otto Neitzel,[2]) jenž o nynějším balletě napsal: »Möchten doch die Theatervorstände, denen die Oberaufsicht über die Aufführungen unterliegt, mit entschiedenem Willen der Fuszgymnastik, der Bloszstellung der unteren Gliedmassen, der automatischen Gliederverrenkung, durch welche das moderne Ballett seine unwürdige Stellung zwischen Blödsinn und niedriger Sinnlichkeit behauptet, den Weg vesperren.«

V mnohém platí tyto výroky i o novém balletu Brahmovi, jenž líčí osudy Brahmy zde na zemi. Hudba nevyniká nikde nad prostřednost a postrádá vší zajímavosti, pohybujíc se v mezích konvencionelních.

Ještě horším však zlem jest uvedení operetty Rogerovy »Miss Nikol Nick« na jeviště Národního divadla. Jest to slátanina hrubostí, dvojsmyslů a nemožností, jež podle všeho nahrazovati mají vtip a humor. Hudba Rogerova jest bezvýznamná a poslouchá se tam dobře, kde jest reminiscencí na skladatele starší; vůbec redukována tu hudba na minimum tak, že jest to vlastně fraška se zpěvy. Práce tato zajisté není toho hodna, bychom se o ní šíře zmiňovali, avšak chceme uvésti slova divadelního bulletinu, jenž dne 14. srpna 1896. o této práci oznamoval: »Dle průběhu předcházejících zkoušek lze právem očekávati, že nová tato opereta, vykazující celou řadu vtipných (!!) veselých scén, lehkou melodickou hudbu, zaujme trvalé místo v repertoiru (sic!).« Jest to podivné vysvědčení pro osobnosti rozhodující o přijetí kusů k provozování! Jak lze vysvětliti, že ještě po zkouškách (!!) mohou psáti tak o práci, která by se snad hodila do cirku, ale ne do ústavu národního, jenž povinen jest pěstovati umění!

V letní saisoně vystoupil též tenorista české opery brněnské p. Boh. Pták s rozhodným úspěchem jako Dalibor, Lohengrin a Jeník. P. Pták vládne dobrým materiálem hlasovým, dovede přednášeti partie své s vroucím citem, ušlechtilým

[1]) Sulzer: Theorie der schönen Künste.
[2]) O. Neitzel: Führer durch die Oper der Gegenwart I., str. 15.

výrazem, vokalisuje jasně, má vůbec přednosti, jež opravňují k nejlepším nadějím. Neobyčejné však dithyramby některých listů mohou mladému, nadanému umělci více uškoditi nežli prospěti.

Dne 31. srpna provedena poprvé Rimskiho-Korsakova opera »Májová noc«. Korsakov patří k mladoruské škole hudební, jež užívajíc vymožeností moderní hudby západo-evropské, nezapomíná při tom na národní hudbu ruskou. Má tedy mnoho podobnosti se snahami našeho mistra Smetany, jemuž však dosud na Rusi nepřátelsky naproti se staví. Korsakov znám jest některými orchestrálními pracemi z koncertů. Opera jeho »Májová noc« zpracovaná dle povídky Gogolovy jest znamenitá. Hlavně humoristické postavy starosty, jeho švakrové, uhlíře, vinopala a písaře jsou trefně v hudbě charakterisovány. Proto také druhé jednání, jež skorem tyto osoby úplně vyplňují, klademe nejvýše. Avšak i zpěvy milostné Levka a Hanny dýšící prostinkou vroucností a hlubokou vřelostí, podávají svědectví o znamenitém nadání skladatelově, kdežto romantické zpěvy rusalek zdají se nám strojenými. Nade vše však vábí onen národní ráz, který celým dílem vane, a nejvíce hned na počátku v chorovodu a hře »na proso« a pak ve hře »na havrana« se jeví.

Instrumentace Korsakova jest pečlivá a mnohdy přivádí k sluchu kombinace vskutku originelní. Dílo to bylo u nás pečlivě provedeno a přejeme si jen, aby také u nás zdomácnělo. Václav Müller.

LITERATURA.

ANGLICKÁ.

»Evolution and Dogma,« by The Rrv. J. A. Zahm Ph. D. C. S. C. professor of physice in the University of Notre Dame. Slovutný katolický učenec Dr. J. A. Zahm, autor vzácného díla »Bible, Science and Faith«, překvapil vzdělané obecenstvo novou prací, výsledkem svých dlouholetých neunavných studií z oboru vědy přírodní: »Evoluce a dogma«. Snad žádná kat. vědecká kniha nebyla přijata s vřelejším účastenstvím a nadšením. Příčina toho jest jasná. Dr. Zahm jest zde v Americe z mnohých těch badatelů, pokud se týče výzkumné vědy přírodní, jediným katolickým spisovatelem, jenž svými předešlými pracemi a veřejnými přednáškami stal se velice populárním. Počet čtenářů jeho vzrůstá den ode dne, a autorita jeho nabyvá stále pevnější půdy.

Kniha jeho rozdělena jest ve tři hlavní části; jedna od druhé jest zcela neodvislá. V první části líčí povšechnou historii theorie evoluční od prvopočátku až po naše doby, a zmiňuje se o dílech toho oboru. Ve druhém probírá mínění učenců »pro a contra«. Tato druhá část zdá se nám nejzajímavější. Dr. Zahm jasně ukazuje, jak nesprávně jednají ti, kteří v evoluci vidí čirý Darwinism. Dle jeho názoru předpokládá evoluce stvoření, bez něho by nebyla ničím. Rovněž bezmocna jest i lidská pýcha proti moudrosti Boží, kteráž učí, že vývoj živočišstva jest na Bohu úplně nezávislým. Ve třetí části činí a odůvodňuje přesnou relaci mezi evolucí a věrou katolickou.

Studujeme-li dílo toto opatrně, poznáme, jak mylný jest náhled těch, kteří učí, že theorie evoluční jest něco zcela nového, o níž nic nebo velice málo bylo známo před publikací veleznámého díla Darwinova »The Origin of Species« (Původ druhů). Jest však pravdou, že nejvyššího stupně svého dosáhla až v poslední polovici tohoto století. Evoluce, pokud přihlížíme k ní jako ku theorii, není prací jednoho muže, aniž výsledkem studií několika učenců jednoho věku. Právě naopak. Evoluce jest předmětem zkoumání po mnohá století. Byli to věstci indičtí a babylonští, — pohanští kněží Egyptští a Assyrští, filosofové řečtí a římští, jakož i svatí Otcové v prvních dobách církve a scholastikové středověku, s nynějšími učenci nejnovější vědy přírodní, již pomohli k základu theorii evoluční, na němž nyní spočívá.

Anaximander, řecký učenec, už v VI. století před Kr. pokoušel se rozluštiti různodruhosť zvířecí dle evoluční theorie. »První živočichové,« praví

(τὰ πρῶτα ζῷα) byli počati z vlhkosti a ze země.« Člověk dle učení samého filosofa musil býti zrozen ze živočichů jiné formy (ἐξ ἄλλου εἰδῶν ζῳῶν) stupně vyššího. Aristoteles, jeden z nejučenějších přírodozpytců, kladl zvláštní důraz na logický termin »a priori«. U něho pravdy experimentivní kladou podrobná fakta, z nichž možno nalézti cestu k zákonům všeobecným.

Ve středověku — píše dále Dr. Zahm — nalézáme slavné muže Alberta Velikého, sv. Tomáše Aquinského, již zasluhují zvláštní zmínky vzhledem k učení o organické evoluci. Poslední přijal názory Aristotelovy, sv. Řehoře Nazianského a sv. Augustina o původu a vývoji živočichů a rostlin, položil základy derivativního nebo sekundárního tvoření (secoardary creatione), jež dnes učenci věd přírodních a bohoslovci uznávají za neocenitelný základ. Co moderní věda dnešního dne učí o evoluci, jest nám dostatečně známo, nicméně dle mínění našeho učence není na škodu, právě naopak, poskytuje nám ohromné pole k všeobecnému bádání.

Tak nás provádí velikým dílem svým mladý učenec Dr. Zahm. Podati zevrubný rozbor knihy jest téměř nemožno. Z tolika tisíců krásných myšlének a citátů nesnadno vybrati, nesnadno říci, které jsou lepší. Dílo toto budiž co nejvřeleji doporučeno všem, již jsou mocni anglického jazyka a vědou přírodní se zabývají. Kniha jest krásné úpravy o 461 stranách vel. 8°, k níž ku konci přidán abecední seznam hlavních bodů, jenž velice usnadňuje hledání. Cena její váz. 2 dol. 50 ct.

Rev. J. C. Očenášek.

HOLANDSKÁ.

»Katholieke Werkman« přinesl minule tyto podrobnosti o stavu katolickém v Hollandsku: 1) Jest tam 96 klášterních domů; řeholníci spravují 66 farností a vyučují na gymnasiích 725 žáků, konají misie a retrety, jistá část z nich, jako Trappisté, tráví svůj život na modlitbách, studiích a ruční práci. 2) Dále jest v Hollandsku 44 domů Milosrdných bratří, jížto ošetřují nemocné, blázny, sirotky, hluchoněmé a staré lidi v počtu 2.485, vychovávají a vyučují 1.035 mladých osob v ústavech (pensionátech) žijících a mají 12.120 vychovanců. 3) Pro Sestry rozjímání zasvěcené (vitae contemplativae) jest tam 22 domů. 4) K tomu se čítá 430 domů Milosrdných sester, které pečují o 12.000 sirotků, o dítky mravně opuštěné, o slepce, o osoby nezhojitelné a p. v. Mimo to vyučují 3.150 dívek, žijících v pensionátech, a 121.270 chovanek. Celkem čítá se v Hollandě klášterů 592 obého pohlaví. Nemluvě o službách, jakých církvi prokazují, vychovávají 725 chovanců pro universitu, 4.185 pensionistů a 133.390 žáků a žákyň škol primárních.

Josef Šeřík Vitínský.

TRANSVÁLSKÁ.

Časopis »Post«, vycházející v Arnhenn, podává zprávu o stavu katolické víry v republice Transválské v jižní Africe. Jak známo, čítá tento transválský stát asi 700.000 obyvatelů, z nichž asi 120.000 jest plemene bílého. Hlavní město jest Pretoria. Obyvatelé se zovou Boers (vyslov búrs, t. j. sedláci) a náleží i s presidentem Krügerem k vyznání protestantskému. Mluví jazykem podobným hollandštině a flámštině s nemnohými a nepatrnými odchylkami. Hlavou kultu katolického jest apoštolský vikář, jenž má své sídlo v městě Johannesburgu. Témuž je podřízeno deset kněží, kteří sídlí v různých územích republiky.

Josef Šeřík Vitínský.

SRBSKÁ.

Radetića Mara, pripovetka iz seoskoga života. Napisao Mih. Sretenović. 1896. Cena 1 dinar i 50 p. V srbském krásném písemnictví se již ode dávna pozoruje nepěkný zvyk, že nejmladší i nejstarší spisovatelé spěchají se svými pracemi na veřejnosť, pevně jsouce přesvědčeni, že by se snad v srbské literatuře pocítilo strašné »ochabnutí«, kdyby ten neb onen spisovatel nevydal každého roku svůj román, povídku, nebo aspoň několik obrazů ze života (jež jsou v Srbsku nyní velmi laciné — bez kupců). Řídkým jest spisovatel, kterého by takové přesvědčení nebylo zklamalo. Dílo se vydá illustrované, tisk je pěkný, papír jemný, ale očekávání spisovatele obyčejně zklame. Spisy jsou rychle pra-

cované, neúplné a neroztříděné; o psychologické analysi a krásném slohu v nich není ani stopy. — V Srbsku se zajisté rychle žije, a proto jest pochopitelno, proč spisovatelé tak spěchají, avšak bylo by lépe, aby psali méně, za to ale lépe. — Také »Radetića Mara« náleží k takovým zběžným pracím. Obsahem jest nešlechetné jednání dvou nepoctivých sedláků. Oba Robičové, otec a syn, zapalují každého roku seno Radetičovi a obviňují z činu poctivého souseda Dobriče. Teprve po nějakém čase rozhodnému starostovi se podaří vypátrati vinníky; povídka, jak viděti, rázu kalendářního

Ivkova slava. Pripovetka od Stevana Sremca. Beograd. Str. 205. Cena 1·50 din. V »Ivkově slávě« máte pravý obraz bezstarostného života, dobře trefený a umělecky zpracovaný. Onen humor, kterým jest psán, jest nakažlivý; naladí humoristicky i vás, tak že vám při čtení smích nezmizí s obličeje. Vůbec každé místo jest v této povídce pěkné, ať již se vypráví o Ivku samém, aneb o jeho pobratimech. Rád bych podal obsah povídky, ale jest to nesnadno, neboť krása povídky nespočívá jen v pěkné, humoru plné myšlénce, nýbrž i v překrásných podrobnostech. »Ivkova slava« má ještě jednu zvláštnosť: veliká část jest psána dialektem, a to cenu povídky ještě zvyšuje, ovšem předpokládáme-li, že čtenář dialektu rozumí, což však spisovatel čtenáři usnadnil, vysvětliv různá slova pod čarou.

Sadanji Srbin. (Nynější Srb.) Pod tímto názvem vyšla v Subotici nedávno kniha »jakožto fysiologicko-pathologická studie« od A. S. »Srpski Glas,« jenž se o ní šíře rozepsal, vřele ji doporučuje. Jest prý to kniha neobyčejná, ale úplně srbská a originelní, jež píše o Srbech a jich osudu. Spisovatel té knihy dokazuje, že srbský národ klesá fysicky, tělesně. Podává důkazy nepříjemné, smutné, ale pravdivé ze společenského, oekonomického a politického života srbského národa. Spisovatel sám o sobě píše jako o starci. A zajisté tak může psáti a mysliti jen zralý, zkušený muž, jenž zná svět a světovou kulturu, jenž prostudoval minulosť a přítomnosť svého národa. O této knize dosud velmi pochvalně se zmínily: Srpski Glas, Brankovo Kolo, Subotičke novine, Vjesnik a Glas Crnogorca.

Jelenine pesme. Pesme Jelene Jov. Dimitrijevića. Niš. Cena 2·50. Nové srbské básně psané ženskou rukou! Mimo básně Srbky Milice má srbské písemnictví od žen-spisovatelek ještě tyto sbírky básní: »Pesme« Drage D. Dejanovićeve vydané okolo r. 186ť.; dva svazky básní od Danice Zorke Raškovićeve; Ravijojla Sofije Stefanovićeve se 100 básní; Spomenak Cvete R. Vasilića roz. Petrovićeve 1890.; Pesme Gulke pl. Jovice Stratimirovićeve 1892. — Přítomné sbírky »Jelenivých básní« jsem v ruce neměl; podávám tu o ní jen tolik, co »Bos. Vila« o těchto básních přinesla. — Chválí techniku Jeleny Dimitrijevićevy; předstihuje všechny srbské básnířky, vyjímajíc Dejanovićevu. Básně její prý dokazují, že Srbky mají vlastnosť, které není často u žen jiných národů, to jest, ony jsou rozenými básnířkami.

Pupoljci. Pjesme pokojnog Gjorgja Bastaića. Uredio i predgovor napisao Dr. Kamenko Subotić. U Zagrebu. 1895. Srpska štamparija. Roku 1894. zemřel v Záhřebě mladý básník Gjurgje Bastaić. Básně, jež zůstaly po jeho smrti, spořádal Dr. Kamenko Subotić, dav jim název »Pupoljci« (Poupátka), a vydal je tiskem otec mladého básníka, aby postavil trvalý pomník svému synu. V předmluvě podává Subotić několik slov o zesnulém Bastaiću a jeho básních. Bastaić narodil se 5. května 1879. v Záhřebě a zemřel v 15. roce jako žák 5. gymnasijní třídy. Básniti začal ve svém 13. roce; přes to jsou jeho básně formou pěkné a plny vznešených myšlének. Ani ne za dvě léta napsal Bastaić 47 básní. Mezi těmito jsou 22 vlasteneckého obsahu. To jest úplně přirozeno: o čem jiném by také mohlo mladé srdce psáti nežli o své vlasti a vznešenosti přírodní? Formou jsou tak dokonalé, že se podobné velmi zřídka najdou i u starších básníků. Skoro ještě lepší jsou milostné básně, jichž jest v přítomné knize 12. V nich lze spatřiti celou jinošskou, čistou, idealní duši. Tyto začal Bastaić psáti v r. 1894., krátce před svou smrtí, a jsou velmi podobny erotickým básním našeho Jablonského. Fr. Stingl.

CHORVATSKÁ.

Balkan jedinstvu i bratskoj stogi (svornosti). Izdao uz sudjebovanje mnogih prijatelja sjedinjenja crkava. Dr. Alexander Bresztyensky. Svezak I. Zagreb 1896. Tiskem a nákladem Ant. Scholze. Cena 60 kr. Stran 152 lex. form. Spis jedná

o církevní jednotě jižních Slovanů, hlavně balkánských. Proto zasluhuje, bychom si ho všimli. Přispěti k jednotě u víře, jest úkolem »Balkanu«, jenž bude vycházeti v neurčitých lhůtách a za jehož spolupracovníky se přihlásili osvědčení mužové západní církve. Lze doufati a si přáti, aby také z církve východní se přihlásili pracovníci k dílu tomu.

Když byl redaktor vyličil úkol a cíl nového časopisu, uveřejňuje pastýřský list arcibiskupa sarajevského Dra. Josefa Stadlera, kde promlouvá o jednotě obou církví, o snahách papeže Lva XIII., aby konečně byla sbourána zeď, dělící západ i východ; popisuje v listě tom činnosť sv. Cyrilla i Metoděje, to jest dobu, kdy nebylo rozdílu mezi oběma církvemi, podává dějinný vznik nešťastného rozkolu a udává prostředky, kterak by byla jednota opět znovuzřízena. List tento psán jest bratřím srbským, aby přemýšleli o krocích, kterak se navrátiti do církve římské. V článku »Istočni (východní) obcedi i sveta stolica« se dokazuje, že římská kurie nikdy nebyla nepřítelkyní východních obřadů, nýbrž že vždy a všude usnadňovala přestoupení do církve západní tím, že ponechávala jejich vyznavačům dřívější východní obřady, ano že dokonce i zakazovala měniti obřady. Tak to vidíme u katolických Bulharů, sjednocených Rusínů a východních sekt asijských — nebot různosť obřadů nikdy nebyla překážkou, aby se rozkolné sekty spojily s církví římskou. Také se tu jmenují papežové, kteří podobně jednali. O nynějším sv. Otci jedná zvláštní stať nadepsaná »Leo papa XIII. i Antim patriarch carigradski,« již napsal Dr. Bonaventura. U příležitosti svého 50tiletého biskupského jubilea r. 1894. napsal nynější sv. Otec apoštolský list ke všem národům a vládařům, chtěje pozvati všecky jako náměstek Kristův na cestu pravé spásy. List ten vzbudil na východě velký odpor; zvláště patriarcha cařihradský Antim vydal s 12 metropolity okružní list všem pravoslavným, kde se opírá názorům sv. Otce, avšak v mnohém nesprávně, jak Lev XIII. ukázal. Tato studie jest nejcennějším příspěvkem celého svazku, jednak pro oba okružní listy, jednak pro velmi důkladný kritický rozbor nesprávných názorů patriarchy Antima. — Velmi poučná, poutavá a zajímavá jest rozmluva prof. Augustina Arndta z Krakova s ruským biskupem Vasilem z Georgijeva, kde se jedná o různosť obřadů. Statistickou črtou jest »Prijegled istočne crkve u Austriskoj monarkiji«. Matija Pajić přispěl studií o východních obřadech a křesťanských obyčejích, načež kniha končí úvahou o autonomii srbskopravoslavné církve v Uhrách.

Spis tento zasluhuje všestranné podpory i největšího rozšíření také u našich katolíků, kteří jsou mocni chorvatského jazyka. Kromě hmotné podpory však jest potřebí i modliteb, o něž prosíme pro důležitosť jednoty obou církví. »Balkan« se vydává také cyrillicí pro Srby i Bulhary.

Fr. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Kiesel und Krystall. Gedichte von Anton Müller (Bruder William). Zweite vermehrte und verbesserte Auflage. Brixen, 1896. Verlag der Buchhandlung des kath.-polit. Pressvereins. Str. 186 v 16°. Názvem »Kiesel und Krystall« opatřil básnickou sbírku svou katolický poeta německý, Müller, kněz, rodák tyrolský, jelikož písně jeho opravdu jsou tím, čím dle názvu býti mají: křemenem a krystalem. Zjevnať zajisté v přemnohých písních těch pevnosť a síla, kdežto z jiných řine se zase cit a září láska k církvi a užší vlasti básníkově, láska nad krystal čistší a jasnější. Všechny čtou se plynně a mile, a ač ne všem přiznati možno stejnou cenu poetickou, přece všechny vynikají pěknou formou a i ty obyčejnější originelní myšlénkou.

Celá sbírka rozdělena jest na sedm skupin, jichž obsah vyjadřuje básník sám verši:

»Wanderlust und Frühlingssänge;
Herbstesweh'n und Winterszeit;
Todeshauch und Trauerklänge;
Was die liebe Stunde leiht;
Religion und Heimatliebe;
Stimmen aus dem Zeitgetriebe;
Was ich sang der Himmelsmaid.«

Sujety písní v prvních dvou skupinách jsou příliš známy, než aby bylo nutno dále se o nich zmiňovati. Opěvání jara, podzimu a zimy s různými jejich

krásami a s touhami poetické duše, jakož i úvahy z nich vyplynulé, byť i jen krátce načrtnuté, — toť vše, co zde možno nalézti. Nálada není ovšem všade stejná, ale převládá tón veselejší. Za to však jeví se zcela vážné myšlénky v oddílu třetím: »Todeshauch und Trauerklänge«. Ze všech písní vyznívá tu smutek, ke všem pojí se úvahy zasmušilého rázu, jež tím více působí, čím větší protivy k sobě se řadí. Báseň: »Extrema se tangunt,« »Ein Traum,« »Drei Schläge,» »Im Beinhaus« jsou z oddílu toho nejpůsobivější a také nejzdařilejší. Než hned následující oddíl působí jinak. Smutek skorem zcela zmizel, a místo něho srší z veršů brzy řízný vtip, brzy humor, brzy zase píseň mírně se nese a lehounce, jako jarní větřík v duši se vkrádá, nebo svou velebností ducha unáší. Až příliš pravdivy (i u nás) jsou verše, nadepsané »Eine Wahrheit«, jež o poesii takto hovoří:

»Als wen'ge nur gewonnen
Der Muse Herz und Gunst,
Floss rein der Dichtung Bronnen,
Und lauter war die Kunst.
Nun lagern Dichterhorden
Im Lande hin und hin: —
Frau Poesie ist geworden
Zur Marketenderin.«

Také co adresoval autor »An gewisse Kritiker«, a co posýlá »Einem Nichtsänger«, platí i u nás a zasloužilo by následování, resp. úvahy. Z jiných básní zvláště zamlouvá se »Die Sternennacht«, »Die treue innige Liebe«, »Die Waldphantasie« a zvláště »Heimweh«, kterážto píseň tak k srdci hovoří, jako málo která.

O písních, věnovaných »Náboženství a lásce k vlasti«, dostačí říci jen tolik, že některé z nich jsou pěkným přepracováním látky biblické, po případě i překladem žalmů a písní biblických, kdežto ostatní jsou s to, aby i u čtenářů vzbudily city, z nichž byly vytryskly u autora. Za to písně předposlední skupiny ukazují, že autor jejich opravdu je synem své doby, že jest básníkem, jemuž ani látka časová není cizí, nýbrž velice vítanou. Týkají se totiž písně ty hnutí socialního. Ze všech vidno bystré oko pozorovatelovo, a ze všech zřejmo i dobré porozumění potřebám času i lidu. Zvláště bídu lidskou a chudobu líčí tu autor, odhaluje příčiny její a staví ji v příšerné světlo protivy, jaká zjevna v přirovnání chudoby k bohatství, hlavně v básni: »Reichthum und Elend«. Mocně působí tu zvláště píseň »Judenschaft« a »Mane, Thekel, Phares«, jakož i fragment »Ein sociales Zukunftsbild« a »Umsturz«, a ne bez příčiny pojata ve sbírku tu i píseň: »Oculos habent et non videbunt, aures habent et non audient«, jakož i poslední »Was wir wollen« a předposlední: »Ernste Zeiten, ernste Lieder,« v nichž vyzývá se k vážné práci a ku bdělosti v dobách tak pohnutých, jako jsou doby naše.

A proto opravdu jako rosa na rozpáleném čele působí milý chlad po přečtení různých a hrůzných písní skupiny té rozmilé písně lásky, jež pěje autor Královně nebeské v oddílu posledním, a z nichž zrovna dýše důvěra v pomoc a přispění matky této. Je to vskutku působivé zakončení celé, obsahem tak velice rozmanité sbírky této. Jsme přesvědčeni, že tak jako my, nejen o těchto marianských písních, nýbrž o celé sbírce té bude souditi každý, kdo hledá v poesii něco více, nežli jenom pěkné rýmy. Jos. Osecký.

ČESKÁ.

Dra. Antonína Lenze spis: »Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husi a Jana Viklifa; a traktát pana doktora Jaroslava Golla v Českém časopisu historickém o dotčeném spisu.« II. r. sešit 4. Str. 246—249.

Když jsem se odhodlal psáti o domnělých velikánech revoluce husitské, vida, kterak se, možno-li, až do třetího nebe vynášejí na škodu katolické Církve a naší sv. víry, víry to nebem i zemí osvědčené, víry to sv. Václava, Ludmily, sv. Jana Nepomuckého, našeho otce vlasti Karla IV. a jeho neméně velikého rádce Arnošta z Pardubic, věděl jsem až příliš dobře, že doznám velikého odporu, ač jsem neměl v úmyslu a nemám nic jiného, leč brániti Církve Boží, jsa katolikem a knězem, vyličováním skutečného učení těchže velikánů. Avšak toho jsem se nenadál, že bude pro pravdivé líčení učení Chelčického a Bratří Českých

na mne tak nesvědomitě útočeno. Sotva že jsem vydal první svůj spis: »Učení Petra Chelčického o Eucharistii«, již jsem narazil na prudký odpor pana profesora Masaryka a jeho přítele prof. Golla. Mému spisu »Učení Chelčického o křtu« vytýká p. Goll, že prý Bratří neopětovali křtu, ač Bratři sami o opětování mluví. Neznámý spisovatel tvrdí o mém spisu »Učení Chelčického o očistci«, že píši jako autor ze XIV. věku, a jiný, že zápolím s učením Chelčického s hlediště věku XIX.! O mém spisu: »Učení Chelčického o svátosti sedmeře« dovoluje si pan prof. Goll tvrditi, že autor jeho není s to, aby objektivně psal — a co takové rčení znamená, ví pan prof. Goll předobře a přece až po tento den nepodal z dotčeného spisu důkazů své naproti mně vyslovené přihany, ač jest k tomu svou vlastní ctí vázán. Jiný autor, prof. Jaroslav Vlček tvrdí, že nemají spisy mé o Chelčickém vůbec historické ceny (Dějiny literatury české), ač jeho stať o Chelčickém se jenjen hemží odpory, a pan Dr. Goll tuto stať chválou svou vyznamenal. Zvláště můj spis »Socialismus« byl předmětem útržek a přihan téměř uličnických v »Athaeneu«, v listech realistických, pokrokářských, helvetských a na konec i židovsko-socialistických. Mohl bych věru až zhrdnouti nad tímto sborem vášnivců. Byla to také smělosť s mé strany napsati v titulu knihy, že katolická Církev jediná jest schopna ku *řešení* sociální otázky!

A teď přichází na řadu můj nadzmíněný spis. Kdo by neznal spisu z vlastní zkušenosti, musel by podle sepsání traktátu páně Gollova se domnívati, že jest spis se všech stran nicotný, nehistorický, nevědecký, kterýž pranic nového nepřináší.

Jenom vizme, jak hrozné věci jsem spáchal:

1. Píšu, že Chelčický zval Tábory titulem bratrů, polobratrů, bratránků, Chelčického že nazývám panem Chelčickým, Lechlera panem Lechlerem, České Bratry pány Bratry, a tu sobě mimovolně vzpomínám na neurvalé přihany pokrokářů naproti mému spisu »Socialismus«, kdež se mi za zločin kladlo, že jsem se opovážil zváti Komenského panem Komenským! Nebyl by pan Dr. Goll se mnou za jedno, když pravím, že co nevadí pokrokářům, se nesluší na universitního pana profesora?

2. Také mi pan Dr. Goll vytýká, jako bych tvrdil, že Chelčický jest původcem legendy, že Petrus Valdus žil za dob Silvestrových a poučuje mne, že legenda o Konstantinovi a o dotaci Církvi dané byla ve středověku obecná, arci marně, neboť ty věci mně byly známy již tou dobou, když pan profesor ještě hošíkem byl. Já si dovoluji panu doktorovi namítnouti, že mně nikdy na mysl nevstoupilo, že by si byl Chelčický tuto legendu vymyslil, aniž odporuji, že legenda o Konstantinovi byla ve středověku obecná, ale osměluji se tvrditi, že obé legendy, ač je Chelčický spojuje, nebyly od tehdejšího učeného světa spojovány. M. Jan Hus nečiní ve svých spisech o legendárním Valdovi zmínky, aniž jeho páté evangelium M. Jan Viklif. Doufám tedy, že se pan Dr. Goll tímto vysvětlením poněkud uspokojí.

3. Na to stihá pan prof. Dr. Goll spis můj, že jsou v něm udání bibliografická nedostatečná, jak myslím v popředí v pojednání o Valdenských a v tom uznávám kajicně svou ukrutnou chybu, zvláště, ať jsem mohl z historie literatury české, jižto vydává pan prof. Jaroslav Vlček, celou haldu spisů k Valdenským směřujících citovati, ale pan Dr. Goll mi dovolí poznamenati, že mám odůvodněnou a od dávna již pojatou nedůvěru ke všem protestantským a liberalistickým autorům, kdykoli jde o odpůrce katolické víry, ať již se jmenují Valdenští, Viklifští, Čeští Bratří, Táborové, Husité nebo jinak. Četl jsem jich dosti a přesvědčení mé má základ. Spisů pana profesora Golla jsem užil, pokud se k mému účelu hodily, jakož vidno jest ze spisu mého. Avšak neužil jsem jeho vylíčení nauky Chelčického, jež umístil v časopisu musejním r. 1881., neboť je sám zove nedostatečným, a v tom má svatou pravdu. Avšak užil jsem jeho doplňků stran počtu spisů Petra Chelčického a cituji pojednání jeho v časopisu dotčeném i spisy Chelčického tam udané ve svém rukopisu: »Soustava učení Chelčického«; avšak i tam neudávám autorů, kteří psali o učení Chelčického, neboť ti, kteří psali, nepsali tak, jak pravda hlásala, a proto jsem jich, nechtěje polemice, pominul. Kde je mi možno, hledím spíše ku pramenům a nespoléhám se, ač jest to snad neslušné, ani na pana profesora Golla, neboť i on cituje někdy vadně. Tak čte on v referátu o traktátu Chelčického o trestání srdce na místo: »což jalového jest«, »což takového jest«; a opět na místo: »o kysele a šťávě zelené«, »o kysele a šafráně«. Než to jsou »minima«.

4. Mně pra nic na tom nezáleží, kdo má prioritu v tom, že Valdenští měli vliv na Chelčického, zda Palacký nebo pan Dr. Goll, anebo kdokoliv jiný; mně záleží pouze a jedině na pravdivém líčení učení těch sektářů za dob Husových a po něm, kteří náš ubohý národ jako lítá saň na kusy roztrhali, rozeštvali a oslabili, rovněž tak jako se dnes děje od sekt svobodářských. Zdá se, že mělo učení Valdenských i na Husa vliv, neboť v obžalobných článcích Michala de Causis čteme: »Habet pro se etiam generaliter omnes haereticos, quia ipsorum pavit errores scilicet Leonistas, Runcarios et Valdenses, qui omnes non curant censuram ecclesiasticam, et odiunt Romanae Ecclesiae auctoritatem uno detestantur et vilipendunt.[1]) V Čechách věděli tedy o těsném styku haeresie Husovy a bludů Valdenských. Avšak již r. 1418., tedy brzy po smrti Husově, zamítají mistři spolu s duchovenstvem Pražským 23 článků [2]) a kladou naproti nim články, kteréž jsou protivné dogmatům Valdenských, jako že má býti věřeno v očistec, že se mají díti modlitby za mrtvé, že svatí za nás v nebi orodovati mohou a orodují, že žádný nemá tvrditi, že se nemá v nižádném případu přísahati, že nemá žádný na hrdle trestán býti, že hříšný kněz nemůže ani křtu platně udíleti, aniž posvěcovati, a zase každý že má věřiti, že pouze kněz řádně posvěcený může eucharistii posvětiti, že obřady církevní a obyčeje mají zachovávány býti atd., ale tyto všecky články jsou namířeny proti Valdenským. Z této okolnosti já uzavírám, že netoliko circa, ale také in Bohemia byli Valdenští roztroušeni, a že se nestala tak hrozná historická pohroma, když jsem nedopatřením, k Blahoslavovi přihlížeje, napsal, že byli Valdenští po Čechách rozptýleni, jsouce v úkrytu, na místo, že byli v krajinách okolo Čech. Pan Dr. Goll mi také vytýká, že užívám na straně 81. neopraveného textu, a čtu: »Hi (Táborové) sic infecti, omni postea gratia,« kdežto podle opraveného Palackým textu by se mělo čísti: »Hi sic infecti, postergata omni justitia«, a já souhlasím úplně s panem Gollem, že se s mé strany tak mohlo státi, ale nesouhlasím, že by text Höflerem uvedený neměl smyslu, a to pro příčinu následující: Jest jisto, že Táborové na počátku s Valdenskými, (nebyli-li již první Táborité právě Valdenští), drželi za víru, že není dovoleno, člověka na hrdle trestati. Odtud vyčítá Příbram Janovi z Jičína, že Táborští kněží, jež zove sanguineos, z počátku horlili proti všemu zabíjení, později však se ku vraždám obrátili.[3]) Má tedy věta: »Hi sic infecti omni *postea* gratia« etc. zcela dobrý smysl, tak že pan Dr. Goll marně napsal, jakobych já byl nesmyslnou větu do svého spisu přijal. Jestliže při této příležitosti činí ze mne praetora, »qui minima non curat,« jako bych byl já užil tohoto pořekadla, dovoluji si připomenouti jemu, že tomu tak není, nýbrž že jsem napsal »De internis non curat (mělo státi judicat) praetor«, a přidávám: »A jsou to minima?«, jako že dím, »že byli v Čechách rozptýleni Valdenští«, a že jsem správného čtení »postergata« neužil, a já krátce dím: Jsou to nejenom »minima«, ale pouhé lapalie, které nejsou pracnému dílu mému ani zamák na újmu, tak jako jeho »šafrán« nedokazuje, že by pan Dr. Goll nedovedl správně rukopisů čísti.

5. Pan doktor Goll jest také tak laskav a upozorňuje mne na nekázeň jazykovou, jíž se dopouštím užívaje slov: »spojba, nesvor, úděl, zátrata rozhod, násila,« a já mu za tuto laskavosť děkuji se vší upřímností a dovoluji si jenom připomenouti, že jsem těch slov užil ze Sušilových výkladů Písma sv. N. Z., jsa té naděje, že veliký učenec a veliký básník Sušil netropil žádné anarchie jazykové. S té strany se nepotřebuje žádný filolog a tím méně profesor historie báti, že užíváním slov těch povstane jazyková anarchie. Naproti tomu musím kajicně vyznati, že jsem užil skutečně slova: »Zasedání« na místo »schůze« nebo »sezení«, ale těším se tím, že naleznu před obličejem pana prof. Golla odpuštění, neboť jest slovo to

[1]) Palacký: Documenta Joannis Hus. n. 7. str. 198. Hus se také brání ve spisu contra scripta octo doctorum, že by k Valdenským přiléhal.

[2]) Documenta, p. 118., str. 677. Articuli 23 a magistris cleroque Pragensi contra pullulantia Taboritarum scolae dogmata publicati. Viz též Fontes II. u Höflera II., 503. E cod. Bibl. universitatis Prag, XI. D. 8. Articuli de Pikardis a 505. Articuli haereticorum Valdensium, kdež jsou naznačeny bludy Valdenských, a mezi jinými také: Item »vraždu zapoviedají, říkúce, jakož nemouž obživiti, tak nemá zahubiti,« kdež jest přidáno: »krom kněze, nenie hřiechu zabíti, neb jsú svoudci lidští.«

[3]) Dr. Antonín Lenz. Vzájemný poměr etc. str. 98. Viz též citát Fontes II., 503.

v mých spisech »hapaxlegomenon«, ač jsem napsal jich značné množství a nikoliv pouze historicko-polemické, jak pan Goll podle své bibliografické znalosti tvrdí. A nad to se stalo užití toho slova pouze náhodou. Nad to užívají toho slova daleko důkladnější znalci češtiny, nežli je pan prof. Goll, na př. p. t. pan vládní rada Dr. Tomek.

6. Podle svrchu dotčených vad musí každý souditi, že spis můj jest praubohý, jakož jsem již připomenul. Ale hle, pan Dr. Goll píše: »Předmět knihy jest zajímavý, nový ovšem není.« »Shrnouti v celek to, co již o tom pověděno od jiných a od spisovatele samého, nebylo by bez zásluhy.« Já si dovoluji k této podmíněné chvále něco přičiniti. Rád bych věděl, z kterého as spisovatele já jsem čerpal své vědomosti o učení Chelčického, o učení Jednoty Bratrské, o učení Jana Husi a o učení Jana Viklifa? Může mně p. Dr. Goll byť i jediného spisovatele jmenovati, z něhož bych byl čerpal? Já jsem přečetl všecky spisy Chelčického, všecky spisy Husovy, 35 spisů a traktátů Viklifových nikoliv zběžně, ale svědomitě, abych mohl podle pravdy říci, čemu učil Viklif, čemu Hus a čemu Chelčický, a čemu Jednota Bratrská, a abych, pokud možná, vyvrátil všecky ty nepravdivé chvalozpěvy reformátorů a to nadsazování tak zvané reformace, vskutku však deformace katolické Církve. Dovolte mi, pane profesore, říci, že skutečného učení Husova, Chelčického a Jednoty Bratrské nemohl jsem míti a nemám ze žádného historika Českého, ani ne z pana doktora Golla. A což učení Viklifovo, odkud jsem to sebral? Vždyť o něm nečtu v žádném historikovi českém nic dostatečného, ba ani ne v německém! Protestanté píší štědřeji o Janu Viklifovi, ale nikoliv podle skutečné pravdy, ale velebí ho, ačkoliv by učení jeho rovně tak zavrhli, jako i naši velebitelé Jana Husi, Petra Chelčického, Táborů, ano i Amosa Komenského dojista by nepřijali náuk jejich. Já nemám důvěry ani k protestantům, a ještě méně k liberalistickým historikům. Proto sáhnu raději ihned ku pramenům. Seznam těch, kdož sobě oblíbili psáti o Valdenských, mohl jsem pohodlně udati, jak jsem dotekl, z dějin literatury české Jaroslava Vlčka, oddaného to přítele pana Dr. Golla, vždyť jsou tam téměř všichni protestantští spisovatelé, kteří psali o Valdenských; avšak sledoval jsem raději katolické spisovatele latinské, a spoléhal jsem na prameny, jež oni citují. Že bych byl nevylíčil, čím Valdenští byli, nebo čemu učili, dovoluji si naproti znalci panu Dru. Gollovi popírati.

7. Pan Dr. Goll tvrdí, že dnes nelze říci, že velká část protestantů t. j. protestantských historiků chtěla míti jaksi náuku Valdenských za předchůdkyni německé reformace. Jakého druhu as ti historikové jsou, pan Dr. Goll nepovídá; než já neměl na mysli historiků, ale theology a pravověrné pastory, a o těch jsem pravdu pověděl.

8. Pan Dr. Goll upírá, že bylo za dnů Viklifových všeobecně věřeno, že papež rozhoduje u věcech víry neomylně. Zde zase zabrousil pan doktor na pole theologické, na němž se jemu valně nedaří. Nedávno tvrdil, že ve středověku učila Církev, že moc světská z Boha není, ačkoliv celá tradice patristická i theologů scholastiků drží, že moc světská z Boha je, a že jest bludem Valdenským a Chelčickému i staré Jednotě vlastním, že moc světská z Boha není. Revoluční náuka, že všecka moc z lidu je, není náukou katolické Církve. Doufám, že pan professor uzná, že takovéto nedopatření není »historicum minimum«. Ale i tuto nevalně pochodil pan Dr. Goll tvrdě, že náuka o neklamnosti papeže, když rozhoduje o věcech víry a mravů, nebyla ve středověku všeobecná. Aspoň otázka jeho o tom svědčí. Já se neodvažuji pana Dra. Golla odkázati k velikánům vědy ve středověku, k sv. Tomáši Aquinskému, k svatému Bonaventurovi a k Janovi Duns-Scotovi, neboť by to studium bylo namáhavé, a proto se omezuji na dávné universitní kollegy p. Dra. Golla. Je vůbec známo, (ale jestli *dopřisna* »vůbec« nevím) že doktorové fakulty theologické na učení Pražském, vyzváni byvše, aby ukázali, odkud by byly vzaly vznik těžké spory náboženské v Čechách a jak by možná bylo spory tyto zažehnati, takto v r. 1413. se usnesli: »Druhý kořen toto jest: že obec *žákovstva* v království Českém s obcí *všeho žákovstva po všem světě* i všeho obecného křesťanstva vždycky drží a věrně věří, jakožto kostel Římský a nic jinak, že v každé při nebo věci, která se dotýká viery křesťanské, má sťáno a poslušno býti vieře i usúzení papežovu a Římského kostela. Nebo papež jsa hlava a sbor kardinalský jsa tělem Římského kostela, jsú v úřadě kostelním, mají rozeznati a vynésti přeovieře křesťanské... Naproti tomu chtějí prý někteří ze žákovstva »písmo samo miet

za súdce, kteréžto písmo sv. podle svých hlav chtie vykládati.« Podle toho radí doktoři fakulty theologické, aby bylo pod těžkými pokutami . . . přikázáno, aby žádný z Českého království nedržal ani učil jinak, než jakož drží kostel Římský.«[4]) Já doufám, že pan Dr. Goll nahlédne, že mluví zde doktorové fakulty theologické najisto o papeži, kterýž s radou svojí, kardinalským sborem, v poslední instanci rozhoduje o věcech víry, a že tomuto usouzení každý křesťan povinen jest se podrobiti, a že to jest věrou všeho katolického světa, že má státo býti usúzení papeže a sboru kardinalského o věcech pravé víry, a to právě jest předmětem neklamnosti. Jinak by ani možná nebylo, křesťanstvo u věcech náboženských vázati ku víře v rozsouzení papežovo, když by v poslední instanci neklamně nerozhodoval, neboť články katolické víry nejsou domněnkami, nebo pouhým míněním.

Když však Hus perfidně diffamoval doktory katolické, jako by učili, že papež s kardinály jest celou Církví Kristovou, stvrzuje Štěpán Páleč, že Církví tou míněn jest papež s kardinaly, jimžto samým náleží konečné usouzení stran věcí víry: »Ad hoc nos submisimus: et facultatem, protestando coram notario, quod in hoc loco per Romanam Ecclesiam intelligimus papam cum cardinalibus, ad quos solos spectat decisio in materia catholica.«[5]) A ačkoliv máme tuto přesný výklad, co doktorové mínili stran výměru o Církvi, opakuje se perfidní lež Husova v dějepisech historiků katolické víře odporných napořád. »Jsou to snad minima?« Ano snad bude panu doktoru také známo, že i Hus jest svědkem o učení stran neklamnosti papežovy v rozhodování, což jde na jevo z jeho spisů naproti radě doktorů a i z dopisů a ze sarkastické epištoly věrným Čechům z Kostnice zaslané. Než snad dosti o této věci každému věcí znalému povědomé.

9. Pan Dr. Goll je tak dobrotiv, že píše o mém spisu: »Mnohé věci jsou vyloženy do podrobna, a v tom čtenář, jehož by i tyto podrobnosti zajímaly, najde poučení.« Nu tak tedy, kniha moje jest tedy přece poněkud jakž takž k něčemu. Já si jen dovoluji u vší pokoře skromně poznamenati, že právě ty bludy, jež jsem první ze všech spisovatelů vyložil a porovnal, byly pramenem, odkud se valily proudy nenávisti, vášní, bouří, občanských válek, rozdvojení ano roztříštění národa našeho do stran, spustošení naší krásné vlasti, zničení našich vědeckých a uměleckých památek, a proto jest povinností a bylo také povinností historiků našich na universitě i na školách středních právě tyto odchylky od víry katolické znáti, zvláště podle jejich revoluční a podvratné stránky, a pokud by možná bylo lid o nich poučiti. Kdyby byli historikové v tom směru konali povinnosť svoji a učitelové na školách vysokých a středních, nebylo by možná, by se ta hanebná a nestoudná lež stále opakovala: že katolická Církev jest vinna těmi pohromami, jimiž stížen byl náš národ: kdežto ti hlavní vinnici byli sektáři: v popředí Jan Hus, jehožto revoluce náboženská nic jiného není nežli plagiat z Viklifa vypůjčený, a jeho přívrženstvo, na to Táborové a Čeští Bratří, kteří co se týká fanatismu naproti katolíkům jsou s Tábory na rovni, jakož jde na jevo z jejich spisů počínaje od Chelčického až do konce Jednoty. Čeští Bratří a Helveti mají v popředí na svědomí hluboké ponížení našeho národa, míním tuto zvláště šlechtice Bratrské a Helvetské a jejich vzpouru naproti Ferdinandovi II. Než dosti o tom, vždyť se za našich dnů opakuje téměř totéž, co za dob dávno uplynulých, jen že nyní realisté, liberalové, nevěrci, pokrokáři a socialisté boje naproti katolíkům provádějí, a naši milou vlasť na pospas nepřátelům vydávají. A kdo vyvolal tyto bouře? Ze zdola nepovstaly, ani z katolické Církve.

10. Rád věřím, že závěrek mého spisu přinesl zklamání panu doktoru Gollovi, jakž on dobrotivě píše, neboť dávám v něm důkaz, a to na základě celého spisu, že katolická Církev vezdy podporovala vědu a umění, a že sobě i nyní nežádá, aby věda byla ze škol vyhostěna a umění, ale těmi pravými tmáři že byli sektáři Albigenští a Valdenští, Petr Chelčický a Táborové, prvá Jednota Bratrská, Martin Lutr a jeho přívrženci. To přijati ovšem není možná žádnému liberálovi.

11. Nechce-li pan Dr. Goll se mnou souhlasiti, že byl Rokycana prvotně Táboritou, nemohu za to, snad má vydatnější důvody protivné. Já jsem aspoň

[4]) Docum. Joannis Hus. Palacký n. D. str. 480 seq.
[5]) Documenta. Palacký n. 53, str. 507.

před dávnými dobami četl,[6]) že se Rokycana přidal k učení o přepodstatnění, a tím že se konečně odtrhl od Táborův. To mi utkvělo v paměti, a když jsem později seznal všecky proměny náboženské, které se při tomto démonovi Jiříka Poděbradského podle potřeby děly, neměl jsem nižádné příčiny, abych odstoupil od mínění přijatého, zvláště ať jeho vášnivé řeči naproti papeži, naproti Církvi katolické, jeho apokalyptické srovnávání Církve a papeže se ženkou a drakem v ničem se nerozcházely od řečí Táborů. Vždyť víme, že právě z něho ssáli Řehořovci nenávisť naproti katolické Církvi a on to také byl, kterýž Řehořovce k fanatikovi sobě podobnému ku Bratru (si licet hunc hominem ita appellare) Chelčickému odeslal.

12. Ku konci nemohu opomenouti, že mne Dr. Goll ku klidu napomíná, jehož prý jsem nedbal při sestavování spisu svého, a já mu z té duše děkuji, neboť klidu jsme věru všichni potřebni, ale také pan Dr. Goll. Kdyby si byl při sestavování svého referátu klidu hleděl, nebyl by shledal ve spisu mém samých nedostatků, ale spíše krátce poznamenal, co jest vlastně v něm obsaženo. Ostatně může býti pan universitní profesor Goll ubezpečen, že jeho kritikou (?) cena spisu mého ani za mák neutrpěla.[7]) Kdyby měl Dr. Goll to přesvědčení o katolické pravdě, jako já mám, a tu víru, jakouž mi Bůh vštípil, a tu lásku ku katolické Církvi, jižto od mladosti v srdci chovám, nezůstal by zajisté v stálém klidu, čta hanebné lži, ústrky a posměchy, jež sobě činí neumělý, hrdý a vášnivý sedlák Chelčický z katolické náuky, kterouž zhusta zpotvořuje, nebo čta sprosťácké útoky naproti papeži, duchovenstvu a naproti celé Církvi v četných spisech jednoty, nebo ve spisech Táborů a M. Jana Viklifa, ale i Jana Husa; a i naproti jednotlivým článkům víry katolické. Tou příčinou doufám, že mi pan Dr. Goll bude stran toho nedostatku milostivým soudcem. Fiat.

Dr. Ant. Lenz.

Z nové české poesie. (Otakar Březina: Svítání na západě. — Jiří Karásek: Kniha aristokratická. Nákladem časopisu »Moderní Revue«.) Otakar Březina je bez odporu nejnadanějším básníkem z celé české generace. To se uznává všeobecně. Jeho umírněnost a patrná snaha, aby nevzbudil pohoršení, činí jej sympatickým. Je to jediný básník z nejmladší generace, jenž ví, kam směřuje, a jehož básně nejsou střeštěným výlevem mladické vášně.

Jakým byl při svém vystoupení, takovým jest Otakar Březina i dnes. Byla-li první kniha jeho namnoze bizarní, dnes jest již »Svítání na západě« přístupnějším. Březina odložil mnohou manýru a zvolil »auream mediocritatem«; učinil tak své umění prostším, přístupnějším.

Je z těch řídkých laiků-spisovatelů, který pro církev nemá slov potupy, ale který se snaží, aby nepohoršil. Jeho poetická mluva má ráz biblický a jeho nadšení nese se hymnickým tónem. Opěvá svou mrtvou matku, opěvá svou zašlou mladosť. Nikde stopy po nějakém smyslném záchvěvu. Jak překrásná jest »Ranní modlitba«. Básník se modlí k Bohu a přirovnává se k ženci, jenž poslušen hlasu ranního zvonu, vychází na zděděnou líchu. Rovněž se nám líbil »Žalm ke cti nejvyššího Jména«. Básník opěvá Boha, jenž dušemi zbožných kráčí a vzpřímen chodí po hladinách moří. Báseň má veliký mystický vzlet a svědčí o značném obrazovém bohatství Březinově. Knihu uzavírá duchaplná báseň »Víno silných«. Knihu, ač vyšla nákladem »Moderní Revue«, doporučujeme.

Sbírka druhého »symbolisty« českého Jiřího Karáska, jež vyšla pod názvem »Kniha aristokratická«, je velmi podivná. Karásek učinil se pověstným svou »Sodomou«, jež propadla konfiskaci, načež byl autor i soudně stihán. Jaký asi byl obsah této konfiskované knihy, lze si snadno představiti, když i »Rozhledy« pokrokářské, jež Karáska před tím stále velebily a jehož pracemi sloupce své plnily, s pohoršením na »Sodomu« veřejnosť poukázaly a sám pokrokářský kritik F. V. Krejčí »Sodomu« v »Literárních Listech« i ve vídeňské »Zeit« prohlásil za »hrozný excess«. Po této knize Karásek vydal »Knihu aristokratickou«. Jsme překvapeni. Nevíme, myslí-li to Karásek s poesií vážně. Chvílemi

---

[6]) Jireček, Rukověť II., 188.

[7]) Pan Dr. Goll píše pod čarou, že měl svůj referát o mé knize hotový spíše, než vyšel sešit červencový »Hlídky« a já mu věřím, jako sobě. Navzájem však za tuto poznámku sděluji s ním »sub rosa«, že ten referat v »Hlídce« nepochází z Moravy. Vždyť víme, jak je to krásné, když se řekne: »Hle církevní časopis sám knihu tu pořádně odsoudil!«

se zdá, že si básník ze čtenáře tropí úsměšky. V básni »Spleen« ujišťuje čtenáře, že je »dauphin starého« vzácného rodu«, že je »vyssát nemocemi svých předků«, v »Ostrovu mrtvých« mluví beznadějnosť, zoufalosť, touha po smrti. V »Umrtvení« dostavují se hallucinace, v »Radosti zániku« raduje se básník, že jeho duše »rozptýlí se nezanechajíc stopy« (!), jen to ho mrzí, že tělo jeho po smrti, třebas setlelo, přece jen zůstane. (?) V básni »Návštěva« líčen příšerný »přízrak«, v básni »Z temnot jsem vyšel« . . . líčeny záchvaty smyslnosti. A tak to jde v pestré směsici dále. Básník padá z nálady do nálady, je tu vidět kolisavosť a nestálosť duše, jež bez pevné podpory víry potácí se z extremu do extremu. A teď uprostřed básní, jež jsou brzy plny zoufalství, brzy zase plny výbuchu smyslnosti, umístěn je »Hymnus Panně Marii (!) To se nám zdá skoro jako paskvil. Básník se modlí k Nejsvětější Panně a vzývá ji, ale na rozdíl od Březiny, jenž dobře uhodil na hymnický tón, Karáskova báseň nese se tónem skoro cynicky-světáckým. Mluví se tam o »banálním ruchu boulevardů«, ale básník skutečně jakoby se svou hymnou místo v chrámě modlil na takovém »banálním boulevardu«. Stejné platí o »Žalmu«, kde básník opěvá Pána Ježíše. Sbírka končí znělkou věnovanou Lvu XIII. (!!) a poněvadž je velmi charakteristickou pro smýšlení našich pánů dekadentů, a poněvadž zároveň svědčí o tom, jak i přes svou Církvi nepřátelskou náladu přece jen v úkrytu své duše cítí velikosť a slávu sv. Církve, otiskujeme tuto báseň do slova:

Jeho Svatosti papeži Lvu XIII.

U Tvého jména s obdivem se stavím.
Jak pyšný úděl blízek býti Tobě,
být žehnán Tebou, rukou Apoštola,
z níž dýše chladnosť bílých dlaní Světců!

Jak lampu z amethystu srdce svoje
bych zasvětit chtěl v chrámě Církve svatém, —
však barvy pohanské v mém snění hýří,
ve vlasech růže, rozkoš hříchu zpívám.

Vím, Lve, že sklonit odbojnou svou hlavu
jsem nehoden před tiary Tvé slávou,
jež hoří žhavým deštěm drahokamů.

já, dítě úpadku, v tmách stojím
a příliš vzdálen lásky Boha Tvého,
již v Jeho milosť ani doufat nesmím.

Báseň tato lépe než sebe delší úvaha dokazuje strojenosť a koketerii této poesie, zvané »moderní«. Nemajíce pravého křesťanského ducha, marně se snaží moderní básníci u nás i jinde čerpati z bohatého pokladu mystické poesie. Zachycují jen vedlejší detaily, ale duch jim uniká. Proto rozhodně nemůžeme býti přátely této poesie. Josef J. Veselý,

O antisemitismu. Časové úvahy dle spisu Maryana Morawskiho přeložil Bronislav Strejček. (Zvláštní otisk z »Večerních Novin«.) V Praze, 1896. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Cena 20 kr. Knížečka tato chtějíc posvítiti na otázku protižidovskou, odpovídá na následující tři otázky: 1. Kdo jest žid? 2. Jaký jest poměr jeho ke křesťanství? 3. Kterak toto opět musí se zachovati proti židu? Zcela případně poznamenává, že mnoho píše se v dějinách o pronásledování židů křesťany, ale při tom téměř zcela se zapomíná, že židé jsou do dnes pronásledovníky křesťanů, což mnohými markantními příklady se ihned dovozuje. Též zmínka o kahalu (Indui, Herem Nejgaš ganeel, Bet din atd.) zasluhuje pozorného povšimnutí! V oddílu posledním (str. 22—31) zcela důsledně psáno, že máme sice »rovnoprávnosť«, ale abychom byli na roveň se židy, k tomu máme ještě hezky — daleko! Věru, svatá to pravda! Duch židovský ukazuje se všude: v divadle, novinářství, literatuře — a poměry hmotné našeho rolnictva, řemeslnictva, průmyslu i živnosti přičiněním židů klesají čím dále tím více. Proto svrchovaný již čas jest povstati, třeba býti antisemity, ale jen takovými, jakými chce je míti p. spisovatel, neboť takový antisemitismus není ani hříchem, ani nenávistí, ale toliko sebeobranou, která směřuje pouze k tomu, by společnosť křesťanská nedala se poškozovati jak ve hmotné, tak v mravní příčině. Prokop Zaletěl.

Slavičí stezka na Křivoklátě. Dějepisný obraz z doby Karla IV. Napsal Alois Dostál. V Praze 1896. Nákladem katolického spolku tiskového. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl). Cena 30 kr.

Děj povídky je z doby, kdy »otec vlasti« vrátil se z Francie s chotí svou Blankou z Valois, by stal se nejvyšším správcem království Českého; i zvolil si za sídlo Křivoklát, kde jako dítě byl vězněn a pak náhle do ciziny odvezen. A hle, zde po tolika letech nalezne ještě dva dobré známé: hlásného Rozvodu a jeho dceru Vojtěšku, s níž si byl hrával. Rád by se věrnému sluhovi odměnil za dobrodiní mu kdysi prokázaná, i čeká jen na vhodnou příležitosť, jež také brzy nadejde. Vojtěška zamilována jest do Jindřicha Tejřovského z Tejřova, jenž jí přislíbil, že neustane otce svého o povolení ku sňatku prositi, až posléze svolí; než dle povahy a předsudků pána z Tejřova dalo se očekávati, že dceru hlásného nikdy za snachu nepřijme. Karel IV. zvěděv o tom a podporován chotí svou Blankou, jež si Vojtěšku zamilovala, použije této příležitosti, aby se odměnil věrnému Rozvodovi. Povýší jej za rytíře a učiní ho purkrabím na Křivoklátě. Nyní se pan Václav Tejřovský z Tejřova již udobří, zvláště když zví, že Vojtěška od samé královny výbavu, od krále pak slušné věno obdrží. Cena letos již vyšlých čísel jest 1 zl. 70 kr., ač předplácí se pouze 1 zl. na celý rok. Prokop Zaletěl.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nakladatel M. Knapp v Karlíně. Sv. 335. Filípkova cesta do Prahy. Napsal Václav Špaček. S četnými vyobrazeními. Str. 70. Cena 30 kr. — Knížka vyniká roztomilou jednoduchostí a nevšední živostí, při čemž mocně do popředí vystupuje tendence vlastenecká. Mládeži jistě bude pravou pochoutkou a milou upomínkou na Národopisnou výstavu v Praze.

Svazek 336. Z východních krajů. Cesta Severní Amerikou. Dle vlastního poznání líčí František Faktor, profesor v Prostějově. S četnými vyobrazeními. Str. 146. Cena 50 kr. Spis jest pro mládež, ale dostane-li se do rukou čtenáře dospělého, také mu poskytne četbu zajímavou a poučnou. V prvním díle líčí a popisují se místa, po nichž chodil a kdež trpěl náš Spasitel, v druhém mistrným pérem fotografována jest cesta spisovatelova na Chicagskou výstavu. Spisovatel byl na cestě dobrým pozorovatelem všeho a svědomitě se přičinil, aby co sám viděl, též čtenáři dobře zobrazil. Četné illustrace jsou knize velmi ku prospěchu. R. Zákoucký.

Gabriela Preissová: Korutanské povídky. V Praze, J. Otto. Salonní bibl. č. XCIV, Jest to osm povídek plných životní pravdivosti, ušlechtilých obsahem, lahodných formou i slohem: pěkné psychologické kresby »Lahkú noč,« »Bouře,« »Nedošlo,« povídka s náběhem románku »Protěž,« pěkná arabeska »Majorátní pán,« humoristicky psané »Ďáblovy cesty,« vřelá povídka s pěknou charakteristikou »Pater Jurij« a »Dědictví po tetce Něže;« poslední s trochu ukvapeným koncem. Líbí se nám všechny; nejvíce se nám zamlouvá »Pater Jurij« a »Dědictví.« Podotýkáme, že by sem tam větší místní zabarvení při líčení krajiny, jakož i hojnější ukázky dialektu »vindické slovinčiny« dodávaly knížce většího půvabu, což je ovšem naše subjektivní mínění; vzpomínáme jen, jak tím získávají knihy jiné, z podobného ovzduší krajinného a dialektického čerpané. Josef Flekáček.

Za slávy otcův. Povídky Alojsa Dostála. S illustracemi Ven. Černého. Vilímkova knihovna mládeže dospívající. Nakl. Jos. R. Vilímek v Praze. Str. 214. Cena 1 zl. 40 kr. Je to vzácná kniha, vzácnější tím, že jsou to povídky historické. Pěstování této povídky již od několika let u nás potuchlo a přece historická četba nejsnáze rozžehuje v srdcích zvláště v mladistvých svaté nadšení, vroucí lásku k vlasti. Povídek tu sneseno pět a všecky vynikají vysokou cenou uměleckou. Prostinké jádro historické, ale spisovatel dovedl vniknouti v ducha doby a šťastně zachycenou niť svěžím slovem rozvíjel s pravou uměleckou vervou, kteráž jest Dostálovi vlastní. V povídce »V královském sousedství« zavádí nás do šťastných dob Karla IV. a zdařileji dobu tu vyličiti nemohl. Povídkou »Ve vlasti« bolně rozrušuje srdce, popisuje strasti a bědy, jež národ český stihly po bitvě bělohorské. Líbezným teplem upřímného přátelství dýše obrázek »Soudruzi.« »Točnický poklad« jest krásným rouchem přioděná historická pověsť a povídka »Pro česť svého rodu« jest tendence mravoučné. Al. Dostál

docílil sbírkou touto velikého úspěchu. Není to kniha obsahu mělkého, povrchního, ale plná syté rázovitosti, propracovanosti a původnosti. Illustrace cenu knihy jen zvýšují, i doporučují knihu vroucně. Karel J. Zákoucký.

Naše kalendáře.

Česko-americký kalendář. Do Ameriky se dováží z Evropy mnoho kalendářů Pražských i Vimperských; než i zde, a to v Chicagu Ill. vydán byl tiskem a nákladem Benediktinů česko-amerických pěkný kalendář »Katolík« na obyčejný rok 1897. Úprava kalendáře toho jest slušná, obsah zajímavý a poučný zároveň. Obsahuje povídky, seznam a adresář českých kněží v Americe, podobizny úředníků I. Ústřed. Jednoty, Katolického Dělníka, redakce a personálu českých katol. listů: »Národ«, »Katolik« a »Přítel Dítek« v Chicagu vydávaných důst. otci Benediktiny. Mimo to jsou v kalendáři tomto vylíčeny dny hrůzy v St. Louis, Mo., kdy osady sv. Jana Nepom. postiženy byly děsnou pohromou. Dále uveden v »Katoliku« adresář českých obcí katol. ve Spoj. Státech a podán seznam katol. časopisů českých. Cena obnáší 40 centů. Dle toho viděti, že tento americký kalendář jest praktický a užitečný. Al. Dostál.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Přední časopis katolický »Italie reale« uveřejnil před časem ve sloupcích svých vyzvání ke katolíkům Piemontska, aby uspořádali sbírku ve prospěch zajatců v Africe a na upomínku prvého sv. přijímání Lva XIII. Sbírka měla znamenitý výsledek, a prvního srpna odevzdala deputace s Pacellim a advokátem Scalou v čele sv. Otci sebranou sumu. Sv. Otec měl s náčelníky deputace delší, velmi zajímavou, charakteristickou rozmluvu, již tuto milým svým čtenářům podáváme. Jakmile deputace před Jeho Svatosť předstoupila, obrátil se papež s úsměvem k ní a pravil: »Pojďte blíže, advokáte Scalo; vás vždy velmi rád přijímám.« »Děkuji, sv. Otče,« odvětil Scala; »nepřestáváte blažiti Italii, a věrní synové vlasti osvědčují vždy Vaší Svatosti nejživější vděčnosť. Vyslovuji Vaší Svatosti nejupřímnější hold uznání za velkodušnosť Vaší iniciativy ve prospěch zajatých vojínů italských v Africe.« »Poslal jsem Msgra. Macaria se svým dopisem k něgušovi, a očekávám stále, jaký výsledek má moje poslání. Zdržení to dá se vysvětliti nesmírnými obtížemi prostředků komunikačních.« »Svatý otče, sbírka, podporovaná arcibiskupem Turinským a Vercellským a biskupy Italie, znamenitě prospěla.« »Znám dobře horlivosť arcibiskupa Turinského a Vercelského a veškerého episkopátu, chválím ji a žehnám jí z celého srdce.« »Don Cairola, farář u sv. Jáchyma v Turině, jenž první upsal tisíc lír, nemohl se pro nedostatek zdraví účastniti slyšení u Vaší Svatosti; připomínám jej Vaší Svatosti se zvláštní láskou.« »Uděluji mu ze srdce požehnání a budu se modliti za jeho zdraví.« »Děkuji s láskyplným uznáním, že mi Vaše Svatosť povolila slyšení v den sv. Petra v okovech. Pokládám to za šťastné předznamení, že budou naši ubozí zajatci vysvobozeni.« — Po těch slovech se Lev XIII. usmál a tiše recitoval antifonu tohoto dne: »Salve, iubente Deo, terrarum, Petre, catenas« atd. Pak jal se vypravovati o žalářování sv. Petra, o neustálých prosbách teprve povstávající církve za jeho vysvobození, o andělu, jenž knížete apoštolského ze žaláře vyvedl, jak spadly okovy s něho — vše zdálo se to býti snem uprostřed hojných stráží a žoldnéřů, a přec plesání církve, že viditelná její hlava byla osvobozena, byla radostná skutečnosť! Potom se papež zamyslil a povzdechl si: »Také já jsem vězeň, vězeň již po osmnácte let! Již začíná 19. rok, kdy jsem zde vězněn v žaláři. Je to vznešený žalář, pravda, ale přec jen pravý žalář. Osmnácte roků jsem již neviděl ulic Říma a svatyně Římské! Dal jsem zbudovati novou absidu na chrámě sv. Jana-Laterana a ještě jsem jí ani nemohl viděti! To ovšem není vše! Jmenování biskupů je často vázáno formalitami Placet a Exequatur, a biskupové jsou vázáni při jmenování farářů. Přimysleme si k tomu rozpoutanosť a převrácenosť špatného tisku, jenž líčí jinak události a pohnutky ke skutkům! A co více? Zde zcela na blízku,

na návrší proti Vatikánu, stojí pomník Garibaldiho, jenž nazval papežství »rakovinou Italie.« A mám-li ještě volnosť mluviti a psáti, je to proto, že nemohou přijíti sem, do této komnaty, aby mně to překazili. Přes to vše cítím útěchu, vida všeobecnou pozornosť, jež se věnuje hlasu papežovu. Píši encykliky, a všichni jim popřávají sluchu. Tak s velikým potěšením jsem poznal při poslední encyklice »Satis cognitum,« jednající o spojení církve, jež mi tolik na srdci leží.« Pak pravil sv. Otec s úsměvem: »Nuže tedy; a co vy mi nesete?« »Malou knížku o 25 stránkách; úhrnem 24.500 lír v papírech a 500 lír ve zlatě, upsaných katolíky po krejcarech, kromě některých větších darů.« — »Ano, ano; vím to. Ale vy, »Italia reale,« mě přivádíte do rozpaků.« »Jak to, Svatý Otče?« »Vizte! Četl jsem, že má sbírka dvojí účel: jsou to dárky jednak k jubileu Mého prvního sv. přijímání, jednak na výkup zajatých vojínů. Jak to teď rozeznati?« usmál se papež. »Jsem šťasten, že Vaše Svatost tak laskavě sleduje naši skrovnou sbírku — Vaše Svatosť může s ní naložiti úplně dle Své vůle.« »Zajisté,« odpověděl Lev XIII.; »bude-li toho třeba, dám vše na výkup zajatých. Ale což, když bude Menelik žádati milion? Potom, mí drazí, budu se opět dovolávati věrných Italů. Udílím z plna srdce všem přispěvatelům a jejich rodinám požehnání. Žehnám zvláště vašemu listu, vždy výborně redigovanému; čtu jej velmi rád.« Po této rozmluvě zmínil se advokát Scala o jiné sbírce, jež se podnikla ve prospěch jistého italského právníka, zednáři právě těžce pronásledovaného. Sv. Otec živě jal se mluviti o zednářstvu a o boji, jenž byl proti němu zahájen a dodal: »Tato sekta musí býti úplně odhalena. Napsal jsem encykliku proti ní — jest nyní na vás žurnalistech, abyste ji stále uváděli ve známosť. Potom připomenul Pacelli sv. Otci, že právě se má sejíti protizednářský sjezd v Tridentu, jehož se jako místopředseda komitétu súčastní. Papež zvolal živě: »Vy tam půjdete sám, osobně? Bude-li potřeba Mých slov ku povzbuzení, řekněte jen; rád zašlu přípis.« Pak odevzdala deputace papeži adresu komitétu Turinského, jenž míní r. 1898. pořádati výstavu posvátného umění misií, katolických časopisů a spolků. Papež přijal adresu a pravil: »Velmi rád si to vše přečtu a s potěšením odpovím.« Scala podotkl, že v utěšeném hnutí katolickém v Piemontsku mají vynikající účasť Bratří křesť. škol a Boscovi Salesiáni. Papež se po této poznámce vyslovil s velikým uznáním o činnosti obou těchto řádů. Pak vyznamenal sv. Otec láskyplnou rozmluvou ještě ostatní účastníky deputace. Posléze, již na odchodu, obrátil se advokát Scala k papeži se slovy: »A ještě žádám za jednu milosť, sv. Otče. Rádi bychom byli přítomni mši svaté, již zejtra Vaše Svatosť bude sloužiti.« »Ovšem,« řekl laskavě papež; »budu sloužiti mši sv. v sixtinské kapli u přítomnosti amerických poutníků — přijďte také.« Druhého dne přijal papež ve Vatikáně 60 Američanů, jichž náčelnicí byla paní Throopová, manželka bohatého peněžníka z Bostonu, která se nedávno stala katoličkou, opustivši bludné cesty protestantismu. K nim přidala se i Římská americká kolonie, tak že družina vzrostla na několik set. Poutníci odevzdali sv. Otci petrský halíř a skvostný americký prapor na památku svého slyšení. Sv. Otec rozmlouval dlouho s poutníky a poctil jednotlivce dotazy a oslovením. Z toho všeho jestiť patrno, že Bůh daří Lva XIII. stálým zdravím těla i ducha, zač se modlí miliony sv. Stolici věrně oddaných katolíků na celém světě.

Pomník Boleslava Jablonského v Krakově. Valná hromada České Besedy v Krakově uložila r. 1894. výboru svému, aby se postaral o uctění památky slavného kněze-básníka Boleslava Jablonského (Karla Eug. Tupého), jenž po dlouhá léta jako duchovní pastýř v klášteře Norbertanek na Zvěřinci a okresní školdozorce zde působil. Výbor ustavil zvláštní komitét, jemuž úkol ten přidělen. Komitét staral se především o sbírky mezi členy Besedy a o povolení správy kláštera ku zasazení pamětní desky. Následkem úmrtí abatyše více jak rok protáhlo se další jednání a tu teprve došlo uvědomění, že o správě klášterní rozhoduje Krakovský kníže-biskup. Komitét vyslav deputaci a písemní prosbu ucházel se o povolení toto, ale došla jej odpověď nevyhovující. Postaral se tedy o udělení vhodného místa od obce Půlvse, v které klášter Zvěřinecký leží, a usnesl se postaviti slušný a důstojný pomník slavnému pěvci našemu Šebrav dosud přes 120 zl. hlavně mezi členy svými, obrací se komitét na všecky ctitele Jablonského a hlavně na vlastenecké duchovenstvo české s uctivou prosbou o laskavé přispění. Příspěvky přijímá pokladník komitétu p. Tomáš Kohlmann, architekt v Krakově, jenž podrobné výkazy v českých listech uveřejňovati bude.

Premie řádným předplatitelům. Při americkém »Hlase« jest od nedávna zavedeno darovati premie těm, »kteří snahu u vydávání katol. listu správným

zaplacením a předplacením« podporují, jako odměnu pěknou knihu se zábavným a užitečným čtením »pro větší radosť, útěchu a prospěch z listu.« Tak dostali předplatitelé v minulých letech »Panna Maria Lúrdská«, »Zlatokop« a »Aloisia Lateanová«. Pro tento rok připravena kniha »Svatý Josef, patron katolické církve«, spis to, který obsahuje mnoho zajímavého a potěšitelného čtení a mnoho pravdivých a zaručených příkladů o užitečnosti vzývání a uctění sv. Josefa, jakož i o jeho mocné přímluvě u Boha. d.

Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku konal letošní výroční valnou hromadu dne 24. září v Opavě. Předseda Jan Vyhlídal, kooperator v Jaktaři, přivítav přítomné, promluvil delší řeč: »Rozšiřujme časopisy, zakládejme knihovny«. Uvedl na paměť, že dlužno kráčeti za velkými národy jako Angličany, Francouzy, Němci. V Anglii o dobrý tisk stará se »Katolická společnosť pravdy« (»The Catholic Truth Society«), založená Drem. Herbertem Vaughanem, ve Francii hlavně konference sv. Vincence rozšiřují dobré knihy, časopisy. Originelně počíná si »Oeuvre de St. Michel«; tamější knihovna čítající 4000—5000 svazků rozdělí se do skříní na části a ty rozesílají se do měst. Když jsou v měsíci přečteny, vypraví se dále. Skoro všechny německé země mají spolky pro rozšiřování knih. Boromejský spolek v Bonnu u Kolína nad Rýnem má 55.000 členů a přispěvatelů a přijímá ročně 225.000 marek. U nás do nedávna kolportáž katolické knihy lpěla na bedrách obětavých bohoslovců a nadšených jednotlivců. Před 12 lety založené družstvo Vlasť, později družstvo »Sv. Jana Nepomuckého«, před pěti lety zřízený náš spolek, ujaly se katolické četby. Pravda jest, že rozličné katol. spolky sledují také týž cíl. Bylo by s prospěchem, kdyby nové spolky založily se v Brně, Olomouci a v diecésích českých, kde ještě nejsou, aby se pracovalo podle jistého plánu. Na konec vybízí slezský lid, aby krejcarovými sbírkami spolek podporoval, pomáhal sobě sám a nespoléhal se jen na pomoc cizí! Po řeči, potleskem přijaté, jednatel podal zprávu za minulý rok. Spolek přijal na penězích 702 zl. 53 kr, a vydal 576 zl. 70 kr., za přebytek, jenž daleko nevystačí, mají se nakoupiti hned knihy na zimní období. Mezi šlechetnými dobrodinci na prvém místě sluší jmenovati J. M. nejdůst. pana kn.-arcibiskupa Theodora Kohna, jenž spolek obmyslil darem 100 zl. Shromáždění povstává a volá hřímavé »Sláva!« Později přihlásil se k slovu ředitel českého gymnasia Josef Fürst a navrhuje, aby valná hromada telegraficky vyslovila vděčnosť a nejoddanější úctu šlechetnému dárci. Návrh jednohlasně přijat a telegram zaslán. Z dalších dobrodinců jmenujeme p. kardinála Koppa, nejdůst. p. biskupa Ed. Brynycha, družstvo Vlasť, ctih. pp. bohoslovce Olomucké, Pražské a Brněnské, bohosloveckou literárně-řečnickou jednotu v Králové Hradci, záložny v Opavě, Neplachovicích, Kateřinkách, Cyrillo-Methodějskou v Brně, nejmenovaného kněze od Prahy (daroval přes 22 zl.), vlp. Fr. Horáka z Libavé, sl. redakci »Op. Týdeníku« atd. Přítomní provolávají jmenovaným hlučné »Sláva!« Spolek rozeslal po Slezsku přes 1200 knih. Nové knihovny založeny ve Venclovicích (128), v Albrechticích (120); rozšířeny v Šenově (105), v Kylešovicích (60), v Pol. Ostravě (110), v Dobroslavicích (72), v Pusté Polomi (59), v Pustkovci (60), v Mokrých Lazcích (104), v Orlově (46), v Brance (64), na Hradci (50), v Dětmarovicích (81), v Hlavnici (40), v Zárubku (52), na Hranečníku (52); dále předplácí 51 časopisů a kupuje hojně brožur na rozdání. Při volných návrzích přihlásil se k slovu obchodník Stanke z Kylešovic a líčil, jak socialní demokraté pomalu, ale jistě po venkově se rozlézají a rozšiřují svůj tisk. Bylo by proto velmi užitečno, kdyby stanovy spolku se změnily v ten smysl, aby spolek byl zároveň přednáškovým, neboť takovým způsobem mohlo by se napraviti, co pokaženo, a poučiti venkov o užitku četby a jiných potřebách. O návrhu bylo déle rokováno; mluvili pp. faráři Eustach Glabazňa z Klimkovic, J. Vychodil z Litultovic atd. Konečně jednohlasně usneseno, aby výbor upravil v tom smyslu stanovy, postaral se o schválení a svolal novou mimořádnou valnou hromadu. Dr. Antonín Kubíček dále činí podání, by sl. družstvo Vlasť v Praze, jež velikou přízeň spolku našemu věnuje, jmenováno bylo čestným členem. Návrh páně jednatelův, jakož i další dva, totiž, by ctihodným pp. bohoslovcům Olomuckým a literárné-řečnické jednotě bohoslovců Králové-Hradeckých uděleny byly diplomy čestného členství, bez výjimky přijaty. Dp. Ignác Černoch navrhuje, aby díky vysloveny byly výboru spolku. Návrh se přijímá. Při volbě zvolen akklamací starý výbor: p. ředitel Josef Fürst, p. Dr. Ant. Kubíček, p. prof. Frant. Novák, vlpp. Jan Vy-

hlídal, kooperator a P. Roger Zatloukal, kooperator z Opavy, jenž později se ustavil jako minule; za předsedu zvolen P. Jan Vyhlídal, za místopředsedu ředitel Josef Fürst, za jednatele a pokladníka dr. Ant. Kubíček. Předseda děkuje všem dobrodincům, zvláště slavným redakcím novin »Op. Týdeníku«, »Čecha«, »Hlasu«, »Večerních Novin«, »Našince«, »Míru«, »Těšínských Novin«, »Moravské Orlice«, za laskavé otiskování zpráv. Konečně prosí přítomné, aby upozorňovali knihovníky, by spolku zasýlali zprávy, jak lid četby si všímá; poděkovav přítomným, končí schůzi.

Drobné zprávy z rusínské Haliče a Ukrajiny. Taras Grigorovič Ševčenko jest zajisté z nejnadanějších a nejdůležitějších rusínských básníků. Práce jeho neměly ceny jen pro jeho dobu, ve které žil, nýbrž pro všecky příští věky. Proto není divu, že spisy jeho se znova vydávají, aby vnikly v nejširší vrstvy lidu. Letošním rokem začala se vydávati jeho sbírka básní nadepsána »Kobzar« (tolik jako jihoslovanský guslar) v Petrohradě též s ruským překladem. Dílo toto jest illustrováno M. J. Mikěšinem; vydává se v sešitech. — Redakce »Kyjevské Stariny« podjala se důležité práce vydávati maloruský »Slovar« (slovník); celé dílo obsahovati bude asi 100 tiskových archů, z čehož vidno, že to bude práce většího objemu. — Časopis »Bukovina« vydává od nového roku svým předplatitelům bezplatně práce Feďkovičovy, který má také nemalý význam v mladé rusínské literatuře. — Rusínská Ukrajina dosud neměla soustavného dějepisného popisu; podle »Zory«, odkud tyto zprávy jsme vybrali, vypsala zmíněná již »Kyjevská Starina« konkurs na dílo toho druhu a vymínila si právo na první vydání; když bude rozprodáno a výlohy zaplaceny, budou se dávati »dějiny« tyto zdarma odběratelům »Stariny«. — K poctě Ševčenkově založeno bylo před lety zvláštní družstvo, jež si vzalo na starosť vydávati cenné vědecké spisy, jichž by jinak soukromý nakladatel často vydati nemohl. Tak vyšlo nákladem tohoto družstva minulého roku několik důležitých prací, z nichž poukazujeme na práce v Zápiscích téhož družstva podané Michailem Gruševským.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z **Historického kroužku.** První schůze výboru po prázdninách konána byla dne 7. t. m. Místopředseda magn. dr. Fr. X. Kryštůfek zahájil sezení modlitbou, načež jednáno bylo mimo jiné o těchto důležitějších věcech: 1. Příští přednáška »o dějinách města Soběslavě z let 1600—1626.« bude v neděli dne 18. t. m. o půl 6. hodině odpol. v místnostech sv.-Václavské záložny. Čísti bude p. prof. Jos. Vávra elaborát p. učitele Lintnera z Kolína. I další přednášku dne 15. listopadu bude míti p. prof. Jos. Vávra »o hrabatech z Oppersdorfu.« 2. Pan. red. Tom. Škrdle odevzdává Kroužku dotaci družstva Vlasť za rok 1895—96. v obnose 300 zl. a částku 35 zl. 61 kr., strženou za prodané výtisky Sborníku. 3. Jednatel a redaktor Sborníku, p. prof. dr. M. Kovář, sděluje, že Sborník, jenž jest objemnější všech dosavádních (12 archů tiskových) se dotiskuje, i stanoví se jeho cena na 1 zl. 20 kr. Členové družstva, alumnové a studující dostanou Sborník za 80 kr. Rukopis zaslaný vdp. děkanem Ant. Flesarem z Dobrušky prohlédne redaktor a podá o něm zprávu. 5. Jednáno o tom, jak odrážeti některé útoky proti církvi a vyvrátiti zlovolná nařknutí. Úkol ten na se vzal Frà. Jos. Hamršmíd. 6. Knihovnu spolkovou uspořádá jednatel a pořídí seznam knih a jejich signaturu. 7. Pan prof. Jos. Vávra požádá nového p. superiora OO. Jesuitů o zapůjčení rukopisů historických, zbylých po zesnulém P. Svobodovi.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

Na perutech zpěvu povznášel se člověk zbožnou myslí k Bohu. Zpěvem se radoval i truchlil, krotil zbouřenou mysl, dodával si chuti do práce, mírnil starosti a trampoty, krátil volnou chvíli a oslazoval si život. Beze zpěvu bývalo i to pole smutné, což teprva lidské srdce! Zpěv býval takořka ušlechtilejší, sváteční mluvou lidu. Že pak slovanský lid je povahou hovorný a že si libuje ve švarném, svátečním kroji, liboval si též ve sváteční mluvě, ve zpěvu.

Zpěvnou dívku až slzy polévají, že má zanechati písniček:

Piesně moje, piesně, ver vás ja velo viem,
keď ja ztato puojdem, kde že vás ja podiem?
Ver vás ja zakopem pod moj matky stěnu,
keď ja ztato puojdem, slzy ma zalejú. (Kol. 62.)

Písně byly v takové cti a lásce, že o kom se složila písnička dobrá, pokládal si za velkou čest a odměnu. Když třeba statečný Janíček porubal dvanácte zbojníků, třináctý už nevěda, čím by ho uchlácholil, sliboval mu:

Nezabijaj mne, Janíčku,
složím o tobě pěsničku. (Suš. 105.)

Naopak píseň zlá byla zlého činu velikou pokutou a potupou. Moravská sestra travička prosí:

Zazdite mia do kamení,
nech o mne pěsničky není.
Zedníci ju zazdívali,
panny pěsničku skládaly.
Uliánku už zazdili,
panny pěsničku složily. (Suš. 168.)

a slovenská:

Zakujte mi v uši kameň,
nech neslyším píseň o něm,
— o bratru otráveném. (Kol. II. 32.)

Písní se rozuměla píseň v plném slova významu, ne snad jen tištěná, nýbrž *zpívaná* a — *pěkně zpívaná*. Neboť:

Malá je to chvála mnoho piesní znáti,
ak nevie zpeváčka pekně ich zpievati. (Kol. I. 63.)

Někde bývalo ještě přísněji:

Poštorské děvčata, může vás haňba byt,
že vy neumíte pole rozveselit.
A ty novoveské, to sú zpěvulenky,
ty si rozveselá pole za rosenky. (Suš. 550.)

Jako nezpěvnosť docházela hany, tak zpěvnosť zase pochvaly, ba někdy odměny:

Velické panenky, to sú zpěvulenky,
rozveselá pole zrána za rosenky.
Dyž půjdem pres ten háj, ponesem vína žbán,
žádnému nezavdám, enom tem zpěvulám. (Bart. II. LIV.)

Jako pěkná píseň, tak i v nemenší lásce a cti býval *dobrý zpěvák*. Čím by také byla píseň bez zpěváka? Pouhým říkáním. O dobrém zpěváku vědělo a mluvilo se v okolí široko daleko, a ozývala se jeho chvála, zvláště když měl hlas tenký čili vysoký a jemně pronikavý k srdci. Nejednou jediný šohaj dobrý zpěvák při tanci třeba v cizí dědině ukrotil hněv a předešel bitku pěkným zpěvem.

A mezi venkovskými dívkami jaké to bývaly *pěvkyně!* Ba věru, že leckterá koncertní zpěvačka a divadelní primadonna měla by s kým se měřiti. Přirozené vlohy, láska ku zpěvu a cvik od mala venku »pod holým nebem« docházely tu dokonalého rozvoje a plné platnosti. Jak asi zpívala dívka, když si troufala pustiti o sobě hlas:

Keď si ja zazpievám na vrch Vahanova,
počuje ma šuhaj až do Námestova. (Kol. 61.)

A jiná:

Keď si ja zazpievám v keresturskom poli,
muoj hlas sa uderí na turčanské zvony. (Kol. 61.)

A což teprve tato:

To moje hrdielce ako zvon zvonilo,
to lubelskuo pole hlasom naplnilo. (Kol. 63.)

Jaké to asi bývaly poslechy, když takové a podobné zpěvule na schůzkách zpěvem se bavily neb dokonce o přednosť zápasily, která nad kterou pěkněji a zvučněji?!

A jaký to býval zpěv! Kterak jej aspoň nablíž popsati? Volný, mohutný proud hlasu s pružným, neurčitým krajem, svrchu plno hravých, barevných vlnek, vprostřed plno zátočin a vratů, zespod plno spádův a tajemných hlubin. Tu v bystrém spěchu řine a šumí

po drobném kamení, tam hučí a ječí pádem po mohutných balvanech, jinde jakořka vázne v zádumčivých tišinách.

Jak to všecko vměstnati a stěsnati do nehybných a nepovolných tvarů časových a místních — vystihnouti a zobraziti notami? Noty podávají sotva kostru písně, bez organické spojitosti a životné plnosti. Je to jen jakýsi pokus článkovati živý proud. Ovšem, že není jinaké porady, ani není pomoci.

Národní píseň má svou *vlastní školu,* svou vlastní *ústní tradici,* jíž nevědomky sice ale nejlépe rozumí jen pěvkyně, kde která ještě po venkově jest.

II.

Písně původní.

Píseň — v plném slova významu, tudy píseň zpívaná — bývala u veliké cti a lásce. Z toho se rozumí, měla-li se, ať již v novotě složená neb odjinud přinesená, zalíbiti a ujati, že záleželo netoliko, jak byla složena, ale též jak se zazpívala.

Čím více kdo věděl pěkných písniček a čím pěkněji uměl je zpívati, tím větší přízni se těšil u všech. A kdož pak zejména z mladé chasy byl nerad, aby ho lidé chválili a měli rádi? Odtud snadno se domysliti, že o nové písně bývala neposlední starosť a nemalá sháňka.

Ale jen kde jich bráti? — Odpověď bude záhodno omeziti. V každé osadě nebo dědině býval jakýsi počet písniček, které skoro kde kdo uměl. Tato zásoba písní byla jako rybník na živé vodě, do něhož buďto *tajným zřídlem* nebo *zřejmým pramenem* neustále čerstvé vody přibývá a starší ubývá. Přestane-li do rybníka přitékati, kazí se voda a vysychá. Tak i písně se měnily a střídaly. Znenáhla se zaváděly nové, a starší — méně pěkné a z chuti vyšlé — se vypouštěly z paměti. Kde se přestali starati o nové písně, zásoba starých se časem znechucovala, zpěvu ubývalo, až se třebas i vytratil.

Odkud pocházely písně?

A) Po stránce slovesné.

Prvním a nejdůležitějším, byť ne také vždy a všude nejhojnějším *žídlem* národní písně bývala *přirozená vloha*, tudy *vlastní výroba a původní vynalézavosť.*

Zpěvnosť a všecky její podmínky jsou již v samé přirozené vloze a povaze lidu slovanského. »Národ slovenský jest veselý, bystrovtipný, rozený básnický lid« — praví se v maďarském časopise »Učené Sbírce« r. 1827. Jsou to tajná žídla, jichž nelze až k původu stopovati, poněvadž vyvěrají z tajůplných hlubin duše.

Lid slovanský, jsa mysli pronikavé a vnímavé, od pradávna rád čítával ze dvojí knihy: z knihy *srdce* a z knihy *přírody*. O lidu venkovském vyznal Linné s velkomyslnou upřímností, že za nejlepší své nálezy a výzkumy děkuje radám a pokynům prostého lidu, ba někdy prý méně než prostého. Lid má bystrý zrak a citlivou mysl k tajemné kráse a významu přírody i jejího života.

Příroda bývala člověku otevřenou knihou, ba víc než knihou: všecko z ní bylo mu známé a milé, jako živé a rozumné. S přírodou

člověk cítil a ona s ním, rozuměl jí a ona jemu. Odtud pochází, že lid netoliko *malovanými* obrázky ze přírody ozdoboval si příbytek a *vyšívanými* oděv, ale i *mluvenými obrázky* zdobíval svou rozprávku, a zvláště svou sváteční mluvu čili píseň.

Obsahem písně býval všecek život lidu. Všecka jeho zbožnosť a mravní zvedenosť, všecko jeho přemýšlení, pravá to filosofie lidová v prostinkém rouše polního kvítka, památka slavných činů i drobných dějů, všecka práce i zábava, všeliké zkušenosti, výroční obřadné obyčeje domácí i veřejné, náhody a nehody, všecka radosť i žalosť života, veselé i trudné stránky lidské povahy, jasné i temné struny srdce, mysl klidná i vzrušená, jemný vtip, řízný šprým a žíravý úštěpek — slovem líc i rub života s náležitou předností lícní strany — zračí se v písni lidové. — »Co život dal« — mohla by se jmenovati sbírka národních písní, protože je v ní uložen obraz života ve vší své rozmanitosti, a to života opravdu žitého. Jaký život, taký zpěv. Hrdinská doba rodí zpěvy většinou hrdinské, klidná doba většinou písně radosti a žalosti srdce.

Když myšlenka, jež právě zaujala duši a naladila ji, počínala hustnouti ve slova a zároveň i zněti v nitru, hledal člověk k tomu *začátek*. O začátek bývá největší potíž. Proto také listy lidu venkovského a za starších dob i listiny úřadní mívaly začátek ustálený, jednaký.

Jak do toho? Kterak píseň začíti? V té nesnázi, jako v jiné mnohé, obracel se člověk ku přírodě o pomoc. Hledal v ní něco podobného tomu, o čem se mu v mysli sbíralo na píseň, aby svou myšlenku jakořka *namaloval* neb aspoň obrázkem ze přírody ozdobil a objasnil. Prostý člověk ve své skromnosti si netroufal pronášeti své myšlenky sám ze sebe, nýbrž jen tak, jakoby ji právě byl kdesi ve přírodě viděl zobrazenu, ba ještě více, jakoby ji zrovna byl slyšel nebo četl psanou ve přírodě. Tím ovšem nabývala myšlenka nejen povšechné zajímavosti, ale i platnosti, vážnosti, pravdivosti.

a) Jako nejvíce a nejpěknějších malůvek bývalo na čelní straně domu a nejvíce výšivek na přední lícní straně oděvu, nejinak bývalo u písně. *I píseň mívala ozdobný* vchod a předek čili *začátek*. Bývala to jakořka *slavnostní brána*.

Někdy *celá píseň* byla *jediným obrazem,* za nímž se tajil *jiný* smysl:

Prosred našho dvora mladá lipka kvitne,
šuhajík sa strojí, že ju veru vytne. (Kol. I. 20.)

jakože šohaj vezme si mladou dívku za ženu.

Vdova si naříká:

Ta smutná harlička ked páru pomine,
na zelenú haluz nikda víc nesedne.
Len ona sa túlá po suchej brezině,
rozmyšluje sebe, či skoro zahyne. (Kol. 268.)

I *delší* píseň bývala jediným důsledně a do podrobna provedeným *jinotajným obrazem,* jako třeba tato píseň Rákociho pluků:

Lietali, lietali dva orli nad nami:
milý, mocný Bože, čože bude s nami?

Sokolov, holubov, všeckých rozplašili,
krahulcom, jastrabom škrtit dovolili.
Pokial té sokoli po krajně lietali,
potial i holubi smelo hrkútali.
Teraz ptáci škrtia a sovy húkajú,
holubi po kútách smutně sa skrývajú.
Ach milí sokoli, sem že sa sem majte,
holúbky, hrdličky vyplienit nedajte. (Kol. 40.)

U jiných přemnohých zvláště krátkých písniček býval obrázek na *samém začátku,* a v něm bývalo už i jádro písně. Ostatek býval skoro jen slovným opisem a rozvodem, v němžto se myšlenka na začátku obrazně a obecně proslovená převáděla na osobu a případ. Dobrým začátkem bývala písnička jakořka již hotova:

Letěla, letěla bielá hus nad vodou:
zaplakalo diovča nad svojou slobodou. (Kol. 230.)

Hus volně si poletuje nad vodou — děvče za svobodna má volnosť. Ale hus již zalétá a po chvíli se zmine — i děvče brzy se vdá, a bude veta po svobodě. Snad se vdá někam za vodu, snad právě v tu stranu, kam hus letí. A byla ta hus *bílá.* Nebo:

Už ten jarčok vyschou, rybky vychytali,
už to diovča vzali, čo mně slubovali. (Kol. 116.)

Voda z potůčku ta tam, rybky tam ty — děvče, co mu slibovali, tam to — vdané. Nebo:

Kalina, malina nad vodou sa kníše:
starodávný frajer lístočok mi píše. (Kol. 112.)

nebo též:

Dva búčky, dva búčky, jeden je tenučký:
nežeň sa, šuhajko, eště si slabučký.
Nežeň sa, šuhajko, škoda by ťa bolo,
pohov si eště rok chodiaci okolo. (Kol. 206.)

nebo ještě:

Nerúbaj, šuhajko, z vysoka do bučku,
neber že si, neber bohatú děvečku.
Ale že si otni od zeme jedličku:
vezmi že si radčej chudobnú děvčičku.
Chudobná děvečka bude tě poslušná,
ale tá bohatá veru bude pyšná. (Kol. 222.)

Někdy naopak člověk, co *sám činil, přenášel na přírodu:*

Paterova lúka
sama na mňa kuká,
že by z něj nažala
a domov bežala. (Kol. 293.)

Nebo viděl-li kde co, *připínal* k tomu své myšlenky:

Na zvolenskej bránie tri retiazky visiá:
varuj sa, šuhajko, že ťa neobesiá. (Kol. 290.)

Všelico ve přírodě *připomínalo* něco ze života:

Tečie voda, těčie voda, tečie mutná:
prečo si ty, moja milá, taká smutná? (Kol. 216.)

Ba někdy ledaco *nepatrného ve přírodě* budilo v mysli důležité a *vážné myšlenky*. Tak třeba člověk uviděv kalinu ve struze, přemýšlel o tom, až tu byla píseň:

Proč, kalino, v struze stojíš,
snad se sucha tuze bojíš?
»Já se sucha nic nebojím,
kde sem zrostla, tudy stojím — (Suš. 321.)

jakože kam koho Bůh postavil, tam je na svém místě, a Bůh o něm ví a pečuje oň, jak o lilii na poli a kalinu ve struze. Píseň tato má několikero krásných nápěvů, jakoby všecek lid byl chtěl vyznamenati tak hlubokou a přec jen tak prostince proslovenou pravdu.

Někdy zase okolnosti *lidského* života přenášely se do *přírody:*

Prepelička prepeluje,
svojím dietkám rozkazuje:
»Moje milé drobné děti,
kdeže se mám s vami dieti?
Už tyé žitka zožínajú.
už nám živnosť odberajú.« (Kol. 305.)

Ale ne každý obrázek se zdařil tak dokonale. Někdy se *z obrázku nehodilo než kousek, než jediné slovo*, ale takové, že se spodobalo s nejdůležitějším slovem dalejška:

Pod lipou, pod lipou kačka vodu pije:
ach beda prebeda, žena muža bije. (Kol. 22.)

nebo:

Na kopečku rastie rož, pod kopečkem tráva:
zostavajže, moja milá, zostavajže zdráva. (Kol. 195.)

Jindy bývalo začátkem nějaké *slovo samo o sobě*, bez obrázku, ale takové, aby se jím nachystalo na rým:

O háju, o háju, ty zelený háju:
brat sa mi oženiu, sestru nehau v žialu. (Kol. 289.)

nebo.

Dudy moje, dudy, frajer mi je chudý,
však ho já vypasiem, ked budú jahody. (Kol. 291.)

Čím lépe obrázek vystihuje myšlenku, již má znázorňovati, tím je píseň z této strany krásnější. O větší nebo menší shodě obrázku s myšlenkou svědčí písně:

česká:	moravská:	slovenská:
Koulelo se, koulelo červené jablíčko, komu ty se dostaneš, má zlatá Aničko?	Červené jabličko po zemi se kúlá, moje potěšení po světě se túlá. (Suš. 406.)	Kúlalo se, kúlalo červenuo jablčko, či ma verně miluje to tvoje srdečko? (Kol. 120.)

nebo:

Červené jabučko
po zemi sa kúlá,
dojdi k nám šohajku,
je-li tvoja vůla. (Suš. 782.)

Patrno, že za českou zde uvedená píseň, ačkoliv i na Moravě v tom čtení už za stara se znala, je nejdokonalejší, protože její obrázek je myšlence nejpodobnější. Jak o jablíčku se neví, kam se dokoulí, tak ani se neví, kam Anička se dostane. Z jablka se hádalo:

Fuč větřičku z poledně,
zhoď jablíčko lebo dvě.
Kaj jabličko dopadně,
tam se mila dostaně. (Suš. 437.)

Někdy se *přenáší slovo na místo jiného*, aby začátek byl hodně živý a plastický:

Horí mi srdečko, horí mi plamenom
za tebou šuhajko, za tvým pekným menom. (Kol. 75.)

nebo:

Šuhajko kalinka, budem ti frajerka,
frajerka ti budem, za teba nepuojdem,
Milovala som ťa jako prináleží,
než teraz ťa budem len jako svet beží. (Kol. 105.)

I pouhé *příměry a podobnosti* bývaly někdy krásným začátkem:

Čierné oči, čierné ako ta trnuočka,
veť sa mi vrezali do mojho srdečka. (Kol. 72.)

nebo:

Tak si mi, muoj milý, do srdečka padol,
akoby mi cukor do ustečok kládol.
Tak si mi, muoj milý, pribitý pri srdci,
akoby ťa pribiu striebornýma klinci. (Kol. 89.)

nebo:

Ako ta včelička za lipovým kvetom,
tak mi srdce letí za mojím frajerom. (Kol. 23.)

Záporný příměr:

Ani mně nevoní z rozmarýnu věnec,
a jak mně zavoněl přespolní mládeneč. (Suš. 225.)

Někdy jsou obrázek a myšlenka *docela si podobny*, a slova vedle sebe běží:

Travička zelená zazelenajže sa,
moje bleduo líčko začervenajže sa,
veť som premeněná, farbu som ztratila,
to preto, že som sa velmi zalúbila. (Kol. 84.)

nebo:

Cože po studýnce, dyž v ní vody není,
jako po panence, dyž v ní lásky není. (Suš. 214.)

Myšlenka již obrázkem znázorněná ještě se pronáší obrazně:

Rozvíjá sa púčok mezi listočkámi:
začíná sa kluvať láska mezi nami. (Kol. 86.)

Některé písně mají v začátku *obrázek* sice, ale jen *zdánlivý, klamný:*

Hore dolinámi čerňava sa valí,
ni je to čerňava, ale sú husári. (Kol. 363.)

nebo:

Já som sa nazdala, že sa pole mračí:
a to sa milému začerněly oči.
Já som sa nazdala, že pole horelo:
a to sa milému líčko červenělo.
Já som sa nazdala, že húska letěla:
a to sa milému košelka belela. (Kol. 323.)

nebo ještě:

Podla nás, podla nás, podla našich dverí
preletělo ptáča v samom bílom perí.
Nebolo to ptáča v samom bílom perí,
lež to bou Janíčko v bílenej košeli.
Košela bílená, šila hu Jelena,
ej tam dolu krajom pod zeleným hájom. (Kol. 128.)

Jiné písně začínají *protikladem*, aby hlavní věc tím více vynikla:

Moj koníček vraný skáče,
moja milá za mnou plače,
že já maširovat mám,
a ju smutnú zanechám. (Kol. 384.)

nebo:

Doliny som prešol, a vršky nemuožem:
hrdú frajerku mám, k ní chodit nemuožem. (Kol. 162.)

nebo ještě:

A ten koník tam vo dvore, marná mršina,
nechce žrati z mojej ruky ovsa, jačmena.
Vyšla milá, dala mu len slamy a trávy,
tak žrau, div sa neochvátiu, mój koník plavý. (Kol. 171.)

Leckterý obrázek *nezdá* se snad *dosti jasným a případným*, avšak potřeba naň pohlédnouti bystrým okem lidovým, a hned se vyjasní:

Majerán, majerán, zelený majerán,
ráda já, šuhajko, za tebou pozerám. (Kol. 148.)

jaká tu souvislosť, jaký vztah? O tom praví tato píseň:

Máš ty, diovča, máš majerán?
»Veru, šuhaj, veru nemám.«
Keď ho nemáš, hladaj že ho,
uvi že mi pierko z něho. (Kol. 138.)

nebo:

Dolina, dolina, malá dolinečka,
jak mně zavoněla přespolní děvečka. (Suš. 225.)

protože cesta k milé rychle uchází a nezdá se dalekou a obtížnou, a co jiným je dolinou, je rozkochanému šuhajovi jen dolinečkou; nebo:

Dolina, dolina, na dolině duha:
keď ma jedna nechce, ništ to, bude druhá (Kol. 302.

snad že často bývá dvojí duha; nebo též:

Husári, husári, čierná zem pod vami:
nejedna dievčina banuje za vami. (Kol. 383.)

buďto že černá zem hodí se ke smutné mysli, nebo je v těch slovech kletba nevěrnému milému, jenž je mezi těmi husary; nebo ještě:

Slnce svietí vo dne, a mesiačik v noci:
škoda ťa, šuhajko, že nemáš pomoci (Kol. 284.)

jako slunce je samo a měsíc sám na nebi, tak šuhaj, pracuje-li samoten na poli, potřeboval by pomoci.

Právě že na pěkném a výrazném začátku tolik záleželo, nakládalo se naň i tolik péče. Kde co ve *přírodě vznešeného, krásného a milého,* mělo k tomu pomáhati a sloužiti. Kdyby tou měrou, co se bralo ze přírody, bylo z ní též ubývalo, věru že by lidé už dávno byli přírodu vyplenili a snesli po kuse do písní, hlavně na začátky.

(Pokračování.)

Pouť na Svatou Horu.

Ke cti nejblahoslavenější Panny Marie

napsal **Václav Tesař Blanický.**

(Dokončení.)

Na Svaté Hoře.

I.

Budiž pozdravena, Horo Matky Boží,
pozdravena budiž stokrát, Horo Svatá,
kde pro Matku Páně Bůh Svou slávu množí,
kam si pro útěchu zbožný křesťan chvátá,
kam i my jsme přišli čest a chválu vzdáti
a své všecky prosby Matce odevzdati.
Nedbali jsme cesty ani únavy,
k Tobě, Matko milá, touhou přivedeni
putujeme všichni z dálné Šumavy,
bychom u Tebe zde byli potěšeni.

Moře hořkostí — to Bůh sám dal Ti jméno . . .
Od té chvíle slavné kdo znal větších bolů,
kdy Bůh Slovo bylo Tělem učiněno,
kdy vší lásky zřídlo k lidu přišlo dolů,
aby Jeho hrozné útrapy a žaly
mateřské Tvé srdce spolu rozdíraly —
komu sedmerý meč bol kdy v duši vklál
a kdo poznal v světě většího kdy hoře,
kdy Syn na Golgotě v mukách umíral?! —
Ó Maria Panno! Jsi hořkostí moře! . . .

Nuže, jsou Ti všecky nedostatky známé,
také nejlíp umíš přijít ku pomoci,
proto důvěrně se k Tobě utíkáme,
vyveď nás plačící z útrap temné noci!
Naděj naši v Tebe vyplníš dnes jistě
dítkám Svým, ó Matko, na zázračném místě —
zde na Hoře Svaté, kde vždy v hojnosti
skrze Matku Svoji — Syn — Bůh věkověčný
dává ctitelům Tvým všecky milosti,
by zpěv chvály zněl Ti dlouhý, nekonečný! . . .

Budiž pozdravena od nás, Horo Svatá,
kam jdem poklonit se Bohu Všemocnému,
kam jde duše naše, pobožností vzňatá,
uctít Matku Boží, která všemu zlému
mocně Svojí patou zašlápnula hlavu.
Ona požehná též poutníků svých davu
a jak u zázračné vody pramene
obmyjeme tady choré duše svoje,
nemocemi hříchů těžce zraněné,
zbavíme se na vždy všeho nepokoje . . .

II.

Modlitba dítka k Panně Marii.

Ó Maria, Matko svatá,
dítko malé k Tobě chvátá
slyš mou modlitbičku!
Nejdřív Tebe za ty prosím,
které s láskou v srdci nosím,
za otce, matičku . . .

Potom na nás dítky shlédni,
ať nám pomoc Tvá den ke dni
jak hvězdička svítí!
A mně dej, bych k Boží chvále
rostla, žila neustále,
jako krásné kvítí.

Jako vonné kvítí z jara,
o které se Pán Bůh stará,
by se zelenalo; —
dej, by srdce ve mladosti
dobrým skutkům, vůni ctnosti
sobě navykalo.

Boží Máti, vzpomeň Sobě,
jak Syn Boží v oné době,
kdy po světě chodil,
nejraději dítky míval,
žehnal jim a je hladíval,
na klín si je vodil.

Ve přímluvě Synu Svému
řekni, že chce dítko k Němu
přijít nad hvězdičky,
by tam v nebi mohlo věčně
Jej a Tebe chválit vděčně
s všemi andělíčky . . .

Loučení se Svatou Horou.

Posledně, Mariánští poutníci,
pohleďme na cíl zbožné pouti své
a odvedeni rajskou Dennicí
v té naději se vzdalme blaživé,

že kdo jde věrně ve mládí i stáří
za hvězdy Jitřní utěšenou září,
ten veden bude odtud z bídy stínu
tam za Ní v nebe věčnou domovinu. — —

Na cestě domů.

Od Marie, Matky svojí,
která všecky rány hojí,
jdeme domů s plesem.
V srdci dříve poděšeném,
nyní mile potěšeném,
útěchu si nesem'.

Jako kdysi oko Matky
zřelo vína nedostatky
při svatbě tam v Káně,
tak i dnes, kde nouze tíží,
nejdříve se pomoc blíží
od Matičky Páně.

A s tou věrou v pomoc Její
chválu ústa naše pějí,
radostí duch plesá.
Ohlas naší lásky vroucí
vznáší se až před trůn stkvoucí
k Ní tam na nebesa.

Až tam v nebe zpěv náš vchází,
všecky svaté doprovází
v pozdravu: »Buď zdráva!«
Pozdrav, který nebe plní,
na zemi se vzduchem vlní
a s ním Matky sláva . . .

Když Jí ke cti zazpíváme,
všemu světu vyznáváme,
že jsme její děti.
Nuže spojme svoje hlasy,
slibme, že Jí po vše časy
chceme náležeti!

Mistr Jan Hus.

Sepsal Dr. **František Xav. Kryštůfek.**

(Pokračování.)

Třetí veřejný výslech dne 8. června děl se v generální kongregaci čili valné schůzi ve večeřadle Františkánů v přítomnosti krále Sigmunda jakož i pánů z Chlumu a Dubé a Petra Mladenovice. Toto třetí slyšení bylo to nejdůležitější, neboť bylo v něm o vlastním učení Husově rokováno. Bylo v něm čtěno 39. článků, sebraných z jeho spisův, a to: 26 z jeho spisu »o církvi«, 7 ze spisu »proti Štěpánu Pálečovi« a 6 ze spisu »proti Stanislavovi ze Znojma.« Všechny články byly srovnány s rukopisem Husovým. Články ze spisu »o církvi« jsou celkem tytéž, které byly Husovi předloženy ve výslechu a vyšetřování soukromém. Poněvadž Hus tyto články z větší části za nesprávně vybrané prohlásil, byly některé z nich vynechány, jiné v souhlas s rukopisem uvedeny a jiné znova přibrány. V tomto upravení byly

teď čtěny. Veliké reptání způsobilo čtění věty 18.: »Nižádný kacíř, církevním trestem stížený, nemá býti soudu světskému vydán, aby byl smrtí potrestán.« Rovněž veliký odpor vyvolala po přečtění článků ze spisu »o církvi« první věta ze spisu »proti Pálečovi«: že »papež, biskup nebo prelát, když hřeší smrtelně, není pak papežem, biskupem nebo prelátem.« Hus potom dodal: »Ano, ani král není hoden králem před Bohem, když jest v hříchu smrtelném.« V tu dobu, když Hus ta slova pronesl, stál právě král u okna, a rozmlouval s falckrabětem a norimberským purkrabím o nebezpečném učení Husově. Přivolali jej, a Hus musil opakovati větu o králi, kterýž jest ve hříchu smrtelném. Hus omezil svou větu tím, že král jsa ve hříchu smrtelném jest nehodně králem co do zásluhy (quoad meritum), ačkoliv jest jím co do úřadu (quoad officium). Po čemž pravil k němu král Sigmund: »Jene Huse, nikdo není bez hříchu;« a kardinál Petr Alliacký káral Husa, že zlehčiv duchovní stav, nyní i moc světskou podrývá. Mezi čtěním článků Husových ukazoval kardinál Petr Alliacký k tomu, že věci v jeho knihách jsou ještě mnohem pohoršlivější, a článkové ve spojení dávají smysl ještě horší.

Po přečtění všech článků přimlouval kardinál Petr Alliacký Husovi, že teď má před sebou dvojí cestu: »buď aby se sněmu úplně na milost odevzdal, anebo svoje články dále zastával, k čemuž dalšího slyšení zajisté jemu popřáno bude; avšak aby uvážil, že učení mužové mocnými důvody proti jeho článkům se opírají, a že on, bude-li jich dále hájiti, přesnadno ve větších ještě bludech uvízne.« Na tuto přátelskou řeč odpověděl Hus, že sice chce se podrobiti naučení sněmu, řekl-li co méně dobře, ale žádá, aby mohl vzhledem na přečtěné články své mínění vyložiti; t. j. chtěl o nich dlouhé výklady míti. Na to volali mnozí: »Hle jak mluví obojetně a tvrdošíjně! Chce naučení, ale nechce nápravě a nálezu.« Když Hus odvětil, že chce se podrobiti naučení, nápravě a nálezu sněmovnímu, pravil k němu kardinál Petr Alliacký, maje jeho slova za upřímná: »Chceš-li se dáti na milost sněmu a od něho býti naučen, tedy věziž, že nález skoro 60 doktorův jest: 1. abys uznal blud svůj, jak se ve článcích přečtěných jeví; 2. abys odřekl se těch článkův a jich více netvrdil a nešířil; 3. abys je veřejně odvolal, a 4. a se zavázal, že opak jejich držeti a hájiti budeš.« Hus prosil, aby ho nenutili odpřisáhnouti se článků, kterým nevěřil a neučil, a ze kterých ho stihají svědkové křiví, a prosil opět, aby mohl zerubněji své mínění projeviti. Vhodně pravil král Sigmund Husovi: »A proč bys nemohl, Jene Huse, všech bludův odpřisáhati se i těch, o nichž pravíš, že jsou ti křivě přičítány? Já sám bych odpřisáhati se chtěl všech bludův, a že nechci žádného držeti, aniž by z toho plynulo, že bych byl držel blud, byť jenom jediný.« Když slova králova marnými zůstala, pravil kardinál Zabarella k Husovi, že mu formule přísahy mírnými slovy složená předložena bude. Král přimlouval opět a opět ještě Husovi, aby odvolal, jinak že by církevní právo proti němu v platnost vešlo. Hus odvětil, že se chce podrobiti »naučení« sněmu. Ustavičné mluvení »o poučení [1])«

[1]) Kam vede »poučování« bludaře a hádání se s ním na základě Písma sv., ukazuje krásně ke konci 2. století po Kristu již starý Tertullian, řka: »Hádání z Písma nic neprospívá, leč aby někdo zvrácení žaludku nebo mozku si přitáhl. Blud nepřijímá některých Písem: a které přijímá, nepřijímá celých: upravuje si je dle svého názoru přidáváním a ubíráním: když však přijímá celé, pře-

bylo četným podezřelé; jeden Polák přál si, aby Hus ani k odvolání připuštěn nebyl. Tu dotvrzoval Hus, »že naučení, nápravě a nálezu sněmu se podrobiti chce, jakož prý vždycky k tomu hotovým se osvědčoval.« Vhodně odpověděl mu na to Páleč: »Kdybych já stále tvrdil, že Mistra Alberta poličkovati nechci, ale přece bych jej poličkoval: co pak by bylo moje osvědčování platno? Tak jest tomu i s tebou, Jene, který stále tvrdíš, že bludů Viklefových držeti nechceš, ale přece je držíš a hájíš.«

Též o popravě tří chasníků pro jejich tropení nepokojů v kostele, k nimž svedeni byli Husovým kázaním, bylo mluveno: a tu ukázal Páleč z 20. kapitoly Husova spisu »o církvi«, že Hus je velebil, ježto vzdorujíce klamům Antikristovým mečem padli. Po skončeném slyšení Husově osvědčoval Páleč, že nikoliv ze záští, ale jako doktor Písma z povinnosti stal se jeho žalobníkem. Podobně ohrazoval se Michal de Causis. Hus, pokládaje oba za svoje nepřátely, pravil k nim: »Stojím k soudu Božímu, který mne i vás spravedlivě dle zásluh souditi bude.« Kardinál Petr Alliacký dal Pálčovi svědectví, že vždycky k Husovi mírným byl. Potom odvedl arcibiskup z Rigy Husa do žaláře.

Po odchodu větší části sněmovníků dal prý se král Sigmund s kardinály a preláty, kteří ve večeřadle zbyli, do důvěrné rozmluvy, ve které prohlašoval Husa za kacíře, a radil jim, aby mu nevěřili, kdyby třeba odvolal, jakož ani on sám mu nevěří; neboť přijda zase do Čech, natropil by ještě více zlého nežli před tím. Tyto řeči slyšel Petr Mladenovic, jak praví, aniž ho král viděl.[2]) Hus dostav o tom zprávu znaruživěl proti králi a psal o něm 8. června r. 1414. takto: »On mne odsoudil dříve, nežli moji odpůrcové; kéž by se byl král řídil příkladem pohana Piláta, kterýž uslyšev obžaloby pravil: »Viny na něm žádné nenalézám.« [3]) Raději měl říci: Já jsem mu udělil bezpečný průvod; nechce-li tedy on sám podrobiti se sněmovnímu výroku, pošlu jej nazpět ke králi Českému s ortelem vaším a se svědectvími, aby král s duchovenstvem svým nad ním soud vynesl.» [4]) Špatně rozuměl Hus církevnímu právu, mysle, že výrok nejvyšší stolice. v církvi může býti vyšetřován a v pochybnosť uváděn od některého krále na základě dobrozdání jeho dvorních kaplanů. Také u svých přátel a čtenářů předpokládal velmi chatrné právní známosti a vědomosti, když jim něco podobného namlouvati mohl.

Sněm přistoupil ke konečnému upravení bludných článkův Husových, jichž sestavil 30 a obžalob, o nichž myslil, že jsou svědky dostatečně stvrzeny.[5]) Články i obžaloby byly Husovi doručeny.

---

vracuje je různými vymyšlenými výklady. Kterak vznikneš, nejvýtečnější vykládači Písma? Když budeš něco hájiti: tu budou ti to popírati; a naopak, když budeš něco popírati: budou to hájiti. Ty při tom ztratíš hlas v hádce a dostaneš žluč z rouhání (t. j. rozzlobíš se, až se ti žluč rozleje). — Pročež nekonejte se hádání z Písem (s bludaři), poněvadž zde není vítězství buď žádné, neb jest nejisté neb rovné nejistému.« De praescriptionibus adv. haereticos c. 17. 19. — Starý Tertullian má úplně pravdu, hádati se s bludařem a jej z Písma »poučovati«, jest rozzlobiti se a ochrapěti.

[2]) Documenta, str. 299—265.

[3]) Hrozná to opovážlivosť u Husa, svůj soud přirovnávati k soudu Syna Božího.

[4]) Docum. str. 114.

[5]) Documenta 225—234.

Hus nezpíral se proti těmto 30 článkům, jakoby byly nesprávně z jeho spisů vybrány, což by ostatně pravdou nebylo, ale stěžoval si, že nemohl k nim svých smyslův čili výkladů připojiti, ježto mu nezbylo času, ano neměl prý ani papíru, a také prý by to bývalo i nebezpečno. Připojil k nim pouze kratinké poznámky. Podobně učinil při článcích obžalobních, kde však ve mnohé příčině vinu od sebe odvaloval, nejsa bez viny. Ke konci svých odpovědí dovolával se Hus síly s nebes, aby neustupně setrval na svém. Psal proto 21. června r. 1415. svým přátelům o posledních článcích sobě předložených, že jich neodvolá, poněvadž žádný z nich není zákonu Božímu odporen, ačkoli těm, jimž není po chuti, zdá se býti bludným a pohoršlivým. [6])

Sněm chtěje na neústupnou povahu Husovu působiti, odsoudil mezi 21—24. dnem června r. 1415. jeho knihy jakožto bludařské k ohni. Hus znaruživěl proto proti sněmu, kterého již nepokládal za soudce, ale za nepřítele, kterého po libosti tupiti může a také hrozně tupil. Dne 24. června napomínal listem [7]) Čechy, aby se nedali mýliti odsouzením jeho knih za kacířské ke spálení; tak prý se dělo i prorockým spisům proroka Jeremiáše, které židé spálili; [8]) doufám Boha, že se vás Antikristova škola lekne a nechá na pokoji. — Znamenejte, že jsou svou hlavu za kacíře potupili — proto že odpustky, biskupství a jiné obroky prodával, a ti jsou ho odsoudili, z nichž mnozí jsou od něho kupovali, a druzí mezi jinými kupčili. — Ó by Pán Ježíš byl řekl ve sboru: »kdo z vás jest bez hříchu svatokupeckého, ten potup Jana papeže! zdá mi se, že by jeden po druhém byl vyběhl.« Jest viděti z tohoto listu, kterak Hus dovedl Písma sv. zneužívati ku potupení sněmu, a se opovážil všechny členy sněmu prohlašovati za svato-kupce. Dne 26. června r. 1415. psal Hus znova ještě s větší nevolí o kostnickém sněmě do Čech, žehraje na odsouzení knih, »které pyšný, lakomý a vší ohavnosti plný sněm potupil, jichž jest ani slyšel, ani viděl, aby je slyšel, tehdy by jim nerozuměl, ať ve sboru nezná po česku leč Jan Litomyšlský, a jiní Čechové nabádači s kapitolou Pražskou a Vyšehradskou, od nichž pošlo jest pohanění pravdy Boží a naší země České, již já mám v naději za zemi nejlepší víry.« [9]) Ale Hus zapomněl, že větší část jeho spisů byla psána jazykem latinským, jemuž všichni sněmovníci rozuměli, a že tři hlavní spisy, z nichž oněch 30 vět jest vyňato, měl sněm v rukopisech před sebou, kteréž Hus veřejně za své uznal. České spisy jeho znali Čechové v Kostnici přítomní, a Hus sám je jmenuje. Soudný čtenář poznává planosť a jalovosť mluvení Husova, a co všechno bylo lze Čechům namluviti. Když dne 15. června r. 1415. sněm bullou přijímání pod obojí zakázal: ujímal se Hus kalicha listem od 21. června r. 1415. ke kněži Havlíkovi a prohlásil zápověď kalicha »za bezbožnosť, kteráž ustanovení Kristovo jakožto blud zavrhuje.« [10])

Z odpovědí Husových na poslední články poznal sněm nepřekonatelnou propasť mezi sebou a ním a nedal mu více veřejného

---

[6]) l. c. str. 126.
[7]) l. c. str. 131.
[8]) Opět veliká opovážlivosť, přirovnávati své spisy ke knize proroka Jeremiáše.
[9]) Documenta, str. 137.
[10]) l. c. str. 128.

slyšení jako věci zbytečné; veškeré jednání s ním obmezovalo se na předkládání formule, podle které by své bludy odvolal. Krásně líčí toto jednání Palacký, řka: »I nelze zapírati, že sbor i tenkráte nic neomeškal, cokoli na něj slušelo, aby vrchu přísnosti uhnouti se mohl. Usilováno znova dobrotou i přísností, přemlouváním i hrozbami, navésti Husa, aby vrátil se opět do lůna církve. S přátelskou laskavostí a péčí snažil se především jeden nejmenovaný prelát, jenž nad jiné všechny získal byl sobě Husovu důvěru, aby obrátil jej zase na cestu spasení a odvolání. Také Štěpán Páleč, někdy důvěrný jeho přítel, nyní krutý odpůrce, přišed do žaláře pokoušel se dotýkati strun dávno zalehlých; vážnosť okamžení, pohled na minulosť i na budoucnosť obměkčily je oba; zaplakavše spolu, odprošovali se vespolek, aniž pak co do sporu srovnati se mohli. Opětované deputace od sboru, jichž i nejvzácnější údové, jako Alliacký a Zabarella, se účastnili, způsobily konečně, že se zdálo, jakoby oni a ne Hus ku prosbám se utíkali.« [11])

Hned druhý den po jeho třetím výslechu předložil mu nikoli kardinál-biskup Ostijský, jak se namnoze myslí, ale jeden Otec, snad některý vážený opat, odpřisežní formuli velice mírnou, kterou slovně uvádíme: »Já . . . přes ohrazení, které jsem učinil a teď zas opakuji, ohrazuji se znova, že jakkoli se mi mnoho připisuje, čehož jsem nikdy nemyslil, přece ve všem, co se mi připisuje, nebo proti mně namítá nebo z mých knih vytaženo nebo svědky vypověděno jest, podrobuji se pokorně nařízení, vyměření a nápravě sv. všeobecného sněmu, a chci odpřisáhnouti se, odvolati, pokání podstoupiti a všechno učiniti, co jmenovaný sv. sněm ustanoví pro moji spásu a k dosažení jeho milosti, ve všem se jemu co nejuctivěji poroučeje.« [12]) Dle této přemírné formule byl by Hus vlastně odvolal cizí bludy, které se mu přičítaly, a proti nimž se ohrazoval. Poněvadž však dle této formule odvolati nechtěl, dokázal, že bludům, které se mu z jeho spisů přikládaly, skutečně učil. Po mnohém vyjednávání prohlásil konečně Hus písemně dne 1. července r. 1415., že odvolati nemůže a nechce. [13]) Však kardinálové, Petr Alliacký a Zabarella, pokusili se ještě 5. července r. 1415., aby Husa k odvolání pohnuli. I kázali jej k sobě jakož i k doktorům a prelátům všech národů přivésti a žádali na něm, chtějíce mu odvolání ulehčiti, pouze: 1. aby odpřisáhnul se článků, které byly slovně z jeho spisů vyňaty; a 2. aby o svědectví svědků, jež praví býti křivými, pouze vypověděl, že těch článků nikdy nedržel a nekázal; že je za bludné pokládá a přísahá, že jich nebude držeti a kázati. Ale Hus nechtěl ani v tomto mírném způsobu odvolati. Téhož dne 5. července poslal král Sigmund k Husovi deputované, mezi nimiž byli čeští páni Jan z Chlumu a Václav z Dubé, a mnozí preláti. Jan z Chlumu prosil jej, aby lichým studem se zdržovati nedal a odvolal, však poslouchaje v tom svého svědomí. Hus odpověděl mu se slzami: »Bůh mi svědek! že kdybych věděl, že jsem něco napsal nebo kázal proti zákonu Božímu nebo proti sv. matce církvi, chtěl bych veškeren blud odvolati; já žádám vezdy, aby lepší a pravdě podobnější důvody Písma mi ukázány byly, nežli já jsem

[11]) Dějiny národa Českého. V Praze, 1850 sv. III. č. 1. str. 196.
[12]) Van der Hardt: Magnum oecum. concil. Constant. Tref. et Lips. 1697—700. T. IV. 329. — Documenta str. 121 sqq.
[13]) Documenta, str. 560.

učil.« Potom odpověděl jeden z deputovaných velmi případně: »Chceš snad býti moudřejším, nežli jest celý sněm?« Hus odvětil: »Nikoliv, ale prosím, aby i ten nejposlednější ze sněmu vydatnějším Písmem mne poučil a hotov jsem odvolati.« [14]) »Neměl-li sněm,« jak krásně praví Palacký, »jemu přisvědčiti a dáti se posléze od něho mistrovati, musil konečně přikročiti k jeho odsouzení, jak toho žádali zákonové církve,« [15]) což se stalo 6. července r. 1415. v 15. veřejném sedění sněmu.

Do tohoto 15. sedění, konaného v stoličním chrámě, sešli se kardinálové a sněmovní otcové ve velikém počtu, jimž kardinál Viviers (de Brogni) předsedal. Král Sigmund seděl na trůně; po jeho boku držel falckrabě Ludvík říšské jablko, norimberský purkrabí Bedřich žezlo a jeden uherský magnát meč. Uprostřed chrámu bylo upraveno malé lešení a na něm kůl ověšený mešním rouchem. Hnězdenský arcibiskup sloužil mši sv., mezi níž Hus u dveří chrámových mezi oděnci stál. Potom měl biskup z Lodi kázaní, v němž sněm a krále vyzýval, aby veškeré kacířství vyplenili. Pak žádal prokurátor sněmu, Jindřich z Pira, aby se v procesu Husově pokračovalo až ke konečnému rozsudku. Biskup z Konkordie ohlásil, že nikdo nesmí rušiti jednání vskakováním do řeči, odmlouváním nebo projevováním pochvaly neb hany pod pokutou kletby a dvouměsíčného vězení. Potom četl papežský auditor Berthold z Wildungen 30 článků, kteréž Husovi po třetím výslechu dodány byly, pak žaloby svědectvími stvrzené. Hus chtěl hned při prvním článku mluviti, ale bylo mu to zabráněno; když znova o slovo se pokoušel, zakřikl jej Zabarella, a když přece nemlčel, přikázal strážím, aby ho k mlčení přinutily. Hus nemohl se v soudní řád vpraviti, který netrpí nikdy a nikde takové porušování. Do konečného rozsudku pojato jest pouze a jediné oněch 30 vět ze spisův Husových vyňatých a jím samým za pravé uznaných a nikoli žaloby od svědků přísahou stvrzené, ke kterým Hus přiznati se nechtěl. Sněm zatratil je, odsoudil jeho spisy k ohni, prohlásil Husa za nenapravitelného kacíře a usnesl se, aby byl s kněžského úřadu svržen a světskému rameni vydán. Sedm biskupů přistoupilo k jeho degradaci. K jejich rozkazu byl Hus v kněžská roucha oblečen, jakoby měl mši sv. sloužiti. Biskupové vyzvali ho ještě jednou, aby svých bludů se odpřisáhl. Když toho neučinil, přistoupili k jeho degradaci čili odsvěcení; nejprve vzali mu z rukou kalich, svlékli s něho kněžská roucha a zrušili jeho tonsuru, rozstříhavše ji na čtyřech místech nůžkami. Potom byl odevzdán světskému rameni, při čemž prosili otcové dle starého předpisu církve, »aby nebyl usmrcen, ale zachován a k věčnému žaláři odsouzen.« [16]) Však tato přímluva nemohla mu dle platného práva nic pomoci. Král Sigmund rozkázal falckraběti Ludvíkovi, aby s ním jako s kacířem naložil. Falckrabě odevzdal jej purkrabímu města Kostnice, řka: »Vezměte Jana Husa, jenž dle nálezu krále, pána našeho nejmilostivějšího, a z rozkazu našeho budiž jako kacíř upálen.« Když vycházel Hus z chrámu po 10. hodině, viděl své knihy hořeti na hřbitově; usmál se tomu a pravil k lidu, že nevinně umírá. Dva služebníci falckrabího vedli Husa,

[14]) l. c. str. 559. 316.
[15]) Palacký l. c. str. 197.
[16]) Ullrich von Reichenthal fol. 214 a.

jeden po pravé, druhý po levé straně; okovů neměl; před ním a za ním šlo po dvou biřičích Kostnických; mimo to doprovázelo jej více nežli 3.000 ozbrojenců a veliký dav lidu. Když přišli na popraviště, chtěl Hus promluviti k lidu, ale falckrabě toho nedopustil; jenom svým žalářným mohl se poděkovati a s nimi rozžehnati. Potom svlékli pochopové Husa a přivázali ku prknu řetězy a provazy, hlavou obráceného od východu na západ a obložili dřívím slámou promíchaným až po krk. Tu přikvapil říšský maršálek Haupt z Pappenheimu, od krále poslaný, aby odvolal. Když toho neučinil, a tak poslední pokus byl marným, dal falckrabě znamení, a kat zapálil hranici. Na hranici modlil se Hus: »Kriste, Synu Boží, smiluj se nade mnou.« Když po třetí modliti se chtěl, zalkl se plamenem. S Husem spáleno bylo i šatstvo jeho a popel uvržen do Rýna. [17])

Husa dal upáliti král Římský, který si zde počínal jako ochránce církve a její světské rámě, maje povinnosť bludy a bludaře vykořeniti. Římský král nebo císař nemohl nikdy poslati bludaře cizímu králi, v případě Husově králi Českému Václavovi ku potrestání, ale musil jej, maje ho v ruce, sám potrestati; tak znělo tenkráte mezinárodní právo.

§ 2. Učení Husovo.

Hus popíral viditelnou církev, ničil veškerou církevní ústavu a podvracel veškerou církevní kázeň, vážnosť i poslušnosť. Soubor jeho učení v té příčině jest tento:

Veškeré lidstvo dělí se na dvě třídy: na předurčené (praedestinati) k věčnému spasení a na předzvěděné (praesciti) k věčnému zatracení. Předurčení čili vyvolení jest svobodný skutek Boží, ke kterému člověk nic přičiniti nemůže. Obec všech předurčených, minulých, přítomných i budoucích jest pravá, katolická církev; tedy neviditelná. Předurčenci zde na zemi tvoří církev bojující, v očistci spící, a v nebesích vítěznou. Páska, která tyto církve spojuje, jest láska. Církev zde na zemi obsahuje předurčence a předzvěděnce; jsou čtyři třídy poutníků k nebesům: někteří jsou v církvi jménem i skutkem, totiž předurčení; jiní pouze skutkem, totiž vyobcovaní od satrapův Antikristových; třetí jenom jménem předzvěděnci; čtvrtí ani jménem ani skutkem, pohanští předzvěděnci. Jedinou hlavou církve jest Kristus Pán. Římský biskup byl až do císaře Konstantina Vel. rovným jiným biskupům, a teprv od darování Konstantinova platí za náčelníka církve. Papež a kardinálové jsou nástupci sv. Petra a apoštolů jenom tenkráte, když se jim věrou a životem rovnají; však v tomto případě jest každý nábožný křesťan nástupcem apoštolů. Když papež a kardinálové životem apoštolů nežijí, jsou nástupci satanáše a Jidáše Iškariotského.

Papež nemůže býti hlavou církve, poněvadž: 1. neví, není-li předzvěděným a pak ani do církve nenáleží; 2. není ho ani třeba. Na počátku nebylo také papeže; neboť byly pouze dva stupně: kněží a jahnové. Biskup a kněz neliší se ničím od sebe; ani papeže ani biskupů není třeba ke správě církve.

[17]) Documenta 316—324; 556.

Duchovenstvo jest dvojí: Kristovo, které hledá čest Boží, a antikristovo, které hledá čest svou. Proto vyjde-li rozkaz od papeže, preláta nebo duchovního, musí jej podřízený zkoušeti, srovnává-li se se zákonem Božím čili nic; v onom případě má se podrobiti, v tomto poslušnost odepříti bez ohledu na církevní tresty.

Moc klíčů jest toliko u Boha, který k spasení předurčuje a k zavržení předvídá. Rozřešení a klatba (vyobcování z církve) platí jenom tenkráte, když se s úsudkem Božím shodují, jinak jsou neplatny. Knězské rozřešení ve svátosti pokání jest pouhé ohlášení, že Bůh hříšníku již hříchy odpustil na základě jeho lítosti. Nespravedlivé klatby není třeba si všímati. Představený, duchovní i světský, kterýž jest v hříchu smrtelném, přestává býti představeným. Jediným pramenem víry jest Písmo sv.

Třicet článků Husových na sněmě Kostnickém zavržených, o nichž sám jeho přítel Jeronym Pražský v listu k Lackovi z Kravař ze dne 12. září r. 1415.[18]) vyznal, že úplně a v témž smyslu v jeho spisech obsaženy jsou, zní takto:

1. »Jednou, svatou a obecnou církví jest sbor všech předurčených (praedestinatorum) k životu věčnému.

2. Pavel nebyl nikdy účastníkem ďáblovým, ačkoli (před svým obrácením) činil skutky, které zcela skutkům zločinců se podobaly.

3. Předzvědění (praesciti) nejsou údy církve, jelikož nižádný úd církve věčné záhubě propadnouti nemůže.

4. Obě přirozenosti, božství a člověčenství, jsou jeden Kristus; on jest jediná hlava choti své, církve.

5. Předzvěděný, byť byl i ve stavu milosti, v skutku přece není údem církve; naproti tomu předurčený vždycky zůstává údem církve, byť i někdy pozbyl milosti případné (t. j. hřešil); milosti předurčení tím neztrácí.

6 Pokud se církví vyrozumívá sbor předurčených, ať dle přítomné spravedlnosti jsou ve stavu milosti čili nejsou, potud jest učení toto článkem víry.

7. Petr nebyl a není hlavou katolické církve.

8. Kněží, kteří hříšný život vedou, poskvrňují moc kněžskou, a jako synové nepraví neprávě smýšlejí o sedmeru svátostí, o klíčích, úřadech, trestech, mravech, obřadech, o posvátných věcech církve, o úctě ostatků, o odpustcích.

9. Důstojnost papežská pochází od císaře; přednost a zřízení papežství má svůj původ v moci císařské.

10. Beze zvláštního zjevení Božího nikdo sám o sobě neb o jiném nemůže tvrditi, že jest hlavou kterékoli církve; a biskup Římský není hlavou církve Římské.

11. Nikdo není povinen věřiti, že ten, kdo právě jest biskupem v Římě, jest spolu také hlavou některé zvláštní církve svaté, leč by od Boha byl předurčen.

12. Nikdo není náměstkem Kristovým nebo Petrovým, jestli jich svým životem nenásleduje; neboť takovéto nástupnictví jest nejpřiměřenější, a jiným způsobem nikdo nemůže od Boha dosáhnouti moci náměstnictví; neboť onen úřad náměstka vyžaduje rovněž srovnalost mravů jako autoritu ustanovovatele.

---

[18]) Documenta str. 598.

13. Papež není zjevným a pravým nástupcem Petra, knížete apoštolů, jestli mravy jeho mravům Petrovým odporují. Jestli papež lakotný, tuť jest náměstkem Jidáše Iškariotského. A rovněž ani kardinálové nejsou pravými nástupci sboru ostatních apoštolů, jestliže po příkladě apoštolů nežijí a zákona Kristova nezachovávají.

14. Doktoři, kteříž učí, že ten, kdo trestu církevnímu propadl, jestli se napraviti nechce, soudu světskému má býti odevzdán, následují šlépějí velekněží, zákoníkův a fariseů, kteří Krista, jenž jich nechtěl ve všem poslušen býti, odevzdali soudu světskému, řkouce: »Nám neslušÍ zabiti žádného«; oni jsou vražedníci nad Piláta horší.

15. Církevní poslušnosť jest od kněží vynalezena, nemajíc žádného základu v Písmě sv.

16. Skutky lidské děliti dlužno ve ctnostné a bezbožné. Bezbožný člověk počíná si vždycky bezbožně, ctnostný naproti tomu vždycky ctnostně; neboť smrtelný hřích otravuje všechny skutky člověka bezbožného vůbec, jakož opět ctnosť obživuje všechny skutky člověka ctnostného.

17. Každý kněz Kristův, který dle zákona žije, Písmo sv. zná, a po tom touží, aby lid poučil, musí i tenkráte kázati, když byl postižen domnělou klatbou. A byť papež aneb jiný prelát takovému knězi zapověděli kázati, on nesmí nikterak uposlechnouti.

18. Kdožkoliv jest na knězství vysvěcen, tomu dává se rozkaz, aby kázal, a on rozkazu toho musí býti poslušen, domnělé klatby nic si nevšímaje.

19. Pokutami (censurami) církevními, zejména klatbou, suspensí (zápovědí knězského úřadování) a interdiktem (zastavením služeb Božích) podrobuje si duchovenstvo lid obecný ke svému vlastnímu povznesení, rozmnožuje lakomství, zakrývá svou bezbožnosť a připravuje cestu antikristovi; z čehož plyne, že takových pokut (censur) původem jest sám antikrist. Duchovenstvo chápe se oněch pokut proti těm, kteří zlobu antikristovu odhalují.

20. Je-li papež zlým, a obzvláště je-li předzvěděným, tuť rovněž jako Jidáš jest ďáblem, zlodějem a synem záhuby, nikoli však hlavou církve: vždyť pak ani údem této církve není.

21. Milosť předurčení jest svazkem, jímžto tělo církve a každý úd téhož těla nerozlučně s Kristem jako hlavou spojen jest.

22. Papež nebo prelát, jestli zlý a předzvěděný, jenom v nevlastním rozumu slova jest pastýřem, v pravdě však jest zlodějem a lupičem.

23. Papež nesmí býti nazván Nejsvětější (Sanctissimus), ani ne s ohledem na svůj úřad, jinak by také král co do úřadu svého musil se Nejsvětějším nazývati, ano i soudní sluhové a hlasatelé musili by nazváni býti svatými, a posléze sám ďábel měl by nazván býti svatým, neboť i on jest sluhou (officiarius) Božím. [19])

---

[19]) Hus mluvil o věci, které pranic nerozuměl, dělal ji směšnou a staví vlastně na odiv svou nevědomosť. Název »Nejsvětější« byl ve staré církvi titulem každého biskupa a pak znamenitých mnichů. Časem ustálil se v církvi západní pouze pro papeže. Na Východě oslovuje se po dnes rozkolnický patriarcha konstantinopolský: »Vaše celá Svatosť« a »Zcela nejsvětější« (παναγιότητά σου καὶ παναγιώτατος) a biskup: »Vaše Svatosť.« Název: »Veličenství« (Majestas = Velebnosť) dává se králům a císařům, původně náležel jenom Bohu. Název »Velebný« náležel Bohu; my Čechové říkáme »Velebná Svátosť;« dnes dává se

24. Žije-li papež způsobem zákonu Božímu protivným, tedy zajisté nevešel skrze Krista ve svůj úřad, byť také volbou po lidském zákoně platnou zvolen byl, ano i kdyby od Boha samého zvolen byl býval. Neboť Jidáš byl od Boha Ježíše Krista samého náležitě a zákonitě za apoštola zvolen, a přece týž odjinud do ovčince se vedral.

25. Odsouzení 45 vět Viklefových od doktorů vyslovené jest bezdůvodné a nespravedlivé, a vymyšlená jest příčina, kterouž oni udávají, že prý žádná z oněch vět není katolická, ale bludná nebo pohoršlivá.

26. Jestliže všichni voličové, nebo většina z nich, podle lidského předpisu jistou osobnosť zvolí, není tudíž táž osobnosť pravomocně zvolena, aniž jest pravým nebo zjevným náměstkem nebo nástupcem Petra neb jiného apoštola v úřadě církevním. Buď že voličové dobře, buď že špatně volili, vždycky toliko skutkům zvolence věřiti dlužno. Čím horlivěji někdo ve prospěch církve působí, tím větší moc od Boha k tomu obdržel.

27. Ni v nejmenším není pravdě podobno, že by církev musila míti hlavu, kteráž by ji u věcech duchovních řídila, vždycky v církvi bojující trvala, a v ní zachována byla.

28. Kristus by zajisté bez takových obludných hlav lépe církev svou spravoval skrze pravé učenníky své, po všem světě rozptýlené.

29. Apoštolé a věrní kněží Páně spravovali velmi dobře církev ve všelikých ke spáse potřebných věcech, pokud úřad papežský nebyl zaveden, a zajisté řídili by ji až do soudného dne zase dobře, když by již více nebylo papeže.

30. Nikdo není pánem světským, nikdo prelátem, nikdo biskupem, jestli v hříchu smrtelném.[20])

Tyto články, kteréž ústavu katolické církve rušily, veškerou církevní poslušnosť odstraňovaly a do života byvše uvedeny veškeren řád zrušiti musily a také zrušily, zavrhl též papež Martin V. (1417—1431.) bullami: »In eminentis« a »Inter cunctas«, kteréž obě jsou z 22. února 1418. Dle této poslednější bully měl každý z učení Viklefova a Husova podezřelý býti tázán na 39 článků, z nichž 7. zní: »Zdali věří, že zavržení Jana Viklefa, Jana Husa a Jeronýma Pražského, jak jejich osob tak spisů, všeobecným sněmem Kostnickým bylo pravé a spravedlivé«; a 11: »Zdali, zvláště vzdělaný (litteratus) věří, že výrok Kostnického sněmu o 45 článcích Jana Viklifa a 30 Jana Husa byl pravý a katolický: t. j. že nižádný ze 45 článků Viklifových a 30 Husových není katolickým, ale že některé z nich jsou zjevně (notorie) kacířské, některé bludné, některé odvážlivé a pobuřující a jiné urážlivé.«[21]) Toto posouzení a odsouzení Husových článkův Apoštolskou Stolicí uzná každý soudný katolík za pravé Jsouť zajisté v úplném odporu s články víry katolické a byvše uvedeny do života, zplodily u samých stoupenců Husových strany a bouře.

Hus jako učenec byl sběhlý v Písmě sv. a Otcích, obratný dialektik a výborný řečník; ale při vší své učenosti neměl důkladných

kněžím vůbec. Titulatury, oslovení a zdvořilosti mění se časem, a z času musí býti vykládány.

[20]) Denzinger: Enchiridion. Wirceburgi. 1865. str. 189—193. — Dr. Lenz: Učení M. Jana Husa. V Praze 1875. str. 333—340.

[21]) Denzinger, l. c. str. 194.

theologických vědomostí, nekonav důkladných theologických studií a nedosáhnuv doktorátu theologického, zůstav bakalářem [22]) theologie. Hus nebyl důkladným myslitelem, nenahlížel důsledností svých náhledů, v nichž často ještě se kolísal, a zanechal po sobě soustavu plnou mezer. V tom, co za svoje náhledy přijal, byl nepoddajným, a vzpíral se proti každému jinému přesvědčení. Ač konal úkony zbožnosti, neměl přece lásky k církvi jakožto právní osobě s jejím historickým vývojem, který byl mu z úplna cizím, a postrádal právního církevního citu a smýšlení, proto vyznamenával se neposlušností ke všem církevním představeným, neuznávaje nad sebou soudce na zemi leč Písmo sv., ale jenom tak, jak sám je vykládal. Utopení sv. Jana Nepomuckého a ztrýznění ostatních prelátů králem Václavem nebylo proti jeho mysli, a on odporoval r. 1401. v domě Pražského měšťana Václava, češíře (hotovitele číší), rozhodně mínění, že pro ony zločiny krále Václava bylo zastaviti služby Boží (čili vydán býti interdikt).

Srovnáme-li Husa s Tomášem ze Štítného: tu převyšuje Tomáš Štítný Husa hlubokostí a původností myšlének, stkvělou jadrností slohu, a jakkoli nebyl knězem, výtečným theologickým vzděláním, tak že ho můžeme prvním scholastikům stř. dověku po bok postaviti. Tomáše ze Štítného knížky šestery »O obecných věcech křesťanských« [23]) obsahují tak krásnou a důkladnou věro- a mravovědu (dogmatiku a morálku, že ani dnes žádný katolický učenec to lépe neřekne.

S úsudkem o Husovi s vrchu položeným [24]) srovnává se Riegerův Naučný Slovník, řka: »Husovi vadila při vší zběhlosti v Písmě sv., ve sv. Otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku nedůkladnost studií jeho bohosloveckých, pro kterou neprohlížel vždy důsledků každého svého mínění, a jistý druh samolibosti, pro kterýž, aby z jednoho poblouzení znáti se nemusil, ve druhé upadal.« [25])

§ 3. Husovo vystoupení proti odpustkům. [26])

Při trojici papežů přišel Pisanský papež Jan XXIII., k jehož poslušenství se Český král Václav IV. přiznával, do války s králem Neapolským Ladislavem, stoupencem Římského papeže Řehoře XII. Aby si potřebný náklad na obhájení církevního státu a svého postavení opatřil, rozepsal dvěma bullami z 9. září a 2. prosince r. 1411. kříž s odpustky, slibuje všem věřícím odpuštění hříchův a věčných i časných trestů, kdo se skroušeně z hříchů káti budou, Svátosť Oltářní přijmou, a buď osobně do boje potáhnou nebo zbrojence vypraví neb alespoň penězi na vedení války Apoštolské Stolice proti Ladislavovi Neapolskému přispějí. Bully jsou úplně správny: kladou veškerou váhu na přijímání svátostí pokání a Oltářní, tedy vnitřní skroušenosť a obnovení života, a žádají k tomu jakožto dobrý skutek:

---

[22]) Bakalářství byla nejnižší akademická hodnosť na fakultě theologické: původně pouze na ní, později i na jiných fakultách, po němž teprva následoval doktorát.

[23]) Vydal je Erben v Praze 1852.

[24]) Srv. též můj »Všeobecný Církevní Dějepis«. II. Středověk, část 2. str. 677.

[25]) sv. III. str. 984.

[26]) Můj »Všeobecný Církev. Dějepis l. c. str. 689 sqq.

almužnu pro Apoštolskou Stolici. V květnu r. 1312. přijeli papežští hlasatelé odpustků do Prahy, v jejichž čele stál Pasovský děkan Václav Tiem, který spolu přinesl novému arcibiskupu Albíkovi z Uničova na Moravě (1411—1412.) pallium. Král Václav a arcibiskup Albík svolili ku prohlášení odpustkův. Arcibiskup hleděl všechny úrazy zameziti, zvláště zakázal ve zpovědi kajicníkům ukládati výši odpustkové almužny. Hus se svými přátely učinili nejprve otázku ve shromáždění university, mají-li její členové dávati dle papežské bully peněžitou pomoc na kříž proti králi Ladislavovi; přítomní doktoři theologie opřeli se této vyzývavé otázce, pravíce, že jim nepřísluší bully papežské posuzovati, ani se protiviti rozkazům královým, jimiž schváleny byly. V čele fakulty theologické stál tehdáž jako děkan M. Štěpán z Pálče. Většina rozhodla tenkráte dle mínění theologické fakulty. Ale Hus nedal se odvrátiti od svého brojení proti odpustkům, kázal proti papežské bulle a vykládal proti ní své námitky, které ve zvláštním spise sestavil.[27]) Po několika dnech ohlásil veřejnou disputaci o bulle ve veliké síni koleje Karlovy na den 7. června. Otázka od něho učiněná zněla: »Zdali dle zákona Božího slušno a radno jest ke cti Boží a k dobrému křesťanského lidu a také ku prospěchu tohoto království bully papežovy o vyzdvižení kříže na Ladislava, krále Neapolského, schvalovati Kristovým věřícím.« Bohoslovecká fakulta ucházela se o pomoc u arcibiskupa, aby k tomuto vyzývavému skutku nepřišlo. Arcibiskup povolal k sobě Husa, a papežští poslové, kteří též k tomu pozváni byli, tázali se Husa, chce-li rozkazův apoštolských poslouchati. Hus přisvědčil k libosti papežských poslův, ale hned vytrhl je z omylu, řka, že rozkazy apoštolskými míní učení apoštolův, a rozkazy papežovy že má za apoštolské potud, pokud se s učením apoštolů srovnávají; jinak že neuposlechne, třeba by měl býti upálen. Těmito slovy vstoupil Hus přímo na pole církevní revoluce. Poněvadž Hus byl bakalářem theologie, zakázala theologická fakulta všem svým bakalářům, aby se neopovažovali rozprávěti o papežských bullách. Ale Hus činil si ze zákazu jak ve škole tak i na kazatelně jenom úsměšky.[28])

V ustanovený den konala se ohlášená disputace u přítomnosti valného počtu mistrů, bakalářův a studentů. Přátelé Husovi přisvědčovali mu, údové bohoslovecké fakulty odporovali. Nejhorlivějším pomocníkem Husovým byl M. Jeronym Pražský, který studenty svou řečí tak uchvátil, že jej ve větším počtu nežli Husa jako u vítězoslávě domů doprovázeli. S pomocí Jeronymovou ustrojil dne 24. června jeden z milců králových, pan Vok příjmím Voksa z Valdsteina, uličnický kousek jako parodii na spálení knih Viklefových, kteréž arcibiskup Zbyněk vykonal. Jeden student přistrojil se za veřejnou nevěstku, byl na ozdobný vůz posazen, dostal papežské bully na krk a prsa zavěšeny, a byl vezen v průvodě šaškův a oděnců, divné posuňky a kejkle prováděje, nejprve k arcibiskupskému dvoru na Malou stranu, pak mostem a Starým městem vedle dvora králova na Příkopy Nového města; tu pod pranéřem byla snešena hranice, na ni naloženy bully a podpáleny; vše u velikém davu diváků. V těch

[27]) Adversus indulgentias papales.
[28]) Documenta str. 448 sqq. Staří Letopisové Čeští str. 15. 16.

dnech chodili mnozí mladíci po kostelích v čas kázaní, odmlouvali kazatelům odpustkův a nazývali je lháři a podvodníky.[29])

Král Václav přebývaje tenkráte na svých zámcích Žebráku a Točníku, povolal k sobě asi uprostřed června některé konšely a obecní starší na Žebrák a přikázal jim, aby žádného tupení papeže neb jeho bull netrpěli.

Theologická fakulta, majíc v čele Štěpána Pálče a Stanislava ze Znojma, kteří z bývalých přátel Husových stali se jeho odpůrci, poznavše jeho revoluční směr, odsoudila znova 45 článků Viklefových a přidala k nim nových 6; totiž: že jest každý kacířem, kdo jinak smýšlí o svátostech a klíčích církve nežli církev Římská; 2. že jest bludem učiti, že antikrist, který na konec světa přijde, tyto dni jest tu a kraluje; 3. bludem jest, že nařízení sv. Otcův a chvalitebné obyčeje nemají se zachovávati, poněvadž v Písmě sv. obsaženy nejsou; 4. jest bludem, že ostatky svatých ctíti se nemají; 5. bludem, že kněz při svátosti pokání nerozřešuje, než toliko kajícníku ohlašuje, že rozřešen jest; 6. bludem, že papež nemůže volati věřící ku pomoci k hájení Apoštolské Stolice, a ku potrestání protivníkův a nepřátel křesťanských, a těm, kdo věrně přispějí, právě hříchů litují a se zpovídají, plné odpuštění všech hříchův uděliti.[30])

Chtějíc svému usnesení státní platnosť zjednati, předložila bohoslovecká fakulta oboje články králi s prosbou, aby je pod trestem i vyhnanství ze země zakázal. Spolu žádali, aby nikdo proti bullám odpustkovým kázati nesměl. Král svolil 10. července na Žebráce k žádosti bohoslovecké fakulty, zakázal ony články pod trestem vyhnanství, ale vzkázal též doktorům, aby se starali více o vyvrácení bludů, nežli o zápověď jejich. Prosbu, by svobodná kázaní, t. j. taková kázaní, která bez svolení a udělení pravomocnosti církevní vrchností se konala, zakázal, zamítl.

Pražští konšelé svolali 16. července doktory a mistry obou stran na radnici a zapověděli ve jméně králově 45 článků Viklefových a šestero nových k nim připojených. Ale Hus nepodrobil se rozkazu královu a hájil v těch dnech články Viklefovy veřejnými přednáškami v Karolíně.

Mezi tím v neděli dne 10. července chodili tři chasníci: Martin, Jan a Stašek po kostelích, odmlouvali kazatelům, a přivlastnivše sobě učení Husovo o odpustcích, nazývali odpustky klamem a rušili tak služby Boží. Za to byli jati a na Staroměstskou radnici odvedeni, kdež konšelé umínili si, je přísně dle rozkazu králova nedávno prohlášeného potrestati. Hus přimlouval se za ně 11. července za velikého sběhu lidu; konšelé upokojili Husa obojetnými slovy, kázali lidu rozejíti se, a když se to stalo, dali ony tři chasníky na popravu vyvésti. Však bez pochyby pro davy lidu byli sťati na Můstku. Jedna paní přinesla tři bílá prostěradla, aby mrtvá těla přikryla. Mistr Jan z Jičína s hojným zástupem mistrů vzal je, začal zpívati antifonu: »Isti sunt sancti« (Tito jsou svatí), a nesl je do kaple betlémské, kdež je Hus pochoval. První neděli po této události nezmínil se Hus v kázaní o ní. Když však úšklebky slyšel, že mu biřič a konšelé

[29]) Hardt IV. 672.; M. Martin Lupáč († 2. 1468), účastník pouličního kousku jsa studentem, u Höfiera: Geschichtsschreiben II. 171.

[30]) Documenta str. 455 sq.

ústa zacpali: druhou neděli potom, 20. července, velebil nevinnou smrť oněch mládenců a napomínal lid, aby pro žádné muky od pravdy neustupoval. Konšelé zdrželi se vší další přísnosti a propustili všechny jaté při průvodu oněch tří chasníků.

Hus znal dobře učení katolické církve »o odpustcích«, a katoličtí kněží vykládali je správně, jak z jeho slov plyne, ale přece zpitvořil je, poněvadž do soustavy jeho se nehodilo. On praví, že kněží sice učí, že za holé peníze odpustky se neudělují, poněvadž jich nemůže dosáhnouti nikdo, leč »kteří se ústy zpovídají a v srdci skroušení mají,« ale to praví proto, aby »tak holá nebyla lež a zjevné svatokupectví a lakomství.« »Kněží prý káží: by dva byli, jeden, jenž jest 50 let hřešil smrtelnými hříchy po vší vůli tělesné a nikdy se nekál, — a druhý, jenž by byl tolikéž živ dobře, nikdy smrtelně nehřešiv; a prvý maje velmi malé skroušení, jenž by hříchy shladilo, a dada peníze papeži, aby ihned umřel; ale druhý maje větší skroušení, ale nedada peněz, aby také ihned umřel, neučiniv dosti za všední malé hříšky: tehdy onen bez muk byl by hned v nebeské radosti pro peníze, a tento druhý byl by v mukách, byv vždy dobrý, neb jest peněz papeži nedal.« [31]) Z toho, že Hus tento příklad o dvou lidech uvádí, jakoby kněží ho na kazatelně užívali, neplyne, že to skutečně pravda jest, neboť nejmenuje těch, kdo a kde tak kázali, řka, všeobecně, že »kněží tak káží«; kdežto jasno jest, že všichni kazatelé jednoho a téhož příkladu a nemotorného k tomu, neužívali. Z jeho slov jest jasno, že kněží dobře věděli, co odpustky jsou, a proto onoho příkladu užívati nemohli. Zlořády při hlásání odpustků trestali papežové až smrtí; přemršťoval-li některý kazatel, měl ho Hus udati církevní vrchnosti a ne tupiti všech hlasatelův odpustků a zavrhovati odpustky samé.

Hus upíral papeži právo udělovati odpustky, činil je směšným a popuzoval věřící proti němu. »Může-li papež udělovati odpustky, pak může očistec zničiti (videtur, quod papa potest purgatorium destruere) — ať dá každému odpustky pro budoucnosť, pak nepřijde nikdo do očistce, pak byly by nadarmo všechny svatvečery (vigilie), mše za zemřelé, bohaté almužny, výroční dny (anniversaria = mše sv. ve výroční den úmrtí), prosby a přímluvy, nadání kaplanů, zakládání klášterův a zřizování oltářů za lidi.« Odpustky jsou prý škodlivými, poněvadž boháč se jimi zakopává v jistou naději spásy, lid činí více náchylným k nepravostem a »vůbec se olupuje«. [32]) Proto kdo odpustky hlásá, jest lhářem; »Lhářův s odpustky čert jest všudy takměř nasál, a těch velmi preláti a kněží hájí i doktorové, i druzí mlčí a nesmějí proti ďáblovu koukoli úst otevříti.« [33]) Jak Hus pravdu mluví, jest z toho viděti, kterak on a jeho druhové mlčeli a úst neotvírali, jest viděti z uličnického kousku vystrojeného M. Jeronýmem Pražským a Vokem z Valdsteina.

Přehlédneme-li vystoupení Husovo proti odpustkům, vidíme, že brojil nejen proti rozkazům církevní vrchnosti, ale též zřejmým příkazům krále Václava IV. Brojil proti odpustkům, poněvadž do jeho soustavy se nehodily. Když Hus »s kazatelny« proti odpustkům

[31]) Postilla II. 151. vyd. Erben.

[32]) Adversus Indulgentias papales T. I. str. 185. 186. in editione Joannis Hus et. Hieronymi Prag. — Historia et Monumenta. 1558.

[33]) Postilla II. 60.

a jejich hlasatelům brojil: chytili se jeho učení tři chasníci a brojili proti nim »pod kazatelnou«, odmlouvajíce kazatelům a nazývajíce odpustky klamem a mamem. Kdyby dnes někdo po katolických kostelích nebo protestantských modlitebnicích nebo židovských synagogách chodil a tam mezi kázaním kněžím, pastorům nebo rabbinům odmlouval a říkal, že, co káží, jest klamem a mamem: dopustil by se trestního skutku: rušení služeb Božích, a propadl vězení. (Srv. § 303. zákona trestního z 27. května 1852.) Kdo by takové odsouzené za mučenníky Boží veřejně prohlašoval, jak to Hus činil: stal by se vinným schvalování trestního skutku a propadl trestu. Kdo toto uváží, poznává revoluční chování Husovo a nepěkné ovoce, které zplodilo. Hus byl mravním původcem smrti oněch tří svedených mladíků

O popravě těchto tří chasníkův a Husovu chování při tom bylo mluveno v třetím veřejném slyšení dne 8. června r. 1415. v Kostnici. Byla ke konci výslechu čtena žaloba, že onino odpravení tři jinoši k neposlušnosti a tropení nepokojů kázaním Husovým svedeni byli. Hus dal prý je v kapli Betlémské pochovati, při čemž se zpívala antifona »Isti sunt sancti« (Tito jsou svatí) a poručil, aby se jako k jejich cti sloužila mše »de martyribus« (formulář o mučennicích) a nikoli mše »de requiem« (zádušní mše sv. v černé barvě při pohřbu), a tím je jako za svaté vyhlašoval. Hus odvaloval se sebe veškerou vinu řka: »Pravda jest, že byli odpraveni, ale že bych já je byl dal při takovém zpěvu odnésti, není pravda.« Mistr Naso pravil: »že Hus proti bullám papežským mnoho kázal a tím jako k neposlušnosti vyzýval: tu prý proti nim onino chasníci se zpouzeli, byli proto odpraveni, a to k rozkazu králově, pak kázal Hus v Betlémě, jak se mu líbilo, a jak bylo právě pověděno; později povstala pro popravu oněch chasníkův pražská obec proti konšelům, jelikož prý odsoudili nevinné lidi; když konšelé o této vzpouře králi zprávu podali: řekl prý král: »Kdyby jich bylo tisíc, aby se jim tak, jako oněm chasníkům, stalo.« Na to odpověděl Hus: »Hle, kterak samému králi křivdu činí, poněvadž není pravda, že by on sám byl kázal ony jinochy stíti.« Však M. Páleč pomohl Nasonovi, řka: že král zakázal papežským bullám se protiviti, a poněvadž onino chasníci zákaz králův přestoupili, byli na hrdle potrestáni, kteréž on (Hus) za svaté vyhlásil. Toto dokázal Páleč Husovi tím, že bylo čteno místo z jeho spisu »de Ecclesia« (o Církvi) č. 20., kde přizpůsobil k oněm chasníkům text Písma sv.: »Padnou od meče a od plamene a v zajetí a loupež dnův a připojí se k nim lstivě« (Daniel. 11, 33. 34.); toto proroctví prý se naplnilo na nich, jejichž jména jsou: Martin, Stašek a Jan, kteříž vzdorujíce klamům antikristovým, od meče padli. Tak dokázal Páleč Husovi, že pravdy nemluví, a schvaloval hanebné počínání oněch tří chasníků. Při tom pohlíželi s podivením na sebe sněmovní Otcové. Ony tři chasníky velebil Hus i v českých spisech za mučenníky. »Bůh dal jest kněžím dobrým Ducha sv., že jsou směle proti těm lhářům kázali, a věrným laikům, že jsou směle svých hrdel nasadili a tři životy své Bohu obětovali: Martin, Jan a Stašek, jenž jsou pro odvolání lživých kázaní v Praze stínáni.« [34])

Vystoupením Husovým proti odpustkům poznali pražští faráři

[34]) O svatokupectví. I. 399.

na dobro, že v Praze proti Husovi práva a obrany se nedovolají, a obrátili se se svými žalobami na papeže Jana XXIII. Apoštolská Stolice vydala klatbu na Husa a zastavení služeb Božích na všech místech čili interdikt, kde by se zdržoval. Tato klatba byla v letě r. 1412. v Praze prohlášena. Král Václav nebránil ohlásiti klatby vydané na Husa, avšak nepropůjčil svého ramene, jako bylo jeho povinností, aby byla provedena. Hus počínal sobě, jakoby klatba ani se ho netýkala, kázal a hřímal na papeže a školu antikristovu a odvolal se od papeže k samému Kristu, což ovšem odvoláním není. Poněvadž pražští faráři svědomitě interdikt zachovávali, opustil Hus na žádosť a radu krále Václava na počátku prosince r. 1412. Prahu, žil nejprve pod ochranou pana Jana Staršího z Ústí nejvíce na Kozím Hrádku nedaleko Ústí, přesídlil po smrti tohoto pána na hrad Krakovec v Rakovnicku ku panu Jindřichovi z Lažan; na obou místech kázal bouřlivě proti duchovenstvu a odebral se konečně z Krakovce na sněm církevní do Kostnice, kterýž jej jako bludaře odsoudil.

(Dokončení.)

Dcery popovy.

Povídka od Markety Paradovské.

Z francouzského přeložila **Jana Krunertova.**

(Pokračování.)

V.

Příštího dne byla neděle. Až dosud vyhýbal se mladík každému setkání se s Binií u lesního. Dnes, buď ze zvědavosti nebo snad z jiné příčiny, chodil kolem domku, ale marně; dívka nepřišla. Co to znamená? . . . Stalo se jí snad neštěstí? O tom by se byl dověděl ve vsi. Mohl se sice zeptati svého pána, ale za nic na světě nebyl by ukázal tuto slabosť. Týden zdál se mu nesmírně dlouhý, ale když Binie nepřišla ani budoucí neděle, počal se znepokojovati.

Od smrti otcovy přestal chodit s matkou na bohoslužbu do církve v Dolině, kterou sloužil Tymofei a chodíval obyčejně do Z . . ., malého sousedního města; ale dnes vzal svou modlitební knihu a kráčel k vesnici. Bohoslužba právě započala. Prodral se dosti hřmotně ku předu. V levo klečela ve své lavici statná paní popová, obklopená pěti dcerami. Binie nebylo mezi nimi. Toho však již Jan nemohl snésti a použiv přítomnosti celé rodiny v kostele, odešel a zeptal se jedné ze služek:

»Jest panna Binia doma?« — »Ano . . . leží.« — »Nemocna?« — »Ano, těžce nemocna.« — »Co je jí?« — »Všecko ji bolí . . . Kašle . . . má horečku . . . všecka rozpálena . . .« — »Přišel lékař?«

»Ne, dobroděj povídal, že toho není třeba, že se uzdraví bez doktora. Nastydla, jak se onehdy brodila vodou.«

Jan odešel zarmoucen; cítil výčitky svědomí.

Týden za týdnem plynul a Binie nedala o sobě ani známky života; až posléze jednou ve čtvrtek, když byl Jan v domku sám a svou ručnici čistil, spatřil najednou ve dveřích malou, bledou postavu, bledší, nežli jak ji dříve vídával; nesla velikou kytici růží, která ji téměř zakrývala. »Již jsem zdráva, pane Tadeáši!« Ale spatřivši Jeníka, ustoupila polekaně. Tento se k ní však odhodlaně přiblížil, vzal ji za ruku a pravil:

»Byla jste velmi nemocna, Binio, a to mou vinou . . . Nastydla jste . . . proto že jste byla tak dlouho mokrá . . . Můžete mně odpustit? . . .

Vyhlížel zoufale a zcela jinak, než jak jej obyčejně vídávala; byla pohnuta.

»Nehněváte se na mne,« šeptal.

«Nikoliv. Ani jsem na to nepomyslila «

Ona a hněvati se na někoho! Čekati, aby ji někdo prosil za odpuštění, to jí bylo něco zcela nového. Kdo se kdy staral o ni, co si myslí a zdali trpí?

»Když mně u vás doma řekli, že jste těžce nemocna . . «

»Vy jste přišel k nám?« zarděla se. »Nevěděla jsem o tom.«

»Bylo to jednou v neděli, mezi službami Božími . . . Když jsem vás neviděl v kostele, pomyslil jsem si, že se pozeptám!«

»Vzpomínám si, řekli mně o tom . . . ale myslila jsem, že to byl pan Tadeáš . . .« Pozvednouc k němu zarosené oči, doložila: »Jak dobrý jste, pane Jene!«

Zamračil se. »Proč mne nazýváte pane? Nejsem pánem. Jsem prostě Janem.« Usmál se nuceně. Tušila asi, co se v jeho nitru děje, a proto sklopila hlavu jako vinnice.

Nastalo nemilé ticho, za kterého si na vzájem své myšlénky uhodli; nebylo slyšeti než jednotvárný tikot hodin a bzučení vos, dorážejících na skleněné tabule.

»Ten pan Tadeáš nejde, to je věčnosť!« myslila si Binia, hledíc rozpačitě ku dveřím.

Také Jan byl na rozpacích. Konečně zpozoroval, že má knihu v ruce. »Přišla jste na hodinu?«

»Ano . . . Pan Tadeáš se u nás včera zastavil a žádal otce . . .«

»Chcete-li, budu s vámi opakovat. Máte polský dějepis?«

Vzal jí knihu z ruky, posadil se proti ní a tváře se jako učitel, tázal se: »Proč nechtěla královna Vanda pojati knížete Ritigiera za manžela?«

Zapýřivši se, váhala okamžik s odpovědí, ale brzy začala odříkávati svůj úkol jako dobrá žačka: »Vanda byla velmi krásná panna. Již mnohý kníže ze všech zemí žádal za její ruku; ale přísná strážkyně polské svobody (zde zůstala chvíli vězeti), ale přísná strážkyně polské svobo . . .«

»Nechtěla, aby cizinec, zvláště Němec, její zemi panoval,« napověděl Jeník, »a proto si umínila, že zůstane pannou.«

»Že zůstane pannou,« opakovala Binia. »Ale . . . když viděla, že se blíží Ritigier s nesčetným vojskem a hrozí, že ji zbraní přemůže:

»Vrhne se sama v boj,
Prsa chvějí se udatností,

Líce jí plane odvahou,
Pozvedá hledí své přilbice.

Zlatý její vlas jest rozpuštěn,
Korálové rtíky a modré oči září,
Líce plane jako slunce,
a Germáni prchají před jeho leskem.

Ale kde skrývá se rusovlasá Vanda
v noci, kdy celé město spí?
Probouzí své paní a své děvy
a spěchá na břeh Visly.

»Již jest čas, abych splnila slib bohům učiněný:
Má-li má krása býti příčinou války s mým lidem,
Ať zhyne . . . Lépe jest, aby mne vlny pohřbily,
než aby má země úpěla v německém podruží.

Tak promluví a vrhá se do Visly.

»To byla udatná kněžna!« zvolal Jan položiv otevřenou knihu na kolena . . . Nebýti jí, snad by z nás byli nyní Němci!«

»Ano, snad,« doložila Binia, nechápajíc ani zcela rozsah Janova zvolání, a pokračovala ve svém odříkávání: »Z vděčnosti vystavěl lid této veliké královně vlastníma rukama mohylu, právě na místě, kde do Visly skočila . . . Tato mohyla jest tak vysoká . . .«

»Že jest ji dobře z Krakova viděti,« dokončil za ní hluboký hlas.

Obrátila se polekaně. »To jste vy, pane Tadeáši! Jak jsem se lekla!«

»Ano, ano, dítky, to jsem já! Vidím, že už nebudete brzy svého starého mentora potřebovati.«

Oba se smíchem odporovali.

»A pro dnes již dost s učením. Jest čas svačiti! Dej přinésti, Jeníku, samovar a řekni, aby nám dala Kazia jahody, smetanu a med.«

Při tom hovoru vysypal Binii do klínu obsah své brašny: čerstvé oříšky. »Tu máš, maličká, to je práce pro tebe.«

V malé chvíli bylo prostřeno, a Binia měla býti hospodyňkou. Jaká to pěkná svačina! Nikdy nebyla Binia za svého skromného života při podobné slavnosti. Pan Tadeáš považoval ji za vzácného hostě. Obdivovala pěkný, červeně vzorkovaný ubrus, lesklý samovar, krásné červené jahody na květované porcelánové míse a v duchu porovnávala nepořádné obědy v otcovském domě; hnědé, voskované plátno, otlučené mísy, vidličky a lžice poházené sem a tam bez ladu a skladu. Ta čistota a elegance a přece venkovská prostota připadala jí jako rozkošný výjev z pohádky. Zdálo se, že jest Jeník tomu zvyklý. Smíchal jádra oříšků se zlatožlutým medem, jahody polil smetanou, nasypal na ně cukru a nyní krájel tenké krajíčky z pěkného, růžově šedého ovesného chlebíčka, který dovedou péci jen v zemích zadunajských.

»Panna Binia nám naleje čaje,« pravil pan Tadeáš.

S roztomilou neobratností dala mladá dívka nejdříve cukru a lžičku do sklenice a nalila trochu čajové tresti; potom otevřela ko-

houtek samovaru a doplnila ostatní vařící vodou a dívala se tázavým okem na pána, zda-li není nápoj příliš silný.

»Příliš silný? Nikoliv, ani dost málo. Nebojte se, panno Binie; jest naopak příliš slabý!

Rozpačitá dívka přilila čaje.

»Ještě příliš slabý,« pravil pan Tadeáš se smíchem.

Tentokráte podívala se naň nevědouc co počíti; nebo sklenice již přetékala.

»Panno Binie, má-li býti čaj silný, musíme přidati rumu a to mnoho! A dobrý lesní, potěšen rozpačitostí své žákyně, sáhl po křišťálové lahvičce a usmál se zlomyslně. Všichni tři vypukli ve veselý, radostný smích.

Podepřen v lenošce, pouštěje vonné kotoučky dýmu a zapíjeje malými doušky, pozoroval nyní lesní Jeníka a Binii, kteří zcela vážně svačili. Byl hrdý na svého Jeníka, neb v čistém oku jinochovu četl velikomyslné zapomenutí minulosti. Že zachránil Binii z řeky, dověděl se teprve předešlého dne od ní samé; ale ač neřekl svému chráněnci ani jediného pochvalného slova, přece si oba porozuměli. Nyní těšil se ze svého díla a cítil, že jest stonásobně odměněn za svou práci. Jeho klidný, mírný, dobročinný a spravedlivý způsob přinesl ovoce. Prudkou Jeníkovu povahu nebyl by nikdy přemohl káráním nebo trpkými slovy; zde musel působiti příklad. Pomalu přijímal poučení svého mistra a bez namahání kráčel jako on po pravé cestě.

Bylo pět hodin. Otevřeným oknem vnikal vlažný letní vzduch. Tisícerý zpěv ptáčků pojil se se šelestěním lístků, kterými vítr pohrával. Venku i uvnitř domku byl pravý pokoj a klid. Slunce skrývalo se pomalu za zelené duby. Pan Tadeáš povstal prudce.

»Musíte odejíti, panno Binie. Co by řekl Tymofei Ivanicki, kdybychom mu zde zdrželi dívku přes určitou hodinu. Jeníku, vezmi pušku, zavolej Kamara; doprovodíme malou popadianku,« doložil se zlomyslným úsměvem k mladým lidem.

VI.

To byla poslední hodina Biniina u lesního; otec její usoudil, že umí již dosti.

Když se Jan dověděl o tomto rozhodnutí, zamrzelo ho to nad očekávání a spatřoval v tom opět chladné sobectví otcovo. Od té chvíle neutíkal již před Binií, potkal-li ji někdy náhodou se sestrami v lese; již z daleka smekal klobouk a spěchal jim vstříc. »To jste vy, panno Binie?«

»Dobrý den, pane Jene . . . Jste zdrávi u vás?«

»Děkuji, ano! Hledáte moruše? . . . Počkejte, ukážu vám místo, kde se stromy jimi jen jen černají!

Děvčátka tleskala rukama.

Jindy zase vedl těkavý hlouček na stopu veverky; zastavili se ve stínu jedle, jejichžto řídkými větvemi prorážely růžové paprsky sluneční.

Podzim byl na sklonku. Celé spousty žlutého listí pokrývalo stezky a pod čistou nebeskou klenbou shromáždilo se tisíce vlaštovek a radily se o svém odletu.

Na břehu pěkného potůčku, přítoku řeky Stry, namáhala se Binia s dvojčaty, aby zahnala hejno hus domů. Ale ani volání dívek ani rozkazující pohyby prutem nebyly s to, aby naučily zbujné ptáky poslušnosti. Husy křičely a tloukly křídloma. Zahnouc na stezku spatřila Binie najednou Jeníka s puškou na rameně v průvodu psa. Tento urychlil kroky. Zdál se býti velmi rozčílen, oči mu neobyčejně svítily. Takto ho nikdy neviděla.

»Dostal jsem rozkaz, abych se dostavil zítra k odvodu,« pravil jedním dechem.

»K odvodu!« . . . Slovo to ji ranilo. Na to si nikdy nepomyslila. K odvodu! Jest pravda, každý musí k odvodu; on jako každý jiný. To jest zvláštní, že se jí při tom zatočila hlava, ruce se jí chvěly; cítila, že bledne. Přece se přemohla a snažila se říci lhostejně: »Budete vojákem . . . a dlouho?

»Tři roky.«

»A to vás po celou tu dobu neuvidíme . . . Myslím, že jste tomu rád.«

»Můj Bože, ano! Musím konečně. A potom jest to něco nového, uvidím země, naučím se něčemu, čeho neznám . . .

»A nepřijdete ani jednou . . .« zašeptala.

»Snad přece; to vše závisí od místa, kde budu; snad ve Lvově nebo Krakově . . . ale kdyby to bylo v Terstu nebo v Čechách, tak bych nemohl.«

»Ano, to by bylo daleko,« odpověděla s odhodlaným úsměvem.

»Vzpomenete si někdy na mne, panno Binie, až odjedu? otázal se.

V téže chvíli zahrčela po bílé silnici bryčka, tažená malým koníkem, kterého dívka dobře znala.

»Tam jest tatínek,« zvolala, aniž by mu odpověděla, a jakési leknutí zračilo se jí ve tváři.

Odstoupili od sebe jako vinníci, postiženi při činu.

»Na shledanou,« šeptal Jeník, rukou pozdravuje.

»S Bohem,« odpověděla zasmušile a rychle se vzdálila, táhnouc za sebou maličké, které již opět sháněly husy. Při veceři oslovil otec dvojčata: »To jste byly dnes odpoledne na silnici?«

»Ano, tatínku.«

»S Binií?«

»S Binií.

»A kdo to s vámi ještě rozmlouval?«

»Ah to jest přítel Jeník . . . lesní.«

»Jak, přítel Jeník! Znáte jej?«

»Ano, ano, velmi dobře. Dělal nám často píšťalky a dával nám oříšky.«

»A kde jej potkáváte, nešťastné dívky?

»Hm! všude: v lese, u potůčku, na silnici. Jest velmi hodný! Ale jde pryč, bude vojákem!«

»Ano,« pravila starší z dvojčat, »odejde na tři roky, velmi daleko a Binia plakala, když se to dověděla.«

»To není pravda!« řekla druhá. »Neplakala.«

»Plakala, já jsem ji dobře pozorovala, ale obracela hlavu, bychom toho neviděly.«

»Binia neplakala,« tvrdila mladší. »Olena lže.«

»Ty lžeš, ošklivá!«

Ale dříve než si mohly do vlasů vjeti, popadl je otec každou za jednu ruku a vystrčil ze dveří; potom obrátil se k mladé dívce, která seděla proti němu bledá se skloněným čelem.

»Teď mně pověz, co to vše znamená,« zvolal.

Ostatní přiblížili se zvědavě, aby jim nic neušlo.

»Především,« pravil tvrdě kněz, »vstaň a pojď blíže. Tak se s otcem nemluví. Ty znáš tedy Jeníka?«

»Ano . . .«

»Víš dobře, že jest to darebák, který před několika léty zde tvého otce urážel a kterého jsme musili jako psa vyhoditi.«

Binia neodpovídala, ale rty se jí chvěly. Jak mohl její otec tak nemilé nehody vzpomínati?

»Víš-li pak, že pochází z rodiny žebrácké, že jeho otec byl bídným horníkem, přivandrovalcem Bůh ví odkud, bez papírů, bez oddavacího listu, a že ten krásný Jeník nemá ani jména?«

»Ano, vím to.«

»A přece jsi si s ním dávala dostaveníčka.«

Binie se vzpřímila a zarděla: »Toho jsem neučinila, otče. Vždycky jsem jej potkala jen náhodou A vždyť,« doložila tišeji, nebýti jeho, byla bych se snad utopila. O tom víš dobře, otče.«

Pop s ní prudce zatřásl: »Utopila, utopila! Stokrát lépe, než znectíti rodinu,« křičel hromovým hlasem.

»Hleďme, hleďme, Tymofei,« pokoušela se manželka.

»Ano, stokrát lépe by to bývalo,« zvolal opět pop, zapomínaje se; »a tak se mně odměňuješ za namahání a práci, s kterou jsem tě vychoval! Spojuješ se s nejúhlavnějším nepřítelem svého otce!«

Binia, bledá, rty sevřené, oči na jedno místo upřené, stála bez pohnutí.

»Slyš, učiníš mně slib, rozumíš? Budeš mně přísahati, že nepromluvíš jediného slova s tím darebákem, a potkáš-li jej kdy, že se obrátíš k němu zády! Slib mi to! Řekni, že s ním již nepromluvíš!«

Vynutila ze sebe bolestné »ne«. Všecka krev s obličeje jí zmizela.

»Dobře tak! Nyní jdi kam chceš,« pravil a prudce ji odstrčil. Odešla potácejíc se, sledována svými sestrami.

Jsa nyní se svou manželkou sám, oslovil ji nelaskavě: »Věru, dobře jsi si dcery své vychovávala, Diotymo! Kdo by si to byl o ní pomyslil? S takovým člověkem míti dostaveníčko!«

Popová odpověděla uraženě: »Netvrď mně takovou bajku. Ručím za Binii, ona jest neschopna úskoků! Sám ji takovým výstupem naplníš hlavu rozličnými myšlénkami. Nikdy jsem neviděla člověka, aby se tak pro nic za nic rozzlobil jako ty, Tymofei! A dejme tomu, že potkala jinocha, který ji z vody vytáhl, když bys ji byl nechal hnedle utopiti. Proto není ztracena, a slyšel jsi přec, že odjede. Vrátí se až za tři roky. Do té doby uplyne mnoho vody. Jdi a sedni si ke stolu, muži, a dovečeř! Hleď, již ti mamaliga (kukuřicová kaše) vystydla s tvými hloupostmi! Jaké štěstí, že máš takovou ženu, jako jsem já! Co by se stalo, kdybych tě nedržela a v domě všecko neupokojila. A to dítě nech na pokoji. Víš dobře, že nebude míti nikdy jiné vůle než naši, a že jí provdáme dle své libosti . . .

VII.

Uplynula skorem tři léta, co opustil Jan Dolinu, a zdálo se, že obyvatelé na faře zapomněli zcela, že dosud žije. Nikdo se nestaral, zda-li Binia dosud na něho myslí, proč jest její obličej bledý a neproniknutelný, proč o velkých svátcích pohlíží pátravě na skupení mužů, stojící na pravé straně v malé kapli. Vždyť měl Tymofej nyní se svou manželkou v hlavě jiné starosti. Velká událost, která se s tisícerou opatrností chystala, konečně se uskutečnila: již mluvilo se po celé krajině: »Pop vdává svou dceru.«

Svou dceru! . . . A kterou? tázali se zvědavci. Tu krásnou rusovlásku. — Tedy Sofronii. — Ano, nejstarší ze šesti. — Udělá dobrou partii. Vezme si Vincence Rajského, zvěrolékaře, váženého muže v celém okresu, velmi hodného a pracovitého hocha. To té popové naroste hřebínek. Smí-li pak si dcera popova vzíti polského šlechtice . . . Ten starý lisák, Tymofei, zabýval se asi již dávno tímto plánem . . . Nebylo týdnu, aby si nebyl k mladému muži zajel . . . brzy mu stonal kůň, brzy nedojila kráva; kdyby byl mohl, byl by mu dal celou rodinu ošetřovati . . . Ale ten Rajský vyvede hloupost, měl jsem jej za chytřejšího! — Co chcete . . . když láska vzplane.

Tyto řeči nebyly nepravdivé. Sofronia, nejstarší dcera ruthenského párku, hnala útokem na srdce mladého zvěrolékaře ze sousedního městečka. Sňatek ten byl velikou ctí pro rodinu Ivanických, neboť mladá popadianka měla opustiti skromné své rodiště a vstoupiti mezi katolickou polskou šlechtu. Tato neočekávaná vyhlídka do budoucnosti nadmula Diotymu pýchou, mnohou kmotrou ve městě tak často pokořovanou. Pomyslete si jen, Sofronia měla býti nyní na roveň nejen s paní sudí, ale i s paní kapitánovou, s paní doktorovou a ještě i pohrdlivě se dívati na apatykářku a všecky židovky v místě.

»Ach,« zvolala Diotyma, poskočíc si, jak jí to tlouštka dovolovala, »vždycky jsem říkala, že bude toto dítě slávou celé naší rodiny. Škoda jen, že Binia není trochu — nevím, jak bych to řekla . . .«

»Jen pomalu, pomalu,« odpověděl kněz; »buď trpěliva, Diotymo, i s ní mám plán, a ty se podivíš.«

Mladý zvěrolékař byl pravým polským vlastencem. Byl členem mnohých známých politických spolků a často v klubech řečnil; jeho slovo bylo ohnivé a zároveň přesvědčivé, že nejednou na konci řeči nadchnul posluchačstvo tak, že jej s nadšením popadlo na ramena a nosilo v triumfu po sále. Jeho často až ohnivé vlastenecké smýšlení lekalo klidné a mírumilovné občany. Mluvil, jak by vše zapálil a povraždil, kdož jeho mínění nesdíleli. Proto byl počet jeho přívržencu nepatrný, ale poněvadž měl velmi dobré srdce, byl od každého milován. Jedna idea utkvěla mu nad ostatní: spojení Ruthenů s Poláky. Tuto ideu osvědčil konečně prakticky svým sňatkem s hezkou popovou dcerou. Zdálo se, že jeho budoucí tchán upevňuje svým rázným vystupováním jeho naděje.

Vytrvalosť, s kterou kněz všecky jeho přednášky sledoval, již dávno jej povzbudila, a když vstoupil s ním v důvěrnější styky, byl zápalem jeho důstojnosti všecek nadšen: »Jste pravým vlastencem, Tymofei Ivanicki,« zvolal jedenkráte. »Kéž by se vám všichni Ruthenští

kněží podobali! Jaká to síla, jaká to oddanosť pro naši věc! Při nejbližších volbách musíte býti zvolen za poslance, ano! . . . tací mužové nesmějí zůstati neznámými!« Kněz odpověděl skromně, že bude hrdým, bude-li moci ve prospěch lidu působiti.

Znenáhla neopomenul Tymofei ani jednou, kdykoliv do města šel, aby svého přítele nenavštívil. Jenom že býval velmi často, a to jako náhodou, doprovázen krásnou Sofronií. Z počátku se Vincenci tento průvod nelíbil, vždyť si nebudou moci tak pohovořiti. Ale dívčino vážné chování a zvláště její zápal pro věci politické jej svedly. A tak utvořil si pomalu ve svém duchu světlou ideu allegorického spojení, jehož živým obrazem byla by Sofronia a on. Když jednou přišel Tymofei sám, tu mladý muž, když spolu starého tokajského vína popíjeli, pozdvihl číši a pravil slavnostně: »Jsem Polák a katolík, podrobený Římu! Tymofei Ivanicki, vaše dcera jest sjednocenou Ruthenkou, taktéž Římu podřízena. V desíti letech musí si Poláci a Rutheni podati ruku a utvořiti jedinou rodinu. Chcete prozatím položiti první základ k tomuto spojení a dáti mně ruku své slečny dcery?« Slova ta pronesl jasným, nadšeným hlasem s planoucím pohledem a zardělým obličejem.

»Konečně,« zašeptal si zářící pop, když viděl, že ryba kousla do vnadidla, tak dávno již chystaného. Za několik dní potom směl Vincenc složiti k nohám krásné popadianky svou lásku a naději. Tymofei byl velmi na rozpacích, jak má přijati pod svou střechou ženicha takového druhu. Nevzpomněl si dříve, že nic není tak málo polského a vlasteneckého jako obrazy, zdobící stěny jeho příbytku. Byly to především obrazy Moskevských cárů s nápisem:

Nezapomenutelnému Mikuláši I.
Pavel I., náš Otec a Dobroděj!

Alexander II., náš milostivý panovník a otec církve. Dále byly to lampy, hořící před ikony, připomínající až příliš schismatismus. »To se musí vše změniti,« pravil kněz, nevěda jak si pomoci; »a přece nemůžeme nechati stěny holé.« — »Netrap se, mužíčku,« odpověděla Diotyma, »však já to spravím,« a skutečně hned časně z rána odjela v bryčce do Stry a přivezla tajuplnou bednu.

Když se Tymofei za několik hodin vrátil ze svých pastorálních obchůzek, byl velmi překvapen, spatřiv na obílených stěnách: předně krásnou podobiznu sv. Otce papeže, a dále všecky milované hrdiny Polské: Štěpána Batóryho, přijímajícího hold Moskovanů, Jana Sobieskiho, zachraňujícího Vídeň před Turky, Poniatovskiho utopeného v Elstern, Kozciuszka s jeho sedláky a krásnou Vandu, vrhající se do Visly.

»Ale kde jsou ostatní,« — ptal se kněz okouzlen.

»Uschovala jsem je v senníku,« odpověděla klidně Diotyma.

Jen ať se jim nic nestane, nebo . . .

»Bojíš se poznámek svých ostatních přátel,« zabručela žena, která znala tajné schůze svého manžela s protivnou stranou.

Zamračil se. »Tiše, ženo, ani slovo o tom! Starej se o své. Nevedl jsem svou lodičku až dosud dobře? Vše záleží jen na obratném řízení. Znáš mne dobře, jsem tak málo Polákem jako Ruthenem, Moskalem nebo Němcem. Uznával jsem vždy, že býti vlastencem, bývá na překážku, ale musíme lichotiti nevinným choutkám lidu.

A co si přeji? Zlepšení mého stavu a dobré zaopatření mého půl tuctu dcer.«

»Vím, vím! ale pro Bůh, jen opatrně, Tymofei!« Při své první návštěvě na faře byl mladý zvěrolékař při neočekávaném pohledu na polské hrdiny hnut až k slzám. Neviděl dosud u žádného kněze, sjednoceného Řeka, podobný projev vlastenectví. S vděčným zápalem vrhl se v náruč svého budoucího tchána.

»Oh, věděl jsem, že jste úplně naším,« zvolal mohutným hlasem, který hýbal lidem. K návštěvě krásné nevěsty zvolil si neděli odpůldne.

Po sentimentální procházce po zahradě večeřelo se na faře. Při této příležitosti bylo hnědé voskované plátno pokryto dorty, bábovkami, koláči všech tvarů, a láhve s medovinou kolovaly hojně kolem stolu. Jednoho podzimního večera, když snad Vincenc překročil počet malých ošemetných sklínek, povstal náhle a uhodiv pěstí na stůl, až všecko nádobí zařinčelo, zvolal: »Dnes jsem se dověděl, že jistí kněží našeho okresu přijímají pod svou střechou tajné spojence orthodoxního kleru z Bukoviny, a že mají za úkol náš lid obraceti k schismatismu! Psí krev! Kdyby tomu bylo tak, věru že by se jim zle vedlo. Přelámal bych jim kosti a na prvním stromě bych je oběsil.«

Při těchto slovech rozhlédla se žena popova ulekaně kolem a Tymofei mluvě něco o důležité farní záležitosti, chytře se vzdálil. A když asi za hodinu se do jizby vrátil, nalezl svou rodinu obklopující budoucího zetě, a zpívající s ním revolucionářské písně, které doprovázela Sofronia hrou na kytaru. Jen směle, jen směle! Bruste své kosy. Postačí nám velmi dobře proti schismatickým šavlím. Přiblížil se s úsměvem na rtech a spojil svůj hlas, závoděje v ráznosti a přesvědčujícím přízvuku se zvěrolékařem.

VIII.

Byla neděle v listopadu; sněžilo, a malé sáňky venkovanů zanechávaly na bílé silnici černé stopy. Všichni ubírali se jedním směrem za hlaholem zvonů, který je dnes, v den Všech Svatých, svolával do církve v Dolině. Po hlavní silnici stoupal namahavě muž ve vysokých botách, v kožichu podšitém černým beránkem, v čepici vtisknuté na oči. Docházeje ke kostelu, urychlil kroky, propletl se mezi množstvím a postavil se v nejtemnějším koutě v kapli. V téže chvíli vešla Diotyma v průvodu svých dcer, s obvyklou pýchou. Poklekla nejdříve okázale, sklonila hlavu až k zemi a pokřižovala se nesčetněkráte; potom se teprve posadila ve stolici; mše sv. započala.

Binia zůstala pozadu se sepjatýma rukama, pohroužena v tichou modlitbu, jako ukolébána prostým zpěvem lidu. Proč nenalezly asi její rty obyčejná slova modlitby? Proč tlouklo jí srdce tak silně, proč byla její duše v tom zvláštním vytržení, jako v předtuše blízkého, velkého štěstí? Jaká radosť a jaké štěstí očekávalo ubohého odstrčence?

Tři leta tomu, co neviděla Jana, tři leta, co slíbila, že nebude již na něho mysliti, a i přes hrozby otcovy cítila, že srdce její jásá nad jeho návratem. Jej opět spatřiti a třebas jen zdaleka, žíti od něho vzdálena, tu a tam vyměniti pohled, ale žádné slovo, to bylo vše, co mohla doufati, vše co její pokorné srdce žádalo.

Pojednou obrátila se matka k ní: »Proč pak nezpíváš, Binio, s ostatními? Neslyším tvého hlasu.

Mráz jí projel údy. Probudila se ze svého snění, a zahanbená, zardělá pozdvihla hlavu, aby uchytila slova počaté písně; zdálo se jí, že jí přestalo srdce tlouci. Tam v pološeru, mezi lhostejnými hlavami venkovanů, dívaly se na ni dvě ohnivé oči. Sklopila zrak, zbledla, sklesla na kolena a chvěla se na celém těle. Když dozněl zpěv lidu, měla konečně dosti síly, aby se pozvedla; polo omdlévajíc, troufala si podívati se. Na bledých rtech spočinul smutný úsměv, a Jeník toužebně očekávaný splatil jej pohledem nevýslovné blaženosti.

Zpěvy utichly, lid se hrnul k východu, mrak kouře ze shasnutých svíček zastínil na okamžik obě tyto bytosti, které se shledaly. Když se kouř rozptýlil, hledal Jeník marně nadšený obličej své malé přítelkyně. Vedená matkou, docházela již Binie do fary; on spatřil jen její stopy v bílém sněhu.

Následujících osm dní nesblížila žádná příležitosť oba mladé lidi; ona byla zavřena na faře při své mnohé práci; on vykonával úřad lesního. Když nastala neděle, Binie vstupovala do kostela se sklopeným zrakem, pocítila opět jakési zachvění duše a pocítila opět týž upřený pohled, který jí vehnal červeň na líce, a ji po celý týden oblažoval. Tak uplynula zima. Jejich čisté duše splynuly v tichém dorozumění; postačilo jim, že se viděli, jiného nedoufali a si nepřáli.

Jeník snívал přece někdy o tom, že nastane konečně jaro a s ním nutné vycházky v polích a v lesích, a při tom příležitosť sblížiti se. Sníh na horách tál při prvních slunečních paprscích; sáňky jezdily již po černém blátě a setřely poslední bělosť sněhu.

Když se jednou v neděli Jeník z kostela vracel, znepokojen dnešního dne přítomností velkého, hezkého jinocha, který se točil kolem gospodině a jejích dcer, ve kterém hned poznal Vincence Rajského, zvěrolékaře, dohonil jej správce zámku, malý povídavý muž.

»Nuže, viděl jste?« tázal se tajemně.

»Viděl? A co?« odsekl Jan, bodnut žárlivostí.

»Hm. Vincence Rajského! Ženicha! Vy nevíte, že vdává pop svou dceru.« O tom nevěděl . . . Vždyť stýkal se tak málo s lidmi, trávě svůj život v lese, a nepřichází nikdy do města. Ale při té řeči zakalil se mu zrak a srdce se zastavilo.

»Říká se, že bude svatba již v letě!«

»Teď v letě?« . . .

»Jest to hezké děvče,« pokračoval správec, »a dobře zachované. Mluví francouzsky, hraje na kytaru a trochu na piano. Jest to výborné děvče.«

»Vy mluvíte o nejstarší,« zvolal Jeník, a balvan spadl mu se srdce.

»A prosím vás, o kom jiném. . . . O ostatních pěti jistě ne, těch černých, šerednych, které jsou asi určeny oblažovati jednou nějakého vesnického popa! Ne, mluvím o Sofronii, o rusovlasé, rozkošné Sofroničce!«

»Ach, zvěrolékař má vkus! Jaká to dívka, ty krásné oči!«

Nadšený správce mohl povídat co chtěl, Jan ho již neposlouchal. Opovržlivý způsob, jakým se vyjádřil o ostatních dívkách, jej urazil a proto, zvedna astrachanovou čapku, obrátil se k nemilému mluvkovi zády.

IX.

Tohoto večera bděl pop dlouho do noci. Služebnictvo se pomalu vzdálilo a v celém domě byl klid. Vstal, otevřel na polo dvéře do kuchyně a přesvědčil se, že služky, zavinuté v hrubé pokryvky, již dávno na peci spí. Veselý smích a křik, který vždy spaní předcházel, utichl teď v pokoji mladých popadianek. Po špičkách vstoupil do manželského pokoje, kde si právě Diotyma vlasy na papilloty točila.

»Musím ti sděliti něco vážného, ženo.«

Zbledla trochu. »Můj Bože! Co se zase stalo? Vždycky mne celou polekáš svým tragickým vzezřením.«

»V celé věci není nic tragického, mé drahé srdéčko. Jedná se o jednu z našich dcer, o Binii; rád bych se s tebou poradil. Ale pověz mně dříve upřímně: myslíš, že Vincenc Rajský nemá již ani nejmenšího podezření?«

Popová podívala se na svého muže nedůvěřivě. »Co tím myslíš? Podezření o tvém schismatickém styku?«

»Ano.«

»Není mužem, který by se dovedl přetvařovati, a kdyby měl něco na srdci, byl by ti to již dávno řekl. Ale co kuješ, Tymofei? Zemru nedočkavostí!«

»Byl mi na zítřejší den oznámen příchod . . .« zde se pop zamlčel a naslouchal u dveří, které jej od dcer dělily. »Spí dobře,« zašeptal. — »Byl mně oznámen příchod mladého seminaristy, Erasima Pieska; zdá se mně, žes jej minulý podzim viděla. Psali mně, že má ten hoch velikou budoucnosť. Chce se oženiti do rodiny, která sdílí jeho náhledy, a byl by nakloněn vzíti si naši Binii! Projednával jsem o tom již dávno bez tvého vědomí s kněžem Gurkevičem; ale právě názory mladého muže mne zdržují.

»Jaké názory?« tázala se popová nepokojně.

»Hm, jeho příliš nápadné klonění se k orthodoxii. Kolísá mezi řeckou a unitářskou církví a káže odtrhnutí se od Říma. Zkrátka, pravý opak Rajského, a to mne mrzí. Jest nemožné, aby se spolu sešli a proto jsem myslel . . .«

»Myslel jsi, myslel jsi! Víš, co se musí státi,« pravila žena rozčíleně. »Musíš se zříci sňatku, nechceš-li, aby byla Sofronia nešťastna. Ať Piesek čeká. Uvidíme, až bude po svatbě.«

»Čekati . . . to by bylo! Myslíš, že bohatý, odhodlaný hoch by chtěl čekati? Ten najde deset, dvacet kněžských rodin, kde jej s otevřenou náručí přijmou. Slyš, má statek v ceně desíti tisíc zlatých a Binii by si vzal bez věna! Kde se najde mezi našinci druhý podobný ženich? Nemluvím o Rajském.«

»Jest pravda,« odpověděla Diotyma, polo přesvědčená, »ale jak to jen uděláme?«

»Musíme vše dobře uvážiti . . . Jedná se zde, bychom se toho obratně uchopili a tak to zařídili, by se oba ženiši zde nesetkali. Vincenc chodí v neděli, Piesek mohl by choditi ve středu. Že bývá toho dne právě trh, mohli bychom býti jisti, že nás Vincenc nepřekvapí; má o trhu mnoho práce.«

»Jsi jist, že se mu Binia zalíbí?«

»Tím jsem jist. Jest to usedlý, chladný hoch a jistě se mu její vážná povaha zalíbí; a dívka od nějaké doby získala velice, sesílila, vyrostla . . .

»Budeme muset býti velmi obratni,» šeptala Diotyma, stále svou myšlénkou zaujata.

»Proto spoléhám právě jen na tebe, má zlatá rybičko,« pravil kněz se smíchem, neb byl uspokojen, poznávaje, že si dá choť říci. »Co se tebe týče, nebojím se ničeho, jsi velmi chytrá.«

»Ne, ne, nedívej se na vše černě. Věř mně, že se nám to vydaří; kdo má smělosť, vždy vítězí.«

»Co na tom,« pravila popová, vstávajíc z úzké lenošky. »Mám již celou noc tím pokaženu.«

Časně ráno zavolal pop s manželkou své dvě nejstarší dcerušky, ještě poloobličené. Přiběhly hned — bledé, s červenýma očima, rozcuchané.

»Jak to vyhlížíte?« zvolal kněz. »Zavolali jsme vás, abychom vám zvěstovali velmi dobrou novinu.«

»Netřeba, abyste nám ji povídali,« zvolala Sofronie směle. »Slyšely jsme včera vše.«

»Vy že jste vše slyšely? Tak vida.«

»Ano, klíčovou dírkou, a potom, vždyť jste mluvily dosti hlasitě. Ty nám to pěkně vyvedeš, tatínku! Chceš, aby opravdu s mé svatby sešlo!«

»Naopak, místo jedné svatby budou dvě. Špatně jsi tomu rozuměla.«

»Ne, ne, rozumím dobře a znám velmi dobře Vincence a jeho povahu. Uvidíš, že se to špatně skončí!« Vzlykajíc vrhla se matce do náručí.«

»Upokoj se, drahá Froničko,« konejšila popová svou prvorozenku. »Nesmíš svou tvrdohlavostí pokaziti výhodný sňatek své sestry. Upokoj se jen, zařídíme to dobře. Když přijde ženich Binie, řekneme mu, aby byl opatrný a ujišťuji tě, že jejich sňatek nebude ohlášen dříve, dokavad nebude tvůj!«

»A vy svolíte, aby se stala sestra orthodoxní?« otázala se Sofronia opovržlivě. Přetvařovala se totiž, jako by zcela s názory zvěrolékaře souhlasila.

»Dceruško,« pravila popová důstojně, »pravím jako otec. Nejsme dosti bohati, bychom mohli býti vlastenci. A nyní nesuž se již, má holubičko, zkazila bys si své krásné oči. Vždyť chceme jen tvé štěstí!«

Z rukou matčiných přešla Sofronia do rukou otcových, který ji též konejšil. »Urychlíme svatbu, Sofroničko, ode dneška za tři měsíce musí býti vše odbyto.«

»Proč musí již ten člověk naší Binii se dvořiti? Nemohl by čekati, až budu vdaná?« bručela ještě rusovláska.

»Musí to býti, není jinak; vždyť bude bydleti jen několik mil odsud. Nemohu mu zakázati vstup do našeho domu; vždyť jest to velmi výhodný sňatek. Pomysli jen, že má . . .«

»Ano, ano, deset tisíc zlatých, vím, slyšela jsem to,« odpověděla dívka, dosud rozmrzeně.

Najednou měl otec dobrou myšlénku· »Diotymo,« pravil k manželce, dávaje jí znamení, »prosím tě, otevři pravou zásuvku této skříně.

Dobrá, podej mi krabici. Hle, dceruško, chtěl jsem ti dáti tento dar až před svatbou; ale když jsi tak nešťastná, podívej se již dnes na něj.« Při tom rozvinul pěknou pláštěnku ze šedé lišky, podšitou měnivým hedvábím.

Překvapením oschly ihned slzy; rozradostněná dívka políbila otci ruku a hned zkoušela skvostnou ozdobu.

»Jest z nejprvnějšího obchodu v Černovicích,« pravil otec, obdivuje s pýchou krásnou dívku. »Vybral jsem, co bylo nejpěknějšího; vím, že to k tvému novému stavu musí býti.«

Ostýchavá a zoufalá Binie stála v koutečku se slzami v očích, čekajíc, že i jí se dostane laskavého slova. Ale vidouc, že na ni nikdo ani nemyslí, zmizela bez hluku. Její srdce bylo již tak přeplněno, že by se nebyla mohla déle přemáhati. Cítila potřebu odejíti daleko, daleko a vyplakati svou hořkou bolest, skryta všem zvědavým a lhostejným. Nikdo nepozoroval jejího odchodu; běžela rovně do zahrady a zastavila se u staré dřevěné lavičky. Pokryla si obličej rukama a plakala, až jí srdce usedalo. Její slzy tekly dlouho, bez ustání; konečně upadla unavená v jakousi bezcitnost. Chtějí ji provdati, provdati za cizince, seminaristu, který má zítra přijíti! Celé její nitro bylo pobouřeno. Jakým právem jednají s ní takto? Což mohou rodiče zaprodati své dítě prvnímu, kdo přijde? Erasim Piesek . . . ano, vzpomíná, že viděla před rokem přísnou tu kostnatou postavu, která v ní zanechala dojem jakéhosi neblahého tušení. Ale vždyť ho neznala, nemilovala, a nyní chtějí, aby mu dala svůj život? Jaká to ukrutnost!

Bylo to v březnu. Od pučícího šeříku, pod kterým právě seděla, přehlédla celou krajinu. Po blátivé silnici přicházely tu a tam ženy, ve vysokých botách, v krátkých suknicích, v bílých plenách na hlavě, po způsobu východních žen, a ohýbaly se pod velikými břemeny. Ze sousední církve bylo slyšeti zvuk zvonku, který sem vítr zanášel. Vzduchem kroužilo hejno kavek.

Binia naslouchala mrtvě zvonkům, hlásajícím slavnost. Najednou se vzpřímila a zbledla jako stěna. Spatřila na silnici obrys známé postavy: — Jeník! Jde zajisté do vesnice! ale co dělá zde, že pozoruje právě toto místo, jako by chtěl každý kout zahrady proniknouti. Pozorovala jej úzkostlivě; on stoje na špičkách, pátral po zahradě. Najednou setkaly se jejich zraky; světlý úsměv spočinul na jeho obličeji a rázem zaplašil vsecky stopy vnitřního bolu.

»Již dlouho tomu, co jsme se nepotkali, Binie,« pravil se spokojeným úsměvem.

Usmála se potutelně: »Dlouho? . . . Jak včera.«

»Ano, v kostele, ale tam nemůžeme spolu mluviti.«

Dívka stáhla obličej, jako by chtěla říci: Vždyť si i bez řeči porozumíme:«

Jak ji pohled na Jeníka rázem proměnil! V té chvíli nebála se již svého otce, nemyslila na hrozící budoucnost; nyní viděla jen přítomnou chvíli . . .

On zadíval se na ni, jako by ji viděl poprvé a obdivoval jemný obrys obličeje, veliké, tázavé oči a malá ústka. Kdo mohl by si troufati ještě říci, že byla tato dívka středná? Nikdy neshledal ji tak půvabnou; porovnával její tmavé zornice k bouřlivým vlnám řeky

Stry, a jemný nádech obličeje k jistým květinám, které v létě v lese vykvétají.

»Když jsem vás včera v kostele hned nespatřil, myslel jsem, že jste nemocna; spatřil jsem vás teprve po kázaní a to hodně vzadu, skoro u dveří.«

Pohlédla na něj s něžností. Vzpomínala si na jeho netrpělivé pohledy a konečně na vítězný úsměv, když ji spatřil klečící v zadu, za ženami; na svůj zmatek, neznámou radosť, která se jí zmocnila a z které se hned před Bohem se sklopenou hlavou vinila.

»Přišla jsem trochu pozdě,« pravila, »a netroufala jsem si jíti blíže.«

»Nesmíte podruhé zůstati pozadu, u samých dveří, Binie,« pravil vážně. »Jste slabého zdraví. Vzpomeňte jen, jak jste se před třemi roky nachladila. Také jste byla tak lehce oblečena.«

Dívka se zarděla. Tedy on to pozoroval, on se tak velice o její skromnou osobu zajímal: bylo by to možno? Ještě nikdy s ní někdo takto nemluvil. Ze srdce vystoupil na rty proud vděčnosti; byla velice šťastna.

»Slibte mně, Binie, že si podruhé oblečte shawl!«

»Řekla ostýchavě »ano«. Oči se jí zarosily.

Zamlčeli se. Měli si po třech letech tolik povídati a nevěděli, kde by začali.

»Byl jste dlouho pryč,« pravila konečně.

»Ano, a nescházela mně touha po domovu, ale nemohl jsem přijíti. Byl jsem v Čechách, pak v Uhrách. Tam v Uhrách jsou děsní lidé; neoblékají se jako my a mluví jinak. Eljen! Eljen! baratom! to jest: Ať žijí bratři! Pijí si při víně na bratrství. A že jsme nemohli mezi sebou hovořiti, tak jsme pívali, když jsme byli veseli, na bratrství. Hrajou-li cikáni nějakou píseň, která se Maďarovi líbí, hodí mu tento vše, co má: peníze, řetěz, hodinky, klenoty — hudba jej téměř poblázní.«

Binia poslouchala ho jako okouzlená.

»Ale, abych nezapomněl,« zvolal pojednou mladík, »každý v celém okolí povídá o sňatku vaší sestry Sofronie. Jest to pravda; vdává se, a kdy bude svatba?«

Netušil ani v nejmenším, jak rozryje těmito prostými slovy srdce ubohé dívky. Zapomněla po několika okamžicích na svou bídu, na chvili utetěla do ráje a nyní klesla opět těžce k zemi, a hrozný přízrak blízkého jejího sňatku zjevil se jí před očima.

»Svatba — nevím kdy,« zašeptala, ale hlasem tak bezzvučným, že se až Jeník zalekl.

»Sofronia udělá velmi dobrou partii,« pokračoval; »pan Rajský jest všude velmi vážen.«

»Ano, ano, velmi dobrou partii,« opakovala trpce.

Proč se tak změnila? Byl snad v té čisté duši nějaký pocit žárlivosti nebo závisti?

»Ah co je nám do svatby jiných,« zvolal mladík. »Řekněte mně raději, Binie, kdy se opět uvidíme v lese? Jaro nastává, brzy pokvetou fialky.

»V lese . . .« Obličej stáhl se jí bolestně. »Nikdy již,« pravila.

»Skutečně nikdy již,« opakoval si ironicky. Zhrdla jste snad proto, že si bere vaše sestra zvěrolékaře?«

Odpověděla pokorně »ne«, že se ihned umírnil.

»Povězte tedy, kdy přijdete? . . . Nevzpomínáte již, jak jsme my tři v lesním domku svačili?«

Vzpomínala velmi dobře a v duchu byla tam v lese, u pohostinného stolu, mezi těmi dobrými dušemi; viděla před sebou červené jahody, medový koláč, kouřící samovar, svou neobratnosť při nalévání čaje! Jak dávno tomu bylo již!

Pronikavý hlas, který sama zaslechla, volající: »Binie! Binie!« ještě více ji rozčílil.

Zdálo se, jako by matka proniknouc bouři v jejím srdci, chtěla jí připomenouti její povinnosti.

»Nepřijdu již nikdy do lesa, pane Jene,« opakovala pevným hlasem, poněvadž . . . jest to nyní nemožné.«

Jan podíval se na ni překvapeně. Hned si v duchu usmyslil: Stydí se za mne nyní, když se její sestra tak dobře provdá. Tento sňatek nafoukal celou rodinu.

»Buďte jen klidna, slečno,« pravil suše, »nepožádám vás nikdy již za to, dle všeho jest lépe, zůstane-li každý ve svém; jsou věci, kterým porozumíme, aniž by nám je kdo řekl. Nebojte se, nebudu vás svou přítomností obtěžovati; byl jsem tak pošetilý, že jsem myslil, že cítíte ke mně trochu přátelství, sklamal jsem se však, to jest vše.«

Proč neodpovídala, proč mu neřekla pravdu?

Její rty zůstaly jako zapečetěny. V duchu viděla rozzlobené postavy otce a matky, ledový obličej seminaristy, a cítila se zničena pocitem své slabosti.

»Ne, nebudu vás již obtěžovati,« opakoval Jeník. »Na shledanou, panno Binie! Buďte alespoň vy šťastna.« A po tomto mrazivém pozdravu odešel rychle k vesnici, aniž jí podal ruky, aniž se ohlédl a na ni se ještě jednou podíval.

»Jene, Jene!« Lomila rukama podpírajíc se o šeřík, dívala se za ním, ale on odešel a její oči již ho nespatřily.

Byla to pravda: odešel, aby se již nevrátil. V srdci pocítila hroznou prázdnotu. Odešel, když poprvé pochopila, jaké místo v srdci jejím zaujal.

A nebyla pravda, co mu řekla, že nechce již do lesa jíti, vždyť byla by život za to dala, kdyby tam mohla jíti; nebyla pravda, že jím opovrhovala. Ó Jene, Jene! Ale pravda byla, že jej milovala, a to ze všech sil z celé své utiskované, lásky postrádající duše. Povstala, šla ztrnule po zahradě s vědomím, že vyplněná povinnosť jí na vždy zlomila srdce.

Okno na faře bylo pootevřeno. Když tam přicházela, volala matka: »Že už konečně jdeš! Co lelkuješ již od samého rána! Ku práci, rychle!«

Když vešla do vnitř, nalezla dům v plné práci. V kuchyni tloukly děvečky vejce a dvojčata jim pomáhala, loupaly se mandle a přebíraly hrozinky. V saloně stála Diotyma na schůdkách a podávala Sofronii obrazy, představující polské hrdiny, co zatím moskevští carové vynešení z úkrytu trpělivě čekali na okamžik skvělé pomsty.

»Pojď blíže, lenochu, což nevidíš, že se pracuje k vůli tobě? Hledám tě již celou hodinu po domě. Víš, že dnes přijde Erazim Piesek a požádá o tvou ruku — ano, o tvou ruku! Takové štěstí!

Musíme si pospíšiti, aby zde nespatřil tyto obrazy; ty by mohly vše pokaziti. Nu, nastav ruku a vezmi ode mne královnu Vandu!«

»Můj Bože, můj Bože, smiluj se nade mnou,« zašeptala Binia, berouc drahou královnu, vzácnou hrdinku, která dovedla obětovati spíše sebe, než by byla pojala nenáviděného muže.

Bylo to snad včera, co se Jeník poprve a naposledy s ubohou popadiankou učil? Při této myšlénce skropily dvě veliké slzy sklo, pokrývající obraz.

»Ale bude to zajímavé, budeme-li se takto dvakráte týdně stěhovati,« zvolala Sofronia ve špatném rozmaru. »Nedosti na tom, že se obrazy při takových procházkách hodně pokazí. Tu máš svého nezapomenutelného Mikuláše!«

»Dej pozor, hloupá! Vždyť mně ho podáváš hlavou dolů! To jest neuctivé. Jdi a dones raději med a potřebný mák na koláče; Binia bude rozumnější.« (Pokračování.)

Cesty bludu a pravdy.

Obraz ze života naší doby ve třech jednáních.

Napsal **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Druhé jednání.

Místnosť »u slunce«. Stoly a židle. Známé zařízení venkovské slušné šenkovny.

Prvý výstup.

Havránek.

Havr. (rozestavuje židle, urovnává ubrusy na stolech, práší se stolů atd., po chvíli.) No — jsem už hezky starý, chvála Pánu Bohu! Pamatuji hodně velkých pátků — ale co se teď na světě děje, to jest opravdu až příliš. Žádná kázeň — žádná bázeň; mudrcové a filosofové odstavili náboženství jako nepotřebnou věc — a jak to na světě vypadá bez Pána Boha, o tom se můžeme dočísti každého dne v novinách. Kdyby byly jako nehet od malíčku, tak tam budou zprávy o samých podvodech, klamech, sebevraždách, vraždách, loupežích — to je ten svět bez Pána Boha. Nikdo se ničeho nebojí; jak se otřáslo věrou a náboženstvím, padalo vše samo sebou. Odstavili Pána Boha — a teď se dostavují následky. Nejvyšší čas, že také u nás pomyslili na založení katolického spolku — jednoty, kde by ještě panovala ta stará, dobrá víra v Pána Boha, spolek na základě náboženství, který by v dobách, kdy se nevěra rozmahá, udržoval křesťanskou kázeň, vedl lidi k dobru a k životu dle zásady »Modli se a pracuj«! (usedá si.)

To je tak, jako když jsme tu před několika lety založili spolek sv. Vincence z Paula — konferenci sv. Jiří. Co tu bylo nepřátel a pochybovačů — a konference trvá po dnes — a co vykonala dobrého, jak šlechetně a lidumilně působí, to ví jen Bůh sám a členové konference. Jsem po ta celá léta členem a mohu o tom tedy již něco po-

vídati. Když tak některý ten spolek v adventě — Bůh jim odpusť! — pořádá zábavu s tancem a po velikých útratách nějaký ten zbyteček jako ohlodanou kost dobročinnému účelu daruje: co je tu řeči a křiku, co chvály v novinách! Naše konference rozsévá dobro mlčky — a nikoliv cestou hříchu, cestou nedovolených zábav, nýbrž obětivostí, křesťanským — abych to tak přímo řekl — hrdinstvím. Pořád si tak myslím, že by se tahle nová jednota měla nějak s naší konferencí sloučiti — alespoň v něčem — to by pak mohla vydatně působiti. No — ať tomu jakkoliv, naše konference bude podporovati Svatojosefskou jednotu a ta zase naši konferenci, a tak s pomocí Boží může vzejíti z obého mnoho dobrého.

Druhý výstup.

Předešlý. Šlechta.

Šlechta. Pozdrav Pán Bůh, otče Havránku! A co to, vy dnes sám? A z našich tu dosud nikdo není? (podává Havránkovi ruku.)

Havr. Vítám vás, Šlechto! Dnes jsem tady sám — syn jel k švakrové. Však to ještě dokážu, chvála Bohu! A z našich, jak vidíte, není tu ještě nikdo — ale někdo musí být první; sedněte si!

Šlechta (sedá.) Rád si sednu; zatím si pohovím. Co myslíte — nepřekazí nám to naši dobří přátelé? Však už víte, kteří!

Havr. Myslím, že nikoliv! Ostatně — nedáme si to překaziti. Jsem už starý člověk, milý Šlechto, a z málo čeho mám radosť — ale z téhle nové jednoty, podaří-li se ji založiti a vydaří-li se, budu míti velikou radosť. Právě jsem si tak sám povídal, že je nejvýš na čase, založiti katolický spolek, nemají-li ti naši mladíci, nezkušení dosud jinoši, se státi kořistí ohavných nevěreckých svůdců a kriklounů.

Šlechta. Ano, ano, otče Havránku! To máte pravdu! Zlatá to jsou slova, jež pronesl veliký miláček našeho dělnického lidu: proti špatné knize vydávejme knihu dobrou, proti nevěreckým spolkům zakládejme spolky katolické! To je pravá cesta k vítězství! Vždyť my na nikoho neútočíme, my se jen bráníme!

Havr. Ovšem; zakládání našich katolických spolků není útok, nýbrž klidná a důstojná, ale mocná obrana. Nám katolickým křesťanům už je to tak obyčejem — víte, Šlechto, rád čtu ty naše staré kroniky, a tu jsem se z nich naučil, že se katolíci od jakživa jen bránili — nikdy nevedli si útočně a výbojně!

Šlechta. Jen to tak řekněte někde, to byste dostal!

Havr. (máchne rukou.) Já si tak z toho dělám! Já už se svým poctivým katolickým přesvědčením se dočkám poslední své hodinky, ale než se to stane — to prosím Boha — rád bych viděl zase ten prapor naší svaté katolické víry povznesený vysoko nad hlavou člověčenstva, — ne ponížený, odstrčený, zapomenutý, — ale aby vlál nad námi jako naše chlouba, a ne, aby se zaň zbloudilí nevěrci styděli!

Šlechta (podává mu ruku.) Vy jste poctivá duše, otče Havránku! Založením Svatojosefské jednoty učiníme opět krok k lepšímu, opět postavíme hradbu proti nevěrectví. Bůh bude s námi, uvidíte, že se nám vše dobře podaří.

Havr. Vidíte, než jste přišel, právě jsem tak přemýšlel, jak jsme před lety založili spolek sv. Vincence, konferenci sv. Jiří.

Šlechta (uhodí se prsty do čela.) Dobře, že jste vzpomněl, otče Havránku! Víte-li pak, že právě dnes slaví naše konference významné jubileum?

Havr. Jubileum? Naše konference! (vzpomíná.) Věru nevím, jaké. Co by to mohlo být?

Šlechta. No — nedivím se, že o tom nevíte. V konferencích věru se zachovává přísloví, jež praví: »dobré učiň a v moři pochovej.« Konference vykonala již tolik dobrého, že nesnadno vzpomenouti na jednotlivý skutek lásky a milosrdenství. Hned vám připomenu. Znal jste přece rodinu Metličkovu?

Havr. Můj ty Bože! Jak bych neznal! Už jsem doma, už vím — Metlička umřel na souchotiny; chudák postonával po celý život.

Šlechta. A jeho žena zemřela krátce po něm — byla též s plícemi bídně na tom. Zůstaly tři děti, které neměly nikoho na tom Božím světě. Chtěli je rozstrkati jedno sem, druhé tam — třetí až Bůh ví kam. Konference se jich ujala.

Havr. Inu, to vím, jako by to dnes bylo.

Šlechta. Jak pak byste nevěděl! Vždyť vy, otče Havránku, jste se nejvíc sirotků ujímal a sám jste — —

Havr. (položí mu ruku na ústa.) Zaplať Pán Bůh! Zaplať Pán Bůh! Nepovídejte nic o tom! Já už vím!

Šlechta. No — a tomu je právě dnes osm roků; právě dnes, před osmi lety, zachovala naše konference tři duše před časnou a snad i věčnou zkázou — víte, to je věru také tiché, ale dojemné jubileum.

Havr. Budiž nám to dobrým znamením, že se v ten památný den podaří i založiti katolický spolek; Bůh bude s námi.

Třetí výstup.

Předešlí. Tobiáš.

Tobiáš. Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Ještě sami?

Havr. } Na věky! Jen pojďte dál — však se sejdeme!
Šlechta. }

Tob. Pan farář přijde také; mluvil jsem s ním před chvílí; povídal, jak se na to těší.

Širák. (strčí hlavu do okna, ohlédne se a zase zmizí.)

Čtvrtý výstup.

Předešlí. Toberný.

Tob. (s kloboukem na hlavě, nedá pozdravení a sedne si na druhou stranu. Havránek, Tobiáš, Šlechta a jejich strana sedí na levo, Toberný a jeho přívrženci na pravo jeviště.)

Šlechta (k Havránkovi a Tobiášovi). Vidíte, už je tu jeden!

Toberný. Sklenici piva, Havránku! (vytáhne z kapsy »Mozoly lidu« a čte.)

Havr. Věru, vzácný host — pan Toberný! Divím se, kde jste se tu vzal!

Tober. No — snad je tu hospoda; či není? Je sem přístup zakázán?

Havr. Tady říkají »u slunce« už skoro sto let, a že sem přístup zakázán není, to je důkaz, že tady pan Toberný už sedí.

Tober. No tak vidíte! (přehodí nohy přes sebe a čte.)

Havr. (odejde.)

Pátý výstup.

Kučera, Jelínek. Novák, Kuklík, Dvořák. Dělníci obou stran.

Kučera, Jelínek a někteří dělníci pozdravují; Novák, Kuklík, Dvořák a jiní bouchají na stůl. Sedají každý ku své straně. Hluk a šumot.

Novák. Co to, že zde není Barvínek?

Toberný. Jak on přijde, o toho se nestarejte. Ještě není tak pozdě.

Kučera. Pan farář zde dosud není? Povídal, že přijde.

Jelínek. On přijde. Vidíte, jak je tady živo? Už jsou tady! Bude s nimi tuhá práce!

(Na obou stranách mluvení a umlouvání, živo a hlučno.)

Šestý výstup.

Havránek s pivem. Dělníci obou stran.

Tober.
Novák.
Kuklík.
Dvořák. } Na zdar, kamarádi! Pojďte k nám!

Havr. (staví před ně pivo. Ťukají si a povídají, pijí, smějí se a ukazují na druhou stranu.)

Šlechta. Nebylo by líp, abychom schůze vůbec nechali? Podívejte se, co dělají — jejich úmysl je zjevný. Chtějí nám vše pokaziti.

Všichni. Ne, jen jednejme! Nebojme se jich!

Šlechta. Počkejme tedy jenom na pana faráře — on pak zahájí schůzi sám.

Novák. Co to, že se Barvínek tak opozdil? Přece snad přijde?

Dvořák. Nestarej se o Barvínka! Ten přijde jistě!

Toberný. A když ne, dojdu tam! Farář zde také není — Horského tu také nemají.

Kuklík. To je škoda! Těšil jsem se, jak ho spražím. Snad ještě přijde!

Sedmý výstup.

Charvát. Předešlí.

Charvát (pozdraví křesťansky a přisedne ke straně Šlechtově.) Nesu vám vyřízení od pana faráře — nepřijde. Byl na rychlo povolán k nemocnému; mnoho jsem s ním nemohl mluviti; pospíchal. Přeje vám veškerého zdaru.

Všichni. To je škoda! Šlechto, zahajte jednání!

Toberný. Slyšeli jste? Slyšeli jste? Nepřijde! Nejspíše už slyšel, že jsme tady my — a to je ten nemocný, rozumíte?

Všichni z té strany (smějí se a přizvukují mu.)

Šlechta. Abychom tedy začali jednati, když pan farář nepřijde.

Havránek. Jen začněte! Netřeba otáleti.

Toberný a druzí (dopíjejí a tlukou sklenicemi o stůl) Hospodo! pivo

Toberný. Ten Barvínek mě dopaluje; už by tady měl být.

Kuklík. Co pak Barvínek! Ten je jistý! Ale Horský! Těšil jsem se, jak ho usadím, a on tu není. To mě mrzí.

Havránek (sbírá dopité sklenice na straně, kde sedí Toberný a odchází s nimi. Na druhé straně zatím se povídá a posunkuje.)

Novák. To tě nemusí mrzet — máš uspořenou práci.

Kuklík. No — snad si nemyslíš, že bych se ho bál?

Novák. Nemyslím si nic.

Kuklík. Ale ono to od tebe tak vypadá! To bych si vyprosil!

Toberný. Dejte pokoj s rejpáním! Ticho!

Šlechta (povstává a mluví ke svým). Přátelé! Nepotřebuji vám teprve povídati a vykládati, proč jsme se tu dnes sešli k poradě. Je vám zajisté všem známo —

Toberný a celá jeho strana. Nic nám není známo! Docela nic! Nic! (tlukou do stolu, šoupají židlemi a nohami, povykují.)

Havránek (zatím přijde a rozestavuje pivo; Toberný a soudruzi dychtivě pijí).

Šlechta a druzí. Ticho! ticho!

Tobiáš. S vámi nikdo nemluví! To neplatí vám, co Šlechta povídal, to je pro nás!

Toberný. Mluvit! Proč jsme sem přišli, my toho nevíme!

Šlechta (ku straně Tobernému). Ale my to víme, a nedáme se od vás rušiti. (Ku svým.) Jedná se o ustavující schůzi, o zařízení nové jednoty Svatojosefské — prosím, zvolte si předsedu dnešního jednání.

Strana Havránkova. Šlechta! (zdvihají ruce hlasujíce.) Šlechta je předsedou! Šlechta!

Strana Toberného. Barvínek! To si nedáme vzít! Barvínek je předseda!

Jedna strana. } Šlechta!
Druhá strana. } Barvínek!

Šlechta (mohutným hlasem). Barvínek tu není — jak jej můžete chtít volit?

Toberný (ku svým, rychle). Běžte někdo pro Barvínka, honem! Co jen ten chlap dělá! Volte za předsedu mě!

(Jeden z dělníků vyběhne ven; jde pro Barvínka.)

Novák (křičí). Tak volíme Toberného!

Toberný sám a všichni. Toberný! Toberný!

Strana Šlechtova. Šlechta! Šlechta! (křik a vřava).

Strana Toberného. } Nás je víc!
Strana Šlechtova. } Nás je víc! Oho!

Toberný (vyskočí na židli). Nebojme se toho, co bude Šlechta povídat! Ať si povídá co chce! (velikomyslně, s úsměškem). Nechte ho, kamarádi! Ať mluví! Já si však potom vyžaduji slovo a odpovím mu. Počkej, já tě pokropím!

Strana Toberného (smějí se a křičí). Výborně? Výborně! (potlesk.) Předseda Toberný dává slovo Šlechtovi!

Strana Šlechtova. Žádný Toberný a žádný předseda! Šlechta je předseda!

Strana Tober. Toberný je předseda! Oho! Toberný! Toberný!

Toberný. (velikomyslné, pohrdavě). Nechte Šlechtu! Nechte ho! ať mluví! Ať si mluví! Naše věc je spravedlivá, ta zvítězí!

Strana Tober. Naše věc zvítězí! Na zdar! (hluk, křik, připíjení).

Šlechta (na rozpacích). Tak co dělat! Věru nevím. Nemám do toho dvakrát chuti za takovýchle okolností.

Havránek. Jen mluvte — ve jménu Božím! Nebojte se, ať si křičí cokoliv, naše věc zvítězí, ta je spravedlivá, my ostaneme věrni víře a náboženství. Pod tím praporem vždy zvítězíme!

Charvát. Jen začněte, Šlechto!

Strana Šlechtova. Začněte!

Osmý výstup.

Zahradník. Předešlí.

Zahradník (dá křesťanské pozdravení, ohledne se na stranu Toberného). Ah — tady je živo — a vzácní hosté!

Toberný. Vezmi tě ďas! Už jsem myslil, že jde Barvínek — ten chlap nás nechal na holičkách — nevím, co v tom vězí!

Zahradník (podává ruku straně Havránkově). Už začalo rokování? Nejdu pozdě? Teď přijel vlak; od nádraží, zdá se mi, jde pan Dr. Horský. Jestli jste nezačali, počkejte — všecko se mi zdá, že je to on.

Dvořák.
Toberný. } Kuklíku, slyšíš? Horský prý jde! Připrav se!
Novák.

Kuklík, (který po celé druhé jednání sedí u okna, se úzkostlivě otáčí.)

Šlechta. Vzhledem ku zprávě, že nás nejspíše poctí návštěvou náš slovutný příznivec, pan Dr. Horský, počkáme se zahájením jednání, dostaví-li se náš vzácný přítel.

Kuklík, (mezi tímto Šlechtovým oznámením, co druzí hledí na Šlechtu, vyleze oknem a uteče).

Toberný. Ale co bychom čekali, přátelé! My čekati nebudeme! Když nechce mluvit Šlechta, budu mluvit já!

Strana Toberného. Sláva! Ať žije předseda Toberný! Ať žije naše strana!

Novák. Kde je Kuklík? Kam se poděl? Či ho pohltila země? (ohlíží se).

Strana Šlechtova. Utek'! (smích.) Váš slavný řečník dostal strach — utek'! (smích).

(Ze strany Šlechtovy poznámky:) Šel si domů pro řeč!

Toberný (zlostně). Ten chlap nám udělal ostudu! (vystoupí na židli.) Přátelé! Soudruzi!

Strana Toberného tleská a křičí »výborně!« »sláva!«

Toberný. Přátelé! Bratří! Soudruzi! (kašle a kucká.) Přátelé! Víte dobře, že chceme založiti spolek mužů naší strany »Rovnosť — volnosť« — a žádnou Svatojosefskou jednotu — my (kašle a kucká) — tento, přátelé! Bratří! tento, jak jsem řekl — my založíme náš spolek »Rovnosť — Volnosť«.

Strana Toberného (huláká). Spolek Rovnosť a Volnosť! Ať žije! (vstávají, vyskakují na židle a na stoly; povážlivá vřava). Ať žije Rovnosť a Volnosť! (pustý křik, slova Šlechtova a jeho strany zanikají ve hluku. Uprostřed největšího hluku přiběhne všecek ulekaný Arnstein.)

Devátý výstup.

Arnstein. Předešlí.

Arnstein (ulekaný, udýchaný. Nejprv marně křičí do hluku; po chvíli:) Pomoc! zloději! loupežníci! vrahové! pomoc! zloději! pomoc! pomoc!

Obojí strana. Co se stalo? Co se děje?

Arnstein. Pomoc! Vy tady křičíte a rámusujete a nevíte, co se stalo! Ach mé peníze! Mé plány! Mé krásné peníze! (klesne na židli.)

Obojí strana. Mluvte přece! Co je? Co se stalo? Co se děje? mluvte, mluvte! (všichni jej obstoupí).

Arnstein. Vy to nevíte! Ten lotr utekl s Matouchovou! Je pryč, darebák! loupežník!

Všichni. Kdo utekl? (jednotlivé výkřiky.) Barvínek! pan redaktor!

Arnstein. Barvínek utekl s Matouchovou — a peníze vzal sebou! A já mu dal takové peníze! (živé rokování a podiv).

Havránek (zcela klidně). Stalo se, co jsem předvídal.

Toberný. Ne, to je nedorozumění! To se vysvětlí! To nemůže být! To není pravda! Nerozšiřujte takové věci a řeči — to je trestní! Pozor na hubu!

Arnstein (zlostně a posměšně). Tak! Barvínek ukradl peníze a utek' — a já snad budu trestán, ne? (Křik a zděšení. Obě strany živě rokují).

Havránek. Já to předvídal — nechtěl jsem ničeho říci — to je zcela přirozeno. (Křik a zmatek.)

Desátý výstup.

Širák, předešlí.

Šir. Pánové, pro Pána Boha, co se to děje? To je soudný den! V redakci jsou četníci, otvírají stůl a prohlížejí každou zásuvku, každý papírek! Pan redaktor utek'!

Toberný. Už je to pravda! Ten chlap nám to vyvedl! Tím nás zabil!

Jedenáctý výstup.

Karel Barvínek, všecek bolem zdrcený.

Karel. Pánové, mějte slitování! Není tady můj otec? Ne, to je krutý den — ne to nemůže být pravda! Má ubohá matka! Je to možné? Není tady otec?

Havránek. Není, nešťastný hochu!

Karel (klesá.) Ach Bože, smiluj se nad námi! Nevíte, co se hrozného stalo! Při první zprávě, že náš otec uprchl s Matouchovou a zpronevěřil peníze, klesla matka jako bleskem sklána k zemi — ach, to neštěstí! (pláče.) Darmo jsme ji křísili, darmo jsme ji jmenovali nejsladšími jmény — darmo jsme užívali všech prostředků — ach, naše matka! Matička předrahá! Mrtvá je, mrtvá! A ona měla otce tak upřímně, tak opravdu ráda! Obětovala se jako světice, pracovala pro nás, odpouštěla mu, snášela klidně vše — ale tohle — ne! (pláče.) Ne, Bože, to je hrozné! Matka je mrtvá, tu ránu nesnesla — puklo jí srdce. Pan farář přichvátal k ní — ale již byla chladnou mrtvolou! Otče, co's to učinil! Jsme sirotci! Zrazeni, tak opuštěni! (naříká.)

Havránek. To je věru hrozné Boží dopuštění.

Charvát. Teď už vím, ke komu byl pan farář na rychlo povolán. Neštastní sirotci — jak vás lituji! Nešťastná žena, byla hodna lepšího osudu!

Havránek. Na takové cesty vede blud a zapírání Boha.

Karel. Má ubohá matka! Nevěřil jsem dosud hrozné zprávě — ale otec tu není, už je to pravda! Ztratili jsme otce i matku najednou!

Arnstein. A kdo mi vrátí mé peníze?

Havránek. Kdo vrátí dětem matku? Jakou náhradu budou míti za zbloudilého otce?

Karel. (chvíli přemýšlí.) Jdu k matce, abych zlíbal vychladlé, věrné její čelo, jež na nás, na nás jen myslilo! Jdu k matce, bych se na ni zadíval a do posledního okamžiku, který mi Bohem bude popřán, zachovám v paměti tu drahou její tvář. (po chvíli přemýšlení sepne ruce a obrátí se k oběma stranám.) Prosím vás — prosím vás — odpusťte mu! odpusťte! S Bohem, pánové! (odchází.)

Dvanáctý výstup.

Předešlí.

Širák. Pánové, to jen takhle nejde — mám za panem redaktorem Barvínkem službu za dva měsíce — to mně musíte nahradit, vaše strana mi to musí nahradit. (hluk, výkřiky odporu.)

Arnstein. Tak vida, jak se umí hlásit! A kdo mně nahradí moje peníze?

Toberný a celá jeho strana. Kdo nám nahradí naše sbírky?

Šir. Pánové, v redakci jsou četníci a píší protokol, otvírají vše a prohlížejí každý kout — tam si ani myš nic nepopadne! Snad nebude vaše strana chtít poškoditi poctivého pracovníka, služebníka strany! Mám za Barvínkem peníze za dva měsíce; nahraďte mně je.

Toberný. (přijde k němu a naleje mu širák na hlavě.) Tu máš náhradu, darebáku!

Všichni ze strany Toberného. (mlátí Širáka se všech stran rukama, deštníky, holemi atd. a všichni se hrnou ven.)

Arnstein. (mezi dveřmi za vřavy a hluku.) Soud se mne musí ujati — četníci — právo a hrdelní soud — to musí ke kriminálu!

Strana Šlechtova. (volá za odcházejícími.) Tak mluvit, soudruhu Toberný! Toberný má slovo! Pan předseda Toberný! (smích.)

Třináctý výstup.

Havránek, Charvát, Šlechta, Tobiáš, Kučera, Jelinek a dělníci strany Šlechtovy a Havránkovy.

Šlechta. Teď jsme sami — můžeme spokojeně rokovati a raditi se.

Charvát. Ó, naše věc by byla pronikla i bez tohoto nešťastného, věru politování hodného případu.

Havránek. (sedí všecek zamyšlen, obličej maje v dlaních ukrytý.)

Šlechta. Oč nám běželo, nejmilejší přátelé, je vám známo. Chceme založiti Svatojosefskou jednotu, aby ve smutných dobách našich byla mocným sdružením, kde v pravdě vykonává se přísloví

»Modli se a pracuj« — rozuměti sluší, kde vedle práce nezapomíná se na modlitbu, na Boha, na Krista, na církev Kristovu.

Všickni. Přihlašujeme se za členy nové jednoty!

Tobiáš. Stanovy jsou nám známy dle jiných jednot, již založených! Zdař Bůh nové naší jednotě, ať zkvétá na troskách bludu, jenž dnes poražen!

Jelínek. Ba — je to smutný případ. Jsem všecek rozechvěn nad tím, co se stalo.

Šlechta. Bůh sám zkazil jejich záměry. Nám kopali jámu a zatím sami upadli do ní.

Kučera. Ano, Bůh sám soudil.

Šlechta. A co vy, otče Havránku, starý bojovníku? Co vy tomu říkáte?

Havránek. (rozpomíná se, jaksi váhavě.) No — což bych tomu říkal? Víte — znáte mě — mohu říci, že jsem velmi pohnut — a v této chvíli, po výjevu, který jsem tady viděl, po věcech, které se udály, ozývá se ve mně Vincencián — s duší tělem; více vám říci nemohu.

Šlechta. Aha! Začínám vám rozuměti, dobrý muži!

Jelínek. Vincencián? Jak to? Myslíte, že nová jednota bude škodit vaší konferenci a proto nepřejete Svatojosefské jednotě?

Havránek. (máchne rukou.) Ach ne, Jelínku! Jsem váš a přihlašuji se za zakládajícího člena a dám dvojnásobný příspěvek, než jaký žádají stanovy.

Kučera. Bůh vám to zaplať, otče Havránku! Ale proč jste tak zamyšlený? Tak zamlklý?

Havránek. No — víte, řeknu vám to upřímně. Jsem tak zamyšlený a tak zamlklý právě proto, že jsem Vincencián. (po chvíli.) Snažím se vždy býti nejen věřícím křesťanem, ale i v životě skutečně tak jednajícím, jak toho sv. náboženství naše žádá — vždyť víte, víra bez skutků je mrtvá. Kristus Spasitel a apoštol lásky jeho, veliký sv. Vincenc, toť jsou zářící příklady, jak jednati.

Šlechta. (ke druhým po straně.) Oč se vsadíte, že vím, nač tím naráží?

Havránek. Než o tom za chvíli, později. Zatím vám něco řeknu. Znal jsem jednoho dokonalého muže, který se řídil těmito zářícími příklady. Byl to vzácný lidumil, zasloužilý muž, jenž stále přemýšlel, jak překlenouti onu propasť, která zeje mezi bohatými a chudými, mezi šťastnými smrtelníky, oplývajícími vším bohatstvím, a mezi chuďasy, kteří se lopotí od světla do tmy, od rána do noci, a přece často nemají ani nejnutnějšího, aby uhájili vezdejší život. Víte — jsem jen prostý člověk, takový prostý pozorovatel těch lidských běhů v tomto slzavém údolí — ale myslím, že onen vzácný muž rozluštil tu otázku zcela dobře. On totiž řekl: Ta zející propasť, která se čím dále tím více prohlubuje, dá se překlenouti jen jediným prostředkem: křesťanskou láskou. A dle toho jal se jednati. Navštěvoval chudé ve sklepích a opuštěných doupatech, kam by se byl štítil každý zámožnější blahobytník, každý liberál, jenž hubou chce osvobozovati milionové národy a zjednati jim blahobyt, zatím však odhání od svých dveří hladového žebráka a neučinil dobrého snad

ani za mák, ani pro jednoho jediného člověka na světě. — Když takoví spasitelé chudého lidu seděli večer při plných pohárech plzeňského a při lahvích vína, chodil onen muž od bytu k bytu, roznášel hmotnou i duševní pomoc — přicházel domů všecek schvácen, unaven, ale s duší povznešenou, se srdcem zahřátým, blažený vědomím, že činil dobro, a že rozséval blaho a štěstí. Člověk ten s nesmírným úsilím a za poměrů velice nepříznivých založil pro chudinu ústav, kde byla nuzným udílena strava — a dobrá strava — zdarma, zcela zdarma a to v hojné míře.

Charvat. To je dnes věru převzácné! Má-li kdo komu co dát, co by jen za krejcar bylo, hned se omlouvá a vymlouvá —

Havránek. Uznáváte to, viďte? Nepovídám vám žádnou bájku, pouhou pravdu — jak jsem ji ze života odkoukal, abych to tak bez obalu řekl.

Šlechta. Všechna čest takovému muži! Ten luštil společenskou otázku na základech křesťanské lásky, bez dlouhého mudrování — všechna čest takovému muži!

Havránek. (máchne rukou, jako poznámku tuto odmítaje.) Ach, všecka čest! Kámen! Nic jiného, než kámen! Právě opáčně: kdo do tebe chlebem, ty do něho kamenem! Víte, co se stalo tomu šlechetnému muži? Ale on to věděl, on pracoval pro blaho jiných i když věděl, že ho stihne hrubý nevděk, bolestný nevděk! A právě tak, dle jeho příkladu, musíme jednati i my!

Šlechta. Ach, již vím, koho asi svou řečí míníte! Již vím —

Havránek. Mlčte, prosím vás, nevyslovujte jeho jméno! Co činil, nečinil pro marnou světskou chválu, pro světské uznání! Nevděk lidí zvětšil jen jeho zásluhy u Pána Boha! Ale víte, jsem Vincencián od kosti, a mám svůj účel při tom, uvádím-li vám to vše na mysl.

Šlechta. Havránku! Vy jste náš otec — zkušeností, stářím, křesťanskými ctnostmi, šlechetností svou všecky nás převyšujete, nade všecky vynikáte. Poslechneme vás, jako děti otce.

Havránek. (podává mu ruku.) Děkuji vám, příteli Šlechto. Myslím, že nám Pán Bůh posílá požehnání k nově založenému Svatojosefskému spolku. Sám jste řekl, že dnes naše konference má jubilejní den. Jednejme dle příkladů vznešených, dle zásad našeho sv. náboženství. Barvínek metal na nás neustále kameny — odměňme se mu chlebem, odměňme se mu dobrem. Jsou tu sirotci! Můžeme-li lépe zahájiti činnosť Svatojosefské jednoty, než postaráme-li se o Barvínkovy sirotky? Tím napravíme zlo, jež Barvínek spáchal. Svatojosefská jednota spojí se se spolkem sv. Vincence, bratří, děti! prosím vás! (sepne ruce.) prosím vás jako starý Vincencián — neopouštějme ty děti! Nemůže býti lepšího začátku nového spolku než tohoto! Prosím vás jménem sv. Vincence, apoštola horoucí lásky k bližnímu — neopouštějte sirotky Barvínkovy! Ať nekráčejí směrem tím, jako nešťastný jejich otec, ať se nestanou kořistí nevěreckých svůdců — ať ubohá matka jejich s nebes usmířená blaženě se dívá na lepší, šťastnější osud svých dětí!

Všichni. (pohnuti trvají v mlčení.)

Šlechta. Máte pravdu, otče — kdo by se jich ujal, kdo by se jich zastal? Učiníme tak — vzniklá naše Svatojosefská jednota ve

spojení se spolkem sv. Vincence opatří blahou budoucnosť opuštěným, nešťastným sirotkům.

Všichni. Ano! Zdař Bůh! Všichni budeme pro ně působiti!

Šlechta. Je zde Karel, Jan a Václav — je zde Marta — a pan farář vždy říká, jaký by byl z Jana student, jak je to škoda, že jej otec místo školy honí do práce!

Všichni. Ano, ujmeme se jich!

Havránek. Díky! Díky! Už vidím, že jsem nemluvil nadarmo! Nic na to nehleďme, že nám Barvínek škodil, že byl naším nepřítelem — jsme křesťané, katolíci, náboženství nás učí nepřátelům odpouštěti, dobrým za zlé se odměňovati. Přátelé! Mám radosť, věřte mi — plakal bych, jsem tak pohnut — (podává všem ruce a potřásá jimi.)

Šlechta. Ruku na srdce — postaráme se o vychování Barvínkových sirotků! Zachováme je víře, dobru, mravnosti — tím zahájeno budiž zřízení Svatojosefské jednoty jinochů a mužů! (podávají si ruce ke slibu ve skupení kolem sebe.)

Havránek. (s nadšením.) Bůh se na nás dívá — zdá se mi, jako bych slyšel, jak to jedna krásná naše píseň praví — jako bych slyšel anděla, jak nad námi křídly třepetá a přináší nám požehnání Všemohoucího, požehnání Boha nejvýš milosrdného!

Všichni. Bůh žehnej opuštěným sirotkům — Bůh žehnej našim snahám! Zdař Bůh Svatojosefské jednotě!

Opona padá.

(Dokončení.)

Proč zakazuje církev páliti mrtvoly neb pohřbení ohněm, a jaké jsou dosavadní církevní zákony o něm?

Píše Frà **Jos. Hamršmíd**, Ord. Melit.

(Pokračování a dokončení.)

Zastanci starého pohřbívání Dr. Wernherr v Gieszenách, Steccanella v Italii, žid Dr. Levison v Kodani, Dr. Srens v Madridě poukazují ve svých obranách na zvláštní věc. V prvé polovici osmého decennia našeho věku ozvalo se skoro ve všech státech evropských obecné volání po kremaci. Kulturní vývoj, pokrok věd, humanita, tolerance, svoboda, neuznávání a opovrhování nadpřirozeným řádem unisono žádají spalování mrtvol. Odkud to?

Pius IX. svolal k 8. dni prosince 1869. do Vatikánu obecný koncil, na němž mělo se jednati o neomylnosti papežově. Z toho vznikl veliký rozruch mezi nepřátely papežství a svobodomyslnými duchy vůbec. Nepřátelé zjeveného náboženství, sjednocení v zednářských ložích všech odstínů, rozhodli se paralysovati oekumenický

koncil a svolali do Neapole vynikající bratry starého i nového světa. Týmž dnem i hodinou jako při koncilu Vatikánském zahájil Ricciardi schůzi 700 bratří, kteří sjeli se zase jednou prohlásit, že nechtějí, aby Pán Ježíš vládl nad nimi. Sjezd byl však záhy policií rozpuštěn a rozehnán lidem, který rouháním se proticírkevních těch otců byl roztrpčen. Přece však podařilo se předsedovi za souhlasu přítomných prohlásiti: »Jsouce pevně přesvědčeni, že idea o jednom Bohu ve filosofii a náboženství jest pramenem a podporou každého despotismu a nespravedlivosti, dále, že katolické náboženství jest nejdokonalejší a nejstrašlivější personifikací této idey, přijímají svobodní myslitelé za povinnosť, všemožnou cestou, nevyjímaje ani revolučního násilí, pracovati o rychlém a radikálním odstranění katolictví.«

Jedním z počestných těch prostředků jest spalovati mrtvoly. Br. Mauro Maschi, člen »nejvyšší rady«, napsal v únoru roku 1874. v římské zednářské Revue: »Závěrečný kámen v systému zednářství protivnému jest asketické a nadpřirozené vědomí, jež povyšuje lid nad nynější život a vede jej zde jenom jako poutníka, učíc jej, aby obětoval vše za štěstí, jež začíná klidem hrobu. Pokud zednářské kladivo tohoto systému neroztříští, bude existovati společnosť oklamaných stvůr, které všecko dávají za blaženosť života budoucího.«

Mravné naučení z toho jest: Rozrazte závěrečný ten kámen života za hrobem, a klenba »systému« se sřítí.

Luigi Castellazzo, sekretář římského zednářstva, načrtává úmysly jeho tamtéž v květnovém sešitě r. 1885.: »Občanský sňatek ubírá jim (církvi a papeži) rodinu. Laické vychování bez vyznání připravuje je o dorůstající generaci. Občanské pohřby a spalování mrtvol vyrvou jim i poslední nároky při smrti. Tak zničí je pokrok co nejdříve.« Těmito projevy ukázali, že prováděli své zásady, když 26. května 1871. usnesli se o tomto: »Přesvědčeno jsouc, že hřbitovům musí dostati se občanského charakteru bez rozdílu vyznání a kultu, umiňuje si italské zednářstvo, že bude naléhati, aby úřadové měst pochovávání mrtvých nahradili spalováním. Dílnám i jednotlivcům doporoučí, aby studovali, jak by opatrně, hygiénicky a nedraho ten cíl byl dosažen.«

Téhož roku promluvil opět lékařský sjezd v Římě: »Všemi prostředky zákonnými budiž vymáháno, aby v zájmu veřejného zdravotnictví místo nynějšího systému zavedeno bylo spalování. Při jednání o zdravotním kodexu r. 1873. byl opravdu též přijat paragraf, kterým dána byla ministrovi vnitra moc, že může kromě pochování dovoliti ještě jiný způsob pohřbu. při zvláštních případech i spálení, když jest to odůvodněno.«

Tím dostalo se spalování mrtvol alespoň částečně zákonné kodifikace.

V Miláně založil r. 1876. Dr. Pini prvý spolek pro spalování mrtvol. R. 1877. v generální schůzi vzal »veliký orient« — 120 loží — spalování do své ochrany. R. 1882. konstituovala se liga všech těchto italských spolků a r. 1887. dokonce i liga mezinárodní, aby novému náboženství urny dán byl kosmopolitický charakter, jako má církev, která bojuje proti pohřbívání ohněm.

Bratří přičinili se všemi silami o rozšíření a popularisování svého chráněnce. V listech, shromážděních, kongresech, peticích, pamětních spisech, v parlamentech ozývala se hesla: hygiéna, — salus publica suprema lex, — vzduch hřbitovními výpary zkažený, — otrávená voda k pití a všecky ostatní staré i nové fráse o civilisaci, humanitě, pokroku, svobodě, o náboženství budoucnosti, byly vytrvale vedeny do boje proti ustálenému, náboženstvím posvěcenému zvyku. »Přátelé spalování — tak jásal kdys Dr. Pini — ať kdekoliv po světě rozptýlení, měli společnou myšlénku a sledují určitý cíl jednotnou ideou a činností.«

Toť vývoj myšlénky, ku které katolická církev nemohla ovšem říci nežli: non licet.

A proč? V prvém úředním prohlášení odpovídá církev poukazem na vývoj té otázky. Nad to musela by církev míti vážné důvody, aby ustala ode zvyku staletými dějinami křesťanstva odůvodněného, a co více, i věrou posvěceného. Jinak zpronevěřila by se svým tradicím. Bez ohledu na to, že obrovské to hnutí tkví kořenem svým v půdě revoluce a nevěry, že v něm materialismus a spiritualismus rozkládá se jako peň ve větve, že zásady, šířené bratry tří bodů jsou jeho korunou, bylo by dříve dáti nezvratné důkazy, že pohřbívání jest lidstvu na velikou škodu. Ten důkaz se však ani vědě, ani talentu básníků, ani nadání řečnickému nezdařil, ač jim nezbytný nervus rerum gerundarum ochotně přispěchal na pomoc.

Ozvala se aesthetika se svojí zálibou ve krásnu. Jasný, tříbící plamen a krása lidského těla — jak obdobné jsou prý to představy — úhledné urny s vonným popelem předků, — jaká poesie! — Na to děli prosaisté: Umrlý ztratil kolikráte před dávnými již lety všechen pel Apolovy krásy, ani hrob, ani oheň nepřidá mu již půvabu. Poetická památka v urně je sice sentimentální, ale za okolností mohla by se též zvrhnouti ve hrubou frivolnosť.

Jindy zase stýskal si prof. Kinkel, jak kruté jsou pocity člověka, když slyší o příšerách hrobu, o hnilobě a červech. — Lidé méně nervosní dávají však útěchu, že v řádném hrobě není havěti, a otužení nervů prý dobře by posloužila podívaná na škvařící, žárem zmítanou, kroutící se mrtvolu.

Národnímu hospodářství bylo líto tolika orné půdy, jež na hřbitovech leží ladem a živných látek z mrtvol v půdě hřbitovů bez užitku se hromadících, kdežto mnohdy rostlinstvo hyne nedostatkem výživy. — Milánské tempio crematorio stojí na bývalém hřbitově; pouhá přestavba stála 40.000 lir. Tím je výnos půdy, místo samo, nad to i investovaný kapitál pro národohospodářské zužitkování ztracen na vždy, kdežto zrušený hřbitov opět rozmanitým způsobem může býti zřízen na prospěch národního jmění, neb i zneužit na škodu obecného hospodářství, jako se stalo na př. se zbudováním nikdy se nevyplácejícího krematoria v Miláně. Těm pak, kteří úzkostlivě starali se o kvítí polní, vysvětlili jiní, že více než dusík a kyselina uhličitá ve vzduchu podporují vzrůst rostlinstva plyny, jež v zemi s vodou se míchají a s jinými prvky ve čpavek a dusičňany se slučují. Vedle toho jest i považiti, že by spalováním snad ruinována byla průmyslová výroba umělého zúrodňujícího prostředku na ujmu národní oekonomie.

Konečně ujali se také četní lékaři ohrožené hygiény, která chvěla se o zdraví lidstva před výpary ze hřbitovů a otrávenou vodou, a to na celých kongresech, i mezinárodních, jako na př. ve Vídni, v Berlíně r. 1890., a ujistili ji, že hřbitovy nepoškozují lidského zdraví, jsou-li jen řádně zřízeny.

Ano i proti hrůzám zdánlivé smrti a probuzení se v hrobě nalezli útrpní lidé protidůvod, řkouce, že zdánlivě mrtvému dle vší pravdě podobnosti spálením sotva k životu se pomůže.

Spalování mrtvol neskytá tedy ani prospěchu hmotného. Tím spíše může církev katolická setrvati při svém.

Členové sv. officia, prvé než rozhodli o této libůstce zednářstva, studovali vše, co se předmětu toho týkalo. Zvláště však uváženo bylo dílo Jakuba Scurati-ho, kněze semináře milánského pro vnější misie: »Se sia lecito abbruciare i morti.« Jeho odpověď k otázce, je-li dovoleno mrtvé spalovati, zněla: Zdá se mi, že spalovati mrtvoly odporuje již přirozenému zákonu, zvláště však zjevené náuce křesťanského náboženství. Jest to prostě věc zednářská.« Spisovatel obrací se k sv. Otci s přáním, aby »neomylný učitel pravdy auktoritativně o té věci promluvil.« Všichni členové sv. officia nebyli o této knize jedné mysli, ale 19. dne května 1886. publikována byla tato odpověď:

»V uvážení, že dílem lidé pochybné víry, dílem přívrženci sekty zednářské s velikou námahou snaží se o obnovu pohanského zvyku mrtvé spalovati, a ježto tíž lidé za tím účelem i zvláštní spolky založili, prosili nás mnozí církevní knížata a povážliví křesťané, z bázně, že by věřící jejich uměním (artibus) snad dali se omámiti, tak že by jejich úcta a vážnosť před stálým, křesťanským a slavnostními obřady od církve posvěceným zvykem mrtvoly pochovávati, se umenšila, aby věřící měli pravidlo, dle něhož by zmíněných úkladů se chránili, ať vysoká kongregace sv. římské a obecné inquisice prohlásí:

1. je-li dovoleno státi se členem spolku, který má za účel šířiti spalování mrtvých těl lidských?

2. je-li dovoleno nařídíti, aby vlastní mrtvola nebo mrtvola cizího byla spálena?

Po vážné zralé úvaze svrchu psaných pochybností a po vyslechnutí konsultorů usnesli se J. E. a důstojní otcové kardinálové o odpovědi:

K prvému záporně; pokud jedná se o pobočné spolky zednářské, podléhají i trestům proti této sektě vyřčeným.

K druhému záporně. — Sv. Otec tyto resoluce, circa detestabilem usum humana corpora cremandi, potvrdil.

Pohnutka k tomuto rozhodnutí udána jest v úvodu: lidé pochybné víry, — zednáři a jejich snahy.

Mýlil se snad tento tribunal?

Dr. Pini v Miláně svolal již 26. října konferenci asi 600 mužů a ovšem i dam, aby projevil svou nevoli nad »absurdním« rozhodnutím Lva XIII. »Kremace,« pravil, »zachovala v pohanském starověku kult mrtvých u vznešené důstojnosti a čistotě. Tento kult byl však porušen, když katolická církev ze spekulace odstranila princip rovnosti, jenž jest přece základním principem křesťanství . . . Papež i arcibiskup náš zakázali spalovati mrtvoly. Tím lépe zachován bude jeho čistě občanský ráz!«

Po té, jak listy psaly, pronesl ještě duchaplnou řeč, oplývající filosofickými i vlasteneckými myšlénkami. Z této pochvalou přijaté perorace stůjtež zde tyto věty:

Člověka odsuzuje k smrti zákon přírody a ne usmiřující trest za zdánlivou vinu. — Lidský duch, osvícený vědou, nehrozí se toho zákona a pozdravuje ve smrti symbol věčného jara života. Nevěříme, že je po smrti zde všemu konec. Dle vznešené, filosofické idey směřuje duch i vůle k nesmrtelnosti, k té totiž, která jest cílem práce, genia, cnosti a na této zemi i cílem mučenictví, slz a bolestí. — Naproti ráji, očistci, peklu církve stavíme oslavu nebo zapomenutí a kletbu dějin.

Na tomto poli nelze mluviti o klidu zbraní. — Nevědomý a fanatický klerus staví požadavkům vědy do cesty zvyky náboženství, jež ani náboženstvím není, leč jenom pouhou sektou. Proti poučkám zkušenosti klade články víry, jež není věrou, ale lží. — Také v Americe volali hlasno do zbraně.

Lože milánská vyzvala pak velký Orient, aby spalování bylo pro zednářstvo zákonem. Od té doby zednáři čilou agitací zřídili krematoria na nejednom místě, u vlád však až do r. 1885. marně snažili se dostati alespoň fakultativního spalování mrtvol do zákonů státních. Jenom Italie a Sev. Amerika byla slibnou jitřenkou pro ostatní říše světa. R. 1892. připuštěno bylo ve Švédsku, Anglie, Německo je trpí. Francie je připustila r. 1886.

Církev setrvává na prvotném stanovisku, Na základě uvedeného květnového dekretu vydán byl ještě dekret 15. dne prosince téhož roku 1886., jenž s rozhodnutím nejnovějším na dotaz duchovního úřadu v bádenském Frýburku rozeznává asi takto·

I. Buď nařídil někdo, aby tělo jeho po smrti bylo spáleno, nebo

II. nenařídil, ale mrtvola jeho z cizí vůle má býti spálena.

Jedná-li se o mrtvolu *zednáře*, nesmí ani v prvém ani ve druhém případě církevně býti pohřben. Jsouť členové spolků zednářských nejednou, ale i Lvem XIII. (Humanum genůs 1884) exkommunikováni a platí tudíž o jejich pohřbu zásady Lva V., Gelasia, Innocence III.: »Quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.«

Jedná-li se o *úda katolické církve*, jenž nikoliv na základě principů zednářských, nýbrž z jiných důvodů nařídil, aby mrtvola jeho byla spálena,

a) lze jej zaopatřiti svátostmi umírajících?

b) je dovoleno při jeho pohřbení ohněm církevně spolupůsobiti?

Ad a) Nelze zaopatřiti toho katolíka, jenž byv napomenut, aby své nařízení odvolal, zdráhá se poslechnouti. Setrval-li při svém nařízení jistě a notoricky až do smrti, budiž s ním naloženo

ad b) po jeho smrti, jak stanoví Rituale Romanum o odepření církevního pohřbu. Není tedy dovoleno církevně jej pohřbíti, ani

α) kdyby opravdu dle svého nařízení byl spálen, ani kdyby

β) po jeho smrti snad příbuzní, proti jeho vůli, nedali ho spáliti, ale pochovati.

Zakazuje totiž Rituale Romanum církevní pohřeb manifestis et publicis peccatoribus, qui sine poenitentia perierunt.

Kdy napomenutí svrchu uvedené má dáno býti a kdy uděleno býti nemusí, o tom buďtež zachována obvyklá pravidla uznaných

spisovatelů; zvláště však jest při tom toho dbáti, aby nebyla zavdána příčina k nějakému pohoršení.

Mohl by ovšem nastati případ, že katolík nařídil si pohřbení ohněm, ale ne z důvodů zednářských; při zaopatření kněz nic o tom se nedověděl a nic podobného důvodně netušil, i zaopatřil jej bez napomenutí. Zemřel, a příbuzní chtějí vykonati jeho nařízení. — V takových zvláštních případech, kde by pochybnost neb obtíž mohla vzniknouti, ustanovuje dekret: budiž učiněn dotaz u ordinaria, jenž po svědomité úvaze všech závažných okolností rozhodne, což v Pánu uznává za dobré.

II. a) S těmi katolíky, kteří nikoliv ze zednářských důvodů učiněné nařízení o spálení své mrtvoly snad po napomenutí odvolali, a zemřeli, ale po smrti z vůle cizí přece mají býti spáleni, třeba ovšem nakládati, jako s těmi, jichž mrtvoly mají býti spáleny nikoliv na základě vůle cizí. V tomto případě mohou obřady a modlitby církve vykonány býti jak v obydlí tak v kostele, nikoliv však až k místu, kde má býti mrtvola spálena. Toto však dovoleno jest jenom ve případech, že by tím nebylo dáno žádné pohoršení, ano i v tom případě, když vzniklé pohoršení dá se odstraniti veřejným oznámením, že spálení mrtvoly neděje se na základě vlastní vůle zemřelého.

Za pokoj takových zemřelých může býti soukromě applikována i mše sv., ne však veřejně.

Vysd. pan gener. vikář na konci pastorální porady, kdež byla tato práce přednesena, vytkl zřetelně asi tato pravidla:

Kdo nařídí spálení své mrtvoly a setrvá při tom přes to, že byl napomenut, aby od toho upustil, — ten nesmí býti církevně pohřben.

Když nenařídil, aby mrtvola jeho byla spálena, ale příbuzní jej poroučí páliti — tu církevní obřady mohou býti vykonány, nikoliv však průvod ku žárovišti. Pohoršení lze omeziti poučením, že spálení událo se z vůle cizí, ne z vůle nebožtíkovy, a že by nebylo správno, aby církev trestem stihala nevinného.

Při zaopatřování nemocných, je-li o nich notoricky známo, že nařídili, aby po smrti byli spáleni, musí kněz žádati, aby příkaz před svědky odvolali. Učiní-li tak — budou zaopatřeni a o pohřbu církevní obřady vykonány, i kdyby příbuzní jej po smrti dali páliti. Neodvolá-li daného příkazu — nesmějí mu býti uděleny sv. svátosti.

Není-li o nemocném známo, že v testamentu pořízeno jest o spálení, a byl-li pro nedostatečné poučení zpovědníka snad zaopatřen, — tu, jsou-li pro spálení důvody zednářské, jest i platnost zaopatření pochybná, a zemřelý nesmí býti církevním obřadem provozen; není-li důvodů zednářských, a byl-li zesnulý zaopatřen, — tu třeba jest, aby zkoušen byl jeho život, a dle výsledku bylo rozhodnuto.

Uvedené dekrety obsahují též poučení, pokud je zakázáno a pokud trpěti lze spolupůsobení při spalování mrtvol.

Formálně spolupůsobiti, nařízením nebo radou, není nikdy, ani lékařům ani úředníkům, dovoleno, a nelze jim uděliti svátostí, když by nechtěli ustáti od své spolupůsobnosti.

Materielně spolupůsobiti při krematoriích může býti strpěno ve třech případech:

1. Když spálení mrtvoly nelze považovati za *výslovně* označený projev zednářský;

2. když neobsahuje nic, co by samo o sobě *přímo* zavrhovalo kteroukoliv katolickou náuku a uznávalo jednotu zednářskou;

3. když katoličtí úředníci a dělníci ku práci, o kterou jde, nikdy nebudou přidržováni a vybízeni za tou příčinou, aby projevena byla nevážnosť ku *katolické* církvi.

Přes neúmornou, dlouholetou agitaci nejsou úspěchy nového náboženství popelnice příliš uspokojivé. Mluvilo se věru dosti o filosofické vznešenosti, o aesthetické důstojnosti, mravní kráse, zdravotním požadavku, a přes všecku tu nadšenosť přidrželo se soudnictví pochovávání, zdravá národní oekonomie zavrhuje starý pohanský zvyk, jako nepotřebný, drahý, nepraktický, ano i zdraví škodlivý. V žárovišti na Père-Lachaise spalují za 113 franků. Spalování bez zápachu je drahé, převážení mrtvol za epidemie nebezpečné. Pro hroby považlivějších lidí i pro odpočinek věrných křesťanů je země dosti prostranná, pro výstředníky a protikřesťanské fanatiky naprosto stačí těch několik po světě roztrousených pecí. Nestane se skutkem, co kdysi list »Flamme« si přál:

Wenn ich einmal der Herrgott wär,
mein erstes wäre das:
Ich nähme alle Pfaffen her
und machte d raus Gas;
mit diesem Gas erleuchtet' ich
die ganze weite Welt,
dann wär's an unserm Firmament
mit Finsternis zu End'.

Na Červené řece.

Cestopisné črty V. F. Úslavinského.

(Pokračování.)

Nemohu tuto nezmíniti se obšírněji o těchto pirátech, kteří v Tonkinu doposud nevyhynuli, ba, jak se mi zdá, stále se množí. Původně zdržovali se v zálivu Tonkinském, hlavně pak v zátoce Halongské nedaleko ústí Červené řeky. Nazýváni byli »Černou vlajkou« a byli postrachem všech obchodních lodí, ano, napadali i menší lodi válečné, v boji vždy vítězíce.

Zátoka Halongská se svými nesčetnými ostrůvky a čedičovými skalami, jež tvoří pravý labyrint úzkých průplavů, byla lupičům těmto bezpečnou skrýší, do níž veliké lodi veplouti nemohly.

Když však r. 1874. bylo Francouzům od Číny postoupeno území při ústí řeky Kya-Kamu, tudíž v bezprostřední blízkosti zátoky Halongské, přestala pirátům pšenice kvésti; francouzské dělové čluny projížděly zátoku a průplavy její kříž na kříž a překazily pirátům krvavé jejich řemeslo velmi brzy.

Vytlačeni byvše ze zátoky Halongské, uchýlili se na pevnou zemi a přenesli takto jméno »pirátův« na všechny lupiče tonkinské.

Piráti zdržují se nyní hlavně v horách nedaleko čínských hranic, kde mají své pevnůstky, ale časem odvažují se i do krajin jižnějších, ba až k samému hlavnímu městu.

Tlupy jejich bývají 300—800 mužů silné, ozbrojené puškami všech možných soustav, jaké právě kde uloupili. Nalezneme u nich ještě staré muškety s křesacím kaménkem, ale zároveň i nejnovější opakovačky.

Jedna puška bývá obyčejně pro tři muže; jeden je střelcem, druhý nosí náboje, třetí potraviny a jiné potřeby.

Padne-li jeden z této trojice, jest povinností jeho druhů, aby ho z bojiště odnesli, neboť za největší pohanu se považuje, dostane-li se padlý nepříteli do rukou.

Potýkali jsme se s lupiči nesčíslněkráte, tak že jsem měl příležitost seznámiti se trochu s jejich povahou a nabyl jsem přesvědčení, že jsou přese vši svou krvelačnosť a surovosť — velmi bojácnými, jako Anamité a Číňané vůbec. Výstřelu z pušky se bojí a při střelbě zavírají oči neb otáčejí hlavu zpět, tak že lze si snadno vysvětliti, proč špatně střílejí. Vypálili na nás často ze vzdálenosti pranepatrné, a přec málokdy byl někdo z nás raněn . . .

V poslední době počínají si piráti velmi lstivě, aby si pomohli k penězům. Majíce všude — i v samém hlavním městě — své spojence, vědí vždy napřed, kdy ten neb onen vyšší státní úředník neb zámožný obchodník se vydá někam na cestu, a tu se obyčejně stává, že ho zákeřnicky přepadnou a odvlekou do zajetí, žádajíce za něho vysoké výkupné, někdy až 100.000 piastrův (piastr platil za mého pobytu v Tonkině as 1 zl. 65 kr.). Nechce-li vláda nebo rodina zajatcova, aby byl usmrcen, vyplatí obyčejně žádanou sumu.

Budu míti ještě příležitosť vrátiti se k těm lupičům, až líčiti budu pochod k čínským hranicím.

Šalupa »Cerf« přistála konečně ku břehu, i byla uvázána k mohutnému kmeni staletého platanu pevným lanem, a položeno široké prkno, po němž jsme vystupovali na břeh.

Anamitští cestující zůstali přes noc většinou na palubě nebo se položili ku spánku do vysoké trávy na břehu, dávajíce těla na pospas hejnům dotěravých moskytů.

Nám vojínům odebrati se bylo do kasáren, ač smím-li tak nazvati několik bídných bambusových chat, krytých rákosovinou a palmovým listím.

Ačkoli chaty tyto byly plny cizopasného hmyzu, moskytů a mravenců, přec usnul jsem velmi brzo, jsa přemožen únavou po celodenní plavbě.

Druhého dne časně z rána odplula šalupa dále proti proudu Červené řeky, já však jsem zůstal ve Vietri, kdež bylo mi cvičiti se nějaký čas ve zbrani.

Byl jsem předveden před velitele posádky, majora Jawornického, Poláka, který po posledním polském povstání do Francie uprchl a tam vojenskému povolání se věnoval. Byl to hodný muž, o němž se ještě zmíním. Vida, že jsem trochu churav, jsa stižen zimnicí, dopřál mi dvoudenního oddechu, tak že jsem měl dosti času k prohlednutí celé osady. Vietri není sice opevněno, ale dvě setniny

tirailleurů a as 50 mužů od druhého pluku cizinecké legie a tolikéž od námořní pěchoty (infanterie de marine) udržují okolní obyvatelstvo, k lupičství náchylné, v patřičném respektu.

Oddělení cizinecké legie a tirailleuři jsou ubytováni v dřevěných chatách, kdežto námořní pěchota má za kasárny úhledný jednopatrový domek.

Dále je zde skladiště zbraní a oděvu třetího a čtvrtého praporu cizinecké legie, pošta, ambulance, pavillon pro důstojníky a nezbytná kantina, jejímž majetníkem jest přitloustlý Číňan.

Na břehu řeky, u samého přístaviště, je stará pohanská pagoda, z níž r. 1890. modly byly odstraněny, a která je nyní skladištěm zboží, šalupami přivezeného.

Toť celé »evropské« Vietri, od něhož ve vzdálenosti as 1 km. leží na Jasné řece Vietri »anamitské«, jejížto valná část skládá se z plovoucích chat, zbudovaných na bambusových vorech, jež jsou přivázány pevnými lodyhami různých úponkovitých rostlin ku stromům a kolům proto schválně do země zatlučeným.

Dnové mého pobytu ve Vietri plynuly velmi rychle, neboť vše, co jsem tuto viděl, bylo mi novým a zajímalo mne velice.

Po čas siesty, totiž od 9. hod. dopoledne do 3 odpoledne, kdy jsme nesměli vycházeti z baráků pro nesnesitelné vedro a nebezpečí úpalu slunečního, jsem se přece často nudil. V těchto chvílích jsem se oddával myšlénkám na domov a na své přátely, nebo jsem pouštěl úzdu své bujné obrazotvornosti, jež mne unášela do pralesů, daleko na severozápad ku hranicím laotským, kam dosud jen málokdy noha Evropana byla zabloudila. Z dumání vyrušil mne často některý potkan, spadnuvší se střechy přímo k mým nohám. Za potkanem sjelo mnohdy dlouhé tělo šedého hada, jenž na mne chvíli bojácně pohlížel, až pak pomalu zmizel v některé díře u stěny.

Barák náš — jako veškeré chaty toho druhu — neměl stropu, tak že jsme měli přímo nad sebou slaměnou střechu, v níž bylo plno myší, potkanů i hadů, kteří se tu zdržovali pro hojnou kořisť.

Někdo snad by rád věděl, jak se hadům podařilo dostati se až na střechu? Zcela snadno.

Stěny chaty byly zbudovány z bambusových kmenů, jejichž kolénka prohlodali potkani, tak že mohli jimi od dola nahoru pobíhati; hadi pak protáhli se za nimi toutéž cestou.

K večeru chodil jsem každodenně na procházku do anamitské osady, abych seznal trochu způsob života jejích obyvatelův a přiučil se zároveň aspoň několika anamitským slovům.

Někdy zkoušel jsem též štěstí a chytal jsem ryby; pokaždé podařilo se mi lapiti statného sumce. Při takovém lovu spatřil jsem kdysi mladého kajmana, jenž se na břehu vyhříval. Vyhlížel tak nevinně, že jsem se přiblížil k němu, abych ho lapil. On však bezpochyby uhodnul mé myšlénky a líně svalil se do vody.

Již druhého dne po svém příjezdu do Vietri seznámil jsem se důvěrně s mladým Anamitou, jenž byl u velitele posádky vietrijské tlumočníkem čínštiny, anamitštiny, jakož i nářečí Myougův a Laotův, a tento mi zjednal brzy přístup do chaty zámožného ňakvy (niakve, venkovan, sedlák), svého strýce.

Hovořili jsme o všem možném na světě, a když jsem se pak navrátil domů — či vlastně do kasáren, bylo mi možno obohatiti svůj zápisník některými zajímavostmi.

Dověděl jsem se na př., že Anamité nemají práva nositi vousu před 30. rokem, neboť lum-lum (vous) prý jest odznakem mužnosti, které dosáhne mladík až ve 30. svém roce. Malým dětem ostříhávají hlavy do hola, nechávajíce hochům pouze na temeni malý chomáček vlasů, tak zvaný kaj-šou, nebo podobný po obou stranách hlavy, nad ušima, a ten se zove ka-dán. Děvčata mívají dva malé chomáčky na temeni a na čele, kterýž upomíná na oblíbený účes našich dam. Až do třetího roku mají však jak hoši, tak děvčata hlavy úplně oholené. Dospělí lidé — mužové, ženy — nosí vlas dlouhý, stříhajíce jej výminečně jen po čas některé nemoci. Ženy stáčejí si vlasy v jediný vrkoč, který zabalují v žlutohnědé neb černé plátno a kolem čela ovinují. Bílá barva této látky znamená smutek. Mužové upravují vlasy na způsob »drdolu« našich žen, do něhož zastrkují dřevěné neb kostěné hřebeny, perletí vykládané. Za oblek slouží Anamitům široké spodky — u žen obyčejně hedbávné — pak lehký pláštík a široký, kuželovitý klobouk; obuví jsou mužům trepky, ženám pak malé střevíčky, ale to jen tehdy, je-li krásné počasí. Prší-li, chodí Anamité obyčejně bosi, aby obuvi své nezablátili.

Potká-li Anamita Evropana, bez rozdílu postavení, jest nucen ho pozdraviti, jinak jej očekává trest vězení. Často se stává, že domorodec, který opomenul pozdraviti, nesmekl klobouk dosti hluboko nebo snad se dosti rychle z cesty neuhnul, bývá trestán tělesně hned na místě. Zvláště dovednými mistry v trestání holí jsou někteří důstojníci, kteří často bez příčiny ubohého mimojdoucího Anamitu uhodí, jen aby mu ukázali, že oni jsou pány, a on pouhým otrokem. To se děje ovšem jen v krajinách odlehlých, v hlavním městě a v Haïphongu, kde žije mnoho Evropanů, se již na pozdrav nehledí.

Anamité jsou povahy tiché, mírumilovné a v jednání svém velmi dětinskými. Naproti Evropanům jsou nedůvěřivými, a dovedeme-li si získati jejich náklonnosť, jsou pak nejlepšími a nejspolehlivějšími přátely. Postavy jsou malé, jsou velmi hubení a rychle stárnou — což platí hlavně o ženách. Anamitka, jsouc ve svém dvacátém roce ještě pouhým děckem, jest již ve třicátém stařenou. Anamité žijí ve mnohoženství, avšak mají-li se svou první manželkou mužského potomka, přestávají obyčejně na této jediné družce života. Dívka se zasnubuje v nejútlejším věku, ale zůstává u rodičů tak dlouho, až dospěje, totiž do svého 14. neb 15. roku, kdy si ji manžel do své kaně (chaty) odvede. Při svatbě bývá tučná hostina a pije se po celý týden na zdraví novomanželů.

Oblíbeným nápojem Anamitů jest čum-čum, lihovina to vyrobená z ču-ču, totiž rýže. V Tonkině rozeznává se několik druhů této líhoviny, ale čum-čum »mandarinský« jest nejoblíbenějším. Mimo to pijí Anamité také čaj a kávu a různé evropské likéry, které vešly v »módu« za »blahodárné« nadvlády Francouzů nejen v Tonkině, ale v celé Indo-Číně vůbec.

Můj anamitský přítel mi též vypravoval všelicos o dějinách Tonkinu a Annamu, ale báchorky tyto zdály se mně býti výtvorem

jeho chlouby a žvatlavosti a nezakládaly se dle mého zdání na pravdě, pročež jich raději pominu mlčením.

Ve Vierti měl jsem příležitosť súčastniti se velkolepé slavnosti, pořádané na počesť Budhovi, totiž utopení mladé dívky. Dívku představovala ovšem pouze dřevěná loutka, oděná v pestré cáry, ale v dobách dřívějších bývala prý to vždy bytnosť živá, obětovaná Budhovi, aby svoji přízeň »vylil« na hlavy svých věrných ctitelův. Slavnosť počala bubnováním a střelbou z pušek, načež hnul se průvod, shromážděný před chatou kajťona směrem k řece. Napřed kráčel kněz, za ním několik kuli, nesoucích loutku za oběť určenou; za nimi kráčel náčelník osady, dále pak nepřehledný zástup mužů, žen a dětí, seřaděných dle hodnosti a bohatství. U řeky se průvod zastavil, při čemž vypáleno opět několik ran z pušek, kněz prosil potom Budhu v dlouhé modlitbě, z níž jsem bohužel rozuměl pouze několik slov, aby ráčil přijati od pokorných věřících v oběť mladou dívku, nejkrásnější prý z celé osady a za to aby přízeň svou a lásku svým sluhům i na dále zachoval . . . Za velikého křiku a jásotu vhozena pak loutka do vody. Dlouho díval se za ní shromážděný zástup, jak unášely ji kalné vlny Červené řeky, až zmizela v dáli. Shromážděný lid se pak pomalu rozcházel, každý ubíral se ve zbožné náladě k domovu, aby tam slavnosť pořádně zapil . . ,

Někdy obětují též živého slona — jejž pouštějí po vodě na bambusovém voru. Rozumí se samo sebou, že slon pluje pouze tak dlouho, dokud se mu to líbí, ale pak, skočiv do vody, hledí dosíci břehu. Často se stává, že utone, ale obyčejně se mu pokus o záchranu zdaří. Tu bývá pak znovu chycen a pečlivě chován až do příští slavnosti, kdy stihne ho týž osud.

* * *

Když mi bylo mým poručíkem sděleno, že jsem již dosti ve zbrani vycvičen, abych se mohl postaviti za terč kulím pirátův, a že jest mi odebrati se do Yen-Baye, vyslechl jsem zprávu tu s pocitem radosti, neboť i přes to, že se mnou bylo vlídně zacházeno, a že jsem žil uprostřed bodrého lidu, jehož život počínal mne velice zajímati, navštívila mne již několikráte nuda.

Není to zajisté mou vinou, že duch můj toužil neustále po změně dojmů, že jsem byl, jak se říká — dobrodruhem . . .

Věděl jsem velmi dobře, jaké útrapy a svízele na mne čekají, jakmile přijdu ku své setnině, ale myšlénka, že spatřím opět nové kraje, že poznám opět větší kousek naší zeměkoule, udusila vždy chmurné myšlénky a pocity bázně hned v zárodku.

Náležitě jsa vyzbrojen, opustil jsem Vietri ještě s několika soudruhy, jimž odebrati se bylo buď do Traïhuttu neb Lao-Kaje na čínských hranicích. Vypluli jsme ráno o páté hodině, kdy okolí zahaleno bylo ještě v polosero a hustou mlhu. Plavba po Červené řece neposkytovala nic zajímavého, ježto naskytovalo se zrakům mým opět totéž, jako na cestě z Hansï do Vietri. Při východu slunce byli jsme se již při ústí Červené řeky a za nedlouho potom zastavili jsme v Hung-Hoe, městečku as 5 km. nad ústím právě zmíněné řeky. V citadelle Hung-Hojské jest ubytováno mimo posádku vojenskou též oddělení četnictva, poslední to na Červené řece. Nad Hung-Hoou úží se značně údolí a koryto řeky, tak že vysky-

tují se zde četné proudy, jimiž šalupa naše jen stěží cestu si brázdí. Okolí není již pahorkovité, nýbrž hornaté, a hřbety vrchů porostlé jsou pralesy, zvláště bambusovými. Na řece vyskytují se hejna vodního ptactva, tu a tam objeví se též ohyzdné tělo kajmana, jenž hukotem šalupy byv postrašen, s břehu do vody se vrhá. Během dne jest nám zastaviti ještě v několika nepatrných osadách, před večerem pak přistáváme v Yen-Liongu, kdež jest nám vyčkati až do rána.

Šalupa uvázána ku břehu, ale vystoupiti není dovoleno, ježto krajina jest znepokojována nejenom tlupami lupičů, nýbrž i tigry, jak jsem se v noci sám přesvědčil, když v dálce ozval se táhlý, pronikavý řev . . . Položiv se na palubě, vsunul jsem pod hlavu svůj korkový klobouk (casque), doufaje, že budu moci usnouti — leč naděje má byla zklamána. Za chvíli oblehl mne roj moskytů, chtěje slaviti hody na mých ubohých údech. Nezbývalo mně nic jiného, nežli zapáliti si čibuk a kotouči dýmu zaháněti tyto vetřelce. Práce moje byla však marnou, neboť dotěraví krvežíznivci vždy opět znovu na mne se vrhali. Teprve k ránu, když se vzduch značně ochladil, utišil se bzukot komárů, ale tu nemohl jsem již spáti, ježto mně ve všech údech mrazilo. Byl jsem velice rád, když se objevila konečně na východě rudá záplava, hvězdy počaly na obloze řídnouti, a dáno zvonem znamení k odplutí. Za chvíli rozlehl se hukot píšťaly a rachot strojů, voda za kormou se vzpěnila — opouštěli jsme Yen-Liong. As o 7. hodině ranní objevila se v dáli na vysoké žerdi trojbarevná vlajka francouzská, znamení, že blížíme se ku cíli své cesty. Nežli uplynulo půl hodiny, přistáli jsme skutečně v Yen-Baji, kteráž osada měla se státi na delší dobu mým bydlištěm.

Yen-Bay jest dosud nepatrnou osadou, ale v budoucnosti stane se zajisté velmi důležitým místem. Celá osada skládá se asi ze sto padesáti dřevěných chat, obývaných mimo několik čínských obchodníků výhradně jen Anamity. Evropanů v Yen-Bayi vůbec není — vyjímaje vojenskou posádku. Kasárny nalézají se nad osadou na vysokém návrší, jsou dosti dobře opevněny a obývány dvěma setninami cizinecké legie a oddělením dělostřelectva. Čtyři setniny vojska domorodého jsou ubytovány dole v osadě.

Při vystupováni na břeh měl jsem co dělati, abych se ubránil útokům anamitských posluhů, kteří se o mne, či vlastně o moji vojenskou torbu přímo rvali, chtějíce mi ji za několik sapeků do kasáren donésti. Konečně vyprostil mne z jejich rukou přišedší poddůstojník, jenž převzal můj průvodní list a mne do kasáren dovedl. Tam nastalo teprve představování a vyptávání! Nejprve adjutant, pak setník a konečně sám pan major, místní velitel — a všichni se mne vyptávali dopodrobna, jak že se to stalo, že jsem se dal teprve až v Hanoï naverbovati.

Také skoro půl setniny mne obstoupilo, a každý se dychtivě tázal, jaký jsem krajan. Na moji odpověď, že jsem Čechem, hlásilo se ke mně hned několik slovanských pobratimů, a to: jeden Moravan, dva Poláci, jeden Rus a jeden Chorvát. Kdo vypíše jejich radosť, když mohl jsem s nimi hovořiti jejich mateřštinou! Moje radost pak byla dvojnásob tak velikou . . . V Yen-Bayi bylo ještě více Slovanů, ale s těmi seznámil jsem se až za několik dní, když se vrátili z pochodu.

Setník mi popřál dva dny odpočinku, a pak počala služba, a to krutá! Třikráte v týdnu na stráž a tam vždy plných dvanácte hodin státi v slunečním vedru, v noci pak nemoci spáti pro hejna moskytů a spousty mravenců! Ostatní dny pak bylo nám choditi na cvičení nebo na »robotu« (corvée), totiž do lesa na dříví nebo kopati a rýti v zahradě.

Jak častokráte jsem tu vzpomínal na domov, na své rodiče, přátely a známé, jak častokráte jsem toho litoval, že jsem se za dobrodružstvím pustil do světa! Ještě bylo pro mne velikým štěstím, že si mne vyvolil setník za svého průvodce na honbách. Tím minula mne velmi často nejen robota, ale také služba. (Dokončení.)

V podzimní náladě.

To suché listí šelestí,
an vánek chvěje jím,
zříš venku zimy předzvěsti,
dáš s Bohem nadějím.

Květ uvadlý máš u nohou
a trávy suché žluť,
mrak siný pluje oblohou,
je teskna tvoje hruď.

Den Dušiček se přiblížil,
zní v chrámech requiem,
tys ve smutek se pohřížil,
zrak klopíš dumně v zem.

Tvé jaro blahé odkvetlo,
ty stojíš před rovem,
sta nadějí ti ulétlo,
mráz cítíš v nitru svém.

Než naděješ se, zaduní
ti hroudy na rakev,
ze všeho blaha výsluní
ti labutí zbyl zpěv . . .

Jan Vránek Pohořský.

Pan rada.

Obrázek od Bohumila Brodského.

I.

Bylo po pohřbu. Veškeré to panstvo, které naplnilo vesnický hřbitov v Nezdicích, rozcházelo se od hrobu; mezi prvními hraběcí rodina, jež se celá účastnila pohřbu paní radové. Obecenstvo uctivě ustupovalo vznešeným hostem, beroucím se k východu, kde čekala dlouhá řada povozů.

Mezi vraty dohonil vrchnosť pan rada. Uctivě, ale s jakýmsi sebevědomím přiblížil se k hraběcím manželům, aby jim poděkoval

za čest, kterou prokázali jeho zesnulé ženě. Pan hrabě podal mu ruku, vyslovuje mu ještě jednou soustrast. Paní hraběnka, drobná a útlá paní, měla dosud v očích známky pláče. Shrnujíc si závoj, podávala také radovi ruku, již on políbil. Pak obě komtesy a mladý hrabě stiskli radovi ruku, a už lokajové otevírali dvéře u kočárů, dívajíce se pozornýma očima na svou vrchnost, až pokyne, aby dvéře zavřeli.

Pan rada postál ještě chvíli, dokud lokajové neskočili na kozlíky. Uctivě se uklonil, smekl cylindr černým závojem opatřený a obrátil se ke hřbitovu. Zde počalo znovu tisknutí rukou a slova soustrasti. Dlouhá řada úřednictva panství spěchala svému chefovi vyslovit účast v jeho zármutku. Přijímal veškeré projevy s vznešenou trpělivostí, snaže se býti dnes, pokud možno, přátelským. Paničky úředníků většinou přijely se svými manželi, a ty odbyvše si nutnou povinnost u představeného svých mužů, obracely se ke hrobu, odkud teprve nyní volným krokem přicházely dvě dcery radovy, v hluboký smutek oblečené. Plakaly ještě teď, a slova paniček, jimiž bolest svou vyjadřovaly, vyvolávaly nové slze.

Po úřednících panství přišla na řadu honorace, jež z celého okolí velmi četně se sešla, a nyní tlačila se k radovi a jeho rodině, aby ukázala, že tu také byla. Důvěrněji, než před tím, děkoval rada, a syn Richard, pojezdný z Kerdic, mu v tom pomáhal. Dokud obřad tento trval, neopustil nikdo »z lepší« společnosti hřbitov. Až teprve pak, když bylo odbyto poslední stisknutí, ustupovali rychle přítomní rodině radově.

Před východ ze hřbitova zajely dva stkvostné povozy, řízené premovanými kočími, kteří na svých kozlících seděli s nemenší uctivostí než hraběcí. Do prvního usedl rada se svou svobodnou dcerou Emou a synem Richardem. Do druhého správec Kropáček se svou chotí Idou, druhou dcerou radovou. Sotva se povozy hnuly, chvatně počalo ostatní panstvo sedati do kočárů více méně pěkných, a povozy hrčely na vše strany.

Když povoz radův vyjel do stromořadí, od hřbitova k Nezdickému zámku vedoucího, obrátil se rada a spokojeně díval se na nekonečnou řadu povozů za nimi.

»Účastenství bylo velkolepé,« povídal s uspokojením a pročechrával si vousy. »Ani jsem se nenadál, kdo všecko přijede.«

»Vrchnost byla dojata,« přisvědčoval syn. »Paní hraběnka i komtesy plakaly a pan hrabě si také otíral slze, když farář řečnil.«

»Co pak je to všechno platno, když maminku nevzbudily,« zavzdychla pod závojem Ema, a už jí slze znovu vytryskly.

»Jen žádné scény,« napomínal ji otec mrzutě. »Jsem všecek unaven a nerozčiluj mě nadarmo. Pláčem jí nevzbudíš, a teď mám jiné starosti.«

Ema ještě několikráte zavzlykla, ale pak, aby otce nepohněvala, rychle si otřela oči a přitiskla se do kouta kočáru. Všichni chvíli mlčeli a nebylo slyšeti než pravidelný klusot hnědáků, ubíhajících před povozem.

»Ty se musíš brzy stěhovati,« začal rada zase obrácen k synu. »Neměl jsem kdy ti to říci. Včera podal Kuklenský správec Vopálka písemnou žádost za odpočinek. Pan hrabě mně žádost jeho podal k dobrozdání. Navrhnu, aby mu bylo dáno výslužné, a přeložím tam Kropáčka. Na jeho místo strčím některého staršího pojezdného a pak

přijdeš ty na řadu. Budu prositi pana hraběte, aby ti dal titul správce. Myslím, že mi to udělá k vůli. Ostatně povíme si o tom až doma po obědě. Konečně jsme na místě.«

Povoz vjel mezi čisté a útulné domky Nezdické a zahýbal kaštanovou alejí mezi široká vrata do panského dvora. Lidé, které povoz míjel, s hlubokou uctivostí a ponížeností pozdravovali. Kočár přejel dvorem a projev druhé stromořadí kaštanů, které oddělovalo zámek od dvora, volně zajel do širokého průjezdu, kdež se zastavil.

K povozu přiskočil vrátný a rychle otevíral dvířka, pomáhaje panu radovi. Slečně Emě políbil při jejím sestoupení ruku. Mezi tím, co v průjezdu stanul kočár s manželi Kropáčkovými, šlo panstvo po schodišti vzhůru do prvního poschodí. Když Kropáčkovi zmizeli, zajížděli vozkové do dvora, aby vypřáhli.

Nahoře v bytu radově rozešli se všichni členové rodiny do svých pokojů, aby odložili roucha a oblékli se v pohodlnější. Ve velké jídelně byl připraven již stůl a sluha čekal, až vstoupí pan rada a dá znamení k nosení jídel.

Hodinu po příjezdu ze hřbitova seděl rada se svými a obědval. Jídlo míjelo tiše, zamlkle a jen někdy některý prohodil tu a tam slůvko. Rada jedl s obvyklou chutí, také Kropáček nedal se rušit nemilou náladou a Richard jak obyčejně jedl málo. Rovněž obě sestry sotva se jídla dotkly.

Když byly zbytky posledního jídla odneseny, vstal rada, nařídil, aby káva byla přinesena do kuřáckého pokoje a sám v čele ostatních se tam ubíral. Zde rozesedli se pohodlně do lenošek, páni si zapálili doutníky, a již se ozval živější hovor.

Napřed ovšem přetřásán dnešní pohřeb. Se zadostučiněním vypočítávány osoby, které se dostavily, chválena znovu pozornosť hraběcí rodiny a ujednáváno, jak poděkovati účastníkům pohřbu. Pan rada pohodlně natažen jen tu a tam prohodil slovo, projevil náhled, pozoroval mluvčí a se zřejmým klidem odfukoval kouř drahého doutníku. Konečně jej unavilo stálé povídání o hřbitově.

Nahnul se poněkud ku předu a oklepav doutník, odkašlal.

»Myslím, abychom pomýšleli také trochu na důležitější věci,« pravil určitě, dávaje znamení, že teď platí vůle jeho. »Zmínil jsem se už na cestě, že nastane nějaká změna na panství, a rád bych, aby to bylo ku prospěchu vašemu. Ty se budeš stěhovati určitě do Kuklen.«

Kropáček, jemuž tato slova platila, zbystřil zrak a sluch a spokojeně se pousmál.

»Když budeš tak hodný a dokážeš to u pana hraběte, budu ti vděčen,« pravil uctivě.

»Myslím, že znáš příliš dobře můj poměr k panu hraběti, tak že nemusíš o tom, co řeknu, pochybovati,« řekl jaksi uražen s vysoka.

»Odpusť, nemyslil jsem nic zlého,« omlouval se Kropáček. »Volil jsem pouze špatná slova.«

»Nic nevadí,« prohodil rada nedbale. »Už je to jisté a proto se chystejte. Myslím, že za dva měsíce už tam budete. Na tvé místo do Dražic rád bych přeložil Proška. Jak se ti líbí Prošek, Emo?«

Ema sebou trhla, poněkud zbledla a podívala se tázavě na otce.

»Já ho málo znám,« povídala po chvilce nejistě.

»Zase nějaké výmluvy,« zněla nevrlá odpověď. »Jak bys ho neznala, když tě o každé příležitosti vyznamenával, vyhradně s tebou

tančil a každého týdne ti kytici posýlal. Jest to velmi svědomitý úředník, pan hrabě jest mu nakloněn a myslím, že v postupu za Kropáčkem daleko nezůstane. Několik dní před smrtí mé ženy se mě písemně tázal, směl-li by se o tvou ruku ucházeti. Musím mu na ten dopis odpověděti a bezpochyby, že mu dám své slovo. Se svatbou se ovšem půl roku počká, ale je dobře, víš-li to napřed, abys se mohla chystati. Snad nechceš plakati?«

Hlas radův zněl drsně, jaksi výhružně, že Ema rychle stírala slze.

»Naposledy za všechnu mou starosť odplatíš se mi nevděkem,« pokračoval rozezleně. »Či snad není ti vhod, že jsem ti vybral ženicha sám? To by bylo pěkné, abys snad ty si vyhledávala ženicha! Musím přece dbáti svého stavu a nesmím dovoliti, abys se snad tahala s některým adjunktem.«

»Co tomu řekne Jakeš?« ozval se Richard posměšně a zasmál se. Ten jediný nejevil před otcem žádného strachu. Natáhl se nenuceně a kouřil s takovým klidem, jakoby byl sám. Jeho poznámka měla účinek. Rada obrátil po něm oči a pak se podíval pátravě na Emu.

»Jaký Jakeš?« ptal se. »Snad ne z lesního úřadu adjunkt?«

»Richarde, co to mluvíš?« zavolala Ema na bratra káravě a všecka se zapýřila. »Kdo ti co napovídal?«

»Ale mlč,« odbýval ji stejně posměšně jako prve, »přede mnou ničeho nezakryješ. Co pak myslíš, že nevím, jak jste si zamilovaná psaníčka posýlali a v parku se scházeli? Vidíš, jak jsi červená. Ale co na tom záleží, jen když jste se dobře bavili.«

Zabubnoval prsty na stole a spokojeně se usmíval. Za to panu radovi do smíchu nebylo.

»Je to pravda, Richarde?« ptal se temně.

»Ale, papá, proč se dvakrát ptáš? To víš, řeknu-li něco poprvé, že je toho dosť. A co je konečně na tom, i když je to pravda. Nesmíš se tolik rozčilovati pro každou maličkosť. Naše malá Ema se bavila a ten kdo ji bavil, byl Jakeš. Dokud je svobodná, ať se baví, já jí toho ze srdce přeji. Jakeš není hloupý ani ošklivý, a kdyby nebyl takovým zažraným Čechem, řekl bych, abys ho udělal samostatným lesníkem a aby si ho Ema vzala. Takto ovšem to nejde. Ostatně Prošek Emě Jakše z hlavy vypudí.«

»Ty jsi, Richarde, stále jako malé dítě,« plísnil ho rada. »Víš, že se Ema zahazuje, a neřekneš mi nic! Nu, teď tomu udělám rázně konec. Jakeš se postěhuje ještě tento týden někam do revíru a počká si, než mu toto zapomenu. A ty, Emo, se styď! S takovým klučíkem bez budoucnosti se scházet a naposledy mu snad naději dávati, bylo od tebe velmi ošklivé. To ať dělá dcera sedlákova, ale ne centrálního rady.«

Vypjal svrchní část těla, prohnul záda a rozhlédl se pyšně kolem sebe. Ema stiskla pevněji rty, sklopila hlavu a násilím potlačila pláč. Tajemství jejího srdce bylo prozrazeno vlastním bratrem a zároveň se přesvědčila, že není naděje, aby sladká touha její byla kdy splněna. Nešťastné radovství otcovo stálo jak ledová zeď, dělíc city její od vnějších povinností.

»A co s tebou, Richarde, máš se chuť ženiti?« začal opět pan rada, když jej byla zlosť přešla. »Dvůr Proškův v Kuřeni není zlý, jest tam krásný byt a při lihovaru dá se něco získati. Ovšem musel bys se oženiti, poněvadž sám bys tam nic nepořídil. Proškovi po-

máhala jeho sestra a jak jsem doslechl, nastřádal si tam hezké jmění. Jen za vepřový dobytek utržil minulý rok dvanáct set. Já ovšem věděl, že jej krmí panskými výpalky a šrotem, ale dopřál jsem mu toho. Jest mi za to oddán tělem a duší.«

»Což, já bych se oženil,« řekl Richard živě. »Ale to si, papá, vymiňuji, že si vezmu, koho budu chtíti.«

»Máš snad už nevěstu vyhlédnutou?« prohodil rada kousavě.

»Abych ti řekl pravdu, mám a nemám,« odpovídal syn nedbale. »Líbí se mi jedno děvče, ale ještě si to rozmyslím, mám-li si je vzíti. Toť se rozumí, že ti prozatím neřeknu, které to je.«

»Snad vrátných Filipina? Tuze rád s ní mluvíš a u vrátných často vysedáváš.« Teď zase Ema splácela bratru jeho zradu. Nebyla zlomyslnou; jindy by nebývala řekla nic. Ale teď měla ještě srdce plné trpkosti, že vinou bratrovou bylo její tajemství prozrazeno a že měl trpěti Jakeš, jehož si vedle lásky velmi vážila.

Richard se vymrštil po její poznámce na pohovce, a blýskaje očima na sestru zahrozil.

»To si zakazuji,« povídal zlostně, »tobě po tom docela nic není, mluvím-li s Filipinou a sedám-li u vrátných, jakoby ti nic po tom nebylo, kdybych si ji konečně vzal.«

»Ale toho, Richarde, neuděláš,« vmísil se do hovoru rada výstražným hlasem. »Nebudu se do tvé ženitby plésti, poněvadž jsi zaopatřen a poněvadž se domnívám, že jako muž máš rozum. Ale k takovému sňatku bych nikdy svého požehnání dáti nemohl.«

»Nechme toho, papá,« žádal syn rozmrzele. »Darmo bys mi pokazil náladu a pro dnešek mám toho už dosť. Ale ať si dá Ema i se svým Jakšem pozor, mě tak snadno nezískají.«

»Nehádejte se,« napomínala bratra i sestru Ida, jež až dosud mlčela. »Pamatujte, že byl dnes pohřeb. Máme důležitější věci, jichž stále opomíjíme. Chci tě, papá, upozorniti, že na nás všechny pamatuješ, ale na sebe zapomínáš. Půjde-li Ema od tebe, koho ty tu budeš míti? Jsem přesvědčena, že nemíníš nám dáti novou maminku a proto teď uvaž, co si sám počneš?«

Rada sebou nepokojně zavrtěl a těkaje zrakem po podlaze rychle odkuřoval.

»Tvá poznámka o mamince byla jak nevhodná, tak zbytečná. Snad jsem nevyvedl dosud nic, aby měly mé děti práva mě poučovati; a kdybych i vyvedl, jsem dosud otcem a to otcem starostlivým, tak že by měly děti mlčet s takovým poučováním. Mé postavení ovšem nyní jest velmi smutné, ale snesl jsem ve svém životě mnoho, snesu i tuto ránu statečně. Těch několik let, než zažádám za odpočinek, už nějak o samotě prožiju, a pak teprve se rozhodnu, mám-li jíti do některé rodiny svých dětí, nebo vyvoliti si někde v ústraní místo svého odpočinku.«

»Ty jsi mně, papá, nerozuměl,« omlouvala se Ida chvatně. Mrzelo ji, že otce urazila a více z prospěchu vlastního než z lásky snažila se chybu napraviti. »Víš, že tě zbožňuji, a také proto přemýšlela jsem již tehdy, kdy maminka stonala a kdy se vědělo, že se nevyléčí, jak to zaříditi, abys k stáru netrpěl nepohodlím. Dovolíš-li, povím ti, co myslím.«

»Pro mne — pověz co chceš!« řekl rada krátce.

»Nuže tedy, když chceš Emu vdáti a jak vidím, výborně vdáti, zůstaneš tu sám. Kdo ti poslouží a bude o tebe pečovati? Cizí lidé ti tak neposlouží, jako tvá dcera. Tvé slovo zmůže u pana hraběte všechno. Vylož mu, že teď musíš míti některou ze svých dcer u sebe. Ať ke zdejšímu dvoru přidělí ještě dva nejbližší a místo svobodného pojezdného ať tu zřídí místo správce. My bychom s Kropáčkem sem šli velmi rádi, a u mne bys našel staré pohodlí. Musíš zajisté uznati, že je to návrh zcela moudrý.«

Mezi řečí bylo pozorovati, jak rada nerad poslouchá a Richard se škodolibě usmívá.

»Ty bys ráda, Ido, aby Kropáčka neminulo jednou řiditelství, viď,« řekl, dříve než mohl otec dceři odpověděti. »Víš, já mám Kropáčka rád, ale tohle jsou příliš růžové sny a tatínkovi asi vhod nebudou!«

»A proč?« hájila se Ida rozhněvaně. »Ty děláš rád pána a sestrám se jen posmíváš, ale sám tatínka rád nemáš. Neboj se, tak sobecká nejsem a můj muž tím méně, abychom se na tatínka tlačili. Co jsem mluvila, mluvila jsem z dobrého úmyslu a nikoho jsem nenutila. Bude-li to chtít tatínek udělati, ať to udělá, ne-li, ať dělá jak chce.«

»To nemůže býti,« řekl rada krátce a bylo na něm znáti, že celý návrh dceřin se ho nepříjemně dotkl. »Nechci býti nikomu na obtíž. Vy si dělejte ve svých domácnostech co chcete, a já budu dělati také co za dobré uznám. Dnes ostatně opravdu jest nehezké, že se podobnými řečmi zabýváme. Na to bylo za několik dní také dost času.«

Poslední slova pronesená jako pokárání přimněla Idu, že už nepromluvila. Šťuchla pod stolem muže a za chvíli, dívajíc se na hodinky, tvářila se, jakoby se ulekla.

»Už jsou tři hodiny,« povídala. »Viléme, běž nařídit, aby kočí zapřáhl, domů máme dvě hodiny a přijedeme za tmy. A já se večer jízdy tolik bojím. Co jsi platila, Emo za svůj smutek?«

»Osmdesát zlatých.«

»Jen? Ne, tomu nelze ani uvěřiti! Podívej se, já musila zaplatiti sto dvacet a ještě není můj tak hezký jako tvůj. Už jsem dávno pozorovala, že musím svou švadlenu pustiti.«

Zatím už páni vstali a Kropáček vrátiv se, počal se s tchánem radit o různých hospodářských věcech. Richard dokouřiv tiše pohvizdoval a pozoroval sestry. Chvílemi zahrál mu kousavý úsměv kolem rtů; svraštiv čelo tvářil se, jakoby přemýšlel.

»Nevíš, sestro, o nějaké nevěstě pro mne?« ptal se přiblíživ se k Idě.

»Nevím,« odsekla a odvrátila se zlostně.

»Žádné hněvy, kočičko,« chlácholil ji škádlivě. »Myslím to do opravdy. Papá mi chce dáti Kuřeň a já uznávám, že bude nejmoudřejší, když se ožením. Dohodíš-li mi nějakou nevěstu, dostaneš náramek, jako měla dnes komtesa Adelaida. Ale to víš, musí to býti něco slušného a prachy to taky musí míti.«

»Tobě nebudu nic dohazovati, třeba že o nevěstách vím. Místo abys se přimluvil, ještě proti člověku nasazuješ. Ty jsi krásný bratr.«

»Jen nebruč, nebruč, je to k tvému dobrému. Co byste tu dělali? V Kuklenách vám bude lépe. Tady bys se brzy se svou nevlastní maminkou poškorpila.«

Ida obrátila se rychle a vyjeveně podívala se na bratra.

»Je něco takového?« ptala se šeptem plna dychtivosti.

»Hm. Mluvím někdy něco zbytečného? Řekni Emě, ať jen se nebrání a brzy se vdá. Je mi jí sice líto, protože Prošek je neotesanec, ale lépe jí bude s ním, než tady. Do roka se všechno ukáže.«

»Ne, to by byl škandál,« vzdychla Ida. »A prosím tě, víš už, na koho tatínek myslí?«

»Jen tak hádám, ale mám oči dobré, nerad se zmatu. Teď ti nepovím nic, nesnesla bys to a darmo rozdělávat řeči.«

»Bože, kdyby to aspoň byla nějaká stará ženská.« Ida byla sdělením bratrovým všecka rozrušena, nedbala, že se s ním hněvala. Za jeho přiznání byla by mu ráda odpustila desetkráte větší provinění. »Přece mi řekni aspoň přibližně, kdo to asi je. Je to dcera některého úředníka? Je odtud nebo z města? Vdova nebo svobodná?«

Richard si zamnul ruce a zasmál se.

»Je to ženská,« povídal tlumeně. »A to ostatní až k vám přijedu. Dohodíš-li mi nevěstu, povím všechno.«

»Tak přijedeš, a můžeš přijeti třeba v neděli. Pozvu tam dvě rodiny. V každé je dcera a budeš si je moci prohlédnouti. Ale mohl jsi mi přece říci, kdo to je.«

»Tedy v neděli na shledanou,« řekl Richard krátce a obracel se ke Kropáčkovi, jenž právě se loučil s radou.

»Slíbil jsem tvé ženě, že v neděli k vám přijedu,« povídal švakrovi. »Připrav nějakého bažanta, nebo kousek srnčího. Víš, já nejraději srnčí řízky s meruňkovým kompotem. Tedy nezapomeň.«

Ida vidouc, že už muž jde, pospíšila si rozloučit se s otcem. Prolila při tom ještě nějakou slzu, vynucenou spíše nemilou novinou, než lítostí a pozvala otce, aby k nim brzy přijel. Otec slíbil a doprovodil zetě s dcerou ke schodům. Richard, jenž s nimi také ven vyšel, prohlásil, že se půjde projít do parku a tak se do pokojů vracel pouze rada s Emou.

Zdálo se, že rada nechce již s Emou mluviti. Mířil do své pracovny. Ale najednou mezi dveřmi se chvatně obrátil a volal na Emu, jakoby byl něco zapomněl.

»Ty teď budeš potřebovati stále někoho k ruce,« povídal lhostejně. »Poněvadž si musíš zvolna chystati výbavu, nebudeš v kuchyni. Říkal jsem už vrátné, aby tam dohlédla. Bývala u staré vrchnosti kuchařkou a zastane tě, abys nemusila dohlížeti na naši kuchařku. Já potom kuchařku vůbec propustím, jest zbytečna. A koho si chceš vzíti, aby ti pomáhala uklízeti a pořádati výbavu?«

Ema byla rozkazem otcovým překvapena. Neměla ráda vrátných. Cítila proti nim jakýsi odpor, zvláště od té doby, kdy viděla, že pozorují její schůzky s Jakšem a donášejí to Richardovi. Na otázku otcovu hned neodpověděla. O nikom v té chvíli nevěděla.

»Nač bys se po kom sháněla,« dokládal rada za okamžik. Filipina vrátných je zručné děvče, zná způsoby, a tobě se s ní nebude stýskati. Řeknu jí sám, aby zítra přišla. A potřebuješ-li v něčem svou výbavu doplniti, jen řekni. Filipina umí dobře šít a pomůže ti udělat, co budeš chtíti.«

A nečekaje už na její odpověď zašel do pracovny a zavřel dvéře. Ema stála dosud a dívala se ke dveřím, nevěřila svému zraku ani sluchu. Otec, vždy tolik přísný ve výběru společnic svých dcer,

byl najednou tak nevšímavým. A nad kuchařkou za dozorkyni ustanovuje vrátnou? Proč to? Vždyť kuchařka vařila dříve bez dozoru jen na daný rozkaz, co má vařit, a bylo dobře. Můj Bože, napadlo jí, nemá to jinou skrytou příčinu? Nevchází do opuštěné jich domácnosti nějaký zlý duch, aby rozvrátil všechen bývalý řád?

Emě bylo do pláče. Byla však už za poslední dny tolik duševně utýrána, že nebyla schopna většího rozčilení. Pomalu odcházela do svého pokoje, obletována myšlénkou, že snad bude dobře, opustí-li brzy otecký dům.

II.

Panství, kde rada Neužil, čili jak se podepisoval, »Neuschil« byl po majiteli největším pánem, náleželo staré, šlechtické hraběcí rodině a patřilo k největším v zemi. Dvacet tři dvory táhly se v dlouhé řadě širým krajem a k nim náležely nejkrásnější lány polí. Vedle toho rozsáhlé prostory osázeny byly lesem pečlivě pěstovaným, jenž poskytoval stálé, nepřeberné příjmy. Hrabě byl pravý kavalír, choval se k svému úřednictvu se štědrostí opravdu vzácnou a šlechtickou.

Úřednictvo panství Nezdického bylo známo v dalekém kraji. Bylo vyhlášeno, jak znamenité má platy, pojištěnou pensi, všemožné výhody, které mu poskytovaly vedlejší příjmy do set, ano i do tisíců. Ale bylo také známo, jak je vypínavé, po většině až drze naduté. Ačkoliv téměř výhradně skládalo se ze synů českých, Čecha bys mezi nimi nenašel, třeba že se pánové jmenovali Neužil, Kropáček, Prošek atd. Jejich odrodilství a pýcha, vyhýčkaná tučnými příjmy a okuřovaná hlubokými poklonami tak zvané honorace měst a městeček, k nímž až panské pozemky sahaly, byla tak drzá, že si i z české řeči a z českých věcí posměch tropili, zuříce při některém volnějším projevu vlasteneckém v okolí.

A jakými byli tatíci, byly i děti. Páni synové buď že navštěvovali vysoké školy německé, nebo byli posýláni do říše na německé ústavy lesnické neb hospodářské, aby doplňovali úřednický personál na panství, rekrutovaný ze samých úřednických synků, nebo aspoň mužů úřednických dcer.

A jako na venek byli nadutými a smělými až ke sprostotě, tak proti svým představeným počínali si s otrockou ponížeností! Největší strach a hrůzu měli z centrálního rady Neužila. Ani hrabě je tolik nelekal, poněvadž se málo míchal do úřednických záležitostí. Spokojil se zprávou rady, jenž u něho používal neomezeného vlivu a důvěry. Lidé sice všelicos tutlali o poměru nebožky paní radové k panu hraběti, ale proto ani lety se postavení radovo vlasem nezměnilo.

Byl to všemohoucí pán, rozdavatel tučných správcovství a revírů, mstitel těch, kdož neuměli dobře ohýbati hřbety, nebo příliš zjevně kradli a nepostarali se, aby pana radu přiměli, aby neviděl.

Rada Neužil byl šedesátník, ale dosud statný. Byl vysoké postavy, širokých ramen. Teď se mu už drobátko šije nahýbala ku předu, nebylo to však téměř znáti. Vykračoval vždy vzpřímen s jakousi sebedůvěrou, jakoby byl přesvědčen, že každý, kdo jej potká, »už jeho zjevem naplněn jest hrůzou a úctou.« Tvář měl oválnou, nastříženým vousem vroubenou. Býval někdy hnědý. Teď už valně

prokvétal, ale činilo to jeho tvář tím zajímavější. Nos měl poněkud delší, ostrý a stále nosil skřipec. Čelo měl vysoké a pod ním velké pátravé oči barvy našedivělé, zastíněné dlouhým obočím. Odíval se s vybraným vkusem, nosil stále cilindr a v rukou, jež nikdy nebyly bez rukaviček, těžkou, stříbrem kovanou hůl.

Postavení jeho bylo skvělé. Vedle znamenitého služného měl zaručený podíl z čistého zisku panství. Mimo to všichni obchodníci a živnostníci, kteří buď z panství obilí, dříví, líh a jiné výrobky kupovali, nebo kteří na panství různé stroje a potřeby dodávali, neopomenuli cestu k srdci páně radovu hledati zlatým klíčem. Nedělo se tak tajmo, ale veřejně a i hraběti bylo známo, že rada dostane mnoho »darů«. Bylo mu to však lhostejno, věděl, že rada má nitky celého panství v rukou, že dlouholetou službou na panství obeznámil se se všemi kličkami a spády úřednictva, a že jde panství svým pravidelným chodem, ve kterém jej ruka radova železnou silou drží. Radovi bylo devatenáct let, když začal svůj skvělý postup na panství. Byl synem nadlesního, jenž byl u starého hraběte velmi oblíben. Na útraty hraběcí poslán byl na vyšší hospodářský ústav ve Vídni a hned po svém návratu jmenován adjunktem v Nezdicích. Tehdejší ředitel, člověk lakomý a vyděračný, krutý k podanému robotnímu lidu, byl snad ještě mocnější něž nyní rada. Starý hrabě zdržoval se stále u dvora, zaujímaje ve Vídni jistou dvorskou hodnost, jež ho stále poutala k rodině panovnické. Na panství přijel málo kdy, a proto vrchní mohl dělati, co chtěl.

Obdařen několika dcerami, staral se, aby je dobře provdal. Poněvadž jim nescházelo věno, vdávaly se brzy a dobře, ale ku podivu ne za úředníky na panství, ale za důstojníky a státní úředníky. Zbyla mu jediná dcera Eleonora, nejmladší. Když Neužil vstoupil do služby, bylo jí třináct roků.

Mladý a sličný adjunkt rozuměl nejen svému povolání, ale také umění, jak se zalichotiti. Pan vrchní byl předmětem jeho otrockého zbožňování a úslužnosti. S ostrovtipem mu vrozeným dovedl prohlédnouti jeho libůstky a slabé stránky, čehož užíval, aby si jej naklonil. Podařilo se mu to záhy a plnou měrou. Adjunkt vyznamenáván a již po dvou letech jmenován pojezdným. A to už svědčilo, že je na cestě k vyšším věcem. Druzí mladí úředníci, které předstihl, ho nenáviděli, ale báli se ho. A tak už od mladosti probuzen u něho pocit, že jest povolán ne poslouchati, ale poroučeti.

Nebyl však tak bláhovým, aby snad prozradil, co se v jeho nitru dělo a čím by snad byl zatarasil si další cestu. S postupem stupňovala se jeho pozornosť k vrchnímu a už bylo zřejmo, že vrchní podléhá jeho vlivu. Aby si nástupnictví pojistil, počal se ucházeti o přízeň Eleonory, jež zatím vyrostla ve velmi sličné děvče. Tehdy mladý pan hrabě, trávě několik měsíců na panství, věnoval Eleonoře vynikající pozornosť a pověsti, které se o tom po celém panství roznášely, nebyly prosty škodolibé příchuti.

Neužil se tím zmásti nedal, klidně nechal pana hraběte se baviti, používaje každé příležitosti, aby zbytek volného času slečny Eleonory získal pro sebe, což se mu podařilo. Když pan hrabě odejel, aby se dle vůle svého otce oženil, uznával vrchní, že jest nutno dceru vdáti. V prvním čase nechtěl se vyskytnouti žádný ženich podle jeho chuti, poněvadž byly pověsti o jeho dceři dosud velmi

živé. Jediný Neužil vystoupil nyní zjevně a nasadil všecky páky, aby opanoval pole dříve, než se mu soupeř objeví.

Panu vrchnímu byl pojezdný přece jen malým ženichem, konečně však uváživ vše a vyslechnuv různé výčitky dceřiny, která měla v matce silnou pomocnici, dal svolení ke sňatku. Aby však dcera nebyla pouze paní pojezdnou, vymohl u hraběte, že byl Neužil jmenován správcem velikého a výnosného dvoru, o nějž se ucházelo několik starých správců.

Odtud byl už jen krok, aby stál tam, kde jeho tchán. Zvolna přijímal z jeho rukou správu celého panství, tváře se, jakoby jej chtěl pouze zastávati a mu vypomáhati. Úřednictvo počalo se ho báti více než vrchního a bylo přesvědčeno, že nemůže býti pochybnosti, kdo se stane jednou ředitelem. Nenávidělo ho dosud a Neužil nikdy nevstoupil v užší styky s ostatními druhy v povolání. Věděl, že důvěrnost potom často překáží, a že kdo chce býti pánem, musí nechati kamarádství.

Zatím zemřel starý hrabě a mladý přijel se svou chotí na panství, obývaje druhý zámek v Jarvinách, jenž vynikal nádherou i umělou stavbou. Dvůr, na němž Neužil správcoval, byl nedaleko; manželství Neužilovo bylo až dosud bezdětné, paní správcová možno-li ještě sličnější než dříve, což tedy divu, že panu hraběti se najednou zalíbilo prohlížet hospodářství a vybrati si k svému pozorování dvůr Neužilův.

Tomu to sice příliš příjemno nebylo, ale opanoval se, věda, že má k poznámkám času dosť, až dosáhne cíle. Dosáhl ho dříve, než se nadál. Jednou, jak prozradilo služebnictvo, dostala paní hraběnka nějaký dopis, jenž mezi manželi vyvolal prudkou roztržku. Paní hraběnka naléhala, aby pan hrabě změnil své letní sídlo a jel s ní do lázní, čemuž byl nucen vyhověti.

Vykonav ve dvoře poslední návštěvu, zanechal paní Eleonoře vedle drahého šperku také listinu, kterou Neužila jmenoval ředitelem. Otce paní Eleonory dal do výslužby, ponechav mu pensi rovnou služnému.

Tak byl Neužil na nejvyšším stupni, jsa stár dvaatřicet roků. Teď si teprve oddechl a počal vystrkovati rohy. Napřed otočil se svou paní. Musel býti trpělivým, než jí odvykl touhu po veselém živobytí, ale dokázal toho. V několika letech byla paní ředitelová vzorem rozšafné domácí paní, která byla postrachem služek a úřednických paniček. (Pokračování.)

Socialní část Literárního sjezdu družstva Vlasť.

(Pokračování.)

Vzácní pánové a spanilomyslné dámy!

Veledůstojný pan vik. sekretář Václav *Uhlíř* z Jesenic ráčil se již v pondělí zmíniti o utrhání na cti tiskem vůbec a o lživých tvrzeních tisku liberálního, či lépe řečeno *nevázaného,* zvláště proti katolickému kněžstvu. Dále dp. Filip Jan *Konečný* ve své včerejší řeči mluvil o témž předmětu a na konec vybídnul, aby duchovenstvo

tiskem napadané chápalo se právních prostředků soudních, či žalob proti osobám, *jež bezdůvodně tak činí.* Dle toho měli by se tedy duchovní páni obraceti se žalobami svými k porotním soudům, nebo jiné obranné cesty není. Kdo však poznal poroty tiskové, přizná se mnou, že vyjma osvícené poroty v Praze za dnešních rozeštvaných poměrů nadarmo či snad jen náhodou hledal by spravedlnosť u porot krajinských.

Po svých zkušenostech nemohl bych ze své více než dvacetileté novinářské praxe nyní nikomu raditi, aby uchyloval se k foru krajinské poroty, u níž hledal by zadostučinění, byl-li delikt spáchán s politickým přibarvením v časopise liberálním. Není rozdílu, žaluje-li osoba konservativní, laik, či hledá-li zastání před porotou osoba duchovní, *kněz!* Kněz katolický v Čechách nebyl snad nikdy před tím tolik *politickou osobou,* jako jest jí v době přítomné. Není mým úkolem pověděti, *proč* se tak nyní děje, nebo věci ty nejsou nové a právě v přítomných dobách přemnozí páni novináři v nedostatku jiného materiálu, co se týče domácí politiky, zlehčujíce náboženství sápají se nejčastěji *na kněze.* Je to laciné, není to »konfiskábl« a *líbí se to,* jelikož jinému veřejnému stavu tak láti se nesmí. Na *místního policajta, na četníka, na ponocného či hajného, jsou-li ve službě, se nesmí,* to by záblo, nebo mohlo zábsti; na funkcionáře politické, berní, poštovní, železniční správy atd. se také nesmí, ježto je na to »ošklivý paragraf« pro pachatele; ale na biskupa, faráře, katechetu, kaplana a i jeptišku — smí se jíti tiskem sebe zuřivěji. Je sice na to na vše také ne jeden paragraf — než to vše je bohužel jenom tady v té knížce. (Řečník ukazuje trestní zákonník.) Vyšla u Mercyho r. 1884. v Praze. Osoby ty nejsou pojaty v §. 81. trest. zákona i přes to, že úřadem svým jsou především povolány vštěpovati lidu *úctu před zákony.* (Výborně! Potlesk.) Že liberalismus vniknul do soudních síní porotních, jest mně ze zkušenosti dobře známo. Je-li osoba s konservativním, či dočista — prosím, abyste se nelekali — s klerikálním cejchem před porotou buď aktivní, či pasivní — má hlavně proto slabounký paprslek naděje na výsledek svého práva, jelikož osoby *konservativní* z poroty hledí se vymaniti jednak omluvením se, jednak právem zamítacím z úřadu poroteckého, aby potom tiskem za to nebyly hyzděny. — Řečník uvádí případy své vlastní zkušenosti. — Žalobami před porotou jsou tedy slabé vyhlídky obranné, a kdyby přece všecky provazy praskaly, řekne se: Ejhle kněz — *žalobce!* Učí a káže, že máme odpouštěti, ale samoten odpustiti nechce, nebo nechtěl! (Výborně! Potlesk.) Jakoby brániti se nesměl, proto že je — knězem! Řečník opět uvádí případy své zkušenosti o agitacích, konaných osobami i tiskem strany, jakmile octne se konservativní osoba nebo kněz před porotou a dospívá ke konklusi, že v té věci stává se porota obětí politické agitace a vládnoucího ruchu.

Praví dále: Není-li tedy radno, dožadovati se před porotními soudy satisfakce, poskytuje mu zákonodárství o tisku druhý, nižší, abych řekl méně riskantní prostředek, a to jest ustanovení: *O tiskových opravách,* který jest uveden v §§ 19., 20., 21. a 22. tiskového zákona a příslušné novelly.

§ 19. tiskového zákona nařizuje, že žádá-li ***úřad*** aneb ***osoba soukromá*** spisem periodickým, tedy na př novinami *dotknutá* za

opravu tvrzeného tam skutku nějakého, musí oprava ta býti vytištěna v listu nebo sešitu hned na to následujícím. Oprava musí býti zcela týmž způsobem provedena, jakým stala se urážka a to, co se týče místa, sloupce, strany a tiskových liter. Vše tedy musí souhlasiti.

Opravu můžeme podati vždy, pokud jednak dotyčný tisk a jednak dotyčné osoby jsou na světě. Doba tu nikterak nerozhoduje, podáme-li opravu za 1, 2 3—6 neděl, či za 1, 2, 3—6 roků.

Páni advokáti radívají obyčejně uchylovati se k opravám notářským, t. j. od notářů zhotoveným a redakcím doručovaným. To je často velice nesnadné, a potom je ta procedura drahá. Mně řekl kdysi katecheta, nevázaným tiskem pronásledovaný a systematicky špiněný, že by musil prodati piano, aby sobě mohl pořídíti počet notářských oprav, jež by vyplnily kolik čísel časopisů jej ostouzejících. Nechal teby oprav a žalob vůbec. Při opravách musí se jednati obezřele: každý opravuj přesně jen to, co ti bylo vytýkáno beze všech vývodů a vysvětlování. Ovšem jest často nesnadno míti při takové práci klidnou mysl.

Musí-li býti oprava přece rozvedena, může obsahovati jednou tolik místa, kolik zaujaly urážky nám způsobené. Byla-li tedy na př. urážka psána na 15 řádcích, má opravovatel dle zákona právo, poslati opravu obsahující 30 tiskových řádků. Kdyby však poslal 40 až 50 řádků, má administrace listu právo za oněch 10 či 20 řádků (přes 30 přebytečných) žádati plat dle své obyčejné insertní sazby, na př. 5 kr. za řádek.

Opravu zašleme na archu papíru bez kolku doporučeně dotyčnému redaktorovi, jehož jméno jako odpovědného redaktora na tiskopisu jest uvedeno. Dobře jest uvésti i redakční titul listu, v němž zpráva byla, na př. »Pan Václav Stříhal, redaktor časopisu »Ostříž« v Praze« — nebo: Sl. redakci časopisu »Ostříž«, k rukoum odpovědného redaktora pana Václava Stříhala v Praze, a číslo listu. — Tak jest adresa listovní i nadpis opravy, načež napíšeme »Oprava!« a následuje opravování nepravdivých či omylných tvrzení, pak dáme podpis a datum. Pan redaktor dostane doporučený list a přijme ho. Tím již zavázal se opravu uveřejniti, ježto poštovní recepis jest nám důkazem, že jsme mu psaní odeslali. I přes to, že zákon připouští, aby redaktor vydal potvrzení, že naši opravu přijal, což ovšem při soukromé opravě závisí na dobrotivosti a slušnosti samého redaktora, osoba soukromá nemá prostředkův, aby jej donucovala k vydání podobné kvitance. Úřadům se musí příjem potvrditi do knihy doručovací.

Nepřijme-li redaktor doporučeného dopisu, pošleme ho dle § 19. zákona o tisku a příslušné novelly se žádostí státnímu zástupnictvu dotyčného zemského či krajského obvodu, jemuž onen tiskopis podlehá. Na př. Opravoval bych z Heřmanova Městce do některého listu v Chrudimi vydávaného. Redaktor by můj doporučený list nepřijal. Dobře. Vezmu sobě dopis ten zpět a napíšu k němu žádost k státnímu zastupitelství do Chrudimi, aby dotyčnému redaktoru byl doručen můj list s opravou cestou úřední. Žádost tu bez kolku pošlu s listem svým, ovšem zase rekomandovaně. A nyní, vzácné shromáždění, přestane komedie, nebo zákon nařizuje, kdyby redaktor opravu takovou přijati se zdráhal, že má úřad právo jeho časopis i *zastaviti*, t. j. vydávání jeho *zameziti* po tu dobu, pokud žádanou opravu *nepředloží*.

§ 19. konečně uvádí, kdyby státní zástupce *nedovolil,* aby se *oprava otiskla*, nebo kdyby napadená soukromá osoba nechtěla se uchýliti k státnímu zastupitelstvu, může žádati pomoci u *měst. del. okresního soudu.* V uvedeném příkladě tedy u m. del. okres. soudu v Chrudimi. *To však jest již žaloba pro neuveřejnění* »opravy« dle § 21. tisk. zákona.

Obyčejně se mluvívá jenom o § 19. zákona o tisku. Avšak článek ten má svá závaží ve článcích 20., 21. a 22. Neboť redaktor, jenž zaslanou jemu opravu uveřejniti nechtěl, dopustil se přestupku § 21. zákona o tisku, a bude pokutován od 20—200 zl., po případě vězením. Podání k soudu o tom jest jednoduché a bez kolku. Přiložíce dotyčný tiskopis, uvedeme, kterak jsme byli inkrimovaný článek opravili, přiložíme poštovní recepis, že psaní s opravou bylo zasláno, a dále jedno nebo dvě následující vyšlá čísla dotyčného tiskopisu periodického, že »oprava« naše *nebyla uveřejněna.* Na př. v čísle 15. časopisu »Ostříž« bylo psáno o panu X. něco nepravdivého; pan X. pošle opravu, ale ta není uveřejněna ani v č. 16., ani 17. časopisu »Ostříž«. Pan X. tedy žaluje: žádá, aby oprava dle § 19. byla uveřejněna a žádá, aby odpovědný redaktor byl potrestán dle § 21. zák. o tisku, že opravu neuveřejnil. Možno jest i žádati, aby i rozsudek v té věci byl v nejbližším čísle otištěn a výlohy přiřčeny.

Avšak jest ještě jeden háček *při odesýlání oprav poštou,* a vychytralí lidé již si vymyslili, kterak by se mohli vymknouti z povinností opravných, čímž na konec opravující osobu jenom blamují. Mohou totiž říci, že v dopisu oprava nebyla.

Odesýlám-li tedy »opravu« v rekom. dopisu, povolám si dva nebo tři svědky a řeknu: »Pánové, tady posýlám samoten »opravu« panu redaktoru časopisu »Ostříž« do Vitriolova, račte ji přečísti na hlas. Potom vezmu ten arch, a aby to všichni viděli, vložím jej do obálky, zapečetím a pošlu na poštu. Než ihned napíšu sobě na jiný arch papíru protokol, že jsem byl právě, (datum a hodinu) panu X. Y., odpov. redaktoru časopisu »Ostříž« ve Vitriolově, v zapečetěné obálce odeslal »opravu« na článek ten a ten, v čísle tom a tom, a řeknu: Pánové, vy jste viděli, že se tak skutečně stalo, proto mi laskavě podepište protokol; zde můj podpis. Stane se. Kdyby nyní pan redaktor »Ostříže« ve Vitriolově »opravu« neuveřejnil a vymluvil se, že v obálce byl na př. cenník a nikoliv list s opravou, řeknu: Pane, tu je kaňka v kalamáři, vizte protokol, já před svědky poslal opravu a nikoliv cenník. Aby snad pan redaktor »Ostříže« tvrdil, že psaní bylo na poště snad porušeno, *to* sobě dobře rozmyslí. [1])

Opravuje-li farní úřad, týkalo by se to § 20. tiskového zákona,

---

[1]) Pozn. redakce. Řečník mluví dále o tom, jak si má oprávce počínati, jestliže mu redakce opravu sice přijme, ale hned ji zase zvrátí. Řečník tvrdí, že to dovoleno není, a že se má oprávce domáhati svého práva u městského deleg. okresního soudu. Redaktor tohoto listu podal tedy na »Červánky«, které mu opravu zkomolily, žalobu, ale právní zástupce jeho v Brně, poznav celou záležitosť, mu radil, aby vzal žalobu zpět, nebo že by jistě dle mor. praxe propadl. Podobnou žalobu podal p. red. G. Toužil v Kutné Hoře a skutečně tady v první instanci propadl. On však se odvolal, i sdělíme výsledek jeho žaloby v tomto listě, vysvětlíme dotčený zákon a proneseme soud, co dělati, když nám redakce opravu sice uveřejní, ale dalšími poznámkami zase v nivec přivádí.

ač-li soudce přizná faráři moc úřadu, jak ji § 20. napovídá. K tomu by radno bylo vzíti v poradu zkušeného právníka.

Poznamenám ještě, že na tiskové nadávky jest samostatný paragraf, a to onen 496 trestního zákona, a podléhá rovněž městskému delegovanému okresnímu soudu pro přestupky. Nadávkou myslí zákon každý hanlivý imperativ. Čteme ku př.: »Nechtěl pochovati nebožtíka«. Ve vesnici Hroznově Lhotě oběsil se jistý synek pro nešťastnou lásku. Když přišli k faráři P. Horlivému, aby ujednali pohřeb, osopil se na příchozí ten černý pták a řekl, že sebevraha pohřbívati nebude. Nadarmo prosili toho havrana, až konečně odebrali se do města atd.«

Tady v té lokálce bez ohledu, je-li vše pravda čili nic, jsou obě nadávky proneseny tiskem trestné dle § 496, a to slova »*černý pták*« a »*havran*«, jež týkají se přímo faráře P. Horlivého. Tento může tudíž žalovati pro přestupek § 496 a mimo to může poslati opravu dotýčné redakci, pokud události samé se týče. K § 496 tr. zák. nepřipouští se důkaz pravdy a jest zapotřebí 2—3 svědků, kteří žalobci u okresního soudu potvrdí, že shledávají v těch slovech urážku na cti.

Zákon trestní ustanovuje pro § 496 tr. zákonodárství *trest prostého vězení od 3 dnů do 1 měsíce.* Avšak má se uděliti trest tuhého vězení až do tří měsíců, jest-li se urážka stala na místě takovém, kdež se zvláštní slušnosť vyhledává, nebo když se tím na jevo dává úmyslná nevážnosť k celým třídám nebo stavům společnosti občanské, k spolkům náboženským nebo národnostem. Tak zní zákon. (Pochvala. Potlesk.)

Řečník probírá na konec štvaní venkovské žurnalistiky, chválí advokáta p. Dr. Jul. Nejedlého, u něhož v těchto záležitostech, o nichž mluvil, mnoho poučení nabyl, a končil řeč svou za všeobecné pochvaly. Bylo proneseno přání, aby řeč jeho vyšla tiskem, což se nyní stalo.

IV. sekční schůze.

Předmět: *O dělnickém hnutí.* Referent p. Tom. Jiroušek, red. »Děl. Novin«. Předseda vldp. kanovník Ign. Berger, profesor v Jihlavě.

Předseda poukázal k tomu, kterak církev povždy starala se o zájmy dělnictva (Manning, Kolping, Ketteler) a osvětlil příčiny úpadku dělnictva.

Shromáždění bylo již znaveno, nebo vyslechlo až dosud dvanáct přednášek, ale když začal řečniti p. *Tom. Jiroušek*, oživil na novo utuchající pozornosť. Mluvil v podstatě takto:

T. J. Jiroušek

promluvil o dělnickém hnutí a líčil je od dob první revoluce francouzské, v níž Babeuf a Darthe se objevili jako první socialněmokratičtí komunisté. Dotkl se krátce prvních bojů, které socialněmokratičtí dělníci v Paříži svedli s ozbrojenou mocí v letech 1830., 1848. a 1871. Když byl řečník vylíčil rozvoj socialistických ideí z Francie do střední Evropy již v první polovici tohoto století se valících, jal se podávati obráz vzniku a vývoje křesťanského socialismu a postup hnutí katolického dělnictva. V zakladateli jednot katolických

tovaryšů, Adolfu Kolpingovi, vidíme prvního harcovníka proti výstředním ideím socialismu z Francie na Evropu jako děsný mrak se blížícím. Kolping jako výtečný organisator a strateg katolického dělnictva poznal a dospěl k přesvědčení, že nebezpečí socialisticky-komunistických náuk, do střední Evropy jako příval z Francie se deroucích, musí nutně se zadržeti a zastaviti. Neviděl kolem sebe nikoho, kdo by se práce takové ujal a proto pustil se do práce sám. Kolping udělal na Porýnsku, mezi Francií a Německem, velikou hráz proti komunistickým vlnám prvotního učení socialistů francouzských, on nastavěl na březích Rýna celou řadu spolků a jednot katol. tovaryšů, o něž jako o hradby rozrážel se na střední Evropu valící se proud socialního komunismu. Že francouzský komunismus do střední Evropy od francouzských hranic nevnikl, o to hlavní zásluha patří Adolfu Kolpingovi a jeho tovaryšským jednotám, v nichž dělník s mistrem a mistr s dělníkem u společného bodu svých snah podávali si ruce. Za doby rozkvětu a zakládání jednot katol. tovaryšů marně namáhali se komunističtí agitátoři socialistických ideí, rozraziti tábor mistrů a dělníků. Teprve když liberálům podařilo se vziti řemeslům jejich řemeslná práva, když podařilo se jim odstraniti zřízení cechovní a s nimi i vše, čím řemesla se bránila a hájila, když podařilo se jim konečně i svobodu živností a svobodu všech prací zavésti, teprve tenkráte socialisticko-komunistické ideje počaly vnikati mezi dělnický lid i v Německu. Zřízení cechovní bylo ztroskotáno a tovární manchesterský systém opanoval na poli práce.

Výsledek tohoto převratu brzo se objevil, když tovární vrata zůstala otevřena dokořán — socialismu. S rozvojem liberalistické manchesterské výroby následoval i rozvoj a vzrůst proletariatu; a v proletariatu socialistické výstřední ideje se ujaly. U nás v Rakousku přišlo nám toto nadělení z Německa, přes Liberec. V Liberci již v letech sedmdesátých silně zakořeněn byl socialní demokratismus mezi tamními soukenníky továren. Z Liberce rozproudily se ideje socialních demokratů na Prahu, Brno a Vídeň. Dnes máme i venkov z valné části socialistickými agitatory ohrožený a nakažený. — Řečník předkládá shromáždění veškeren socialně demokratický periodický tisk český, který od počátku dělnického hnutí v Čechách vycházel a vychází. Byla to ohromná spousta novin, které řečník třídil na socialně-demokratické, socialně-neodvislé, socialně-pokrokářské, národně-socialistické a ethicky-anarchistické. Na křesťansky-socialní tisk katolického dělnictva poukázal řečník zvláště a předložil taktéž veškeré katolicky socialní časopisy od roku 1870. až do nynější doby. Tento výklad zaujal největší část řeči.

Jak nejen socialně-demokratické hnutí dělnické, ale i křesťansko socialní roste, poukázal řečník přednesem o spolkovém životě a ruchu. »Dnes — pravil řečník — u nás v Čechách a na Moravě přičiněním dvou mužů dp. P. Placida Mathona († 1889.) a Tomáše Škrdle položen tiskem základ k oživení katol. spolkového života. Založením »Dělníka« dp. P. Mathonem vzpružen spolkový ruch na Moravě, založením »Dělnických Novin« a socialního odboru při družstvu Vlasť dp. Tom. Škrdlem vyvolán nový spolkový život a staré spolky sesíleny k čilejší práci a činnosti po celých Čechách. Toho nikdo neupře a upříti nemůže, že dnes u nás v Čechách od založení »Dělnických Novin« stojíme pevně a že vzrůstáme utěšeně. Kdo zná spolkový život v Če-

chách před pěti lety a kdo pohlédne na tento život dnes, musí vyznati, že učiněn zde pokrok veliký. Ani naši nejhlavnější odpůrci, socialní demokraté, ve svých listech nikterak se netají obdivem nad rozvojem naší spolkové organisace katol. dělnictva, a radikálům s pokrokáři počíná z našeho spolkového života býti úzko. Dnes máme na 200 křesť. socialně-dělnických spolků, jednot katolických tovaryšů a Sv. Josefských jednot katol. jinochů a mužů; dnes naše spolky za dobu naší společné činnosti v Čechách, na Moravě a ve Slezsku se sedmeronásobily. To jest nejlepší důkaz, že máme budoucnosť.«

Řečník ukončil svojí řeč důtklivými slovy, aby každý upřímný přítel ve svém domově a v místě své působnosti nezapomínal šířiti »Dělnické Noviny« a pamatoval sbírkami na fond socialního odboru ve družstvu Vlasť, který do všech krajů země České i na Moravu řečníky své vysýlá a křesťansko-socialním hnutím k zakládání nových spolků všemožně působí. Řečník odměněn hlučnou pochvalou.

Vldp. kanovník Ign. Berger poděkoval řečníku za jeho přednášku, načež p. Tom. Jiroušek přečetl následující resoluci:

Dělnické hnutí naší doby, které vyvoláno bylo i v národě československém za účelem zlepšení hmotných i duševních poměrů dělníka, účastňují se dnes osoby, jimž dle pozorování dělnického tisku právě na hmotném zlepšení ani na duševním povznesení dělnictva mnoho nezáleží, ale jimž záleží více na povalení zásad náboženských, vlasteneckých, národních a vůbec společenských — tedy skutečně socialních.

A proto přihlížeje k tomu, jaké zásady zastupuje a šíří socialně-demokratický internacionální tisk, a zvláště tisk ethických anarchistů, pokrokových, neodvislých a tak zvaných národně-liberálních dělníků, jakož i přihlížeje k tomu, co od řečníků těchto stran ve spolcích a veřejných schůzích českému lidu se mluví, prohlašuje Literární sjezd družstva Vlasť v socialní schůzi, konané dne 12. srpna 1896.:

1. Nechť veškeren český tisk a veškeré dělnictvo české, které ještě nepozbylo náboženství ani národnosti, postaví se proti zásadám a učení socialně-demokraticky internacionálních, ethicky anarchistických, pokrokových, neodvislých a tak zvaných národně liberálních socialistů co nejrozhodněji, nechť všude proti uvedeným stranám šíří se zásady křesťanského socialismu.

2. Proti tisku nevěreckých, vlastenectví, národnosti i pravému společenství (socialistice) nepřejících skupin a stran, budiž hleděno k tomu, šířiti katolický dělnický tisk (časopisy i brožury) do všech vrstev lidu a budiž hleděno k tomu, aby tam, kde nachází se dělnický lid, zakládány a povznášeny byly křesťansko socialní a dělnické spolky, po případě jednoty katolických tovaryšů nebo sv.-Josefské jednoty katol. mužů a jinochů.

3. Nebudiž ani jednoho katolického dělníka a křesťanského sociala, který by pro sebe, pro své duševní osvěžení a vzdělání i pro potřebu k obraně, alespoň jeden katolický dělnický list neodbíral, nebudiž ani jednoho katolického dělníka, který by alespoň v jednom katolickém spolku nebyl členem a mezi členy pilně nedocházel, přednášky a členské schůze nenavštěvoval, a konečně nebudiž ani jednoho katolického dělníka, který by nejen ve svém rodinném kruhu, ale

i na veřejnosti a všude jako katolický muž se neosvědčoval a jiným za příklad nesloužil.

Resoluce byla jednohlasně přijata.

Třetí a poslední slavnostní schůze.

Ve středu večer již před 7 hodinou naplněna byla veliká dvorana sv.-Václavské záložny vybranou a četnou společností. Dámy se dostavily již v $^1/_2$7. Mimo jiné byli přítomni: oficielní zástupce Jeho Eminencí ndp. kardinála Fr. de Paula hraběte Schoenborna, knížete arcibiskupa, vldp. metropolitní kanovník dr. Fr. Krásl, jenž k žádosti pořadatelstva zaujal čestné místo u předsednického stolu, dále hrabata Vojtěch Schoenborn a Otto Šternberg, advokáti pp. dr. Buchal a dr. Popel, general velmistr řádu křižovnického, vsdp. dr. Václ. Horák, vldpp. kanovníci dr. Jan Marek, dr. Jos. Burian, Jan Havlů, ředitel semináře z Litoměřic vldp. dr. Fr. Kordáč, p. prof. Jos. Šauer, rytíř z Augenburgu, zástupcové různých duchovních řádů a j. v.

Slavnostní schůzi zahájil po 7. hodině starosta dp. Dr. Rudolf Horský. Pěvecký sbor Jednoty katolických tovaryšů, řízen panem Vilémem Kolešem, zapěl »Píseň práce«, hymnu to katolického dělnictva.

Na to zástupcové křesťansky-socialních spolků přednášeli sjezdu pozdravy svých jednot, a to:

1. Za Jednoty pražské arcidiecése vdp. Dr. *Josef Burian*, arcidiecésní praeses.

Velectěné shromáždění, členové družstev a jednot křesťansko-socialních a jednot katolických jinochů a mužů i katolických tovaryšů!

Vítáme každou dobrou myšlénku, vycházející z upřímného dobrého srdce katolického, schopnou oživiti náš život, tím více vítáme každého, kdo podává ruku k práci na poli katolickém a kdo spolupůsobiti chce k uskutečnění našich ideálů.

Jest nám tudíž k tomu hleděti, aby tento sjezd družstva Vlasti, jenž se zdařil výborně, přispěl k tomu, aby katolický prapor náš ještě více byl vztýčen a ode všech viděn.

Jménem Jednoty katolických jinochů a mužů a Jednoty katol. tovaryšů jako předseda přeji ze srdce, aby práce socialního odboru přinesla hojný užitek. (Výborně! Výborně!)

Na to řečník připomíná, jak u Thermopyl padlo vojsko spartanské, jemuž postaven byl pomník s nápisem: Poutníče, zvěstuj Lakedajmonským, že my tuto mrtvi ležíme, jakož zákony kázaly nám. Také družstvo Vlasť postavilo si tímto sjezdem pomník. (Výborně!) Vy, kteří přijdete domů, kteří přišli jste ze všech končin Čech a družné Moravy, co máme říci Vám? To, co bylo napsáno, jinými slovy: Vy, poutníci, až přijdete domů do svých krajin, zvěstujte, že tu jsme, že pracujeme, pracovat nepřestaneme, jak nám cit a svědomí naše káže. (Výborně! Hlučný potlesk.)

2. Za křesťansky-socialní spolky diecése Budějovické: vdp. prof. *Jos. Nedvídek.*

3. Za organisaci Králové-hradeckou: dp. katecheta Al. Dvořák. Velebil a hájil svého ndp. biskupa. (Shromáždění bouřlivě volá: Sláva mu, sláva.)

4. za české diecésní spolky Litoměřické: dp. katecheta Václ. Půlpán.

5. Za socialní spolky celé Moravy: vdp. kanovník Ign. Berger, praeses diecése Brněnské.

Konečně pronesli pozdravy:

a) za bohoslovce stejně s ním smýšlející: ctih. p. Jos. Freilach, alumnus z Č. Budějovic.

b) za katolické horníky: p. Jos. Brož, havíř z Kladna (byl oblečen v havířském kroji) a konečně

c) za katolické dámy: učitelka sl. Aug. Rozsypalova. Pravila:

Veledůstojné, vysoce vážené shromáždění!

»Město vidím, slavné nad Vltavou,« — — vzrostlo již a vzeplo se až k hvězdám, — ba výše! nad hvězdy, — až tam, kam ukázáno bylo Bořivoji, Lidmile též na posvátném Velehradě — až k té zlaté, vše přezařující záři kříže, jejížto ohnisko tkví v samém Božském Srdce Páně. Vidím, kterak proniknuta hřejnými paprsky záře té tlukotem tak vřelým zabušilo srdce Lidmilino, Milady, Dúbravky, Anežky nám tak drahé, milé. A my, dcery jejich, jimž přáno jest sluniti se v záři kříže, my neměly bychom jásati dnes, když viděly jsme ve dnech posledních, v nichž výhledy tak skvělé nám ukázány byly, kterak kolem kříže řadí se zástupy bojovníků pro věc svatou tak nadšených? Ano, my jásáme vstříc veškerým snahám a tužbám jejich, my jásáme také proto, poněvadž doufáme, že skvělý příklad na sjezdu nám daný k pravé statečnosti křesťanské — za časů našich tak potřebné, povzbudí ženy a dívky katolické, — a jako učitelka zvláště pravím, jásáme také proto, poněvadž doufáme, že veřejným důstojným osvědčením tím vzrostou i řady katolických učitelek.

A této společné práci na poli církevním volám jménem všech upřímně smýšlejících dcer církve katolické: jen dále a dále, výš! a výše!

Všecky pozdravné řeči, a zvláště tato, přijaty byly bouřlivým potleskem.

Mezi tím vzdálil se od předsednického stolu dp. Dr. Rudolf Horský a jeho úřad převzal p. prof. Dr. Matěj Kovář.

Ve $^3/_4$ na 8 ujal se slova dp. Dr. Rudolf Horský a mluvil $1\,^1/_2$ hodiny.

Řeč jeho patří k nejlepším, které kdy přednesl. Kdož jej ponejprv mluviti slyšeli, byli řečí jeho cele uneseni.

Pravil v podstatě toto:[2]) (Dokončení.)

[2]) Pozn. red. V sobotu, dne 7. listopadu t. r., když byly předešlé stránky již zlomeny, sdělil nám p. Gustav Toužil, že v Kutné Hoře i ve druhé instanci se svojí žalobou propadl. Redaktor nesmí tedy do naši opravy nic vložiti, ale před ní a za ní může psáti, co chce, třeba že lžeme. Tím klesá cena opravy dle § 19. tisk. zákona pod nulu. Napadený může stíhati redaktora stálými opravami, ale redaktor může rovněž stále opakovati, že je to lež.

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tomáš Škrdle.**

Družina sv. Vojtěcha.

Roku 1892. vstoupil do spolku sv. Vincence p. prof. Josef Šauer z Augenburgu, byv sl. předsednictvem vyzván, aby vstoupil do komitétu pro Vincentinum. Jest členem konference u sv. Tomáše a místopředsedou ve Vincentinu. Své reformatorské snahy pro dobro mládeže hleděl uskutečňovati nejprve při Pražské obci, kdež byl 13 roků obecním starším; útulky pro chudou školní mládež v době mimoškolní, vychovatelna pro zpustlé hochy v Libni, ruční práce chlapecké byly jeho přičiněním Pražskou obcí zařízeny a prof. Šauerem vedeny, ale za to v odměnu přičiněním strany svobodomyslné nebyl více volen do obecního zastupitelstva Pražského. Brzy potom vstoupil do spolku sv. Vincence, kdež našly jeho reformatorské snahy u p. hraběte K. Erv. Nostice upřímného porozumění.

První zmínku o družině sv. Vojtěcha učinil p. prof. Šauer v konferenci u sv. Tomáše, když ji ústřední předseda K. Ervin hrabě Nostic visitoval. K žádosti ústředního předsedy opakoval a vysvětloval p. prof. svůj návrh v sezení Ústřední rady spolku sv. Vincence dne 12. března r. 1893. Ústřední předseda přál si, aby byl návrh odložen, chtěje se o věci s některými pány poraditi.

Ve schůzi Ústřední rady dne 3. září oznámil K. Erv. hrabě Nostic, že jmenoval členy komitétu družiny sv. Vojtěcha pp.: prof. Šauera, faráře Dr. K. Řeháka, prof. Jos. Havránka, říd. učitele K. Ludvíka a JUC. Alex. Schmidta. Komité vypracovalo a předložilo stanovy, kteréž byly přečteny a po delší debatě přijaty a c. k. místodržitelství k schválení předloženy. — Stanovy družiny sv. Vojtěcha schváleny byly 3. prosince r. 1893., i vyjímáme z nich toto:

§ 1. Spolek sv. Vincence z Paula ... zřídí odbor pro ochranu jinochů pod jménem: »Družina sv. Vojtěcha«.

§ 2. Účelem družiny jest:

a) pečovati o to, by hoši školou povinní — a více ještě jinoši škole odrostlí — zvykali užívati volného času, zvláště v neděli a ve svátek, ku svému náboženskému, mravnému, vlasteneckému a vůbec prospěšnému vzdělání, poučení a k ušlechtilé zábavě, by jednou stali se řádnými členy společnosti lidské;

b) dohlížeti na mravný a náboženský život jinochů škole odrostlých, pečovati o doplňovací, pokračovací a odborné vzdělání jejich, dle možnosti též opatřovati jim vhodné zaměstnání a hmotnou podporu;

c) zařizovati přednášky obsahu náboženského, paedagogického a vůbec vzdělavacího pro své členy a též pro širší obecenstvo;

d) vydávati spisy, které by mohly katolickému vychování, poučení a ušlechtilé zábavě jinochů býti na prospěch.

§ 4. Prostředky poskytne Ústřední rada spolku sv. Vincence. K témuž účelu může družina přijímati dary a vydávati spisy poučné i zábavné, co do obsahu naprosto bezvadné.

§ 5. Členové jsou: *a)* činní, *b)* chráněnci. Činné členy jmenuje Ústřední rada ze členů spolku vždy na dobu jednoho roku. Chráněnci jsou jinoši škole odrostlí, které výbor družiny po doporučení s vážené strany pod ochranu přijal.

§ 6. Činní členové jsou povinni o zdar družiny všemožně pečovati, zejména: schůzí družiny a jejich odborů se účastniti a spisy družinou vydávané rozšiřovati. Chráněnci jsou povinni účastniti se v ustanovený čas přednášek a zábav pro ně upravených — a pokud výborem byli o to požádáni, říditi při zábavách některou skupinu mladších chráněnců. Mají právo používati knihovny, pro ně pečlivě sestavené.

§ 9. a 10. Věci družiny pořizují se ve výboru, ve schůzích družiny a ve zvláštních odborech. Výbor skládá se z 8 členů.

§ 18. a 19. Schůze družiny jsou: občasné a valné. V občasných schůzích podává se zpráva o činnosti v odborech. V působnosť schůzí občasných spadá vše, co je vytčeno v § 2. a co není vyhrazeno valné schůzi. V občasné schůzi musí býti přítomno nejméně 15 členů.

§ 24. Členové, aby účelu družiny snáze dosáhli, mohou se rozděliti na odbory, v nichž jen činní členové mají právo hlasovací.

§ 25. Při družině mohou zříditi se odbory:

a) pro nedělní besídky (pro poučování a zábavu) chráněnců, po případě též hochů školou povinných;

b) ochranný, který by měl dohled na život chráněnců, po případě též hochů školou povinných;

c) odbor knihovní;

d) odbor literární, který by pečoval o vydání vhodných spisů pro jinochy.

Počet odborů může býti rozmnožen.

Jak z těchto úryvků jest viděti, měl zakladatel družiny, pan prof. Josef Šauer z Augenburku, plán veliký a dobře promyšlený. Nuže, vizme, co z něho bylo provedeno!

Rok 1894.

Družina konala ustavující valnou hromadu dne 1. ledna r. 1894. Schůzi předsedal Karel Ervín hrabě Nostic, jenž děkoval prof. Šauerovi, že podnik v život uvedl, a projevil radosť, že toto dílo bylo uskutečněno. Prof. Šauer vysvětloval účel družiny a podal obrázek besídek pro jinochy zřízených. Bylo projeveno všeobecné přání, aby spolek začal činnosť svoji přednáškou, jež by jednala o účelu družiny, a aby první besídka zřízena byla při škole u Matky Boží Vítězné, což výbor později změnil, žádaje místnosti ve škole u sv. Mikuláše.

Po skončené volbě zasedali ve výboru: farář Dr. Karel Lev Řehák (předseda), prof. Josef Šauer z Augenburku, kaplan Fr. Pohunek, křižovník P. Fr. Vaněček, dominikán Fr. Bruno Bárta (pokladník), faktor knihtiskárny M. V. Zahradnický (místopředseda), augustinián P. Řehoř Vaněk (jednatel), a kaplan Václav Stejskal. Ale Dr. K. L. Řehák na své místo brzy resignoval, darovav družině 50 zl., i zvolen byl za předsedu Frà Ferd. Warter, infulovaný převor řádu Maltánského.

Dne 4. února r. 1894. podala družina k městské radě Pražské žádosť, aby směla používati ve škole u sv. Mikuláše tělocvičny a jedné učebny k nedělním a svátečním schůzím mužské mládeže; městská rada však žádosť tu zamítla.

První besídka byla otevřena v měsíci únoru r. 1894. v Johanneu v Salmově ulici a trvala do prázdnin. Chráněnců bylo na 30. Hochům se vykládalo náboženství, konaly se přednášky, byli cvičeni ve zpěvu, ve hrách, a po skončené besídce obcovali s chovanci Johannea v domácí kapli sv. požehnání. V době odpočinku dostávali chráněnci svačinu.

Ale po prázdninách nemohla družina v Johanneu besídky dále konati, i zaslala prosbu k okresní školní radě na Smíchově, a ta žádosti družiny vyhověla a určila pro besídky tělocvičnu a učebnu ve III. obecné chlapecké škole, v tak zvané Sirkárně. Činnosť jejich započala až 1. ledna roku 1895., pročež zatím obraťme pozornosť k jiné činnosti družiny v r. 1894.

Jednatel družiny, P. Řehoř Vaněk, odešel za svým povoláním jako katecheta do Domažlic, i byl zvolen za jednatele prof. Václav Černý, katecheta dívčího paedagogia. Knihovníkem stal se c. k. pošt. oficiál Fr. Řezáč. Počet členů vzrostl a byl obohacen vážnými jmény učitelů a katechetů. Dne 14. října r. 1894. usnesl se výbor, aby družina konala každý měsíc veřejné přednášky pro lid. První přednášku konal kaplan Fr. Pohunek. Théma: Jan Josef Allemand a jeho péče o mládež škole odrostlou; druhou prof. Šauer, jenž uváděl příklady vzorných rodin. Třetí přednášku měl prof. Václav Černý. Théma: Obrazy z dějin francouzských konvertitů v XIX. století.

Pročetl jsem všecky protokoly z r. 1894. a divil jsem se čilosti tohoto sboru. Činnosť družiny byla r. 1894. vůbec požehnaná.

Rok 1895.

Program besídky na Smíchově shoduje se úplně s programem zaniklých besídek v Johanneu. Bohoslovec Šimůnek nacvičil s chráněnci píseň k sv. Vojtěchu. Chráněnci rozděleni byli ve dvě skupiny: do 14 let a přes 14 let; každé oddělení bylo zvlášť zaměstnáno.

Jinoši obdrželi zvláštní knížky, z nichž mohou rodičové nebo mistři kontrolovati návštěvu besídek. Přednášky v besídce laskavě konali pp.: prof. Šauer, řídící učitel Ludvík, katecheta Škarda, JUC. Cyrill Vlk, PhC. Fencl, prof. V. Černý, bohoslovec Šimůnek, klerik Tom. Mašek; učitelé: Fr. Bachtík, Zvěřina, Novák, Tožička a Kliment; studující Kinzl a člen vyšehradského Sokola Malý. Přednášky byly obsahu náboženského, historického, vlasteneckého a směřovaly k praktickému životu chovanců.

Z chráněnců přes 14 let bylo přítomno nejvíce 73, nejméně 14, z chráněnců pod 14. rok nejvíce 82, nejméně 25. Chráněnci přijali v Maltézském chrámu Páně svátosti pokání a oltářní, načež byli p. převorem pohostěni v refektáři kláštera. Odpolední pobožnosť konána byla ve škole.

Smíchovské besídky, jejichž ředitelem byl katecheta Škarda, nyní koop. na Král. Vinohradech, byly v čas prázdnin přerušeny. Otevřeny byly zase až 3. listopadu r. 1895. Jednatel prof. Václav Černý vítal chráněnce a povzbuzoval je k pilné docházce do besídek, načež prof. Josef Šauer z Augenburgu konal přednášku o Allemandovi. Přítomno bylo 41 chráněnců. Ředitelem besídky stal se katecheta Václav Pihler.

Také na počátku r. 1895. pořádala družina veřejné přednášky. Konali je: prof. Josef Havránek: »O příčinách pronásledování křesťanů za prvních století«; ředitel Karel Taubenek: »O přepychu«.

Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže arcibiskup pražský vyslovil prof. Jos. Šauerovi spokojenosť nad činností besídek a obmyslil dru-

žinu peněžitým darem a poslal chráněncům vzácné obrázky pražského Jesulátka.

R. 1895. dne 5. května konala družina druhou valnou hromadu ve sborovně obecné chlapecké školy na Smíchově za předsednictví p. M. V. Zahradnického. Zvoleni byli: P. Al. Tonder, provincial řádu Augustiniánů; frà Ferd. Warter, převor ryt. řádu Maltánského; Karel Taubenek, ředitel chlapecké školy na Smíchově; M. V. Zahradnický, Fr. Pohunek, prof. Josef Šauer, Fr. Bruno Bárta Ord. Praed., uč. Václ. Zvěřina, Václav Černý. Výbor si zvolil: za předsedu převora frà Ferd. Wartera, za místopředsedu provinciala P. Al. Tondera, za pokladníka M. V. Zahradnického a za jednatele Václava Černého.

Ku konci roku 1895. sluší poznamenati, že družina jednala již o novém časopise, jenž pode jménem »Český jinoch« počal r. 1896. vycházeti. Rokování začalo ve schůzi ze dne 26. listopadu r. 1895. a bylo o něm ve všech následujících poradách pokračováno.

Rok 1896.

Toho roku bylo v besídce na Smíchově pokračováno obvyklým způsobem. Besídka trvala do prázdnin, poněvadž o prázdninách je ve škole ubytováno vojsko. Po prázdninách besídka znovu otevřena nebyla. V poslední výborové schůzi družiny dne 28. října t. r., které jsem se jako host súčastnil, nebyl ředitel besídky, katecheta Václav Pihler, přítomen, i nemohlo býti o smíchovské besídce rokováno a rozhodnuto. Dověděl jsem se jen tolik, že městská rada na Smíchově darovala letos na hry pro mládež škole odrostlé několik set zl., čímž besídka všecky učeníky ztratila, zabývajíc se pouze žactvem školou povinným.

Ve školním roce 1895—96. zřízena byla výborem pokračovacích škol v Praze besídka ve škole u sv. Havla v Praze. Ředitel pokračovacích škol p. Karel Bulíř vybral ze školy knihařské, truhlářské a zámečnické 50 nejvhodnějších žáků, o nichž se dalo očekávati, že budou pilně do besídky choditi, on věnoval besídce všemožnou péči, získal pro přednášky zručné pomocné síly, ale počet chráněnců klesal tak, že jich bylo poslední neděli v besídce jen 15. Následkem toho besídka po školních prázdninách roku 1896. více otevřena nebyla. Zmiňuji se o tom proto, že tato besídka byla zřízena za pomoci družiny sv. Vojtěcha; člen družiny, prokurator Fr. Bruno Bárta Ord. Praed., do besídky docházel a zde náboženství vyučoval. (Více viz ve 23. výroční zprávě o pražských školách pokračovacích za školní rok 1895—96., str. 6—7.)

Za to mnohem potěšitelnější zprávu mohu podati z Hradčan. Tam se spojili někteří duchovní a klerikové ze Strahova s některými pp. učiteli a zřídili besídku, o níž mohu s radostí referovati. Dne 10. dubna t. r. podala družina sv. Vojtěcha žádosť k městské radě v Praze, aby jí vykázala místnosti pro besídku ve škole na Hradčanech. Žádosť tato byla dne 23. června t. r. příznivě vyřízena. Řiditelství besídky převzal P. Tobiáš Stach z řádu sv. Norberta na Strahově. Ten pozval k poradě profesora Šauera, městského radu Ant. Morávka, říd. učitele K. Ludvíka a učitele Václava Zvěřinu a J. Vopálku. V této schůzi byl zvolen za předsedu Hradčanského odboru P. Tob. Stach, za pokladníka Václav Brož, za účetního říd. učitel K. Ludvík a za jednatele učitel J. Vopálek.

Besídka byla otevřena dne 19. července. Prof. Šauer pronesl u přítomnosti vzácných hostí povznášející řeč, načež oslovil chráněnce

metropolitní kanovník Dr. Jan Marek a posléze předseda P. Tob. Stach, jenž vysvětlil chráněncům účel besídek a zval je k hojným návštěvám pro příští neděle. Od té doby bylo do 28. října 14 besídek, do nichž se dostavovalo průměrně 17 chráněnců. Nejvíce jich bylo 22, nejméně 9.

Program besídek jest rozmanitý. Střídají se: modlitba, zpěv, zábavné čtení, hry, tělocvik, a mezitím podává se chráněncům občerstvení. Předsedovi pomáhá v jeho práci P. Václav Váchal, novicmistr na Strahově, tři klerikové, zmínění pp. učitelé, a úředník Kinzl. Před každou besídkou scházívají se chráněnci k požehnání v chrámu Páně na Strahově, načež je konventualové Strahovští vedou do školní místnosti. Mravné chování chráněnců bylo dosud zcela přiměřené. Knihy jim půjčuje předseda ze své bibliotéky. Generální vikář Dr. Fr. Hrádek daroval odboru 25 zl., přes 20 zl. sebráno bylo na Hradčanech, hlavně mezi konventualy a kleriky řádu Praemonstrátského, ostatní potřebné doplatí spolek sv. Vincence z Paula.

Zpráva o Hradčanské besídce, ve výboru družiny dne 28. října t. r. přednesená, učinila na výbor velice příznivý dojem. Trvání a rozkvět besídky jest zabezpečen.

Vraceje se od besídek k další činnosti družiny, musím poznamenati, že dosavadní její předseda, převor frà Ferd. Warter, na svou hodnosť resignoval, a že družina ztratila zároveň i pokladníka ve Fr. Brunovi Bártovi z řádu sv. Dominika, jenž se stal vikářem v Uherském Brodě na Moravě. Byla tedy svolána na den 2. května t. r. mimořádná valná hromada, v níž byl za předsedu zvolen kanovník a městský rada Dr. Josef Burian, za místopředsedu provinciál P. Al. Tonder, za pokladníka M. Zahradnický, za jednatele katecheta V. Černý.

Potřebné příjmy poskytují družině, jak bylo již řečeno, spolek sv. Vincence z Paula, dobrovolní dárcové, a nyní se proslýchá, že kníž. arcib. konsistoř věnovala z odkazu faráře Dra. Duchka spolku sv. Vincence 2000 zl. s výslovným přáním, aby pamatováno bylo hlavně na družinu sv. Vojtěcha.

Jest významno, že se v tomto spolku sešli kněží a učitelé k svorné a blahodárné práci, z čehož se velice radujeme.

Vypsav takto dle protokolů a dle dojmu z poslední výborové schůze činnosť družiny sv. Vojtěcha, mám ještě poslední povinnosť, podati zprávu o jejím orgánu pro mládež »*Českém Jinochu*«.

Časopis »Český Jinoch« založen byl v družině z popudu prof. Josefa Šauera. Celý podnik byl schválen ústřední radou spolku sv. Vincence z Paula, jež mu zaručila podporu, kdyby měl míti deficit. Redakci, administraci a expedici převzal Dr. Fr. Doubrava, gymn. katecheta a člen Maltánského řádu v Praze, a vedl vše nezištně a obětavě až do 6. čísla »Českého Jinocha« inclusive. Nemoha již déle tuto celou práci zmoci, žádal výbor, aby se mohla expedice díti pod jeho dozorem v novém domě tiskárny Cyrillo-Methodějské, k čemuž výbor potřebný obnos pro každé číslo povolil. — Časopis »Český Jinoch« tiskne se v 9000 ex. a má na 5000 pevných abonentů. Nejvíce jest rozšířen v kruzích studentských a mezi katolickými tovaryši; tuto hlavně v Příbrami a v Prostějově. Letos po prázdninách počet poptávek po »Českém Jinochu« stoupá. Číslo se prodává po 3 kr. Redakce a administrace jest v Praze III. 287. (u Maltézů). Do Nového roku bude vydáno celkem 8 čísel, načež bude následovati II. ročník. Pročetl jsem všech šest dosud vydaných čísel a mohu dáti redakci »Českého Jinocha« ve-

škeru chválu; výbor článků je pečlivý, vhodný, směr listu účelu zcela odpovídající, přiměřený a pevný.

Vyslovuji přání, aby duchovenstvo a učitelstvo v Praze a všude tam, kde konference sv. Vincence blahodárně působí, též pamatovalo na záchranu mládeže dospívající. Kéž se jich hojně ujme apoštolského toho díla!

Závěr.

Tím končím své články o spolku sv. Vincence. Vedla mne k tomu jednak láska, již chovám k tomuto významnému družstvu, jednak i úmysl, vynésti na světlo blahodárnou činnosť křesťanské charity a paralysovati tak útoky na šlechtu, kněze, katolíky. V tom budu ovšem i dále pokračovati, aby se vidělo krásné ovoce, vzrůstající z naší víry. Při tom budu i dále vývoj všech spolků, o nichž jsem již psal, pozorovati a o nich referovati. Činím tak dnes na př. o Výrobně růžencové.

Výrobna růžencová.

R. 1895. v říjnovém čísle »Vlasti« uvedl jsem tento ústav delším článkem ve známosť; od té doby staly se v něm důležité změny, i neváhám je čtenářům »Vlasti« sděliti.

Výrobna koupila dům za 49.000 zl. V kase měla 5000 zl., bazar vynesl 9000 zl., ale tyto malé sumy mysl výboru nikterak neskličovaly. Předseda Fr. Aug. Kadlec Ord. Praed. oznámil, že by nám pí. Schoedlová v Konviktské ulici č. 296-I. prodala dům; výbor zvolil čtyřčlennou komisi a dal jí plnou moc, a ta dům koupila. Celá akce byla v několika dnech odbyta. Právní záležitosti vyřídil člen výboru Dr. Václav Popel. Úprava domu stála 1000 zl. Generální vikář Dr. Fr. Hrádek posvětil 23. srpna t. r. kapli ústavu, kdež může býti sloužena mše sv. a kdež chovanky konají se svými představenými v $^1/_2$7 večer pobožnosť sv. růžence. Za dobrodince spolku slouží se v domácí kapli ústavu ročně 12 mší sv. Když letos předseda dlel ve Vídni, vyprosil si na panujícím knížeti Janu Liechtensteinovi na koupi tohoto domu 1000 zl. podpory. Výbor má ve svém středu velice praktického člena Karla Spurného, sládka ve Vysočanech, jenž podal návrh, aby spolek vydal 10zlatové bezúročné úpisy čili akcie. Úpisů je tisíc, každý rok se splatí dle vylosování desátý díl koupených akcií, takže každý upisovatel dostane během deseti let svůj kapitál zpět. Spolek získá tím najednou značný kapitál, z něhož neplatí úroku, a upisovatelé akcií kapitál pouze půjčují a úroky výrobně darují. Sotva se tento podnik uskutečnil, a lithografované akcie do schůze byly přineseny, vzali ihned čtyři výboři po 5 desetizlatových akciích, čtyři po dvou a dva po jedné. Jeden výbor s pěti akciemi prohlásil, kdyby dříve umřel, nežli by jeho akcie vylosovány byly, že věnuje 50 zl. výrobně, a druhý člen s dvěmi akciemi tyto ihned výrobně daroval. Pod svícnem bývá obyčejně tma, zde však zazářilo příkladné světlo pro ostatní členy výrobny a pro čtenáře tohoto listu. Kdo může, ať odebéře něco akcií ve prospěch našich mrzáčků. Do 1. listopadu t. r. bylo prodáno 48 akcií. V terminu srpnovém přestěhovala se výrobna do vlastních místností. Máme tam pro chovanky dvě zahrádky, kdež se mohou procházeti, pracovati, na slunci se vyhřívati; dole bydlí 6 nájemníků a v prvním poschodí v levo jest krámek na

prodej zboží, za ním dva byty pro chovanky a na konci kaple s předsíní. V pravo v prvním poschodí jsou dvě velké ložnice, pokoj pro slečnu ošetřovatelku, kuchyně a kancelář pro slečnu baronesu. Místnosti jsou světlé, celé obydlí tiché, zahrádky o samotě, tak že jest to obydlí pro naše mrzáčky velice výhodné. Nikomu nepřekážejí a jsouce jako schovány, vyhnou se všem ústrkům a posměchu. Zmrzačených chovanek je nyní v ústavu 19 a denně stravuje se tam celkem 24 osob. Jistá dobročinná paní v Praze daruje spolku týdně 10 kg. mouky, 2 chleby, potřebnou zeleninu a zelí na celou zimu; dává ústavu vejce, látky na šaty, a je-li některá chovanka ve všeobecné nemocnici, donáší jí tam oběd. Mimo to dostala výrobna s jiné strany 8 pytlů bramborů. Z Moravy zaslal farář v Malešovicích sbírku 2 zl. 36 kr. od svých školních dětí pro naše mrzáčky, a z Vídně hlavně dp. Tom. Bláha výrobnu vydatně podporuje. Růžence kupují hlavně kněží.

Dne 28. října t. r. konala výrobna růžencová valnou hromadu za r. 1895. Co jest v jednatelské zprávě o činnosti spolku uvedeno, probral jsem již většinou v lonském článku v 1. čísle XII. roč. »Vlasti«; zde jen dodávám, že mezi 86 zakládajícími údy výrobny jest 30 kněží, 14 členů české šlechty, 12 katolických rodin a 30 různých katolíků a katoliček. Přispívajících členů bylo 125. V r. 1896. přibyli 3 zakládající členové a 12 přispívajících. Zakládající člen splácí ve lhůtách 25 zl., přispívající 2 zl. ročně.

Zmínil jsem se, že katolické, hlavně šlechtické dámy pořádaly letos ve prospěch výrobny bazar. Ve velkém sále Grand hotelu rozestaveny jsou stánky s různým zbožím. U každého stánku stojí prodavačka, kněžna, hraběnka, baronka neb i jiná bohatá katolická dáma. Jedna prodává doutníky, druhá krajky, třetí hračky, čtvrtá různé látky, pátá porcelánové zboží a jiné a jiné různé a důležité věci; v zadu na podiu je buffet, jejž řídila pí. hraběnka Johanna Nosticová a kdež přisluhovaly hlavně princezny Lobkovicovy. Sluhové ze šlechtických rodin podávali pokrmy. Šunku, pečivo a cukrovinky do buffetu věnuje šlechta; každá rodina dá něco. Nejkrásnější a nejbohatší stánek měla baronka Ringhofferová.

Čtenáři, chceš-li se tam podívati a dělati škroba, vezmi si sebou 5 zl., chceš-li slušně projíti, 20 zl., nebo všude tě to láká a nevíš, co bys měl dříve koupiti. Šlechta hází při koupi pětkami a desítkami. Zahlédl jsem náhodou starého pána, Karla knížete Schwarzenberga. Kupoval u své dcery Anny hraběnky Thunové krajky. Vypočítal jí za ně 10 pětek. Bývalý místodržitel Fr. hrabě Thun dával prý za cigaru po desítce a mnoho peněz tam nechával. Za předměty, které mají cenu 5 zl., dává šlechta 20—25 zl.

Takovýto bazar pořádá se v Praze každý rok, vždy ve prospěch dobročinného ústavu. Něco darů sejde se sbírkami hlavně z velkých závodů, kde šlechta kupuje, ostatní si koupí prodavačky samy. O tomhle se v českém světě skoro neví, i jest povinností katolického tisku, aby takové snahy a důkazy křesťanské lásky uváděl ve známosť.

Z Národního divadla.

Od posledního našeho referátu uplynula dosti dlouhá doba; mezitím vyslovilo družstvo »Vlasť« ve svém literárním sjezdu, jak známo, obšírnou resolucí své stanovisko ve příčině moderního divadla. Předstupujíce v novém ročníku před velectěné čtenáře opět poprve, prozrazujeme již napřed, že tenor našeho dnešního divadelního raportu není, že jsme se k idealním požadavkům naší sjezdové resoluce alespoň trochu přiblížili! Nikoli! Hry, o nichž nám jest podati stručnou zprávu, jsou většinou daleko za nimi; vidíme opět, že je »daleká cesta — marné volání!«

Oldenova pětiaktová činohra »Officielní žena« dostala se na naše jeviště, když byla již téměř odstavena na německém pražském divadle, a její akvisicí naprosto se nemůžeme pochlubiti. Je to hra beze vší vnitřní umělecké ceny, konglomerát výpravné hry, dramatu a komiky zároveň, vypočítané na chycení nejširšího obecenstva různými vnějšími effekty; osoby ve hře se jen pohybují a mluví; o charakteristice, odůvodnění atd. nemůže tu býti ani řeči. Děj se točí okolo zamýšlené vraždy ruského velkoknížete, již má vykonati dobrodružná žena, jak udává, aby pomstila svou matku, nevinně prý odsouzenou. Dostává se přes hranice bez pasu, že se přichytila Američana Lenoxe, jehož prosí, aby ji vydával za svou ženu. Vražda však se nestane skutkem; vinnice, již ruská policie je stále v patách, uprchne s milencem vychovatelky, jež je v tajných službách ruské policie; její pas pomůže jí k útěku. Nad výpravným rázem kusu a množstvím osob, jež namnoze jsou pro pouhou stafáž, rozkládá se zasmušilé policejní a vyzvědačské ovzduší. — Vzor realistické moderny je trojaktová činohra »Milkování« od Arthura Schnitzra. Kdyby nám již sám titul hry nepovídal, v jakém se ocitneme světě, řekla by nám to slova »realistická moderna«, máme-li na mysli hry podobného rázu. Jsme ve Vídni a hned v prvním aktu poznáváme muže (Fric Lobheim), jenž udržuje poměr s vdanou ženou i svobodným děvčetem, Kristinou. Zrazený manžel našel dopisy, jež záletník psal jeho ženě a vyzval ho na souboj. Před soubojem loučí se Fric s Kristinou, poznávaje, že by ji měl rád; pravou příčinu loučení však s ní nesdělí; praví, že odcestuje. Uražený manžel jej v souboji zabije, a Kristina prchá z domova; kam? nikdo neví; diváku je ponecháno, aby sám rozhodl. My zase ponecháváme čtenáři, aby rozhodl, jakou cenu má hra s podobnou látkou — bohužel nikterak novou, jež různými detaily všelijak zbarvená, již z francouzských her je dosti známa. Jen bychom si přáli, aby laskavý čtenář sám slyšel onu zvláštní životní filosofii otce Kristinina, starého umělce: »že mladé děvče má jen užívat a užívat, dokud to jde, dokud to může být.« — Hilbertova »Vina« je mravnější a mohutněji působí. Třetí exotická novinka, Braccova trojaktovka »Nevěrná« z italského, je také takovým kvítkem ze sadu »moderny«. Jedná se o hraběnku Kláru Sangiorgi-ovu, právě provdanou. Provdala se jen s tou podmínkou, že jí manžel povolí nejrozsáhlejší svobodu; o její ctnosť a věrnosť se nemusí báti; ona se dovede uhájiti, jen jí nesmí manžel nikdy podezřívati a nikdy nesmí na ni býti žárliv. Přítel hraběte Silvia, dobrodružný Gino Ricciardi, využitkuje těchto okolností a umíní si, že Kláru svede, což jí přímo oznámí.

Hraběnka je úplná modernistka; navštíví sama záletníka v jeho bytě. »Sveďte mě tedy, zde jsem,« oznamuje suše. »Uvidíme, jestli se vám to podaří.« Známe už podobná dostaveníčka. V životě často, ale v divadle skoro vždy přerušuje je muž. Hrabě Silvio přichází, a je zle; opravdu myslí, že mu byla žena nevěrná, A můžeme se mu diviti? Není celé chování hraběnčino ztřeštěné, upřímně řečeno? Snesl by je některý muž, i sebe větší dobrák? A jak tedy věci skončí? Docela ne po způsobu divadelním. V divadle — jsme již tak slabí — rádi vidíme děj; ale moderna nás učí, že toho není třeba. Ještě se dočkáme třeba pětiaktového kusu z péra modernisty, v němž nebude pražádného, ale pražádného děje! Celý třetí akt »Nevěrné« je samé protivné naříkání, že si Silvio, manžel, dovolil pochybovati o věrnosti své manželky. Ona tedy opravdu se vrhne v náruč milence, jejž si zvolila. »A kdo je to?« uleknut ptá se muž. »Ty jsi to,« volá se smíchem paní hraběnka, a komedie — je u konce. Celý děj tedy nejen že je chudý, ale i nemožný až do nepřirozenosti. Nezachraňuje ho sem tam se blýskající duchaplný dialog, dvojsmysl a kluzké řeči i situace. Takové je divadlo »moderní«. Nemůžeme tentokráte psáti o ničem původním. Baluckého trojaktová komedie »Hostinný dům«, daleká vší »moderny«, spočívající na mnohem prostších základech, pobavila velice, byť i neměla naprosto nových postav a vykazovala mnohou známou figurku a šablonku; ale za to není tu daleko tolik strojenosti a přemrštěnosti, jako na př. v »Nevěrné«. »Hostinný dům« má zdravou tendenci: važ si rodinného života, nehledej lesklých a blýskavých zábav a nechystej jich pro jiné. Štěstí a spokojenosť sluší hledati jinde než v udržování a vyhledávání známostí s velikými lidmi nebo s těmi, kteří mají vliv úřadem svým nebo postavením, byť i jinak byli hlupáci. Čeká tě nespokojenosť, sklamání, nuda, rozervanosť. To chtěl autor říci, a též se mu to povedlo. Je zde i dosti vhodné satiry, k níž hra podává příležitosť. A co máme říci o velikém baletu »Brahma«? Musili bychom opakovati po tolikáté jen to, co jsme přečasto již vyslovili, a na čem trváme. »Brahma« má sice děj dosti bohatý, ale hlavní těžiště spočívá na stkvělé vnější výpravě a na tancích, které ovšem, jak ani jinak býti nemůže, jsou vrcholem ukázek, co vše může balet. V jakém poměru je takový balet k dramatickému umění, jest ovšem jiná otázka, ale i o tom jsme se častěji rozepsali. Řekli jsme, že podobné produkce každý ušlechtilý vkus zabíjejí. Divadlo má přece také vychovávati, a to se baletem neděje. Inu ovšem, ono se konečně baletem také obecenstvo vychovává, ale k čemu, to raději nenapíšeme.

Josef Flekáček.

LITERATURA.

ČESKÁ.

Obecné vychovatelství. Pro ústavy ku vzdělání učitelův a učitelek sepsal Josef Šauer z Augenburgu, profesor na c. k. českém ústavě ku vzdělání učitelek v Praze. V Praze 1896., nákladem B. Stýbla. Cena? Máme mnoho příčin z kniny této se upřímně radovati. Velikého jest významu, když v naší době, zvláště běží-li o věc školskou, spisovatel nekněz, veleznámý učenec a paedagog, napíše pro ústavy ku vzdělání učitelů učebnici, posvěcenou duchem ryze křesťansko-

katolickým. V profesoru Josefu Šauerovi ctíme na výsosť upřímného a rozhodného katolíka; a že stanovisko křesťansko-katolické velmi dobře lze srovnati s vědeckým spisem, dokazuje právě »obecné vychovatelství« Šauerovo, jež jsme pročetli s pravým potěšením. — Spisovatel rozdělil knihu na dva díly: v prvém probírá obor představ, citů a snah, ve druhém obecnou část dušeslovnou, účel, prostředek a způsob výchovu, účastníky a místa výchovu, zásady výchovu a postup ve výchovu duševním. Náboženství nazývá spisovatel nejdůležitějším ze všech prostředků vychovatelských. Jím osvěcuje se rozum, neboť přirozené poznání věrou se rozšiřuje, doplňuje a povznáší. Jím zušlechťuje se cit a zvláště svědomí, neboť učí milovati dobré z pohnutek nejvznešenějších; jím vzdělává a utvrzuje se vůle a celá povaha, neboť poskytuje nejen nejdokonalejší vzory, ale propůjčuje též pomoc Boha samého. Ono činí člověka již na zemi šťastným a blaženým. Ono jest nejmocnější pohnutkou k zdokonalení sebe. Při všech protivách v životě nemá veselosť bohatšího zdroje nad zbožné srdce a k tomu uvádí spisovatel krásný citát (str. 127.). Zpytovati svědomí ve volné chvíli, kdykoli během dne, ale vždy jednou za den před ulehnutím jest nezbytné, chceme-li, aby mládež pokračovala v dokonalosti (str. 136.). Křesťan ví a na vlastním svém životě o tom se přesvědčuje, že osudy jeho řídí Prozřetelnosť Boží, a to moudře a úmyslně (str. 156.). Tímto krásným výrokem opravuje spisovatel Dr. G. Lindnera, jenž ve svém obecném vychovatelství (§ 4.) mluví o bezvědomém vlivu vychovatelském a nazývá ho »osudem. Modlitba je výtečným, formou i obsahem zušlechťujícím prostředkem vychovatelským; služby Boží a účasť na sv. svátostech jsou rovněž mocným, z náboženství plynoucím prostředkem. Náboženství je jedním z prostředků vychovatelských, který je vždy účinný a zbývá vychovateli i tehdy, kdy všecky jiné prostředky ukázaly se býti nedostatečnými, a který i jemu samému dodává síly a důvěry, kdy cítí se naprosto nedostatečným. Vysoce klade spisovatel příběhy ze života Pána Ježíše, a vědomí, že v nejsvětější Svátosti se pojí s bytostí Božskou i bytosť člověka. To není vše, co bychom o náboženství z knihy uvésti mohli, ale čtenáři dostačí, aby z toho poznal, že velectěný spisovatel ve vychování hlavní váhu klade na náboženství. Nuže, co tomu říkáte, vy liberálové mělkých vědomostí a hlučných frází, kteří se domníváte, že byste byli vyhlášeni za zpátečníky a nepřátely moderní školy, kdybyste se veřejně znali k náboženství a uznávali jeho velikou cenu pro vychování a celý život člověka? Kteří myslíte, že jste považováni za chlapíky a vzdělance, brojíte-li proti náboženství a prohlašujete je zbytečnou, přežilou věcí, předsudkem, zatemňováním rozumu, jež musí naše »osvícená« moderní doba obstraniti?

Kniha vyžaduje nejen čtení, ale ovšem i studování a zvláště pečlivého povšimnutí krásných příkladů a citátů, jimiž spisovatel jednotlivé vědecké odstavce dokládá. Nechť, kdo spis dostane do rukou o těchto příkladech a citátech přemýšlí, o nich dále pátrá, a kniha vydá užitek stonásobný. Z přečetných uvádíme jen ty, které jsou vzaty ze spisovatelů a děl katolických. Spisovatelé a mužové a spisy, jichž se autor »Obecného vychovatelství« dotýká a jež uvádí, jsou: sv. evangelia, podobenství Kristova, knihy Mojžíšovy, Sirach, kardinál Viseman, sv. František Saleský, sv. Vincenc z Pauly, sv. Augustin, sv. Martin, blah. Anežka Česká. sv. Jan Křtitel, sv. Pavel, sv. Monika, sv. Makrina, Sv. Bonifác, sv. Rodina, sv. Basila staršího, Jablonský, M. Procházka, Sušil, B. M. Kulda, Vinařický, J. M. Sychra, Chateaubriand. Sailer, Massilon, Bolzano, Huc a Gabet, někteří konvertité a konvertitky, Křížkovský, Vlasť V. roč., Vlasť r. 1886., Kalendář pro živé a mrtvé duše, Ludvík Granadský, P. Damian, apoštol malomocných, Dupanloup. Fénelon, časopis Ludmila, J. K. Škoda, abbé Poullet, Oldřich V. Seykora-Kostelecký, Augusta Rozsypalova atd., na jednom místě (str. 48.) odsuzuje též Macharovy verše o citu.

Objem našeho listu nestačí, abychom více uváděli. Myslíme, že čtenář nabyl představy, jak jest Šauerova kniha cenná. Jsme za ni spisovateli velmi povděčni a přejeme jí rozšíření nejen do škol, ale i do rodin. Jsme přesvědčeni, že výbornosť spisu uzná každá kritika, ovšem nestranná a spravedlivá!

Jos. Flekáček.

Julius Zeyer: Tři legendy o krucifixu. Kabinetní knihovna. Svazek LXXX. V Praze. Nakladatel J. Šimáček. 1895. Julius Zeyer platí za vynikající zjev básnický; v poslední době mluvilo se ve veřejnosti, že se okázale přihlašuje ke katolicismu. Měli bychom z toho ovšem jen radosť, ale pročetli jsme poslední knihu Zeyerovu a tu musíme prohlásiti, že básník nikterak duchem katolickým není prodchnut, a že celý jeho »katolicismus« jeví se jako pouhé obdivování

se kráse a nádheře katolických obřadů, jinak však básník nikterak nevniknul v ducha a smysl všeho, co s církví a sv. náboženstvím souvisí. To dokážeme výňatky z jeho spisu. Kniha »Tři legendy o krucifixu« zahájena je »legendou pražskou« »Snultus«. Básník líčí krásný večer v Praze, asi dvacet let po bitvě na Bílé Hoře. Karlův most hemžil se lidmi, koňmi, kočáry. A pokračuje: »Byl to nádherný obraz. V pozlacených těžkých karrossách slunili se preláti, jejichž vrátní by nebyli Spasitele do domu pustili, kdyby chud a bos u nich byl zaklepal.« Hle, — zde se básník jeví zcela na stanovisku falešném a otřelém, vytýkajícím církvi přepych, jakoby neměla porozumění pro bídu a chudobu! Divíme se, že básník tak nadaný neopovrhl banální a otřepanou frází, již můžeme každou chvíli čísti v těch listech, jež si obraly za úkol útočiti na stav kněžský způsobem nejnižším. Ale čtěme dále. Obsahem legendy jest, jak vlašská sochařka Flavia chce modelovati Krista, ale nemůže nalézti pravý výraz v jeho tváři. Charakteristické jest, co v té příčině praví »Snultovi«: »Nevěřím v Krista, (!) a proto nemůže se mé duši zjeviti, nemůže se v mém srdci zrcadliti, té výhody věřících postrádám, a pracně musím jej tedy v obrazotvornosti své hledat a tvořit a stíhat (!)« — str. 22. — Hle! — to je opět stanovisko falešné a nekatolické. Nevěřila-li Flavie v Krista, jak jej mohla ve své obrazotvornosti hledat?! To jeví velice málo logiky a přesvědčení! A velice málo katolického názoru jeví se v povrčivosti Placidině, jež má podivné přízraky a na základě jich varuje svou velitelku před neštěstím. Velice málo stanoviska katolického je v tom, jak hledí Zeyer na katastrofu pobělohorskou. On vidí jen dvě strany: katolickou, jež celé neštěstí zavinila (!) a protestantskou, jež bez viny trpí (!) A přece již dávno se ví, kdo zavinil katastrofu tehdejší, a je to od Zeyera velmi podivné stanovisko, svádí-li na katolíky »zrazenou vlast svou udupanou, zavlečenou v kal krvavý a hnusný« (!) Závěr práce dýše opět nenávistí proti kněžstvu. Když mrtvolu »Snultovu« vezou na hřbitov, »stalo se něco podivného«. Po celé cestě klekají davy a dotýkají se dlažby u velikém vytržení. To rozzlobí velice jednoho »pyšného, italského kardinála« i chce »nevoli své ulehčiti«. Proč prý se »takovému žebráku« vzdává tak veliká pocta? Básník praví, že prý za rakví šel »sám Spasitel, bos s korunou z trní na hlavě« a toho viděli sice chudí, kteří proto klekali, ale nikoli »pyšný, bohatý kardinál« (!) Hle, — to je zase ukázka, jakou tendencí se nesou spisy Zeyerovy vzhledem k stavu kněžskému, a jak málo oprávněno nadšení vítající Zeyera jako »umělce ryze katolického«. Ale již dosti. Co jsme podali z knihy Zeyerovy, stačí. Uznáváme Zeyera za vynikajícího básníka, ale nemůžeme jej uznati za umělce specificky katolického; neboť velice často, jak jsme dovodili, jest na stanovisku církvi nepřátelském.

Josef J. Veselý.

František Palacký. Sestavil Dr. Václav Řezníček. Modré knihovny č. 30. V Praze 1896. Nákladem vlastním. Cena 1 zl.

V nynější době, kdy jistá mladší generace si ukládá za úkol, všecko, co se pro národ český stalo a dosud děje, svým nezralým rozumářstvím kritisovati, kdy mladší dorost »studuje« v kavárnách a když propadne, chytá se žurnalistiky, přichází životopis prvního českého muže, otce národa, jak na zavolanou.

Fr. Palacký již záhy ukazoval základní rysy své povahy a příštího povolání. Byl neobyčejně nadaný a rovněž tak pracovitý a zbožný. I čtení Holbachova spisu »Systém der Natur« utvrdil jej v pravdách náboženství; doznává to sám slovy: Vida já zajisté, na jakových silných a slabých základech celá tato soustava spoléhá, tím ochotněji a mocněji postavil jsem se na pevnou skálu náboženství, naděje a víry«. Již záhy bylo Palackému snášeti všeliká příkoří, takže brzy dospěl k oné opatrnosti, ku které člověk obyčejně ve zralejších letech dospívá. Dokladem, jak Palacký jako mladý muž na život pohlížel, jest jeho názor o filosofii. Filosofie jest náuka ideí čili správa člověkčkého života k božnosti; božnosť či podobnosť k Bohu jest obsah všech konečných účelův života duchovního. Filosofie učí nejen poznávati byt náš a jeho účely, ale i spravovati živobytí jak člověka jednotlivého, tak i celých národův podle účelů těchto.«

Palacký zasvětil život svůj české historii, kterou nejen zkoumal, ale i v praktickém životě využitkoval. On nebyl učencem, který jen u zeleného stolu seděl, nýbrž súčastnil se všeho ruchu, aby tluk srdce lidu svého nejen sledoval, ale aby mu také rozuměl. Palacký přišel 11 dubna 1823. do Prahy, Tehdejší poměry karakterisuje, že se tenkráte nikdo, kdo měl slušnější kabát, neodvážil veřejně na ulici mluvit česky.

Mladému Palackému otevřeli hrabata Šternberkové svůj dům, ano i rodinný užší svůj kruh. Dalšími přátely a příznivci stali se mu hrabata Eugen

Černín, Rudolf Kinský, Karel Clam-Martinic. Poněvadž policie tenkráte nikoho v Praze bez »karakteru« po delší čas prodlévati nenechala, učinil hr. Frant. Šternberk Palackého svým archivářem a vyplácel mu ročně 200 zl. do té doby, pokud by se proň něco lepšího nenašlo.

Palacký svým nadšením a mladistvou energií přiměl tyto šlechtice ku zřízení národního musea a jeho časopisů. Museum toto první doby snášelo pouze poklady přírodní, nestaralo se však o český jazyk. Tu kněz Václav Michal Pešina, farář v Blučíně na Moravě, uveřejnil v »Čechoslavu« r. 1821. provolání, vyzývaje vlastence k založení spolku pro českou literaturu, a to při českém museu. Avšak teprv Palacký myšlénku tu povedl r. 1825., vyčítaje praesidentu musea, že společnost ta pro jazyk český nic nečiní, ačkoliv právě proto založena byla.

R. 1831. povolil český sněm Palackému honorář ročních 1000 zl. a 200 zl. na cesty, by dle plánu jím navrženého pracoval o dějinách českých. R. 1836. vyšel první svazek dějin českých, a r. 1839. byl Palacký za to císařem Ferdinandem jmenován historiografem království Českého.

V rodině své žil Palacký nadmíru šťastně. Při svatbě podepsal revers, že dítky mají býti vychovány po katolicku, a vždy s velikou úctou a šetrností choval se k náboženskému přesvědčení své choti.

Jak rázně dovedl do literárních hádek zasáhnouti, svědčí tato jeho slova: Jest to, tuším, jakoby nenávistný nám osud chtěl podati o nás nový světu důkaz, že i když se nám všecko vezme, my ani těmi drobty svorně a opatrně těžiti neumíme, ale nemajíce ničeho více k opatrování, leda litery a slabiky, ještě o literách a slabikách mezi sebou hašteřiti se musíme; a protož že nemohouce naprosto zbaviti se svévolnosti, různic a rozbrojů, sami o sobě ovšem neschopni jsme ke všemu, co národy činí veliké a slavné.

Kdyby dnes Palacký vstal a viděl ty naše politické, socialní a literární strany, zhrozil by se. Tenkrát hádali se vlastenci jen o slabiky; nyní se hádají o tučná místa. Prorocká slova Palackého o rozkolnících na Slovensku se vyplnila. Matice česká vydala r. 1846. proti novotářům na Slovensku spis: »Hlasy o potřebě spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky.« Palacký pravil o rozkolu tom: »Nezběhlí a nezkušení muži nastoupili cestu, která je i následovníky vede přímo do propasti. Bude-li nás Čechů bez Slováků málo, nebude bez Čechů ze Slováků nic. Dnes, po padesáti letech, vidíme slova ta strašlivým způsobem vyplněna, a nemůžeme se s pravdou, že po padesáti letech nebude po Slovácích ani stopy, potrvá-li vystěhovalectví, kořaleční mor a maďarisace, jako je tomu dnes.

Mnohoslibná byla činnost Palackého v oboru politickém ve dnech předbřeznových. Vykládal Palacký stavům českým ústně i písemně podstatu a obsah ústavy českého státu. Čeští stavové chtěli míti jasný obraz toho, co patří do právomoci českého sněmu a co do právomoci vídeňské vlády. Následkem výkladů Palackého zmocnil se české šlechty takový opoziční duch proti vídeňskému centralismu, že by byl jistě přivodil samostatnosť koruny Svatováclavské, kdyby rok 48. nebyl rozbil všecko započaté dílo.

Dr. Řezníček líčí velmi poučně děje, které národem hýbaly bezprostředně před revolucí. Evropa byla tehdáž v zimničném rozechvění. Národové strojili se setřásti jho absolutistických vlád a snili sen o budoucí krásné svobodě. I náš lid český byl tím proudem mocně zasáhnut, vždyť právě on trpěl přemnoho. Zajímavo je čísti provolání českých spisovatelů, kterak chtějí tiskovou svobodu. Mezi jiným praví: Při úplném užívání svobody tisku chceme vždy šetřiti, aby spisové bezbožní a rouhaví, čelící přímo proti citům náboženským, naproti dobrým mravům, nezprznili nikdy literatury naší národní; aby soukromý život a jednání kteréhokoliv obyvatele nebyly přetřásány veřejně ve smyslu pohoršlivém a na cti urážlivém, leč by spolu propadaly soudům zemským — Aby tak dnes vstali Palacký a tehdelší spisovatelé a prohlédli si první žurnál »Národní Listy«, svobodomyslné venkovské listy, červené noviny, pokrokářské a realistické listy, ti by se divili, kde se »národ« český ocitl.

Znamenitý je výklad konstituce od Palackého. Zlatá jsou jeho slova o rovnosti občanů. Na rovné váze práv a povinností zakládá se občanská svoboda, kdo chce jen právo míti bez povinností, ten chce býti despotou, kdo má jen povinnosti bez práv, jest otrokem. Ve hrubém omylu byl by ten, kdo by se domníval, že skrze konstituci přišlo milostivé léto pro všechny lenochy, hlupáky, marnotratce, odbojce a nepořádné lidi vůbec. Těm nikdy a nikde se dobře nepovede, poněvadž požehnání Boží spočívá jen na věrné a rozumné přičinlivosti a pořádku. Kdo by si při těch slovech nevzpomněl na naše socialisty!

Dnes by měl Palacký tato slova o budoucím státu socialistickém hřímati do duše všem červeným darebům!

Pro svůj list sněmu frankfurtskému, kde mistrně vykládal podstatu rakouského státu, jakož i pro svůj politický věhlas měl se státi Palacký ministrem. Avšak Palacký odvětil: nebažím po jiné cti, leč po té, abych byl a slul mužem poctivým. Kde jsou ty časy, kdy přední muž českého národa tak mluvil, a kde jsme dnes, kdy »vůdcové« národa svoje vlastenectví prokazují hlavně přijímáním tučných sinekur. Proto jest naše politika neúčinná a bezúspěšná.

Zdrcující dojem na každého Čecha činí slova Palackého o bouři svatodušní v r. 48. Nevím o žádné události za naší paměti, kteráž by byla měla následky osudnější a škodnější pro národ, nežli tato bouře o svatodušních svátcích; jsemť dokonale přesvědčen, že kdyby prosby mé, v národním výboru 12. máje přednesené, abychom neopouštěli mravního svého postavení a varovali se každé apellace k násilí, byly vyslyšeny, národ český byl by již během r. 1848. dosáhl oné míry národních práv, kterých až podnes nadarmo se domáhá. Zjevní činitelé této bouře byli c. k. vojsko a pražští boucharoni té doby, jakož i mládež universitní. Ve Vídni se nemohli dočkat, až v Praze revoluce propukne, aby se mohla nenáviděným Čechům jak náleží přistřihnouti křídla. Tehdy houfec boucharonů a nedostudovaných chlapců způsobil v lidu revoluční jitření, které připravilo dlouholetou vládu Metternichovu a Bachovu. A dnes? Zas dělají politiku nezralí chlapci. Strana mladočeská užívala studentů k pouličním demonstracím proti Dru. Riegrovi, a nyní mistrují pokrokáři stranu svobodomyslnou. Po revoluci vypracoval Palacký ústavu pro říši Rakouskou, ve které přesně vytknul moc státní ve Vídni a právomoc jednotlivých zemí. Dr. Řezníček uvádí památný ten spis do slova, by každý čtenář jej mohl prostudovati. Já neváhám tvrditi, že tento program Palackého musíme my katolíci přijati do svého politického programu, poněvadž naše strany dávno již od něho odbočily.

Po roce 1849. nastala smutná doba reakční vlády. Palacký, od svých přátel opuštěn, u vlády v nemilosti, pod policejní dohlídkou, oddával se úplně pracím historickým a žil více na statku své choti v Lobkovicích. Do účinného politického života začal zase zasahovati, když Dr Rieger stal se jeho zetěm, a ještě víc, když po smrti své manželky žil s Riegrem a se svojí dcerou v téže domácnosti. Koncem roku 1861. založen přičiněním Palackého spolek pro české spisovatele »Svatobor«. Palacký ve valné hromadě »Svatoboru« vytkl postavení spisovatele v národě a pravil: Býti spisovatelem ještě není zásluhou, ale býti dobrým spisovatelem jest zásluhou. Poměr spisovatelstva k národu neliší se v tom ohledu podstatně od poměru školního učitelstva k lidu. V té samé míře jako dobrý učitel náleží k největším dobrodincům, náleží učitel špatný také k největším škůdcům veřejným, třeba by se ničím více neprohřešoval, nežli že nejdražší klenot lidu, srdce i mysli vzrůstajícího pokolení obmeškal vésti k dobrému. Také čtenář svěřuje srdce i mysl, tedy vše, co nejvýtečnějšího do sebe má, aspoň na okamžení tomu spisovali, s kterým se právě obírá; i běda každému, kde lichými snad vnadami svodí svěřence své s cesty a spravedlnosti.

Tolik Palacký o úkolu spisovatele. Kdyby dnes vstal, uzřel by, že ohromná většina českého písemnictví jest na onom bezcestí, které právě své svěřence svádí od pravdy a spravedlnosti. Dnes jest většina českého písemnictví předmětem špinavé nakladatelské špekulace a hrabivosti. I sám Palackým založený »Svatobor«, jměním nejvíce od duchovních obmyšlený, vystoupil proti časopisu našemu a jeho redaktoru, že se opovážil kritisovati Nerudu pro jeho protináboženské výroky. Nejsou i pro Nerudu případná slova Palackého, že na mnoha místech svádí své čtenáře svým náboženským cynismem od cesty pravdy a spravedlnosti? Jaký je rozdíl mezi Nerudou, jeho Žerty hravými a dravými a mezi výroky občanů Špery, Krapky v »Červánkách«? Žádný.

Palacký a Rieger postavili se proti sympatiím k polskému povstání, které na mnoha stranách v Čechách se ozývaly. Za to byli oba od vlastenců v »Národních Listech« tupeni, a rázem oblíbenosť jejich byla ta tam. Před krátkou dobou oslavováni jako vůdcové, nyní odsuzováni, zrádcováni, ba ve mnohých hostincích byly jejich podobizny i se stěn trhány. Našli se i dokonce lidé našeptávající, že Riegrovi při koupi velkostatku prý byly nápomocny ruské peníze, a o Palackém kolovala mezi mladými horlivci posměšná písnička. To karakterisuje věru naše poměry, které i podnes se nezměnily, a vydává smutné svědectví o tom, že lid náš pro život politický dosud zralý není, a že proto nad ním vládnou vždy tlučhubové bez karakteru a poctivosti.

Pro nás jsou velevýznamné názory Palackého o socialismu, či, jak tehdáž mluveno, o demokracii. Pravá demokracie může obstáti i s monarchickým

vrcholem i s rozdíly, kteréž příroda uvodí jak nerovnými dary duchovními u jednotlivců, tak i právem dědičnosti jmění u všech vrstev národů. Náuky St. Simona, Proudhona, plnou důsledností provedené, vedou neúchranně ke kommunismu, jakožto poslednímu cíli svému, tento pak, kdyby jen jedné generaci panovati měl, uvedl by ji koncem zase neúchranně do zhovadilosti. Příčiny toho netřeba, tuším, vykládati podrobně, domyslí si jich u nás každý, kdokoliv jen mysliti umí. Sám sedlák náš postavil by se proti hlasatelům takové náuky nejrozhodněji. Učiňte tabula rasa násilím třeba ještě dnes všemu konec — a pozejtří již vyskytnou se opět rozdíly, pokud nepodaří se vám vykořeniti se zásadou dědičného jmění a s rozličným nadáním ducha u jednotlivců také veškerou civilisaci na zemi. (Dokončení.)

Naše kalendáře.

Z katolických kalendářů českých velice bohatě a sličně vypraveny jsou kalendáře Msgra. Ad. Rodlera. »Marianský kalendář« má obsáhlé kalendarium (kromě obvyklého i poštovní a telegrafní kalendář, pojednání o kuponech, výtah z tarifu notářského atd.) a hojnosť čtení nábožného, vlasteneckého, zábavného i poučného; namnoze v každém článku slučují se vhodně veškeré vlastnosti, jaké má míti čtení pro českého člověka a katolíka. Vzácnou předností Rodlerových kalendářů je populárnosť, přístupnosť; Rodlerovy kalendáře neuveřejňují nesrozumitelné články, přesahující daleko horizont lidu, co prostý čtenář zde čte, tomu i rozumí. Tak »Marianský kalendář« na př. přináší 2 články nábožné, 6 historických, 6 básní, 9 povídek a 7 článků poučných kromě žertů a politického přehledu; přispěli sem výborní, nejlepší naši katoličtí spisovatelé a odborníci. Zvláště též vyniká množstvím sličných illustrací a valně přispívá v lidu šířiti zbožnosť, vzdělanosť, jakož i úctu a lásku k nejv. panujícímu rodu. Neváháme tento kalendář doporučiti jako nejlepší naši publikaci toho druhu. Totéž platí i o »Kalendáři k uctění nejsvětějších srdcí P. Ježíše a P. Marie«. Hned v popředí překvapují nás čtyři v pravdě umělecké titulní obrazy ze života Páně. Jest v něm hojnosť bohatého čtení a všestranné kalendarium; i sem přispěli nejlepší naši spisovatelé a odborníci. Letos vyšel III. ročník kalendáře »Svatá rodina«, zvláště pro členy všeobecného spolku křesťanského rodin k uctění sv. rodiny Nazaretské, sv. Otcem Lvem XIII. tak doporučovaného a milostmi duchovními nadaného. Celý kalendář je vzorně dle tendence spolku upraven. Má pěkné obrazy ze života sv. rodiny Nazaretské, vychovatelské články a povídky s křesťanskou vychovatelskou tendencí, nábožné a všeobecně poučné čtení; kromě toho bohatou část kalendářní, jež uspokojí rolníka, obchodníka, měšťana i řemeslníka. — Přejeme kalendářům Msgr. Rodlera největšího rozšíření. Zasluhují ho v pravdě. Jsou to objemné knihy, které za nepatrný peníz 50 kr. poskytují lidu všestranně dokonalé čtení; konají katolické věci znamenitou službu, jsou to záslužní spolupracovníci našeho katolického českého hnutí; proto mají býti hojně kupovány, čteny a půjčovány; vždyť — jsouce kalendáře — vnikají mnohdy i tam, kam po celý rok ani jedna kniha nezavítá. A právě proto nás těší — upřímně, bez fráse řečeno — že čím dále, tím jsou obsahem i vnější úpravou dokonalejšími. Msgr. Adolf Rodler osvědčil se býti znamenitým redaktorem a má kruh výborných přispěvatelů. Jan Hejný.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII V den Svých jmenin pořádal sv. Otec ve své soukromé bibliotéce přečetně navštívený cerkl. Byli tu kardinálové, biskupové, římská šlechta, vojenští důstojníci, žurnalisté a předsedové katolických spolků. Sv. Otec měl bílý talár a na prsou bohatě démanty zdobený kříž. Rozmlouvalo se o nedávno zesnulém kardinálu Monacovi la Valleta; papež zvláště velebil jeho bezměrnou štědrosť a dobročinnosť a doporučoval ji jako příklad k následování, dopodrobna uváděje, jak ohromné sumy věnoval zesnulý kardinál účelům církve a dobročinnosti, přesahující daleko jeden milion lir. »Jen v jedné věci jsme se nemohli shodnouti,« pravil sv. Otec. »V Pánu zesnulý vždy mě ujišťoval, že sv. Stolice brzy bude dosazena ve svá veškerá práva; že za nedlouho bude ukončena revoluční práce v Italii. Tomu jsem nevěřil, vida poli-

tický běh evropských věcí, apatii a lhostejnosť Italů. Těší mne však nyní náboženské obrození, jež znamenáme v Italii a zvláště v Římě, kde těžce a hořce zklamaný lid navrací se k Bohu a k církvi.« Po té vyptával se sv. Otec jednotlivých předsedů na činnosť a působení katolických spolků a sdružení; doporučoval je podpoře biskupů, schvaloval a radil pořádati hojně sjezdy katolické ve všech diecésích. Při té příležitosti rozhovořil se sv. Otec o protizednářském sjezdu v Tridentě a o schismatickém hnutí na východě proti sloučení církví východních s církví římsko-katolickou. — Dne 6. září přijal sv. Otec poutníky z Benátska počtem 1500. Byli to většinou členové katolických spolků; nesli s sebou 70 praporů svých spolků, a pohled na ně, rozestavené v Sixtinské kapli, byl imposatní. Sv. Otec udělil jim slyšení s obvyklou Svou blahosklonností a rozmlouval s jednotlivci.

Paběrky z novin. Veliké podivení způsobila zpráva, že zemský trestní soud v Praze zrušil konfiskaci »Rad. Listů,« protože útočily na sv. Jana Nep. Každý se ptal udiven, co se to u nás děje. Vždyť přece soudu nepřísluší rozhodovati o učení církve, nýbrž zkoumati, zdaž byla církev ve svém učení uražena čili nic. Na toto správné stanovisko postavil se vrchní zemský soud, jenž nález zemského trestního soudu zrušil. — Nejdůstojnější pan biskup Eduard Jan Nep. Brynych zaslal »Jičínskému Obzoru« dvě úřední opravy, a o třetí převzalo jednání státní zastupitelství. Nejdůstojnější pan biskup jest vydán na pospas radikálnímu tisku, který nejdrzejším způsobem zlehčuje jeho jméno a působení, i musíme jen vítati jeho rozhodnutí, že používá zákona ke své obraně. My, kteří ndp. biskupa známe a všecky potupy na něho vrhané čteme, pravíme, že mu jinak jednati nelze. — V Berlíně vychází pro české zahraniční spolky časopis »Vlasť.« O klerikálech píše zuřivě, nyní i dříve. Našimi (rozuměj klerikálními) zásadami prý byly: faleš, pověra, pýcha, panovačnosť, zhýralosť, lenivosť, snaha po mamonu, po nadvládě, hněv, pomsta, kletba, žalář, muka — a krev. Podobně, ba ještě hůře píše se o nás v českých socialních a radikálních listech. Jméno naše se hanobí, česť naše se šlape v bláto a činnosť naše se hanebně tupí a podezřívá. Co jest nám v tomto zápase činiti? Zvednouti hrdě šíji, podívati se nepříteli přímo v oči, odrážeti jeho útok a zasazovati pilí a obětí sazenice křesťanské kultury v štěpy národa. — V čase Literárního sjezdu našeho družstva přinesla »Národní Politika« č. 221. lokálku proti dp. Rud. Vrbovi, kdež čteme do slova: »v hájení posvátných základů lidské společnosti v této době řádění všelikých extremů žádný list za katolický se vydávající nás dosud nepředstihl.« Úhelným kamenem křesťanské společnosti jest Kristus. Ježíše Krista potupil nám Renan, a Renanův Životopis Ježíšův vydává znova dělnická knihtiskárna v Praze. To jest zajisté extrém. Dalo by se tedy očekávati, že »Národní Politika« spis odsoudí, neboť v »hájení posvátných základů lidské společnosti atd.« žádný list za katolický se vydávající »nás« t. j. (Českou Národní Politiku) nepředstihl; ale stal se pravý opak: »Nár. Politika« ohlásila první sešit Renanova pamfletu zvláštním tučným inserátem, opatřeným (aby to její křesťanství ještě více vyniklo) dvojitým rámcem a svrchu okrasou ve vzoru národním. — Podobné vzorné křesťanství nalezáme v »Hlasu Národa« a německé »Politik«. Oba listy odebírá mnoho členů kněžstva a šlechty a vůbec upřímných katolíků, ale to jim nevadí, aby nefedrovaly protikatolické Pelclovy »Rozhledy.« »Hlas Národa« uveřejnil jejich obsah v denních zprávách a něm. »Politik« v čísle ze dne 18. října o »Rozhledech« píše: »Die jüngst erschienene Nummer zeichnet sich durch eine Fülle interesssanten und gewälten Inhaltes. Wie immer, ist auch diesmal die literarische und künstlerische so wie politische und sociale Rubrik sehr reichhaltig.« Jest třeba přibiti falešnou hru staročeského tisku na pranýř: obsah listu jest konservativní; literární, umělecká a divadelní rubrika však hoví nejširšímu liberalismu. Jest věru již čas, že toto jho se sebe setřeseme, až si vlastní veliký, ranní denník založíme, která to doba jest již nedaleka. — Časopis »Vyšehrad« pluje v proudech radikálních a protikatolických a rozesýlá se, jak se dovídáme, z Prahy ven do odborů Národní Jednoty Pošumavské. Žádáme duchovní, kteří na jihu Čech podobné odbory zřídili a je vedou, aby se tomuto proudu opřeli. Nepodaří-li se jim to, ať z odborů vystoupí, nebo se ctí kněze se nikterak nesrovnává, aby stál v čele spolku, jenž odebírá protikatolické noviny. Milujeme upřímně vlasť, ale vlasť církvi škoditi nesmí. Na doklad, jak »Vyšehrad« píše, uvádíme z »Večerních Novin« (24. září t. r.) tyto ukázky: Naše schůze a sjezdy pořádány jsou dle »Vyšehradu« na zmámení a šálení hloupého lidu a našim sjezdům prý obcují jen velební páni, kostelníci, hrobníci a lidé odvislí, nebo naprosto omezení. Liga + 20.

Křížkův »Domácí lékař« vyšel ve druhém, značně hojnějším vydání. Spořádání knihy, jež čítá 352 stran, je velmi praktické; zdraví i nemocní najdou zde hojně rad a pokynů a zvláště tam, kde není lékaře hned po ruce, může kniha prokázati v rukou vzdělaného laika výtečné služby. Kniha zbudována jest na základech moderního lékařství a tudíž vzácná v našem písemnictví. Text provádějí 93 obrazy. Cena 1 zl. 80 kr. vzhledem k objemu, obsahu a úpravě knihy je mírná. Spis lze koupiti ve všech Pražských knihkupectvích, nejlépe však u vdovy po zesnulém spisovateli, paní Pavlíny Křížkové, v Praze, ve Smetanově ulici č. 2. F.

Výbor Tiskové ligy konal 5. listopadu t. r. o půl 11. hodině dopoledne třetí schůzi. Jeho Emin. ndp. kardinál František de Paula hrabě Schönborn potvrdil volbu dp. Dra Rud. Horského za předsedu ligy. Tiskárna Cyrillo-Methodějská vytiskla lize 500 exempl. stanov zdarma, začež se jí vzdávají díky. Zakládajících členů jest 27, přispívajících 98, dobrodinců 58. Příjmy činí 1069 zl., vydání 167 zl. 65 kr. Pokladník předložil výboru dvě spořitelní knížky (jmění základního a vydajného), z nichž vysvítá, že jest ve Sv. Václavské záložně uloženo 900 zl. 88 kr. Výbor přijal druhého assistenta a předplatil některé nutné časopisy pro ligisty. Lize + 5 vzdává se veřejná pochvala, neboť pracuje ze všech nejpilněji. Výbor vyzývá všecky ligisty, aby plnili svůj úkol svědomitě; obranné zprávy ať jsou stručné, jadrné a čerstvé. — Ostatní části rokování a mnohá jiná usnesení z vůle výboru se neuveřejňují. — Další členské příspěvky a dary přijímá pokladník ligy: Tomáš Škrdle, Praha č. 234—I.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal 5. listopadu t. r. v XIII. správním roce první schůzi. Pp. Dr. M. Kovář a V. Špaček se omluvili, z ostatních členů výboru byli přítomni všichni. Schůzi poctili svojí návštěvou slov. p. Dr. Vojtěch Vrťátko a dp. K. Štella. Redaktor »Vlasti« dp. T. Škrdle vítal vzácného hosta a dávného přítele našeho družstva, slov. p. Dra Vojt. Vrťátka, a em. advokáta z Kolína, a projevil potěšení, že jej mezi sebou vidíme. Členové výboru povstali, načež p. Dr. V. Vrťátko se hlásil k nám jako otevřený a věrný přítel družstva a dodal, žel jen, že družstvo nepovstalo již před 30 roky, tu že by to u nás jinak vypadalo. Vzácný host častěji i do debaty zasáhl a probírané otázky z právnického stanoviska objasňoval. Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol poslední porady, jenž byl schválen. Ústřední výbor Národní Jednoty Severočeské žádá, aby mu byl zasýlán výtisk »Vlasti«, a Ústřední výbor Národní Jednoty Pošumavské žádá družstvo Vlasť, aby se přihlásilo za člena Pošumavské Jednoty s určitým ročním příspěvkem. Obě žádosti se jednohlasně zamítají. — Čten byl telegram Spolku na zakládání knihoven ve Slezsku, v němž se oznamuje, že valná hromada téhož spolku jmenovala dne 25. září t. r. družstvo Vlasť svým čestným členem. Telegram byl vzat s díky na vědomí. — Následkem smíru mezi »Vlasti« a »Naším Domovem« vystoupili z družstva »Našeho Domova« dva členové, kteroužto mezeru dp. Dr. Rud. Horský a dp. Tom. Škrdle doplnili, přihlásivše se k »Našemu Domovu« za členy zakládající. — Spolek na zakládání katolických knihoven ve Slezsku (dostává ročně 50 knih a 10 zl.) děkuje za darované knihy. Podobně činí Sv. Josefská Jednota katol. jinochů a mužů na Mělníce. — Pp. Jan Horák, dělník truhlářský ve Vídni, a Jos. Šolle, úředník Živnostenské banky v Plzni, získali si velikých zásluh o rozšiřování »Dělnických Novin«, i vysloužuje jim výbor veřejné uznání a zašle jim písemné poděkování. — Dp. Al. Hlavinkovi, faráři v Kučerově na Moravě, povoluje se otisk jeho práce, která nyní ve »Vlasti« se uveřejňuje. — Družstvu se naskytuje výhodná koupě domu, i splnomocňují se Pražští páni výboři, aby o jeho koupi vyjednávali. — Brožura »Neopravujte Otčenáš« jest rozprodána. — Když výbor vyřídil ještě jiné závažné body programu, uzavřel předseda dp. Dr. Rud. Horský schůzi.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

Slunce jasné je šťastným znamením; nemá někdy zacházeti, protože milý ještě je na daleké cestě; jindy má brzy zapadnouti, aby šohaj přišel; ba slovenská dívka chce je zrovna za nohu stáhnouti. — *Měsíček* svítívá šohajovi na chodníček. — *Hvězdička* se rodí s dítkem, buďto světlá a šťastná, nebo tmavá nešťastná. Po jeho smrti hasne nebo padá.

Větříček osouší chodníček k milé, jako poslíček nosí zlé i dobré noviny, ba kterési má přiváti milého a jiné zelený věneček.

Hory a doly, studánky potůčky a řeky, háje, louky a pole bývají jako na obraze prostým okolím a pozadím, aby obsah písně tím zřetelněji vystupoval v popředí:

Hore háj, hore háj, hore hájom cesta:
ludia povedajú, že ide nevesta. (Kol. 239.)

nebo:

Za našimi humny pěkná rovinečka
a na tej rovince pěkná zahradečka.

A v tej zahradečce stojí jablonečka
a na tej jabloni červené jabučka. (Suš. 406.)

nebo:

Na dolině na zelenej,
pri studničce pri srubenej,
stojí koník osedlaný,
pod ním Janík dorúbaný. (Kol. 387.)

Zvířata se považují v písni za rozumná. — Kůň je šohajovi milým druhem v práci, na cestě k milé, ale zvláště na vojně; kolik

písniček začíná rozprávkou s »Koníčkem vraným!« Nevěsta se loučí s *kravičkami,* pastucha hovárá se stádem.

Častěji než který jiný živočich připomíná se v písni *ptactvo,* jemuž se přisuzuje zvláštní rozumnosť a sdílnosť: Ptáček nese smutnou zvěsť:

Co ten ptáček jarabáček
nad námi lítá?
Co to nese za novinku,
že nic neříká?

Nese, nese novinečku,
ale takovou,
že mi ze všech nejmilejší
chodí za jinou.

Dyž si chodí, ať si chodí,
já o něj nedbám,
pro něj smutek neponesu,
ani ho nemám. (Erb. I. 131, Suš. 216.)

Jindy nosívá zprávy a vzkazy orel, sokol, divoké husy, holub, hrdlička a vůbec některý pták:

Sokole, bielý pták, ty vysoko lietáš,
či mojho milého tam dadě nevídáš?

Vídám ho já, vídám v tom širokom polu,
tam smutný sedává pri čiernom topolu. (Kol. 309.)

Slavík umí ze všeho ptactva nejlépe zpívati k srdci. Chtěl-li kdo říci komu co pěkného, začínal ptáčkem:

Kukulienka kuká, až sa hora puká:
čakaj mě má milá u krivého buka. (Kol. 289.)

Co by kdo rád nebo nerad, vymlouvá se na ptáka:

Zakukala zezulenka z jalovca;
nedavajte mně maměnko chtět vdovca. (Suš. 198.)

Ba co si kdo netroufal říci sám ze sebe, sváděl na ptáčka:

Zakukala zezulenka na olší,
že si ty, můj synečku, najhorši. (Kol. 116.)

Ani snad není v širém kraji *stromu, kře a kvítka,* aby o něm nebyla alespoň zmínka v některé písni, ba o některých mnohokrát a v podivuhodné rozmanitosti. I ta prostá »tráva zelená« bývá v písni jakási sváteční.

Krom obrazů a obrázků bývaly na začátku písně, jako na slavnostní bráně, též rozmanité *slovné* okrasy a *obrazy* čili figury jakožto zvláštní ozdoby a světla slohu.

Volalo se na věci *neživé a nerozumné,* jakoby *rozuměly:*

Trávička zelená, kde že si sa vzala?
»V tom paludskom poli sama som sa siala.« (Kol. 293.)

nebo:

Rozmarín zelený, neuvadni že mi,
nebudem ťa nosit chyba do jeseni. (Kol. 136.)

nebo:

Dobry večer okenečko,
tam stavalo me srdečko. (Suš. 227.)

nebo ještě:

Horička zelená, dal bych ťa pozlatit,
keby si mi chcela frajerečka vrátit. (Kol. 290.)

Začínalo se *otázkou*, k níž se *nečekalo odpovědi:*

Bože, Bože, čo mám robit?
K mojej milej nesmím chodit;
zlí ludia nás omlúvajú,
vernú lásku pretrhujú. (Kol. 100.)

nebo:

Co to máš, děvečko, co to máš za krásu?
dyž na tě pohlednu, celá se zatřasu. (Suš. 217.)

Nebo též *otázkou*, k níž se hned *odpovídalo:*

Moje dobrá vuola kde že sa poděla?
Do širého pola s ptáčenci letěla. (Kol. 107.)

nebo:

Pole širé pole, pokial že si moje?
Až po ten chodníček, kde žne muoj Janíček. (Kol. 300.)

Nebo *přáním nemožným:*

Keby som já bula ptačiček sikora,
obletala by som celý svet do kola,
Celý svet do kola, i tam tu chalupku,
že bych ce vidzela, co robíš Jakubku! (Kol. 92.)

nebo:

Keby som já mala zo zlata hrabličky,
verbych prihrabala šuhajka z Bystričky. (Kol. 298.)

nebo:

Keby si ty, Janík, len troška vetší bou,
veru bys mojemu srdečku milší bou.
Ale si ty, Jančo, velmi maličičký,
nemuožeš dočiahnút na moje tváričky. (Kol. 75.)

Nemožného cosi klade se za *možné:*

Pozri že děvčatko na ten suchý topol,
keď sa ten rozvije, potom ja budem tvoj.
»Těžko je rozvíjať suchým haluzinkám,
těžšie sa vydávať chudobným dievčinkám.« (Kol. 222.)

Někdy se na začátku *napřed* vyslovilo *záporně,* co se vlastně chtělo říci kladně:

Nezverboval som sa, na silu ma vzali,
košeluočku novú na mně podriapali. (Kol. 365.)

nebo:

Nežiadám si bývať v Pešti a v Budíně,
volím s tebou, milý, v oravskéj dědině. (Kol. 89.)

nebo:

Nebolo to v zime ale bolo v letě,
keď som sa oženiu: kutya teremtette! (K. 253.)

Jindy se na začátku propovědělo něco *obecně*, aby se z toho *část vyňala:*

Kdo sa žení, nech sa žení, já sa ženit nebudu,
nežliby si svet zavázal s lecijakú obludú. (Kol. 272.)

nebo:

Čo mi dáš, to mi dáš, pane Bože věčný,
len že mi nedávaj starú babu s dětmi. (Kol. 272.)

nebo ještě:

Jak je mně, tak je mně, šak mně dobře není,
moje potěšení kráčí v Štyrské zemi.
Kráčí v Štyrské zemi k maticce celensky;
ach, Bože, Rozbože, dej jí navrácení. (Suš. 242.)

U přemnoha písní *opakují* se slova na začátku:

Kde si děvče, kde si děvče tu krásu nabralo, nabralo?
Kde si líčka jak růžička dostalo, dostalo?

Čierné oči, obočí,
pačia sa mi tvé reči.
Všecka si utěšená,
má milá premilená. (Kol. 73.)

U jiných se *opakuje* slovo ale zároveň se *stupňuje:*

Třeba sem bledúčká, bledušenká, bledá,
přece mě maměnka ledakemu nedá. (Suš. 198.)

nebo:

Oči moje, oči, veť sa to očičky!
Veru ich nemajú Luptovské paničky.
Oči moje, oči, veť sa to očičky!
Veru ich namočím na noc do vodičky. (Kol. 71.)

Někdy se *stupňuje kladně:*

Černé oči černé, nekaždému věrné,
a ty nejčernější sú nejfalešnější. (Suš. 219.)

nebo:

Těžko tomu kameňu, co pod vodú plyne;
ešče je tomu těžej, kdo koho miluje. (Suš. 358.)

Jindy se *stupňuje protikladem:*

Majorán som siala a klince mi vyšli:
vdovca som čekala, mládenci mi prišli. (Kol. 148.)

nebo:

Dobre je téj dievce, která je sverená,
eště je téj lepšie, která je slobodná. (K. 230.)

Jinde *naopak:*

Zelená pokryevka, malovány hrniec,
za sto zlatých dievka, za peniaz mládenec.
Eště mu je i to cena vyvyšená,
niektorý mládenec nestojí chlp sena. (Kol. 298.)

Někdy se až *příliš nadsazuje a zveličuje:*

Zdaleka ty poznáš, který je muoj frajer,
má takié očiska by cínový tanier. (Kol. 77.)

nebo:

Já som diovka vysoká,
vidím Janka z daleka.
Pri Trenčíně v tom poli
tam sa vrtí na koni. (Kol. 70.)

nebo:

Šuhaj ledačina, s čiernýma očima,
veruby za teba Dunaj preskočila.
Nie Dunaj, nie Dunaj, než červenuo more,
za tebou, za tebou potěšenie moje. (Kol. 72.)

Některá píseň začínala rozličnými *slovy jednoho kmenu:*

Praďte pradulenky puojdeme domov,
ktorá viac napradie, doloží na muoj. (Kol. 312.)

nebo:

Ty falešná falešnica, falešnuo ty srdce máš,
včera si sa shovárala a dneska ma nepoznáš. (Kol. 164.)

nebo: »Trpím reči ako ta trpielka« stěžuje si dívka na klevetné lidi, stará se, kdo bude »kúdelečku kúdelnú« příst a slyší »prepelušku prepelovati« v poli, »kukulenku kukati« v lese atd.

Nebo všelijakým *zvoláním:*

Tynom tánom: na kopečku stála,
tynom tánom: na mňa pozerala. (Kol. 214.)

nebo:

Děti, la, la, děti!
Černokňazník letí,
v ohnivom oblaku
sediaci na draku. (Kol. 13.)

nebo:

Tara dana dana, nechcem já Adama,
ale já chcem Janka, čo budem zemianka.

Heja heja heja nechcem já Ondreja,
ale já chcem Miška, aby bola frišká. (Kol. 76.)

b) U jiných přemnoha písní však nebývalo ozdobného začátku a slavnostní brány, nýbrž *píseň začínala prostě.* Za to byl tím více *vnitřek vyzdoben* rozmanitými okrasami slovnými i věcnými, nenadálými příhodami, vtipnými obraty a všelijak jinak jako na začátku písně:

Lišička sedí na hrázi,
myslivec za ňú pochází;
střelil na lišku,
zabil Marišku,
tam ona leží na vršku.

Měla sukničku zelenú,
a šnurovačku červenú,
punčošky bílé,
střevíčky černé,
hlavěnku všecku zraněnú.

Urostly na ní tři růže,
žádný jich trhat nemůže,
jedna je bílá,
druhá červená
a třetí pěkná zelená.

Pro tento jeden bílý květ
musím opustit celý svět,
otca, mamičku,
bratra, sestřičku,
pro jednu vonnú růžičku.
(Suš. 116.)

nebo:

Lesem maširoval, horko těžko zdychal,
a na každý búček svoje jméno písal.
Milá tam behala, to jméno čítala,
od velkej žalosti strašně zamdlévala.
Pukajte se hory, pukajte se skaly:
vraťte mi milého, čo ste mi ho vzali.
Ach rozluč mne Bože s tímto svetom márným,
keď mne svet rozlúčil se šuhajkom švárným. (K. 377.)

O všelijakých, zvláště stydkých věcech mluvilo se šetrně:

Muoj zelený vienok vysoko mi stojí,
bude to mládenec, čo ho dolů zroní. (Kol. 136.)

nebo:

Pero som mu dala, bolo to perečko!
Na vrchu zlatá chyst, v prosriedku srdečko.

Rozmarin zelený na obědva kraje,
kde že je ten šuhaj, čo mi dobre praje?

Načo si mi milá to perečko dala,
keď ti bielá ruža z něho vypadala?

Bielá vypadala, červená uvadla,
veru si mi milá od srdca odpadla.

Od srdca, od srdca, od tej dobrej vuole,
ako to jablčko od sladkej jabloně. (Kol. 137.)

nebo nevěsta na odchodě z domu:

Odbírej děvečko svoje majetnosti,
co si's najednala od svej maličkosti.

Všecko sem sebrala, nic sem nenechala,
enom ten klineček, co visel víneček. (Suš. 449.)

Někdy se první sloka několikrát opakovala s nepatrnými a přece krásnými změnami:

Má milá, premilá, však peknié oči máš,
šťastný je to člověk, čo naňho pozeráš.
Má milá premilá, však peknié líčka máš,
šťastný je to člověk, čo mu ich bozkať dáš,
Má milá, premilá, však peknié usta máš,
šťastný je to člověk, čo sa s ním shováráš.
Má milá premilá, však bielú ručku máš,
šťastný je to člověk, kterému ju ta dáš. (Kol. 70.)

Častou a pěknou ozdobou uvnitř písně bývalo slovo nebo několik slov z *konce verše na začátku druhého verše:*

Poníže dědiny v šípě trník kvitne,
ej kedy že diovča od matky odvykne?
Odvykne, odvykne o rok, o svej dobe,
o rok, o svej dobe, ak jej dobre bude.
Ač jej dobre bude, děkovat jej bude,
ač jej licho bude, na ňu plakat bude. (Kol. 240.

nebo celý verš:

Muoj milý, muoj milý,
ružička voňavá,
počim ťa nevidím,
všecka som bolavá.

Všecka som bolavá,
a ništ ma nebolí,
len ma, muoj milenký,
moje srdce morí. (Kol. 92.)

nebo slovo i verš:

Rozmarinčok zelený za klobúčkom visí,
naplače sa má milá, naplače sa kdysi.
Naplače sa má milá i se svú rodinú,
keď já puojdem na vojnu dolu k Debrecínu.
V Debrecíně na lúce tam ja budem státi
kuoň mi bude rechtati a muzika hráti. (Kol. 32.)

(Pokračování.)

Zlomek legendy o sv. Janu.

(Apocalypsis.)

I.

Na břehu Pathmu, moře kde hřmí
divokou hudbou v skalní tes,
veliký anděl ve světa tmy
paprskem bílým k zemi kles'. —
Démonů tisíc v divoký let
vířilo v před mu, v bok i zad,
hrozivou kletbou znícený ret
ve skalin tvrdých padl hrad.
Vlny se vzpjaly — vichoru ston
divoký jásal v bouře vztek,
noc tmavá padla v démonů shon,
v anděla cestu paprslek. —

* * *

V chatě chudé v modlitbě stařec skráně chýlí,
v temno chaty paprslek světla padá bílý.

Kam zaletí, rozžehá tisíc jiných v kmitu,
chata plá jak rosy jas z rána na pažitu.

Stařec — jméno jeho Jan, světec velký Páně,
žalmy skončil v údivu, bílé zvedl skráně.

V ruce cítí ohně žár, v srdci nebes hnutí,
hudbu nebes slyší znít — ráje zavanutí.

Hudbu slyší v srdci svém, andělské jak zvuky,
jak když v Římě pro Krista snášel těžké muky.

Hudbu slyší vítěznou, jak v té svaté chvíli,
v Letnicích když do duše vstoupil mu Duch síly.

Oheň plane ve hrudi, v myšlénky se mění,
oheň, který vdechl mu zvěsti o vtělení.

Světlo zlatí chatu v chrám, výše rostou stěny,
stolec Kristův v nebi zří Duchem ozářený.

Stolec svatý Beránka, svaté rány v těle,
rubín hoří ve srdci, rubín plane v čele.

Bílých panen jasný chór, věncem jenž se druží
k nebes svaté Královně, rajské, zlaté růži.

Rouchem slunce oděná dvanáct hvězd má v skráni,
patou stojí na zemi, líc svou k hvězdám sklání.

Hlas pak slyší světec Jan vod jak mnohých hřmění:
»Bůh ti káže — Jene, piš knihu o zjevení!«

Orlí péro béře v dlaň, skráň mu ohněm hoří,
chata plane znícená v světel sterých moři. —

II.

Na břehu Pathmu moře zas hřmí
divoce bije v skály,
po jeho vlnách v propastí tmy
démonů shon se valí: . . .

Zpěv démonů:

Neznáme světla — velká je noc
z kletby nám sílu splétá,
kde hasne světlo — démonů moc
v bývalé síle zkvétá.
Neznáme dobra — vlastní jen hněv
ohněm nás v nitru pálí,
kletbu my máme — andělé zpěv,
v nebes jenž trýská dáli!

Neznáme lásky — hrůzy jen děs,
věčnosti teskné steny
svírat nás budou zítra i dnes,
na věky bez proměny . . .
Naděje světlo nehřeje nás,
v propasti čas se řítí . . .!« —

démoni zmlkli — andělů hlas
v moře pad' vlnobití . . .

Zpěv andělů:

Benedicite!
Moře ztichlo — zlatá vlna,
zoře ranní v nebi roste,
lásky Boží země plná,
duše lidská, kvítí prosté!
Benedicite!

Zveleben buď velký Bože,
Tvorstvo všechno Tebe chválí,
proudy řek i mořské lože,
luhy pestré, holé skály!
Dobrořečte Pánu světů
vody všechny nebes, země,
tající se v oblak letu,
svlažující horské témě!
Dobrořečte Pánu nebe
prameny i skalní tůně,
z nichžto potok vodu třebe,
vláhu svoji květin vůně.
Dobrořečte Pánu žití
tvorstvo všechno v země dílu,
láska Jeho všem vám svítí,
ve smrť vlévá novou sílu.
Dobrořečte Pánu slávy,
vyvolenci mysterií,
služebníci, skloňte hlavy
ku »Te Deum« zvony bijí!
Dobrořečte Pánu světla,
duše všechny spravedlivé,
pokorou jichž duše zkvetla
v ráje nebes květy snivé!
Dobrořečte Pánu moci
Misaelův spurné sbory,
než vzkřiknete v temno noci:
»Přikryjte nás skály, hory!«
Dobrořečme Otci, Synu,
Duchu, Jimž se všechno koří,
do všech světa dálných klínů
slávy Boží odlesk hoří!
Benedicite!

Zveleben Bůh v nebes výši,
plný chvály, plný slávy,
slávu Jeho v anděl říši
proudy věků nezastaví!
Benedicite!

* * *

Tak z rána, v podvečer u tiché chaty
žalmy své Janu pěl sbor duchů svatý . . .

(Dokončení.)

Příteli.

Viz srdce své, viz touhy v něm a vzněty,
viz onen žár, jímž plane k pravdě, kráse;
leč život — ten jak mladé pálí květy
a naděj zklame, sotva zelená se . . .

Jen zvolna, brachu, s nadšením a plány,
bys neměl perutě hned polámány;
žár shlaď si trochu, otup city svoje —
pak teprv' pevněj' půjdeš v žití boje.

Ed. St Kasal.

Cesty bludu a pravdy.

Obraz ze života naší doby ve třech jednáních.

Napsal **Josef Flekáček.**

(Dokončení.)

Třetí jednání.

Prostý pokoj jednoduše zařízený. Na levo stojan na šaty, přikrytý barevným prostěradlem. Večer. Z dáli slyšeti hudbu; když dozní, zpěv a jásání. Jeviště chvíli prázdné.

První výstup.

Havránek (sestárlý, těžce kráčí) Šlechta, Tobiáš, Karel Barvínek. Jsou rozjařeni, veseli.

Karel. Nejdražší přátelé! drahý otče Havránku! a vy Šlechto — a vy Tobiáši — (podává jim ruce) — jak vám všem dosti děkovati

— jak se za vás dosti modliti — ne, nestačilo by to, kdyby byl člověk sto let živ vám odplatiti — jen Bůh všemohoucí, jen on může to učiniti, vám vše odplatiti! Jaký to byl krásný, nezapomenutelný den!

Havránek. Děkujme všichni Bohu, že nám tak slavného, tak krásného dne dočkati se dal! Viděli jste pana faráře, jak plakal? Jako malé dítě! Až mu srdce usedalo!

Šlechta. Jak pak bychom jej nebyli viděli! Když vedly družičky velebného pána Barvínka do kostela — a co mluvím! Vlastně již kolik dní před dnešní slavnou primicií byl pan farář tak — inu, ani nevím, jak bych to řekl; tak měkký, tak pohnutý, tak plný neobyčejné, andělské laskavosti — jiné laskavosti, nežli jindy — a jak se o tom kdo zmínil, že se těší na primici velebného pána Barvínka, odvrátil se a oslzel.

Tobiáš. Jak blažené vědomí musí míti pan farář, když vidí, jak jeho snahy a práce, jak jeho starosti nesly požehnané ovoce!

Šlechta. Říkal vždy, že má Jan dobrou hlavu —

Karel. Ovšem, to říkal; ale co by mu ta dobrá hlava byla platná, kdybyste se nás nebyli ujali, když se stalo to hrozné neštěstí, když otec — (zamlčí se) a když matka zemřela! Pan farář, Svatojosefská jednota, konference sv. Jiří — ano, ti vykonali dílo velikolepé! Co by z nás bylo? A dnes? Jaký to slavný den! Můj bratr Jan knězem — dnes obětoval Pánu Bohu první svou mši — já vyučen počestnému řemeslu, které mi zaručuje živobytí a budoucnosť — —

Havránek, (jako by ho neposlouchal, velice pohnut.) Bože, jak ti děkuji, že jsi mi dal dočkati dnešního dne! Vidím ta zářící světla, ten ozdobený chrám, slyším velebný hlas varhan, — vidím tu tvář pana faráře, andělský nadšenou, ozářenou — vidím nového sluhu Páně a církve svaté, s jakým pohnutím, jakým zápalem přistupuje poprve k posvátnému oltáři — slyším zvony — jak živy tak krásně, tak velebně nezněly jako dnes — celé město bylo vzhůru — a což když nově vysvěcený kněz, pana faráře a náš vychovanec, dával požehnání! Když na mě vložil ruce — já pro slzy neviděl! když žehnal panu faráři a když mu děkoval a když celé své mládí líčil, vzpomínal otce i matky —

Šlechta. — a když pan farář kázal o významu dnešního dne — to byla slova! To byla řeč!

Tobiáš. V celém kostele nebylo jediné oko suché, pláč a štkání rozlehalo se chrámem, jako by se bylo stalo veliké neštěstí — ale zatím byly to slzy štěstí, slzy blaženosti!

Karel. (sedí maje obličej v dlaních) Zaplať Bůh všem! Zaplať Bůh! žehnej vás! Kéž by se byla matka dočkala této radosti!

Havránek. Ona o tom ví! S nadpozemských výšin blažená dívá se na nás, na štěstí svého syna, jenž za ní každého dne u Božího oltáře bude obětovati vroucí modlitby.

Šlechta. Nu — a zdali pak jste si všimli Toberného, jak se v kostele nábožně choval, jak se modlil? Ten je předělaný, viďte?

Tobiáš, Od té doby, co působí Svatojosefská jednota, jsou předěláni všichni! Jejich spolky, jejich jednoty zanikaly, naše kvetly!

Šlechta. (obrácen k Havránkovi.) Byla to od vás zlatá rada, otče Havránku, když se jednalo o to, slaviti desítileté jubileum trvání

Svatojosefské jednoty. Řekl jste: naše spolky slaví obyčejně památku desítiletého nebo pětadvacetiletého svého trvání; — my učiníme výjimku; oslavíme své trvání až ještě za dvě leta, až bude vysvěcen velebný pán Barvínek — to bude míti význam pro něho i pro nás. A dnes, chvála pánu Bohu, slavíme obě slavnosti najednou.

Tobiáš. Ano, dnes je den mnohonásobných slavností! Ale v prvé řadě — —

Havránek. — v prvé řadě slavnosť naše platí panu faráři; ten byl duší všeho našeho počínání v jednotě, v konferenci sv. Jiří, on vychoval velebného pána Barvínka, on jej vyučoval, on otcovský se staral o pozůstalé Barvínkovy.

Šlechta. Ano! ano! panu faráři, velebnému pánu Barvínkovi, vám otče Havránku — neumenšujte svých zásluh! — naší Svatojosefské jednotě a jejímu jednateli Karlu Barvínkovi — a konferenci sv. Jiří platí naše slavnosti! Tak je to! Velebného pana Barvínka jsme odvedli na dráhu, přáli jsme mu štěstí a Boží požehnání v jeho pracích na vinici Páně — panu faráři jsme již pořádali dostaveníčko — a nyní si přátelsky pohovoříme »u slunce.« Přijdete tam, Karle; viďte?

Karel. Ovšem že přijdu — ještě jsem všem nepoděkoval, a srdce mně velí, abych poděkoval všem, všem ruce stiskl, všechny zlíbal za celou naši rodinu.

Havránek
Tobiáš } Tak zatím s Pánem Bohem! Na shledanou!
Šlechta

Karel. (sklání se k Havránkovi a líbá mu ruku; Havránek se zpěčuje.) Bůh vám vše odplať, drahý otče!

Havránek. Neděkujte mi — nelíbejte mně ruku! Děkujte Bohu, on milostivě žehnal našim snahám. Jenom jemu budiž čest a dík! (odcházejí.)

Druhý výstup.

Karel sám.

Karel. (sedne ke stolu, podepře hlavu a chvíli mlčky sedí.) Ach! jsem schvácen dojmy dnešního dne — jsem schvácen vzpomínkami. Vzpomínkami! A jakými vzpomínkami! Bože můj — dnes dvanácte let! Jaký to den tehdy — a dnes! Před dvanácti lety ztratili jsme otce i matku najednou, jedním dnem — otec nás zradil, opustil — matce hořem nad tím puklo srdce! Jaký to byl shon po celém městě! Jaký zmatek! Dnes dvanácte let vznikla Svatojosefská jednota — na troskách bludu, jejž můj otec, bohužel, tak hojně zde byl rozséval! Má ubohá matka, kdyby viděla dnešní den! Před dvanácti lety a dnes — jaký to rozdíl! Kdyby byla matka viděla synáčka svého Jana, jak v Božím kostele první svou mši svatou Bohu jako oběť nejčistší přináší — kdyby byla viděla to nadšení, slyšela ty řeči, ty zvony — viděla to kvítí, ty družičky — blaho, radosť ze všech stran! Ach! — (chvíli mlčí a zamyslí se.) A co otec? Je živ? Či zahynul kdesi v neznáme zemi, zahynul bez pokání, neosvícen milostí Boží? Zemřel a nevzpomenul ani na nás, na matku, na děti své, jichž se ujali z křesťanské lásky, z křesťanského milosrdenství cizí lidé? Po celých dvanácte let jsme o něm neslyšeli — ale nezapomenuli jsme na něho, nikoliv! Každého dne je hostem našich myšlének, našeho srdce,

každý den modlíme se za něho, aby mu Bůh odpustil, ať už je živ či mrtev! (odmlčí se.)

Nemáme ani jeho obrazu — ani podobizny matky! Pamatuji si ovšem jejich tváře, jejich podobu . . . ale jak rád bych měl obraz nešťastného otce a nešťastné matky mé! Mám jen skrovné po nich památky. (otevře zásuvku u stolu.) Zde matčiny modlitby! (patří na ně s pohnutím, probírá se v nich.) Svaté obrázky a památky z poutí! Ó, byla to zbožná žena, ta naše matka! Zde (líbá desky) vlastní rukou zapisovala, kdy jsme se který narodil. Zde její vlasy; zde kvítí a země z jejího hrobu. (s pohnutím se dívá na ty upomínky; po chvíli ukládá modlitby a odjinud vezme svázaný balíček a vytáhne čísla »Mozolů lidu«; nahlédne do nich.) Práce žen a dětí! To psal otec v době, kdy matka byla nucena choditi pracovat do továrny, aby obhájila své a naše živobytí, kdy i nás posýlal místo školy do práce! (s bolestným úsměvem patří na ta čísla.) A zde (rozbaluje papír, rukopis) zde otcovy přípravy k přednášce, již konal ve spolcích. (čte z rukopisu.) »Soudruzi! bratří! přátelé! Ano trpící a strádající lide, práce žen a dětí, to je hanebná skvrna našeho století, které na věčnou hanbu a potupu zove se osvíceným. Osvíceným? Osvíceným ono století, jež vyhání ženu od domácího krbu, od dítek, které potřebují vychování, a žene je do dusných ovzduší továren, kde trpí její zdraví, kde zvolna hyne, any mezitím její děti vyrůstají bez ní, bez mateřského tepla, jsouce odstrčeny od jejího srdce? Bratří! je ono století osvíceným, které také děti, sotva že povyrostou, žene do dílen a továren, kdež na těle i duchu zakrní? Přátelé a soudruzi! Žena patří rodině, to je kněžka domácího krbu a vychovatelka dětí! A dětí patří rodině a proto volám z plna srdce: »Pryč s prací žen a dětí!« (zamlčí se.) Bůh mu odpusť, to je bolestné! Tak mluvil otec v době, kdy nás všecky posýlal do práce — kdy — ne, byl to můj otec! Otec! Bůh mu odpusť, je-li na pravdě jeho — Bůh jej ozáří svou milostí, jeli živ, a nedopouštěj, nedopouštěj, aby v bludu zahynul! (Mezi jeho řečí se na jevišti stále více a více šeří. Dole ozve se tichá hudba, dostaveníčko, jež svému jednateli pořádá jednota, slavící své dvanáctileté trvání.)

Karel. (překvapen.) Komu to hrají? To mně? Mně pořádají dostaveníčko? Jak jsou laskaví, mí drazí dobrodinci, soudruzi a přátelé! (přikročí k oknu a dívá se dolů.)

Třetí výstup.

Starý Barvínek. Přichází sestárlý, zmořený, zpustlého zevnějšku. (Plaše se ohlédne.)

Barv. To je všude hraní, hudby a radosti — myslil jsem, že už tomu bude konec — a jen tak tak že jsem utekl před nimi a vklouzl do domu. Řekli mi, že tady bydlí. Co se to jen děje? A teď hrají právě před domem! Snad to nevyhrávají mně? (trpce se usměje.) Vítají mě a můj návrat! Skrýval jsem se celý den jako plaché zvíře — však jsem tomu už zvyklý! Myslil jsem, že se za tmy sem šťastně dostanu. Ale zas ta hudba, zas lampiony! Ne — já chtěl ticho, oni hrají — já chtěl tmu, oni jdou s lampiony! Řekli mi, že tady bydlí. (rozhlíží se, měkce.) Zdá se, že se mu dobře vede. Jak mě přijme? Neprokleje mne? Nevyžene mne? Neodřekne se mne na vždy?

Karel. (ohlédne se od okna a uleknut spatří postavu Barvínkovu.) Co tu chcete? Jak jste sem přišel? Kdo jste?

Barvínek. Dobrý večer! (smekne klobouk, jejž měl dosud na hlavě a drží jej v ruce.) Dobrý večer, mladíku! (dívá se s pohnutím na něho.) Povídali mi, že tady bydlí pan Karel Barvínek: prosím, je to pravda? Jste to snad vy?

Karel. Hlas váš je mi velmi povědom — ale nastalé šero nedovoluje mi rozeznati vaši tváři. Ano, jsem Karel Barvínek. A kdo jste vy? Čeho žádáte od mne?

Barvínek. Lásku a odpuštění! (kleká.) Nejdříve odpuštění, a pak — možno-li lásku! lásku, již jsem si nezasloužil. Poznáváš mne, Karle?

(venku hudba přestane.)

Karel. Milosrdný Bože! Ježíš Maria! Ježíš Maria! Zdaž mě neklame sluch? To je otec! To je jeho hlas — to je on!

Barvínek. Ano, jsem tvůj otec, a ty jsi Karel, můj syn! Měj slitování! Vím, že nezasluhuji jméno otce! Odpuštění! Slituj se nade mnou! Matka tě učila modliti »odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme!« — odpusť mně velikou vinu!

Karel. Kriste Ježíši! Chvěji se a nevím, co se to mnou děje! Matko Boží! Stůj při mne! Otče! Tatínku! To jste vy?! A v tuhle chvíli? Tatínku! Jsem živ nebo ne? Je to sen nebo co? Tatínku!

Barvínek. (trpce.) Vidíš, jak se třeseš, jak tě to bolí, že jsem přišel! Vidíš! Nemůžeš se ani vzpamatovati — ó, já to věděl, že najdu srdce kamenná! Já veliký hříšník! Větší, než abych došel odpuštění!

Karel. Můj ty Bože! Otče! Tatínku! Jak to mluvíte! Vstaňte! Neklekejte! Je to hřích klekati před člověkem, natož když otec kleká před synem! Vstaňte! Bůh vás pozdrav — buďte mi vítán!

Barv. Co's to řekl? Aby mě Bůh pozdravil? Že jsem ti vítán? Řekl's to opravdu? Mýlím se — slyšel jsem to, nebo se mi to jen tak zdálo?

Karel. (objímá ho a vzlyká.)

Barv. Ty mě líbáš? Ty mě nevyháníš? Ty neříkáš, abych táhl, a neproklínáš mne?

(Hudba venku zase tiše začne.)

Karel. Vás — otce — a já, vlastní syn? Bůh vás pozdrav, ať je s vámi jak chce, já vás vítám jako syn, jako věrný, poslušný, vděčný syn — vždyť jsem se učil od malička: »Cti otce svého — a matku svou!« Chci o vás pečovati, chci se o vás starati (líbá ho.) a myslím, kdyby v té chvíli matka vedle mne stála, že by vám odpustila též!

Barv. Matka zemřela! Slyšel jsem to již, ale nevím kdy, nevím jak. Jsem tu od rána — samá slavnosť, samý ples — Skrýval jsem se a čekal jsem až do večera. Nemůžeš si pomysliti, jak mi bylo! Za časného jitra jsem chtěl k tobě přijíti — nepozorován, neviděn — a tu střelba z hmoždířů, družičky — celý den samá hudba a radosť — skrýval jsem se jako zvíře — a nevím, co se to dělo!

Karel. Otče! Tatínku! Řeknu vám, co se to dělo! Náš Jeník — váš syn Jan — sloužil zde dnes první mši svatou — měl svou slavnou primicii!

Barv. (radostí unesen.) Kdo? Jan? Náš Jan? Můj ty Bože, v kterého věřím, kterému sloužím od té chvíle, co jsem poznal své hrozné

poblouzení — náš Jan? Náš Jan je knězem? Jaký to zázrak Boží? Jak to mohlo být? Jaký to div?

Karel. Vše vám řeknu, a uzříte, jaké vítězství slaví křesťanská láska, křesťanské milosrdenství!

Barvínek, (uleknut.) Slyším hovor a kroky! Nechci býti pozorován, viděn nebo snad zastihnut — ne! Zatkli by mě — přišli by pro mne — a já se přihlásím k právu sám — nechci býti zatčen, dostavím se k soudu sám! (ukryje se za stojan na šaty.)

Čtvrtý výstup.

Karel. Havránek. Šlechta, dělníci.

Šlechta. Slavíme dvanáctileté trvání naší Svatojosefské jednoty, a tuď — když už jsme panu faráři uspořádali dostaveníčko — přicházíme též k vám jako pilnému a nám všem milému jednateli, vyslovujeme vám dík za vaši píli a lásku, s jakou jste se blahodárnému působení naší jednoty věnoval. Zachovej vás Bůh, dej vám pevné zdraví! Buďte nám, našim zásadám a našemu směru věren!

Havránek. Vždyť dnešek patří rodině vaší! S velebným pánem jsme ráno začali, s vámi končíme. Připojuji se k blahopřání jmenem konference sv. Jiří — jsme hrdi na to, že máme tak zdárného vychovance!

Karel (rozčilen a rozechvěn podává jim ruce.) Děkuji vám ze srdce. Čím jsem, čím jsou bratří mojí a sestra má, jedině vám, drazí dobrodinci, mám děkovati. Bůh vás žehnej! (odmlčí se; po chvíli vnitřního boje.) Řekl jste, drahý otče Havránku, že dnešek patří rodině naší, s velebným pánem že jste začali, se mnou že končíte. Máte pravdu, Dnešek věru patří rodině naší — ale (zamlčí se) ale (měkce, s velikým pohnutím) neskončíte se mnou, nýbrž — vy jste mně a rodině naší prokázali tolik dobrého, že s důvěrou k vašim srdcím mluvím — že myslím, že mne neopustíte ve chvíli vážné, ve chvíli — —

Havránek. Co to znamená?

Šlechta. Jste všecek rozechvěn a bledý — co se stalo?

Karel. Myslím, že mě neopustíte — že nás neopustíte, když vám řeknu, že to nejsem já, s nímž dnes skončíte, ale —

(hudba začne venku hráti dojemnou, tichou píseň.)

Barvínek (vystoupí z úkrytu.) — ale že to jsem já, hříšník, provinilec, který zasluhuje vašeho opovržení, který zasluhuje trestu, a pro nějž si též jde, jejž chce vytrpěti — (kleká) křesťané, odpusťte! pro smilování Boží!

Šlechta
Havránek. } Pro Bůh! to je Barvínek!
Dělníci.

Barvínek. Ano, jsem nešťastný Barvínek, jenž kdysi vydával »Mozoly lidu«! Jste křesťané, pro smilování Boží! Honosíte se tím jmenem, žijete dle nauky toho, jenž hlásal mír a odpuštění — odpusťte mně! Přišel jsem z daleké ciziny, abych činil pokání, abych vytrpěl spravedlivý trest za své bludy, jimiž jsem jiné sváděl, že jsem byl vrahem své manželky, hodné a zbožné ženy . . . křesťané! (spíná ruce) odpusťte mně!

Havránek (zdvihá jej, pohnut.) Vstaňte a klekejte před Bohem, ne před námi, hříšníky! Bůh vám odpusť, jakož i my vám odpouštíme a chceme, aby i nám jednou bylo odpuštěno.

Šlechta a dělníci. Ano, odpouštíme vám ze srdce.

Barvínek (vstává a obrací se ke kříži, jenž visí na stěně.) Děkuji ti, můj Spasiteli! Ty víš, co jsem zkusil, co jsem prožil za těch dlouhých, dlouhých dvanáct let — ty víš, jak v dlouhých bezsenných nocích jsem tvé jmeno vzýval a za milosť prosil — bouře v mých prsou byla horší a více burácela, než vlny rozvztekleného moře. Byly chvíle, kdy mě sílila jen víra v Boha, již jsem poznal od té doby, kdy jsem uznal své hrozné pobloužení — nebýt té živé víry, byl bych se dopustil něčeho hrozného . . . ta víra v Boha živila v mém srdci naději, že dojdu odpuštění, že uzřím ještě jednou své děti, že i ony mně odpustí!

Karel. Budeme se o tebe starati, otče, a zapomeneme vše, co se stalo.

Havránek. Bůh buď pochválen! Větší je radosť nad jedním hříšníkem pokání činícím než nad devadesáti devíti spravedlivými!

Šlechta. Výstražný příklad, kam vedou bludné náuky, jež jste hlásal.

Barvínek. Ano, ale Bůh mne neopustil! Osvítil mě milostí svou a já našel zase cesty dobra a pravdy. Rád vytrpím každý trest, jejž mně světská spravedlnosť přisoudí; a kdyby Bůh všemohoucí dopustil, abych zemřel, zemru blaženě, tiše, zemru v Pánu jako spravedliví umírají, neboť umru u vědomí, že jsem s Bohem a lidmi usmířen! A jak rád umru! Vždyť vím, vždyť jsem slyšel ten div, ten zázrak! Mé děti neumřely hladem, ne! Můj syn je knězem, sluhou Božím, dnes sloužil první svou mši svatou! Prosím vás, (spíná ruce) řekněte mi, jak jen to možno!

Karel. Ano, je to zázrak, je to div. Div a zázrak křesťanské lásky, křesťanského milosrdenství! Nová křesťanská jednota zde založená společně se spolkem sv. Vincence — konferencí sv. Jiří — ujala se nás opuštěných sirotků a pan farář zvláště sám ujal se Jana, vyučoval jej, a šťastně jsme se dočkali dnešního dne. Jsme všichni dobře opatřeni!

Barvínek (odvrací se studem.) Pan farář! A já mu tak ubližoval! Tak jsem jej tupil v bídném svém listě!

Havránek. Bohužel! On je zvyklý tupení — ale to ho neodstraší od dráhy ctnosti, lásky a milosrdenství.

Barvínek. A já ho tak tupil! Na kolenou jej odprosím! Odpustí mi? Bude chtít slyšeti mou zpověď?

Šlechta (vážně). Odpustí! Je to kněz, apoštol lásky, míru, milosrdenství!

Barvínek. A co Marta? Co Václav?

Karel. Všichni jsme dobře opatřeni! Marta je učitelkou, Václav uměleckým zahradníkem v knížecím domě ve Vídni — výborně se mu vede! Já jsem zámečník a chvála Bohu, dobře se mám! Dnes byli jsme všichni pohromadě na slavné první mši našeho bratra — Marta i Václav odjeli večerním vlakem.

Barvínek. Vy jste vychovali mé děti! Vy, jimž jsem byl nepřítelem! Řeřavé uhlí shrnuli jste na hlavu mou! (usedne a vzlyká).

Havránek. A jak se vám vedlo po celá ta leta?

Barvínek (tiše.) Podívejte se na mne — jak vyhlížím — podívejte se na můj bílý vlas a vous, na vrásky, jež mi rozbrázdily čelo, na mé schvácené tělo, hořem vysílené, bídou, utrpením, strádáním zmořené, výčitkami svědomí zničené — a máte odpověď, jak se mi vedlo! Ó, já zkusil! Já vytrpěl! Ne, to se nedá jen tak několika slovy pověděti! Po svém útěku odtud přišel jsem do Ameriky — víte s kým! Nechci její jmeno ani vysloviti! Byl jsem vinen, ale ona též! Přišli jsme do divoké krajiny, kde výpary z bahnitých řek byly zdrojem stálých nemocí! Za krátký čas stihla ji prudká žlutá zimnice a ona zemřela, zůstal jsem sám, a skrovné obydlí, v němž jako lesní zvěř jsme bydlili, brzy potom shořelo na prach . . . víte, to je trest Boží, to je patrný prst Prozřetelnosti Boží . . . byl jsem žebrákem! Co jsem zkusil, co jsem vytrpěl! Plahočil jsem se jako stín, pracoval jsem, až mi z rukou krev chlípěla — ale marně, marně! Jako Kain prchal jsem z místa na místo, nikde nenalezal jsem klidu, pokoje — svědomí bylo hřmícím hlasem v mém nitru! Plahočil jsem se kolik let! V těch hroznych dobách utrpení, pokoření, zkoušky a žalu osvítil mě Bůh — ó, jak mu děkuji! Umlkl hlas, jenž se ve mně ozýval, jenž syčel jako zmije; umlkl hlas, jenž mi šeptal: »ukonči své trápení! Zbav se života! Je to pouhý okamžik — a vše, vše bude u konce!« Hlas ten syčel jako jedovatá zmije, a již již jsem myslil, že učiním, jak mi šeptá, ale Bůh mě osvítil! Hlas onen umlkl, ustoupil hlasu jinému, jenž zněl jako šumot křídel andělských: Navrať se na cesty pravdy, na cesty Boží, jež jsi opustil! Jdi do vlasti, čiň pokání, najdi děti své, smiř se s Bohem i s lidmi, vytrp trest, jejž ti uloží lidská spravedlnosť, a konej pokání, jež nad tebou vyřkne ve zpovědnici soudce jmenem Božím!« — A já šel — poslechl jsem hlas druhý — přicházím jako věřící křesťan — jako člověk plný nejlepších úmyslů — odpusťte, bratří! Odpusťte, prosím vás, neopouštějte mě! Tak jako vám ze srdce a duše děkuji za lásku a milosrdenství k mým opuštěným dětem, jež jste vychovali, tak vás prosím za sebe — odpuštění! smilování!

Šlechta
Havránek } (podávají mu ruku.)
Dělníci

Šlechta. Jste poslední, který se vrací na cestu Boží pravdy. Toberný — a ti druzí dávno již opustili cesty bludu a klamu. Jsou naši.

Havránek. Ó Bože, tys veliký a nevyzpytatelný ve svých cestách!

Barvínek. Zítra hned ráno vykonám svatou zpověď a vydám se v ruce spravedlnosti, abych vytrpěl zasloužený trest — pak se vrátím k vám jako bytosť očistěná, a Bůh mi popřeje, abych v modlitbě, práci a pokání zbytkem svého života napravil, co jsem zlého spáchal.

Havránek. A my vás přijmeme ve svůj střed jako bratra — jako pravého bratra, jenž nám bude tím milejší, že z cest bludu na cesty pravdy se navrátil — neboť my celý život věnujeme pravdě, která praví: Věř v Boha a buď věren katolickému náboženství, v němž jsi se zrodil, a nad něhož není náuk dokonalejších a vznešenějších! Ano, přátelé! (kleká a spíná ruce, všichni klekají s ním.) Bůh všemohoucí bude s námi a způsobí veškerou mocí a dobrotou svou, že jako tento muž — (ukazuje na Barvínka) z cest bludu navrátil se na cesty pravdy,

tak že i všichni, kdož blud hlásají a v něm trvají, na cestu spásy a pravdy se navrátí! A Bůh jim požehná! Jaké to krásné zakončení slavnosti Svatojosefské jednoty! Jaké to blaho rozsévala po celých dvanácte let! Jak jí Bůh milostivě žehnal! Bůh dej všem křesťanským jednotám a spolkům tolik blaha, tolik požehnání! (podává Barvínkovi ruku a všichni ostatní.) Přijímáme tě ve svůj střed jako bratra, očištěného utrpením a poznáním, očištěného úmyslem činiti pokání — a rozsévej pak pravdu, jako ji rozséváme my, jako ji bude rozsévati po celý život tvůj syn kněz, věrný sluha Boží, sluha církve svaté — a Bůh nám všem otevře říši věčné lásky a pravdy — že jsme kráčeli po jeho cestách!

Opona padá.

Socialní část Literárního sjezdu družstva Vlasť.

(Dokončení.)

Slavné shromáždění! [1])

V minulých měsících přetřásány byly výroky dvou státníků, a to výrok státníka japonského Ita a výrok anglického ministra Salisburyho.

Výrok japonského státníka, ač, je-li správný, jak ho uvedly anglické »Daily News,« zněl: Pokládám náboženství za zbytečné pro život národa. Věda jest nad pověrou a každé náboženství ať se jmenuje jak chce, jest pověrou. (Rp. 1896. číslo 156.) Naproti tomu dne 9. července r. 1896. o této věci anglický státník Salisbury na schůzi lidu mluvil takto: »K nápravě stále rostoucí mravní spustlosti a socialních zápletků vůbec jedinou ještě jest nadějí mravní obrození lidstva, a to může provésti jen církev, na základě náboženství Kristova. (Výborně!)

Tyto dva výroky si odporují. Na výrok Itonův vrhly se listy liberální a socialně-demokratické a vychválily Itona jako největšího státníka. Já se tomu nedivím, že ho tak vychvalují, mluvil jim z duše. Co pravil, jest největším přáním freimaurerie jejich matky; k tomu nepotřebuji mnoho dokládati, ale jeden doklad uvedu přece.

Italská »Rivista della Massoneria« napsala: »Freimaurerie bez milosti musí potírati náboženství Kristovo, které hlásá víru, věří v Boha a nesmrtelnosť duše.« V berlínské »Germanii« dočetl jsem se, že princ Leopold zaslal císaři německému jakýsi protest, že se freimaurům ubližuje, že prohlédl všechny lože a že nic špatného, co zejména katolíci uvádějí, tam neviděl. Já si vysvětluji list jeho. Princ Leopold neměl v rukou pravá pravidla freimaurů. Byl by snad jinak smýšlel, kdyby si přečetl prohlášení, které učinil velmistr freimaurů, Zola, který byl 30 let zednářem, že chtějí organisovat společnosť bez Boha, bez Kristova náboženství a víry, a že to je cílem jejich.

A co listy socialně-demokratické, jak těm se ten výrok líbil? Socialní demokracie má týtéž cíle. Připomenu jen program socialní

[1]) Pozn. red. Co zde podáváme, jsou jen zachycené některé myšlénky z velké řeči, kterou tehdy dp. Dr. R. Horský pronesl.

demokracie francouzských komunardů. V tom jest vytčeno, co jest cílem socialní demokracie, co chce provésti (v překladu): Vyhnati Boha ze společnosti lidské, jest cílem revoluce. Kdo toto slyší, ten se zachvěje.

Před třemi měsíci zachvěl jsem se ještě víc, když jsem byl na schůzích v Moravské a Polské Ostravě, kde jsem mluvil před socialními demokraty. Když jsem začal vykládati některý základní článek víry, (o nesmrtelnosti duše, o životě záhrobním atd.) tu socialní demokraté jako na povel začali se chechtati (neboť smích to nebyl), že jsem se zachvěl. Otázal jsem se jich: což myslíte, že bez náboženství, bez Krista se vám dobře povede? Hromové »Ano« bylo mi odpovědí.

Přiznávám, že jsem si vzpomněl o 19 set let nazpět a představil jsem si náměstí Jerusalemské a na něm Piláta a Krista zmučeného. Dole Fariseové popuzují lid, že volá: »Nechceme krále, nechceme ho.« Na to jsem si vzpomněl, když jsem slyšel prohlášení socialních demokratů. Jako by řekli: nechceme Ježíše, nechceme ho znáti!

Připomínám, aby každý dával si dobrý pozor, jak dnes svět rozděluje se ve dva tábory. Jen dvé stran bude, strana Kristova, — strana víry, — strana liberální — strana nevěry. — Všechny jiné stavy vezmou za své, musí zmizeti. Kristus jest uznaným středem veškeré historie. Veškeren svět náš ho hledal. Než přišel, svět o něm mluvil, rozneslo se svědectví o něm skrze proroky, než přišel, svět k němu oči upíral, k němu se obracel. — Když odešel, člověčenstvo obrací se zase jen k němu. On jest středem všeho lidstva.

Ukazují sice někteří na náboženství budhistické nebo Zoroastrovo jako přiměřená: někteří dokonce obracejí se k mohamedanismu, ten je prý jedině pro společnosť lidskou přirozený. Ten prý by mohl býti náboženstvím budoucnosti, Kristovo ne. — Já pravím: Zoroaster byl pro Peršany, budhismus pro Indy a j., mohamedanismus hodí se pro Turky, pro veškeren svět ale jen Kristus. (Výborně! hlučný potlesk.) Pro svět nemůže býti jiného základu, než který jest již položen, nemůže býti jiného jména pod nebem, v němž by bylo spasení, než jméno Ježíš, v něm je naše spása. Nepřátelé praví: Polytheismus byl náboženstvím minulosti, křesťanství je prý náboženstvím přítomnosti, neznabožství (atheismus) bude prý náboženstvím budoucnosti.

Tedy atheismu má náležeti budoucnosť. A co bude s kulturou lidskou, kterou křesťanství přineslo? — A co křesťanská kultura, hlásá »Vorwärts« ze dne 5. června roku 1892., tu nejlépe postaviti ke zdi a zastřeliti. Na takové výčitky odpovídám: Buďte přesvědčeni, že bez Krista to nepůjde. A tuto odpověď dostávám vždy: Vy jste měli devatenáct set let moc v rukou a co jste udělali pro lidstvo? Vytýkají nám dále socialní bídy, které jsou přes to, že křesťanství stále stojí. Namítají, že náboženství a církev naše nemají schopností, aby společnosť obrodily a zreorganisovaly.

Obraťme se k první námitce: 19 set let měli jste moc v rukou. Pravím, to není pravda, že církev tak dlouho byla u vesla vlády. Což ta první tří století, kdy křesťané scházeli se v katakombách? A konečné ti lidé mysli snad, že po ten celý ostatní čas seděli na trůnech a křeslech ti nejdokonalejší křesťané? (Výborně, výborně, potlesk), že v parlamentech hlasovali ti nejspořádanější katolíci? (Výborně, potlesk).

Připomeneme námitku, že církev pro společnost lidskou nic neudělala.

Nuže, vezměme si historii, vlastně ani toho nepotřebujeme, projděme jen nějaké město, projděme sirotčince a j. ústavy, prohlédněme kostely katolické. Je to pravda, že církev nic neudělala? Já to dokážu, že církev učinila dost. Je to pro mne ta nejtěžší úloha, přesvědčiti člověka, který má oči a nechce viděti. Podívejme se, v jakém stavu našlo křesťanství tehdy společnost, když bylo založeno, jaký našlo svět v ohledu mravním? Cituji Sallusta: Došli jsme tak daleko, že býti ctnostným a poctivým je nebezpečno.

To charakterisuje tehdejší stav Říma. O tom, co jest dobro, učinil filosof Varro 185 definic a ještě více o tom, co jest pravda, tak že Římané mysleli, že pravdy vůbec není.

V ohledu národohospodářském již tehdáž upěla Italie v kleštích velkokapitalismu. Řemesla byla něco špinavého, »Sordidum quid«, *nečestného.* Práce dělnická byla pro otroky. V socialním ohledu byli jen: římský občan, barbar a otrok.

Občané všechnu práci ponechávali otrokům, kteří byli jen živými nástroji. Tak to bylo při začátku křesťanství.

Pak se stal div divoucí. Přišel Kristus, syn Boha živého, a ten vůči všem filosofům římským tak klidným, přesvědčivým, hlásal: já jsem cesta, pravda i život.

Svět hledal pravdu a cestu k správnému životu a ejhle! tu před nimi stojí cesta, pravda a život, a brzy vidíme před Kristem skáceti se Jupitera s Kapitolu, Zéva s Akropole.

Svět se začal přetvořovati. Právě v těch časech stalo se, že když v Římě hledali pro bohyni Vestu 14 panen 12 letých, které byly zachovalé, nemohli ani těch 14 najíti. Brzy na to vidíme, že statisíce panen křesťanských obětovalo se Kristu a panenství za největší poklad pokládaly. První důkaz to moci křesťanství a obrození. Tehdáž panovalo *otroctví.* Otrok před zákonem nic neplatil.

Církev vydala přísné nařízení na ochranu otroků, kde mohla, všude vymohla jim svobodu. Když se dal některý pán pokřtíti, propouštěl své otroky a dával jím ještě něco na existenci.

V první době vydala církev nařízení, že kdo zabil otroka, byl stížen veřejným 70letým pokáním. Na epitáfiích (náhrobních nápisech) v katakombách ve IV. a V. století často stával nápis »redemit captivos« (vykoupil zajaté). Církev to byla, která zřídila řád na vykupování otroků a zajatých.

Jak změnila zákonník?

Tehdy panovalo tvrdé a bezcitné zákonnictví římské. Ale kde křesťanství bylo přijato, hned se vše změnilo.

Jak to vypadalo v agronomii (zemědělství)? Nepotřebuji nic jiného, než něco málo Vám přečísti z Guizota, jenž praví: Benedictini to byli, kteří zemi zorali a půdu vzdělávali. Ve svých klášteřích měli útočiště proti barbarství. Jejich hospodářství bylo vzorné. Byly to vědecké republiky. Jejich zápisky byly vzorné a kázeň známá. U nich první nalezáme rozdělení práce. Oni první razili cestu řemeslnictvu. Řekne někdo: a co feudalismus? Řeknu Vám, co řekl Palacký (Český bratr): Církev ho nezavedla, ten povstal jako následek husitských válek. Co se týče řemesel, jedno připomenu.

Vezměte Jansena. Kdo ho přečte, nalezne doklady, jak církev ctila řemesla a jak mnoho učinila ku zvelebení stavu dělnického. Všude a vždy ctila práci duševní i tělesnou. Kdo byl vynikajícím v práci, stával se mistrem, právě jako mistrem byl jmenován, kdo vynikal v některém oboru věd a umění. Tovaryši měli táž práva jako universitáni. Tu je viděti, jak církev si všímala řemesel, jak je ctila. Řemesla, která kdysi zastávali otroci, pozdvihla na roveň universitám. Dříve nevěděli o nemocnicích, nedovedli ujímati se nemocných. Teprve církev katolická se jich ujímala, řády k jejich obsluze zakládajíc. A což hluchoněmí, jichž se jen církev ujímala? A kdo to jest, než církev, která se jich dosud ujímá? — Není třeba dále o tom se zmiňovati, musil bych dlouho mluviti.

Heine pravil: Pravda se musí hledati, mnohdy dlouho a s bolestí hledati. Kdo chce odkrýti dějepisnou pravdu, musí se do dějin ponořiti. To je však mnohdy namáhavé, proto mnohý přečte si raději nějakou brožuru a myslí, že již všechno ví. Proto mohl právem říci Ketteler: Ježíš Kristus nepřišel spasiti toliko duši, nýbrž i tělo, celou společnosť lidskou.

Ale přece — namítají dále — kdy jste měli moc, co jste udělali? Uvedu něco o republice Equadorské, kde měli kdysi vládu Jesuité. Jak si tam počínali, hned vám povím. Citují známého nepřítele kněžstva Hellwalda (Země a obyvatelé její). Nucen je uznati, co všichni nepředpojatí mužové uznávají: blahoplodné působení jesuitské vlády. Za ní vykonány jsou v pravdě velkolepé stavby silniční přes propasti a bařiny; školství výborně zařízeno a do veškerého odvětví zaveden vzorný pořádek, jemuž není rovno v žádné jiné republice jihoamerické. Tak je to v I. dílu str. 419.

To je příklad, kde církev, kde Jesuité, ti nenávidění Jesuité, měli vládu v rukou. Tak je napsáno od nepřítele kněžstva. Jak ho to asi mrzelo, když to psal! Proč je tedy tolik bídy na světě? Tážu se, co pak tou bídou je vinna církev, což náboženstrví a církev to jest, které uvrhlo lid do té bídy? Co tíží lid? Kapitalismus. Nuže, a kdo zavedl kapitalismus, byla to snad církev? O nikoliv! Kdo má chuť, ať si přečte dílo Hefeleovo »Conciliengeschichte«: církev vždycky zapovídala brátí úrok, kdežto kapitalismus na úrocích z cizí práce jest založen. A jak náš sv. Otec o kapitalismu soudí, to dosvědčuje Jeho slavná dělnická Encyklika, která vzrušila liberalistické listy tak, že jeden zvolal: Teď už to tak daleko došlo: dříve jen některý kaplan, ale nyní dokonce i sám papež je socialistou. (Hlučná veselosť).

Nikoli, církev nemá viny z velké bídy na světě; tou je vinna »freimaurerie«, liberalismus a kapitalismus. To je, co škodí lidem, co ničí rozvoj společenstva.

Když nám to vyčítají, obrátím jejich výtky a dím: Co vy jste udělali sami pro dobro lidu?

Vy dnes vládnete všude po mnohá desítiletí, vy jste pány na křeslech ministerských, máte rozhodující listy ve svých rukou, peníze máte vy, máte v rukou moc, co jste tedy udělali vy, jak jste to daleko přivedli? (Výborně! Potlesk.)

Církev to byla, která otroky vykupovala, která jim dávala svobodu, co však liberalistický kapitalismus učinil, to nepovím já, nýbrž slavný biskup Ketteler (v překl.): Freimaurerie učinila z Europy otrocké tržiště, prohlásila práci za zboží, dělník musí prodávati svou

vlastní práci, zač chce kapitalista. — Na to mohou ukázati liberálové ze své činnosti. Co se týče zákonodárství, o tom jsem se již zmínil, pravil jsem: Římské zákonodárství bylo bezcitné, tvrdé. Pohanské právo římské je vočkováno na nás křesťany. Je potom divu, že to staré otroctví v jiných formách se opět ukazuje? Pak řeknou, že je tím vinna církev. Církev ponechala (ve svém právu) formu, ale dala jiného ducha. Dnes liberalismus má dosud sněmovny; ale, jaké sněmovny, já se to bojím zrovna říci. Něco však přece řeknu, co pověděl ministr pruský p. Köller, ze dne 9. máje 1895. v poslanecké říšské sněmovně německé: Die Regierung bedarf ihrer (d. Katholiken) nur insoweit, damit sie den Gesetzen zustimmen und die Gelder bewilligen. (Smích).

Ať nám ukáži, co způsobili v agronomii. U nás to došlo již tak daleko s rolníkem, že za každou půl hodinu jeden statek vezme za své. Tak daleko to přivedli s rolnictvem.

Proč tedy vrhají se na církev se svými výčitkami? Což ona za to může, že není lépe na světě?

Vše se vyčítá Pánu Bohu a církvi, místo co by měli mluviti, že jsou to hříchy liberální freimaurerie.

Církev dělá, co může. Ale co všechno naplat, když to, co ona zasela, zlý nepřítel zničí?

Co divu, že působnosť církve není taková, když proti kazatelnám katolickým stojí liberální tisk, který v každém koutě rozdupává semeno od kněze zaseté?

A právě kněz je nejvíce podezříván, a ani svatý Otec, který nejvíce o lidstvo se stará, není ušetřen toho boje. (Při tom ukázal dp. řečník figuru sv. Otce v časop. italském »L'Asino« 3. ročníku znetvořenou v šaška, mající v ruce kříž, to jest (prý) pověru (!) atd. nad čímž obecenstvo projevilo nejhlubší odpor). Proto chtějí učiniti nás zostuzenými, aby lid přestal našich slov slyšeti. Když dovoluje si tisk takové věci, když co církev vystaví, se rozboří, co pak církev za to může? (Výborně, potlesk.) Kdyby zahradník zpracoval zahradu, a nepřítel mu vše rozdupe, tak že zahrada neukazuje užitku, kdo tím vinen? Zahradník nikoliv!

Církev prý má svobodu. Víte, jak nás Josefinismem, byrokratismem a jinými —ismy sešněrovali, že se církev nemůže zmoci. Církev může říci slova: Ja, ich bin frei, aber mit gebundenen Händen. (Ano, jsem svobodna, ale se svázanýma rukama.) A přece může ukázati na své skutky, které učinila a i nyní ještě působí dobrých skutků dosti i se svázanýma rukama.

Za to freimaurerie a liberalismus nedělají ničeho. Když kapitalismus vyssaje dělníka a vyhodí, kdo jiný ho přijme než katolický Vincentián? (Výborně! vyborně! potlesk.)

Když bezcitný továrník sedře dělníka, (svému psovi, kdyby onemocněl, ustele a zvěrolékaře mu povolá) který mu obětoval svůj život, pošle jej zemříti k Milosrdným bratřím. (Výborně! potlesk.)

V třetím odstavci přicházíme k otázce, kdo může tyto zbědované poměry napraviti. Nikdo jiný, jen církev.

Tu opakuji výrok Salisburyho, že jen duch křesťanský může zlepšiti sociální poměry a že jen ten lidstvu prospěje. Právě letos vyšla kniha, kterou vydal Dr. Šolc v Lipsku: »Werden und Wachsen« a tam nemůže dosti vynachváliti katolickou církev, že stavěla nemoc-

nice a ujímala se nemocných. Uvádí příklady, kdy laikové a diakonisky protestantské odřekli služby a kdy milosrdní bratří a milosrdné sestry se ujali těžce nemocných.

A kdo ujímá se malomocných? Vezme ho snad sociální demokrat nebo sociální řečnice v ochranu? Ujme se ho zase jen Milosrdná sestra a kněz, který zasvětil mu svůj život, své síly. (Výborně! Potlesk.)

To uznávají i sami sociální demokraté v Paříži. Četl jsem žádosť, kterou podala dělnická čtvrť z devíti desetin socialně demokratická, k městské radě pařížské. Žádá se důtklivě, aby zase uvedeny byly do nemocnic Milosrdné sestry, neboť nikdo tak neposlouží, jako tyto rekyně lásky. (Výborně, výborně!)

Něco podobného stalo se ve Vídni, když byla zvýšená taxa ve všeobecné nemocnici. Kdo to byl, kdo se dělníků ujal? Nemocnice řekly: nemůžeme bez škody nemocné přijímati. — Tu Milosrdní bratří pravili: Přijďte k nám, my vás přijmeme. Socialní demokraté a liberálové a j. udělají sotva tisící díl toho, co církev katolická, ač by mohli, co vykoná církev i se svázanýma rukama. Ale něčeho jest třeba.

Nemocný musí rozkazů lékařových poslouchati a jeho léků užívati. Společnosť lidská je nemocna, chce-li býti zdráva, musí užívati léků Kristových, nesmí jimi pohrdati.

Sám Liebknecht pravil v říšském sněmu německém: Kdyby pravé křesťanství všude se provádělo, nebylo by socialní otázky. Tenkráte Liebknechtovi i centrum tleskalo.

A toho my si přejeme, aby kříž stále se zvedal jako maják veškeré společnosti lidské.

Ale nepřátelé vidouce nás, jak jsme činní v politice, volají: Co se do toho pletou ti kněží, ti patří do kostela a do sákristie. — Tak mi pravil jistý advokát, s nímž jsem o věcech těch mluvil. Ale já mu na to řekl: Víte, pane doktore, pro všechny stejná míra. Když kněz patří do kostela, dělník do dílny, řemeslník ke stavu řemeslnému, tak vy, pane advokáte, patříte do kriminálu, jinam ne! (Výborně, hlučný potlesk.)

Ovšem, jest to nepřátelům nepohodlné, že my se socialní otázky chápeme. Máme mlčeti, když vlci okrádají lid o víru a jmění? Mlčeti nebudeme.

Připomenu tu slova kardinála Gibbonse, jemuž vyčítaly, že katolíci nejsou trpěliví. Ten pravil: »Chceme stejná práva jako jiní, o nic více ani méně. Trpělivosť jest sice jedna ze ctností, ale nikoli ctnosť jediná. Přepínání trpělivosti není ctností, nýbrž zbabělostí.« (Peuple. č. 159. r. 1896.) Kristus nepravil: »Jděte do kostela,« nýbrž, »jděte do celého světa,« učte národy.

»Verona fedele« ze dne 16. listopadu r. 1895. vypravuje, co řekl sv. Otec P. Focchimu: Pište články, ty více užitku přinesou než kázaní, neboť dosáhnou i tam, kam kázaní nedosáhne; čtou je i ti, kteří na kázaní nechodí, čtou je i naši nepřátelé.

Ať nás hanobí a pronásledují, my jim řekněme, že potomci mučedníků nebudou se báti potomků Juliana odpadlíka! (Výborně, hlučný potlesk.)

Když byl ukončen »kulturní« boj v Německu, tenkrát pronesl Bismark okřídlená slova: Nepůjdeme do Canossy, t. j. nepůjdu ke kříži. Na jednom vrchu v Harcu postavili těmto slovům pomník

a dali je tam napsati. A tu máš! Za krátký čas hrom uhodil do sloupu, rozbořil ho, a záhy na to hrom nemilosti císařské uhodil do Bismarka, že se musil vzdáti. — Církev zvítězila.

I my budeme bojovati spojenými silami, ale my potřebujeme spojenců. Já jsem se o katolických dámách dosud velmi málo zmiňoval, ale jen proto, abych tím více ku konci na ně apeloval.

Bebel dávno vycítil důležitosť žen, neboť praví: Ta strana zvítězí, s níž půjdou ženy. (Řečník apeluje na přítomné katol. dámy, aby horlivě pracovaly pro křesťanský socialismus.) To právě socialní demokraty nejvíce mrzí, že nemohou ženy pro sebe získati. Chtěli organisovati alespoň berlínské sklepnice, i ty se k nim nepřidaly. Proto my máme tu naději plnou a jsme jisti, že ženy půjdou za námi, vždyť je jim cit náboženský tak vrozen, že žena bez něho ženou není, nýbrž furií. Ale, bohudíky, je takových žen málo. Bismark to byl, který pravil: Nepůjdeme do Canossy a musil jíti. Liberálové i jejich spojenci také volají: nepůjdeme do Canossy, ale já jsem přesvědčen, že to i s nimi dopadne jako s Bismarkem a že to dožene i je do Canossy. (Výborně, výborně! frenetický, dlouhotrvající potlesk.)

Dcery popovy.

Povídka od Markety Paradovské.

Z francouzského přeložila **Jana Krunertova.**

(Pokračování.)

X.

Téhož dne zastavila za soumraku před farou bryčka. Tymofei vyběhl ven a vítaje hosta, uvedl jej hned do svého pokoje, kde se s ním uzavřel. Ale ne tak, aby Sofronia s matkou, zvyklé u dveří naslouchati, nebyly mohly klíčovou dirkou vše pozorovati. »Nuže, srdéčko, co si povídají?« tázala se matka, v široké lenošce si oddychujíc.

»Nevím,« mluví o své politice, o spojení s ortodoxií, vždy totéž! Ten Piesek má ošklivý hlas, jako by z hlubiny vycházel; mluví o Nestoriovi, Eutychesovi, říká, že jsou latiníci kacíři, poněvadž dělajíce kříž, dotýkají se dříve levého ramene než pravého, a že si holí bradu. Kdyby ho slyšel Vincenc, pověsil by ho na prvním vysokém stromě na silnici.«

»Ano, ano, drahoušku; ale k věci, k sňatku! Mluví o něm, žádá o ní? Tu je Binia. Pojď blíže. Když tě nejvíce potřebujeme, tak jsi právě pryč. Pojď a naslouchej též, vždyť tě to má více zajímati nežli sestru. A koukáš jako sova, jako bys přišla z pohřbu; měla bys býti samá radosť. Když tvůj otec o mou ruku žádal, byla jsem nejveselejší. Muži nemilují uplakané dívky! Podivej se na sestru, jak se každému líbí!«

»Budeš-li, matinko, stále mluviti, tak neuslyším nic,« zvolala Sofronia zamračeně. Mladší sestra přiblížila se poslušně k starší; ale marně se namáhala, aby se usmála; to, co v hlavě jí bušilo, nepřipustilo, aby jen jediné slovíčko zachytila. »Konečně!« zvolala najednou Sofronia. »Pst, ať tě neslyší. Co říkají? — Povídá, že mu nevadí, nemá-li Binia věna. — Dobře! . . . — Malá výbava, peřiny, pokryvky a to postačí.«

»Nemluví o penězích? — Ne, nikoliv; praví, že není ziskuchtivý, záleží mu nejvíce na tom, aby se oženil v rodině, která sdílí jeho názory, a konečně béře-li si ženu, jest to spíše pro zásadu, než pro něco jiného » zvláště proto, aby dokázal, že jest knězem řeckým a nikoli latinským,«

A což otec, nemluví s ním o tvém sňatku, jak musí býti opatrný? — Právě teď se o tom jedná. To je oklik! Ale Piesek nevyhlíží spokojeně, kroutí hlavou. Vidím velmi dobře jeho žlutý, hubený obličej! To jest už přes příliš; vždyť mu tatínek vypravuje, že, svolil-li k mému sňatku, stalo se to jen proto, aby lépe posloužil protivné straně! . . . Jaká to lež! . . . Známe to: »Takto«, povídá, »budu míti prý důvěru v polských kruzích, a budu i s to, abych i okázale jejich věci posloužila!« A ten hlupec Erazim všecek září. Ani neví, jak se mu vysmíváme. Nyní vstávají, a otec jej zve k večeři. Matka i dcera sledovány chvějící se Binií, pospíšily si do sálu, kde bylo prostřeno. Ze dveří Tymofeovy pracovny vyšel Erazim zahalen v tuhých záhybech svého černého oděvu. Uklonil se neobratně. »Padám vám k nohám, důstojná paní a dobrodějko,« pravil, ukláněje se popové. Potom spočinuly jeho zraky spokojeně na obrazích, na stěně, tak že tiskl ruku svého budoucího tchána. »Vidím, že jsem se nemýlil,« pravil mu s významným pohledem. Teprv nyní hledal Binii. »Pojď blíže, maličká, pravil otec, hle Erazim Piesek prokázal nám tu čest a požádal o tvou ruku!« Pozvedla hlavu a podívala se dobře na tohoto kostnatého mladíka, s přísným obličejem, se zapadlýma očima a bleděmodrými brejlemi, ten se měl státi jejím chotěm. Nikdy dosud nevyměnili spolu jediného slovíčka, nikdy se dosud neviděli. Kdyby jej byl blesk před jejíma očima omráčil, byla by zůstala lhostejna, a nyní měla tomu neznámému, při jehož pohledu se zachvěla, obětovati svůj život, svou duši, celou svou bytosť, měla opustiti otce, matku, sestry, snad i své náboženské přesvědčení. A nezpěčovala se tomu. A její bytosť nevolala o pomstu, neprosila o pomoc a milosrdenství ty, kteří jí tak klidně obětovali, netušíce ani její hrozný bol. Ba! vždyť byla zvyklá podrobiti se a podrobila se, ale její přemahání bylo tak kruté a nadlidské, že se před ní vše míhalo, pokoj, rodiče i ženich: omdlela. Když opět otevřela oči, ležela na svém lůžku, a matka přecházela sem a tam po pokoji. Ku své radosti slyšela v tichu nočním hrčení vozu, ve kterém její nápadník odjížděl.

»Věru,« pravila popová, podávajíc ubohé utišující lék, »musí Pieskovi na tom sňatku velmi záležeti, že se tě hned na místě nezřekl. Tvůj otec nebyl by mohl potřebovati takovou slečinku, která při prvním dojmu hned omdlí. Ať jej příští středu lépe přivítáš, slyšíš?«

Jak dlouhý byl Binii onen týden! Nemohla se dočkati neděle. — Proč? Netroufala si to ani mysliti, ale přece podržela v srdci jakousi naději. Zdali přijde? Myslela na Jeníka. Oblékla se jako

v horečce. A když se zahalovala v shawl, jak jí to doporučil, vstoupily jí slzy do očí. Ale v kostele nechť zkoumala všecky obličeje věřících, nechť se zadívala do každého koutka skromné svatyně, nikde nespatřila svěží, bujarou postavu lesníkovu, i vrátila se domů zdrcenější než dříve. Ano, Jeník dostál slovu. Zmizel z cesty jejího života, a to proto, že tomu chtěla. Jak vyčítala si nyní ona trpká slova, jak ráda byla by je odvolala . . . Ale nikoliv, nenajde nikdy ve svém srdci dosti síly, aby odporovala svému otci. Vždyť byla od kolébky v největší poslušnosti vychována, a každé protivení se bylo jí věcí neznámou. A jednotvárný život se stejnou domácí prací započal znovu. Týden plynul za týdnem, oba ženiši střídavě přicházeli, jeden s hlukem a za bílého dne jako vítěz, druhý večer a tajuplně. Při stole sedával seminarista obyčejně vedle Binie, ale zřídka k ní slovíčko promluvil. Nosila nyní malý zlatý proužek, který ji pálil na prstu jako žhavé železo. Trávila bezesné noci. »Můj Bože, jak vážná jest naše maličká,« zvolala někdy Diotyma skutečně znepokojena, pohlednouc při tom tázavě na seminaristu. »Vážná, to je mně právě vhod. Nenávidím ženy, které se stále smějí. Nebyla by se mně zalíbila, kdyby byla veselá, neberu si ženu pro obveselení, jsem též vážným.« — Tím lépe, vzdychla si Diotyma, ale nepokusila se, aby srdce svého dítěte prozkoumala.

XI.

Řecké velikonoce slavily se tentokráte v květnu. V jídelně bylo připraveno »svěcení,« sestávající z koláčů a studeného masa; všichni čekali na mladého zvěrolékaře, aby s ním rozdělili obvyklé velkonoční vejce, když tu najednou, ještě časně před mší sv., zastavila Erazimova bryčka. Tato proti vši úmluvě učiněná návštěva pobouřila celý dům. »Oleno, zavři rychle jídelnu, a uvítejte Erazima v tatínkově pokoji. A ty, Kacínko, dávej pozor na silnici. — Můj Bože, jen ať nepřijde Vincenc dříve nežli obyčejně.«

Sofronia byla jako na trní, a na ubohé Binii vylila si všechen svůj hněv. »Bude-li nám tvůj pěkný ženich často podobné kousky prováděti, nebudeme moci již ani v pokoji žíti. Řekni mu jen, aby si zůstal doma ten den, kdy přichází Vincenc. Jaký to beztaktní hoch. Jak jsi si mohla jen takového ženicha vybrati.«

»Vybrati!« Jaká to krutá ironie! Ale proč odkrývati své rány? Binia sklopila hlavinku a neodpověděla.

»A má-li chuť, dívati se na tebe,« pokračovala Sofronia neuprosně, ať se dívá, když je zde, místo, aby zde seděl a jen pod sebe koukal.«

Konečně vložila se do toho Diotyma; »Uděláme nejlépe, rozdělíme-li s ním svěcené vejce, milé dítky; co tomu říkáte?«

»Hm, to je věc Biniina, ať si podá svůj dar sama svému ženichovi, nikdo se jí nebude o to dráti!«

Seminarista ani nepozoroval, jaké vzbouření v domě vyvolal. Byl všecek zaujat jistými blízkými volbami, a přišel jen, aby se v té příčině s Ivanickým poradil; chtěl hned odejíti. Skutečně četné útisky, které zakoušel ruthenský klerus od jistých přepjatých vlastenců, rozhořčily stranu. Tak ku př. dvěma unitářským kněžím, jejichž schismatické tendence byly známy, v poslední chvíli, kdy se chystal

jíti hlasovat do Diety, byly odstraněny boty a proto byli nuceni zůstati v hostinci, kde sestoupili. Jinému, ktery se brodil ve svém povozu řekou Stry, byly uprostřed řeky vypřaženy koně, a tam ho nechali, až hodina voleb vypršela. A poněvadž se blížily nové volby, jednalo se o to, aby se šikovně podobné čtverácké kousky předešly.

Binia uposlechla matku a urovnala spěšně na podnose několik kousků studeného kuřete, víno, velkonoční mazanec a obvyklé vejce, pak šla tiše, a vidouc polootevřenýma dveřma, že jsou oba mužové pohříženi v rozmluvu, postavila vše rychle na stolek a chtěla uniknouti, když se seminarista náhle prudce ohledl. Dosud ho nikdy ve dne neviděla, i zalekla se výrazu jeho obličeje. On, poznav ji, přistoupil k ní slavnostně a dříve než mohla jeho úmysl uhadnouti, rozpřáhl ruce a políbil jí třikráte ve tvář, jak jest to o velikonocích u schismatiků zvykem, se slovy: »Kristus vstal z mrtvých.« A nedbaje již její přítomnosti, obrátil se k ní zády a pokračoval vážně v rozmluvě s popem. Všecka krev hnala se Binii k srdci, rty se jí zachvěly a zbledla jako smrť. Odešla kvapně, v očích slzy nevole. Spěchala do svého pokoje, aby si omyla obličej, pokořená až do hloubi duše tímto nemilým chováním, a jakkoliv byla velmi nezkušená, pocítila jakousi smutnou předtuchu, jaký asi bude její manželský život s takovým člověkem. Postavila malé cínové umyvadlo na dřevěnou židli a umývala dlouho obličej, aby shladila stopu nenáviděných polibků. Však přes to zdálo se jí ještě po několik dní, že cítí na líci nesmazatelné znamení, které tam ledové rty vtiskly.

XII.

Večer, kdy laňky a srnci v hloubi lesa odpočívají, kdy není slyšeti než skřek netopýra neb vyděšenou sovu, brával Jan pušku na rameno, aby vykonal obchůzku po lese. Nevykračoval si však tak bezstarostně jako druhdy, s hlavou povýšenou a s veselým hvízdáním, býval zamyšlen, a zaštěkal-li vesele někdy jeho pes, okřikl jej: »Tiše, Komáre! Tiše!«

Les byl nekonečný jako bezmezné moře. Stoleté duby a převysoké modříny rozšiřovaly vůni. Měkký mech a jemné kapradiny ohýbaly se pod nohama chodce. Když někdy Jan dlouho bloudíval, šel si odpočinout do krčmy blíže míst, kde se dobýval petrolej. Krčmu navštěvovali jen horníci. Tato hospůdka bývala dlouho do noci otevřena; mnoho se tam pilo a někdy tančilo. Od nějakého času přicházíval tam častěji cizinec, Němec, agent jakýsi, který vyzýval venkovany, aby se vystěhovali do Jižní Ameriky. Přítomným horníkům popisoval divy vzdálené té země a aby je déle zdržel, platíval za ně řád. Jan sedával obyčejně u vedlejšího prázdného stolku, aniž by s někým hovořil, ale cizincovo fantastické vypravování o neznámé zemi, které se jeho raněnému srdci v krásném světle ukazovalo, probouzelo konečně i jeho zvědavosť. Aniž by kdo co byl pozoroval, naslouchal, neztráceje jediného slova. Jednoho večera, když se už horníci byli jeden po druhém vzdálili, čekal u východu na Němce, vyptával se ho vážně na jisté podmínky a nechal si dáti od něho brožury, vzor přeplavní smlouvy atd.

V denních obchůzkách vyhybal se nyní vesnici a musel-li tam přece, raději si zašel, jen aby nemusel kolem fary. Jak vroucně

miloval Binii! S jakou něžností vyslovoval její jméno. Zdali pak tuší muka, kterých zakouší? Představoval si ji klidnou, konající poslušně své denní práce, vzpomínající na něho jen tak náhodou ku př: Ten pan Jan byl velmi roztomilý, dvojčata jej měla ráda. Škoda, že byl jen venkovanem, a ještě k tomu bez jména! Ano, tak tomu muselo býti. Nehněval se na ni. Vždyť její jednání bylo tak lidské, a konečně proč by měla býti jiná, než ostatní? Ne, nehněval se na ni, v duchu viděl drahou její postavu, bledý obličej, velké její oči a neočekávanou energii, kterou odepřením slibu, že opět do lesa přijde, projevila.

Nejbolestněji vzpomínal na malou popadianku, když chodíval po břehu řeky Stry. Na ono odpoledne, kdy ji nesl ve své náručí, chvějící se, odstrčenou, na rychlé políbení ruky, skromné a sladké, vděčné a ostýchavé, které mělo býti snad jediným, jež se mu od ní v celém životě dostane. Vždyť v oné chvíli vloudila se mu láska do srdce. Slovanský venkovan jest mystickým snílkem a jeho láska podobá se dojemným národním písním, jichž popěvek vynutí slzy. Pan Tadeáš pozoroval svého svěřence po delší dobu a znepokojoval se. Nemiloval zarmoucenou tvář, zamlklý pohled, on, jehož energická duše byla tak jasná. Co se to jen dělo? Otevřev jednou náhodou brašnu svého svěřence, našel v ní brožuru o emigraci do Argentinské republiky! Tento nález ho rozčílil, poznal, že zádumčivosť Janova byla vážnější, nežli se domýšlel. »Kde pak jsi chytil tuto rybu,« otázal se jej. Jan jednoduše vše vypravoval. »Vláda měla by věru pronásledovati ony bídníky, kteří pobouří svými medovými slovy duši poctivých dělníků. Co se stalo z oněch hodných venkovanů, z pozňanského vévodství, kteří se před několika lety do Nového světa vystěhovali? Zemřeli nejvíce z bídy, nebo se vrátili zničeni.«

»Bah,« pravil Jan, »jest to na pováženou, když se jedná o rodinu, ale co záleží na jednotlivém člověku!« Konečně, doložil zamračeně, »líp mně bude tam, než zde.«

»Co mně to zde povídáš, Jeníku? Přemýšlíš o nějakém oslovství, a věru, že se rozhněvám. Vidím, že po nějakou dobu se v tobě něco děje. Co pak ti zde schází? Máš vysloužено, a o tvou budoucnosť je postaráno.«

»Mou budoucnosť,« zašeptal mladík s trpkým úsměvem, »budoucnosť, když nemám ani jména!«

Zarděl se, povstal a počal přecházeti. Dosud nikdy ho pěstoun nespatřil v podobném stavu. »Tedy tak je tomu s námi! Jméno! Vždyť si, dětino, musíš sám své jméno vydobýti! Vyčítal ti snad někdo něco? Až budeš jen několik let polesným, tvé jméno bude známo, ctěno a váženo! Jen svými zásluhami získá si člověk nějakou cenu. Angličané nazývají to self-help, svépomoc. A mají věru pravdu. Jeník sklopil hlavu. »Hm!« otázal se prudce lesní, »jsi snad zamilován? Je-li tomu tak, jsem jist, že by ti ani jeden rolník své dcery neodepřel.«

»Ano, rolník,« opakoval Jan málomyslně. Byla by to snad dcera nějakého statkáře? Nebo zamiloval jsi se snad v Uhrách do dědičky některého magnáta?«

Jinoch pokrčil ramenoma, ale neodpověděl. »Neožením se nikdy,« pravil rozhodně.

»Přeháníš opět! Nejednáš dobře, že nejsi ke mně upřímným, Jeníku! Dva si lépe porozumějí a poradí než sám jeden. Hleď, což nejsem tvým starým přítelem, takřka tvým otcem? V hlase lesního

bylo něco tak neobyčejně dojemného, že pohnul srdcem jinochovým. »Řeknu-li vám pravdu,« zašeptal prudce, obraceje se, aby své pohnutí ukryl, »pomyslíte si, že jsem blázen.«

Pan Tadeáš zadíval se na něj nepokojně. »Miluješ snad některou z popadianek? A kdyby tomu bylo tak?... Vidíte, že jsem blázen. Binii tedy, malou Binii, tu, kterou jsi tak nenáviděl? otázal se překvapený lesní. Ach, můj Bože! ano, když jsem myslel, že ji nejvíce nenávidím, miloval jsem ji právě nejvíce! A což Binie, miluje tě též? Ona! můj Bože! Jsem příliš nepatrný pro její rodinu, zvláště nyní, když se nejstarší provdá za Vincence Rajského. Ty, nepatrný pro ni! Co mně to povídáš? zvolal pan Tadeáš rozhorleně. Dcera popova mohla by si to pokládati za čest; ale mezi námi řečeno, nevěřím, že by Binia byla pyšná,« Vždyť Tymofei a jeho žena jsou ctižádostivci, kteří mají nyní popletenou hlavu, že si nejstarší béře zvěrolékaře. Pro ně zůstanu vždy synem prostého venkovana, který nemá ani papírů ani jmění.

»A jest tvá láska opravdová? Zapomněl bys snad, kdybyste se neviděli?« Jinoch zavrtěl hlavou. »Neviděl jsem ji po tři léta, a přece jsem se nezměnil. A jen k vůli ní chodil jsem letos v zimě do církve v Dolině, každé neděle, ačkoliv jsem se zapřisáhl, že tam nikdy již nevkročím! A z čeho soudíš, že tě nemá ráda? Obličej Janův se zakabonil. »Vždyť mně to sama řekla,« zašeptal. Lesní povstal prudce, sundal klobouk a vzal hůl. »Slyš, Jene, musím v té věci vše se dověděti, ať chceš nebo nechceš. Pozoruji tě již po delší dobu a ani tě nepoznávám, a nestálo by to věru za to, aby takový hoch jako ty, pokazil si život pro nějakou lásku. Navštívím Tymofea, obratným způsobem proniknu jeho zámysly, však jej odhalím, chlapíku!« Jan pozvedl hlavu a podíval se nerozhodně na svého pána. Na to ani nepomyslil, že by se mohlo mluviti s Tymofejem. »Zůstaň jen klidným, nepůjdu se vzkazem od tebe.« Ještě na cestě volal: »Nemáš ničeho zvláštního říci? Ne, ne,« odpověděl mladík, klada hlavu na obě ruce a zahloubaje se v myšlénky. Ačkoli měl v tuto výpravu málo důvěry, přece šel na okraj lesa, aby čekal v úkrytu na výsledek. Za dvě hodiny objevila se přímá postava pana Tadeáše na úpatí pahorku, ale dle jeho chůze a mrzutého vzezření poznal Jan, že nezvítězil. A nečekaje ani na rozluštění té trpké hádanky, vzal si pušku, zahvízdl na psa a šel se stoickým klidem do zeleného lesa. »Divný to muž, ten Ivanický,« rozumoval po cestě lesní, ještě všecek rozmrzelý nad svým sklamáním. Jan měl pravdu, tento kněz jest nadutý pýchou a při tom jako med. Jak opovržlivě mluvil o synu bídného horníka. A k tomu nezákonitý syn. Ne, konal příliš svědomitě své povinnosti, než aby uvedl svou drahou dceru do tak choulostivé situace. Ještě se divil, že takový muž, jako pan Tadeáš, mohl jen na to nalehati. A že vše tak sladce povídal, mohlo se mysliti, že mu věru nic tak na srdci neleží jako blaho jeho dítek. Opouštěje faru, potkal lesní na úzké, živým plotem obrostlé cestě Binii, všecku změněnou, přepadlou, s vpadlýma očima. Proč zbledla, když jej spatřila? Sklopila hlavu jako vinnice, a když ji mohl konečně do obličeje pohlednonti, byl polekán přesmutným jejím výrazem. Co asi dělo se v její duši? Byla nemocná nebo zoufalá? Což toho nikdo nepozoroval? »Má drahá Binie, vy trpíte? Vás jistě něco trápí? Ne, netáži se na nic. Ale kdybyste mne potřebovala, víte, kde

mne naleznete, nenílíž pravda?« Pohledla naň tak vděčně a zároveň bolestně, až ho to do duše projelo, a vzpomínka na ubohou dívku pronásledovala jej ve dne v noci. Vyčítal si, že již nenaléhal. Snad i ona čekala na nějaké slovíčko od něho, aby mu své ubohé, zlomené srdce otevřela. Když byl večer sám s Janem, neřekl mu nic o setkání s mladou dívkou, ale opakoval mu neuspokojivou rozmluvu s Tymofejem.

XIII.

Na faře konaly se již zcela vážně přípravy ku svatbě. Půl tuctu švadlen stříhalo, šilo a rovnalo prádlo do výbavy. Mimo to zamluvila si Diotyma již před několika týdny u osadníků všechny opeřence, nezapomenouc na máslo, vejce, sýr a med. Poněvadž očekávali mnoho ruthenských kněží, upravila Diotyma, tak jak to vídávala na jiných farách a u svých rodičů, špýchar za ložnici. Umetly pečlivě jedlovou podlahu, nastlaly vonného sena, pokryly je prostěradly a urovnaly podušky. Spoléhaly, že si hosté přikryvky přinesou. Musíme přece jen Erazima pozvati na svatbu, pravil pop ku své ženě. Díval se na ní úkosem. »Ne, to nemůžeme,« odpověděla Diotyma rozpačitě.

»Ale vždyť nemá psáno na obličeji, že jest ženichem Binie, a doporučíme-li mu opatrnosť . . . Vždyť v takový den nemluví nikdo o politice. Tu má každý jiné věci v hlavě.«

Ještě jedna věc znepokojovala Tymofea: oba protivníci měli se setkati, měl nyní sňati Moskovity neb Poláky? uložiti na půdu cara, nebo vznešené hrdiny? Nebo nebylo by snad nejlépe, kdyby je všechny v dobré shodě podél celé stěny vyvěsil, a tím ještě k ozdobě sálu přispěl? Ale po zralém uvážení a po poradě s moudrou Diotymou odhodlal se, přes to, že tím své holé stěny ukáže, uložiti všechny velké muže bez rozdílu do dřevníku; tím předejde každou hádku.

Tyto slavnostní přípravy dotýkaly se bolestně ubohé Binie. Věděla, jakmile svatba Sofronie bude odbyta, nebude se již ani s její odkládati. Tato nesnesitelná myšlénka ji vždy horečně rozechvěla. Když večer její sestry sladce na svých lůžkách odpočívaly, nenalézala odpočinku a nejčastěji zakryla si hlavu pokryvkou a plakávala dlouho a hořce. Jindy opět vytrhla se náhle ze spánku, všecka spocená a schvácena, neboť nenáviděný sňatek tížil ji jako balvan, volala úzkostlivě, lomíc rukama: »Ne, ne, nemohu toho učiniti! Můj Bože, smiluj se nade mnou!«

Konečně nadešel den před svatbou, Binie povstala všecka zdrcena. Úzkosť před neuprosným krokem ji pomalu usmrcovala. »Ne, to není možné,« šeptala chladíc si zardělé oči. »Vždyť nemůže nikdo žádati podobnou oběť od lidského stvoření. Snad by mohla jíti ku svým rodičům, vypsati jim nevyslovitelny odpor, přání, že se nikdy neprovdá, že jim chce až do smrti sloužiti. Jistě jí porozumějí, vždyť snad nejsou tak nelidskými. Vždyť byli sami též mladí. S tímto hrdinným úmyslem se cítila jaksi posilněna, prošla rychle sál a zaklepala na dvéře otcovy pracovny.

»Co zde chceš?« vzkřikla na ni matka, »nevidíš, že hovoříme?« — »Chtěla bych vám říci jen slovíčko.« — »Až později.« — »Ráda bych to řekla hned.« — Hlas její zněl odhodlaně, že byli rodiče překvapeni. — »Co tedy chceš? Pojd dál a pověz to rychle!« —

»Chci s vámi promluviti o své svatbě.« — »O tvé svatbě! Ach, do čeho se to pleteš! Myslíš snad, že je ti něco do toho? Mýlíš se velice! To jest ujednaná záležitosť mezi Pieskem a tvým otcem. Řekneme ti, až přijde řada na tebe, aby si dohrála svou úlohu do konce. Zatím se nemusíš o nic starati, a nyní jdi a nasyp drůbeži, slyšíš? Zde máš klíče.« Ale Binia se ani nehnula. »Nechci se vdávati,« pravila, dívajíc se rodičům přímo do obličeje. Otec pokrčil ramenoma. Seděl u stolu a srovnával farní účty. »Bude ta komedie ještě dlouho trvati? Mám co dělat.« — »Nechci se vdáti,« opakovala pevným hlasem dívka. — »A prosím tě, proč?« zvolala matka. Přiblížila se k rodičům, klesla jim k nohám. a berouc jejich ruce do svých, líbala je: »Nenuťte mne,« pravila co nejklidněji. »Nemiluji Erazima. Byla bych tak nešťastna! Kdybyste věděli, jak jím opovrhují, jak se ho bojím! Když vy všichni v noci spíte, já sním, a zdá se mně, že mne odvádí daleko, velmi daleko, a jest mně jako bych měla umříti. Vždyť vás nemůže snad mrzeti, že chci na vždy u vás zůstati, chci vás ošetřovati, chci jako služka pracovati. Drahý tatínku, zlatá maminčko, smilujte se nad ubohou Binií; dosud po celý svůj život od vás ničeho nežádala, prosí dnes poprve.« Posměšný smích zavřel jí ústa. »Můj Bože, jak jsi hloupá,« zvolal otec. «Všecky ty dívky jsou stejné. Víš, koho mne v této chvíli připomínáš? Romána, našeho starého, hluchého kostelníka, když posuzuje hudbu. Co pak ty víš o svatbě, že se jí tak bojíš?« — »Nebojím se svatby, ale bojím se seminaristy,« zašeptala Binia, dusíc slzy. »Prosím vás oba, nenuťte mne, učiníte mne pro celý život nešťastnou.« A s pláčem plížila se po kolenou ku svým rodičům. »Dost již,« pravil otec, hrubě ji odstrčiv, »zneužíváš mé trpělivosti, děkuj Bohu, že ti dal takového starostlivého otce a matku. Díky jim, budeš se míti dobře, jako tvá sestra Sofronia. Kéž by jsi se jí jen trochu podobala. Podívej se na ni, jak se usmívá, když její ženich přichází, jaký rozdíl mezi ní a tebou. A přece bys měla býti vděčná muži, který si tě béře bez věna, a má vážené zaměstnání, že by všechny dívky v okolí po něm sáhly. Opakuji ti, jest bohatý a může býti velikým pánem, poněvadž má přízeň. Ale proč maříme čas takovými podrobnostmi? S dívkami neděláme žádných caviků, proč též s nimi rozumovati. A nyní dělej, co ti matka rozkázala, nasyp drůbeži! Nuže, nevezmeš klíče?«

Již byla u dveří, vrátila se jako mrtvá, nepromluvíc ani slova. Obličej měla jako z vosku. Podávaný svazek klíčů vzala jako stroj a odešla z pokoje. Taková bezcitnosť rodičů jí pobouřila. Sešla na dvůr, všecka zoufalá. Když se byla o drůbež postarala, zmocnila se jí taková nechuť vrátit se nahoru ke své každodenní práci, cítila potřebu ulehčiti své ubohé duši v klidném tichu malé kapličky. Rychle proběhla ovocnou zahradu, plížíc se mezi ryvízovými a angreštovými keři, otevřela dvéře malé svatyně a vrhla se na kolena. »Ó Maria Panno,« šeptala, »učiň, abych se nevzbouřila! Dej mně sílu k poslušnosti, vzdal ode mne každé pokušení, oh učiň, abych nemyslela již na Jana!« Začervenala se až přes čelo, které v horkých rukou tiskla. »Ó Rodičko Boží, Maria Panno, učiň zázrak! Slituj se nad ubohým stvořením, které nedovede než trpěti, poslouchati a mlčeti! Znenáhla počala se upokojovati, a nyní jí tekly slzy v hojnosti. Na oltáři, malými lampičkami spoře osvětleném, dívala se na ni s obrazu Madona s velkýma modrýma očima. Najednou vrzly dvéře

a Binii se zdálo, že slyší kroky. Zachvěla se, rychle si otřela oči a v pološeru spozorovala dlouhý stín blížící se postavy. Povstala, stydíc se, že byla v tak zoufalém stavu překvapena, a pohlednouc lépe, zvolala: »Ach, můj Bože, to jste vy, pane Jene!« Srdce jí přestalo tlouci. »Jak jste mne polekal,« doložila tiše. Šero v kapli zakrývalo její bledosť.

»Prosím za odpuštění,« pravil jemně, »šel jsem právě kolem, a vida vás z dáli sem vcházeti, vstoupil jsem sem, nebo, abych vám řekl pravdu, hledal jsem vás, Binie.«

Pozdvihla hlavu a podívala se na něho pátravě svýma velkýma očima. Nevyhlížel rozhněván, byl klidný a odhodlaný, i řekla sama sobě: »Jest již potěšen, již ho nic nermoutí. Tím lépe, můj Bože!«

»Přišel jsem, Binie, abych vám dal s Bohem, vydám se na velkou cestu.« — »Na cestu?« Pokusila se usmáti a býti lhostejnou jako on; to však převyšovalo její síly, srdce jí pukalo. — »Ano, na velkou cestu, do Ameriky. Pan Tadeáš s tím dříve nesouhlasil, ale nyní tomu rozumí a svoluje, vždyť jest to jen na tři léta. Včera se to rozhodlo a zítra jdu podepsat smlouvu do hostince u Naftovy studně.« Poslouchala ho bledá a studená, jako šílená. Odjížděl. To byla tedy pomoc, kterou jí Rodička Boží poslala. Bude-li pryč, musí se podrobiti a zapomenouti. — »Proto,« pokračoval mladý muž, »jsem si umínil, že vám dám s Bohem, než odjedu. Nemrzíte se snad, Binie, že jsem přišel se s vámi rozloučiti?« — »Mrzeti se? Proč? Vždyť to bylo hezké od vás.« — »A to tím spíše,« pokračoval Jan, »že i vy odjedete, až se vdáte.«

Pohlédla na něho zděšeně. On tedy věděl. Ale jak se dověděl, co ještě nikdo ani netušil, co ona považovala jaksi za hanbu, co by byla nejraději před každým skryla, a před ním nejvíce. Nadešla již neblahá hodina, kde jí bylo hanbiti se a rdíti se před svým Jeníkem. »Divíte se, že to vím,« pravil. »Nesmíte se na mne proto hněvati. Bloudil jsem jednoho večera po druhé straně vaší zahrady, nedal jsem dosti pozor, tak že mně Komár prolezl křovím. Chtěl jsem na něho zahvízdnouti, a tu jste šla právě kolem. Však nebyla jste sama. Měsíc jasně svítil. Byl jsem tak blízko vás, že jsem se mohl snadno vašich vlasů dotknouti, a hned jsem porozuměl, kdo on jest, když vám řekl: »Budu 1. října ordinován, pak musí býti hned svatba.« Ano, nyní si vzpomněla! Byly tomu sotva čtyři dni, zdálo se jí, že dosud slyší čenichati psa mezi křovím. A ona nepoznala hodné zvíře a její srdce netušilo, že Jan, její Jan jest blízký!

Dívala se na něho beze slova. Ano, on věděl vše, a přece nebyl rozčilen, mluvil zcela klidně o svém odjezdu do Ameriky a zanechal ji zde veškeré její bídě. To bylo ukrutné; cítila, že ji již nemiluje. A když jemná nit, která je k sobě pojila, byla nyní přetržena, proč jí přišel vyrušiti! Vždyť ji to stálo tolik přemáhání, aby poslechla, svou povinnosť vykonala a zapomněla! Jak zlořečila v té chvíli bídnému životu, který jí přinesl jen slzy. Jak opovrhovala světem, svými nejbližšími, tak lhostejnými k její bolesti. Nyní byl její pohled skoro tvrdý a její rty chvěly se netrpělivě, jako by chtěla říci: »Co zde ještě čekáte? Co má vyjednávati budoucí manželka řeckého popa s cestujícím, jako jste vy?«

Jan tomu porozuměl, ale byl bolestně překvapen. Snad ji měl

ještě mnohé věci říci; však ústa zůstala zavřena, jen když jí podával ruku, řekl: »Dej vám Bůh štěstí, Binie!«

»Děkuji, i vám tam dole, Jene!

To bylo vše. Stiskl jí ruku a odešel. Ještě jen chvíli, a nebyla by toho snesla. Opřela se, poloomdlévajíc, o dvéře, a dívala se za ním, jak odcházel.

Po silnici jel malý vozík a na něm plechové džbánky s mlékem, v zadu byla připevněna bílá rakvička pro novorozeňátko. Džbánky poskakovaly a leskly se, a malá rakvička poskakovala též, a když vysvítilo slunce na stříbrný papír, kterým byla obalena, zářila po silnici jako hvězdička.

Uprostřed pahorku obrátil se Jan, a vida Binii, váhal okamžik. Vrátí se snad? Nemají-li ještě něco, co by jeden druhému pověděl? Stál chvíli nerozhodně a srdce mladé dívky tlouklo prudce.

Ano, vracel se. Oh, Maria Panno, dej mně sílu! Jak mu odolám, vrátí-li se? Jak se ubráním, aby nečetl v mém obličeji?

Ale Janova nerozhodnosť nebyla dlouhá; zadívav se po několik vteřin k malé kapličce, opět se prudce obrátil a kráčel dále.

Vozík jel stále po bílé silnici. Již se podobal jen lesklému pohyblivému bodu. I Jan byl již jako nepatrný bod, který posléze na dobro zmizel.

Tu sklonila Binie hlavu, porozuměla, že učinil nyní první krok do tajuplné neznámé budoucnosti, kde bude bez ní žíti. Bohužel, vědomí vyplněné povinnosti zanechalo jí v srdci velikou hořkosť.

XIV.

Svatba! Svatba! Zvony v malé církvi vyzváněly jako o velkém svátku, slunce zářilo nad krajinou, lidé oslovovali se s úsměvem na rtech. — V kolik bude průvod? — Právě v jedenáct. — Bude prý velkolepý, jak každý povídá. — A bude hostů! — Víte-li pak, že i majetník jest pozván? — Oh, náš pán není pyšný!

Na faře bylo vše na nohách. Již za svítání rovnali někteří lidé z vesnice postele a všechen zbytečný nábytek pod kůlnou, a postavili dlouhé stoly, kolem nich nesčetný počet židlí, vypůjčených ze všech koutů osady. Vždyť se museli zde usadit nejen paničky a páni okolního duchovenstva, ale i nejpřednější hlavy města, jako: doktor, soudce, poštmistr, lékárník; všichni se svými manželkami. Proto také přijala Diotyma s velkou radostí roztomilé nabídnutí majetníka pana Vladimíra Dobrovolského, starého veselého mládence, který jí půjčil všecko své stříbro, nádobí a i svého komorníka Pavla; tento Pavel cítil se velice pokořen na něho vloženým úkolem. Ještě nikdy nesloužil v tak nízkém domě, a proto jen s velikou nechutí rovnal na dosti hrubých farních ubrusech pěkný, zlatě proužkovaný porcelán a stříbrné příbory ze zámku.

V kuchyni byl neméně čilý život. Byla to malá, přetopená, nízká síň, plna venkovanek, které se tlačily kolem stolu, na němž byly nakupeny maso a drůbež. U ohniště stál ne příliš čistě oblečený kuchař, který byl najat schválně ve Stry. Poléval pečeně, strkaje stále lžíci k ústům, aby ochutnal omáčky.

Dům byl jen pod přízemek a sestával ze šesti pokojů, v posledním oblékala se nevěsta. Sofronia stála uprostřed pokoje, stažená ve

svém sivém hedvábném živůtku, bílý by byl příliš jednoduchý pro mladou popadianku, a spílala svým sestrám, že jsou neobratné. Všech pět dívek, které měly býti družičkami, činily se jak jen mohly, špendlily, pletly svatební vínek, rovnaly malé kytičky pro hosty.

Paní popová, celá upocená, běhala přes všechnu tlouštku z místa na místo, dávajíc zde rozkaz, tam radu, povzbuzujíc kuchaře, rovnajíc stužky. »Nezbude mně ani chvilka, abych se oblekla!« vzdychala.

»Paní dobrodějko, račte mně říci, kde máte lentu?« (dlouhý, vyšívaný pruh, který se klade přes ubrus) zadržel jí trochu úštěpačně komorník.

»Lentu?« Můj Bože, vždyť ani nevěděla, k čemu by mohla býti, nikdy ji neviděla, ani o ni neslyšela. »Lentu? . . . je . . . nemohu si vzpomenouti, kde by byla, kam jsem ji dala . . . v některé zásuvce snad . . .« pravila zardívajíc se.

Z této nemilé situace vysvobodila ji bryčka, která se u domu zastavila.

»Jeho důstojnosť, pan Erazim Piesek,« oznamoval Pavel zvučným hlasem. Ale dle opovržlivého úšklebku na rtech bylo znáti, že si jeho ústa nezvyknou vyslovovati jen tak sprostá jména.

Seminarista byl uveden do pokoje, který měl sloužiti za salon, kde se Tymofei, vyhnán ze svého vlastního pokoje, právě holil.

To je nápad, přijíti již nyní! myslela si Diotyma, provázejíc mladíka.

Pop, stejně překvapen, odložil břitvu a podával seminaristovi ruku. »Odpustíte? není-liž pravda? Takový den, člověk neví, kam by se uchýlil.«

»Ano, ano, na tom mi nezáleží.« Bylo znáti, že chce říci něco důležitého. »Přišel jsem schválně dříve, abych mohl s vámi soukromě pohovořiti. Jedná se zde o sňatek s vaší druhou dcerou. Až dosud trpěl jsem tajnosť s mým sňatkem, jak jste si toho přál; ale dnes bude zde velký počet kněží, a proto pravím vám, že bych to považoval za neslušné a nedelikátní s mé strany, kdybych měl ještě déle o této záležitosti mlčeti. Nemyslím, že byste se snad styděl za sňatek se mnou, ale ujišťuji vás, že by se to dalo mysliti. Oh! dovolte, znám vaše politické příčiny. A právě proto mohu vám zde oběma říci, že má rodina platí právě tolik, jako rodina zvěrolékaře, pana Rajského.« To vše řekl krátce, suše a trpce.

Kněz vyměnil se svou ženou poděšený pohled. Porozuměli, že, nevyhoví-li mu, jest po sňatku. Ale Diotyma, která hned nabyla své chladnokrevnosti, podala mu vřele ruku, kterou jen zdrželivě stiskl; a pravila: »Milý zeti,« a na to slovo položila důraz; »přicházíte vstříc našemu přání. Právě včera řekl mi Tymofei: Jak krásná příležitosť naskytne se nám, abychom při svatbě naši Froničky oznámili hned zasnoubení naší Binie!«

»Ano, ano, to jsem řekl, to jsem řekl, to jsem řekl,« pravil kněz s úsměvem.

»Výborně tedy,« pravil seminarista chladně, to jsem chtěl věděti.« A zahaliv se pohodlně do svého pláště, posadil se proti Tymofei a zapředl s ním politickou rozmluvu.

Diotyma odebrala se rychle do pokoje mladých popadianek a tam usedla rozčileně a udýchaná do lenošky. Tam vypukla právě mezi dívkami bouře pro dosti vážnou událosť; živůtek Sofronie, sku-

tečně velmi těsný, praskl mezi švy, a hezká nevěsta chvěla se zlostí. Ale když se dozvěděla, proč sem její matka přišla, neznal její hněv mezí. »Sám ďábel byl nám toho Erazima dlužen, ten nám přinesl jen neštěstí! Jistě si umínil, že moji svatbu zkazí! Nenamluvíte mně, že by nebyl na Vincence žárliv. Ale stane-li se něco, tak to draze zaplatíš, Binie! Ve své rozčilenosti trhala háčky u živůtku. »Tatínek byl by lépe udělal, kdyby byl toho neblahého ptáka pustil, a byl vzal druhého, lesního, o kterém onehdy pan Tadeáš mluvil; však vy víte. Stokrát milejší byl by mi jednoduchý venkovan, než tento orthodoxní pán, který mne leká.« A nedbajíc zoufalých znamení své matky, pokračovala. »Takový ženich byl by dost dobrý pro tu hloupou Binii!«

»Prosím tě, utiš se, Froničko, utiš se, mé dítě,« prosila matka. »Nevím, co s tím lesním myslíš? Snad se ti něco zdálo?«

»Zdálo, zdálo! Jakobych nebyla onehdy všechno vaše šeptání s tatínkem slyšela.«

»Sofroničko, má holubičko, stroj se, nebudeš v čas hotova; podívej se do zrcadla, jak jsi červená, jako rak! Co si pomyslí svatebčané? Jdi jen, vše dobře skončí, víš, že je tatínek opatrný! Řekneme ještě Pieskovi, aby si dal pozor!«

Hrčení vozu po silnici přerušilo rozmluvu.

»Ach, můj Bože, podívej se. Zvaní hosté již se scházejí, a mně nezbude ani času k oblékání.«

Rychle povstala a vyjasnila čelo, obrátíc se k Binii, jejíž smrtelnou bledost ani nepozorovala a pravila: »Vypárej opatrně háčky u živůtku a pod pažmi jej na prst popusť; ty Kasinko, uprav pás.« Nyní odebrala se naproti několika párkům popů s ženami, kteří sestupujíce s vozu, vystlaného senem, rozvinovali velký bílý šátek a vyndavali z něj cukrový dort, milý symbol svatebních sladkostí. V deset hodin přibyl ženich s velkým hlukem, provázen dvěma mládenci. Všichni tři byli oblečeni v čamaru s černými šňůrami, na hlavě tmavočervenou konfederatku. Husté, vzhůru otočené kníry dávaly jim mrzuté a theatrální vzezření.

Seminarista, který stál ve stínu, ihned se přiblížil. »Představte mne,« pravil k popovi.

Tymofei byl okamžik na rozpacích, ale hned se vzpamatoval: »Erazim Piesek,« koktal, skoro můj zeť. »Vincenc Rajský.«

Zvěrolékaři se zdálo, že snad špatně slyšel; rychle si změřil seminaristu. »Jak skoro váš zeť, tcháne? máte tedy zde dva zetě?« A vypukl ve smích.

»Ponechal jsem si do dnešního dne oznámení o zasnoubení Biniině,« pravil kněz.

Mladíci změřili jeden druhého s nedůvěrou, ale že vstoupili nově příchozí do sálu, byli odloučeni.

Nyní se hosté jen hrnuli. U dveří oznamoval jasný hlas komorníkův stále nová jména: pán adjunkt Arata, pan lékárník Lulek a paní lékárníková. Jeho důstojnosť pan Sroda s paní, pan Tadeáš, pan hrabě Vladimír Dobrovolský.«

Při příchodu majetníkově objevila se Diotyma konečně oblečena v nápadné, jablkozelené šaty, všecka překvapena touto velikou ctí, provázená rozkošnou Sofronií, ostatními pěti dívkami, ve světlých šatech. »Ach, ach,« zvolal šlechtic z vesela; »Panno Sofronio, musím

vás objati. Vy zvěrolékaři, buďte jen tichý, neptám se vás o dovolení.« A políbil růžové líčko mladé dívky velmi hlasitě, k velkému pohoršení Pavla, který se zarděl nad důvěrným chováním svého pána, zarytého starého mládence.

Svatební průvod vzbudil všeobecný obdiv. Úbory dam byly tak různě barevné, že venkované od nepaměti něčeho podobného neviděli. Nejvíce vynikal majetník, o kterého se dámy draly. Vybral si konečně s každé strany jednu: apatykářku, která se blažeností naparovala ve svém jasně modrém úboru, a krásnou popovou ze Stry, jejíž krásná pleť závodila s aksamitem živůtku.

Bylo veliké vedro. Přes to, že byla všechna okna otevřena, u kterých se nakupily zvědavé hlavy venkovanů, byl vzduch těžký a plný kouře, čím byla vinna blízká kuchyně, z které pokaždé, když se nová mísa přinášela, vycházela horká pára s vůní různých jídel.

Páni popové a jejich ženy jedli a pili, smáli se z plna hrdla, a bylo radostné na ně se podívati, s jakou chutí požívali pokrmů. Chvílemi zažertovali nebo rozhovořili se o záležitostech farnosti a okresu. Venkované hledící zvědavě oknem sdíleli si své dojmy. »Viděli jste zvěrolékaře? Hm, to je chlapík, jenom krev a mléko, jako panna! Ta naše slečinka má štěstí! A paní popová ze Stry! ta má šaty, a což ty stužky! Na první pohled se pozná, že jest z města! Jak se umí s naším pánem baviti! Věru, radosť na ně se podívati!«

Majetník sedě pohodlně v jediné lenošce na faře, byl předmětem všeobecné pozornosti. Každý mu sloužil, lichotil a dbal, aby mu nic nechybělo. On, jako dobré dítě, nechal se baviti, jedl s velikou chutí k všeobecné veselosti, chvílemi dovolil si nějaký dosti otřepaný vtip, při kterém se popadianky od srdce smály nebo si zakrývaly oči.

Skorem všecky měly vykrojené šaty, ale opálené obličeje odrážely se divně od bílých ramen. Při jídle podržely všecky své rukavičky.

Tymofei byl jako vojevůdce na bojišti; stále na nohách, slouže jedněm, nalévaje druhým, odpovídaje ku všem otázkám; jeho horlivost byla neunavná. Přemohla-li jej únava neb horko, odpočinul si někde v koutku, kde se na malinkém stolku nalezal jeho příbor a rychle požil nějaké sousto. Při tom všem neušel mu ani jediný pohyb nebo slovo zvěrolékařovo a seminaristovo, a shledal s pohnutím, že jest mezi nimi nejlepší shoda.

Oba připíjeli si velmi roztomile z lahví, které před nimi stály, a jejich rozmluva byla velmi srdečná. Hovořili o dobytčím moru a o strychninu.

Timofei byl šťasten. Podepřen o veřeje, odkud celou společnosť přehlídl, těšil se ze svého štěstí. Viděl u svého stolu všechny přední osoby z okresu, a mimo to, dík jeho zchytralosti, ve svých dvou dcerách nalezne mocnou oporu ve dvou zcela protivných stranách.

Pan Tadeaš, sedě mezi doktorem a soudcem ze Stry, pozoroval též. Pozvání na faru přijal zcela proti svému obyčeji; ale dověděv se od Jana o zasnoubení Binie s nějakým seminaristou a mimo to jsa spokojený s neodvratným úmyslem svého poručence, chtěl se sám o všem na vlastní oči přesvědčiti.

»Představte si jen,« vypravoval jeden pop, jednoho dne přišel ke mně jistý člověk, který bydlí několik mil od nás, a žádal, že

chce míti ohlášky s jistou dívkou z vesnice. Viděl jsem, že jest ženat, a proto otázal jsem se: »Co pak ti zemřela žena, Vasili? — Ještě ne, důstojnosti, ještě chudáček neumřela, bude to s ní trvati asi dva nebo tři dny. Ale že jsem musel do města pro léky, myslil jsem, že si mohu hned obstarati ohlášky s jinou, abych nemusel ještě jednou sem jíti. Bydlím velmi daleko a cesty jsou špatné! . . .«

Všichni se dali při vypravování této anekdoty do hlasitého smíchu. Došlo již k zákuskám, a Diotyma, s nožem v ruce, pobízela prosebně své hosty: »Neráčila by Vaše milost přijati tento kus koláče, který vyrobila naše drahá Sofronia svýma malýma ručkama? Neb neráčil byste z této bábovky, zhotovené naší rozmilou Taraskou?« Slova doprovázela zářícím úsměvem matky, která jest na vrcholu své slávy. (Dokončení.)

Mistr Jan Hus.

Sepsal Dr. **František Xav. Kryštůfek.**

(Dokončení.)

B) § 4. Husovo brojení proti duchovenstvu. [1])

Rozpisovati se o vadách duchovenstva a brojiti proti němu, začínaje od papeže až do posledního mnicha, bylo zvykem u četných, kteří chtěli opravovati církev; bylo to modou onoho času.

Církev dosáhla v středověku vrcholu své pozemské slávy a bohatství, jevila se v plné kráse a zasahovala mocně ve veškeré veřejné i soukromé poměry. A tu libovali si mnozí duchovní ve vnější nádheře a zapomínali na vnitřní lesk a svatost. Však svatí mužové povstali a kárali otcovsky a přátelsky pobloudilé, snažíce se uvésti je na cestu pravého kněžského života. Ale vedle nich povstali též četní, kteří neznajíce historického vývoje tohoto lesku, myslili, že tato mocná a bohatá církev není více onou chudou, apoštolskou církví, a chtěli ji k původnímu apoštolskému stavu přivésti a veškerého vnějšího lesku zbaviti. Oni hlásali, že původní apoštolská církev byla chudobnou, ano žebráckou, že apoštolé byli netoliko chudými, ale zrovna žebráky. [2]) Jejich učení padlo na dobrou půdu: šlechta a města chtěly hned v mnohých krajinách církvi dopomoci k opravě, k apoštolské chudobě, statky jí odejmouti a sobě podržeti. Kdekoli učení o domnělé chudé apoštolské církvi zvítězilo, uchvátila šlechta a města církevní jmění a podržela je. Všem, kteří po církevním jmění toužili, bylo brojení proti duchovenstvu vhod.

Mnozí, kteří do stavu duchovního vstoupili a ve své naději po stkvělém zaopatření a postavení se sklamali, líčili potom nejčernějšími barvami následky bohatství a vnějšího lesku v církvi. Proto líčení těchto sklamaných nadějí nelze bráti za berný peníz; co se u jedno-

[1]) Srvn. můj »Všeobecný církevní dějepis« II. Středověk, část II., str. 677 sqq.
[2]) Apoštolé byli mužové ze středního stavu a nikoli žebráci.

tlivců neb u mnohých stalo, přenášeli ve své vnitřní nespokojenosti a rozervanosti na všechny. Potom co platí o jednom městě, krajině nebo říši, neplatí o jiné, neplatí o všech vrstvách lidské společnosti.

Francouzskou politikou stalo se, že papežové se v Avignoně (1308.—1378.) usadili, což mělo pro správu církve smutné následky, ale nikoli tak hrozné, jak to italští spisovatelé líčí. Když potom papež Řehoř IX. r. 1377. do Říma se navrátil a tam zemřel: dovedla toho francouzská politika, že proti řádnému papeži Urbanu VI. (1378.—1389.) byl za vzdoropapeže zvolen kardinál Robert Genevský, příbuzný královskému dvoru francouzskému a v dalším stupni též našemu českému lucemburskému, který se nazval Klementem VII. Tak byli teď dvojí papežové, Římští: Urban VI., Bonifác IX. (1389.—1404.), Innocenc VII. (1404.—1406.) a Řehoř XII. (1406.—1417.), a pak Avignonští vzdoropapežové: Klement VII. (1378.—1394.) a Benedikt XIII. (1394.—1417.), které Francie se svými spojenci za papeže uznávala. Sněm Pisanský sesadil sice oba papeže Řehoře XII. a Benedikta XIII., ale ukvapiv se, učinil věc ještě horší, když zvolil papeže Alexandra V. (1409.—1410.), po němž následoval Jan XXIII. (1410.—1415.), který nebyl takovým ohavníkem, jakým ho nepřátelé jeho líčili, ale byl více vojákem nežli duchovním. Trojici papežů odstranil všeobecný sněm Kostnický, kde byl Martin V. zvolen (1417.—1431.). Tyto zmatky v církvi má na svědomí Francie.

Jeden papežský dvůr zápasil s obtížemi finančními, dva, ano tři papežské dvory potřebovaly dvakrát, ano třikráte tolik, co dříve, a papežští finančníci musili opatřovati peníze různými daněmi, uloženými na věřící a duchovenstvo. Při tom musíme míti na paměti, že lidé zůstanou lidmi; jako dnes chtějí lidé všechno na státu a zemi, které všechno vydržovati mají, při čemž však daně mají býti nejmenší: tak i tenkráte měl papež na všechno platiti, ale odkud peníze vziti, nikdo se neptal. Finančníci papežští jsou často viněni, že se dopouštěli svatokupectví, že prodávali za peníze církevní obročí; tu nesmíme při těchto nářcích zapomínati, že každý nerad platí a s daněmi jest nespokojen, ať jsou státní, zemské, obecné nebo církevní: četní, chtějíce zakrýti svou lakomosť a nelibosť platiti papežskou daň, naříkali místo na »svou« lakomosť na lakomosť »papežovu«. Konečně co dnes jmenujeme »taxami«, to tenkráte četní jmenovali svatokupectvím.

Biskupství, praelatury a kanonikaty jest dle starých církevních zákonův obsazovati svobodnými volbami: však tyto svobodné volby byly podivuhodně svobodny. V Německu byla biskupství zaopatřujícími ústavy pro mladší synky říšských knížat, kteří se o volbu již postarali, a kanonikaty zase zaopatřujícími ústavy pro mladší synky šlechticů: kanovníci šlechtici volili zase pouze šlechtice za kanovníka; nikdo z občanského rodu nemohl se při vší učenosti a při všech zásluhách dostati do kapitoly. Příklad toho udržel se až do naší doby v Olomouci, kde metropolitní kapitola skládala se pouze ze šlechticů; všechno vyjednávání se strany církevní bylo marné, až J. V. náš milovaný císař a král František Josef I. věc rozhodl a vstup nešlechticů do kapitoly provedl. Papežové v středověku zadržovali si obsazování biskupství a kanovnictví, dílem aby dostali poplatek čili taxu pro svou komoru, dílem aby mohli zásluhy odměniti. Když

papež pominul synka knížecího nebo šlechtického: volalo se, že papež porušuje právo národa a ničí kanonickou volbu.

Byly mnohé zlořády v řízení a životě církevním; stále volalo se po »opravě v hlavě a údech«, (reformatio in capite et membris) ale »opravou« rozuměla se nikoliv »oprava mravův« ale hlavně »oprava berní«: papež měl býti ve svých právech omezen, aby již žádných obročí neuděloval a žádných poplatkův od církví a věřících nedostával.

Tyto poměry byly všudy jednostejny a zavdávaly příčinu k brojení proti církvi, papeži a duchovenstvu a ke vznikání bludů. Tyto poměry byly také u nás v Čechách.

U nás v Čechách byl počet duchovenstva příliš veliký; před husitskými bouřemi bylo při metropolitním chrámě sv. Víta asi 300 duchovních, při kostele Vyšehradském asi 100, v Praze přebývalo stále alespoň 1200 osob stavu duchovního; v Pražské arcidiecési bylo 1914 far, u nichž z největší části byl vedle faráře též jeden nebo více kaplanův a oltářníků. K tomu přistoupilo ještě obyvatelstvo více nežli 100 klášterů. Bohužel, že mnozí hledali v duchovním stavu pouze výživu a stkvělé zaopatření, a nikoli služby Kristovy. Duchovenstvo vládlo velikými zemskými statky a důchody rozličného druhu; třetina veškeré půdy náležela duchovenstvu. Bohatá obročí byla zaopatřujícími ústavy pro syny šlechticů, proti nimž stál tu přečetný zástup výpomocných duchovních a oltářníků nuzně žijících bez naděje na dobré obročí. Na bohatství církve pohlížela s velikou závistí šlechta, zvláště oni rodové, kteří časem sešli a schudli, toužíce teď po statcích, jež jednou jejich zbožní předkové církvi darovali. Že bohatství církve u mnohých duchovních zplodilo nedbalosť, přepych, rozmařilosť, bujnosť a jiné nezpůsoby, vady a poklesky, není třeba široce vykládati. Ale duchovní vrchnosť dohlížela na podřízené duchovenstvo a trestala je, jak viděti jest z visitační cesty Pražského arcijahna Pavla z Janovic a protokolův na ní r. 1379. a 1380. zavedených.[3])

První Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic (1343.—1364.) opravil české duchovenstvo s císařem Karlem IV. svými: »statuta Arnesti« (stanovy Arnoštovy) vydanými dne 12. listopadu r. 1349.,[4]) tak že čeští kněží toho času co do vzdělanosti a mravnosti nad německé vynikali. A na tomto základě ustanovil papež Urban V. r. 1365 Pražské arcibiskupy za stálé legáty Apoštolské Stolice pro diecése Řezenskou, Bamberskou a Míšenskou, a poslal sám arcibiskupu Janu Očkovi z Vlašimi (1364.—1376.) pozlacený stříbrný legátský kříž do Prahy. Jeho synovec a nástupce v arcibiskupství Jan z Jenštýna (1379.—1396.) byl statný hajitel církevního práva proti králi Václavovi IV. a slavil r. 1381., 1384., 1389. a 1392. synody, na nichž prospěšná nařízení pro opravu mravův jak u duchovenstva, tak u věřících vydal. Podobně jeho nástupcové pečovali o kázeň v duchovenstvu. Arcibiskup Zbyněk z Hasenburka (1403.—1411.) nevynikal učeností, ale byl muž bezúhonného života, který

[3]) Tyto protokoly jsou důležity pro poznání kulturní stránky oné doby; nejsou posud tištěny. Srvn. rozpravu: »Život a působení duchovenstva farního« v 14. století od Fr. Vacka. Blahověst. 1884. str. 505 sqq.

[4]) Poprvé jsou vytištěny v Plzni r. 1477., náležejíce k nejstaršim prvotiskům v Čechách; potom r. 1606. v Praze.

pečlivě o to se staral, aby také veškeré duchovenstvo české mravným životem věřícím dávalo dobrý příklad.

Ku povznešení pobožnosti v Čechách působili jako kazatelé Kunrát Waldhauser, rodem Rakušan († 1369.), a Milič z Kroměříže († 1374. v Avignoně), kteří někdy sice ve své horlivosti trochu daleko zašli, ale v církevní poslušnosti setrvali. Neštěstím pro Čechy bylo, že do Prahy knihy Viklefovy z Anglie byly přineseny, které soustavně proti papeži a duchovenstvu, světskému i řeholnímu, štvaly a církevní ústavu odstraňovaly. Hus vžil se do těchto knih, přenesl všechno, co tam bylo řečeno, na české duchovenstvo a české poměry a viděl všechno po viklefsku.

Druhým neštěstím Čech bylo, že král Václav IV. byl opakem svého otce Karla IV. Tento byl muž zbožný a veliký přítel Apoštolské Stolice a duchovenstva; onen velikým nepřítelem duchovenstva a církevního práva, a nepřízeň jeho k němu dosáhla vrcholu, když arcibiskupové Porýnští jako kurfirsti postavili proti němu vzdorokrále Ruprechta Falckého. Brojení Husovo proti církvi a veškeré moci duchovní přišlo mu vhod; on trpěl je s radostí, až mu konečně přerostlo přes hlavu; při první bouři husitské rozpálil se hněvem na hradě u Kunratic tak, že jej ranila mrtvice, a on skonal 16. srpna r. 1419.

Za těchto poměrů vystoupil Hus jako mravokárce, který chtěl opravovati církev. Narodil se 6. července r. 1369. v městečku Husinci z rodičů ne mnoho zámožných, živil se v Praze jako chudý student zpíváním a přisluhováním v kostelích, stal se r. 1393. bakalářem svobodných umění, r. 1394. bakalářem theologie. r. 1396. mistrem svobodných umění, r. 1398. začal profesorovati, r. 1399. pohádal se ve faře Svatomichalské na Starém Městě o některé články Viklefovy, a byl r. 1400. nebo 1401. na kněžství vysvěcen. Dne 15. října 1401. byl zvolen za děkana filosofické fakulty, a hned potom v říjnu 1402. za rektora vysokých škol povýšen. Jsa děkanem obdržel kazatelství v kapli Betlémské, na něž jej presentoval králův milec Jan z Mühlheimu, pražský měšťan rodem z Pardubic, jenž tuto kapli sám r. 1391. založil a nadal, a k němuž ho potvrdil generální vikář listem ze dne 14. března r. 1402.

Hus, jak viděti jest, byl universitní učenec, nepracoval nikdy ve správě duchovní, nebyl nikdy kaplanem nebo farářem, neznal ze zkušenosti potřeb věřících, nezakusil svízelův a hořkostí duchovní správy, nevěděl, co všechno kněz na venkově činiti musí, aby byl pastýřem svého stádce. Universitní učenosť a duchovní správa nespadají v jedno.

Hus stal se obhajcem knih Viklefových a stál v čele jejich přátel. Když však universita 28. května 1403. nálezem [5]) 45 článků z knih Viklefových vyňatých zatratila: musili všichni mistři dle pravidel a řádův universitních upustiti od veřejných výkladův o knihách Viklefových. Hus jako kazatel v kapli Betlémské barvil svá kázaní po viklefsku.

Ku konci roku 1403. vstoupil na Pražský arcibiskupský prestol Zbyněk Zajíc z Hasenburka, a Hus těšil se jeho přízni; již r. 1403. byl od něho vyzván, aby mu všechny vady ve správě věcí církevních,

[5]) Viz Monum. str. 327 sqq.; Höfler, Concilia Prag. p. 43 sqq.

kde by koli je viděl, ústně nebo písemně udal. Brzo potom byl s dvěma jinými důvěrníky poslán k ohledání poutnického místa Vilsnaku v Braniborách, kde klam s domnělými zázraky se provozoval. V letech 1405. a 1407. byl od arcibiskupa ustanoven za kazatele na synodách, aby svým výmluvným slovem na duchovenstvo působil. Přízeň arcibiskupova k Husovi neochábla ani tím, když kněží počínali si stýskati, že Hus lid proti nim svým učením viklefským popouzí a všeliké bludy roztrušuje. Žalobníci nenalézajíce slechu u svého velepastýře, obrátili se r. 1404. do Říma, ukazujíce, že v Čechách kacířství Viklefovo zmáhati se počíná. Papež Innocenc VII. vydal 24. června r. 1405. bullu k arcibiskupovi, aby ony bludy vymýtil. Arcibiskup přikázal na synodě r. 1406. pravověrně učiti o Svátosti Oltářní, pohnal r. 1407. některé osoby před svůj soud, ale shoda mezi ním a Husem trvala dále, a Hus byl 18. října r. 1407. opět synodálním kazatelem na tehdejší synodě.[6]) Tuto shodu lze tím vyložiti, že Hus o Svátosti Oltářní pravověrně smýšlel, a kázaje v Betlémě se mírnil, »boje se«, jak sám později pravil, »půhonů, kleteb, odsouzení a smrti se lekaje«.[7])

Když po rozkaze krále Václava IV., který od nastávajícího sněmu Pisanského za krále Římského uznán býti chtěl, český národ na universitě znova o 45 článcích Viklefových rokoval: stal se 20. května r. 1408. působením Husa a jeho přátel nález, »aby žádný úd českého národa nijakého z oněch článků nehájil ve smyslu kacířském nebo pohoršlivém, kterýmžto dodatkem ovšem zavržení své ceny pozbylo a stalo se illusorním.

Arcibiskup Zbyněk obnovil na letní synodě 16. června r. 1408. svá nařízení, kterak jest o Svátosti Oltářní učiti, zakázal potupně mluviti o stavu duchovním na kázaních obecnému lidu a zpívati rozličné nové písničky, a velel, aby všechny knihy Viklefovy ku prozkoumání byly jemu vydány. Generální vikář Jan z Kbelu pohnal před sebe několik kazatelův, o nichž šla pověst, že nejsou pravověrnými, a mezi nimiž byl též kazatel od sv. Ducha v Praze Mikoláš z Velenovic, příjmím Abraham. Tento ukázal se ve výslechu 30. června r. 1408. býti bludařem a byl dán do žaláře. Hus snažil se svou přímluvou vyprostiti ho z vazby, ale nadarmo. Když po několika dnech arcibiskup Abrahama ze své diecése vypověděl, káral jej za to Hus, že prý nečistým a hříšným dává úplnou svobodu, horlivé však jako bludaře žalářuje a z vlasti vyhání. Tak začala roztržka mezi ním a arcibiskupem, která brzo se stala nezhojitelnou.

Na mimořádné synodě 17. července r. 1408. konané žádal arcibiskup, aby všechny knihy Viklefovy k náležitému prozkoumání byly mu odevzdány.[8]) Hus odevzdal je osobně arcibiskupovi s tou hrdou prosbou, aby je prozkoumal a bludy v nich mu vytkl, by potom každého před nimi mohl varovati.

Až posud nebyl Hus, ačkoli byl hlavou a duší Viklefovců, církevními soudy stihán; však v létě r. 1408. byl žalován u soudu arcibiskupského pro bouřlivá kázaní a půhon na něj vydán. Hus od-

[6]) Höfler: Concil. Prag. p. 51—53. 59; Geschichtsschreiber der Hussit. Bewegung I., 17.
[7]) M. Jana Husi sebrané spisy české, I., 246., vyd. Erben.
[8]) Höfler: Concilia Prag. p. 60. Docum. str. 396.

pověděl arcibiskupovi písemně, a není známo, jak věc pro tu chvíli dopadla.

Král Václav, kterého sněm Pisanský za Římského krále uznal, chtěl navzdor arcibiskupovi vypověděti poslušenství papeži Řehoři XII. a tázal se za dobrozdání university. Český národ chtěl býti po vůli králově, ostatní tři národové však odporovali; tohoto stavu použili Čechové a vymohli na králi, že dekretem vydaným 18. ledna r. 1409. na Kutných Horách Čechům tři hlasy a ostatním národům jeden hlas udělil. Za prvního rektora university byl dle nového řádu zvolen Hus. Dne 22. ledna r. 1409. poručil král, aby nikdo Římského papeže Řehoře XII. neposlouchal; však arcibiskup s duchovenstvem přidržel se na dále Řehoře XII., popudil proti sobě velice krále a musil se dáti s jinými kněžími na útěk. Teprve 2. září r. 1409. přistoupil arcibiskup s biskupem Olomouckým Kunratem z Vetchy ku poslušenství Pisanského papeže Alexandra V.

Za času panující nevole mezi králem a arcibiskupem zakázal arcibiskup Husovi kázati v Betlémě. Ale Hus nedbal zápovědi, kázal dále a kázaní jeho stávala se trpčejšími, a kazatel počínal si dosti vyzývavě. Roku 1409. obnovili Pražští faráři své žaloby na Husa u arcibiskupa: že popouzí lid proti kněžím, Čechy proti Němcům, že učí pohrdati církví a jejími tresty, že nazval Řím sídlem antikristovým, že nazývá kněze kacířem, který za přisluhování svátostí si dá platiti, že chválí Viklefa a že chce býti po smrti tam, kde jest duše jeho. Arcibiskup ustanovil profesora bohosloví M. Mařika Rváčka, aby to vyšetřil a spolu vyzkoumal, čí mocí v kapli Betlémské se káže a slavné služby Boži se zpěvem konají. Hus obdržel žalobní články a měl se před Maříkem zodpovídati krátkými slovy beze všech vytáček a své výpovědi potvrditi přísahou. Hus odepřel přísahu a odpověděl sice krátce v nařízeném výslechu, ale nikoli tak, jak na něm bylo žádáno. Obvinění z kacířství a podněcování Čechů proti Němcům zamítl od sebe veřejnou ohláškou.

Arcibiskup vida, že svou vážností u Husa poslušnosti si nezjedná, obrátil se na papeže Alexandra V., který 20. prosince r. 1409. vydal bullu, kterouž ukládal arcibiskupovi, aby všechny bludy vykořenil, učení Viklefovo pod trestem klatby zapověděl, věřícím knihy Viklefovy odňal, a kromě kostelů kollegiatních, farních a klášterních na žádném jiném místě, jakkoli privilegovaném, kázati nedovoloval. Hus, chtěje moc bully udusiti a jsa podporou svých přátel u krále Václava jist, odvolal se r. 1410. od papeže špatně zpraveného ku papeži, který bude lépe zpraven (ad papam melius informandum). Ale arcibiskup, neohlížeje se na takovou nijakou appellaci ani na to, že Hus jest ještě rektorem, přistoupil ku provedení bully, vydal rozkaz, aby všichni, kteří knih Viklefových posud neodvedli, to bez meškání učinili, a dal knihy Viklefovy zřízenou komisí prozkoumati. Jak věc skončí, bylo známo; Hus se svými přátely chtěl se tomu brániti. Universita ohrazovala se proti spálení knih Viklefových a ucházela se za pomoc u krále. Arcibiskup odsoudil na synodě dne 16. června knihy Viklefovy k ohni, zakázal učiti pod velikými tresty článkům Viklefovým a zapověděl konečně kázati v kostelích a kaplích, které nejsou kollegiatními, farními nebo klášterními, pod trestem klatby.[9])

[9]) Concilia Prag. 64—69.

Král Václav vyzval arcibiskupa, aby se spálením knih Viklefových počkal, až do příchodu markraběte Moravského Jošta, proslulého učeností. Než, co čekal arcibiskup, byli Hus a jeho přátelé velmi činni. Dne 21. června vydala universita po Čechách a Moravě ohražení proti pálení knih Viklefových; 25. června odvolal se Hus ještě se sedmi druhy ku papeži Janu XXIII. [10]) Hus, nedbaje zápovědi arcibiskupovy, kázal 22. června v Betlémě pobouřlivě před neobyčejně velikým množstvím lidu a oznámil mu, že kázati nepřestane, byť měl býti trestán vyhnanstvím, vězením nebo smrtí. Poněvadž Jošt dlouho nepřicházel, dal arcibiskup 16. července ve svém dvoře knihy Viklefovy spáliti, odjel do Roudnice a vydal odtud 19. července klatbu na Husa a jeho přátely a kázal ji slavně ohlašovati po všech kostelích své arcidiecése. Král chtěl, aby klatba zůstala bez účinku, poručil arcibiskupovi nahraditi spálené knihy, a když toho neučinil, rozkázal zabaviti jeho důchody.

Veřejnými přednáškami na universitě ke konci července hájili Viklefovy spisy Hus, Jakoubek ze Stříbra a jiní ještě přátelé, [11]) a král Václav to trpěl.

Papež Jan XXIII. odevzdal Husovu při kardinálu Odonu Colonnovi, který počínání arcibiskupovo schválil a Husa do Bononie před papeže obeslal. [12]) Hus neposlechl půhonu; zůstal doma a poslal za sebe právní zástupce M. Jana z Jesenic ještě s dvěma doktory. Král Václav i královna Sofie ujímali se Husa u papeže, [13]) který vzal při Husovu z rukou kardinála Colonny a odevzdal ji čtyřem kardinálům, z nichž čelnější byli František Zabarella a Ludvík Brankas, kterýž poslední konečně samojediný ji podržel, ale půl druhého léta ležeti nechal, nezrušiv ani nepotvrdiv nálezu kardinála Colonny, ač zástupcové Husovi na něj naléhali.

Arcibiskup přikázal dle nálezu kardinála Colonny 15. března r. 1411. ve všech kostelích Pražských opětně ohlašovati klatbu na Husa. Stalo se to ve všech kostelích kromě dvou. Však vzdorovati církevní vrchnosti a jí neposloucháti vešlo působením a kázaním Husovým již úplně do života: Pražané nedbali vydané klatby, Hus nevšímal si jí, a král měl ji za vzpouru arcibiskupovu a zabavil jeho důchody a statky. Arcibiskup prosil krále, aby mu křivdy nečinil, ale nic u něho nepořídil. Proto vydal interdikt na Prahu, t. j. zastavil tam služby Boží a přisluhování svátostmi. Král Václav rozhorlil se velice a vystupoval náruživě proti arcibiskupovi, kanovníkům a farářům, z nichž mnozí jsou zloupeni a vyhnáni z Prahy. Tenkráte směl každý týrati duchovenstvo a množiti nesnáze arcibiskupovy.

Když se král Václav se svým bratrem Sigmundem smířil, měly se též církevní spory porovnati. Arcibiskup měl se podrobiti králi a hledati jeho milost a psáti do Říma, že v Čechách není kacířství, leč jenom spory mistrů s ním, které však zakročením krále a jeho rad jsou odklizeny, pročež ať pominou všichni u papežského dvora začatí soudové a vydané půhony, král opět měl s biskupy a pány všechny bludy a neřády vyčistiti a pomstiti, důchody kněžím

[10]) Docum. 189; 387 sqq; 401 sqq.
[11]) l. c. 399.
[12]) l. c. 189. 190.
[13]) l. c. 422—426.

zabavené zase navrátiti a jaté propustiti.[14]) Však této úmluvě ze 6. července r. 1411. nedostál král a Hus se svými přátely. Arcibiskup ucházel se hned o milost u krále, ale po pět neděl nemohl žádného slyšení dostati a také nedostal, a král nenavracoval duchovním zabavených důchodů. Též Hus nespěchal s osvědčením své pravověrnosti; teprve 1. září r. 1411. složil ve valném shromáždění v Karolíně počet ze své víry a ujišťoval papeže Jana XXIII. zvláštním listem o své pravověrnosti,[15]) podobně listem též z 1. září sbor kardinálův.[16]) Ale tyto listy nesrovnávají se se spisy, které Hus v této době vydal, k nimž náležejí: De libris haereticorum legendis (o čtení knih bludařských); Actus pro defensione Vicleffi (Čin na obranu Viklefa); Defensio quorundam articulorum J. Vicleff (Obrana některých článků Jana Viklefa); De ablatione temporalium a clericis (O zabrání statků duchovních); De decimis (O Desátku). Jako Hus počínali si též jeho stoupenci a kázali po oné úmluvě bludy Viklefovy dále. Za toho stavu nemohl svědomitý arcibiskup papeži psáti, že v Čechách bludů není, a nemoha dojíti přízně u krále Václava odjel do Uher ke králi Sigmundovi prosit ho za prostřednictví. Však ubohý, uštvaný arcibiskup dojel jenom do Prešpurku, kde náhle onemocněv zemřel dne 28. září r. 1411. Jeho tělo bylo teprve r. 1436. do Prahy převeženo a u sv. Víta v kapli Hasenburské pochováno. Jeho nástupcem stal se Albík z Uničova, milec a dvorní lékař králův, rodem Němec.

Hned na počátku Albíkova arcibiskupování strhla se v Praze bouře hroznější všeho, co posud předcházelo, bouře to, kterou Hus se svými přátely proti odpustkům od papeže Jana XXIII. rozepsaným vyvolal, již jsme v předešlém § 3. podrobně vylíčili. Za toto brojení proti odpustkům byl Hus dán do papežské klatby;[17]) Hus odvolav se od papeže k samému Kristu,[18]) což ovšem není odvoláním než jenom zástěrou, aby svou neposlušnosť před nesoudným lidem zakryl, opustil na počátku prosince r. 1412. na radu a žádosť krále Václava Prahu, a odebral se k pánu Janu Staršímu z Ústí na Kozí Hrádek.

Albík vzdal se arcibiskupství, a jeho nástupcem stal se biskup Olomoucký Kunrat z Vetchy (1413.—1421.) Za něho chtěl král církevní spory porovnati synodou slavenou 6. února r. 1413., která bez pořízení se rozešla,[19]) potom čtyřčlennou komisí, která stranu katolickou a husitskou rovnala. Dva dni hádaly se strany bez úspěchu; třetí den nedostavili se již Páleč s katolickými doktory, viníce komisi ze strannosti. Král Václav rozhněval se proto náramně, sesadil všechny čtyři doktory bohosloví a vypověděl z vlasti.[20]) M. Stanislav ze Znojma zemřel brzo potom v Jindřichově Hradci; a Štěpán Páleč objevuje se nám teprve v Kostnici jako žalobník Husův. Vypověděním čtyř čelných profesorů utrpěli katolíci v Praze hroznou ránu, padlo poslední závaží, které Husovi a jeho přátelům čelilo.

---

[14]) l. c. 434—443.
[15]) l. c. 18 sqq.
[16]) l. c. 20.
[17]) Bulla Husa vyobcující jest v Docum. str. 461.
[18]) l. c. str. 464.
[19]) l. c. 475—505, Höfler: Concilia prag. p. 73—111.
[20]) Docum. 507—511; Höfler: Geschichtsschr. I., 28—33.

Mezi tím žil Hus na Kozím Hrádku a složil zde nemalý počet knih v jazyku latinském i českém; tam povstaly jeho: tractatus de Ecclesia (rozbor o Církvi), který jest napodobením Viklifova traktatu de Ecclesia; spisy proti Pálečovi a Stanislavovi; Česká Postilla, spis o svatokupectví a jiné rozpravy. V okolí Hrádku kázal po svém obyčeji bouřlivě proti duchovenstvu. Tu mu řekl jeden prostý venkovan po kázaní: »Milý, poctivý pane mistře, pověz nám, viděl-li jsi kdy papeže nebo kardinály, o kterých nám rozpráviš?« A když Hus řekl, že neviděl, aniž viděti si žádá, pravil mu nezkažený venkovan: »Proč rozpráviš nám o tom a haníš to, čeho jsi sám nikdy nezkusil aniž viděl? Jdi raději do Říma, a co nám zde o nich kážeš, tam jim to mluv, aby to slyšeli ti, kterým to náleží.« Tento prostý venkovan řekl Husovi pernou pravdu, kterou kdyby byl jako mistr uvážil, mohl poznati, že jeho posavadní činnosť byla velmi nemístnou, pochybenou, pobuřující a kazící srdce prostých věřících. Do Říma nešel kázat papeži a kardinálům, ale prostým venkovanům kázal o antikristu v Římě. Z učení a kázaní Husova v okolí Kozího Hrádku vyrostlo táborství.

Po smrti Jana z Ústí přesídlil Hus na Krakovec, odkudž opět své učení po kraji rozšiřoval.

Hus vytýkal nejkřiklavějšími barvami duchovenstvu všechny možné ohavnosti, neřesti a nepravosti, a prohlašoval vybírání štóly za kacířství. On vinil duchovenstvo z nejhanebnějšího smilství, nejošklivějšího obžerství a opilství, kruté necitelnosti, bídného lakomství, hrdosti, ctižádosti, podlízavosti. Mezi jiným uvádí Hus ku př. i toto:

Smilstva netrestá u duchovenstva nikdo; naopak v mnohých krajinách jest zdrojem příjmů biskupových. Praviť Bůh: »Apoštolští náměstkové, biskupové, sami smilní a jiným smilství nebrání! Jakýž otec, takýž i syn; syn dá, a otec vezme peníze, aby syn ženinu měl; onen prodává hřích a tento kupuje, kopu do roka od ženiny. A v Moravě kdys, jakož praví, kopu farář dával od kolébky; protož přezděli tomu platu cunabulales, česky: pokolební. A v Uhřích platí každý farář od dítěte; a čím jich více má, tím více peněz biskupovi dá. Tak jsou mně pravili, kteří jsou v Uhrách bývali.[21]) Že by byl biskup za roční poplatek kopy dovoloval kněžím míti souložnici, jest bídnou lží; jak text Husův zní, bylo to v Čechách za arcibiskupa Pražského Zbyňka a Litomyšlského biskupa Jana, ale mimo Husa nikdo to nepraví; oba biskupové byli v tomto ohledu velmi přísni a drželi řád. Husovo tvrzení jest pouhým klepem, jak plyne z jeho slov: »jakož praví« »kdys« »na Moravě« »jak mu pravili, kdo v Uhrách byli; to nejsou údaje, ale báje: to jsou klevety.[22])

---

[21]) l. c. I. 444.

[22]) Dal jsem si veškerou práci, abych báji Husově na stopu přišel. Hledal jsem výraz »Cunabulales«, »Cunabularium« nebo podobný nadarmo v seznamu nejpečlivějším: Rerum et verborum memoralium, quae in juris canonici Corpore reperiuntur, Index, auctore P. Guenois Bituricensi. Rovněž marně hledal jsem týž nebo podobný význam latinský u Brandla: Glossarium illustrans bohemico-moravicae historiae fontes (1876.), a u Du Cange (Du Fresne): Lexicon Latinum. Kottův »Slovník« má »pokolebenice« (VIII. 325), ale uvádí za pramen z Husa právě toto celé místo, ale s chybnou stránkou I., 144 místo I. 444, jak snadno při sazbě státi se může. Ale Kottův »Slovník« praví (I. 721): Kolébka = požaté obilí na hrstích (podle podřečí severních Čech; Kouble, Čas. Č. Mus. 1864.) a VI. 638: Kolébka = hrsť obilí; na kolébku dávati = nakládati hrsti na povříslo; kolébka = hrsť, kterou žnečka na povříslo položiti zapomněla. Tedy v některých

Kněží prý ani nechtějí, aby Kristus byl jmenován: kdo pravdu vyznává, toho klnou, vypovídají, hrdlují, mučí, žalářují i mrtví.[23])

Hus brojil zle proti biskupům, prelátům a mistrům: »Když budeme pilni toho poznání, uzříme ovoce prelátské: kletbu na ty, jenž káží pravdu, a na ty, kteříž jich zlého přikázání neplní, neb že jim po jich vůli nedají, co ráčí, nebo kteří jim co málo zaviní. — Druhé jich ovoce jest, služby Boží stavení (t. j. interdikt); třetí, zboží hromadění lakomstvím i svatokupectvím; čtvrté, smilství, jímž jsou velmi zčervivěli. A to čtvero ovoce nesou a plodí zjevně, že jsou v něm dobře známi i velmi hloupým lidem. — Mnozí jich skutkové ukazují, že nejsou ovce Kristovy, jako apoštolé, ale jako vlci hltaví, ovcím Kristovým škodliví.«[24]) Preláti jsou psi němí a nestydliví: »Aj teď sám Bůh praví, kdo jsou psi němí a nestydliví: že pastýři lakomí, počnouce od nejvyššího jako nejvyššího lakomce a ode psa nejnestydlivějšího (t. j. papeže), až do nejposlednějšího pastýříka, psíka němého a nestydlivého. Ó! co jest těch psů nyní němých a málo pastýřů pravých! A nevěříš-li, pomni, že řekl jest Bůh: Strážní její t. vinice, jenž jest lid Boží, všichni psi němí, nemohouce štěkati. I proč? Jistě proto, že některým lakomství ústa zacpalo, některým neumění zákona Božího. — Nejvyšší k svému lakomství se obrátil, jenž jest svatokupectví, prodávaje důstojenství: arcibiskupství, biskupství, proboštství, opatství, kanovnictví i farářství, odpustky i dopustky. A že jakýž otec, tacíž synové, a kúpíce, darmo nedají, protož také trhem ve svém lakomství běží až do nejposlednějšího, jenž může býti lakomý farářík neb třídníček (t. j. kaplánek), kterýž zpovědí, krstěním, svátostí, kázaním, třiceti veršemi a jinými běhy hledá zisku lakomě tělesného.«[25]) »Všichni nynější preláti, to jest nad jiné povyšení v úřadě, jenž hledí jediné k tělesnému požitku, neb že více hledí k tomu požitku tělesnému než duchovnímu, všichni tací jsou falešní nájemníci, jenž budou, ač se nepokají, zatraceni.«[26]) Též, pohříchu, v domech knížetských tiší jsou v posměch a u soudců pravda nalézá pomoc jako Kristus u Piláta! A to pohříchu od kněží pochodí,

---

krajinách na Moravě a v severních Čechách jmenují posud »hrsti obilí« kolébkou. Farář dostával desátek, dostával »kolebné«, »pokolebné«; »pokolebné« byl asi druh desátku z plodin polních. Řádem o desátcích pro markrabství Moravské z doby Josefinské, kterým zajisté k starším právním obyčejům se hledělo, ze dne 12. prosince 1786. (srv. Otto von Ottenthal: Der Zehent nach canonischem und österr. Rechte, Linz. 1823. str. 97) stanoví se, že k desátku zavázaný tomu, kdo k vybírání desátku oprávněn jest (tedy faráři), musí oznámiti, že obilí již v mandele na poli složeno jest, aby oprávněný do 24 hodin desátek sobě vyměřil; neučiní-li tak do doby naznačené, měl rychtář k žádosti hospodáře k desátku povinného sám to opatřiti. Oprávněný mohl sobě voliti, u kterého mandele s vypočtením desátku započíti chtěl, aby proti úskokům hospodáře byl chráněn. Z tohoto nařízení jest zjevno, že farář měl přístup »k hrstím obilí«: »ke kolébce«; dostával »hrsti obilí« čili »kolébku« desátku. Farář musil opět čtvrtou část obdrženého desátku odvésti jako poplatek: desátek, biskupovi. Farář odváděl ze své »kolébky« čili »pokolebného« opět »pokolebné« biskupovi. Tento způsob mluvy srozumitelný v Moravě a v Uhrách byl v jiných krajinách proměněn v klep, a neprozíravý Hus vykládal klevety za skutečné události svým posluchačům a čtenářům. Ze způsobu mluvy povstávají i dnes báchorky. Kdyby někdo vznik tohoto klepu jinak lépe vyložil, byl bych tomu povděčen.

[23]) l. c. II., 9.
[24]) l. c. II., 294.
[25]) l. c. II., 322.
[26]) l. c. II., 167.

že oni sami jim zlý příklad dávají, křivě soudíce, jich netrescí, ani jim káží, ani rady dávají, kterak by právě soudili, alebrž naučí, kterak by pravdu udusili. Jako jsou biskupové, doktorové, kanovníci, opatové, faráři a zákonníci vydali radu světským na radnici neb na rathauze, aby potupili mnohé kusy, a kazatele druhé aby od kázaní slova Božího odstrčili; to jsou doktorové Páleč, Stanislav s druhými vydali: s Eliášem, Brodem, Rosou a s Šimonem.« [27]) Ó, co těch pochlebníků jest, a zvláště kněží u dvorů knížetských, královských i panských a zvláště u dvora papežova, k němuž největší pochlebníci lezou, a modlí se a klaní více nežli Pánu Bohu. A to vše činí, aby v měkkém rouše a v drahém chodili, aby pýchu, rozkoš a lakomství plodili! Jistě daleko jsou od Janova (Křtitele) života zabloudili.« [28]) Všichni tedy duchovní pobloudili a jsou nepřátelé pravdy Boží; pouze Hus a jeho přívrženci jsou jejími přátely a milovníky; větší přemrštěnosti nelze si mysliti.

Bylo-li duchovenstvo světské zvrhlým, nebylo řeholní dle Husa lepším: mnichové dle něho pouze jedli, pili a lakotili. »Mnichové mají pivo staré, mladé, husté i tenké. Když světští k nim přijdou neznámí, tendyť jim dají tenkého pivce, aby mněli, že oni to pivce pijí, a také aby méně vypili. Pakli koho čijí, že u nich snad chce po smrti ležeti, aneb že mají čáku, že jim chce něco dáti, tehdy podtočí dobrého z pitancie, aby jedna pitancie druhou přitáhla, a pitancie slove hojné u nich pití a rozkošné jedení. A tak nebožátka ustoupili jsou v rozkoší tělesné od světa, že není lidí ve světě, by měli k tělu bydlo rozkošnější. Králi, páni, knížata nemají pití a jedení vždy tak dobrého a tak hotového, světským pivnice někdy se vyprázdní, jim nikdy, králi s pány bude nepečeno, nevařeno i chleba se nedostane, jim chléb z běli nejlepší vždy jest hotov. Jich zima nepřeschne, neb mají boty i kožichy, vedro neurazí, neb mají chladné cely i ambity, to jest rajské dvory.

Protož:

»kdo chce dobré bydlo míti
slib se do zákona jíti.« [29])

To není nic jiného nežli štvaní proti klášterům. Co máme umění a památek, zachovaly nám hlavně kláštery, co máme rozbitých hradův a zničených klášterů, máme po Husitech. Kdo zničil kolébku české slávy a vyvrátil staroslavný Vyšehrad? Byli to první posluchači Husovi.

Husovými spisy táhne se jedno pásmo han a potup na duchovenstvo, ať mluví o čemkoli, vtáhne do toho biskupy a kněze nebo mnichy a ztrhá je zle, jak viděti z uvedených obrázků. Když za to Pražští faráři jej obžalovali, zlobil se, jakoby mu hroznou křivdu činili.

Hus stavěl se, jakoby byl v klatbě proto, že horlil proti neřestem v duchovenstvu, ale však odbyl jej jadrně Ondřej z Brodu, řka: »Ó mistře, ale nikoli v Israeli! Nestydíte se tvrditi, že pouze pro bojování proti neřestem, kterým duchovenstvo oddáno jest, jste z církve vyobcován a pronásledování trpíte. Kdo tedy pronásleduje, kdo stará se jiným o pronásledování, kdo loupí, kdo do obličeje tepe,

[27]) l. c. II., 80.
[28]) l. c. II., 18,
[29]) O svatokupectví I., 428.

kdo haní, kdo olupuje kláštery a kostely? Zdali ne vy a vaši učenníci? — Já, chudý človíček, pravím, když ne pro něco jiného, proto že kážete proti duchovenstvu, nikdo vás z církve nevyobcoval, neboť již dříve kázali Milič, Konrád, Štěkna a jiní přemnozí proti duchovenstvu, a přece žádný z nich nebyl klatbou stížen. — Hle, vašinci vtírají se v obročí jiných a jak se praví, vy jste jejich učitelem a prokurátorem.« (vos estis horum instructor et procurator.[30])

Když Hus proti duchovenstvu brojil a je ze všech možných neřestí vinil: nepracoval o jeho nápravu, ale snižoval je v očích věřících a připravoval o veškerou vážnosť, nutnou k zastávání jeho povinností. Broje proti duchovenstvu, zavděčil se králi Václavovi, jemuž to bylo po chuti, a který mohl tak své násilnosti proti duchovním ospravedlňovati. Hus nebyl mravokárcem, ale zúmyslným tupitelem duchovenstva.

Husovo brojení proti duchovenstvu bylo sice předmětem soudního vyšetřování na sněmě Kostnickém, ale proto nebyl odsouzen, nýbrž pro své bludy.

Bohužel rozesel Hus bouři, a Čechové její ovoce sklidili.

Poznámky k slavnostem Poděbradským.

Napsal **Pravdomil Vlastislav Historický.**

Úvod.

Všichni máme ještě v živé paměti krásnou sochu krále Jiřího z Poděbrad, která po několik let stála na výstavišti před hlavním palácem. Všichni Čechové, kteří šli kolem, vzpomínali při pohledu na statného rytíře oné doby v českých dějinách, kdy naposledy zazářily moc a sláva království Českého, aby pak shasly na dlouho. — Se jménem znamenitého tohoto krále Českého jsou spojeny věru mohutné upomínky Ač utrakvista a ve mnohých věcech odpůrcem Říma, je i českým katolíkům sympatický. Vlastenec výborný, moudrý politik, potírač fanatismu a výstředností, udatný, zbožný a dobrý rytíř, měl Jiří všecky vlastnosti, kterými po dlouhých a zhoubných bojích husitských mohl Českému království zabezpečiti mír, moc, i šťastnou budoucnosť. Nezdařilo se mu to. V jednom pochybil, bohužel v tom nejosudnějším. Odepřel zjednati v Čechách náboženský mír zřeknutím se kalichu, odepřel žádosti papežské, aby hleděl přivésti kališnickou část Českého národa zpět k jednotě katolické víry. Uplynuly dva lidské věky, a kališnická část národa sama kalich jako bezcennou pro ni věc odhodila a zrušení kompaktat žádala (Kalousek, Čes. st. právo, p. 265). Kdyby byl Jiří přistoupil na žádosť papežovu a již tenkráte o jednotu církevní pracoval — a národ, který ho miloval, byl by ho uposlechl — byl by sobě získal uznání Římské Stolice,

[30]) Documenta str. 520 sq.

byl by všem svým nepřátelům vyrval zbraň z rukou, založil svou dynastii, uchránil Český národ hrozných běd třicetileté války, založil šťastnou budoucnosť národa. Tomu Jiří neporozuměl. V tom spočívá tragická jeho vina. Bylo ovšem nesnadno, zastaviti běh osudu, husitskou rebelií nešťastně vzniklého, tenkráte nad to ještě vítězného. Ale poměry byly takové, že milosť Boží, národu nabízená, byla patrna. Nepřijal jí — a pil svůj kalich.

My katoličtí Čechové se zármutkem patříme na tuto osudnou chybu Jiříkovu, ale v následcích doby husitské vidíme i omluvu pro ni. Na Jiříka patříme klidně, s uznáním, s hrdostí. Jsou i mezi katolíky tací, kteří se domnívají, že chybil i papež, nepovoliv kalichu; domnívají se, že by časem jednota s obecnou církví sama sebou byla opět povstala. Nesouhlasíme. Ukážeme, že co do zásady bylo stanovisko a počínání papežů správné a jedině možné. Dle názorů moderní doby toliko nesouhlasíme s některými praktickými měrami, jichž papežové proti Jiřímu užili, byvše poštváni Jiříkovými nepřátely. Stanovisko papežů bylo i pro národ štěstím, může-li totiž menší zlo tak býti nazváno. Kdyby byl papež povolil kalich, bylo by z toho v budoucnosti vzešlo pro národ větší neštěstí, než ho pak stihlo; byl by se pak asi sotva uhájil proti německé reformaci, jako v ní zahynuli tehdejší kališníci.

Poctivý a nestranný posuzovatel nenajde v době Jiříkově příčiny, která by ho oprávňovala, aby směl kydati hanu a potupu na Stolici papežskou On může viděti chyby tu i onde, litovati osudu, v nějž národ slepě spěl, plakati nad zašlou slávou, ale nemůže viniti papežskou Stolici z nepřátelství k Českému národu, tu Stolici, která chtěla jen a jen jeho dobro, i tenkrát, když trestala.

Proto i my katolíci jsme se těšili, že na slavnostech Poděbradských bude důstojně oslaven veliký, zbožný Český král; ale co jsme viděli? Bezpříkladnou štvanici proti Římu, bezbožeckou demonstraci, místo Jiříkovy oslavy jeho pohanu, výbuchy fanatismu, dostaveníčko radikální svobodomyslnosti. Toho věru jsme se nenadáli. Želíme toho, poněvadž vidíme opět, že národ Český ze svých dějin ničemu se nepřiučil, ale že štváči probouzejí v něm opět vášně podobné těm, které už kdysi v něm háraly a přivedly ho na pokraj hrobu, z kterého katolický klerus jen stěží a s největším úsilím ho probudil.

Nuže promluvme si tedy o věci, promluvme si klidně, věcně, na základě Palackého, ode všech uznané to auktority. Vášně slavností Poděbradskou vzbuzené ponekud se uklidnily, i nebude nikomu lze viniti nás, jako bychom chtěli do ohně líti olej.

Promluvme si o slavnosti Poděbradské a o tom, jak odpovídá české historii; promluvme si o celé té době.

Předběžné poznámky k řeči Dra Herolda.

Slavnostním řečníkem byl advokát Dr. Herold z Král. Vinohradů. Hlavní směr jeho řeči nebyla ani tak oslava Jiřího, jako štvanice proti papežství. Byla tak neurvalá, že málo má sobě rovných. A při tom si představ, milý čtenáři, na čtyřicet tisíc lidu, který jsa dychtiv oslaviti mocného Českého krále, toužebně lpěl na ústech řečníkových, představ si jeho náladu, nadšení a dychtivosť, s jakou poslouchal řeč-

níka! Před tímto lidem, v krajině náboženský smíšené, před tváří mnohých evangelíků, jichž otcové posadili kdysi na český trůn německého Fridricha, s vášnivostí a fanatismem, jejž nadšení zdesateronásobňuje, štve slavnostní řečník proti papežství, každému upřímnému katolíku tak drahému, tupí církev, to papežství a tu církev, s nimiž Jiří vyhledával spojení stůj co stůj. Tobě, katolický lide, který nechceš býti farisejem, ale s věrou svou dobře smýšlíš, který hájíš tohoto lidu proti cizím vykořisťovatelům, nadávají svobodomyslníci »klerikálů«, nazývají tvé klidné přesvědčení fanatismem, ale hrozný fanatismus, který před sochou konservativního krále Jiřího k tisícerým našim bojům přidati se snažil ještě náboženskou štvanici, nazývají vlastenectvím, svobodomyslností a demokratismem! K tomu ke všemu nebylo v Poděbradech pražádné příčiny, řeč zakládala se na stranickém a převráceném vykládání dějin a tenor slavnostní řeči vyvolán byl buď sektářským duchem nebo touhou po demagogickém úspěchu řečnickém nebo, jak listy staročeské tvrdily, v zájmu strany mladočeské. A tu je potupa církve dovolena, neboť účel světí patrně každý prostředek, běží-li o »svobodomyslnosť« a její prospěchy a úspěchy. Ostatně celá slavnosť, konaná o dvou svátečních dnech, měla zřejmý protináboženský směr, poněvadž rušila služby Boží; v tomto smyslu ovšem řeč advokáta Dr. Herolda hodila se do rámu slavnostního. Jisto je, že Jiří byl zcela jiný. Telegram, který zaslala městská rada v Táboře, podepsavší provolání ku katolickému sjezdu, byl kritisován, jakoby se úcta a slavnosť ku králi Jiřímu s katolickým přesvědčením nesrovnávala a srovnati ani nedala. Protikatolický směr slavností Poděbradských byl tím zřejmě charakterisován a konstatován od mladého advokátního koncipienta, aniž by od někoho smělý ten pán byl za to pokárán aneb jen napomenut býval!

Slavnostní řečník nazval středověk »*ztupělým*«, To znamená asi tolik jako duševně omezeným či bibým, pitomým. Tento názor o středověku platí dnes už i u svobodomyslných ale poctivých vzdělanců za ignorantství nebo zúmyslnou stranickosť. I takoví spisovatelé, jako Comte, tedy nevěrecký filosof, mají o středověku jiný názor. Ba u nás i Masaryk napsal ve svém »Selbstmordu« o středověku zcela něco jiného. Ať se v jiných zemích měly věci ve středověku jakkoliv, jisto je, že u nás v Čechách je středověk nejznamenitější dobou celé české historie. Středověk počítáme, jak známo, do roku 1492., tedy do konce patnáctého století. Ale ještě ve 14. století žil Karel IV., otec vlasti. Ve středověku povstala slavná Česká universita, která mívala až i 30.000 žáků, jak níže vše z Palackého bude doloženo, povstaly nejslavnější budovy v Praze, v Kutné Hoře a j., jež dnes moderní stavitelé sotva dovedou napodobiti, bylo v Čechách školství, jak tvrdí Palacký (viz níže) tak četné a stkvělé, že se rovnalo školství modernímu, kvetla nejslavnější filosofie, nad niž dosud lepší nebylo, kvetlo umění, jež dalo nám slavné české roraty, věda, jež dala nám Tomáše ze Štítného, Bohuslava Hasištejnského, nejslavnějšího básníka českého všech dob, ve středověku vzalo vznik rytířství, v Čechách povstala renaisance, nové, na mnoze velkolepé proudy vědecké, umělecké a literární, největší objevy, které lidský duch kdy vykonal, jako tisk, umění hudební a j. Tak bylo by lze dlouho pokračovati. Praha ostatně ještě dnes má pomníky veliké té doby, toho středověku, který vše vykonal po takových překážkách,

jakými byly stěhování národů, nedostatek komunikace, ustavičné války a j. a j. O harmonii ducha a vniterním klidu lidstva, tomto nejvzácnějším statku a podkladu štěstí, ani nemluvíme. Dále pravil řečník, že národ nemohl se uchovati ve své pravé slovanské povaze také proto, poněvadž přijal křesťanství Římsko-katolické a ocitl se v moci Římského papežství. Tento účin náboženství byl od prvopočátku této naší vlasti osudným, poněvadž prý působil německým duchem. Mohl prý býti zlomen jen velikou revolucí ducha Českého.

Kolik slov, tolik nepravd a stranických překroucenin. Palacký píše (I. 229) o věci zcela jinak. Dí, že v pokřesťanění záležela oné doby životní otázka všech slovanských národů, že křesťanská Evropa osobila si všecku vzdělanosť, která byla tak výtečna, že nad ni žádný jiný způsob osvěty dařiti se a prospívati nemohl. Bylo tedy Slovanstvu k ní dobrovolně přilnouti nebo v boji s ní konečně zahynouti.

Tak Palacký. Křesťanství děkují tedy Čechové, že nezahynuli jako Slované Polabští a jiní, a to nejen křesťanství vůbec, nýbrž hlavně úzkému sjednocení s Římem jako středu osvěty. Bylo tenkráte ovšem ještě křesťanství východní, Řecké, zvané dnes pravoslavím, ale pokud se týče osvěty, nemělo významu. Známo, že úplně pokleslo a teprve v nynějším století se rozvilo na základě politické moci Ruska. Však i ten trošek vzdělanosti, které mělo, byl ze západu. V Kijevě i v Moskvě, kde jedině byly vyšší školy pravoslavné do začátku minulého století, zřízeny byly po způsobu západním, a byly latinské; pěstovaly scholastiku, čerpaly ze vzdělanosti Římské (Ottův slovník: akademie). Právě ve shodě s Římem zřízena Česká universita, a národ Český povznesen na nejvyšší stupeň, jakého od té doby nikdy nedosáhl.

Dnes všeobecně se uznává, že Řím a katolicism neměl a nemá nic společného s němectvím, nýbrž že právě protestantism, do Čech zavlečený, byl německého charakteru a poněmčoval naše kraje! Sám Dr. Herold a jeho svobodomyslní kollegové nadávají katolicismu, že je internationální, jak nyní často se dočítáme. Latina negermanisovala, lze čísti i v Masarykově »České otázce«. Že sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Vojtěch, bl. Anežka a jiní světci Čeští, kteří stali se duší a jakoby konfesí Českého katolicismu a národního života, byli aspoň tak dobří vlastenci a Slované a národa Českého nezištní přátelé jako Dr. Herold a jeho svobodomyslní kollegové, dozná zajisté každý. O těchto věcech daly by se psáti celé kroniky. Musíme se obmeziti už jen na jednu ještě pravdu, všemi uznanou, jež zní: ty kraje, které si zachovaly živé katolické přesvědčení, jako Slovácko, některé části Moravy a j., jsou ještě dnes národně a česko-slovansky nejzachovalejší, nejsvéráznější. Národopisná výstava naše pravdu tuto přímo hlučně volala a hlásala. Za to zliberalisované kraje odhodily všecku československou typičnosť, jak učinili v minulosti utrakvisté a ostatní Čeští sektáři. O tomto předmětě a o té revoluci České ještě níže slovo.

Potrestání odbojného kněze nazval řečník »prokletou zradou Římsko-německou na velikém synu národa« a husitství boj za »volnosť víry, svobodu svědomí a čistotu národního života,« kterýžto boj utužil »sílu demokracie a svobodu národa proti zradám Římským.«

Dle těchto slov, při nichž normalní člověk neví, má-li se smáti nebo diviti, dopustil se sněm Kostnický Římsko-německé zrady, odsoudiv učení Husovo jako bludné, a přece skládal se ze členů všech

národů, nikoliv snad jen Němců, a byl právní, kompetentní vrchností, oprávněným soudcem ve věcech víry!

Hlavními odpůrci Husovými byli, jak známo, Čech Páleč a Francouz Gerson. Ale řečník potřeboval pro hodný populární effekt »Římsko-německou zradu«, nu tak ji tam přidal. Dle toho logicky by se smělo též říci: jestliže někde v Americe odsoudí řádný soud obžalovaného, je to Římsko-německá zrada. Činila-li by někomu taková logika radosť, nic proti tomu nemáme; ale ovšem je špatností, když se dělá na útraty cizí cti a historické pravdy. Že pak Hus byl kacíř, o tom může makavě a snadno každý se přesvědčiti z posledního spisu Dr. Lenze o sněmu Kostnickém. Trest upálení na kacíře byl zákon světský, nikoli církevní; právě tak, jako dnes na vraždu stanoví zákon světský trest smrti.

Že husitství nebylo bojem za »svobodu svědomí a volnosť víry,« netřeba ani dokazovati. Byl to odboj náboženský a politický. Husité právě to byli, kteří zabíjeli katolíky — a též sektáře, jako adamity — pro jejich náboženské přesvědčení. Nikdy nebyl a nepanoval v Čechách větší terrorismus a náboženský fanatismus (husitský) než v době husitské. Každá stránka dějin z té doby vypravuje o vraždách, o bojích a krvi. Jestliže je to svoboda svědomí a volnosť víry, pak můžeme řečníku k tomuto pojmu jen gratulovati; každé slovo je tu zbytečné, jako by bylo zbytečné, kdybychom chtěli dokazovati kulhavému, že on chodí rovně, a celý svět že vedle něho kulhá.

Že by husitstvím byla zavedena »čistota národního života a síla demokracie utužena,« je rovněž zajímavé tvrzení. Dle Palackého, jak níže uvedeme doklady, nechtějíce si celkový obraz, jejž pak tam podáme, rušiti, právě husité, hlavně utrakvisté, zaváděli do Čech francouzské mody proti českým zvykům, a demokratismus, který do husitských válek u nás vládl jako nikdy, co Český národ trvá, právě husitským odbojem, částečně za Jiřího a úplně hned po jeho smrti vzal za své a změnil se v úplnou porobu lidu. (Pal. IV., 260.)

Dále pravil řečník, že Čechové za Jiříka, hlavně jeho volbou, nabyli názoru, že Čechy jsou královstvím volebním a že nesmí si usaditi na trůně dědičného panovníka. To je naprostá historická nepravda. Domnívali jsme se, že po mladočeské kampani každé politické dítě ví, v čem záleželo předbělohorské České státní právo, a tu vůdce národa plete si pojem dědičnosti a volitelnosti předbělohorské ústavy, ač máme o tom celou Kalouskovu knihu. Nikdy nebyly Čechy a nechtěly býti jen královstvím volebním, ale vždy uznávaly právo dědičnosti. Jen když vymřela dynastie, nastalo zcela volné a svobodné volení krále. (Kalousek, Čes. stát. právo, p. 168, 171 a j.) Dále vykládal řečník spor o volbu krále Jiřího tak, jakoby se mělo zdáti, že strana Římsko-katolická byla nenárodní a nechtěla Jiřího z příčiny národnostní; jakoby tedy neuznání Jiřího Římem obsahovalo moment národnostní. Patrno, že vše tu štváčsky zbarveno proti katolické církvi, nebo není na tom ani zbla pravdy. Dále nazýval boj za kompaktáta bojem za »práva církevní«, tvrdil, že Jiří chtěl národ přivésti v jeden tábor, patrně náboženský, vinil Pia II., že celou Evropu poštval proti milovanému Českému králi, že Jiří král kurií prohlášen za křivopřísežníka »jedině proto, že nechtěl vyhubiti kališníků,« že pro poctivá slova »nad svědomím mým nerozhoduje nikdo jiný než já sám,« byl vyloučen z církve, že Pavel II. byl »jen proto nepřítelem

Jiřího, že mu zapomněl k volbě gratulovati« (což zbudilo veselosť), víru katolickou mnohokráte a důsledně nazýval porobou Němcův a Říma, že postava Jiřího září mezi náboženskými fanatiky doby jako dennice míru a j. a j. hrozné, neuvěřitelné věci. A mezi 40.000 přítomných nenašel se jediný v dějinách tak zběhlý muž, aby na tyto plané, směšné, demagogicky vypočítané překrouceniny a nepravdy řádně odpověděl. Ukazuje se tu smutná pravda, že jaký je pán takový i krám. Ale upřímný vlastenec musí zplakati. Tak vypadají ti rytíři svobodomyslnosti, ti boží bojovníci za pravdu a národní mravnosť!

Tak se tedy nyní podívejme, jak vypadal Jiří a jeho doba dle dějin. Všímáme si ovšem hlavně náboženské stránky, odpovídajíce zároveň na nepravdy v řeči Heroldově. Zde jen ještě podotýkáme, že slova »nad mým svědomím nerozhoduje nikdo než já sám,« jsou revoluční a zpátečnická. Zná-li kdo pravdu a nepřijme-li jí, nebo, nestará-li se o ni, nebo vyhýbá se jí, je revolucionář nebo zpátečník, jelikož hledati pravdy a podrobiti jí sebe, je nejvznešenější čin lidského ducha a největší dokonalosť. (Pokračování.)

Na Červené řece.

Cestopisné črty V. F. Úslavinského.

(Dokončení.)

Chodívali jsme na jeleny a různé ptactvo, zvláště na divoké kůry, jichž byla v okolí Yen-Baje hojnosť. Den co den přicházeli též Anamité se stížností, že jim *pan tigr* (ong-kop) odnesl vepře nebo kozu z chatrného, bambusového chlívka a žádali setníka, aby je tohoto dravce zbavil. Ale pan setník se k tomu nemohl a nemohl nijak odhodlati. Zmínil jsem se mu o honbě na tigra několikráte, ale on měl vždy po ruce výmluvu. »Tigří kůže« — říkával, »jest pěkná věc, a kdyby měl tento dravec místo ostrých drápů jelení kopýtka, neváhal bych ani okamžik — ale takhle . . .« Konečně jednoho dne odpoledne si mne dal zavolati do svého bytu a tam se mnou k mé veliké radosti sdělil, že půjdeme večer na čekanou na tigra, abych se připravil na osmou hodinu. Večera jsem se nemohl ani dočkati a udeřením osmé vydali jsme se na pochod. Za průvodce nám sloužil mlady Anamita, jenž znal důkladně místo, kudy tigr kol deváté hodiny přecházel. Cesta vedla krajinou pahorkovitou porostlou hojně travou a keři, jež při svitu měsíce podobaly se živoucím obludám . . . Konečně as po celohodinném pochodu byli jsme na místě v úvalu as 50 metrů širokém, jímž protékal malý potůček s hlubokým bažinatým korytem, na jehož břehu stálo několik košatých stromů. Setník vylezl na jeden z nich, aby měl odtud volný výstřel a já s Anamitským průvodcem vylezl jsem na příkrý, skalní výběžek, nad úvalem se vypínající. Setník nám byl nařídil největší ticho a ostražitosť. Seděl jsem tak několik minut, když tu pojednou pocítím nepříjemné píchání a pálení na čele, krku a rukou, provázené pronikavým

bzukotem moskytů. Trpěl jsem mlčky dále, ale když jsem pocítil pálení i na zádech, nemohl jsem se již přemoci a rozsvítil jsem zápalku, abych viděl, jaké obludy útočí na mé ubohé údy. Ó té hrůzy! Celé moje tělo bylo pokryto legiemi mravenců, kteří na něm prováděli své noční manévry ... Anamita se mému zoufalství pouze pousmíval, neboť on sám byl na něco podobného již od mládí zvyklý. Byl bych nejraději utekl domů, když tu pojednou zavzněl od potoka silný praskot, provázený surovým vojenským zaklením ... Dech mi se tajil v prsou, neboť jsem myslil nejinak, nežli že tigr se zmocnil skokem pana hejtmana ... Několik okamžiků trapné nejistoty takto uplynulo, až konečně ozvalo se setníkovo volání o pomoc ... Slézám pomalu se skály a za mnou neohrožený průvodce, drže se mne za kabát ... Téměř ani nedýchaje, maje pušku připravenou k ráně, přiblížil jsem se konečně ku stromu, na němž byl zaujal setník své stanovisko — ale kdo popíše moje zděšení, když pana hejtmana tu nebylo ... Pojednou spozoruji, že se v bahně cosi pohybuje; lidská to bytosť, marně se namáhající, dostati se na břeh. S přispěním Anamitovým jsem setníka z této koupele na sucho vytáhl a jakž takž od bahna očistil, načež vydali jsme se na zpáteční cestu. Osmělil jsem setníka tázati se, jak se dostal se stromu do bahna a on pouze zabručel: »Moskyti ...« Rozuměl jsem mu. Dálo se ubožákovi právě tak jako mně a chtěje bezpochyby rukou odháněti dotěravé komáry, ztratil rovnováhu a neštěstí bylo hotovo. Doma očekávalo nás nové překvapení. Tigr, na nějž jsme v úžlabině čekali, vloudil se do osady s jiné strany a odnesl panu hejtmanovi tučného krmníka, jejž pro svou setninu choval ... Od té doby jsme vícekráte na tigra nešli.

* * *

Pobyt v Yen-Baji zdál se mi s počátku býti nesnesitelným, ale pak jsem přivykl tak, že jsem se tu cítil jako doma. Místní velitel dával mně obkreslovati mapy nebo mne brával ob čas s sebou určovati topograficky některé osady a vrchy, takže jsem již na stráž nechodil.

Konečně byl jsem jmenován písařem v kanceláři místního velitelství a tu měl jsem tolik prázdného času, že jsem mohl věnovati větší péči svým zápiskům, a pomýšleti konečně také na uspořádání nějaké sbírky přírodopisné.

Psal jsem o tom slovutnému p. profesoru F. do Prahy a ten mi přislíbil, že mi bude nápomocen nejenom radou, ale i hmotně, což mi způsobilo nesmírné potěšení.

Zatím však docházely do Yen-Baje den ode dne hrozivější zprávy, že na Čínských hranicích soustřeďují se tlupy lupičů, že přepadají osady a městečka, ano prý již i na pevnůstku Lao-Kay útok učinili.

Velitel této žádal rychlou posilu, neboť polovice jeho mužstva byla nemocna na zimnici neb úplavici a bylo se obávati, že přesile pirátů dlouho neodolá ...

Náš major vydal ihned potřebné rozkazy a za dva dny opouštěla již jedna setnina Evropanů a dvě setniny anamitských tirailleurů Yen-Baj.

Los padl také na mne, abych šel postaviti se za terč kulím nepřátelským. Bylo mně zanechati v Yen-Bají všechny mé sbírky,

jichž ovšem doposud mnoho nebylo. Loučil jsem se též těžce s některými krajany, kteří mně za několika měsíčního pobytu s nimi takořka k srdci přirostli. Neměl jsem ani času, abych napsal nějaký dopis do Čech, ale doufal jsem, že se asi za měsíc vrátím a pak že budu moci vše vynahraditi.

Nelze mi nezmíniti se o tom, že podobné menší výpravy, jako právě tato, konaly se skoro každý měsíc, vždy jiným směrem a pokaždé vrátila se kolona vysílena, vlekouc za sebou několik raněných nebo nemocných. Mrtvým vykopán jednoduše hrob někde uprostřed pralesa, postaven naň malý bambusový křížek a více si naň nikdo nevzpomenul . . .

Prvého dne urazili jsme pouze asi 15 km, neboť bylo nám překročiti několik rozvodněných potůčků, jejichž koryta byla vesměs bažinatá a tudíž přechod velmi nesnadný. Ve špinavé vodě bylo plno pijavek, takže při každém přechodu zachytilo se jich několik na našich nohou, vyssávajíce takto trochu té krve, která nám ještě v žilách proudila . . . (Třeba podotknouti, že skoro všichni Evropané stávají se v těchto krajinách chudokrevnými).

První zastávku jsme učinili v nepatrné osadě as 7 km od Yen-Baje, jež upoutala moji pozornosť tím, že se tam dobývalo kamenné uhlí, a to v hloubce pouze několika metrů. Šalupy, plující za oné doby pouze do Yen-Baje, dojížděly si do osady této pro potřebné uhlí, ale jinak se palivo toto nikam nevyváželo, ačkoli se byla již utvořila jistá anglická společnosť, jež měla v úmyslu otevříti uhelné doly v samém Yen-Baji, odtud pak dopravovati uhlí do Haïphongu a jiných přístavních měst. Ložiska uhelná jsou v celé této krajině velmi rozsáhlá, a to v nepatrné hloubce. V Yen-Baji na př. při kopání základů pro vojenské skladiště objevilo se uhlí ve hloubce půldruhého metru. Jak jsem se o rok později z dopisu svého přítele P. dověděl, počala zmíněná anglická společnosť brzy po mém odchodu svoji činnosť a docílila toho, že plují nyní šalupy až do Lao-Kaje na samé čínské hranice, tak že obchod na Červené řece utěšeně zkvétá.

Leč takto uchýlil jsem se od líčení našeho pochodu. As po půlhodinném odpočinku pokračovali jsme ve své cestě husím pochodem, neboť pralesem vedla jen úzká pěšina, takže mohli jsme pouze jeden za druhým kráčeti.

Napřed šly dvě čety domorodců, za nimi naše setnina, pak opět dvě čety domorodců, za nimi následovala dlouhá řada nosičů břemen a na konec druhá setnina domorodců.

Slunko pražilo tak, že ve vlhkém pralese látky rostlinné uhnívaly a šířily nesnesitelný, velmi nezdravý zápach, a tím se stalo, že již prvního dne vyhledala si zimnice několik obětí, zvláště mezi Evropany.

Smutný to pohled na zmalátnělé postavy, s očima mdlýma a pletí žlutavou! A co nejhoršího, že nemožno jim odložiti břímě, které jich bedra tíží . . . Klesne-li některý únavou, odejme se mu puška, bodák a náboje, a nechá se ležeti v pralese na pospas dravé zvěři . . .

Nemám nikterak v úmyslu obviňovati snad proto francouzské důstojníky ze surovosti, neboť jsem se častokráte přesvědčil, že při nejlepší vůli nebylo možno nemocného nésti, nosičů bylo málo, a ti byli potravinami a jinými nevyhnutelnými věcmi až příliš přetíženi. Čím více jsme se blížili k posicím pirátův, tím větší strach se šířil

mezi domorodci, tak že hromadně utíkali, odhazujíce zavazadla. Také již pouhých tigřích stop, jež se tu a tam ve vlhké půdě objevovaly, tak se báli, že veliteli bylo užiti veškeré moci, aby je přiměl k dalšímu pochodu.

Jak již praveno, urazili jsme prvého dne pouze 15 km a zůstali táborem na nevelikém palouku, na levém břehu Červené řeky.

Při té příležitosti jsem se podivil, jak obratně domorodci budují stany či baráky. Sotva že jsme odložili pušky, již rozběhli se tirailleuři na všechny strany do lesa a za několik okamžiků přinášeli bambusové kmeny, palmové neb banánové listy, lýčí a vůbec vše, co je třeba k zbudování chaty. Nežli uplynulo čtvrt hodiny, byl již tábor hotov, ve čtverhranu stály seřaděny úhledné baráky, na jedné straně úplně otevřené, aby vzduch měl volný přístup. Uprostřed čtverce byly stany důstojníků, jakož i polní lékárna, kde se rozdával mužstvu chinin a jiné léky proti zimnici.

As na sto kroků od tábora rozestaveny pak v kruhu dvojité stráže, jež měly bdíti nad unavenými druhy. Zvláštní stráž ustanovena ku hlídání nosičů, aby se nám nerozprchli.

Noc uplynula klidně, leda že vyrušilo nás ze spánku několikráte táhlé, odporné zařvaní tigra neb zvučné zatroubení slona, jenž přišel se ochladit ve vlnách Červené řeky. — S probouzejícím se jitrem vydali jsme se na pochod a okolo jedenácté hodiny dorazili jsme do Ugo-tienu, nepatrné vojenské stanice. Posádkou bylo tam půl setniny tirailleurů.

Ugo-tien leží na pravém břehu Červené řeky, jež má v těchto místech silný proud, tak že nám bylo nemožno se tam přepraviti a položili jsme se tudíž táborem na protější straně ve stínu mohutných staletých platanů.

Za nedlouho po našem příchodu připlulo k nám několik žen v malých lodicích, aby nám nabídly ku koupi různé ovoce, tabák, vejce, kuřata a p. Na první pohled bylo mi nápadno, že oděv jejich se liší valně od oděvu Anamitek, které jsem až doposud vídal. Byl totiž nejen pestřejší, ale i vkusnější a nákladnější. Zuby žen těchto byly krásně bílé, tak že bylo patrno, že nežvýkají bételu. Mužové pak, kteří byli na těchto lodicích veslaři, byli vesměs větší postavy a krásnějších tváří nežli domorodci z okolí Yen-Baje nebo z Hanoï, a z jejich řeči neporozuměl jsem ani jedinému slůvku. Nabyl jsem přesvědčení, že to již nejsou Anamité, ale členové jiného samostatného národa. V tom utvrdil mne také náš tlumočník, jehož jsem se tázal po národnosti těchto lidí. Sdělil se mnou, že to jsou Myongové, kteří mají stálá bydliště dále na severozápad v horách, a sem prý přicházejí pouze za obchodem. Později dověděl jsem se ještě od jistého misionáře, jenž dlouhou řadu let mezy Myongy ztrávil, že jest to národ velice bojovný, neohrožený, který po všecky věky uhájil vždy své samostatnosti proti králům anamitským. Tu a tam — zvláště prý v odlehlých horách — vyskytují se mezi nimi ještě lidožrouti...

Následujícího dne potkávali jsme již cestou více Myongův nežli Anamitův a o dva dny později — dorazivše do Traï-Huttu — byli jsme již úplně v území Myongském.

Osady nabyly již docela jiné tvářnosti, byly totiž vesměs silně opevněny, tak že dalo se z toho souditi na časté vpády a loupežné výpravy sousedních kmenů.

Opevnění osad dle našich názorů nezdálo by se ovšem tak důkladným, neboť sestává z nevysokého valu, s dvojitou neb trojí dřevěnou hradbou. Do silných dřev naraženy jsou bambusové hroty, tak že každé přelezení jest nemožné.

Do osady vede buď jedna nebo dvě brány a u každé z nich je dosti vysoká, dřevěná vížka, odkud možno nejbližší okolí snadno přehlédnouti. Za noci jest na každé vížce stráž. Kol osady, až do vzdálenosti 150 kroků, jsou rovněž nasázeny hroty z připáleného bambusu, šikmo ku předu trčící, tak že poraňují nejvíce holeně a kolena útočníků.

Hroty tyto jsou tak tvrdé, že proniknou i dosti silnou podešví a rány, jimi způsobené, se velmi těžce hojí, nenastane-li otrava krve.

V každé osadě je u chaty náčelníkovy veliký buben, na který se dávají poplašná znamení. Buben tento slouží také k různým náboženským obřadům. Tluče se naň při svatbě, při pohřbu a též při zahánění muki-ho (čerta). Zahánění čerta jest všeobecně rozšířeno nejen u Anamitův, ale také u Myongů, Manů, Laotů a j. kmenů tonkinských. Čerta zahánějí na jaře, aby úrody neničil a pak také při smrti kteréhokoli světoobčana, aby tento zlý duch nebožtíkovu duši neuchvátil a do pekla nezavlekl . . .

Jistá část jich jest vyznání budhistického; většina však uctívá modly nejnižšího druhu, ba i zvířata, a to hady a bílé slony.

Národové tonkinští bez rozdílu věří ve stěhování duší z jednoho tvora do druhého, dokud se z hříchů svých neočistí. Posledním příbytkem každé duše na zemi jest některý bílý tvor, a to tak, že ve tvorech malých přebývají duše obyčejného lidu, ve tvorech velikých pak — na př. v bílém slonu — duše králů nebo pohlavárů a odtud ta všeobecná úcta, jakou v Tonkině a celé Zadní Indii vůbec bílým slonům vzdávají.

V Bangkoku na př. chová jich král několik v nádherném »sloním« paláci, a k jejich obsluze ustanoveno jest množství sluhů, kteří nesmějí se ku slonům přiblížiti jinak, leč plazíce se po kolenou. Zmiňuji se o tom pouze proto, abych ukázal, kam až klesnouti může pokolení lidské.

V Traï-Huttu bylo nám zdržeti se celý den, ježto bylo nám třeba doplniti zásoby potravin a vyčkati, až tam dorazí také oddělení dělostřelectva, jež vysláno bylo za námi z Yen-Baje s dvěma rychlopalnými děly.

Odpočinku toho jsme potřebovali nejen my, vojíni, ale také nosiči, kteří již předešlého dne jen s těží ku předu se vlekli. Skoro polovice Evropanů — ani důstojníky nevyjímaje — zápasila se zimnicí, tak že dalo se předpokládati, že veliký počet mužstva bude k dalšímu pochodu neschopným, což se také skutečně stalo. Bylo třeba opatřiti lodice a prámy, po nichž posláni pak nemocní pod ochranou slabé eskorty do nemocnice v Yen-Baji.

Já jsem doposud zimnici jakž takž vzdoroval, ale již druhého dne po odchodu z Traï-Huttu mne zachvátila, a to s takovou prudkostí, že jsem nemohl dále. Štěstí pro mne, že náš velitel najal v Traï-Huttu dostatečný počet nosičů, kteří mne dovlékli až do Bao-Hy, pevnůstky to nedaleko Lao-Kaye. Tam jsem zůstal celý týden, až dopraven jsem byl po řece zase zpět do Yen-Baje a odtud

pak do hlavní vojenské nemocnice v Hanoï, kde jsem si tři měsíce poležel.

Zotaviv se trochu, poslán jsem byl opět do Vietry a odtud po Černé řece na hranice Laotie, až mne konečně úplavice přinutila k návratu do nemocnice.

Yen-Beye jsem vícekráte nespatřil, ani svých krajanů, neboť vystoupiv z nemocnice, byl jsem poslán na radu lékařů do Alžírska, kde jsem pak trvale zůstal až do vystoupení od vojska.

Ač Tonkinské podnebí jest pro Evropana přímo vražedné, přec pociťuji neustále mocnou touhu, procestovati krajiny tyto ještě jednou, ale za jiných okolností, aby mně bylo možno věnovati se důkladnějšímu studiu nejen obyvatelstva, ale i tamější fauny a flory.

Zvláště Laotie utkvěla tak v duši mé, že bych obětoval na to třeba i své zdraví, jen kdyby mně možno bylo kraj ten důkladněji seznati.

Doposud pronikl do Laotie pouze princ Orleánský v r. 1885., avšak výprava jeho neměla tak stkvělého výsledku, jak si bylo přáti, neboť vzpoura domorodců přinutila ho k rychlému návratu.

Pan rada.

Obrázek od Bohumila Brodského.

(Pokračování.)

Zatím řiditel spořádav domácí záležitosti počal pořádati také záležitosti panské. První rok řiditelování neměnil na panství nic. Ale v druhém roce připamatovával všem, jak se k němu chovali, dokud nestál tak vysoko a tak pevně, kteří se dříve neostýchali dáti mu na jevo, že jest jim protivný, stěhovali se z pěkných dvorů a mysliven do zastrčených dvorků a nejobtížnějších revírů; kteří před tím byli opatrní, a nerozhněvali si dítko štěstí, pana Neužila, ti rychle postupovali a těšili se okázalé lásce a přízni řiditelově, jenž zřejmě jim dalekosáhlých výhod poskytoval.

Strach před řiditelem stal se všeobecným. Už samo jeho objevení působilo hrůzu od voláka až do správce, mezi panskými služebníky; strach ten stupňován byl, když všichni viděli, jak nemilosrdně odpravil svého nejúhlavnějšího nepřítele, nadlesního Klusáčka. Lesní hospodářství bylo rozděleno na dva díly, nad každým z nich byl nadlesní. Lesmistr, jenž vedl správu obou oddělení, byl pod vrchním dohledem řiditelovým. Klusáček, jehož už předem lesníci za budoucího lesmistra vyhlašovali a také si přáli, aby se jím stal, byl muž poněkud hrubý, ale jinak dobrosrdečný, přímý a neohrožený. On jediný neohýbal šíje před řiditelem, nesnášel jeho rozmarů a nebledl, když přijel k prohlídce jeho oddělení.

Řiditel, jakoby se mu vyhýbal, málo si ho z počátku všímal, málo naň dohlížel a vůbec na oko popouštěl mu větší uzdu, než

druhému nadlesnímu. Bojí se ho, zněl úsudek lesníků, již se radujících, že řiditel našel nebezpečného soka.

Ale najednou, kdy se toho nikdo téměř nenadál, dostal Klusáček od hraběte vyzvání, aby buď žádal o pensi, nebo chce-li, že mu bude vyplaceno vysoké odbytné a on bude propuštěn vůbec ze svazku úředníků Nezdických. To byla hrozná rána pro Klusáčka, majícího četnou rodinu. Nenadál se, že by hrabě k návrhu ředitelovu sáhl k takovému mimořádnému prostředku. Jel sám k panu hraběti, žádal za předpuštění, ale pan hrabě mu po lokaji vzkázal, chce-li za něco žádati, aby se obrátil na ředitele Neužila, jenž má jeho plnou moc. Nadlesní k řediteli nešel, poněvadž už předem byl o marnosti všech svých pokusů přesvědčen. Přijal odbytné a odstěhoval se na menší panství do poměrů mnohem horších, než v jakých žil dříve.

Toto náhlé, nemilosrdné zničení Klusáčkovo ředitelem udusilo veškeren odpor a veškerou naději ve změnu u všeho úřednictva a teď nastala jednak honba za přízní ředitelovou, jednak spěšné vyplňování všeho, co nařizoval. V několika letech šel život a služba na panství jak živý stroj, jejž obratný řidič jedním prstem vede, kam chce.

A když bylo vše dle vůle jeho zařízeno, počal Neužil pamatovati na své vlastní pohodlí. Zařídil si nádherný byt, jejž by mu každý velkostatkář právem mohl záviděti. Zámek Nezdický nebyl už kolik let panstvem obýván. Byla to rozsáhlá, v kasárnickém slohu stavěná budova s dlouhým průčelím a jedním křídlem. V přízemí byly byty vrátného, kočího, šafáře, komory, a pod křídlem konírny a kolny na kočáry.

Celý byt v průčelí v prvním poschodí obýval ředitel. Bylo tu devět pokojů, mimo potřebný počet pokojíků pro služebné ředitelovy, zásobárny, koupelna, prádelna a podobně. Aby nebyl ředitel ničím rušen, uzavřel schody pouze pro svůj byt a k ostatním místnostem zřízeno zvláštní schodiště. V prvním poschodí křídla byly kanceláře. Celé druhé poschodí v průčelí i křídla obývali ostatní úředníci. Bylo jich tu dost a až na důchodního všichni svobodní. V Nezdicích byla centrální kancelář a proto bylo tu hojně mladých úředníků hospodářských i lesnických.

Po několikaletém manželství narodilo se ředitelovům první dítě, syn Richard. Pak záhy za sebou obě dcery, Ida a Ema. Neužil byl spokojen. Měl vše, čeho si přál. Hrabě popustil mu celou uzdu, a tak stal se ředitel platným rozhodčím nejen na panství, ale také v obecních a okresních záležitostech. Jeho hlas vážil za deset jiných. Za koho on se přimluvil, čeho on si přál, vše se stalo, ať už se jednalo o obecního chudého, nebo nákladnou silnici. A nad čím on zavrtěl hlavou, to mohlo bezpečně považováno býti již za ztracené.

V devátém roce ředitelování umřel starý vrchní, jenž až dosud bydlil u dcery. Zanechal značné jmění, jehož lví podíl v čas uklidil ředitel, aby snad ostatní děti nenalezly příčinu k hádkám. Páni švakrové, kteří se sjeli, pověděli sice řediteli do očí své mínění, ale takové maličkosti jím nehnuly. Rozloučil se s nimi chladně, dal je dovésti na stanici a provázeje je pohledem byl pevně přesvědčen, že jich asi nikdy více nespatří.

Teď už byl spokojen sám s sebou. Už si byl zahospodařil slušnou sumu, která věnem a podílem ženiným vzrostla ve značné jmění. Nemusil se tedy báti, ani kdyby ho milostivá vrchnost pro-

pustila. Než děti dorostly, dopřál si i toho přepychu, že si zajel ročně do lázní, ovšem sám, aby si dopřál oddechu, aby se sebe svrhl upjatou chladnosť a trochu se zaveselil.

Když děti dorůstaly, nastávaly starosti. Zvláště Richard způsobil mu mnohou trpkou chvíli. Nezdědil oné jeho vypočítavosti, šetrnosti a přičinlivosti. Byl spíše podoben své matce v mládí, jsa veselým až do rozpustilosti, kousavým, lehkomyslným a pohodlným. Na jiném panství byl by dosud někde adjunktem, a to na místě, kam dávají nepokojné ptáčky z trestu. Ale teď už měl naději, že bude na velmi pěkném dvoře správcem. Jemu to bylo lhostejno. Otec musel beztoho stále pomáhati jeho kapse a třeba že mu při každé podobné výpomoci neopomenul udělati kázání, Richard počínal si tak, jakoby otec kázal někomu jinému, a ne jemu.

Právě když Richard vstoupil do hraběcí služby, byl jeho otec jmenován centrálním radou, a služné jeho zvýšeno. V témže čase docházel do rodiny správec Kropáček, ucházeje se o ruku Idinu. Rada neviděl tuze rád takového nápadníka pro svou dceru, ale nenamítal nic. On tušil v Kropáčkovi budoucího svého nástupce. Kropáčkův otec totiž byl plukovníkem a v témže pluku sloužil druhdy starý hrabě jako nadporučík. Plukovník dojížděl k hraběti a rada ne bez důvodu byl přesvědčen, že toto přátelství bude míti na postup Kropáčkův vliv.

Když tedy ho správec úředně o dceru požádal, dal mu ji a postaral se, aby jim nebylo zle. Vedle věna dostal Kropáček krásné místo, tak že později uznal rada sám, že se stalo dobře, bude-li dcera jednou paní radovou.

Obě ostatní děti byly dosud svobodné. O Emu se ucházel správec Prošek. Kdyby býval neměl značného soukromého jmění, nebyl by ho rada pro jeho osobní vlastnosti nikdy za zetě přijal. Ale jmění Proškovo po otci zděděné a valně jím samým rozmnožené, jež cenili někteří na sto tisíc, někteří ještě výše, bylo příliš lákavé. Rada už Proškovi Emu slíbil, a aby při tom také něco vydělal, řekl mu, jaké dá Emě věno. Slíbil o deset tisíc méně než Kropáčkovi.

Největší starosť měl o Richarda. Pozoroval dobře, že chodívá často ke vrátným, což mu nejen z jistých příčin bylo naprosto nemilé, ale bylo by mu to způsobilo starosť o syna. Richard, měl-li se státi jiným a konečně přece naučiti se šetrnosti, potřeboval se oženiti s nějakým bohatým a rázným děvčetem. Rada už pátral a měl jen se rozhodnouti mezi dvěma stejně rovnocennýma, dcerou advokáta z okresního města, nebo dcerou lesmistrovou.

Rada dal přednosť dceři advokátově, nechtěje s úředníkem sobě podřízeným přicházeti v přátelský poměr, maje už dost toho, že dva správcové a syn potřebovali každé chvíle jeho ochrany.

Druhého dne po pohřbu své ženy dopsal rada advokátovi soukromý dopis, v němž se ho důvěrně tázal, co by tomu říkal, kdyby jeho syn snažil se získati přízeň jeho dcery. To bylo tolik jako otázka, dá-li advokát dceru Richardovi, nebo nedá-li. A že ji dá, byl rada bez všelikých obav přesvědčen. Tím tedy měl odbyty děti.

Jen to ho mrzelo, že jeho žena nepočkala se smrtí aspoň dva měsíce. Do té doby byl by odbyl sňatky dětí a pak už by si zařídil vše tak, jak ve své mysli dávno byl spředl. Bylo totiž už aspoň dvě léta zcela jisto, že paní radová živa nebude. Nebýti léků, lázní a

celého zástupu lékařů, kteří se všech stran se sjížděli, aby neduh této paní zahnali a ne-li to, aspoň život její prodloužili, byla by už dávno nebožkou. Umírala téměř celá poslední dvě léta a ze sličné druhdy, životem kypící paní stala se kostra sotva se vlekoucí.

Její smrť nepolekala nikoho z rodiny. Vyvolala pouze ono rozčilení, které se v každé rodině dostavuje, když některý člen zavře oči. Smutek způsobilo její úmrtí jedině v srdci Emině, poněvadž ta nebyla dosud na nikoho vázána, neměla vlastní domácnosti a proto lnula k matce. Ta také věděla o její lásce k Jakšovi a se shovívavostí mateřskou chránila toto tajemství dceřino, slibujíc jí, že se za ni u muže přimluví. Než mohla tak učiniti, přišla smrť a byl konec všem nadějím.

A snad i to by byla Ema klidně snesla, jen kdyby rodina vrátných se nemíchala do jejich domácnosti. Když první den po pohřbu vešla do kuchyně a spatřila tam vysokou, otylou postavu vrátné, ucouvla a davši se do pláče, zůstala po celý den ve svém pokoji.

Ale druhého dne otec sám ji tam zavolal a velmi přívětivě jí paní Budinskou ukazoval.

»Ty prý sem nechceš jíti?« ptal se, usmívaje se a hladě jí ruku. »Toť se ví, že přece až do svého sňatku budeš zde poroučeti ty a paní Budinská velmi ráda tě poslechne. Ona zde je jen proto, abys mohla ty svou výbavou se zabývati, aby ona všemu se přiučila, tak abych já později v ničem netrpěl. Proto jen pěkně všechno paní Budinské ukaž, můžeš jí také svěřiti klíče od zásob, vůbec spolehej na ni. Víš přece, že je to paní velmi poctivá.«

Ema jen hořela. Najednou je vrátná paní, k tomu paní velmi poctivá, které může svěřiti klíče od zásob. Jak chytře je to proneseno a jak jasně už prohlíží, co se má státi. Co teď? Má se postaviti otci na odpor? Ne, nešetří-li otec dobré pověsti, musí ji šetřiti ona. Matčina mrtvola teprve včera byla odnesena a proto dnes nesmí vypuknouti hádka.

»S radostí vrátné všechno ukáži,« povídala chladně sice, ale zdvořile. »Pojďte se mnou, a vy, Katy, také. Dám vám hned klíče a povím, mnoho-li čeho je, co je potřebí koupiti a co objednati.«

Rada postřehl, že dcera vrátnou tituluje jako dříve bez titulu »paní«. Lehynce svraštil čelo, ale neříkal nic. Dcery jí vždycky tak říkaly a kdyby teď Emu nutil, aby vrátnou paní nazývala, prozradil by to, co chtěl před dcerou skrýti.

Za chvíli vrátila se Ema a za ní vrátná s kuchařkou. Ema otci řekla, co je ve špižírnách a co je potřebí doplniti.

»Dám ti hned peníze a zítra bys mohla dojeti do města na koupi,« navrhoval rada.

»Papá, ať tam dojede někdo jiný, třeba vrátná,« prosila dcera. »Jsem ještě všechna rozrušena a nerada bych z domu vycházela. Až podruhé snad se vypravím sama.«

»Máš pravdu,« svoloval rada ochotně. »Řekněte, paní Budinská, Martinovi, ať vám zítra zapřáhne a doveze vás do města. Koupíte tam, co je potřebí a přivezete účet. A pozejtří ať přijde Filipina k Emě, pomoci jí s výbavou.«

»Snad by to mohlo počkati,« prosila Ema. »Já bych nejraději dala si všechno ušíti do města. Je to za laciný peníz a nic se s tím nezkusí. Ostatně budu toho velmi málo potřebovati.«

Pan rada poslouchal netrpělivě a ze zamračené jeho tváře bylo pozorovati, že ho slova dceřina netěší.

»Ale přece budeš míti práci,« povídal příkře, a hlas jeho prozrazoval, že teď poroučí. »Než se všechno prohlédne, uspořádá, dá to mnoho práce a samotnou tě to dělati nenechám. Jen ať Filipina přijde.«

»I ona přijde tuze ráda,« lichotila se vrátná těkajíc zrakem z rady na Emu a opáčně. »A milostslečinka potom uvidí, že nechybila. Naše Filipinka má tuze dobré srdce, je způsobná a překážeti nebude. Jen až ji milostslečinka pozná, přesvědčí se, jaká je.«

»To jsou jen takové vrtochy,« prohodil rada, jakoby se před vrátnou omlouval. »Nesmíme se jí diviti, potkala ji úmrtím matky těžká rána. Filipina byla ve světě, je velmi obratná a milá a Ema až ji pozná blíže, bude velmi ráda, že má s kým mluviti. Tak, to by bylo všechno v pořádku. Však jsem ze všech těch starostí všecek vrtohlavý.«

»Věřím, věřím, milostpane,« kroutila vrátná očima. »Když se takový smutný pád stane, pak neví člověk, kde mu hlava stojí. Ale na mě se ráčejí spolehnouti. Já tu budu s Katinkou dobře hospodařiti. Už k vůli nebožce milostpaní bych si to za hřích nevzala nějak jich oklamati. Ona byla chudinka, dej jí Pán Bůh nebe, svatá dušička.«

Vrátná nabírala a zdvihajíc zástěru přikryla si obličej. Ema všecka bledá, pozorujíc ji jiskřícím zrakem, jevila v tváři tolik pohrdání a nenávisti, že rada, jenž maně se na ni podíval, rychle se obrátil a volal na ni.

Šla za ním do pokoje a zůstala státi, když se otec k ní otočil. Viděla, že otec jest rozezlen, ale nesklopila očí.

»Emo, co ti ta ženská udělala, že jí div očima neprobodneš?« ptal se zlostně.

»Nic, papá, ale dovol mi, abych se s ní nikdy již nemusela scházeti a dorozumívati. Já ji nenávidím, jako nenávidím Filipinu. Pošli mi ji, já jí nevyženu. Ale nepromluvím na ni ani slova. Vezmu si, koho budeš chtíti, ale v tomhle tě neposlechnu, kdybych věděla, že mě budeš bíti.«

A zpříma, aniž se zalekla výhružného pohledu otcova, stála před radou, jenž nebyl zvyklým trpěti odporu. Přistoupil k ní blíže a bylo zřejmo, že se snaží co nejvíce se opanovati.

»Dítě, co je ti?« ptal se laskavě. »Takto jsem tě dosud neviděl. Proč máš takovou nenávisť proti vrátným?«

»Nechtěj, tatínku, abych ti to pověděla. Ty tušíš, co chci říci, a já ti řeknu zcela bez falše, že vím také, co zamýšliš. Já jsem jen tvoje dítě a nebudu ti předpisovati, aniž tebe kárati. Dělej si, co chceš, proto tě nepřestanu ctíti jako svého otce. Ale i ty buď spravedlivým ke mně a nežádej, abych změnila své city. Já, papá, na svou matku hned tak nezapomenu.«

Svá poslední slova řekla se zvláštním důrazem. Rada v nesnázích přestupoval před dcerou a tahaje se za vousy nutil se do smíchu.

»Ani nevím, co mám dělati,« povídal polo rozpačitě, polo do opravdy. »Jsi k smíchu i ke zlosti. Už musím míti s tebou trpělivosť, protože vidím, že se tě zmocňuje zvláštní druh duševní rozervanosti, který ti maluje věci, jež nikdy se nestanou. Jen tolik na tobě žádám

se vší rozhodností, abys zachovala slušnosť. Protože jsi nad ostatní povýšena, nejsi ještě oprávněna je urážeti.«

Ema zbledla a dívala se za odcházejícím otcem. Pronesl svá slova s jakousi trpkou příchutí, jakoby jí dával na jevo, že jeho slova budí v něm útrpnosť a zároveň pečlivě ukrývaný bol. Cítila, že se jedinou touto rozmluvou daleko odcizila, a napadla ji při tom taková úzkostlivá tesknota a smutek po matce, že nemohla zastaviti slz, které jí maně vyhrkly.

Sla do svého pokoje, aniž by byla pozorovala, že tu v lenošce pohodlně natažen sedí bratr. Viděl, že pláče a usmál se. Odložil doutník a zakýval na sestru, aby přistoupila blíže.

»To jsi se tak výborně v kuchyni bavila, že jdeš plačky?«

Pláč sestřin propukl tím usilovněji. Neodpovídala.

»Dětino! Proč plakati? Tomu nezabráníš ani ty, ani já.« To nebylo připraveno za týden, to se chystalo už půl roku. Vidíš, já se dnes už jen směju. Napřed jsem měl zlosť a myslil jsem si, že to přemohu, že zabráním tomu, k čemu veškeré počínání otcovo směřuje. Ale viděl jsem záhy, že můj otec jest zvyklý všude vítěziti. Ustupoval jsem, až jsem ustoupil. Vidíš, ty a Ida máte mě za veselé, bezstarostné dítě, ale ve mně to také někdy bouří, třeba že k tomu dělám veselé tváře. Radím ti, abys si vzala brzy Proška. Zkrať dobu smutku a dej se s ním potichu oddati. Lidé ti nebudou míti tolik za zlé, zvláště až se začne povídati veřejně, co jen teď se tutlá. Já odejdu také brzy do Kuřeně a otec bude volným. Až dosud staral se o nás, teď ať se stará sám o sebe. Nemám pravdu?« Zasmál se zase, ale jeho smích byl jaksi podivný, nepřirozený.

»Jen kdyby to nebylo tak brzo po smrti matčině,« žalovala Ema, usedajíc a utírajíc slze.

»Buď ráda, že to nebylo horší před smrtí matčinou. Chtěl jsem se tě optati, pojedeš-li v neděli se mnou do Dražic k Idě. Ona ti poradí v příčině svatby a budeš jeden den volná.«

»Pojedu. Nu, Ida bude míti radosť, až jí to povíme.«

»To je štěstí, že jsi ty mladší a že ona jest už z domu. To by byl pěkný rámus, až by ona spustila. Tak, teď už buď veselejší a trp. Já půjdu se podívat do kuchyně a navštívím paní Budinskou. Se slečnou Filipinkou jsem už dnes taky mluvil. Věříš mi, že by z ní byla zcela dobře velká paní?«

»Darmo mě již neškádli,« hrozila mu Ema a Richard hvízdaje si pochod odcházel do kuchyně.

III.

Za dva dny zaklepal kdosi na dvéře Emina pokojíku. Tato seděla v myšlénkách u okna a jako ve snách zavolala »volno.« Ve dveřích se objevila vrátných Filipina.

Nikdo nebyl by poznal, že je dcera vrátného. Byla oblečena s vybranou elegancí, a její oděv byl stejně nákladný jako Emin. Teď když Ema vzrušeně vstala a bylo možno pozorovati postavy obou, byl prospěch rozhodně na straně Filipiny. Ema byla postavy útlé a tvář její, ačkoliv byla jemná a dosti sličná, postrádala onoho květu mládí, jež tak vyznačuje líce dvacetiletého děvčete. Pleť její byla téměř průhledná a na spáncích bylo lze pozorovati modré proužky jako

u lidí nervosních. Každá žilka nejen ve tváři, ale také na bílých rukou vystupovala zřetelně na vrch a dodávala jí vzezření chorobného. Jen oči měla krásné.

Filipina byla vzorem ženské krásy. O něco vyšší Emy, měla postavu děvčete zdravím a horoucím životem kypící. Tvary jejího těla byly pravidelné, plné, jakoby ruka sochaře vtesala je do mramoru. Měla bílé, krásné hrdlo obnaženo a tím účinněji vystupovala hlava. Sličný její obličej byl poněkud podlouhlý a kvetl ruměncem. Mezi malými vábnými rty ukazovaly se drobné, bílé zuby. Měla jako Ema velké, černé oči plné zvláštního lesku. Nad vysokým čelem vinula se spousta černých vlasů, dovednou její rukou v sličný účes spoutaných. Ema cítila, že ji Filipina krásou předstihuje, a byla v této chvíli zmatena náhlým jejím objevením. Se zdvořilostí vštípenou jí kázní v domě otcovském, kdež scházelo se tolik vzácných hostí, přivítala Filipinu dosti srdečně a přívětivě a vybídla ji, aby si usedla.

Pohled obou dívek se střetl. Nesklopila zraku ani jedna ani druhá. Ema snažila se dodati své tváři výrazu lhostejného, nevšímavého, jakoby jí nikdy ani nenapadlo pochybovati, že by někdo mohl nad ní vyniknouti nebo jí zmásti. Za to Filipina patřila na slečnu radovu poněkud s úsměvem, zcela nenuceně, jakoby přišla na návštěvu, ku které byla pozvána.

»Odpusťte slečno,« začala Filipina, »vy jste mne sice nezvala, ale já přece přicházím. Pan rada mě několikráte žádal, abych vám pomohla a poradila pořádati vaši výbavu. Bude-li vám mé přispění vhod, jsem vám k službám.«

Ema se velmi podivila. Čekala podlízavou pokoru, úskočnosť, drzou smělosť, špatně zatajenou touhu po prospěchu vykoupeném třeba nestydatostí, a zatím shledávala opak. Hlas Filipinin zněl velmi mile, její tvář zblízka nebyla nikterak odporná, a to, co z očí děvčete koukalo, bylo sice trochu nevázanější, veselejší, než byla ona zvyklá z upjatých panských společností viděti, ale nebylo to sprosté ani smyslné. Mluvila o otci jejím, ten že ji vybízel. Filipina se tím netajila. Honosí se snad, že jí rada věnuje pozornosť, nebo činí tak, aby bylo viděti, že nepřichází za žádnou lstí. Ale ať jest tomu tak či onak, vystoupení její jest zcela způsobné a zaslouží, aby jí bylo také způsobně odpověděno. Ostatně zbývá ještě času dost se přesvědčiti dále, jak to půjde, a neprozradí-li potom třebas nyní mistrně ukrývané úmysly a pocity.

»Tatínek mi také říkal, že mi přijdete pomoci,« odpovídala Ema přívětivě. »Já mu odporovala, protože opravdu nevím, budu-li míti pro vás práci. Ostatně uhlídáme. Nejsem milovnicí příliš nádherné výbavy a podrobuji se jen vůli otcově. Nebožka matinka byla příliš starostliva a postarala se mi již před několika lety o hojnou výbavu. Nebude tedy potřebí než zásoby prohlédnouti, prádlo znovu vyprati a vybíliti a znovu uložiti. To ovšem budou dělati služky. My jen spolu spočítáme vše, prohlédneme, je-li prádlo známkované a je-li ho plný počet. Co bude potřebí udělati nového, bude nejlépe dáti dělat v městě.«

»Zcela správně. Nebo přála-li byste si, ušila bych to doma v bytu rodičů. Učila jsem se dvě léta v Praze šíti a tolik, co venkovská švadlena, také dovedu. Těšilo by mě, že jsem na vaší svatební výbavě měla podílu.«

»S radostí«, svolovala Ema, jež nemohla nikterak nalézti příčiny, aby se na Filipinu mohla zlobiti, nebo jí hněv svůj na jevo dáti. Co se to děje s tím děvčetem? Nepřišla s ním sice nikdy do bližších styků, nemluvila s ní, ale vždycky, kdykoliv se v průjezdě s ní setkala, zdála se jí býti vyzývavá, drzá, odporující. Mátla se snad tehdy, nebo se mate dnes. »A abychom měly brzy starosť s krku,« pokračovala slečna radova, »pojďme hned. Mám výbavu ve vedlejším pokoji.«

Šly spolu, a Ema otevřela dvě objemné, dubové skříně, plné sněhobílého prádla. Jednotlivé tucty byly svázány stužkami různých barev, a skříň se jen jimi pestřila.

Když byla Ema obě otevřela, podívala se na Filipinu a vyčetla z jejího pohledu obdiv, jenž jí lichotil a trochu její hrdosť podráždil.

»Zde leží několik pěkných set,« povídala s nevinnou chloubou svobodné dívky.

»Věřím,« řekla Filipina tiše, těkajíc zrakem po zásobách. »Takové výbavy bych si přála. Musí to býti slastný pocit věděti, že jest člověk mlád, bohat, že má všechno a že nemusí čekat, až vyskytne-li se nějaký ženich, který se teprve smiluje a ožení se, aby potom celý život ženě vytýkal, že jí učinil milosť, pojav jí za ženu.«

»Vy byste se ráda vdala?« vyzvídala Ema, toužíc pojednou nahlédnouti hloubějí do jejího srdce.

Tvář Filipinina oživla, maličko se zapýřila, ale pak urovnávajíc rukou obratně neposlušné vlasy, obrátila se plnou tváří k Emě.

»Proč bych zapírala? Ráda bych se vdala. Myslím si vždycky, že snad každé svobodné děvče by se rádo vdalo. A taky si myslím, že to není hřích, toužím-li se dobře vdáti! Kdo jako já stále patří na ponížené postavení rodičů, kdo vidí, kterak jen svůj život vytloukají, tomu zanechce se po té bídě toužiti.«

»Ale vždyť vás dali do města se vycvičiti, kupují vám krásné šaty, vy nic nepracujete a věřte mi, že se líbíte pánům více, než některé bohaté děvče.«

Filipina se zasmála a zavrtěla hlavou. »Těšilo mě to taky kdysi, ale teď už mne to netěší. Za to nemohu, že moji rodičové jsou bláhoví a poslední groš na mne strkají. Matka by na mne navěšela kde co, a sama by při tom trpěla hlad a bídu. Ona si myslí, když nosím pěkné šaty, že se na mě nějaký pán chytí. Ale teď už nejsou časy k tomu, aby opravdový pán z čisté lásky koukal se po takovém děvčeti, jako já.« Poslední slova pronesla volněji a jaksi důrazněji, jako by vybízela Emu, aby si těch slov důkladněji a lépe všimla. Ema cítila, že jsou slova ta namířena proti ní, nemohla však nic říci. Bylo vše řečeno tak pravdivě a v sebeobraně, že poznámka Filipinina nevyznívala jako urážka.

»Jsem toho mínění,« pravila, aby dokázala, že se uraženou necítí, »že pravá radosť a štěstí manželství nespočívá v tom, béře-li si děvče bohatý, ale hodný muž.«

»Tak také často přemítám. Měla jsem už mnoho děvčat ku př. zde ve dvoře, která byla šťastna, ač si je brali voláci a koňáci. První rok, dvě léta byli šťastni, ale pak, když dolehla nouze a bída, když nebylo čím děti živiti, zmizela láska. Bída pokazila ten věrný svazek jejich, a jen protloukají život, zápasíce s osudem a trvajíce jen proto pospolu, že dvěma přece snáze se dá nouze přemoci než jednomu. A toho se taky bojím. Vím, že nebudu šťastna, vezmu-li

si muže, jenž mně roveň nebude a jenž mou krásu zaplatí penězi, a vím že nebudu také šťastna, vezmu-li si chudáka. Vidíte slečno, že mě nečeká nic veselého a radostného; a tím jsou vinni moji rodiče.«

Hovořila ostře, čelo poněkud svraštila a Ema poznala, že co mluvila, mluvila ze srdce, že už dávno o těch věcech přemýšlela, že zápasila, než konečně ustálil se v ní tento názor. Také vyčetla z jejich slov přiznání, aby ji nepodezřívala, jakoby sama toužila po něčem nedovoleném a děje-li se něco, že se to děje bez jejího svolení. Ostatně názory Filipiny byly pro ni tak nové a zajímavé, že si přála slyšeti další její úsudek.

»Pohlížíte na svět příliš černě,« snažila se s úsměvem odmítnouti její mínění. »Vaši rodiče lpějí na vás s láskou, přičiňují se, aby vám připravili bezstarostnější a lepší život a nezaslouží, abyste jejich dobrou vůli tak nedůvěřivě přijímala.«

»Slečno, v jejich počínání jest samá odkoukaná sobeckosť. Oni vidí stále bohaté paničky pánů úředníků a domnívají se, že když nejsem ošklivá, mohla bych se také takovou státi. Jakoby byla krása všechno! Znala jsem v Praze mnoho krásných děvčat, která veškeren svůj výdělek na své šaty, čili abych krátce řekla, na svou parádu vrazila, nebo která rodiče sami jako loutky oblékali, doma se uskrovňujíce, že sotva byli živi, a přece se ona děvčata nevdala. Páni o ně nestáli, a stáli-li, ne aby si je poctivě vzali, ale aby je na cti ubili a pak opustili. Chudého nechtělo si zase podobné děvče vzíti, nebo konečně ani ten chudý nestál o takovou nepravou slečnu. Buď ji měl za bohačku, nebo správně počítal, že nemůže si vzíti paničku, ale ženu, která by dřela a po parádě se nesháněla. Vidíte, že jsem se dobře dívala a že mám pravdu. Kdyby mě bývali rodiče nechali doma, mohla jsem se naučiti hrubé práci a mohla jsem si vzíti některého kočího nebo šafáře. Co pohltila má paráda, dělalo by několik set a s těmi bych bývala došla většího štěstí, než s celou svou krásou.«

»Vždyť jsou také případy, kdy se chudé děvče dobře vdá. Mnohý muž nehledí na peníze, ale na krásu; a možná, že vy právě budete ta šťastná, jež bude rodičům jednou děkovati, že jí nenechali na venkově v práci zhubnouti.«

Filipina podívala se ostře na Emu a pak sklopila oči. »Ne, to se nestane,« řekla po chvíli tiše, ale pevně. »Já se, slečno, za peníze neprodám.«

»Vždyť by to nebylo prodání, kdybyste se vdala.«

»Vdala? Hm, o tom pochybuji. A jinak? Vidíte, jsou lidé na venkově, kteří se domnívají, že stojí-li o děvče pán, jest to pro děvče štěstí, když jen si ho všimne, třeba by je připravil o čest. A takovou já nejsem a nebudu, kdybych měla do vody skočiti. Ale to jsme se zapovídaly. Takhle by naše prohlídka výbavy trvala arci dlouho. Kde máme udělati počátek? Snad by bylo dobře, kdyby slečna vzala papír a psala. Já budu bráti svazeček po svazečku a počítati.«

»Máte pravdu. Počkejte, přinesu si papír a začneme.«

Po chvíli byly již zabrány v horlivé práci, že ani nepozorovaly, jak do vnitř vstoupil Richard. Až když se dal do smíchu, obrátily se obě, Filipina se zapýřila, oči se jí zajiskřily a zmateně počala přebírati se v haldě svazečků, které byla na zem vyňala.

»Jdu vám pomoci,« řekl a přistoupil blíže k Filipině. »Mám to odnášeti?«

»Ne, pane pojezdný,« bránila mu Filipina natahujíc nad prádlem ruce a pozvédajíc k němu oči, ve kterých nyní zazářilo cosi jako tiché štěstí. »Nesmíte nás másti. Nerada bych slečnu dlouho obtěžovala a musíme si pospíšiti.«

»Chcete brzy utéci? Snad se mne bojíte?«

»Ba ne,« zavrtěla hlavou, pronášejíc svá slova s dětskou pokojností a důvěrou.

»Tedy někoho jiného. Ema je velmi přísná, viďte; oh, naše Ema, ta je zlá, ta bude jednou svého muže zle trápiti.«

»Abys ty vždycky s něčím nepřišel,« ozvala se Ema, jež pojednou těžce nesla, že ji Richard tak zle odsoudil. »Jen dej pozor, abys dostal jednou takovou ženu, jako jsem já.«

»No, to bych asi příliš šťasten nebyl. Kdybych se směl ženiti dle své chuti, dovedl bych si již najíti ženu, která by měla srdce takové, že by i divocha spoutala. A to přece víš, že já žádný divoch nejsem. Ostatně ty jsi má malá kočička a nedurdi se, když něco prohodím. Vždyť jinak myslím a jinak mluvím. Mám ti od někoho vyříditi pozdrav; víš už od koho.«

Tvář Emina zbarvila se do nachova a zrak její utkvěl na Richardovi s takovou přísností, že se zarazil.

»Zvolna, zvolna,« chlácholil ji bratr rozpačitě. »Či mám ti říci, co jsi mi na to vyčetla, když jsem se poprvé o tom zmínil? Chceš-li, povím ti to.«

»Ne, prosím tě, už mlč,« prosila Ema a zarděla se možno-li ještě více. »S tebou je opravdu neradno se setkati. Vážně nepromluvíš a jen škádlíš. Kdy budeš přece rozumnější?«

»Kdy? Hm, mohl bych ti to říci hned a dobře. Ale, abys zase nebyla uražena, jen ti to napovím. Až budu míti pokoj tuto a tuto,« — a při tom ukázal na prsa a na hlavu, — »pak mě přejde šibeniční humor. Teď mi ho přej, poněvadž jím zaháním velmi nepříjemné věci. Jsi spokojena?«

Ema s podivením patřila na bratra. Takhle vážně a spolu tajemně ho dosud neslyšela hovořiti. I veškeren jeho výraz byl velmi rozdílný od představ, které si o něm učinila, že si hned myslila, co asi důležitého a horoucího se v něm skrývá, co dovedl rouškou rozpustilosti zatajiti; kéž by jí dovolil pohlédnout hlouběji, snad by při tom nalezla útěchy a naučila by se Richarda více vážiti než posud.

»Vždyť víš, že se na tebe nehněvám,« povídala mírně a podívala se na Filipinu, co ona tomu hovoru říká. Pozorovala, že byla nápadně bledá a že se jí ruce třesou. Snad se stydí, nebo bratr jest jí nepříjemným. »Jen mluv opatrněji,« dodala proto rychle, »aby se nezdálo, že jsi přišel tropit si z nás šašky.«

»O to není starosť,« odpovídal už vesele. »Ty mě znáš a tuhle Filipina mě taky zná. Nazlobil jsem se jí dost. A teď zase vesele do práce. Vidíte, líbíte se mi, že tak svorně se přičiňujete. Ani by nikdo nehádal, že jste dnes poprvé pohromadě a že máte mnoho příbuzného.«

Ema šlehla po bratrovi hněvivým pohledem a mlčky zadívala se do papíru, na němž přibývalo cifer a značek. Richard mlčel a

Filipina počala prohlížeti dále. Ale nějak se mátla a přes námahu, aby se opanovala, nebyla s to, aby nabyla klidu. Konečně chvatně se obrátila k Emě a spustila obě ruce podle těla.

»Slečno, odpusťte, nemohu dále pokračovati, nějak se matu. Ostatně blíží se také poledne, a půjdu k obědu. Až si odpočinu, půjde zase všechno dobře. Přejete-li si, přijdu odpoledne zase.«

»Přijďte jen, budu ráda,« svolovala Ema a také povstala.

(Pokračování.)

Václav Špaček,

řídící učitel v Košátkách.[1])

Píše **Tomáš Škrdle.**

Nenadál jsem se, že budu nucen psáti obranný životopis svého milého a drahého Špačíčka z Košátek. Aj, vy Košátky, jak jste se staly známými svým Špačkem i s celou Vrutic Kropáčovou, kam poštou patříte! Po sjezdu Táborském upřely se k vám zraky celého československého liberálního světa a hlavně »svobodomyslného« učitelstva, které počalo zasýlati do Košátek »pochvalné dekrety« a usnášeti se o resolucích proti nenáviděnému Václavu Špačkovi. Probereme zde krátce 1. jeho životopis, 2. jeho veřejné, hlavně literární působení a konečně boj proti němu po sjezdě Táborském.

1.

Václav Špaček narodil se 20. srpna r. 1856. ve vísce Třebouli u Kouřími. Otec jeho byl chudým dělníkem. Asi čtyři léta po narození Václavově přestěhovali se jeho rodiče do Jenšteina u Brandýsa n. Labem, kdež malý Václav trávil svá dětská léta. Odtud chodil do školy dřevčické k učiteli Fr. Růžičkovi, kdež se mu dostalo pevných základů v pravopisu a české mluvnici. Po 12. roce dán byl do hlavní školy Piaristů v Brandýse n. L. Tu zamiloval si čiperného žáka mladý Piarista, P. Jos. R. Kurka, nyní ředitel gymnasia v Benešově. Půjčoval mu předlohy ku kreslení a psaní, aby doma soukromě cvičiti se mohl, utvrzoval jej v mluvnici a pravopise a ještě jinak o něho se staral.

Do školy k Piaristům šel Špaček s tím úmyslem, že bude studovati. Ze Špačka měl se totiž státi kněz; tak si aspoň přáli jeho rodiče, dřevčický p. farář Fr. Wild, ba i Václav sám, ačkoli tomu mnoho nerozuměl.

Pan farář Fr. Wild zavedl milého Václava k Piaristům do Prahy a dal jej zapsati na jejich německé gymnasium. Měl při tom velmi dobrý úmysl. Kdo totiž chtěl se dostati do chlapeckého semináře, kde vyučování, stravu i byt měl zdarma, musil dříve choditi

[1]) Životopisná a literarní data až do roku 1889. čerpáme z »Obrázkové knihovny pro mládež«, ostatní píšeme z vlastní zkušenosti.

do gymnasia k Piaristům. A to právě pohnulo p. faráře k tomu, že zavedl Špačka na toto německé gymnasium. Ale zde se mu vedlo zle! Neuměje německy, dostával jen z milosrdenství, a to k vůli p. faráři Fr. Wildovi, který mu byl vždy příznivcem, genügend (dostatečně) kromě češtiny, náboženství a latiny, z kterýchž předmětů měl vždy známku výbornou; ale čeština byla předmětem nepovinným. Do semináře se tedy Špaček dostati nemohl a také nedostal, nebo tam byli vybíráni jen výborní žáci. I potloukal se bídně po Praze. Bydlil u příbuzných u Prahy a musil choditi přes hodinu do školy. Také vyučoval v některých rodinách, aby jen ve studiích mohl pokračovati. Ale nešlo to. Ačkoliv jej v těch trudných dobách těšil p. prof. Kurka, který se zatím také do Prahy dostal, a k němuž Špaček skoro denně docházel, přece protivilo se Špačkovi takovéto učení čím déle tím více, a po čtyřech letech r. 1873. z gymnasia vystoupil, neuměje než trochu latiny a náboženství, jemuž se směl učiti česky.

Brzy potom zemřel p. farář Fr. Wild ve svém novém působišti Chotětově, o vystoupení Špačkově ani se nedověděv. Bylo by jej to zajisté mrzelo. Nabyv takto smutných zkušeností, jak to dopadá se žáky, kteří ve škole jazyku vyučovacímu nerozumějí, uveřejnil vzpomínky v povídkách svých: »Dvě matky«, »Nezapomněl«, »Ve vlasti cizincem«, »Otcovské věno« a »Česká mládež a německé školy«.

Nevěda, čeho se má po vystoupení ze škol uchopiti, vstoupil na zdařbůh do tiskárny, aby se učil sazečem. Učil se po dva roky. Pracoval v tiskárně firmy Novák a Militký, kdež byl tehdy zvěčnělý p. Václar Kotrba faktorem.

V té době přistěhovali se Špačkovi rodiče ku Praze, takže Špaček mohl u nich bydleti. Ale co při tom zkusil, hlavně za tuhých mrazů a vánic v době zimní! V tiskárně musil býti již o 7. hodině ranní a večer teprve po 7. zase mohl jíti domů. Cesta pak z domova do Prahy trvala přes hodinu. Jaký div, že počal churavěti. Nezbývalo tedy nic jiného, leč učení zanechati. Stalo se to r. 1875.

Ale touha po knihách stále v něm rostla, i přemýšlel, jak by jí zadost učinil a sebe nějak lépe zaopatřil. I připadl na šťastnou myšlénku — připravoval se pro ústav učitelský. Podařilo se mu to, neboť z českých knih se učiti bylo největší jeho radostí a přímo hračkou. Za čtyři měsíce naučil se více než v německé škole za čtyři roky. Vykonal přijímací zkoušku a byl přijat do II. ročníku.

Roku 1878. dostudoval a stal se učitelem. Působil rok v Zásadě, dva roky v Tuhani u Semil, rok v Mukařově u Mnichova Hradiště, 6 roků ve Stratově u Lysé n. Labem a od roku 1889. jest řídícím učitelem v Košátkách, kdež o generální visitaci v Dolním Slivně dostal od Jeho Excell. ndp. biskupa Dra. Em. Schöbla pochvalný dekret. Také c. k. okresní školní rada v Ml. Boleslavi vyslovila mu pochvalné uznání za zlepšení školní docházky ve Stratově a v Košátkách.

V. Špaček pokoušel se již v tiskárně o práce literární, a mnohé z nich také uveřejněny byly v »Palečku« a »Humoristických Listech«. Tuto literární činnosť rozvinul utěšeně jako učitel. První delší jeho povídka »Nestejní žáci« vyšla r. 1880. Pak věnoval se zcela dětské literatuře. A nepsal jenom, co by naše mládež měla čísti, ale psal též, jaké spisy se mají pro mládež psáti. Bedlivě dětskou literaturu stopoval, ji posuzoval, dobré spisy schvaloval a špatné zavrhoval

Spisů pro mládež posoudil Špaček několik set. Povídek napsal hojnost, přes 30 svazků. Jedna z nich »Štědrý den« byla poctěna v »Dědictví Maličkých« cenou 8 dukátů Povídky uveřejnil v »Obrázkové knihovně pro mládež«, »Pokladnici mládeže« a téměř ve všech dětských časopisech, hlavně ovšem v »Besedách mládeže«, které pořádá od r. 1886.

Také pro dospělé napsal V. Špaček mnoho povídek a uveřejnil je ve »Příteli domoviny« (2), ve »Večerních zábavách« (2),[2]) ve »Vlasti« (3), v »Urbánkově knihovně pro lid« a jinde, hlavně v kalendářích, o něž má Špaček zvláštní zásluhu. Tak píše povídky do »Pečírkova kalendáře od r. 1886. (ještě za redakce p. probošta V. Štulce), do »Marianského kalendáře« a »Nejsvětějšího Srdce Páně« od r. 1893., do »Svaté Rodiny« od r. 1896., a do svých kalendářů, z nichž rediguje »Občanský kalendář« od r. 1889. a »Poutník« a »Sv.-Václavský« po smrti Pakostově od r. 1892. Některé povídky uveřejňuje pod pseudonymem.

Nejvíce prací ukládá V. Špaček nyní do »Rajské Zahrádky«, kterou řídí již na šestý rok.

»Obrázková knihovna« praví na počátku životopisu V. Špačka, že patří ku schopným a obratným spisovatelům, uměje svých schopností při neúmorné píli jak náleží využitkovati a na konci dí: »Máme za to, že z prací tu uvedených a ze stručného náčrtku životopisného dovedou si naši čtenáři utvořiti úsudek o činnosti Špačkově. Úsudek ten zajisté bude lichotivý. My ho panu Špačkovi upřímně přejeme« — a my také.

Z vlastní zkušenosti dokládám, že pan řídící V. Špaček píše a koncipuje rychle; práce své píše hned na čisto, dokonale a tak upravené, že je možno dáti přímo do tiskárny, což jest u spisovatelů velikou vzácností. Ve slohu a pravopisu nabyl neobyčejné zručnosti a dokonalosti a při tom jako bývalý sazeč a tedy odborný znalec při korrekturách sazeči všemožně usnadňuje práci, což hlavně při zlomené sazbě je důležito. Sám jsem v té věci často chyboval a sazeče nevědomky sužoval, a podobně činí zajisté i jiní méně zkušení redaktoři a korrektoři. Špaček byl mi v těchto otázkách dobrým a prospěšným učitelem. V našich kruzích platí vůbec za výborného stylistu a za nejlepšího korrektora, pročež všechny knihy, které vydáváme, nám korriguje.

S p. řídícím V. Špačkem seznámili jsme se hned při prvním ročníku »Vlasti«. Navštívil mne tehdy v Žižkově, přinesl mi literární práci a tak jsme se upřímně spřátelili a žijeme v bratrské shodě do dnes. Často mne svým milým a živým humorem potěšil a pobavil, a když ke mně přijel na noc a když jsme sedávali spolu někdy i déle do noci, vypravovával mi mnohé episody svého života, tak že osoby, o nichž zde píši, a jež byly s p. řídícím ve styku, jsou mi již dávno a dobře známy.

Špaček hostinců a zábav nemiluje, piva nepije, ale jest náruživým kuřákem — a to jen při své literární práci.

R. 1890. vstoupil p. řídící učitel V. Špaček do výboru družstva Vlasť a byl svědkem jeho vývoje a všech prací, které byly ve výboru a mimo výbor ve prospěch družstva podnikány; družstvu získal

[2]) Jednu z nich: »Na Velebínce«, otiskl časopis »Katolík« v Americe.

mnoho členů a »Vlasti« abonentů, v čemž ho nikdo jiný z výboru nepředstihl. Družstvo brání a hájí všude a pro mne svedl osobně nebo písemně časté šarvátky, s laiky i kněžími i s alumny a vůbec s přerůznými mými nepřátely; mnoho pomluv proti mně odrazil a předsudků vyvrátil. V nejtěžších dobách mého života stál mi po boku jako věrný bratr a těšil mne častými dopisy i osobními návstěvami. Casto jsme byli oba najednou hanobeni a tupeni. Sešli jsme se, a první naše bylo: já: mne řežou tady — a on: mne zase tady — a ukazovali jsme si noviny, v nichž jsme byli napadeni.

Ve schůzích výboru a valných hromadách Špaček živě debatuje a vyniká bystrým rozumem a přesným úsudkem. Proti odpůrcům mluví šetrně, ale jistě a určitě. Je svůj v úsudcích a přesvědčeních a je dobrý řečník.

Špaček je katolík rozhodný, vždy a všude: doma, ve škole, v obci, v literatuře, i ve veřejném životě, jehož se však pro nedostatek času málo účastňuje. Jedná důsledně od svého mládí až do dnes. V neděli spěchá do chrámu Páně, v ustanovený čas přijímá sv. svátosti a k tomu vede i školu i obec. Šťastná škola i obec, která má takového učitele! Po škole pracuje každý den literárně dlouho do noci.

Spojiv se s námi, nalezl v našich listech místo pro své práce, hlavně ve »Vychovateli«, kamž dává stále i články i různé posudky a zprávy, nalezl u nás morální podporu pro své podniky, jež pilně ohlašujeme a o nichž často referujeme. My zase nalezli v něm výtečného spolupracovníka. I sbírali a probírali jsme takto společně dobré katolíky ze řad učitelů a učitelek a kupili jsme je kol »Vlasti«, »Vychovatele« a Špaček kol svých literárních podniků. Odbírají naše listy i jeho publikace, píší nám i jemu, ba v jeho kalendářích a v »Rajské Zahrádce« mají práce učitelů značnou číselnou převahu, což je zjev zde dříve nebývalý.

Všecko, co Špaček píše a vydává, jest přesně katolické, podobně píší i ostatní jeho spolupracovníci, hlavně, jak již uvedeno, učitelé a učitelky, což má veliký význam v naší literatuře. Hledíce na Špačka s tohoto katolického stanoviska, musíme vyznati, že tu stojí jediný v celém učitelstvu; nepravím jediný ve hloubce náboženského přesvědčení, nýbrž jediný ve svém vlivuplném působení. Právě letos je mu 40 let, i dejž Bůh, aby aspoň polovici těchto let ještě podobně mohl pracovati.

Když jsem byl tázán před sjezdem v Táboře, abych poznačil řečníky pro školní otázku, poznamenal jsem tři nejschopnější a mezi nimi také p. řídícího V. Špačka, ale ihned jsem dodal: toho šetřme, má četnou rodinu a potřebuje klidu. Za řečníka byl tedy požádán vlp. Fr. Pohunek, ale krátký čas před sjezdem dověděl jsem se v knihtiskárně Cyrillo-Methodějské, že p. řídící přál si v Táboře sám promluviti, a že mu Fr. Pohunek, bez toho churavý, místo své ochotně postoupil. Leč jest tedy, co psal liberální tisk, že klerikálové Špačka najali: p. řídící se hlásil sám beze všeho cizího popudu; ba Škrdlista Špaček, jak jej »Česká Škola« nazývá, ani mi to nesdělil a se mnou o ničem se neradil.

Vystoupení a řeč jeho v Táboře učinila mocný dojem a způsobila značný rozruch. Špaček stal se uhelným kamenem a jeho osoba činí novou epochu v dějinách učitelstva. Vystoupí-li od té

doby někde učitel a vede si katolicky, volá se na něho: Zase jeden Špaček nebo že vyvedl Špačkovský kousek. Tak psaly ku př. »Národ a Škola« a »Lidové Noviny« na Moravě. Stoupenci a přívrženci jeho budou zjevnými katolíky, odpůrci zjevnými nepřátely katolické školy a katolické víry. Nejhůře bude těm, kteří by byli rádi hodni na obou stranách, nebo kteří, jak říkám, před knězem mají duši katolickou, za knězem a mimo kněze protikatolickou.

Proti učitelstvu p. řídící Špaček v Táboře nemluvil, jemu slovem neublížil; mluvil o školním zákoně, jeho mezerách a jeho buď lhostejnosti nebo nepřátelství k náboženství katolickému a o překážkách, jež se svědomitému učiteli staví v cestu. Avšak k tomu se nepřihlíželo. Byl-li již před pěti roky napadán, že počal vydávati katolický časopis pro mládež, staly se nyní útoky proti němu tím vášnivějšími. Jakmile vešlo jeho vystoupení ve známosť, známý žurnál z Marianské ulice vydal proti němu heslo, a nyní šlo jméno Špaček v liberálním tisku z listu do listu. »Šípy« napsaly, že Košátecký Špaček zobe »jezovitský semenec«, »Učitelské Noviny« ho nazvaly »klerikálním »šplhákem«, »Posel z Podhoří« učitelským odřezancem; z učitelských listů vystoupily proti němu všecky kromě »Besedy učitelské« a »Časopisu učitelek«. Ze všech srší zlost, že se opovážil učitel v činné službě působící promluviti katolickou řeč o škole v národě katolickém.

Uvedeme zde, jak mluvil p. řídící V. Špaček o učitelstvu, aby bylo patrno, jak nečestným způsobem bojuje liberální tisk. Promluviv o zákoně dokazoval, že jest potřebí, aby školský dozor byl tak upraven, *by učitelstvo nalézalo v něm vydatnou podporu,* že jest potřebí, by učitelstvo a škola *požívaly vážnosti*, a docházka školní aby byla pilná. Dále pravil: Nám katolíkům se vyčítá, že jsme nepřátely učitelstva. *Nám se však nejedná o kritisování učitelstva,* ale o náboženské vychování mládeže, a k tomu cíli se domáháme potřebného zákona. — Mluvě o místním dozoru, řekl: Tací lidé, kterým líbí se vždy jen panovat, ale nikdy poslouchat, hledí zmocniti se všech úřadů, oni hledí zmocniti se i školy, *aby dostali zvláště učitele pod své komando. Běda potom svědomitému učiteli v takovém místě.* — Jak si takoví lidé počínají při obsazování míst, o tom ani nechci mluviti. Tu se hledívá i na to, jak umí učitel hráti kuželky, ale jak mládež vychovává — to je to poslední. — V dalším uvedl příklad, jak bývá učitel se svými oprávněnými stížnostmi odbýván a doložil: *Tak vyhlíží namnoze ta »svoboda«, ta »neodvislosť« učitelstva, kterou mu ten nový školský zákon přinesl.* Nedivte se potom, že se mnohých za těchto poměrů zmocňuje roztrpčenosť, ba zoufalosť! — Ku konci řeči řekl opět: *Má někdo z vás v úmyslu urážeti učitelstvo?* (Hlučné: *Nikoliv!*)

Takto tedy mluvil p. řídící V. Špaček; je to *proti* učitelstvu? My naopak soudíme, že na žádné schůzi učitelské nebylo tak neohroženě mluveno na obranu vážnosti a neodvislosti učitelstva, jako promluvil tento »klerikální« řečník.

Proto také účastník Táborského sjezdu, učitel J. M., dosvědčuje v »Čechu« ze dne 2. října takto: »V celé, přes hodinu trvající řeči, neslyšel jsem jednoho slova, jímž by byl vznešený náš stav učitelský uražen. Hlavní myšlénka celé jeho řeči byla, že má učitel mládež sobě svěřenou v nábožnosti a mravnosti vychovávati, to jest,

v duchu náboženském vésti. Tomu odporuje již zákon sám, když praví v § 1., by žáci vychováváni byli nábožensky mravně, a opět v jiném paragrafu, že učitelem na veřejné škole může býti každý bez rozdílu náboženského vyznání. Dovolával se mužů paedagogů, jako zvěčnělého ředitele Zoubka, jenž psal ve »Škole a životě« o škole bezkonfesijní, taktéž Komenského a jeho spisů a ten přece nebyl žádným klerikálem! Uváděl příklady, jak se strany mnohých představených ano i samých lžiliberálních pp. inspektorů a učitelů kladou se překážky náboženskému vychování. Jak dále od nepřátel církve a nevěreckého tisku škola náboženská se líčí jako hrůzné strašidlo, jak by zase učitelstvo chtělo míti v porobě a podobně. Tak píše učitel J. M proti »Poslu z Budče« a »Uč. Novinám«, jak výslovně praví.

Dále vyslovili veřejně v »Čechu« souhlas se řečí Špačkovou pp. Ondřej Bílek, říd. učitel v Hrádku, Ond. Maxa, řídící učitel, a R. Plánský, učitel ve Zbynicích u Sušice. Ale to všecko liberální listy nemýlí. »Česká Škola« napsala, že p. řídící Špaček ostouzel českou školu a české učitelstvo, »Posel z Budče« mluvil docela i o zradě. Tento časopis počíná si vůbec proti řečníku nejostřeji, nejnešetrněji a řeknu přímo nejnespravedlivěji, ač má nejméně příčin psáti proti »klerikálnímu« Špačkovi, poněvadž právě redaktor »Posla z Budče« prošel od svého mládí až k definitivu ve stavu učitelském skoro výhradně rukama klerikálů.

Ze všeho jest patrno, že jest p. řídící V. Špaček napadán bez příčiny. Příčinou jest jen to, že mluvil na katolickém sjezdu. V tom se podřekl i sám »Posel z Budče«, když napsal v čís. 43.: »Ostatně co tam mluvil, (Špaček) na tom světu hrozně málo záleží« — a v témž čísle na jiném místě: »Několik učitelů vycinkalo p. Špačkovi *ne za to, že mluvil o vadách školství,* ale za to, že se spřáhl s nepřátely školy nynější.«

Kdyby »Poslu z B.« záleželo skutečně na dobré pověsti učitelstva, byl by takto nepsal; neboť to, co nazývá »vycinkáním«, nebylo nic jiného nežli snůška sprostáctví, jež staví pisatele do podivného světla. Za takové »vzdělance« měl by se styděti i největší liberál. Sluší připomenouti, že ze sedmi hanopisů, p. řídícímu zaslaných, nebyl podepsán ani jediný. První, zaslaný z Klatov, měl sice podpis »Učitelstvo okresu Klatovského, Plánického a Sušického«, ale učitelský spolek Klatovský veřejně hanopis ten odsoudil a prohlásil, že na něm bylo jména učitelského zneužito. Další hanopisy byly zaslány: z Litomyšle, dva malované lístky z Bechyně, jeden korrespondenční lístek z Rovenska a jeden vložený do poštovního vlaku mezi Nymburkem a Prahou. Z Ústí nad Orlící došel p. řídícího dopis od — Jana Amosa Komenského, který vzdav mu velikou chválu za jeho řeč, nazývá jej svým bratrem. — Ať byli zasílateli těchto dopisů kdokoli, tolik je jisto, že si naše »moderní« škola může k takovým obhajcům málo gratulovati.

Z učitelských jednot jedna po druhé proti řečníkovi vystupuje. Ve Voticích předseda p. Machoň zmínil se »o sjezdu klerikálním v Táboře, v němž jásotem vítán byl učitel, jenž útočil na školu a její práci.« (»Posel z Budče« č. 45. Bezpochyby to p. předseda v »Poslu z B.« četl.) »Budeč Jaroměřská« vyslovila, že s řečí učitele Špačka *nesouhlasí.* Za to učitelská jednota v Lomnici nad Popelkou

vyslovila mu hluboké *politování.* Z Lomnice se ovšem nic jiného čekati nemohlo; v téže schůzi byly také přijaty tyto »pozoruhodné návrhy«: Pořádáním přednášek pro lid s tendencí obrannou, ať paralysuje se vliv klerikálů. Oproti projektovaným knihovnám farním, *které jen záští proti škole a nesnášelivosť náboženskou rozsévati mají,* ať kollegové hledí zakládati knihovny obecné. — Pánové z Lomnice bezpochyby nevědí, že dávno před knihovnami jinými knihovny farní jediné poučovaly a vzdělávaly lid, ale nešířily náboženskou nesnášelivosť, a že kněží to byli, kteří četné knihy darovali školám. Tedy zakládati farní knihovny, to jest náboženská nesnášelivosť, ale odsuzovati učitele proto, že dokazuje potřebu náboženského vychování mládeže, to je — snášelivosť!

Z ostatních jednot vydaly proti p. řídícímu Špačkovi prohlášení: Turnovská, Roudnická, Podvltavská v Sedlčanech, Libochovická, Komenského v Náchodě, Budeč ve Mšeně, Horažďovická sekce jednoty učitelské v Strakonicích, Ústřední výbor učitelských Jednot v Praze a t. d. Zdá se, že jméno Špačkovo projde všemi učitelskými jednotami, a že mu odevšad zašlou opovržení nebo politování, ale z toho ať si nic nedělá. Podobně probíhalo i moje jméno r. 1893. všemi novinami, když proti mně čeští spisovatelé v otázce Nerudově vydali manifest k »národu«. Vyslovovalo se mi všude opovržení od hlásné trouby z Marianské ulice v Praze až do nejmenšího plátku v kterémkoliv zákoutí v Čechách, a hle, co se mi stalo? Nic, zhola nic a našim podnikům rovněž nic. Podobnou cenu mají i všecky ty papírové projevy proti Špačkovi — projdou tiskovým lisem, »národ« si je přečte — a Špaček bude žíti klidně dál, ve vědomí, že má svědomí čisté, čistější než mnozí z těch, kteří proti němu ruce pozdvihovali.

Ačkoli celá jeho řeč byla otištěna v »Čechu«, vzaly si veškeré liberální listy za základ svého štvaní proti řečníku zkomolené úryvky jeho řeči v »Nár. Listech«, proti čemuž se řečník v »Čechu« rázně ohradil a některá tvrzení »Nár. Listů« a »Posla z Budče« na základě tiskového zákona opravil.

Z kleru mimo četné jednotlivce zaslali p. řídícímu V. Špačkovi souhlasný projev konference vikariatu Mělnického a delegáti kaplanů z 28 vikariatů diecese Budějovické, v tomto městě dne 12. listopadu shromáždění.

Pan řídící V. Špaček snáší všecky útoky klidně a vede obranný boj statečně. »Pochvalné dekrety« se strany liberálních učitelů uveřejňuje v »Čechu« od slova k slovu; rovněž také snesení učitelských spolků proti němu dává do »Čecha«, takže čtenáři »Čecha« mají před očima věrný obraz všeho, co se proti němu podniká. Kdo to vše pročetl, sezná, že jsou to čistí a ušlechtilí bratří, ti liberální p. Špačkovi kollegové, a že jim lze všecko spíše přisouditi, jen ne název svobodomyslnosti, kterým se falešně odívají.

Závěr.

Alea jacta est — kostky jsou vrženy! Špaček začal, ať pokračuje. Prodělal jsem různé patalie ve svém životě i vím, že v soužení jest bojovníku potřebí potěchy a posily věrných srdcí. Těch Špaček má: celá liga stojí za ním a všickni dobří katolíci chovají k němu živé sympatie. Proto ať neumdlévá; až bude nový katolický sjezd,

ať vystoupí zas a přibere k sobě z řad učitelstva jiné, stejně smýšlející a stejně odhodlané. Ať přemýšlí o tom a zařídí nám časem Spolek katolických učitelů. Sešel se s nimi na exerciciích v Příbrami, zná je ze své literární činnosti, i ať je seřadí, ať začne s nimi pracovati na půdě katolické, jako pracují katolické učitelky v Kongregaci Marianské. Měl li kdy jakési ohledy ke komukoliv, nyní jich zajisté nemá, neboť s dostatek seznal, čeho jest schopen liberalismus všude, i v učitelstvu. Ty oslí hlavy a potupné dopisy, jež mu zasílali, ty překroucené, urážlivé zprávy, jež o něm uveřejnili a terč potupy, kterým se stalo jeho jméno, to všecko ať z něho udělá muže ocelového, jenž by neustoupil ani o píď od toho, co uzná za dobré pro církev a blaho lidu.

Špaček a my všickni nejsme nepřátely školy, on a my ostatní v ní pracujeme a s láskou působíme, ale majíce na mysli historický vývoj školy a poslání církve ve škole a stojíce pevně a ve všem na půdě katolické, zasazujeme se o školu konfesionalní.

Liberalismus má sice ve škole převahu, ale jediné a výhradní panství v ní mylně si osobuje, neboť i my kněží máme ke škole zákonité právo, a právo katolického učitele ve škole jest historičtější a hledíc k vyznání dítek i spravedlivější, než učitele liberála. A proto co ve škole máme, to si podržíme, od toho ani na píď neustoupíme, a čeho se nám ve škole nedostává, toho si časem, Bůh dá, zákonitou cestou dobudeme.

UMĚNÍ.

Výstava grafických umění. (Topičův Salon). Každoroční výstavy Rudolfinské podávají obecenstvu našemu sice z pravidla i vynikající ukázky moderních umění grafických, nicméně však byla Topičova výstavka velice vítána, poskytujíc mnoho nového a poučného, ačkoliv úplného přehledu moderní produkce na poli tom nikterak nevystihovala (nebyl v ní zastoupen dřevoryt a mnozí z předních leptačů německých, na př. Max Klinger, A. Klotz a j.). Geniálně a povrchně načrtané leptané rytiny střídaly se tu s bedlivě propracovanými listy rytými i lithografovanými, černými i kolorovanými. Mnohé z nich hověly i nejvytříbenějšímu gourmandství znaleckému a budily v nás touhu, aby i u nás bylo zejména ryjectví leptací více pěstováno; dosud jediný E. Orlik se zdarem se mu věnoval. Co do technické zručnosti náleží palma ryjcům francouzským, z nichž zejména vynikají Louis Legrand, Eug. Delâtre, Alex. Lunois, H. Lautrec a Félicien Rops, ačkoliv některé listy jejich sujetem svým nejsou bezvadny. Nejhorší v té příčině jest pověstný cynik Félicien Rops. Co od něho u Topiče bylo vystaveno, nebylo ještě nejhorší z nízkých jeho lascivností, jež nešetří ani věcí posvátných, nebyla tu na př. pověstná jeho »L'Amante du Christ«, ale mnohé tu zastoupené ukázky jeho ryjecké dovednosti byly přece obsahem dosti povážlivé. Vizmež na př. bizarní nápad »Poslední papež«! Co má znamenati toto poprsí s přísernou hlavou zpola masa zbavenou, s tiarou, na jejímž vrcholu místo kříže plane oheň? Za to anglický ryjec James Tissot svým cyklem »Ztracený syn« podává duchaplný moderní variant úchvatného podobenství biblického. Náboženské předměty obsahovalo několik málo listů, z nichž uvádíme originální »Ecce Homo« Düsseldorfského umělce Frenze a rázovité lithografie Hanuše Thomy (»Kristus na hoře Olivetské«) a Viléma Stainhausera (»Slepec od narození poznává Krista«).

Anny Costenoblové: Tragédie ženy. Cyklus obrazů. (Topičův salon.) Současně s výstavou grafických umění umístil Topič ve svém Saloně cyklus obrazů,

jež svědčily o tom, kam až poklesnouti může umění, zapomenuvší na vznešené cíle své. »Tragédie ženy« představená ženou-malířkou! Očekáváte-li, že vylíčí vám s ženským jemnocitem zásluhy a ideální tužby svého pohlaví, jeho obětavý a odříkavý život v kruhu rodinném, jež potkávají se často s nevděkem a končívají někdy i tragicky — jste trpce sklamáni! Nezkrocený, až k šílenstvi vzestupněný pud pohlavní vylíčen tu jest jako hlavní oběť, jež žena muži prý přináší a kterou prý muž přijímá jako zpupný tyran. V pěti nesouvislých obrazech (šestý nesměl byti vystaven) podává nám »umělkyně« hlavně hysterické záchvaty venerické zuřivosti a žal sestárlé ženy nad vadnoucím tělem svým — jak bídná to tragedie, jež z takovýchto aktů se skládá, jak hrubá to urážka valné většiny dívek a žen! Kdo zavinil úpadek důstojnosti pohlaví ženského, kdo má na svědomí, že tragedie ženy dob pohanských, křesťanstvím před dávnými věky nejlépe rozuzlená, opět vraceti se počíná? Jak jinak vyzněla by tragedie moderní ženy, kdyby vychování i život rodinný posvěcen byl křesťanstvím!

Dr. A. Podlaha.

HUDBA.

Po letním odpočinku otevřely se síně koncertní — vpluli jsme plným proudem v saisonu hudební na koncertním podiu. Zmiňujeme se o produkcích 9. října a 16. listopadu, koncerty komorního spolku českého — 10. listopadu koncert mladé generace hudební — 15. listopadu koncert pensijního spolku sboru a orchestru Národního divadla — Raoul Koscialski a A. Svjatlovská.

Komorní spolek český zahájil koncertní období tím, že nám předvedl za spoluúčinkování »Českého kvartetta« znamenitou domácí novinku Dra. Ant. Dvořáka, kvartetto G-dur op. 106. Práce mistra Dvořáka vyniká jak formální úměrností, tak melodickou i harmonickou krásou. Mohutná věta první jest pravý kaleidoskop rhytmických i kontrapunktických obratů při vší jednolitosti motivické; ve větě této vře to překypujícím životem, že se zdá, jakoby ani obmezené prostředky pouhého kvartetta celému tomu životu dostačiti nemohly. Věta druhá jest pravým kontrastem; nejdříve ponurý ráz, jenž ustupuje brzo měkké tklivé kantiléně, v níž skladba vrcholí. I scherzo i finale jsou zajímavy, ale mysl naše přece stále se vrací ku krásnému adagiu. Ostatní program vyplněn kvartety J. Haydna (kvintové d moll op. 76. č. 2.) a Fr. Schuberta (op. posth. d moll.)

Byl-li první koncert komorního spolku zajímavý původní novinkou, byli to v druhém (16. listop.) hosté, kteří pozornosť naši poutali. Trio sestavené z krajana našeho Flor. Zajíce (housle), Jindř. Grünfelda (violoncello), Maxe Pauera (klavír), zahrálo mimo solové pieçy dvě kvartetta, totiž: A. Arenského trio (d moll op. 32), z něhož dobře se poslouchá scherzo a elegie, ostatně však nijak nevyniká, a pak L. v. Beethowena grandiósní trio B dur (op. 97). Z umělců těchto nově u nás vystoupil M. Pauer, pianista velikého výcviku, jehož se mu dostalo již od otce, výborného pianisty, žijícího v Londýně.

Koncerty komorního spolku utvrzují nás v dřívějším našem úsudku, že jest to podnik čistě umělecký, nespekulující na žádný zisk, jenž svědomitě slouží rozkvětu našeho umění komorního. O tom svědčí i tři ceny spolkem vypsané na původní komorní práce.

Letošní 41. populární koncert seznámil nás s Berlínským pianistou Vlad. z Pachmannů, jenž překvapil nejen vyspělou technikou, ale zvláště oduševnělým, až do maličkostí propracovaným přednesem skladeb, hlavně Chopinových. Jak tu zněly ku př. Mazurka B-dur, Berceusa, Notturno atd., kolik hloubky a citu v těchto maličkostech! I v přednesu Beethowenova tria D-dur, jež pro krásné, ale truchlé Adagio nazývá se »netopýřím«, osvědčil koncertista své mistrovství. Jemu po boku stáli osvědčení umělci domácí prof. O. Ševčík, F. Burian a člen Nár. divadla, sl. A. Kettnerova. Bohužel nebyl tento koncert tak navštíven, jak toho ušlechtilé umění v něm podávané zasluhuje. Smutný to zajisté úkaz, že krkolomné produkce ceny à la Variété plní domy, kdežto ušlechtilé umění hudební zůstává nepovšimnuto, a přece bude každý jediným populárním koncertem více vzdělán, nežli banálnostmi, jimž se u nás tleská, a jež naše žurnály statečně, třeba na úkor domácího umění reklamují.

V popředí událostí koncertních stál symfonický koncert mladé české hudební generace, jemuž předcházela dlouhá a ostrá »zaslána« v listech denních a týdenních, jimiž stěžováno si do vůdčích kruhů hudebních v divadle, akademii a jinde, že mladé, neznámé hudebníky úplně odmítají. Nemáme ani času ani místa zkoumati, jsou-li stesky tyto zcela oprávněny, ale tolik je jisto, že snaživému, mladému umělci nesnadno jest dostati se s prací na veřejnosť. A přece jest toho nevyhnutelně třeba, aby začátečník měl příležitosť sil svých zkusiti, aby z chyb vlastních se učil a ustavičně dospíval. Jest však bohužel u nás modou prováděti mnohdy cizí díla ceny velmi pochybné, nežli sáhnouti ku práci domácí, ale autora dosud neznámého. Tak bývá skladatel nucen práce své míti zavřeny ve stolku, až je snad šťastná náhoda na povrch vynese. Jsme národem, jemuž jistě záleží na každé síle mající talent a chuť ku práci; však talenty nespadnou s nebe s celou dokonalostí, musí býti vychovávány. Nebo máme snad, až vymřou osvědčení naši hudebníci, začíti znova?

Z těchto důvodů vzbuzuje svépomoc, ku které sáhla mladá generace hudební, sympathie, avšak jen potud, pokud jest jejím cílem umění. Zatahuje-li se však také hudba v jakési pokrokářské hnutí, s nímž nemá nic společného, měla-li by sloužiti snad také dekadentismu a symbolismu jako literní a výtvarné umění, jest to omyl, který celou akci hned v počátcích musí poškoditi. U nás v hudbě nemůže platiti žádná revoluce, nýbrž jen evoluce na základech, položených zvěčnělým mistrem Smetanou, jenž moderní hudbu oživil duchem písně národní.

Koncert mladé generace byl dokladem píle a snahy, za níž se všem vystoupivším hudebníkům dostalo zasloužené odměny. Nejprve třeba se zmíniti o dvou pracích větších. Hudební epos Lud. Lošťáka »Píseň vítězná« jest skladba na širokých základech založená, líčící v pěti oddílech boj umělce za své ideály. Materiál motivický, charakterisující případně situaci, prozrazuje ve skladateli talentovaného hudebníka, jemuž potřebí jest ještě větší pečlivosti v ohledu formálním, neboť pouhé opakování celých částí skladby bez jakékoliv změny unavuje tam, kde bychom očekávali polyfonické rozvedení motivů. Nejvíce zamlouvaly se nám díl 2. »Duma v přírodě« a díl 3. »Boj za ideály.«

Nejlepší prací v koncertě přednesenou byla symfonická suita pro smyčcový orchestr od K. Bautzkýho, práce plná svěží melodie, rhytmiky jakož i případné instrumentace. I kontrapunktické propracování celé suity svědčí o nadání skladatelově. O tom nejvíce svědčí klidné až truchlivé Adagio a svižný furiant. Třetí oddíl koncertu byl vyplněn menšími pracemi; totiž: »Polský tanec« K. Moora, a »Valašský tanec« Hyp. Hoppa, v nichž skladatelé tancům národním snaží se působivou instrumentací dodati nové zajímavosti, Fr. Neumanna »Rhapsodie moravská«, transkripce na některé moravské písně národní jako: »Chodila po včelínku« atd. a C. M. Hrazdiry: »Jarní idylla.« Doufáme, že tito skladatelé poznali dobře vady i přednosti své při provedení těchto maličkostí a že shledáme se s nimi brzy při pracech větších a vážnějších. Celkem možno potvrditi, že koncert tento upozornil veřejnosť naši na skladatele doposud neznámé, od nichž možno při pilné práci mnoho dobrého očekávati.

V koncertě pensijního spolku sboru a orchestru Národního divadla provedeny novinky: Smyčcová serenáda op. 58 od J. Nešvery a K. Weise chorální výjev z Lešetínského kováře: »Loučení«.

Práce Nešverova jest sice úsečná, ale v kantiléně, rhytmu i harmonických obratech neobyčejně zajímavá; u Nešvery nestává se ani rhytmus taneční všedním: naopak »Sousedská« ze serenády patří k nejlepším částem. Jsme věru zvědavi, kdy uslyšíme jeho operu »Perditu«. K. Weise »Loučení« jest veliký sbor, sestavený z čísel sboru mužského, ženského i smíšeného a pro melodičnosť svou dobře se poslouchá. Z ostatního programu třeba uvésti, že p. Mařák, koncertní mistr Národního divadla, zahrál virtuosně M. Brucha koncert houslový d-moll, sbor pak zapěl sbory Kličky, Saint-Saënsa a Gounoda.

Z ostatních událostí koncertních jmenujeme dva koncerty Raoula Koscialského, hocha čtrnáctiletého, jenž na svůj věk obdivuhodné podává výkony a nepatří k oněm »zázračným dětem«, jejichž zubožený zevnějšek, nasvědčující o nesvědomitém přepínání, volá k nebesům o pomstu. Koscialski, plný mladistvé síly, zdravím kypící, jest prost pouhé naučené šablony, není to živý automat, nýbrž prozrazuje veliký talent hudební, hraje pružně, bravourně a s porozuměním. Oba večery, v nichž hrál jen skladby Chopinovy u Schumannovy, nebyly však četně navštíveny, právě jako koncert ruské pěvkyně, pí. A. Svjatlovské, jež pak také v Národním divadle dvakráte vystoupila. Koncertistka vyniká lahodným altem, nabývajícím v hloubce neobyčejné mohutnosti a doko-

nalým výcvikem. Všechny polohy hlasové jsou vyrovnány, všechny ovládá pěvkyně s takovou virtuositou, že výkon její jest vždy dokonalý, uhlazený, a jsa pravým pochopením oduševněn, přece prost jest vší zevnější affektace.

Připojíme-li, že v tomto období odbýval se zdařilý večírek hudebního odboru »Umělecké besedy« (dne 17. října), při němž provedeny J. z Kaanů Sonata pru violoncello a klavír op. 9. a Dra. A. Dvořáka trio B-dur, dále že byla koncertní zábava Hlaholu (7. listop.), při níž pozornosť budily nové svěží sbory ženské B. Vendlera a veliký sbor »Ljubica« od A. Foerstera, vyčerpali jsme hudební události uplynulého období. V. Müller.

LITERATURA.

ITALSKÁ.

Fra Tommaso Campanella e la sua dottrina sociale e politica di fronte al socialismo moderno per Andrea Calenda di Tovani. V Nocera Inferiore u Ang. Angory. Str. 292. Mezi církvi katolické nepřátelskými úkazy jeví se u všech národů i ten, že na výsosť slaví každého kněze, jenž buď zcela odpadl, buď pobloudil, neb od učení církve se odchýlil; ten platí u velikých mass, u liberálů, židů a zednářů obyčejně za »pravého kněze«; beze všeho zkoumání dává se mu za pravdu, a často vtiskává se mu do rukou i palma lžimučennictví. Jeden z takových je Fra Tomáš Campanella, jehož velebili v tomto století objemnými spisy Baldacchini (1842.), Alexandr z Ancony (1854.), Josef Ferrari, Berti, prof. Amabile a v nejnovější době dlouhým článkem »Nová encyklopedie italská«. I u nás, kde o něm se mluví, zván bývá obyčejně »slavným« filosofem. — Přítomná kniha, obsáhlý výsledek studie velmi pilné a svědomité, značně seslabuje gloriolu, jíž tyto spisy Campanella obestírají, a dotvrzuje celkem znamenitý výrok, jímž Petr Giannone Campanellu charakterisoval: »odbojný kněz, bizzarní filosof, fantastický politik.« Kniha je rozdělena ve tři díly: v prvém čteme ve 4 kapitolách život Campanellův, druhý podává v 9 kapitolách jeho učení politicko-socialní; ve třetím je v 8 kapitolách přehled jeho spisů politicko-náboženských. — Tomáš Campanella narodil se v Stilo v Kalabrii dne 5. listopadu 1568.; záhy vstoupil do řádu sv. Dominika, kdež vedle značného nadání brzy objevila se též jeho pýcha a odbojný duch. Zvláštní jeho zálibou byla astrologie a tajná umění (kabala), v nichž jej vyučoval jakýs žid Abraham. Tomuto se připisuje velice neblahý účin na Tomáše, jenž brzy počal vynášeti posměšné soudy o různých věcech náboženských. Za nedlouho byl zapleten do vyšetřování u sv. officia v Římě a u inkvisice; kromě náboženských příčin byly toho důvodem i různé výstřednosti životní — »onde il tacere è bello«, »o nichž lépe pomlčeti,« praví spisovatel. Vyváznuv ze všech procesů (ne pro výtečnosť a bezúhonnosť svou, jako pro mírnosť sv. stolice a inkvisice), domníval se čísti ve hvězdách, že bude brzy konec světa, jejž však bude předcházeti doba všeobecné blaženosti. Jal se hlásati tuto náuku a spojoval se s jinými ještě muži ve spiknutí, chtěje založiti v Kalabrii republiku, jíž on by byl nejvyšší hlavou a kdež měl býti zařízen stát blaženosti dle jeho názorů. Ale spiknutí bylo prozrazeno, někteří je zaplatili životem, a Fra Campanella, stráviv 29 roků v žaláři, uprchl posléze do Francie, kdež několik let pokojně byl živ v klášteře, až jej smrť zachvátila jako sedmdesátníka v Paříži r. 1639. — Jako filosof byl Campanella pantheista, příčil se tedy učení církve katolické. Jako kněz popíral Božství Ježíše Krista a panenství Jeho Nejsvět. Matky; tajemství Nejsv. Trojice Boží vykládal způsobem značně se lišícím od učení církve katolické; hlásal o křtu sv., že ho není nevyhnutelně ku spasení třeba; posmíval se posvátným obrazům a náuky jeho co do morálky byly záhubné (str. 62, 63.) Jako politik a socialista hlásal kommunismus jmění a žen, a v nezřízené sebelásce a domýšlivosti pokládal se za nového Messiáše, za hlavu nového blaženého státu, o němž rozepsal se ve spise »Civitas solis«. Kdož nechtěl jíti s nimi, měl býti zahuben; heslem bylo: »ať žije svoboda, ať zhyne král španělský«; veškeré jeptišky měly býti z klášterů »osvobozeny« a mělo se s nimi naložiti dle slov »crescite et multiplicamini« atd. —! Ačkoliv hlásal »boj každé tyranii, světské

i církevní«, přece později obrátil a jak papeži tak mocným tohoto světa lichotil, chtěje se státi nejprve konsultorem sv. officia, pak kardinálem a konečně i papežem! Těm, kteří Campanellu líčí jako vzor lásky k vlasti, jenž proto jen osnoval spiknutí, dokazuje spis, kterak se Campanella buntoval s Turky, jen aby cíle svého dosáhl.

Ježto svými spisy odporoval Bohu a každé autoritě, jsa typem moderního »svobodného myslitele«, rekrutovali jej liberálové a zednáři pro sebe, hodí se jim dobře do krámu; neboť učenosť od církve odpadlého neb od učení jejího se odchylujícího kněze je vždy učenosť pravá, kdežto učenost církvi věrného kněze, byť i sebe větší, účelům liberálů, zednářů a židů se nehodí. Spisovatel ukázal na 292 stranách, jaké bylo působení Campanellovo jako kněze, filosofa a politika, jaké bylo jeho socialní učení, jímž velice se podobá nynějším socialistům a budovatelům utopistického státu blaženosti, a tak příkladně osvědčil, je-li ono nesmírné vynášení jeho správné a důvodné. Josef Flekáček.

POLSKÁ.

Podręcznik prakticzny ikonografii chrześcijańskiej. Skreślił X. A. Brykczyński, członek Komisyi archeologicznéj i Komisyi sztuki Akademii umiejętności. Nakładem autora na rzecz Kościoła w Goworowie. Z 4 tablicami. Warszawa; str. VII a 125. — Archaeolog — kněz, P. Antonín Brykczyński, nevystupuje tímto spisem poprve před polské obecenstvo; jeť mu znám již jinými různými pracemi i z oboru archaeologického i hagiografického. Jest to zvláště publikace o »Domu Božím«, kdež podává praktické návody, jak stavěti, upravovati a udržovati kostely, dále »Oltář křesťanský«, archaeologicko-liturgická studie, založená na práci Corbletově, jakož i spis »O nádobách a náčiních eucharistických«, též o Corbleta se opírající.

Předmětem této nejnovější práce P. Brykczyńského jest křesťanská katolická ikonografie, tedy látka vábná i praktická. Práci, již si spisovatel napsáním díla toho uložil, dostalo se též dobrého porozumění a splnění. Vše, co o věci té, již zajisté významu a důležitosti upříti nelze, věděti třeba, podáno tu slovy sice dosti stručnými, a to i tam, kde by pojednání širší nijak nebylo věci s neprospěchem, ale naopak s velikým užitkem, avšak přece neopomenuto tu ničeho, co by celku mohlo býti na újmu. Vyložen význam jednotlivých v ikonografii zdomácnělých forem jak při zobrazování Božských osob, tak při zobrazování svatých a světic Božích; poukázáno na historický vývoj forem těch a způsobů grafických, zvláště co »nimbu«, »aureoly«, »glorie« a »křížové cesty«, jakož i různých symbolů (víry, naděje, lásky, trpělivosti, zbožnosti atd. atd.) se dotýče, a připojen naposledy v alfabetickém pořádku seznam všech čelnějších světců a světic s připojením způsobu, jak si ikonografie uvykla je zobrazovati.

U nás díla podobného není. Snad že tedy práce tato mohla by býti ne-li vzorem, aspoň pobídkou ku zpracování téže látky jazykem českým. Že by publikace taková ani u nás bez půvabu a důležitosti nebyla, tak jako vlastností těch práce ta ani v polském jazyku nepostrádá, jest zcela jisto.

Dr. Jos. Tumpach.

NĚMECKÁ.

Dr. Wilh. Schneider, Allgemeinheit und Einheit des sittlichen Bewusstseins. Köln 1895 M. 2, 25. Auktor této studie jest v katolickém světě velmi dobře znám jako výtečný ethnolog. Dobrou pověsť tu rozšiřuje přítomným spisem, vydaným Společností Goerresovou, podávaje v něm jasné a duchaplné pojednání o všeobecnosti a jednotě mravního sebevědomí u veškerém lidstvu, tedy velmi cenný příspěvek k filosofii mravní, která dnešního času nabývá netušeného rozkvětu a aktuální závažnosti, jak viděti z bohaté literatury, na které veliký podíl mají moderní spisovatelé laici všech směrů a národů, vedle četných v tom oboru pracujících theologů. Prokázati historicky všeobecnost mravního vědomí, stejného v základech u všech národův a filosoficky vyložiti jeho podstatu, vývoj a rozmanitost, jest in praesenti tak důležito, jako v témž směru prozkoumati a zjistiti historický důkaz jsoucnosti Boží; ano, možno říci — a naši protivníci měli by si toho velmi dobře všimnouti, — že nelze vésti důkazu toho, aby se zároveň nevedlo důkazu onoho, čímž stkvěle jest prokázáno

i historicky, že nesmí se děliti mravnost od Boha čili, jak Tolstoj nedávno napsal, že »bez náboženství nemůže býti základu žádné pravé nelíčené mravnosti, právě jako bez kořene nemůže býti pravé rostliny.[1])

Velice poučným jest moderní namáhání positivistův a darwinistův, aby vysvětlili dle svých systémů původ svědomí a jeho vývoje, smíme-li toho slova užíti. Auktor počíná Owenem a Häcklem, z nichž onomu jest svědomí právě tak »výrobkem« jako jest výrobkem bavlna (!); tomuto zdá se jistojistým, že mravního řádu světového není ani v člověku, ani ve světě, ani v dějinách, ani v kultuře a že všeho, co zde spatřujeme a činíme, původem jest neuprosný a stálý boj o život. Stálých zákonův a nehybných pravidel mravných není, ba ani býti nemůže, poněvadž vše postupnému vývoji jest podrobeno a vše tak se děje, jak se dle nezměnitelných zákonů vývojových díti musí. Není naprostého dobra, ani pravdy, ani zla: dle filosofa Nietzsche stojíme nade vším tím jako nedotknutelní »Übermenschové«, a brzy snad zasvitne toužebně očekávaný den, ve který — dle Spencera a Münsterberga, — lidstvu pro samu rozkoš bude možno postrádati mravnosti, a následkem toho i svědomí a povinnosti, které beztoho způsobeny byly okolnostmi, jež nám cti ani radosti nedělají. Odkud vzalo se v nás svědomí? Pavel Rée myslí, že nikoli z Boha, nýbrž přirozeně čili z nás, a to působením vnějších i zevnějších přerozličných činitelů. Jen tehdy bylo by prý přisouditi mu »nadpřirozeného« původce, kdyby všickni lidé vždy a všudy tytéž činy buď byli zakazovali nebo poroučeli, což prý není dokázáno ani pravděpodobno. Svobodné vůle ve křesťanském smyslu nemáme, ale spíše podobáme se divadelním loutkám, tvrdí jakýsi B. Weiss, sem a tam se pohybujícím a na všechny strany se šťouchajícím. Všeobecně platných zásad mravních není, a pojem o ctnosti a mravnosti tak jest nestálým a neustáleným, jako jest nestálým a neustáleným život lidský. Filosof Kirchmann aspoň tvrdí, že právu a morálce není nic absolutně pravdivého; známý Paulsen vidí jinou morálku v Číňanu, jinou v černochu, a vykládá, že i ženy jinou morálku mají než muži, jakož i umělci jinak že jsou »mravní« než obchodníci, zkrátka, že pro každý stav a třídu společnosti platí jiná morálka. Totéž hlásá pražský Jodl a Alexander Wernicke tvrdí o zločinci, že přečinu toho se jen proto dopustil, poněvadž neměl společenské nynější kultury, začež ovšem nemohl a následovně tak jednati musil jak právě jednal! Bolno, že i slavný Wundt a Ihering rovněž mají o tom zcela bludné názory, abychom všelijakých učenců i neučenců jiných ani nejmenovali. Nyní ovšem už se nedivíme, proč před časem napsal u nás F. Krejčí v samostatném o tom spisku, že při všem pokroku, vědě a snaze podstaty mravnosti neznáme, a že studující vysokých škol nevědí, jaký jest rozdíl mezi cizoložstvím, prostitucí, panictvím a manželstvím!

Jak přenesnadný a důležitý úkol nastává za těchto babylonských zmatkův a střeštěných kousků moderní pravé ethice přirozené i nadpřirozené! Co jindy všem bývalo svatosvatým a jistojistým, jest dnes otřeseným a téměř povaleným! Tak daleko jsme skutečně dospěli, že musíme úsilovně hledati a obhajovati již i pilířů věkopevných, pilířův, o něž všickni naši předkové opírali mravy své jako nehybné skály. My jich nevidíme, zdají se nám měkkými a nedostatečnými proti pískovcům, které se na prach rozpadávají, jakmile o ně zkoumající slušná mysl zavadí! Naší moderní ethice třeba dokázati, že existuje nezměnitelná všeho dobra i zla, vší pravdy a mravnosti neproměnlivá a nedotknutelná nejvyšší norma, kterou spravovati se musí všickni lidé toužící po dobru, pravdě a mravu; musí ukázati, že norma ta jest nejblíže v našem svědomí, a že až po naše časy všickni národové základní a stěžejné její pravdy uznávali a jimi v životě se řídili. Bez této normy a bez základních jejích pravd není možna věda mravoučná, nebo — máme-li mluviti prakticky, — není možna morálka důstojná lidí. Náleží tedy dnešnímu ethikovi o všem tom jednati a poslední čili nejhlubší příčinu všeho toho ukázati, aby se vědělo, na čem jsme. Darwinismus chce prý podporovati přirozený vývoj veškerenstva, směřující stále k větší a větší dokonalosti; sotva však morálky se dotekl, způsobil v ní rozvoj. Mám říci rozruch, rej, zmatek a rozdrobení takové, že téměř vše se řítí, vše — i to, co po věky jako Atlas skálopevně stálo! Není to Kainovym znamením na čele tohoto moderního dítka, a — nevypálili mu znamení to nejvelebnější jeho pěstounové?

---

[1]) Viz jeho spisek »O náboženství a mravnosti«. Přeložil Prof. J. Novák. Str. 32.; v Praze 1895.

Proti všem výmyslům a theoriím s hora označeným staví se náš auktor ve svém spise hledě názorů svých obhájiti historickými a filosofickými důvody. Polemika jeho jest velmi šťastná, a důvody, které vede, vyznamenávají se klidem, jasností a elegancí až překvapující. Netřeba snad zvláště rozváděti, že Dr. Schneider nepovažuje našeho svědomí čímsi v čase a kýmsi udělaným (vlastně neustále dělaným), nýbrž nezvratným faktem od přírody v nás daným, abychom to lépe řekli, faktem do přirozenosti naší Bohem nezrušitelně vtištěným a s ní takořka srostlým; netřeba tolikéž rozváděti, že dobro a zlo, pravda a lež, ctnosť a neřesť, respektive hřích, nejsou auktorovi prázdnými ani relativními pojmy, nýbrž skutečnostmi, jimž plný jejich dosavadní význam přísluší, jimž objektivní hodnoty nelze upříti; skutečnosti, které zůstávají, čím jsou, vždy a všudy nehledě na časy, na lidi a na jiné věci, kteréž odpůrcové uvádějí, aby objektivní jejich platnost zvrátili. Subjektivně mají se ovšem tu a tam s tím neb oním mnohdy věci jinak; o to však nejde, aspoň ne na prvním místě, poněvadž se nám jedná o zásady a ne o lidi. Že mravní sebevědomí lidstva jest »danou pravdou čili faktum«, dokazuje auktor v druhé hlavě obšírně, a že mu i všeobecnosti upříti nelze, vykládá se v hlavě třetí. Všecky tyto tři stati jsou sice filosoficky psány, ale mýlil by se, kdo by v nich jakousi suchopárnost větřil: nám zdály se bohatými kyticemi, v nichž veleučený auktor srovnal velmi mnoho přerozmanitých květů vonných i nevonných, cizích i vlastních, a to způsobem tak dovedným, že oko naše hledělo na ně s potěšením, a duch ponořoval se v ně, nacházeje mnoho nového a velice zajímavého. V dalším vyvrací Dr. Schneider běžné mylné názory o hájených věcech, při čemž používá známých interessantních ethnologických spisů, které již dříve vydal, tak že znalý čtenář potkává zde starého známého, ale mnohdy s novými nápady a doklady. Jelikož Spencerova kniha »Dané pravdy mravoučné« již k nám uvedena byla, má tento spis Schneidrův pro nás aktuální význam. Filip Jan Konečný.

ČESKÁ.

František Palacký. Sestavil Dr. Václav Řezníček. »Modré knihovny« č. 30. V Praze 1896. Nákladem vlastním. Cena 1 zl. (Dokončení.)

Po smutných dobách války rakousko-pruské, když znenáhla vláda vídeňská došla rozumu, že bez spokojenosti Slovanských národů nikam nedospěje, k vládě povolán byl hrabě Hohenwart. Čechům mělo se státi po právu. A tu otec národa českého vypracoval fundamentální články, které Dr. Řezníček dopodrobna uvádí, a to proto, poněvadž jsou znamenitým státoprávním dokumentem z dějin politiky české a korunou politiky Palackého.

Zajímavo je čísti názory Palackého o všeobecném právu hlasovacím a dělnické otázce. »Pokud lidé budou lidmi, nedají se nikdy cele umořiti vášně, za kterýmiž jedni nadužívati budou všelikých výhod svých naproti jiným a zastírati snahy své rouchem práva a spravedlnosti; neboť pokud ve velkých sporech světových nedá se výhosť onomu domnění, že převaha hrubé moci a násilí stává se pramenem práva mezi národy, nelze očekávati, že by i v soukromých poměrech svých lidé všichni dali se vésti pravidlem, ježto jest zřídlem vší ctnosti a spravedlnosti: čeho sobě nechceš, jinému nečiň. Není pochybnosti, že třeba nápravy mezi kapitálem a dělnictvem, ovšem o prostředcích a cestách k ní vedoucích. Pověstná internacionála navrhuje zrušení práva vlastnictví, práva rodinného, dědičnosti a p., takové nápravy byly by nejen bezbožné a hříšné, ale i pošetilé samy v sobě. Kommunismus uvedl by v krátce celé pokolení lidské do stavu zhovadilosti, a socialism jen potud dá se chváliti, pokud se rozumí a provozuje ve smyslu prvověké církve křestanské neb někdejší jednoty českých bratří, kde bohatí a chudí věrně cítili solidárnost svou a dobrovolně ochotni byli pomáhati sobě vespolek. Poněvadž všichni lidé od přírody stejně nadáni nejsou, aniž u všech stejná činnosť, stejná píle a hospodárnosť, stejné snahy a vášně se jeví, proto úplná rovnosť všech lidí jak co do práce tak i co do jmění a požívání, jest a bude věčnou utopií; a proto také lidé rozumní a dobromyslní neměli by takovými theoriemi dáti se mýliti. Námitkou často slýchanou, že ani dělníci nebývají všichni bez úhony, a že nejhlasitější jejich mluvčí z většího dílu sami bažívají více po pohodlí a požívání nežli po práci, pořádku a právu, nechci se zde zbaviti.« Dnes by viděl Palacký svá slova do poslední litery splněna. U nemocenské dělnické pokladny v Praze jsou dva předáci strany socialistické v teple, jsou to občané Šturc a Steiner, vydavatelé socialistických listů. Dělnictvo se dře, dává své mozolně vydělané peníze na červené listy, na

vydávání jich, na fondy agitační, a předáci strany vynutí si místa u nemocenských pokladen a v redakcích červených plátků. Největší kříklouni nic nedělají, a dobře se mají.

Rovněž tak trefné jsou názory Palackého o všeobecném hlasovacím právu. Co jest to všeobecné hlasování a je ono možné? Stačí býti člověkem, aby mohl hlasovati, a je-li tomu tak, proč odepřete to nejen všem proletářům, ale i ženám a tomdě až do těch nemluvňátek? A kterak ustrojíte způsob takového hlasování? Patrné jest, že i hajitelé všeobecného hlasovacího práva předpokládají meze, kde by ono zastaviti se mělo, jenže titulu právního k tomu nemají a neznají. Právo hlasování jest právo politické, ku kterému se povolávají jen ti, kdo k němu jsou způsobni a schopni. Kdo by to zapíral, musil by nutností logickou přisvědčiti konečně i k té absurditě, že netoliko představení obcí a okresů, ale i ministři a vladaři celých říší měli by ustanovováni býti pouhým hlasováním, a to až i mezi dětmi. Také zvolením několika dělníkův za poslance do sněmů posloužilo by se více ctižádosti některých osob, nežli prospěchu celého dělnictva.« Jest známo, že hlavním agitačním prostředkem strany svobodomyslné jest rovné všeobecné hlasovací právo. My, křesťanští socialové, odepíráme tomu z té příčiny, že by ve volbě poslanců panovalo právo číslice nad právem schopnosti a způsobilosti. Ne dosti na tom. Rovné všeobecné hlasovací právo otevírá bránu do sněmovny pouze kapitalistům, poněvadž by si hlasy koupili, jak se to děje dnes v Americe. I zde poznáváme, že Palacký jasně tehdáž viděl a znal, kam co vede. Naše strana jest proto pro všeobecné hlasovací právo dle stavů, dle pracujících a výrobních tříd.

Otázku dělnickou nevidí Palacký rozluštěnu cestou násilí, nýbrž cestou smírnou. Pře dělnictva s kapitalisty není ovšem jednoduchá, poněvadž dělník pracuje dle úmluvy, která aspoň zdánlivě je dobrovolná, a ta vždy a všade ruší právo. K tomu připojuje Palacký: »Kdo však může nutiti dělníka, aby pracoval? Za mzdu vysazenou pracuje jen kdo chce, kdo nechce, není ku práci nucen. Zde vidíme, že i tak bystrý duch, jako Palacký byl, chybil, že i on nedovedl poznati nicotnosť liberálních zásad o povšechné svobodě práce a podnikatelství, která jest jen zdánlivá! Dělník, odloučen ode všech prostředků pracovních, nucen jest přijati práci, poněvadž má volbu pouze dvojí, totiž mezi osobní svobodou a mezi hladem. Nedostatek práce a hlad donucuje dělnictvo přijímati práci za mzdu od kapitalisty diktovanou. Kdyby dnes Palacký žil, znal by i tu pravdu, o tom jsme přesvědčeni.

Zajímavý jest též výrok Palackého o židech. »Plémě židovské vůbec, emancipované teprve za naší doby, na způsob všech vymaněnců panuje v Němcích již nyní všeobecně, neboť veřejné mínění béře se netoliko ve Vídni směrem, kterýž popředně židé mu dávají. Jim, jako prototypu jejich Shylokovi, stačí všude a ve všem legálnosť; co nad ní vyniká ve světě mravním, smýšlení spanilé, velikomyslné, toho oni neznají, ani jako nějaké pověry znáti nechtějí, v ohavnosti mají vše, co během věku se ustrojilo a ustálilo; popudům dravců ušlechtilých učili se nejraději dosud u lišek, zejména v obchodech a na bursách, ale již rádi vítají také vlky ve středu svém, co přibíhají k nim.« Co by asi dnes Palacký napsal, kdyby o dlouhém dnu procházel se ulicemi Prahy! Žasnul by, co se za málo let z Prahy stalo. Ano, není to Praha zlatá, slovanská, ale židovská. A ještě by více trnul nad těmi otroky židovstva, kteří jsou v řadách synů národa českého, kteří za jidášský groš židovského inserátu zrazují zájmy českého lidu a v epištolách o židovské otázce v hlavním listu »české intelligence« píší o assimilaci židů s českým národem!

Přicházíme k poslednímu důležitému předmětu, který nám Dr. Řezníček v životopisu Palackého podává. Jest to několik slov o náboženství a víře. Roku 1873. připadlo 900leté jubileum založení biskupství Pražského. Kardinál Schwarzenberg vedl průvod z chrámu sv. Cyrilla a Methoda z Karlína na Hradčany. Dr. Řezníček rozumuje takto: u některých našich českých svobodomyslných lidí jest zvláštním zjevem, že jim překáží a vadí vše, čeho církev katolická svým věřícím poskytuje. To se příčí některým svobodomyslným našincům, že o tom mají dost času rozumovati, své náhledy vyslovovati, a při tom nevidí, jak napořád svobodomyslní židé okázale a pečlivě své velikonoce slaví, jak přesně svůj dlouhý den drží a nový rok svůj zbožně vítají bez ohledu na všechno své ostatní okolí. Zde mnohdy rozum se zastaví nad tím, jak někomu svobodomyslnému může náboženské přesvědčení druhého vaditi a překážeti a dokonce uváděti ku příkrostem a křivdám, jež se svobodomyslností v tom nejmenším se nesnášejí a provádějícího je vlastně z nesvobodomyslnosti jeho přesvědčení usvědčují.

Toho zažil své doby také Palacký, který jako politik a vůdce českého lidu neměl za moudré a vhodné zmíněné historické památky založení biskupství pražského si nevšímati. »Hlasy ze Siona« přinesly článek proti Palackému namířený: »český bratr na procesí«. Palacký odvětil v »Pokroku« článkem »několik slov o náboženství a víře«. Stařec Palacký takřka nad hrobem psal následovní památná slova: »Pozoruji ne bez bolesti, že otázkám náboženským a církevním od nějakého času dává se opět podnět čím dál tím mocnější, ač již se strany jiné než dříve. Od té doby, co židé emancipovaní opanovali veřejné mínění v Němcích a zvláště ve Vídni, rodí se a roste také u nás reakce proti názorům a ideám křesťanským, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvésti se do mody onen druh liberalismu netoliko politického a socialního, ale i filosofického, jehožto náuka vrcholí v knize od Maxe Stirnera r. 1845. v Lipsku vydané: Der Einzige und sein Eigenthum. Tam se učí, že všecky naše myšlénky o Bohu, o ctnosti, o právu jsou jen pouhá pověra; že člověk, jsa zvířetem, jako každé jiné zvíře nemá do sebe ani mravního povolání, ani jakých povinností, jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví. Nevím, jak daleko zásady pověstné internacionály na rozum našich liberálů působily, nemám ani chvíle, ani chuti ani potřebné síly očí, abych obíral se čtením všech plodů jejich, ale vím dostatečně a bohdá lépe než oni, kam vede náuka ta konečně, třebas snad i mimo jejich vůli. Boj ten mezi rozumem a autoritou, mezi vědomím, věrou a pochybami, ve kterémž oni se pociťují a kterému tuším samostatný myslitel neuniká žádný, já počal jsem bojovati již před bezmála 60 lety opravdově a úsilně, aniž pak od té doby pustil jsem ho kdy cele z mysli, ač již dávno vědomí a víra došly u mne svého míru. Neměl jsem úmyslu súčastniti se oné slavnosti osobně, teprv když poznal jsem, kterak úsilně brojilo se proti ní se strany, která honosí se sice vysoko hořující svobodomyslností, ale při tom provádí nesnášelivosť i nad samé nenáviděné jesuity; když mi tu patřiti bylo na povzbuzování a šíření u nás fanatismu a terrorismu k víře až nepodobného, an již zatracován a do klatby dáván každý Čech, jenž by té slavnosti účastniti se chtěl; když nebylo hany ani potupy, která by při tom byla nekydala se na všecko duchovenstvo české, co příčinu prý všelijakých neřestí, ježto vyskytly se v národě našem od devíti století až podnes, a konečně když v tom ve všem i mne samého dovoláváno se za svědka: tu dojat jsa hluboce upřílišností takovou, pocítil jsem svou povinnosť postaviti se proti zhoubnému tomu proudu a dokázati veřejně, že nejen brojení takové neschvaluji, ale i sám hotov jsem súčastniti se dotčené slavnosti.« — Palacký jel se svým zetěm do chrámu sv. Víta, kde byl přítomen službám Božím, i také druhého dne při položení základního kamene k novostavbé chrámu sv.-Vítského.

Kdo by se neubránil hlubokého dojmu nad slovy Palackého? S celou duší šlechetné své povahy obrací se proti řádění liberálů našich, kteří vzteky sípěli, slyšíce, že Palacký přeje slavnosti církevní. I dodnes ta barákovská cháska nevymřela. Má po ruce přední orgán »české intelligence« »Národní Listy« a »Šipy«, kam přijde každý na pranýř pro své katolické přesvědčení. Kdyby dnes Palacký vstal a viděl to zběsilé řádění našich liberálů pro sjezd příbramský, táborský, ten by nevyšel z ustrnutí. Divil by se, kam dozrálo ovoce liberálů, kam dospěli červení občané, pokrokáři a dekadenti, ovoce to liberálního stromu. Teprv dnes překládají dekadenti v moderní revue spis Stirnerův: »Der Einzige«, který již tehdáž Palacký odsoudil. Stirner byl učitelem ruského nihilisty Bakunina.

Jak zběsile si počínají liberální listy proti katolickým slavnostem a projevům, tak otrocky se chovají proti jinověrcům. Jest až bědno, jak orgán »české intelligence« přináší poslušně zprávy, kdy a kde který žid a židovka slavili svá zasnoubení, a to pro ten židovský inserát. A takový list má tu smělost slintati po katolících?

Brzy po tom vyšla brožura: »Procesí zpátečnictva v Praze na den sv. Václava 1873.« Palacký píše: »Jest to věru divné znamení, že ani spisovatel, ani chvalitelé té brožurky neráčili objeviti se u veřejnosti jmeny a osobami svými vlastními, ač není podobné u víře, že by za slova a skutky své se styděli; tudíž mně nutno jest potýkati se s lidmi ukrytými a neznámými. Myšlénka, že by oslavování založení Pražského biskupství a s ním celého stavu duchovního v Čechách již samo v sobě bylo skutkem zpátečnickým, byla by nesmysl tak křiklavý a nemotorný, že ji rozumnému člověku nižádnému ani přičítati nelze. Vždyť jen hrubý nedouk mohl by nevěděti, že veškeren pokrok vzdělanosti a osvěty po mnohá století visel, jako jinde tak i u nás, jedině na církevních ústavech, že cokoliv zjevilo se dělníkův na poli jak naučné literatury, tak i krasoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zřízených a

vedených, a že z lůna církve zrodila se sama universita Pražská, kterou přece jen převrácenci z pouhého zpátečnictví viniti by mohli. Z toho, že v některém spolku někteří byli zli, uzavírati hned, že celý spolek byl zlý, to by byl skok netoliko historicky, ale i logicky křivý a nedovolený. Vždyť bychom dle toho nejen církev, ale i důsledně zatracovati musili celé pokolení lidské, poněvadž i v něm bývalo, jest a bude vždy zločinců dosti. Já pak jsem přesvědčen, že církev jak křesťanská vůbec všude, tak i zvláště katolická v Čechách způsobila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého než zlého. Historie ovšem připomíná vždy více o výtržnostech ve společnosti lidské a o hlučném rušení předepsaného mravního i právního pořádku, nežli o jeho zachování a o tichém obecenstva živobytí, ale tím nikoliv nezapírá, nýbrž spíše potvrzuje nesmírnou toho převahu, pokládajíc je jako za pravidlo, ježto rozumí se všude samo sebou. Já nezapírám, že v duchovenstvu našem jsou zpátečníci a snad i lidé nemravní, ač já jich neznám: ale poznav ze života kněžstvo katolické ve všelikých zemích, s potěšením dávám pravdě to svědectví, že nikde nenašel jsem tolik vzdělanosti, osvícenosti a svobodomyslnosti, jako u našich kněží v Čechách. Těším se z přízně mnohých mezi nimi mužů výtečných, kteří snášeti umějí také smysly od svých rozdílné, a jakkoliv sám nemohu nikdy pokatoličit se, vyznám přece upřímně, že i každý prostě věřící katolík, který jinověrců prostě nezatracuje, mnohem milejším mi je, nežli vysoce učený bezvěrec, jenž domýšlí se, že nedorozumem svým dovede obořiti a zase postaviti celé světy, Boha z nich ovšem vyloučiv. A co do národnosti české: který pak stav má větší zásluhu o zachování jazyka našeho v dobách jeho nejstrašnějších nežli právě kazatelé slova božího mezi námi? Co rodilý protestant mívám vždy na paměti naučení Kristovo, že vrchol náboženství jeho jest přikázání: milovati budeš Pána Boha svého nade všecko a bližního svého jako sebe samého. Nemohu zde pustiti se do rozjímání, který jest obor rozumu a které jeho meze, i kudy povstává a kam dosahuje víra v duchu člověka: pravím jen, že i víra jest tak přirozená i nutná jeho funkce, že ani sami materialističtí neznabohové, ač ji dle jména zamítají, bez ní obejíti se neumějí.«

Dr. Řezníček praví ku konci této stati: že by byl Palacký nesnášelivě vystoupil oproti náboženskému přesvědčení jiného, toho dokladu jsme nenalezli. Za to však jsou průkazy, že i ve své katolické rodině k náboženským citům a pohnutkám choval se Palacký nejen velice liberálně, ale dokonce je sám z vlastního popudu podporoval.

Jsme věru vydavateli Modré knihovny Dr. Řezníčkovi za spis »František Palacký« velice povděčni. Proč? V době naší, kdy především studující mládež na školách vysokých čím dál tím více se vrhá do proudů zhoubných, kdy se zdá, že opanují pokrokáři celé pole, přichází nám kniha ta velmi vhod. Dejme ji do rukou naší intelligenci, by se ve své náboženské zdivočilosti, ze své lenivosti k práci vyléčila. Každý student měl by znáti životopis Palackého.

Dovolíme si pouze poznámku k výroku Palackého, že se pokatoličit nemůže. Jsme přesvědčeni, že by tak šlechetný duch, jakým byl Palacký, nebyl se uzavřel pravdě, kdyby byl měl po ruce material, jak reformace vznikla, a to material od Döllinga, Janssena a Onno Kloppa.

Kdyby dnes otec Palacký vstal z hrobu a pročítal některá čísla »Národních Listů«, svobodomyslných venkovských novin, »Šípů«, »Radikálních listů«, »Ruchu«, »Lidu«, »Labských Proudů«, »Podvysockých listů«, krátce novin červených, pokrokářských a »Času« a srovnal by ono svědectví, které vydal českému duchovenstvu, které dodnes ani na vlas se nezměnilo, splakal by nad onou bezpříkladnou surovostí, kterou český kněz nyní ve psí jest dán od novinářských bezejmenných dobrodruhů. Žalostno při tom jest, že i naše právní zřízení jest takové, že skandalisovaný a proskribovaný v novinách kněz se dopracovati nemůže satisfakce před soudy a porotou.

Nemůžeme proto ku konci našeho referátu jinak než říci, že »František Palacký« jest spis, který my katolíci mezi lidem českým šířiti musíme.

Rudolf Vrba.

Antal Stašek: Blouznivci našich hor. Řada postav z Pojizeří. V Praze. Nakladatel: Jos. R. Vilímek. Nesouhlasíme s novou knihou Staškovou, (pseudonym Dra. Ant. Zemana) ale uznáváme, že je to kniha zajímavá. Obrala si za úkol vylíčiti zevrubně poměry v Pojizeří, zvláště t. zv. spiritismus tam jako mor rozmohlý, ale Bohu žel, pan spisovatel vůči této morální rakovině nezaujal náležitého stanoviska. Byl to velice interesantní problém vylíčiti, k jakým důsledkům vede příslovečná zbožnost prostého českého lidu, jeho náboženský

mysticismus, je-li veden nepravým směrem. Pan spisovatel lákavé příležitosti se vyhnul, a tak jeho kniha je interesantní lekturou a méně vážným, opravdovým kulturním dokumentem. Zdařileji líčeny jsou postavy těch »spiritistů«, v nichž dle slov p. spisovatele »jakoby mysticismus našich předků byl se ožil a obrodil. Ustavili se v Jestřábí u Jilemnice ve »sbor sv. Václava« a konali tam svá shromáždění.

Nelíbí se nám, že spisovatel na mnohých místech příliš hoví směru naturalistickému. Tak scéna, kdy Anežka před deštěm se schová s Petříkem v boudě a tam snaží se získati si jeho »lásky«, je vylíčena pramálo delikátně! Také ve výňatcích »Jeníkova deníku« je více romantiky než pravdy. Líčen je tam mladý kněz, jenž zešílel, a líčena jest tam jeho láska k Růžence. Tón, jímž se to děje, je posměšný. Tak na př. kněz rozumuje: »Marné počínání! Člověk není stvořen z Platonových vidin, nýbrž »ze zemského prachu«! Ó sladká tvářičko má!« Taková tendence jeví se i jinde.

Bohuslav je proniknut přesvědčením, že dosavadním životem potácel se po křivých cestách, že bloudil a je velikým hříšníkem, i dal se na pokání. Proto je k němu pan auktor velice nemilostiv. Je prý »více fanatikem než mystikem«. Ale představení ho prý měli proto rádi. »Představovali si ho již jakožto vysokého hodnostáře s tučnou prebendou.«(!) Všimněte si té lásky liberálních pp. spisovatelů! Jak vysloví slovo »vysoký církevní hodnostář«, hned neopomenou k tomu duchaplně připojiti: »s tučnou prebendou«!

Na str. 376. učinil však p. spisovatel přímo útok na církev. To místo zde uvádíme do slova, aby se vidělo, jakým duchem p. spisovatel je prodchnut: »O svém poměru k církvi neměl ani tušení, a byl v tom tak nezkušený jako ve všech jiných otázkách životních. Nevěděl, že nynější církev nestojí o nadšené apoštoly a reky lásky,(!) ale že potřebuje poslušných vždy úředníků, kteří by vedli správu velikého, složitého ústrojí, jež skostnatělo v nehybnou budovu;(!) k ní nelze ničeho přičiniti, od ní nelze ničeho odčiniti. Nevystihl ani vniternou, ani zevnější podstatu církve a nechápal, že jí jsou nepohodlní všickni blouzniví nadšenci, z nichž vždy jde strach, že půjdou vlastní cestou a octnou se na bludné dráze kacířů (!) Nerozuměl tomu, že nynější církev jest jako stát; oba spočívají na zásadě pořádku a pokoje. Stát hájí pořádek a pokoj na zevnějšek, církev hájí pořádek a pokoj duší. Pro veřejnost má stát neuprosné zákony, pro lidské nitro má církev neuprosná dogmata (!) Zákon krotí činy a slova, dogmata tlumí vznět srdcí (!!) I stát i církev představují statiku, nehybnost lidské společnosti, jejíž dynamika v proudění leží mimo ústrojí jich obou. Strážcové, soudcové i vládcové církve a státu nesmějí příliš mudrovat, blouznit, nýbrž prostě konat povinnost strojů a bdíti nad pokojem i řádem. Ani obnova lidské společnosti ani veliké myšlénky člověčenstva nevycházely ze šiků církevních neb státních (!). Oltář a trůn jsou nehybné, tvrdé balvany« (!). Hle, jak důkladný výlev lásky p. spisovatelovy k církvi! Tak prý nynější církev »nestojí o nadšené apoštoly«. Ale čím zdůvodňuje p. spisovatel své tvrzení? — — Ničím! Ale něco tvrdit a něco také dokázat — to jsou rozdílné věci. Církev prý »skostnatěla v nehybnou budovu«. Ovšem, důslednost církve je pp. liberálům velice nepohodlna; odtud ona »zkostnatělost«! — »Dogmata tlumí vznět srdcí!« To je zase pohodlné tvrzení. Ale důkaz?! Nejsou-li právě v církvi příklady nejvyššího »vznětu srdcí«, nejsou-li v sv. církvi mystikové jako na př. sv. Terezie?! Ti byli také pod tlakem těch »neuprosných dogmat», ale zdali to vadilo vznětu jejich srdcí«?! Rádi bychom na tuto otázku měli odpověď páně spisovatelovu. »Obnova lidské společnosti« prý nevycházela nikdy a nevychází z církve! Ovšem taková »obnova«, jaké by si p. spisovatel a jeho soudruzi přáli, nikdy nevycházela a také nikdy, bohudík, z církve vycházeti nebude. Ale není-li celá nynější kultura díky povinna — církvi?! A nebylo-li lidstvo vždy, když se ocitlo na kraji propasti, církví před úrazem zachráněno?! Pan spisovatel měl by hlouběji o thematě přemýšleti a neurážeti tam, — kde to není ani oprávněno, ani taktní!

Tak i kniha p. Staškova je důkazem, jak neoprávněné útoky liberálové každou chvili na církev podnikají. Přáli bychom pánům více chladné krve a rozvahy, a pak by zajisté bylo méně záští a více lásky a porozumění.

Josef J. Veselý.

Zlaté lístky. Dárek věnovaný útlověkým dítkám zapsaným do »Dědictví sv. Ludmily«. Spořádali Fr. Pech a Edvard Mergl. Zlaté klasy. Dárek věnovaný dospělejším dívkám. Spořádal Prof. Jos. Nedvídek. Č. 33. na rok 1897. »Zlaté lístky« přinášejí delší povídku »Z lásky synovské« od Karla Zákouckého,

líčící, jak se malý Václav vydal za otcem, jenž po ztroskotání lodi »Mořská hvězda« byl nezvěstným, a jak se s ním šťastně shledal; »Co dědeček vypravoval« je pěkný školní obrázek, připomínající pěknější episody ze »Srdce« Amicisova; »První ples«, »Toník hudebník«, »Jeníčkův sen« a »Ferialní osada« vzaty jsou z dětského života. »Slovák« uvádí mládež, aby poznávala naše slovanské bratry a vzala si příklad z jejich šetrnosti a zbožnosti; velmi hezká jest krátká historická črta o biskupu Koloničovi a »Pověst o založení Vyššího Brodu«. Přírodopisný obor zastupují tu dvě stati: »Ze života straky« a »Malý, ale velký škůdce« (pojednání o molech). Knížka má šest pěkných obrázků. Ve »Zlatých lístkách« je vždy dobrý výběr a jest vůbec viděti, že je řídí obezřetná, pečlivá ruka, starající se o to, aby podíl dítek do »Zlaté knihy« písecké zapsaných obsahoval pěkné, chápavosti dítek přiměřené čtení. Rádi konstatujeme, že i letošní podíl úplně hoví svému účelu a je doporučení hoden. Také »Zlaté klasy« mají pro dospělejší dívčí mládež vybraný a úplně vhodný obsah. Obšírný a zajímavě psaný je jubilejní článek prof. Nedvídka o sv. Vojtěchu; Julie Gintlová podává zde delší povídku »Macecha« — nepsanou snad dle obvyklých šablon o zlé maceše, nýbrž o hodné dívce Viktorii, dceři správcově, jež vzala si za manžela vdovce, lékaře Kraseckého, a stavši se tak pojednou nevlastní matkou čtyř na polo vzrostlých dítek, svou láskou k nim, zbožností a rozšafnou činností podala důkaz, že i macecha bývá hodná, a že není vždy třeba, aby i nejšlechetnější lidé hleděli s nedůvěrou na »druhou« matku. Jindřich Š. Baar charakterisuje tu správně veršem některé dívčí ctnosti, či lépe řečeno »nectnosti«, které jsou tak obecné a rozšířené, že bylo na čase, jednou si na ně tak pěkně posvíti. Je v nich vesměs životní pravda: ku př.: zbožnost (mnohé chodí do kostela, jen aby se ukázaly v nových šatech), dobročinnosť (že to přijde do novin), šetrnosť (dává zváčům na tombolu pětku jen proto, že dali jiní; co by řekli lidé?), něžnosť (krmí ptáčky, kočky, atd. a na chudé, zimou se chvějící dítě volá — policajta) a vlastenectví (je sokolkou, předsedkyní nebo jednatelkou ve vlasteneckých spolcích, obléká se do selského kroje o národních slavnostech atd.) a na konec si vzala pouhého Němce, bohatého Prušáka. Tyto satirické obrázky se spisovateli velmi podařily a ježto všech nevyčerpal, bude v nich zajisté pokračovati. Pokyny »O společenském taktu« provázeny jsou vhodnými citáty a »Ptačí báje« pěkně se čtou. Doporučujeme též »Zlaté klasy« co nejvřeleji, jako vůbec celý podnik »Dědictví sv. Ludmily«. U nás se kolikráte za lecjakou bezcennou knihu vyhazují peníze, stále ještě dáváme se oslniti vnější elegantní výpravou knihy, illustracemi atd., kdežto obsah bývá bohužel vedlejší věcí, pečlivěji je přihlížeti k obsahu. Vím z vlastní zkušenosti, jak bývá kolikráte sháňka po vhodné knize jako dárku k svátku, vánocům a různým příležitostem. Často se koupí za 2—3 zl. i dráže věc, na niž kromě krásné vazby a hezkých obrázků zcela nic není. Výborně jedná každý, kdo dá zapsati toho, koho obdarovati míní, do »Dědictví sv. Ludmily« v Písku. Dědictví toto vydává každoročně pro své údy knihy dvojího druhu: »Zlaté lístky« pro hochy a dívky až do 12. jejich roku a »Zlaté klasy« od 12 do 20 let. Oboje knihy jsou obrázkové. Pěstují se v nich povídky obsahu náboženskými mravně vzdělavacího a menší poučné články. Za vklad tří zl. stává se dítě údem Děd. sv. Ludmily od času přihlášky (která se může státi hned po křtu sv.) až do uplynulého 20. roku; do 12 roků dostává »Zl. lístky«, potom »Zl. klasy«. Za vklad 2 zl. stává se hoch neb dívka údem toliko jednoho z obou oddělení; školy a rodiny stávají se za vklad 5 zl. údy jednoho, za vklad 10 zl. údy obou oddělení na vždy. Jaké to výhody, a za jak laciný peníz opatří si soukromník i škola časem pravou pokladnici užitečného a dokonalého čtení! »Vlasť« pokládá za svou povinnosť, »Dědictví sv. Ludmily« jako výtečný podnik katolický co nejvřeleji doporučiti; činí tak ochotně a ráda a žádá všecky své příznivce, aby při každé vhodné příležitosti na »Děd. sv. Ludmily« upozorňovali a je rozšiřovati pomáhali. Bez »Zlatých lístků« a »Zlatých klasů« by neměla býti žádná školní a farní knihovna, ani žádná soukromá bibliotéka, jejímž majetníkem je katolík nejen jménem, ale i srdcem a přesvědčením. Jos. Flekáček.

Královéměstecko. Monografie okresu s obrázky z lidového života. Upravil Fr. R. Čečetka. Cena 1 zl. Str. 184. s mapkou a 7 obrázky. Na základě pozůstalých zápisků † faráře Kněžického Jana Kukly, jak výslovně v předmluvě podotčeno, sestavil mladý a snaživý učitel-spisovatel toto dílko, které má býti věrným obrazem celého okresu Králové-Městeckého. Byla to práce dosti obtížná. Památek psaných je málo, a proto bylo třeba pokračovati jen zašlými stopami ústního podání. Ale přes tyto obtíže práce se zdařila. Historický nástin v II. díle

spisu podaný stručně a při tom pravdivě snaží se zachytiti obraz bývalého věku. Chválíme p. spisovateli, že nešel pohodlnou cestou mnohých mladých monografistů a že nehleděl ad captandam benevolentiam mnohých hlav okresu zablýsknouti se otřepalými frázemi na úkor katolické církve. Příležitosti by byl měl v tom kraji, který byl sídlem mnohých náboženských blouznivců, s dostatek, kdyby se chtěl šatiti ošuntělým šatem národních křiklounů — také »historických« spisovatelů. Zajímavá zpráva v tomto oddílu vypisuje hnutí sekty Adamitů v okolí Král. Městce, a nebylo by bez zásluhy jíti dále, než jen krátce, jako se stalo při farnosti Beřunické. I. díl, abychom nepředbíhali, podává statistiku okresu, zajímavý sice popis, ale myslíme, že mnoho ceny mu přece přikládati nelze, ježto podrobná data bývají mnohdy jen fingovaná a nad to mění se velmi rychle. Třetí díl obsahuje krátké popisy jednotlivých obcí s dějinami chrámu a škol. Nový a jak se zdá v poslední době hnutím národopisným vzbuzený obraz podává nám IV. a poslední část, předvádějící obrázky z lidového života. Dočítáme se v něm o rozličných pranostikách, zaklínáních, písních, zábavách a jiných hnutích lidového ruchu. Jest to záslužné zachytiti poslední, prchající zbytky prostého samorostlého života českého. Pan spisovatel vydal knihu svým nákladem, myslíme, že jen dobrý skutek učiníme, když ji doporučíme, zvláště ovšem i proto, že toho opravdu zasluhuje. Fr. Kohout.

Naše kalendáře.

Kalendáře Kotrbovy z Cyrillometodějské knihtiskárny: Meč, obranný kal. katol., redakci Fr. Pohunka, Vlastenecký poutník, Svatováclavský kalendář a Vlastenecký Poutník Svatováclavský rediguje V. Špaček. Cyrillometodějskou kniktiskárnu a knihkupectví lze přirovnati ku tvrzi, jež hájí katolickou věc, vysílajíc do celého světa bojovníky katolické, jednak odrážející útoky zběsilých nepřátel, jednak hlásající a rozšiřující zásady katolické proti zásadám bludným a podvratným. I tyto kalendáře jsou statečnými bojovníky; jsou to dobré knihy, pořádané osvědčenými předáky našimi Fr. Pohunkem a V. Špačkem. »Meč« již po léta vyniká rázem apologetickým: neútočí, ale dobře hájí, ať již povídkou, ať již článkem historickým nebo socialním. V čas přinesl pojednání o soše Panny Marie na Staroměstském náměstí; historickými povídkami přispěli sem Klem. Markráb, Josef Flekáček a Al. Dostál; čteme zde životopis zesnulého arcivévody Karla Ludvíka a Morice svob. pána z Hochbergu, Dra. Ant. Lenze a Dra. Rud. Horského se zdařilými podobiznami. Znamenité jsou historické a sociální články: Evropské otroctví, Byl-li král švédský Gustav nezištným obhajcem protestantů v říši německé, Katolíci, nedejte se klamat moderními frásemi, Obrázky ze švédských válek, Kdo nechce pokoj, Stará církev ještě žije a Proč jsem se stal katolíkem. »Meč« má sličné obrázky, obsah jeho je velmi cenný. — »Vlastenecký poutník« zvláště je bohat povídkami. Napsali je sem V. Špaček, J. Váňa, B. Brodský, A. Klaus, T. Polabská, K. Zákoucký, Gisela Náchodská a jiní; většinou mají vhodnou časovou tendenci. Kromě povídek je zde článek o sv. Vojtěchu, o Mrtvém moři, Vambeřicích, stati a paměti hospodářské a jiné drobné články. Za cenu 50 kr. podává »Vlastenecký poutník« mnoho dobrého čtení a pěkných illustrací. »Svatováclavský kalendář« je pouze za 30 kr. a přece má vedle desíti povídek od známých dobrých spisovatelů ještě řadu menších poučných a zábavných článků a velice zdařilé obrázky. »Vlastenecký poutník Svatováclavský« slučuje obsah »Poutníka« a »Svatovácl. Kalendáře« v jedné objemné knize o 192 stranách velkého formátu — pro obyčejného čtenáře; kdo čte jen chvíli večer neb v neděli odpoledne, je tu čtení na celou zimu. Všecky kalendáře mají rozsáhlé kalendarium, přehled výročních trhů atd. a pěkný titulní obraz: Socha Panny Marie na Staroměstském náměstí Pražském. Jako jest zásadou naší rozšiřovati dobré knihy vůbec a katotické zvláště, tak rozšiřujme, kde jen nám lze i kalendáře z knihtiskárny Kotrbovy; zasluhují toho pro bohatý obsah, pěknou úpravu a pro svou tendenci, nad níž bdí osvědčení katolíci: Fr. Pohunek a Václav Špaček.
Josef Flekáček.

Moravan. Kalendář na rok obyčejný 1897. Roč. 45. Uspořádal P. Kristin Lux O. S. B. v Rajhradě. Cena 45 kr. Jest určen katolickým rodinám a jest si přáti, aby pro své krásné články hojně byl rozšířen. Velice zdařilá jest báseň »Čtyřicet sv. mučenníků« od J. St. Pavlíka. V »Sedmi pramenech věčné spásy«

dospěl letos Boh. Brodský k »Pokání« a k »Poslednímu pomazání«. Zdravého humoru není zapomenuto; pěknou črtu toho druhu podává tu Lud. Grossmannova-Brodská (Upomínku na výstavu), Boh. Brodský (Čáry) a K. Křen (Ariston). Tklivý jest obrázek »Pomoc v nouzi« a příkladný časový obrázek »V míru a v bouři« od Al Dostála. Část poučná zastoupena jest místopisem »Luhačovice« a důležitým jest článek »O úkolech a významu zdravovědy« od MUDr. J. Vorla. Obrázky jsou hojné a zdařilé. Doporučujeme kalendář katolickému lidu na Moravě i v Čechách. Karel J. Zákoucký.

Kneippův kalendář. Mají-li již téměř veškeré odbory svůj kalendář, tož ve směru přirozené životosprávy a zdravotnictví bylo to dosud opomenuto. Již název plně označuje směr nového kalendáře, jehož obsah jest veskrze doporučení hoden. Rozvržen je na tři části: 1. kalendářní, 2. poučnou a 3. zábavnou. V oddíle prvním má v rubrice každého měsíce vhodnou radu, jak léčiti různé nemoci dle návodu Kneippova, což jest spolu znázorněno obrázkem; z části druhé uvádíme kromě vylíčení Wörishofenu stati Léčba Kneippova a věda lékařská, Chraňte se líhovin, Pozorujme a sledujme přírodu! Chození bosýma nohama, Odložte šněrovačky, Borůvky, Léčení souchotin, Domácí ošetřování nemocných a j. Stati psány jsou lékařem odborníkem a obsahují tudíž mnoho pozoruhodného.

Část zábavná obsahuje několik zdařilých povídek. Kromě těch je zde množství drobností a anekdot, různých sice, ale nikoli neslušných.

Zdařilá podobizna msgr. Kneippa zdobí knihu, která svému účelu, přispívati upřímnou výstrahou a zábavným poučením ku zlepšení všeobecného zdravotnictví, čestně dostála. Lud. Grossmannova-Brodská.

Vilímkův »Humoristický kalendář«. XIV. ročník. Vyšel ve velice slušné úpravě a letos — u porovnání s minulými — s menší reklamou. Obrázky jsou vesměs pěkné, jen onen při měsíci únoru se nám nelíbí a »láska v září osvěty fin de siécle« je sice, hledíme-li k Roentgenovu objevu, »časovou« illustrací, ale humor je z ní setřen a k smíchu sotva koho nadchne. Poetická část je bohatě zastoupena s nezávadným čtením; ze tří dalších humoresek nejlepší je »Hečepsu«: »Suposlav a Kozoslova« je dobré, ale náběh dává více očekávati, než podává anekdotové ukončení, na slovní hříčce se zakládající. »Zlatá růže« není valná; frivolní přídech její cenu nikterak nezvyšuje. Věnována tu vzpomínka Fr. Kollárovi a články Heritesovi, Jos. Štolbovi, Al. Galatovi. Drobných vtipů je tu velmi mnoho; značná část jich assentována ze školy. Celkem je »Vilímkův Humoristický kalendář« slušný.

Kalendář »Lidu« a »Ruchu« roč. I. na obyčejný rok 1897. Vydavatel Jiří Pak a redaktor Alois Hajn. Tito dva pánové jednali při vydání prvního pokrokářského kalendáře velice nedůsledně. Oni totiž vyškrtli z kalendaria veškerá křestní jména svatých a světic, ale sami si svá křestní jména ponechali. Pánové Pak i Hajn, rozumí se samo sebou, křestních jmen potřebují a ostatní lidé patrně jmen křestních nepotřebují. No dobře. My si zase myslíme, že náš český lid nebude potřebovati jejich kalendáře. Místo jmen svatých dány jsou do kalendaria historické vzpomínky s pochybnými daty, jako ku př. založení řádu Redemptoristů-Ligurianů, kdy se narodil Zwingli, Kalvin ano i Košut (jehož strana je pravou metlou na slovanské národy) a jiné osobnosti, jichž si má snad český národ, jako pokrokáři, vážiti. V kalendáři jsou otištěné básně ze sbírek Havlíčkových, Čechových a Macharových. Ze článků a článečků je v kalendáři mnoho těch, které již »Ruch« a »Lid« dávno byly otiskly. V zrnkách průpovědí shledáváme opět dávno vyvrácená historická data lháře Ljorenta o inkvisici španělské. Článek »Co je klerikalismus?« vyšel již dávno v samostatné brožurce. Článek »Česká rodina« četli jsme již také v »Lidu«. Ve článku »Naše spolky« došly odsouzení spolky katolické a spolky veteránské. Členům katol. spolků úštědřuje se zde opět starý otřepaný titul »studení bratří« a národním a dobročinným spolkům jako jsou »Kosové«, »Baráčníci« a j. vytýká se, že pěstují karban a chlast.

Jak se členové těchto spolků poděkují panu Aloisu Hajnovi a Jiřímu Pakovi za takový kompliment, jest jejich věcí; ale členové katolických jednot se přičiní, aby k »Ruchu« a »Lidu« nezůstali studenými, kde »Ruch« a »Lid« dopadnou, tak si jimi — zatopí, aby se ve své »studenosti« trochu zahřáli. Ke článku »Církev a lékařství«, vyňatém z dějin liberalů Drapera a Puschmana, vytýká se papežům, že zakazovali pytvati lidská těla, ale zapomíná se tam vy-

světliti, že papežové nikterak nezamezovali opatrnou pytvu, ale zakazovali takové pytvání lidských těl, kde se vnitřnosti lidské a lidská krev od pytevníků pouštěla do hnojiště a kusy masa házely i na smetiště psům a kočkám na pospas. O takových pytvách, které ovšem papežové zakazovali, mohli by si pánové Hajn a Pak přečísti pěkný článek »Papežové a pytva« r. 1889. v »Čechu« od M. W. uveřejněný, aby se nečinili směšnými věcmi v Čechách již dávno vyvrácenými. V politickém přehledu dočítáme se mezi jiným, že v Rakousku liberalismus kráčí k úpadku rozvojem socialismu, ale že jest to socialismus křesťanský, o tom opatrně p. Hajn mlčí. A proč mlčí, víme velmi dobře. Česká veřejnost nepotřebuje věděti, myslí si chytrý Hajn, že křesťanský socialismus vítězí a poráží liberály, to by bylo hanba, aby něco takového pokrokáři ještě mezi lid šířili! Na konec pak se v politickém přehledu dovídáme, čemu naprosto nemůžeme věřiti, že socialně demokratické dělnictvo učinilo veliký krok od internacionalismu k národnosti. Pravdivosti této zprávy dává dnes svědectví celá řada článků v denních pražských a venkovských časopisech, kde volá se národ do zbraně proti socialním demokratům, aby jejich zhoubnou internacionální činností netrpěla vlast a nebyl celý národ poškozen! A to nejsou listy jen »klerikální«, to jsou i neodvislé listy mladočeské, které proti socialním demokratům jako proti zarytým internacionálům vystupují. Dnes již i ve studentstvu, přičiněním socialních demokratů, jest velká internacionální strana, jak to nedávné události ve »Slavii« jasně dokazují, dnes internacionalismus v řadách socialně demokratických dělníků i studentů více bují nežli kdy před tím. Literární část kalendáře politickým přehledem končí. Náš úsudek o tomto prvním pokrokářském kalendáři, jenž čítá 82 stránky, jest ten: Kdo čte »Ruch« a »Lid«, mnoho nového z tohoto kalendáře se nedoví, to četl již dávno v obou časopisech; kdo »Ruch« a »Lid« nečte, a jsa křesťan dbá i památky svatých, světic a patronů českých, ten Kalendář »Ruchu« a »Lidu« nemůže potřebovati. Jeden našinec, když jsem mu kalendář pokrokářů ukázal, trefně pravil: »Prosím vás, jaký je to kalendář, když v něm není ani pořádné kalendarium! Ty číslíčky dní od 1. až do 30. a 31. v každém měsíci mohu si napsati křídou na dvéře a poznamenati k nim leden, únor atd. a mám také pokrokářský kalendář. Dejte mně s takovým pokrokářstvím pokoj. To jsou samé hlouposti.« Měl ten člověk pravdu? Ovšem že měl. K tomu úsudku jeho ještě dodáváme: a kdyby si k těm křídou na dvéře poznamenaným dním přilepil ještě ze »Šípů« obrázky, které karrikují klerikály, pak by měl k tomu také řádnou omáčku a to by mu nahradilo celý »pokrokářský kalendář«.

T. J. Jiroušek.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Úřední listy římské uveřejňují nyní podrobnosti o vyjednávání sv. Otce s králem Menelikem, aby propustil italské zajatce. Jednání to a poslání biskupa Cyrilla Macaria zasluhuje, aby bylo v historii zaznamenáno. Podává překrásný obraz láskyplného srdce a vznešené povahy sv. Otce Lva XIII. a jsme ujištěni, že i naši čtenáři této rubriky, kde o milovaném sv. Otci zprávy podáváme, přijmou dnešní naše řádky rádi, a že jejich srdce naplněné láskou a obdivem ke Lvu XIII., ještě více se povznese a zahřeje. List, jejž papež králi habešskému poslal, zní doslovně takto: Nejmocnějšímu Menelikovi, Neguši Negesti, císaři Ethiopie, Lev XIII., papež. Nejmocnější Neguši Negesti, zdraví a zdar. — Líbilo se Vám kdysi pozdraviti spontanním úkonem začátek našeho Pontifikátu a za deset let potom, u příležitosti Našeho kněžského jubilea, dal Jste Nám nový důkaz Své laskavosti. Takové důkazy dobrého smýšlení blaží Naše srdce, tak jako ctí Vaše. Nyní svědčí tato slova Naše Vašemu srdci jako panovníka a křesťana, aby je nadchla k vznešené velikodušnosti. — Vítězství vložilo do rukou Vašich přečetné zajatce. Jsou to stateční mladíci, hodni ohledu, kteří v květu života a v prvém rozbřesku nejkrásnějších nadějí byli vyrváni svým rodinám a své vlasti. Zajetí jejich nezvětší velikosť Vaší moci ani rozsah Vaší slávy; čím více se zajisté prodlouží, tím trpčí bude bolesť v duších matek a nevinných snoubenek! Co se týče Nás, prodchnuti jsme svatým posláním, svěřeným Nám Pánem Naším Ježíšem Kristem, posláním, jež obejímá veškeré křesťanské národy, milujíc je jako syny. Přijměte tedy prosbu, s níž se k Vám obrací srdce Otce, ve jménu Boží Trojice, ve jménu Blahoslavené Panny, ve

jmenu všeho, co je Vám na tomto světě nejdražšího; — ach! propusťte je bez prodlení na svobodu! Nejmocnější Neguši Negesti, nezpěčujte se objeviti se velikomyslným před očima národů. Vpište také tento stkvělý list do análů Svého panování! Co jsou konečně krutá práva války u porovnání s právy a povinnostmi lidského bratrství? Bůh Vám dá hojnou odměnu, Onť je Otec nejmilosrdnější! Tisíceré hlasy pozdvihují se ve sboru, aby Vám žehnaly, a především srdce Naše! Zatím prosíme, aby nebesa darovala královské rodině vše žádoucí dobré. Dáno v Římě, u sv. Petra, 11. máje r. 1896., v devatenáctém roce Našeho pontifikátu. — Odpověď Menelikova sv. Otci zní: Lev Menelik, vítěz nad pokolením Juda, Menelik vyvolený od Pána králem všech králů Ethiopie, Jeho Svatosti Lvu XIII., papeži. — Pozdravení! Obdržel jsem od Msgra Macaria otcovský dopis, jímž Vaše Svatosť, vzpomínajíc milostivě dřívějších Našich styků, dovolávala se Mých citů, abych dal milosť italským zajatcům, jež vůle Boží Mně dala do rukou. Připomínám, že Vaše Svatosť nemohla zvoliti lepšího tlumočníka Svých citů a poslati výmluvnějšího a sympatičtějšího vyslance nad Jeho Excellenci Msgra. Cyrilla Macaria. Byl jsem velice pohnut, čta obdivuhodný list společného Otce všeho křesťanstva a slyše řeč Jeho legáta; v prvém hnutí srdce Svého chtěl jsem učiniti, zač Mne Vaše Svatosť tak šlechetným způsobem žádala, neboť i já pláči nad mnohými a nevinnými oběťmi této kruté války, jíž jsem já — jak mi svědomí praví — nevyvolal! Nešťastnou náhodou mé horoucí touze úplně vyhověti přání Vaší Svatosti postavilo se na překážku nevčasné útočení italské vlády, která, davši na jevo žádosť sjednati mír a obnoviti dobré styky mezi Námi, začala proti Mně jednati, jako by byla ještě válka. Povinnosť Má jako krále a otce Mého národa Mně zakazuje, abych za takových okolností obětoval jedinou záruku míru, jež jest v Mých rukou, a učinil po vůli Vaší Svatosti i dle Svého vlastního přání. Se smutkem věru hlubokým, když jsem vše uvážil ve Svém svědomí jako vladař a jako křesťan, jsem nucen odložiti na lepší doby důkazy lásky a vysoké vážnosti, jež bych si přál podati Vaší Svatosti. Doufám, že mocný hlas Vaší Svatosti, jemuž všickni křesťané popřávají sluchu, dá se slyšeti ve prospěch Mé věci, jež jest neodvislosť národa, nad nímž Mně Bůh dal vládnouti, a že Vaše Svatosť tak brzy učiní, aby stalo se skutkem přání Nás obou, vrátiti rodinám ty, kteří jsou od nich odloučeni. Mohu ujistiti Vaši Svatosť o osudu italských zajatců, že jsem neustal o ně pečovati a jednati s nimi tak, jak se srovnává s křesťanskou láskou a jimž z ohledu k Vaší Svatosti ulehčím, jak jen možno. Dáno v Našem městě Addis Ababa, 22 Mascaram, v roce spásy 1889 (1. října 1896.) Msgr. Cyrill Caesarejský biskup, vyslanec Jeho Svatosti k negušovi, podal o svém poslání papeži písemnou zprávu datovanou dne 11. listopadu. Znění její jest velice zajímavé; uvádíme je tu u výňatku. Neohrožený a výmluvný biskup popisuje nejdříve cestu do Habeše a veškeré její svízele od 19. května 1896, kdy mu svatý Otec svěřil důležité to poselství, až do 11. srpna, kdy dorazil do Addis-Ababy. Odvolávaje se na dřívější své zprávy, jež papeži do Říma o svém poslání dával, pokračuje nejdůstojnější biskup takto: »Neguš nás přijal se všemi poctami, jež přísluší Apoštolské Stolici. V den našeho příchodu poslal nám naproti družinu 160 vojínů, vedenou domorodými náčelníky a inženýrem Ilgem, jemuž J. V. král zvláště uložil, aby nás jeho jmenem přivítal. Pak jsem mluvil já a děkoval jsem krátce všem, co k vůli Vaší Svatosti pro nás činí. Hned nazejtří ve středu dne 12. srpna k 11. hod. dopolední dal nám císař slavné slyšení. Odebral jsem se do paláce, provázen jsa veškerým habešským klerem města Addis-Ababy — bylo jich padesát. Představil jsem se císaři a celému jeho shromážděnému dvoru. Vylíčil jsem mu účel svého poslání, poukazuje na úřední listiny, jež přináším. Císař vlídně odpověděl a mezi jiným řekl: »Papež jest otec nás všech, má právo nám psáti a vysloviti každé své přání. Budeme se ještě viděti a pojednáme o dopisu papežově.« Čekali jsme tedy na druhé slyšení. Koptická a habešská církev světí zvláštními slavnostmi a poctami Nanebevzetí Panny Marie, bylo nám proto čekati až do 28. srpna. Slyšení tohoto dne bylo zvláště podrobné, ba intimní. Tehdy bylo rozhodnuto, že Menelik propustí všecky zajatce kromě důstojníků; druhého dne byla toho plná Addis-Ababa. Byl též vydán rozkaz, aby se všichni zajatci shromáždili v hlavním městě. Byli roztroušeni po vší zemi; k tomuto shromáždění bylo třeba asi 15 dní; tedy do 12. září by byli všichni zajatci pohromadě. Za sedm dní po tomto památném slyšení, v neděli dne 5. září, přibyl do Addis-Ababy z pobřeží kurýr se zprávou, že Italové zajali holandskou loď, jež vezla do Habeše ručnice a střelivo. Zpráva ta učinila po celém městě trapný, strašný dojem. Menelik sám svolal rozsáhlou radu, jež několik dní o všech událostech uvažovala, a dne 9. září jsem se do-

věděl, že se laskavé a zajatcům příznivé Menelikovy úmysly změnily, a že zajatci propuštěni nebudou. Císař byl velice bolestně dojat a nevěděl, jak se nyní k Vaší Svatosti zachovati, jak se rozhodnouti. Chtěl potom propustiti část zajatců, ale myslil si, že by to byla příliš malá povolnosť k otci všeho křesťanstva, jenž žádá, aby byli propuštěni všichni. To vše jsem zvěděl z úst habešských náčelníků, kteří byli stále kolem císaře. Dne 25. září večer sdělil se mnou inženýr Ilg úředně jménem neguše, jakou odpověď zamýšlí císař dáti Vaší Svatosti a asi hodinu mi vysvětloval důvody, jež uložily císaři tak nesrdečnou nutnosť. Ujistil mne, že byl by zajatce jistě propustil, nebýti nešťastného zajetí lodi Doelwyk; všude mluvilo se v zemi jen o novém vzplanutí války a o nepřátelských záměrech Italie. Sdělil mi, že je císař velice zarmoucen, že mu neočekávaná událosť, jež na jeho vůli nezáležela, odňala příležitosť osvědčiti svou hlubokou úctu a lásku k Vaší Svatosti. Zároveň mně inženýr Ilg oznámil, že mě neguš 1. října přijme ve slyšení. Onoho dne mně dal Menelik odpověď, již jsem přinesl Vaší Svatosti a opětně mne ujistil, jak velice ho bolí, že nemůže učiniti po přání Vaší Svatosti, společného otce všech křesťanů. Odpověděl jsem: úmysl Svaté Stolice byl toliko, apelovati na jeho velkodušnosť; když však J. V. náhlými a neočekávanými, od vůle jeho nezávisejícími důvody překvapen byl, a když zájmy jeho státu toho vyžadují, aby zajatce zadržel, že se podrobuji jeho rozhodnutí a že mi nezbývá nic, než děkovati za laskavé a sympatické přijetí a přáti mu dlouhé panování. Neguš mi dal veliký habešský kříž jako upomínku, že jest mi nakloněn. Byv od něho propuštěn, spěchal jsem do Říma, abych podal Vaší Svatosti konečnou zprávu o svém poslání, jež trvalo půl šesta měsíce. Se slzami v očích opouštěl jsem Addis Ababu; srdce mě bolelo při myšlénce, že zde nechávám zajatce, s nimiž jsme skoro po dva měsíce byli pohromadě, jimž jsme poskytovali náboženské útěchy, a kteří každé neděle ve velikém počtu byli přítomni mši sv., již jsem sloužil.

Toto vyjednávání sv. Otce o osvobození italských zajatců v nynější době, kdy je obecně známo, jak se Italie k papeži a sv. Stolici chová, zasluhuje, aby bylo zaznamenáno v historii s dokladem, že pro svobodu horující zednáři, kteří dovedou sv. Otce jen urážeti a zarmucovati, neučinili pro zajatce nic. Primát velkodušnosti, apoštolské lásky a milosrdenství náleží ze všech jediné sv. Otci Lvu XIII., Jehož Bůh dlouho církvi zachovej!

Paběrky z novin. K novému katolickému spolku učitelskému ve Vorarlbergu přistoupilo hned při ustavující schůzi 79 učitelů a 43 přátelé katolického školství. A spolek katolických učitelů ve Vídni, r. 1893. založený, čítá již na 2000 členů. Možná, že se dočkáme takového spolku učitelského i u nás v Čechách! Aspoň »Obnova« ze dne 27. listopadu t. r. oznamuje, že Politické tiskové družstvo v Hradci Králové počne samo s organisací spolků katolických učitelů, a že přijímá již přihlášky k tomu účelu, načež že celou akci odevzdá do rukou samých učitelů, aby si stanovy vypracovali a dle nich v mocný spolek katolických učitelů se sdružili. A je toho nejvýše potřebí, neboť liberální učitelé s pravou zuřivostí vrhají se na ty své kollegy, kteří projevují veřejně své katolické přesvědčení, tak že v moravském »Hlasu« ze dne 28. listopadu píše učitel, že liberální učitelé nešetří ani starců na školské roli sešedivělých, ani učitelů nejschopnějších. Jakmile některý z nich vystoupí veřejně jako otevřený katolík, již to hřmí v táboře učitelů liberálních: udupejme ho, uperme ho! Spisovatel praví dále: Vytýká se otaré škole, že úpěla v jařmu kněží, ale nikdy nebylo učitelstvo od kněží tak terrorisováno, tak se nikdy nemstil kněz na nepohodlném učiteli, tak kněz nikdy za starých dob před veškerou veřejností učitele nehanobil, jako nyní každodenně činí učitelé liberálové, když se jedná o bratra názorů odchylných, umírněných . . . učitel »klerikál« přestává býti člověkem cítícím a myslícím, a v očích bratra liberála nenalezne milosti a útrpnosti. Na konec spisovatel uvádí, že si to katolické učitelstvo více líbiti nedá a že použije na svoji obranu i tisku i spolčovacího práva. Jsouce do věci dobře zasvěceni, můžeme sděliti, že mimo »Hlas« i v »Čechu«, »Večerních Novinách« a ve »Vychovateli« katoličtí učitelé pozvedají se k vydatné obraně proti svým hanobitelům. Jako doklad, kam míří liberální učitelstvo, slouží nám usnesení Učitelské jednoty »Komenský« v Lomnici nad P. Vybídla učitelstvo, aby hledělo zakládati obecní knihovny a tam kde jsou, aby se rozšiřovaly, neboť farní knihovny mají prý za účel rozsévati nesnášelivosť náboženskou a zášť proti škole. Tohleto už není pouhá liberálnosť, toť je již pravá Moderna a dekadence v učitelstvu! Zároveň však sluší to nazvati pyramidální ignorancí, neboť právě ve farních knihovnách lze nalézti dobré spisy našich předních spisovatelů,

dnes vzácné, z knihkupectví a antikvariátů vymizelé, kterých dávno nenahradí žádná moderní literární produkce, jež jest pro literáty, ale ne pro lid. Možná, že z cněch pp. učitelů, kteří to slavné snesení učinili, nikdo ani žádnou farní knihovnu jakživ neviděl. Tomu bychom se pranic nedivili, neboť je dávno v učitelstvu známo, že kdo ku př. jako kandidát na ústavu nedovedl sám napsati ani ten nejprimitivnější český úkol, sotva že vyjde ven a stane se podučitelem a členem některého učitelského spolku, přednáší zde o věcech, do nichž se někdy ani důkladný učenec nepouští. Proto takový úsudek o farních knihovnách příliš na váhu nepadá; vyvolala jej z l o m y s l n o s ť, nikoliv z n a l o s ť a z k u š e n o s ť. — Zaznamenáváme s potěšením, že na konci listopadu zanikl pokrokářský list: »Ženský Obzor«. Liga + 3 a + 20 zabývala se s ním často v »Čechu«. »Ženský Obzor« nám za to uctivě děkuje, řka, že naše »útoky« byly pro něho »mannou nebes«. Nu tak vida, potom že prý jsme my klerikálové tak zlí! Šťastnou cestu, »Ženský Obzore«; doufáme, že budou tvého příkladu následovati i jiné pokrokářské veličiny. — Povídali jsme často v »Čechu«, kterak hloupě píší pokrokáři, dotýkají-li se katolických záležitostí. Vizme jen dva zajímavé doklady. »Radikální Listy«, redigované Ant. Hajnem, přinesly zprávu, že sv. Ignác z Loyoly založil inkvisici, kteroužto leť mu přibil strojnický dělník, p. Tom. Jiroušek, ve své brožuře »Španělská inkvisice« na záda. A v kalendáři »Ruchu« a »Lidu«, který řídí Al. Hajn, tedy druhá pokrokářská kapacita, dočítáme se, že dne 20. dubna 1830. založen řád Ligurianů (pro školské účely, t. j. pro ohlupování lidských mozků). Ale řád Redemptoristů či Ligurianů potvrzen byl papežem Benediktem XIV. již dne 25. února r. 1743. a má účel kazatelský a misionářský, nikoliv školský. Pane Al. Hajne, kdo ohlupuje lid? Myslím, že ten, kdo v tak krátké větě tolik lží nahromaďuje! Máte to, p. Masaryku, nepodařené děti, co? Vy jste samá věda a tyto vaše děti vám do té vědy bryndají leť. Že to trpíte? Že jim neřeknete, chtějí-li již stále otírati se o minulosť a přítomnosť církve a katolického duchovenstva, aby také něco katolického studovali! — »Šípy« v poslední době často provozují karrikování stavu duchovního V jednom čísle vidíme v nich rváti se červeného sociala a jesuitu o českou duši. Ligista + 3 jim trefně odpovídá: Šípy hrají si na slepou bábu. Když vymalovaly dva internacionály, kteří se perou o českého člověka, proč pak nevymalovaly také třetí internacionalu, a to tu nejmocnější, tu zlatou židovskou, která už dávno českého člověka, řemeslníka i rolníka pohltila. Ať si jednou »Šípy« dovolí karrikovati rabína! Toho se jistě nedožijeme! — Ve veřejném katolickém tisku zaveden byl o tom rozhovor, máme-li bojovati proti drobnému socialnímu a pokrokářskému tisku čili nic? Pravíme rozhodně, že ano. Předně jedná se nám o to, aby naše katolická strana poznala v celé nahotě roj listů protikatolických. Aby věděla, kde vycházejí, kolik je jich, jakého jsou směru a jak si proti nám počínají. Ve druhé řadě jedná se nám o to, hájiti svou česť. Hájiti svou česť jest povinností každého. Ačkoliv jest odhodlanosť a zuřivosť socialního a pokrokářského tisku proti nám bezpříkladná, přece i zde pozorujeme, že vydatný odpor z naší strany sílu jejich útoků podlamuje. Socialisté a pokrokáři jsou v katolických věcech velcí ignoranti: jejich vědomosti o církvi, o našem spolkovém životě, jsou nedostatečné, kusé a někdy píší úžasně hloupě. Stopujeme-li tedy některý list jejich v tomto směru krok za krokem, mírní se, dávají si více pozor a již tak lehkomyslně jako dříve na nás neútočí. — Další otázka, jež se mezi námi často přetřásá, jest, máme-li dávati listům opravy čili nic? Dověděli jsme se z minulého čísla »Vlasti«, že redaktor nesmí sice do opravy nic vložiti, ale před ní a po ní že může psáti co chce, třeba, že l.eme. Dobře, ať si píše, ale moji opravu mi uveřejniti musí a v té obhájím svoji česť a — novinářský trhan ať si k tomu přidá cokoliv. Urazí-li mne trpce znovu, mohu mu dáti opravu druhou a třetí atd. a mohu to ještě uveřejniti v katolickém listě. K notáři jíti nemusím, nic tím neutratím, leda marky na doporučený list. — »České Zájmy« uvádějí, že »Národní Politika« měla v čísle ze dne 15. listopadu 42 židovských inserátů a k tomu 10 pochybných, o nichž se neví, jsou-li židovské čili nic. A inserát českých protižidovských »Zájmů« »Nár. Politika« nepřijala. To snad je také hájení křesťanských zájmů, a v tom »Nár. Politiku« ještě »žádný český list nedostihl?« — K paběrkám z novin dovolujeme si přidati paběrky ze svých zkušeností. Jednou smutnou zkušeností jest, že někteří katoličtí kněží dávají až do dnes tisknouti své knihy u liberálních firem, ano jeden dal letos tisknouti svá kázaní do evangelické tiskárny. Evangelík šel ke kat. firmě, vypůjčil si katolických iniciálek k onomu kázaní a pak se ještě velebníčkovi po straně vysmál, že ho natáhl věda, že k němu asi už nikdy nepůjde. Vezměme tu věc prakticky: kněz dá

tisknouti svoji knihu u liberální firmy a vydá ji svým nákladem. Liberální firma stáhne asi 30—50 prct. čistého užitku a o knihu se dále nestará. Kněz hodí knihu na trh, a nyní mají katolické časopisy knihu u liberální firmy vydanou zdarma fedrovati, zdarma oznamovati a zdarma doporučovati. To je chyba a podobnou knihu by měl každý katolický časopis ignorovati. — K »Severočeské Jednotě« přistoupili za členy dva katoličtí kavalíři: hrabě Harrach a JUDr. Bedřich princ Schwarzenberg. Jak jsme se dověděli, byli o členství žádáni i jiní katoličtí šlechtici. I máme právo tázati se, jaký tisk »Severočeská Jednota« rozšiřuje, jaké noviny a knihy ven rozesílá, a dbá-li při tom zásad katolického náboženství čili nic. Na to ať se nyní ptá každý z nás, nežli za člena ku spolkům přistupuje, nebo často skrývá se pod firmou národnosti a humanismu plno záští proti církvi a našemu náboženství. — Tuhle jsme mluvili s jistým katolickým redaktorem a ten nám povídal, v čem nás katolíky liberálové milují. Když se dva z nich literárně hádají a vydají proti sobě brožury, tu nám je pošlou; když sbírají na své podniky peníze, i na nás si vzpomenou; také naše knihy a noviny by si přáli, ale zdarma. Touží se vzdělati a proto doufají, že jim zašleme, čeho žádají, ale zdarma. Když vydají knihu, zašlou nám ji a připojí k tomu dopis, v němž nám svoje dílo se vší přízní doporučují. Ti menší z nich by nám i své literární práce svěřili, ale vyhražují si, aby vyšly brzy, část honoráře aby se jim dala hned a ostatní až vyjde práce, honorář aby se jim dal slušný; jsou prý právě v nedostatku. A někteří ještě k tomu chtějí zatajiti své jméno, uveřejniti článek buď anonymně nebo podepsaný pseudonymem Mělo by býti dnes všude zásadou: Kdo chce do katolických listů psáti, ať se za to nestydí, ať se podepíše. Kdo se za to stydí, ať nám práce své neposílá! Kde toho důležité ohledy vyžaduji, tu ovšem i naše strana šetří jména autorova. Tak děje se všude. Kdo však pošle katolickým listům práci belletristickou nebo jinak bezvýznamnou, a stydí se za to, aby se kdo dověděl, že do katolických listů píše, ať si své příspěvky nechá. Potřebujeme charaktery, ne »chrty« pro peníze nebo — protekci. Liga + 20.

V »Národopisné výstavě československé v Praze« podává Dr. Boh. Matějka na str. 336—339. přehled sochařství a prací řezaných. Referent libuje si, že nedostatek znázornění kamenné plastiky nahrazen byl do jisté míry četnými dřevořezbami z pokročilého XV. a ze začátku XVI. století. Byly to ovšem pouze fragmenty skládacích oltářů, které se v pozdní gotice tak všeobecné oblibě těšily, že jich v Čechách tisíce postaveno bylo; jelikož katolická reformace v nich viděla pomníky kacířského ducha, bořila a ničila je v přílišné horlivosti tak dlouho, až z nich nezbylo než několik v zapomenutých filiálních kostelíčkách a soukromých kaplích.« Prosíme o důkazy, kde to katolická reformace nařizovala, aneb alespoň o současné zmínky, že dálo se tak a z pohnutek, aby zbořeny a zničeny byly pomníky kacířského ducha. Zničení těch tisíců bude nejméně asi sterem případů nade vší pochybnosť zjištěno. Nežli nám ten důkaz bude dán, nezapomínáme, že bezprostřednými dědici starých utraquistů ve chrámech nebyli všude Římané, že leckde po Čechách pány patrony vydávány byly řády pro služby Boží, jež ustanovovaly na př. takto: opuštěny a odloženy býti mají mešná roucha (kromě komže) všechna; zvonění v kostelele, o b r a z ů š k o d l i v ý c h, přikázaním Božím zapověděných, praporců, p o s t a v n í k ů z b y t e č n ý c h pěkně pomalu z kostela vybývati, lid na kázaní z toho vyvozovati a vrchnosť k tomu nápomocna býti má. A sumou všecky jiné od lidí ustanovené a proti slovu Božímu a písmu svatému čelící věci vyčišťovati. A na lidi, jak se kde prve zachovávalo a co sobě lid oblibuje, na to se neohlídati.

Jak se dálo takové vyčišťování, víme z r. 1619., když zimní král hospodařil na královských Hradčanech. Téhož roku zmocnili se direktoři »klenotů klášterních«, po jich příkladu »vyzdvihli stavové markrabství ze všech kostelů papeženských zlaté a stříbrné klenoty i ozdoby kostelní a dali z nich raziti peníze na vojnu proti katolíkům. Před narozením Páně dne 21. prosince »s volí a s věděním krále, jako z horlivosti některých p á n ů č e s k ý c h z j e d n o t y b r a t r s k é, vykonala se reformací z strany obrazův a maňasů rozličných ve hlavním kostele sv. Víta.« Jakým způsobem se to dálo, o tom poučuje Skultétova modlitba, den po té konaná, že prý Bůh »přísně poroučeti ráčí, aby všelijaké modlářství mrzuté z domů božích obecných odkládáno a kaženo bylo Nebylo z á s l u h o u k a l v í n ů, že některé věci byly zachráněny. Tážeme se dále, ze které příčiny odstraněny byly památky sochařské ze chrámů, které vždy zůstaly papeženskými, jako na př. od sv. Tomáše, sv. Jakuba a z jiných

kostelů klášterních? Odtud nemohli odstraniti pomníky kacířského ducha a přece mnoho-li zachovalo se ze starých památek?

Čtenářové »Vlasti« račtež přehled doktora Matějky tcuto vzpomínkou si doplniti a vyčkati, až též dokáže, co tvrdí. (10.)

Kondolenční navštívenky. V těchto dnech dány byly do obchodu kondolenční navštívenky, mající za účel obmeziti přílišná vydání za pohřební věnce, místo nichž mají dotyčné obnosy věnovány býti na účely dobročinné. Na přední straně navšívenky té nalézá se okolo monogramu Kristova olivový věnec a po stranách palmy; dole pak jsou slova »in pace« přející odpočinutí lehké zesnulému, jehož jméno (křestní jenom, jako v katakombách) kondolent napíše napřed. Na straně druhé jest vytištěno: S nejhlubší soustrastí vroucí prosba, aby na místo věnce přiložený obnos . . . . zl. byl věnován dobrému účelu dle libosti neb chudým, a lístek ten se všemi jinými zaslán byl některé redakci k uveřejnění, aby se luxus s věnci omezoval. Podpis . . . . Redakce pak lístky ty opět vrátí pozůstalým na stálou, trvalejší památku. Nejlépe, když jeden takový lístek se přiloží k oznámení úmrtí, na němž může býti vytištěno, že dává se přednost kondolenčním lístkům s věnováním k dobročinným účelům před případným darováním věnce. Kondolenční lístky ty vydala Cyrillo-Methodějská tiskárna svým nákladem a věnuje čistý zisk rovněž dobročinnému účelu. Dostati je lze v každém knihkupectví a lze se nadíti, že brzy nebudou scházeti na žádném psacím stole.

Lurdy, Řím, Paříž. Nakladatel této Zolovy trilogie Edv. Beaufort, ukončiv »Lurdy«, vydává bombastickou reklamu Zolovým románům, v němž se dotýká též katol. duchovenstva. Dí totiž: »Není pochybnosti, a denní (!) zjevy často tomu nasvědčují, že i mezi mladým (!) kněžstvem objevují se jednotlivci, kteří nepovažují za svrchovaný účel náboženství zachovávání zastaralých (!) od staletí nezměněných forem a cítí dobře, že náboženství kráčeti musí nezbytně s pokračujícím vývojem lidstva.« Bylo by snad nakladateli českého vydání těžce jmenovati ty »jednotlivce denní a časté« mezi »mladým kněžstvem« katolickým, kteří by rádi odhodili staré »formy« a šli s duchem času. Či má snad toto »mladé kněžstvo« pomáhati k reklamě »Říma«? Nepravdou jest, i co praví dále »literární« oznamovatel pro české vydání: »Křesťanství, jež přijalo za základní princip svého učení lásku, chudobu a pokoru, odcizilo se během věků své prvotní čistotě a ryzosti (kopýtko protestantské), postavilo se úplně na stranu bohatých a mocných tohoto světa (!) a zřídilo tak znova právě onu vládu sobectví, kterou před devatenácti sty lety doufal žárem své neskonalé lásky zničiti Ježíš Kristus.« Když tolik nepravdy už v této reklamě, kolik jí bude v díle samém? d.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Socialní odbor družstva Vlasť konal v pondělí dne 26. října ve 4 hodiny odp. v místnosti redakce »Vlasti« první schůzi ve XIII. správním roce. Schůzi zahájil místopředseda p. Václav Žižka, načež jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol poslední porady, jenž byl schválen. Jednatel podával zprávu o činnosti socialního odboru od 21. dubna až do dnešního dne. V té době konali přednášky: dp. Dr. Rudolf Horský na 11. místech, p. Tom. Jiroušek na 9 místech, dp. Rud. Vrba na dvou, pp. Václav Žižka a Fr. Satorie každý na jednom místě. — Socialní odbor vydal brožuru: »Španělská inkvisice a její hrůzy.« — Jednatel připomenul, že řečníci družstva působili činně a zdatně v socialní části Literárního družstva Vlasť, na katolickém sjezdu v Táboře a na Zemském dělnickém sjezdu v Praze. Celková činnosť tato jest velice uspokojivá. Řečník dodal ještě, že »Dělnické Noviny« mají novou přílohu: »Spolkové Listy« a že v Příbrami vycházejí dvakráte měsíčně nové »Hornické Listy.« — Na to probíral odbor místa, kde by se měly nové křesťansky-socialní spolky zakládati. Usnesení o tom vymyká se veřejnosti. — Následoval referát o hnutí agrárním od poslední schůze. Referent agrární otázky v odboru dp. Rudolf Vrba promluvil takto:

Koncem září svolán byl uherským ministerstvem orby Dr. Daranyim rolnický mezinárodní sjezd do Pešti. Účastníků sjelo se ze všech zemí na 200. Rolníků neb statkářů z povolání bylo ve shromáždění velmi málo. Většina účastníků byli profesoři národního hospodářství, úředníci velkostatků, žurnalisté a několik velkostatkářů. Z Čech byl jediný účastník hrabě Kolovrat.

Z Francie súčastnili se členové ústavu de France, známí národohospodáři Ives Gryot, Lavasseur a Molinari.

Z Německa známí profesoři Schmoller a Lexis.

Hlavní předmět bylo jednati o tom, proč klesly obilní ceny. Sjezd byl roztříděn na tři sekce. V každé sekci se projednávalo o příčinách klesání obilních cen, a to se stanoviska těžby obchodu a za třetí z ohledu na obchodní a celní smlouvy a valuty.

Maďarská vláda si nepřála z ohledů politických, aby sjezd se ustanovil na nějaké resoluci. Avšak přece přišla pravda na jevo. Většina řečníků ve všech sekcích přiznala se, že hlavní příčina jest neustálená měna v různých zemích, boj zlata a stříbra, z kterého vyplývá ažio, které láká k divokým spekulacím s obilím. Když v debatě řečnili také členové uherské sněmovny, viděti bylo na nich, jak se bojí v choulostivé věci této otevřeně, jak opravdu smýšlejí, mluviti, aby nebyli rozkřičení židovskou peštskou žurnalistikou, jako nepřátelé zlaté měny a tím také za nepřátely vlády samé.

Poněvadž z politických příčin sjezd na žádné resoluci se neustanovil, vydali členové sjezdu, pokud ještě přítomni byli, provolání následujícího znění:

Podepsaní účastníci mezinárodního agrárního sjezdu v Pešti prohlašují za výsledek pojednání o valutě tyto zásady za platné:

1. Že ve třídenní debatě nikdo z řečníků nezapíral, že rolnictvo jest všeobecně následkem nízkých obilních cen v tísni.

2 Že souvislosť valuty a otázky zemědělské skorem ode všech účastníků sjezdu byla uznána.

3. Že většina řečníků, bez ohledu na to, zda přejí zlatu neb stříbru, přizvukovala názorům nejpřednějších autorit, že není žádná nadprodukce obilí na světě, a že tím nízké obilní ceny zaviněny nejsou.

4. Ze všech stran i od přívrženců zlaté měny přiznáno, že bimetalism by přivedl zvýšení obilních cen.

Že přívrženci zlaté valuty nebyli s to, aby takové důvody pro zlato platné uvedli, kterými dosud veřejné mínění proti bimetalismu bylo animováno a špatně poučeno, že prý by bimetalismus čelil k tomu, aby se hypotekární dluhy splatiti mohly horší valutou.

Podepsaní jsou přesvědčeni, že by rolnická tíseň přestala, kdyby veškeré státy upravily svou měnu, a kdyby k tomu účelu co nejdříve zahájily vespolné vyjednávání.

Z jednání mezinárodního sjezdu peštského jde na jevo, že náš rolnický program jest sdělán na správných základech. Není nadprodukce obilní, jak na sjezdu tom dokázal Dr. Ruhland proti tvrzení několika profesorů, tak že mu většina sjezdu přizvukovala. Není nadbytek obilí, ale málo peněz koluje mezi lidem. Boháči, milionáři, naporučili vládám zlatou měnu a finanční ministři jako poslušní lokajové Rotschildů a Bleichrödrů učinili, co jim milostivá finanční vrchnosť nařídila. Na potřeby lidu se páni od zeleného stolu jakživi ještě neohlédli. Náš program správně žádá pod záhlavím českého státního práva svobodné ražení stříbrných peněz jakožto regální právo koruny české, aby mezi pracujícím lidem kolovalo dostatek peněz. Dnes mají pouze Rotschildové a banky naplněné sklepy a Wertheimky zlatem, lid zlata ani nezná, ačkoliv máme zlatou měnu!

Mezinárodní sjezd peštský správně uznal, že nestejnosť měny v různých státech zavdává podnět k divoké spekulaci s obilím pro ažio.

Když sedlák v Indii obdrží za metrák pšenice na domácím trhu 6 rupií ve stříbře, tu se samo sebou rozumí, že se vyplatí tuto pšenici za tutéž cenu na trhu londýnském za 6 rupií ve zlatě prodati, poněvadž dostane ažio, které na 100 rupií ve zlatě obnáší 18 až 24 stříbrných rupií víc. Totéž máme s Argentinií a Severní Amerikou. Země s měnou stříbrnou mohou laciněji obilí dovážeti do zemí s měnou zlatou, poněvadž jim ztrátu dopravného vynahradí dvojnásobně ažio.

Zavedení zlaté měny jest opět jeden prostředek ujařmiti národy pod jho finančních židovských velmožů, zbídačiti rolnictvo a pracující lid, a proto musí našim povelem býti: pryč se zlatou valutou!

Referent otázky řemeslnické, pan Václav Žižka, vzpomenul dvou sjezdů řemeslnických: v Praze a v Hradci Králové. Pražský sjezd ovládal pan Březnovský,

Králové-hradecký se panu referentu více líbil. Zde mluvili praktičtí řemeslníci ze zkušenosti a jejich názory shodovaly se často s našimi. Referent sdělil odboru ieccos i ze své bohaté zkušenosti.

Odbor jednal dále o působnosti duchovenstva a šlechty v otázce socialní; probíral otázky, zdali je tato činnosť dostatečná, a vadí-li kde co, proč se tak děje, a jak to lze odstraniti. Živé, delší debaty súčastnili se všickni přítomní, zvlaště vdpp. kanovníci z Vyšehradu: Josef Kuchynka a Josef Kyselka, jenž jako host poctil odbor svojí návštěvou.

Na konci schůze byla vykonána volba výboru; zvoleni: za místopředsedu pan Václav Žižka; za jednatele pan Tom. Jiroušek; za členy: vdp. kanovník Josef Kuchynka, dp. R. Vrba a pan Fr. Kotrč. — Družstvo Vlasť zastupuje v odboru dp. Tom. Škrdle. Tím byla schůze odboru skončena. — Socialní odbor bude si i ve XIII. správním roce družstva Vlasť čile počínati.

Z Historického kroužku. Ve schůzi výboru dne 19. října jednalo se o Sborníku seš. V., jenž obsahuje 12 archů tiskových, i stanovena cena na 1·20 zl. Členům Vlasti, bohoslovcům a studujícím povoluje se sleva 33 prct. — Ve výborové schůzi dne 4. listpadu bylo usneseno mimo jiné toto: Vdp. děkanu Ant. Flesarovi v Dobrušce dopíše jednatel o zaslaném rukopise. Jednatel p. prof. M. Kovář oznamuje, že knihy patřící spolku seřadil, opatřil signaturou a pořídil seznam, při čemž dodává, že některé knihy, jež jsou uvedeny v protokolech, scházejí, poznamenáno však v zápisníku, komu kniha byla půjčena. Kdo knihy dluhují, vyzvou se v »Čechu«, by je vrátili. Jednatel žádá za razítko, by mohl knihy opatřiti pečetí spolkovou, kde jí ještě není. — Pan učitel Lintner vzdává kroužku díky za zaslaný honorář a slibuje, že bude o prázdninách pracovati v archivě Třeboňském.

Dne 25. října přednášel p. prof. Jos. Vávra elaborát p. Jos. Lintnera, učitele na měšťanské škole v Kolíně, »o dějinách města Soběslavě z let 1600 až 1626.« Přednáška jest uveřejněna v letošním Sborníku, pročež její obsah pomíjíme. Pravíme jen tolik, že se těšila všeobecné oblibě.

(Z a s l á n o.)

Jelikož I. vydání mé knihy: »***Obřady církve katolické***« v krátké době rozebráno bylo, pořízeno rozšířené (o hodinky sv. týdne, o hodinky za mrtvé a jiné přídavky) d r u h é v y d á n í a právě jest dotisknuto — Kniha v II. vydání obsahuje 416 str. Cena 1 zl. — V knize této v č e s k é ř e č i v e d l e l a t i n s k é obsaženy a vysvětleny jsou všechny obřady a modlitby: při mši svaté, při všech sv. svátostech (zvláště též málo známé obřady a modlitby při sv. křtu, při sv. biřmování, posledním pomazání, při svěcení kněžstva), při pohřbech dítek a dospělých, Hodinky na Boží Narození, svěcení vody tříkrálové, svěcení svící na Hromnice, celé obřady a modlitby na květnou neděli, veškery obřady a hodinky na zelený čtvrtek, veliký pátek, bílou sobotu a na vzkříšení, obřady a modlitby při průvodech na sv. Marka, na křížové dny, na Boží Tělo, svěcení bylin na Nanebevzetí Panny Marie a H o d i n k y z a m r t v é (na dušičky a při pohřbech).

K n i h a d o p o r u č e n a hned v I. vydání od nejd. k o n s i s t o ř e o l o m ú c k é a ode všech n a š i c h k a t o l i c k ý c h č a s o p i s ů, jakožto v e l m i u ž i t e č n á pro k o s t e l a d o m á c n o s ť k a ž d é m u, kdo krásným obřadům naší sv. církve r o z u m ě t i a na nich v kostele a při průvodech ú č a s t e n s t v í m í t i c h c e. Též jako z v l á š t n í k n í ž k u lze dostati vyňatek z knihy, obsahující: O b ř a d y, h o d i n k y a m o d l i t b y p r o s v a t ý t ý d e n. Stran 160. Cena 40 kr. Náklad knihy i vyňatku převzala b e n e d i k t i n s k á k n i h t i s k á r n a v Brně, dominikánská ul. č., na niž všechny objednávky se dejtež.

V B r u š p e r k u, 14. října 1896.

F r a n t i š e k G r y d i l,
kaplan.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

B) Po stránce hudební.

Složiti písničku znamenalo ke slovu nalézti hned i nápěv nebo notu. Slovo, jakmile se v duši rodilo, již také v duši znělo. Kdo skládal slova v píseň, zároveň si je též notoval. Z pravidla tu nebývalo ani písně beze slov, ani písňové básně bez nápěvu.

Pohledává-li se při písni umělé, aby melodie zcela přirozeně plynula ze slova citupině přednášeného, tím více to platí o písni národní. Z jaké nálady mysli plynulo slovo, z té řinul i nápěv. Odtud ona přepodivná a přelahodná přilehlosť, ba splynulosť slova se zvukem jako duše s tělem.

Nesnad jako by se slovo shledávalo za slovem a s každým slovem přibývalo kousek nápěvu, nýbrž slova i nápěv už hned ve svých třebas ještě nejasných obrysech uváděly se v jakousi úměru a shodu. Nápěv co nejvíce vystihoval zvláštnosti a pohledávky slovesné části. Tu klade důraz na slovo, tam na větu, onde slovná část povolujíc vyhovuje zpěvné, jinde zpěvná slovné.

Nápěv a rytmus písně, jmenovitě některých starších, poslouchají se více nebo méně nezvykle a cize, buďto že národní píseň netkví všude na jednakém stupni produkce, nebo že sluch se zpovykal a zlodařil hudbou a zpěvem cizím. Pročež je potřebí napřed jim poněkud zvykati, ba někdy, jako před starší mistrnou malbou, chvíli si postáti a z hluboka se zamysliti, ale pak se ukážou ve své bohaté jadrnosti a původní kráse. Jsou to drahokamy vlastní jiskřivosti a zvláštního broušení, a čím starší, tím zrnitější a vzácnější. Porozuměti národní

písni znamená zdravou reakci. Otvírá se tu kus nového světa, jenž by vlastně kde komu měl býti starým a známým.

Prvním a hlavním zdrojem nápěvu bývala nejinak než u slovesné části *přirozená vloha,* tudy *vlastní výroba a původní vynalézavosť.* Zpěvnosť a všecky její podmínky po stránce hudební jsou již v samé přirozené povaze lidu. Zpěv plynul z nejtajnějších útrob a hlubin duše. Proto je písněmi viděti lidu až jakořka na dno duše.
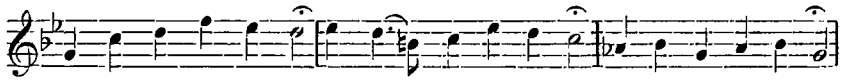
Cokoli člověka nějak dojímalo a srdcem mu hýbalo, přirozeným pudem dobývalo se z nitra a docházelo výrazu zpěvem. I tu člověk čerpal ze dvojího pramene: *ze srdce* a *ze přírody.* Jak maloval slovem, tak maloval i zvukem, ba zvukem ještě o tolik dokonaleji, oč je zvuk poddajnější a pronikavější nežli slovo.

Nápěvem maloval člověk netoliko své nitro, ale i věci přírodní, jak se mu kdy v mysli obrážely, a to tak podobně a pravdivě, že se zdá, jakoby píseň ani nesměla ba nemohla míti nápěvu jinakého, a to i tam, kde na jeden text je několikero nápěvů.
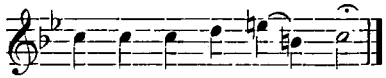
Právě v tom jest největší půvab národní písně, že všecko pojímá a líčí slovem i zvukem docela prostým a přirozeným, až dětinně naivním. Někdy to bývá jako kresba ve hlavních rysech, někdy zase jemně a dopodrobna provedená malba.

a) *Nápěvem se maluje nitro lidské,* líčí se nálada, z nížto píseň pošla. Slovo samo na to nestačívá. Nápěv jako podstatná část písně doplňuje slovo, dodává mu života a síly, určitého významu a ostrého rázu. Slovo bez nápěvu jest jako zamžené oko: nápěvem prohlédá.

Bohatý starší nápěv se valí proudem mohutným, nezvratným a dává dosti prostému slovu významu a síly. Nelze ho článkovati dle taktu, nýbrž dle slova.

Ža - ło dyé - vča trá - vu, ža - ło dyé - vča trá-vu, pre - ža - ło ja - ho - du

pre - ža - ło ja - ho - du.

Jahoda červená
prevelice dobrá.

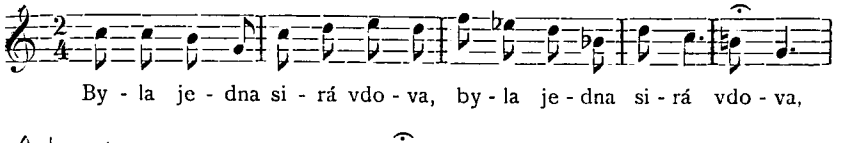
Prišél k néj myslivec
prešvarný mládenec.

Nebo:

Pod se mnú do jamy,
rostú tam jahody.

Já s tebú nepuojdem,
já sa teba bójím,
já o tvé červené
jahody nestójím.

Zpěvák začal z vesela, hybným vyprávěcím rytmem, jakoby mu do té »siré vdovy« nic nebylo, a jako by ani nevěděl, o čem píseň bude dál. Ale hned se opravuje, aby se nápěv shodoval se slovem. Možná, že veselým začátkem chtěl tím ostřeji vytknouti dalejšek nápěvu:
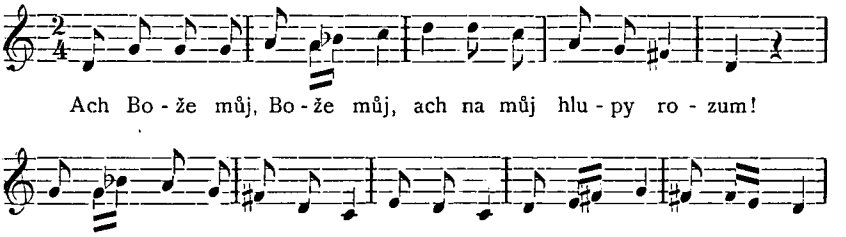

Byla jedna sirá vdova,
sedem synů ona měla,
sedem synů, ósmú céru,
pěknym ménem Katerinu.

A tak si s ňú hore védla
žádnému jí dat nechtěla,
dalatě ju za Janíčka,
za Janíčka, za zbóníčka atd.

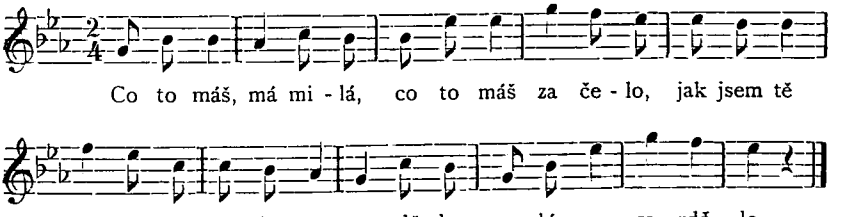
Nápěvem se klade důraz na důležité slovo:

Dívka želí, že nechodila domů za slunečka:

Ach kera za slunečka,
ach každá paneněčka!
A kera po měsičku,
zavija hlavičku.

Nebo na slovo i na větu:

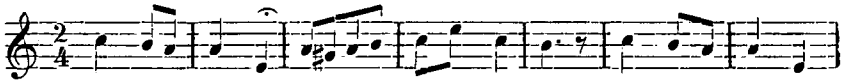

Co to máš, má milá,
co to máš za oči,
když do nich pohlédnu
svět se se mnou točí.

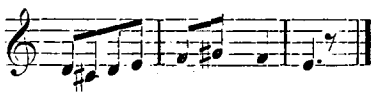
Co to máš, má milá,
co to máš za líce,
když já jich nevidím
bolívá mě srdce.

U této písně shoduje se nápěv se slovem po všech slohách jednak, protože jsou si přesně podobny. U jiných přemnoha písní nebývá tak. Slohy bývají volnějšího skladu, tak že nápěv, jenž se nemění, tu se přesně shoduje se slohou první, tam s některou uprostřed, onde až na konci.

Nápěv již předkem zjevuje obsah písně, jak se obráží v mysli, a připravuje k veselému nebo smutnému dalejšku a konci. — Kdesi skáceli březu. Co na tom? A přece z nápěvu hned poznati, že jí kdosi želí. Text to sice také poněkud naznačuje, ale zřejmě se to praví až na samém konci.

Zo - ťa-li bre - zu, už ju vezú, už ju ve - zú, už na ňu chlap - ci

ne-po-le-zú, ne-po - le - zú.

Už sa tá breza vyvalila,
čo vela chlapcov ochladila.

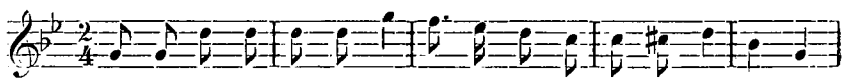
Ej ochladila, kým hor' stála,
kým ju sekera nezoťala.

Už sa tá breza nezelená,
už je i z tade odvezená.

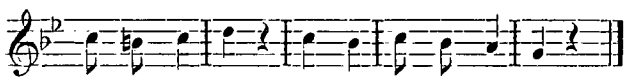
Plakali chlapci i děvčata,
že je tá breza už zoťatá.

Nebo:

Anička jdouc lesem stoupila tam na skálu. Cesta její může býti dle slov do polovice písně radostná nebo smutná. Nápěv hned z počátku dává tuš ti zlou nehodu. Kromě toho člověk zrovna slyší z nápěvu Aničku si vykračovati a vidí ji stoupati na skálu:

I - šlo diev-ča cez ho - ru, i - šlo diev - ča cez ho - ru, cez ho-

ru ze - le - nú, cez ho - ru ze - le - nú.

Stúpilo tam na skálu,
na skálu studenú.

Pod tou skalou studnička,
pije z nej Anička.

Prvýraz sa napila,
červíčka vypila.

Druhýraz sa napila,
farbičku zmenila.

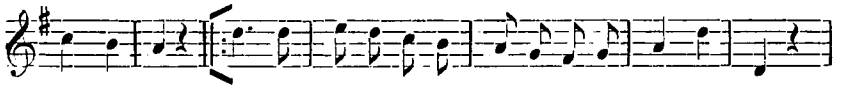
Tretíraz sa napila,
dušičku pustila.

U jiných písniček *nápěv se přesně shoduje se slovem.* Slovo písně jest jako nedomalovaný obraz; teprve nápěv jej přivádí k dokonalé plnosti a živé pravdivosti.

Dívka zvesela zve Janíka, aby k nim přišel, že mu dá pierko, kytičku, jež bývala šuhajovi znakem lásky jako kdysi rytířovi fábor nebo stuha na přilbě. — Jak věrně tu zobrazena veselá mysl dívčina! Veselosť tak mocně proráží, že hned na samém začátku vyšlehuje až v jásot. Jakmile však se zmíní pierko, zjemní nápěv, aby hned se obrátil v jásavou radosť. Druhé pozvání na konci je také zmírněno, jakože při vší veselosti a lásce dívka se nevtírá se zvaním, aby tedy přišel, »je-li jeho vůla«:

Prí - di Ja - nik pre-mi - le - ný prí - di k nám, ja ti za klo-bú-čik

pier-ko dám, čer - ve - nú ru-žič-ku. roz-ma-rin-čok ze - le - ný,

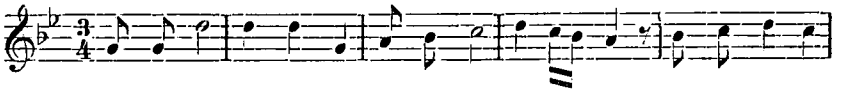

príď šu - haj - ko mi - le - ný.
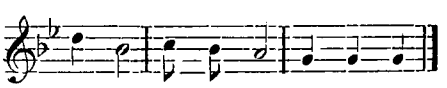
Nevolaj ma, bo falošné oči máš,
rada za inými pozeráš!
Netrhaj ty pro mňa rozmariju zelenú,
ani ružu červenú.

Nebo:

Dívka si zamilovala Janka, sama nemohouc za své srdce — a on snad o tom ani neví. Srdce jí zaznívá jemnou strunou tajné lásky.

Ej Jan-ku Ja - nič - ku, vo - ňa - vý hře-bič-ku, jak's ty mně za-
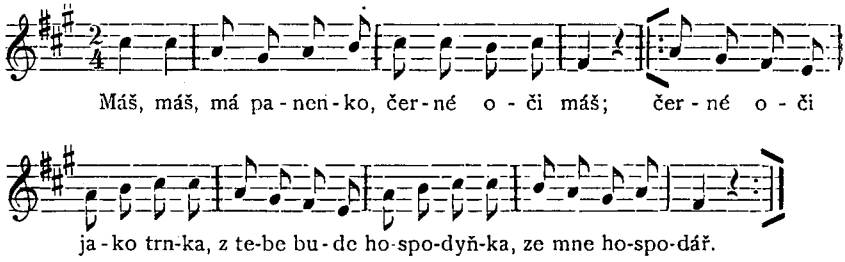

vo - něl v tom či - rém po - leč - ku.

To moje srdenko tak si hořekuje,
že si ledakoho věrně zamiluje.

To moje srdenko tak ve mně buchoce,
jako ta ryběnka v hlubokém potoce.
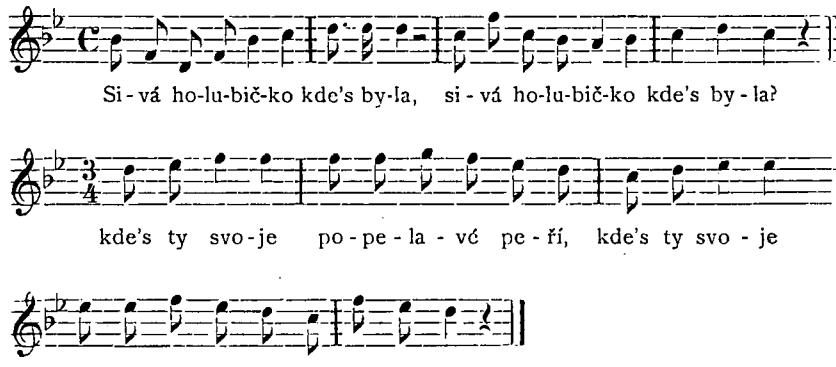
Nebo:

Hanáckému synkovi se zazdály její černé oči. Cupá a luská si dostí z předtuchy budoucího domácího štěstí.

Nebo:

Měli se rádi. Cosi je rozdvojilo, hněvali se. Ona se trápí, bledne a chřadne, srdce jí vadne, ale jemu na vzdory se dělá, jakoby nic nedbala. — Smířili se, a on u vítězoslávě vede si ji za svou. Je to pravý hymenaios.

Ztratila jsem já ho na poli,
a to tobě, můj zlatý synečku, na vzdory.

Nalíčím já na tvé peří klas,
abys ty k nám, sivá holubičko, přišla zas.

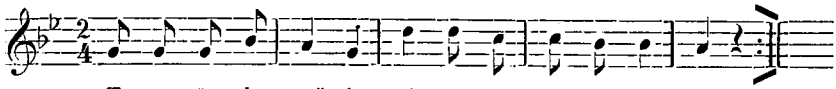
Už jsme holubičku chytili,
a to tenkrát, když nám muzikanti troubili.

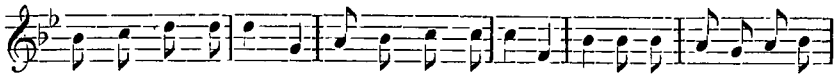
Hrejte muzikanti vesele,
dokud já mám svůj zelený věnec na hlavě.

Až já věnce míti nebudu,
tenkrát já vám, páni muzikanti,
tenkrát já vám za vaši muziku děkuju.

Nebo:

Mírný lásky žal vane srdcem dívčiným, protože snad přec ještě je naděje k návratu milého:

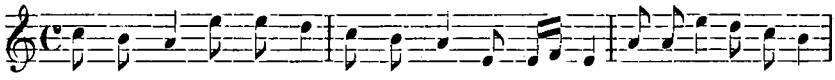

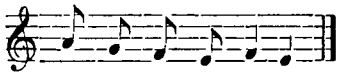
Byla to lavečka z dřeva olšového,
byl ten můj syneček srdenka falešného.

Ty naša lavečko zrůstni sa mi ešče,
starodávný galán navrať sa mi ešče.

Nebo také:

Starosť, ale neveliká, protože přece snad bude jakási pomoc:

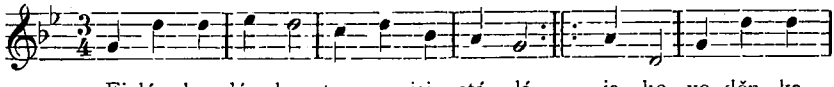

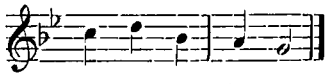
Já nemám maměnky,
ale mám panenku,
vona mně vypere
tenkó košulenku.

Dyž mně ju vypere,
pěkně ju vyválí,
dyž pudu přes pole,
každé mě pochválí.

Nebo ještě:

Jak jemnými barvami šohaj maluje své nitro, když mu srdce lká nad sklamanou láskou:
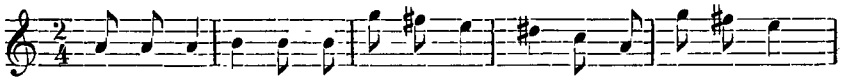

Voda uplyne, láska pomine,
jako listeček na rozmarýně,
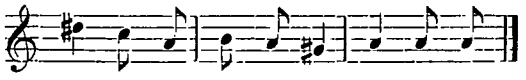
Vystavím klášter mezi horama,
tam budu bývat bez milováňa.

Bez milováňa tam budu bývat,
nedám se věcej panenkám klamat.

Nebo posléze:

Šuhaj se uchází o dívku. Ona vidouc jeho věrnou lásku, ráda by si ho zamilovala, ale nemůže srdce k tomu přiměti, a koho miluje, toho nemůže dostati. Z pozadí předstupuje — vdovec. Co se děje v srdci dívčině, illustruje se pronikavým výkřikem k nebi. Píseň doznívá důvěrnou odevzdaností.

Bože muoj a Pán muoj, čože ma tak tresceš?
Koho já milujem, toho mi dať nechceš.

Kdeže som ja bola, keď dary dávali?
každej po jablčku, mne len polovičku.
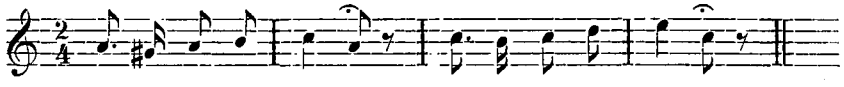
Kdeže som ja bola, keď milých dávali?
každej po mládenci, len mne vdovca dali.
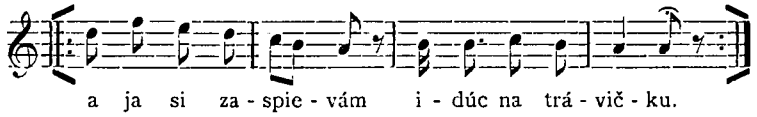
Povedzže mi, povedz, ej ty starý vdovec,
kolkože detí máš, ak ma neoklamáš.

V jednom kúte štvoro a v druhom pätoro:
tu máš, duša moja, všetkých devätoro.

Ještě u jiných písní *mění a obrací se nápěv podle slov,* aby se přispůsobil jich významu.

Dívka by se ráda stavěla veselou, ráda by zpívala, aby nezjevila, že šuhaje, který ji teprve počal milovati, ona již opravdově si zamilovala a po něm truchlí, ale není jí do veselého zpěvu. Volá vesele na slavíčka, aby si zpíval, ona že také si zazpívá. Boj veselosti a zármutku zračí se jak ve slově tak v nápěvu — zvláště ve třetí sloze.

Trávička zelená, kade já chodievám
lebo ju ja často slzami polievám.
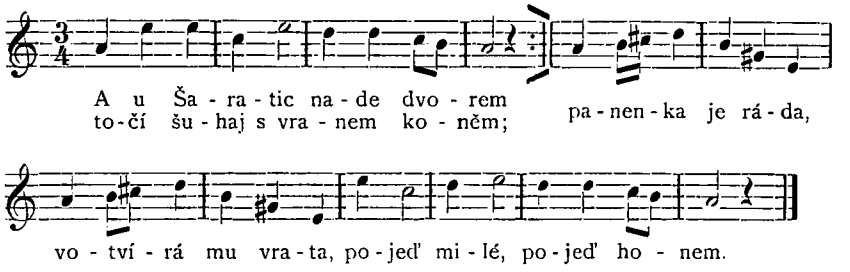
Úda mi zpievajú, oči sa mi smejú,
ale od srdiečka slzy sa mi lejú.

Nebudem veselá, ani nemôžem býť,
šuhaj ma zanechal, čo ma počal lúbiť.

Tak sme sa, šuhajko, my dva rozletěli
jako tie holuby, keď medzi ne strelí.

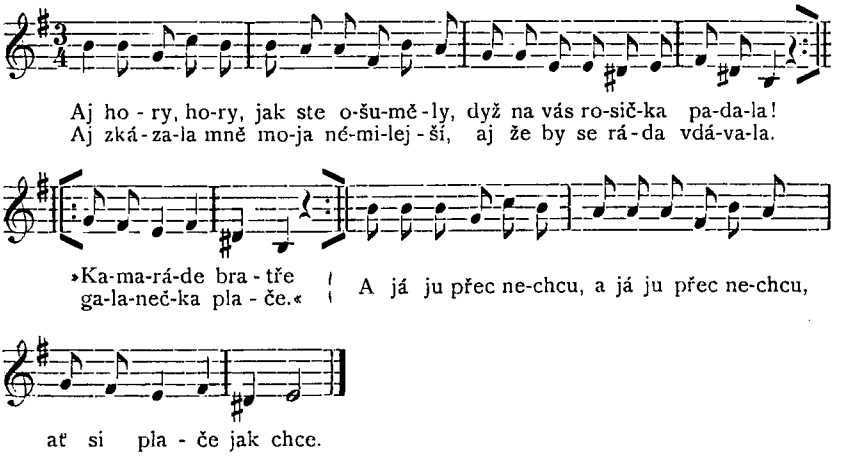
Nebo:

Slíbil, že přijede. Ona toužebně ho čeká. Snad už ani nepřijede? — Hle, tam už se točí na koni. Z něžné touhy a trapné nejistoty radosť — v srdci, ve slově i v nápěvu.

Nebo:

Láska, prosba a vzdory:

Aj lóko, lóko, jak se's zeleňala,
dyž tebe voděnka polila!

Aj zkázala mně moja némilejší,
žeby se mnó ráda mluvila.

Aj řeko, řeko, jak se's rozvodnila,
dyž do tebe sytno pršelo!

Aj zkázalo mně moje milé děvče,
aj žeby už rádo umřelo.

»Kamaráde bratře,
galánečka plače.«
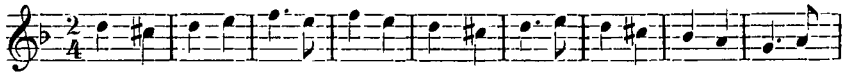
A já přece nedbám.
ať si pláče jak chce.
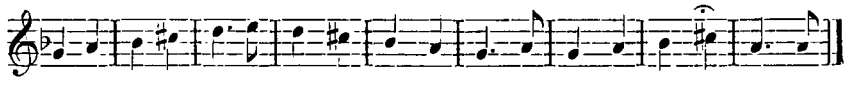
»Kamaráde bratře
běž navštiviť děvče.«

A já ju přec nechcu,
ať si umře kdy chce.

Nebo ještě:

Šuhajovi srdce vytlívá za milou; rád by, kam ho mysl nese. Napřed se maluje soustředěnosť myšlénky a rozvroucnělá touha, pak šílená rozervanosť. Konec klidný.

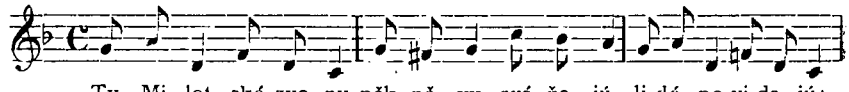
Ta ma Bože, ta ma, kde mi milá žije,
veď to moje srdce vždy len pre ňu bije.
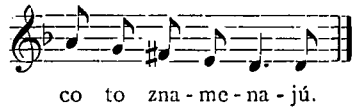
b) Jak maloval člověk nápěvem své nitro, tak též napodobil a *maloval přírodu.* Připomněti tu třeba jen těch rozmanitých popěvků dětských, jimiž se napodobí všelijaké zvuky, hlasy zvířat, jak který pták zpívá, jak zvony znějí, jak mlýn klapoce, kolo vrzá atd. Takových drobotin tu nelze dbáti, jelikož jen k tomuto cíli směřujíce bývají ve slovné části namnoze dosti chatrné.

Tu jde o písně, které svým slovem nekladou si za úkol napodobiti ten onen zvuk, a přece v jejich nápěvu — jen jako náhodou — ozývají se zvuky z okolností, ve kterých píseň vznikla. Poznati z toho, jak přímo ze života plynou písně.

Tyto *zvukové malůvky* jsou jako hádankové obrázky: někdy jich hned ani neznat, ale jak je kdo pozná, už mu jich nelze neviděti. I z nich jsou některé zdařilejší a znatelnější než jiné. Písní takových jest ovšem méně, protože tu již není toliké volnosti ani rozmanitosti.

Slovem se praví jen, že zvony vyzvánějí, a nápěv již maluje, jak:
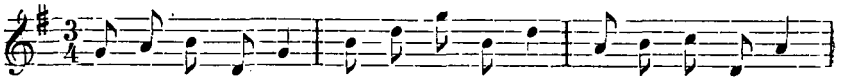

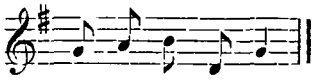
Jedni povidajú:
pútníčkové idú,
druzí povidajú:
pochovávat budú.

Pochovávat budú
jednej vdovy syna,
co ho otrávila
galanečka milá.

Naščasná galanko,
jak na pohřeb půjdeš?
Neščasná galanko,
jak naříkat budeš?

Jak Kudrnovi kolomazníku vrzá nemazané kolo. Slovo častým opakováním hlásky r a nápěv to malují velmi případně:

Milé Kudrno, namaž si kolo,
ať ti nevrzá přes celé Brno.

Jiný text moravský:

Jede Kudrna okolo Brna,
potkala ho tam jeho rozmilá.

Kam pak jedete, pane Kudrno?
Vezu kolomaž nekam za Brno.

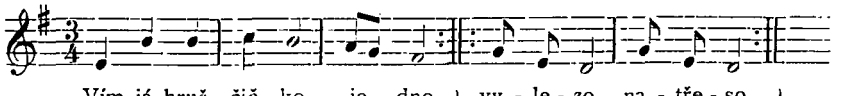
Já pudu s vama, pane Kudrno,
vyprovodím vás na starý Brno.

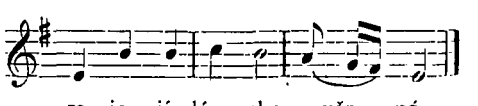
Moje rozmilá, od voza jděte,
ať si fěrtoušek nepomažete.

Já jsem dnes ráno kola namazal,
by mně přes Brno vozejk nevrzal.

Česká píseň: »Trochu kyselá, trochu sladká, uvařila ji paní matka« je patrně slepena z tohoto moravského nápěvu a libovolně podloženého mu slova.

Jak hrušky padajíce rupotají, když je milý třese:

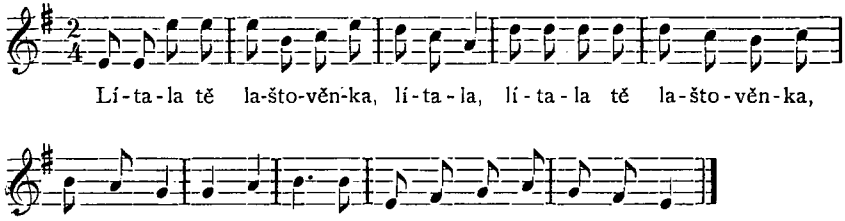

Nebo:

Maluje se vlaštovčí let: vlaštovka se napřed vysoko vznese, sem tam poletuje, potom se pustí zpříma, zase jen tak poletuje, z toho zase jako by chvilenku klidně ve vzduchu se vznášela, až se spustí tak nízko, že by se »černé země týkala«. I slovo písně tuto rozma-

nitosť letu ovšem jen poněkud naznačuje, neřkouc o vlaštovce, že letěla, ale že lítala — ražně, neunavně. Nápěv to illustruje:

Přiletěl k ní kraholíček malý vták,
budeš-li se laštověnko vydávat?
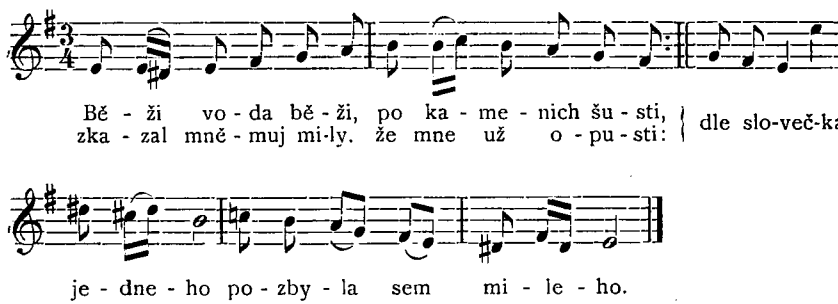
Nebudu se kraholíčku vydávat,
až sa bude suchá linda zeleňat.

A proletěl kraholíček do krámu,
nakúpil tam zeleného hedbávu,
a omotal suchú lindu zelenú.

Už ty budeš laštověnko žena má,
už se ona suchá linda zeleňá.

Nebo:

Jak »běží voda, běží, po kameních šustí«, a jak se to obráží v mysli dívky, jež pro jediné slovíčko pozbyla milého:

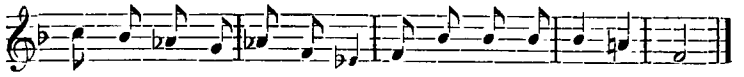

Dycky mně sliboval stoja v našej sini,
že mne nězaněcha, dyby měl sto jinych:
a ješče žádnej něměl,
a už na mne zapomněl.

Nebo:

Kdosi se táže ptáčka, jak mu bude v zimě? Při vzpomínce, kam se schová, člověk z nápěvu jakořka vidí ptáčka se chouliti a krčiti a slyší jeho písklavý hlásek ze skřehlého a zimou zadrhlého hrdélka. Sotva se však zmíní, že zima přestane, rozvolňuje se hrdlo zase k plnému hlasu.

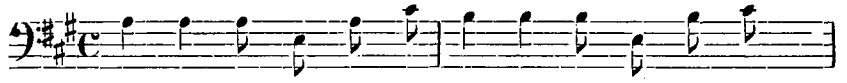

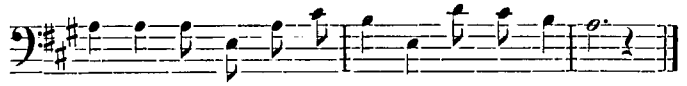

Bude zima bude mráz,
kam sa schovám neboráz!
Pojedu já do Říma,
neuškodí mně zima.

Nebo:

Život v báních je nebezpečný. Znamení ku práci a jinaké povely se dávají klepáním »na baňu«. Vážné ty zvuky se ozývají z této hornické:

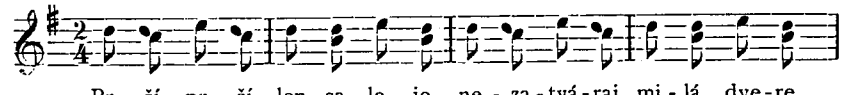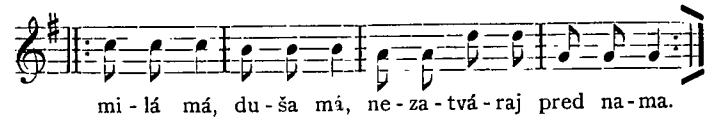

Neskoro som prišiel, fárat mi nedali,
ešte ma hutmanskou palicou vyprali.

Basoma vám zanát s vašimi banami,
keď ste ma nabili, fárajte si sami.

Nebo též:

Šuhaj, už ženichem, jde za nevěstou, jak bývalo zvykem, i s kamarády, aby tam zpívali a tančili na dvoře do noci. V cestě je chytil déšť. Zpěvák jej maluje, ba dává na jevo i pocit zmoklého, ale ve druhé části už je znáti, že si z toho nic nedělá. Podvojné noty značí tu zvláštní zbarvenosť zvuku.

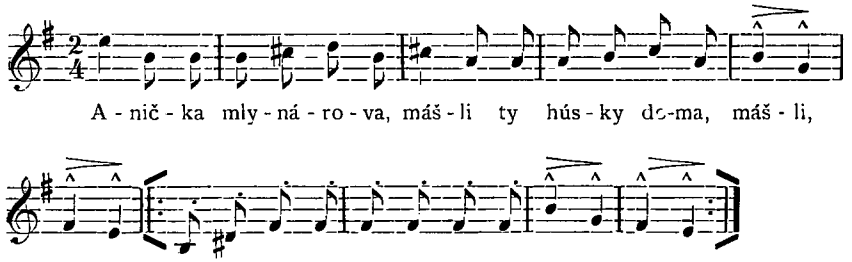

Keď som išiol od Zuzičky,
štrngaly mně ostrôžičky,
štrngaly, brnkaly,
sivé očka plakaly.

Svätý Jane, ja ťa prosím,
ja to dievča dostať musím,
hoc mi brání otec, mať,
ja to dievča musím mať.

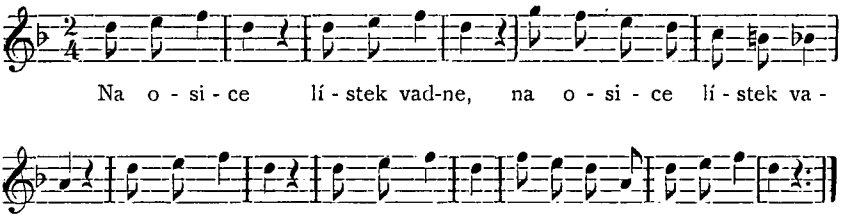
Nebo ještě:

Aničce mlynářově se zatoulaly husy. Kdosi je viděl a volá na ni:

Šelma kdosi, ptá se Aničky, má-li husy doma, a dobře ví, že nemá. Vždyť sám praví, že jí za voděnku zašly. A kdyby ani nebyl řekl, mohla to Anička uhodnouti z nápěvu písně. Ze slov »máš-li« a »zašly« slyšeti husy kejhati nebo gágati, a při slovech »veď ony ti za voděnku« člověk zrovna husy vidí a slyší, jak si pěkně jedna za druhou tlapká a vesele gagoce.

Nebo konečně:

Také-li já tak uvadnu,
až uvadnu dolů spadnu?

Někde poblíž pastvy jest osyka. Pasačka se dívá, jak vánek pohrává listím, v tom padá zvadlý lístek kolébavě na zem, po něm druhý, třetí. Snad zrovna na té osyce nebo nedaleko na stromě sedí ptáček, prý datel pestrý, a jeho truchlý zpěv rozléhá se kolem. Pasačku to smutně dojímá. Přemýšlí, notuje, skládá — až je tu píseň, k níž se vzala myšlenka ze zvadlého lístku na stromě, a nápěv od ptáčka, jenž někde opodál zpíval. (Pokračování.)

Zlomek legendy o sv. Janu.

(Dokončení.)

III.

V apoštola jizbu
úsvit ranní padá
korunu mu zlatou
v čelo svaté skládá.

A Jan světec píše,
pérem píše zlatým:
»Nebude víc noci
Krista synům svatým!
Nebeský Beránek
bude jejich svící,
světlo dá jim svoje,
na věky svítící!« —

Poslední list píše
ve Zjevení knize,
cherub stojí v boku
v bělostkvoucí říze.

»Věrně psal jsi Jene,
služebníče Boží,
blah, kdo proroctví ta
v srdce svoje složí!
Pán Bůh vševědoucí
zjevil tobě slova,
která v sobě tají
kniha Beránkova!«

Hlavu svoji Jan tu
před andělem kloní,
Boží hlas však nad ním
hudbou nebes zvoní!

»Bohu klaň se jenom,
anděl sluha Jeho,
bratr ve proroctví
Jana mileného!
Já Omega, Alfa
první i poslední,
počátek i konec —
ke mně Jene vzhlédni!«

Vzhléd' Jan, Krista viděl,
rány v svatém těle,
rubín hoří v srdci,
rubín hoří v čele!

Blaženi kdo roucha
v krvi Beránkově
smývají — ti vejdou
v město Boží nové!

Zjevení Jan dopsal
slza s očí kane,
k nebi zvedá oči:
»Přijď, Ježíši, Pane!«

IV.

Ku břehu Pathmu letí loď,
kříž jasný hoří v rahnoví,
Bůh sám jest její lodivod . . .
Hlaď moře stkví se smaragdem
a věnec vplétá myrtový
letící lodi v boku lem. —
Ve vesel třesk a moře šum
zpěv plavců zavzněl jásavý
a vzhůru nes' se k nebesům:

»Ty's v bouři, Bože, chránil nás,
uprostřed blesků záplavy
nám lásky Tvé sviť milojas!

Již břeh nám kyne, Pathmu břeh,
jak zora v cestu poutníku;
a plachty dují, větrů spěch
nás žene blíž v ten země lán,
kde hasne život v zániku
a zmírá otec, biskup Jan!
Stůj s námi, Bože, jeho chraň,
ať v skráni naší spočine
s žehnáním jeho svatá dlaň!«

Zpěv stichl — lodi stanul let
a nad ní v nebes výšině
perutě velké orel zved'. —

»Hoj, Janův orel!« vzkřikl dav,
»buď, otče svatý, zdráv, buď zdráv!«

A v chatě Jana velký ples,
lid věrný jemu zprávu nes',
že svobody mu zasvit' den!
»Buď, Bože velký, pochválen!« —
Jan šeptal tiše — knihu vzal,
v níž zjevení své v Pathmu psal
a v té chvíli
paprslek bílý
v slunce mihu
»Zjevení« knihu
osvítil. —

S ní Jan se k církvím navrátil. —

Vladimír Hornov.

Ke studiu Rukopisu Královédvorského.

Napsal **Oldřich V. Seykora.**

I.

V »Čechu« ze dne 27. dubna 1896. učinil jsem prohlášení, jež bylo nazváno mým testamentem o RK. Dnes tedy k onomu testamentu přidávám zde ještě kodicill.

Snad bude zajímati, řeknu-li především, že v dějinách RK od jeho nalezení r. 1817. až podnes nemalou úlohu hrají, abych řekl, i »res catholicae«. Pod střechou c h r á m u, chrámu katolického, nalezen byl tento démantový poklad české literatury vůbec a staročeského, ryze českého básnictví zvláště;[1]) katolický kněz byl přítomen nálezu, katolický kněz byl i vlastním dárcem RK jeho nálezci, katolický kněz byl i svědkem při soudním sporu o RK a když r. 1857. byla na oslavu 40leté památky nalezení RK odhalena v Králové Dvoře socha Zábojova, slavnostním řečníkem byl katolický kněz, kněz P. B. *Landrok.* Památná jeho řeč je zachována v monografii Králové Dvůr od Ant. Konst. Vitáka 1867 a já zde z řeči té na vděčnou paměť tohoto vlasteneckého kněze českého dnes opět po 40 letech znova na mysl uvádím českému národu:

»Že nalezení rukopisu jmenovaného oslavy hodno a že velevýtečné zpěvy tyto, z nejstarších dob našeho písemnictví Českého nás došlé, úctu naši vymahají sobě, netřeba teprva dovozovati. Letopisové zajisté všech věků svědčí nám, že kde národ poněkud vzdělanější a pokročilejší, tam že i vzácné památky starověké se zvláštní šetrností a úctou chovány bývají . . . A jestliže takové památky starožitné u všech všudy národů takové vážnosti a cti požívají; jestliže vzdělaní národové s pílí a snahou neomrzelou pátrají po památkách netoliko vlastenských, ale i jinonárodních, . . . což Čech neměl by sobě vážiti vlastních památek starověkých? Čech směl by pohrdnouti vzácnými

[1]) Je zajímavo, že také milánský list R i v i s t a E u r o p e a 25. dubna 1847. v článku o slovanské literatuře nalezištěm RK výslovně jmenuje c h r á m: »... zlomky ve starém chrámu Královédvorském byly nalezeny.«

těmi zbytky bývalé někdy cti a slávy své? (S důrazem:) *Mám za to, že nebude nedím odrodilce, ale surovce a necity takového, jenžto by směl nevážiti si starověkých památek vlasteneckých a pohrdnouti jimi.*

Již pak rukopis Královdorský nad jiné vzácnější jest památkou z dávnověkosti české . . . Již staleté stáří oněch plodů básnických, které v sobě zahrnuje rukopis Královdorský, vymahá sobě vážnosť a úctu naši. Než mnohem ještě více vniterní cena rozmanitých těchto zpěvů hrdinských a milostných domahá se spravedlivého uznání a všeobecné obliby naší. Přesnosť a lahoda, stručnosť a jadrnosť, rozmanitosť a bohatství jazyka Českého jeví se v těchto skladbách nejdávnějších předků našich v takové dokonalosti, že již co do řeči rukopis Královdorský pokládati můžeme za stálý pomník svrchované krásy bývalého někdy jazyka Českého a za vzor a pravidlo novějšího našeho jazyka spisovního. Uvážíme-li pak básnickou stránku zpěvů v rukopise našem sebraných, ustrnouti musíme podivením nad touto něžností a prostotou, nad tou rozmanitostí a krásou nelíčenou, nad tou živostí a mnohdy i vznešenou velikostí myšlenek a obrazů, ježto se od prvního až do posledního zpěvu ve sbírce této před očima našima rozvíjejí . . . Veškeren národ slušně honositi se může básnickým tímto plodem dávných předků svých . . . Od té doby, co písemní tento poklad řízením Božím ve věži zdejšího chrámu nalezen byl, od té doby vzrostla a rozšířila se sláva rukopisu Královdorského po všech vlastech Evropských. I bylo se nadíti, že národ Český, jehož chloubou slušně nazývati se může rukopis Královdorský, se postará o důstojný pomník na ustálení památky vynalezení básnického díla tohoto. Však nestalo se dosud nic, čím by šťastný onen nález slušně se oslavil. I podnikla tedy část zdejšího měšťanstva ze zvláštního puzení to, k čemu po našem zdání zavázán byl celý národ . . . Uznáváme ovšem, že *Záboj*, kterého z hrdin rukopisných obráno k dotčenému účelu na pomník, doposud není osobou historicky opodstatněnou a dokázanou, mimo to, že v hrdinské básni, kterážto Záboje opěvá, líčí se nám co zanícený, co obrana pohanstva a národní samostatnosti proti králi kterémus i křesťanskému i jinonárodnímu. Než uvážíme-li proti tomu, že zde nestaví se pomník ani osobě jakési, ani zásadám jakýmsi buď náboženským buď politickým, nýbrž že vzdělán pomník na oslavu nejvzácnějšího našeho díla básnického ze starobylosti české, . . . schvalujeme celé podniknutí toto vlastenecké a pokládáme pomník tento za povinnou daň vděčnosti a úcty k oněm starověkým pěvcům našim, jejichžto plody utěšené, básnické v rukopise složeny jsou. Pročež i velebíme obětivosť a vlastenecké smýšlení oněch mužů, kteří o vzdělání pomníku tohoto péči i náklad vedli. Usmyslili sobě před nedávnem sousední národovci Němečtí v městě *Výmaru*, postaviti pomník dvěma nejvýtečnějším básnířům svým *Göthovi* a *Šilerovi*. I sbírány k tomu účelu příspěvky po všech zemích Německých. Knížata a králové, stavové i lid přispívali a pomáhali k podniknutí tomu, veškeren národ vedl takořka náklad na postavení dotčeného sousoší Šilero-Göthovského. Aj, zdeť před námi také pomník, pomník rovněž národní, nepovědomým těm pěvcům rukopisu Královdorského vzdělaný. Avšak co tam králové a knížata, co tam veškeren takořka národ podnikl, to zde na se vzala a provedla část měšťanstva obětivého beze vší pomoci cizí. Protož záslužno,

abych provolal: (s důrazem:) *Dík a sláva vám, mužové bratrských srdcí, kteří jste s obětivostí nevšední postarali se o to, aby starověcí ti a velevýteční pěvcové rukopisu našeho oslaveni byli pomníkem důstojným!*

Obětivosť i vlasteneckou lásku vaši zajisté schválí i uzná veškeren národ Český; ušlechtilé podniknutí vaše bude pohnutkou odrůstajícímu potomstvu vašemu, aby vážili sobě za příkladem vašim starobylých památek národních jazyka po svých otcích zděděného ... (S důrazem:) *Již pak ... odhalte pomník obětivosti měšťanské a lásky vlastenecké, objevte nám pomník trvalý nalezení jedné z nejstarších a nejutěšenějších památek rukopisu národa našeho, pomník nalezení Rukopisu Královdvorského!* ... My pak, rodáci drazí, provolejme z celé duše ... Sláva! *oněm praotcům svým, jejichžto plody utěšené složeny jsou v Rukopisu Královédvorském.* Tyto nám nepovědomé výtečníky národu našeho nechať věnčí tento co daň vděčnosti.«

Takové bylo smýšlení a taková byla řeč katolického kněze českého před 40 lety o Rukopise Královédvorském — a nyní si vzpomeňme, jaké smýšlení o RK mají a jaké řeči o RK mluví a píší dnes pánové Gebauer a Masaryk a jejich soudružina proto jen, že chtěli v Čechách »modly kácet«, aby na jejich místa dostali hliněné modly své se zlatým teletem na vrchu.

A katolický »Čech« to byl a katolická »Vlasť« to byla, kteří se byly mých prací na obranu RK ujaly. A katolické duchovenstvo to bylo, co mi měrou nejhojnější projevilo své sympathie, duchovenstvo od kaplanův až po biskupa, členové duchovenstva světského i z řádův. A katoličtí kněží to byli, mužové a starci, kteří mně neznámému i vzkazy posílali: »My katoličtí kněží věříme ve pravosť RK jako v bibli,«[2]) — a právě katolický »Čech« to byl, který měrou vrchovatou přispěl k nynějšímu vítěznému stadiu velikého sporu o RK.

To jsou věci, které mají svůj určitý význam nejen samy o sobě, ale i ve spojení právě s panem prof. Gebauerem, jenž na 106 str. svého vědeckého spisu z r. 1896. O nové obraně padělaného RK (cf. též Čas. Č. Mus. 1893. 425) napsal: »... já jsem »Čechu« naopak *prokázal ochotnou službu s úmyslem zajisté dobrým*, když jsem jeho ředitele, křesťanské kněží a tedy theology ex professo, v ČČMus. 1893. 424 upozornil, že RKý ani *se stanoviště českých dějin církevních nemůže býti pravý,* poněvadž křesťanství v Čechách ve XIV. stol. nejen podle jména panovalo, ale i tak do krve a do nitra bylo proniklo, že tu nebylo v příslušných kruzích *nikoho*, kdo by sestavuje básnickou »anthologii«, zvanou nyní RKý, byl přijal pro ni »ze starší tradice« také pohanského Záboje a Čestmíra, kdo by ty kusy byl opsal a kdo by je byl čítati chtěl.« Mlčením úplným lze ovšem pominouti tvrzení, jakoby v Čechách ve XIV. století nebylo nikoho, kdo by atd. — vždyť tvrzení to nic jiného není, nežli pouhou páně Gebauerovou a od něho ani jediným písmenečkem neodůvodněnou domněnkou z těch nespočetných a ničím neodůvodněných domněnek, jakých pan Gebauer právě ve sporu o RK

[2]) Právě tento do slova citovaný vzkaz mi od staříčkého, mně neznámého kněze vyřídila i spisovatelka paní Vlasta Pittnerová, dobře známá i čtenářstvu »Vlasti«.

nedovoluje vyslovovat nikomu jinému nežli jen sobě a svým soudruhům;[3]) — také lze mlčením úplně pominouti velikou a velice podivnou ochotu páně Gebauerovu, aby popíráním pravosti RK prospěl i katolické církvi, — vždyť to je neupřímnosť, kteráž se právě ve sporu RK odsuzuje vskutku sama. Za to však úplným mlčením pominouti nelze páně Gebauerův veliký podiv právě v ČČMus. 1893. 425 | 6 vyslovený, jak prý může křesťanský »Čech« hájiti RK, když jsou v něm i »pohanské« básně o Zábojovi a Čestmíru — jako by se na př. na křesťanských školách tím, že se tam i čtou a studují a vykládají i tak zv. krásy pohanských klassiků, pěstovalo i samo pohanství,[4]) či jako by na př. pan Julius Zeyer tím, že ve svých krásných básnických tvorbách opěvá i české hrdiny pohanské, byl již i sám smýšlení pohanského, či jako by všichni ti křesťanští Slované i Neslované vůbec i s panem Gebauerem, kteříž byli RKým nadšeni, byli také snad i pohany, či alespoň křesťany jen dle jména, majíce však při tom srdce pohanská.[5]) Ostatně páně Gebauerova bizarrní ochota, aby popíráním pravosti RK prospěl také katolické církvi, došla náležitého odbytí již i před 40 lety prohlášením samotného katolického kněze českého P. B. Landroka, jenž ve své prve citované řeči byl i prohlásil: »Zde nestaví se pomník ani osobě jakési, ani zásadám jakýmsi *buď náboženským, buď politickým,* nýbrž na oslavu nejvzácnějšího našeho díla básnického ze starobylosti české«; — — a obrana RK také jest jeho pomníkem. Že pak v tomtéž, panem Gebauerem jindy bráněném, nyní tolik nenáviděném RK jest i velikolepá, vskutku až do hloubi srdce jímající, úchvatná a v literaturách snad i nejkrásnější křesťanská báseň o porážce pohanských Tatarův při chlumku, na němž Máti Boží divy tvoří, na to pan Gebauer v horlivosti a zápalu té své veliké a velmi nemístné ochoty zapomněl na dobro, tak že bychom dokonce i říci mohli, že křesťanský »Čech«, bráně RK, nehájí básní pohanských, nýbrž — nejkrásnější báseň křesťanskou.

V Čechách pan prof. Gebauer poprve proti RK vystoupil roku 1886, v Německu již dříve. Roku 1886. »Čas« tedy slavil 10leté jubileum české popravy RK, ale tuze dlouho ne. Nejprve pan Fr. Zákrejs ochladil veliké jubilejní nadšení páně Herbenovo a pak pan

---

[3]) Na př. v Odp. 1896. 95 pan Gebauer praví: »Český vzdělavatel »Arnošta« *měl* buď výraz podobný ve své předloze anebo jej sem vložil jako reminiscenci z lektury své německé, a v RKém *může* přirovnání býti reminiscencí z Nibelung, ovšem také od skladatele nového,« ale o dvě strany dále 98, praví o obránci RK: »Někdy pak, nemaje dokladů, míní, že prý by nová věc, o kterou se jedná, přece byla (posměšný důraz páně Gebauerův) »mohla« bývati; — avšak a posse ad esse non valet conclusio«.

[4]) Na universitách, od apoštolských stolic potvrzených, jak se ledakdes dočísti lze, čítány byly na př. i spisy Aristotelovy, ačkoliv obsahují věci i proti hlavním článkům víry křesťanské; bludy byly nechány stranou a vybíráno jádro Aristotelovy filosofie. Cf. také Štítný: »... zlého v našich hřiešných zemských praviech, ježtoj ještě v nich mnoho pohanského obyčeje. A kakžkoli některého jest polepšeno za ctného arcibiskupa Arnošta« atd. A žaloba Rakovnických z roku 1637.: »... místo vejkladu sv. Evangelia ledajaké *pohanské* staré historie a *básně* (naposledy RK) víceji k smíchu nežli ku vzdělání přivozuje.« Winter, ČČM. 1888, 82,

[5]) Mnoho bylo by lze panu Gebauerovi v této věci namítati, ale snad postačí, co řečeno, Také s důrazem buď uvedeno, že páně Gebauerovy »pohanské« ideje v RK v obou citovaných básních nejsou v takovém popředí, by jen ony či právě ony tvořily tam snad základ básní.

Dr. V. Flajšhans veliké jubilejní slavnosti páně Herbenovy dopokazil již nadobro: nejlepší páně Gebauerův žák a po panu Gebauerovi první odborník v oboru theorie staré češtiny v táboře odpůrcův RK., pan Dr. V. Flajšhans, *opustil odbornické stanovisko páně Gebauerovo a postavil se*, jak výslovně praví ve svém prvém článku na obranu RK v ČČM. 1896., *na stanovisko mé*, t. j. na stanovisko »*dilettanta.*« To je událost, která v dějinách velikého sporu o RK nemá sobě rovné, kterou pan Gebauer a jeho přátelé snášejí ovšem nejtíže a nejhůře a kterouž pan Fr. Zákrejs byl — na základě článku páně Flajšhansova — v »Osvětě« 1896. 649 poznamenal touto větou: »Ostatně je to v pravdě úžasný úkaz: »dilettant« JUC. Seykora dokázal, že zná staročeštinu, pokud se jeví v RKém mnohem důkladněji nežli sám arcifilolog prof. Dr. Gebauer.

Lze tedy jasně pochopiti zajisté z míry zkormoucující dojem a velikou hrůzu, kterou vědecká apostasie páně Flajšhansova vůbec učinila na pana Gebauera a jeho spolupracovníky: nejlepší žák páně Gebauerův, jenž s pietou sedával u nohou mistrových a zbožně naslouchal jeho učeným výkladům, právě v nejdůležitější vědecké literární otázce české opustí svého pobloudilého mistra a postaví se na stanovisko *mé* — a výsledek byl vskutku překvapující, dokládá pan Flajšhans. Jakž by nebyl? Ovšem že stanovisko, o kterémž pan Flajšhans mluví při mně není pouze stanoviskem mým. Je to vlastně stanovisko každého obránce RK, jenž vlastním studiem bez ohledu na autority či neautority došel poznání, že jest čirou *nemožností*, aby byl RK padělán. Já stanovisko to snad jen trochu důrazněji vyjádřil a správnosť jeho jen doložil několika snad zvláště význačnými příklady. Ale »Čas« a po něm i sám pan Gebauer úplně překroutili právě ta slova páně Flajšhansova, jimiž pan Flajšhans charakterisoval toto jedině správné a jak i sám praví, »jedině k vítězství vedoucí« stanovisko v otázce RK. Je to stanovisko, ku kterému dojíti lze jen nejsamostatnějším a nejobjektivnějším studiem RK; objevil jsem i já v RK takové až dosud nepoznané věci a ve vědeckých vědomostech páně Gebauerových z oboru staré češtiny také já jsem odhalil i takové až dosud neznámé veliké a hluboké a vskutku úžasné mezery a propasti, že každý jasně myslící a spravedlivě mluvící říci musí jmenovitě a právě ve spojení s tím, což i ostatní zasloužilí obráncové byli objevili, že jest — opětuji — *nemožností*, aby RK byl padělán. Z toho následuje, poněvadž jest nemožností, aby RK byl padělán, tedy jest RK pravý, a poněvadž jest RK pravý, tedy jest v něm pravé vše (i chyby) a není vinou RK, nýbrž naší, jestliže něčemu v RK nerozumíme, — RKému po naší nevědomosti zajisté nic není; *my* se snažiti musíme, abychom, — kontrolujíce výklady dosavadní — záhady náležitě objasnili či doložili a vyvětlili a dosvědčili buďto z fakt aneb alespoň výkladem tak pravděpodobným, že jeho pravděpodobnosť uznati musí volmo nevolmo každý čtenář jasně myslící a pro věc, o kterou jde, náležitě vzdělaný. *Každý* pak, kdo se postaví na stanovisko toto, může býti *jist a bezpečen*, že po náležitém studiu se vždycky přesvědčí, že *nic* není pravda, co odpůrce proti RK uvádí. Je to jako s člověkem, který mluví ryzí pravdu: není ani možno, aby byl chycen při lži. Řekne-li tedy pan Gebauer na př., že *bys* místo *by* jest v RK falsum a že tvaru toho stará čeština neměla, každý může býti *jist a bezpečen*, že to *jistě* není pravda.

V RK je *bys* (by si), RK jest pravý, stará čeština tedy *jistě* tento tvar měla. A skutečně pan Flajšhans byl velice důležitý tento tvar již objevil a doložil.[6]) Myslí-li tedy pan Gebauer a jeho spolupracovník »Čas«, že naše stanovisko v otázce RK zní: odchylky RK *musí* býti vyloženy, nechať je RK pravý čili nic, tuť správnosť a pravda našeho stanoviska, stanoviska všech obráncův RK, změněna tím nebude právě tak, jako na př. špatným výkladem staročeského textu nezmění faktum v textu obsažené.[7]) Ostatně »Čas« ještě přidal, že na základě toho našeho (»Časem« a panem Gebauerem úplně překrouceného) stanoviska v oboru RK i sám vrah Koegler mohl býti uznán za nevinna. Proč ne? Kdyby jej byli soudili takoví odborníci v oboru práva, jako v oboru staré češtiny a RK jsou odborníci v »Času«, byl by ten vrah jistě býval uznán za nevinna. Jeť už neštěstím vědecké jurisdikce odpůrcův RK, že nevinné obyčejně odsuzují a vinníky obyčejně uznávají za nevinné.

Po zkušenostech pak, které jsem byl při svém studiu RK nabyl, mohu upřímně a s klidnou myslí říci i s nejlepším svědomím, že všecko to, co bylo až dosud i s panem Drem. Flajšhansem (a se mnou též) platně podáno na obranu RK, *skoro ničím* není proti tomu, co by na obranu RK platně podáno býti *mohlo*. Ani jediná, jen trochu větší staročeská literární památka není až posud právě vzhledem k RK náležitě prostudována, do mnohých české oko smrtelníkovo vůbec ani nepohlédlo. Ve staročeských biblích ladem leží zrovna poklady na obranu RK. České dialektologie nemáme. Zajisté velmi bohatý materiál pana prof. Maška dosud není zpracován. Také není pracovníka, který by se studiu RK věnovati mohl výhradně, a organisace obráncův není pražádna, naopak. *Česká Akademie*, jež i podle svých stanov jest povolána na místě nejprvnějším, aby právě vůči otázce *RK* zaujala stanovisko *vůdčí*, jest bohužel tu úplně, snad bez své viny, nečinna.

V poslední době na obranu RK povstal tedy také pan Flajšhans. Některé jeho doklady jsou velice důležité a není pochyby, že se budou čím dále tím i hojněji množiti a kupiti, ale v tom i pan Flajšhans dosud velmi chybuje, že stále ještě ani on jasně nepronikl a jasně neprohlédl velikou nedostatečnosť páně Gebauerových vědomostí v oboru staré češtiny. Také panu Dru. Flajšhansovi dosud imponuje veliká učenosť páně Gebauerova v oboru staré češtiny, ale také pan Flajšhans při tom zapomíná, že pan Gebauer studuje

---

[6]) Postupem těchto článkův ukázáno bude též, na jak nízkém stanovisku své vědy stojí pan Gebauer i při svém »vědeckém« názoru na tvar *abys*.

[7]) Na př. v Leg. Kat. hned prvé řádky v orig. jsou psány: Kdyz zadawnych czassuow whrzyesye geden Czyesarz pohan byese, — což Erben ve svém vydání Kat. Lg přepisuje: v Hřieše, a ve slovníčku pak vykládá: »*Hřiecha*, Graecia země Řecká,« ačkoliv to nic jiného není, nežli stč. lokál v hřieše t. j. v hříchu, jenž se ve staročeštině vyskytuje bezpočtukráte; cf. na př. z Rk. Vít. 2a: Tu sem v hřiešе bydlila, v necti, v rozličné mrzkosti; a contrario na př. v Žlt. Klem. 48. 13: a člowěk, když ve čsti (ve cti) bieše; 48. 21: člowěk, když ve čsti bieše. Naproti tomu na př. z mus. Zl. Pulk. IIa.: »vida, že ti lidé smiešeni biechu Slované a Sasícové tak vesměs a modlám pohanským sě modléchu, jmajíce tuw bramborzyech v tom městě kakús modlu tréhlavatú nectnú a velmi škařédú, jenžto sě lidé modléchu,« — to není v bramboříchh t. j. v bramborách, nýbrž v Braniboříchh: in urbe Brandenburgensi, má text latinský. Špatným výkladem se faktum v textě nezmění.

starou češtinu a jen starou češtinu již celých a jistě dlouhých *33 let!* A co jest *výsledkem* této *33leté* vědecké činnosti páně Gebauerovy? Že *popírá pravost nejryzejší staročeské památky* a že jej ve sporu o tu památku na hlavu porážejí *dilettanti.* Pan Dr. Flajšhans zapomíná, že každý jiný bystřejší duch v oboru staré češtiny *nikdy* by po *33letém* studiu staré češtiny nemohl dojíti těch konců, ku kterým právě ve sporu o RK byl došel pan Gebauer, a že každý jiný bystřejší duch by za *33 let* svého studia v oboru staré češtiny byl podal *mnohem více správností,* nežli až dosud byl podal právě pan Gebauer. Mezi slepými i jednooký jest králem.

Tak na př. pan Dr. Flajšhans o »odpovědi« páně Gebauerově z r. *1896.* píše na samém počátku svého článku v »Osvětě« 1896. 717: »Odpověď p. prof. Gebauera v »Listech filol.« podává nové svědectví (mé důrazy) *hluboké jeho znalosti památek staročeských a bystré soudnosti,* pro kterou protivník i přítel rád a ochotně mu postupuje prvenství v odboru českého jazykozpytu ...« Upozornil jsem pana Flajšhanse na velikou nesprávnost tohoto názoru, ale pan Flajšhans názor ten ve svém 2. musejním článku listopadovém z r. 1896. opětuje. Ku podivu, jak se v té věci s panem Flajšhansem rozcházíme, co se totiž týče té »hluboké znalosti« a co se týče té »bystrosti ducha« — každý tu jdeme věru ve směru právě opačném. Jaká je to hluboká znalosť, když pan Gebauer na př. náležitě nezná — mimo jiné — ani Ruk. Hradeckého, Alexandreid, Ruk. Vít., Leg. o sv. Kateřině, mus. Passionalu, ani ne Štítného, Husa také ne, ba ani ne Žalt. Witt., jejž byl vydal sám? A přece jsou to, abych řekl, slabikáře staré češtiny. Vždyť právě nehluboká znalosť staročeských památek a právě jakási nebystrosť ducha jsou nejsmutnější kapitolou z páně Gebauerovy vědecké činnosti, kteráž, zbavena jsouc tlusté vrstvy obyčejného pozlátka odedávné vědecké reklamy, právě sporem o RK objevovati začala vědu páně Gebauerovu ve světle tom, v jakém byla již od počátku jeho vědecké činnosti. Tím nebudiž ovšem újma učiněna jeho zásluhám skutečným, jež uzná zajisté každý, kdo je spravedliv. Přátelsky však prosím pana Dra. Flajšhanse, aby nám ukázal kdekoliv a odkudkoliv podobný příklad takové vědecké neustálenosti, takové vrtkavosti ve vědě, takových neustálých proměn vědeckých názorů a nauk v jednotlivostech i v celku, jako se jeví právě u p. Gebauera již od počátku jeho vědecké činnosti. Ku podivu, jak se tu s panem Drem. Flajšhansem rozcházíme. Já si tuto naši velikou neshodu v této věci neumím opravdu vysvětliti jinak nežli tím, že pan Flajšhans jednak jen z benevolence klade na povinné vědomosti páně Gebauerovy mnohem shovívavější měřítko nežli já — snad je pan Flajšhans vůbec laskavější nežli já, — jednak že i jemu úplně ušly některé věci pro nevědomost a nesoudnost páně Gebauerovu zvláště důležité a zvláště charakteristické, či snad pohlížíme na vývody páně Gebauerovy vůbec každý právě odjinud: pan dr. Flajšhans jako shovívavý odborník, já jako neshovívavý dilettant. Abych to řekl najednou: Žádáme na universitním professoru, na mistru jazyka českého, na arcifilologu a řádném členu České Akademie, aby právě ve vědecké literární otázce pro český národ nejdůležitější, ve sporu o RK pěstoval nejpřísnější vědu a nejpoctivější pravdu. Ale právě *to* pan Gebauer nečiní. Jeho sebeobrana poslední proti RK jest *neoby-*

čejně chatrna, plna *nevědeckých nepravd a nesprávností hrubých a nejhrubších,* a její taktika a methoda jest taková, že jest čestného učence na nejvýše *nedůstojna.* Proti této taktice a methodě musil se proti panu Gebauerovi brániti dosud každý obránce RK a brániti se musí nyní i sám pan Flajšhans. Pan Gebauer vůbec není odpůrce přímý. Na své těžké rány, které v boji o RK dostává, jako náplasti užívá křiklavých vytáček i zřejmých nepravd a možné rány nastávající velmi často snaží se odvrátit a uchránit i tím, že se již napřed pojišťuje zadními dvířkami, kudy by v čas nutné potřeby mohl ucouvnouti, uklouznouti a uniknouti; — staří Čechové takovým zadním dvířkám říkali kozí vrátce, — vědecká pak činnosť páně Gebauerova vůbec je velmi bohata na takové kozí vrátce.

Taktiku tuto nevytýkám panu Gebauerovi jen já, vytkli mu ji také již i jiní, také pánové prof. Hattala, Kalousek a Kvíčala.

Také o »mravenčí píli« bývá při panu Gebauerovi někdy řeč. Zajisté však poněkud vybočuje z rámce mravenčí pilnosti, když pan Gebauer ani jak se patří nemá vyčerpány památky, které sám byl vydal; když náležitě nezná ani těch, o kterých publikoval velmi učené studie; když celou řadu starých památek nejsnadněji přístupných vůbec ani nepoznal a na př. z Passionalu musejního při své mravenčí píli proběhl jen polovici; když ani jak se patří nezná zvláště důležitou *Legendu o sv. Kateřině,* popíraje věci, které by zajisté při své mravenčí píli velmi snadno mohl nalézti právě v této Legendě; když o slově, které jest i v *Legendě o sv. Kateřině* a častěji i ve Štítném i jinde, s určitostí tvrdí a učí, že slovo to ist im Altböhmischen nicht nachweisbar und nicht wahrscheinlich.

A abych též o páně Gebauerově bystrosti ducha uvedl příklad: jaká je to na př. bystrosť ducha, když pan Gebauer má okolo sebe ve staročeštině celý zástup kollektiv na -stvo a mezi nimi i chlapstvo (—chlapi), [8]) a při tom přece vykládá a učí, že na př. kollektivum panstvo (t. j. páni) ist im Altböhmischen *nicht wahrscheinlich?* Tu však musí přijíti dilettant a musí mu ukázati, že panstvo = páni, jest — mimo jiné — i v *Leg. o sv. Kat.* Jaká je to bystrosť ducha, když pan Gebauer při slově vražba nerozumí ani jeho tvaru ani významu a teprve musí přijíti dilettant a musí mu vykládati, že vražba je slovo vzorně utvořené a jak je utvořeno, a musí mu vykládati, co to je. [9]) A jaká je to bystrosť ducha, když pan Gebauer ani za 33 let svého mravenčího studia nevystihne smyslu a významu staročeské předložky *po* a teprve musí přijíti dilettant a musí jej poučovati?

A jaká je to bystrosť ducha, která se na př. jeví i při jeho názoru na slovo *zemanka* v RK? Mužský zeman vyskytá se ve staročeštině (i v žaltářích) na stakrát, ženská zemanka prý ani

[8]) Kniežata i hrabě, vévody i lantkrabě, vládyky, kupci i *chlapstvo,* biskupi, mniši, žákovstvo, jeptišky, křížovníci, kanovníci, panošiče i vladaři. Rk. Hrad. 107a.

[9]) Pan Gebauer nyní v Odp. 61 také proti RK uvádí, že »podle sdělení pana prof. Dra. Nováka je nedaleko rodiště Hankova les zvaný *Vražba*« Podle pana Gebauera pak Hanka jméno tohoto *lesa* přejal do RK do verše »sami *vražbu* nad sobú spáchamy«. Já k této absurdnosti jen poznamenávám, že listina z r. 1577. otištěná v »Čas. spol. přátel star. česk.« III. 9 a vztahující se taktéž k tamtěm končinám, jmenuje tam i horu a les: Vražda.

jednou. Uvěří někdo, že ani jediný ze všech těch staročeských zemanů nebyl ženat? Zajisté nikoliv. Jemu tedy říkali z e m a n, a jí n e ř í k a l i zemanka. Proč? Poněvadž pan Gebauer nikde ve staročeských skriptech, které četl, nenalezl tvaru zemanka. Uvěří někdo, že ve všech těch millionů českých lidí, kteří žili od dávných dob do polovice 14. století a česky mluvili, nedovedl by zemanově manželce říci: z e m a n k a? Již a n a l o g i e tvarů k tomu nutně a přirozeně sváděla a sváděti musila: stará čeština má přece na tisíckrát na př. i mužská jména p o h a n a k ř e s ť a n a vedle toho ženská p o h a n k a a k ř e s ť a n k a, jako na př. v Leg. Kat. hned vedle sebe 2436 a 2437: kakž kolvěk bieše p o h a n k a, ež ta dóstojná k ř e s ť a n k a núze tak mnoho trpieše, nebo v Lg. Marg. (ed. Patera) 22a: šlechtična jsem a k ř e s ť a n k a a nebudu viec p o h a n k a. Každý pak z nás právě ve tvaru — pro urozenou choť páně zemanovu — z e m a n k a zřel a c í t i l roztomilou prostotu ducha mluvy l i d u našeho (cf. na př.: Novák Novačka, Šejnoha Šejnoška, Z e m a n Z e m a n k a atd.) a hle, je to falsum.

Že pak čeština k mužskému *-an* má ženské *-anka* již ode dávna, dosvědčují právě staročeské tvary p o h a n k a a k ř e s ť a n k a. To platí ovšem též o j m é n e c h osob: jmenoval-li se na př. někdo v 15. či 16. stol. D e č m a n, *jí* zajisté říkali D e č m a n k a; proto také v soudních aktech z r. 1544. vypovídá Mandalena D e č m a n k a ČČM. 1863. 412. A pohlédneme-li na př. do páně J. K. Hrašových Dějin Náchoda 1895. I. str. 74—52 (nazpět), shledáme tam v letech (nazpět) od r. 1621—1442 i tato ženská jména: r. 1617 a 1618 S e k m a n k a; (1611 a 1612 též Adam Z e m a n); 1603 a 1604 Martin Krakovčík, jinak Muraň, a jeho manželka Mandalena, jinak M o r a n k a; 1581 a 1582 Johanna F a m f r d k a, šenkýřka; 1537 a 1574 Ludmila H e ř m a n k a; 1563 Jiřík, zeť Anny H a m a n k y; 1554 Kateřina K u b š i n k a; 1549 Víznarka, 1540 D o r o t a S ý k o r k a; 1532 Daněk, syn Slovákův a Kateřina S l o v a č k a, matka jeho; 1529 A b r a h a m k a; 1525 Anna S l o u p k a (r. 1514 Anna Sloupova); 1520 K u d r n a č k a vdova; 1509 Marta I z a š k a, (roku 1465 Antoš I z a c h) 1505 Marta Z b y š k a (muž: Z b y c h, tam častěji); 1505 Jana mlynářka;[10]) 1503 Kateřina F a b r a n k a; 1501 Šimonka Vavřenova; 1494 Důra K u t a š k a; (1480 Z e m a n); 1478 Důra Š t a m p a š k a; 1475 Prava, zeť Krušinčin; 1475 N e ř á d k a; (r. 1445 Neřád Pavel); 1464 Důra K o ť a t k a; 1459 R o h a n k a, jeho tchýně; 1458 V á c l a v k a, vdova; 1455 Kateřina P e t r a j n k a (r. 1443 Ondřej Petrain); 1453 Havel, syn K u t ě j č i n; 1453 K o l í n k a, vdova (r. 1442 muž: Kolín); (1446 Staňková, kramářka); 1444 Janek, muž B a r t a č i n (-čin); (1442 Důra K o l á ř k a). Není pochyby, kdo by jména taková jinde i dále chtěl stopovati, že by jich sebral bez počtu i starších, v nejrůznějších indexích staročeských jmen i v jednotlivých listinách; dnes již nemám chuti znova se tím obírati a jen ukazuji na př. i na listinu v roku 1436 otištěnou v Rozpr. Král. uč. sp. VII. 3 1. 43: poctivá žena

[10]) Uvádím jen pro české ženské *Jana* místo něm. Johanna, Janička užívá na př. i Jungmann r. 1806. ve své korrespondenci v ČČM. Jana jest i ve staročeštině; cf. na př. lat. listinu z r. 1392. (cit. Rozpr. 16): Jana, virgo de Sudomirz; též (tamtéž str, 48,) v listině české: poctivá žena paní Jana, řečená atd. Jana jest i Lib. visit. (ČČM. 1880. 467.)

paní Jana, řečená Heryanka. V indexu pak křestných ženských jmen, otištěném ze starých Libri visit. v ČČM. 1880. 467 pod čarou jsou i jména: Kubka, Jana a vedle toho *Janka* (Jan), *Matějka* (Matěj), *Michalka* (Michal), *Vítka* (Vít).[11]) A také již ani nedbám, že staročeština má i jiné ženské tvary na *-ka*, na př. staročeské malžen (manžel) a *manželka*, též vedle staročeského trn i *trnka:* taktéž pomáhá mnoho, jako mně planá *trnka* z hořě neb malitká krúpě z moře Ruk. Vít. 24a. K mužským pak na př. pekař, kovář, šafář (Žlt. Klem. saffarz, Lg. Marg. safarz), krčmář (Ruk. Hrad. krczmarz), — v listině z r. 1429. Michal hokynář, cit. Rozpr. 47., — atd., zajisté byly i příslušné tvary ženské na *-ka*, byť i nebyly snad nikde zachovány ve skriptech. Mějme stále na mysli, že mluvená čeština 13. a 14. stol. není již češtinou z těch nedozírných dob, kdy se jazyk teprve vyvíjel, že již byla živým a divým proudem divé vřavy života, kteráž si sama tvoří analogie i proti nejučenějším theoriím nejodbornějších výzpytův z oboru filologie, ano, že dávno již i čeština ve 14. stol. byla prosáklá němčinou tak, až hrozno. A co jest proti mluvě, proti živé mluvě millionů českých lidí XIII. a XIV. stol. takořka jen několik ne zachovaných, ale prostudovaných památek. Snad se zavděčím čtenářům věci neznalým, ukáži-li na pouhý příklad, jak již i za Husa a dávno před Husem bylo ve *staročeštině* mluveno *česky*, což uvádí sám Hus při svém výkladu III. přík.: »Také kniežata, páni, rytieři, vládyky, měšťané mají se postarati, aby česká řeč nehynula, puojme-li Čech Němkyni, aby děti ihned česky učili a nedvojili řeči, neb řeči dvojenie jest hotové záviděnie, roztrženie, popúzenie a svár. A věrně jakož Neemiáš, slyšav, ano dietky židovské mluvie otpolu azotsky a neumějie židovsky, proto je mrskal a bil, též nynie hodni by byli mrskánie Pražané a jiní Čechové, jenž mluvie otpolu česky a otpolu německy, říkajíce hantuch za ubrusec, šorc za zástěrku, knedlík za šišku, rendlík za trénožku, pancíř za krunýř, hynstkop za koňský náhlavek, maštale za konici, mazhaus za vrchní síň, trepky za chody, mentlík za pláštěk, hausknecht za domovnie pacholek, forman za vozataj. A kdo by mohl vše vypsati jak jsú již řeč českú zmietli, tak že když pravý Čech slyší, ani tak mluvie, nerozumie, co mluvie.«

Jaké zajímavé tvary ženské na *-ku* čeština vůbec umí a dovede vytvořiti, toho dokladem jest konečně i Kosmografie z r. 1544. Ve výtisku v mé knihovně, na listě, jenž na místě vytrženého listu IX. jest vložen a přepsán rukou neumělou, čísti lze: »Pan Buch, Ržímotu (dřímotu)[12]) na Adama dopustil, usnul tetechdy, Pan Buch Gedno Žebro geho Wyňal a Misto to *t*elem[13]) Zawržel a Ženu Znyeho ud*e*lal a Kczlow*e*ku, gi Pržiwedl, y Rżekl Czlow*e*k, toť gest teprva kost Skostý Mych, A t*e*lo sst*e*la Meho, a protož Slouty bude

[11]) Ženská vlastní jména na -ka jsou ve staročeštině ode dávna, (v Nekr. Podl. i jméno *Polanka*), cf. na př. i z r. 1372: Marusska (Maruška) filia Quiechonis, a r. 1376. Marzka, Byetha, Barthiena, Duchna, filiae Badkonis (Mařka, Běta, Bartěna); též cf. z r. 1420.: Anka et Kaczka (Kačka) sorores uterinae (vše v lat. listinách v cit. Rozpr. str. 8., 9. a 47.)

[12]) Římota jest i ve staročeském Žit. Klem. 103. 7.: ot hlasu řimoty své vztřasu sě t. j. zde zase: *h*římoty, ve Vulgatě: tonitrus.

[13]) Upozorňuji s důrazem: odchylné *e* místo *ě*, jako v RK.

Mužka, že gest Z m u ž e wzata:« — a pak dále již na listě tištěném (X.): »M u ž jest primitivum, *mužka* dimitivum, jako polovici muže.«

Ku tvaru pak *zemanka* jmenovitě uvádím i tyto tvary souhlasné: k našemu *princ*, lid na Moravě místo p r i n c e z n a říká *princka,* Mat. Mor. 1878. 62; v soudních aktech z r. 1560. vypovídá Václav V e j v o d a a po něm Anna *Vejvodka,* po nich i Kateřina *Kardinálka,* ČČM. 1863. 407 a 409. (R. 1546: r y t í ř k a? Viz Pam. Arch. VIII. 497); — *rytířka* má Šimon Lom. roku 1589., ČČM. 1881. 378.

Kdo byl první, kdo utvořil tvar *zemanka* a kdy? Z filosofie páně Gebauerovy následuje, že tvar zemanka utvořil Hanka. Ale rozumí se, že to není pravda: Hanka zemřel r. 1861., narodil se r. 1791., a již ve staročeské hře z r. 1588. (ed. Jireček, Stč. div. hry, 141) čísti můžeš, jak Bětuška praví Johance: »Opět vás mrzím J o h a n k o, Vaše milosti *zemanko!* Co se ráčíte hněvati?« Z filosofie páně Gebauerovy by tedy následovalo, že původcem tvaru z e m a n k a není Hanka, nýbrž Bětuška a že Hanka tu zemanku jen po Bětušce přejal. Avšak ani Bětuška z r. 1588. není původcem tvaru z e m a n k a, neboť již Jan Mirotický (nar. po r. 1500.) ve svých Obyčejích vytištěných r. 1570. píše: »A co dím o dlouhých ocasích podolků šatstva, kteréžto leč při *zemankách* s těžkostí se kde více již spatřují?« Jireček Anth. 1860. II. 169. A že by pouze Jan Mirotický začal říkati z e m a n k a, také asi není pravděpodobno, jmenovitě když jsem prvé již i z r. *1480.* uvedl v l a s t n í jméno *Zeman* a již i r. *1444.* ženské na *-ka:* Bartačka, a z r. *1436.*: Heryanka. V latinské listině z r. 1365. (cit. Rozpr. 4.) čtu na př. i Zdenko dictus H u s s a k (Husák) a v lat. listině z r. 1360.: Nicolaus K o p a c z (Kopáč), Jessek dictus B r a d a c z (Bradáč). — — Kdo r. 1445. dovedl k mužskému Barták utvořiti B a r t a č k a, kdo r. 1436. z Heryan H e r y a n k a, kdo ve staročeštině již ode dávna dovedl tvořiti: křesťanka, pohanka, malženka a trnka, ten by zajisté r. 1444. a 1436. i r. 1365. a 1360. dovedl utvořiti i H u s a č k a a B r a d a č k a a K o p a č k a, k mužskému Z e m a n zajisté Z e m a n k a, a k z e m a n *zemanka.* Z toho, že pan Gebauer ve staročeských skriptech nepřipadl na tvar *zemanka,* z toho přece věru nikterak nenásleduje, že ž i v á čeština, čeština m l u v e n á, tvaru toho ve XIV. stol. neměla.

Tím vším jsem ovšem nedokázal, že tvar z e m a n k a byl již i ve stol. 14., ale dokázal jsem tím alespoň tolik, že již ode dávna máme ve své vlasti vedle zemanů, princů, rytířů, Vejvod a Kardinálův i příslušnou k nim šlechtu d a m s k o u: zemanka, princka, rytířka, Vejvodka, Kardinálka. Ostatně pan Gebauer sám kdysi pravil ve svých vlastních »Filg. List.« 1879. 236. a k tomu při své vlastní tehdejší o b r a n ě RK, do slova zas o tvaru ž d a j e (z RK), jejž byl doložil z Tand. Zeber.: »kdyby praesens ž d a j e v RK bylo tvarem historicky nepravdivým a nemožným, musil by býti také Tandariaš rkp. Zebererského falsifikován. Tandariaš Zebererský je datován z roku *1463.*; z toho však nenásleduje, že by forma ž d a j e teprv toho roku se byla vyvinula.« A d n e s pan Gebauer?

V RK jest i tvar *leťal* (orig. *letíal*). Pan Gebauer praví: falsum. Pan Flajšhans odpověděl: l e ť a l a l e ť a l a jest i v Žlt. Witt., jejž byl vydal sám pan Gebauer. Prof. Gebauer zas odpověděl do slova

i s naznačenými důrazy: »Této námitce pan Dr. Flajšhans neporozuměl.[14]) Ukazuje pro analogii do Ž. Wittb.; ale tam je *leťal, leťala* nikoli *letial*; námitka trvá tedy dále.« Pan Flajšhans pak ve svém musejním článku listopadovém 1896. odpověděl zase tak, že trvá na svém dokladu ze ŽWtt. t. j. *letal.*

Odpovídám tedy místo pana Dra. Flajšhanse:

Protože *nic* není pravda, co pan Gebauer a jeho předchůdcové i spolupracovníci nynější uvádějí proti RK, není tedy ani pravda, co pan Gebauer praví o *leťal.* Je to sice velice krátká, ale ve sporu o RK jedině správná a jedině k vítězství vedoucí filosofie. Především konstatuji: v originále RK jest psáno *letial,* v orig. ŽWtt. *letal, letala.* Pánové pak Dr. Flajšhans a Dr. Gebauer si při tomto leťal navzájem prý nerozumějí: pan Flajšhans myslí, že pan Gebauer popírá vůbec tvar leťal, a pan Gebauer říká, že prý vytýká on, pan Gebauer, tvar letíal, t. j. sjotací.

Nuže zastudujme si trochu.

Leťal jest part. perf. st. slovesa letěti. Určitá verba na -ěti měla ve staré češtině a některá mají až posud vedle tvarův obyčejných (-el, -ěl) i tvary *-al* (též inf. -ati), na př. běžal, držal, obdržal atd., slušal, slyšal, ležal, poležal atd., vycházal, vcházal, obcházal atd., seďal, hořal, vězal, zmizal, viďal, píjal, osiřal, mlčal. skončal (ke stč. inf. skončěti, tedy nikoliv ke stč. inf. skončiti), večeřal, púzal, zabíjal, pobíjal, přebíjal, vybíjal atd., visal, styďal sě, pršalo, hleďal, křičal, věďal, osázal, sveličala, oprášal sě, přěvracal, sě nenarázal (naroditi se: narázeti se; cf. přihoditi se: přiházeti se), smúcal, ponúcal atd. Abych nešel daleko pro příklad: Leg. Kat. bieše slyšala a viděla a řkúc 887, umřel i ležal nevinně 1967, k apoštolom přicházal 1986, spal anebo ležal 2604, co-li novin jsem utěžal 2605, ve lvovej oboře vězal 2684; takž jest svatá Kateřina | skončala 3504; Ruk. Hrad.: pod měrú napíjal sě vody Prok. 186, pokoj obdržal Prok. 1106, ot mistra slyšala Magd. 108, ta slova uslyšala Magd. 216; v Pass. Mus.: skončal 605b, vcházala 606a, vcházal 607a, ležalo 611a, uslyšal, visala, běžal, nescházal, vzkřičal atd., tamtéž častokrát: v Žlt. Klem.: slyšalo 9. 17., vzezvučal 17. 14. (zvučěli 82, 33); uslyšal 27. 6; vzvučal 28, 3; mlčal 31. 3; držal, sdržal, běžalo, pobíjal atd. častokrát. Jest tedy snad pravděpodobno, že by stará čeština neměla právě tvaru *leťal?* Zajisté není a to dokazuje již i panem Flajšhansem uvedený doklad leťal a leťala ze Žalt. Witt.; já jen k tomu poznamenávám, že i v tomtéž ŽWtt. jest vedle tvarův leťal a leťala i tvar *letěl:* všel nad Cherubín i letěl, letěl na péřiu větrovém 17. 11, — napsáno: *letiel, letiel,* tedy nikoliv: letel, letel — a že na tomto místě ŽWitt. 17. 11 (letěl, letěl) zase Žlt. Klem. má: y wssel nad cherubyn i *letal* jěst, *letal* nad peruty wietrow. Tam kde ŽWitt. má 117. 13 letal, tam ŽKl. má padl (Vulgata: ut caderem); tam kde ŽW. 77. 64 má: Knyezie jich v meczy letala, tam ŽKl. má: Knyeziu gich v mecziu zabili (Vulgata: sacerdotes ceciderunt). Ostatních žaltářův jsem nesrovnával, nemám dnes již chuti je pročítati znova.

Jest na bíledni, že tvar *leťal* není ve staročeštině pouze v ŽWtt. a v Žlt. Kl., jest i jinde, na př. i ve staročeských biblích, na př.:

[14]) Cf. kozí vrátce páně Gebauerovy.

obořil sě jest na Jerusalem a Judas *leťal*, Vyb. 1., 337; — otvrať svoji oči ote mne, neboť před nima rád bych *zaleťal*, přepsáno v ČČM. 1864. 297; — je-li pak v originálech těchto citátů letal či letial, letyal atd., již ani nepátrám, pouze přidávám, že jsem za svého bývalého studia RK na tvary letal ve staré češtině přišel dosti často.[15]) Tvary pak na *-al* udržely se a zachovaly v našem lidu v jeho mluvě doposud, na př. na Skuhrovsku v severových. Čechách; to jsem, byť i jen mimochodem uvedl již i ve svém spisu na obranu RK 136 a jak jsem se pak za hovoru s panem prof. Hattalou byl dověděl, i pan prof. W. W. Tomek správnosť mých dokladů z mluvy lidu tamté končiny byl potvrdil, — uvedl jsem i *leťal;* — mimo to i pan Dr. Řezníček mi v loni v museu za mého hovoru o tomto leťal ze severových. Čech dosvědčil, že ještě i on, jenž je tamtěch končin rodákem, jsa chlapcem říkal na př.: seďal, viďal, *leťal* ptáci *leťali*, — konečně uvádím i doklady z ČČM. 1864. 54. z P. Koublova článku o nářečí severových. Čech: držal, *leťal*, seďal, hrčal, srčal, ležal atd., jakož i tamtéž 253 a 254 mimo jiné taktéž: nedvěd zrouna *sleťal* se stromu na zem. (Viz i Moravu: věšal, míšal, napájal atd., Bartoš.)

Tím vším je tehdy zajisté dostatečně zjištěno, že vůbec tvar *leťal* existuje v češtině již ode dávných dob až po dny naše. Ale pan Gebauer nyní žádá tvar jotovaný t. j. jako je v *sleťal*, kdež je psáno *letíal*[16]) V Žalt. Wittb. 117. 13 jest: Postirczen sem y wywraczen ysem, abich *letal*: a hospodyn przyial mye; — a dále 77. 64: Knyezie gich .v meczy *letala:* a wdowy gich neplakachu, Tak je psáno i v Žlt. Klem.

Nejprve uvádím: Z toho, že v některém staročeském skriptu na př. právě v Žalt. Witt. je psáno letal t. j. leťal, z toho nikterak nenásleduje, že tvar ten ve staročeštině musel býti psán pouze *letal* a ne také s jotací t. j. letíal či letial či letyal, ačkoliv to pan Gebauer tvrdí. Právě naopak: povděčni býti musíme staročeskému písaři, když tento tvar jotoval dle skutečné výslovnosti, tedy letíal či letyal t. j. leťal, neboť nám jen uspořil možnou práci všeho přemýšlení v tom případě, kde bychom při napsaném letal věru poznati neuměli či nedovedli, je-li to *leťal* či je-li to *létal*, neboť označování délky písmene čárkou ve staročeštině naprosto nebylo; (cf. též na př.: hledal = hledal, hleďal, hlédal; vydala = vydal, viďal, vídal atd.) Abych příklad uvedl z páně Paterových Drkol. Pašijí 160 b: Po maley chwyly malchow, rodycz petrowy weczye: wssaks sem tye wydal v zahradye s gyezyssem, — anebo z Kap. Vel. hry (vyd. též pan Patera) I. b: Zda sste nesslychaly toho, zet ssu sslepy newydaly a chromy ssu wzdy kulhaly? gesstyet powyedye geden dyw, gesstyt krzywda, yakz ssyem zyw, zye tye baba promluwywssy a k teleti ssye zassmyewssy, na sstupye tye *letala.*[17]) Tvar pak létati, létal atd. ve staročeštině

[15]) V »Čechu« 27. 4. 1896. naznačil jsem, že jsem a proč jsem všecek svůj materiál o RK byl spálil.

[16]) Jotováno bylo ve staročeštině pomocí: i, í, y, ý atd. (tečka atd. nad *i* či nad *y*); rozdílu mezi *i* a *y* tu nebylo.

[17]) Ve Zl. Táb. na př.: za něž bych sě s právem wstydal a já sem tebe newydal. Vrťátko přepisuje: vstydal, nevídal, ČČM. 1874. 117 a 121. — Pam. Přib. II. 21. hledial.

přichází poměrně dosti hojně (v laurovém věnci létati poče Pass. Mus. 298 a létati u povětří 294). Ano, právě pan Gebauer má býti za tuto výslovnou jotaci velmi staročeskými skriptorům povděčen, neboť právě *on* to byl, *pan Gebauer*, jenž v Ath. III. 199 napsal: »čemu, v rkp. (totiž v RK) psáno ciemu, a tak většinou slabika če psána cie. Nevytýkám to za chybu, ale shledávám, že tento způsob psaní do XIV. stol. nijak se nehodí, poněvadž jím jest *nemožno* (důraz páně Gebauerův) rozeznávati slabiky cě, če a čě, na př. ve slovích cělý, čelo, a počěli, cělovati, čemu a děvče atp.« — ačkoliv je to právě opět *pan Gebauer*, který ve svém vlastním 276stránkovém paskvilu na vědecké bádání o staročeském pravopise (Příspěvky k historii česk. pravopisu a výslovnosti) na př. na str. 89 neví, jak má ve staročeštině čísti russie a russe, neboť se táže čtenáře snad vtipnějšího, »russie = rúšě či rúše?« a níže »russe = rúšě či rúše?«

A ještě význačněji praví p. Gebauer Ath. III. 199: »v pochládečce: ... je tu chyba v koncovce, má býti v pochládečcě, nikoliv jen -ce; ... výslovnosť zde *zajistě* (důraz páně Gebauerův) měla -cě, a (můj důraz) *písař měl se o to nějak postarati*, aby se neodchyloval od způsobu, který byl správný a (můj důraz) u *výslovnosti* toho času všeobecně běžný.« — Při slově však *letial* v RK zase jako falsum pan Gebauer vytýká právě tuto uznáníhodnou starostlivosť a péči písaře RK, který se skutečně postaral. jen aby pan Gebauer po něm za 500 let nijak nemusil býti na rozpacích, jak čísti či vysloviti napsaný tvar *letal*, zdali *letal* nebo *létal*, Každý pak, kdo pročítá texty staročeské a všímá si pravopisu, zajisté dobře ví, že tytéž tvary některý písař jotuje a jiný nikoliv, či že v tomtéž skriptu jsou vedle sebe tytéž tvary jotované a nejotované zároveň, na př. k nemu k nyemu, o nem o nyem, ohnem ohnyem atd., na př. v mus. Lg. Jid. 1b: k nyemu, k nyemus, ale 2b: k nemu, 3b: k nemu. Tyto pak příklady: k nemu, o nem, ohnem atp. jsou proto důležity, protože některý písař užívá výhradně tvarů těchto (na př. ŽWtt.), kdežto jiný z tétéž doby výhradně píše: k nyemu, o nyem, ohnyem atd. (jako na př. Žlt. Klim.); jiný je píše způsobem i obojím.

Že pravdu dím, ukáže nám již i jen pouhý pohled do páně Gebauerovy vlastní 276stránkové již citované monumentální publikace o staročeském pravopise v době »od počátku XIII. stol. do Husa« (str. 32.) ve stati »Kterak se vyjadřuje písmem žádaná měkkosť souhl. ň, ď, ť« (70) a sice na str. 77—84, kdež pan Gebauer sám (70) uvádí na př. ze Žalt. Wittb.: napilnena, dlužno čísti naplnena, *bez změkčení*« a 84: »*n* v naplnen ... pokládá se v *mluvnici* (můj důraz) za *tvrdé* tou dobou«, kdežto před tím na str. 79 sám uvádí ze Žalt. Klim.: naplnyena a do závorky pan Gebauer sám udává i jeho *výslovnosť*: »naplněna«, — tedy se *změkčením* čili pravý opak dřívější *tvrdosti* tou dobou. Při tom buď i to poznamenáno, že některý staročeský rukopis vůbec píše jen naplnena, učinena, poskvrnena atd. (verba na -iti), kdežto jiný z tétéž doby je píše s -nye- (jako mají verba na *-ěti*); v té příčině jsou pravými opaky na př. Ruk. Hrad. proti Ruk. Vít., a ŽWtt. proti Žl. Klem., v nichž je tvarů k němu, o něm, ohněm, naplněn (naplnen i naplnyen), učiněn atd. veliká hojnosť.

Jakým pak způsobem pan Gebauer ve svém citovaném velkolepém díle o staročeském pravopise vůbec v ě d e c k y rozluštil o době »od počátku XIII. stol. do Husa« v ě d e c k o u otázku, »kterak se vyjadřuje písmem žádaná měkkosť souhl. *ť* před *a*«, tedy *ťa* k našemu l e ť a l, — toť zase jasně myslím vysvitne z toho, že z celé té veliké a zajisté velmi dlouhé doby »od p o č á t k u XIII. s t o l. d o H u s a« a ze všech nespočetných staročeských rukopisův té doby pan Gebauer nesebral a neuvedl nic více, nežli na str. 80 z Dalimila u t a l uťal, 82 ze Štítného k r z e s t a n s k a křesťanská, k r z i e s t a n s k u křesťanskú a 82 z *Leg. Kat.*: k r z e s t a n s k u křesťanskú, — *více nic*. A *z toho* má svět poznati a poučiti se, »kterak ve staročeštině v době od XIII. stol. do Husa vyjadřovala se písmem žádaná měkkosť souhlásky *ť* před *a*, tedy *ťa*.« Čtenář vidí, že pan Gebauer neuvedl ani *letal* ze Žlt. W i t t. a ŽKlem. a n i *letial* z RK, ačkoli slovutná ta publikace páně Gebauerova jest psána ještě v době, kdy pan Gebauer v RK ještě velice horlivě v ě ř i l a skutečně tam také »probírá« i pravopis RK. Tuto pak neobyčejnou chudobu svého *ťa* z doby »od XIII. stol. do Husa« pan Gebauer pak s á m na str. 83 omlouvá těmito jistě pravdivými slovy: »Pro . . . *ť* před samohláskou *a* m á m e d o k l a d ů v e l m i m á l o,« totiž pan Gebauer. Při tom totiž jen mimochodem buď poznamenáno, že ve staročeských skriptech je slov se slabikou *ťa* psáno do nekonečna, v Lg. Kat. na př. 42 a 54 dietatka, 124 hlava buda stata, 134 Kateryna byla stata, R. Hrad. i jinde a jinde dietatka častokrát, taktéž v Pass. Mus., křesťan bezpočtukrát, v R. Hrad. i jinde zlaťátko, jinde i břečťan (briechtan a bryechtan v nejst. Sl. rostl.), v Žlt. Klem. křisťál (krzistal 147. 17) atd. Mnozí dosud říkají: křestan, sprosták, sprostáček, křištál, na př. Komenský (ale naproti tomu: křesťan), též Bartoš píše: sprosták v Mat. Mor. 1878. 54. Ve sbírce pak kázání z r. 1763. (v mé knihovně, viz můj Na obranu RK 123 246) pravidelně a bezpočtukráte je psáno křestan, sprosták, sprostáček, též křištál, kdežto jinde tam je *ť* ve slovech: šťastný atd., měšťan atd., uťal atd., (též pravidelně: nejaký, nekdo, neco). V Kosmografii pak z r. 1544. na př. (750a: hleďal a 753a hlediali): 752a p r o t i a l a hned vedle toho v tétéž řádce o d t a l; 752b: »mečem jej p ř e t i a l. A jakž ten uzel p ř e ť a l (jedna věta); — s důrazem poznamenávám, že toto v Kosmografii r. 1544. tištěné p ř e t i a l bylo by i ve staročeštině psáno p ř e t i a l, a tištěné p ř e ť a l psáno by tam bylo p ř e t a l. Konečně právě k páně Gebauerovým t ř e m tvarům k ř e s ť a n z doby »od XIII. stol. do Husa« uvádím na př. ze starč. mus. Hm. Pulk. II. a krzyes*tyan*em a IIb. krzyess*tyan*om; z Leg. Jiří: krzyes*tyan*ske 81, krzyes*tyan*e 666, a nač největší důraz dávám, z gloss Hom. Opt. 152a 20: C r e s*tian*, kteréžto glossy jsou kladeny do stol. XIII.

Pan Gebauer ve své Odpovědi z r. 1896. sám praví, že v ŽWtt. napsané l e ť a l l e t a l a jest naše l e ť a l l e ť a l a, — nuže buď dovoleno tázati se, *jak* má staročeský písař o z n a č i t i *výslovnosť* hlásky *ť*, — chce-li ji oznati, — j i n a k nežli *jotací*? Vždyť chtěl-li vyhověti *výslovnosti* a ne abnormální »normální mluvnici« páně Gebauerově, vůbec ani n e m o h l napsati nic jiného nežli l e t*i* a l či l e t*y* a l či pod. (nemám-li ovšem na mysli, že mohl výslovnosť hlásky *ť* označiti třebas i jinak, ne jen pomocí *i* či *y*, jako na př. *aťˇ* = at, ath, ati, aty, na př. v ŽWtt.). Výslovně pak opětuji, že někteří staročeští písaři

lotovali velice přísně, jiní velice nepřísně, zrovna jako i písařové doby naši: na př. když píšeme my anebo na př. nějaká venkovská prostá matička.

Každému pak, kdo stopoval spor o *leťal* mezi panem Gebauerem a panem Flajšhansem v jejich odborných publikacích, zajisté jest na podiv, že si oba odborníci v této věci *nerozumějí* čili lépe řečeno, že pan Gebauer odpovídá panu Flajšhansovi: pan Flajšhans této mé námitce v Archivu für slav Philg. *neporozuměl.* Pan Flajšhans ve svém listop. článku v ČČM. 1896. odpovídá: »Prosím každého, ať si námitku tu přečte ještě jednou (totiž v Archivu) — a pak uvidí, zdali jsem jí neporozuměl.« Buď tedy dovoleno, aby oba odborníky rozsoudil dilettant: Konstatuji především, že páně Gebauerova námitka, o kterou jde, v Archivu X. 528. zní »*leťal* ist eine *Neubildung,* die nach dem Zeugnisse der Denkmäler in der Mitte des XIV. Jahrh. *noch nicht geschaffen war.* Und *gesetzt, dass sie vorhanden war,* so sollte sie letal, nicht aber le*ti*al geschrieben sein; geschriebenes — ia — bedeutet in dem genannten Zeitabschnitte den Diphthong *ia,* hier ist aber keines vorhanden.« Námitce této neporozumí nikdo na světě, kdo o vědecké správnosti páně Gebauerově má takový falešný názor jako dosud ještě i pan Flajšhans. Každý takový, kdo tuto německou námitku páně Gebauerovu bude čísti, zajisté dá za pravdu panu Flajšhansovi: prof. Gebauer popírá existenci tvaru *leťal.* Ale kdo zná pana Gebauera jako na př. já, ten zde docela jasně vidí páně Gebauerovy *kozí vrátce:* ať řekne kdo chce co chce, pan Gebauer vždycky bude míti pravdu: řekne-li někdo, že *leťal* je tam a tam, pan Gebauer odpoví: nepopírám tvaru letal, popírám tvaru le*ti*al; ukáže-li někdo, že letial je tam a tam, pan Gebauer odpoví: to není aus der Mitte des XIV. Jahrh., kdyby ta památka byla aus der Mitte des XIV. Jahrh., měla by letal; ukáže-li někdo le*ti*al aus der Mitte des XIV. Jahrh. pan Gebauer odpoví: to nic není, to je odchylka, která nepadá na váhu, pravidlo jest le*ť*al; — člověk může namítnouti co chce, pan Gebauer při takové stylisaci vždycky bude míti na vrchu a na konec řekne: ve staré češtině bylo *vyslovováno letal,* a tak i psáno, *to* praví moje námitka; řekne-li někdo: ale vždyť, pane profesore, vy ve své Odpovědi l. c. o uvedeném letal ze ŽWitt sám pravíte: tam je le*ť*al nikoli letial, tedy zajisté ve staročeštině vyslovovali — *ť* — pan Gebauer odpoví: nepravím, že staročeština vyslovovala *jen* leťal, neboť vyslovovala i letal a o toto letal jde v mé námitce. Atd. Takových míst je ve vědeckých pracích páně Gebauerových vskutku takřka plno.

Pan Gebauer pro *letial* či *letyal* nebo *leťal* či *letal* neuvedl ze staročeštiny vůbec žádného tvaru ani vor der Mitte, ani in der Mitte, ani nach der Mitte des XIV. Jahrh., — pan Flajšhans též neuvedl *letial,* uvádím tedy já, že v *Legendě o sv. Kateřině* 109. každý může čísti: by wsech nayruczeysie ptacze | Mezy ta kola *wletyało* t. j. ptáče mezi ta kola *vleťalo,* ačkoliv »*ťa*« v tétéž Leg. Kat. jinde jest psáno *ta*: krzes*ta*n (of. christianus), die*ta*tka, s*ta*ta, atd. Zároveň poznamenáno buď, že Leg. Kat. byla objevena 33 let po nálezu RK a k tomu ve Švédsku; — že ji Hanka znáti mohl, jest ovšem podle filosofie páně Gebauerovy úplně možno, neboť Leg. Kat. existovala na světě již před r. 1817. (kdy byl RK nalezen).

Pan Gebauer nyní zas ovšem řekne: nepravím, že nebyl tvar *letial*, ale pravím, že in der Mitte des XIV. Jahrh. geschriebenes — *ia* — den Diphtong *ia* bedeutet.[18]) Na to již nechci nic jiného říci, nezli: 1. pan Gebauer musí sám dokázati, že RK byl *psán* či *opsán* in der Mitte des XIV. Jahrh.; 2. pan Gebauer musí sám vyložiti, proč starobylá Leg. Kat. píše křesťan, stata atd. a najednou *wletyalo;* 3. pan Gebauer musí sám vysvětliti, jak to přijde, že jindy podle jeho nauky »v době od XIII. stol. do Husa« slabika *ťa* byla psána *ťa* a přece jinde v té době jest krzyestyan a v Leg. Kat. jest *wletyalo;* a konečně 4. pan Gebauer jakožto realista musí sám *jasně* a *určitě* říci, *jakou* dobu, či *kterou* dobu nazývá *Mitte* des XIV. Jahrh. — *Mitte* des XIV. Jahrh. v pravém slova smyslu jest sylvestrovská půlnoc na rozhraní 31. prosince r. 1349. a 1. ledna 1350., a že by kdokoliv z našich staročeských předků byl na př. o sylvestrovské půlnoci r. 1349. | 1350. byl vstal a byl na př. řekl; »Lidičky, do teďka jsme psali *letal*, od teďka budeme psáti *letial*«, — *to* myslím, nemyslí ani p. Gebauer.

Nedivno tedy, když vím, že pan Gebauer ani za 10 let od r. 1886. se ve sporu o RK nepolepšil, tedy že na jeho hlubokou znalosť staročeských památek a na jeho bystrosť ducha a mravenčí píli nepohlížím ani přátelsky ani shovívavě.

Úkolem pak článků mých nic jiného není, nežli abych ke studiu RK ještě přidal několik trosek a třísek, několik drobtů z těch zbytků, jež mi byly zbyly jednak v mé paměti a jednak v zaškrtánkách několika knih mé knihovny a doplněných několika novými lekturami, a ještě ani těch neprobírám všech. Podávám je ovšem beze všeho ohledu na pana Gebauera či dokonce na jeho »souhlas« anebo »nesouhlas«, neboť jeho nauky a jeho námitky budou arciť — u něho — »*v plné platnosti a síle trvati dále*«, jak sám pravívá ve své Odpovědi z r. 1896. skoro na každé stránce a někdy na jedné stránce několikrát.

Na jakém vůbec upřímném stanovisku pan Gebauer vůči RK stojí, nejlépe vynikne snad z toho, co pan Gebauer ve zvláštním otisku své »odpovědi« z r. *1896.* praví na str. 106., praviť tam o námitkách na RK všem obráncům: »vyložte to všecko tak, aby se tomu bez násilí rozumu, bez sacrificium intellectus uvěřiti mohlo; a přijdeme všichni, vyznáme své omyly a uznáme, že RKý je pravý« — a ihned o čtyři řádky níže: — »... vidím zároveň, že se vyvrácení námitek všech nikdy nepodaří, ano při některých, nejtěžších námitkách podle povahy jejich vůbec podařiti se nemůže, že tedy důkaz o padělanosti RKého ... proveden jest plně a navždy.«

Proč a nač se tedy pan Gebauer nabízí, že přijdou všichni atd,. zůstává mi ovšem úplně nejasno a jiným bezpochyby též.

---

[18]) Tam, kde bylo *ia* dvojhláskou, bylo samo sebou psáno *ia*; cf. též stč. *dia*bel z lat. diabolus a prve uvedené cr*esťi*an ze XIII. stol. naproti krzyes*ťa*n. Z toho na př., že staročeští písaři psali snatek, nenásleduje, že nedovedli napsat i sniatek: náš lid dosud říká s*na*tek a jiní sňatek. — Před okny redakce »Katol. Listů« ve Pštrossově ulici jest i veliká firma: Jan Rožďalovský, — jiní říkají Rožďalovice, Rožďalovský.

Dcery popovy.

Povídka od Markety Paradovské.

Z francouzského přeložila **Jana Krunertova.**

(Pokračování.)

Konečně povstali od stolu; muži pomalu, jako neradi, zdržujíce se povídáním nebo zapalováním dýmek; dámy čile, šťastny, že si mohou urovnati naškrobené sukně. Prošly přeplněným sálem, hledajíce po očku nějaké zrcadlo. Za všeobecného hlaholu sňaly družičky nevěstě myrtový věneček, ale veselá Sofronia, utekši se až na konec zahrady, nechtěla obléci malý čepeček, který jí vážně podávala tlustá měšťanka ze Stry, kteréž připadla úloha matrony. Ale pronásledovaná družičkami a mládenci mladá uprchlice byla brzy opět přivedena, a když se dala poslušně očepiti, vzal ji otec za ruku, předvedl ji slavnostně ku zvěrolékaři a pravil: »Vincenci Rajský, zde jest tvá žena.« Potom podal mu s pohnutím malý myrtový věneček, který měla nevěsta po celý den, a oba upřímně objal. Diotyma vzlykala a podpírala se o svých ostatních pět dcer, a celá společnosť dojata tímto výjevem utírala si slzy. Potom přineseno několik lahví tokajského, které sám Tymofej pečlivě otevřel a naplniv sklenice pravil:

»Dříve než budeme píti na zdraví novomanželů, sdělím s vámi novinu, která dovrší štěstí naší rodiny, totiž blízký sňatek naší Binie s Erazimem Piesekem, zde přítomným seminaristou, který bude jednou ozdobou ruthenského kleru.«

Neočekávané vysvětlení vyvolalo všeobecnou radosť mezi přítomnými popy a popadiankami, kdežto ostatní společnosť mlčela a nejeden na druhého se ušklíbl. Ale tvářili se, jako by pili na zdraví snoubenců.

Prudká Sofronia, rozveselená výtečným uherským vínem, jehož dnes poprvé okusila, vrhla se koketně v náruč svého manžela a něžně jej objala.

Obě dívky šly nyní z ruky do ruky, každý je objímal a blahopřál.

Zaražená Binia šla za svou sestrou, a tváříc se, jako by neviděla svého ženicha, který se k ní s rozpřaženýma rukama blížil, unikla mu.

V té chvíli přistoupil k ní pan Tadeáš a zašeptal jí do ucha: »Neřekla jste mi o tom všem ničeho, Binie, mám vám blahopřáti?« tázal se váhavě.

Nevyslovitelná úzkosť zračila se v obličeji nešťastné dívky. Pohlédla s hrůzou na lesního a chtěla něco říci: ale když pozdvihla hlavu, aby viděla, není-li pozorována, cítila Erazimův pohled a výraz nenávisti, zračící se v jeho tazích; nedůvěřivý úsměv na jeho rtech vzbudil v ní strach. Takto ho neviděla nikdy. Usmála se bolestně na pana Tadeáše a zmizela v davu pozvaných.

Rychle se odklidily stoly, podlaha se postříkala vodou, do kouta salonu postaveno staromodní piano, ještě z Diotyminy výbavy, na které Tymofej kladl velikou váhu. Jeden z mládenců přistoupil

k němu, uhodil několik akordů, které zazněly, jako když se škrábe lžicí o hrnec, ušklíbl se a řekl, že jest nástroj špatný, rozladěný, ale proto přece chce na něm hráti čtverylku à la française. Hned utvořily se skupiny s novomanžely v čele.

Hřmot, který nyní nastal, byl ohlušující. Na vlhké podlaze odrážel se hřmotně dupot mužských bot; chvílemi bylo slyšeti i výkřik, když některý tanečník své tanečnici šlápl na nohu. Staří, mladí, Tymofej na prvním místě, vše křepčilo a strkalo se ve všeobecné vřavě.

»Řetěz dám,« volal starý, vážný pop. — »Dámy na místo,« volal jiný. — »Řadu!« — a podobně bylo se všech stran slyšeti. Piano umlklo, umělec otíral si spocené čelo, ale již hnaly se k němu nové párky, a musel opět hráti.

»Polku tremblante,« pravil, uhodiv vážně do kláves. Binii, které se tato hrubá veselosť zhnusila. podařilo se z domu uklouznouti; sklesla velice unavena na lavičku, chráněnou hustým křovím. Oh, kéž by byla mohla jen okamžik, jen dost malý okamžik s panem Tadeášem promluviti, otevříti mu své přeplněné srdce a zeptati se ho; však to nebylo možno; cítila, že nad ní bdí Erazim Piesek, a cizí, nezvyklé chování jejího ženicha nahánělo jí strachu! A přece věta, která uklouzla ráno rtům rozhořčené Sofronii: lesní že žádal o její ruku, a pro koho! Pro Jana, jejího Jana . . . bylo by to možné? Zajisté, bylo tomu tak, a celý výjev v kapli se jí nyní vysvětlil. Nebylo tedy pravda, že by byl lhostejný a ukrutný; miloval ji dosud, vždyť si ji chtěl vzíti za choť. Nyní jí spadl závoj s očí, pochopila, proč chtěl do vyhnanství, proč s ní mluvil s oním mrtvým přízvukem člověka, který podrobuje se neuprosnému osudu, ale který jest při tom hrd a nenaříká. — Oh, Jene! Dlouho zadržované slzy tekly jí nyní hojně po lících.

Před ní rozprostírala se ve večerním šeru celá krajina. Jen stěží rozeznávala na úpatí pahorku zrcadlový pruh řeky Stry, ozářený odleskem zapadajícího slunce. Onen černý bod dále, to byl les, nekonečný, tajůplný, se svými chvějícími se stromy, podivuhodnými rostlinami, s celým světem ptáků a hmyzu, les, svědek tolikerých sladkých, dětských radostí, jí takořka posvátný les, neboť tam žil Jan, a tam počali se bezděčně milovati. Najednou projela jí hlavou hrozná myšlénka. . . . Dnes večer má Jan podepsati smlouvu!

V té chvíli slyšela lehké šustění; zachvěla se; horký, vínem páchnoucí dech ovanul jí čelo, a silné rámě objalo ji v pasu. Vzkřikla, při svitu měsíce poznala rozjařený obličej seminaristův.

»Proč jste zde? Hledám vás všude, chci, abyste se mnou tančila polku tremblante.«

Zamračila se a chtěla se mu vymaniti. On a tančiti, jaký to žert.

»Jsem unavena,« zašeptala, pohlédnuvši na něj prosebně; ale výraz jeho obličeje ji zastrašil. Jak kalné byly jeho oči, jak smělé jeho pohyby, a zvuk jeho hlasu tak podivný.

»Vidím dobře,« pokračoval, »že se za to stydíte, že stanete se ženou kněze; vzala byste si raději, jako vaše sestra, vznešeného Poláka, v županu a v červené konfederatce. Pozoruji již dávno, že se onomu prokazuje všechna úcta, a se mnou se jedná jako s vyvrženým; smím přicházeti jen večer, a to pod záminkou politiky, a zatím jen proto, abych onoho pána neurazil. Myslíte, že by byli,

naše zasnoubení ohlásili, kdybych toho nebyl výslovně žádal? Dobře jsem viděl rozpačitosť vašeho otce, když to měl oznámiti, a opovržlivý pohled lidí z města!«

Jeho prudkosť Binii polekala.

»Jste nespravedlivý,« pravila, chvějíc se a odvracejíc obličej od něho. »Otec si vás velice váží a choval se jen proto tak k vám, že se bál, aby se nepokazila sestřina svatba; ujišťuji vás, že mu na vaší osobě a na spojení s vámi velice záleží.«

Ještě s ním nikdy nepromluvila tak mnoho. Ale on, nepustiv jí, vedl svou dále:

»Proč jste mne nechtěla před chvílí políbiti? Vaše sestra vrhla se bez prošení svému zvěrolékaři v náruč.«

Nebohá Binia neodpovídala ani slovem; ale svýma rukama tlumila násilně tlukot svého srdce.

»Proč? Ano, proč? Chci to konečně věděti,« zahřměl jí do uší a tiskl jí ruce, div že jich nerozmáčkl.

Proč? přemýšlela, pozorujíc s hrůzou tento obyčejně nepříjemný obličej, který byl nyní vášní celý zhyzděný. Proč? Proto že ho nemilovala, proto že se ho hrozila, a že celá její duše jinému náležela. Slova ta pálila ji na rtech. Kdyby se snad odvážila je říci . . . Ale byla tak ostýchava, tak v poslušnosti vychována!

Uhodl snad, co se dělo v hlavě ubohé, utlačované dívky? Výraz nenávisti spočinul mu na rtech. Nezvyklé pití vína rozrušilo mu mozek. Nebyl již sebe mocen: »Jsem pánem,« pravil, »vy mne musíte poslouchati; vrátíte se do plesu a musíte se mnou tančiti.« Chopil se jí hrubě a nesl ji až k domu.

Binia, uražena podobnou hrubostí, netroufala si křičeti, aby nepobouřila všech svatebčanů; za to bránila se rukama i nohama proti jeho zlovůli.

»Však já ji zahanbím, však ji ponížím,« volal zuřivě seminarista.

V té chvíli padly mu brejle na zemi, i shýbl se, aby je zvedl. Binia proklouzla mu bleskurychle z náruče, proběhla zahradu jako šílená a v temnu noci zmizela.

Trochu zaražen vzpřímil se pomalu, upravil si brejle a dodal zcela lhostejně: »Eh! Ať ji č . . t vezme,« a vrátil se do plesu.

XV.

Odbila půlnoc. Hřmotné kadence valčíku a polek mísily se stále s neunavným křepčením tanečníků. Ale unavený umělec přestal konečně a utíral si s čela řinoucí pot. V sále seděly kolem dámy, ovívaly se svými kapesníky a přijímaly s velikou radostí růžové zavařeniny a sklenice ledové vody, kterou mladé popadianky podávaly.

»Neviděli jste Binii?« tázala se Diotyma několikráte.

»Binii? Zdá se mi, že jsem ji viděla před chvílí venku se svým ženichem,« pravila tlustá popová a usmála se významně.

Nikdo se o ni již nestaral.

Většina mužů pila nebo kouřila v Tymofejově pokoji, odkud bylo slyšeti jejich silné hlasy.

Najednou hlasy zněly důrazněji a mezi nimi prudké výkřiky, pichlavá slova, hněvivé výrazy, ano i padání převržených židlí. Potom

uprostřed všeho zavzněl hrozný, objemný hlas. Dámy, celé polekané, tlačily se ke dveřím.

»To jest Vincencův hlas,« šeptala Sofronie, vzlykajíc. »Můj Bože, jak jest rozhněván. Jistě že mluvili o politice.«

»Slyším hlas Erazimův,« zvolala Diotyma. Skutečně některé úryvky rozmluvy bylo slyšeti dveřmi.

»Budoucnosť uniatů jest v orthodoxii.«

»Ne, nikoliv,« volal jeden z popů, »jest ve své autonomii. Spojte Halič s Ukrajinou a založte neodvislé Ruthensko, s Kijevem jako hlavním městem.«

»Povídáte hlouposť. Ruthensko nemá již dávno své šlechty; tato přešla všecka k Polsku. Co si počnete s národem, který si nechal svou šlechtu ujíti. Spojení se schismem by více neprospělo: řečtí schismatikové si svoji šlechtu zachovali.«

»Jak se můžete odvážiti,« zazněl rozčilený Vincencův hlas, »mluviti takto o bídném schismu v domě, jehož hlava jest podrobena papeži?«

»Papeži!« zvolal seminarista ironicky; »ani to nebude trvati deset let, a unitáři vrátí se k pravému, starému, východnímu náboženství, kterého se neměli nikdy spustiti.«

»Náboženství, které provádí simonii, vydírání! Náboženství, kde si metropolita zakoupil své potvrzení za patriarchu,« pokračoval Vincenc.

»Lžete!«

»Vy jste zbabělec, bídák a všichni, kteří mne sem do toho hnízda dostali.«

Při těchto slovech uhodil zvěrolékař tak prudce na stůl, že spadl plný podnos sklenic, které se na kusy roztříštily.

Tuto vřavu provázel bolestně plačtivý hlas Tymofeje: »Mé dítky, milovaní zeťové, upokojte se, usmiřte se, pro česť domu, pro česť náboženství . . . To jest jen nedorozumění, dejte si polibek míru.«

Najednou se dvéře prudce otevřely, a v nich objevili se tři muži, následováni ostatními.

Vincenc jen jen hořel; koulel očima, div že mu nevypadly. Křičel, mával rukama: »zač jej měli, jej, Poláka, šlechtice, který myslil, že spojuje se s poctivou rodinou ruthenskou, která sdílí jeho politické i náboženské názory. Nebylo na tom dosti, že si s ním tuto pekelnou komedii zahráli, že jej přivábili do hnízda orthodoxního, ale nyní chtějí ještě, aby se usmířil se svým nepřítelem, nutí jej, aby mu podal ruku, ano i tvář tomuto odpadlíku. Ale to se nestane! Dosud není, Bohu díky, nic ztraceno! Svatba nemá dosud platnosti, není u konce. Dá se rozvésti. Půjde k biskupovi do Vídně, třeba i do Říma. Nebude litovati ani posledního krejcaru. Po těchto slovech udeřil ještě jednou pěstí na piano, které žalostně zaznělo.

Ozvěnou mu bylo dušené vzlykání Sofronie. Ubohá všecka zoufalá chtěla rozvázati stužky malého čepečku, který před několika hodinami s takovými přípravami oblékala.

»Vždyť jsem vám to říkala,« vzdychala klesajíc k nohám své poloomdlelé matky.

Otec byl jako zkamenělý a díval se s jednoho na druhého, okem člověka, který slyší, ale nerozumí. Ne, to nebyla snad pravda?

Snad se mu to jen zdálo! Něco takového ve chvíli, kde stál na vrcholu svého vítězství. A zdrceným hlasem si opakoval: »Půjde do Říma! Na biskupství! Dá se rozvésti!«

Seminarista, který byl jen chvíli vínem zpit, nabyl nyní své chladnokrevnosti. S jakýmsi opovržením díval se modrými brejlemi na celé to rozčilené množství.

»Pavle,« zavzněl hromový Vincencův hlas. »Ať se zapřahá.«

To byl dnešního dne první rozkaz, který chytrý komorník rád obstaral. Energický způsob zvěrolékařův se mu zamlouval. Věru, toť celý muž! A proto oznámil za několik minut, že vůz Jeho Urozenosti čeká přede dveřmi.

Následoval výjev k nepopsání. Sofronia se vrhla se svou matkou k nohám mladého muže a obě prosily ho s velikým nářkem, aby jich neopoustěl. Všecky svatebčanky připojily se k oběma nešťastným a chytajíce jej za okraj širokého svrchníku, chtěly jej zadržeti: »Pane Rajský! Slitujte se! Takový skandál, ubohá dívka!«

Ale zvěrolékař byl neoblomný. Zde se jednalo o jeho čest. Cítil, že kdyby povolil, stal by se směšným všem, a že by mu jeho strana nikdy neodpustila spojení s rodinou, která se hlásí tak veřejně k schismatickému agentu. »Ne, ne,« zvolal pevně; »děkuji Bohu, že mne osvítil, dokud byl čas. Dám se rozvésti, mám k tomu příčinu!« Po těchto slovech vytrhl se rukám, které jej zdržovaly, skočil do své bryčky, provázen svými mládenci.

Nastal všeobecný rozchod. Ti, kteří byli z okolí, vykoktali několik kondolenčních slov a usedli do svých povozů. Na faře zbylo jen několik unitářských párků, kterým byl připraven nocleh. Hodní tito lidé, v rozpacích tímto nepříjemným výstupem, netroufali se ani ptáti, do kterého kouta v domě by se mohli odebrati. Konečně Diotyma se vzpamatovala, ukázala jim lože, které jim bylo připraveno, a tak plížili se popové a popadianky spoře osvětleným špýcharem na svá lůžka, pod ochranný nápis žita, ovsa, ječmene, jak koho náhoda stihla.

Když konečně Tymofej a Diotyma osaměli ve velikém, před chvílí ještě lesklém sále, zadívali se jeden na druhého v němé úzkosti, ale přemoženi bolem vrhli se jeden druhému v náruč.

Zahanbená a bolestí přemožená Sofronia seděla v koutku a nedbajíc, že si svěží úbor pomačká, postavila se před nimi, a s růžových rtů, které se zdály býti dnešního dne stvořeny jen pro úsměv a polibky, plynula jí nyní vyčítavá, trpká slova.

Otec i matka, skloněni před ní jako vinníci, vyslechli ostré výtky a cítili, že jsou spravedlivé. Ano, klamali, byli nemoudří, nepředložení, chtěli jednou ranou dvě mouchy zabiti. Běda, jaký to trest nyní! »Zničili jste můj život,« naříkala nešťastná, opuštěná. »Nezbývá mně, než abych se uchýlila do kláštera diakonisek! Toť hrozné!«

»Snad není ještě vše ztraceno, má drahá! Vincenc si to rozmyslí!«

»Vy ho neznáte, matko. Politika jest mu vším. Já jsem mu ničím, nulou.«

Nejmladší dívky, přemoženy únavou, spaly na zemi, majíce hlavy podepřeny o lavičky. V pozadí sálu přecházel Pavel jako stín, urovnávaje všecko stříbro do pouzder.

»Již jsou dvě hodiny s půlnoci,« zašeptala popová, povstávajíc namáhavě. »Sofroničko, má dušičko, musíme ulehnouti.«

Dvě venkovské dívky vešly, nesouce slamníky a podušky, které rozložily podél zdi.

»A kde pak jest panna Binia?« otázala se jedna z nich.

»Ach ano, kde jest Binia,« opakovala matka.

Prohledali všecky kouty na faře, nikde nenalezli nejmenší stopy mladé popadianky. Pavel zavíraje poslední pouzdro, pravil chladně, jako dobře vycvičený sluha:

»Naposled viděl jsem slečnu Binii v zahradě s panem Pieskem — a zdá se mi — že se spolu pohněvali. Když se pan seminarista vrátil, byl všecek zardělý, a slečna Binie nebyla s ním.«

»Ach můj Bože,« vzkřikla zděšeně matka, »snad se šla utopit.«

Pop přiběhl: »Co mluvíš, ženo? Buď, pro Bůh, jen klidna, Diotymo!«

»Vždyť víš dobře, že nemohla tvého Erazima vystáti. Běda, Tymofeji, co jsi učinil ze svých dvou dcer!«

Za nářku a pláče a vzájemného předhazování odhodlala se konečně rodina uložiti se na rychlo upravených ložích, aby si trochu odpočinula.

XVI.

Když doběhla Binia na úpatí pahorku, zastavila se naslouchajíc, není-li snad pronásledována. Ulevující povzdech vydral se jí z prsou, když cítila, že jest zcela sama. Z okolních křovin vystupovala kořenná vůně kvetoucí máty, a několik kroků od ní šuměla řeka Stry.

Jako připoutána vábným kouzlem tohoto zrcadla, nahnula se Binia, a její stín zatemnil stříbropěnné vlny. V hloubi zející propasti, do které nyní hleděla, tam byl by konec všemu, zapomenutí všech příkoří, zklamání, dlouhého trápení a sterých bojů.

Stála takto jako hypnotisovaná spoustou tajůplné vody, a zdálo se jí, jako by ploval ve vlnách obraz statečné královny Vandy, a zjev tento naplnil ji hrůzou. Vždyť ubohá popadianka nehledala smrti. Chtěla jen utéci, uniknouti hrozícímu osudu, vyhledati si útulek. Ale kde a jak, nevěděla sama.

Dala se znovu na cestu po břehu řeky. Její kroky byly zimničné, ale jakási zmužilosť, která ze strachu povstala, udržovala ji.

Najednou se zachvěla, vykřikla. Proti ní stál černý, dlouhý stín, podobný postavě seminaristy, když jest zahalen ve svůj černý plášť, a svalnaté rámě zahradilo jí cestu.

»Nechte mne, nechte mne,« křičela jako šílená. »Ach, nemiluji vás, nechci si vás vzíti, raději zemru!«

Pohlédla k tmavé vodě, poslednímu útočišti zoufalých. Ještě se vzpamatovala, a poněvadž se nic kolem ní nehýbalo, troufala si otevříti oči; ale neviděla ničeho, než černý keř, jehož větve až na úzkou stezku se rozbíhaly a napřažené ruce se podobaly. Poznamenala se sv. křížem a stydíc se za svůj omyl, pokračovala v šíleném běhu.

Mnohá omšená chatrč zdála se jí jako nějaké hrozné zvíře, obrovský kříž, strmící pod hvězdným nebem, naznačoval jí místo, kde nalezl nějaký bídák svou smrť. Konečně objevil se jí les, a srdce zachvělo se jí radostí, jen tam najde klid, pokoj a spásu. Jen ještě

několik kroků, a její nohy budou kráčeti po jeho hebkém koberci, její plíce budou dýchati balsámovou vůni; odpočine si v ochranném stínu starých stromů.

XVII.

Dostaveníčko, které měl míti Jeník se lstivým verbířem, bylo určeno na jedenáctou hodinu.

Sotva v devět hodin zahvízdl mladík na psa, vzal pušku a šel do lesa.

Kráčel odhodlaně, se stísněným sice srdcem, ale rychle, jen aby vše bylo skončeno. Dnes ráno teprve promluvil poprvé se svou matkou a babičkou o svých zámyslech s ujištěním, že jim nebude ničeho scházeti.

Úzkoslivý, bolestný jejich pohled jej dosud tížil. Jak pobouřila se ubohá stařenka, skrčená v koutečku se svou zrzavou kočkou na klíně. »Tři roky, synáčku, tři roky, a ty myslíš, že bych se tě dočkala? Najdeš mne na hřbitově, slyšíš, na hřbitově! Zbláznil jsi se! Co pak ti zde chybí? Oh, ta mládež!«

A což matka! Tato nevzkřikla udiveně, ale z ustaraných lící hnala se jí všecka krev k srdci, dlouho nemohla ani promluviti, ale pohlédla na něj všecka zdrcena. Konečně zašeptala: »Tři roky, milý synu, tak dlouho.« A to bylo vše.

Pak se ho něžně vyptávala, jaký tam povede život, co bude pracovati, jak nesmírně dlouhá bude cesta, tak dlouhá, že předstihovala veškeré její zeměpisné vědomosti.

Ale dle způsobu, jak se vyptávala, uhodl Jan, že pan Tadeáš šed tudy, připravil ubohou ženu, aby si uvykla na to, jak se hrozně ve svém synu zklamala . . . Očekával od své matky výčitky, pláč, reptání, a nyní byl jako opařený pohledem na její tichou odhodlanosť.

V prvním výbuchu zoufalství vrhl se s celou sobě vrozenou prudkostí na myšlénku daleké té cesty, která se mu zdála býti jaksi pomocí Prozřetelnosti jemu seslaná. Dobrodružná stránka cesty vábila jeho povahu. Bolesť učinila jej sobeckým; raději chtěl se vzdáliti a zapomenouti, když nemohl dostati Binii, a když jeho občanský stav byl neurčitý. Ani si nevzpomněl těch, které zde zanechá.

Jeho odjezd byl nerozvážný kousek zaslepeného milovníka a hrdopýška. Nyní, když se blížila hodina dostaveníčka, když každým krokem byl neodvratnému cíli blíže, obrátily se jeho myšlénky s jakousi houževnatostí k bytostem, které zde zanechával. Nejdříve obě dvě ženy a potom pan Tadeáš. Což kdyby jich už nespatřil? Úzkosť sevřela mu hrdlo. S jakou něžností odvracela jej matka i lesní od jeho úmyslu, zacházejíce s ním spíše jako s nemocným děckem, kterého nechtějí podrážditi.

Jeho duše, vypěstovaná v lese, plachá, ale něžně vedená ve škole svého mistra, pojala lehko obou jemnocit. I vzpomínal, co vytrpěla asi matčina hrdosť, když se dověděla o opovržlivém odepření popově. Snad se zarděla tušíc, že jeho nemanželský původ jest toho asi příčinou. A proto snad chovala se k němu tak pokorně, až jej to zarazilo? Při této myšlénce vstupovala mu krev do hlavy a bušila mu ve spáncích. »Ano,« pravil, »lépe jest býti ve vyhnanství.

Zde bych se usoužil. Tam si získám jméno. Budu hledět zapomenouti.«

Když přišel do krčmy, kde měl zastaveníčko, nebylo tam skorem nikoho. Prošel netrpělivě místnosť. V pozadí seděl as dvanáctiletý židovský klučina, nakloněn nad starým Talmudem, ve kterém při svitu tenké lojové svíčky četl. Hezká židovinka podávala jinochovi vyzývavě skleničku kořalky, které tento nepřijal.

»Hledáte snad agenta, pane Jeníku?« otázal se ho tajemně starý žid, ukláněje se mu.

Jan pokrčil ramenoma a neodpověděl.

V této chvíli trpěl nevýslovně. Zmocnila se ho hrozná neodhodlanosť; což musí opustiti vlasť, svou budoucnosť pro něco neznámého? Myšlénka, že se Binie stane manželkou jiného, že bude bydleti v sousední faře, a že se s ní setká vždy, když by své rodiče navštívila, přiváděla ho v zoufalství. Teprve, když ji spatřil po boku seminaristy, poznal stav své duše.

Vyšed z krčmy, ubíral se pomalu kolem lesa. Noc byla jasná. Svatojanské mušky svítily skrze stromoví jako hvězdičky. Venkované, kteří byli bezpochyby na svatbě, vraceli se po silnici domů a vyměňovali si na vzájem obdiv nad krásou minulého dne. »Jaký to přepych, jaká hostina, a což ten ples! To jsme se bavili!« Živá obrazotvornosť Janova představila si hned slavnostní síň na faře a Binii v nejkrásnějším obleku v náručí seminaristově. Trpká žárlivosť vloudila se mu při této představě do srdce. Usedl si na pařez, zakryl si rukama obličej a dal bolným myšlénkám volný proud.

Najednou začal Komár štěkati a mávati ohonem. Jan pozvedl rychle hlavu a spatřil z lesa vycházeti mladistvou postavu ženskou, jako šílenou.

V okamžiku byl na nohou, a když se k ní přiblížil, vzkřikl zděšeně: »Binie, má Binie, to jste vy?«

I ona jej při svitu měsíce poznala.

»Jene, můj Jene,« zvolala šíleně a vrhla se mu na prsa.

»Binie, můj Bože, je to možné?« tázal se tiskna vášnivě milou bytosť, kterou si před chvílí představoval v plesovém reji.

Něžně ji přitáhl vedle sebe na pařez a počal se jí vyptávati.

Tu teprve zpozoroval její slzy a nepořádek v oděvu.

»Co je vám, Binie, co se stalo? Mluvte, pro Bůh, mluvte rychle!« Pohlédla zděšeně kolem sebe.

»Jene, Jene, odveďte mne pryč,« šeptala dušeným hlasem, »vezměte mne s sebou do Ameriky. Nechci se již vrátiti na faru, nevezmu si seminaristy.«

Zadíval se na ni jako u vytržení. Co to řekla, drahá ta duše? Milovala ho tedy, že ho chtěla následovati až do Ameriky? Hrozné strašidlo, sňatek s Pieskem, zmizelo na vždy.

»Binie! Sním-li, bylo by lépe, bych se ani neprobudil! Mluv, miláčku, mluv, dušinko, a pověz, zdali miluješ opravdu svého Jana?«

Bez odpovědi ukryla svou hlavu na jeho rameni, ale z pohledu, který na něho vrhla, poznal, že jej miluje z celé duše.

V sladkém dojetí tisknul drahou bytosť k ňadrům, svou Binii, kterou měl za ztracenu a která mu měla nyní náležeti.

»Pověz vše, miláčku,« prosil ji.

Pozvednuvši poprvé k němu své oči, vypravovala, co se přihodilo.

Jan naslouchal jejímu vypravování se zaťatými pěstmi, a jako by se zdržoval, aby hned na místě neztrestal ukrutníků, kteří byli příčinou, že dívka, poslušná až k obětivosti, nyní se takto vzbouřila.

Když dokončila, vzal ji za obě ruce a pohlédnuv na ni upřímně, otázal se jí šeptem: »Povězte mně, Binie, jak dávno tomu, kdy mne milujete?«

Usmála se. Jak tomu dávno? Zdálo se jí, že snad odjakživa.

»Snad ne, vždyť jsem byl tak tvrdý, jen si vzpomeňte.«

Pohlédla na něj něžně svýma velikýma očima. »Nepamatuji se již.«

»A,« pokračoval Jan, »netušila jste, že vás též trochu miluji, když jsem každou neděli do kostela přicházel?«

»Trochu,« odpověděla zardívajíc se.

»A přece, když jsem přišel včera do kaple s vámi se rozloučit, myslila jste, že na vás nevzpomínám.«

»Byla jsem tak málo zvyklá, býti milována,« odpověděla ostýchavě, »teprve když jsem se dnes ráno dověděla, že pan Tadeáš žádal za mou ruku pro vás, pochopila jsem vše.«

Když si byli nyní jeden druhým jisti, vzpomínali na rozličná nedorozumění, na všechny minulé útrapy.

»Chcete tedy,« šeptala mu do ucha,« abych odjela s vámi do Ameriky?«

Podíval se na ni dojat.

Ano, bylo tomu tak. Chtěla ho následovati, ale bylo-li to též možné? Nenalezne se nyní snad prostředek, aby zůstali doma, vynutí-li od rodičů svolení, spíše, než aby ji vydal na pospas neznámému osudu.

Se strachem zkoumala výraz jeho obličeje.

»Vy nechcete,« pravila, »dovedete mě zpět na faru. Ach můj Bože! můj Bože!«

»Utište se, má drahá Binie! Ano, přiznávám se, bojím se o vás na té daleké cestě a myslím, že bychom mohli zkusiti jiný prostředek, abychom svého cíle dosáhli. Nemyslíte, že by byl pan Tadeáš naším nejlepším rádcem? Zatím dovedl bych vás k své matce, chcete-li.«

Zavřela oči na znamení svolení a sepjavše ruce, pravila: »Udělám vše, co chcete.«

Vždyť byla již k dalšímu boji příliš vysílena; neb to, co učinila, bylo tak proti její povaze, že byla jako zlomená. A nyní cítila nevýslovnou úlevu, že mohla spoléhati na někoho, v něhož měla velikou důvěru. Za nějakou chvíli povstal Jan, všecek svým štěstím proměněný, vzal svou malou přítelkyni za ruku, zahvízdl na Komára, a oba kráčeli blaženě podél lesa. V té chvíli slyšeli za sebou hlas:

»He, Jeníku, Jeníku, agent již přišel. Volá vás!«

Ale mladík zvolal s opovržením: »Ať jde k č . . . u, on i Amerika!«

Nyní, když jej Binia milovala, musel nalézti stůj co stůj prostředek, aby se vzali.

XVIII.

Když druhého dne časně z rána vstupoval Jan se zářícím obličejem do pokoje pana Tadeáše, nalezl jej rozčileného výjevem, jehož byl minulého dne svědkem.

»Tedy jest Binia úplně svobodná,« zvolal Jeník; »nemá se čeho báti.« A vyprávěl svému pánu několika slovy vše, co se přihodilo.

Pan Tadeáš usmíval se nedůvěřivě: »Ale kdo pak dokonale zná takové lidi! Nyní závisí vše na tom, jak se zachová zvěrolékař. Bude-li trvati na rozvodu, nedá si Tymofej ujíti oba zetě najednou, a bude se držeti Pieska. Dá-li se Vincenc obměkčiti, tu upustí neuprosně od seminaristy a možná, že budeš vzat na milost.«

»Jak! Vždyť máme Binii!«

»Jistě to nemyslíš do opravdy, milý příteli. Snad bys jí nechtěl skrývati několik dní neb týdnů pod svou střechou? Pomysli, kdyby se o tom dověděl pop, a bude míti dobré vyzvědače, má právo, poslat ti na krk četníky. Vždyť jest to únos. Ty vidíš v tom jen romantickou povahu; ale věc jest vážnější, nežli tušíš.«

»Zdálo se mně to tak jednoduché,« odvětil Jan, »jíti k popovi a říci mu: »Vím, kde je Binia. Dáte-li mně její ruku, přivedu ji zpět.«

»Ubohý hochu, jak jsi naivní; když víš, že tě Binia miluje, nevidíš žádné překážky svým tužbám. Ale pop by se pěkně na tebe podíval.«

Jan byl zoufalý.

»Slíbil jsem Binii, že jí na faru již neodvedu. Nemohu-li svému slibu dostáti, odjedeme oba do Ameriky. Byl bych se rád tomu vyhnanství vyhnul, ale když nelze jinak, jsme oba připraveni.«

Pan Tadeáš, který si právě oblékal čamaru, nemohl trefiti ani do rukávu.

»Výborně, jen tak pokračuj; dokonalý únos. Jak děkuji Prozřetelnosti, že mne uchránila před každým zamilováním. Nepoznávám tebe, zbláznil jsi se? A ty pravíš, že máš Binii rád? Kdybys ji měl opravdu rád, tedy bys pomýšlel, dle mého zdání, především na její pověst. Myslíš, že pětadvacetiletý jinoch jest dostatečnou ochranou osmnáctileté dívce?«

»Ale vždyť jest u mé matky.«

»Pah, pah, zlí jazykové by jí neušetřili.«

Lesník dopjal šňůry na čamaře, upravil si pás a vzal klobouk.

»Půjdeš se mnou, Jene; promluvím sám s Binií. Má dobrý rozum a srdce na pravém místě a ví, že si nepřeji než jejího štěstí. Za hodinu musí býti pod otcovskou střechou. Pak mne nech jednati, napadá mne něco; ale pop nesmí se dověděti, kde byla Binia pohostinu přijata. Ať si myslí, že utekla, jak tomu také je, před surovostí seminaristy, a že bloudila celou noc . . .

XIX.

Roztržka mezi zvěrolékařem a dcerou popovou způsobila v malém městě X. velké pohoršení. Zpráva o tom roznesena těmi, kteří byli svatbě přítomni, byla již ve všech ústech. Všude bylo viděti, mezi dveřmi, v krámech, u polootevřených nízkých oken skupené osoby,

jichž výraz obličeje vyjadřoval buď udivení neb velikou zvědavosť. Každý projevil své mínění, haněl neb schvaloval. Většina ujímala se strany zvěrolékaře, že se dal jen tímto popem tak napáliti. Všechny hlasy byly proti Tymofeji. Ale byl to také nápad od Rajského, že si vzal popovu dceru! Vždyť takové se neberou! Ať se provdají mezi sebou, jak je to zvykem. Což nebylo dosti hezkých děvčat v okolí? Dnes byl trh, a proto bylo celé město vzhůru. Četné venkovské povozy jezdily po silnici, a na náměstí bylo rozloženo celé množství košatin se zeleninou a potravinami. Venkované v pestrých krojích rozkládali své zboží a volali na kolemjdoucí, židé pobíhali v dlouhých kaftanech sem a tam. Dům zvěrolékařův byl právě uprostřed náměstí. Bylo to pěkné, velké stavení, celé obrostlé zelení. Do domu vedly velké, dvoukřídlové dvéře mezi dvěma sádrovými sloupy. Za domem, v jakési velké ohradě, páslo se asi tucet koní, majících přední nohy provazem svázány.

Vincenc Rajský byl velmi mezi venkovany oblíben, poněvadž nekupčil se svými službami. Venkované chtěli mu při ohlášení jeho sňatku dáti na jevo svou vděčnosť. Proto sešli se dnešního dne a nesli ten kopu vajec, onen soudek dobrého ovčího, kmínem promíchaného sýra, jiný zase jen plástev medu. Vrata bývala obyčejně otevřena do kořán, aby lidé i zvířata mohli vcházeti, dnes však, k velikému jejich úžasu, byla obě křídla pevně zavřena.

Mnozí přivedli svůj chorý dobytek k ošetřování, a tak rostlo množství před domem víc a více, brzy nastala tam zácpa, byli tam muži nesoucí těžkou obuv na zádech, jiní táhnoucí za sebou svého vola nebo svou bučící krávu.

»Což pak dnes nikdo neotevře?« tázal se jeden druhého.

»Já bych rád byl doma, dříve než bude horko.«

»Snad je nemocen,« pravil jiný.

»To ne, vždyť se včera ženil,« zvolal třetí. »Teď snad vyspává.«

»Ženil se, máte pravdu, ale někteří tady říkají, že se pohádal se svým tchánem, a že tam svou ženu nechal!

»A to je pěkná historie!«

»Je-li tomu tak, co budu dělati se svým dobytčetem? Již tři dny mně otéká, a teď snad pojde!« Zatím co si venkované své úsudky vyměňovali, objevil se na náměstí stkvělý průvod sestávající z mužů oblečených v bílé svrchníky s purpurovým lemováním, s čtverhrannými čepicemi téže barvy. Předcházela je hlučná hudba, a před nimi vlál praporec, na kterém byly vyobrazeny dvě spojené ruce a nad nimi velkými písmeny nápis: »Polsko a Ruthensko.« Malý hlouček, sledován sedláky i měšťáky, prorazil si cestu mezi vyprášenými vozy a obilními pytly, postavil se v pěkném pořádku proti oknům zvěrolékařovým a zanotil velmi hlučně slavný pochod Dombrovského. Byli to vlastenci ze Stry, kteří nevědouce ničeho o včerejší hádce, přišli, aby dle polského zvyku podali manželce svého přítele chleba a soli a při tom jí zahráli zastaveníčko.

Neuplynulo ani pět minut, a již zahýbal jiný průvod na náměstí, doprovázený taktéž hlučnými mosaznými nástroji, nazývající se »Spolek vlastenců« a s druhé strany ulice přicházel třetí, jejž prapor naznačoval jako »Budoucnosť Haliče,« a stavěl se v pěkném pořádku naproti domu. Každá deputace hrála jiný nápěv, tak že ta hudba, křik lidí a bučení dobytka tvořilo na náměstí největší kočičinu. Vůdcové

průvodů překvapeni, že přes všechen lomoz vrata se neotvírají, vyptávali se kolem stojících venkovanů, ale dostalo se jim jen neurčitých odpovědí. Konečně jeden z nich zaklepal silně na vrata, a když i to bylo bez výsledku, obešel dům zahradou a ostatní zmizeli za ním pod velkými stromy. (Dokončení.)

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

Úspěchy, jichž dodělali se němečtí katolíci v posledních desítiletích v každém skoro směru veřejného života, vybízejí přímo k seznání oněch činitelů a prostředků, jimiž dosaženo tak stkvělých výsledků. — Hodlám v následujících řádcích vylíčiti žalostný stav církve v první polovici tohoto století, její obrod, spolkovou organisaci, tisk, politické zastoupení katolíků a j. věci, jež jsou s to, aby budily zájem i českého čtenáře. Nespokojím se uvedením suchých fakt, nýbrž kde toho třeba, vylíčím aspoň krátce i vývoj, jenž ty události přivodil. Při některých úkazech v životě katolíků bude se mně dotknouti těchže úkazů v životě druhé hlavní konfese v Německu, aniž by se mně bylo strachovati, že tím bude překročen rozsah názvu těchto řádků. V říši, jejíž dvoutřetinná většina protestantská, zastoupená katolicismu nepřátelskými panovníky a vládami není bez vlivu na katolickou menšinu, nutno tak činiti, aby bylo lze rozeznati, že úspěchy katolické třetiny nelze přičítati nějakým příznivým okolnostem, nýbrž positivní práci a urputnému boji malého s velkým.

Prameny i četné publikace nejnovější doby. Statistické údaje o časopisech čerpám z Keiterova »Handbüchlein der katholischen Presse.« Regensburg 1895.

I.

Poroba katolické církve v německých zemích v první polovici tohoto století. Obrod. První sjezd katolíků německých v Mohuči roku 1848.

Chceme-li oceniti nynější rozkvět katolické věci v Německu, jest se nám poohlédnouti zpět v první polovici tohoto století a povšimnouti si, jak tehdá úpěla v okovech. V okovy ty uvrhly ji jednak státní absolutismus, jednak jisté směry na poli duševním, jež nazýváme rationalismem a humanismem. Státní absolutismus počínal si oproti církvi bezohledně, hledíc k jejím právům i k jejímu majetku. Uváděje, že světský majetek jest jí jen na škodu, uloupil stát v zemích německých dvaceti biskupstvím, mnohým klášterům a opatstvím skoro všechen majetek v ceně přes 420 milionů zlatých. Lupem tím byla zasazena církvi těžká rána. Kdyby stát byl tehdá dostál svým závazkům a zkonfiskované jmění církevní, jak stanoveno bylo zákony,

věnoval na opravu chrámů, dobročinným ústavům a j. účelům, snadno by byla nesla církev zasazenou ránu; avšak žádosti katolických ústavů a kostelů skoro vesměs odmítány a bývalým jměním katolické církve pomáháno bylo protestantské šlechtě a ústavům protestantským na nohy. Následkem toho upadala katolická církev v područí protestantských pánů. Katolické chrámy zvláště v Prusku namnoze pozavírány a skvostné bohoslužebné věci (nádoby, knihy a j.) prodány židům. Kdo viděl bídné trosky bohatých kdysi knihoven katolických klášterů a seminářů v Německu, musí doznati, že tehdá řádilo se přímo vandalsky. To však nebylo vše. Protestantská knížata pracovala systematicky. Nejen že hleděla katolickou církev zbaviti všech hmotných prostředků a ji takto zcela ožebračiti, pánové ti pracovali svým rozsáhlým byrokratickým aparátem, aby ji degradovali na nějakou státní zemskou církev na způsob protestantské. Proto mísili se pruští ministři (Altenstein, Eichhorn a j.) do vnitřních záležitostí církevních a přičiňovali se, aby přetržen byl svazek mezi biskupy a papežem, mezi knězem a lidem. Záměr ten dařil se výborně. Na biskupské stolce dosazováni byli, pokud jen to šlo, biskupové vládám povolní, korespondence s papežskou Stolicí zapovězena neb aspoň omezena; v ústavech kněžských přednášena filosofie a theologie prosycená rationalismem tehdejší doby. Světské úřady a profesorské stolice na universitách obsazovány byly skoro vesměs protestanty. Některé university katolické proměnili v protestantské. Následek toho byl, že z fundací původně katolických platili a vydržovali protestanské profesory a studenty. U vojska nakládali s katolíky ještě hůře. Kdežto pro duševní potřeby protestantských vojáků postaráno bylo co nejlépe, nečinilo se v duševní prospěch katolických vojínů ničeho. Tak vydal roku 1832. pruský král Bedřich Vilém III. nařízení, dle něhož »pro katolické mužstvo v době míru nemají se ustanovovati zvláštní kněží,« ba, katoličtí vojáci komandováni byli i do protestantských kostelů, aby prý »se naučili respektovati hlavní náboženství zemské.« [1])

Boj započatý a vedený s výborným výsledkem rozněcoval bojechtivost pruských státníků k dalším činům. Ministři pruští dobře postřehli, že prostředky, jichž dosud v boji proti katolicismu užili, docílí nejvýše seslabení, nikoli však úplné jeho zničení, a proto zanesli boj i mezi lid do rodin. Již dosavadní zákony, týkající se uzavírání sňatků mezi katolíky a protestanty byly na prospěch části protestantské. Zákony z roku 1810., 1819., 1825, — 1837., tento prospěch jen rozmnožovaly, čímž se stalo, že protestantům přibývalo rok co rok na tisíce duší ze smíšených manželství. Katolickým farářům odňat byl veškeren vliv na katolickou část, jim nedovolen ani dotaz, v kterém náboženství děti mají býti vychovány, a zápověď ta platila i pro zpovědnici. V ostatních zemích německých (mimo pruské) neměla církev katolická rovněž ustláno na růžích, zvláště ne v Badensku, Würtembersku a Nasavsku. Stačí, podotkneme-li, že v těchto zemích dominoval protestantismus, a pochopíme. Práva biskupů přistřižena byla tak, že vlastně nedovoleno jim nic jiného než světiti na kněze a biřmovati. Nechceme uváděti jednotlivá krutá nařízení vlád proti katolíkům a jejich církvi, bylo by to jen opakování

[1]) Kabinetsordre v. 2. Februar 1810.

všeho, co jsme uvedli o Prusku. V Bavorsku, kdež měli katolíci dvoutřetinovou většinu, nepracoval vládní byrokratismus přímo na zničení katolické církve, nýbrž k jejímu sestátnění. Církev měla býti služkou státu, biskupové a kněží jeho ochotnými sluhy. Stát zde hleděl po způsobu protestantském soustřediti duchovní a světskou moc v jedné osobě — v panovníku. Za tou příčinou nesla se všechna církevně-politická usnesení duchem protestantského církevního práva, ke katolickému právu vůbec neměli zřetele. V seminářích přednášel se namnoze čirý rationalism, ký div, že z učilišť vycházeli v duchovní správu kněží, nemající ani špetky církevního ducha. Mravní poklesky nebrány se strany státních úřadů na velkou váhu, neposlušnosť vůči biskupům a papeži pak přímo vítána a odměňována výnosnými místy. Stav kněžský stal se eldorádem pro jistou kategorii theologů, kteří své povolání — stav kněžský — pokládali za výnosný obchod. Úpadek kleru měl za následek mravní klesnutí lidu. Toliko konservatismu tohoto lidu jest děkovati, že se církvi docela neodcizil. Ale náboženská lhostejnosť pronikla všechny vrstvy národa. Ten hlouček vzdělaných a uvědomělých katolických mužů, jenž se udržel v moři náboženské lhostejnosti, neměl té váhy a moci, aby dovedl čeliti se zdarem světskému rameni. Tak stala se katolická církev v Německu, zbavena hmotných i mravních prostředků tím, čím ji chtěl míti stát: žebračkou, otrokyní. Scházelo jen ještě jedno: ubiti ji docela. Ministři německých zemí a státní radové netajili své úmysly, viděti totiž skon církve katolické, pokládali však prostředky užité v dosavadním boji za dostatečné, aby přivodily skon ten samy. Vždyť sotva ve třiceti letech dodělali se tak znamenitých výsledků, jež opravňovaly je k naději, že již ožebračená církev sama dokoná. *Avšak naděje ty se neuskutečnily*, ačkoli již i mnozí v katolickém táboře stejně smýšleli o osudu katolicismu v Německu.

V květnu roku 1836. dosedl na biskupský stolec v Kolíně nad Rýnem Clemens August, rovněž zbožný jako rázný a své církvi oddaný muž, jenž záhy postřehl, že v diecézi jemu svěřené panuje duch náboženské lhostejnosti, a proto umínil si věren pastýřské povinnosti bojovati za práva své církve a zdvihnouti pokleslé diecézány své na základě nábožensky mravním.

V oné právě době, kdy Clemens August dosedl na arcibiskupský stolec Kolínský, měli zaslati biskupové němečtí do Říma zprávu o svých diecézích. Pruská vláda však úslužně obstarala věc sama. Vyslala totiž radu Schmeddinga k jednotlivým biskupům, jenž měl »zprávu« pruskou státní radou sepsanou v kapse a vyžadoval si od biskupů jen podpisu. Podajní biskupové podepsali, nestarajíce se, zdali zpráva spočívá na pravdě čili nic. Pravdymilovný Kolínský arcibiskup Clemens však odmítl insinuaci Schmeddingovu, jenž pak odjel s nepořízenou. Ministr Altenstein poslal nyní na arcibiskupa obratného diplomata Bunsena, jejž zvláště za tím účelem povolal z Říma. Marně! I pohroženo arcibiskupovi sesazením; ježto však Clemens August těšil se u lidu veliké přízni pro svou činnosť a neohroženosť, neměla hrozba Bunsenova býti ihned uskutečněna. Altenstein poslal zatím neoblomnému arcibiskupovi list, v němž jej vyzývá naposled, aby podepsal zprávu o církevních poměrech v Prusku, avšak ani tentokráte nedal se Clemens obměkčiti. Tu konečně užila pruská vláda moci. Arcibiskup Kolínský v bytě svém vyzván zástupci pruské

vlády, aby opustil kolínskou diecézi, odpověděl: »Dobrý pastýř neopouští své stádo,« načež ihned zatčen a odvezen na pevnosť do Mindenu.

Událost ta měla netušené následky v zápětí. V Římě tehda panoval Řehoř XVI., jenž dosud nikdy správně poučen nebyl o církevněpolitických poměrech v Prusku. Po událostech Kolínských však prohlédl všechny ty proticírkevní machinace pruské vlády a věnoval záležitostem katolíků německých zvýšenou pozornosť. Bunsen, tento obratný a úhlavní nepřítel katolické církve v Prusku, od papeže jako zástupce pruské vlády nebyl více přijat a ze státní služby rovněž byl propuštěn. Hlavní věcí však bylo, že nejen v arcidiecézi Kolínské, nýbrž i ve všech zemích německých lid katolický, pokud nebyl k své víře zcela netečným, počal prozírati. Dokud zkracoval vládní byrokratismus práva církevní, lid mlčel, když však uvrhli mu milovaného pastýře do žaláře, poznal, kam vlastně se míří. Osud uvězněného arcibiskupa a nekalé jednání pruské vlády otevřelo spícímu lidu a jeho dosud malomyslným vůdcům zrak a nadchlo je k boji proti systematickému ubíjení katolické církve. První z prvních byl Görres, jenž zbraní psaného i živého slova bušil do nepřátel i přátel. Do nepřátel, potíraje jejich brutální jednání, do přátel buď je k novému životu a nadšení pro věc katolickou. Jeho »Triarier« a »Athanasius« způsobil mocný rozruch v myslích vzdělanějších katolických kruhů. V soukromí i u veřejnosti počalo se opět diskutovati o věcech náboženských, a leckterý kněz rozehřál se pro své povolání a pracoval pak s radostí v duchovní správě. Zde bylo práce dost a dost. O náboženském rozkladu píše Theodor Palatinus: »Katolická církev v Německu, tak dlužno právem říci, postrádala (tehdy) milosti Boží, ovšem bez viny svých údů. Vnitřní organismus její zpustl, poněvadž proudy milosti, bez nichž nemůže církev nikdy kvésti, vyschly, a následkem toho zničen byl i tajemný životní princip katolické církve v Německu. Zcela nedostatečný počet duchovních, kteří nad to příliš trpěli ranami své doby, jen povrchně spravovali svatou službu; lid klesl v náboženskou lhostejnosť a netečnosť, zřídka přijímal sv. svátosti; duševní bída tak velká a přece touha o pomoc tak skrovná, úkol na vinici Páně tak nezměrný a přece čilosť pracovníků tak slabá a mdlá; vina na svědomí před Bohem všude tak velká a přece žádné pokání, všude největší malomoc a přece nikde toužebný pohled vzhůru — nikde modlitba.«

Měl-li katolicismus v Německu dosíci ve veřejnosti vážnosti a platnosti, bylo jeho inteligentním zástupcům dříve vykonati perný kus práce: vnitřní obnovu lidu. Toho si byli duševní vůdcové lidu dobře vědomi a proto pracovali úsilovně v tom směru. S kazatelen vyhoštěno parádní, kudrlinkářské řečnictví, slovo Boží hlásáno vážně a se snahou, způsobiti v srdcích posluchačů skutečnou obnovu duševního života. Lid nabádán k mravnému životu a volán často k pramenům milosti, k sv. svátostem. Zřizována byla četná bratrstva, čímž vzbuzován zájem pro společnou modlitbu v kostelích i v domácnostech. Četnými, rázně psanými brožurami upozorňován lid na své povinnosti ve veřejném životě. Tak rozproudil se v katolickém lidu nový život, k čemuž první podnět daly události s Kolínským arcibiskupem.

Uvažuje o tom, napsal protestantský dějepisec: »Arcibiskup a kurie (římská) zvítězily.« Zvítězily, avšak rány, jež zasazoval státní byrokratismus po třicet let, nemohly býti rázem zhojeny. Zákony, jimiž zkracována byla práva katolické církve, trvaly napořád. Bystré zraky byrokratické střežily pilně každé volnější hnutí německých katolíků ve veřejnosti, a silné státní rameno ihned potlačilo každý takový projev v zárodku. Vydávání katolických listů politických bylo vůbec zakázáno, jen některé velmi krotké nalezly milosti. Studentstvo na vysokých školách spito Heglovou filosofií odcizilo se z velké části svému náboženství. V Badensku vstupovali v třicátých a čtyřicátých letech žáci středních škol na university jako hotoví atheisté z přesvědčení. Nemravnosť v kruzích studentských byla té doby úžasná a působila nakažlivě i v jiných kruzích, s nimiž studentstvo se stýkalo. Tu přikvačil rok 1848. Revoluce přišedši ze západu, našla v Německu hojně přívrženců. Nesnesitelný absolutismus státní byl poražen a přemožen. Lidu dostalo se práva voliti si zástupce do parlamentu a tím ovšem i rozhodného vlivu na zákonodárství. Osudy katolické církve v Německu byly tedy nejvíce v rukou katolického lidu.

Naznačil jsem již, v jakém stavu byl ten lid. Mnohoslibný počátek k veřejné akci byl učiněn vnitřní obnovou duchovního života. Nyní, kdy dáno lidu právo určovati si své osudy, jednalo se o organisaci širokých vrstev, aby se mohlo pracovati systematicky a s důrazem.

Roku 1848. uzrála v hlavách předáků myšlénka, že pro církev mají býti předem reklamována práva jí odňatá. Rázný a neohrožený děkan kapitoly Mohučské Adam Lennig mínil, že především povolání jsou biskupové k reklamaci církevních práv. Přesvědčení Lennigovo sdíleli i jiní mužové, mezi nimiž následník Clementův na stolci arcibiskupském v Kolíně, Jan v. Glissel. Ten pozval ještě roku 1848. všechny německé biskupy ke společné poradě do Würzburgu. V pamětním listu sestaveném na konferenci uvedli všecky hlavní požadavky církve vůči německým státům. Požadavky ty tvoří až podnes jádro církevně politického programu německých katolíků. Lennig, jenž sám súčastnil se konference (jako zástupce onemocnělého biskupa Mohučského), byl všecek šťasten, maje v prohlášení biskupů záruku, že i tito vážně pohlížejí na situaci. Vrátiv se zpět do Mohuče ihned rozvinul horečnou agitaci mezi tamějšími katolíky. Schůze stíhala schůzi, až konečně podařilo se mu založiti katolický spolek vzdělavací, tak zvaný »Piusverein.« Ve spolku tom činni byli hlavně Lennig (předseda), Dr. Moufang, Dr. Riffel a Dr. Heinrich, pořádajíce střídavě každý týden přednášky. »Piusverein« měl pro svou katolickou tendenci hojně nepřátel v demokratech a svobodomyslnících vůbec; avšak přes to rozvětvil se přece ve všech skoro městech katolických zvláště v Porýnsku a Slezsku. V Jihoněmecku jen pomalu se uchycoval.

Tento potěšitelný zjev na poli spolčovacím povzbudil čilého Lenniga k další činnosti. Muž ten hleděl všecky již trvající spolky Piovy jednotně sorganisovati a proto svolal zástupce všech spolků k poradě o této a ještě jiných záležitostech do Mohuče, kolébky to prvního spolku Piova. Že již tehdá bylo ve spolcích nadšení, toho důkazem jest, že se súčastnili sjezdu mohučského zástupci všech stávajících spolků i z nejodlehlejších krajin německých.

Účastníků sjezdu napočítáno bylo na třináct set. V čele sjezdu byla celá řada mužů, již získali si dosavadním svým působením aspoň v úzkém oboru svého povolání ve prospěch katolické věci platných zásluh a již v pozdějších letech stáli v popředí církevně-politického ruchu. Jmenuji jich jen několik: August Reichensperger, Dr. Moufang, Dr. Lingens, Dr. Mořic Lieber, otec nynějšího vůdce německých katolíků, malíř Lasinský, svob. pán Andlaw, universitní sekretář Nadbyl a j. Řeči na sjezdu pronášené byly plny nadšení a překvapovaly nejednoho posluchače svou rázností. Tak rázně neslyšel lid katolický své vůdce ještě nikdy mluviti. Nadšení dostoupilo vrcholu, když došla sjezdu zpráva, že se ho súčastní též všichni poslanci katoličtí na sněmu frankfurtském, počtem 25. Skutečně se tak stalo. Poslanci přišli in corpore a někteří z nich i mluvili o církevně-politických otázkách, hlavně Ketteler a August Reichensperger. Zvláště tito dva nadaní mužové pochopili již tehdá situaci nemajetných tříd a pronesli některé pěkné myšlenky o socialní otázce. Průběh sjezdu byl tedy stkvělý, následky jeho velmi vážné pro celé pozdější hnutí socialní a církevně-politické v Německu. Předáci katoličtí, kteří dosud působili osamoceně ve svém povolání, namnoze bezvýsledně, sjeli a seznámili se, ustanovili si jednotný program. *Oni nabyli přesvědčení, že katolický lid v Německu bude representovati obrovskou moc, dostane-li se mu řádné organisace.* (Pokračování.)

Cestou do Karthaga.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

I.

(Marsilie.)

Francouzské sdružení pro pokrok věd koná každoročně známé a četně navštěvované sjezdy. Roku 1896. určen sjezd do Karthaga v Africe, a jméno toho místa kouzelně působilo a přivábilo ještě větší počet účastníků než jindy. Každá krajina má své památky a krásy, kterými vábí, oblažuje své obyvatele, jimiž láká a poutá cestovatele; staré Karthago, Alžír a Tunis přitahovalo nás více než ostatní země, a jakmile nás došlo oznámení o sjezdu, ihned jsme toužili, bychom památná ona místa navštíviti a tam se potěšiti a poučiti mohli. Již představovala si obraznosť naše mythologický Atlas, který jen jedenkráte svou nesmírnou tíži klenby nebeské jiným ramenům svěřil a nalezl vůbec jen jediného Herkula, který mohl to břímě na krátký čas převzíti. Vzpomněli jsme zároveň slavných dějin severní části Afriky, vřele cítili jsme soustrasť s oněmi, kteří dle obyčejného líčení tak hrdinsky Karthago a punskou říši proti nenasytnému tehdy Římu obhajovali; zajisté, že zanechal vandalismus Římanů, Řeků a Vandalů samých aspoň zříceniny, a ty nás vábí mocněji než nové stavby a pomníky. Vzpomínáme spolu též křesťanské Afriky; v dobách Tertulli-

ana a sv. Augustina byl církevní život tamější v lepším rozvoji než snad v Italii a Římě, i tam tekla krev mučenická proudy: půjdeme, uctíme ty velké světce a mučeníky!

Při tom objevuje se v naší mysli kouzelný obraz saharské oasy, vidíme a představujeme si v neznalosti své při štíhlých palmách oasy divoká zvířata střední Afriky — a to vše nás vábí, tak že se nemůžeme již dočkati, abychom po oné památné a zajímavé půdě kráčeti mohli.

Z různých, spíše praktických příčin rozhodli jsme se konati cestu do Alžíru Francií. Abychom mohli více dní věnovati Africe, jeli jsme co nejrychleji do Marsilie a v osm a třiceti hodinách mohli jsme se těšiti velikolepému pohledu na vody středozemního moře. Taková jízda není arciť cestováním, neboť dle francouzského přísloví »on ne voyage pas, on arrive« dojeli jsme svého cíle a nemohli jsme se cestou obdivovati krásným krajům Švýcarska a prohlížeti města, jimiž nám bylo jeti; rychle mílelo vše kolem nás. Krátký převoz po bodamském jezeře byl nám odpočinkem i občerstvením: odpočinkem po dlouhé unavující jízdě železnou drahou, občerstvením, že nám poskytl krásného rozhledu po rozkošném okolí. Spodní zelené a černé stromoví lesní odrážélo se rozkošně od bílých vrcholů hor, jež dosud zimní sníh všude pokrýval, dálné ledovce a vrcholy vyšších pohoří alpských doplňovaly ten vzácný obraz, který netoliko letní dobou, ale i v zimě oko upoutá.

Na lodi nalézáme jen málo cestujících, s nimiž však možno se seznámiti snáze než v uzavřeném železničním voze; jeden každý sděluje s námi cíl své cesty a přidává ihned velmi ochotně zprávu o svých dřívějších cestách — náš cíl, Afrika, představuje cesty všech ostatních; upřímně nám každý přeje zdaru, nevinně nám některý dalekého cestování závidí, ano nalézáme přítele, který by se k nám s radostí přidružil. My víme, že jsou všechny tyto řeči jen pro zábavu a ze zvyku mluveny, že nemají důležitosti, ale slabosť lidská i v marnosti a v malichernosti spatřuje svoji sílu; lichotilo nám, že jedeme dále než ostatní, zpyšněli jsme obdivem spolucestujících; mořská bouře tuto pýchu v pravý čas ještě zkrotila.

Jezera ženevského jsme ani na chvíli nepostřehli, neboť jsme jeli časně z rána po jeho ladném břehu. Po delší zastávce v Lyonu unášel nás vlak údolím řeky Rhodanu k přístavnímu městu.

Třetího dne ustanoven byl odjezd zvláštní parolodí, která byla vyhrazena účastníkům Karthaginského sjezdu, a tím zbylo nám dosti času, putovati k Panně Marii Strážné (Notre-Dame de la Garde) a vyprositi si potřebné ochrany při nastávající mořské jízdě a mohli jsme spolu též prohlédnouti památnosti Marsilie.

Památnou jest Marsilie již proto, že byla původně starou osadou Feničanů a Řeků, kteří se zde v 6. století před Kr. usadili; obraz ve schodišti paláce Longchamps představuje založení Marsilie, staré nápisy v archeologickém museu zámku Borely, blíže města uložené, dotvrzují stáří města. Památnou jest Marsilie křesťanům proto, že zbožná legenda vypravuje, že sem zavedla Prozřetelnosť Boží Lazara a jeho sestry. Dle této legendy byl Lazar po Nanebevstoupení Páně od židů jat a spolu se sestrami Marií a Martou, s Marií Salome a M. Jakobovou a jejich děvečkami Marcellou a Sarou vysazen na loď bez vesla a bez plachet a vydán širému moři, aby v bouři zahynul. Hospodin je zachránil a vystoupili u Marsilie na zemi, seznámili se

s tamními obyvateli, obrátili je na víru Kristovu, a Lazar stal se zde prvým biskupem. Jeho sestra Marie chtěla vésti i dále kající život a odešla do nedaleké jeskyně, kde ještě 30 let ve svatosti žila; Marta shromáždila u sebe zbožné ženy a žila s nimi v klášterním společenství. Sara a ostatní ženy přišly až do Arles, kde i zemřely; ostatky těchto svatých služebnic Božích ukazují a uctívají neobyčejným způsobem dosud v tak zvaném St. Maries de Mer.

I z jiných zpráv ještě poznáváme, že bylo v Marsilii křesťanství velmi záhy zavedeno a v krátké době dosáhl zde církevní život neobyčejného rozkvětu. V dobách sv. Augustina hleděli zdejší duchovní a mniši — z nichž se mnozí k Semipelagianům klonili a Massiliané sluli — učení Pelagiovo o svobodné vůli a o Božské Prozřetelnosti s názory sv. Augustina spojiti. Jsouce uvyklí nynějšímu indifferentismu divíme se, jak se v některých dobách křesťanský svět o podrobnosti církevního učení zajímal a domníváme se, že by podobné subtilní otázky náboženské, jako na př. ony o Božské prozřetelnosti v dobách sv. Augustina — v nynější době nikoho nezaměstnávaly. Jest nám však vyznati, že takový všeobecný zájem o věci náboženské jest vždy znamením živého náboženského ducha, který i o maličkostech vážně a hluboce pojednává; i maličké otázky náboženské souvisí vždy s hlavními články víry a mají proto značnou důležitosť; jen indifferentism pohrdá menšími otázkami věroučnými, aby zavrhl po čase i důležité články sv. víry.

V Marsilii byl na počátku pátého století hlavou tamějších mnichů opat chrámu sv. Viktora Jan Kassian. Chrám sv. Viktora vzbuzuje v nás až posavad svou zvláštní starobylou stavbou, věžemi po způsobě hradních věží stavěnými, obdiv a úctu, ač nepochází nynější stavba z dob onoho opata. Jan Kassian, velký asketa, vysvěcen byl sv. Janem Zlatoústým a tvrdil mezi jiným, že prvotní hnutí milosti Boží přichází člověku z jeho dobré vůle a objasňoval to příkladem nemocného: »Nemocný,« — pravil — »nepovolal by si lékaře, kdyby o něm již před tím neměl dobrého mínění, nebo kdyby nebyl přesvědčen, že on jej může vyléčiti. Toto dobré mínění o obratnosti, zručnosti a ochotě lékařově, ta touha po uzdravení nenáleží sice ještě k léčbě samé, ale připravuje ji; podobně vychází z mysli hříšnikovy i touha po Kristu i důvěra v Jeho milosť.«

Sv. Augustin odpověděl Janu Kassianovi dvěma listy a ukázal, že jest velký rozdíl mezi fysickou a morální nemocí a že uvedeným příkladem není vysvětlen počátek a vznik milosti Boží v člověku.

Mimochodem připomínáme, že zašli v této věci mniši města Hadrumeta v Africe ještě dále a psali proti sv. Augustinovi v ten smysl, že jest nyní představeným klášterů jediné se modliti za nepodajné a neposlušné členy domu, že jich však nemohou kárati, poněvadž ti nešťastní členové chybují jen z nedostatku ospravedlňující milosti Boží. Není nám však známo, jaká as byla při těchto názorech kázeň oněch mnichů!

V dobách sv. Vincence hýbal Marsilií podobně mocně křesťanský duch, když tento světec vykonával svůj apoštolát mezi vězni, mezi opuštěnými a snad ve všech vrstvách obyvatelstva. Památka jeho zachována skvostným gotickým chrámem sv. Vincence z Pauly (též »Reformovaných« zvaným), kde se dosud výkvět a výbor křesťanských horlivých obyvatel Marsilie schází k rozličným konfe-

rencím a k službám Božím. Byli jsme tam večerní dobou, kdy jiní do divadel a zábav se odebírají, přítomni kázaní, jež činěno katolickým mužům: viděli jsme zbožnost těchto četných, horlivých a vážených hlav a divili jsme se, jak se mohlo státi, že jest Marsilie při té zbožnosti svých obyvatel ovládána radou, nepravím jen republikánskou, ale socialistickou a radikální? Katolický, spolkový život jest zde a ještě více v blízkém Ciodad tak vyvinutý a blahodárný — a katolictví jest přece stále utlačováno a moci několika atheistů vydáno!

Nad městem stojí poutnický chrám, k němuž zvláště námořníci rádi putují; na jeho věži postavena socha Panny Marie Strážné, 19000 kilo těžká, která zlatým třpytem svým hlásá daleko do moře moc Panny Marie. V novější době sestrojeno sem důmyslně a odvážně vytahovadlo od paty vrchu až pod chrám vedoucí; pohled s vytahovadla a od chrámu jest velikolepý, neboť můžeme přehlédnouti celé město a lví záliv mezi Marsilií a ústími Rhodanu. Chrám tvoří spodní kryptu a hořejší svatyni; mnohými obrazy znázorněna zde oslava Panny Marie, jinými věnovanými obrazy vzdávají jí přečetní ctitelé díky za obdržená dobrodiní.

Již roku 1214. stála na tomto vrcholu kaple Rodičce Boží zasvěcená; revoluce r. 1792. pronajala chrám, který byl na místě kaple postaven, loďaři Scaramanguovi a až do r. 1807. zůstala svatyně skladištěm. Marsilští jmenuji Rodičku Boží »Dobrou Mateří« a uvykli si po r. 1835. památnou sochu Její každoročně druhou neděli po sv. Duchu nositi v slavném průvodu do radnice, kde ji po celý den zbožně uctívali. Nyní jest zbožnost ovšem z radnice vyloučena, neboť tam oslavují spíše revoluci a bezbožnost. Z téže snad příčiny hleděla obec města snésti ve své obrazárně v paláci Longchamps tolik obrazů, představujících Jakobíny, kommunu a hrozné výkony její.

Dobročinnost Francouzů — lépe řečeno: francouzských katolíků — jest podivuhodná a vynalézavá; příklad zvláštní nalézáme v Marsilii. V tomto přístavě jest přečetným zámořským misionářům čekati na příhodnou loď někdy i více dní; dobročinnost katolická jim zde darovala a určila »Bethanii«, kde by vším potřebným zdarma zaopatřeni dobře na dalekou, mořskou cestu se připravovali.

Již s vrchu Strážné Panny Marie spatřili jsme byzantinské kopule marsilské kathedrály a když jsme ji blíže prohlíželi, nemohli jsme se dosti nadiviti velkoleposti této stavby. Avšak zdá se nám — ačkoliv jsme dobře přesvědčeni, že není pravá zbožnost místem vázána, odnikud vyloučena — přec se nám zdá, že velikolepé chrámy, nádhernými okrasami naplněné, tak ku zbožnosti nevábí jako útulné svatyně, zbožným lidem navštěvované. V malé svatyni kláštera »nejmenších sester« (Minimes) zdrželi jsme se před oltářem sv. Expedita s mnohem větším potěšením nežli v rozsáhlé kathedrále; působilo nám velikou radost, že zdejší lid i v obyčejných světských záležitostech tak rád hledá pomoci u světce sv. Expedita. Známo, že byl tento světec armenským mučeníkem a že jeho jméno (expeditus znamenalo lehce oděného vojína, který se rychle mohl vypraviti) zavdalo příčinu k tomu, že jej vzývali křesťané hlavně tenkrát, když si přáli rychlého vyřízení, skončení nějaké záležitosti. Významně zobrazen sv. Expedit na oltáři: šlape jednou

nohou na havrana, v jehož zvuku staří slyšeli latinské »cras, cras! zítra, zítra!«; sv. Expedit neodkládá, rychle vyřizuje! (Holubice sv. Bernarda volá: Hodie!)

Četné památky Marsilie nehodlám popisovati, připomínám jen zámek Borely, 5 km. od hlavní ulice Cannebière k západu ležící. Tam chován s mnohými jinými starožitnostmi kámen s punským nápisem ze 4. neb 5. století př. Kr., který byl r. 1845. v Marsilii nalezen. Kámen ten pochází bezpochyby ze severní Afriky, v jeho nápise jsou jmenovány a určeny Baalovy oběti a udáno, jaké částky z obětí knězi a obětujícímu vždy náležejí.[1]) (Na př. De bove khalil seu šelem khalil erunt sacerdotibus argenti decem de uno — podobně jako bylo i při obětech St. Zákona určeno: de jobel vel de capra sacerdotibus argenti šekel unus . . . et augmenta et erunt cutis et viscera et pedes et reliqua caro auctori sacrificii.)

Cestou de la Corniche podél moře vraceli jsme se do města a nemohli jsme odtrhnouti očí od rozvlněného moře; byltě pohled ten jen malou přípravou na velebný pohled mořských vln, který nám byl poskytnut následujícího dne při jízdě do Afriky.

(Pokračování.)

Poznámky k slavnostem Poděbradským.

Napsal **Pravdomil Vlastislav Historický.**

(Pokračování.)

Byl papež zásadním nepřítelem Jiříkovým?

Čechové byli odjakživa náchylní k sektářství. Snad proto, že hned při počátku křesťanství dvojí obřad, latinský a řecký, bojoval v Čechách o nadvládu, pak snad i proto, že Praha byla vždy středem celé východní Evropy, kde scházely se duchovní proudy ze všech končin světa. Vždyť, jak vypravuje Palacký, měly Čechy jednou i svého vlastního pokoutního papeže. I vznětlivosť a nestálosť povahy, která snadno k sektářům, z různých končin do Prahy jako osvětového středu přicházejícím, se klonila, k tomu přispívala. Každý ví, jak sektářství zhoubně působilo kdysi v Africe, zničivši všecku osvětu na celá staletí, jak působilo zhoubně v jižní Francii a severním Německu, jak hrozně se vymstilo Čechům. Kdo tomuto sektářství přál, podrýval a hubil zemi; kdo je potíral, sloužil své vlasti. Papežství, v němž katolicismus má svůj auktoritativní střed, potíralo vždy každé sektářství.

Tak ovšem muselo vždy činiti z ohledu náboženského, jako ochránce pravdy Kristovy, ale tím zároveň velice blahodárně sloužilo

[1]) Z celotné oběti býka budou míti kněží (Baalovi) po deseti (šiklech) stříbra; z kozy po jednom šiklu . . . a bude jejich kůže a vnitřnosti a nohy a ostatní maso bude náležeti tomu, kdo oběť přinesl.

zemi. Stalo-li se někdy, že proti sektářům bylo s velkou přísností zakročeno, nelze toho ovšem schvalovati, ale toto bezpráví proti jednotlivcům bylo stonásobně vyváženo dobrem, které každé zemi bylo prokazováno potlačením sektářství. To pak v středním věku platí měrou dvojnásobnou, neboť každé sektářské hnutí přinášelo vždy i rozvrat politický a společenský.

Když tedy papežové usilovali, aby sektářství českému za doby Jiříkovy učiněn byl konec, měli sice v první řadě na zřeteli dobro víry a náboženství, jednotu církve, ale též dobro české vlasti. Nic by nebylo české zemi tak prospělo, jako právě náboženská jednota a opětné sjednocení s církví obecnou. Husitství, které bylo útočné, rozštěpilo se brzy na mnoho sekt, které se krvavě potíraly. Byť tedy husité sebe více vlastenčili, vlasti tím nesloužili, poněvadž jednáním svým ji poškozovali. Opravdivě sloužili vlasti katolíci, kteří přáli míru a jednotě s veškerým katolickým světem. To chtěli i papežové. Víme z doby Karlovy, jak národ český vyšinul se v této jednotě na první místo mezi národy, tak vysoko, dí Palacký, že bez něho nic v Evropě se nedálo.

Že papežové chtěli toto dobro zemi české, vysvítá jasně z jednání jejich s Jiříkem, jemuž mimo to i osobně byli nakloněni. To ukážeme citáty z Palackého.

Již před zvolením psal legat Karvajal Jiřímu velmi srdečně (IV., 287) a po zvolení jeho poctil Kalixt III. Jiřího bullou »nejmilejšímu synu Jiřímu, králi českému« (IV., 291); domníval se ovšem, že Jiří přísahal korunovační přísahu a učinil plnou poslušnost církvi. V tom ovšem byl omyl, neboť Jiří učinil přísahu zcela jinou, v níž důležitá slova byla vynechána, ale důkaz je tu, že papež předem proti českému králi nebyl zaujat.

A když do Říma přišlo Jiříkovo poselství, aby učinilo poslušenství papeži, byl kancléř Prokop z Rabštejna od sv. Otce přijat velmi vlídně a srdečně a byl na dvoře papežském jako doma (IV., 379). Papež chtěl věc Jiříkovu nějak urovnati, neboť pravil »dáme vám čtyři kardinaly, uhoďte s nimi některý prostředek a my, což bude s naší cti a stolice této, rádi i pro krále i pro království učiníme« (IV., 380). Na téže stránce uvádí Palacký slova kardinala Bessariona k Rabštejnovi, který žádal, aby král se poddal papeži, poukazuje na příklad Francie, která tam měla právě slavné poselství: »Viděli jste, jaká se jí za to dála čest«, pravil. »Francie má na 100 biskupů, opatství a prelatství velikých. Ti nechtěli poslušenství, ale stalo se přec, když král chtěl.« »Také váš král byl by zveleben napodobně, kdyby chtěl učiniti tolikéž«, řekl na konec. A že to nebyla planá slova, víme z doby Karlovy, kdy království České péčí papežů tolik bylo zvelebeno, jako nikdy jindy.

Při jiném slyšení po řeči mistra Korandy mluvil papež Pius II., proslavený historik český (Eneáš Sylvius).

Palacký o tom píše (IV., 383 str.): A tu co proslavený historik český, dav se do líčení obšírného Čech v ohledu zeměpisném a dějepisném a počav od Přemysla a Libuše, mluvil bezmála dvě hodiny. Líčil hrozné útrapy katolíků za válek husitských.

»Když jsme byli v Benešově za krále Ladislava, to jsme svýma očima uzřeli a nemohli jsme se zdržeti pláče . . . Pokoj svrchovaný také nám jest mil a oblibujeme jej: ale běh, kterým se hledá, kterak

se může líbiti? ano co prosíte a hledáte, je proti jednotě církve. Avšak že prosíte za chléb, nebude vám dán had; my s bratry svými nejmilejšími jsme otcové a vy synové; otcové nebudou jednati, než o dobré a spasitelné synův svých. Svoláme bratry, poradíme se s nimi, a rozvážíce ten běh se vší pilností, dáme odpověď konečnou, jakž podle naší cti nejlepší bude moci býti.« Zajisté slova přímá, ale přátelská

Ale když české poselstvo kompaktat se zříci nechtělo, k čemuž ovšem nemělo od Jiřího mandatu, v Římě však o jejich škodlivosti českému národu i církvi byli přesvědčeni, poněvadž byla církevnímu smíru a církevní jednotě na škodu a překážku (IV., 385), mluvil papež k poselstvu opět: »Vy prosíte arci, abychom my vám svolili sami ku přijímání pod obojí: ale jakož milosrdný otec synům a mistr učedníkům svým nedává škodlivých věcí, neslyší proseb než jedině užitečných a nepropůjčuje, leč což přísluší ku spasení, tak i my máme činiti ve všem, jenž, ačkoliv nehodně, místo Boží držíme na zemi. Kdybychom viděli prosby vaše a přijímání laikův pod obojí býti bez pohoršení církve obecné, nebyly by nesnáze o propůjčení: ale když nespravedlivé a nepoctivé jest, co žádáte, kterak má propůjčeno býti? . . .«

Dále (IV., 388): Při loučení poselstva s papežem řekl sv. Otec v přítomnosti šesti kardinalů k němu: »Řekněte králi svému, že ho milujeme a že pro dobré a užitečné jeho i království Českého hotovi jsme učiniti všecko, což jest s naší cti a stolice této.«

Kdo nedá dnes, kdy kniha dějin Českých oné doby jest ukončena a leží před námi, sv. Otci za pravdu, který v konečné odpovědi dle Tomka (VII., 42) ještě jednou opakoval dříve uvedené důvody, »že stvrzení kompaktat neposloužilo by jednotě a pokoji v království Českém, protože strana druhá, přijímající pod jednou, nikdy by k nim nepřivolila: zůstával by vždy rozdíl, a toho jinak ukliditi nelze, nežli když jedni druhým ustoupí, ale nesluší prý se, aby oni ustoupili, kteří se přidržují starého řádu, než ti, kteří se od něho k novému odchýlili. Také proto nelze k žádosti Čechů svoliti, aby nezhrdli, chlubíce se, že jim dáno za pravdu, jako by moudřejší byli nad jiné křesťany, dále, že by stvrzením kompaktat byli popuzeni proti Čechům všichni sousedé jejich, Němci, Uhři a Poláci . . .«

». . . Ať přivede lid svůj král k jednotě víry. Budeť skrze to zveleben on i království jeho, jakož jsme mu řekli, když jsme spolu byli v Benešově . . . I budeť lépe, učiníte-li to sami ze sebe, nežli z přinucení, aniž máte za to styděti se: jako Španělé nemají hanby, že z rozkazu této stolice opustili blud arianský, tak i vám nebude nežli čest a chvála z poslušenství vašeho.«

Podobně ani Pavel II. nebyl nepřátelsky proti Jiřímu zaujat. V řeči k poselstvu císařovu přišel i na věci české a dle Palackého (IV. 438) »chválil řečí obšírnou veliké ctnosti a zásluhy Jiříkovy, kterak byl moudrý, spravedlivý, dobrotivý a zmužilý, a kterak proto veliké do něho naděje pro obranu křesťanství by se mohly klásti, ale jeden kus že kazil všecky ostatní; kdyby neváhal spraviti jej, že by pocítil v něm sobě ne papeže, ale tovaryše a bratra laskavého; splní-li král, co slíbil, a čeho na něm žádám, pravil, drže v ruce psaní, má mne napotom ve všem tak mocen býti jako já karty této (t. j. budu ve všem mu po vůli).«

Může tedy býti řeči o nepřátelství Říma k Jiřímu? Kdy mluvili papežové přátelštěji k některému panovníku? Řím přece nemohl za to, že Jiří a utrakvistická část lidu postavila si hlavu a nechtěla odříci se k vlastnímu dobru kacířství! I musel pak ovšem nastati boj. Řím byl vlastně v obraně, neboť potlačování kacířství je obrana pravdy a víry. Husitství bylo útočné. I při takových příležitostech, jako bylo slavné poselství české na sněm Basilejský, jednajíc tam o kompaktata, členové jeho šířili v cizině své bludy, tak že proti nim muselo býti zakročeno. Dvě zásady stály proti sobě a nebylo zbytí: musely bojovati. Taková byla doba.

Že stál papež na straně jedné a Jiří na druhé, je pravda, ale to bylo dáno přirozeně poměry. Ale i tu dlužno uznati, že papežové nenáviděli jen bludu, národ český a Jiřího milovali. Spíše Jiří a utrakvisté tím, že při bludu lpěli, uváděli vlast v bídy a nebezpečí, jak pozdější dějiny ukázaly.

Pozorovatel dějin nesmí zůstati při jednom věku dějin, ale musí pohlížeti na jeho boje se stanoviska, co přinesly tyto boje národu. Utrakvismus pak jistě přinesl vlasti hrozná soužení a na konec odpadlictví k německému protestantismu, porobu lidu feudalismem, a dospěl až ke Skultétovi, przniteli sv. Vítského chrámu. Neboť to vše bylo jen dalším vývojem odpadnutí od církevní autority. Národ stal se na rozbouřené hladině pozdější duchovní revoluce lodičkou bez vesla.

Než i přes všecku nevěru, přes všecky boje, všecka nepřátelství, přes to, že i Jiří pohaněl sv. stolici, (Tomek VII., 51) papežové nepřestali starati se o blaho českého lidu.

Před volbou Matyáše, po smrti Jiříkově, mluvil papežský legat k Pražanům (Pal. V., 13): »Prosil, aby považili, jak slavně květlo město jejich, pokud stálo v poslušenství takovém (k Římu), jak vynikali měšťané sami bohatstvím, mocí, vzdělaností nad obyvatele všech jiných sídel; nebylo prý podobného města ve mnohých národech, ni Norimberk a Vídeň, ni Vratislav, ba ni slavný Kolín nad Rýnem nevyrovnaly se jemu; ba nevíme, Řím-li a Benátky nebo Florencie či jiné kterékoliv město pod nebem! Ale bohužel, když přijala Praha falešné proroky do lůna svého, tu zmizela sláva i bohatství její, nebylo lidnatosti a krásných stavení, i octla se konečně v bídě a potupě u všech národů . . . Nebuď vám stydno, bludu se odříci, za příkladem sv. Pavla, i dojdete, jako on, nejen chvály na zemi, ale i blahoslavenství na nebi.«

Jak pravdivá to slova! Čtěte Wintrův »Církevní život v Čechách« a uvidíte, jakou náboženskou, mravní a společenskou spoustu přivedlo do Čech náboženské rozdvojení. Museli bychom citovati celé stránky, kdybychom chtěli jen malý obraz o tom nakresliti. Zmíníme se níže o celkovém významu hnutí husitského pro národ, který je osudnější, ač ovšem ve vnitřním rozvratu kotví vlastně jeho kořeny. Zde chtěli jsme jen ukázati, že v Římě nebylo nepřátelství ani k Jiříkovi ani k českému národu, tam bylo jen nepřátelství k bludu, ku kacířství. A potírati blud, je nejen právem papežů, ale svatou jejich povinností. Pravda je, že po moderním názoru užito nedobrých prostředků a překročena mez. Ale v oné době považovalo se to za správné. Mimo to papežové byli k vojenskému zakročení štváni politickými nepřátely Jiříkovými. »Ano netajně mluvilo se, že co

den přísnější dolehání Říma dálo se nejvíce návodem císařovým«, dí Palacký (IV., 378) a podobně často. Co mají teprve Vratislavští na svědomí! (Tomek VII., 53 a j.). Vždy ale kynula národu českému, vrátivšímu se k jednotě, v Římě náruč otcovská, zapomenutí zla a nová láska. »Jiří sám«, dí Palacký (IV., 488), »nevinil papeže ze křivd, které se mu dály, ale zlé lidi, své nenávistníky, kteří nepřestávali osočovati ho u sv. Otce.« Nu, a to jsou přec nejkompetentnější svědci.

Věrnosť Čechů-katolíků Jiřímu.

Už jsme se zmínili, jak dr. Rašín kritisoval telegram z Tábora. Poněvadž našla jeho slova ohlasu, dlužno je považovati za názor českých liberalů. Tito liberalové sice praví, když se jim to zdá totiž výhodné, že jsou také katolíci, ale ústy dra Rašína prohlásili, jako by úcta k Jiřímu a katolické přesvědčení se nesnášely, ale vylučovaly. Je v tom patrna sektářská snaha, rozeštvati lid a postaviti všecken český život v odpor a v nepřátelství ku katolicismu. Česká historie, Jiří, jindy opět Hus a ostatní »největší synové národa«, slouží tu patrně za prostředek k něčemu jinému, co se dosud tají, za prostředek, dnes velice účinný, lid náboženský rozeštvati a víře katolické jej odciziti. Jest naše přesvědčení a přesvědčení všech, kteří běh života veřejného pozorují, že by na př. o Husovi nikdo ani nehlesl, již proto ne, že byl katolickým knězem, kdyby nebylo jeho odboje. Pro jeho odboj proti Římu zapomínají páni na jeho kleriku i náboženskou, konfesionalní rozhodnost. Ba dr. Herold ujímal se i kalicha a želel, že pro ten — dle Tůmy »zlořečený« — Řím prý se nevyvinula *česká* církev. Zajisté jen proto, že by i on potom chodil s dr. Rašínem k přijímání. Inu říká se tomu, že účel posvěcuje prostředky, jesuitská prý morálka, ale ve skutečnosti je to liberalní morálka; pouze ten je při tom rozdíl, že při té »jesuitské morálce« prý posvěcuje dobrý účel zlé prostředky (není to ovšem pravda, Jesuité nikdy tak neučili), ale při té liberalní »posvěcuje zlý účel zlé prostředky.« I kdyby tedy just byla ta jesuitská morálka pravdivou a skutečnou, byla by přece lepší než ta liberalní.

Než to jen tak mimochodem. Chceme se zmíniti o tom, jak čeští katolíci chovali se k Jiříkovi. Místo nás bude opět mluviti Palacký.

Že měli katolíci čeští mnoho příčin, kalich a jeho zastánce nenáviděti, je jisto. Ne nadarmo maluje se ten kalich rudý nebo aspoň na rudé půdě. Byl krvavý. A byla to krev katolíků, která ho naplňovala tisíckráte, že přetékal. Kdo nezná krvavý rok Žižkův? O velečinech husitských bylo by zbytečno mluviti, každé dítě ví, co při nich teklo nevinné krve.

Nuže, a jak se chovali katolíci? Vše zapomněli. K Jiříkovi věrně přilnuli. Ba ani kalicha nebrali mu ve zlé. Když Jiří chtěl, aby mu slíbili věrnosť proti tomu, kdyby někdo jej nebo království České za příčinou kompaktat (viz o nich níže) jak slovy haněti, tak i skutkem a mocí tisknouti chtěl, povstal ovšem Zdeněk ze Šternberka a ohradil se proti tomu; ale to bylo přec správné. Či měli býti i katolíci zavázáni, aby hájili kalicha? To by byl zajisté nesmysl, vždyť byli odpůrci kalicha.

Ale jak i tu pěkně si vedli katolíci z lásky ku králi a z lásky k vlasti, zcela jinak než husité, kteří v zaslepené své vášni hubili vlasť. Praviť Zděnek (IV., 394): »Milostivý králi! Ráčíte věděti, že my posavad nic s kompaktaty neměli jsme činiti, byvše vždy a ve všem poslušni stolice apoštolské; i jakož i vy osvědčujete se, že věrni chcete býti vyznání víry, ve kterémž jste se zrodili, tak právě i přátelé moji všichni a já chceme ovšem setrvati při tom náboženství, které po předcích svých jsme zdědili, aniž vystupovati z jednoty a poslušenství sv. římské stolice. Protož když Jasnosť Vaše bez rady naší *umínila si* hájiti kompaktat, starejte se také o ně jen ti, kdo k nim radili a jich potřebují; my jim to rádi přejeme, ale proti zápovědi sv. Otce jednati nemůžeme . . . Ve všem, co se dotýká cti a práv koruny této vůbec, hotovi jsme vždy chovati se, jakožto se sluší na věrné poddané.« (Později vlastenci čeští bratři, nežli katolického krále, zvolili si raději Němce Fridricha. Jaký tu rozdíl snášelivosti a vlastenectví!)

Krásná slova Zděnkova v pravdě osvěcují celou záležitost. Ukazují divadlo podobné tomu, jaké vidíme dnes. Dnes liberalové činí z věci své, ze svých liberalistických choutek věc celého národa a pachtují si plnými ústy všecko vlastenectví pro sebe, zvláště katolíkům je upírajíce; tenkráte chabí potomci husitů s Jiříkem, jejž Rokycana štval, v čele, svůj kalich a svá naivní kompaktata chtěli zase vydávati za věc celého národa, ten kalich a ta kompaktata, jež brzy potom sami odkopli. Katolíci měli jednati proti víře po otcích, po sv. Václavu, sv. Ludmile, proto, že kdysi pro Husa a jiné příčiny některým Čechům zlíbilo se vlastenecky od této víry odpadnouti — k záhubě vlasti. A opět, že jako dnes, nadávky ultramontáni, tmáři, zpátečníci, klerikálové nedovedou v katolících zviklati lásku k vlasti, k té velké vlasti, již celý národ obývá, nikoliv však jen několik liberalních advokátů, tak ani tenkráte nadávky jedináčů, papeženců a p. ani okolnosť, že kalich stavěn od utrakvistů všech před oči jako čest a sláva národní, nebyly s to, aby zviklaly katolíky ve víře svatováclavské a lásce k České koruně svatováclavské. Ba katolíci činili si i násilí, činili násilí svému přesvědčení, aby uhájili Jiříka, jejž milovali pro výtečné jeho vlastnosti, a který vzbuzoval veliké naděje pro přítomnosť a budoucnosť Českého království.

Katolíci to byli, kteří způsobili, že jsme měli slavnou dobu krále Jiřího a doba ta byla by se stala ještě slavnější a neskonale požehnanou, kdyby byly se splnily tužby a naděje katolíků a Jiří se vzdal tak naivních a zbytečných kompaktat. Bez katolíků nebylo by Jiřího, bez jejich uznání a věrnosti, kteráž věrnosť nebyla ovšem bez velikého přemáhání, ani by nebyl býval zvolen, ani by se byl nebyl udržel. A proto jsou to hlavně katolíci a konservativci, kteří smějí říci: Jiří je náš, my jsme ho českému národu dali a zachovali. Že se Jiří nestal zakladatelem české dynastie a nového obrození Českého království v dávné jeho moci a slávě, kterou mělo před husitskými válkami, to zavinil Rokycana a oni utrakvističtí rádcové, kteří ho přiměli svéhlavě a tvrdošijně k boji o kompaktata. Poněvadž liberalové oslavují v Jiřím hlavně tuto druhou událosť, patří jim Jiří potud, pokud k svému a českého národa neštěstí byl osudným nástrojem sektářů. A tak, jak vidno, historie se významně opakuje, jen způsob je jiný. A domníváme se, že zase jen to klidné a hlu-

boké vlastenectví katolíků se osvědčí, jako se v historii osvědčilo vždy. Za Jiříka osvědčilo se aspoň stkvěle. Důkaz následuje.

Katolíci uznali Jiříka, který, ač byl jen u sv. Víta dle starodávného zvyku korunován, neučinil celé přísahy, jak měli žádati. Byl to zajisté vlastenecký čin, když katolíci pevně žádali, aby jednota víry svatováclavské, po předcích zděděná, byla zachována a obnovena. Tomu kompaktata ovšem bránila. Z korunovační přísahy byla vypuštěna zmínka o kompaktatech a kalichu a ponechán jen závazek krále ku poslušenství a jednotě víry a vyhlazení všelikých sekt a kacířství v království Českém (IV., 290). Tak bylo pro okamžik korunovace sporné úskalí obepluto, ale líbovolná změna přísahy stala se přece osudnou. Jiří nazván později, když kompaktat se nevzdal, křivopřísežníkem. Domníval-li se v Římě, že učinil přísahu jak náleží. Byl v tom ovšem omyl, ale čí vinou? I jednání legáta Fantina ovšem neylo správné. Krutá jeho slova proti Jiřímu jsou ostatně v odporu s jednáním Říma vůči Jiřímu. Palacký jednání Fantinovo sám vykládá, že prý legát toužil po mučenictví (IV., 400). Ale i přes tento nedostatek korunovační přísahy zajisté veliký »obřad římský«, jak dí Palacký (IV.. 291.) a věrná oddanosť předních pánů strany *katolické*, zejména Jana z Rosenberka, Zděnka ze Šternberka a jiných získaly novému králi poslušenství nejen všech českých, ale i většiny moravských katolíků, upokojivše zúplna rozpaky jejich.« Když proti Jiřímu první bouře se zvedly, katolíci stáli při něm. »Král měl v obyvatelstvu všech předních měst katolických koruny své stránku sobě věrně oddanou,« dí Palacký (IV., 494.) Děkan Hilarius, který byl kázal obcím církevním, aby od poslušenstvi odstoupily, naříkal si na věrnosť jejich ku králi. »Stěžoval si, že král držel se prý nejvíce pomocí pánů katolických.« (Pal. IV., 499.) Ano u Palackého čteme (IV., 500 a 501.) dokonce i toto přiznání: »Nicméně netoliko mnozí páni, rytíři a města, nýbrž i kněží katoličtí sami neuposlechli hlasů duchovních představených svých: mezi pány byli ještě Kolovratové, Jindřich na Buštěvsi, Beneš na Libšteině, Jan a Purkart na Bezdružicích, pánové z Lobkovic Jan Popel a Jan Hasištejnský, mezi městy zvláště Cheb, Loket, Kadaň, Chomutov, Most, Ústí nad Labem; popis kněží, kteří k vůli patronům svým (a to znamená, dáti existenci v šanc. Pozn. spis.) interdiktu nešetřili, byl nad nadání dlouhý. Ba co nejpodivnějšího jest, že kromě několika žebravých, klášterové všichni jak v Čechách tak i v Moravě nepřestávali jeviti oddanosti své ku pánu světskému, nic nedbajíce nevole, s kterou zejména u legáta Rudolfa proto se potkali: mezi nepřátely krále Jiřího roku 1467. neví se ani o jediném opatu nebo proboštu řádném z těchto zemí, kromě biskupa Jošta (Vratislavského), jenž byl spolu proboštem Pražským a mistrem Strakonickým.« Tak Palacký, a to je přece slovo! Ale není divu, vždyť Jiří měl přátely i mezi kardinály.

Jak pěkně psal legátu Rudolfovi Vilém mladší z Rosenberka. Mezi jiným bylo v dopise, ve kterém ospravedlňoval svou věrnost ku králi Jiřímu: »Račtež, důstojný otče, věděti, že já jsem katolík věrný, apoštolské stolici a církvi svaté poslušně oddaný, zachovávající všecky její obřady, pokudž na laika sluší. V té víře chci také setrvati, pokud živ budu a ve všem, co náleží k službě Boží a k řízení církevnímu, budu vždy poslušen církve Římské a Otce svatého . . . Ale když jsem přísahal králi svému, on nadál se ode mne věrnosti

a upřímnosti v mém rodu dědičné a přirozené, aniž věřil, že bych já ji kdy zrušiti mohl; .... v tom, co se dotýče vlády a správy světské, nesmím, ani nechci opouštěti krále svého, an Spasitel přikázal, abychom dávali co císařovo císaři a co Božího Bohu . . .«

Také biskup Olomoucký osvědčoval, že chce králi i království pomáhati hájiti proti každé živé moci ve všem, cokoli nebude proti víře církve Římské. (Pal. IV., 395) Ba i biskup Vratislavský, Jošt, varoval krále (IV, 395.) slovy: »Milostivý králi! Račte pamatovati, jaké cti, jakých dobrodiní a milostí požívala země česká skrze mnohá století od stolice papežské; zle bude, postavíte-li se na odpor stolici té; já bych ze srdce rád přičinil se dle vší své možnosti, aby to zlé od Vás i od země odvráceno bylo.« Ano, vlastenectví a věrnosť přemnohých pánů katolických šla tak daleko, že drželi se výroku katolíka Viléma z Pernštejna, o němž dí Palacký, že mu rovného hledali bychom nadarmo v dějinách českých, výroku, který stal se pořekadlem: »S Římany věřím, s Čechy držím, s bratřími umírám.« (Pal. V. 206.) A bylo už dávno po bojích Jiříkových. Jak se mluvilo legátu do očí i od pánů slezských ve Vratislavi ještě r. 1466., vypravuje Tomek (VII., 119.) a j. a j.

Lásku a věrnosť zachovali katolíci Jiřímu i za jeho hrob. »Však nejen sami toliko podobojí, ale i katolíci oplakávali, dí Palacký, (IV., 602.) krále, o kterém obecný šel hlas, že jemu podobného v Čechách nebylo ani nebude: neb zrodiv se z lůna národu, necizil se ho nikdy, ale dělal se mu nade všecky jiné otcem moudrým a starostlivým.«

Později ovšem povstali Jiřímu nepřátelé i doma, a to mnozí z katolíků. Ale jen část příčiny dlužno hledati pouze v jejich katolickém přesvědčení. Zatím totiž povstala proti králi jednota panská, o níž několiv slov v následujícím odstavci. Vinu měl i Jiří sám pro neústupnosť a své tvrdošijné lpění na kompaktatech. Netvrdíme tak my, ale sám Palacký, který jako nekatolík náboženskému sporu v celé jeho hloubce ani rozuměti nemohl; on posuzuje věc pouze jako historik. Napsal (IV. 389.): »Nestranný však a chladný soudce nesezná bohdá více svévole v rozkazích Pia, nežli v neposlušnosti krále Jiřího; staliť se oni tuším oba obětí postavení a přesvědčení svého.« Tak i my soudíme. Proto ani nevytýkáme Jiřímu, že proti katolíkům nejednou choval se despoticky, katolické duchovenstvo a stolici papežskou veřejně na sjezdě tupil (Tomek, VII., 55. n.) a j. Upřílišil se papež, osvojuje si právo, rozvazovati poddané od poslušnosti ku králi, pochybil i Jiří. Ale nadužívání práva, které tehdejší doba stolici římské dávala, práva, které při obnovování společnosti z barbarství po stěhování národů ukázalo se tak nutným a blahodárným, jakoby Prozřetelností božskou daným — nadužívání tohoto práva rozvazovati od poslušenství plnou měrou vynahradila věrnosť katolíků i přes odpor Říma. Vědělť i oni, že nepřátelství proti Jiřímu bylo v Římě šířeno a udržováno politickými nepřátely Jiříkovými. Tato věrnosť katolíků byla v pravdě něco neobyčejného, čemuž málo kdo dovede úplně porozuměti. Toto neslyšení Říma bylo ovšem jen tehdáž možné, kdy věci světské a církevní tak úzce byly sloučeny. Byla-li tato věrnosť pro dobro vlasti politicky moudrá, nedovedeme rozhodnouti; možná, že tu zvítězil cit nad rozumem, vlastenecké nadšení nad vlasteneckou rozvahou. Ale jisto je, že katolíci přinesli Jiřímu

svým poslušenstvím oběť, jaké ani Husité, jaké pak dokonce čeští bratří nebyli schopni; oněm kalich, těmto jednota byly nad vlast, nad jazyk, nad krále i nad celou historii. Jisto je, že směl-li by se kdo odvážiti k nějaké výtce proti katolíkům z doby Jiřího, nekatolíci nebo liberálové naprosto nemají k tomu práva a příčiny: tak mohl by jen Řím a církev katolická učiniti. Ale ony toho nečiní, nevytýkají katolíkům věrnosti ku králi, Římem neuznanému — a tehdáž toto právo Římu náleželo — nýbrž počítají jim to k vlastenecké zásluze. Možno dost, že pro budoucnosť českého národa, která potom byla tak smutná, tato vlastenecká a národní věrnosť nebyla přec jen věcí nejlepší. Snad katolický král, jak ho chtěl Řím, byl by předešel pohromě bělohorské. Ale to jsou domněnky, do nichž dále se pouštěti nebudeme. Jen na konec ještě opakujeme: žádný poctivý a spravedlivý muž z doby Jiříkovy nenajde tolik fanatismu, nepřátelství a nespravedlnosti, které při Poděbradských slavnostech tak nedůstojně vévodily. Nenajde jich leč zúmyslný štváč, který štve a překrucuje pravdu dle své libovůle, kterému špatný účel posvěcuje i špatný prostředek. (Pokračování.)

Pan rada.

Obrázek od Bohumila Brodského.

(Pokračování.)

»Zaběhněte si domů, Filipinko, ale až bude poledne, přijďte k obědu. Slyšel jsem, jak papá nařizoval, abyste dnes zůstala u nás u oběda. Vytáčky jsou marné, znáte přece mého otce. Tedy přijďte.«

Filipina zaražena a plna rozpaků nevěděla co říci. Cítila na sobě spočívati pátravý pohled Emin a Richard stál nedaleko ní, rozkročen a usmívavý.

»Bude-li si pan rada přáti, přijdu,« řekla teď chvatně a uklánějíc se oběma, vycházela chvatně ven.

»Jak se ti líbí?« začal Richard, přeměřiv pokoj a stanuv před Emou.

»Je hezká, tuze hezká. A nebyla by ani protivná, je-li chování její upřímné. Ale zdá se mi, že to ani není možno, aby byla zcela nepodobna své lstivé matce.«

»Mluvíš tak, jak jsem očekával,« řekl Richard pokojně.

»Správně, viď?«

»Ano zcela správně, jako dcera pana rady Neužila.«

»Co tím míníš?« ptala se udivena.

»Nic. Jsi podobna našemu otci. Ten také soudí podle zevnějšku, podle nahodilých příznaků, a jakmile jednou úsudek svůj pronese, je správný, třeba by tisíce věcí křičelo, že to není pravda. Inu ovšem, dcera vrátného a dcera ústředního rady — to jsou velké rozdíly.«

»Richarde, nerozumím ti. Co tím myslíš?« Ema se teď do opravdy durdila. »Mluvíš vážně, nebo žertem?«

»To víš, že jako obyčejně žertem,« prohodil kousavě. »Povím ti krátkou povídku. Byly dvě rodiny, jedna chudá, druhá bohatá. V té chudé i v té bohaté měli dceru. V chudé rodině byli by rádi dceru provdali, aby si vzala tuze bohatého pána. Jak byl starý, na tom nezáleží; jen když měl dost peněz. Matka toužíc dceru viděti povýšenou, všemožně sháněla svatbu, nedbajíc dceřiných proseb. A než ji sehnala, našla si dcera toho, koho milovala a kdo miloval ji. Slíbili si, že se vezmou, třeba by bohatý ženich byl sebe mocnější. A než došlo k chystané svatbě, provedli něco, čímž byl plán matčin nadobro skřížen a láska došla svého splnění. Tak to je hezké, viď? Nu, vždyť to často čteš v těch románech, které tě tolik zajímají. Mám povídati dál?«

»Když už jsi začal, dokonči to. Teď bezpochyby čeká díl mne,« prohodila Ema jaksi s úštěpkem.

»Možná, ale to ostatně musíš nejlépe věděti ty. Teď je na řadě rodina bohatá. Tam zase neplatila nic matka, ale otec. Ten chtěl míti dceru dobře zaopatřenou a vyhledal jí bohatého ženicha, kterého neměla nic ráda. Už dříve setkala se s řádným, hodným, mladým mužem, jenž měl poctivé jméno i vědomosti, ale scházela mu koruna všeho: peníze. Ovšem, děvče mělo samo peněz dost, nepotřebovalo tedy toužiti ještě po jiných, a také po nich netoužilo. Ale — aby mohlo dosáhnouti dovolení k sňatku s oním mladým mužem — muselo by překonati boj, zapříti se, proliti trochu slz, zápasiti s umíněností otcovou. A takovou oběť pro svou lásku přinésti nechtělo, spokojujíc se raději jhem na se vloženým, než by bylo bývalo proneslo pro své pravé štěstí jen jméno svého miláčka. I vzala si onoho boháče, jenž seděl na svých penězích, skrblil a bil ji, že teď snášela muka stonásobná. Co tomu říkáš?«

»To mám býti já?« ptala se ho vážně všecka bledá a na její tváři bylo viděti zápas duševní.

»Neříkám ani tak, ani tak. Vybeř si, je-li ti libo, co z toho chceš. Víš, že jsem šelma, že si tropím pouze smích. S Bohem, Eminko, v poledne na shledanou.« A dle svého obyčeje počav hvízdati, vycházel z pokoje.

Sestra udivena patřila za ním. »Richarde,« volala naň, »vrať se.«

Zvolna se obrátil a Ema pozorovala, že teď vypadá zcela jinak, než dříve. Byl zamračený a obličej jeho prozrazoval, že mu v prsou bouří vášnivý příval věcí mnohem důležitějších, než kdy byl pokládán za schopna, že by se jimi také mohl zabývati.

»Co chceš?« ptal se drsně.

»Richarde, zůstaň tu, mluv zřejměji,« prosila chvějícím se hlasem. »Odpusť mi, nevěděla jsem, že to myslíš vážně. Vždyť vidíš, že jsem sama, že mi nikdo neporadí. Poraď mi, stůj při mně, budu tě následovati.«

»Na tebe spoléhati nemohu, máš příliš mnoho předsudků, příliš mnoho náhledů, které jsi zdědila po otci. Ty a tvá sestra tolik rády jste říkaly, že já po tatínkovi nebudu, ten že měl jiné schopnosti, dovedl jinak vyniknouti, mně však prý schází všechno povážení a starostlivosť. Povážení, starostlivosť! Jakoby k dosažení štěstí a spokojenosti člověka bylo třeba hned býti radou, jakoby člověk přestával býti ihned poctivým, kdyby se spokojoval menším titulem a menším štěstím, než jaké má pan rada! Hm! K smíchu jste mi byly

často obě, jak jste si nechávaly na tom záležet, aby dcera některého podřízeného úředníka neměla lepších šatů než vy, aby neseděla na místě význačnějším, aby nepřišla s vámi do styků příliš důvěrných. Pamatuj se jen, jak jsem dnes prohodil, že ty s Filipinou máš mnoho příbuzného. Ani jsi si nerozvážila, co jsem tím do opravdy myslil. A už jsi se po mně koukla, jako bych ti byl sáhl pro nejdražší poklad. Není to k smíchu? Ovšem, dcera vrátného a pana rady — to je něco dokonce jiného. Mají jinou duši a poskvrnila by jedna druhou, kdyby měly míti něco společného. Vidíš, je to k smíchu, ale já se nesměju, nějak se mi nechce smáti.«

Ema ho poslouchala s pootevřenými ústy. Něco takového dosud neslyšela! Richard břitce zařezával se do její marnivosti a odkrýval její myšlénky a slabosti, jakoby četl až na dně její duše. »A proto jsem snad tolik špatná, že nechceš se mnou nic míti?« hlesla bolestně.

»Ne,« řekl chvatně, jakoby ji chlácholil. »Nechci říci, že jsi špatná a nemohu to ani říci. Máš dobré vlastnosti a kdybys měla dosti síly zbaviti se svých nepěkných návyků a předsudků, byla bys s to, abys učinila sebe i muže šťastné. Prosila jsi mne, abych ti poradil. Ale rada je tu drahá! Radil bych ti, ale pak bys se musela s osudem rváti, pak by s té či oné strany padaly rány, třeba hrubé, které by se těžce dotýkaly tvého mínění o postavení, o budoucnosti, které by bouraly veškeré ty přehrady, dělící dosud dle tvého úsudku jednotlivé stavy a osoby! A za to bys nevybojovala bohatství, slávy, mnoho cti, ale na oko malou věc — svou spokojenost. Cítíš-li se dosti silnou podstoupiti tento boj, nuže, pak je zde má ruka, budeme dva a dvěma se lépe bojuje. Nechceš-li, domníváš-li se, že nemůžeš mým slovům věřiti, či že jsi slabou k tomu boji, nech toho a nech mne samotného. Půjdu klidně za svým cílem u vědomí, že jsem vykonal svou povinnost, upozorniv tě.«

»A myslíš, že bychom si vybojovali svou spokojenost, že bychom dosáhli, po čem toužíme?« ptala se ho, patříc utkvěle před sebe.

»Nejen že myslím, ale jsem o tom přesvědčen. Za měsíc mohl bych ti už ukázati činy. Dnes nemohu nic jiného říci, než abys mi věřila.«

»A zač ty, Richarde, bojuješ?« ptala se ho náhle. »Tebe přece nikdo nenutí, abys se ženil s tou, které nenávidíš, ty jsi spokojen.«

»Protože jsem až dosud nic neříkal? Milá kočičko, oni někdy ti taškářové mají také rozum na pravém místě. Vy jste mne měli za lehkomyslného a já zatím byl syt toho života, který kolem mne vířil. Smál jsem se v duchu, plakal a na oko dělal jsem šprýmaře, abych měl pokoj. Nechali jste mne býti, nedbali jste o mne, a já tím pokojněji přemýšlel, uvažoval, až jsem se posléze pevně rozhodl. Dokud jsem neviděl pravý čas, mlčel jsem a snad budu litovati, že jsem dnes s tebou důvěrněji hovořil. Ale doufám, že jsi na zrádce ještě neklesla.«

»Richarde, ať jsem sebe horší, takové výtky jsem si nezasloužila,« zvolala Ema. »Kdybys byl se mnou tak jako dnes mluvil před rokem, mohl jsi mne zachrániti. Dnes snad už je pozdě. Víš přece, že mne otec ProšKovi slíbil.«

»A to by tě lekalo? Víš přece také, že mne zase otec slíbil slečně advokátově.«

»A ty si jí nevezmeš?«

»Ani mi nenapadlo.«

»Koho si chceš vziti?«

»To ti nepovím. Teď mi řekni, chceš jíti se mnou a poslechnouti mé rady?«

»Půjdu, bratře. Lekám se toho sice, ale nesmíš mne opustiti, budu-li klesati. Tuším, že se stane se mnou velká změna, a že začnu jiný život. Oh, kéž by byla živa matinka.«

Richard zavrtěl hlavou. »Ta by nás byla zavrhla, jako nás otec zavrhne. Vžila se v jeho názory a byla mu slepě oddána. Nejlépe se bojuje, je-li člověk prost závazků a ohledů. Matka by nás snad byla přemluvila, pláčem překonala, třeba že by byla měla nejlepší vůli nám prospěti a třeba že by její prosby za nás orodovaly. Teď nezbývá než jeden odpůrce, jenž jest tím vážnější, protože jest náš otec. Ale my neukládáme o jeho čest. Jde tu o náš celý budoucí život, a takového boje se zříci nesmíme. Chceš mi udělati, Emo, něco k vůli?«

»Řekni jen a přesvědčíš se, že jsem poslušnou tvou žačkou.«

»Nuže tedy, chovej se k Filipině tak srdečně, jakoby byla mou nevěstou. Nekoukej se na mne tak udiveně, já to pravím jen proto, abych ti uložil první zkoušku. To ti pravím na svou poctivosť, že Filipina jest tolik ryzí povahy, že si ji zamiluješ, až ji blíže a déle poznáš. Ty jsi na ni patřila trochu svrchu a byla jsi zaujata proti ní, protože je to dcera vrátného. Jejích rodičů nehájím, ale ona jest hodna cti, aby byla tvou přítelkyní.«

»Vždyť ona a otec — — tak se mi zdálo, jakoby se něco tajně připravovalo,« namítala Ema.

»V tom jsi se nemýlila, připravovalo se a připravuje se stále. Náš papá je neopatrný, dává to příliš na jevo, počíná si jako zamilovaný mladík. Teď jest přesvědčen, že je blízek cíle. Ale zmate se škaredě, jako se zmate v nás obou. Na tu chvíli se těším, až počnu mluviti. A proto jen žádné strachy před Filipinou. Kdyby byla chtěla, mohla dnes zůstávati už, kde zůstávala naše nebožka matka. A chtěl to nejen náš otec, ale i její rodiče. Nuže, nezaslouží si naší důvěry, zvláště když ti řeknu, že tam nebude zůstávati nikdy?«

»Richarde, je to pravda?«

»Chceš, abych ti přísahal?«

»Ne, to ne, ale teď už se mne neboj a řekni mi upřímně: ty miluješ Filipinu, viď?«

»Emo, nechtěj ode mne určité odpovědi, dokud sám nemám jistoty. Za týden, čtrnácte dní budu věděti více a pak přijdu přímo k tobě. A co mám vyříditi Jakšovi? Má doufati nebo zoufati?«

Zapýřila se a radostně sebou pohnula. »Ani nevím, co bych mu vzkázala,« pravila rozpačitě.

»Vidím, že bude lépe, budete-li hovořit sami. Chceš-li se s Jakšem setkati, řekni Filipině. Ona tvé tajemství zná už dávno a poradí ti lépe než já. Šlaka, už je poledne tu, a já nejsem při dojení. Na shledanou, Emo. Budu moci přijíti se na vás odpoledne podívat?«

»Jen přijď. A teď chvátej, ať přijdeš brzy k obědu.«

IV.

Při obědě byl pan rada v růžovém rozmaru. Vedle něho na jedné straně seděla Ema, na druhé Filipina. Vedle Emy naproti

Filipině seděl Richard. Přišel k obědu pozdě. Jindy otec nesnesl takového porušení domácího řádu, ale dnes se ještě naň smál, škádle jej, že nemůže býti hotov včas na jednom dvoře a jak to tedy udělá, až bude míti tři dvory pod dozorem.

Richard jako vždy nedbale usedl a mezi jídlem mluvil málo, pronášeje pouze tu a tam nějaký šprým, nebo kousavou poznámku. Ale otec pro jeho řeči neměl dnes sluchu. Stále se obracel brzy k Emě, brzy k Filipině, otazuje se jich, jak se spolu bavily, jak jim práce ubíhala, nebyla-li jim dlouhá chvíle, nechtějí-li, aby jim zjednal někoho ku pomoci.

V první chvíli, když usedl k obědu a když přišla také zapýřená Filipina, na níž bylo znáti, s jakým přemáháním vyhověla jeho vzkazu, aby se obědu súčastnila, byl také pan rada velmi rozpačit a všecek nesvůj. Nevěděl, má-li mluviti o ranním setkání obou dívek, bál se, že jej budou děti pozorovati, a proto bylo i jeho chování odměřené.

Brzy však pozoroval, že Ema obrací se k Filipině velmi přívětivě a vesele, že se k ní chová nenuceně jako k sobě rovné. Radostný záblesk oživil jeho tvář a už se stal také hovornějším. Napřed vyznamenával více svými poznámkami Emu, ale pak obracel svou pozornosť stále úsilovněji k Filipině. Upozorňoval ji na nejlepší jídla, nutil ji do ovoce, žertoval s ní, vyptávaje se, chystá-li také svou výbavu a podobně.

Ema při tom více maně než zúmyslně pozorovala výraz Filipinin. Hrot nedůvěry zůstal přece v srdci jejím vězeti, byť hlavní hráz chladnosti proti Filipině domluvou bratrovou se shroutila.

Teď však mizel poslední stín jejích obav. Svým dívčím bystrozrakem dobře prohlédla, jak velice se Filipina přemáhá, jak bojuje, jak cítí se poníženou a pokořenou, poněvadž tuší, že ji Ema pozoruje a vyčísti chce, nechová-li se k radovi tak, jak by si on přál, aby se k němu chovala. A přece přes to vše zachovala Filipina zdánlivý klid na povrchu, počínala si s taktem a vytříbenou znalostí jemných způsobů.

Slibovala-li Ema dříve bratru, že se bude chovati k Filipině zdvořile, teď si umiňovala, že to nebude činiti pouze k vůli bratrovi, ale k vůli Filipině samé. Cosi ji táhlo k této zvláštní dívce, která dovedla si úctu a ohledy vynutiti. Ano, cítila sama před ní hanbu a stud, že chování otcovo k Filipině bylo velmi neopatrné, přestupovalo meze obvyklé slušnosti a zdvořilosti. Pan rada, dbalý vždy železného pořádku, počínal si jako zamilovaný mladík, jehož vášeň zaslepila a jenž si myslí, že nikdo nerozumí jeho pošetilostem.

Proto, aby trapnému tomu pohledu konec učinila, vybízela lokaje k rychlosti a byla ráda, když konečně mohla vstáti a omluviti se otci, že pro práci nemůže dnes jak obyčejně u stolu zůstat seděti. Jejího příkladu následovala Filipina, a radovi nezbývalo, než vesele se tvářiti k mrzutému svému překvapení. Povstal také a pouze Richard zůstal lhostejně seděti, dokuřuje doutník.

»Prosím vás, jděte, slečno Filipino, napřed do pokoje, přijdu za chvíli za vámi,« obrátila se Ema ku své společnici. »Mám ještě práci.«

Filipina se uklonila a Ema spěchala do kuchyně, aby dala do svého pokoje přinésti nějaké ovoce a cukrovinky. Chtěla tím Fili-

pině ukázati svou přízeň a nakloniti si její důvěru. Mezi dveřmi kuchyně setkala se s vrátnou. Tato velmi uctivě se před ní uklonila.

»Chtěla jsem milostslečinku prositi, dovolila-li by mi podívati se na její výbavu,« lísala se vrátná, skládajíc záhyby svého obličeje ve sladký výraz. »Filipinka mi povídala, že něco tak krásného dosud neviděla.«

»Jen se podívejte,« řekla Ema chladně, cítíc nesmířitelný odpor ku vrátné, jenž byl ještě sdělením Richardovým zvětšen. »Filipinka je právě v mém pokoji, zajděte tam. Já jdu kamsi ven a nemá tudíž slečinka nic na práci.«

»Ponížene děkuji, to já ráda půjdu,« kázala vrátná. »To byla odjakživa moje radosť, viděti krásné prádlo.«

Ráda by byla ještě něco hovořila, ale Ema vyšla už na chodbu. Slyšela, jak vrzly dvéře. To tedy už vrátná šla. Což abych poslechla, co bude s dcerou povídati? Zastyděla se sice, že chce naslouchati, ale touha její byla mocnější, než hlas volající, že je to neslušné. V této pohnuté době toužila po vysvětlení, přála si věděti pravdu, celou a čistou a proto už spěchala chodbou a otevřela několikáté dvéře. Zde byla světnice pro služku a kuchařku. Za ní byly dvě spíže, z nichž druhá přiléhala k pokoji, ve kterém byla výbava. Všechny pokojíky byly opatřeny dveřmi, tak že se mohlo jíti z jedné místnosti do druhé. Také z pokojíku Emina mohlo se jíti do spíže, ale teď byly dvéře zavřeny. Tiše přikradla se k nim a poslouchala.

»Měla jste raději zůstati v kuchyni, když jste se tam už vetřela«, slyšela pohněvaný hlas Filipinin. »Proč se sem vtíráte? Vy mne opravdu doženete k zoufalství.«

»Ale, dítě, měj rozum a nekřič,« napomínal ji tlumený hlas vrátné. »Ty mi pořád nevěříš, že co dělám, dělám jen pro tebe. Pohleď na ty hromady prádla. Člověku až oči přecházejí, co je toho tady nahromaděno. A teď si považ, že můžeš míti všechno takové, ano i lepší. A k tomu ty pokoje, všechno to bohatství! V panském kočáře se budeš voziti, úřednice budou před tebou se klaněti a lidé ti ruce líbati. Co chceš víc? Máš rozum? Jiná by se radostí zbláznila a tobě Bůh milý ví co do hlavy vlezlo, že jen meleš jednu a vzpouzíš se, jakoby tě člověk vedl na popravu. To ti povídám, hlásiti se k tobě nebudu, nebudeš-li k panu radovi přívětivá.«

»I pro mne se nehlaste. Já se vždycky učila rodiče ctíti a jich poslouchati, ale jen v dobrých věcech, ale k tomuhle mne nedonutíte, kdybyste mne zabila. Beztoho umru hanbou, nebude-li tomu brzy konec. Slečna Ema se na mne dívá jako bych byla špatné děvče, jako bych jejímu otci nadbíhala a chtěla se mu vetříti. Musí to pro ni býti hrozné, když má seděti pohromadě s děvčetem, které chce státi se její macechou.«

»Vždyť nikdo nic neví? Slečna Ema dostane svůj podíl a pak ať si hubuje nebo ne, jí po tom nic není, vezme-li si tě pan rada.«

»Mlčte, nemáte povážení, jak by vám bylo, kdybyste stonala a nějaká cizí ženská strkala tatínkovi ještě za živobytí svou dceru? Co byste si asi pomyslila, kdybyste věděla už napřed, že sotva oči zamhouříte, už za vás bude míti tatínek náhradu? Taky byste mlčela, nebo byste řekla, že je to dobře? A kdybych já jako dcera takové věci pozorovala, naplila bych takové ženské plné oči.«

»Krásně mluvíš! To je náhrada za všechnu mou starostlivosť i lásku. Kdo tě jen takovým řečem naučil? Já jsem nadarmo neříkala, že ty tvé hovory a šepty s panem Richardem jsou ti jen na zkázu. Nemysli si, že si tě vezme. Vysměje se ti, až tě do nějaké ostudy dostane.«

»Takhle mi tady nemluvte,« zakřikla teď dcera matku vášnivě. »Pan Richard je počestný muž a co jsem s ním mluvila, mohl každý slyšeti. Já na vdavky s ním nemyslím, jako nemyslím, že si vezmu pana radu. A kdyby mne pan rada zlatem obložil, nevezmu si ho, ne a ne! Ať si vezme sobě rovnou. Je už jednou nohou v hrobě, má dospělé děti, ano už je dědečkem a musel by si na mne celý svět ukazovati, že jsem špaňná ženská, kdybych jeho slabosti využitkovala a v sňatek s ním svolila. Co by mi byly platny haldy prádla, pěkné pokoje, kočáry, kdyby mi každý mohl říci, že jsem si to koupila za svou čest. Já bych mu hodnou ženou býti nemohla. Nemám ho ráda a pro peníze ho klamati nebudu. Ať se k takovým věcem propůjčí jiná.«

»A já ti povídám, že si ho vezmeš,« řekla teď vrátná zlostně. »Kdybych tě měla k němu dotáhnouti, ty k němu musíš. Já mu už slíbila, že si ho vezmeš. Chceš, aby nás vyhnal ze služby? Budeš nás potom živiti?

»Proto vás vyhnati nesmí.«

»A kdo mu to zakáže?

»Pan hrabě. Došla bych si sama k němu a pověděla, proč jste s ... leba přišli.«

»Co to mluvíš, pošetilá! Neublížili mu větší páni, neublížila bys mu ani ty, leda že bys myslila výše, ne na pana radu, ale na pana hraběte.«

»Fuj, styďte se! Sama hanbou hořím, když si vzpomenu, že takhle mluví má matka. To vám slibuji, že už ani jednou s vámi o takových věcech nebudu hovořiti a že raději uteku. A teď jděte odtud. Slečna Ema může přijíti každou chvíli, a poznala by jistě, o čem jste se tu umlouvala. Jděte. Nepůjdete-li vy, půjdu já.«

»Jsi ty paličák! Ale počkej, za několik dní zkrotneš! Musím říci panu radovi, že tě pan Richard kazí, aby jej brzy poslal odtud. A až on bude pryč, pak budeš míti lepší rozum.«

»Ano, pak půjdu já také odtud pryč. Já se vždycky sama uživím, a vy si namlouvejte panu radovi koho chcete. A jděte. Nebo chcete, abych do opravdy odešla? Pak vám povídám, že sem již nikdy nepřijdu.«

»Bože, mám já kříž s vlastním dítětem! Počkej, ty toho budeš jednou litovati, omrzí-li pana radu tvé vzdory. Hezky o tom přemýšlej, abys dostala v čas rozum!«

Bylo slyšeti šoupavé její kroky, vrznutí dveří a v pokojíku bylo ticho. Ema stála ještě chvíli jako v myšlénkách a tu zaslechla tichý pláč. Filipina plakala. Jí samotné sevřelo se srdce lítostí při pomyšlení, že vše to týká se také jí. Jen násilím potlačila slzy a tiše odcházela na chodbu. Vešla opět do kuchyně a nařizovala kuchařce, aby připravila na talíř ovoce a cukroví a poslala to po služce do jejího pokoje.

Vrátná byla tu také a počala velebiti výbavu. Kroutila očima a spínajíc ruce tvrdila, že takové výbavy ani kněžna nemá. Ema

vyslechla ji mlčky a netrpělivě. Nemohla se odporem ani na ni podívati a byla ráda, že mohla z kuchyně uklouznouti do svého pokoje.

Pozorovala, jak si Filipina chvatně otírala oči, a aby jí nepřivedla do rozpaků, zastavila se na okamžik u okna, dokud by se společnice neopanovala. Pak usedla vedle ní a patříc něžně do její tváře počala s ní hovořiti. Jak jinak zdály se jí nyní její rysy a všechen výraz tváře! Dříve hledala v ní sprostotu a vášně, teď zdála se jí nevýslovně milá a příjemná!

Filipina několikráte tázavě utkvěla na ní svým pohledem, jakoby se ptala, odkud ta přívětivosť, je-li upřímná, nebo skrývá-li se v ní lesť. Aby si tedy její důvěry získala a zároveň jí dokázala, že se jí báti a ostýchati nemusí, umínila si, že začne o Jakšovi. Musila zápasiti s rozpaky, ale sama dobře cítila, že jí bude mnohem slastněji, nalezne-li důvěrnici lety sobě rovnou, které bude moci svěřiti kouzlo své skryté lásky.

»Znáte dobře pana Jakše?« ptala se tedy, a v téže chvíli ohnivý ruměnec pokryl její tvář.

»Znám, slečno. Jak se vám líbí? Ale řekněte mi upřímnou pravdu, ať jest jakákoliv.«

»Já se domnívám, že asi slečna zná jeho povahu lépe než já,« pravila Filipina zdrželivě. »Já se s ním velmi málo stýkám a nemohu tedy nic určitého říci.«

»Ale přece jej znáte,« dotírala Ema už veseleji. »Jakmile jméno Jakšovo bylo vysloveno, povolila tíseň a teď by byla ráda stále o něm hovořila.

»Ovšem, znám jej a pokud jej znám, jest velmi hodný pán. Zdá se mi, že má přísnou povahu a dobré srdce.«

»Vidíte, dobře jste uhodla. Jeho přísnosť mu až škodí. Ale buďte, Filipinko, ke mně zcela upřímnou a nemyslete si, že na vás vyzvídám. Vy dobře pozorujete, co se u nás děje. Otec chce, abych se vdala, ale dává mi jiného ženicha, než kterého mám ráda. Jakše chce za trest přeložiti, ale já bych s ním ráda do té doby mluvila. Sama nemohu jej vyhledat a ke služkám se obraceti nechci. Prosím vás, až jej na večer uvidíte, řekněte mu, aby přišel po večeři do parku, že s ním musím několik slov mluviti.«

Filipina dívala se překvapeně na Emu. Je to možno, aby tato druhdy tolik upjatá a na ni s tajemnou nenávistí pohlížející slečna najednou ji učinila svou důvěrnicí? Odkud vzala se jí důvěra, kdo ji k tomu přiměl, čím si toho zasloužila? Pátrala pohledem v její tváři a pozorovala zvuk jejího hlasu. Ne, není to lesť. Její slova zní vřele a její tvář je vzrušena. Oddechla si, živě sebou pohnula a pousmála se.

»Vyřídím s radostí váš vzkaz,« slibovala, »a doufám, že pan Jakeš jej bude rád slyšeti. Včera byl smuten. Pozorovala jsem jej, jak několikráte přešel po dvoře, pohlížeje k zámku a jak se rychle skrýval, když pan rada vyšel ven. Kdyby váš pan otec věděl, jaký Jakeš je, dojista by mu nebránil.«

Ema sesmutněla a podepřevši si hlavu dlaní, zadívala se do prázdna.

»Ano, kdyby otec jej znal,« pravila jako ve snách. »Ale otec ani nechce mnohé věci znáti. On nerozumí srdcím svých dětí a stále jenom touží po tom, aby nás obklopil bohatstvím a aby se nás bez starosti zbavil. Krvácí-li při tom srdce, vzpírá-li se proti

tomu celá duše, to vše jest věcí vedlejší, lhostejnou. Můj Bože, jak to se mnou a s bratrem skončí!«

Zamlčela se a také Filipina neodpovídala. Sevřela pevněji rty a tvář její pokryla se ostrými rysy, svědčícími, že násilím přemáhá vnitřní pohnutí.

»Abychom, slečno, pokračovaly v práci,« řekla po chvíli tiše a podívala se na Emu.

»Proč bychom pospíchaly? Proč se zabývati prací, která jest bezúčelná, která mne netěší? Jiné děvče s nevýslovnou radostí chystá vše k svému sňatku a nemůže se ani dočkati chvíle, kdy konečně vejde do své nové domácnosti. Ale pro mne jest ta chvíle okamžikem největších muk. Zažila jste, Filipinko, někdy takové tísně?

»Slečno, vy chcete, abych vám řekla sama, co dávno tušíte?« Hlas Filipinin se třásl pohnutím a domněnka, že Ema chce její pokoření, vehnala jí krev do tváře.

»Ne, nechci nic, co by vás bolelo. Důvěřujte mi přece už. Vždyť snad jsem také schopna hlubších citů a dovedu rozuměti srdci vašemu, jako vy rozumíte mému. Jste spokojena, řeknu-li vám, že si vás vážím a že vás ctím?«

Podávala jí ruku a její jasný pohled mluvil více než slova.

»Teď jsem spokojena,« řekla Filipina živě a stiskla podávanou ruku. »Nedivte se, že jsem byla tolik nedůvěřivou. Nedovedete si představiti, jaké boje a jaká vzrušení mnou v posledním čase zmítala. Vy jste mně řekla všechno to, co jste před jinými tajila a já oplatím vaši důvěru. Je vám snad známo, k čemu mne má matka nutí?«

»Ano, tuším to. Lekala jsem se toho, ačkoliv teď, kdy znám vaši povahu, nepovažovala bych to za žádné neštěstí, kdybyste se stala mou macechou.«

»Ne, to se nikdy nestane. A kdybych měla v noci odtud utéci, neučiním toho. Věřte mi, že jsem se vám vyhýbala a majíc vás potkati, styděla jsem se tak, že mi bylo do pláče. Byla jsem přesvědčena, že mne musíte považovati za nízkou, za schopnou všech špatností. Neboť kterak mohlo by se to poctivou cestou státi, abych já, dcera chudého vrátného, měla býti pojednou paní radovou, paní muže bohatého, ale starého? Kdybych tisíckráte byla nevinnou, každý by prstem na mne ukazoval a řekl, že jsem za svou dobrou pověst koupila si všecku tu slávu a přednost. A slečno Emo, moje čest jest mi tisíckráte milejší, než všechno bohatství pana rady. Já svou budoucnost neprodám a podám-li komu kdy své ruky, pak se to nestane z vypočítavosti nebo z jiných ohledů, ale z upřímného hnutí mého srdce.«

»Vy tedy milujete mého bratra velmi vroucně?«

Na tuto otázku zarazila se Filipina a podívala se na Emu široko otevřenýma očima.

»Jak, vy to víte?« ptala se polekaně.

»Ano, vím to,« s úsměvem odpovídala. »Z počátku nebylo mi to dost jasno, ale pojednou nabyla jsem světla v celé té záležitosti. A věřte mi, že jsem všecka šťastna, budete-li mou sestrou!

»Slečno Emo, to se nestane!« smutně zavzdychla Filipina.

»Proč ne? Či snad se domníváte, že můj bratr není poctivý muž, že s vámi dobře nesmýšlí?«

Filipina rychle zavrtěla hlavou a blažený úsměv přelétl její tvář.

»Pan Richard je povaha jako křišťál,« pravila ohnivě, »a byl by bídným lhářem, kdo by tvrdil, že jest v něm nějakého úskoku. Ale okolnosti jsou mnohdy mocnější, než nejlepší vůle. On zapomíná, že až dosud jedná bez vůle svého otce a že pan rada jest dosti mocný, aby odpor jeho zlomiti dovedl. Nač tedy těšiti se příliš velikými nadějemi, když jistě potom přijde trpké zklamání. Ano, slečno, miluji vašeho pana bratra, ale věřte mi, nelákala jsem ho k sobě! Dávno už se mnou mluvil, docházel k nám a já z jeho řečí vyrozuměla, že mu nejsem lhostejnou. Bránila jsem se, snažila jsem se býti chladnou, a dáti mu na jevo, že marně čeká na opětování své lásky. Ale když neustal a já viděla čistou jeho duši a nepokryté úmysly, podlehla jsem v slabé chvíli pohnutí a dala jsem na jevo, že i on už dávno jest mi vším. Od té doby konám pokání, vyhýbám se mu, utíkám před ním, aby chvíle rozloučení, která jistě přijde, nebyla hned tolik trpkou.«

»Nebojte se, chvíle ta jest velmi vzdálenou a nepřijde. Richard se nepoddá, on zlomí odpor otcův, poněvadž nebude sám. Budu bojovati s ním.« Ema všecka rozohněna povstala a přistoupivši k Filipině, ovinula ruku svou kolem jejího hrdla. »Vidíte,« pokračovala vášnivě, »bez bratra bych se byla stala hříčkou otcových rozmarů. Tušila jsem, že mne jeho vůle žene k neštěstí. Už jsem přemítala, co počnu, až mne bude muž týrati, až budu připoutána k němu svazkem, jejž roztrhnouti nebude v mé moci. Byla jsem mnohdy jako omámena všemi těmi trudnými vzpomínkami a poddávala jsem se se slepou lhostejností trapné budoucnosti, nenacházejíc nikde opory a vzpružení. Až tu přišel Richard. Já jej považovala za přeletavého šprýmaře, jemuž je na světě vše lhostejno. Nedovedla jsem čísti v jeho duši, protože v naší rodině nebylo nikdy útulné lásky a důvěrnosti. Teprve on rozžehl ve mně jiskru sebedůvěry a otevřel mi oči. Viděla jsem, jak bláhově jsem jednala a za jakou cenu prodávala jsem celý svůj život. A od té doby ve mně všecko volá po životě. Setřásla jsem se sebe veškeré ty cetky, které dříve mi zakrývaly zrak a které mi namlouvaly, že já jako dcera radova musím si zase vzíti takového pána, který by mě mohl zahrnouti přepychem, který by mne mohl voziti v kočáře a obklopiti služebnými. Ne, toho není k štěstí potřebí. Raději chci chudobu, jen když budu šťastnou. Bála jsem se otce, jenž mi neukázal nikdy lásky, ale teď se ho nebojím. Nežádám od něho nic zlého, žádám pouze svou spokojenou budoucnost a bude-li se vzpírati, pak mu řeknu, že on také chtěl býti šťastným, touže vás dostati za ženu. A čeho si přál sám, toho nesmí odepříti svým dětem. Nuže tedy, teď už věříte, že není všechno ztraceno, že nejen mně, ale i vám svítá naděje?«

Filipina naslouchala v sladkém opojení Emě. Její slova jako by stírala stopy úzkosti s její duše. Maně, aniž si toho byla vědoma, přivinula se blíže k ní a oči se jí zaleskly.

»Kéž byste mluvila pravdu,« zatoužila vroucně.

»Důvěřujte, neklesejte,« šeptala Ema a políbila ji na tvář. »Cítím nový život ve svých žilách, čistější, slastnější, obrozený. Hnusí se mi život, jejž jsem dříve vedla, život loutky, kterou oblékali, jak chtěli, kterou učili hovořiti, jak chtěli, a s kterou chtěli dělati, jak sami za dobré uznali, netázajíce se, je-li jí to vhod či nic. Teď chci žíti a, bude-li Richard při mně, zvítězím jistě.«

»Co tu mluvíte o Richardu?« ozval se mezi dveřmi hlas a bratr Emin vstupoval dovnitř. »Hle, hle, je-li možná, slečna radova objímá se s vrátných Filipinkou. Co pak se to stalo?«

»Richarde, nech svých úštěpků«, zakřikla jej Ema pohněvaně. »Co pak jsem byla sama vším vinna, že se mi stále posmíváš? Kdybys býval dříve byl upřímným bratrem, mohla jsem už dávno býti jinou«.

»Jen žádné hněvy, sestřičko. Kdybys věděla, jakou radosť jsi mi způsobila, odpustila bys mé prostořekosti. Nuže, Filipino, ještě pochybuješ a ještě se budeš brániti?«

Teď už se ničím netajil. Pohled na sestru poučil jej, že před ní nemusí se ničím skrývati.

»Oh, já bych ráda se nebránila, jen kdybych se mohla zbaviti své úzkosti«, povídala patříc naň zrakem zářícím štěstím a láskou.

»Už jsem jí také domlouvala,« hlásila se Ema horlivě. »Stále jen tvrdí, že se sklameme. Ale viď, Richarde, že nás už nikdo nepřekoná.«

»Ne, kočičko. Víš, že jsem na oko lehkomyslný, ale je ve mně také krev pana rady a ten nerad koho poslouchá.«

Zasmál se, zamnul si ruce a náhle zastaviv se zamračil se a pohleděl upřeně před sebe. »Byl bych bloud, slepý slaboch, abych nechával své štěstí šlapati nohama«, povídal tvrdě. »Abych nezapomněl. Mluvil jsem s Jakšem. Má nařízeno, aby se v pondělí stěhoval. Tím jsme donuceni jednati rychleji. Není mi to sice příjemné, poněvadž není dosud doba vhodná, ale když už jdeme ruku v ruce, musí ostatní ohledy stranou. Zítra požádám, aby nás otec vyslechl. Dobře se na to, Emo, připrav. Nebude to nic snadného, a stále se bojím, že nevytrváš«.

»Jsem ráda, že uvidíš, jak jsi se mýlil,« řekla Ema jaksi hrdě a vzpřímila se. »Je-li ti libo, můžeme jít k otci hned«.

»To ne, počkáme na ráno. Tím lépe, že jsi připravena. A co stále děláte? Myslím, že vaše práce jest zbytečná. Uložte pěkně výbavu na staré místo a počkejte, až jak to dopadne. Chudá paní lesníková nebude potřebovati takových zásob, jako bohatá paní správcová, viď?«

»Myslíš, že jej otec lesníkem udělá?« ptala se Ema chvatně.

»Ani mi nenapadlo. Jakeš se musí sám státi lesníkem, jinak by si tě ovšem nemohl vzíti. Jakeš by rád s tebou večer mluvil. Aby to nebylo nápadným, dovedu tě do parku sám. Ty půjdeš s námi, viď?«

»Smím-li, ráda«, zašeptala Filipina.

»A v parku umluvíme ono velké spiknutí na dobytí herdického zámku«, deklamoval Richard šprýmařsky, luskaje prsty a toče se na podpatku. »Bože, je přece krásně na světě, má-li člověk vyšší tužby, než bohatství a equipáže.«

(Dokončení.)

Milíř.

Podává **Alois Dostál.**

Jestli procházíme známé lesy Křivoklátské a polnosti k nim nejblíže přiléhající, vidíme na mnohých a četných místech opálené okrsky, buď ještě drobným uhlím posypané nebo pouze už s černou prstí, výbornou to půdou pro jarní smrže a »chřapáče«, podzimní »modráky« a jiné houby jedlé i jedovaté. To jsou tak zvané »*uhlířské placy*«, na nichž někdy milíř stával. Uhlířský »plac«, nejen čerstvý ale i starý, staletý, jest znatelný už zdaleka po čmoudu. I na rolích, kde není po bývalém lese ani stopy, kde bují dávno pšenka nebo žito, za jasného dne lze pozorovati, kde stával uhlířský milíř. Oheň, nemoha proniknouti z milíře nahoru, vnikal do hloubky a zčernil prst i kamení na věčné časy.

V Křivoklátských lesích pálí se dřevěné uhlí dosud. Nad vrcholky staletých jedlí a smrků vine se hustý dým, chvílemi rozličně zbarvený, a ukazuje, že tam hoří milíř. A mysl naše zalétá do minulosti, kdy takových milířů v těchto rozsáhlých lesích páleno na tisíce, kdy dřevorubství a uhlířství bylo hlavní výživou »lesáků« i »podlesáků« v Podbrdí, kolem Velízu i na březích Mže-Berounky.

Milířů nyní tolik nepáleno, dříví se vyváží odtud na stanice železniční, ale *způsob páliti* dřevěné uhlí se nezměnil, zůstav primitivním a jediné vhodným úkonem, jako když čeští králové v těchto královských lesích honívali parohaté jeleny i rozmanité šelmy, jako když náboženské války ponechaly i v těchto lesích nejednu zříceninu a pokrokem času nové vynálezy a ložiska uhlí kamenného milíře zatlačily a pouze na jednotlivé případy omezily. A proto jest pozornosť naše k milířům obrácena, že v nich vidíme *kus minulosti, kus života českého, kus práce,* jaká v lesích jinak jednotvárných panovala a podnes se ukazuje. V milířích vidíme i *kus poesie* v životě poněkud zvláštních oněch obstaravatelů žíznivých homolí, to jest uhlířů v lesích, nebo u lesů bydlících. Byli to odchovanci oné přírody, v níž se volně pohybovali, stojíce jako u čistého pramene jejího.

I literatura naše, a to zvláště dětská, mnoho ze života uhlířů a jejich milířů čerpala.

Na pasekách a v sečích, kam vedou jenom úzké lesní stezky, buď ruka dřevorubcova nakácela kmenů nebo vítr naházel vrchů a způsobil vývraty, až silné kořeny s mechem a hlinou vyletěly, tenké předivo kořínků přetrhavše.

Kam se dřívím? Na milíř, který spotřebuje rovný »plac« sotva dvaceti kroků v průměru a nenajde-li se ani takové místo, skope se břeh motykou a důl vyrovná.

Uhlířovo oko vynajde brzo místo nejpříhodnější, kde se netřeba báti, že by oheň zapálil vedle stojící kmeny. Že ta nebo ona souš padne, mlází se vyseká, a některá větev rozsáhlé borovice ohoří, rozumí se samo sebou. Milíř bývá i v houštinách.

První starostí uhlířovou jest, aby si vystavěl boudu, nemá-li právě na blízku svůj příbytek — chatrč uhlířskou. Než nyní uhlíři

v lesích nebydlí, docházejíce sem z okolních vesnic. Uhlíř jest s boudou brzy hotov, prostrčí ohbím dvou kmenů hůl nebo ji přibije na dva do země zaražené koly. K té ose klade s obou stran prkna a na vrch klest nebo drn. Někdy i narovnaná do špičky polena tvoří uhlířskou boudu. Mezery, kudy by mohl foukati vítr, ucpou se mechem, travou a hlinou.

Je-li naděje, že uhlíř delší dobu na jednom místě potrvá a několik milířů zapálí, staví boudu čtyřhrannou, důkladnější, s oknem a otvorem pro komín.

Do boudy nahrabe mechu a listí na lože, zastrčí za příčku plechovou lžíci, do kouta pod komín ke kamenům přistaví dva hrnce a na druhou stranu stočí nějaký pytel, který bude sloužiti v noci za přikryvku. V boudě topí drobným uhlím, aby se mnoho nekouřilo.

Již zde má nářadí: asi dva tak zvané uhlířské trakaře, velmi jednoduchého složení, kde nad kolečkem dvě ramena se sbíhají v řebříček, aby se na ně hodně polen, až čtvrt sáhu vešlo. Donesl si i lopaty, jimiž se země a mour nahazuje, schůdka na milíř, dřevěné to stupničky v kmenu vydlabané, velké hrábě na uhlí, špic čili nosák ke kopání, koše proutěné tak zvané tuny (felfass), pravítko na vyměření placu, kadečky na vodu, motyky, velké hrábě na uhlí, drnovačky s plechem v podobě talíře, koly atd. Že jest každý kousek černý jako uhel, netřeba dokládati. Uhlíř stále jsa v lese a vida stromy a mlází celé dni, vynajde si ku svému náčiní držadla co nejpohodlnější, která už nepotřebují mnoho doplňování a přiřezávání.

Uhlíři mistři měli ku pomoci chasníky či tovaryše a nádeníky, placené na den, kteří pomáhali milíře hledati a rozebírati. Když mistr nebo chasník plac až 20ti stopový do kola vyměřil a srovnal, nádeník navezl 20 až 40 sáhů štípaných polen i celistvých kuliců.

Na to mistr uhlíř rozměřil kruh chodidly svých nohou a do středu se zarazil kůl čili sloup, králem také zvaný, aby se kolem dříví rovnati mohlo. Mát milíř podobu kuželovitou a jest dovedně vyrovnán kolem krále. Na srovnání polen mnoho záleží; jednáť se o to, aby byl milíř těsně srovnán a oheň přece pronikal ke králi. Vespod nahromadí trochu chrastí a mastných, to jest smolnatých louček pod dva kolíky, k nimž otvor klackem nebo bidlem se uchovává. Na chrastí klade slabá polena, snadno hořlavá, a čím výše a dále polena větší a silnější. K rovnání na vrcholu upotřebuje stupátek. Posléze i nálevkovitý otvor vyplňuje poleny, a v lese stojí veliká kuželovitá hromada dříví, až k větvím stromů dosahující. Kolem milíře, který uhlíři pouze hromadou nazývají, staví se též tak zvaný šour, to jest závětří, jako ohrada, z klestu nebo prken, když jest milíř příliš na větru, který by mohl v milíři oheň příliš rozfoukati. Však uhlíř ještě nezapálí chrastí v žlábku. Na milíř klade ještě »malbu« čili krytbu, to jest naveze a naplácá na dříví vrstvu prsti, hlíny a drnu, tak že celou hranici zasype, až na malou chodbu k podpalu. Při tom nejvíce užívá schůdek a lopat, jimiž malbu uplácá a uhladí.

Obešed milíř a tu a tam něco upraviv, zapálí posléze v otvoru chrastí (potí hromadu), dříve i bidlo vytáhnuv. Oheň stráví chrastí a pustí se do polen.

Rozpoutaný živel chce zničiti všechno dříví, vesele vyskakuje ze žlábku do žlábku, zachvacuje polena, ale tu přijde na překážku — na lepenici.

Nepokrytou čepicí u vrchu vychází hustý, černý kouř a s ním všechny nepotřebné, vodnaté látky. A kouř se valí nejenom čepicí, ale proniká tu a tam malbou a uhlíř ona místa hned ucpává a zamazává. Musí se starati, by oheň neuhasl nebo příliš nezmohutněl a neobrátil dříví v popel. Černý kouř počíná blednouti a uhlíř hned zakryje i čepici. Dle síly a barvy kouře poznává, co se děje uvnitř. Zlým znamením jest, vynikne-li někde kouř příliš modravý, nebo dokonce plamének, tam nutno naházeti novou hlínu. Nejde-li odnikud kouř žádný, vyleze uhlíř po stupátkách na milíř, a »pichá« krytbu čili lepenici, by pustil vzduch na místo, kde oheň uhasl. Nejlépe jest, když z celé hromady vystupuje stejnoměrně modravý kouř, do černa poněkud zbarvený. Ten prostupuje kus lesa, vine se korunami a daleko široko naznačuje, kde hoří milíř. »Teplení« jest ukončeno a dříví pomalu uhelnatí. Ačkoliv se zuhlení děje samo sebou, přece milíř vyžaduje pozornosti uhlířovy i nadále.

V ohledu lučebném nemá uhlíř o proměně v milíři ani ponětí; u něho se pouze dříví v uhlí mění neb obrací. Podstata uhlení záleží v tom, že se část dříví obětuje na spálení kyslíkem, aby tím vzniklo horko, jímž by se ze vzduchu vypudily sloučeniny vodíku s kyslíkem jako voda a s uhlíkem jako uhlovodíky a uhlík zůstal čistý. Ten podrží podobu dříví, jest velice lehký a sluje dřevěným uhlím. Uhlení trvá sedm až dvacet dní, dle velikosti milíře a síly dříví. Tu se žár v milíři zcela »zadusí« hlinou a často ulévá i vodou v kadečkách uchystanou. Ale jest třeba opatrnosti, neboť ulévané uhlí snadno puká.

Na to milíř chladne několik dní, než se rozebírá. Uhlíř odstraní krytbu, ale ne najednou, nýbrž pozvolna po částech. Odkrytá místa zasypává hlinou, by dušení bylo urychleno.

Uhlíř zkouší, není-li v uhlí ještě ohně. Navrtá souček, neboť zde se nejdéle oheň udržuje. Teprvé, když jest úplná bezpečnost, že milíř vychladl, rozhrabává se hromada a uhlí se nakládá v koších čili tunách, dle nichž také uhlíři dostávali plat (»mzdu na tuny«). Uhlí se vozí ve velikých vozech, koších, a »leš« čili drobné uhlí v pytlích. Ještě zůstává na place mnoho prachu a uhlí asi jako malá kostka, o něž nikdo nedbá.[1])

Uhlíř při milíři žije skrovně a sám si vaří nejjednodušší jídla. Tak zvané »*uhlířské knedlíky*« velice zobecněly. Jsou z mouky a vaří se dohromady s oloupanými syrovými brambory, jež se dříve k ohni přistaví. Když se dovařují a knedlíky s nimi se smíchají, všechno se ocedí, vysype na mísu a omastí. Chutnají prý znamenitě. Uhlíři v hustých lesích určují si čas dle zpěvu ptactva znajíce, kdy který pták počíná zpívati. V noci se řídí hvězdami, a to hlavně vozem, dle jehož voje určují čas před a po půlnoci.

V Křivoklátských lesích sestoupili se u polovici tohoto věku uhlíři ve spolek jako cech majíce mistry, kteří zaměstnávali chas-

[1]) Nejlepší dříví na uhlí jest dubové, po němž následují: borové, jedlové a smrkové, topolové, lipové, vrbové, jasanové.

níky a najímali si nádeníky. Tovaryši si přišli až na 5 grošů denně, řasovali tabák a stravovali se u mistra. Nejvíce mistrů bylo na Svaté, až 20, v Broumech, Kublově a v jiných osadách při lesích. Pokladnu, odkud dostávali pense, měli v Jáchymově a Nové Huti. Nyní pálí uhlí jednotlivci, majíce k tomu své dělníky, které platí denně.

Uhlíři v práci měli jednoduchý šat a koženou zástěru s náprsníkem.

(Dokončení.)

Bilance bosenské literatury za vlády rakousko-uherské.

Píše prof. **Jan Třeštík.**

Kruté jařmo turecké, pod kterým úpěla nejen osobní svoboda slovanských národů balkánských, ale i veškeren společenský život a ušlechtilé snahy osvětové, nedalo vzniknouti ani v Bosně jakési národní literatuře v užším toho slova smyslu. Až skorem do poloviny let šedesátých byl naprostý nedostatek tiskáren v zemi, levné rozšiřování duševních plodů domácích spisovatelů bylo tedy skorem nemožné. Ale i přes tyto překážky vynikli mnozí bosenští rodáci v dřívějších již letech na poli literárním. Po nadšeném Hercegovci *Ondřeji Kačiću-Miošiću,* jehož »*Razgovori ugodni naroda slovinskoga*« dodnes jsou perlou literatury jihoslovanských národů, vystupuje v letech padesátých *Fra Jukić*, jenž pod pseudonymem Slavoljuba Bošnjaka napsal r. 1851. dějiny Bosny a v roce 1858. vydal v Záhřebu sbírku povídek z bosenského života. Dosud žijící *Fra Grgo Martić* [1]) s dříve již vzpomenutým Jukićem a *Marijanem Šunjićem* od roku 1845. — 1858. sbírali a v Oseku vydali »*Narodne pjesme bosanske i hercegovačke*«. — Kromě celé řady spisů dokončil tento přední epický básník bosenský počátkem let osmdesátých obrovské své epos »*Osvetnici*«, kteréž vytisknuto bylo v Sarajevu nákladem »Bosenské Pošty«. Až do správy rakousko-uherské však byli nuceni bosenští spisovatelé práce své svěřovati tiskárnám mimo vlast.

Ačkoliv Bosna a Hercegovina poměry politickými odtržena byla od druhých větví srbsko-chorvatského národa, spatřujeme zde zvláštní zjev, který nemalý má účin na rozvoj celé literatury jihoslovanské. Řeč lidu bosensko-hercegovského udržela se tu v původní ryzosti a bohatá lidová poesie uchovala v nesčetných plodech tolik rázovitosti i obdivuhodné pružnosti, že tyto poklady národní mluvy staly se základem dnešní spisovné řeči srbské i chorvatské. Mezi lidem bosensko-hercegovským sbírali pak nezměrné ty stkvosty národního ducha Vuk Stefanović-Karadžić, Vuk Vrčević, Petranović, Gjuro Daničić, Ljudevít Gaj a jiní jihoslovanští jazykozpytci.

[1]) Obšírnější ocenění tohoto básníka vyšlo ve »Vlasti« roč. XI., čís. 6.

Nový život počal obsazením obou zemí říše naší. Záhy zařízena všestranně vyhovující zemská tiskárna v Sarajevu, vedle níž povstaly soukromé čtyři v hlavním městě, tři v Mostaru a jedna v Banjaluce. Katolický arcibiskupský ordinariat počal vydávati r. 1882. měsíčník »Srce Isusovo«, kterýž rokem 1886. rozšířen a pod titulem »Vrhbosna« dvakrát v měsíci vychází.

R. 1887. založen byl východní pravosl. konsistoří v Sarajevu úřední orgán »Dabro bosanski Istočnik«, r. 1889. na »Bosansko-hercegovački Istočnik« přeměněný.

V témž roce počal vycházeti »*Glasnik bosansko-hercegovačkih franjevaca*«, který o rok později pozměnil titul na »Glasnik jugoslavenskih franjevaca«. Beletrie zastoupena byla již od r. 1885. vycházejícím časopisem »Bosanska vila«. Týdenník tento v Sarajevu písmem srbským (cyrilicí) tisknutý přináší důsledně cenné lidové písně, povídky ze života bosenského lidu, národní pohádky a pověsti, anekdoty, líčení obyčejů a t. pod.

Pro přísně vážnou literaturu, hlavně vědeckými objevy zabraných zemí se zabývající, založen byl při zemském museu »*Glasnik zemaljskog muzeja*«, který vychází od 1. ledna 1889. čtyřikráte do roka v sešitech bohatě ilustrovaných. »Glasnik« šetří rovnoprávnosti obou způsobů písma v zemi obvyklého. Těší se přízni učenců i zahraničných, a hledíc k poutavému obsahu, jest cena jeho poměrně mírná.

V nové době zaznamenati sluší nádherná vydání v zemi tisknutých církevních děl pravoslavných, z nichž Evangelion, Apostol a dva svazky Oktoich dosahují moderní tiskové dokonalosti.

Nelze nám přehlednouti z mnohých drobných prací, jež o lidová podání se opírají, tří knih, které jsou zvlášť pro národní literaturu bosenskou nemalého významu. Jest to »*Narodno blago*«, bohatá a velice zajímavá sbírka pořekadel, anekdot i přísloví bosensko-hercegovských, vydaná r. 1887. latinkou a r. 1888. cyrilicí *Mehmedem begem Kapetanovićem,* nynějším purkmistrem sarajevským. Této záslužné práce následovalo od téhož sběratele »*Istočno blago*« r. 1896. Ku knihám těm druží se sbírky *Kosty Hörmanna*, t. č. ředitele zemsk. musea: *Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini* (díl I. 1888, díl II. 1889), tvořící cenné doplnění epických zpěvů národních, jaké ve dřívějších letech pořídili Karadžić, Petranović a j.

Nové, vydatné posily dostalo se od nového roku 1895. domácí beletrii ilustrovaným časopisem »*Nada*«.

Účel jeho vyložila redakce v programu: aby »Nada« stala se zrcadlem současné spojené literatury všech národů jihoslovanských. Ona má sledovati osvětové pokroky celého slovanského světa se zřetelem k ostatním vzdělaným národům a podávati čtenářstvu v ušlechtilé formě výsledky snah slovanských na poli krásné literatury a umění. Vyskytly se ovšem v dřívějších letech v jihoslovanských zemích listy takové, ale nemohouce dosíci oné žádoucí dokonalosti, na niž se vyšinuly podobné podniky jiných souvěkých národů, zanikly záhy. Tážete se proč? Odpověď je na snadě. Poněvadž Jihoslované, počtem nevalní, v duševním rozvoji opozdilí, i zásadními protivami stížení, tříští se ještě v podřízenější kmeny, jichž ojedinělé síly nestačí, aby provedly veliké podniky literární.

Rovněž třeba zaručiti existenční podmínky počátkům zábavného i illustrovaného listu. Proto učinila se zemská vláda slibnému podniku tomu pro prvou dobu ochotně protektorem, aby list bez obavy hmotných ztrát mohl se vyšinouti na výši jiných cizokrajných velikých ilustrovaných časopisů zábavných.

»Nada« vychází dvakráte měsíčně v sešitech formátu »Světozora« nebo »Zlaté Prahy«. Aby hověla přání obou vyznáním rozdílných kmenů v zemi, tiskne se při stejném obsahu latinkou a cyrilicí.

Redaktorem »Nady« jmenován byl hned v počátcích listu zasloužilý pracovník kulturního povznesení zabraných zemí: vládní rada *Kosta Hörmann,* ředitel zemského musea v Sarajevu. Pronikavá snaha redakce, z dosavadních výsledků posuzovaná, vzbuzuje již i pozornosť za hranicemi vlastní působnosti, tak že list na sklonku druhého roku svého trvání stává se hlasatelem ušlechtilé duševní práce a tužeb národa, z jehož lůna povstal.

Sledujeme-li obsah obou ročníků »Nady«, vidíme, že pohybuje se v rámci skoro všech oborů literárního života. Ze stálých přispěvatelů »Nady« podává Savfet Mirza beg Bašagić lyrické a epické básně, pak překlady arabských a perských mistrů poesie, Budislav z Budisavljevićů povídky ze života Hraničarů, Ljubo Babić-Gjalský přispívá novelami, Marko Car různými literárními statěmi, Osman Mazhar Paša Čengić dějepisnými články, kníže Alexandr Dabiša cestopisy, Slovinec Simo Gregorić zasýlá básně, Dragutin Ilić básně i dramata, Richard Katalinić-Jeretov přispívá básněmi a poetickými vypravováními, Mehmed beg Kapetanović básněmi i povídkami, Dr. Lazo Kostić historickými statěmi, Fra Grgo Martić zásobuje redakci epickými básněmi, Mavro Spicer literárně historickými články, podobně i Dr. Anton Tresić-Pavičić, ku kterým druží se básněmi chorvatský poeta Ivan z Trnských.

Takořka každé číslo »Nady« přináší překlady z básnické literatury české.

Ukázky tyto, jež pocházejí z dovedného péra *J. Milakoviće,* profesora při sarajevském paedagogiu, vybírány jsou dosti pečlivě ze všech básníků českých od doby Jungmannovy až do dnešních dnů. Též ilustrovaná část »Nady« vyniká nad niveau obvyklosti a obstarávána jest celou řadou umělců, mezi nimiž shledáváme se s českými jmeny: V. Anderle, Ludvíka Kuby, Karla Liebschera, Jana Mrkvičky a Ferdinanda Velce. Několik hudebních příloh pochází od Ludvíka Kuby a chorvatského komponisty Fr. X. Vilhara.

Z ukázek těchto jest zřejmo, že k úspěchům, jakých dodělala se »Nada« po krátkou poměrně dobu svého trvání, dlužno nám z čistě objektivního stanoviska slovanské vzájemnosti jen gratulovati.

Nečetná dosud sice řada periodických časopisů rázu politického také valnou měrou mezi lidem přispívá k probuzení a podporování literárních snah v Bosně i Hercegovině. Každé vyznání má jaksi svůj orgán, kterýž vřele působí pro rozvoj národní literatury.

Literární produkce bosenská podává obraz mladistvého teprve hnutí na poli duševních snah národa nedávno osvobozeného. Lze doufati, že rostoucí vzdělaností i svobodou také literatuře bosenské v nedlouhé budoucnosti příznivější perspektiva se otevře. Počátky k tomu jsou zajisté dosti slibné.

Z Národního divadla.

Pětiaktová tragedie Vrchlického »Epponina«, s napjetím očekávaná, sklamala. Co do vnějšího effektu a poetické dikce oslňující, ve vnitřním provedení plna pravděnepodobností, nepřirozeností, ba psychologických nemožností. Julius Sabinus, vůdce legií lingonských, účastní se odboje proti Římu. Římané přitáhnou, aby jej ztrestali. Sabinus umíní si pod villou ve skále přečkati útok Římanů, ale nikoliv, aby vzal s sebou věrnou choť svou Epponinu; Martalios, propuštěnec a důvěrník Sabinův, měl villu zapáliti a Epponině říci, že je vdovou; Sabinus že zahynul v plamenech. Odpovězme si sami, jednal-li by tak milující a věrný muž, dal-li by ženu svou za kořisť lačným a ukrutným vítězům? Vůdce sequanských legií Gallus Annius brzy chce zmocniti se Epponiny, nad domnělou ztrátou manžela naříkající — ale v pravé chvíli, jako deus ex machina objeví se domněle mrtvý Sabinus a zabije ho. Vražda na jevišti je sice vždy effektní, ale zde i méně zkušenému divákovi namane se otázka: proč Sabinus svou ženu v tak kritické chvíli opustil? Může to býti nazváno láskou? A napravil to vraždou spáchanou? Manželé žijí pak v osamělém ústraní, ve skalní jeskyni, plných osm let a věnují se vychování dvou chlapců, kteří se jim narodili. Tu však přijdou k nim dva cizinci, Tullus a Rufus, a žádají za nocleh. Sabinus v nich tuší římské vyzvědače — Epponina je oba zabije, když klidně spí. Tedy opět — již třetí vražda — jen aby se zachránili. Že však se Sabinus domnívá, že úkryt jejich prozrazen — odjedou přímo do Říma. Epponina vydává se za vdovu, Sabinus za jejího sluhu. Tážeme se opět: je to možné a přirozené, jíti tam, kde prozrazení bylo by nejmožnější? Martalios také nechce Epponině zdarma sloužiti; žádá za odměnu — její manželskou ctnosť. A vrcholem psychologické nemožnosti jest, když Epponina Titu Caesarovi, který kdys zajde na Aventin, prozradí, že domnělý sluha je — Julius Sabinus, její manžel. Titus žádá také lásku Epponinu, a tu ona dozná, že zavraždila Rufa a Tulla. Hynou potom oba jedem, a co se stane s jejich syny, o tom se divák nic nedovídá. Z tohoto stručného vylíčení děje může čtenář posouditi, že hra má mnoho nepřirozeností a pravděnepodobností.

Zeyerova aktovka »Z dob růžového jitra«, dýšící nádherou verše, teplem poesie i silně dramatickou látkou, způsobila hluboký dojem. Král Filištínů Abimelech obětuje Bálu a prohlašuje, že smrtí ztrestá každou lež. Sotva že ukončena náboženská slavnosť, předstupuje před něho Izák s Rebekou, žádaje, aby se směl usaditi na čas v kraji, dokud v jeho vlasti déšť půdu opět nesvlaží. Při tom, boje se o Rebeku, vydává ji za svou sestru. Král svoluje; Rebeka však se mu zalíbí a chce ji míti za choť. Konflikt je zde. Izák, bude-li mluviti pravdu, že Rebeka je jeho žena, sám se přizná, že dříve lhal a propadne smrti; setrvá-li při lži, ztratí Rebeku též. Král vyřkne nad ním ortel smrti. Ale výmluvná Rebeka dokáže králi, že i ortel je lživý, neboť pohnutka k němu není lež Izákova, jako králův chtíč, odstraniti manžela a zmocniti se Rebeky. Tím věc rozluštěna, král odpouští, a z hrozícího dramatu vyplyne milá idylla.

Hladíkův trojaktový »Nový život« lze zařaditi v ony hry z uměleckého ovzduší, jež v poslední době rychle následovaly za sebou na jevišti Národního divadla, a zároveň v ony dosti časté hry, líčící rozervaný manželský život. Nadaný malíř Melan se dobře oženil. Dostal peníze, pohodlně žije, a umění a snahy umělecké ustupují do pozadí, stává se z něho praobyčejný blahobytník, jenž svých peněz dovede dobře užívati. Když však jeho sok dostal cenu v Mnichově za obraz, vzplane v něm znova touha vyniknouti a umíní si, že se zas věnuje umění. Na neštěstí jej právě v tu dobu navštíví paní Kvisová, již znal již z Paříže — známá to figurka, modernistka, s mužem nežijící, rozvedená — kolikráte jsme již takové viděli na jevišti, a ta je mu modelem k novému obrazu. Víte, co to znamená? Ale choť malířova v choulostivé chvilce přijde do atelieru, obě ženy se vášnivě střetnou, a paní Kvisová opouští byt Melanův. Malíř rozrušen odejde z domu, ale na štěstí jen do hospody, aby svůj žár trochu ochladil. To je tak polovice hry, týkající se Melana. Povšimněme si ženy jeho Heleny. Žila stkvěle, utrácela, a dostavil se obyčejný konec: dluhy, věřitelé, upomínání, tíseň. Bursián Holman by pomohl, ale za česť a věrnosť Heleny, a učiní též na ni útok, jenž znamenitě přispívá ku historii o tom, jak mravné bývají někdy scény divadelní; nás nepřekvapují, něco podobného jsme tolikráte již viděli a též, ovšem marně, vytýkali. Helena volá oknem o pomoc, křik je slyšeti až do hospody, kde Melan popíjí; ten přijde se svými soudruhy, násilníka vypudí a — má z toho skoro radosť, že jsou s jměním na dně. Začnou »nový život«; věnuje se umění, vymaní se z té společnosti, jež jej nudila, jež se mu již protivila. Co tomu říkáte? Nehledí na vás z této hry řada známých figurek a situací? Neviděli jste to již jindy a jinde? Vše dívá se na vás jako dobří známí a zajisté že si vzpomenete jiných her, o nichž tu časem referujeme a jimž stavbou i dějem »Nový život« je velmi podobný.

A jsme-li již při původních hrách posledního období, zmíníme se o aktovce B. Vikové-Kunětické »V jařmu«. Silně naturalistická hra, a nikoliv drama, jak čteme na divadelním programu. Jařmem tím je — nešťastné manželství, ani ne tak proto nešťastné, že paní Marie Regnerová-Zelinková živí svého lenocha muže, který chodí po spolcích a utrácí peníze, jež ona vydělala, ale proto, že jest jí ještě k tomu — nevěrný. Miliskuje se se služkou Betty, jak jen je k tomu příležitost. Také zde scéna ta činí trapný dojem. A ty dialogy mezi manžely! Ta triviální, neomalená řeč zchátralého muže! To je něco velmi »vzdělavacího« a »ušlechťujícího«! Přes to vše vytrvá žena po velikých duševních bojích v tomto »jařmu« a neopouští muže, ač je k tomu vybízena starým přítelem svého otce. To je celý obsah aktovky. K manželským dramatům lze přičísti i překlad aktovky Josefa Giacosy: »Práva duše«. Zde se děj zcela jinak vyvine i skončí. Žena opouští manžela svého, jenž žárlil na někdejšího soka, který spáchal sebevraždu; našel mezi jeho listy dopis své ženy. Žárlil bez příčiny, a to přimělo ženu k tak trudnému rozhodnutí.

Ze všeho lze viděti, že proudem ubíhající zimní sesona nám ještě nepřinesla něco zvlášť pěkného. *Josef Flekáček.*

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La vraie Rome, par J. L. Monestès, 1 vol. in 18, 3 fr. 50. Paris, Gaume et Cie, 1796. — »Řím pravý« jest odpověď na Zolův román »Řím«, jehož překlad také již u nás počal vydávati p. Beaufort; z té příčiny naň upozorňujeme. Autor dokazuje, že si Zola zvolil látku, která přesahuje jeho síly, a že se ani upřímně nepokusil dostáti svému úkolu; ano že si s dovedností »plagiatorského alchymisty vypůjčil fakta, podrobnosti a mnohé úsudky ze spisův de Bonnefonových.« Monestès vytýká Zolovi četné omyly, neznalost věci a zaslepenou předpojatosť; upírá mu kompetenci pojednávati o látce, kterou nestudoval. Ani místa kluzká, jak u Zoly snad ani nemůže jinak býti, nechybí. Autor však nespokojuje se jenom vyvracením Zolových nesprávností, ale s nadšením a mistrovskou dovedností staví Zolovi před oči, co neviděl, totiž Řím pravý, »věnčený květy i trny židovskými.« Hlavní thesi Zolovu, že papežové instinkt vládychtivosti zdědili po Římu antickém, vyvrací historie. Jediné bychom vytýkali, že autor příliš často předpokládá, že jest kniha Zolova čtenáři dobře známa.

Deux problèmes religieux, par le père Didon (Plon, Paris) in 18, 3 fr. 50. Toť nápis knihy, která obírá se hlavními otázkami našeho mravního života. V předmluvě karakterisuje slavný dominikán, s výmluvností sobě vlastní, úpadek náboženský, politický, socialní i literární. Ve způsobě konferencí pojednává pak o dvou velikých předmětech: o přesvědčení náboženském, o duši a nekonečném. Dovodiv nutnost přesvědčení náboženského, pojednává o překážkách tohoto přesvědčení a o volbě náboženství. Překrásná jsou tu místa, jednající o materialismu. Rovněž důmyslně jako poutavě pojednává autor o námitkách proti nesmrtelnosti duše, o svobodě mravní, o užívání svobody, o skutečnosti nekonečného i o atheismu.

Premiers principes d'économie politique, par Ch. Périn, Paris, Victor Lecoffre, 1895. in 12, VIII.-376 p. — Dílo toto vítáno bude každému, kdo obírá se studiemi otázky socialní. Autor, známý svými spisy z oboru věd socialních, nezapírá svého katolického smýšlení, všímá si výroků i rozhodnutí papežů, ač jest nám vyznati, že jaksi se zdráhá sledovati principy učení katolického až do posledních konsekvencí. Na důkaz, jakým duchem nese se celé dílo, buďtež uvedena krásná slova o bohatství. »V křesťanství«, píše Périn, — »ze smrti rodí se život, sebezáporem dochází člověk plné vlády nad sebou a z pokory vyrůstá velikost; ano pohrdání bohatstvím právě bohatství plodí. Bohatství nesmí křesťanu býti nástrojem rozkoše a panování, o které svářiti se vidíme žádosti tohoto věku, v němž masy lidu nechtějí viděti nic více, než tuto zemi. Jemu jest ono pouze silou, které užívá, ale které nepřeceňuje, maje zření k cíli svému, který vylučuje jak pýchu ducha, tak požívavost smyslnou. Národové, kteří duchem křesťanství jsou oživeni, odvracejí se od klamného lákadla nejistého bohatství. Čeho dosíci hledí za cenu své práce tiché a ve své energii vytrvalé, jest svoboda, síla a štěstí, jakého poskytuje umírněnost.«

J. Peccadut, Les Catholiques. Librerie Dentu. Jak sám autor v předmluvě prohlašuje, jest kniha jeho prodchnuta duchem přesně royalistickým. Snaží se dokázati, že žalostná situace, v jaké ve Francii nalézají se konservativci, zaviněna jest chybami katolíků. Se stanoviska jeho nedocházejí souhlasu snahy sv. Otce Lva XIII., který katolíkům doporučil: smír s republikou.

Vojtěch Kameš

RUSÍNSKÁ.

Zora, illustovaný literární, poučný a zábavný časopis. Lvov, ročník 17. Redaktor části zábavně-poučné Vasil Lukič, za redakci odpovídá Kose Paňkovskij, Vychází dvakrát měsíčně, roční předplatné 6 zl.

Družstvo Ševčenkovo vydává svým nákladem zábavně-poučný časopis »Zoru«, jejž převzalo r. 1883. a po sedmi letech rozhodlo, aby list byl také illustrován, a tak více se rozšířil mezi lidem. A toho byla zvláště třeba, když ruská vláda zakázala časopisu přístup do Ruska; byl tedy odkázán pouze na Rakousko.

V lonském ročníku byly uveřejněny v zábavné části tyto práce: »Dlja zahaljnoho dobra« (pro obecné blaho) od M. Kocjubinského, »Dar-enna (mamá) nadija«; »Chatka v balci« (údolí) od Borisa Hrinčenka (povídka tato byla vyznamenána první cenou konkursu redakce »Zory«); »Per pedes apostolorum«, zajímavé obrázky ze života pravoslavného duchovenstva v Ukrajině, jež napsal Volodimir Levenko; »Ne toj stav«, pověst Ivana Levického; »U sv. Ivana«, črta Olgy Kobyljanské a »Hradobur« předčasně zesnulého Michajla Petruševiče. Všecky tyto povídky a črty jsou původní z jiných literatur je tu pouze krátká črta »Na mohyli« od Mačteta.

Z básníků domácích zastoupeni jsou tu Stepan Rudanskij dešťmi poetickými pracemi, V. J. Masljak, jenž uveřejnil též několik překladů, dále Boris Hrinčenko, Vasil Limanskij, Taras Ševčenko, jehož báseň »Za hajrakom hajrak« je tu reprodukována s illustracemi; menšími básněmi přispěli také Kovalenko, M. Školičenko, Mikola Boronij, V. Siveňskij. M. Ljubov a j. Nejvíce překladů cizích básní přinesl V. Ščurat. V ročníku tomto je také uveřejněn zdařilý překlad epické básně: »Slovo o pluku Igorově« od Rudanského.

Z poučných statí sluší uvésti: »Ženy při dvoře Čingnském v 2. pol. 17. věku« (překlad z ruštiny), o moskevských (ruských) překladech spisů Ševčenkových, moře v poesii Tarasa Ševčenka, o Röntgenových paprscích, o francouzských dekadentech v polské a ruské literatuře; nemémě zajímavy i poučny jsou listy z Krimu a o Krimu.

Velmi četně zastoupena je tu biografie; téměř v každém čísle je stručný život některého z rusínských spisovatelů nebo znamenitých mužů domácích; tím se zajisté probouzí zájem literární a tím také se pozná osobnosti pracující k probuzení národního života rusínského. Studie o Tarasu Ševčenkovi, nejlepším básníku a spisovateli rusínském, jest delší a podána tu vědecky; životopisy dra. Ivana Franka, Michajla Mikešina, Izakeviče, Tarnovského, Vasila Čajčenka, Makovského, Petruševiče, — † hetmana Bohdana Chmelnického a jiných jsou kratší. Náčrtky biografické provázejí obyčejně i podobizny.

Ostatní illustrace všímají si také více předmětů domácích, nežli cizích, což jest úplně v pořádku.

Pro přednosti, kterými Zora vyniká, jakož i že jest jediným illustrovaným časopisem zábavně poučným, zasloužila by, aby se rozšířila mezi vzdělanci i mezi lidem obecným, poněvadž jen tehdy dostojí úplně svému úkolu, bude-li hmotně i mravně podporována. Fr. H. Žundálek.

—

SLOVENSKÁ.

Sborník Musiálnej slovenskej spoločnosti. Redigúje A. Sokolík. Ročník I. Sväzok 1. Turčanský sv. Martin 1896. — Snad nebude širší veřejnosti ani známo, že na Slovensku mají svou musejní společnost a i sborník této společnosti. Nebyl by to žádný div. Při sjezdech, výstavních návštěvách, v divadelních proslovech nebo při některé jiné příležitosti horujeme sice nesmírně pro slovanské bratrství, přijímáme s bouřlivým nadšením pozdravy od Tater nebo Jadranského moře vyřizované — ale dále naše nadšení nejde; sjezd se rozjede, návštěvy nás opustí, divadelní proslov dozní, slavnostní příležitosti pominou — my se dále neunavně rveme a potíráme mezi sebou, sledujeme »veliké«, »národní a vlastenecké« účely atd. a bratry, pro něž jsme před chvílí horovali, nechámě dále bez přispění bojovati! To jsou známé, bohužel, věci!

Ustavující schůze slovenské společnosti musejní konala se dne 27. dubna r. 1893; stanovy schváleny byly v Budapešti dne 27. dubna r. 1895. Slovenský musejní spolek čítá 76 zakládajících (25 zl.) členů; 315 řádných (1 zl.), vesměs v Uhrách bydlících; 27 členů jsou uherští občané, kteří se dočasně zdržují v cizině; 21 členů má musejní spolek v »cizozemsku«, jako je — Praha, Brno, Libštát, Líbeznice, Kamenice, Roudnice atd. Ve zlaté slovanské Praze má musejní spolek celých — 8 členů, kromě toho v Čechách celých — 5 členů. Letos vydán I. svazek I. ročníku »Sborníku«. Obsah je pěkný a nezadá některak podobným literárním publikacím. Čteme zde historicko-právnický článek: Služby

a verolomstvo »našich predkov« (Pavel Križko), historické stati: »Pravek Slovanov« (Fr. V. Sasinek), »Slovo o kolonisácii Spiša« (Št. M.), »Niektore dejepisné poznámky o Spiši (Št. M.), »Poznámka o XVI. spišských královských mestách« (Št. M.); národopisné úvahy: »Národopisná výstava československá v Prahe 1895. (Pavel Sochán), »Nemoce a ich liečenie u pospolitého l'udu (Rehor Uram), »Ludova astronomia«, »Ludova meteorologia« (Dr. Jan Wagner), »Povesti slovenského l'udu ve Spiši« (Štefan Mišik); přírodopisné články: »Botanický výlet pod zem« (A. Kmeť), »V zahradách Trenčianska najčastejšie dochovávané rostliny« (Joz. L. Holuby), archaeologické pojednání »Ku starožitnosťam (S.) a článek o numismatice, kromě historie vzniku musejní společnosti slovenské. — Co máme dále říci ve prospěch Slováků a jejich literatury? Náleželi jsme vždy a náležíme k upřímným jejím přátelům; doporučujeme musejní spolek slovenský svým čtenářům co nejvřeleji a prosíme své spolubratry, aby rozhojnili nepatrný počet členů Čechů přistupováním za členy; víme, že naše národní podniky vyžadují mnoho práce a peněz, ale upřímně řečeno: dva zlaté ročně mnohý z nás ještě unese, to snad není tak veliký finanční podnik a oběť vzhledem k těm nadšeným deklamacím o lásce a vzájemnosti. Třináct členů z celých Čech je až bolestně nízké číslo. Jen trochu dobré vůle, a dokážeme také skutkem lásku a bratrství.

Josef Flekáček.

NĚMECKÁ.

Karel May. Můžeme to říci: nejpopulárnějším spisovatelem německým naší doby je Karel May. Jeho cestopisné romány čte se zálibou netoliko prostý dělník, ale i vzdělanec. Trávil dlouhá léta v krajinách, jež popisuje, přilnul k nim i k jejich obyvatelům, procítil svou jemnou duší jejich radosti i jejich bídu — a tak je také líčí. Tím si vysvětluji nejen důkladnou znalosť krajin a zvyků, ale i to, že osoby jeho románů nejsou tupými, tuctovými karrikaturami bez sympatií a interesu. Naopak. Každá z nich vystupuje s přirozenou osobitostí, svým záhřevným teplem či hrůzou a ošklivostí. Cítíte s nimi.

Sloh Karla Maye je živý, plynný, jeho fantasie neobyčejná. úsudky pozoruhodné, humor v literatuře ojedinělý, jeho pobožnosť příkladná. Jeho spisy doporučili i mnozí němečtí biskupové.

Zde ukázka, jak Karel May píše: »Modlitba! Zná-li někdo sílu modlitby, pak jsem to já. Jak často, jak často byla onou skalou, na niž jsem se ve své nouzi utekl. A jestliže moje vypravování zde či onde cos dobrého způsobilo, neděkuji za to sobě, ale vyjma Boha modlitbám svých čtenářů. Vím, že se jich sta za mne denně modlí; psali mi to a já jich také denně ve svých modlitbách vzpomínám . . .«

Nedivím se, že May je svému národu něčím více, než spisovatelem, který dovede několik hodin pobaviti. On je mu i kazatelem.

Stůjtež zde některé ukázky z dopisů mu zaslaných; ovšem bez udání jmen, jak byla uveřejněna v »Hausschatz« 23. ročník, 1. sešit, stránka 18.

»Když nás 8 podepsaných bylo studujícími filosofie, nevěřili jsme v Boha. Četba vašich děl nám opět víru vrátila. Bůh Vás žehnej.«

»Byl jsem zlým člověkem. Otce a matku jsem usoužil až do hrobu, víře jsem se posmíval, ale vaším hovorem s Marah Durimeh a Old Vabble byl jsem zachráněn . . .«

»Tu četl můj syn onu vážnou jízdu Llanom estakado a byl tak dojat a uchvácen, že se vzdal strašného rozhodnutí skončiti sebevraždou.«

»Jsme chudí a nemůžeme Vám dáti pokladů, ale přece mějte od nás tento dík: od té doby, co čteme vaše díla, přestali jsme býti socialními demokraty a zříme ku své radosti, jak všichni, jimž je půjčujeme, k nám znenáhla přestupují.« A t d.

Kterýsi misionář uvnitř Afriky — čtenář jeho děl — mohl mu tudíž právem napsati: »Jsem misionářem — Vy jste jím také.«

Jako zajímavosť dodávám, že Karel May pracuje dle vlastního sdělení o dramatu, jehož hrdinou je šlechetný Vinnetou, náčelník Apačů, dlouholetý to jeho druh a přítel na cestách Amerikou. »Mně zní« — píše — ještě dnes v uších Ave Maria, při jehož zvucích zavřel Vinnetou v mém náručí oči.«

Je to snad odvážné, přivésti Indiana na moderní jeviště? Myslím s K. Mayem, že nikoli. Vzpomeňme jen na mouřenína Othella. A kdo zná Vinnetoua, nechť řekne, zda není jako karakter mnohem výše nad Othellem?

A nyní dvě otázky:

1. Nebylo by lépe překládati do češtiny ušlechtilé spisy Karla Maye, než různé naturalistické, realistické a pornografické romány a symbolistické nesmysly, jež duši našeho národa jen otravují?

2. Je to hanba, či škodí to populárnosti spisovatele, když se hlásí k sv. víře? Alespoň z našich »velikánů« každý si myslí, že by se zahodil, kdyby do své víry nekopl na každé stránce nejméně jednou. Václav Koranda.

Stimmen aus Maria-Laach. Katholische Blätter. Jahrgang 1896. Fünfzigster und einundfünfzigster Band. Freiburg in Breisgau. Herder'sche Verlagshandlung. Mezi četnými časopisy, jež vydávají Jesuité, místo zajisté ne poslední zaujímá list tento, jenž rokem 1896. ukončil již 51. svazek (5 sešitů tvoří 1 svazek, 10 sešitů = 1 ročník). I bylo by věru žádoucno, by ti, jižto buď z nevědomosti, buď ze zloby nemohou ani na jméno přijíti Otcům T. J., pročetli a prostudovali aspoň jeden ročník jejich výborného časopisu: »Stimmen —«, pak by zajisté úsudek svůj úplně změnili. Ať vezmou na př. do ruky ročník poslední (1896) a důkladně pročtou stati a pojednání: »Rechtspositivismus und Socialdemokratie«, »Das Strafrecht der Zukunft«, »Die geistliche Ortsschulaufsicht in Preuszen« od V. Cathreina S. J., »Genossenschaft und Berufsstand«, »Ziele und Grenzen der staatlichen Wirtschaftspolitik«, »Die Naturgesetze der culturellen Entwicklung und die Volkswirthschaft«, »Die Bedingungen des menschlichen Fortschrittes nach Benj. Kidd« od H. Pesche S. J., »Herbarts Ansichten über Religion« od A. Schwabe S. J., »Hundert Jahre Polarforschung« od J. Schwarze S. J., »Das Hexenwesen in Dänemark« od † W. Plenkersa S. J., »Die historische Vorlage zu Shakespeares Falstaff« od O. Pfülfa S. J., »Pascals Gedanken«, F. W. Helles, »Jesus Messias« od W. Kreitena S. J. a m. j.; i jsme přesvědčeni, že s úctou mluviti budou vždy o těch, jichž učenost hlásá každá tato práce, pro něž však sami dříve neměli než opovržení a hanu . . . Doporučujíce časopis tento sdělujeme, že vychází ve lhůtách 5týdenních a že se předplácí na celý rok 10·80 mark.

Theologisch-praktische Quartal-Schrift. Verantwortliche Redacteure: Dr. Mathias Hiptmair und Dr. Martin Fuchs. Neunundvierzigster Jahrgang. Linz 1896.

Výborný tento časopis přináší r. 1896. veliké množství praktických článků, pojednání, úvah a případů ze všech oborů bohovědy. Jmenujeme jen stati »Die Erneuerung der Gesellschaft.« »Ein Vierteljahrhundert nach dem Jahre 1870.«, »Missleiteter Eifer für das Gute« od P. Alb. M. Weisze O. Pr., prof. ve. Freiburgu; »Kirchliche Zeitläufe« od prof. Dr. Mat. Hiptmaira; »Behandlung der ungarischen Ehewerber« od far. Fr. Riedlinga; »Waffen im Kampfe gegen den Socialismus« od J. Langthalera; »Der Beruf zum Priesterthum« od Aug. Lehmkuhla, S. J.; »Erlässe und Bestimmungen der römischen Congregationen« od P. Brun. Albersa, O. S. B., a m. j. Také mezi pastorálními otázkami nalezneme mnoho časových a důkladně probraných věcí, k nimž přispěli i naši učenci: Dr. Ant. Skočdopole a Dr. Ant. Brychta. I část nadepsaná: »Kurze Fragen und Mittheilungen« přináší tolik látky, že jen seznam jich naplňuje skoro 7 stran. Nezapomenuto ovšem na literaturu; věnováno jí péče a místa tolik, jak toho právem zasluhuje. Na znamenitou revui tuto, jež novým rokem nastoupila již ročník 50., předplácí se na celý rok 3 zl. 50 kr. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Zlatá Praha. Ročník XIII. 1894. Redaktor Ferd. Schulz. Nákladem J. Otty. — O směru tohoto časopisu měl jsem již příležitost přede dvěma roky v tomto listě se zmíniti. Úkolu svému — býti obrázkovým časopisem pro zábavu a poučení — v plné míře dostála. Obsahuje cenné práce z oboru výtvarného i slovesného, krásné i vědecké literatury. Jen na některé věci poukáži. Smyslných obrazův je hezký počet; k pravému umění jich netřeba. Při výkladu obrazu Šaši Schneidra: »Shledání« (str. 24.) zbytečna jest otázka, zdali při posledním soudu bude Jidášovi uděleno milosrdenství; to prozrazuje neznalosť bohosloví.

J. Mužík v básni: »Kristus v pekle« (str. 243.) právě na motiv Šaši Schneidra ukazuje podobnou neznalosť. Kristus sestoupil do předpeklí, nikoli do pekla:

»kde se zachvěl Satan s vzdorným šklebem v tváři.«

Rovněž nesprávna jest věta:

»A Kristus bolestně se pousmál
a skončil smrtí zatracenců muka.«

V Mickiewiczově básni překladem Mužíkovým: »Tři Budrysovci« (str. 231) vyzývá kmet Budrys druhého syna k boji proti křižákům:

»ať tam Křižáky tepe, psí chámy:
jantaru tam co písku,
sukna ku jeho zisku,
kněžských hojnost rouch se drahokamy.«

Verše Mužíkovy v »Životu« str. 387. zní pantheisticky:

»Aby zase vrátilo se
— — — — — — — — —
— — — k Duši oné,
z níž vše vyšlo, v níž vše tone,
k Duši, jejíž ty's byl jeden
nesmrtelný velký díl.«

Jiná báseň Mužíkova: »Na horách« (str. 63.) vyznívá příliš pozemsky, jako kdyby zde na zemi byla naše pravá vlasť a jen mezi lidmi jako bychom nalézali svého »boha«.

O Husovi pěje Vrchlický »Dne 6. července« (str. 435.):

»Nad hrstí jeho popela zřím chvíti
se v Rýně studem i zář věčných hvězd.«

Nemyslíme, že jest jediný lék proti zlému osudu, který nám podává Klauda Béhal ve »Znělkovém věnci« (str. 234.):

»Pět písně, ztrýzněnou ať duši zhojí,
z vín bouřných aspoň hrsť si vyrvat květů,
vstříc života spět vichrům v smělém letu:
jen tou zlý osud zdolati lze zbrojí.«

Em. ryt. z Čenkova nazývá Boha »chmurným« str. 259.:

»Ó marně sním, co snuješ, chmurný Bože,
pro děcko . . .«

Dr. Saturník dí ve článku: »Obrazivosť a její význam zvláště v poesii« na str. 212: »Války husitské, k nimž všecek takřka národ najednou vzplanul, jsou v dějinách takovým úkazem, jenž každého nejprve ohromuje, ale pak s sebou strhuje, nadšeností plní a povznáší.« O tom dovolili bychom si pochybovati.

Jahnův dobrovolník, v črtě »Mráz« na stráži v mrazu stojící, uvažuje o nesmrtelnosti duše: »Ano, tělo zemře . . . ale duch? Nikdo se dosud nenavrátil z druhého světa.« Uvědomělý katolík podobných pochybností lehce se zhostí.

Paulina Šafaříkova v dějinách dalekohledu nazývá na str. 355. středověk dobou poroby, války a utiskování lidských práv; po celá staletí panovalo násilí.« Dovolíme si otázku: jak je tomu nyní? Na str. 354. píše: »Teprve Koperník vrozeným bystrozrakem poznal mylnosť nauky geocentrické, a se vzácnou silou a svobodou ducha, jsa kanovník římské církve, vyříkl a hlásal poznanou jím pravdu heliocentrickou.« Přechodník zde užitý má smysl: »ač byl kanovník římské církve,« která přece svobodu ducha zavrhuje, k čemuž jsme sváděni jiným výrokem spisovatelčiným (str. 375.): »Papežská stolice vystoupila v politování hodném procesu Galileově rozhodně proti svobodnému bádání.« Radíme spisovatelce, by se lépe o tomto procesu poučila, třeba ze spisů jesuity (a nikoli, jak spisovatelka píše »jezovity«) Grisara nebo Schneemanna. [1]) Článek její ukazuje přece blahodárnou činnosť duchovních ve fysice a astronomii. Tak jesuita Scheiner první zavedl pozorování slunce zbarvenými skly nebo temnidly, vloženými mezi okulár a oko. Kapucín Antonín Schyrl z Rheitu v Čechách sestavil a r. 1645. uveřejnil dalekohled terestrický ze čtyř

[1]) Nebo z důkladné studie Hlavinkovy ve 3. ročníku Vlasti.

vypuklých čoček. Paco byl František, Galilei klerik, Koperník kanovník. První, jenž zkusil zvětšiti pomocí okuláru obraz odražený od prohlubeného kovového zrcadla, byl jesuita Nicolo Zucchi v Parmě. Francouzský Minorita Mersenne dal návrh na sestavení dalekohledu zrcadelného; str. 387. I zdařilý životopis praemonstráta Prokopa Diviše, vynálezce hromosvodu, napsaný prof. Pšeničkou, nám ukazuje, že kněží »tmáři« nebyli; Prokopa Diviše zastal se vlastní jeho opat, Loucký, že nekoná léčení (elektřinou) ze ziskuchtivosti, nýbrž jako mudřec, jenž chce pokusy a bádáním vyzkoumati povahu elektřiny. Doufáme, že budoucí ročník jen na ceně získá, vystříhá-li se věcí, námi vytknutých.

Jan Nep. Jos. Holý.

Blah. Alberta Velikého, biskupa řezenského, řádu kazatelského: »Ráj duše«, nebo rukojeť o pravých ctnostech. V českém rouše podává Fr. Albert Strnad, téhož řádu. V Praze 1896. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna (V. Kotrba). Nákladem »Růže Dominikánské«. O díle tomto napsal světící biskup řezenský J. M. Sailer r. 1823., kdy »Ráj duše« vydal, v předmluvě i toto: »Přijmi, milý čtenáři, dílo bl. Alberta Velikého objemem sice neveliké, obsahem však a myšlénkami závažné a hluboké. Ctnostem pravým a dokonalým nás vyučuje blahoslavenec; pravým, poněvadž v každé ctnosti to, co se zdá býti dobrým, od toho, co skutečně dobré jest, rozeznává, napodobení ctnosti od pravého jejího obrazu přesně rozlišuje. Ctnostem dokonalým nás učí, poněvadž nespokojuje se, nás toliko v počátky zbožnosti uvésti, nýbrž ukazuje nám i nejkrásnější plody svatosti. O ctnostech mluví tak, že nejen rozum vzdělává, ale i srdce k následování povzbuzuje. Ve krátkém pojednání tomto nalezneš, milý čtenáři, celou tresť moudrosti a dokonalosti křesťanské, čerpané z Písma svatého, ze spisů svatých Otců, jakož i ze svaté duše blah. Alberta Velikého. Rájem duše nazval konečně pojednání své o pravých a dokonalých ctnostech, aby ukázal, že duše, žijící dle poučení jeho a okrášlena ctnostmi těmi, žije život nebeský, blažený — v pravdě rajský.« A kardinal Manning psal krátce po svém návratu do církve katol. svému příteli: »Můj milý Hope, přijměte ode mne malou tuto knížečku, kterou jste včera u mne viděl (»Ráj duše«). Jestiť to o zbožnosti nejdokonalejší kniha, kterou znám. I není divu, že s dychtivostí sáhli jsme po knížce takovými muži vychvalované, bychom se obsahem jejím pokochali a povzbudili. Co tu látky v XLII hlavách, pojednávajících tak krásně o všech možných ctnostech! Kéž nalezla by všude vlídného přijetí a zaslouženého rozšíření, zvláště když cena její — 45 kr. — jest tak nízká! Také úprava jest velmi vkusná.

Prok. Zaletěl.

Hry jesličkové a Tříkrálové. Složil Fr. Klinkáč, děkan a farář v Telnici. V Brně 1896 a 1897. Nákladem benediktinské tiskárny, 2 díly. Krátkých jesličkových a tříkrálových her jsme potřebovali. Pan děkan Fr. Klinkáč složil a a vydal uvedené »Hry«, které dobře vyhoví svému účelu. Vyšly ve 2 dílech. Her jesličkových je sedm, tříkrálových pět. Kde se zpívá, přidány jsou i nápěvy. Obé, slova i nápěvy, jsou pěkné, snadné, sloh srozumitelný, právě dětský. I. díl je za 10 kr., druhý za 15 kr., zajisté neobyčejná to láce, která vedle věcně cenného obsahu znamenitě přispěje k rozšiřování her těch.

V. Černý.

Poučení a výstrahy pro učně a tovaryše. Dle M. de Ségur volně zpracoval Václav Al. Davídek, katecheta v Turnově. Nákl. pap. knihtisk. v Brně r. 1896. Cena 15 kr. — »Kdo zná dnes jen poněkud zkaženosť dospělejší mládeže, zvláště té, jež pracuje v továrnách a dílnách, a jest opravdovým přítelem jejím, nebude se nikterak diviti, že vydávám tuto knížku. Máť ona býti křesťanským učeníkům a tovaryšům dobrým vůdcem v čase jejich učení a zároveň výstražným varovatelem před špatnými spolky, zkaženými soudruhy a nečistými hostinci.« Tak dovozuje pan vydavatel potřebu podobného spisku, a zajisté právem, neboť naše literatura bohužel nemá praktických populárních spisů pro dělnictvo. A přece, jak je spisů takových třeba! Pan katecheta získal si touto knížečkou vděk mladistvých učňů, kteří jí použijí, aby došli štěstí zde i na věčnosti. Spis dokazuje právem, že jinoch má se vzdělati nejen v řemesle, nýbrž že má také povinnosti jako křesťan, které jest mu bedlivě zachovávati. Volba stavu jest rozhodující a proto důležita; nechť se řídí vůlí zbožných rodičů, avšak ať volí zaměstnání, které mu nebrání světiti dne svátečního. Nejlépe zůstane-li u rodičův a učí se řemeslu otcovu, je-li otec řemeslníkem; jinak ať si vyhledá zbožného a spořádaného mistra a vymíní si volnosť v neděli a ve svátek. Nechť učeník se pečlivě vystříhá všech nebezpečí, kde by pozbyl své

víry, dobrých mravů, nechť nepěstuje přátelství se špatnými druhy, nenavštěvuje hostinců, nebouří a nemarní zbytečně těžce vydělaného groše. Kde mu možno, nechť se stane členem jednoty katolických tovaryšů, kde najde spolehlivého rádce a vůdce. Toho najde vždy, když se často bude utíkati do zpovědnice, alespoň jednou měsíčně, aby si uchránil stkvostu nejdražšího, drahé víry a čistoty; a to se mu podaří, i když budou naň doléhati těžká pokušení. Katolické jednoty, jak doufáme, se postarají o to, aby spisek tento, tak užitečný, se rozšířil v nejširších vrstvách, poněvadž jest v jejich zájmu, aby mladí učňové se časem stali řádnými, křesťansko-katolickými tovaryši. — Spisek jest věnován Dru. Jos. Burianovi. L. H. Žundálek.

Z našich dob. Opět nový lidový časopis zábavně poučný vydává se od nového roku na Moravě nákladem knihtiskárny L. Klabussay-a v Holešově. Prospekt: »Časopis náš bráti se bude směrem za našich dob veledůležitým a přinášeti bude stati vynikajících (!) našich spisovatelů.« Máme v ruce dosud vyšlá první tři čísla. U každého nového lidového časopisu hledáme zároveň snahy, jak by ten náš lid se vychovával, ku čtení povzbuzoval. Přednč, kdo jsou ti vynikající spisovatelé?! Zde jména: Al. M. Vobejda, Jos. Urban, Rud. Janovský, básník Jaroslav Olšanský, Otokar Wunš a jeden ze skutečně vynikajících: prof. Menčík. Básně těch »vynikajících«? Zde ukázka, bez další kritiky. Tedy hned úvodní báseň v prvém čísle od Vobejdy:

— — »Nehledě na roj nepřátel — —
zhouba všeho jichž jest cíl —
list tento přec drahou půjde,
již si předem naznačil.

Byť i bouří více bylo —
ničících jen dobrou věc,
pravda čistá, nelíčená,
zvítězí přec na konec — —

(Pomlčky báseň neudělají). Nečetli jsme něco podobného, ale mnohem lepšího již jinde? [1]) — V jiné básni od téhož:

... A rty divky zvolna *šepcou* (!!!)
»— Zdaž kdy budu moci jít
opět k družkám svého mládí, —
opět tam, kde on jest skryt. — —

A z jiné od »vynikajícího« Jaroslava Olšanského:

»I já se, slečno, bezděky Vám přiznám,
že ani sama sebe nevyjímám ...«

Nebo z básně Ot. Wunše:

— — On nechce tomu uvěřit,
že tak je blízek hrobu
a tají s pílí horečnou,
tu stříbrovlasou ozdobu.

To je krása, co? A prosíme o trpělivosť, ještě jen toto z »básně« »Půjdeš spat« od Vobejdy:

— — A tu jsem ji vždycky prosil:
»Chvilenku jen nech mne dlíti —«
Svolila. — To přání malé
lehko bylo vyplniti.

Dosti! To stačí, abychom ukázali, jaká četba se našemu lidu za drahý peníz podává. —ač.

Dědictví Maličkých přináší v čís. 40. (na rok 1896) dvě práce: »Věrný čeledín«. Povídka ze života pro život. Našim rodinám věnuje Frant. Jiří Košťál, farář ve Skuhrově. A »V dálných končinách«. Obraz ze života dvou mladých Čechů. Napsal a věnuje lásce bratrské Josef Křemen, řídící učitel ve Vavřinci. Pokud týče se práce p. Košťálovy, jest časová a téměř pro každého poučná.

[1]) »A tak pravdy svatý plamen — i posvátná dobrá věc — nade sty odporných ramen — zvítězí přec na konec. (Boleslav Jablonský). Pozn. red.

Jedni mohou si z ní vzíti vzor ve věrném čeledínu — Ondřeji Vitáskovi, jenž ve všech křížích a souženích nevzdá se důvěry v pomoc Boží, ke svým dobrodincům lne svnovskou láskou, za jejich jediného syna se obětuje a svou čest jako klenot střeží; jiní mohou příklad si vzíti ze vzorné rodiny Březovských a výstrahu z Jirouda. onoho synka hospodáře valašského, z obou Čeledův atd. Též obrázek p. Křemenův pěkně se čte a pobaví zajisté nejen malé čtenáře, kteří na osudech sirotka Jana budou míti vřelý podíl, ale i dospělé, a to zase ty, kteří o rozličných dobrodružstvích, cizích krajích a p. rádi slyší. V době, kdy tak mnozí z kruhů učitelských kněžstva, s nímž by přece ruku v ruce jíti měli, se straní, a proti všemu, co katolického, brojí, rádi vidíme, že v »D. M.« kněz s učitelem spojili se ke svorné práci. — Podíl tento, jejž zdobí též 3 velmi pěkné barvotiskové obrázky, je zakončen zprávou o jubileu zakladatele »D. M.« a seznamem údů v posledním roce přistouplých. Pro nečleny je za 70 kr. Prok. Zaletěl.

Museum. Časopis bohoslovců českomoravských. Seš. I. r. 1896-7. Ročník XXXI., tiskem XII. Pořadatel Methoděj Marvan. — Českomoravští bohoslovci se činí. Své »Museum« dovedli si udržeti na dvanáctý již rok, a za tu dobu uložili zde veliký počet pozoruhodných prací a studií; a před tím ukládali je po devatenácte let do časopisu psaného. Řady katolických spisovatelů výborně se doplňují zdárnými spolupracovníky, kteří se v »Museu« osvědčili, a jichž jména mají dobrý zvuk. Také prvý sešit nového ročníku šťastně začíná. Ant. Bartoš píše »O Velehradě, metropoli říše slavské«; studie jeho jeví velikou sečtelost, o čemž svědčí doklady pod čarou. Pořadatel Methoděj Marvan uveřejňuje pojednání »Věda a víra«, jež přednesl na schůzi bohoslovců a akademiků na Velehradě; vývozuje zde s důslednou logičností, že není sporu mezi vědou a věrou. V pozoruhodném článku »Vliv učení a církve Ježíše Krista na vývoj školství zvláště obecného« ukazuje spisovatel Jan Janík, kterak církev o vyučování pečovala a do paedagogiky a školství i vývoje obou theoreticky i prakticky zasahovala. Začátek slibuje, že celek bude velmi propracovanou a obsáhlou studií, jíž neopomeneme bedlivě sledovati. Fr. Neklapil napsal článek »Důkazy bytnosti Boží a moderní vědy přírodní«, v němž nás přesvědčuje, že i moderní vědy přírodní dokazují jsoucnosť Boží. V sešitě tomto čteme též zprávu o pouti, schůzi a akademii bohoslovců a posluchačů vysokých škol na Velehradě, konané ve dnech 4.—6. srpna m. r. Část poetická hojně je zastoupena. Přispěli sem J. Mokráček, F. Šebestík, F. H. Bukovec, Fr. Kořínek, J. M—ý, Ed. St. Kasal. Dopisy z jednot opět dokazují, jak čilý život jest mezi bohoslovci českomoravskými. Odebírá se tu hojnost časopisů, pořádají se přednášky a literární, hudební i vědecké akademie jako málo kde; málo které literární sdružení, jež o sobě často píše pochvalné dopisy do novin, může se vyrovnati jednotě, o níž širší veřejnost nic neví. Přejeme »Museu« mnoho šťastných let ve prospěch dobré věci víry a církve. Nechť odchová hojně spisovatelů církvi i vlasti ke cti a slávě. Josef Flekáček

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nakladatel M. Knapp v Karlíně. Sv. 332. Příbuzní. Spokojenosť v chudobě. Dvě povídky, jež napsal Ladislav Benýšek. Str. 76. Cena 30 kr. Dva obrázky. — Děj první povídky jest nehledaný, z nejbližšího okolí dětského vzatý. Tendencí její jest upřímná láska příbuzenská a z ní plynoucí vzájemné si pomáhání v dobách zkoušení. — Druhou povidkou snažil se spisovatel dokázati, že zdrojem spokojenosti a štěstí jest zdraví, a práce se mu zdařila. Děj nevyniká sice žádnou zvláštností, ale způsob, jímž spisovatel řeší úkol svůj, jest velmi zajímavý. Obě povídky mile pobaví mladistvé čtenáře, a dosažen jimi i mocný dojem mravní.

Sv. 333. Snivé mládeži. Sbírka vyprávěnek. Podává Karel Černý. Str. 90. Cena 30 kr. Dva obrázky. Sbírka obsahuje tři práce různého obsahu i různé ceny. Nejvíce zamlouvá se »Tajemství tří soch v knížecím paláci«. Je to vypravování velice poučné a poutavé. Méně se líbí dějepisná povídka z Pražského okolí: »Dobrodružství v pralese«. Spisovatel vylíčil tu založení kostelíku na Krtni a byl poněkud rozvláčný. Jinak jest vypravování zdařilé a zajímavé. Nejdelší povídkou jest obrázek z doby povstání v Hercegovině »V Hercegovských skalách« a zamlouvá se až na některé nesrovnalosti o zbraních a jich užívání. Vypravování je svěží.

Sv. 334. Domovníkův chovanec. Odměna šlechetného činu. Napsal J. Veselovský. Str. 74. Cena 30 kr. První povídka je celkem dobrá. Již náběh k ní je celkem svérázný a rychlým chodem cílí ke konci bez zvláštních

effektních záběhů. Povídkový rámec je rozčleněn náležitě a děj promyšlen. Dojem, jejž v čtenáři zůstavuje, dovršen jest povídkou druhou. Tu šlechetnosť a lidumilnosť, ochota a soucit slaví vítězství.

Mluva ve všech třech svazcích jest správná, vypravování lahodné a dva obrázky od K. L. Tumy jen zvyšují cenu pěkných povídek. Doporučuji vřele.

Svazek 337. Vycházky do polí a lesů. Sbírka přírodopisných povídek. Mládeži napsal Josef J. Váňa. S četnými vyobrazeními. Str. 78. Cena 30 kr. — Přítomná knížka jest snůška jedenácti celkem zdařilých obrázků. Vylíčiv zde život některých živočichů, dotýká se nejbližšího okolí, a to lze jen schváliti. Mezi nejlepší počítám: Malý umělec, Černý škůdce, Vzácný host, Pták volák, Švitorný společník a Strašidlo na rybníce. Kniha ta pro poučný obsah výborně se hodí do žákovských knižnic, a to pro II. stupeň.

Svazek 338. Z různých věků. Povídky z dějin naší milé vlasti. Napsal Bedřich Moravec. Se dvěma obrázky. Známosť dějin se nejpříhodněji rozšiřuje čtením pěkných historických povídek. Svazek tento obsahuje tři povídky: Přátelé, Rodmil a Věrný čeledín. Povídkou první navádí se mládež hledati přítele a osvědčiti se jako přítel; druhou povídkou zamítá se nepravá hrdosť a povznáší se láska vlasti; v třetí povídce dočítáme se o poddanské věrnosti a pravé neohroženosti. Doporučuji knížku stupni třetímu jako vhodný dárek.

Karel J. Zákoucký.

Český jinoch. Časopis pro dospělejší mládež. Rediguje Th. Dr. František Doubrava. Ročník první. Vlastním nákladem vydává »Družina sv. Vojtěcha v Praze«. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze 1896. V květnu minulého roku začala jmenovaná »Družina« vydávati zmíněný časopis, jenž číslem 8. (prosincovým) ukončil první ročník. Víme, že 1. číslo tohoto nového listu od mnohých přijato s nedůvěrou, ale víme též, že nedůvěra tato každým novým číslem mizela a doufáme, že nyní po ukončení I. ročníku stal se »Český jinoch« všeobecně oblíbeným. Redakce dobře vědouc, že mládež ráda čte a na pamět se učí pěkné básni, podala v prvních sešitech celou řadu, při čemž vedle mladších pěvců nezapomínala krásných veršů básníků starších, jako: Bol. Jablonského, Čelakovského, Erbena, Rubeše, Pakosty a m. j. Co se týče prozy, podávala věci dobré a zdařilé; na prvním místě slušno jmenovati povídky páně redaktorovy: »Štěstí noclech měnívá,« »Vděčnosť« a »Vánoční svátky«, práci p. Bedř. Moravcovu: »Zeman Chýlický« a Frà Tom Maškovu: »Pro kousek chleba«. Četnými a velice poutavými statěmi zastoupen dějepis, zeměpis, fysika a chemie. Uvádíme jen na př.: »Důležitosť české říše«, »Církev katol. byla již za nejstarších dob příznivá snahám Slovanů« a j. od Dr. Fr. Doubravy, »Některé pověsti o úctě k stromům« od prof. Kosiny, »Počátky zpěvu církevního do Karla Vel.« od T. Střebského, »Svatojanské proudy a katarakty v Nilu« od Dr. Faita, »Zvláštnosti americké« od prof. Fr. Faktora a m. j. Číslo tohoto pěkného časopisu je toliko za 3 kr. (na celý rok 36 kr.). Doporučujeme. Prok. Zaletěl.

Moderní revue, orgán našich »symbolistů«, vydala již několik čísel III. roč. Promluvíme zatím o č. 1. Pánové se vyznamenali, aby přispěli k »zušlechtění« čtenářstva. Obálku zdobí úplně nahá ženská postava; číslo je zahájeno obrazem Minichovým, představujícím opět — úplně nahou ženu, a do třetice všeho dobrého: v čísle jest ještě jeden obrázek od Vigelanda, představující, jak nahý muž objímá nahou ženu. Celek zobrazen je s cynickou brutálností. To jsou, prosím — illustrace. Text je také povedený. V čele — konfiskační nález pro »rušení náboženství«. V románě Huysmausově »Na ruby« líčen dekadent, jenž se úplně vysílil tělesnými rozkošemi a teď si nádherně zařizuje — byt. To jest obsah asi dvanácti stránek románu. Katolíci tam dostali titulaturu »pokrytců«, ale to již patří u pp. »symbolistů« k dennímu pořádku. Báseň Ot. Březiny je krásná a uprostřed těchto ztřeštěností se její umírněný, čistě umělecký tón vyjímá jako osvěžující oasa. Jiří Karásek otiskuje v »Moderní Revue« nový román: »Legenda o melancholickém princi.« Předmluva psána jest s kousavým vtipem, cynismem. Autor se posmívá historické vědě a praví, že prý by »historickému spisovateli mělo býti volno psáti cokoliv, vyjímajíc to, co se skutečně stalo a co nikoho tudíž nemůže již ani zajímati« (!). Na to chválí »velikého« (!) krále z domu vymírajících Valois, Jindřicha (III.), jenž více miloval své opice a papoušky, než povinnosti vladaře, své jesuitské zpovědníky více než jejich církev (!) a své »mignons« (milostníky) opravdověji než ostatní věrné poddané. To jest ovšem podivný historický dokument. Jindřich III. byl slaboch, nikoliv »veliký« král, ale byl dle vkusu pp. dekadentů. Karásek prohlašuje již předem, že jeho román

jest velmi nemravný. Praví doslova: Autoru se zdá, že mnoha lidem bude tato kniha velmi nemorálnou. Autor je dosti způsobným a dobře vychovaným (!), aby mu to bylo celkem velmi lhostejno. Víť, že čím horšími jsou mravy některé racy, tím že více se tato stará o morálku (!). Neuráží tedy v nejhorším případě než předsudek (!) a za předsudek musí přece považovati mravní zákony (!!), jež nedalo individuum samo sobě (!), ale jež mu oktrojovala společnosť, v níž žije.« To jsou velmi roztomilé mravní názory! Neumann, »rytíř nového Graalu«, má tu zuřivou básničku o — pohlaví! Podotýkáme, že nejsme jedinými, kteří směr »Moderní Revue« pěstovaný odsuzují. Nejnověji »Rozhledy« a »Čas« velice ostře brojí proti dekadentům, je nám jen divno, jak tak vážný talent, jako je Ot. Březina, může ještě při družině dekadentů setrvávati.

Josef. J. Veselý.

Naše kalendáře. K česko-americkému kalendáři »Katolík«, o němž byla zpráva v č. 1. t. l., druží se druhý slovenský katolický kalendář, »Jednota,« který rediguje a spolu vydává v Clevelandu kněz církevní Štěpán Furdek, duchovní správce české katolické obce Panny Marie Lourdské. »Jednota« na r. 1897., ročník II., vyniká formátem, úpravou i obsahem. Jsou v něm pěkná vyobrazení ze staré vlasti, z Podtatranska a zubožené bratrské Slovače vůbec. Kalendář přináší podobizny Svetozara Hurbana Vajanského, Matzenauera-Beňovského Hviezdoslava, Andreje Kmeta a jiné vlastence a buditele slovenské, krutě od Maďarů pronásledované. Na 150 stránkách jest poučná a zábavná, ničím nezávadná četba. Kalendář ten mile bude přijat od českých katolíků v Americe a jest důkazem i zde vzmáhajícího se ruchu katolického. Al. Dostál.

Kalendář paní a dívek českých na r. 1897. X. ročník. Tisk a náklad J. Otty. — Kalendarium evangelíků a pravoslavných je zde velmi pečlivé, což je ovšem v pořádku, nebo naše dívky a ženy jsou z veliké části evangelické a ještě z větší snad pravoslavné, a pak — kdyby bylo jen katolické — měl by kalendář příliš katolický ráz a mohl by snadno dostati se na index. Literární část zahájena statí o divadelním působení paní Hanny Kvapilové. Trudně vyznívá povídka »Nevrátila se« od Elišky Řehákové a trochu překořeněná je Šedlbauerovy »Emancipovaná«. »Pan farář« je tendenční obrázek: upozorňuje na opuštěné a zanedbané a nabádá k humannímu, filantropickému snažení; jen zdá se nám, že by farář leckde tak nemluvil, jak to právě čteme. Sl. Čadová uveřejňuje zde dobře míněnou stať zdravovědnou »Kňourátka«. V životopisu † Filipiny Jeneweinové nezdá se nám dosti vystiženo humanní její působení a zvláště její zbožná mysl, jež ji tak velice charakterisovala; z nekrologu sl. Louisy Zikovy poznáváme, že zesnulá v krátké literární činnosti své osvědčila se jako modernistka. Paní Pittnerová podává zajímavou stať o léčení lidovém, Tereza Nováková pěknou národopisnou črtu z východních Čech »Z rána před svatbou«; Sofie Podlipská píše o dětských letech Vojty Náprstka, Grossmanová-Brodská podala sem obrázek »Dvojí kritika« a El. Krásnohorská historii »Ženského výrobního spolku v Praze«. Část veršem je hojně zastoupena, illustrace jsou sličné; některé jsme již dříve jinde viděli. V seznamu ženských spolků postrádáme damské konference, zřízené dle spolku sv. Vincence z Paula, a ty přece jsou eminentně humanní. Celkem nese se kalendář duchem moderních ženských snah, a mnoho by tu mohlo býti, co by právě oborům dívčího a ženského světa a života velmi svědčilo. Co do ducha náboženského nejeví kalendář žádný určitý směr, je bezbarvý. Josef Flekáček.

Pečírkův Národní kalendář dlužno vším právem doporučiti a po bok katolickým kalendářům postaviti. Povídky zde mají: dvě pí. Vlasta Pittnerová: Honzíček z Hájku, velice dojemná, s citem psaná, a »Ve výslužbě«, z kruhů lesnických. Gabriela Preisova jest zastoupena povídkou ze života slováckého pod titulem: »Dva světy«. V povídce: »Pod Blaníkem« jest vhodná vzpomínka na rok 1866. Další belletristické zdařilé práce sem podali: Anna Husova, Václ. Špaček a Grossmanova-Brodská. Články: Jak hospodaří Číňané a Japonci, a o návratu Nansena končí se jeho obsah, s nímž jsme velmi spokojeni.

Jos. Hnátek.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Svatý Otec Lev XIII. — Ku konci listopadu přijel do Říma srbský král Alexander Obrenovič; provázel jej ministr války a ještě jiné vzácné osobnosti. Král Humbert se svými ministry ho očekával na nádraží. Hned druhého dne po svém příjezdě odebral se mladý král do Vatikánu ke slyšení u sv. Otce, což vzbudilo podiv, neboť římské liberální listy psaly, že pojede nejprve do Neapole. Hned druhého dne ráno bylo překvapeno římské obecenstvo, že městští zřízenci vysypávají žlutým pískem všecky ulice a třídy, které jdou od Albergo del Quirinale k Vatikánu. Lid se hromadil a tísnil v davech na ulici. O 2. hod. odpoledne opustil král Alexander královský palác a odebral se v občanském obleku do hotelu de Quirinale, odkud vlál prapor v srbských národních barvách. Zde se převlekl do vojenského oděvu, s dikem odmítl nádherné dvorní povozy, jež ho měly do Vatikánu dovézti, a vstoupil do prostého soukromého kočáru. Na cestě stály špalírem pluky pěchoty s hudbou. Ve Vatikáně byl král na úpatí »scala regia« uvítán knížetem Ruspolim s jinými hodnostáři papežského dvora. Sv. Otec Lev XIII. oděn bílou sottancu očekával hostě ve dveřích Svého kabinetu a odtud jej vedl do salonku, kde byli oba sami něco přes 40 minut. O obsahu slyšení krále Alexandra římské listy dosud nic nepřinesly. Po této návštěvě odejel král k J. E. kardinálu Rampollovi, potom se vrátil do hotelu, kdež přijal členy papežského dvora, převlekl se do občanských šatů a odejel ku svým vznešeným hostitelům, králi a královně. Způsob, jak srbský král sv. Otce navštívil ku slyšení, došel ovšem nejen povšimnutí, ale i dosti obšírných výkladů v římských a italských listech. Odejel z královského paláce do hotelu, zde se převlekl, neužil nádherných dvorních povozů — vrátil se do hotelu, převlekl se a v soukromém povoze vrátil se znovu do paláce — toť příliš zřejmé, okázalé jednání jevící ku sv. Otci největší šetrnost. Že zednářsko-židovské listy srbského krále proto napadají, z toho si asi nejméně dělá. Takové jednání panovníka, jenž k církvi katolické nenáleží, zasluhuje zajisté pozornosti. Jinak s potěšením konstatujeme, že sv Otec se těší dobrému zdraví a výtečné čilosti těla i ducha, při Jeho vysokém věku v pravdě obdivuhodné.

Ke statistice pojišťování dělnictva. Nebude od místa, když čtenáře seznámíme se statistikou pojišťování našeho dělnictva. Jsme nejen národ zemědělský, ale i dělnický; kapitalistů a podnikatelů jest mezi námi poměrně velmi málo. Dle zpráv ministerstva vnitra bylo nemocenských pokladen koncem r. 1892. okresních: v Čechách 183, na Moravě 66, ve Slezsku 21; soukromých: v Čechách 713, na Moravě 239, ve Slezsku 72. Pojištěných bylo koncem téhož roku u okresních pokladen v Čechách 220 803, na Moravě 48.939, ve Slezsku 15.319; u soukromých v Čechách 186.879, na Moravě 65.152, ve Slezsku 26.597. Z těchto čísel vidíme, že na Moravě a ve Slezsku valná část dělnictva jest pojištěna u pokladen vlastního závodu, kde pracují. Uvážíme-li, že v Brně jsou ohromné soukenické továrny a ve Slezsku továrny arcivévodské a rotšildovské, nahlédneme, že počet pojištěnců u pokladen soukromých je v těchto dvou zemích poměrně větší než v Čechách. V celém Předlitavsku napočteno koncem r. 1892. okresních pokladen 553, soukromých 1374, společenských 751, státních a spolkových 159 — celkem 2.837. — V těchto nemocenských pokladnách bylo pojištěnců 1,225.445 mužův a 361.219 žen. Roku 1892. bylo přihlášeno onemocnělých: 621.016 mužův a 198.722 žen. Z těchto čísel vidíme, že to ubohé »slabé« pokolení je mnohem silnější než to »silné«. Ošem, toto slabé pokolení snad v neděli a v pondělí tak nejde »na flám«, jako muži. Jsme přesvědčeni, že zde to vězí. Téhož roku zemřelo 13.259 dělníků a 3.952 dělnic. Poměr ten je přímo děsný. Mezi mužským dělnictvem jest úmrtnosť nepoměrně větší než mezi ženským, ačkoliv víme, že dělnice pracují také v nezdravých místnostech a že je mnoho mezi nimi, které zahynou souchotěmi. Leč strašné úmrtní číslo mužského dělnictva musíme také přičísti na vrub nemravného a nepravidelného života.

Důležita jest stránka finanční. Pojištěnci okresních pokladen zaplatili během r. 1892. sumu 2,757 824 zl., prácedárci 1,422.888 zl. Pojištěnci pokladen soukr.: 1,802.180 zl., prácedárci 979.979 zl. Pojištěnci pokladen společenstev: 1,306.972 zl., prácedárci 637.665 zl. Pojištěnci pokladen spolkových 2,322.046 zl., prácedárci 412.191 zl. Pojištěnci státních a jiných podniků: 1,074.567 zl., prácedárci 521.262 zl. Úhrnem 9,263.589 zl., prácedárci 3,973.985 zl.

Jak rychlým krokem pokračovalo nemocenské pojišťování, poznáme z toho, že r. 1889. bylo 24 102 nemocensk. pokladen, které přijaly od členů 3,868.029 zl.

a od podnikatelů 1,387.724 zl. příspěvků. Během čtyř let se členské příspěvky více než zdvojnásobily a podnikatelské příspěvky se skorem ztrojnásobily.

Nápadné jsou pokladny spolkové. Jsou to především pokladny úřednické, a to úředníků soukromých a drah. Ačkoliv je těch pokladen jen 91, přece vybraly na členských příspěvcích více, než 1.374 pokladen soukromých továren a jen o něco méně než 553 pokladen okresních. Celkový příjem všech nemocenských pokladen obnášel 14,113.406 zl.

Co obdrželo dělnictvo zpět? Nejhlavnější rubriku vydání nemocenských pokladen tvoří příspěvky na podporu mladistvých matek, i páčí se na 6,082.501 zl. Jeť to věru zcela dle požadavku spravedlnosti, aby žena dělníka požívala podpory, kdy ji nejvíce potřebuje, totiž v šestinedělí. Lékaři a prohlídka nemocných vyžadovala 2,100.000 zl. Průměrně tedy platí každému lékaři jedna nemocenská pokladna asi 700 zl. ročně. Jsou však pokladny, kde lékař dostává 1.500 až 2.000 zl., někde pouze 500 zl. Bohužel, že zvláště okresní nemocenské pokladny jsou v rukou židovských lékařů.

Na léky bylo vydáno 1,535.848 zl. Nemocnicím a za dopravu nemocných bylo zaplaceno 693.403 zl. Na potřeby vydáno 369.710 zl.

Nyní následuje velmi závažná rubrika, a to jsou správní výdaje, tedy na účetní a písaře; obnášejí 1,028.456 zl. Jest známo, že okresní nemocenské pokladny jsou refugium, útočiště červených agitátorů, kteří zde požívají slušného zaopatření, kdežto jiní rozsafní dělníci toho místa neobdrží. Tak při Pražské nemocenské pokladně jsou dobře zaopatřeni pověstní agitátoři Šturc a Steiner. Je to pěkný roční příjem, který zaopatřují nemocenské pokladny. Celkové vydání nemocenských pokladen obnášelo 12,911.672 zl.

Úrazové pojišťování jest od nich odděleno. Statistika úrazoven jest následující: R. 1892. bylo v zemích předlitavských přihlášeno k úrazovému pojišťování 148.433 závodů, a to v Čechách 55.536 s 10.031 pojištěnými úředníky, 288.400 dělníky a 176.521 dělnicemi, 20.854 mladistvými dělníky (až do 16 let) a 9.105 děvčaty. Mzda, na kterou jsou všichni přihlášeni, obnášela 96.453.994 zl.

Na Moravě bylo k úrazovně přihlášeno téhož roku 27 893 závodů. Pojištěných zřízenců úřednických bylo 3.981, 114.705 dělníků, 104.575 pojištěných dělnic, 30.217 mladistvých dělníků, 1.271 děvčat. Všichni obdrželi 37,406.446 zl. mzdy. Ve Slezsku bylo přihlášeno 7.714 závodů se 1.182 úředníky, 34.362 dělnictva, 28.981 žen, 7.886 hochů a 615 děvčat. Dle udání vyplatilo se 9,893.928 zl. mzdy.

Zajímavo je porovnati Halič se Slezskem a poznati nízkou úroveň mzdy v Haliči. Zde bylo přihlášeno k úrazovně 8.389 závodů se 3.631 úředníků, 47.931 dělníků, 23.618 dělnicemi, 1.625 hochy a 147 děvčaty. Mzda všech obnášela pouze 7,573.831 zl. Ačkoliv k haličské úrazovně přihlášeno o 2.000 dělnických sil více, než ve Slezsku, přece jest mzda haličského dělnictva o 2,270.000 zl. menší. K tomu ještě vidíme, že v Haliči jest třikrát tolik úřednictva než ve Slezsku.

Nápadno jest, že při úrazovém pojišťování tak velice zastoupena jest ženská pracovní síla, zvláště na Moravě.

Poněvadž i hospodáři jsou nuceni mlátiti parní mlátičkou a chasu u ní pracující dáti pojistiti, vysvětlíme si velký počet ženských pracovních sil při úrazovně.

R. 1890. bylo v celém Předlitavsku k úrazovému pojišťování přihlášeno 129.737 závodů. Vzrostl tedy průmysl a hospodářství parními stroji pracující za tři roky o 18.696 čísel, což jeví dost znamenitý rozvoj průmyslu u nás.

Všimněme si výdajů úrazoven.

R. 1892. bylo vyplaceno úrazem stiženým v Praze 280.141 zl., na kapitály pro vyplácení rent 2,762.374. zl., na vyšetřování úrazů 15.227 zl. a na režii 121.395 zl.

Tyto číslice jasně dokazují, že celé úrazové zařízení a hlavně ta známá centralisace je nezdravá a naprosto špatná. Všimněme si úžasné sumy 15 227 zl., co stálo pouhé vyšetřování, jestliže ti, kteří k úrazu přišli, mají nárok na podporu. Oč by tu byli nemocni více obdrželi! Ale když se stane něco v Liberci, musí tam jeti ředitel z Prahy věc vyšetřit.

Všimněme si dále ohromné sumy režijní za jedinký rok: je to 121.395 zl. Ředitel úrazovny má prý ročně 8.000 zl. služného, to je přece trochu silný tabák, to je humanitní ústav? Je to nějaká Länderbanka? Příjmy všech 7 úrazoven byly r. 1892 úhrnem 10,759.171 zl., vydání činila také tolik.

Pojištěné dělnictvo zaplatilo na příspěvcích 4.270.052 zl. V celém Předlitavsku přihlášeno k úrazovému pojištění r. 1892. úhrnem 1,380.881 dělnictva. Úrazem k práci neschopno bylo 6.318 lidí, a to za necelé čtyři neděle, částečně neschopno k práci 2 410, a ti požívají podpory od 20 až 50% své

mzdy, naprosto neschopno k práci 120 lidí, usmrceno 574, vdov zůstalo 315, sirotků 569, to jsou zajisté smutné číslice, značící, kolik obětí vyžaduje si nemilosrdný stroj.

Všimněme si ještě statistiky hornických bratrských pokladen.

R. 1893. byly v Čechách 22.104 podpůrné pokladny se 52.182 úplně právnými a 8.380 neúplně právnými členy se 107.476 příslušnými ženami a dětmi. Podpory se platily 5.959 členům, 6.868 vdovám a 4.561 sirotkům.

Na Moravě bylo 22 pokladen. Členů s plnými právy 27.554, s příslušnými ženami a dítkami počtem 38.887. Podpory dostávalo 1.760 členů, 2.582 vdov, 1.438 sirotků.

Ve Slezsku napočtěno 10 pokladen, s 19.139 členy a 28.348 ženami a dítkami. Podporovaných členů bylo 952, vdov 1.751 a sirotků 1.786.

V celém Předlitavsku bylo 270 pokladen, které vykazovaly 127.922 členů, 218.200 příslušných žen a dítek.

Horníci v Čechách zaplatili za r. 1893. úhrnem 791.720 zl. příspěvků, majetníci dolů 830.942 zl. Na Moravě zaplatili horníci 534.204 zl., podnikatelé 531.296 zl., ve Slezsku 227.665 a podnikatelé 238.534 zl.

Hornictvo celého Předlitavska zaplatilo 1,935 278 zl. a podnikatelé 2,103.446 zl. příspěvků.

Provisí vyplaceno bylo v Čechách členům 585.193 zl., vdovám 294.530 zl., sirotám 70.966 zl. Na Moravě 172.026 zl., vdovám 108.422 zl., sirotám 18.044 zl. Ve Slezsku 82.926 zl., vdovám 68.921 zl., sirotám 23.608 zl.

V celém Předlitavsku bylo r. 1893. zabito úhrnem 241 horníků.

Vady a nedostatky bratrských pokladen jsou naším čtenářům známy z »Dělnických Novin«, a proto sjezd delegátů katolického dělnictva, konaný r. 1894. v Litomyšli, učinil příslušnou resoluci též o bratrských hornických pokladnách, kde se dožadujeme žádoucích oprav. Jsme národ také dělnický, a proto musí i naše strana křesťansko-socialní znáti mluvu čísel a dokázati jasné nedostatky nynějších zařízení, aby patřičné nápravy státi se mohly.

Rudolf Vrba.

Paběrky z novin. Na konci r. 1896. stala se světová událost, která však nedošla náležitého povšimnutí, pročež o ní referujeme. Na Král. Vinohradech byl jistý učitel — bez svolení »Školského Obzoru« — kdes na faře hostem. Takový zločin se musí exemplárně potrestati, a proto se dává »Pražákům« pokyn, aby onoho zrádce vyloučili z výboru spolku Komenského. Ale shledalo prý se, že ten ubožák je pouze náhradníkem Komenského, a proto se známý Drnkačka v časopise »Komenského« přimlouvá, aby mu byl dán pardon. Neopomeneme referovati, jak tato světová událost dopadne. — — Jako u nás v Čechách, tak i na Moravě vedou učitelské listy: »Národ a škola« a »Komenský« ostrý boj proti klerikálům. »Komenský« na př. praví, že pokrokáři, radikálové a sociálové jsou sice také nepřátely školy, ale nejhorší je prý strana klerikální. Na to liga X, jež v »Hlasu« tyto útoky statečně odráží, posílá red. »Komenského«, Slamněníka, do Vítkovic a do Moravské Ostravy, kdež tito různí — »álové« mají převahu; tam že nabude vědomí, že ve strastech, jež různí — »álové« učitelstvu připravují, naleznou tito největší podpory — u katolického duchovenstva. — Čím jest u nás v učitelstvu p. řídící Václav Špaček, tím jest na Moravě p. J. M. Kadlčák, nadučitel ve Frýdlantě. O p. řídícím V. Špačkovi pojednala »Vlasť« ve zvláštním článku, o p. nadučiteli J. M. Kadlčákovi mluvíme dnes. »Beseda učitelská«, kterou rediguje ředitel p. Karel Bulíř, pojednává o učitelích — včelařích a v čísle ze dne 31. prosince r. 1896. uvádí na prvním místě p J. M. Kadlčáka. Praví mezi jiným, že p. nadučitel byl od r. 1879. jednatelem hospodářské jednoty severo-východní Moravy s malinkou přestávkou až do r. 1893., kdy zvolili jej za předsedu. Na škole rolnické v Místku, již založil, vyučoval asi 4 léta. Přednášek a článků z oboru hospodářského do různých časopisů napsal na sta. Prakticky včelaří 15 let. Na dvou včelařských výstavách dostalo se mu vyznamenání. A »Opavský Týdeník«, jenž nazývá p. J. M. Kadlčáka svým hospodářským referentem, v čísle ze dne 1. ledna r. 1897. radostně oznamuje, že letošní kalendář českých včelařů v Kolči vycházející, přináší zdařilou podobiznu a životopisná data p. nadučitele Kadlčáka. I můžeme býti věru hrdi, že v Čechách i na Moravě stojí v čele katolického učitelstva dvě osoby tak rázovité a vůbec tak vynikající. — »Lidové Noviny« sdělují, že má býti letos v Kutné Hoře konán sjezd českých učitelů, aby tím byla smyta pokálená památka Lindnerova. My k tomu dodáváme, že pravděpodobně

dojde letos v téže diecési ke schůzi katolických učitelů. Celou akci pro Spolek katolických učitelů svěřilo Tiskové družstvo pod ochranou sv. Jana Nepomuckého v Hradci Králové dovedným a osvědčeným rukoum, pročež můžeme toto podniknutí s dobrým svědomím doporučiti k následování. — Ku konci svého školského obzoru nelze nám mlčením přejíti zajímavou zprávu, jež s námi dne 3. ledna v Katolických Listech sdělil ligista + 8 z Korutan. Při slavnostním otevření školy v Celovci měl zemský president baron Schmidt-Zabierow řeč, v níž klade na to důraz, aby v této škole dosáhla mládež pravé křesťanské výchovy a aby působení školy spočívalo na harmonické vespolné práci duchovních a světských faktorů. — Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje vydalo v r. 1896. za podíl členům: »Čtvero vzorů katolického života«. Prvním vzorem jest blahoslavený Jan Křtitel de la Salle, zakladatel řádu bratří křesťanských škol. Posudek o celé knize ponecháme si pro budoucno, zde jen tolik podotýkáme, že se v úvodě překrásně a důkladně doličuje, že katolicismus jest původem obecné školy. Církev utvořila obecnou školu i v idei i ve skutku. Úloha církve jest v podstatě vychovatelská, a z tohoto katolicismu církve vzešel pojem obecné školy. Škola je noviciatem křesťanství, je seminářem všech seminářů. Spisovatel popisuje snahy církve, by obecné vyučování bylo rozšířeno, zvláště ve Francii. Líčí se působení synod ve Francii ve prospěch obecné školy, posuzuje se činnosť zemských řádů školních, činnosť sv. Josefa Kalasanského, Cesara a Busa, Demia, Bourdoise a Jednoty o vyprošení dobrých učitelů atd. atd. Kniha udává (str. 19.), že v době, kdy nastala revoluce, bylo ve Francii 80.000 řádových paní, které byly oddány výchově a vyučování a obsluze nemocných. Zvláštním znakem středověku bylo: všímejte si chudých a vyučujte hlavně chudé, a to bezplatně. Celou tuto práci přeložil pro dědictví sv. Cyrilla a Methoděje učitel p. Fr. Tater. Doporučujeme ji v době, kdy Ústřední spolek českých učitelů obnovil s důrazem starší usnesení, aby byla škola bezkonfesionální. — Nelze nám pominouti mlčením činnosť jiného katolického učitele, p. Jos. Moudrého, jenž v 1. čísle »Vychovatele« ze dne 1. ledna r. 1897. začíná psáti »Črty z dějin paedagogiky«, z ovzduší slovanského; začíná biskupem Antonínem Slomšekem. Dva učitelé hájí tedy zásluh církve o školství a výchovu mládeže. A dodáme-li k tomu, že v témž čísle »Vychovatele« vypisuje farář Jos. V. Bouchal : Péči prvních biskupů litoměřických o náboženské vzdělání mládeže, můžeme s radostí konstatovati, že i naše strana se činí, obhajujíc historický ráz křesťanské školy. — »Labské proudy« zmiňují se v č. 46. ze dne 24. prosince r. 1896. o našem článku: »Poznámky ke slavnostem poděbradským. »Labské proudy« se k článku vrátí, až bude ukončen a podotýkají zatím jen tolik, že prý celý politický systém Jiřího z Poděbrad byl protichodný Římu. Proč »Labské Proudy« referuji tak kuse a proč nekonstatují, že náš spisovatel vmetl slavnostnímu řečníku v Poděbradech, p. Dr. Heroldovi, ve tvář ignorantství v těch věcech, o kterých mluvil? — Moravský »Hlas« ze dne 30. prosince ostře vytýká »Mor. Orlici«, že tento orgán konservativní strany národní doporučuje Zolův román: »Řím«. V románu tomto Zola dotýká se šedin ctihodného starce na skále Petrově, Lva XIII., způsobem nešetrným, prolhaným a sprostým. Podobné přehmaty jest zcela dobře přibiti na pranýř veřejnosti. I my jsme v »Čechu« a ve »Vlasti« podobně učinili »Národní Politice«, když začala uveřejňovati inserát: Renanův »Život Kristův«. Účinek byl, že »Národní Politika« inserát již nepřijala, a č b y l na delší dobu zaplacen — Katolické spolky německých studentů čítají v tomto semestru zimním 1128 členů. Spolků těch jest v Německu 17, v Rakousku 4, ve Švýcarsku 1. Největším jest »Markomania« ve Würzburku. Co se týče členstva dle fakult, právníků jest 371, bohoslovců 282, mediků 261, filosofů 115 a posluchačů stavitelství a inženýrství 23. — Vánoční číslo »Času« má zprávu o p. Dru. Ed. Grégrovi. »Čas« praví, že p. Dr. Ed. Grégr byl dvakráte ve sněmovně říšské rady: jednou řekl »ano«, podruhé »ne«, a každé slovíčko že stálo 450 zl., obě pak dohromady 900 zl. Aby to tak dělal klerikál, to by šlo z novin do novin a stále by se to opakovalo, ale Dru. Grégrovi »národ« už něco promine. — N e j s m e s p o k o j e n i. »Hlas Národa« oznamuje v čísle ze dne 3. ledna t. r., že vyšel Sborník historického kroužku, číslo V. »s bohatým obsahem«. To nám nikterak nedostačuje. Nechceme chválu, ale tolik od orgánu staročeské strany vyžadovat můžeme, aby uveřejnil celý obsah tohoto cenného díla. Činí tak jiným, i pokrokářům, proč ne nám katolíkům? L i g a + 20.

»Dva bezbožní«. Nejsem pravidelným čtenářem románů a románků, zejména nových a novějších. Když vezmu do ruky v prázdnou chvíli některý plod nového

spisovatele, abych z něho něco četl, bývám zklamán. Vzal jsem do ruky »Zlatou Prahu« 1896., abych si přečetl povídku hr. Lažanského, kterouž něžná ruka G. P. upravovala k tisku. V sedmi číslech je celý děj obratně vyličen, ač velmi pravdě nepodoben, nýbrž smyšlénka kouká se všech stran. Skalák a sklepnice sotva dle přírody jsou kresleni. V tomto 7. č. »Zl. Pr.« jsou dvě sebevraždy (otec Skalákův a Skalák sám), jedna vražda (Ceusy), předchází jí pokousání a zranění, jedno těžké poranění na cestě ze zábavy, jedna pranice v hospodě, jeden cizoložník, jedna záletnice, nebo tuším, že Ceusu jinak nazvati nelze. To všechno v sedmi číslech; dle krve by to byl Shakespeare; dle tendence? Povídka končí »úvahou o vraždě a sebevraždě«. »Jak mnoho zde oba bezbožní ve světě ztratili?« Oba líčení jsou velmi sympaticky, jak už jinak ani nelze.

Každá líčeň jest provedena do podrobnosti věrně, jen život církevní zdá se býti španělskou vesnicí oběma spisovatelům dohromady: ve výklenku stojí socha »sv. Jozifka« a před ním leží svazeček »kočiček« — a poněvadž spisovatelé věrně všechno píší, tedy dodávají také, kdy svěceny, jsou »na smrtelnou neděli. — Naši spisovatelé neznají ani nejobyčejnějších věcí ze života církevního, kterak mohou pak psáti něco důkladněji? Na jednoho spisovatele bylo by slabých míst v povídce dost, na dva moc. Šlechetnějším povídka sotva čtenáře udělá a žena něžnosti nenabude. Liga + 1.

Překladatel omlouvá spisovatele. »Národní Politika« přinesla v druhém pololetí r. 1896. ve feuilletonu román »Ze zápisku chytráka,« jejž rusky napsal J. Potapenko a přeložil V. Zajc. Jak název románu a celý obsah nasvědčuje, hrdina, onen chytrák, z hrabivosti, aby se stal milionářem, milenku svoji přímo donutí k sňatku s churavým boháčem a zatím sám se ožení se souchotinářkou, počítaje až tato zemře, že také jeho bývalá milenka se stane vdovou, tu si vezme a zároveň jejími miliony, jež tato zdědí, vládnouti bude. To se také stalo a chytrák i přísahu ženě danou zruší. Tato tendence doporučující mamonění prostředky nejkrásnějšími, toto zahrávání si se svazky manželskými, rušení přísahy atd. zdálo se býti českým čtenářům při nejmenším hodně divoké, a proto p. překladatel ruského autora omlouvá, že to tak není zlé, že se rek jenom obětoval, když se stal dědicem milionů a »krásných zbytků ženy,« kterou měl boháč dvě léta za manželku. V tom prý jest »mravní poučení,« kterého však čtenář nikdy v románu nenajde. d.

Protizednářský sjezd v Tridentě. Ve dnech 26.—30. září konal se v Tridentě první protizednářský sjezd. Schůze děly se v seminářském chrámu, jenž byl upraven v aulu, aby mohl přijati počet účastníků z celé Evropy, jichž bylo 1500. Mezi nimi byli věhlasní mužové církve, šlechty, žurnalisté a spisovatelé, jichž jména zde uváděti zabralo by nám příliš mnoho místa. Byl to sjezd v pravdě mezinárodní: byli zde Francouzové, Rakušané, Němci, Švýcaři, Španělé, Portugalci, Holanďané, Belgičané a Američané; nejvíce bylo Italů a katolíků z diecése Tridentské. Z celé Evropy došly přípisy souhlasu a projevy; nejméně z Anglie. Rakouská vláda officielním zástupcem obeslána nebyla. Sv. Otec vydal o kongresu breve, v němž chválí katolíky, že se vzchopili k činu proti sektě zednářské; připomíná v něm Svých encyklik proti ní. Sjezd rozdělil se ve čtyři skupiny, z nichž každá zaměstnávala se zvláštní studií: I. sekce naukami zednářskými, II. agitací zednářskou, III. obřady zednářů, IV. akcí protizednářskou. V této sekci vyslovena pochybnosť o pravdivosti některých odhalení protizednářských spisovatelů nebo někdejších zednářů, zvláště v posledních dobách (na př. Mis Diana Vaughanová). Uváží-li se, že tento sjezd byl první pokus, jehož budou následovati jiné, může se plným právem sjezd nazvati zdařilým. Kongres zvolil si mezinárodní komisi, jež bude organisovati akci protizednářskou, to je velice důležitý krok k dalšímu postupu. Dne 27. září manifestoval protizednářský kongres svou věrnost k církvi katolické a ku sv. víře velikolepým procesím, jehož se účastnilo na 50 tisíc osob se 150 prapory katolických jednot a sdružení. Bylo věru na čase, aby v tomto směru katolíci nemlčeli, nýbrž vzchopili se k pronikavé činnosti.

Odkaz spisovatele kněze rodné obci. Václav Beneš Třebízský, jak známo, odkázal rodný domek obci, v níž se narodil, Třebízi, resp. chudobinci spolu s právem nakladatelským všech svých spisů. Že tento příjem obce od vzácného kněze rodáka není malý, dosvědčuje modlitební kniha »Pomněnky ve vínek nebeský«, kterou Beneš napsal a firma A. J. Cellerina a syna na Vinohradech vydala. Jenom za tuto knihu odvedl Cellerin, jak v seznamu chlašuje, obci Třebízské jeden tisíc zlatých honoráře. d.

Jak působí americké spolky. Tyto velice četné spolky nejenom že působí na členy své v mravním ohledu (ujímají se nemocných, pochovávají zemřelé, vydržují služby Boží, katolické školy atd.), ale také hmotně je podporují. Tak vydala I. Ústřední Jednota vdovám a sirotkům od svého založení 142,265.000 dolarů. Toť činnost přímo úžasná. d.

Už se to ani »Plzeňským listům« nelíbí. Pojednávají totiž o nových listech ve feuilletonu č. 134. a uvádějí také novou revui »Volné směry« v Praze vycházející. Takový list prý se musí brátí z rukou našeho dorostu, když v něm »naši mladí duchové« píší — klikatiny na př. o Jidášovi:

»To on (Jidáš) zmoh', že byl s jasným čelem
v čas pravý Kristus na kříž spjat,
sic byl by v nudě s trpkým želem
večeřel ještě tisíckrát« — atd.

Před takovými »jedovatými výstřelky« nutno české rodiny chrániti. S tím musíme úplně souhlasiti. d.

Drobné zprávy z rusínské Haliče a Ukrajiny. Důležitým spolkem v rusínském životě jest »Prosvita« (osvěta), jejímž úkolem jest vydávati spisy prostonárodní. Minulého roku vyšlo nákladem spolku stručné dílo dějepisné: »Počátky Kozáctva«, kde se líčí první vědomosti o této známé větvi maloruské, vypisují se pokusy organisace jejich, boje jejich proti Tatarům a Turkům. — Družstvo Ševčenkovo vydávalo právnický organ »Časopis pravniča« čtvrtročně až do nového roku lonského, kdy bylo ustanoveno, aby vycházel pouze jednou ročně s názvem: »Rozvidki pravniči istorično-filosofičnoi sekcii nauk. tov. im. Ševčenka« v objemu 10—12 tiskových archů; redakci vede advokát dr. Kosta Levickij. — »Prosvita« vydá co nejdříve svým nákladem důkladnou mapu maloruské Ukrajiny, již zhotovil Andrej Andrejčin. — V Černovicích zřízen byl počátkem roku 1896. kurs, kde se úředníci bukovinští učí jazyku rusínskému: vyučuje mu inspektor rusínských škol Om. Popovič tři hodiny týdně. Jest zajisté v Bukovině nevyhnutelně potřebí, aby každý úředník znal rusínsky, poněvadž je to jazyk domácího obyvatelstva. — Roku 1895 vyšel ve Lvově spis »Ukraina irredenta« s politickou tendencí z péra Juliana Bačinského v »universalní bibliotéce« nákladem D. Lukijanoviče. — R. 1895. přeložena byla také do rusínštiny známá »Filothea« sv. Františka, a to Klimentem Sarnickým. — Zápisky vydávané družstvem Ševčenkovým budou nyní vycházeti pravidelně šestkráte za rok, každý sešit o 12 arších. Knihy tyto dávají se členům zdarma; jinak platilo se za ně dříve 3 zl., nyní 5 zl., poněvadž byl objem zápisků značně zvětšen. Členem tovaryšstva Ševčenkova může býti každý Rusín nebo z jiných národův, kdo o Rusínech píše. Fr. H. Žundálek.

Výbor Tiskové ligy konal dne 17. prosince 1896. za předsednictví dp. dra. Rud. Horského třetí schůzi. Dva úředníci ligy vstoupili do redakce »Katolických Listů«, pročež byla vykonána nová volba. Za sekretáře byl zvolen p. Tom. Jiroušek a za asistenty pp. J. Flekáček, učitel v Žižkově, a Fr. Vaněček, farář ve Václavicích. — Komité pro vydávání »Katolických Listů« vítá srdečně do svého listu naše ligisty, i vybízí výbor všecky pp. ligisty, aby již nyní pro nový list vhodné lokálky a zprávy i články připravovali, aby se liga v novém listě čestně a důstojně representovala. — Výbor sděluje s veřejností, že se pracuje k tomu, aby v každé diecési Cislajtanie zřídila se liga, a ty že budou míti vzájemnou reciprocitu. Tím katolíci následují jen příkladu svých protivníků. — Ředitel Tiskové ligy podával zprávu o stavu ligistů; kteří ubyli a přibyli. Lize † 23 a lize † 6 vyslovuje výbor zvláštní uznání a pochvalu. — Až přinesou »Slova pravdy« řeč pana řídícího Václava Špačka, uveřejní výbor usnesení, o kterém se v této záležitosti usnesl. — První správní rok ligy končí se dnem 31. prosince 1896. Kdo míní i v roce 1897. za přispívající členy ligy přistoupiti, nechť nám laskavě své členské příspěvky v prvních měsících roku 1897. odešlou. Také dary na tiskovou kancelář vděčně přijímáme. — Valná hromada tiskové ligy koná se dne 28. ledna r. 1897. ve dvě hodiny odpoledne v záložně sv. Václavské. Výbor sestavil k ní program a navrhl za předsedu dp. dra. Rud. Horského a za členy výboru pp.: Tom. Škrdle, K. Štellu, Fr. Vaněčka a Rud. Vrbu.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť měl dne 17. prosince 1896. poslední schůzi před valnou hromadou za předsednictví dp. dra. Rud. Horského. Dp. farář Jos. Syrový nepřítomnost svoji omluvil. Na jeho místě zasedal ve výboru náhradník p. Tomáš Jiroušek. Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol poslední schůze, jenž byl schválen. — Pan dr. Niederle, správce Národopisného Musea, nabízí družstvu výměnu spolkových publikací za »Vlasť«. Výbor daruje tomuto Museu ochotně všecky ročníky »Vlasti« a usnáší se, aby se mu i další »Vlasť« darovala. — Jednota Sv. Methoděje ve Vídni děkuje za darované knihy. — Probírají se a vyřizují různé přípisy interního rázu. — Dům, jejž chtělo družstvo koupiti, jest s obou stran v regulační čáře a vnitřek jeho jest velice schátralý, pročež se od jeho koupě upouští. — Želatinové lístky, jež jdou velice čile na odbyt, vydají se ve druhém vydání. Přítomný host dp. farář Vaněček žádal, aby k nim voleny byly přiměřenější, lehčí texty, čemuž bude vyhověno. — Místopředsedovi družstva, p. K. Ulrichovi, bylo svěřeno, aby zvolil revisory účtů. — Redaktor »Vychovatele«, dp. Fr. Pohunek, vzdává se pro churavosť redakce »Vychovatele«, i vysloví mu předseda zvláštním dopisem díky výboru za všecku jeho redaktorskou práci a péči; dopis bude i ve »Vychovateli« samém uveřejněn. Redakci »Vychovatele« svěřuje výbor provisorně pp. dru. Rud. Horskému, jenž bude míti na starosti hlavně část exhortní, dp. Fr. Žákovi a p. řídícímu učiteli Václavu Špačkovi. Dp. dr. Rud. Horský při tom prohlašuje, že chce konati všecky redakční práce zdarma. Zároveň se usnáší výbor, aby »Vychovatel« z technických příčin vycházel místo 3kráte pouze 2kráte měsíčně. Cena »Vychovatele« zůstane stejná, neboť objem dosavadních tří čísel o nic nebude zmenšen: tolik stránek, co měla tři čísla, budou míti dvě čísla. »Vychovatel« bude vycházeti dne 1. a 15. každého měsíce. — J. M. vldp. proboštovi dru. Ant. Lenzovi povoluje se otisk práce o Husovi, kterou ve XIV. ročníku »Vlasti« uveřejní. — Valná hromada družstva koná se 28. ledna v 8 hodin ráno. Výbor navrhuje Historickému kroužku a knihovnímu fondu po 300 zl. dotace a otáže se valné hromady, zda si přeje, aby r. 1897. konána byla mimořádná valná hromada. Za předsedu navrhuje výbor dp. dra. Rud. Horského a do výboru všecky staré členy výboru, až na churavého dp. faráře Fr. S. Vojtu na Zlíchově. Na jeho místo navrhuje se do výboru p. JUDr. Vojt. Vrťátko, advokát v Kolíně. Za náhradníky se navrhují pp. Tomáš Jiroušek, Václav Müller, Václav Růžička a Frant. Kotrč. Na konci schůze povstal vdp. děkan Václav Krupička a líčil nátisky a útoky, jež se dějí proti panu řídícímu učiteli V. Špačkovi; ujišťoval jej, že s ním cítíme jako upřímní bratři a radil mu, aby šel statečně vpřed jako David, když vedl boj s obrem Goliášem. Členové výboru povstali a pan předseda dodal, nevěří-li liberálové nám, ať věří židovi Heinovi, jenž řekl: kde je pravda, tam je i Golgota. Pan řídící Václav Špaček odvětil, že jej tento projev sílí a siliti bude v boji, v němž se nalézá. Všichni členové výboru tiskli mu srdečně ruce, neboť ve výboru družstva Vlasť panuje mezi členy bratrská láska a upřímná shoda.

Sociální odbor družstva Vlasť konal dne 21. prosince 1896. ve XIII. správním roce druhou schůzi. Jednatel p. Tom. Jiroušek přečetl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Týž podával zprávu o dělnickém hnutí od poslední schůze; zmínil se mezi jiným o boji, který nastal mezi pokrokáři a sociálními demokraty, uváděl čtyři místa, kde se nové křesťansko-sociální spolky zakládají, a vykládal práce, které křesťanští sociálové podnikají pro volby v V. kurii. — Na to konal dp. Rud. Vrba dlouhou přednášku o novověkém feudalismu a referoval o schůzích, které konal na Mělníce a v Řeporyjích, na kterémžto posledním místě i zuřiví čtenáři »N. L.« přijali rolnický program strany křesťansko-sociální.

Oprava.

V 1. čísle XIII. roč. »Vlasti« napsali jsme, že pí. hraběnka Josefina Chotková ve Volšovech u Sušice darovala r. 1889. na Vincentinum 10.000 zl. Mezi Vincenciány vypravovalo se totiž všeobecně, že onou neznámou dárkyní byla pí. hraběnka Chotkova. Ale bylo s námi z kompetentního místa sděleno, že naše zpráva spočívá na omylu, pročež ji ochotně opravujeme.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

C.) Dějiny, povaha, tanec, hudba.

Slovanský lid od prastara byl ducha bystrého, čilé mysli. Bohatý život nitrný docházel vnějšího výrazu mluvou, zaměstnáním, zpěvem, hudbou, tancem, krojem, příbytkem a j. Ve všem tom pospolu jeví se povaha lidu, to vše činí jeho národnost.

Ale všecko to, jelikož organické, nemohlo ztrnouti, nýbrž pod vlivem a tlakem vnitřních a vnějších okolností neustále se měnilo, někde znenáhla, jinde rychleji.

Dějiny národa po celé oblasti písně národní *působily v rozvoj a směr zpěvu.* Nejstarší památky hudební, zpěvné a taneční ukazují, že základem slovanské hudby byl tetrachord. Týž základ má i hudba řecká. V jakém jsou k sobě poměru? Která je ze které, slovanská z řecké, či řecká ze slovanské, či jest každá o sobě?

I starobylé zbytky písně ruské, polské a jihoslovanské mají tetrachord základem. Že by Řekové byli brali od Slovanů, tomu se příčí starobylá jejich kultura. Že by však hudba řecká byla obsáhla tolik milionů Slovanů, kteří zasedli takovou část povrchu zemského, také nelze přijati jen tak z lehka, bez dostatečných důvodův.

Národ slovanský, jenž tak důmyslně a bohatě vyčlánkoval si jazyk, národ, jenž od prastara živil se orbou, kterýž způsob života jest plodem a svědkem velkého úsilí vůle a rozumu, a tím daleko vynikal nad líné národy, kteří z duševní chabosti živili se lovem a bojem, národ, jehož malebné kroje a výšivky svědčí o nemenší pružnosti ducha nežli řecké malby a sochy, ba ještě více, jelikož

ony jsou dílem lidu, tyto však jen několika umělců: takový národ měl od prastara svou vlastní vzdělanost, rovnoplatnou s kulturou řeckou. Společný základ hudby slovanské a řecké může pocházeti ze starých dob oné blízké příbuznosti, která se zračí ve společných základech jazyka.

Ale hudba a zpěv nezůstaly po celé oblasti národní písně od Šumavy po Tatru po všecky časy jednaké. V Čechách je nejstarší píseň »Hospodine pomiluj ny« z doby cyrillo-methodějské. Později s latinskou bohoslužbou nastal římský církevní chorál. Z písně »Svatý Václave« ozývá se již cosi cizího. Zpěvná síla neochabovala, ale přece již se přizpůsobovala cizímu duchu a těsnala se v cizí tvary. Přemnoho nábožných a kostelních písní, latinských a českých, zpívalo se podle nápěvů písní světských, bez ostychu a bez pohoršení. Zajímavé to zajisté svědectví, v jaké vážnosti bývala píseň světská. Nad začátkem písně duchovní je připsán začátek písně světské, podle jejíž nápěvu má se zpívati. U některých jsou i noty. V živé paměti však nezůstalo z toho nic. Nynější písně české jsou z novější doby, dle moderní soustavy hudební. V ní si tvůrčí síla lidu vypěstovala své typy hudební, zpěvné i taneční, vdechla jim svého ducha a vtiskla svůj ráz. »Prodaná nevěsta«, tato velkolepá národní píseň česká, stojí na nejmodernější postati, ale hned poznati její slovanský dech a český tlukot srdce, třebas již po tranfusi, po přepuštění krve.

Na Slovensku, kde na lid nedorážely tak mocné proudy z ciziny, kde neměli ani literárního ústředí, kde kraje a doliny netknutě zachovávaly odvěké tradice, řeč a kroj, i píseň se udržela v zachovalejší původnosti až i z pohanských dob.

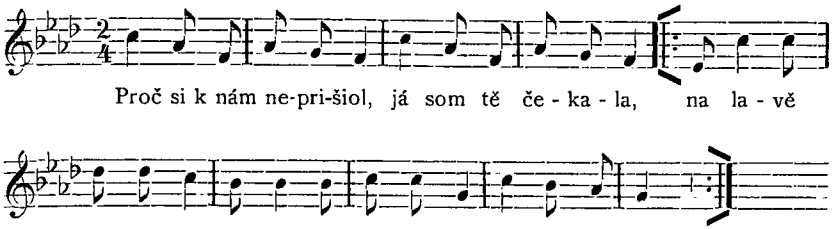
Typické, rázovité písně slovenské a české nemají skoro nic společného, jako by ani nepocházely od národů příbuzných. To odtud, že česká píseň a hudba přirozenou prolínavostí ssála ze západu a rychle se měnila, kdežto slovenská se měnila znenáhla a ze své vlastní bytosti a mízy. Ovšem ani slovenská nezůstala bez cizího přídechu se strany maďarské, čímž od české ještě více se odchýlila. Česká píseň nezná jiné toniny než moderní dur a mol, a i této druhé jen pořídku, na Šumavě a v Krkonoších nic. Ve slovenské lze nahledati všech starších tonin, a to nesnad porůznu, nýbrž u veliké hojnosti. Na Moravě též, jako třeba uvedená: »Ach Bože můj.« Začíná hyperdorsky a končí ionsky, ačkoliv i v moderní soustavě by došla svého výkladu.

Morava, jsouc uprostřed, tyto protivy přepažuje a spojuje. V západní části blíží a kloní se k písni české, na východ ku slovenské. Nemajíc cizích sousedů zachovala i ve zpěvu více pelu původnosti. Ba Sušilův jemný sluch zaslýchal v moravské písni ozvěnu staroslovanského chorálu.

V nejstarších památkách zpěvných plynulo volné slovo vedle prostého nápěvu, jak posud hrdinské zpěvy rukopisné, jihoslovanské a ruské. Později když slovesná část už se dělila na slohy, nápěv s proudem slov hrnul pořád nové formy hudební, bez podobných skupin rytmických a melodických: Na př. píseň: »Žalo dyévča trávu.«

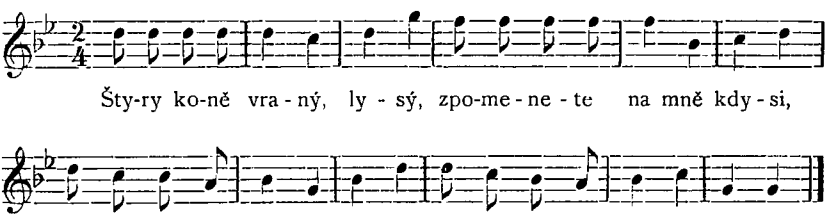
Vedle těchto žijí v paměti a v ústech lidu také písně thematické, v nichžto rytmické thema prostupuje celý nápěv, jako v písni: »Co to máš, má milá, za čelo?«

Vhodným rytmem oživuje se jednotvárná řada tonů (srovn. začátek »Nevydávaj sa ty« nebo konec »Janku náš«) a častou změnou rytmu nabývá i prostá písnička líbeznosti:

Jak překvapuje rytmus třeba ve třetím taktě doleji položené písně »Na tom našem dvoře«!

Thema bývá kratší nebo delší, někdy dvě v jednom nápěvu. V jiných písních bývá thema netoliko rytmické ale i melodické, velmi zhusta opakováním, někdy zpodobou, jako:

Štyry koně v maštalence, co je po ní, co je po ní,
co je po mej frajírence, dyž mně za ňú inej chodí.

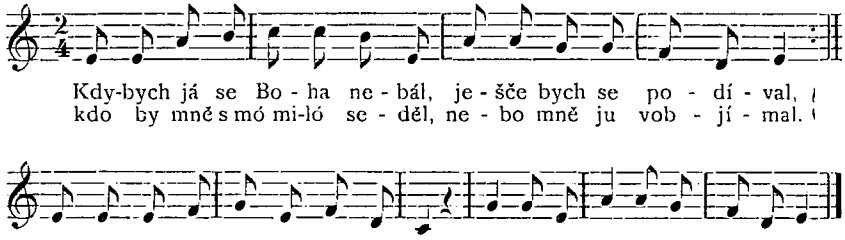
Z nejnovější doby pocházejí písně lahodné sice na poslech, ale mělkého nápěvu, průzračně jednoduchého rytmu a všední techniky. Je to vlastně doba úpadku. Sem náleží mnoho písní jmenovitě českých, právě nejznámějších, jako »Horo, horo vysoká jsi,« »Holka modrooká,« »Hrály dudy« atd.

Typem národního zpěvu na Moravě, ale zároveň jeho krásným a vonným květem jsou chromatické nápěvy s bohatou modulací harmonickou a melodickou, jako třeba »Byla jedna sirá vdova.« Právě tyto písně dokazují původnosť, netržitosť a svéraznosť české hudby. Majíce chromatický podklad, společný s moderní hudbou, a zjasňujíce původní bohaté motivy melodické původním rozmanitým rytmem a thematickým tvarem, dokazují, že hudba česká netržitým rozvojem ze své vlastní podstaty a živice dospěla oněch základů, na nichž je zbudována moderní hudba. A právě to ji činí modernímu sluchu tak neskonale půvabnou a rázovitou.
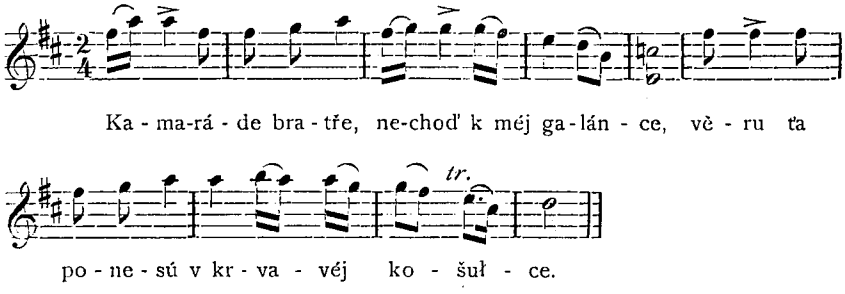
Povaha lidu jest vlastní původkyní zpěvu. Vždyť i ta zpěvnosť lidu má velikou příčinu v povaze. Jako harmonie barev na vyšívkách lidových je podle povahy rozdílná, tu v duhově bujné barvitosti a ostré, až příkré pestrosti barev živých a sytých, tam v krotké shodě

několika tlumených barev, jinde v širých plochách jedné nebo dvou barev, ale v jemném provedení: nejinak se má věc i v písni. Vždyť vyšívaný šátek vlastně nic jiného není než národní píseň — ve svém druhu. Na Slovensku lid posud je si vědom příbuznosti písně s tancem, s malůvkami a vyšívkami, neboť »ciframi« nazývá jak malůvky kolem dveří a oken, tak vyšívky na oděvu, tak i všeliké přídavky a vložky hudební, zpěvné a taneční. V obvodu národní písně jsou krajní rozdíly v povaze lidu uprostřed na Moravě nedaleko sebe: v rozdílu povahy Hanákovy a Slovákovy. Hanák je více rozumář a realista, klidný a v sebe obrácený, Slovák je básník a idealista, a žije více na venek. Tento rozdíl se jeví již i v jejich tělesné povaze i v kroji.

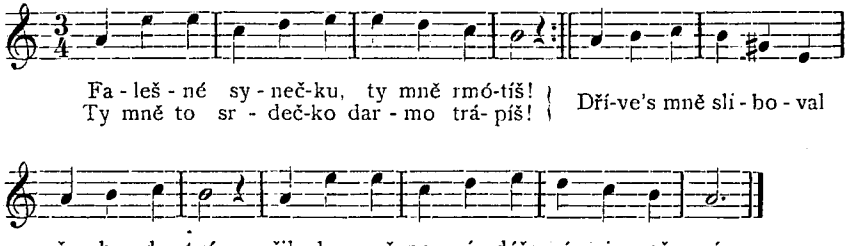
Klidný Hanák, když se mu žárlivostí rozčeřila mysl, jest sice neohrožený, jak dokazuje daktylický obrat nápěvu na konci písně, ale jako slovo tak i rytmus a hlubší poloha nápěvu svědčí, že přece zachovává svou přirozenou, neunáhlenou rozvážlivosť:

Jak jinak ze žárlivosti mluví a zpívá ohnivý Slovák:

Opuštěná dívka z Hané, třebas jí zármutek rozrývá srdce, zpívá slovem mírným, nápěvem jemně ciselovaným a skrovnou spotřebou tonů:
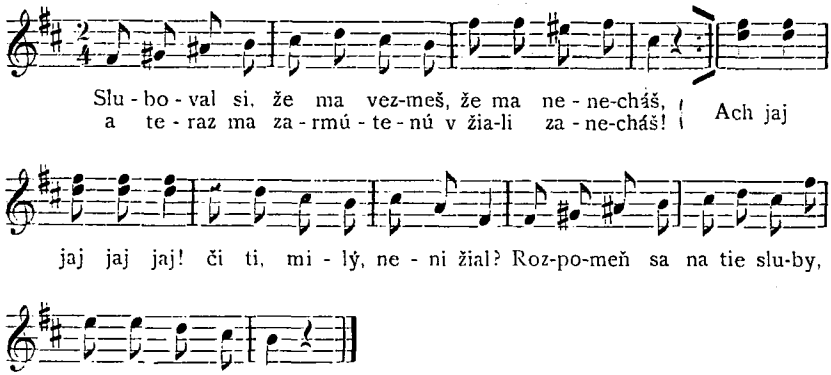

»Dyž sem si tě nevzal za ženičku,
vyvolím si tebe za družičku.«
O to ti můj milé nebudu stát,
nemohla bych pro pláč věnců podat.

Pro pláč věnců podat, před kněza jít,
pro falešnú lásku musím umřít.

O to jenom prosím, šohajíčku,
při mém umíráňó rozži svíčku!
O to tebe prosím, bys při mně stál,
mý bledý vočenka zatlačoval.

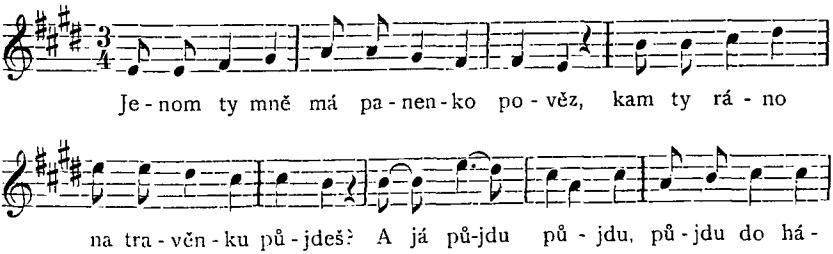
Vznětlivá Slovenka z těchže okolností zpívá slovem pronikavým, a nápěv stoupá po ostrých hranách a příkrých trhlinách:
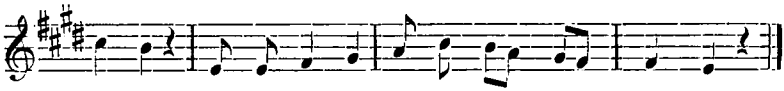

Nikto ti je nie príčina, len tá tvoje mať,
pýtal som ťa už dva razy, nechcela ťa dať;
dať ťa? — nedala,
prosiť sa mi kazala,
a ja som sa tak rozhneval, že som druhú vzal.

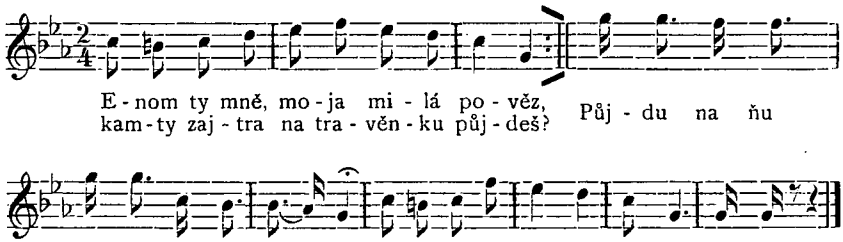
Pozoruhodno při této písni, že vrchol bolu vyjádřený slovy: »že ma nenecháš« a »v žiali zanecháš« podobá se myšlence Beethovenově v druhé části jeho smutečného pochodu. Slovenská dívka a Beethoven!

Hanácký synek se táže panenky, kam půjde na travěnku:

Píseň tato jest jako mírná medovina proti ohnivému slovákému vínu, jež kypí a šumí z této písně:

Jak případně se tu maluje chůze »z vršku do doliny!«

Tanec je důležitým činitelem písně. Jest nejstarším a nejobecnějším způsobem krásného umění. Jak je řeč vrozena člověku podle ducha, tak i rytmický pohyb je mu vrozen podle těla. V původním slova významu rozumí se tancem rytmický pohyb buďto jen krokem a skokem, nebo též nachylováním hlavy, rukou a postavy.

Za starodávna býval tanec podstatnou částí pohanské bohoslužby. V tanci »Králenkách« se patrně zračí zbytek vzývání přírody. Krom toho obřadného významu bývaly tance také důležitou částí národního tělocviku, po způsobu řecké gymnastiky. Od nedávna však zůstala tancům a vystoupila v popředí už jen třetí jejich stránka, pouze zábavná.

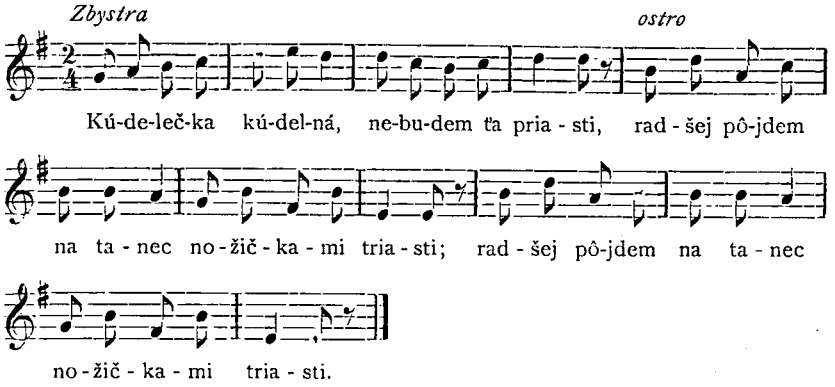
U Slovanů nebývalo tanců beze zpěvů. Jako se duch jeví tělem, tak i píseň, květ mohutnosti duševní, docházela plnějšího výrazu hudbou a tancem, zvláště za stara, pokud býval tanec i tanečníku i divákovi nejen krásným požitkem rytmických pohybův a pestrých, ale vždy ladných skupin, nýbrž i osvědčováním tělesné síly a mrštnosti. Odtud pochází, že tance ještě podnes mívají hojně diváků starých i mladých, třebas již ani není čemu se dívati. Nekaždý poznal a posoudil nynější tance tak jadrně a správně jako tato tetka: »Včilej su hlupe a divoke taňce; tym se kazi narod (= lid). Teče s něho jako s vola, už ich bai pomřelo z teho.«

Jaká byla povaha lidu, takové bývaly tance. Lid povahy klidnější míval tance mírné a volné, ohnivá povaha žádala tanců prudkých. Jako však u povahy sebe klidnější není naprosto vyloučeno všecko vzrušení mysli a naopak, tak i v jednom kraji vedle tanců z pravidla volných bývaly také skočné až prudké. Nicméně každý národ a někde i každý kraj a kmen míval svůj rázovitý tanec.
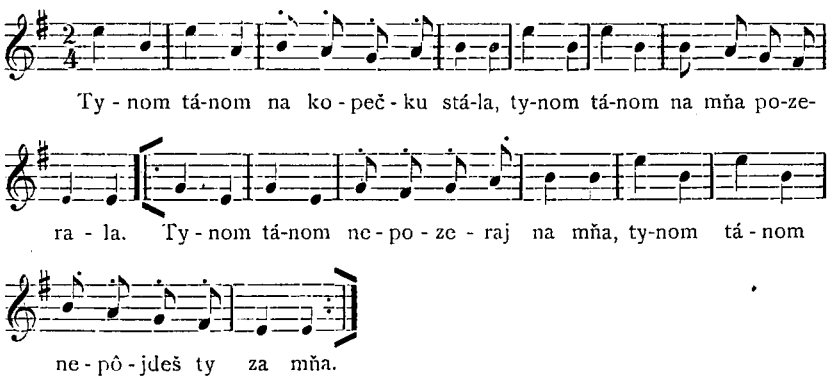
Rytmus při tanci se určoval zpěvem nebo hudbou, neb obojím. Tanečníci ještě k tomu dupali a dupkali, rukama tleskali a luskali, o stehna a holenky pleskali neb ostruhama břinkali. Někdy, aby tanečníci zachovali k tanci všecku mysl a dech, sem tam někdo zapěl v tanci jako ze sna kouštěk písně. Tak se tanec řídil zpěvem, ale

více zpěv tancem. Proto se k domácím tancům hodilo přemnoho domácích písní. Kde byly zvykem tance volnější, tam jich bylo více a rozmanitějších.

Jak se mění píseň ve své podstatě při pouhé zpomínce tance:
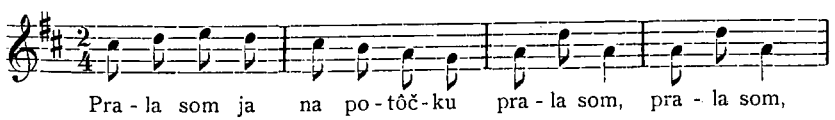

Píseň prodchnutá tanečním rytmem:

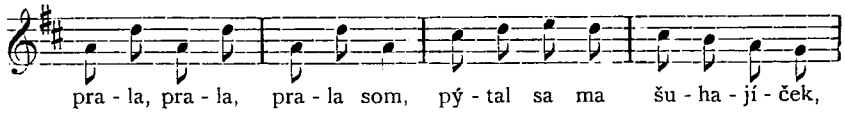

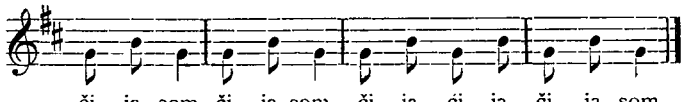
Tynom tánom, prečo by ja nešla,
tynom tánom, však som ja nie pyšná.
Tynom tánom, kráľovna je pyšná,
tynom tánom, predca za muž išla.

I hudební nástroj míval veliký význam. Lid obliboval si nástroje podle své vlastní povahy, podle toho, jaké který měl zvuky, či táhlé a zádumčivé, či krátké a veselé, a jak který vystihoval jeho tance. A hudba zase zpátkem působila v povahu lidu. Nejoblíbenější bývaly housle se svým příbuzenstvem, protože nejlépe vystačovaly na všecky druhy zvukův a rytmů.

Z některé písně zrovna slyšeti nástroj. Tak třeba z této dudy nebo gajdy:
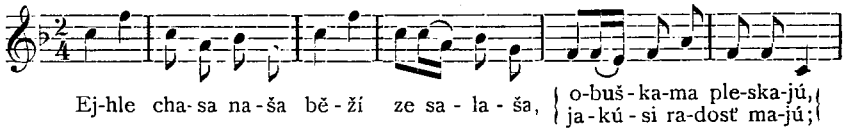

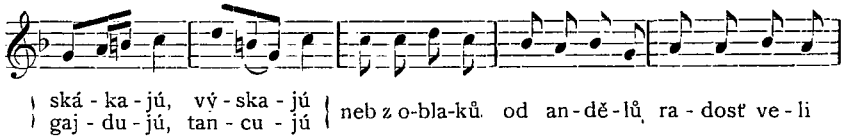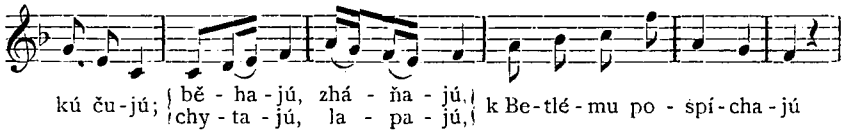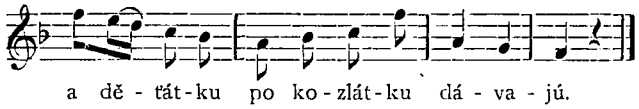

Ej niesom ja, šuhajíčko, nie tvôja, nie tvôja,
nie tvô- nie tvô- nie tvôja,
bo ti ústa na bozkanie nestoja, nestoja,
nesto- nesto- nestoja.

Z této pastýřskou píšťalu:
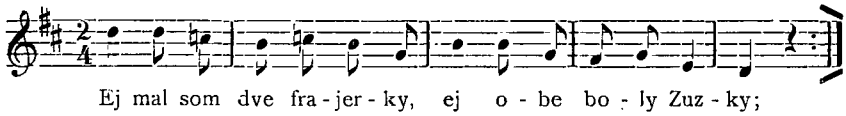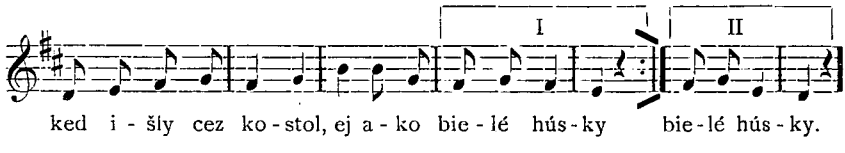

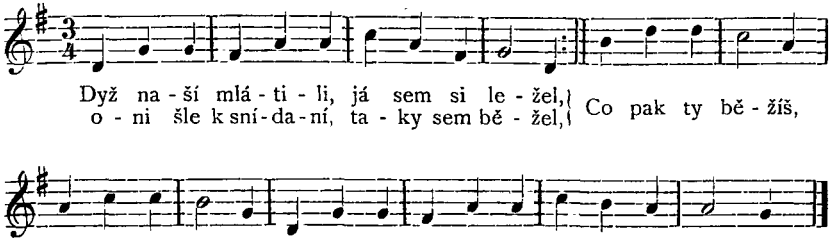

Z této cimbál:

A z této housle s příbuzným průvodem:

(Pokračování.)

Abelardův odkaz.

Z úbělovém svitu paprsky se chvěly
s blankytové klenby v temný lesa klín,
tam, kde s bílou věží klášter osamělý
do korun se skrýval starých jeřabin.

Dozněly již dávno zvuky zvonku s výše,
klidně odpočívá v spánku celý dům;
jenom ze své cely sestra abatyše
zarosené zraky zvedá k nebesům.

Heloisa se modlí; — ale nitro zprahlé
marně v prosby vroucí hrouží trud a žal! —
Abelardův obraz vynoří se náhle
s tichým na rtu vzdechem: »Umřel! Dokonal!«

Druha svého mládí nespatří již více . . .
Řady upomínek z dávno zašlých let
oživují znova v duši řeholnice,
než ji do své cely přijal Paraklet.

Zacelené jizvy z bouřlivého žití
vznítily se opět zvěstí z daleka, —
skryté v srdci rány těžko zahojiti,
těžko pod závojem zapřít člověka!

V ruch a šumot města upomínky spějí,
kde se prvně spolu zřeli před lety,
když mu v pouta něžná spjaté srdce její
na perutích touhy spělo v ústrety.

Vidí obraz mládí. — Do komnaty stkvělé,
v nádheru a přepych vchází v duchu svém,
kde ho čekávala — svého učitele —
s nepokojem v duši, srdce tlukotem.

Nad Paříží tmí se, táhne mlha šedá —
a jí úsvit blaha v zraku unylém;
zvonivými verši zaměněna věda, —
u krbu je vítá Horác s Virgilem.

K jejich duše vznětu jako z dálných světů
meluziny píseň táhne nad krovy.
Konec jeho básně cítí na svém retu . . .
Ach, kdo první lásky kouzlo vypoví? —

A zas jiný obraz před oči se staví.
Do řehole přísné vstoupil jako mnich.
Ona hoře lásky v šat oděna tmavý
skryla pod závojem panen Kristových.

Útrapy a žaly pochovány v cele,
útěchu jí vrací život řádový, —
duše rány hojí v ranách Spasitele,
tělo svoje poutá v postu okovy.

O něm často slýchá. — Jeho vzdor a pýcha
celou franckou říši vrhá ve spory.
Řím ho na soud volá, — zbloudilého mnicha! . . .
V Klugny došel klidu, ducha pokory. —

V rozrušené mysli jiný zjev se mění:
Abelardův pohřeb, — hrobka setmělá — — —
Však co oživilo náhle duše snění?
Pohřební to píseň z dálí zavzněla!

»Miserere mei!« — zvučí hlasy v tichu,
slyšet nápěv žalmu lesa ozvěnou, —
pochodně již září na dvě řady mnichů, —
temnou rakev nesou na svých ramenou . . .

Zdaž to ve svém hoři přeludy si tvoří
chorá duše její v citu vzrušeném?
Brána otevřena, — vešel do nádvoří
tajemný ten průvod s rakve břemenem.

O němž dříve snila pouze ve svém duchu,
v skutečnosť se mění obraz mlhavý:
»Si iniquitates« — zní to k její sluchu,
k zemi rakev kladou temné postavy . . .

Oživily náhle stěny Parakleta, —
z cely abatyše spěchá v nádvoří;
ve měsíčné záři na prahu zří kmeta
a hlas jeho ztichlou nocí hovoří:

»Abelardův odkaz nesem' pod tvé krovy, —
na marách zde dřímá ztuhlá jeho skráň, — —
obsah této blány víc ti, sestro, poví!«
A list uzavřený klade v její dlaň.

Blánu otevírá v neklidu a zmatku, —
jméno vidí známé v listu úběli — —
a jak jeho rukou matné tahy řádků
abatyše bledé rty se zachvěly:

»Heloiso, má sestro! Na smrtelném loži
tělo mé se chystá v chladný zemč klín; —
chvím se, — zrak se kalí, — kyne ruka Boží —
a já oplakávám tíhu svojich vin . . .

Vyplň moje přání na věčnosti prahu!
Než mé tělo skryje temný hrobky chlad,
skloň se nad mým čelem, pohleď do těch tahů,
v něž jsi okem něžným zřela častokrát!

A co do mé tváře vryto písmem vrásky,
co ti mrtvým hlasem poví ztuhlý ret, —
vpiš si ve své srdce! Jeť to cena lásky,
tužeb, snah a bolů uplynulých let!« —

Zaplanula světla v bílém rakve kříži, —
sklonili se mniši, — víko pozvedli, —
Heloisa se chvěje, — k mrtvole se blíží, —
obličej svůj nad ní kloní ubledlý.

Vidí vrásky v čele při pochodně svitu,
vpadlý ret a zraky, bílý vous i vlas,
křížem ruce ztuhlé skryté do hábitu — — —
Co v nich četla psáno? — Marnosť! Vanitas!

Antonín Bulant.

Dcery popovy.

Povídka od Markety Paradovské.

Z francouzského přeložila **Jana Krunertova.**

(Dokončení.)

XX.

Vincenc, nešťastný hrdina dnešní noci, uchýlil se po svém smutném návratu do své pracovny. Když zaslechlo jeho služebnictvo rachot vozu, oznamující pánův příchod, osvětlili dle daného rozkazu nejpěknější pokoje v domě, potom postavili se uctivě na perron, a nejstarší z nich držel na podnose sůl a chléb a při tom opakoval si stále malou uvítací řeč. Když bryčka zastavila, zachvěli se dobří ti lidé netrpělivostí a pohnutím, ale jak veliké bylo jejich překvapení, když místo novomanželů vystoupil jejich pán v průvodu svých mládenců.

»Což zůstala milostivá paní na cestě?« zvolal starý sluha vyjeveně a uvítací řeč uvízla mu v krku. Ale silný poliček, doprovázený známým zaklením, vysvětlil mu celou věc. Zvěrolékař spěchal do své pracovny, ale pohled na osvětlené pokoje jím zachvěl.

Zde v pravo byla jídelna, sám vybral pečlivě každý kus nábytku, na ořechové kredenci stálo rodinné staré stříbro a pěkný nový lesklý samovar. V levo v útulném pološeru byla ložnice, kde stála dvě lůžka, pokrytá modrými atlasovými pokryvkami, nad nimi krásný obraz Čenstochovské Panny Marie, která jako by přelíbezně se usmívala. Pohled na toto zařízení, dýšící radostí, a nekonečné blaho, rozrýval tím více srdce nešťastného zvěrolékaře. Běda! ubohé, teplounké, pečlivě zbudované hnízdečko, krátká jen bouře, a již bylo na dobro rozmetáno.

Vincenc sklesl do lenošky, podepřel lokte o kolena a dlaněma zakryl obličej, seděl nehybný, lhostejný ke všemu, co se kolem dálo. Jemu po boku stáli jako tělesná stráž oba mládenci, se svadlými kytičkami v knoflíkové dirce, a vybízeli jej k pevnosti. V povzdálí hovořilo velmi živě několik jeho soudruhů, kteří jej byli následovali; slova správnosť, politická strana, Řím, rozvod ozývala se v každé větě. Služebnictvo bloudilo jako bezduché a nebylo s to, aby pochopilo pravý stav věci.

Konečně tvrdošijné mlčení pána unavilo jeho přátely; spatřivše stůl ku hraní, usadili se tiše kolem, rozdali karty a začali preferance; služebníci znajíce pohostinné zvyky domu, podávali jim rychle cigarety, čaj a rum. V pokoji nastalo hluboké ticho, přerušené jen jednotvárným cvakáním hodin, házením karet a někdy hlasem hráčů: »Srdcové eso! — Piková dáma! — Já sejmu!« Znenáhla vnikalo denní světlo mezi záslonami a odráželo se smutně od žlutavého světla voskovic. Kur na dvoře se probouzí, kohouti si odpovídají, a na veliké třešni, jejíž větve až střechy se dotýkají, čimčaruje celý pluk vrabců.

Vincenc dosud se nepohnul, ale naběhlé žíly na čele prozrazují velký boj, který se v něm odehrává. Noční výjev se seminaristou, kletba těm, kteří jej zklamali, odstrčení uplakané Sofronie, její matky

a sester, to vše stojí živě před jeho očima. A hned přichází mu na mysl neúprosná reflexe: kdyby se snad nebyl opil, kdyby byl zůstal v plese, nebyl by se výstup s Pieskem odehrál, a z toho všeho nebylo by se nic stalo. Naopak, nyní jela by Sofronička vesele po jeho boku k pěknému domovu, a on sám by řídil své bujné spřežení. Ano! ale tu — praví jeho svědomí — zvítězil by pop a seminarista, a jeho strana byla by zrazena. Budiž. Ale kdo může za to ručiti, že nesdílí snad i Sofronie toto mínění; však kdyby byla u něho, změnila by se. Pohněvali by se sice proto s tchánem, se švakrem, s celou rodinou, a to by bylo vše. Zatím, co takto přemýšlí, přemáhá jej spánek vždy víc a více. Hlava klesá mu těžce na prsa; nenalézá klidu, těžký sen ho znepokojuje; zdá se mu, že, zatím co jeho soudruzi se baví hrou, prchá rychle krajinou. Bože, jak těžké má nohy, jak pomalu ubíhá cesta. S velkým namáháním dostal se na faru. Vstupuje tam po špičkách. Vše jest tmavé. Ale paprsek měsíce, který vniká jedním oknem, nechává mu některé věci rozeznati.

Podél stěn odpočívají tu a tam na slamnících nepečlivě ustlaných členové rodiny, vzdýchání, dušené vzlykání plyne jim se rtů, a zdá se mu, jako by z celého domu vystupoval jen jediný vzlykot, smutný jako smrť. Horečně hmatá a sklání se k těmto zoufalým bytostem, které ho nepoznávají. Hledá Sofroničku, svoji Sofroničku, svoji ženu. Kde asi je? Nejednou zapletl se mu dlouhý, hedvábný vrkoč do nohy, klesl na kolena: »Froničko, má drahá ženuško, to jsem já; pst, vrátil jsem se, neříkej nic. Pojď, pojď; neopustíme se více; pojď se svým manželem, se svým Vincencem. Jak těžkou má hlavu, jak studené ruce! Chce ji vzíti do náruče, ale marně. Její tělo jest těžké a ledové: »Froničko! Froničko!« volá; »Froničko, má ženuško! . . .« Najednou procitne a dívá se zděšeně kolem sebe; to vše se mu jen zdálo. Hojný pot řine se mu s čela, a hráči preferance sebou ani nehnuli.

Nastalo jitro; svíčky shasínaly jedna po druhé. Zvenčí ozývaly se rozličné zvuky, jako hrčení vozů, křik dobytkářů, řičení koňů a bučení krav. Známé ty zvuky, které jej dvakráte týdně, o trhu, probouzely, byly mu v této chvíli protivné. Tušil, jak mnoho klevetníků a zvědavců se nyní najde. Ale co mu záleželo nyní na sympathii nebo nepřátelství? Komu mohl zazlívati; jen sobě samému! Vzdálený a temný zvuk fanfar dolehal mu k uším. Zamračil se udiven a pozvedl hlavu; a když se potom obrátil jako stroj ke skupině hráčů, slyšel, jak ten, který přebíjel, lhostejně pravil: »Nebude ani zapotřebí Říma, já bych si to vymohl u biskupa . . . Vy házíte, Augustovský! Ubohý Rajský, jaký to blázen! A k čemu také vstoupil v tak výstřední sňatek; toho mu nebylo potřebí.«

Na rtech Vincencových uvízlo rázné zaklení. Do čeho se jen pletou? Jim bylo snadno, s doutníkem v ústech popíjeti pohodlně čaj a při kartách hovořiti o jeho trápení, haněti a kritisovati!

Temný zvuk fanfar byl již silnější, a na náměstí ozývaly se hněvivé výkřiky. Pod samými okny rozhlaholil se zvuk trub, a jeho zahrada byla naplněna červenými čapkami, že vyhlížela jako makové pole. Polská a ruthenská liga vstupovala vítězoslavně a nadšeně s hudbou a s praporem v čele, a za ní v patách »Spolek vlastenců« a »Budoucnosť Haliče.« Před každým spolkem kráčeli dva mládenci, nesoucí chléb a sůl.

»Ach, ta sůl! Jaká to hořká a symbolická ironie manželských radostí, kterých až dosud zakusil! Sůl! Necítil jí jenom na rtech, ale měl ji, jak pravil Pavel, i v očích; měl jí, Bohu žel, i v duši a v srdci. Deputace vešly až do sálu a seřadily se jako vojska před lenoškou domácího pána; ale synové vlasti byli rozpačiti nad pohledem, který měli před očima. Zmýlili se, bylo zde snad nějaké nedorozumění? Jak to přišlo, že chtěiíce překvapiti pár milujících se hrdliček, nalezli zakouřený pokoj hráčů, a hrdina, jehož chtěli slavně osloviti, seděl zde s rozvázanou kravatou, v nepořádném oděvu, s rozčileným obličejem a divokým pohledem?

Tato situace nemohla trvati dlouho; hráči povstali a tiskli ruce vůdcům deputace a vysvětlili jim v několika slovech, co se stalo. A sotva poznali, jak se Vincenc zachoval, rozlehlo se nekonečné hurá ze všech úst, a všichni o překot tiskli ruce bodrému, udatnému politickému soudruhu, který svým zásadám zůstal věren. Pro něho neplatila ani rodina, ani manželka, ani láska. Vlasť byla na prvním místě. Hurá!

Nadšení bylo tak veliké, že by byli hnedle zvěrolékaře v lenošce kolem celé zahrady na ramenou nesli. Ah, ti orthodoxní páni, odhalíme je, zničíme je! Jaká to reklama k příštím volbám, neboť taková událosť roznese se daleko, široko! Všecky časopisy se o tom rozepíší, a Vincenc stane se hrdinou Haliče! Tato záležitosť získá nám alespoň o deset hlasů více v Dietě!

Po tak krásném výlevu citů muselo se píti. Mládenci proměnili se rázem v číšníky.

Hlučná tato radosť byla velikou protivou s utrápeným obličejem toho, jemuž bylo tolik blahopřáno. Pokusil se přece povstati a něco promluviti, ale slova mu vázla v hrdle. Musel vyslechnouti přípitky pronesené k jeho poctě, na jeho velkomyslné srdce, na zdar rozvodu, na úpadek jeho nepřátel.

Doufali, že jim vylíčí živými barvami výjev minulého dne, ale museli se obejíti bez toho. Nebyl věru k tomu naladěn; zajisté jen únavou.

Vlastenci se znenáhla utišili. Jejich vůdce pokynul, aby se seřadili, ale při tom všecky tři hudby spustily na počesť Vincence známý zpěv: »Neztrácej naději!« Ještě jednou defilovaly červené konfederatky, dvě a dvě na zeleném trávníku, a potom zmizeli všichni za temnými třešňovými stromy.

Když zavládl v domě dřívější klid, otázal se zcela flegmaticky jeden z hráčů: Nuže, dokončíme partii? — Věru, že ano! — A přisedli opět ku kartám.

Vincenc se zadíval na ně; jejich lhostejnosť k jeho zármutku ranila jej krutě. Ani nepozorovali, jak nadlidsky se přemahá. Ve všem viděli jen jeden prospěch, politiku a užitek, který jejich strana bude z této nehody míti.

Co se takto nešťastník pohroužil do bolestných vzpomínek, vstoupil do pokoje ostýchavě starý štolba, který před chvílí od něho obdržel políček, a ohlašoval, že pan Tadeáš, lesní z Dolinky, přeje si mluviti s pánem v jeho osobní záležitosti.

Pan Tadeáš? Vincenc znal jej z doslechu, a každý věděl dobře, jak je se svými návštěvami skoupý. Ale . . . vždyť byl též včera na svatbě.

»Ať vstoupí,« pravil hlasem, ve kterém se zračilo udivení a nuda.

Pohled na poctivou postavu, která se mezi dveřmi objevila, změnila jej rázem; poznal, že ten, jenž vstupuje, bude mu přítelem, a že v jeho prsou a v upřímných očích zračí se soucitná duše. Rychle vyskočil a podávaje mu ruku pravil: Co přivádí vás ke mně?

»Věru, poprve přicházím k vám, pane Rajský, ale myslím, že se známe oba dosti z doslechu.« A ukázav na hráče, doložil: »Mohl bych s vámi promluviti mezi čtyřma očima?«

»Zajisté, račte jíti napřed.« — Když vstoupili do malé jídelny, přehledl pan Tadeáš jediným pohledem všecky podrobnosti. Spatřil elegantní úpravu pokoje. Pěkně upravené zákusky, přichystané k návratu manželů, a vedle toho rozháraný obličej domácího pána. Usedl na podávanou židli a bez předmluvy zadíval se upřímně do očí svého tazatele a pravil otevřeně: »Pane Rajský, zdali pak jste se odřekl opravdově své ženy, kterou jste si sám vyvolil?«

Obličej mladého muže se prudce zarděl: »Myslíte, že jsem jednal pod dojmem vína?«

»Pochopuji váš hněv,« pokračoval lesní; »Tymofej zahrál si s vámi nedůstojnou komedii; ale za to nemůže Sofronia, a byla-li nešťastná dívka hrdá na to, že si vás béře, zaplatila nyní draze svou marnivosť. Vzpomeňte si jen, jaká se jí stala přede všemi hanba a urážka. Před chvílí viděl jsem ji na faře; sedí v koutečku a nechce ani slova promluviti; matka je celá bez sebe.«

Vincencovi se zalily oči. »Vy jste ji tedy viděl,« pravil, nemoha se již přemoci.

Lesní vypravoval mu nyní dopodrobna o své návštěvě na faře, o události, která jej k ní pohnula. Popsal mu Biniin útěk, její odpor k sňatku se seminaristou, náklonnosť, kterou chová k Janovi, a popův odpor. Za řeči pozoroval, že tvář Vincencova se vyjasnívá. »Hle,« — zvolal pojednou, kdyby si Jan vzal Binii, byli bychom seminaristy sproštěni.«

»To se rozumí, a to jsem vlastně chtěl říci. Osud obou mladých lidí jest nyní ve vašich rukou, na vás záleží, abyste pohnul popa k svolení.«

»Po tom, co se stalo, nemohu se k němu vrátiti, a obávám se, kdybych s ním mezi čtyřma očima mluvil, že bych se dal snadno uchvátiti hněvem. Kdybyste vy snad chtěl . . .«

»Kdybych chtěl? . . .«

»Býti přítomen naší rozmluvě. Vaše přítomnosť uchránila by mne před každou hloupostí. Hleďte, milý pane,« pokračoval zvěrolékař, »buďte až do konce laskavým. Zůstaňte zde s Jeníkem na oběd. Na faru odešlu jízdného posla; požádám Tymofeje, aby sem přišel, a tak budeme tři k jeho uvítání.«

Pan Tadeáš se jemně usmál a neodepřel.

»Přijímáte? Nedůvěřuji si, sám bych mohl vše pokaziti!«

»Budiž, budiž, máte snad pravdu; tři mu budou jistě imponovati.«

Zatím, co oba mužové rokovali, jak si budou v této palčivé otázce s knězem počínati, dokončili hráči svoji partii a nyní dali se svědomitě do snídaně, sladili kávu, mazali si housky máslem a hovořili o hloupostech.

»Aj, aj,« zvolal najednou jeden z nich, »kam pak odešel Rajský?«

V té chvíli otvíral zvěrolékař dvéře z jídelny, aby svého hostě doprovodil.

»Slyš, Vincenci,« zvolal na něj jeden z mládenců, »víš dobře, že jsem ti vždy k službám, abych šel s tebou na biskupství. Jsem velmi dobře s jeho Milostí znám, a troufám si tvoji záležitost tak snadno provésti, jak snadno jsem tuto partii vyhrál. Co se týče podrobností, jest zapotřebí několik poznámek, mohl bys býti tak laskav a napsati je sem do zápisníku.«

Ale Vincenc jej rázně odstrčil. »Děkuji, děkuji, můj drahý, ale usmyslil jsem si něco mnohem lepšího.« Hlas mladého muže byl tak veselý, že se jeho přátelé na sebe nedůvěřivě podívali. Jak to! Co pak se to stalo zatím, co byli ve svou partii preferance pohrouženi? Snad jim nyní ujde volební škandál, na který se těšili?

»Ano,« pokračoval zvěrolékař hlasem chvějícím. »Vyhnu se čestným, ano velmi čestným způsobem rozvodu a doufám, že za několik dní bude vše v pořádku.«

»Že bude vše v pořádku! Ale toť hrozné,« zvolalo jedním hlasem všech pět hráčů; »toť zrada, čirý nevděk! Jak, my trávíme s ním zde bezesnou noc, jen abychom jej těšili a sílili, a tu přijde ledakdo, nějaký popův' posel, a vše se změní!«

»Ah tak,« zvolal Vincenc svým mohutným hlasem, udeřiv silně na stůl; »tak vy byste mi chtěli předpisovati, co mám dělati? Nemám snad právo dělati, co se mně líbí?«

V okamžiku zamračené tváře vlastenců nabyly uctivě oddaného rázu. Našli svého mistra a proto se mu i proti své vůli podrobili.

»Když tomu tak, tím lépe,« odpovídali. »Nikdo nás nemůže viniti, že jsme tě měli k rozvodu.«

»Dobře, dobře,« odpověděl Vincenc, směje se v duchu jejich zklamaným obličejům, »doufám, že ode dneška za čtrnáct dní uvítám vás zde se svojí chotí.« A klada své široké ruce na jejich ramena, vystrčil je ven. Pak zavolal svého starého štolbu a poručil, ať osedlá Antonín rychlého koně a donese poselství na faru.

XXI.

Na věži na náměstí odbily dvě hodiny. Hlásný odtroubil do čtyř úhlů světa jednotvárným zvukem své trouby na znamení, že jeho bdělosť neochabuje.

»Již dvě hodiny,« zvolal pan Tadeáš. »Víte jistě, pánové, že nemohl pop zmeškati. Schůzka jest na půl třetí, není-li pravda?«

Zvěrolékař přisvědčil. »Přijde jistě v čas.«

»Nuže, napijme se na dobrý výsledek. Na váš zdar, Rajský, a na tvůj, Jeníku!«

Byli při obědě v oné chvíli, kde uspokojený žaludek připravuje člověka k mírné veselosti. Sluha přinesl kávu a doutníky.

»Pravíte, že se dvakráte týdně stěhovaly obrazy,« tázal se zvěrolékař mladého lesního se smíchem.

»Ano, ano,« vypravovala mně to Binie. Účastnila se toho celá rodina, mimo služky, které nechtěly do tajemství zasvětiti. V neděli, váš den, panovali Poláci: Štěpán Báthory, Kosciuszko, královna Vanda. Ve středu museli ustoupiti Rusům. Jednou v neděli zapomněli sundati nezapomenutelného Mikuláše; pozorovali to teprve při vašem příchodu.

Můžete si představiti, jak byla celá rodina jako na špendlíkách! Ale vy jste, Bohu dík, ničeho nespozoroval.

»Ale je ten Tymofej komediant,« pravil lesní, pouštěje modré obláčky vonného dýmu. »Myslím však, že jest spíše hloupým než zlomyslným. Jest lstivý, marnivý a zištný. K ubohé Binii ukázal se velmi tvrdým!«

»To nám draze zaplatí,« zvolal zvěrolékař. »Bude zde již ve chvíli, pánové. Račte laskavě do mého kabinetu.

Tento pokojík byl až úzkostlivě uspořádán. Vincenc ukázal lesnímu rukou na lenošku: »Sedněte na první místo, neboť vy budete předsedati.« Vypuknuv ve smích, doložil: »Jan a já, my jsme žalobci, a co se týká obžalovaného... Aj, tu jest!«

Před vchodem zastavila bryčka, z ní vystoupil Tymofej Ivanický, velmi červený, ve špatné náladě, hubuje mladého chasníka, který jej doprovázel. Byl hned uveden do pokoje.

Pokoj byl trochu temný. Oči jeho, oslněné světlem z venku, nemohly hned rozeznati osoby v pokoji. Teprve když se byl po chvíli rozhlédl v šeru, spatřil pojednou tři muže, s jejichž setkáním nepočítal, a jejichž vážné tváře vzbudily v něm myšlénku soudu. Nejvíce znepokojovala jej přítomnosť Jeníkova. Co chtěl zde syn bídného horníka, jehož pohled připamatoval ho vždy na nepříjemnou událosť z jeho života?

Pomalu urovnal si záhyby svého černého roucha, sedl na okraj mu naznačené židle a prohlížel zdánlivě pozorně anatomické rytiny na stěně. Se svým nestálým a plachým pohledem, úzkými rty, hladkou bradou podobal se lišce, chycené v pasti.

Zvěrolékař, který uhodl jeho myšlénky, pravil mu dobrácky: »Buďte jen klidný, Tymofeji Ivanický, nemáme s vámi zlých úmyslů. Požádal-li jsem vás, abyste přišel sem, místo bych šel sám k vám, stalo se to proto, že chci s vámi mluviti před svědky.«

Tymofej se nepozorovaně zachvěl.

»Povím vše zkrátka,« pokračoval. »Před několika měsíci prokázal jste mi tu čest, že jste mi dal ruku své dcery. V té době ukázal jste se velikým vlastencem. Znáte mne, jsem muž poctivý, neschopný podezřívání, a proto jsem vám na slovo uvěřil. Po celou dobu zasnoubení nevybočil jste ani jednou ze své úlohy, naopak jevil jste stále větší horlivosť pro věc polskou. To vše bylo, Bohu žel, pouhou škraboškou, kterou jste s takovou lehkostí snímal, s jakou jste sundával své obrazy: Pavla I. a Alexandra II. ve dny, kdy vašemu prospěchu více posloužily, než obrazy Štěpána Báthoryho a královny Vandy.«

Pop zčervenal jako pivoňka. Jak jen dověděl se zvěrolékař o všech podrobnostech?

»A ke všemu,« pokračoval Rajský, »Binia ani seminaristu nemilovala.«

»Odpusťte, pouštíte se zde do osobních podrobností, a já nestrpím...«

»Dovolte, přicházím vlastně k věci. Dnes v noci, za pomoci vína a rozličných okolností váš chytře nastrojený plán se zhatil, a já mohl vaše chování k mé osobě posouditi. Řekl-li jsem vám své mínění trochu příkře, prosím vás za odpuštění. Dnes jsem se poradil a vše rozvážil a upustím od svého úmyslu pod jistými podmínkami,

z kterých neslevím ani zbla. Nyní se vám uctivě poroučím.« Tu povstal Vincenc velmi důstojně a odešel s Janem, který stíží potlačil svou radosť.

Tato s takovým klidem pronesená rozmluva učinila na Tymofeje hluboký dojem. Co budou od něho asi žádati? Zadíval se tázavě na lesního. Vyhlížel tak ztrápeně a pokorně, že ho pan Tadeáš až v duchu litoval.

»Podmínky vašeho zetě nejsou příliš kruté,« pravil s úsměvem, »žádá jen, abyste zrušil zasnoubení Binie se seminaristou.«

Kněz zdál se polo svolovati.

»A dal ji Jeníkovi, mému odchovanci.«

»Nikdy ne,« zvolal Tymofej, zarděv se nevolí. »Co myslíte, hoch, který nemá ani rodiny, ani papírů!«

»Poctivý muž, kterého si každý v okolí váží,« opravil jej lesní.

»Ano, ale kterého by prostý rolník váhal přijati za zetě.«

»Přeháníte, důstojný pane, lid smýšlí jinak; lid nečiní dítě zodpovědným.«

»Ale co řeknou moji přátelé, moji známí k takovému sňatku? Vysmějí se mi, opovrhnou mnou.«

»Necháte je mluviti.«

»Nepochopuji zvěrolékaře, muže z tak vzácné rodiny, že by přijal za švakra hocha takového původu.«

»Pan Rajský má šlechetné srdce a jest nad podobné maličkosti povznesen.«

»Můj Bože,« vzdychal kněz, »co řekne má ubohá Diotyma?«

»I padne vám kolem krku, důstojnosti, a Sofronička též. Představte si jen radosť mladé paní, která ujde takto rozvodu. Nyní,« pokračoval lesní, »hned po ohlášení sňatku vaší dcery s Jeníkem vezme si zvěrolékař svou ženu, a proto nemeškejte a učiňte potřebné kroky u matky mladého muže.«

»Nedůvěřují mně,« bručel pop mezi zuby.

O chvíli později dívali se Vincenc a Jeník vesele za záslonami v jídelně za odjíždějícím popem, který sklíčený a poddajný odjížděl rychle ke vzdálené chýši Favronky.

»Abych dal svou dceru nemanželskému synu sedláka,« vzdychal ujížděje po téže silnici, po které před desíti lety nechtěl jíti, aby donesl ubohému poslední útěchy.

Ale proto přece, když vstoupil do chatrče, stalo se to s kloboukem v ruce a s medovými slovy v ústech, která mu strach na jazyk kladl, když žádal Janovu matku o ruku jejího syna pro svou dceru Binii.

A když mu žena s trochu hrdým smutkem pravila: »Víte dobře, důstojnosti, že můj syn nemá papírů,« odpověděl snaže se líbezně usmívati, že si Jeník vydobyl již dosti čestného jména, na které může jeho žena býti hrdou.

XXII.

Jednoho večera, za jasné hvězdnaté noci seděli Jan a Binie ve svatebním oděvu na lavičce v zahradě. Vlažný vzduch byl prosycen vůní květin, a utěšené ticho v přírodě bylo vyrušeno jen nějakou písní pozdního chodce, nebo pískáním vracejícího se pastýře. Držíce

se v objetí, dívali se novomanželé do dáli na bílé, z řeky vystupující páry, které tvořily fantastické skupiny. Nemluvili ani slova. Jejich štěstí bylo dosud tak nové, že se ho až lekali.

Bylo tedy skutečně pravda, že je před několika dny Tymofej před celou rodinou spojil? Že je Diotyma tiskla v pohnutí oba k sobě a že u rodinného stolu zaujal Jeník místo nenáviděného seminaristy po boku štěstím zářící Binie? V neděli měli ve starém kostele v městě ohlášky, a ještě zněl jim sladce v uších hlas stařičkého kněze, který jejich jméno udivenému lidu prohlásil. A dnes, dnes ráno byli spojeni pro celý život. Vděčným jejich srdcím se zdálo, že milý Pán Bůh, pohnut jejich zármutkem, učinil zrovna zázrak a seslal jim na zem kousek svého ráje.

V jídelně bylo jen málo hostí: na prvním místě Janova matka, pak pan Tadeáš, dva nebo tři lesní; ale jeden host dosud scházel: Vincenc, kterého Sofronia již od rána s horečnou netrpělivostí očekávala. Proč nedostál svému slibu? Proč nepřicházel pro svou choť? Vždyť již byly všecky podmínky splněny. Proč váhal ještě?

Mladá paní odebrala se rozčilena do svého pokojíka a tam v celé zoufalosti trápila se myšlénkami, že krásné sliby Vincencovy byly jen proto učiněny, aby se pomstil za otcovu lstivosť. Tři neděle uplynuly od té chvíle, kdy ji bídně opustil, tři neděle nevyslovitelného bolu pro ni, rozmazlené, zbožňované děcko. Ach, ty pohledy plné zlomyslné zvědavosti, kterými jí lidé v sousedství svou soustrasť vyjadřovali, soucitná a při tom jedem naplněná slova; a též všeobecné zdráhání nejmenovati ji jinak, než slečnou Sofronií, a ne paní Rajskou nebo paní Vincencovou, jak jí po právu náleželo. Podepřena v otevřeném okně, oči obrácené k lavičce, na které tušila přítomnosť novomanželů, oddala se Sofronia s pláčem celé své bolesti. A co takto hořce plakala, neslyšela ani hrčení lehkého vozíku po silnici, ani vrznutí dveří a šumot mezi křovinami a suchým listím. Tu pojednou, když pozdvihla hlavu, objevila se před ní obrovská silhouetta. Silné rámě objalo ji v pasu, přitáhlo k sobě a dříve než mohla vzkřiknouti, cítila, jak ji někdo unáší a šeptá: »Já to jsem, Sofroničko, má ženuško, má lásko jediná!«

Podivný přechod velikého stínu, unášejícího svou kořisť rychlostí divého zvířete, vyděsil Binii.

»Co jest? Co se to děje?« Polekaná běžela do domu volajíc otce a matku.

Tito v průvodu hostí a služek přiběhli, když najednou zavzněl v nočním tichu známý zvučný hlas: »Hy, histe, hy!« Zahrčel vozík a zapráskal bič.

Jan, který svou chvějící se choť dohonil, vypukl v smích. »Neuhádnete, co to?« zvolal. »Vždyť jest to náš originelní zvěrolékař, který unáší svou ženu.«

Tymofej ulehčil si povzdechem.

»Buď Pan Bůh pochválen,« zvolala Diotyma a třikráte se pokřižovala.

Ke studiu Rukopisu Královédvorského.

Napsal Oldřich V. Seykora.

II.

Roku 1894. pan Gebauer vydal zvláštní prohlášení, kteréž, jak sám ve své Odpovědi 1896. 106 praví, hlavně platilo »Čechu« — totiž mně — ale nic to nepomohlo, dokládá pan Gebauer. Pan Gebauer ve svém prohlášení praví bez naznačených důrazův: »K poslední diskussi o RKZ zavdal jsem podnět. Neučinil jsem toho z nijaké lehkovážnosti, nýbrž z povinnosti. RKZ *překážely mi v mých vědeckých pracích*, v mém povolání. Studoval jsem vývoj českého jazyka a jeho zjevy literární; *všecko se shodovalo, jenom RKZ byly samá zvláštnost a odchylka* a ty zvláštnosti a odchylky byly mi svědectvím, že RKZ nejsou texty přesné.« Jakž by RK panu Gebauerovi v jeho vědeckých pracích nepřekážel (o RZ promluvím později), když pan Gebauer ve staré češtině nepoznal právě oněch odchylek a těch »podivných« zvláštností, které se jeví právě v RK — ačkoliv tu zbývá ještě i jakási malá a neméně podivuhodná záhada, že panu Gebauerovi začal i RK v jeho vědeckých pracích a v jeho povolání překážeti teprve tehdy, když byl do Čech spadl »modly kácet« jeho zlý duch pan Masaryk, tedy kacíř model. Zdá se vůbec, že páně Gebauerovy náhledy o pravosti a nepravosti nějakého rukopisu vůbec nejsou vykrystalisovány do nejjemnějších částinek. Šembera dokazoval, že EJ jest nepravé, pan Gebauer dokazoval, že jest pravé; chemická zkouška dokázala, že jest nepravé, pan Gebauer dokazuje, že jeho výklady jsou pravé; Šembera dokazoval, že RK jest nepravý, pan Gebauer dokazoval, že jest pravý; prof. Hattala dokazoval, že RK jest pravý, pan Gebauer dokazoval, že jest nepravý; chemická zkouška dokázala, že RK jest pravý, pan Gebauer dokazuje však dále, že jest nepravý. Ovšem ani nemůže jinak býti při názoru, jaký pan Gebauer má na *řeč*, a při jeho vědeckém stanovisku ku vědě: čeho pan Gebauer nemá ve své »normální« gramatice a čeho nemá ve svém »normálním« slovníku, to je ve staré češtině nicht nachweisbar und nicht wahrscheinlich. Podle páně Gebauerovy normální gramatiky a podle páně Gebauerova normálního slovníku stará čeština neměla na př. ani slov bystrý, dlužný atd. v tom významu jako v RK, ale slova ta jsou v st. češtině zjištěna;[1]) nebylo ani slov luna, panstvo, podvíhati, projasňovati, zlobný, děva atd., ale slova ta jsou zjištěna; nebylo významu po sobě jako jest v RK, ale význam

[1]) Bystré kopí v RK jest prý falsum, neboť podle páně Gebauerovy bystrosti ducha může kopí býti jen ostré a nikoliv bystré. Slovo bystrý je ve stčeštině bezpočtukrát a v nejrůznějším spojení. Kopí samo sebou jest aneb alespoň má býti ostré, vůbec všecek jeho tvar jest, abych řekl, ostrý; o kopí, které je bystře vrženo a bystře letí, zajisté každý básník na světě může vším právem užiti krásného rčení: bystré kopí. Četl jsem i kdesi v pozdější češtině (myslím někde v ČČM, zápisků již nemám) zajisté velmi charakteristické rčení zase toto: »meč a jazyk sobě ostřili«, před výpravou do šarvátky mečem i slovem.

takové předložky po je zjištěn; nebylo tvaru a významu vražba, ale význam jest vyložen a tvar je doložen; nebylo kratky *ra* ve slovech jednoslabičných, ale kratka ta je zjištěna; nebylo tvarův dáše, bys atd., ale tvary ty jsou zjištěny. Atd. A o těch a takových věcech mistr jazyka českého pan Gebauer neví. Mistr jazyka českého! Proč ne? Ale mistr a mistr zajisté je rozdíl. Již pan dr. Z. Winter praví v ČČM. 1894. 495. v článku o středověkých majstrštucích různých mistrů: »zvali nejen učeného a vyzkoušeného člena kterékoli university mistrem, zvali i kata mistrem.« Ale měl-li středověkým majstrštukem páně Gebauerova mistrovství v oboru staré češtiny býti jeho výstup proti RK, jako že ano, majstrštuk ten se panu Gebauerovi jistě nezdařil. *Nic, docela nic není pravda, co pan Gebauer proti RK uvádí.* Jeho budova proti RK je z písku, jeho stanoviskem proti RK jest fixní idea. Je to utkvělá myšlénka, která jest jen výslednicí filosofie: *o čem nevím, to neexistuje.*

Ke studiu RK nestačí jen studium češtiny staré, — je to názor, kdo jej má, naprosto falešný, — ale potřebí jest češtiny od nejstarších dob až po rok 1817 i přes. Věci, které podle našich učených odpůrců vyskytují se v češtině pouze v době »předhistorické,« — na př. *vojevoda* — nalezneš v češtině i ve století 15. a 16., 17. a 18. taktéž (vojvoda i německy: bestalltem Woiwoden).[2]) Věci, které podle našich učených odpůrců vůbec neexistují, nalezneš i ve století 14. a 15. i 16. a v 17. také. Učenosť a vědomosti našich učených odpůrcův jsou vůbec neobyčejny, z míry překvapující, úžasny, člověk žasne a trne. Ale však také ani nemůže jinak býti při té jejich tolik sobecké a v pravém slova smyslu tolik sebevražedné filosofii, jejížto výslednicí i základem jest jen imperativ jejich vlastního sobeckého *já*: *o čem nevím, to neexistuje.* Je to filosofie, která má věru jedinou a největší výhodu skutečně jenom v tom, že není stíhána trestním zákoníkem; ale také je to filosofie, která sama svůj skoro až i tragický učinek projevila měrou nejsvrchovanější právě při panu Gebauerovi a jeho vědě. Jest už kletbou, ale také trestem nejspravedlivějším každé sobecké filosofie, že její vyznavač se na konec i sám stane její obětí. Takovou obětí, pravou hekatombou své vlastní filosofie — *o čem nevím, to neexistuje* — stal se právě ve sporu o RK i pan Gebauer. A s jakým posměchem a výsměchem, s jakým ukrutným cynismem, ještě ukrutnějším nežli studený vítr na horách, pánové Gebauer a Masaryk a jejich soudružina mluvili a psali o RK proto jen, že kamenem jejich moudrosti a jejich učenosti, jejich vědy a jejich pravdy jest úhelný kámen jejich filosofie: *o čem nevím, to neexistuje!* Jak bych tu při těch jejich ukrutných cynismech a nejhrubších urážkách, jimiž byli zrovna zasypávali RK a jeho samým Bohem posvěceného básníka českého, vzpomenouti neměl

---

[2]) Ještě v českých listinách z minulého století nalezl jsem tvar *vojevoda,* (Cf. na př. i Archiv für slav. Phlg. XI. 227. Bemerkungen zu altpolnischen texten: woyewodzye Cracowskyemu). Pan Flajšhans ve své polemice s panem Gebauerem neuvedl dokladův, ačkoliv i velmi důležité Paměti Přibyslavské II. 21a, s důrazem otištěné panem prof. J. Maškem v ČČM, mají tyto doklady: Přibyslava, sestra Václavova, *woywodi* svatého, padlo to zbožie *woywodie* a ten slúžil *woywodie* Jaromíři, když *wojwoda* Spytihněv, žádali sú *woywodi;* — ano také i sloveso příslušné: a když *woywodil* Soběslav. Myslím, že není zapotřebí, abych vykládal, že je to týž tvar jako *vojevoda* s vysutým *e.*

i na památná slova českého kněze P. B. Landroka, proslovená na oslavu RK r. 1857. v Králové Dvoře a proslovená hlasem zvýšeným: »Mám za to, že nebude nedím snad odrodilce, ale surovce a necity takového, jenžto by směl neváţiti si starověkých památek vlasteneckých a pohrdati jimi.« Ostatně je známo, že vysoká štvanice páně Masarykova proti RK po jeho příchodu do Čech byla jen »obtěžkací skouškou, co všecko dovede český národ snésti,« — ale obtěžkací zkouška dopadla špatně, pan Masaryk se probořil. Prof. Šembera popíral existenci slov a tvaru z RK i takových, kterých st. čeština má ve svých skriptech i na stokrát, — *o čem nevím, to neexistuje.* Prof. Vašek popíral existenci slov a tvarů z RK i takových, kterých st. čeština má ve svých skriptech i na stokrát, — *o čem nevím, to neexistuje.* Prof. Gebauer popíral a popírá existenci i tvarů z RK takových, kterých st. čeština má i na stokrát, — *o čem nevím, to neexistuje.* A to jsou páni profesoři češtiny. A co říci mám o panu Masarykovi, slovutném učenci, jenž i do češtiny — abych promluvil textem Dalimilovým — »plete sě a neumějě« a popíral existenci mimo jiné i slova takového (trudný,) kteréž se jen ve st. češtině vyskytuje *tisíckrát* a pak až po Jungmanna věru *bezpočtukrát*, a o němž pan Masaryk tvrditi se nebál, že je do češtiny zavedl teprve Jungmann, — co o něm říci mám? A o jeho — Bůh mu odpusť — »aesthetickém« rozboru RK, v němž na př. i na základě toho, že 1. osobu aoristu neuměl rozeznati od osoby 3., učeně a mužně vyvodil konečný zdrcující závěr, jak bídná je báseň, kteráž atd.

Aj, jak učené a mužné jsou disputace tvé, které tě přivádějí k závěrkům tak hloupým! napsal Komenský učenému pruskému lékaři dru. Zwickerovi (jak se dočísti lze v ČČM 1886. 411).

Ano, pan Gebauer ve svých pracích proti RK každou chvíli a ze srdce rád užívá i porovnání s *bankovkami.* Každou chvíli v pracích páně Gebauerových brkneš a klopýtneš přes páně Gebauerovy *bankovky,* a té své věru velmi podivné sympathii s bankovkami ve sporu o RK se pan Gebauer nedovedl vyhnout ještě ani r. 1896. ve své Odpovědi, naopak, zde nám pan Gebauer dokonce předkládá již i samu »tiskací plotnu« těch *bankovek.* Jest věru podivná podívaná, jak pan Gebauer právě ve sporu o RK těmi bankovkami — mohu říci — plýtvá a hází, ale opět jen na svou vlastní velikou škodu a na svou vlastní velikou újmu. Věnovati však pan Gebauer přiměřený díl té pozornosti a sympathie či lásky RKému jako *bankovkám,* zajisté by nikdy nebyl došel k těm smutným a žalostivým koncům, k nimž byl právě ve sporu RK došel se studiem starých českých památek proti RK, — *o čem nevím, to neexistuje.*

Tak na př. pan Gebauer ve své vědecké publikaci O nové obraně atd. *1896.* praví na str. 53:

»V stč. byl k nom. *ta naše krásná země* gen. *té naše krásné* země a dat. lok. *téj naší krásnéj* zemi atp.; v RKém toho není. Pan dr. Fl. ukazuje, že také v Ev. Ol. toho pravidla nelze pozorovati; — ale Ev. Ol. je až z r. 1421., jeho svědectví pro RKý nestačí. Také upozorňuje pan dr. Fl., že v RKém je gen. dat. — *éj* a — *é*, a lok. vždy *éj* atd.; — ale dativ a lokal ve femin. sing. je vždycky a všude v češtině (a také jinde ve slovanštině) stejný, vytčené lišení v RKém

bylo by zvláštnosť podezřelá, což připomínám zde jen mimochodem. Námitka trvá ovšem dále.«

Věnoval jsem i věci této jakousi pozornosť a konstatuji:

námitka n e t r v á ovšem dále, námitka ovšem p a d á, a to ú p l n ě.

Pan Gebauer praví: »v RKém toho není«; — řekne-li pan Gebauer: »v RKém toho není«, musíme především sami nahlédnouti do RK. Při tom stále mějme na mysli, že pan Gebauer žádá v singuláru

genitiv: é (ie), té našie krásné;
dativ: éj, téj našiej krásnéj;
lokál: éj, téj našiej krásnej.

Nuže prohlédněmež RK a poznáme:

genitiv, o který nám jde, jest v RK na těchto místech: od r a d o s t n e j Prahy 1b. 13;[3]) před stolec Mateře B o ž i e j 4b. 20/21; z n i e j (síly) 7a. 10; z ř v ú c e j huby 7b. 3; u s v e j k r á s n e j děvy 11a. 32/33; pytá sě j i e j (děvy, orig. íei) 12b. 26; — panem Gebauerem žádaného genitivu fem. sg. na *-é* tedy v RK *není.* Pan Gebauer l. c. praví sice, že »také upozorňuje pan dr. Fl., že v RKém je gen. dat. *-éj* a *-é*«, ale toho pan Flajšhans nečiní (viz jeho Boj 55), neboť pan Flajšhans uvádí jen d a t i v: krášě také, a nikoliv i genitiv na *é.*

Nyní pozorujme příslušné *dativy* v RK, jsou tam na těchto místech: Hostajnov j i e j (hoře) imě 2a. 25; diviechu sě Němci krásě *také* 2b. 10/11; záviděchu bohatstvo j i e j (dceři) 2b. 11; střěžechu j i e j púti j e j i e dráhu 2b. 12; p r v e j polě Kublaj imě vzděchu, v t e r e j polě králi imě vzděchu 2b. 29/30; k Mateři B o ž i e j, k n i e j svá umdlá zraky obracechu 4a. 30/31; k kaplě s v ě t i e j 4b. 21; k p e v n e j hradbě 6a. 18; poklonichu sě | l e p e j dceři 7b. 22; poklonichu sě | l e p e j dceři 7b. 32; — shledáváme, že panem Gebauerem žádaný dativ — *éj* vyskytuje se v RK 11krát, naproti tomu »n e s p r á v n ý« dativ pouze j e d n o u (krásě také) neb i d v a k r á t, viz: druha druzě (strana straně) postúpati bráni (aorist; praes. brání).

Lokály sg. fem. jsou v RKém tyto: v r a n n i e j páři 1a. 24; v t i c h e j Praze 1a. 27; po v š i e j Praze 1b. 11; po v š i e j zemi 1b. 12; po v š i e j zemi 1b. 13; na rovni v a l n e j 2b. 21; v *hustě* tmě 3b. 29; na v y s o k e j (vrcholi) 5b. 30; srsť červená po *nie* (po kravici) sě lskniešе 6b. 31; u v y s o k e j t r á v ě 6b. 32; po *zelené* trávě 7b. 2; po j e j i e j b i e l e j šiji 7b. 16;[4]) v *širé* lúce 7b. 33/8a. 1; na

[3]) Přepisuji *od,* v orig. RK jest radované *d.* — Koncovku sg. gen. dat. lok. fem. nepřepisuji *éj,* jako pan Gebauer, ale *ej;* tím není řečeno, že páně Gebauerova transkripce není správná.

[4]) Lok. j e j i e j v této větě nepočítám, je to deklinace tvaru již zdeklinovaného (lokál genitivu); pravidelný tvar v RK i jinde ve stčeštině jest j e j i e. Podle pana Gebauera Ath. III. 195 jest po j e j e j šiji v RK falsum, jež prý Hanka vzal z Ruk. Hrad. 31b. po j e j i e j b i e d ě. Ale v RK není p o j e j e j šiji, v RK 7b. 16 jest po j e j e j (t. j. j e j i e j) b i e l e j šiji; a v RK. Hrad. 31b. není p o j e j i e j b i e d ě, v RK. Hrad. 31b. není nic, lok. j e j i e j, jehož se pan Gebauer dovolává z RK. Hrad. jest tam 32b. a není tam p o j e j i e j b i e d ě, nýbrž p o j e j i e j s i l n e j b i e d ě, čímž u srovnání s p o j e j i e j b i e l e j šiji v RK Hankovo falsum zajisté jen ještě více vynikne. A dekl. gen. j e j i e není pouze v RK. Hrad., z něhož Hanka falsifikoval dekl. j e j i e pro RK, také je v Pass. Mus. v Lg. o sv. Hedvice: po j e j i e m svatého těla pochování; v Lg. Marg. (ed. Patera) nad j e j i m tělem lecúce 450; v Ruk. Vít.: i nesu ji k j e j i e m u synu,

pavlači *krásné* 8a. 1; po všickej vlasti 8b. 21; v cuzej vlasti 9a. 2; po púti všiej 9a. 4; v cuzej vlasti 9a. 6; u přělutej sěči 10a. 11; v druhej (ruce) 10a. 27; vzdýcha po svej drahej milej 11a. 6/7; na jednej větvici 11b. 7; po chladnej vodici 11b. 20; v hustej trávě 11b. 28; v každej děvě 12a. 24; v chladnej zemi 12a. 25; na pravej ruče 12b. 8/9; trávka na niej roste (na matce v hrobě) 12b. 23; — úhrnem *25* panem Gebauerem žádaných lokálů na *ej*, a *5* »nesprávných« t. j. 4 na *é* a 1 na *ě* (dekl. adj. neurč. hust, a, o; t. zv. adj. deklinace jmenná; tedy nepřepisuji: hustie). Zároveň poznamenáno buď, že mínění páně Flajšhansovo Boj 55, jakoby v RK nebyl ani jediný lokál na *é*, není, jak viděti, správno.

Učiníme-li generální přehlídku páně Gebauerova vědeckého požadavku a páně Gebauerovy vědecké námitky, poznáváme:

pan Gebauer žádá *genitiv é;* v RK jest vesměs (t. j. 7krát) *ej;*
pan Gebauer žádá *dativ ej;* v RK jest *11krát ej*, tedy jak žádá pan Gebauer, pak jednou *é* a jednou *ě;*
pan Gebauer žádá *lokál ej;* v RK jest *25krát ej*, tedy jak žádá pan Gebauer, pak 4 *é* a jednou *ě;*
ale dativ *ě* a lokál *ě* odpadají; proti nim pan Gebauer námitky nečiní, protože činiti nemůže, neboť stčeština měla tu dvojí druh deklinace, což učí i sám pan Gebauer na př. i ve své učené rozpravě v Rozpravách učené společnosti r. 1889.; jedna deklinace byla t. zv. »jmenná« a druhá t. zv. »složená«, čemuž porozumí každý, kdo na př. bude deklinovati adj. hustý, hustá, husté tak, jak deklinujeme dnes i my (dekl. »složená«) naproti deklinaci tvarů hust, *husta,* husto (dekl. »jmenná«): gen. husta, *husty*, husta, dat. hustu, *hustě*, hustu, lok. hustu (hustě), *hustě*, hustu (hustě): cf. na př. dekl. chlap, chlapa, chlapu; strana, strany, straně; slovo, slova, slovu;

konečně buď uvedeno i to, že na lokál světiej v RK [: jenž jest i při své koncovce dle požadavku páně Gebauerova *ej* (iej) vskutku jiným tvarem lokálu nežli je na př. lokál: v chladnej :], pan Gebauer taktéž námitky nečiní; tvary takové vyskytují se ve stčeštině velmi často, což ukazuje na př. již i pouhý pohled do Výb. I. tam, kde jsou otisky z Pass. Mus. nebo do Šafaříkových Počátkův 52 a 55. aneb i do publikací páně Gebauerových; — proto pan Gebauer praví při své cit. námitce: »V stč. byl k nom. ta naše krásná země gen. . . . (*é*) . . .; dat. . . . (*éj*) . . .; lok. . . . (*éj*) . . .; *atp.*«

námitka týká se pouze genitivů *ej*, dativů *é*, lokálů *é*, které jsou v RK proti páně Gebauerovu neuprosnému vědeckému požadavku, že gen. byl *é*, dat. *ej*, lok. *ej*, tak že nám
v RK zbývá tento resultát:
samé »nesprávné« genitivy *ej:*
11 správných dativů *ej* proti jednomu »nesprávnému« *é;*
25 správných lokálů *ej* proti čtyřem nesprávným *é.*
Nuže, *kontrolujme pana Gebauera:*

---

ed. Pat. str. 86; poprosmyž Boha v jejieho kuoru 115; s jejiem synem 120; z jejieho těla 130; jejiej čistotě nepoškodil 132; račte pykati jejieho smutku 190; atd. ve stčštině hojně. Cf. též: ktož po čiej (či) smrti dobude zbožie 247; čiemu otci (čímu) Výb. I. 978.

Jest na bíle dni,[5]) že vědecký požadavek, jejž tu pan Gebauer určitě a bez výminky činí pro RK, — gen. *é*, dat. *ej*, lok. *ej*, — platit musí pro každý stčeský skript a nikoli jen pro RK anebo jen pro ten, který si pan Gebauer snad vybere.

Vezměme tedy v pozor na př. *Sv. Mařie s nebes chválu*, kterouž r. 1880. v kapitulní knihovně na královském hradě Pražském byl nalezl a r. 1884. v Čas. Č. Mus. 511. otiskl pan bibliotekář Musea království Českého Adolf Patera. Ve skriptu tom načetl jsem v textu úhrnem 37 sg. fem. gen., dat., lok. a skutečně všecky tvary tu úplně přesně vyhovují vědeckému požadavku páně Gebauerovu, — panu Gebauerovi všechna čest.

Pozorujme tedy jiný staročeský skript, na př. velkou sbírku Hradeckou, t. zv. *Ruk. Hradecký*. Je to památka, kterou Hanka znal již před nálezem RK a ze kteréž podle pana Gebauera i jiných byl měrou nejhojnější čerpal falsa do RK, co shledáme? Shledáme: v Ruk. Hrad. jest fem. sg. genitivů, dativů a lokálů *bezmála 400;* všecky genitivy jsou tak, jak žádá pan Gebauer; všecky dativy jsou tak, jak žádá pan Gebauer; všecky lokály jsou tak, jak žádá pan Gebauer.[6]) Ruk. Hrad. tedy vyhovuje vědeckému požadavku páně Gebauerovu měrou nejpřísnější, — panu Gebauerovi všechna čest, — ale při tom zůstává jakousi malou hádankou, proč Hanka do RK vymyslil samé nesprávné gen tivy *ej* místo správných *é*, proč do RK vložil jeden dativ nesprávný *é* vedle 11 *ej* správných, a proč do RK vedle 25 správných lokálův *ej* dal i 4 nesprávné *é*, — když přece i ve své předloze, v Ruk. Hrad., měl deklinaci provedenu tolik přesně a tolik výtečně. Při tom výslovně buď uvedeno, že také deklinace zájm. *ona* — resp. *ja (jě)* — jest v Ruk. Hrad. do nejmenších podrobností provedena dle vědeckého požadavku páně Gebauerova, čehož na pouhý příklad uvádím: genitivy: otázasta jie v tej chvíli 32b.; že jie tako pozva 48a.; jież 55a.; sě ot nie vzdálil 34b.; jide inhed preč ot nie 103a.; z nież 69a.; žalosť, jieżto nesměji zjeviti 104b.; — dativy: milosť jiej velela státi 29b.; tať sě jiej radosť přihodi 121b.; jidú v horu, jiejž dějí Lobec 14b.; milosť, již k niej jmieše 30a.; volajmy k niej 123a.; radosť, k niejž vždy měla v srdci žádosť 68a; — lokály: o niej bieše psáno 62b.; v niej (v Marii) 66b.; (ves), v niejžto bydléše 1b.; (skála), na niejžto 7a.; atd. Přesnosť Ruk. Hrad. tedy jest i zde úplná, a já věc tuto uvádím proto jen, že se ve stčeštině dativ a lokál zájm. *ona* resp. *ja* č. *jě* velmi často vyskytuje i ve formě *jí*, o níž pan Gebauer ve své gramatice, Filol. Listy VI. 212/213, praví, že dosavadní výklad tohoto tvaru (staročeského *jí* soužením z *jie*, *jiej*, a vůbec staročeského zájmenného dat. lok. *-í* z *ie*, *iej*) ku pravdě se nepodobá,« což je věcí pro nás ovšem úplně vedlejší; důležitější jest, že pan Gebauer v závorkách této své poznámky uznává i dat. lok. fem. *ie*, ačkoli ve své námitce na RK činěné, — l. c., — kategoricky žádá dat. a lok. *ej*.

Nyní projděmež jiný stčeský skript, na př. některý z těch, které

---

[5]) na *bíle* dni: zde má čtenář lokál deklinace »jmenné«; deklinace »složená«: na *bílém* dni.

[6]) Přehlédl-li jsem něco při těchto i dalších svých výpočtech, což jest při takové nimravé práci snadně možno, jistě nepadá na váhu.

byl přepsal a vydal sám pan Gebauer, na př. celý *Žaltář Wittenberský* i s přídavky. Co tu vidíme?

Vidíme tu především 181 *genitivů é*, kteréž tedy vesměs úplně vyhovují páně Gebauerovu vědeckému požadavku. Vedle toho jsou tu genitivy: dcery k r á l o v y 44. 14 a z ruky h ř i e š n í k o v y 70. 4, tedy tvary, které k naší rozpravě nepatří.[7]) Jinými slovy: ani v ŽWtt. není úchylky od vědeckého požadavku páně Gebauerova, pokud jde o g e n i t i v sg. fem. *é*, kdežto RK — nezapomeňme — má *ej*.

Dativů sg. fem. načetl jsem v ŽWtt. 36 tak, jak jich žádá pan Gebauer, tedy *ej*. Vedle toho však i tyto dativy: přizři ku pomoci m é, Hospodine, 37. 23 (jinde v tétéž větě: m e j, cf. 39. 14; 69. 2; 70. 12); osadě svěj (sviej) 67. 36; tamquam parieti inclinato et maceriae depulsae: jakožto stěně nakloněně a ohradě o p l a z i l e (t. j. oplazilě) 61. 4.[8])

Lokálův jsem v ŽWtt. napočetl 107 tak, jak požaduje pan Gebauer, t. j. *ej*. Vedle toho však i lokály tyto: v strasti m ě (mie): in aerumna mea 31. 4; (v h o s p o d i n o v ě síle 47. 9; v sieni h o s p o d i n o v ě 83. 3); hora, na n i e ž 67. 17; hora sionská, v n i e ž 73. 2; v žádosti s v é 77. 30; po n i e ž 142. 8.[9])

Slovem: ona obdivuhodná přesnosť vědeckého požadavku páně Gebauerova, která se jeví ve dvou památkách předcházejících a jmenovitě v obsáhlém Ruk. Hrad., ta v ŽWitt. již není a jakási shoda s RKým — až na genitiv *ej*, — již se nám zde jeví. Úchylky však ŽWitt. — ačkoli jsou vítány — nás uspokojiti nemohou a jmenovitě vzhledem ku g e n. *ej* v RK uspokojiti ani nesmějí.

Nuže, vezměme tedy v pozor na př. památku, z níž Hanka do RK nečerpal a kterouž taktéž vydal a vědeckými výklady doprovodil s á m p a n G e b a u e r, na př. *Leg. o sv. Dorotě*, 1878. Zde nalézáme tyto příslušné *genitivy:* t v é čistoty nemóž žádný vypsati 5; t v é jest krásy požádal 25; potoci tečiechu t é krve n e v i n n é 44; t é s t k v ú c i e róžě 64; do zahrady r o z k o š n é 82; ot n e b e s k é radosti 98; prosím | t v é milosti 129; — tedy vesměs panem Gebauerem žádané *é*.

Naproti tomu nalézáme tam tyto *dativy:* k *věčné* radosti 11; písař k *nie* večě (k dívce) 80; ktož slúžie *jie* 99; zjěviť sě *jie* v tu chvíli 105; — tedy samé panem Gebauerem pro staročeštinu *nežádané é* a ani jediné jím žádané *ej*.

---

[7]) Žlt. Witt. atd. nutno tu čísti s Vulgatou v ruce: na př. neprawedlnosti t v e j zprosti mne 30. 2. nepočítám za genitiv m. t v é, nýbrž za lokál (předložka vynechána), Vulg. má: in justitia tua libera me. A poněvadž text lat. má j u s t i t i a a překladatel n e s p r a w e d l n o s t i, a poněvadž písmě *w* a *ne* jsou si velmi podobny, domnívám se, že pan Gebauer omylem přepsal n e p r a . . . m. w p r a . . . i n j u s t . . . či že je tu chyba původního stč. překladatele, jenž četl: injustitia. Taktéž na př. světlosti t v e j uzřímy světlosť 35. 10 přeloženo bez předl.; Vulg. má: i n lumine tuo, tedy l o k á l: v světlosti t v e j atd.

[8]) Pan Gebauer mluvě o verši 61. 4 praví, že »jest i v lat. temný; lat. rkp.: interficitis universi nos tamquam parieti inclinato et d e p u l s a e m a c e r i a e«. Výtisk Vulgaty mé má: v o s . . . m a c e r i a e d e p u l s a e. To jen pro »úplnosť«.

[9]) V m n o h é moci s v é in a b u n d a n t i a virtutis s u a e 32. 17 ponechávám stranou. Cf. též: v n e j i s t é a t a j n é múdrosti t v é: i n c e r t a et o c c u l t a sapientiae t u a e . . . 50. 8.

Lokály jsou tam tyto: v Kapadocii vlasti v tej 20; do zahrady | v *niež* ovoce | budu česati 83; do sieni vkroči, v *niež* Theofil psal listy 116; — tedy jeden panem Gebauerem i žádaný lokál *éj*, a ostatek t. j. 2 »nesprávné« lokály *é*.

Pojďme však ještě dále a věnujme pozor na př. i *listině z r. 1396*. (Výb. I. 1055.) Zde jest jediný a správný *genitiv* Tvé Milosti, *lokál* žadný, za to jsou tam tyto *dativy* a v tomtéž pořádku, jak je uvádím: Tvej Milosti služba má; jakož jsem | Milosti Tvej psal; což jsem *Tvé* Milosti psal; jakož sem jednú *Tvé* Milosti slíbil; chci učiniti Tvej Milosti, jakož jsem | vypsal *Tvé* Milosti; jakož se Tvej Milosti nelíbí; — tedy nesprávný dativ *é* střídavě se správným *ej*.

Nyní nahlédněmež na př. i do staročeské památky, která jest psána na př. ca. r. 1400., tedy každým způsobem ještě po staročesku a srovnejme ji se skripty všemi, které byly zde až dosud uvedeny; — vezměme na př. *Výklad Ondřeje z Dubé*. Výb. I. 963—1008.

Zde jsem napočetl 49 *genitivů* a všecky jsou tak, jak jich žádá pan Gebauer, totiž *é*.

Panem Gebauerem žádaných *dativů ej* načetl jsem tam 6, naproti tomu však i tyto »*nesprávné*« dativy *é*: k tvé cti 964; k své vóli, k té pravdě 965; rozkaziž své věrné radě, k tvé koruně, věrni býti všie české zemi 966; k své vóli 968; své radě 972; k své 975; k nieżto 982; jediné hlavě 998; k kteréž, druhé straně 1002; jie 1004; k své 1005; ke škodě sirotčie 1006; tedy proti 6 dativům správným: 19 nesprávných.

Lokálů tak, jak jich pan Gebauer žadá, tedy *ej*, načetl jsem 9, avšak naproti tomu tyto »*nesprávné*« lokály na *é*: v té pravdě 965; ve všie popravě zemské, na levé straně 967; v své moci 968; v žádné při 970; na cestě svobodné, na panské milosti 978; na panské vóli 979; na mierné cestě 981, 982; po tejto po *prvé* žalobě (jedna věta), po nie 983; v té 984, 993, 998; v té samé, v té 985; na pravé straně, na levé 988; u panské vóli (v—), po většie straně 1001; — tedy proti 9 správným lokálům na *ej* celkem 23 »nesprávných« na *é*.

Nyní se vraťme kousek nazpět a stopujme zase jiný stčeský skript, na př. opět některý z těch, které Hanka znal před objevem RK a prý falsa z nich čerpal i do RK, na př. obsáhlou sbírku svatovítskou, tak zv. *Ruk. Sv. Vítský*.

Zde jsem napočítal na *430* genitivů, dativů, lokálův a sice:

Genitivů na *é* tak, jak žádá pan Gebauer, ca. 190, vedle toho však i genitivy tyto:

tej (řěči) | potvrdichu 6; počě prositi té *žádně* 36; nedóstojeně jsem *jiej* (Marie) přijieti (přijati) 126; paní z *svej* cnosti nevystúpi 153; každý s *pravej* cěsty blúdil 174 (s pravé cěsty 178); — jsou tu tedy již i genitivy na *ej* jako v RK;

dativů jsem v Ruk. Vít. takových, jako žádá pan Gebauer, tedy na *ej*, napočetl 51, ale mimo to i tyto dativy na *é*, asice:

by *jie* | radu daly 2; *jież* sě veš svět klanie 2; k *nie* 2; ke *všie* cti 3; milosť v ústech sě *jie* rosu (= rozsu: rozsula) 7; *prvé* (panně) diechu gramatika a *druhé* dialectica 13; když *jie* horkosť škodí 20; věhlasnosť *jie* odpovědě 36; k *božie* slávě 37; tu *jie* zrcadlo pokáza 40; Limbus *té* temnosti diechu, *jież* sě všickni črtie smiechu 44; nedaj sě *jie* přěmluviti 46; k *našie* tváři 50; odpovědě |

tej *cné* (ctné) panně 52; královně *nebeské* 58; naději | *mé* 58; *tvé* matce 59; anděl *jie* da toto věděti 61; byla *jie* ta milosť přišla 62; svej *milé* matce | vece 77; *jie* (Marii) na útěchu pějíc 80; na česť *té* kralevně žádnej 80; učinichu jiej česť, chválu, *své* hospodě, svatej Mařie 83; *jie* na česť 86; volachu | k *světě* Maři, dívce *čisté* 89; *jie* (Marii) jěst zuořie přezděl 90; *své* duši velmi škodíš 94; dobře *jie* jěst známo 99; obecno *jie* jest . . . i vše stezky sú *jie* zvěsty 99; nevěříš *božie* moci 100; s uočí *jie* svanu 112; k *nie* 113; k *božie* matce 113; synáček *jie* odpovědě 118; když *jie* bieše umřieti 120; *téť* sě smrti radovachu 140; *jie* jěst nelzě umřieti 143; jakž *jie* mnoho zlata podadie (podají) 153; Obyčěj dějí *té* studnici 157; počě plakati, až *jie* počě srdce usědati 189; k *svaté* Maři 190; k *tvé* starosti 249; ktož *své* ženě přěmlčěti nemůž 254; k *věčné* radosti 304; k *nie* vece (k dívce) 308; ktož slúžie *jie* (nebeské radosti) 309; zjěvi sě *jie* (Dorotě) 309;

v Ruk. Vít. jsem tedy napočetl i 51 lokálův na *é*, kdežto pan Gebauer žádá *éj*. Právě polovice lokálův je dle mého výpočtu v Ruk. Vít. na *ej* t. j. 51, a polovice na *é* t. j. 51.

Lokálů jako žádá pan Gebauer, tedy na *éj*, napočetl jsem v Ruk. Vít. ca. 80, ale mimo to i tyto lokály:

o *nie* jest | psáno 2; v *nież* (v zahradě) 3; v *své* ohradě 3; v *rozličné* mrzkosti 4; ve *vše* zlosti 4; v *božské* moci 8; v *jědné* mieře 11; v *které* mieře 15; v *té* zimě 22; z *vysoké* okolnosti 30; po *vašie* vóli 48; v *nie* 53; v *té* radosti 54; po *nie* 58; ve *vše* nebeskej světlosti 60; při *nie* 62; ve *vše* pokoře 63; ve *vše* radosti nesúc 65; v *jědné* suknici 66; kdyžto budeš v *své* radosti 70; s té vojny, na *nież* | pobojoval 78; po *nežto* | chodiece 79; po *nie* 80; stolicě | na *nież* ty budeš seděti 81; v *našie* vlasti 82; k *mnohé* věci 86; ve *vše* krásě 87; v *husté* temnosti 88; v *této* říši 103; o *rozkošné božie* matce 109; v *jědné* zemi 112; v *našie* rotě; při *mé* vieře 123; o *nežť* 130; v *nież* 136; o *své* duši 145; v *které* (paní) cnosť přirozena jěst 153; v *té* (studnici) ktož sě počne mýti, myje sě v *nie* až do smrti 157; v *nemierné* radě 167; vedechu jej tú ulicí, v *nežto* proroci . . . v *nież* biskupi | sediechu 167; v *jědné* skale 170; v *rajské* dědině 183; na *své* myšli 222; na *Olivetské* huoře 295; o svej slávě i o *našie* cti mnoho kázal 297; chvíli | v *nież* 301; chvíle | v *nież* 301; vlasti | v *nież* 302; do zahrádky | v *nież* 308; v *nież* 310; o *té* věci 326; v *té* nemoci 326.

V Ruk. Vít. načetl jsem tedy »nesprávných« lokálův na *é* celkem 56 proti ok. 80 správným *ej* (načetl jsem jich 76).

Tímto způsobem probral jsem i jiná skripta. Také ve Štítném jsou četné »odchylky«, ano i v přísném Pass. Mus., kdež jsou i některé genitivy na *ej*, tedy jako v RK, na př. proši tvej milosti; ale dnes již nemám chuti folianty těmi znova se obírati.[10]) Spokojme se zatím, co zde uvedeno a konstatujme především, že ze všech zde probraných skript jediný Ruk. Vít. shoduje se, co se *genitivů ej* týče, alespoň částečně s RK. Shoda ta jest velmi důležita, neboť Hanka před nálezem znal RVít., obíral se jím, čerpal zeň falsa do

[10]) V některých skriptech 14. stol. dokonce jest i dekl. fem. dle vzoru: ta krásná, gen. ty krásný, dat. ty krásný, lok. v ty krásný, tedy tak, jak v *mluvě* deklinujeme i my.

RK, tak že je zajisté alespoň poněkud pravděpodobno, ba velice pravděpodobno, ano skoro jisto, ba úplně jisto, že »klamař Hanka« svůj falešný genitiv *ej* do RK vzal ze 4 nefalešných *ej* z RVít. Kalkuloval zajisté: »Ruk. Hrad. má všech bezmála 400 genitivů, dativů a lokálů tak, jak si přeje pan Gebauer, — to tedy do RK nedám; za to Ruk. Vít. má 4 nesprávné genitivy *ej* proti hromadě správných gen. *é*, a má kupu nesprávných dat. a lok. *éj* proti kupě správných *é*, dám tedy do RK samé *ej*, a proti 11 správným dativům dám do RK 1 nesprávný, a proti 4 nesprávným lokálům dám do RK 25 správných, aby to všecko nevyhlíželo tak právě akorát, — a pan Gebauer zajisté bude míti radosť, až to bude číst.« Také je však možná, že »klamař Hanka« kalkuloval tak: »Nikoliv, z Ruk. Vít. genitiv *ej* do RK nedám; pan Gebauer klade RVít teprve ke sklonku XIV. stol., já chci, aby RK byl aus der Mitte des XIV. Jahrh., — jak pak asi deklinuje *Žaltář Klementinský*? — ten pan Gebauer klade do 1. polovice des XIV. Jahrh., ten je tedy jistě staročeský.«

Nuže pohleďme, jak deklinuje *Žlt. Klem.* z 1. polovice 14. věku:

dativů takových, jak žádá pan Gebauer, totiž na *éj*, Žlt. Klem. má úhrnem 27 a mimo to i »nesprávných« dativů na *é* tolik: kak diete duši *mé* 10. 2; dal si krásě *mé* 29. 8; otplacováchu duši *mé* 34. 12; běda duši *našie* 34. 25; kak mnoho učinil duši *mé* 65. 16; kaž, Bože, moci *tvé* (virtuti tuae) 67. 29; až k duši *mé* 68. 2; nakloň ucho tvé ku prosbě *mé* 87. 153; ku prosbě *mé* 141. 7; — tedy úhrnem 9 »nesprávných«;

lokálů na *éj*, jak žádá pan Gebauer, načetl jsem v Žlt. Klem. 101, ale vedle i nich i tyto »nesprávné«: ve *všie* zemi 8. 2. (8. 10: ve všiej zemi); v jěskyni *své* 9. 30; odpočine na hořě *svaté* tvej 14. 1; v sieni *svaté* 28. 2; na tejto cěstě, na *niežto* 31. 8; v světlosti *tvé* 35. 10; v moci *tvé* 58. 12; u pýchosti *své* (in superbia sua) 58. 13; na posteli *mé* 62. 7; zvieřata tvá budú bydliti v *ní* (v dědině) 67. 11; hora, na *niež* 67. 17; v zemi *kampotánské* 77. 43; bydlil v *ní* (v hoře) 73. 2; v ruce *božie* (in manu Domini) 74. 9; u búři *tvé* (in tempestate tua) 82. 16; v zemi *našie* 84. 10; narodil sě na *nie* (na hoře Sion) 86. 5; v sieni *svaté* 95. 9; modlte sě na hořě *svaté* 98. 9; moc, v *nížto* (in ipsa) 103. 20; v dobrotě *tvé* 118. 68; v zemi *ciuzí* 136. 4; na tej cěstě na *niežto* 141. 4; učiň cěstu na *nížto* 142. 8; ve *všie* zemi, C. Is. 5; v tvrdosti *nebeské*, C. 3 puer. 89; na pravici *božie*, C. Amb. 18; — tedy úhrnem 27 lokálů »nesprávných«;

a nyní si všimněme:

genitivů na *-é*, jak žádá pan Gebauer, načetl jsem v Žlt. Klem. úhrnem 161, ale mimo ně i ty »nesprávné« na *-ej*, tedy takové, jaké má i RK i Ruk. Vít.: ve množstviu moci *svej* 32. 16; hledají dušě *mej* 39. 15; a požádá král krásy *tvej* 44. 12; hledali sú dušě *mej* 52. 10; pomoci *mej* (auxilii mei) 61. 8; hledali sú dušě *mej* 62. 10; — tedy celkem 6 »nesprávných« genitivů jako má RK. Není to mnoho, ale je to přece něco.

Taková je deklinace sg. fem., o kterou jde, tedy i ve starobylém *Žaltáři Klementinském*. Zároveň si čtoucí ještě jednou laskavě vzpomeň, že pan Gebauer, odpovídaje panu Flajšhansovi, praví též: »Také upozorňuje pan dr. Fl., že v RKém je gen. dat. *-éj* a *-é*, a lok. vždy

éj atd.; [11]) — ale dativ a lokál ve femin. sing. je vždycky a všude v češtině (a také jinde ve slovanštině) stejný, vytčené lišení v RKém bylo by zvláštnosť podezřelá, což připomínám zde jen mimochodem.« To zní jako vyhrůžka. Čtenář nyní však sám poznává, že byť i v češtině a jinde ve slovanštině byl dat. a lok. ve fem. sing. vždycky a všude vskutku stejný, zajisté doklady mnou uvedené nejsou zvláštností tak právě příliš podezřelou, což připomínám zde jen mimochodem. Ale co nepřipomínám zde jen mimochodem, jest odpověď, kterouž pan Gebauer při rozboru námitky na imě v RK dal ve své Odpovědi 46 panu Flajšhansovi na jeho výklad, že v Jarosl. na místě »Hostajnov *jéj* (t. j. *jiej*) imě« může býti čteno: její (hoře) jmě = est ei nomen. Pan Gebauer totiž praví, že »to je návrh pro RKý velice přátelský, ale RKý ho bohužel nemůže přijmouti,« neboť prý »v jeho dialektě« jest příslušný dativ deklinován *-iej*: k niej, na niej, po všiej Praze, po všiej zemi atd. Čtenář vidí, že je to deklinace nejen jak ji žádá pan Gebauer (dativ *-éj*), ale jak se ve stčeštině také vskutku deklinuje, — ovšem až na ty »odchylky«, kteréž v tomto mém článku zajisté dostatečně jsou uvedeny; — co však pan Gebauer praví o navrženém *jí* vůči RK, to je návrh pro pana Gebauera sice velice přátelský, ale RK ho bohužel nemůže přijmouti, neboť z toho, že RK — v jeho dialektě — deklinuje jako jinde ve stčeštině správně k niej, po všiej atd., nikterak nenásleduje, že by v jeho dialektě nemohl býti i dativ *jí*, neboť čtenář sám již i z uvedeného obrazce *Žlt. Klim.* dostatečně poznati může, že uvedená stčeská památka vedle deklinace dat. i lok. jiej, niej, všiej atd. má — v její dialektě — nejen panem Gebauerem nežádaný dat. a lok. jie, všie atd., nýbrž i nežádaný lokál *jí*: v *ní* 67. 11; v *ní* 73. 2; v *nížto* 103. 20; na *nížto* 142. 8; a dativ i lokál sg. fem. je vždycky a všude v češtině (a také jinde ve slovanštině) stejný, stojí psáno u pana Gebauera zase v jeho dialektě. Tím vším ovšem není řečeno, že bych s výkladem páně Flajšhansovým »je jí jmě« souhlasil i já.

Čtenář pak, který tyto suchopárné výpočty stopoval byť alespoň povrchně, dobře vidí, že páně Gebauerova stčeská deklinace *ta naše krásná země* není tak právě příliš krásná, aby se musila zalíbit i tomu, kdo deklinaci onu stopuje ve stčeštině samostatně, bez ohledu na páně Gebauerovu učenosť a jeho autoritu. Veliký důraz kladu jmenovitě na Žlt. Klem., jejž i sám pan Gebauer klade do 1. polovice 14. stol. právě tak jako RK. Každý vidí, že tedy již právě v té době existoval ve stčeštině již i genitiv *ej* a dativ i lokál *é* se »správnými« tvary vedle sebe. Nedokazuji tím pro RK ovšem nic, poněvadž »klamař Hanka« znal Žlt. Klem. již před RK, ale proti panu Gebauerovi dokazuji tím velmi mnoho, neboť pan Gebauer žádá gen. *é* a dat. i lok. *éj*. [12]) Jest ovšem pravda, že jsem dokladův *gen. ej* uvedl zde velmi málo, ale z toho přece nenásleduje, že stčeština takového genitivu na *ej* vůbec neměla. Pozorujme totiž na př. ještě jiný stčeský skript, na př. pro pana Gebauera tolik nešťastnou stokholmskou *Legendu o sv. Kateřině*. RK byl objeven r. 1817., Leg. Kat. byla ob-

[11]) Bylo zde již ukázáno, že tomu tak není.

[12]) Genitiv *ej*, též dat. i lok. *ej* máme i my ve své mluvě. Jiní Slované mají gen. *ej* atd. i ve své řeči *spisovné*, na př. Slováci, Poláci i Rusové.

jevena *za 33 let potom,* r. 1850., a k tomu *ve Švédsku,* kde Hanka jakživ nebyl; viz nejen úvod obou edicí Leg. Kat. Erben-Pečírka 1860., nýbrž i ČČMus. 1851. 76. atd. Co shledáváme v *Leg. Kat.?*

Dativů sg. fem. jsem načetl v tétéž *Leg. Kat.* ca. 90 na *ej* a vedle toho tyto »nesprávné« dativy na *é:* k nie 8; jie 10; jie 22; protiv nie 26; k nie 26; své matce 28; k nie 34; jież 34; k nie 50; jie 52; k mej ke všie cti 64; světě (ie) Kateřině 68; protiv nie 80; tejto pěčně (ie) prosbě 190; jie 193.

Lokálů sg. fem. načetl jsem v tétéž *Leg. Kat.* taktéž ca. 90 na *ej,* ale vedle nich i tyto tvary na *é:* v nepřátelské přietě 4; o nież 12; u mnohé přietě 28; na té 38; na nież 50; o všie křesťanskej vieře 52; v nieżto 90; v své ludské pozornosti 92; u pravé milosti (v pravé m.) 130; ve všie dobrotě 138; ve všie krásě 151; na nieżto 194.

A nyní přijdou, upozorňuji s důrazem, *genitivy:*

z *svej* země 6, beze *všiej* vady 6, vykládachu | o pósobě *každej* věci (vykládali o způsobu či působení každé věci) 8, byla | převeliké krásy 8, ež *jiej* vždy střežieše 8, panny tak *červenej* zoři i bělosti tak veliké, *rozkošnej* krásy všeliké, vy nikdě neuhlédáte (jedna věta, 10), aby | *tej* panny nedávala ižádúciemu živému 12, podle *niej* (královny) 14, *jednej svej* panny otáza 16, do komnaty jide své 16, *tej* práce 18, do *mej* smrti 18, sedši podle *niej* (matky) 18, slyš mě málo *tejto* chvíle 18, vizi (vidím), že | *mej* svatby | žádáš 18, *takej* (dívky) nikdě neznáte 22, ženy *tělesnej* neznaje 28, *tej* chvíle 32, by nikomu | nepravila řeči *tejto* 34, syn | *jednej šlechetnej* královny 34, jest | *milej* tváři 34, jest tak *velikej* moci 34, vida *tej* královny žádosť 38, dosieže | *jednej* deščky 38, obraz *svatej* Mářie 38, poda *tej* deščky | královně 38, prosíc s velikú pokoru *tej zmilitkej* panny *krásnej* nade vše světlosti jasné 38, do *svej* komnaty vnide 40, proséci *tej* panny *živej* 40, podle *světskej* ponutky 42, okolo nie 42, poslušna | spravedlné rady 46/48, tét (viny) 48, z *smyslnej* váhy 50, z *tej* podlahy 50, z nież 50, syn *svatej* Mářie 52, *tej* viny zbudeš 52, vede ji do *svej* jatky 54, *věčnej* ozdoby 54, z té mdloby 54, z *bohatej* měny 56, do *mej* smrti 60, *tej* chvíle 60, ot jeho *světlej* záři 60, své mladosti 60, všie radosti 60, sňem (sňav) prsten z *svej* pravici 62, prosséc slavné Matky Božie 64, z *svej* neklidi 64, z *bludnej* vnady 68, jide ot nie 72, tvého bludu i *tvej* zlosti 72, z *tvej* milosti 72, od panny čisté 74, od *jednej* panny 80, *tej* panny 80, mohli ji s *tej* viery svésti 80, ta panna *chytrej* otpěry, byť *jiej* nesvedli s *tej* viery 82, ciesař *tej* rady pochvali 82, panna | *hlubokej* paměti i *přěrozšafnej* múdrosti 84/86, zda byste ji | svedli s *tej bludnej* cesty 86, z pravé zlosti 86, což jest třeba řeči *takej* 86, chvály čisté 86, *svatej* Kateřiny 88, z *daleke*j púti 88, *ustavičnej* viery 88, ó šlechto *všiej* šlechetnosti, všie radosti věčný stave 88, *svej* krtivdy 90, *všej* řeči nebieše dokonala 90, nejmajíc péče *ijednej* 90, od *niej* odstúpi (od Kateřiny) 92, *ciesařskej* hrozy nedbajíc 94, z *rajskej* rozkoši vypuzen i z *věčnej* radosti také 98, *přeplovnej* milosti požil 98, ot *čistej* panny 98, z panny *čistej* 98, ot *tej* (panny) 98, řečí, jíž (= jież) vy zavidíte 102, od *čistej* panny 102, mé duše uzdravitele 104, *tej* žádosti k sobě vzieti 104, dosti jmajě přeplovné milosti 106, z *čistej* panny 106, rady *velikej* 110, *tej* kletvy 110, uzdravil ny a *věčnej* strasti zbavil 112, *všiej* útěchy

114, *bludnej* viery sě pokryvše 114, doslúžili sě | budúcie radosti 114, jeho *pravej* ruky dojdú 114, z *tvej* milosti 114, jest *tělesnej* postavy 116, dojdúce rozkoši *věčnej* 118, ostanúce všaké obludy 118, abyste *vrchniej* múdrosti tak nebyli otlúčeni 120, vstav (s) *svej* stolice 120, jiné modly 124, za jeden Buoh jěj jmámy *plnej* moci, plné cnosti 124, do *věčnej* radosti 124, vida ji tak *tvrdej* viery a *ižádúciej* odpěry 126, z mysli pilné 128, u své matky 128, bez *všiej* pesti 130, ot jejie krve *svatej* 132, tak *věrnej* milosti byla 132, drahé Izaldy napitie 134, *tej* dievky 136, *svej* cti uměl hájiti a *všiej* řeči utajiti 138, *tej* panny 140, jież 140, podati řeči *sladkej* jim, i slibuóv, prosby *hladkej* 140, do *mej* smrti 142, až sě *jědnej* noci oba snidesta 142, do *svej věčnej* osoby 144, podle ní (nie) 144, (s) *svej* mysli ten strach slúpi 144, dle všeliké potřebnosti 146, do *siej* doby 146, jejie *světlej* záře i jejie *rozkošnej* krásy mnoho ubylo 148, když *jiej* ciesař zazře okem (Kateřiny) 148, *ijednej* chvíle 148, *jiej* (Kateřiny) dobře nechovali 150, *tej* panny 150, ztravy *tělesnej* nejměla 150, vašie pře teď ostati 152, *tejto* děvy 154, *všiej* cti lichú 154, muku vymyslichu | jéžto (jiežto) nikdy nevídáno 154, Kriste ty, jenž lásky i *všiej* moci, svých daruóv i *svej* pomoci těm všem, | ež *tvej* pomoci hledají, | nikdy neodpovieš (neodřekneš) 160, od *tej* míze 160, té *zlej* smrti zbavena 160, nechajě všie *svej* protivy 160, z *svej* milosti 164, u *tej* peci vrch prorazi a z *niej* sě plamen vyrazi 164, pomsti *svatej* Kateřiny 164, *divnej* rány, 164, od nie 166, z *tej* ponuky 168, pro muku *tej* děvice 170, *ženskej* přírody 174, rytieře *věrnej* postavy 176, do *věčnej* radosti 178, od *tvej* šíjě 180, z *malitkej* malosti 180, slunce *nebeskej* světlosti 180, nedala zahubiti *svej* mladosti 184, *tej těžkej* smrti zbyla 184, dle *mej* smrti 184, želejíc *mej* strasti 184, ten jest *mej* moci čilosť 184, neměj *ijednej* péče 186, ze *všiej* síly 186, požádají *tvéj* pomoci 188, aby sě z *náhlej* smrti *ijednej* škody nestalo 188, to *mej* pomoci poprosí, jsa *pravej* viery 190, *nebeskej* radosti dojdi 192, ze *všiej* jich núze 192, z *tej* hlavy i z jejie šíjě zmilúcie 194; *všiej* nemoci zbudú 194.

Učiníme-li součet, poznáváme, že v *Leg. Kat.* jest *36*, a dejme že *40* a třeba i *45* panem Gebauerem žádaných *genitivů* fem. sg. *é*, ale naproti tomu panem Gebauerem *nežádaných* gen. fem. sg. *éj* tedy jen v samotné *Lg. Kat.* jest *153*, — armáda myslím pro nepřítele poněkud překvapující.

Taková jest páně Gebauerova hluboká znalosť *Leg. o sv. Kateřině!*

Z toho pak ze všeho každý myslím vidí, že vědecký požadavek páně Gebauerův, o který tu jde, jest ryze nevědecký; a každý, kdo ví, že deklinace sg. fem. patří k elementárním náukám každé řeči, uznati musí, že páně Gebauerův vědecký požadavek této elementární náuce o stč. deklinaci sg. fem. *naprosto nevyhovuje*. Zároveň uvedeno buď, že pan dr. Flajšhans ve svém prvém musejním článku (cf. otisk: Boj, 55) naproti námitce páně Gebauerově, o kterou tu jde, poukázal (bez dokladův) na Olom. Evang. z r. 1421. Pan Gebauer odpověděl, to že neplatí, protože Ol. Ev. je z r. 1421., načež pan Flajšhans ve svém článku v ČČM listopadovém (380) prohlásil: »*té krásné — téj krásnéj*«. Doklady z Ev. Ol. jsou mladé, starších nemám; *námitka* — (páně Gebauerova) — *trvá tedy dále.*« Jak viděti, námitka páně Gebauerova netrvá tedy dále.

Každý zde má jasný doklad, *jak* pan Gebauer nazírá na starou češtinu. Spisovným tvarem byl genitiv *é*, tvarem mluveným byl i genitiv *e*; na genitivy *ej* ve XIV. stol. pan Gebauer při svém studiu nepřišel, neví o nich, tedy neexistují, — anebo na ně — mimo Lg. Kat. — přišel, ale jsou mu takovou výminkou, že ani nestojí za řeč, aby se pan Gebauer jimi obíral: většina odjakživa rozhoduje a většina rozhoduje i u pana Gebauera při jeho názoru na *řeč*. S důrazem upozorňuji: mohou-li genitivy *ej* a dat. i lok. *é* býti již i v *Žlt. Klem.* v první polovici XIV. stol., mohou zajisté být i v RK. A Lg. Kat. »hlásí se do dialektu moravského« a RK též, ačkoliv o »moravštině« RK mám poněkud jiné mínění, nežli je v poslední době vyslovováno.

Pan Gebauer v Ath. III. 197. o jednom obránci RK, o profesoru gymnasijním (jména jeho jen ze šetrnosti neuvádím), napsal i s naznačeným důrazem: »Námitky p. . . . jsou tedy *veskrze chybné*. Původce jejich jest odborníkem, jest *profesorem češtiny* . . . Nemohu mlčením pominouti, že námitky p. . . . jsou spolu svědectvím, jak nedostatečně je znám jazyk staročeský dílem i v kruzích odborníckých. Namítá se otázka: směl by někde jinde odborník neznati takovýchto elementárních věcí své nauky, jako zde vidíme? Směl by na př. profesor latiny neznati dobře deklinací a konjugací, neznati ani obyčejných a pravidelných tvarů komparativních, neznati některé oblíbené vazby participiální, neznati platnosti imperfekta? Směl by, toho všeho neznaje, opravovati jiné a vyhlašovati chyby za správnosti a naopak?« — Zajisté nikoliv.

Pan Gebauer učí, že stč. sg. gem. fem. jest — *é*. Původcem této nauky jest ***universitní profesor staré češtiny***. Nemohu mlčením pominouti, že tato náuka páně Gebauerova jest spolu svědectvím, jak nedostatečně je znám jazyk staročeský dílem i v kruzích odborníckých a k tomu *universitních*.

Namítá se otázka: směl by někde jinde odborník a *universitní* profesor neznati takovýchto elementárních věcí své nauky, jako zde vidíme? Směl by, toho všeho neznaje, opravovati RK a vyhlašovati chyby za správnosti a naopak? *Zajisté nikoliv.*

A říká-li pan Gebauer ve svém »Prohlášení« z r. 1894., že i RK mu překážel v jeho vědeckých pracích, že studoval vývoj českého jazyka a jeho zjevy literární, že všecko se shodovalo, ale že i RK byl samá zvláštnosť a odchylka a že ty zvláštnosti a odchylky byly mu svědectvím, že RK není textem přesným, — tuť mu nic jiného říci neumím, nežli jen: staročeské písemné památky, to nejsou *bankovky*, aby byla jedna jako druhá.

R. 1877. byl jsem přítomen maturitní zkoušce na gymnasiu, při níž kterýsi abiturient od inspektora dostal úlohu z nové češtiny, aby křídou na tabuli napsal deklinaci: *ta naše vlasť*. Student neuměl dobře této deklinace a dostal reparát z češtiny.

Pan Gebauer nám ve své Odpovědi 1896. křídou na tabuli napsal zase stč. deklinaci *ta naše krásná země*.

Cestou do Karthaga.

Píše Dr. Jar. Sedláček.

(Pokračování.)

II.

(Bône-Hippo.)

poledních přicházeli na paroloď »Kleber« účastníci Karthaginského sjezdu a jejich přátelé. Každý zkoumal velikosť lodi, porovnával ji s oněmi, které byly poblíže zakotveny, a soudil ochotně a před časem, že jest »Kleber« lepší ostatních a že se při bouři snad nebude tak kolísati jako jiné. V krytém a bezpečném přístavu »Joliette« nemohly nepatrné vlnky parolodí hnouti; ale jinak bylo na širém moři! Loď se brzy naplnila a očekáváme okamžik odplutí. V tom přichvátá ještě jeden účastník a stěžuje si, že mu kdosi v poslední chvíli uzmul a odnesl všechna zavazadla. Věc oznámena policii, ale tato mu jinak nepomohla, než že ho napomínala k větší opatrnosti; znatel Marsilie mu však poradil, aby tamějšímu sdružení nosičů, jež jmenují »pisteurs«, slíbil náležitou odměnu: asi 50 franků, a že zavazadla jimi druhého dne poctivě budou nalezena. Veřejná poctivosť!

Již dáno znamení odjezdu a majestátně opouští naše loď přístav a město. Panorama skorem všech větších přístavních měst jest se strany mořské velmi půvabné a nelze ho ani dostatečně vylíčiti. Při jízdě upozorňují nás na bývalý zámek císařovny Eugenie *Faro*; darovala jej městu, které z něho nejdříve učinilo nemocnici pro cholerovou nákazu a pak jej určilo za lékařskou školu. Potom jsme uviděli zámek »If«, známou pevnůstku z románu »Hrabě Monte-Christo«. Vedle opevněných, skalnatých ostrovů Ratonneau a Pomègue vyjíždíme do otevřeného středozemního moře. Přestáváme pozorovati pobřeží, které nám rychle uniká, a všímáme si více svých spolucestujících. Společný cíl nás brzy sbližuje, a těšíme se tomu, že bude nám dlíti v tak vzácné a vzdělané společnosti; každý sděluje s námi laskavě své zkušenosti, hledí nás přesvědčiti o svých názorech — a kdož by jim při prvém shledání odporoval?

Těšili jsme se s milým společníkem, mladým bar. H. z Prahy, u ostatních větší pozornosti, protože se, ač cizinci, účastníme francouzského sjezdu a že jsme z Čech. Jednotlivci ihned vzpomínali vřelých sympatií a milé památky, jaké zanechali naši Sokolové v Nancy, a tázali se, zda-li náležím k Staročechům či k Mladočechům. Divili se, když slyšeli, že by se nás kněží doma nikdo tak neptal, a že nejsme politicky tak rozděleni, jako ve Francii, kde se jedna část dosud hlásí k royalistům, druhá k imperialistům a jiná k republice, kterou si však teprve chtějí opraviti a po svém přání přetvořiti.

Jízda byla by míjela velmi rychle při zajímavém hovoru, však doba jarní rovnodennosti ukázala se i tenkrát plavbě méně příznivou; loď houpala se na vlnách čím dále tím více; ač jest pohled na rozbouřené vlny velebným a neobyčejným, mnozí se brzy nabažili toho pohledu a hledali ve spodní lodi většího klidu a bezpečí proti

mořské nemoci. Vítr nepřestával ani druhého dne, a proto každý s tím větší radostí vítal k večeru po jízdě 32 hodin zprávu, že jsme u afrického břehu.

V nastalé tmě nemůžeme bohužel pohlížeti na pobřežní krajiny. Světla ukazují nám cestu k přístavu alžírského města Bône, starého Aphradisa. Většina našich spolucestujících chce druhého dne odjeti lodí do Tunisu; vystupujeme s ostatními do města, přivítáni nesčíslným počtem arabských nosičů, evropských obstaravatelů a diváků. Z neuzavřené brašny vyňal náš nosič cestou některé věci a odevzdal je jinému Arabovi, který se za půl hodiny do našeho hostince dostavil a oznamoval, že je nalezl na cestě a žádal příslušné odměny; dle toho jednoho případu nemůžeme však Araby vůbec posuzovati; vzpomeňme si však, že se mnohým nectnostem i nepravostem naučili teprve od Evropanů.

Bône náleží od r. 1832. Francouzům, kteří se s dostatek o moderní ráz města postarali. Socha Thiersova u přístavu, národní Korso, ulice Gambettova a podobná označení působí, že bychom skorem zapomněli, že jsme v Africe. V městě tomto se vystřídalo během času mnoho různých vlád; v šestnáctém století, když se Karel V. zmocnil Tunisu, vládli tu Janované, po nich přišli Tunisští a po těch alžírští Turci. *Kasba* (hrad či pevnost), jakou vidíme při všech větších městech Alžíru a Tuniska, pochází ze čtrnáctého století a jest proměněna ve věznici; dělostřelecké baterie kol do kola rozložené hrozivě chrání městu a lidu francouzskou nadvládu.

Časně z rána šli jsme novým městem ku chrámu sv. Augustina. Veliký tento světec jest zde přede všemi ostatními uctíván proto, že byl blíže Bône, v Hippo, biskupem.

Chrám města chová toliko menší částečku z těla sv. Augustina, kterou jsme za oltářem políbením a modlitbou uctili. V chrámě byl právě shromážděn větší počet věřících; jsou to ovšem většinou Francouzi, kteří tvoří skorem třetinu veškerého obyvatelstva města Bôny (30.806 všech). Za svatyní jsou veřejné sady, kde již vidíme mezi mohutnými platany i palmy, které, jakož i smíšené obyvatelstvo ukazují, že jsme v jižních krajinách. Chladné a deštivé počasí toho dne však tomu neodpovídá.

Nové město Bône stále se rozšiřuje; právě pracují i o novém velkém přístavu a nábřeží. Staré město jest ponecháno domácímu obyvatelstvu a bydlí v něm především Maurové, Židé a Mzabi,[1]) jejichž krámy jsou jedinou skoro věcí, která větší pozornosti zasluhuje. Mešitě bejově přistavěli moderní průčelí, ku starému kulatému minaretu přidali čtyřhrannou věž s hodinami a tím ztratila úplně starý ráz.

Na cestě k starému místu *Hippo,* dva kilometry jižně od Bôny, obdivovali jsme se krásné zeleni a úrodnosti údolí. Cesta vedla nás stromořadím staletých oliv a kol sadů granátových jablek a aloe, za nimiž stály příjemné villy. Při větší cestě, zvláště když ji dlužno konati rychle, jest nejvýše třeba, stále všeho si všímati, bedlivě pozorovati i věci, jež obyčejně nezajímají, neboť dvakráte jich navštíviti není možno! Můj společník projevil učelivosť u mladíka velmi žádoucí; vše jej zajímalo, i zahradní a hospodářská zařízení, zavodňování

[1]) Mzabi tvrdí, že jsou potomky Moabitů; Arabové je pojmenovali »Pátý«, poněvadž jsou mimo čtyři uznané strany islamu.

průplavem Zaffrana opatřené blíže prohlížel, i po honebných poměrech se tázal; a zajisté jen tím poměrně krátká cesta stala se zajímavější a užitek její větší.

Hledáme Hippo, někdejší rozsáhlé a bohaté emporium Numidie, avšak jen zříceniny, které tu a tam ze zeleni vynikají, označují, kde stálo. V třetím a čtvrtém století př. Kr. bylo Hippo Regius, jak Římané dřívější Ubba jmenovali; s Karthagem nejbohatším tržním místem římské Afriky. V té době vystavěn sem od vrchu Eduru (900 m.) velkolepý vodovod, jehož oblouky svědčí dosud o velkém pokroku stavitelského umění oné doby. V době křesťanské bylo Hippo sídlem biskupa. Sv. Augustin byl zde roku 392. knězem. Po smrti své milované matky Moniky vrátil se Augustin do Říma a po roce do Afriky; chtěl vésti v Thagaste, svém rodném místě, skrytý a zbožný život, ale Bůh ustanovil jinak. Jednou odešel do Hippo, aby tam někoho ještě pro svůj tichý život získal; byl přítomen mši svaté, po níž stařičký biskup konal k svému lidu důvěrnou promluvu. Týž počal si stěžovati, že ho úřad biskupský již tíží, a že jest mu třeba mladého kněze, který by část jeho starostí převzal. Po té obrátily se oči všech na přítomného Augustina. Proti vůli byl přiveden k biskupovi, a veškeren lid jednohlasně si přál, aby byl na kněze posvěcen. Mladý Augustin proléval slzy, neboť měl na paměti svůj předešlý život a obával se, jak bude moci jednou klásti účet z duší, jež mu nyní mají býti svěřeny. Stav se knězem, přivedl do Hippo své soudruhy, s kterými dříve v samotě Bohu sloužil a založil jim a jiným, kteří se ještě k nim přidali, společný dům, či klášter, a ten stal se takřka školou svatých mužů; z něho vyšel sv. Alypius, biskup v Thagaste, sv. Evodius, sv. Severus, Possidius, který nám zanechal krátký, převzácný životopis sv. Augustina.

Stařičký biskup děkoval Bohu, když viděl, jak Augustin rozšiřuje svatosť, potlačuje nákazu kacířství a učinil jej proto v brzku za velikého souhlasu lidu biskupem a svým pomocníkem; nyní bylo světlo jeho na svícnu a osvěcoval církev i svět.

Roku 393. již mluvil s velikým úspěchem na veřejném sněmě proti Donatistům o vyznání víry, roku 395. stal se pomocným biskupem, později samostatným správcem diecese. V červnu roku 411. svoláno sv. Augustinem a Aureliem nové shromáždění biskupů do Karthaga, aby tam jednáno bylo o bludech Donatistů; tehdy se sešlo 286 katolických a 279 Donatistických biskupů. Když pojednáno o tom, kdo byli původci rozdělení africké církve (Felix a Cecilian, který vydal sv. knihy pohanům) a o tom, zda církev tím své podstaty ztrácí, když má v lůně svém i hříšníky (rozeznávali stav putování, v němž i hříšníci mohou býti členy církve a stav oslavy, kde jsou jen svatí,) viděli Donatisté, že jsou usvědčeni z bludu a odvolali se k císaři. Ten roku 414. prohlásil, že jsou beze cti a pronásledoval je. Zde v Hippo psal světec ten roku 397. svá známá »Vyznání« a roku 426. dopsal knihu »O městě Božím«. Když se sem roku 430. dostali Vandalové a obléhali Hippo, modlil se sv. biskup, aby Bůh město od nepřátel zachránil, aneb jeho služebníky k nastávajícímu trápení posílil, aneb by jej sama z tohoto světa a života vysvobodil. V době oblehání města ještě zemřel dne 28. srpna sv. Augustin, stár 76 let. Jeho tělo přeneseno později do Sardinie, vykoupeno Luitprandem Longobard-

ským a uloženo v Ticino, později v Pavii, odkud by je rádi slavně přenesli do nové africké kathedrály.

Po čtrnáctiměsíčním oblehání dobyli Vandalové města a spálili je, neušetřivše než biskupského chrámu. Legenda vypravuje, že sv. Barbora, dcera centuriona čtvrté legie, Narzala Alypia, v té době se svým otcem vynalezla střelný prach; když se hrnuli Vandalové do města a již byli v branách kláštera sv. Barbory, vyhodila tato prachem dům do povětří. Proto, dokládá legenda, jest tato světice patronkou dělostřelců, hutníků a p. Čeho nezničili Vandalové, to zkazili později Arabové.

Vedle zřícenin vystupujeme na pahorek, na němž stával biskupský chrám; nyní nás s vrcholu vítá monumentalní basilika, kterou zde počal stavěti zvěčnělý kardinál Lavigerie. Uprostřed pahorku vidíme staré vodní nádržky, odkud se posud vede voda do Bôny; nad nimi jest mezi stromovím bronzová socha sv. Augustina na místě, které jmenují mylně jeho hrobem. Odtud, ale snad ještě lépe od průčelí nové basiliky, můžeme přehlednouti celou rovinu mezi Bônou a horou Edurem; modré vlny mořské zvyšují krásu a velebnosť pohledu.

Basilika není ještě dostavěna; má dvě části: spodní krypty, kde se již služby Boží konají, a hořejší chrám; celá jest v řecko-maurickém slohu. Při chrámu jest založen útulek pro starce. Biskup Hipponský jest spolu biskupem v Konstantině a sídlí proto v tomto městě.

Jsme potěšeni, kdykoliv na podobné památné místo vstoupíme; avšak při našich vzpomínkách jsme jati i velikou bolestí. Tyto dříve horlivými křesťany osídlené kraje, kde tolik biskupů je řídilo, staly se pustými, a jméno křesťanské odtud i úplně vymizelo! Vždyť bylo sem jíti před třemi stoletími křesťanským misionářům, vykupovati a vysvobozovati jaté křesťany z otroctví, a hlásati zde křesťanství znovu, jako v jiné zemi pohanů a nevěřících! Ústavy křesťanské zde nyní ovšem kvetou; školy a kláštery se množí, ale nevěřících jest velký počet. Na další cestě údolím Sejbussy navštívili jsme ještě prostý klášter a sirotčinec, v němž jsme mohli pozorovati blahodárné působení tichých řeholnic.

Jestliže nám byla cesta zelenými svěžími zahradami příjemnou, byla zpáteční cesta po břehu mořském velmi poutavou a romantickou. Vedle arabské vesnice »Romanetes« zvané, vedle mnohých letohrádků vyjeli jsme k moři na cestu »de la Corniche.« Po pravé straně silnice jest na strmém vrchu Kasba a zmíněné již baterie; v levo hučí a narážejí mořské vlny na skalnatý břeh. Osamělá skála, jejíž tvar podobá se poněkud obrazu ležícího lva, tvoří ostrůvek, a po ní nazván tento záliv »lvím zálivem.«

Naši přátelé nás opustili, neboť odjeli lodí neb po dráze do Tunisu, my jsme si však přáli, spatřiti aspoň kraj africké Sahary a proto jsme chtěli jeti před dobou sjezdu do Konstantiny a odtud do Biskry v Sahaře. Cestování jest zde železnými drahami velmi usnadněno, ač není mezi jednotlivými místy tak častého spojení, jako u nás.

III.

(Konstantina-Cirta).

Neočekávali jsme, že budeme po Alžírsku cestovati v dešti a citelné zimě. Při odjezdu z Bôny pršelo velmi, zdejší obyvatelé se tomu velice těšili, neboť země potřebovala nyní, kdy bylo vše v nejlepším vzrůstu, přiměřené vláhy; kdož by byl s tak výborným řízením Božím nespokojen? Dráha nás vedla údolím Sejbussy, které náleželo již v starých dobách k nejúrodnějším krajům Numidie. Po dvanáct století nechala lidská nedbalosť tyto kraje ležeti ladem; v nové době stačila poměrně malá námaha, a poušť se zazelenala. Nyní zde vidíme lesy oliv, citronů, háje vinic a růžových keřů. Na bezčetných místech podél cesty objeveno množství památek římského umění: zbytky soch, kusy sloupů, náhrobky, zříceniny divadel a chrámů, zbytky římských silnic — vše stopy někdejší znamenité civilisace. Mimochodem řečeno bylo zde blíže Hippo i Gratiano-Polis, jehož titulárním biskupem jest Jeho Milosť Msgr. Ferdinand Kalous. Římané stavěli v zdejších krajinách pomníky, zdobili je mohutnými stavbami; nynější majetníci jejich hledí však, jak se zdá, země nejlépe využitkovati, dbají ve všem, i ve stavbách, více naléhavé potřeby než krásy a umění; proto nás moderní části zdejších měst a míst málo zajímají.

Půda náleží značným dílem cizincům, osadníkům, kteří ji domácími Araby neb Maury vzdělávají. Někteří majetníci, jako agrikolní společnosti, vládnou velikými prostorami, jako tomu bylo již v dobách římských.

Starý Plinius vypravuje, že bylo za Nerona usmrceno šest vlastníků, jimž náležela polovice africké provincie. Veliké usedlosti jich nazývali »saltus«; každý majetník shromáždil kolem své villy velký počet pracovníků, plebejců, kteří tvořili osadu neb vesnici. Usedlosť, jež náležela císaři, pronajímali na pět let jednotlivým nájemcům (conductores), kterým nájemcové menších oddílů vedle nájemného ještě šest dní v roce pracovati se uvolili. Hlavní nájemcové bývali boháči a mohli na své útraty stavěti brány, mausolea, divadla a vodovody. Často odkazovali též větší sumy, aby v den jejich úmrtí poskytováno všem pracovníkům nebo jejich osadníkům jídlo.

V dobách pozdějších trval ovšem tento soukromý majetek polí a lesů podobným způsobem; když však si nemohl jednotlivý Arab neb osadník sám v nepokojných časech bojů mezi kmeny alžírskými uhájiti svého majetku, bývaly připsány jednotlivé díly celému kmeni neb duaru. Proto mělo jednotlivé pole někdy sto i více současných majetníků, a všichni osobovali si právo je prodati. Za francouzské správy jest arciť větší část pozemků již jasně ohraničena a určitému majetníku připsána.

Spolucestující zdejší úředník upozorňuje nás na jednotlivé farmy podél dráhy. V usedlosti Monville jest 400 hektarů vinic, v Chapeau au Gendarme ještě více. Hlavním majetníkem velkých usedlostí jest zde »Société générale algérienné«, které náležejí mnohé vesnice, jež založila. V nádraží Guelmy byla u večer větší zastávka, která však nestačila k návštěvě tohoto pamětihodnějšího místa. Vedle byzantinské pevnosti (Kalama) jest zde novější Kasba, starobylé divadlo a jiné římské zbytky. Nedaleko odtud jsou lázně Hammam-Meskutin, které

jsme nemohli spatřiti až na zpáteční cestě. Po obou stranách železné dráhy vystupují pahorky a vrchy do dosti značné výše (1200 m), krajina jest, jak jsme se později přesvědčili, až ku stanici Khrub velmi půvabnou.

Za pozdní noci jsme přijeli do Konstantiny, kterou nám každý velice vychvaloval. Při neobyčejném návalu, jaký na nádraží panoval, svěřili jsme se rádi muži, jenž nám sliboval, že vše obstará. Z jednoho hostince jeli jsme k druhému, až jsme byli přijati v hotelu »d'Orient« Z rána potěšil nás zvuk zvonů blízké kathedraly, k níž jsme pak první své kroky obrátili.

Tento chrám Sedmibolestné Panny Marie zaujímá místo mešity, která byla marokkánským Abbasem ben Allul-Želulem r. 1703. vystavěna. Mohamedánská kazatelna »minbar« zvaná stala se kazatelnou křesťanskou, mešita jen zvětšena a obdařena kopulí. Proto vykazuje uvnitř překrásné arabesky v klenbách i na stropě; má malá okna, kterými jen sporé světlo do svatyně vniká. Chrám byl, ač byl jen všední den, věřícími četně navštíven; byli to samí Francouzi, neboť z domorodých Arabů jen velmi málo kdo stává se křesťanem.

Konstantina čítá celkem 46.581 obyvatel, z nichž dvanáct tisíc Francouzů a šest tisíc Israelitů; jest od roku 1837. v moci francouzské vlády.

V nejstarších dobách, kdy ji obývali Numidové, zvala se *Cirta* a byla sídlem známých Massinissy, Micipsy, Adherbala a Juby. Julius Caesar dal sem římské osadníky a nazvali ji proto »Cirta Sittianorum« neb Cirta Julia.

Poněvadž měla pevnou polohu a byla uprostřed bohaté provincie, byla Konstantina velmi často oblehána a pleněna. Roku 311. po Kr. sbořena ve válce Maxentia proti Luciovi Domitiovi, r. 313. znovu vystavěna Flaviem Konstantinem, který jí dal nynější jméno. Vandalům toto město odolalo; v arabské době byla po čas i hlavním městem, vládcové její nazývali se později kaidové, pak bejové. Posledním bejem zdejším byl Hadži-Ahmed, který se dosti udatně bránil proti Francouzům; po velikých ztrátách teprve mohli se zmocniti Konstantiny a vejíti do pevnosti. Od té doby ztrácí město arabský ráz, neboť čím dále tím více přibývá velkých, moderních domů, místo starých arabských staveb. Poloha a okolí města zůstává však stejně půvabným a zajímavým.

Chtěli jsme vyjeti z města, abychom si v krátké době prohlédli okolí; ale tu zastavil nás mahomedánský průvod. Jak již dříve podotčeno, radovalo se veškero zdejší obyvatelstvo z hojného deště, kterým právě jejich kraje byly svlaženy; u Konstantiny před tím nepršelo již po dvě léta. Proto učinili zdejší Mohamedáné slavný průvod na poděkování za déšť a shromáždivše se ve veliké mešitě (Žama-el-Betha), vyšli ku svému hřbitovu na blízkém pahorku Kudiat-Aty. Byli jsme nuceni se zastaviti a pozorovati je. Z předu šlo několik Arabů, kteří měli bubínky a píšťaly a obveselovali všechny známou, pronikavou arabskou hudbou. Za nimi šli tholbové (thulab, žáci koranu) s červenými a pestrými prapory, pak následoval prostý lid a za tím zase bubny a imamové, kteří provolávali jednotlivé věty jako litanie. Hluk při této příležitosti byl ovšem neobyčejný; průvodu se súčastnily ženy a děti a veliké množství chudých venkovanů.

Po dlouhém čekání mohli jsme národní třídou projeti branou k mostu nad řekou Rumelem. S tohoto mostu, který jest 120 metrů nad vodou řeky rozpjat, vidíme hluboké údolí, jímž si vody Rumelu prorazily cestu; údolí toto jest jako hrozivá propast, z obou stran strmými skalami omezená. Před námi zvedají se taktéž skály Mansura a k severu el-Meîd; od východního břehu řeky můžeme se teprve řádně obdivovati neobyčejné poloze Konstantiny. Jest to tvrz, takřka na poloostrově vystavěná; Rumel ji dělí ze dvou stran od blízkých vrchů. K západu jest hluboké údolí a jedině od jihu jest město s ostatními pahorky spojeno a jen odtud jest přístupnějším. Na severním bodu stojí známá Kasba, která časem náležela Římanům, Berberům, Arabům, Turkům a nyní znovu postavena a opevněna jest Francouzi.

Jedeme vysoko nad pravým břehem Rumelu, kde jsou ve skalách starobylé římské nápisy; dva z nich označují hranice majetku Sallustiova »limes fundi Sallustiani«. Sallustius, dějepisec římský, byl v době Caesarově správcem Afriky a měl zde rozsáhlou usedlost. Několikráte jest nám jeti průlomem, tvrdou skalou vytesaným, a vždy hrozivěji vypíná se nad námi Kasba, vždy půvabněji vábí nás pohled na hluboké údolí Rumelu, kteréž se k severu pojednou rozšíří. Na konci tvoří Rumel vodopád, pod nímž jsou teplé lázně Sidi-Mesîd, které byly již Římanům známy. Nemohli jsme se nasytiti pohledu na zelené údolí, v němž voda Rumelu jako po stupních padá a protéká, rádi bychom byli sestoupili do něho, avšak čas nás volal. Obrátili jsme se v jinou stranu města, k jihu, a pohled byl neméně uchvacující. V trhlinách skalisek usedá nesčíslné množství supů a havranů, které se při střelné ráně zvedá a příšerně nad městem a nad propastí krouží; ti dravci starají se o čistotu města, neboť hltají vše, co jim obyvatelé do propasti shazují. Kolikráte se stává, že neopatrný Arab, který pracoval na kraji propasti, padá dolů; nikdo při tom nemluví o sebevraždě, neboť ta není u Mahomedánů tak rozšířenou, jako u nás.

Po pravém břehu Rumelu přicházíme k pahorku Mansura, kde jsou i nádraží a kasárna a jiné novější stavby; naproti nám jest prostá čtvrť arabská, prosté to domky. Tam bydlí mnoho řemeslníků, zvláště obuvníků, poněvadž si většina okolních Arabů svou obuv kupuje v Konstantině; též mnoho hrnčířů a koželuhů. Sestupujeme blíže k řece a upozorňují nás na nápis ve skále, kde byli sv. Marius a Jakub se svými společníky r. 259. po Kr. mučeni. V Konstantině tlačili se v oné době lidé k mučenictví tak, že bylo nutno činiti rozdíl mezi pravými a klamnými, pokryteckými mučeníky. Zde byli též *traditores,* kteří po přání římských pronásledovatelů vydali svaté knihy ku spálení. Někteří vydali při té příležitosti donatistické, kacířské knihy, a dobré knihy skryli; ale i takové jedna část křesťanů chtěla čítati ku zrádcům. Podezření bylo tak všeobecné, že když Sekundus roku 305. svolal synodu do Cirty, předem pravil, že biskupové se mají zkoumati, není-li mezi nimi traditor. Moudře se pak usnesli, že ponechají soud ten Bohu.

I zde jest jako na mnohých nebezpečných místech »ďáblův most«; pod tím jest řečiště Rumelu velmi zúžené, pročež nejednou i hořejší krajiny byly zatopeny. Za řekou, tedy na straně města, jest vrchol Sidi Rašed, po jistém marabudovi pojmenovaný, s něhož

shazovali cizoložné ženy. Na blízku vidíme zbytky vodovodu z dob císaře Justiniana. Město Konstantina nemělo pramenité vody, proto hleděli je již z počátku zásobiti vodou z některých blízkých pramenů. Pod Kasbou jsou veliké, rozsáhlé cisterny ze starých dob, jež naplňují vody přiváděné od hory Vaš a z potoka Bir-el-Berarit: v novější době přivedeny sem s velkým nákladem vody pramene Ain-Fesgija.

Znovu vidíme vystupovati veliké zástupy Arabů k svému pohřebišti, kam onen zmíněný průvod již přibyl. Jednotlivé skupiny usedly u svých hrobů a zůstanou zde po několik hodin, aby uctily své mrtvé a vykonaly tím pobožnost. U arabského chrámu a u obilní tržnice možno pozorovati směsici zdejšího lidu; vidíme vážné Araby v bílém burnusu, pracovné Kabyly, tak zvané Biskry, kteří roznášejí vodu, potomky Maurů v modrém šatě, černochy, židy, vojáky spahi v červeném plášti, modré turkos a různé cizince. Ti všichni žijí nyní zcela klidně vedle sebe a cítí se zajisté šťastnějšími pod francouzskou vládou než dříve, kdy se na vzájem bez ustání potírali. Zajímavou okolností jest, že jsou ve zdejší posádce tři oddělení dle náboženství učiněna: pro mahomedány, křesťany a pro židy.

Konstantina má i nové pomníky, jako pyramidu generala Damrémonta, který byl při oblehání města zastřelen; dvě musea, v nichž uloženy římské starožitnosti v Konstantině a v okolí nalezené, mince, zkameněliny a p.

Z mešit vyniká Žama-el-Kebîr, stojící na místě někdejšího pohanského chrámu, jakéhosi pantheonu; vnitřek rozdělen je nestejnými a nerovnými sloupy v patero lodí, a ač pochází již z 13. století, neposkytuje žádných stavebních znamenitostí. Při mešitě El-Akhdar jest hrob beje Hassana, jejího zakladatele, a arabská škola; nejzajímavější jest Žama Sidi-el-Kettani množstvím pestrých arabesek a vzácným, z různého mramoru pracovaným mikrabem. Umělé tyto práce pocházejí však na mnoze již z Italie.

Vychvalují též palác Hadži Achmeda, kde jest nyní vojenské velitelství. Nerovná se stavbám Španělska; fresky na stěnách znázorňují velmi primitivně některá města Islamu, jak si je malíř právě představoval (Stambul, Kairo, Alexandrii), též zobrazuje námořní bitvu. Čtyřhranné dvory jsou velmi čisté, v jednom viděti sochu císařovny Julie Domny, manželky Septimia Severa, nalezenou v místě Zenîla. Sloupy, mřížoví a vzácnější věci byly sem přeneseny z paláce Salah Bej blíže Konstantiny.

Prošli jsme ulicí Perrégaux, vystoupili na Kasbu, abychom se ještě jednou potěšili vyhlídkou a pohledem na malebná údolí. Při dalším toku Rumelu leží v údolí zbytky letního paláce Salaha beje, z něhož nezbylo jen malé mausoleum. Vypravují, že Salah bej poručil stíti mahomedanského marabuta, kterého si lid jako světce vážil; tělo jeho proměnilo se v havrana, který letěl nad letohrádek beje a vyslovil tam veliké zlořečení. Salah bej se toho ulekl a vystavěl hrobní dům pod jménem Sidi Mohameda havrana.

Neradi opouštíme toto město, které by nám mohlo podávati po mnoho dní vždy nových a nových zajímavostí. (Pokračování.)

Poznámky k slavnostem Poděbradským.

Napsal **Pravdomil Vlastislav Historický.**

(Pokračování.)

Několik slov o kompaktatech.

Hlavní spor byl o kompaktata. Třeba tedy o kompaktatech aspoň několik slov promluviti. Jaký to byl drahocenný statek, že pro něj prolito tolik krve, jaké převzácné privilegium, kompaktata? Historie o tom je dlouhá. Uvedeme zde jen nejnutnější.

Bitvou u Lipan r. 1434., v níž Táboři a Sirotci, dvě ostré a různící se sekty husitské od katolíků a mírných husitů byli poraženi, ukončen byl neslavně urputný a krvavý odboj husitský. Kalich byl odznakem husitským, asi tak jako dnes politické strany mají svá hesla nebo své odznaky, dle nichž se seřaďují. Touto porážkou vzala za své i husitská urputnost. Jen vypálené dědiny, hrady, kláštery a potulující se vojenský proletariat dávaly o ní ještě svědectví. Nabyvše truchlivé zkušenosti, kam to vše dospělo, poučeni očividnou skutečností, že vlasť a národ hynou, toužili mírní a vlastenečtí husité opět po míru a smíru. I vyjednáváno se sv. Stolicí a s církevním sněmem Basilejským, ku smíru vždy ochotnými. Sjednocení husitů s církví obecnou mělo se státi za jistých podmínek. Podmínky, kterých žádali si utrakvisté chtějíce vstoupiti ve svazek s církví, nazývají se kompaktata. Je to sice trochu naivní, že utrakvisté toužíce po spojení s církví, kladli jí podmínky; ale bylo tomu tak. Měli báječné sebevědomí. Kompaktata obsahovala čtyři články, z nichž však jen první měl zvláštní význam, poněvadž pro Čechy měnil církevní organisaci. Zněl asi: »*Přijímání pod obojí způsobou se Čechům a Moravanům povoluje, avšak spolu věřiti dlužno, že pod způsobou chleba netoliko Tělo a pod způsobou vína netoliko Krev Páně jest obsažena, nýbrž že pod každou způsobou jest celistvý Kristus.*« Tedy hlavně se jednalo o kalich. Při naší otázce jedná se o to, *mohl-li* papež povoliti užívati kalicha, a *bylo-li* by bývalo toto povolení prospěšné církvi nebo národu Českému.

Papež může povoliti obřadní změnu, není-li s ní spojen blud ve víře. Když by tedy Čechové byli věřili, jak bylo v prvém článku kompaktat, že pod každou způsobou je celistvý Kristus přítomen a že tudíž přijímání pod jednou způsobou právě tak dostačí jako pod obojí, že není než ceremonií, obřadem, mohl papež kalich povoliti. Ale věc byla by vždy zůstala nebezpečnou. Byť kalich odznakem, jako praporem celého hnutí. Bylo tedy s ním spojeno nejen nebezpečí kacířství a bludu, poněvadž lid snadno mohl bludně se domnívati, že přijímati pod obojí, tedy i z kalicha, je nutné, ale porušovalo zevní jednotu církve, vyvolávalo církev v církvi, jisté sdružení, které v dobách nábožensky pohnutých každou chvíli mohlo nabyti tvářnosti politické a socialní. To je jistě veliké zlo, i není divu, že se mu papežové bránili. Už dříve jsme slyšeli, jak se tohoto zla v Římě báli, majíce na srdci dobro církve a dobro českého národa.

Pro Řím byl tedy český kalich veledůležitou věcí, znamenal veliké nebezpečí. Pro Čechy pouhý obřad přijímati pod obojí bylo maličkostí, bezvýznamnou ceremonií, neboť měli věřiti, že přijímati pod jednou je dostatečné. Že prostý lid na kalichu lpěl, je ovšem pochopitelno. Prostý lid vůbec lpí na zvycích, třeba zlých. Z toho nebude moudrý člověk vyvozovati, že vše, na čem lid okamžitě lpí, je svato a má se mu nechati. Ale téměř nepochopitelna je tvrdohlavosť a neústupnosť vzdělanců mezi utrakvisty, a to zvláště Jiřího. Tolik křiku a krve pro obřad, který pro ně neměl významu, který však obecné církvi byl nebezpečný. Zdaž to nebyla zaslepenosť vítězů na poli válečném?

O těchto kompaktatech vyslovil se papež k vyslanci Zdeňkovi Kostkovi mezi jiným takto (Pal. IV. 381.): »Kompaktata nejsou dopuštěna jinak, jedině pro tvrdosť Čechů, jakož učinil jest Mojžíš Židům, aby tím spíše mohl pokoj býti, a ten když by uveden byl, aby od takového přijímání přestali a sjednali se s církví; byť i pak které platnosti byla ta kompaktata, však jest v naší moci, zdvihnouti je pro něco lepšího.«

Lze namítnouti, že měl papež kalich přece povoliti, když jednalo se o polovinu národa a jeho vůli. Snad by pak později bylo došlo k jednotě, a veliké bědy by se tím byly zamezily. To je zajisté námitka vážná. Pravda je, že Čechové sami později odhodili kalich jako bezcennou věc, která jim jen překážela. Píše dr. Kalousek (České stát. právo 265): »Co v 15. věku pokládalo se za nejvzácnější vymoženosť a ještě při nastoupení Ferdinanda I. napsalo se v čelo smlouvy s ním učiněné jakožto nejdrahocennější svoboda zemská, to nyní od většiny stavů Českých považovalo se již za neužitečné, ano, škodlivé břemeno.« Vymohli si tedy od Maximiliana 1567. jejich zrušení. Jen že to už nebyli utrakvisté, to už byli Čeští bratři a protestanté. Tak obava papežů se osvědčila. Zevní odloučení kalichem od jednoty církve vedlo k odcizení se církvi a k hrozným bludům protestantským, z nichž pak vzal národ pohromu tak velikou, že by byl málem vykrvácel.

V době Jiříkově nebylo ovšem toho nebezpečí viděti, neboť protestantismu nebylo. Měla tedy námitka, že by v zájmu smíru kalich mohl býti povolen, jakýsi důvod. Tak se aspoň zdá. Ale je to klam. Papež kompaktat potvrditi nemohl, kalicha povoliti nesměl. Nebylo vůbec v jeho moci tak učiniti, jako by nesměl povoliti nějaké bludné sekty, nějakého učení, které nesouhlasí s učením Kristovým. Tak veliká moc papežova není. Proč nesměl kalicha potvrditi?

Vyslance Zdeňka vyptával se papež, jak český lid o kalichu věří. Zdeněk odpověděl (IV. 381): »že někteří mají kalich za potřebnosť ku spasení, poněvadž prý milosť Boží se béře pod dvojí způsobou, jiní pak jen z propůjčení koncilia (totiž Basilejského, který ho pod svrchuuvedenou podmínkou dovolil, ale k platnosti tohoto povolení jako každého usnesení církevního sněmu je třeba papežského stvrzení; usnesení církevního sněmu nabývají platnosti teprve potvrzením papeže), *ale těchto je málo.*« Z těchto slov Zdeňkových je patrno, že Čechové s kalichem spojovali blud ve víře, a tak papež kalicha pod žádnou podmínkou propůjčiti nesměl, nebo byl by dovolil zřejmý blud ve víře. Zde na straně papežově nebylo tedy neústupnosti, zde bylo jen věrné vykonávání povinnosti. A byť i celá země hrozila odpadlictvím, pravá církev Kristova bludu u víře nesmí po-

voliti; ani povoliti nemůže, poněvadž Duch sv., církvi slíbený a při ní dlící, toho nedopustí. Pro Jiřího byla to věc ovšem velice nemilá (IV. 389), ale proč tak naivně dával nepatrnému pro národ obřadu takovou důležitost? V tom vězí jeho tragická vina. Neústupností zavinil svůj i svého rodu pád. Neboť kdyby byl moudrou ústupností získal uznání papežovo za krále, byl by snad i jeho syn stal se králem českým, a to bez všelikého odporu doma a za hranicemi následkem dědičnosti, která tvořila velmi podstatnou část českého práva; byl by založil českou dynastii a tak neskonale prospěl svému národu. Bůh sám ví, kde by dnes bylo České království, při jaké moci a slávě! Ale neústupností rozpor v národě českém jen utvrzen. Království rozdělené, dí už Písmo, se rozpadne. Je přímo neuvěřitelno, že toho Jiří neuznal. Všichni přátelé jeho Jošt, Zdeněk, vyslancové papežští, papež sám, vysvětlovali mu to slovy nejvýmluvnějšími. Některá už jsme uvedli. — Stůjtež zde ještě jiné doklady.

I nepřátelský legat Karvajal uváděl mu (IV. 385), »že ani potvrzení kompaktat nezpůsobilo by v Čechách jednoty u víře, jakož mu o tom, když byl v Praze, i sám prý Rokycana učinil vyznání, ježto ti, kteří přijímají pod jednou, nezměnili by pro ně svého způsobu; proto že by lépe bylo, pro dosažení jednoty upustiti od kompaktat dokonce.« V povolení kalicha zůstal přece vždy stín bývalého odboje a vybízení k němu. Nesvědomití lidé byli by se toho rozporu uchopili, aby z něho kořistili pro své strannické choutky, jak se i stalo při feudalistických snahách stavů. Kardinál Kusa dobře to vytkl, když pravil (IV. 385): »Pro milého Boha, rozmyslete si lépe a vizte, co činíte; mluvíte o poslušenství a nechcete skutky dokazovati; nemá-li býti o vás i o králi vašem řečeno, že toliko lesť a posměch sobě činíte z Otce svatého.« Čechové totiž stůj co stůj domáhali se sjednocení s církví obecnou, okusivše i při svém vítězném odboji husitském neblahý účin rozdělení plnou měrou. Ale skutky žádosti své neosvědčili!

Uvádíme ještě soud Eneáše Sylvia, potomního papeže, o věcech českých, soud znalce a přítele českého národa. Je obsažen v rozmluvě jeho s Jiřím na sněmě Benešovském. Část rozmluvy té dle Palackého uvádíme (IV. 135).

Po úvodu, v němž pravil E. Sylvius, že chce mluviti upřímně, řekl: »Království toto bylo někdy ve stavu nanejvýš kvetoucím a mezi zeměmi západními nejbohatší. Dařily se v něm všecky ústavy nábožné, a všech nauk studia bývala tu slavná. Nyní země chudá jest, vyhubená, zubožená. Proč medle? Protože pravda naše lháti nemůže, ana dí u evangelisty: „Každá říše v sobě rozdělená zpuštěna bude a dům padne na dům.“ Vy, Čechové, netoliko mezi sebou jste rozdvojeni, ale také od větší částky křesťanstva odtrženi; aniž posloucháte církve římské, ačkoliv ona matka jest všech věřících, ani přijímáte nařízení sborů církevních. Kdybyste přijali jednotu církve a chodili v domu Páně se svorností, snadno by království vaše nabylo dávné své důstojnosti a slávy zase. Ty tedy, pane, jenž táhneš po sobě národ, kamkoliv chceš, udělej sobě jméno veliké, hleď získati lásku stolice apoštolské: navrať jí syny, kteréž ďábel od ní odvedl. Vrátí se všichni a vzývati budou církev Římskou, budeš-li chtíti.« Jiří: »Děkuji tobě, že péči sobě dáváš o krá-

lovství naše Země ta, jakož pravíš, jest pohubena a zubožena; Bůh ví, čí vinou. My jsme míru žádostivi a pro mír vedeme válku.«

A Jiří přešel na kompaktata, pravě, že by byl pokoj, kdyby zachována byla; domnívalť se, že mají platnost.

Eneáš Sylvius vyložil kompaktata, jak je Čechové ruší. Byla povolena dle učení církve katolické, kněží měli lid o tom poučovati. Jiří odpíral pravě, že k spasení třeba přijímati podobojí. Eneáš Sylvius vyložil mu jeho blud. Jiří odvětil, že jsou to pro něho neznámé věci. Dogmatické učení bylo mu tedy lhostejno, ale dodal: »ale to ti pravím, nebudou-li kompaktata držána, nebudeť ani pokoje, ani svornosti.« A dále řekl, že, jestli se uchopí zbraně, ještě rádi prý jim kompaktata dají.

Patrno, že u Jiřího byl to vzdor. Mír nenastal, ba brzy potom tvořily se nové strany, které vedly k dalším osudným vnitřním bojům. Karvajal, Eneáš Sylvius, Jošt a jiní to Jiřímu předpovídali. »Další protivení se jednotě s církví bude míti záhubu země za následek,« děl Jošt králi nejednou (Tomek VII. 100), ale marně. V rozdvojeném národě míru nemohlo býti. Také ho nebylo ani za silné vlády Jiříkovy (viz na př. Tomek VII. 94). Řím chtěl tedy patrně dobro i české vlasti, nejen církve. Ale jeho námahy byly marny. A tak přišla historie učitelka, která dala národu hrozné poučení.

Jedna okolnosť mohla by se zdáti povážlivou: nebyly-li by snad povstaly bouře z toho, kdyby Jiří se byl kalicha odřekl. Od zatvrzelých sektářů bylo by ovšem bývalo bouřeno, ale národ byl by zůstal Jiřímu věren. Jestliže katolíci byli věrni Jiřímu, který byl strany podobojí, byli by bývali ho uposlechli i utrakvisté. Byl zajisté oprávněn žádati potom i věrnosti stavů nekatolických. Nad to pak měl by uznání papežovo, po němž všichni toužili, a byl by tak předešel nepřátelství Matyášovu a císařovu, nevěrnosti Vratislavských a jiných. Dále nesmírného lesku byla by dodala českému králi koruna císaře římského, jíž by byl bez odporu dosáhl (Tomek VII. 4). Vždyť už se s ním vyjednávalo, jen Jiříkovo přijímání pod obojí bylo ještě v cestě (Tomek VII. 19), kteréhož však král odříci se nechtěl. Jak hrozná to zaslepenosť. Tenkráte toto vyjednávání nezůstalo v Čechách tajno. »V Praze,« dí Tomek (VII. 21), »přišlo z toho ke všelijakým postranním brojením proti králi, která však pocházela nejvíce od lidí přidržujících se některých mínění Táborů a novějších postranních učení od obecných řádů strany podobojí se uchylujících.«

Byly i u některých z jednoty bratrské nalezeny potupné spisy na krále (VII. 22), ale Jiří pokoutní tyto sekty a odboje lehce zmohl. Celý národ zůstal klidným, ač se mluvilo, jakoby se Jiří vzhledem k velikému úspěchu chtěl zříci kalicha. Měl tedy papež pravdu, když pravil, že poslušenství Jiříkovo potáhne k církevní jednotě celý národ. Odřeknutím se kalicha byl by Jiří vykonal nejen znamenitý čin náboženský, ale též skutek vlastenectví, nedozírného blahoslavenství pro celý národ československý. Že Jiříkova neústupnosť musila papeže dráždíti, je pochopitelno, byť i kroků papežových, které pak následovaly, ovšem jen litovati dlužno.

To je věc minulosti. Že tenkráte se nedali utrakvisté poučiti, je divné, ale konečně i pochopitelné. Vězely v nich vzdory dvou

pokolení. Ale že i dnes tato historie staví se na hlavu, a pravý opak se z ní vyvozuje, může míti jen jeden výklad: »účel posvěcuje prostředky.« Účel svobodářů je boj proti církvi a víře; za jeden z prostředků, v Čechách velice populární, slouží znešvařená historie právě tak, jako protestantům a liberálům v Německu Luther a reformace. A prospěch vlasti? Vždyť liberálové jsou kosmopolité a vlastenectvím u nich je trochu širší sobectví.

Ku konci života svého i Jiří dospěl k pravému názoru, zemřel smířen s Římem, ale bylo již pozdě. To nás s Jiřím docela usmiřuje, ale neštěstí vlasti nedalo se již odvrátiti. »Jisté je,« dí Palacký (V. 3), »že, kdyby král Jiří několik let ještě byl zůstal na živě, úmluvy počaté s Římem tak i s úhlavním nepřítelem, Matyášem Uherským, by došly svého cíle a upokojení, to bylo by založilo v Čechách všecky poměry. Ale míra trpělivosti Boží byla dovršena. Kvapně nyní národ hynul. Spisovatel Scribe napsal veselohru »Sklenice vody«, ve které ukazuje, z jak malicherných příčin povstávají někdy osudné mezinárodní zápletky. V Čechách povstaly pro kalich, jen že z toho vzešla ne veselohra, ale přesmutná tragedie, kterou český národ krví zaplatil.

O dalších poměrech stran.

Jakýsi malý výklad o houževnatosti ku kalichu hledati lze v neobyčejné vřelosti náboženského přesvědčení. »Křesťanská zbožnost pronikala veškeren život 15. a 16. století«, dí Winter (Církev. život II, 415 a n.). »Byla zakotvena na víře silné, hluboko v duši vštípené. Směle lze tvrditi, že víra tato byla tehdejšímu lidu vzpruhou k všelikému jednání, jedinou útěchou, oporou a zbraní v zlostech tohoto slzavého údolí.« Winter nazývá to skoro divem, že tato víra i v 16. století trvala. Ale jak se srovnává tato víra s odbojem proti auktoritě a neposlušnosti k ní, ač Čechům na sjednocení se s církví obecnou tolik velice záleželo? Nebyla to patrně už ta pravá, čistá víra, to logické a důsledné přesvědčení, nýbrž spíše hluboký náboženský cit. Cit bez podkladu pevného a realního snadno se zvrátí a pobloudí v tvrdohlavost, fanatism, sektářství, ale snadno i vychladne. Co zbude, není-li přesvědčení rozumového, logického? Trochu humanismu, náklonnosť k sektářství, ustavičné novotářství, naposledy lhostejnosť. Vše se na Češích osvědčilo. Sektářství a novotářství nikdy tak nekvetlo jako po době husitské. Marně je vykládá Rezek ve svém hnutí o sektách českých pronásledováním a nesvobodou; to by platilo jen pro pozdější jeho dobu. Ostatně sám přiznává, že výklad jeho není pevný. Jediné správný výklad k tomu je: opuštění auktority a jednoty s církví obecnou.

Každý ví a chápe, že to nesloužilo k blahu lidu a země.

Charakteristické je též založení »panské jednoty« za Jiřího. Měla za účel jediné prospěch šlechty na útraty lidu. I Jiří byl mírným feudalistou. Jisto jest, že nevyšla ani z katolicismu, ani z pravé zbožnosti, ač katoličtí páni byli její náčelníci. Tu ten cit patrně už chladnul, tu náboženství namnoze sloužilo už jen za záminku. Tu nebylo tedy už pravého křesťanství. Palacký alespoň tvrdí (IV. 434), že i při panské jednotě české povstal odboj proti Jiřímu z příčin samostatných, které nesouvisely s poměry církevními.

Ale u Zdeňka ze Šternberka byla prý příčinou uražená ctižádost, že se k ní přidal (IV. 442). Při králi zase jiní katoličtí páni zůstali, jako Jan z Rosenberka a Vilém z Rabí (492).

Mnohým byla poslušnosť církevní jen pláštíkem feudalních snah, jiní kolotali mezi stranami (V. 6). Později feudalismus v celé své hrůze zosobnil se ve stavech protestantských a byl příčinou pohromy národní.

Nelze tedy žádné z náboženských stran viniti, jakoby feudalism vyšel nebo podporován byl náboženským vyznáním té které strany, ale že toto zájmové sobectví a strannictví bohatých a mocných se vyvinulo, toho příčina přece jen musila vězeti též v náboženských bojích minulosti, v podvrácení auktority, v bojích a válkách, které zvrátily pojmy práva a spravedlnosti a nahradily je právem silnějšího, ať už to bylo u katolíků nebo utrakvistů. Náboženská neporušenosť nebyla by toho dopustila. Feudalismus povstal i v katolických zemích, ale v Čechách byl by nevznikl bez husitských bojů. U Lipan byl poražen živel demokratický (Pal. V. 4). Ještě za Jiříka byl by smír náboženský feudalismu položil hráz. Ale nemělo se tak státi. Smrtí Jiřího zemřel poslední jeho mocný mírnitel. Uvedení lidu v porobu stalo se cestou zákonodárnou roku 1487. (Pal. V. 150).

Jsou tací, kteří mají za to, že vedle válek, které pravidelně končí porobou lidu, vina byla též na Jiřím. Měl Jiří silnou ruku, která tvrdého despotismu nebyla daleka. Odtud i mnohé hádky státoprávní Jiřího se stavy, odtud i odpor těchto k jeho rodu. Co by byla tato energie vykonala v Čechách, jsouc spojena s Římem! Jiřího zavedla bohužel v odpor.

Na jedné straně sektářství — na druhé poroba lidu — toť v Čechách vítězství husitských válek, toť význam utrakvistického kalicha. A pak že byla revoluce nutna ku svobodě náboženské a svobodě lidu, jak pravil dr. Herold. Patrně sektářství a feudalism byly touto svobodou!!

O úpadku náboženství svědčil zajisté i krvavý fanatism stran.

(Dokončení.)

Kardinál San Felice.

Napsal **Fr. Vaněček.**

Jásot radostný zaznával ulicemi Neapole, když po Novém roce za úsvitu ranního loď »Adriatics« vracela po vlnách krásného zálivu 215 italských zajatců do kruhu jejich rodin. Byli opět ve vlasti, zraky jejich poznávaly z dáli milované osoby. Ještě několik okamžiků — a spočinou navzájem v dlouhém objetí. Srdce plesají, a oči radostí pláčou.

Však mine sotva několik dní, a Neapol pláče zase ... tentokráte zármutkem, a s ní truchlí Italie, a křesťanský svět oplakává ztrátu velikého muže — kardinála San Felice. *Vedle mrtvých, které ctíme,*

ukazuje se duch, jehož dítky jsme, a proto i ve »Vlasti« věnujeme vzpomínku lidumilnému arcibiskupovi.

Čím San Felice byl katolíkům, ukazuje hlas lidu neapolského, jenž jej nazval »cardinale papabile«, tak totiž nazývá v Italii lid muže, o němž se domnívá, že jest hoden zasednouti na stolec Petrův jako budoucí papež. Hlas lidu charakterisoval tím věrně jeho vlastnosti. Co pohnulo lid, že mu dal titul budoucího papeže? »San Felice« jest v pravdě nomen et omen. Byl jedním ze šťastných, kteří svatě žijí. Lichotný titul nezjednala mu stará patricijská krev vévodů Aquavella, z níž zemřelý pocházel, ale život jeho, a to již v mládí, kdy jako Benediktin získával si vavříny. Pílí v pravdě benediktinskou naučil se klasickým jazykům, že ministr vyučování nežádal na něm zkoušek, aby si dobyl titulu profesora, ale žádal ho, aby místo profesora přijal. San Felice vyučoval tak dokonale, že mu papež Pius IX. osobně vzdal pochvalu. Spisy právnické, jež napsal, dokonaly, co v úřadě učitelském započal.

Však ani klasické řeči, ani právnický duch nedaly mu jeho jména. Něco vzácnějšího a namahavějšího založilo jeho pověst, že listy o něm mohly psáti: »lid ctil jej jako světce.« Obětivý život jeho, zapírání sebe a pravá pokora učinily ho všem milým a ctěným. *Závěť ukázala jeho duši, pohřeb jeho poklady.*

Když zápal plic uložil ho na lože, dal do pořádku také časné věci, a to bez velkých starostí: »Nemusím činiti opatření, poněvadž — nic nemám.« Toť krátký testament. Jen jednu prosbu měl na srdci: »pochovejte mne bez okázalostí a nedávejte věnců na mou rakev.« V době, kdy francouzské listy píší, že stoly zámožných v Paříži okrášlovány jsou denně čerstvými květy i v zimě za mrazu, ložnice velkých že proměňovány jsou denně v nové a nové »jarní sady« a že jednotlivci až 4000 fr. měsíčně za illusi jara v ložnici platí, kníže církve naší si odepírá i kvítí pohrobní. Však pohřeb ukázal jeho poklady. I Italie vídá málo takých pohřbů Věnce oddaných srdcí věřících zroseny byly nesčíslnými slzami nelíčené lásky křesťanské, a vůně jeho almužen sáhala dál než vůně viol a růží. Jen přijetí jednoho věnce nebylo odepřeno: a ten byl z rukou císaře Viléma, tedy mocnáře protestantského.

Pokora jeho byla jeho slávou a bezpečná podnož jeho jména. Kardinál San Felice měl skryté cesty do srdcí obyvatelstva. Nešly po diplomatických parketách, ale po domech a chýžích chudých. Tichý arcibiskup byl vídán v nemocnicích a u loží nemocných jako Karel Boromejský, k němuž ho k jeho největší cti přirovnávali. Když průtrž mračen zničila Africolu, a smutně proslulé zemětřesení zahubilo Casamicciolu, když cholera se ukazovala v Torre del Greco, San Felice stál na ohrožených místech jako kněz a almužník, jako těšitel a ošetřovatel. Vděk lidu se mu odsloužil titulem Karla Boromejského, jehož následoval i v tom, že jmění své donášel do rodin chudých a zemřel, jak toho kardinál Manning na sobě i kněžích svých žádal: bez dluhů a bez jmění!

Pečlivá vláda italská v nedostatku jiných a důležitějších věcí přísně přikázala, aby četné výklenky se sochami svatých v Neapoli byly zazděny. Právě začala zuřiti cholera. Lid neznal okolků a vynutil na liberální vládě, aby i jemu byla dána svoboda, krášliti své domy dle svého vkusu a svědomí. Kardinál San Felice konal maje-

státní průvod se svým oddaným lidem po ulicích Neapole na počest milých svatých, jež ctí Neapol. Každé hodiny byl vídán v nemocnicích cholerových, začež jej Lev XIII. nazval »apoštolem lásky.«

Tyto oběti zjednaly mu titul »cardinale papabile«. K nemocným spěchal bez pozvání a bezpočtukráte. Císaře německého navštívil pouze k výslovné a důtklivé prosbě, když jej byl císař Vilém dříve před tím navštívil. Na malé lodičce převáželi šlechetného kněze lidumila do bydliště císaře německého, za zvučného provolávání »hurrah« důstojníků německých.

Do ruky bohaté almužnou vložil sv. Otec berlu arcibiskupskou, a láska lidu ho chtěla zdobiti papežskou tiarou.

Co se slzou pochovává katolická Neapol a křesťanská Italie pokorného kněze San Felice, tone pyšný Crispi v propasti zapomenutí, z níž ho jen nová hanba na čas vleče na povrch špinavých vln, ač snil o slávě a moci!

Šlechetný duch San Feliceův:

diví se jak dole ve směšném plání
dým honí člověk a *stín* za stínem
za *slávu věčnou*, *panství choutku* v mdlobě
a nezří nebe, jež ho volá k sobě. *Tasso XIV., 11.*

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

(Pokračování.)

II.

Spolková organisace. Spolky katolických tovaryšů, spolky dělnické, selské, kupecké, studentské. Socialní kursy. Sjezdy katolíků německých. Katolický spolek lidový.

Heslo: »V organisaci síla« působilo na účastníky památného sjezdu Mohučského přímo čarovně. Rozjeli se na svá působiště a uváděli v skutek resoluce na sjezdu přijaté. První a hlavní péči ovšem věnovali spolkům na základě náboženském. Zašlé spolky zvláště charitativní oživovali, nové hlavně dělnické a řemeslnické zakládali. Nelze vypsati podrobnou činnosť spolků *všech*, ježto některé jako charitativní působí ve vší tichosti vzdalujíce se veřejnosti. Činnosť jejich však jest obrovská a velice záslužná, jak nejnověji dokazuje P. Cyprian ve svém listě »Charitas«. My povšimneme si jen spolků svrchu uvedených.

Mezi muži, již získali si velkých zásluh o spolkovou organisaci v Německu, stojí na prvním místě Kolping. Zakusiv sám jako obuvnický tovaryš nepřízně života a seznav bídné poměry řemeslníků, zvláště tovaryšů, šel jsa 23 let stár na studie. Byv roku 1845. na kněze vysvěcen, oddal se organisaci bývalých svých druhů tovaryšů

se vší svou energií. Byl přesvědčen, že mladík zvláště v městě sám sobě ponechán a bez dohledu odcizí se rodině i svému náboženství. Proto bylo jeho snahou, připraviti tovaryšům jakousi náhradu za rodinu ve *spolcích*, poučovati je v jejich povolání, vésti je k mravnému životu, poskytovati jim práci v nouzi, neb aspoň okamžitou podporu, a chystati jim časem ušlechtilou zábavu. »Katolické spolky tovaryšské« měly býti takovým útočištěm pro mladé řemeslníky. Myšlénka Kolpingova byla všude přijata s velkým nadšením. Již r. 1865., kdy Kolping zemřel, čítalo se v Německu a v sousedních zemích 420 spolků tovaryšských se 60.000 členů. Proud ten zmohutněl v následujících letech a neustal ani dnes. Ve všech větších místech, kde bydlí katolíci, založili spolky tovaryšské, jichž se čítá nyní na sta. Mnohé z nich mají své zvláštní domy. Organisovány jsou dle diecezí. Zde jejich statistika:

V diecezích: Kolínské 57 tov. spolků, 25 domů; Trevirské 31 tov. sp., 10 d.; Münsterské 53 tov. sp., 24 d.; Paderbornské 50 tov. sp., 23 d.; Osnabrücské 25 tov. sp., 7 d.; Limburgské 16 tov. sp., 4 d.; Fuldské 5 tov. sp.; Vratislavské 107 tov. sp., 5 d.; Poznaňské 2 tov. sp.; Ermlandské 9 tov. sp.; Kulmské 3 tov. sp.; v Sasku 10 tov. sp., 4 d.; v Mohučské 6 tov. sp., 4 d.; Freiburgské 45 tov. sp., 6 d.; Rottenburgské 33 tov. sp., 5 d.; Mnichovské 33 tov. sp., 5 d.; Bambergské 15 tov. sp., 2 d.; Augsburgské 31 tov. sp., 8 d.; Eichstättské 11 tov. sp., 2 d.; Pasovské 13 tov. sp., 1 d.; Špýrské 9 tov. sp.; Würzburgské 19 tov. sp., 3 d.; Řezenské 27 tov. sp., 6 d.

Statistika tato není úplná. Jisto jest, že v Německu jest aspoň o sto spolků více, než zde udávám. Ve velkých městech, kde spolky vedeny jsou obratnými a zkušenými praesesy, prospívají velmi dobře, na venku nedosahují ovšem vždy svého účelu. Jest to přirozená věc. Ne každý praeses má patřičný zájem pro spolkový život a proto některé spolky jen živoří. Někde jest fluktuace (pohyblivosť členů), vývoji spolku na škodu. Rovněž tak má se věc v krajinách, kde katolíci jsou mezi protestanty roztroušeni. Zde nesnadno spolek vésti a udržeti; zvláště považíme-li, že se strany protestantské a socialistické dějí se nezřídka pokusy spolek rozbiti neb aspoň seslabiti. Avšak přes všechny takové spolkovému životu nepříznivé okolnosti dlužno vyznati, že spolky katolických tovaryšů plní svou úlohu. Jest zjištěno doklady mnohých kněží, že všude v místech se smíšeným obyvatelstvem, kde povstal spolek katolických tovaryšů, ubývá smíšených manželství, opilství, modrých pondělků a přibývá mravnosti a blahobytu, neboť členové spolků hledí vzájemnou podporou, koupí a prodejem svých výrobků zlepšiti své hmotné postavení. Přibývá i vzdělanosti, neboť tovaryši pilně čtou časopisy a knihy spolkových knihoven. O zábavu postaráno je s dostatek. V některých spolcích věnuje se jí příliš mnoho času, což neshoduje se ani s intencemi Kolpingovými, ani se stanovami spolkovými.

Spolky *učenické* zařízeny jsou podobně jako spolky tovaryšské. Hlavní věcí je zde dohled na tyto hochy a snaha, dáti jim důkladné vzdělání v jejich řemesle, odměňovati pilné a zaopatřovati jim místa u řádných mistrů. V Mnichově jest pro učeníky zvláštní asyl, v němž poskytuje se 60 hochům celé zaopatření. Roku 1895. poskytnuto mimo to asi 600 částečného zaopatření a okamžité podpory, 27 hochům dostalo se řemeslnického náčiní jako odměny za zvláštní pil-

nosť. Mnichovský spolek »Lehrlingschutz« čítá 2100 členů s 15.000 mk ročních příjmů. Ale zakládati učenické spolky je dosti obtížno, pročež není počet jejich dosud veliký.

Dělnické spolky rozvětveny jsou po celém katolickém Německu, hlavně ovšem v průmyslných místech. Severoněmecké spolky jsou sloučeny v jedno sdružení »Arbeiterwohl« v Gladbachu, a jihoněmecké spolky tvoří zvláštní ústředí. Již roku 1884. čítalo severoněmecké sdružení přes sto spolků; od té doby jest ruch spolčovací zvláště následkem encykliky sv. Otce »Humanum genus« ve stálém vzrůstu. Roku 1892. čítalo se v Německu již 300 spolků dělnických se 70.000 členů. V to nejsou počítány spolky, které žádné ústřední jednotě nepatří.

Účel spolků jest duševní a hmotné blaho dělnictva, vzdělávati je vhodnými přednáškami a četbou, nabádati k plnění povinností vůči Bohu a církvi, ušlechtilá zábava.

Vzešlé spory mezi prácedárci a dělníky vyrovnávají se smírčími soudy. Několik spolků všímá si politiky; tak na př. Mnichovský »Arbeiterwahlverein« (600 členů) obral si za účel agitaci ve prospěch katolického středu.

V dělnických spolcích severoněmeckých jest čilejší život nežli v jihoněmeckých, rovněž chápe se tam důležitosť a význam dělnické otázky lépe a proto se tam také s větším úsilím pracuje ve prospěch dělníků. Snad jsou tím vinny poměry. V Jihoněmecku jest počet zemědělských dělníků větší než dělníků továrních, proto tam dělnická otázka není tak akutní jako na severu.

Spolčováním na základě křesťanské spravedlnosti a lásky docíleno bylo již utěšených výsledků. V té příčině jest továrna F. Brandtse v Gladbachu vzorem. Dělníci pracují deset hodin denně, ženy ani ne tak dlouho. Nedělní klid se přísně zachovává. Při továrně zřízena jest spořitelna, nemocenská pokladna, zahrádka pro malé děti, škola pro ruční práce, knihovna, koupele pro dělníky, zdravé byty. Pilným dělníkům uděluje se velká odměna za věrnou službu. Každý dělník má právo stěžovati si ihned a přímo u pána, stalo-li se mu příkoří. Poměry takové jsou možny ovšem jen tam, kde prácedárce i dělník proniknuti jsou duchem křesťanské lásky, což jest právě v Gladbachu. Přes všechny oběti, jež tamější továrníci ve prospěch svých dělníků přinášejí, vede se jim hmotně velmi dobře, a dovedou čeliti i největší manchestrovské konkurenci jiných továrníků, jichž heslem jest: »Všecko sobě, dělníkovi nic.«

Vůdcové dělnických spolků kladou velikou váhu na upravení dělnických bytů, rodinných poměrův a pracovní doby.

Ve velkých německých městech žijí dělníci namnoze v divokém manželství, rodiče i děti různých stran nezřídka v jediném bytě. Nedostatek světla a čistého vzduchu působí zhoubně na jejich zdraví a proto jsou velikým dobrodiním pro dělnictvo spolky, které takovým nešvarům hledí odpomoci.

Spolková organisace vztahuje se nejen na dělníky, nýbrž i na dělnice. Chudoba a nezřídka i ješitnosť vede mladé, nezkušené dívky do města, do továren a na služby do měšťanských rodin, kdež lépe jsou placeny než na venku. Často se stává, že se mladé dívky stěhují do města jen na zdařbůh, nemajíce zajištěnu službu. V takových případech vykořisťovány bývají všelijakými sprostředkovacími ústavy po-

chybné pověsti, a oddávají se mnohdy z nouze nemravnému životu. Aby se tomu odpomohlo, zřizují se v posledních desetiletích pro dívky bez práce ústavy buď samostatné neb při klášteřích. Za 1 marku dostanou tam celé denní zaopatření, byt i řádnou stravu. Ručními pracemi mohou si vydělati tolik, že za celé to zaopatření není jim třeba vydávati nic. Přísný dohled v ústavech jest zárukou, že dívkám nehrozí mravní nebezpečí. V ústavech zůstanou tak dlouho, pokud nenajde se pro ně vhodného místa a zaměstnání v řádných rodinách. Jak snadno lze se dívce z venkova dostati do ústavu v městě a odtud do řádné služby! Jde ke svému faráři, jenž dá jí doporučení na ústav v městě X. Doporučenky jsou již tištěné; třeba tam jen vepsati jméno žadatelky. Rodiče i kněz, z jehož farnosti dívka pochází, jsou jisti, že se jí dostane řádného přijetí, ochrany i zaopatření. Ústavů pro katolické služebné dívky jest v Německu 35. Berlín má dva, ostatní velká města po jednom.

Na ochranu *vystěhovalců* katolického vyznání založen byl spolek »Raphael«. Ze střední Evropy stěhují se do roka tisíce do Ameriky, zvláště přes Brémy, Hamburk a Antwerpy. Nezkušení padají často do rukou nesvědomitých agentů, kteří jim plení kapsy a uvrhují je ve hmotnou i mravní bídu. Spolek »Raphael« obral si za účel chrániti vystěhovalce v obojím směru. Vystěhovalcům poskytuje se v řečených městech příležitost k přijímání sv. svátostí, káže se jim od kněží spolkem k účelu tomu zvláště vydržovaných, udílejí se jim vhodná pokynutí na cestu zámořskou a odkazují se na odborné spolky v Americe.

Od roku 1873.—1891. žádalo spolek za radu a přispění 270.000 vystěhovalců, z nichž 40.000 přijalo sv. svátosti. Spolek se také stará o slovanské vystěhovalce. Pro Poláky ustanoven jest v Hamburku kněz Swiden, kněz Prachar v Brémách pro Čechy.

Vystěhovalcům jest často čekati několik dní na odplutí a tu třeba je vytrhnouti z drápů zchátralých majetníků obskurních knajp. Dp. Prachar osobně svolává české vystěhovalce z takových místností k službám Božím a kázaní, ačkoli tím popudil již nesvědomité majetníky knajp, kteří ovšem ve svém výdělku valně jsou zkráceni. Na sjezdu ve Würzburgu vyprávěl pan Prachar, že 77 majetníků knajp zdráhalo se dovoliti svým hostům-vystěhovalcům jíti do kostela. Stížnost spolku »Raphael« pomohla. Severoněmecký Lloyd pomocí policie zkrátka zapověděl oněm hostinským na několik dní přijímati vystěhovalce na stravu a nocleh. Ve dvou letech vyžádalo si od velebného pána Prachara rady a přispění 90.000 z velké části slovanských vystěhovalců, z nichž 11.000 přijalo sv. svátosti. Dotazů zodpovídal 5000, jeho rukama prošlo v téže době přes milion marek.

I za vodou, na půdě americké, stará se spolek o vystěhovalce. V Newyorku (Statestreet č. 6) vystavěl za 80.000 dolarů tak zvaný »Leohaus«, jehož ředitelem jest té doby Rev. Niewenhuis z Holandska. V roce 1895. poskytnuto 2.400 vystěhovalcům přístřeší, z nichž dostalo byt zdarma 1.069, obědů rozdáno 3.350 rovněž zdarma. Touto péčí chráněn jest vystěhovalec před úklady amerických spekulantů, dlouhoprsťáků a j. lidí tohoto druhu. Hlavní zásluhy o založení a rozkvět spolku má poslanec Cahensly.

Obraťme nyní opět zraky své na německou půdu. V organisaci katolických spolků je pojat také *stav selský*, k němuž patří 48% veške-

rého obyvatelstva v Německu. Liberální hospodářství nešlo selskému stavu valně k duhu, ačkoliv i sedláček rád slýchal sladké slovo »svoboda.« Tato liberální svoboda na poli hospodářském, jakož i jiné okolnosti, zvláště cizozemská konkurence, fedrovaná rozvětvenou sítí drah a spekulace bursianů doléhala a doléhá ještě zkázonosnou tíhou na stav selský. Tíhu neslo nejvíce katolické obyvatelstvo v Německu, ježto katolíci hlavně orbou se zaměstnávají. I pomýšleno bylo, jak odpomoci neutěšenému stavu. Zdlouhavý parlamentární aparát, jenž za Bismarka skoro výhradně na prospěch velkoprůmyslu pracoval, nezdál se katolickým vůdcům vhodným, aby stavu selskému přinesl rychlé pomoci. I přikročili k svépomoci, již měla podporovati zdravá organisace. Jeden z prvních organisátorů byl svob. pán Schorlemer-Alst, zvaný »králem westfalských sedláků«, který již roku 1860. založil první selský spolek ve Westfalsku. Spolek rychle zmohutněl a čítal roku 1879. 14.000 členů a jmění na 40.000 marek. Hlavním účelem spolku bylo vzdělávati členy vhodnými hospodářskými přednáškami, uklízeti spory smírčími soudy, zřizovati úvěrní a pojišťovací ústavy. Dále pracuje se ve spolku proti rozbíjení selských statků, s továrnami na hospodářské stroje a náčiní sjednávají se smlouvy na lacinou dodávku potřeb (o 25% levněji). Roku 1860. založen byl též v Bavorsku selský spolek, jenž čítal na tisíce členů, avšak plané politisování bylo jeho hrobem. Od několika let zřizují se v jižním Německu »křesťanské spolky selské«, jež mají týž účel jako dosud kvetoucí spolek westfalský. Společnou koupí hospodářských potřeb a společným prodejem plodin docílí spolky větších cen, ježto prostředníci — namnoze židé — stávají se zbytečnými. Dolnofranský selský spolek čítá 10.000 členů. V čele jest mu poslanec Burger (sedlák) a farář Schmidt. Spolkovým orgánem jest »der fraenkische Bauer«. Dolnobavorský spolek má 5.000 členů a zvláštní orgán. V horní Falci čítá spolek též několik tisíc členů; zvláštního orgánu dosud nemá. Ve Švábsku čile se agituje.

V selských spolcích katolických pilně se hledí na stránku mravní, bez níž byly by všechny hmotné vymoženosti marnými. Arcivévoda Jan rakouský pronesl kdysi následující krásná slova: »Bázeň Boží a poctivosť, píle a jednoduchosť (života), to jsou ty čtyři zdi, jimiž obehnán má býti každý selský dvůr; schází-li jen jedna, vnikne tam vítr a nepohoda a vypudí sedláka ze dvora.« Tato slova jsou v kruzích katolických vůdců selských dobře známa, a proto hledí se v selských spolcích hlavně na stránku mravní.

Do řady spolků selských patří rovněž společenstva zřízená dle způsobu Raiffeisenova. Muž ten sice nebyl katolíkem, avšak katolíci uznavše výhody takových společenstev, osvojili si je, a jsou to hlavně katoličtí kněží, kteří je zřizují ve svých farnostech. Proto se jen mimochodem o nich zmiňuji. Celkem je v Německu přes 3.000 spolků dle systému Raiffeisenova, z nichž dobrá polovina jest v rukou katolíků.

Spolky *katolických kupců* jsou ještě v začátcích. Jest jich 25 se 3.000 členů. Spolkový orgán jest »Mercuria«.

K dobrým nadějím opravňují *spolky studentské*. Roku 1844. založilo sedm katolických theologů v Bonnu spolek »Bavaria« s heslem »in fide firmitas — ve víře síla.« Nepatrný ten spolek povstal z nadšení, jež vzbudil bystroduchý Görres — tehdy na universitě

mnichovské — svým plamenným slovem. Do roku 1847. vzrostl počet členů na 46, kteří po způsobu ostatních studentských spolků nosili stejnokroj. I na jiných universitách počali se studenti sdružovati dle svého vyznání, a v brzku povstalo pět katolických spolků studentských, jež sdružily se v jedno (Union), davše si společné heslo: »Pravda v životě a poznání.« Roku 1851. založen byl v Mnichově studentský spolek »Aenania«, nedlouho na to ve Vratislavi »Winfridia« a »Guestphalia« v Tubinkách. Některé spolky akademické zřekly se uniformy, nemohouce se spřáteliti se starým korporativním životem. Jsou tedy katolické spolky rozděleny ve dví: na uniformované a bez uniformy. Dály se sice pokusy sloučiti oba tábory v jeden, avšak marně; jedni jsou pro uniformu, druzí proti, což nepadá na váhu, ježto oba tábory *vnitřně* úzce jsou spojeny.

Myšlénka spolčovací našla tedy mezi akademickou mládeží katolickou na universitách německých dobrou půdu. Dnes mají katoličtí studenti skoro na každé universitě svůj spolek. Uvádím zde všechny dle jmen a roku založení.

I. Spolky uniformované.

Jméno spolku:	*sídlo:*	*rok zal.:*	*Heslo:*
1. Bavaria	Bonn	1844.	In fide firmitas!
2. Aenania	Mnichov	1851.	Věrně a svobodně!
3. Winfridia	Vratislav	1856.	Svěže, zbožně, svobodně!
4. Guestphalia	Tubinky	1859.	In amicitia fortes et hilares!
5. Marcomania	Würzburg	1871.	Bez bázně a věrně!
6. Hercynia	Freiburg	1873.	Svorně a věrně!
7. Suevia	Berlín	1875.	Per tenebras ad lucem!
8. Saxonia	Münster	1878.	Deo et patriae!
9. Rhenania	Marburg	1879.	Nec timere nec terrere!
10. Burgundia	Lipsko	1879.	Per aspera ad astra!
11. Hasso-Rhenania	Giessen	1881.	Neminem time, neminem laede!
12. Silesia	Halle	1881.	Nunquam retrorsum!
13. Badenia	Strassburg	1882.	Robore et valore!
14. Palatia	Göttingy	1883.	Fortiter et constanter!
15. Arminia	Heidelberg	1887.	Vincit veritas!

II. Spolky bez uniformy.

1. Askania	Berlín	1853.	Fortes in fide!
2. Burgundia	Berlín	1853.	Crux Christi nostra corona!
3. Arminia	Bonn	1863.	Věrně, svobodně!
4. Germania	Münster	1864.	Per aspera ad astra!
5. Walhalla	Würzburg	1864.	Pro fide et patria!
6. Ottonia	Mnichov	1866.	Pravdě na zdar, lži na zmar!
7. Winfridia	Göttingy	1870.	In fide virtus et amicitia!
8. Unitas	Vratislav	1871.	Per aspera ad astra!
9. Alamania	Tubinky	1872.	In fide firmitas!
10. Carolingia	Cáchy	1872.	Graviter severa, hilariter serena!
11. Palatia	Heidelberg	1872.	Fides turris nostra!
12. Normania	Greifswald	1873.	Nec aspera terrent!
13. Erwinia	Mnichov	1873.	Nunquam retrorsum!

14. Laetitia	Karlsruhe	1874.	In serenis laetitia, in adversis constantia, in omnibus fiducia!
15. Teutonia	Lipsko	1874.	Bez bázně, věrně!
16. Franconia	Strassburg	1875.	Nec aspera terrent!
17. Borussia	Königsberg	1876.	Nec temere, nec timide!
18. Brisgovia	Freiburg	1880.	In virtute honos!
19. Thuringia	Marburg	1881.	Pro Deo et patria!
20. Saxonia	Mnichov	1883.	Pro Deo et patria!
21. Baltia	Kiel	1886.	Amico fides, patriae vita, Deo omnia!
22. Rhenania	Erlangen	1892.	Bohu ke cti, bližnímu ku pomoci!
23. Academia	Eichstätt	?	?
24. Albertia	Řezno	?	?

Celkem mají tedy katoličtí akademikové v Německu 35 spolků s 1100 členů všech fakult. K spolkům těm dlužno čítati též 3100 filistrů, t. j. starých pánů, kteří za svých dob studentských byli členy uvedených spolků a i nyní v seznamech dále se vedou jako členové neaktivní.

Co chtějí katolické akademické spolky? Program jejich uložen jest v těchto třech slovech: »Víra, věda, přátelství«. Tento vznešený program mají všecky katolické spolky. Katolická víra — toť první bod toho programu, toť také první podmínka přijetí do spolku. Kdežto jiné spolky studentské napsaly na svůj prapor heslo »čest«, čímž vyrozumívají onu čest, jež dobývá se šermem a kordy, nebojí se akademikové napsati na svůj prapor, a to na místo první, významné heslo »víra«. Tím vyznáním udán jest hlavní směr, naprosto odchylný od směru, jímž jde studentstvo liberální. Členové katolických spolků zavazují se účastniti korporativně průvodu o Božím Těle a plniti věrně povinnosti, jež církev ukládá. Ježto souboj odporuje katolickým zásadám, zakazuje se přímá i nepřímá účast při něm. Stanovy spolkové ukládají členům, aby používali každé příležitosti, vzdělávati se pro své budoucí povolání. Zábava v mezích, jež klade křesťanská mravouka, toť třetí bod programu.

Jak zachovávají členové spolků katolických vytknutý program?

Pokud se týče víry, dlužno se zmíniti o událostech, jež odehrály se na počátku pohnutých let sedmdesátých. Tehdy popletl Döllinger leckterému studentu hlavu svým učením; nejeden student stal se heslu svého spolku nevěrným a ze spolku vystoupil. Dogma o neomylnosti papežově rovněž zviklalo katolické přesvědčení mnohých studentů.

Ve Vratislavi vystoupila tehdy většina členů z tamějšího spolku. I nyní stává se, že ten neb onen akademik, sveden materialistickými názory svých učitelů nebo lehkostí života studentů z druhého tábora, stává se sběhem, než to jsou ojedinělé případy. Celkem statistika dokazuje, že katolické spolky studentské rok co rok mohutní ven a vně. Pokud se týče vědy, či řekněme správněji píle v studování, jsou členové katolických spolků svým kolegům z druhého tábora o několik honů napřed.

Jisto jest, že i u některých spolků katolických zakořeňují se zlozvyky spolků buršáckých: bumlování a pijanství. U mladých lidí, těšících se rozsáhlé universitní svobodě, nedá se náklonnosť k uvedeným nectnostem vyhubiti mrtvou literou stanovních paragrafů; zde třeba silnějších prostředků, jichž však povolané kruhy marně se dovolávají.

Nepochopitelné jest stanovisko učených pánů profesorů na universitách, kteří ve shromážděních studentských horují pro akademickou svobodu a vstoupivše do koleje, vždy vidí »několik pánů, kteří tam nejsou.« Dlužno však uznati, že povolané kruhy katolické hledí úsilovně zameziti nemrav bumlování a pijanství. I představenstva studentských spolků katolických sdílejí toto stanovisko. Studentské orgány nejednou rozepsaly se o těch nešvarech. Tak píší »Akademische Monatsblätter«, ústřední orgán katolických spolků studentských: »Katolíkům třeba nejen vážného odborného studia, nýbrž i dalšího *vzdělání* na universitách. Toho však docíliti nelze jen běžným sebezapíráním. Za tím účelem měla by představenstva spolků potlačovati pokušení, jež sebezapírání stěžují. Hlavní sídlo pokušení je »knajpa«. Buršácké sbory (Corps) již se v ní uvelebily po domácku; dle doslechu činí katolické spolky rovněž tak, že totiž každý večer tráví v knajpě. Připíjení a pití o závod jest pravidelně hlavní zábavou. Často jsem dříve varoval s řečniště poslanecké sněmovny, ve spolkových shromážděních před nemírným požíváním líhových nápojů, totéž činil náš nezapomenutelný Windthorst. Zvláště varovali jsme v posledním čase před obvyklým pitím z rána, které, jak zkušenosť učí, později v životě stává se potřebou.

Nelze upříti, že naše výstrahy byly bezvýsledné, neboť při každé spolkové slavnosti na pozvánkách figuruje »ranní pitka« na druhém místě. Nedá se mysliti, že klade se tím vědomý odpor auktoritě vůdců (katol.) středu. Studenti domnívají se v mladistvé lehkomyslnosti, že výstrahy netřeba bráti na velkou váhu, ježto se zlé následky jen pomalu dostavují. Dále se domnívají, že přílišné pití jako zděděná germanská zvláštnosť má se jaksi udržovati. Proto chtěje sesíliti dříve uvedenou auktoritu (totiž Windthorstovu), uvádím jinou, jíž nelze tak snadno odporovati.

Míním auktoritu šesti většinou proslavených lékařů kolínských, kteří ranní pitky rozhodně odsuzují. Jestliže však mimo nadání i lékařská auktorita nemnoho váží, přeji si, aby aspoň z oficielních pozvánek »ranní pitka« zmizela. Zajisté mnohým našim studentům nevalně by sloužilo ke cti, kdyby již časně z rána brali útočiště k líhovým nápojům, aby si připravili slavnostní náladu. Zvláště platí toto přání proti ohlašování ranních snídaní k zahnání »kocoura«, která se na konec několikadenních slavností na pozvánkách označují.

Vyznání studentů, že »zmoženi jsou truňkem« nedá se zařaditi do »humoristické« rubriky. Ze srdce přeji akademické mládeži veselého užívání života, avšak toto nevylučuje vážné studium a nezakládá se na výstřednostech, o nichž zmíniti se zde, myslil jsem, že třeba.«

Uvádím tyto řádky, jichž původcem jest dr. August Reichensperger, na důkaz, jak předákům katolickým prospěch studentstva leží na srdci. Vědí, že z řad akademické mládeže povstati mají po

dokončené dráze studentské vůdcové a zástupcové lidu, hajitelé katolické církve, jež v Německu nemá na růžích ustláno. Ačkoli ne *všechny* katolické spolky studentské plní *vždy* své povinnosti, jak ze shora uvedených slov Reichenspergerových vidno, přece je jisto, že plní je velká část členů a to dostačí. Pohledněme jen na ty řady mužů, kteří za dob studentských byli členy katolických spolků akademických a kteří nyní namnoze v popředí katolického hnutí se zdarem působí a hrdě a s nadšením hlásí se při každé příležitosti k starému praporu svého spolku. Z těch 3.100 filistrů jsou 3 biskupové, 463 farářů, 600 kaplanů, 52 mniši, 71 vysokých úředníků státních, 104 soudcové, 130 notářů, 260 právních adjunktů (asesorův), lékařská fakulta zastoupena jest 600 lékaři, filosofická 400 filology, hlavně profesory středních škol, 43 z vysokých. Technika čítá 80 stavebních radů a t. d.

Tito mužové sotva by se nyní ve veřejném životě hlásili ke katolickému praporu, kdyby v mladých letech nebyli patřili ke katolickým spolkům, v nichž dán jim byl směr pro celý život. Nejpřednější mužové z katolického tábora byli činnými členy studentských spolků katolických. Kardinál Hergenröther, historik Janssen a dědic jeho literární činnosti Ludvík Pastor byli členy spolku »Arminia« v Bonnu, básník Weber byl členem berlínské »Askanie«. Z vynikajících politiků katolického středu byli mnozí členy akademických spolků katolických, na př. dr. Lieber, svob. pán Hertling, kníže Radziwill a j.

Shora uvedený počet spolků a členů jest potěšitelný a mnohoslibný, avšak přece jen malý. Na universitách v Německu jest 28.000 studentů, z nichž 9.000 náleží vyznání katolickému, z těchto pak 1.100 katolickým spolkům. Jest otázka, proč ke spolkům katolickým hlásí se poměrně tak málo členů. Jest několik příčin tohoto úkazu. První a hlavní jsou liberální názory, jež studenti přinášejí již ze středních škol na universitu. Mladík, jenž po devět let gymnasijních studií kojen byl mlékem pohanských klasiků řeckých, římských a německých a vychován dle zásady »víra jako víra«, pokračuje na universitě v tomže směru a vstupuje do spolku, jenž hoví těmže zásadám. Lehký život ve spolcích buršáckých, nespjatý stanovami morálky, jest mu milejší než způsob života, vytčený ve stanovách spolků katolických. Náklonnost německé mládeže k nemírnému pití a šermu vede mnohé studenty do spolků »bijících se« (schlagende Corps).

Jiná příčina, proč leckterý mladík štítí se vstoupiti do katolického spolku, jest spekulace na budoucí karieru. Členové katolických spolků nemají valné naděje na postup ve státní službě, jim nesvítí blaživé slunko spravedlnosti, ba členství spolku katolického mnohdy dostačuje, aby se vůbec k vyšším hodnostem nedostali. Členství spolků »bijících se« bývá však jakýmsi doporučením pro další postup. V těchto spolcích shledávají a bratříčkují se synkové úředníků, pastorů a liberálních šlechticů, při jejich komersech (pitkách) scházejí se otcové studentů, stávají se nerozlučnými přátely, slibují si pomoc, a tak nejednomu akademickému občanu i slabého nadání dopomáhá ku karieře více papacita nežli jeho vlastní kapacita.

Mimo uvedené již důvody podotknouti sluší, že konfesijní spolky studentské jsou v Německu něco nového. I jde se tedy raději starou, vyšlapanou cestou.

Veřejnosť německá, rozuměj liberálně protestantská, uvítala katolické spolky studentské s posměchem; nyní, když tyto spolky mají se k životu, nezřídka uleví dlouho tajené zlosti »zdrcujícími« výroky o rušení míru mezi studentstvem.

Tak protestantský rektor university v Bonnu, Kamphausen, vmetl deputaci katolických studentů ve tvář tento výrok: »Katolické spolky studentské provokují již svou existencí.« Bohužel nesmýšlí jen tento pán takto, s ním jest za jedno celý liberalní svět v Německu, jak se při debatě o záležitosti této v říšském sněmu ukázalo. Jest to pochopitelno. Studentstvo liberalní nedovedlo si nikdy získati přízně širokých vrstev lidu. Nemajíc styku s ním a chovajíc se namnoze i nešetrně k němu (svou klackovitostí při bumlu a jiných příležitostech), odpudilo jej spíše od sebe. Jinak má se věc se studenty katolických spolků. Tito jsou činnými ve spolcích misijních (Bonifaciusverein) a charitativních. Některé spolky považují činnosť ve směru tomto jako podstatnou část svého programu, nejeden akademik získal si platných zásluh jako statečný Vincencián. Touto činností sbližují se s lidem a učí se znáti jeho potřeby.

Z programův a stanov všech německých spolků studentských je vyloučena politika. Stává se však, že na počest politických osobností konají studenti slavnosti. V posledních letech často byl oslavován Bismark, k jeho 80. narozeninám odevzdán mu byl skvostný pohár. Zajímavo jest, jaké stanovisko v té otázce zaujaly některé spolky katolické. Uvádím jen jeden hlas, jejž přinesla »Deutsche Reichszeitung«, vycházející v Bonnu.

Prohlášení.

Výbor studentstva univesity Georgia Augusta (v Bonnu) rozhodl účastniti se sbírky na pořízení čestného daru, jejž »veškeré« německé studentstvo knížeti Bismarkovi chce věnovati. Poněvadž toto usnesení by mohlo buditi mylné domnění, jakoby *veškeré* studentstvo staré university hanoverské s tím souhlasilo, když se má »největší muž našeho století« slaviti, prohlašují podepsaní zároveň jménem 31 soudruhů všech fakult (nečítajíce v to velký počet ve výboru zastoupených studentů, kteří se většině podrobiti musili), že nesdílejí v této záležitosti mínění s většinou výboru, jenž prý representuje veškero studentstvo. Ježto my holdujeme starému heslu »justitia fundamentum regnorum«, nemůžeme a nechceme nyní a nikdy súčastniti se pocty muže, jenž toto heslo v celé své politice bezohledně šlapal nohama. Jako praví němečtí studenti, jimž jednotnost všech německých kmenů a velkosť celé německé vlasti na základech práva leží na srdci, odmítáme s ošklivostí Bismarkem vynalezenou zhoubnou zásadu: »Moc nad právo«.

Göttingy, dne 3. února 1895. Podpisy.

Katolické spolky studentské těší se přízni sv. Otce. Členové spolků pamatují každého roku sv. Otce peněžitými dary i písní, kterou na počest jeho složili a již na svých sjezdech s nadšením zpívají. Hymna zní:

1. Den Gruss lasst erschallen zum ewigen Rom
[: zum Herzen, das uns allen schlägt in St. Peters Dom :]

2. Zu ihm, der die Schlüssel des Himmelreichs hält,
[: und den sich Gott zum Hirten der Kirche hat bestellt :]

3. Wir sind ihm ergeben mit Herz und Hand,
[: ihm, der ja Gut und Leben so willig setzt zum Pfand :]

4. Für Liebe und Sorge die Welt hat nur Hohn,
[: Die Wogen wild umstürmen St. Peters Dom :]

5. Es zucken die Blitze, der Donner laut rollt,
[: und Gott hat es gelitten, wer weiss, was er gewollt :]

6. Die Stürme lasst wehen, was hat's denn für Not?
[: Der Fels mus doch bestehen, sein fester Grund ist Gott:]

(Pokračování.)

Milíř.

Podává **Alois Dostál.**

(Dokončení.)

Když knížecí Fürstenbergské dozorství lesního uhlířství na Křivoklátě sloučilo uhlíře v cechy, byly sebrány a vydány všechny pokyny, by sloužily jako regule cechu uhlířského. Uhlíři byli rozděleni dle revírů, a každý dostal »*Pravidlo nebo potaz*«, jímž knížecí uhlíři a uhelní povozníci na Křivoklátsku se měli říditi.

»Potaz« obsahoval: 1. povinnosti všeobecné a 2. povinnosti zvláštní. Vyjímáme z prvých: »Všichni mistrové uhlířští v knížecí službě jsou podřízeni s veškerou svou chasou (tovaryši a učeníky) dozorství uhlířskému neb inspekci, kteráž z rozkazu kníž. hutního ředitelstva přísně o to pečovati bude, aby nejlepší pořádek zaveden byl a se stále udržel. Zvláště o to starati se musí, aby z dobrého a zdravého dříví co možná nejvíc a nejlepšího uhlí bylo vypáleno. Kníž. dozorci (inspektorovi) jest podřízen vrchní mistr, jenž jako zkušený uhlíř dohlíží ke všem ostatním mistrům a zvláště pečovati má, aby panoval mezi uhlíři pořádek a dobré a užitečné uhlí bylo vyráběno. Nejhlavnější povinnosti mistrův vůbec jsou: Aby všemožnou péči a všechnu svou uhlířskou zkušenost k tomu měli, aby s nejlepším prospěchem jak oni, tak jejich chasa pracovala, to jest, by vždy dobré, dokonale vypálené uhlí vyráběli a všech k tomu vhodných prostředků užívali; nedbalosť, lenivosť a vůbec vše, co dobrému dílu překáží, nechť pečlivě odstraňují.

Mistrové jsou zodpovědni za vše, protož se jim všeliké spravedlivé opatrování zvláště na srdce klade.

Ale kdyby se shledalo, že mistr svou vinou, buďsi nedbalostí, nebo neumělostí vyrobil špatné, nedokonalé nebo přepálené uhlí,

nemůže déle ponechán býti ve službě jako mistr a poručník; buď se zcela propustí, nebo se podřídí jako pouhý chasník pilnějšímu a opatrnějšímu mistru.

Naučení, jak, kdekoliv a z jakéhoholiv dříví co možná nejvíce a nejdokonalejšího uhlí vypáliti, zde se nepodává, jelikož se již samo sebou zakládá v mistrově umělosti a zkušenosti.

Mistrové jsou představení své chasy a povinni jsou tuto naváděti dobrými rozkazy a příklady k věrné a opatrné péči o kníže cí dobro.

Nesvornosť a hádky mezi uhlíři se netrpí; kdyby mezi chasou hádka a zlovůle započala, nechť mistr k tomu účinkuje, aby se smířili a pokoj a dobrá vůle aby nastala a vždy byla zachována.

Povstane-li nevůle mezi mistrem a chasou, jest povinností vrchního mistra pokárati chyby vinné strany a hleděti, aby je napravila; kdyby to neprospělo, budiž věc ta udána kníž. dozorství k dalšímu šetření.

Každý mistr povinen jest, vady chasníků jako: nedbalosť, lenivosť a j. udati vrchnímu mistru neb kníž. dozorci, kdykoliv tito přijdou do paseky nebo do úřadu. Rovněž i tovaryši, zvláště starší a uhlířství zkušenější, povinni jsou vždy spravedlivě udati veškeru mistrovu ve službě nestálosť anebo nevěrnosť.

Lesní úřad, úředníci a jejich služebníci dohlížejí též na uhlířství, pročež jim uhlíři mají dáti na jejich otázky vždy řádnou zprávu a mají slyšeti jejich dobré rady a nařízení.

Tito kníž. služebníci, zvláště páni lesní, oznámí ústně neb písemně všechny chyby v uhlířství kníž. dozorci.

V příčině pálení uhlí jsou důležitější »zvláštní povinnosti«, jichž tuto udáno 32.

1. Tovaryši a učeníci uhlířští jsou podřízeni mistrům a povinni jich ve všem dobrém nařízení ochotně uposlechnouti, je ctíti a jich sobě vážiti.

2. Každý uhlíř povinen jest neustále do práce přicházeti; pouze pro nemoc nebo s povolením dozorce může se státi výjimka.

3. Mistr odejde k sobotnímu řízení z paseky v pátek po poledni, chasníci však pracují až do soboty; nejde-li mistr k řízení, odchází v sobotu zároveň s ostatními.

V pondělí musí všichni uhlíři býti opět v pasece a to *mezi devátou a dvanáctou hodinou dopolední*, jak který domovem je vzdálen.

4. V neděli se střídají v hlídce všichni uhlíři; nedospělým a nezkušeným učeníkům nebudiž hlídka nikdy svěřena.

Hlídka musí býti pravá a opatrná; hlídač nesmí ani na chvilku z paseky odejíti. Kdyby se hlídač náhle rozstonal, nechť se odebéře k nejbližšímu panu lesnímu nebo hajnému, a o jistého zástupce požádá.

Tovaryš, jenž jsa na hlídce odejde z paseky z jiné příčiny, než jak tu udáno, bude tím trestán, že dostane nižší plat učenický a hlídka se mu nesvěří.

Mistr přistižený v tomtéž přestupku smí dále pracovati pouze jako chasník.

5. Mistrové pracují a hlídají pilně a bedlivě jako jejich chasníci; netřeba dokládati, že chasa na starého a zasloužilého mistra

má ohled a ulehčí mu při těžké práci. Zvláště mistrům náleží opatrovati a hlídati hořící hromady.

6. Mistr hned jak paseku přijal, vyhlídne a ustanoví si místa na milíře a připraví šoury a krytbu v dohodnutí s pány lesními; nesmí se nikde svévolně uškoditi podrostu, setbám a sázením.

7. Místo na milíř musí býti suché a dosti prostranné, aby bylo kolem hromady dostatečně místa pro hotové uhlí; kde toho třeba, budiž opatřeno trativodem a buď pokud možno od stromoví vzdáleno.

8. Dříví se složí hodně hustě na sebe a u stejném rozdělení kolem *krále* (»kvendlu«).

9. Jakmile se hromada zapálí, jest třeba věnovati jí všechnu pozornosť; zapáliti se má vždy pouze ráno neb aspoň před polednem, aby bylo dosti času ještě za dne k ní dohlížeti a náležitě ji pozorovati.

Před nedělí a svátkem, pokud to lze, nikdy se nezapaluj; hlídači samotnému nesnadno jest jí pomoci, kdyby nějaká vada v hoření se udála.

10. Než odejdou uhlíři z paseky, musí zaříditi hlídači řádnou krytbu.

11. Mistr zvláště hleď k tomu, aby oheň v hromadě stejně provedl, pak aby se dříví přílišným ohněm nehnalo a nepálilo.

12. Vypálená hromada se chladí; teprv po 48 hodinách se má hrabati první uhlí a to znenáhla; více než do dvou košův nemá se hrabati najednou.

13. Vyhrabané uhlí se musí dobře opatrovati, aby se oheň nevzňal; je-li deštivo, lépe sečkati s hrabáním; co vyhrabáno, budiž před deštěm chráněno a na hromady s odkapem složeno.

14. Než se uhlí naloží do koše, musí ležeti nejméně 12 hodin vyhrabané na uhelništi; za deštivého počasí může se hned po vychladnutí sypati na koše, vždy při stálém a jistém dozoru; takové uhlí nesmí se však dříve než po 24 hodinách do uhelny (uhelné kůlny) odevzdati, jelikož není tak jisté jako uhlí, které delší čas leželo vyhrabané u milíře.

Není-li uhlí od určeného času vyhrabáno, musí je vozka nechati vždy do druhého dne před uhelnicí.

Jsou-li paseky blízko hutí, jest zvláštní opatrnosti třeba, poněvadž se uhlí krátkým vezením dosti nerozetře a proto spíše oheň v sobě míti může.

Uhlí nesmí nikdy téhož dne hrabáno a do uhelny dodáno býti.

15. Hrabati v tmavé noci není prospěšno, jelikož se spálí mnoho světla; při měsíčku, ale jen zimního času se to může díti.

Přiveze-li se z nedbalosti neb neopatrnosti oheň k hutím, platí mistr ponejprv 3 zl., po druhé 6 zl. pokuty, po třetí se ze služby propustí.

16. Než jdou uhlíři spat, budiž vše spořádáno, by se v noci nestala škoda na dříví nebo uhlí. Uhlíři obstarávají noční hlídku střídavě.

17. Při nakládání mají uhlíři býti vozkům nápomocni, kde je špatná cesta, mají je provázeti až k cestě dobré, a vytroušené uhlí ať všude sbírají.

Trousí-li vozka po cestách a zvláště po silnicích uhlí, platí ponejprv 1 zl., po druhé 3 zl. pokuty; po třetí nesmí déle v tomto výdělku ponechán býti.

18. Nezkušení uhlíři a učeníci nemají býti při nakládání sami, aby uhlí nebylo znečištěno nebo mnoho mouru k němu přimícháno.

19. Uhlíři k tomu hleďtež, aby měl vozka vždy dobrý koš a vůz, aby se uhlí netratilo nebo zvrhnutím vozu nekazilo.

20. Každý vozka nechť má s sebou soudek neb jinou nádobu s vodou.

21. Mladým, nezkušeným vozkům se uhlí svěřiti nemá; po cestě má vozka jíti vždy při voze a koš řádně opatrovati, jej častěji prohlížeti, jinakého nákladu na uhlí neházeti a sám bez potřeby na koši neseděti.

22. Kdyby se přece přihodilo, že by vznikl v koši oheň, má jej vozka uhasiti hned v prvním počátku a pak, než do uhelny vjede, *měřiči* uhlí to oznámiti, by takové uhlí na jisté místo uloženo, neb kde takového právě není, před kůlnou ponecháno bylo jako »nejisté uhlí«.

23. Mistrové mají podíleti všecky vozky stejně bez rozdílu; ovšem, že slušno míti zření k těm, kteří jsou stálí a svou výživu v dovozu mají.

Kdyby vozka hořící uhlí do lesa nebo obilí odhodil, trestán bude pokutou 3 zl. a dále uhlí dovážeti nesmí.

24. Při vaření a topení v boudách nesmí se uhlím plýtvati; dostačí k tomu nejšpatnější uhlí nebo dříví.

25. Každé odcizení dříví, uhlí neb leše buď hned uhlířem, vozkou nebo jiným ohlášeno kníž. dozorství; též kníž. lesnímu budiž to oznámeno k dalšímu vyšetřování.

26. Každý mistr se stará sám o své nádobí; pouze jedna káď, pak železné klíny a palice se vezme do kníž. inventáře; vrchní mistr má k tomu dohlížeti, aby bylo dosti nádobí a v dobrém pořádku.

27. K odbírání prachu mají mistrové své úřední výkazy: s prachem[1]) nechť se zachází opatrně a šetrně.

28. Každý mistr jest povinen svůj rejstřík pořádně psáti a rubriky dle potřeby vyplniti.

29. V pasekách, kde se na blízku zase páliti bude, musí se mour shrabati a na hromádky složiti, aby se ho v nové pasece užiti mohlo.

30. Zimní paseky se přidělují mistrům již na podzim, a oni budou o to pečovati, aby připravili v čas jak krytbu, tak uhelniště.

31. Jest povinností všech uhlířův, ohlásiti každou škodu v lesích, nechť ji spáchal kdokoli, ihned p. lesnímu a též svému dozorci a k uvarování každého poškození knížecího jmění pomáhati.

Podobně když uhlíř uslyší rány pytlařské, jest povinností jeho ihned to ohlásiti; jsou-li uhlíři povoláni chytati pytláky, ochotně se mají k tomu odebrati a zanechati jednoho hlídače v pasece.

32. Vznikne-li kde požár, buďsi na polích nebo v lese nebo v kníž. staveních, jest povinností všech uhlířů, kteří na blízku pálí, okamžitě pomáhati k uhašení; hlídač se však jako vždy nechá v pasece.

Každé nešetření těchto pravidel bude se trestati ponejprv peněžitou pokutou; dále musí každá škoda, učiněná knížeti pánu vinou nebo svévolností uhlíře, i peněžitě býti nahrazena.

---

[1]) Prachu se užívalo k trhání silných dubů a buků, jakož i k dobývání jich pařezů.

Koho by kárání nebo pokutování nepolepšilo, bude z knížecí práce propuštěn.

Ačkoliv nemáme zpráv, za jaký poplatek uhlíři v královských lesích uhlí páliti směli, musíme souditi, že konali buď službu nějakou na př. při honech nebo že odváděli jakýsi poplatek. V rozsáhlých lesích bylo dříví nazbyt, a uhlíři konali tím platné jenom služby, že skácená drva odstraňovali. Ale časy se změnily. Jak viděti ze stanov cechovních, ujali se pozdější majetníci Křivoklátského panství sami pálení uhlí, platíce si své mistry a tovaryše. Uhlíři byli podřízeni hutnímu ředitelství a vydělali prý si až tolar denně. To byla nejstkvělejší doba uhlířství na Křivoklátsku; pálily se celé paseky. Pamětníků té staré doby jest již málo, pouze několik pensistů, kteří dostávají skrovnou provisi z bratrské pokladny.

Když se otevřely cesty ku vzdáleným lesům, když i částečně dráha lesů se dotýká, a potřeba dřevěného uhlí klesla, rozpuštěn byl uhlířský cech, a dříví se prodává v kládách. Jenom tu a tam postaven milíř, a časem potkáte veliký vůz s pletenou košatinou, v níž jest dovedně narovnáno dřevěné uhlí. Potřebuje se ho též velice málo. Ale pálení se děje posud tak jako před lety, ba staletími, a bude se díti i na dále. V Křivoklátských lesích jest placů uhlířských na tisíce, ale milířů poskrovnu. Obstarávají je potomci těch, kteří byli jedinými obyvateli širých lesů; průmysl uhlířský provozovali od dávnověkosti.

Vzpomínka.

(Slečně Kamille Kafkové v Unhošti do památníku.)

Napsal **Jan Dvořák-Zbudovský.**

Co napsat mám jen v tento list,
co svěřit bílým blanám těm?
Zda chcete písně hravé číst,
jež čítají se s úsměvem?
Či spíše dumku tesknou mám
sem vepsat, bolnou vzpomínku? . . .

Ach, vzpomínám si, vzpomínám
na drahou mrtvou matinku . . .

Vás prosím, slečno, přijměte
tu elegii bolestnou,
ji psala vděčnosť dítěte,
jež milovalo matku svou . . .

Když, slečno, psal jsem řádky ty,
tu v duši se mi tmělo;
zrak slzami byl zalitý
a srdce — krvácelo . . .

* * *

Byl vábný máj, kdy jara dech
se jevil zkvetlých na stromech;
ty halily se v něžný květ,
že vůně jejich přemilá
se po krajině rozlila,
až písní jásal dívčin ret.

A v modrojasných nebesích
skřivánčí zvonil ples a smích
a jara dítky — květiny,
se smály na tě z lučiny,
kde kvetly v ladné směsici
s perlami rosy na líci.

A chladivý kde lesa stín,
dech vonný chvěl se z konvalin;
zněl chorál jejich vítězný:
ó vítej, máji líbezný!
Tvé kouzlo plné milosti
ať po kraji se rozhostí!«

A duší mou přec smutek táh',
mou duši bol tak mocně jal,
že slzí proud jsem vyplakal,
a ve trudných jsem tonul snách!

Ó nedivte se nikterak,
že zardělý byl pláčem zrak,
že nezřel jara čarojas,
že v bolu chvěl jsem se a třás',
jak máj by změněn v zimní mráz.

Máj vonný byl, kdy hrob mi vzal,
co v světě tak jsem miloval,
— mou drahou matinku mi vzal.

* * *

Od hrobu v trpké hodině
jsem kráčel k rodné dědině,
slal k nebi bolné povzdechy.
Kdež jinde hledat útěchy,
kdo uléčí bol těžký nám? . . .

K azurným zírám výšinám;
hle, skřivánek tam pěje, slyš!
Jak smutně dnes! Ó, ztiš se již!

Zní zpěv tvůj, jindy jásavý,
jak »*de profundis clamavi*« . . .
Proč právě dnes mi pěješ tak,
proč novou slzou plníš zrak? . . .

Po louce kráčím zelené. —
Tam kvítky — smutně skloněné;

dřív rosou plály v třpytných hrách,
a nyní zřím je — *ve slzách.* —
Zda kvítky mile rozvité
tak soustrasť svou mi jevíte? . . .

Zřím stromy, — divný mají vzhled.
Kdo větve jim dnes — *ve kříž* splet?
Proč právě dnes ty stromy ční
jak chmurné kříže hřbitovní? . . .

Květ bílý dřív tkvěl na větvích,
teď místo květu vidím — *sníh*,
tak, jak by ostrým dechem mráz
květ spálil, a sníh vdýchal v ráz
jim na větve, až jsem se třás' . . .

Ó, nedivte se! Chladná zem
matinku jala v lůně svém,
a s ní též jaro v dobách všech
mi zničil smrti drsný dech.

Již víte, omžený proč zrak
zřel všude slzy, kříže, mrak,
proč sluch můj vnímal v onen den
jen pláč a vzdech a bolný sten! . . .

Ó máji vonný, tys mi vzal,
co v světě tak jsem miloval!
Však nevzal jsi mi vzpomínku
na dobrou, mrtvou matinku . . .

Když psal jsem teskné řádky ty,
tu v duši se mi tmělo;
zrak slzami byl zalitý
a srdce — krvácelo! —

Pan rada.

Obrázek od Bohumila Brodského.

(Dokončení.)

V.

Druhého dne ráno v sobotu zašel pan rada brzy po snídaní do pokojíku Emina, doufaje, že tu najde Filipinu. Tento stařec, na pohled dosud křepký a statný, ve skutečnosti však tíhnoucí stále více k hrobu, zapomněl na veškeru svou bývalou rozvahu a dobrý takt. Najednou uprostřed chladných účtů a přísného dohledu nad panstvím zmocnila se ho vášeň. A jakoby mělo druhé

jaro vykvésti v pozdním mrazivém podzimu, byl pronásledován představou Filipiny.

Jak dlouho chodil kolem vrátných a jak často setkal se s Filipinou, aniž by byla někdy vzbudila jeho živější pozornost! Jen tak mimochodem všiml si její sličné postavy, rozkošné tváře, vůbec celého jejího milého zjevu. Vida, povídal sám sobě, jaké mají ti vrátní hezké dítě. Bude opravdu snad hezčí než jeho dcery.

Bohu díky, tak daleko ješitnost radova nesahala, aby si byl chtěl poručiti, by jeho děti byly hezčími, než podřízených jemu služebníků a úředníků. Byl přesvědčen, že pravá krása děvčete jsou peníze a zase jen peníze. Budou li tak zámožny, aby mohly míti equipáž a lokaje, budou šťastnějšími, než kdyby oslňovaly každého sličností.

Až jednou několik měsíců před smrtí své ženy náhle byla jeho pozornost k Filipině vzbuzena: Pan rada byl totiž někde na slavnostní hostině, kdež byl předmětem pokorné úcty a všeobecné lichotivé pozornosti. Polehtán všestrannou chvalou zdržel se déle, než měl ve zvyku, a teprve k jedenácté hodině přijížděl k Nezdickému zámku.

Starý vrátný se ženou už spali. Věděli, že přijede pan rada a že mu musí bránu otevříti, ale Filipina se nabídla, že bude za rodiče bdíti. V té době už její srdce patřilo Richardovi a ona nechávajíc se unášeti sladkou vášní, často a dlouho sedávala třeba po tmě, přebírajíc se ve svých vzpomínkách, uvažujíc o budoucnosti a zápasíc sama se sebou. Stále si umiňovala, že opustí rodiče a najde si někde v hlavním městě přiměřené sobě místo. Ale ať byl její úmysl sebe pevnější, vždycky opět, kdykoliv chtěla přistoupiti k provedení svých úmyslů, nenašla v sobě dosti odvahy, aby splnila, co si umiňovala.

Za těch probdělých, dlouhých večerů mnohý vzdech se jí vydral se rtů, mnohá slza svezla se po tváři. Také mnohá radostná naděje ji rozechvěla a nechávala se unášeti vidinami, které ji opájely a plnily vůní budoucího blaha.

Takový večer zažila i teď. Zapomněla na vše kolem sebe a schoulena v koutku u své postele, na niž položila hlavu, snila. Neslyšela ani tikotu hodin, ani pískání ponocného. Bděla sice, ale její duše těkala jinde.

Až hlasitý štěkot psů ve dvoře a rachot kol kočáru na vydlážděném prostranství před zámkem vytrhly ji ze zadumání. Rychle vyskočila a uchopivši světlo vyběhla do průjezdu. Venku byla zima. Byly silné mrazy bez sněhu a noci byly tmavé. Zachvěla se zimou a rychle otevírala vrata. Nemohla je hned otevříti, poněvadž mrazem zalehly k prahům. Slyšela, jak venku kočí volá a pan rada cosi hubuje. Lekla se a napjavši všechnu sílu, vrata rozrazila. Při tom zaplanulo světlo a ozářilo mihotavým plápolem celou její postavu.

Kočár vjel do průjezdu. Pára ze zpěněných koní valila se v kotoučích, temnic poněkud světlo.

»Jaký je to pořádek, že musím čekati venku na mrazu,« zahučel pan rada, slézaje se stupátek a domnívaje se, že otevíral vrátný nebo jeho žena.

»Račte odpustiti, milostpane, nemohla jsem vrata otevříti, byla přimrzlá,« omlouvala se Filipina, drkotajíc zuby. Otevřenými vraty hrnul se sem mrazivý vítr a roztřásl ji zimou.

»Ach, to jste vy?« ptal se rada, skláněje k ní svou tvář. Skřipec se mu zapotil a on nahnuv hlavu přes něj patřil z blízoučka do její tváře. »Proč vás otec pouští v takové zimě? Vždyť se všecka třesete. Martine, jeď rychle, aby mohla Filipina zavříti vrata.«

Zlost ho pominula a rozjaření, které si z hostiny přivážel, znovu se dostavilo. Přelétl pozorněji než jindy Filipinu a s jakýmsi podivením na ni se díval. Zdálo se mu, že není ani možno, aby to byla vrátných dcera. Ta přece se mu nikdy tak nezdála býti sličnou. Poobrátil se za ní, když odcházela, aby zavřela vrata. Světlo lampy vrhalo ostrou zář na její obličej a oblilo ji zvláštním kouzlem.

Opravdu, rozkošná! zamihlo se hlavou radovou. Snad by byl stál ještě déle, kdyby Filipina nebyla už přirazila vrata. Klíč zarachotil a ona spěchala ke dveřím otcova bytu.

»Dobrou noc,« povídala chvatně, zaleknuta jeho pátravým pohledem.

»Dobrou noc,« odpověděl vesele a stoupal zvolna po schodišti k prvnímu poschodí. Než ulehl a usnul, stále se obíral dnešní slavností, jež mu tolik lichotila. Ale vždy jako rozkošný obrázek vracela se Filipina před jeho oči.

Dojem, jejž naň u večer dcera vrátného učinila, nebyl oslaben ani spánkem. Když šel ráno dolů, aby se odebral na druhé schodiště ku kancelářím, zvědavě podíval se k bytu vrátného. Spatřil oknem Filipinu skloněnu nad šitím. Třeba byla vzdálena, ještě přece se mu zdála tak sličnou jako večer, a cosi neznámého hrnulo se mu pojednou do mysli.

Od té doby rozšafný, přísný a vážný pan rada zapomínal na svou čest a na ohledy, které by měl míti k svému úřadu a své domácnosti. Ačkoliv jindy dobře uvažoval, než co podnikl, teď pátral bez rozvahy, kde a jak by se s Filipinou mohl setkati. Z počátku jen ji oslovil a kratičce na něco se optal, ale čím dále tím více ji nutil k dalším hovorům. Rovněž k jejím rodičům změnil zcela své chování. Kde jindy sotva je poctil pohledem a kývnutím hlavy, děkuje za jejich ponížené pozdravy, teď je dařil úsměvem, poptával se na jejich zdraví, vůbec byl k nim velmi milostivý a přátelský.

Vrátní byli šťastni z tohoto vyznamenání a nemohli si dlouho vysvětliti, koho se týká. Až Filipina sama to prozradila. Přiběhla jednou do vrátnice všecka zapýřená a plná zlosti.

»Co je ti?« ptala se matka udivena.

»Já tu nebudu,« žalovala náruživě. »Co pak jsem tak špatná, aby směl se mnou někdo tak hrubě žertovati, třeba to byl pan rada? Chytá mne kde může, béře mne za ruku a dnes chtěl, abych ho políbila. Fuj, že se nestydí! Nahoře mu paní umírá a on dole takhle sprostě žertuje?« A dala se do pláče. Matka patřila chvíli na ni jako u vyjevení. Nedivila se jejím slzám, ale stále si v duchu opakovala slova dceřina. Nebyla nadarmo dcerou panského kočího a neznala tudíž nadarmo, co pod lesklým povrchem panským se někdy skrývá. Teď se jí rozjasňovalo a ona už rozuměla všemu. První hnutí mysli, které sdělení dceřino vyvolalo, byla radosť, hnusná, mocná, zvláštní radosť.

»Ale jdi, bláhová,« rozesmála se vesele, »budeš si z takové maličkosti něco dělati. Buď ráda, že si tě pan rada všiml. Jiná by se radostí zbláznila. Vždyť on pan rada nic zlého nemyslí. Líbíš se mu

a on s tebou tak žertuje. Máš se naň pěkně usmáti a uvidíš, že by to zadarmo nebylo. Nemá doma radosti a což divu, že se zasměje venku. Aspoň bude k nám hodnější a vymůže nám přídavek.«

Oči se jí leskly a rty olizovala, jako by už byla oné panské pomazanky ochutnala.

»Maminko,« rozkřikla se dcera na matku s hněvem i lítostí, »co pak jsem už tak bídná, že byste mne chtěla za pár zlatých prodati?«

Vrátná se lekla pohledu jejího a spěchala ji ukonejšit. »Vždyť se nic nestalo,« hubovala, »pro maličkost děláš křik, jako by tě na nože bral. Když chceš svým rodičům ublížiti, dělej si co chceš.«

Podobné hovory konaly se však záhy velmi často. Pan rada byl neodbytný. Skrývala-li se před ním Filipina, vyhledával vrátnou, o níž záhy se přesvědčil, že by byla ochotna donutiti dceru ke všemu. Dovedla také získati muže, a tak nastaly pro Filipinu trpké dny. Cítila, že ji ten zápas unavuje a že snad z domova uteče. V téže však době Richard vystoupil z povzdálečí a poskytnuv Filipině ujištění, že jeho úmysly jsou poctivé a neoblomné, stal se jí podporou a ochranou. Zašel častěji do vrátnice a mimochodem svým šprýmovným způsobem sešlehal nízké dychtění vrátné, až naň panu radovi potaji žalovala. Pan rada nemohl jí dáti jiné útěchy, než že v nejbližší příhodné době syna odstraní.

Doba se přiblížila a Richard měl jíti. Aby se mu nestýskalo, zaopatřil mu otec nevěstu a byl jist, že už nikdo mu neskříží jeho cesty. Měl úmysl, jakmile uplyne doba smutku, vzíti si Filipinu. Věděl, že to vzbudí podivení v celém okolí. Ale měl také dost sebedůvěry, že krok tento jeho pověsti neublíží. Náklonnosť k Filipině stala se mu vášní, kterou odpor děvčete jen ještě více podněcoval. Bál se, aby ho jiný nepředešel, aby nebyl oklamán, a proto chtěl nejdříve donutiti Filipinu, aby se odstěhovala do prvního poschodí zároveň s matkou, a tak na polo byla mu zavázána.

Když viděl včera u stolu, jak Ema důvěrně se k Filipině chová, byl šťasten. Přál si přece jen, byť na veškeren odpor byl připraven, aby mezi dítkami jeho sňatek nevzbudil příliš velké nevole. Nuže — Ema zdála se býti s Filipinou spokojena. A bude-li ona, usmíří také Idu a bude vyhráno. Richard je beztoho větroplach, jemuž je všechno lhostejno.

Dnes tedy šel za dcerou, aby mohl pozorovati, jak se s Filipinou baví. Poslouchaje za dveřmi poznal, že je tam ticho. »Snad právě obě pracují,« myslil si a proto vešel.

Spatřil Emu samotnu.

»Kde je Filipina?« ptal se, rozhlížeje se.

»Omluvila se pro dnešek. Má před nedělí nějakou práci doma. Přijde zase v pondělí.«

Hlas Emin se třásl a nejistě podívala se na otce.

»Neudělala's jí něco?« vyptával se přísně.

»Ne, papá, vždyť jsi přece viděl, že mám Filipinu ráda. Ostatně jsem ráda, že dnes nepřišla. Mám k tobě nějakou prosbu.«

»Co pak chceš?« ptal se rada upokojen a zároveň vesele, když slyšel, že má dcera Filipinu ráda.

»Hned ti to, tatínku, povím, ale počkej, až přijde také Richard. Chceme tě společně za něco prositi.«

»Aj, aj, nějaké spiknutí? Jsem žádostiv, co to jest. Pošli proň a přijďte za mnou do mé pracovny.«

Lehounce se zamračil a pak vztýčen vracel se do svých pokojů. Za chvíli vstupovali za ním syn s dcerou. Ema třásla se ještě více než před tím, a Richard, byť i vykračoval velmi nedbale a lhostejně, svou bledou tváří a roztržitým pohráváním rukou prozrazoval mocné vzrušení.

Rada zajisté byl velkým znalcem tváří lidských, aby byl nepoznal, že se tu připravuje cosi nad obyčej vážného. Měl však vůli ve svých rukou a proto stavěl se úplně klidným a nevšímavým.

»Co mi to chcete?« ptal se povstav a zastrčiv ruce do kapes.

»Něco, papá, co se týká celé naší budoucnosti,« řekl Richard vážně. »Ty jsi nám nedávno oznámil, že mne oženíš a sestru vdáš a zároveň jsi s námi sdělil, koho jsi asi pro nás určil. My oba o tom uvažovali a poznali jsme, že tvůj úmysl byl sice nejlepší, ale k našemu štěstí že by nesloužil. Proto ti to jdeme, papá, oznámit a prosit tě, abys se nezlobil a dovolil nám, abychom směli o své budoucnosti rozhodnouti dle své svobodné vůle.«

Rada přimhouřiv oči pronikavě upíral zrak na syna a jakýsi úšklebek mu pohrával kolem rtů.

»Ach, palácová revoluce,« prohodil posměšně. »Pověz mi všechno blíže, abych mohl posouditi, kdo z nás je chytřejší. A můžeme se lépe k tomu posaditi. Pozoruji, že Ema se všecka třese, a nerad bych ji připravil o odvahu.«

»Ať se posadí ona, já zůstanu státi,« řekl Richard prudce, podrážděn posměšným tonem otcovým. »Snad neřekneš, že já se také třesu. Vždyť nepřicházím přece se žádným zločinem.«

»Jen ne tak zprudka, mladý pane,« zakřikl jej rada ledově. »Kdo přichází prosit, musí něco snésti, chce-li, aby mu bylo vyhověno. A mne dobře znáš, že ani hrozeb, ani rozkazů nesnesu.«

»Nehrozím ani neporoučím,« stejně hrdě odpovídal Richard a nesklopil očí před upjatým otcovým pohledem. Jdu jen pro své a sestřino právo. A chvěje-li se ona, jest to důkazem, že necítí k svému otci lásky, ale že se ho děsí, a to není nikdy dobrým znamením.«

»Ach, tak tedy jdeš dnes jako pán? Dobře, pane pojezdný. Budeme tedy státi, abychom tím dříve svou záležitosť odbyli. Já jsem ve jménu tvém žádal pana doktora Neratovského za ruku jeho dcery Blanky pro tebe, a buď jist, že to musí býti velmi pádné důvody, pro které slova svého zruším. Rovněž správci Proškovi jsem už řekl, že hned po uplynutí smutku bude jeho svatba s Emou a jen pro nějakou malichernosť nebudu se činiti před svým podřízeným úředníkem směsným. Komu pak svědčí volba Emina, svobodnou vůlí její provedená?« Zase se ušklíbl a poopravil si skřipec.

»Já, papá, si Proška nevezmu,« řekla teď Ema třesoucím se hlasem, ale ku podivu odhodlaně. »Je to člověk hrubý, a co by mi byly platny peníze, kdyby mne bil. Mám ráda adjunkta Jakše a prosím tě, abys se zaň přimluvil, aby brzy dostal svůj vlastní revír. Mám jej velmi ráda a on je také velmi hodný muž. Odpusť mu, že je chudý a uděláš mne šťastnou. Vždyť tobě přece na tom nezáleží, kdo si mne vezme, ale já budu celý svůj život buď šťastna nebo nešťastna.« Slzy jí vstoupily do očí a ruce volně visící maně se sepjaly

»Tedy přece Jakeš?« povídal rada, tlumě násilím výbuch hněvu. »Vida, nebyl hloupý a pohlížel hodně vysoko. Musíme mu dáti pro život ponaučení. Řekni mu, že bych mu sice revír dáti mohl, ale že dostane výpověď místo revíru. Dnes mu ji dám napsati.«

»To by bylo zbytečno,« řekl teď Richard na oko zcela lhostejně, mezi tím co vypukla Ema v pláč. »On půjde dát výpověď sám panu hraběti. Ema půjde se mnou a zůstane u mne tak dlouho, dokud nebude zletilá. Pak si Jakše vezme. On už má pro tento případ místo zabezpečené na jiném panství. Teď tedy je řada na mně, ačkoliv myslím, že jest to zhola zbytečné ještě zde něco mluviti, kde není ani lásky, ani porozumění, ani dobré vůle.«

»Dost,« křikl teď rada a přiskočil k synovi, zatínaje pěsti. »Zapovídám si tvé posudky a chci jen vědět, jak ty jsi se rozhodl.«

»Chci si vzíti Filipinu,« řekl Richard pokojně a okamžitě mlčel, patře na vytřeštěný pohled radův. »Ona má ráda mne a já ji,« dodal za okamžik stejně klidně.

»Ty kluku!« rozkřikl se teď rada a napřáhl pěst. Tvář měl zsinalou a tvář jeho znetvořena byla nezměrnou vášní. Ale Richard v čas jeho pěst zachytil a poodstoupiv o krok složil ruce na záda.

»Papá, nech nadávati jenom panské voláky, pro pana radu se to nehodí. Ostatně jsem už starý dost, abych věděl, co dělám. Nezapomeň, že jsi už starý, slabý muž a že tedy býti se od tebe nedám. Filipina jest zcela řádné, hodné děvče a byla-li uznána za hodnou, že by se mohla státi paní radovou, není to snad velkým pokleskem, béře-li si ji jenom pojezdný.«

»Máš také jinde nalezeno místo?« ptal se rada těžce oddychuje.

»Mám.«

»Dobře, můžeš je nastoupiti. Jsi také propuštěn. A rodinu vrátných vezmi si sebou.«

»Také jsem na to pomýšlel. Ale odpusť, nepřijímám výpovědi od tebe. Musil bych to viděti černé na bílém a hraběcí podpis. Byl jsem přijat do pensijního spolku, a tu musí býti vážná příčina, než takový úředník je propuštěn. Půjdu s Jakšem do Jarvin k panu hraběti a ty mi odpustíš, dám-li si k tomu svůj povoz zapřáhnouti. Nepochodil jsem tedy ani já, ani sestra. Právě jak jsem předvídal. Ale dovol, abych se optal, jak to bude s našimi podíly?«

»Poslouchej, Richarde, až dosud jsem si dal mnoho líbiti,« úpěl teď rada a tloukl v malomocném vzteku pěstmi do lenochu křesla. »Ale běda, až se zapomenu docela! Povídám ti, že ani ty, ani Ema nedostanete ani krejcaru. A kdybych je měl do vody zahoditi a kdybych vás hlady viděl umírati, nepodám vám ani tolik, abyste si skývu chleba mohli koupiti.«

»Pak se nehněvej, že se musím obrátiti k soudu. Moje zemřelá matka dostala celkem devadesát tisíc věna, třicet hned při svatbě a šedesát po smrti svého otce. Tyto peníze máš uloženy a náležejí tobě a nám dětem. Nebožka matka nedlouho před svou smrtí řekla přede mnou a sestrami, že polovička je tvoje a polovička naše. Jelikož jsi sestru Idu již vyplatil, zůstáváme tu ještě my dva. Patří nám podíl po patnácti tisících. Já už jsem plnoletý a prosím tě, abys mi je v den svatby, jejž ti blíže ještě oznámím, vyplatil. A pro sestru bylo by nejlépe uložiti je u soudu, poněvadž se neví, jakou macechu dostane a co se bude potom s penězi díti.«

Ema, ačkoliv se tetelila úzkostí, jak výstup mezi otcem a bratrem skončí, a lekala se hrozného vzezření otcova, nemohla se ubrániti podivení nad Richardem. Nedal se unésti vášní ani rozčilením a jeho slova pokořovala radu, jenž se zmítal v bezmocném hněvu.

»Povídám ti, že tobě ani Emě nedám ani krejcaru. Ještě dnes peníze vyberu a pak se suď«

»Až pojedu od pana hraběte, zastavím se v městě u soudu a požádám, aby bylo dáno nařízení, aby sumy ty vyplaceny nebyly,« řekl Richard suše. »Odpusť, že jsem tě rozhněval. Myslil jsem, že se rozejdeme po dobrém. Škoda, že tomu tak není. S Bohem, papá! Pojď, Emo!«

A dříve než mohl rada co říci, vyšli z pokoje. Ještě slyšel, jak Ema pláče a syn pohvizduje. Domníval se dále, že se oba vrátí, že před ním padnou na kolena a odprosí ho. Ale když kroky jejich zapadly a kolem něho nastalo ticho, rozpoutal se jeho hněv znovu. Tloukl kolem sebe, kopal do nábytku, proklínal, hrozil, až konečně unaven klesl na pohovku.

Co se mu stalo dnes, nestalo se mu dosud nikdy. Ani si nepomyslil, že by mu mohl někdo takhle odporovati, nejméně však někdo z domácích! A co jej nejvíce dráždilo, bylo, že syn nad ním zvítězil, že má Filipina náležeti jemu. Ne, toho nedovolí, kdyby měl veškeré síly napjati, kdyby měl zkaziti sám sebe.

Zaslechl před okny hrčení kočáru. Vyskočil a podíval se oknem. Richard s Jakšem ujížděli ze dvora. Zapomenuv na veškeru rozvahu, vyrazil dvéře a skokem byl v kuchyni.

»Ať Martin zapřahá, ale hned,« křičel na poděšené služebné. »Nebude-li to okamžitě, vyženu jej na minutu.«

A už spěchal nazpátek, aby chvatně na sebe naházel oděv. Nedbal, že oděv pomačkal, že zapomněl rukavic, že má méně čistý límec, čehož vždycky dbal, měl-li jeti k vrchnosti. Nechávaje byt otevřený, utíkal dolů. Martin už měl koně vyvedeny, a dva dvorští čeledínové pomahali mu zapřahati.

»Rychle, darebáci,« tloukl na ně a skočil do kočáru. Martin se chopil uzdy a koně dali se do trysku, ačkoliv kočí dosud nevěděl, kam jeti. Ptal se ustrašen, když vyjel ze dvora.

»Do Jarvin, do zámku, lenochu. A jeď, ať třeba koně padnou.«

Martin jel. Do Jarvin byly asi dvě hodiny cesty. Pan rada přejel tuto vzdálenosť vždy za tři čtvrti. Dnes snad tam bude ještě dříve. Předjede povoz Richardův, promluví s panem hrabětem první a pak dojista nebudou ani syn, ani Jakeš předpuštěni, nebo se jim dostane peprného přivítání.

Asi za čtvrt hodiny spatřili před sebou povoz Richardův. Jel mnohem pomaleji a teprve teď kočí popoháněl koně. Nastala jízda o závod. Pod kopyty koní se jiskřilo, pěna lítala jim od tlam a kočár se kodrcal po štěrku. Už téměř kočár Richardův dohánělí, když náhle cosi zaprasklo a zároveň se kočár radův na stranu naklonil. Zaklel a vyskočil ven. Péro u kočáru se zlomilo a Martin chlácholil nepokojně hrabající koně a se zděšením patřil, co se teď bude díti.

»Nekoukej a dělej, ať dovezeš kočár tamto do dvora! Ať ti půjčí pojezdný svůj. Pospěš si!«

Nedaleko vedle silnice byl jeden z panských dvorů. Martin tam zajel s kočárem a rychle přepřahal do kočáru pojezdného, jenž sám mu pomahal a teď vyběhl ven k radovi se poklonit. Myslil, že rada jej osloví, ale ten sotva mu odpověděl na pozdrav.

»Nemohl jste kočímu pomoci?« obořil se naň drsně. »Já tu musil čekati celou věčnosť.«

Pojezdný se zarazil, otevřel udivením ústa i oči, patře na radu, jenž jako rozumu zbavený křičel na Martina, aby jel. A zase nastala divoká jízda, teď už bezvýsledná. Nespatřili již prvního povozu. Až když dorazili před zámek v Jarvinách, spatřili kočího Richardova projíždět spocené koně. Rada opustiv kočár spěchal do brány a volal na lokaje, aby jej u pana hraběte ohlásil. Slyšel, že jsou u něho teď dva páni. Donutil tedy lokaje, aby přece šel jej ohlásit. Za chvíli vrátil se lokaj se suchou odpovědí, že má pan rada počkati, až ti dva páni odejdou.

Skřípaje zuby chodil po rozsáhlé předsíni, chvěje se zlostí stupňovanou tím, že si dovolili dva jemu podřízení na něho přímo u hraběte žalovati. Nu, ti dostanou pěknou lázeň, těšil se, byť cosi jako nejistota se ho zmocňovalo.

Slyšení Richardovo a Jakšovo trvalo dlouho. Konečně vyšli a kráčejíce kolem něho mlčky jej pozdravili. Ani si jich nevšiml a chvatně vešel.

Hned první pohled jej zarazil. Hrabě přijal jej velmi chladně, nevybídl ho ani, aby se posadil a ptal se, čeho si přeje. Počal trhavě vypravovati, kterak jest nucen dnes žalovati na vlastního syna a přiručího Jakše. Dávno prý už chtěl proti nim zakročiti, ale otálel, domnívaje se, že se polepší. Teď prý konečně vidí, že nesmí mlčeti.

Pan hrabě ho chvíli poslouchal, potom však pokynul rukou. »Vy mi chcete povídati asi o tom, co jsem právě slyšel,« přerušil ho chladně. »Domnívám se, že jste se přenáhlil a že je vaší povinností věc napraviti. Vy mi odpustíte, že jsem něco udělal, neporadiv se dříve s vámi. Doufám, že jsem jednal správně. A nejednal-li jsem, nu, mně snad jako majetníku bude dovoleno něco udělati, třeba to dobré nebylo. Správce Vopálku dal jsem do pense a váš syn bude se stěhovati na jeho místo do Kuklen. A pro Jakše musí lesmistr vyhledati nějaký slušný revír. Ostatně, chcete-li přijati mou radu, myslím, že byste velmi dobře udělal, kdybyste svým dětem nevnucoval, koho si mají vzíti a abyste jich o věno matčino nezkracoval. Máte snad tak slušné příjmy, že vám není potřebí šetřiti na svých vlastních dětech.«

Rada jako omráčen, poslouchal hraběte. Takového něco nečekal. Slova hraběte zněla jako projevení největší nelibosti a nespokojenosti. Lekl se sám sebe a počal koktati něco na svou omluvu.

»Odpusťte,« odbýval jej zase hrabě stejně nemilostivě, »paní hraběnka už na mne čeká. Máte-li mi co říci, přijeďte zítra. Bude to také lépe, poněvadž jste dnes velmi rozčilen.«

Lehce se mu uklonil a odcházel. Rada shrben a zděšen potácel se z těch míst, odkud zvykl vraceti se s vítězným úsměvem.

VI.

Od té doby, kdy Ema stěhovala se do Antonínské myslivny, ubíhal rok za rokem. Nejstarší chlapeček, jenž se jí po roce jejího manželství narodil, už běhal, žvatlal a celoval svou malou sestřičku, kterou služka chovala, procházejíc se s ní po lesních cestách kolem myslivny. Malý Richard skotačil podle ní, hledaje lesních květů, pozoruje ptáky a brouky a při tom zahrnuje chůvu sterými otázkami. Byl velmi milý, hezký a silný hošík. Po otci měl ušlechtilé rysy tváře, po matce jemnou pleť a krásné oči.

Byl to miláček rodičů a svého strýce, správce Neužila, jenž do myslivny často se svou paní a se svými dítkami přijížděl, aby tu strávil nedělní odpoledne.

Bratr i sestra změnili se za poslední léta velmi nápadně. Richard stal se vážnějším, zanechal svých šprýmů a věnoval se cele svému hospodářství a své rodině. S ostatními správci a úředníky neudržoval žádných styků. Hádali o něm, že se za ně stydí, ale on nechtěl vnášeti do své rodiny cizího ducha a otevírati dvéře své různým návštěvám, jež se mu do duše protivily. Lpěl na své ženě s vášnivou náklonností, které by býval nikdo u něho nehledal. Byl při tom šťasten, že se ve své ženě neklamal, jak se obyčejně stává těm, kdož z nízkého původu pozvednou ženu k bohatství a hojnosti, a pak klidí sítě domácích nesvárů a nepokojů.

Filipina rozkvetla v ženu vzácné krásy. Ale nestavěla jí nikomu a nikde na odiv, věnujíc se s celou vroucí oddaností svému muži a vychování dětí. Rozuměla výborně duši svého muže, pocítila s ním každý záchvěv jeho citů a zbožňovala jej velikou, obětivou láskou. Tato láska stala se jí svatou povinností, když mu povila za sebou tři dítky, zdravé a milé, které naplnily domácnosť správcovu teplem spokojenosti a kouzlem něžné přítulnosti.

Netoužila také po jiných společnostech, ba ani ne po společnosti svých rodičů. Ti dosud zastávali místo vrátných v Nezdicích. Jednou za rok přijížděla k nim se svými dětmi, strávila u nich několik hodin, zanechala jim peněžitý příspěvek, jejž se svolením Richardovým ročně na jejich přilepšení dávati si umínila a pak opět odjížděla. Nemohla dosud ze svém nitru odpustiti rodičům, zvláště matce, že ji chtěla prodati, nedbavši na její čest a štěstí v budoucnosti. Matka to tušila a vědomí její viny bylo příliš živé, než aby bývala se odvážila dceři se vnucovati.

Vedle svého muže milovala Emu, ovšem láskou jinou, než svého muže. Lnula k ní jako k mladé, příbuzné ženě, která jí rozuměla, s ní stejně cítila a její důvěry si zasloužila. Ano, byla jí jaksi matkou, převyšujíc ji rozvahou, důvtipem v domácnosti a klidem.

Ema pozorovala teprve tehdy, když se s Jakšem do Antonínky, jak se myslivna mužova jmenovala, odstěhovala, jak povrchně znala život a jak mnoho jí chybí, aby byla hodnou ženou a matkou. Kdyby bývala se provdala za bohatého muže, jenž by ji byl obklopil přepychem, jenž by byl zjednal několik služebných, které by za ni pracovaly, o všechno se staraly, snad by byla záhy vpravila se do svého stavu.

Ale takto na osamocené myslivně, kde neměla zábav, kde musela často sama ruku k dílu přiložiti, kde nebylo místa a času

pro její rozmary a libůstky, hned záhy po svatbě ukázalo se, že byla vychována beze všeho základu a smyslu pro domácnosť. Brzy ukázaly se mráčky na obloze její domácnosti a nebýti mírné povahy Jakšovy, jakož i blahodárného vlivu Filipinina, snad by bývala záhy litovala, že neposlechla otce. Ale Jakeš miloval Emu opravdově, věděl, že její mysl jest nezkažena, a že opatrným jednáním přivedena bude na cestu pravou.

Aniž si toho byla vědoma, odkládala své chyby, chuť k domácímu životu probouzela se v ní vždy mocněji a touha po přepychu a zábavách ustupovala sladkým povinnostem manželky a matky. Po čtyřech letech zvykla na samotu a prostý život, s chutí a pochopením věnovala se pracím domácí hospodyňky a s úsměvem poslouchala muže, když jí vypravoval, jakou byla, když se do myslivny přistěhovala. Teď byla šťastna a bylo-li něco, co někdy jako stín její štěstí kalilo, pak to byla jen vzpomínka na otce.

Nemluvila s ním od té doby, kdy před svým sňatkem k němu šla, aby ho odprosila a za požehnání ho požádala. Nemluvil s ní před tím celou tu dobu, kdy se vrátil z Jarvin zdrcen a naplněn nesmířitelným hněvem ku svým dětem. Hněv tento stoupal až v nenávisť, když pozoroval, že hrabě nevěnuje mu již oné důvěry jako dříve, a dosti makavě mu na jevo dává, že by mu bylo milé, kdyby rada zažádal do pense. On se tomu bránil, třeba že tušil marnosť svého vzpírání.

Což divu, že Emu přijal velmi tvrdě a téměř nepřátelsky.

»Zde máš své peníze,« řekl jí úsečně. »Jiného na mne nežádej. Přestala jsi býti mou dcerou a já tvým otcem, právě jako Richard. A domníváš-li se, že se dám strhnouti k slabosti, abych tvého muže za svého zetě uznal, velice se mýlíš. A teď si jdi.«

Tehdy odcházela s hořkým pláčem a dlouho trvalo, než se upokojila. Richard nezmiňoval se o otci nikdy, třeba že i na něm bylo lze pozorovati, že trpké rozloučení jeho s otcem zanechalo stopy v jeho duši. Ema často přemítala, přiblíží-li se ona chvíle, kdy přece otec najde sám sebe i své děti.

Mnoho naděje k tomu nebylo, protože život radův změnil se také velmi důkladně. Sotva totiž děti z domova odešly, počal se ohlížeti po nevěstě pro sebe. Chtěl jim na vzdor ukázati, že se ožení, aby zcela se od nich odtrhl a aby nemohly doufati, že po něm budou jednou děditi. Ponoukán hněvem dlouho nevybíral.

V sousedním městě bydlila vdova po zemřelém správci Valentovi se svou dcerou Jindřiškou. Správce byl již asi šest let nebožtíkem a zanechal jediné své dítě bez veškerého jmění. Matka s dcerou byly živy z pense dosti slušné, která jim poskytovala možnosť vésti život na malé venkovské město dosti okázalý. Zvláště Jindřiška byla pověstna svým veselým, někdy až s bezuzdností hraničícím životem, jehož jí matka beze všech výčitek svědomí přála. Jindřiška se domnívala, že se jí tak podaří uloviti milovníka a budoucího chotě.

Ale naděje rok od roku ji klamala, pověsť její klesala a zvolna řídly řady oněch, kteří prokazovali jí o zábavách pozornosť.

Rada seznámil se blíže se vdovou a její dcerou, když jednou společně přijely do Nezdic pro pensi, jež jim tu z důchodu panství byla vyplácena. Paní správcová uznala za vhodné učiniti panu radovi návštěvu, jež mu velmi lichotila. Při obědě, ku kterému matku

s dcerou pozval, všiml si blíže Jindřišky a byť u něho nevyvolala takového dojmu, jako druhdy Filipina, přece propouštěl je s prosbou, aby mu dovolily je navštíviti.

Vdova z počátku se domnívala, že snad pozornosť radova patří jí, avšak záhy se přesvědčila, že se mýlila. Ale nebyla tím nijak pohoršena, poněvadž nastávala aspoň dceři naděje na zaopatření.

Než uplynuly dva měsíce, byla Jindřiška paní radovou. A než uplynul od svatby rok, byl pan rada dán do pense, aniž by byl za to žádal. Snad by býval hrabě se neodhodlal svého prvního a dříve tolik mocného úředníka odstraniti způsobem u něho tak neobvyklým, kdyby poměry v domácnosti radově k tomu ho nedonutily.

Mladá paní radová hned po svatbě ukázala, že si nevzala starého muže proto, aby mu domácnosť obstarávala a titulem paní radové se spokojila. Zařídila byt s velikou nádherou a zvala celé okolí na hostiny a zábavy, sama navštěvujíc veškeré vynikající rodiny, všecky zábavy, kdekoliv se nějaká vyskytla.

A jako před její svatbou vyhybali se jí nápadníci, zvolna tvořil se kolem ní opět kruh zbožňovatelů, kteří ji stihali svými zamilovanými šepty, dvořením se a pozornostmi, které přesahovaly meze obecné slušnosti. Rada první čas povoloval veškeré její rozmary, ale pak, když chování její bylo příliš křiklavé, opřel se jejím choutkám. Ale tu narazil na takový odpor u své mladé ženy a její matky, že se cítil plně malomocným. A co jej nejvíce dráždilo, netajila se ani žena svými úmysly, zcela bezohledně mu vytýkajíc, že si nebrala starce, aby s ním vedla nudný, bezradostný život.

V domácnosti odehrávaly se výstupy, které zvolna přenášeny byly na veřejnosť a které roznášely jméno radovo v celém okolí. Brzy kolovaly steré pověsti, jedna hanebnější než druhá. Čím více rada zuřil, tím bezohledněji počínala si Jindřiška, aby mu dokázala, že své vzdory provede a že se ho nebojí.

V hraběcí rodině zvěděli záhy vše a paní hraběnka nutila svého manžela, aby odstranil radu a učinil konec veřejné ostudě, která svůj stín i na panství vrhala. Hrabě dosud váhal tolik radu pokořiti, očekávaje, že sám do pense zažádá. Když však paní Jindřiška veškeré úředníky rozeštvala a při tom dovedla proti nim i radu získati, rozhodl se a dal jej do výslužby.

To radovi dodalo. Hrabě mu sice nabízel beplatný byt, poněvadž místo vrchního řiditele hned obsaditi nemínil, ale rada příkře tuto nabídku zamítl a odstěhoval se do města, kde druhdy jeho žena bydlila.

Zde nejen že se nic v jeho domácnosti nezměnilo, ale ještě stoupala svévole a rozpustilosť paní Jindřišky. Záhy nestačilo ani veliké radovo výslužné, a když různí věřitelé předkládali mu spoustu účtů za mlsky, šaty a jiné věci, které jeho paní na dluh byla vybrala, nezbývalo mu, než účty platiti. V hádce, která při tom mezi ním a ženou nastala, zapřísahal se sice, že nikdy již ani krejcaru za ni platiti nebude, ale když po půl roce noví věřitelé hrozili paní radovou soudně stihati, zaplatil zase.

Život jeho stal se řadou zoufalého sklamání, výčitek a útrap. Vzpomínal na předešlý život, kdy pokojně žil ve své rodině, těšil se vážnosti a jmění hromadil. Půjde-li to takhle dál, bude v několika

letech bezmocným chudým starcem, jenž bude v rukou své ženy loutkou ode všech pohrdanou a posmívanou.

Pocítil při tom hněv proti Richardovi, jenž ho o Filipinu, jak totiž sám se domníval, oloupil. Ale pak ozýval se v něm hlas, že je tím vším sám vinen. Kdyby býval se oženil se ženou lety mu přiměřenou, mohl býti spokojen. Jak může žádati, aby mladá žena chovala se k němu, starci, se stejnou něžností, pozorností a přítulností, jako k muži mladému? A potřeboval se vůbec ženiti? Kdyby byl poslechl své dcery a přičinil se, aby Kropáček přišel do Nezdic, mohl v domácnosti své dcery nalézti vše, čeho si přál.

Konečně osamocenosti svou přinucen, vzpomínal na Emu a Richarda. Slyšel, že jsou šťastni, že mají děti, že se jim dobře vede. Vypravovala mu to ne bez jízlivosti Ida, když ji jednou navštívil. Při tom musil od dcery slyšeti tolik výtek, že s hněvem od ní odejel a umínil si, že již nikdy k ní nepojede. Snad by Ema k němu nebyla tolik bezohledna jako starší její sestra, snad by na hlavu jeho nehrnula tolik výčitek a snižování.

Čím nesnesitelnějším jeho domácí život byl, tím mocnější touhu cítil po tichém oddechu, po spokojeném životě, kde by okřál, kde by nemusil patřiti na výstřednosti své ženy a poslouchati její posměch a pohrdavé úšklebky. Ale u koho jiného by podobný život našel, než u svého dítěte? U Idy by ho nenašel, ta ve své lakotě by mu nikdy neodpustila, že se svou ženou rozházel značné jmění. Richarda se bál a nezbývala tedy než Ema.

Po velikém duševním zápasu, když opět jednou mezi ním a ženou odehrál se onen hnusný výjev, při kterém mu bylo vytýkáno jeho bláznivé stařectví, v rozčilení, které se ho zmocnilo, zjednal si povoz a jel k Antonínce.

Svěží lesní vzduch, velebné ticho a jásavý zpěv ptáků konejšil jeho rozhárané nitro. Zmocnila se ho tesknota, vědomí vlastní viny hlásilo se neodbytně, a duše jeho prahla po smíření a odpočinku. Najednou počal si přáti tolik vroucně, aby ho Ema a Jakeš dobře přijali, že se nemohl dočkati chvíle, kdy spatří myslivnu.

Konečně zahnul povoz na dlouhou lesní alej, na jejímž konci v dálce bylo pozorovati bílou stěnu myslivny. Na cestě proti němu šlo několik osob. Napřed chůva s dětmi. Opodál za nimi šla mladá paní v letním, bělavém obleku se slaměným širokým kloboukem, jenž bránil pohledu do její tváře. Vedle ní kráčel myslivec. Toho poznal hned, že je to Jakeš a zároveň si domyslil, že vedle něho jde jeho žena, Ema.

Povzdechl úzkostně a zapjal se pevněji, jakoby ho zamrazilo. Povoz přijížděl blíže a když byl nedaleko mladých manželů, poručil rada zastaviti. Slezl s kočaru a šel jim vstříc. Patřili naň pátravě, nemohouce ho hned poznati. Změnil se valně, postava jeho nebyla již tak vzpřímena a chod jeho pružný jako dříve. Teď chodil stařecky přihrben a skleslý.

První poznala ho Ema. Zarazila se, zbledla a chytila muže za ruku. »Probůh, Bohouši, to je tatínek,« zašeptala uděšena.

Podíval se ostřeji, také sebou trhl a svraštil čelo. »Co tu chce?« zabručel temně. »Je mu snad líto, že jsme spokojeni?« Pokročil vpřed a Ema spěchala vedle něho.

Rada přišed na blízko nich, zastavil se a podepřev se o hůl, očekával je s pohnutím. »Jdu k vám,« povídal chvějícím se hlasem, zlomeným utrpením a zkouškami. »Prosím vás, nevyhánějte mne.« A už se mu zaleskly oči slzami.

»Tatínku,« zvolala Ema a vrhla se k němu. Políbila mu ruku a pak se mu pověsila na krk, líbajíc ho na tváři. Jakeš stál za ní a patřil pevně na radu. Pátral, proč a s jakými úmysly přichází. Když Ema otce pustila, podával rada Jakšovi ruku. »Nehněvejte se,« povídal dojat. »Chybil jsem a jsem za to potrestán. Nemám místa, kde bych měl pokoje a kde bych mohl klidně umříti. Poskytněte mi útulku u vás. Nebojte se, nebudu vám překážeti, nezpůsobím vám nic nepříjemného. Jen mi neodporujte. Nebo pak mi nezbývá, než blízkou smrt sám přivolati.«

»Nevyháním vás, pane rado, a jdete-li k nám upřímně, také upřímně vás vítám.« Jakšův hlas zněl prostě, srdečně a ruku natahoval vstříc svému tchánu. Ema zajásala a volala děti, aby šly podívat se na dědečka. Bral je do náruče, líbal, a slze perlily se mu v šedivých vousech.

Za hodinu odjížděl povoz, jenž přivezl radu do myslivny, prázdný zpět. Zároveň odvážel kočí dopis pro paní Jindřišku, ve kterém jí rada sděloval, že mu není lze déle s ní žíti. Sděloval jí, že pro ni uloží deset tisíc, které však bude moci vybrati, až jí matka umře, nebo kdyby on, rada, zemřel a ona se chtěla vdávati, že teprve tehdy smí peněz těch použiti. A jako roční důchod ponechával jí polovinu svého výslužného.

A když se byl postaral, aby jeho žena nemohla více na něm žádati, počal zvolna uvykati životu v lesní samotě. Tichý, šťastný život domácnosti Eminy působil blahodárně na veškeru jeho mysl. Ponenáhlu probíral se ze svého zasmušení a úzkosti, oddychoval volněji, a učil se žíti život prostý, vroucí a šlechetný. Jakeš nenalézal příčiny, proč by litoval, že tchána do domu přijal, a Ema, zbavena výčitek, že od otce bez požehnání odešla, s tichou spokojeností snažila se muži nahraditi, co milého jí přijetím otcovým učinil.

Rada byl spokojen a jen někdy se zasmušil, když si vzpomněl, že Richard dosud se hněvá a nemůže mu odpustiti. Jakmile se v Kuklenách dověděli, že rada jest v myslivně, přestali ji navštěvovati. Darmo domlouval Jakeš svému švakru, darmo Ema s pláčem bratra prosila, aby přišel k nim a smířil se s otcem.

»Nehněvám se naň,« zněla vždy táž odpověď pevná a nezlomná, »ale nechci se s ním setkati. On neměl dříve s námi svědomí a soustrasti, dokud ho Bůh nepokořil. A teprve, když jméno své potřísnil životem s onou bídáckou ženou a dočkal se nejtrpčího sklamání, teprve tehdy vzpomněl si na děti. Touha po dětech nevytryskla tedy z jeho duše, ale z trudných okolností, a po takové lásce mnoho není.«

Konečně i sama Filipina mu domlouvala a málem by byla tím způsobila domácí roztržku. Rozzloben ptal se jí Richard, chce-li, aby přítomností otcovou připomínala si, jak se k ní choval.

Zdálo se, že nic Richarda s otcem nesmíří a rada s povzdechem říkával, že mu ze tří dětí zbylo pouze jedno.

Od té doby, kdy se přestěhoval do myslivny, uplynula tři léta. O své ženě neslyšel, než že hýří hůře než starý, otrlý voják. Někdy poslala mu dopis, žádajíc peníze, ale on posýlal její dopisy nerozpečetěny zpět, vyhýbaje se všemu, co by ho na ženu připomínalo.

Jednoho dne vrátil se Jakeš z revíru se zprávou, že odpoledne přijede pan hrabě do jeho revíru na srnce. Rada nesetkal se dosud s hrabětem od oné doby, kdy byv dán do výslužby, šel hraběti děkovat. Ptal se Jakeše, přijde-li pan hrabě také do myslivny. A když dostal zápornou odpověď, neodcházel z domova, hraje si vesele s vnuky.

Ale tu na večer objevil se před myslivnou kočár a z něho vystoupil hrabě se svým myslivcem.

»Je pan rada doma?« ptal se Jakše, jenž polekán vyběhl, protože ani tak záhy ani tady hraběte neočekával. Přitakal, a hrabě se tázal, smí-li k němu vejíti.

Zarazil se také, právě jako rada, když vstoupiv, starce spatřil. Teprve po chvíli mu podal ruku. »Změnil jste se,« pravil mírně a potřásl mu rukou. »Doufám, že také duševně.«

»Byl jsem po zásluze potrestán,« odpovídal rada hluboce dojat.

»Můžete si oddechnouti, vaše paní jest mrtva. Byl jsem právě v městě, kamž jsem na dráhu přítele doprovázel, a tu jsem se dověděl, že vaše paní měla u sebe večer veselou společnost, kterou častovala šampaňským. Při tom pila také, až se opila. V noci volala na služku, aby jí donesla ještě vína a když služka dlouho nešla, chtěla sama pro ně jíti. V opilosti otevřela místo dveří okno a spadla na dlažbu, ze které ji ráno zvedli mrtvou. Jste tedy svoboden a doufám, že vám teď domácnost vašich dětí dostačí. Pan správec Neužil dosud se vám vyhýbá?«

Rada překvapen, jak hrabě všecko ví a rozechvěn zprávou o smrti své ženy, přitakal.

»Nedivte se, chtěl jste mu velmi ublížiti a on jest řádný muž. Jsem rád, že mám takového úředníka. Pozoroval jsem ho dlouho a chci mu dokázati, že ho mám rád. Místo řiditele po vás není dosud obsazeno a důchodní, jenž správu panství prozatímně vede, není toho schopen. Dojděte zítra s touto listinou k svému synu a řekněte mu, že by mi bylo velmi milo, až se jako řiditel do Nezdic přistěhuje, aby vám tam vykázal několik pokojíků a poskytl vám ošetření ve své domácnosti. Doufám, že toto mé přání neodmítne. A teď, pane lesní, doveďte mne na čekání. S Bohem.«

Vyšel ven, aniž kdo mohl promluviti. Rada držel v rukou listinu a patře ke dveřím, v nichž byl hrabě zmizel, nechával stékati slze po tváři.

Konečně tedy najde úplného odpuštění a klidu, mihalo se mu hlavou. Malý vnuk Richard vida děda plakati, přistoupil k němu a zatahav jej za kabát, mlčky soucitně se na něho zadíval. A rada hnut náhlým přívalem radosti, jež ho schvátila, chytil jej do náruče, zasmál se a vnuka zlíbal.

Spolek katolických učitelů.

Píše **Tomáš Škrdle.**

Úvod.

V prosinci (31.) r. 1896. četl jsem v Královych »Učitelských Novinách«: »Klerikálové chtějí i u nás užívati náboženství nikoliv ku rozněcení myslí lidu pro dobro a lásku k bližnímu, nýbrž k účelům svým vlastním, jež nesou se k ovládání všeho národa a řízení jeho osudu svou vůlí.« — Ano, klerikálové chtějí panovat — to heslo se rozléhá po veškerém časopisectvu českém od »Národních Listů« a »Naší Doby« v Praze až k »Červánkům« v Brně. A jiné strany české, svobodomyslná, realistická, pokroková, socialistická a staročeská, ty jsou snad skromné a pokorné a nechtějí v národě panovati? I to to! Každá z nich se snaží, aby její časopisy a idee vnikly v nejširší kruhy české společnosti; stoupenci strany agitují, řeční v Praze i na venkově, zakládají nové spolky a zmocňují se starších (ku př. Národní Jednoty Pošumavské a Severočeské); vnikají do spolků, do obecních, okresních zastupitelstev, zápasí zuřivě o mandáty do sněmu a do říšské rady a do V. kurie; obsazují tučná místa v Zemědělské radě, v Zemské a Hypoteční bance, v zemském výboru svými lidmi; pomáhají svým stoupencům buď k existenci, nebo k lepším a výhodnějším místům, jak to učinili ku př. socialní demokraté při nemocenských pokladnách, při úrazové pojišťovně, a jak to učinili ku př. Mladočeši se »svými« učiteli, které usadili na výnosná místa. A hltavější mezi nimi zmocňují se »ve prospěch národa« několika synekur a stavějí si paláce blahobytu, kupují nádherné domy a najímají si na léto krásné byty pro své pohodlí ve venkovském zátiší.

A v této všeobecné honbě po vlivu v národě křičí to všecko jako o závod: »Národe, pozor, klerikálové chtějí panovat!« A my zatím nechceme nic více a nic méně nežli nejšlechetnější vlastenci v národě: ne pro svoji kapsu, ne pro svoji slávu, ale pro své ohrožené náboženství klademe peníz proti penízi, knihu proti knize, spolek proti spolku, časopis proti časopisu, jakž nám to zcela správně vyznačil J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych ve svém prvním pastýřském listě.

A což ta naše touha po panství ve škole? Přejeme si, aby měla škola ráz konfesionalní, a aby církvi vrácena byla její přirozená a historická práva na školu. Jeť církev matkou obecné školy a po mnohá století pečlivou její opatrovnicí. O výhradní moc, o rozhodující slovo kněžstva ve škole nám neběží; vždyť v pojem církve nepatří pouze kněží, ale veškerý katolický lid.

V této otázce promluvil vážné slovo v X. roč. »Vychovatele«, str. 389, bývalý jeho redaktor, Fr. Pohunek, řka, že nebude žádný tak hloupým, by se snad chtěl domáhati dozoru na školy a tím uvalovat na sebe a na církev odpovědnost za všecko, co neblahého přinesl s sebou liberální systém školní a celý ten moderní systém výchovy učitelského dorostu. Nechť si jen páni sami hezky snědí,

co si nadrobili; církev i kněží trpěli už dost za chyby a hříchy cizí a nemají chuti trpěti znova.

My katolíci jsme strana mladá, rozptýlená, nedosti zorganisovaná; schází se nám sice dosti lidu v chrámě k oslavě Boha a k útěše svých duší, ale ve veřejném životě jest lid tento bojácný a nestatečný. Začali jsme s organisací a veškerou veřejnou prací pozdě a v době, v níž nemáme dosti klidu, a v níž socialistický a liberální tisk číhá po každém z nás, kdo vztyčí výše hlavu k Bohu a blíže k církvi, aby mu ji srazil, neb aby jej pranýřoval, ostouzel, zlehčoval, činil směšným, když naprosté zničení ovšem není tak snadné. Stalť se klerikalismus strašidlem v našem národě, a každý laik, jenž jest dopaden při »klerikálním« skutku, dopustil se těžkého zločinu. Socialistický a liberální tisk bije hned na poplach a vylučuje každého takového »nešťastníka« ihned z národní společnosti. »Klerikál« je nyní tak proskribován, jako kdysi malomocný. Příklad máme v poslední době na p. Dru Václ. Řezníčkovi, p. řídícím Václ. Špačkovi a na Moravě na p. nadučiteli J. M. Kadlčákovi. Zvláště proti říd uč. V. Špačkovi zahájena tak pustá štvanice, že je to až hnusné a neuvěřitelné.

Po tomto úvodě probéřeme otázky:

I. Jak se chová valná část učitelstva k církvi a ke katolickému náboženství?

II. Jest potřebí, zříditi také u nás spolek katolických učitelů a bude-li lze tak učiniti?

III. Jaký by měl býti účel spolku katolických učitelů?

IV. *Závěr.*

I.

Kdo by pouze ve škole působil a nečetl učitelských novin a knih, leckde by se domníval, že se časem vytvořilo mezi školou a církví, mezi učitelem a knězem dosti snesitelné spolubytí. Poměry ty — — mimo různé sympatické povahy kněze k učiteli a učitele ke knězi — vytvořila hlavně železná nutnost. Lid a děti jsou s 90 proc. katolíci, a to hlavně ve škole, nebo kde je dostatečný počet židů a evangelíků, tam mají vlastní školy konfesionalní; i učitelé jsou s 99 procent katolíci — jest tedy celý školní material katolický, tak že naše bezkonfesionalní škola, toto novověké monstrum, musila míti zřetel, když ne z lásky, tedy již z pouhé nutnosti k těmto katolickým poměrům a vrátiti dětem modlitbu a kříž, kde jim byly odňaty, a upraviti jejich bohoslužby a respektovati vůbec aspoň částečně náboženství katolických dítek.

Vyskytly-li se křiklavé případy proti církvi, zakročili někde okresní inspektoři, jinde vyšší školní úřady a to nejdůkladnější odstranili. Že se to nedělo z lásky k nám, že tu rozhodovala spíše zase jen železná nutnost okolností, lze mysliti.

Tak vyhlíží škola, v níž působíme; je to škola na venek dosti snesitelná; kněží a učitelé tisknou si navzájem ruce, sekají si poklony, vypomáhají si v kázni, vyhovují si v osobních slabostech, ano, mezi učiteli v pravdě katolickými a duchovenstvem povstává i důvěrné přátelství. Toho všeho jsme sami ve škole svědkové, ale kdo jde dále a čte učitelské listy a probírá resoluce a usnesení učitelských

spolku a sjezdů, sezná brzy, že úklony mezi učiteli a kněžími ve škole, tisknutí rukou a leckde i přednosť, jíž se knězi dostává, jest z většiny pouhou zevní formalitou, beze všeho účinu na vývoj školství, církvi a náboženství příznivý. Sezná, že učitelstvo z velké většiny je církvi, náboženství a knězi nepřátelské a náboženství dětí nepříznivo, a že tudíž náboženský vývoj dítěte jest vydán velikému nebezpečí. »Lžiliberalismus« padl na náboženské přesvědčení většiny učitelstva, jako ruda na vinohrady, a popálil vše tak, že nic k dobrému nezrá. (Vych., VIII., 276.)

Kdo zavedl naturalismus a atheismus nebo aspoň liberalismus do paedagogiky a mezi učitelstvo, o tom se rozepisovati nebudeme, ač nám o tom různé ročníky »Vychovatele« hojně látky skýtají — my zůstaneme jen u Rakouska a řekneme ještě jen to nejhlavnější.

Vůdce německého učitelstva v Rakousku, ředitel Dittes, byl horlivým bojovníkem za školu bezkonfesionalní a odpůrcem každého vyznání, katolického i protestantského. Náboženství chtěl ve škole nahraditi čtením básníků. Uvedeme některé jeho výroky: »Kirchenlehre und moderne Paedagogik vertragen sich nicht unter einander; ihr (totiž moderní paedagogice) sind Erbsünde, Rechtfertigung, Offenbarung, Inspiration, Trinität, Wunder, unerwiesene, absolut unerwiesbare Sätze, die nicht als Grundlage der Paedagogik taugen.«

Dittesovi přičítá se dále tento výrok: »Nie hat ein Schüler von mir gehört, dass Jesus Christus der Sohn Gottes oder die zweite Person in der Gottheit ist. Welches die letzte Bestimmung des Menschen sei, wissen wir nicht, ist aber auch für die Erziehung des Menschen gleichgiltig. (Vych., VIII., 25.)

A tento již zvěčnělý Dittes má do dnes ve Vídni horlivé následníky, naplněné duchem protikatolickým. »Katolické Listy« v č. 13. ze dne 13. ledna t. r. píší o sjezdu učitelů ve Vídni, na němž byla demonstrována zášť proti křesťanství a proti katolické církvi. Učitelé se ohražovali proti křesťanskému duchu ve škole a proti konfesionalní výchově. To prý je hrozným zločinem ve státě bezkonfesionalním Horlili proti podpoře 1.000 zl. katolickému školskému spolku od města Vídně a vyslovili nelibost členům městské rady, kteří pro subvenci hlasovali. Jeden z učitelů prohlásil: spolek ten je státu nebezpečný, jenž by měl býti policejně rozpuštěn. To je věru krásné ovoce ze semene *Dittesovského.*

Proti tomuto jasnému faktu marně dokazoval říšský poslanec Bendel v sezení říšské rady z 5. ledna t. r. oproti opatu Treuinfelsovi, že náboženská výchova dítek netrpí novou školou a že naše učitelstvo není nepřítelem náboženství. A Masarykova »Naše Doba« (č. 4., roč. IV., str. 348 a 349) přináší z Horních Rakous zprávu, že tamní učitelstvo ohražuje se proti usnesením na katolickém sjezdě Solnohradském a prohlašuje, že pevně trvá na zásadách, jež stanoveny jsou říšským zákonem ze 14. května 1869 a protestuje proti zavedení školy konfesionalní, jakož i proti církevnímu dozoru nad školami.

A orgán mladého učitelstva německého: »Freie Lehrerstimme« III., 1., str. 11., která se kloní k židovské socialní demokracii, nazývá kněžstvo největším nepřítelem učitelstva, kněžstvo, které prý je bez vlasti a tíhne nestydatě a zjevně k Římu.

A jak je tomu v Čechách? Vůdce českého učitelstva, p. Josef Sokol, uveřejnil roku 1891. ve 2. sešitě »Paedagogických Rozhledů« článek: »Význam našich dějin vzhledem k učení školnímu,« v němž praví, že svoboda a rovnost stavů byla našim slovanským praotcům nade všecko, ona byla ušlechtilým rysem slovanské povahy, odvěkým, podstatným znakem slovanského života. A přece pozbyli svobody, když z rovnosti stavů učiněna nerovnost. A kterak se to stalo? Přijetím křesťanského náboženství. A jako Dittes, tak má i J. Sokol hojně stoupenců v českém učitelstvu! Tak ku př. red. »Učitelských Novin«, p. Jos. Král, chtěl na sjezdu v Plzni odstraniti ze školy kříž, a redaktor »Posla z Budče«, p. Ludvík Strahl, prohlásil r. 1894. na učitelském sjezdu v Příbrami: Nebylo školství zbědovanějšího, nebylo učitelů ke kulturnímu snažení netečnějších [1]), než za dob církevní vlády . . . Škola klerikální nesměla pěstiti karakter. (R. Vrba: Boj proti klerikalismu 70). To je věru zvláštní! Docela jiné svědectví o této škole z »dob církevní vlády« podává ku př. Karel V. Rais ve svých románech »Západ« a »Zapadlí vlastenci«. Jaké to byly ušlechtilé, vroucí duše, jež tam tak půvabně a věrně líčí! A Rais přece snad není žádným »klerikálem«, ani snad nenapsal pěkné ty povídky za »jezovitský semenec,« abychom užili krásného způsobu mluvy, jak se psalo o říd. uč. Špačkovi? Všichni vůdcové učitelští a všichni redaktoři učitelští, kromě p. ředitele Bulíře, staví se proti konfesionální škole, proti katolicismu a klerikalismu, o čemž nás »Vychovatel« s dostatek poučuje.

Na valném sjezdu učitelstva a přátel školství, konaném r. 1891. v Praze, mělo účastenství na 8.000 učitelů, a toto učitelstvo prohlásilo veřejně a slavnostně, že jest odpůrcem a nepřítelem školy konfesionalní. Prohlásilo, že trvá na resolucích, přijatých na učitelských sjezdech: r. 1880. v Praze, r. 1882. v Plzni a r. 1886. v Praze.

Naše učitelstvo vrhlo se ve své většině v náruč strany svobodomyslné, zavádělo, kde mohlo, »Národní Listy« a jejich venkovské odnože, ssálo z nich zášť proti katolicismu, a stalo se nejmocnější a nyní skoro jedinou rozhodující oporou Mladočechů.

V dětské literatuře začalo si oblibovati dějinné osoby, jež stály v odporu k církvi, a za symbol svých ideí zvolilo si Jana Amosa Komenského, a to ne tak pro jeho positivní náboženské přesvědčení, nebo v tom ho naprosto nenásleduje, jako spíše pro jeho odpor k všeobecné církvi.

A nyní slyšíme, že mladší generace učitelstva kloní se k pokrokářům a socialistům, ano, byla nám zaslána z jižních Čech zpráva (jméno a místo ze šetrnosti zamlčujeme), že mladý český učitel byl suspendován pro urážku J. Veličenstva a pro šíření socialně demokratického tisku. Také Hradecká »Obnova« ze dne 5. února t. r. přináší dopis z Novolesů u Král. Dvora n. L., v němž se píše, že p. Uher, zatímní podučitel české matiční školy v Nemájově, hledí rozšiřovati pokrokářské časopisy: »Osvětu lidu«, »Lid« a »Ruch«. Doporučoval je na schůzi Hospodářského spolku rolníkům, byl však od nich se svými plány odražen.

---

[1]) Pozn. red. A podivno: tito »neteční« učitelé nám vychovali Jungmanny, Riegry a celou řadu takových velikánů, že jim není dosud u nás rovno, i co do učenosti i co do poctivosti a ryzího vlastenectví.

Jaký duch vězí v převalné části českého učitelstva, ukázalo se r. 1896. po řeči p. Špačkově v Táboře. Učitelé a učitelské spolky sesypali na jeho hlavu největší potupy, a to ne pro to, co mluvil, ale proto, že mluvil na sjezdu katolickém. Věc tu máme zajištěnu ze samých liberálních kruhů učitelských.

Ke všemu, co jsem o boji proti p. řídícímu učiteli V. Špačkovi napsal v 3. č. XIII. roč. »Vlasti«, ještě jen to dodávám, že jeho kolegové z Budče v N. Pace dopsali knihkupci p. Knappovi v Karlíně, že nebudou kupovati »Besedy mládeže«, dokud je p. Špaček jejich pořadatelem. Chtěli mu vyrvati ten kus chleba, který si on — otec 8 dítek — pracně vydělává. A »Budeč« v Kuklenách vybízí školní úřady, aby s p. řídícím V. Špačkem zavedly vyšetřování, protože prý hanobil působení moderní školy.

Podobný duch panuje v učitelstvu moravském. Na Moravě vystoupila katolická strana loni ponejprv do boje se svými sněmovními kandidáty, i bylo se rozhodnouti učitelstvu pro tu nebo onu stranu. Většina učitelů šla s lidovci, menšina s katolíky. A na tuto menšinu učitelstva pořádal lidový a učitelský tisk pravou honbu. Štval je jako dravou zvěř, tak že napsal učitel dne 28. listopadu 1896 do »Hlasu,« že liberální učitelé nešetří ani starců na školské roli sešedivělých, ani učitelů nejschopnějších. Jakmile některý z nich vystoupí veřejně jako rozhodný katolík, již to hřmí v táboře učitelů liberálních: udupejme ho, uperme ho. Spisovatel praví dále: Vytýká se staré škole, že úpěla v jařmu kněží, ale nikdy nebylo učitelstvo od kněží tak terrorisováno, tak se nikdy nemstil kněz na nepohodlném učiteli, tak nikdy kněz za starých dob před veškerou veřejností učitele nehanobil, jako nyní činí učitelé liberálové, když se jedná o bratra názorů odchylných, umírněných .... učitel »klerikál« přestává býti člověkem cítícím a myslícím, a v očích bratra liberála nenalezne milosti a útrpnosti A moravský svobodomyslný týdenník »Pramen« nadává učiteli, jenž byl přítomen schůzi katolicko-politické jednoty, lampářů, a »Jihlavské Listy« viní jiného podobného učitele z hnusného prospěchářství.

Aby pak nezůstal na učitelstvu ani stín klerikální poskvrny, kterou mu způsobil v Táboře Špaček, prohlásil Ustřední výbor jednot učitelských v království Českém, že trvá plně na resoluci učitelského sjezdu z roku 1880., aby neměly školy obecné rázu konfesionalního.

Všecky tyto snahy jaksi úředně pověřil ministr Gautsch v říšské radě při rokování o rozpočtu, prohlásiv, že nehodlá na delší dobu předstoupiti před sněmovnu s většími návrhy reformními v dosavadním zřízení školském.

II.

Podobné, ba ještě horší poměry byly v Německu, kdež spolek liberálních učitelů má 65.000 členů (v Bavořích 15.900, v Sasku 7.000). Tam různí, vlivuplní paedagogové hlásali v paedagogice čirý naturalismus a atheismus. Ale mocně probuzený katolický duch v Německu ovanul svojí silou i učitelstvo. Na shromážděních německých katolíků stěžovali si totiž po léta, že se pěstuje v učitelských orgánech směr katolické víře nepřátelský. Mnozí katoličtí učitelé starého dobrého zrna také pozorovali s ustrnutím, že se v paedago-

gických listech hoví směru, jejž hlásá Dittes a Diesterweg. Ale bylo jim nesnadno ze starých spolků vystoupiti, poněvadž vládly mohutnými fondy ve prospěch svých členů. V těchto starých spolcích byli zastoupeni katolíci, protestanté a židé, a tyto spolky ustavily se z počátku jako rovnoprávné a získaly legaty i od kněží. Ale jakmile zmohutněly, strhly s čela škrabošku a začaly útočiti na kněze, biskupy a ultramontany, takže katoličtí učitelé, aspoň ve většině, byli nuceni, z těchto spolků vystoupiti a členských výhod se vzdáti. Za to získali si přízeň kněžstva a biskupů, kteří jim svými členskými vklady nahrazují utrpenou ztrátu.

Utěšený rozvoj katolických učitelských spolků v Německu vypsal nám pan farář Josef Zelenka v několika článcích IX. ročníku »Vychovatele« z roku 1893. Většina těchto spolků zřídila si ústřední sdružení katolického učitelstva celého Německa, které mělo na konci roku 1895. daleko přes 6.000 členů. Jsou v něm zastoupeny tyto spolky katolických učitelů: 1. provincie Porýnská 1417; 2. provincie Vestfalská 1178; 3. vládní okres Wiesbadenský 406; 4. diecése Fuldenská 355; 5. diecése Hildesheimská 134; 6. provincie Saská s obvody sousedními 225; 7. západní Prusko 859; 8. provincie Poznaňská 485; 9. diecése Ermelandská 126; 10. království Saské 132; 11. katolický zemský spolek Bavorský 244; 12. sdružení prov. VIII. a 13. diecése Osnabrücké (zde není počet udán); 14. rýnská Pfalz 445. Mimo to jsou v Německu ještě čtyři spolky učitelů katolických, které dosud (1895) nepřistoupily ku všeobecnému sdružení: 1. vládní okres Trevírský 225; 2. velkovévodství Hessenské 800; 3. spolek katolických učitelů ve Slezsku, přes 1800 členů, a katolický vychovatelský spolek bavorský, jenž měl několik neděl po svém založení 1100 členů.

Podotýkáme, že v Německu i evangelíci i židé mají své odborné konfesijní spolky.

Tento proud zasáhl i Rakousko. Podrobných zpráv nemám po ruce, ale dočetl jsem se ve »Vychovateli«, že byly činěny pokusy o spolek ve Štyrsku, a že r. 1893. povstala ve Vídni družina katolických učitelů pro Rakousko, jež má na 3000 členů (ve Vídni samé 300 členů), a že r. 1896. povstal spolek katolických učitelů ve Vorarlberku, k němuž se hned při ustavující schůzi přihlásilo 79 učitelů a 43 přátel katolického školství, a konečně že i v Čechách učitel měšťanské školy v Hainspachu, p. Fr. Appelt, zakládá spolek německých učitelů.

Toto všecko jsem předeslal, abych ukázal, že jsme u nás na tomto poli pozadu a že jest nám třeba mnoho dohánětí.

O spolku katolických učitelů mluvili jsme v užších kruzích často, a kdyby bylo bývalo po mém, byli bychom se byli již před šesti lety dali do práce; přátelé mne však z toho zráželi, říkajíce, že k tomu není dosud vhodná doba. Veřejně, pokud se pamatuji, horlili pro spolek katolických učitelů r. 1893. brněnský »Hlas,« farář Jos. Zelenka ve zmíněném článku »Vychovatele«, a různé lokálky ve »Vychovateli«. Ale věc spala zase klidně dále, až se jí uchopilo »Politické družstvo tiskové« v Hradci Králové z popudu jistého diecésního učitele. Tam padlo tedy zrno v úrodnou půdu — zdaž vzroste? Uvažujme! Nemohu říci, kolik máme učitelů, dobrých a věrných katolíků v království Českém, ale stopuje veřejný život katolický, vidím

v něm všude i učitele; působí, ač pořídku, v »Jednotách katolických tovaryšů, jinochů a mužů«; více jich je mezi Vincenciány, kdež se věnují křesťanskému milosrdenství; v Cyrillských jednotách nalézáme je ve výboru obyčejně jako jednatele. V pražském Johanneu a v družině sv. Vojtěcha pracuje také dosti učitelů, a v našem družstvu náleží učitel mezi nejstarší členy výboru a tři učitelé pracují v redakci »Vlasti« a v administraci našeho družstva. Mezi učiteli a duchovními je hojně pokrevních přátel, a tu kněži strýcové nebo bratři platí učitelům katolické časopisy: děje se to u nás s »Vlastí« a s »Vychovatelem«, a doufám, že jest tomu podobně také u jiných listů.

Když jsem v Čechách 8 let pro družstvo »Vlast« agitoval, ptával jsem se na farách, zdali jsou tam dobří katolíci mezi učiteli. A kde byli, navštívil jsem je a získal jsem je za členy nebo za abonenty. Takto jsem se seznámil s některými ctihodnými pány ze stavu učitelského. A r. 1895. rozeslal jsem mnohým učitelům a učitelkám dopisy, v Čechách i na Moravě, a žeň byla hojná, i přibylo členů i abonentů. Členové dostali naše podíly a abonenti naše časopisy a vešli tím s námi v bližší styky. Od některých mám překrásné dopisy. Agitovali dále a získali nám nové členy a nové abonenty Ještě letos v lednu hlásila nám industrialní učitelka, člen družstva, nového člena a s jakou radostí!

Uvádím zde příklady ze své zkušenosti, a doufám, že i jiné katolické listy mají mezi svými abonenty a fedrovateli učitele a učitelky. Tím se v nich velice sílí vědomí katolické a oživuje příchylnosť k všeobecné církvi.

Další průpravou pro veřejný katolický život jsou učitelské exercitie. Na Moravě se konají na Velehradě již po několik let, a roku 1893. měly 115 účastníků; v Čechách konají se pro učitelky od r. 1892. a pro učitele byly zavedeny loni v Příbrami.[2])

Nesmím zapomenouti Marianské kongregace katolických učitelek v Praze, která velice zdárně působí, a která jest dobrou průpravou pro spolek katolických učitelů a učitelek, neboť do spolku budou přijímány i učitelky.

V »Dědictví Maličkých« v Hradci Králové, ve »Zlatých Klasech a Lístcích« v Písku pracuje literárně hojně učitelů; podobně je tomu i ve »Vychovateli« a ve »Vlasti« a zajisté i při jiných katolických listech (píšíť učitelé často pod pseudonymem) a jsou mezi těmi, kteří pracují pro katolickou věc, zdatné síly. I »Tisková liga« má ve svém středu tři literární pracovníky ze stavu učitelského. Co v té věci dobrého a prospěšného učinil p. řídící Václ. Špaček, řekl jsem v jeho životopise.

R. 1895. konali jsme schůzi v odboru filosoficko-paedagogickém a r. 1896. Literární sjezd — při obou schůzích viděli jsme učitele a učitelky. Na sekční schůzi Literárního sjezdu řečnil učitel, a veřejný katolický projev učitelky Aug. Rozsypalové při poslední slavnostní schůzi našeho sjezdu budil sensaci.

Z toho je viděti, že katolická strana v Čechách vykonala již dosti přípravné práce, aby mohla založiti spolek katolických učitelů. Učitelů máme tedy pro spolek dost, ale jednoho se bojím: odváží-li

---

[2]) Pozn. red. Jako zvláštnosť zde poznamenávám, že r. 1896. konalo 51 pruských učitelův exercitie v českých Králíkách.

se všickni z nich veřejně se svým katolictvím vystoupiti a za členy spolku se přihlásiti. Ještě tu spolek není, a již ho zlehčují Královy »Učitelské Noviny«, »Posel z Budče«, »Komenský«, »Šípy«, »Nár. Listy«, »Lidové Noviny« a jiné různé venkovské žurnály — jak tomu teprve bude, až vstoupí na veřejnosť? Kolik osob se bude chvěti před touto veřejností a kolik jich couvne před terrorismem veřejného tisku? O tomto bolavém místě přináší olomoucký »Mír« (č. 7. ze dne 23. ledna t. r.) dopis z Čech, kdež čteme: »Milerád bych přistoupil ke spolku katolických učitelů,« pravil před nedávnem jeden starý, zasloužilý řídící učitel na venkově, »ale bojím se svých kollegů; vždyť bych s nimi pak neobstál. Uznávám potřebu,« — tak pokračoval — »podobného spolku zvláště za dnů našich, kdy mladý, učitelský dorost holduje jen zásadám novodobého liberalismu a v tomto i mládež sobě svěřenou vychovává a v její útlou mysl dětskou je vštěpuje« atd. Uznává všecko, ale bojí se. Kolik bude jemu podobných?

Ale spolek bude založen, byť měl z počátku málo členů mezi českými učiteli a učitelkami. Politické kat. tiskové družstvo svěřilo celou přípravnou práci Tom. Střebskému, bisk. vik. tajemníku a děkanu v Mikulovicích u Pardubic. A dobře učinilo; máť veledůstojný pán velkých zkušeností na školské roli, i jako bývalý katecheta na reálce v Pardubicích, i jako dlouholetý člen okresní školní rady v Chrudimi, kdež těší se pro své vzácné, odborné vědomosti obecné cti a vážnosti. A tento pan děkan napsal do Hradecké »Obnovy« o spolku katolických učitelů několik článků. V posledním (Obnova, 97, dne 22. ledna 1897.) praví takto: Spolek bude míti jméno: Jednota katolických učitelů pro království České se sídlem v Hradci Králové. Stanovy byly zpracovány dle vzoru stanov katolických učitelů Vorarlberských ve Feldkirchenu se změnami, našim poměrům přiměřenými. J. M. ndp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych návrh stanov schválil. Až budou vytisknuty, rozešlou se na venek, aby se učitelstvo o podstatě spolku dovědělo, a po nějaké době svolá se prvá ustavující schůze, které pan děkan vše do rukou odevzdá. Tato schůze přijme — třeba se žádoucími změnami — stanovy, zvolí si prozatimní výbor, jenž se postará o jejich úřední schválení — a činnosť spolku bude zahájena.

K jednotě mohou přistoupiti za členy učitelé a učitelky škol veřejných i soukromých, obecných, měšťanských, profesorové ústavů učitelských a veškeří katoličtí duchovní.

Veškeré přípisy, dotazy a žádoucí vysvětlení podá, stanovy zašle a přihlášky členů přijímá farní úřad v Mikulovicích, pošta Pardubice.

III.

Jest otázka, jaký by měl býti účel a cíl Jednoty katolických učitelů pro království České?

1. Společná práce učitelů a kněží ve škole a mimo školu a 2. práce pouhých učitelů ve škole a péče o jejich hmotné a duševní zájmy.

1.

Kněží sami o sobě jsou slabí, a Jednota kat. učitelů bez kněžstva by také — aspoň z počátku — silou nevynikala, i bude dobře, když se oba stavy spojí ku společné práci. A práce na ně čeká dost!

Do školy jest třeba zavésti soulad ve vyučování, jak o tom krásně vykládá býv. ředitel Lepař v VI. roč. »Vychovatele«.

Je třeba zavésti novou učební soustavu a zařídíti vzdělání učitelstva v duchu křesťanském (viz Kl. Markrab v IX. roč. »Vych.«)

Zmíněné již číslo olomouckého »Míru« vypravuje, že konfesionalní židovský učitelský spolek sepisuje a vydává náboženské knihy židovské, a to proto, aby náboženský duch židovský vanul i z čítanek a ze všech učebnic — a rakouské ministerstvo vyučování jim tyto knihy schvaluje — podobně činí i protestanté. Tu se dočítáme, jak horlivě židé na Moravě zakládají své konfesionalní školy, a to ne pro němčinu, nebo činí tak i v místech, kde jsou veřejné německé školy. V Ivančicích měli židé r. 1895. školu pro — 14 žáků. Podobně činí i evangelíci, jak »Mír« určitými příklady dokazuje. Tedy židům a evangelíkům velice na tom záleží, aby školní dítky byly vychovávány v duchu jejich náboženství, a pro své učitele mají konfesní ústavy (viz na př. evangelický seminář v Čáslavi) a jen my katolíci máme býti spokojeni s bezbarvými knihami a s bezbarvými učitelskými ústavy?

Ze škol je třeba vypleniti časopisy a spisy, které urážejí katolickou církev a katolické osoby, a kněz a učitel se musí spojiti, aby napájeli ducha mládeže katolickými knihami a časopisy. A nepřijme-li jich škola do svých knihoven, přijme je farní knihovna a půjčí je dětem mimo školní vyučování.

Kněží a učitelé v Jednotě katolických učitelů budou míti péči, dětskou katolickou literaturu přivésti k největšímu rozkvětu.

A poněvadž mládež, jakmile vystoupí ze školy, bývá uchvacována buď socialní demokracií, nebo pokrokářstvím, anebo ji kazí bezbožná a nemravná literatura, radí »Obnova« (č. 92. ze dne 18. prosince 1896.), že jest se duchovním svorně spojiti s učiteli, aby mládež dorůstající měli ve svém vedení, nepouštěli jí z ruky a upoutali ji k sobě laskavou a v pravdě otcovskou péčí, aby se jim nevyhýbala, ale k nim přilnula s tou důvěrou, dětskou láskou a oddaností, kterou k nim lnula ve škole. A toho se docílí, praví dále »Obnova«, budou-li kněží a učitelé zakládati pro odrostlou mládež spolky s tendencí mravně-náboženskou, a to spolky jinochů a panen, marianské kongregace, ano i spolky růžencové, zvláště živého růžence; dále spolky kat. učňů, tovaryšů a dělníků.

A jaký to bude míti blahodárný vliv na obec, na výchovu mládeže, vypěstuje-li nám Jednota kat. učitelů mnoho členů, kteří v tomto směru budou ve škole i mimo školu působiti! Jejich účin a svorná práce může zasáhnouti i do různých voleb a veřejného spolkového života ve směru katolickém.

2.

Vzhledem k této otázce praví »Obnova« (děkan Tom. Střebský), že po 25leté školské zkušenosti nabyl pisatel toho názoru a přesvědčení, že v nynějších školních zákonech jsou mnohé mezery na úkor učitelstva, které by doplněny, a mnohé nesrovnalosti, které by měly býti napraveny. Otázky paedagogicko-didaktické, rozhovory o kázni, o vážnosti stavu učitelského, o právním poměru a postavení učitelském, to jsou otázky, které se budou dotýkati přímo členů učitelů a učitelek, a do kterých my se míchati nebudeme, leda v tom směru, kde bychom mohli oprávněným jejich přáním dopomoci.

»Obnova« dodává, že by se mohla Jednota katolických učitelů spojiti v důležitých otázkách a žádostech k říšské radě s katolickými spolky učitelskými jiných rakouských zemí.

Závěr.

Nuže, vzchopme se k dílu! Začněme s málem, ale pevně a jistě! Bude-li míti spolek z počátku málo členů, ať se ničeho neleká; hmotně bude zabezpečen, nebo pro tak krásný účel najde se nás vždy několik, kteří své tobolky otevřeme a hmotně přispějeme.

A volám také k Vám, moravští a slezští katoličtí učitelé! I vy si tam zařiďte spolek katolických učitelů. Máme-li my v Čechách pro katolické učitele obratného a dovedného vůdce ve Václ. Špačkovi, máte vy na Moravě statečného J. M. Kadlčáka, nadučitele ve Frýdlantě, muže to výmluvného, nadaného a neohroženého.

Ať je ž vo nejen u nás, ale i u vás, a školská role ať je tu i tam obohacena novým štěpem, jenž se bude snažiti vrátit církvi historické a spravedlivé její právo ke škole a škole samé vštípiti ráz katolický.[3])

Čeští evangeličtí učitelé mají svůj konfesijní spolek, proč by ho neměli míti katoličtí učitelé?

Katoličtí učitelé, vizte, co v této příčině vyřkl náš sv. Otec Lev XIII.: »Otázka školská jest pro křesťany otázkou na život a na smrt. Školní světnice jest válečné pole, na kterém se rozhodne, má-li společnosť lidská i na dále podržeti charakter křesťanský.«

Rakouští ndpp. biskupové v posledním pastýřském listě z ledna 1897 obnovují své prohlášení o škole a církvi: »Nynější národní škola neposkytuje jistoty, že dítky se po katolicku vychovávají a vyučují; do jejího vyučování a vychování není vtisknuta pečeť katolické víry a katolického života.«

A na ty učitele a na ty učitelky a na ty učitelské listy, které se zvedají proti novému katolickému spolku, obracím slova profesora bohosloví a říšského poslance Msgr. Scheichera, která pronesl v časopise: »Katholisches Vereinsblatt« ze dne 15. ledna t. r.: »Chce-li učitelstvo býti poslední baštou židovského liberalismu, chce-li našemu lidu právě nyní, kdy své národní a společenské samostatnosti dobyti se strojí, vpadnouti v týl — bude jen jemu toho želeti. Každý stav, jenž nezná dne svého, poškozuje sebe a svou vážnosť ničí. Tolik nutno žádati i od učitelů, aby katolictví a křesťanství neměli za něco nepatrného, až i snižujícího. Jsouť velmi učení a studovaní lidé, jimž náboženství jest věcí nejvyšší a nejsvětější. Resoluce učitelského sjezdu ničeho na tom nemění; dostane se jí snad pochvaly židovsko-liberálního tisku, ale mnohem více pohany křesťanského lidu.[4])

[3]) Pozn. Právě co tuto práci končím, čtu ve 25. čísle »Hlasu« ze dne 31. ledna t. r. článek katolického učitele: Seřaďme se. Pisatel odpovídá dopisovateli z Prahy (liga + 20), jenž v »Hlasu« psal o spolku kat. učitelů v Čechách, a nadšenými slovy vybízí moravské katolické učitelstvo, aby i tam podobný spolek založili a p. nadučitele J. M. Kadlčáka ve Frýdlantě o tom uvědomili, kterýž že se o další již postará. Sláva! ! ! Hnutí v katolickém učitelstvu budeme i dále bedlivou pozornosť věnovati.

[4]) Pozn. Z české osady Rabschach v Dolních Rakousích se ku př. píše »Kat. Listům« (I., č. 5): Zdejší lid volil do sněmu dolnorakouského křesťanského sociála, ale pp. učitelé a židé dali své hlasy deutschnacionálu.

Valná hromada družstva Vlasť.

Valná hromada družstva Vlasť konala se letos dne 28. ledna v čítárně Katolické besedy za přítomnosti vládního komisaře p. Pavlíka. Přítomni byli: 1. Z Prahy a z předměstí: Dr. Jan Buchal, advokát; Tom. Jiroušek, red. »Dělnických Novin«; Fr. Aug. Kadlec, z řádu sv. Dominika; Dr. Mat. Kovář, gymn. profesor; Jeho Magnificence Dr. Fr. Kryštůfek, profesor české boh. fakulty; Václ. Müller, gymn. katecheta; Václav Myslivec, dělník; Ant. Papík, obchodník; Jan Pauly, kaplan; Ant. Postřihač, kaplan; Václav Průša, obuvník; Josef Rybák, katecheta; Em. Stárka, duch. správce; Tom. Škrdle, katecheta; P. Petr Špička, křižovník; P. Václav Váchal, z řádu praemonstrátského; Fr. Žák, koop. 2. Z venkova: Josef Bouchal, farář v Zahořanech; Jos. Brož, horník na Kladně, za tamní křesť. socialní spolek; Vincenc Drbohlav, kaplan v Loukově; Václ. Hladík, f. v Hoříně; Dr Rudolf Horský, k. v Ouněticích; Václ. Kotrch, koop. v Roudnici; Jan Laitl, katecheta v Blatné; Ant. Polanský, katecheta v Sušici; Václ. Růžička, k. v Chorušicích; Václ. Suchánek, f. v Liblicích; Vojt. Šimáček, katecheta v Plzni; Václ. Špaček, říd. učitel v Košátkách; Fr. Vaněček, f. ve Václavicích; Kar. Záruba, exposita v Kralupech n. Vl., a Fr. Žundálek, k. v Hodkovicích.

U předsednického stolu zaujali místa předseda, vládní komisař a Jeho Magnificence, kanovník a prof. Dr. Fr. Kryštůfek.

PROGRAM:

1. Proslov předsedy dp. Dr. Rud. Horského:

»Velectění pánové!

»Zahajuji 13. valnou hromadu družstva Vlasti významným křesťanským pozdravem: Pochválen buď Ježíš Kristus. Pravil jsem, že tento pozdrav jest významným vůbec a pro naše družstvo zvláště. Když tak probírám listy světové, ať francouzské, italské nebo německé, hlavně socialně-demokratické, shledávám, že jiné volání se ozývá. Není to nic neobyčejného, že ve Francii se ozývá hlas: »Ať zhyne Kristus!« »Nieder mit Christus!« volají v Němcích. V Italii malují Krista na kříži v podobě osla. A tak bych mohl hojně důkazův uvésti, kterak strana protivná Jej haní a v prach snižuje. Proto jest povinností katolíkův, aby tento kříž nepřátely šlapaný byl námi chválen. To si zvláště vzalo naše družstvo za úkol, aby působilo celým jednáním ku zvelebení jména Kristova. — Dále vzpomínám členů, kteří na výšinách nebeských věčně Boha chválí. Jakž mojí povinností bylo, sloužil jsem za zemřelé údy družstva mši svatou, aby bylo i těm ulehčeno, kterým doposud nebylo dopřáno milosti do říše nebeské býti připuštěnu, aby, jako chválili Boha zde na zemi, tak činili i na nebesích. (K uctění jich památky shromáždění povstává se sedadel.) Vyzývám pp. spolubratry, aby, až přijdou domů, poklekli a za jejich spásu se pomodlili »Otče náš!«

Řečník přechází k činnosti výboru a dovozuje, že týž dle pevných zásad konal, seč jeho síly stačily, ač překážky byly značné. Činnosť tato nesmí býti posuzována, co by se bylo mělo učiniti neb vykonati mohlo, nýbrž pouze se stanoviska, co *bylo vykonáno.* Ani Řím nebyl vystavěn za jeden den, tím méně naše družstvo. Výborové jsou prací přetíženi. Proto jest nevyhnutelně potřebí pracovati spojenými silami, což bylo bouřlivě akklamováno. Poukazuje proto na příklad, kde pocestný vystoupil na výšinu; tam mu překážel v cestě balvan, i pokoušel se jej odvaliti; než, nepodařilo se mu to. Přišel druhý, ale opět marně se namáhal překážku odstraniti. Tak se vystřídal třetí, čtvrtý, desátý, stý, ale všecka námaha byla bez účinku. Konečně přišel rozumný cestující a ten se otázal svých soudruhů: »Zdali pak jste všichni najednou se pokoušeli odvaliti balvan?« Tu se teprve všichni spojili a hle — překážka byla odklizena. Nezmůžeť zajisté jednotlivec všeho, ani jednotlivý výbor družstva, je třeba, aby pracovali všichni členové pohromadě a svorně, pak nadejde jistě utěšený výsledek. Když bude mezi námi svornosť a chuť k práci, dopřeje Bůh naší práci dojista hojného požehnání.

2. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady.

Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol, jenž byl bez debaty schválen.

3. Jednatelská zpráva.

Jednatel, dp. Fr. Žák, promluvil nejprve o Literárním sjezdu družstva Vlasť a mimo jiné uvedl toto:

Sjezd, úsilovnou prací připraven, vydařil se stkvěle, jak co do počtu účastníků, tak i co do animovaného průběhu a výše výkonů řečnických a referentských. Dp. jednatel líčil účastenství na sjezdu, celý jeho průběh a zakončil svůj referát těmito slovy: Památka na sjezd zůstane účastníkům v duši vryta na vždy. Družstvo Vlasť praesentovalo se před veškerou českou veřejností tak, jak na nejprvnější literární sdružení se slušelo . . . . . Zásluh jednotlivých pánů nebudu zde vynášeti, poněvadž chválou světskou nechci zmenšovati jejich zásluhy u Boha. Jen volám na konec svého krátkého referátu: »vivat sequens.« Podrobné referáty lze nalézti v časopisu Vlasť.

Na to četl dp. jednatel výroční zprávu družstva Vlasť za XII. správní rok 1895—96.

Veledůstojní a velectění pánové!

Maje podávati jednatelskou zprávu o stavu družstva za minulý rok, zmiňuji se nejprve krátce o činnosti družstva Vlasť, jak jevila se v pracích výboru. Řádných schůzí výborových konáno 6, z nichž každá trvala přes 2 hodiny a k nimž členové výboru svědomitě se dostavovali. Činnost výboru lze tentokráte rozděliti na dvě části: jednu, jež týká se věcí na pohled malých, totiž těch denních starostí hmotných, literárních, administračních, spolkových, knihovních a p., které však všecky mají velikou praktickou důležitosť; a druhou, tu velikou práci o pořádání literárního sjezdu a péči o koupi domu.

Odbudu si nejprve tu malou. Nejraději bych ji přešel, poněvadž proti našemu liter. sjezdu, jejž jsme konali způsobem tolik

okázalým, pohlížím na tu profanní agendu naši tak trochu s Olympu, s pohrdlivým klidem tatíka Zevsa. Víte, pánové, že člověk úspěchem snadno zhrdne. Ale není pomoci; dlužno odložiti nádherný oděv, ve kterém jsme se v srpnu stkvěli, a obléci prostou kuchyňskou zástěru.

Jako v kuchyni připravují se jídla příjemná a nepříjemná, tak i já mohu sděliti, že jsme měli ve výboru věci příjemné i nepříjemné projednávati.

K příjemným patřilo zajisté, když jsme na př. přijímali dar 2000 zl. od nejmenovaného pana děkana, nebo 500 zl. od faráře z Litovle Josefa Lžičara, nebo 400 zl. od knížete Jana z Liechtensteinů, nebo 100 zl. od † děkana Zumana z Račiněvsi. Všecky tyto dary přijali jsme jednohlasně a bez protestu. Tu jsme měli duplex primae classis cum octava, pamatujete-li se totiž, pánové, ještě na to, jaký význam toto pojmenování v semináři mívalo.

Za to k nepříjemným věcem patřilo, když jsme musili skrotiti nejednoho arcineslušného předplatitele, což jsme uložili nejvyšší své auktoritě dru. Horskému; nebo když nám pokladník sdělil, že jen asi 12 upomínaných dlužníků zaplatilo úplně, nebo když jsme byli nuceni dávati poslední lhůtu liknavým, nebo když jsme dostali hrubianství s různými ušlechtilými poznámkami. S těmito věcmi byla mnohá potíž.

Těšilo nás, když nám sdělovali z Opavy, že tamější spolek pro zakládání knihoven jmenoval Vlasť prvním svým čestným členem; zvláště my minores gentium vyborarum měli jsme z toho pochopitelnou radosť. Rádi jsme dali tisknouti několikráte tisíc lístků z pilnosti pro členy výboru — chci říci školní dítky, také z hojného prodeje brožur jsme se těšili, zvláště proto, že dp. Škrdle jej obstarával bez naší intervence. Knihovny jsme povolili četné a rádi, ba i podpory spisovatelům v obnosu 250 zl. udělili jsme ochotně, byť i s jistými sobeckými pocity. Méně ochotně přijali jsme zprávu, že dp. Fr. Pohunek vzdal se redakce »Vychovatele« a hledali pro něj novou hlavu. Dali jsme mu hlavy tři v domnění, že snad vyváží jednu Pohunkovu. Podle bájky o prázdném a plném klasu, kterou moudří otcové vypravují svým synům, dostala se na čelo listu ta, která klas svůj nosí přímo vzhůru; na štěstí dostala se tam jen na oko.

A různé jiné práce jsme měli s knihovní komisí, která jako pravá česká komise nic tuším nedělá; se změnou stanov, nad kterou pan pokladník ohrnuje nos, poněvadž chytří členové nově se hlásící si myslí, proč by platili po desítce, když mohou platiti po 2 zl.; my jim to ovšem dle svého práva jen v nutných případech povolujeme; dále s koupí autografu, se zaopatřováním koncese pro knihaře, aby mohli prodávati naše knihy, s pokrokáři, kterým své lístky jsme odepřeli a j. a j.

To je tak ta drobná práce. Ale většinu času a práce zabíraly druhé dvě záležitosti družstva: koupě domu a literární sjezd. Na koupi domu zvolili jsme ne obyčejnou ale permanentní komisi. Proč permanentní, můžete si domysliti. Permanentnosť znamená po česku nekonečnosť. Skutečně také domu ještě nemáme. Jeden jsme už chtěli koupiti, ale věc byla zmařena tím, že cena domu náhle velice byla zvýšena. Jiné tři jsme ohledali, mnohokráte se radili. Přijde-

me li ke konci, nevím; nejlépe by bylo, kdyby nám někdo dům chtěl darovati; myslím, že by pak permanentní komise práci onu přece ukončila. Bude nutno, aby valná hromada učinila nějaký rozhodnější krok buď kladný nebo záporný; jinak permanentní komise vymře a my domu míti nebudeme. Tím nechci říci, že by permanentní komise nepracovala. Naopak, pracuje; ale je to komise.

Za to stkvělým úspěchem korunován byl náš sjezd, který nikoliv komise, ale zvláštní výbor připravoval Že tu bylo mnoho práce, každý rád uzná. Abych o věci se šířil, bylo by věru zbytečno. Dím jen: Kdyby naše družstvo za minulý správní rok nebylo nic jiného vykonalo, než, že uspořádalo stkvělý svůj sjezd, dost by toho bylo. Rok 1895—1896. jen z této jediné příčiny bude tvořiti jednu z nejstkvělejších stránek v dějinách družstva Vlasti. Znamená mravní a osvětový úspěch, jakým sotva který jiný spolek vykázati se může.

Než i jinak naše družstvo nezůstalo státi, ale šlo v před. Jeho pomocí změněna hornická příloha v samostatný list a nahrazena přílohou spolkovou. Odbory družstva pracovaly vytrvale a s úspěchem, jak odborné referáty ukáží. Členů zakládajících družstvu přibylo přes nepřízeň doby 61, mezi nimi četně laiků a spolků. Zakládajících členů pro kat. spisovatele 5. Četní byli i dobrodinci a přispívající členové družstva.

Oběh peněz byl značný. Vydání tvořilo slušnou sumu 25.501 zl. 84 kr. Příjem byl o 6.615 zl. 1 kr. větší, tak že o tuto sumu stouplo aktivní jmění družstva. A což, pánové, kdyby se splatily dluhy, jež obnášejí celých 70.000! Jak bychom pokročili! Snad i k tomu dojde.

Počet předplatitelů našich listů se sice o něco zmenšil, ale považíme-li příčiny toho, zvýšení předplatného, povstání nových a nových listů, vznik nového a velkého denníku a j., dlužno právem říci, že toto malé zmenšení předplatitelů je vlastně úspěch. Ukazuje, jak jsme zakotveni, že ani nové podniky, s reklamou a přitažlivostí novoty do života vstupující nebyly s to, aby valně nás poškodily. Jsou to ostatně chvilkové fluktuace, jakých vždy bylo a bude.

Konče svou krátkou zprávu, mohu tedy s dobrým svědomím říci a s radostí konstatovati, že nestojíme, ale jdeme v před. Zrajeme uvnitř, upevňujeme se bouřemi, které na nás dorážejí, usjednocujeme se, důsledně provádíme svůj program a své práce. Vytrvati, neochabovati, posice své hájiti, nezmělčovati se — toť pánové těžší, než okázalé nové podniky v život uváděti, toť práce a úspěch zralosti, toť známka zdravé, vnitřní síly. Kéž i budoucí rok zůstane milému a slavnému už našemu družstvu Vlasť přítelem a příznivcem!

4. Zpráva účetní za XII. správní rok.

Pokladník družstva, dp. Tom. Škrdle, rozdal všem přítomným tištěnou účetní zprávu, kterou dne 15. ledna již s číslem »Vlasti« dostali, a tázal se, přeje-li si kdo z přítomných nějakého vysvětlení v příčině účtů. Když se nikdo k slovu nehlásil, pravil pokladník, že letošního roku následkem lonské neúrody a přetížení duchovenstva různými novými katolickými časopisy klesl počet předplatitelů skoro u všech katolických časopisů. Podobně se stalo i s »Děl. Novinami«, s »Vychovatelem« a s »Vlastí«; zde však působily ještě

jiné dvě příčiny k tomu, v první řadě ta, že jsme dlužníkům větších částí pohrozili žalobou, nezaplatí-li. Následek toho byl, že většina z nich všecky naše listy odebírati přestala. Druhý důvod, proč někteří »Vlasť« odebírati přestali, bylo její zdražení. Vytýkalo se nám, že jsme tak učinili v pololetí, ve valné hromadě a že jsme tím přinutili ty, kteří již několik čísel »Vlasti« měli, k dalšímu doplatku, a vytýkalo se nám, že jsme XIII. ročník o 1 zl. zdražili. Ale celé to zdražení nevyšlo ani ode mne, ani od výboru, bylo to přímé usnesení lonské valné hromady, která chtěla roční příjem a roční vydání »Vlasti« uvésti v soulad. K otázce předsedově, má-li se předplatné »Vlasti« snížiti, odpovědělo shromáždění, že nikoliv. Dp. farář Václ. Hladík dobře podotkl. »Těch, kterých jsme pozbyli, již nezískáme, a ti, kteří zůstali, rádi 1 zl. přidají.«

Přešlo se k jednání o padlé Hospodářské záložně a jejím poměru k našemu družstvu. Pokladník sdělil, že mu správce padlé Hospodářské záložny, p. Dr. Jan Buchal, právě včera a dnes odevzdal nových tisíc zlatých, tak že máme v záložně již toliko 637 zl. 30 kr. kromě úroků. Celá věc se zdržela takto: zástupce družstva zabavil řadu směnek a v nutný čas je všecky zažaloval, nevěda, která dopadne dobře a která špatně. Během času splaceno bylo za objekty zabavené tolik, že náš dluh byl úplně kryt i bez jedné směnky na 900 zl., s kterou byly potíže. Celá záležitost s touto směnkou šla až k správnímu soudu a ten nařídil nyní nové vyšetřování, čímž se naše vyrovnání s padlou záložnou protahuje. My té směnky již nepotřebujeme, neboť jsme jinak úplně kryti, ale když se žaloby podávaly, nevědělo se to; od soudu se upustiti také nemůže, neboť bychom musili platit soudní útraty. Vyhrajeme-li tuto směnku, jsme zbaveni soudních útrat, prohrajeme-li ji, zaplatíme soudní útraty, — o kapitál se nám však nejedná, neboť toho již nepotřebujeme.

O celé této záležitosti podal potom důkladnou zprávu p. Dr. Jan Buchal, připomenuv, že jsme i s těmi 637 zl. 30 kr. a s úroky z celého dluhu zcela kryti, tak že krejcaru svého kapitálu v záložně neztratíme. Družstvu bude ovšem zapraviti různé soudní a právní útraty.

Pokladník družstva vyžádal si znovu slovo řka, že jsme měli v Hospodářské záložně 6% a jinde toliko 4% a že jsme tudíž vyzískali většími procenty o 1.200 zl. více v Hospodářské záložně, nežli kdyby byly peníze jinde bývaly uloženy, tak že i kdybychom celých 1.200 zl. dali na útraty, žádné ztráty neutrpíme. Uvedl, že jsme byli v Hospodářské záložně velice šťastni, neboť ze 24 specielních mas (t. j. těch, kteří před pádem záložny zákonitým způsobem a v čas své pohledávky zábavou různých objektů v záložně si zabezpečili) podařilo se pouze čtyřem masám vymoci si úplné zaplacení dluhu, a mezi tyto čtyři patří i družstvo Vlasť. Že družstvo tuto svou při tak stkvěle vyhrálo, za to sluší děkovati rozvaze, obezřetnosti našeho bývalého právního zástupce, p. Dra. Jana Buchala, kterému se podařilo zabaviti pro nás výhodné a cenné svršky.

K návrhu Jeho Magnificence vldp. kanovníka Dr. Fr. Kryštůfka vyslovilo shromáždění p. Dr. Janu Buchalovi svoje uznání a připravilo mu hlučnou a zaslouženou ovaci.

Ku konci účetní zprávy zavedena byla rozprava o koupi spolkového domu. Redaktor »Vlasti« pravil, že nám bylo nabídnuto ke

koupi mnoho domů, ale žádný z nich nebyl pro nás vhodný. Skoro všecky byly v regulační čáře, a u takových domů magistrát nedovolí větších přestaveb; nesmí se nic přistavěti, ani schody přendati, ani záchody jinam umístiti, zkrátka nedovolují se v domě nijaké větší změny, aby tak majetník domu, hlavně kupující, byl přinucen dům zbořiti a dle regulační čáry nový vystavěti.

Předseda zas uvedl, že se nám nabízejí domy sice krásné, ale drahé, v ceně 130—150 tisíc, do čehož se nelze pustiti. Proto radil k největší opatrnosti, protože výbor nekupuje domu pro sebe ale pro celé družstvo, ne na rok, ale na dlouhou dobu. Je proto třeba získati dům, který by úplně hověl potřebám a účelu družstva.

Dp. Fr. Aug. Kadlec, Ord. Praed., dovozoval, že by bylo nejlépe, kdyby se dům co nejdříve koupil, protože by se pak zajisté objevil mezi členstvem živý zájem pro tuto záležitosť, tak že by bylo pak snadno, dluhující částku zapraviti. Při tom poukazoval na Růžencovou výrobnu, která s kapitálem 6.000 zl. zakoupila dům za 49.000 zl. Po jeho výtečné a přesvědčující řeči navrhl redaktor »Vlasti« tuto resoluci, která byla jednohlasně přijata: »Valná hromada důtklivě vybízí výbor, aby se pilně staral o koupi spolkového domu pro družstvo Vlasť.«

Účty revidovali pp.: K. Ulrich, c. k. pošt. pokladník; Tom. Duda, c. k. úředník, a Norbert Křiženecký, c. k. pošt. kontrolor a ti prohlásili: »*Nižepsaní jako dožádaní revisoři účtů za XII. správní rok (1895.—96.) prozkoumali účty »Vlasti«, »Vychovatele« a »Děl. Novin«, různých fondů a vůbec příjmy a vydání celého družstva, položku za položkou a zjistili, že jsou veškeré účty správně vedeny a sdělány a potřebnými doklady opatřeny, což vlastnoručně podpisují. V Praze, dne 8. ledna 1897.*«

Na to byly účty schváleny a pokladníku družstva, Tom Škrdlovi, bylo uděleno jednohlasně absolutorium.

5. Zprávy odborů:

a) Zpráva odboru historického.

Zpráva Histor. kroužku, kterou přednesl jednatel kroužku pan prof. Dr. M. Kovář, zní: Probíraje se v zápisníku Historického kroužku od té doby, co jsem byl zvolen jednatelem, zřím tu úhledný podpis: P. Jos. Svoboda, T. J., ale žel Bohu jen pětkrát za mého zapisování od 28. března 1895. Šestý protokol ze dne 15. dubna 1896. jest již podepsán: Dr. Kryštůfek, t. č. místopředseda. Rozžehnal se mezi tím náš milovaný superior, tvůrce a zakladatel našeho Kroužku, s námi, odešel náš milý první místopředseda po krátké nemoci, dne 19. května m. r., by za zásluhy své na vinici Páně i na roli vědecké, přijal zaslouženou odplatu od Toho, jenž vše dobré odměňuje. Nebudu se zde šířiti o veškerých jeho skutcích a vědeckých pracích, odkazuje slavné shromáždění na životopisná i literární data, jež přinesla »Vlast« roč. XII. a V. seš. »Sborníku Historického kroužku.«

Těšili se nepřátelé — a je jich nemálo — že se po úmrtí P. Svobody Kroužek rozbije. Pium desiderium! Byli jsme nenadálým odchodem jeho sklíčeni, byli jsme zdrceni, ale ne rozdrceni! Ve schůzi širšího výboru dne 28. května 1896. zvolen byl místopřed-

sedou slovutný univ. prof. Dr. Frant. X. Kryštůfek a později výbor doplněn volbou dp. Dra. Aloise Soldáta, vicerektora kníž. arcib. semináře.

I stojíme tu zas plně, nezlomeni, s hlavou vztýčenou, hodlajíce neohroženě a neunavně pracovati za vytčeným cílem dle sil svých, dále ku blahu a ve prospěch vlasti a církve.

Historický kroužek v uplynulém roce zasedal ve schůzích výborových devětkráte, mimo valnou hromadu, v níž do výboru zvoleni byli: dp. farář Fr. Ekert, dp. Frà Jos. Hamršmíd, dp. farář Václav Honejsek, p. prof. Dr. Mat. Kovář, magn. prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek (pozdější místopředseda), dp. Dr. Ant. Podlaha, dp. prof. Fr. Vacek, p. prof. J. Vávra a později vicerektor Dr. Ant. Soldát; za jednatele byl zvolen p. Dr. M. Kovář, knihovníkem dp. Dr. A. Podlaha, pokladníkem dp. Frà J. Hamršmíd.

Ač byly zprávy o důležitějších usneseních v »Čechu« a ve »Vlasti« stručně podávány, dlužno přece při valné hromadě družstva »Vlasť« uvésti závažnější věci ze schůzí výborových. Na darech dostalo se Kroužku: od J. Excell. nejd. pana arcibiskupa olomouckého Dra. Theod. Kohna 50 zl., od nejdp. biskupa královéhradeckého Ed. Jana Brynycha 30 zl., od dp. faráře Dra. Karla Řeháka 50 zl., odkazem † prof. K. Konráda 44 zl. 86 kr., od družstva »Vlasť« jako každoročně 300 zl. a za prodané výtisky Sborníku strženo bylo 35 zl. 61 kr.

Přednášek, jež pořádají se pouze v měsících zimních, minulého roku bylo pět. V únoru přednášel dp. Frà. Jos. Hamršmíd: »Jak zdařila se v Čechách Husem zamýšlená reformace.« V březnu měl přednášku dp. Dr. Ant. Podlaha: »O třech laicích českých jakožto literárních obrancích víry katolické ve stol. 16. a 17.« V říjnu předčítal práci p. učitele Jos. Lintnera z Kolína: »Z dějin města Soběslavě z let 1600—1626« pan prof. Jos. Vávra, jenž v listopadu sám přednášel: »Z rodinné kroniky hrabat z Oppersdorfu« a bude v únoru o téže rodině pokračovati. V prosinci konal přednášku dp. Václav Roudnický, kaplan na Zlíchově: »O Václavu Šturmovi a bratřích českých.« Veškery přednášky těšily se hojnému účastenství a uznání přítomných.

Sborník, v řadě V., roku předešlého vydaný nákladem vlastním, jest nejsilnější všech dosud vydaných: obsahuje 12 tiskových archů. Co se vnitřní ceny týče, nemohu jako redaktor jeho pronášeti úsudek, leč bych si dovolil připojiti, co jiní soudí: že nezadá nikterak co do hodnoty svým čtyřem předchůdcům. Jen to mne bolí, že ani katolické listy nepřinesly o něm zevrubnějších zpráv a posudků.

Kroužek zaslal blahopřání: k 60. narozeninám nejdp. biskupa Msgr. Ferd. Kalouse, k 50. narozeninám nejdp. biskupa Ed. J. Brynycha a za týmž účelem i dp. Fr. Pohunkovi.

Literárního sjezdu, jejž pořádalo družstvo Vlasť loni v srpnu, účastnil se Kroužek jakožto odbor jeho, i zvolen byl předsedou historické sekce jednatel prof. Dr. M. Kovář. Historickou přednášku při sjezdu konal dp. Frà Jos. Hamršmíd.

Po smrti p. superiora přestěhována byla knihovna do bytu jednatelova, (Ferdinandova tř. čís. 6. v klášteře Uršulinském), který ji do pořádku přivedl.

Výbor zabýval se též otázkou, jak postaviti se proti novým ideám Masarykovým, a mimo to usnesl se v zásadě, aby vydávány byly historické brožury pro náš lid, hlavně pro dělnictvo katolické, aby mohlo se brániti proti výtkám našich nepřátel. Spolky naše nechť udají otázky, co se jim obyčejně namítá a vyčítá s nepřátelské strany, aby se na to mohlo odpověděti od historiků té věci znalých. Též jsme jednali o tom, jak odrážeti útoky proti církvi a papežům, hlavně některé, zvláště zlomyslné a perfidní nájezdy. Úkol ten na sebe vzal dp. Frà Jos. Hamršmíd.

O vydání důkladné mapy církevní, pořízené p. prof. J. Vávrou, jež na Národopisné výstavě československé v oddělení církevním těšila se zasloužené pozornosti, jednali jsme několikráte, ale dosud pro mnohé překážky bez výsledku.

Účty přehlížel dp. farář V. Honejsek jakožto zvolený revisor.

Osiřeli jsme, ztrativše otce, zakladatele, ale jako zdárné děti budeme v jeho smyslu pracovati dále ve prospěch dobré věci, již zastáváme a zastávati nepřestaneme. Nám víra a národnosť, vlasť a církev jsou nade vše, tím více, čím méně jsou jiným, odrodilcům matky vlasti, odpadlíkům matky církve, ač je porodila česká matka, ač je pokřtila katolická církev.«

Důkladně pracovaná zpráva p. prof. Dra. M. Kováře byla nadšeně přijata, čemuž dal výraz p. předseda, konstatovav, že p. profesor jest vydatnou silou výboru, a vyslovil mu jménem shromáždění díky. Pan prof. Dr. M. Kovář děkoval řka, že konal pouze svoji povinnosť a dodal narážeje na další boje: »Pánové, mám sice malá záda, ale něco přece snesu. Nesmíme se báti.« (Pochvala.)

b) Zpráva socialního odboru.

Tomáš Jiroušek podával zprávu o činnosti *socialního odboru* za XII. správní rok, z níž vyjímáme: Socialní odbor konal během roku šest výborových schůzí a měl velikou účasť na literárním sjezdu družstva a přičinil se, že celý jeden den sjezdu věnován byl záležitostem socialním. Hlavní referáty v socialní části literárního sjezdu měli: dp. *Rudolf Vrba* »O agrární otázce«, p. *Václav Žižka* »O řemeslnické otázce«, dp. *Jan Holba* »O záložnách Raiffeisenových«, a *Tom. Jiroušek* »O dělnickém hnutí«. Dále upozornil, že k popudu socialního odboru, za účelem obranným vydalo družstvo Vlasť brožuru pod názvem »*Španělská inkvisice a její hrůzy*« dne 1. června m. r. a dnes již přes 1.300 exemplářů jest rozprodáno a v lidu rozšířeno. Také nová příloha »Dělnických Novin«, t. zv. »*Spolkové Listy*«, mají veliký význam pro spolkovou organisaci katolíků českých a důležitosti jejich vzpomínati se bude teprve za několik let, až ve svazcích budou sloužiti ve spolkových archivech za rukojeť veškerých vědomostí pro společenský život a spolkovou organisaci. Nová brožura, kterou řečník připravuje a píše, bude míti název: »*Sabinismus, barákovství a pokrokářství.*« Do schůzí veřejných i spolkových, které katolíci v Čechách a na Moravě pořádali, vysílal socialní odbor družstva Vlasť osvědčené řečníky, kteří řečnili: dp. *Dr. Rud. Horský:* v Libšicích, na Kladně, v Jindř. Hradci (dvakrát), Kardašově Řečici, Hronově, Kostelci n. Orl., Ústí n. O., v Táboře, ve Vítkovicích (dvakrát), Polské Ostravě a Mor. Ostravě. *Tom. Jiroušek:* v Davli,

Čáslavi, Libšicích, Písnici (dvakrát), Suticích, Plzni, Kladně, Mýtě u Zbirova, Červ. Pečkách, Kar. Řečici, Mělníce, Zbraslavi, Chrudimi, Třebíči (dvakrát) a Táboře. Dp. *Rud. Vrba:* v Plzni (dvakrát), Roudnici, Lounech, Milčíně, Třebešicích, Písnici, Řeporyjích a Vamberku. *Fr. Satorye:* v Davli a Čáslavi. Dp. *Em. Dlouhý-Pokorný:* na Mělníku.

Úhrnem řečnili řečníci socialním odborem vyslaní na 42 veřejných a spolkových schůzích. Řečník doufá, že shromáždění s touto činností social. odboru i tentokráte jako každého roku bude spokojeno. (Hlučná pochvala.)

Také obsáhlý referát p. Jiroušků byl přijat s velikým potěšením. Dp. farář Fr. Vaněček: »Jsme dosud armádou zajíců, to však nesmí déle býti! Také armáda lvů, vedená zajícem, nedočinila by se úspěchů. Výbor socialní pracoval vytrvale, zvláště dp. Dr. Rud. Horský a p. Tom. Jiroušek, pročež je potřebí vysloviti oběma, jakož i všem ostatním činitelům, obdiv a poděkování!

c) Zpráva odboru filosoficko-paedagogického o jeho činnosti.

Místopředseda filosoficko-paedagogického odboru, dp. Fr. Pohunek, nemohl se pro churavosť do schůze dostaviti, i přečetl jeho zprávu starosta. Zní takto:

»Lituji, že mi není možno schůze se súčastniti a odůvodniti, a po případě omluviti malou jen činnosť tohoto odboru. Veřejné přednášky byly konány 4, a to dvě v Praze a 2 na venku. V Praze přednášel dne 11. března 1896 p. t. Dr. fil. Eugen Kadeřávek, c. k. řádný veřejný univ. profesor, důkladně a zajímavě o thematě: »Na jakých základech paedagogika staví a kterak.« Dne 25. března přednášel dp. Filip Jan Konečný důkladně a vtipně o thematě: »Moderní humanita a křesťanská paedagogika.« Obě přednášky byly uveřejněny ve »Vychovateli« čís. 11., 12., 13. a 14. Venku přednášel, a to: v Neveklově dvakráte pan učitel Josef Moudrý *o výchově v rodině.*

Byly připraveny ještě přednášky dvě, a to v Praze. 1). Přednášeti měl p. t. pan profesor Jos. Šauer z Augenburku o Pestalozzim a pan učitel Flekáček. Jelikož však, jakmile zavítá jaro, jeví se v Praze při přednáškách malé účastenství, byly obě přednášky odloženy až na podzim. V té době však jsem již churavěl a o přednášky se vůbec starati nemohl. Prací k tisku se chystá několik, a to delších; budou-li však *všichni* páni, kteří slíbili, také skutečně s tím, co slíbili, někdy hotovi, neumím říci. Hotovou delší a s velikou pílí sestavenou práci zaslal dp. Jan Oliva, kaplan v Chroustovicích: o církevním dějepise ve školách obecných a měšťanských. Práce se rozpadá ve dvě části. První je kritická, ve druhé se podávají hotové církevní dějiny — kratinké — pro školy obecné. Dále se pracuje o díle: Nezávislá mravouka hlavně vzhledem ku pracím Spencerovým, u nás tak vychvalovaným. Jistý pan učitel slíbil pojednati o paedagogickém významu spisů Františka Pravdy, za kterýmžto účelem byly mu zaslány spisy Pravdovy, pokud jich vůbec lze dostati, neboť některé jsou úplně rozebrány. Jiný konečně, jenž nechce býti jmenován, chystá prý objemnější práci z oboru paedagogiky, jenom že prý mu zbývá málo času, by mohl rychleji pokračovati.

Schůzí výborových konáno pět, od května pak nebyla dosud žádná. Prosím, by ctěná valná hromada zvolila místopředsedu, který by tomuto odboru mohl věnovati více času a píle, než bylo možno mně, ne snad, že bych se práce chtěl vzdalovati, ale že mi brání nynější již delší churavosť pracovati tak, jak bych sobě přál.

Celková činnosť odboru jest sice skrovná; ale nechť se též nezapomíná, že dovednějších pracovníků v oboru tomto není mnoho; někteří, kteří by mohli, nemají chuti; jiní by rádi pracovali, ale samostatně nedovedou, chtějíce nejednou, by se jim nejen naznačilo, co by pracovati měli, ale aby se jim dal i material a poradilo, jak by při práci měli postupovati. Jiní opět slíbí, ale konec konců nedělají *pranic*. A jiným konečně neschází ku práci ani chuť ani dovednosť, ale jsou přetíženi a při nejlepší vůli pracovati nemohou. Ale snad bude i v příčině této časem lépe. Což račiž dáti dobrotivý Bůh!«

V přípise oznamoval dp. Fr. Pohunek, že se pro chorobu vzdává místopředsednictví tohoto odboru, že však členem jeho zůstane. Zároveň podotkl, že zůstane časopisu »Vychovateli« a družstvu Vlasť i dále věren, pokud síly jeho stačí.

Předseda: Je to sice bolestno, máme-li se loučiti s mužem tak vynikajícím, který družstvu prokázal neocenitelné služby, tak že i u nepřátelské strany se o něm mluvilo s úctou a uznáním; ačkoliv mu byly vysloveny již jedenkráte díky, žádám shromáždění, aby povstalo se svých sedadel a dalo tak odstupujícímu dp. Fr. Pohunkovi na jevo svoji vděčnosť, jakož i naznačilo tím přání, aby náš milený spolupracovník nabyl opět prvotných sil, kterými by nás v našem těžkém boji úsilovně podporoval. (Hlučná pochvala celého shromáždění.)

Valná hromada ponechala volbu nového místopředsedy výboru družstva.

6. Dotace družstva Vlasť.

K návrhu výboru udělila valná hromada pro XIII. rok (od 1. října 1896 do 30. září 1897) *a)* kroužku historickému 300 zl., *b)* fondu knihovnímu 300 zl. a navrhovala spolku sv. Methoděje ve Vídni podporu 50 zl. Ale valná hromada ji zvýšila pro XIII. správní rok na 100 zl. Debaty se súčastnili pp.: farář Jos. Bouchal, Dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle a Fr. Žundálek. Bylo líčeno krásné působení »Jednoty« pro kulturní potřeby vídeňských Čechův a hlavně pro české služby Boží ve Vídni; bylo uvedeno, že katoličtí Čechové ve Vídni, hlavně dp. Tom. Bláha a truhlářský dělník p. Jan Horák snahy družstva Vlasť ve Vídni všemožně podporují; i chtělo jim družstvo dáti na jevo svoji vděčnosť a lásku a proto zvýšilo jednohlasně subvenci z 50 zl. na 100 zl.

7. Dotaz výboru, má-li r. 1897. konána býti mimořádná valná hromada.

Valná hromada odpověděla: »Budou-li konány dva diecésní sjezdy, Hradecký a Litoměřický, ať letos mimořádná valná hromada není; bude-li však konán diecésní sjezd pouze v Hradci Králové, může výbor mimořádnou valnou hromadu svolati, při čemž by mu

bylo přihlížeti zvláště k Historickému kroužku, aby ten svými řečníky na veřejnosť vystoupil, anyť odbory socialní i filosoficko-paedagogický již veřejné přednášky konaly.«

8. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

Volby byly provedeny jednohlasně. Za skrutatory zvolil předseda dpp. faráře Jos. Bouchala a Fr. Vaněčka. Za předsedu byl zvolen dp. Dr. Rud. Horský; do výboru pp.: Dr. M. Kovář, Václ. Krupička, Václ. Růžička, Václ. Špaček, Karel Ulrich, Dr. Vojtěch Vrťátko a Fr. Žák. Za náhradníky pp.: Tom. Jiroušek, Václ. Müller, Fr. Žundálek a Fr. Kotrč.

Volba řídícího učitele Václ. Špačka byla hlučně a bouřlivě přijata, na znamení, že i valná hromada dává mu na jevo svou sympathii v době, kdy jest mu zakoušeti četných a krutých útoků nepřátelské strany. Nový člen výboru dp. Václ. Růžička a noví náhradníci dpp. Václ. Müller a Fr. Žundálek oslovili valné shromáždění a děkovali za volbu.

Z nepřítomných zaslali volební listiny tito p. t. členové: děkan Tom. Střebský, farář Frà. Jos. Mergl, f. adm. Karel Procházka, farář Št. Dvořák, koop. Jos. Elitzer, Ct. podporující spolek sv. Josefa v Písnici a Jednota sv. Josefa v Telči. Všickni volili ve smyslu kandidátní listiny.

9. Volné návrhy.

Byly podány tři volné návrhy, ale dva nedošly v zákonité lhůtě, pročež nemohlo býti o nich rokováno. Ve správný čas podal návrh red. Tom. Škrdle. Zní: »Redakce »Vychovatele« se žádá, aby všem oprávněným požadavkům spolku katechetického vyhověla a jeho zájmy všemožně podporovala.« Návrh byl jednohlasně přijat a předseda byl požádán, aby jej v odpolední valné hromadě spolku katechetického přednesl a odůvodnil.[1])

Pořádek byl takto vyčerpán, a tu hlásil se k slovu dp Fr. Žundálek, který pravil: »Důstojní a velectění pánové! Slyšeli jsme na vlastní uši, co vykonal výbor v uplynulém roce, a přesvědčili jsme se, že vykonal mnoho; pracovalť, pokud jeho síly stačily. Že jeho snahy byly očerňovány, není za našich poměrů divno; byly však také plně oceněny, hlavně na literárním sjezdě, konaném v minulých prázdninách. I bylo by nevděkem, kdybychom neuznali této obětivé činnosti; proto si Vás dovoluji žádati, abyste slavnému výboru vzdali zaslouženou pochvalu.«

To také shromáždění učinili, čímž úplně dali výraz svému přesvědčení o nezištné a neúmorné práci celého výboru.

Předseda děkuje za toto uznání a projevenou důvěru, jménem výboru prohlásil, že výbor bude i na dále horlivě pracovati, aby

[1]) Pozn. red. Valná hromada spolku katechetického po řeči dp. Dr. Rud. Horského přijala »Vychovatele« za svůj orgán, ale vyslovila přání, aby byl do redakce »Vychovatele« přijat jeden katecheta. Projednání celé záležitosti bylo za souhlasu této valné hromady a zástupce družstva Vlasť ponecháno výborům obou spolků. Doufáme pevně, že se vyjednávání provede k obapolné spokojenosti.

této důvěry a pochvaly se ukázal hodným Po té končil o půl 12 h. dop. valnou hromadu těmito pozoruhodnými slovy:

»Nastává nám doba bojů, jak Petöfi praví: »Život stálý boj, a mír jen bezděký.« My nemáme míru a stojíme v stálém boji. My jsme církví bojující Jako všude, tak i u nás začíná tříbení duchů. A jestliže socialní demokraté malují kříž mezi smetím, jestliže ten kříž ve svých plátcích vymítají koštětem — my katolíci ten kříž zdvihámé a pevně jej držíce nikdy ho z ruky nepustíme. My jako družstvo katolické, kteří jsme se shromáždili kolem kříže, jsme na předním místě povoláni, abychom jím třímali — my dovedeme s ním padnouti, ale nikdy ho nezradíme! Poněvadž jest všecko proti nám, poněvadž nemáme upřímných přátel, kromě věrných katolíků, proto jest potřebí, aby všichni věrní katolíci se srazili v pevný šik. »Na tom málo záleží, dáte-li mně mnoho vojáků nebo málo. Já bojuji za dobrou věc, a Bůh mi dá vítězství.« Tak prohlásila Jeane d'Arc. Z malých začátků povstalo naše družstvo, avšak vzrostlo v utěšený, mohutný strom. *Naše družstvo stalo se základem celého hnutí katolického v českém národě.* (Výborně!) Katolíky bylo u nás do nedávna pohrdáno, a hle! Dnes stali jsme se postrachem liberálů, pokrokářů, socialních demokratů a všech nepřátel katolicismu, kteří již jsou nuceni počítati se stranou katolickou, s onou stranou, kterou dříve prohlašovali za stranu kostelníkův a svíčkových bab. (Bouřlivý souhlas) Proto s radostí pohlížíme na veškeru činnost našeho družstva, a jednota, která dnes byla v našem rokování, jest nám pevnou zárukou, že tím více budeme pokračovati!«

Ke konci pak vyzýval řečník, aby shromáždění členové provolali slávu sv. Otci Lvu XIII, dále Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I. a konečně i nejdůstojnějšímu episkopátu, českému i moravskému, který nyní jest v čele veškerého hnutí katolického.

Valná hromada zanechala v srdcích přítomných nejkrásnější dojem. Všecko šlo svorně a jednomyslně, tak že se tato valná hromada druží k nejlepším, jaké kdy družstvo konalo. Dva pp katecheti byli přítomní jako hosté, ale když průběh schůze pozorovali, v polovici valné hromady přistoupili za členy družstva.

HUDBA.

Opera v Národním divadle. Smareglia: »Istarská svatba« (poprve). — Gounod: »Romeo a Julie« (nově stud.). — A. Boïto: »Mefistofeles«« (nově stud.). — E. Nápravník: »Dubrovský« (poprvé). — A. Dvořák: »Šelma sedlák«. — L. Varney: »Nevinné ovečky«. — Pan Werner Alberti — pí. D. Škardová, sl. Fabianova.

Píšeme-li o Smaregliově opeře »Istarská svatba«, dne 16. října m. r. poprve provedené, píšeme vlastně nekrolog. Textem řadí se práce tato k celé serii vesnických dramat, jež po Vergově-Mascagniově »Sedláku kavalíru« hojně se vyrojily. V »Sedláku kavalíru« odehrává se krvavá pomsta aspoň za scénou, divák pak o ní slyší jen výkřikem: »Kmotr Alfio zabil kmotra Turridu«, avšak básník »Istarské svatby« Illica předvádí nám vše na scéně, kde sokové proti sobě s noži v ruce stojí a Nicola vraždí Lorenza. Děje jest na tři jednání celkem málo, osoby dramatu jsou po většině nesympatické.

Hudba Smaregliova nebyla pro nás novinkou. Již r. 1893. proveden byl jeho »Cornill Schuh« s výsledkem dosti pochybným. Smareglia pracuje sice solidně, práce jeho jest hudebně uhlazená, souměrná, vystříhá se brutálnosti Mascagniovských, upadá však v sentimentalitu Gounodovskou, jejíž něhy a lesku nedosahuje. Celek zanechává v posluchači chlad, který nedovede zapuditi ani několik míst vděčnějších, ani výborné provedení, jehož se dílu u nás dostalo.

Jinak působí Ch. Gounoda »Romeo a Julie« dne 30. října m. r. v novém nastudování provedená. Nedosahuje sice dílo toto nikterak výše jeho »Fausta«, ale přece jest to práce plná vřelých kantilen, vroucích, milostných dvojzpěvů, obestřených duchaplnou instrumentací, jimiž zvěčnil Gounod Shakespearovu tragedii nešťastné lásky rozvaděných rodů veroneských, Monteků a Kapuletů. V hlavních úlohách vystoupili u nás p. Pták a sl. Koldovská, jíž dařila se místa erotická a dramatická mnohem lépe, než koloratura prvého jednání, jež zněla nevyrovnaně a stísněně.

Na Gounoda vzpomene zajisté každý, kdo slyší A. Boïta operu: »Mefistofeles«, dne 21. listopadu opět u nás na scénu uvedenou. Báječná postava kouzelníka Fausta byla vždy mocným magnetem skladatelům operním, zvláště od té doby, kdy Göthe postavě Faustově dal význam allegorie.

Mezi novějšími skladateli látky této zasluhuje zmínky právě Arrigo Boïto, jenž jako obratný libretista zpracoval si jakési ragout z obou dílů Fausta ve 4 jednáních s prologem v nebi a epilogem, jehož středem učinil ducha zlého, chtěje as vylíčiti boj dobra a zla, kde na konec přec jen dobro vítězí. Ostatně však jest text jen pestrou řadou effektních obrazů s průvodem hudby. Hudebním svým vyznáním patří Boïto k nové škole italské, jež opustivši půdu naprosté melodie, líčí dramaticky děj, jak tomu počátek učinil již Verdi svou »Aidou«. Boïto nedostupuje však svého genialního mistra. Hudba Boïtova působí více v místech dramaticky vzrušených, jako v noci Valpurgině, žalářní scéně, nežli ve scénách lyrických. Tak právě zahradní scéna, příliš roztříštěná, mizí pod dojmem Gounodova: »Fausta«. Provedení Mefistofela bylo u nás zdařilé. —

Dne 13. prosince provedena byla novinka Čecha Edv. Nápravníka, nyní kapelníka carských divadel v Petrohradě, nazvaná »Dubrovský«.

Edv. Nápravník, nar. 24. srpna 1839 v Bejšti u Král. Hradce, žák pražské školy varhanické, znám jest u nás již dříve provozovanými operami »Nižegorodci« a »Harold«. Poslední práce jeho, jejíž text dle Puškina obratně upravil Modest Čajkovsky (bratr zesnulého skladatele Petra Iljiče), uvádí nás v romantické ovzduší banditů kavalírů, kteří těšili se zvláště dříve veliké pozornosti. Vladimír Dubrovský, uštván jsa bývalým přítelem svého otce, Trojekůrovem, stává se banditou, avšak jat jsa láskou k Maši, dceři nepřítele svého, pro niž v přestrojení francouzského vychovatele do domu jeho se odvažuje, umírá na nepodařeném útěku kulkou četníka.

Talent Nápravníkův není svérazný, jest to spíše eklektik, avšak v dobrém slova smyslu. Chybou jest vůbec domnívati se, že, díme-li o někom: »jest eklektikem«, jest již klatba nad ním vyřčena. Naopak! Není každému dáno býti tvůrčím duchem, jenž na perutech nadání svého smělým rozmachem všechny předstihuje; jest potřebí i těch, kteří dovedou to, co již řečeno a vyjádřeno bylo, ušlechtile opakovati, dávajíce tomu své vlastní roucho, svou vlastní individualitu. Nápravník jest duchaplný hudebník, jenž nalézá dostatek prostředků, by situaci vystihl a hudebně vyjádřil. — Patrný jest na něm vliv Gounoda a Čajkovského, ač tu a tam probleskne i myšlénka upomínající na hudbu národní, jak českou tak ruskou. — Druhou předností Nápravníkovou jest ušlechtilosť výrazu hudebního; nikde neupadá ve triviální tón, vede si diskretně a instrumentuje účinně. Vedení hlasů zpěvných jest přirozené, v ensemblech dosahuje mohutného dojmu. Rozhodně raději poslechneme si toto dílo, než tak mnohou u nás favorisovanou operu vlašskou, která unavuje buď svou brutalností nebo trivialností, nebo dokonce fadessou, jež velmi nedokonale jest zakryta hledanou učeností. Celé provedení Dubrovského i výprava jeho svědčily o píli, která dílu tomuto byla poskytnuta.

Totéž nelze tvrditi o nově studované opeře Dra. Ant. Dvořáka: »Šelma sedlák«, jež dne 11. ledna t. r. byla provedena. Práce Dvořákova oplývá tolika krásami hudebními; hojností svěžích melodií v účinném rouše rythmickém a harmonickém, půvabnou instrumentací, národním rázem na každé stránce, vůbec jsou tu pravé skvosty z Dvořákova nevyčerpatelného pokladu.

Bohužel nemá u nás tato práce ještě pevného místa v repertoiru, jehož by však jistě při opatrném, ale důsledném opakování nabyla po boku komických oper Smetanových, kam vším právem náleží

Ani obligátní operety nebyli jsme ušetřeni. Jest to francouzský vaudeville, bezcenná fraška »Nevinné ovečky« (Les petits brébis) s hudbou L. Varney-e. Hudba Varney-ova, jehož opereta »Fantocnin kolovrátek« před několika lety u nás provedena byla, nevyniká ničím, ani původností, ani zvláštní pikantností, jedinou její zásluhou jest, že se nevtírá hřmotností, provázejíc všude diskretně slova pěvcova. Práce tato dosáhla snad jinde velikého úspěchu, jak o ní napřed bylo hlásáno, jistě proto, že bylo užito druhého jednání k největším pikanteriím a frivolnostem, k nimž druhý akt, odehrávající se za noci v ložnici dívčího pensionatu, dává příležitost, avšak u nás jest práce ta nedůstojna uměleckého ústavu, jakým Nár. Divadlo býti má. Extempore jednoho ze spoluúčinkujících o Variété přivedlo nás v rozpaky, nejsme-li tam skutečně. Bylo by již jednou na čase, aby správa divadla nahlédla, že práce takové jsou jen na újmu dobré pověsti našeho divadla. Ukazovati na to, že takový škvár dával se 300krát v Berlíně nebo ve Vídni, jest, nejméně řečeno nemistné, neboť to nebyly ani dvorní opery ani vážná divadla činoherní, kde se podobné kusy provozovaly. Staví-li se naše divadlo po bok ústavům prvého řádu, nesmějí tam míti přístupu práce, které připouštějí o tom vážné pochybnosti. Zvláště uprostřed zimní saisony, doby práce, nemělo by se plýtvati drahocenným časem, a spoluúčinkující unavovati takovými nesmysly.

Z pohostinských her jmenovati třeba tenoristu Werner-Albertiho, Poláka prý rodem, který před několika lety byl členem zdejšího německého divadla, jenž vítězil ne tak vždy vrcholem umění, jako spíše silou svého orgánu a lahodou vysokého »c«. Při této příležitosti přišla opět na světlo nikým zajisté nepostrádaná Halévy-ho »Židovka«, která by snad jinak i se svým přehnaným pathosem a urážkami křesťanství zasloužené byla odpočívala v archivě.

Pí. D. Škardová, z koncertní síně pražské známá pěvkyně, vystoupila jako Santuzza v Mascagniově »Sedláku kavalíru« s úspěchem dobrým, ač nám nijak na mysl nejde, proč v zimní saisoně zbytečné tyto experimenty se provozují.

Slečna Fabianova, doposud člen sboru operního, pokusila se se zdarem v oboru partií episodních a soubretních v »Čarostřelci« a »V studni«. Neveliký sice hlas, nedosti ještě vyrovnaný, ale příjemného zvuku, k tomu pěkný zjev i dobrý divadelní temperament slibují slečně při pilné práci i další úspěch v tomto oboru.

Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Journal d'un prêtre parisien. avec préface et notes de M. Ch. d'Héricault. Paris Gaume. »Pařížský kněz,« abbé Rudemare, jehož deník nám pan Ch. d'Héricault podává, jest spisovatelem »bonae fidei«, jenž dovede náležitě vypravovati, co viděl. Jeho deník jest upřímný a baví velmi zajímavou dobou, jíž se týká; jsouť to léta, jež předcházela a připravovala francouzskou revoluci, jakož i prvá léta této revoluce. P. Ch. d'Héricault důkladnými poznámkami učinil »zápisky« tyto srozumitelnými a zajímavými i pro ty, kteří s osobnostmi a rozličnými událostmi revoluce obeznámeni nejsou. Stránky journalu, o auktorově cestování v Belgii jsou zajímavé tím, že ukazují, v jakém stavu byla tato země r. 1790.; byltě tehdáž ještě v Belgii odpor proti novotám a opravám Josefa II., jež nedostatečně odstranil Leopold; v celé Belgii byla veliká nespokojenosť a kvašení. Bohužel revolucionářská tyranie musila změniti city belgických katolíkův vůči Francii ... Poslední stránky zápisků abbého Rudemare vypravují o jeho návratu do Paříže, po němž hned jest nebohý abbé stihán, tak že se musí skrývati, odložiti kněžský oděv a jeho stav jest posléze takový, že ač Francii, vlasť svou, horoucně miluje, přec pozdravuje

a vítá »šťastný dekret srpnový z r. 1792!« Těmito slovy končí svůj journal. Nehledáme též jiného zakončení. Nic necharakterisuje lépe francouzskou tyrannii revolucionářskou, než slova samotného Francouze, považujícího za »šťastný« onen dekret, jenž jej vyhání z Francie! Josef Šeřík-Vitínský.

POLSKÁ.

Kanonik Duilhé de Saint-Projet: Apologia naukowa wiary chrześcijańskiej. Przekład z 3-go wydania francuskiego poprzedzony słowem wstępnem J. E. X. Michała Nowodworskiego, biskupa Płockiego. Warszawa, nakład Gebethnera i Wolffa, str. XVIII a 435 v 8°. — Duilhé de Saint-Projet jest z největších apologetů francouzských, řadě se plným právem po bok známým velikým apologetům německým: Hettingrovi, Stöcklovi, Gutberletovi a j. Zvučného toho jména získal si znamenitým dílem: »Apologie scientifique de la foi chrétienne«, jež i samým sv. Otcem bylo pochváleno jakožto dílo důkladné.

Práce křesťanských apologetův, ač stále jednu a tutéž jest jim brániti pravdu, různí se přece obsahem dle různého směru a druhu oněch bludův a lží, jimiž pravda bývá napadena a proti nimž jim pravdu tu hájiti jest. Když proti pravdě té útočilo se na poli filosofie a historie, musila ovšem i apologie o půdu tu se opírati. Ale dnes oppugnuje se víra naše, a náboženství vůbec, na základě vědy, a zvláště na základě věd přírodních; neboť pěstitelé materialismu, kořistíce z vědy té v posledních dobách tak vzrostlé a zmohutnělé, podávají pomocí různých fantastických hypothés své výklady hlavních otázek, jež týkají se počátku a bytování světa, počátku a rozvoje života, počátku, přirozenosti a účelu člověka. Ve výkladech těch však Bůh a jeho tvůrčí moc a síla nemají místa; tam není místa pro duši ani pro posmrtný život člověka; tamť jenom věčná hmota, její věčný pohyb a následek pohybu toho, totiž přeměňování se hmoty té v rozmanitá tělesa neorganická i organická a přerůzné objevy její fysické, chemické, biologické a psychické.

Nebezpečí výkladů těch jest veliké; jsouť ony plytké, zástupům přístupné, a šiřitelé jich, kořistíce obratně z věd přírodních a uvádějíce, že všechno to, co ze své fantasie připojují, spočívá na ryze vědeckých základech, snadno jimi mohou uchvátiti a nezkušené zástupy svésti. Tak hovoří o té věci nejd. biskup Płocký, Michael Nowodworski, dodávaje ještě, že druhou příčinou rychlého a snadného šíření se zásad těch jest i ta, že hlasatelé jejich Boha z řízení světa odstraňujíce nebo vůbec ho popírajíce, zbavují člověka povinnosti, aby přikázání Božích byl poslušen, a svěřují vrchní moc nad člověkem jemu samému, čímž ovšem všem choutkám lidským dopřávají úplné svobody. I jest tedy povinností apologetů křesťanských, aby ukázali nicotnosť, bezvědeckosť a klamnosť materialistického učení, a tak poučujíce, by zároveň byli i lékaři svedených. Této úlohy se zdarem opravdu velikým se podjal a tím nemalých zásluh si získal kanovník Duilhé de Saint-Projet. V práci své, která dočekala se již několikeréhо vydání, uvádí všude nepopíratelné a skutečně dokázané výsledky vědy, odlišuje je bedlivě od pouhých domněnek, hypothés a ničím neodůvodněných, nebo zcela nepravých theorií; vedle nich klade vždy učení víry, dogmaticky stanovené, rozlišuje je od pouhých domněnek exegetův a theologů, načež ukazuje přesvědčivě, že mezi skutečnými výsledky pravé vědy a mezi věrou naprosto není sporu. A tak vede si jak na poli kosmologie, tak i v biologii a anthropologii.

Velikou důležitosť má však i první část tohoto díla, jež stanoví jaksi všeobecný, ale důkladný úvod k následujícím studiím. Jednáť tu autor s podivuhodnou důkladností a přesvědčivostí o povaze nynějšího zápasu náboženského, o povaze vědy, metafysiky a víry a o jiných důležitých otázkách apologetických, jichž řádné pochopení každému s nemalým musí býti prospěchem.

Polský překlad tohoto díla doporučen, a nejen to, nýbrž i krásným úvodem opatřen samým nejd. biskupem Nowodworskim. Vidnoť z toho jen, jak nejd. p. biskup vysoce váží si tohoto díla, a že do něho ne bez příčiny klade veliké naděje. Proto doufáme, že i literatuře naší velmi dobře slušeti bude překlad díla toho. Francie dala nám již v českém rouše Didona, Vigourouxe a Fouarda; proč by neměl býti mezi nimi i Duilhé de Saint-Projet?

Dr. Jos. Tumpach.

ČESKÁ.

Na okrajích kancionálu života. Básně Fr. Leubnera. Nákladem spisovatelovým, tiskem J. Otty. 1897. Spisovatele dobře známe jako básníka legend a balad. To jest zvláště jeho obor a r. 1895. vydal vlastním nákladem svazek své poesie. Dnes máme před sebou jeho druhou knihu, též vlastním nákladem vydanou, a nejsou to legendy a balady, ač zde onde — zvláště v cyklu »Zahučaly hory« — jsou jejich stopy patrny. Obě knihy vybízejí k srovnání. Leubner je talent, a to talent nejen pozoruhodný, ale r o z h o d n ý. Neváháme říci, že v této druhé knize stojí básník výše, že učinil patrný pokrok, že se tu jeví hlubší myšlénky, i forma je tu lehčí, plynnější. Básník rozdělil svou knihu na několik oddělení. Prvé »Ztracený ráj« obsahuje některé velmi pěkné znělky. Bol, že člověk ztratil ráj, nečiní básníka nešťastným, rozervaným. Nikoli! Sílí ho myšlénka, jako kdysi Adama, když zří práci svých rukou, když mu vzplane vzpomínka na štěstí!

»Stesk vzpomínky zda stačí tvému bludu
že můžeš čekat s línou v klíně pěstí?
Ta do ráje si cestu neproklestí
jak zemi nevychvátí zlata rudu!«

Jiné stanovisko, než Danteovo známé: »Nessun maggiore dolore, che ricordarsi del tempo felice nella miseria.« Básník náš soudí jinak. Věř, pracuj, doufej — dobudeš zase ztraceného ráje! Zcela dobře praví:

»Co rájem ztraceným vše trpce zovem!
Tak lásku, přátelství a mladé časy,
stín rodné střechy, setby první klasy —
co's nerad ztratil, tím vše halíš slovem!«

a jinde praví: »V čem člověk ráj svůj hledá, ráj vždy není! Zamlouvá se nám velice tato poesie Leubnerova.

»Kdo pravý muž, ten v slzách nerozplyne.
Co boří vina, čisté staví ruce,
byť velkých otců, syn přec slabý hyne.
Nuž klas buď plný, byl-li jiný snětí,
stav na žule, ne křehké na opuce —
ráj vlasti uzří aspoň syn tvých dětí!

Znělka VI., kdy Kain po letech se odebírá na ta místa, kde zavraždil bratra, a jak najde rodiče, velmi ustaralé a usoužené, a na srdci matky hledá odpuštění, je velmi krásný obraz; látka jako stvořená pro biblickou aktovku, hodná péra poety. Ve druhém oddílu »Na zlaté půdě«, slyšíme vážné chorály a velebný hlas plného stroje varhan. Hluboké myšlénky vysloveny mnohde stručnou formou znělek. Mnoho zde vřelého, vytrysklého z duše, mnoho tu pravdy, zářící z prostých řádků. Čtěte jen: »Isti sunt sancti,«, »Hospodine pomiluj nás«, »Triumphus Christi«, »Pod obrazem sv. Cecilie«, »Kristus před křížem«

»Jdou mimo bídní, šeptnou v pozdrav slova,
dlaň drsná otře upocené čelo —
jen za ně dal by křižovat se znova,«

»Kresby starého kancionálu« a některé jiné, a dáte nám za pravdu. — Ve třetím oddílu »Zahučaly hory« kráčí kolem nás mládí, stáří i lidský život a i zde podal básník některé velice zdařilé obrazy, na př. »Jde jeseň z lesa« je pěkná drobnomalba, rovněž »Tam na horách«, »U černých vrátek hřbitova« a jiné. Leckde ozve se o tom satiricky:

Kde táta náš píval z hubatek,
my z náprstku srkáme tence,
kdy zavýskal on si s důstatek
my vzdycháme při střídmé sklence.«

V oddělení posledním »Kristus a ženy« vzal spisovatel látku z postav žen: Matky Ježíšovy, dcery Jairovy, ženy kananejské a cizoložné, ženy Pilátovy, Herodiady, Salomé, Marty, Magdaleny.

Počítali jsme Leubnera vždy k vynikajícím katolickým básníkům a těšíme se upřímně z jeho pokroku. Upozorňujeme na jeho knihu. Měl by ji míti každý, kdo přeje katolickému hnutí literárnímu. Věříme upřímně slovu

spisovatelovu, v předmluvě pronesenému, že by byl drahý sport pro Pegasa vlastním nákladem knihy rozdávati. Uznejme již jednou, že jest naší povinností odebírati, doporučovati, kupovati to, co katolický trh literární přináší. Je to povinnost dvojnásobně milá a vděčná, je-li spis tak dobrý, zdařilý, jako přítomná kniha Leubnerova. Josef Flekáček.

J. S. Machar, 1893—1896. Básně. Nákladem Fr. Šimáčka v Praze, 1896. J. S. Machar vydal novou poetickou knihu, s delší předmluvou, v níž vykládá, jak měl v úmyslu napsati tři knihy básní, ale jak se mu to pak »jaksi zprotivilo,« i vydal místo tří knih — jedinou. Tato neobvyklá skromnosť byla panu Macharovi jen na prospěch. Zdá se nám, že sotva napsal tuto knihu, a ještě byl nucen do ní zařaditi celou řadu básní slabých a nedostatečných, ba dal sem různé příležitostné proslovy, báseň — k oslavě — Vrchlického, psanou za jubilea jeho dvacetileté literární činnosti, ačkoliv nyní bojuje — proti Vrchlickému, a oba navzájem častují se málo zdvořilými veršíky.

Základním tónem Macharových básní je vzdor, odpor proti společnosti, jejím pravidlům a řádům, jež jsou básníku — společenskými lžemi, předsudky. Proto sympatisuje vždycky s těmi, s nimiž ostatní smrtelníci příliš nesympatisují, proto oslavuje Nerona, jako prvního pravého dekadenta, »předchůdce Baudelairea« (!), proto velebí s takovou záplavou bombastických frází — Juliana Apostatu, jak jsme již ve »Vlasti« referovali. Apotheose Husa a Žižky věnovány jsou »Dvě matky,« dosti rozvláčné a bezobsažné. Z doby bělohorské vzat motiv »Důvěrného psaní,« jež píše císař Ferdinad II. hraběti Bukvoiovi (str. 86.), a »Milosrdenství (str. 88.). Obě básně jsou rázu satirického; básník se v nich ovšem posmívá straně katolické. Zvláště druhá báseň, psaná formou modlitby, je jen proto komponována. Zbraň, jíž tu Machar bojuje, není vzata ze zbrojnice přesné historické pravdy. Machar neustále ještě se dívá na katastrofu bělohorskou očima protestantského stranníka, nikoliv objektivního historika. Ví se přece již dávno, že na Bílé Hoře nebyla poražena žádná »idea českého národa«, ale že tam utrpěla porážku strana odbojných protestantských šlechticů, již věc soukromých intrik povýšili na věc celého národa. To, co Machar píše, je pouhá šablonovitá koketerie, v níž si libují liberální žurnalisté. Nesmí se to vážně pojati, stejně jako když pan Machar píše k. př. o Neronovi:

»nervosní duše, otrávená spleenem (!),
vždy žíznivá a stále přesycená!«

jako o nějakém dekadentovi à la Verlain nebo Mallarme. Zajímavo jest, co básníku nahrazuje »ta nenáviděná dogmata,« víru a náboženství. Nic jiného, než — mohamedánský fatalism. Čteme zajisté v Julianovi Apostatovi:

»Sem zahnalo v kraj posupný a mrtvý,
jenž vzdorem dýše k všemu, co je živo,
jej. jenž plál vzdorem ke všemu, co žilo,
tajemné Fatum.« (!)

Tajemné fatum! Hle, jaký to objev, jaká uchvacující síla originelní myšlénky! Fatum! V to věří básník, jen aby nemusil věřiti — v ta »zpuchřelá dogmata«!

Také pokrok! Napoleon (str. 61.) je ošumělá rýmovačka. Napoleon se tu líčí jako felčar, jenž »pustil lidstvu trochu krve ze žil,« a když vykonal »svou úlohu,« jako »prostý šosák« ve vyhnanství zemřel. To je vše. K tomu věru nebylo třeba tolika suchých veršů. V básni Vise obírá se »po macharovsku« Ravacholem, Vailantem, Henrym a jinými nejmenovanými, svedenými oběťmi učení anarchistického. Ne však, aby litoval se stanoviska lidského svedených a zmařených životů. Nikoliv! Činí odvážnou parallelu — s Golgotou (!!) a proti takovému zlehčování musí se ozvati náš nejráznější protest.

»Ke křížům (!), hranicím, ke špalkům popraviště,
kde vražděna kdys idea, své rámě
kříž vztáhl z Golgoty (!!; a druhým žehnaje
dotk' se guilotin dvou šedých,
pařížské, montbrisonské« (!!).

V básních »V nemoci« a »Vise« (str. 59. a 89.) napodobí naše dekadenty. Verše jako:

»Ve stojícím vzduchu
ležela mdlá a těžká jakás vůně,
již v životě jsem nikdy neucítil,
a již teď nezapomním,«

nebo:

»Tu mne chytil
úžasný pocit: přestává krev bíti
a všemi póry prchá moje žití,«

upomínají příliš na Karáskova »Zazděná okna«, na básně, jako byl »Rozklad« (str. 16.) nebo »Nemoc a Horečka« (str. 18.—19.). To jen jako doklad, jak si básníci časem na vzájem — vypomáhají. Celkem působí kniha páně Macharova slabě, i umělecky je málo zajímavá. Svého času působily knihy Macharovy jako novinky, jako tóny v literatuře naší dosud neslyšené, ale dnes už i ty ztrácejí se v moři poetických výrobků, jimiž nejmladší literáti zaplavili celou literaturu. Machar už také sestárnul a marně by hrál rád ještě nějakou úlohu mezi mladými, kteří nechtějí o něm ani slyšeti. To je důkaz, že umění Macharovo nemělo vážného a pravého uměleckého podkladu, že bylo — jen modní libůstkou. A modní libůstky se, jak známo, mění každou chvíli. Nám však třeba opravdové, umělecké práce s hlubokým mravním základem a ne pouhé koketerie s měnivým — denním — vkusem. Josef J. Veselý.

»Život.« Na sklonku r. 1896. začali čeští spiritisté vydávati svůj list dvakráte měsíčně. Nezmiňovali bychom se o listu, který nevyniká ničím, kdyby některé okolnosti nebyly velmi poučné pro naše literární poměry. »Život« začíná vycházeti zároveň s mnohými časopisy nejvíce pokrokářskými a — dobře se navzájem snesou. »Život« doporučuje v čísle 2. na poslední stránce »Lid« a »Ruch,« které prý vykonaly »zdatný kus práce«, a mají prý mezi českými spiritisty mnoho příznivců. Konstatujeme toto faktum, jako potvrzení staré pravdy: »Kde se nedaří víře, dobře se ujme pověra.« »Život« doporučuje »L.« a »R.« nejvřeleji — proloženým písmem!

Druhá poučná věc jest, že spiritistický »Život« vychází v tiskárně dra. Edv. Grégra v Praze! V téže tiskárně, kde vycnází »Matice lidu,« která si z Němec od grüntliavského spolku vypůjčila heslo »Osvětou k svobodě.« V téže tiskárně vychází tedy spiritistický orgán, v níž spatřil světlo světa pamflet »Oběti pověry,« snesené ze všech možných i nemožných konců světa. V této knížce, na níž se spisovatel styděl podepsati, nečiní se posměch snad toliko z pověry, ale i z obyčejů a zvyků křesťanských, a to způsobem u »Matice« r. 1871. obvyklým.

Třetí poučné faktum jest, že p. Dr. Edv. Grégr jest tiskařem listu spiritistického, týž pan Grégr, který ve sněmu si dělal smích ze staré báby, s ní ž se dal do hovoru o jakési věci, a seznal prý, že jsou křesťanské ženy plné pověry. S jednou mluvil — o všech soudil. Zde vychází u Grégra list, který má za účel mezi českým lidem šířiti »spiritismus«.

Větších nesmyslů o náboženství sotva kde najdeme než v listě »Život«, odpor si podává ruku s nesmyslem. »Mediumistické« projevy jsou něčím novým v naší literatuře. Jaká jest tendence listu, poznáte z poznámky na poslední stránce: »Píše se nám, že z církve katolické vystoupili . . . (jména 2 manželů). Hojné zprávy vítáme.«

Písmo Svaté se stále cituje a proti církvi se brojí. Jak věrně si leží v náručí: »Ruch« a »Lid«, »Život« a moderní spiritismus! Liga + 1.

Čtvero vzorů křesťanského života. Životopisné obrazy. Podávají Frant. Tater, Alois Hrudička a Frant. Janovský. Nákladem »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje« na rok 1896. Cena 1 zl. 20 kr. Obětivé »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně« vydalo jakožto podíl na minulý rok velmi vhodné a časové životopisné obrazy čtyř služebníků Božích a ozdob církve katolické, a to blahoslav. Jana Křtitele de la Salle, vzorného kněze-učitele a zakladatele řádu bratří křesť. škol (zpracováno dle »Der ehrwürdige Johann Baptist de la Salle und das Institut der Brüder der christ. Schulen«, od Fr. Tatra, učitele v Turnově), ctihod. Jana Vianney-a, vzorného faráře Arského (vzděláno dle spisův očitých svědků od Al. Hrudičky, děkana v Telči), dále blahosl. Tom. Mora, vzorného to státníka a hrdinského mučeníka, a posléze slavné paměti kněze Adolfa Kolpinga, bývalého tovaryše řemeslnického a později zakladatele jednot katol tovaryšův (od Fr. Janovského, profesora a předsedy řemeslnické Jednoty sv.

Josefa v Telči). Nemohouce tak obšírně o knize této se rozepsati, jak by toho právem zasluhovala, upozorňujeme, pokud první práce se týká, na ni všecky přátely školství, a četli-li již jinde životopis de la Salle-ův (ku př. v Hlasech katol. spolku tiskového r. 1895. č. 2. a), ať přečtou si asi aspoň 1. část, úvod, již zvláště k bedlivému povšimnutí doporučujeme těm, jižto tak rádi rozhlašují, jako by církev katol. byla nepřítelkyní pokroku, vzdělanosti, škol atd. Též přídavek, zvláště zmínku o »spolku přátel katol. českých škol bratrských v Praze« (str. 257.) neopomeň nikdo si přečísti a dle možnosti hřivnou svou k dílu tak slibnému přispěti. Práce druhá jest jmenovitě pro duchovní mocnou vzpruhou a pobídkou; kéž nebylo by kněze, jenž by ji nečetl! Podobně i poslední dva životopisy nemůžeme dosti doporučiti: i ony mocně každého povzbudí, a těm, kteří ve spolcích a na schůzích řečnivají, dosti vhodné, ba výborné látky poskytnou . . . Přičiň se každý dle sil svých, by kniha tato co nejvíce mezi naším lidem se rozšířila! Prok. Zaletěl.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V Tyrolsku slavili stoletou památku bojů proti republice francouzské za víru a vlast. Na památku toho odebralo se přes 100 Tyrolanů do Říma, aby před tváří sv. Otce Lva XIII. vydali projev a svědectví o své věrnosti k církvi sv. K nim přidružilo se přes 300 Neapolitánů a deputace z Perugie, jež přišla vzdát díky papeži, že oděl jejich biskupa kardinálským purpurem. Všichni byli přítomni mši sv. v Sixtinské kapli; po mši sv. usedl sv. Otec před oltář a přijímal ve skupeních jednotlivé poutníky; nejdříve Tyrolany Odevzdali Jeho Svatosti některé dary. Sochař Augustin Valentin z Brixenu věnoval sv. Otci překrásnou sošku Nejsv. Srdce Ježíšova, vzácnou uměleckou práci. Sv. Otec byl z daru velice potěšen, podrobně jej prohlížel a děkoval přítomnému dárci a delší chvíli s ním co nejlaskavěji rozmlouval. Pan Lindner z Inšpruku, c. a k. dvorní dodavatel, daroval sv. Otci nádhernou voskovou svíci s jemnou kolorovanou prací, v ceně přes tisíc zl. Pan Weinwieder přinesl papeži kopii prastarého, v Tyrolsku velice ctěného obrazu Nejsv. Srdce Ježíšova s drahocenným rámem. Než byly tyto dary odevzdány, posvětil Sv. Otec tyrolský starobylý prapor, jenž má uprostřed kříž se srdcem Spasitelovým a nápisem: »In hoc signo vinces«. Kromě tohoto posvětil papež zcela nově pořízený prapor dle vzoru starého. V čele tyrolských poutníků nesena byla běložlutá žerď s nápisem: »Katolické Tyrolsko«. Při obřadu svěcení praporu sv. Otcem zpíval se příležitostný sbor; slova k němu napsal kapucín P. Norbert Stock; hudbu a nápěv složil probošt Mitterer, jenž tuto vzácnou skladbu osobně před Jeho Svatostí řídil. Po každé sloce ozvaly se bouřlivý jásot a projevy oddanosti a lásky ku sv. Otci. Ve $^3/_4$ na 11 byl obřad i slyšení poutníků skončeno a sv. Otec odebral se do svých komnat za nekonečného provolávání všech shromážděných. — O výtečném zdraví sv. Otce svědčí nejen toto slyšení, ale i nedávno uveřejněná zprava o Jeho latinské vzletné básni, již před několika týdny napsal. Jest to óda, opěvující pokřesťanění Francie za krále Chlodvíka. U kmeta tak vzácného věku jest to zajisté neobyčejný důkaz svěžesti těla a ducha. To však není důkaz jediný. Přijímaje novoroční přání sv. sboru kardinálů, odpověděl papež Lev XIII. dlouhou a stkvělou řečí. S počátku seděl v lenošce, ale čím dále mluvil, tím více se rozplameňoval ušlechtilý Jeho duch, a sv. Otec povstav, mluvil neobyčejně silným hlasem a řeč Svou provázel živým posuňkem, jenž dává svědectví, že v kmetu vzácného věku hárá oheň muže mladistvého srdce.

Herbenovy literární boule. Kdo jen poněkud obírá se »Vlastí«, ví, že časisté a realisté byli vždy nejurputnějšími protivníky jejími, zvláště Dr. Herben, redaktor »Času«. A hle, dnes, ale přece za námi, buší do Herbena celá řada spisovatelů ne klerikálních, ukazujíc obušky svými, že »bohomazi« (tak ráčili nás kdysi pojmenovati realističtí humanisté), nebyli tak úplně v neprávu, když do časistů bouchali. Radikálové, pokrokáři ano i bývalí realisté pustili se do velepřísného Herbena na konci jeho desítileté činnosti literární, a připravili mu jubileum, jakého dosud u nás nebylo v literárním světě. Co Pelcl, Škába, Třebický, Hajn, Auerswald atd. Herbenovi loni veřejně pověděli, nebudeme

opakovati, chtějíce poukázati na hrozný výprask, kterého se panu Herbenovi dostalo v lonské a letošní »Osvětě« od Zákrejse, Krásnohorské a hlavně od Flajšhanse, jenž dra. Herbena tak zmaloval, jak od mnoha let nemáme příkladu v literární publicistice české podobného. To již nebyly obyčejné papírové bouchačky, jimiž česká »polemika« tak jest »bohata«, to byly rány kladivem. Není lékaře, který by je zahojil, poněvadž jediným působivým lékem jest veřejně a úředně usvědčiti Flajšhanse (a třebas i Škábu, jenž Herbena v 1. č. letošních Labských Proudů obviňuje z literární krádeže a volá, že i budoucně nové doklady k tomu podá!!) z nepravdy, což dr. Herben až podnes neučinil a také asi neučiní.

Začneme se Zákrejsem, jenž ve třetím a čtvrtém čísle lonské »Osvěty« ujal se Královdvorského rukopisu ve dvou článcích. »Čas« a »Naše Doba« vrhly se proto na něho, on nebyl líným, ale odpověděl oběma. Dr. Herben a jeho »Čas« dostali od Zákrejse ve 4. seš. takto: »V redakci »Času« slavil se veliký svátek. Maličký »Čas« rostl a rostl, až se z něho stal 10letý chlapeček... Považme jen, čeho jsme se v zázračném onom desítiletí plni údivu nedožili! Považme, jaké hrozné věci se dály jinde, a jaký vzor zatímtrůnil v »Čase«! Všudy, kde jaký Čech, panovala faleš, všude jezovitství a farizejství, všude prostopášnost: jenom v redakci »Času« sídlila ctnost, otevřenost, pravdymilovnost, nevinnost. Všude řádila přežilost, cyrillomethodějství, šosáctví, buržoasní sobectví, vypínavost, štítivost, sveřepá zvířeckost; jenom v redakci »Času« pěstovala se novodobost, modernost, českobratrská ideovost, skromnost, pravověrnost, lásk yplná humanita se zvláštním oddělením pro pláště oddanosti k bližnímu a pro pochvalování nepřátel. Všude bujela vědecká i politická nevyspělost, zápal pro starobylé rukopisy, nevědomost, chabost, fángličkářství a rozklad: toliko v redakci Času našel svoji útulnu důvtip, důmysl, véhlas, nadšení pro divergentní shodu a pro parallelistické shody, statečnost, nadfilosofický smysl pro programní a organisační hloubku, šířku, délku a všechny ostatní dimense. . . . »Cas« je vtělenou nadctností, vtěleným nadveleduchem. »Čas« je vševědoucí, všemohouc. »Čas« je neomylným nejvyšším tribunálem, proti jehož výroku není odvolání Ale to vše s jedinou restrikcí: pokud totiž p. Tomáš Garrigue Masaryk dovolí. Takové odvislosti, jaké podléhá »Č.« vůči Masarykovi, nebylo a nebude snad rovné... Kdyby řekl Masaryk: »Credo, quia absurdum,« řekne to »Čas« ihned po něm. »Čas« je píšťala, na kterou může Masaryk kdykoli cokoli zapískati. . . . »Čas« pokládá Masaryka za největšího muže českého, za největšího sociologa, za největšího filosofa, za největšího politika . . . Nevím si rady ani pomoci, ale tento poměr připomíná mi velmi zdařilou anekdotu. Přítel navštíví přítele, tento schová se pod postelí, žena se nad ním ohání smetákem, a když se ho příchozí ptá: »Co to, člověče, děláš?« odpovídá mu navštívený: »Já si mohu dělati, co chci, já jsem pánem v domě!« Applikace je samozřejmá. »Čas« leží stále pod Masarykovou postelí.

A nejen nevídanou »odvislosť« a pod postelí »ležení« předhazuje Zákrejs panu Herbenovi, nýbrž i »pravdymilovnosť«, čili, že »skrucuje a překrucuje«, což mu i zde bylo dokázáno při jiné příležitosti, a přece je »Čas« velkozávod proti falši, farizejství, jezovitství a pro českobratrskou ryzotu, čistotu, pro vyhledávání pravdy a dobra.« Že pan Zákrejs stěžuje si právem na překrucování svého článku »O slově v češtině nemožném« a že slavná redakce »Času« spletla skutečně pravdu s nepravdou, dokázáno jí v »Osvětě« na str. 372. zcela jasně a nezvratně.

Eliška Krásnohorská píše v prvém čísle letošní »Osvěty« v delší stati o nových směrech a proudech, ukazujíc, odkud vyšly a kým byly protežovány. Prof Masaryk a dr. Herben dostávají zde mnohé šlehy, zvláště Herben, o němž konečně auktorka praví (str. 80.), že mu »jistě někdo přisoudí tak zv. arroganci a tak zvané měděné čelo.«

Byla-li posavadní pohroma páně Herbenova zlá, byla ještě horší, když na Herbena přišel dr. Václav Flajšhans. Věc přihodila se jako všecky ostatní: v redakci »Času« strhali a zostudili Flajšhanse, a Flajšhans důkladně odpověděl. Kdo se chceš o tom přesvědčiti, přečti si 11. číslo lonské »Osvěty« a v něm článek: »Poslání ‚Času'« a hlavně letošní první číslo a v něm článeček Flajšhansův »Vade mecum pro p. dra. Herbena«. Strana 81.—85. Ze všeho, co dr. Flajšhans Herbenovi v »Literárních Listech« »k nakousnutí předložil,« odvážil se dr. Herben jen na dvě věci, na Zbyhoně a na Kytici, ale s úplným nezdarem. »Ostatní všecko je samá pleva — praví Flajšhans — samý klep a pomluva, samá pravda a báseň. Mám Vám zas trochu poznámek dáti pod čáru? Bude to něco platno? Nebude — aspoň Vám nic!... Napřed musím

Vám poněkud ujasniti pojem osobního boje a tak zv. sprostoty. Vám to není — bohužel po desítileté činnosti veřejné — dosud jasno« Především vyčítá dr. Flajšhans, že dr. Herben místo věcí veřejných a pro veřejnost určených užívá všelijakých privátních úryvků z dopisů, kusy z rozmluv a pikantních klepů a pak trochu nadávek a urážek, za které byste se u mého domovníka styděl« — což není dovoleno, »nýbrž je to zbraň ošklivá a hanebná«. A v dalším pokračuje se: »Když Vy otisknete článek, který Vám nebyl vůbec poslán, a když jej otisknete nejen bez svolení, nýbrž i proti vůli auktora, má každý právo říci, že je ten článek ukraden, je to slovo ostré. ale pravdivé: Vaše svědomí Vám jistě říká, že jste tak učiniti neměl. Když někomu nadáte Jidášů a nedokážete to jedinou písmenkou, může Vám každý křesťan, bible znalý, říci, že je to nejhrubší surovost — ostré slovo, ale pravdivé — a může dále říci, že je to drzá lež, poněvadž Vy toho nikdy a nijak dokázati nemůžete . . . Když Vám vyvrátím deset klepů, stisknete se hezky do koutka a napíšete dvacet nových«. . . . Výborně odbývá dra. Herbena stěžujícího si, že jeho strana je chudá, dr. Flajšhans otázkami, před nimiž překvapený dr. Herben zůstává skutečně s otevřenými ústy státi: »Což pak to není strana samých universitních profesorů? A což pak chodívají chudáci se zlatým límcem a chocholem na klobouku?« A pověděv ještě něco o tom i onom, co dr. Herben proti němu do boje přinesl, končí dr. Flajšhans: »Proto prohlašuji také napřed, — důkaz podám, jakmile opět budu míti pokdy — všeliká Vaše budoucí »odhalení« za veliký švindl, všeliké Vaše budoucí »věcné důvody« za vyležené nesmysly a všeliké Vaše budoucí nadávky za výplody chorého mozku. Váš dosavadní hrdinský boj dává mi k tomu paušálnímu odsouzení úplné právo. A to je konečně to nejsmutnější, abych se přítele doložil.«

Filip Jan Konečný.

Ruský hlas o družstvu Vlasť. Únorové číslo brněnské »Hlídky« přináší dopis L. Vasilevského z Rakouska o rakouském klerikalismu, který v 11. sešitě svém uveřejnilo Russkoje Bogatstvo. Dopis líčí vzrůst klerikalismu v Rakousku. Promluviv o různých proudech rakouského klerikalismu a různých odstínech jeho, autor uvažuje o posledních sjezdech katolických a obeznamuje čtenáře zvláště s družstvem Vlasť, s fondem pro katolické spisovatele, Dělnickými Novinami, s Vychovatelem a s Historickým kroužkem . . . Spisovatel dochází k tomu závěru, že literární i politická činnosť klerikálů v Rakousku, zvláště v Čechách, zasluhuje vážné pozornosti.

Klerikální nevědomosť či nepoctivosť. Odpověď časopisu »Hlasy ze Siona«. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví. Cena 15 kr. Pan farář Dr. Lev Řehák vydal již dříve důkladné dílo: »Kde jest reformace« a když proti tomuto dílu vystoupili bojovně helveté v časopisu »Hus«, odbyl je způsobem nejvýše řízným v brožuře rovněž nadepsané »Kde jest reformace« a nyní vydal novou brožuru pod názvem svrchu uvedeným. Odpověď jest důkladná a duchaplná a hodna toho, aby hojně byla čtena a rozšířena, hlavně v těch krajích, kde jsou smíšené osady katolíků a protestantů.

Paběrky z novin a veřejného života. ***Katolické Listy.*** Máme nyní v Čechách jednotný orgán pro všecky katolíky; už se nebudeme děliti na příznivce »Čecha« a »Večerních Novin«, už se tímto rozdvojením nebude naše síla, naše moc a náš vliv podlamovati a seslabovati: máme jednotný, veliký a katolický orgán a to jest důležité vítězství nás katolíků v království Českém. Přání, které v srdci chovám, jak by »K. L.« mohly býti zvelebeny a zdokonaleny, přednesu ve výboru; s tím na veřejnost nepůjdu, ale mám na mysli věci, které se týkají jeho čtenářů a katolického duchovenstva, a ty zde přednáším. Nechť není v Čechách české fary, kde by se »Katolické Listy« neodebíraly; nechť není katolického spolku, kde by nebyly vyloženy; kněží a věrní stoupenci katolických zásad, kteří chodí do lázní, kaváren, do hostinců, čekají na vlaky na nádraží, zacházejí do nádražních restaurantů, nechť žádají všude, kam se jich více schází (ku př. v Král. Lázních v Praze, v nádražních restaurantech v Kolíně, v Pardubicích, ve Veselí n. L., v plzenské pivnici Sochůrkově, Choděrově) a kde se časopisy veřejně ke čtení vykládají, aby odebírány byly i »Katolické Listy.« — Katolická šlechta, vyšší církevní hodnostáři a kláštery, které vládnou statky, záložny a jiné obchodní ústavy, v nichž mají rozhodní katolíci vliv, dávejte »Katolickým Listům« inseráty. A žádejme firmy, u nichž kupujeme — jako ku př. soukenická firma Buttova v Praze a podobně v Humpolci, rybářský

závod Jos. Mojm. Podhorského v Praze — a jimž výdělek dáváme, by v »Kat. Listech« inserovaly. Spojme se všickni a všude k společné práci, odhoďme od sebe všelikou ostýchavost (která lpí i na mnohých kněžích) a poznáme svoji sílu a ovoce své práce. Konečně, čeští katolíci, přistupujte za členy zakládající k družstvu sv. Vojtěcha, jež »Katolické Noviny« vydává. Splatíte v pěti letech 100 zl. a druhou stovkou ručíte při možných ztrátách. Jeť účelem družstva vydávati nejen »Katolické Listy,« ale i katolické knihy a katolické časopisy vůbec; jak je toho v Čechách potřebí, nemusíme teprve dokazovati. — Každým novým podnikem trpí všecky dosavadní podniky stejného směru. A družstvem sv. Vojtěcha utrpí nejvíce družstvo »Vlast,« které za 12 let poprve nemělo v celém měsíci prosinci r. 1896. ani jednoho nového člena, ale nechť si, družstvo Vlast rádo tuto ztrátu nese a je na ni připraveno, neboť ponese ztrátu pro podnik, po němž jsme dávno a dychtivě toužili a jehož jsme se konečně dočkali a jenž je pro české katoliky eminentně důležitý. — ***Jednoty literární a veřejné lidové čítárny.*** Před desíti lety byly zakládány Literární Jednoty hlavně v těch městech, kde jsou střední školy. Stopoval jsem jejich činnost: rozšířily hojně dobrých knih, ale i něco protikatolických, a pokud jsem zprávy o jejich činnosti četl, nerozšířily žádných knih výhradně katolických. Ujaloť se v české společnosti heslo: pod prapor vlasti může se schovati každá kniha; tam se dá pardon i knize nevěrecké a nemravné, ale kniha katolická místa pod ním nemá. Jen časopisy, které se rády dívají do našich kapes, učiní pro nás něco, ale ne z lásky, toliko z pouhé oportunity. Jeden takový oportunní list přinesl ku př. obsah celého čísla »Rozhledů,« ale pro V. sešit Sborníku Historického Kroužku neměl více slov, než že vyšel »s bohatým obsahem.«

Ale Literární Jednoty stárnou, chabnou, a v národě vynořuje se nové heslo: veřejné lidové čítárny; někde jim dávají pouze jméno: veřejné čítárny. Takové čítárny povstaly ku př. v Kolíně, v Písku, Litomyšli, a nové mají povstati v Nechanicích, Č. Třebové a v Praze. Veřejná čítárna otevřena byla i v Brně v Besedním domě, a olomoucký Pozor navrhuje, aby se podobné veřejné čítárny zřídily v Olomouci, Kroměříži. Přerově, v Litovli a Zábřehu. Veřejné čítárny zřídily buď obce, neb různé spolky, pokrokáři, nebo akademičtí studující. V Písku byla otevřena lidová čítárna dne 1. ledna t. r. Je prý tam vyloženo 60 časopisů a bude prý s ní spojena lidová knihovna. V Praze otevřela veřejnou čítárnu na konci ledna t. r. v domě Typografické Besedy Dělnická Akademie, a to za tím účelem, aby se nejširší vrstvy lidu čtením časopisů a knih zde vyložených nejen zdokonalovaly, ale aby současně navykaly čísti časopisy a různé publikace, v nichž by pro další snahy kulturní posilu čerpaly. Pořáde se říká: klerikálové chtějí vládnouti a panovati, a hle, tu to vidíme: socialisté, pokrokáři a pokrokové studentstvo, pokrokové obce a jiní chtějí veřejnými čítárnami roznášeti a vtělovati své idee v nejširší vrstvy lidu. Že my katolíci špatně při tom pochodíme, jest jasno. I kdyby veškeren náš tisk do svých čítáren přijaly, pochodíme špatně, neboť jest ho oproti jiným stranám velice málo. Ale oni toho neučiní. Veřejných čítáren jest již mnoho, ale teprve dvě žádaly pro sebe »Vlasť« a »Děl. Noviny.« Prosíme venkovské pány, aby nám posílali zprávy, jak to v těchto čítárnách a jejich knihovnách vypadá. Naše ostražitost musí se stupňovati i dle toho, jak se nebezpečí zvyšuje. Již nyní radíme: duchovní, zakládejte hojně farní knihovny a oživujte ty, které již jsou, ale spí. Vikariatní porady ať tuto akci sesilují. Duchovní, půjčujte svůj tisk do hostinců, učitelům, a vůbec kde můžete; spolky katolických tovaryšů, jinochů a mužů a vůbec spolky křesťansko-socialní, zvete do svých místností četné hosty a věnujte píli svým čítárnám a knihovnám; bohoslovci, pomáhejte, rozšiřujte mezi lidem zákonitou cestou časopisy a zakládejte s dvojitou pílí knihovny, a to všude, ve všech seminářích; Vincenciani, v Čechách i na Moravě, oživte své knihovny a učiňte je přístupnými těm nejchudším třídám lidu. Zakládejme pilně a vytrvale nové křesťansko-socialní spolky a zřizujme v nich ihned čítárny a knihovny; prapor může počkati, ale nikoliv knihovna a čítárna! A co se Prahy týká, mohla by otevříti veřejnou čítárnu Katolická beseda v určité dny a hodiny, ve svém mezzaninu. Tam by mohla býti veliká katolická knihovna pro celou Prahu; ve výboru čítárny by se mohli soustřediti k společné práci delegáti všech katolických spolků v Praze Bratři, znejme svoji sílu a znejme potřeby doby! — ***Sami se ubíjíme.*** Jistý katolický list přinesl v denních zprávách obsah novoročního čísla »Zl. Prahy«. Chválí si, že textová část jest hojná a chválí rozkošné illustrace. Takovými zprávami se tropí mezi katolickým čtenářstvem jen zmatek. Přečtěte si, pane referente, posudek o »Zlaté Praze« v lednovém

čísle »Vlasti« a rcete, je-li »Zlatá Praha« toho hodna, aby jí katolický list dával tak velikou přednost a uveřejňoval její obsah na význačném místě — v denních zprávách. My jsme toho názoru, že žádný list, který nám nedává záruky, že neurazí našeho náboženství, nemá býti v katolických listech uveřejňován. Ano, my myslíme, že každý katolický referent hřeší — a činí-li to kněz, že dvojnásobně hřeší — když uveřejňuje obsah časopisů, jež urážejí, i když ne vždy, aspoň někdy, naše katolické náboženství. To myslíme vůbec o oněch časopisech, které nejsou výslovně katolické. Toto své stanovisko hájíme již na 13. rok a budeme je hájiti do smrti, i kdybychom měli zůstati osamocenými. Myslíme, že v nynějších dobách, plných různých, protináboženských hesel, má býti katolický tisk pevný, nezlomný a vytrvalý a ne vrtkavý. Má přesně ukazovati zásady a cíl našeho života a nemá své čtenáře másti a tropiti mezi nimi zmatek. Prosíme čtanáře »Vlasti«, aby nám v této otázce své názory otevřeně sdělili. — ***Ottův Naučný Slovník a mistr Jan Hus.*** Časopis »Hlas« v 17. č. ze dne 22. ledna uveřejňuje z Ottova »Nauč. Slovn.« ukázku článku o Husovi a praví: »Článek Hus nás zklamal.« Nebyl by J. M. veledůst. p. probošt Dr. Ant. Lenz tak laskav, a celý článek ve »Vlasti« rozebral? Byli bychom mu za to velice povděčni. — ***»Národ« už nechce poslouchati ani Mladočechy, ani realisty.*** »Národní Listy« ze dne 25. ledna naříkají, že Husův fond upadá. Vzrůst Husova fondu opravňoval prý minulého roku k nejlepším nadějím, ale bohužel ukázala se i v tomto případě naše povaha, která prý lehce vzplane pro myšlénku, ale zápal ten netrvá dlouho! Kollej Arnošta z Pardubic prosperuje, a Husův fond upadá. A podobné soužení má s deskou kostnickou p. Dr. Jan H. v »Čase.« Sbírá na ni už dlouho a sebral málo. A nebýti mezi dárci evangelíci, byly by sbírky ještě bledší. Milí pánové, »národ« má předně bídu a pak si začíná trochu protírat oči a počíná seznávati, že je národem katolickým a ne husitským. — ***Jak se milují!*** Kdo? »Čas« a židovská »Arbeiterzeitung« ve Vídni. V druhém čísle »Času« byla uveřejněna pitomá, hloupá a nejapná »předběžná studie« k románu: »Mateřství.« A hned v 3. č. »Času« se dočítáme, že byla tato studie přeložena do němčiny a v neděli dne 10. ledna v »Arbeiterzeitungu« uveřejněna. Aby se »Čas« za to židovské »Arbeiterzeitungu« odvděčil, oznamuje, že bude židovská »Arbeiterzeitung« po čas voleb dávána veřejným místnostem za poloviční cenu. Je to láska, co, židovské »Arbeiterzeitungu« k »Času« a naopak? Jednou »Čas« tuto židovinu i v inserátu ohlašoval, ale když ho »Čech« klepl přes prsty, přestal. A víte, koho zase Masarykova »Naše Doba« miluje? »Školský Obzor«! »Učitelské Noviny« a »Komenský« mluví o »Školském Obzoru« s opovržením, ale »Naše Doba« se ho dovolává jako vážného orgánu. Ó zmatek nad zmatek, v celém národě je zmatek a otcem tohoto zmatku je p. Tomáš Garrigue Masaryk. — ***Dobrovský byl zednářem.*** Nové a pádné doklady, že byl Dobrovský zednářem, uveřejňuje v 3. čísle letošního »Času« »J. K.,« jenž byl 22 let vychovatelem v domě hrabat Černínů z Chudenic. Vychovatel sám neznal osobně Dobrovského, neboť se narodil tři léta po jeho smrti, ale mluvil o tom s lidmi, kteří Dobrovského obsluhovali, a dotvrdil mu to sám Eugen hrabě Černín, v jehož domě na Chudenicích Dobrovský poslední léta svého života trávil. A ve 4. čísle »Času« dokládá týž spisovatel, že Dobrovský sloužil slovanskou mši v kapli sv. Volfganga u Chudenic při nesvěceném oltáři. Při mši neužíval misálu, ale malé knížky, kterou vždy při sobě nosil. Knížka ta jest na černínském zámku v Petrsburgu. Dobrovský sloužil slovanskou mši v letech 1827. a 1829., ve kterých, jak spisovatel praví, byl již rozhodně choromyslný. Dobrovský chtěl prý i v chudenickém farním chrámu Páně sloužiti slovanskou mši, ale farář tomu nedovolil. — ***Prof. Dr. Jar. Sedláček.*** »Katol. Listy« ze dne 21. ledna t. r. píší: V srpnu (od 16—20) bude ve švýcarském Fryburce konán IV. vědecký mezinárodní sjezd katolíků, při němž jest ustanovena poprve i zvláštní exegetická sekce. Prof. Dr. Sedláček přihlásil k této sekci přednášku o hebrejských nářečích v biblické literatuře St. Zákona. V září (od 5.—12.) bude v Paříži XI. sjezd orientalistů, k němuž týž profesor ohlásil přednášku o liturgickém jazyku katolických Syrů. Vyslovujeme přání, aby p. Dr. Jar. Sedláček ve »Vlasti« o obou sjezdech referoval. — ***Katolická spisovatelka zemřela.*** Paní Anna Hauson Dorseyová, veteránka katolického písemnictví v Americe, zemřela na poslední Štědrý večer ve věku 83 let ve Washingtoně. Poctěna byla několika dopisy od sv. Otce Pia IX. a jedním od Lva XIII., a kardinál Gibbons podal jí před několika roky veřejné vysvědčení vzácného vlivu jejího působení v národě americkém. Mimo to universita Notre Dame poctila jí medalií Laetare. Paní Dorseyová sepsala asi 30 knih. — ***Na konec paběrků*** podám něco

pro zasmání. »Večerní Noviny« uveřejnily seznam protikatolických knih, jež vydal Dr. Fr. Bačkovský. Pan Dr. Fr. Bačkovský odpověděl klerikálům v »Červánkách«, kdež mezi jiným praví: »Znám mnoho kněží katolických, kteří — objednávajíce ode mne knihy — velmi opovržlivě vyslovili se o tom, kterak neslušně počínají si klerikálové, a někteří z nich vyzvali mne, abych založil spolek katolíků, který by čelil proti tmářství Škrdleho »Vlasti«, slibujíce mi, že do toho spolku by vstoupili a že také jiní kněží hojně by se do něho hlásili.«

Liga + 20.

Činnosť Tiskové ligy v měsíci lednu. Úvodní články napsali: Liga + 32 do »Kat. Listů« a l. + 14 do »Hlasu«. — Dopisy zaslali: l. + 8 z Korutan (dva), l. + 33. z Krakova a l. + 31. z Moravy, vesměs do »Kat. L.« a l. + 20 do »Hlasu«. — Lokálek v »Kat. Listech« uveřejnili: l. + 5 = 14, l. + 4 = 14, l. + 22. a 37. = 13, l. + 20 = 5, l. + 23 = 4, l. + 1 = 3, po 2 = l. + 17, 21, 19, 10, 35, po 1 = l. + 9, 13. Mimo to napsala liga + 15 lokálky do »Hlasu« a l. + 31 do »Míru« a l. + 1 drobnosti do »Vlasti«, l. + 10 paběrky do »Vlasti«. — V konferenci ředitelstva Tiskové kanceláře bylo usneseno, aby se únorem t. r. počínaje zasýlaly pravidelné dopisy z Prahy do »Hlasu«, »Míru«, »Českého Východu« a možno i do »Budivoje«, čímž se činnosť ligy velice oživí. »Obnova« má vlastní ligu, pročež našich zpráv nepotřebuje.

Výbor družstva Vlasť měl dne 28. ledna t. r. hned po valné hromadě ustavující schůzi. Za místopředsedu byl zvolen p. Karel Ulrich, c. k. poštovní pokladník v Praze, a za jednatele dp. Fr. Žák, koop. na Kr. Vinohradech. — Sv. Josefským Jednotám na Starém Brně, v Libšicích a v Písnici uděluje se po 10 knihách. J. J. panující kníže Jan Liechtenstein daroval družstvu Vlast pro rok 1897 20 zl. — Akademickému Čt. spolku v Praze bude výbor zasílati na jeho žádost všecky časopisy družstva a knihovně v trestnici Pankrácké uděluje výbor na žádost duch. správce, dp. Em. Stárky, všecky ročníky »Vlasti« až na první, jenž musí býti zaplacen.

Zasláno.

Hodlám vydati tiskem popis pouti do Lourd, které jsem se loni súčastnil. Chci tak v knize té zaznamenati: 1. Kdy, kde a čím nákladem zbudována po našich vlastech (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku) socha Panny Marie Lourdské; 2. Kde prokázána jakákoli milosť na přímluvu Panny Marie Lourdské. Prosím tedy snážně, by mi dpp. spolubratří ze svých farností podali o tom laskavé zprávy.

Leopold Kolísek,
farář v Klášteře-Tišňově na Moravě.

† Josef Fischer, děkan ve Volyni.

Dne 21. května, po pohřbu našeho nezapomenutelného superiora P. Jos. Svobody, přišel ke mně p. děkan Jos. Fischer z Volyně a odevzdal mi pro družstvo Vlasť spořitelní knížku na 2000 zl., vymíniv si z této jistiny do smrti úroky. Přál si, aby jeho jméno za živa nebylo uveřejněno. — Dne 16. ledna t. r. úroky jsem mu odeslal a za všecko dobré znovu poděkoval. Dověděv se z »Kat. Listů«, že pan děkan dne 8. února t. r. zemřel, nejsem více vázán zamlčovati jméno našeho největšího dobrodince, neboť více než on nám dosud nikdo nedaroval. V poslední chvíli píše mi z Volyně p. Dr. R. Horský, že zvěčnělý odkázal družstvu Vlasť i svoji knihovnu.

Requiescat in pace!

Tom. Škrdle,
pokladník družstva Vlasť.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

III.

Písně odjinud.

Ačkoli se písně rodily v dosti značné hojnosti — ne vždy a ne všude stejně — přece daleko nebývaly ani ve svém domově jediným zdrojem zpěvu. Většina písní se donášela odjinud, z blízka i z daleka, buďto přímo z daleka nebo z kraje do kraje. Pěkné písně putovaly po oblasti písně národní a cestou se měnily, ta ve slově, ona v notě, jiná v obojím, některá více, jiná méně, jak kdy všelijaké okolnosti kázaly a působily. Ba zajímavo a důležito by bylo stopovati národní píseň až i za hranice.

Více než co jiného dosvědčuje krevnou příbuznosť lidu v Čechách, na Moravě a na Slovensku od prastara národní píseň. Pěkná a významná píseň stávala se znenáhla společným a trvalým majetkem lidu, ať si pocházela od východu neb od západu. Sušil praví, že »není téměř žádné písně národní české, jež by se na Moravě neslyšela. Tolikéž se o písních slovenských v Uhrách dá tvrditi.«

Písně se přenášely z kraje do kraje všelijakými okolnostmi a styky života. Na vojně se scházela chasa i z odlehlých krajů, sekáči, ženci a žnečky hledali si práce na žně, tovaryši chodili do světa na zkušenou, vozkové převáželi zboží sem tam, překupníci chodili krajem, na pouti se lidé scházeli z daleka široka, někdo se někam přiženil nebo se tam dostal na službu, zpěváci z řemesla roznášeli písně napřed netištěné, potom i tištěné, a lidé si je skládali, sešívali ve špalíčky a obšívali suknem. Ještě jinou píseň přenesl kdo ten.

Nesnadno by bylo rozhodovati, kde vznikla která píseň, zpívaná zároveň v Čechách, na Moravě i na Slovensku, jelikož každý kraj si ji měnil a přispůsoboval ve slově i v nápěvu. Ani při písni, o níž se ví, kde se nalezla, nebývá jisto, že by tam zrovna byla také vznikla. Snad se tam dostala odjinud a zdomácněla. Leckterá píseň zanikla, kde původně byla vznikla, a zachovala se jinde, kam se odjinud byla dostala. Vždyť právě proto cizí píseň jinde zdomácněla, že se novému kraji jako za vlastní a původní přispůsobila. Jen písně zvláštního rázu svědčí plně a platně o svém původě.

Kdož by tu kdy všecky druhy a případy možnosti vypočítal a všecky podněty, zárodky a příbuzenské vztahy a svazky písniček vystopoval?! — A proto bude tu přestati jen na několika ukázkách hlavnějších směrův a rázovitějších příkladův.

Někdy píseň zachovala v cizím kraji i původní slovo i nápěv. Tak uvádí Kollár tuto husitskou jako na Slovensku známou.

Vzhůru Češi! pojďme směle
na hrdého nepřítele,
vzhůru bratří do boje.

Pán nás volá bojovníky
na úhlavní protivníky,
poďme dobyt pokoje. (Kol. 32.)

U jiných se zachovalo české slovo, ale již v něčem po slovensku zjinačené, jako třeba v této české ze sedmileté války:

Počkaj Brandeburku, dám já tebe gulku,
že nebudeš chodit viac k nám na cibulku.

Chceš koruně našej Sliesko odobrati,
ale nebudeš v ňom, Němče, panovati. (Kol. 42.)

Jako na Slovensku české, tak zase v Čechách a na Moravě pěly se písně slovenské slovem i nápěvem.

O písni:

Když sem šel po Praze po levé straně,
stretol sem děvčátko vyšperkované:
já k němu hezky,
ona mně česky:
»Pán Bůh dej dobrý den, můj milý pane!« (Kol. 88.)

myslí Kollár, že ji »složil buď olejkář, buď žák čili kandidát přes Prahu putující«. Po čem pak to asi poznával? Sotva. Píseň patrně pochází z dob, kdy české slovo na pražské ulici, zvláště ze spanilých úst, ještě bývalo vzácností, a mohl ji složiti leckterý Pražan a ledakdo.

Mnohé písně, které by kde kdo počítal za výhradně české, znaly a zpívaly se na Slovensku začátkem tohoto století, a snad i dříve, ba snad i leckterá tamodtud pošla. Tak třeba:

Hněvaj se ty na mňa, lebo nehněvaj,
len keď ma stretneš, pozdravenie daj.

A keď ma stretneš, pozdravenie dáš,
budú ludie myslet, že se nehněváš. (Kol. 95.)

Nebo:

Mala som holúbka v truhle zamknutého,
ale mi uletěu do pola šírého.

Uletěu, uletěu za zelený dubec,
už jinde hrkútá, moj milý holubec. (Kol. 108.)

A tak i: Lúčenie, lúčenie, však je to těžká vec, Červená, modrá fiala, Keď sem plela len, Maj mňa, Janíčku, maj mňa rád, a jiné kromě některých v této rozpravě na jiných místech připomenutých.

Jedna česká píseň ze dvou slovenských, nebo naopak, dvě slovenské z jedné české:

Keď som pásou koně voly, prišla na mňa driemota,
lahnul som si na kraj lúčky, moje koně do žita.

Prišol ko mně šelma hajduch, dau mi jednu do chrbta:
»Keď ty chceš jít na zálety, daj si koně do pútka.«

Keď som pásou koně voly v tom zelenom hájíčku,
prišlo ko mně švarno dievča: čo tu robíš Janíčku?

Já som šuhaj spravedlivý, do mně nikdo nič neví,
len tá moje frajerečka, čo nikomu nepoví. (K. 325.)

Píseň se přenášela z kraje do kraje s nepatrnými změnami slovesné části:

česká:	moravská:	slovenská:
Chodila matička, po břehu chodila, švarného synáčka na ruce nosila.	Chodilatě matička okolo rebníčka, nosila na rukách švarnýho synáčka.	Chodila Zuzanka okolo Dunaja, nosila na rukách švarnýho šuhaja.
Ach synu synáčku, co ti mám udělat, mám-li tě utopit, nebo tě vychovat?	Ach synu synáčku, co tě mám udělat? Mám-li ti utopit, nebo ti mám chovat?	Šuhaju, šuhaju, čo ti mám urobiť: či tě mám vychovať či do vody hodiť?
Má milá matičko, toho nedělejte; radš mě vychovejte, na vojnu mě dejte.	Ach maměnko má milá, teho neděléte, radši mě chovéte, na vojno mě déte.	Mamko moja, mamko, len mě vy chovajte! Keď mě vychováte na vojnu mě dajte!
Přijde vám pochvala od krále našeho, že jste vychovala vojáka švarného. (Erb. I. 166.)	Pode o vás, maměnko, pode o vás chvála, že ste vechovala královně husara. (Suš. 580.)	Prijde vám pochvala od paní královnej, že budem bojovať nedaleko od nej. Prijde vám pochvala od pána císára, že ste vychovala na vojnu husára. (Kol. 362.)

Smí-li přesná učlánkovanosť myšlenky býti jakou svědkyní, je z nich slovenská píseň asi první a původní. Kromě toho, že se tam

nemluví o matičce, nýbrž o Zuzance, ukazuje se píseň v docela jinakém světle, a dává se na rozum, proč Zuzanka se rozmýšlela, má-li dítě utopiti.

K jednakému začátku připínají se v různém kraji různé dalejšky. Tak třeba krom uvedené písně »Červené jablíčko« i v této:

česká:

Červená růžičko,
proč se nerozvíjíš?
Proč k nám, můj holečku,
proč k nám už nechodíš?
(Erb. I. 80.)

moravská:

Červená ružičko,
proč se nerozvíjáš?
Falešný synečku,
proč k nám nechodíváš?
(Suš. 221.)

slovenská:

Červená ružička,
proč sa nerozvíjáš?
Pre teba, duša má,
že k nám nechodíváš.
(Kol. 143.)

Případná myšlenka bývala i v jednom kraji jak oddenkový kořen, jenž vyhání několikero stvolů, nebo jako kmen, jenž se rozkládá v košatou korunu.

Pověz mně, milá, pověz,
kam na travěnku půjdeš?
Já půjdu do hájíčka,
tam drobná travička.
(Bart. II. 123.)

Jenom ty mně, má panenko, pověz,
a kam ty zítra na travěnku půjdeš?

A půjdu já, půjdu do Včelína,
a je tam pěkná drobná jetelina.
(Suš. 639.)

Enom ty mně, moja milá, pověz,
kam ty zajtra na travěnku půjdeš?

Půjdu na ňu z vršku do doliny,
tam si nažnu drobnéj jateliny.

Keď sem přišél, milá ešče spala,
budíl sem ju, aby hore stala,
budil sem ju na obě dvě líčka:
stávaj hore, sivá holubička.
(Bart. 122.)

Pověz mi, děvče, pověz,
kaj na travičku chodiš?
K dubu, Janičku, k dubu,
tam ja travičku škubu.
(Suš. 782.)

Povez že mi, Katarenka, povez,
kterou cestou na trávičku pojdeš?

Tam já pojdem, milý, do hájička,
tam je pekná zelená trávička.

Potom pojdem k vašemu včelínu,
máte dobrú dríčnú ďatelinu.
(Kol. 293.)

Povez ty mně, má panenko, pověz,
kam ty ráno na travěnku půjdeš?

A já půjdu, půjdu do hájíčka,
zelená se tam pěkná travička.

Zelenej se travěnko zelená,
rozlívej se voděnko studená,
rozlívej se, rozlívej, po hladkém kamení,
nastalo mně s milú rozlúčení.

Rozlúčení, co je to těžká věc,
to je horší nežli jaká bolest!
Od bolesti zelená bylinka,
od lúčení je pravá ručenka.
(Suš. 246.)

Pověz mně, má milá,
kam na trávu chodíš,
a já tobě povím,
kam koníčky vodím.

Já koníčky vodím
pod zelenú lindu.

»A tam já, synečku,
na travěnku přindu.
(Suš. 246.)

Pověz mně, má panenko,
kam chodíš na travěnko,
a já tobě taky povím,
kam naše koně vodím.
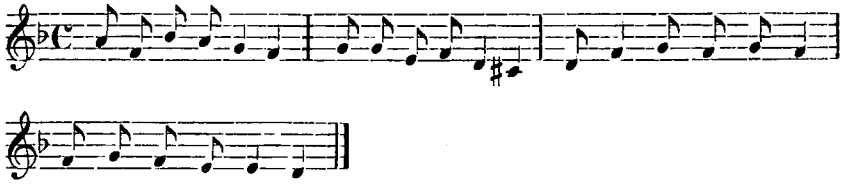
Já chodím na travěnko
do zelenýho hájko.

A já naše koně vodím
do drobnýho jatýlko.
(Suš. 247.)

Jenom ty mně, můj synečku, pověz,
kam ty ráno koníčky povedeš?

Povedu, povedu na suchý rybníček,
zelená se tam pěkný trávníček. (Suš. 246.)

Některé písně zachovaly jednaký nápěv, ale ve slově se rozlišily:

Na tom našem dvoře,
to je voda, Bože!
Kdo se jí napije,
zapomnět nemože.

Napil se jí napil
šohajíček z rána,
nemohel zapomnět
do svatého Jána.
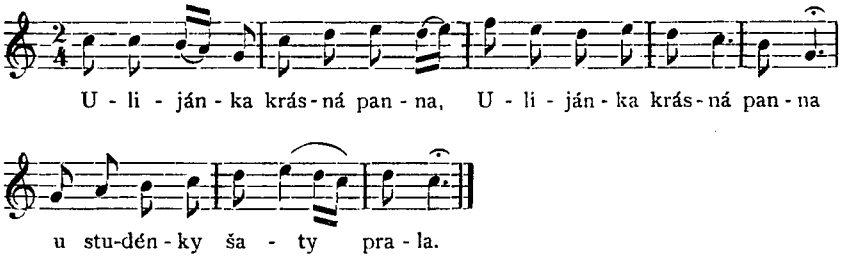
Do svatého Jána,
do svaté Trojice,
nemohel zapomnět
své švárné děvčice.

Na tom našem dvoře
je studýnka, Bože,
kdo se z ní napije,
odejít nemože.

Napil se z ní, napil
jeden šohajíček,
nemohel odejít
od našich děvčiček.
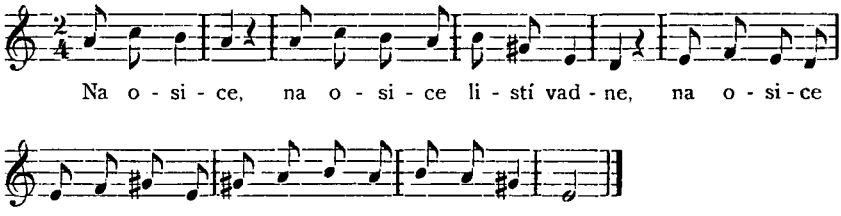
Od našich děvčiček
ani od okýnka,
až ho provodila
ta jeho panenka.
(Suš. 285.)

Ku podobnému pění zcela různé čtení. Srovnati tu třeba jen uvedenou již píseň »Byla jedna sirá vdova« s touto:

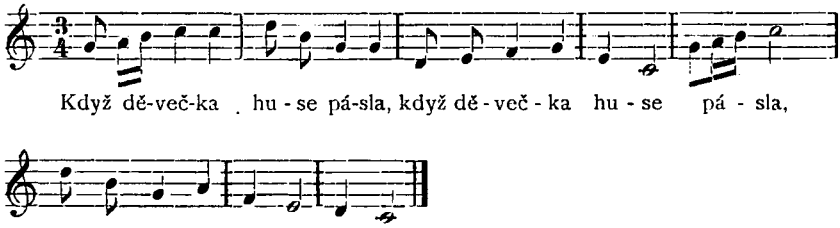
A k této písni zase bylo několikeré čtení a pění, podobné a různé. (Bart. II. 11.)

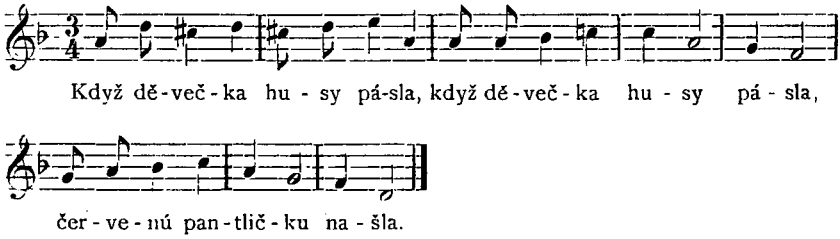
U jiných bylo k jednakému čtení dvojí pění, třeba dosti z daleka, ale přece podobné a příbuzné. K uvedené písni: »Na osice« ze Ždánic přirovnati sluší tuto píseň od Brna:

(Suš. 279.)

Nebo se příbuznosť všelijak rozvětvovala, tu podle slova, tam podle nápěvu, až ku pouhé parafrasi; jinde dle obého:

A když našla, skovala ju,
přišel milé, dala mu ju.

Tu máš, milé, našu lásku,
všem mládencům na vokážku.
(Suš. 112.)

Tou notou zpívalo se též:

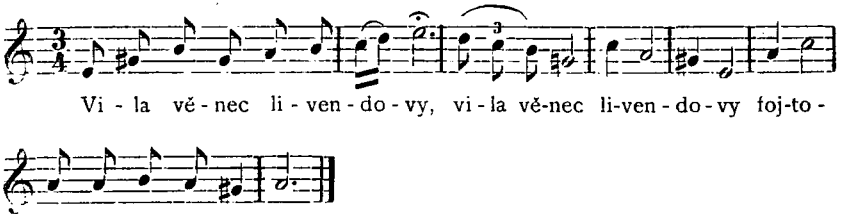
Pod horama trava rostě,
Valašenka pase ovce.

Přišel jest k ni puhy Němec:
Valašenko, daj mi věnec.

Pase, pase, neboja se,
vije vinky nestyďa se.

Nežbych Němcu věnec dala,
radši bych ho roztrhala,
vranym koňům šlopať dala.

A k těmto slovům zase bylo dosti podobné čtení, ale docela cizí nápěv:

Něvila ho z ledačeho:
z rozmarynu zeleneho.
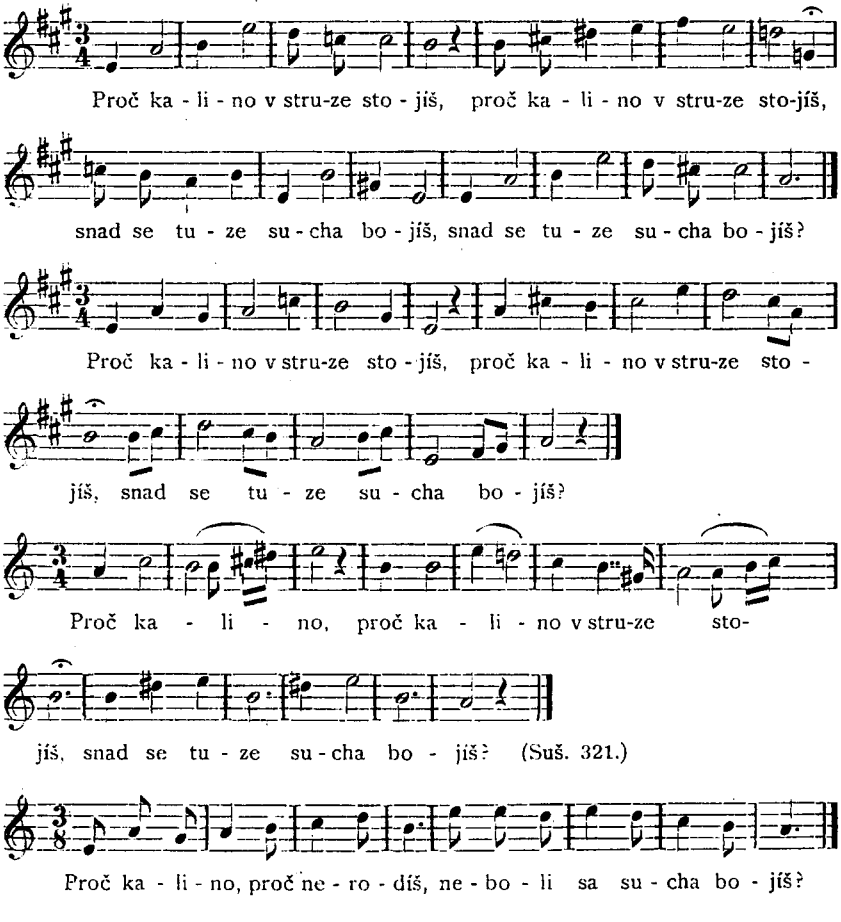
Uvila ho třema řady,
třema řady pro krajany.

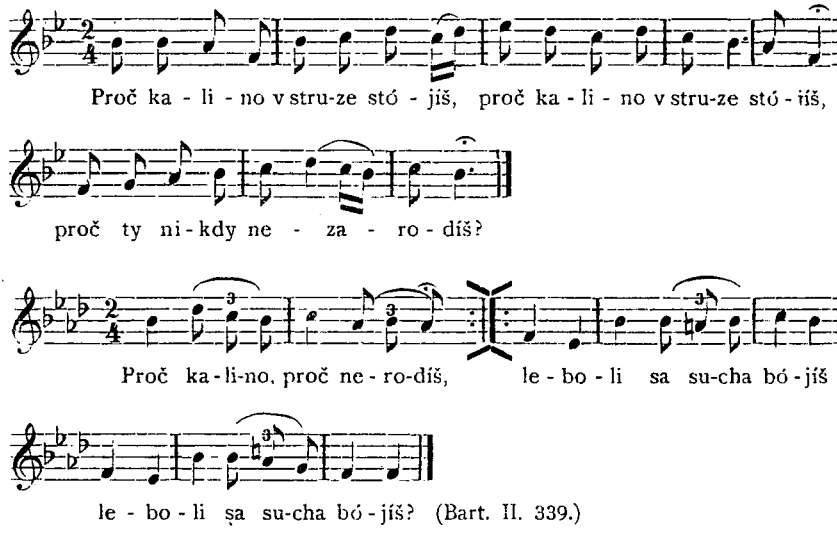
Přijeltě k ni z Uher Němec:
Daj děvečko, daj ten věněc.

Ežbych ja ho Němcu dala,
radši bych ho porubala.
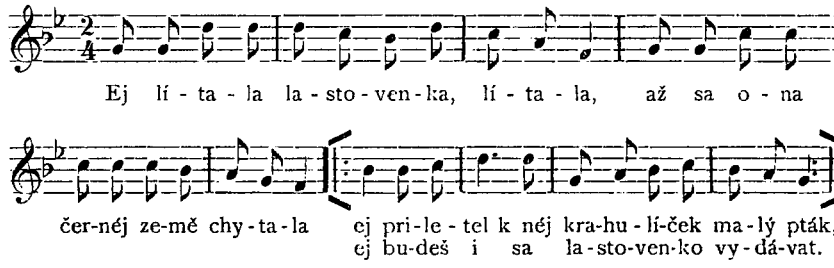
Porubala, posekala,
vranym koňům podestlala. (Suš. 305.)

Ještě u jiných písní nápěvy na jednaká a podobná slova podstatně se rozrůznily:

Pod nápěvem velmi podobným směstnávají se dvě sloky jiné písně. Srovnej výše uvedenou píseň: »Lítala tě laštověnka« a tuto:
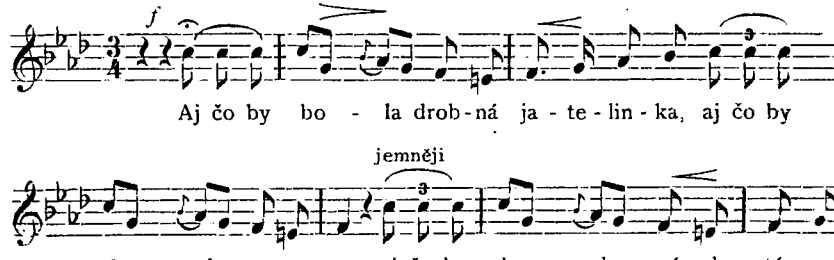

Já sa budem krahulenku vydávat,
až sa bude suchá linda zelenat.
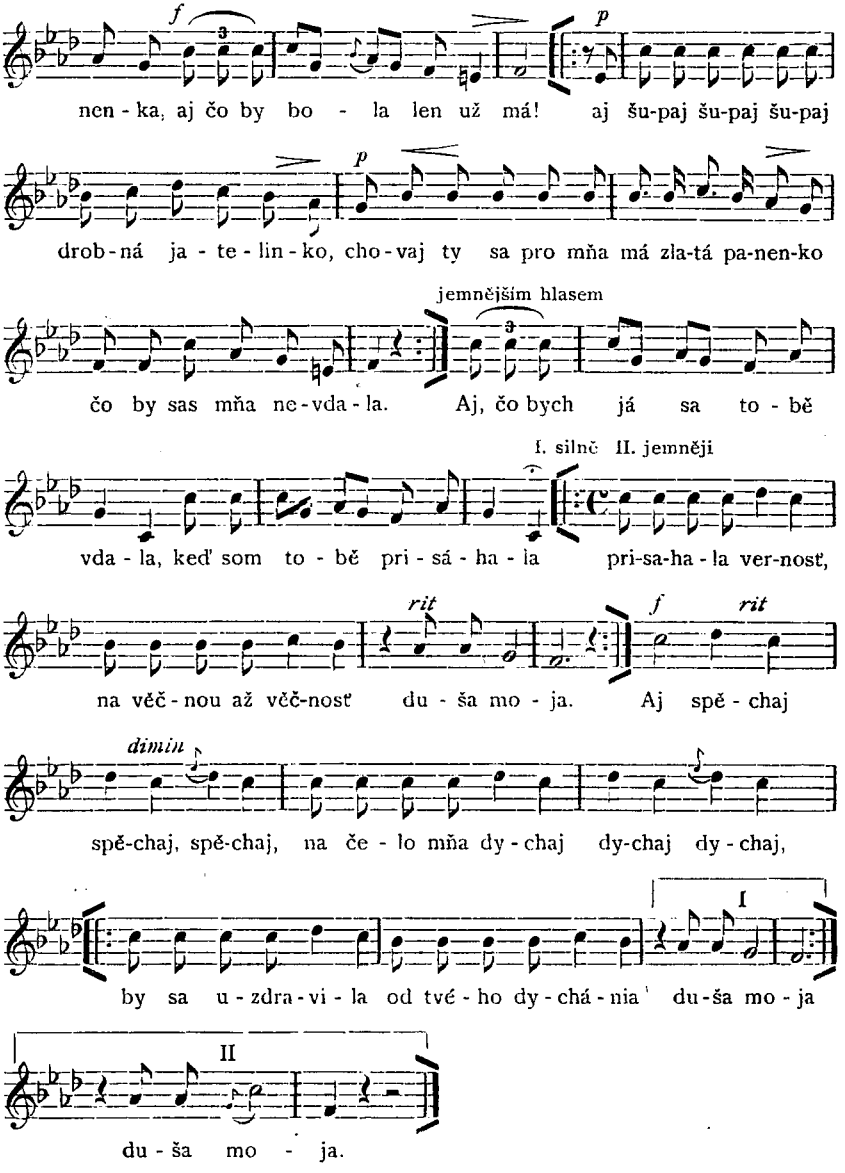
A zaletel on krahulíček do krámu,
ej nakúpil tam zeleného hedbávu. (Bart. II. 335.)

První píseň jest proti této patrně původní.

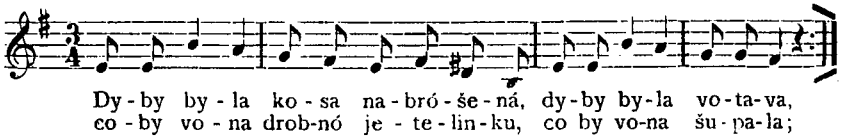
Z písně vznikla jiná podle slova i podle nápěvu.

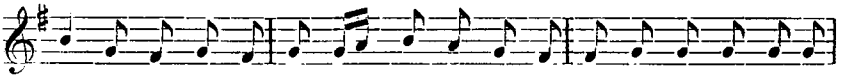
Píseň slovenská:

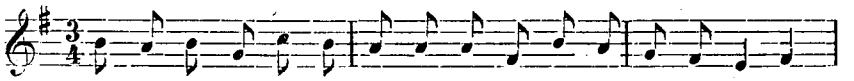
Kdosi zaslechl tuto píseň ve slově i v nápěvu, neporozuměl však slovům a nezapamatoval si nápěvu, jen mu cosi znělo v hlavě o drobné jetelince, otavě, o šupání, o zlaté panence, až z toho zůstala jen mrzáček písnička nalezená v Konici na Moravě:

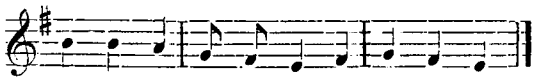

Některá písnička pochází ze *dvou* jiných: *z jedné má nápěv, z jiné slovo.* Tak třeba tato má notu z uvedené již: »Aj hory, hory, jak jste ošuměly:«

a čtení má společné s touto, jež má ještě jiný nápěv:

Mimo našich oken
teče voda skokem,
nemožu ju zastavit (nemožu jí ubránit).
Rozhněvala sem si
šohajíčka svého,
nemožu to napravit (nemožem se udobřit).

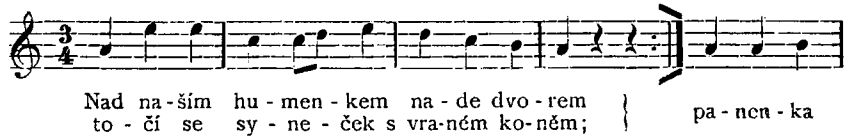
Jak se udobřili? — Chtěla ho jíti prosit, ale myslím ji to rozešlo, a pomohla si jinak, velmi něžně a vtipně: místo slova podala mu kvítí.

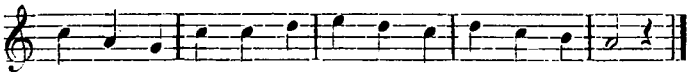
Ale k němu půdu
a prosit ho budu,
aby se už nehněval;
že je my srdečko
zarmóceny všecko,
aby mně ho rozebral.

Pásl tam syneček
štyry vrany koně
na zelené votavě;
natrhala sem mu
voňavého kvítí
za klobóček na hlavě.
(Suš. 277.)

Píseň odjinud přinesená přispůsobovala se novému domovu ve slově i v nápěvu, ba jeví jakousi snahu po samostatnosti:

Od Rousinova.
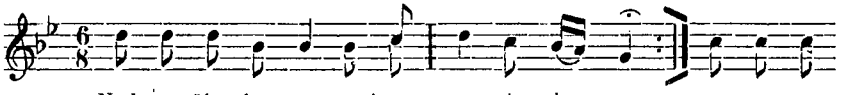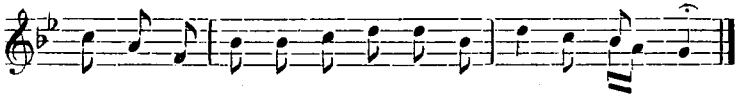

vy - hlí - dá, vra - ta mu vo - tví - rá, po - jeď ho - nem.

Ach pojeď, pojeď mé potěšení,
potěš mý srdečko zarmócený.
Zarmótí ledakdo,
potěšit nemá kdo,
pojeď honem. (Suš. 278.)

Z N. Lhotek.

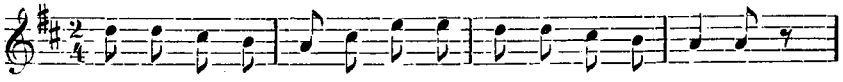
Nad na - šim hu - men-kem, na - de dvo - rem
vr - tý sa šo - ha - jek s vra - ným ko - nem. } Dyé-ven-ka

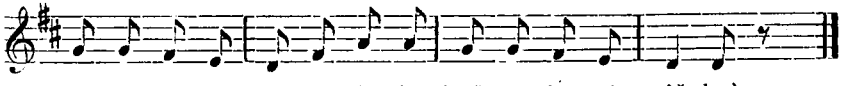
sa dý - vá, vra - ta mu o - tvý - rá, po - jed ho - nem.

Ej pote, pote ven, muoj tatýčku,
máte-li pre kona maštaličku?
Maštalička prázná,
vaša céra švarná,
dajte mne ju. (Bart. II. 141.)

U některých písniček, třebas měly v nápěvu nebo ve slově jakousi podobnosť, netřeba vždy souditi, že by jedna z nich byla složena podle druhé. Když některé jediné věci dvakráte původně se nalezly, tím více při takovém počtu a tolikéž rozmanitosti písniček dlužno zajisté uznati možnosť, že některé z nich, třeba v něčem si podobné, byly složeny dvakrát původně, zvláště když myšlenka byla na snadě. Tak třeba tato slovenská:

Čo by ko - za ne-ská - ca - la, keď má šty - ri nôž - ky;
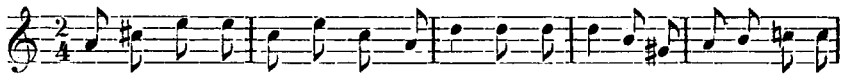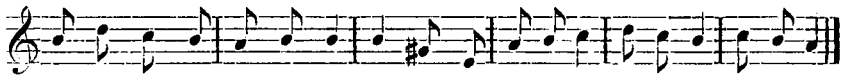

čo - by diev-ča ne - tan - či - lo, keď má zdra - vé nôž - ky?

Chyť kozičku za nožičku,
doveď ju k mäsiaru,
a dievčatko za ručičku
doveď ku oltáru.

Už tá koza zarezaná
visí u mäsiara,
a dievčatko sprisahané
vedú od oltára. (Slov. spevy.)

A tato moravská:

Veznem kozu za rožečky,
povedem k masařu.

Veznem děvče za ručičky,
povedem k oltářu. (Suš. 615.)

Při podobnosti slova byl by i začátek nápěvu obojí písně po přesmyknutí dvou prvních taktů poněkud podoben, ale ani to při ostatní skladbě neubírá písni práva původnosti. Pozoruhodna je kromě toho i změna v obojím nápěvu, když slovo přechází od přirovnání ku vlastní myšlence písně.

Jak častým tak snadným způsobem bývalo udomácniti a přivlastniti si píseň změnou jediného slova. »Okolo Pavlovic teče voda« začínala třeba původní píseň a každá dědina, kam se píseň dostala, pokud jen mohla, místo Pavlovic kladla ne-li zrovna své, alespoň jméno některé známější osady z okolí, okolo níž voda tekla.

Písně »Nad Kostelcem je černý les« nebo »Nad Podolí hájíček« a jiné putovaly po kraji i se svým černým lesem a hájíčkem, a kde se jen trochu hodilo, se usazovaly. Snáze již se stěhovala kopa sena s Javoriny a dokonce holuběnka ze Slavíkovic. Také pan farář co »pěkně káže, rozdává (živé) obrázky, ruce váže« není sám Slavkovský, nýbrž jest mnoho takových. Kde se píseň zpívala, všude měli takového někde oblízce.

Někdy ovšem i v této věci bývaly nějaké překážky. Některá píseň měla totiž tak zvláštní ráz místní, že se jinam nijak nehodila. Tak píseň »Ty Milotské zvony« napodobí hlahol Milotských zvonů. A že zvony nevšude jednak zvoní, nemohla píseň s původní notou nikde zdomácněti, kde zvony docela jinak zněly, nebo kde ani zvonů neměli. Píseň mohla jen tam zdomácněti, kde si ji i v nápěvu změnili, jako třeba u Bartoše II. 8. »Ty Velické zvony«. Kde by se taková nesrovnalost nebyla cítila, tam by zpěvu již bylo na míle. Zajímalo by věděti, pokud se nápěvy shodovaly se skutečností, opravdu-li Milotské a Velické zvony tak znějí, jak píseň praví, nebo zněly, když píseň vznikala. (Pokračování.)

Dora.

Z Alfreda Lorda Tennysona přeložil Jan Vránek Pohořský.

—•—

Na dvorci útulném žil s Allanem
syn jeho Vilém, Dora, jeho neť.
Když na ně Allan s chloubou pohlížel,
vždy myslíval: Z nich budou manželé!
To přání strýce Dora uhodla
a milovala něžně Viléma;
však jinoch lásky k Doře nechoval,
snad sevšedněla mu, že bydlel s ní.

Dne jednoho kmet synu svému děl:
»Můj synu, já se pozdě oženil,
však, nežli umru, vroucně přál bych si
své vnouče na kolenou pohýčkat:
já s Dorou oženit tě zamýšlím,
nuž, všímej si své hodné nevěsty,
je vzorná dívka, hospodárná též.
Je dcerou bratra, s nímž jsem jedenkrát
se ve hněvu po hádce rozešel,
on zemřel v cizině kdes daleko,
a já se ujal jeho dcerušky:
ji za choť pojmi, splň můj dávný sen!«

Však Vilém otci zkrátka odvětil:
»Mou ženou Dora nikdy nebude!«

Kmet v hněvu ruce sprásk a zahřměl naň:
»Tak odvážíš se, chlapče, odmlouvat!
Vždy slovo otce bylo zákonem,
já poroučím zde, to si pamatuj!
Věz, dám ti měsíc na rozmyšlenou,
a pak buď mému přání vyhovíš,
neb, přisámbůh! pak s očí se mi kliď
a vícekrát mi nepřekročíš práh!«

Dal Vilém otci zpurnou odpověď,
do rtů se hryz' a rychle odkvapil.
Čím víc ji vídal, tím ji měl míň rád
a choval se k ní příkře, nevlídně,
však Dora mlčky příkrost snášela.

Než měsíc minul, domov opustil,
šel do služby a v polích pracoval;

pak polo z lásky, polo ze vzdoru
se zasnoubil se dcerkou dělnickou,
s Marií, rodem Morrisonovou.

Když na svatbu jim zvony zvonily,
neť Allan zavolal a pravil jí:
»Mám rád tě, děvče! Promluvíš-li však
s mým synem bývalým, neb ženou tou,
již on zve chotí, z domu půjdeš mi!
Má vůle platí!« Mlčky slíbila,
neb myslila: strýc můj se obměkčí!

Dny míjely, a Vilém syna měl;
pak stíhala jej bída, neštěstí,
dům otcův míjel hořem sklíčený,
a otec odepřel mu pomoci.
Však Dora střádala své úspory
a zasýlala jim je pokradmu,
že netušili, kdo je posýlá;
až konečně, když byla doba žní,
zlá nemoc Viléma v hrob sklátila.

Po pohřbu přišla Dora k Marii,
jež plačíc měla syna v náručí
a Doru ze svých útrap vinila.
Tu přišla Dora, děla soucitně:
»Já poslouchala strýce do dneška,
snad zhřešila jsem, neboť vinou mou
je zaviněno vaše neštěstí,
však pro něj, jenž na věčnosť odešel,
a pro tebe, již pojal za ženu,
pro toho sirotka jsem přišla sem:
žeň nebyla tak stkvělá po pět let,
dej hocha mi, jej strýci představím
s tou úrodou, z níž velkou radosť má;
až hocha uzří, snad mu požehná
pro toho, jenž na věčnosť odešel.«

A Dora do pole šla s dítětem,
s ním sedla na mez, kde kveť vlčí mák.
Kmet z daleka na pole přicházel,
však nezřel jí, neb nikdo ze ženců
se neodvážil upozornit ho,
že Dora s děckem čeká na něho;
už Dora chtěla vstát a k němu jít,
leč cit jí bránil; ženci žali dál,
a slunce zapadlo, tma nastala.

Den druhý zase vzala chlapečka,
šla na mez s ním a z květin na mezi

mu na klobouček věnec uvila,
by strýcovi se hošík zalíbil.
Kmet přišed do pole ji uviděl,
lid v práci nerušil, šel přímo k ní
a ptal se jí: »Kde včera byla jsi?
Čí je to dítě? Rci, co děláš zde?«
Hled k zemi Dora plaše sklopila
a děla mírně: »To syn Vilémův!«
»A zápověď má, Doro?« horlil kmet.
»Dle libosti své se mnou naložte,«
dí Dora mu, »jen dítě přijměte
pro toho, jenž na věčnosť odešel!«
»Toť úskok!« zvolal Allan podrážděn,
»ty chceš mne učit plnit povinnosť!
Můj zákaz měl ti býti zákonem,
tys přestoupila vzdorně zápověď!
Nuž dobrá! — já se ujmu hošíka,
ty můžeš jít, víc ke mně nehlas se!«
Po slovech těch vzal od ní hošíka,
hoch bránil se mu s pláčem žalostným,
a věnec spad' mu k nohám Dořiným.

Šla — tvář svou dlaní bílou zakryla,
křik hošíkův jí v dáli zanikal . . .
Šla s hlavou schýlenou a vzpomněla
dne onoho, kdy prvně přišla sem,
a všeho, co se sběhlo od těch dob,
šla, tiše lkala; ženci žali dál,
a slunce zapadlo, tma nastala.

Pak Dora šla do bytu k Marii,
stát zůstala na prahu pokojně.
Když Marie ji zřela bez hocha,
ve chválu Boha plesnou propukla,
že pomohl jí vdově ubohé.
Dí Dora: »Strýc se ujal dítěte,
však já se k strýci nesmím hlásiti,
chci s tebou bydlet, s tebou pracovat.«
Jí odpovídá na to Marie:
»Já nesvolím, bys pro mne trpěla,
já hocha jemu nechat nemohu,
onť učil by ho matkou pohrdat;
my k němu půjdem', hocha vezmu zpět,
jej poprosím, by tebe zpátky vzal;
však nevezme-li tebe zase zpět,
pak spolu budem žít a pracovat,
než Vilémovo dítě doroste
a pomůže nám.«
Pak se objaly
a políbivše se šly do dvorce.
Tam byly dvéře pootevřené:
kmet hocha hýčkal na svých kolenou,

s ním mazlil se a hladil jeho tvář,
a bylo vidět, že má hocha rád:
hoch hrál si se závěsou řetízku
u Allanových zlatých hodinek,
jež blýskala se leskem zářivým.
V tom ženy vešly: jak hoch matku zřel,
hned po ní ručky s pláčem vztahoval.
Kmet postavil jej. Marie mu dí:
»Můj tcháne! — smím-li tak vás jmenovat —
já nepřišla jsem prosit za sebe,
ni za Viléma, ni za dítě své,
však za Doru ji vemte k sobě zpět,
má ráda vás, je duše šlechetná.
Můj Vilém umřel smířen se všemi,
k mé otázce mi vyznal upřímně,
že sňatku se mnou nemoh' litovat,
neb prý jsem byla vzornou manželkou,
jen litoval, že otce popudil,
řka: »Bůh mu žehnej, aby nezažil
těch útrap, jež mně byly údělem,«
a skloniv hlavu, tiše dokonal! —
Však nyní, pane, hocha vydej mi,
ty srdce jeho bysi zatvrdil,
že pohrdal by otce památkou;
vem Doru zpět, ať vše je při starém!«

Když mluvila tak, Dora ukryla
na jejích prsou v slzách obličej.
A v jizbě vládlo ticho hrobové,
až náhle kmet v pláč hořký propukl:
»Vším vinen jsem — já syna zavraždil —
já zabil jej, ač jsem ho miloval!
Můj drahý syn! — Bůh buď mi milostiv!
Vším vinen jsem! Mé dítky, smiřme se!«
V tom ženy kolem krku padly mu,
tvář jeho vlhkou vroucně zlíbaly.
Kmet výčitkami zcela zdrcen byl,
v hruď láska zpět mu přišla stonásob,
tri hodiny nad hochem vyplakal
a na Viléma při tom vzpomínal . . .

Teď všichni čtyři spolu bydleli,
až Marie se vdala po čase,
však Dora do smrti se nevdala.

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

Díl prvý.

I.

Šafář Šebesta pamatuje na velkostatku Třibicích již pět pánů. Jest nejstarším služebníkem na dvorci a zná jeho fundus instructus lépe než páni správcové, kteří se měnili v Třibicích jako jejich vrchnosť. Proto se každý nový správce nejdříve a nejvíce hlásil k Šebestovi, na to a ono se dotazuje, co ústním podáním na nástupce přecházelo jako věc menší důležitosti; ale šafář si na této své přednosti a hledanosti mnoho zakládal. Považoval se na dvorci za osobu zvláště důležitou a jako za část majetku, který nový pán musí převzíti a si podržeti. Poněvadž pak takového pamětníka minulých dob bylo na dvorci třeba, Šebesta se v Třibicích udržel oproti všem změnám vládců i služebnictva. Hrozilo-li nebezpečí nové změny, a třásli-li se ostatní strachem, že snad nezůstanou ve svých službách, šafař Šebesta jenom uvažoval: »Koho pak sem k nám asi dostaneme? Měli jsme tu hraběte, barona, žida, který vyplundroval lesy, akciovou společnosť, a teď toho Němce. Aby to byla jenom zase hodná vrchnosť!«

Šebesta měl tu šťastnou povahu, že se s každou vládou v zámku spřátelil. Všem majetníkům říkal »ráčej, milostpane,« pracoval poctivě, nepomlouval, byl věrným a aspoň ve svém okolí si všechno dle svého přizpůsobil. Jenom na vládu žida Štarcha nerad vzpomínal, a když Třibice připadly společnosti, nevěděl, koho má »ráčej milostpane« titulovati. Jednou přijel ten a podruhé onen a každý se prohlašoval za spolumajetníka.

První dva majetníci šlechtického původu se v Třibicích »zakrváceli,« to jest uvízli v dluzích, Štarch si tam pomohl, neboť pohubil lesy, odprodal a rozparceloval, co nebylo v zemských deskách zapsáno a během času se v minulosti přikupovalo, pak chytil velice chytře společnosť, která se marně namáhala dle jeho návodu nalézti ve Třibicích uhlí nebo nějakou cennou rudu, a posléze pan z Ruhenštejnu panstvím špekuloval dosíci hlasu a poslaneckého mandátu oproti Čechům na sněmě a říšské radě.

O těch všech uvažoval Šebesta, prováděje kupce po dvoře k zámečku přiléhajícím. I Ruhenštejn měl už Třibic dost, nedosáhnuv po čem toužil a nemaje ze statku žádného užitku; proto statek prodával. Šafář si kupce znalecky prohlédl, hádaje hned, co v možném majetníku vězí a jak by Třibicemi zatočil. Dle toho pak podával ostatní chase ve dvoře zprávy, jaký kupec se o koupi velkostatku uchází. Ruhenštejn zkoušel štěstí jinde, a prodej dvorce bylo lze každou chvíli očekávati.

Dlouho se nemohl nikdo na velkostatek chytiti. Inserty v denních listech vyličovaly přednosti Třibic, nad nimiž by byl i Šebesta vrtěl

nedůvěřivě hlavou. Vychvalováno pole, kde prý se všechno dařilo, vynášen zachovalý prý les, pravá to komora zvěře, oceňována bohatosť rybníků, vzácný tok vody, který by se hodil stejně k podnikům industrie, lázním dle methody Kneippovy i k chovu pstruhů a raků. Také zámeček se dvorcem jakoby pojednou nabyly slohu, krásy a pohodlnosti.

Ale kupci minuvše tyto chvály především se ptali po výměře pozemků, výsledku minulých žní, daních, vzdálenosti ke dráze, ceně uhlí atd., a v tom to velice vázlo. I správce i Šebesta mluvili čistou pravdu. Kdyby zůstali u nástupce ve službě, každé lživé slovo by se na nich vymstilo výčitkami a v jiných nepříjemnostech. Správci pak se vladařství v Třibicích za nepřítomnosti rytíře z Ruhenštejnu dosti zamlouvalo. Proto nespěchal přejíti v ruce nového pána. Ve Třibicích nikdo neměl zaručené pense ani jiných závazků, takže mohl býti na prostou výpověď propuštěn.

Do kanceláře, kde pracoval správce Valata s mladým adjunktem, vešel muž prostředních let, žádaje, aby mu byl ukázán zámek, dvůr i les. Správce zkoumavým okem pohleděl na příchozího. Byl to odhadce, překupník nebo kupec a nadějný velkostatkář? Ačkoli byl správce zkušený muž a zvláště rychle a snadno prohlédl člověka, zde ničeho neuhodl. Cizinec byl slušně oděn svrchníkem popelavé barvy, měl kostkované kalhoty, zánovní klobouk, ale pouze stříbrný řetízek u hodinek zastaralé fazony, obyčejnou hůl, a dle zaprášených bot bylo znáti, že ho před zámečkem nečeká ekypáž. Široká, plná tvář činila dojem usedlého měšťana nebo obchodníka ve střížném zboží. Nosil řídký plnovous, měl tupý nos, vyklenuté čelo a v černých vlasech u spánků se to poněkud bělelo. Mluvil správně česky, třeba mohl předvídati dle názvu a nápisu na kanceláři, jaká řeč jest zde mezi vzdělanými lidmi obvyklou. Zjevem, oslovením i chováním popletl správce v jeho neklamných zkušenostech. Ten hned byl k službám odpovídaje na dané otázky, které se také lišily od těch, jež předchůdcové jeho k ocenění a poznání velkostatku činili.

»Půdu znám,« řekl cizinec jistým, zvučným hlasem; »jest poněkud písčitá a mělká, u rybníka jsem také byl, potřebuje opravy, les jest až hříšně vykácen a hned se nevzpamatuje.«

Správce udiveně pohlédl na kupce, který už předem všechny nedostatky znal.

»Cesty jsou pramizerné,« pokračoval cizinec v odkrývání bolavých stránek, které měli už minulí majetníci panství na svědomí, »aleje v nepořádku a luka při potoce hodně zanesena.«

Správce se až nad takovou kritikou panství zamrzel, poněvadž část hany padala i na něj.

Zbyl zde od zmíněné společnosti a měl vlastně ve Třibicích za úkol zkoumati a po případě využitkovati kovy, které se snad naleznou; když pak práce oboru toho ukázala se marnou, a z nitra země dle jeho zdání nic nekynulo, vpravil se v hospodářství polní, a to i za rytíře z Ruhenštejnu pomocí knih a služebnictva, zejména šafáře Šebesty, provozoval. Nyní slyše tak bezohledný úsudek, byl by do krajnosti hospodaření hájil, kdyby byl neměl nařízeno s každým kupcem a odhadcem zcela slušně a zdvořile jednati.

»Čeho si ještě přejete od nás,« řekl správce, »když jste pole, luka, lesy prochodil a tak znalecky prozkoumal,« dodal s ironií

narážeje na zevnějšek cizinců. »Chci znáti do podrobna výměru, rozličné závazky a fundus«, klidně odvětil kupec, hned otevíraje zápisník, aby si dotčené číslice poznamenal.

Správce otevřev podlouhlou knihu jal se diktovati monotonním hlasem: »Rolí 320 jiter a 780□ sáhů, luk 62 jiter a 85□ sáhů, zahrad s parkem 7 jiter a 60□ sáhů, pastvin 38 jiter a 16□ sáhů, lesa 190 jiter —«

»Tedy jenom 190 jiter?« udiveně se ozval cizinec, který si každou číslici znamenal.

»190 jiter 1560□ sáhů s lesními cestami,« dotvrzoval správce, nechápaje tazatelův údiv. »Neplodné půdy 60 jiter a 820□ sáhů, rybník asi 5 jiter s okolními písčinami.«

»A jak veřejné cesty?« ještě se tázal cizinec.

»Ty nemají žádné zvláštní výměry a jsou zahrnuty v neplodné půdě,« odpovídal správce. »Závazků jiných není mnoho. Ke kostelu v Doubravce železná kráva asi padesáti zl.; zdejší kaplička má tři fundace na velkostatku o 12 zl., chudým se dává co rok dávka dobrovolná, dvůr poskytuje příležitosť pro lékaře a kněze celé obci a má jestě jiné menší, spíše dobrovolné než nutné závazky.«

Správce umlkl domnívaje se, že úloha jeho je skončena, ale nebylo tomu tak. Cizinec, aby si pojistil jeho ochotu, vyslovil se, že už s pánem z Ruhenštejnu vyiednává a pro případ, kdyby dvorec, jak panství nazýval, dán byl do dražby, že už složil potřebné vadium. To pomohlo, a správce prováděl, ovšem ne příliš ochotně, kupce po zámku, kde týž prohlížel nábytek, kování u oken i staré tapety, pak sešli do parku, nahlédli do sklenníku a pařeniště, prošli travou zarostlé stezky, a kupec si načerpal z pumpy vody, by i té okusil.

»Dobrá voda,« pochvaloval si vybízeje posuňkem i správce k souhlasu, ale ten nemohl podati žádného úsudku, poněvadž nikdy vody nepil. Potom se brali do sklepa a na dvůr, kde správce přepustil s radostí zvědavého muže šafáři Šebestovi, od něhož tento hned zvěděl, že už pět pánů zde přečkal a všem k úplné spokojenosti sloužil.

»Můžete mi tedy všechno důkladně ukázati a vysvětliti?« řekl cizinec na prostranném nádvoří.

»Nikdo jiný v celém zámku Třibic tak nezná jako já, který pamatuji ještě hraběte Vilána. Tenkráte jsem se sem přiženil a dostal místo poklasného. Za barona Lipinského jsem se stal šafářem a za Štarcha jsem byl vším«, usmál se Šebesta.

»Jak to?« vyzvídal cizinec.

»To bylo tak,« zastavil se šafář před čtyřpatrovou sýpkou s malými, zamřížovanými okénky a plechem pobitými dveřmi, »milostpán Štarch byl příliš šetrný a propustil polovici služebnictva. Ti, kteří zbyli, musili zastati všechno. Sám byl i správcem a fořtem, já šafářem, poklasným a dohlížel jsem i na lesy.«

»Znamenitá praktika,« myslil si kupec a jal se prohlížeti sýpku, chlévy, stodoly, stroje a na každou maličkosť se vyptával. Šafář věděl, kdy se kam který hřeb zarazil, kolik let čítá každé dobytče, a kdy se co obnovovalo a spravovalo. Vypovídal rád a činil o všem obšírné výklady. Měl radosť, že ho zase jednou někdo vyslechl, a že mohl mluviti o tom, mezi čím takřka vyrostl a co mu přirostlo k srdci.

»Tyto stroje zavedla ona společnost, která po Štarchovi panství převzala,« oznamoval. »Vrtali pod Planým vrchem, kopali na Vískách tamto u lesa, kde stojí kříž,« ukazoval od stodol k lesu, »ale uhlí nenalezli. Škoda! Něčeho podobného se nám zde nedostává. Žádný průmysl, dráha je daleko, a lid se stěhuje do velkých měst.«

Kupec se tázal na běžné ceny některých produktů, týdenní mzdu, deputát čeledínů a posléze řekl: »Tedy myslíte, že by se zde nedal zavésti žádný průmysl?«

»Jestli nám tohle nepomůže,« ukázal šafář na potok dosti širokým korytem kolem vesnice se vinoucí, »pak jest všechno naše doufání marné.«

Cizinec se na krátko zamyslil, jakoby uvažoval. Pak se ještě ptal, proč se na Třibicích páni tak často mění.

To bylo něco na Šebestův mlýn. Nepomlouval, ale povídal to, co prostým svým rozumem vypozoroval. Dle jeho mínění všichni kromě Štarcha vedli příliš nádhernou domácnost, měli mnoho úředníků a služebníků, utráceli i mimo panství a dobře nepočítali.

»Víme, chtěli se rovnati té vysoké šlechtě. Kobylkáři! Takový dvůr není panství Riesenbergů. Na takovémto zámku se musí jinak hospodařiti.«

Cizinec ochotně vyslechl tato upřímná slova. Dle všeho, co viděl a seznal sám, vyrozuměl, že se na podobném dvorci, který se i velkostatkem nazýval, tímto způsobem hospodařiti nemůže, nemá-li majetník brzo upadnouti v konkurs a zadlužovati se. Neřekl Šebestovi ani slova, ale odměniv jej za výklad, bral se do kanceláře, by se poroučel.

Správce už naň čekal ve dveřích přízemí, kde bydlel a spolu úřadoval.

»Nu, jak se vám všechno líbilo ve dvoře?« tázal se. »Byl jste více spokojen než na polích a v lesích?«

»Dvorec by ještě ušel, ale jak jsem seznal, pan Ruhenštejn za něj nikdy sto čtyřicet tisíc nedostane při nynějších národo-hospodářských poměrech. Vložiti sem tolik peněz jest velice na pováženou.«

Správce pokrčil rameny. »Ale náš milostivý pán právě tolik za panství dal akciové společnosti.«

»To, milý pane, nyní nerozhoduje,« odvětil cizinec. »Poměry se změnily, a pak váš pán dvorec přeplatil, aby se hlas jeho při volbách dostal do rukou německých liberálů. Nyní však takové ohledy nepadnou na váhu. Několik jiter pšeničné půdy nebo vysokého lesa by prospělo více.«

Když kupec odcházel ze vrat, podpíraje se o zahnutou hůl, správce dlouho se za ním díval, uvažuje o něm. Kdo to jest? Pro koho všechno vyšetřuje? Takového odhadce zde posud nebylo. Jistě kopal zemi na každém jitru, počítal stromy v lese a měřil kapry v rybníce. Tak posud nikdo neprokouknul celý zámek ze všech těch, kteří se přijeli na Třibice podívat. Kdo ví, jak dávno se zde potlouká. Správce Valata vyšel za cizincem až za vrata, kde stálo několik topolů, a viděl, jak zachází ke mlýnu. To jistě se bude ještě vyptávat pana otce na panství.

»Tenhle nebude pánem na Třibicích, ani koupi jejich nesprostředkuje,« řekl Valata sám pro sebe, kráčeje k svém bytu, by oznámil

paní a dceři, kdo byl v zámku. Pozorovaly ho asi oknem jako každého jiného a rády by svou zvědavost upokojily.

Také Šebesta byl volán čeledíny, kteří ve stodole čistili jetelové semeno. Šafář vzav do ruky trochu žlutého semene, propovídal: »Kdyby tenhle Třibice koupil, dostali bychom sem metra. Kouknutím více spraví, než jiný rozkazem.«

»Ten že by měl sto čtyřicet tisíc?« usmál se čeledín, který ještě pamatoval časy, kdy baron Lipinský zde vládl.

»Proč by neměl? A kupuje-li pro jiného,« dokládal šafář, »bude svého pána pravou rukou nebo úředníkem. Zatočil by nějak dvorem a námi!«

Čeledínové chvíli mlčeli. Aby se nynější stav mnoho a snad ke zlému změnil, právě si nepřáli, poněvadž pamatovali žida Štarcha, jak ten hospodařil, a teď za nepřítomnosti svého pána si libovali. Co se neudělá dnes, čekalo na den následující, pan správce málo vycházel, a mladého adjunkta dovedli jinak zaměstnati, by to a ono přehlížel. Také si k svému deputátu přivydělali zvláště na poli o žních, a pak když se mlátilo. Šafář dost dával pozor, vyhrožoval a se zlobil, ale nebylo to nic platno. Proto se zmínil, jak by nový majetník panstvím zatočil, aby čeleď polekal.

»Co pak to byl nějaký šlechtic?« se smíchem řekl kočí Václav, nyní za německé vlády Vencl zvaný. »Špatně na barona nebo hraběte vyhlížel.«

»Myslíš, že naše panství musí koupiti jenom šlechtic?« poučoval kočího Šebesta. »Nedávno koupil Spálenice, větší panství než toto, nějaký profesor z Prahy. Kdybys měl peníze, mohl bys koupiti Třibice i ty.«

Dvorská chasa se dala do smíchu, že přehlušila mlýnek, jímž dva otáčeli.

»Já pánem Třibic?« opakoval Václav. »A kdo by mne vozil v kočáře? Ale seděti bych v něm dovedl lépe než tam ten bavlnář,« narážel na známého podomního prodavače bavlny.

Tím poněkud správným přirovnáním znovu vzbudil smích a veselost.

»Zdali pak bys, Václave, dovedl dělati barona?« tázal se pasák s ježatou hlavou a přizrzlým vousem.

»Spíše než ty,« odsekl pokoušený. »Nevím, kde bys se tomu mohl za dobytkem přiučiti, já však jsem vozil barony a hrabata.«

Čeleď se bavila na mlatě, a Šebesta klidně se bera po dvoře, si myslil: »Bavte se, bavte, za krátko se nad vámi jinak rozhodne.«

Musil také do kanceláře, by vyřídil, jak se kupec vyslovil, a dle toho aby se poznalo, zdali to jest ten pravý.

Pak šlo všechno ve starých kolejích, oralo se, silo a vláčelo. S jarem se dostavilo mnoho práce, a na prodej se poněkud pozapomnělo. Inserty ustály velebiti velkostatek, kupci se méně hlásili, a čeleď se domnívala, že všechno zůstane při starém.

Právě sázeli brambrory na velikém kuse, když od lesa spěchal po mezi myslivec, který bydlel nedaleko zámku s hajným. Správce mu šel kus cesty naproti. Stiskli si ruce, a mladý myslivec oznamoval: »Víte, co nového? Třibice jsou prodány.«

»Jak že? Tedy přece? A komu?« rychle se tázal správce, pobledlnuv ve tváři.

»Zde čtěte! — Velkostatek Třibice v zemských deskách zapsaný a posud rytíři z Ruhenštejnu patřící, prodán z volné ruky za jedno sto deset tisíc s živým i mrtvým fundem, osetím a nýbytkem panu Františku Bláhovi, posavadnímu tichému společníku firmy Fux a Bláha v Plzni.«

»Kdo to je z těch kupců, které jsme zde měli?« uvažoval správce. Teď si vzpomínám. Už vím. Kdo to jest, ten bavlnář, jak jej naše čeleď nazvala.«

Fořt se pamatoval také na muže v popelavém svrchníku. Hned prý namítal to a ono proti zdejšímu zalesňování a dřevaření.

»To bude vrchnost!« řekl ve zlosti a se smíchem. »Fux a Bláha, ti mají v Plzni nějaké tkalcovny nebo přádelny. A takový bavlnář bude zde nyní poroučeti!«

Správce trpce přisvědčil. Podal noviny Šebestovi, a za chvíli všichni věděli, jak důležitá změna se na Třibicích stala. O ničem se jiném nemluvilo než o novém panstvu, které hned předem málo docházelo sympatie a ještě méně vážnosti. Spíše než Bláha ujímalo se pro nového pána na Třibicích jméno bavlnář, a bylo pozorovati, že se mu nestrojí příliš pevná a vábná půda.

II.

Na panství v Třibicích v nejlepším stavu byl zámeček a zahrada. Předešlí majetníci vedouce velký dům a přijímajíce četné hosty a šlechtické sousedy, hleděli co nejlépe vykrášliti své sídlo a park k zámku přináležející. Správcové sice žádali, by se peněz užilo ku zlepšení pozemků, lesní kultuře a jiným věcem ve dvoře, ale nestalo se tak. Hosté spíše než na pole vešli do parku a více než na dvůr hleděli na zámek, jeho fasádu, vnitřní zařízení a stolní náčiní. Proto i majetníci panství těmto věcem věnovali větší pozornosť.

Zámek byla podlouhlá, jednopatrová budova s balkonem a malou verandou. Stěny pokrývalo divoké víno, broskve a plazivé výhonky planých růží. Okna měla zelené žaluzie, nyní celé dni spuštěné. S pravé strany přiléhala k zámku kaple s lomenými, podlouhlými okny a vížkou, plechem pobitou. Jednou stranou se vycházelo ze zámečku do zahrady, kde byl také hlavní vjezd, a druhou do dvora, který zaujímal se stodolami, chlévy, ratejnou, sýpkou a kolnami veliké prostranství, uprostřed vysázené lipami a kaštany. Zámeček činil dojem velkého měšťanského domu, neobsahoval mnoho pokojů, maje široké schody a chodby, a bylo k němu několikráte přistavováno.

Před parkem stála brána, o níž se dělo, že pocházela ze starého hradu, který zde před časy stával. Tomu nasvědčovala mohutnosť zdí, sloh stavby a před branou most přes potok, připomínající staré hradní příkopy. Třibice se připomínají v nejstarších listinách, a náležely k nim kdysi i sousední dvory a statky. Ale ve válkách se mnoho změnilo, a velkostatek držel pouze to, co správce kupcům vypočítal. Na bráně byly dvě řady erbů, které tam majetníci panství zasazovali, když Třibice zakoupili nebo zdědili. Některé už dešť a jiné živelní pohromy hodně zničily a vyhladily, jiné, a to zvláště nejnovější, posud byly zachovalé. Bylo tu mnoho hvězd s rozmanitým počtem paprsků, korunek, rozličně přizdobených štítků, různě zbarvených,

s meči, hlavami lidskými i zvířecími, s rybou, rukavicí, věží a matohami, jež sem dal připevniti Štarch, který měl erb nejmladšího původu a mlhavé minulosti. Pouze jej poručil namalovati na vyčnívající kámen křiklavými barvami, což pořídil laciněji, než kdyby byl zasadil v kameně vyrytý. Židův erb se nyní rozmočil, a barvy tekly po bráně, což zavdalo podnět k úsměšným poznámkám. Pan otec ze mlýna se na př. vyslovil, že jako nyní rozteklý Štarchův erb, tak vůbec celé jeho hospodářství Třibice zohyzdilo. Posud velmi pěkný byl znak hraběte Vilana, barona Lipinského a rytíře z Ruhenštejnu s velkoněmeckými barvami. Akciová společnost dala sem vtesati jakýsi odznak práce a průmyslu, který dostala někde na světové výstavě a jehož užívala jako známky své firmy.

Na znaky ty se zadíval mnohý cizinec, a asi dvakráte byly kopirovány pro illustrované časopisy. Třibičtí si na nich mnoho zakládaly, a místní starosta se vyslovil v rozhovoru o změně panství, že by si měl nový majetník svůj erb dáti na místo, kde skomíral znak Štarchův.

Také pozornost Bláhova byla obrácena ke znakům nad branou, když podrobil dvůr důkladné prohlídce. Usmáv se pouze, v duchu si řekl: »Koupím-li Třibice, tato řada jest uzavřena.« Pak se obíral jinými věcmi.

K panství přiléhala vesnice asi o šedesáti číslech, která měla rovněž název Třibice. Poněvadž nejlepší pozemky patřily ke dvoru, byli tam pouze čtyři sedláci, asi patnáct velkých, čili jak se tam říká chalupnických chalup, dvě hospody, jeden kupec žid, který tam zbyl po Štarchovi a posud nezbohatl tak, aby mohl jíti za svým erbovním patronem do velkého města, na hlavní ulici dvoutřídní škola pro tři vesnice, mlýn a řady domků bez polí s menšími i většími zahradami. Zámek i s parkem byl obehnán dosti vysokou zdí a od vesnice zcela oddělen. Kostel s farou byl asi půl hodiny cesty za lesem v obci Doubravce.

Ve vesnici uvažovali, mají-li také novou vrchnost slavně uvítati. Baron Lipinský toho velice dbal, a v zámku v důchodu měli od té doby lampiony, jež rozdělovali pasákům a jiným výrostkům o jmeninách a narozeninách urozeného pána, který byl co rok stejnou ovací velice příjemně překvapen a lampářům dal v hostinci půlku piva. Také tu byly prapory, ale vesměs německých barev, jimiž oslavovala čeleď pobyt rytíře z Ruhenštejnu. Na kostelní vížce několik praporců se roztrhalo na cáry, když tam rytíř prodléval. Pro pouť v kapli stálo na chodbě k duchodenským kancelářům pět hmoždířů, z nichž dva se mohly ještě potřebovati. Dle toho všeho by se byla dala menšího druhu slavnost sehnati, ale sousedé společně s úředníky nebyli rozhodnuti, jak by všechno provedli. Správce namítal, že by se německé prapory pro Čecha nehodily, zahradník nechtěje lézti na věž, mínil, že se ani vlajka pro nešlechtice nesluší, lampionů posledně o illuminaci mnoho shořelo, a čeledín kanonýr, který vypaloval obyčejně hmoždíře, narukoval jako reservní záložník; také ve vsi se jevila k oslavě nechuť, poněvadž bylo právě mnoho práce a vítání rozličných vrchností osadníky unavovalo.

»Nevídáno, bavlnář!« řekl starosta, který si na svém úřadu mnoho zakládal a meze své působnosti až překročoval. Zvláště od oné společnosti jako panské vrchnosti byl představený Říha proti

zámku předpojat. Dělal při zkoumání půdy a hledání uhlí zeměměřičům oposici a některé nepříjemnosti, tak že bylo třeba soudu ke srovnání stran. Správce potom nahlédl bedlivěji do obecních účtů, a starosta pokutoval pana z Ruhenštejnu, že nebyla v čas nová děvečka ohlášena u obecního úřadu. Z takových a podobných nedorozumění a přenáhlení vznikaly sváry a napjatosti na obou stranách. Proto ukázal starosta malý zájem při vítání, uživ názvu na pohanu posud neznámého muže. Byl sice demokrat, jak o sobě tvrdil, avšak nešlechtický původ Bláhův považoval za příčinu ku zlehčování nového majetníka velkostatku. Jako pasák, hajný, polní hlídač a jiní nemohl si vysvětliti, že by mohl na Třibicích vládnouti někdo, v kom by nekolovala šlechtická krev. Posavadní majetníci imponovali svým rodem sousedům ve vsi, že i v chudobě si jich vážili.

»Ani nevíme, jaký bude,« pokračoval Říha ve své praktické filosofii. »A dost možno, že tu dlouho nevydrží. Dal vadium nebo závdavek a ostatní bude chtít urvati z panství, jako to udělal Štarch. Ale teď se nesmí tak v lesích hospodařiti. A kde jinde by urval tisíce na doplacení velkostatku?«

Říha nalezl i v tom spojence i protivníky. Ale všechno vyjednávání a vyvracení bylo marno, poněvadž Bláha přijel, když se toho nejméně kdo nadál. Správce dostal rozkaz, aby dal odvážeti z nádraží zavazadla, kočí vytáhl veliký kočár, který umyl a namazal, avšak nebylo ho třeba. Rodina Bláhova přijela ve voze najatém v městě.

Správce čekal rytíře z Ruhenštejnu, domnívaje se, že aspoň naposledy se podívá do Třibic a při tom obdaruje služebníky, a po případě o nová místa se jim postará; avšak rytíř nepřijel. Zanevřel na Třibice, nedosáhnuv tam splnění svých snah a tužeb. Také prý se ještě s predikátem »šlechtic a držitel velkostatku Třibic« bohatě oženil a svým peněžitým poměrům na nohy pomohl a teď byl rád, že se statku zbavil. Bláha vysvětlil mu stav věci a podal cenu, za kterou jenom dvorec stál. Zhroutil všechny jeho illuse vylíčením skutečných poměrů, řka, že od nikoho více nedostane. Rytíř z Ruhenštejnu jeda na svatební cestu do Italie, poslal k odevzdání statku svého sekretáře, který už týden na Třibicích prodléval.

Poněvadž byla brána zavřena, musil kočí stanouti na mostě pod topoly. Pak seskočil a vedlejší brankou vešel do parku, by otevřel. Vedle Bláhy sedící panička plné tváře a jasných očí, s patrnými známkami bývalé krásy v ušlechtilém obličeji, upřevši zrak na bránu, zeptala se: »Co jest toto?«

»Erby bývalých kobylkářů, jakými my nyní jsme,« s úsměvem odpověděl Bláha.

»Ty ani takového znaku nemáš,« s líčenou nebo opravdovou výčitkou pronesla paní.

»Snad dovedeme hospodařiti i bez erbu,« řekl Bláha, pevněji svíraje oprati, které zatím místo kočího držel. V tom už zaskřipěla brána, a povoz pomalu vjížděl do parku.

Největší ze všeho radosť měla a jediná slavného uvítání s přednáškami a slzami očekávala Bláhova dcera Bohumíra, šestnáctiletá žabka, která právě opustila ústav v klášteře, kde se tři léta vzdělávala. Ta se dívala posud na svět růžově a ani si nemohla vjezd na panství mysliti bez družiček, kytic, veteránů a slávy. Bohumíra se

podobala rozpučelému kvítku se stkvostnou rosnou perlou dětské nevinnosti a cudného panenství. Jinak byla dosti veselé letory a dle tvrzení otcova byl jí plný dům.

Vedle seděla asi pětatřicetiletá žena slušného objemu a plných tváří. Dle všeho to byla kuchařka nebo něco podobného. Teď mlčky poslouchala »malou slečinku«, v duchu uvažujíc, jak na zámku pekou trouby, a dělá-li zde lepší dobrotu rožeň, než jakým otáčela v továrním bytu. Jmenovala se Eleonora, ale první vrchnost, u které sloužila, překřtila ji v Barušku, poněvadž domácí dcera také Eleonora slula. Kuchařka se svým jménem ustoupila a také u Bláhů zůstala Baruškou.

Slečna Bohumíra byla klidem a tichem hodně překvapena a v duchu se mrzela na otce, že tak neočekávaně a přímo tajně vrazil do zámku. S jakou graciesností by přijala od družičky pukét a jak přesně česky by odpověděla na uvítací řeč.

Od ratejny přihnaly se dva psi, kteří počali na cizí koně dorážeti. Z kanceláře vyšel správce v kostkovaném saku a adjunkt bez klobouku, ze dvora se přihnal šafář Šebesta s čepicí pod pažím, poklasný, pasák, ovčák, v ratejně u dveří se nakupilo několik žen a dětí, a jako na zavolání přišel mladý fořt s hajným. Nastalo vítání, uklánění a představování. Bláha podal všem ruce, mluvil odměřeně, a Šebestovi se zdálo, že pán v šedém svrchníku vyrostl, anebo se on sám díval jinýma očima na majetníka panství než na pouhého sprostředkovatele koupě. Když došlo i na poklasného a šafáře, řekl k tomuto Bláha: »My se už známe.«

»Jak ráčej, milostpane, poroučeti,« odvětil starý sluha, který byl odhodlán hned tak věrně Bláhovi sloužiti, jako jeho pěti předchůdcům.

Na celou tu scénu pohlížela oknem za záslonami správcová s dcerou. Pichlavýma očima pronikaly všechno, až posléze se ozvala dlouhá, hubená slečna: »Ta kadečka, to jest jejich veškeré služebnictvo. Ani lokaje nemají, a ten žabec jest bez guvernantky.«

»Mizerné panstvo,« poznamenala správcová, jejíž děd byl u knížete vrchním komorníkem, a otec zde u hraběte Lipinského správčíkem. »Škandál! Ta panička nemá ani komorné a jistě bude chtíti, bychom jí zametaly pokoje. Karel musí dáti výpověď a přijati ono místo v novinách insertované. Kdo by byl u takové žebroty! Žid Štarch dělal většího pána. Aspoň měl kolem sebe souvěrce, kteří mu pomáhali hubiti a oškubávati panství.«

Paní správcová by byla bývala ochotna dáti hned výpověď, ale slečna uvažovala, zdali půjde také mladý fořt, neboť by se jí bylo po jeho rusých kučerách a do bodců navoskovaných vousech velice stýskalo.

Bláha s rodinou málo se staral o takové kritiky a poděkovav za uvítání, šel přímo do zámečku, kam jej doprovázel zástupce Ruhenštejnův, dotazuje se, kdy budou se odevzdávati svršky.

»Třeba hned odpoledne,« odpověděl Bláha. »Teď máme jedenáct, trochu si odpočinu a ve dvě jsem k službám.«

»Dostaví se sám pan Bláha, nebo mám všechno předati panu správci?« tázal se ještě zástupce.

»Chci býti sám přítomen,« rozhodným hlasem pronesl nový pán.

Ruhenštejnův zástupce se odebral přímo do správcova bytu, kde se stravoval. Tam byl už fořt, adjunkt, pojezdný a poklasný,

kteří všichni drželi za jeden řetěz a přišli se poradit, co by podnikli. Fořt se ucházel o ruku správcovy dcery, pojezdný byl vzdáleným příbuzným fořtovým, a poklasného přibrali do spolku, poněvadž potřebovali jeho ochoty. Šafář a hajný nepřistoupili k té společnosti, a ostatní hráli na dvoře příliš podřízenou úlohu, aby se na jejich přítomnosť a pomoc reflektovalo.

»Pán z Třibic«, oznamoval posměšně úředník, »bude všechno sám přijímati.«

»K čemu jsme tady my?« odpověděl správce, jemuž se takové jednání nelíbilo, poněvadž se inventář v mnohém neshodoval se stavem věcí, a měl strach, že brzy se naleznou mnohé nedostatky a mezery. Také fořt nebyl právě radostně naladěn.

»Buďte rádi,« smál se jízlivě úředník; »nechte ho, ať běhá, píše, dohlíží, a sami dělejte vrchnosť.«

»Při té mizerné službě?« utrhl se pojezdný. »Všechno nám odpočítá a každý mandel obilí zapíše.«

»Vždyť jste za Ruhenštejna neměli více a přece se vám vedlo dobře,« narážel uředník. »Pán sice naříkal, klesal, ale služebníky to nebolelo. Však žert stranou; já Bláhu znám a nic valného vám neprorokuji. Jest velice obezřetný a šetrný. Zbohatl jenom touto houževnatou spořivostí. Začal s Fuxem s malým kapitálem a teď kupují panství. Podobnou kontrolu zavede i zde. Nechtěl bych u něho sloužiti.«

Když Ruhenštejnův zástupce odešel do parku, by před obědem vykouřil obvyklý doutník, sestoupili se služebníci v poradu, by pojednali o své budoucnosti. Lekalo je to, co právě slyšeli, a předem byli přesvědčeni, že Bláha bude zcela jiný než Ruhenštejn nebo jiný z předchůdců, jemuž pomohli, že se brzy zakrvácel a musil panství prodati. Sami uznávali, že takové panstvíčko tolik úřednictva a služebnictva ani nepotřebuje, ani neuživí, i kdyby sloužili věrně, věrněji než dosud. Bláha už při prohlídce dvora se o tom vyslovil a teď počne brakovati a propouštěti zcela volně, poněvadž nikdo nemá zaručené pense nebo jakéhosi závazku. To také nyní vylíčil správce shromážděným, když byl vyslechl ženu a dceru.

»Nejlépe by bylo, a také bychom nejšikovněji Bláhovi vytřeli zrak, kdybychom dali všichni najednou výpověď a vystěhovali se. Takovou službu, jaká nás zde čeká, vždycky dostaneme. Což jest to nějaká vrchnosť! Přijedou sem s jednou děvečkou a nemají ani lokaje. A my že bychom u takového panstva sloužili, které nezná ani panských způsobů, ani neví, co se na velkostatkáře sluší? O nešlechtickém původu ani nemluvím.«

Proti výpovědi byli fořt a mladý poklasný Jim pramálo záleželo na tom, jakého rodu jest pán, jenom kdyby se dalo nadále v lesích káceti a na polích sbírati, co se do německých rejstříků nevepsalo. Oba měli jako všichni v zámku deputát v přírodninách na chléb a pro kuchyni a na penězích pouze doplatek, který si však dovedli rozmnožiti.

Fořta si vzala na starosť správcova dcera, by jej přemluvila k ústupu, a poklasný zůstav osamocen, musil za ostatními. Bylo ustanoveno vyčkati, jak se Bláha zachová, a dle toho jej hromadnou výpovědí překvapiti. Také si myslili, že se ulekne, nikoho nepropustí

a splní podmínky, které mu oni předloží. Jednoho by snadno oželel, ale všech nemůže postrádati při nejlepší vůli a snaze.

Hned při odevzdávání fundu přesvědčili se tito řádní úředníci, že to s Bláhou nepůjde. Drže inventář v ruce, počítal každé dobytče a když mu pasák, jak byl naveden, jednu krávu dvakráte předváděl, podíval se na něj tak ostře, že tento hned nechal této manipulace. Pak si přibral šafáře a s ním přepočítával a prohlížel do krajností.

»Musil jsem všechno zaplatiti,« řekl k úředníkům, »a chci zde také každou věc míti. Co bude scházeti, to se od kupní ceny odrazí.«

V lese přidržel se starého hajného a dal se zavésti ke každému skácenému dřevu. Také v parku musili mu všechno ukázati, a ve sklenníku přepočítal oleandry a kamelie. Jako mnoho jiného, tak i vzácnějších květin se nedostávalo, neboť stály za okny v bytech úředníků. Na konec projevil nespokojenost, neboť se mnoho cenných věcí ztratilo, a ztráta ta nebyla ani nahrazena ani odůvodněna. Dopsal svému předchůdci o vyrovnání několika set zlatých za scházející věci, a Ruhenštejn se hojil na úřednících, kteří tím byli jedině vinni. Nastalo vyjednávání, a zástupce předchůdcův odejel s nedobrou. Následek všech těch, v několika dnech sběhlých událostí byl ten, že se dostavil k Bláhovi správce, fořt, pojezdný a poklasný a všichni dali výpověď. Adjunkta také hledali, by jej přibrali, ale nemohli ho v té chvíli nalézti.

Bláha nebyl překvapen, neboť to a ono už zaslechl; přijal mlčky výpověď, doplatil službu, co komu náleželo, a s úsměvem se pánům poroučel. Mohl si gratulovati.

III.

Žádný majetník Třibic nepoznal panství tak za rok jako Bláha za měsíc. Počal pracovati na dvorci s láskou k půdě, v níž hledal výživy. Život v městě pro něj nebyl; toužil po venkově, po rolích a lukách, po dvorci, v němž by si všechno dle svého zařídil. Nelekal se té práce, ale s chutí se ujal nového díla. Pranic ho nemrzelo, že tak náhle a pojednou jej služebnictvo opustilo. Nadělalo to dost hluku, správce se loučil s celou vesnicí, mladého fořta vyprovázeli s hudbou, a pojezdného nechtělo několik dívek ani propustiti, poněvadž měly právo dělati si nároky na jeho ruku. Sousedé byli pobouřeni, poněvadž se domnívali, že nový pán všechny sám propustil a že bude prováděti na panství i v obci dalekosáhlé novoty.

Nestalo se to však hned. Nový správce se nestěhoval, a pan Bláha — nebo jak se mu nyní obecně říkalo, milostpán — si dal odnésti všechny úřední knihy do svého pokoje i s ohnivzdornou pokladnou a registraturou. Z kanceláře upraven byt pro písaře, jímž zůstal bývalý adjunkt Homola s tím rozdílem, že psal v pokojích svého pána a dohlížel na lidi jako pojezdný. Správce se na něj zlobil, že zrušil solidaritu, ale Homola usmívaje se, myslil si: »Lepší jistý kus chleba než taková chudá furie.«

Bláha vida, že jeho nešlechtický původ a jeho obezřetnost potkala se s takovými antipatiemi, nikoho nedržel, ale s každým ze zbylých zvláště umlouval službu i deputát. Adjunkt zůstal rád, a to tím ochotněji, když mu bylo přidáno a povýšil.

Čeleď se však znovu hlásila napořád, a milostpán všem na srdce vložil věrnosť a oddanosť.

»Kdybych zpozoroval u vás něco nečestného nebo nepoctivého,« pronášel s důrazem, »trestal bych okamžitým propuštěním. Dám každému, co mu patří, ale vyžaduji svědomitosť v práci a ve všem spravedlnosť.«

Když předstoupil šafář, řekl mu Bláha: »Vás jsem už poněkud poznal. Jsem šestým vaším pánem. Jako jste sloužil pěti předchůdcům, tak služte i mně. Dostanete i vy přídavek, ale musíte mi býti i radou nápomocen. Budeme na polích sami hospodařiti bez správce.«

Šafář udiveně pohleděl na pána.

»Přestěhujete se do bytu pojezdného, a na vašem místě bude bydleti koňák z ratejny. Tu zavřeme, neboť každý dostane svůj zvláštní byt. Jak jsem řekl, spoléhám na vaši pomoc a dle toho se vám zase odměním.«

»Kdybych, ráčej milostpane, už teď mohl raditi,« ozval se šafář, »tu bych navrhoval vyčistiti zanesená luka.«

»Také jsem to pozoroval, a co nejdříve se tak stane, bychom letos ne-li sena, měli aspoň otavy,« přisvědčoval Bláha.

Pak byl zavolán ke konferenci hajný Solín. Úředníci konávali v neděli poradu, která slula konference, a proto název ten ve Třibicích uvázl. Solín byl rázovitý lesní muž, metla na pytláky a známý humorista. Ve Třibicích sloužil patnáct let. Cestou k zámku uvažoval, proč jest volán. Aby tak byl propuštěn jako fořt! Měl četnou rodinu a nerad by se stěhoval. Bručе do hustého vousu, pomalu se bral k parku. Čekal, koho dostane za fořta, a teď aby tak šel sám!

»Solíne,« oslovil hajného Bláha, »řekněte mi spravedlivě, zdali byste sám les uhlídal, když bych vám časem i já pomohl?«

»Jak to milostpán míní?« koktal hajný, mysle, že pán žertuje.

»Tedy vám to vysvětlím,« jal se obšírněji líčiti Bláha; »seznal jsem, že můj les, kde se bude dělati co nejmenší paseka a kultura, nestojí za to, abych měl fořta a hajného. Vy jste zkušený člověk, a myslím, že, když bych vám dal fořtův byt a lepší deputát, všechno byste sám zastal. Fořtem budu já,« dodal s úsměvem.

Hajnému se zaleskly oči. »Nemám ve zvyku mnoho slibovati, abych pak nemusil slevovati; ale tolik mohu milostpána ujistiti, že bude se mnou spokojen. Ještě větší revír jsem dříve uhájil, když fořt, u něhož jsem sloužil, postonával.«

»Myslil jsem si to,« odpověděl Bláha. »Chci lesů pokud možno nejvíce šetřiti, by se vzpamatovaly po těch ranách, jež jim žid Štarch způsobil. Také nemnoho zvěře míním vydržovati, by se nedála škoda na polích. Jak dlouho jsou cizí hony v našem pachtu?«

»Letos poslední rok, milostpane,« řekl hajný.

»Všechny se pustí,« oznamoval Bláha už předem, aby se na to nezapomnělo.

»Ale pak vystřílejí sedláci zvěř!« namítal hajný, který se nemohl spřáteliti s myšlénkou, že by mohl každý stříleti, a místní rolníci že by v honech konkurovali s velkostatkem. Ruhenštejn za každou cenu udržoval hony na obecních pozemcích.

Ale Bláha se takovému šlechtickému sportu jenom usmíval. Kdo chce, ať střílí! V tom však byl hajný jiného mínění, neboť v něm kolovala myslivecká krev, vyžadující privilej v honech a

střelbě. Jenom potud byl spokojen, že nyní bude sám všechno hájiti a hlídati.

Hned se stěhoval do většího bytu s četnou rodinou, která se nemohla v hájovně směstnati, a na jeho místo se přistěhoval k lesu jeden z čeledínů, který měl býti spolu polním hlídačem.

»Tak už bych to měl poněkud spořádáno,« řekl Bláha sám pro sebe, vpraviv se také do účtů a kancelářských prací. »Musím se však také ohlédnouti po rodině.«

V zámečku se zatím mnoho mylo, přestavovalo, uklízelo a přerovnávalo. Milostpaní měla tam ženy všech deputátníků i s výřečnou šafářkou, o níž se říkalo, že nedává nadarmo ústům jísti.

Nejdříve se všem zalíbila slečna Bohumíra. Ta rychle proběhla zámek, aby spočítala pokoje. Nadála se, že jich bude více, ale spokojila se, vidouc, že jejich okna většinou vedou do parku.

»Tenhle bude pro Oskara,« určovala; »zde jest salon, tamo jídelna, zde budou pokoje tatínkovy, tamo maminčiny.«

»A co zbude pro slečinku?« usmála se šafářka, která chtěla Bohumíru nazývati milostslečnou, ale byla upomenuta, by toho nechala.

»Pro mne?« řekla Bohumíra. »Pro mne jest ten zelený pokoj, který vede na dvůr. Vždyť budu přece na zámku hospodyní.«

Ženy se zasmály, pohlížejíce na slečinku, jak se vytahuje a vážně se tváří. Slušela by jí posud dobře loutka, a troufá si zastávati úkol hospodyně na velkostatku. »Je domýšlivá jako otec,« myslila si šafářka. Nahlas pak řekla: »Ale ten pokoj se pro slečinku nehodí. Zaléhá tam ráno hluk ze dvora, a kohouti tam kokrhají přímo do oken.«

»Co na tom?« odvětila slečna. »Já první vstávám, a když mne kohout probudí, budu ráda. Nepotřebuji natahovati budíčka.«

Ženy zvěděly od Bohumíry, že má ještě mladšího bratra Oskara, ten že studuje v Plzni a do Třibic přijede až na prázdniny. Bude nějakým doktorem a musí se mnoho učiti.

»Vybrala jsem mu tamhle ten nárožní pokoj u kaple. Rád se dívá do parku a po studiích také potřebuje čerstvého vzduchu,« oznamovala slečna, ve všem zvláštní rozum ukazujíc.

Šafářka mínila, že by syn tak bohatého pána nemusil se studiemi mořiti, a Bohumíra se pochlubila, že sama teď právě z ústavu vystoupila, a posud jí otec to a ono přečísti si ukládá.

»Zvláštní rod!« mínila si šafářka.

Umyly, rozestavěly nábytek a opustily pokoje. Paní Bláhová s Baruškou a dvěma děvečkami si ostatní dala do pořádku. Nebylo to nádherné, ale pohodlné. Nábytek měli starožitný, bytelný, který byl v zámku od hraběte Vilana. Jenom něco doplnili. Baruška ujala se vlády v kuchyni, kam i paní často přišla; jedna z děveček jí byla k ruce, a druhá uklízela v pokojích. Té pomáhala i Bohumíra, která se stala skutečně hospodyní, majíc na starosti drůbež a holuby, kteroužto práci šafářce dobrovolně převzala. Ráda se pohybovala mezi slípkami a učila holuby, by jí sedali na rameně. Hněvala se na kohouty a krmila drůbež ráno a večer. Často bylo vídati na dvoře její slaměný klobouk s jedinou pentlí a kyticí uschlých květin. Jenom u večer zaznělo piano, a časem vyšla s knihou do parku. Také pomáhala v zahradě a do rybníka nosila kaprům drobty.

Všude ji rádi viděli pro její dobrosrdečnou a sdílnou povahu, veselou letoru a že se za nikoho nestyděla, by s ním pohovořila.

Právě prosypala drůbeži zrní, když se tu ukázal první host, aby vzdal poklonu novému pánu na Třibicích a patronu kaple sv. Antonína. Byl to farář z nedaleké vesnice Doubravky, muž asi čtyřicetiletý, statný, silný, horlivý jak v úřadu, tak i v zahradnictví, jež s neúnavnou pílí provozoval. Zavedl sem ušlechtilé druhy ovoce, ve své zahradě měl nejvzácnější byliny a karfiol s okurkami rozesýlal na krajinské výstavy. Byl dobrý chodec, milý společník, ctitel studené vody a z potřeby i střelcem.

Ku podivu všech na dvoře šla mu Bohumíra políbit ruku. Slečny barona Lipinského se pouze ukláněly.

»Jakého pak to zde máme andílka?« s úsměvem se tázal farář.

»Já jsem Bláhova dcera,« sama se představovala Bohumíra, dokládajíc: »klášterní vychovanka a teď hospodyně zde na dvoře.«

»Samé krásné věci slyším hned na prahu. Nu, budu míti čest seznati slečnu blíže. Jest milostivý pan otec doma?« tázal se kněz.

»Nejspíše bude v kanceláři; hned se podívám,« nabízela se Bohumíra. »Račte, prosím, dále!«

»Když bude slečinka tak laskava, budu prositi, by ohlásila faráře z Doubravky.«

Bohumíra odběhla, a farář osamotněl. Znal zde každý kout a nejednou poseděl v tom neb onom pokoji. V Doubravce kaplanoval, znal ještě barona Lipinského, až přečkal jeho pád. Také Starch jej zval velmi horlivě, ale P. Josef mimo nutné funkce v kapli málo kdy sem zavítal. Žid si chtěl dodati vážnosti a úcty u lidu svou přízní ku katolickému duchovnímu. Avšak P. Josef jej prohlédl a nechtěje dělati štít, chránící rozličné machle, upínal se proti přílišným důvěrnostem. Později opět býval na statku hostem až do Ruhenštejna, který jako Němec a liberál urážel mnohdy Čechy, posmívaje se jejich probuzení a snahám. To mrzelo spolu i kněze, Čecha duší i tělem, proto i k tomuto rytíři se choval zdrželivě.

Cestou z Doubravky do Třibic, listnatým lesem a lukami vedoucí, uvažoval farář, jaká asi bude nová vrchnost, jak často asi bude konati sem tuto cestu. Něco už zaslechl, správce se byl u něho rozloučit, ten a onen vyličoval nového pána nepříznivě, ale farář nevěřil. Věděl, jak se v zámku hospodařilo, proč páni jeho brzo klesali, a jenom to mu bylo s podivením, že Bláha všechno tak brzo prohlédl. Uznal za povinnost co nejdříve se představiti.

Neuvažoval dlouho, když se otevřely dvéře u salonu, a Bláha sám spěchal mu do předsíně naproti. Podávaje knězi obě ruce, řekl: »Jen dále, pane faráři, jen dále! Račte vždycky rovně beze všeho představování. U nás takových věcí nedbáme, a lokaje také nemám, aby nosil visitky. Své známé rádi vidíme kdykoliv.«

Farář se usadil na pohovku, a oba muži se dali do hovoru, by aspoň na rychlo seznali, srovnávají-li nebo křižují-li se jejich názory. Bláha rozvinoval svůj plán, co a jak míní ve Třibicích zařídíti, jak mu na tom záleží, aby dvorec povznesl a mohl zde vésti klidný život.

»Toužil jsem,« řekl upřímně, »po změně života. Hlučný městský život mne unavoval, a chvat a šum mne překonával. I míním to zkusiti v zemědělství. Slyším nářky na poměry národo-hospodářské, vidím, jak mnozí prchají z venkova do měst, aby zaměnili statky za

domy nebo uložili peníze u bankéřů, pozoruji rovněž, co dluhů se na velkostatky a selské živnosti valí, a jak selský lid klesá, avšak oproti tomu všemu chci hledati onen poklad výživy a spokojenosti v půdě, kterouž naši otcové tolik ctili a zdělávali —«

Bláha se na chvíli odmlčel. Farář pozorně naslouchal.

»Vím, že to jest odvážný boj, a že mne čeká notný kus práce,« pokračoval pán na Třibicích, »a také jsem nucen učiniti některé podstatné změny, poněvadž bych za nynějších poměrů zde neobstál, jako ti, kteří zde byli přede mnou. Jsem pouze kobylkářem —«

»Prosím, milostpane,« odporoval farář.

»Buďme upřímni, velebný pane, a přiznejme se k pravému stavu věcí. Největší chybou člověka jest, když sám sebe nezná a dělá ze sebe více, nežli skutečně jest. Stal jsem se velkostatkářem, pravda, zaplatil jsem všechno do krejcaru, ale předobře vím, pokud a co si může pán na takovém dvorci dovoliti. Tam ty erby nad hlavní branou jsou toho důkazem. Nesmíme se přeceňovati a hráti si na takové, jakými skutečně nejsme. Bylo by na př. ode mne pošetilostí, kdybych se chtěl rovnati baronu na Honosicích nebo jinému mohovitému šlechtici a kapitalistovi. To vám, důstojný pane, povídám hned na uvítanou proto, byste věděl, jak se k nám máte zachovati, bychom vás nemuseli často napomínati, a pak abych před vámi omluvil změny, které jsem zavedl a ještě zavedu. Protiví se mi, když selská dívka chodí v hedbáví a zlatě právě tak, jako kdybych já jezdil čtyřmi a měl kolem sebe řadu služebnictva. U mne naleznete prostotu a srdečnosť, stůl prostý a milé přijetí i bez — navštívenky.«

Farář se usmál. »Ačkoliv pozoruji, že se milostpán podceňuje,« řekl s úklonou, »přece milerád se stanu účastníkem takého přijetí a osmělím se obnoviti se zámkem styky, jaké panovaly za barona Lipinského.«

V tom vešla paní Bláhová. »Ach, pan farář! To jsem ráda, že první přicházíte a svojí přítomností naše právě zařízené obydlí posvěcujete. Buďte mi vítán! Bohumíra mi vypravovala, že s důstojným pánem mluvila.«

»Ano, zastihl jsem ji v úřadu pilné hospodyňky a blahořečím té náhodě, že jsem první tak nevinnou a krásnou bytosť zde spatřil.«

»To byla naše jediná dcera Bohumírka,« přisvědčovala Bláhová. »Tak se na venkov těšila! Ani nevím, jak nám ji v ústavu vychovali. Ale zdá se mi, že bude k hospodářství.«

Farář náhodou si vzpomněl na správcovu dceru, která utíkala od hospodářství na deset honů.

»Milostivý pán má také syna?« zeptal se kněz.

»Ano, pane faráři,« přikývla panička hlavou. »Studuje gymnasium a představí se důstojnému pánu o prázdninách. Dobře prospívá a máme z něho radosť. Byl s vyznamenáním.«

Farář se tázal, jak zde uvykli a zdali se jim nestýská.

»Máme tolik starostí, že na stýskání není času,« tvrdil Bláha. »To jest nejlepší lék proti dlouhé chvíli. Někdy se nedostanu k novinám až večer.«

Domácí paní sama přinesla zákusky a Bohumíra víno. Nalili sklenky a přiťukli si na přátelství. Rozproudil se nenucený, upřímný hovor, a Bláha seznal, že farář se zabývá pomologií. Ihned si za-

mlouval u něho pomoc a radu, neboť nasází v parku též ovocné stromy a zahrady u dvora míní dáti do pořádku.

Domácí paní zvedajíc se, prosila, by farář počkal na oběd. »Jíme pravidelně o dvanácté a nemáme žádných zvláštností. Zůstaňte, velebný pane, a pohovořte s mým chotěm, aby se z těch hospodářských starostí poněkud vybavil.«

Kněz se chvíli zdráhal a omlouval, ale zůstal přece. Srdečnost hostitelů jej překonala. Provodili jej po pokojích, tázajíce se na úsudek v té neb oné věci. Kněz vysvětloval, co kde dříve stálo, a kdo který pokoj obýval. Naznačil, kde byly ložnice, hostinské pokoje a kde za hraběte Vilana, jak sám slyšel, stálo malé domácí divadlo.

»Tenkráte prý bylo zde velice hlučno. Sousedé co týden se sem sjížděli. Zde se tančilo, tamo v tom malém pokojíčku se hrálo o sta. Nejlepší bály a šlechtické věnečky se v Třibicích konaly. Stále plný zámek hostí, a dvůr nestačil dodávati na četné hostiny. Ale posléze jej všichni opustili.«

»Tak to bývá,« přisvědčil Bláha. »Lidé nerozumní všechno věnují svým hostům a na sebe zapomínají. Za nás se zámek takových časů nedočká. Miluji společnost, ale úzkou, přátelskou.«

»Hrabě Vilan brzo zde dopanoval a teď prý je správcem u spřízněného šlechtice. Vzpomíná asi žalostně na Třibice,« mínil duchovní.

Zatím je paní s dcerou opustila, a farář dobře pozoroval, že namířily do přízemí ke kuchyni. Bláha vyzval faráře do parku na čerstvý vzduch. Zapálili si doutníky a vedouce se pod pažd, rozmlouvali pod korunami vlaských borovic, thuí, topolů, buků, dubů a jiných stromů, jimiž byla jedna část parku v pestré směsici posázena.

»Velebný pane,« řekl důvěrně Bláha, »jako cizinec zdejších poměrů neznalý budu potřebovati rady a snad i výstrahy; vy jste zde strávil na jediném svém působišti mnoho let, znáte důkladně poměry i proto vás prosím, abyste mi byl nápomocen. Snad žádám mnoho, ale vaše laskavost a váš úřad mi dodává té smělosti.«

»Pokud budu moci, milerád posloužím,« odpověděl farář, »podobně se ke mně utekl Ruhenštejnův správce, třeba se později mými radami neřídil.«

»Vím, vím všechno,« řekl Bláha zastaviv se pod jasanem, jehož větve visely dolů, tvoříce přirozené prostranné loubí. »Když jste mi laskavě slíbil svoji pomoc, tu bych se vás, pane faráři, hned rád otázal, jak se mám zachovati ku zdejšímu starostovi. Poslal mi úřední přípis, a hned dle toho jsem poznal, že jest bez příčiny proti zámku předpojat. Počínal si poněkud ostře.«

P. Josef se usmál, jakoby slyšel známou věc. »Hned jsem si to myslil,« odpověděl, »neboť pana Říhu velice dobře znám. Chce býti vesnickým pašou, mnoho si zakládá na svém úřadě a přihlíží k malichernostem, kde může diktovati pokutu. Ale milostivý pán snadno s ním vyjde, když v čas zašle na obecní úřad pracovní knížky a domovské listy své čeledi a nezavdá starostovi příčiny, by mohl »mocí úřadu« zakročiti. Pak jest také zavázán díky zámku, poněvadž se dostává škole z panského lesa trochu dříví. To jest prekerní, odvolatelné, a jediná zmínka o něm by zarazila sebe úřednější útoky.«

Bláha s uspokojením naslouchal rozmarné té řeči. Bál se nějakých mrzutostí, chtěje dle možnosti s každým žíti v pokoji.

»A pak,« řekl Bláha, když vyšli opět na stezku kolem růží a narcisek vedoucí, »jaká pak jest zde společnosť, ovšem vzdělání a slušnosti stavu přiměřená?«

Farář nazvedl ruce a pokrčil rameny. »V tom jest rada nesnadná. Abych neskromně nejdříve o sobě mluvil, musím říci, že stálé a pravidelné společnosti ani nemám ani nevyhledávám. Tu a tam mne někdo navštíví, spolubratr ze sousední kolátury, pan řídící, mlynář z Koryta, některý soused ze vsi, z města, ale to bývá zřídka. Rytíř z Ruhenštejnu navštěvoval okolní vrchnosť, ale svým velkoněmeckým smýšlením někde nepřišel vhod a narazil. Nejvíce pěstoval sousedské styky žid Štarch —«

»Tak?« divil se Bláha.

»Půjčoval mnohým peníze,« s úsměvem vysvětloval farář; »dával se zváti, ale sám pouze na hony pozval, aby mu páni vystříleli zvěř, neboť sám střílet neuměl a tak i toto dělal ze kšeftu. Co vydal na hostinu, ušetřil na prachu. Pak všechno prodal zvěřináři a zase se věnoval výhradně obchodu se dřívím a hospodářství.«

»Ačkoli nejsem přítelem semitismu a spíše se kloním k antisemitům,« odpověděl Bláha, »přece bych myslil, abychom se aspoň spořivosti, hospodářství a zručnosti v obchodech od semitských nájemců dvorů a panství naučili, ovšem s vyloučením všech podskoků a nepoctivostí. Křesťané ze dvorů prchají, křesťanští majetníci pozbývají jmění, na němž pak semité dobře hospodaří. Kolik mají v kraji už dvorů a velkostatků semité buď v nájmu nebo ve vlastnictví!« —

Farář přisvědčoval.

»Co dokáží oni, proč bychom nedokázali také my?« pokračoval Třibický pán. »Ale daleko jsme zašli od otázky ohledně společnosti v našich kruzích. Příští týden se chci podívati k pánům sousedům, očekávám však od nich pouze řídké návštěvy, pouze jako důkazy slušnosti. Rád bych však měl srdečnou společnosť domácí, kde by se člověk občas potěšil a pobavil.«

»Když milostivý pán nenalezne na sousedních zámcích a panstvích toho, po čem sdílné jeho srdce touží,« řekl farář, »pak z nouze vyplníme občas onu mezeru ve společenských poměrech s panem otcem z Koryta a po případě přibéřeme ještě někoho z okolí, kde jest dosti vážených a hodných občanů, s nimiž se rád stýkám, kdykoliv se nahodí příležitosť.«

Bláha podal faráři ruku. »Vy, velebný pane, jste jeden z nejjistějších, a které vyvolíte a přivedete do našeho cechu, budou toho jistě hodni, a milerád je přijmu. Zmínil jste se o panu otci ze mlýna; jaký to jest člověk?«

»Velice šlechetný a rozvážný,« počal líčiti farář. »Jest také po velkostatku nejbohatším majetníkem. Má pěkný mlýn, selskou usedlosť na návsi, hostinec »u růže« mu patří a záložnu v Honosicích by snadno kapitálem udržel. Však mnohem více si vážím jeho rozumu, dobrosrdečnosti a náboženského přesvědčení.«

»Hleďte, takového člověka nesmíme pustiti,« usmál se radostně Bláha. »Zatím máme dost. Tres faciunt collegium, říkáte vy latináři. Ostatní se najdou, a tak si budeme oslazovati život na venkově. Ale teď musíme zpět. Oběd už bude na stole.«

Obrátili se k zámku. A hle, už proti nim pospíchala Bohumíra, přidržujíc si klobouček.

»Tamo běží lokaj,« smál se Bláha, »by nás pozval k tabuli.«

Bohumíra měla skutečně takové poslání. Než promluvila, otec ji předstihl. »Když jsem tedy dobře hádal,« řekl, »půjdeme!«

Slečna se shýbla pro několik kvítků, ujišťujíc faráře, že květiny velice miluje.

»Kdo návidí ta krásná kvítka,« odpověděl kněz, »má jistě dobrou duši.«

»Kdyby nebylo časem trochu svévolnosti, přisvědčil bych k tomu,« narážel Bláha.

Bohumíra zakryla otci rukou ústa, by najednou mnoho nevyzradil. (Pokračování).

Poznámky k slavnostem Poděbradským.

Napsal **Pravdomil Vlastislav Historický.**

(Dokončení.)

Slovo k filosofii doby.

a) Národnost.

Tak nejdříve o poměrech národnostních. Husitství prý očistilo českého ducha a českou vlasť od němectví a učinilo z Čechů, z nichž bylo katolictví utvořilo prý Němce, opět Čechy a Slovany. — Už to je nelogické a zavání stranictvím každému rozumnému mysliteli, že by k národnímu sesílení bylo třeba náboženského odboje. Ale ani historicky není pravda, že by husitství bylo národně české vlasti prospělo. Na okamžik snad ano, ale jaké byly konce! Byl to i v příčině národní skok, a to nezdravý, proto též v následcích svých zhoubný. Byla to operace, která nemocnému sice na chvíli ulevila, která však tak vyčerpala jeho síly, že by byl málem zhynul. I ztratil při tom síly již nenahraditelné. Než, dejme slovo historiku Palackému.

»Za krále Václava (tedy ještě před husitskými válkami a husitismem) byly tyto poměry národnostní v Čechách (Pal. II. 459): »Co do národnosti, poměr Čechů a Němců za krále Václava lišil se od nynějška hlavně tím, že tehdáž ve větší části krajů nyní německých mluvilo se ještě vesměs po česku. Dle svědectví listin z oné doby, i také z pozdější ve krajích západních a severních ku př. v okolí Hostouně, Přimdy, Tachova, Plané, Teplé, Toužími, Buchova, Doupova, Kadaně, Mostu, Teplice, Oustí n. L., Lipé, Jablonné, jakož i ve všech městech a vesnicích, kteréž od nich blíže ku Praze leží, lid obecný byl ještě pouze a čiře český. Poněmčení těchto a všech odtud blíže ku Praze ležících míst a krajů událo se větším dílem za 30leté války a skrze ni . . . Totéž platí o jihu českém . . . Německých ostrovů uvnitř země, zvláště na pomezí Moravském, značně ubylo . . . Živel německý zakořenil se za Otokara II. také ve většině královských měst a klášterů, ale ku konci XIV. věku (tedy před Husity) *již ho*

ubývati počalo.« Ve městech už ani němčině nerozuměli a musili si dáti právo městské, dle německého práva utvořené, překládati.

Ani šlechta nebyla německá. »Šlechta byla feudální (tedy už v době husitské) ale nebyl to«, píše Palacký (IV. 460.) »ani jazyk německý, o který šlechtic český se staral, nebo sdílel s krajany svými dávnou nechuť plemennou, t. j. proti Němcům: »Nedělej se mi Němcem«, platilo totiž jako: »Nechtěj mi býti nepřítelem.«

Z toho tedy zřejmě jde, že řeči dr. Herolda o nutnosti husitské revoluce k očištění českého živlu jsou historickou nepravdou, kterou si vymyslil, protože jí potřeboval dle uvedeného již »účel posvěcuje prostředky«. Že při tom němčení Přemyslovců, které dozajista každý odsuzuje, spojoval s věrou a církví katolickou, jakoby církev katolická měla na tom podílu, svědčí, že liberalismus má vedle liberalního hrdla i hodně smělé čelo. Dr. Herold nazýval proto nejdříve kat. církev římsko-německou, jakou ovšem není a nikdy nebyla, a když měl toto jméno, soudil z toho — ergo němčila, protože byla římsko-německou. Zajisté velečestný to způsob vymýšleti pomluvy a potupy. A nenašel se nikdo, jenž by měl tolik zdravého rozumu a zvolal: »ale co pak bylo Římu do toho, že Přemyslovci volali do země německé krejčí, ševce, havíře a p.!« Proti církvi i nejpitomější nepravda je vítána, třeba se zakládala jen na vymyšleném názvu »římsko-německý« a farisejských z něho důsledků. Jaká společnost v Poděbradech se sešla a jakým duchem a způsobem uctívala památku Jiřího, vidno z následujícího. Dr. Herold, hřímaje proti Římu, jmenoval jednotlivé katol. biskupy Pražské, také Čechy. Rozvášněný lid každé jméno doprovázel voláním »hanba mu«. Povýšeným hlasem pokračoval dr. Herold . . . »arcibiskup Rokycana . . .« Lid křičel: »hanba mu«. Dr. Herold ještě zvýšil hlas: arcibiskup Rokycana, lid ještě více křičel: »hanba mu!« Ten lid byl tak vzdělaný, že nejen českým vlasteneckým biskupům volal hanba, ale měl Rokycanu také za *katolického* arcibiskupa. Proto volal hanba mu. Zajisté zajímavá společnost a zajímavý důvod její sympatie a antipatie, veskrze svobodomyslný.

Ale každá lež se mstí, když ne hned, jistě později, poněvadž každá lež je při nejmenším porušením přirozené mravnosti. Pánové z Poděbrad už dostali svůj díl, který jejich čestnost zle pošramotil. Jen aby se nemstila též na národu.

Věříme ovšem, že pánové, kteří potřebují husitství ku svým liberalistickým choutkám a cílům, jsou v nesnázích, jak by odboj husitský právně ospravedlnili a zpopularisovali. Národnostní a jazyková otázka má pomoci. Ale to jest jisto, že národnostní otázkou ospravedlniti se nedá. Český živel nabýval dle Palackého dávno před husitskou dobou naprosté převahy i ve městech, kde jediné Němci se usazovali. Přirozenou cestou šlo češství v před a bylo otázkou krátké doby, kdy německví zde úplně vymizí. Tento německý živel, jejž Přemyslovci do země zvali, nebyl národu českému vůbec ani nebezpečný. Vysvítá to z toho, že Němci tu neměli téměř žádné literatury. Palacký, mluvě o známém tvrzení Němců, že od nich učili jsme se vzdělanosti, dí, (II. 198.) že Němci osvěty sami neměli i nemohli z ní tedy rozdávati, a praví doslovně: »Ba i ve věku XIV., kdežto živel německý měl v městech českých nepopíratelnou převahu,

předčili duchovní činností Čechové nad Němce« Palacký provádí o tom i důkaz na základě literních památek doby. (Viz též III. 30.)

Je pravda, že husitství rázem učinilo němectví konec. Ale to byla pramalá zásluha. »Poraziti« nepřítele smrtelně raněného a už umírajícího, není čin nesnadný ani rekovný. Vzíti si pak štít tohoto nepřítele a honositi se jím, jakoby byl kořistí a zásluhou, není ani čestno.

Můžeme posloužiti výrokem Palackého, který na jazykové zásluhy husitismu o jazyk trochu jiné vrhá světlo. Píšeť tento dějepisec (III. 87.) takto: »Jazyk český stával se již již (totiž na počátku XV. století, ještě před válkami husitskými) netoliko jazykem dvorským u Jagejlovců (tj. v Polsku,) ale i jazykem osvěty u římského Slovanstva vůbec (tedy Slováků, Slovinců atd.), leč že počatý v Čechách husitism popuzoval duchovenstvo v Polsku, Uhrách a v Chorvatsku, že záhy na pozoru se měvše, bránili od té doby všemu, co českého bylo ve vlastech svých.«

Z husitství měl národ nejen tu »čest«, že národové vzali si jméno české v nenávisť a potupu (Pal. V., VII.), to jméno, které bývalo v Evropě nejslavnější, bez jehož součinnosti nic velikého, jak Palacký často dí, se nedělo, ale dodělal se toho »úspěchu«, že český jazyk nestal se též jazykem všech Slovanů, patřících věrou ku katolické církvi. Myslete si Rakousko a v něm jeden osvětový jazyk český, myslete si historii české koruny, k níž z příbuznosti jazykem by se byli hlásili Slovinci, Chorvaté a všichni katoličtí Slované. — Bože můj, při úvahách o tom teprve člověk to husitské a českobratrské dílo poznává v celé hrůze, že srdce mu lítostí puká. O všecko nás husitství připravilo, o samostatnosť, o třetinu koruny české a jazyka, o vládu češství u ostatních Slovanů, o sjednocení kat. Slovanstva a j. a j.

To však všecko nepřekáží liberálu v jeho stranickém fanatismu proticírkevním, aby nevelebil Husa a jeho dílo. A tyto lži, které pro národ mohou býti jen nebezpečné, neměli bychom potírati? Hnusí se nám to, ale činíme tak přece, vědouce, že konáme dílo vlastenecké.

Co pak se toho zevního *očištění* českého života týče, které prý husitství po českých vlastech vyvolalo, o tom vypravuje Palacký mimo jiné i toto (IV. 262.): »Pravda jest, že národ náš přepychu zvláště v oděvu vždy milovný, nepřestával ani tehdáž vyhledávati kroje a módy nové, dle zdání lepotvárné, nezřízenému tomuto chtíči obětoval byl již před věky všecky výhody kroje národního stálého a opičil se již ode XIII. století nejvíce podle Francie. Proto marně jest se ptáti po kroji českém věku Poděbradova . . . A totéž platí o všelikém nářadí domovním a hospodářském.« Palacký o tom ví na oněch stránkách svých dějin ještě více. Nám stačí uvedená slova. Jsou důkazem, že husitství a utrakvism češství ani dost málo neočistily; nejen to, ony k chybám dřívějších dob přidaly nové. Kroj, zařízení domácnosti a způsob života patří jistě k národnímu typu a tvoří důležitou část svéráznosti národní. Proto těmto věcem na národopisné výstavě bylo věnováno tolik místa. Z dob husitských a utrakvistických zbylo z oboru národní svéráznosti přece však něco, a my to uznáváme, totiž *palcát* na české lebky, na česká města, české hrady, české kláštery, české obrazy, českou literaturu atd. a *kalich* na českou krev a české slzy.

b) Vzdělanost, demokratism a j.

Že by bylo husitství očistilo český národ od něčeho špatného a prospělo češství, dle Palackého tvrditi nelze, protože pravý opak je pravdou. Snad prospělo vzdělanosti, demokratismu a pod. To jsou rovněž hesla, jimiž se dr. Herold zle ohánĕl, uplétaje z nich bič na Řím, hesla, jimiž ohánějí se i naši liberálové. Něco jsme už slyšeli výše, slyšme Palackého ještě dále. Píše (III., 161.):

»V Čechách panovala na počátku XV. století (tedy před husitstvím) větší nežli kdekoliv jinde i osobní svoboda i vzdělanosť obecného lidu. Jakkoli vtíral se feudalismus do země již ode dávna, měl přece *staroslovanský* duch demokratický vždy ještě rozhodné působení ve společnosti české (tedy »staroslovanský« duch tu byl až do husitství, přilnutí k církvi »římsko-německé« tedy ho nezničilo, pane doktore Herolde! Laskavý čtenář nechť nahlédne do prvního odstavce); tělesná poroba byla ještě neznáma. Že by člověk některý roditi se mohl jako dědičný majetek někoho jiného, byl pomysl Čechům do té doby cizí, ačkoliv se už nenedostávalo lidí, kteří by jej za příkladem sousedů rádi byli uskutečnili . . .

»Ale i vzdělaností vynikal národ český nad jiné národy za doby husitské. Jakou hojností škol kochati a honositi se mohl po městech, městečkách a vesnicích ve XIV. a XV. věku! (tedy před husitismem); mnoholeté někdy Karla IV. péči o prospěch nauk a přirozené učelivosti lidu českého děkovati bylo, že z Čech vůbec a zejména z Prahy šířilo se světlo ducha do všech Evropy končin s této strany Alp a Rýnu, že národové všelicí chodili sem hledat jak literního a vědeckého, tak i krasoumného vzdělání, že zmáhala se zejména literatura česká« . . . I spisovatelky jsme měli, dodáváme dle Palackého, pro emancipované moderní ctitelky husitské.

»Přidejme k tomu . . ., že rozmohl se byl u lidu obecný blahobyt v míře před tím tak i potom nevídané« . . ., dodáváme dle téhož Palackého pro naše svobodomyslné, husitské poslance, kteří, jak známo, stavějí národu »palác blahobytu« s dr. Heroldem v čele. Tento už ho začíná míti, do toho pro národ snad se dá tedy také už brzy!

Tak tomu bylo před husitstvím v době čistě katolické.

Pokud se týče vzdělanosti, ještě dodáváme vyňatky z Palackého (III., 27.). »R. 1408. (tedy před husitstvím) bylo na universitě Pražské prý 200 doktorů a mistrů, 500 bakalářů a 30.000 studentů.« Universita měla práva a svobody, o nichž dnes není ani potuchy. Dnes pak nemají obě Pražské university, česká a německá, ani 5000 posluchačů, 99% pak z nich nestuduje pro vědu, ale pro chleba, pro různé úřady, čemuž v oné době Karlově nebylo, nýbrž tenkráte studovalo se hlavně pro vědu a vzdělání. Praha vůbec byla středem celé západní Evropy. Slyšeli jsme o tom výše i výroky římského legáta. Palacký často o vzácnosti Prahy a celého království Českého nadšeně píše.

A dále píše Palacký: »Z častého, ačkoliv jen náhodného v souvěkých památkách připomínání o učitelích školních, domysliti jest se skutečně, že nejen všecka města česká, ale i mnohé farní vesnice měly své zvláštní školy, *a že tudíž příležitosti ku vzdělání sebe dle potřeby věku tehdáž bohatým i chudým nemnohem méně se naskytovalo, nežli za nynější doby.* Kdokoliv zajisté dosáhl na universitě bakalář-

ství svobodných umění, byl zavázán zákonem, obírati se dvě léta vyučováním prostonárodním, nežli mu dovoleno bylo vystoupiti na stupeň mistrovství.«

Snad si někdo při těchto slovech pomyslí, že tohle v Palackém býti nemůže! Vždyť každý den čte se a slyší od liberalních pánů různých stavů o tmě katolických škol, o konfesionelní škole, o tmářství klerikálů a p. Ať si tedy nahlédne do Palackého sám, však tam najde ještě leccos, co pro krátkosť místa nemůžeme uvésti, nad čímž bude, je-li straníkem liberálů a husitů, oči otevírati.

Tedy před husitstvím byly v Čechách: vzdělanosť vědecká i národní jako teď, demokratism, ušlechtilosť mravů, mír, blahobyt. Palacký to aspoň tvrdí. Trvaly ještě nějaký čas i v době husitské, ale zásluhou husitismu nebyly. Husité je zdědili z doby katolické, hlavně z doby Karlovy. Mají jen tu zásluhu, že je pohřbili, na staletí pohřbili.

Nuže, a jak bylo po té slavné revoluci husitské? Že universita, slavná universita katolická v Praze vnitřním rozkladem, hádkami a zevními boji upadla a klesla až skoro do úplného zničení, je známo z Tomkovy historie téže university a odjinud. O tom nebudeme se tedy šířiti, ale aspoň něco všeobecnějšího. Že českého ducha husitská revoluce neočistila, to již jsme slyšeli; ještě tedy jen něco málo dokladů, ovšem opět z Palackého, jak tomu bylo s ostatními poměry.

Palacký píše (III. 156 n.) takto: »Dějiny české po smrti krále Václava berou do sebe povahu i tvářnosť neočekávanou a význam netušený. Ocitujeme se náhle v době, kde pod heslem náboženství a víry rozhostily se nešlechetnosti a hříchy, kde utuchla mezi lidmi láska, probuzeny náruživosti a vzteky, zaplašen pokoj a pořádek, spácháno hrůz a ohavností bez počtu, vyvolány boje a války neslýchané, povražděno lidu na statisíce, sbořeny hrady, vyvrácena města, popáleny vesnice, popleněny celé kraje a obráceny v pustotu. Fanatism náboženský protrhal všecky společenské svazky, vyvrátil starodávné základy státu, zničil utěšené květy nauk a krasoumy, zdivočil mysli a zmařil blahobyt obyvatelstva na dlouhý čas. Kdo pojme a obsáhne myslí všecka utrpení, bolesti a křiky, pláče a úpění, v palácích i v chatrčích té doby? A kdo měl by to srdce, kochati se v zjevech takových i přáti sobě obnovení jich?

Avšak odkud přišly ty pohromy a hrůzy, kdo zavinil je, co bylo vlastní jejich příčinou? — Národ český ne beztrestně zpronevěřil a opřel se řádům církevním své doby; bylo mu nésti všecky strastné následky skutku takového . . .«

Palacký míní, že měli býti klidně ponecháni při novém svém přesvědčení. Ale už jsme ukázali, že husité vedli si útočně. Zakročovati proti nim nebylo tedy z velké části nic jiného než obrana stran druhých. Husité byli odhodláni i mečem rozšiřovati »pravdu boží«, o níž byli přesvědčeni. Učinili také už dotaz k české universitě, sluší-li tak činiti. (III. 174.) Tenkráte dostali ještě sice za odpověď, že se povoluje jen defensiva, ale za defensivu, za obranu vlasti a kalicha, vykládal si dle Tomka (Jan Žižka) zničení katolíků, jejich moci a životů. A husitští kněží dávno už hlásali »boží pravdu«, vyhubení všech »jediná čů«, latinářů a p. Mimo to měla přece vrchnosť katolická moc a právo trestati ty, kteří byli dříve katolíky a později sjednocení s církvi obecnou se domáhali.

»Porovnáme-li,« píše Palacký jinde (IV. 260.), »právní poměry všelikých stavů a tříd obyvatelstva českého mezi sebou, jak na počátku XV. století jsme je poznali se způsobem tím, ve kterémž je spatřujeme na konci téhož století: ustrneme nad velikostí a těžkostí proměny, která během asi dvou živobytí lidských počala i dokonala se. O tělesné porobě selského a nižšího lidu vůbec nebylo na počátku onoho století ještě ani stopy, ani zmínky: ale na konci jeví se již jako skutek uznaný a ustálený, jako známka povšechná lidu obecného. Převrat takový, ačkoliv potřeboval k uskutečnění svému celé téměř století, byl nicméně nadmíru náhlý, když považíme, že nestal se omráčivým podmaněním pod meč dravých cizinců, ale vypučil se takořka z lůna národu pouhým nadužíváním okolností. Bylyť to — bouře a války neslýchané — ježto zasahovaly až do jádra života a bytu národního.

. . . Před vypuknutím válek husitských počet zemanů a dědinníků, t. j. prostředních statkářů, svobodných a jen králi samému poddaných byl téměř nesčíslný, takže nezabloudíme od pravdy daleko, řekneme-li, že asi dvě třetiny veškerého povrchu země České byly v držení jejich. Třída tato, někdy hlavní národu jádro, postupem věků menšila se a řídla víc a více. Příčiny toho byly netoliko přirozené, jako války a mor, ale také politické, totiž zmáhání se skrze válku šlechty vyšší nad jiné obyvatele, soustředění čím dále tím hojnějšího jmění národního v rukou jejich a vypínání se i zvláštního sta u rytířského nad prosté zemany vůbec . . . Musíme přiznati, že i Jiří Poděbradský sám, jakkoliv moudrý a spravedlivý, nebránil směru dotčenému, ale napomáhal více, vědomě i nevědomě, všelikými nařízeními, kteráž vyšla za panování jeho.«

O povaze a mravech lidu českého po válkách husitských dí Palacký (IV., 262.), »že tu bylo plno svědectví o zdivočilosti mravů, o všeobecné bezuzdnosti a násilí, kteréž pojímáme ze spisů i ze skutků té doby. U téhož historika čteme na př. (V., 129.): »Starý letopisec líčí: Ty časy soused se sousedem nesměli obcovati volně, a chtěl-li kdo s druhým na rynku mluviti, ohlédal se jako vlk, zdali by tu třetí byl, aby jich nevyzradil.« Co povídá Winter ve svém »Církevním životě«, je namnoze přímo hrozné v každé příčině.

Kdo to vše způsobil? Píše Palacký (V., 153.): »Nelze zneuznati, že jednu z hlavních příčin k proměně dotčené podaly mnoholeté nepokoje a války husitské. Převeliký počet rolníků, na místě rádla chápavše se meče a cepy měnivše na mlaty, hrnuli se byli i s ženami a dítkami samoděk do táborů; a kteří neměli k tomu chuti neb odvahy, utýráni násilím od přátel i nepřátel, holdy a zádavami všelikého způsobu, brzy ociťovali se v chudobě, bídě a zoufalství, krajiny celé popleněny zůstaly ladem, a meč a voják jediný dávali zákony, jimžto chudina všude bez odporu obvykati musila. Tím zplašeny spousty obecného lidu, oblomeny jejich samovůle a hrdosť, a po skončených válkách naděláno proletářů zahálčivých, ale ke zbrani schopných a zvyklých, veliké všude množství, jichžto divoké vášně požadovaly uzdu zákonů krutých . . .«

Smysl toho je: husité zvítězili, ale lid, národ a vlasť uvedeny v nejhroznější bídu a porobu duchovní, společenskou a tělesnou.

Palacký napsal celou kapitolu V., 107—142., která má hrozný nadpis: »Čechy na nejnižším stupni.« Na ten stupeň klesly po vál-

kách husitských, když opětně odstrčily nabízenou jim ruku smíru. To bylo to vítězství palcátu a kalicha. A přece jsou lidé, kteří tuto dobu velebí, jediné proto, že v ní políčkujíce historii nalézají zbraň proti církvi a katolíkům, lidé, kteří porobu ducha, těla a vlasti nazývají vítězstvím.

Závěrek.

Snad tedy vítězný národ tím více rozkvetl, když poměry opět jakž takž se urovnaly? Kdyby se tak bylo stalo, bylo by to jakési oprávnění odboje husitského a utrakvistického. Kdyby byl národ dospěl větší svobody, většího vzdělání, širší osvěty, pevnější moci, řeklo by se, že to bylo vše velmi draze vykoupeno, ale že každý pokrok vyžaduje obětí. Je tomu tak? Není. Národ klesal rapidně, až Bílá Hora vykopala mu hrob na dlouhou dobu. A byli to potomci odbojníků, kteří mu jej připravili.

Sláva, kterou husitství a utrakvismu lze jistě dáti, je sláva vojenská. Ale co je to? Dnes jen nevzdělaní lidé považují vojenskou slávu za kulturní a socialní vymoženosť a pokrok. Dějiny národů se nepíší jako dějiny válek. Kulturní práce, osvěta, blahobyt, mravnosť jsou ideály, které se dnes v dějinách národů právem vyhledávají. Co v té příčině nám přinesly války husitské, jsme již slyšeli. Universita klesla úplně, školy vzaly v nich za své, umění a literatura hynuly docela, mravnosť, blahobyt a štěstí vystěhovaly se docela. Trochu bezcenných náboženských hádek, sprosté traktaty Chelčických a podobných pánů zůstaly. Ostatní literaturu nazývá Palacký planou, nechutnou, bezcennou.

Ale i umění válečné vzalo s Poděbradem za své. Palacký píše (V., 69.) »Ani v umění válečném byli Čechové nepokročili od věku Žižkova i Prokopova.«

Nemohlo jinak býti. S osvětou klesalo všecko umění, i umění válečné. Kdyby odboj husitský byl býval bojem za svobodu, byl by musil následovati po něm všeliký rozkvět duchovní u kališníků, poněvadž to byl boj vítězný. Co však se stalo? Palacký píše (V., 69.): »Kališnický rigorismus stavěl myslnému (t. j. osvětovému) vzletu a rozhledu ještě větší překážky.« Byl tedy husitismus uhnětení ducha a nikoliv osvobození. A že tu nebyla ani mravní přísnosť, ví každý znalec; naopak rozmohla se široká nevázanosť. Všichni historikové jsou v tom za jedno. Co napsal Winter o kališnících (Církev. život I.), je takové, že to pro kališníky je na věky ranou smrtelnou.

V tehdejší době vznikal humanism a renaissance. Byly to nové proudy osvěty, když staré zdroje byly vyčerpány. Nejíti s nimi, ať už ve smyslu náboženském nebo protináboženském, kterézto dva směry se v humanismu vyvíjely, bylo zpátečnictvím, uzavíráním se pokroku a osvětě. Zvláště všichni svobodomyslní, ať o renaissanci něco vědí nebo ne, ji chválí a velebí jako pokrok. »Z humanistických studií,« píše Palacký tamže, »jež staly se pramenem vzdělanosti, kališníci se vylučovali zúmysla. Duchovní lenosť byla mezi nimi, oni kráčeli k barbarství.« Je to hrozné slovo! A to byla ta »česká« církev dle dr. Herolda.

Ale že bylo mezi Čechy dost katolíků, národ byl přece zachráněn. »Ale strana Říma poslušná,« pokračuje Palacký tamže, »zachovavší se

v duchovním spojení a ve vzájemnosti s ostatním světem křesťanským, účastnila se aspoň u pokroku tomto, ač nenáhlém, nicméně skutečném.« A tak podruhé katolicism jako poprve za sv. Václava, zachránil národ tenkrát ještě celý.

Pokrok a osvěta u katolíků probudily je později též u ostatních sekt, jen že tyto nevzaly si z dějin žádného poučení. Vlasteneckou mysl ztratily tak, že na uhájení svého sektářství volaly do Čech německé predikanty, německá knížata, konečně i německého krále Fridricha, který tak daleko klesl, že chtěl tureckému sultánu dáti v zástavu českou korunu. Jeho dopis k němu nazývá slavný dějepisec německý Onno Klopp nejhanebnějším činem oné doby.

A tak přišla 30letá válka. »Zahynuly,« dí Palacký (V.—VIII.) »a zmizely v pohromách i strastech neslýchaných, tři čtvrtiny národu a jedna čtvrtina, ježto zbyla, zachovala se pod podmínkou, že snah předků svých netoliko se odřekla, nýbrž i zapírala a zatracovala je.« Ať si někdo přečte o řádění Švédů v Čechách, o českých protestantech do země volaných, jak o tom píše dr. Rezek, a pozná, jak jsou to hrozné, hrozné, hrozné stránky utrpení.

Tu po třetí katolíci zachovali národ a ze spánku ho k životu probudili, jen že bohužel už jen jeho trosky. Cizinec zatím ovládl zemi.

Končíme slovy Palackého, »že Čechové vítězili a předčili duchem, pokud sami neopatrným a nemoudrým se chováním nezadali přednosti své« (Radhošť III. 225.) Tato slova platí době husitské a pohusitské.

Doslov.

Víme ovšem, že poděbradské řeči dr. Herolda nezasluhovaly této studie, ale nelitujeme času jí věnovaného. Poznali jsme opět zbědovanost vědomostí a mravnosti našich liberálů. Je hrozná a neuvěřitelná. U stranníka protestantského, který odboj proti Římu musí ovšem chváliti a hájiti, bylo by podobné jednání pochopitelno, ač i u něho zůstane nevlasteneckým a nemravným. U katolíků dovedeme si je vysvětliti jen oním »účel posvěcuje prostředky«. Účelem je jim patrně zájem strany a zájem osobní, liberalistický fanatism a prostředkem k tomu boj proti církvi a víře, a vše, co jen nějak se dá užiti, překroutiti, znešvařiti. Tomu musí pak všecky ostatní ohledy ustoupiti. Že tací liberálové smějí hráti v národě úlohu vůdců, je smutným svědectvím socialním pro naše poměry. Dobrého z toho nemůže jistě vzejíti nic. Pravda-li, že národ má takové vůdce, jakým je sám, pak stáli bychom jistě na prahu nových nebezpečných převratů. Ale těšíme se, že mají pravdu ti, kteří praví, že dnes nikoliv nejlepší charaktery dostávají se na vrch. Je třeba, aby opravdoví přátelé lidu a vlasti nedávali se žádným terorismem odstrašovati, ale pilně přikládali ruce k dílu, aby hrozící nebezpečí nových vášnivých bojů stranických bylo zamezováno. Proti sobectví a stranictví je ovšem nesnadný boj, ale kde jde o statky víry a vlasti, žádná oběť nesmí býti malá. Česká historie, utrpení Čechů a jich boj pro vlast, živá víra a láska k církvi tento plamen v nás udrží.

Nuže, lide český, čti ve své historii, uvažuj klidně a moudře. Poznáš i z toho moře vzájemných bojů a útisků, vášní a stranictví zajisté pravdu, že Řím chtěl vždy jen dobro tvé, že oddán a věren jemu národ český byl šťasten a mocen. To buď ti poučením, abys

nedával moc, vliv a vůdcovství do rukou těch, kteří jako sektáři minulosti zuřivými slovy rozněcovali stranické vášně, bojovali proti katolické církvi, nepřáli svobody jiným, podkopávali společenské řády — a národu připravili Lipany a Bílou Horu. Poznáš je snadno dle jejich sobectví, mělkého vzdělání, poznáš je po demagogském způsobu jejich mluvení, po svobodomyslnosti, která s ušlechtilou pravou svobodomyslností nemá nic společného, nýbrž je prostě náboženskomravní sklesloslí, poznáš je hlavně po tom, že lichotí lidu a jeho vášním, že stůj co stůj populárními hesly o demokratismu, osvětě a j. v tvou přízeň se lichotí.

Ke studiu Rukopisu Královédvorského.

Napsal **Oldřich V. Seykora.**

III.

Nač pan Gebauer při svém velikém a marném boji proti RK taktéž úplně zapomněl, jest — abych řekl — duševní dílna toho jeho falsatora. Představme si falsatora jakékoliv památky písemné, představme si třebas i každý sama sebe, kdybychom chtěli sami urobiti nějakou falešnou písemnou památku. Úmyslem i snahou každého opravdivého padělatele zajisté jest, aby vytvořil padělek takový, který by podle falsatorovy vůle a snahy, podle jeho úmyslu a schopnosti a podle jeho vědomostí postrádal všeho, čím by se jako padělek mohl snad prozraditi. Takový úmysl a takovou snahu, takovou vůli a takové přání zajisté měl a přirozeně musil míti také padělatel páně Gebauerův. Jeho úmyslem ani přáním zajisté nebylo, aby jeho padělek byl prozrazen buď ihned anebo co nejdříve, — on si zajisté přál, aby své falsum vytvořil tak, by jím byli oklamáni nejen současníci, nýbrž i generace pozdější, neb alespoň jen současníci; — až budu mrtev, snad si myslil, — dělejte si s tím co chcete, mne to již boleti nebude. Každý opravdivý falsator podobá se přece člověku, který páše něco nedovoleného (na př. zločin) a činí si naději, že nikdy nebude ani prozrazen ani chycen. Každý zločinec, který páše jakýkoliv podle svého duševního fondu promyšlený zločin a nechce býti prozrazen či chycen, zajisté učinil ku svému promyšlenému zločinu náležité přípravy a svůj zločin pak zajisté páše podle všech svých schopností a způsobilostí a podle své opatrnosti tak, aby nebyl prozrazen či chycen. Tak i padělatel jakékoliv písemné památky, jenž svým padělkem chce trvale klamati; také on zajisté vynaloží veškeru svoji schopnost, jen aby provedl falsum nejlépe. Zajisté se pečlivě vystříhá všeho, o čem ví neb alespoň o čem si myslí nebo vědět může, že by jej prozradit mohlo či dokonce musilo, — takové věci jistě do svého padělku nedá; — že tam dal i věci či že všechen padělek urobil tak, že jeho výrobek je skutečně ihned anebo brzy prozrazen, to nebylo jeho úmyslem, totě vinou jeho nezpůsobilosti a jeho nenáležité schopnosti, — řekneme: byl to falsator nešikovný.

Že by RK bylo falsum nešikovné, myslím nikdo soudný neřekne. Někdo pronikne a pozná falsum ihned a někdo později, jiný ho vůbec ani nepozná, — každý zase podle bystrosti ducha svého. Někdo zase za padělek má památku pravou, a to buď proto, že nesprávně soudí, nebo proto, že jí nerozumí, nebo proto, že ji chce míti za památku falešnou, jako na př. pan Gebauer a jeho soudružina nyní RK.

Nikdo určitě ovšem nevíme, jak si pan Gebauer představuje duševní dílnu toho svého falsatora RK, avšak z páně Gebauerových publikací proti RK jest úplně jasno a jisto a také je to již i dosti známo, že svému Hankovi při RK přičítá i takové věci, jakých by se jistě na všem širém světě nedopustil padělatel ani nejnešikovnější, nejnezpůsobilejší a nejhloupější, neřku-li původce RK. Ano, Hanka před objevem RK znal určitou řadu pravých památek, obíral se jimi, probíral je, sestavoval z nich i sbírky jednotlivých slov a tvarův a čerpal z nich i do RK, při tom však různé tvary a slova, která se v těchto pravých a bezpečných a zaručených památkách vyskytují, Hanka při své výrobě RK prostě *ignoroval* a na místě nich si do RK — *sám vymýšlel* slova a tvary *své* či tam dával místo nich dokonce i *nynější moravismy,* ano i — *moderní germanismy.* Již toto jediné faktum úplně postačí, aby bylo znáti, *jak* asi pan Gebauer pohlíží na duševní dílnu svého falsatora. Jaký je v tom rozum, aby falsator nedbal jistých a bezpečných stčeských tvarův či slov, o kterých před svým falsem i bezděky projevil, že je zná, a na místě nich aby si *vymýšlel* nejisté a nezaručené tvary své či dokonce, aby místo zajištěných stčeských věcí dával do svého padělku věci z mluvy *nynější?* Nemůžeme ovšem znáti, co se děje ve falsatorově duši ve chvíli, kdy pracuje o svém padělku, jaké měl kombinace a jaké kalkulace a plány, ale tolik jest jisto, že nejen falsator RK, nýbrž i každý z nás by se zajisté velmi pečlivě vystříhal každého nebezpečí; — a na místě stčeských tvarů bezpečných, které jsou po ruce, vymýšleti si nejisté tvary své či je vybírati z mluvy nynější, jistě jest velmi veliké nebezpečí, jehož si zajisté jest a přirozeně musí býti vědom každý opravdivý falsator.

V RK však jsou zase takové věci, o kterých pan Gebauer sám velmi neopatrně tvrdí a učí, že ve stčeštině nikdy nebyly, že jsou nemožny či unsinnig či nicht nachweisbar und nicht wahrscheinlich, — věci o kterých ani sám arcifilolog a velmistr jazyka českého pan Gebauer, universitní profesor staré češtiny a řádný člen Učené společnosti české i České akademie, odjinud mimo RK nemá ani potuchy, neví o nich, nezná jich, — věci, které si jeho 26letý Hanka prý sám vymýšlel a sám skombinoval již r. 1817., tedy v době, kdy studium stčeštiny bylo ještě v kolébce, — věci, které Hanka r. 1817., abych řekl, ze vzduchu lapal, — a hle! věci ty až dosud neznámé a falsatorem RK vymyšlené najednou se objevují i v památkách, které jsou na světlo světa vynášeny *teprve v době nynější.*

Srovnejme obě fakta, dřívější i toto:

Hanka znal ze stčeštiny mnoho věcí jistých, bezpečných a zaručených, ale místo nich dával do RK vymyšlené tvary své a ty jsou *chybny,* — sám však si vymýšlel věci, pro něž nikde neměl nijaké bezpečné a jisté záruky, a věci ty, jak bylo objeveno teprve nyní, jsou *správny.* Totě kontrast, který jest prostě nemožný.

Psychologii nechali odpůrcové RK při celém sporu o RK vůbec stranou, proto také jsou u nich možna taková tvrzení, jako že falsator napsal do RK bodrost, ale pak poznal, že má býti bedrost, škrabal tedy *o, aby je přeměnil* v *e*, ale spojovací čárku *e- zapomněl* udělati, čímž prý v originále zbyl tvar podobný *c*. (O tom jsem psal již r. 1886.) Je to jakoby na př. o panu Masarykovi, jenž přišel do Čech modly kácet, někdo zase tvrdil: pan Masaryk poznal, že musí v Čechách skácet i modlu tuto; napřáhl již na ni ruku, ale — zapomněl tu modlu skácet. A takových nemožných »zapomenutí« uvádějí nepřátelé RK celou řadu a jedno hezčí nežli druhé. Ano, nepřátelé RK ve své zaslepenosti šli i tak daleko, že prý falsator při jednom slově v RK »*se zapomněl*« a místo *c (cz)* napsal *č* t. j. udělal nad *c- náš háček*, tedy *č*, kterýžto háček pak falsator *zapomněl* prý — vyškrabati. Rozumí se však, že takového »háčku« v originále RK není, neboť pánové ten »háček« viděli pouze na vydání fotografickém či fototypickém. Uvážíme-li totiž, jak dlouho měl Hanka RK od r. 1817. ve svých rukou, kolikráte jej byl za tu dobu pročetl a prohlédl a opisoval jej písmenku za písmenkou, uvážíme-li, že v RK jest i celá řada nejrůznějších oprav a rasur čili vyškrabanin, uvěříme tu opravdu, že by byl Hanka právě tento svůj moderní »háček« přehlédl či zapomněl vyškrabati? Takové »přehlédnutí« a takové »zapomenutí« jest prostě nemožno, — proto také žádný »háček« v originále RK není, ani — jak bylo zjištěno — na těch místech rasura či po rasuře nějaký sled. Ale ještě podivnější jest, že ještě i nyní také pan dr. Flajšhans o této háčkové námitce nepřátel RK vyslovuje přesvědčení, že to byla námitka z nejvážnějších (pokud se totiž neprokázalo, že v originále RK žádného »háčku« není). Kde zůstala psychologie? Falsator, který by ve stčeském padělku, jako jest RK, udělal moderní háček nad *c* a háček ten pak zapomněl tam vyškrabati, takový falsator jest právě se stanoviska psychologického prostě zjevem zhola nemožným.

Pohlédněme však ještě hlouběji do duševní dílny páně Gebauerova falsatora.

RK byl objeven r. 1817. a jeho padělatelem jest prý Hanka. První stčské falsum pochází z r. 1816., je to píseň o Vyšehradě, a jejím padělatem jest prý taktéž Hanka. Po objevení pak RK vyskytl se Libušin soud (RZ = Ruk. zelenohorský), a řada věcí (Píseň Václavova, Evang. sv. Jana, Libušino proroctví, glossy atd.), které jsou již obecně uznány za padělky a jejichžto tvůrcem jest prý opět Hanka. Srovnejme tato skripta vespolek a vidíme, jak právě a jediný RK převelice ode všech ostatních se liší nejen *obsahem,* nýbrž i svým *rozsahem.* O vynikajícím obsahu RK bylo již dost a dosti psáno, v pozor tedy vezměme jeho *rozsah*; zde budiž jen připomenuto, že některé z uvedených padělků v tom záležejí, že do starých textův latinských jsou vepsána jen jednotlivá padělaná slova či jednotlivé padělané glossy.

První padělek, z r. 1816., Píseň o Vyšehradě, má, jak jsem napočetl, všeho všudy *93 slov.*[1])

[1]) Za svého dřívějšího studia RK spočetl jsem v uvedených padělcích nejen slova, nýbrž i písmena. Dnes již těchto výpočtův nemám a dnes také

Pak byl objeven RK r. 1817., a v něm jsem napočítal *6180 slov* na lístcích celých a ok. *1100 písmen* na proužcích; je-li průměrně 5 písmen jedno slovo, jest jen na proužcích RK *220 slov*, tedy *v celém RK jest* ***6400 slov.*** (Nepravím, že tento výpočet jest úplně přesný, ale možná difference s výpočty snad jiných je zde jistě nepatrna).

Po RK byla objevena Píseň Václavova, ta má *144 slov.*

Libušin soud má *591 slov.*

Evang. sv. Jana má *1027 slov.*

Libušino proroctví má *142 slov*, a týž nepatrný počet slov jest i v padělcích ostatních.[2])

Po padělku tedy s *93* slovy vyšel Hanka na světlo světa takřka *ihned* s RK, jenž má *6400* slov, a *po* RK následovaly dále samé padělky drobné, z nichž největší (a při tom sedmkráte menší nežli RK), t. j. Ev. sv. Jana, má *1027* slov. A toto Ev. sv. Jana bylo »objeveno« *za 12 let po RK*, jest pouhým překladem textu latinského a pomůcek bylo k němu přes míru.[3])

Snad je jasno, co tím chci říci. Chci tím říci, že jest úplně nemožno, aby ten, kdo dnes (r. 1816.) prostoru kudličkou dovedl vydlabati jen malou neohrabanou figurku (Píseň vyšehradskou), již zítra dovedl (r. 1817.) toutéž kudličkou vydlabati veliký a velkolepý ryze umělecký pomník (RK), — takové zázraky se v duševních dílnách lidských nedějí. Pravda tato, táto nevývratná pravda vynikne ještě více, kdo sám si RK a RZ a ostatní jmenovaná skripta srovná vespolek nejen obsahem a rozsahem, nýbrž i zevnějškem: každý soudný a spravedlivě soudící jistě uzná, že ten, kdo jest původcem RK, *jistě* není původcem ani jediného z uvedených skript, a ten, kdo jest původcem kteréhokoliv z uvedených skript či všech, že *jistě* není původcem RK, — takové zázraky se v duševních dílnách lidských nedějí.

Předeslal jsem těchto několik, abych řekl, povšechných poznámek proto jen, abych tu nyní říci mohl, že i při studiu RK nestačí pouze pozorovati fakta, nýbrž je nutno studovat i důvody těchto fakt. Že ve velmi mnohých případech studium toto nevede a ani nemůže vésti k výsledkům positivným, jasným a určitým, jest na bíledni, ale přece jest úplně možno v konkretním případě dosíci výsledkův zajisté takových, že jejich oprávněnost, ano správnost uzná každý, kdo věci, o kterou jde, vskutku také rozumí.

Dám příklad: V RK jest instrumentál pluralis *koni*. Podle pana Gebauera je to falsum, má býti *koňmi*. Zde máme dvě fakta: 1. v RK

---

počítal jsem slova pouze v několika mi nesnadněji přístupných uvedených padělcích, což zajisté postačí.

[2]) Pan Gebauer na př. ve svém Poučení 20. poučuje čtenáře, že RK a RZ »mají dohromady všeho všudy asi *6000* slov, v tomto pak neveliké m počtu slov jest přes 1000 chyb,« tedy každé třetí slovo chyba čili každý třetí krok brknutí; ale není to pravda, RK a RZ, jak z uvedených mých výpočtů vidno, mají o celý 1000 slov více, nežli počítá pan Gebauer, a o celý 1000 chyb méně, nežli počítá pan Gebauer. Jest pozoruhodno, že kdykoliv p. Gebauer ve sporu o RK něco proti RK počítá, vždycky počítá špatně, na újmu RK.

[3]) Prof. Fr. X. Prusík v ČČM. rozebírá otázku, odkud Hanka čerpal pro své Ev. sv. Jana, ale článek ten jest jen pouhou a ani ne úplnou snůškou pouhých domněnek.

jest *koni*, 2. pan Gebauer žádá *koňmi*. Tažme se: 1. *proč* jest v RK koni a ne koňmi? — 2. *proč* pan Gebauer žádá koňmi a ne koni? Určitá odpověď na otázku prvou může zníti jen: falsator proto dal do RK koni, poněvadž se pro tento tvar rozhodl; — určitá odpověď na otázku druhou může zase zníti jen: pan Gebauer proto žádá koňmi, poněvadž nikde ve stčeských památkách, které četl, nenašel tvaru koni. Z toho však, že pan Gebauer nikde nenašel tvaru koni, z toho přece nijak nenásleduje, že stčeština tohoto tvaru skutečně neměla; vždyť jest možno, že pan Gebauer buďto si tohoto tvaru v památkách, které četl, nevšiml, takových věcí jest u pana Gebauera velmi mnoho, — anebo je tento tvar v památce či v památkách právě těch, kterých pan Gebauer vůbec ani nečetl a těch je také mnoho. Něco jiného by bylo, kdyby tvar tento byl podle nevývratných zákonův mluvy lidské nemožný, ale tvar tento, nedbám-li, že může býti správný, jest úplně možný, poněvadž k němu, jako v nespočetných jiných případech, mohla svésti prostě i jen sama analogie. Při tom výslovně upozorňuji, že stčeština, jak jsem si byl bezpočtukráte všiml, deklinuje plurál: koni i koně, koní i koňóv, koním i koňóm atd. Že tvar koni skutečně může vzniknouti analogií, to uznává konečně i pan Gebauer, jen že on, velmistr jazyka českého, tuto možnost analogie uznává ve své monumentální gramatice (II. 125—126) jen *pro dobu novou*, řka, že »tvar koni vzniká analogií . . . . . v nové době autoritou theoretiků, kteří jej pokládají za náležitý podle »oráči«: Pelzel, Tham, Nejedlý.« K tomu však poznamenává již pan Flajšhans v Boji 51:

»Proti tomuto závěru dlužno uvážiti toto: Hankovi zajisté byla autorita Dobrovského mnohem silnější než Pelclova, Thamova a Nejedlého. A Dobrovský Lehrg. 1809. 250 učí: »Sociativ -i, selten -mi: král s králi etc. Doch hat muž muži und mužmi, zeť zeťmi (nach der 3ten), kněz kněžími (nach der 9ten und kněžmi), kůň koňmi, kyj kyjmi.« Totéž 1819. 178. Hanka jistě by byl udělal koňmi, zvláště když je tvar v textech jemu známých Alx. V. a j. velice častý. Starého dokladu nemám; ale v moravských dialektech dosvědčen je také tvar tento: (panenka) se veze jak hraběnka šestima koni, Sušil 450 (Kott 14. 773).« — Tak pan Flajšhans v odpověď panu Gebauerovi.

A nyní se vraťme k otázce, z jakého asi důvodu byl by se Hanka rozhodl pro tvar *koni*. V památkách, v pravých a zaručených stčeských památkách, které Hanka znal a jimi se obíral před RK a ze kterých právě podle pana Gebauera i čerpal do RK, je tvar koňmi. Uvěří někdo, že by si byl Hanka pro svou falsifikaci RK tohoto častěji se objevujícího tvaru nevšiml? Hanka si ho zajisté dobře všiml, ale podle filosofie páně Gebauerovy nedbal ho. Ba nedbal ani svého mistra, nejprvnější tehdáž autority v oboru češtiny, Dobrovského, jenž učí koňmi, a dal do RK tvar koni, jenž se prý analogií utvořil teprve *v době nové* a jejž »Tham a Pelcl a Nejedlý pokládali za náležitý«.[4])

[4]) Jest pozoruhodno, že tvar koni za »náležitý« i ve stčeštině pokládá J. Jireček. Alespoň ve svém Rozboru čes. překl. Star. zákona praví v ČČM 1864. 157: Zvláštnost Exod. 8. a 9. nad blat*mi*, nad pol*mi*, nad koň*mi*. — R. 1455. jest i tvar: s vozem a s koněmi, ČČM. 1847., I. 532.

Hanka tedy i podle vlastní filosofie páně Gebauerovy neměl ve stčeštině ani nejmenší opory pro tvar koni a přece jej dal do RK, a to vzal jej *z doby nové*. Je to právě se stanoviska psychologického skutečně možno? Jest opravdu možná, že Hanka ignoroval jistý a zaručený a bezpečný stčeský tvar koňmi a na místě toho že dal do RK tvar, jenž analogií vznikl teprve *v době nové* a jejž za náležitý pokládali pánové Tham a Pelcl a Nejedlý? Také však jest úplně možno, že se Hanka se svými koni nedržel ani Thama ani Pelcla ani Nejedlého, nýbrž — luštěnického pana faráře. Mám aspoň po ruce knížku, (staro)českou mluvnici, Pravidla české řeči, vydaná od Fr. Novotného z Luže, faráře v Luštěnicích, v Praze, *1818*, kdež na str. 76. čísti lze i toto místo: »Která (totiž substantiva) na *l* vycházejí, mají v nástrojném pádu v prvním východu *li*; Králi. Kůň, host, raději mají koňmi, hostmi . . . . . Poznamenání: Kněz má v počtu vícetném kněží a uchyluje se přes znamení (t. j. deklinuje se dle vzoru: znamení); — přes to i kůň pěkně se deklinuje, jinak ale se uchyluje 1. koni, koně, koňové; 2. koní, koňů; 3. koním, koňům; 4. koně; 5. jako 1.; 6. v koních; 7. *koni*, koňmi. »Při tom upozorňuji, že gramatika luštěnického pana faráře vyšla r. 1818. a že jsou v ní na několika místech již i citáty z RK, ačkoliv RK byl tiskem poprve vydán teprve r. 1819.

Ale pojďme dále.

Pan Gebauer často, až příliš často vytkl Hankovi, že ten či onen tvar vzal do RK z té či oné památky, zvláště z Alexandr., že však tvaru tomu nerozuměl a tím tedy se stalo, že tvar ten jest v RK chybný. Z Alexandreidy sv. Vítské vůbec Hanka podle psychologie páně Gebauerovy hojně čerpal pro RK, a tvary, jimiž v Alex. V. nerozuměl, chybně transportoval do RK. Ale právě v této Alex. Vít. jest i toto místo (Výb. I. 1110; cf. ed. Pat. Hatt. v. 1214 atd): »Před zástupem právě v čele, v němž pohanská viera vele, táhnúce vóz *osmy kony* (orig.), a ti běchu všickni broni.« Tato dvě slova osmy kony« Výbor I. 1110 přepisuje: omi koní, tak je přepisují ve svém vydání Alex. V. i pánové Hattala a Patera, ale Hanka sám ve svých vlastních Star. Sklád. sv. II. z r. 1818. přepisuje (na str. 207.): táhnúce vóz osmi *koni*, tedy instrumentál pluralis *koni* a nikoliv genitiv pl. koní.

Co z toho následuje podle filosofie, kterou ve sporu o RK provozuje pan Gebauer? Z toho podle té filosofie páně Gebauerovy následuje, že Hanka instrumentál pl. *koni* přejal do RK z Alex. Vítské. Hanka sice Alexandreidu tuto otiskuje již dávno po nálezu RK., tak že tvar koni tam dáti mohl právě z RK, ale to filosofii páně Gebaurově vadit nemusí.

Nuže připusťme nyní, že Hanka skutečně padělal RK a že tvar koni z Alex. Vít. acceptoval již před nálezem RK; tuť tedy zajisté důvodem, proč dal do RK koni, jest prosté faktum, že Hanka tvar tento nalezl aneb alespoň se domníval, že jej nalezl, v Alex. Vítské. Že by jej byl Hanka ze vzduchu lapl či že by se byl v RK řídil analogickým tvarem z doby nové, z doby Thamovy a Pelclovy a Nejedlého, *tomu* zajisté neuvěří nikdo. Hanka v Alex. četl osmi koni; Alex. jest památka pravá, jest památka staročeská, — kalkuloval zajisté Hanka, — může-li tedy v Alex.

býti tvar koni, může zajisté být i v RK beze všeho ohledu na to, jestliže tvar koni vznikl analogií teprve v době nové či jestliže jej Tham a Pelcl a Nejedlý pokládají za tvar náležitý nebo Dobrovský za tvar nenáležitý.

A nyní se zase vraťme k panu Gebauerovi. Pan Gebauer ve své monumentální gramatice (l. c.) praví: »— Tvar koni vzniká analogií . . . . . v nové době autoritou theoretiků, kteří jej pokládají za náležitý podle: oráči, Pelzel, Tham, Nejedlý.«

Rozumí se, že to není pravda, V RK jest koni, RK jest pravý, stará čeština tedy *jistě* měla i tvar koni, jenž se češtinou zajisté táhne až po tu páně Gebauerovu »novou dobu«. Pan Flajšhans praví sice, že pro tvar koni nemá dokladu z češtiny staré a uvádí jen doklad ze Sušilovy sbírky písní: šestima koni, — také já nemám dokladů z češtiny staré, leda z Alex. Vít., ale za to mám doklady tyto:

V Mravných naučeních na všecky výroční svátky (atd.), jež vydal kněz Leop. Fabritius (v mé knihovně, dva svazky; sv. I. jest bez tit. listu, sv. II. má letopočet: *1763.*[5]) I. 44: tu jede hošek sotva desítiletý a veze dvouma *koni* vůz sena neb dříví. — I. 125: ač se onen verš k té materii hodil co pěst na oko, nedal se z toho bludného zdání pohnouti, byť jej byl kdo třebas šesti *koni* táhl. — II. 123: ty jistě neumíš s tak rychlými *koni* zacházeti.« Že by tvary tyto byly vznikly analogií »v době nové autoritou theoretiků, kteří je pokládají za náležité, Thama, Pelcla, Nejedlého,« neuvěří zajisté nikdo;

mimo to Jindřich Michal Hysrle z Chodův a na Zálezlí, jenž se narodil asi l. *1575.* (Jirč. Anth. II. 1869. 315), popisuje svou jízdu horami tatranskými a Polskem (v prosinci *1604.*) a také píše (r. 1614.): »— sme jeli až na Spišský zámek ku pánu Krištofovi Turgymu, který nám všelijakou adhesí prokázal a nás dobře choval, a poněvadž hejduci tudy hrubě a Tataři štráfovali, nás 15ti *koni* až do Kazmarku provázeti dal.« Že by dokonce i tento tvar z let ok. 1600. byl vznikl analogií teprve »v době nové autoritou theoretiků, kteří jej pokládají za náležitý, Tham, Pelcl, Nejedlý,« zajisté neuvěří taktéž nikdo.[6])

Z toho pak, že doklady pro tvar koni uvádím jen z Fabricia z roku ok. 1760. a z Hysrla z r. ok. 1600., z toho přece nenásleduje, že tvar koni psali a říkali *jen* Fabricius ok. r. 1760. a Hysrle ok. r. 1600.[7])

---

[5]) Jireček v Anth. II. 1869. 421. praví: »Z kazatelův a náboženských učitelův, kterých činností spisovatelskou jedině se jazyk český v první polovici XVIII. věku od úplného úpadu zachovával, přední místo drží L. Fabricius, ačkoli se v mluvě jeho již dosti zřejmě projevují stopy obecné tehdá pokleslosti. Pocházeje z Vysokého Mýta narodil se dne 19. list. 1715. L. 1731. vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova, v němž po několik let učitelovav, přejal na se úřad kazatelský, jejž jmenovitě při kostele sv. Salvatora v Praze po 24 let zastával. Zemřel dne 3. června 1772. Tiskem vydal tři velké sbírky kázaní, čili, jak on je nazývá, mravných naučení (1760—63.)« — Můj exemplář má pouze dvě sbírky, druhá, jak již řečeno, má rok 1763.

[6]) V tomtéž Hyserlovu popisu jest i nom. pl.: když sme my i koni u velikém nebezpečenství byli; — koni pak . . . i my na druhau stranu . . . . se přepravili.

[7]) Za svého dřívějšího studia RK připadl jsem ještě i na několik jiných dokladův pro instr. pl. koni ze střední češtiny, ale těch dnes již nemám.

Tím vším jsem arciť nedokázal, že tvar k o n i jest i v češtině staré, leda v Alex. Vít., ale dokázal jsem tím mimo jiné zajisté i to, že pan Gebauer ve své h i s t o r i c k é gramatice ani nezná h i s t o r i i deklinace českého slova k ů ň, o níž píše učené odborné studie. Tato páně Gebauerova nevědomosť deklinace k ů ň by mi sama o sobě ovšem nevadila, poněvadž by mi bylo úplně lhostejno, umí-li pan Gebauer deklinovati k ů ň čili nic, ale vadí mi a každému obránci RK velmi vadit musí proto, že i jí pan Gebauer svrchovaným neprávem užívá proti RK proto jen, že výslednicí páně Gebauerovy filosofie právě ve sporu o RK jest: *o čem nevím, to neexistuje.*

Bedřich Ozanam.

Napsal **Vojtěch Kameš.**

Společným údělem mužů znamenitých, kteří svým přesvědčením náboženským se netajili, kteří vroucí oddaností k církvi katolické vynikali, bývá — umlčování. Mnohý však bývá oslavován jako velikán, jenž vynikal pouze nenávistí proti církvi a proslavil se neblahým bojem proti víře vůbec. Církev katolická, Bohu dík, může však honositi se mnohými skutečnými velikány, jichž jména nedají se vymazati z dějin lidstva, jejichž zásluhy v různých oborech lidského vědění a tvoření jsou nepopíratelny. A tu lze pozorovati jiný zjev, příliš nápadný; u takových veleduchů zúmyslně bývá zamlčováno, že mužové tito byli pevné a živé víry, že si náboženství zjeveného vážili, dle něho žili, a že právě toto jejich pevné přesvědčení náboženské bylo zdrojem velkolepých snah i činů.

Budiž naším úkolem na muže tyto poukazovati, život a činy jejich líčiti, k následování jich povzbuzovati. Zvláště mládeži nechť září stkvělé jejich příklady. Nechceme tuto šíře mluviti o tom, jak mocným prostředkem vzdělavacím jsou životopisy slavných mužů. Toť již v klasickém starověku dobře pochopili Plutarch a Cornelius Nepos. Dojmem zajisté mohutným působí životy světců, ale ty nebývají oblíbenou četbou nové doby. Osvícenému století zdá se býti nemožným, aby mužové vynikající učeností, společenským postavením a dějinným vlivem, byli zároveň upřímnými, oddanými syny pronásledované a tupené církve. A právě i naše století může takovými muži právem se honositi. Přispívá zajisté k oživení a upevnění náboženského přesvědčení, když líčíme životy vynikajících mužů, rozhodných katolíků, kteří nebyli kněžími, ale — *laiky.* Takovým byl i *Bedřich Ozanam,* jehož život chceme nastíniti. Hlavním pramenem jest nám zde životopis, jejž napsal vlastní jeho bratr C. A. Ozanam.

* * *

Bedřich Ozanam narodil se 23. dubna 1813. v Miláně. Jeho otec byl důstojníkem v armádě, vrátil se však brzo po narození Bedřichově do Francie a usídlil se jako lékař v Lyoně; bylať jeho

choť z Lyonu. Rodina Ozanamova, původně židovská, pocházela z Bouligneux-en-Dombes, v departementu Ainském. Znamenitý mathematik Jaques Ozanam byl Bedřichův prastrýc.

»Odtud,« jak P. Lacordaire podotýká, »jeví se dvojí ráz v povaze Ozanamově, vliv dvojího nebe a dvou svatyň. Lyon dal mu nadšení a hlubokou zbožnosť, Milán trochu živé ohnivosti. Města sv. Ambrože a sv. Ireny je spojila milostí svých tradic k jeho posvěcení.«

V královské kolleji Lyonské vykonal všecka studia. Chatrné zdraví a bystrý rozum vřadily jej do počtu těch žáků, jejichž horlivosť moudrý učitel spíše musí krotiti; takových ovšem bývá jen málo. Legeay, jeden z jeho profesorů, zachoval úryvky latinských i francouzských veršů, jež Ozanam složil od svého třináctého do patnáctého roku. První pokusy tyto překvapují správností a elegancí.

Bedřich Ozanam byl tak šťasten, že měl výborného profesora filosofie, abbé Noirota, jejž Victor Cousin prohlásil za nejvýtečnějšího profesora university. Ačkoliv abbé Noirot nic nenapsal, přece možno říci, že vtiskl svůj ráz víc než jedné generaci Lyonské. Jeho přednášky, ač nehleděl si formy scholastické, vynikaly důkladností, hleděl vždy ukazovati souhlas rozumu s věrou, problémy nejvyšší vyjadřoval prostými slovy evangelia. Nespokojoval se s přednášením, ale rád společně s jinochy bádal, by jim poskytl radosť, když se jim podařilo s ním objeviti pravdu, která tak jaksi srostla s jejich duchem. Jiný z jeho žáků, akademik Jean Jacques Ampère, syn slavného fysika, řekl o abbé Noirotovi: »Noirot postupoval methodou sokratickou. Když viděl do své třídy (filosofie) vstupovati rhetora, pyšného na své úspěchy a plného sebevědomí, jako Enthydem nebo Gorgias, tu křesťanský Sokrates, sám počínaje, hleděl usvědčiti mladého rhetora, že nic neví, potom, když jej viděl zdrceného nad vlastní slabostí, povzbudil jej, bádaje s ním a ukazuje mu, co by učiniti mohl.« Vliv tohoto věhlasného učitele na Ozanama rozhodl o směru jeho veškerého smýšlení.

Přece však ani Ozanam neunikl zkoušce, kterou Bůh dopouští i na nejlepší jinochy křesťanské, by učinil je pokornějšími a shovívavějšími k těm, kdož nepoznali štěstí víry. Slyšme, co sám praví o krutých těch zápasech, které zmítaly krátký čas jeho duší.

»Uprostřed století skeptického dopřál mi Bůh té milosti, že jsem se zrodil u víře; položil mne do lůna křesťanského otce a svaté matky; za první učitelku dal mi rozumnou sestru, zbožnou jako andělé, mezi něž brzo byla povolána. Později proud nevěřícího světa zasáhl i mne. Poznal jsem hrozné ty pochybnosti, jež hlodají srdce za dne, jež i v noci nalezne člověk na lůžku skropeném slzami. Nejistota o mém osudu věčném nedala mi pokoje. Zoufale chápal jsem se svatých dogmat, a zdálo se mi, že se tříští pod mou rukou. Tehdáž poučení kněze filosofa mne zachránilo. On uvedl do mysli mé pořádek i světlo; potom již věřil jsem věrou pevnou a dojat dobrodiním tak vzácným, slíbil jsem Bohu, že věnuji život svůj službě pravdy, která mi udělila mír.«

Šťasten, kdo v bouřích mládí podobného vůdce nalezne! Ozanamovi brzo naskytla se příležitosť, aby sám tutéž službu prokázal jiným druhům. Léonce Curnier v knížce, v níž líčí mládí Ozanamovo, takto o tom píše: »Když mi dal Bůh za přítele Ozanama, byl jsem příliš mlád, zůstaven sobě samému, daleko od domu otcovského, ve

velkém městě, kde tisíceré nebezpečenství mne obklopovalo . . . Také já myslil jsem jednoho dne, že nadešel okamžik, kdy jediná ta síla, kterou může člověk u věku tomto vzdorovati záchvatu vášní, mne zcela opustila. Na štěstí setkal jsem se na své dráze s Ozanamem. Při styku s ním udál se ve mně náhlý převrat. Stíny, které počínaly haliti můj rozum, rozprchly se. Na procházkách našich po březích Saony často vstupovali jsme do svatyně Fourvièrské; v rozmluvách našich obírali jsme se stále jen vážnými předměty; duch takový jako jeho, vážný i při své zábavě, nemohl zůstati bez vlivu na jiné . . . City náboženské ve mně zvítězily; rozhodl jsem se pevně zůstati na dráze, od níž bych se byl málem uchýlil. Vzoru tak dokonalému, jejž jsem měl před očima, za to děkovati mám, že jsem neztratil nejvzácnější ze všech statků, totiž víru. Byl jsem asi prvním, jejž on od záhuby zachránil. Od té doby neuplynul snad ani jediný den, abych mu byl za to nedobrořečil s veškerou vroucností citu, jaké jsem jen schopen. Jakou vděčností však, jakou oddaností splatiti lze dobrodiní tak veliké? Zde na světě člověk nikdy náležitě nesplatí takový dluh.«

Dokončiv studia, podrobil se vůli otcově, který ustanovil jej pro dráhu úřednickou; z té příčiny pobyl dvě léta v kanceláři jistého Lyonského právníka. Zaměstnán opisováním suchopárných akt, nalézal občerstvení ve studiu jazyků a v psaní četných článků pro měsíční časopis »*L'Abeille*« (Včela), který vycházel v Lyoně. Té doby také napsal veršem latinským výbornou báseň o dobytí Jerusaléma Titem.

Právě v tom čase, r. 1830. a 1831., vystupovali saint-simonisté [1]) s novou horlivostí, pracujíce ku převratu smýšlení náboženského. I do Lyonu poslali několik svých apoštolů. Ozanam dobře postihl nejen nebezpečnosť tohoto učení, ale i jeho slabé stránky. K jeho žádosti bylo mu ochotně dovoleno uveřejniti několik úvah v jejich vlastním orgánu, nazvaném: »*Le Précurseur*«. Úvahy tyto byly tak důkladné a pádné, že saint-simonisté zůstali odpověď dlužni, ač mu dříve odpověď slibovali. Rovněž i čelný jejich orgán »*Le Globe*« slíbené odpovědi nepřinesl, ač v jeho redakci zasedali přední sloupové strany: Olinde Rodrigues, Auguste Comte, Augustin Thierry, Carnot, Chevalier, Lherminier a j. Povzbuzen tímto úspěchem, vypracoval Ozanam vědecké a methodické vyvrácení jejich nauky a uveřejnil je pod titulem: »*Réflexions sur la doctrine de Saint-Simon.*« Lamartine blahopřál mu k této práci velmi lichotivým dopisem, a Lamennaisův časopis »*L'Avenir*« s pochvalou o ní pojednal.

Konečně rozhodli se rodiče poslat Ozanama do Paříže, aby tam studoval práva. Tam stal se očitým svědkem zániku tohoto »nábo-

[1]) Stoupenci hraběte Saint-Simona, (1760.—1825.), kterýž může býti nazván zakladatelem francouzského socialismu. Nejpřednějšími jeho spisy jsou: L'industrie on discussions politiques, morales et philosophiques (4 sv. 1817. 1818.), Système industriel 1821., Catéchisme des industriels 1824., Le nouveau christianisme 1825. V prvějších spisech bojuje za vymanění tříd pracujících z moci kapitalismu. V posledním, ač uznává božský původ křesťanství a nedostatečnosť protestantismu, tvrdí, že se křesťanství odchýlilo od své původní dráhy, sám chce je přizpůsobiti pokroku a založiti nové náboženství na přikázání lásky: »Milujte se vespolek! — Dále pokročili jeho žáci Bazard, který bojoval za odstranění práva dědického (Exposition de la doctrine de Saint-Simon 1828—1830.) a Enfantin, který již zřejmě hlásal rozdělení majetku, emancipaci žen, ano, společné užívání statků i ženy! Na místo papeže i císaře měl nastoupiti otec lidstva jako zástupce Otce nebeského. Enfantin předsedal saintsimonistickému koncilu roku 1830.

ženského« fantomu, jehož přívrženci, vesměs lidé nadaní a duchaplní, se stkvělým výsledkem obrátili se po většině ku podnikům průmyslovým.

Za několik dní po svém příchodu do Paříže učinil Ozanam zdvořilostní návštěvu svému slavnému krajanovi Ondřeji Ampèrovi. Veliký tento fysik přijal jej velmi srdečně; dal mu několik otázek najednou, pak vstal a vedl jej do velmi příjemného pokoje: »Nabízím vám,« pravil, »stůl i byt u mne za týž plat jako ve Vašem ústavě. Vaše smýšlení i vaše city jsou také mými. Tento pokoj náležel až dosud mému synu, dám mu jiný. Obírá se jako vy literaturou německou a já verši latinskými; obědvá se mnou zároveň s mojí sestrou a dcerou; chcete býti naším společníkem? Podotýkám, že ustanovené posty zachováváme.« Taková nabídka byla pro mladého muže štěstím, seslaným samou prozřetelností. Stal se a zůstal po dvě léta hostem a společníkem stolu Ampèrova, jehož prostota, srdečnosť a všestranné vědecké vzdělání unášelo jej až k nadšení: Nejvíce však působila na srdce Ozanamovo veliká zbožnosť slavného fysika. »Jejich hovory, praví P. Lacordaire, vyvolávaly v duši učencově nadšený obdiv pro původce divů přírody; často chopiv se oběma rukama za hlavu volal všecek unesen: »Jak jest Bůh veliký, Ozaname, jak jest Bůh veliký!«

Malomyslností sklíčen — bylo to jeho častým pokušením — vešel jednou Ozanam do chrámu Sv. Štěpána du Mont, aby tu před Pánem vylil svou skormoucenou duši; doufal zde u stupňů oltáře čerpati tu statečnosť a sílu, které skýtá v hojnosti ten, jenž řekl: »Pojďte ke mně všickni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.« A hle, tam v odlehlém koutku, uprostřed žen na kolenou klečí muž v hlubokou pobožnosť pohřížen . . . . Ozanam jej pozoroval; pozoroval to světlo vědy, které zářilo po celý jeden lidský věk, na kolenou před Bohem. Zastyděl se za svou ochablosť, a víra, za kterou nestyděl se nesmrtelný veleduch, Ampère, poskytla mu posily i útěchy v jeho zármutku; vyšel ze chrámu všecek občerstven.[2])

Ozanam toužil v Paříži poznati také Chateaubrianda. S doporučujícím listem, jejž mu dal abbé Bonnevie, kanovník Lyonský, představil se v příbytku slavného spisovatele 1. ledna 1832. právě v poledne. Chateaubriand přicházel z kostela, byl na mši sv.; přijal jej laskavě a počal mluviti s ním o zábavách, jaké mládeži poskytuje Paříž, a otázal se ho, byl-li již v divadle. Mladík váhal s odpovědí, jakoby uvnitř sám sebou zápasil. Chateaubriand, překvapen tímto váháním, jehož příčinu neznal, upřeně naň pohlížel a naléhal, aby odpověděl: »Jest mi vyznati,« pravil rozpačitě jinoch, »jaké mi dala napomenutí moje matka . . . . Moje matka jest žena svatá a výborná hospodyně, ale o dramatické umění se málo zajímá, slíbil jsem jí, že nebudu choditi do divadla.« Chateaubriand na tuto odpověď objal Ozanama a pravil: »Vaše matka, mladý muži, má pravdu; řiďte se napomenutím své matky; v divadle ničeho nezískáte, ale můžete tam mnoho ztratiti.« Tak autoritou slavného tohoto muže posilněno v duši jeho předsevzetí říditi se dle rady moudré matky. K naléhání svých druhů, kteří jej do divadla nutili, odpovídal výrokem Chateaubriandovým.

---

[2]) *Vie de Fr. Ozanam* par C. A. Ozanam, pg. 168.

Poprvé byl v divadle, jak vypravuje Lacordaire, r. 1840., když mu bylo dvacet sedm let. Šel poslechnout *Polyeucta*. Dojem byl chladný. Přesvědčil se, jako všickni, kdož mají vytříbený vkus a živou obraznosť, že nic se nevyrovná tomu představení, jež se odehrává v duši při tiché četbě slavných mistrů.

V době studií, jimž oddal se Ozanam s velikou horlivostí, seznámil se s některými druhy, kteří stejně s ním nadšeni byli pro úsilovné studium jakož i pro čistotu mravů. Výteční jinochové tito těžce nesli prudké útoky, jež často s katheder Sorbonských činěny byly na jejich nejdražší statek, na jejich přesvědčení náboženské. Usnesli se mezi sebou, že na ně odpovědí. Ozanam, nejohnivější z těchto nadšenců, převzal úkol odpověď tu revidovati. Podal ji profesorovi Jouffroyovi s prosbou, by ji dal přečísti. Výtečný profesor nejprve ji odmítl, ale když viděl podpisy patnácti svých posluchačů a uznávaje též dobrodiní křesťanské víry, jehož i sám druhdy okoušel, svolil konečně, aby byla čtena. Čtení tomuto naslouchala jedna část posluchačstva s úžasem, druhá s pochvalou. Jouffroy sám prohlásil odpověď tuto za upřímnou a slíbil, že od té doby bude k ní míti zřetel. »Pánové,« dodal, »jest tomu pět let, přijal jsem námitky, jež diktoval materialismus; spiritualismus sotva se odvážil hájiti; dnes nastává obrat duchů: opposice jest zcela katolická.«

Ozanam nespokojil se pouze tím, že donutil skepticism při officielních přednáškách k mírnění se, ale šel dále. Pomýšlel na konference, při nichž by proti těmto rationalistickým přednáškám vykládána byla pravá filosofie křesťanská. Abbé Gerbet, potomní biskup Perpignanský, souhlasil úplně a slíbil vyhověti přání Ozanamovu i jeho přátel. A brzo kolem jeho kazatelny netlačila se jen mládež katolická, ale i mužové znamenití a slavní navštěvovali tyto konference; bylo tam často viděti Saint-Beuvea vedle André Ampéra a jeho syna. »M. Gerbet,« píše Ozaman v jednom svém listu, »činí z počátku gesta rozpačitá; jeho přednes jest zprvu slabý a mírný; ale ku konci přednášky jest srdce jeho rozníceno, postava jeho září, paprsek nadšení dlí na čele, profecie na rtech.« Tento popis hodil se později zcela na Ozanama samého.

Ozanam přál si, aby tento způsob kázati zaveden byl i na kazatelně velechrámu Notre-Damského, by tam více měli zřetel na běžné námitky, jež proti víře činí nevěřící doba. I odebral se se svými mladými přáteli k samému arcibiskupu pařížskému Mgru. de Quélenovi. Deputace tato osmělila se k tomuto úkolu doporučovati P. Lacordaire, jehož jméno nebylo již tenkráte neznámo. Arcibiskup přijal deputaci velmi blahosklonně, objal každého a pravil, že pozdravuje v nich novou Francii, naději blízkého vzkříšení. Ale přání jejich nevyhověl, nepřál novotám a nechtěl uchýliti se od dosavadních tradicí. Hodina ještě nepřišla.

Tím nedali se zbožní jinoši odvrátiti od cesty dobré; založili v ulici Estrapade spolek, jejž nazvali »*konference historická*«. Tam zvali všecky, kdož jevili nadšení a vznešenou touhu dopátrati se pravdy, třebas i nebyli s nimi stejného smýšlení; tam pojednávalo se o nejvážnějších otázkách z dějin, filosofie a literatury. Činiti námitky bylo dovoleno, ano, vybízeli k tomu, žádajíce jen slušnosť a poctivosť.

(Dokončení.)

Barvy slz.

Napsal **Karel Burian**, O. Crucigerorum c. r. stella.

—•—

Šel Kristus k Naim a stanul u brány,
an právě mrtvý vynášen byl ven,
syn matce smrtí záhy vyrvaný,
jež vdova byla a syn — její sen

a její chlouba, berla v starobě.
Šla za ním nyní krokem váhavým
a chudičký šat měla na sobě,
naň v posled zřela okem mlhavým

a plakala — to slzy *žalosti*,
jež krvavě jí oko zbarvily,
a do tváře zsinalé slabostí
zas nové vrásky přes noc vyryly.

Ty slzy plakala, ach, žena jako stín,
jak Adam opouštěje rajský práh,
jak David pobožný, když vlastní syn
mu po královském diadému sáh'.

V těch slzách kdysi Jeremiáš skles'
na chudých troskách města svatého,
tak matky plakaly, když Herodes
jim dítky rval z objetí sladkého.

Ty vytrysknou i Tobě, Ježíši,
nad Lazarovým jednou nad rovem
i matce Tvé, až bolesť nejvyšší
jí srdce sevře těžkým okovem

pod dřevem kříže. — Takto kráčela
dnes vdova naimská za ztraceným snem
a hořkou slzou zemi smáčela.
Stál Kristus dojat jejím pohledem,

a ze srdce — té lásky propasti —
Mu horké slzy v zrak se vylily, —
to zlaté slzy tiché *soustrasti*,
kam padly — těšily a sílily.

Těch slz vyroníš, Kriste, potoky
i nad Jerusalemem neblahým,
jenž kamenuje Tvoje proroky
a vzdorně zhrdá svatým slovem Tvým.

Ty plakat bude zástup zbožných žen,
až na Golgotu povlečeš Svůj kříž,
tou slzou soustrasti — jsa v posměch obnažen —
se za své vrahy s kříže pomodlíš.

Tak Kristus stál nad naimskou mateří
a vida, jak jí v srdci teskno je,
jat bolem tím i stříbrem kadeří
k ní, »neplač« řekl — kníže pokoje.

Zas k mrtvému hned blíže přistoupil
— a co tu zástup mlčky hleděl Naň —
Mu se rtů božských jasným zvukem lil
se hlas: »Mládenče, tobě pravím vstaň!«

I vzpřímil se, jenž dosud mrtev byl.
Tak Kristus matce syna zase dal.
Jí zrak se náhle sluncem vyjasnil,
radosti slzou jasně, čistě plál.

Radosti slzy, stříbrný váš proud
se z Jakobova oka vyřinul,
když zbaven dlouhých hoře svého pout,
Josefa syna k srdci přivinul.

A jako v noci světlé hvězdami
se rosa snese ve květ lilie,
tak do jeslí skanuly perlami
ty čisté slzy z oka Marie.

Ty slzy vše, ať jich je cokoli,
v jich různých barvách stále stíráme,
v nich vstupujem' v slzavé údolí,
v nich žijeme i zmíráme.

Od Boha Tvůrce jsou nám údělem,
ať krví rudnou v trpké žalosti,
neb křišťálovým svítí úběl em,
když radosť nám se v srdci uhostí.

Padne-li na ně s nebe *víry* svit,
pak duhou krásnou zrak náš oblaží
a svatý cit, jenž v duši naši vryt,
zas krůpějemi svými ovlaží.

Zaplanou krásnou duhou pokoje,
tou velkou branou ve luznější svět,
že znova půjdem' mužně do boje
pro palmu vítězství, pro míru květ.

Katolické Německo.

Napsal Josef Vondrák.

(Pokračování.)

III.

Tisk. — Poměry tiskové do let sedmdesátých. Nynější stav. Tisk ascetický, homiletický a vědecký všech oborů. Krásná literatura. Tisk politický. Knihovny.

Zmínil jsem se již o překážkách, které činil byrokratismus v první polovici tohoto století listům, jež měly býti vypraveny do světa pod katolickou vlajkou. Úřady odkládaly žádosti katolických podnikatelů ad acta nebo po drahné době je vyřizovaly záporně z důvodů, jež nám mladým, žijícím v jiné době, vyluzují trpký úsměv. A podařilo-li se někdy katolickému listu uzříti světlo tohoto světa, počínal si chudinka tak nesměle, jakoby mu bylo nevolno v tom liberálním ovzduší. Jak měl jinak? Nahoře neproniknutelná zeď nepřátelského absolutismu, dole netečnosť lidu. Tedy nepřítel na všech stranách.

Absolutismus sice pohltily vlny revoluce, avšak netečnosť lidu ke katolické četbě nedala se rázem odstraniti. Bylo potřebí obnoviti ducha a smýšlení lidu, a to dálo se hlavně prostonárodně psanými brožurkami obsahu nábožensky mravního, socialního i církevně politického.

Ze seminářů vymítány haeresii blízké knihy vědecké a nahrazovány jinými, ducha přísně katolického. Tak připravován lid a studující mládež pro budoucnosť.

Poukazuje se na to, že tisk katolický v Německu až do let sedmdesátých jen živořil. Jest tomu tak. Bylo třeba zorávati půdu, aby později tím hojnější přinášela úrodu. Příprava ta dála se s velkým úsilím vůdců katolického lidu, čehož stkvělým důkazem jest neslýchaný rozkvět katolického tisku v Německu na počátku let sedmdesátých, v době to »kulturního boje«. Než, prohlédněme si již řady bojovníků na všech polích, počínajíce od askese až k politice!

Rozličná vydání Písma svatého, života a utrpení Spasitelova nescházela lidu katolickému nikdy. Staré tyto spisy přecházely s otců na syny, tvoříce takto nezadatelný inventář rodinný vedle modlitební knihy. Těmto sežloutlým veteránům dostalo se v posledních desítiletích nových soudruhů. Jest to především Písmo svaté, jež vydal Pfeilstücker v Berlíně. Pořízeno bylo dle Vulgaty překladem Allioliho a ozdobeno více než 1000 obrazy. Nejsou to fantastické à la Dorée, nýbrž obrazy skutečnosti, pořízené všemi prostředky moderního umění na místě obrovským nákladem. Ku vysvětlení obrázků, jimiž předvádějí se nám živě krajiny, města, zvířata, rostliny, starožitnosti a jiné věci, mající jakýsi vztah k Písmu, opatřeny jsou důkladnými vysvětlivkami, tak že Pfeilstückerova bible jest vrcholem katolické vědy a umění.

Existuje celá řada stkvostných vydání legend o svatých, zvláště o Panně Marii a sv. Josefu. Z časopisů askesi věnovaných jmenuji:

»Ave Maria« v Cáchách, 7.200 odběratelů, »Bonifatius-Broschüren« v Paderbornu, 3.600 odb., »Die heilige Familie«, der »Glaubensbote«, 10.000 odb., »Grüsse aus Nazareth«, »Haus der hl. Familie«, »Maria Hilf« v Münsteru, 18.000 odb., »Marienblüthen«, »Marienpsalter«, 25.000 odb., »Monatshefte zu Ehren U. L. Frau«, 19.000 odb.

Časopisy misijní obsahují namnoze valnou část asketiky a proto je jmenuji na tomto místě. »Missionsblatt« v Dülmen má 30 000 odb., »Gott will es« v Gladbachu 6.000, »Kreuz und Schwert« 8.000, »Der Stern von Afrika«, »Jahrbücher zur Verbreitung des Glaubens«, »Die katholischen Missionen« rovněž hojně jsou rozšířeny. Uvedené časopisy vycházejí většinou jednou měsíčně a pro svoji láci těší se hojnému rozšíření u lidu.

Vedle těchto listů mají katolíci němečtí týdenníky, jež pro svoje obsahové zařízení mají velký účin na čtenářstvo. Přinášejí totiž nedělní evangelia a epištoly s populárně psaným výkladem, krátkou povídku a politický přehled současných událostí. »St. Josephsblatt« má 30.000 odběratelů, »Leoblatt« 50.000, »Christliche Familie« 60.000, »Katholisches Sonntagsblatt«, »Würzburger St. Kiliansblatt«, »Der christliche Pilger« ve Špýru čítají rovněž na tisíce odběratelů. Tyto týdenníky jsou zvláště v diaspoře roztroušeným katolíkům na prospěch.

Vydáváním modlitebních a liturgických knih proslulo několik katolických závodů. Pustetovy brevíře známy jsou po celém katolickém světě.

Homiletický tisk zmohutněl v posledních letech do šířky, avšak obsahem — mimo čestné výjimky — nevyniká nad prostřednost. Kazatelé jako byli Ketteler, P. Roh († 1872.) a Pottgeisser nerodí se každého desítiletí. Časopisů homiletických vydává se několik: »Chrysologus« v Paderbornu, »Hedwigsblatt« ve Vratislavi, »Kanzelstimmen« ve Würzburgu, »Prediger und Katechet« v Řezně.

Pastorální theologii pěstují: »Der katholische Seelsorger« v Paderbornu, »Pastor bonus« v Trevíru, »Ambrosius« v Donauwörthu, »Theologisch praktische Monatschrift« v Pasově. Tato revue jest ústředním orgánem kněží Bavorských. Mimo to vychází v Německu několik měsíčníků pro jednotlivé diecéze.

Spekulativní theologií zabývají se »Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie«, »Strassburger theologische Studien«, 800 odb., a »Tübinger theologische Quartalschrift«.

Církevním dějinám věnovány jsou: »Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte« ve Freiburgu, »Kirchengeschichtliche Studien« v Münsteru, »Historisches Jahrbuch« v Mnichově (asi 700 odběratelů), archaeologii: »Römische Quartalschrift für christliche Alterthumskunde«, církevnímu právu: »Archiv für Kirchenrecht« v Mohuči.

Ostatní odbory theologické a profanní vědy pěstují se v rozličných časopisech. Tak přinášejí »Stimmen aus Maria Laach« důkladné články ze všech oborů vědy. Časopis tento vedou a vydávají Jesuité. Mohučský »Katholik« rovněž přináší články vědecké. Oba tyto časopisy pro jejich vědeckou přesnost směle postaviti lze po bok nejlepším časopisům nekatolickým.

O rozkvět vědeckého tisku velikých zásluh získala si společnost Görresova (Görresgesellschaft), čítající přes 3.000 údů. Vydala již mnoho samostatných publikací z oboru přírodopisu, práv, dějin, astronomie, národopisu. V Římě platí si pracovníky, aby prozkoumá-

vali Vatikánské bibliotéky za příčinou velkolepého podniku, vydání akt Tridentského koncilu. Dosud sebráno bylo materiálu pro dvanácte svazků. Dále vydává »Historisches Jahrbuch«, »Philosophisches Jahrbuch« a velkolepé dílo »Staatslexikon«, jehož vyšlo deset svazků.

Utěšeně zkvétá *literatura paedagogická*. Katechesi věnovány jsou: »Katechetische Blätter«, v Kemptenu 1.500 odb., pod týmž titulem vydává se v Mnichově časopis stejného směru, čítá 2.200 odb., »Erziehung und Unterricht« pro Westfalsko (3.000 odb.); v Düsseldorfu vychází »Zeitschrift für Erziehung und Unterricht« (1.000 odb.), v Mettách »Der Schulfreund«, v Heiligenstadtu »Katholische Schulkunde« (1.800 odb.), v Donauwörthu »Katholische Schulzeitung« (2.000), pod týmž titulem vycházejí časopisy v Cáchách a Vratislavi. Důkladné práce ze všech oborů paedagogických přináší »Magazin für Paedagogik« s přílohou »Praxis der Volksschule«, v Mohuči »Hessische Schulblätter, ve Würtembersku »Quartalschrift für Erziehung und Unterricht« a »Paedagogische Monatshefte«, v Mnichově vydává spolek katolických učitelů Bavorských »Paedagogische Blätter«. Vychování v domácnosti věnován časopis »Monika« (40.000 odb.) a »Ambrosius«, v němž hlavně mají zřetel k výchově studující mládeže. K rozkvětu časopisectva paedagogického přispěla valně po celém Německu četně rozvětvená organisace katolického učitelstva, jakož i mravní a materielní podpora kleru.

Hnutí *socialní*, jež zvláště v Německu stalo se akutním, mělo v zápětí celou řadu tiskových podniků, jež vésti mají boj proti vyděračnému kapitalismu i nevěreckému socialismu. Většina hladového dělnictva továrního sedla na vějičku mnohoslibného programu socialních demokratů, jenž slibuje lidstvu ráj na zemi, a proto tisk strany katolicko-socialní poměrně pomalu vniká v rodiny zaslepených dělníků továrních. Jinak ovšem má se věc s řemeslníky a dělníky hospodářskými. Tito jsouce u veliké většině ve svém jádře věrnými své víře, jsou věrnými i katolické straně socialní a jejímu tisku. Dělníci v severním Německu mají svůj ústřední orgán »Arbeiterwohl« redakcí prof. Hitze, spolky dělnické v Jihoněmecku pak časopis »Arbeiter.« Mimo to vydávají se v Neusse »Christlich sociale Blätter,« ve Frankobrodě »Jahrbuch des Vereins katholischer Socialpolitiker«. Sedláci westfalští mají svůj orgán »Der westphaelische Bauer«, 25.000 odb., porýnští »Rheinischer Bauer« (38.000 odb.). U Herdera ve Freiburgu vydávají Jesuité knihovnu socialních věd. Místo zašlého časopisu »Die christlich sociale Bewegung«, jenž byl snůškou citátů z katolických listů denních, vydává nyní Wasserburg v Mnichově list nový »Die Wahrheit,« jenž hlavně, avšak ne jedině obírá se socialní vědou. Od roku 1896. vychází v Düsseldorfu redakcí dra Mosera katolická illustrovaná revue »Die illustrirte Zeit«, jež v pěkném rouše seznamuje své čtenářstvo se zjevy současnými na poli vědeckém, socialním, technickém i politickém.

Na stejné výši jako již dosud uvedený tisk stojí *časopisectvo věnované belletrii*. Hlavní místo v něm ovšem zaujímá tasemnicový román německý, kratší duchaplné věci jen velmi zřídka lze nalézti. Ceny nakladateli vypsané pravidelně jim opět zůstanou, ačkoli se o ně sto a dvě stě per uchází. Cestopisné črty, obrázky z krajů s rázovitým lidem, mnohdy jadrným dialektem kořeněné, odškodňují čtenáře za uvedený nedostatek. Krátké, většinou lyrické básně sou-

časných básníků skýtají změnu. »Deutscher Hausschatz« Pustetův a Benzigrův »Alte und neue Welt« v posledních letech valně se zdokonalily, takže sotva v čem zadají časopisům podobného druhu z jiného tábora. »Die Stadt Gottes« statně si vede, čítá 40.000 odb., »Ephеuranken« věnovány mládeži, »Katholische Familie« a »Katholische Welt« v Gladbachu řadí se důstojně, i co se týče illustrací, k předešlým.

Básnický dorost v Německu má svůj zvláštní časopis »Dichterstimmen der Gegenwart«, jejž vede Leo Tepe van Heemstede. Vedle těžkého dobrého zrní obsahuje časopis ten i básně prostřední i malé ceny. Moderní směry, jež v ostatní Evropě uchvátily skoro celou mladou generaci básnickou, dosud do »Dichterstimmen der *Gegenwart*« nevnikly, následkem čehož název časopisu toho pozbývá pravdivosti, a to i z té příčiny, že z cizích, totiž německých literatur nepřináší skoro ničeho. I jiné časopisy katolické v Německu uzavírají se proti proudům moderním v básnictví současném a přinášejí jen překlady románů a povídek z literatur západních. Ze slovanských zabloudí tam někdy jakás krátká povídka jen z ruštiny a polštiny. Jest pochopitelno. V Německu málokdo pěstuje slovanské jazyky mimo ruský, a proto ten zjev.

Z romancierů katolických vyniká živým líčením úchvatných scén, vhodným členěním a zpracováním materialu Karel May, hlavní spolupracovník měsíčníku »Deutscher Hausschatz.« Mládež spisy jeho hltá. Bolanden pěstuje historickou a socialní povídku s nábožensky mravnou tendencí. Jesuita Spillmann, Lina Berlepsch, Neidegg a Hansjakob dobyli si zvučného jména na poli románovém a povídkovém.

Z básníků katolických v Německu nejvíce vynikl Weber, autor poetického díla »Dreizehnlinden«, jež od roku 1878. vyšlo 74kráte, pojistivši mu slávu nesmrtelnou. Jiná díla jeho jsou »Gedichte«, sbírka básní »Marienblumen« a »Goliath«, nordický zpěv, o němž kritika nestejně se vyslovila. Avšak Weber již dospěl a po něm sotva vyvstane pěvec té jemnosti, vřelosti a síly, jíž se honosil on. A potom ona vřelá láska k církvi, jež Webra katolickému lidu tak milým činí! Ovšem nadaných básníků má katolické Německo nynější doby dosti, avšak nikoli významu Webrova. U velké většině vstoupili v šlepěje Uhlandovy a Eichendorffovy, pokud se týče lyriky, v epice mají předchůdcem Scheffla.

Ze žijících básníků lyrických jmenuji *P. Kraitena*, nar. 1847., jenž jest nejen velmi dobře seznámen s literaturou katolickou, nýbrž sám je plodným básníkem. Jeho sbírka »Den Weg entlang« jest vonná kytka jemných, melancholií, věřícím duchem provanutých písní. Jiný Jesuita *P. F. Esser*, nyní v Kopenhagenu, osvědčil svůj básnický talent v knize »Blüten der Marienminne«, Švábkyně *Thekla Schneiderová* napsala zmínky hodnou knihu »Die Wellen vom Bodensee«. Prelát *Julius Pohl* dobyl si zvučného jména po celém Německu svými sbírkami básnickými »Jubelgold, Kraenze um die Tiara« na počest sv. Otce a »Bernsteinperlen« směru vlasteneckého, rozdělenou ve dva díly: »Mein Königshaus« a »Mein Ermland«. Konvertit *P. Revocatus,* rodilý ze Saska, nyní v Bavořích, obrátil na sebe pozornost velmi pěknou sbírkou »Blüten vom Stamme des Kreuzes«. Ze

zástupů ostatních lyriků jmenuji jen ještě Jesuitu Baumgartena a Singolta v Mnichově.

Z epiků vyniká *Behringer*, rektor v Aschaffenburku, svými sbírkami »Das Felsenkreuz« a »Apostel des Herrn«. Jistý kritik praví o tomto básníku: »Že Behringer nemá dosud jména básníka »Dreizehnlinden«, toho je vinou století, jež pro náboženské epos středověkého stilu málo má smyslu.« *Dr. Bedřich Helle* vynikl svým epem »Jesus Messias« a »Golgatha und Oelberg« as jako Behringer. Kritika jeho básně chválí, málokdo je čte. *Antonie Jüngst* z Westfalska vydala již celou řadu poetických děl lyrických a epických: »Konradin«, epos, »Der Tod Baldurs«, starogermánská báj, »Unterm Krummstab«, zpěv z dob křižáckých výprav. O »Konradinovi« praví literární kritik Rudolf Gottschall, že »patří k nejlepším dílům epickým, která v poslední době v Německu byla vydána.« *Edvard Eggert*, vrchní právní rada ve Stuttgartu, jest poeta virtuos, což dokázal v hornošvábském zpěvu »Der Bauernjörg« a v epické básni »Der letzte Prophet«, jejíž středem jest sv. Jan Křtitel a Herodias. Kniha hodí se jen pro čtenáře dospělé.

Poesie dramatická má dosud málo pěstovatelů, totiž básníků skutečně vynikajících. *Leo Tepe Van Heemstede* vydal několik dramatických děl: »Mathusala«, »Arnold von Brescia« a »Boleslaus«, historickou tragedii, v níž nakreslil několik pěkných charakterů. Má směr Grillparzerův. Jesuita *Baumgarten*, výtečný znalec Calderonových spisů, vydal slavnostní hru »Calderon«. *Martin Greif* v Mnichově působí svými národními hrami v Jihoněmecku sensaci. Jeho talent vězí v pevné kresbě karakterů hrdinných.

V zábavných přílohách politických listů věnuje se mnoho místa románům, jež obstarávají četné literární agentury a literární byra. Pracují na objednávku i do zásoby. Nakladatelům a redaktorům obrátiti jest se třeba, když totiž »štoff« dojde, na kteroukoli agenturu tiskovou, a objednávka obstará se obratem pošty, a redaktor si nemusí lámati hlavu otázkou: kde vzíti? Stůjtež zde některá literární byra. »Litterarisches Bureau« v Berlíně W. 41 dodává romány, novelly a feuilletony. »Entrichs litterarisches Institut«, »Greiner & Comp.« tamž a Grüger Pavel v Rixdorfu rovněž. Dr. Kausen v Mnichově, Robert Schneeweis ve Vratislavi a »Litterarisches Vermittlungsbureau« v Hamburku podobně jsou zařízeny a mimo to obstarávají příležitostní básně, proslovy a j. Kramáři!

Literární kritiku výhradně pěstují tyto časopisy. »Literarischer Handweiser« v Münsteru, 4.000 odb., »Litteraturblatt« v Donauwörthu, 2000 odb., »Litterarische Rundschau« ve Freiburku, »Litterarische Monatschau« ve Würtembersku, »Rundschau auf dem Gebiete der Jugendliteratur« ve Vratislavi, »Der Büchermarkt« v Crefeldu, 11.000 odb. Listy tyto zabývají se skoro výhradně literaturou katolickou, jen ve zvláštních případech posuzují knihu nekatolickou. Některé z nich spisy autorů katolických jen chválí nebo činí výtky takovým způsobem, že je považovati dlužno spíše za chválu než výtku. Z jmenovaných první tři listy dosti objektivně si vedou, majíce přispěvateli první odborné síly. Ostatní zde nejmenované listy, obsahující aspoň část literárně kritickou, vedou si mnohdy přímo lehkovážně, zvláště pokud se jedná o spisy vydané »známou firmou«, která »již svým jménem ručí za výtečnosť knihy,« nebo pokud se jedná o zboží

importované z Francie a z Italie, kdež se »dodělalo úspěchu neslýchaného«. Připomínám jen pověstné spisy o zlých frajmaurech, psané těmito samými a lehkověrnými nakladateli katolickými ještě lehkověrnějšímu čtenářstvu doporučované. Zde kritikovi dostačí záruka firmy a on knihu doporučí. A facit? Lid kupuje a platí, začež se mu dostane ještě výsměchu.

Z časopisů *výtvarnému umění* určených jmenuji: »Archiv für christliche Kunst«, 1.000 odb., vychází jednou měsíčně ve Stuttgartu. »Der Kirchenschmuck« v Řezně, redigoval nyní † Dengler, »Christ. Kunstanzeiger« ve Frankfurtu a konečně velmi pěkný měsíčník »Zeitschrift für christliche Kunst« redakcí kapituláře Schnüttgena, jenž má 1.500 odběratelů.

Společnosť pro křesťanské umění obrala si za účel seznamovati inteligenci katolickou s výtvory žijících umělců výtvarných, pokud hlásí se ku křesťanskému praporu, a vydává ročně mapu o desíti listech svým členům. Myšlénka jest dobrá, zřízení společnosti veřejnosť s radostí přijala, avšak účasť proto je přece slabá. Příčinou toho je snad úzkoprsý směr, jakýmž béře se redakce. Umění milovné obecenstvo chce myšlénku, důvtip a ne jen obrazy Madon, svatých a světic a půdorysy chrámů. Na sjezdu katolíků německých ve Würzburku 1894. v sekční schůzi pro umění, jíž jsem byl též přítomen, jednali o této úzkoprsosti, však nadarmo a na škodu společnosti.

Církevní hudbě věnovány jsou tyto listy: »Musica sacra«, měsíčník, redaktor dr. Xaver Haberl v Řezně, 2.000 odb. Der katholische Kirchensänger ve Fryburku 1.000 odb. »Literarischer Handweiser für Kirchenmusik« v Řezně. »Gregoriusblatt a Gregoriusbote« v Düsseldorfu. »Blätter für katholische Kirchenmusik« v Münsteru a »Coecilia« ve Vratislavi. Listy tyto přinášejí vedle části textové též hudební přílohy. Všechny hájí stanovisko církve v otázce hudební.

(Pokračování.)

Cestou do Karthaga.

Píše Dr. **Jar. Sedláček.**

(Pokračování.)

IV.

(Biskra. — Sahara.)

Loučili jsme se neradi s městem Konstantinou, neboť jsme dobře věděli, že nenalezneme nikde tolik zajímavosti a půvabu jako zde. Krátké prázdniny však delšímu pobytu nedovolily, a my chtěli poznati co možno nejvíce míst! — Kdo neviděl Biskry (v Alžírsku), neviděl nic, zní zdejší průpověď. Abychom této výtce ušli, obrátili jsme se odtud přímo do *Biskry*. Biskra leží již v poušti, na pokraji veliké Sahary; vycházka do Biskry jest znamenitá cesta, neboť dlužno

projeti z Konstantiny 239 kilometrů. Každý však nám tu vycházku jen doporučoval, neboť spatříme při tom i část neznámého světa — velikou africkou poušť.

Jízda po dráze do Krubs a dále zdála se býti jednotvárnou. V El-Guerra jsme se o polednách pojednou octli uprostřed německé společnosti, což bylo všem milým překvapením. Divili jsme se, jak jednotlivci z této společnosti africké krajiny a Guerru hned k jiné krajině v Alžírsku, neb ve Francii, neb i ve Španělsku přirovnávali; brzy vychvalovali Marokko, brzy zase Mnichov a Berlín. Dokazovali tím, že nabyli v poměrně krátké době svého cestování pod ochranou a vedením firmy Stangenovy velmi mnoho zkušeností a velikého rozhledu. Procestovali Německo, Francii, Španělsko, byli v Tangeru a v některých místech Alžírska a hodlají ještě spatřiti Tunissko, Sicilii a Italii; toť příklad moderního cestování, který sice překvapuje, ale nemůže se všem zamlouvati.

Skoro ze všech stanic lze navštíviti římské neb numidské zříceniny; nedaleko od Ain Jakutu leží v Medrasen náhrobek numidských králů z dob Massinissy a Micipsy. Římané měli při silnici, která vedla až na pokraj Sahary, vojenské hlídky, jichž stopy se na mnohých místech vyskytují. Tak jsou blíže města Batny zbytky staveb vojenského ležení třetí římské legie (Lambaesis), nyní jest tam trestnice; u místa El-Kantara byl nalezen nápis, svědčící, že tam bylo »burgum speculatorium Antoninianorum« (strážná věž Antoninských hlídek). Podobně jako Řím, udržuje zde i Francie svou nadvládu; Batna podobá se dosud římské pevnosti, důležitější místa jsou všude osazena vojenskými strážemi.

Při El-Kantara (Most) — tak jmenováno, protože jest tam římský most — kde začíná veliká poušť, měli Římané tvrz, zvanou Calceus Herculis (Herkulův střevíc), jíž ovládali průsmyk neb »ústa Sahary«. Na tomto místě jest každý cestovatel prvým pohledem na velikou poušť a na krásnou oasu nesmírně překvapen; z nenadání vyjede vlak z úzkého údolí Kantara, a před cestujícími leží les 20.000 datlových palem, za tím jednotvárná, skoro nedozírná pustina. Když ji r. 1844. francouzští vojínové poprvé spatřili, volali: »Moře, moře!« A ona činí, ačkoliv jsou v ní skály a pahorky, svou jednotvárností v pravdě dojem širého moře.

Večerní slunce barvilo rudou září všechny holé vrchy, které se po krajích Sahary zdvihají, i pahorky po stranách údolí Biskry ležící, a tu štíhlé palmy oas a bílé domy města Biskry poskytovaly velmi malebný obraz. Biskra jest též jen oasou uprostřed pouště a spolu léčebným místem, kdež mnozí Evropané tráví zimní měsíce. Nádraží jest při příjezdu vlaku naplněno zdejším lidem, nosiči, obstaravateli a p., kteří se za velkého hluku, bez pobídky chápou zavazadel a odnášejí je, aniž by se starali, kam. Cestující jest nucen jíti za nimi a střežiti je, aby snad nepřišli v pokušení a nenalezli na některém cizím předmětě zalíbení. Náš Arab podobně odstranil z našich zavazadel deštník, a když jsme se druhého dne po něm shánělí, řekl: »Cesta (z nádraží do hostince totiž) jest tak dlouhá, deštník jest malý, jak snadno mohl se tu ztratiti a jak těžko jest jej nalézti! Vždyť ani neprší!« Chtěl nám snad jen ulehčiti.

V hostinci »Hôtel du Sahara« přidružil se k nám ihned průvodčí Abdallah, nabízel své služby a tázal se po našem přání. My

jsme si přáli velmi mnoho viděti a poznati, ale on nám radosti nepokazil, vše připověděl a vše slíbil — ač nám pak ani čtvrtinu přání splniti nemohl.

Téhož večera vyšli jsme ještě ku katolickému chrámu, který jest uprostřed městského sadu; druhého dne jsem zde sloužil nejsv. oběť.

Po té vedl nás Abdallah do arabské čtvrti, abychom viděli zábavu obyvatelů saharských oas. Četní Arabové, které jmenují *Biskri* nebo po kmeni *Ziban*, procházeli se v uličkách, jiní seděli nepohnutě v kavárnách a dívali se na nepěkný tanec Ulad-Nail (dcer kmene Nail) a naslouchali jednotvárné hudbě píšťaly a bubínku. Tanečnice pohybuje nebo pošinuje s jakousi dovedností a snad i v taktu jednotlivé části těla; my se divíme napjetí a rozčilení, s jakým klidem Arabové neesthetické a nepřirozené tyto pohyby sledují. Hudbu řídí píšťala, jíž říkají gasbe; bubínek »bendair«, napjatý na dřevěném kruhu, ji doprovází. Při silnější hudbě bývá větší buben, *gellal*, který si robí z hlíny. Na jednu stranu hliněného válce (30 ctm. délky) napnou kůži a upevní ji hlinou. Vypravují si, že Iblis (ďábel), který prý hudební nástroje vynalezl, každému nástroji sám dal i zvláštní zvuk, ale když začali tlouci na gellal, bylo Iblisovi právě odejíti a řekl: »Počkejte, až se vrátím, udám zvuk, jaký mu chci dáti.« Poněvadž se však již nevrátil, nebylo lze z gellalu nic jiného vykouzliti, leč: Bum! Bum!

Biskra jest městem úplně evropským, Arabové bydlí z největší části v blízké oase, kterou nazývají »Starou Biskrou.« Pod ratolestmi palem (čítají jich zde 140.000) a pod olivovými stromy jsou bídné chatrče z hlíny neb chýše z batin; jak malebnou jeví se oasa z dáli, tak bídnými jsou v ní příbytky domorodců. Arab staví dům jen tak, jak jest ho právě nejnutněji třeba; nedbá pohodlí ani okras, pevněji stavěti mu netřeba, poněvadž hliněná chýše v suchém ponebí dosti dlouho vydrží.

Před starou Biskrou jest opuštěný dům, který vystavěl známý kardinál Lavigerie svému nově zřízenému řádu »ozbrojených bratří Sahary«. Chtěl, aby tito bratři vnikali do saharských oas a hlásali tam víru Kristovu, spolu však aby mohli vojensky se brániti a bojovati proti tamním nebezpečným kmenům. Zařízení toto zaniklo, neboť hlasatel víry Kristovy nemůže ukazovati a třímati výbojný i obranný meč zároveň; jeho ozdobou může býti jedině meč sv. Pavla.

Za starou Biskrou spatřili jsme na obzoru černý pruh — vzdálenou oasu *Sidi-Okba*. Tam jsme jeli odpoledne, abychom navštívili hlavní náboženské středisko kmene Ziban.

Okba-ben-Nafi byl za prvních dob Islamu jmenován emirem Ifrikije a r. 670. po Kr. místodržitelem chalify Moavijja v celé severní Africe. O něm se vypravuje, že přišel do Kairuan, kde bývalo jen divoké údolí; chtěje tam založiti nové město, vyzval ve jmenu Allaha tamní divou zvěř a plazy, aby odtáhli. A zvěř vzala ihned svá mláďata a opustila ten kraj; město Kairuan stalo se později nejslavnějším městem islamu v Tunissku. Sidi Okba přemohl potom Berbery a prošel Marokkem až k Atlantickému moři; tam vjel koňmo na kraj moře a zvolal: »Při Allahu! Boha jediného volám za svědka, že bych — kdyby zde byla země a nikoli moře — tuto jistě svému

pánu vydobyl!« Na zpáteční cestě byl blíže Tehuda v kraji Ziban Berbery obklíčen a zemřel; pochován jest v Sidi Okba.

Krátce po odpolední modlitbě vešli jsme do starobylé mešity, vystavené nad jeho hrobem. Mahomedánský lid jest zde velmi horlivý, mešita byla proto četně navštívena, ačkoliv velmi mnozí se tam ani nemodlí, ale přicházejí si odpočinout neb lelkují, jako kdekoliv jinde. Hrob Sidi Okba, k němuž z daleka poutníci přicházívají, jest označen velmi jednoduchým náhrobkem, přikrytým hedbávnými, vyšívanými látkami. Pozoruhodnými jsou zde jen staré sloupy a jeden nápis kufickým písmem psaný, který sděluje, že jest zde hrob Okby, syna Nafea. (Bůh buď jemu milosrdným!)

Z minaretu přehlédli jsme celé místo a oasu spolu s částí pouště; hrozivé mraky klesaly níže k zemi a bránily lepšímu rozhledu. V mešitě povstal zatím malý nepořádek; imam (představený obřadů) vyháněl odtud výtržníky, ale působil při tom větší hluk nežli oni.

Když jsme prošli malým bazarem toho místa a ochutnali v jediné francouzské taverně kávy, pomýšleli jsme na zpáteční jízdu, která se stala velmi obtížnou, ano nebezpečnou. Nedlouho za Sidi-Okba spustil se silný déšť, kterým se hlinitá půda silniční proměnila v tuhé bláto; kola se zarývala do země, koně nemohli na některých místech vůz vytáhnouti, leda s největší námahou. Když se stmívalo, povstala veliká bouře, a my byli uprostřed pouště; několikrát bylo nám z vozu vystoupiti, aby mohl býti z bláta vytažen. Vozka volal již o smilování Allaha, i my jsme ve starostech prosili Boha o pomoc, ale Abdallah kouřil zcela klidně cigaretty jako vždy jindy. Majetník povozu poslal nám z Biskry svého jezdce vstříc, čímž byl vozka znovu pobídnut; ale více jej posilnilo slíbené tučné zpropitné. Ještě bylo nám přejeti značně rozvodněnou řeku; na břehu byli bychom se málem převrhli, v řece zůstal vůz několikráte státi, ale konečně jsme se přece s pomocí Boží octli na pevné silnici před Biskrou. Vozka chtěl v městě dokázati, že jeho koně vykonali obtížnou tu cestu bez značného seslabení, a proto si na začátku města nejprve poslal pro nový bič a tvářil se, jako by se vracel z nejveselejšího výletu.

Biskra má nové kasino, na blízku horké, sirné lázně a jiná novější zařízení, jichž vypisovati mi netřeba. Při odjezdu pravili nám zdejší lidé: »Na shledanou!«, jak jsou skorem vždy zvyklí říkati, a byli bychom rádi, kdyby nám někdy bylo možno v těch příjemných krajích déle meškati. »Chce-li Bůh,« dodává Arab.

Při jízdě do Tunisu bylo nám se zdržeti ještě jednou v Konstantině; v Suk Ahras, kde stávalo Thagaste, otčina sv. Augustina, vzpomínali jsme na mládí velikého toho světce, jak je z jeho »Vyznání« známe. — Dojeli jsme krásnou, úrodnou krajinou v Ghardimau u Tunisských hranic. Kdežto jest Alžírsko úplně přivtěleno ku Francii, vládne v Tunissku dosud bej, Francie přehlíží jeho správu a Tunissko jest tedy pod protektorátem Francie. Bej má své celní úředníky, své vojsko, razí i své peníze, vše pod dohledem francouzských úředníků.

V.

(Tunis. Karthago)

Zmíněný již sjezd vědeckého francouzského sdružení nemohl býti pořádán v Karthagu samém, poněvadž jest tam jen málo domů. Pravidelná sezení konala se v Licce Carnot v Tunisu.

Sdružení ona pořádají každoročně několik přednášek v Paříži. Mezi přednáškami r. 1896. nacházíme též přednášku prof. slovanských literatur L. Legera o Čechách a o Češích; v ní uvedl počet Čechů v zemích české koruny, ve Vídni i v severní Americe a předvedl, liberálněji sice, ale dosti spravedlivě naše dějiny.

Výroční sjezdy bývají pořádány pravidelně v některém francouzském městě — jako v Bordeaux, v Nantes, v St. Etienne; tentokrát byl svolán do Tunisu, aby se vědecký svět přesvědčil, jak daleko civilisace Tunisská pod francouzským dohledem dospěla.

Dne 1. dubna 1896. byl sjezd zahájen předsedou, vládním radou P. Dislèrem; poněvadž se sešlo na 600 účastníků, byly přednášky a práce sjezdu rozděleny na 17 oddělení, s pododdělením pro archeologii. Mnohá oddělení zajímala jen odborníky, lékaře, techniky, přírodozpytce; my jsme se starali o práce v anthropologickém a v archeologickém oddělení, které byly dosti zajímavými.

Dopoledne byla věnována přednáškám a rozpravám, odpoledne podnikali účastníci společné výlety do Karthaga, do Bizerty a do musea Bardo. Mnohé otázky byly sice dány jen místním zájmem a týkaly se jediné francouzských zemí, což jest zcela přirozeno; dosti velký počet přednášek však jednal též o věcech všeobecně vědeckých.

V anthropologickém oddělení jsme slyšeli o styku, v jakém byla severní Afrika ve starověku s evropskými zeměmi; jiný přednášel o obyvatelích saharských oas, kteří jsou na některých místech kynofagy (požívají psího masa). Při tom pronesl mnohé domněnky o původu tohoto zvyku; mimochodem bylo však podotčeno, že může býti původ toho nahodilý, že byli i Pařížané r. 1870. kynofagy.

Archeologické oddělení nás poučilo o starožitnostech Tunisska a severní Afriky — jedna přednáška jednala však též o předhistorických nálezech, jež učiněny v Transbaikalii v Sibiři! Objasněno, jak si Římané počínali v opanování těchto krajů severní Afriky. Karthago bylo dosti mocné a nemohlo tak daleko do vnitř země proniknouti, jak se to podařilo vzdálenějším Římanům! Tito jednali s domorodci lidštěji a liberálněji: ponechali jim fenická božstva, přidavše toliko římská jména. Semitská bohyně Fanit pojmenována Juno, Baal Feničanů se stal Saturnem; římští »litteratores« vyučovali v městech latinské řeči, starší vojínové dostali vykázané pozemky a pomáhali osazovati zemi.

Karthaginští stavěli chrámy, přístavy a vodovody, Římané dbali velice o stavbu silnic, zřizovali nová města, v nichž jednotlivé kraje měly svá střediska; skorem každá zřícenina značnějšího římského místa má nějaký vítězný oblouk, zbytky chrámu a divadla.

V horlivém líčení zdejších starožitností bylo nám též řečeno, že jsme v zemi, která jest zříceninami nejbohatší — což není úplně správným. I zde platí pravidlo, že jsou ty staré památky cennějšími nikoli velikostí a počtem svým, ale spíše vahou a důležitostí, jakou mají v poznání starých dějin a zařízení. Jest sice pravda, že jsou

v Tunissku četné a mohutné zbytky staveb, vodovodů, avšak tyto nemají takové ceny jako mnohdy malé, nepatrné, staré obrazy nebo nápisy, jež nás poučují o vzdělání zaniklých národů Vedle toho — nehledíme-li ani na Řím a Egypt — jest Řecko, Kappadocie památkami mnohem bohatší nežli Tunissko.

Již na cestě z Marsilie do Bône upozornil nás jeden z účastníků sjezdu, že bude na sjezdu jednáno i o vlivu hypnotismu na výchovu mládeže i dospělých vůbec, a tvrdil, že v jednom případě nezdárný mladík po suggesci: »Ty musíš býti pořádným, pilným! — zcela jiným, mravným a pořádným byl učiněn. Přijali jsme to tvrzení poněkud skepticky, neboť myslíme, že onen jinoch, o kterého se asi před tím nikdo nestaral, nyní při dobrém zaopatření, s radostí stal se pořádným ať již s hypnotisováním nebo bez něho. Bylo by to tuze krásné a ideální, kdyby takovou suggesci leniví, nepoddajní žáci pilnými, poslušnými učiněni býti mohli. Takovou přednášku bychom byli již ze zvědavosti rádi vyslechli a litujeme, že nová moudrost ona na světlo ani nevyšla. Za to bylo s námi při jiné příležitosti sděleno mínění, že jest 90% z tak zvaných hypnotických událostí klamem a 10% že zůstává nejistým a nezaručeným — toť však jest jen soukromé mínění!

Archeologická sekce formulovala ku konci sezení přání, aby francouzští úřadové Tunisska ještě větší péči starožitnostem země věnovali a pracovali dle hesla sdružení: Par la science — pour la patrie (Vědou — ku prospěchu vlasti).

Ve volných hodinách prohlíželi jsme pilně památnosti města Tunisu. Katolický biskup má zde svou prokathedrálu; nový kathedrální chrám zasvěcený sv. Vincenci z Pauly bude za krátko dostaven. Chrám Páně byl po celý den zbožnými věřícími naplněn, neboť byly právě velikonoční svátky. Zdejší biskup, jemuž jsme též byli představeni, jest suffraganem afrického primasa, který sídlí v Karthagu. Bylo nám též prositi biskupa za svolení, bychom mohli v Tunisu zpovídati; týž krátce pravil: In quantum possum et tu indiges! (Pokud mohu, a ty potřebuješ). Mimochodem podotýkám, že byl africký primas a arcibiskup z Karthaga čestným předsedou našeho sjezdu. Katolictví zaujímá zde dobré a slušné postavení, což přičítati sluší zvláště horlivému působení minulého kardinála Lavigerie a jeho bílých Otců misionářů.

Dříve zde velmi zdárně působil řád Trinitářů, jichž účelem bylo též vykupovati otroky z rukou nevěřících. Jejich chrám byl později odevzdán Otcům kapucínům, a poněvadž sloužil až do r. 1882. za kathedrálu, zovou jej chrámem mateřským a arcikněžským. Nyní jest navštěvován nejvíce zdejšími Vlachy a Maltány. Zde byl kdysi též sv. Vincenc z Pauly prodán ve čtvrti Alfainu za otroka; proto jest mu nová kathedrála zasvěcena.

Netřeba mi podotýkati, že jest život v arabské části města velmi zajímavý, již proto, že se zde stýkají různí kmenové a národové. Bazar jest dosti značný, ale nesnadno cizinci nějaký předmět za slušnou cenu koupiti; obchodník žádá zprvu vždy přílišnou cenu, a smlouvati není vždy příjemno.

Velmi zajímavou byla nám výstava zdejšího domácího průmyslu a umění; nabyli jsme tam povšechného obrazu arabského, neb spíše maurického umění zdejšího. Jak jemné práce provádějí prostí dřevo-

rytci arabští, jak krásné jsou domácí porcelánové malby nebo filigránské práce v kovu! Francie se v tomto oboru velice přičiňuje a podporuje velmi vydatně starý, seslabený národní průmysl.

Za francouzské vlády počala též archeologická misie zdejší sbírati roztroušené starožitnosti a ukládati je soustavně v bývalém haremu beje Mahomeda (1855—1859.) v Bardo u Tunisu. Tam se obrací každý navštěvovatel města, aby viděl vzory maurické stavby a sbírku starých památek. Harem byl domácími umělci za dozoru beje samého velmi vkusně a nádherně zbudován a ač jest nyní již dlouho opuštěn, přec zůstávají krásné arabesky, nástěnné malby a ozdoby stropů, barevné desky porcelánové zachovány. Několik síní jest určeno sbírkám *musea,* kteréž zovou m. Alani.

Tam poutají nás zvláště živé mosaikové obrazy, které sem byly z různých míst přeneseny. Jeden (ze 4. století po Kr.) představuje římský statek staré doby, panské obydlí neb villu uprostřed libosadu, hospodářské stavení mezi vinicemi a chlévy. Jiná mosaika z Bir-Šana ukazuje v obrazech bohů: Saturna, Slunce, Měsíce, Marse, Merkura, Joviše a Venuše sedm dní týdne a na druhé straně dvanáctero souhvězdí.

Nejnověji sem byl přenesen ze Susy mosaikový obraz, jenž představuje básníka *Virgilia.* Básník sedí na římském sedadle, drží v rukou rukopis a schránku (serinium) a právě napsal: Musa, mihi causas memora, quo numine laeso. (Eneidy I. 8. v. Muso, připomeň mi příčiny, které božstvo bylo uraženo . .). Po pravé straně stojí při něm musa dějin, Klio, jež mu předčítá; musa tragedie, Melpomene, stojí podepřena po levici a naslouchá. Dle běžného písma onoho verše zdá se, že pochází tato mosaika z konce 1. století po Kr. a jest vedle miniaturního obrazu Virgiliova ve Vatikáně chovaného nejlepším a nejstarším obrazem básníka. (Dokončení.)

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

Již před delším časem jsem slíbil, že popíši ve »Vlasti« život beduinů, jak jsem jej poznal z vlastního názoru a z vypravování beduinů samých. Co jsem slíbil, to nyní hodlám splniti články pokud možno soustavně seřaděnými. Budu míti při tom bedlivý zřetel zvláště na ony věci, které jsou Arabům a Hebreům společny, jak je Písmo sv. líčí.

I.

(Jméno. Kmeny a jejich rozdělení. Šejchové a jejich práva. Vznik a zánik kmenů. Čelnější kmeny. Otroci. Cikáni. Poušť. Osady. Domy a stany. Křesťané a mohamedáni. [1])

Jméno beduin (el-badâui, nebo kratčeji el-badu) značí kočovníka. Jména tohoto však užívají více cizinci než beduini, kteří samy sebe zovou Araby.

[1]) Hlásky od našich odchylné označují se v přepise diakritickými znaménky: hlásky emphatické ležatými literami, zubné pak polotučnou kursivou. Džím

Beduini se dělí na kmeny (*ḳ*abîle neb 'ašîre), které se zpravidla nazývají syny (benî) nebo řídčeji potomstvem (uld) svého praotce; na př. benî *Ś*achr t. j. synové *Ś*achrovi, uld 'Ali t. j. potomstvo 'Aliovo. Pro kratší pojmenování tvoří někdy plurál od jména svého zakladatele; tak na př. benî *Ś*achr nazývají se též *Ś*chûr (místo *Ś*uchûr pl. od *Ś*achr), benî *H*amîde neb *H*amâide a p. Podobně sloužilo vlastní jméno syna Jakubova Judy hebr. Jehûdâ v pozdější době v plurálu »Jehûdîm« na označenou židovského národa. Každý kmen tvoří pro sebe samostatný, od druhých kmenů neodvislý stát s přesně určenými hranicemi. Pouze jediný kmen benî Sa'ûd, usedlý v Žôfu (západně od zálivu perského) jest poddán sousednímu kmeni benî Rašîd, jemuž odvádí stálý poplatek. Jak se to stalo, povím později.

U beduinů severních jsou veliké skupiny kmenů sloučeny společným jménem, které má jen potud význam, že si kmenové jím označení v boji vypomáhají.

Severozápadně od zálivu perského je skupina kmenů — načítali mi jich dvacet pět — zvaných Šummar, z nichž nejmocnější jest zmíněný již kmen benî Rašîd.

Západně od Šummarů až k Aleppu jest usedlá druhá skupina kmenů, kteří se zovou 'Anêze. Nejsilnější mezi nimi jest kmen benî Ša'alân. Krajina mezi řekou Zer*ḳ*ou (Jabbokem) na severu a Môžebem (Arnonem) na jihu nazývá se Bel*ḳ*a.[2]) Kmeny obývající tuto krajinu nazývají se hromadným jmenem Bel*ḳ*auîje t. j. Bel*ḳ*avští. Nejsevernější kmen benî 'Aduân jest mezi nimi nejmocnější.

Původ jména Bel*ḳ*avských jest patrný, nazývají se tak podle svého území. Jméno 'Anêze pochází podle všeho od soujmenné vesnice, která je nyní v území Šummarů. Výlučně si toto jméno žádný kmen nedává. Za to mezi Šummary jest kmen tohoto jména, i není nemožno, že ostatní kmeny častěji se s ním proti nepřátelům sdružujíce, podle něho byly pojmenovány.

Každý kmen se dělí na »*h*amûle,« kterýžto význam překládám slovem »zádruha«, a to proto, že *h*amûle zvláště u sedláků (fella*h*ů) má nemalou podobnosť s touto starobylou slovanskou institucí. Zádruhy se skládají z rodů ('âile), které tvoří příbuzenstvo tak asi do pátého stupně (*K*arâeb), rody pak záležejí z rodin (ahel), t. j. z těch, kdož bydlí v jednom stanu; slovo ahel mívá však někdy širší význam. V čele celého kmene stojí šejch el-'ašîre t. j. starosta kmene. Šejchy tyto nazývají beduini krátce syny jejich praotce; tak na př. místo šejch benî Rašîd, říkají kratčeji iben Rašîd t. j. syn Rašîdův.

Zádruze vládne stařešina (šejch el-hamûle), rod řídí hlava rodu (ras el-âile), rodinu spravuje otec (ab.)

Práva šejchů kmenových jsou nepatrná. Vybírají daně pro tureckou vládu (dôle), které jsou všecky kmeny poplatny, vypovídají válku a sjednávají mír. V obou posledních případech však jest jim

---

přepisuji krátce naším ž, které převládá ve výslovnosti u Arabů palestinských; u beduinů jsem pozoroval, že vyslovují obyčejněji dž. 'Ain, kterého naše řeči nemají, přepisuji obvyklou značkou'. 'Ain s tečkou se vyslovuje jako jemné hrdelní r, proto je přepisuji f. Hamzy důsledně neoznačuji.

[2]) Jméno toto upomíná na Balaa, Moabského krále za doby Mojžíšovy. (Num. 22. sqq.)

svolati radu stařešin (mašuara) a nelze jim činiti, než co tato rada ustanoví.

Větší práva mají pouze iben Sa'alân a iben Rašîd. Iben Ša'alân může všecky dospělé muže hubením dobytka nutiti, aby s ním táhli do boje, a v boji má právo usmrtiti každého, kdo by se pokusil o útěk. Proto bývá vpředu i vzadu u každé tlupy bojovníků po jednom z jeho příbuzných, kteří každého prchajícího na místě zastřelí.

Trest, jakým nutí iben Ša'alân své mužstvo k boji, byl znám i u Hebreů. Když Ammonští obléhali město Jabes, poslali obležení poselství do Gabaa, sídla nově zvoleného krále Saula, žádat pomoci. Saul uslyšev, oč běží, zabil dva voly, s nimiž právě s pole přišel, rozsekal je na kusy a poslal po celé zemi s tímto vzkazem: »Kdo nevyjde a nebude následovati Saula a Samuela, tak se staniž volům jeho.« I. Král. 11, 1 sqq.

Iben Rašîd má práva svrchovaného panovníka. Vybírá daně od poddaných a poplatek ode všech, kdož pasou v jeho území stáda, a má jak v míru tak ve válce právo nad životem a smrtí svých poddaných.

Kmeny, jak již ze jména jejich je patrno, vznikly z rodiny a vzrůstají pouze rozením. Zřídka se přihází, že některý muž buď sám nebo s rodinou přijde jako ṭanîb neb ḳaṣîr — slova tato později vysvětlím — ku kmeni druhému a trvale se při něm usadí.

Že by byl kdy celý kmen vymřel, nemohl jsem se doptati. Může se však státi, že vyhyne buď válkami, nebo jiným neštěstím některý menší rod. Tak prý bydlil kdysi v Belce nepatrný rod Muhanna, který odešel do *R*ôru (údolí jordánského) a tam zanikl. Rovněž je možno, že se některý kmen rozdrobí na menší části, při čemž se společné jméno ztrácí, jak mi vykládali o kmeni 'Amer. Kmen tento záležel ze dvou částí, z nichž jedna slula 'Amr el-'Aâṣi, druhá 'Amr ed-Daûd. Přitáhly prý obě z Egypta. Na cestě přišli el-'Aâṣi k rybníku a napájeli svá stáda. Jejich šejch usadil se zatím pod stromem s otrokem ze kmene Daudari. Hned za nimi přišli ed-Daûd. Dcera jejich šejcha šla kolem stromu, pod nímž seděl šejch el-'Aâṣi, a tento si ji tak oblíbil, že ji chtěl dostati za ženu buď penězi nebo násilím. Ač ho otrok varoval před jejím mocným otcem, pustil se přece do boje, v němž byl poražen. El-'Aâṣi odešli potom do *R*ôru, kdež se jmenovali Masa'îd. Později se od nich odštěpily dvě části a odešly do pouště judské, kdež slovou nyní Samâhre a 'Abadîje. Ed-Daûd bydlí u Keraku.

Vedle kmenů, o nichž jsem se zmínil, uvádím ještě některé nejdůležitější. Východně od Mrtvého moře až k císařské silnici (darb sulṭâni) na východě a k hoře Šîḥânu na jihu bydlí benî *H*amîde. Širošíré stepi východně Belḳy obývá nejbojovnější kmen beduinský benî Ṣachr. Jižně od Keraku ve vadi Mûsa sídlí Huetât, dále k jihu směrem k Mekce jsou 'Ataune, Mas'ôdîn a 'Anûz.

Úrodné roviny jižně od Gazy obývají dva silní kmenové Tejâha a Terabîn. V judské poušti a na březích Jordánských až k jezeru Meromskému kočují celé řady nepatrných kmenů beduinských. Kmen Ta'amri, usedlý u Thekuj, jmenuji pouze proto, že jím za dřívějších dob bývali poutníci na svých vycházkách často obtěžováni.

Zvláštní zmínky zasluhují ještě dva kmeny, Šararât a benî Jahûd Chêbar. Šararât jsou nejchudobnějším kmenem beduinským. Chce-li

beduin říci o někom, že je nuzákem, říká, že je Šarâri. Poněvadž sami nemají dosti dobytka, aby se vyživili, žijí nejvíce rozptýleni u jiných kmenů. Jedna část, zvaná Auâzem, usadila se trvale u Bel-ḳavských kolem zříceniny Ma'înu (bibl. Baal Meon).

Každý Šarâri je rozeným básníkem (šâ'er), a hrdinské písně beduinské (ḳasîd) pocházejí ponejvíce od nich. Zpěv svůj provázejí hrou na jednostrunných houslích (rabâbe), prostonárodním hudebním nástroji arabském, který jsem již dříve ve »Vlasti« popsal. Potulujíce se z místa na místo, konají kmenům službu třeba často jen bezděčných vyzvědačů.

Benî Jahûd Chêbar, t. j. synové žida Chêbara, jsou nevelký kmen usedlý ve vesnici na cestě do Mekky. Mají prý některé knihy židovské a mezi nimi babylonský talmud. Tak mi aspoň tvrdil bývalý misionář madabský P. Zefirin Biever. Jsou asi k jiným velmi nedůvěřivi, říkáť beduin tomu, kdo mu věřiti nechce: »Což jsi žid Chêbar, že nevěříš?« Domnívám se, a to snad ne neprávem, že jsou to potomci oněch kočovných Rechabitů, o kterých v Písmě sv. (Jerem. 35.) se činí zmínka.

U každého kmene lze nalézti značný počet černých otroků ('abîd). Dokud ještě bývalo otrokářství v květu, kupovali si bohatí beduini, zvláště šejchové, černé otroky v Mekce, kam je otrokáři dováželi z Afriky. Měli je jednak k obsluze ve stanu, jednak k boji; jsoutě černoši statečnými bojovníky a výtečnými jezdci. Ženu, ovšem zase černošku, opatřoval otrokovi jeho pán; děti z manželství pošlé byly za to jeho majetkem.

Stav otrokův nebyl nikterak zlý. Byl li otrok týrán, uprchl a dal se ve službu u jiného kmene. I bylo to v zájmu pána samého, aby s otrokem dobře jednal, jinak se zbavil dobrého sluhy a bojovníka. Nyní jest každý černoch svoboden a může odejíti, kdy mu libo; jméno otroka ('abed) mu však zůstane navždy.

Sotva přestanou jarní deště, přicházejí jako tažní ptáci od osady k osadě kočovníci mezi kočovníky — cikáni (nauar.) Nechodí hromadně, nýbrž jen po rodinách, majíce malý stan a ostatní skrovný majetek naložený na hubených oslech. Jsou špinaví, a roztrhané cáry kryjí sotva z polovice jejich nahotu. Děti jsou často úplně nahé a slunečním žárem do temna osmahlé. Příchod jejich působí všude, zvláště u malých beduinků, nemalou radosť. Ukazujíť opice, tančí při bubínku rozdivné tance, chodí po provaze, slovem, dělají komedii. Po představení jim dají beduini jídla, co hrdlo ráčí, a za diškreci dostanou od každého diváka po kousku másla. Přes noc pobudou v osadě a z rána táhnou zase dále.

Rakouský konsulární agent v Safedu (v Galileji), který mnoho cestoval po Hauráně a často se tam stýkal s cikány, mi pravil, že prý mají cikáni svou zvláštní řeč. Soudě podle některých slov, která mi udal, náležela by k řečem arijským. Tak na př. člověk se jmenuje manes (Mensch), oči okiom, smrť mra á p.

Území své nazývá beduin pouští (barr). Při slově tomto však si nesmí nikdo představovati písčitou pustinu, podobnou asi Sahaře, kde každou chvíli řádí nějaká písečná smršť. Poloostrov Sinajský jest nehostinnou, nikoli však písčitou pouští, podobně též pohoří Edomské, strmé břehy Mrtvého moře a území západně od Mrtvého moře až k Meromskému jezeru. Na těchto místech roste trávy jen po skrovnu, za to

však hojně nizoučkých bodlákových trsů (šôk). Ostatní území beduinské, pokud jsem je viděl a o něm slyšel, lze nazvati pouští jen potud, že není obděláno, skýtá však dosti pastvy četným stádům velbloudů, ovcí a koz.

Kde beduini vzdělávají půdu, dostávají za ledabylou práci užitek věru stonásobný. Když jsem cestoval širými moabskými rovinami, na nichž do nedohledné dálky se vlnila bujná pšenice a ječmen, zdálo se mi, že vidím před sebou požehnaný kraj hanácký. Právě proto, že je poušť tolik úrodna, počali v nejnovější době za příkladem beduinů křesťanských i ostatní se zabývati orbou, a za nedlouho nebude jediného kmene, který by netěžil z požehnané půdy.

Beduini, kteří se více zabývají orbou než chovem dobytka, bydlí jednak ve vesnicích, jednak pod stany, jako na př. všichni Šummarové, Keračtí a všichni křesťané. Ostatní beduini, u nichž orba je více méně vedlejším zaměstnáním, jako 'Anêze, Šehûrové, Hamâide, bydlí jen pod stany. (Pokračování.)

Valná hromada Tiskové ligy

konána byla dne 28. ledna o $^1/_2$12. hodině za přítomnosti zeměpanského komisaře p. Pavlíka. Schůzi zahájil předseda dp. Dr. Rud. Horský, jenž upozornil na počátky Ligy a její zápasy. Sdělil, že v soc. demokratickém Arbeiterzeitungu, III. roč. č. 97., praví se o duchovních v článku: Nieder mit den Pfaffen, že kněží mezi špatnými jsou »nejhorší.« Na to vykládal p. předseda, jak dobrých výsledků liga již docílila, a žádal za činnosť ještě úsilovnější a vydatnější na celé čáře. Zejména by měli býti čilejšími pp. ligisté na Moravě.

Mělo následovati čtení protokolu min. valné hromady, ale jednatel, dp. K. Štella, duchovní správce v Řepích, do schůze přijíti nemohl, neboť za jejich vsí byly tak silné závěje sněhu, že ani otužilý četník nemohl jimi projíti. I přešlo se k jednatelské výroční zprávě, již podával za jednatele místopředseda ligy, dp. Tom. Škrdle. Dp. jednatel uchystanou zprávu zaslal druhý den, i dáváme ji zde do slova:

První *ustavující* schůzi konala Tisková liga dne 1. června předešlého roku. Předsedou stal se dp. Dr. R. Horský. Do výboru zvoleni byli pp.: Emil Dlouhý-Pokorný, Tom. Jiroušek, Tom. Škrdle, Fr. Vaněček; za náhradníky p. V. Kotrba a K. Štella. Sekretářem Tiskové kanceláře zvolen dp. R. Vrba, asistentem p. T. Jiroušek a později p. G. Toužil, ředitelem dp. T. Škrdle.

Dle spolkových stanov *je účelem* Tiskové ligy hájiti náboženství a osobní čest jednotlivců a spolků katolických, dále šířiti známosť o blahodárném působení církve. To jest ovšem snahou a povinností každého katolického spisovatele a katol. tisku vůbec, liga však chtěla tuto činnosť zorganisovati, rozděliti práci a opatřovati prostředky, aby pokud možno každá mylná nebo zlovolná zpráva o katol. víře a církvi *záhy* byla opravena nebo vyvrácena. Jest povinností každého, komu na pravdě záleží, aby omyl druhého opravil a dle potřeby zlou

jeho vůli pokáral; tak je tomu ve veřejném životě všude, a nikdo se nad tím nehorší. Neprávem tedy nazývána liga jakousi policií, a všecky pošklebky o ní byly zajisté zbytečny. Kristus Pán naznačil, že Jeho církev bude pronásledována a nenáviděna od nepřátel; i nynější doba rafinovaným fanatismem proti církvi bojuje a po záhubě její touží. Jsme tedy povinni se hájiti, když se křesťanská pravda ničí, jsme povinni poučovati těch, kteří se mýlí. Touto zásadou řídili se i ligisté, nečiníce nikde útoku, ale snažíce se jen chybné názory protivníkovy vyvraceti. Kde však se potkali se zlomyslností, tam vystupovali rázně, přemáhajíce protivníka ne slovy, nýbrž důkazy, k nimž musili časem namáhavě i z ciziny zpráv si vyžadovati. Podpory peněžité poskytoval spolek těm, kteří čest svou před soudy byli nuceni hájiti. Liga nikoho nepronásleduje, na nikoho neútočí, jediné tam vystupuje, kde se křivdí pravdě katolické nebo osobní cti.

A co vykonali ligisté? Dobrá vůle a ušlechtilá snaha byla zajisté všude, i horlivosť byla patrna a uznána, hojně dobrých myšlének s veřejností sděleno, mnohý útok odražen, — ale to vše jest ještě málo, chtěli jsme více, čekali jsme více. Cíl je dobrý, organisace snad také, ale pracovníků dosud málo. Zatím těšíme se pořekadlem: etiam bona voluntas laudanda s nadějí, že noví i také starší již osvědčení pracovníci mezi ligisty se dostaví.

Jak se chová k ligistům veřejnosť? Založení spolku bylo uvítáno s radostí, což dáno na jevo i tím, že hmotnými prostředky byl spolek značně podporován. I činnosť ligistů, pokud mi známo, byla souhlasem provázena.

Pravili mi na př. někteří čtenáři »Čecha«, že zprávami ligistů stal se list živějším a rozmanitějším. Je to přirozeno; více lidí více dokáže. Ligisté píší, ne aby vyplnili list, nýbrž z potřeby; ke každé jejich zprávě byl dříve odněkud dán podnět. Proto zpráva značkou ligisty opatřená více na sebe upozorní a vynikne. Pozoruji také, že z těch končin naší vlasti i z ciziny zprávy docházejí hojnější a pravidelnější, kde je některý ligista domovem. Člen ligy učinil si dobrovolnou povinností podávati zprávy o důležitějších zjevech svého okolí.

Nemohu pomlčeti o tom, že zvláště ligisté stavu učitelského velice horlivě plní svůj úkol. Z jejich zpráv dýše veliká láska ke katolické pravdě a touha po nápravě společnosti. Toto jejich přesvědčení třeba s úctou uznati, neboť přinášejí tak značnou oběť, stavějíce se proti pohodlnému proudu veřejného mínění a kráčejíce s námi cestou trnitou. Konečně se i o tom zmiňuji, že se někde chovají k spolku odmítavě i ti, kteří za stejným cílem jdou jako my. Nedbaje jiných, mám na mysli ty, kteří se Ligy vzdalují, poněvadž je známými svazky připoutána k družstvu »Vlasti.« Tím nikomu nic nevyčítám, ale nesouhlasím. Cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou. Liga od nikoho nežádá, aby se ubíral určitým směrem literárním. Náš životní a světový názor je nám již dán, je to názor křesťanský; nám netřeba teprv hledati pravdy, nám netřeba tmou za bludičkami se honiti, jako těm, kteří se křesťanství zřekli. V základě nás nic nedělí. In necessariis unitas. I to, čím se liga obírá, jsou necessaria: obrana pravdy a poučení. Také náš cíl je stejný; nehledá nikdo své slávy (a kdo by jí hledal, nic nám není platen), ale každý se snaží, ut omnes Christo lucrifaciat, aby učinil jiné učením Kristovým dobrými a tím šťastnými. Suum

cuique, nikdo se neztratí, poctivá práce jistě uznání dojde. Slavný Sušil řekl prý kdysi, že Ehrenberger Čermákovou rodinou více dobrého způsobil nežli on učeným Výkladem Písma. Snad je to pravda, ale proto nejsou zásluhy Sušilovy zmenšeny. Svět se tomu vysměje, řekneme-li: infirma mundi eligit Deus, ale pravda je to. Proto nestěžujme si, přátelé, buďme trpělivi, pracujme a doufejme. Práce tichá a společná zjedná i církvi oslavu.«

Pokladník dp. Tom. Škrdle podával zprávu účetní. Příjmů bylo 1114 zl. 05 kr., vydání 209 zl., i zbývá v kase 905 zl. 05 kr. Pokladníku bylo uděleno absolutorium.

Povstala velice čilá a živá debata o úkolech Ligy, kteréž se všickni přítomní súčastnili. Pánové z Litoměřické diecése stěžovali si hlavně do Severočeské jednoty, že rozšiřuje protikatolické noviny a knihy ve svých odborech. Ředitel tiskové kanceláře je žádal, aby mu zaslali písemný o tom material, řka, že dle toho se přičiní, aby katolický tisk této jednoty nepodporoval a nefedroval.

Za předsedu Tiskové ligy zvolen byl dp. Dr. Rud. Horský, do výboru pp.: Tom. Škrdle, K. Štella, Fr. Vaněček a Rud Vrba. Za náhradníky: Fr Kotrč a Fr. Žák. Ve schůzi výboru, jež potom následovala, byli zvoleni: dp. Tom. Škrdle za místopředsedu a dp. K. Štella za jednatele Zároveň se výbor usnesl, *aby ligisté z Čech zasílali literární a vůbec obranné zprávy přímo kanceláři Tiskové ligy v Praze, č. 234—I., kteráž je pak mezi různé časopisy rozdělí.*

Prof. Masaryk nemůže zapomenouti — a já také ne!

Laskaví čtenářové pamatují se, že jsem před několika lety opovážil se napsati knihu o páně Masarykových názorech, pokud se dotýkají katolické vědy a víry. Moje opovážlivosť byla ovšem tak veliká, že jsem panu profesorovi vyčetl *neznalosť* věcí i spisů, jichž se dotýkal, a *že jsem ho dokonce i vyzval,* aby různých výpovědí svých auktorů dokázal. Opakuji zde jen tyto: Ač pan dr. Masaryk velkodušně prohlásil, že katolicism stal se »nám nemožným« a že by budoucím toužebně hledaným náboženstvem moderního věku mohla býti »některá sekta protestantská«, přece ukázal, že nezná ani formálního principu katolického náboženství (zaměniť je se známkami církve Páně!) a opakoval do očí protestantismu frási o »papírovém papeži«, čímž i protestantský formální princip hodil do vody, dav mu ovšem i jinými výroky svými kámen mlýnský na krk, aby se úplně potopil a před myslícím křesťanem na povrchu již neukázal. Týž pan profesor posoudil a v mnohém i odsoudil středověkou scholastiku; a ejhle, ukázal jsem mu, že nezná ani rozdělení nejlepšího díla středověké scholastiky, rozdělení bohovědecké Summy sv. Tomáše Akvinského! Týž pan profesor napsal, že prý církev západní čili katolická nejlépe je charakterisována Tertullianovým »Credo quia absurdum — Věřím, poněvadž je to nesmysl!« a já zakřikl jsem ho, aby toho dokázal z Tertulliana a po tom i věcně, nechce-li býti třebas i s Tertullianem lhářem atd. a pan doktor a universitní profesor po dosti dlouhé pomlčce odvětil mi v † »Athaeneu«, že prý nejsem milovníkem pravdy, že ho

podezřívám a hanobím ze lhaní, čímž jsem takovým protivníkem, že se mnou nebude »diskutovati«, ač by se rád dohodnul o věcech víry a náboženství. Celý můj myslící systém je prý »z gruntu zfalešněný« a já ani prý nevím, jak často a lehce chybuji, ale přece »pan Konečný má anebo lépe řečeno (!) *mohl* míti ve všeličems pravdu.« Prosím! Můj myslící systém je z gruntu zfalešněným a systém páně Masarykův je z gruntu výtečným a přece v konkretní Logice, vlastně v jejích »Základech«, konfundoval čili spletl výtečný myslící systém páně profesorův »náboženství se zbožností«, a přece výtečný myslící systém páně profesorův v Základech konkretní Logiky vysvětloval *neznámé neznámějším* a zcela (u Masaryka) *nevysvětleným*, když podstatu náboženství položil v citu, v tomto útočišti všech neznámých a spletených pojmů (řekl *Rosenkranz*), a přece výtečně myslící systém páně profesorův v Základech konkretní logiky povídal, že prý nejvyššího stupně mravouky evangelické dostoupí, kdo zlu nebude odpírati, při čemž týž výtečně myslící systém dovolával se i Krista, jenž však v Otčenáši učil »A neuveď nás v pokušení, ale zbav nás ode zlého«, a přece výtečný systém páně profesorův v Základech konkretní Logiky tvrdil, že prý Kristus Pán dovolil filosofům, aby si »vybírali«, co by nejlepším v náboženství uznali atd. Já s mým »z gruntu zfalešněným systémem myslícím« křičel jsem: Z toho volá Schleiermacher, Kaftan a Tolstoj (dodávám), ale není to pravda: je to jen cizácké zboží protestantských liberálních theologův a filosofů, ale pan Masaryk dělal, jako by se nechumelilo a nechtěl »diskutovati« s takovým protivníkem. Proč ze všech mých námitek proti své »prohloubené« vědě neráčil pan profesor ani o jediné napověděti svým čtenářům, aspoň o té, v níž »pan Konečný má pravdu«? Co říká, pane profesore, tomuto »fortelu« Váš výtečný myslící systém? A proč neráčil jste se dosud přiznati k těm pokleskům a nedokonalostem svým ve vědě a náboženství, o nichž jste psal v † Athaeneu? To je také, *milovati* pravdu a hledati ve věcech náboženských shodu a dorozumění? A jak mám říci onomu »fortelu«, jehož užil jste slovem »anebo« ve větě »Pan Konečný ***má,*** anebo lépe (!) řečeno, ***mohl míti*** ve všeličems pravdu«? Je Vám, spisovateli konkretní Logiky, totožným ano lepším, řekne-li se: ***Má*** anebo ***mohl míti?*** Tak mizerně odpovídá Váš z gruntu výtečný systém myslící? Či chtěl snad pan Masaryk — »lépe řečeno« — jen něco říci, nedbaje toho, jak se při tom má pravda? Málem by se zdálo, přihlížíme-li k lonské a letošní výpravě proti »panu Konečnému.« Aby čtenář se orientoval, připomeneme: V lonské »Vlasti« vyšly posudky mé o spisech a spiscích páně Masarykových, dotýkajících se otázky české. Nechválil jsem všeho, ale mnohé se mi líbilo. Několik tiskových chyb vloudilo se do textu, jehož já do Kutné Hory z Prahy »ad vidi« nedostávám. Bývalý profesor Pražský a někdejší universitní (či dosavadní?) realista Dr. *Rezek* zmínil se v časopise historickém o posudcích mých, přiznal jim nejen objektivitu, nýbrž i historicky správnější názor o době našeho národního probuzení a obrodu. Moji přátelé vytýkali mně, že jsem Masaryka nad zásluhu chválil; ale pan profesor přece nebyl spokojen, a ačkoli neměl času zabývati se »tak zbytečnou polemikou«, poslal mně i privátní ***(přeškrtávaný!!!)*** list a v »Naší Době« věnoval mně a dopisovateli »Hlídky« opravu, kterou nadepsal kapitolou a veršem *sv. Matouše* na onom místě, na němž se praví, aby se svaté věci nedávaly »psům a prasatům«! V témž humanitním

dopise privátním (a přeškrtávaném) vyčítá mi pan Masaryk i jakési zkomolování jeho textův, ač sám uznává, že prý to na věci nic nemění! Tak jedná se svým protivníkem člověk, jenž hlásá plnými ústy humanitu! A proč? Inu proto, že jsem po příkladě *Kaizlově* — a pan profesor zná přece toho bývalého svého stoupence realistického? — řekl, že autor »České otázky« nepodal přísného výměru a rozboru toho, co si humanitou představuje, — že je to pojem sám v sobě neúplný a nejasný, tedy do otázky programové nenáležitý; že jsem řekl, že českobratrská humanita není u pana Masaryka nikterak v podstatných kusech označena, a že by pan profesor musil vydati jakýsi katechismus českobratrský a určiti v něm zásady, kterými bychom humanitu českobratrskou měli pěstiti; že jsem řekl, že i u Husa musilo by platiti totéž, jakož i u Chelčického, co platí o Českobratrské humanitě, a že všichni tito miláčkové páně Masarykovi mají tak různé a sobě v nejdůležitějších věcech odporující názory, že není možno dodělati se mezi nimi shody a jistoty, z čehož jde, že výklady Masarykovy, jenž v *této* věci všecko do stejného pytle hází, jsou pochybeny, necelistvy a nejasny. Toť crimen laesae Majestatis, které jsem vědomě spáchal a kterého naprosto nelituji ani neodvolávám, poněvadž zakládá se na úplné pravdě! Pan Masaryk v *té* věci chybil a chybuje neustále, maje jakousi fixní ideu o našem národním obrodu; ideu, kterou dobře označil *prof. Dr. Kaizl*, když řekl, že pan Masaryk kladl do naší minulosti (přítomnosti), co chce míti na dráze vývojové v budoucnosti — je to tedy futurum pro praesenti et praeterito, a k tomu ještě takové futurum, že v jeho šťastný výsledek nechce věřiti ani pan Masaryk, abych o dru. Kaizlovi nemluvil, poněvadž moderní lžiliberalismus je všemu nábožensky reformačnímu programu obrodnému nepřátelsky protivným, — a humanita, správněji »humanitism« páně Masarykův jest nábožensky zbarven tak velice, že vedle Českobratrských Blahoslavů, Lukášův a Komenských stejně ke slovu a platnosti se hlásí mistr Jan Hus i Petr Chelčický, jakož i z modernějších Palacký, Kollár, Dobrovský, Jungmann (pardon, *ten* ne, toho pan profesor vyhodil z obroditelského národního probuzení!), Šafařík a Havlíček! Pan Masaryk studuje a zná muže tyto, a přece chce napověděti světu našemu, že měli všichni tito mužové týž národní humanitní program! Ať se po té slovutný pán nediví, že mu bylo předhazováno »národní motouznictví«, — vždyť tyto různé lidi a charaktery bez špagátů a přivazování skutečně dohromady dostati nelze, v čemž s námi jsou zajedno i nynější liberálové čeští. Kdyby pan Masaryk dbal zásady své, že prý z přítomnosti má se vnášeti světlo do minulosti, a kdyby chtěl nynější smýšlení národní srovnati a dle něho posuzovati dobu reformační a obrodní, shledal by, že jeho fixní idea o českobratrské humanitě a »vědomém« navazování na dobu naší reformace je chybna a neudržitelna. Nechceme mu ovšem nic vnucovati, ať si zůstane při své zálibě, ale ať proto, že nechceme také my vzdáti se své ideje, nedovolává se zase tak neslušně Písma svatého a zachová i k protivníku slušnou formu — v dopise i v signálu časopiseckém. Od českobratrského humanisty (!) tolik zajisté žádati smíme, nemáme-li mu připomenouti nevinného napomenutí: *Poučení z Písma obracej* ***každý sám na sebe*** *a nejlepší ti z toho užitek vzejde!*

A což letošní výprava proti »panu Konečnému?« V podstatě má se věc asi takto: Loni v srpnu uspořádalo klerikální družstvo »Vlasť«

literární sjezd v Praze, a »pan Konečný« — s odpuštěním, že t a k o sobě píši, je to následkem páně Masarykovy humanity, které si neustále připomínám a z které jsem se dověděl, že se jmenuji »pan Konečný« — byl vyzván, aby přednášel o thematě, které mu přípravný komitét doslovně takto určil: »O nových literárních proudech«. (Realisté, moderna, pokrokáři, spiritisté a pokrokové hnutí ve studentstvu.) A tu já ubohý a hříšný člověk, čili humanisticko-realisticky »pan Konečný«, jal jsem se pracovati o tom, co a jak mně bylo svěřeno, nestaraje se, zdaž přípravný komitét v š e c k y nové směry a směrečky probral. Či nebylo snad možno, vševědoucí pánové, aby vedle mne také j i n ý referent ustanoven byl a právě tu část přikázánu měl, která mně dána nebyla? A k d o vůbec směl anebo smí určit našemu komitétu, *co* má a *co* nemá dáti na program svůj? Horlivosť některých správců bývá skutečně veliká, tak veliká, že se stávají opovážlivými, lezouce do cizí zahrady natrhat na majitele kopřiv, a nejen opovážlivými, ale i směšnými. Realisté budou předpisovati katolíkům, o čem j e š t ě měli anebo neměli jednati! Ale vraťme se, aby bylo vidno, jak »opravdově« dovedou stopovat (realistická policie?) a studovat listy realistické »tak důležitého hnutí«, jakým jest u nás hnutí klerikální (Viz »Naši Dobu« IV, sešit 3., str. 206.). Tito výtečníci obviňují totiž m n e »pana Konečného«, — nazývajíce mne F r a n t i š k e m, ačkoli jsem se tak jakživ nejmenoval a ačkoli »Vlasť«, jíž se dovolávají proloženým a silným tiskem, mé jméno uvedla, — obviňují tedy m n e a ne komitét literární, že prý »mého předmětu neznám dost dobře,« jak viděti »z uvedené klassifikace směrů«. Pánové, — článek v »Naší Době« jest podepsán značkami J. S. a redaktorem zodpovědným je dr. Masaryk — pánové, pamatujte si, že »pan F r a n t. Konečný« na literárním sjezdě »Vlasti« nebyl a že Filip Jan Konečný pojednával jen o tom, o čem pojednávat m ě l, nestaraje se, je-li všelijakých proudův u nás víc anebo méně, a domnívaje se, že i to, co mu bylo uloženo probrati, na jednu nedlouhou přednášku bylo příliš mnoho. Ano, já se pamatuji, že jsem dokonce v t o m t o smyslu do Prahy dopsal a do příliš širokého thematu si stěžoval. Tak vyhlíží moje nedosti dobrá znalosť a tak vyhlíží Vaše opravdové stopování a studování! Dejte si svého »Františka« za rámeček a pamatujte si, že Vám několikrát nařezal Konečný F i l i p.

Ale na tom — o kolika proudech a jak ***já*** se jmenuji — nezáleží ani mně ani realistům valně, nýbrž o to oběma nám h l a v n ě jde, co jsem já na literárním sjezdě mluvil a co »Naše Doba«, vlastně její referent J. S. o mně napsal, zadušovav se hned na začátku svého článku: »Listy směru našeho všímají si klerikálního hnutí od samého počátku a důsledně (jen se chvalte); neboť nelze pochybovat, že hnutí to je velmi důležito a že tudíž m á s e o p r a v d o v ě stopovat a studovat.« Velmi dobře, jen že prvním, kdo se proti této Vaší zásadě prohřešil, jest Váš nešťastný referent J. S. Připomenu doslovně, co o m n ě napsal, ponechávaje jiným řečníkům, aby si s panem referentem »Naší Doby« vyřídili věc svou, jak chtějí. Pan J. S. o mně píše na str. 206: ». . vždyť právě na sjezdě pražském vysloveno bylo, že směr realistický je klerikalismu nejnebezpečnější; p. Konečný vyzval přímo sjezd, aby všichni bděli, protože se strany naší hrozí nebezpečenství největší, třeba že, a snad právě proto, že se prý realismu musí přiřknout jistá část pravdy.« Druhý passus páně referentův o mně jest na straně 208. a zní doslovně: »O nových literárních proudech (realistech, moderně,

pokrokářích, spiritistech a pokrokovém studentstvu) mluvil pan Frant. Konečný. Jak už viděti z uvedené klassifikace směrů, referent svého předmětu nezná dost dobře. Řečník hlavně a vlastně jediné polemisuje proti realistům; jeho vyzvání k bdělosti jsme již uvedli. Řečník také ovšem odsuzuje uvedené směry ostatní, vyslovuje se také proti spisu p. *Fr. Krejčího* (»O mravní otázce«). Třetí passus nalezl jsem o sobě na straně 211. »Chceme také dělat rozdíl mezi církví a jednotlivými zástupci jejími — ale v tomto případě silně pochybujeme, že pánové Konečný a podobní mají právo mluvit ve jménu církve. A často běží jen o to.«

Passus primus, a výprask první! Kde a kdy jsem řekl na sjezdě, aby všichni bděli a na stráži proti realismu stáli, »třeba že a snad právě ***proto***, že se prý realismu musí přiřknouti jistá část ***pravdy***«? Pro »jistou část pravdy« jsou realisté klerikalismu nejnebezpečnějšími? To jsem jak živ neřekl, a to také nestojí ani v tom, co »zběžně pro noviny« bylo zachyceno a ve »Vlasti«, které se dovoláváte, uveřejněno! Pane z »Naší Doby«, byl jste na mé přednášce? Kdo Vás tam uvedl? Jakým jménem jste se vlastnoručně zapsal? Nebyl jste a neslyšel jste nic? Ó té mizerie! Četl jste zářijové číslo »Vlasti«, jehož se dovoláváte? Vezměte je ještě jednou do ruky a čtěte pozorně, abyste poznal, co jste do svého referátu nepravdy vložil a jak jste fakta překroutil. Abyste se nevykrucoval, uvedu Vám doslovný text »Vlasti«; na stránce 1204. stojí (ale pamatujte, že i to nejsou slova má): »Řečník ukazuje, v čem realisté pravdu mají a prospěli, a končí o nich vyzývaje přítomných, aby bděli, jelikož odtud nejvíce nebezpečenství hrozí.« Kde zde stojí, že proto jste klerikalismu nebezpečnými (nejnebezpečnějšími), »poněvadž a snad právě proto, že se prý realismu musí přiřknout jistá část pravdy?« To jste tak »opravdově« stopovali a studovali »pana Konečného?« Kdy a komu jsem řekl, že realism má část pravdy a proto že jste katolíkům nebezpeční? Všechny účastníky sjezdu volám, aby se podívali na tuto mizernou lež, kterou realistická »Naše Doba« se poskvrnila, a která tady ode mne na veřejný pranýř hanby byla přibita! Ne! My se pravdy nebojíme a pro pravdu proti realismu nejsme. Pravdu hledáme a chceme, věříce Písmu, jež dí »Pravda osvobodí vás!«

Aby zodpovědný redaktor »Naší Doby«, slovutný a milený prof. Dr. Masaryk, majitel výtečného systému myslícího, viděl, jakou ostudu referent pan J. S. slavné redakci a ctěnému časopisu »Naší Době« udělal, když ty nepravdy a překrouceniny o mně napsal, povím mu to zde, a kde třeba bude, i doslovný text uvedu, aby blamáž pánů realistů byla nepopíratelna. Výmluva »Naší Doby«, že zpráva »Vlasti« není úplná, neplatí v mé záležitosti docela nic, protože zpráva »Vlasti« předně tak nezní, jak ji referent »Naší Doby« uvádí, a po té podává i tato neúplná zpráva »Vlasti« smysl a tendenci mé řeči správně.

Když jsem mluvil o našich českých lžiliberálech, poukázal jsem na jejich frázovitosť a duševní strnulosť, která i v tom se jeví, kde jsou naši liberálové jako doma: v politickém životě a v naprosto věcně nedostatečném a zanedbávaném názoru o věcech, které by nám Čechům a Slovanům měly býti drahými a jasnými, zvláště však v otázce slovanské a cyrillo-methodějské a náboženské vůbec.[1]) Naši liberálové nic neučinili,

[1]) Vždyť »Národní Listy« ještě 4. listopadu minulého roku se přiznaly, že

aby svého liberalismu rozumně a s prospěchem obhájili; jejich vědecká tvorba nic neznamená a nám katolíkům není nebezpečná, ano my si musíme přáti, abychom se s liberály na tom vědecky pracovním kolbišti srazili a je z jich stagnace vybouřili, poněvadž jistě odejdou z boje notně pošramoceni. Jinak má se věc s realisty; ti pracují nejen na katedrách, nýbrž i v časopisech a knihách, rozšiřujíce, obhajujíce a vykládajíce učení své, a třeba vyznati, že dovedou své mínění pláštěm vědy a modernosti přioděti a svůj odpor proti katolicismu tak malovati, jakoby z nich mluvila proti nám samá pravda a vědecky dokázaná jistota. V tomto umění realistickém tkví hlavní »nebezpečenství« pro nás katolíky, poněvadž takovým úsilovným způsobem ***blud*** s pravdou spojený — já ovšem nevěřím, že realisté mají jen pravdu a jen bludy, nýbrž mixtum compositum ex utroque, když bojují proti nám, — vniká do širších vrstev národní intelligence a odcizuje ji katolické církvi. Na zásluhu jsem realistům počítal, hlavně prof. dru. Masarykovi, že otázkou náboženskou, liberalismem tak velice do pozadí zatlačenou, u nás hnuli a ji v popředí denních úvah postavili a dosud drží. Na zásluhu realismu jsem uvedl doslovně i toto: »Zůstavujíce všecky články politické a národohospodářské při své váze, a nechávajíce všecky články literární a vědecké přísné oprávněnosti, na to jen poukazujeme, že v otázce o vlastenectví a slovanství zatopil »Čas« — tuším v roce 1894. — výtečníkům z Marianské ulice až radosť, a »Naše Doba« že posvítila znamenitě na jejich ideu cyrillomethodějskou, ukázavše přesvědčivě, že ve věcech těch mají Národní Listy »temnou mlhu« (Čas). V dalším však uvedl jsem, co speciálně považuji bludným v realismu a uvedl jsem z různých knih páně Masarykových v různá léta vydaných celou jeho náboženskou evoluci. Jsou to věci tištěné a panu professoru známé. »Vlasť« se o nich zmiňuje, a já zde nebudu na novo ukazovati na tuto náboženskou metamorfosu, jejíž signaturou jest: nespokojenosť a nejistota ve věcech, na kterých panu Masarykovi jisto jistě záleží, a zač mu při všem jinak odporu jsem upřímně nakloněn. Kéž pozná pravdu! Ale: Accedentem ad Deum oportet *credere!* Racionalism náboženský nikoho k tomu nepřivedl a jak vidíme, — nepřivádí. Oportet credere! Ale zdaž právě v tom »credere« není vlastně největší tajemství?

Ani v tom, že realismus pravdivě pohnul otázkou náboženskou, ani v tom, že posvítil na ideu cyrillomethodějskou a vůbec slovanskou, není nám nepřátelským a nebezpečným, nýbrž v tom, že s názory těmi dobrými spojil názory bludné (ať si pan Masaryk přečte třebas výtky v mé polemice, výtky o Kristu, o církvi, o náboženství etc.). Právě proto, že bludy spojily se s pravdou v realism a že jsou realisté výbornými »pracanty«, právě ***v tom*** jeví se nebezpečenství. Pravdy se nebojíme a bludu se také nebojíme, ale pravdy s bludem spojené se hrozíme, a právě to v realismu větříme a vidíme. »V nejnovější době, — tak jsem mluvil doslovně, — snaží se realisté »nasazovati« na naši reformaci a budovati vše na českobratrské humanitě, snažíce se dokázati, že nejpřednější naši mužové z dob národního pro-

zástupcové českého národa stáli dosud v otázkách náboženských na stanovisku pouhé negace a časového odporu *proti těm kterým* požadavkům klerikálním, a že by prý »národ« s církví katolickou se usmířil, kdyby dostal vliv na — církevní organisaci! Vše ostatní, tedy celá víra a mravouka není »Nár. Listům« žádnou překážkou — a přece štvou a nadávají a svádějí!

buzení také tak »nasazovali.« Jaké ovoce tento stromek ponese, jehož korunou má býti, obhájiti českou historii Palackého proti klerikálům, čehož prý Mladočeši nedovedou, nelze ještě dnes povědět; možno však již teď říci, a to k radosti všech klerikálů, že doporučovaná kdysi za toužené náboženství moderního věku »některá sekta protestantská« padla, a to všemohoucí rukou auktora a rozšiřovatele »českobratrské humanity.« A není snad beznadějným závěr: Padl-li touže rukou katolicism, protestantism, pravoslaví a husitism, padne zajisté touže rukou i doporučovaný nyní českobratrský humanitism a s ním snad i ten, který pořád navazoval, až konečně se podvázal, což v té příčině felix, faustumque eveniat, ale brzy, aby u nás motouznictví samým »navazováním a připínáním« na reformační minulosť nestalo se národním uměním a my všichni provazolezci a motouzníky z řemesla.«

Kde jest zde strach před pravdou? Kde jest zde »jistá část pravdy«, pro kterou jest realismus klerikálům nejnebezpečnějším? Bludů se bojíme, jež v realismu spatřujeme, a jež realisté dovedně a úsilovně propagují pod pláštěm vědy a pravdy: bludů realistických se bojíme a ne pravdy; pravdu realistům ze srdce přejeme a pravdy s radostí hájíme. V tom smysle jsme také na svém pražském literárním sjezdě mluvili a myslili! (Dokončení)

UMĚNÍ.

Souborná výstava maleb Vítězslava Karla Maška v Topičově salonu. Dvojí hlavně směr jeví se v umělecké činnosti Maškově: malba dekorativní a malba národního kroje. Vše, co dosud Mašek v oboru prvém provedl, vyznamenává se sice nevšedním vkusem, spolu však strádá kardinální vadou valné většiny dekorativních maleb moderních — nemůže totiž býti bez nahých těl, zvláště ženských. Zdá se, že umělci, tím méně pak ctitelé moderního umění ani neznamenají chudoby invence, jež se vlastně za tímto pohodlným způsobem allegorické dekorace skrývá. Nahota na obrazech takových na odiv vystavovaná ničímž nebývá motivována. Nechceme zde luštiti principielní otázku o nahotě ve výtvarném umění; tolik jen podotýkáme, že oděné tělo lidské mnohem více blíží se k ideální kráse nežli tělo neoděné. Oč krásnější jest na př. na Maškově obraze »Na rozcestí« anděl oděný v bělostné a blankytové roucho, nežli nahá dívka na téže malbě! Nedostatek motivace jeví se nejpatrněji na obraze nazvaném »Idylla«: úplně nahá dívka stojí na skalnaté stráni a pohlížejíc do krajiny před ní se prostírající, hraje na šalmaje, na něž ptáci usedají. Nejinak tomu jest i na ostatních dekorativních malbách Maškových. Z nich zejména »Panneau decoratif« takořka překypuje erotickou smyslností. V bujné zeleni parku prohání se tu nedospělá nahá mládež obojího pohlaví ve vzájemném laškování milostném. Podobného rázu jest výplň vlysu »Touha«: nahé tělo ženské ležící uprostřed rudého máku a bílých lilií. Na kartonu »Opuštěná« spatřujeme nahou ženu, jež stojíc na břehu vodní tůně, tvář si zakrývá; bordury tohoto obrazu duchaplně jsou komponovány: ze srdce vyrůstají lilie nahoře ke kotvě upoutané, po lodyhách těchto květin panenské nevinnosti vine se zmije. Nedostatky zvláštní pleinairové manýry, jíž Mašek na dekorativních malbách svých hoví, jeví se obzvláště na obraze »Jaro«, kde postava dívky v rozkvetlé jarní krajině sedící značně jest zkreslena.

Daleko větší cenu mají četné krojové studie Maškovy. Malebný kroj moravský a slovenský vystihuje jeho štětec s nevšední zručností. Krojových studií svých užil Mašek již k některým zdařilým obrázkům genreovým; přáli bychom sobě, aby nás nadaný umělec brzy potěšil větším obrazem nějakým ze života našeho lidu.

Podřízenější ceny jsou krajinářské studie Maškovy; povšimnutí zasluhuje melancholická krajina podzimní: s mírně klonícího se svahu žloutnoucími stromy porostlého otvírá se zamžený pohled do táhlého údolí, v němž roztroušené dědiny se rozkládají; osamělý ohník v širém poli na stráni protější zvyšuje tesklivou náladu. Dr. A. Podlaha.

LITERATURA.

ANGLICKÁ.

Mr. Edmund Sheridan Purcell's Tvo Volumes Life of Cardinal Manning. Edmunda Sheridana Purcella »Život kardinála Manninga,« vyšel ve dvou svazcích. Před zahájením parlamentu uveřejní Mr. T. Fisher Unwin u Mra. Tomáše Lougha dílo pojednávající o irské œkonomii. Mr. Lough doplní toto dílo, pokud se týká irské otázky, byltˇ sám jedním ze svědků královské kommisse anglické, jež prozkoumala finanční poměry mezi Velkou Britanií a Irskem. Dílo to líčí toliko skutky, vztahující se k příčinám irského utiskování (»of Irish depression«). Mimo to bude obsahovati různé stati, z nichž jsou patrny hospodářské poměry této země. Jak se nám katolickými spisovateli anglickými sděluje, bude to dílo velice důkladné. Josef Šeřík Vitínský.

ISLANDSKÁ.

Plni příjemného obdivu čteme v »Reykjavicských listech« pochvalnou zprávu o svěcení islandských lodí církví katolickou ve Francii! Každému snad je známo, že Islanďané jsou lutheráni; jsou však zbožní. Mluví svým vlastním jazykem a nikoli dánsky (pouze na pobřežích mluví se dánsky). Jejich jazyk, ač germánský, má s češtinou to společné, že »l« a »r« jsou čítány za polosouhlásky (totéž má i sanskrit). Tak, na př. »fljot«, řeka, vysloví snadno jako my, kdežto jiní národové germánští, románští, ano i slovanští (vyjma Slováky a Srbo-Chorvaty) nevědí si s tím rady. Zmíněné listy popisují krásné obřady církve katolické a přinášejí velmi podrobné zprávy o svěcení lodí v Paimpolu (měst. franc. v Côtes du Nord).

V přístavě paimpolském stálo 46 vyzdobených a okrášlených islandských lodí. Abbé Le Prevost, generální vikář-arcijáhen z Tréguieru, posvětil 20. února veškeré lodi společně před jich odjezdem. Slavnosť byla velkolepá. Na pozvání faráře paimpolského, děkana Fromala, dostavili se k ní všichni kapitáni a námořníci. Po velké mši sv. v 10 hodin. šlo procesí krásně ozdobeným městem k přístavu, k islandským lodím. V čele procesí byl nesen kříž, za ním kráčela mládež námořnických škol, pak neseny byly nejmenší lodky mladými námořníky, jdoucími na Island, potom hudba, církevní hodnostáři atd. Čtyři silní mužové nesli na ramenou krásnou sochu Panny Marie dobré zprávy, patronky námořníků. V přístavu zapěli kapitáni, námořníci, jejich rodiny a majetníci protikorsárských lodí před sochou Panny Marie překrásnou píseň »Odjezd námořníků«, složenou kanovníkem Ollivierem, dřívějším farářem-děkanem paimpolským. Zakončení každé sloky v jazyku původním (francouzském, bylať francouzsky i islandsky zpívána) zní takto: »Dame de Bonne-Nouvelle — Patronne des matelots, — Gardez bien notre nacelle — Contre la fureur de flots, — Gardez bien les matelots« (bis). Po ukončení slavnosti a krásném kázaní v přístavu vrátilo se procesí do kostela, kdež bylo slav. požehnání s Nejsv. Svátostí oltářní. Jest nám velice milo, že islandští lutheráni tak krásně o tom píší. Jak známo, jest ostrov »Island« tím podivný, že oheň a led tam stále závodí o vládu. Kéž Bůh dá, aby oheň lásky Boží zvítězil nad ledem lutheránského vyznání a Island vrátil se zase do lůna církve katolické! Jos. Šeřík-Vitínský.

LATINSKÁ.

Philosophiae Theoreticae Institutiones secundum doctrinam Aristotelis et S. Thomae Aquinatis, quas in Pontificio Collegio de Propaganda Fide tradebat Benedictus Lorenzelli, Antistes Urbanus, Philosophiae, S. Theologiae, utriusque juris doctor. — Editio altera notabiliter aucta et emendata. Romae, ap. Off. Libr. S. C. de Prop. Fide, 1896. Nedávno přinesly »Večerní Noviny« feuilleton o novém nuntiovi Mnichovském Mons. Lorenzellim, arcibiskupu a býv. rektoru české kolleje v Římě. Že nadšený ctitel nenadsazoval a pravdu o velikém učenci filosofu pronesl, toho důkazem je nejnovější projev francouzský, vyšlý z péra střízlivého jinak kritika časopisu »L'Ami du Clergé« ze dne 24. prosince 1896, jejž tuto v překladu podáváme:

»Dílo (výše jmenované) je druhým vydáním důležité knihy filosofie, kterou vydal před několika lety Mons. Bened. Lorenzelli, tehdy profesor Propagandy, nyní apoštolský nuncius v Mnichově.

Mons. Lorenzelli není neznámým světu učenců-myslitelů a filosofů. Výtečný ten prelát, jakkoli mlád ještě (43 léta), získal si svými pracemi a spisy pověsti až za Oceanem, mezi vzdělanci Ameriky samé. Obdařen duchem vysokým a důmyslným, vážný a horlivý badatel největších autorů vědy katolické, hodil se, řízením Božské Prozřetelnosti, za mocného pomocníka, jakéhož Lev XIII. potřeboval k znovuvzkříšení filosofie dle zásad methodického postupu knížete filosofů, sv. Tomáše Aquinského.

Bylo to r. 1879, kdy Mons. Lorenzelli, byv jmenován profesorem filosofie na universitě Propagandy, opustil Bologni, svůj rodný kraj, aby stal se vznešeným učitelem v Římě, kde za krátko vynikl nad mnohé znamenitější profesory věčného města. On byl tak šťastný, že se mohl spřáteliti s nejstatečnějším moderním Tomistou Fr. Satollim (nynějším kardinálem Satollim), profesorem dogmatiky na téže universitě Propagandy. Denní styk těchto dvou intelligentních elit, spojených touže láskou k pravdě, oživovaný skutečnou vědou, čerpanou ze zdrojů nejčistších bez účinu pozdějších pochybných autorit, byl oběma žákům andělského Mistra bohatým zřídlem světla a vespolné odvahy.

Mons. Lorenzelli oddal se se zvláštním zájmem studiím děl Aristotelových a děl sv. Tomáše. Vzal si za úkol proniknouti všechny záhady, jimiž se obírali a jež rozluštili tito obři vědy. A zase věda dobře, jakou duševní pomůckou mohla by býti znalosť pokroku novějšího ve filosofii současné, věnoval se s vzácným nadáním studiu moderních řečí, aby sledovati mohl i jiné běžné systémy filosofické. Tímto srovnavacím studiem však nabyl ještě cennějšího přesvědčení, jak nepopíratelně vyššími jsou nauky peripatetiků nad systémy ostatní, a jak s tím jistějším vítězstvím možno nyní čeliti všem námitkám filosofů věci buď neznalých nebo proti filosofii Aristotelově a sv. Tomáše předpojatých, což právě bylo v úmyslech sv. Otce Lva XIII., vyslovených podrobně ve velkolepé Encyklice »Aeterni Patris« o studijích filosofických.

Mons. Lorenzelli stal se záhy údem římské Akademie sv. Tomáše, a to velmi činným. Přemnohé práce uveřejňoval v její »Revue«, rozšiřuje učení »Anděla školy«; největší pak pomník pro budoucí doby a hlavní podklad své slávy uložil ve filosofickém spise, kondensujícím proslavené jeho přednášky, jaké míval po více let k bezčetným žákům, shromážděným kolem své kathedry v Propagandě. Autor se v něm jeví jako filosof širokého rozhledu.

Sloh jeho jest plynný, prostý, úsečný; myšlénky v něm řinou křištálem pramene. Všeliké roztřídění prozrazuje logickou souměrnosť a obdivuhodnou, jasnou methodu: vlastnosť, jakou si osvojil autor od učitelů svých, Aristotela a sv. Tomáše. Nauky Stagyrovy přepírá, rozvádí, zúrodňuje pelem, jemuž není rovno, pelem mnicha veleducha Aquinského, jejž Mons. Lorenzelli ve své knize oživuje. To chtěl Lev XIII.: aby se filosofové vrátili k těmto zřídlům, a čím více se bude z nich čerpati, tím jistější bude jejich chod, tím bezpečnější a ušlechtilejší jejich závěry.

A vskutku, kniha Mons. Lorenzelliho vyznamenává se čistotou a vědeckou solidností, hloubkou a bystrostí, že až zaráží z počátku silnějším abstrakcím nezvyklého; zanechává však v duši dojem sladkého zadostučinění, jaké v nás vzniká, když jsme se pravdy dodělali a ji poznali. Učený spisovatel, odchýliv se v té příčině od mnohých jiných současníků, cílí více k plnému výrazu skutečnosti a pravdy, než aby lpěl na formalitách slohu. Proto též pravidlem opouští mnohé důkazy mimo věc zabíhající a málo důkazné, a kráčí přímo k cíli, dovozuje předlohy, jež pronáší, základním důvodem vnitřním, plynoucím

z povahy věci samé. Dle potřeby jmenuje některé námitky a ty vyvrací syllogistickou formou po způsobu školy.

Není naším úmyslem, rozvádětí v úzkém rámci literárního oznámení každou z otázek, jež vynikající prelát světlem tak jasným ozářil; to bylo by příliš dlouhé. Avšak poznamenáváme, že v každé části své filosofické knihy slovutný žák sv. Tomáše právě ve věcech nejvyšší důležitosti dává na jevo výzračnou pečeť originálnosti a mocného ducha svého.

Tak v »Logice« pojednávaje o kriteriu, kdy dojíti lze jistoty v našich poznatcích (criterium de certitudine nostrarum cognitionum) — když jsou zřejmými, patrnými, slýcháváme skoro obecně — netoliko, že tuto mylnou domněnku za nedostatečnou prohlašuje, nýbrž přidává se k názoru kard. Pecciho a Satolli-ho a tvrdí, opíraje se o slova samého sv. Tomáše, že měřítkem pravdy pro naše poznatky, které nám nejsou bezprostředně zjevnými, evidentními, není leč logická nutnosť a spojivosť závěrů se svými návěstími; nutnost a spojitosť, která může beze vší pochyby vésti k evidenci, k zřejmosti. ale která se od ní neliší a která není jako tato vydána mnohým klamům a illusím našeho pojímání, našeho ducha. Sv. Tomáš mluví úplně určitě v tomto smyslu a jest se diviti, že tolik autorů, i vážných, bylo jiného mínění a za povinnosť sobě kladli nahraditi učení sv. Tomáše jiným, o kterémž Mons. Lorenzelli jasně vypovídá, jak málo silným jest.

Ve všeobecné metafysice hájí Mons. Lorenzeli s prozíravostí filosofa, jenž hledí s výše do dálky, věcný rozdíl mezi essencí a existencí čili tím, čím co jest a tím, že jest, rozdíl, jaký bývá rád zneuznáván, který však vytčen jest od sv. Tomáše jako základ ke studiu o Bohu a tvorech. Málo jen filosofů po sv. Tomáši a některých velikánech scholastických vniklo tak v posvátný obor pozůstatků lidské duše, jako Mons. Lorenzelli a uměli s takovou rozsáhlostí a vědeckou určitostí voditi duchovou rozumnosť mezi skalisky idealismu a materialismu, aby přiváděli k nejpřiměřenějšímu, celistvému poznání nejušlechtilejší části našeho bytí a jednání.

Dodáváme, že Mons. Lorenzelli v tomto druhém vydání obšírně pojednává o velice sporné a napínavé otázce fylosoficko-theologické »de humani foetus animatione.« Liga + 17.

ITALSKÁ.

Ferreri G.: Il sordomuto e la sua educazione. Siena, S. Bernardino, 1896. Stran 440. Cena 3 liry. (1 zl. 20 kr.) Pohleďme v kterýkoliv obor charity, všude v něm působí katoličtí kněží. Je známo, že jsou dobročinné a humanní ústavy, jež výhradně církvi původ svůj děkují a dávno byly by zahynuly, zašly, kdyby heroové lásky k bližnímu, katoličtí duchovní, nebyli se o ně starali. Tak i péče o vyučování a vychovávání nejnešťastnějších z nešťastných, hluchoněmých, od prapůvodu je předmětem nejšlechetnější, nejúsilovnější snahy katolických duchovních, oni nejvíce vynikli v práci na tomto zanedbaném opuštěném poli didakticko-paedagogickém. Abbé de l'Eppé vrátil hluchoněmé lidské společnosti, učinil z nich lidi a po něm a jednak i samostatnou cestou kráčeli přemnozí jiní. Palma náleží katolickému duchovenstvu. Že tomu tak jest, stačí ukázati jen na náš ústav hluchoněmých a uvésti, jak tu pracoval Frost, Koťátko, a jak záslužně a výtečně zde dlouhá léta již působí kanovník Karel Kmoch. Čtěte knihu Ferreriho a potěšíte se. Uvidíte, dočtete se, jak působili prostí duchovní, bez podpory země nebo státu, bez podpory bohatých jednotlivců, chudáci sami, ale boháči nadšenou láskou k Ježíši Kristu. Dojemně vypisuje autor, jak kněz Silvestri založil první školu pro hluchoněmé v Italii. Vzpomínáte živě Bosca a Cottolenga, s nimiž obšírně české čtenáře prvně seznámila naše »Vlasť«. Rozepisuje se důkladně o vyučovacích a vychovatelských methodách a o literárních dílech, o hluchoněmých vyšlých ve Španělích, Anglii, Holandsku, Německu, Francii a Italii. Tak obsáhlá a pilná studie v tomto oboru nebyla dosud vydána. Máme vždy na mysli, upozorňovati české obecenstvo na vynikající lidumily a dobrodince člověčenstva z řad duchovenstva katolického, větší práci v tomto směru chystáme do příštího ročníku »Vlasti«, a i spis, o němž tu referujeme, poskytne nám převzácný materiál. Zajímavý je pohled na statistický přehled o hluchoněmých, jak jej kniha podává. Dle něho jest v Italii 15.300 hluchoněmých, v Holandsku 1.977, ve Francii 20.000, ve Velké Britanii 15.715, v Rakousko-Uhersku 48.000 (!), v Dánsku 1.411, ve Španělsku 10.000, v Řecku 1.200, v Portugalsku 3.000, v Rusku 95.000, ve Švédsku 5.000, ve Spojených

Státech 14.000, v Argentinské republice 14.000. O vyučování a vychování hluchoněmých se starají v Dánsku, v Italii, Švédsku, Německu, Anglii, Švýcarsku, Francii, Holandsku, Belgii, Rakousku a Spojených Státech; málo nebo docela nic se o tyto nešťastníky nestarají v Rusku (což ovšem není ani »pravé« ani »slavné«,) ve Španělsku, Portugalech, Řecku a Jižní Americe. Autor pročetl velice mnoho spisů, monografií, statistik, všímal si všech zpráv denních, týdenních a měsíčních listů a zvláště dokládá se díly barona Degeranda, Eduarda Walthera (učitele na ústavu hluchoněmých v Berlíně) a Tomáše Arnolda († 1842, působil v Anglii.)

Netřeba ani podotýkati, že spisovatel Ferreri je církevním knězem. Marně vzpomínáme, co by v oboru lásky k bližnímu velikolepého byl vykonal liberální demagog, žid, zednář! Josef Flekáček.

CHORVATSKÁ.

Balkan jedinstvu i bratskoj slogi. (Balkán jednotě a bratrské shodě.) Svazek 2. Vydal Dr. Alexander šlechtic Brestyenszky. Záhřeb 1896. Tiskem Antonína Scholze. Str. 142 lex. form., cena 70 kr.

Již o prvním čísle tohoto časopisu měli jsme příležitost pochvalně se zmíniti. Od té doby vyšel koncem m. roku sv. 2. tohoto časopisu, jenž jest věnován účelu výlučně církevnímu, sjednocení rozkolných bratří, aby se vyplnila slova Spasitele našeho: A bude jeden ovčinec a jeden pastýř. List tento věnován ochraně Panny Marie, jak na obraze viděti, kde pod její záštitou podávají si patriarcha cařihradský a papež římský ruce, každý na straně svého evangelia.

»Balkan« jest vážným podnikem, který dojista také ponese zdárné ovoce mezi řeckými a ruskými křesťany.

Také svazek tento, který na našem stolku leží, obsahuje zdařilé studie odborné, které jsou uvedeny zdařilou básní: »Devet viekova« — již devět věkův dlouhých uplynulo od smutné doby, kdy východ se odloučil od své nejvyšší hlavy, aby žil život samostatný, který však byl pustý a neblahý pro celou církev východní.

Dr. Bonaventura uveřejňuje tu jako výborný pracovník a znatel záležitosti jak důležité tak choulostivé svoji studii: »Zar papa nije naslejdnik sv. Petra?« (Zdali papež není nástupcem sv. Petra).

Po té následuje článek »Lev XIII. i sjedinjenje crkve na istoku«, kde spisovatel rozebírá důkladně, ač stručně dějiny, počet a poměry křesťanů východních, totiž nejprve obřadu řeckého, k nimž náležejí Řekové sjednocení i nesjednocení, Melehité, Slované nesjednocení i sjednocení, Rumuni; obřadu armenského přidržují se Arméni nesjednocení i sjednocení, k obřadu pak syrskému náležejí Syrové, dále Maronité a Chaldejci, a konečně je tu obřad koptický, k němuž se druží Koptové sjednocení i nesjednocení. Když takto byl objasnil dobře stanovisko a poměry, zabývá se okružním listem sv. Otce Lva XIII. »Orientalium«, který byl vydán r. 1894. k účelu, aby se zahájily snahy o jednotu obou církví.

Když pak byla dokončena »Putna crtica« (črta z cest), kde se hovoří o jednotě starobylých liturgií, Palunko uveřejňuje »Bratrski razgovor o Grčkome odijeljenju ili poziv na sjedinjenje«, kteréžto dialog jedná nejprve o nesnášelivosti a v druhé hlavě o proměně u víře.

Studie o zjevení Páně ve východní a západní církvi objasňuje tu spornou otázku o tom, kterak se slaví v obou církvích.

Záležitost jednoty byla uvedena v proud, proto není divu, že biskupové jižní také svoje věřící o tom poučují, vydávajíce svoje přesvědčivé pastýřské listy. A jako začátek učinil arcibiskup dr. Josef Stadler, byv sv. Otcem jmenován jednatelem v této záležitosti, tak také biskup križevacký (sjednocený, obřadu řeckého), Julius Drohobezky, vydal pastýřský list, kde rozebírá sporné otázky liturgické a mluví také o věrověstcích slovanských, sv. Cyrillu a Methoději a dokazuje, že rozkolníci právě na základě svého obřadu budou přijati v jednotu s církví římskou. V listě tomto uvádí biskup důkazy ze staroslovanských knih, takže jest příspěvek tento dojista z nejcennějších.

Ke konci tohoto svazku pak jsou podány menší zprávy, totiž »Církevní rozkol a socialní demokracie«, která si právě z rozkolu slibuje pro svoji stranu hojný užitek, dále je tu »Památka třístaletého připojení rusínské církve s římskou ve Lvově«, kde stručně vypsány jsou slavnosti v městě tom konané za

příležitosti tak slavnostní. Také z liturgických názvů řeckých lze mnoho získati, proto redakce upozorňuje na řecko-francouzský slovník Cluguetův, kde podobná jména lze nalézti.

Opět doporučujeme dílo sjednocení rozkolníků východních, zvláště slovanských, zbožným modlitbám svých přátel. Fr. H. Žundálek.

SLOVENSKÁ.

Tovaryšstvo. Sborník literárných prác. V storoční pamäť prvého »Učeného slovenského tovaryšstva« založil a z pomoci priatelóv slovenskej spisby vydal Fr. Richard Oswald. II. — V Ružomberku, tlačou Karla Salvu, 1895. (Stran 316 v malém foliu — nádherná úprava — cena pouze 3 zl.)

Již v X. ročníku »Vlasti« v čís. lednovém bylo referováno o I. svazku »Tovaryšstva«. Ač horlivý slovenský spisovatel Oswald, jenž je katolickým knězem a vydává již na 17. rok slovenskou »Kazatelnu«, nemohl se dle odbytého I. dílu »Tovaryšstva« za všecku práci svou nadíti ani při díle II. jiného úspěchu nežli čistě literárního, podnikl přece vydání dílu II. Účel té krásné publikace udává nadšený pořadatel ještě jednou ve »slově závěrečném« II. dílu a praví: »Za nejhlavnejši mravný zisk máme ten užitok, ktorý nám prineslo hýbanie pamäti prvého »Učeného slovenského tovaryšstva«. Ono odokrylo nám vznešené smýšlanie predstoročných našich predkov, šľachetné, z vysokej prekrásnej idey pochádzajúce pohnútky ich skutkov, ideálný smer ich činnosti, samu túto ich činnosť, vytrvanlivosť, usilovnosť, také ich čnosti, jaké u nás už tratily sa; ono týmto činom roznietilo v malém kruhu tých katolíkov, ktorí ešte chcú hýbať perom slovenským, tú božskú iskru, ktoru Prozreteľnosť vložila do nás v tej snahe; k vôli zdokonalovania seba ísť v šľapajoch slavných. A toto stalo sa u nás v časoch tak jalových, v akých stovaryšenie sa jednomyslných ľudí za cieľom napodobňovania predkov svojich zdalo sa každému vecou neprekonatelnou. — Ó by sme na ceste osvietenej svetlom velikých príkladov strvali úzko sviazani s duchom našich oslavencov.«

V knize zachován celkem týž postup jako v díle I.; jen škoda, že není obsah také tak zřetelně rozdělen jako v díle I. Trpí tím žádoucí přehlednosť. Díl I. podával více životopisných a literárně dějepisných článkův a statí, týkajících se hlavně »tovaryšův«: druhý díl je všeobecnější, a čteme v něm několik dějepisných monografií. Nejobsáhlejší z nich je »Nitra«, která zasluhuje pozornosti. Jako v I. díle jsou i ve druhém četné a pěkné illustrace osob, krajův a měst, o nichž stati jednají. Mnoho pěkných illustrací je zvláště podáno v důkladné recensi o Niederlově spisu: Lidstvo v době předhistorické, již napsal Andrej Kmeť, farář Prenčovský. Práce ta je velmi důležita, Kmeť v ní hájí proti obvyklým hypothésám darwinistickým mírně, ale rozhodně stanovisko křesťanské a na str. 217. píše: »Appellujeme na p. pôvodca (Dra. Niederla) jako theistu a Slovana, ktorý dá mi za pravdu, že veda moderná má velký podiel viny na smietaní človečenstva vôbec a Slovanstva zvláště; menovite prírodná veda má velkú vinu svojimi hypothesami na utláčaní i najväčšej vetvy Slovanstva, ba i celku. Vzletné frázy o vyššej- nižšej nadanosti a dokonalosti rás (človeka dělí na rassy — ale hoväd na rodiny!!) vykoristí politika ku stanoveniu plemien pro hegemoniu, iných pre stav parií . . . Odpustí nám p. pôvodca, že dielo inač výborné odporúčame jedine vzdelancom, ktorí vládzu rozdiel činiť a samostatne súdiť.«

Dr. Niederle, seznav, že farář Kmeť tak hluboce pojal posudek díla jeho, napsal mu dopis, z něhož dle »Literarných listů« v »Kazatelně slovenské« (1896. č. 12.) toto vyjímáme: »Důstojný pane faráři! Vaše recense je dosud nejlepší, kterou jsem o svém díle četl doma i za hranicemi. Není to jen podání obsahu a kritika, nýbrž vzácné doplňky starožitností slovenských, o kterých já jsem nevěděl — dělají z Vaší recense samostatnou a důležitou práci . . . Žádná z Vašich výtek se mne nedotkla; všechny rád přijímám. — V otázce evoluční theorie mám ovšem i na dále stanovisko jiné, ale přece nejsme tak daleko, jak by se zdálo — od sebe. Jsem předně upřímný theista a nevylučuji Boha a nezamítám jeho tvoření života a jeho řízení.«

Na konci II. dílu Tovaryšstva jsou jako v díle I. opět práce belletristické — veršem i prosou, původní i překlady. Ze spisovatelů, kteří do Tovaryšstva přispěli, jest u nás nejznámější Martin Medňanský. Uveřejnil již více statí v Brněnském Obzoru. Referát tento, poněkud opozděný, odhodlali jsme se

podati hlavně proto, abychom na monumentální Tovaryšstvo opětně upozornili aspoň ve »Vlasti«, když dosud nikde v českých listech jsme o něm zprávy nečetli. Či bylo i proto tak málo zmínky o něm, že jest vydáváno spisovateli katolíky?

Václav Kotrch.

SRBSKÁ.

Naselje, zbirka pričica, putnih beležaka i drugih kraćih sastava. Napisao M. Gj. Miličević. Beograd. Cena 1 dinar. Miličević velmi často svými poznámkami obohacuje srbskou literaturu. O těchto poznámkách Miličevićových může si každý mysliti co chce, ale soudný čtenář jim nemůže odříci ceny a pilného zpracování. Miličević není povídkářem, jenž by popisoval osoby z vyššího společenského života — takového u Srbů není — on jest dobrým fotografem vozků, vesnických velikánů, vesnických učitelů a všech lidí, kteří žijí na vesnicích. Proto se Miličevićovy črty zamlouvají pouze těm, kteří se zajímají o prostičký život národa; měšťákům se jeho povídky nelíbí. Kritika o nich praví, »že jsou vzletné jako píseň, plynné jako voda a čisté jako dobře vyváté zrno pšeničné. Každý obrázek jest čisté zrno, oblé, krásné, jadrné, plné výživy.«

Sbírka obsahuje mimo předmluvu 13 obrázků. Nejlépe se nám líbily obrázky: »Bog da prosti popa Milosava« a »Ko se čega boji« a »Kakav su narod Srbi u Staroj Srbiji«.

Sa Belog grada. Pripovetke iz beogradskog života. Napisao Voj. N. Karapančić. Ilustrovao Stojan Titelbach. Beograd. 1896. Cena 1 dinar. — V této knize jsou 4 povídky. Názvy jejich jsou: Jedno dobro srce, Regulacija, Stari jadi, Mikina ženidba. Povídky jsou celkem chatrny. Hlavní osoby jsou velmi málo ve styku s ostatními a vůbec jest v nich málo života. Jazyk není čistý; lze mu velmi mnoho vytknouti. Podivno, že nakladatel (p. Valožić), jenž prý dobrých knih nechce svým nákladem vydati, tuto knihu vytiskl a ještě k tomu s illustracemi v pěkném formátě a na pěkném papíře.

S mora i primorja se jmenuje kniha povídek, které vydali Marko Car a Josip Bersa. V knize jest šest povídek: tři od M. Cara (Angjelijin slučaj, Na badnji dan, Aćim Krijumčar) a tři od J. Bersy (Moja nekrologija, Iz Lazareva dnevnika, Gospar Gjivo). Nejlepší jsou: Agjelijin slučaj, Aćim krijumčar a Gospar Gjivo. Carovy povídky vynikají plynným vypravováním, Bersovy však zase lepším výborem látky. Pro Bersův způsob vypravování jest charakteristickou povídka »Gospar Gjivo.« Ačkoliv sujet povídky jest nepatrný, přece jej Bersa umělecky zpracoval. Kniha jest ozdobena illustracemi J. Bersy, který tu vyniká jako dovedný illustrator. Cena knihy jest 1 zl. 20 kr.

Sevdalinke. Narodne biser-pesme za pevanje. Pribrao Jan M. Veselinović. Beograd 1896. Cena 30 p. din. Str. 63. — Dosud byl Veselinović v srbském písemnictví znám jako povídkář, spisovatel dvou dramatických her a překladatel jednoho ruského dramatu. Nyní hořejší knihou vystupuje jako sběratel národních písní. Tato sbírka obsahuje řadu »sevdalinských« písní nejvíce bosenských, odtud též jejich název. Vytýká se sbírce, že není úplná, elegantní, čistá a zevrubná. Úplná není proto, že je tu jen jedna část písní toho druhu. Jest jich ještě mnoho mnohem lepších, než ty, které vzaty do sbírky. Elegantní není, protože jest papír velice špatný, nedůstojný krásných národních písní jihoslovanských. Též jest tu hojně tiskových chyb a písně nejsou psány tak, jak se pějí v kraji, kde byly sebrány. Zdá se, že sbírka vydána jen ku prospěchu nakladatele.

Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

O díle Pastorově »Geschichte der Päpste«, 3. svazek, píše protestantský »Limmat« v Curychu: »Jest zde některých docela nových pramenů použito, a mnohá záhada konečně rozhodnuta. Spisovatel stojí na rozhodném klerikálním stanovisku, a to není předností, zejména, že se zde jedná o důležitou a odporu plnou epochu v dějinách světových. Dílo však svědčí o nesmírné a svědomité píli. Neměli jsme dosud v němčině podobného díla. Dílo Rankovo počíná pozdě, Gregorovius jest menší. Spisovateli byla přístupna řada archivů, zvláště papežský archiv tajný, jenž protestantským spisovatelům zůstal uzavřen, takže spisovatel mohl ne nepatrnou řadu dat a četné diplomatické údaje opraviti. O náboženském životě lidu, o bratrstvech tehdy velkou úlohu

hrajících, o umění na dvoru papežském přináší kniha velmi zajímavé kapitoly« . . . Z úst protestantského kritika mnoho chvály. Liga + 1.

Weiss Alb. M. P. Ord. Praed. Apologie des Christenthum. Zweiter Band: Humanitaet und Humanismus. 3. Aufl. Freiburg in Br. 1895. M. 7. 40. Znamenitá apologie Weissova dodělává se všude a napořád nových úspěchů, a původce její nešetří času ani píle, aby ji zdokonalil. Svazek pátý vyšel dosud v prvém vydání, svazek první a druhý však již ve třetím vydání, a ostatní svazky ve druhém! Hned při druhém vydání prvého svazku upozornil kterýsi kritik, že přepracování jeho jest tak důkladné, že auktor podává nové dílo. Nechceme to v té formě říci i o druhém svazku nejnovějšího (třetího) vydání, jelikož základní myšlénka i zde zůstala, jak byla, třeba provedení, rozměr a jednotlivosti doznaly značných změn, doplňkův a oprav, které novému tomuto vydání dělají všechnu čest. Kterak úzkostlivě všímá si auktor všeho, čím by dílo své doplnil, ukazuje »přídavek«, jejž dal na konec tohoto svazku a v němž upozorňuje na »stáří Avesty,« jakož i na názory Windischmannovy a Spiegelovy o perském náboženství a jeho židovských přímětcích, které nejnověji hlásá Darmesteter, dovolávaje se Bréala a Logarda. Velice zajímavým a pro křesťanského apologetu důležitým jest, co tvrdí Berger (a Weiss o něm tvrdí, že prý má »zcela jistě pravdu«) o Písmě svatém a o prastarých písemnostech východních, dokládaje, že z letopočtu o jejich úctyhodném stáří budeme nuceni hodně číslic škrtnouti, a že můžeme dokonce i toho se dožiti, že učenci, kteří biblická učení odvádějí z východních písemností, budou nuceni uznati opak toho a připustiti, že i »východní moudrosť« pryštila z našeho Písma!

Druhý svazek Weissova díla byl všeobecně chválen a všech ostatních svazků nejzajímavějším nazýván. Je-li věc, o niž jde, — humanita a humanismus — již sama sebou lákava, jesti způsob, kterým ji náš auktor podává, věru s to, aby ji učinil zajímavější a lákavější. Hluboká učenosť, úplná původnosť, případná soudnosť, důmysl a úslednosť, jakož i překvapující rozmanitosť vyzírají na všech stranách celé této publikace. Zajímavější, poučnější a časovější knihy nad Weissovu »Humanitu a humanismus« neznám a také slov nemám, kterými bych ji chválil aneb doporučel. Tolik však myslím, že kdyby Weiss nic nebyl napsal, než jediný tento svazek, byl by se již tím v řadu prvních spisovatelů naší doby postavil a mezi nimi (světskými i nesvětskými) přední místo zaujal.

Druhý svazek Weissův — humanita a humanismus — přichází nám, Čechům, právě vhod: v paedagogice a dokonce i v národní politice stavíme na »člověčtví a lidství,« jak víme z Lindnera a nejnověji z Masaryka (viz jeho spis: Česká otázka). Dobře, že nám dal P. Weiss vzácné zrcadlo, které na vlas ukazuje všecku krásu i ohyzdnosť nynějšího humanismu, ukazuje a zároveň zářnými paprsky spaluje moderní »člověčtví a lidství« tak důkladně, jako druhdy známý učenec spaloval svými experimenty nepřátelské vojsko u města Syrakus. Co jest humanismus? Věc nesmírně vychvalovaná, všem doporučovaná, ode všech hledaná; jest moderní α jakož i ω, jest moderní »totum quantum,« vše — všečičko! Více povědětí chvalořečníci jeho neumějí a také ani nemohou, jelikož ihned do vlasů si vjedou, jakmile »praecisně, hlouběji, věcně« atd. o něm chtějí promluviti. Tedy hned v začátcích Babylonský zmatek! A ten chaos má býti životním regulativem roztouženého a v rozpacích tonoucího lidstva? Náš auktor dává určitou odpověď k otázce: »Co jest humanismus?« a probíraje jej pod drobnohledem ethickým a dalekohledem filosofickým, nemohl snad trefněji humanismus označiti, než učinil nápisem: »Philosophie und Cultur des Boesen.« Zlo tedy čili hřích jest kulturní a filosofickou »vymožeností« velebeného humanismu; zlo tedy čili hřích nabyly v něm zastance, ošetřovatele a pěstitele, zlo veliké, zvláště však náboženskо-mravní, jež označujeme nevěrou a mravní zkázou.

Již v úvodě, jasném to programu celého díla, vykládá pan auktor ostrými a velice názornými rysy, jak humanismus vyhlíží, čemu škodí, co a kam chce. A jaký cynismus hanobí i nejvýtečnější jeho zastance, počínaje od Herdera a konče třeba Giźickým, abychom u nás o nikoho nezavadili. Kdo čte u nás rozličné projevy, kterými česká poesie a belletrie humanismus oslavuje, a kdo zná třebas jen ukázky z Weissovy apologie, ihned uznamená, že se u nás německé myšlénky i o té věci opakují! Není však právě dobrým, že nám v tom schází původnosť? Abychom nebyli v té věci »jednostrannými,« i. e. německými, vydala nedávno »Česká akademie« ve »Světové poesii« také

francouzské Bandelairovy »Květy zla,« vlastně jen »výbor« z nich, my však pochybujeme, že tou »mnohostranností« humanismu z bláta se pomůže, a myslíme, že všecko vytahování povede do »louže,« a to proto, že »pozdější věci humanismu« staly se skutečně horšími prvních, smíme-li i nejmodernějším literátům věřiti. Zolling na př. tvrdí, že z tisíce charakterních hrdinů, které Zola předvedl ve svých románech, není ani pět spravedlivých, kteří by zachránili Sodomu (!) od záhuby! Boh. Golz dí (Die Bildung und die Gebildeten II., 258) o nynějším pokolení, že má naučeno několik zevnějších slušnostních forem, že celá jeho mravnosť jest farizejská, a že vůbec zásady moderní (mravnosti a vzdělanosti) nevnikají do srdce, a že spíše člověka kazí než mu prospívají. Goethe, tento kostelník (či veleknéz?) humanismu, vyznal, že prý společnosť (i. e. za jeho dob, a od té doby jsme se »nezhoršili,« ale »pokročili«) jest »interminiert.« A konečně i Puškin (Eugen Oněgin 8, 11) soudí o tom ještě hůře, tvrdě, že i v nejlepších salonech vše jest bez zdravého »smyslu a rozumu,« tedy prázdno!

Humanismus hlásá humanitu! Náš auktor ukazuje především na veliký rozdíl mezi humanitou a humanismem a dokazuje, že humanismus poškozuje pravou humanitu. Předmět vyžadoval toho, aby auktor promluvil o pravé přirozenosti lidské, jakož byl hned v prvém svazku promluvil o silách a schopnostech lidských. Zde — mluvě o přirozenosti lidské, — jde auktor ke korenu a najde proto u našich protivníků nejvíce odporu. Dobře, že jest obrněn od hlavy do paty, dobře, že vládne na obě strany broušeným mečem, a že rozdávaje pádné rány na vše strany míří přímo mezi oči. Celý zástup rozsekaných mrtvol kupí se kolem něho, a mnozí slavní literární hrdinové stojí před ním s polámaným kopím, zakrývajíce malomoc hněvem, zášť a posměchem (ku př. Goethe, Schleiermacher, Paulsen atd.). Abychom celé bojiště přehlédli, podíváme se do Weissova operačního plánu, jak jej podává hned na začátku svého díla, a tím již nabudeme známosti o tom, co nás zde očekává!

Auktor dělí si vše na čtvero hlavních částí a každou z částí těch probírá v několika pojednáních. V části prvé ukazuje přeměnu humanity v humanismus. Je to stať nadmíru interessantní, vykládáť se v ní o pokažené přirozenosti lidské, o ztraceném ráji, o prvotním stavu lidstva, o prvním hříchu a o dědičném hříchu, o zkaženosti celého pokolení lidského, o dějinách různých náboženstev, dosvědčujících pád pokolení lidského a konečně dává se do »vyznání« všeho lidstva. V části druhé ukazuje se, kterak humanismus myslí a jedná. Především klade se mu za vinu, že hřích popírá, po té že jej vychvaluje, ospravedlňuje, že si »zahrává« se smrtí a dokonce i »ďábla uctívá.« Stať třetí podává kulturní dějiny humanismu, z čehož nejlepším zdá se pojednání o prostředcích a cíli humanismu. Konečně doporučuje se v poslední části návrat od humanismu k humanitě, kdež zvláště vyniká pojednání první — o Božské prozřetelnosti, — a poslední — starý a nový Adam, — jehož závěrečná slova (XXV. 8), ukazující nesmírnou lásku Syna Božího, ochotného dáti předrahou krev na očištění a spasení lidstva, jsou tak krásná, působivá a mocná, že nemají sobě v celém díle rovných! Pomyslíme-li si na ně, zdá se nám, že bychom neměli ukončiti, abychom jich zde nepodali a jimi čtenáře nenavnadili ku čtení tohoto nejlepšího Weissova spisu. A přece neučiníme toho, doufajíce, že zvědavosť mnohého přivede, kde ho míti chceme, a pak jsme jisti, že nám dá za pravdu, když tvrdíme, že neznáme v nové literatuře časovějšího, důkladnějšího a zajímavějšího spisu nad Weissův. Filip Jan Konečný.

Das christliche Handwerk. Organ der Congregation der frommen Arbeiter (Calasantiner) und Zeitschrift für den christlichen Handwerker — und Arbeiterstand. Herausgegeben von der Congregation der frommen Arbeiter vom heil. Josef Calasanctius von der Mutter Gottes (Calasantiner). Neunter Jahrgang. 1896: Verlag der Congregation Wien, XV. Tellgasse 7. — V krajinách národnostně smíšených mívají katolické spolky nemalou obtíž s tím, jaké dobré a laciné časopisy měli by odebírati pro soudruhy německé národnosti. Doufáme, že se jim zavděčíme, upozorníme-li na jeden takový list, jenž jak pro výborný vždy obsah, tak pro neobyčejnou láci zasluhuje doporučení a hojného rozšíření. Z bohatého a cenného obsahu uvádíme aspoň tato časová a velmi důkladná pojednání: »Lösung der socialen Frage« (Aus einem Hirtenbriefe des Hochw. Fürstbischofes von Seckau), »Die Kirche und die sociale Frage« (Von Dr. Franz Schindler), »Das Handwerk« (Nach dem »Grazer Volksblatt«), »Resolutionen über die Arbeiterfrage, beschlossen vom IV. allg. österr.

Katholikentage in Salzburg.« »Meister und Lehrling« (von A. A., Pfr.). »Helfet mit — zur Rettung der Lehrlinge« (von Adolf Freiherrn v. Berlichingen), »Der gute Doctor Fliederstrauch«. Eine Erzählung von Adolf Kolping — atd. — S radostí béřeme na vědomí oznámení administrace v posledním čísle, že »D. ch. H.« stane se, X. ročníkem počínaje, měsíčníkem, ač předplatné toliko o 30 kr. zvýšeno, takže předplácí se na ročník ten 1 zl. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Symboly lásky. Historická povídka z dob husitských od Bedřicha Kamaryta, děkana v Deštné. Čistý výnos věnuje p. děkan na zařízení útulny v Deštné. Spisovatel líčí utěšené poměry v Čechách před husitskými válkami. Ve Zlaté koruně pěstovali mniši sv. Bernarda vědy, umění a téměř všecka řemesla a vyučovali mládež z celého okolí; město Prachatice kvetlo bohatstvím a vynikalo zbožností a obětí pro dům Boží; na hradě Rábí panoval klid, láska a pořádek. To bylo v době, když Jan Žižka z Trocnova znepokojoval již kraje českého jihu různými svými tlupami. Aby spisovatel zvýšil význam této pokojné doby, kreslí básnickým vzletem krásy chrámů, paláců, hradů, domy patriciů, nádheru kostelních rouch a církevních bohoslužeb.

Král Václav IV. chtěl ukázati legátu papežskému zbožnosť českého lidu a proto pořádal s velikou okázalostí slavnosť ostatků svatých ve chrámu sv. Vítském v Praze. Pozval k nim zástupce celé země i také město Prachatice. Zde zase ukázal spisovatel bohatosť svého ducha. Líčí domácnosť primátora Prachatického, popisuje výpravu do Prahy které se súčastnili převor ze Zlaté koruny, primátor, jeho dcera Donata a různé jiné přední osoby z Prachatic. Příbuzenstvo primatorovo ubytuje se u pí. z Mochova, paní to zbožné, rozšafné a vlivuplné.

V slavnosti ostatků svatých soustředila se zbožnosť, velkodušnosť a nádhera církevní a světská z celých Čech. Péro spisovatelovo vykreslilo ji nejživějšími barvami.

Až potud popisuje p. děkan, abych tak řekl, katolické Čechy. Po nich přechází k husitské době. Líčí vznik husitismu v Táborsku, kázaní mistra Jana Husi, počátek Valdenských v okolí Prachatic a popisuje rozruch učení Husova. Většina osob, které vystupovaly v povídce v době předhusitské, hraje vynikající úlohu i v této druhé části povídky, ale oddělují se, vzdalují se od sebe a přecházejí buď k husitismu nebo zůstávají věrni víře katolické. Rekyní těchto jest dcera primatorova Donata, paní hradu Rábí, rekem oněch jest syn zuřivé husitky pí. z Molova, Prokop z Ústí. Dostalo se mu pečlivého vychování u mnichů ve Zlaté koruně, kdež byl jeho příbuzný převorem, ale když šlechetný a zanícený jinoch slyšel kázaní mistra Jana Husi, zahořel k němu láskou a stal se do smrti věrným jeho učenikem. A tento šlechetný jinoch prodělává veškeré hnutí husitské od počátku až do bitvy u Lipan. Zřeknuv se veškerého jmění a všech statků v Ústí a na Hradišti, zakládá společnou obec Táborů, ale brzy vidí zde místo lásky různice a nesváry mezi Mikulášenci a příznivci kněze Martínka; Prokop vidí zkázu Zlaté koruny a hroznou smrť mnichů, kteří jej s láskou vychovávali; vidí zkázu Prachatic a smrť příbuzné Donaty v sakristii chrámu Prachatického, kterou dal Žižka zapáliti; vidí zuřivosť své matky, která se kloní k nejvýstřednějším novotám obce táborské; protiví se mu sice chladnokrevnosť Žižkova, jenž dával nemilosrdně utracovati životy kněží a mnichů a jenž bez lítosti bořil hrady a ničil památky vědy a umění, ale při tom neodolatelná touha drží jej při tomto jinak hrdinném válečníku. Provází jej všude a když Žižka zemře, provází i Prokopa Velikého po vítězných cestách až k moři Baltickému. Zahořel nejčistší láskou a nejidealnější duší k husitským novotám, když se však vrací od moře Baltického do vlasti a vidí zde samou spoustu a zkázu, zamyslí se duch jeho, zaletne do šťastného mládí, probírá všecky události a ptá se sám sebe, zdaž je to pravda, zač bojoval, se obětoval. Ale duch jeho je tak mocně připoután k obci táborské, ku které základ položil, že se již nemůže od ní odtrhnouti, i pustí se s ní v boj proti obráncům vlasti u Lipan a zde padá a vidí, že byly symboly lásky pošlapány, národ že byl zaveden, ubit a hořký kalich že byl až na dno vyprázdněn. Prokop umírá obraceje roztoužené zraky ku kříži.

Spisovatel ukázal v tomto idealním jinochu, jak chatrné ceny a jak neblahé povahy pro český národ bylo celé hnutí husitské.

Veda nás bouřemi husitskými, ukazuje spisovatel na četných místech něžné květy života katolického. V této věci je p. děkan mistrem umění vypravo-

vatelského. Z husitského proudu, který se hrne po českých vlastech, vyjímá p. děkan něžné postavy věrné katolické víře, a to ze všech vrstev národa. Těm klade v ústa apologii naší víry, a to tak poutavě, že čtenáře unáší a uchvacuje. V tomhle je spisovatel mistrem ve všech svých povídkách a také zde v »Symbolech lásky«. Aj, jak duchaplně líčí víru vznešené Donaty a jak dojímavě popisuje její apologii víry oproti Petru Valdovi, jenž byl jejím příbuzným? Jaký to obraz víry a nadšení občanů Prachatických, a jak něžná láska k církvi tkvěla v srdci prosté ženy vrátného v domě pí. Mochové na Kamenici uprostřed samých husitů, která měla za muže zuřivého jáhna husitu. Když paní z Mochova opustí Kamenici, aby se súčastnila výpravy proti naháčům u Veselí n. L., jaký to obraz víry a touhy po Kristu kreslí nám básník před očima: Kamenické ženy a s nimi vrátná spěchají do kaple, kdež vyhnaný jejich plebán slouží oběť mše svaté. O, to jejich štěstí, ta slasť, ta radosť, že se mohou súčastniti modlitby v kat. chrámě! A zase, jaký to obraz hrůzy, když paní z Mochova toto shromáždění přepadla, plebána psem a ženy po lese prchající svými práčaty dala zahubiti! Ale nejněžnějším kvítkem katolické víry jest malý Otonek, synáček pí. Donaty. Toto dítě plné lásky k Bohu, toto dítě, jež touží stále po Ježíšku a touží po tom, aby následovalo římského mládenečka Tarciska, jenž raději smrť podstoupil, než by byl vydal Ježíška, jejž nesl do žaláře, toto dítě dostane se po hrozné smrti své matky Donaty na Kamenici k zuřivé paní z Mochova, do ovzduší husitského. Kopají ho, opovrhují jím pro jeho něžnou víru katolickou, až konečně hyne v rukou jakoby druhé matky své, vrátné, jež líbá jeho rány a jež ho ošetřuje jako mučeníka církve. Tato skalopevná žena a toto dítě plné víry a jeho něžná matka Donata, toto jsou tři z nejkrásnějších obrazů v »Symbolech lásky«.

Pan děkan konal k této povídce důkladná studia; pročetl všecky české historické spisy, jež jednají o válkách husitských, a pak se teprve pustil do díla. Očekávám pevně, že tato povídka způsobí mnoho dobrého v národě našem a že jistě vyjde v několika vydáních, což p. děkanu, svému otcovskému příznivci, z plna srdce přeji. Tomáš Škrdle.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Sv. Otec vydal obšírné apoštolské ustanovení o zapovězených knihách a jejich censuře, jež pokládáme za tak důležité pro dobu naši, že je neváháme u výtahu se čtenáři svými sděliti, pokud se výslovně theologie netýkají. Ustanovení, nesoucí datum 8. února t. r., obsahuje předmluvu a dvě části; první skládá se z desíti, druhá z pěti hlav, celkem ze 49 článků. V předmluvě sv. Otec »Leo episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam« klade váhu na to, že jest zvláštním úkolem apoštolského důstojenství, jejž co nejpilněji a nejsvatěji plniti sluší, aby bdělo a všecky síly věnovalo tomu, by neporušenosť víry a křesťanských mravů zkázu nevzala. Za jedno z největších nebezpečí víře a křesťanským mravům pokládá špatný tisk a jeho rozšiřování v lidu. Církev, strážce a obhájce čistoty víry a mravů, brzy a dávno postřehla okolnosti tyto. Sv. Otec uvádí přemnoho příkladů. Anastasius I. odsoudil záhubné spisy Origenovy, Innocenc I. Pelagiovy, Lev Veliký všechny spisy Manichejců, a tak průběhem doby odsoudila apoštolská stolice spisy Monotheletů, díla Abelardova, Marsilia, Patavina, Viklefova a Husova. První část jedná o zapovězených knihách. Část I. má nápis: »O zapovězených knihách odpadlíků, heretiků, rozkolníků a jiných spisovatelů.« 1. Všecky knihy buďtež považovány za odsouzené, jež sice v novém indexu obsaženy nejsou, ale jež před rokem 1.600 od papežů neb ekumenických koncilů odsouzeny byly. 2. Vesměs zapovídají se knihy odpadlíků, heretiků, rozkolníků a všech spisovatelů vůbec, kteří heresii neb rozkolnictví zastávají, neb základy náboženství samého otřásají a vyvracejí. 3. Rovněž zapovídají se všecky spisy katolíků, které o náboženství jednají, není-li o nich výslovně známo, že nic proti církvi katolické neobsahují. 4. Spisy těchže autorů, které výslovně o náboženství nejednají, ale náboženských pravd jen se dotýkají, nebuďtež za zapovězeny považovány, pokud to nebude zvláštním dekretem prohlášeno. Hlava 2. a 3. jedná o překladech sv. písma. Hlava čtvrtá je věnována knihám nestydatým. Článek 9. zní: Knihy, které jednají výhradně o věcech frivolních a nestydatých,

o nich vypravujíce neb k nim navádějíce, vesměs se zakazují, poněvadž je čísti, kazí nejen velmi snadně víru, ale i mravy. 10. Knih, ať již starých nebo nových autorů, které se nazývají klasické, jsou-li touže skvrnou potřísněny, smí se užívati jen ve zvláštním upravení a se starostlivou pečlivostí učiněném očištění, (»nisi solerti cura expurgati«) a to jedná-li se o zvláštní krásu a vlastnosti jazyka, a žádají-li toho důvody didaktické, jinak však nesmějí je hoši nebo jinoši překládati a nesmí se jim z nich předčítati. V 11. článku V. hlavy se praví: »Odsuzují se knihy, v nichž se uráží Bůh, Nejblahoslavenější Panna Maria, Svatí, církev katolická a její obřady, svátosti, nebo Stolice apoštolská. Zakazují se též knihy, které tupí církevní hierarchii, stav duchovní nebo řeholníky. 12. Hříchy jest vydávati, čísti a rozšiřovati knihy, v nichž se učí nebo schvaluje věštění osudu, prorokování, magie, spiritismus, citování duchů a pověry takového druhu. 13. Zapovídají se knihy nebo spisy vydané bez povolení zákonité duchovní vrchnosti, které píší o nových zjeveních, viděních, proroctvích, divech nebo zázracích, které zavádějí nové pobožnosti. 14. Zakazují se knihy, které schvalují souboj, sebevraždu, manželský rozvod, které jednají o zednářských sektách nebo jiných spolcích téhož druhu, je vyhlašují za užitečné a nikoliv za záhubné církvi i společnosti lidské, nebo které hájí bludy od apoštolské stolice zavržené. Článek 15. ve hlavě VI. zakazuje obrazy Pána Ježíše Krista, Marie Panny, andělů svatých neb jiných služebníků Božích, ať kdekoliv vydané, liší-li se od názorů a dekretů církví sv. ustanovených Hlava VII. pojednává o liturgických a modlitebních knihách, hlava VIII. mluví o tisku periodickém: Deníky, týdeníky a měsíčníky nebo periodické sešity, které náboženství neb dobré mravy urážejí a na ně útočí, zapovídají se nejen přirozeným, ale i církevním právem. Duchovní správcové se vybízejí, aby příležitostně věřící poučovali o nebezpečí takového čtení. 22. Žádný katolík, zvláště však duchovní nesmí nic uveřejňovati v takových denních, týdenních, měsíčních a periodických sešitech, leda by k tomu měl spravedlivé a rozumné důvody. Hlava desátá jedná o udávání daremných knih. Druhý díl apoštolského ustanovení píše o censuře a censorech, hlava IV. o vydavatelích a nakladatelích, hlava V. o trestech, přestoupí-li kdo ustanovení dotčená (exkomunikace).

Ustanovení ta jsou tak jasná, že k nim není třeba žádných poznámek. Naši katolíci by si měli nařízení sv. Otce opakovati denně, zvláště některý článek. Kdyby listy, církev a duchovenstvo urážející, samými katolíky napořád nebyly podporovány, brzy by zanikly. Slova sv. Otce jsou vážná, slavná a rozhodná, jako vždy, ozve-li se hlas Jeho u věcech víry a mravů, hlas neomylného strážce Svého lidu a kormidelníka lodi Ježíše Krista.

Dne 21. ledna shromáždila se kolem sv. Otce římská šlechta u velikém počtu, aby Mu vyslovila novoroční blahopřání. Slyšení dělo se v konsistorním sále; kníže Ruspoli mluvil jménem všech přítomných a odpověď jeho Svatosti četl Msgr. Misciatelli. Odpověď obsahovala díky a vyzvání, aby šlechta, pamětliva jsouc předků svých, věrně stála při církvi a stolici papežské, jakož aby i na dále tak účinně papeže podporovala v zakládání a udržování dobročinných ústavů: asylů, nemocnic, útulen a škol všeho druhu.

Sv. Otec dokončil osmdesátý sedmý rok věku za úplného zdraví a svěžesti tělesné i duševní. Modlitby veškeré církve Kristovy nesou se k nebesům, aby Bůh vznešeného kmeta dařil stálou Svou milostí.

»Naše Doba« a Literární sjezd družstva Vlast. Prosincový sešit »Naší Doby« referuje na půl šesté stránce o našem lonském Literárním sjezdu. Nazývá jej »klerikálním« sjezdem — no budiž! »Naše Doba« si asi vykládá slovo »klerikál« s příchutí pohany, my však je vykládáme v ten smysl, že klerikálem je ten, kdo má podíl na Bohu. Ačkoliv se tedy pro tu věc nemusíme dáti do pranice, připomínáme přece p. kritikovi »Naší Doby«, že solidní kritik má jmenovati věc tak, jak veřejně byla oznámena, a oficielní název sjezdu byl — »Literární sjezd družstva Vlast.« »Nelze pochybovat,« praví »Naše Doba« o sjezdu, »že hnutí to jest velmi důležito a že tudíž má se opravdově stopovat a studovat.« A pan kritik dává brzy o něco níže známky své »opravdovosti« na jevo:

1. Historický referát Hamršmídův je prý »neurčitý a hlavního praktického předmětu se ani nedotekl.«

2. Referent p. Rud. Vrba podává přehled žurnalistiky, »přehled ne dosti klasifikovaný a tudíž nepoučný.«

3. Pp. Dr. Ant. Podlaha a hlavně učitel Jos. Flekáček prošli u p. kritika dosti obstojně; o tomto praví prostě, že referoval v duchu přijaté resoluce.

4. Hůře dopadla kritika proti p. faráři Tom. Píchovi. Ta je nejdelší a končí větou: »Ve skutečnosti mezi přírodovědou a vědou vůbec a mezi učením všech positivních náboženství spor je... Tolik ovšem rádi připouštíme, že mezi pravou vědou a pravým náboženstvím sporu není.« Ergo: dle p. kritika naše náboženství pravým není a vůbec všecka positivní náboženství pravdiva nejsou, i nechť nám tedy to pravé náboženství udá a pravosť jeho dokáže.

5. Kritik vystupuje dále proti Fr. Žákovi a Filipu Janu Konečnému.

Ponechávajíce odsouzeným pp. referentům zde ve »Vlasti« volnosť, aby se sami hájili, uznají-li to za vhodno, oznamujeme, že odpověď od 1. přineseme v budoucím čísle a že také v 6. a 7. čísle dostane »Naše Doba« výprask od P. Filipa J. Konečného. Uveřejňujeme ho velice rádi, nebo činnosť Masarykova oproti naší církvi, našemu náboženství a naší straně toho v plné míře zasluhuje, jak níže doložíme.

Stopujme dále sjezdový článek »Naší Doby.« Uvádí všecky přijaté resoluce, mluví o hojném účastenství při sjezdu a vidí hlavní jeho význam »v úsilí a práci organisační« ... klerikálové do své činnosti zabírají všecky obory literární organisace a všecku národní práci vůbec.«

Na to se »Naše Doba« obírá P. Filipem Janem Konečným a dává Vlasti štulec těmito slovy: ... »Právě při Vlasti a jejím směru lze přečasto dokázati, že je v neprávu a že se chytá prostředků nedovolených ... My náboženství Vlasti nedůvěřujeme a nechceme je.« Odpovídáme: to jest urážka hrubá a nezasloužená. Zamette pánové z »Naší Doby« před svým prahem a čiňte pokání za sváry, které jste v našem národě rozseli a za pokolení, které jste vychovali. Byly tu jiné doby v české vlasti, než jste přišli, a byly by zajisté i dnes jiné poměry, kdyste nebyli přišli a svůj realismus k nám nezanesli. Vy, kteří měníte víru a pohrdáte naší věrou, opovážíte se k nám, kteří od dětství lneme k otecké víře a kteří pro tuto víru zápasy podstupujeme a potupu snášíme, vy se opovažujete k nám volati, že náboženství Vlasti nedůvěřujete a nechcete je ... my se vám s ním nikdy nenabízíme, poněvadž víme, že ho nejste hodni. A důsledně opovrhujeme i dalšími slovy vašimi, která zní ... my v klerikální organisaci Vlasti nevidíme úsilí o náboženství lásky, (za to český realismus je samá láska, jen že se ze samé lásky pořád pere) vidíme v ní úsilí o moc, o panování. V čele Vlasti stojí venkovský kaplan, vedle něho pracuje pouhý církevní kněz, s nimi spolupůsobí: chudý strojnický dělník a učitel, otec osmi dětí, kromě nich zasedá ve výboru jeden děkan, jeden advokát na odpočinku, jeden profesor, dva kaplani a jeden c. k. pošt. pokladník — a těch se český realismus bojí! Styď se, český realisme! Někteří tě líčí jako slunce, které zasvitlo na obzoru království Českého, a ty se bojíš plezirovaného venkovského kaplana, potlučeného církevního kněze a oslími hlavami zasypaného venkovského učitele!

Lidé, s nimiž se takto nakládá a kteří pro své přesvědčení tyto věci trpí, mají něco jiného v srdci a v hlavě, než jim imputuje p. referent »Naší Doby.« Proto, vari, osočovateli naší cti, našeho jména a našich snah! Nejsa schopen nás pochopiti, nepleť se mezi nás a pěstuj si dále svůj realismus, s nímž sedoděláš v Čechách — nekonečné slávy!

Ant. Marek, »Čas« a nynější kněží zeloti. Jizlivosť »Času« je známa a pověstna; rýpne do nás kde může a posledně učinil tak při posudku o životopisu děkana Ant. Marka; rýpnul zas, ale hloupě. Buditelé kněží nebyli by prý přispěli k obrození národa, kdyby byli bývali jako dnešní »Brynych, Lenz, Burian, Neuschl, Bauer a Škrdle«.

Na Markovi jeví se prý tři přední ctnosti: byl nevšedně vzdělaný, byl svobodomyslný, byl snášelivý. V prvém se nerozcházíme, to tedy pomineme; jinak ve druhém a třetím. Marek prý byl konsekventním jesefinistou; práva člověka a povinnosti k národu předcházely u něho před povinnostmi k církvi; svůj život mravní řídil spíše podle základu vzdělanostního, nežli aby jej byl prohluboval na základě ideí náboženských. Konsistoř jmenuje Marek »vysoké černokněžstvo.« Marek nezachovával prý celibát a choval se tak dle rady Jungmanna. Ale o svou rodinu postaral se prý dobrým vychováním.

Na počátku našeho století byli prý to hlavně kněží katoličtí, kteří snažili se oživiti ideje nejmocnějšího a nejsamostatnějšího rozvoje — ideje církve bratrské, které právě katolická protireformace s takovým úsilím snažila se vyhladiti. Dle této poslední věty soudě referent o životopisu Markově nesedí daleko od prof. Masaryka, nebo to jest jeho utkvělá, ale ovšem bludná myšlénka.

Marek byl synem své doby, byl josefinistou, ale právě tato doba byla ponížením a neslávou duchovenstva. Co se píše dále o jeho smýšlení, to je náboženský blud a blud nepatří k známkám, jež by musil míti buditel národa. Celé srovnání svobodomyslného Marka s nynějšími kněžími zeloty vyznívá tedy pro toho, kdo je napsal, velice směšně; pravda je pouze v tom, že jmenovaní zeloti kladou si to za čest, že jsou uchráněni »ctností«, jež se Markovi kladou ke cti. Marka následují v dobrém, ale ne ve zlém. A co je dobro a zlo, o tom se k »Času« řečení zeloti o poučení nebudou utíkati, poněvadž z těchto řádků vidí, že má »Čas« pojmy popleteny a že církevnímu stanovisku kněze zhola nic nerozumí, nebo což by bylo ještě horší, rozuměti nechce

Spolek »Máj« a Fond pro katolické spisovatele při družstvu Vlasť. Spolek českých spisovatelů belletristů »Máj« vstupuje letos do 10. roku své činnosti. Spolek má 22.000 zl. jmění. Sněm království Českého dává pensijnímu fondu »Máje« roční podporu 500 zl. Náš fond pro katolické spisovatele zůstává za »Májem« velice pozadu: máť toliko 9.254 zl. 93 kr. čistého jmění. Zakládajících členů (100 zl. ve lhůtách) přibývá velice málo (ročně 2—4), přispívající ubývají každý rok a dárcové také, konečně i odkazy jsou nepatrné. Našeho fondu nevšímají si ani ti, kteří ho nutně potřebují: katoličtí žurnalisté; jsouť jeho členy pouze pp.: Jos. Kratochvíl a O. V. Seykora z »Kat. Listů« a Jan Lang z »Míru«. Ale upozorňujeme je a všecky ostatní katolické spisovatele, že jen členové mohou dostati od nás podporu a proto každý, kdož by v nemoci, v stáří nebo na cesty nebo pro své vzdělání od nás podpory potřeboval, aby se stal členem fondu pro katolické spisovatele. Mluvíme z trpké zkušenosti: v činné službě si na nás skoro nikdo nevzpomene, fond ignoruje, ale pozbude-li mnohý místa nebo postihne-li ho nemoc, žádá za podporu a dovolává se toho, že pracoval v listě buď konservativním nebo přímo katolickém. Tyto řádky doporučujeme všem, jichž se týkají, bedlivé úvaze a fond pro katolické spisovatele štědré a všestranné podpoře. Přispívající člen platí ročně 2 zl., dary jsou libovolné.

»Aurelii Prudentii Clementis Opera« ve 2 svazcích, vydaná universitním profesorem v Turině, V. Lanfranchim, nákladem Salesiánské oratoře v Turině. (Cena 2 zl.) Zesnulý Don Bosko úsilovně pracoval, aby mládež křesťanská nebyla odchovávána pohansky. Proto vydával klasiky křesťanské, které slohem starým se rovnají, obsahem je však předčí. V této snaze pokračují synové Boskovi. Vydali právě díla Aurelia Prudentia Clementa. První svazek »Cathemerinôn« obsahuje 12 písní, kteréž denně mají býti zpívány neb čteny. Druhý svazek »Perì Stephanôn« jest sbírka 14 lyrických ballad na počesť slavných mučeníků, kteří dali krev svou za víru. Oběma sbírkám jest předesláno pojednání o básníku samém.

Nežli se přemůže předsudek, že klasickou latinu lze jen u pohanů nalézti, bude třeba velmi mnoha vydání a čtení klasiků křesťanských. Zdá se, že v tomto oboru budeme valiti kámen Sysifův. I sami pohanští klasikové mají mezi svými mnohými chvalořečníky málo skutečných čtenářů, což potom klasikové křesťanští? Nicméně musíme opakovati, že máme hojnosť klasických křesťanských spisů, a že netřeba nutně vydávati se v nebezpečí starého pohanstva. Liga + 1.

Božena Němcová a probošt Václ. Štulc. V poslední době přinesl realistický »Čas« o poměru p. probošta Václ. Štulce k Boženě Němcové zprávy toho druhu, že jimi byla památka Václ. Štulce velice znectěna. Mluvili jsme o tom s jistým zkušeným redaktorem a ten nám vypravoval věci, jež by byly p. probošta velice oprávňovaly, aby proti zvěčnělé jako její přítel zakročil. V té věci bychom rádi měli úplné světlo. Snad žijí pamětníci, kteří by nám mohli poměr obou těchto vynikajících spisovatelů objasniti. Čekáme na jejich zprávy. »Hlídku«, roč. II. č. 3., jsme četli; co povídá, je cenné, a co napovídá, je důležité, ale celé jasno tím přece podáno není. Čísla »Času«, jež o tom jednají, si schováváme a k celé záležitosti se vrátíme.

Paběrky z novin a veřejného života. ***Sv. Otec Lev XIII.*** slavil 20. února t. r. výroční den, v němž byl r. 1878. zvolen za papeže. Dnem 20. února vstoupil Lev XIII. do 20. roku svého pontifikatu, a dne 2. března slavil sv. Otec své narozeniny, vstupuje do 88. roku svého blahoplodného života. V hierarchii katolické jsou jen dvě osoby starší Lva XIII.: kardinál Mertl, jenž jest 91 let, a kardinál di Canossa, arcibiskup Veronský, jenž jest 89 let stár. — ***Jubileum***

900leté památky mučenické smrti sv. Vojtěcha slaveno bude ve velechrámě sv. Víta třídenní pobožností, dne 23., 24. a 25. dubna. K slavnosti dostaví se všickni ndpp. biskupové čeští. Budou slouženy tři pontifikální mše sv. a konati se budou při té příležitosti česká a německá kázaní. Třetí den bude vyhrazen Emauským benediktinům, aby oslavili jej velebným chorálem a uvedli ryzí církevní zpěv v širší známosť obecenstva. Ostatky sv. patrona Vojtěcha vystaví se ve zvláštní nádherné skříni na novém oltáři v Kinského kapli. K této památce bude vydán zvláštní pastýřský list. Pro lid bude vytištěn životopis světců a bude ražena pamětní mince. Slavnosť bude ukončena velikolepým průvodem se sv. ostatky po Hradčanském náměstí na Bílou neděli odpoledne. Památka sv. Vojtěcha bude oslavena také v diecési Hradecké, kdež byl sv. Vojtěch narozen. — *Ottův Naučný slovník a mistr Jan Hus.* K naší prosbě v minulém čísle pronesené sdělil s námi J. M. veledůstojný pan probošt Dr. Ant. Lenz, že nám odpověď na článek o mistru Janu Husovi napíše a v březnu zašle. — *Dr. Fr. Bačkovský a B. Temnotarius.* Konec našich paběrek (str. 495.), kterak p. dr. Fr. Bačkovský chce zakládati spolek katolíků, byl podnětem k celému feuilletonu v 5. čísle »Vychovatele« ze dne 1. března t. r. B. Temnotarius, dosud klerikální šplhák, vidí, že to v klerikální straně daleko nepřivede a proto vítá nový spolek katolíků a míní do něho vstoupiti. B. Temnotarius navrhuje zároveň některé paragrafy stanov. — *Sami se ubijíme.* V posledních paběrkách vytkli jsme své stanovisko oproti tisku zcela nepřátelskému nebo pochybnému a žádali jsme čtenáře »Vlasti«, aby s námi své názory otevřeně sdělili. Obdrželi jsme dva dopisy. Dp. Ign. Zavřel, koop. na Strážnici na Moravě, sděluje: »Již dávno bojoval jsem ústně i písemně, by katolické časopisy neuveřejňovaly seznamů a obsahů nevěreckých listů, neb co do illustrací ne vždy mravných; dobrý lid se tím velice mate . . . jsem rád, že ve »Vlasti« důrazně Jste se ozvali. Zdař Bůh! A dp. Ant. Nedvěd, farář ve Sterně, Istrie, píše: Mezi »paběrkami« z novin čtu v posledním čísle »Vlasti« na str 495. vyzvání ligisty + 20, aby čtenářové »Vlasti« sdíleli s redakcí svoje názory o našich moderních časopisech. Nesu tedy i já svoji kapičku do moře . . . Byl jsem čtenářem a odběratelem »Zlaté Prahy« hned na gymnasiu a pak dlouhá léta; v semináři v Gorici nám ji přísně zakázali pro hnusné nahoty v ní uveřejňované. Měli úplně právo. Nechci věc široce rozebírati, ale co mravních úpadků, zničených existencí a rozervanců má na svědomí novodobá illustrace Vím, že je boj proti tomutu směru smyslnosti těžký a slibuje málo výsledku, dokud se člověčenstvo mravně neobrodí. . . . . Ale snad by se přece mohla naše drahá »Vlasť« častěji zmíniti o neslušném illustrování (podobné zprávy budou »Vlasti« vítány) a kde třeba, řádně okřesati, spomahá to. Já jsem se naposled sám před sebou styděl za obrázky ve »Zlaté Praze«; aby se nákaza snad nešířila, spálil jsem všecky ročníky a předplatné s udáním toho důvodu vypověděl . . . . . Pisatel dodává: V Sarajevě vycházející časopis »Nada« dostává řádně přes prsty pro své nahoty; právě čtu ve »Vrchbosně« článeček: Je-li esthetickým neoděný obraz?, který na rychlo pro »Vlasť« překládám, dopřejete-li mu tam místa (hodí-li se, s radostí). — Žádáme za další názory v té věci; nechť s námi naši čtenáři sdělí také výroky církevních autorit a vynikajících katolických spisovatelů. Nové ustanovení sv. Otce Lva XIII. o zapovězených knihách, jež v tomto čísle na počátku drobných literárních zpráv a úvah uveřejňujeme, naše stanovisko velice posiluje. — *Obětivosť.* Pro články dp. Fr. Žáka o Rusku byla »Vlasť« v Rusku zapovězena. Měli jsme tam jednoho abonenta, p. Karla Jindřicha, typografa. I zaslal nám dne 7. února t. r. deset rublů, chtěje si doplatiti členský vklad, a za zbytek předplácí »Vlasť«, kterouž mu máme uschovati. Chce býti stálým jejím odběratelem, ač ji nesmí čísti. Vzácnou obětivostí vyniká dělník truhlářský p. Jan Horák ve Vídni. Získal nám ve Vídni 9 ab. »Vlasti« a zavedl do vídeňských kaváren 6, a do spolků dva ex. »Děl. Novin« a s našimi listy vnikl i ve kruhy studentské. Našich brožur koupil již asi za 25 zl. Vše platí hotově. Pan Jan Horák jest dovedný řemeslník a věrný katolík. — *Jednota katolických učitelů.* V měsíci únoru t. r. rozeslán byl návrh stanov Jednoty katolických učitelů v království Českém. Ze stanov, jež máme po ruce, vybíráme to nejdůležitější. Jednota míní zakládati pobočné katolické spolky učitelské; členové nesmějí náležeti žádnému liberálnímu, zednářskému, vůbec protikatolickému nebo protirakouskému spolku; rovněž nesmějí žádných časopisů odebírati a podporovati, o nichž je jisto, že redigovány jsou nepřátely katolické víry, naopak jest jim všemožně hmotně i mravně podporovati časopisy a písemnictví katolické. Jednota se může svého času připojiti k družině katolického učitelstva v Rakousku, ale česká jednota podržela by při tom na-

prostou samostatnosť v zařízení, ve správě spolkové, pokladniční a v celém rozsahu svých stanov. Pro toto ustanovení vrhly se na novou Jednotu »Národní Listy« ze dne 21. února t. r. a tvrdily, že se tu jedná vlastně jen o podružný spolek německé centrální družiny katolických učitelů ve Vídni, neboť prý »každý člen« tohoto spolku jest zároveň členem družiny katolických učitelů Rakouska. Na tento útok odpověděla Hradecká »Obnova« z autoritativní strany takto: Co bylo po Čechách rozesláno, jest pouze »návrh stanov« a překlad německých stanov učitelů katolických ve Voralberku, z něhož si katoličtí učitelé v Čechách mohou vybrati, co sami uznají za vhodné, pozmění a doplní tedy návrh dle zemských a národních potřeb. U českých učitelů samozřejmě se rozumí, že jako část českého národa upraví si stanovy dle našeho státoprávního programu a že v širší styky vstoupí jen s učiteli českými na Moravě a ve Slezsku, tedy v zemích koruny české, a že tedy trvání Jednoty kat. učitelů pro království České nebude záviseti na trvání nebo rezejití se družiny rakouské. Čeští učitelé po našem názoru mají sami tolik rozumu, že dovedou jednati samostatně a česky i bez mentorování »Národních Listů«. Tolik »Obnova«. Toť se rozumí, že i roudnický »Školský Obzor« rozebírá návrh stanov; mluví o snížení vzdělání, o »kavkách«, jimiž prý učitelstvo nic neztratí a »Brynych« nezíská. »Školský Obzor« dělá si z jednoty posměch — ale z jeho sloupců vyzírá špatně tajená zlosť. Také »Lidové Noviny« (viz »Hlas« 18$^{31}/_{1}$97) a »Radikální Listy« (viz »Kat. Listy« 18$^{23}/_{2}$97) ostře proti novému spolku vystupují. — ***Pšenice dozrává — síla Mladočechů se podlamuje.*** Sili vítr, klidí bouři. Naplňuje nás věru velikým zadost učiněním, kterak řítí se mladočeská sláva jako balvan se skály. Při předposledních volbách opanovali téměř celé pole a hle, r. 1897. rozpadává se jejich budova; a nebýti mocného, liberálního učitelstva, byli by vyšli snad již letos s velikou porážkou z voleb. »Národní Listy« hýčkaly židy — a tito volí vesměs se socialními demokraty; horovali pro všeobecné přímé volební právo, ale jak se sklamali jen částí toho práva, V. kurií »Národní Listy« uveřejňovávaly paličské řeči socialistů proti náboženství (na př. řeči Körbra) a ještě loni mazal jim Dr. Engl med kolem úst, prohlásiv, že by v užších volbách mezi socialními demokraty a křesťanskými sociály dali Mladočeši hlasy socialním demokratům — ale jaké zklamání! Socialní demokraté vystupují při volbách co nejostřeji proti Mladočechům. Mladočeši znovu vzkřísili proti Akademickému čt. spolku a proti družstvu Arnošta z Pardubic rozpuštěnou »Slavii« a zřídili na hmotnou podporu svého studentstva Husův fond, ale jakého se dožili i zde sklamání? »Labské Proudy« ze dne 20. února t. r. věnují »Slavii« celý feuilleton a naříkají takto: »Slavie, té všem tak drahé Slavie, v níž vřel plný studentský život, s níž kdysi studentstvo stálo a padalo a v níž bylo ohnisko všeho mladého snažení, té Slavie není dnes více . . . Dnes sesouvá se Slavie do rokle bezvýznamnosti . . . Řítí se nám před očima kus lepší minulosti, láme se obelisk, na jehož každém kameni vryto jest kus práce našich nejlepších lidí, jenž posvěcen jest první svěžestí mladých našich sil.« Jak bušily »Národní Listy« a »Šípy« do »Slavie«, je známo. A na tom není dosti. Právě naše »Vlasť« podává ve zvláštním delším článku smutný obraz, kterak mladočeský předák Dr. Herold fanatisoval v Podébradech lid proti papežství, církvi a náboženství, a jak se snižoval, aby naše zájmy co nejvíce potupil a hle — vděčný »národ« mu vytloukl na konci února t. r. okna. Redaktoru tohoto listu byla r. 1893. vytlučena v Žižkově jedna tabule a kdo to byl, jenž zahájil proti němu štvanici až k zničení! »Národní Listy«! Pobouřily proti němu celý »národ«, dopouštěly se proti němu nepravd a lží — a hle — za čtyři léta svérázný, husitský, mladočeský »národ« tluče okna Dru. Heroldovi. Škrdlovi vytloukl »národ« jen jednu tabuli, Dru. Heroldovi však celých pět, na Škrdle šel »národ« jen jednou, na Dr. Herolda však dvakráte, a nebýti policie — slyšte, vůdce »národa« musí hájiti policie — byl by mu husitský národ snad rozbil celý palác jeho blahobytu! Nejsem u konce. Nikdy snad neštvaly »Šípy« lid tolik surově proti nám, jako loni, před volbami. V každém téměř čísle byl vymalován klerikál, a byl-li to kněz, byl vymalován co nejpotupněji a nejšeredněji. Básně, vtipy a různé drobnosti na klerikály zrovna sršely. Podobně si počínaly »Národní Listy«, a volební provolání mladočeské strany v »Národních Listech« ze dne 20. února t. r. uveřejněné s rozhodností odmítá »klerikální úklady o ujařmení duchů, zejména o podmanění školství veřejného«. Aj, jaký obrat ve skutečnosti! Na četných místech přišli Mladočeši do užších voleb se socialními demokraty, a tu se hrdá, husitská, mladočeská strana dovolávala pomoci klerikálů — a oni pomohli. Jak s těžkým srdcem odevzdával mnohý kněz svůj hlas pro stranu, která neměla pro nás nic než potupu? Ale udělal to přece, ne pro

Mladočechy, ale pro svou vlast, již horoucně milujeme; ze dvojího zla volil raději menší a pro vlast prospěšnější. — ***Také pokrokáři se rozpadávají.*** Byli silni v theoriích, v programech, ale jakmile měli objeviti svoji sílu skutkem, rozštěpili se. Rozbila je socialní demokracie. Ant. Hajn hájil zásady, že V. kurie patří dělnictvu a že se mají podporovati aspoň ti kandidáti socialně demokratičtí, kdož se prohlašují pro samostatnosť českého národa. Proti Hajnovi stáli Dr. Baxa, Rašín, K. St. Sokol, Jos. Škába, V. Štěpánek a posl. Kryf. Resoluce byla sice přijata, ale ve valné hromadě, kamž byla celá aféra zavlečena, byl Ant. Hajn poražen a vystoupil z redakce »Rad. Listů«. Tak končí, p. Ant. Hajne, sláva světa. Co jste se napsal proti klerikálům a klerikálové jsou zde a vy odcházíte z místa svého působení. — ***Nové lidové čítárny.*** Sokolové zakládají čítárnu v Rožnově. Výkonný výbor radikálně pokrokového směru podá prý městské radě Pražské hromadnou petici za zřízení veřejné čítárny v Praze. A co děláme my, katolíci? — ***Národní Jednota severočeská.*** Při valné hromadě »Tiskové ligy« stěžovali si někteří duchovní z diecése Litoměřické, že Severočeská Jednota rozšiřuje knihy a noviny čelící proti katolické víře. K tvrzení tomu přinášejí »Katolické Listy« určité doklady. V čítárně zřízené a pořádané Severočeskou Jednotou v Litomyšli hemží se to listy socialněmokratickými a pokrokářskými. Do Hodkovic u Turnova, do blízkého Bezděčína a Petrášovic zasílá Severočeská Jednota »Národní Listy« a »Vyšehrad«. Ve Vlastibořicích shledal zpravodaj »Kat. Listů« v místnostech Severočeské Jednoty »Nár. Listy, Šípy, Vyšehrad, Mladoboleslavské Listy«, vesměs opatřené razítkem: Místní odbor Severočeské Jednoty pro Vlastibořice a okolí. Zpravodaji bylo řečeno, že je odbor dostává zdarma od Severočeské Jednoty. Také kalendář Severočeské Jednoty z r. 1896 i 1897. má protikatolické ostny. Ligista + 39, jenž o něm v »Kat. Listech« referuje, praví: »Upozorňujeme na to v dobré naději, že ústřední výbor s redakcí věnují budoucně katolicismu plné šetrnosti. Vždyť známo, že kde kněz a učitel se »Odboru« neujmou, krní a živoří, ale kde oba družně táhnou, že dosahují krásného cíle Jednoty: podpory českých menšin a povznesení národního ruchu v obcích.« Prosíme o další zprávy o Národní Jednotě Severočeské i Pošumavské. — ***Kněží a rolníci.*** V Bavořích jest 790 Raiffeisenovek, z nichž polovinu řídí katoličtí kněží. Asi 100 kněží zastává při nich úřad účetního. Jsme rozhodnými přátely Raiffeisenovek, a proto prosíme o statistiku jejich ze všech krajů, kde jsou, a za údaje, pokud se kněžstvo při nich súčastňuje. V Čechách pracuje pro Raiffeisenovky nejvíce farář Blahovec, na Moravě kaplan Holba. V poslední době zřízena byla v Čechách nová Raiffeisanova záložna ve Chválenicích. Předsedou jest Josef Tangl, farář a 4 rolníci z Chválenic a okolí jsou členy představenstva. Místní kaplan Vojt. Jirák zvolen byl za pokladníka a řídící učitel Ben. Brychta za předsedu dozorčí rady. — ***Katolický sjezd diecése Královéhradecké*** bude konán ve dnech 29., 30. a 31. srpna t. r., a budou mimo jiné promluveny řeči: o politice, životě rodinném, o tisku, o českých dějinách, o rolnické otázce, o školství a konečně o socialní otázce.

Projevy důvěry p. řídícímu učiteli Václavu Špačkovi. Prohlášení Tiskové ligy pro p. řídícího učitele V. Špačka dochází na všech stranách souhlasu. Rolníci, měšťané, kněží zasílají nám srdečné dopisy. Z Gorice veškeré české a moravské kněžstvo v čele s praelatem Dom. Filipem, na Moravě katolickopolitické Jednoty Brněnská a pro Kyjov, v Čechách Spolek přátel škol bratrských, výbor kat. spolku »Svornosť« v Červených Pečkách, Jednota katol. tovaryšů v Hradci Králové, Katolická jednota v Písku připojují se k našemu blahopřání. Další projevy přijímá: Tom. Škrdle, Praha č. 234—I. [1]

Činnosť Tiskové ligy v měsíci únoru. Úvodní články ve »Vychovateli« napsal Liga + 10; dopisy v »Kat. Listech« uveřejnili: z Korutan l. + 83. Lokálek uveřejnili v »Kat. Listech«: l. + 4 = 25, l. + 22 a 37 = 10, l. + 5 = 8, l. + 17 = 7, l. + 39 = 6, l. + 2 = 4.; po 2 = l. + 16, 14, 18, po 1 = l. + 15, 1, 24, 3, 35 a 46 a l. + 14. v »Hlasu«, l. + 10 ve »Vychovateli« a l. + 1 ve »Vlasti«. Mimo to píše liga + 20 paběrky do »Vlasti« a každý týden dopis do »Hlasu«, l. + 22 a 37 dopisy do »Míru«. Od března počínaje budou zasílány pravidelné dopisy do »Č. Východu« a k přání z komp. míst i do »Obnovy«. Liga získala dopisovatele:

[1]) Pozn. Učit. Jednota Turnovská byla mylně uvedena mezi těmi, jež se proti p. řídícímu vyslovily, což tímto opravujeme.

v Římě, v Sarajevě, Korutanech, Haliči, na Moravě, ve Slezsku, Sasku, v Antverpách v Belgii. V měsíci únoru nic nezaslaly a tudíž k horlivější práci se povzbuzují: l. + 7, 9, 11, 13, 19, 23, 25, 26, 27, 28. 29, 34, 36 a 38.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z Historického kroužku. Ve výborové schůzi dne 9. prosince r. 1896., jež počala jako vždy modlitbou, vyřízeno toto: Čten a schválen protokol z minulé schůze, načež předčítán dopis J. Exc. nejdp. arcibiskupa olomouckého Th. Dr. Kohna, v němž Kroužku slibuje další podporu. Dále určeno, kterým časopisům a vynikajícím osobám zašle se V. seš. Sborníku Historického kroužku, a stanovena přednáška na 20. prosince, již míti bude dp. Václav Roudnický, kaplan na Zlíchově, »O Václavu Šturmovi a bratřích českých«. — Jednatel p. Dr. M. Kovář podává zevrubný referát o knihách spolkových, by se zjistilo, kdo má kterou vypůjčenu, i upomenou se ti, kdo některou dluhují, by ji vrátili. Týž podává zprávu o vyjednávání s p. Kytkou o vydání mapy p. prof. Jos. Vávrou sestavené; dp. Dr. A. Podlaha činí jiný návrh, by se vydala jen zinkografie, náklad byl by levnější. Další o té věci ponechává se do schůze příští, i má zatím p. prof. Vávra s p. Kytkou vyjednávati sám. — Dp. red. Tom. Škrdle připomíná, že výbor družstva »Vlast« hodlá svolati mimořádnou valnou hromadu, a že by bylo záhodno, by při ní měl Hist kroužek své přednášky historické, jako měly již ostatní odbory »Vlasti«. Výbor uznav, že jest to povinností naší, v zásadě přijímá návrh a příště pojedná se o něm dopodrobna.

Ve schůzi dne 20. ledna 1897, jež nedopatřením při zvaní byla méně četně navštívena a tudíž se v ní nejednalo o věcech minule nevyřízených, četl a schválil se protokol předešlé schůze; potom předčítán přípis J. M. ndp. biskupa brněnského Dr. Fr. S. Bauera, ndp. biskupa Ferd. Kalousa a vsdp. kap. děkana Dra. J. Řeháka, kteří děkují za zaslané Sborníky. — Přednáška p. prof. J. Vávry, určená na 31. ledna, odložena na den 2. února, protože dvorana sv.-Václavské záložny zadána byla Katolicko-politické jednotě. Přednáška ta byla pokračováním předminulé: »Z rodinné kroniky hrabat z Oppersdorfu v Čechách a ve Slezích«. Dne 28. února uvolil se přednášeti dp. Dr. A. Podlaha a vybral si thema: »Úřední jednání konsistoře pražské s jinověrci v Čechách v letech 1730—1747«. Pro měsíc březen slíbil přednášku p. adj. Ig. Kollmann. — Na výměnu se bude Sborník zasílati král. české společnosti nauk; dodají se jí všecky dosud vyšlé svazky. — Knihy rozpůjčené má vyupomínati jednatel. — Budoucí schůze výboru bude 17. února a 2. února; po přednášce byla valná hromada. — Na darech obdržel Kroužek po 20 zl. od J. M. nejdp. biskupa královéhradeckého Ed. J. N. Brynycha a od vsdp. kap. děkana v Litoměřicích Dra. Jana Řeháka. — Čten byl poděkovací list p. učitele J. Lintnera z Kolína, a potom byla schůze jako vždy skončena modlitbou.

Ve valné hromadě dne 2. února jednohlasně zvolen místopředsedou vdp. Dr. Fr. X. Kryštůfek, za člena výboru P. T.: Frant. Ekert, arcib. notář, frà Jos. Hamršmíd (za pokladníka), Václav Honejsek, farář, prof. M. Kovář (za jednatele), Dr. Ant. Podlaha (za knihovníka), dr. Ant. Soldát, vicerektor kníž. arcib. semináře, prof. Fr. Vacek, prof. Josef Vávra; red. Tom. Škrdle jest členem výboru jakožto delegát družstva »Vlasť«. Revisory účtů zvoleni P. T.: dr. Karel L. Řehák, farář a prof. K. Pánek. — Ve schůzi výborové, svolané na 17. t. m., jednáno o vydání mapy Vávrovy známé z Národopisné výst. Pan profesor sám se o tom domluví s p. Kytkou. — Došlé práce k posouzení převzali: prof Vávra »List direktorů zemských«, zaslaný od prof. Ant. Šolty; dp. dr. A. Soldát pojednání »Vždy věrná Plzeň«, jež zaslal dp. farař Dostál; dp. J. Hamršmíd stať p. Tůmy z Nov. Hradů »o mučenících«. — Redakce »Obzoru« bude za výměnu časopis svůj posílati zdarma. — »Slavjanskoje Občestvo« (předseda hrabě Ignatěv a sekretář B. Aristov) žádá Sborník výměnou. Vyhoví se. — Povolena podpora p. učiteli J. Lintnerovi 20 zl. ke studiím v archivě Třeboňském. — Dp. red. Škrdle upozorňuje, aby se nezapomnělo na dřívější usnesení o vydávání brožur historických proti častým námitkám nepřátelským proti víře a církvi katolické činěným.

VLASŤ.

K 900letému jubileu sv. Vojtěcha, patrona českého.

Napsal **Karel Burian**, O. Crucigerorum.

Červánky zlaté kolébku Tvou stlaly
jasnými květy v ranním úsvitu,
kdy zazářily od Golgotské skály
nad vlastí naší svaté ideály
ve víry lesku, v lásky soucitu.

V té době jitřní, kdy pod kříže jasem
slovanských bohů hasly oběti,
a pocty jejich mrtvým tichly hlasem,
Tvé činy zrály požehnaným klasem
a do věků se ryly paměti.

Pochodeň víry na Vltavě vzňaté
Jsi mužně nesl lichých pověr tmou
a símě v českou půdu s kříže vzaté
Jsi na biskupském stolci Prahy zlaté
v ratolesť církve pěstil úrodnou.

I v purpuru i v mnicha rouše chudém
pro vlasť a církev stejný byl Tvůj cit,
jim s bolestným Jsi často sloužil trudem,
když choré stádo zaslepeno bludem
Tvých hloubku snah nechtělo pochopit.

I k dálným břehům v orlím toužil's letu,
pohanských mravů hnusný šat Jsi dral
a modly jejich v božím kácel vznětu,
— žes úžas budil u tehdejších světů. —
bys poslání Své stkvěle dokonal.

Tak v srdce velké obě pojav matky
i vlasť i církev, celou láskou Svou
Jsi v oběť dal jim síly Své i statky
i život, světče, pro Tvé sny tak krátký,
když byl Ti vyrván rukou vražednou.

Písčiny Baltu krev Tvou drahou pily,
tam navždy umlk' nadšený Tvůj ret,
tam klesla peruť lásky Tvé a síly,
když k nejvyššímu rozpjala se cíli:
pod prapor Kristův bludný spojit svět.

Již věků devět nad Tvým přešlo rovem
ve ctnosti lesku — hříchu ve zlobě,
pod sluncem míru — v sporu ocelovém,
ve volnosti — i těžkým pod okovem,
v zápalu srdce — ducha ve mdlobě:

však zář Tvých činů dosavad se lije
k nám ze propasti dávno zašlých let,
vlasť srdce Tvé v svém pečlivě si kryje
a z proseb svých dnes kytici Ti vije,
bys slitovný Svůj na ni upřel hled.

Viz, kterak ďábel v nepodajném vzdoru
jí tepe skráň a rozedírá hruď,
tisíce paží maje ve svém sboru,
jenž zmámen dechem pekelného moru
řve vztekle k nebi: věčně kleto buď!

Nejdražší kámen v jejím diadému,
stkvost víry svaté kálí slinou svou,
rve chytře štěstí krbu rodinnému
a lásku, úctu k statku zděděnému
pod rovnosti a práva maskou šalebnou.

K té matce skloň se, utýrané spory.
Svým bratřím krůpěj ze Své lásky dej,
a jako kdysi se Zelené hory
Jsi za české se modlil chýže, bory,
tak dnes Své vlasti drahé požehnej!

Františku Pravdovi

k osmdesátým narozeninám

dne 17. dubna 1897.

Celou vlastí jméno „Pravda“ zase
v nadšení a lásce ozývá se,
s úctou český pronáší je ret;
v duchu každý ku Hrádku se nese,
kde jen v tichém, dojemném však plese
významný den světí Pravda — kmet.

A s ním světí, raduje se, jásá
vděčný národ, celá země hlásá
památný ten pro vlasť naši den;
co tu přání, co tu vroucích díků
vznáší se dnes k Bohu Slitovníku
z úcty k stařičkému kněži jen.

Však je hoden oslavy té stkvělé,
naší vděčnosti a lásky vřelé
pravý církve, zdárný vlasti syn;
jim zasvětil všecky svoje síly,
pro ně žil jen v neúnavné píli
a jim obětoval každý čin.

Měla každá srdce Jeho půli,
měla celé, ducha, pevnou vůli,
jim dal v oběť celé žití své;
pro ně bije srdce Jeho zlaté,
vezdy jsouc k nim láskou vřelou vzňaté,
k lásce k nim též nás vždy zval a zve.

Vzhůru tedy za příkladem Jeho,
važme víry, jazyka si svého,
ctěme církev i svou rodnou zem;
tím den dnešní nejlíp oslavíme,
tak se Jemu jistě zavděčíme,
srdci Jeho radosť přinesem'!

Prokop Zaletěl.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Pokračování.)

IV.

Škola písně.

Co rozuměti školou písně? — Všecek smysl, cvik a návod, všecku přípravu ku zpěvu, vše, co každému, kdo jakou píseň skládal, bývalo po ruce a samo se na pomoc naskytovalo, všecky prvky písně v jejích částech i v souborném celku, zásoba přerozmanitých zkušeností a odborné umělosti, všelijaké příčiny vzorné, slovem všecek technický fundus instructus.

Kdo píseň skládal, nebýval sám o sobě jako jabloň a hruška v širém poli, ale spíše jako stromek v háji, uprostřed jiných, sobě rovných. Jako stromek kořínkem ssaje z jedné země a listím dýchá jeden vzduch s jinými, a jako v zemi se kořínky jeho zaplítají do jiných a větve ve vzduchu do jiných zachytují: tak bývalo též se zpěvákem i s jeho písní.

Především to býval všecek rodinný a pospolitý život. Již v peřince a nad kolébkou zpívala dítku matka a jiní, kdo je právě chovali a kolébali. Když dítě počalo vnímati, jakořka vdechovalo písně, třebas nekaždé jednak podle vlastní spůsobilosti a vlohy. A jak prospívalo věkem a rozumem, tak se rozvíjela i zpěvnosť jeho. Čím více písniček poznávalo, tím více jim porozumívalo, srovnávajíc jejich podobnosti a různosti.

Později všecky schůzky, zábavy a radovánky bývaly teprve sám zpěv. A čím kdo nadchnul od malička, to se ho nespouštělo po všecek život a provázelo jej až za hrob.

Podnětem k písni mohlo býti vše, co umělo srdce mocně dojati, mysl zcela zaujati a ku zpěvu naladiti. Proto zbožnosť a láska bývaly hlavními pohnutkami a nejmocnějšími spružinami ku zpěvu. Co kdo cítil a zkusil, to v písni zvědělo, zkusilo a pocítilo s ním sto

jiných, a docházelo s ním mnohonásobné ozvěny. Když tam se stalo to, a byla o tom píseň, proč by nebyla též o tom, co se stalo u nich samých? Když toho a tu soužilo a těšilo to a ono, a zazpívali si o tom, proč by též on a ona si nezazpívali o své vlastní žalosti a radosti? Bylo tu dosti o čem zpívati, neboť:

Čoby bol svet papier a more atrament,
verby nespísali srdečku fundament. (Kol. I., 110.)

Formou a vzorem vnější úpravy bývaly si písně samy. Nová píseň se skládala obyčejně podle některé jiné, jak se kdy která nejlépe hodila. Kdož by se vnořil do každého nitra, aby poznal a posledával, kolik ten a onen, kdo tu onu písničku skládal, znal jiných písní, která se mu z nich nejvíce líbila, nebo právě v tu dobu a chvíli, kdy se mu v nitru píseň rodila, v duši mu zněla? Kdož by to všecko zevrubně vyzkoumal?! Jen ten, kdo by vyzkoumal a dokázal, kdy který kořínek v lese nassál se vláhy z jiného a kterého, které kvítko dýchlo si vůně z jiného a kterého, kdy která včela přenesla pel z květu na květ, kdy který ptáček přenesl semínko až i tam do vyprahlé štěrbiny na vysoké stráni.

Jak kde lid měl vlohy a lásku ku zpěvu, znal i písní více nebo méně. Z nich si každý bystřejší pozorovatel sám vyvozoval určitá pravidla. Všecky pomocné částky ke zpěvu bývaly každému v krvi, každý je mimoděk znal a jimi třebas nevědomky se spravoval. Pocházelyť písně všecky z jednoho ducha kmenového, jímžto se lid jednoho kraje lišil a různil od lidu kraje jiného.

V bohaté rozmanitosti nastřádané myšlenky slovesné i hudební stěsnávaly se na skrovném prostoru místním i časovém, aniž by tím tratily každá svého vlastního půvabu a rázu, jako pestré kvítí na malém záhonku v malebných skupinách netratí své krásy a vůně. Nejobvyklejší bývají slohy dvou- nebo čtyřřádkové, a i ty namnoze mívají jednako slabik. Nápěv bývá nejraději osmitaktový, nejméně o čtyřech, nejvíc o šestnácti taktech.

Avšak i tato jakási vázanosť bývala prosta a prázdna všeliké ztrnulosti. Píseň jako živý ústroj se rozvíjela a měnila — nevždy a nevšude jednak — někdy a někde ku větší rozmanitosti a dokonalosti, jindy a jinde k jednotvárné plýtkosti — k úpadku. Někde z vlastní mízy, jinde z cizí.

Nejhůře bývalo o začátek. Který se zalíbil, toho se držívali. Odtud právě začátky bývají nejpodobnější:

Co se stalo vnově v Městě Hodoníně? Utopil sa šohaj při Hodonském mlýně. — Co sa stalo v Rataji v jednom domečku na kraji? Zabil Adam Evičku v tom zeleném hájíčku. — Co je ti synečko . . ., Co je to za nebe . . ., Cos urobył Janko zlého . . .

A byla mlynářka . . ., A co to tam šamoří . . ., A dycky mi pravěli . . ., A teče vodička . . ., A čí je to studýnka . . ., A v neděli ranušenko . . ., A ta naša dědina . . .

Bože milý, dobrý . . ., Bože můj . . ., Bože můj nebeský . . ., Bože můj, Otče můj . . ., Ach Bože . . ., Ach Bože můj . . ., Ach Bože dobrý . . ., Ach Bože, přebože . . ., Ach Bože, rozbože . . ., Ach co je, co je . . ., Ach maměnko . . ., Ach vojna . . ., Ach teče voda . . .

Aj na horách . . ., Aj, počkaj Janku . . ., Aj synečku . . ., Aj zakukala zezulenka . . ., Ja dolina, dolina . . ., Ja proč ty k nám . . ., Ja ty milý převozníčku . . ., Ja počkaj šelmo jakási . . ., Ej pod kostelem bílý dům . . ., Ej v onen dávný čas . . ., Ej škoda . . ., Ej měla máti . . ., Ej vrť sa, dívča . . ., Oj dolina dolina . . ., Oj nechoď k nám . . ., Oj zašly mně koníčky . . .

Ešče se já podívám . . ., Ešče se tě jednúc zoptám . . ., Ešče si zazpívám . . ., Ešče sem se neoženil . . ., Ešče jednú, a to na rozchodnú . . ., Ešče si grejcar proměním . . .

Já sem jednó . . ., Já su syneček ledabýl . . ., Já sem zeman . . ., Já sem si umínil . . ., Já viem čo . . ., Já půjdu do hája . . ., Já sem si začál libě spáti . . .

Kdo to chodí . . ., Kdo se v pátek roznemůže . . ., Kdo si na mne . . ., Kdo by sa ně oženiti kázál . . ., Kdes má milá . . ., Kde jedeš . . ., Kde sme žali . . ., Kam se smutná . . ., Kam zaletíš . . ., Čí je to děvčina . . ., Čí je to syneček . . ., Čí je to svadbička . . ., Čích je to lóka . . ., Čí to husičky . . .

Když sem šel . . ., Když já spomenu . . ., Když sem slóžil . . ., Když jsem já byl . . ., Dy sem já se vdávala . . ., Dyž půdu na trávu . . ., Ked sem išél pomimo hájka . . ., Keď já umrem . . .

Dybych já věděla, synečku, čí si ty . . ., Dyby tá robota robotú nebyla . . ., Dyby ne téj varty . . ., Dybys dobrá žena byla . . ., Kdybych se já nebál . . ., Keby nám to Pánbů dál . . .

Překerak sem já sem přešil . . ., Přenešťastný Čermáků domeček . . ., Přerozkošný stav manželský . . ., Pře můj milé rozmarýne . . ., Pře mý milý pantličke . . .

Již slunce z hvězdy vyšlo . . ., Již se přiblížil čas noční . . . Jož slonýčko za horó . . ., Jož je teho masopusto na mále . . ., Už je zima . . ., Už je zle . . ., Už mi tak nebude . . ., Už jsi ty Aničko naša . . ., Už sem propil . . ., Už sem ty střevíčky zedrala . . ., Už se ta lavečka zlámala . . ., Už sa fašaň krátí . . ., Už vyjéžďám od mamičky . . .

Z rána rosa na dolině . . ., Z rána travěnka zelená . . ., Včéra sem ja rozmarynu nasela . . ., Zajtra sa vydávat mám . . ., Prvéj panny byly . . ., Tam hore na dole . . ., Sem poďte pastýri . . ., Hore důle ořešaní . . ., Dolů, dolů, má paretko zelená . . ., Dobre kosenka, dobre kosí . . ., Zle s tebú, synečku . . ., Ráda na púť chodím . . .

Okolo Strážnice voděnka sa točí . . ., Ode mlýna . . ., Z druhej strany potoka . . ., Pod horú studenečka . . ., Nad Hostýnskú horú . . ., Na vrch cesta, dolů druhá . . ., Na tom našem nátoní . . ., Pri Trenčíně v téj dolině . . „ V našem domě . . ., Za horú za horičku . . ., Přes potok . . ., U Dunaja šaty prala . . ., Po dolině vieter veje . . ., Pred naší je zahrádečka . . ., Nedaleko Hodonína . . ., Níže mlýna háj dolina , . ., Poníže Trnavy chodníček krvavý . . .

Věř mi, milá, věř mi . . ., Počkaj děvče . . ., Pověz mně . . ., Napi sa . . ., Nalite mně, panimámo . . ., Leť, sokole, sivý vták . . ., Chystajte misky, taleře . . ., Poděkujme . . ., Začnime si novú píseň . . ., Zahrajte mi do tanečka . . ., Žnite, žnite . . .

Nedej Bože . . ., Nechoď šohaj . . ., Nepij . . ., Nežeň se . . ., Nemarni . . ., Nepohlídej . . ., Nevybírej . . ., Neber sobě . . ., Nevrkoc . . ., Neplač děvča o mně . . .

Ožením se . . ., Vysekám posekám hájek . . ., Vybírala sem si . . ., Živ sem, něvim, dluho-li . . ., Vetám já vás páni hosti . . ., Prišél sem k vám na hody . . ., Půjdu, půjdu, nevím kam . . ., Sem synek, sirotek . . .

Nebudu robit . . ., Nebudu se vdávat . . ., Nebyla sem . . ., Nenadála sem se . . ., Nepovím . . ., Nepůjdu . . ., Neřek sem . . ., Nevím smutný, co mám dělat . . .

Neni lepší jak v nedělu . . ., Něni toho člověka . . ., Není na okole . . ., Není na Moravě . . ., Néni mňa najlutěj . . ., Néni, néni, jako dobře dělat . . .

Byla cesta . . ., Byla chudá vdova . . ., Byl tatíček starý . . ., Stójí Jano při potoce . . ., Přišél tulala . . ., Chodila po roli . . ., Seděl jeden vězeň . . ., Šly děvčátka . . ., Stojí hruška . . ., Vandrovali hudci . . ., Běžela ovečka . . ., Sedí ptáček . . ., Zakukala zezulenka . . ., Vyletěla holubička . . ., Teče voda . . ., Jede Janiček . . ., Osiřelo dítě . . .

Slunečko zachádí . . ., Husaři jedou . . ., Panimáma povídala . . ., Svět se točí . . ., Holubička lítá . . ., Pán pater sa dívá . . ., Švarný šohaj z lesa jede . . ., Komáři se ženili . . ., Slavíček zpívá . . .

Brodil Janko koně . . ., Pase ovčák ovce . . ., Hnalo děvče krávy . . ., Pásla dívenka páva . . ., Žalo děvče trávu . . ., Měla máti, měla céru . . ., Močila baběnka konopě . . ., Mała som já ve fertúšku jahody . . ., Mám já piščelenku . . .

Děvče husy pase . . ., Milá zelí okopává . . ., Šohajíček koně zavírá . . .

Kamarádko moja . . ., Chaso, chasičko . . ., Janku, Janku, zle gazduješ . . ., Aničko, stalo se ti po vůli . . ., Synečku, zlá rada . . ., Můj Janíčku . . ., Můj koníčku . . ., sivý, sivovraný . . .

Ty děvečko . . ., Ty junáčku . . ., Ty měsíčku . . ., Ty sklenečko . . ., Ty střížičku . . ., Ty Ukvaldsky zamečku . . ., Ty Bobrovský kostelíčku . . ., Ty Moščenský dvorku . . ., Vy sedlaci čerta dbatě . . ., Vy pastýřové, stávéte . . .

Ten vánoční čas . . ., Ta Líšenská mája . . ., Ti Tvrdonščí úřadové . . ., To Petrovské pěkné pole . . ., Ty hodiny Nitranské . . ., Ty Hradiské kasárně . . ., Ty Velické zvony . . ., Ty Kojetské hatě . . .

Vím zahrádku . . ., Vím hájíček pěkný . . ., Vím já jeden hájíček . . ., Vím já jednu čerešeňku . . ., Vím já hospodu . . ., Vím já lipku . . ., Vím já skálu . . ., Vím já kopeček . . ., Vím já kostelíček . . ., Vím já lučinu . . ., Vím já ptáčka . . ., Vím já studenku . . ., Vím já zahrádečku . . ., Vím já bařinečku . . ., Vím já zámek . . .

Některé vlastnosti bývají ustáleny, a to tak, že se nespouštějí podstatného jména, ani kde jsou zbytečny.

Černý les. — Psaníčko napsané. — Tráva zelená, nezkosená, louka zelená, zelený věnec, vínek, zelený háj, zelené žito. — Rosa studená. — Drobná, pěkná, dryčná jetelinka. — Sivé oči, sivá nebo bílá holubička. — Voňavý hřebíček. — Sirá, chudá vdova. — Siré pole. — Suchá linda, suchý topol. — Červená růžička, saděná ruža. — Bystrá voda, studená voděnka. — Bílý šátek. — Švarný syneček. — Milý mocný Bůh. — Smutná neveselá; smutný zarmoucený. — Vraný kůň, lysý, koník sivovraný, chodníček ušlapaný a j.

A některé činnosti, jako třeba jen:

Hlas udeří na zvony. — Šohaj se točí nebo vrtí s koněm. — Děvče pase páva, jelena. — Dunaj by za něho přeskočila. — Louka se má zelenati, voda rozlévati. — Větříček fučí, profukuje, věje. — Šátečkem se točí. — Země zármutkem se pod nima třásla. — Slzy kapaly, až jamky vybíjely. — Matka se vysoko vynáší, hore si vede s dcerou. — Srdce se zamklo, kdo je odemkne? — Ústa zpívají, srdce pláče. — Milá svítí očima. — Šňurečka se zařezuje hluboko do srdečka. — Ruža kvitne, já ju trhat nebudu atd.

Ačkoli se v písni zračí všecek život lidský ve své neobsáhlé rozmanitosti, přece některé myšlénky a jejich obrázky častěji se naskytují:

Kde sem byla, když dary dávali? — Aby prý smrť ještě poshověla. — Chodníček k milé zarostá. — Podívej se na suchý topol, jedlu atd., až se rozzelená, stane se ti po vůli. — Spíše kdo zapomene otce a mateře nežli milého, milé. — Loučení je těžká věc. — Srdce ledakoho si zamiluje. — Rádo se stupňuje do třetice. — Milá má napojit koníčka. — Trhat růži, dokud kvete, vdávati se včas. — Nevdávati se, raději ještě zůstati svobodnou jako rybka ve vodě. — Milá se zdá pěkná: bude-li taková, až se vdá? Ať také nezapomíná, že krása do času. — Vybírala mezi mládenci jako mezi malinami, až vybrala kyselou. — Vdovec s kupou dětí. — Milého zebrala voda. — Dala milému huběnku, on ji vrátil. — Zapomene milého, ale jen až jí budou na pohřebě zpívať nebo trúbiť. — Klíče od srdečka, od svobody. — Lístek na stromě, na rozmaryně, rychle pomíjí. — Co mě Bože tresceš? — Písně: v zahradách nerostou, v poli jich nesejou; láska: na hore nerastie, v poli ju nesejú; poctivosť: v zahradách se nerodíš, v poli tě nesejou; zvůlečka zvůla: na dubě nerosteš, v poli ťa nesejú. — Natřásti hrušek, jablek, a zanésti milé za lásku, za dobrou vůli. — Hanba je mládence prositi se panence. — Milému košilku práti. — Dobrú noc, ale nekaždému.

Důležitou pohledávkou nejen ku vnitřní upravenosti myšlenky, ale i ku vnější úhlednosti a zpěvnosti slov jest *rým*. Vyskytuje se u veliké rozmanitosti, od dokonalých až do všelijakých kulhavých. Velmi často jej zastupuje pouhá souzvučnosť samohlásek při různých souhláskách. Někdy bývá si rýmem totéž slovo. Rády se opakují tyto rýmy:

Panenky — zpěvulenky — rozveselí pole za rosenky. — Laštovička lítá, povídá že svítá. — Karafiát, škoda nastokrát. — Zbojník ví přes hory každý chodník. — Mládenec má míti na truhle věnec. — Kerchov, lúka zelená, sázejí se tam drahá semena. — Zarmoutí ledakdo, potěšit nemá kdo. — Srdečko buchoce jako ta ryběnka v potoce. — Falešná-li láska, nevěří se, až bude ohláška. — Dala mu šatku na památku. — Nebrati děvče pro krásu, ta bývá do času. — Dáti ručku na rozlúčku. — V hájíčku žala travičku. — Hájíček, v něm chodníček, chodí po něm syneček, svítí mu měsíček, a na nebi plno hvězdiček. — Děvče má líčka červené jak jablíčka. — Kdo chodí v noci, vykoulí si oči. — Růže, žádný jí trhat nemůže. — Vyletěl pták, když nechceš, nech tak. — Holubička lítá po poli, za hory, svému milému na vzdory. — Stálo mu za to, že šlapal blato,

má ženku nad zlato. — Pan farář pěkně káže, ruce váže, svobodu zaváže. — Měla synečka jako jiskerečka, strela mu do srdečka. Měl frajerečku jako jiskerečku, strela v jej srdečku. — Koník skáče, milá pláče. — Holubička vyletěla z okynečku. — Srdce plane plamenem, a když dohořelo, zůstává kamenem atd.

Někdy kromě rýmu na konci začíná několik slov po sobě jednakou souhláskou, která se i ve slovech opakuje:

Všecko sa mi, všecko, včera večer zdálo,
že mi potěšenie pod obločkom stálo. (Kol. 191.)

Nebo:

Parta moja, parta, pekná perlová,
dnes si eště moja, zítra družbova. (Kol. 243.)

Nebo:

Šuhaju, šuhaju,
čerti ťa túlajú
po tej tmavej noci,
vykoleš si oči. (Kol. 174.)
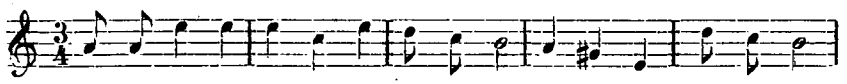
Nebo ještě:

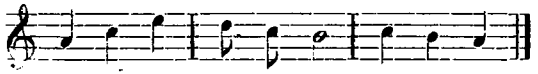
Nad potokom rokyta
bielem kvetom zakvitá,
išol šuhaj podla něj,
otrhol si pierko z něj.

A to pierko voňacié
vilo diovča volačié;
kde ho vilo? tam dole
v tej tisovskej dolině.
(Kol. 138.)

I nápěvy mívaly zhusta podobný začátek.
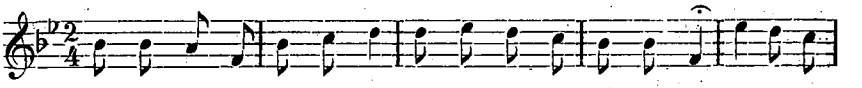
Propouštějíce drobuské podobnosti, jichž ostatně i v uvedených až posud písničkách snadno se dopátrati, poukazujeme jen na vyjádřené podobnosti, jako třeba v začátcích písní: A u Šaratic . . ., Falešné synečku . . ., Nad naším humenkem . . . a třeba jen ještě této:
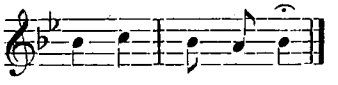

Všecky tyto písně, kromě druhé, o níž Sušil nepraví, odkud ji má, pocházejí z jednoho kraje, od Rousinova. Není tedy ta podobnosť jen z pouhé náhody. Jak si lid byl podoben a příbuzen v povaze, řeči, kroji a všeličem, nejinak i v písni.

Zajímavým dokladem jednakých začátků jsou třeba také začátky písní: Byla jedna sirá vdova . . ., pak páté písně: Proč kalino . . . a těchto dvou:

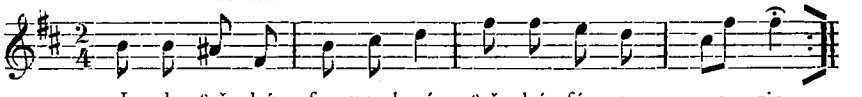

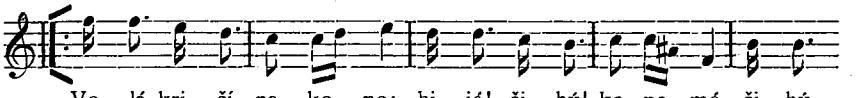
Pod ňú sedí Anička,
čeká z hory slúnečka.
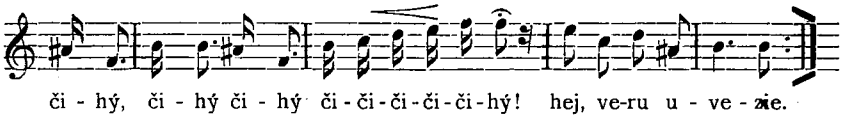
Slúnečka nedočkala,
než Janíčka dočkala.

Strelíl í on do bočka,
nedaleko srdečka atd. (Bart. II., 6.)

Ztěžka.

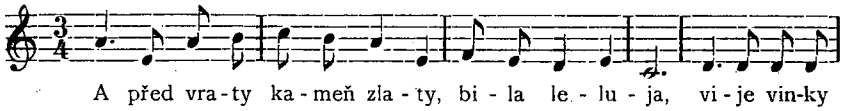

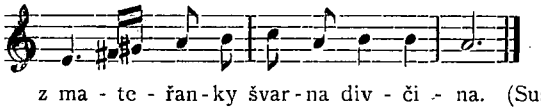

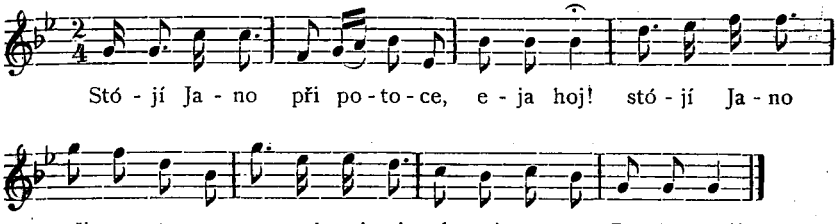

Píseň tato hodila by se též do II. části, jelikož se v ní zračí snaha malovati těžkou jízdu s kopce do kopce. Vozka je pravý izvoščík, pobízí koně, hovoří k nim dle potřeby. Z jeho volání je viděti koně váznouti a znova chytati, s boka na bok potrhovati, a slyšeti jejich těžký dech ze slabin. Jakmile však napjetím poslední síly vyjeli na kopeček (ve třetím taktě od konce), uvolňuje se nápěv, neboť už »hej, veru uvezie.«

Uprostřed nápěvu někdy z čista jasna se ozve podobný obrat. Tak třeba srovnati nápěvy písně »Ejhle chasa naša«, pak »Když děvečka husy pásla« a tyto dvě:

Co's Janíčku, co's porobíl,
že si's ruce zakrvavíl?

Postřílal sem holubičku,
co sedala v okénečku.

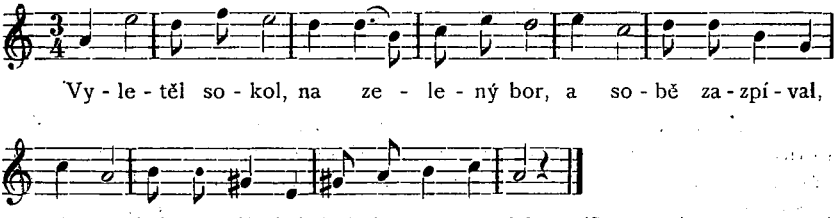
Ve dně v noci vrkútala,
mně smutnému spat nedala.

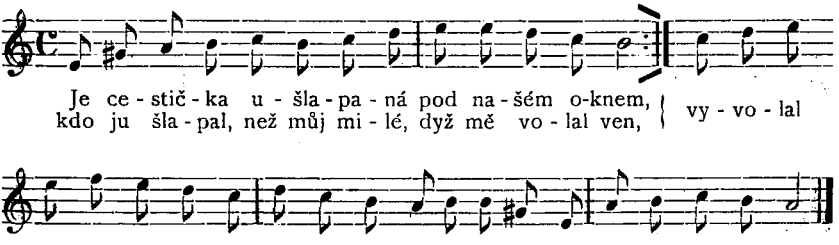
Nebyla to holubička,
než to byla frajírečka.
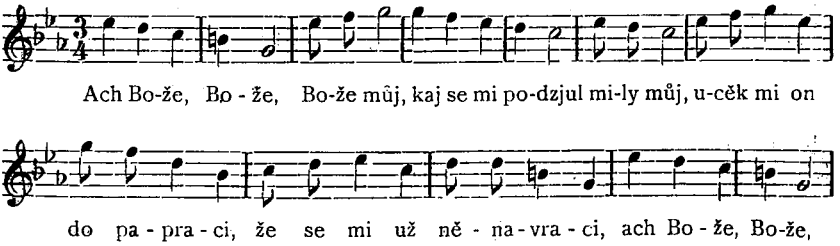
Jeď ty, Jano, v čiré pole,
co tam vidíš, všecko tvoje.

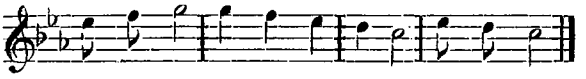
Viděl on tam dvě horičky,
a to byly šibeničky. (Bart. II., 1.)

Nebo v těchto třech písničkách: v první při slovech »až se háj rozlíhal«, v druhé: »dé ti milá, Bože ščestí« a ve třetí: »že se mi už nenavraci.«
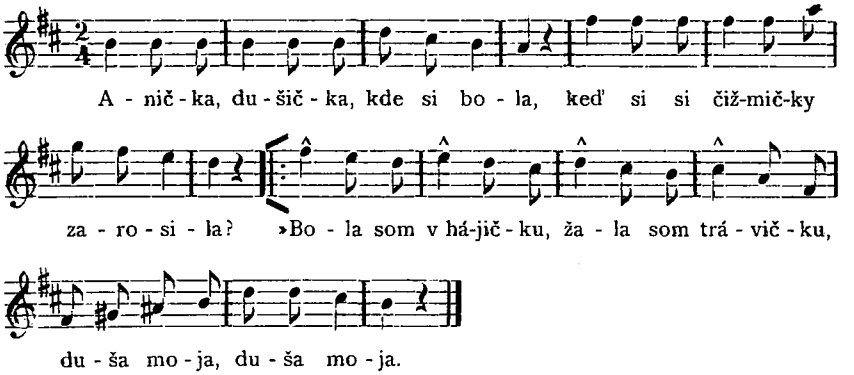

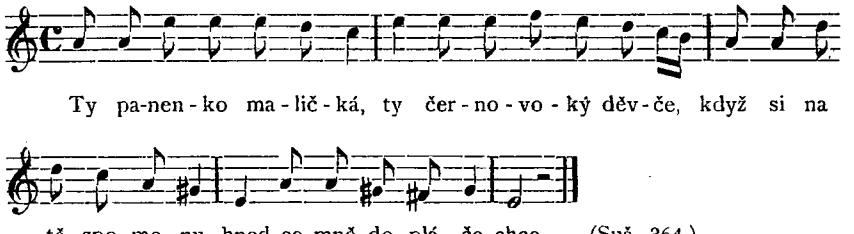
Zajímavo je také přiměřiti ku písni »Sluboval si, že ma vezmeš« konec této:
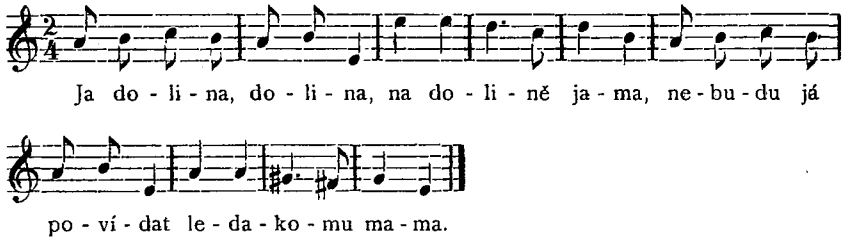

A ja som po tri dni trávu kosil,
ešte som si čižmy nezarosil.
»A ja som hrabala,
teba som čekala, duša moja.« (Slov. spevy.)

I konce nápěvů bývají si přes velikou rozmanitosť někdy značně podobny. Srovnati tu potřebí jen uvedenou píseň »Lítala tě laštověnka« s koncem písně »Přes hory přes doly« (Suš. 319.) nebo též připomenutou »Z druhej strany potoka« a »Když pomašírujem« (Suš. 581.) a j. a j.

Nebo tyto tři:

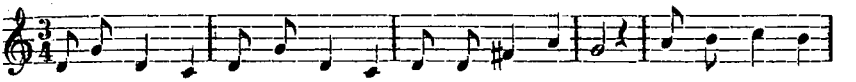

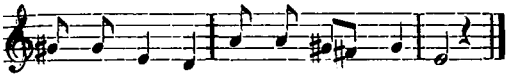

Ja dolina, dolina,
na dolině kopec,
nebudu já povídat
ledakomu otec.

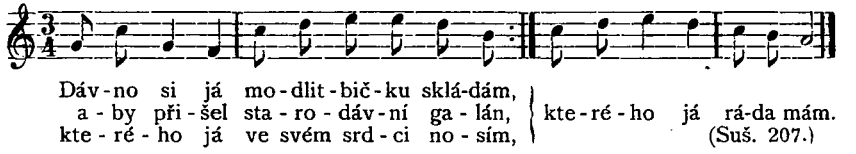
Ja dolina, dolina,
na dolině bučník,
vyšívaj ty, vyšívaj,
šohajovi ručník.

Vyšívaj ho, vyšívaj,
drobnými kvítečky,
aby on si nehledal
jiné galanečky.
(Suš. 241.)
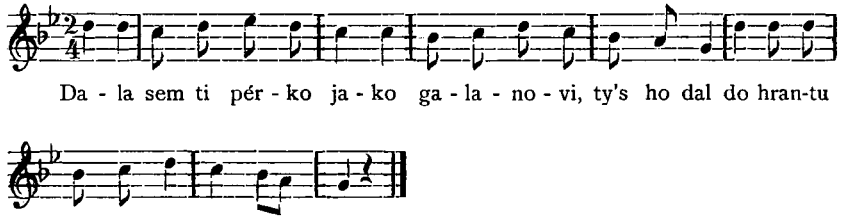

K začátku té písně chce býti přirovnán začátek této:

A konec volá po konci této:

Dala sem ti pérko, ještě ti jedno dám,
teprv se tě zeptám, budeš-li chodit k nám. (Suš. 222.)

Konec písně »Ach Bože můj, Bože můj« připomíná vzepnutí nápěvu v kostelní písni »Mluv Pane«.

Konce písní bývají někdy tak nenadálé a nezvykle smělé, jakoby zaznívaly odněkud z jiného světa. Tato rozmanitosť a smělosť má kromě pramenité původnosti a čisté svéráznosti také v tom nemálo příčiny, že zpěváci tak cvičeného sluchu hráli si smělými obraty a skoky, jakož i že písně vznikaly větším dílem venku, tu na rovině, tam v kotlině, onde na stráni — za rozmanitých okolností, výhod a překážek ohlasných.

Ještě je zajisté mnoho jinakých znaků a svazků příbuzenstva mezi písněmi, ale potřebná k tomu znalosť zvláště v hudební části stačila ukázati jen na těchto několik.

Mělo-li se čemu dáti většího významu a silnějšího důrazu, činilo se to rádo opakovaným slovem a k němu zvýšeným nápěvem. Tak v písni »Janku náš« je druhé zvolání vyšší a silnější, a v písni: »Tatíčku můj starý« druhé zvolání »vyplaťte mne z vojny« jest jakořka již v zoufalosť stupňovaná prosba o pomoc.

Rytmus písně bývá někdy od polovice přesně takový jak od začátku do polovice, jako »Zoťali brezu«, »Ja dolina, dolina«, jindy se opakuje, ale konec je zrychlenější: »Dy sem ja jel do polečka«, ještě jiné písně mají konec táhlejší: »Ty panenko maličká« a jinde jinak ve všech rozmanitostech, jako tlukot srdce. A zdálo-li by se komu ledaco ve slově nebo ve psané notě nesrovnalé a hranaté, živým zpěvem se to rovnalo, hladilo a kulatilo.

Všecky vlastnosti a zvláštnosti písně bývaly v tuku a v krvi lidu a dědily se s pokolení na pokolení. Proto škola písně lidové bývala školou národnosti, pomáhajíc národu zachovávati samobytný život a osobitý ráz v původní síle a neporušenosti. (Dokončení.)

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Pokračování.)

IV.

Kočí, který nabyl zase původního pravého názvu Václav, vytahoval z kolny starý kočár. V novém odjel pan z Ruhenštejnu, a zde zbyl pouze obstarožní zasklený veliký pro šest osob. Baron Lipinský v něm jezdil s celou rodinou do Doubravky do kostela a na nádraží. Kočár měl silné nápravy, mohutná kola a byl tak seřízen, aby mohl vzdorovati krkolomným místním cestám.

Václav umyl starou tu archu a teď leštil někdy černé boky. Byl mrzut. Do nedávna měl pár koní pouze kočárových na starosti a jako na povýšeném kozlíku, tak se nad ostatní čeleď také povyšoval. Však za nynějšího pána málo se jezdilo, a šafář panskému kočímu nařizoval, aby se svým potahem pomáhal i u dvora a na polích. Milostpán míní držeti pouze jeden pár koní, který bude pro kočár i jinou potřebu při dvoře. Pasák a ostatní čeleď se Václavovi smála, a ten by byl hned dal výpověď, kdyby se mu zase naskytlo takové pohodlné místo, jako měl za Ruhenštejna. Prováděl koně, by jim nohy neskoprněly. Ale teď musil do dřiny.

Ještě včera vozil hnojůvku k řepě a dnes poveze vrchnosť do Honosic. Namítal, že koně nepojedou pěkně klusem, ale dostal za odpověď, že to nevadí, jenom když se dostanou k desáté hodině do zámku. S výše slávy svržený kočí mrzutě jezdil hadrem po vyrudlých stěnách kočáru. Znal kolegu z Honosic a přímo se obával

jeho výsměchu, až s touto archou přijede do zámku. Nemohl pochopiti, že nový pán už si nepořídil lepší kočár a nechce si vydržovati příležitosť, jako měl Ruhenštejn. Ale ukáže mu, že umí jezditi s panstvem! Proto zapřáhnuv, objel dvůr a před průčelím zámku zastavil. Měl klobouk s kokardou, rukavičky a kabát s knoflíky, na nichž byly posud erby pánů z Ruhenštejnu.

Bláha si tohoto výstroje svého kočího ani nepovšimnul. Zavolav si šafáře, nařizoval mu, co a jak se má zatím dělati. Sebesta maje takovou audienci před celým dvorem, nemálo se tím pyšnil a po každé větě Bláhově pronášel »ráčej, milostpane«. Zatím vyšla i paní s Bohumírou. Byly ne nádherně, ale vkusně oděny, činíce slušný dojem; zvláště slečnina tvář zde na čerstvém venkovském vzduchu a při vhodné práci prokvétala. S úsměvem si prohlížela Václava na kozlíku, žádajíc, aby ji vzal k sobě, že by ráda řídila koně.

»To pro tebe není,« odmítal otec, zaslechnuv toto vyjednávání.

»Slečinka pana Lipinského také jezdila,« mínil Václav, chtěje od práce ve dvoře postoupiti k vyučování domácí slečny v jízdě, ale Bláha znovu odepřel. Nebyl toho mínění, že by se jeho dcera měla rovnati těm, jichž sportem jest jezditi na koni a hráti při dostihách.

Kolem Třibic sídlilo několik baronů, svobodných pánů a jiných šlechticů. Některý měl panstvíčko menší než Třibice, jiný se neostýchal jméno své přidati tovární firmě, jiný pán byl universitním profesorem, jiný rytmistrem. Každý vládl jedním nebo více dvory pronajatými nebo ve vlastní režii drženými, lesů neměli mnoho, nějaký rybník, lihovar, mlýn, panskou hospodu, kam dodávali pivo. Také mnohý měl styky s bankami, neboť jej tísnily dluhy.

Hrabě Vrbinský na Srpinách dal všechny děti vystudovati na doktory, úředníky, důstojníky a dvorec chystal jediné dceři. Bláha schválil jeho správné jednání prohlásiv, že i svého syna dá vystudovati. Jiní posílali syny k vojsku, by tam nalezli zaopatření, baron Malinský ku svému panství připachtoval dva dvory, na nichž usadil dva syny jako pachtýře; rytíř z Nadějkova zastával vysoký úřad v ministerstvu a na rodné panství své občas dojížděl.

Bylo zřejmě pozorovati, že těm pánům a vrchnostem běží mnohdy o zaopatření své i svých dítek, aby žily dle stavu. Ano, povídalo se, že jeden, který na Mrazilově sídlil, o všechno přišed, musil vzíti za vděk službou ne právě stkvělou. Ale přece každý měl svou ekvipáž, lokaje, vychovatele, guvernantku, kuchařku, zahradníka a dvorec mu řídil správce, poklasný, šafář, v lese, který časem sotva pro zámek dostačoval, hlídal zvěř lesní s hajnými, by urozeného pána doprovázeli a ukázali mu, jak daleko smí střílet, by broky nelítaly po selském. Každý by se byl hanbil, kdyby aspoň zevně se nerovnal mocným kavalírům, kteří jako králové mezi těmito dvorci bydlili. Aby měli větší honitby, najímali si selské půdy a na podzim pořádali hony, při nichž bylo více hluku a ran nežli zvěře. Bez lázní nemohli býti ani rok, třeba žili na venkově v krásném vzduchu a několik neděl v zimě musili stráviti v sídelním městě, aby užili zábav. Neměli tam svých paláců, domů a bydlili v hotelích. Často se navštěvovali, by si dámy navzájem ukázaly krásné roby, na jejichž zaplacení musil správce odprodati něco vykrmeného. U Malinského lokaj byl spolu učitelem, zahradníkem a sekretářem, ale pan baron přece říkal, že má lokaje, zahradníka, sekretáře a pro dítky preceptora.

Bláha tyto poměry znal dávno, teď všechno viděl na vlastní oči, ale v ničem se k nim neakkomodoval. Ano, veřejně vypovídal, jak všechno zařizuje ve Třibicích, že zastává správce i fořta, poněvadž takový dvorec za úřednictvo nestojí, a nádherná domácnosť by jej brzo zničila. Páni v duchu mu přisvědčovali, ale nebyli tak upřímni a otevřeni, by se přiznali, natoť pak aby svého souseda následovali. Barona v Honosicích proto si ponechal Bláha naposledy, poněvadž byla vrchnosť právě v lázních, a že o rodině té mnoho slyšel. »Musím se dříve trochu u šlechtických sousedů obrousiti,« řekl sám k sobě s úsměvem, neboť zaslechl, jak se v Honosicích dbá velice etikety a velkopanských způsobů. Však nemínil se k vůli panu sousedovi změniti a svoji volnou povahu vpravovati do strnulých forem. »Komu se nelíbím tak, jak jsem, ten nechce býti mým přítelem,« říkal rodině.

V Honosicích vedli opravdu aristokratický život. Zámek byla budova vlaského slohu s četnými věžičkami uprostřed parku, a k panství patřily dva dvory, trochu lesů, několik rybníků a dvě pily. Objekt byl větší než Třibice, pan baron měl podací právo u dvou kostelů a nechtěl se počítati mezi kobylkáře. Však v Nadějkově Bláhovi vyzradili, kde i pana Aulického z Prostovic, seděním na Honosicích, pata tlačí, a že se má dost co ohánětí, poněvadž polovice příjmů připadá na dluhy. Ale pan baron se posud držel.

Uvítání hostů bylo slavné a obřadné. Ke kočáru dostavil se lokaj se stříbrným tácem na visitky a obdržev je, tázal se, komu má návštěvu ohlásiti, zdali panu baronovi, jeho choti, nebo paní hraběnce. O této Bláha nevěděl, a komorník mu pověděl ovšem lámanou němčinou, že to jest svobodná sestra baroněina, která zde žije.

Bláhovi vyskočili z archy, kterou Václav odvezl ke konírnám. Po vybledlých kobercích se dostali do předsíně, kde si před zrcadlem poněkud upravili zevnějšek. Komorník už na ně čekal, aby je uvedl do salonu, kde čekal pan baron s chotí a švakrovou. Právě měli nějakou rodinnou poradu, proto je Bláhovi zastihli pohromadě. Baron, malý obtloustlý pán s krátce ostříhaným vousem, jiskrnýma očima a červenými, plnými tvářemi, jim šel vážně v ústrety.

»Tedy naši noví sousedé?« řekl, potřásaje Bláhovi rukou. »Pán z Třibic? To nás těší.«

»František Bláha,« představoval se statkář, poukázav spolu na choť a dcerušku.

Tyto si vzala na starosť baronka, vysoká, štíhlá osoba s unylýma očima, snědou pletí a bohatým vlasem.

»Zde moje sestra Milada, hraběnka z Prostovic«, představila baronka dámu asi pětačtyřicetiletou, suchou, s hrdým čelem, nevlídné tváře pro ostrosť rysů, které schválně ještě přiostřila, by vyhlížela hodně vznešenou. Také Bláha si jí všimnul a hned poznal, jaké postavení tato aristokratka v domě zaujímá. Už věděl ze Srpínů, že Aulický pojal za choť zchudlou hraběnku. Slečně sestře se taková partie nepodařila, a že nebylo právě pro ni místa v Tereziánském ústavě na Hradčanech, zůstala na Honosicích, kde udržovala vysoký tón a byla jako démonem na zámku.

»Nu, a jak se vám na Třibicích vede?« tázal se Aulický, když byli všichni usedli v hlubokých, nízkých křeslech. »Jak jsem doslechl, chcete prý všechno na panství zreformovati.«

»Jenom malé změny zavádím ku svému dobru a zlepšení chudé, zanedbané půdy,« s úsměvem řekl Bláha. S takovou byl všudy uvítán, a mnohý mu tuto horlivosť vykládal ve zlé.

»Až budete hospodařiti deset let, však vás to, pane sousede, přejde,« předpovídal baron hroze prstem. »Půda jest nevděčna, s lidem nelze obstáti, a nájemce vás bude řezati bez nože. Mám z toho zkušenosti. Také jsem to a ono zaváděl, pachtoval jsem dvory, v režii jsem je měl, ale vždycky to vynášelo stejně: dosazoval jsem. Vám se snad bude lépe hospodařiti, máte-li dividendy z průmyslových podniků, které jste tak zdokonalil.«

»To jest maličkosť,« odvětil Bláha, divě se, jak baron všechno ví, »bylo by smutné, by nás dvorec neuživil, a abychom musili dosazovati. Podniknu ten zápas s hrudou zemskou, abych seznal ty agrární těžkosti.«

»Za rok si povíme více,« trval na svém baron. Zatím dámy v hovoru přešly na služebnictvo, a baronka si stěžovala, že právě byla nucena propustiti svou komornou. »Jak vy jste, paní z Bláhů, spokojena s čeledí?«

»Zcela, kuchařku jsem si přivezla z Plzně, v místě jsem si najala dvě děvečky a více služebnictva nemám,« dle pravdy se přiznala Bláhová.

Sestry na sebe významně pohlédly. »Nyní, když jste, milá paní,« řekla hraběnka Milada, »vstoupila svým postavením do vyšších kruhů, musíte se poměrům jejich akkomodovati už z toho důvodu, byste lidem imponovala.«

»Způsobu života nezměním,« řekla Bláhová. »Už jsem tak navykla jednoduchosti a děti své podobně vedu.«

»Což nemá slečna guvernantky?« zeptala se obstarožní komtesa, upřevši zrak na slečnu Bohumíru, která zde seděla jako putička v nezvyklém ovzduší.

»Myslím, že jí nepotřebuje,« odpověděla matka, »byla v klášterním pensionátě, a jsem ujištěna, že se jí dostalo dobrého vzdělání. Teď na ni dohlížím sama.«

Baron pozoruje rysy své švakrové a věda, že nesnese odporu, přerušil rozmluvu, vybídnuv hosty, by si prohlédli zámek a park. Bláhovi ochotně vstali, a pouze teta Milada odebrala se přímo ke svým dvěma komnatám, jdouc vážným, pyšným krokem. Hraběnka neuznala své hosty za hodné, by je doprovodila. Musila se právě přestrojiti k tabuli, při níž měl se ukázati na stříbře lesk baronových erbů; Aulický pozval hosty na oběd, o čemž byla už dána telefonem do kuchyně zpráva. Na tarase pak byla přichystána posnídaníčka a oběd určen na třetí hodinu. Bláha spěchal sice domů, ale musil se podrobiti a zůstati.

Zámek v Honosicích byl pěkně zařízen, také parku věnována péče, a několik dělnic právě tam pracovalo na cestách, kde pískem tráva prorážela. Hosté odpočinuli na tarase, kde posvačili a rozhlédli se krajinou. Vyhlídka byla odtud rozkošná. Baron Aulický se svěřil, že má syna Gustava, ten že jest v kadetní škole a bezpochyby zůstane u vojenského stavu. Při vzpomínce na syna baronka vzdychla, neboť

jí Gustav způsobil mnoho starostí, pokud si je připouštěla. Byl jedináčkem, teta jej rozmazlila, vychovatel za mnoho nestál, a mladý baron špatně prospíval, marně se pokoušel na reálce o zkoušky, až posléze v kadetní škole se uchycoval. Byl ve všem nestálý, vyhýčkaný a vzdorovitý. Mnoho z toho měla na svědomí hraběnka Milada.

Bláha pověděl, jaké má záměry se synem. Při obědě, kde bylo dbáno ve všem obřadností až nejmalichernějších, pokračovali v hovorech. Všechno stříbro vyrukovalo na stůl k vůli hostům, a paní hraběnka se dostavila v atlasových šatech, které už byly třikráte přešity, by vyhovovaly novým modám. Jako nejstarší dáma předsedala domácí paní s Bláhovou, a k hostině byl pozván také domácí správce a nadlesní, kteří nevěděli, že tu vlastně jsou ku zvýšení effektu a ustanovení za klidné posluchače. Rozhovor otáčel se výhradně kolem lidí vyšších kruhů, a zvláště paní Milada se vynasnažovala, by neklesl k parním mlátičkám a řezačkám. Bláha se dotazoval u některých sousedů a také zde, jak se obilí v této krajině mlátí a má-li někdo parní mlátičku, která by mohla putovati ode dvora ke dvoru a konati dobré služby za poplatek majetníku. Správce hned se chopil té myšlénky naznačuje, že by takové zařízení bylo velice prospěšno a po případě i jiných strojů že by mohlo býti společně užíváno.

»Jenom transport takového nákladu by dělal obtíže při nynějším stavu cest,« řekl Bláha. »Ale tak to zůstati nemůže. Musíme se obrátiti na okresní výbor a sami se přičiniti, bychom zlepšili kommunikaci. Pak by bylo převážení strojů snadnější a bezpečnější.«

»Také vás zajímá, milostpaní, hospodářství?« ptala se hraběnka Milada ne bez ironie paní Bláhové.

»Velice,« upřímně se přiznala Bláhová, »vždyť to jest naše živobytí a radosť.«

»Ovšem,« utrhla se Milada, »nemá-li kdo svých důchodů, musí lpěti na nevděčné půdě. Když zde byl kníže Riesenberg, přiznal se, že ani neví, kde jsou jeho pozemky, z jichž požitků tráví.«

Hraběnka začala o knížeti před každým hostem, aby ukázala, jací lidé bývají také v Honosicích, a že i s knížaty mají styky. Domnívala se, že se bude Bláhová na vznešenou onu vrchnosť dotazovati; když se tak nestalo, myslila si hraběnka něco o hloupé huse a začala rozmluvu se sestrou, která jí jako stroj přisvědčovala.

Bláha byl jako na trní. Sedění u stolu trvalo dvě hodiny, a na černou kávu musil do kuřárny, kde měl ještě s baronem hodinu stráviti. Baronka odvedla dámy do svého budoaru na zmrzlinu. Posléze se ještě odebraly do pokojů hraběnčiných, kde všechno vynikalo až výstředným rázem aristokratickým a ctihodným stářím. Bohumíra musila sednouti k pianu a zahráti. Hraběnka ji zkoumala. Dívka byla hned ochotna a zahrála precisně s citem hymnu: »Bývali Čechové statní junáci.«

»Hrajete hbitě,« musila pochváliti paní Milada, »ale neznám té skladby.«

»Česká píseň, milostivá paní hraběnko,« řekla Bohumíra s úklonou. »Ty hraji velice ráda!«

Pak ukázala hraběnka vzorek, o jakém pracovala na antipendiu do farního kostela. Réva snoubila se v četných závitcích s pšeničnými klasy, tvoříc jako rámy kolem plných růží a konvalinek.

»Takové antipendium jsme pracovaly v klášteře!« zvolala Bohumíra, oživujíc v sobě spolu pěkné vzpomínky na ústav a spoludružky.

Hraběnka přeměřila ostře nevinnou tu bytost, myslíc si, že jest poněkud smělou na svůj věk. Paní Bláhová pochválila práci, kterou si troufala její dcera dovésti, neuznávajíc svrchovanosti hraběnčiny nad sebou na celé čáře.

V kuřárně při druhém britaniku se přiznal Aulický, že mu tu a tam něco vázne, ale utěšoval se, že není sám z potřebných v tomto kraji. Stěžoval si do vysokých daní, velikých služeb, ohromného vydání a jiných těžkostí. Bláha hádal, že to jest jako předmluva k žádosti o půjčce, ale strachoval se marně. Aulický měl posud u banky úvěr a hleděl se všemožně udržeti nad hladinou.

Teprve s večerem se Bláhovi dostali do kočáru. Zahradník podal dámám kytice, a Václav pyšně vyjel. Byl ve svém živlu. Když Třibičtí odjeli, hraběnka Milada zasmávši se řekla pohrdně: »To jest vrchnost? Ti nemají ani kapky šlechtické krve! Každým krokem měšťáci.«

»Mně se aspoň na nich líbí,« mínila baronka, »že ze sebe nedělají více nežli jsou. Zůstávají věrni svému původu.«

»A mají tuto,« ukázal baron na hlavu a kapsu. »Bláha vyplatil Třibice hotovými.«

Hraběnka Milada učinila posuněk, jako že o podobné věci nestojí a že jest nad takové nízké záležitosti povznesena.

V kočáře Bláhových bylo dlouho ticho. Posléze se ozvala Bláhová: »Bože, to jest život! Já bych se v něm udusila. Žádná starost, žádná práce, žádné zaměstnání!«

»Mně by se tam také nelíbilo,« přiznávala se Bohumíra.

Bláha pokrčiv rameny, řekl: »Máte na vybranou. Buď vésti život, jaký vedeme, nebo jaký jsme právě viděli.«

A všichni si přáli zůstati v těch poměrech, v jakých až dosud byli.

V.

Farář z Doubravky, pater Josef zvaný a známý, v zámecké kapli sv. Antonína několikráte sloužil mši sv., buď že byla na ten den založena fundace nebo svátek Třibic a panstva v zámku blíže se dotýkající. Rád tam chodil, jako vůbec rád přisluhoval svým věřícím, jsa i ve svém pokročilejším věku stále horlivcem pro čest Boží a prospěch osadníků. Celou osadu dal do pořádku, obnovil staré zvyky, průvody a pobožnosti, vyprosil na osadě dost peněz na opravu chrámu Páně, několika kaplí a křížů, jakož i k úlevě chudých, neštěstím postižených. Byl vzorem pravého lidumila a sprostředkovatelem mnohých darů, které od zámožných dostával a chuďasům rozděloval, znaje předobře, čeho kdo potřebuje. Páni na Třibicích mnohý dar svěřili jeho rukám a jeho znalosti, by nepodporovali nehodného. Mlynář Koryto dal na zádušní mši sv. za své v Pánu zesnulé rodiče, a farář ne bez příčiny ohlásil a ustanovil, že tyto služby Boží budou konány v zámecké kapli, která se těšila právu veřejnosti. Mlynáři vzkázal, že jej a jeho rodinu chce představiti panu Bláhovi, poněvadž o něm už byla řeč na zámku. Koryto neodporoval. Byl vždycky s pány na zámku za dobře a mohl se jim také vyrovnati, ne-li rodem, aspoň vzděláním a jměním. Studoval a měl býti právníkem, ujal se mlýna

jenom proto, že rodiče měli pouze dvě děti, z nichž jedno bylo neschopno ku spravování veliké usedlosti. Byl rád vesel, nevypínal se nad chudší sousedy, s každým ochotně pohovořil a na radu farářovu mnoho dal. Za choť pojal dceru bývalého pojezdného na dvoře a měl pouze jedno dítko — Albínu, která se právě chystala do některého ústavu, by se naučila tomu, čeho někdy jako paní bude potřebovati.

Mlynář se nezdráhal seznámiti se s majetníkem Třibic, ačkoliv návodem starostovým a jiných sousedů byl proti vrchnosti předpojat. Obával se, aby opravy Bláhovy neškodily jeho objektům, neboť se dvorem na mnohých stranách sousedil a už se židem Štarchem měl mrzutosť a soud o vodní právo.

V kapli jednoduše, ale slušně zařízené usedl s rodinou do jedné z předních stolic a jenom na chvíli zavadilo jeho oko o panskou oratoř, zasklené totiž větší okno, vedoucí do jednoho pokoje. Okno bývalo zastřeno těžkými záclonami a mohlo se uzavříti okenicí. Však tentokráte do oratoře nepřišel lokaj, jak obyčejně za dřívějšího panstva, by oprášil sedadla a na klekátka položil modlitby ve slonovině. Bláha s rodinou přišel do kaple a usedl ve stolici hned naproti mlynáři. Všichni si toho všimli, a Říha hádal, že majetník panství nechce seděti v oratoři, ozdobené téměř tolika erby jako na bráně, když tam svého žádného znaku nemá. Však méně předpojatí soudili zcela jinak.

Třibický mlynář a nejbohatší občan v kraji byl rázovitý, veselý muž, který sice nezasedal v šalandě s krajánky a mleči, ale přece měl žertů milovnou povahu oněch pánů otců, kteří obveselují české kraje. Už jeho děd byl mlynářem, a řemeslo bylo tak v rodu, že ani studie ani elegantní oděv nesetřely mlynářský prach, který činí pány otce zajímavými.

Mlynářka jako dcera pojezdného připomínala rozvážnou měštku neb obchodnici. Byla velice tiché povahy, pilně si hleděla hospodářství a veškeru pozornosť věnovala dceři Albíně, jíž říkali Běluška pro její přímo průhlednou pleť a bělavé vlasy, které jí dobře slušely. Ještě neodložila dětských šatů a způsobů, a rysy tváře její nebyly posud ustáleny. Vynikala jenom výškou slabého těla, které mělo nabyti teprve plnosti a tvarů. Ve všem následovala své mateře, jsouc i při svých letech dětských až komicky vážnou a o celý dům starostlivou. Otec v dobré chvíli jí říkal »naše matrona«. Ačkoli se nyní zbožně modlil, přece spatřiv před sebou šafářku, nápadně pohnul několikráte pravým koutkem, což činíval, když mu něco veselého přišlo na mysl. Teď pak vida Šebestovu ženu, vzpomněl si na její chloubu ve vsi. Když Bláha šafářovi dal otěže dvora do ruky a byt, do něhož sám za svobodna docházel, šafářka, schlubná Kačka, roznášela, že jest nyní jako správcovou nebo pojezdnou ve dvoře. Mlynář ji pak nazval dle řeči Šebestovy »ráčej, milostpaní«.

Ale brzy zaplašil podobné nemístné myšlénky, představiv si rodiče, kteří se velice přičiňovali, majetek rozmnožili a děti své milovali. Bratr byl mrzákem, málo užil a zemřel před několika roky. Jak bude dále? Mlynáři ze všech dítek zůstala pouze Běluška a ta jest jako pára. Nestěžuje si, ale valného zdraví nemá. Nepříznivý vítr by ji mohl pojednou sklátiti do hrobu.

Takové myšlénky tukaly na čelo mlynářovo. Zahnav je, znovu se pohroužil v myšlénky.

»Pomodleme se za v Pánu zesnulého Václava Korytu, jeho choť Alžbětu, syna Karla a ten celý rod,« vybízel farář na konec bohoslužby k modlitbě, a také Bláha poklekl, aby vysílal k nebesům prosbu za věčný pokoj lidí neznámých. Šafářka se po něm ohlédla a zavrtěla hlavou pokrytou hedvábným, kostkovaným šátkem.

Dozněla modlitba, a lid se rozcházel. Také Bláha vstal, ale zůstal přede dveřmi pod košatým kaštanem, nyní červeně kvetoucím. Za chvíli vyšel farář, veda Korytovu rodinu.

»Dovolím si pány navzájem představiti,« řekl a vykonal stručný obřad představení. Páni pronesli některá zdvořilá slova, a Bláha zval celou rodinu do zámečku, připomenuv, že pro každého tam bude nějaký společník.

»Jenom zde velebný pán zůstane osamocen,« usmál se mlynář, »neboť zdejší zámecká kaplanka byla dávno zrušena.«

»Pan farář se připojí k nám,« řekl Bláha, podržev kněze za expositorium. »A že zde býval zámecký kaplan, jest pro mne novinkou.«

»Jeden z předchůdců vaší Milosti, tuším rytíř z Malovic, před třemi sty lety ono kaplanské místo založil,« vypravoval farář. »Tenkráte nebylo duchovních na farách a statky kněžské byly rozebrány. Vrchnost katolická, kde ještě taková se udržela, sama se starala o duchovní potřeby poddaných. V Honosicích bylo rovněž takové kaplanské místo. Když pak po válkách byly fary zase obsazovány, kaplanky ty byly rušeny.«

Za té řeči vešli do zámečku, kde už čekala paní Bláhová s Bohumírou.

»Zde vám přivádím nové známé a sousedy,« řekl Bláha. »Paní Korytová bude tvojí společnicí,« dodal k ženě a obrátiv se k dceři, doložil: »Ty máš v Bělušce novou družku. Dříve však, nežli si začnete prohlížeti úbory, přines, Bohumíro, nahoru láhev vína a zákusky.«

Než mohl pány zavésti nahoru, hlásil se šafář: »Ráčej, milostpane, teď nevíme — —«

»Hned vám povím; důstojný pane, zaveďte jako domácí zámecký capelanus pana mlynáře do salonu.«

Usmáv se, odkvapil do kravína, kde bylo třeba jeho rady.

Paničky už dříve odešly do levého křídla. Běluška doprovázela svou družku do sklepa, a farář vedl mlynáře do panských pokojů, které byly tomuto ostatně tak dobře známy jako průvodci.

»Hospodář, učiněný hospodář,« dotvrzoval farář na schodech započatou řeč. »Podivno, že se do všeho tak brzo vpravil. Ovšem, co se dělá s láskou, to člověka těší. A pan Bláha chce vykouzliti z Třibic, kde se majetníci vždy sotva ohřáli, své trvalé sídlo a pramen jak výživy, tak blaha.«

Procházeli se širokou chodbou a rozprávěli o nové vrchnosti. Farář stíral předpojatosť s duše Korytovy a seznamoval svého přítele s poměry na zámku.

»Mohl pohodlně žíti v městě nebo na venku a těžiti z peněz, jež měl v podniku; ale zachtělo se mu hospodářství.«

»Snad mu zalichotil název velkostatkáře a výhody, jež z něho plynou,« mínil mlynář.

»Bůh uchovej!« odmítal farář. »Ten nestojí ani o tituly ani o vyznamenání. Hledal ústraní, neboť už povaha a veškeré názory k tomu jej vedly a šťastná náhoda nebo vlastně řízení nebes jej sem přivedlo do našeho zastrčeného chudého kraje, aby vyčaroval lidem více chleba a pozemského štěstí.«

Mlynář neodpověděl, neboť v duchu také nesouhlasil. Vždyť mohl podobně působiti i on a měl peníze — onen čarovný prut, — jímž by otevřel nový zdroj výdělku a spokojenosti.

»Ach, moji páni jsou posud na chodbě!« volal Bláha na schodech, jsa chvatem všecek zarudlý. »Prosím, račte dále! Nemohu se ještě na nikoho zcela spolehnouti. I v noci mne vyburcují. Naše malé hospodyňky už nám přinesly víno. Poroučejte! — Jak pak hodně melete, pane Koryto?«

»Na českých kamenech ještě, neboť amerikána nebo dokonce válcového mlýna se naši mleči bojí,« vypravoval mlynář. »Jsou zvyklí mlíti jenom na chléb a na koláče, co by se jich do pece vešlo na dvoje vytopení. Kdyby měli nasypati několik korců najednou, myslili by, že přijdou v nic a že jim to chce stárek ukrásti. Každý pytel mi vyklepou, a když jsem je nechtěl pustiti mezi stroje amerikána, byl oheň na střeše. Jinak nemelou než dva nebo tři.«

Bláha se zasmál. »Zde jest každé zrno vzácné, neboť na něm spočívá pot práce a mozol rukou,« poznamenal farář, aby sňal podezření nedůvěry se svých osadníků. »Nelze se diviti. A pak — odpusťte, pane otče, u vás jest výjimka — mnohdy jest ve mlýnech taková obezřetnosť zcela na místě. Mnoho se tam práší.«

Všichni se srdečně zasmáli, a Koryto faráři poděkoval.

»Zkusím brzo,« ujal se slova Bláha, »ten váš válcový. Ustanovil jsem se, že budu odváděti čeledi místo zrna mouku. Nechci nikoho zkrátiti, ale nerad vidím, když moji lidé, jak jsem se přesvědčil, krásné obilí prodávají u žida a kupují uherskou mouku proto, že je snad poněkud bělejší, ale také méně vydatna a hodně porušena rozličnými přísadami.«

Mlynář udiveně se podíval na velkostatkáře. Neběželo mu o výdělek, ale nerad viděl toto na venkově podivné hospodářství. Hned se na Bláhu díval jasnějšími skly.

»Zkusíme to a doufám, že odpor, který mně z toho vznikne, přemohu, a zášť Morice Šterna že mne také nezničí,« pokračoval Bláha. »V mé domácnosti z jiné mouky se nepeče a nejí.«

»Kéž by tomu bylo tak všude,« zatoužil Koryto.

»Pak by páni otcové,« škádlil souseda farář, »ještě více tloustli a bohatli, statky a hospody kupovali.«

»A syny na studie dávali,« vskočil mu do řeči mlynář, »aby seděli na tučných beneficiích.«

Pater Josef zakýval hlavou, řka: »Tenhle vtip se vám, pane sousede podařil — přirovnati k sobě z Doubravky faráře z tučného beneficia, jemuž základ dal dobročinný císař Josef II., který ustanovil od vykopání hrobu 16 kr. pro čas zimy. Nu, děkuji pěkně.«

»Pánové se dobře znají a pro žert se nepohněvají,« mínil Třibický pán. »Jsem toho mínění, že máme všichni tři děkovati rodičům za své postavení, a to hlavně jejich šetrnosti, pracovitosti a péči o děti. Jsem rovněž zavázán díky zesnulému otci za to, že nyní zde sedím a tento dvorec jsem mohl zakoupiti.«

Na chvíli se odmlčeli, vzpomínajíce na své předky. Farář pak přerušiv ticho, řekl: »Ano, ano; mnozí měli a chudnou, jiní se však sami stávají šlechtici duchem a svojí snahou.«

Bláha jakoby neslyšel té narážky, obrátil se k mlynáři. »Vy, pane Koryto, umíte prý znamenitě baviti? My bychom takového zábavného společníka velice potřebovali. Proto hned vám činím pozvání, byste byl ve dvorci častým hostem. Nesmíte si z toho nic dělati, když někam odběhnu.«

»Budu tak smělý,« uklonil se mlynář, »ale nemohu tvrditi, že bych tolik oplýval vtipem. Své pak skrovné obydlí tamo na potoce neodvažuji se ani nabídnouti za cíl mně vážené návštěvy. Není také každý zvyklý klepotu, který nám od fochu připadá jako nutné tikání hodin nebo příjemná hudba. Třeba jsem mnoho let nepřenesl násypky na koš, přece se vždycky probudím, když se mlýn zastaví.«

»Podíváme se na ta vaše složení, podíváme,« sliboval Bláha. »Ale páni nic nepijí. Což vám nechutná? Ještě po jednom kalíšku. Nemá žádných hroznych následků. Musíme zde na venkově, kde není divadel, zábav, koncertů, kde jsme tak osamoceni, držeti pohromadě a vzájemně se baviti.«

V tom vešla domácí paní s mlynářkou. Páni hned se k nim obrátili, a Korytová dosvědčovala, jak se jí nové zařízení zámku líbí. »Zde jsem vyrostla za hraběte Vilána, u něhož otec sloužil. Tenkráte ke Třibicím patřily i Srpiny a Nadějkov, které pan hrabě pachtoval. Každý koutek proto ve mně budí milé vzpomínky na utěšené mládí.«

»Tyto vzpomínky můžete nyní, paní Korytová, často obnoviti,« usmála se Bláhová. »Jenom přijďte a projdeme všechna místa, která vám v paměti utkvěla.«

»Kde jest Běla?« zeptal se mlynář ženy.

»O tu se pranic nestarejte,« odvětila paní Bláhová, ukazujíc k oknu. »Naše Bohumíra jí ukazuje své zamilované perličky. To bude také hospodyně! Kam jí ráčí pan mlynář dáti, až opustí obecnou školu?«

»Někam do ústavu. Jsme posud v rozpacích, kam bychom ji poslali. Nejsem pro přílišné přetěžování dívčí hlavy, ale rád bych, aby se poněkud vzdělala.«

»Mohla-li bych raditi, navrhovala bych ústav, v němž naše Bohumíra trávila k úplné naší spokojenosti. Ústav vedou ctihodné sestry, které hledí více k praktickému výcviku než blýskavým věcem, jimiž se pouze obrazotvornost dráždí, a srdce při nich zůstává chladno.«

»Užijeme té rady,« řekla mlynářka, která nebyla rovněž pro emancipaci žen a těžiště jejich vzdělání kladla na jiný základ.

Mlynář se posud nevyslovil a neměl k tomu ani příležitosti, poněvadž řeč se obrátila na jiné pole, a brzo potom obě dívky vešly do salonu. Běluška domnívajíc se, že brzo opustí zámek, chtěla býti u rodičův, ale stalo se tak teprve za hodinu.

VI.

Když bylo nejvíce práce o senoseči a nastávajících žních, v Třibicích se cesta s hostmi ani netrhla. Sousední páni opláceli Bláhovi návštěvu. Byli zvědavi, jak to nyní na panství vyhlíží, a jak se mě-

šťanská ta rodina vpravila do panských poměrů. Pana Bláhu často nezastali doma, neboť obcházel pole a přihlížel k sekáčům a hrabačkám s adjunktem Homolou a Solínem. Panstvo přijímala Bláhová beze všech obřadností: srdečně a přívětivě, a velkostatkář byv o návštěvě záhy zpraven, dostavoval se později. V duchu si myslil: »Aby vás! Nemůžete přijíti jindy? Pravda, vy přenecháváte starosť jiným a honíte se po zábavách.« Ale k hostům se zachoval velmi galantně, nedav na sobě mrzutosť nijak znáti. Brzo v rozmluvě zabočil na své podniky a plány a hosty více prováděl dvorem než parkem. Ti, kteří se doma vyhýbali těmto všedním věcem, nechtíce se snížiti k takovým starostem, zde musili prohlédnouti nové stroje, ušlechtilé druhy plemeníků a zvláštní druhy drůbeže, již Bláha objednal a mínil rozmnožiti.

»Zdejší domácí druhy příliš zakrněly a málo jdou na odbyt,« jal se vykládati baronu Malinskému. »Hned jsem to zpozoroval, jakmile jsem první slípku a husu ve vsi spatřil. Tuto domácí drůbež skřížujeme s větším druhem nebo docela vyměníme. V tomto chudém jižním kraji, kde nemůže obilí konkurovati se zrnem ze zlatého polabského pruhu, by se mohlo ujati zcela dobře drůbežnictví.«

Baron přikyvoval, mysle si něco zcela jiného. Nemá každý zájem pro vysokonohé kohouty a červené slepičí hřebeny.

»Uznávám,« pokračoval Bláha, »že jest husa někde škodlivým a neužitečným tvorem, ale zde v tomto kraji jest na místě. Máme tu tolik neužitečných strání, pahorků, výmolů, kam se ani dobytek nedostane; všechno by vypásla husa. Ale i v tom druhu obchodu musí býti systém. Třeba odchovávati husy, které brzo nesou, by se něco stržilo před prvním podškubáním a všechno nezůstalo na rolníkův klas.«

Také rodina Vrbinského ze Srpin si odnesla z Třibic úryvky hospodářské přednášky, a Bláha radil svému sousedu od severu, by v dolících a prohlubinách, jež na Srpinách spatřil, zařídil rybníky.

»Chov ryb nyní vynáší více než rolnictví,« dotvrzoval, »ale jeden rybník nevystačí. Nutno ryby převážeti. V jednom se dobře daří násadě, druhý se hodí pro ryby dorůstající, dle toho, jakou který má hloubku a jakých se do něho látek dostává. Na Srpinách jest přímo stvořené místo pro rybníky. Dost vody, břehy přirozené, a tuším, že tam i něco podobného bylo. Tím i povětrnosť se osvěží, a páry budou působiti na celou krajinu.«

Vrbinský odpověděl, že jeho panství před mnohými lety v držení měl jakýsi klášter, a mniši prý pro četné posty, jež jim řehole předpisovala, pěstovali rybolov.

»Ti dobře rozuměli hospodářství!« zvolal Bláha. »My zasázíme všechno všudy bramborem a pak abychom jenom bramborem se živili.«

Nejpozději se dostavilo panstvo z Honosic, a domácí paní se také nejvíce této návštěvy obávala. Oddechla si poněkud, když viděla, že hraběnka Milada nepřijela se švakrem a sestrou. Neuznala asi nešlechtice za hodny své vznešené návštěvy. Paní Aulická krčila nad celým zařízením v zámku svůj římský nos, ale baronovi dobře chutnalo uherské červené víno, o němž se vyslovil co nejchvalněji. Ani se nad tím nepoohlížel, že Bláha před ním otevřel láhev, k čemu musil užiti veškeré své síly.

Baronce chutnalo čerstvé pečivo, na jehož firmu hned se doptávala.

»To my děláme doma,« přiznala se skromně Bláhová. »Zaučuji poněkud dceru, a pak — můj nechce takových vysušených a stuchlých věcí z továren. Nejlépe jest, když si to opatříme doma a víme, co do pečiva dáme.«

Paní Aulická obdivovala se velkostatkářce, která si sama vede kuchyni, jak záhy seznala. Baron zůstal na oběd, nemoha se od vinného moku odtrhnouti a vyslechl protož nějakou stať o národním hospodářství jako jeho předchůdcové.

Zatím co Bláhová prováděla paní sousedku po zahradě, a Bohumíra pro urozenou paní trhala růže na kytici, muži zapředli hovor o politice, národnosti a rozličných stranách a proudech v národě. Aulický si stěžoval, že při posledních volbách i mezi šlechtou vznikly rozmíšky.

»Baron Malinský a rytíř z Mrazilova odtrhli se od našeho spolku a kloní se k demokratům. My pak mimo Vrbinského, který se přidal k liberálům, tvoříme konservativní stranu a dle toho volíme. Zajisté budete s námi.«

»Až jak uvidím,« vytáčel se Bláha. »Dosud jsem neseznal poměrů. Jsem Čech a ani změnou postavení nenabudu jiného přesvědčení. Půjdu vždycky se stranou českou a konservativní.«

Aulický i z této odpovědi seznal, že Bláha nechce pouze jako hostitel oproti svému hosti s barvou ven a že se přidá k nově se tvořící straně mezi velkostatkáři, kteří se zjevně hlásí ku své národnosti. Tím nebyl valně potěšen. Chtěl se sám brzo ucházeti o mandát a počítal hlasy příliš úzkostlivě. Neuznal za příhodnou dobu poučovati a přesvědčovati Bláhu a přešel prostě přes toto přiznání k dennímu pořádku.

Jinak si počínala baronka. Vidouc Bohumíru jako volné ptáče pobíhati zahradou a slyšíc, čím se nejraději obírá a jak čas v Třibicích tráví a ještě tráviti bude, pokud se neprovdá, uznala za svou povinnosť, svou neurozenou sousedku napomenouti, by s dcerou učinila jiné kroky, má-li se tato jako velkostatkářova slečna ve světě representovati.

»Nutno jí vzíti nějakou společnici, která by ji utvrzovala v cizích jazycích, mluvila s ní v tónu vyšších domů, obrousila tu neb onu hranu, račte odpustiti — neboť mladé děvče potřebuje takové praktické školy, by se dovedla pohybovati ve vznešených kruzích a ničím si nezadala.«

»Urozená paní,« odvětila Bláhová, »chci býti upřímnou, jak jsem vůbec otevřené povahy. Mám za to, že vzdělání, jehož se naší dceři dostalo, jí uplně stačí. Musíme vzíti za vděk poměry, v nichž jsme, a nezahrávati si na povýšence, jimž by vyšší vzdělání dle stavu a okolností příslušelo.«

Baronka odpověděla: »Ale, moje drahá, vždyť si nyní jako velkostatkářka a paní na Třibicích budete přáti, by se vaše dcera provdala za některého muže ze vznešených kruhů.«

Bláhová se poněkud pousmála. »Posud jsem na něco podobného nepomyslila, neboť se domnívám, že Bohumíra na tyto věci má dost času, a pak — upřímně řečeno — nebudu volbě své dcery nikterak překážeti a jí vyhledávati ženicha z kruhů, do nichž nepatříme.«

Baronka ne bez podivu patřila na Bláhovou. Ve všem všudy podivní lidé, myslila si. Byla by se zlobila, ale skromnosť paní Bláhové ji usmířila. Považovala hostitelku za příliš zarytou plebejku a Bohumíry litovala. Někdy tak nadějná nevěsta, snad i dědička velkostatku mohla by uloviti i šlechtice, který by tím sňatkem pochroumané finance napravil.

Při obědě podivovala se, jak i prosté pokrmy chutnají. Bohumíra sama obsluhovala panstvo a počínala si při tom velice obratně. Páni se bavili, a Aulický vypravoval, jak to chodí v tomto okrese. Volili jej do výboru, ale přenechal ten úřad svému správci. Okres nemá prý žádných téměř dluhů, a tím i okresní přirážky jsou nepatrné.

»Připouštím, že se zde až úzkostlivě hospodaří,« řekl Bláha, »ale také se nic k prospěchu občanů nepodniká. Přílišná spořivosť není zde na svém místě.«

»Ale dovolte, kdyby bylo větší vydání, stouply by i daně,« utrhl se baron. »Kraj jest chudý, půdy sotva pro ječmen a nikde žádného průmyslu.«

»Ty větší daně by připadly především na velkostatkáře,« poznamenal Bláha. »Více než polovice půdy a to ještě nejlepší, jest jejich.«

Aulický překvapeně hleděl na Bláhu. Bože, jaký to je člověk, který chce uvaliti na statkáře větší daně a tím spolu i na sebe? Takový sem ještě scházel!

»A kdybychom i větší okresní neb i dokonce obecní přirážky platili, během času by se nám všechno navrátilo,« vykládal Bláha. »Hleďte, veliká města vynakládají mnoho na kanalisaci, kommunikaci, osvětlení atd. a také doufají, že se dluhy tím vzniklé právě tím zlepšením města zaplatí. Co se rozbije vozů na zdejších cestách, co se promarní času v kamenitých brodech dojížděním na vzdálenou dráhu, poštu, jak všechno vázne, hyne — to jest, můj drahý, veliká daň, kterou platíme, a k tomu všemu nemáme naděje, že se poměry zlepší; naopak čím dále, tím větší budeme spláceti tuto daň, a okres zůstává všudy pozadu i s lidmi v něm bydlícími.«

»Mnoho jste si, pane sousede, přinesl z města na náš venkov ideálů, ale ujišťuji vás, že je brzo setřesete, až lépe seznáte poměry. Teď jsou zlé časy, a sotva vystačíme.« — Baron zatřepal rukou bílou jako alabastr.

»Neupírám, že slevím na plánech, jež mám před očima, připouštím, že budu nucen to a ono odložiti, ale přece nesložím dříve zbraně, dokud se nepokusím aspoň o některou věc. Doufám, že také během času najdu spojence, a že budeme i přinuceni okolnostmi napravovati a to s větším nákladem, co by se dříve bylo dalo při vzájemné ochotě a dobré vůli snadno provésti.«

Panstvo se dlouho nezdrželo. Po obědě hned vsedalo do kočáru, by teta Milada, která se nemohla pro migrénu dostaviti a jenom poslala navštívenku s korunou a zlatou ořízkou, dlouho se sama nenudila. Také prý čekají každou chvíli knížete z Riesenbergu.

Když kočár zatáčel ke bráně, pan Bláha vtlačiv si klobouk na hlavu, tvářil se, jakoby měl radosť, že jest návštěva ukončena. Bál se, aby se nestřetli s baronem v opačných názorech a aby nebyl nucen zjevným odporem hosta uraziti. Rovnou se pustil na pole, kde sekáči kladli do řad ječmen. Mnoho mu na tom záleželo, by tento prodejný

výrobek nezmokl a nezčernal. Ukazovala se na několik dní trvalá pohoda, aneroid stál na »trvale pěkném«, a Bláha chtěl dostati hodně obilí do stodol. Proto ani nekonal mnoho příprav k příjezdu syna Oskara, který měl přijeti na prázdniny. Zdržel se krátký čas v Plzni u přátel a loučil se spolu s touto českou baštou na západě, stojící jako na stráži a bránící německému živlu roztahovati se i za hranice uzavíraného území. Bylo určeno, že teď přestoupí na gymnasium do bližší Prahy.

Bohumíra mu připravila dávno pokoj a naplnila vším, co by bratra zajímalo. Kočí Václav zapřáhl do bryčky a jel na nádraží. A měl na zpáteční cestě náklad hodný. Oskar sebral všechny studenty a koho potkali na cestě a kolik se jich vůbec na bryčku vešlo. Kočí v duchu huboval: »Ten mladý bude podivín jako starý. To jest rozum, kde koho sbírati po cestách!«

»Zastavte!« křičel bledolící, vychrtlý student, neboť právě jeden pasažér musil vystoupiti, by se dříve po stezce dostal domů. Václav zastavil. Jenom to se mu na mladém pánu líbilo, že mu vyká. Až dosud mu všichni páni tykali. Častým zastavováním a že nemohli rychle jeti, zdrželi se hodně, a Oskar přibyl do Třibic před večerem. Právě několik vozů, naplněných až pod pavézu, vjíždělo do dvora.

Hned před branou na mostě přivítala Oskara sestra Bohumíra. Nemohla se ho dočkati. Nikdy nebyla tak dlouho od bratra odloučena.

»Proč nestřílíte a nebubnujete,« volal vesele student; »vždyť přijíždí nová vrchnost!« Oskar hned prozrazoval, že jest sangvinik a rád si zažertuje. Václav se tvářil vážně, ale pod kůži se smál.

»A tam na věži jste měli vztýčiti prapor,« nařizoval student; »ať celé okolí zví, že vrchnost dlí na zámku.«

Bohumíra zahrozila prstem. »Ty nějak, Oskare, koukáš s vrchu. To jistě neseš vysvědčení s výbornými známkami.«

Ale student nedbaje té řeči, upřel zrak na bránu. »Aha, to jsou teď naše znaky,« pokračoval ve své samomluvě. »Znamenité. Zítra to prohlédneme důkladněji.«

Václav se dal do smíchu, a také Bohumíra, vedle jdoucí, se usmívala

»Měl byste se mnou objeti kolem zámku,« povídal Oskar kočímu, »ale dnes toho necháme. — Tak, a jsem doma. Pojď, komteso, do mé náručí!« volal na sestru.

Když zamířil sem od stodol pan Bláha, Oskar se své žertovné výše hned klesl v obyčejného studenta a poslušného syna. Přistoupiv k otci, políbil mu uctivě ruku a hned se hnal do kapsy pro vysvědčení, jak už bývalo jeho obyčejem.

»Pojď nahoru, matka tě čeká,« vybídl Bláha syna, vytáhlého, asi patnáctiletého jinocha.

»Nu, jak se ti to líbí?« ptal se Bláha syna cestou.

»Na prvý dojem panství neláká,« dle pravdy řekl Oskar. »Představoval jsem si Třibice jinak.«

Otec se usmál. Pravil, že se mu zde zalíbí, zvláště v lesích, u vody a v parku.

Bohumíra, která o příchodu Oskarově zpravila matku, běžela jim naproti. »Otče, náš Oskar chtěl, abychom na jeho přivítání střílели, a myslí, že tam ty erby na bráně si dá všechny vyraziti na kuverty.«

»Abys ty něco smlčela,« třepal rukou student.

Zatím přišli do pokoje, kde uvítala Bláhová syna a ten rovněž matce ruku políbil.

»Ale nějak jsi vyhublý!« zvolala. »Mnoho jsi se učil ke zkouškám?«

»Myslím, že to patří k aristokratickému stavu býti hodně vyhublým,« dovolil si Oskar zažertovati.

»On myslí, že jest nejméně baronem,« ukazovala Bohumíra na bratra, »a mne nazývá komtesou!«

»Tak ukaž vysvědčení,« přerušil řeč Bláha, a matka hned snesla něco na stůl. Otec pozorně sledoval známku za známkou, a Oskar hleděl čísti v tváři rodičů. Také Bláhová se dívala přes rameno do vysvědčení. Otec byl uspokojen, složil pozorně list a řekl: »Máš o dvě výborné více než loni.«

»Ale za to s něho spadlo dvacet kilo masa,« mínila matka, utkvěvši na ostrých loktech a špičatých kolenech starostlivým zrakem.

»To se nyní o prázdninách na čerstvém vzduchu všechno spraví,« řekl Bláha.

Bohumíra vybízela bratra, aby jedl a po cestě se posilnil.

Oskar zazvoniv sklenicí, zvolal velitelsky: »Žan!«

»Hleďme, jakou dělá vrchnost!« smála se Bohumíra, majíc radosť z bratrovy nálady.

Bláha maje posud něco vyřizovati na dvoře, vstav, měl se k odchodu. »Bavte se a hrejte si na vznešenou vrchnosť, jak chcete. Hra jest hra.«

Když zazněly jeho kroky na schodech, Oskar pojednou zvážněv, přiznal se: »Zdali pak zde uvyknu jako v Plzni, v té pěkné zahradě, v tom starém domě s vysokým arkýřem?«

»Proč pak ne? Co den dostaneš třeba urozenou návštěvu a budeš ji opláceti. Zde musíš, pane rytíři nebo barone, vésti zcela jiný život,« řekla Bohumíra, která převzala nyní sama úlohu, kterou bratr opustil, hráti si na vrchnosť. »Dnes zde meškal baron Aulický z Prostovic a na Honosicích s paní, rozenou hraběnkou z Viladova. Včera jsme měli návštěvu hraběte Vrbinského ze Srpin, před tím rodinu rytíře z Nadějkova, a tak to jde den co den. Teď ještě čekáme jako v Honosicích knížete z Riesenberga.«

»Je to pravda?« tázal se Oskar matky.

»Tak něco,« odvětila tato, sedíc naproti laškujícím dětem.

»A pak k nám chodí pan otec Koryto ze mlýna,« pokračovala Bohumíra. »Pořádáme výlety do Doubravky na faru, na Planý vrch, do skal a města Honosic.«

»Tomu bych spíše věřil a také bych s tím souhlasil,« dotvrzoval student.

»Něco se, pravda, změnilo,« ujala se slova matka, by syna poučila; »přišli jsme do jiných poměrů, ale v celku jsme se pranic nezměnili. Ty budeš o prázdninách fořtem a projdeš naše lesy, bys na zdravém vzduchu okřál. Také můžeš býti zahradníkem a sadařem; o knihovnu teď mnoho nezavadíš. Nikomu se nemusíš představovati. Jenom dojdeš do Doubravky na faru. Máš volný čas a užívej ho, bys nabyl nových sil k dalším studiím.«

»A já budu tvou průvodkyní,« nabízela se Bohumíra.

»Milerád přijímám,« uklonil se opět žertovně Oskar. »Vždyť bych tu zabloudil za prvním krokem. Ale doufám, že za prázdniny

celou krajinu důkladně seznám a úkol lesníka náležitě budu plniti. Kde pak jest můj salon?«

»Pojď a podívej se!« — Bohumíra vedla bratra řadou pokojů do druhého křídla.

Bláhová osamotněvši, zadívala se za dětmi. To byla její spokojenosť, její chlouba a naděje! Měla radosť, že děti jsou zase u ní, pod jejím mateřským dohledem a blízko srdce, jež pro ně bilo, cítilo a je objímalo. Jim náležely matčiny myšlénky, starosti, ano i celý život.

(Pokračování.)

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Pokračování.)

Vesnice bývají buď u pramenů, nebo na některé staré zřícenině (chrbe), kde za starých dob ještě zůstalo s dostatek cisteren (bîr). Cisterny se ledabylo vyčistí, učiní se několik rýh, aby do nich v zimě stékala dešťová voda, a té pak užívají pro sebe i pro dobytek. Poněvadž s vodou přichází do cisteren i bláto a všeliké odpadky, bývá voda vždy kalná a někdy napolo zkažená. Přiházelo se mi na cestách, že mi byla dána voda úplně zelená, plná vodního hmyzu, po níž v malé chvilce mnou lomcovala zimnice.

Domy se stavějí z netesaných kamenů na sucho t. j. kameny se spojují pouze hlinou. Chce-li kdo stavěti s maltou, musí míti dovolení z Cařihradu. Že je to drahé, nestaví takto nikdo, leda misionáři, a ani ti ne všude. Jelikož v celém území beduinském není stromů, dovážejí dříví na krytbu až od břehů jordánských. Silnými rovnými i křivými ráhny pokryjí na plocho zdi, štěrbiny ucpou roštím nebo slamou a pomaží hlinou smíchanou s plevami. Že za prudkých dešťů taková střecha brzy promoká, lze snadno pochopiti.

Světnice bývá z pravidla jen jedna. Kolem stěn jsou sýpky, nikde nízké lůžko — obyčejně spávají na zemi na rohožkách — hospodářské a kuchyňské nářadí, zbraně, šaty, slovem všecky domácí potřeby. Uprostřed hoří, či lépe řečeno, doutná skoro celý den oheň, aby se pro příchozího hosta mohla rychle uvařiti káva. Poněvadž není komína ani oken, odchází kouř pouze dveřmi, a proto bývá v beduinském domě stále dusný, kouřem prosycený vzduch. Ještě dobře, že beduin, třeba má svůj dům, tráví přece dobrou polovici svého života v Boží přírodě, jinak by záhy pozbyl ne-li zdraví, aspoň zraku. Dítky, které jsou nejvíce doma, mívají oči stále zapáleny.

Nejvíce usedlých beduinů jest v Keraku — jest prý jich tam na dvacet tisíc — pak v Madabě, v Saltu, 'Ažlúnu, Hosunu a jinde. Poněvadž mívají své pozemky často až dvě i tři hodiny vzdáleny, stráví celý čas žní pod stany.

Osady stanové zřizují beduini rovněž blízko pramenů, nebo kolem chrbetů. Osada tak asi s deseti stany nazývá se farîḳ, je-li

větší, slove duâr. Dva, tři farîky jmenují se hromadně 'arab, je-li jich více, 'urbân. Osady se stavějí do oblouku; uprostřed na straně západní jest vždy stan šejchův.

Stany stávají na jednom místě jen asi tři dni. Krátký tento čas dostačí, aby se blechy tak rozmnožily, že lidé jimi ani nemohou ve stanu obstáti. I zboří stany, šaty a pokrývky hodně vytřesou, a usadí se o kus dále. Běda pak člověku, který by nešťastnou náhodou zabloudil na opuštěné místo; jestiť v několika okamženích hladovými blechami obsypán a nemilosrdně týrán. Nepobyl jsem v Moabsku ještě ani dva dni a byl jsem již červený jako rak. Jest sice v orientě vůbec mnoho blech — v Tiberiadě prý je jejich sultán — ale mezi beduiny je jich jako máku. Šťasten je ještě, kdo má tvrdý spánek. Já jsem z pravidla celou noc jen provzdychal, ač jsem byl často na smrť zemdlen. Mimo tyto vnitřní nepřátely spánku jsou ještě jiní, moskyti, kteří útočí na člověka zvenku. Ukryje-li hlavu pod pokrývku, dusí se horkem, má-li ji nepokrytou, pak ho tito krvežízniví tvorové se všech stran bolestně bodají. I nezbývá člověku, než trpělivě tyto trampoty snášeti.

Stan (bêt) zhotovují ženy beduinské z černé kozí srsti. Stavějí se takto: Zarazí se v rovné čáře do země několik kolů a přes ně se přetáhne jako střecha dlouhá plachta, která se na obou koncích schyluje až k zemi. Na všecky strany je rozepjata silnými provazy, uvázanými na kolících. Po délce zůstávají obě strany otevřeny. Je-li zima, uzavrou se obě podélnými plachtami, jinak se uzavírá jen ona strana, se které fouká vítr. Oheň dělají venku, prší-li však, ve stanu. Stan je nepromokavý a zatopí-li si v něm, bývá prý uvnitř dosti teplo. Uprostřed bývá stan rozdělen příčkou na dvě části. Jedna je pro muže a hosty, druhá pro ženy a děti.

Náboženstvím jsou beduini mohamedány; křesťanů je jen několik tisíc. Jsou to zbytky starých křesťanských obyvatel, kteří přestáli zátopu islamu, jak se mi zdá, jako símě křesťanství pro budoucí časy. Až do let sedmdesátých náleželi vesměs k rozkolné církvi řecké. Ačkoliv měli své kněze, zapomněli z náboženství všecko. Věděli všeho všudy jen tolik, že Ježíš Kristus jest Mesiášem jejich, ostatně, jak jsem se sám přesvědčil, nevěděli nic. Když jim misionář v Keraku vykládal o sv. apoštolu (rasûl) Petru a Pavlovi, divili se, že je ještě nějaký jiný apoštol než Muḥammed. Při vší své nevědomosti však lpěli houževnatě na zděděné víře a přese všecky útrapy, jaké jim bylo po tolik století snášeti, nedali se svésti k odpadu. Jsouce totiž všude u veliké menšině, byli vydáni svým mohamedánským sousedům úplně na milosť a nemilosť. Ti je vyjídali, vymáhali na nich dary, nebo si brali sami, co se jim líbilo, a křesťané musili vše mlčky snášeti.

Nejhůře se vedlo křesťanům v Keraku. Bylo jich tam na tři tisíce proti sedmnácti tisícům mohamedánů, kdežto v jiných městech, jako v Ṣaltu, 'Ažlûnu, Ḥosunu vláda křesťany aspoň z donucení poněkud bránila, záviseli v Keraku úplně od libovůle mohamedánů. Byltě Kerak až do roku 1893. od turecké vlády úplně neodvislý. Ještě štěstí, že se mohamedáni mezi sebou stále hašteřili o vládu v městě; potřebujíce při tom často jejich pomoci, trpěli je mezi sebou jako jakési nezbytné zlo. Jest totiž v Keraku šest silných kmenů mohamedánských: Mužalli, Ma'ajte, Habâšne, Sarajre, Taraune a *D*'umûr, z nichž každý se hleděl vzmoci na úkor druhých.

V poslední době se vzmohli Mužalli, jsouce podporováni kmeny Ma'ajte a Habášne a křesťany a pět šejchů z jejich kmene (Chalíl, Jûsuf, 'Abdelkâder, Muhammed a Sâleh) řídilo po několik desítiletí osudy města. Majíce však moc v rukou, zapomněli Mužalli brzy na služby, které jim křesťané byli prokázali, a utlačovali je, kde mohli.

Tu a onde vyšlehla zášť proti křesťanům, která stále doutná v srdci každého mohamedána tak mocně, že hrozila křesťany úplně vyhubiti.

Jak známo, bylo roku 1860. v Syrii povražděno mnoho křesťanů. Po Damašku zahynulo nejvíce křesťanů v Zahle (město v Coelesyrii, mající asi 20.000 obyvatel). Ve všem mohamedánstvu to tenkráte vřelo a zfanatisovaný lid se všude chystal »udělati křesťanům Zahle« t. j. je úplně vyhubiti. Jediné krutý trest, kterým mstili Francouzi v Damašku nevinnou krev křesťanů, je od toho zdržel. V dalekém Keraku se však mohamedáni Francouzů nebáli a čekali jen na příležitosť, aby křesťanům připravili krvavé Zahle.

Roku 1861. zavítal do Keraku syn jednoho šejcha z kmene benî Ša'alân. I vznikl spor mezi křesťany a mohamedány, poněvadž obě strany chtěly tak vzácného hosta pohostiti. Nepatrné této rozmíšky použili mohamedáni za záminku, aby křesťany vyhubili. Křesťané dobře věděli, že se takové přesile neubrání, chtěli však své životy draze prodati. Skupili se kolem svého chrámu a přichystali se k obraně. Útok počali nepřátelé deštěm kamení. Již bylo několik křesťanů poraženo, když padlo několik kamenů na hliněné úly u blízkého domu stojící a rozbilo je. Celé roje rozzuřených včel vrhly se proti útočníkům, kteří se dali vesměs na útěk. Zuřivosť mohamedánů ustoupila brzy rozvaze; zdálo se jim přece jen nemoudrým pohubiti křesťany, z nichž měli tolik zisku; proto se již druhého dne s křesťany zase smířili.

Roku 1875. byla v Keraku založena katolická misie. Zádruha 'Azazât prosila jerusalémského patriarchu, aby jim poslal misionáře. Patriarcha vyhověl jejich žádosti a poslal jim P. Alexandra, který je až dosud v Keraku; ubohý tento muž, odloučený ode všeho civilisovaného světa, vytrpěl mezi Kerackými barbary nevýslovně mnoho. Byl okrádán, týrán, i křivá šavle beduinská se již vznášela nad jeho hlavou, ale to vše nezdolalo jeho apoštolské horlivosti. Po 'Azazât následovalo obrácení ještě několika jiných zádruh, a v nedlouhém čase bylo v Keraku na šest set katolíků.

Vedlo-li se však křesťanům vůbec zle, vedlo se katolíkům dvojnásob zle. Byliť utlačováni nejen od mohamedánů, nýbrž i od rozkolníků popy štvaných; proto se rozhodli, že Kerak opustí.

K jejich žádosti obrátil se patriarcha na sultána s prosbou, aby jim vykázal nějaký pozemek, že mu za to chtějí býti poddáni. Sultán jim daroval r. 1880. zříceniny prastarého města Madaby s okolními pozemky, které náležely Schûrům. Podle tureckého práva totiž patří všecka půda sultánovi, není-li v pozemkových knihách nikomu připsána. Beduini ovšem nemají ani pídě půdy sobě připsané, a proto si sultán osobuje svrchované právo nad veškerým jejich územím.

Schûrové těžce nesli, že jim byl odňat značný kus území, a proto nakládali s Madabskými jako s vetřelci, pronásledujíce je, kde a jak mohli. Později se o tom ještě krátce zmíním. Katolíci, počtem na čtyři sta, vidouce, že jsou příliš slábi proti mocným a divokým

Schûrûm, povolali si z Keraku na osm set rozkolníků a tak Madaba, původně úplně katolická, jest nyní osadou nábožensky smíšenou. První tři léta bydleli všichni v jeskyních, kterých je na severozápadní straně značný počet; pak si vystavěli domky nad ssutinami starého města. Nahoře na pahrbku, na němž město leží, jest vystavěn misijní dům s pěkným kostelíčkem.

Madabští vidouce, že by jich chov dobytka nevyživil, počali hned po svém příchodu vzdělávati úrodnou půdu a přese všecky škody, které jim Schûrové činili, stali se brzy zámožnými rolníky.

Zdálo se, že ještě jiné město biblické povstane z tisíciletých svých zřícenin, totiž Baal-Meon, nyní Ma'în. Před pěti lety totiž koupilo si několik Kerackých zádruh od šejcha kmene Auâzem zříceninu s třetinou okolních pozemků a vystěhovali se z Keraku. Poněvadž byli chudobni — mně si stěžovali, že jsou jako Šararât — nechtěl u nich žádný pop býti, jen pro obvyklé dávky si přicházel pop z Keraku. Proto žádali patriarchu Jerusalémského, aby jim poslal katolického kněze. Bylo by k tomu asi došlo, kdyby to Keračtí popové nebyli zmařili. Přemluvili totiž Kerackého pašu, aby Ma'înské donutil k návratu. Právě když mne dne 3. června 1894. paša dal násilně odvésti z Keraku, bylo jim poručeno, aby se po žních — byly právě v plném proudu — vrátili do svého starého domova. Škoda toho dobrosrdečného lidu! Nyní se již popové postarají, aby jim obrácení z hlavy vytloukli.

Ačkoliv stálým ubýváním křesťanů slábla moc Mužallů, přece v nepřátelství neustávali, ano, šli v něm tak daleko, že r. 1883. vyhnali všecky křesťany z města. Křesťané se sice brzy zase vrátili, ale vidouce, že za všecky své služby tak špatně byli odměněni, Mužallům již nepomáhali, a tím činem pozbyl všemocný tento dříve kmen všeho vlivu.

Turecká vláda již po dlouhý čas pomýšlela, jak by se Keraku zmocnila, ale Mužallové nechtěli o vládě ani slyšeti. Když však věděli, že jsou se svým vlivem u konce, natáhli jemnější struny.

V roce 1893. přišel do Keraku anglický lékař. Vláda se lekla, že je to nějaký vyslanec Angličanů, chtějících se Keraku zmocniti, a vyzvala Kerácké, aby za značný bakšiš do své tvrze, která tam ještě z římských dob zůstala, přijali tureckou posádku a vládě se podrobili. Působením Mužallů svolili k tomu Keračtí. Tím pozbyl Kerak své samostatnosti, a vláda získala důležité strategické místo, z něhož bude brzy úplně ovládati všecky beduinské kmeny. Zároveň s Kerakem bylo obsazeno území Žbâlu a Ma'ânu až k nadi Mûsa asi tři dni cesty směrem k jihu.

Vláda platí šejchům Kerackým 5000 medžidií (asi 11.000 zl.) ročně. Velikých daní dosud nevymahá a k vojně ještě nikoho nenutí, ale jakmile se v městě upevní, pak ujařmí Kerácké, jako ujařmila všecky své poddané a s nimi ujařmí veškeré beduinstvo. Vzetím Keraku pozbyli beduini na vždy své svobody.

S obsazením města nastaly katolíkům zlé časy. Paša, jsa úplně v rukou řeckých popů, v jejichž domě bydlí, zakázal misionáři veřejnou bohoslužbu, zavřel mu školu a chtěl násilím donutiti katolíky, aby se vrátili k rozkolu. Dva jejich šejchy uvrhl do žaláře, a ostatní byli od úředníků hrozbami a sliby přemlouváni k odpadu. Než, vše bylo marno. Šejchové prohlásili, že se raději dají na kusy rozsekati,

než by se zřekli své víry, a ostatní lid řídil se jejich příkladem. Paša vida, že ničeho nepořídí, propustil šejchy a zatím ustal od dalších pokusů.

Jsem přesvědčen, že misie Keracká krvavým potem a nadlidským strádáním svého zakladatele zaštípená nezahyne, nýbrž naopak, že se bude ještě více vzmáhati a mohutněti. Takové oběti, jaké svatý tento muž pro spásu duší přinesl, Pán Bůh jistě odmění trvalým zdarem.

Mimo Kerak a Madabu jsou ještě misie v Saltu, 'Ažlûnu a Hosunu.

Katolíci jsou mezi beduiny nejvzdělanější. Bylať všude zároveň s misií založena škola nejen pro hochy, ale i pro dívky, čehož ani u Řeků ani u mohamedánů není. Tyto řídí arabské sestry sv. Růžence, které s knězem sdílejí strastiplný život misionářský. Nejen dívky, nýbrž i ženy vedou k čistotě, pořádku a zbožnosti a uvádějí takto v beduinské rodiny křesťanský řád a mrav.

Nadanější hoši bývají také posíláni do škol v Jerusalémě a Betlémě, a proto lze mezi katolickými beduiny nalézti muže, kteří mimo dokonalou znalosť své mateřštiny si osvojili i jazyk vlašský a francouzský.

Katoličtí beduini dobře vědí, čím jsou svým misionářům povinni, říkajíť sami o sobě, že byli dříve hovady (bakar). Jsou proto knězi mnohem vděčnější a konají své křesťanské povinnosti mnohem horlivěji nežli sedláci v Předjordání.

Mimo lék duševní dávají misionáři nemocným bez rozdílu náboženství i léky pro choré tělo. Sám jsem viděl, jak misionář v Madabě jednomu mohamedánovi denně vymýval hnisající ránu na noze. Jsouce takto v častém styku s ubohým, nevědomým lidem mohamedánským, mají dosti příležitosti, aby zušlechťovali jeho zkornatělá srdce.

Trvalo by dlouho, kdybych měl líčiti činnosť horlivých těchto apoštolů, snad jindy a jinde se o ní zmíním obšírněji. Nelze ji zajisté lépe vyznačiti, než ji vyznačil jeden beduin, spojenec Schûrů, který byv poraněn v bitvě proti Sa'alânům, přišel si do Madaby pro léky: »Dosvědčuji před Bohem, že vidím vás, latinské kněze, jako veliké světlo v této temné poušti!«

Mimo mohamedánské credo: »Není boha kromě Boha a Mohammed jest jeho apoštol,« nevědí mohamedánští beduini ze svého náboženství nic. Nenít také divu, neboť i kdyby dobře koran znali, sotva by si z té jeho míchaniny něco kloudného vybrali. Náboženské vzdělání mohamedánů záleží v tom, že ze přiučují tradicionelním bajkám o Mohammedovi. Přes to však jsou beduini fanatickými stoupenci svého proroka a v zášti ku křesťanům v ničem nezadají ostatním svým souvěrcům.

Jakýmsi duchovním u mohamedánů je chatíb, který bývá u větších zádruh. Vyvolává čas k modlitbám, vykonává obřízku, modlí se u mrtvých a vyučuje hochy psaní a čtení z koranu. Hoši se shromažďují v některém větším staně, kde setrvají po celý den; stravu jim domácí donášejí. Že vyučování trvá jen krátký čas, zapomínají brzy, čemu se přiučili. Správně psáti umí málo kdo, a proto píše potřebné dopisy a listiny obyčejně chatíb. Psací potřeby mívá takový obecní písař stále s sebou.

Kalamář (daua) záleží z nádobky na inkoust, která se dá pevně uzavříti, a z pérníku k ní přidělaného se třtinovými péry (*ḳ*alam). Písař jej nosí zastrčený za pasem jako kladívko. Chce-li psáti, nevytahuje ho, nýbrž vyjme z něho péro, nahne jej do vodorovné polohy, aby lahvička stála zpříma, otvorem nahoru, a píše na papíře položeném na dlani levé ruky.

Že i Hebrejští písaři mívali podobné kalamáře, vysvítá z Ezech. 9, 2, 3, 11, kde je řeč o muži, který měl kalamář za bedry t. j. za pasem.

Vedlejším, ale značně výnosným zaměstnáním chaṭîbů je psaní amuletů. Bývá první starostí všech rodičů, aby dítku, zvláště onemocní-li, zaopatřili mocný tento prostředek proti zlým vlivům. Chaṭîb napíše na kousek papíru obyčejně tuto prosbičku: »Chvála Bohu, Pánu světů, Milosrdnému, Slitovníku, Králi soudného dne. Tobě se klaníme a Tebe vzýváme.« Papírek se vloží do sáčku a zavěsí dítěti na krk.

Mocnější a proto i dražší je amulet proti nepřátelským kulkám. Je-li nicméně muž, takovým amuletem opatřený, v boji postřelen, mívá chaṭîb výmluvu vždy po ruce.

Tak na př. dal jednou chaṭîb *H*amed z kmene *R*anamât (v Belce) beduinovi takový ochranný amulet a dostal zaň osla. Když byl beduin brzy potom v boji zastřelen, vymluvil se chytrý *H*amed takto: »Ten amulet stál za velblouda, a zastřelený mi dal zaň jen osla, proto kulce neunikl«.

Náboženské povinnosti, t. j. obřadné denní modlitby a posty, nevykonávají všichni stejně. U benî Rašîd je každý člověkem bezectným, kdo se nemodlí a neposti. Šejch dává poddaným v této příčině vzorný příklad. U ostatních kmenů je mnoho lidí, zvláště mladších, kteří se nemodlívají jednak z lenivosti, jednak, a to více, z nevědomosti. Když jsem se ptal mohamedánů se mnou cestujících, proč se celý den nemodlí, slýchal jsem tuto omluvu: »Abûna (t. j. náš otče, obvyklý to titul katolických kněží), vždyť já neumím.« Když však se stářím přicházejí myšlénky na smrť, bývají v modlitbě horlivější.

Beduini, kteří se zabývají orbou, jsou v celku zbožnější než pastevci, poněvadž zdar jejich práce jest více závislý na Božím požehnání, než vzrůst stád, která se množí bez lidské námahy. Sedláci v Keraku vyjadřovali Pánu Bohu, dárci úrody, svou vděčnosť tímto prostičkým způsobem: dotekli se rukou země a pak líbali ruku, říkouce: »Líbáme Jeho zemi, protože až k nebi dosáhnouti nemůžeme«.

Posty v měsíci ramad*a*nu zachovávají skoro všichni beduini. Rovněž nepijí vína a nejedí vepřového masa; ovšem myslím jen z divokých prasat, poněvadž domácích ani křesťanští beduini nechovají.

Do Mekky putují mnozí z beduinů třeba dvakrát i třikrát v životě. Takový *ḥ*âžž čili poutník bývá pak z pravidla nejhorším nepřítelem křesťanů. Někde se i ženy odvažují této neobyčejně namáhavé pouti, ovšem v průvodu svých mužů. Nemůže-li jíti muž, svěří svou ženu jinému muži s tímto zvláštním obřadem. Položí na koran šavli a budoucí průvodce dotýkaje se obého rukou přísahá »na šavli

a písmo sv.« (sêí u mas*h*af), že bude po čas pouti onu ženu považovati za svou sestru.

Jako kdysi u židů, tak i u beduinů bývá nový měsíc s radostí pozdravován. Sotva se ukáže na nebi, vítají jej touto modlitbou:

Vyšel nový měsíc ku cti velebnosti (Boží).
Ó Pane, chraň nás od zlého (měsíce), který minul
a dej nám dobré (měsíce), který přišel.
(Bůh) učiň nám tebe měsícem radosti a ne měsícem zlého.

Den tento jest dnem šťastným, a proto začínají důležitější práce, na př. žně s novým měsícem. Za to devátý, dvacátý prvý a dvacátý devátý den v měsíci, a pak každý úterek jest dnem nešťastným.

Beduini jsou sice pověrčivi, ale ne v takové míře, jako usedlí mohamedáni, u nichž se to jen hemží čarodějníky a čarodějnicemi, jak jsem se již dříve o tom ve »Vlasti« zmínil. Ku kouzelníkům — fa*k*îrům — se beduini utíkají z pravidla jen tehdy, mají-li někoho v podezření, že jim zabil člena rodiny, nebo že je okradl. Jakým způsobem to fa*k*îr vyzkoumá, povím později. Fa*k*îrů je u beduinů dosti mnoho; v Keraku je celá rodina (Uabsîje) fa*k*îrů.

Duchové a strašidla, na něž beduiní věří, jsou žinnové, mâred, zauâle a *r*ûl. Žinnové sídlí zvláště u teplých léčivých pramenů na březích Mrtvého moře a ohřívají pod zemí jejich vodu. Aby voda zůstala teplá, zabíjejí žinnům v oběť beránka. Mâred je dlouhé strašidlo, které v noci na lidi pokřikuje: »Ó bratře, ó otče!« a tím je děsí. Na místě, kde byl někdo zabit, objevuje se ve výroční den vraždy zauâle, t. j. duch zabitého, který žalostně volá: »Ó má hlava! ó má ruka!« a p. podle toho, kde byl smrtelně raněn. O *r*ûlech jsem se již dříve s dostatek zmínil. (Pokračování.)

Bedřich Ozanam.

Napsal **Vojtěch Kameš**.

(Dokončení.)

Jak a čím bavil se Ozanam v mladém věku svém? Vždyť mládeži potřebí zábavy a občerstvení; do divadla nechodil, tím méně do tanečních zábav, snad tedy chřadl a usýchal nudou uprostřed zaměstnání tak vážných? Tak bude se snad někdo v duchu tázati! Jeden jeho dopis, psaný matce, nám to poví; jest delší, ale přece budiž uveden celý; šťastná matka čtouc jej jistě radostí plakala:

»Řeknu-li vám, že o Božím Těle tři mladí blázni vyšli v osm hodin ráno z Paříže do polí Elysejských, podráždím snad vaši zvědavost. Povím-li, že v deset hodin na třicet studentů súčastnilo se procesí v Nauterre, s uspokojením zajisté přijme to vaše zbožná mysl. Dodám-li, že v šest hodin večer dvaadvacet řečených individuí občerstvovalo se kolem stolu v Saint-Germain-en-Laye, snad vás znepokojím. Konečně, prozradím-li, že kolem půlnoci tři mladíci

klepali na dvéře v ulici des Grès, že byli veselé mysli, že měli nohy jako trochu přetlučené a střevíce prachem pokryté a že jeden z nich, vlasů kaštanových, se širokým nosem a šedýma očima, jest vám velmi dobře znám, co pak tomu řeknete, moje dobrá matičko? Řeknete asi: »Ó, ó, to bylo bláznivé dobrodružství! . . . zdá se mi, že jste asi hloupě žvatlali jako špačci a že jste se při procesí nechovali mravně, to bych se na to ráda podívala.« Nuž dobrá, pozoruji, že jsem se dotknul pravé struny a že z počtu svých poutnických dnů v hlavním městě vybral jsem právě den, který může vzbuditi váš zájem.

Víte, že v Paříži jako v Lyonu z důvodů, o nichž by se mohlo hodně mnoho mluviti, jsou procesí zapovězena: ale, když se zalíbilo několika výtržníkům katolicism zahnati do jeho chrámů uprostřed velkých měst, není to přece žádným důvodem, aby se mladí křesťané, jimž dal Bůh srdce trochu mužské, odříkali dojemných obřadů svého náboženství. I nalezlo se jich několik, kteří si usmyslili účastniti se procesí v Nauterre, tiché vesničce, kdež se narodila sv. Jenovefa, patronka Paříže.

Sváteční nebe bylo hned ráno jasné a bez mraků, jako by samo chtělo světiti svou slavnosť. Vyšel jsem časně ráno se dvěma přátely. Přišli jsme první na místo skrovného dostaveníčka. Ponenáhlu hlouček rostl, a brzo bylo nás třicet, většina s kníry pod nosem, pět nebo šest mělo míru pět stop, osm palců. Všecka aristokracie ducha z konference historické byla v tomto posvátném bataillonu. Vmísili jsme se mezi rolníky, kteří kráčeli za nebesy; měli jsme z toho radosť, když do nás ti dobří lidé lokty vráželi, když jsme zpívali s nimi, když jsme viděli, jak se diví našemu dobrému chování a naší zbožnosti. Průvod byl četný, pln vkusné prostoty, všecky domy okrášlené, cesty posypané květinami. Byla tu víra a zbožnosť, že nemožno vypsati. Dobří starci, kteří nemohli průvodu se účastniti, čekali naň při cestě.

Po velké shromáždili jsme se na návsi a jeden z nás dal návrh jíti na oběd do Saint-Germain. Sedm neb osm zbabělců namítá velkou vzdálenosť; necháme je mluviti a vrátiti se touže cestou domů, nás pak dvaadvacet ve skupinách, po třech neb čtyřech, bychom nepůsobili zmatek, cupe pěšky do Saint-Germain. Zábava zdvojnásobovala rychlosť našich nohou a v lese jahodami se občerstvivše, dorazili jsme šťastně k cíli své výpravy.

Navštívivše nádherný zámek, tak bohatý vzpomínkami, tak hrdý starobylostí, pokochali jsme se rozhledem s veliké terasy a odebrali se pospolu ku ctihodnému hostinskému, který vzal si na starosť ubytování naší posádky: čtyřicet sous za jednoho. Zde byla nebezpečná stránka naší výpravy: jak mnoho ctností vzalo za své při svůdném desertu, jak mnoho mudrců přišlo k úrazu při šumivém champagneském! My jsme dovedli vyhnouti se nebezpečenství útěkem a skrovné mâconnaiské, dvakrát křtěné — totiž pánem sklepa i námi — bylo jediným nápojem, jenž připuštěn byl k naší hostině. Také se nikdo pod stůl nesvalil, nikdo neobtížil beder svého druha nemilým břemenem. Odešli jsme za svěžího večera, hovoříce vespolek o milých dojmech celého dne. Měsíc si pospíšil a svítil nám pronikaje stromovím; byla to rozkošná doba. Vyplnili jsme povinnosť svou k Bohu, vzdavše mu úctu, jaká mu náleží, i povinnosť ku svým bližním, poskytnuvše

jim dobrého příkladu; připravili jsme si zábavu čistou, provázenou osvědčováním vzájemného přátelství . . . Okoušejíce všichni blahé spokojenosti, zalétali jsme v myšlénkách svých k těm, kdož jsou nám drazí . . . Srdce mé ví, kolikrát myslil jsem na vás všecky v tento krásný den.«

Doufáme, že nám nikdo nezazlí, že jsme poněkud déle obírali se mládím Ozanamovým. Nestalo se tak bez úmyslu. Měli jsme přání, aby krásný jeho příklad zářil i našim jinochům studujícím a mocně volal k nim, aby také oni, třebas i na vysokých školách jsouce, hlásili se veřejně ku své víře a nestyděli se za úkony, jež ukládá jim náboženství.

Jest nám však již spěchati, abychom upokojili vroucí touhu svých statečných Vincenciánů a vylíčili vznik a původ jejich konferencí.

Malá konference historická stala se zárodkem, z něhož vyrostl podivuhodný, rozsáhlý strom konferencí Vincenciánských. Jednoho večera mluvil tu jistý mladý řečník, smýšlením materialista, činil parallelu mezi křesťanstvím v minulosti a v přítomnosti, připouštěl jeho životní sílu a dobré služby, jež lidstvu prokázalo v minulosti, rozhodně však popíral, že by tomu bylo tak i v době přítomné: »Kde jsou vaše skutky, díla?« tak se tázal, »je-li vaše víra živou, ukažte to! A končil závěrem, že jest církev mrtva. Ozanam byl překvapen výtkou touto. Při rozchodu mluvil o tom se svým přítelem Letaillandierem, který neméně živě byl dojat. Oba mladí mužové řekli si, že potřebí něco učiniti, jinak odpověděti nežli pouze slovy. »Víra, toť kořen, ale není ještě celý strom, potřebí plodů, totiž skutků; bez ovoce, co prospěje dobrý kořen? Bez lásky, co prospěje víra?« Tak mluvili vespolek a vrátivše se domů k planoucímu krbu, pokračovali ve svém večerním hovoru. Brzo však si pomyslili, že jest mnoho chudých, kteří nemají dříví na oheň, při němž by se ohřáli; ihned oba vzali tu malou trochu dříví, která jim ještě ze zásoby zimní zbývala a vlastníma rukama donesli je jisté nuzné rodině, kterou znali. Toť byla ta jiskra, z níž vzniklo dílo, v našem věku snad největší.

Myšlénka založiti konferenci, a to ne pouze ku vědeckým rozhovorům, ale ku konání skutků křesťanské lásky, zaměstnávala je po tři měsíce. Po ten čas tito mladí mužové, jsouce skromni a vlastním silám nedůvěřujíce, což bývá v tomto věku zjevem velmi řídkým, — radili se s proslulou sestrou Rosalií, s kněžími známými a zvláště s Baillym, redaktorem »Katolické Tribuny«. *První schůze* byla v jeho bytě v květnu *r. 1833*. Bylo tu osm osob, pouze jména šesti se zachovala, byli tu: Ozanam, Letaillandier, Lamache, Devaux, Lallier a Clavé. Sneseno, aby konference dala se pod ochranu sv. Vincence z Pauly, aby členové navštěvovali chudé v jejich příbytcích, aby se scházeli každý týden ku sdělování svých potřeb a ku vzájemnému vzdělávání se zbožnou četbou a společnou modlitbou; politika a vůbec všecky otázky, jež nesouvisí s konáním křesťanské lásky, přísně ze schůzí byly vyloučeny.

Bailly jako nejstarší rád převzal předsednictví, Ozanam stal se místopředsedou. Milé bratrství, mír, radosť, srdečná důvěrnosť, kteréž vládly mezi všemi údy, přivábily brzo značný počet údů nových. Ku konci školního r. 1833. bylo jich osmnáct a ku konci r. 1834. již přes sto. Brzo nestačila jedna místnosť pro všecky, bylo třeba,

aby se konference rozdělila. I založeny v Paříži konference čtyři; na podnět údů, kteří na prázdniny rozcházeli se po venkově, a ku stálému povzbuzování nejen biskupův, ale i samého papeže, šířily se konference nejen ve městech francouzských, ale i v Belgii, Anglii a konečně ve všech zemích evropských i zámořských. Roku 1853. při smrti Ozanamově dosáhl jejich počet již pět set a almužny chudým rozdané obnášely již milliony. Kdo však sečte útěchu a pomoc, kterých poskytly v mravních bídách, kdo poví, jak často udusily zášť a hněv v lidských srdcích, jak často smířily ubohé chuďasy se společností lidskou!

Aby konference vespolek spojeny byly společnou páskou, zřízena generální rada a vypracována všeobecná pravidla. Pravidla tato spočívala na nejširších základech. Nezapomínalo se, že spolek byl zařízen nejen k úlevě bídy chudých a nuzných, ale také ku vzájemnému povzbuzování, utvrzování a zdokonalování údů, a že mnoho záleží na tom, neodmítati, neodstrašovati nikoho, kdo jest dobré vůle. Neukládal se tedy údům žádný zvláštní závazek kromě obecného závazku plniti povinnosti křesťanské. Prakticky prováděna zásada, že před Ježíšem Kristem není ani Žida, ani Řeka, a každý, kdo chudé miloval, býval přijat a nikdo netázal se na jeho smýšlení. »Ne že by na smýšlení (t. politické) nekladlo se váhy, podotýká P. Lacordaire ve své »*Notice sur Ozanam*«, také ne proto, že by záležitosti časné snad na indifferentismu založeny býti měly. Neboť věci časné jsou buďto dobré nebo špatné, pravé anebo klamné, užitečné nebo škodlivé, z té příčiny i křesťan povinen jest s nimi počítati; nicméně však jsou ty věci pomíjející a darem Kristovým jest, povznášeti nás výše do krajů, kde mizejí spory lidské, kde se na ně aspoň zapomíná u vzájemném sblížení v tom velikém míru Božím . . . Z té příčiny asi i revoluce samy, jež tak mnohá díla z kořene vyvrátily, respektovaly dílo toto. Čistá vůně lásky vzdálila od něho každé podezření, věřilo se v jeho upřímnosť, poněvadž skutečně upřímné bylo.« Tak píše P. Lacordaire o díle Ozanamově.

Z téhož pramene buďtež uvedeny ještě některé črty, které ukazují, jak dovedl zakladatel vincenciánských konferencí přizpůsobiti se duchu velikého světce, jejž zvolil za ochránce svého díla. »Kdežto obyčejně záliba v duševním bádání vede k zapomínání na bolestné skutečnosti života, shledáváme u Ozanama dvojí dar zároveň, nejvyšší nadšení vědecké a neméně i účinlivou citlivosť. S chudými jednal s úctou nejněžnější. Když přišli k němu, posadil je na pohovku jako nejvzácnější hosty. Přišel-li on sám do jejich bytu, když jim daroval své peníze, své slovo i svůj čas, neopomenul, bera klobouk, odcházeti se zdvořilým pozdravem: »Zůstávám vaším sluhou.« Na Hod Boží Velikonoční přinášíval jim malé dárky, jako kropenku, křížek, sošku Panny Marie, aneb výborné, vybrané pečivo. V novoroční den ráno r. 1852., toho roku, který byl posledním jeho pobytu v Paříži a předposledním rokem jeho života, pravil své manželce, že taková rodina jest asi velmi nešťastná, která musila odnésti do zastavárny svou svatební skříň, poslední zbytek bývalé zámožnosti, a že by jim ji rád vrátil jako novoroční dárek. Jeho choť jej z toho zrážela uvádějíc své pochopitelné důvody, a on odešel. U večer, vrátiv se z officielních návštěv, byl smuten; vrhl bolestný pohled na hračky rozházené u nohou své dcerušky a nechtěl se ani dotknouti cukro-

vinek, jež mu nabízela. Dával na jevo, jak jej mrzí, že ráno obmýšleného dobrého skutku nevykonal. Když pak ho jeho choť prosila, aby vykonal svou první myšlénku, odešel hned, aby vyplatil nábytek, a když jej odevzdal oněm chudým lidem, vrátil se domů všecek šťasten.

Jako každý, kdo dobrodiní prokazuje, tak byl i Ozanam vícekráte sklamán. Podporoval dlouho jednoho Itala, objednávaje u něho překlady, jichž nikdy nepotřeboval. Cizinec tento, když mu i místo opatřil, zradil důvěru závodu, do něhož byl přijat; potom zase tísněn bídou, vrátil se k tomu, jehož srdce i dvéře znal. Ozanam nejprve přijal jej příkře a odepřel mu almužnu. Sotva však osamotněl, ozývaly se výčitky v jeho svědomí. Pravil sám k sobě, že nikdy nemáme uváděti člověka v zoufalosť, a že nemáme práva odepříti kousek chleba ani nejhoršímu zločinci; že on sám bude jednoho dne potřebovati, aby Bůh nebyl neúprosným pro něho, jako on sám byl právě neúprosným k jednomu jeho tvoru, krví jeho vykoupenému. Nemoha se déle udržeti, vzal klobouk a pádil, co nohy stačily, vyhledat onoho nešťastníka; nalezl jej uprostřed Luxembourgu, a nejen že mu dal almužnu, ale i svou lítosť a lásku dokazoval.

Ještě jeden, poslední rys budiž učiněn k dokreslení jeho povahy v tomto směru. Přesvědčil se, že bez pravidelného rozpočtu pro chudé jest almužna vždy těžkou, nejistou, a že u toho, kdo dává, bývá vždy až naposled. Proto učinil si každoročně přesně upravený rozpočet pro chudé, který tvořil obyčejně desetinu všech jeho vydání, často i více. Takto, když oběť jednou byla ustanovena, nepřicházel mu pak nikdo nevhod. Věděl, že tu malá záloha jest pohotově. Jednalo se pak již jen o velikosť blaha, jež pociťoval, rozdíleje dle potřeby.

Takový byl původ spolku sv. Vincence z Pauly, takové bylo první dílo Ozanamovo; podotýkám pouze, že mu nebylo více než dvacet let!«

Vylíčivše vznik velikého díla křesťanské lásky k bližnímu, jež samo o sobě stačí k zajištění nesmrtelné památky jménu Bedřicha Ozanama, věnujme pozornosť jeho činnosti vědecké a literární.

Poslední léta pobytu Ozanamova v Paříži novými stkvějí se úspěchy. Konečně dosáhl toto, že arcibiskup svolil k zavedení konferencí ve velechrámu Notredamském, jež tak slavnými a plodnými se staly hlavně dvěma jmény: P. Lacordaira a P. Ravignana. Četné práce své uveřejňoval v časopisech *Annales de la propagation de la foi* a v *Revue européenne*. Také studie: *Deux chancelieus d'Angleterre*, v níž srovnával Bacona Verulamského a sv. Tomáše z Canterbury, přijata byla s velikou chválou. Cesta, kterou s otcem a starším bratrem po Italii vykonal, měla naň takový účin, že se rozhodl zanechati práv a věnovati se cele literatuře. Ve Florencii, kde strávil měsíc, uchvátil jej obdiv Danteova genia tou měrou, že studium poesie a filosofie věku XIII. bylo pak hlavním předmětem téměř všech jeho prací. Dante byl také předmětem jeho these k dosažení doktorátu literatury. Když Ozanam doktorskou svou thesi veřejně hájil, zahrnut byl pochvalou; vedle profesorů všech fakult shromáždilo se i četné, vybrané posluchačstvo. Profesor dějepisu Lacretelle bezděky při tom dopomohl Ozanamovi ke stkvělému vítězství, popíraje literární zásluhy sv. Františka Salesského, ač ho sám snad nikdy ani nečetl. Mladý učenec odpovídaje na tento útok nemálo se rozohnil a nic nebál se

důraz klásti na svou víru, nic nebál se, že nebude snad líbiti se většině posluchačů svých, kteří byli smýšlení materialistického neb aspoň deistického. O Danteovi mluvil pak s takovým nadšením, že profesor Cousin obdivem uchvácen zvolal: »Pane Ozaname, není možno výmluvněji mluviti než vy mluvíte!« Slova tato, provázena všeobecným potleskem, vyjadřovala úsudek všech.

K přání svých rodičů podrobil se také zkouškám právnickým a pokusil se usaditi se jako advokát. Ale pokus tento netrval dlouho; pro šlechetnou jeho mysl nebyl každý proces, také nepřijal procesu hned tak snadno, vybíral si nemálo. Protivilo se mu býti obhajcem každé věci. Vzdal se advokacie a stal se profesorem obchodního práva v Lyoně. Ale toužil po jiné stolici, která by více jeho náklonnosti hověla. Když Edgar Quinet, profesor cizích literatur, povolán byl z Lyonu na fakultu Pařížskou, ucházel se hned Ozanam k vybídnutí Soulacroix, rektora akademie Lyonské, o místo uprázdněné.

K vybídnutí Cousinovu účastnil se Ozanam konkursu, vypsaného ministerstvem na měsíc září r. 1840. v Paříži. Ač mu zbývalo k přípravě pouze pět měsíců, zvítězil v tomto vědeckém zápase stkvěle. Navržen na místě prvním. Přece však nebyl jmenován skutečným profesorem pro Lyon, ale supplentem pro Paříž. Jakoby v náhradu za to jiná vroucí touha Ozanamova došla splnění: dosáhl ruky Marie Josefiny Amélie Soulacroix, kteráž jako milující choť kouzlem lásky ozářila těch několik málo let, jichž dopřáno bylo stráviti ještě mladému učenci na tomto světě.

Za předmět přednášek svých r. 1841. a 1842. zvolil si německou literaturu středního věku, zvláště pak pojednával o Niebelungách a lyrické poesii Minnesängrů. Té doby také počal pracovati o velkém díle: *Le Germains avant le christianisme*, které vyšlo až za pět let.

»Ti kdo neslyšeli profesora Ozanama,« praví o něm Jean Jacques Ampère, nedovedou si představiti jeho zvláštní talent . . . Připravoval své přednášky jako benediktin a přednášel je jako řečník; dvojí tato práce konečně zdrtila jej.« — »Byl upřímný a dobrý, svědčí jeho žák Caro, nelze se tedy diviti, že stal se populárním; neznal jsem učitele, který by více byl milován, než Ozanam. Mládež lnula k němu s neodolatelnou sympatií a tato sympatie zůstala stále. Během let stali se jeho bývalí žáci jeho přátely; nemohl se nikdo odtrhnouti od něho, kdo jej poznal.«

Ozanam dobře chápal, jakým kouzlem působí na mládež ten, kdo má její obdiv. Neobjevoval se posluchačům svým jen na kathedře, ale přijímal je i ve svém bytě, každodenně od 8 hodin ráno do 10. v ty dny, kdy neměl přednášek. Přijímal je laskavě a dlouho s nimi přátelsky se bavil, k vůli nim ochotně i práci svou přerušoval, a nikdy žádné netrpělivosti při tom nejevil. Věnoval se zcela mládeži, považoval se jaksi za kněze jejich duší a se sv. Pavlem za dlužníka všech.

R. 1843. cestoval Ozanam v Porýnsku a v Sicilii za účelem studií. Téhož roku počal také psáti Dějiny literatury italské od počátku křesťanství až do doby Karla Velikého, také uveřejňoval v »*Correspondantu*« výborné práce a v kroužku katolickém pronesl znamenitou řeč o povinnostech křesťana. Řeč tuto možno nazvati počátkem velikého zápasu za svobodu vyučování. Dva profesoři z Collège de France, jména zvučného, Michelet a Quinet, snažili se

pobouřiti mládež proti horlivým katolíkům, jež nazývali »Jesuity«; slovo »klerikál« nebylo tehdy ještě v modě.

Postavení Ozanamovo na universitě mohlo by se někomu zdáti choulostivým, kdo neví, jak dovedl s pevností charakteru spojovati i vybranou mírnost. V souhlase s Lenormantem a abbé Coeurem jal se ve svých přednáškách na Sorbonně energicky hájiti svobody i pravdy tak rozhodně i obratně, že získal si, jak P. Lacordaire svědčí, nejen lásku katolíků a vážnost učitelského sboru, jehož byl členem, ale i sympatie nestálého a vrtkavého davu.

Když zemřel Fauriel, jehož byl Ozanam supplentem, stal se, ač nikoliv bez obtíží, skutečným profesorem. Ministr poukazoval zvláště na jeho mladý věk.

Když zemřel Bailly, předseda generální rady spolků sv. Vincence z Pauly, byl Ozanam jednosvorně volen za předsedu. Ze skromnosti a pro mnohé práce své volby nepřijal, zůstávaje nadále místopředsedou.

Rok 1846. přinesl mu veliké štěstí: narodila se mu dceruška. Kéž by mohli všickni mladí otcové čísti tato jeho slova, jež při té příležitosti napsal jednomu ze svých přátel:

»Ježto ji matka kojí, neztratíme tak prvních úsměvů našeho andílka. Počneme záhy její vychování a té chvíle i ona počne znovu vychovávati nás, neboť poznávám, že nám ji nebe posílá, aby nás poučila hodně, aby nás učinila lepšími. Nemohu pohlížeti na tuto něžnou podobu, plnou nevinnosti a čistoty, bych v ní neshledával svatý obraz Stvořitelův, méně vybledlý než v nás. Nemohu pomysliti na tuto nesmrtelnou duši, z níž bude mi jednou vydati účet, abych necítil se býti proniknutým zcela svými povinnostmi. Jak bych mohl dávati jí nějaká naučení, když bych jich sám neplnil? Mohl-liž Bůh nalézti milostnějšího prostředku k mému poučení, k mému napravení a uvedení na cestu spásy?«

Téhož roku odebral se do Říma, kdež byl svědkem těch mnohých ovací, jimiž tajné společnosti snažily se uchvátiti Pia IX. při počátku jeho nastoupení na stolici papežskou. Ozanamovi se zde líbilo, prodlužoval stále svůj pobyt v Italii, činil vycházky na Monte Cassino, do Assisi, Umbrie, Romagne a odtud přinesl jednu ze svých knih snad nejkrásnější: »*Les poètes franciscains en Italie au XIII. siècle.*«

Bouřlivý rok 1848. povolal i jej nenadále k politické činnosti. Jsa vždy a ve všem nakloněn ke shovívavosti a optimismu, přidal se k straně Lenormantově, která se zvala stranou »důvěry«. Byl přesvědčen o upřímnosti mnohých republikánův a snil, podobně jako Lamartine, o konečném vítězství hesla: »Volnosť, rovnosť, bratrství,« jež v původu a pravém smyslu svém jest zcela křesťanské. S nadšením uchopil se návrhu, aby s P. Lacordairem, abbé Gerbetem a Marétem založil nový denník, jemuž dán významný název: »*Ere nouvelle*« (Doba Nová). List tento měl veliký, ale pomíjející úspěch; po dnech červnových vycházel v 10.000 výtiscích, což jest na onu dobu počet znamenitý. Měl však vážné odpůrce, z nichž nejpřednějším byl slavný žurnalista katolický Ludvík Veuillot, který lépe poznávaje nebezpečnosť liberální demokracie v zemi, vydané všeobecným hlasovacím právem tajným společnostem, rozhodně proti *Nové Době* vystupoval. List stal se v Římě podezřelým, jeho smělosť v nejedné věci připomínala Lamennoisův *L'Avenir*, neblahé paměti; po roce musil býti list zastaven. Ozanam přispíval do něho články o otázkách filosoficko-

mravních; jmenujeme na př. »Rozvod, Původ socialismu, O příčinách bídy, Podpora, která zneuctívá a která povznáší a j.« Když *Nová Doba* zanikla, psal jednomu ze svých přátel s obdivuhodnou skromností: »Pravdou jest, příteli milý, že Prozřetelnosť božská nezjevila nám ještě tajemství tohoto hrozného r. 1848., že i nejlepší duchové mohou se tu mýliti a že nejmoudřejší stranou křesťanskou jest ta, která učiní svou zásadou, nikterak se vzájemně nenáviděti pro otázky tak nerozhodnuté.«

Ozanam nepřichýlil se nikterak v otázkách politických k liberalismu ani k indifferentismu, ale zůstal až do smrti věren zásadám křesťanské demokracie.

Z r. 1848. budiž tu uvedena dojemná, heroická episoda, jak ji vylíčil Ozanamův bratr:

»V těchto těžkých dnech každý občan byl povinen osobně konati službu při národní gardě. Ozanam patrně nevyrostl pro službu vojenskou. Proto přece nikterak nechyběla mu statečnosť, nic nezadrželo ho, když jednalo se o vyplnění nějaké povinnosti; ale jeho fysické síly neodpovídaly jeho energii a jeho odvaze. Jeho porušené a chatrné zdraví, jeho přílišná bledosť, zrak obyčejně sklopený, to vše nikterak nedodávalo mu vzezření martialního. Dovedl málo zacházeti s puškou, bylo hned viděti, že tato zbraň nenáleží do jeho rukou. Ale válka občanská pustošila hlavní město. Národní garda byla ve zbrani, aby udržovala pořádek a ačkoliv měl Bedřich nejlepší důvody, by se vyhnul nebezpečné této službě, přistoupil přece ku gardě a konal nařízené patrolly . . .

Cornudet a Bailly měli 25. června službu s ním. Rozmlouvali vespolek o neblahých, stále smutnějších pověstech, které vznikaly prodlužováním boje; najednou v jejich úzkostech probleskla jim myšlénka, by arcibiskup zakročil, a zdálo se jim, že to bude triumfem pro církev, stane-li se Monseigneur prostředníkem v této hrozné válce občanské. Šli hned promluvit o tom s abbé Buquetem, který myšlénku jejich schválil a dal jim list, pomocí kterého by se mohli dostati přes barrikády až k arcibiskupovi.

Msgr. Affre přijal je s obvyklou svou dobrotivostí a vyslechnuv jejich návrh, odvětil s podivuhodnou upřímností: »Myšlénka tato od včerejška mne zaměstnává, ale jak ji uskutečniti? Jak se dostati až k povstalcům? Dovolí generál Cavaignac jíti až k němu? A kde naleznu jej samého?«

Pánové tito odpovídali na všecky tyto námitky ujišťováním, že bude všude přijat s úctou. »Máte pravdu,« řekl, podrobuje se. »Nuže, chci tam jíti, odložím svou sutanu, abych nebudil zvláštní pozornosť; vy mně ukážete cestu.«

V té chvíli, kdy se chtěl obléci, vejde kněz a vypravuje s nejvyšším zděšením podrobnosti z povstání, jichž sám byl před nějakou chvílí očitým svědkem. Monseigneur poslouchá s pohnutím, ale nedává se odvrátiti od svého úmyslu.

V několika minutách byl Monseigneur připraven; ale pánové tito ve své předtuše triumfu, jejž očekávali, osmělili se naléhati, by vzal svou fialovou sutanu a kříž arcibiskupský, aby viděti bylo na jeho prsou. S touže povolností, s jakou přijal jejich první slova, řekl: »Myslíte, že tak bude lépe? Nuže, vezmu tedy sutanu fialovou.«

Nelze vylíčiti úctu a nadšení, s jakým potkával se arcibiskup na této cestě. Byl to triumfální pochod od ostrova sv. Ludvíka až k Národnímu shromáždění. Vojsko i národní garda volali do zbraně a vzdávali čest; muži snímali s hlavy, ženy i dítky se ukláněly: byl to pohled překrásný. Nadšení bylo spontanní, jednomyslné; každý instinktivně chápal, že arcibiskup objevil se uprostřed tohoto množství vojska z příčiny veledůležité.

Generál Cavaignac přijal arcibiskupa s úctou i obdivem a dal mu proklamaci, v níž naposled sliboval povstalcům milost, když složí zbraně. Poukázal mu však také na nebezpečenství, do něhož se vydává. Řekl mu, že generál Bréa, poslaný jako parlamentář, právě od povstalců byl jat.

Rozhodnutí arcibiskupovo bylo nezvratným a svědkové pamatují se ještě, jak s hrdinnou prostotou odpověděl: »Půjdu.«

Ozanam, Cornudet a Bailly chtěli jej provázeti, ale arcibiskup rozhodně je odmítal a když ho nepřestávali následovati a přišli až k mostu des Saints-Pères, řekl jim, aby jej opustili, jejich stejnokroj národní gardy že by překážel jeho poslání, že by to vypadalo jako ozbrojený průvod, a on že musí se objeviti sám. Opustili jej z poslušnosti, ale s největší bolestí.

Známo, že arcibiskup unaven dlouhou cestou vrátil se domů, maličko odpočinul a se posilnil, pak se vyzpovídal, jako by zemříti měl. Potom vyšel ku předměstí sv. Antonína, provázen svým vikářem abbé Saequemetem, rozjímaje po cestě slova sv. písma: »*Dobrý pastýř život svůj dá za ovce své.*« Na náměstí Bastilly mladík jeden z našich přátel, který ho následoval, jmenem Bréchemin, připevnil kapesní svůj šátek na větev stromu, a šel před ním až k první barrikádě. Svatý a hrdinný arcibiskup vstoupil na ni, drže v ruce slib milosti. Z jednoho okna vyšla střelná rána; ctihodný prelát, smrtelně raněn, padl, volaje: »*Kéž moje krev prolita jest poslední!*«

* * *

Po převratu státním ujal se Ozanam opět přednášek a uveřejnil brzo za sebou díla: *La civilisation chrétienne chez les Francs* a *Le progrès dans les siècles de décadence latine,* jež měly býti jaksi úvodem k nejhlavnějšímu jeho dílu: *Civilisation au V. siècle.* Ale vážná choroba prsní ku konci r. 1851. přerušila všecky jeho práce. Cestoval do Španěl a odtud do Italie, hledaje zdraví; ztraceného zdraví však nenalezl, nalezl tam resignaci, jak o tom svědčí něžné verše, plynoucí ze srdce, jež v San-Jacopo u Livorna napsal své ženě a své dceři:

Na dálném úskalí loď naše ztroskotána
na spasný čeká proud, by v přístav plynul s ní;
a svatá Madonna, jíž loďka věnována,
jak neslyšela by, a dítko Ježíš spí.

Již dvanáct let, co jsme vypluli pod ochranou
tou plni naděje; tvé čelo halí květ,
a brzy zdobena nám perlou s nebe danou
pouť naše; na kormě pak andílek si seď.

Přečasto za ten čas našimi nad hlavami
se rozzuřila bouř' a loďkou zmítala;
však nešli bouřemi jsme ani končinami
tak ledovými, by v nás láska neplála.

Já nechvěji se, spjat jsa s vámi lásky páskou,
vy družky vyhnanství, jež Boží dal mi soud,
vždyť mocná Panna k nám s mateřskou hledí láskou
a v každou chvíli můž' Ježíšek procitnout.

Nás mořem tichým pak provodí rukou Svojí
tam do přístavu, kde již bouře nedují,
kde volném na břehu zástupy přátel stojí,
a zříce stožár náš, k nám ruce vztahují.

Ještě posledních sil svých na cestách používal Ozanam k zakládání nových konferencí sv. Vincence a k povzbuzování již působících. Více než jindy ukazoval pevnou víru a něžnou zbožnost. Jedné noci v Antignanu u Livorna pozoroval bratr jeho, který u něho bděl, že Bedřich nespí, ale tiše pláče. »Proč jsi tak smuten,« tázal se objímaje jej; »nevidíš kolem sebe svou rodinu? Buď trpělivým: vrátíme se zase brzo do Francie.« Ale Ozanam odvětil hlasem, slzami přerývaným: »Ach, bratře drahý, když myslím na utrpení svého Spasitele a na své hříchy, které utrpení toho byly příčinou, nemohu se zdržeti pláče — —«

Dovezli jej do Francie, vrátil se tam, aby ve vlasti své zemřel. Vystoupiv z lodi v Marseillu, nemohl již dále jeti; upadl ve spánek, smutný příznak úplného vyčerpání sil.

Dne 8. září 1853. otevřel oči, pozdvihl ruce a zvolal mocným hlasem: »Bože můj, Bože můj, smiluj se nade mnou!« a skonal.

Jeho tělo pohřbeno bylo v kostele Karmelitánů v Paříži. Nejvhodnějším nápisem hrobním mohla by mu býti jeho vlastní slova, která napsal u věku dvaceti let: »Jsme zde na zemi jen proto, abychom vyplnili vůli Prozřetelnosti. Vůle tato plní se den ze dne, a ten, kdo umírá, nechávaje nedokončenu práci svou, v očích spravedlnosti božské rovněž takovou má zásluhu, jako ten, komu dáno času dokonati ji celou.«

Věrný jeho přítel P. Lacordaire píše o něm takto: »Včera dověděl jsem se dopisem z Lyonu o smrti ubohého Ozanama. Byl jsem tou zprávou v pravdě zkormoucen. Setkali jsme se spolu v roce 1848. při založení společného díla a potom, jakož i dříve, zůstali jsme věrnými témuž heslu: *Náboženství, snášelivost, svoboda občanská a politická.* Ztratili jsme jej zde na zemi. Zlomen jest jeden článek v krátkém řetěze dobrých, nadaných, a křesťanských lidí. Nastoupí jiný na jeho místo? Spatříme opět na sklonku svého života duchy tohoto rázu?[1])

Smrť Ozanamova vzbudila všeobecný zármutek. Jiný list Lacordairův o tom takto svědčí: »Náš drahý Ozanam obdržel u svého hrobu, sotva zavřeného, četné a stkvělé důkazy úctyplné sympatie

[1]) Lettres ou R. P. Lacordaire a des jennes gens pg. 230.

i obdivu; viděl jsem málo lidí za našich dnů, snad ani nikoho druhého, jehož smrť by byla vzbudila na všech stranách tak živý projev obecného zármutku.« (Ibid. pg. 270.) A vyzýván, by o vydání spisů Ozanamových promluvil v *Correspondantu*, odpovídá: »Budu šťasten, když dle svých sil přispěji k oslavě jednoho z největších talentův a největších charakterů, jež za našeho věku zrodila církev ve Francii.« (Ibid pg. 294.)

Těmito posledními slovy veden byl také pisatel tohoto životopisu.

Cestou do Karthaga.

Píše Dr. **Jar. Sedláček.**

(Dokončení.)

VI.

(Karthago.)

Známá slova Katonova: Ceterum autem censeo, *Carthaginem* esse *delendam* (já však míním, že nutno Karhago zničiti), učinila Římany v obecném mínění zodpovědnými za zkázu toho slavného města. Římané zničili však toliko punské Karthago a vystavěli na jeho místě nové hlavní město prokonsulární Afriky; v římské době stály zde nádherné domy až o šesti poschodích, krásné ulice jako via salutis — via coeli — via memoriae procházely městem. V první době křesťanské bylo Karthago biskupským sídlem a vidělo v branách svých častěji četně navštívená shromáždění afrických biskupů. Na sklonku sedmého století přišli sem Arabové, vedeni emirem Hassanem a ti zničili Karthago tak, že již se nemohlo od té doby vzpamatovati. V posledních letech volal sice slavný primas africký kardinal Lavigerie: »*Instauranda Carthago*« a počal na místě někdejší Akropole a chrámu Junonina stavěti nové budovy — ale to jsou teprve skrovné začátky. Zkáza Karthaga byla tak úplná, že nebylo lze ani poznati, kam as někdejší město sahalo, a dosud jest přání archeologů, opakováno slovy: »*delineanda* (est) *Carthago*« (přeji si polohopis města).

Pracemi archeologů, zvláště však »Bílých Otců«, kněží založených jmenovaným již kardinálem, vykopáno a objeveno mnoho věcí ze starého punského a římského města — avšak nelze v objeveném Karthagu zříti nic jiného než zříceniny, zbytky starých staveb a — hroby; nic tu není úplně zachováno.

Najali jsme si v Tunisu maltézského vozku, abychom při volnější jízdě lépe celou krajinu shlédli; do Karthaga lze totiž z Tunisu jeti i drahou.

Po pravé straně silnice jest mělký záliv Bahira, v levo jest rovina, kterou kdys Plinius pro krásu a úrodnosť velebil. Tehdy bývala uměle zavlažována, plna zeleni a stromoví, z něhož vyčnívaly střechy letohrádků; nyní jest pro nedostatek vody jen místy vzdělávána. Zří-

ceniny sloupů velikého vodovodu karthaginského jsou nyní kamennými lomy pro tunisské stavebníky, jako bývaly jimi i zříceniny města Karthaga po celá století. Janované, Pisané, Španělé a Arabové odváželi odtud mramorové sloupy a ozdoby. Proto byly též zbytky Karthaga tím snáze rumem zaházeny; bylo na nich seto obilí, sázeny sady a vinice a nebylo lze poznati, jak daleko Karthago do země sahalo.

U malé vesničky Sidi Daud počínají zbytky starých městských hradeb. Karthago bylo, jako jiná přímořská místa (Cařihrad, Hadrumet), s pozemní strany ohrazeno trojí silnou zdí; prvá zeď byla 14 m. zvýší a 9 m. zšíří, a mohli zde 300 slonům a 4000 koňům zříditi stáje

Původně utvořili Feničané na břehu pozdějšího Karthaga malou obchodní stanici, emporium, *Kambe* jmenovanou, aby mohli vyměňovati zboží s obyvateli zdejších krajů. Tehdejší kupci nepečovali o výzdobu města, neprováděli nádherných staveb; po líčení básníka Virgilia nalezl zde Eneáš na cestě z Troje velkolepé město, ovládané mocnou královnou Dido. Tak píše ovšem básník; neboť dle novějšího obecného mínění nemohl Eneáš Dido ani znáti a přišel-li kdy do Karthaga, nalezl tam jen obchodní místo, ale nikoli nádherné královské sídlo. Dido, dcera fenického krále Bela, přišla snad do Afriky teprve dvě stě a padesát let po dobytí Troje a dostalo se jí od vládce Utiky (urbs Antiqua t. j. staré město), místa, kde by mohla založiti nové město (Kart Hadašt — z čehož Karthago). Dle pověsti nabídl jí král tolik země, mnoho-li by bylo lze býčí koží objati; Dido rozřezala kůži a obložila těmi úřezky celý pahorek *Byrsa* (znamená »věž«, ale též »kůži«), jak Virgil dí:

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.

Z pustých památek bylo našim dobám jediné to zachováno, co Punové svým zemřelým do hrobů a do popelnic ukládali. Karthaginští pochovávali své zemřelé na pahorku, jenž se zove nyní pahorkem sv. Ludvíka, a v nejbližším jeho okolí; někdy byla mrtvola uložena v jednoduché jámě, jindy ve schránce (sarkofagu), někdy též v komůrce. V některých dobách spalovali Feničané mrtvoly, jak potvrzují nálezy, učiněné v Sidoně a v Hadrumetu. Mrtvým ponechávána v hrobě malá dvojrohá svítilna (někdy s obolem Charonovi), dvě lahvičky a dvě hliněné nádoby, což byly, jak se zdá, nutné hrobní předměty starých Punů; vedle toho nalezeny v jednotlivých hrobech mnohé ozdobné předměty, amulety, zvonečky, zbraně a p.

Římské popelnice bývají shora opatřeny rourou, kam přátelé vlévali libace vína, mléka, oleje neb i krve; každý hrob byl jim takřka oltářem, neboť vlitá látka vnikla až k uloženým zvápnělým kostem a k popelu, který byl u spodu umístěn. Do té roury dávali však též prosby, přání a zaříkávání, kterými chtěli dle své pověry pomocí zemřelých mnohé věci získati neb zlé odvrátiti.

Židovské hroby, jež objeveny u Karthaga v Gamart, jeví podobné spořádání jako hroby v Palestýně; velmi často nalezen v nich obraz sedmiramenného svícnu. Vypravujíť si též židé, že byl sedmiramenný svícen jerusalemského chrámu přenesen Titem do Říma, jak tomu svědčí jeho vyobrazení na Titově vítězném oblouku; odtud

prý ho odvezl vandalský kníže Genserich s ostatní mnohou kořistí do Karthaga; z Karthaga byl prý přenesen do Cařihradu vítězným Belisarem a po té není o něm ani zmínky. Zpráva tato není zcela zaručena a mluví o svícnu, který mohl pocházeti asi tak z makkabejských dob, a to ještě sotva.

Křesťanské Karthago zastoupeno taktéž v nálezech starých hrobů, které byly vesměs za hradbami města. V římských dobách mohly spolky neb bratrstva (collegia) obecného lidu (tenuiores) míti společný hřbitov; první křesťané tohoto privilegia užívali a scházívali se v nepokojných dobách na svých hřbitovech. Když i v Karthagu vzplanul požár pronásledování, volali pohané Karthaginští: Areae non sint — totiž křesťanům (nemějtež oni hřbitovů!)

Nedaleko za hradbami města jest vykopána někdejší arena římského amfitheatru v Karthagu. Zde byli mučeny vedle jiných světců křesťanských též sv. Felicitas a Perpetua (7. března 202.) spolu se Saturninem, Revocatem a Saturem. Tamtéž volal r. 247. rozlícený lid: »Cyprianus ad leones! Cyprian (svatý biskup města) lvům!« Kardinal Lavigerie zde postavil kříž, blízká jedna klenba byla očištěna a upravena v kapli, kdež jsme mohli modlitbou uctiti památku oněch hrdinů.

Odtud vystupujeme na pakorek sv. Ludvíka, k nové kathedrale afrického primasa. Poloha její jest výborně volena; stojíť tam, kde byl starý hrad Karthaga a odkud možno se rozhlednouti po širém okolí až k vysokému Atlasu, na mořské pobřeží k Utice s jedné strany a k horám Bu-Kornin se strany druhé. Nad vchodem chrámovým jsou slova sv. Otce Lva XIII.: »Ab ipsis Ecclesiae Africanae primordiis praestitisse Carthaginem nemo dubitat.« (Nikdo nepochybuje, že mělo Karthago od počátkův africké církve první místo).

Chrám jest zbudován v byzantinsko-maurickém slohu, má tři lodi a prostranný presbytář, kdež shromažďují se bílí Otcové k společným pobožnostem. V kapli sv. Ludvíka jsou ve stkvostném relikviáři uchovány malé částky ostatků sv. Ludvíka, jež sem byly dány z Montereale v Sicilii. Pod presbytářem jest hrobka kardinala Lavigerie s nápisem:

»Hic im spem infinitae misericordiae requiescit . . . olim S. R. E. presbyter cardinalis . . . . nunc cinis. Orate pro eo. (Zde v naději neskonalého milosrdenství odpočívá . . . . kdysi S. Ř. C. kardinál-kněz . . . nyní popel. Modlete se za něho.)

Za vedení laskavého bratra prohledli jsme museum, v němž všechny starožitnosti zdejší vzorně jsou uloženy, kapli sv. Ludvíka, poštu — kterou taktéž bílí Otcové spravují, a místnosti jejich semináře.

Ani jsme se nemohli odtrhnouti od rozhledu, jehož poskytuje strana k moři. Pod námi jsou místa starých přístavů karthaginských, které Scipio zavřel, dále na onom místě, kde bývala kaple sv. Cypriana, viděti jest nový romanský chrám Františkánek, zvaný »u slz sv. Moniky«. Zde modlívala se sv. Monika za obrácení svého syna, a když jednou déle prodlévala na modlitbách, vkročil zatím Augustin na připravenou loď a ujel do Říma. Jak známo, odhodlala se sv. Monika jeti za svým synem do Říma, a péči její a slzám se podařilo, že »syn tolika slz nezahynul«. Sestry Františkánky zavedly ve

svém chrámu ustavičné klanění se Nejsvětější Svátosti. Nad tím místem jest Marsa, kde sídlí nynější bej a též francouzský resident a karthaginský arcibiskup. Vídeňský Marianský spolek podporuje tamní klášterní chrám ročními příspěvky. Ze staré Útiky (pozdějšího místa Pharsalus) nemůžeme nic spatřiti; tam se uchýlil starý Kato před vítězným Scipionem Mimochodem podotýkám, že byl Kato z Utiky nedávno předmětem přednášky v jakémsi vzdělavacím řemeslnickém spolku v našem Smíchově, neboť ohlášena ona přednáška originelně slovy: »Kato z Utiky a mistr Jan Hus«.

* * *

Po ukončeném sjezdu pořádal organisační výbor jednotlivé vycházky s účastníky sjezdu. Jedni odjeli do Alžírska, druzí do Krumirie nebo do Tebessy; my se přihlásili k vyjížďce do mohammedánského Kairuanu, hlavního místa Tunisska. Tato vycházka byla velice zajímava, poněvadž nás přivedla ve styk s domácím obyvatelstvem a uvedla nás do nitra Tunisska.

Pisatel těchto řádků vydal obšírnější popis této cesty ve Vídni s nadpisem: »Eine Reise nach Karthago«.

Dřevíkovský Batěk.

Horský obrázek.

Napsal **Jan Václav z Finberka.**

Stará Sejkorková vyběhla před chalupu, kde byli s mužem v nájmu. Ač bylo studeno, vyběhla jen tak bez jupky a konejšila dceřino dítě, které jí dala na opatrování. Pláč dítěte tlumen byl starým vlňákem, kterým byla Sejkorková ve chvatu dcerušku přikryla, aby jí studený větříček neovál. Ve světnici již nemohla vydržeti. Byla tu váda a křik mezi chudými a zhrublými nájemníky, jichž byla plná světnice. Nejdříve hádala se domácí Řeháčková s nájemníkem Tláskalem, který se do ní pustil proto, že pokaždé otvírala dvířka kamen, kdykoli Tláskalka přidávala do plotny. Při tom pofňukla a zakabonila obličej. Zdálo se jí, že Tláskalka málo do plotny přidává. Brambory se jí dosud nevařily, zelí se nepohnulo a ve velikém hrnci, kde vařila zadinu pro kozu, bylo téměř studeno. Tláskalka si pořád přitahovala svůj hrnec více k prostředku a Řeháčková ji ho vždy odšoupla na stranu. Přidávati se jí svým dřívím nechtělo, šetřila ho a svým stopováním všech pohybů Tláskalčiných chtěla v ní vzbuditi nevůli a strach, aby jí nepohněvala a raději notně přidávala.

To bylo den co den. Každá nájemnice přinesla náručku z lesa přinesených oklestí, pahýlů, roští a v přidávání do plotny se střídaly. Některá uvařila brzy svůj oběd nebo snídaní a pak již nepřidávala. Řeháčková však chtěla, aby cizím přikládáním uvařila si všecko.

Své hrnce umístila na nejlepší místo a o jiného se mnoho nestarala. Jen šlehavými pohledy vybízela nájemnice, aby notně přikládaly.

Tláskal vyčítal jí lakotu a povídal, že by je všecky odřela. Řeháčková se toho chytila a pustila se do všech.

»Já jsem koho odřela? Já?« stále ukazovala na sebe a bledla po všech. Sejkorka seděl u kamen a kouřil z krátké olšovky, do níž nacpal usušený zbytek laciného doutníku, který našel před Vodovou hospodou. Vdovec Žežulka si také omočil a strhl do toho i Sejkorkovou a starou Juchlici, která byla s domácí dávno nespokojena a teď vše, co dříve tajně nájemníkům o ní našeptávala, řekla Řeháčkové do očí.

A tak se to všecko semlelo až hrozno. Scházelo do toho jen mlaskání facek po tvářích a dunivé rány do zad a do prsou. K tomu ke všemu přidal se pláč probuzeného dítěte. Řeháček se hned postavil před Sejkorkovou a vyčítal: »Podruhé musíte mně opověděti, že vezmete k sobě dceřino klazaně, rozumíte, však beztoho jsme přímo onemocněli jeho brekotem. A to bouchání v noci, když kolíbáte, také nesmím slyšeti, rozumíte!« A tak to šlo dále.

Sejkorková popadla s bidla nad kamny vlňák, jen tak si jej hodila přes hlavu a chopila se nevinného dítěte, které se děsilo, a vyšla s ním ven.

Hádka neutuchla; stupňovala se víc a více.

»Já vás vyházím!« křičela Řeháčková na Tláskala a škubla mu kabátem.

»Nehmatejte na mne, vy jedna satorie!« rozkřikl se Tláskal a dupl tak silně, že se slánka se solí na stole překotila.

Řeháčková vjela mu za to slovo do dlouhých vlasů a křičela: »Já jsem ňáká satorie, satorie, satorie?« opakovala s vyceněnými zuby a škubala mu hlavu.

Tláskal mrštil jí na zem, ona se však pohybem kočky zvedla a hnala se po něm. Tláskalka se jí pověsila na záda a křičela. Řeháček stál tu s ostatními jako omráčen.

»Vždyť tě ta dračice zabije, můj Spasitelíčku, ona tě zabije,« křičela Tláskalka a objala ji i s rukama, aby jimi nemohla vládnouti.

»Muži, muži, jdi pryč, raději jdi pryč!« prosila ho v zoufání a křivila strachem obličej.

Řeháčková se jí vytrhla a postavila se do prostřed světnice.

»Vy že jste jeho žena? Vy jste jen přílepek! Neoddaný přílepek! Cuchna! Tumpa! Nepořádná ženská, vy se ho jen držíte!«

Za tohle nezůstala jí Tláskalka dlužna. Plila jí do obličeje a roztrhla na ní jupku. Pak se trochu všickni utišili a styděli se jeden druhého. Řeháčková si osvědčovala, že jí Tláskal řekl satorie, musí prý jí to dokázati před soudem, je-li ona jaká satorie, že prý ani neví, co to je, ale musí jí to vysvětliti před soudem. Juchlíková i Žežulka řekli, že to neslyšeli, Sejkorková byla venku a Sejkorka jako jeden svědek nemohl dostačiti i kdyby řekl, že to slyšel.

Když se ve světnici utišili, vešla zkřehlá Sejkorková s dítětem do tepla. Skoro dnes jí napadalo, že by mohla dcera přijeti. Celý týden byla již ve Vídni; jela si tam pro dítě do porodnice, aby je za plat při svém kojila. Měla již doma jedno, tříleté, které přikájela s rovněž tak starou nyní Kačenkou, po níž přišlo na svět toto, jež Sejkorková babička trochu ukonejšila a kladla do kolébky.

Dcera její Baťková byla provdána za tkalce Baťku na Dřevíkově. Měli svou vlastní chaloupku bez pole, s jedinkou světnicí, komorou a kůlničkou. Ani chléva pro kozu nebo králíky tu nebylo; jen drobná zahrádka se dvěma v koruně zakrsalými blumkami, jež měly trpké ovoce, které však dětem chutnalo znamenitě.

Batěk nebyl vyučeným tkalcem. Tomu naučil se později. V létě chodíval na žně do Rakous, najímal vždy celé zástupy a byl jim vůdcem. Dříve s ním chodívala i žena a její matka Sejkorková s mužem. Baťka však je všecky šidil, sám peníze od sekání lánů obilí přijímal a rozděloval. V poslední době s ním již nikdo nechodil, a on sám vzdal se toho také. Doma mnoho nevydělal. Chodíval na práci k Hamerskému pánovi, který má na Dřevíkově dvůr a ve Svobodných Hamrech malé panstvíčko se zámkem a pěkným parkem, v zimě však musil se chytiti tkalcoviny, která mu šla sice pomalu, ale přece vydělal aspoň něco. Byl jim každý krejcar dobrý. Když Baťková viděla, že mnohé ženy si dojíždějí do Vídně a do Prahy pro děti a při svých je kojí, jela také. Šest zlatých, které měla měsíčně brátí na dítě, ji lákalo nevýslovně. Výdělek nebyl a jísti se chtělo. Těch šest zlatých mělo býti jejich poloviční obživou.

První takové ubožátko přivezla si z Vídně před třemi roky. Nikdy jí nepřipadlo na mysl, že by to bylo cizí dítě; říkalo jí žvatlavě »máma« a Baťkovi »táta«, srostlo s jich dušemi jako společné myšlénky.

Když se jim narodila Anežka, rozhodla se Baťková, že k ní přiveze dítě také. Počítala. Dvanáct zlatých byla pro ně veliká suma peněz, která vydatně zatlačí při malém výdělku Baťkově bídu do lesů. Po sedmi nedělích sebrala něco peněz, opatrně zavinula Anežku do peřiny, nachystala trochu drobného prádla na převlékání a vypravila se do Hlinska. Děvčátko nechala matce a sama ještě téhož dne jela do Vídně. Třetí den ji čekali. Ale místo toho přišla Baťkovi karetka, aby došel do Trhové Kamenice k faráři, by jí napsal, že je zachovalá a pak aby připsal rok narození Anežky, že to bylo v onom listě vynecháno. Ve Vídni nemohli jí věřiti, když to měla špatně napsáno, a radili jí, aby si to obstarala. Také psala matce, aby měla s Anežkou strpení, že je tu jako na jehlách a pláče.

Sejkorková to ráda dceři udělala, ale když z toho pošlo i pohoršení v chalupě, přála si, aby dcera přijela a Anežku si vzala na Dřevíkov. Usedla sesmutnělá u okna a přemýšlela. V tom se mihla kolem okna dceřina postava. Přijela s předpoledním vlakem. Sejkorková rychle vstala a otevřela dvéře.

»I vítám tě, holka,« přivítala dceru se slzou v oku a pohlédla plaše po Řeháčkové, která stála u plotny, v níž to úplně vyhaslo.

»Bodejž vás čert vzal s vašimi klazany,« utrhla se na přicházející Baťkovou, která na tvářích všech ihned poznala, že se něco zlého přihodilo. Snad je toho příčinou její Anežka, která se právě dala znovu do pláče.

»Však vám, pajmámo, nebudeme dlouho překážeti,« řekla Sejkorková a brala dítě z kolébky. Baťková vybalila po dlouhém otálení přinesené dítě a položila je na matčinu postel.

»Nesu si jezule, maminko, takové drobné stvořeníčko, chlapečka s černýma očima jako uhel . . .« rozpovídala se blaženě Baťková a

přikládala studené ruce na hliněná kamna, aby je trochu zahřála a mohla vzíti Anežku, aby ji po těch jí tak dlouhých dnech napojila.

»Maminko, toho chlapce převinete, říkají mu Hugáček.«

»Takové nekřesťanské jméno,« pozvedla oči stará Juchlíková a šourala se k posteli. »Pán Bůh tě požehnej, drobečku, ono je to jako panenka,« křižovala chlapce na čele a políbila mu do výše zvednutou nožičku, kterou protahoval.

»Je suchý,« řekla Sejkorková, a kouká, Bože, nešťastníčku můj, jakého pak máš tátu?« obrátila se k dceři.

»Je to takový mladík, povídali, že je něčím u dráhy. Ale hodný, pořád nakazoval, aby se mu nic nestalo, že se přijedou v létě naň podívat. Dal mně tři zlatky a koupil mně pět limonů na cestu a flaštičku vína. Však to mám všecko v uzlíku.«

»Povídám, že je suchý,« obrátila se matka na dceru, »abych ho zas zabalila, viď?«

»Však od rána nejedl chudinka, spal skoro ustavičně.«

»Ani ti nemám co dát k obědu, nevařila jsem ještě,« řekla Sejkorková stísněně, »abych ti doběhla pro šálek polévky do hospody, ne?«

Řeháčková na to něco kuňkla a foukala do uhasínajících uhlíčků, na které naložila roští.

Batková nemohla se zbaviti toho studena, které ji obkličovalo pohledem na zamlklé nájemníky a rozdurděnou domácí. Byla by již raději ze dveří . . .

»Maminko, pěkně vás prosím, musíte se mnou na Dřevíkov, vezmete mně Anežku, snad se nebudete hněvati?« řekla již s obavou, poněvadž nemohla se domakati příčiny toho rozvášněného ticha, které tak nepříjemně se jí dotýkalo. Přala si býti již venku, aby se matky mohla otázati.

»Jdi, bláhová, proč pak bych se hněvala?« usmála se matka a počala se s chvatem oblékati.

»Trochu vody bych přece chtěla,« řekla umdleně, »je mně tak hořko v ústech a sucho na prsou.«

Juchlíková se vzchopila a nabrala ve svém hrnku, který přikryt byl spravovanou zástěrou, aby jí do vody něco neupadlo.

»Pán Bůh vás pozdrav, tetičko,« děkovala jí Batková a podávala Sejkorkovi ruku.

Ten mnoho se nezajímal o její věci, byla mu cizí, třeba že byla dcerou po prvním muži jeho ženy. On vůbec dětí její neměl rád, protože ony neměly rády jeho. Nerad je viděl u Sejkorkové a vyčítal jí, když jim něco dala i od jídla.

A tak Batková odešla se studeným srdcem. Nikdo jí nepoděkoval, když dávala s Pánembohem, jen Juchlíková, která za ní vyšla ven a šeptala jí: »Bylo tu soudno, Pán Bůh mě netrestej, jako v pekle; pralo se to jako koně, no, Sejkorková v tom neměla,« zavrtěla hlavou a přimhouřila mokré oči, »ona se všemu vyhne.« Ještě by něco pověděla, ale Řeháčková vyšla ven, věděla, že bude o ní řeč, proto přišla ji přetnout. »Tak již jděte, jděte,« pobízela je Juchlíková a snažila se zamluviti řeč, aby Řeháčková se nečertila.

Ženy zmizely za rohem.

Sejkorková nesla Anežku, Batková chlapečka. Po městě nemluvily. Šly vedle sebe mlčky. Teprve za městem, když šly po silnici ke Rváčovu, pohlédly na sebe zdlouha a vzdechly.

»To jsi přišla do pěkného, viď?«

»Prosím vás, maminko, co se to stalo?«

A Sejkorková začala od počátku. Baťková naslouchala napjatě a matku litovala, že musí býti s takovou čeládkou pod jednou střechou. Nechala si to však pro sebe, aby matce tím nepřitěžovala. Věděla, že vždy pláče a vzpomíná na rodiče. Bože, kdyby tak vstali a viděli ji! Ti by se rozplakali!

Capaly vedle sebe a obě o něčem přemýšlely. Nad celým stišeným a v sebe pohrouzeným krajem rozložila se hustá bělošedá mlha. Rozlila se po okolí jako nehybný a bezživotný výdech, jenž vyšel z útrob spící země, srazil se v páru a zahalil ji měkkostí řídkých závojů a pavučin, z nichž k světlu tlačilo se poněkud černo šumivých lesů směrem k Srnému v pravo a směrem ke Koutům v levo, tam na svahu umrzlých strání, které svažují se příkře k hladině Chrudimky, v těch místech nezamrzlé, poněvadž roztavené stříbro její průzračné vody přeskakuje tu oslizlé a zelení osušené a hladké kameny, jichž tu po mělkém dně rozhozeno nesčitatelné množství. Povrch vody je jak zorané a zvláčené horské pole. Samý kopeček, rýhy, podlouhlé a táhlé hřbety, jež se z jedné strany stříbrem lesknou a z druhé, zastíněné, černají jak od slunečního světla odvrácené stráně horských hřbetů, zakrsalým lesem porostlé. Kopečky, vody na jedné straně se tvoří, voda nadnáší se k vrcholům omletých kamenů, na druhé straně mizí a přehouplou vodou se doplňují. Voda honí vodu. Povrch je rozčechraný, živý, udýchaný a uhřátý, proto nezamrzá jako nad splavem Kouteckým, kde zima pokryla líně tu stojící vodu silnou ledovou deskou jako ze skla.

Sníh dosud nenapadl. Ale jinovatky za ty dva mlhavé dny a za dvě poloměsíční mrazivé noci narostlo tolik, že bylo bělo.

Slídově se lesknoucí krystalky nachytaly se na větve stromů jeřabin, jež spoře stály kolem rváčovské silnice, v takovém množství, že obraz jejich působil jako třešně a hrušně v plném květu. Celé chumáče jemných sněhových trnů narostly po celé délce větviček, snižovaly je a přechylovaly. Rudé kuličky jeřabin, mrazem trochu ztemnělé, visely v chomáčích pod nakypřenými krystalky jinovatky. Některá větev obtěžkaná byla jakoby kulatým květenstvím bělostných kalin. Zvláště svazečky jehlic borových obaleny byly jinovatkou tak, že celá borovice kvetla sněhovými růžemi. Ojíněná kůra stromů působila jako kmeny leskle bílých břízek.

V té mlze vynořovaly se jednotlivé stromy, obrysy lesů a hřbety pahorkatin každým přiblížením jako duchové a zanikaly v houštce té vzdalováním se od nich. To vše působilo jako vztahování rukou zatemnělých a zamlžených postav.

Dále nebylo již stromů ani kolem silnice. Bylo tu prázdno. Jen hrbolatá pole, palouky a nově vyštěrkovaná silnice byla ojíněna a ztrácela se před nimi i za nimi v závojích husté mlhy. Tmavé skvrny šedavých skulin mezi hroudami střídaly se s labutím nakypřením démantově se třpytících krystalků. Vybledlé obloučky travin kolem úvozu byly jako pocukrovány. U zamrzlé nitky praménku, který nedaleko odtud na bahnitém ušedlém palouku vyvěral, dosud zelenala se širokolistá bahnitá travina a srstnaté lístky rybího očka. Některé byly zamrzlé, jiná vlákna travin pohybovala se pod ledem proudící křišťálovou vodou, ostatní lístky byly nad ledem, ztuhlé a mrazem

zkornatělé. Zeleň jejich prozařovala toliko pod nádechem hebounkého jíní, které se jim usadilo na povrchu, jakoby tvořiti chtělo zimní čepičku.

Ženy nemluvily.

Bylo teskné ticho, že vkrádalo se do srdcí a duší matky i dcery nejasným strachem, prolínalo jich udýchané a uhřáté bytosti jako lítost těch, jimž uzmuta byla drahá osoba v teplo věčného žití, o němž v okamžiku takovém se nepřemýšlí a nikdo si neuvědomí, že odešlá osoba dosáhla největšího štěstí, jakého možno vůbec dosáhnouti. A zvláště na těch hlineckých horách chudý lid nabývá konečně blaha jen ve své smrti, ve svém ukončení.

Vždyť dána mu jest při zrození toliko chudoba — a kořen síly v povaze a duši, která ve kmen mohutní, aby v dospělosti mohl aspoň s onou bídou podnikati krutý boj na život a na smrť. Jen zdraví je tomu lidu útěchou a veškerým jměním. Pracuje rád, mlčky, lacino a vytrvale. Za krejcar bude raději celý den pracovati, než bez něho lenošiti. Té vlastnosti po ničem velkém netoužícího lidu dovedou využitkovati oni, kteří páchají pro své obohacení na ubohých a osudem zapomenutých tvorech tak křiklavé hříchy, že není možno, aby je na sebe přijal ten Mesiáš, kterého dosud čekají. Šťastná pro ně víra, jež jim našeptává: Užij času k obohacení, hříchy tvé smyty budou tím, který má přijíti. Pak již za hříchy své odpovídati budeš sám, jako ti, kteří se hříchu štítí od těch dob, kdy lid naší víry násilně jim domnělého Spasitele v mlhavých a dávných dobách trním korunoval a žlučí napájel!

Zdá se, že nechce ten lid přivítati Mesiáše v chudobě, že uvítá jej ve třpytu zlata, jež nahromaděno má býti za krev, sílu a zdraví prostých duší, které oddáleny jsou od pramene poznání sebe a hloubání o příčině vlastního tu bytí, které němě a tupě utápějí v mrtvém oddání se svému osudu, který je sem v ty pahorky postavil.

Není možno zhostiti se při pohledu na ten chudý lid myšlénky, že se tu v těch pahorkatinách a lesích pohybuje právě tak, jako ten krčící se chocholouš, který náhodou před Batkovou sletěl na cestu a pak droboučkými kroky šinul se rychle před nimi. Rozčechrané peří na zádech, zježatělá hlavička, černá skvrná lesklých oček, táhlé a starostlivost o zachování tlukotu svého srdce prozrazující zapisknutí, ten skroušený pohled s hlavičkou na stranu zatočenou, to vše nemohlo býti lepším obrazem každého lidského chuďasa, který také ohlíží se po soustu a po místečku, kde by se skryl, přenocoval a nezmrzl. Těší se každého dne, že ho přežil a čeká druhý, že ho také nějak přežije. A jako den přečká se celá zima, tady krutá a nemilosrdná, přijde krásné, ale krátké horské léto, kdy nikdo nelení a užije času, aby urval a zachoval vedle denních potřeb ještě zásobu na zimu.

To prázdno míst, kudy Sejkorková s Batkovou šly, neoveselil tu již ani strom, ani šípkový keř s rudými a zmrzlými plody. Jen v blízkosti, kde se půda zvedá v kopeček a nese opuštěný a osamocený stromek s několika jen větvičkami, prozáří jejich tmavá síť mlhou a zdá se větvemi těmi potřásati jako ojedinělá hlásící se ruka školačky, jež pozvedla se nad strachem skloněnými hlavami ostatních.

Batková se zastavila u hromádky štěrku a ohlédla se po matce, která již byla všecka upocena. Ač byla Anežka jako pírko, přece se jí pronesla a tížila na prsou.

»Nebolí vám ruce, maminko?« tázala se.

»Co tě to napadá, jen jdi, jdi!« pobízela ji Sejkorková a zalhala, aby ve dceři neprobudila pomyšlení, že by jí bylo snad obtížno jíti s ní na Dřevíkov.

»Ani nic nepovídáte, maminko,« řekla a šla za matkou, která ji předběhla, aby se zdálo, že jde lehce.

»Já nemám k tomu povídání mnoho, milá Kačko, jsem pořád v práci a musím si hledět svého, to víš, že lidé chtějí, abych kus práce urvala, když si mě zjednají.«

»Tak co u vás?« chtěla zvěděti Baťková.

»Darmo povídat. Viděla jsi to. To je každodenně. Ještě, že tomu uběhnu a přijdu uvařit a vyspat se. Ani doma ráda nebývám, všecko na mě padá, jsem jako bez domova. Pořád jen v práci.«

»A co Fána? Proč pak se odstěhovala.«

»Za jedno bylo těsno a pak k vůli Žežulkovi, pořád se to haštěřilo. A nejvíce k vůli dětem. Řeháčková je nemohla ani vidět. Co pak ona, ta také ví, co jsou děti, když sama žádných neměla!«

Fána byla druhou dcerou staré Sejkorkové. Měla ji po druhém muži. Byla již asi deset roků se Suchardou, ale nebyli oddáni. První děvče, které spolu měli, vychovala stará, protože dceři bránila, aby si Suchardu brala. Byl takový zápalčivý tkalčík, který již před narozením dítěte, když se k nim přistěhoval, plácl staré Sejkorkové po ústech, když mu vyčítala, že uvedl Fánu do utrpení, kterého bude jen ona míti plné oči, protože musí u dítěte dřepět. Nějak ho pojmenovala a on jí nabil. Pak odešel ke své matce. Ani nevěděl kam. Po čase přišel zpět a prosil Fánu, aby mohl býti s ní. Chodil do koželužny, protože mu tkalcovna tuze nevoněla, a dělal chvíli dobrotu. Stará Sejkorková s ním nechtěla ani mluvit, nemohla ho ani vidět, ale když se mu sebraly prsty, popálil prý se vápnem, a když Fána podruhé se čekala a do práce nemohla, slitovala se nad nimi dobrácká Sejkorková a vzala je k sobě. Dřela na ně jako kůň. Za to vše se jí špatně odměnil. V té době říkala jim, když teda jsou spolu a mají děti, aby se dali oddati; Sucharda sliboval, chvíli sekal dobrotu, ale utekl podruhé, jako by se toho špatník ulekl, a posílal Fáně jednušku týdně. Na zimu odvážil se přitáhnouti zase, jako polní myš k chalupě, a sliboval, že jakmile sežene a ušetří trochu peněz, dá se s Fánou oddati. A teď mají třetí dítě a jsou dosud neoddáni. Sejkorková již jim nic neříká, ať prý si dělají, co umějí, že je každá její rada marna. Stydí se za to, ale nemůže si při tom pomoci.

Baťkové bylo divno, že se Fána musila vystěhovati k vůli Žežulkovi, který přece mohl sám odtáhnouti, když méně platil, ale Sejkorková ji z toho hned vyvedla.

»Fána chtěla, aby ho Řeháčková vypověděla, když ji držela, ale ta nemohla. Žežulka měl zaplaceno. Když chodil ještě lenoch do fabriky, půjčil Řeháčkové dvě jednušky. Ona mu je nemohla dát, protože neměla, musil si je teda u nich odseděti. Koupila si za ně na moldonovou sukni od jedné, která s tím chodila. Muž o tom nevěděl, proto byla při Žežulkovi a říkala, že není tak hrozný. A je ti to taková stará necuda, je mu skoro šedesát let, ale má rád ženské a stále se s některou drží.«

A teď si vzpomněla na svou nejmladší dceru, která sloužila u Dusánků ve Hlinsku. Bylo to pěkné děvče, kulaté a růžové s hnědýma očima.

»Jen si pomysli,« navazovala osnovu své řeči, »je poblázněný do naší Kadly, povídal, že ji musí dostat někdy k muzice. Tak jsem hned za holkou běžela a nakázala jsem jí, aby se neopovažovala s ním si začínat, že je to dědek posedlá, horší než chasník, který by ji mohl přivést do trápení, však beztoho mám ho dost,« podotkla s povzdechnutím, »a také jsem paní řekla, aby holku nikam nepouštěla. On se o tom, milá Anežko, dověděl, že jsem zakazovala, třásl se nade mnou a prskal mně do očí jako kozel. A taky povídal: »Třeba jste její máma, já ji dostat k muzice musím, já ani nemohu usnout, pořád se mně o ní zdá a staví se mně celá na mysl. A plakal ti jako maličký, jen to suď! A takové já mám soužení« . . . Slza vytryskla jí z oka a leskla se jako hvězdička.

Baťková ji litovala.

A co Karlina?« zaškobrtala Baťková.

»Je to takové famfidlo, jen se směje.«

Za té řeči vešly do lesa. Po obou stranách stály hustě ojíněné stromy. Celé chumáče seděly na ramenech smrků a břízek, bělaly se a tížily tu zeleň k zemi. Pod větvemi byly duté kapličky, chodby a otvory, kterými cvrlikalo několik sýkorek a šoupalo se po kmenech.

Bylo tu jako v chrámě, jehož úbělové stěny ztrácely se v kouři kadidla. Nad korunami to šumělo a ve vnitru cvrlikalo a pískalo. Bylo tu tepleji a příjemněji než na kopcích, z nichž za jasného dne bylo viděti veškery lesy a kopce v okolí, které trčely do výše tvrdými skalami.

Baťková přistoupila k matce a trochu poodhrnula vlňák, aby viděla Anežku. Ta spala a byla všecka v obličeji zarudlá a upocena. Krůpěje potu rozhozeny byly kolem bakulky nosu, který se trochu zvedal do výše. Také Hugáček spal, ale jeho bleďoučká tvář byla suchá jako lesní roští.

»Ta Řeháčková je divný morous, viďte, maminko!« povídala dcera, když zase capaly po ojíněné silnici.

»To je taková vzteklá ženská a lakomá, no, vzala by do chalupy každého, jen když u něho vidí krejcary. A pověrčivá je! Jak Fánino děvče šlo do chléva, musilo říci »Pán Bůh požehnej«, jak to neřeklo, hned se s ní vadila, že uhranula kozu. Pak ukazovala kapičku modrého mléka a činila až běda, že jí koza umínila. V pátek nedá nikdy prát ani umývat, drží prý se neřest. Bože, co pak může člověk prát, kdy by chtěl? Vždyť musí do práce a sebe obsloužit až naposled. Tuhle jsme byly v neděli odpoledne samy doma, jen ženské, pořád jsme se umlouvaly, jak by nám ta chvíle ušla. Padal ten první sníh a bylo venku ošklivě. Konec konců byl, že jsme se složily na míchanou. Já dala dva, Fána dva a Juchlíková krejcar. Řeháčková nic, že prý nemá na to ani pomyšlení. Pak nás bylo hanba, daly jsme jí olíznout, ale ona se nedala pobízet, vypila by nám to všecko. Povídaly jsme si, když odešla ke koze, že by tak pila zadarmo. I to je lakota neomalená!« protahovala Sejkorková a měla na ni v té chvíli hroznou zlost.

»Jak pak s ní vycházíte, maminko?«

»Já s ní moc nemám, ani s ní nikdy nevařím, raději počkám; jí by se nelíbilo přidat a mně třeba také ne. A pak se u plotny postaví a pořád tím ničemně míchá, že se pro ni nemůže člověk ani k lírnku dostati. Já jsem nejraději sama. Přidám si do plotny podle vidění a nemusím se ohlížeti, jestli se to Řeháčkové vaří nebo nevaří, když třeba ani ještě nepotřebuji, aby se to vařilo mně. Než se mně voda kloktá, rozmačkám nastrouhané brambory s moukou, ráno si to vždycky připravím, než jdu posluhovat, nadělám knedlíků a házím to do vody jako do rybníku. Než je hodina, mám knedle na stole a jdu zas po svém. Však jsem více mezi lidmi než doma. Alespoň mám od nich svatý pokoj.«

Nad nimi veslovalo mlhou několik černých vran a krákoralo, jako by si dávaly znamení, že jsou pohromadě. Usedly v koruně rozkleslé borovice a setřásly krystalky jíní, které dopadalo na nižší větve zvonivě jako třísky droboučkého skla.

»A co Juchlíková?« zvídala Baťková dále.

»To je ubožák. Dobrá ženská a také na světě pro nic dobrého. Teď si chodí prášit do pazderny, dlachní a vytírá len.«

Baťková by se ráda ještě optala na starého Sejkorku, kterého nikdy neměla za tatíka, ani jí to nenapadlo, ale když si vzpomněla, že byl tak nevšímavý a sotva jí poděkoval, nechtěla se o něm ani zmiňovati. Ale Sejkorková, když už byla tak v té řeči, zasteskla si také na starého.

»A se starým mám trápení, ani ti to vyříci nemohu. Jen abych se na něho dřela. Když někdy jsem v práci a nepřijdu vařit, vyčítá mně, že mu nedám pět dní jíst a trápí mne tím až k omrzení. Říkám, aby si uvařil ten brambor nebo zaprážku, ale to se mu nelíbí. Je ti od té kořalky celý pitomý. Pořád si naříká, že ho všecko bolí, heká, motá se mně a kácí. Ta ho zedrala, ta kořalka čertova. A říci si nedal. Dřív pil moc, teď jen lízne a potácí se jako ve větru. Ještě s ním budu mít k stáru soužení, ještě bude mrzákem, abych šla na něho žebrat, až nebude moci pracovat. Bože, Bože, to trápení mě již neopustí do smrti, jako bych se narodila na štíru.«

Utichla na chvíli a zavzdychala.

»Ještě, že mně Bůh nebeský dává zdraví,« potěšila se a mluvila dále o Sejkorkovi. Baťková trochu nad ubohou matkou sesmutněla. Přemýšlela, uvažovala, ale došla k hořkému závěrku, že matce nemůže skoro ničím pomoci. Vláčí se sama životem a zápasí s ním neústupně.

»A divný je! Tuhle přišlo Fánino děvče s malým. Přinesla jsem si od paní Voldánkové buchtičku a ty děti jsem podělila. Ach ten se nabručel! Jemu prý nedám nic a těm dětem bych prý vrazila všecko. Vyčítal mně, že ty děti jen olizuju. Nic ho nemám ráda, trapiče, však jsem s ním nezažila ani za jeřabinu dobrého! A teď ho mám na krku. Ještě když dříve navaloval klády na nádraží, přece jsem měla pokoj, nelezl na mě, ale teď i na tu kořalku a na tabák škemře.«

»Nemáte mu dávat,« pohněvala se na něho Baťková.

»Nestálo by to věčně věkům za ty řeči. Fána také říká, abych mu nic nedávala, že je to taková šelma, já nemám to srdce. Jak pak ho nechám o hladu, mně je ho přece líto, když zlost přejde, ani bych nemohla to sama polknout, lezlo by mně to krkem, ale on

takový není. Pokud si něco vydělával, ani mně nedal na sůl. Všecko utopil v té jedovatině čertově. Tuhle jsem dostala jelejtko a chtěla jsem mu je dáti k večeři, abych nemusila vařit, byla jsem už sedřená, raději jsem chtěla o hladu si ulehnouti. On někde si pár krejcarů vydělal a přinesl si k večeři cervulát. Já mu povídám jen tak pro zkoušku: Dej mně kousek! A on nadul hubu a rozkřikl se: Ty mlsná hubo, do všeho bys ji chtěla strčit! Tak jsem se dopálila a jelejtko jsem šla sníst do chlívku ke koze.«

»Dobře jste udělala,« usmála se Batková, »když je taková neruda.«

»Někdy by mne ze zlosti do kreminálu přivedl. Tak mám několik štuk příze, koupila jsem ji pod rukou od sukačů, kteří si ji uschránili, a koupila jsem pár přaden modré příze do toho, abych vám dala každé, než umru, udělat kus kanafasu na sukně, abyste měly po mně památku, a Sejkorka mně to často vyčítá, že mám kradenou přízi. Jen si považ! To jen trestá a zlobí! Snad by mě udal, do kreminálu přivedl! To má zlost, že to chystám pro vás, mstivec jeden. Když jsem se ho ptala, odkud to ví, povídal, že se mu to zdálo, jen se na něj podívej na štrychaře! Mám s ním peklo. Kdo to neví, ani neuvěří, jaká je to potvora,« ulehčila si Sejkorková a trochu se nachýlila do zadu, aby se narovnala. Skoro již bolelo jí v zádech a na prsou. Anežka jí tlačila.

Batková byla trochu rozcitlivěna. Ubohá matka! Chystá jim ještě při vší klopotě kanafas na sukně! Bože, ta dobrá duše! V myšlénkách její rostla matčina dobrota a její nezlomná pracovitosť tak rychle, že vrchol těch vlastností ztrácel se v oblačnu. Ohlédla se na ni a pocítila chuť přivinouti ji k svým ňadrům.

Vyšly z lesa a blížily se ke Rváčovu. (Pokračování).

Dramatické umění Indů.

Dle **A. Baumgartena** podává **Vilém Ig. Sladomel.**

Když před jedním stoletím Kâlidâsova Çakuntalâ v Evropě zdomácněla, domníváno se vůbec, že je dlužno přiřknouti indickému dramatickému umění velmi vysokého stáří. I život a působení Kâlidâsovo pošinuto bylo — dle panujícího mínění — do I. stol. *před* Kr. — Od zdomácnění Çakuntaly v Evropě objeveno bylo dosud mnoho dramat a dramatikův indických. Dnes známe už názvy asi 370 dramat sepsaných sanskritem, jež připisují se asi 180 básníkům. Při všem nedostatku chronologického udání času poznalo se přece znenáhla, že Kâlidâsa žil asi 50 let *po* Kr. Jiné zevrubnější výzkumy dokázaly s určitostí velmi pravdě podobnou, že dobu jeho dlužno hledati teprve v 6. st. *po* Kr., a že doba rozkvětu dramatického umění indického vůbec táhne se dvě století před Kâlidâsou a dvě století po něm. Ačkoliv indické dramatické umění naprosto postrádá onoho stáří, jak z počátku bylo souzeno, jest přece vedle řeckého a římského

nejstarším, o němž máme povědomosť. Některé výhonky jeho spadají do doby Voltaire-ovy, ano i v našem století potkáváme se u Indů s novou dramatikou, jež obsahem a způsobem starým se nesouc, vytvořena jest moderním nářečím lidu. Vedle Çakuntaly seznámili se kulturní národové evropští ještě s jinými indickými dramaty, tak že toto literární odvětví nikterak nepředstavuje u nás v Evropě pouze jakési starožitnosti nebo dokonce podivnosti.

Indická pověsť odvozuje prapůvod indického dramatického básnictví přímo od nejvyššího boha Brahmy. Na prosbu bohů — tak vypráví ona pověsť — vytvořil Brahmâ ku čtyřem Védám [1]) ještě pátou, t. zv. Nâtya-Vedu (= posvátnou knihu divadel). O knize té se však nedověděli lidé, nýbrž pouze svatý Rishi [2]) Bharata, jenž v nebi řídil tance, posuňkování (pantomimy) a divadelní představení Asparas (Nymf), jsa zběhlým nejen ve zjevené mu theorii, nýbrž i ve praktickém řízení a provádění divadelního umění. Za první kus, jenž byl sehrán na nebeském jevišti, udává pověsť »*Volbu manžela bohyně krásy*« (Lakshmî = Lakšmy).

Muni Bharata byl však příliš nakloněn lidstvu a proto neponechal si bohatého pokladu nebeského jeviště pro sebe, nýbrž obeznámil básníky pozemské s dobře spořádanou dramaturgií (t. zv. Nâtya-Çâstra), čímž podal jim možnosť, aby sami se mohli pokusiti o dokonalé vlastní plody v tom oboru.

Staré dílo, jež nese ono jméno »Nâtya-Çâstra«, uchovalo se opravdu v několika rukopisech; obsahuje v 38 oddílech úhrnnou i theorii i praxi divadelní: architekturu, náboženské obřady, řečnictví, mimiku, návod ku přednesu, metriku, všeobecné básnictví, zvláštní poučení o jednotlivých dramatických oborech, poučení o scénách, o výzdobě, o osobách, hudbě, o rozdělení úloh a posléze stručné vylíčení dějin dramatu od jeho tvůrce Brahmy až k oné době, kdy se dostalo na zemi, což se stalo za panování krále Nahushy.

Tato dramaturgie nalezla už v dobách Kâlidâsových vykladatele v osobě básníka Mâtrigupty, jehož spis však se nám nedochoval. Spis Bharatův objasnili v 9. st. Bhatta Nâyaka a Çankuka, v 10. st. pak Abhinavagupta. Daleko většího významu nabylo samostatné pojednání »*Daçarûpaka*« neboli »*Daçarûpa*«, jež obsahovalo pouze pravidla dramatické poësie, pominuvši všech ostatních odvětví, k divadelnímu umění se vztahujících. Pojednání to rozděleno jest ve čtvero oddílů, z nichž první pojednává o látce dramatu, druhý o osobách, řeči a povaze jednání, třetí o předmluvě a desíti hlavních dílech dramatu, čtvrtý posléz o dojmu krasochuti (Rasas) a hnutí mysli (Bhâvas). K Daçarûpace z části se blíží Sâhityadarpana, druh to básnictví z r. 1451., z něhož vykladači a kritikové posledních století velmi zhusta čerpali výměry a pravidla. Čím více vyhasínala poësie, tím četněji vyskytovaly se podobné traktáty, majíce za úkol mizící umění dramatické oživiti theoretickými pumpovadly.

Co však s pověstí o původu indického dramatu velmi úzce je spojeno, jest udání, že se drama indické — podobně jako u Řeků —

[1]) Jména prvních čtyř Véd (Vedas) jsou: I. Rigveda, II. Yajurveda, III. Sâmaveda, IV. Atharvaveda. Stářím svým dle některých sahají do 15., dle jiných do 10. st. př. Kr.

[2]) Rishi (čti: Riši) = poustevník. Za příčinou správné výřečnosti stůjte zde některé vysvětlivky: c = č; j = dž; sh = š; sykavka ç = s, častěji š.

vyvinulo ze zpěvův a tanců pořádaných o slavnostních náboženských příležitostech. Už při kratochvílích bohů připomínají se tři stupně, jež postupně vedly k vlastní činohře; první stupeň byl jednoduchý tanec (Nritta); druhý: tanec s pantomimou (Nritya), a třetí: tanec s přednesem (Nâtya). V tomto posledním stupni dlužno hledati pravého původu vlastní činohry. Tanec, pantomima a zpěvná hra byly vždy domovem i v indickém nebi i na zemi, jak nám o tom indické epos podává zprávu.

Epika a lyrika spolupůsobily o utvoření vlastního dramatu. Už v samých Védách shledáváme se zhusta s formou dialogu. Rigveda na př. obsahuje neméně než 15 úplně dvojmluvých zpěvů, jichž části bylo třeba jen přisouditi rozličným osobám, aby představovaly dramatické scény. I zárodek chóru tu byl. Tak na př. Indra a Agastya rozmlouvají s Maruty (I., 165. 170), Viçvâmitra se řekami (III., 33), Vasishtha se svými syny (VII., 33), Saramâ s Panis-i (X., 108), bůh Agni s bohy jinými (X., 51—53). Velmi podobá se pravdě, že tyto úryvky byly přednášeny jakožto výstupy nebo vzájemné, střídavé zpěvy mezi jednotlivci a chóry.

Ve vypravování Indové velmi si oblibovali dramatickou živost. Jednající osoby uváděny byly, any mluví, a rozšiřováním prvotních Itihâs vzrůstaly krátké rozmluvy v dlouhé řeči a dialogy. Tento způsob vypravování přešel i do obou velikých národních epických básní, do Mahâbhâraty a Râmâyany, maje s Homérem společny oslovení, rady, rozmluvy a dramatické výjevy nejrůznějšího druhu, a liše se od Homéra tím, že vkládá do úst mluvícího velikou část i popisnou i vypravující a že uvádí osoby, jež námitkami, odporem a p. prvního mluvícího v řeči ruší, při čemž nejsou jednotlivé řeči spojeny tu jako u Homéra stereotypními, nicméně však vždy ryze epickými formulemi na př.:

τὴν δ'ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς,
anebo: τὸν δ'αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ηὔδα, —

nýbrž krátce: »Arjuna řekl,« nebo »Yudishthira řekl.« Formule ty jsou tak stručné jako dramatické naznačení, že zde vystoupila druhá osoba. Okolnost ta poukazuje na to, že obojí jmenované indické národní epos nikterak ovšem od jednoho rhapsoda přednášeno nebo vypravováno nebylo, nýbrž od několika, kteří se o jednotlivé úlohy rozdělili, recitaci samu hudbou a zpěvem přerušujíce. Jak z různých svědectví vysvítá, byly epy ty přednášeny veřejně ve chrámě, zhusta i na dvorech velmožů, ba i v jednotlivých domech i na volných prostorách vesnic, kterýžto zvyk udržel se podnes. Majetník domu, u něhož má se díti přečítání, béře na se úkol, že po celou dobu přečítání zaopatří přečítající rhapsody vším potřebným. Ku přečtení celé Mahâbhâraty takovým způsobem třeba bylo tří, při delším odpočinku i šesti měsíců.

Zdá se, že původ vlastní činohry velmi úzce souvisí s uctíváním Vishny v podobě Krishny. Jak známo — dle báje — vtěloval se Vishnu v desíti podobách: jako trpaslík, ryba, želva, kanec, lví muž, jakožto Râma s kyjem (Paraçurâma) a p., ale nejčastěji vtěloval se ve Krishnu. Dle téže pověsti narodil se Vishnu jakožto Krishna jako syn Nandy, pastýře skotu, a slul Govinda t. j. majetník krav. Vyrostl mezi pastýři, měl mnohá lehkomyslná dobrodružství s pastýř-

skými dívkami (Gopîs), nicméně však také proslul hrdinskými činy při obraně svých stád proti divoké zvěři, obrům, rekům a králům. Jmenovitě proslul svojí láskou k dívce, nazvané Râdhâ a bojem proti Kamsovi z Mathury, králi Yâdavskému. Z dramatického díla, nazvaného »*Mahâbhâshya*«, jež — jak se v pravdě podobá — pochází ze 2. st. př. Kr., vysvítá, že už tehdáž o slavnostech na počest Vishnovu pořádaných provozovány byly výjevy z jeho života (jakožto Krishny) před shromážděným lidem, při čemž ovšem provozovány byly tance, hudba a zpěvy. Až podnes udržely se v Bengálsku tyto slavnostní hry (nazvané Yâtrâs) na počest Vishny-Krishny, při čemž vystupují jakožto hlavní osoby mimo Krishnu i jeho rodiče, hrbatá jeho žena Kubja, milenka Râdhâ se svými družkami a přítelkyněmi. Nârada, veliký prorok dávnověkosti, sklesl tu na pouhého šaška.

Velmi oblíbeno na indickém jevišti — a to i ve vyšší činohře — bylo vtělení Vishny v podobě hrdinského krále Râmy, jehož osudy vypsány jsou v Râmâyaně. Látka tato udržela se po plná dvě tisíciletí, těšíc se ještě dnes převeliké oblibě.

Pověst o Krishnovi bývá přirovnávána zhusta k událostem ze života Vykupitelova, a dle toho i slavnostní hry na počest Vishnovu pořádané bývají přirovnávány ku křesťanským mysteriím. Pouhá povrchnost — ať nedíme lehkovážnost — domnívá se míti pro přirovnání to některé zevní, nahodilé doklady. Přísněji-li však věc tu uvažujeme, shledáme, že pohanské a křesťanské představy tu právě tak si odporují, jako na př. při náboženském asketismu. K ideálům křesťanského života řeholního má se totiž buddhistické mnišství nanejvýše jako pouhá karikatura. Nepoměrně dále však ještě stojí ovčácký život Vishny-Krishny od andělsky čisté události v Betlémě. Nemravnost Vishny-Krishny naplnila i samé přísnější přívržence brahmanismu onou rozpačitostí, jež jim vynutila výrok, že sice rysy ze života boha Vishny vyžadují úcty, ne však — následování. S křesťanskými mysteriemi nemají hry na počest Vishny-Krishny nic společného, naopak jsou vnitřně spřízněny s mysteriemi mladého Dionysa čili Bakcha. Právě v bujné smyslnosti, jež se vtělila v mythu o Krishnovi, doznalo indické drama už ve svých počátcích zárodku úpadku tou měrou, že tomu ani nejnadanější básníci nemohli odpomoci. Proto také indická poësie nikdy nedospěla k oné duchovní výši, jaké dostoupila tragika Řeků.

Staroarijské pověsti o recích poskytovaly dosti vydatné látky k mohutně vyvinuté dramatice. V Mahâbhâratě shledáváme se s mohutnými velikány, jichž rozmanité povahy velmi jsou zajímavé. V nich zajisté ztělesněna jest obrovská řada lidských vášní, neb aspoň jich je vzpomenuto. I mnoho znamenitých zauzlení děje báseň ta jeví. Ale všecky tyto znamenité přednosti jsou prostoupeny tu bujnou a smyslnou, onde zase příkrou mythologií, jež komolila pevné rysy lidské povahy, v šanc vydávajíc osudy pozemské libovůli a fantastické náladě bohů. Vlastní jádro tragičnosti, totiž roztržka a napjetí mezi svobodnou vůlí a mocným řízením věčných zákonův a prozřetelnosti (čili dle názorů pohanských temného osudu), osudná příchylnost ku zlému a další pokračování u vině jednou započaté, nutnost trestův a pokání — toto vše sice neušlo bystrému a vnímavému duchu Indův, ale stěhování duší s jejich libovolnými proměnami zlomilo i velebnou moc věčných úrad i sílu svobodné vůle. I ten nej-

mohutnější ze všech sporů stal se závislým na hříčce štěstí. Sám Vishnu, tato nejnárodnější postava boha, krále a reka, není trvalým a pevným typem, nýbrž věčně proměnlivou báječnou bytostí, jakousi pěnou na nesmírné, neklidné a věčně se přetvořující mořské hladině všehomíra.

Ještě zhoubněji na útvar a formu dramatu indického působilo indické kastovnictví. Jako bezpočetný roj otroků byly občanské pracovní stavy vyloučeny z vyššího duchovního vzdělání. Brahmanům pak divadla nebylo třeba, poněvadž žili buď jako poustevníci v pokání a přemýšlení, nebo se obírali jakožto kněží, rádcové a učitelé nejdůležitějšími, najmě náboženskými otázkami. Dramatika mohla jim sloužiti nejvýše za hry mysterií, by tím svým náboženským názorům získali větší rozšíření u lidu, nebo ku pozvednutí a oživení bohoslužby. Divadlo zůstalo tedy pouze knížatům a s nimi spřízněné kastě kshatriyů (čili bojovníků) vlastní jakousi výsadou, sloužíc jim za dvorský zábavný prostředek, jakožto koření dvorských slavností a lahodný požitek. Tím ovšem se stalo, že z takovéto dramatiky byly vypuštěny nejvyšší úlohy tragiky i překypující veselosť bezuzdného národního humoru. Knížata vyrostlá v přepychu a blahobytu nehledala v činohře žádného blahodárně působícího otřesu lenivé duše, nýbrž pouze a jediné požitek rozkoše, jenž by jim rozmařilým rozvinutím nádhery jich smyslům a marnivosti lahodil, lichotil, jemně jímal, ale nikterak nepovzbuzoval. Netoužili dokonce po tom, by viděli v tomto obraze hry vlastní život, zlořády a vady. Samo jest vidno, že hlavním podkladem takovýchto dvorních divadelních her byly: velebnosť královská, krása žen, dobrodružná láska, dvornosť a pod., k čemuž dosti látky skýtaly příhody ze života bohů, dobrodružná láska indických rekův a p. K tomu pak přistoupila i marnotratně bohatá tropická příroda, hudba, zpěv a tance, což vesměs ovšem neobyčejně přispívalo k okořenění smyslných požadavků. Takovéto dramatické dvorní kusy vytvořiti stalo se úlohou brahmanů, jakožto nosičů všeho vyššího vzdělání.

Týž tvůrčí duch, jenž byl otcem indické bohoslužby a obřadů tisícerými předpisy vyměřených, týž duch, jenž zplodil indické kastovnictví, obmeziv každou kastu nesčíslnými, do krajností se nesoucími hranicemi, týž tvůrčí duch, jenž dal život indické filosofii a grammatice sanskritu s jejím obrovským pokladem Zorem — týž duch podjal se toho, by úlohu dvorního dramatického umělce do přesného výkazníku čili obrazce vložil a roztřídil, tak že spletitějším a rozsáhlejším sotva který jiný národ se může vykázati.

Tato indická dramaturgie rozdělila všecky činohry na neméně než 28 druhů; deset prvních druhů tvoří třídu forem (*Rûpakas*) čili třídu činoher prvního řádu, ostatních osmnácte druhů tvoří třídu činoher druhého řádu (*Uparûpakas*). Rozdíl ovšem ve přemnohých případech dotýká se pouze čistě zevnějších formalit.

Z Rûpak odpovídá první druh, t. z. *Nâtaka*, činohře κατ' ἐξοχήν čili činohře heroické. Hlavní osobou musí býti bůh anebo polobůh, aspoň král; děj musí býti vzat z pověstí o bozích anebo recích. Dějství smí míti 5—10; jakési jednoty má býti šetřeno; děj jeden nesmí v sobě zahrnovati dobu delší jednoho roku. Obsah smí býti vážný i žertovný, smutek a radosť mají se střídati; konec nemá

býti nikterak smutný. Jak tedy patrno, vlastní tragika už z předu byla vyloučena z jeviště. Hlavními motivy jsou láska a hrdinství.

2. *Prakarana* a *Nâtaka* mají se k sobě tak, jako činohra občanská k heroické. Děj ponechán jest vlastní svobodné volbě básníkově; hlavní osobou může býti ministr, brahman, anebo bohatý kupec, rekyní pak osoba nižšího stavu. Ostatně mezi nimi není žádného rozdílu.

3. *Bhâna*, monolog v jednom dějství.

4. *Vyâyoga*, kus ze života vojenského bez úloh ženských a veselých výjevů.

5. *Samavakâra*, mythologický kus ve 3 dějstvích, z nichž první trvati mělo 9 hodin, druhé 3½ a třetí 1½. Hlavními osobnostmi musí býti bozi a démoni, lidé připuštěni byli pouze výminečně. Místo jediného hlavního reka rozdělena jest působnosť na více bohů (často i na dvanácte).

6. *Dima*, kus mythologický o 4 dějstvích, v nichž konány bitvy, obležení, divy, hrůzné věci a kouzelnictví.

7. *Îhâmriga*, kus, jehož obsahem jest pletichářská láska o 4 dějstvích; hlavní osobou byl nějaký slavný smrtelník, někdy bohyně nebo rekyně; v ději líčen únos buď násilím nebo lstí provedený, a z toho plynoucí boje a zápletky, ovšem bez vraždy a krveprolití.

8. *Anka*, vášnivá jednoaktovka neb i dohra ku známé látce.

9. *Bîthî*, jednoaktový monolog neb i dialog, pojednávající o příběhu zamilovaných, jenž byl komicky proveden.

10. *Prahasana*, jednoaktová veselohra; hlavní osobou byl poustevník, brahman, král anebo taškář, ostatní osoby byly: dvořané, řemeslníci, žebráci, tuláci, špatné ženštiny.

Ještě víc a případněji jsou označeny *Uparûpaky* (18), o čemž beze vší újmy můžeme pomlčeti. Co při indické dramaturgii nejobšírněji jest rozvedeno, jest psychologický rozbor t. z. *Bhâvas*, t. j. rozličných hnutí mysli, jež průběhem hry mají býti v divácích vzbuzeny jednáním hercův a t. z. *Rasas*, t. j. rozmanitých nálad mysli, (záliby, dojmu), jež hra má na konec vzbuditi.

Bhâvas rozdělují se na několik tříd. Nejhlavnějšími jsou *Stâyi-Bhâvas*, t. j. trvalá hnutí mysli, a *Vyabhicâri-Bhâvas*. t. j. mizící hnutí mysli. Prvních jest devatero: 1. touha, 2. radosť, 3. žal, 4. bolesť, 5. zmužilosť, 6. bázeň, 7. nechuť, 8. obdiv a 9. bezcitná lhostejnosť. Nejhlubší a nejmohutnější náruživosti tu vypočteny nejsou, nebo vzpomenuto jich pouze slabšími odrůdami.

Mizících hnutí mysli napočteno jest neméně než 33. Hloubající duch hýří tu v nejjemnějších rozdílech stavu mysli a jejího výrazu.

Ostatně rozeznáváno i u trvalých i u okamžitých hnutí mysli opět tré věcí: 1. podmínky, jež předpokládají a provázejí ona hnutí mysli (Vibhâvas), 2. zevnější známky, na nichž se ona hnutí mysli jeví (Anubhâvas), a 3. nesvobodné projevy, jež s dřívějšími částečně splývají (Sâttvikabhâvas), jako: strnutí, pocení, ježení vlasů, změna hlasu a barvy, třesení, slzy, nepohnutosť.

Rasami (*Rasas*) slovou nálada a dojem krasochuti, jež vyvolají různá hnutí mysli. Jako příčina splývají sice s nimi jakožto působící účinky, avšak lze je od nich rozlišovati. Bharata vypočetl

jich osm, jiní devět: 1. láska (Çringâra), 2. radosť (Hâsya), 3. něžnosť (Karunâ), 4. zuřivosť (Raudra), 5. rekovná mysl (Vîra), 6. hrůza (Bhayânaka), 7. odpor (Bîbhatsa), 8. obdiv (Adbhuta) a 9. klid (Çânta).

Podobným způsobem rozkládá a šablonuje indická dramaturgie vlastní zpracování nebo stavbu činohry a jednajících v ní osob. Vycházejíc z pěti hlavních prvků každého jednání (vznik, rozvedení, přirozená přístavba, volnější episody, zakončení) a z pěti hlavních spojení, t. z. *Sandhis* (hlavní zauzlení, vedlejší zauzlení, zastřené napomáhání, obrat a katastrofa), dospěla ku 64 šablonám pouze pro rozličné polohy. Hlavní hrdina (Nâyaka) může býti *Dhîralalita*, t. j. čipérným, veselým, lehkomyslným hejskem, anebo *Dhîraçânta*, t. j. usedlým a ctnostným mužem, nebo *Dhîrodâtta*, t. j. velkomyslnou, ale pevnou, usedlou a rytířskou povahou, nebo *Dhîroddhata*, t. j. smělou, ctižádostivou a silnou duší; dle toho, je-li však hlavní hrdina bohem, polobohem, brahmanem atd., naskýtá se 114 rozličných odstínů, z nichž každý má své technické označení, jakoby tu běželo o kdo ví jaké rozdíly hmyzu, listí nebo květů. Rekyní jest 16 hlavních druhů, celkem pak 384 rozmanitých odrůd.

Čím složitější byla theorie činohry, tím jednodušším bylo jeviště. Zvláštních divadel Indové neznali. Ku provozování dramat sloužily jim sály čili verandy a nádvoří, jež byly přizpůsobeny času a potřebě. Knížecí paláce měly k tomu účelu obyčejně určeny veliký taneční sál (*Nâtyaçâlâ*), nebo koncertní síň (*Samgîtaçâlâ*), kde paní a děvy dvorní konaly svá cvičení v hudbě a tanci. V Mahâbhâratě dočítáme se o podobné místnosti, kde jest řeč o Arjunových výkonech, jakožto tanečního mistra, a kde před oči se staví líčení slavnostních koncertů, plesů, balletův a pantomim.

Výzdoba takového sálu měla býti opatřena zvláštní nádherou. Sál měl býti prostranný a elegantní. Měl býti opatřen stropem, jaký vídáme u stanů; strop ten měl spočívati na nádherně ozdobených sloupech. Sál měl býti ozdoben květinami. Pro domácího pána uprostřed byl zřízen jakýsi trůn, jeho důvěrníci usedli mu po levé, vzácní hosté pak po pravé straně. Za nimi usedli nejvyšší státní a dvorní úřadníci, uprostřed pak určena byla místa pro básníky, hvězdáře, lékaře a učence. Zvláštní krásou vynikající služky měly místo bezprostředně u samého knížete, majíce za úkol ovívati jej vějíři. Sluhové, držíce v rukou hole, měli pečovati o zachování pořádku. Ozbrojenci na různých místech měli stráž. Když pak se všickni už byli sešli, tu vystoupily balletky a přezpíváno několik písní. Po té vystoupila ze svého úkrytu hlavní tanečnice, pozdravila společnosť, posypala přítomné kvítím a posléze provozovala své umění všem na odiv.

Tak líčí kniha »*Samgîta-Ratnâkara*« provozování zpěvohry s tancem. Pro kusy dramatické platilo totéž skorem úplně.

Jeviště samo nemělo opony, jež by dělila herce od diváků, za to bylo pozadí jeviště opatřeno oponou, již nazývali »*Yavaniká*«. Byla to jonická (řecká) záclona, jaksi naše »španělská stěna«. Za touto záclonou bylo místo (*Nepathya*), kde se herci mohli strojiti, česati a kde se mezi jednotlivými jednáními shromažďovali. Odtud vycházeli a sem se navracovali, jelikož postranic čili kulis nebylo.

Nádhery kostymu dbáno také, ale všecky ostatní přístroje k rozvrhu divadelní hry potřebné musila dosaditi a nahraditi mimika, ústní popis a obrazotvornosť diváků. V této příčině jsou indická dramata bohata podobnými věcmi, jež jsou zhusta až dětsky naivními. Ku vlastnímu scénickému klamu nepřihlíženo, strojník byl zbytečným. Drama vesměs bylo v rukou básníka i herce.

Začátek hry předcházelo pokaždé jakési požehnání nebo jakási zasvěcující modlitba (*Nândî*), jíž přednésti bylo povinností ředitelovou, jenž byl spolu i náčelníkem sboru. Po té — dle theoretických předpisů — dva pomocníci jeho krátkou rozpravou zmínili se o potřebném výkladu, o spisovateli a o díle samém. Zhusta sám ředitel s jedním ještě hercem, předeslavše prostosrdečnou rozpravou potřebný ten výklad, přešli ku provozování vlastního dramatu, jež — jako u nás v Evropě — rozděleno bylo v dějství od jednoho až do desíti, nejčastěji však do čtyř. Po skončení celého děje herci odstoupili.

Kdežto od divadelního ředitele a jeho pomocníků dosti vysoké stupně rozmanitého vzdělání byly vyžadovány, spokojovali se diváci u obyčejných herců hlavně tělesnými přednostmi, na př. ztepilým vzrůstem, lepou postavou, zamlouvajícími se rysy, jemnou pletí, dobrým držením těla a p. Ve příčině mravní netěšili se herci dobré pověsti, ženy a dcery jejich ještě méně. Vychování nějaké herečky, jak to v knize nazvané »*Daçakumâra*« vylíčeno jest, odpovídá téměř úplně ve příčině mravní lehkosti moderní Paříži. Ve všem všudy musila býti zběhlou a proto už od nejčasnějšího mládí vyučována tanci, zpěvu, hudbě, činohře, malbě, psaní a přednesu, cvičena její krasochuť v květinách a voňavkářství, vnucována jí náležitá a povolání jejímu potřebná znalosť grammatiky, logiky a hvězdářství(!), posléze pak dány jí bývaly praktické pokyny v umění koketerie a mrzkosti.

»Při stěhování a o veřejných slavnostech má vystoupiti s bohatou a nádhernou ozdobou a s četným společenským kruhem; dostane-li se jí působiti při koncertu, dlužno jí už předem zabezpečiti pochvalu několika znalcův a tím zajistiti jí dobrý výsledek; jméno její znamenití umělci všude rozhlašují. Herci, vedlejší rekové při divadle (Pithamardas), pochlebníci (Vitas), šaškové (Vidûshakas) ano i buddhistické žebračky — všickni vesměs měli rozkázáno ve všech světských společnostech vynášeti její krásu, povahu, vědomosti, vnady, půvaby atd.«

Už zákonník Manu-ův obsahuje vlastní výrok na ochranu manželství proti lehké prodajnosti a svádění hereček. Brahmané měli jen v největší nouzi přijímati od nich potravu. Svědectví herců nemělo před soudem platnosti ani váhy.

Jiná právní kniha přidělila herce kastě Ayogavas-ů, kastě to smíšenců, kteří pocházeli z neplatného manželství některého Çûdry s dcerou některého Vaiçya. Ale vůči těmto omezujícím výrokům zákona zhusta podařilo se herečkám, že si naklonili svým uměním náklonnosti a přátelství králův a velmožů. Kâlidâsa velebil některé panovníky, n. p. Agnivarnu, Agnimitru a jeho syna Vasumitru, kteří nejen že velmi štědře podporovali divadelní umění, nýbrž i přátelsky a bratrsky k hercům se naklonivše, s nimi i na jevišti hráli. Provozování vyšších dramat předpokládalo ostatně — hledíc k jemnosti

sanskritu, jímž vykonávána liturgie, a jehož užívali učenci — vysoký stupeň duchovního vzdělání, a tu už samo sebou jest průkazno, že učenci a jmenovitě básníci sami zhusta se stýkali s herci, čímž se těmto dostávalo nemalé vážnosti.

Jedné ještě zvláštnosti indického dramatu jest nám tuto dlužno se dotknouti, že se totiž v jednom a témže kuse používalo rozličných nářečí. Theorie sama vyžadovala mimo sanskrit v jediném dramatě tří až čtyř národních nářečí lidu (Prâkrits). Pouze králové, rekové, brahmané a jiní znamenití mužové směli na jevišti užívati sanskritu. Ženy, děti, služky, služebníci a p. užívali nářečí Çaurasenî-skéhо; písně žen měly býti složeny v jazyku Mahârâshtrî-ckém. Důvěrníci knížat mluvili nářečím Mâgadhî-ským, padouši jazykem Avantî-ským atd. I démóni měli vlastní řeč: Paiçâcî.

V divadelní praxi byla směs jazyků poněkud více obmezena než v theorii, a poněvadž nářečí lidu vyšla ze sanskritu, (kterézto vespolné příbuznosti popírati nelze), tu vyhlíží tento libozvuk tím méně křiklavým, než by snad ho od podobných divadelních pravidel bylo lze očekávati. Vše to stěžuje velmi značně studium indických dramat, tak že požadavek, aby divadelní ředitel všecka ona různá nářečí zběhl a dokonale znal, i samým Indům zdál se býti nesnadným. (Pokračování.)

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

(Pokračování.)

Nyní ještě několik slov o *tisku politickém.* Do r. 1848. byl katolický tisk politický popelkou. Několik orgánů křivilo se pod ranami byrokratismu a měnilo barvu přesvědčení dle potřeby.[1]) Nové podniky odmítány tehdy jednoduše slovy: »Wir fühlen kein Bedürfnis dazu.« Teprve na konec let šedesátých a hlavně na počátku sedmdesátých, kdy na katolíky německé dopadaly nové rány v »kulturním« boji, přikročilo se všude k novým vážným podnikům na poli novinářském. Byl tehdy věru nejvyšší čas. Němečtí nacionálové, opojeni vítězstvím nad Francií, doufali, majíce Bismarka a s ním veřejné mínění na své straně, dobyti v zemích pruských nového vítězství nad katolicismem, jejž pokládali a dosud pokládají za největšího vnitřního nepřítele. Avšak místo vítězství utržili si porážku, k níž pomohl jim narychlo sešikovaný politický tisk katolický za zdatné spolučinnosti katolického středu. V letech sedmdesátých

[1]) Liberální listy podporovány vládou peněžitými prostředky, úředními inserty a j. Redaktorům a nakladatelům katolickým slibovány a nabízeny velké sumy, nebudou-li psáti proti vládě. Redaktoru Miarkovi nabízeno 300.000 tolarů, což tento odmítl. Jistý nakladatel, který po roce 1866. změnil směr svého listu ve prospěch Pruska, pravil: »Od té doby, co píši pro Prusko, peníze do domu jen prší.«

založeno v zemích pruských asi 200 listů politických, které kromě nepatrné výjimky pracují ve směru katolického středu a jeho programu. Nelze zde uvésti ani všechny listy ani všechny denníky, stůjtež zde jen listy vynikající. »Echo der Gegenwart« zal. roku 1848., list původními pracemi hojně zásobený, vychází dvakráte denně v Cáchách pro inteligentní kruhy čtenářstva; pro lid vydává se tamže denník »Volksfreund«; má 8.000 odběratelů. »Deutsche Reichszeitung« zal. roku 1872. v Bonnu (12krát týdně) vyniká mimo jiné tím, že popřává místa i článkům, v nichž tepou se chyby vlastní strany. O poměrech jihoněmeckých píše tam známý Dr. Ratzinger svým zvláštním, nezřídka jizlivým způsobem. »Reichszeitung« se proto netěší velkým sympathiím bavorských katolíků. »Bonner Volkszeitung« vydává se 7krát v témdni pro lid. V Kolíně nad Rýnem vycházejí tyto listy: »Kölner Volkszeitung« zal. roku 1860. vydává se denně třikráte, čítá asi 14.000 odb.; »Kölner Lokalanzeiger« 23.000 odb., »Rheinischer Merkur« zal. r. 1878. a »Rheinische Volksstimme«; oba poslední listy vydávají se denně aspoň jednou. V Kolíně n. R. jsou velmi utěšené katolické poměry tiskové; proto se tam liberalismus marně pokouší o nadvládu. »K. Volkszeitung« dovede výborně paralysovati škodný vliv liberální kolegyně »K. Zeitung«. V Koblenci mají katolíci »Coblenzer Volkszeitung,« denník; vydává se jednou denně; v Crefeldu »Niederrheinische Volkszeitung«, vycházející 13kráte v témdni. »Stadtanzeiger« tamže má 12.000 odběratelů. »Essener Volkszeitung« čítá 21.000 odběratelů. Münster má své denně dvakrát vycházející listy: »Westphälischer Merkur« a »Münsterer Anzeiger und Volkszeitung«, jenž má 16.700 odběratelů; dále denníky »Der Westphale« a »Westphälisches Volksblatt« (21.000 odb.). Dortmundský denník »Tremonia« čítá asi 11.800 odb. Ostatní města pruská s katolickým obyvatelstvem mají aspoň po jednom denníku. V Berlíně vycházejí čtyři katotické listy, a z těch tři denně aspoň jednou. Roku 1870. založena »Germania«, hlavní a vlivuplný politický list katolického Německa. Seriosně psané články tohoto listu jsou kamenem úrazu straně Bismarkově. Snahy Poláků poznaňských mají v »Germanii« vřelou a neohroženou zastaňkyni, jak to již často a hlavně v procesu opalenickém dokázáno. »Germania« vydává se denně třikráte s přílohami: »Wissenschaftliche Beilage« a »Unterhaltungsbeilage«. »Märkische Volkszeitung« zal. 1889. a »Katholische Volkszeitung« zal. 1891. vycházejí rovněž v Berlíně.

V pruském Slezsku mají katolíci tyto listy: »Schlesische Volkszeitung« zal. roku 1869., vydává se dvakrát denně, hlavní list slezský; »Oberschlesische Volksstimme«, »Ratibor-Leobschützer Zeitung«, »Neisser Zeitung«, všecky založeny roku 1873. »Oberschlesische Volkszeitung« zal. téhož roku, vydává se denně dvakráte. Z hanoveránských listů katolických jmenuji »Osnabrücker Volkszeitung« a »Hildesheimer Zeitung«, starý veterán, má již 196 ročníků za sebou.

V Elsasku a Lothrinsku jsou stísněné poměry tiskové. Úřady tamní vyzbrojeny jsou velkou mocí (Diktaturparagraph!), jíž potlačují každé svobodné slovo se strany »podvratné«, a ta ovšem je katolicko-francouzská. Francouzští žurnalisté nemohouce doma volněji promluviti, tíhnou do Paříže a ukládají své práce ve velkých tamějších listech. Němci pak píší do listů sousedních zemí, kde je svoboda tisku. Tak aspoň vyprávěl mi jeden abbé z Elsaska. Celkem vycházejí

v těchto zemích tři denníky: »Metzer Presse« zal. 1887. s 2.200 odb., »Mühlhauser Volksblatt« zal. 1892. s 10.000 odb. a »Der Elsässer« zal. 1885. má 11.000 odb. a pak pět týdenníků lokálního významu.

Hessensko má jediný denník se 4.800 odb., totiž »Mainzer Journal«, tři listy dvakrát, dva třikráte a dva jednou v témdni vycházející.

Katolíci ve velkovévodství Oldenburském mají rovněž pouze jeden denník, »Oldenburger Volkszeitung« roku 1894. založený a dále čtyři týdenníky. Třeba podotknouti, že v Hessensku a v Oldenburku katolíci jsou roztroušeni mezi protestanty a že teprve v nejnovější době probouzejí se k životu. Čile vedou si katolické menšiny ve Würtembersku a Badensku. V onom státě mají katolíci čtyři denníky, a to ve Stuttgartu »Deutsches Volksblatt«, v Ravensburku »Oberschwäbischer Anzeiger«, v Ellwangenu »Der Ipf« a v Gmündu »Gmündener Tagblatt«, pak několik týdenníků, z nichž »Katholisches Sonntagsblatt« ve Stuttgartu čítá 56.000 odběratelů. V Badensku vydává se sedm denních listů: »Freiburger Bote« v Heidelberku, »Pfälzer Bote« v Karlsruhe, »Badischer Beobachter« (akciový podnik), v Kostnici »Konstanzer Nachrichten« (vydává tiskové družstvo) a j. Třikrát v témdni vydává se 10 listů.

V Bavorsku, kde katolíci mají dvoutřetinovou většinu, vydává se 40 denních listů. V Mnichově »Bayerischer Kurier« a »Münchener Tagblatt«. Ve Würzburku »Fränkisches Volksblatt«, »St. Kiliansblatt«, ve Špýru »Pfälzer Zeitung« a »Rheinisches Volksblatt«. Dále: »Augsburger Postzeitung«, nejstarší list německý (katol.), vychází nepřetržitě od roku 1686., »Neue Augsburger Volkszeitung« s 19.000 odb., »Regensburger Morgenblatt«, »Amberger Volkszeitung« a »Landshuter Zeitung« a j. Ostatních jednou až třikráte v témdni vycházejících listů jest 38.

Úhrnem vychází v německých zemích asi 400[2]) politických listů katolických, v něž nečítány jsou listy — »také katolické«. Těch jest asi 120, jednou až třikrát denně vycházejících. Většina těchto listů má ovšem jen lokální význam. I u liberálních listů není jinak. Němci jsou [redacted]paratisté. Každý německý kmen lne k listu, jenž jest mu nejbližší. Tak na př. v Jihoněmecku mimo několik parlamentářů, velkokupců a literátů nikdo neodbírá severoněmecký politický list a naopak. Berlín jest největší město německé, nikoli však »hlavní« v tom smyslu, aby se v něm soustřeďoval a z něho proudil život duševní do ostatních zemí německých. Slezané mají svou Vratislav, Sasové Drážďany, Bavoři Mnichov. Přes to domohly se některé katolické politické listy světového jména. Jsou to: »Germania«, »Kölnische Volkszeitung«, »Deutsche Reichszeitung« a měsíčník »Historisch-politische Blätter«. Z jihoněmeckých »Augsburger Postzeitung« a »Mainzer Journal« jsou nejdůležitější. Z hlavních měst německých zemí, pokud tisku katolického se týče, nejhůře vede si Mnichov. Všechny listy tam vycházející nerepresentují čestně hlavní město katolického Bavorska. »Bayerischer Kurier« byl dosud v rukou prote-

[2]) *V polštině* tisknou se tyto listy: »Katolik«, »Gazeta Toruńska«, »Przyjaciel ludu«, »Pielgrzym«, »Kuryer Poznański«, »Orędownik«, »Niedziela«, »Nowiny Racieborske«, »Gazeta Opolska«, »Opiekun katolicki«, »Gwiazda Piekarska« a »Gornoszlaska Gazeta Ludowa«, v *srbštině*: »Katholski Posol«, »Lužica«.

stantského bankéře. Každé dítě uhodne, že především jednalo se o kšeft, pak teprv o směr. »Bayer. Kurier« podal o tom již hojné důkazy. V prosinci r. 1896. zakoupen byl katol. společností a slibuje, že bude hájiti s největším důrazem zájmů církve. »Münchener Tagblatt« jest rozšířen po celých Bavořích, zvláště v hostincích, hoví choutkám širokých vrstev lidu, přináše je denně několik illustrací sensačních událostí. K určité straně politické se nehlásí, aby nepozbyl odběratelů. »Vaterland« Dra. Sigla, list před lety hledaný, vyšinul se nyní z kolejí. Bije hrubým bavorským vtipem do všech stran. Směr udal Dr. Sigl sám; píše z vězení svému zástupci-redaktoru Frantovi: »Halten Sie mein Blatt katholisch — der dummen Masse wegen.« Mnozí odbírají »Vaterland« místo listu humoristického. Mimo to jest list tento útočištěm všech kněží-nespokojenců, jimž skok z klerikálního do liberálního tábora byl by přílišným. Bohda změní se poměry tiskové v Mnichově, jakmile založen bude velký politický list přísně katolického směru. Finanční obtíže byly dosud podniku tomu překážkou.

Rozkvět katolického tisku, zvláště politického, přivozen vlastní silou oněch kruhů, kteří nezištně a s velkými obětmi podjali se nevděčné, ale velmi záslužné práce burcovati široké vrstvy lidu z lethargického spánku, v nějž byl uveden odvarem tisku liberálního. Perná ta práce korunována znamenitým výsledkem, ale není dosud ukončena. Třeba ještě učiniti mnoho, třeba vniknouti do rodin úřednických a měšťanských, v nichž dosud namnoze čtou se listy liberální a nábožensky bezbarvé. Nepochybuji, že se to aspoň z velké části podaří. V úřednických a měšťanských rodinách nutno rozptýliti hrůzu a předsudky o klerikalismu a ultramontanismu, a bude lépe.

Silnou oporou k rozšíření a zvelebení katolického tisku politického jest k tomu účelu založený »Augustinusverein«, jenž vznikl roku 1877. Spolek obstarává redaktorům, knihvedoucím, expedientům místa, časopisům dopisovatele, prostředkuje koupi a prodej listů i belletristických svým sekretářem Jordanem v Crefeldu. Stará se o vychování řádných žurnalistů, udílí pokyny ve všech otázkách na poli novinářském a podporu chudým žurnalistům. Od nového roku 1897. vydává spolkový orgán; čítá asi 250 členů.

Stať o tisku katolickém v Německu končím slovy, jež napsal již roku 1887. »Moniteur de Rome« v téže záležitosti: »Není tomu dávno, co katolický tisk německý chodil v dětských střevíčkách. Ještě roku 1870. byl to jediný velký list »Kölnische Volkszeitung«, jenž kolem sebe měl katolickou armádu. Od těch dob působil katolický střed divy vytrvalosti a obratnosti. Každé krajinské město, i nejnepatrnější, má svůj orgán. Jsou vědecké a literární listy, deníky, týdeníky, politické populární listy. Tento tisk dostačuje všem požadavkům. Rolník, řemeslník, učenec, politik: každý najde v této moudré organisaci ukojení.« A dále: »Biskupové chopili se péra jako kdysi křižáci meče, kněží pracovali zdarma: jeden zaslal dopis, druhý úvodní článek, jiný informace a jiný zprávy smíšené. Toto spojení všech sil mělo ten výsledek, že v žádné zemi katolický tisk není tak rozšířen a tak laciný jako v Německu.«

Kláštery a vzdělavací ústavy katolické věnovaly vždy velikou pozornosť knize. Celá staletí byly kláštery jediným útulkem knih. Klášter bez knihovního arsenálu — *bibliotéky* nedá se ani mysliti.

Především byly to ovšem knihy náboženské, a to liturgické a asketické, jež plnily knihovny, avšak i klasikům řeckým a římským a vědeckým vůbec popřáno tu místa. »Reformací« a válkami a na konec sekularisací utrpěly církevní knihovny velikých škod, mnohé vůbec vzaly za své. Přes to i zbylé trosky jsou svědectvím někdejší slávy. V Německu jest nyní 130 veřejných knihoven, jež mají asi pět milionů svazků a 200.000 rukopisů. Katolické Bavory mají tolik knihoven jako celé protestantské Prusko. Pruskokatolická města Kolín n. R., Cáchy, Trevír, Strassburk a Mety jsou na prvním místě, co se týče knihoven. Rovněž vyniká v této věci katolická šlechta nad protestantskou. Majetníci bohatých knihoven jsou: Löwenstein, Taxis, Waldburg Zeil a Oettingen-Wallerstein.

Protestanté mají 120 církevních knihoven, katolíci 81. Vzhledem k počtu obyvatelstva měli by jich míti protestanté aspoň 250. Ještě stkvěleji presentují se katolické knihovny obsahem. Kdežto těch 120 protestantských knihoven čítá 510.000 svazků a 1.550 rukopisů, obsaženo jest v 81 katolických knihovnách 1,020.000 svazků a 5.539 rukopisů, tedy dvakráte tolik. Uvážíme-li, že protestantské knihovny špikovány jsou namnoze lupem sekularisace a podporovány státními prostředky, dovedeme si učiniti jakýs takýs úsudek o bohatosti katolických knihoven církevních.

Universitní knihovny v Německu chovají rovněž jako protestantské církevní mnoho knih bývalých klášterů katolických. Tak na př. má universita Vratislavská nahromaděno knih ze 70 knihoven, klášterů a církevních ústavů katolických. Podobně universitní knihovny v Berlíně, Karlsruhe, Lipsku a Heidelberku. (Pokračování.)

Cesta po Dalmacii.

Popisuje **František Reyl.**

Úmyslem mé črty jest obrátiti pozornosť cestovatelského světa českého na kraj, kam zřídka kdy pro zábavu česká noha zajde, míním tím Dalmacii. Dalmacie jest obydlena bratrským národem chorvatským, jenž vede stejně úmorný boj za svou existenci proti cizáctví jako my; můžeme tedy jednak bratry své ve vědomí národním posilovati, jednak nabudeme sami z jejich pokroků povzbuzení k vytrvalé práci národní. Vzájemnosť slovanská daleko lépe se pěstuje osobními styky, než čtením novinářského článku v kavárně. Dalmacie má četné antické památky, národní kroje a obyčeje a vyniká též krásami přírodními. Seznáte očitě mrtvé svědky klasické kultury, kterouž jste byli odchováni, a zopakujete si na četných zříceninách dávno zašlou historii lidstva. Pozvednete-li mysl od mrtvých znamenitostí, naleznete kol sebe nový zajímavý život lidový v pestrém kroji a domácím způsobu života, najdete bujnou téměř tropickou květenu, předivné útesy skalní a spatříte moře v celé jeho kráse i hrůze.

Moře pro mysl nitrozemského člověka jest skutečně kouzlem. Jaké představy činívali jsme si i o tomto kulturním živlu dle líčení starého Homéra při plavbě chudáka Odyssea! A hle! Tuto širou, nepřehlednou vodní poušť můžete spatřiti na vlastní oči, můžete vdechovati lahodný, parami nasycený mořský vzduch, uzříte i báječný ostrov Kalypsin v ostrově Lastovu, zkusíte vodní cestu ohromným parníkem. Zkrátka, najdete na této cestě četné nové dojmy pro českého člověka. Proto se vydejte se mnou aspoň na zkoušku na cestu do Dalmacie. Nebojte se vedra ani mořské nemoci, nebojte se značného vydání; sem tam udám cenu jízdního nebo jídelního lístku, abyste seznali, že i obyčejný gažista může pustiti se do Dalmacie. Cestu pro přehled rozvrhneme na kratičké odstavce dle význačnějších bodů ve svém plánu.

Přípravy na cestu.

Cesta po Dalmacii vyžaduje dobrého zdraví, protože trvá nejméně 10 dní a uvádí nás do jiného podnebí a na jinou kuchyň. Společnosť aspoň jednoho dobrého přítele jest nutna, protože cesta z Čech až do kotorské Boky čítá téměř 1500 km a jest mnohdy dosti jednotvárná a tím i smutná. Neradíme však k větší společnosti než čtyř osob, pátý člen vždy překáží, ať se jedná o jízdu kočárem aneb o nocleh. Měšec se 130 zl. dostačí úplně k slušnému zaopatření a k jízdě ve vlaku III. třídou a na parníku v II. třídě. Do zálohy vezměme si ještě nějaký groš, abychom měli pro nahodilé rozbití okna nebo zrcadla, jak říkával náš otec. Ostatně mohu napověděti, že zkušený cestovatel a střídmý, jako my jsme byli, vyjde dobře se 120 zl. Tyto tři věci: zdraví, společnosť a peníze pokládáme za nutné potřeby cestovní. Vedle těchto hlavních jsou ještě některé vedlejší, ale také potřebné věci. Zkušený tourista ví, co si má vzíti s sebou na cestu, ale v Čechách ještě je bohužel mnoho nezkušených touristů a těmto nezkušeným poradíme tyto věci. Vezmi pohodlnou obuv s dobrou podrážkou, protože skalnaté cesty Dalmacií jsou jako pro ševce dělány. Oděj se lehce, vezmi plstěný klobouk, slunečník, pouze troje prádlo, které si můžeš v hotelu přes noc dáti vyprati, soukenou čepičku pro jízdu vlakem, kartáč na šaty, kartáček na zuby, mýdlo, hřeben a ručník. Lahvička s koňakem dělá dobré služby hlavně na lodi, malá lékárnička s prášky doverskými, kalomelem, anglickou náplastí a železitou vatou jest nutna. Za průvodní knihu doporoučíme Hartlebenova »Průvodce po Dalmacii« třetí vydání a malé vydání jízdního řádu. Všecky tyto věci slož nejlépe v touristickou tašku, kterou lze také i na záda řemeny připevniti, pro ten případ, že bys nechtěl stále platiti nosiče svého tlumoku. Co se tkne jazyka, tu stačí čeština úplně, abys na nejnutnější věci se vyptal domorodců dalmatských; s němčinou ani se nechlub, protože Dalmatinci nemají »šváby« rádi. Kdo má poněkud talent k cizím řečem, nechť opatří si Flekáčkovu vlašskou konversaci a Paulíkovy »Rozmluvy Čecha s Chorvatem«. Naučí-li se cestovatel několika frasím a několika nejobyčejnějším názvům jídla, nápojů atd., a spojí-li tyto vědomosti s hovorem českým, projde dobře celou Dalmacii a neztratí se nikde.

V Dalmacii jsme seznali vratkosť chlubného rčení, že člověk s němčinou projde celý svět, proto bychom rádi poslali do Dalmacie

na cesty naše vlastence, kteří za hranicemi vydávají se za Němce. Dalmatští Chorvaté by je z této slabomyslnosti důkladně vyléčili.

Cestovatelům stavu kněžského jsme důtklivou radou, aby necestovali »na zapřenou« bez kolaru, ježto kněží v Dalmacii těší se veliké úctě, a proto kněz nalezne v Dalmacii vlídnějšího přijetí než laik. Vůbec pokládáme vždy za nepraktické cestovati na zapřenou pro úsporu. Pisatel této črty procestoval v kolaru již valnou část Německa, Italie a Rakouska, a nikdy neshledal, že by ho »odřeli« někde více než ostatní spolucestující. Mimo to kolar osvědčuje určitý stav, tak že není ani třeba dlouhého představování; každý již ví, že jest mu jednati s katolickým knězem.

Cestu po Dalmacii nejlépe by bylo podniknouti v květnu nebo v září, ale i v letních měsících o prázdninách není tak hrozná, jak obyčejně se líčívá. Česká povaha snese i tuto obtíž. Vždyť proto hlavně cestujeme, abychom opustili na čas svůj obvyklý, pohodlný způsob života a podstoupili nějaké nepohodlí. Námaha cesty a neobvyklý způsob života poučí nás při návratu domů o pravdivosti starého přísloví českého: »Všude dobře, doma nejlíp«. Kdo něco na cestě vytrpí, váží si tím více svého útulného pokoje a také své vlasti, neboť žádná země v Evropě nemá tolik krás přírodních a tolik bohatství jako krásné naše Čechy. V tom ohledu cestováním nabudeme zkušeností, jakých nelze nikdy doma ani za drahé peníze si získati.

Cesta do Dalmacie koná se z větší části parníkem, proto seznamuje člověka českého i s tímto druhem dopravy a umožní mu oceniti jak krásy tak i hrůzy velebného moře. Kdo se nelekáš vodní pouště, nastup chutě s námi cestu až po 42. rovnoběžku, t. j. až do velebené kotorské Boky.

Z Hradce Králové do Splitu.

Z Hradce Králové až do Rjeky lze vykonati cestu za 24 hodiny nepřetržitou jízdou rychlovlakem. Rychlík státní dráhy přibéře vás v Pardubicích o 9. hodině ranní a dopraví vás svými mohutnými perutěmi družnou Moravou kol 3. hodiny odpolední do Vídně. Chcete-li zříti za dne proslavenou dráhu Semerinkem, dáte se drožkou nebo ještě laciněji tramwayí dopraviti na nádraží jižní dráhy a odjedete z Vídně osobním vlakem ve 4 hod. odp. Zastavíte se ve Št. Hradci a použijete k další jízdě nočního rychlíku, jenž sem po půlnoci stihne z Vídně. Rychlík tento dopraví vás do 10 hodin ráno do Rjeky. Kdo by chtěl prohlédnouti na cestě Štýrský Hradec aneb světoznámou Postojnu, učiní ještě přiměřené zastávky v této jízdě, bude však k tomu potřebovati aspoň 3 dní a tím i přiměřené zásoby peněz.

Viděl jsem již loni všecka památná místa, ležící na trati jižní dráhy, proto jsem dospěl smělým rozmachem za jeden den do Rjeky a uchýlil jsem se na několik dní do kněžského sanatoria v Ice u Opatije na východním břehu poloostrova Istrijského, abych zde se poněkud zotavil a vyčkal jako opatrný vojevůdce na celou svou armádu, která měla za mnou z Hradce ještě do určené doby přijeti.

V určený den sešli jsme se všichni v Ice, dva kněží a dva profesoři Hradecké realky a nastoupili jsme společně cestu do Rjeky, abychom se vydali na dalekou pouť. Pravím dalekou pouť, a to vším

právem, protože z Dalmacie cestovatel nemůže tak brzo vrátiti se jako náš Honza, když snědl buchty. Pobřeží Dalmacie čítá 562 km délky a rychlý, dvoušroubový parník potřebuje celých čtyř dnů, aby též cestu zpáteční z Kotoru vykonal. Dopisy putují skoro celý týden než dostihnou pevniny, a když cestovatel zmešká svůj parník, nemůže jako na pevnině za chvilku odjeti následujícím vlakem, nýbrž musí čekati celý den, někdy i dva dny na vhodné spojení.

Vyjeli jsme srdnatě rychloparníkem »Hungarií« v neděli o 1. hod. v noci. Doporučujeme začíti cestu do Dalmacie tento den a touto linií, protože tato linie umožňuje provésti cestu za šest dní a při tom přece vše pozoruhodné možno prohlédnouti. Lístky zakoupili jsme v Rjece v sobotu odpol. před odjezdem v kanceláři uhersko-chorvatské plavební společnosti a vzali jsme si lístky zpáteční II. třídy až do Splitu. Cena 11 zl. 52 kr. Kdo by chtěl za námi stejným způsobem cestu podniknouti, tomu radíme, aby si vzal o $^1/_3$ levnější okružní lístek v kanceláři Cookově (Vídeň I. Kärnthnerstrasse 32A).

Kdo však jest přítelem volnosti, neukovej na sebe žádný hnací pas, nýbrž kupuj lístky od města k městu dle potřeby. Větší parníky mají III. tř., tak že lze slušnému člověku vždy použiti kajuty II. tř. a dopřáti luxu I. třídy kapitalistům.

Není také valného rozdílu mezi I. a II. třídou. Paluba jest všem cestujícím obou tříd přístupna, pouze kajuty a jídelny jsou rozdílny. Jídelní lístek na parnících společnosti uhersko-chorvatské jest v obou třídách souhlasný jak v jakosti jídel, tak i v ceně. Obsahuje v poledne vždy masitý zákusek, polévku, rybu, dvě pečeně, nákyp, sýr, ovoce a černou kávu. Na stole leželo hnedle 5 talířů na sobě, tak že jsme se zrovna tohoto hodokvasu zhrozili. Pokrmy jsou výborně upravené a zážívné. Takový hodokvas stojí pouze 1 zl. 50 kr. Za ty peníze bych nechtěl podobné obědy strojiti. Loydové parníky činí rozdíl v jídelním lístku, jenž obsahuje slušný občanský oběd i s půl litrem vína a stojí pouze 1 zl. 30 kr. v druhé třídě. Cestující třídy prvé platí 1 zl. 90 kr. Velmi levné jsou na lodích noclehy. Postel úplně čistá stojí 50 kr. Noclehy jsou sice laciné, ale ne vždycky pohodlné, zvláště za bouře. Jak již svrchu podotčeno, uchýlili jsme se do dřevěných útrob pyšné »Hungarie« a vlezli jsme každý do připravených doupat. Kdo poprve vstupuje do lodního lůžka, jež podobá se vlastně čtverhranné zásuvce, neubrání se pocitu, že vstupuje snad do svého hrobu. Časem však si tomuto novému loži zvykne a dává mu přednost před lůžkem hostinců druhého řádu.

Také my v nitru »Hungarie« dobře jsme se vyspali, jakkoliv ložnice byla značně naplněna četnými cestujícími, kteří před usnutím dosti nenuceně se bavili. Během hodin nočních urazil parník známý nám záliv Quarnerský u Rjeky, a proplul průplavem mezi dvěma rozsáhlými ostrovy Kerkem (Veglia) a Cresem (Cherso) a zabočil do Quarnerola, jak se totiž zove Jaderské moře mezi ostrovy Losini (Lussin) a Pagem. Krajina zatím nabyla jiného rázu. Poměrně úzkou vodní cestu ohraničoval nízký skalnatý břeh jmenovaných již ostrovů, které zřídka kde porostlé byly spoře olivovými stromy, révou neb nízkým mlázím. Ještě spořeji osazena byla tato ostrovní pevnina příbytky lidskými. Tu a tam u nebezpečných míst mořských trčel skrovný maják na břehu, jejž obstarával v malém domku hlídač. Pravý poustevník v kamenném i vodním moři. Kdyby tu a tam ne-

vyskytlo se skrovné stádečko ovcí nebo koz, soudili byste, že nežijí vůbec žádní tvorové na těchto širých ostrovech, které by každému Robinsonu poskytly příležitosti k známým příhodám. A přece tato půda byla porostlá mohutnými lesy, které hájily svými věkovitými korunami bujné vegetace před ničivými větry. Ovšem tomu je již dávno. Proslavená republika Benátská spotřebovala pyšné sosny na piloty pro své Benátky a na stavební hmotu pro své loďstvo. Mohutné stromy vykáceli barbarským způsobem Benátčané a zbylý mladý podrost lesní ožraly kozy domorodců, kterým ani nenapadlo, že jejich stáda pohlcují vlastně celou půdu. Úrodnou prsť, beze vší ochrany zůstavenou, splákly do moře deštivé přívaly a z požehnaných dříve krajů zbyly holé, mrtvé skály. Z celého panství pyšné republiky Benátské zbyly na výšinách skalních chatrné rozvaliny četných kastelů, jež si Benátčané na udržení své moci zbudovali.

Neveselé myšlénky plnily naši mysl při této vzpomínce. Člověk nezbudoval dosud díla, kterého by nezhlodal zub času! Nejlepší podniky lidské hynou časem, což teprve dílo založené na nepoctivosti a hrabivosti. Takové dílo stíhá kletba potomstva.

Abychom se poněkud vybavili z tohoto trudného pozorování, dali jsme se do zásob české poctivé šunky, kterou jsem v neporušeném stavu dopravil až do Iky. V několika minutách zbyly ze zásoby jen promaštěné papíry a provazy, které jsem z nedostatku lepšího nápadu hodil do moře. Z této své chuti seznali jsme, že mořský vzduch dobře tráví a také vždy dobře trávil. Byli bychom málem projedli celoroční svou gáži. Na štěstí vyznamenávají se obědy na lodi několikanásobnými »chody«, tak že lze úplně požadavkům mořského vzduchu vyhověti. Po table d'hôte, kteréž předsedá kapitán lodní, zmocňovala se nás příjemná nálada, avšak nejenom nás, nýbrž i všech spolucestujících, což se jevilo tím, že sbližovali se s námi všichni na lodi meškající Slované. Byli většinou Chorvaté a Srbové, ale nescházel nám ani bratr Čech, záložní důstojník, jenž jel k vojenským cvičením do Dalmacie. Čechů v Dalmacii jest vůbec hojnost, najmě u vojska, jako účetních poddůstojníků, protože domorodci jsou namnoze analfabeti (85% všeho obyvatelstva). (Pokračování.)

Prof. Masaryk nemůže zapomenouti — a já také ne!

(Dokončení.)

Secundus passus, a druhý výprask!

Není pravda, že z uvedené klassifikace moderních směrů literárních je vidno, že neznám dost dobře svého předmětu, poněvadž uvedenou klassifikaci ***já*** j s e m n e u č i n i l, ale ***dle*** n í p r a c o v a t i *přikázáno měl!* Řekněte tedy svému referentu, aby podruhé si ujasnil, k o m u chce a má co vyčítati, myslí-li, že je oprávněn tak činiti. Není také pravda, že jsem h l a v n ě polemisoval j e n proti realismu, ačkoli jsem prý »také ostatní proudy odsoudil«, nýbrž pravda je, jak jest napsáno ve »Vlasti:« Po té probírá, a to jako na základě předchozího

různé jiné směry a frakce nám nepřátelské, dovolávaje se pokrokářsko-radikálních a moderních publikací: brožur, novin, časopisů, knih. *Zvláště* poukazuje, kterak radikálové hledí na náboženském nihilismu a fanatickém záští bojovati proti klerikalismu, jehož buď neznají anebo zúmyslně překrucují . . . Řečník uvádí námitky radikálních pokrokářů a cituje doslovně z časopisů modernistů jich názory o životě . .« Pravda je, že ve své psané řeči na dvanácti stranách velikého formátu čtvercového pojednával jsem o směrech shora uvedených, jmenoval osoby a citáty, námitky a odpovědi etc. a vše to činil jsem se svého hlediska filosoficko-náboženského, odezíraje od směrů a tendencí jinam se nesoucích. Není dále pravda, že vyslovil jsem se proti spisu p. Fr. Krejčího »O mravní otázce«. Nikoli! Pravda jest, že když jsem uvedl mnohé doklady z »mladých pánů«, řekl jsem: »pak se věru nedivíme tomu, co napsal pan F. V. Krejčí ve svém spisku »Dnešní otázka mravní« na straně 29.: My dnes toho jednotného stanoviska nemáme, nemáme proto též určité direktivy pro svůj život a nemáme tím i pevné mravní půdy pod sebou, jednotného měřítka pro cenění činův u osob, či jinak, nemáme pevných zásad mravních . . . . Jaký chaos názorů, jaká bezzásadnosť panuje na př. jen v oboru pohlavním! Z jak nejrůznějších a nejprotivnějších stanovisek pohlíží se na prostituci, cizoložství, čistotu! Který z dnešních mladíků ví, po ztrátě víry a dýchaje jiný vzduch ze školy a jiný ze života, co jest v těchto věcech mravným a co nemravným?« To uvedl jsem z pana F. V. Krejčího na doklad svých slov o mravní prázdnotě moderních lidí. Pan referent »Naší Doby« udělal však z toho ***odsouzení*** spisku, *jehož ani správného* názoru *nezná*, ačkoli jej v uvozovacích znaménkách svým čtenářům předkládá! [1]) Aby to tak udělal klerikál, to by bylo křiku a povídání, že »nemiluje pravdy,« že nezná »dost dobře« svého předmětu, že je nespolehlivým a falsifikatorem etc. Když to však udělala realistická »Naše Doba«, je vše potichu, vše i »Čas«, a čtenářstvo nedoví se ve svých orgánech ničeho! To jest ovšem velice pohodlné, avšak nečestné, a realisté, kteří si dali na program konstatovati fakta, která prý se sama nekonstatují, musí to považovati za nečestnější a ostudnější než kdokoli jiný, nemají-li nejhrubším nezpůsobem urážeti a ničiti svého programu!

Vyznávám ovšem a také jsem to ve »Vlasti« veřejně řekl v posudku o spise páně Krejčího, že s názory jeho nesouhlasím v kusech mnohých; není však pravdivo, že jsem spis jeho odsoudil *na literárním sjezdě pražském*. Já jen dovolával jsem se ho za svědka nepodezřelého Ve svém exempláři mám pak již přede dvěma lety učiněné poznámky tužkou na okraji, a právě mezi těmi poznámkami nacházím, že jsem ani tehdy to, co pan Krejčí má na straně 29., jeho spisu neodsoudil, ale že jsem napsal: dobře, výborně, hrozné! Nevěří-li tomu »Naše Doba«, mohu jí poslati svůj exemplář, a zaručuji se svou ctí, že v něm ničeho nezměním, nepřidám ani neuberu. Račte proto, páni realisté, odsouditi a pověsiti pana Krejčího sami, a nevolejte si mne za pomocníka k tomu, zvláště mne nevolejte z kle-

[1]) Prosím pana referenta, aby si přečetl, jak zní celý a správný nápis knížky páně Krejčího; pak uvidí, že uvozovací znaménka jeho jsou humbug, poněvadž nápis zní jinak, a ve »Vlasti« také není tak uveden, jak v »Naší Době«.

rikálního sjezdu literárního, protože bych Vám musil říci: Nebalamuťte svých čtenářů!

Passus tertius a výprask poslední! Pan referent »Naší Doby« velkodušně píše: »Chceme také dělati rozdíl mezi církví a jednotlivými zástupci církve — ale v tomto případě silně pochybujeme, že pánové Konečný a podobní mají právo mluvit ve jménu církve. A často běží jen o to.«

A teď, páni realisté, kteří dle svého »prohloubeného« programu máte konstatovati fakta, povězte, analysujte, prohlubte a konstatujte, kdy jsem napsal anebo řekl, že mluvím a píši »ve jménu církve«. Konstatujte, analysujte a klassifikujte přede všemi, kdož mne na literárním sjezdě pražském mluviti slyšeli, že jsem tvrdil anebo jen se domýšlel, co povídá Váš lhavý referát, že mám »právo mluvit ve jménu církve«. Což jste skutečně tak naivními, že nevíte z katolické nauky ani tolik, že »právo mluvit ve jménu církve« má jen papež, a i ten ne vždycky, nýbrž jen jako universální učitel své církve? Račte jen tato dvě fakta konstatovat, aby i Vaše prolhanosť naproti mně i Vaše ignorantství naproti církvi bylo na věky věkův u nás zajištěno. Že to neuděláte? Vím už napřed, jaká bude odpověď. Buď se vše umlčí anebo se řekne, že jsem Vám vynadal, a že se mnou nechcete diskutovati. Já pak pravím Vám: *Nic jiného jste nezasloužili a odměnu vzali jste hodnou svých skutků!*

Jen nemluviti a nejednati jako děti, když si hrají na schovávanou, ale vystoupit a přiznat se otevřeně, jako celý muž! Nač tedy té stydlivé fráze v »Naší Době«? — A začasté běží »jen o to«! Oč že běží pánům realistům ve sporu s naším názorem světovým? »Jen o to«, aby »pánové Koneční a podobní« nemluvili ve jménu církve, když k tomo nemají práva?! Pánové, to jest nemužně a nepoctivě řečeno! Musí-li Vám toto tvrdé slovo říci »pánové Koneční a podobní«, mají k němu plné právo. Jak? Vy realističtí vědcové, literáti, spisovatelé a politikové, za časté *jen proto* se horšíte a s námi nesouhlasíte, poněvadž si osobujeme právo mluvit jménem církve? Kdo vidí ve zjevení »zbytky mythu«, kdo vyhlašuje katolicism »pro nás nemožným«, kdo odmítá papežskou neomylnosť jako rozhodný »protest proti lidskému vědění a rozumu«, kdo učením o Logosu »zatemňuje« historického Krista, kdo katolické církvi předhazuje »anthropomorfismus« atd. atd., ten že »za časté jen proto« se horší a nesrovnává s námi, poněvadž si bereme »právo« mluvit ve jménu církve? Milí pánové! Přiznejte se a buďte mužnými, neschovávajíce se za mne ani za mé druhy, ale rcete jako celí mužové, že jde *daleko o víc*, jen že si to dosud netroufáte veřejně říci, aspoň ne tak, aby tomu i ti rozuměli, kteří dosud tomu nerozuměli. Abyste slovům mým zase nějaký smysl nepodstrčili a přesvědčeni byli, že prvního § Vašeho realistického programu se držím já, Váš odpůrce, konstatuji, že kdybychom my všichni, kněží a s námi i celý episkopát český, ano vůbec katolický měli ***sto*** práv a mluvili třebas ***tisíckrát*** ve jménu církve, nebylo by to u Vás nic platným, a to právě pro ty věci, o které neustále mezi námi se jedná — *pro božskou a nadpřirozenou stránku katolické víry!* To jest, pánové, pravé a jediné slovo, které nás rozděluje a na tak dlouho rozdělovati bude, na jak dlouho my katolíci zachováme si princip svůj, a Vy realisté též princip svůj. Není tedy pravda — a já to po smyslu prvního § realistického

jako faktum zde *konstatuji,* — že příčinou naší neshody jsou »pánové Koneční a podobní«, ale pravda jest, že příčinou naší neshody (a důrazně dím: *příčinou hlavní!*) jest na jedné straně pouhý rozum lidský, na druhé pak straně rozum lidský ozářený světlem nadpřirozeného zjevení Božího, jež jako drahocenný »poklad víry« svěřeno jest katolické církvi *na všecky časy k opatrování a neomylnému vykládání!* Na tom musím nejen »já a mně podobní« neústupně trvati, to musí každý *katolík* v celém dosahu a s celou důsledností pevně držeti, nemáme-li se svému náboženství nevěrnými státi v pravdě nejdůležitější. Vám však, páni realisté, může o těchto věcech třeba papež mluvit — a papež má snad »právo« mluvit »ve jménu církve«? — a Vy mu přece nebudete věřit! Či myslíte, že už neumíme čísti v německém »Selbstmordu«, v němž »papismu« předhazujete ztrnulosť etc. Nač tedy povídáte, že za časté »jen o to« běží, aby »pánové Koneční a podobní« neosobili si právo mluvit ve jménu církve? Není takové povídání nemužným a nepoctivým? Jen neznalost věci mohla by Vás omluviti; ale u Vás, graduovaných hlav, o neznalosti nebudeme snad mluviti, zvláště ne o neznalosti věcí náboženských a klerikálních, které tak dobře od počátku celého hnutí studujete a stopujete!

Tím se Vám, velectění Františkové, Tomáši a Garriguové, poroučí Váš milený, Vámi zbožňovaný a Vám nezapomenutelný

Filip Jan Konečný.

HUDBA.

Koncertní síň. — 5. března koncert »Hlaholu«. Kristus oratorium od Fr. Liszta pro soli, sbor, varhany a orchestr.

Věru, nesnadno hledati díla mohutnějšího a velebnějšího, nežli Lisztovo oratorium Kristus. Jest to velikolepá stavba hudební, z níž všude vyzírá hluboké přesvědčení náboženské a neobyčejná úcta k Tomu, jehož skladatel oslavuje.

Toť pak charakteristickým zjevem, že právě toto dílo vzbudilo Lisztovi mnoho nepřátel, kteří mu i upírali veškeré nadání skladatelské. Arciť, dokud Liszt pomáhal šířiti slávu pověstných oper Meyerbeerových svými brillantními transkripcemi, byl miláčkem všech liberálů; jakmile však se duch jeho obrátil k vážným skladbám, nalézal nevděk a posměch, který dostoupil vrcholu, když počal Liszt psáti duchovní skladby, jak jest toho smutným dokladem skutečně frivolní úsudek známého vídeňského kritika, jenž učinil srovnání mezi Kristem a Meyerbeerovou Dinorou, jeho nejslabší prací, které arciť nevypadlo ve prospěch »Krista«. Velikolepá apotheosa katolicismu arciť podle úsudku »N. F. Presse« nesnese nikdy srovnání s Dinorou žida Meyerbeera, v níž zpívá se ukolébavka — koze!!

Přese všechny úsměšky není jistě v dějinách moderní hudby osoby význačnější jako Dr. František Liszt, jehož jméno vedle H. Berlioza a R. Wagnera bude vždy jmenováno mezi tvůrci hudby programní. Rodem Uher narodil se 22. října 1822. v Raidingu u Šoproně, zemřel 1. srpna 1886. v Bayreutě) žil většinou v Paříži a Německu. Hudebního vzdělání nabyl ve Vídni a Paříži (u krajana našeho Ant. Rejchy). Brzy stal se Paganinim na klavíru, nemaje sobě rovna mezi virtuosy. On dal hře klavírní nový směr a uvedl klasiky na repertoir koncertů. Na vrcholu své slávy zřekl se dráhy virtuosní a stal se dirigentem, učitelem a skladatelem, přijav místo kapelníka ve Výmaru. R. 1861. vzdal se toho úřadu a odebral se do Říma, kde posvátná metropole křesťanstva na něho tak působila, že se věnoval hudbě posvátné a přijav nižší svěcení, stal se zá-

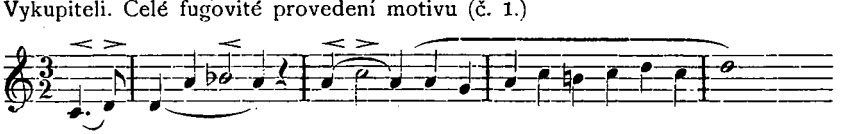
roveň členem třetího řádu sv. Františka. V této době povstala jeho oratoria sv. Alžběta, sv. Stanislav a r. 1866. »Kristus«.

Přistupujíce k posouzení díla samého, upozorňujeme předem na veliký význam tohoto oratoria. Toť právě velikou jeho předností, že nepředvádí Krista po způsobu protestantských libretistů v Německu, jejichž představy o Kristu, silně prostoupeny nevěreckým rationalismem, strhují se vznešené postavy Kristovy všechnu důstojnosť Božství a líčí v něm sentimentálního trpitele-člověka. Ne tak u Liszta — tam jeví se Kristus jako Bůh člověk, jemuž třeba se klaněti. Proto nepředvádí ani tak Kristovy osoby, jako spíše Kristovo dílo, tak jak nám je také církev sv. v roce církevním předvádí. Idea Kristova, dílo jeho vykupitelské, toť obsahem oratoria Lisztova. Proto celý text oratoria sestaven jest pouze z textů biblických a liturgických. Vůbec tanula Lisztovi ustavičně na mysli liturgie církevní, jak jsou toho dokladem časté motivy ze zpěvů liturgických vzaté, čímž právě nabývá celé dílo organické souvislosti a přimyká se pevně k velikolepé budově katolické liturgie, v níž nejdokonaleji vykupitelské dílo Kristovo se zrcadlí.

Celé dílo jest rozděleno na tři části: I. Narození Páně. — II. Veřejné působení Páně. III. Umučení a vzkříšení Páně.

I. První díl má pět čísel: Úvod — Narození Páně — Stabat mater speciosa — Zpěv pastýřů u jeslí — Příchod sv. tří králů.
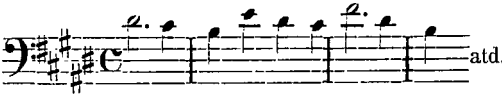
Překrásný, poetickým kouzlem obestřený orchestrální úvod zbudován jest na základě choralního motivu introitu čtvrté neděle adventní »Rorate coeli,« jakoby měl líčiti toužebné vzdechy spravedlivých starého Zákona po budoucím Vykupiteli. Celé fugovité provedení motivu (č. 1.)

odpovídá úplně toužebné náladě, a přechází ponenáhlu v č. 2. Pastorale, kde uvedený již motiv (č. 1.) nabývá rhytmické změny v tónu pastorálním, až umlká, aby dal místa slovům anděla, zvěstujícího pastýřům narození Páně. Radostný zpěv »Sláva na výsostech«, přednášený sborem, ukončuje toto číslo. Třetí číslo jest veliký hymnus, jakési rozjímání u jeslí Spasitelových, složený po způsobu známé velebné sekvence »Stabat mater«, jejíž rhytmus, rým i úprava jest zachována a jen v radostnou náladu vánoční pozměněna. Stůjž zde aspoň první sloka:

Stabat mater speciosa
juxta fenum gaudiosa
dum jacebat parvulus.
Cujus animam gaudentem
laetabundam et ferventem
pertransivit jubilus.

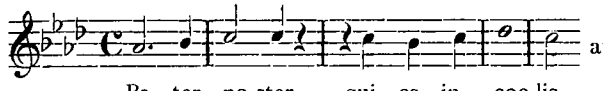
Brzy pouhý homofonní zpěv deklamační, brzy propracovaná polyfonie, podporovaná místy velebným zvukem varhan tvoří číslo toto, z něhož zvláště něžný zpěv »Eja mater« a »Virgo virginum« zasluhuje zmínky. Po opětném zpěvu pastýřů u jeslí (č. 4.), vlastně orchestrálním obraze v třídílné formě písňové komponovaném, plném milých melodií prostonárodního rázu, nastupuje jiný nádherný orchestrální obraz: »Pochod sv. tří králů«, jenž jako hudba programní líčí příchod a klanění sv. tří králů Vykupiteli. Uprostřed nad vroucí melodií oboí ozývá se ustavičně vysoké Des v houslích, jakoby chtělo značiti úžas mudrců nad dobrotou Boží, jenž mění se v hlubokou uctivost, jež je na kolena sklání, což naznačeno zbožnou melodií:
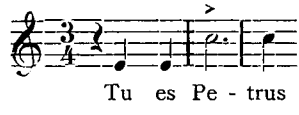

II. Druhý díl oratoria líčí prorockou činnost Kristovu, kde spatřujeme Božského učitele, hlásajícího cestu k blaženosti věčné plněním přikázání, zakládajícího církev ku prospěchu všech, dokazujícího božské poslání své zázraky. Pět čísel tohoto dílu předvádí: Blahoslavenství, — Otčenáš — Založení církve — Zázrak — Vjezd Kristův do Jerusaléma.

Blahoslavenství zpracováno po způsobu zpěvu antifón, kdy praecentor část sám předzpěvuje, sbor pak nejen opakuje, ale i dále rozvádí. Celý sbor pouze varhanami provázený jest jedním z nejkrásnějších čísel celého oratoria. Zdá se nám, jakoby sbor o slovech přednášených přemýšlel, o nich rozjímal, o nich s nadšením promlouval. Hlubokého dojmu dosaženo bez jakýchkoliv umělůstek hudebních, prostým sborovým zpěvem.
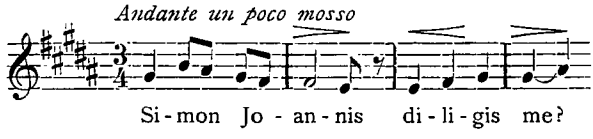
Neméně dojemným jest číslo následující »Otče náš«. Z thematu, patrně liturgickému nápěvu odvozeného

vyvozuje skladatel všechny prosby modlitby Páně a dává mu zaznívati brzy s toužeností, brzy s oddaností. Založení církve dovedl skladatel obdařiti takovým motivickým materiálem, že trefně vylíčil nejen nepohnutou skálu, na níž církev Kristova jest vystavena, ale i milostné světlo lásky Kristovy, kterou jest ozářena. Slova Kristova

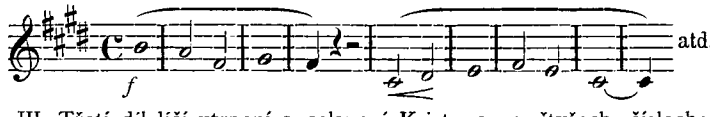
uvádí jako z kamene vytesaný motiv, jenž brzy vystřídán jest vroucím něhyplným zpěvem

provedeným ve formě třídílné písně.

Zázrak jest symfonický obraz, líčící bouři na moři genesaretském i její utišení pouhým slovem Kristovým tak mohutnými, ale zároveň zdařilými barvami orchestrálními, že patří k nejlepším dílům tohoto směru.
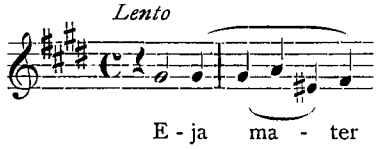
Poslední číslo tohoto dílu jest slavný vjezd Kristův do Jerusaléma. Jásavé výkřiky lidu provázejícího Spasitele, jež mění se brzy v nadšený chvalozpěv, provázeny jsou ustavičně důmyslným užitím thematu na základě slavnostního »Benedicamus« zbudovaného:
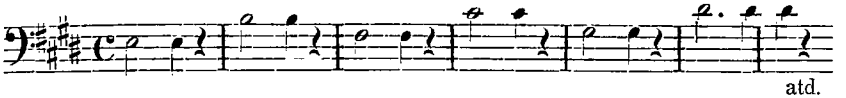

III. Třetí díl líčí utrpení a oslavení Kristovo ve čtyřech číslech: Tristis est anima mea. — Stabat mater. — O filii et filiae. — Resurrexit.

Kristus trpící na hoře Olivetské: toť obsahem prvého čísla. Jedině v tomto čísle mluví sám Spasitel, jako by nám ho skladatel chtěl předvésti v lidské jeho přirozenosti, v níž za nás trpí. Vzdechy plné bolů, usedavé akkordy líčící truchlivost Kristovu, vystiženy tu případně a orchestrální líčení na základě zvláštního motivu, v bassu nastupujícího, nezůstane zajisté bez dojmu na posluchače, jako truchlý zpěv Spasitelův.

Známá sekvence »Stabat mater« jest nejobjemnějším číslem oratoria, dílo veliké ceny samo o sobě. V desíti oddílech líčí skladatel úchvatnými barvami bolestnou matku pod křížem. Vede nás na Kalvarii, abychom tam rozjímali o smrti Spravedlivého beránka, tak jak on činí to v tónech. Jen poslyšme začátek vroucího zpěvu:

co vyjádřeno něhy, soustrasti a lásky v této melodii! Mezi přečetnými skladbami téhož textu stojí Lisztovo »Stabat« v popředí. Následující hymnus uvádí nás v náladu velikonoční. Chlapecký sbor v dorické tonině přednáší starobylou hymnu: »O filii et filiae«. Jednoduchá, ale významná melodie působí hluboce na srdce naše, které připravuje se na zakončení, jež brzy v nádherných barvách nastupuje. Hlasy jásají Resurrexit a orchestr v důmyslné spleti připomíná nám motivicky ještě znova celé působení Kristovo. Kristus však vítězí a kraluje dále na věky. Mohutným jásavým fugatem na thema:

atd.

Chri-stus vin - cit Chri - stus reg-nat Chri-stus im - pe - rat

spěje skladba k velikolepému zakončení, kde vše, hlasy lidské, pestrý orchestr i velebné zvuky varhan za hlaholu zvonů se pojí k oslavě věčného panství Kristova!

Provedení tohoto ohromného a namáhavého díla (vyžadujeť skorem 4 hodiny času) velikým sborem Hlaholu svědčilo o pietě, s níž nejen dirigent pan prof. J. Klička, ale i spoluúčinkující přistoupili k nastudování díla toho. Proto přinesl zaslouženou pochvalu všem, i solistům (pí. Klanová-Panznerová, Maturová, pp. E. Kroupa a bratři Krtičkové), kteří až na nedopatření v č. 11. snažili se partie své se zdarem přednésti. Nejlepší výkon, plný ušlechtilé umírněnosti podal zvláště pan Kroupa. Kéž brzy dostane se nám k poslechu díla podobného! Václav Müller.

LITERATURA.

RUSKÁ.

Turgeněv. Kritičeskij etjud J. Nikolajeva. Moskva 1894. Zajímavá kniha, která na Rusi vyvolala asi opposici. Dle Nikolajeva je Turgeněv »lišnyj čelověk«, zbytečný člověk, a jeho dílo ovšem podobně. Nikolajev rozumí takovému člověku následovně. Vědomí a ocenění vlastní minulosti, stud za ni, přivádějí »lišnago čelověka« ne k pokání, ne k obnově nitra, duchovní a mravní, ale k duševní apatii a k pesimismu. Proto jeho reflexe a jeho rozbory duševního stavu zůstávají bezcenny. Charakteristická známka takového člověka je, že k životu odnáší se s posměchem a k tak zvaným vlastnostem civilisace, ovšem vnějším, nebo že skutečnost odsuzuje. Výsledek je, že považuje se neodvislým a povzneseným nad mravní zákony společenské. Je patrno, že Nikolajev je kritikem, kterého by u nás zařadili šmahem do tábora klerikálního. Na Rusi patří ku slavjanofilské škole. On ovšem své názory o Turgeněvu jako »lišnom čelověkje« dokazuje, a to velmi zajímavě, čerpaje z duševní dílny jeho a z dopisu slavného spisovatele. Z těchto ukazuje na neupřímnost Turgeněva k životu, o němž nevěděl, jaký by měl cíl, na nějž naříkal jako na život pustý, temný, od něhož nic nečeká, který ho mrzí, na život mělký, jako na nic. Na konec přichází prý Turgeněv k výsledku, že vše je dým — národnost, právo, lidstvo, umění, celé dějiny lidstva. Krátce Turgeněv — »lišnyj čelověk«.

Jak došel Turgeněv, talent tak znamenitý, ku cti »lišnago čelověka«? Tím, že nikdy neporozuměl životu a nenašel jeho smyslu, že neměl víry a ideálů. A proč tam došel? Nyní přichází výklad — čertovo kopýtko — Turgeněv byl západník, nebyl čistě ruský člověk, ale vpil do sebe kulturu západu. Proto stal se »lišnym čelověkem«. Řekni u nás klerikál — a pro jistou část obecenstva má to svůj význam. Na Rusi přívlastek »západník« má v klerikálně slavjanofilských kruzích, — mělo by se říci egoisticko-velkorusko-pravoslavných — svůj neblahý význam epitethon »západník«. Fr. Žák.

SLOVINSKÁ.

Lirske in epske poezije. Napisal Anton Aškerc. V Ljubljani. 1896. Str. 196. Cena 1 zl. 30 kr. — Roku 1890. vydal kněz A. Aškerc prvou sbírku svých básní: »Balade in romance«. Od té doby uveřejňoval v »Ljubljanskem Zvonu« své básně dále a nyní je vydal v přítomné sbírce. Přirovnáme-li prvý svazek Aškercových básní k nynějšímu, uvidíme veliký pokrok; básník se zlepšil co do výběru látky i co do svých názorů. Neopěvuje přírody; sahá raději po důležitých názorech a naukách, pozoruje světové boje na socialním, vědeckém anebo morálním poli. O tom nás přesvědčuje hned prvá báseň »Moja Muza«:

Moja Muza ni mehkužna,
Bledolična gospodična;
Črnogorka je, Špartanka,
Deva zdrava, ognjevita.[1])

Celá sbírka má dva díly: 1. Lirika. 2. Balade, legende, romance. V »Lirice« jsou zase tři oddělení: *a*) různé motivy, *b*) z cestovního denníku, *c*) ze zpěvníku neznámého chuďasa. — V »Různých motivech« jsou rozličné lyrické básně, rozličného obsahu a formy. V oddílu »z cestovního denníku« voní mnohý pěkný a zajímavý poetický květ. V básni »Sopotnik« (spolucestující) rozpráví básník s mohamedánem v Bosně; na mohamedánském hřbitově v Sarajevu vnucuje se mu myšlénka o »dženetu«, mohamedánském ráji. V Bělehradě vzpomíná krvavých bojů proti Turkům. Z Velehradu vyznívá křesťansko-slovanský hlas:

»Velegrad!... klobuk z glave,
Pripognite se kolena!
Zemlje bratske sveta tla
Prejmite poljub Slovena!«[2])

Ve »zpěvníku neznámého chuďasa« podává nám básník několik velmi krásných, dojímavých básní. Škoda jen, že básník lidské bídy neposuzuje s křesťanského stanoviska. — Ballady, legendy a romance jsou dle formy, komposice a původnosti hlavní částí celé sbírky; co do obsahu jsou rozličné ceny. — »O básníkově obzoru« praví katolický »Dom in Svet« ku konci svého referátu o Aškercových básních, »tvrdí kritika, že jest velice obsáhlý. Vskutku, básník obsahuje svým duchem mnoho zemí, mnoho národů, mnoho tříd lidstva. V jeho poesii není prázdné jednotvárnosti ani ve formě ani v myšlénkách. Škoda, že v tom obzoru není onoho pevného stanoviska a pravého střediska, jež má oživovati básně, jako duše oživuje tělo. To jest křesťanské přesvědčení a myšlení. Víra mohamedánská, zendská, buddhovská, pohanská vystupuje v básních takovým způsobem, a křesťanské názory se objevují v takové formě, že na základě těch básní nemůžeme o našem básníku říci, že jest rozhodně křesťanským básníkem. — V těch básních pohřešujeme toho, čím by mohl básník vzdělati slovinský národ, čím by mohl positivně pracovati; pohřešujeme křesťanských vzorů, křesťanského nadšení, křesťanského přesvědčení.«

Poněvadž »Rimski katolik«, o kterém již několikráte ve »Vlasti« byla zmínka, a jehož redaktorem byl nynější biskup Kercký dr. A. Mahnič, nebude již vycházeti, rozhodl se výbor »Leonova družstva« v Lublani na schůzi dne 23. prosince minulého roku, že bude vydávati nový list »Katolški obzornik«. — »Katolški obzornik« bude pozorovati s vyššího stanoviska působení a práci národů, jejich bytí a žití. Čočka v jeho dalekohledu bude pokud možno bezbarvá, positivní pravda. S tohoto stanoviska bude posuzovati světové a krajinské hnutí, bude poukazovati na výsledky věčně pravdivého křesťanství a smutné následky zhoubných zásad. Bude řešiti politické a socialní otázky, otázky literární a dějepisné, přírodopisné a právnické. Bude též přinášeti přehled o moderních vynálezech a ukazovati, jak jich užiti k řešení socialní otázky. »Katol. obzornik« bude vycházeti v Lublani. Redigovati jej bude dr. Al. Ušeničnik. Předplatné obnáší 2 zl. 50 kr. Fr. Štingl.

---

[1]) Má Musa není rozmazlená, bledolící slečinka; Černohorka je, Spartanka, děva zdravá, ohnivá.

[2]) Velehrad!... klobouk s hlavy, skloňte se kolena! Země bratrské svatá půdo, přijmi polibek Slovana!

POLSKÁ.

Klement Junosza: Fotografie wioskowe. Warszawa, księgarnia Teod. Paprockiego i S-ki; str. 221 v 8°. — Jsou to dva obrázky z venkovského polského života, v nichž jsou některé figurky opravdu jako vyfotografovány. První obrázek má název: »Abram Pinkt i Mateusz Sikora«, druhý zove se »Adjutant Pana Macieja«. První je delší druhého, ale druhý je lepší prvého — neníť tak rozvláčný a proto lépe působí. V obou však jest mnoho životní pravdy, byť i humoristicky pověděné. A v obou je též židáček hlavní osobou, křesťan pak osobou druhou, ač také dosti samostatnou. Pan Abram Pinkt z obrázku prvého je šikovným »kůžičkářem« a pan Matouš Sikora jeho dvorním dodavatelem. Oba jsou filosofy svého druhu, kteří již dovedou svědomí své ukonejšiti; než »židáček« je rozhodně v té věci »obratnější«, a dovede i Matoušovi, když tomuto jeho vlastní filosofie nedostačí, pomoci a chuti i odvahy dodati. Zná všecko a o všem dovede »po svém« rozumovati. Ani svědectví u soudu se nebojí a dovede tak pěkně všechno říci, že je z toho »radosť«. Je to opravdu hezký páreček filosofů! — »Adjutantem« pana Matěje v obrázku druhém je »židek« Icek Pistolet, a tím panem Matějem je polský šlechtic v nejlepších letech, takto hodný pán a přejičný, ale spolu veliký odpůrce ženitby, ačkoli na něho všechny šlechtické dcery měly zálusk, a teta jeho mermomocí oženiti ho chtěla. Ty všechny mu svobodný stav haněly, ale on si jej chválil, a ještě více vychvaloval mu jej pan Icek, ale tento jen k vůli sobě, že se mu při svobodném panu Matějovi lépe dařilo, než očekávati mohl při ženatém Ale rozumí se samo sebou, že povídka, v níž se povídati počne o vdavkách, také svatbou končiti musí. A od tohoto pravidla nečiní výjimky ani povídka tato, a proto i pan Matěj najde konečně svou Helenku, a povídka končí svatbou — k veliké radosti páně Matějovy tety, ale k velikému žalu Matějova adjutanta, žida Icika. A je to také pravda! Proč pak musil takový řádný šlechtic míti ženu, když měl jeho?

Zofia Urbanowska: Cudzodziemiec. Opowiadanie, wydanie drugie niezmienione. Warszawa, Gebethner i Wolf; str. 355 v 8°. — Překrásná povídka, jakých je málo. Láska k vlasti provívá celým dějem od počátku až do konce. Scény některé jsou přímo nádherné a unášející, líčení jest mistrovské a napínavé, děj sám velice poutavý a zajímavý. Místy, v některých kapitolách, tryská i pěkný přirozený humor. Hlavní osobou jest tu mladistvá, krásou okouzlující Polka, šlechtična Basia (Barbora) H . . ., zapřísáhlá nepřítelkyně všeho německého a nadšená vlastenka polská. Na vylíčení její ohnivé a vznětlivé povahy vynaložila autorka všelikou péči, a je viděti, že přelila v její srdce svou duši vlastní. »Cizinců« pak je tu dvé: prvním je Dawison, král německého jeviště, rodem Polák z Varšavy (pokřtěný žid, † 1872), doma zneuznaný, cizinou však oslavovaný, a Mieczyslaw J., mladý polský šlechtic, jemuž otce zabil otec Basiin, ale který zamilovav se do své krajanky a chtěje býti jen k vůli sobě plně jí milován, tvářil se býti »cizincem«, t. j. Němcem. Ovšem že se mu to podaří, ale po velikých bojích Basiiných a s nasazením svého života — což však již zdá se nám býti trochu přehnaným — a tak odjíždí z Landeku jako snoubenec vlastenky Basie, aby v malé Kujavské vesničce spojen byl na vždy s tou, jíž si vybojoval. — Opravdu, překrásná to povídka! Jos. Osecký.

ČESKÁ.

Profesor Dr. Kadeřávek o »Jsoucnosti a Bytnosti Boží II«. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna 1897. Spis tento jest druhý díl filosofické nauky o Bohu, jížto vd. pan spisovatel obohatil naši literaturu. Není ovšem v tom smyslu původní, jako filosofické spisy (scilicet), ježto jsou z řemesla protikatolické, protikřesťanské, nebo dokonce bezbožecké. Katolický filosof nestojí na zásadě svévole, jako ti tak zvaní filosofové, kteříž mají obyčej urvati nějakou myšlénku z předchozích filosofických soustav, aby jí užili až do výstřednosti, a tak nějakou novou filosofickou nauku urobili. Historie filosofie dává nám o tom hojně dokladů.

Katolická věda jest tradičná; pečlivě zachovává, což bylo z dávných věků pravdivého, a podobně tradičná jest i filosofie křesťanská; stojí na základě osvědčených zásad, a majíc je, ukazuje k pravdám filosofickým i náboženským. Filosofie křesťanská jest v pravdě svobodna, ač se podrobuje autoritě, kdežto

filosofie protikřesťanská žádné autoritě se nepodrobujíc, není v pravdě svobodna, ale spíše svévolna.

Náš učený spisovatel, hově zásadám tradičné filosofie křesťanské, sleduje ve svém spisu šlepěje velikých našich filosofů Zigliary, Liberatora, Hontheima, Stoeckla, především však sv. Tomáše z Akvína, jak viděti lze téměř na každé stránce jeho díla, zvláště užívá filosofické a theologické Summy téhož světce, a Petra Lombarda, cituje také jeho Quodlibetales. Proto béře spis pana prof. dokt. Kadeřávka účasť na výši a hloubce myšlének, na logické přesnotě a důslednosti, již vynikal první filosof a theolog středověku, andělský učitel sv. Tomáš Aquinas. Ti, kteří znají do hloubky filosofickou Summu jeho, praví, že jest tam tolik zázraků, kolik má slov. O Summě theologické dí arci svatý Tomáš, že ji píše pro začátečníky. Quia catholicae veritatis doctor non solum provectos debet instituere, sed ad eum pertinet etiam incipientes erudire, propositum nostrae intentionis in hoc opere est, ea quae ad christianam religionem pertinent, eo modo tradere, secundum quod congruit ad eruditionem incipientium. Učitel katolické pravdy má vyučovati netoliko pokročilé, ale i začátečníky a tak prý má světec v úmyslu ve své Summě přednésti to, což ku křesťanskému náboženství náleží, způsobem ku vyučování začátečníků příhodným.

Ta slova umístil andělský učitel v prologu, ale my víme, že nebylo ani na Východě ani na Západě důmyslnějšího filosofa a theologa nad sv. Tomáše, a že po šest set let ho nikdo nepřekonal, a že jeho vývody až po tento den vhodně dokazují pravdy křesťanské naproti všem odstínům falešné theologie a filosofie. Sv. Tomáš vynikal svatostí, čistotou srdce, láskou k evangelické chudobě, a touto svatostí byly a jsou také proniknuty jeho spisy. Nikdy nezačal studií svých, leč by se byl připravil vroucí modlitbou, a když šlo o těžší předmět, přidával k vroucí modlitbě také půst.

Což divu, že Bůh s ním byl při jeho studiích a dal mu vniknouti do svatých pravd i do tajemství Božích tak hluboko, že se zdá, jako by je byl viděl tváří v tvář.

Avšak, ač prof. dr. Kadeřávek šetří šlepějí křesťanských filosofů, jakož ani jinak býti nemůže, spis jeho nepostrádá přece nižádnou měrou samostatnosti.

Po krátkém úvodu, jenž krátce líčí obsah spisu o »Jsoucnosti Boží«, pojednává pan spisovatel o naprosté jednoduchosti Boží, o nekonečnosti Jeho, a zároveň, v jakém rozumu jsou tvorové jednak Bohu podobni a jednak nepodobni. Kdybychom byli Bohu nepodobni, nemohl by od nás nikterak poznán býti. Z jmen Božích jest jedno, z něhož jako ze zřídla všecky dokonalosti Boží vycházejí. Filosofové i theologové zovou toto jméno čili tuto dokonalosť »Metaphysicum constitutivum essentiae Dei«, metafysický soustavek bytnosti Boží.

Tento soustavek záleží v tom, že jest on ten, který jest, čili že jest sama jsoucnosť (Deus est ipsum Esse subsistens).

Najednou a jako jedním okamžením nemůžeme Boha poznati, neboť On převyšuje mysl naši, abychom mohli jedním konem poznati různé způsoby dokonalostí Božích. Věcně se vlastnosti Boží od bytnosti Boží ani od sebe neliší ani mezi sebou, dobře však virtualně. Bůh jest jeden, sám sobě nejprve poznatelný, a jest nejvyšším předmětem poznatelnosti nejen údobně, ale také příčinně. Bůh jest nejvyšší dobro ontologické, naprosté nejvyšší dobro společenské a nejvyšší dobro mravní. On jest naprostá krása a nejvyšší krásno údobně a příčinně. Bůh má svou jsoucnosť věčnou a pomyslnou, poněvadž sebe celého poznává. On jest také svou činností. Životní činnosť Boží jest vtomná čili vetkvělá a spojena s nejvyšším klidem.

Potom dokazuje pan spisovatel po filosoficku nezměnitelnosť, věčnosť a nesmírnosť Boží.

Přecházeje k vlastnostem rozumu Božího, praví, že vědění Boží jest čirý kon. Bůh zná sebe dokonale a poznává všecky věci, které jsou mimo něho, všecky věci minulé, přítomné a budoucí, možné a svobodné, bez podmínky a nepodmíněně, a to dokonale.

V Bohu jsou idee všech věcí, on je také vzornou příčinou jejich.

Vůle Boží jest totožná s jeho bytností a liší se od ní pouze virtualně. Bůh sám jest důvodem svého chtění, a jest naprosto svoboden.

Morální ctnosti Boží jsou: Nekonečná svatosť, dobrotivosť, spravedlnosť a blaženosť jeho.

Potom přechází pan autor k učení o poměru Boha ku světu a vykládá, že svět nemá původu v sobě, ani pro svou údobu ani pro svou lásku, aniž jest výronem podstaty Božské, alebrž důvod jsoucnosti světa jest v mocnosti Boží.

Svět jest od Boha stvořen, a tato stvořitelská činnosť nemůže žádnému tvoru býti udělena.

Dále jedná pan spisovatel o předúležité otázce: Kdy byl svět stvořen. Odpověď jeho zní podle sv. Tomáše, že svět nemusil býti od věčnosti stvořen, neboť věčnosť světa nevyplývá ani z jeho přirozenosti, ani z příčiny zevnější Boží Svět zajisté jest podmíněn a Bůh jest sobě dostatečen. Po té si klade pan autor otázku: Může-li býti svět věčný? Zde máme na mysli věčnosť podmíněnou, a ne naprostou a nutnou. Podmíněná žádá, aby byl Bůh dříve dřevnosti příčinnou, ne však dřevností trvání.

Jsou theologové, kteří se domnívají, že věčné stvoření nechová v sobě odporu, jako sv. Augustin, sv. Tomáš, Zigliara, Liberatore a jiní.

Pan autor zřejmě dí, že svět byl v čase stvořen, co se však týče možnosti, aby byl svět věčný, jde za svatým Tomášem, a nikoliv za sv. Bonaventurou, Albertem Velikým a za jinými a proto odpovídá k otázce, zdali svět mohl býti od věčnosti, že se podobá pravdě, že věčné stvoření chová v sobě odpor, ale také že se podobá pravdě, že věčné stvoření nechová v sobě odporu a dává toho důvody. Sv. Tomáš odmítá důvody těch, kteří na jisto dokázati chtějí, že možno jest věčné stvoření, i důvody těch, kteří na jisto dokázati chtějí, že není.

V této věci má sv. Tomáš i nyní odpůrce, jakož viděti lze z apologie, kterouž napsal Fr. Tomáš Esser Ord. Praed.: »Die Lehre des heil. Thomas von Aquino über die Möglichkeit einer anfanglosen Schöpfung. Münster 1895.

Avšak víra sv. Tomáše jakož i naše vezdy byla, že jest svět v čase stvořen.

Jako jest Bůh Stvořitelem světa, tak jest i jeho vzorem. Co se týče dokonalosti světa, ubírá se učení křesťanské filosofie střední cestou mezi optimismem Leibnitzovým a pessimismem Schoppenhauerovým. Bůh jest zachovatel i ředitel světa.

Na konec píše pan autor o možnosti zjevení, o jeho potřebě a prospěšnosti a o sudidlech jeho, zázracích a proroctvích.

Toť stručný obsah veleučeného díla p. prof. Dra. Kadeřávka. Přejeme mu hojně pilných čtenářů, zvláště mezi kněžími a alumny.

Sloh jest jasný, jazyk výborný. Obtíže působí jenom filosofická forma a filosofické významy, staršímu kněžím neobvyklé. Dr. Ant. Lenz.

Tovačovská kniha ortelů Olomuckých. Sbírka naučení a rozsudků vedle práva Magdeburského vrchním právem Olomuckým menšímu právu Tovačovskému od roku 1430—1689 vydávaných, kterou sestavil a důvody opatřil V. Prasek. V Olomouci 1896. Nákladem vlasteneckého musea Olomuckého. Tiskem Kramáře a Procházky.

Vlastenecký musejní spolek v Olomouci s Maticí Moravskou činí dvojici předních vědeckých ústavův a jednot na Moravě, jichž účelem jest všestranné bádání a poznání vlasti moravské. Zakladatelem musejního spolku Olomuckého byl velečinný a neunavný pracovník a spisovatel prof. Jan Havelka; jeho přičiněním založen byl r. 1883. musejní spolek a počátkem r. 1884. počal vydávati J. Havelka »Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci«, jejž se vzornou pilí redigoval do své smrti, 20. října 1896. Avšak i po jeho smrti řídili se redaktoři tohoto časopisu příkladem Havelkovým, tak že vědecký tento list, jenž letošním rokem nastupuje 14. ročník, obsahuje veliký počet důkladných prací z oboru archaeologie, národopisu a vlastivědy Moravy. Vedle zakladatele J. Havelky uložili a ukládají tu své cenné práce Dr. J. Wankel, ředitel K. J. Maška, Dr. J. N. Woldřich, prof. J. Klvaňa, V. Houdek, J. Palliardi, jenž jest nyní redaktorem časopisu, Klim. Čermák, řed. M. Václavek, ing. Lad. Červinka, Jan Knies a mn. j. — Pro tuto činnost vědeckou a bohaté a vzácné sbirky spolkové zaujímá museum Olomucké vynikající místo mezi sourodými ústavy v Rakousku, a kdo sleduje činnost musea, s radostí pozoruje, že ve spolku tom dosud žije duch nezapomenutelného jeho zakladatele, J. Havelky.

Velikých zásluh získal si musejní spolek Olomucký pěstováním důležité vědy, studia moravské ornamentiky; vydalť ve třech sešitech »Moravské ornamenty«, obsahující moravské kraslice, vzory vyšívané a ornamenty moravských kancionálů; jest to dílo vzácné ceny a podává důkaz o hlubokém vzdělání, o jemném smyslu a krasocitu moravského lidu.

Dílo to vydáno také s textem německým.

Z piety a z lásky k svému zakladateli vydal spolek spis »Loštice, rodiště Jana Havelky«, k němuž připojen jest životopis Havelkův od V. Houdka.

K těmto spisům druží se čtvrté dílo, musejním spolkem v Olomouci vydané, v předu uvedená »Tovačovská kniha ortelů Olomuckých,« sestavená zasloužilým topografem moravsko-slezským, prof. Vinc. Praskem.

V ročníku V. a VI. časopisu »Koledy« r. 1880. a 1881. psal V. Prasek z toho oboru kulturní historie své zajímavé »mravopisné obrázky z moravských měst«, nakreslené z ortelů daných z Brna do některých měst moravských a již tu v čís. 2. ročníku VI. »Koledy« upozornil na zachovalý rukopis Tovačovské knihy nálezů t. j. sbírky rozsudků, které Olomučané dávali právu Tovačovskému od r. 1430.—1689. Jako »Kniha Tovačovská« Ctibora z Cimburka a z Tovačova důležita jest pro poznání práv zemských na Moravě, tak tato »Tovačovská kniha ortelů Olomuckých« významna jest pro poznání práva městského, a to Magdeburského na Moravě. Pro její důležitost pečoval na slovo vzatý autor »Vlastivědy slezské« o její vydání. Nemáme však před sebou pouhého otisku zmíněného rukopisu, neboť bohatý material jest doplněn, upraven a vysvětlen a právě tímto obsáhlým úvodem a uspořádáním stává se cenný material mnohem cennějším. Pojednáváť spisovatel v úvodě o dějinách vrchního práva Olomuckého, uvádí literaturu Magdeburského práva na Moravě, líčí dějiny města Tovačova a tamějšího práva; pak následují nálezy soudní samy, opatřeny nápisy, značícími stručný obsah ortelů. Kniha zakončena jest pečlivě sestaveným a přehledným rejstříkem osob a míst, jakož i příhodným věcným rejstříkem. Poněvadž jsou ve knize této nálezy, rozsudky a naučení za více než půl třetího sta let, jest sbírka ta vzácnou památkou, obsahující mnoho nového a zajímavého materialu, z něhož čerpati může dějepisec i právník, zvláště pak kulturní historik; těm všem bude práce Praskova vítanou. — Kniha věnována jest památce Josefa Vratislava panoše Monsa, původce kathedry pro Moravské právo při universitě Olomucké 1782., prvnímu badateli o právech městských na Moravě, spanilému vlastenci, horlivému pěstiteli vlastivědy, nadšenému učiteli, jenž se narodil dne 15. června 1733. v Novém Městě na Moravě a zemřel v Olomouci dne 6. února 1793.; v prohlášení, jež museum Olomucké k dílu tomuto připojilo, uvedena jsou tato slova Jos. Vratislava Monse: »Bolestný mne proto jímá žal, že Morava u obyvatelů jiných zemí pokládá se za popelku. Sousední totiž země vykázati se mohou ohromnými stohy pamětných spisů, hlásajících jejich slávu, kdežto Morava jak za hranicemi neznáma, tak od vlastních obyvatelů nepoznána zůstala.«

A podobný jest obsah zmíněného prohlášení; touží se tu mimo jiné i do toho, že města moravská až na přeskrovné výjimky všecka postrádají svých specialních místopisů, a pro vlastenecké museum žádá se vydatnější přízně, aby platněji konati mohlo úkol svůj. — Zároveň ohlašuje musejní spolek, že tímto spisem zahajuje činnosť podobnou působnosti Matice České, a s novým rokem má se i musejní časopis rozšířiti na všecky obory vlastivědecké; zprávu tu uvítají přátelé spolku jistě s radostí.

Záslužné působení vlasteneckého musea Olomuckého zajisté známo jest i v Čechách; přece však neváháme žádati, aby více přízně a podpory z Čech bylo mu věnováno, jak toho plnou měrou zasluhuje; jestiť mravní povinností silnějšího, aby se ujímal slabšího a neodpíral mu podpory, zvláště jsou-li oba bratři, dítky jedné mateře.

Členem spolku stává se, kdo každoročně 1 zl. zašle vlasteneckému museu v Olomouci; člen zakládající zaplatí jednou pro vždy 25 zl.

Za to dostane každý člen časopis spolkový a jiné spisy za poloviční cenu. Fr. Šilhavý.

Proti všem. List z české epopeje. Aloisa Jiráska sebrané spisy sv. XIX. Nakladatel J. Otto. V Praze 1894. Jako XIX. svazek sebraných spisů Jiráskových vyšlo dílo, jemuž podobného bychom marně hledali v celé literatuře české. Auktor popisuje nejslavnější dobu v celé historii české, ale též nejsmutnější. Nejslavnější, že malý národ český potřel vítězně voje téměř půl Evropy, a nejsmutnější, že doba tato rdí se krví kněží a katolického lidu, čpí dýmem vypálených a vydrancovaných katolických klášterů a kostelů. Auktor popisuje počátek válek husitských. — Chceme posouditi dílo toto sine ira.

Dílo nejeví se býti jedním celkem, spíše jsou to osudy jednotlivých osob, jen místy v sebe zasahující. Ať vezmeme osobu kteroukoli, ani jediná není hlavní, kolem níž se vše otáčí a soustřeďuje. Ať jest to již probošt Petr, ať panic Ondřej, ať Ctibor z Hvozdna, ať paní Jelena. Jediným pojítkem v díle Jiráskově mohlo by býti Husovo učení, které přivodilo národu českému největších pohrom.

Dne 23. dubna r. 1420. přepadli Táborité nejprve klášter Milevský, řádu Praemonstrátského, a vyplenivše a zpustošivše jej, udeřili na klášter Louňovický téhož řádu, jejž taktéž vyloupili a vypálili. Panny utekly se jednak do Hor Kuten, jednak na jiná pevná místa, uschovavše nejdražší klenoty, nádoby a roucha drahá na pevném hradě Příběnickém. Též probošt Petr[1]) s novickou Martou a starým sakristanem utíkají se v ochranu purkrabího hradu Příběnického, strýce novicky Marty. Na útěku potkají zástup »bratří Táborských«, »božích mstitelů«, před kterýmiž se utekou do dvorce vladyky Ctibora z Hvozdna, který, ač sám tajný přívrženec Husova učení, přece ochrany neodepřel, ano i na tvrz Příběnickou uprchlíky dopravil. Mezi tím připravovali se »bratří Táborští« na »skonání věku«. Vpadli do Bukovska a opanovaše je a tvrze Bukovské dobyvše, počali drancovati a páliti. Nejprve zpustošili faru, pak hřbitov a konečně kostel. »Z fary jedním oknem vyletěl obraz na desce malovaný, za ním zaplápolala povětřím jako černá peruť kněžská sutana, a vedlejším oknem zašustila kniha, druhá, třetí . . . . »Na hřbitově byly všechny dřevěné kříže na hrobech, co jich tu bylo, zpřeráženy nebo vyvráceny. Násilně vyrvané ležely v rozryté hlíně přes ušlapané hroby« . . . V chrámě zatím, kamž vlasatý, bradatý, slepý kněz Mikuláš Biskupec na koni vjel, všickni hubili a ničili. »Sekali sekerami do lavic, zpovědnic, klekadel, nebo stáli na lavici ke zdi přitažené a oštěpy cerkali a škrabali anděly a svaté na malbách nástěnných. A vedle jakýs chlap bradatý, stoje na postranním oltáři, vypichoval apoštolům na deskách oči. A druhý dole, odpopočívaje na okamžik, volal na něj, aby rozpoltil té Matce Boží (ukazoval na její polychromovanou sochu!!?) hlavu, však, je-li svatá, že se bude bránit. Ještě ani nedořekl, a již letěla socha dolů s oltáře a dole odkopnuta kutálela se zohavena špinavou, zablácenou dlažbou.« (Str. 77.) Sedlák jakýs osmahlý v beranici vyběhl ze sakristie, v jedné ruce drže pacifikal, plný drahých, barevných kamínků, ve druhé zlatý kalich. Kříž hodil na hromadu, kalichem pak, jenž byl dle učení jeho kněží hříšně nádherný, mrštil o zem a dupal po něm. Dole, pod okny fary, poblíž hřbitovní zdi, tlačil se houfec Táborských i domácích u kvetoucí třešně. Kázal tam nevelký, kulhavý mužík, někdy soused z Oustí, krampíř. »Trhejte ty kněžské knihy,« křičel, »sekejte, trhejte!« Nač těch škartek! Trhejte! Přijdeť taková hojnosť ducha svatého v srdce věrných, ale jen věrných, že budou všichni učení boží. Vy všichni budete učení boží. A všeho nechte, budeť soudný den, a nebudete už žádného ovoce požívati. Nechte všeho, polí, stromů. Co s nimi, jako s knihami — (Str. 75.) A popadnuv sekeru řal a sekal zuřivé do hladkého, lesklého těla třešně. A třešně, otřásajíc se pod smrtelnými ranami, zasypala krampíře a všechny dole prškou bělostných květů. Jak tklivý to obraz! Na to vše díval se vladyka Hvozdenský! Neschvaloval to, ale »měl všecko za boží trest na kněží, že nedbali kázně, zákona i domluv mistra Jana a že nad to se přičinili o jeho smrt a potupení celé země.« (Str. 79.) Toť byly přípravy »bratří Táborských« ku »skonání věku«, takovým způsobem chtěli přijíti:

»Ke hodům Beránka slavného,
od hříchů všech nevinného,
za nás obětovaného . . .«

Po této »přípravě« přistoupili druhého dne »bratři« i »sestry« ku přijímání těla a krve Páně. Kněží Táborští vymyslili si zcela nový řád služeb Božích, o kterém mínili, že se srovnával s obyčejem Krista a jeho apoštolů. Obřad, místo mše svaté, nekonali v kostelích, nýbrž pod širým nebem, neb v domích kdekoliv. Oltáře k tomu neměli, leč stůl jakýkoliv krytý ubrusem. Kněží přišli bradatí, neholení a bez pleše, bez ornátů, korporálů v obyčejném oděvu svém, z nichž jeden poklekl a druzí všickni i lid za ním, hlavy až k zemi sklánějíce modlili se nahlas Otče náš. (Tomek, Dějepis Prahy IV. str.) I kněží »bratří Táborských« v Bukovsku bez sutany, bez mešních rouch, tak jak byli v sukních a ve škorních a v čubách nebo plášti, nežehnajíce se křížem, bez obrazů, bez obřadů začali pobožnosť. Po modlitbě vstal slepý kněz Mikuláš a začal vážně říkati nad chlebem a vínem místo z evangelia. Tím byly chléb a víno posvěceny. Jeden z kněží vzav chléb, lámal a rozdával po kouscích, druhý naliv z velké nádoby do kalicha vína, šel za ním a podával. Píseň pobožnosť ukončila. Toť malý náčrtek výpadu Táborských do kraje, by opatřili přívrženců, ku hájení pravdy Boží a hubení modloslužbů.

[1]) Z proboštů kláštera Louňovického známe toliko tři, Petra, Manduina a Jana.

»Bratři Táborští« i s těmi, kteří se k nim na cestě přidali, vydali se na hrad Tábor, kamž se též k večeru dostali. Mezi »sestrami« z Bukovska na Tábor přišlými byla též Zdena, dcera vladyky Hvozdenského. Purkrabí hradu Příběnického Jan Smrčka z Mnichu, strýc Martin, ukazuje proboštovi Petrovi v klenuté jizbě s okny zamřížovanými poklady kláštera Louňovického, na Příběnicích uschovaného. Mimo jiné ukazuje mu zlatité, těžké štoly, kasule šarlatové se zelenou, hedvábnou podšívkou. »Za kasulemi humerale pečlivě složené s perlovou okrasou a obrazem P. Marie, alby z jemného hedvábí s drahými lemy a třásněmi z aksamitu i zlata i stkvostný žárek (tunica) hyacintové barvy. (Str. 148.) Nevíme, odkud pan auktor čerpal seznam rouch bohoslužebných kláštera Louňovického, na Příběnicích uschovaných. Pochybujeme však velmi, že by tam bylo humerale »s perlovou okrasou a s obrazem Panny Marie«. Humerale jest vždy jen jednoduché z plátna lněného, neb konopného, ježto se přikrývá albou. A ještě méně tam mohly býti alby »s drahými lemy a třásněmi z aksamitu i zlata«. A nejméně tam mohla býti alba z hedvábí. Již sněm Pražský, obnovuje starší příkaz, přísně velí, aby se pro kostel nejednala roucha jako humerale a alba, ubrusy oltářní, korporaly, palty, purificatoria jiná, leč jenom lněná neb konopná. Bavlněných rouch dovoluje se užívati jen při kostelích příliš chudých a již v užívání jsoucích. Při obnovování pak těchto rouch nesmějí býti koupena jiná, leč jen lněná neb konopná. Proto pochybujeme, že by v Louňovickém klášteře měli jiných rouch, než všude jinde.

Hrozná jsou slova, která auktor klade do úst vladykovi Hvozdenskému. Praví: »Nemluv o něm! (o papeži) On nejvíc svými listy nás haní. On nejvíc ponouká ke krve prolévání. To je církev máti? Nevidíš-li, že nás chtějí shladiti? Víš-li, že nás mohou mordovat na potkání, i ženy i děti? A koho z Čechů a Moravčíků kdo zabije, tomu dává papež rozhřešení. Hříchů prázdna ho činí, jako dítě po křtu, třeba byl krví umákaný, jenom když to naše česká.« — (Str. 169.) Slova tato vztahuje zajisté pan auktor na bullu papeže Martina V. »Omnium plosmatoris Domine«, vydanou dne 1. března r. 1420. ve Florencii. Bullou touto vyzval papež všecky krále a knížata i jiné křesťanské vrchnosti ke zdvižení křížové války proti Wiklefistům, Husitům a všelikým jiným kacířům. Všichni arcibiskupové, biskupové a jiní preláti, kterých by král Zikmund za to požádal, měli jak sami tak skrze duchovenstvo své kázati kříž ve všech městech, místech, kdež by uznali za příhodno, a napomínati lid ku přijetí jeho v boji s kacířstvem. Každý, kdoby jen slyšel toto kázaní kříže, měl za to míti sto dní odpustků z pokání sobě uloženého; kdož by pak znamení kříže přijal, kteréž mělo mu od kněží býti přivěšeno na bedra, a s ním vytáhl do boje osobně a na své útraty, nebo jiné bojovníky postavil za sebe, nebo za bojovníka od jiného dal se najmouti k tomu, měl míti odpuštění všech časných trestů svých, z kterých by se skroušeně zpovídal a jichž odpuštění bylo jindy vyhrazeno samému papeži. [2]) (Tomek, Děj. Prahy IV. str. 35.)

Papež Martin V. hlásal tedy křížovou válku nikoliv jen proti Čechům, recte Husitům, ale proti kacířům vůbec. Proto nechtěl Čechy vyhladiti. V celé bulle není ani jediného slova, že se mají Čechové na potkání mordovat, i ženy i děti. Též nerozhřešoval toho, kdo by koho z Čechů neb Moravčíků zabil, protože Čecha neb Moravčíka zabil. A ještě méně činil ho prázdna hříchů jako dítě po křtu, třeba byl umákaný, jenom když to naše česká. Papež odpustil těm, kdož kříž na sebe vezmou a potáhnou proti kacířům, časné tresty za hříchy, z kterých by se skroušeně vyzpovídali. Tedy každý křižácký bojovník musil se skroušeně vyzpovídati, musil míti lítost nad svými hříchy a za tyto hříchy musil činiti pokání, a z toho pokání bylo mu část, neb všecky časné tresty odpuštěny.

Pozoruhodno jest, jak toto učení o odpustcích na více ještě místech spisovatel velice nesprávně opakuje. Církev zajisté za to nemohla, jako nemůže až dosud, jak si jednotlivé osoby tu neb onu nauku vykládaly a vykládají. Proto divně působí na čtoucího výsměch, jímž zahrnuje spisovatel odpustky ústy Kumánského vůdce. Probošt, spatřiv selku a její děti Kumány povražděné

---

[2]) Bohužel, že i Tomek v tomto pojmu o odpustcích chybuje. Praví: Kdož by kříž na se vzal a táhl proti kacířům, »měl míti odpuštění všech hříchů svých, z kterých by se skroušeně zpovídal, byť vinen byl paličstvím, svatokrádeží, sáhnutím na osoby kněžské neb jakýmikoli jinými hříchy, z kterých rozhřešení jindy bylo vyhrazeno samému papeži (Tomek, Děj. Prahy str. 35-IV.).

volně na vsi ležeti, prosil vůdce Kumánů za dovolení, by směli jeho zbrojnoši pochovati povražděné. Ale vůdce toho nedovolil, řka: »Vidíš, kněže, že jsi také kacíř! Víš-li, že jsme si myli ruce v jejich krvi Na toť jsou odpustky. Na toho, kdo zabíjí, a ne kdo pochovává. Jen nech mrchy kacířské«! — (Str. 217).

Z Příběnic odebral se Louňovický probošt Petr s poselstvím pana Oldřicha z Rosenberka ku králi Zikmundovi na Hory Kutny. Tam přijeli též poslové Pražanů s králem vyjednávat a hned při příchodu uslyšeli německá kázaní katolického kněze s císařským vojskem přišlého. Tento kazatel pravil též toto: »O kom víte, že pochybuje, že nevěří, že drží tajně s těmi kacíři, buď on kdokoliv, muž nebo žena, bohatý nebo chudý, kněz nekněz, každý, pravím každý,« a kněz třepal rukama vysoko nad hlavou, »toho udejte, ať pyká, ať je vytržen jako plevel, ať je vyvržen jako prašivá ovce, ať je ztrestán, jak zaslouží. A kdo tak učiní, kdo tak udá a oznámí, dobrý skutek učiní a Pánu Bohu se zalíbí. Ale ještě více ten, jenž sám, svou rukou neb svým nákladem pomůže ty české kacíře vyhlazovat .... A již tu na zemi dojde odměny. Prolitou kacířskou krví omyje své hříchy! Udělilť papež všem, kdož se znamením svatého kříže potáhnou na Čechy, plné odpustky. Budiž hříšník sebe větší, budiž hřích sebe hroznější, i takový, z kterého vás ani kněz, ani biskup nemůže rozhřešiti, leda jen sám papež, on sám jediný, ten hřích bude nyní prominut a odpuštěn.« — (Str. 246.)

Hrozná, věru hrozná slova, jež nejmírněji řečeno, napsati může jen spisovatel, který učení církve katolické o odpustcích buď ani za mák nerozumí, a pak něco podobného psáti nemá, neb úmyslně tak píše, chtěje urážeti církev a její učení. V obou případech jest to zjev velice povážlivý o odpustcích, jak jim učí církev katolická. V církvi je zásada, že máme býti nepřátely pouze bludům kacířství, ne však osobám bludařů, za ty se máme modliti a o jejich poučení se starati. A tuto zásadu musil znáti i německý kazatel z družiny Zikmundovy. Kazatel praví, že kdož chopí se zbraně proti kacířům, omyje své hříchy prolitou kacířskou krví. To jest jak nesmyslné, tak nemožné se stanoviska církve katolické, neboť hříchy dle jejího učení mohou se odpustiti jen ve svátosti pokání a nikdy ne proléváním krve kohokoli. A v tomto případě tím méně, ježto se toto prolévání krve vyhlašuje za skutek dobrý a Bohu milý.

Pražané nedůvěřujíce svým silám, povolali si na pomoc »bratry Táborské«, kteří přišli s Žižkou v čele. Vypalovali jeden klášter za druhým, jeden kostel po druhém, až vyplenili též klášter Benediktinský v Břevnově, zajavše devět řeholníků. Sedm jich ze strachu přislíbilo podávati pod obojí způsobou, dva však vytrvali a byli odsouzeni k smrti upálením. Hranice zřízena před hradbami hradu sv. Václava, jak se dříve Hradčany jmenovaly, aby Hradčanským mohli něco na zlosť učiniti. Oba řeholníci přivázáni ke sloupům. Na hradě sv. Václava byl veliký rozruch. Všickni však umlkli, jak na cimbuří brány objevil se kněz, stanul tam muž statné postavy, v obřadném rouše, v krumplovaném, bělostném pluvialu, jenž na slunci se třpytil zlatem a svítil barvami svých ozdob. Kněz stál proti mnichům na hranici a vyzdvihl do výše svátosť oltářní v nádherné monstranci. Jak jí odsouzeným žehnal, míhaly se o l ní na slunci zlaté záblesky jako zář. Bledou tváří mladšího mnicha rozlil se svit náhlé útěchy, posily, blaženosti. Trhl prudce hlavou, jinak se nemohl už ani hnouti, a vzkřikl: Bratře! Viz! Ještě ten hlas nedozněl a z výše zaduněl kovový zvuk — zvonu hlas — za ním druhý a tím mrtvým vedrem lil se z hradčanských i hradských věží proud kovových tonů, mocné, velebné vyzvánění. Starý mnich sebou škubl, pozvedl sklopenou hlavu, obraceje ji po hlase. A mladý se dal do zpěvu. To bylo viděti. A za hradbami také zpěv, mohutný, sborový. Kněží tam zapěli žalm (str. 462). Jak uchvacující to dojem! Jak sladká smrť obou bratří!

Vše ostatní, jak pan Oldřich z Rosenberka poražen před Táborem, jak Žižka porazil Zikmunda na hoře Vítkově, známo z historie. Ve vojště pana z Rosenberka Tabor obléhajícího byl též probošt kláštera Louňovického Petr, který v bitvě před Táborem svedené byl upálen. To však není historické, ježto jest známo, že probošt Petr ještě patnáct let po této bitvě byl na živu, prodávaje statky svého kláštera. Paní Zdena, stavši se ženou kněze Bydlinského, následovala tohoto i tehdy, když zabředl do bludů adamitských. Z Tábora vyhnaní adamité usadili se v Příběnicích, kdež Bydlinský i paní Zdena byli svými stoupenci návodem kněze Kaniše zabiti.

Nezapíráme, ale rádi doznáváme, že dojem přečteného jest trvalý, mohutný, uchvacující. Líčení postav ženských jest stkvostné. Hlavně Zdena jest postavou téměř biblickou. Líčení běd lépe se čte, kde vypravují osoby v románě jednající, než kde vypravuje auktor sám. Název díla »Proti všem« snad

by lépe zněl: »Sami proti všem,« neb i jak jinde bylo podotknuto: »Všickni proti nám.«

Na konec svého posudku rádi doznáváme, že pan auktor chyby a poklesky žádné strany náboženské nezakrýval. Ale přece zapříti nemůžeme, že byl nepřítelem větším straně katolické, než ostatním. Ba zdá se docela, že panu auktorovi šlo o to, aby zfanatisovav všecky strany, je odsoudil a tak veškerému positivnímu (kladnému) náboženství největší ránu zasadil. Proto z této stránky pokládáme knihu za velice nebezpečnou, zvláště v rukou takového člověka, který o náboženství a dějepisu církevním nemá vědomostí. Přiznáváme, že jsme podobné knihy od pana spisovatele nikdy nečekali, ježto se pamatujeme, jak panu auktorovi již před časem důrazně bylo připomenuto, jak se o církvi katolické a jejích kněžích psáti nemá. Josef J. Veselý.

Ludvík V. Hora: Za Kneippem. Několik zábavně poučných statí. V Praze 1897„ V. Kotrba. Zcela dobře řečeno: Za Kneippem. Ať už jde někdo »za Kneippem« tak, že se chová dle jeho pokynů a léčí se dle jeho methody doma, či ať proto jede do Wörishofen, vždy je to »za Kneippem.«

A kniha je v obou směrech dobrá a obsažná. Ostaneš-li doma a chceš-li se říditi Kneippem, máš tu obšírné rady a pokyny ve mnohých statích, a abys poznal osobu, povahu a život Kneippův, rozebral jej spisovatel důkladně jako kněze, spisovatele, lékaře, řečníka a apoštola methody své, jako dobrodince lidstva, upozornil na jeho vodoléčitelství a ukázal i na priora v hydrotherapii, rozepsav se o Priessnitzovi, Gräfenbergu a vodoléčitelství od nejstarších dob až po naše časy. A chceš-li jeti do Wörishofen, ať již opravdu nebo pouze v duchu, máš zde spolehlivého průvodce se sličnými vyobrazeními: »Cesta do Wörishofen«, »Wörishofeny«, »Z Wörishofen do Čech«, »Z Rakous do vlasti«. Výsledek léčení Kneippova jest obdivuhodný a jest nejspolehlivějším měřítkem jeho methody, a ježto Msgr. Kneipp jeví se býti typickou osobou našeho století, jest i každá kniha o něm pojednávající a jemu příznivá pozoruhodnou; protož s radostí i spis přítomný všem ctitelům Kneippovým doporučujeme, jakož i těm, kteří se o něm poučiti a ho následovati chtějí. J. Flekáček.

Student hrdina. Historická povídka z doby švédského obležení Prahy. Napsal Václav Řezníček. Illustroval V. Černý. Cena 80 kr. Děj vzat jest z posledního roku války třicetileté, kdy Švédové, podporováni českými zrádci, jimž se pak vždy dle zásluhy odměnili, všecko podnikli, by Prahy úplně se zmocnili; než studentstvo a měšťanstvo Pražské znamenitě i tentokráte se osvědčilo a všecky útoky šťastně odrazilo. Zvláště Jiří Klenovec, hrdina povídky, a ještě více přítel jeho a starý voják Vávra-Šváb, jenž několikráte k vojsku švédskému se dal, aby vždy co nejdříve zvěděl, co se tu proti Praze obmýšlí, a pak to umluveným znamením vždy v čas Jiřímu oznámil, vykonali činy pro Pražany neocenitelné, začež také dostalo se jim zasloužené odměny. Zmínky o Jesuitu Plachém, o kříži na kamenném mostě a j. ukazují, že možno i historické povídky psáti bez urážek náboženství, jen když neschází láska k pravdě a dobrá vůle. Co pověděno na str. 181—3. o modlitbě, bylo nám zvláště milé. Doporučujeme knihu s dobrým svědomím. Prok. Zaletěl.

Lumír XXIV. 1896. Red. a vydavatel Jos. V. Sládek. — Jak titul praví, jest to časopis v první řadě zábavný, v druhé poučný. Lví podíl ročníku XXIV. má Jirásek prvním dílem »Úhor« povídky »U nás«. Na str. 72. uveřejňuje redakce ze »Zool. Garten« stať o králíkové trýzni v Australii; ke konci stati mluví ve prospěch darwinismu: »Pro vědu má změna australských králíků mnoho zajímavého. Během 30 let stali se v pátém díle světa menšími, mají jinou barvu, nehrabou si doupata, naučili se lézti na stromy a plovati. Přední nohy jejich staly se tenčí a drápy špičatější. Změny tyto, které se dějí před našima očima, jsou zajímavé doklady pro Darwinovu theorii. Zjevy jmenované nejsou nikterak doklady pro darwinismus, neboť týkají se toliko »species«. Nepokládali jsme Boh. Bauše za tak divného, ať nedíme zlomyslného, že mohl napsati na str. 83.: »Nemenší účasť v léčení měli skuteční mniši; jako dnes vyrábějí likér Chartreuse, tak byly kláštery nejen útočiště písemných památek Římanů, ale mnohý klášterník znal léčení nemocí, které slávu jeho daleko široko rozneslo. Po jeho smrti přenesen, aby pramen příjmů pro klášter nevyschl, divotvorný účinek na nějakou sochu svatého«. Pěkná jest povídka Heritesova: »Bůh« str. 217., připomínající jeho dvě povídky v XVIII. ročníku Lumíra: »Bůh v lidu«. Podobných povídek potřebovali bychom v nynější době více.

Pěkná je také báseň Marie Hausnerové: »Jeptiška« (str. 125), líčící odměnu jeptišky za všecky oběti — přítomnosť Kristovu u smrtelného lože. V povídce »Poslední noc Jidášova« (str. 151) zdá se Emile Gebhart klásti studnici Jakubovu blízko Jerusalema, ač byla, jak známo, v Samaří poblíže hory Garizim.

M. Jahn má ve Zlaté Praze 1896. i v Lumíru 1896. touž povídku pod rozličnými názvy; ve Zl Pr »Síla bludu«, v Lum. »Přivázaný kámen« (jest nedokončená »Síla bludu«). Jak to nazvati? Jan Nep. Holý.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Svatý Otec Lev XIII. V měsíci únoru přijel do Říma princ Jindřich Orleánský, syn vévody Chartresského, bratr vévody Filipa, hlavy rodu Orleánského ve Francii. Ještě téhož dne, kdy přijel, navštívil v 6 hod. večer sv. Otce ve Vatikáně. Prince, ozdobeného řádem čestné legie, provázel Msgr. de Ragnau a hrabě Rochemaure. Návštěvě prince Orleánského v této době přikládá se veliký význam. Jindřich Orleánský cestuje do Habeše v zájmech Francie, jež učinila obchodní smlouvu s králem Menelikem. Návštěva princova byl nejen hold upřímného a horlivého katolíka hlavě církve, ale tvrdí se s určitostí že Jindřich Orleánský vyžádal si od sv. Otce rady v některých důležitých věcech politických. Princ Jindřich má zcela jiné názory vůči církvi než jeho bratr Filip. Po návštěvě sv. Otce navštívil princ ještě některé kardinály, ale v celém Římě již nikoho jiného; odejel ihned do Brindisi. Brzy potom přijal sv. Otec badenskou princeznu Viktorii, sestřenici německého císaře, a korunního prince švédského a norvéžského, kteří pak navštívili kardinála Rampollu, jenž jim ihned návštěvu v Grand Hotelu oplatil. Také náčelník katolíků francouzských, hrabě de Mun, slovutný poslanec a řečník, byl přijat u sv. Otce v delším slyšení. Naši velectění čtenáři zajisté již sledovali snahy, kterak odstraniti válku a zříditi mezinárodní smírčí soud, jenž by rozhodoval jednotlivé rozepře dle práva. Zajímavo jest, že, jak římský sjezd míru, tak americký i anglický, obracely zvláště zraky své k Vatikánu a k papeži, hlavě nejvznešenějšího náboženství a jeho církve na světě. Nyní teprve uveřejňují některé římské listy dopis, jejž zaslal VII. kongres světového míru v Budapešti sv. Otci a neváháme ho pro jeho zajímavosť s čtenáři svými sděliti. — Svatý Otče! Sedmý kongres světového míru, konaný v Budapešti, uložil svému předsedovi, aby vzdal Vaší Svatosti dík jménem sjezdu za vzácné přispění, které Vaše Svatosť buď přímo neb nepřímo skrze Své oprávněné zástupce činně projevila ve prospěch míru a pro zařízení mezinárodního smírčího soudu. Všichni přátelé míru bez rozdílu národnosti obdivovali vznešená a výmluvná slova Vaší Svatosti v encyklice všem vladařům a národům, jimiž velebila Vaše Svatosť dobrodiní míru a prohlašovala veřejně, jaká zla pocházejí z války, militarismu a ozbrojeného míru. Všichni byli poctěni a posilněni pokyny Vaší Svatosti, a to vždy, kdykoli Vaše Svatosť ráčí hájiti a propagovati myšlénky a zásady světového míru, jakož i tím, že Vaše Svatosť vždy věnuje plnou pozornosť jednáním a snesením světového míru. S uspokojením pohlíží sjezd, jak za vznešené inspirace Vaší Svatosti anglický a americký episkopát pracoval s veškerou horlivostí své autority alespoň v zemích, kde působí, ku zřízení smírčího tribunálu, jehož účinem zabráněno by bylo krvavým válkám i jejich následkům. To jest skutečně tak důležité, že ani nelze, aby ho jiní nenásledovali. Díky těmto příkladům a úsilím, jež se na různých stranách opakovaly, učiněna jest možnosť, že lze doufati, že toto století, jež bylo tolikráte již svědkem krvavých válek, neskončí, aby světské vlády se neodřekly drahých a krvavých válečných rozluštění sporných otázek, a že se dohodnou bez záhubného a nebezpečného prostřednictví zbraní a armád a zjednají světu dobrodiní mezinárodního soudního tribunálu. Nikdo nemůže v té věci vydatněji působiti než Vaše Svatosť; budiž nám to dovoleno říci. Tlumočíme tak mínění celého našeho sjezdu; je to jednak výraz povinné vděčnosti, jednak ponížená, naléhavá prosba. Prosíme pokorně za pomoc Vaší Svatosti. Jsme tím přesvědčeni, že hlas Vaší Svatosti, jedná-li se o obecné dobro lidského pokolení, je slyšán celým světem; dovolujeme si prositi Vaši Svatosť, aby ráčila novými a určitými prohlášeními slavně potvrditi Svá prohlášení dřívější a spolupůsobiti tak pro ty všecky, jimž náboženství a lidskosť nejsou pouhými slovy; aby Vaše

Svatosť ráčila se súčastniti velikého křižáckého tažení ve prospěch bratrství lidského pokolení. Důvěřujíce v láskyplnosť Vaší Svatosti, vyjadřujeme Vám, Svatý Otče, nejhlubší svou oddanosť. Jménem VII. kongresu pro světový mír: předseda Štěpán Türr, sekretář F. Remeny. Jménem sv. Otce odpověděl sjezdu kardinál Rampolla slovy nejlaskavějšími. — Pamětní medaille XIX. výročí pontifikátu Lva XIII. zhotovena byla rytcem Bianchim. Na jedné straně je papežova podobizna s nápisem okolo: Leo XIII. Pont. Max. Sacri. Prin A. XIX. Na druhé straně je obraz Nejsvětější Panny na trůně; na klíně drží Ježíška, jenž podává světu růženec. Národové světa vyznačeni jsou tu allegorickými figurami. Okolo čtou se slova: Praesidium — Divinae — Matris — Acceptissima — Rosarii — Prece — Exorandum. Takové medaille razí se každá dvě léta. — Nejnověji proměnil sv. Otec tak řečený vatikánský seminář připojením k basilice sv. Petra v seminář papežský. Nadal jej penězi, ustanovil učitele filosofie a theologie, poručil spořádati biblioteky a kabinet přírodovědecký, nadal seminář několika bezplatnými místy, při čemž zvláště pamatoval na své rodiště, Carpinetto.

V době, kdy toto píšeme, známo jest již, že ndp. arcibiskup Dr. Th. Kohn meškal v Římě a zvláště laskavé a milostivé byl sv. Otcem přijat.

V Římě meškající francouzský novelista Richebourg, který líčí dojem papežské audience takto: Jsem dojat více než slovy lze vyjádřiti. Jednoduchosť sceny byla plna veleby. Výraz papežovy tváře při našem přijetí nebyl jen vlídný, ale krásný . . . A. Mr. Bourke Cockran, proslulý řečník Spojených Států, dí: »Viděl jsem před tím papeže, ale toliko při veřejných výkonech. Před tím jsem nikdy nepřišel tak blízko k jeho osobě a nepoznal jsem kouzla jeho přítomnosti . . . byl jsem nevýslovně dojat, ano uchvácen energií a silou, s jakou papež mluvil o pokřestění národů a účelu papežství, jako činiteli spásy duší.«

Sv. Otec Lev XIII. složil 200.000 zl., aby úroky z této sumy vynaloženy býti mohly na odměny dějepisných děl v Italii a za hranicemi. Za tou příčinou jmenoval také odbor, jenž bude předložené práce posuzovati a odměny navrhovati. Stanovy pro tento odbor podal v návrhu sám sv. Otec.

Zprávy o sv. Otci souhlasí v tom, že se Jeho Svatosť těší i přes vzácný vysoký věk výbornému zdraví.

Valná hromada Matice srbské v Budyšíně. Každého roku koná se ve středu po velkonocích valná hromada tohoto důležitého spolku pro naše bratry v Lužici. Letošního roku však byla pořádána již dříve, 16. března, poněvadž v tomto roce slaví se památka 50letého založení Matice srbské. A k tomu je potřebí příprav. Předseda can. cap. schol. vdp. Lusćanski, který více let dlel v Praze jako praeses lužického semináře, zahájil schůzi o 3. hod. odp., přivítav příchozí a vysloviv svoji radosť z četného počtu — sešlo se 45 členů. Jednatel kanovník farář Skala podával svoji zprávu, z níž byla hlavně patrna a pozoruhodna snaha o stavbu nového matičního domu. Letošního roku má se započíti se stavbou. Bude v něm středisko lužických Srbů, proto je třeba jejich podnik podporovati. Příspěvky přijímá také kan. farář Jak. Skala v Budyšíně (Bautzen) v Sasku. V domě tomto bude umístěno vše, co Srbům draho a milo, velká knihovna, různé památky, Hórnikova jizba, a také mezi jiným předměty z poslední lužické výstavy v Drážďanech. — V minulém roku přistoupilo 13 členů, neubyl nikdo. — Matice měla minulého roku příjmů přes 2.551 hřiven a vydání přes 2.292 hř. Jmění Matice vzrostlo na 5.828 hř. 76 fen. Starý matiční dům (dosavadní) vynesl 2.116 hř., vydání bylo 1.441 hř. 9 fen., poněvadž bylo potřeba mnoho oprav. Na novostavbu sešlo se v uplynulém roce 7.595 hř. 27 fen., které vynesly 314 hř. úroků. Z toho zapravily se dluhy hypotekární, které lpěly ještě na matiční usedlosti, takže zbylo hotových 1.818 hř. 98 fen. — Knihovna vzrostla o 114 čísel. Skladník knih, učitel Kapler, vydal 7.334 jednotlivých knih v minulém roce, z nichž největší počet připadá na matiční kalendář, totiž 5.800 výtisků. Za předsedu a do výboru zvoleni titéž funkcionáři. Při Matici se založil nový odbor, totiž hudební, za vedení dr. Pilka. Přípravy k oslavě 50letého jubilea pořádá zvláštní výbor. Neopomeneme laskavým čtenářům podávati zprávy o svých krajanech lužických, poněvadž naši pozornosti plnou měrou zasluhují. Podporujme je také hmotně podle možnosti.

Liga † 4.

Kulturní dílo katolíků v temné Africe. »Akademie věd« v Paříži 5. prosince r. 1896. měla výroční schůzi. Jednalo se o rozdělení roční ceny v části 15.000 fr., kteréž pojistila akademii jistá dobročinná vdova, aby penězi byla od-

měněna kterákoliv oběť lásky k bližnímu. Podílení děje se v den úmrtí jejího manžela. Akademie věd určila obnos katolickým misionářům, působicím v Africe. Obmyšleny z mnohých misií dvě, poněvadž jsou počtem nejsilnější; jsouť to: »Kongregace Ducha Svatého« a »Bílí otcové«.

V téže schůzi akademie vyjádřeno úplné uznání dílu P Louveta »Katolické misie v XIX. století. »Akademie věd« v Paříži nesdílí mínění našich petrolejnických listů. Nás to v činnosti jen povzbuzuje.

Bílí otcové z trevírského mateřince vykonali v r. 1895 96. dílo veliké práce. Pět z nich, mezi nimi jeden biskup, zahynuli útrapami vzneseného povolání svého. Bouře na jezeře Nyanza způsobila plavícím se otcům škodu na 20.000 marek. Aby jisté smrti ušli, byli nuceni jako kdysi spoluplavicí se se sv. Pavlem všechen náklad uvrci do vody. Král z Ukereve přepadl stanici misionářskou Neuwied a vyloupil ji, při čemž tekla krev, a zahynulo 26 osob. I při těchto ztrátách čítá se misie Bílých otců k nejlepším a nejslibnějším v celém křesťanstvu.

Před 20 lety počala tato činnosť svou. Dnes má šest okresů s 5 biskupy, 2 provikáři, 82 misionáři, 12 sestrami. 22 stanic, v nichž jest 24.781 pokřtěných a 92.731 katechumenů, kteří pravidelně jsou vyučováni, ale 4 léta nejméně musí se podrobiti zkoušce, než připuštěni jsou ku svatému křtu; kromě pravidelných katechumenů jest mnoho tisíc osob, které časem se účastní vyučování křesťanského.

Dům trevírský rád by přijal členy, ale není peněz a není přihlášek, kromě chudých, kteří jsou z větší části odkázáni na podpory domu. Kolik dají osvětou se chlubící?

V Ugandě jsou oba synovci krále Mwango vychováváni po katolicku. Při smrti králově bude lid voliti nástupce jednoho z obou, který se bude více lidu líbiti. Liga † 1.

Drobné zprávy z Jihoslovanska. — M. Hostnik, profesor v Rusku, rozený Slovinec, napsal brožuru »Naši knjižni grehi«, ve které upozorňuje slovinské jazykoslovce na mnoho chyb a nedůsledností v nynějším spisovném jazyku slovinském. — V Lublani vycházejí sebrané spisy dra. Tavčara. Dosud vyšel 1. svazek. Jest v něm pět, ve studentských letech napsaných, romanticko-ideálních a sentimentálních novell à la Werker a 12 obrazů z venkovského života. — »Slovenka« se jmenuje orgán slovinských žen. Vychází v Terstu. — Slovinský učitelský list »Učiteljski Tovariš« vychází již 36 let. R. 1861. jej založil zesnulý již učitel Praprotnik na náboženském a národním základě, a takovým byl až do lonského roku. Minulého roku však začal stranický boj proti kněžím, a hlavně proti klerikalismu, který prý musí stůj co stůj na Slovinsku zničiti. — Belletristický časopis »Ljubljanski zvon« v posledních letech začal pěstovati naturalistický směr, který lonského roku v něm dosáhl vrcholu, a to v povídce »V krvi«. — Jediný slovinský katolický denník »Slovenec« slaví letos své 25leté jubileum svého trvání. — Výbor »Slovinské Matice«, aby podporoval rozvoj záhavného slovinského písemnictví, vypisuje 200 zl. odměny na větší původní povídku nebo po 100 zl. na dvě menší. — Celovecký »Mir« má od Nového roku dvakráte za měsíc zábavně poučnou přílohu »Domači prijatelj«. — Katolický literární spolek chorvatský »Društvo sv. Jeronima« vydalo letos 4 knihy: Kalendář, Život P. N. Ježe Krista dle 4 evang., povídku »Vračara Klara« a poučnou knihu »Štitite životinje« (chraňte zvířata). — Mladý chorv. básník a spisovatel R. Katalinić-Jeretov začal vydávati nový belletristický list chorvatský »Lovor«. Vychází 10. a 25. každého měsíce. Předplatné obnáší 4 zl — V Záhřebě vychází nový paedagogický list »Kršćanska škola«. Účel listu jest šířiti idey katolické církve a hájiti zájmů chorvatských učitelů. Vydává jej katechetský spolek. Redaktorem jest Matija Seigerschmied, katecheta v Záhřebě, administratorem jest Ante Jagar. V prvém čísle vyšel pěkný článek: Paedagogika v poměru k náboženství a filosofii. Cena 2 zl.; vychází 10. a 25. každého měsíce. Novému listu přejeme též my mnoho zdaru! — 14. ledna letošního roku slavili Černohorci sami bez účastenství ostatních Slovanů 200leté jubileum své dynastie. Slavnosti se konaly v Cetinji. »Glas Crnogorca« uveřejňuje na prvém místě srdečnou krásnou řeč, se kterou se kníže Nikola I. obrací k svému národu. Knížeti blahopřáli: Fratišek Josef I., car Mikuláš II., král Humbert, srbský král Alexander, rumunský král, bulharský kníže, anglická královna a j. — Pod názvem »Mali svijet« vychází v Zemunu nový srbský list pro mládež. Cena 2 zl. — Srbské národní písně o kraleviči Marku přeložil do maďarštiny dr. Eduard Margalić pod názvem: »Márk kiralyfi«. — Znamenité drama černohorského

knížete Nikoly I. »Balkanska carica« jest přeloženo též do němčiny. Název jest: »Kaiserin des Balkans«. — Veliký srbský vlastenec a spisovatel A. Pajević byl vyznamenán od ruského cara Mikuláše II. řádem Alexandra Něvského.

Druhý nový list slovinský jest »Venec cerkvenih bratovščin«. Je to orgán všech církevních spolků. Vychází jednou měsíčně. Předplatné na celý rok 72 kr. Prvé číslo vyšlo před vánocemi a má obsah podobný »Květům marianským« anebo »Růži dominikánské«. Fr. Štingl.

Jednota katolických učitelů. Již pouhý návrh stanov pobouřil všecky liberální učitelské listy. Školský obzor, Posel z Budče, Česká škola, Učit. noviny i Škola našeho venkova, jejíž vyšlo právě první číslo, vidí v Jednotě nesmírné nebezpečí pro moderní školu a všecko učitelstvo. Listy tyto uveřejnily návrh stanov, z nichž pravou pochoutkou zdá se býti pro ně »zvláštní ustanovení«, ku konci připojené. Z toho vyvozují, že, kdo k jednotě přistoupí, bude nevlastencem atd. Podle těchto listů bylo by tedy zradou vlastenectví, kdyby český katolický spolek se spojil s německým. Ale když čeští podučitelé na Moravě uveřejňují německé provolání v pověstné »Lehrerstimme« k německým, aby se s nimi spojovali za účelem, který se jim zdá býti společným — to je v pořádku! Ponévadž pravda jest jenom jedna, nemůže se proti ní bojovati zase pravdou, nýbrž něčím jiným. V »Katol. Listech« bylo náležitě objasněno, že návrh stanov jest pouhým návrhem, který může býti změněn, ale toho si páni liberálové ani »nepovšimli«. A také si nepovšimli toho, co psala o Jednotě »Vlasť«. Čeho nelze vyvrátiti, to pánové krátce ignorují. »Učit. Noviny« píší, že asi nenajde se mezi učitelstvem mnoho lidiček, kteří se p r o d a j í. Tak daleko to již tedy u nás došlo se svobodou smýšlení, že ten, kdo neostýchá se vstoupiti do katolického spolku, nazýván jest prodajným! Zatím pánové sami jsou zaprodáni lžiliberalismu tak, že ani se neodvažují jinak mysliti, než jim káže liberální vrchní štáb. — Všecky listy však překonal »Posel z Budče« svým článkem »Provokace«, na nějž obšírněji odpovídá právě »Vychovatel«. »Jednota katolických učitelů« jest dle »Posla z Budče« provokací a — rukavicí, kterou prý učitelstvo české zvedá, jsouc vyzváno k boji. Jednotou prý má býti utvořena propast mezi učitelstvem a kněžstvem — ale pak si »Posel z Budče« umyje ruce s Pilátem a zvolá: »My nejsme vinni krví tohoto poměru!« — Redaktor »Posla z Budče« netají tedy, že je tomu, kdo se hlásí veřejně ku katolictví, nepřítelem. Ale pak ať nemluví o nějaké shodě, která prý dosud byla. S lidmi druhu p. Strahlova duchovenstvo žádné shody míti nemohlo — a měl-li pan Strahl někdy takovou shodu, pak se stavěl zcela jiným, než jak se nyní ukazuje v »Poslu z Budče«. Pan Strahl je pro katolické učitelstvo málo důležitou osobou, aby mu házel rukavice, a nechá ho křičeti, myslíc si: Marné vaše proti nám jsou vzteky! Liga † 10.

Projevy důvěry p. řídícímu učiteli Václavu Špačkovi dále zaslali: Katecheti v Plzni, Sv. Josefské Jednoty: v Rokytníku, v Ústí n. Orlicí, ve Zbečníku, v Roudnici, v Poličce a obecní úřad v Kamenci a Sádku u Poličky; mimo to četné soukromé osoby, mezi nimi vynikající katoličtí spisovatelé. Další projevy přijímá: Tom. Škrdle, Praha č. 234—I.

Děkan Jos. Fischer. Sdělili jsme již se čtenáři »Vlasti«, že zvěčnělý děkan Jos. Fischer odkázal družstvu Vlasť knihovnu a že nám za živa daroval 2.000 zl. Z nejspolehlivějšího pramene dodáváme ještě, že děkan daroval rovněž ještě za živa v Č. Budějovicích: *a*) mužskému asylu 2.000 zl., ženskému asylu 2.000 zl. a konečně asylu pro starce a stařeny rovněž 2.000 zl. Doporučujeme k následování. Kéž je tak šlechetných a dobročinných kněží hojně!

Hermeneutica biblica. Auctore Fr. Vincentio Zapletal, ord. Praed. Froburgi Helvetiorum 1897. Oznamujeme učené dílo, jež vydal Moravan Dominikán, profesor katolické university ve Frýburku, na důkaz, jak našinci pracují také v cizině na poli vědeckém

Paběrky z novin a veřejného života. ***K pooletému jubileu mučenické smrti sv. Vojtěcha*** konají se rozsáhlé přípravy mimo Čechy také v diecési Hnězdenské. Sv. Otec Lev XIII. zaslal z té příčiny arcibiskupovi Dr. Stablewskému zvláštní list, v němž velebí zásluhy sv. Vojtěcha. Protestantische Kreuzzeitung zahajuje sbírky, z nichž má býti zbudován sv. Vojtěchu pomník; žádá,

aby jí všichni poskytli příspěvků, kdož chtějí udržeti v živé paměti jednu z nejdůležitějších vzpomínek staropruských dějin. Americký »Katolík« v Chicagu vycházející pojednává již v únoru t. r. ve zvláštním dopise o oslavě sv. Vojtěcha a redakce ohlašuje, že vydá obšírný životopis tohoto světce. U nás vydal Rohlíček a Sievers kriticky psaný životopis sv. Vojtěcha. Stojí 15 kr., v partiích 10 kr. Ve »Slovech pravdy« vyšel malý životopis po 2 kr., jenž se hodí k hromadnému podělování. V »Hlasech katolického spolku tiskového« vydal J. Ježek pověsti z luhů domácích a cizích »Ze života sv. Vojtěcha«. Cena 24 kr. Konečně i v »Časových úvahách« v Hradci Králové vyšel životopis sv. Vojtěcha. Cena 4 kr. Rovněž i knihkupectví Cyr.-Meth. vydalo životopis sv. Vojtěcha a prodává jej po 2 kr. Snažně žádáme, aby tyto životopisy byly hojně rozšířeny a sloužily u nás k oživení katolického ducha. — ***Pšenice dozrává — síla Mladočechů se podlamuje.*** K našemu článku z minulého čísla, který jednal mimo jiné také o demonstraci proti Dr. Heroldovi, dodáváme další zajímavé události. R. 1893. snažil se žižkovský starosta Fr. Bláha vyhnati redaktora tohoto listu ze Žižkova, a r. 1897., když v Žižkově Mladočeši při volbě volitelů do V. kurie porazili sociální demokraty, musila policie střežiti hlavě obce, Fr. Bláhovi, dům. Pane starosto, jaký to obrat ve 4 letech? A kdož nám vším úsilím pěstoval v Praze husitského ducha, kdož ještě roku 1896. tvrdil, že přijde doba, v níž český lid bude putovati do Prahy dne 6. července (v den upálení mistra Jana Husi) a ne dne 16. května, kdy slavíme svátek sv. Jana Nepomuckého? Byl to nynější starosta obce Pražské, Dr. Jan Podlipný. Pane starosto, jak se časy mění, když ani ne v roce, po volbě v V. kurii v Praze, učinil Vám »husitský národ« před Vaším domem zastaveníčko a volal Vám »Pereat« a při tom potupně hvízdal. Doufáme, že Jste vystřízlivěl a že si nebudete již přáti, aby »národ« chodil do Prahy dne 6. července na oslavu mistra Jana Husi. Co takovýto »národ« páchal v Krumlově a v Prachaticích, víte, a co by dělal, až by Vás, dřívějšího demokrata a husitu, potkal v krásném městském kočáře s premovaným kočím na kozlíku, toho se domyslíte, a co by udělal z Prahy, toho se také dovtípíte, a proto zajisté vytrpíte i dále v Praze tiché, klidné a zbožné poutníky sv.-Janské, kteří Vám v Praze nezkřiví ani vlásku. A nadivno sluchu! »Nár Listy«, když »národ« tloukl okna Riegrovi, šlechtě a Škrdlovi, viděly v tom elementární jeho sílu, ale čeho se samy ubohé nedočkaly? Slyšme, co píše 13. března t. r. »Národní Politika«: »Po klidném průběhu dne volebního následovaly bouřlivé demonstrace a výtržnosti, zejména před domem redakce »Národních Listů«. Politování hodné vřavy této súčastnili se snad také někteří jednotlivci, kteří na témž místě před šesti lety provolávali slávu a pěli národní písně. Bylo to po osmé hodině, kdy před redakcí »Národních listů« nahromadily se četné zástupy lidu, mezi nimiž bylo pozorovati zejména četné stoupence různých radikálních směrů a zejména sociální demokraty. V krátké chvíli bylo tu pohromadě daleko přes 500 hlav. »Národním Listům« a mladočeskému kandidátovi panu Březnovskému provoláváno hlučně »Hanba!« a »Pereat!« Na to vytloukly zástupy kamením okna přízemí domu »Národních Listů«. Policie rázně zakročila, nebyla však dlouho s to, aby demonstranty zatlačila. První zástup as 300 osob shlukl se v městském sadu asi o půl. 9. hodině večerní i táhl Marianskou ulicí kolem »Národních Listů«, provolávaje »Hanba lžisvobodomyslníkům!« Do přízemních místností házeno bylo kamením a celá cihla, kterou korrektor pan Stolz byl ohrožen. Na rohu Václavského náměstí počali zpívati demonstranti různé písně; tři strážníci zatkli jednoho z hlavních výtržníků, ale dav chtěl jim jej vyrvati, a tu strážníci na povel komisaře tasili šavle a útočníky odrazili. Demonstranti hnali se za strážníky až do Jindřišské ulice pokřikujíce: »Hanba vám! Hanba »Národním Listům!« Pereat Březnovský!« Na rohu ulice Panské byli však rozprášeni oddílem strážníků a couvli Bredovskou ulicí opět před »Národní Listy«. Tam se nepřátelské demonstrace opětovaly, ale když přitrhl do Marianské ulice oddíl 18 pěších a několika jízdních strážníků, rozprchli se výtržníci na všechny strany. Výtržnosti větších rozměrů udály se o něco později na Staroměstském náměstí, kde proti pokřikujícím zástupům demonstrantů taktéž zakročila jízdní policie.« »Česká Stráž« k tomu dodává: »národní, demokratický a nejsvobodomyslnější žurnál český musí asi krutě páliti ostuda, že jej musila chrániti erární thunovská policie.«

Při jiných příležitostech byly by podobné demonstrace poskytly přehojně látky krvavým »Šípům«. Co jen r. 1893. natahaly se ve svých sloupcích redaktora tohoto listu Než nastojte! Letos k našemu překvapení klesl český, uvědomělý, husitský lid, když obrátil kopí proti jejich stoupencům, najednou — na pár kluků. A jak bylo Dru Englovi v říšské radě, když tam slyšel »vlastenecké«

prohlášení české socialní demokracie proti českému státnímu právu, prohlášení s té strany, které chtěl v užších volbách dáti hlasy proti křesťanským socialistům? My černí, hanobení křesťanští sociálové, my prý mužové bez vlasti a bez citu k národu, my, kteří prý stále šilháme za českou vlast k Římu, my máme po volebním zápase čisté ruce a čisté svědomí. ale jak je Vám, Mladočechům, když vidíte své děti: pokrokáře a socialisty a když vidíte židy, které jste kryli, státi v řadách proti sobě? To je věru trpké zklamání v době nepoměrně dosti krátké, a to je velký zajisté trest za hříchy, kterých se Mladočeši a hlavně »Nár. Listy« proti nám katolíkům a můžeme říci v jistém směru i proti své vlasti dopouštěli. — *»Tisková liga«, »Česká Stráž« a »Šípy«.* Časopis »Vlasť« přinesl v 6. čísle delší zprávu o valné hromadě »Tiskové ligy«. Tato zpráva vyloudila »České Stráži« několik krokodilových slz, jež tuto zachycujeme. Zpráva prý hlavně vytýká, že zvláště ligisté ze stavu učitelského velice horlivě plní svůj úkol, z jejich zpráv prý dýše láska ke katolické pravdě. To je smutný zjev, povídá »Česká Stráž«, že naši učitelé . . . nepochopují, kam klerikální agitace Škrdlovců a Brynychovců směřují, a za kus kněžské přízně, ze zbabělé poníženosti dávají se verbovat do ligy, jež notoricky pracuje reakcionářsky proti novým myšlénkám a pokrokovému směru. Odpovídáme: lež jest, že se učitelé dávají verbovat do ligy. Všichni hlásili se k ní sami; lež jest, že to činí ze zbabělé poníženosti a za kus kněžské přízně: jsou to katoličtí učitelé a pracují katolicky na obranu víry. Škrdlovci a Brynychovci jednají otevřeně a každý ví, co chtějí a kam směřují, a proto je třetí lež, že učitelé, kteří s nimi již po dlouhá léta za stejným cílem pracují, nepochopují, kam jejich agitace směřují. Učitelé ligisté tyto cíle chápají docela dobře, neboť všichni patří k nejintelligentnějším učitelům vůbec.

»Česká Stráž« prolévá dále hojně nových slz, my však zachytíme jen tu poslední: »Proti těmto výbojným, anonymním, pouze ciframi znamenaným ligistům bude třeba organisovati stejně výbojnou ligu generace směřující k pokroku«. Odpovídáme: nám je to lhostejno, činte si co chcete, organisujte se jak chcete; více než dosud nám ubližovati a církev a katolictví hanobiti a snižovati nedovedete (mluvíme zde ke všem směrům od »Červánků« až k »Nár. Listům«), a kdybyste snad chtěli sahati na naši čest, odrazíme vás § 19. tiskového zákona a příslušné novely. Ostatně, nil novum sub sole! To všecko již tu v Čechách bylo: liga katolická i protikatolická a kdo zvítězil, víte. Podobnou, ale rovněž zbytečnou starost o ligu mají také »Šípy« ze dne 15. března. Mezi těmi, kdož ohrožují českého, uvázaného lva, jest vymalována i »ultramontanní liga«. Rádi bychom věděli, čím se prohřešila liga proti české vlasti a čím ohrožuje českého lva? Či tím, že bojuje proti bezbožectví v literatuře a že odráží útoky proti církvi a katolickým osobám? V tom se nemusíme brániti, neboť právě česká socialní demokracie ukázala v říšské radě, že ten, kdo opustí náboženskou půdu, opouští brzo potom i dráhu své vlasti. Hájíme-li tedy náboženství, prospíváme tím i své vlasti. — ***Povzbuzení pro nás.*** V předešlém čísle jsme uvedli, co činí bavorské kněžstvo pro rolníky. Dnes se zmiňujeme o činnosti ještě rozsáhlejší ze Španělska. Tam pracují »Misionáři práce«; je to sdružení katolických kněží, kteří se věnují úplně křesťanskému socialismu a šíření jeho zásad a myšlének. Zakladatelem »Misionářů práce« jest opat Jindřich Fontan. Pomocí 80 jednatelů jsou tito misionáři spojeni se všemi dělníky, maloživnostníky a rolníky v zemi, sprostředkujíce koupi a prodej jejich potřeb, bojujíce proti socialistům a jejich podvratnému učení. Za nedlouhou dobu svého působení založili »misionáři práce« veliký počet Raiffeisenových záložen, zřídili syndikát pro rolnický průmysl a pro duchovenstvo zavedli kurs věd a studií socialních; kromě toho mají i obor literární, jenž bez krejcaru útrat rozšířil tisíce výtisků všech katolických časopisů a knih. Kněží čeští, moravští a slezští, zkoumejme, jak jsme za těmito misionáři práce pozadu! — ***Katolická veřejná čítárna.*** Myšlénky této, kterou jsme v jedněch paběrkách doporučovali, chápou se v sobotu dne 27. m. m. »Katolické Listy« a vroucně ji doporučují. Ale kdo z nás učiní počátek a kde? Po našem rozumu mohla by začíti nejprve Katolická beseda v Praze. — ***Fronta Máje***, spolku českých spisovatelů belletristů. Ve 12 čísle »Rozhledů« napovídá se, že má do »Máje« vstup každý jakéhokoliv směru a přesvědčení, až na ty, kdož se věnují »literatuře klerikální«, neboť proti té čelila fronta »Máje«. To nás vede k tomu, abychom si hleděli svého fondu pro katolické spisovatele. Ten podporujme, ten zvelebujme, tady si budujme místo pro své potřeby! — ***Nové listy katolické.*** Volby námi pohnuly. Nové listy katolické pro německé krajiny zakládají se v Chebu a v Liberci. Český list katolický pro diecési litoměřickou založen bude ještě tohoto roku.

Jen dále ku předu! — ***Nový květ křesťanské charity*** vypučel v Chrudimi. Rada krajského soudu v Chrudimi, p. Št. Fischer, založil tam konferenci svat. Vincence z Paula. Radujeme se. — ***Bílkovy Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova.*** Dubnové číslo brněnské »Hlídky« přináší z péra prof. dr. Hodra zdrcující kritiku o tomto pamfletu bývalého gymn. ředitele Bílka. Posudek Hodrův vzbuzuje v našich katolických kruzích radostný rozruch a jest o něm všude hovor. Je-li možno, budiž tento posudek vydán ve zvláštním vydání. K nám pravil asi před 2 roky vynikající český historik, že Bílek jest naprosto neschopen psáti dějiny Tov. Ježíšova. Je nám s podivením, že se »Časp. hist.« proti Bílkovi neozve. — ***Národní Jednoty Severočeská a Pošumavská a »Vyšehrad«.*** Uvedli jsme v minulém čísle, že se zasílá do odborů Severočeské Jednoty časopis »Vyšehrad« a víme, že se tak děje i v odborech Jednoty Pošumavské. Nuže, jak píše »Vyšehrad«! Máme v rukou č. 13. ze dne 27. března t. r. a tam se dočítáme těchto urážek ve článku: »Po boji do boje.«: »Strana klerikální stala se stranou politickou, ale její zásady s učením Kristovým nemají nic společného. Strana klerikální jest prý zapřísáhlou nepřítelkyní pokroku a chce řešiti otázku socialní. To prý jest — dle »Vyšehradu« — velikým nesmyslem a hříšnou lží. My ten křesťanský socialismus pokládáme za pouhou škrabošku na hnusné tváři klerikalismu. »Vyšehrad« spatřuje prý v těch, kdo pod rouškou křesťanského socialismu bojují, rozhodné nepřátely národa našeho. Nižší klerus prý má sice trochu lásky ke svému lidu, ale vyšší klerus prý ho odlučuje od národa. Pane Klecando, kdo je ten národ, proti kterému pracujeme? Snad vy a váš »Vyšehrad«, snad Hajn a »Lid« a »Ruch«, snad dr. Herben a jeho »Čas« anebo dr. Masaryk a jeho »Naše Doba«. Pane Klecando, kdo vám dal právo a od kdy máte to právo, aby extrémní protikatolické živly činily si nárok na zastupování katolického lidu a aby odlučovaly kněze katolického od lidu katolického. Vy rozeznáváte klerikála od katolíka, ale my vám odpovídáme, že je to pouze vaše agitační heslo, nic méně, nic více. Katolický kněz je vždy věrným Čechem a vždy věrným přítelem svého lidu, ale při tom jest zároveň rozhodným nepřítelem lidí à la Klecanda, Herben. Hajn a j. v. a proto jste vymyslili slovo klerikál, abyste rozeštvali lid s knězem. Duchovní, pozor, buďte dbalí své cti a ze všech odborů, v nichž se odebírá »Vyšehrad«, musí pryč buď tento list, nebo vy sami. Platit a spolupůsobit a při tom se dát špinit od »Vyšehradu«, jest nespravedlivo a kněze nedůstojno. Buďme všude a ve všem sví a energičtí! — ***Komu mají děti věřiti?*** Brněnský »Hlas« (7. dubna 1897) přináší pod tímto záhlavím tyto pozoruhodné řádky: Pan katecheta vypravuje ve škole dětem, že zvíře duše nemá a tím hlavně se liší od člověka. Z knihovny si týž žáček vypůjčí knihu »O šelmách kočkovitých (sbírka spisů pro mládež, vydává Bačkovský) a čte o lvu, že má ušlechtilou duši a že hlad pohoršuje duši lví, duši jeho že nevyznačil ještě žádný umělec a konečně chválí se veliká duševní dokonalosť lva. A tak stále čte o »duši« tigra atd., až přijde k »duši« kočky a čte o »duševních« vlastnostech jejich, »duševní« povaze. Komu má dítě věřiti: katechetovi, kterýž ho učí, že zvíře duše nemá, nebo p. profesorovi Starému, který ve spisu pro mládež tak nadšené velebí duši lvů, koček a jiných zvířátek? Nejlépe bude, když děti neuvedeme do pokušení a podobné »vědecké« spisy »poučné« jim do ruky nedáme. Liga † 20.

Činnosť Tiskové ligy v měsíci březnu. 1. »Katolické Listy«. Mají: *a*) úvodní články l. † 40 a 46; *b*) feuilletony l. † 1 a 50; *c*) dopisy z ciziny: l. † 40 ze Sarajeva, l. † 50 (tři) z Říma, l. † 8 z Korutan, l. † 41 ze Saska, l. † 57 z Antverp, l. † 59 z Mnichova, l. † 64 ze Štyrska, l. † 33 z Krakova, l. † 44 z Istrie; *d*) dopisy z Čech: l. † 46, 4, 21, 3, 67 a 19 (dva); *e*) lokálky: l. † 5 = 13. l. † 4 = 10, po 5 = l. † 6, 17 a 22; po 3 = l. † 45, 10, 48, 39, 28; po 2 = l. † 2, 66, 28; po 1 = l. † 12, 43, 1, 46, 41, 70, 32, 31, 80. 57. — 2 »Vlasť«: *a*) literaturu l. † 17; *b*) drobné zprávy l. † 1 a 20. — 3. »Vychovatel« *a*) úvodní článek l. † 10 a 100; *b*) lokálky: l. † 1, 10, 100. — 4. »Dělnické Noviny« l. † 7 má v nich úvodní článek. — 5. »Český Východ«: *a*) dopisy: l. † 5, 35 (dva); *b*) lokálky l. † 61, 69, 45. — 6. »Obnova«: *a*) článek l. † 44; *b*) dopis l. † 22; *c*) lokálky l. † 22 a 35. — 7. »Mír«: *a*) články: l. † 47; *b*) dopisy: l. † 5 a 42. — 8. »Hlas«: *a*) články: l. † 25 a 45; *b*) dopisy: l. † 62 z Krajiny, l. † 52 ze Slezska a z Čech l. † 20, 24, 37; *c*) lokálky: l. † 4 (pět) a 14.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

—•—

Výbor Družstva Vlasť konal dne 18 března t. r. druhou schůzi. Vdp. děkan Václ. Krupička se omluvil. Z nových členů výboru dostavili se oba: p. Dr. Vojt. Vrťátko, advokát z Kolína, a dp. Václav Růžička, kaplan z Chorušic. Předseda dp. Dr. R. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne schůzi modlitbou. Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Došlé dopisy, žádosti a návrhy: Kanovník vdp. Dr. Ant. Horný děkuje jménem Jednoty sv. Methoděje ve Vídni za darovaných 100 zl. Dělnický spisovatel pan Václav Sedmidubský píše, aby družstvo vydávalo postupně dějiny české pro lid. Odkazuje se Historickému kroužku. Kaplan od Českých Budějovic navrhuje, aby družstvo tiskem vydávalo přednášky, jež se v katolických jednotách konají. Výbor o tom rokoval a uznal, že mu to z finančních ohledů nelze provésti. Vynikajícímu katolickému spisovateli, jenž chce podniknouti cestu do Italie, uděluje výbor 50 zl. podpory. Črty z této cesty buďtež za to ve »Vlasti« uveřejněny a budou ovšem ještě obvykle honorovány. Za to zamítá se žádosť za podporu, kterou podal vojín ze Sedmihradska, jenž kdysi pracoval v katolickém listě a nyní v Sedmihradsku u vojska slouží. Nebyl a není členem fondu pro katolické spisovatele a proto mu podpora nemůže býti udělena. Generální vikář v Král. Hradci a kapitolní děkan vdp. Msgr. Dr. Al. Frýdek zaslal družstvu Vlasť 130 zl. Zapravil tím 30 zl. člen. vkladu za svého předchůdce, 50 zl. svého čl. vkladu pro družstvo Vlasť a 50 zl. daroval fondům družstva. Výbor vzal tuto zprávu s potěšením na vědomí a štědrému dárci srdečně a veřejně děkuje. — Tiskárna Cyrillo-Methodějská se písemně požádá, aby zaopatřila novou sazbu pro »Vlasť« a »Děl. Noviny«, anať stará sazba již tu a tam dobře nevychází. — Družstvo vydalo 60.000 želatínových lístků, které budou již brzy rozprodány. I vydá se 100.000 nových lístků. Text pro nové želatínové lístky upraví dp. farář a redaktor »Katol. Listů«, Fr. Vaněček. — Práce dp. Fr. Halbicha, ve »Vychovateli« uveřejněná, vyjde ve zvláštních otiscích. — Výbor se usnáší, že se na dluh ponechávají pouze běžné ročníky »Vlasti«, »Vychovatele« a »Dělnických Novin«. Ale starší ročníky »Vlasti«, »Vychovatele« a »Dělnických Novin«, nebo reklamace starších čísel, spolkové knihy a brožury, prodávají se vesměs a bez výjimky jen za hotové. Administraci družstva se přísně zakazuje, tyto věci na dluh prodávati. Kdo bude žádati něco na dluh, dopis jeho má se ignorovati. — J. M. ndp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych slaví právě dnes své jmeniny i zasílá mu předseda z usnesení výboru blahopřání; lneť družstvo Vlasť k Jeho bisk. Milosti celým srdcem. — Redaktor »Vlasti« vybízí členy výboru, aby známým a přátelům na paměť uváděli cenu fondu pro katolické spisovatele; nechť je tento fond hojně podporován a nechť i v závětech jest ho pamatováno. Redaktor »Vlasti«, dp. Tom. Škrdle, odůvodňoval potřebu, aby se pro »Vlasť« systematicky i pro budoucnosť pracovalo. Práci o Lužici že již má a uveřejní ji ve XIV. ročníku »Vlasti«; práci o Rusínech má zaručenu pro XV. ročník »Vlasti« a pro další ročníky ať se připravuje práce o Slezsku, rakouském i pruském, o Slovensku a z jihoslovanských vlastí. Výbor povolil k tomu účelu z fondu pro katol. spisovatele 130 zl. — Výbor vybízí členy družstva Vlasť, aby se hojně súčastnili církevní slavnosti 900leté památky mučenické smrti sv. Vojtěcha. — Pan řídící učitel Václav Špaček podá v budoucí schůzi návrh na reorganisaci knihovní komise. — Předseda vzpomíná na konci schůze smrti našeho největšího dobrodince † děkana Jos. Fischera, jež nám 2.000 zl. daroval a knihovnu odkázal. Opatření o knihovně, jež předseda vykonal, výbor schvaluje. Na to vzpomíná předseda 80letých narozenin čestného člena družstva, vdp. kons. rady a slov. spisovatele Fr. Pravdy, jež připadají na den 17. dubna t. r. Předseda líčí jeho zásluhy o literaturu a jeho lásku k našemu družstvu. Členové povstali, aby vzdali čest muži o národ velice zasloužilému. K výslovnému přání ctihodného jubilára družstvo od velkolepé oslavy, již by mu bylo připravilo, upouští.

VLASŤ.

O původu národní písně.

Pohled do lidové dílny na písně.

Píše **Alois Hlavinka.**

(Dokončení.)

V.

Zpěváci a skladatelé.

Čím posud byla řeč, všecko se mohlo směstnati pod tímto nadpisem. Zpěváci a skladatelé rodili písně a uváděli je v život. Brávali ze svého, však jen pokud jim samým bývalo dáno.

Slovanský lid měl odjakživa vlohy ku zpěvu. Kde jsou vlohy, tam jest i chuť do zpěvu, a kde se rádo často zpívá, nabývá se i cviku. Vlohami se udržuje cvik a cvikem se bystří vlohy. Toť jest hlavní a živný kořen a vlastní původ lidové zpěvnosti i jeho písní.

Kdo zpíval? Kde kdo. Drobné děti při svých hrách, pasáci a pasačky na palouku a po stráních, dívky ráno ranušenko za rosenky na trávě, hospodyně doma, hospodář a čeledín za pluhem, řemeslník v dílně, myslivec na ladě na pasece, plťař na vodě, pocestný cestou, žebrák za dveřmi.

A byť se zrovna nezpívala píseň známá nebo neskládala nová, aspoň se jen tak ledaco prozpěvovalo. I sebe různější věci se spojovaly, jen když z toho byl rým, a nemělo-li to jiného smyslu, aspoň to byl šprým.

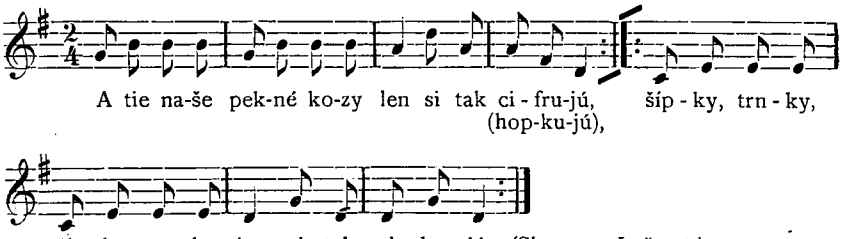
Však nevšude bývali lidé jednak zpěvaví. V Turci třeba býval nezpěvný člověk na odiv, a zajisté to nebyl Slovák, nýbrž snad nějaký »Handerburk«. Ale čím dále, tím je zpěvnosť trhanější a ostrovitější. V kraji kolkolem již vypláněném, kde zpěvnosť sestárla se zpěváky, z nenadání se vyskytne osada, kde ještě žije na sta písní.

A i tam zase některý zpěvák vyniká nad ostatní. Takovýto zpěvák a zpěvule jsou jakořka živým archivem písničkovým.
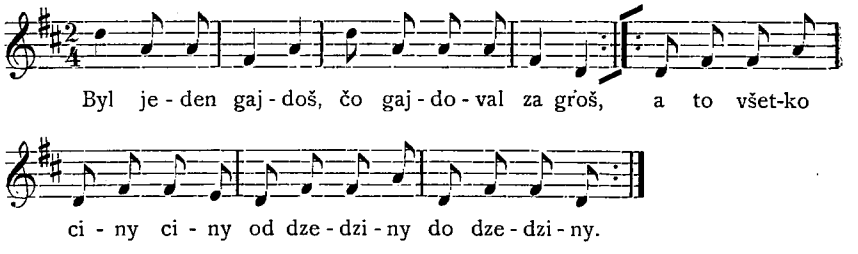
Kdy a kde se zpívávalo? — Společné i jednotlivé zpěvy bývaly za tepla po polích a po lukách, po horách a dolinách při všelijaké práci, v zimě po domech a po jizbách.

Bylo-li při práci plno zpěvu, tím více ho bývalo po práci, na obžínkách, při tanci, na svadbách a jiných slavnostech. V sobotu večer se scházela chasa, oddělená dle pohlaví, bavila se a někdy závodila zpěvem. Když se zvečeřilo, děvčata se rozcházela domů, a chlapci třeba do noci prozpěvovali po návsi.

Kdo skládal písně? — Každý věk a stav měl své písně. Dětem skládali písničky rodiče a chůvy, ale nejednu píseňku si složily děti samy, zvláště když mívaly na to kdy, jako na pastvě:

Nebo:

Vykopal retkev, zeme sa netkeu,
ký je to čert za motyka, čo sa zeme nedotýká.
(Slov. sp. I. č. 376.)

Ve přírodě bývá zpěvu nejvíce z jara; tak i lidé nejvíc a nejraději zpívávali za mlada, z jara života, zvláště když v srdci pučelo a kvetlo kvítko lásky v přerozmanité podobě.

Aj kvitne bílá sedmikráska,
má drobný, bílý květ,
je čistá jako první láska,
a jest jí plný svět —

praví Adam Chlumecký. Šťastný lid, pokud ještě láskou zpívá — tak ušlechtile a krásně! Národní píseň táže se lásky:

Lásko, milá lásko, kde tě lidé berú?
V zahradách nerusteš, v poli tě nesejú.

»Mne v poli nesejú, já se sama rodím,
mezi mládencama a pannama chodím. (Suš. 229.)

Písně samy praví o sobě:

Z neba sme nepadly, v háji sme nerástly,
ale nás mládenci a děvčence našli.

Uliánka, krásná panna, z číhosi návodu otrávila bratra. Když

Zedníci ju zazdívali,
panny pěsničku skládaly.

A u Vyzovic:

Do kamení zakopali,
už pěsničku začínali. (Suš. 168.)

Písničky skládati považovalo se za milé a čestné zaměstnání:

Můj zlatý holoubku,
kdybys měl chaloupku!
Já bych v ní sedala,
písničky skládala. (Suš. 519.)

Složiti píseň znamená původně a vlastně složiti ji úplně v novotě: ve slově i v nápěvu. Byl to nejdokonalejší způsob, ale nejediný. Někdy se na známou notu složila nová píseň (vlastně jen báseň), jindy na známou neb odjinud donesenou píseň nová nota, ještě jinde se ke známé písni jen něco přibásnilo. Leckterá píseň pěkného nápěvu a nedosti pěkného slova a naopak vyšla z paměti, ale ožila zase, když nabyla, čeho neměla.

V řeči se tyto různé případy nerozeznávaly. Ať kdo vymyslil celou píseň, nebo jen slova na známou notu nebo jen nápěv na známá slova, říkalo se prostě, že »složil pěsničku«. Jen o drobném přídanku se říkalo, že se »přidal vrš, dva.«

Nejprostějším způsobem »nové písničky« bývaly všelijaké drobné nápady a improvisace k tanci. Bývaly samy o sobě, na známou notu a bez souvislosti s předkem i s dalejškem. Třeba k moravské »sedlácké«:

Zahraj ně, hudečku,
na tenkú strunečku,
a já ti zazpívám
na tenkú notečku.

Píme, chlapci, vínko,
voda sa nehodí,
voda sa nehodí
žaba po ní chodí.

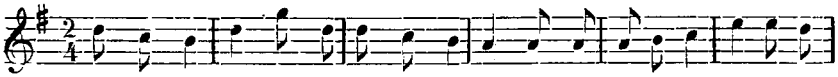
Pojďme domu rači,
velice sa mračí,
lež domu dojdeme,
do niti zmokneme.

Trebar sem chudobný,
ale sem chlap dobrý,
dyž nemám peňází,
napíjem sa vody.

Půjdem zaň, půjdem zaň,
trebar je luterán,
všeckým katoličkám
na zdury udělám.

Bože můj, otče můj,
dy bude pohreb můj?
V létě lebo v zimě —
šak ňa to nemine.

Nebo slovenské ke »krakováku«:

Ani tak nehorí
svieca farárovi,
ako dievča horí
k svojmu frajerovi.

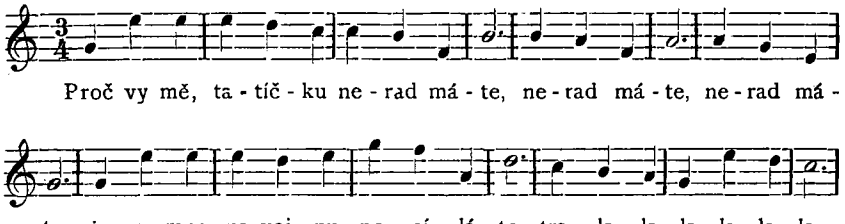
Ani tak nehorí
v kostole kahanec,
ako dievča horí,
keď beží na tanec.

Keď si já zaspievam
v ružomberskom poli,
hlas mój sa uderí
o martinské zvony.

Na martinské zvony,
na tie biele domy
na ten najbelejší,
kde mój nejmilejší.

Robota, robota, na celý den jej mám,
nechce sa mi robiť, kým si nezaspievám.

Nebo slova k novějšímu tanci:

Neposílejte mě,
já půjdu sám,
sednu na koníčka,
budu husar.

Lepši je na vojně
tabák kouřiť,
nežli u sedláka
cepem bouřiť.

Ostatní slohy se zpívaly jak u Sušila (str. 199) »Lepší je vínečko«. Takto skládati písničky« udrželo se podnes i tam, kde nic jiného již nezůstalo.

Roztodivných způsobů, jak se kdo mohl dobrati písně jiným až po tu chvíli neznámé, bývalo v hojné rozmanitosti. Původních písní domácích snad nikdy a nikde nebývalo více než odjinud buďto v celosti neb aspoň v některé části přinesených. Proto se nikdo ani netázal ani nepátral, odkud ji kdo má. Kde se vzala, tu se vzala, jen když byla tu. Skladatel se nehlásil ke svému dílu. Co kdo složil, mohl také složiti druhý, třetí. Byl-li by se kdo chlubil, nebylo by se mu trochu z nedůvěry, ostatek z lidské nepřejnosti ani věřilo, ba snad by byl došel smíchu, že se zdobí čímsi peřím. I zde platilo, že nikdo prorokem ve vlasti. Nedocházejí někdy uznání ani velenadaní mužové za velká díla umělecká, nadtož ledakdo a za písničku. Všelijaké poučné a trpké zkušenosti radily s obojí strany k opatrnosti. Zazpíval-li kdo jakou novou, myslilo se prostě, že ji také kdesi od kohosi slyšel. Skladatel se spíše tajil než chlubil:

Neuhódne, a by hádal,
kdo tuto pěsničku skládal.

Skládali ju dva mládenci
u rychtářů na lavici. (Suš. 296.)

O skladateli se obyčejně ani nevědělo, jen o dobrém zpěváku se mluvívalo. Kdo věděl mnoho písní a uměl je pěkně zpívati, míval i chválu: »to je zpěvák, ten umí zpívať!«

Když ruská dívka zazpívala komusi píseň, a on se jí tázal, ví-li také, kdo ji skládal, zasmála se té otázce, řkouc: »Takových písní u nás nikdo neskládá, ty každý umí.«

Byl-li dobrý zpěvák také šťastným skladatelem některé písně, směl se pochlubiti svým dílem, a nikdo mu nezáviděl a v uznané přednosti ho nezkracoval. Ostatně každý zpěvák býval jakousi měrou skladatelem. Nikdy totiž neuměl všech písní — a bývalo jich do set — docela přesně z paměti, a kdykoli kterou píseň zpíval, skoro pokaždé ji zpíval více méně jinak, jak si jí právě »zpomněl«, to jest, jak si ji v tu chvíli sám upravil. — Něco změnil, všelico zapomněl, ledaco přidal, a tak nejednu píseň nejednou přebásnil ve slově i v notě.

Všelijaká zkušenosť se napovalovala a nakotoulela proudem života, než z ní bylo přísloví kulaté a hladké jak oblázek v potoce. I píseň v proudě života neustále se měnila, tam ku kráse, onde ku zkáze. Některá píseň potratila časem něco své krásy, ba nejedna i kus zdravého smyslu. Z těchto dvou níže uvedených je Kollárova zajisté starší a — rozumnější. Nazpívati se za živa a nelekati se při tom ani zpomínky smrti — jest jistější a chytřejší nežli po smrti ležeti a zpívati, výskati tralala, ba skákati hop, cup:

Umrem, umrem neviem kedy,
ale umrem kedy tedy!
Ei keď umrem, ležať budem,
preto si já zpievať budem.
(Kol. 64.)

Umrem, umrem, ale neviem kedy,
ale umrem kedy tedy;
a keď umrem, ležať budem,
takto si ja spievať budem:
hop, cup, tralala.
(Slov. spevy.)

Jiná píseň se vybrousila z jakési rustikalní drsnosti a hranatosti a uhladila se v píseň salonní, ale pozbyla něco pelu a vůně. Na doklad srovnati třeba jen (str. 389) připomenutou píseň »Sluboval si« a tuto:

Povedau si, že ma vezneš, že ma nenecháš,
a teraz ty, moj milenký, cigán ostáváš,
jaj, jaj, či ne jaj,
ty si neverný šuhaj,
ďakujem ti za tvé řeči, čos mi slubovau.

Nik je tebe na príčině iba tvoja mať,
kolko razí som ťa pýtau, nechcela ťa dať:
jaj, jaj, nechcela,
prosit sa mi kázala,
a já som sa tak rozhněvau, jinu som si vzau.
(Kol. I. 221.)

Někdy se přesmykla i řada sloh. Tak třeba písničku: »Lišička sedí na hrázi«, jak je výše (str. 197) podána dle Sušila, má i Kollár, jen že čtvrtá sloha u Sušila jest u Kollára třetí a třetí čtvrtou. Nepatrná změna slov způsobila též velkou změnu smyslu. Slovenská píseň je proti moravské veskrz dokonalejší, i nerušeným postupem děje i krásnou urovnaností myšlenky.

Chodila líška po hrázi,
lovec sa za ňou prochází,
strelil na líšku,
zabil Marišku,
tam ona leží na vršku.
Mala sukničku zelenú,
na něj pentličku červenú,
očička čierné,
líčka červené,
všecku hlavičku zraněnú.

Ai tento mladý krásný kvet
musí opustit celý svet,
otca, mamičku,
bratra, sestričku,
i teba, milý Janíčku.
Vykvitajú z něj tri růže,
žáden jich trhat nemůže,
jedna je biela,
druhá červená,
a tretiá žluto prekvitá.
(Kol. I. 347.)

Nová píseň neujímala se jen tak beze zkoušky. Jen která se zalíbila, obstála a zůstala a stala se společným majetkem.

Šuhaj se přišel pochlubit s novou písničkou:

Já som složiu pěsničku,
milá, daj mi hubičku.

»Najprú pieseň zazpievaj,
potom diovča bozkávaj.« (Kol. 60.)

To byla milostivá censura a milosrdný soud. Ale kdo veřejně vystupoval s novou písničkou, vydával se v přísnější rozsudek, ba vyzýval na se i nepřízeň a závisť. Šuhaj hodiv muzikantům peníz postavil se před ně a začal píseň. Všecko ztichlo, kde kdo poslouchal. Zpěvák dozpíval první slohu. Nastalo rozhodnutí. Hudebníci zahráli nápěv, a líbila-li se píseň, hned celá hospoda ji zpívala. Pakli se nelíbila, nastal odevšad smích a posměšný řehot.

Nové písni nebylo třeba dlouho se učiti. Bystrá paměť podchytla cvičeným sluchem písničku hned. Nová píseň byla jako vejce Kolumbovo: tím jak se ťuklo o stůl, a tato jak se zazpívala, již to uměl kde kdo. Vždyť vzácnou vlastností lidové písně jest objektivnosť, jakási obecná vhodnosť a platnosť, tak že každý mohl ji bráti za svou vlastní a zpívati, jakoby ji sám byl složil.

Co se nelíbilo a nehodilo, bylo odmítnuto někdy s trpkým posměchem. U Kollára (I. 64.) se zachovalo několik písniček, jimiž se káraly všelijaké slovné i věcné nesrovnalosti a nejapnosti. Všude se na samém začátku slibně rozpíná peruť do smělého vzletu, ale hned anebo nezadlouho zase chabne a padá do všednosti.

Nesouvislá myšlenka:

Ej súsedova Mara za chlapci pozerá,
ale kraviar ráno zatrúbiu na trúbe.

Ej dávno povedajú, že já mám frajerku,
ale mi moj gazda málo chleba dává.

Vzletný začátek, všední konec:

Ej z vršku do doliny, z kvetu makového,
čiže by si bola, do humna pre hrable.

Souvislá myšlenka, básnický začátek, nebásnický konec:

Ej nechoď že ty, nechoď popred naše vráta,
lebo ani nezvieš, keď na teba padnú.

Pěkný začátek, všední prostřed, nejapný konec:

Ej po dolině dážď prší, muoj milý má mrcha klobúk,
keď ho stretneš, rozdrap mu ho, nach naňho dážď neprší.

Na pohled souvislá myšlenka, lichý důvod:

Ej nechoď že ty, nechoď v noci po dědině,
lebo v mestie chodia s flintami hajdúci.

Všední myšlenka:

Ej keby si ty Martin tej našej Martěše
v Ratkovej na trhu šěrvenie šišme kúpeu!

Ej keď som ťa viděla velmi pijaného,
tak som sa nazdala, že sa to pan dvorský.

A nade všemi těmito vadami se vznáší vrchní a hlavní společná chyba: nedostatek rýmu. Zajímavo by bylo slyšeti tyto chuderky nedochůdčata písničky zpívati, aby se vědělo, jak se též káraly chyby zpěvné a všední mluva.

Bývalo tedy dosti nesnadno a nebezpečno vystoupiti s novou písní u veřejnosť. Dobrý zpěvák uměl protlačiti i slabší píseň, slabým zpěvákem mohla i dosti dobrá a pěkná padnouti. Podařila-li se komu jaká nová písnička nebo donesl-li ji odjinud a sám-li si netroufal s ní na veřejnosť, buďto že neměl dosti smělosti nebo pěkného hlasu, naučil jí některého zpěváka, kterýž ji pak přednesl a uvedl. Uznaný zpěvák měl k tomu již jakési uznané právo, a kdyby kdo nepovolaný byl se mu plichtil do řemesla, byl by jej prvního měl svým odpůrcem.

Kolikráte právě nějaký v sebe zapadlý, neúhledný a neobratný poňura, kterého jiní považovali za hlupáčka, při své nemluvné zadumanosti býval bystrým pozorovatelem písní a života a naskládal jich několik a krásných. Od něho se jí naučili jiní, a píseň se dostala do hlasu bez okázalého prvního přednesu, zvláště kde nebylo nad jiné výborného zpěváka.

I z dívek bývaly některé přednější pěvkyně. Učily se písním jedna od druhé a vystupovaly s nimi na veřejnosť při tanci a jiných slavnostech, neb i na večerních schůzkách.

Jako ve zřídelné zemi bývá mnoho praménků nestejných, tak i vlohy zpěvnosti bývají nestejně rozděleny. Mezi několika a třeba mnohými veršíkáři najednou se vyskytá opravdový básník lidový, jenž se v ničem neliší od umělého, leč že básní prostěji a pravdivěji, a že sám hned ku své básni skládá i nápěv.

Však ani tu nelze neuznati možnosti, že ze dvou přátel jeden měl více daru slovesného, druhý hudebního, a že spolu složili píseň, k níž jeden dal slovo a druhý notu, nejinak než jak se skládají díla umělecká. Dosti možná, že ti »dva mládenci u rychtářů na lavici« právě takto se dělili o práci. Lidoví básníci rodí se podnes, jako třeba tkadlec Josef Kalus a rolník Antonín Travěnec na Moravě, jen že již ke svým básním neskládají nápěvů.

Nejkrásnější písně jsou jednotné skladby jako litina. Pocházejí od jednoho básníka. Básník skládal dle rozvrhu. Všecko směřuje k jednomu ústředí a konci. Poslední slohou vrcholí píseň, bez ní by všem přednějším nebylo rozuměti. Kdo začínal skládati, už měl pokudsi na mysli i konec písně, někdy dosti daleký začátku.
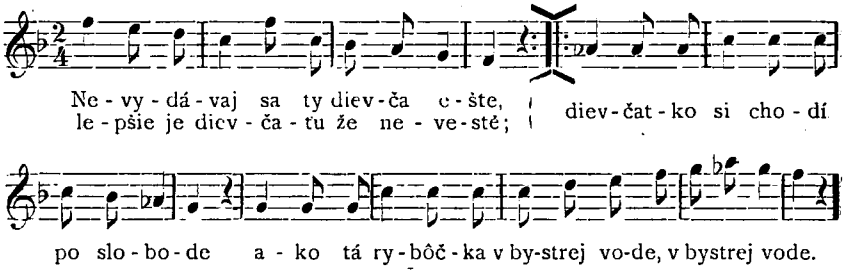
I po hudební stránce nalézti mezi písněmi některé rozsáhlejší útvary, sosnované z celých pásem hudebních myšlenek. Zejména některé tance jsou tak zajímavého a rozložitého skladu, že by se mohly měřiti s osnovou myšlenek v leckterém díle uměleckém.

K některým písním zajisté se všelico později přibásnilo, ale tak zdařile a s takovým porozuměním, že by člověk přídavku ani nerozeznal. Píseň »Ty Milotské zvony«, jak je výše podána dle Sušila, je celá a konec její se ztrácí otázkou v básnické výši. Bartoš umí té písně dvě slohy více, a dobře se hodí k celku:

Jak bych naríkala, dyž su tom príčina,
naríkala by ňa všecka má rodina.

Všecka má rodina aj jeho mamička,
že sem otrávila švarného synečka. (II. 8.)

Jiné písně, třeba se zdály jednotné skladby a jednotného původu, přece snad pocházejí od několika skladatelů. Pěkná píseň, stará i nová, přecházela v krev i v tuk, a kde kdo se cítil povolán a oprávněn zkusiti své vlastní vlohy a něco přidati. Tak píseň:

jest jedinou slohou se všech stran dokonalý a samostatný celek. Kdosi jiný už zevrubněji líčí tu svobodu:

Keď ide po poli, veselí sa,
keď vidí šuhajka, zasmeje sa;
nasbiera si kvieťa všeliakého,
uvije pierečko pre milého.

A po něm zase kdosi líčí, jak jest jí u srdce, když vije »pierečko«:

Keď skladá a vije to pierečko,
horí od l'ubosti jej srdiečko;
za rána barskedy pierko oddá —
mladého dievčaťa vydať škoda. (Slov. spevy.)

Nebo píseň:

Pozri milá, pozri na ten suchý topol,
keď sa ten rozvije, tedy já budem tvoj.

Pozerala včera, pozerala i dnes:
Prenešťastný topol, kedy sa rozviješ?

Keby som veděla, že sa má rozviti,
išla by drahého oleja koupiti.

Keby som veděla, v kterú hodinečku,
pomazala by som každú haluzečku.

Keby som veděla, v který mesiac a den,
pomazala by som i celý jeho peň. (Kol. 215.)

měla z počátku jen jednu, snad jen dvě první slohy; ostatní časem přibylo, ale velmi krásně a důmyslně. Rozmanitosť možností uvedená otázkou »kedy sa rozviješ« ponoukala ke slovům »Keby som veděla« a tím sama pobízela ku přívěskům. Ostatně otázkou »kedy sa rozviješ« je vlastně vyslovena nemožnosť. To však nevadí jinému skladateli. Ten prostě rozumí otázce jako jiné splnitelné a odpovídá k ní.

V písni »Bude zima« ptáček třeba dosti dlouho se nazmrzal jen »pod mezou«, nežli mu napadlo schovati se do jabora, tam že bude jeho komora, nebo do kříba, že strčí hlavu pod křídla, nebo pod hrudu, tam že zimu přebude, nebo do mecha, tam že jeho potěcha, neb dokonce než mu kdosi poradil, aby jel do Říma. V tomto i v hořejším případě lid velmi rád brousíval svůj vtip.

V některé písni jsou slohy velmi různého obsahu, a přece každá z nich dobře se hodí k nápěvu. Tak v písni »Prší, prší, len sa leje« byly by první čtyry takty až nudně jednotvárné, kdyby jich zbarvenosť tónu nečinila snesitelnými. Má se tím malovati jednotvárné dopadání kapek dešťových. K tomu nápěvu jest velmi vhodně přidána druhá sloha, kde se napodobuje jednozvučné »štrngání« ostruh. I třetí sloze nápěv úplně vyhovuje, jelikož se líčí upřená, až ztrnulá prosba. Déšť — ostruhy — prosba, a všecko se hodí pod jeden nápěv! Každá sloha by mohla býti prvou, a nápěv by se k ní hodil, jako by právě na ni byl skládán. To odtud, že se cítila jeho povaha, a podle ní se vybírala slova.

Původní skladba písně, ať delší nebo kratší, bývá z pravidla ve slově stručná a jasná. Děj v ní postupuje rázně a úsečně. Kde však není pevného svazu sloh, kde jest jakási nadbytná plnosť a zvláště nějaká třebas jen nepatrná nesrovnalosť, důvodně lze hádati na všelijaké vklady a dokladky. Píseň »Zotali brezu« je první a poslední slohou vlastně celá. Ale pěkný nápěv sám nutkal přidati něco, aby se píseň mohla několikrát opakovati a nepořád s jednakým čtením. Tak přibylo písně o tři slohy, na pohled vhodné, nicméně trochu zbytečné a nesrovnalé. Neshoda věcná i časová jeví se také v písni »Čože mi je, čože« a v jiných jiné nesrovnalosti.

Při zpěvě se více dbávalo noty než slova. V nejedné písni nijak se nehodí slovo nebo věta nebo sloha k ostatnímu obsahu, a jakoby nic zpívalo se dále. Sběratelé písní ovšem prohlédali k řádné souvislosti slov a sloh, ale všelijaké odchylky a varianty dokazují, že často jak se zpívalo, tak se zpívalo, jen když to šlo do noty a do ucha, ba některé písni je potřeba teprve z variantů dodati pravého významu a celého smyslu.

Podle začátku první slohy začíná druhá, však myšlenka docela vybočuje z původního směru:

Mám já hrušku rannú,
puojdem zajtra na ňu,
čo krajšié otrasiem,
nejmilej zanesiem
za jej dobrú vuolu.

A druhú pláneču,
pod ňou studenečku;
tam je moja milá,
holubička sivá,
bielé nuožke zmývá.
(Kol. 135.)
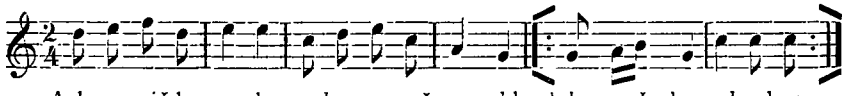
Jindy se ku posledku prvé slohy jen tak ledabylo přilepil začátek druhé, třebas se k sobě smyslem nehodily:
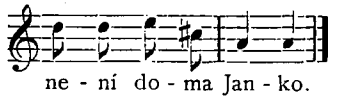
Diovča, diovča bielý krištál,
či by tebe šuhaj pristal:
tebe šuhaj a mně žena,
soberme sa, duša moja.

Sobrali by sme sa lehce,
ale moje srdce nechce:
počkaj eště za pou ročka,
moja milá frajeruočka.

Diovča, diovča bielá ruža,
netreba ti eště muža,
len partičku na hlavičku,
zlatý prsten na ručičku. (Kol. 125.)

Z některé písně, jak se uvádí za jednu, by dobře byly dvě, a každá z nich by byla celá. Ba z této tři:

Ach mamičko mamko,
srdce sa mně zamklo,
kdo mně ho odemkne,
není doma Janko.

Mamičko má milá,
já půjdu pro něho,
pase on koničky
u hájka zeleného.

Má mamička neví,
ani vědět nesmí,
za kým mé srdečko
ve dně v noci teskní.

Teskním Bože teskním
za synečkem hezkým,
žalovala bych sa
svej maměnce, nesmím.

Petrove, Petrove,
jsi mně na závadě,
nemožu uvidět
šohajka v zahradě.

Šohajek v zahradě
přesazuje kvítí,
dyby ne Petrova,
mohla sem tam býti.
(Suš. 199.)

Jak případně tu maluje nápěv zamykání a odmykání srdce!

Velmi často se naskýtají písně, v nichžto rozmlouvají dvě nebo tři osoby. Suhaj vida děvče na protější stráni zpívá:

Hora hora lesy:
povez diovča, čié si?

Děvče s druhé strany škádlivě odpovídá:

Povedala by som,
sama neviem, čiá som. (Kol. 291.)

A šuhaj zase na ni povolává:

Horička zelená, zelenaj sa:
vydávaj sa diovča, vydávaj sa!

Ona mu odpovídá:

Vydávat sa budem,
za teba nepuojdem,
nenazdaj sa!

A zas ona začíná škádliti:

Horička zelená, zelenaj sa:
ožeň sa šuhajko, ožeň že sa!

A on jí splácí:

Ženiti sa budem,
teba si neveznem,
nenazdaj sa! (Kol. 229.)

U některých písní na jisto lze klásti, že každá z mluvčích osob skládala svou část sama. Buď že se odpovídalo k otázce, nebo se odmítal a vracel posměšek, dávala se rada, půjčka za oplátku atd. Odpovědi bývají obyčejně ráz na ráz, velmi případné a dle obsahu buďto něžné nebo řízné — a vždy vtipné.

V obci se stala veliká věc. Sliboval jí, že ji vezme — a nevzal. Všecka dívčí družina jest uražena a rozhořčena na zrádce a lituje opuštěné. Ta ulevuje srdci zpěvem — novou písní. Přítelkyně si ji pamatují a v neděli večer pustí se do nevěrníka, jenž jest opodál mezi šohaji. Jak zavzněla nová píseň, všecko ztichlo a poslouchalo. Každý cítí, kam píseň míří. Šohajovi projela srdcem jako kalená střela. Není vinen. Nenechá na sobě té hany. Od té chvíle celý týden přemýšlí, skládá — snad i některý kamarád bratr, dobrý zpěvák, pomahá — až je tu odveta na píseň »Sluboval si«.

U jiných písní skládala jedna z mluvčích osob větu i odvetu jako třeba: »Falešný synečku«, ještě u jiných všecko skládala třetí osoba, o níž nemá píseň ani zmínky, jako:

Měli syna na vojně. Slovanskému vojínu nebývá na ní dobře ani za našich časů, kdy tam pobude jen krátko a nedaleko domova, jak teprve za stara! Tolik let, tak daleko — ty »ostré marše« a neustálé vojny turecké, pruské a francouzské! Kolik doma bývalo zpomínek a řeči o něm, jak se má, co dělá, je-li zdráv a na živě a kdy se vrátí. Kdosi radí
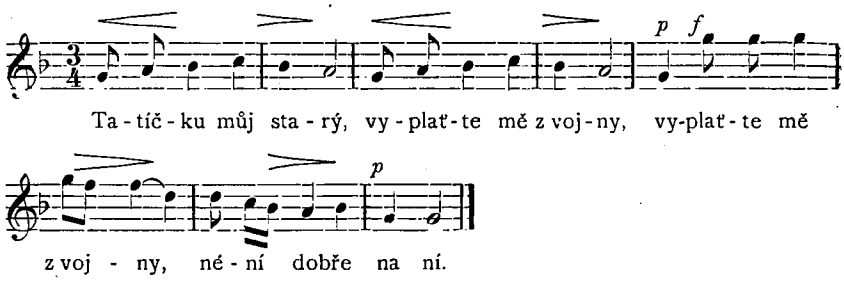
matce:

Kerá má matička
na vojně synečka,
tá nech se podívá
z rána do slunečka.
Bude-li červeny,
je synek raněný,
a bude-li bíly,
je syneček zdravý.

a milé:

Z rána do slunečka,
večer do měsíčka,
ona tam uvidí
svého šohajíčka.
Bude-li modravý,
bude šohaj zdravý,
bude-li červený,
bude šohaj v zemi.
(Suš. 582.)

Psaní od syna z vojny bývalo za stara důležitá událost, veliká věc. Celá ves o tom věděla a mluvila, přízeň se scházela a sjížděla, aby zvěděli, co píše. Prosí tatíčka, aby ho vyplatili z vojny, že není dobře na ní. Otec by rád, ze srdce rád, ale nemá »jich« hotových, ať tedy »páni« trochu poshoví. Však jaké poshovění, když už má »mašírovat« kolik set mil za Vídeň! Jaká starost, co tu přemýšlení, kolik nocí probděl otec a ještě více matka, jak sehnati peníze, když o ně bývalo tak potíž. Sestra nebo milá vojákova o tom slyší a ví, — vše cítí — a odtud píseň:

Synáčku můj milý,
co po tobě ptajú,
co po tobě ptajú,
dyž tě dom pustijú?

Tatíčku můj starý,
štyry sta tolarů,
štyry sta tolarů,
tak sa dom dostanu.

Synáčku můj milý,
nech trochu poshoví,
nech trochu poshoví,
nemám jich hotových,

Tatíčku můj starý,
já nemožu čekať,
já nemožu čekať,
musím mašírovať.

My pomašírujem
tři sta mil za Vídeň,
uvidím Francúza
a jeho celú zem.

Pošlu vám psaníčko,
psaníčko napsané,
za každým slovečkem
bude zaplakané.
(Suš. 595.)

Píseň tato a mnohá jiná je zde uvedena dle Kubova »Slovanstva ve svých zpěvech«, u Sušila je o kvartu níže. Ku první sloze a ostatním slovům synovým hodí se více poloha vyšší, k otcovým nižší.

Nemalé platnosti ve skladbě a přenášce písní bývali *hudci*. Znalosť mnoha písní, vycvičený sluch a zručnosť v obratech na nástroji a v ozdobách hudebních dodávaly jim k tomu zvláštní spůsobilosti. Hudec měl i zcela neznámou píseň ihned pochytit a vycifrovati, to jest hudebními okrasami ozdobiti a dohru přidati. Čím správněji píseň zahrál a pěkněji vycifroval, tím větší bývala jeho chvála.

Nad to bývaly zpěv a hudba výdělkem. Obce sesýpaly a skládaly svým hudcům všelijaké úročité dávky a platy. Někdy, třeba v robotní obžínky, scházeli se hudci, zpěváci, tanečníci a všelijací lidoví umělci ze všech poddaných dědin na zámek, aby před vrchností závodili. Kdo se nad jiné vyznamenal, byl třeba roboty sproštěn, ba dostával do smrti nějaký plat.

Z toho snadno se domysliti, že hudci netoliko nové písně skládali, ale také dobře si všímali všech písní kolem dokola i v dalším okolí, buď aby něčím novým nad jiné vynikli, neb aby jich nemohl ledakdo tak snadno některou novou překvapiti. Bývaliť mezi zpěváky také takoví, že sužovali hudebníky úmyslně nesnadno pochytitelnými nápěvy. Hudebníci se jich bávali a nemohouce těch písní se dopátrati, raději se takovým zpěvákům vyhýbali.

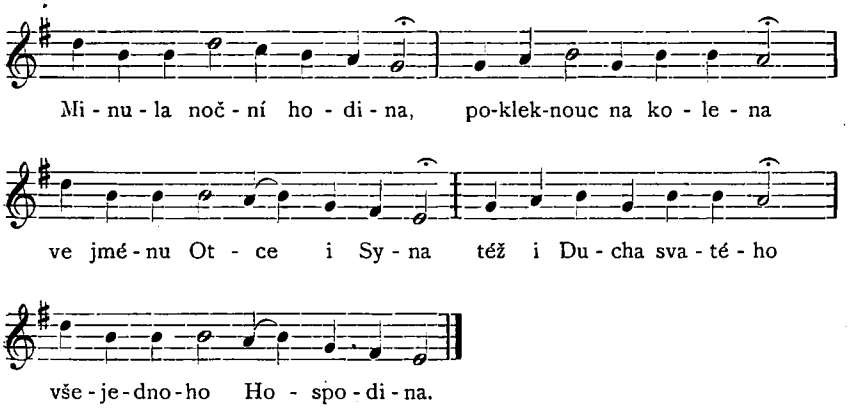
Setkala-li se dvojí svadba, nastal také hudební a zpěvní zápas. Hudci a zpěváci se postavili proti sobě, ostatní svadebčané poslouchali. Hudec kouzelník uměl spůsobiti, aby jeho soku praskla struna, kdežto jemu neuškodilo, ani kdyby mu kdo byl smyčec namastil. Která strana byla poražena, utrpěla škodu netoliko na dobré pověsti, ale i na živnosti, protože takových hudebníků lidé tak nevolávali.

Hudci vymýšleli a přenášeli písně, učili jim své zpěváky a pěkně si je vycifrovali, než se s nimi poprve vystoupilo, aby úspěch byl tím snadnější a jistější. Podle hudby v kraji obvyklé i zpěvák neprávě

hudec skládal své písně, ale ozývá-li se z písně zřetelně ten onen nástroj, a je-li nápěv ozdoben všelijakými hudebními obraty, lze důvodně se domnívati, že píseň složil některý hudec. Fr. Bartoš má celou řadu písní hudeckých, po většině v tak vysoké poloze, že by jich člověk ani nezazpíval, jako třeba jinde připomenutá »Kamaráde bratře.« (Str. 388.)

I *starší lidé*, za všech těch okolností jako mladí, skládali písně, jen že již raději ne-li zrovna svaté a nábožné, alespoň rozjímavé, jako třeba svadební, kde se dávala nevěstě a ženichovi všelijaká výstraha a rada, k milostným písním se přidávalo všelico na pováženou ze zkušenosti a životní moudrosti, — vůbec písně vážné.

V oboru poesie duchovní byli nad jiné povoláni a ponoukáni *písmáci a literáci*. Znalosť jednak posvátných podání jednak vzletného a květnatého slohu biblického a cvik ve zpěvu dodávaly vnímavé a vroucně zbožné mysli, čeho ku zpěvu potřebí. Od nich pochází mnohá nábožná píseň, jež právem se řadí k nejvzácnějším plodům básnictví národního.

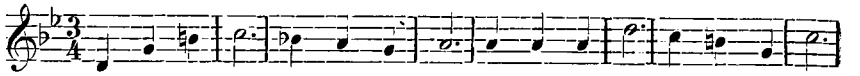
Děkujemeť, Bože náš,
že's z své lásky otcovské
této noci byl strážce náš
a že nad námi svou moc
neproved' ďábel satanáš.
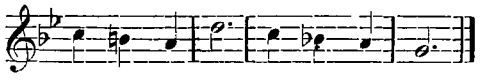
Zažeň od nás ďábla zlého,
vzdal od nás člověka
lstivého a nepravého,
pošli k ostříhání nám
anděla svého svatého.

Tebeť my, Otče prosíme,
řeď nás Tvým svatým Duchem,
ať před Tebou nezhřešíme,
dejž ať tento celý den
k Tvé cti a chvále ztrávíme.

A poněvadž v potu tváři
svůj chléb jísti musíme
Bože, dobrý Hospodáři,
požehnej prácem našim,
ať se nám všem dobře daří.

Na Tvou lásku spoléháme,
Toběť se poroučíme,
se vším, což od Tebe máme,
dejž, ať ve zdraví času
večerního se dočkáme.
(Bart. II. 499.)
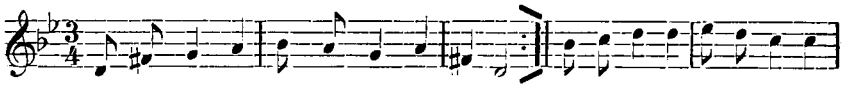

Nemoh on ho vymalovať,
musel nad ním podřimovať.
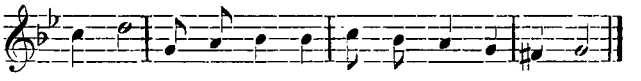
Matka Boží přistúpila,
obraz svatý malovala.

Svoje líčka přiložila,
hned obrázek ozdobila.

Staň, Lukáši, staň ze spání,
už je obraz malovaný,
Častochovu oběcaný. (Suš. 41.)

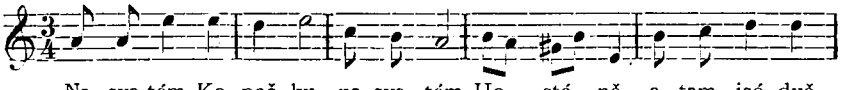
Kostelní zpěváci a modl'ařivodívali na pouť. Čím více takový »*starší bratr*« uměl písniček, tím »pěknější o něm sláva slynula«, a tím raději s ním lidé chodili. Učil se od jiných a skládal sám, aby druzí se učili též od něho.
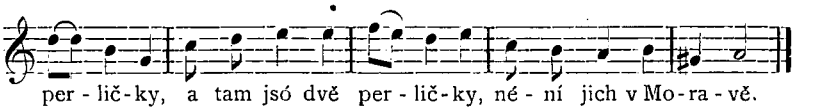

»Tamhle je ta panenka Maria,
ona voní jako konvalija.
Jenom pospěš, můj milý pútničku,
tam ty najdeš svú milú matičku. (Suš. 17.)
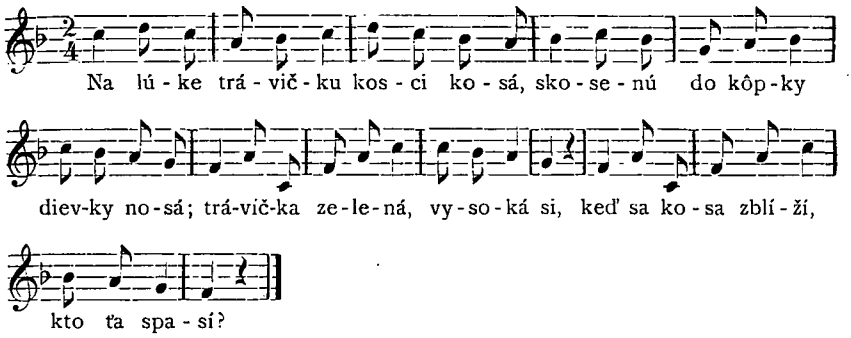
Duchovní píseň svou nelíčenou prostomyslností skláněla se k písni světské a povznášela ji k sobě. Všecka ta dětinná přítulnosť k Bohu a nezdolná důvěra pocházela z vlastních útrob lidu a právě proto tak dojímala srdce a netrpěla vedle sebe nic neslušného a necudného. I do tance se zaplétaly nábožné písně, jako slabou ozvěnou z pradávných dob; i starci se stařenkami pouštěli se v kolo »o tři vzdechy«. Tak třeba tato »tanečná svatá«:

Není na Moravě přes ty dvě Marie:
[jedna na svatém Kopečku,]
druhá na Hosténě atd. (Suš. 62.)

I světské písně od starších osob začínají zvesela a končí vážně, velmi vážně:
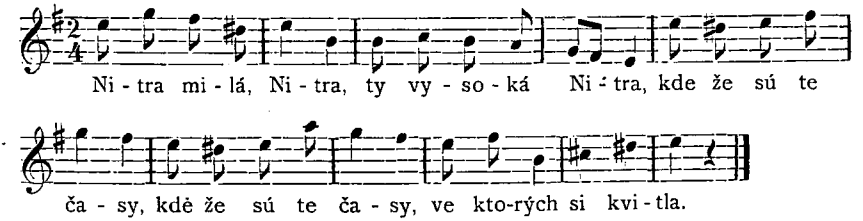

Hrdý si, šuhajko, ve mladosti
a predsa ponížiš v hrobe kosti;
hrdé si, dievčatko, v mladom kvete,
lež teba tiež smrtná kosa zmete.
(Slov. spevy, d. I. č. 198.)

Není také příčiny, proč by dva přední činitelé života lidového nebyli ničím přispívali k zásobě písniček: *kněz a učitel.* Oba pocházejíce z lidu a po nějaké přestávce zas k němu se vracejíce a všecek svůj věk mezi ním trávíce byli s ním spředeni tisícerými vlákny a zůstávali v jeho životné míze. Všecek obsah prostrannějšího obzoru duševního pořádala u nich prostomilá jednoduchosť.

Který lid ještě zpívá a rodí písně, má také pod nohama ještě nepropustnou postať v netknuté zeměvonné zachovalosti. Odtud také bývalo v obojím stavu tolik vyhraněných a ve svých zvláštnostech jako žula zatvrdlých karakterů, ba na povrchní pohled až podivínův. Učitel nad to býval dozorcem a správcem zpěvu a hudby v kostele i při tanci. Lidé ctili kněze i učitele, oba milovali svůj lid a pečovali o jeho blaho — a láska bývá vynalézavá. Zvláště kostelní zpěvy hlubšího významu bohoslovného a koledy pocházejí od nich.

Některá píseň, alespoň po slovesné stránce — což bývá snadnější — pochází od učeného skladatele, jenž uměl uhoditi na strunu písně národní, jako v této slovenské:

Nitra milá, Nitra, ty slovenská máti,
čo pozrem na teba, musím zaplakati.
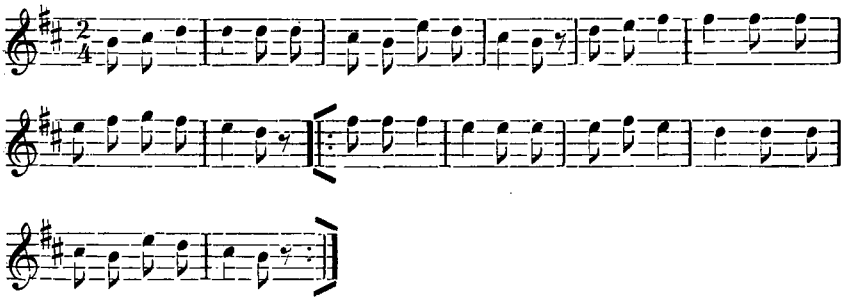
Ty si bola nekdy všetkých krajin hlava,
v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava.

Ty si bola sídlo krála Svatopluka,
keď tu panovala jeho mocná ruka.

Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo.

Teraz tvoja sláva v tuoni skrytá leží:
tak sa časy menia, tak tento svet beží. (Kuba III. 14.)

Ba stalo se, že umělý básník opravil národní píseň. Pravda sice, že některá píseň jest jako měkký vosk, a že zpěvák může jí dodati buďto něžné vroucnosti, nebo živé až rázné bujarosti, ale nápěv této písně je sám sebou dosti jasně vyjádřen, že netřeba se rozpačiti, který text se více k němu hodí:

slova prý původní:

[U studienky stála,
napájala páva;]
[kebych ja vedela,]
čieho budem pána.]

Kebych ja vedela,
kde ja budem bývať,
chodievala by som
lavičky umývať.

Umývala by jich
hrachovým vechtíkom,
utierala by jich
hedbavným ručníkom.

Kebych ja vedela,
kde ja budem bývať,
veru by som išla
ližičky umývať.

A nie len ližičky,
ale i mističky,
žeby bolo pekne
u mojej mamičky.

slova Jana Matúšky:

[Nad Tatrou sa blýska,
hromy divo bijú,]
[zastavme sa bratia,
veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.]

To Slovensko naše
posial tvrdo spalo,
ale blesky hromu
zbuzujú ho k tomu,
aby sa probralo.

Už Slovensko vstáva,
púta si strháva,
hoj rodinko milá,
hodina odbila,
žije matka Sláva.

Ešte jedle rostú
na Krivanskej strane;
kto jak Slovák cíti,
nech sa svojho chyti,
a medzi nás stane.

Ostatně by nebylo neslýcháno, že prvotný text, k němuž nápěv těsněji doléhal, časem přišel v zapomenutí, a že zůstala slova, složená jen na známou notu, tak že již nebylo té shody slova se zvukem.

Některé písně, třebas nevšecky jednak dokonale slovem a nápěvem vystihovaly ducha písně národní, přece se dostaly v obecnou

známosť a »znárodněly«. Tak slova Tylova a Škroupův nápěv daly »Kde domov můj«, druzí dva se složili na píseň »Má milenka«, jiní na »Sil jsem proso« atd.

V této práci vynikli Fr. Jar. Kamenický, Fr. Lad. Čelakovský, ze mladších J. V. Sládek a jiní, a ve větším slohu K. Jar. Erben, jejichž básnické plody rozliční skladatelé oděli rouchem hudebním, po přednosti geniální Ant. Dvořák.

Z písní národních jest nejsnáze slovem i notou napodobiti píseň českou. Nemá již ani té něžné a unylé vroucnosti a jadrné srdečnosti, ani jarého a jásavého vzletu a plápolného vznětu: česká píseň už tak nepochází z teplého srdce jako spíše z chladného rozumu, ba mnohá dokonce jakoby jen z dutých plic. Ještě nejlíp se v ní daří řízná veselosť až uštěpačný vtip. I v hudební své části jsouc plodem doby novější a moderního ducha, ssála již jen z vrchních mělkých vrstev, a proto nemá tolik původní vůně, ani pestrého květu a netknutého pelu. Kdo však by rád poznal píseň moravskou a slovenskou, aby ji uměl zdárně padělati, tomu bylo by hlouběji kopati a dokonaleji vše zkoumati, poněvadž její kořeny dosahují vrstev hlubších, ještě tak nezvětralých a nevymoklých, ba někde ještě v plné síle dávnověké celiny zůstalých.

Novověkou vzdělaností dostal se i český národ na šikmou plochu, jako pole na splachu, z něhož všeliké původní vlastnosti a zvláštnosti se tratí. Lidu počal vysychati pramen básnického nadání. Všecky duchovní praménky se počínaly srážeti v jediný proud chladné rozumnosti a praktického užitku. Jako když se kácí líbezný háj a zorává se v úrodný lán. Rozum si to pochvaluje, však srdce toho želí.

Hustý kdysi háj lidových básníkův a skladatelů řídnul, až zbyly jen osamělé výstavky, tak zvaní samoukové, z nichž některému ještě se podařilo zakvésti kvítkem písně národní, ale kolkolem pořád přibývalo širošírého suchoparu, sem tam s nějakým krsem, ne-li bodlákem.

Umělí básníci neuměli zapěti lidu z duše a k srdci, a co žilo ještě v paměti starších lidí, toho si jako kvítí na palouku nikdo nevážil a nevšímal, a proto ani nesbíral. Písně lidové hynuly.

K tomu se chopili národního básnictví lidé mdlého a nijakého nadání a vetchého mravnosti, kteříždto skládali písně na výdělek a dávali je tisknouti, aby o pouti a na trhu lákali lid kolem krámku písněmi »k obveselení mysle mládencům a pannám«. Chuť do zpěvu ještě zůstávala, písně chodily jak na rvač, takže i zpěváci i tiskaři měli z toho jakou takou živnosť. I samoukové jim prodávali za laciný groš své básnické plody. Bývali to drahně času národní knihkupci. Lid, dychtivý kdejakých novot, učil se těm písním a ssál z nich všecek jed — mořil ducha a kazil mrav.

Doslov.

V té hojnosti, rozmanitosti a kráse, jak se představuje, jest národní píseň velkolepým zjevem a mohutným výronem původní a svérázné síly národa.

Ale v novějších dobách český lid, snad více než který jiný, se sebe stírá své osobité zvláštnosti a zanechává — někde rychle, jinde znenáhla — i zpěvu, této své kdysi tak rázovité vlastnosti. Ani to nepomahá, že jsou písně tak krásné a že jest jich tolik. Ba snad

právě proto zevšedněly, jako kvítí, je-li ho jak naseto, třebas bylo sebe pěknější a vonnější. Lid pořád víc umlká.

Nedávno byl český učitel z Moravy po jakési práci v Berlíně. Zdržel se tam nějakou dobu. V hostinci, kde noclehoval, scházela se německá společnosť na přátelské posezení a někdy docházelo i na zpěv. Učitel připlichtil se mezi ně a vídali ho rádi, ačkoli se netajil svou národností. Zpívalo se také všelico z »Prodané nevěsty«, učitel česky, Berlíňáci německy a hodilo se to. Když pak jim učitel svým kulatým a hebkým barytonem zazpíval »Ej láska, ty nejsi stálá«, byli posluchači nad touto poměrně dosti prostou písničkou jak u vytržení. Potlesku nebylo konce. Němec jeden z Čech se ohražoval sice proti české písni v německém Berlíně, ale nic naplat, pochvala a prosba neustávala, a že aby prý ještě a ještě jednou ji zpíval a některou jinou přidal. Nemohli se nachváliti krásy té písně, přes to, že měli požitek necelý, jen hudební. Jakoby se jim ozývalo staré slovanské vědomí.

A přec ubývá zpěvu. Národní píseň od těch dob, kdy národ český přestal žíti životem pouze lidovým, nenalezla u vzdělanějších vrstev ještě tolik porozumění, kolik by potřebovala, aby též u venkovského lidu mohla zachovati náležitou vážnosť. Česká hudba se začíná rozléhati po světě, a český lid se začíná živiti mlátem z ciziny. Má z toho asi takový užitek, jako když posud někde lidé dávají ryzí zlato za skleněné trety.

Ovšem jsou nyní již jiné časy než kdysi, a nikdy se již nevrátí lidu bývalá síla tvorby básnické, protože nikdo mu nevrátí té prosté a pružné mysli a kmenového života, však co národ již má hotového v takové dokonalosti, toho by neměl se spouštěti a zapomínati.

Snad bude časem jinak — ku blahu a slávě národa!

Z básní Antonína Bulanta.

Touhy.

Velkým být! — já přál si vřele
za dnů mládí častokrát;
teď, kdy dětství odumřelé
vrásky vtisklo na mém čele, —
malým opět byl bych rád!

A kdy po cti touha sladká
duši vábí, bije v hruď, —
nitro mé se ozve zkrátka:
Neklaď srdce do pozlátka!
Malým jsi — a malým buď!

Bezpečný zápis.

Konec věků! — V bouře jeku
nad vlny a nad peřeje
s plachtovím se stožár chvěje
v silném vichrů napjetí; —
Petrova to loďka spěje
ve dvacáté století . . .
Temná jsou ta vody zřídla,
temný na obloze mrak, —
stařec šedý u kormidla
k nebi teskně zvedá zrak.

Z živlů sváru ke stožáru
pěnivá se vlna vznesla, —
nalomená vidím vesla,
ale nikde země břeh . . .
Leč tu moje mysl kleslá
vnořila se v dějin běh.
Vidím všecky věkův strany, —
útěcha mi vane z nich:
Zápis máme s nebe daný
o skále a o klíčích!

Z literární vřavy.

»Bit budeš, dělej co dělej!«
Vrchlický: Moje sonata.

Ta známá pověst o nevděčném synku,
že kdysi otce chopil do svých paží,
když utkali se v hádce o výminku
a rozkacen jím smýkal po zápraží.

Kde starý štěp se nad chaloupku kloní,
v ráz tatík o kmen opřel svoji patu:
»Dost! Ustaň, synu! Až sem ku jabloni
i já jsem kdysi dovlek' svého tátu!« —

Ten smutný obraz na mysli mi tane,
když za hlaholu literární vřavy
zřím na Parnase bratry rozeštvané,
jak polemikou tuží se a baví.

Kdys před lety stop cizích ve zápětí
sbor literátů nových dal se směrem;
a dav jim tleskal, tleskaly jich děti,
když svoji církev — potupili pérem . . .

Mlat, cep a palcát měli za vignetu,
cos o kutnách a o pověře pěli,
a jinak mnich se nezjevil jich vzletu,
než s vilným okem nebo při korbeli. —

Teď trudno jim . . . Ach! Nevděčná je lýra!
Roj pomluv sklízí v prahu nehostinném . . .
A v nitro moje otázka se vtírá:
Kdo teď je tátou? A kdo jeho synem?

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Pokračování.)

VII.

Na Třibicích a sousedních dvorech byli dělníci dvojího druhu: deputátníci a nádeníci, kteří byli čas od času najímáni. Lidé pod deputátem: šafář, skoták, koňák, ovčák a pasák, hajný a hlídač měli ve dvoře a mimo dvůr byt, obilí, luštěniny, brambory, palivo a ostatek na penězích. Dříve jich několik bydlilo v ratejně, teď měl světnici každý pro sebe. Byli zcela zaopatřeni a při šetrnosti vystačili. Šafář Šebesta slušně vyvdal dvě dcery, a ovčák prý měl peníze. Na krampách a dřevácích všeho nepochytil. Mohli z deputátu odprodati, co neprotrávili.

Mimo to na žně, mlácení a při jiných příležitostech byli přibíráni dělníci ze vsi, když domácí nestačili. Chudší chalupníci a domkáři rádi si něco u dvora přivydělali. V lese na tak zvané kultuře pracovali zcela zdarma a za to si mohli jeden den v týdnu v lese sbírati to, »co pták a vítr shodil,« ale nebralo se to tak přísně a ruka nebo hák proschlé větvi pomohl nebo sekerka podťala suchý stromek, co by tak unesl prostřední silák.

Tito na den najímaní dělníci měli, jako u dvorů jest vůbec, nízkou mzdu, několik desetníků, ale ani tak na peníze nepočítali, jako na to, co si na poli při veřejném tajemství vezmou. Vydržovali si krávu, drůbež, husy, sušili seno a mlátili, třeba nesili. Také bramborů si nasbírali na celou zimu. Byla to krádež, zlo jaksi trpěné, a byl-li někdo přece přistižen, vymlouval se, že na dvoře pracuje za nepatrnou mzdu, která by k vyživení rodiny nikterak nedostačovala. K těmto se družili i jiní, a krádež na panském (někde se připojuje i na »farském«) se ani za hřích nepovažovala.

Velkostatek tím, že málo platil a tento zlořád trpěl, ničeho nezískal, a tyto poměry velice mrzely Bláhu, když je seznal a od šafáře všechno vyložiti si dal.

»Ráčej milostpane,« řekl Šebesta o senoseči, »každý sekáč a hrabáč vezme si trávy, co unese. Některý si přijde v noci podruhé.«

O žních bylo nejinak. Ztrácely se snopy, mnohý »panák« žita jakoby se propadl, a pšenici brali ze řad. Hlídač byv o tom interpelován, odvětil, to že udělali »ti darebáci, kteří se přitřou u dvora.«

»A kdy ještě budou bráti?« ptal se Bláha.

»O mlácení, ráčej milostpane; to berou všichni napořád, a abych jim i boty visitiroval. Ovčák jim proto dělá větší dřeváky.«

»To se musí změniti,« rázně řekl Bláha a hned se jal uvažovati a počítati. Ani mu tak neběželo o štipec trávy nebo zrna, jako že se na dvorech toto zlo veřejně pěstuje a trpí. Čím kde se více krade, tím více klesá mzda, a polní hlídač jenom přílišné krádeže zamezuje a odhání ty, kteří nepracujíce u dvora, nemají na krádež, vlastně své odškodňování, privilej.

Bláha zavolav si šafáře a hlídače, měl s nimi dlouhou debatu. Oba povolaní dlouho odporovali, nedůvěřivě vrtíce hlavami, a Bláha posléze vystoupil kategoricky — tak a ne jinak!

Dal zavolati všechny najímané nádeníky do ratejny. Zde nyní vyplácel mzdu, a to ne jako dříve v sobotu, by v neděli hodně dostal z peněz Štern za kořalku a hostinský za pivo. Bláha posunul den výplaty na pátek, dohlédaje přísně, aby se v sobotu pracovalo. Štern proto zrušil i šábes prodávaje i v sobotu, ale obchod s lihovinami nedařil se jako dříve. Křesťanům bránil postní den k nějakým výstřelkům, a následující robotný den také nepřispíval k radostem z minulé výplaty.

Když se shromáždilo asi čtyřicet lidí se šafářem a hlídačem, vešel pan Bláha. Byl nějak vzrušen, a každý poznal, že toto vyjednávání ho přemáhá.

»Lidičky,« řekl, »rád bych s vámi o něčem pojednal. Uznávám, že máte malé platy a že byste nevystačili, kdybyste si po straně nevypomáhali. Neomlouvejte se, rozumím tomu. Ale já chci všechno aspoň poněkud napraviti. Zvýším vám mzdu podle toho, jakou kdo práci koná, dostanete, co vám náleží, a čím byste vystačili, ale tím spolu zrušuji všechny veřejné i tajné krádeže na polích, lukách i zahradách. Zde můj hlídač má přísně nakázáno a já sám k tomu budu přihlédati, by nikdo na panské ani rukou v noci nesáhl.«

Bláha se odmlčel, pozoruje účinek své řeči. Naděje na zvýšení mzdy dělníky potěšila, nyní však slyšíce přísnou podmínku, zarazili se. Někteří se potutelně usmáli, myslíce si: »Však vy mne neuhlídáte.«

»Kdo by byl přistižen,« pokračoval Bláha, »bude okamžitě z práce propuštěn a udán k potrestání. Abyste si však mohli udržovati dobytek a malá hospodářství, jsem ochoten pronajímati vám z volné ruky pozemky nad struhou, které k dědině přiléhají.«

Tam totiž dle doznání šafářova se dály největší škody od dobytka ze vsi a v noci od zlodějů. I umínil si Bláha kus ten rozparcelovati a propachtovati.

I tento návrh se dělníkům líbil, neboť obec neměla pozemků a sedláci neodmítali od svých lánů ničeho pro chudší spolusousedy.

»Kdo by byl s tímto novým zařízením nespokojen,« končil Bláha, »nenutím ho, aby déle u dvora pracoval. Po případě si všechnu čeleď vezmu pod deputát.«

Co promluvil zde k dělníkům, to už dříve nařizoval deputátníkům, aby ti snad nedávali ostatním špatný příklad a nekradli napřed. Skoták se při těch slovech podíval na kočího Václava. Ten časem donesl něco do vsi, kde měl holku a jejíž lásku si udržoval dary z cizího. Za to méně krmil koně, a čeho se jim nedostávalo na bujnosti, to nahražoval dlouhým bičem. Ostatní byli celkem spokojeni, a pouze ovčák uvažoval, týká-li se zákaz i tvrdých polen v dřevníku, z nichž hotovil své výrobky ke zlosti obuvníků, šijících z méně trvanlivé kůže, než byl modřín nebo smrk.

Tato zpráva učinila rozruch v celé krajině. Majetník Třibic rozparceloval kus pole pro baráčníky a podruhy, splniv tak jejich dávné přání. Mohl tak učiniti některý sedlák celoláník, a bylo by bývalo pro něj s prospěchem, kdyby se byl zbavil pole, na něž jeho potahy nestačily, ale každý by byl pokládal pod svou hrdost, kdyby ve prospěch

hospodaření objem polí zmenšil. Dostalo se i na ty, kteří u dvora nepracovali. O výplatě byli dělníci nanejvýš spokojeni; nejmenší mzda činila půl zlatého a sekáči dostali ještě více. Ale někteří se domnívali, že i nadále mohou bráti, ovšem mnohem opatrněji a obezřetněji. Hlídač dával dobrý pozor a měli-li dělníci odejíti s pole, dostavil se i Bláha. Přinesli si nůše a provazy, ale před pánem se nikdo neodvážil navázati si jako dříve. Nejodvážlivěji a nejdrzeji si počínal jeden sekáč. Byl varován a napomínán, avšak nadarmo. Jednou byl chycen na bramboříšti, ale jenom se tomu smál. Myslil, že mu to projde jak obyčejně. Musil s naplněným pytlem do dvora. Šafář mu přinesl zprávu, že je propuštěn z práce, a hlídač prý má zloděje dovésti k starostovi na obecní úřad, nebo jak posud říkali v Třibicích »na rychtu«. Teď viděl sekáč, že jest zle a jal se prositi. Ale pán se neukázal a šafář s hlídačem konali svou povinnost. Takového zakročení bylo třeba pro odstrašující příklad.

Starosta Říha posud nedůvěřoval Bláhovi, jejž, jak se vůbec oproti cizincům děje, považoval za vetřelce. Také ho mrzelo, že nemá čím ukázati majetníku velkostatku svou autoritu. Bláha platil daně přímo bernímu úřadu, všech svých čeledínů a služek pracovní knížky a domovské listy odevzdal a hleděl všemožně býti práv proti starostovi a jeho úřadu. Proto zloděje sám nepokutoval, ale vzkázal, aby mu byl vyřčen trest ve prospěch pokladny chudých a dalších soudních kroků aby nebylo proti němu podnikáno. Bude dost potrestán hanbou, strachem a pokutou.

Říha vykonal tento akt své pravomoci se vším důrazem. Přál si, by se hodně takové skutky opakovaly a tím se pokladně obecní pomohlo na nohy, neboť výdaj na chudinství rostl, čím více se lidé ze vsi stěhovali. Doma dobročinnosť sousedů umenšovala bídu, avšak nepřítomným chudým příslušníkům se musilo všechno odváděti v penězích.

Ale případ ten byl toho roku první a poslední. Nikdo se neodvažoval na panské, vida, že by se mu krádež špatně vyplatila. Šafář se dal slyšeti, že, kdo bude nyní chycen, bude i soudně potrestán. Dělníci pak dostali za levný peníz ve dvoře, čeho potřebovali, dokud jim na polích vlastní nerostlo. Mzda jim byla náležitě vyplácena, a kdo právě příliš potřeboval, dostal i nějakou zálohu.

Však mzda na Třibicích působila hrozně i na sousedních dvorech, kde zůstávalo posud všechno při starém. Bláha by byl dostal mnoho dělníků a čeládky, kdežto jinde nechtěli lidé za dřívější cenu pracovati. Poukazovali na Třibice a správcové i nájemci dvorů a panství si nevěděli rady. Z několika míst došel dotaz, co jest pravdy na pověstech po okolí kolujících, a správce z Honosic činil Bláhovi přímo výčitky, že tímto výstředním jednáním ohrožuje národohospodářské poměry, když obilí tak málo platí, a dělníci jsou navyklí bráti si některé dávky veřejně i tajně.

Bláha objasnil své stanovisko, proti jakému zlořádu pracuje; nikomu prý nebéře ani jedinou pracovní sílu a každý dvůr ať si upravuje své poměry dle místních okolností, dobré vůle a jiných podmínek. Na poslední slova položil proto váhu, že jeho hlas o solidaritě při společném postupu v opravách nedošel ohlasu a vybídnutí k tomu se rozličně omlouvali. Proto jednal o své ujmě a čin jeho způsobil veliký rozmach v poměrech na sousedství.

Bláha skutečně nepřijal nikoho, třeba by byl rád vyměnil Václava za kočího povolnějšího a obezřetnějšího. Hlásili se čeledínové, chtěli sloužiti za nižší mzdu, měli dobrá doporučení, ale Bláha nikoho nepřijal, aby na sebe neuvalil ještě větší hněv sousedů. Však hnutí dělnictva na dvorech nebylo možno jenom tak utišiti. Správcové a židovští nájemci dvorů byli nuceni přidati, ovšem ne tolik jako na Třibicích, aby práce o žních nevázla. Uchlácholili lid, na hlavní podmínku zapomenuvše. Dělníci odnášeli s polí dále.

Pán na Třibicích málo se staral, co se tu a tam děje, však jeho dvůr a jeho počínání těšilo se všeobecné pozornosti a přísné kritice. Vždyť zasahoval mocnou a téměř vždy šťastnou rukou do toho, co trvalo dlouhá léta oproti bušícím se všech stran novotám, vymoženostem a výzkumům. Od nádraží mnohdy přivážen na Třibice nový stroj, který znali správcové v sousedství pouze z hospodářských výstav a novin. Na něco podobného nebylo v jejich dvorech ani peněz ani chuti. Údiv pak dostoupil vrcholu, když kolem Honosic, Srpin a Nadějkova vezena parní mlátička na několika povozech o silných kolech a nových nápravách. Tento pomalu ku předu pohybující se průvod vyvolal mnohý poplach a úžas nad neobyčejným vydáním a rychlým pokrokem na Třibicích. Správcové hned apelovali na své pány, že se musí něco podobného zaříditi již pro konkurenci, a pak aby prý ten »bavlnář« všechna panství nezastínil. Hádali, že schvalně dává objížděti s parním kotlem dvory, by se jako pochlubil, ale šafář, který povozy doprovázel, musil hledati aspoň poněkud obstojné cesty, by se mlátička a jiné stroje neporouchaly. Všechny dvorské potahy silných volů byly zapřaženy a měly co dělati. Špatné cesty jízdu stěžovaly.

»Mně se zdá, že si pan Bláha příliš zahrává,« řekl baron Aulický, když se sešel s hrabětem Vrbinským na hranicích obou panství, kde oba náhodou jednoho odpoledne stříleli koroptve. »Jenom aby nenásledoval svých předchůdců, kteří na Třibicích doklepali.«

»Podivný člověk!« dosvědčoval pán na Srpinách. »Na jedné straně tak šetrný, na druhé straně lidem tolik platí, až zbytečně. Aby se mohl representovati jako statkář, mnohé věci ještě postrádá a zde přímo peníze vyhazuje.«

Pan hrabě spozoroval, že na Bláhově stole mimo lžíce není kouska stříbra, proto učinil tu narážku. Také se mu zdálo, že by měl Bláha nějakým způsobem doplniti nad branou erby a pracovati o to, by se stal šlechticem a nějakým atributem své jméno ozdobil. Ale baron jej z toho vyvedl, řka, že Bláha o věci podobné nestojí a jako na vzdory zůstává při svém nízkém původu.

»Myslil jsem,« dosvědčoval Aulický, »že jest aspoň hospodář a že chce při bezpříkladné šetrnosti zbohatnouti, ale teď vidím, že jest podivínem. Správce si nevezme a šafáři platí jako pojezdnému, fořta nemá a zajíce nechává ubíjeti klackem jako škodnou zvěř. Inu není v něm nic šlechtického.« Hrabě ochotně přisvědčil. »Ať si vede jak vede, jenom aby nám nekazil lidi. Budou poukazovati na Třibice, a naše rozpočty na pracovní síly stoupati nemohou. Jinde se vynasnažíme, bychom mu přistřihli křídla. Chce stavěti silnice, mosty, mluví o hospodářském družstvu, záložně atd., má mnoho nesplnitelných a nepřijatelných plánů, které by nás přivedly na mizinu. A my usedlíci, my stará šlechta, která od pradávna zde sídlila, my

že bychom měli poslechnouti a následovati takového plebejčíka? Nikdy!«

Baron se tak nerozhorlil, ale přece přisvědčoval.

»Naší snahou bude,« pokračoval Vrbinský, »by se ten bavlnář nedostal ani do okresního výboru, aby nebyl k ničemu kandidován a tak nemohl své rýpalské snahy dosvědčiti skutkem. Umlčíme jej.«

»Bude-li to možno,« pochyboval Aulický.

»A proč by nebylo? On se přece nemůže samojediný postaviti proti nám šlechticům. A sedláci mu také nepřejí. Nechte mne jednati; postavím se v čelo celé akce a uvidíte.«

V tom dal pes znamení, že nedaleko v bujné prosychající trávě jest zvěř. Stavěcí pes se postavil a vzpřímiv uši čekal. Páni nechavše rozmluvy, tiše se brali po mýtině. Vyletělo několik koroptví, ozvaly se dvě rány, ale žádná koroptev nespadla. Pes jakoby se styděl za svého pána, smutně se plížil k lesu. Páni spustivše pušky, řekli s úsměvem: »To jsme to vyvedli!« a rozcházeli se každý ku svému domovu.

VIII.

Oskar užíval prázdnin náležitě. Však toho také potřeboval, neboť se celý rok pilně učil a málo do Boží přírody vycházel. Krajina kolem Třibic poskytovala mu mnoho příležitostí k výletům, jež jednak sám, jednak s Bohumírou a mlynářovic Běluškou, jednak i ve větších společnostech obou rodin podnikal. Mírná pahorkatina, protékaná četnými potoky a struhami, protkaná rybníky a lesíky, vroubená zelenými stráněmi, posázená malými dědinami a samotami o několika starých budovách byla dosti malebná. Půda byla písčitá a kamenitá, tu a tam se zvedal pahorek porostlý bílými břízami a ořeším, klečí a jehličnatými stromy. Čím více se nedostávalo lesům pravidelnosti a slibného užitku, tím více vynikaly malebností a rozmanitostí promíšených kmenů a podrostů.

Pole se vinula po úbočích homolí a strání čím výše, tím neúrodnější a bídnější, neboť déšť přivodil je o plodonosnou prst. Vršek byl nezorán, pustý, zarostlý ostružinami a keři. Nejúrodnější pole se vinula kolem potoka, který se prodíral v bezčetných záhybech a zátočinách lučinami, jsa ukryt olšemi a protkán holými kameny, jichž vrcholky jenom o přívalech smyla kalná voda a které sloužily za lávky při přecházení přes mělké koryto.

Oskar rád se rozhlížel po krajině s nejvyššího vrcholu nad Třibicemi, na jehož bocích se rozkládal zámek a ves. Zde byl vztyčen prostý kříž z neotesaného dřeva a dle pověsti zrobil jej kdysi ovčák, jemuž tady blesk syna zabil. Tento kříž vznášel se nad krajinou, a lid říkal kopci »u křížku«. Ale obrůstal jej už mladý les, který zde bývalá vrchnost kulturovala na zkoušku, zdali by se i zde ujímaly některé druhy stromů. Oskara sem zavedl hajný Solín, který se stal průvodcem mladého pána a jeho učitelem ve střílení. Dobrý ten muž zasvěcoval chápavého studenta do všech tajností panského lesa, ukazuje, kde se kdy zastřelil srnec, který však byl v Třibicích vzácnou výjimkou, kudy nejvíce vyráží zajeci a z kterého místa lze zastřeliti tetřívka nebo bažanta.

»Ale máme zde plevel,« stěžoval si; »zaběhli sem králíci a zkazili nám zajíce. Množí se jako myši a rozrýpali nám les. A těžko jej střeliti. Člověk míří na zajíce, králík udělá skok a brok se ho nedotkne. Dostane-li nějaký do kožichu, uteče do brlohu a shnije. Plevel, opravdu plevel.«

Oskar přisvědčoval, třeba pramálo rozuměl těmto steskům a ještě méně jim mohl odpomoci. Lesní muž se rozehříval, jsa rád, že má posluchače. Také půjčil Oskarovi svou pušku a na mýtině dobře mířená rána skolila zajíce nebo něco pernatého. Doma se Oskar nepochlubil leda Bohumíře, by ulevil své střelecké hrdosti.

Solín měl ze svého učně velikou radosť a co den na něho čekal u mladé habřiny, kudy vedla široká cesta od zámečku do lesa. Oskar také téměř vždycky se dostavil, a hajný měl pro něho pokaždé nějakou novou partii. Když pak stanuli u křížku a na chvíli se zadívali po okolí, Solín jednou řekl: »Hleďte, mladý pane, v jakém neladu a nepořádku jsou lesy zdejších usedlíků a jak barbarsky v nich hospodařeno! Ani se nemohu na to dívati. A rozum v tom drancování není také žádný. Vysekávají všechno napořád a proměňují lesy v neúrodnou roli. Cena dříví stoupá, ale obilí klesá. Nepamatují na potomky. Podobně i zde na panství hospodařil žid Štarch. Ten a jeho souvěrci jsou také na lesy jako poslední rána egyptská. Tamhle byla krásná dubovina, dal ji poraziti; tuhle jsme měli rozrostlou jedlinku, odvezli ji na pílu, a tak to šlo den co den. Ale buď Bohu chvála, nynější milostpán lesům neukřivdí. Udělali jsme pěknou kulturu a paseka byla velice skrovná. V Honosicích jsou s lesy hotovi, a rytíř z Mrazilova kupuje uhlí na centy.«

Oko Oskarovo těkalo po okolí, a mnohé slovo hajného minulo se účinkem. Student s rozkoší pozoroval hladinu rybníka, osvětlenou žárnými slunečními paprsky.

»Musím připomenouti,« usmál se hajný, »jak zdejší sousedé kulturují lesy. Velice primitivní způsob. Když se dříví skácí obyčejně v nejlepším vzrůstu, a to takové množství, kolik se má jím zaplatiti dluhů, na mýtině důkladně prokopané, aby tam ani jako bič tlustý kořínek nezůstal, několikráte se seje, a pole důkladně se promrská. Jeden smrk nebo borovice se nechá uprostřed a vítr na stromě tom uzralé semeno rozsévá. Co se chytí, to se chytí a roste. Netřeba dokládati, jaký to pak jest les, a že se dělá probírka, až se potřebuje na topivo.«

»Hajný, co pak se tamhle třpytí?« ukázal do dálky Oskar.

Solín měl bystré oči jako ostříž. Upřel je do krajiny, svraštil čelo na chvíli a řekl: »To bude kaplička nad Nadějkovem. Čím chudší kraj, tím zbožnější lid. Brzo by ani nestačily stromy na rozcestí a návrších, jakož i stěny skrovných příbytků pro obrazy, sochy a kříže. Na Srpinách příští neděli budou světiti obnovený kříž. Postavili jej u kapličky, která jakoby zbožným citům jejich nedostačovala. — Kam půjdeme dnes, mladý pane?« zeptal se hovorný hajný.

»Někam hodně daleko,« odvětil Oskar, obrátiv se k lesům. »Beztoho zde dlouho nepobudu. Prázdniny se blíží ku konci.«

»Tedy projdeme celé lesy až na hranice,« navrhoval Solín. Rád by se byl podíval v tu stranu, kde pastevci dělávali škody, nedávajíce pozor na dobytek.

Hajný s Oskarem šli průsekem, jsouce zabráni v hovor, jak podnikány honby na škodnou, jak se nastraží na lišku, tchoře nebo kunu, a kde se tito škůdcové nejvíce zdržují. Hajný spolu líčil hony na panství, jak doprovázel mladého Ruhenštejna na číhanou, jak vystrnadil pytláky z okolí a podobně. Za takové rozpravy jim cesta mile ucházela a jednotlivé oddíly, bílými mezníky a čísly vyznačené, rychle mizely. O hlubokém a tmavém lese zde nebylo ani řeči. Slunce pronikalo korunami a někde byl les průzračný na obou stranách, kde vyzíralo panské nebo selské pole.

Pojednou se Solín zastavil, jakoby větřil zvěř. Ale pušky nesundal s ramene. Průvodce tázavým zrakem utkvěl na zarostlé tváři hajného.

»Někdo zde jest,« zašeptal Solín, »snad nějaký lesní škůdce.«

Šli tiše, odhrnujíce větve keřů a tajíce kroky v kyprém mechu. V tom Solínova tvář se rozšířila k úsměvu. »Panstvo z Honosic,« poznamenal, zastaviv se. »Sedí tamto ve skupině dubů. Udělali si výlet na hranice jako my. Tímto příkopem končí lesy milostivého pána, a tamo počínají barona Aulického. Musíme dále, neboť nás spozorovali, a mladý baron k nám kráčí.«

Od dubů skutečně se sem bral junák asi sedmnáctiletý ve vojenské uniformě. Slušela mu dobře, ale mládí jinochovo se v ústroji tom poněkud divně vyjímalo.

Oskar přeskočiv příkop, šel příchozímu v ústrety. Pozdravili se, a následovalo představování. Mladí lidé nedělali dlouhých ceremonií, a baron Gustav vzav Oskara pod paží, vedl jej ke společnosti dvou dam a staršího pána. »Já to předvídal,« řekl s úsměvem, »že naši sousedé jsou na stráži, bychom nepřestřelili hranic. Zde vám přivádím mladého pána z Třibic.«

Oskar se uklonil společnosti, v níž brzo seznal knížete Riesenberga, baronku z Prostovic a její sestru Miladu. Obě dámy rychle si prohlédly syna toho podivína na Třibicích. Kníže s ním mnoho neměl, ale Gustav jej brzo osedlal. Oskar musil přisednouti. Hajný ho čekal za příkopem. Dámy se vyptávaly, jak se mu na Třibicích líbí, a jinoch nezapřel, že si panství i kraj jinak představoval, ale že uvyká, zvláště když v lesích nachází zábavu a s hajným střílí zvěř.

Student sličné tváře a uhlazených mravů nalezl milost i před tváří přísné hraběnky. Musil vypravovati a líče, co za dobu pobytu v kraji viděl a zažil, ukázal dosti slušný obzor vědomostí a pozorovacího talentu. I kníže se nad ním pozastavil a naslouchal jeho plynné řeči. Oskar líčil dojem, jaký na něho činí rozhled od křížku, odkud pozorovati lze i Honosice a sousední zámečky, když sluneční paprsky se opírají do vížek, ozlacujíce je svým jasem. Hraběnka Milada se tázala, půjde-li ještě pan Oskar na studie do latinských škol.

Mladý Bláha přisvědčil, poznamenav, že přestoupí na gymnasium do Prahy. Panstvo proneslo mínění, že by mohl studovati doma s vychovatelem. Gustav prý také tím způsobem studoval.

Ale Oskar nechtěl ani slyšeti. Doma prý se velmi špatně studuje a ku konci školního roku nesnadno se pak dělají zkoušky. Ve školách k učení nutí soudruzi a mysl jenom k učebným předmětům jest obrácena.

»Vždyť nepotřebuje mladý pán na Třibicích,« poznamenal polo žertem kníže, »tak přísně se připravovati ke zkouškám. Stačí, když si osvojí tolik vědomostí, kolik bude jako držitel panství potřebovati.«

»Já budu, Jasnosti, právníkem,« odpověděl Oskar. »Otec tak určil a v tom vědomí mne také utvrzuje. Kdybych však volil jiné zaměstnání pro život, nebude mi státi v cestě.«

»Právníkem? Snad advokátem, soudcem, notářem?« divila se společnost. »K čemu to? Jediný syn? A vy s tím souhlasíte?«

»Zcela,« pevně pronesl Oskar; »studia se mi líbí a myslím, že, co pro mne otec určí, bude mi s prospěchem.«

Jako dříve se vrchnost nadála, že povaha Oskarova se odchyluje od otce jako zvláštní plod na obyčejném kmeni, tak nyní jasně poznávala syna svého otce. Poněkud jest jiný, ale jádro zůstává stejné, kořen je týž.

Gustav měl radost, že se v Praze časem sejde se sousedovým synem. Pokud se týkalo studií, nebyl s ním za jedno, ale nějakou veselou hodinku rád strávil s každým a že užíval rozkoší a veselí městských, že vybřednuv časem z domácí kázně, probděl i nejednu noc, bylo viděti na jeho bledé tváři. Třeba byl v Honosicích držen na krátko, přece zvláště na Srpinách se syny hraběte Vrbinského provedl některý »marš«, jak jej lehkomyslná povaha naváděla. Také se hned tázal Oskara, kde by se s ním mohl na výletě ještě o prázdninách setkati. Bláha jej zval na Třibice, odkud by pak podnikli vycházku do okolí.

Panstvo mluvilo zatím spolu francouzsky. Pokračovali v rozmluvě, kterou dříve vedli s Oskarem. Ten, slyše řeč o svém otci a všemu rozuměje, pojednou se ozval, vysvětliv, o čem vedli malý spor. Znovu obrátili k jinochu udivené zraky, že rozumí řeči, kterou pokládali za svou výhradní privilej a kterou může jenom vychovatel francštiny znalý vložiti do hlavy. A ten plebejčík se tomu snadno naučí na gymnasii.

»Přijdu zcela jistě,« připovídal Gustav a Bláha ukloniv se, vracel se k hajnému, který z dlouhé chvíle dělal patrony. Vypozoroval nedaleko u studánky několik sluk a chtěl je dostati.

Také panstvo z Honosic brzo, nabaživši se rozkoší lesního odpočinku, usedalo do kočáru, by se oklikou dostalo do zámku. Kníže byl sem pozván na tetřevy, aby svou osobou dodal lesku nevalně bohaté vrchnosti; hraběnka Milada zase jednou se pochlubila před vznešeným aristokratem.

Pan Bláha uslyšev o tomto dobrodružství a setkání svého syna s rodinou Aulických a kadetem Gustavem, nebyl právě mnoho potěšen. Věda o lehkomyslnosti mladého barona a rozličných přerušených drahách jeho života, bál se, by rovněž nepůsobil i na Oskara, který až posud vynikal mravy bezúhonnými a znamenitě prospíval. Však syna jenom nepřímo upozornil na toto nebezpečí, doufaje, že se pevná povaha jeho hned nezlomí.

Byl umluven výlet na Planý vrch, který byl starším znám pověstmi a bájemi. Až posud na něm čiperná mládež ohněm oslavovala čarodějnou noc Filipojakubskou a kořenářky byliny s Planého vrchu považovaly za nejúčinnější. Vynikal ještě o dvě stě stop nad vrch u Křížku, a bájilo se, že na něm stával hrad ještě v dobách předhistorických, jak nasvědčovaly jakési valy z kamenů bez malty pouze naválených, a prohlubně ukazující na propadlé sklepy. Usedlíci si o vrchu tom vypravovali mnoho bájí a pohádek, a nikdo by tam byl ani za nic nehlídal někde na úbočí obilí z obavy, by mu duchové,

tady obletující, neuškodili. Zavítal-li v krajinu tu cizinec, neopomenul i sem obrátiti zvědavé kroky, a domácí nemohli pochopiti, co kdo vidí na těch rozvalinách, skalách a přísuších, kde ani pořádný strom nevyrostl, neřkuli by se tam dařilo obilí. Vrch patřil k velkostatku, ale ten se o neplodnou půdu pramálo staral.

Krásně svítilo slunce, a pouze lehounký větřík povíval, když na úpatí Planého vrchu stanuly dvě bryčky. Na jedné přijel Oskar se sestrou Bohumírou a mlynářovou Běluškou, druhá přivezla Gustava a adjunkta Homolu, který došel do Honosic s poselstvím a teď byl přidělen mládeži za ochrance a pomocníka. Mladý ten muž znal celé okolí velmi dobře a v prázdných chvílích se potuloval po lesích a skalách. Studoval nižší gymnasium a pro nedostatek hmotných prostředků musil ustati. Nejvíce miloval dějepis a tomu zůstal i nyní věren, zanášeje se pilně místopisem kraje, v němž se zrodil. Málo kdo si ho všímal, poněvadž byl velice skromný, a postavení posud poněkud podřízené nedovolovalo mu vystupovati. Ale Bláha brzo zvěděl, co adjunkta zajímá vedle hospodářství, a proto schválně jej přidělil, jak se zmínil, svým dětem za strážce.

Cestou na vrch Homola prohodil: »Tudy jezdívali páni z Kračína do hradu.«

»Jakže?« rychle se tázal Oskar. »Byl zde skutečně hrad? A jak že se držitelé jeho jmenovali?«

»Kračínové, a bydlili zde před válkami, které naši vlast pohubily,« řekl adjunkt. »Patřily jim i Třibice, a erb jejich jest mezi znaky nad branou; je to ten nejstarší; tři ryby ve štítu a v koruně lipový list. Podobný znak jest nedaleko odtud ve starém mezníku.«

Všichni podivili se vědomostem toho jinak nemluvného muže, který ustavičně se zabývá orbou, setím, mlácením, účty a přece si při tom všímá knih, erbův a vzácných starožitností.

Homola prováděl mladou společnost po vrchu, ukazuje zbytky zdí, sklepní propadliny, příkopy a co vůbec zbylo po hradě, který v dávnověkosti této krajině vévodil. Byly to památky sporé, ale přece patrné, k jichž poznání bylo třeba obeznalosti v podobných věcech. Homola vynasnažil se dost, aby mu všichni porozuměli. Jinak čiperná Bohumíra schválně málo chápala a panu adjunktovi právě na tom záleželo, by mu Bláhova dcera porozuměla, a tím aby u ní vzbudil zájem a pozornost.

Nejméně věnoval ochotné přednášce pozornosti kadet Gustav, baron z Prostovic, jemuž pramálo záleželo na tom, proč na Planém vrchu jsou trosky, poukazující na rozsáhlé místnosti a byl-li hrad útočištěm obyvatel celé krajiny před nepřítelem čili nic.

Gustav si obral za předmět svých žertů mlynářovu Bělušku, již si dovolil pronásledovati vtipy a narážkami. Nevadil mu její občanský původ, spíše si dívenku proto nabíral, že, ačkoliv posud neodrostla dětským šatečkám, hodně vysoko se stavěla na špičky a vážně rozumovala o slovech Homolových.

Bohumíra svoji mladší družku chránila jak mohla, a Oskar se jenom usmíval těm laškovným řečem a žertovným bojům.

Zatím co Homola s celým zápalem přednášel o pánech z Kračínova, Gustav dívaje se kukátkem s kopce, dával si od Bělušky vysvětlovati, kde jest jejich mlýn na Třibickém potoce.

Dívka s radostí označovala prostranný dům o jednom poschodí s vysokou střechou, která s mladými topoly a lipami ve výšce závodila. U mlýna se leskla hlaď rybníka, ovroubeného rokytím a křovím. Dvě labuti brázdily vodu, a rackové tepali křídly do lesklého povrchu. V pravo se prostírala rozsáhlá zahrada, v levo se táhla podél potoka zelená luka, ozdobená tu a tam směsí různobarevných květů. Pohled na mlýn a hospodářská stavení při něm byl pěkný a baronovo oko také na něm chvíli utkvělo.

Gustav naslouchal slovům Homolovým, jak často byla vlasť česká vandalsky zpustošena.

»A neexistují už Kračínové, jimž tento hrad náležel?« tázala se Bohumíra.

»Nikde není po nich ani památky. Rod ten se buď vystěhoval nebo spíše vymřel,« vysvětloval Homola. »Dějezpytcové se v tom různí.«

»Sic transit gloria mundi,« řekl mladý latinář, přidav pro slečny výklad: »Tak mizí sláva světa.«

Všichni se na chvíli zamlčeli, dívajíce se do dálky na četné dědiny uprostřed polí, luhů, lesů, na vynikající chrámové věže, lesknoucí se rybníky a potoky, na šedé hory, vroubící celé okolí a téměř s obzorem se stýkající. Pole u dvorů v širokých lánech se táhla mezi alejemi ovocných stromů. Na stráních se zelenal pestrý podrost borovic a bříz, a potoky v tisícerých záhybech se vinuly dolinami a úvozy. Vedle mělkých brodů ve vodě ležící balvany zastupovaly mosty pro pěší. Omšené balvany sta let omílala voda a při průtržích a rozvodnění zachycovala se o ně drva. Malé vozíky, s jakými jenom v takovém kraji lze jezditi a do nichž s přítěží nutno i dva potahy místy zapřahati, hned se zjevily na stráni, hned zapadaly v úvozech, krytých ořeším a šípkem. Jinde zabředaly do bahna, a vozkové byli nuceni pomáhati znaveným, slabým hovadům.

»Jak krásný to kraj!« zvolal mladý Aulický, když se rozhlédl kolkolem.

»Krásný polohou, ale chudý, zapomenutý a neobživný,« poznamenal Homola.

»Jak to?« tázal se baron.

»Krajině té nedostává se obživující síly, průmyslu, obchodu, dráhy, kommunikačních prostředků, výdělku. Náš jih má slavnou historickou minulosť, ale teď uvázl za ostatními krajinami o sto a více let. Co zde měst a městysů,« ukazoval Homola, »a jaký v nich život, co zde vesniček a samot, v nichž chudo až běda. Zdejším obyvatelům uděleno pokladů zemských macešsky. Půda špatná, písčitá, a v útrobách země prý rovněž tak chudo.«

Adjunkt přijal mnohou myšlénku a zásadu od svého pána. Gustavovi, v nadbytku vychovanému, ani nepřipadlo uvažovati o poměrech lidí, mezi nimiž do nedávna žil. Díval se ze zámku na chatrče a domky, v nichž si představoval život tak veselý, spokojený a milý, jak byl vyličován v těch knihách, jež mu vychovatel pečlivě vybíral. Nejlépe porozuměly Homolovi Bohumíra a Běluška, které nahlížely za oponu všedního života zdejších usedlíků a nebraly k jejich životu měřítka ze svých poměrů. Oskar naslouchal této rozmluvě, do níž se nevmísil. Nemnoho posud nazíral do života zdejšího kraje,

obíraje se posud pohledem na krajinu, která skutečně vynikala krásami rozmanitého druhu.

»Jenom jsou-li zde lidé spokojeni!« řekl, připojiv se k rozhovoru.

Homola pokrčil rameny. »Co jest spokojenosť? Není v ní vždycky trochu násilí? Lidé časem musí býti spokojeni, když nemohou vybřednouti nebo když se nenaskytne pomoc odjinud.«

Zase na chvíli se zamlčeli, ale pak veselosť a pružnosť mládí překonala pochmurnou náladu, že sestupujíce s vrchu, vesele žertovali, zvláště když si opět dobíral Gustav Bělušku, a také Homola se rozveselil, že měl vděčné posluchačstvo a mezi ním nejpilnější pozorovatelku Bohumíru.

IX.

Nebylo slýcháno, že by byl některý držitel velkostatku v kraji sestoupil s výše své tvrze do sebe lepšího domu občanského, by s jeho obyvateli vcházel do užších přátelských styků. Páni na Třibicích pouze byli hostmi na faře při visitacích, za veřejných zkoušek předsedali ve škole a súčastňovali se církevních slavností v zasklené oratoři hned vedle oltáře. Jinak si sousedů nevšímali, leda že kývli hlavou v kočáře na jejich pozdrav. Když robota byla zrušena, mnohý občan si ani panského povozu nevšímal. Bylo-li třeba vyjednávati s některým úřadem, zastupoval vrchnosť správce nebo fořt. Ano, za Ruhenštejna mezi zámkem a obecním úřadem vznikla jakási napjatosť, neboť rytíř nechtěl uznati svoji závaznosť k samosprávě obcí a okresu.

Jinak bylo za Bláhy. Ten nejenom že se nevyhýbal stykům s občany: naopak, on jich ještě vyhledával, snaže se co nejvíce seznati jejich poměry, potřeby, tužby, práce, nedostatky, aby se dle toho k nim zachoval. Ačkoli pocházel z rodu občanského, přece tu a tam vědomosti jeho o venkově vázly, poněvadž se do nedávna pohyboval v jiných poměrech.

Prvním objasňovatelem a poučovatelem místních zájmů byl mu farář. In res, to jest na pravou tepnu potřeb tukal mlynář Koryto, odchovanec místních poměrů, který od mladosti na delší dobu Třibic neopustil, výtečnému pozorovacímu talentu se těšil a také vládl prostředky, že nemaje starosť o sebe, věnovati mohl pozornosť sourodákům.

Proto byl Bláha častým hostem ve mlýně, a posel donášel na faru lístky, by se i P. Josef besed v »šalandě« súčastnil, jak žertem Koryto říkal, třeba uváděl hosty vždycky do pěkně zařízených pokojů, za něž by se ani baron styděti nemusil. Chotě doprovázela sem ráda též Bláhová s Bohumírou a Oskarem, byl-li tento právě doma. Paní Bláhová si pohovořila s mlynářkou, a dívenky usedly v zahradě v besídce, již krylo jericho a obtáčely růže stolistky. Každá společnosť se oddávala své zábavě. Zde pročítaly básně, které Oskar sestře posílal, v jizbě u kuchyně se probíral jídelní lístek a v pokoji při sklenici piva nebo vína hovořeno o vyšších zájmech a životních otázkách. Prášek byl s pozváním na faře, odkud přišla zpráva, že se farář dostaví, jakmile přijme do církve nového úda.

Když pak přišel zapocen od slunce a námahy, rozproudil se brzy hovor o místních poměrech.

»Je to živobytí zde začasto těžké,« pravil mlynář. »Všudy *země* Páně, u nás — *písek*. A co v tom písku roste? Začopatřiti všechny potřeby v domě? Odkud přijde krejcar do domácnosti? Zde, drazí páni, musí býti lidé vynalézaví jako Robinsonové na ostrově, by co nejméně vydali peněz. Všechno musí vydati a roditi pole. Vedle obilí všeho druhu seje se hrách a jiné luštěniny, mrkev, mák, vodnice, sází se hlavatice na zelí, řepa na cukr, to jest na syrup, jímž se sladí. Plané hrušky dávají prachandu na — omastek, křížaly poskytují kompoty k bramborům, olejku sijí na olej, len a konopí na plátno.«

»Zde se tlačí olej?« tázal se Bláha.

»Ano,« přisvědčil mlynář; »já sám jej vyrábím. Dříve se olejka tlačila ve stoupách, teď máme na to stroj, kde se zrno tluče, zapařuje, praží a mačká. Mohou se páni podívati do naší olejny. Na zimu si odnáší každý mnoho džbánů oleje na jídlo, svícení i mazání vozů. Ovšem nesmí se při požívání takových jídel hleděti na chuť a vůni. Podobně to jest i se syrupem, jímž se sladí káva, uvařená ze sladu nebo jarního žita, která jest pak o mnoho lacinější než cejlonka nebo jamajka.«

»A posud se tady přede?« ptal se dále velkostatkář.

»Celou zimu. Plátno není sice právě jemné, ale pevné a trvanlivé. Čeleď dostává ke mzdě dvě košile z domácího plátna, a když oráč v zimě dobře krampluje a vochluje, vydělá si i na režné šaty, které nosí celý rok.«

»V tom bych držel s nimi,« mínil Bláha; »jest škoda, že lnářství tak upadlo u nás v zapomenutí. A jak se zde žije?«

»Dle Kneippa, všechno dle Kneippa; střídmě, prostě, chudě. Mouka s bramborem, zelí, olejem maštěné luštěniny atd. Jenom ne maso. Někdy nebývá celý rok chléb, a pekou se placky. Ale zdrávi při tom jsou. Ovšem krásy taková strava nedodává. Ale co jest krása? Trochu tuku pod kůží. Lidé i nižších tříd se zde celkem najedí dost, ale nedbají právě, jaké to jídlo jest. Jenom když žaludek nekručí a dává pokoj.«

»A podnikalo se zde něco, co by lidu poskytovalo většího výdělku?« zeptal se Třibický pán.

Mlynář pohlédl na faráře; oba nevěděli. Koryto se vymlouval na šlechtu. »Když ta ničeho nezačíná, ostatní nemají snad ani tolik prostředků, ani dostatečných vědomostí.«

Bláha zakývav hlavou, řekl: »Zdejší šlechtici tonou jako jejich občanští sousedé. Vynakládají všechny síly a prostředky k tomu, by se udrželi ve šlechtické úrovni. Neblahé národohospodářské kalamity především jich se dotýkají, a mnohý domácí pán jest v tom lépe na několika kvadrátních metrech půdy, než oni na hektarech polí a luk. Něco se však přece mělo podniknouti, a nehynoucí pomník by si budoval, kdo by dal podnět k dílu tak blahonosnému.«

Tvář Bláhova hořela nadšením. Oba soudruzi s radostí pozorovali ten zápal, třeba znali dalekou mnohdy cestu od slov ke skutkům.

»Myslím,« pokračoval se zanícením Bláha, »že zdejší kraj není přece tak špatně nadán a že lid v něm obývající má tolik sil a sebedůvěry, že by se i tady něco státi mohlo pro dobro celku i jednotlivců. Ovšem třeba mnoho práce, mnoho pevné vůle a obrněných nervů k boji s přírodou, s předsudky a snad i překážkami, jaké by se postavily v cestu. Že zde není uhlí, o tom jsem už přesvědčen; ale jsou

jiné kovy, které by se snad našly. Vždyť jest průmysl tak rozmanitý! Polní hospodářství musí se jako snoubiti s průmyslem, a kdyby se každé odvětví poněkud napravilo, nastal by jistý stupeň blahobytu, z něhož by vykvetla spokojenosť ne na základech nouze, ale na dostatku životních potřeb.«

»Kéž by tomu tak bylo!« přisvědčil farář. »Přál bych toho zdejším lidem; ale musím konstatovati, že tam, kde se vydělá hojnosť peněz, nebývá vrchol spokojeného blaha. Tu pak by nastal úkol nám, abychom hleděli lid udržeti třeba v nadbytku v posavadních mezích a na pravých cestách.

»Rád bych něco podnikl,« přiznával se Bláha, »ale vyčerpal jsem právě peněžní prostředky a bez peněz nelze se do něčeho pustiti. Zaplatil jsem dvorec hotovými, stroje mne stály peníze a prosté zařízení obydlí nebylo bez vydání. Mám všechno čisté, bez dluhů, ale nemám také žádného kapitálu. Teď musím hospodařiti, bych se udržel, zaplatil daně a aby mi nějaká částka zbyla na nepředvídané případy a také na plány, od jichž uskutečnění neodstoupím.«

»Kéž by všichni okolní šlechtici mohli podobně říci, že nemají styků s bankami, záložnami a jinými peněžními ústavy!« poznamenal farář.

»Kdyby mně bylo několik tisíc zbylo, hned bych něco podnikl,« pokračoval Bláha. »Menší škrobárna by nestála mnoho a dobře by zužitkovala nadbytek bramborů, hojně se rodících ve zdejším kraji. Nebo bych založil rybník, postavil lihovar a podobně. Ale musíme počkati.«

Mlynář přisvědčoval, stranou pokukuje na souseda. V duchu mu tu a tam svitlo, ale přece se nerozhodoval, aby podal Bláhovi ruku a řekl: »Buďme společníky, kráčejme společnou cestou, za týmže cílem.«

Koryto měl dost peněz, a záložnu v Honosicích by byl rázem strhl, kdyby jí byl dal najednou výpověď a žádal celý svůj závodní kapitál a všechny vklady. Ale nedůvěřoval Bláhovi v jeho šťastný výsledek. Raději uložil peníze na nízký úrok, než aby jimi spekuloval, aby k mrtvé hmotě přidal ducha a zavedl nějaký podnik. Upřímná slova Bláhova však jím pohnula; zdálo se mu, že oba společníci upírali na něj zrak, jakoby chtěli říci: »Ty bys mohl a měl něco podniknouti« — ale mlynář si dal na čas a po odchodu svých přátel uvažoval a sám u sebe se radil. Nebyl v kraji sám, který vládl větším kapitálem, v Honosicích byl druhý, v Mrazilově třetí a nedaleko čtvrtý kapitalista; všichni šetřili, peníze roznášeli do záložen a spořitelen, aby jimi jinde těžili. Pro kraj, kde byly vydělány, neměly ceny. Vypůjčených peněz chápali se i nepříznivci českého živlu, obchodovali, podnikali špekulace, obohacovali se, a padla-li ta neb ona záložna, ošizení mlčeli, jenom aby se jim za peníze nedostalo posměchu.

Koryto se bál vynaložiti svých peněz k průmyslovým závodům v rodném kraji. Znal jeho bídu, věděl o nedostatcích, litoval svých rodáků, tu a tam poskytl pomocné ruky, ale vydatný a radikální prostředek podati a rýč u samého kořene zla nasaditi se posud neodhodlal. Neměl tolik rozhledu a síly, odvahy a statečnosti, třeba se nenedostávalo dobré vůle. Několik dní přemýšlel, ano i se ženou se radil. Ta poukazovala na Bláhovu poctivosť a šlechetnosť, na jeho zkušenosť a obětivosť.

»Všechno je pěkné, jenom aby se nedal svésti a nekráčel vstříc úpadku!«

»Ten? To spíše záložna v Honosicích padne,« odvětila mlynářka, jíž by bylo lahodilo, kdyby byl manžel vešel v obchodní spojení s Bláhou. »Hleď, s jak malým kapitálem dodělal se v Plzni velikého jmění!«

Možný úpadek záložny za doby, kdy to na všech stranách nebezpečně praskalo, jakož i vyhlídky na zisk a mocná záštita Bláhova rozhledu ponoukala mlynáře, aby se spojil s velkostatkem do začátku aspoň s malým vkladem na nevelký podnik. Koryto čekal příhodného okamžiku, by se vyslovil před Bláhou a požádal za spojenství. Příležitosti k tomu poskytly mu Bláhovy jmeniny, kdy v kapli sv. Antonína byla sloužena mše sv. a sešli se gratulanti, by velkostatkáři přednášeli svá blahopřání. Z okolní šlechty nedostavil se nikdo a pouze poslové přinášeli visitky s korunkami a zlatou ořízkou, na nichž bylo několjk zdvořilých německých slov. Lidu z vesnic se sešlo hodně, že ani kaple nestačila a věřícím bylo státi venku a na zámecké chodbě. Také mlynář s rodinou přišel a někteří až z Doubravky.

Čeleď dvorská stála v řadě se šafářem Šebestou v čele a hajný Solín měl šaty se zelenými výložkami; kočí Václav držel v ruce vysoký klobouk s kokardou, ovčák zakrýval veliké mozoly, jež si způsobil vyřezáváním trepek a klambů, skották netrpělivě přešlapoval, jak bylo jeho obyčejem. Adjunkt Homola dostavil se se svým pánem do oratoře. Mnozí vzpomínali, s jakou okázalostí bývaly slaveny jmeniny předešlých pánů na Třibici, jak vypalován v předvečer ohňostroj, střílено z hmoždířů, hudba hrála pod okny sálu, kde bylo shromážděno panstvo z celého okolí. Po slavné noci bylo pak ráno v kapli prázdno, a za Štarcha se ani mše nesloužila. Bláha hned předem si podobné ovace zapověděl a hudebníky pozval na ráno, by hráli při mši sv., neboť v kapli nebylo žádných varhan.

Po službách Božích přijímal četné gratulace od domácích čeledínů, sousedů, příznivců a těch, jimž běželo o nějakou odměnu. Naposledy gratulovali Koryto s farářem. Tento se zatím nasnídal a mlynář schválně čekal.

Pokoj Bláhův byl provanut libou vůní kytic, které obstarala Bohumíra, na stole ležely dárky, jimiž domácí hlavu rodiny překvapili a které také došly od známých. U Bláhů panoval posud zvyk oslavenci dárkem, nejvíce vlastnoručně vypracovaným, ukázati lásku a příchylnosť.

Když byli farář s mlynářem přednesli krátké, ale srdečné blahopřání a Bláha poděkoval, nastalo ukazování a prohlížení dárků, které vynikaly více dobrou vůlí dárců, nežli cenou.

»Zde, pánové,« ukazoval oslavenec, »vzácný pro mne dar a důkaz lásky. Moji bývalí dělníci v továrně mi zaslali diplom čestného členství svého podpůrného spolku. Na diplomu je dvě stě podpisů. Velikou mi tím způsobili radosť.«

»Takové uznání něco znamená,« pochvaloval farář; »a ti lidé jistě věděli, co podpisují a že si náš milostivý pán diplomu zasloužil.«

»Jednal jsem s nimi vždycky spravedlivě a dle zásluh,« řekl Bláha. »Mohu říci, že jsem u nich nalezl více ochoty, než u dělníků zemědělských, u rolníků a venkovanů, jež považujeme za konservativce

a vážné usedlíky. Nestavěli se proti novotám a rádi uznávali snahy ku zlepšení dělnického stavu směřující. Ano, přehlédli, když se to a ono nepodařilo. Aspoň posměchu a útržek se mi proto nedostalo nikdy.«

Posluchači dobře znali, co tato narážka znamená. Bláha se cítil posud zneuznaným; když před nedávnem jeden stroj na poli špatně pracoval, vysmívali se mu lidé přímo do očí. Objednaný montér stroj opravil za hodinu, ale ten posměch bodal posud Bláhu do duše.

Farář pronesl několik slov na omluvu, poukazuje na dnešní hojné účastenství v kapli, jež jest důkazem příchylnosti lidu k vrchnosti. Pak se chystal odejíti, řka, že přijdou vznešenější gratulanti, jimž by jenom překážel.

»Zůstaňte, milí páni,« řekl Bláha, »nikomu nebudete na překážku, a já si vážím vaší lásky. Buďte ubezpečeni, že se už nikdo nedostaví; okolní šlechta, na kterou narážíte, jistě nepřijede. Ta má cestu do Třibic zarostlou. Nemohu říci, že bych žil s někým v nepřátelství, ale nedůvěřují mi a nenávidějí tu onu opravu, která vyvolala i změnu na jejich dvorech. Ale nemohu si pomoci. Spojenství své jsem jim nabízel.«

»Milostivý pane,« ozval se farář,« věděl bych o spojenci, který by rád vložil peníze do podniku, jímž by se poněkud prospělo zdejšímu kraji.«

Bláha vyskočil všecek vzrušený. »Kdo, kdo si vás, důstojný pane, učinil za prostředníka?« zvolal, přistoupiv k faráři.

»Mohl by hned přednésti svou nabídku ústně. Já to nejsem, poněvadž nevládnu vezdejšími statky.«

Bláha se obrátil k mlynáři. »Tedy vy, pane otče? Buďte mně vítán! Jak jste mne mile překvapil o mých jmeninách! Díky srdečné za důvěru a ochotu.«

Koryto ukloniv se řekl: »Už minule jsem měl takový úmysl. Mám několik tisíc v záložně. Dal bych je do podniku za podmínek, které bychom ještě spolu umluvili.«

»Ručím vám za to, že nepřijdete o krejcar, a dividendy že vám budou správně vypláceny. A jakou myslíte, bychom zařídili továrnu?«

»Milostivý pán mluvil o škrobárně,« poznamenal mlynář. »Materialu zde bude dost.«

»Dobře; postavíme ji. Třicet tisíc na ni stačí. Příští rok počneme pracovati. Užiji svědomitě svěřených peněz, ale připraviti se musíme, kdyby nám snad sousedé nedůvěřovali a bramborů nechtěli prodati. Dnes v poledne připijeme si ve zdar nového podniku.«

»A čím já, nebohý, přispěji k tomuto dílu?« smutně pronesl farář.

»Vy nám dáte požehnání a náš závod vysvětíte, by se nám zdařil,« řekl Bláha, podav oběma pánům ruce. »Ani jsem nevěděl, že budu slaviti tak vesele letošní svátek. Ani mi nebylo tak veselo, když jsme zakládali v Plzni přádelnu. Tam jsou jiné závody, kde lze lidem vydělati peníze, zde však není nic, zhola nic. Učiníme počátek a jsem rád, že domácí člověk, který má tak rozhodný vliv, se mnou se spojil. Pánové připustí, že bych také sehnal několik tisíc na čistou hypotheku nebo jenom na úpis, ale každé spojenství jest mi milejší a co do výsledku i slibnější.«

Pánové do oběda, na který musili čekati v zámku, vyjednávali a se radili, co a jak podniknou, kde škrobárnu postaví a pod jakou firmou budou obchodovati.

»Kdybych byl šlechticem,« řekl Bláha, »dal bych firmě svůj znak.«

Koryto mávnul odmítavě rukou. »Váš závod působil znamenitě pod názvem »Fux a Bláha«, proč by škrobárna nemohla dodávati dobré výrobky pod prostým vaším jménem občanským?«

»Naše firma bude »Koryto a Bláha,« navrhoval velkostatkář.

»Nebo správně »Bláha a Koryto,« opravoval skromně mlynář.

»Ať sluje tak neb onak,« rozhodl farář, »jenom když bude k užitku zakladatelům a prospěchu tomuto našemu kraji. Již nyní volám tomu podniku: Zdař Bůh!« (Pokračování.)

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Pokračování.)

II.

(Přátelské smlouvy mezi kmeny. Nájezdy. Války. Některé války Schůrů se sousedními kmeny.)

Poměr mezi kmeny se řídí vzájemnou zásadou: kdo není se mnou, je proti mně. Není-li mezi kmeny formální přátelské smlouvy, jest to, jakoby žily v nepřátelství. Smlouvu činí šejchové kmenoví. Sejdou se v určený čas, podají si ruce a praví: »Bůh a Mohammed, jeho apoštol, (je svědkem), že jsme bratranci (aulâd 'amm), tak že se neoloupíme ani nepřepadneme; majetek tvůj je majetkem mým a majetek můj je majetkem tvým, a nad tím je smlouva Boží.« Jsou-li vzdáleni, vyřídí se to písemně. Zemře-li jeden ze šejchů, musí jeho nástupce smlouvu obnoviti.

Podobnou smlouvu sjednávali patriarchové se svými sousedy (Gen. 14, 13; 26, 28) a později i králové israelští, a to skoro stejnými slovy: Já jsem jako ty, lid můj je jako tvůj, a koně mé jsou jako koně tvoje.« (IV. Král. 3, 7.)

Zjevné nepřátelství mezi kmeny počíná obyčejně krádeží dobytka. Doví-li se šejch okradeného, ze kterého kmene jsou zloději, pošle jejich šejchovi list, aby uloupený dobytek vrátil; jinak aby se neurazil tím, co se stane. Vyhoví-li mu, je dobře, byla-li žádosť jeho oslyšena, hledají si oloupení náhradu na vlastní vrub. Ovšem se často stane, že jsou chyceni, nebo dokonce zabiti, a potom vypukne nepřátelství plnou silou. Uražený šejch pošle svému protivníku tento krátký vzkaz: »Vidíš, že se mír vrátil k tobě,« t. j. není již míru mezi námi. A druhý odpoví ještě kratčeji: »Tím hůře pro tebe.«

Když bylo takto nepřátelství opověděno, čekají obě strany na vhodnou příležitosť, aby učinily do nepřátelského území loupežný vpád (razu).

Uzná-li šejch vhodný okamžik, pozve starší svého kmene k poradě (mašuara). Když se sejdou, zabije tučnou velbloudici, která dvě, tři léta neměla mláděte (žazûr), a vystrojí jim hostinu. Nemůže nikoho nutiti k nájezdu; to závisí úplně na vůli stařešin.

Po domluvě oznámí se mužům, že toho a toho dne bude *r*azu. Kam, neví nikdo mimo stařešiny. Jesti, jak řečeno, skoro u všech kmenů část toulavých Šararâtů, kteří navštěvují své soukmenovce u kmenů jiných, a tu by se od nich nepřátelé snadno dověděli o zamýšleném nájezdu.

V určitý den sejdou se u šejcha všichni mužové, kteří se chtějí nájezdu súčastniti. Na cestu, která někdy trvá přes týden, berou koně a běhavé velbloudy (*d*ulûl). Na každého velblouda naloží na jednu stranu měch z velbloudí kůže, naplněný vodou a na druhou ječmen pro koně a potravu pro sebe: datle, sýr, máslo a p. Každá zádruha má na výpravě svého vůdce ('a*k*îd).

Než odejdou, provozují jinoši před stany rozličné hry, aby ukázali svou jezdeckou dovednosť, a ženy zpívají, či vlastně jen vykřikují, pronikavé za*r*arîży.

Cestou jedou mužové na velbloudech, aby koní neunavili; noci tráví pod širým nebem.

Když jsou již nepříteli na blízku, sejdou se 'a*k*îdové k poradě, kdy mají přepad učiniti. Děje se tak buď večer (bajjatû = přepadli večer), kdy se velbloudi — obyčejná to kořisť — vracejí z pastvy, nebo z rána (*s*abba*h*û = přepadli z rána), kdy se velbloudi na pastvu vyhánějí.

Po poradě vyšlou několik jezdců na zvědy, není-li nepřítel v přesile. Obávají-li se porážky, raději se zase nepozorovaně vrátí. Je-li přepad možný, rozdělí se mužstvo na dvě části. Jedna (*r*âer = útočící) zajme dobytek a odhání jej rychle pryč; druhá (kamîn = záloha) zůstává na místě, aby zdržela pronásledovatele. První část zažene velbloudy hodně daleko, postraší je několika výstřely, a oni prchají bez ustání ve směru, v jakém byli hnáni. Neurčí-li se jim směr, prchají velbloudi, nejbázlivější to zvířata na světě, vždy k východu. Pak nechají velbloudy běžeti a vrátí se zpět, kde se snad již záloha bojem utkala s pronásledujícím nepřítelem.

Beduini nebojují v četách, nýbrž porůznu. Ve válce, kde jedna strana se snaží druhou potříti, užívá se nejvíce střelné zbraně. Při nájezdu, kde běží více o kořisť, bojuje se mečem a kopím, hlavně z té příčiny, aby kůň zastřeleného jezdce neutekl. Koně jsou nejvzácnější válečnou kořistí.

Obyčejně pronásleduje muž muže, až ho může kopím dosáhnouti. Pak ho vyzve, aby se vzdal: »Sestup na mou záruku, a Bůh je nad tebou«, t. j. nic se ti nestane. Sestoupí-li, vezme mu koně a zbraň a odvede ho jako zajatce s sebou. Doma ho hostí 3—7 dní a pak — je-li zajatých více — dostanou dva a dva na cestu po velbloudu, jehož po svém návratu musí zase vrátiti. Žen neodvádějí nikdy. Nevzdá-li se pronásledovaný, pak ho stihatel probodne a vezme si jeho koně, zbraň a šaty.

Když jsou s lupem v jistotě, dělí se oň. 'A*k*îdové si ovšem vezmou nejvíce. Ostatní dostanou po dvou nebo třech velbloudech, které si dotknutím ruky naznačí. Ukořistěný kůň dostane se tomu, kdo jeho jezdce zabil, neb zajal. Byl-li však někomu z nich dříve

uloupen, vrátí se nyní majetníku, který zaň dá velblouda tomu, kdo ho ukořistil. Při návratu, zvláště je-li kořisť hojná, bývá ovšem velmi hlučno.

Právě když jsem cestoval po Moabsku, učinili benî Ṣachr nájezd do území benî Ša'alân a uloupili jim na dva tisíce velbloudů. Súčastnil se ho celý kmen mimo dva stařešiny, kteří se častěji s madabskými křesťany stýkají a tedy o nájezdu jinak soudí, než divocí jejich soukmenovci. Viděl jsem je tehdy oba v Madabě u katolického šejcha, u něhož byli pohostinu.

Obyčejně se však lupiči ze své kořisti dlouho netěšívají. Čekáť nepřítel jen na vhodný okamžik, aby se podobně vymstil.

Od vpádů právě popsaných sluší rozeznávati nájezdy loupežníků ze řemesla. Před rokem 1880. sídlil v četných jeskyních u Madaby neveliký loupežný kmen *H*ažâja, který znepokojoval celé Předjordání. Znenadání přepadl některou ves, vzal sedlákům dobytek a obilí a zmizel zase tak rychle, jak se objevil. Někdy se odvážil až do přímořských měst Kaify a Akky. Aby nebyli okrádáni, platili jim někde sedláci jistý poplatek (châua). Byli to nástupcové oněch moabských lotříků, o jejichž náhlých vpádech Písmo svaté činívá zmínku, na př. 4. Král. 14, 20.

Roku 1880. byly zříceniny madabské, jak řečeno, odevzdány vládou katolickým beduinům z Keraku. Tím byli *H*ažâja donuceni hledati si nové sídlo a usaditi se tři hodiny na východ od Keraku, kolem chrbetu Be*t*ra. [1])

Tytéž příčiny, proč se konají nájezdy, dávají podnět k válce (*h*arb). Stává se to zřídka, a to tehdy, kdy nepřátelství dostoupilo vrcholu.

Kmen, který válku začíná, postupuje se stany proti nepříteli, až se s ním střetne. Obyčejnou zbraní (silâ*h*) v boji je puška (bârûde), pistole (*t*abanže), šavle (sêf) a kopí (rume*h*).

Pušky jsou všech možných soustav od primitivní pušky s křemenem až po zadovku. Prach si buď kupují, nebo, kde to lze, si jej dělají sami. Ledek sbírají v jeskyních, nebo ve starých zříceninách, síru u Mrtvého moře a uhlí si pálí ze dřeva topolového (*s*ifsâf) nebo z kmenů vinné révy, v malých jeskyních, které z venku ucpou.

Kopí s rákosovým pružným dřevcem je na dva sáhy dlouhé a mívá s obou stran ozubený hrot na způsob ostré kotvy, aby snáze v ráně uvázlo. Mezi hrotem a dřevcem bývá někdy na ozdobu připevněn věnec pštrosího peří (mižrâz). Na spodním konci je kopí okuto železnou špicí, aby se mohlo zaraziti do země. Kopí se nosívá na rameně.

Nyní se zřídka užívá kovového neb dřevěného štítu (dara*k*a), luku (*k*ôs) a šípů (nišâb) užívají jen chudobní bojovníci u Šararâtri.

'Aduâni a Ṣchûrové mívají ve válce i přílbu (*A*âs), opatřenou hledím (bur*k*o') a brnění (dir'a). Obé prý pochází ze starých dob, bezpochyby křížáckých. Tito oděnci (mulbasîn, mudra'în) bývají jádrem bojující čety.

---

[1]) Mapy kladou Petru, město edomské, později nabatejské, doprostřed hor Edomských, jsem však přesvědčen, že je sluší hledati na pahrbku Be*t*ra (t. j. Petra, poněvadž Arabové *p* nemají), kterýž z Keraku dobře viděti. O jiné Petře v Keraku nevěděli. Jsou prý tam zříceniny a jeskyně.

Do boje postupují nejprve jezdci, pak pěšáci puškami ozbrojení, na konec ostatní mužstvo, ozbrojené mečem a kopím.

V čele šiku postupuje velbloud běhoun zvaný »'oṯfa«. Na hřbetě nese dřevěnou truhlu ozdobenou hedbávím, pštrosím peřím a stříbrnými nitkami. V ní pak sedí dívka, dcera některého šejcha, ozdobena všemi stkvosty, jakými se dívky arabské šperkují. 'Oṯfou sluje vlastně jen truhla, od ní pak se tak nazývá i velbloud sám.

Jako u nás prapor, tak u beduinů 'oṯfa je čestným odznakem bojujících, proto bývají k její ochraně vybráni nejlepší jezdci a bojovníci.

Když byla jedna strana přemožena, počnou vítězové poslední zápas s ochranci 'oṯfy, kteří se dosud boje nesúčastnili. Kdoby z nich prchl, je bezectným zbabělcem (šarûd), a proto bývají obyčejně pobiti do posledního muže. Byla-li dívka v boji zastřelena, nastoupí na její místo hned druhá. Jsoutě ženy beduinské nemalými mužatkami a nezřídka štvou muže do zbytečného boje, aby se jejich mužové a synové vyznamenali, nazývajíce potupně muže smrtí přirozenou zemřelého zdechlinou (faṯîs). Podobně zastřelený velbloud bývá nahrazen jiným.

Když byli obhájci 'oṯfy pobiti, zajmou vítězi 'oṯfu a vedou si ji vítězoslavně domů. Zajatou dívku pošlou zpět.

Vae victis! běda přemoženým! Jako supi vrhají se vítězi na stany a každý hledí pro sebe urvati, co se jen urvati dá. Jiní jímají a odvádějí dobytek, a v malé chvíli je kmen přemožený bez dobytka, bez přístřeší, bez potravy. Co to znamená, nedovede si představiti, kdo neviděl pouště. Kam oko dohledne, nikde ani keříčku, pod nímž by člověk hlavu ukryl před žhavými paprsky slunečními, nikde studánky, z níž by žízeň uhasil, a z hlubokých cisteren nelze načerpati vody bez nádoby. Odnětím stád pak pozbývá beduin jediného pramene své skrovné výživy.

Pohostinství beduinů jeví se nejlépe v tomto případě. Poražení rozprchnou se po okolních kmenech, kteří je nejen hostí, nýbrž i dávají jim věci k živobytí potřebné, jako nádoby, šaty, stany, dobytek. Trvá to pak ovšem dlouho, než se kmen zase vzmůže. Jakmile si může troufati na nepřítele, bývá jeho první snahou, aby smyl učiněnou sobě pohanu, zvláště byla-li mu odňata 'oṯfa. Pak nepřátelství neustane, dokud protivníci 'oṯfy nepozbudou. Tím se stalo, že ze všech kmenů beduinských mají 'oṯfu *jediní* benî Ša'alân, neboť 'oṯfa ztracená je ztracena *na vždy*.

Troufají-li si poražení hned po porážce do nového boje, pošlou ku spřáteleným kmenům jezdce, jehož kůň má na krku cár ze stanu. Uřízne-li šejch šavlí cár, dává na jevo, že chce se svým lidem jíti na pomoc.

Každé vítězství bývá zvěčněno nějakou písní. Zvěčněno, pravím, neboť tyto písně se uchovávají v paměti z pokolení na pokolení. Aby laskavý čtenář viděl, jak Arabové básní, podávám zde arabský přepis a překlad písně, kterou složil jistý Šarâri na oslavu vítězství 'Anezských nad benî 'Aduân:

Isma' ḳôlî fann funûn
žauâb aḥla min ed-darr.
Žâûna Ša'alân miṯl el — 'uḳbân

jafra*ḥ*ûn bijôm eš-šarr.
Ma'hom 'urû*ḳ* mi*ṭ*l el-burû*ḳ*
ma'hom bârûd bimil*ḥ* karr
Ma'hom Šabîb ražol 'a*ṭ*îb
jarui er-ra*ṭ*îb bijôm eš-šarr.
Ma'hom Fauâz lilchêl anžâz
jarui el-mižrâz bijôm akdar.
Ma'hom sujûf da*ḳḳ*a lilžôf
mu'ažžanât bilžôhar.
In žâat el-chêl siuât el-lêl,
jadmukhom uin žâu (m. žâahu) es-sakar.
Uin labas e*ṭ-ṭ*âs min fô*ḳ* er-râs,
ja*ḳu**ṭṭ*** er-râs 'an el-žafžar.
Iben 'Aduân šejch el-ful*ḥ*ân
u Fê*ṣ*al sul*ṭ*ân el-barr. [2])

Slyš mé slovo, vědu věd,
ozvuk sladší nade mléko.
Přišli k nám Ša'alâni jako jestřábi,
radují se za dne zla.
Mají kopí jako blesky,
mají pušky s prachem čistým.
Je s nimi Šabîb, muž bojovný,
jenž napájí kopí za dne zla.
Je s nimi Fauâz, jezdců nepřítel,
jenž napájí mižrâz (peří mezi dřevcem a hrotem) za dne
Mají šavle kované v Žôfu, nešťastného.
slité s perlami.
Přijde-li jezdců jako noc,
pobije je, jako by naň přišla opilosť. [3])
A obleče-li kdo přílbu s vrchu hlavy,
utne mu hlavu od trupu.
Iben 'Aduân je šejchem oráčů,
ale Fê*ṣ*al (šejch Ša'alânů) je sultánem pouště.

Jak malicherná příčina může někdy u beduinů způsobiti válku, vysvítá z následující události. Mo*ḥ*ammed, šejch benî Rašîd, vzkázal svému sousedu, šejchu benî Sa'ûd, že je krásný jako žena. Tím byl tento těžce uražen a poslal Mo*ḥ*ammedovi opověď války těmito verši:

Položil jsi prodavače volů stranou [4])
a poslechl jsi proti mně prodavače slámy a kávy. [5])
Bůh, a co se líbí Bohu, pánu lidí!
přijdu k tobě pak, přijdu, slovo nepochybné!
Co vám pomůže, shromáždíte-li pušky vojenské?
My máme pušky evropské, od časů Noemových se nabíjejí.

---

[2]) Píseň tuto, jakož i ty, které později uvedu, jsem si napsal v původním znění na svých cestách za Jordánem.
[3]) Srovnej žalm 77, 65: Sicut potens crapulatus a vino.
[4]) T. j. neposlechl jsi rady svých soukmenovců. Tak potupně nazývá lid Rašîdův, poněvadž se zabývá orbou.
[5]) t. j. dal jsi se proti mně poštvati kupci z kmene 'A*ḳ*êlât.

Vaše sbory nosí (pušky) jen na plano,
naše sbory ze všech druhů (pušek) trefí.
Sedneme-li na dcery hřebce,
kletba na nás! přijdou-li a se vrátí (s nepořízenou).
Krása, ó chlapče, nezneucťuje urozeného jinocha
a ohyzdnosť nezneucťuje pravice dovedné.
Sejde-li se krása a skutek a ukáže-li se (na venek),
pak je ráj v srdci, jestliže se sejdou.
Kleště nevytrhnou pevného zubu.
Hleď se, uvidíš, že zub mléčný (t. j. dětský) vytrhne zub druhý.

Slabým zubem »mléčným« míní Mo*h*ammeda, sebe pak přirovnává k zubu druhému pevnému, který zub dětský vytlačí. A druhého dne byl již na pochodu proti Mo*h*ammedovi, porazil ho, odňal mu 'o*ẓ*fu a uložil mu poplatek. Po nedlouhém čase však se poražení vzmohli a oplatili Sa'ûdským touže měrou. Jak řečeno, jsou jim benî Sa'ûd poplatni až podnes. Iben Rašîd užívá nyní ve válce praporu místo ztracené 'o*ẓ*fy. Má-li s někým vojnu, svolá všecko mužstvo, dá mu koně i zbraň a s bílými stany táhne do pole. Mívá až na pět tisíc jezdců.

Když dostihne nepřítele, rozdělí své mužstvo na dvě části. Jednu pošle jímat dobytek a s druhou jde proti stanům nepřátel. Ti vidouce, že se mu neubrání, opustí stany a jdou bojovat proti druhé tlupě, aby aspoň něco dobytka uchránili. Opuštěné stany přikryje lid Rašîdův stany svými a zůstane na místě tři a jednu třetinu dne. Mo*h*ammed totiž jest si tak vědom své přesily, že dopřává tohoto času přemoženým, aby si povolali proti němu na pomoc, koho chtějí a troufají-li si, kořisť mu vyrvali. Ovšem se nikdo neodváží boje s tak mocným odpůrcem. Všecka kořisť náleží Mo*h*ammedovi samému, obyčejně však jí část rozdá mezi bojovníky.

Myslím, že nebude nezajímavo zmíniti se o některých válkách *Sch*ûrů z poslední doby. Není snad kmene, s nímž by se nebyli znepřátelili, neboť jejich divoká mysl nestrpí dlouhého pokoje. Často byli tak pokořeni, že byl celý kmen blízek úplné záhubě, ale všecky ty pohromy jim dosud jejich nevázaných choutek nevypudily. Největší porážku připravili *Sch*ûrům asi před třiceti lety 'Aduâni spojení s 'Anezskými. Diâb, šejch 'Aduânů, měl krásnou dceru jménem 'Alii. Šejch *Sch*ûrů ji pojal za manželku, ale po krátkém čase ji zapudil. Tím byli 'Aduâni na smrť uraženi, spojili se s 'Anezskými, v krvavém boji *Sch*ûry porazili a oloupili. Nepřátelství mezi oběma kmeny trvá podnes. Bývá to vždy pravou pochoutkou pro ostatní beduiny, dostanou-li nenávidění *Sch*ûrové výprask, a neopomenou to oslaviti nějakou písní, jednak aby *Sch*ûry pozlobili, jednak aby se o pokoření hrdých jejich nepřátel kde kdo dověděl.

I tato porážka nalezla opěvatele v jistém beduinu z Keraku; způsobiliť *Sch*ûrové Kerackým mnoho zlého, jednou na př. jim z pouhé zlomyslnosti zapálili sedm stohů pšenice. Podávám zde aspoň část této písně, a to pro její zajímavá básnická rčení.

V předmluvě vyzývá pěvec jinocha, aby sedl na velblouda běhouna a jel k mužstvu Fendiho, náčelníka *Sch*ûrů, který si sedí při hostině:

Podává (Fendi) mísu těžkou,
maso zabitých zvířat na ní vyčnívá.
Ó Fendi dal rozvod své šavli,
že Belḳou jen on bude vlásti. [6])
Fendi, ó pastýř 'Alie,
obilím Belḳy ji pásl. [7])
Pase ji kopími bez peří (bez mižrâzu),
rákosí Zerḳy se podobají.
A šavlemi řezavými, lesklými,
na oděnce jsou kruté jejich rány.
Na koních slovutných,
ptákům na výšině nebes (se podobají).
Přicházejí jinoši 'Aduânští
opásáni, aby s nimi (Schûry) střetli,
na hříbatech ušlechtilých,
vánkům větru se podobají.
Zbraní jejich jsou jen martinky,
řekl bys, že jsou to hromy na nebi.
Ó jaká to tlupa útočící!
Jedy smrtícími je jejich válečný zpěv.
Mají šavle ostré,
běda, dopadnou-li na hlavu oděnce.
Ó lid Dablânův [8]) je peklo!
oheň, jehožto žár sálá!
Přepadá Schûry nočním přepadem,
takže překotili svou večeři;
přepadá je za noci tmavé,
takže až v Duřře [9]) poznávají své sídlo.
Ó zarrûťa na 'Aduâny!
některé kmeny potřeli.
Ó zarrûťa na Dablâna!
zakázal jim (Schûrům) bydliti na náhorní rovině (t. j. v Belce).

Nejvíce od Schûru vytrpěli madabští křesťané. Podle tureckého práva náležejí sultánovi všecky pozemky, které nejsou v pozemkových knihách nikomu připsány. Beduini ovšem nemají svých pozemků připsaných, a proto s nimi sultán nakládá podle své vůle. Madaba s okolím náležela Schûrům, a když ji, jak řečeno, sultán daroval křesťanům Kerackým, považovali je Schûrové za vetřelce a mstili se na nich, jak mohli. Zajímali jim dobytek, spásali jim obilí v čas žní, došlo-li k nim vůbec, požínali pšenici, nebo si již vymlácené obilí násilím brali. Že si tehdy ještě vláda proti tak mocnému nepříteli netroufala, byli jim křesťané vydáni na milost a nemilost.

Roku 1886. přepadli Schûrové křesťany právě v čas žní. Jistý křesťan jsa stíhán Schûrem, uchopil pušku, kterou cestou nalezl — mají beduini zbraň stále s sebou i při práci — a stihatele zastřelil.

---

[6]) t. j. přísahal, že se od šavle navždy odloučí, nepodmaní-li si Belḳy.
[7]) 'Alia byla vzácná kobyla, kterou při svých najezdech pásával Fendi na obilí Belḳy.
[8]) Dablán byl vůdce 'Aduânských.
[9]) Durra je chrbet v poušti, až ku kterému Aduânští Schûry pronásledovali.

Schûrové chystali krvavou pomstu. Obklíčili svými stany Madabu kolem dokola, a šejchové při válečné poradě přísahali, že budou krmiti své velbloudy na střechách madabských t. j. že Madabu úplně rozboří. Několik mužů, kteří se neopatrně odvážili ze vsi, bylo bez milosti zastřeleno.

Tehdy byl v Madabě misionářem P. Zefirin Biever. Je rodem Lucemburčan a býval, než se stal knězem, důstojníkem. Nyní je ředitelem malého hospice katolického německého spolku palestinského v Tabra na severu jezera Tiberiadského. U beduinů je obecně znám jmenem abûna Daûd (páter David).

P. Zefirin vida, že jeho osada se takové přesile neubrání, odhodlal se jíti do Jerusaléma hledat pomoci. Za tmavé noci vyjel ještě s jedním beduinem z Madaby, smělým skokem přeletěl stanovou ohradu Schurů a za hvízdotu nepřátelských kulek uháněl k Jerusalému. Než pomoci tam nenalezl. Francouzský konsul, jehož ochraně jsou katolíci v turecké říši svěřeni, odkázal ho na tureckou vládu, a ta kdyby i byla chtěla, mohla pomoci teprve po dlouhém čase, poněvadž na blízku neměla dostatečného vojska. Nezbývalo tedy, než aby si obležení pomohli sami.

P. Zefirin nakoupil prachu a olova a týmže způsobem se zase vrátil do své osady. Druhého dne se lily kulky a dělaly náboje. S večera poslal ještě odvážného beduina k Diâbovi, šejchu 'Aduânů, kteří, jak řečeno, žijí se Schûry v nepřátelství, s prosbou, aby Madabským přišel na pomoc. Diâb svolal radu a v ní usneseno napadnouti Schûry, jakmile se počne boj s Madaby. S tímto vzkazem se beduin ještě téže noci vrátil.

Madaba leží na nevysokém pahrbku, jehož nejvyšší část zaujímá misijní budova se zahradou na straně východní. Misionář shromáždil z rána větší část mužstva v zahradě ohrazené nízkou kamennou zdí. Jsouce kryti touto zdí počali křesťané stříleti na Schûry, kteří se bezstarostně kolem osady projížděli.

Sotva zazněly první výstřely, ozval se na severu válečný ryk 'Aduânů, kteří se valili jako mraky na poděšené obléhatele. Tito vidouce se ve dvojím ohni, sebrali naspěch. co vzíti mohli a v divokém spěchu prchali na východ do pouště.

Nedlouho potom se stalo opět, že byl jeden ze Schûrů v hádce od jistého křesťana usmrcen. Bylo to zase ve žních, právě kdy většina mužů byla na poli. Jeden z Madabských vida, co se stalo, učinil rychle pokřik, že se v Madabě strhla rvačka, aby všichni mužové spěchali domů. Kdyby se Schûrové byli dověděli o vraždě, dokud ještě byli Madabští v širém poli, byli by je všecky pobili; tímto úskokem byli zachráněni.

Rozlícení Schûrové opět oblehli Madabu, zabili několik křesťanů a jednoho mohamedánského hocha, jehož považovali za křesťana, že ještě nebyl obřezán. Tentokráte však zakročila vláda a spor urovnala.

Roku 1893. však byli Schûrové zkrušeni, jako málo kdy před tím, a tu se zachovali Madabští jako praví křesťané, odplácejíce zlé dobrým. Roku toho totiž v květnu vytáhli Schûrové ještě s některými z kmene Hamîde a Huatât na loupež proti Ša'alânům. Uloupivše množství velbloudů, vraceli se s veselou domů. Nebyli však ještě se svou kořistí daleko, když je Ša'alâni přepadli. Strhla se krvavá seč, v níž bylo přes sto Schûrů pobito. Kteří ušli smrti, prchali čtyři dni

bez ustání k jihu, a kudy prchali, označovali cestu mrtvolami zahynulých hladem a vysílením. Ša'alâni byli jim stále v patách. Brali stany, na něž cestou přišli, jímali ženy a děti a vraždili muže. Zajaté po sedmi dnech podle beduinského obyčeje zase propustili.

Prchající Schûrové svolali v největší rychlosti všecky své soukmenovce a majíce pomoc od Hamâidů, Huatâtů a okolních Šararâtů, hotovili se k zoufalé obraně proti veliké přesile Ša'alânů. Měliť tito na patnáct set jezdců a přes čtyři tisíce pěších proti pěti stům jezdců a o nemnoho více pěšáků Schûrských. Schûrové ustupovali až na své nejzazší hranice blízko Madaby. U chrbetu Zîza stály tři dni obě strany proti sobě. Zatím odnesli Schûrové všecky cenné věci do Madaby, aby jim je křesťané uschovali. Ša'alâny vedl jejich šejch Sattama, Schûrům velel šejch Rumêh. Dne 22. května počali Ša'alâné boj. Rozdělili se na dvanáct zástupů a majíce uprostřed 'oťfu hájenou 150 jezdci, vytrhli proti Schûrům. Ti se rozjeli proti nim, ale již po prvních třech salvách, které sklátily přes padesát mužů, dali se vesměs na útěk. Kdyby je byli Ša'alâni pronásledovali, byli by je na polo pohubili. Lakota však zvítězila nad pomstychtivostí. Vidouce nepřátely na ústupu, vrhli se na stany a drancovali je, a zatím se Schûrové spasili útěkem. Ženy, děti a ranění uchýlili se do Madaby, kde byli od křesťanů laskavě přijati.

Pohostinství toto bylo by se Madabským málem zle vyplatilo. Ještě téhož dne donesla se jim zpráva, že vítězové chtějí táhnouti na Madabu, jednak aby ji potrestali za to, že poskytla útulku jejich nepřátelům, jednak aby se zmocnili cenných věcí, které tam Schûrové ukryli. Polekaní Madabští si následující noci zavolali na pomoc své nejbližší Belkavské sousedy; asi pět set jezdců a na patnáct set pěších.

Zdálo se, že zpráva nelhala. Objevilť se z rána na východě na nedalekém pahrbku Želûl hlouček jezdců, kteří se jali jímati dobytek. Madabští poslali k Sattamovi posla, ujišťujíce ho svým přátelstvím a prosíce, aby proti nim nebojoval, jelikož raněné Schûry přijati jim kázal každému beduinu posvátný zákon pohostinství.

Sattama odpověděl, že útok zamýšlel jen jeden podřízený šejch, on že válčí jen s Araby, nikoliv s fellahy; do Madaby že přijde, ale ne jako nepřítel, nýbrž jako host.

Hned za poslem přišli Ša'alâni a byli od Madabských bohatě pohoštěni. Ranění Schûrové se před nimi ukrývali, ale nikdo jich neznepokojoval. Vítězové byli se svou pomstou spokojeni a spokojenosť svou oděli v tuto v pravdě beduinskou píseň:

Hyéno Zízská, nevyj hladem,
máš za sebou Ťâhu s Munauerem [10]) a jinochy.
Šejchová běduje a rozdírá si tvář se slzami:
to vše pro pomstu naši dnes za Šuâna.

Šuân byl jeden z náčelníků Ša'alânských a byl nedlouho před tím od Schûrů v boji zabit.

Poražení Schûrové se rozprchli po okolí a byli od beduinů, zvláště Madabských, hojně podporováni. Na odvetu za tuto porážku

[10]) Ťâha a Munauer byli dva z předních bojovníků Schûrských, kteří v boji padli.

učinili, jak jsem se již zmínil, druhého roku vpád do území Ša'alânů. Ačkoliv na poušti práchniví na sta padlých jejich mužů nepohřbených, přece jejich nezkrocená povaha vyzývá mocné sousedy k nové pomstě. Nyní po třech letech možná že již se stala skutkem. (Pokračování.)

Po stopách Bohumilů a lidumilů.

Píše **Fr. Vaněček.**

> To pole, bratří, věřte, bude chrám
> kdys nesmrtelných velkých upomínek,
> kde ukazovat bude pozdní věk
> buď naše trofeje neb náhrobek.
> *Torquato Tasso Osv. Jer. VIII., 15.*

V posvátné Němcům Valhale chtěl umístiti umění milovný Ludvík Bavorský všechny upomínky na slavné muže německého národa. Vidíme zde řady jmen a řady poprsí mužův a žen, kteří po zdání Ludvíkově a po radě nejlepších souvěkých učenců zasluhují býti umístěni ve věčnou paměť. Přes 60 jmen a 101 poprsí tvoří tu vyvolenou četu z německého národa. Prohlíží-li Čech jména osob i poprsí, shledává nejeden květ, který na české půdě uzrál a byl naší krve, nebo vůbec slovanské krve. Tak vidíme zde našeho Koperníka a Radeckého. Čech cítí se poctěným touto usurpací našich mužů. Čím nebyli, tím je neudělají. Patří-li však navštěvovatel na řady výtečníků jako Bohumil aneb lidumil, cítí se velmi zklamán. Meč a prach má podíl lví, rozum a věda podíl čestný, ale láska k lidstvu jest popelkou. Vojevůdců jest řada veliká, těch, kdo hojili rány, není vzpomenuto rovnou měrou, jakoby cílem lidí bylo raniti a bíti a ne hojiti a chrániti. Valhala německá jest výraz smýšlení rozhodujících kruhů a po nich veřejného života. Ku cti Ludvíkově budiž dodáno, že se vzpíral za svého živobytí postaviti některá poprsí do Valhaly, na př. postaviti Ulricha v. Huttena a Luthera, o nichž, jak mi pravil německý universitní profesor, se vyjádřil, že nemůže srovnati ve své mysli, kterak by tito muži měli býti mezi velikány Německa, na něž svolali nepřehlednou řadu běd a svízelů. Co za života jeho nešlo, stalo se za jeho nástupce Maxa. Počet mužů ve Valhale byl rozmnožen, ale ne jmény lidí, kteří lili balsám, nýbrž osobami, které volaly síru. Tak i veřejné mínění má zájem hlavně pro hlučný boj, veselou zábavu a nejméně pro skutky charity. I slova Torquata Tassa v záhlaví uvedená nesou se významem svým na boj a sílu tělesnou, ale použil jsem jich pro svůj článek o Bohumilech a lidumilech v tom přesvědčení, že přece někdy dospěje lidstvo té výše, kde bude platiti setření jediné slzy více než prolití mnohé krve, a soustrastné, potěšující slovo více, než svazek básní budících velice obratným slohem smyslnosť a vášeň. Několik osob uvedu, jichž jména zasluhují býti vepsána na stěny chrámu lásky k Bohu a lidem.

I.

Sestry Petra Clavera.

Bl. Petr Claver pokřtil a vzdělal na 400.000 černochů, kteří byli hrabivostí evropskou zavlečeni ze své vlasti na severní břehy jižní Afriky. Obrovské zapření sebe, hrdinná láska k odporným jinak černochům, jeho péče o nemocné byly takové, že vzbudily za jeho života pověst svatosti, kteráž i od Boha byla potvrzena. Jiní šli do Ameriky hledat zlata nebo věcí cenu zlata majících, Petr Claver přistal k Americe, aby sloužil nejzanedbanějším tehdy údům lidstva s heslem sv. Františka Xav.: »Dej mi duše a ostatní vezmi.« (Da mihi animas, cetera tolle.)

Toto heslo našel jsem napsáno v kanceláři hraběnky Ledochowské v Solnohradě, kdež se usadila se svou společností Bl. Petra Clavera, kteráž má za účel všemožně podporovati ubohé černochy v Africe. Místo mnohých jeden cíl postavila si tato šlechetná dáma, a v něm myslí a žije celá i její společnice. Mluví se mnoho o kultuře a civilisaci, ale kdož o ní mnoho mluví, obyčejně velmi málo pro ni dělají. Weis Albert píše v V. svém díle Apologie křesťanství, že lidé vždy mluví nejvíce o tom, čeho se jim nedostává. Náš věk mluví mnoho o vzdělanosti a lidskosti.

Zásady, z nichž vychází šlechetná hraběnka Ledochowská, jsou:

1. I laikové křesťanští povinni jsou pečovati o rozšíření evangelia v Africe, ne-li přímo, tedy aspoň nepřímo.

2. Mají-li působiti k naznačenému cíli, jest třeba, aby zde bylo centrum, které by tuto úlohu civilisace pořádalo a oživovalo.

3. Oni hrdinové křesťanské kultury, kteří zaměnili výhody a pohodlí evropské za kraje africké, nemohou býti odkázáni jenom na sebe, mají-li rychle a s výsledkem pracovati. Třeba je podepírati z Evropy.

4. Netřeba ukazovati zvláštní přízeň pro jednotlivé sbory Afriku evangelisující, ale podporovati všechny odbory misijní, kde a v čem jest třeba. Proto neslouží Sodalita Bl. Petra Clavera jedné misii, ale všem, zprostředkujíc přijetí členů do všech misijních řádů, dle zvláštních okolností, které mluví pro některý odbor.

Mnohé šlechetné duše žijí v Evropě, které mají touhu věnovati se vznešené úloze misijní v některé zemi, ale obava, zda opravdu mají povolání, zda schopnosti, a jak cíle dojíti — zdrží nejednu duši v Evropě, kteráž by více a zdatněji působila v Africe.

Hraběnka Ledochowská zařídila dvě zkušebné stanice pro osoby, kteréž by cítily touhu splatiti Africe dobrodiní evangelia, které jsme přijali z východu. Jedna stanice jest v Solnohradě (Dreifaltigkeitgasse 12) pro střední Evropu, druhá jest v Krakově pro obvod polský. Aby tuto agitační práci zmohla, zřídila si pomocný sbor dam pode jménem *Sodalita bl. Petra Clavera.* Různí jsou členové sodality. O přispívajících mluviti nebudu, nejsou ničím vzácným a novým. Zvláštním zřízením jsou sodálky. Nejsou řeholnice, ale vedou řeholní život. Praktická hraběnka uznala za dobré nezřizovati kongregace, aby se vyhnula všem nekonečným obtížím, jakým jest vydán každý duchovní řád v křesťanské Evropě. Zřídila jen světskou kancelář s řeholním duchem, aby zde dělali propagandu pro africké misie a jejich kulturní dílo. Sodálky na tři léta věnují se úkolu, když se

napřed osvědčily ve předběžné zkoušce. Hraběnka s nimi sdílí obydlí i stůl a ovšem i práci. Pořádek a poslušnosť jest přesná, duch zbožný, aby byl schopen přinášeti trvalou oběť svého života. Sodálky pracují pro Afriku zde v Evropě, leda by snad chtěly se věnovati africkým misiím. První práce jest působiti pro ubohou Afriku zde v Evropě a sbírati pro ni síly i prostředky k jejímu pokřestění.

Působení sodality Petra Clavera potkalo se se značným výsledkem. Do všech končin Afriky zaslána pomoc nejrůznějšího druhu pro tamější misie. Sodálkám není se dle slov hraběnky obávati dlouhé chvíle, bezesnosti a omrzení života, poněvadž celý den mají zaměstnání, které vyžaduje veškerou sílu. Velká korrespondence, pořádání přednášek, administrační a literární práce, sbírky a pořádání věcných darů pro kulturní poslání misií vyžadovaly by daleko více dam, nežli stojí po ruce šlechetné Ledochowské. S radostí slyšela, když jsem jí pověděl, že chci o jejím díle psáti v naší »Vlasti«, která právě má nejednu čtenářku se srdcem křesťanským, nadšeným pro sv. evangelium. Právě intelligentních dam potřebuje pro svou evropskou misii, ale pod »vzdělanými« hlavami moderních dam vadne srdce a ztrácí se zápal pro kulturu Afriky; jim vyhovuje kultura našich divadel a dláždění. Mezi ženami prostými nalezla předsedkyně sodality více porozumění pro evangelisaci pohanských krajin než mezi kulturními dámami, hovořícími o nevzdělaných lidech. Nejedna byla zkoušena, zda úmysl její jest pravý, a schopnosti i vzdělání její staly se hřivnou pro Afriku, která by zde byla zakopána. Kolik dopisů se vymění, nežli kus práce se vykoná.

Švarný svobodník tyrolských myslivců čítal pilně měsíčník vydávaný Sodalitou Claverovou a shledával, že jest daleko vznešenější působiti mezi černochy, nežli choditi se šavlí mezi bělochy. Vida krásné příklady obětivosti četných mužů i žen, vzdal se naděje státi se někdy generálem a toužil býti jednou jen prostým vojákem pod praporem sv. kříže v Africe. Nechtěl ztráceti mnoho času, nebo srdce jeho toužilo po šlechetnější execírce. Dopsal hraběnce Ledochowské, zda možno a kterak dáti se odvésti k nové armádě africké beze zbraně. Tři roky si dopisoval s obětivou dámou a působil modlitbou pro misie, prve, nežli sám v nich pracoval. Když vyplnil povinnosti rakouského občana, když dostal od rodičů svolení a postoupil bratru podíl i prvorozenství, nadešla doba radostného »narukování« do Afriky. Napřed byl však vycvičen v mateřinci mužské řehole zde a pak oblečen ve ctihodný bílý šat otců Lavigeriovy kongregace v Africe.

Zásluhu Sodality Claverovy poznáme nejlépe, když projdeme jednotlivé africké ústavy a jejich kulturní dílo.

Imposantní jest poukázati na obrovskou práci řádu nejsvětější Trojice, kterou vykonala družina Jana z Mathy a Felixe z Valois, jimž anděl s nebe ukázal pole jejich činnosti, položiv ve vidění jednu ruku na hlavu otroka černého a jednu na hlavu otroka bílého. Šlechetní Bohumilové založili řád, jejž papež Innocenc III. nazval: »řádem, jejž nezaložili lidé, ani andělé, ale — Bůh.« Tento řád podporován křesťanskou Evropou byl baštou a nejlepší obranou proti Saracenům. Po 700 let konal dílo křesťanské kultury a *vysvobodil 900.000 otroků*, dav za ně nejen zlato a svou práci, ale krev *9000* mučeníků, kteří z něho vyšli. Toť šlechetná křižácká a kulturní výprava, jejíž vůdcové mají nárok na chrám i lidské Valhaly.

V r. 1868. založil kardinál Lavigerie nový řád »bílých otců« v Alžíru, který se rozšířil po Kabylsku a Sahaře a v r. 1878. do vnitřní Afriky. On jest paedagogiem pro misionáře Afriky ve jmenovaných částech. Čeho žádá na svých čekatelích? Pravé povolání, s opravdovou vůlí věnovati se misijní práci, lásku k práci a radosť při studiích, dobrou rodinu, z níž pochází, a více než prostřední nadání, kdo chtějí se věnovati kněžství. Kdo zamýšlí se oddati pracím v misiích, musí se dobře vycvičiti v některém řemesle a míti obětivou mysl. To žádá řád bílých otců na svých kandidátech. Podobné požadavky činí i ženské odvětví téhož řádu, které se věnují pracím mezi africkými ženami, jež dle tamního obyčeje nesmějí se stýkati s cizími muži, a proto by byly vyloučeny z katolických misií; sestry jsou náhradou misii. S jakou oblibou se potkaly v Africe? Ubozí Kabylové a černoši měli je za anděly s nebe poslané, vidouce jejich obětivosť, a starý jeden Turek když byl poučen, že jsou bytosti lidské, soudil, že, ač nejsou ctitelkami Allahovými, přece přijdou do nebe pro svou lásku k nemocným a ubohým. Tak Turek v Africe. Nelze mi tu nepřipomenouti některých posudkův osvícenců evropských, kteří svými spisy kultivují křesťany ve mravné divochy. Tito světlonoši na boulevardech evropských mají docela jiné názory o řádech církevních a jejich pracích než onen africký Turek. Alfred Meissner, civilisator křesťanské Evropy, píše v »Kinder Roms«, že v mniších všechny nízké žádosti zanechaly své stopy, jsou to světla se štítící sovy, s ostrými drápy a pevnými zobáky! Žid Georg Ebers, který též nám byl přeložen aspoň částečně, nazývá ve svém misijním díle kulturním evropské »Serapis« mnichy »vertierte Masse«. Oskar Linke, který kultivuje ze svého divanu naše vzdělance, přetrumfl i žida Eberse a napsal o mniších tyto povzbuzující verše:

Welch ein rasenwildes Lärmen,
Gleich als rauften hunderttausend
Gassenhunde sich um Abfall —
Ach, es sind nur *wilde Mönche*,
ungeschlachte *Wüstenbeter*,
fellbekleidet, Tieren gleichend,
und mit Knüppeln stark bewaffnet,[1])
welche mit Schlachtkolben glänzen.

Die Versuchung d. h. Antonius.

Takových míst dalo by se ze všech řečí uvésti více. Bůh jim odplať jejich poesii, dělníci na vinicích a pouštích afrických jim to odpustí, poněvadž nevěděli, co psali. Avšak způsob jejich psaní škodí vzdělání, neboť nejedna duše, kterou svými spisy odchovali, ztratila ideál křesťanský a lásku k němu, a mnohá duše, která mohla býti pionérem křesťanství, byla zfanatisována »fanatiky tolerance«.

Ne všickni židé soudí o mniších jako žid Ebers. Dalo židovstvo též svůj tribut řádům katolickým. P. Libermann, syn rabinův v Elsasku (r. 1804.) podivnými cestami byl přiveden k poznání křesťanské pravdy. Horlivosť jeho ve studiích a ctnostném životě získala mu

[1]) Jaké to zuření a divé hlomození, jako by se pralo sto psů pouličních o kus odhozený, — ach to jsou jen divocí mniši, neomalení modliči pouště, kožní oděni, zvěři podobni a kyji ozdobeni.

místo v semináři sv. Sulpice, které ihned opustil, jakmile se dověděl, že dva jeho přátelé ze studií chtějí se věnovati pracím mezi Negry na S. Domingu a Bourbonu. Přidružil se k nim a založil kongregaci Ducha sv. pro práce mezi Negry, kterou po velkých obtížích a obětech zabezpečil. Dílo Libermannovo vzkvétá a svítí v temné Africe v krajinách na západním pobřeží Afriky: v Senegambii a Guinei.

Jedni ze členů učí sv. evangeliu a ostatní řemeslům a rolnictví. V prvních začátcích ústavů Libermannových zuřila úmrtnost v řadách členů. Sotva přistali k břehu, pět členů zemřelo a dva byli u brány věčnosti. Bohu oddaná mysl obrácencova neklesala, ale sbírala síly dále. Do r. 1894. vychovaly ústavy Libermannovy 20.000 negerských dítek a 6.000 jich vyprostily z otroctví, založily křesťanské vesnice a hospodářské školy a prozkoumaly tamější krajiny. V poslední době ujali se synové Libermannovi též obyvatelstva v severním Zanzibaru: v Bagamajo mají 250 chovanců a tři křesťanské vesnice, v Maudera čtyři vesnice, Mhonda tři vesnice a školy pro chlapce a dívky.

V Evropě vychovávají své misionáře ve Francii, Irsku a Portugalsku. V Německu musili ti »tmáři« opustiti v době »kulturkampfu« vlast a stěhovati se do ciziny. Není také divu. Vždyť v tisících knihách zábavných i nezábavných, z per proslulých i píšících krváky, líčeni všichni řeholníci jako lidé, jimž překročiti přikázaní Boží jest pravou pochoutkou: vražda a krádež, lež a samovražda a všechny možné smyšlenky navěšeny na osoby řeholní. Když Rich. Voss sníží se, že v románě Dahiel s pochoutkou dělá z kněze vraha, zelotu a sebevraha, kterak se můžeme diviti, když menší spisovatelé činí po nich, a setba jejich padla na úrodnou půdu v době »kulturkampfu«. Tito »spisovatelé« a ředitelé veřejného mínění bránili svými spisy mladým lidem zamilovati si kulturní práci, kteréž se zasvěcují katolické řehole. Bojovali proti kultuře a proto snad se nazývali kulturní bojovníci.

Zprávy o pracích kongregace sv. Ducha přináší »Annales apostoliques« v Paříži rue Lhomond.

Též my Slované můžeme se chlubiti dvěma dušemi, jež jsou sestrami Bl. Petra Clavera. Polák Max Ryllo z Tovaryšstva Ježíšova v r. 1846. věnoval své síly vnitřní Africe od Červeného moře až k jezeru Čadskému, chtěl si osvojiti Afriku pomocí sv. kříže. Poněvadž třípramenný provázek těžko se trhá, založil »syny Božského Srdce Páně« a první stanici zřídil ve světoznámém Chartumu, kdež také útrapám povolání podlehl. Na jeho místě ujal se práce jiný Slovan Knoblehar z Krajiny, který si vyžádal na našem jasném panovníku Františku Josefu I. protektorát pro svou misii a zřídil Marianský spolek pro ochranu afrických misií. Zde pracoval do r. 1858., kdy zemřel v kulturní práci. Po něm pozvedl dílo Vlach Comboni, založiv nové ústavy, které však padly všechny za oběť válkám za povstání Mahdiho. »Vyšší politika« ruší práci tmářů! Proto snad slavíme meče a haníme kněze, zvláště misionáře, kteréž naši osvícení nazvali »potulnými mnichy«, již ohlupují lid a brání vzdělanosti. Pohříchu není ani tato myšlénka originelní, česká, ale jest pouhý odvar německých saloních krváků, ku př. *von Witzleben Wendelstein* v románu »Die Hofdame der Erzherzogin« takovéto smýšlení klade řeholníku do úst: »Verflucht sei die Brut, verflucht die Menschheit,

die es wagt zu fühlen, zu denken ohne uns, zertreten will ich dich . . .« [2]) a tak píše *šlechtic* — —. Požadavky, kteréž činí řehole na svých kandidátech, jsou docela jiné. Jmenované řehole žádají dobré vůle věnovati síly spáse a posvěcení vlastnímu i afrických pohanů, zřeknouti se všeho pohodlí a připraviti se na obtíže.

Kultivovaní Evropané jedou do Afriky hledat zlata a zápasí mezi sebou, kde by měli míti hranice, osvojují si celá území, kam nikdy před lety nevkročila noha evropská, sváří se o kmeny, kterýchž chtějí využit více než zvířat, a to vše činí před tváří vzdělaného světa jménem kultury — takže vším právem se od Evropana odvrací divoch, jenž dbá přirozeného zákona ve svém svědomí. Naše katolické řády skutečně si rozdělily Afriku mezi sebe, ale dle hesla Xaveriova: dej mi duše, ostatní vezmi. (Pokračování.)

Vanitas vanitatum.

»Salomon umírá!«
tak dole v nádvoří
dav šeptal lidu — ticho v komnatách,
jak bývá na lodi, když mrak se vynoří
a smrti přízrak letí po rahnách.

»Salomon umírá!«
ten pokřik zmatený
po městě bouří, jímá mysli všech
a sterý plane zrak slzami znícený
a ku Sionu vroucí letí vzdech.

Však slyš! — v těch nářků ston
třesk zvučí polnice,
fanfáry cizí, trubek jasný hlas,
v sálemské vjíždí svaté ulice
nádherný průvod, zlata, stříbra jas . . .!

Královna ze Sáby! —
vlas šedý do čela
jí spadá vlnou, vrásky na líci
a kol ní družina žen, mužů přestkvělá
ji obklopuje leskem zářící.

»Salomon zdráv buď král!
Královna ze Sáby
svůj pozdrav nese z krajin dalekých,
s ní plné pokladů sem plují koráby!«
tak hlásal herold — lid byl kolem tich.

[2]) Prokleto budiž plémě, prokleto lidstvo, které se odváží cítiti, mysliti bez nás, rozšlapati chci tebe . . .

»Proč město nejásá
ve květů záplavě?
Královna ze Sáby se bere k Sionu,
jak tehda před lety!« — tak hlava ku hlavě
se sklání s údivem v zástupu dvořanů.

Již hradu králova
lesk kyne v ústrety
a polnic třesk mu jásá na pozdrav!
Salomon nejde vstříc, jak vyšel před lety —
jen kolem stojí tichý lidu dav.

A dumný žalmů zpěv
v hlas letí polnice:
»Nade mnou smiluj se, Ty Králi králů všech,
a milosti Tvé jasná dennice
ať v poslední mi svitne žití dech!

Já v hrůze řekl jsem:
Svou vyznám nepravost
a žalobcem svým budu před Bohem,
Ty řekneš, Pane můj: Buď hříšník viny prost! —
a lásky Tvé zářící uzřím tem!

Ó Bože, smiluj se,
než smrť se uhostí
svým mrazným dechem v těla mého stan!
Co život, sláva? — všechno marností! —
Ty věčný jsi — můj život dokonán!« —

U lůžka smrtného
královna ze Sáby
své kloní čelo v mocném pohnutí. —
U břehů čekaj' plné koráby,
v jich plachty duje větrů vanutí:

»Ó vrať se, královno,
dosť již jsi slyšela,
čas vlny šlehá, v rahen bije spleť,
vlas šedý padá tobě do čela
a svadlá života se k zemi kloní sněť!

Ó vrať se, královno,
s pokladem moudrosti,
Ofíru tebe zlatý čeká klín,
než večer červánkem se v nebi uhostí
a v cestu padne dlouhý noci stín!«

Zas zvučí polnice
od hradu králova,
mísíc se s žalmů teskným hlaholem,
a herold hlásá: »Zdráv buď Jehova,
královna v Ofíru se vrací zem!«

A stín již padá
v lodi rahnoví
a nad ním vítr z dáli šelestí,
jak pozdrav slední země Judovy:
Vanitas vanitatum — všechno marností!

Vladimír Hornov.

Cesta po Dalmacii.

Popisuje **František Reyl.**

(Pokračování.)

K 8. hodině ranní blížili jsme se k většímu městu, byl to Zader (Zara), hlavní město Dalmacie. Mohutný hřbet Velebitu, jenž jako pokračování Velké a Malé Kapely vroubil západní pobřeží Chorvatska, dodávaje krajině určitý, zajímavý ráz, odbočuje nad Zadrem od břehu mořského na východ, aby střehl hranice chorvatsko-dalmatské. Mořský břeh, zbavený mohutných horských stěn, upadá kol Zadru v málo zajímavou nížinu, čímž ovšem nepopřeje ani hlavnímu městu království Dalmatského, aby se pochlubilo malebnou polohou. Zader leží v rovině a nečiní zvláštního dojmu ani polohou ani památkami. Město jest bývalá římská kolonie Jadera z dob Augustových. Když loupeživými Avary rozbořena byla v III. století Salona, přešlo předáctví Dalmacie na Jaderu, o kterou sváděli Benátčané časté války s Uhry, až posléze od r. 1409. přešlo město úplně v moc Benátčanů, jak dosud jest toho svědkem okřídlený lev na branách, znak republiky. Město zřelo několikráte u svých bran Turky, přešlo r. 1809. v moc Rakouska a zbavilo se teprve před 30 lety tísnících zdí pevnostních, čímž nabylo utěšeného vzezření. Zader čítá 12.000 obyvatel a má jediný ze všech dalmatských měst vlašské obecní zastupitelstvo — přispěním vojenských a státních úředníků. Všude jinde Slované setřásli cizácký vliv nadutých Vlachů. Z půl milionu obyvatel Dalmacie jest 94 proc. Slovanů a pouze 5 proc. Vlachů, ale přes to roztahuje se vlašský živel ještě dotěrněji, než u nás před 30 lety němčina. Příčina vězí v tom, že Vlaši jednak měli posud ve svých rukou školy, jednak byli na úkor Slovanů podporováni vládou. Dnes však se list obrací, Slované se probouzejí, chápají se vzdělavacích pomůcek a odříkají se jha cizáckého. Rychlejšímu postupu slovanské myšlénky zbraňuje neblahá, zdánlivě nesmířitelná řevnivosť mezi Chorvaty a Srby. Obě větve užívají stejného jazyka, jsou stejné krve, jen nestejné písmo a náboženství činí z nich odpovědné nepřátely, kteří se potírají k radosti panujících cizinců. Neblahá kletba nesvárů, u Slovanů příslovečná, nese trudné ovoce i v Dalmacii.

Parník zakotvil u Zadru na 2 hodiny, takže jsme úplně všecky památnosti města prohlédli. Největší znamenitostí, jako vůbec skoro v každém městě, jest biskupský kathedralní chrám Páně. Jest to starožitná

basilika o třech lodích s pozoruhodným portálem, v němž budí pozornosť jako stkvostná práce z r. 1233. hlavní oltář s uměleckým krucifixem a pak kanovnická sedadla v presbyteriu. Vnitřek chrámu jest mramorem bohatě vyložen a četnými sloupy ozdoben, avšak nemá mnoho maleb a soch uměleckých. Z ostatních chrámů nevyniká žádný slohem ani zvláštními památkami. Na archeologické museum, jakkoliv dosti cenné, nezbylo nám času, proto jsme se raději věnovali prohlídce města, jež má ráz všech vlašských měst, ale má tu přednosť před jinými, že je zde náležitá čistota. Na cestě městem přidružil se k nám starý muž, Slezan, jenž již skoro 50 let žije v Zadru; jeho žena, Dalmatinka, nechce rodnou zemi opustiti. Měl velikou radosť, že nás potkal a provázel nás ochotně po městě.

Ze Zadru poslali jsme známým a sami sobě domů první zprávu na lístcích s obrazem Zadru. Zasílati sobě lístky s obrazy navštívených měst jest velmi praktické. Když se vrátíme, najdeme na stolecelou řadu došlých lístků, z nichž lze sestaviti pěkné album upomínek na naše cesty. Dříve než vypršela doba zastávky, byli jsme s prohlídkou Zadru hotovi a nastoupili jsme další pouť do Splitu.

Při odplutí potkala náš parník malá nehoda. Plavci opominuli při odjezdu odvázati provaz, jímž jsme byli u mola na vodní kotvě upevněni, a tak bylo nutno provaz pustiti raději z lodi do vody, aby snad násilně přetržený někoho na lodi nezranil.

Celkem však tato nehoda nás o dobrou míru nepřipravila; cesta parníkem za příznivé pohody ušetří cestujícímu všecky nepříjemnosti, jež má dlouhá cesta vlakem. Ve vlaku nutno nepohnutě seděti v těsném voze, vdechovati čpavý dým a škodlivý prach, snášeti nectnosti mnohých spolucestujících a umírati vedrem; na parníku možno si dopřáti všeho pohodlí. Usednete v pohodlnou lenošku nebo se procházíte po palubě, vdechujete čistý mořský vzduch a v největším parnu okříváte příjemným vánkem, jenž vzniká pohybem lodi. Omrzí-li vás pobyt na palubě, sejdete do mezipalubí a natáhnete zemdlené údy na pohovku k sladkému spánku. Nečekáte ve vlaku na větší stanici, kde s báječným chvatem podaří se vám sotva urvati v restauraci sousto potravy; usednete v saloně, objednáte si nějaký zákusek aneb míru vína, pojíte klidně, zakouříte si vonný doutník, přečtete si nějaký list a při všem tomto zaměstnání blaží vás vědomí, že jste nezaháleli, nýbrž že jste ujeli zatím 10 až 20 mořských mil. Tak cestovati nutně udržuje v dobré náladě, i kdyby se třeba všecky provazy na lodi potrhaly.

Kol 5. hodiny odpoledne dospěli jsme do Splitu (Spalato), nejmodernějšího města v celé Dalmacii. Čítá 18.000 obyvatel, ohromnou většinou Chorvatů. Obyvatelstvo Splitu jest nejstatečnějším a nejuvědomělejším v Dalmacii. Na pěkné rivě očekávaly parník zástupy statných, vysokých junáků a sličných žen, což jest u Dalmatinců zvláštností. Mužové v Dalmacii jsou vesměs lepé tváře a statečné postavy; věnují se hlavně námořní plavbě, majíce pověsť nejlepších plavců světa; za to ženy jsou zakrnělé a ustarané, ježto celá starosť o domácnosť a pole padá na jejich bedra. Ve Splitu však muži i ženy vyznamenávají se lepostí. Muži nosí červenou kulatou čapku beze štítku, jedinou to pokrývku hlavy všech Dalmatinců, na nohou mají pletené sandály s nevydělanou podešví a oděni jsou v černé spodky a černou vestu s pestrým vyšíváním. Kabátů při všedním za-

městnání nenosí. Vesničtí horalé mívají na červené vestě několik řad stříbrných knoflíků a stříbrné výložky a nosívají červené kabáty na způsob atily. Ženy bývají oděny bílou sukní z hrubého plátna, bílou zástěrou s barevným vyšíváním, kol pasu mají barevné stuhy, krátké, černé, zlatem vyšívané živůtky bez rukávů, na hlavě zlatem vyšívaný černý kašket, přes nějž přehazují bílou plenu. Popsal jsem kroj, jak jsem jej viděl kol Splitu, avšak popis tento nehodí se všeobecně na kroj Dalmatinců. Budiž poznamenáno, že každá krajina má svůj kroj, jako své víno. Venkovský lid nosí stále svůj národní kroj. Jen tu a tam některý »pokročilý« soused opatří si slunečník a těší se pak nelíčenému obdivu, když usedne ve svém kroji na osla a rozepne nad sebou moderní vymoženosť kultury. My jsme takovému pokrokáři aspoň vždy svůj upřímný podiv vyjádřili.

Na prohlédnutí Splitu zbývala nám jenom doba od 5 hodin do večera, proto bylo nutno si popíliti. Zavazadla zaslali jsme omnibusem do Hotelu della Ville a sami dali jsme se do starého města, jež vystavěno jest v bývalém paláci Dioklecianově. Nádherný palác tento vystavěn byl počátkem 4. století po Kr. císařem Dioklecianem, jenž byl rodilý z proslavené kolonie Salony, ležící as hodinu severně od Splitu. Z dějin jest známo, že tento krutý nepřítel křesťanstva uchýlil se r. 305. do svého rodiště na odpočinek a zbudoval si na místě nynějšího Splitu nádherný palác se svou hrobkou.

Když však v 6. století Avaři vyplenili Salonu, uprchli obyvatelé města do pevného paláce Dioklecianova a položili tu základ k nynějšímu Splitu. Podivnou směsici stavitelských slohů nenaleznete ve Splitu. Jonské štíhlé sloupy z porfyru spojeny jsou nehlazenými pískovcovými kvádry, nahozeny hrubou hlinou, aby založily řadu neladných domů s podivnými okny, vchody a křivolakými ulicemi. Vedle sešlého baráku vypíná se nádherná kdysi »Porta aurea«; konsoly její dávno jsou již zbaveny ozdobných soch a smělé oblouky dávno již ohlodala zloba času. Jest to zchudlý šlechtic mezi žebráky! Dosti zachovalé jest ještě bývalé mausoleum a chrám Jovův, nyní stoliční chrám biskupský. Celou svatyni provívá vedle posvátné úcty, která v každém křesťanském chrámu návštěvníka pojímá, dech šedé dávnověkosti. Každý kámen jest svědkem křesťanské historie, neboť chrám tento jeden z prvních vítal křesťany, když ediktem milánským r. 313. směli z podzemních slují vystoupiti na veřejnosť se svou bohoslužbou. Poblíž kathedraly pozoruhodným jest chrám Eskulapův, nyní křtitelnice. Rozsáhlé museum archeologické má tolik a tak starých památek antických a starokřesťanských, že se blíží zajímavostí svou museu římskému.

Památky Splitu jsou všecky blízko sebe celkem na malém prostoru, proto jsme byli dosti brzy s prohlédnutím hotovi, a to tím dříve, že se nám nabídl ochotný hošík, žák realky, za průvodce. Ochota tato byla nám milou, neboť hošík uměl trochu německy a vlašsky a jevil nad obyčej praktického ducha. Všude nám radil, mnoho-li máme dáti vstupného a vyjednal nám také levnější povoz do vsi Solinu (ital. Salona), kdež jsou na prostoře téměř 4 km² rozvaliny nádherné římské kolonie. Cesta povozem i s prohlédnutím zříceniny vyžaduje téměř tři hodiny času, takže bez povozu nebyli bychom v týž den Salonu ani prohlédli. Zříceniny tyto jsou v tak bídném stavu, že si nelze ani představiti bývalou rozlohu Solinu. As

ve středu jest pohřebiště, u něhož jest uložena pod širým nebem cela řada vykopaných předmětů, zvláště z doby křesťanské. Od 50. let kope se pilně v zříceninách, a domorodci hledají také antiku a prodávají za malý obnos slušné předměty. Málo zajímavá cesta po rozbořených zdech ukončila na štěstí u hostinského Ivana Iviče, jenž nás obsloužil výborným, jako inkoust černým vínem. Uměl česky, protože u něho bytovali před lety čeští inženýři, kteří stavěli jedinou dalmatskou dráhu ze Splitu do Knina a do Šibenika. Když náš gostivnář nalil nám výtečného »proseka,« jež předčí ještě jemností svou malaga, rozvázaly se nám jazyky a zapěli jsme si s chutí naše národní písně, jež bratr Ivičův provázel dovedně na tamburici.

Zapadající slunko zbarvilo jemně nachovou červení lysé boky pohoří Mosora a Kozáka, která vroubí utěšený a požehnaný kraj splitský, jenž ukládal se pozvolna v klidný spánek, jsa střežen v závratné výši zbudovanou tvrzí, Klisou. Neradi jsme se loučili s tímto rozkošným koutem dalmatským. Však cesta naše ještě byla dalekou a loydový parník zakotvil již ve Splitu, aby nás přepravil do Metkovič.

Na cestě k Dubrovníku.

Ve Splitě povečeřeli jsme v hotelu della Ville, kde právě shromážděna byla četná společnost chorvatských katechetů, kteří tu slavili sjezd z celého Chorvatska. Večerní schůzce této přítomen byl i sám ndp. biskup splitský, což nás poněkud překvapovalo. Na nocleh jsme se uchýlili na loď, protože parník vyjížděl ve 4 hodiny ráno, a báli jsme se, že zmeškáme. A dobře jsme pochodili. Parník zove se »Metkovič«, jest teprv letos zhotoven a elegantním zařízením jest nejlepší lodí rakouského Loydu. Druhá třída jest tak pohodlná jako jinde první. Tato elegance se nám tak líbila, že se nám ráno nechtělo ani vstávati, až teprv na ostrově Braču. Na celé lodi bylo velmi málo spolucestujících, tak že jsme si mohli popřáti všemožného pohodlí. Nikdy už jsme tak pěkně nejeli. Parník vezl také zboží, proto činil časté zastávky u jednotlivých městeček na ostrově Braču a na pevném břehu dalmatském.

Tato volná plavba nás však neunavovala, protože jsme předtím jeli urychlenou drahou, tak že jsme pominuli všech menších stanic. Z nedostatku lepšího zaměstnání brali jsme vřelou účast na skládání a nakládání zboží. Divili jsme se, s jakou velkodušností vyházeli plavci občanům jednotlivých měst prázdné sudy do moře, aby si je v prázdné chvíli vychytali. Obdivovali jsme se silnému jeřábu, jenž svým mohutným spárem hravě vytahoval 10—20 pytlů mouky ze vnitra lodi a metal je na molo. Z prohlédnutých stanic zasluhuje zmínky pouze město Makarska na úpatí strmých, divoce rozbrázděných skal. Bývalo dříve hlavním městem Primorje, krajiny mezi Cetinou a Neretvou, a také sídlem mořských piratů. Dnes jest to malé městečko nepatrného významu. Na náměstí jest před 2 lety postavena socha národního pěvce a rodáka makarského, Miošiće Kačiče.

Kačičové byli starobylý chorvatský rod, rozvětvený v celé Dalmacii, ano i v Uhrách. Ve 13. věku vládli celým Přímořím a Poljicí. Z nich vzešel Miošić Andrija, národní básník dalmatský, narozen 1690. v Bristu, vsi u Makarsky, † 1760. v Zaostrogu. Umělé bás-

nictví dubrovnické, dostoupivší Gunduličem svého vrcholu, klesalo zvolna ve věku 16. a 17. a místo jeho zaujala lyra národní, pozvednutá Kačičem, učeným františkánským mnichem, jenž pro učenosť a spisovatelskou činnosť jmenován byl apoštolským legátem v Dalmacii, Bosně a Hercegovině. Úřad tento umožnil mu seznati národní poesii Chorvatů, kterou uložil ve sbírce »Pjesmarici«. Jest to snůška národních písní a umělých básní Kačičových, v duchu národním složených; od r. 1756. vyšla již ve 14. vydání. Z náměstí, ozdobeného sochou Kačičovou, procházeli jsme se dosti prostornými ulicemi a tak jsme v krátkosti poznali celé městečko. Navštívili jsme také dívčí školu, kde dle zvláštní vyučovací methody každé dítě nahlas si odříkávalo svou úlohu. Snad i touto methodou docílí se dobrých výsledků.

Z Makarsky nastoupili jsme další cestu za značného vedra. Teploměr blížil se již k 40° R. Na lodi však nebylo příliš horko, jakkoliv hladinu vodní nečeřil ani větérek. Oběd na loydovém parníku nebyl tak hojný jako na parníku chorvatské společnosti, byl však levnější a přece dostatečný. Ke 2. hodině odpoledne opustili jsme širé moře a vepluli do regulované řeky Neretvy, jejíž zelenavé vody mocně se duly nárazem lodního kolosu. Krajina kol Neretvy jest sice úrodná, ale nezdravá, protože řeka přináší z Hercegoviny spousty prsti, kterou ukládá do četných bažin při svém ústí.

U městečka Opusenu (Fort Opus) očekávalo nás překvapení. Našli jsme na břehu 4 krajany. Byli to okresní lékař se svým krajanem, kandidátem doktorátu, jenž přijel k němu na návštěvu, a pak kapelník a četnický závodčí. Krajan doktor těší se veliké vážnosti u lidu pro své moderní a svědomité léčení; vede se mu zde stkvěle. Mimo roční plat 2000 zl. získá ještě dvakráte tolik svou rozsáhlou praksí. Návštěvy nemocných jsou pro vzdálenosť osad namahavy, ale výnosny. Platí se desítkami, ba i stovkami. Naši medikové měli by si všímati konkursů, které často dalmatské obce vypisují, našli by v Dalmacii mnohdy lepšího zaopatření než v Čechách. Krajanu kapelníkovi se již tak dobře nevede. Měl velice obtížné začátky. Dostal za úkol sestaviti městskou kapelu z lidí, kteří dosud v celém životě hudební nástroj ani nespatřili. Ale již prý to jde. Přejeme mu plného zdaru k této nádenické práci.

Sotva jsme však opustili krajany v Opusenu a dorazili do Metkovič, našli jsme opět krajana v železničním asistentu, jenž má choť z Hradce Králové. Krajan a zvláště jeho choť byli velmi mile nenadálou touto hromadnou návštěvou z Hradce překvapeni. Hnedle nám nabízeli pohostinství, protože Metkoviče byly tento den posledním naším cílem, avšak mohli jsme jen z části přátelské této ochoty použiti; bylo nás příliš mnoho. Složili jsme zavazadla v hotelu »Austria«, jenž hoví úplně moderním požadavkům a potom jsme nastoupili v průvodu milého p. asistenta cestu po městě a po okolí.

V městě jsme však neměli, co bychom prohlíželi, protože Metkoviče teprv od doby rakouské okupace nabyly jména tím, že staly se východiskem hercegovsko-bosenské dráhy. Vydali jsme se raději na hranice Hercegoviny, kterých jsme v krátké době dostihli. Na další vycházku do Mostaru nebo Sarajeva nebylo lze pro krátkosť času pomýšleti; komu však na několika dnech nezáleží, navštíví též

obě zmíněná města, ne ani tak pro krásu zmíněných měst, nýbrž pro zajímavosť krajiny.

Neopomeň si však opatřiti průvodní list, neboť úřední orgánové jsou z pochopitelných příčin velmi opatrni, a když přijede do Bosny nějaký šťoura, dají mu buď policejního průvodce nebo ho vyvezou na jiný vzduch. Z toho důvodu jest nesnadno v Bosně »prohlédnouti« ty četné miliony, které si obě polovice mocnářství svorně v okupovaných zemích ukládají. Až v Bosně bude lze něco spatřiti, nebudeme potřebovati hnacích pasů, bez nichž turista v každé civilisované zemi může cestovati. Nebyli jsme také příliš dotěrnými, proto jsme se spokojili pouze s povrchním prohlédnutím hranic, a abychom z této námi podporované země také něco měli, koupili jsme si velmi jemný hercegovský cigaretový tabák. Tihle Bosňáci mají dobré živobytí. Platíme na ně, a přece mají ještě lepší tabák než my. Vždycky mně bodne u srdce, když si dělám cigaretu.

Ostatně darmo dělati politické úvahy; naděláme jich doma až strach. Proto raději k naší cestě!

Vrátivše se z výletu do Hercegoviny, vyplnili jsme zbývající čas do večeře hrou v kuželky po křivém kuželníku, takže jsem já, jenž po rovném kouleti neumím, vzbuzoval svými hody pravý obdiv u tuzemců a bral premie. K večeři byli jsme hostmi u roztomilých hostitelů, kteří nám snažili se vykouzliti vzdálenou českou domácnosť. Dík jejich přívětivosti uběhly nám hodiny večerní mžikem. Odnášeli jsme si z Metkovič milou vzpomínku.

V úterý ráno svěřili jsme své drahé osoby parníku společnosti Cesare et Comp., která sprostředkuje pobřežní plavbu mezi Metkovičemi a Dubrovníkem. Parník není mnohem větší parníků vltavských, ale má výborný stroj, takže razí si vlnami velmi hbitě cestu. Po březích Neretvy konaly se právě žně a zároveň mlácení, což děje se velmi jednoduše. Obilí, srpy požaté, složí se na 1 m. vysokou kupu kol vysokého kolu, k němuž přiváží se asi 3 koně, kteří svým klusem do kola vydupou složené obilí. Zrní se vybere a sláma se zahodí. Úrodná půda Dalmacie dosud nenutí domorodce, aby hnojili, nebo moudře orali jako u nás. Orání děje se ohromným pluhem za asistence asi 8 lidí, kterým každá zoraná brázda nadělá náramně mnoho řečí či vlastně povyku. Dalmatinci vůbec nevezmou ani sirku do ruky, aby při tom nenadělali hromadu řečí. Často jsme se domnívali, že nastane mezi dvěma občany rvačka, a zatím to byl jen přátelský rozhovor.

Parník na poledne přirazil k úzkému zemskému pruhu, jenž spojuje dlouhý hornatý poloostrov Pelješac (Sabioncello) s pevninou dalmatskou.. Zde v malém zálivu (Stagno piccolo) vysadil nás na břeh a nám bylo přejíti asi 1 km. široký pruh pevniny k velkému zálivu (Stagno grande). Cestující přecházejí tento průsmyk pěšky neb omnibusem, zboží přepravováno bývá vozy. Na Pelješaci našli jsme zbytky dosud velmi dobře zachovaného opevnění proti Turkům. Do veliké výše vedeny jsou křivolaké zdi a chráněny kamennými baštami. Hlavně však budila pozornosť veliká solná pole, kde erár dobývá odpařováním sůl. Do četných čtverhranných nádržek vpustí se mořská voda, načež slunečním žárem se vypaří, zůstavujíc solné přísady. Těžení toto jest velmi vydatné, protože voda adriatického moře obsahuje ze všech moří největší procento soli (35 a 40%). Ježto jest dobý-

vání soli státním monopolem, nesmí si nikdo bráti vodu z moře ani pro soukromou potřebu. Četné hlídky finančníků, jichž jsem dosud nikde tolik neviděl jako v Dalmacii, bdí nad tímto pokladem v moři uloženým.

Na jižní straně poloostrova Pelješacu očekával nás již jiný parníček téže společnosti, aby nás dopravil do Dubrovníku. Převoz v I. třídě z Metkovič až do Dubrovníka je za 4 zl. 10 kr., proto lístek koupený na prvním parníku měl platnost i pro druhý. Cestovati však těmito drobnými loďmi nebylo právě pohodlné, protože nezbývalo pro množství cestujících místa na procházku po palubě. Plavba dála se vždy od jednoho města pevniny k městu protějšího ostrova, takže jsme měli dosti příležitosti prohlédnouti krajinu a kroj obyvatelů, zase jinačí než kol Splitu. Číšník parníku byl druhdy šikovatelem u pluku, kdež byli Češi, proto se k nám měl velmi ochotně a dal nám různé dobré pokyny pro další plavbu. Byl to uvědomělý katolík, jenž odsuzoval dva Čechy, kteří se usadili v Gruži (Gravosa) a tam pro kus chleba přestoupili na pravoslaví a stali se Srby. Dobrý ten muž se mně líbil svým rozhodným smýšlením, a litoval jsem svých, neznámých ovšem krajanů, kteří takovým přeběhlictvím dělají jménu českému hanbu. (Pokračování.)

Ke studiu Rukopisu Královédvorského.

Napsal **Oldřich V. Seykora.**

IV.

Již v minulém III. článku bylo uvedeno, že pan Gebauer ve své monumentální historické mluvnici jazyka českého zná instr. pl. *koni* (m. koňmi) teprve z počátku tohoto století; uvedl jsem však 3 doklady instr. pl. *koni* již z r. 1763., 1 doklad z r. 1614., a z Alex. Vít. tvar osmi koni; dnes pak dodatečně přidávám, a to jest velmi důležité, že doklad instr. pl. *koni* uvedl pan Flajšhans ve svém II. musejníkovém článku (ČČM. 1896.) již z r. *1472*. (v I. článku znal doklad jen ze Sušila;) — tím je také potvrzena nevývratná pravda mých slov z článku III., že instr. pl. *koni*, poněvadž jest v RK, zajisté se češtinou táhne od dob RK až po tu dobu, ze které tento tvar koni teprve zná pan Gebauer. Tím doplňuji svůj článek předešlý a přistupuji tedy k dalším výkladům o studiu RK.

V originálu RK také jsou tato místa: pozdí míla *vpochladeczce* w zelenie borece 11b. 26; moie míla *vpochladecz(c)e* namíle⁹ zdaíe 11b. 29; t. j. *v pochládečce*, my bychom dnes řekli: v pochládečku. Podle učených odpůrcův RK také slovo pochládeček jest falsum a důkazem nepravosti RK; praví to zejména i pan Gebauer, a to po Vaškovi, jenž ve svém filolg. důkaze 40. píše: »Patrný důvod, že rukop. Královéd. pochází od skladatele písně na Vyšehrad, je slovo pochládeček, jež tu i tam se vyskytuje.« Na tuto »shodu«

s písní vyšehradskou veliký důraz klade po Vaškovi i pan Gebauer; autorem písně vyšehradské jest prý Hanka, Hanka jest i tvůrcem RKého, a píseň vyšehr. byla »objevena« r. 1816., tedy před nálezem RK. To je ovšem shoda, která prý velmi mluví a svědčí proti RK.

»Shody s Hankou« jsou vůbec parádním kouskem odpůrcův RK, ačkoliv i ony jsou také jen tak chatrně sestaveným domkem z karet, že je potřeba i jen nejslabšího vánku náležitého studia, aby se celička ta budova z karet sesula nadobro. Výrok tento bude se ovšem zdáti neoprávněným tomu, kdo na »shody s Hankou« pohlíží očima odpůrcův a zvláště očima páně Gebauerovýma, jenž právě těmto svým »shodám s Hankou« věnoval zvláštní pozornosť a zbudoval na nich celou stavbu svých námitek proti RK; — ale ten, kdo páně Gebauerovy »shody s Hankou« nesrovnává pouze s RK, zajisté dojde ku přesvědčení, a nejen ku přesvědčení, také k úplnému poznání, že ani páně Gebauerovy »shody s Hankou« ničím nejsou, nežli pouhou bublinkou, byť i se v určitém případě ta či ona »shoda« skutečně sebe více zdála býti »velice podivuhodna« či »v nejvyšší míře podezřelá« neb i dokonce »jasným důkazem nepravosti RK«. Jako totiž každá námitka páně Gebauerova proti RK, tak i každá jeho »shoda s Hankou» vždycky má nějakou větší nebo menší, abych řekl, srdeční vadu, která již sama o sobě volmo nevolmo velmi musí překážeti každému nestrannému badateli, tedy badateli, který hledá pravdu aneb alespoň pravdě podobnosť do té míry, jak ji jen vystihnouti a pochopiti lze dle jasného a soudného rozumu lidského. Markantním toho dokladem jest páně Gebauerova nejparádnější »shoda s Hankou«, totiž »zaměšiti«, kterou pan Gebauer ostatně taktéž jen prostě přejal po Šemberovi a Vaškovi, a kterou jsem byl ve svém »Na obranu RK« probral do takových podrobností, že jsem přišel proti panu Gebauerovi k výsledku, s nímž nyní úplně souhlasí i pan Flajšhans. Souhlas páně Flajšhansův ovšem ještě není důkazem, že mé vývody skutečně jsou správny, vždyť se můžeme mýliti oba, ale to platí a váží, že pan Gebauer nyní ve své Odpovědi 1896. se v jednotlivostech i v celku kroutí a vykrucuje a jednotlivosti i celek překrucuje a kroutí tak, až na podiv. [1]) Ano, pan Gebauer dříve tvrdil i to, že Hanka svůj výklad svého verba »zaměšiti« učinil před nálezem RK, ale já jsem podrobným a nevývratným výkladem ukázal, že Hanka svůj výklad verba »zaměšiti« učinil dávno *po*

[1]) Také celou řadu svých dřívějších nesprávných tvrzení při svém »zaměšiti« pan Gebauer nyní po mých výkladech mlčky opravuje tak, jakoby se jich byl vůbec nikdy ani nedopustil. Dále zajímavé na př. jest i toto místo z páně Gebauerovy Odpovědi 1896. 13: »*Upozorňuji dále*, že *bible* pozdější místo smiešen mají tu zahuben, zhuben, vymořen, zmořen: (Hospodin) položil mě (Jerusalem, masc.) žalostí zahubeného, bibl. Praž. 1488. (a taktéž Kutnoh. 1489., Ben. 1506.), žalostí zahubenau (fem., jako v lat.), Melantr. 1549., žalostí zhubenau Melantr. 1556., vymořenou bibl. sv. Václ. 1771., zmořeného bibl. sv. Jan 1888. (v bibli Br. je celý passus přeložen volněji: pročež neduživá jsem, tedy neduživý za moerore confectus).« Na to tedy *upozorňuje* pan Gebauer, ale zamlčuje při tom, že na věci tyto *upozorňuji já sám* právě při svých výkladech o »zaměšiti«, Na obranu RK 1892/3. 266—273, kdež ve zvláštní kapitole »Pan Gebauer a Pláč Jeremiášův« probírám věc, o kterou tu při biblích jde a na kterou jsem já sám byl upozornil, z *48 biblí* tiskem vydaných od r. 1888. až po r. 1488., jakož i ze stč. perg. foliantů v universitní a musejní knihovně Pražské. Takových *mých* »upozornění« jest v páně Gebauerově Odpovědi 1896.—více.

nálezu RK, což ostatně samo a zřejmě vysvítá již i z té okolnosti, že Hanka svůj výklad verba »zaměšiti« činí ve svém II. sv. Star. Skl., jehož předmluva má datum: 1. února 1818. — (RK byl nalezen 16. září 1817.) — a v němž Hanka dokonce již i podává ukázku z RK. Ale to panu Gebauerovi nevadí, — ve své Odpovědi 1896. odpovídá pan Gebauer, že prý Hanka ten výklad verba »zaměšiti« *mohl* »ve své hlavě« míti již před RK, — ačkoliv právě pan Gebauer každé takové »*mohl*« při obráncích RK vždycky jen odbývá posměchem, ano ve své Odpovědi z r. 1896. str. 98. dokonce i při takovém posměchu ještě dokládá: »avšak a posse ad esse non valet conclusio.« Patří to již k velmi nehezké taktice a k velmi nehezké methodě pana prof. Gebauera ve sporu o RK, jak jsem ji byl charakterisoval hned ve svém I. článku otištěném v tomto časopise. K jakým pak absurdnostem pan Gebauer tu při takové své nehezké taktice a methodě právě ve své nauce »o shodách s Hankou« dospívá, poznati na př. již i z toho, co ve své Odpovědi praví na str. 15. o »shodě s Hankou« stran verba »otstúpiti s acc.«; praví tam: V AlexV. (t. j. v Alexandridě sv. Vítské), kterou Hanka právě před »nalezením« RKého k tisku upravoval, čte se ve v. 1430. »otstúpi *ho* vše naděje«, kdež *ho* (t. j. Daria) jest genitiv. S tím srov. v RKém: »otstúpi naděja vše křesťany«, kdež »vše křesťany« jest akkusativ, chybně místo genitivu. Chyby této mohl se snadně dopustiti napodobitel Hanka, poněvadž »ho«, které se čte ve stejném výraze v Alex V., je tvar pro gen. i pro akk.: Hanka, neznaje náležitě vazby stčeské, mohl to míti za akk., mohl podle toho míti vazbu »otstúpiti s akk.« za správnou a reprodukovati ji při padělání RKého. — Tedy proto, že v *Alexandridě* jest »otstúpi ho«, Hanka *mohl* snadně se dopustit chyby v *RK*, *mohl* gen. »ho« míti za akkusativ, a *mohl* »otstúpiti s acc.« míti za vazbu správnou, — — a z *toho* pan Gebauer dostal — »*shodu s Hankou*« čili jednu ze svých »koincidencí«. Jen že: a posse ad esse non valet conclusio.

»Shody« jsou vůbec velmi zajímavým thematem při studiu RK. Na př. v RK jest i prý vzácné slovo prokní (prokný t. j. každý). Podle filosofie páně Gebauerovy vzal Hanka toto slovo do RK z Hrad. rukopisu; ale jako každá páně Gebauerova »shoda s Hankou« má svou určitou vadu, tak i shoda tato: v Hrad. rukopise je totiž příslušný tvar *proknyy* a Hanka místo proknyy četl v originále prokn*ic* a také tak před nálezem otiskl ve svých St. Skl. I. nejen v příslušném textu, nýbrž i ve vysvětleních v části úvodní. Z toho jasně a neomylně vysvítá, že Hanka před nálezem RK skutečně se domníval, že tvar ten zněl prokn*ic*. V RK však je tvar správný: prokní, a nikoliv, jak bychom podle páně Gebauerovy filosofie vším právem očekávati měli a směli, — nač byl poukázal již pan prof. Kalousek — Hankův nesprávný tvar prokn*ic*. Ale to panu Gebauerovi nevadí: Hanka tedy správný tvar, jejž byl dal do RK, *mohl* prý znáti — z Dobrovského Geschichte z r. 1792., kdež ten tvar jest otištěn správně.[2]) O věc tuto bylo pak za sporu o RK ostře

[2]) Pan Gebauer opět praví: *mohl* znáti, cf. páně Gebauerův postulát vůči obráncům RK: a posse ad esse non valet conclusio, o němž byla zmínka učiněna právě prve.

šermováno na obou stranách, ačkoli tvar prokní nikterak není tak příliš vzácný; zvláště ani pan Gebauer při své »hluboké znalosti stčeských památek« nevěděl a snad ani dosud neví, že tvar prokní (prokný) vyskytá se dokonce i několikráte v Žalt. Klim. (ed. Patera *1890*): a jěšiutna mluvili jednak *prokní* k blížniemu svému 11. 3. (Vulgata má: vana locuti sunt unus quisque ad proximum suum); ty navrátíš *prokniemu* vedle činóv jeho 61. 13. (Vulg.: tu reddes unicuique juxta opera sua); i bál sě jest *prokný* (prokní) člověk 63. 10. (Vulg.: et timuit omnis homo); ztratil jsi *prokníeho* 72. 27. (Vulg.: perdidisti omnes, qui atd.). A nejhezčí při tom zajisté jest, že pan Gebauer o Hankovi jindy za sporu o RK tvrdil velmi rád, že Hanka do RK čerpal i z tohoto Žlt. Klim. Uvážíme-li pak, že Hanka o tomto několikerém prokní v Žlt. Klim. nevěděl (sice by byl nepsal proknic) a že o něm nevěděl ani p. Gebauer, vidíme, že i zde, — co se té nevědomosti týče, — máme »shodu«, tentokráte však »shodu« Hanky s panem Gebauerem. (Tvar prokní, prokný, vyskytá se i jinde ve stč. památkách, také v glossách Hom. Opt.: prokni, unusquisque, cf. ČČM 1880. 116). Ostatně jest vůbec i to pozoruhodno, že Hanka před nálezem RK nesprávně psal proknic, do RK dal správně prokní, a ve III. sv. svých Star. Skl. z r. 1818, tedy po nálezu RK, ve svých vysvětleních v části úvodní přepisuje již správně prokný. Spor o toto slovo nebyl však ani dopodrobna proveden. V rukop. Hrad. slovo prokný přichází totiž *třikráte;* poprvé na str. 76b. »prokny hospodarz«; toto prokny Hanka sám ve svých Star. Skl. teprve ve svazku III. z r. *1818.*, tedy teprve *po* objevu RK, t. j. po 17. září 1817., přepisuje na str. 31 *správně: prokný,* a také tak ve svých Vysvětleních k témuž sv. III. St. Skl. str. X., tedy *po* objevu RK, *správně* vysvětluje: »prokný = každý.« Podruhé vyskytuje se slovo prokný v tomtéž rukop. Hrad. na str. 140a. ve verších o Bohatci: »*proknyy* gemu rzieka pane«; toto proknyy Hanka *před* objevem RK přepisuje ve svých St. Skl. I. 116. *proknic* a také ve svých Vysvětleních k témuž svazku St. Skl. I. str. XXXIX. je vykládá, tedy *před* objevem RK, *proknic* = každý, quivis«. Po třetí se prokný vyskytuje v tomtéž ruk. Hrad. v těchtéž verších o Bohatci 146a.: »Tu prokny gich užassu« (vyd. páně Paterovo 1881. str. 434) a toto *prokny* Hanka v tomtéž sv. I. St. Skl. str. 127, tedy *před* objevem RK, nepřepisuje ani prokný (prokní) ani proknic, nýbrž *proleni:* »tu *proleni* jich užasu« a ve Vysvětleních k tomutéž svazku I. St. Skl. str. XXXIX. vysvětluje: »*proleni* = (?) snad zvětší«. K jakým pak koncům tu pan Gebauer při slově prokný vůbec přichází, vysvítá z toho, že v Ath. 1886. 195 praví k té své »shodě s Hankou«: »Hanka mohl totéž slovo (prokný) znáti z ruk. Hrad., kdež . . . čte se také . . . prokny hospodarz, což Hanka . . . ve Star. Sklád. III. 31 vytiskl: »prokný hospodář«. Ve svazku prvém St. Skl. Hanka tedy *před* objevem RK znal tvar *proknic;* potom objeví RK a tam je tvar správný *prokný;* potom ve svazku třetím svých St. Skl. z r. 1818., tedy *po* objevu RK Hanka píše již správně *prokný* a z tohoto *prokný* z r. *1818.* pan Gebauer vyvozuje, že je Hanka mohl znáti a do RK mohl dáti již r. *1817.*, kdy RK byl objeven. Není to absurdum? Zajisté.

Velikou spoustu »shod« — slovných i myšlénkových — uvedli

odpůrcové proti RK ze všech koncův světa i ze všech dob, ale ještě větší spoustu by jich zajisté nasbírali, kdyby se dali do práce a chtěli sbírat i tam, kde ještě nesbírali, na př. u Mikuláše Konáče z Hodíštkova, jenž zemřel r. 1546. »Shoda« ta jest taková, že zajisté zasluhuje, aby zde byla zaznamenána.

V RK v Jaroslavu, v němž jest líčen zápas křesťanů s pohany (s Tatary), také jest i známá a velkolepě vylíčená scena, kde

křestěné padáchu trapnú žízniú,
vypražená ústa otvieráchu
pěvše chrapavě k Mateři Božiej,
k Niej svá umdlá zraky obracéchu,
žalostivo rukama lomíchu,
od země do oblak teskno zřiechu.
»Nevzmožno nám déle žízniú tráti!
Nevzmožno pro žízň vojevati!«
Komu zdravie, komu drah živótek,
tomu v Tatarech milosti ždáti . . .
Trapněje shynúti žízniú meča,
v porobě nám bude vody dosti;

Vratislav pak volá:

Ot Boha nám milost ždáti chvalno,
ne v porobě ot svěřepých Tatar! . . .
Bóh nám sešle pomoc úfajúcím!

a křesťané se modlí:

Vstaň, ó Hospodine, v hněvě svojem, —
vyslyš hlasy k Tobě volajúce!
vyprosť ny z osidl Tatar . . .

a potom skutečně přišla křesťanům od Boha pomoc.

U Mik. Konáče z Hodíštkova pak (cf. J. Jireček Anth. II. 1869. 64—65) nalézáme dramatickou hru nazvanou *Judith*, v níž v actus secundus scena V. čísti lze:

Israhel:

Ach Bože mocný, popatřiž s výsosti
a neodvracuoj od nás své milosti;
viz, kterak se již od žízně trápíme,
a že sme tebe rozhněvali, víme.
Nestojte,[3]) jak jsme uvedeni v hoře! . . .
Pokoje jste s Assyrskými nechtěli, —
již toho budem litovati mrúce . . .
Že před jejich očima zhynem, to známe,
od žízně takové příliš těžkosti,
a strach také meče jich ukrutnosti,
Ale zvolejte rychle lid v hromadu,
zdali bychom jakú nalezli radu,

[3]) Nastojte! tamtéž o něco dále podruhé: nestojte!

Holofernovi se na milosť dali,
jeho za životy naše žádali.
Neb' by lépe bylo tak živu býti
nežli ztrápeným od žízně zemříti
neb se dáti ukrutně zamordovati.
Lépe bylo by nám, jim se poddati...

Malchos.

Nelze než město dáti již nepřáteluom v moc
aneb k Tomu volati našemu (Bohu) za pomoc,
zdali by se slitoval nad námi v bídnosti,
vysvobození nám dal, pohledě s výsosti.

Rachel.

Věčný Bože, buď túženo,
že Tvé stvoření tak súženo!...
A tak žízní usvadneme,
potom od meče padneme...
Želej, Bože, nebožátek!

Abdon.

Pane Bože, —
Tebe za milosť a pomoc žádáme, —
protož, ó Bože! budiž milostiv nám, —
a nepoddávaj nás v ruce pohanské...

Oziáš:

Ach moji milí přátelé, já povím,
mějte strpení za pět dní; neb to vím,
že pomoc v ten čas od Boha poznáme,
když ho srdečně všichni požádáme...

Myslím, že je tu shoda, a veliká shoda, jasně patrna.

Anebo jiná »shoda«: v Jelenu v RK jest: »Běháše jelen po horách, po vlasti poskakova, po horách, po dolinách, krásná parohy nosi«, a ve Fabriciových kázaních z r. 1763., o nichž byla řeč právě ve předešlém článku III., čísti lze II. 296: že jsi ty, řku, již na horu, již dolů, po horách i dolinách běhával.

Anebo: v Záboji v RK jest: »Ty rci svému ukrutníku«, — a ve Zjeveních Drabíkových z roku 1656: »Ty rci pobočníku svému,« ČČM. 1890. 431.

Anebo: v Čestmíru v RK jest: »řváše na hradě Kruvoj, *řvániem* býka, řváše chrabrosť v svoje ludi«, proti kterémužto řvaní výtku činí pan Masaryk ve svém »aesthetickém« rozboru RK, — a z r. *1422* čísti lze: »vzem ji (totiž uťatou hlavu kněze Jana) chodil po ulicech; tu opět ten pláč a lámanie rukú od žen a od dětí takové *řvanie* i od mužského pohlaví dalo se jest, že sú mnozí velikým hořem omdlévali....; vzemše tělo kněze Janovo vložili na máry a opět s nesmiernú žalostí a s pláčem a *řváním* příliš žalostivým nesli do kláštera, Pal. Č. Děj. I. 469 (lid náš dosud říká, když někdo mnoho pláče, že *řve*). Ostatně jaký význam v češtině má sloveso

řváti, toho zvláště zajímavým a zvláště pozoruhodným dokladem jsou i tato místa z často již jmenovaných Fabriciových kázání z roku 1763., tedy z kázání katolického kněze a k tomu kněze zvláště horlivého: I. 95: Smrt . . . tak byla opovážlivá, že Lazara i jiný přítele Kristový hubila, Kristus přinucen byl na ní *zařvati* duchem, jí pohroziti (atd.) Smrt ačkoli u hrobu Lazara *zařváním* Kristovým tuze byla přestrašena (atd.); — 154. tu Esau *zařval* hlasem velikým; — 270. Sv. Žofije . . . viděla tři dcery své jednoho dne umírati . . ., co asi tomu říkala? zdaž *řvala?* vlasy z hlavy trhala?

Anebo: v Záboji v RK jest: »kdaž *hada potřieti* chceši, na *hlavu* mu najjistěje;« podle pana Gebaura je to vzato z překl. Milt. ráje: »kteryž hlavu potře zlému hadovi.« Ukázal jsem již r. 1886 ve svém Ad RK 42. na Mastičkářovo: »zbils mi hlavu jako hadu« (na totéž upozorňuje nyní i pan Flajšhans ČČM. 1896. 352.); dnes tedy přidávám z cit. kázaní Fabriciových z r. 1763. II. 13: »ona potře hlavu tvou; kdo *hadu hlavy nepotře*, snadno jej had může uštknouti«, a II. 286: »hned na začátku musí se *hlava* pekelnému *hadu potříti*.«

Konečně bych mohl uvésti ještě i tyto dvě a zajisté neméně podivuhodné »*shody*«:

Mezi zvláštnostmi RK, které panu Gebauerovi, jak praví, při jeho vědeckých pracích překážeti začaly, pan Gebauer na př. uvádí i to, že »slovesa *běhu*, *běžeš* v češtině nikdy nebylo« (Poučení 21), ovšem proto, že pan Gebauer na ně při svém 33letém studiu staré češtiny nikdy a nikde nepřipadl; ve své pak Odpovědi 1896. 55. praví zase: »namítám, že slovesa bieci praes. běhu v stč. nebylo;« — v RK jest totiž: jáz doběhu (v Jahodách) a p. Gebauer neúprosně žádá: doběhnu. O věci této mnoho bylo by lze psáti, avšak já jen uvádím: poněvadž podle pana Gebauera slovesa bieci (cf. lehnouti: stč. léci, lehu čili lahu, ležeš, leže t. j. lehne) nikdy nebylo, nebylo tedy ovšem ani k němu příslušných praesentních tvarů běhu, běžeš a tedy ani ne 3. os. sing. praes. běže, ani složených tvarů 3. os. sg. praes. na př. doběže, přiběže, uběže, sběže k infinitivům dobieci, přibieci, ubieci, sbieci (doběhnouti, přiběhnouti atd.). Ale ve Výb. II. 306. ve verších Bitva před Ústím r. 1426. čísti lze: »Češi též na tom zuostali, aby Němcuov nejímali, ale každý k Bohu volal, na čest, vieru pamatoval. Pověděl hrabie Míšenské: *Sběže*-li se vojsko české, o nás hned dobře nebude; braňme, ať v hromadu nejde.« S důrazem tu otištěný tvar 3. os. sing. praes. *sběže*-li se« vyžaduje ovšem inf. sbieci se a 1. os. sing. praes. sběhu, při čemž také ještě uvádím, že tatáž Bitva před Ústím (r. 1426.) otištěna jest i r. 1797. v Schallerově Beschr. der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag IV. 192, kdež příslušný verš zní: *zbiehne*-ly se Wojsko Czeský.

S tím pak úzce souvisí jiná a příbuzná námitka páně Gebauerova, kterouž naposledy vyslovuje ve své Odpovědi 54/55 řka: »V RKém čte se: . . . . kto ny vrahóm *vytrže* (t. j. vytrhne) . . . . Namítám, že . . . . ani *vytrhu* není na jisto dosvědčeno . . . Svědectví odtud proti pravosti RKého vycházející trvá tedy v plné své váze dále.« O tomto pak páně Gebauerově *vytrže* zmínil jsem se již v tomto časopise 1895. 3. 249. při svém výkladu Kytice z RK, kdež jsem i vylíčil páně Gebauerovo kouzelnictví s tímto slovesem,

a dnes jen uvádím: V Žalt. Witt., jejž byl r. 1880 vydal sám pan Gebauer, v 34. 3 jest: *Wytrzess* meč; Vulgata má: effunde frameam. Toto wytrzess pan Gebauer v Žlt. Witt. přepisuje vytřěs, taktéž r. 1884 v List. filg. 273, kdežto r. 1885. v List. filg. 136. připouští již i čtení vytržeš t. j. vytrhneš, ačkoliv by podle vlastního pravopisu Žalt. Witt. pan Gebauer nesměl čísti ani vytřěs ani vytržeš, nýbrž *vytřeš*. Roku však 1886, tedy v roce, kdy vystoupil proti RK, pan Gebauer již zas opouští možnosť tvaru *vytržeš* (vytrhneš) a učí, že stará čeština neměla tvarů vytrhu, vytržeš, vytrže, nýbrž výtrhnu, vytrhneš, vytrhne; to pan Gebauer r. 1886 učil arciť proto jen, že v RK jest i *vytrže* t. j. vytrhne: kto ny vrahóm vytrže? — Kdo nás vrahům vytrhne? A konečně nyní, r 1896., pan Gebauer — po mém úpozoru ve Vlasti 1893. 249/250 na jeho kouzelnictví s tvarem wytrzess — opět nám činí alespoň ten laskavý ústupek, že praví: »ani vytrhu není najisto dosvědčeno.« Poukazuji tedy, že Václav Vlček o šikování vojska radu dávaje svému králi Vladislavovi, praví též: A vy třete jedno vždy před se na jízdné, když jste již nad nimi silni, a uzříte, že je od pěších *odtržete* a bohdá ztepete i polámete, cf. Výb. II. 1009/1010.

Je zajisté podivuhodná »shoda«, že Hankou vymyšlený tvar »běhu běžeš běže« a Hankou vymyšlený tvar »vytrhu vytržeš vytrže« čísti lze i ve Výb. II. 306 a 1009/1010. Že by Výb. II. byl padělal Hanka, neuvěří, myslím, nikdo.

Vedlo by mne však příliš daleko, kdybych se tu rozepisovati chtěl o »shodách« vůbec, pročež se vraťme již zase k páně Gebauerově »shodě s Hankou«, která se týče slova *pochládeček*.

Tedy také slovo *pochládeček* je »shoda s Hankou«. Slova tohoto totiž stčeština podle nauky učených odpůrcův neměla, vyskytuje se jen v padělané písni vyšehradské před RK a potom v RK. Důvodem tvrzení toho jest ovšem pouze ta okolnosť, že pánové o slově tom nevědí; z toho však přece nikterak nenásleduje, že ho stčeština neměla opravdu. Ani já jsem ve stčeských textech, kterými jsem se byl obíral, nikde nenašel slovo pochládeček, ale proti páně Gebauerově »*shodě s Hankou*« uvádím toto:

V RK jest psáno: *v pochládečce*, t. j. lokál sing. s předložkou *v*, tedy jasný a zřejmý tvar: *pochládeček*.

Nyní si všimněme Hankovy *písně vyšehradské*. Otiskuje ji *ve svých vlastních* Star. Skl. I. na str. 200 a 201. čili na samém konci těchto Star Skl. I., neboť po této vyšehr. písni následuje tam již jen 5 stránek textu dalšího (O lišce a o čbánu). Jest pak nutno, abych zde otiskl celou tu Hankovu píseň tak, jak ji Hanka *před* nálezem RK otiskuje *ve svých vlastních* Star. Skládáních; kolmými čárkami zde oddělují jednotlivé verše, jež Hanka ve St. Skl. otiskuje verš pod verš, na slova pak a písmena, jež tu v písni té otiskuje s důrazem, zvláště upozorňuji. Píseň tu tedy Hanka otiskuje *ve svých vlastních* St. Skl. takto:[4])

---

[4]) Píseň ta byla pak otištěna častěji i jinde, na př. u Dobrovského, v Hankově Polyglottě RK, ve Výboru I., ale všude jsou odchylky od tohoto původního znění otištěného ve Star. Skl. Počet slov této vyšehr. písně tu kolísá mezi 90—93. Zároveň uvádím, že pan Gebauer v Ath. 1886. 153 píše: R. 1816. objevil Linda »Píseň na Vyšehrad«, jejíž začáteční verše jsou: Ha ty naaszye sluncze Vysegrade twrd Ty smyelye y hrdye na przyekrzye stoiyesz na

Ha ty násse slunce | Vyssegrade twrd, | ty smělě i hrdě | na přiekře stogieš, | na přiekře stogiessi | vším cuziem *po strah*; | pod tobú řeka | bystrá valie sě, | valie sě řeka | vhltaua gara; | po kragiu řeky | vhltauy čisty | stogie siela *h*urastia | ***po hladeček*** mil: | tu slauieček malyi | veselo pěge, | pěge i mutno | iako srdečko radost, | žal geho čuge. | Kéž gázism slauieček | v zeleném luzě, | ručeby*h* tamo leťal | kdě drahá *h*odie | večerem pozdnoy; | když vše milost budie, | všeliký žiuok | velim snabženstuiem | gegie želie. | Gáz nebožčiek tužiu | po tobě lěpá | pomiluj *h*u(da)[5]).

Každý vidí: v RK jest jasný a zřejmý tvar *pochládeček* (v pochládečce), kdežto v *písni Hankově*, kterouž si *Hanka sám* otiskuje *ve svých vlastních* St. Skl., jest: *po hladeček*. Toto hladeček musí býti čteno *ch*ládeček, neboť čtení snad slova hládeček (hlad, — cf. chlad: chládeček) není zde možno; *h* ve slově hladeček jest *ch*, jak patrno z celého pravopisu Hankovy písně ve slovech, ve kterých přichází *ch*: stra*h* (strach), *h*urastia (Hanka sám v tomtéž I. díle svých St. Stkl. str. XXXIII. slovo toto vykládá: »Hurastia, čti chwrastia = chrastí, křoví«), ručeby*h* (t. j. ruče bych), *h*odie (t. j. chodie, chodí), *h*u(da), kteréžto slovo Hanka sám v tomtéž I. díle svých vlastních St. Skl. XXXIII. vykládá: »Hu(da) = chuda, chudého«. Tedy v Hankově písni napsané *po hladeček* čísti musíme: *po chládeček*. To vše jsem uvedl proto, aby nikdo nemyslil, že ve St. Skl. je snad chyba tisku ta, že v prostorce mezi *po* a *hladeček* (po hladeček) jest omylem snad tiskovým vynecháno *c* před *h* (po(c)hladeček) a že by tedy mělo tam býti vytištěno: *pochladeček*. Slovem: v písni Hankově, kterouž si Hanka sám otiskuje *před* nálezem RK, jest jasné a zřejmé (po našinsku přepsáno): *po chládeček* a nikoliv *pochládeček* jako v RK.

Nyní pozorujme, proč asi Hanka otiskuje *po hladeček* a nikoli *pohladeček*. Buďto je to chyba tisku a má býti *pohladeček*, anebo to není chyba tisku a pak je *po* předložka a *hladeček* jest příslušné substantivum, tedy *chládeček;* — a *chládeček* není *pochládeček*.

Můžeme opravdu čísti: *po chládeček*? Zajisté. Pro čtení toto mluví totiž dvě fakta. Předně je v tétéž písni týž analogický zjev i ve verších: Vyšehrade, ... ty smělě i hrdě .... na přiekře stojieši všem cuziem *po strach* (tedy nikoli: *postrach*), a za druhé samo čtení »po kraju řeky Vltavy čisty stojie siela chvrastia *po chládeček* mil« dává či dávati může smysl: »po kraji řeky Vltavy čisté stojí síla chrastí (t. j. dle výkladu samotného Hanky: křoví) *pro* chládeček milý« zrovna tak, jako prve k »*po strach*« uvedená věta dává či dávati může smysl: »Vyšehrade tvrdý, ty směle a hrdě na příkru stojíš všem cizím *pro strach*.« Naše nynější předložka *pro* zněla totiž po

skaalye stoiyesy atd. (Dobrovský, Gesch. d. b. Lit. 1818. str. 109; trochu jinak v Hankově Polyglottě 1852. str. 116). Jazyk velice se odchyluje od staré češtiny; to pozná nyní každý, kdo si odbyl staročeský kurs, a pozná to i z této malé ukázky, ve které jest více chyb nežli veršův.« Konstatuji prostě, že pan Gebauer se v tomto svém přepise pouhého začátku písně vyšehradské dopustil proti originálu těchto chyb: Ty m. ty, na przyekrzye m. na przykrzye, na skaalye m. na skalye, stoiyesy m. stogesy, tedy v malé ukázce pěti veršů čtyři chyby proti originálu.

[5]) Upozorňuji (cf. předešlý článek III. v tomto časopise): tvůrce těchto nemotorných veršů o *90* (93) slovech vystoupil pak za krátko na veřejnosť s velkolepým RK s *6400* slovy!

stčesku i *po*; dokladův takové předložky *po* = *pro* jest bez počtu [6]) a že i Hanka o věci té věděl zajisté velmi dobře, vysvítá již z toho, že se mu předložka ta v památkách, jimiž se obíral, vyskytovala dosti často, při čemž ovšem nedbám, že předložka *pro* vůbec nemá význam pouze snad jediný. Ale pro čtení vazeb *pro strach* a *pro chládeček* mluví také ještě i sama *interpunkce* Hankovy písně. Odkazuji čtenáře, aby si laskavě i sám celé té interpunkce v prve otištěné Hankově písni všiml, já jen uvádím: Hanka sám svou vlastní píseň ve svých vlastních St. Skl. otiskuje a na obou příslušných místech interpunktuje takto: »Vyšehrade tvrdý, ty směle a hrdě na přiekru stojíš, na příkru stojíš všem cizím *po* (čti: pro) strach,« kdežto kdybychom čísti měli *postrach*, interpunkce by musila býti: »Vyšehrade tvrdý, ty směle a hrdě na příkru stojíš, na příkru stojíš, všem cizím (jsa) postrach.« Interpunkce pak druhého místa jest v Hankově písni tato: »po kraji řeky Vltavy čisté stojí síla chrastí *po* (čti: pro) chládeček milý,« kdežto kdybychom čísti měli *pochládeček*, interpunkce ta by zajisté musila býti vyznačena takto: »po kraji řeky Vltavy čisté stojí síla chrastí, pochládeček mil (t. j. pochládeček jest milý). Každý pak, tak se alespoň domnívám, kdo se pohrouží do věci, o které jsem se tu pokusil podati výklad, zajisté uzná, že můj výklad o Hankově písni jest úplně pravděpodobný a že proň mluví nejen dvojí stejný zjev, — po strach a po chládeček, — nýbrž i sama Hankova interpunkce. Konečně nejsem sám, jenž v Hankově písni čte »po strach« a »po chládeček« a vykládá »pro strach« a »pro chládeček«; činí to již dávno přede mnou i sám Šembera, jen že z důvodu docela jiného nežli já. Vystoupiv totiž Šembera proti Lib. Soudu, také praví: »Aby pak verš: Orlicu Labe pije, napodobený dle Jelena v kralodvorském rukopise (syrá země vřelú krev pije), nabyl podoby starožitné, připojil k němu padělatel starocírkevní partikuli že (ide-že) a ruskou předložku *po* m. *pro*, v L. S. a taktéž v Písni pod Vyšehradem (*po* chládeček mil, *po* strach) až ku zprotivení se opakující.« (Cf. ČČM. 1878. 130.) Viděl tedy i Šembera v písni vyšehradské tvary: po strach t. j. pro strach, po chládeček t. j. pro chládeček, a nikoli: postrach a pochládeček. Jiného však mínění jest u věci této J. Jireček, jenž v polemice proti Šemberovi píše v ČČM. 1878. 133 o obou našich místech Hankovy písně (po strach a po chládeček): »Což je *po* ve slovech těch předložkou? Či žádá liž p. Šembera, aby tam stálo »*pro* chládeček mil«, »cuziem *pro* strach«? Zdaž slova *po*koj, *po*klid, *po*buda atd. jsou chybná, i měla by se snad napraviti v *pro*koj, *pro*klid, *pro*buda? Ale J. Jireček věci, o kterou jde, nevěnoval náležité pozornosti, sice by byl ze všeho nejdříve věděl, že Hanka ve své vlastní vyšehr. písni sám si přepisuje a interpunktuje »po strach« a »po chládeček« a nikoli: postrach, pochládeček. Zároveň dokládám, že vazba »pro strach« vyskytuje se ve stčeštině i v češtině pozdější měrou přehojnou, tak, že jsem za svého bývalého studia RK měl těchto vazeb nasbíráno do set.

[6]) Na př. u Štítného jest i: nenieť *pač* (= proč) tohoto světa milovati; nenie *poč* (= proč) za jeho věrnosť péče jmieti; cf. Šaf. Poč. 112. Anebo: My říkáme: promlouvati, promluva, proklínati . . ., staří říkali: pomlúvati, pomluva, poklínati . . . Rčení pak »poslati *po* někoho« jest ve staročeštině i v češtině pozdější bez počtu.

Sama sebou se tu ovšem namane i otázka, čím to, že jeden čte v písni vyšehradské »po strach« a »po chládeček« a druhý »postrach« a »pochládeček.« Odpověď na tuto záhadu úzce souvisí s mým dalším výkladem proti páně Gebauerově »shodě s Hankou«, co se týče právě slova pochládeček. Hankova totiž píseň vyšehradská jest otištěna v jeho vlastních Star. Skl. I. str. 200. a 201. Je to tedy první svazek Hankových Star. Skládání. Svazek ten má na 1. stránce rok 1817., Hankovo pak Uvedení (předmluva resp. výklady o stčeštině) má datum: *10. června 1817.* Jen mimochodem poznamenávám, že správnosti tohoto data (10. června) nevěřím, neboť den 10. června jest dnem *Hankova narození* a jest velice pravdě podobno, že si Hanka den tento vybral za datum svého prvního svazku Star. Skl. jen ze zvláštní pozornosti k nejdůležitějšímu dnu ze svého života.[7]) A v tomto svém prvním svazku Star. Skl. po svém Uvedení také ještě přidává Hanka »Vysvětlení« (str. XXXI–XLV.) a na další straně opravuje *omyly tisku.* Ve Vysvětleních pak sám Hanka ku své vyšehradské písni také praví: »Gázism, čti gáz gesm = já jsem«; slova tedy »gázizm« (já jsem) Hanka nerozděluje ani ho neopravuje v »omylech tisku«, ale za to v »omylech tisku« tam *opravuje* toto: W (t. j. Wyšehrad = *píseň vyšehradská*) v. (t. j. verš) 6. *po strah* — (čti) *postrach.* Z této pak *opravy* následují čtyři fakta: 1. Hankovo Uvedení a Vysvětlení atd., jež v I. svazku St. Skl. jsou před textem otištěných památek a tvoří vespolek samostatný a samostatně stránkovaný celek, byla vytištěna po otištění celého textu I. sv. St. Skl.; — 2. Hanka sám své *po strah* z písně vyšehradské opravuje v *postrach*, ale interpunkci nechává tak, jak jest v písni; — 3. Hanka při své opravě »omylu tiskového« dopouští se nové chyby tím, že opravuje: po-strac*h*, ačkoliv má opraviti postra*h*; — 4. Hanka vazby *po hladeček* tam *neopravuje.*

Jděme však dále.

Po prvém svazku St. Skl. vyšel svazek druhý. Ten má na 1. straně rok 1818., — RK byl objeven r. 1817. Předmluva Hankova v tomto druhém svazku St. Skl. má datum: 1 února 1818. — RK byl objeven dne 16. září 1817. Po předmluvě následuje »gramatické připomenutí«, v němž jsou podány ukázky již i z *RK*, o němž Hanka příslušnou zmínku činí také již i ve své předmluvě tohoto druhého svazku svých St. Skl. Potom následuje Vysvětlení atd. a na str. XLI–XLIII. »*Omyly tisku* v I. dílku«, ve kterých Hanka na str. XLIII. post festum *opravuje* ze své *písně vyšehradské* tři věci: 1. »snabženstuiem — (čti) snabzenstuiem,« ačkoli ve *Vysvětleních* prvního svazku St. Skl. XLI. sám vykládá toto slovo ze své písně vyšehradské: »Snabženstwie = snažnosť«; z toho následuje, že v prvním dílu, kde byla píseň vyšehr. otištěna, snabženstvie nebylo omylem tisku, nýbrž až teprve ve svazku druhém, což nám zajisté jasně ukazuje, jak jsou někdy hodnověrny »opravy

[7]) Hádám tak i podle sebe: můj spisek ad RK z r. 1886., jenž vyšel začátkem října, má předmluvu, kterou jsem datoval dne 4 července 1886; předmluvu tu jsem však psal mnohem později; den 4. července jsem si proto vybral, že v ten den jest můj svátek, na nějž ze svého dětství velmi rád vzpomínám. Takové a z takových důvodů falešně datované předmluvy zajisté nejsou vzácností.

tiskových chyb«, — ostatně takových »oprav« jest v Hankových St. Skl. celá řada, ale já zde dnes dbám jen o píseň vyšehradskou. — 2. Hanka ve druhém svazku svých St. Skl. na místě uvedeném ve svých »Omylech tisku v I. dílku« dále opravuje ze své písně vyšehradské: »po strah — (čti) postrah«, tedy zde opravuje chybu, které se byl dopustil při své opravě ve svazku prvém (po strah — (čti) postrach). — 3. Hanka v tomtéž druhém svazku svých St. Skl., *tedy již* ***po*** *objevu RK*, na uvedeném již místě ve svých »Omylech tisku v I. dílku« *opravuje* ze své písně vyšehradské konečně i: »*po hladeček* — (čti) ***pohladeček***« (t. j. *pochládeček*), ale interpunkci neopravil ani zde, jako ji nebyl opravil ani při své opravě slova postrach.

Závěr jest myslím jasný:

v RK jest jasný a zřejmý tvar *pochládeček* (v pochládečce), v písni vyšehradské je tvar ten při nejmenším sporný; v RK jest tvar jasný a zřejmý, v písni vyšehradské, kterouž opsal a otiskl sám Hanka, jest *po chládeček*; v I. svazku St. Skl. Hanka *opravuje* »postrach« a *neopravuje* »*pochládeček*«; tvar »po chládeček« Hanka »opravuje« ve tvar *pochládeček* teprve ve druhém svazku St. Skl. za půl roku *po objevu RK*.

Myslím, že není nepodobno pravdě, že oprava tato stala se teprve — *vlivem RK*.

Faktum jest, že v písni vyšehradské, otištěné před RK jest *po chládeček* a že Hanka toto své původní »po chládeček« opravuje v *pochládeček* teprve *po* nálezu RK. A tím si také vysvětlíme, proč i Šembera četl »po strach« a po chládeček« a rozuměl tomu »pro strach« a »pro chládeček«, kdežto Jireček četl »postrach« a pochládeček«: Šembera totiž citoval původní text Hankovy písně ze Star. Skl. a »opravám« atd. pozornosti nevěnoval, Jireček pak nečetl ani textu původního ani »oprav« atd., nýbrž četl pozdější otisky Hankovy písně, ve kterých jsou již provedeny »opravy,« jako na př. ve Výb. I. 31. (z r. 1845.) a v Hankově Polyglottě RK 116. a 117. z r. 1852., kdež psáno již: postrach a *pochládeček*.

Ostatně jsem i toho mínění, že byť i v písni vyšehradské opravdu bylo pochládeček, nic by to na pravosti RK neměnilo; »shody s Hankou« jsou totiž na považenou i při jiných památkách, nejen při RK. Hanka na př. ve St. Skl. I. XXIII.—XXIV. učí: »Která (totiž slovesa) mají v neurčitém (t. j. infinitivu) *ěti*, mívala také v přítomném čase to *e*: hlediem, hledieš, *hledie*, hlediemy, hledíete, hledie, starší hledia«; ale nauka tato právě podle pana Gebauera není správna, protože určitá slovesa na *ěti* měla: -ím, -íš, -í, -íme, -íte, -ie, a zvláště sloveso *hleděti* samo, jehož Hanka užívá *za vzor*, mělo i ve stčeštině hledím, hledíš, *hledí*, hledíme, hledíte, hledie; ale *pak* se do Čech po této Hankově nauce o 3. os. sg. *hledie* dostane Žaltář Wittenb., a tam jest i podle pana Gebauera nesprávný stčeský tvar, — jak bylo za sporu o RK již uvedeno, — 3. os. sing. *hledie* (místo hledí), tedy tak, jak před tím byl »nesprávně« učil — Hanka. Z této pak jistě *podivuhodné* »shody s Hankou« ovšem nenásleduje, že Žlt. Wittb. jest falsum anebo že Hanka »měl účastenství« při spisování starobylého Žlt. Wittb.

Jak velice náhodné jsou někdy »shody«, je zříti konečně i z Kosmografie z r. 1554. Zikmunda z Puchova, kdež právě k Han-

kově písni vyšehradské čísti lze na listu 139b: »s lvy bojují, kteřížto z pouště *pro chládek* vycházejí« a na téže straně dále: »lidé divocí v lesích a místech hornatých bydlí, kdež mnoho vody není, a na štěpích *pro strach* zvěři líhají.«

Nacházíme tedy v Kosmografii z r. 1554. *vedle sebe* mutatis mutandis tvary pro chládek a pro strach právě tak, jako ve vyšehradské písni Hankově. Z toho ovšem nenásleduje, ani že Hanka padělal Kosmografii, ani že do své vyšehradské písně »čerpal« i z Kosmografie.

Dřevíkovský Batěk.

Horský obrázek.

Napsal **Jan Václav z Finberka.**

(Pokračování.)

Sejkorková se pojednou otázala: »No, a jak jsi se měla ve Vídni?« — »To víte, maminko, byla jsem jako na trní. Tu cedulku jsem měla špatně vyplněnou, musila jsem psát Pepkovi, aby to za mnou poslal. Naplakala jsem se až hrozno. Měla jsem málo peněz, ani jsem si polévku nekoupila, chlebem jsem byla živa a přenocovala u známé ze Žubřího. Slouží tam u dvou slečen, které šijí šaty pro paničky. Ještě, že jsem na ní měla atres, já nevím, co bych si počala. A potom, maminko, ptali se mně po Pepince a povídali, že jsem ji mohla při té příležitosti přinésti, že bych dostala desítku za kozu, to dostává každá. To bylo první den. Když jsem tam šla podruhé, přečetli mně psaní od matky Pepinčiny, abych prý byla vyzvána přinésti dítě, že by je ráda viděla, nebo prý se přijde k nám na ně podívat sama. Delegrafírovali, že jsem ve Vídni, a ona přijela. Je to hezká ženská, povídala, že se bude za toho svého vdávati, ale dítě si prý ještě nevezmou. Ujednaly jsme spolu, že přijede na druhý týden do Dřevíkova. Umí česky, jen trochu to zašišlává a říká ten Pepinka. Však jsem to mužovi psala, aby věděl, že se musíme s dítětem snad rozloučiti«.

Sejkorková se podivila té zprávě a nebyla tuze ani ráda. Tolik se jí to dítě líbilo, jakmile matku vidělo, hned našpulilo hubičku a říkalo: »Mami, nesu pusu!« Nemohla pro Pepinku ani ústy zahýbati, hned křičela: »Mami, dej, mami, dej kuku!« Chtělo cukr. Stejně skoro s ní staré vlastní děvčátko, Baťkova Kačenka, bylo zrovna tak milé od řeči jako Pepinka. Když nedávno Sejkorková u nich byla a zase se na cestu chystala, žebronila Kačenka táhlým a lítostným hláskem: »Babičko, zůstaňte tady! Babičko, že nepůjdete domů, viďte, že ne? A babička nemohla to odříci. Sedmiletý chlapec Baťků nebyl úlisný ani milý, babičce by jen chtěl seděti na klíně. Jen žebronil: »Babičko, máte krejcar? Dejte mně, jest-li máte!« Lákalo ho cukroví v malém židově krámku, nad nímž byla tabulka: G. Pernes.

Baťková také počítala, že jí odpadne šest zlatých měsíčně. Byla nerada.

Za malou chvíli byly již ve Rváčově. Mihly se kolem jednopatrové školy a větší hospody, která stála u silnice. Ve vsi bylo ticho a neživo. Chalupy a stodoly stály jako v pěnách. Tu tam vyhlížela z okna rozcuchaná dětská hlava, jejíž očka upřena byla na kolem jdoucí dvě ženy, které měly vrchní sukně přes hlavy přehozeny a ve předu k sobě okrajem přitaženy nad nemluvňaty, aby na ně větřík nezafoukl.

Dětská hlava obrátila se do středu světnice a v obličeji zajásala radostí, že vidí člověka.

Také zukání tkalcovských stavů z některých chalup doléhalo jasně na silnici, pak dětský pronikavý pláč, zabečení kozy, zakokrhání kohouta, zaštěknutí psů a hlas, který je volal, aby lehli. To bylo vše, čím prošlehováno bylo ztrnulé ticho vysoko položené vesnice, v níž byl život ukrytý a zalezlý pod došky a nízké, učazené stropy.

Kouř, vycházející z komínů, tratil se v mlze. Jen tam, kde suché dříví polen a štěpin nuceni byli v Hlinsku nebo v Trhové Kamenici prodati, aby koupeno bylo trochu živobytí, a topili roštím neb i chvojím, třeba nedávno z lesa přineseným, valil se z komínu kouř černý a hustý, který v bělavé mlze nezanikal. I kouř takový jest označením sídla studené bídy lidského života v horských, zastrašených a plachých vesnicích.

Ve Rváčově měla Baťková dosti známých, s nimiž scházela se v nedalekém kostelíku u sv. Mikuláše. Nerada by byla, aby se s kým setkala. Zdržela by se a nepřišla dlouho domů. Táhlo ji to na Dřevíkov tak mocně, že spěchala nechtějíc, aby Sejkorková jí postačila.

Poslala Pepkovi karetku, že dnes přijede. Bylo jí divno, že jí nepřichází vstříc a napadalo jí, aby se doma něco zlého nepřihodilo. V té vzniklé obavě neměla chuti k hovoru, capala rychle dolů po silnici a uhnula v levo na úvoz, který se táhl holou kamenitou stráni, nedávno místy lesem vysázenou. Ty drobné smrčky byly jako sedící bílé husy s hlavami pod křídly. Samý ojíněný kopeček, kolem něhož vyčuhovala suchá travina. Na protější vyvýšenině tmavěl se osamocený kostelík Mikulášský asi se šesti chalupami u něho. Proti nim zela široká dolina, údolí Chrudimky, za níž na táhlé stráni rozhozena byla stavení Dřevíkova, mlhou zastřeného.

Baťková vžívala se ve své představy a těšila se již nevýslovně na děti.

Sejkorková šla za ní pěšinkou. Byla to žena asi padesátiletá. Její prostředně velká postava byla maloučko do předu nachýlena. V obličeji byla vyhublá, utahaná a ustaraná. Nazelenalé oči s velikými panenkami, z nichž levá protažena byla dole i přes duhovku, jako by ji roztrhl, a tvořila na oku nepravidelnou černou skvrnu, hleděly bez účastenství v zamlžený kraj, který jí připomínal celé její mládí.

Měla pod horním rtem toliko jediný zub, proto se jí ret svraštěl a stáhl. Při mluvení sebou nepohnul, jen slabě se chvěl a krčil; toliko při silném smíchu přehrnul se vysoko a odkrýval bezzubou dáseň. Dole měla zubů několik, ty vyhlédaly z úst při každém slově. Lícní kosti byly vyběhlé a nad nimi pod očima tmavěl se poněkud modravý nádech. V celém obličeji lpěla jakási trpkosť nad tím, že

nezažila na světě nikdy nic dobrého. Již doma nemívala u rodičů žádného štěstí, které jí nevyhledalo ani později.

Cítila vždy, že ji rodiče mají proto rádi, že byla do práce od malička jako drak. Všecko dovedla a práce jí šla od ruky. Otec dával ji druhým za vzor. Když se len plel, bývala vždy o kus dále než její sestra, kterou nemívala pro tu její koumavosť ráda. Vždycky se k ní vracívala a pomáhala na jejím záhonku, aby byly pohromadě a mohly hovořiti. Nic jí nebývalo tak trapným jako mlčeti v přítomnosti jiných. Mívala vždy něco k hovoru a byla veselá. Koumavá a pohodlná její sestra nepřala jí té radosti, když sama pro nic veselého nebyla, a také trochu záviděla sestře, že ji otec před ní vyvyšuje a chválí její pracovitosť. Marjánka si často zaběhla přes tři i čtyři pole k orajícímu chasníkovi, smála se a tančila s ním po mezích i po rozoraném poli. Sestra to na ni tajně matce žalovala ze závisti, a matka jí pak domlouvala, aby nebyla tak bláznivá. Ať činila pro svou radosť cokoli, vše bylo rodičům proti mysli, takže zamlkla a jen dřela. S každou prací se na ni obrátili, jakoby byla jen ona.

Nejvíce jí bolelo, že byla ze mlýna a teď se plahočí a zápasí se životem jako poslední člověk na horách. Rodiče měli mlýn u Chrudimky, pilu a hospodářství. Však slyšela ten mlýn klapati. Stál nedaleko zastřen mlhou. Otec kupoval v lesích okolních klády a řezal je na prkna, jež vozíval do Chrudimi a do Pardubic. Tu již časně ráno volával na ni: »Ty, Marino, vstávej, táhne ke druhé hodině, poprav koně a uvař mně něco k snídani!« Ač měla bratry, přece nikdy na ně otec nevolal. Marjánka byla za čeledína i za děvečku.

Pozdě v noci, když všecko již spalo, když i mlýn přestal klapati a krajánek spal v moučnici, ona samojediná očekávala otce potmě schoulena poblíž kamen. Jakmile pes zaštěkal, vyběhla bosa a v jedné sukni na záhrobeň, nastavila ucho v tu stranu, odkud měl otec přijeti. Často jen hučení vody z opačné strany ze stanského splavu doléhalo v její starostlivou hlavu. Voda z vantrok kapala na kola a pleskala mlaskavě. V korunách stromů zapípl probuzený ptáček, zaševelil laškovně větřík a někde v lukách zaškohrtal chřástal. Měsíček často rozesmál se na ni a polil její kyprou postavu nazelenalým světlem. Noční chlad Marjánkou zatřásl a vehnal ji do veliké světnice, kde beze vší starosti všecko chrápalo. Nebylo jí nic těžké na otce čekati. Nikdo jí k tomu neměl, ale ona uznávala nutnosť a potřebu, aby otci pomohla, koně odpřáhla a zavedla do stáje, napojila ho a nakrmila ovsem se řezankou, otci ohřála večeři, zula veliké, často zablácené kované boty a stáhla koženky. Nikdo se o to vše nestaral, ulehl bez starostí, jakoby se to samo sebou rozumělo, že bude nocovati Marjánka. Tu neodůvodněnou povinnosť cítila sama a smířila se s tím jako se vším, co za jiné dělala. Byl to takový tichý dříč.

Jedinkou její útěchou byla beseda kmotřičky Trubelkové, která bydlela nedaleko mlýnu ve statku. Klapal ten jejich mlýn a bzučela pila v rozevřeném údolí Chrudimky, kolem níž rozložila se květnatá luka a zvedaly se mírně stráně polem, lesem i kamenitou pustinou pokryté. V blízkosti zádumčivého mlýnu, nad nímž sklánělo se množství korun starých topolů a vyšeptalých olšin, rozloženo bylo

asi pět chalup, které tvořily s mlýnem takové drobné stádo nachýlených koz, které se pasou na stejném místě.

V těch chalupách dobře hospodařili a byli v celku šťastni. Kmotřička Marjánčina měla jen dva syny, které chtěla dobře oženiti. Ač zaslechla tu tam výčitku, že by si mohl jeden z nich vzíti Marjánku ze mlýna, činila, jakoby to neslyšela. Měla ji ráda, prosila, aby častěji přicházela, zvláště v zimě, kdy se tam kolikrát Marjánka pustila po umrzlém sněhu bosa a bez šátku na hlavě. Když zavaděno bylo o její vdání, vždycky jí říkala: »Bože, holka, kdyby vás tolik nebylo a mohl ti dát tatík větší pomoc, mohla bys si vzíti Francka Soklova, no, vždyť si ho můžeš také předcházet, trochu se mu nasaď do hlavy!«

Tím veškerá Marjánčina mysl na kmotřičkova jednoho syna byla z duše její smazána. S malou pomocí nemohla si mysliti ani na Francka Soklova, tím méně na hochy kmotřinčiny, která chtěla jednoho usaditi na celém statku a druhého vyděliti hodným věnem nevěstiným, aby se nemusilo ničím hýbati. Jeden z nich chodil za bohatou holkou na Chlum do hospody a druhý si předcházel Barborku Soklovu, které dával tatík dvě tisícovky a kus nově vysázeného lesa ve stráni pod osamělým kostelíkem sv. Mikuláše, kam z okolních vesnic každou druhou neděli chodívají lidé na mši sv., aby nemusili až do Trhové Kamenice.

Marjánka vzala si později tkalce z Hlinska. Tenkrát ještě tkalcovina se lidem vyplácela, že si vydělali slušné živobytí. Tkadlec ten měl stavení a kousek pole. Marjánka dostala tři stovky, krávu a několik kloubů lenu. Její muž byl prchlivý, zlostný a později pobláznění. Pořád říkal, že se sprovodí ze světa, podivně mluvil a Marjánce byl jen pro strach a žal. Jedenkráte chtěl si jeho bratr také postaviti tkalcovský stav pro sebe. Ve světnici nebylo hnutí a Marjánka tomu odporovala, že by se nehnuli. Bratr mužův napichoval ho, že se může postel vyhodit do komory. I pošla z toho taková váda, že i stará jeho matka se do něho pustila a rozhodně tomu odpírala. Bratr mužův vyčítal Marjánce všecko a popichoval muže jejího, aby se nedal ovládati. Marjánka se bránila a nedala se. Konec konců byl, že muž všecko ve světnici rozbil, ženě natloukl, až okrvavěla a v zuřivé pomatenosti vystoupil na půdu. Běhal tady asi půl hodiny. Marjánce napadaly divné myšlénky, lezla za ním po žebříku, aby ho uchlácholila, věděla, že je trochu potrhlý a prudký. Ale stará Dušánková ji táhla za sukně zpět, aby mu raději nechodila na oči a neutržila si od něho nové rány. Marjánka poslechla.

Po chvíli bylo na půdě ticho. Bratr za ním vylezl a hned sešel dolů jako zděšený. Muž Marjánčin polo seděl, polo klečel, hlavu měl nachýlenou a nehýbal se. Pověsil se na šandě. — Když ho uřízli, ještě vydechl a bylo mu konec. Nač celý čas myslil, dnes vykonal.

Když přišla komise a ptala se nedůvěřivě, proč má ruce zakrvácené a rozřezané, ukázala na spoustu střepů a pak posuňkem zmrtvělého obličeje na rozbitá okna i rámy. Byli ještě v podezření, že snad mu smrť s bratrem způsobili sami. Později byl také otvírán a shledalo se, že to učinil za příznaků pomatenosti, které již dříve se jevily a hlubokými známkami jich zmohutnění vryly se v šedý jeho mozek.

S hanbou vrátila se Marjánka k otci na pilu. Ten chudák starý nad ní splakal a rosil kučeravou hlavu ročního jejího dítěte, jemuž se táta oběsil.

Byla to maloučká tehdy Kačka, která teď byla ženou Baťkovou. Však jí to častokráte vyčítali na vsi ještě za mlada a i teď na Dřevíkově říkali šeptem, když o ní byla řeč, že je po oběšenci.

Marjánka se tolik naplakala, že by slzami jejími mlýnské kolo se otočilo. Sedávala za mlýnem a vzdychala nad osiřelou Kačenkou, která se již stavěla na nohy a říkala pořád jen: ta. Marjánce připomínalo to, že volá snad tátu. Kývala smutně pokleslou hlavou a tiskla dítě křečovitě k prsům. Viděla, že na rodinu jejich dolehlo utrpení. V té době bylo jí zle.

Otec brzy zemřel a matka, jež byla na výměnku, stala se chuděrka lakomou. Vždyť viděla, že mlýn hyne od té doby, kdy se syn oženil. Měla ubožák starosť o sebe a bála se hladu. Šetřila ve všem, připravovala se na to nejhorší. Nedělalo to u nich žádnou dobrotu, mladá nebyla hospodyní a ještě pila.

Matka viděla řítiti se veškeré své a nebožtíkovy mozoly do vln Chrudimky, která je daleko odnášela.

Marjánka chodívala na práci a později po vlasech. V té době kvetlo vlasaření. Trhová Kamenice a Dřevíkov byly středem se svými židy, kterých tu bylo snad více než křesťanů. Marjánka ve společnosti s Fišarkou prometla celou Moravu, Slovensko a Slezsko. Šetřila, živobytí si vyprosila, nebo přídavkem na vlasy dostávala, často za den ani krejcaru neutratila a vracela se trochu veseleji domů než odcházela. Děvčátko měla u matky, sama si je šatila a na živobytí připlácela.

Teprve sedmým rokem se opět provdala. Ale její muž, který by ji pro tu její pracovitosť a starostlivosť na rukou nosil, zemřel jí za čtrnáct měsíců. Byl to dobrák, který jí nedal za tu celou dobu špinavého slova.

Zůstalo jí po něm slaboučké stvořeníčko s průsvitným obličejem a modrýma očima. Byla to Františka, nynější Fána, která se tak zkazila, když ji ten její tolik mámil a do trápení uvedl.

Ještě však hůře bylo, že čekala druhé dítě. Byla to nynější Karla, která sloužila ve Hlinsku a líbila se tolik posedlému starochovi Žežulkovi.

Uspořené peníze měla u matky. Ta si koupila vlastní krávu, protože opilá nevěsta naříkala, že ji výměnek vyjí. Marjánka vybírala si peníze po zlatce i po krejcarech a utrácela je. S vlasařením bylo konec. Měla dvě malé děti, od nichž se nemohla odtrhnouti. Když se jí vedlo nejhůře, také matka neměla nic. Výměnku nedostávala, protože mladí sami již málo měli. Musily s Marjánkou krávu prodati a býti připraveny na každou nejhorší svízel. Peníze spolu snědly; přikvačila zima a nebylo žádných zásob. Ve mlýně bylo soudno. Mlynářka se opíjela, syn utíkal, mlýn neklapal a pila rezavěla.

I tu byla jen zase Marjánka, která matce zatlačila oči jako svému otci. Odnesli ji s jarem na osamělý hřbitov kamenický.

Nejstarší Kačenka uchytila se u mladé Truhelkové. Kmotřička byla již také nebožkou a často za živa nad Marjánkou si zaplakala a vyčítala si, že měla přece jen hleděti, aby se dostala k nim do chalupy a nepočítati ty zpropadené peníze nevěstina věna, které

mnoho radosti do statku nepřinesly. Jak ona toužila po celý život, aby měla dceru, tak mladí toužili, aby měli děti vůbec. Bylo jí to jako za trest, že umírala s neblahou myšlénkou, kdo ten její statek po synovi obdrží, když nemá dítek.

Kačenka rostla poblíž dědova mlýnu dále a také již v tom horském koutě uvázla. Později provdala se za sekáče Baťku a pracovala s ním při dvoře hamerského milostpána, chodila s ním do Rakous a nyní při vší domácí práci vychovává své děti a při nich vídeňské ubožáčky, aby aspoň tím pomohla vlastním k chlebu.

Pro Marjánku nebyla tu žádná práce, žádný výdělek. Odešla do Hlinska a živila se posluhou, napravováním a prací na poli. Umývala podlahy a neštítila se žádné práce. Dvě děti měla u sebe. Bydlila u tkalce Macháčka. Sem přicházel poťouchlý Severýnek a nabízel se jí po letech, že sprostředkuje svatbu. Namlouval jí vdovce z Jeníkova. Marjánka se zdráhala, řekla, že se nevdá již nikdy, ale Severýnek takhle v neděli vdovce přivedl, vychválil jí ho a omámil ji tak, že si konečně dala říci. Sejkorka byl veliký, v obličeji kulatý jako sluníčko, úlisně mluvil a Marjánku popletl. Odstěhovala se k němu a byla veselka. Ještě před svatbou jí lidé říkali, aby si raději kámen na krk uvázala, ale ona již na nic nedbala, byla jako slepá a hluchá, zdálo se jí, že to ani jinak býti nemůže a šla zkroušeně dát se s ním oddat do Kameniček.

A tak zabředla v bahno, z něhož se již nedostala. Brzy utekla do Hlinska k Fáně, která již se držela takového zeleného tkalčíka, který ji mladou, hloupou uvedl do trápení a tím teď i Sejkorkovou, která se z toho ze všeho div neutopila.

Sejkorka v Jeníkově chalupu probendil a přilezl za ženou do Hlinska.

Dělal dříve dobrotu, neměl nač spoléhati, chápal se práce a tak sem tam ten krejcar vytloukl. Ale mezi ním a Sejkorkovou nebylo pak lásky nikdy. Sejkorka zůstal Sejkorkou, propil každý krejcar a činil Sejkorkové jen trápení. Ta otupěla při něm a odevzdala se již ve svůj nemilosrdný osud. Teď je již ztrhaný, k práci neschopný starý darebák a šelma.

Teď jen Sejkorková shání živobytí, dře a těší se, že k smrti nějak dopracuje. Vyráží se chuděrka mezi lidem, který dosti často svým neuznáním ztrpčuje jí život, jakoby opravdu nebyla na světě pro nic jiného, než aby pustila pro jiné duši z těla.

Dnes jí to všecko vjelo do hlavy rojem divokých vosů. Opatrně sešly obě do lučnatého za léta údolí, na němž sporá travina byla ojíněna. Obešly rozsáhlé dřevěné stavení a zamířily k lávce. V Chrudimce tekla houpavě voda, něco hovořila a šeptala sklánějícím se nad ní vrbovinám. Lávka byla ze tří silných klad vedle sebe položených. Sejkorková šla opatrně napřed. Capotila jako po špendlíkách, aby neuklouzla. Jednou rukou se držela vyšší podpěrky.

»Kačenko, dej pozor, ono se to houpá jako konouška,« napomínala starostlivě a byla ráda, že je již na druhém konci. Obrátila se po dceři a podávala jí ruku.

»I jen nechte, maminko, ja sejdu,« řekla dcera vděčně, a dopadla již také na tvrdou zem. Několik kroků od lávky vlévá se do Chrudimky potok mlýnský, krátký ale hojnovodný.

Sejkorková pomohla dceři přes malou struhu a chvíli postála. Duše se v ní zamlčela. Viděla ten mlýn, zedraný a sešlý, v němž prožila své mládí. Vzpomněla na otce a na matku, kteří alespoň se nedočkali, že je v cizích rukou, že nesmí naň ubohá ani pohlednouti. Je ji tak cizí, nemůže se k němu srdcem přitlačiti. Vždycky plakávala, když musila jíti kolem a často se mlýnu vyhýbala, aby jí to netrhalo srdce a duši netisklo k rozmačkání.

Dnes se nemohla mlýnu vyhnouti. Chtěly býti brzy doma. Jindy chodívala k dceři k sv. Mikuláši, pak lesem a po úbočí lesnaté stráně nad vodou k Hamrům a odtud teprve kolem kapličky na Dřevíkov.

Sejkorková šla raději pozadu, aby za dcerou mohla skrýti hluboký dojem, jejž působilo na ni pohlédnutí na dřevěný pomník jejího přece jen lepšího mládí . . .

Přes možděnický potok, který tekl těsně kolem plotu zahrádky, v níž Sejkorková za mlada tolik napěstovala resedy, aster a šalvěje, vedl chatrný můstek. Byla to dvě rahénka a přes ně na příč přibitá úzká a nedlouhá prkénka z krajin nařezaná, jichž na píle bylo vždycky dosti. Asi dvě ta prkénka byla vytrhnuta a otvory bylo viděti na mělkou vodu. Můstek neměl po stranách opěradel a houpal se jako na vodě. Obě ženy přešly s utajeným dechem a stanuly na dvorečku mlýna. Mlýnice by pootevřena, vycházel z ní klapot a hučení. Pod okapem stálo půl rozbitého kola a přeražený mlýnský kámen, němí to svědci, jak mlýn byl sešlý. Po druhé straně byla stodola a chlév. Výše, jak ve stráni vlepena, byla rozbitá pila, střecha její byla s děrami a s prohnilými šindely. Ta byla tichá. Sejkorková ztajila dech a jakoby se něčeho zlého na tom mlýně dopustila, dostala nejasný strach a hnala se rychle do kopečku za dcerou, která tušila matčino rozbolestnění a sdílela je tajně s ní.

Za pilou byly v řadě klády, čekaly na rozřezání. Nový majetník dával to po kouscích do pořádku, najednou to nešlo protože neměl více peněz.

Teď se ocitly obě mezi několika chalupami, z nichž jedna zděná a žlutě a bíle obílená připomněla Sejkorkové nebožku kmotřičku. Šly také těsně kolem stavení mladého Sokla, syna již Franckova, kterého kmotřička tolik přávala Marjánce. Veliké toto stavení bylo zamlklé a tiché. Sejkorková jen sekla pohledem do oken, kde bylo vysoko pilin a v nich vtlačeno pro okrasu množství rudých zrnek jeřabin.

Tak to dělávala Marjánka i ve mlýně. Nic se tu tedy nezměnilo, jen lidé se posunuli, staří ustoupili mladým a nehospodářští ve mlýně pracovitým z dalekého kraje . . .

Sejkorkové se oči zatopily slzami.

Teprv blíž sesuté sošky, která stála před lesinou a trčela rohem kamenné zdi do mlhy, obrátila se Bařková po matce a zahlédla zatřpytnutí slz v jejích očích.

»Maminko, vy pláčete,« řekla, ale již jí to také pozvedalo dolní dáseň, zacukalo ve tvářích a bodalo v srdci. Proud slz vyrojil se jí na povrch. Cukalo to s ní tak silně, že ucítila bolest v celém těle.

Sejkorková spěšně utřela oko s roztrhnutou panenkou, pak vytlačila palcem horké slzy z druhého oka, trochu to ze sebe setřásla a zašveholila: »I toto, kalí se mně oči, to snad od toho bílého jíní« . . .

Dcera na ni pohlédla útrpně. Věděla, že matce je hůře, než jak se jeví, ale měla radost, že nezoufá.

»Jen jdi, jdi!« pobízela ji, »ať jsme raději s těmi dětmi doma,« přemohla se říci a zakašlala.

Když chvíli šly, obrátila se Kačka zase. Oči obou se setkaly. Mladá zavzdychla. »To je u Boha, maminko, takový mám z něčeho strach, že jsem hrozně smutná.« Přiznání dceřino znělo v rozrušených vzpomínkách a v rozvlnění citů matčiných jako hlas kamenického umíráčku.

Také jí taková stísněnost vkrádala se do srdce, ale přec dceru potěšila:

»I mlč, bláhová, to tak někdy přichází na člověka jako spaní, jeden se oklepe a je zase dobře.

Jí samé po této útěše rozložilo se nevolno po celém srdci. — Sejkorková s dcerou již nemluvily.

Z mlhy prorážely tmavé silhuety dřevíkovských domků se židovskou modlitebnou. Každým krokem byly patrnější, až docela přivítala je dvěma drobnými okénky chalupa Baťkova.

V duších obou žen rázem zmizela tíseň. Na tabulku dosti mocně zabušila ručka tříleté Kačenky, jejíž kudrnatá hlava poskočila na ramínkách a pak zmizela.

Ve druhém okně zakmitla se rezavá hlava sedmiletého chlapce Mikuláše, jemuž dali říkati po patronu, kterému zasvěcen byl chrámek nedaleko Dřevíkova za vodou.

Baťková se usmála a blaženě obrátila se na matku. Radost nakypřila jí tváře a vlila sílu do nohou. S hlavou ku předu nachýlenou spěchala k zavřeným dveřím chalupy.

Baťkova chalupa byla malá, čistě obílená.

Když Baťková vcházela na hlinitou žlutou záprseň, slepice zvedly hlavy a zakdákaly. Baťková si jich ani nepovšimla, neboť touha pocelovati své děti, spatřiti je po tolika dnech, rozvlnila mateřským citem, jenž se chvěl jak rozzvučená struna neb prohřátý vzduch v parném dni. I ta Pepinka vídeňská, která jí přirostla k srdci, byla jí drahou tím více, že si vzpomněla na její možný odjezd. Tak ráda by je všecky viděla s Baťkem, který s nimi zajisté zakusil dosti. Ještě dobře, že malou Anežku mohla nechati u matky.

Zatáhla za provázek u bílých vydrhnutých dveří, petlice se nadsadila a na železný spěrák dopadla zvonivě. Dvéře se však neotevřely. Tu hned napadlo Baťkové něco podivně nejasného, zatloukla na ty dvéře jednou i dvakráte a uslyšela z právě se otevřevší nízké světničky Kačenčin pláč a volání: »Ach, maminko, ach, maminko!«

»Otevřte přeci!« řekla na hlas a zrak její přelétl matčin ustrašený obličej.

»Ono je zavříno na závoru, maminko, já to hned nemohu dostati,« ozval se Mikulášek a jasně zavzlykl. To padlo v duši Baťkové jako studená krůpěj.

»Tak to odtáhni, kluku,« řekla již v nedočkavosti, »jak jsi to zastrčil, Mikulášku,« potlačila vzniklý hněv, »tak to zase odtáhni!«

»Tatík není doma,« řekla na to utišeně Sejkorková.

»Snad mně šel naproti k Hamrům a minul mě,« řekla lítostně Sejkorová a přiložila ucho ke dveřím.

»Já nesu stoličku,« povídal v síni Mikulášek, »tatínek povídal, abych to tak zastrčil.«

A již škohrtala závora a dvéře se otevřely. Hoch seskočil dolů a chopil se ruky matčiny. »I můj Mikulášku, můj Mikulášku,« líbala Batková chlapce a vešla do světničky. Mikulášek hnal se po ruce babiččině, která řekla:

»Až doma, Mikulášku, až ve světnici,« a zašla za dcerou.

Uplakaná Kačenka chytla se matky, která odhodila přes hlavu přehozenou kanafasku, položila Hugáčka na modře povlečenou peřinu a sklonila se k děvčeti. (Pokračování.)

Dramatické umění Indů.

Dle **A. Baumgartena** podává **Vilém Ig. Sladomel.**

(Pokračování.)

Divadlo u všech národů jest zrcadlem skutečného života. Ačkoli v Indii (vůči velmi zchytralé filosofii a velerozšířeným naukám o zhrdání a odříkání se světa) mnohoženství a nemravnosť prosákly veřejnosť měrou velikou, přece nelze upříti, že — ač smyslná požívavosť došla ztělesnění a náboženské úcty u četných bohů mezi lidem — tento každé vzdělanosti pohanské společný rys jevil se i na indickém jevišti, ač ne tou měrou, jak to shledáváme v jisté části indické lyriky. Ačkoli dramatika indická nikterak nemůže býti doporučena jakožto všeobecný vzdělavací prostředek, nicméně přece vykazuje ve mnohých svých zjevech jakousi vyšší, ideální snahu, mnoho v sobě obsahujíc, co jest hodno všeobecného povšimnutí.

Snad nejstarší, ale jistě nejpamátnější z větších nás dochovaných dramat divadelních jest »Mricchakatikâ« čili »hliněné vážky,« jež ústní podání připisuje králi Çûdrakovi, čemuž však kritika odporuje. V předmluvě přec tento král sám jest označen a velmi vynášen jakožto spisovatel, kdo by však drama to opravdu byl sepsal, dosud na jisto určeno není.

Kus ten má už z počátku v sobě cos odpuzujícího. Rekyně tohoto dramatu, jménem Vasantasenâ, jest totiž urozenou dámou, která až dosud holdovala zjevné nemravnosti a, jakkoli se svého prostopášného života už na počátku tohoto dramatu byla zřekla, nicméně přece minulosť její ustavičně ještě i na dále v životě jejím ukazuje své stopy. Ovšem v díle tom jest i dosti krásnějších a ušlechtilejších rysů, ve příčině pak formální jest drama to svrchovaně znamenitým výtvorem. Žádné z indických dramat nestojí tak blízko k dílům Shakespearovým bohatou pestrostí osob, dramatickou živostí, tragickou vážností a vtipnými rozmary, napínavým rozvedením a pestrou rozmanitostí — jako tento kus, jenž — jak jest pravdě podobno, — pochází z 5. st. po Kr. Dramaticky jest nepopíratelně působivějším než dramata Kâlidâsova a jeho nejslavnějších stoupenců. Proto se tuto o něm krátce zmíníme.

Úvodní modlitba, o níž, kdo by ji měl přednésti, udáno není, zní takto:

»Nechť vás (hosté a posluchači) ochraňuje hluboké rozjímání o Çambhu-ovi (Çivovi)! Shromáždění, jež zbožně se nese duchem ku Brahmovi, ponořiž se v tento zevrubný cíl všeho namahavého duševního nazírání. On zajisté okem moudrosti v sobě rozjímá svého ducha, jsa prost všech smyslných věcí! Nechť spoutá i vaše smysly posvátné poznání, kterak on tu sedí, zadržuje v sobě dech, kdežto hadové jeho vinou se v záhybech roucha jeho kolem jeho skleněných nohou.

Nechť jest vždy vaší záchranou a záštitou šíje Nílakanthova (Çivova), jež, jsouc podobna barvě temného mračna, jest ozdobena zářným bleskem je objímajících ramenou (bohyně) Ganri!«

Po té vystoupí ředitel divadelní, řka:

»Dosti! Neprodlévejte už a nenapínejte zvědavosti tohoto shromáždění! Kdežto já tedy toto přátelské posluchačstvo pozdravuji, oznamuji mu, že jsme hotovi provésti drama nazvané »Mricchakatikâ«.

»Byl kdysi slovutný básník, jehož krok rovnal se kroku slona, jehož oči byly očím koroptví podobny, a jehož vzezření podobalo se úplňku. Postavy byl statečné a hluboce si zamiloval pravdu. Stál v čele kasty Kshatriy-ův a byl výtečným pro své jméno Çûdra; byl velmi zběhlým v Rigvedě a Samavedě, u vědách mathematických, v elegantních uměních a v krocení slonů. Přízni Çivy dostalo se mu očí, jimž noc temná nic nepřekážela. Dočkal se i toho, že viděl svého syna seděti na trůně, načež, obětovav ještě v posled znamenitou oběť ořův a dočekav se věku 100 let a 10 dnův, odebral se do ohně osudu. V bitvách byl udatný a hotov podstoupiti boj jedinou pouze rukou proti slonu nepřítele. Zuřivosti neznal, jsa věhlasným mezi znalci Véd a bohat bohabojností. Byl to kníže Çudraka. V tomto jím sepsaném díle se vypravuje: V Avanti žil mladý Brahman vysokého důstojenství sic, ale svrchovaně chudý; jméno jeho bylo Cârudatta. Do mnohých jeho předností zamilovala se jistá dáma, jménem Vasantasenâ, a příběh této její lásky poskytl látky k tomuto dramatu krále Çûdraky, jež líčí potupu nemravnosti, šmejdy soudů, moc ctnosti a vítězství pravé lásky.«

Po tomto druhém proslovu počíná krátká předehra. Divadelní ředitel zůstane na jevišti, po němž semotamo pátravě přecházeje, pokračuje:

»Hle! Lavice jsou prázdny; kam se jen asi poděli všickni herci? Aha, už rozumím. Prázden jest dům bezdětného — prázdno jest i srdce onoho, jenž nemá žádných radostí. Vesmír jest pouští hlupci a chudému všecko jest bez potěchy. Já jsem zpíval a přednášel, až mne oči bolely, a zřítelnice hladem se chvěly a scvrkly jako jádra lótusová za horkého vzduchu v paprscích palčivého slunce. Zavolám tedy některou ze svých služek a poptám se jí, je-li co v domě ku snídaní. — He! holla! Já jsem zde! Snad bych však učinil lépe, kdybych ji oslovil řečí, jíž by rozuměla. He! pravím. Po dlouhém postu a mluvení hlasitém tak se údy mé scvrkly, že jsem podoben lodyze uschlého lótusu, tak že jest už svrchovaný čas jíti domů podívat se, co jest připraveno z mého příchodu. Zde jest můj dům, sem vejdu. (Vejde.)

Holla! — V tomto mém domě jest rozpoutáno nějaké veselí. Jsouc podobna mladé dívce, jež přichází právě od ukončení své toiletty, jest podlaha tu natřena bledou rýžovou vodou, uvařenou v železném kotlu. Ano, ano, podlaha tu voní příjemnou vůní, tak že můj hlad roste. Či snad u všech všudy světů nalezli moji lidé nějaký poklad, či jest to snad jitření mé chuti, že se mi zdá, že tu všecko voní vařenou rýží? Nenaleznu-li tu žádné snídaně, zemru hladem. Všecko všudy zdá se mi býti přejinačeno. Jedna cuchta rozdělává a tře voňavky, jiná vije květiny. Musím vypátrati, co to vše znamená. He! Pojďte sem některá! (Jedna herečka vystoupí.)

Herečka: Zde jsem, pane!

Ředitel: Jsi mi vítána! Jsi mi vítána!

Herečka: Čím mohu posloužiti?

Ředitel: Poslouchej, holka! Až do hladova jsem se vykřičel. Máte-li pak tu v domě pro mne něco k jídlu?

Herečka: Vše je k službám, pane!

Ředitel: Opravdu? A co pak asi?

Herečka: Je tu na příklad — rýže vařená i nevařená, cukr, kyselé mléko, — zkrátka, zde jest jídla pro celou věčnosť. Nechť bohové vyplní všecka tvoje přání!

Ředitel: Poslouchej, holka! Je to vše v mém domě, či snad žertuješ?

Herečka (k sobě): On pochybuje, a tu ho musím trochu poškádlit. (Nahlas) Ano, ano, je to pravda. Všecko, co jsem vypočítala, jest — v trhu na prodej.

Ředitel: I ty jedna cuchto, kéž by tě někdo také tak napálil. Táhni, kukačko! Vytáhla's mne na špici věže jako kuličku a shodila's mne zase dolů.

Herečka: Trpělivosť, pane! Jen malé strpení! Byl to jen žert.

Ředitel: A co znamenají tyto neobyčejné přípravy, ta vůně, tyto záslony? Proč jest podlaha poseta různobarevným kvítím?

Herečka: Dnes máme tuhý půst.

Ředitel: Půst — a proč?

Herečka: Abychom dostali vhodného mistra.

Ředitel: Na tomto světě či na onom?

Herečka: Na onom, toť se rozumí.

Ředitel: Tady, moji příznivci (k obecenstvu), jest čistý obyčej. Tyto panenky by si rády zaopatřily nového divadelního ředitele pro onen svět na mé útraty na tomto světě.

Herečka: Jen se upokoj, pane! Proto jsem zařídila půst, abych tě při svém znovuzrození dostala opět za mistra.

Ředitel: No to jest něco jiného. Ale pověz mi, kdo vás navedl, abyste se postily?

Herečka: Tvůj zvláštní přítel — Cûrnavriddha!

Ředitel: Ó, ty otrocký synu, Cûrnavriddho! Budeš přede mnou ležeti, až tě dá král Pâlaka svázati; pak budeš podoben vonícím vrkočům vlasů nověoddané dívky.

Herečka: Odpusť nám, milý pane! My jsme zařídily tento půst proto, bychom pojistily věčnou blaženosť svému dobrému mistru! (Padne mu k nohám.)

Ředitel: Vstaň! Už dost toho. Jest nám nyní rozvážiti, kdo by měl tento půst vykonati.

Herečka: Musíme pozvati brahmana našeho stavu a důstojnosti.

Ředitel: Dobrá! Jdi tedy a ukonči své přípravy! Já půjdu vyhledat brahmana.

Herečka: Už jdu! (Odejde.)

Ředitel (samoten): Ach! Kde naleznu v městě tak velikém, jakým jest Ujjayini, brahmana, jenž by nebyl vyšší důstojnosti než já? (Ohlíží se kolem.) Ejhle, tu kráčí Maitreya, přítel Cârudattův. Zeptám se ho; chud je dosti. He! Maitreyo! Rač dnes jakožto první osoba pojísti v mém domě!

Maitreya (za scenou): Zavolej si jiného brahmana! Já mám dnes jinší práci.

Ředitel: Pokrmy jsou už připraveny; v cestě ti nestojí žádný nepřítel, a mimo to dostaneš ještě dar do obchodu.

Maitreya (venku): Už jsem ti dal svoji odpověď. Není ti to nic platno, bys mne déle mučil.

Ředitel: Nepřemluvím ho a proto zavolám jiného brahmana. (Odejde.)

Až sem sáhá předmluva, jež nás obeznamuje se životem a jednáním divadelních herců. V tomto dramatě herci sice náležejí ku kastě brahmanů, jsou však tak chudi, že se s nimi nikdo nechce stýkati a že si sami, byvše nedostatkem k postu přinuceni, z bídy a nouze činí ctnosť. Na obleky, voňavky a květiny však jim přece ještě peníze zbyly. Je to pravý obraz hereckého života, a tón panující mezi nimi je dosti obecný.

Bez nějaké změny pokračuje předehra, přecházejíc u vlastní drama. Když byl ředitel odešel, objeví se na jevišti brahman Maitreya, jenž byl pozváním ředitelovým opovrhl. Jeviště tu ovšem nepředstavuje domu ředitelova, nýbrž volné prostranství před domem prvního hrdiny dramatu, jímž jest zchudlý brahman Cârudatta. Maitreya, nesa kus sukna v ruce, počíná touto samomluvou:

»Tvůj osud, Maitreyo, jest opravdu dosti smuten, přinucuje tě, bys, po ulici města se plahoče, dával se od jiných lidí krmiti. Ve dnech, kdy ještě kvetlo Cârudattovi štěstí, uvykl jsem nacpati se tak, že jsem už jísti nemohl, a napustiti se voňavkami, že jsem až jimi načichl. Po té natáhl jsem se u brány a pomaloval si prst jako malíř, piplaje se v rozličných pamlscích anebo žvýkaje pohodlně tabák jako dobře krmený městský vůl. Nyní pak, když zchudl, plahočím se dům od domu jako krotký holub a zobám kůrky, jichž vyžebrám. Teď mne posílá jeho dobrý přítel Cûrnavriddha s tímto šatem, jenž ležel v jasmínu, tak že naskrze jím proťchl. Cârudatta má si jej obléci, až ukončí svoje nábožná rozjímání. Ah, tu přichází sám, nesa domácím bůžkům své dary.«

Takovýmito lehkými rozpravami dospívá se ku vlastnímu dramatu, jež čítá 10 jednání; poněvadž pak některá z nich jsou velmi krátká, kus nikterak dlouho netrvá.

I. jednání. Krátký dialog mezi Cârudattou a Maitreyou líčí bídu, do níž onen upadl, jakož i šlechetnou a náboženskou mysl, jíž snáší tento osud. Když oba vejdou do domu Cârudattova, objeví se na jevišti náhle Vasantasenâ, prchajíc před Samsthânakou, královým švakrem, a jeho cizopasníkem Vitou a jedním sluhou. Jest už

večer a temno takové, že jeden druhého nemůže viděti. Pro divadelní mam trvá tento útěk skoro poněkud dlouho. Zatím vystupují povahy herců ve vší určité zřetelnosti a živé rázovitosti. Samasthânaka, člověk nestydatý, nemravný, bez srdce a vzdělání, odporný, hrubý a nadutý, snaží se zprvu zastaviti před ním prchající Vasantasenu lichocením. Když to neprospěje, vybuchne v nejsprostší nadávky, — zase lichotí — tápaje rukama ve tmě po utíkající. Najednou chytí někoho; místo Vasantaseny chytil svého pomocníka Vitu. Rozmrzen tápá opět a — už drží — ženskou. I tenkráte se zmýlil, chytiv místo Vasantaseny Radaniku, služku v domě Cârudattově, jež, zaslechši křik, vyjde zvědavě ven se podívat, co se to děje. Vasantasenâ použije zatím příznivého okamžiku, vkročí do domu Cârudattova a zhasne u vchodu světlo, by tak zabránila dalšímu pronásledování. Maitreya vystoupí, tázaje se po příčině tohoto hlomozu. Vita, jsa právě takovým zbabělcem jako jeho pán, schová meč, kdežto králův švakr opět svému vzteku a hoří klením ulehčí a odtáhne. Uvnitř domu Vasantasenâ z počátku je považována Çârudattou za služku; Maitreya ji však pozná, a Vasantasenâ staví se tak, jakoby toto pronásledování čelilo pouze na její vzácnou ozdobu. Proto ji sundá a požádá brahmana, by stkvost ten uschoval. Çarudattova důstojnosť a zmužilosť dojmou Vasantasenu tak, že přemýšlí jen o tom, by poměr ten k němu udržela. I Cârudatta byl jí okouzlen, ale vida její smutné postavení, myslí, že musí toto své přítulné naklonění se k ní — potlačiti. Přijme stkvost k uschování a doprovodí s Maitreyou Vasantasenu až k jejímu domu. (Pokračování.)

Oslava osmdesátiletých narozenin Fr. Pravdy.

Redakce t. l. zamýšlela velkolepým způsobem oslaviti památný den slovutného spisovatele a kons. rady Fr. Pravdy. Z té příčiny uveřejnila v četných katolických listech příslušná provolání, žádajíc v nich katolické spolky a korporace a katolické spisovatele, aby jí zasílali blahopřání a jiné projevy úcty, katoličtí spisovatelé pak, aby k tomu přiložili své podobizny. Se všemi těmito projevy chtěli jsme se odebrati k slavnému jubilárovi, žádajíce jeho příznivce, aby se k této deputaci připojili. V rodišti Pravdově měl býti uspořádán k jeho poctě bohatý literární večer, při němž by se mu byly odevzdaly všecky dary i podobizny a písemné projevy úcty a vděčnosti. Ale jakmile náš jubilár četl veřejné provolání, projevil písemné přání, aby se veškeré oslavy zanechalo, že chce ve svém stáří, sklíčen jsa nemocí a jinými nehodami, tráviti den svého jubilea beze vší okázalosti, v klidu a pokoji, i zastavili jsme od té doby všelikou agitaci ve prospěch jeho oslavy, ale žádali jsme, aby byl jinak ponechán ve veřejnosti celé věci přirozený průběh. Také ve vikariátě, v němž slov. Fr. Pravda žije, upustili k jeho pokynu ode vší oslavy a podobně učinili všickni jiní, kdo znali přání ctihodného jubilára. Než i přes to dopadla veřejná jeho oslava stkvěle. My tuto připomeneme

jen některé návštěvy, dárky, telegramy, listy, dopisy, adresy, jichž se Nestoru našeho spisovatelstva v 80. den jeho výročí dostalo. Nejprve uvedeme oslavu jeho v Hrádku a potom vše, co nám bylo do redakce k jeho oslavě zasláno, čeho jsme se dočetli, nebo čeho jsme byli v Praze sami svědkové.

I.

Jubilára navštívili vdpp: Jan Duben, os. děkan a em. vikář na odpočinku v Sušici; P. Augustin Kubeš, kvardián kapuc. kláštera Sušického; Ant. Polanský, katecheta v Sušici, a Josef Fabian, zámecký kaplan ve Volšovech. V jiný den dostavila se deputace spolku českých spisovatelů-belletristů »Máj« v Praze, pánové: prof. Al. Jirásek, Karel Rais a Jaroslav Kvapil, již mu přinesli adresu ve stkvostných deskách se zlatými a stříbrnými inicialkami *Fr. P.* na pergameně s podpisy celého výboru. Zní takto:

»Vaše Slovutnosti, veledůstojný pane! Spolek českých spisovatelů-belletristů »Máj« v Praze dovoluje si k 17. dni m. dubna 1897, k vzácnému dni Vašich osmdesátin, projeviti Vám své nejsrdečnější blahopřání

Půl století ráčíte spisy Svými pro povznesení milého lidu Svého pracovati; z lidu českého vyšed zůstal Jste mu od mladosti po celý život věrně oddán, pérem Svým jej těše, povzbuzuje i povznášeje.

Hojná léta Vaše dopřála Vám vzácného štěstí a radosti, že viděl Jste lid Svůj z těžkých trudných počátků růsti, hlásiti se k životu, mohutněti, dobývati si práv po otcích zděděných a čestného místa mezi národy. Přehojné čtenářstvo Vaše, mladé i staré, v těchto dnech zvláště vděčně vzpomíná Hrádeckého zátiší, kde žije jeho skromný, pilný vypravovatel; upřímné pozdravy a přání zalétají tam ke skráním velebného kmeta *Františka Pravdy*, povídkáře známého ve všech českých dědinách.

I my, členové spolku českých spisovatelů-belletristů, vzdáváme Vaší Slovutnosti hlubokou úctu svoji za velikou, požehnanou práci, národu obětovnou; v duchu vroucně tiskneme pracovitou ruku Vaši a z hlubin srdce voláme:

Nebe račiž Vám přáti ještě mnohých, šťastných, spokojených let!

V Praze, v měsíci březnu 1897.

L. S.

Podepsáno ve výboru »Máje«, dne 3. dubna 1897.

Asi po dvou a půl hodinném pobytu u Fr. Pravdy odešla deputace »Máje« do Sušice, kdež zjednala fotografa Chrysostoma Šmidta, aby se druhého dne do Hrádku odebral a tam fotografoval: Pravdovu pracovnu, jeho dům, v němž doživotně bydliti může, a jej samého. I pohled na Hrádek měl zhotoviti.

Za literární sdružení učitelstva československého »Dědictví« Komenského odebrala se na Hrádek deputace sestávající z pánů: ředitele V. Maule a učitelů Tom. Přindy, Jos. Erharta a J. Slunečka k vysoce zasloužilému jubilantovi, aby mu jménem sdružení blahopřála. Stařičký oslavenec s potěšením a patrným pohnutím přijal blahopřání a delší dobu setrval v přátelském hovoru s deputací.

Mimo tyto návštěvy přišli osobně zaloužilému kmetu přáti: Baron Karel Hertling a pí. baronka Antonie Hertlingová se všemi svými dětmi; baron Bohumil Henneberg-Spiegel; pí. baronka Marie Kopalová s dceruškou; p. Čeněk Blahouš, ředitel velkostatku a patr. komisař s dceruškou Aninkou; duchovenstvo z Kolínce, z Velhartic, z Hor M. B. a ze Zbynic; obecní výbor Hrádecký; učitelstvo Hrádecké a Zbynické; deputace učitelů obec. škol v Sušici; p. Frant. Bayer, nájemce panského dvora a mlynář v Hrádku; právník Jos. Šebesta ze Sušice; bohoslovec Antonín Maxa ze Zbynic; rodina Brdlíkova též ze Zbynic, a j. j.

Na darech obdržel milený stařeček náš především: Vkusný a pěkný nový oltář se vším příslušenstvím ode všech dědiců velkostatku, totiž od barona a baronky Hertlingových, od baronky Kopalové, od barona Bohumila Henneberga-Spiegela a baronesy Hedviky Henneberg-Spiegelové. Cenný tento dar byl Pravdovi věnován, aby doma za doby zimní, v pokoji na kapli upraveném, mši sv. sloužiti mohl, čehož arciť, dá-li Pán Bůh, milerád použije. Významné jest, že urození dědici právě obraz sv. rodiny na sličný ten oltář volili.

Drahocenný pláštík na ciborium přišel mu z kláštera Uršulinek v Praze s dopisy velebné představené M. M. Pavlíny a ctih. sester M. M. Viktorie a M. M. Alfonsy. — Uršulinky z Kutné Hory poslaly krásný věnec čerstvých fialek a uměle pracovanou a zlatem vyšitou vložku do brevíře, mající v středu kříž, pod ním 80 a letopočet 17. dubna 1897. Připojeny byly i dopisy velebné představené a M. M. Alfonsy. — Knihkupec J. Vilímek věnoval slušně provedenou podobiznu Pravdovu v rámci; je to 66. číslo »Českého Alba«; cena portrétu jest 35 kr., poštou 45 kr.; básník Sig. Bouška knihu svých básní »Pietas« s podobiznou a básní; knihkupec a nakl. Kober knížku: »Frant. Pravda. Několik slov při příležitosti 80letého jubilea slovutného spisovatele a kněze. Uvádí Vojtěch Koláč, učitel v Šestovicích.« Fotografií a jiných ještě menších dárků se všech stran přišel též nemalý počet.

Vyšehradský pěvec, kanovník Beneš Method Kulda, zaslal báseň v pěkných červených deskách s ozdobou lyry.

Duchovenstvo a učitelstvo farnosti Dolno-Slivenské zaslalo Fr. Pravdovi báseň a opatřilo ji 16 podpisy.

Také Cyrill Meth. Švec, kaplan z Velhartic, zaslal báseň, která byla v »Neděli«, příloze »Kat. Listů«, uveřejněna.

Menších básniček neuvádíme, přistupujíce *k telegramům*, jež poslali: Jeho Milost ndp. Dr. Martin Josef Říha, biskup v Česk. Budějovicích; Jeho Milosť ndp. Edvard Jan Nepomuk Brynych, biskup v Králové Hradci; Dr. Václav Naxera, advokát a starosta města v Jindř. Hradci; Josef Hlávka, president české akademie a velkostatkář v Lužanech; Beer, ředitel gymnasia v Klatovech; Ředitelstvo Národního divadla v Praze; Literární jednota z Jindř. Hradce; Jaroslav Vrchlický, básník; Dr. Mašek, starosta v Klatovech; Matice Opavská; Kanovník Opp z Peruce; Bohoslovci Královéhradečtí; Dr. Rydvan, far. z Kostomlat; Karel Novotný, děkan ve Švihově; Duchovenstvo kláštera Strahovského; Literární jednota v Klatovech; Vikariát Litomyšlský; Profesor Franta z Mladé Boleslavi; Karel Mráček, superior v Horažďovicích; Hanzl, c. k. okr. škol. inspektor na Smíchově; Profesor Prusík v Klatovech; Studentstvo Brandýsské;

Český čtenářský spolek v Brně; Václav Lerch, děkan v Berouně, P. Černý, katecheta a Čermák, kaplan v Berouně; Dr. Jos. Konopík, obvodní a zámecký lékař v Nalžovech; Beseda učitelská v Praze; Krondl, kaplan ze Švihova; Rodina Uchytilova v Jarošově; Akademický spolek v Č. Budějovicích; Ludvík Strahl, učitel a redaktor »Posla z Budče« v Praze; Katoličtí tovaryši v Česk. Budějovicích; Karel Lapka, kaplan ve Vitějicích; za Berounské učitelstvo Marie Stouchova.

Dopisy nebo adresy s četnými podpisy zaslali: Dr. Frant. Lad. Rieger, člen panské sněmovny; Dr. Ant. Lenz, zem. prelát a probošt na Vyšehradě; Dr. Karel Mattuš, vrchní ředitel zemské banky království Českého v Praze; Svatopluk Čech, spisovatel a redaktor »Květů«; Zpěvácko-hudební spolek »sv. Václav« v Sušici; Akademický spolek ve Vídni; Dr. Hermenegild Jireček, c. k. odborný chef ve výsl. v Praze; Čtenářský spolek v Kolíně; Národní Jednota Pošumavská; Spolek katol. tovaryšů v Jindř. Hradci; JUDr. Fr. Daneš, advokát v Písku; Božena Drdkova, učitelka v Čáslavi; Josef Hůlka, kancléř v Č. Budějovicích; Franziska Gräfin von Auersperg in Hartenberg; Petr Jakeš, učitel v Horažďovicích; Náprstkovo české průmyslové museum v Praze; Odbor Nár. Jednoty Poš. v Sušici; Jiljí V. Jahn, ředitel real. škol v Praze; Fräulein Josefine Hrdlička in Wien; Akademický odbor Nár. Jed. Poš. v Praze; Slč. Aloisie Lukešova, industr. učitelka v Hrádku; Řemeslnicko-rolnická beseda v Zahrádce u Ledče; Slečny Gabrielovy Marie, Anna a Věnceslava v Praze; Katolický socialní spolek »Svornost« v Přelouči; Ředitel Josef Dumek; Katechetský spolek v Praze; K. Kellner, kapit. děkan ze Staré Boleslavi; Filip Konečný, spisovatel a katecheta v Kutné Hoře; Rodina Bayerova v Hrádku; Jan Mirtl, farář v Stobořicích; Tělocvičná Jednota »Sokol« v Sušici; Petr Špička, křižovník v Praze; Prof. Adolf Heyduk, básník z Písku; učitelský sbor v Debři nad Jizerou; Růže Sušilova v Brně; Václav Klečka, přednosta želez. stanice s chotí; Spolek učitelstva okr. Sušického; Červinka jménem spolku poddůstojníků v Kolíně; Dr. Josef Doubrava, ředitel semináře v Praze; Ondřej Tichý, městský rada v Sušici; Monsignore Josef Pekárek, děkan a arcikněz v Blatné; Fr. Pohunek jménem spolku škol bratrských; Konvent sv. Voršily z Prahy a z Hory Kutné; Beneš Meth. Kulda, kan. na Vyšehradě; Bohuslav Žirovnický, k. u. k. Gendamerie-Oberlieutenant in Königgrätz; Adam Chlumecký, spisovatel v Dlouhomilově na Moravě; Jan Šebesta, sládek; I. L. Kober, knihkupectví a nakl. v Praze; Jan Karásek, správce dekanátu Dačického a farář v Česk. Rudolci na Moravě; Karl Kügler, Gutspächter in Mokrosuk u. Kašovic; Jan Brdlík, děkan v Počátkách; Václav Vlček, spisovatel a red. »Osvěty«; Vojt. Traxler, farář v Mnichu; Jan Myslík z Prahy; Frant. Ondok, farář v Hradešicích; Akademický čtenářský spolek v Praze; Severin Kovář, vik. tajemník a far. v Jarošově; Čtenářský zpěvácký spolek v Bystrošicích u Olomouce; Kanovník Švehla ze Smíchova; Prof. Matěj Dušek, katech. ve Vys. Mýtě; Monsig. Josef Kandler, děkan v Slaném; Jiří Dlouhý, ředitel obec. i měšť. školy v Dobrušce; Dr. Josef Burian, kanovník na Vyšehradě, za jednotu katol. tovaryšů v Praze; Josef Podpěra, c. k. berní v. v. v Mladé Boleslavi; Prof. F. A. Hora z Plzně; Jan Ev. Hulakovský, prof. při c. k. real. a vyšším gymnasiu na Smíchově; Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku; Čtenářský spolek v Ma-

lenovicích na Moravě; Učitelská jednota Budeč Jindřichohradecká ve Stráži; Jan Vychodil, asesor a kons. rada v Želechovicích na Moravě; Adolf Frumar, starosta Ústř. spolku jednot uč. v království Českém; Jindř. Kostlivý, vikář a far. v Dlážďově jménem vikariátu dešenického; Učitelský sbor měšťanských škol v Sušici; Jos. Štěpán, os. děkan a vikář v Nezamyslicích; Jos. Ant. Šrůtek, pap. prelát a arcijáhen v Králové Hradci; Čtenářský spolek v Olšanech u Prostějova na Moravě; Duchovenstvo vikariátu Sušického; Kazimír Raška, kaplan v Opavě; Božena, učitelka v Praze; Duchovenstvo z Poličky; Obecní úřad ve Velkém Bednárci; František Pohunek, spisovatel v Praze; Josefská jednota katol. mužů a jinochů v Poličce; Ant. Lakmajer, farář v Zdíkovci; Ant. Zavadil, učitel v Kutné Hoře; Správa pětitřídní školy v Mukařově; Vikariát Turnovský; Frant. Pech, kanovník, vikář a děkan v Písku; Od první obecné chlapecké školy na Žižkově; Jednota katol. tovaryšů v Sušici a P. Jiří Čadek; Slč. Emilie Dolákova z Nýrska; Farní úřad na Tuřanech u Slaného; Martin Hilmera, kupec v Stochově; Ant. Conte Veith v Korutanech; Šimon Steffal, vikář a děkan v Kostel. Radouni; Čtenářsko-pěvecký spolek »Omladina« v Hustopeči na Moravě; František Tischer, archivář v Jindř. Hradci; Katolická Beseda v Praze; Antoinette Matschego na Smíchově; Tomáš Waldman, kaplan v Janovicích nad Úhlavou; Frant. Tischer, katecheta škol Kolínských; Anna Sklenářova, učitelka v Milevsku; Rudolf Augenthaler, městský tajemník v Chlumci n. C.; Božena Kašková ze Smíchova; Prof. Josef Svatoš v Brně; Marie Tyšerová z Vel. Bednárce u Jindř. Hradce jménem celé rodiny; Ferd. Místecký, kaplan a spisovatel ve Vídni; Anna Steffalová, vdova po † Dr. Václ. Steffalovi, univ. prof. v Praze; Josef Tuček, knížecí úředník Schwarzenbergský ve Schwarzbachu u Krumlova; Mařenka Bláhová z Bednárce u Jarošova; Bohumil Zahradník (Brodský), farář a spisovatel v Ouběnicích; Augustin Cassali, komandér v Jindř. Hradci; František Vrzák, mlynář v Kamenném Malikově s chotí; Louisa Kosová, choť okr. tajemníka v Táboře; Vladimír Šťastný, redaktor »Obzoru« v Brně; Pavla Wagnerová, malířka a kreslířka vzorků k vyšívání v Praze; Prof. Richard Branžovský, c. k. okr. škol. inspektor v Strakonicích; Sofie Podlipská, spisovatelka v Praze; Ferd. Černocký, učitel ve Valaš. Meziříčí; Dr. Antonín Málek, prof. bohosloví v Č. Budějovicích; Fr. de P. Blažka, spisovatel v Praze; Karel a Karla Čejnovi, mlynáři v Kruplově u. J. Hradce; Josef Lhotský, farář a spisovatel v Dol. Jirčanech; J. K. Hraše, c. k. šk. inspektor a spisovatel v Náchodě; Rodina Urbanova z Opočna; Karel Schwab, rada magistrátu král. hlav. města Prahy jménem celé své rodiny; Božena Studničkova, ředitelka mateř. školy u sv. Havla a spisovatelka pro mládež v Praze; Dr. Fr. Krásl, metr. kanovník u sv. Víta v Praze; Jan Blahouš, poštov. úředník v Michli u Prahy; Mat. Václavek, ředitel chlapec. škol obec. a měšť. na Vsetíně; Vlasta Pittnerová, spisovatelka v Praze; Ferd. Harna, farář Chvalkovský pod sv. Kopečkem na Moravě; Václav Čiška, arcibiskup. notář v Praze; Jan Donat, učitel v Jindř. Hradci; Václav Petřík, farář v Mlázovech; Marie Houšková z Vlčetína u Počátek za celou rodinu; Grossmannova-Brodská, spisovatelka v Praze; Dívky III. třídy v Čáslavi; František A. Urbánek, český knihkupec a nakl. v Praze; Jan Kratochvíle, kanovník, arcikněz atd. z Blovic; P. Methoděj rytíř Halabala z Raj-

hradu; Fr. Blažko, kníž. arcib. vikář v Noutonicích; Baronesse Hedwig von Henneberg-Spiegel in Hartenberg; Václav Brdlík, stud. v Č. Budějovicích; Jos. Vilímek, knihkupec a nakl. v Praze; Jan Žďárský, farář v Širokých Třeběticích u Žatce; Stefan Balthasar, k. u. k. Hauptmann in Wien mit Gattin Rosa; Vojtěch Tyšer, studující v Jindř. Hradci; Marie Strahlova, učitelka v Praze; Fr. Rus, vrchní báňský inženýr v Opavě; JUDr. Antonín Havlín, advokát ve Slaném; Marie Kosmákova, učitelka francouzského jazyka v Jindř. Hradci; Dr. Tomáš Šídlo, štáb. lékař z Vídně; Fräulein Maxmilie Klink in Budweis; Leopold Amcha, pekař a měšťan v Nov. Etinku; Josef Šimůnek, sekretář magistrátu kr. hl. města Prahy s chotí Antonií; Emanuel Šebesta, sládek v Hrádku s chotí Josefinou; Josef Míka, vik. tajemník v Choustníku; Anna Šebestová, majitelka realit v Sušici, a její synové František a Josef atd. atd.

Co se novin a časopisů týče, uvádíme — pokud jsme prameny k této zprávě dostati mohli — že »Zlatá Praha« a »Světozor« přinesly Pravdovu podobiznu. Ve »Světozoru« popisuje učitel K. V. Rais návštěvu spolku Máje u Fr. Pravdy a ve »Zlaté Praze« podává jeho životopis.

Redakce »Katolických Listů« vydala dne 20. dubna k poctě našeho jubilanta slavnostním způsobem svou zábavnou přílohu »Neděli«, v níž uveřejnili: Koop. Cyrill Jos. Švec báseň, redakce úvodní článek, a pp. Karel Otmann, Boh. Hakl, Jos. Štěpán, Jos. A. Šrůtek a Oldřich V. Seykora vzpomínky na jubilára.

»Náš Domov« má v čele slavnostního čísla ze dne 15. dubna podobiznu Fr. Pravdy, báseň Prokopa Zaletěla a »Lístek z dětské paměti« od Grosmannové-Brodské. Pravdovy povídky nadchly ji k činnosti spisovatelské.

Nové »Illustrované Listy«, č. 9. ze dne 1. května t. r., mají Pravdovu podobiznu a krátký životopis.

Osmé číslo »Vychovatele« roč. XII. ze dne 15. dubna zdobí Pravdova podobizna a báseň učitele Jos. Flekáčka.

K oslavě jubilára uveřejnili konečně básně: Prokop Zaletěl ve »Vlasti« (č. 7., roč. XIII.) a Alois Potěhník v »Obzoru« (č. 8., roč. XX.).

Feuilletony na jeho oslavu napsal: Fr. Jiří Košťál v »Obnově« (č. 111., roč. III., ze dne 23. dubna t. r.) a jubilejní články nebo lokálky přinesly: »Vaterland«, něm. »Politik«, »Rajská Zahrádka«, »Národní Politika«, »Hlas Národa«, »Op. Týdeník«, »Květy«, »Hlas«, »Mír«, »Nár. Listy«, »Svatobor«, »Anděl Strážný«, »Květy mládeže«, »Lumír«, »Jihočeské Listy«, »Práce«, »Písecké Listy«, a klatovský »Šumavan«, v němž koop. Cyrill Meth. Švec popisuje svoji návštěvu u Fr. Pravdy. Staříčka prý nutilo k veselé náladě, kterak fotograf ze Sušice od spolku Máje vyslaný jej překvapil, jej ihned fotografoval, nedopustiv, aby se mohl lépe upraviti a věci v pracovně urovnati; ba nesměl prý na nic ani sáhnouti. Nebude nezajímavo sděliti, že i »Lidové Noviny« byly pamětlivy jeho jubilea; věnovaly mu celé — dva a půl řádku a »Literární Listy« asi — jeden a třičtvrti řádku.

II.

Dosud jsme uváděli, kterak byl Fr. Pravda doma oslaven, a jak se český tisk k jeho oslavě zachoval. Nyní sdělujeme, co jsme my zde v naší redakci k jeho oslavě obdrželi:

Oslavenci věnují básně: pap. komoří Boh. Hakl, bisk. vikář a děkan v Hořicích; Dr. M. Kovář, gymn. profesor v Praze, a Frt. Kosík, koop. v Přímětičích u Znojma.

Oslavenci zasílají podobizny s uctivým blahopřáním: z Čech: Václav Špaček, řídící učitel v Košátkách; Alois Potěhník, farář v Častolovicích, a Tom. Škrdle, katecheta a red. »Vlasti«; z Moravy: Al. Hlavinka, farář v Kučerově; Th. Káčer, farář v Kuželovém u Strážnice, a z Telče: prof. Fr. Janovský a kaplan Karel Procházka.

Blahopřejné přípisy nám odevzdali:

a) z Čech: duchovenstvo vikariátu Novo-Bydžovského. Adresa jest opatřena podpisy celého vikariátu; Jan Žilík, bisk. vikář a děkan v Merklíně, jménem svým a duchovenstva vikáriatu Lukavického; Správní výbor Zlaté knihy čili Dědictví sv. Ludmily v Písku s podpisy celého výboru; Sv.-Josefské Jednoty: v Rokytníku, ve Zbečníku s podpisy celého výboru a v Roudnici n. Labem. Podepsáno jest 20 členů Jednoty a z Černoušku. Dále: Karel Slavík, prof. bohosloví v Č. Budějovicích; Fr. Jiří Košťál, farář a spisovatel na Skuhrově; Fr. Tater, učitel v Turnově, a Jos. Lelek, plátenník ve Zbečníku;

b) z Moravy: Čtenářský spolek »Theodor« s podpisy výboru; Jednota sv. Josefa v Telči s podpisy 60 členů, a katolický socialní spolek »Zádruha« v Hodslavicích (předseda farář Ign. Künstler). Jednotlivé osoby: Dr. Ant. Cyrill Stojan, říšský poslanec a farář v Dražovicích; Jan Halouzka, kníž. arcib. kons. auditor a farář v Řešově; J. M. Bakalář-Srbecký, farář v Kajdlinku, a Jos. Šamalík-Skalský, rolník a spisovatel v Ostrově;

c) ze Slezska: Ant. Trnkal, farář a Frant. Rozkošný, koop. v Plesné;

d) ze Slovenska zasílá vroucí dopis spisovatel veterán Martin rytíř Medňanský, farář na odpočinku v Trenč. Istebníku.

e) z Bosny Jan Třeštík, profesor zemské školy průmyslové v Sarajevu.

Jak jsme již pravili, zastavila redakce »Vlasti« veškeru agitaci ve prospěch Pravdovy oslavy, nebo jinak by bývalo došlo mnohem více projevů, než tuto uveřejňujeme.

III.

Jak oslavovaly Fr. Pravdu různé spolky?

Ve valné hromadě Spolku přátel katolických českých škol bratrských, konané dne 24. února t. r., usneseno zaslati našemu jubiláru od spolku blahopřejný dopis.

Ve výborové schůzi družstva Vlasť ze dne 18. března t. r. vzpomenul Dr. Rud. Horský 80letých narozenin Fr. Pravdy a líčil jeho zásluhy o českou literaturu a náklonnosť jeho k našemu družstvu. Členové povstali, aby vzdali česť muži o národ velice zasloužilému.

Spolek pro zakládání katolických knihoven ve Slezsku koupí Pravdových spisů za 100 korun a rozdá je mezi lid.

P. Ant. Rejzek S. J. píše nám z Velehradu, že Fr. Pravda přijat byl dne 18. dubna 1897. za čestného člena tamějšího katolického čtenářského spolku.

Čtenářský spolek »Theodor« v Želechovicích na Moravě oslavil Fr. Pravdu zvláštní slavnostní schůzí dne 11. dubna. Předseda děkan

Jan Vychodil naznačil několika slovy příčinu schůze a požádal pana nadučitele Cyrilla Horáka, aby přednášel o našem oslavenci. Přednáška byla přijata s povděkem. Po té předseda četl úryvek z Pravdova spisu: »Povolán a vyvolen« na důkaz, jak umí Fr. Pravda psáti ze života našeho lidu pro život, jak horlí pro školní vyučování a pro příkladný život křesťanský. Oslavenci bylo provoláno »Sláva« a »Ať žije!« Rolník Fr. Úřela ml. četl ještě něco z Pravdových »Povídek pro lid,« načež byla podepsána a odeslána našemu jubiláru adresa, jejíž opis i nám do redakce »Vlasti« byl sdělen.

Dne 1. května a dne 2. t. m. byl oslavován Fr. Pravda na dvou místech v Praze. Zpravodaj této stati byl oběma oslavám přítomen, i referuje o nich dle vlastního seznání.

Dne 1. května t. r. oslavila Fr. Pravdu »Učitelská beseda« v Praze; uspořádala totiž v Novoměstské škole měšťanské u Nejsv. Trojice slavnostní večer na počest jeho 80letých narozenin. Průčelí školní síně, kamž jsme se v 7 hodin shromáždili, bylo vyzdobeno červenými draperiemi, uprostřed s podobiznou p. oslavencovou. Starosta Besedy, p. ředitel Karel Bulíř, otevřel krátkou řečí slavnostní večer, načež zapěli pp. učitelé slavnostní sbor, po němž vylíčil pan ředitel Fr. Zeman v krásné řeči četné zásluhy oslavencovy. Řečník rozhovořil se obšírně o jeho mládí a jeho vynikajících výsledcích vychovatelských ve Kvílicích i na Hrádku u Sušice, a o jeho významu literárním.

Známe oslavence osobně, naše rodiště jest blízko jeho rodiště, oba jsme studovali v jednom městě, již na 13 let jsme vespolek v písemném spojení a máme nad to v živé paměti jeho životopisné zápisky ve »Vlasti« uveřejněné, i můžeme tudíž posouditi řečníka, jenž mluví o Fr. Pravdovi. Ku cti pana ředitele budiž řečeno, že mluvil o jubiláru důkladně, věcně a že neopomenul vytknouti z jeho života a z jeho literární činnosti nic důležitého a závažného. K tomu sluší připomenouti vřelosť, lásku a úctu k oslavenci, kterou bylo znáti v celém průběhu jeho přednášky a abychom nic neopomenuli, nemůžeme zamlčeti, že řeč p. ředitelovu mohl by každý i nejrigorosnější časopis katolický s pochvalou uveřejniti. Když se p. ředitel ku konci přednášky obrátil k obrazu oslavence, povstalo shromáždění. Řeč p. ředitelova odměněna byla hojným a věru zaslouženým potleskem.

Následoval sbor, po němž p. učitel Patera četl některé úryvky ze spisů Pravdových, jednajících o rodinách učitelských, a celá slavnosť byla zakončena třetím přiměřeným sborem.

Slavnosť poctili svojí návštěvou mimo četné učitele a hlavně ředitele pražských škol: c. k. okresní školní inspektor Šebesta, prof. Šauer z Augenburku, spisovatel Turnovský, farář a red. »Kat. Listů« Fr. Vaněček a jiní jeho ctitelé.

Panu řediteli K. Bulíři a celé Učitelské besedě budiž vzdána veřejná čest za oslavu, kterou našemu jubiláru připravili.

V neděli po té pořádala na počesť 80letých narozenin Fr. Pravdy slavnostní večírek Jednota katolických tovaryšů v Praze za hojného účastenství obecenstva. Pěvecký, hudební i dramatický odbor Jednoty vynasnažily se dodati večírku vskutku slavnostního a povznášejícího rázu. Proslov sepsaný studujícím Vlastislavem Věstínským přednesl Jar. Kluch a slavnostní řeč proslovil chvalně známý dělnický

řečník Václav Myslivec. Líbil se nám vřelý ton jeho řeči, jakož i konečný závěr jeho řeči, v němž vybízel své soudruhy, katolické tovaryše, aby hojně a úsilovně rozšiřovali katolický tisk; každý tovaryš budiž vojínem katolického tisku; tím že se nejlépe oslavenci zavděčíme a katolické věci prospějeme. Po slavnostní řeči zapěli pěvci za kulisami, neviděni, líbezný chvalozpěv na slov. Fr. Pravdu.

Také Jednota kat. tovaryšů v Sušici uspořádala k poctě Pravdově slavnostní večer.

Těmito všemi projevy nelíčené lásky, úcty, přízně a pozornosti k 80. ročnici byl stařičký spisovatel Fr. Pravda velice dojat, ale Bohudíky, přestál to přece šťastně. Jen jakousi unavenosť a zmalátnělosť bylo na něm pozorovati.

* * *

Fr. Pravda stopuje veřejné, hlavně národní události ustavičně a živě. Velice jej bolelo, že náš lid český při posledních volbách tolik se dal zaslepiti a omámiti socialními demokraty! Ačkoliv byl tehdy churav, jel přece v kočáře, který pro něho pí. baronka Hertlingová poslala, k volbě, aby i svým hlasem pomohl křesťanským socialům. Komise ihned vyšla z volební síně k povozu jeho, lístek uctivě přijala a on zase v obydlí své se navrátil. Bylo to dojemné a v Hrádku něco neobyčejného . . .

Avšak nejvíce se rmoutívá náš stařičký spisovatel, že lidu našemu, jejž spisy svými vzdělati a ušlechtiti chtěl, pořád sv. víra se zlehčuje a trhá ze srdce. »Půjde-li to takhle dále,« — nejednou se rozhovoří — »lid náš socialním demokratům napořád se zadá, a veta bude po českém národě. To nám zřetelně již tyto dni ukázalo nestoudné prohlášení těch maličko socialních demokratů českých na říšské radě atd.«

Mši sv. slouží nyní zas denně v zámecké kapli, nikoho v okolí po delší čas již nenavštěvuje a též druhdy oblíbených svých procházek venku nekoná; jen ve své zahradě se prochází. Kdo však jej nejčastěji navštěvují, jsou urození páni Hrádečtí, kteří dny stáří jeho všemožně zpříjemniti usilují, veleváženy Čeněk Blahouš, nadlesní a ředitel velkostatku, a Tomáš Houška, farář ve Zbynicích, jeho synovec.

Že by František Pravda rád ještě psal, netřeba podotýkati, ale nemůže, třesou se mu ruce. Někdy přece píše a k tisku to neb ono opravuje. I své »Vzpomínky« obmýšlí zkorigovati a doplniti.

Dobrotivý Bůh prodluž ještě dnů života našemu milému kmetu, spisovateli Františku Pravdovi!

IV.

Doslov.

Mladočeši mají v Kolíně bojovný »Český list,« kterýž si velice rád zajede do klerikálů a hlavně do těch z okolí »Vlasti«, od nichž však musil již přinésti dvě opravy dle § 19. tiskového zákona. Tento »Český list« ve 14. čísle roč. II. ze dne 8. dubna t. r. píše mezi jiným takto: »Jak vysoko dnes stojí ctihodná postava Pravdova nad těmi dnešními — štrébry: Ševčíkem, Škrdlem, Šimonem, Vrbou, Horským atd! Pravdů si vážíme — a byli to a jsou přece upřímní katoličtí kněží — ale marnivých štrébrů à la P. Škrdle nenávidíme.«

(Pane redaktore, k čemu tolik hněvu proto, že jste musil P. Škrdlovi uveřejniti opravu! Nelžete ve svém listě a nemusíte nic opravovati).

Pravdy si tedy vážíte, ale nás nenávidíte! Vizte, v jakém odporu jste se samým slov. Fr. Pravdou. Fr. Pravda žije s družstvem »Vlasť« od počátku v intimním přátelství, což nejednou dokázal. Je členem družstva i fondu pro katol. spisovatele, věnovav nad to fondu pro kat. spisovatele honorář, jejž měl dostati za své »Vzpomínky« ve »Vlasti«. Odebírá od počátku všechny naše listy. Družstvo »Vlasť« má již dávno od Fr. Pravdy listinu, jíž se mu odkazuje autorské právo na spisy Pravdovy po jeho smrti, a chce-li věděti, že jeho přízeň k nám trvá do dnes, povíme »Českému Listu«, že bylo na Hrádku učiněno opatření, aby jediná »Vlasť« měla originelní a nejlepší zprávy o jeho jubileu. Je-li libo, mohou si mimo »Český List« i někteří jiní gratulanti z těchto řádek něco pro sebe vybrati. [1])

Z Národního divadla.

Komedie prý smíchem napravuje mravy. Že se lidé smějí, pozorujeme často, ale že by se napravovaly jejich mravy, o tom pochybujeme. Alespoň ne takovou komedií, jako Sardou-ovy »Paragrafy na střeše«. Vyvětralá, stará tato věc dostala se dopuštěním masopustu opět na naše divadlo. Masopust musil už kolikráte omlouvati a vymlouvati, proč se to neb ono hraje, co mohlo klidně práchnivěti v divadelním archivu. »Paragrafy na střeše« ovšem vynikají, ale hodnou frivolností, proti které tolik, tolik už jsme se napsali — a nejen my, alespoň někdy a mezi řádky téměř všichni kritikové! O umělecké ceně této Sardou-ovy hry nelze naprosto mluviti, a litujeme herců, kteří musí ze sebe dělati clowny v krkolomných scenických úpravách. Že při hře bylo divadlo nabito, že se obecenstvo znamenitě bavilo a kasovní úspěch byl dobrý — to je právě to smutné při všem. Povídejte a rozepisujte se potom o umění, divte se, když se nelíbí opravdu krásná práce — ostatně bělostkvoucí vrána na našem jevišti. Ani masopustu nenáleží privilej, aby frivolita takového druhu slavila svůj vjezd na divadlo.

Svobodova veselohra »Dědečku, dědečku!« měla by se správně nazývati »hra s veseloherní látkou a motivy«, které ostávají v kuse tak jako poupátka, jež se v květ nikdy nerozvijí. Co je platno všechno filosofování, třeba jím mnohdy zablýskla opravdu hezká myšlénka jako drahokamének, když přece jen divák chce viděti něco jiného, a snad to není rigorosním požadavkem, chce-li, aby veselohra byla opravdu veselá? Aby se snad při ní také zasmál? Dědeček hlídající mladé děvče, svou vnučku, před jejím ženichem, znenáhla však jí ho sám co nejvřeleji nadhánějící, učitelka, jež má slečnu chrániti, sama však ji nejvíce k tomu vede, čeho ji chrániti má: to může způsobiti dosti komických

[1]) Pozn. red. Bylo-li zde něco z oslavy Fr. Pravdy opomenuto, budiž nám to laskavě sděleno; v budoucím čísle »Vlasti« bychom uveřejnili tyto doplňky.

a v pravdě veseloherních scen. Látka je zde, motivy jsou tu, ale chodí se okolo všeho jako říkáme o kočce a horké kaši; místo kýženého veseloherního humoru zarazí vás leckde nepřirozenosť, a ta zabíjí i nejlepší hru. Posuzovatel kolikráte věc všelijak vysvětluje a omlouvá širšímu obecenstvu méně známými ohledy, uměleckými důvody a důvodky: ale p. t. publikum přece jen, vox populi vox dei, oznámí svůj hlasitý protest, chcete-li, prostě shrnutý v slovech: »nelíbí se mi to!« Snažte se býti originelními! Inu ovšem, dobrá vlastnosť, ale kráčejte cestami osamělými a pro porozumění, abyste šli k jednomu z tisíců. Chyťte se známých šablon a figurek, uvařte věc s povědomými dekokty, infusemi, solucemi a mixturami a řekne se: není to nové, ale je to dobré. A to je konečně také úspěch, byť i jen relativní. — Turinského čtyřaktovou truchlohru »Angelinu« znali jsme jen z literární historie české a sem tam někdo z vlastního čtení nebo z úryvků obsažených v anthologiích. Okolnosť, že poprve vyšla tiskem r. 1821. u Hostivíta Pospíšila v Hradci Králové jako práce původní, tedy v době, kdy o probuzení se mluvilo ještě málo — řadí ji k nejzajímavějším českým pracím vůbec. Dvě léta před tím — r. 1819. — vyšla tiskem Josefy Feterlové Polákova »Vznešenosť přírody«, jež s Angelinou činila znamenitý rozruch po dlouhá léta mezi tehdejšími a pozdějšími vlastenci; současně s Angelinou objevil se i Klicpera též v Hradci Králové se čtyřmi již svazky svých divadel. A jaké to byly asi hry, jež tehdy, když vyšla »Angelina« roku 1821., hrávali čeští ochotníci za ředitelství Miraniho v Teisingerově domě v Dlažební ulici? Těm »zapadlým vlastencům«, hrajícím bez vstupného, jistě byla též známa Angelina! Představení její v Národním divadle — na stoletou pamět narození Turinského, která však měla býti slavena loni 16. listopadu — patřilo k nejzajímavějším tohoto období. Sem tam nebylo lze upříti, že je to novinka starého původu, zvláště co do mluvy a stavby; dějem se Angelina nápadně podobá některým novým, ba zcela moderním dramatům, a sujet na tehdejší dobu až překvapuje. Nescházejí lidé, kteří Angelinu přímo porovnávali s Hilbertovou »Vinou«. V romantickém ději, k němuž přidány některé figurky s nynějšího hlediska ovšem naprosto nemoderní, shledáváme se se známým podvedeným manželem, tragickou vinou ženy, nešťastnými milenci, tedy s ovzduším odjinud už dosti známým. Palma večera příslušela pí. Laudové a sl. Vlčkové, pp. Seifertovi, Slukovovi a Řadovi; proslov Mužíkův byl vřelý, náladu a slavnosť večera vystihující. Vedle této původní retrospektivní truchlohry viděli jsme i moderní pětiaktovou činohru Jana Ladeckého: »Dva světy«. Již pouhý název vybavuje ve vás různé myšlénky, které kontrastují a tím již obsahují v sobě konflikt. O dva různé světy není nouze. Vezměte jen chuďasa a boháče, věřícího a bezbožce, socialního demokrata a křesťanského sociála, a tak by to mohlo jíti do nekonečna. Svět protiv! Ve hře Ladeckého není to tak ostře vzato, jak jsme tu naznačili. Jedná se o pány a služebníky a rozuměti sluší: o šlechtické pány a služebníky. Ovšem, též svět protiv, ale zachycena tu jen některá stránka, ne snad tak socialní ve svém rozsahu a moderním smyslu. Strach před mesaliancí ku př. je v kruzích šlechtických něco tradicionelního, historického; víme o mnohých vyděděncích, vypuzeních, úplném odcizení po spáchané »mesalianci«, byť i dívka občanského rodu byla nejšlechetnější karakter. Víme též, že se všelijaká opatření učiní, aby se takový sňatek zamezil. Tak ve »Dvou světech« baron Bedřich Burian z Dobřenic zamiloval se opravdu do sličné ko-

morné Františky a již již zdálo se, že z lásky bude sňatek. Fidonc! Recept proti takovým nemocem je už prastarý. Budoucí dědic panství vyslán byl na cesty, myslivecký mládenec dostal revír a stal se polesným, a k tomu mu přidali Františku a »neštěstí« bylo zamezeno. Lesník Kalaš nalezl v ní věrnou a milující ženu a po patnáct let žije s ní v šťastném manželství. V šťastném manželství? Polesný je poctivá duše, ale nemůže zapomenouti, že manželka jeho měla s baronem známosť a domnívá se, že to byla známosť nečestná. Myšlénka ta ho mučí, otravuje. Slouží poctivě své velitelce, hraběnce Riehlensteinové. Myslete si řadu špatných vlastností: vilnosť, hýřivosť, rozmařilosť, marnotratnosť, vše na ní najdete. Není divu, že se ocitá finančně na holičkách, že se sekvestrace celého majetku stává faktem právě v době, kdy se dostavuje na zámek ženich dcery marnivé hraběnky, baron Bedřich Burian, bývalý milovník komorné Františky, který, muž ryzí šlechetnosti — bere si Vilmu i tehdy, když se dovídá o bankrotu, a zároveň přesvědčí lesníka Kalaše, že poměr jeho k někdejší komorné byla nejčistší platonická láska. Vidíme tedy zde nejen svět šlechticů a nešlechticů, ale i svět šlechetných a nešlechetných, případně illustrovaný i mnohými menšími figurkami, ale vesměs markantními. K šlechetným náleží lesník Kalaš, manželka jeho Františka, baron Bedřich Burian, idealní a něžná dobrá Vilma (jíž tedy nikterak »nezkazilo« klášterní vychování, jehož se jí dostalo), k nešlechetným hraběnka Riehlensteinová, její otec a celá řada jiných osob: prohnaný darebák, správce Šnajdr, špicl Homola, lokaj, a jiné. Hra, velmi zdařilá, nakreslena je v mezích ušlechtilého realismu. Hráno bylo výborně a s porozuměním, i nejmenší karakteristické detaily došly provedení zajisté dle intencí autorových a požadavků diváků.

Zmínili jsme se o některých známých dramatických dekoktech, infusích, solucích a mixturách, které jen různými svými kombinacemi jsou nové. Vracíme se k tomu, majíce se zmíniti o Vojnovičově čtyřaktovém dramatě »Ekvinokce«. Najdete zde vše, co otřásá nervy velikého publika od slabého záchvěvu až do nejsilnějšího stupně. Naneseno tu povah a hrůzných barev s takovou intensitou, že se neubráníte dojmu, kdybyste již stokráte byli viděli zrazené ženy, necitelné otce a lakomce, nešťastné milence a tisíce zlotřilých povah v různých variacích. Jedná se o dívku, již svedl ničemný Marinovič a odejel do Ameriky. To stalo se před 25 lety a nemanželský syn svedené, Ivo, vyrostl v statného jinocha. Miluje Anicu, dceru kapitána Dražiče, zarytého lakomce. V tom se svůdník matky jeho Jele vrací jako boháč z Ameriky do vlasti, aby tu najal dělníky a oženil se. Jele ho vyzve, aby si ji vzal a napravil, co před lety spáchal. Uhodnete již předem, že se tak nestane. Kde by pak ostalo drama? Marinovič stane se sokem vlastního syna; chce pojati Anicu za ženu, a starý lakomec k tomu mermomocí dceru nutí. Zde máte tragický konflikt, připomínající poněkud Máchův »Máj«. Otec sokem syna v lásce, jen že se nestane jeho vrahem, jak praví báseň:

»Sok — otec můj! Vrah — jeho syn!«

nýbrž svedená Jele sama. Vyzná se synovi ze všeho, aby právě hroznou tuto katastrofu odvrátila; Ivo prchá s Anicou — a když je chce Marinovič stíhati, Jele ho zabije. Zde je stručný obsah hry, obestřené přírodními výjevy, provázené dunivým orkestrem hrozné ekvinokční mořské

bouře, hřmící zároveň bouří v duších osob, které sensační děj před námi odehrávají. Konec vystupňován jest sešílením Jele a její smrtí. Pochopujete, že taková hra uchvacuje proudem veliké obecenstvo i každého jednotlivce. Vše je tu možné, přirozené. Či nedějí se ve skutečném životě zcela podobné romány?

Chcete-li viděti tragedii, kde se nepřestává na jedné vraždě, jako v »Ekvinokcích«, jděte se podívat na Zeyerovu »Doňu Sanču«. Zlotřilá duše v každém svém záhybu! Za květnaté, nejvýš poetické mluvy se tu rdousí a zardousené ještě dýkou se probodávají až strach. Doňa Sanča má starého muže a domnívá se, že ji miluje Don Pelajo. Ale slova, jež vyryl démantovým prstenem v okno, platí Blance, nikoliv jí. Doňa Sanča dává ji zardousiti, zardousenou sama ji dýkou probodne, vraždí komornou její Mercedes a konečně hyne sama dýkou svého manžela. Leží tu tedy mrtvol »jako v lese dříví«, jak praví rukopis. Doňa Sanča je drama krvežíznivé, zlotřilé duše, a dle toho račiž čtenář uvážiti, jestli i přes svou vysoce poetickou mluvu ušlechťuje a povznáší. Španělsko jest sice romantickou zemí rozličných divokých milostných avantur, vlastí dýk a vášně par excellence, ale zde je trochu přílišná akumulace. Čím se liší konečně děj takového dramatu od děje krvavého románu? Dýka, vraždy, tajemné úkryty, vyslechnutí tajemství ve skrytu oratoře atd. Zdaž to nejsou známé součástky známých románů? Ale ovšem: mluva je květnatá, poetická . . . *Josef Flekáček.*

Ottův slovník naučný. Článek „Jan Hus". XI, 21.

Uvedený článek se má velice přátelsky k M. Janu Husovi, avšak přese všechnu přízeň, kterou jemu prokazuje, vede sobě oproti katolické Církvi daleko slušněji, nežli jak mají obyčej psáti o Husovi svobodáři a protestanté. To jest bez odporu aspoň nějaký pokrok. Neshledáváme v něm obligátní fráze, že jest Hus mučeníkem za pravdu, *aniž tí téměř pět set let staré lži, že byl od sboru Kostnického nespravedlivě odsouzen,* ač tato lež byvši ponejprv od nenáviděné jinak šlechty vyslovena, byla opakována, a opakuje se až po tento den od svobodářů a od denominac protestantských. Možná, že se pan autor mírnil k vůli nám katolíkům, a v tom jsem jemu vděčen.

Avšak jsou mnohé věci, v nichžto s p. autorem dotčeného článku nesouhlasím a podle pravdy souhlasiti nemohu, ani co se týče jistých fásí života Husova, ani co se týká výkladu o jeho učení.

I. Já kladu odpor naproti tomu, že při Husovi *studium Petra Lombarda nebo dekretu Gratianova bylo položilo základ k tomu, že se mínění Husovo stran katolické víry, nebo jak p. a. dí, stran nazírání školského, zviklalo.*

Základ nenáhlého odvrácení se Husova od Církve katolické a tím také od víry katolické jest zcela jiný. To již z toho jde, že se po staletí učilo theologii podle spisu Lombardova, a kanonickému právu podle Gratiana, aniž bylo slýcháno, že by Lombardovy »Libri sententiarum,« anebo »dekret Gratianův« byly zdrojem haeresií. Kdyby tomu tak bylo,

byly by spisy ty Církví katolickou z vysokých škol, na něž zajisté měla účin, odstraněny. Toho však nikdy nebylo a také až po tento den není.

Příprava Husova k haeresiím jeho a k revoluci náboženské vězela v jiných proudech, a to *ve spisech filosofických M. Jana Viklifa.* Spisy filosofické byly v Praze spíše známy, nežli jeho díla theologická. Jan Viklif se hlásil *k výstřednému realismu;* a toho užil také ve svých theologických názorech. On se ho též zhusta dovolává ve svých theologických rozpravách a ve výkladech článků víry. Ze zásad výstředného realismu Viklifova vycházely bludy jeho: *a)* stran nejsv. Trojice, čili ještě spíše stran rozumových důkazů jeho o jsoucnosti nejsv. Trojice, a těch není prázden ani M. Jan Hus; *b)* z výstředného realismu Viklifova vycházející bludy jeho anthropologické, *c)* christologické, *d)* jeho bludy o Eucharistii a jiné a jiné. Bylať zajisté dobou tehdejší filosofie těsně spojena s theologií, vždyť pak sloula její služkou, a i dnes nesmíme zapříti, že jest theologie těsně spojena s filosofií, a že i dnes bludné názory filosofické v lidech vzdělaných působí bludné mínění ve věcech víry ano i nevěru. Proto není a nemůže býti katolíkům lhostejno, jaké názory filosofické se na fakultách filosofických přednášejí. Odtud mají původ katolické university ve Francii a odtud také ty tužby katolíků, aby sobě zřídili samostatné, svobodné, atheismu neotročící katolické university, střední a národní školy. Rozhořčení mistrů Viklifských za dnů Jana Husi, že arcibiskup Zbyněk dal spáliti *i filosofické spisy* Viklifovy, nemělo tedy podstatných důvodů.

Viklif byl tedy stržen do bludů theologických na základě svých zásad filosofických, aspoň u velké části, a proto se může zcela správně tvrditi, že studium bludné filosofie strhlo Viklifa v deviace theologické. *Co však bylo při Viklifovi přípravou ku theologickým bludům, to může věru býti i při M. Janu Husovi.*

Domnívám se tedy, že haeresie Husovy klíčily četbou filosofických spisů Viklifových, a nikoliv čtením hlubokých smyslóv Lombardových, aneb dekretu Gratianova. Přes to však jest dosti možná, že se Jan Hus záhy seznámil se zásadami Valdenskými, zvláště, když jsou v blízkém Bavorově nějaké stopy, že tam Valdenští bydlili, a to název čtyř domů, jimžto u »Valdů« říkají, a Husinec je pouze dvě hodiny vzdálen od téhož starobylého města, a pak jest jisto, že kolem Tábora asi Valdenští sídlili.

Myslím, že cti Husově a i našeho národa lépe posloužím, když maje důvody, dím, že všechna husitská tak zvaná reformace neměla východu z hlavy Husovy, ale že je všechna naprosto cizácká. V to však nechci zahrnovati Husovu snahu po nápravě v Církvi, neboť té nechoval v hlavě své Hus sám, aniž národ český sám, ale všickni národové katoličtí, právě tak, jako i za našich dob touží národové se sv. Otcem Lvem XIII., aby se stala v národech náprava netoliko ve věcech politických, národohospodářských a socialních, ale také, a to hlavně, v náboženských a mravních, a to zvláště v těchto, neboť jestliže se nestane v srdcích lidských náprava a tak návrat upřímný ku křesťanství a křesťanskému životu, všecka snaha po opravě ve směru socialním bude marna, z příčin snadně pochopitelných.

Byv Hus takto připraven osvětou filosofie Viklifovy, dal sobě otevříti oči na dobro jeho spisy theologickými a ssál z nich domnělou reformaci svou. Avšak reformace tato spoléhala na zásadách takových, které nečelily k opravám v Církvi, ale skutečně a v pravdě k popravě

Církve. Na tomto základě míním, že nečiním panu autorovi bezpráví, tvrdě, že nesouhlasím s následující jeho větou: »*že totiž přináší Viklif mnoho nového do ducha Husova, ale že také znamená namnoze ujasnění a utvrzení a ucelení starších více méně jasných pravd (?) a bylo by nesprávno, odvozovati všecko, v čem jest nějaká podobnost mezi Husem a Viklifem, jenom z vlivu jeho.*« Já jsem již svrchu dotknul, že jest velmi možno, že poznal Hus, jehož rodištěm byl Husinec, záhy zásady Valdenských, ale co se týče poměru nauky Husovy, pokud ona má základy deviac a jeho protikatolické reformy, tvrdím naproti názorům pana autora následující:

a) Kde učí Viklif v souhlasu s katolickou věrou, tam je s katolickou Církví za jedno také Hus.

b) Kde jsou zásady reformace Husovy bludné, kacířské nebo pohoršlivé, jsou vesměs také ve spisech Viklifových i podstatou i formou.

c) Množství deviac Viklifových marně bychom hledali v Husovi, snad proto, že neměl dosti prázdného času, aby se do všech propastí bludů Viklifových byl mohl zabrati. Sem náležejí bludy Viklifovy kosmologické, anthropologické, christologické, a z části také mysteriologické.

Na základě rozsáhlých studií dovoluji si tvrditi: že všechen na bludné cestě kráčející Hus jest plně a nezkráceně ve Viklifovi a Viklif v Husovi, jen že nedokonale.

Že by ty od Husa přijaté *odchylky od víry katolické byly pravdami, nemohl by žádný věrný katolík tvrditi, ba ani protestant ne, pokud uznává konfesi svou, leč zásadu o Písmu a subjektivném jeho výkladu vyjímaje.*

Kdežto se tuto s p. autorem rozcházím, jsem s ním v souhlasu, pokud tvrdí, že Hus v prvé době právě jako Stanislav s Viklifem souzvukoval v učení o Eucharistii, a že teprve později se zase ku katolickému učení vrátil. Hus však neuznal za dobré, vyznati se upřímně na sněmě Kostnickém, že sice zprvu věřil s Viklifem, ale později že se v tom od něho odvrátil, tím by byl i sobě prospěl a také cti svědků ušetřil, kteří naň žalovali v té příčině, absolutným zapíráním však je jako falešné svědky zlehčil a diffamoval, a tou měrou i na sněm podezření vrhl, jakoby byl ta svědectví beze vší rozvahy za pravá přijal. Avšak, jakož známo jest, sněm Kostnický nepřijal v odsudku svém naproti Husovi dotčených svědectví, alebrž pouze kusy Husovy bludné, sebrané z jeho spisů, a proto *jest podlou lží tvrditi, že byl Hus na udání falešných svědků odsouzen.*

Pravda jest, že si Hus velice vážil činnosti kazatelské, ale zase pravda jest, čehož se p. autor nedotýká, že ji Hus vykonával *podle vzoru Viklifova.* Viklif totiž chtěl, aby byl hlásán zákon Boží, ale ne tak, jak jej vykládala Církev katolická, ale přesně podle výkladu jeho, neboť o sobě tvrdil, že ho osvěcuje Bůh sám. K tomu účelu shromáždil kolem sebe chudé kněze, zhusta nevědomce, a i nekněze, toulavé kazatele, a poslal je jako samozvaný papež po celé Anglii, aby kázali Viklifické evangelium, a poněvadž kazatelé byli lidé nevědomí, dal jim na cestu jistá pravidla, podle nichž se měli říditi, a zle řádil naproti mnichům žebravým, když se opovážili jistiti, že ti Viklifští apoštolé jsou nevědomci. Hromování naproti kněžstvu císařskému a naproti řeholníkům, čili naproti čtyřem sektám, od satana prý do Církve zavedeným, na-

proti duchovenstvu katolickému čili naproti sektě papežově, naproti Benediktinům, Augustinianům a naproti žebravým mnichům bylo úhlavním předmětem poučných kázaní Viklifových. *V těchto věcech napodobil Hus Viklifa u veliké míře, ano i v podezření,* že prý brání kněží čísti Písmo laikům, aby se nedověděli, že kněží vedou život zákonu Božímu odporný, ačkoliv i Viklif i Hus dobře věděli, že Církev nebrání čísti Písmo správně přeložené, alebrž Písmo na jazyk národní od haeretiků nesprávně a na škodu katolických článků víry převedené. Na cti utrhání toto jest již staleté a stereotypné. Opakuje se, ač nemá základu, i dnes od zlomyslných pastorů, ač jest množství milionů exemplářů Písma Božího na jazyk národní převedeného a od katolických kněží mezi katolickými laiky rozšířeného. Jest to lež, jak jsem pravil, stereotypná, naproti katolické Církvi namířená a od pastorů protestantskému lidu stále vtíraná, jako mnohé jiné lži: na příklad, že katolická Církev jest nepřítelkyní věd a umění, ač ona netoliko před reformací Viklificko-husitskou vědy a umění pěstovala a důstojnosť vědy a umění proti reformatorům bránila.

Že třeba jest hlásati lidu slovo Boží, není článkem výhradně Husovým nebo Viklifovým. Činili takto i katoličtí kněží, aniž jim bylo Husem a Viklifem vytýkáno, že nekáží, ale že sobě hledí legend, a řeholníkům, že vychvalují přes míru zakladatele řeholí svých.

Nebylo arci možno, aby si laikové i kněží nevšímali trudného stavu, v němž se Církev následkem rozkolu nalézala, a tím více ho šetřil M. Jan Hus, ale on hleděl na Církev očima, které mu Viklif otevřel. Viděl tedy všechno na černo. Pravzor jeho Viklif dal mu návěští, že jest papežství dílem satanášovým, a podobně i sekta papežova, i všechno řeholnictvo že jest z ďábla; Viklif mu dal návěští, že má býti kněžstvo o zboží oloupeno, neboť zboží časné že jest původem zkaženosti jeho; Viklif mu dal poučení, že jest dovoleno, přenášeti neřesti jednotlivých kněží na všechen stav duchovní, a to na základě textů Písma sv. o dědičném hříchu. Hus také se podle svého pravzoru, Viklifa, řídil a přenášel nepravosti jednotlivců neb i větší části kněží na všechen stav, a tak váživ sobě podle Viklifa na výsosť kazatelské činnosti, právě touto činností zlehčil stav, k němuž i on náležel a vyvolal bouře v zemích českých a i krveprolití.

Je-li pravdou, že většina českých Mistrů na universitě pražské byli přívrženci realismu Viklifova, tedy realismu výstředného, *jak pan autor tvrdí*, máme hádanku rozluštěnu, proč se ti Mistři sborně k Husovi hlásili. Velicí bohoslovci ve středověku a filosofové byli ovšem také filosofickému realismu náchylni, ale nikoliv výstřednému, ale mírnému, což zvláště platí o knížeti scholastiků, o svatém Tomáši Aquinském.

Pan autor zcela pravdivě tvrdí, *že se opravného hnutí Husova* z cizích Mistrů nikdo nesúčastnil, t. j. toho opravného hnutí, které nečelilo podstatou a zásadami svými k skutečné nápravě v Církvi, ale ku její popravě. Pan autor vypravuje, *že cizí Mistři, pokud je známo, byli, ne-li přímo zastanci, protivníky jistě ne tehdy platných řádů církevních; ovšem prý také z praelatů českého původu nemůže této výtky ušetřen býti ani jediný, ba že nescházelo ani českých Mistrů, kteří již celým životem k této skupině náleželi.* Pan autor tuto vytýká praelatům jako veliký přestupek, anebo docela zločin, že ihned neběželi za obnovou a nápravou podle vzoru Husova a že stáli k platným

řádům církevním. Já neumím ovšem říci, jaké as řády pan autor na mysli měl, ale jsem podle všeho oprávněn souditi, že měl na zřeteli ty řády, které M. Jan Hus ze zásoby vědy Viklifické podrývalo a tak také opravu haeresiemi prosáklou, jak ji fanatický Viklif v Anglii hlásal. Jestliže je tomu tak, pak vyslovil pan autor bezděky o praelatech českého původu a o valné části Mistrů velikou chválu, že se nedali demagogickými řečmi Husovými a zároveň k despocii králů a velmožů čelícími a zjevně podvratnými strhnouti.

Pan autor tvrdí také, *že jisté semeno oprav,* jak je Viklif v Anglii šířil, již před tím, *nežli spisy Viklifovy do Prahy se dostaly, v Čechách bylo.* V tom může míti pravdu potud, pokud se zde u nás hlásaly bludy Valdenských, ale haeresie Valdenských, ač se v mnohém s Viklifismem stýká, není reformou Viklifovou. Chtěli-li bychom tedy panu autorovi dáti za pravdu, musili bychom tvrditi, že Viklifismus, kterého tehdáž nebylo v Čechách, byl podporou Viklifismu, který se teprv v Čechách uhostiti měl.

Nemohu souhlasiti také s tvrzením, že umění Viklifovo, přišedší do Prahy, bylo českým Mistrům podporou k povznesení mravnosti. Kdyby byl pan autor řekl: k šíření falešného a nezdravého rigorismu, který v Anglii způsobil vzpouru a krveprolití, jako i u nás, tvrdil bych ochotně, že pravdu pověděl.

Nevím, odkud má p. a. zprávu, *že čeští Mistři na universitě byli vesměs Realisty, a Němci Nominalisty,* a ti že měli podporu v hierarchii, čeští Mistři však ve spisech Viklifových, a proto nechávám tvrzení jeho o své míře a váze. Ale má-li tato věta opětně ten smysl, že Mistři čeští stáli o nápravu v Církvi a hierarchie nikoliv, jest úplně nepravdiva.

Co se týká 45 článků Viklifových, které dne 28. máje 1403. odevzdány byly universitě od kapitoly Hradčanské k posouzení, pomíjí pan autor té nad míru důležité okolnosti, že Hus a jeho přívrženci odpírali, aby články ty úhrnkem jako bludné odsouzeny byly, tvrdíce, *že kusové tito nemají toho smyslu ve spisech Viklifových, jaký se jim podkládá, ano že M. Mikuláš Litomyšlský dokonce tvrdil, že kusové ti nejsou Viklifovi, ale že jsou jemu podstrčeni, lživí a nepravdiví,* při čemž učinil Hus svoji poznámku, že by ten, kdož takto učinil, byl spíše hoden smrti, nežli falšovatelé šafránu, kteří byli potrestáni smrtí.

Dovoluji si tuto podotknouti, že jsem ve svém spise »*Apologie sněmu Kostnického v příčině odsouzení vět Viklifových*« na základě spisů jeho dokázal, že jsou v nich věty tyto v rozumu daleko horším obsaženy, nežli jak o sobě znějí, a že jest tudíž hotovou perfidií tvrditi, jakož činili přívrženci Husovi, že jsou ony ve spisech Viklifových v jiném smyslu obsaženy. Musím zde předpokládati, že již dobou tehdejší znali přívrženci Husovi a v první řadě Hus sám spisy, z nichž dotčené věty byly sebrány. Sem náležejí spisy Viklifovy: Trialog, Dialog, De Ecclesia, De potestate papae, De civ. Dominio atd. Poznámka tedy Husova musí se bráti do opravdy, ať dobou tehdejší aspoň ty spisy Viklifovy znal, z nichž sebráno bylo 45 vět Viklifových.

Já soudím, že za našich těžkých dob, kde nám již téměř nad hlavou hoří, nesluší se zahalovati pravdu, byť se i Jana Husi týkala, neboť vytáčky přívrženců Husových a i Husa samého nesloužily jim ke cti, ať pokrytectvím tímto chtěli velkodušně chrániti orthodoxii Viklifovu, ač věděli, a jako Viklifisté věděti musili, že 24 prvních vět

bylo již na synodě Londýnské r. 1382. zavrženo, a i sebe hájiti, jelikož autoritu Viklifovu téměř jako autoritu Písma svatého cenili.

Zbyněk chtěl míti v Církvi nápravu, a proto se ohlížel po kněžích, kteří by na synodách potřebu její na srdce kladli, a to ovšem na základě katolických zásad a katolických pravd i řádů katolických, a proto domnívaje se, že i Hus horlí za nápravu na tomtéž základě, volal ho nejednou za kazatele synodálního.

Avšak Hus horlil, jak míním, za nápravu v Církvi tehdáž již na zásadách zcela jiných, nežli arcibiskup Zbyněk a věrní kněží katoličtí, a to asi již dříve, nežli od r. 1403.; on horlil za tuto svoji reformu netoliko na kathedře, ale také v Betlémě. Zcela podle pravdy dí pan autor: »*Betlém stal se vedle universitních síní předním místem, kde názory Viklifovy i obhajovány i hlásány bývaly.*« A to právě bylo, jak soudím, jedno z největších provinění Husových: jednak naproti stavu kněžskému, že jej zlehčoval, tupil a haněl, a za druhé, že přenášel hádky theologické a spory nad jiné nebezpečné na kazatelnu a činil nejenom krále a velmože, ale také obecný lid soudcem nad kněžími a jejich životem, a že, jak p. a. správně dí, »*sobě Hus naproti duchovenstvu bezohledně počínal,*« a to vůbec, ač sám se přiznal, ačkoliv ne na kazatelně, že zná mnoho kněží, jimžto není hoden rozvázati řeménků u obuvi jejich. Pan autor dí, že Hus kázal *bezohledně* naproti neřestem kněží, ale zamlčuje, že tak *nečinil naproti neřestem svých přívržencu*, naproti rouhačům, křivopřísežníkům, vražedníkům, zlodějům a cizoložníkům. Svědek toho jest Ondřej Broda, bývalý kollega Husův na universitě, když takto Husovi píše: »Quare vos papam, cardinales, episcopos, praelatos et omnes indifferenter clericos vituperose imo injuriose verius judicatis, et imponitis eis crimina, quae fortassis quoad usque vivitis, non probaretis . . . Illos, qui non sunt de secta Wiclef etiam de parvulis acriter increpatis, sed vestros sectarios, perjuros, blasphemos, homicidas, fures et adulteros leniter palpatis.« [1])

Nespravedlivé a stálé ohrožování cti duchovenstva se strany Jana Husi nemohlo býti duchovenstvu lhostejno. Byloť až příliš dlouho trpělivo, a myslím, že by dnes žádný laik se nedal tak dlouho s kazatelny týrati, jako duchovenstvo za dnů Husových. Konečně sáhlo ku své obraně, zvláště, když Hus se nestyděl kázati, že kněží v nešlechetnostech tak daleko klesli, že až se sestrami svými neplechy páší, zpověď vyzrazují atd., což Ondřej Broda Husovi u vší přísnotě vytýká. Že předmět takovýchto kázaní do Betléma množství lidí lákal, a že následkem takových řečí se lid fanatisoval a bouře proti kněžstvu prováděl, kdož by se divil? Vždyť k zjednání bouří není právě třeba, aby učený kněz lid podpichoval, dostačuje k tomu i kněz neumělý a mravů nekalých, a jak vidíme za našich časů, i nedospělý, ale kurážný výrostek.

Pan autor zcela upřímně se přiznává, *že přijímali Viklifisté také mnohé kusy, jež odporovaly souvěkému dogmatu církevnímu, třiznávajíce se k tomu zcela veřejně, a veřejně Viklifa i na kázaních (jako Hus sám) bez výhrad velebíce.*

Toť jest zajisté upřímné vyznání, jehož nechtěli přijati ani královští dvořenínové, ani šlechta před a po smrti Husově, ani král Václav ani královna Žofie, jak z jejich listů na papeže a na kardinálský sbor

[1]) M. Andreas de Broda literis M. J. Hus (nunc ignotis) respondens. A. 1414. Doc. Palacký. p. 518. n. 58.

na jevo jde, jmenujíce Husa svým věrným a zbožným kaplanem, který pravdě Boží učí. *Autor odsuzuje svým výrokem všecky ty naše historiky, kteří tvrdili, nebo ještě tvrdí, že Husova snaha směřovala pouze k nápravě ve mravech, že se dogmatu nikterak netýkala, tak že by byl býval Viklifista M. Jan Hus od hlavy až do paty plně pravověrným katolíkem.* Na základě takovýchto lží mohli arci ti pánové učiniti výrok, že Jan Hus byl nevinen a že byl odsouzen proto, že káral neřesti kněží. Hus sám o sobě takové zprávy po Čechách roznášel, ale Ondřej Broda perfidní toto jednání ve svém listě náležitě pokáral.

Z traktátu pana autora se dovídám, že následkem bully Innocence VII. ze dne 24. června 1405. již byl arcibiskup napomenut, aby nedával kacířství ve své diecési růsti, *a že na synodě r. 1406. bylo zakázáno, věřiti o svátosti oltářní jinak nežli Církev učí, že totiž konsekrovaná hostie všecka mění se v pravé tělo, a víno všecko v pravou krev Kristovu.* Já si dovoluji tuto poznamenati, že p. autor nesprávně podává učení katolické, a to by byl mohl seznati z výměru, jaký každý katolický katechismus o velebné svátosti podává. »*Svátost oltářní jest pravé tělo a pravá krev P. n. J. Kr. ve způsobách chleba a vína.*« Synoda Pražská z r. 1406. se zcela jinak vyslovila o Eucharistii. »Mandatur, ut de Sacramento altaris per omnes Christi fideles sic teneatur: quod postquam forma verborum consecrationis per sacerdotem in missa fuerit prolata, quod ibi nihil substantiae panis remaneat, sed verum corpus Christi; similiter completa forma verborum super calice, nihil ibi substantiae vini remaneat, sed verus sanguis Christi, quod per omnes teneatur.« [2]) Měl tedy p. a. patrně psáti, že se konsekrací mění na oltáři všechna podstata chleba v podstatu těla Páně a všecka podstata vína v krev jeho, ale *nikoliv, že celá konsekrovaná hostie mění se v tělo Páně etc.,* a to že jest učení církevní.

Pravda jest, že Hus byl ještě r. 1407. synodálním kazatelem, a to je po mém zdání důkazem, *že uměl Hus zakrývati své Viklifické smýšlení před arcibiskupem Zbyňkem,* ale nikoliv důkazem, že dogmatické věci byly slabou stránkou Zbyňkovou.

V traktátě p. a. postrádám náležité objasnění o schůzi národa českého na universitě v domě u Černé Růže dne 22. máje 1408., kdež měli Mistři znova věty Viklifovy souditi, odsouditi a postarati se o to, aby mír zemi české byl vrácen, kterýž byl spory náboženskými, a právě jimi s Husem v čele, rozrušen. A jak se ti Mistři o svatý pokoj v zemi postarali? Velmi příkladně a velmi upřímně! Zprvu v r. 1403. tvrdili ti dobří Mistři, že věty nejsou Viklifovy, ale že mu jsou podvrženy. Ale teď zavrhli dotčení Mistři všech 45 vět a zakázali je držeti, jim učiti a jich hájiti, *ale jen ve smyslu jejich kacířském a pohoršlivém.* Tak rozhodli Mistři českého národa, a vůdcem jejich byl M. Jan Hus, ač měli rozkaz královský, aby mysli upokojili, sváry náboženské odstranili a národu českému, jejž cizáckými bludy rozeštvali, pokoj navrátili. Že jednali nesvědomitě a perfidně a že hráli s lidem českým nesvědomitou hru, jde také z toho, že od této doby nesměl žádný bakalář míti veřejného čtení o některém ze tří traktátů Viklifových, jež byly naznačeny, Dialogus totiž, Trialogus a de Eucharistia, neboť právě z těchto spisův bylo množství vět Viklifových sebráno a na sněmě

[2]) Docum. Palacký, p. 332.

Londýnském v r. 1382. a 1396. zavrženo censurou, že jsou bludné a kacířské.

Jako jednal Hus *velice neupřímně s národem českým,* když sice zavrhnul sebrané věty Viklifovy, ale pouze *ve smyslu jejich kacířském a pohoršlivém,* tak se zase choval k svému bývalému příznivci velice nešetrně, když mu přinesl své Viklifické knihy, ale s posměšným dodatkem, aby mu arcibiskup oznámil bludy, jež by v nich shledal.

Poznámka páně autorova, *že teprv potom dal arcibiskup prohlásiti, a to na mimořádné synodě v červenci 1408., že bludů v Čechách nenalezl,* žádala výkladu, v jakém as rozumu učinil Zbyněk toto prohlášení. Králi Václavovi záleželo totiž na tom, aby království České od zlé pověsti kacířství očistil, proto dal Zbyněk toto prohlásiti, ale nikoliv, že by žádného bludaře a kacíře v něm nebylo. Když se dovolával tedy Hus tohoto prohlášení, odbyl ho Jan Železný, biskup Litomyšlský, poněvadž nešlo v něm o konečný nález o nikom, zdali by byl kacířem, ale pouze o vyšetření stran stavu věcí v Čechách: »Allegat tertio Hus, sibi non fuisse objectum per D. Zbynkonem crimen erroris vel haeresis, quoniam non ad decisionem, sed ad inquisitionem pendebat terminus, caritative de possibili decidendus, qui ex consequenti ex contemtu clavium erroneus hactenus reperitur.« [3] (Dokončení.)

LITERATURA.

RUSKÁ.

P. D. Boborykin, velmi plodný ruský romanopisec, patří k naturalistům. Je žákem Emila Zoly, ale v mnohém se od něho liší. Romány Boborykinovy jsou prosty hrozného cynismu, kterým získal Zola tolik peněz, ale kterým též poskvrnil své jméno na věčné časy. Osnovy dějů Boborykinových jsou průhledné, děj logický, rovněž i vypravování zbytečnostmi nepřeplněné. Spisovatel má znamenitý pozorovací dar a neméně veliké nadání vylíčiti pozorované do nejmenších podrobností. Žádá-li se však na umělci, aby zachycoval též vniterný, psychologický život svých osob a děj i po této stránce vyvíjel a prohloubil, pak Boborykin umělcem není, jako jím není Zola. Z toho jde už samo sebou, že díla jeho jsou více nahodilé fotografie, postrádající duchovní jednoty a celistvosti idey a cíle. V jednom z posledních jeho románů. »Perevalu« (ve Věst. Evropy 1894.), lze celou charakteristiku spisovatelovu viděti. Román líčí moskevskou společnosť z osmdesátých let, líčí zajímavě, věrně, ale nejsou to než momentní fotografie. Skytají zajímavý pohled do proudů nám cizího života. Hlavní rek románu, Lizin, prodělává metamorfosy, v nichž společenské proudy moderní zajímavě se střídají: z nihilisty stává se tolstovec, ze sektáře buržoa. Podobné metamorfosy prodělávají i ostatní hlavní osoby románu, tak, aby proudy duchové liberalism a konservatism, kosmopolitism a nacionalism, víra a nevěra, jež prý společnosť moskevská prodělávala, hodně názorně vystoupily čtenáři před oči. Má-li román nějakou tendenci, vyznívá tato v liberalistický humanism, který odporuje velkorusismu a tendencím uzavřeně ruským, protizápadním. V tomto smyslu i náš čtenář najde tu mnoho, co zná z našich románů, různé čistě fysiologické názory o citech a vášních, filosofické proudy západní, ani Nietschea a p. nevyjímaje. Tu by nestál Boborykin za čtení. Ale podávaje zároveň fotografie, jak tyto proudy moderní a západní působí v samém

[3]) Palacký, Docum. Str. 503.

srdci východu, v Moskvě, stává se pro nás dvojnásobně zajímavým. V úzkém rámci posudku nelze o tom referovati, bylo by nutno některé z nejcharakternějších děl jeho přeložiti. Námi uvedený román by se k tomu snad hodil.

Fr. Žák.

CHORVATSKÁ.

Pjesme Spjevao Milan Begović. Zagreb. Milan Begović podává nám ve vkusné knize o 84 stranách 30 svých básní pod jednoduchým nadpisem: »Básně«. M. Begović je znám v literárním světě již delší dobu. Vyjel si na Pegasu do světa již jako studující pod pseudonymem Tugomír Cetinski. — Všechny Begovićovy básně provívá jakási zádumčivosť; v některých jest jí až příliš; než tuto okolnosť básník vysvětluje v básni, kde popisuje svůj život. Pěkný jest cyklus básní pod názvem »Gretchen«. Tu skupil básník všechny ty básničky, které nejdříve začal psáti; velmi něžnou jest »Što je ljubav?« V básničce »Moje srcé« vyznívá vlastenecká struna a dle mého soudu jest jednou z nejlepších. Vedle ní nejzdařilejší jsou básně: Groblje, Pjesnik i sviet, Hrist a Idol; poslední dvě jsou již přeloženy i do italštiny.

Trofanda iz hercegovačke dubrave. Pjesme Safvet bega Redžepašić — Bašagića (Mirza Safvet). Zagreb 1896.

Kdo by se byl před několika lety nadál, že na dalekém jihu chorvatské vlasti v Hercegovině se zrodí talentovaný básník, jenž bude nadšeně opěvovati svou kamenitou vlasť? A Safvet beg Redžepašić (pseudonym Mirza Safvet) jest talentem rozhodným. Pocházeje ze staré šlechtické rodiny a jsa po matce vnukem velikého »junáka« pašy Čengiće, byl Safvet vychován přísně dle učení své mohamedánské víry a již velmi záhy začal se učiti perskému a arabskému jazyku; proto spojuje ve svých básních domácí způsob tvoření s východní bujností. Jeho básně vynikají hloubkou citu, ale též humoristickým nazíráním na svět, čemuž se naučil ve východní literatuře. Kolem jeho nadané hlavy, která má typ staré vznešené mohamedánské šlechty, byl záhy ovinut věnec vavřínový, ale on zůstal skromným jinochem, snažícím se dosáhnouti ideálu dobra a krásy. — V »Trofandě« vede čtenáře často do daleké Persie, ale hned se zase vrací do své milené Hercegoviny. Nejlepší jsou jeho básně milostné, v nichž Safvet překvapuje nejen bohatstvím fantasie, nýbrž i něžností citů. Jak plynné verše a jaká jinošská živost jest na př. v básni »Bože mio!« Za to reflexe jest nejslabší stránkou básníkovou. Že básník prostudoval mimo perské básně též Heinea, dokazuje básnička »Ti si dušo«, jež se zdá býti skoro překladem. — Škoda, že básník pod čarou nevysvětlil některá perská a turecká neznámá slova, což by velice mnohým čtenářům usnadnilo čtení »Trofandy!«

Vjeri i domu. Sabrani prvijenci od r. 1888—1895. godine. Ante Jagar (Bogoslav) Nova Gradiška Str. 126. Některé z těchto básní byly již dříve uveřejněny ve »Vrhbosně« a v »Katolickém listu,« nových jest jen málo. Spisovatelem jich jest »kněz, jenž je posvěcuje všem, kdož jsou pod praporem Krista«. Jsou tu rozličné básně, příležitostné a též přeložené. Svědčí sice o spisovatelově nadání, avšak všeobecný dojem jest ten, že pro takový druh poesie potřebí mnoho vervy a talentu, nemají-li býti pouhým ohlasem a stínem toho, co opěvují aneb musí míti formu nejrozmanitější, aby nebyly monotonními. Jinak je doporučujeme vřele.

Pobieljeni grobovi. Pripoviest. Napisao Evgenij Kumičić. Zagreb. Str. 195. 8°.

Vl. Borotha: Ljetne noći. Prvá povídka jest od renomovaného povídkáře E. Kumičića, ale tentokráte si vybral k povídce špatnou látku; neboť v ní není, jak tvrdí »Vienac«, ani jednoho momentu, ani jedné osoby, jež by se čtenáři mohla zamlouvati neb aspoň uspokojiti cit ethický a aesthetický. »Ljetne noći« od Borothy (pseudonym) jest otisknuta ze sarajevské »Uady«. Předmětem jejím jest dvakráte sklamaná láska francouzské vychovatelky Lucie. Povídka se pěkně čte.

Predavanja oknjigi staroslovenskoj. Napisao Iv. Radetić, sveč. profesor. U Senju. 1896. Str. 207. — Slovanské národy odedávna zajímala otázka, odkud písmo, kterým sv. solunští bratří Cyrill a Methoděj psali své knihy a kterým jazykem psali. Mnoho se již o tom psalo v učených knihách, ale neodborník až dosud neví, jak daleko pokročili učenci v řešení této otázky. Proto p. Radetić napsal »Přednášky o knize staroslovinské,« ve které podává širšímu

obecenstvu populárně přehled celé této otázky. Kniha obsahuje šest článků, ve kterých se pojednává o poměrech Slovanů před příchodem soluňských bratří do Panonie, o Cyrillu a Methoději; o národu, jenž tím jazykem mluvil, jakým jsou nejstarší slovanské knihy psány; o Cyrillově písmu; o literárním působení bratří v Moravě, Bulharsku, Chorvatsku a Srbsku. Spisovatel tvrdí jako Jagić, že sv. bratří mohli s sebou přinésti nářečí, a to jen macedonské, poněkud rozličné od bulharského. Panonii třeba považovati za východiště starého slovanského jazyka, odkud se tento jazyk rozšířil jako liturgický církevní jazyk mezi ostatními Slovany. — Knihu Radotićovu doporučujeme každému, kdo se zajímá o staroslovanské památky.

Stjepan Radić sestavil pro Chorvaty, kteří se chtějí přiučiti českému jazyku, dvě knihy: »Slovnica i čitanka češkoga jezika« a »Rječnik (slovník) češkoga jezika.« Cena obou knih 1 zl. — Těchto knih jsem v ruce neměl, ale jsou prý velice praktické, takže se každý Chorvat beze všech obtíží dle těchto knih naučí českému jazyku. Jak vím ze zkušenosti, sahají i Slovinci rádi po těchto knihách. Fr. Štingl.

ČESKÁ.

O novém buditelství kněžském Odpověď panu dr. Albínu Bráfovi. Napsal Rud. Vrba. Časopis »Aletheia« přinesl v 2. seš. z péra univ. prof. Dra. Bráfa článek »o novém buditelství kněžském«, na který nemůžeme zůstati odpověď dlužni. Nejdříve dovolíme si naznačiti stručně obsah článku. U kolébky našeho národního probuzení stál všude na předních místech kněz. Tehdáž mělo náboženské přesvědčení mnohem hlubší kořeny než dnes, účin duchovenstva, nehledě ani ke škole, byl mocnější a proto i platnější oporou jejich buditelského poslání. Dnes nastalo přiostřování politických stran, ve kterých i protikněžské proudy hrají svou úlohu. Dosud jest rozklad pánem a nesnadno uhodnouti, které směry nabudou vrchu. Nikomu nemůže býti divno, že i v duchovenstvu počínají se ujímati snahy po určitých politických směrech. Duchovenstvo chápe se socialního působení v době, kde vliv jeho jest proti dříve značně oslaben. Dobře vypočtené a agitačně účinné sečlánkování radikálních nauk socialních s protináboženskými proudy musí každému dostačiti k ospravedlnění nábožensko-socialních snah duchovenstva.

Duchovenstvo však jest nuceno zabývati se naukami socialními, chce-li aplikovati božská přikázání na nynější spletené výrobní poměry. Účtovati s těmito zkušenostmi může jen ten, kdo je zná. Dnes nutno znáti i časové myšlenkové proudy, zkrátka celou socialní otázku. Že to právě s touto podmínkou úspěšné působnosti duchovenstva není valné přese všecky horlivé náběhy, které zvláště u mladších jest pozorovati, o tom by bylo marné šířiti slov.

Tomu, kdo venku již působí, často nestačí prostředky, aby se dobrými pomůckami opatřil, a když stačí prostředky, schází návod, jenž by spolehlivě ukazoval cestu. Ti, kteří studují theologii, trpí namnoze opravdový hlad po soustavném poučení, ponecháváni jsou o hladě tom a poněvadž konečně o své újmě hledají ukojení, propadají všem nebezpečím svépomoci diletantů.

Je viděti, že se i naše křesťansko-socialní produkce slovesná mnoho přiživuje ku vlastní své škodě z materiálu více méně agitačně přibarveného. Plitké pohrávání osobními motivy, nedostatek přesného různění věcí a osob, kusé a nesprávné výklady nauky, a podle toho kritika i polemika.

Řečený laciný způsob kritiky jest tím nápadnější, když se s druhé strany uváží patrná náchylnosť dotčených spisovatelů k dosti radikálním, často nemálo nápadnými barvami naneseným programům, zejména též v oboru živnostenském nebo agrárním. Ony všecky plynou ze slabých podkladů theoretického vědění.

Kdyby se dnes někdo, chtěje se státi lékařem, pustil přímo do prací odborně pathologických, aniž si dříve zjednal potřebného základu v anatomii a fysiologii, i laik se musí tázati, jak je to možno?

O systémy neběží, nýbrž o dobrou znalosť toho, co jest, pak teprv mohu se zabývati platněji tím, co býti má. Aby se tomu stavu odpomohlo, na kterém nyní duchovenstvo české jest, navrhuje pan professor Dr. Bráf sociologické přednášky na bohosloveckých učilištích, vydávání dobrých knih k vědeckému sebevzdělání, ne k agitaci. Tím se mají vypěstovati praví apoštolové kněží, povznesení nad jakoukoliv strannickou podjatosť a vášnivou vřavu agitační. Až dotud citoval jsem bez poznámky článek Bráfův, abych podal čtenářům jeho tresť.

Zdá se mi, že pan profesor psal tento článek pod dojmem posledních voleb, kde jsme my katolíci poprve vystoupili. Staré národní strany dotklo se bolestně to vystoupení, ač straně té české duchovenstvo věrně po 30 let sloužilo. V té době však český liberalismus strašně pustošil mravní a hmotné statky od předků zděděné a ubohému českému lidu odchoval dva nezdárné syny odpadlíky: socína a pokrokáře. Co činila stará národní strana proti vzmáhající se nevěře, nemravnosti a záští, rozsévanému proti českému knězi? Ujal se kde veřejně některý předák staré národní strany — mimo Palackého — tupeného náboženství a uštvaného duchovenstva? Nikde jsem o tom nečetl, ani neslyšel. Vím z dobrých pramenů, že stará národní strana má stoupence knězi a náboženství právě tak nepřátelské jako čeští liberálové; ty živly budou panu profesoru asi velmi dobře známy. Ký div, že mezi mladším duchovenstvem vzmáhal se proud, aby v Čechách povstala samostatná katolická strana, která by se neohlížela na žádnou »panující« stranu a jejímž cílem by bylo, českému národu zachrániti víru sv. Václava, drahou řeč a posvátnou půdu od otců zděděnou.

Pan profesor praví, že nyní jest rozklad pánem a že těžko říci, kdo zvítězí. Povím mu to, kdo zvítězí: t e n, k d o s e n e j v í c p ř i č i n í.

Člověk sám sebe nejtíže poznává a stará národní strana nechce ještě dnes pochopiti, že se politika, že se masy lidu nezískají v pražských salonech nebo v Měšťanské besedě, ale agitací na schůzích a ve spolcích.

Kdo zvítězí? Opakuji panu profesoru: kdo se nejvíc přičiní, a to jsou bez odporu dnes socialní demokraté, otroci zlaté židovské internacionaly.

Proč vítězí socialní demokracie? Poněvadž má stálé, placené agitátory, kteří ani jedné neděle neb svátku nevynechají, aby někde nepořádali schůze, poněvadž mají přes 20 svých listů a přes 500 spolků! Oni lidu nejvíce slibují, jeho vášním nejvíce lichotí a lahodí. Lid jest dnes všeobecnou korrupcí tak vyssát, že vítá s otevřenou náručí každého falešného proroka, byť mluvil sebe větší nesmysl. Není divu, vždyť dosud panující strany — stará i svobodomyslná — nechaly v oboru politiky a národního hospodářství lid úplně nepoučený a nevědomý.

Nuže, pane profesore, uznáváte sám, že dnes duchovenstvo ze všech stran jest opuštěno, že žije opravdu mezi novopohany, které musí získati, jest tedy opravdu každý český kněz zároveň misionářem. Misionář, který jde mezi divochy, má však mnohem snadnější postavení, než český kněz ve »vzdělaném« českém národě.

Misionář v Polynesii je v nebezpečí života, aby nebyl pohlcen kanibaly; když je však dovede obrátit, jsou mu věrni a oddáni až do poslední krůpěje krve. Českého kněze však přijímají lidé v srdci zkažení, kteří ho prohlašují za pokrytce, lháře a licoměrníka, jemuž se nejedná o náboženství, nýbrž o kapsu!

Nuže, pane profesore, dejte návod českému knězi, jak by získal redaktora Hajna, který o klerikálech píše, že jest to nejnemravnější strana, ač sám té lži nevěří; jak činiti, aby veřejně odvolal a knězi dosvědčil, že jest poctivec. Kdyby tak občan Hajn učinil, bylo by to tolik, jakoby vzal revolver a jednou ranou se jím zastřelil. A tím jsem jen dokázal, že jsou dnes v českém lidu lidé, kterým jest tupiti náboženství a kněze výživou a řemeslem, jsou to agitátoři a redaktoři červené a pokrokářské strany, jsou to předáci a redaktoři české liberální strany. Zde jest dokázáno, že český kněz tyto lidi pro svou stranu n i k d y z í s k a t i n e m ů ž e.

Nuže, oč se nám jedná? Dnes se nám jedná o to, aby český kněz postavil hráz šíření lži a korrupce. K tomu jest potřebí, aby český kněz dopodrobna znal nynější společenské poměry, otázku socialní. Právě proto žádaly veškeré katolické sjezdy, aby se bohoslovcům přednášely základy národního hospodářství. Že se tak dosud nestalo, není vinou mladších kněží. Odkud má kněz čerpati vědomosti, když mu jich nikdo oficielně nepřednáší?

Jest odkázán sám na sebe. Zde právě rozhoduje píle, dobrá vůle a kritičnosť ducha.

Tím ovšem nezavrhuji, aby si český kněz nepřečetl Roschera, Schäffleho, Mengra, Wagnera, Meyera a Bůh ví koho ještě, ale rád bych zde veřejně konstatoval, že tyto ohromné knihy německých učenců nejsou v oboru národního hospodářství alfa omega vší moudrosti. Pan profesor mluví o nutnosti theoretického vzdělání, jako medik musí nejdříve anatomii, fysiologii, pathologii a na konec teprv therapii studovati. O medikovi je to docela správno, ale socialní politik nemůže užívati této methody, již z té příčiny, poněvadž má před sebou pouze pathologii, to jest nemocné a choré tělo nynější společnosti lidské. Zdravé tělo bylo násilně usmrceno, a my socialní politikové musíme je studovati

z dějin! Roscherovo ohromné národohospodářské dílo jest pouze pathologie, nikoliv fysiologie nebo anatomie společenského těla národního.

Pan profesor žádá, aby duchovenstvo se vzdělávalo odbornými spisy vědeckými, sepsanými bez agitačního úmyslu, a varuje naši stranu před radikálními programy v oboru agrárním a živnostenském.

Táži se zde pana profesora, co má český kněz mluviti, kdyby ho dělníci pozvali na Střelecký ostrov a řekli mu: nu tak nám pověz, co nám chceš dáti s tím křesťanským socialismem? Co je to? Je to něco lepšího než ta pečeně, kterou nám slibuje Marx, Adler, Lasalle? Rád bych věděl, kam by český kněz dospěl v tomto shromáždění dělnickém, kdyby chtěl mluviti čistě »odborně«, »vědecky«, bez agitace. Tu by dělníci řekli — nechte si to mluvení, my vám nerozumíme!

Rád bych věděl, co by pan profesor poradil českému knězi, kdyby ho české rolnictvo vyzvalo, aby promluvil na rolnickém sjezdu, kterak si český kněz představuje zachránění stavu rolnického? Kdyby mu začal vykládati agrární politiku podle některého učeného německého spisu, třeba Buchenbergra, tu by rolníci řekli: to už všecko víme, kde nás co tlačí, ale řekněte nám, jak nás chcete zachrániti; to chceme vědéti! A tu český kněz neví jiné rady než sáhnouti po těch »radikálních« programech naší strany, poněvadž takových programů dosud nemá ani stará strana národní, ani strana mladočeská.

Jsme panu profesoru povděčni. Jeho článek v »Alethei« zajisté věcí pohne, uděláme zase krok ku předu. Přiznáváme, že jsme pracovali způsobem nedokonalým, ale pan profesor dozná dle staré pravdy, že nic není dokonalého pod sluncem! Zůstaneme svému směru věrni; doufáme pevně, že právě náš směr zvítězí.

Pan profesor nazval tento dosud vládnoucí směr ve spisech a řečech naší strany »diletantismem«. Připouštím, avšak ptám se zde veřejně pana profesora: co učinila na poučení lidu, na potírání korrupce a lži stará národní strana, a co čeští liberálové? A tu i sám pan profesor Dr. Albín Bráf musí, chce-li vydati pravdě svědectví, bíti se v prsa a doznati: v tom směru jsme neučinili nic.

A právě v tom vidíme opět zásluhy českých kněží, že oni to byli, kteří v první řadě chopili se práce, aby otvírali lidu oči. Pan profesor nám vyčítá nedostatek theoretického vzdělání a varuje nás před ním, sám však ani slůvkem ve svém článku neudal, z jakých pramenů máme čerpati, abychom něco konkretního věděli.

Jsem přesvědčen, že mnohý židovský cestující má více národohospodářských vědomostí, než některý profesor politické ekonomie na universitě, který louská učené spisy a trápí se nad ohromnými folianty. Židovský cestující se svými vzorky projde celou zemi, zná všecko, jak kde co chodí, a mohl by mnohem líp poučiti posluchače o národním hospodářství, než třeba profesor Šmoler z Berlína.

Prohlašuji zde veřejně: kdyby některý kněz četl pozorně celý rok každé číslo rubriky »Geschäftszeitung« Prager Tagblattu, neb Pester Lloydu, Neue Freie Presse nebo Berliner Börsencourier: bude míti v národním hospodářství větší vědomosti, než kdyby 10 let poslouchal třeba pana profesora Dra. Kaizla. Souhlasím úplně s panem profesorem, aby nikdo z naší strany bez důkladné přípravy, znalosti věci a vědomostí vůbec veřejně nevystupoval — ať již jako spisovatel nebo jako řečník. K obému je potřebí pilného čtení, neunavného studia. Kéž by se alespoň v naší straně pilně četly ony práce, které naše strana pro lid český jazykem českým vydala a vydává. Každý řečník nebo spisovatel, který toho nedbá, jen darmo naší straně škodí!

Pan profesor doporučuje na ten čas překlad dobrých národohospodářských spisů cizojazyčných.

K tomu podotýkám, že ten, kdo chce konati hlubší studia, musí čísti spisy v originale. Národ český má své potřeby, on žije za jiných poměrů a proto potřebuje vlastních poučných spisů pro vlastní poměry, které mu nikdy cizojazyčné překlady nevysvětlí, poněvadž jsou psány pro jiné národy. Jestiže naše strana vydala po soudu páně profesorově práce diletantské, dovoluji si upozorniti na to, že u nás učený spis najde jen několik čtenářů, a že jednotlivec, který na vlastní risiko něco vydá, musí počítati s tím, aby spis mohl čísti každý, který má jen obyčejné školské vzdělání. Toho směru se musí naše strana křesťansko-socialní přidržeti a jen v tom spočívá její budoucnost. Nám, kteří v tomto směru pracujeme, nejde o to, abychom si získali členství české akademie, nám jde o to, abychom získali lid pro pravdu, účel pak vždy rozhoduje o tom, co počínáme a konáme.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Nemine téhodne, aby do Vatikánu nepřicházeli vynikající jednotlivci, nebo aby tam neproudily řady nadšených poutníků z nejvzdálenějších světa končin. Koncem března přijal sv. Otec ve slyšení Jeho cís. Vysosť velkovévodu Nikolu Michajloviče; v neděli potom sloužil papež mši sv. u přítomnosti více než sto osob vesměs z ciziny: z Francie, Španěl a Ameriky. Americké poutníky přijal sv. Otec ve dvou odděleních: prvé, počtem asi 40, vedl nedávno do luna církve přijatý p. Throop; druhé oddělení čítalo sto osob a předvedl je po mši sv. Msgr. O' Conell, rektor americké koleje. Sv. Otec promluvil k nim stručnou, vřelou řečí, již Msgr. O' Conell Američanům v angličině tlumočil; tito vypukli pak v jásavé provolávání slávy. Konvertita p. Throop odevzdal sv. Otci sněhobílé zucchetto (čepičku pro sv. Otce.) a v něm jako petrský halíř značný počet dukátů. Sv. Otec vlídně zucchetto přijal a posadil si je ihned na hlavu; to, jež měl před tím, dal p. Throopovi s úsměvem na památku, k živému jeho překvapení. Neproniklo ani do širší veřejnosti, že sv. Otec vyznamenal důstojníky francouzské na Krétě, kteří statečně při velikém požáru hájili majetek a životy ohrožených křesťanů. Zprávu o tom podal papeži P. Angelo Maria, kapucín apoštolský, správce Kréty. Dvěma udělil Lev XIII. komturský kříž řádu sv. Řehoře, sedmi kříž téhož řádu. Jsou to tito neohrožení mužové: Hennique, lodní kapitán, velitel Suchet, dle zprávy P. Angela zbožný katolík; kapitán fregaty Pivet, Léca, Sénes, Leblanc, Thelinge, Eckenfelder, Dollo. Zpráva o utrpení křesťanů na Krétě učinila na sv. Otce velmi bolestný dojem a ihned poslal k podpoře nuzných deset tisíc lir, ač vydání Jeho na vše strany jsou převeliká. Dne 11. dubna přijal Lev XIII. ve zvláštním slyšení perského vyslance Mirzu-Reza-Kahna, jenž přijel do Říma sv. Otci oznámit nastoupení nového vládce v Persii, Muzzaffera-ed-Dina. Slyšení bylo v trůnním sále; sv. Otec Lev XIII. byl obklopen celým Svým dvorem. Perský vyslanec odevzdal papeži vlastnoruční list šacha Muzzaffera, jímž oznamoval, že se ujal vlády. Po obvyklém představování průvodu perského a dvoru jeho Svatosti pozval papež Mirzu do Svých soukromých komnat, kdež s ním chvíli meškal v rozmluvě. Potom navštívil perský vyslanec J. Em. kard. Rampollu. Než Mirza opustil hôtel di Roma, kde bydlil, odevzdal mu úředník z Vatikánu vlastnoruční list Jeho Svatosti, jímž propůjčen mu byl velkokříž řádu Piova, a stkvostný mosaikový obraz pro šacha, představující náměstí sv. Petra ve chvíli, kdy papež s basiliky žehná urbi et orbi. V Persii jest nyní 8.000 katolíků chaldejského a armenského ritu; římských katolíků je tam málo. Apoštolským administrátorem Persie je Msgr. Lesné z řádu Lazaristů. Sv. Otec nepřestal býti králem i po zabrání Říma. Dokazuje to celý svět, i nejnověji poselství šachovo z daleké Persie.

Lužičtí Srbové. Lužičtí Srbové pořádali loni v Drážďanech národopisnou výstavu dle vzoru naší pražské, která se zdařila znamenitě. Lužičtí Srbové vystoupili tu poprve před soudnou Evropou, aby dokázali, že žijí. Letos zaujímá veškery snahy našich pobratimů stavba velkolepého národního domu v Budyšíně, jenž bude střediskem národního života v této zemi, a oslava 50leté ročnice Matice srbské, jejímž úkolem jest vydávati řádné, poučné a zábavné spisy pro lid i vzdělance. Slavnost započala v úterý velikonoční dne 20. dubna dopoledne schůzí studující mládeže srbské, odpoledne slavnostním seděním všech odborů matičních. Večer bylo divadelní představení, při němž bylo poprve hráno původní pětiaktové drama katolického básníka a kněze Jakuba Bárta: »Na Hrodźišću«. Ve středu dopoledne položili studující věnce na rovy největších vlastenců srbských, Michala Hórnika a Arnošta Smoleře. O půl jedenácté byla slavnostní schůze, při které proslovil řeč kanovník Ignác Herrmann, a při níž byli poctěni jubilárové, kteří od počátku až do nynější doby zůstali Matici věrni a jichž ještě několik žije. V poledne byl položen základní kámen k Národnímu domu, při čemž řečnil Dr. Imiš. Slavnostní hostinou, večer koncertem srbských pěveckých jednot a animovaným banketem byla slavnost skončena za obecného nadšení všech přítomných Srbů a hostí.

K slavnosti dostavili se Polák Dr. Parczewski se svou sestrou Melanií, upřímnou milovnicí národa srbského i českého; z Čech prof. Ad. Černý, jenž konal přednášku o úkolu srbských belletristů; Fr. Loskot, kaplan z Jablonce n. Jiz., Fr. Žundálek, kaplan v Hodkovicích, a Fr. Jedlička, zám. kaplan ve Wor-

klecích v Horní Lužici u Budyšína, v rodišti Hórnikově. Mezi telegramy a dopisy z katolických kruhů českých byl k slavnosti zaslán i dopis od redaktora t. l. Kaplan Fr. Žundálek přinesl ke schůzi pozdrav katolických Čechů a vyřizoval sympatie katolického tisku v Čechách se snahami lužických Srbů. K slavnosti kladení základního kamene dostavil se i purkmistr města Budyšína Dr. Kläuer se třemi členy městského zastupitelstva. Frant. Žundálek popsal celou slavnost v »Kat. Listech« ze dne 27. a 28. dubna.

Macharova sláva bledne? Jméno páně Macharovo stalo se od pověstné naší literární revoluce známým a slavným, aspoň v jistých kruzích. Že pan Machar má ostré a břitké péro, ukázalo se právě v těch bojích velmi jasně. Rány, které rozdával, byly mnohdy dobře mířeny a dopadaly také, kam dopadnouti měly. Z té příčiny tolik odporu i podivu a nadšení nakupilo se kolem básníka. Největší radosť měli z pana Machara realisté v »Čase« a v »Naší době« a s nimi ovšem i jini »oprávcové« naší literatury a rozličných směrův a směrečků »předákové«. Avšak i to pominulo jako tráva polní, a mezi mladými ukázali se již zjevové, z kterých panu Macharovi nebude asi příliš radostno. Pan Zákrejs má z toho v »Osvětě« (2. číslo letošní) patrnou radosť a sděluje nejdůležitější z toho věci se svými čtenáři. My z toho vybíráme jen to, že mladý (?) pan kritik neuznává Machara geniem, nýbrž jen »jak tak« talentem a probírá dosti nepříznivě celý jeho literární rozvoj na základě uveřejněných spisů básnických. Hned při prvé publikaci Macharové nachází pan kritik (ve známém »Confiteor«) přemíru affektovanosti, cizí vlivy, okázalý dandysm, studentskou naivnosť, dikci rozbředlou, z p ě t n o u vlnu po deklaraci, po Čechovi a Vrchlickém, vliv Heineův a Mussetův, Byronův, s i l n ý vliv Vrchlického, formalní nucenosti, nesprávnosti ..., Confiteor nemá tendence užitečné ...« Tak tedy vida, že jsme páně Macharovo »Confiteor« v klerikální »Vlasti« již před lety, kdy mu ovšem »páni« podkuřovali, bez skutečné příčiny neodsuzovali! Zase nový doklad, co páni o svých plodech soudí, když si nepodkuřují. A pak se píše o »kritice«! Za několik let opakují p o nás známé věci; sebe zovou p o k r o k o v ý m i a nás — zpátečníky! Nepřipomínáte si známého českého úsloví: V hrdlo lže? — A neznámý kritik z »mladistvého sborníku« nesoudí tak nepříznivě jen o p r v n í publikaci Macharově; neznámý kritik soudí tak ano nepříznivěji o d a l š í ano i o nejnovější literární činnosti básníkově, se zvláštním důrazem ukazuje ve všech tvorbách na ú n a v n é reflexe a na m n o h o s t a r é h o. I pověstná sbírka »Pěle-měle« jde »starým« chodem, je »obmezena« a nemá ani »celkové ideje«. Sonety Macharovy? Jsou prý hříčka, zastávka, nekonečné opakování téhož etc. Ani »Tristium Vindobona« nedochází milosti, jelikož prý »větší ceny nemá«, než kterákoli jiná sbírka páně Macharova. O poslední pak publikaci téhož auktora, o sbírce 1893—96., také pronáší se jiný m l a d i s t v ý hlas nepříznivě tvrdě, že prý při četbě díla toho »provane vás takový zvláštní vlhký vzduch r u i n y!« — Podívejme se, jak se časy mění a básníci i kritiky také! Vrchlického již loni sesadili »mladí«; Machara zase letos sesazují »mladší«, a jiné naše »osvědčené« a uznané literární síly, snad co nejspíše sesadí »nejmladší«! K.

Kongregace chudých služek Ježíše Krista v král Českém. V květnu r. 1881. přivezla s sebou J. O. pani hrab. Kristina Schönbornová z Německa ošetřovatelku z »Kongregace chudých služek Ježíše Krista« a brzy potom štědrostí zesnulé císařovny Marie Anny kongregace usadila se v Praze k trvalému pobytu. Koupen byl dům vedle paláce hr. Schönbornů na Malé Straně, odkudž byly sestry přezvány »Schönbornkami«. Kongregace má účelem ošetřovati nemocné po domech bezplatně, a z kteréhokoli stavu, ale především chudé. Sestry přiučily se brzy jazyku českému, chtějíce prospěti chudému lidu. Později počaly sestry přijímati též na výchovu chudé dívky a tak znenáhla vznikl v domě jejich sirotčinec, jenž nyní jest v Jámě na Novém Městě Pražském. Přijímají se tu též sirotkové churaví a mrzáčkové, a to bez ohledu na národnosť. České dítky posílají se do škol českých, německé do německých. V domácnosti vedou se k tomu, aby dokonale přiučily se veškerým ručním prácem i prácem domácím, by jednou si také dovedly chléb svůj poctivě vydělati. V obou ústavech »Chudých služek J. K.« poskytuje se chudině strava, mimo jiné též t. zv. chléb sv. Antonína. Zbytky se stolu J. Em. ndp. kardinála a z paláce hrabat Schönbornů dodávají se »Chudým služkám J. K.«, které je rozdělují chudým. R. 1887. usídlily se »Chudé služky J. K.« po přání hraběcí rodiny Sylva Tarouccy v Trmicích u Teplice, kdež ošetřují nemocné, vychovávají sirotky, spravují opatrovnu, školu ručních prací a nedělní školu pro tovární dělnice. Rodina hr. Sylva-

Tarouccova vydržuje tam sestry, sirotky i školy. Roku 1890. byla zřízena filiálka kongregace ve Sloupě (Burgstein) nákladem hr. Kinských; zřízen tam sirotčinec, opatrovna, ošetřování nemocných i nedělní škola. Roku 1894. zřízena byla nákladem hraběnky Waldsteinové filiálka v Doksích. Sestry působí od r. 1895. v městské nemocnici v Č. Kamenici. R. 1896. převzaly sestry chudobinec a nemocnici ve Výprtech. Nuže, tu máme jednu zdatnou větev na stromě křesťanské dobročinnosti. Bez ohledu na národnosť a na šat obětují se tyto sestry službě nejušlechtilejší — chudině, onomu pariovi, jenž ode všech a to hlavně v nemoci bývá opuštěn. Kéž náš lid také tu obětivosť a lásku uzná a ji patřičně ocení!

Paběrky z novin a veřejného života. ***K pooletému jubileu mučenicke smrti sv. Vojtěcha*** sjeli se do Prahy všickni nejd. pp. biskupové čeští a moravští a biskup Řezenský Dr. Senestrey. »Katolické Listy« přinášely po tři dny slavnostní přílohu a v neděli vyšly ve slavnostním rouše. Triduum v metropolitním chrámu sv. Víta mělo zdárný průběh. V neděli ráno přijali členové katolických spolků z rukou Jeho Eminence Tělo Páně, a odpoledne rozvinul se po náměstí Hradčanském slavnostní průvod s ostatky sv. Vojtěcha. Byla to slavnost v Praze již dávno nevídaná a zůstane nám všem, kdož jsme byli přítomni, povždy v milé paměti. Říšský poslanec farář Dr. Ant. Stojan přivedl k slavnosti deputaci Moravanů, kteráž byla přijata v audienci od Jeho Eminence našeho metropolity a všech u něho dlících nejdůstojnějších pp. biskupů. Deputace budila pozornosť všech, kdož ji v průvodu na Hradčanech a vůbec v Praze viděli. I není divu, že nepřátelé církve zlostným zrakem tuto oslavu pozorovali a proto vyslali z »Nár. Listů« hyenu, aby rozhrabala ostatky sv. Vojtěcha, ale prof. Dr. Kalousek hyenu z hrobu sv. Vojtěcha odehnal a důkladným článkem v »Kat. Listech« našeho zemského patrona obhájil proti zlovolným útokům zlovolného listu. Závěr sv.-Vojtěšských slavností tvořila velikonoční hra, představující Vzkříšení Páně, kterouž precisně provedli mnichové Emauzští se svou školou. Hra, která měla přesný náboženský ráz a která vlastně ve zpěv oděla slova Písma, konala se v chrámu Páně před oltářem. Byli jí přítomni Jeho Eminence ndp. kardinál kníže-arcibiskup Pražský a ndpp. biskupové: Brněnský, Budějovický, světící biskup Msgr. Ferd. Kalous a hr. Gallen, světící biskup z Münsteru, a vybrané obecenstvo. Každý účastník slavnosti obdržel latinský text celé hry, aby ji mohl dobře sledovati. Americký český časopis »Katolík«, jejž vydávají benediktini v Chicagu, vyšel dne 23. dubna ve stkvostném rouše, s velikou podobiznou sv. Vojtěcha uprostřed, kterak vraceje se s průvodci svými do Čech modlí se na Zelené Hoře za blaho České země. — ***Slibná organisace v diecési Litoměřické.*** R. 1895 byl v Litoměřicích na kněze vysvěcen Fr. Žundálek, rodem Moravan, velice intelligentní jinoch. Již tehdy uměl lužicky a slovinsky, pobyv rok v semináři Gorickém. K naší »Vlasti« lnul upřímnou láskou již v semináři, i vynasnažovali jsme se, aby za přispění družstva Vlasť mohl se jeho duch dále vyvíjeti. Za naší pomoci začal pěstovati jazyky rusínský a bulharský a cestoval r. 1895. po Lužici a r. 1896. mezi Rutheny. Velice mnoho jsme si od něho pro »Vlasť« slibovali. I překvapilo nás nemálo, že tento mladý kněz chce vydávati časopis; radil se s námi a předložil nám k posouzení stanovy, které organisují českou část diecése Litoměřické na širokých základech. Lekli jsme se, že tohoto nadaného a velečinného mladého kněze ve »Vlasti« ztratíme, ale co naplat! Proč zdržovati smělou ruku a odvážlivou hlavu od práce, jíž jest na výsosť potřebí? Ve »Vlasti« sice mnoho ztratíme, ale společná naše věc jeho plány velice získá; část musí ustoupiti celku, a tak jsme jeho názory schválili a vřele je vítáme a všemožně je chceme podporovati.

Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Em. Schoebel plány Žundálkovy ochotně schválil a hmotnou podporu přislíbil. I také jinde byla hmotná pomoc zaručena.

Provedení tohoto plánu bylo svěřeno vikariatu Turnovskému, který v poradě ze dne 14. dubna t. r. přijal tuto Žundálkovu resoluci: »Jest potřebí, aby byl založen katolický list pro diecési Litoměřickou. K tomu úkolu má se zahájiti akce se všemi českými vikariaty této diecése a svolati z nich všech porada důvěrníků, která by vypracovala nástin stanov a další kroky k uskutečnění tohoto podniku zařídila.«

Děkan Jos. Svoboda z Turnova uznal nezbytnou potřebu zdravé organisace a laciného listu katolického, který by byl redigován směrem křesťansko-socialním.

Jan Hůlek, zámecký farář v Sychrově, se přimlouval za spolky jinochů, aby naše mládež nepropadla nezdravým proudům socialním.

I byla přijata druhá resoluce, kterou navrhl kaplan v Loukově, Vinc. Drbohlav: »V každém vikariatě budiž založena Jednota katolicko-politická, nebo Jednota jinochů a dívek. K této politické Jednotě nechť se druží po způsobu odborů katolické spolky jednotlivých farních osad.«

Schůzi, v níž byl položen tento základní organisační kámen, předsedal na místě ochuravělého p. kanovníka Msgr. Němečka vik. sekretář Tyrichter.

Přejeme všeho zdaru a čekáme jen, kdy začne s podobnou akcí diecése Budějovická! — ***Katolické Noviny pro lid moravský v Pruském Slezsku.*** Tyto jediné v »moravské« řeči vycházející noviny v Německu tisknou se jednou týdně za čtvrtletní předplatné 1 marku. Vydávají se v Ratiboři již pátý rok a tisknou se švabachem, ale v čisté jinak češtině. Jejich redaktorem a vydavatelem jest kooperator z Hulčína, Jos. Hlubek, jenž nám je zasílá výměnou za »Vlasť«. V denních zprávách jest vždy na prvním místě: Učte své dítky moravsky čísti. List redigován je přesně katolicky a každé číslo vyniká bohatým obsahem. Ke každému číslu jest přiložena »Zábava nedělní«, redigovaná na způsob našeho »Kříže« a »Marie«. Obsahuje týdenní kalendář, život jednoho svatého, výklad evangelia a na konci něco poučného. Hle, katolický kněz snaží se udržeti národnost mezi svým lidem! Tak je tomu i v Lužici, i na Slovensku, mezi Slovinci a všude, kde je národ v porobě nebo u vývoji své existence, však jakmile se národ zmůže, knězem povrhne a od další práce národní ho odhání! — ***Epištola českému dělnictvu.*** Báseň Aug. Eug. Mužíka. Tiskem a nákladem J. Otty v Praze, cena 15 kr. Básník líčí mezi jiným, co sílilo jeho matku v trudu a práci. »To byla víra v srdci,« praví, »věčně nová, cit, pro nějž lidská řeč snad nemá slova, ta víra v Boha, bez dogmat a řádu, jež v duši prosté odvěkou má vládu«. Pane Mužíku, kde se naučila Vaše matka víře — zajisté ve škole a v chrámě; a ta víra ze školy a z chrámu má základem dogmata církve a vedena jest určitým řádem. Jaké to tedy nejapnosti mluvíte a šíříte, a proč naši víru urážíte v básni, v níž dělnictvu cenu víry vštípiti míníte? Báseň nemůžeme doporučiti. — ***Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a ředitel Bílek.*** V květnovém čísle »Hlídky« pokračuje prof. Dr. Hodr ve své kritice na 11 stranách o tomto dějepisném pamfletu. Jeho kritika jest zdrcujícím soudem a pravou popravou literární činnosti p. řed. Bílka. — ***Rivista internazionale*** di scienze sociali e discipline ausiliare, vycházející v Římě, všímá si bedlivě slovanských a hlavně našich užších časopisů. Dubnové číslo »Rivisty« ku př. rozebírá z »Děl. Novin« článek o vlastenectví křesťanských socialistů v Čechách a o nevlastenectví socialní demokracie a z »Vlasti« mluví »Rivista« téměř na dvou stranách svého listu o článku »Katolické Německo« (La Germania cattolica, Gius. Vondrák). Máme z toho upřímné potěšení, že práce v časopisech družstva vycházející (»Rivista« si bedlivě všímá i »Vychovatele) docházejí rozboru a uznání ve vynikající cizí revue až v Italii. — ***Spolek katolických učitelů v Čechách*** čítá již přes 10 členů, z čehož jest viděti, že agitace »Národních Listů« a různých učitelských časopisů proti němu jest marna. Také na Moravě jest spolek katolických učitelů zabezpečen a vejde v život ještě letos. Katoličtí učitelé moravští uveřejnili v té příčině v »Hlasu« hojně povzbuzujících článků. — ***Rozumy našich radikálních pokrokářů o náboženství.*** Náboženství jest pro jednotlivce, pro obce, jest věcí celé země a říše. Náboženství pouze pro jednotlivce jest nesmyslem a tento nesmysl do svého programu staví naši radikální pokrokáři. »Co se tkne náboženství,« prohlašují, »ono nesmí nalézati v moci církevní ani světské svého fedrovatele, ani svého utlačovatele, nýbrž musí zůstati osobním a nedotknutým citem jednotlivce, pokud se neprojevuje na úkor mravnímu duchu programu.« Chlapečkové, dáváte tím na jevo, že neznáte podstaty náboženství a církve, i neměli byste se plésti do věcí, kterým nerozumíte. — ***Jak se vyplácí židovský tisk?*** Novinářská společnosť, která vydává »Neue freie Presse«, měla r. 1896. čistého užitku 354.921 zl. Jak jsme za to my katolíci chudí! Česká šlechta, český klerus a čeští katolíci vůbec sotva dovedou na nohou udržeti jediný veliký politický denník — »Katolické Listy«! Jak jsme ubozí oproti židům a kdy povstaneme ze spánku k potřebné obětivosti! — ***Povzbuzení pro nás.*** V německých zemích Rakouska jsou různé spolky k zakládání knihoven a rozšiřování dobrých knih. Tak na př. Der oesterreichische Volkschriften-Verein, der Salzburger Bücherverein, die St.-Josephs Bücherbruderschaft v Celovci a der St.-Paulus Bücherverein ve Warnsdorfě. K těm se připojil r. 1896. i spolek sv. Vincence ve Vídni. Zřídil zvláštní komité a vydal r. 1896. 6. března veřejné provolání, v němž si klade za úkol, opatřiti knihami: 1. odbory čili konference sv. Vincence a 2. jiné čtenářské spolky. Odboru se podařilo v jednom roce hojně

farních knihoven buď založiti nebo rozšířiti. Hlavní činnost obrací se na Vídeň a Dolní Rakousy. Také u nás spolek sv. Vincence před desíti roky něco podobného podnikal, ale pak ustal a celá věc spí. A přece, jakou cenu by měly jeho dobře řízené knihovny v Praze, v okolí Prahy, po celých Čechách? Proč spíme, když je práce potřebí?

Dočítáme se v »Ohlasu od Nežárky«, že I. duch. správce v pražské všeob. nemocnici Bern. Dolák, založil ve svém rodišti Stráži u Jindř. Hradce dvě nadace, každou po 1000 zl., a to jednu pro chudé, druhou pro kostelní literáty. V Korutanech jest 18 slovinských záložen, z nichž 13 založili katoličtí kněží, zejména Slovinec farář Bauer a Čech Fr. Lenz, farář v Železné Kapli v Korutanech.

Leo Taxil podvodník. »Neue freie Presse« přinesla telegram z Paříže, že známý protizednářský spisovatel Leo Taxil svolal tam schůzi, v níž cynicky se přiznal, že po 12 let klamal duchovenstvo. Odpadnutí od zednářstva, návrat do katolické církve, jeho pokání, protizednářské spisy, všecko bylo komedií a výnosným obchodem. Mis Vaughanová je prý chudá guvernantka, která byla u něho sekretářkou, a svými dopisy klamala biskupy a listy katolické. »Odhalení« Taxilovo provázeno bylo zaslouženým opovržením přítomných kněží a žurnalistů katolických. V průvodu svých přátel Taxil utekl. — Nebýti tridentského sjezdu, byl by asi Taxil klamal dále. — Z Paříže dochází další zpráva, že mnozí z katolíků žalují Taxila, že vybral peníze ve prospěch Vaughanové a sobě je ponechal.

R. 1896. byl nám zaslán o Mis Vaughanové do »Vlasti« článek, jednající mimo jiné o tom, jaké nemravnosti děly se prý při sloužení »černé mše«. Ale článek jsme neuveřejnili a těšíme se nyní z toho, vědouce, že vše to bylo lež a podvod. — ***Němečtí katolici*** konají sjezd od 31. srpna do 4. září v Landshutu v Bavořích. Liga † 20.

Výbor Tiskové ligy konal dne 18. března t. r. v 11 hodin dopoledne druhou schůzi v II. správním roce. Přítomni byli všickni členové výboru. Předseda dp. Rud. Horský zahájil schůzi, načež jednatel dp. Karel Štella četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Ředitel tiskové kanceláře, dp. Tom. Škrdle, referoval o stavu ligy. Ligistů přibývá hojně, a někteří z nich velice pilně a dovedně pracují, ale hmotně jest liga r. 1897. velice málo podporována. — Výbor uděluje 10 zl. podpory knězi, jenž vedl boj proti socialistickému listu, a jistému farnímu úřadu zasílá pokyn, jak by si měl oproti urážkám socialisty počínati. Pan Dr. Vojt. Vrťátko, jenž byl jako host přítomen, poskytl výboru dobré právnické rady. — Člen výboru, dp. farář a redaktor Fr. Vaněček, sestavil zvláštní pokyny k ligistům. První část dá výbor do tisku a rozešle ji všem ligistům, nynějším a budoucím, druhá část uveřejní se v katolických novinách. — Výbor rokoval až do jedné hodiny s poledne a projednal ještě různé jiné záležitosti, jež se vymykají veřejnosti. J. M. ndp. biskupu Ed. Janu Nep. Brynychovi zaslal výbor k jeho svátku blahopřání.

Činnosť Tiskové ligy v měsíci dubnu. 1. »Katolické Listy«. Mají: *a*) úvodní články l. † 9, 16, 32, 41 (dva) a 57; *b*) dopisy domácí z Čech a z Moravy: l. † 3, 4 (čtyři), 9, 20, 68, 15 a 31 (dva); dopisy z ciziny: l. † 8 z Korutan a ze Záhřeba, l. † 11 z Istrie, l. † 27 z Vídně, l. † 30 ze Švýcar, l. † 33 z Krakova, l. † 50 z Říma (dva), l. † 57 z Belgie, l. † 59 z Bavor, l. † 60 z Moskvy, l. † 62 z Krajiny, l. † 4 z Lužice. *c*) lokálky: l. † 4 = 23, l. † 22 = 13, l. † 5 = 12, po 4 = l. † 39 a 41, l. † 20 = 3, po 2 = l. † 16, 6, 29, 17, 32, 48, 23, 1, 68, po 1 = l. † 50, 36, 46, 19, 42, 31, 14, 9, 21, 67, 15 a 10. — 2. Týdenník Katolických Listů má lokálky od l. † 21, 69, 41 a dvě od l. † 4. — 3. »Český Východ«: *a*) dopisy: l. † 5, 35 (čtyři) a 68; *b*) lokálky l. † 15, 69, 17. — 4. »Mír«: *a*) dopisy: l. † 69, 47, 5 a 42. Tento ligista píše skoro výhradně, vytrvale a dovedně do »Míru« a má tam mimo dopisy i hojně lokálek. — 5. »Hlas«: *a*) článek: l. † 7; *b*) dopis: l. † 52 ze Slezska; *c*) lokálky: l. † 2 a po dvou l. † 29 a 42. — 6. »Vlasť«: literární zprávy l. † 1, 4 a 20. — 7. »Vychovatel« *a*) články l. † 10; *b*) lit. zprávy l. † 100. — 8. V »Děl. Novinách« má dva úvodní články l. † 7.

Žádáme všecky pp. ligisty, aby pilně a svědomitě pracovali, a není-li v redakci »Kat. Listů« nebo jinde některá jejich liga přijata, nechť se tím nedají odstrašiti od další práce. Můžeme sděliti, že mnohé ligy domácí a hlavně všecky ligy z ciziny docházejí u soudných pozorovatelů uznání a že platně přispívají k rozkvětu katolického tisku. Celá věc jest v utěšeném proudu, i jen vytrvati, pravíme opětně: jen vytrvati, a cíl ligy bude v mnohém docílen.

JIHOSLOVANSKÉ ROVY.

Dr. Vatroslav Oblak. — Bylo dne 17. dubna m. r. »Německým« městem Celji pohyboval se pohřební průvod, v jehož čele byla slovinská trikolora. Smutně zvonily městské zvony, oznamujíce všemu lidu, že nesou do hrobu — člověka. Ale že zesnulý nebyl obyčejným člověkem, to dokazovalo nesčíslné množství účastníků, již přišli ze všech stran. Vatroslava Oblaka, slavného slovinského jazykozpytce, přišel doprovodit k poslednímu odpočinku jeho učitel, ve vědecké práci sešedivělý, prof. dr. V. Jagić, zemský poslanec M. Vošnjak, děkan filosofické fakulty ve Štýrském Hradci a m. j. — Vatroslav Oblak se narodil v Celji 15. května 1864. Již na gymnasiu se zajímal o slovinskou filologii; vypravuje se, že již jako gymnasista prostudoval velikou Miklošičovu srovnavací mluvnici slovanských jazyků. V době, kdy Oblak studoval, byly ještě špatné časy pro Slovince. Slovincem se pohrdalo kde se jen mohlo. Ale již tehdy byl Oblak jaksi duší slovinských studujících. Na začátku školního roku 1885. měla se zpívati při službách Božích císařská hymna, ovšem že německy; avšak Oblak přemluvil zpěváky, že zpívali hymnu slovinsky. To bylo příčinou, že profesorský sbor Oblaka vyloučil ze všech rakouských gymnasií. Tento trest mladého muže nezastrašil, šel do Záhřebu a tam maturoval s výborným prospěchem. Po gymnasijních studiích oddal se studiu filologie ve Vídni. Prvými jeho učiteli byli Miklošič a pak Jagić. Nejdříve se zaměstnával staroslovinštinou, později všemi jihoslovanskými jazyky, v prvé řadě slovinštinou a bulharštinou. R. 1891. obdržel od císařské akademie pro vědy a umění značnou hmotnou podporu, aby cestoval do Macedonie studovat tamější nářečí. V zimním semestru r. 1893-94. habilitoval se dr. Oblak jako privátní docent slovanské filologie na štýrsko-hradecké universitě. Ministerstvo vyučování dalo mu 600 zl. roční remunerace. Tento obnos s honorářem, který dostával od »Archivu« a »Letopisu Slovinské Matice«, byl mu jediným prostředkem, z kterého žil a si kupoval knihy. Když byla lonského roku na štýrsko-hradecké universitě ustanovena mimořádná stolice pro slovanskou filologii se zvláštním zřetelem k jihoslovanským jazykům, byl dr. Oblak jmenován na toto vynikající místo. Ale bohužel již 15. dubna — zemřel. — Prvá vědecká díla uveřejnil Oblak již r. 1887., tedy sotva 23letý studující, a to v »Archivu«: »Ein Beitrag zum slavischen Imperativ« a v »Letopisu Mat. Slovinské«: »Tři rukopisy slovinské z prvé polovice XVII. století«. Všech jeho jazykozpytných studií tu není možno vypočítati. R. 1894. stal se Oblak spoluvydavatelem »Archivu«; jeho jméno lze čísti na titulním listě vedle Jagiće, Brücknera, Novakoviće atd. Mimo to psal poslední dvě léta též do bulharského »Zborniku«, vědeckého listu, vycházejícího ve Srědci. — Zkrátka: dr. Vatroslav Oblak byl jazykozpytný genij, jenž by byl jistě důstojným nástupcem starších slovinských jazykozpytců, Kopitara a Miklošiče. (Pokračování.)

Provolání.

Katolickému učitelstvu v zemích koruny Svatováclavské.

Přátelé!

Žijeme v době nejvýš pohnuté. Vzrůstající nespokojenosť jednotlivých stavů, zneuznávání veškeré autority, nebezpečné názory internacionály, jíž i náboženství i vědomí vlastenecké je »stanoviskem překonaným,« ohrožující všechen společenský pořádek, nutí pokojné občanstvo k vážnému přemýšlení o příčinách těchto neblahých zjevů, nebezpečných nejenom národu našemu, ale společnosti lidské vůbec. A veřejné mínění označuje jako hlavní příčinu toho *pokleslosť náboženského vědomí v různých vrstvách lidu*.

A tomuto mínění přisvědčí každý, kdo jest zkušený a nechce popírati pravdy. Pevná víra, důvěra v Boha a věrné plnění náboženských povinností z pevného přesvědčení jsou jedinou bezpečnou hrází proti vášním lidským, jen ony dovedou posilovati pro dobro vůli člověka, tak snadno ku zlému se klonící. Jakmile se přestane dbáti zákonů Božích, pozbývají veškeré moci i zákony lidské.

Aby však náboženské vědomí v lidu se šířilo a mělo bezpečný základ, jest nutno pěstovati je od nejútlejšího věku, t. j. vychovávání mládeže musí se díti na základě náboženském. Jediné toto vychování může přinésti našemu

národu doby utěšenější a k důležitému tomuto dílu povoláno jest především učitelstvo i duchovní i světské.

Proto s radostí uvítali jsme zprávu o založení Spolku katolických učitelů v zemích koruny Svatováclavské, jehož účelem bude pečovati o náležité vyučování a zdárnou výchovu mládeže, pěstovati pravou lásku k vlasti a domu panovnickému a domáhati se vyzkušených výsledků vědy vychovatelské — dle zásad katolických a neváhali jsme přihlásiti se za jeho členy.

Přátelé! V německých zemích říše naší i v říších jiných již dávno založeny jsou katolické spolky učitelské, čítající množství členů, kteří jsouce pevně přesvědčeni jak o nutnosti náboženského vychování mládeže, tak i o tom, že toto vychování může se díti jenom na základě určitého náboženského vyznání, ku spolkům těm přistoupili. Takový spolek zakládá si právě také učitelstvo německé v Čechách. Nuže přátelé, mělo by snad zůstati k této předůležité věci lhostejným jen učitelstvo české, učitelstvo v zemích koruny Svatováclavské, těch zemí, jež počítají ku svým nejšťastnějším dobám ony, v nichž národ jejich pevně lnul k víře Svatováclavské?

Také čeští učitelé evangeličtí mají svůj spolek — nuže neměli by míti spolku jen učitelé katoličtí?

Toho bohdá nebude, aby český učitel katolík zdráhal se hlásiti se veřejně k víře své přistoupením ku katolickém spolku!

Vznášíme k Vám tedy prosbu, přátelé, abyste v hojném počtu přihlásili se ku spolku katolických učitelů. Neobávejte se křiku těch, kteří učinili svým heslem bezbarvou bezkonfesionalnosť! Není hanbou trpěti urážky pro své náboženské přesvědčení, spíše hanbou jest dáti se jimi zastrašiti. Těm, kteří nás napadati budou, odpovíme: Máte-li jiné přesvědčení než my, mějte si je, pokud vás zkušenosť nepoučí o jiném — my vás pro ně tupiti nebudeme. Budete-li tupiti však vy nás pro přesvědčení naše, budete tím odsuzovati sami sebe. Pravda nezná ustoupiti zlobě, kdo ji laje, ten ji zastává. Nikdo z nás, přátelé, nemá příčiny, aby se ostýchal ku Spolku katol. učitelů přistoupiti.

Odmítáme se vší rozhodností výtku o nevlastenectví. Věrní katolíci vždy byli věrnými vlastenci, a nejobětavější vlastence, kteří prosluli v díle národním, odchovali nám ctihodní učitelé katoličtí. Oni odchovali i nás a my po příkladě jejich chceme býti i horlivými katolíky i upřímnými Čechy.

Rovněž odmítáme s veškerou rozhodností i podezření ze snah zpátečnických a úmyslu pracovati o snížení obecného vzdělání a podobného. Pěstovati v mládeži ducha náboženského, to nikdy zpátečnictvím nebude, a na snížení pravého vzdělání nikdo z nás nepomýšlí. Chceme pracovati pro dobro lidu a ne ku jeho škodě.

Odmítáme konečně rozhodně domněnku z neznalosti věci či z jiných pohnutek pronášenou, jako by spolek katolických učitelů měl býti ovládán duchovenstvem. Či to, že nám katolické družstvo podalo ku zřízení spolku pomocné ruky, opravňuje již někoho, aby tuto domněnku rozšiřoval? Myšlénku o založení spolku pojal učitel a družstvo samo si přeje, aby spolek řízen byl učiteli. Či snad to, že i duchovní učitelé členy spolku býti mohou, k domněnce té opravňuje? Zajisté ne! Vždyť i jiné jednoty učitelské přijímají duchovní učitele za členy — a nikomu nepřipadne tvrditi, že by jednota byla proto kněžskou. A to, co činí jednoty jiné, nesměl by činiti spolek učitelstva katolického?

Prohlášení nejdůstojnějšího episkopátu rakouského, že nežádá si církev nadvlády nad učitelstvem, zbavuje nás úplně povinnosti, bychom odmítali i výtku, jako bychom pracovati chtěli k tomu, aby dostalo se dozoru nad školami duchovenstvu, které samo po něm netouží.

Odmítáme veškeré tyto neoprávněné výtky a domněnky vyslovujíce politování, že bojuje se proti nám takovýmto způsobem, ačkoliv jsme ničím příčiny k boji nezavdali.

Nuže, přátelé, připojte se k nám na prospěch dobré věci, na prospěch mládeže nám svěřené, na prospěch drahého národa našeho, rozmnožte naše řady, majíce pevnou naději, že přese všechnu nepřízeň doby Bůh bude žehnati našim snahám. [1])

[1]) Pozn. red. Podpisy nelze nám pro omezenosť místa uveřejniti. — Přihlášky nových členů přijímá děkanský úřad v Mikulovicích u Pardubic.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z Historického kroužku. Ve výborové schůzi, konané dne 24. března t. r., čten přípis J. Em. nejdp. kardinála, jímž děkuje za zaslaný 5. sešit Sborníku a povzbuzuje k další úspěšné práci. Též vdp. Msgr. dr. Jan Řehák, kap. děkan v Litoměřicích, vzdává písemné díky a zasílá Kroužku 20 zl. — Na vyzvání ve »Vlasti« a v »Děl. novinách« došly tři dopisy s různými návrhy, s jichž provedením se vyčká, až se sejde více materiálu a pak se odevzdá zvláštnímu referentu. — Návrh p. Jos. Flekáčka, by byl sepsán průvodce po Praze, jenž by přihlížel též k církevním památnostem našim, se přijímá. Druhý návrh jeho, by se sepsaly stručné dějiny české po způsobu dějin Dolenského, odkládá se. — Dp. red. Tom. Škrdle navrhuje, by Kroužek uspořádal slavnostní schůzi o sv. Václavě. Podrobnější jednání o tom zůstavuje se příští schůzi. — Jednatel sděluje, že Kroužek dostává výměnou za Sborník Časopis Musea král. Českého a od Král. čes. společnosti nauk dostal Tadrovy Kulturní styky Čech s cizinou, Věstník z let 1893—1895 a výroční zprávu z r. 1896.

Ve schůzi výboru, svolané na den 28. dubna, zevrubně rokováno bylo o schůzi manifestační, jež se bude konati letošního roku o sv. Václavě. Dp. red. Tom. Škrdle, dp. farář Václ. Honejsek a p. prof. Dr. M. Kovář vřele přimlouvají se za to, aby se uspořádala takováto slavnostní schůze, načež se návrh jednomyslně přijal, jakož i další návrh, by zevrubný program a jiné přípravné práce sestavilo tříčlenné komité, jež dle uznání a potřeby může se rozmnožiti. Do komitétu toho zvoleni byli: dp. red. Tom. Škrdle, p. prof. Jos. Vávra a p. prof. Dr. M. Kovář, kteří volbu přijali a v poradě konané dne 5. května program již sestavili. Dle jejich návrhu v předvečer sv. Václava mají se konati po proslovu předsedově dvě historické přednášky a odpoledne na den sv. Václava tři. Přednášky budou míti ráz populární, poučný pro široké vrstvy posluchačstva. O výsledku přípravných prací podá komité zprávu ve výborové schůzi dne 16. června, kdež bude program definitivně upraven. — Jednatel žádá, by se »Sborník« výměnou dával redakci »Věstníku českých profesorů«. — Sešit VI. »Sborníku Historického kroužku« vydá se na podzim a obsahovati bude pokračování 3 prací v lonském sešitě nedokončených (Hamršmídovy, Soldátovy, Kovářovy) a kromě toho stať Vávrovu o hrabatech z Oppersdorfu, práci Podlahovu o úřadním jednání konsistoře pražské s jinověrci v Čechách v letech 1730.—1747, práci Václava Roudnického o Václ. Šturmovi a bratřích českých, drobnosti a posudky; z drobností na př. výpisky z archivu Opočenského vdp. děkana A. Flesara atd.

(Z a s l á n o.)

Chtějíce získati »Kat. Listům« referenty ze všech zemí rakousko-uherské říše a z různých cizích zemí, obracíme se k čtenářům tohoto listu, aby nám udali adresy katolických mužů Čechů, na něž bychom se mohli v této příčině obrátiti. Jedná se nám především o Solnohradsko, Tyrolsko, Slovensko, Uhry, Chorvatsko a Slavonii, o Hercegovinu, dále o Bukovinu, Bulharsko, Srbsko, Černou Horu, konečně o Pruské Slezsko, Poznaňsko, Ruské Polsko, Prusko, Francii, Španělsko, Jižní Ameriku a vůbec o země, kdež katoličtí Čechové bydlí.

Z kanceláře Tiskové ligy.

V Praze, dne 7. května 1897.

Tom. Škrdle,
ředitel.

Tom. Jiroušek,
sekretář.

VLASŤ.

Po stopách Bohumilů a lidumilů.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

Republiku Natálskou obrali si za vinici Trapisté, kteří sem vypravili celý prapor svých nadšenců, počtem 300 mužů. Bodrý Tyrolan P. Franz Pfanner v r. 1882. zřídil stanici na území anglickém Marianhill, odkudž získal 10 nových křesťanských posic, jimž dal jména poutních míst evropských: Einsiedeln, Lourdes, Oetting, Kevelar, Čenstochov, Mariazell atd. Trapisté žijí dle řehole sv. Benedikta a konstitucí sv. Bernarda, věnujíce se práci v zemích nevzdělaných. Učí orbě, řemeslům a průmyslu, připravují národy tamější na křesťanství. O pracích jejich přináší zprávu lístek »Vergissmeinnicht,« který se tiskne v jejich tiskárně v Marianhill.

Tamtéž vychází »Marianhiller Kalender«, (lze koupiti v Linzi u P. Grimma, Lustenauerstr. 8. II.) aby šířil pravé světlo o jejich pracích. Jest toho velmi potřeba, neboť zkomoleniny a fantasie romanopisců učinila z nich pravá zvířata. Učeným světem odebíraná »Gartenlaube« přinesla r. 1874. zprávu o misijních pracích Jesuitů. Vlasy na hlavě vstávají, co krve tito lidé prolévají. Kdyby to vyšlo u nakladatele krváků s obrazy, mohla zpráva z Gartenlaube s nimi dobře závoditi. Dle této učené zprávy ti zlí misionáři Jesuité bezpochyby à la Max Rylló atd. vočkují divochům všechny neřesti a vášně, přepadají se svými hordami nepřátelské indiánské vesnice, loupí děti, aby je pokřtili a odvádějí dospělé, aby je zotročili, uprchlíky pronásledují psy, dostihnou-li je, do smrti je umrskají. Brrr! Učeným lidem Gartenlaube maluje takovéto straky na vrbě jménem svobody, pravdy a práva a domnívá se, že šíří a podporuje kulturu.

»Přijdou dny, kdy každý, kdo vás zabije, bude se domnívati, že by tím službu prokazoval Bohu.« Proto pravím, že jest pionérům kultury třeba užívati tisku, sic by »bojovníci kulturní« je vylíčili jako

hordu Attilovu, která se vrhá na jednotlivé země, aby je vyssála a zotročila. Titéž »zápasníci světla« neužívají svého vlivu, aby poukazovali na bezpráví páchaná od »civilisatorů vládních.«

Z Kamerunu přicházejí dosti často zprávy zarmucující, neboť vyprávějí, jak tamní lid podivně jest veden kořalkou k civilisaci. Ti, kdož v Kamerunu skutečnou kulturu šíří, jsou mniši, »misijní společnosť sv. Benedikta«, jejíž zakladatelem jest Švýcar Ondřej Amrhein, který ve Sv. Ottilii v horních Bavořích zřídil německý misijní ústav pro pokřestění Kamerunu. Vláda německá posílá tam sudy s kořalkou a vojsko s bodáky, Amrhein posílá tam kněze s katechismem a bratry dělníky; s nimi na témž poli v Abessinii pracují Kapucíni a Františkáni, tímtéž způsobem, jaký jsem u jiných bratří vypsal. Jakou odměnu berou tito zákopníci civilisace? Uvedu citát z básníka, jenž kulturu šíří za kamny při šampaňském a v divadelních ložích. *Hermann Allmers* ve svém díle »die römischen Schleudertage« nestydí se charakterisovati moderní mnichy římské takto:

Das war wieder heute ein Schwindel, hab mich recht ergötzet daran.
Bruder, hast du wohl beachtet, diese hundert Kapuziner
mit den braunen langen Kutten und langweiligen Gesichtern
und der Mähne unterm Halse, wie sie näselten und plärrten?
Wenige waren ernst und würdig; diese gähnten, jene schwatzten,
manche gafften in die Menge nach den Mädchen und den Buben,
einige steckten unaufhörlich sich ein Pulver in die Nase,
viele waren auch sehr schmutzig. — [1])

Však myslím, že špinavější a více unavující nebyli nad tyto »verše«, jimiž Němci se odvděčují obětivosti Kapucínů ve svém Kamerunu, kam vyváží vláda svou kořalku a kulturu, kteráž vrcholí nejednou — kriminálem pro liberální světlonoše německé.

Jak šlechetnou duší byl Ondřej Amrhein jako student, dověděl jsem se u ctihodné představené »dobrého pastýře« v Altstätten (v kant. St. Gallen). Kdys při studentské schůzce v Luzernu pozoroval, že jistá sklepnice jest ve značném nebezpečí, že špatně skončí, neboť scházela na těle i duši; i přemluvil ji, aby opustila místo a odebrala se do ústavu dobrého pastýře, aby tam nabyla mravní síly. Byla protestantkou. Po dlouhém zdráhání poslechla. Byla nějaký čas v ústavě, ale za nedlouho jej zase opustila. Však jednou nabyla již poučení v ústavě, neměla dále pokoje ve volném životě a vrátila se znova, aby znovu bojovala. Tentokráte vytrvala déle. Posilněna opustila ústav; nabízel se jí sňatek, ale mysl její toužila po samotě a pokání. Nyní pracuje pro blaho lidí jako šlechetná kajícnice.

Onen nositel kultury v dýchavičných verších p. Allmers nadepsal svoji slátaninu: Römische Schleudertage, a ta se dočekala až 7. vydání; jest z toho pozorovati, že mají jeho ctitelé dobrý žaludek. Ten pán, který takto líčil *římské mnichy*, zajisté ničeho neslyšel o Vincenci Palotim (nar. v Římě r. 1795., † 1850.), který svou »zbožnou

[1]) To byl zase podvod, při němž jsem se bavil. Bratře, pozoroval jsi dnes těch 100 kapucínů s dlouhými kutnami a nudnými obličeji, s hřivou pod bradou, jak huňňali a pleskali? Málo jich bylo vážných a důstojných, tito zívali, oni žvatlali, mnozí čuměli po holkách v množství a po chlapcích, někteří cpali pořád jakýs prášek do nosu, mnozí byli také špinaví. (Není-li to poetické, nemohu za to.)

společností misijní« v Kamerunu zřídil několik škol pro ubohé černošské děti, jako ve Kribi, kdež jich 140 se vychovává, v Marienbergu na Sanega, kde se jich 100 vzdělává atd. na více místech. Kolik jich asi vzdělal svými verši ve všech 7 vydáních p. Allmers?

Kolik jich ošetřilo všechno jeho čtenářstvo dohromady? Po ovoci se poznává strom.

Rakousko má jediný ústav podobného druhu, jest to misijní dům »St. Gabriel« v Mödlingu u Vídně. Na tomto domě jest znáti, co zmůže nadšený muž s pomocí Boží. Tento dům ve svých stěnách chová více praktické učenosti než mnohá universita. Zde jest vědecké mraveniště. Studenti každého věku jsou zde na vychování pro svůj budoucí misijní život v zemích mimoevropských. Z Afriky mají vykázanou západní část od Sahary. Většina chovanců jest z Německa, z jeho katolické části. Ti »temní« katolíci věnují své děti i svůj majetek civilisaci. Chovanci ústavu »St. Gabriel« platí roční pense 300 zl., a ústav čítá na 200 chovanců, kteří chtějí, neb s tím úmyslem vstupují do ústavu, nésti sv. Kříž v divoké zámořské krajiny. Zde v domě »St. Gabriel« každá praktická věda pro život misijní má své učitele a žáky. Astronomie a botanika, inženýrství a malířství, fotografie a sklenářství, zahradnictví a všechno řemeslo má zde své žáky a učitele. Celá vídeňská universita by nemohla odpovídati a vyučovati tolika jazykům jako ústav »Božího Slova« v St. Gabrielu. Mimo klasické jazyky a moderní řeči evropské i několik nářečí z různých čeledí jazyků má zde své učitele. Jeho Veličenstvo sám vážil v dešti cestu do ústavu »Slova Božího«, aby jej návštívil. Od 4 hodin ráno do půl 9. večer zaznívá zvonek s věže a diktuje jedné části zvláštní zaměstnání: žákům rozvrh hodin, dělníkům práci v dílnách, učitelům dobu ke studiu.

Zakladatelem ústavu svato-Gabrielského jest Arnold Janssen z diecése Monastýrské, který založil r. 1875. německý misijní dům (nyní již světoznámě proslulý) ve Steylu u Tegelen v Hollandsku. V tak krátké době rozšířila společnosť »Slova Božího« svou činnosť nejen na Afriku, ale i na část Číny. Z čínské části na konci r. 1894. mohl misijní biskup Anzer podati tento výkaz:

Pokřtěných pohanských dětí 6.800; dospělých pokřtěno 795, dítek křesťanských rodičů 119, katechumenů *13.626*.

Škol křesťanských mají 48, sirotčince 4 se 400 sirotky, domů pro starce 3 se 76 starci, vyšších škol 6 se 67 žáky.

Ustávám od dalšího podrobného výčtu prací v jižním Schautungu za r. 1894., který dle doznání představených *není tak slavný* jako v jiných letech, pro nepřízeň doby a prostředků. Nechť postaví tupitelé církve své vzdělavací ústavy proti těmto ústavům a měří se s nimi.

Snadně mluviti o kultuře za dobrý státní plat, který jest pravidelně donášen na kvitanci až na psací stolek, na němž se napíše mnohá potupná zpráva o mniších církve, jichž ústavu ani nebyli viděli. Tyto ústavy, navštěvované katolíky — vydržované katolíky a vedené katolickými mnichy, jsou částí katolické tradice a kultury, která není placena státními prostředky, ale z kapes »tmářů« katolíků. To jsou naše svítilny, které stavíme ve všech končinách světa.

Návštěva »St. Gabriela« není příliš obtížná, a mnohý, jenž úkosem pohlíží na katolíky, by teprve otevíral oči. Jak praktický

duch vane celým vedením, jest poznati ve strojírně, která stojí uprostřed budov a jest hybnou silou pro celý rozsáhlý ústav. Zde v ústavě se dělá vše parou a ve velkém. Chléb se mísí parním přístrojem, obilí se mlátí parou, mele parou. Prádlo se čistí parou, dřeva se k dalším stavbám vytahují parou atd. atd. Praktický architekt, jenž vstoupil do kongregace Janssenovy, vede celou část praktickou a stavební. Zde se i — řekněme upřímně — studuje parou. Jedni botanisují na okolních vrších, druzí v prázdné chvíli zasklívají okna, třetí administrují list »Stadt Gottes«, »St. Michaelkalender« a »Kleiner Herz Jesu Bote« a jiní konají exercitie. Dobře, že si kongregace zřídila ve Steylu i svou tiskárnu, odkudž může dělati propagandu své dobré věci, neboť listy liberální by považovaly za zradu na vzdělanosti, psáti o podobných ústavech, ale za zásluhu mají psáti jako žid Heine, který přirovnával naši sv. církev pavouku, jenž z Vatikánu celý svět dostati chce do svých sítí. Dost bylo špatných katolíků, kteří se těšili košerovanému vtipu a sami se snažili vyráběti podobné, česnekem páchnoucí tovary. Dr. Ernest Wilhelm Schultze ve spise: »Zwischen Tiber und Spree« píše: »Was blieb vom wahren Geist des Christenthums dem römischen Kuppelbau?« Ein dämmeriges Licht — Zelotenflüche auf den wahren Glauben — Mährlein von Wundern, wo die Botschaft vom Erlöser schweigt — der Müssiggang auf Wallfart — Ablass der Schuld für 30 Silberlinge, gestorbene Sünder als vergötterter Olymp — ein Mensch unfehlbar auf dem Thron der Lüge atd.«[2]) Kdyby ten pan Dr. Schultze nebyl už superintendentem evangelické snášelivosti, byl bych se domníval, že jest Dr. v blázinci.

Novým zřízením pro evangelisaci pohanských zemí jest anglická společnosť sv. Josefa, kteráž jest vlastním dílem nynějšího kardinála Westminsterského Vaughana, jenž provedl oblíbenou myšlénku obrácence kard. Wisemana. Wiseman uznával za spravedlivo, aby Anglie, která má tolik držav v zemích mimoevropských, také vzdělání a pokřestění jich se účastnila. Hrstka anglických katolíků chtěla zříditi školu pro vychování misionářů. Nynější kardinál Vaughan, tehdy rektor koleje, dojel do Říma k sv. Otci Piu IX., aby mu předložil plány svého podniku. Pius IX. schválil sice podnik jako velmi krásný i důležitý, ale připojil k pochvale obavu, že nedostatkem hmotných příspěvků — při tehdejších přečetných sbírkách na podobné účely — nelze očekávati stkvělých výsledků. Vaughan požádal přece sv. Otce za požehnání ke sbírce a s myslí udatného vojína — (otec jeho zastával místo v anglickém vojsku) dal se do práce. Netrvalo dlouho, a Vaughan oznamoval s radostí nad očekávání uspokojující výsledek sbírky pravě s dětinnou upřímností: »Sv. Otče, Vaše požehnání bylo lepší než Vaše proroctví.« Misijní společnosť byla zabezpečena a Nejsvětějšímu Srdci Páně zasvěcena. V Londýně zakoupen byl pozemek pro budoucí misijní ústav (r. 1871.), jenž by pojal 80 studentů.[3])

Půdu pro své působení v Africe obdržela společnosť sv. Josefa velikomyslností bílých otců afrických. Zlořečené třenice národnostní,

[2]) Co zbylo z pravého ducha křesťanství římské kopuli? pološeré světlo, kletby zelotské na pravou víru, bajky o zázracích, kde poselství o Spasiteli mlčí, lenosť na poutích, odpuštění viny za 30 stříbrných, zemřelí hříšníci jako zbožňovaný Olymp — člověk neomylný na trůnu lži.

[3]) Při pětadvacetiletém jubileu v r. 1893. vykázala společnosť, že vypravila 80 misionářů se 150 řeholnicemi do kolonií anglických.

kteréž se rozšířily i na kraje mimoevropské, stěžují misijní a tedy i kulturní práci nemálo. Vlády jednotlivých zemí spíše pro zlato a bohatství tamních krajin drží úzkostlivě hranice svých území, i misionářům jiných zemí zavřené. Šlechetné duše Bohumilů a lidumilů vidí, že jest zde práce pro všechny národy dosti, a proto ohlížejí se po pomocnících. Anglie stále vyčítala Francii, že hledí v Ugandě svými misionáři pracovati proti Anglii. Přičiněním »bílých otců« postoupena byla část Ugandy společnosti sv. Josefa, a zřízena praefektura na hořením Nilu. Společnost vychovává nadané mladíky v apoštoly pohanů a dodělala se krásných výsledků jak svým mužským, tak i ženským odvětvím.

Jaké pomoci se těší Bohumilné a lidumilné snahy misijních společností ve světské literatuře? Zde stůjž na pranýři Bachův román »Elfriede«. Hraběnka Hohenhansová jest pod vlivem P. Antonia z Tovaryšstva Ježíšova. Antonius chce jejího syna Alfonsa získati pro řád, ale ani ne tak jeho osobu, jako majetek, jehož dědicem má býti. P. Antonius připravuje mladého Alfonsa k prvnímu sv. přijímání. Ale Alfons má pochybnosti při své modlitbě, když kleči před obrazem Matky Boží. Tu zazní mu v uších hlas: »Hříšný hochu, ty pochybuješ o mé zázračné moci, jdi a lituj, drž se pevně mne, a já ti odplatím, běda však tobě, zapomeneš-li, že jsem se ti zjevila.« Za oltářem stojí usmívající se Antonius, který tuto komedii nastrojil. Alfons zůstává pevným, ale když přišla bouřlivá léta, v nichž se ocitl v lehké společnosti, zapomene na svá předsevzetí a povolání. Antonius poznává, že zde jest hlavní závadou Alfonsův strýc Richard, a proto jsa u konce se svou filosofií, umíní si odstraniti strýce Richarda násilnou smrtí s cesty a svědomí ukojí zásadou: »Alles, was wir thun, ist gut, und wir können für die Zwecke unseres Ordens zu jedem Mittel greifen.« Najme úkladného vraha, který Richarda těžce poraní. Alfons stane se řeholníkem, ale Antoniův plán se přece nepovede. — Takovouto moudrost předkládá spisovatel literárního jména svému čtenářstvu. Člověk soudný jest v rozpacích, čemu se více diviti: zda hlouposti spisovatelově či pověřečnosti čtenářstva.

Všecky možné nesmysly zažijí lehkověrní a nemyslící čtenáři jako divoké kachny! Při vší podlosti myšlénky, lži a slohu chtějí tací spisovatelé býti zváni nositeli kultury, ač přivádějí v povržení řády a ústavy, které nosí kulturu v zámořské kraje. My Čechové máme také podobných příkladů dosti. Sám Šmilovský uvádí v jedné své povídce bajku o kříži, jehož hlava se pohybuje, aby mohl býti člověk klamán. Zde neplatí »blahoslavení chudí duchem.«

Uvedl jsem desatero kulturních ústavů, pracujících o duchovním povznesení Afriky, jako kdys Petr Claver mezi černochy. Každý z ústavů mužů má též odvětví pro ženy, aby se mezi černoškami vydatněji působilo. Sečtěme pomoc, kterou jim skýtá naše veřejné mínění, a sečtěme potíže, kterým se vydávají v Africe, a pomluvy, kterými jsou stíhány v Evropě — jak žalostný to obraz! A při všech potížích na cestě a v nové vinici, při všech předsudcích ve starém domově nalézají se vznešené duše, které hoří pro pravdu a právo povrhovaných černochů a — jich jádro jsou — země katolické.

Každý šachový turnaj, závod na dvoukole nebo cosi podobného má množství listů, které bedlivě stopují každé hnutí a výkon, avšak věnovati jeden sloupec boji kříže proti pohanským tmám považují —

za tmářství. Atheneum londýnské (1894.) přineslo dlouhou úvahu o spise, jednajícím o historii »whistu«, i referát uvádí podrobné zprávičky ze života znamenitých hráčů »whistu«; kolik by se dalo docíliti zájmu pro civilisaci pohanských světů, kdyby věnovaly všechny listy podobný zájem světovému zápasu světla se tmou!

Hraběnka Teresie Ledochowská svým měsíčníkem »Echo z Afriky« hledí obraceti pozornosť k idealnějším věcem, nežli jsou hra v šachy a karty. Ona nemluví o kultuře a humanitě, nýbrž mluví o evangelisaci Afriky, a proto budí zájem širších kruhů pro nositele evangelia. S evangeliem dostane se Africe i kultury i humanity, jako se jí dostalo nám. Líčí různé cesty křesťanských věrozvěstů a protivné cesty nepřátel, ztráty a vítězství na různých stranách.

První, kdož proti věrozvěstům africkým vystoupili, nebyli afričtí divoši, ale evropští liberálové, kteří se přičinili o zrušení Tovaryšstva Ježíšova, což bylo velkou ranou pro africké misie. Štvaní proti nim ubralo misiím sil i prostředků. Kterak by neměl podlehnouti obyčejný muž »veřejnému mínění«, když sám Klement XIV. podlehl nátlaku. Toto umělé štvaní škodí více Africe a kultuře, než bouře, které rozmetou lodi vezoucí misionáře, nebo podnebí, jemuž z počátku podléhali nadšení mužové: Msgr. de Marion Bresilac 1859.; P. Reinthaler, Františkán, přivedl 34 soudruhů do vnitřní Afriky jako posilu, ale během tří let 1862—65. zemřelo ze starých a nově přibylých misionářů *40!* (Misie rakouská založená Ryllo-em.) Útrapy, které snášeti jest misionářům v Africe, vyžadují sice mnohé oběti, r. 1832. na př. apoštolský vikář z Rennion de Solages umřel v žaláři smrtí hladem, jsa obžalován u královny jako nebezpečný kouzelník, [4]) roku 1875. zabiti dva misionáři na cestě do Firabaktu, ale na místě jejich vydalo se deset nových na cestu do střední Afriky — a tyto a podobné oběti jsou ztráty značné, ale větší jsou ztráty, které utrpí svatá věc tiskem v Evropě, kde se mladým, nadšeným duším líčí obětivý život misionářů jako — farisejství, švindl atd.

Z mnohých příkladů jen jeden — z klasické literatury novoněmecké: Herzog Karls Liebe von C. Byr. Zde vystupuje typický tvor fantasie romanopisců, Jesuita, který má velikou podobnosť s Molierovým »domnělým nemocným«. Ale on páše všecko špatné, co se ve špatné mozkovici může vylíhnouti. Provincial P. Pickheimer má vliv na kněžnu. To mu není dost, on chce vládnouti celým Německem, proto falšuje testament (velmi oblíbená píseň z flašinetlů románových

---

[4]) V Africe vyhladověl Jesuita jsa obžalován *z kouzelnictví.* Nemohu pominouti jiného fakta z XIX. století. Spisovatel Sibyllinus v románu: »An der Schwelle des XX. Jahrhunderts« viní z něčeho podobného Jesuity. Slyšte, co spáchal jeden tajný — Jesuita Mr. Strangaway. Byl poslán na dvůr knížete Aschberga, aby jeho statky, když by umřel bez mužského potomka, nedostaly se protest. linii. Je chytrý velmi — to uznávají všichni nepřátelé — studuje na universitě — porodnictvi a dělá hypnotické pokusy. Vyzbrojen jsa vědou a zkušeností, dá se do práce. Příroda je mu příznivá. Kněžna počne — a žena myslivcova počne — obě v stejnou dobu, k čemuž mu pomáhají astronomické zkušenosti. Vidíte, že čarují také u nás — vždyť to kulturní spisovatelé tvrdí. Žena myslivcova pracuje ku porodu. Pater ji a okolí hypnotisuje, jen jednu osobu ne, z toho povstanou zápletky. Chlapec se narodí. Nyní dojde na kněžnu. Týž prostředek: zde se narodila holčička. — Hypnosa — chlapec se podloží — holka odnese — dědictví je zabezpečeno. — — A takové nesmysly se píší na »prahu XX. století«, protože jsme kulturní, a lidé je čtou jako draví — a potom jsou velice vzdělaní.

písničkářů), krade a dává krásti dopisy. Ale to všecko jest generálovi málo, proto musí býti zločinnosť stupňována. Tajný posel od generála Conjaga (jak podobné slavnému jménu Conzaga!) přijde, aby odstranil vlažného provinciala — jedem. A jako poctivý gladiator na smrt jda ještě pozdravil císaře, tak P. Pickheimer poslouchá a vezme jed a pije, ač by byl raději užil dýky, *kterou vždy s sebou nosil.* Ani tolik svobody ubohý nemá, aby si mohl voliti násilnou smrt sám. Hrozné!! Conjaga pase se na stažených rysech Pickheimerovy tváře. Nyní znova do práce — nové jedy — sňatky a vraždy — a naposled všichni ti ničemové ujdou spravedlnosti. — Molierův »domnělý nemocný« má všecky nemoci na světě, ať někdo začne o kterékoliv mluviti, už cítí její bolesti. Taký nemocný na světě není. Molière jej tak učiniti chtěl směšným. Co však romanopisci tropí ve svých smyšlénkách, není jen žert, ale má za sebou vážné následky. Jsou romány namnoze jedinou duševní stravou tak zvaného kulturního světa. Takovéto věci šířiti a nemíti nikde v historii ani v přítomnosti ani jedno zaručené faktum, dle něhož by se mohl bráti vzor pro takové karrikatury, jest poškozovati sbor mužů, jenž vykonal pro kulturu více než každá jednotlivá i sebe znamenitější universita o sobě, a jest poškozováním i moderní kultury, neboť nejeden mladý muž nabude falešných názorů, a třeba měl sebe krásnější úmysly, bojí se připojiti k řadě mužů, na nichž každý z liberálních romanopisců zkouší svou čerň.

Několik dobrodruhů, kteří vlezli ze zvědavosti v nevčas do jeskyně a ocitli se v nebezpečí života, drželi polovičku Evropy v napjetí, a žurnalistika se o to vydatně jak illustracemi tak telegramy postarala. V Africe mnohá duše končí svůj ideální život a nejen že nedozná vděku, ale ona jest ještě všeobecně terčem pomluv. Nedivím se tisku socialistickému, který vychází z per, jež měla jen chatrnou přípravu, a ze srdcí, která dozrála ve zvláštních okolnostech, ale že tisk pro tak zvané lepší kruhy není přístupen lepšímu přesvědčení, to jest *hanbou našeho století!* Tato slova pronesl prý císař Bedřich III. o antisemitismu, ale jak jsem podotkl při jednotlivých podnicích pro kulturu Afriky, máme celé století literatury, které má za první snad cíl neslíditi po chybách církevních sborů, ale vyráběti je ve velkém pro přítomnosť i minulosť, a při tom se marně ohlížíme po osobě vysoce postavené, která by jednání ono nazvala dle spravedlnosti hanbou našeho století.

Není každému dáno, a není každý povolán, aby nesl křesťanskou kulturu do temné Afriky, ale každý jest povolán a povinen dáti svědectví pravdě a nestaviti obtíže v cestu a zdržovati jiné, aby se věnovali vznešenému úkolu.

Všech jmenovaných katolických podniků, směřujících ku povznesení Afriky, jest sestrou a kmotrou šlechetná Ledochowská se svými dámami.

Ona pěstuje nezabudky mučeníkům africkým v srdcích Evropanů, ona přesazuje lilie naše v saharské suchopary, aby se tam rozmnožily i mezi černochy, ona shromažďuje olej olivový, aby jím mírnila zasazené rány v tak šlechetném boji.

Šel jsem Solnohradem po 8. hodině v červencový večer. Hudba hrála; kdesi koncert shromáždil četnou společnosť do zahrady, že ulice byly takřka prázdné. Potkal jsem šlechetnou dámu s jejími

družkami, vracející se po večerní procházce domů do světského kláštera. S úctou pohlížel jsem za těmi, kteréž v tichosti více pro vzdělání trpí a pracují, nežli kdož píší o ženské otázce a vzdělání a povznesení žen. (Pokračování.)

Slepá.

Volně dle **Longfellowova překl. z Jasmína** podává **Jan Vránek Pohořský.**

—•—

Pod skalou, na níž vypíná se hrad,
pláň půvabná se v dálku prostírá,
v ní plno hruší, plno jabloní
jest obsypáno květem bělostným,
jak by se v listech bělal třpytný sníh,
jenž rajskou vůni ve kraj rozlévá.
Svá hnízda ptáci staví ve větvích,
zpěv jejich kraj ten plní rozkoší.
S tou ptačí druží v zpěvu závodí
sbor lepých mladých dívek vesnických,
v jich tváři růžový plá ruměnec,
a od bílé se pleti odráží,
jak červánek od modra blankytu.
Po skalách lehkou nohou hopkují,
jak chtěly by se vznésti k nebesům,
a věru andělům jsou podobny,
jež k potěše nám na zem seslal Bůh.
Však jedna z nich má jméno Anděla,
pro krásu jména toho zaslouží.
Je šťastnou nevěstou, co nevidět
už obleče si roucho svatební,
Jan sličný povede ji k oltáři.
Dnes k jejich poctě zní ten plesný zpěv,
dnes platí jim ten výskot veselý,
hry bujaré a dovádivý rej.

Po nebi ani mráček neplove,
a slunce jarní plane zářivě,
vzduch lehký vánek vůní koření.
Sbor dívek s hochy něžně čtveračí,
hry, zpěvy, tance, smích se střídají,
jak smáli by se všichni o závod,
kdo nejvíce se smáti dovede.

V tom nevěsta se smíchem šelmovským
jim vytrhne se, prchá před nimi
a volá k nim: »Ta, jež mne dohoní,
se jistě provdá v roce letošním!«

Jak na povel ji všechny stíhají
ve křepké honbě, až ji dohoní,
až dotknou se jí pěkné zástěrky.

Leč proč tak smutně vzdychá zádumčiv
beze slov ženich svůdné nevěsty,
proč nemluví, proč stojí zamyšlen
ve kruhu něžných dívek veselých,
jež plny smíchu bujně baví se?
Co trápí Jana? Proč je zarmoucen?
Snad proto, že tam podál na kopci
v tom domku se zahrádkou úhlednou
dlí slepý sirotek, jenž čeká naň!
Nuž, povím vám, že ještě před rokem
Markéta byla pýchou dědiny,
neb nejsličnější byla ze všech děv,
a Jan byl její šťastný snoubenec.
Už měli spolu jíti k oltáři —
než běda! loni hrozná nákaza
zrak uloupila jeho nevěstě!
Vše změnilo se, jak mu oslepla,
už otec jeho v lásce bránil mu,
už týral jej, že dál ji miloval.
Byl nucen domov rodný opustit,
před nedávnem se vrátil teprv zpět.
Hned nutili jej k sňatku s Andělou,
na oko svolil, ale miluje
dál horoucně jen slepou Markétu. —

Tu náhle jedna z dívek zvolala:
»Hle, tam se belhá Hana, mrzačka!«
Na pokřik ten se dívky ohlédly,
a u pramene v stínu stromoví
o holi zřely vetchou stařenu:
vlas měla bílý, byla shrbená.
Hned všechny dívky k ní se rozběhly,
jak okřídlené nohy měly by,
neb Hana byla moudrá hádačka,
jež předpovídá osud neklamně
a nikdy nezarmoutí nikoho,
všem slíbí něco, co je potěší:
té slíbí vesnického junáka,
zas hochům brzkou svatbu předpoví,
a vše se splní, jak to vyloží.

Dnes ponejprv se tváří zlověstně;
zpod brv jí svítí oči pichlavě,
jež na ženicha v modrém kabátci
tak pronikavě, ostře upírá!
On jako socha stojí nehnutě,
a ze tváře mu prchá ruměnec,

s nímž vystřídá se bledosť smrtelná,
když vráskovitá, šedá stařena
se chopí ruky jeho nevěsty
a věští z ní: »Ó, běda, Andělo,
hrob předčasný si sama vykopeš,
když věrolomci tomu ruku dáš!«

Dech v nevěstě se při tom zatajil
v tvář svezla se jí slza ze zraků,
leč dlouho smutek její netrval,
jí uschla slza v reji tanečním,
však ženich bled a smuten stranou stál!

II.

Svým utrpením hrozně sklíčena,
však krásna přec, jak anděl nevinný,
dlí Markéta v svém bytě samotna,
lká opuštěná smutně, truchlivě:

»Prý vrátil se, zpět přišel konečně! —
však podivno, že Hana po tři dny
se ani slovem o něm nezmíní!
Zpět vrátil se a mne se vzdaluje,
ač ví, že hvězdou je mé slepotě,
ví, že tak dlouho čekám toužebně
a čítám minuty, co odešel!
Přijď! splň slib daný mi v dnech šťastnějších,
i já splním věrnosť slíbenou!
Bez tebe v světě nemám radosti,
žal pustoší mi trapný život můj,
co jiní mají den, mám věčnou noc!
Když odešel's, já viděla jsem tmu,
hruď moji svíral hrozný stesk a bol!
Já trpím! trpím! Přijď mne potěšit!
Když ty jsi zde, po světle netoužím,
den modrý blankyt má, ty modrý zrak,
v němž pro mne září lásky sladký ráj,
ráj blaženosti, slasti veškery!
V tvé přítomnosti neznám zármutku,
když u mne sedíš, tiskneš ruku mou,
já zapomenu na své neštěstí!
však, jsem-li sama, hrozně tíží mne!
Kde prodlévá? Mne volat neslyší!
Jsem břečtanovou větví zlomenou,
jež hyne v prachu — kmene třeba mi,
kol něhož bych se mohla ovinout!
Pro Boha, přijď, měj soucit s ubohou!
Prý pravou lásku bol jen zvýšuje,
zda zvýšil tvou, když já jsem oslepla? —
Kdo ví? Snad zapomněl! Pak běda mně!

Ó, pak mne doprovoďte ke hrobu!
Můj Bože! jaká hrozná představa!
Pryč, pochybnosti! On se navrátí!
Já šílím jen! On musí přijít zpět!
Vždyť při živém mi Bohu přísahal!
Snad brání mu, snad přijít nemůže,
snad trápí se, neb snad je nemocen!
Či úmyslně přijít otálí,
chce překvapit tím víc svou nevěstu? —
Však slyším kroky! Někdo přichází!
Ač slepa jsem, mé srdce vidí přec
Mne srdce neklame! Toť on! Toť on!«

A když se dvéře náhle rozlétnou,
vstříc příchozímu slepá Markéta
svou náruč rozpřáhla, však sklesla zpět,
když zří, že bratr Pavel vrací se
a přináší jí divnou novinu:
»Má zítra svatbu sličná Anděla,
však řekni mi, proč nepozvali nás,
když všichni pozváni jsou krom nás dvou?«
»Že Anděla má zítra oddavky
a zamlčela mi své tajemství!
Rci, kdo je ženichem?« Jí Pavel dí:
»Tvůj přítel Jan je, sestro, ženichem!«

Nic slepá dívka na to neřekla,
však hrozný výkřik vydral se jí z úst,
jí mléčná bělosť líce polila.
Když bratr mluvil, ruku pozvedla
chtíc zastavit snad slovo osudné,
však ruka ledová jí sklesla zpět,
tak těžká, jak by byla z olova,
na srdce sklesla, jež ustalo bít,
jak ztratilo by život na chvíli.
Před hochem stála v hoři zoufalém,
jak z vosku socha Matky Bolestné,
jež v kroji selském přestrojena jest . . .

Však za chvíli ji zbudil k životu
zpěv, výskot plesný, z domu Anděly,
a s životem se vrátil bol a žal!

»Slyš, sestro, zpěv a ples a žert a smích!
Ó, škoda, že nás nepozvali též!
Byl bych si oblek' šaty sváteční
a pěkně šitý nový kabátec.
Snad ještě přijdou; budouť oddavky
až zítra ráno v sedmou hodinu!«

»Vím!« odvětí mu temně Markéta,
o niž se mdloba znova pokouší,

a ruka její chladná, ledová
zas k srdci sáhla, jež jí pukalo.
»Nic nedělej si z toho, bratře můj,
je zítra svátek, můžeš obléci
si pěkně šitý nový kabátec —
však nyní nech mne chvíli samotnu!«
Hoch vesele si poskočil a šel
a když si pohvizdoval na dvorku,
do dveří vkročí Hana mrzačka:

»Ó, svatá Panno! To je horko dnes!
Jsem umdlena, dech sotva popadám!
Však ty jsi chladna jako mrtvola,
rci, co ti je? co je ti, drahoušku?«

»Nic!« odpovídá dívka žertujíc,
»já zaslechla zpěv v domě nevěsty,
a tu mi napadlo, že jistotně
též na mne dojde řada za krátko,
neb tvoje karty snad se nemýlí,
jeť vyhlášeno tvoje umění,
a karty tvé mi svatbu věštily,
že půjdu s Janem brzo k oltáři!
Jan ubohý! Jak bych ho viděla!
As hrozně se mu stýská! Nemyslíš?«

Mráz Hanu obešel, když chopila
dlaň dívky ubohé a děla jí:
»Já nechválím tvou lásku šílenou,
na blahu zemském nezakládej si,
jdi, modli se, snad zapomeneš naň!«

»Čím víc se modlím, tím víc miluji,
to není hřích, Bůh lásku přikázal!«

Tím byla v koncích Hana, mrzačka.

Teď pusto bylo v srdci Markéty,
cit vymřel v něm a zhasla naděje . . .
By oklamala sivou stařenu,
tak tvářila se klidně, vesele,
s ní mluvila o krásném počasí,
řeč svoji provázejíc úsměvem.
Tím potěšila těšitelku svou,
jež pravou pravdu před ní tajila,
že stařena, když večer domů šla,
si libovala v duchu bláhově:
»To štěstí pro ni! Neví o ničem!«

Ubohá Hano, chytrá hádačko,
dnes opustilo tě tvé umění,
dnes prorokyní věru špatnou jsi —
té dívky úsměv tebe oklamal!

III.

V kraj z rána znělo libě klekání,
dne první úsvit v tmavé obloze
dvě dívky ve dvou domech zastihl,
jak vítají den s různým pocitem.

Z nich jedna toho dne je královnou,
na šíj si zavěšuje zlatý kříž,
na skráň si klade věnec nevěstin,
hruď zdobí velkou vonnou kyticí
a samolibě kol se otáčí,
ve zrcadle se stále zhlížejíc,
rty svoje ladí v úsměv blažený.
Jí všichni blahopřejí, lichotí —
však za zpěvu a hluku, veselí,
dnes zapomíná ranní modlitby.
A druhá — slepý, krásný sirotek —
má místo stkvostů slzy ve zraku,
šat obléká si prostý, bělostný,
na skráň si věnec vonný neklade,
jí víc by slušel vínek trnový,
ni kytici si vonnou nechystá,
však spíná ruce bílé ke kříži,
a na podlaze klečíc modlí se:
»Dnes, Pane, kroky moje posilni!«
V tom bratr Pavel vkročil do dveří.

S ním slepá kráčí klidně ke chrámu,
o jeho rámě pevně opřena
jde namáhavě s tváří pokojnou,
snad vůně květů omamuje ji,
jež prosycuje chladný, ranní vzduch.
Nad obzor slunce ještě nevyšlo,
kraj halí bílá mlha sychravá.

Na skále blízko hradu hrdého
je vystavěn vesnický kostelík,
věž jeho černá pne se k nebesům
nad střechy domků celé dědiny
a vzdoruje podzimním vichřicím.
Ve zvonici lká kulich příšerně.

»Rci, kde to jsme? Teď jdeme do kopce!«
mdlá Markéta se Pavla otáže.

»Což nevidíš? Toť naší cesty cíl.
Či neslyšíš na věži kulicha?
Pták protivný! Vždy věští neštěstí!
Víš, tenkrát za otcovy nemoci,
my u jeho jsme dleli postele,
tu otec pravil: »Milá dcero má,
můj konec blíží se, já umírám!
O Pavla dobře se mi postarej!«
My po těch slovech propukli jsme v pláč,
a na střeše v tom kulich zaskuhral,
pak nám sem otce v rakvi přinesli.
Zde jeho hrob, a nad ním stojí kříž,
jejž postavili jsme mu u hlavy. —
Proč mne tak pevně svíráš, Markéto?
Pojď do kostela, svatba přijde hned!
Ty tak se třeseš, tak se potácíš!
Či snad se o tě mdloba pokouší?«

Dál nemohla ta dívka nešťastná,
jak rámě by jí tížil těžký kříž.
Však Pavel v chrám ji vede násilně.
Když vešli, ona zas se vzchopila,
ku předu kráčí pevně, zmužile,
jak sama měla by mít oddavky.
A šero, v něž se halí svatyně,
je oba skrylo zrakům zvědavců.

V tom zazní zvonů hlahol líbezný,
zvuk jeho v údolí se rozléhá.
Je jasný den, a zástup veliký
v chrám doprovází průvod svatební.

Ba vskutku zrada, klam a nevěrnosť
slasť, štěstí nepřinesou nikomu,
neb hle! Jan v den své svatby s Andělou
je němý, bledý, smuten, zádumčiv,
jak tehda byl, když Hana mrzačka
Anděle vyřkla věštbu výstražnou —
dnes tanou mu ta slova na mysli!

Však Anděla je ráda, že se vdá,
je pyšna na to, že je nevěstou,
a ručil bych, je hrda na ten kříž,
jenž zdobí její hrdlo labutí.
Jak sebevědomě se vypíná,
když kolem ní si všude šeptají:
»Ó, jak je hezká! Hezká jako květ!«

Však opanovat musí pýchu svou,
kněz blíží se už klidně k oltáři,
by spojil je ve svazek manželský,
by posvětil jich snubní prsteny.

Když svoje »ano!« ženich pronesl —
»Toť on!« zní výkřik v lodi chrámové,
ve svatebčanech dech se zatajil,
když uslyšeli známý dívčí hlas —
v tom zpovědnice otevřela se,
před nimi stojí slepý sirotek,
dí k Janovi: »Já vše ti odpouštím,
kéž bolesť má ti blaho vykoupí!«
A k zemi klesla mrtvá, bezduchá,
jak lilie, již kosa podetne,
z úst na šat bílý krev jí vytryskla,
jak pokropí krev labuť střelenou . .

Slyš! místo zpěvu, hudby svatební
»De profundis« se smutně ozývá,
na marách nesou rakev na hřbitov,
jež zasypána věnci vonnými,
a za rakví jdou dívky vesnické
ve sněhobílém čistém úboru,
ve zracích všech se perlí proudy slz,
pláč žalostný zní v celém průvodu,
dnes pro Markétu truchlí dědina,
na žádné tváři není úsměvu —
vždyť nejkrásnější dívčí mrtvolu
dnes ve své lůno pojme černá zem!

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Pokračování.)

X.

Veliký nastal v celé krajině opět rozruch, když se rozneslo, že pod Planým vrchem při potoce se bude stavěti škrobárna. Bláha tam měl pastviny, v Planém vrchu byl lom, potok dal písek, a les ležel nedaleko. Také sem vedla poněkud upravená cesta do Honosic, a dále ku dráze. Potok sliboval v těch místech poskytnouti vodní síly, k závodu potřebné.

Oba spojenci vyhlédli toto místo, které posud neposkytovalo jiného užitku, leč že sloužilo za pastviště, kde dobytek roznášel mrvu, v zápasech ztrácel rohy, a kde mládež pustla. Když bylo toto zákoutí vyhledáno, a farář se o předsevzetí Bláhově dověděl, řekl: »Jsem rád,

že onoho místa bude upotřebeno, kde se školní mládež učila nezbednostem a jako v zátiší se při tom kryla; ale ne tak snadno snesou ztrátu pastviny ti, kteří jí až posud užívali. Z toho vznikne nepřízeň podniku, boj a jiné nepříjemnosti.«

A skutečně se tak stalo. Když byl první pastýř vypuzen a poslán domů, vzplanula vášeň a zášť. Říha se postavil na stranu těch, kteří se cítili býti zkrácenými a považovali pastvinu za obecní půdu. Domnívali se, že násilím domnělé své právo udrží, ale nikdo se jim na rozkaz Bláhův nestavil na odpor. Žalovali, ale bylo jim jasně podáno, že půda patří k velkostatku, že z ní vždycky platili malé nájemné a nemohou na další užívání reflektovati. Když ještě trvali na svém, pohrozil Bláha, že si dá své pozemky a zvláště své pastviny přeměřiti, a že mnohému sousedu odpadne kus pole, který byl od velkostatku odorán. Aby pak viděli, jak to dopadne, ukázal na několika stranách, čí jest půda, a hned poněkud nakvašené mysli utišil. Jakým dobrodiním bude továrna, nikdo nechtěl uvěřiti, a jenom všichni viděli ztrátu pastvin, na nichž lpěli co nejhouževnatěji.

Zatím se kopaly základy, stavěl se jez, lámal se kámen, a jiné přípravné práce se konaly. Lid měl výdělek, a chudina si libovala. Pastvin beztoho neužívala, nemajíc dobytka. Tyto práce řídil Homola, který teď byl jako polírem a dohlížel na dělníky. Ani jemu se tato změna nelíbila, a to proto, že se hýbalo tichým, přímo idylickým zákoutím, a v pravém boku vylamován byl kámen z kopce, na němž kdysi stával hrad. Aby došlo i na trosky, bylo by třeba nastavěti několik továren, ale lomem přece homole ta utrpěla, a byla proražena cesta k ničení památné hory. Poukázal na to ve své horlivosti svému pánu, orodoval za skálu, ale Bláha odpověděl: Ti páni z Kračínova nám odpustí, že bouráme jejich staré sídlo a doplňujeme, co obmeškali učiniti. Planý vrch nám poskytne kamene ještě k jiným věcem, a trosky přece zůstanou na svém místě, leda že bychom za kamenem našli něco jiného, čím bychom sobě i bývalým poddaným pánů Kračínů pomohli.«

Homola s politováním vyslechl tato slova, která svědčila o naprostém nezdaru jeho přímluvy. Ukázalo se, že v Planém vrchu jest výtečný kámen. Kameníci nenalezli, jak Homola očekával, podzemní průchod z hradu k potoku vedoucí, ale našli znamenitý pískovec na stavbu.

Bláha sám přicházel co den podívat se na přípravné práce, a také Koryto časem se dostavil. Na podzim vyzděny pouze základy, a natesáno dříví, které dodávali oba spojenci, neboť i Koryto měl kus lesa, a to mnohem zachovalejšího než Bláha.

Někdy pozorovali, že jim zlovolná ruka staví do cesty překážku. Snadno bylo uhodnouti, odkud to pochází a komu na tom záleží, by se na pastvinách nestavělo, ale přehlíželi takové uličnictvím zavánějící skutky. Ty však nabyly velikých rozměrů a způsobily i značnou škodu, když kdosi vodu z potoka vpustil do základů. Tu se Bláha rozhněval a umínil si přísně stíhati rušitele nákladné práce. Polní hlídač obrátil tam pozornosť a za nedlouho chytil výrostka, který zedníkům rozmetával nádobí. Hlídač něco mu dal hned a ostatek si zlomyslník odseděl v žaláři, kam byl odsouzen. Výrostek u soudu učinil vyznání, od koho byl naveden, a sousedé měli nemilé opletání.

Bojíce se soudního stihání a majíce vrozenou nechuť k »panským klikám«, dali pokoj, jsouce rádi, že to aspoň tak dopadlo.

Pak bylo stavěno nerušeně, a teprve první mráz vyrazil dělníkům nástroje z rukou. Zatím bylo pilně káceno, a také v lomech pracováno. Bláha sem obracel největší pozornosť. Viděl, jaký spočívá v Planém vrchu poklad, co by se stržilo za kámen, kdyby byla doprava k hlavnímu městu levnější. Také neušly jeho pozornosti balvany, četně z pole vyčnívající, které ani vzduchem, ani jiným živlem, od věků do nich bijícím, nemohly zvětrati. Byla to žula po polích roztroušená, rolníkům vadící v orbě, překážející na cestách a hyzdící zahrady. Věkem na povrchu zčernala, ale když s nemalým ovšem namáháním kousek se odrazil, ukázal se zrnitý, všemi barvami na slunci hrající, nesmírně tvrdý kámen.

Bláha hned poznal, co by se mohlo z toho kamene tesati, kolik lidí by při práci té došlo obživy, střepinami že by bylo lze spravovati cesty a stavěti. Nová vyhlídka se mu otevírala do budoucnosti. Teď však v zimě musil krotiti podnikavosť svého ducha, a Třibice zapadly tak sněhem, že nebylo možno nic jiného podnikati, než vyvážeti ze dvora sníh, sedati k vyhřátým kamnům a čísti. V zámku byla malá knihovna, již četní páni rozmnožovali tím, co se jim nezdálo při stěhování odvážeti; v zadním křídle v prostředním pokoji byly knihy různého obsahu, jak měl kdo v čem zalíbení, spisy staré i nové, a Bláha si umínil, s farářem všechno uvésti v lad a pořádek, aby se vědělo, co vlastně jest v knihovně cenného.

I nalezeny byly v knihovně spisy dosti vzácné, odborné a vědecké, zábavné a především historické, ale většinou pouze cizojazyčné. Dějepisných se uchopil Homola, který svému pánu vydatně pomáhal, bohoslovecké pročítal farář, a mnohou zábavnou si odnesla do svého pokoje Bohumíra, která přišla o svoji družku Bělušku, již poslali rodiče do ústavu. Také šafář něco dostal, aby čeládce předčítal o dlouhých večerech. Poslouchali rádi kromě Václava, který spíše zabloudil do vesnice mezi chasu a za svou milou.

A tak jako v létě všichni pracovali tělesně, nyní vzdělávali i ducha, a čas jim ubíhal, když chumelenice téměř dvorec zavívala, a vítr hvízdal v komínech.

Bláha nikoho z čeledi na zimu nepropouštěl, řka: »Když se starali v létě o chléb, ať ho nyní v bázni Boží užívají!«

Minuly Vánoce, kdy dostaly děti všech dvorských dělníků teplé šaty, a kdy Oskar v krátkých prázdninách poněkud oživil zámek, nadešla doba mrazů, ledu, plískanic, až se počal dloužiti den. Bláhovi vyjížděli zřídka, nenavštívivše ani šlechtického plesu v Honosicích. Dověděli se brzy, jakého se jim dostalo posměchu o honech, když se šlechtici sjížděli na ten a onen zámeček, aby postříleli zvěř. Bláha sám s ní byl brzo hotov, poněvadž honil pouze na svých pozemcích, všem obcím honitbu ponechav. Neradi jej propouštěli, neboť dostávali nájemné, vysoké odškodné za spasené obilí a honili přece jako pytláci. Velkostatkáře stál zajíc aspoň padesátku. Bláha pustiv hony, překazil pytláctví a uvaroval se sporů, jež mnohdy o hranice a zvěř vznikaly. Hajný Solín, mlynář Koryto a farář mu pomohli.

V sousedství však posud se konaly slavné hony, při nichž se postřílelo více králíků a koček než zajíců, více vran než koroptví;

nadělalo se při nich mnoho hluku, ale málo se odprodalo přítomným zvěřinářům — řezníkům to ze sousedních městeček.

Při hostině po honu vzpomenuto za hovoru i na Bláhu, a páni střelci brousili své vtipy o jeho honitbu, již prý provozuje ten bavlnář fušersky a po zajících hází klacky.

Také na zamýšlený podnik pod Planým vrchem vzpomněli a nemálo se jeho spojení s mlynářem vysmívali.

»Nedivte se,« řekla hraběnka z Viladova, »rovný rovného si hledá.«

Kavalíři přisvědčili kromě hraběte Vrbinského, který dobře pozoroval sousedovu činnost.

»Pošetilosť něco podobného zde zařizovati,« vykládal baron Malinský. »Zaseká se a strhne s sebou i toho lakomce. Ku podivu, že mu otevřel úvěr ve svých úsporách.«

»Snad mu lichotí, že se mohl spojiti s velkostatkářem,« uštěpačně poznamenal domácí hostitel Aulický.

Tu se ozval Vrbinský, a ze slov jeho bylo zřejmo, že ve všem nesouhlasí se svými spolustolovníky a že podnikavosti Bláhově se obdivuje. »Jenom společníka měl voliti jiného, by podnik mohl vystoupiti pod šlechtickou firmou,« dodal, vypjav prsa, neboť byl hrd, že jest hrabětem.

»Ať tomu je tak či onak, velice si pan Bláha zadal a zbrkloť svou tímto skutkem korunoval,« dotvrzoval rytíř z Nadějkova. »Co podniká, to jsme my dávno měli na mysli, ale byli jsme hned předem přesvědčeni, že bychom vyhazovali marně peníze.«

»I kdybych věděl, že mi z toho něco vzejde,« zvolal Malinský, »nikdy bych se jako šlechtic a velkostatkář tolik nesnížil, abych se spojoval s takovým moučným pytlem. Tím si Bláha velice zadal. Místo aby se hleděl vyšinouti k nějakému erbu a šlechtictví si aspoň koupil, tak se snižuje a přímo i nám dělá ostudu. Kdo to kdy slyšel, aby pán, který do nedávna poddaným jako robotníkům poroučel, s nimi nyní vcházel v takové spolky? Ale pozná brzo svou chybu.«

Baron mluvil všem ze srdce, a pouze rytíř z Nadějkova se poněkud pozastavoval nad možností zakoupiti si erb, poněvadž bylo známo, že jeho děd podobným způsobem erbu nabyl, což ovšem všichni potomci popírali.

Bylo vzpomenuto i sporu Bláhova s obcí, překážek, jež se mu staví v cestu a nepříjemností, jež v Třibicích zažil při svých opravných snahách a starostech o chudé usedlíky.

»Dobře mu tak,« mínil kdosi; »proč vchází v takové styky s lidmi, nad něž jest ne-li rodem, aspoň jměním a postavením ve společenském životě povznesen.«

Co se mluvilo o Bláhovi v Honosicích na zámku, to — díky nevěrnosti sluhů — bylo všechno rozneseno a vešlo ve známosť v Třibicích a dostalo se Bláhovi k uším. Nezlobil se, neboť byl na všechno připraven a podobné řeči od sebe odmítal jako hrách, který dopadá na stěnu. Více měl strach o mlynáře, aby nebyl uražen, a útržky se k jeho sluchu nedonesly. Sám se cítil nad takové pomluvy a urážky povzneseným a nepřikládal jim žádné váhy. Připravil na ně svého společníka a hleděl mu všechno záhy vymluviti.

»Skutky budou za nás mluviti,« řekl, »a dá-li Bůh — že se potkají s takovým úspěchem, aby uzavřely ústa posměváčkům a otevřely oči těm, kteří je nyní schválně před námi zavírají.«

Sotva se sníh počal ztráceti, a slunce poněkud rozehřálo zemi, pod Planým vrchem budil se opět nový život. Zedníci zdili, tesaři sestavovali krovy, a z potoka vedena nová strouha do továrny. Za krátko vypínal se štít, a komín se zvedal nad budovou, jakoby chtěl zápoliti s vedlejším vrchem nebo sousedním lesem. Řemeslníci pracovali uvnitř, aby bylo do podzimu všechno skončeno.

Jako Bláha u dvora, tak i mlynář sázel velmi mnoho bramborů, neboť se nedalo čekati, že pro ten rok důvěra rolníků se k závodu nakloní. Musí tedy aspoň do začátku sami škrobárnu zásobiti. Už na podzim za tím účelem přichystali půdu.

V polovici léta byla stavba ukončena, a jenom se čekalo na výtěžek žní, by se mohlo pracovati. Sousedé se až podivovali, jak se neúrodná pastvina změnila, a jak krásně se vyjímala jednopatrová budova pod švýcarským krytem u potoka. Kolkolem byla upravena zahrada, a také Homola vida tento ladný celek, se změnou památného místa se smířil. Měl tam byt, a Bláha jej ustanovil dílovedoucím ve škrobárně. Ale musil se odborně vzdělati a byl vyslán do kursu.

Když byli zase jednou společníci pohromadě v Doubravce a bavili se ve farské zahradě, která vynikala velikou pečlivostí a znalostí zahradníkovou, Bláha požádal faráře, by byl tak laskav a vysvětil novou továrnu pod Planým vrchem. »Ať se dostane,« dodal, »našemu závodu Božího požehnání! Bez toho byla by práce marna.«

Byl umluven den a ustanoveno, že v neděli odpoledne vyjde průvod z kostela do Třibic, farář vykoná posvěcení závodu, a pobožnosť se v zámecké kapli ukončí. A tak se stalo. Účastníků se sešlo mnoho, neboť v tomto kraji bylo neslýcháno, by se nějaká továrna světila. I ze sousedních obcí přišli více ze zvědavosti, nežli z jiného účastenství. Nepřehledný průvod se bral k Planému vrchu, kde farář před posvátným výkonem měl slavnostní řeč, poukazuje na význam slavnosti pro celý kraj, kde tak málo bylo posud výdělku, kde panoval nedostatek průmyslu, ale tato úmorná hráz dnešního dne že jest protržena. Připomenul, jakého dobrodiní se usedlíkům dostává, neboť tento závod jest teprve prvním článkem, jest počátkem, který jistě nezůstane osamocen. Na konec obsažné a úchvatné řeči, provolal závodu: »Zdař Bůh!«

»Zdař Bůh!« řekl Bláha sám u sebe, ani neposlouchaje, že ohlas provolání od tolika lidu by měl býti trojnásobný. Byl dojat a v duchu uvažoval, s jakým výsledkem se to všechno potká.

Továrna byla vysvěcena, a přední hodnostáři čekali, že budou pozváni k bohaté hostině, při níž by se počátek práce ještě zvláště utvrdil. Ale Bláha i v tom byl originelním a šel svou cestou. Hostiny nebylo žádné. Po modlitbách odejel farář domů, lid se rozešel, a Bláha se bral sám a sám na procházku na vrch, odkud byla tak krásná vyhlídka po okolí, kde stával kdysi hrad, a kde na úpatí se rozkládal nyní závod, v němž se počne zítra pracovati. Ideální ten muž, jemuž blaho českého kraje tolik leželo na srdci, byl velice dojat, a to mnohem více, nežli když zakládal továrnu se svým společníkem u Plzně. Tam se věnoval pouze průmyslu, zde však chce spojiti dvě hlavní páky blahobytu, zde by rád zasnoubil orbu s průmyslem, aby

se navzájem podporovaly, si pomáhaly, spolu jako ruku v ruce kráčely a oba prospívaly lidem; zde mínil pomocí průmyslu pozvednouti snahy národohospodářské, zjednati chudině živobytí, povznésti celý kraj a tak se státi dobrodějem krajiny.

Dnes práci té dostalo se posvěcení, dnes prosili za požehnání nebes pro dílo to.

Sen Bláhův se počal plniti. Ani se nenadál, že se to tak brzy stane, že za tak krátkou dobu k tomuto podniku dojde. Na něm záleží mnoho. Zdar jeho podmiňuje v budoucnu pokračování oprav a zařizování nových podniků.

Bláha zadíval se na škrobárnu, která tak čistě, tak ladně vynikala a jako švarná dívka vstupovala do života. Se zalíbením utkvělo oko jeho na bílých stěnách a červené střeše, na stromech, vodní hladině, na lesklých oknech, nyní zapadajícím sluncem ozářených.

»Vzejde ze závodu toho prospěch krajině? S jakým účastenstvím se potká? Co bude následovati podniku toho? Dá Bůh požehnání práci té?« Takové a podobné myšlénky vířily hlavou Bláhovou. Vzpomněl na nepřátely a nepříznivce, na překážky a nástrahy. Odvážil se přeskočiti šlechtické sousedy, spojiv se s mužem z lidu, sám bez erbu, bez vysokého postavení, jenom na základě své píle, dobré vůle, své snahy a práce chce vykonati dílo veliké. Nevede ho k tomu pýcha, nechce zbohatnouti, jiné nutkají jej k tomu záměry a úmysly zcela šlechetné, láskou k bližním podmíněné a zušlechtěné. Vede jej k tomu vrozená podnikavosť a útrpnosť s těmi, kteří zůstávajíce věrni rodné půdě, nuceni jsou zápasiti s nedostatkem, a jichž spokojeností jest posud chudoba.

Takové myšlénky zmítaly mozkem Bláhovým. Byl dostatečně poučen o významu tohoto vrchu, kdy se zde utečencům dostávalo před nepřítelem útočiště; což aby i nyní vrch ten a okolí jeho stalo se užitečným a spásonosným? Cítil pod nohama poklady, jež zůstaly nepovšimnuty četnými majetníky velkostatku, na něž ani nepřipadl hrabivý Štarch; byl zde lom, který snad v útrobách svých skrývá něco ještě lepšího, který poskytne materiálu na stavby a stane se zřídlem zvláštních příjmů. A vodní síla rovněž bude nápomocna, a půda není tak zcela špatná, by se zde nedařilo, co by, byvši upraveno a spracováno, v závodech poskytovalo lepší výživy, výdělku a žádoucího peníze.

Už vál chladný vítr, když ještě stál Bláha jako socha na vrchu. Obzor byl zastřen mlhami, a pouze pod kopcem se červenala veliká škrobárna. Voda jednotvárně šplouchala, a ptáci pěli večerní písně. Na nebi proskakovaly hvězdy a jedna spadla přímo nad Planým vrchem. Tu se Bláha vzpamatoval ze svého nadšení; zvonek na kostele jej upomenul k návratu! Duše jeho byla slavnostně naladěna, a ústa šeptala modlitbu za zdar prací a podnikání.

Díl druhý.

I.

V obchodních kruzích marně čekali, až zase Třibice budou na prodej. Míchalo se to v menších velkostatcích dosti často, zvláště na Phu jiní a jiní se naskytovali páni jako držitelé dvorů a zámečků;

tu a tam prodávala je banka, židé zaokrouhlovali svá panství; jenom Třibice celých deset let nedoznaly žádné změny.

Také Bláhovi předpovídali znalci poměrů brzký pád, ale přepočítali se. Rytíř z Mrazilova dávno byl nucen prodati svůj velkostatek doktoru mediciny, který si ušetřil z nemocných na panství. Vrbinského udržovali synové, kteří se domohli pěkných úřadů a chtěli si rodné jmění zachovati. Pomalu upláceli dluhy. Aulickým z Prostovic pomohlo dědictví z říše aspoň na nějaký čas. Baron Malinský si stál obstojně, poněvadž škrtil každý krejcar na svém úřednictvu i dělnictvu.

Naskytlo se několik kupců panství, kteří se báli o peníze v bankách a raději by je byli uložili na nejmenší procento v realitách, než aby o všechno přišli. Doptávali se na Třibice, domnívajíce se, že najisto budou na prodej a v dražbě se prodají třeba za nejmenší podanou částku, ale čekali marně.

V bankovním domě, kde znali majetek všech statkářů namnoze lépe, než vlastníci sami, kde se spolu prodávaly cenné papíry, vyháněly do výše akcie, kde se stanovily ceny plodin atd., nejednou bylo vzpomenuto Františka Bláhy, držitele Třibic, kteréžto jméno v obchodním světě neznamenalo pouze velkostatek, ale i četné a výnosné závody.

»A jak že se tam ten bavlnář tak usadil? Kdo by řekl, že se tak vpraví do hospodářských poměrů a udrží se na takovém statečku?« mínil bývalý správce Třibic, který se vyšvihl na sprostředkovatele koupí statků a jak pro bankéře tak i pro jeho chráněnce odhadoval a zkoumal statky, které byly právě na prodej. »Znám přece Třibice a mohu udati, co vynášejí,« pokračoval. »Každý se tam musí zakrváceti.«

»A jak dlouho jste, pane kollego, nebyl v Třibicích a na té straně vůbec?« tázal se jeden z přítomných pánů.

»Od té doby, kdy jsem kraj ten opustil. Také mi netřeba tam trmáceti své údy. Znám ty kobylkáře. Sotva se drží nad vodou, a Mrazilovský jest už hotov. Jeden půjde za druhým. Jest div, že se ostatní tak dlouho udrželi.«

»Milý příteli, jest viděti, že jste skutečně dlouho v Třibicích nebyl,« usmál se kollega. »Tam se mnoho změnilo. Co se vám v závodě nevyskytuje často v peněžních záležitostech název závodů Třibických?«

»Ovšem, ale snad mi nechcete namluviti, že to jsou ty zapomenuté a zastrčené Třibice, kde i já jsem správcoval?«

»Ano; ty to jsou, majetek Františka Bláhy, který přímo kouzelným proutkem učinil takovou neslýchanou a nevídanou změnu. Tam byste se nepoznal,« ujišťoval jej peněžník.

Bývalý správce Valata, který znal Třibice i se všemi bolavými stránkami, nedostatky a nevýhodami, který v duchu přál a prorokoval Bláhovi brzký úpadek, nechtěl ani uvěřiti. Znal Třibické závody, které se těšily tak zvučnému jménu, tak chvalné pověsti, ale ani ve snách mu nepřipadlo, že by to byly Třibice u Honosic, že by to byl statek, kam přišel držitel bez erbu, bez hospodářské praxe, onen bavlnář, který při koupi počítal každý hřeb v branách a propouštěl služebnictvo, které těžilo jediné z panství.

A teď peněžníci, bankéři a obchodníci ve velkém k objasnění obrazu o Třibicích skládali své vědomosti a zkušenosti, jichž nabyli stykem s Bláhou a jeho podniky. Vyličovali, co Bláha ve prospěch velkostatku a celého okolí podniká, jak nabyl zvučného jména, jeho akcie že stouply, a nejpřednější šlechta že s ním vyhledává spojení.

Správce posud vrtěl hlavou. K neuvěření! To byl zapadlý kraj, o sto let pozadu za ostatním světem. Půdy nevalné, lesy vykáceny, a žádný obchod, žádný průmysl se tam nemohl uchytiti. Každý majetník panství zoufal nad jakýmkoli pokrokem. A teď pojednou taková změna?«

»Za deset roků práce a námahy. Bláha nesložil ruce v klín a nedal se obsluhovati, nepřestal mysliti a nespoléhal se na výtěžek svého dvora. Bláha pracoval, uvažoval, dělal plány do budoucna, namáhal se — a dnes třeba nestál posud u cíle svých tužeb, přece učinil mocný krok. Bláhovi bylo zápasiti s přírodou, nevděkem a předsudky lidskými, s finančními nedostatky, ale ty a jiné překážky nezastavily jeho vítězný pochod a nezmátly ho v ideálních plánech. Ocelovou vůlí, nevídanou horlivostí a ideálním nadšením dodělal se toho, co má a čím vládne.«

»Podivuhodný muž!« poznamenali posluchači.

»A co jest právě nejpodivnějším, Bláha k tomu všemu není veden touhou po vlastním zisku, po rozmnožení svých pozemských statků, hrabivostí nebo lakotou; více podniká pro jiné než pro sebe a zavádí věci, které mu ani tolik neprospívají jako sousedům, usedlíkům a dělníkům. Mohl koupiti Mrazilov, mohl i jinde výtečně uložiti peníze, ale neudělal toho. Stojí stále na svém a chce ten chudý kraj povznésti a postaviti na roveň zlatým pruhům České země.«

Tak a podobně bylo hovořeno o tom muži z lidu, a správci přišlo na mysl, jak Bláhou pohrdal, jak všichni schválně mu dali výpověď, by jej zahnali do soutěsky, a jak se vyšinul i bez jejich pomoci. Se zahanbením vzpomínal na tu dobu a s úctou počal pohlížeti na muže tak obětivého, pilného a snaživého.

Jinak myslili peněžníci, kteří se sice obdivovali Bláhovi, ale jimž se stal do jisté míry nebezpečným, poněvadž hatil plány, jimiž obestírali konsumenty i producenty, a jako »druhá ruka« nejvíce těžili z lidské práce a námahy. Nemohli totiž konkurovati s tím, jemuž neběželo o zisk, který počal dostávati rozhodující vliv v obchodě a soustřeďoval kolem sebe rolníky i velkostatkáře, aby se mohli více držeti s cenami a nebyli nuceni přímo za fatku vydávati, na čem spočívaly jejich naděje a existence jejich života a veškerých rodin. Proto se také důkladněji informovali o Bláhovi, by jej sevřeli svým kartelem, nebo zasadili mu ránu a tak se z nepříjemné konkurence vyprostili. Kupec Štern, který posud v Třibicích živořil, vzpomínaje se žalem na ztrátu svého patrona Štarcha, kdy mu kvetla bohatá pšenice, dodával obchodníkům zprávy o pánu na Třibicích a jeho poměrech. Aby se brzy vymanil z povšechné tísně a svého nepřítele zničil, dával Štern zprávy ne právě hodnověrné, upřílišňuje v černých barvách, jimiž vyličoval Bláhu a jeho činnosť.

»Takových několik pobloudilců by nám všechny obchody zničilo, a našeho prostředkování mezi koupí a prodejem by ani třeba nebylo,« stěžovali si navzájem. »Chtěli by přímo dodávati vojsku, do měst, mlýnů, zařizovati potravní spolky dělnictvu, bráti výrobky hned

od řemeslníků, voziti rovnou cestou do mlýnů, pivovarů atd. K čemu bychom byli pak my, velkoobchodníci? Kam bychom se poděli se svými akciemi, bursami, kartely, se svými cenníky? Bláha by mohl i jiné kraje nakaziti; proto, třeba se jeho činnosti obdivujeme, přece jej musíme učiniti neškodným.«

»Ale jak?« uvažovali jiní.

»Uzavřeme jeho výrobkům a produktům své krámy, poštveme proti němu šlechtické sousedstvo a nějaký čas musíme konkurovati s ním a snížiti ceny, bychom od něho konsumenty odvrátili. Především,« radil širší než delší bankéř s těžkým zlatým řetězem na okrouhlém břiše, »musíme proti němu podporovati Šterna a jiné své lidi na jihu, které přímo boykotuje. V každé dědině jsme tam měli svého obchodníka, který nám výrobky prodával, obilí skupoval a jako na stráži stál naší dobré věci, ale teď sotva jich tam živoří polovice. Pod rouškou antisemitismu pronásledují obchodníky israelity a osazují všudy své lidi. K takovému řádění nesmíme dále klidně přihlížeti.«

»Pravda,« přisvědčil bývalý správce Třibický ne mnoho opravdově, »v každé téměř vesnici na jihu byl žid kupec, žid pachtýř a žid hospodský. Jako v Haliči.«

»V Srpinách musil Löwi utéci v noci i s rodinou,« vyličoval sourodý bankéř. »A jaká byla jeho vina? Rozparceloval dva statky. Proč se u něho sedláci zadlužovali? A pak dle zásad liberálních jest lépe, má-li takovou nemovitosť osob více než jedna. Rytíř z Nadějkova dal do pachtovních podmínek, že nesmí býti nájemník israelita. To je hrozné! Proto musíme Bláhu a jeho vliv uskrovniti, by nám neškodil. Pravda, povznesl své panství, zlepšil poměry ve svém kraji, jest obětivý, ale všechno má své meze. Bláha jich nezná, a proto mu je musíme ukázati.« Peněžník se usmál, jakoby byl jist svým vítězstvím.

Chvalořečník, který dříve tak sytými barvami vyličoval Bláhovu činnosť a teď chtěl aspoň poněkud obhajovati jeho stanovisko a zásluhy, byl umlčen, neboť běželo o životní otázku obchodníků, a tu přestávají všechny ohledy. Bylo ustanoveno vyzkoumati všechny Bláhovy poměry, vyhledati některou slabou stránku jeho podniku a zničiti jeho zhoubný vliv na obchody druhé ruky.

»Abychom takového kobylkáře nepřekonali!« zlobil se bankéř, který na jihu kupoval co rok veškeren ječmen, jejž hned na místě zase prodával do většího pivovaru, aniž byl zrno viděl. »Udolali jsme jinaké spekulanty,« dokládal sebevědomě.

Hned počali oceňovati jmění nepohodlného konkurenta. Velkostatek měl čistý, žádný dluh nebyl zapsán v hypothékách, obchody dařily se mu dobře, třeba nepracovaly s velikým výtěžkem. Tuto bylo nesnadno na Bláhu ulehnouti.

»Ten bavlnář má společníka«, pojednou si vzpomněl dlouhý, tenký mužík se zlatými brejlemi.

»Koho?« tázali se vypasení obchodníci.

»Jakéhosi mlynáře, člověka mohovitého, který vložil uspořené peníze do rukou Bláhových. Bez peněz těch by všechno v Třibicích vázlo,« vysvětloval suchán.

Jeden z bankéřů, ten s nejtěžším zlatým řetězem a spoustou prstenů na masitých prstech, lousknuv palcem a malíčkem, řekl: »Zde by se dal nalézti háček. Kdyby se od Bláhy společník odvrátil a

peníze mu vypověděl, ztratil by Bláha závodní kapitál a především veškerou důvěru. Dle mého mínění bylo by nejlépe působiti na toho mlynáře, by vypověděl Bláhovi společenství. Až uzavřeme proti nim kartel, namluvíme mu, že přijde o majetek, a jistě že couvne.«

Společníci za tak stkvělou myšlénku poklepali kollegovi na rameno.

»Moudrá hlava klobouku si dobývá,« pochvaloval domácí bankéř, který přecházel sálem jako hostitel.

»Jako venkovan jest mlynář jistě nedůvěřivý, a když si bohatství sám nashromáždil, lpí na každém krejcaru celou duší,« vykládal obchodník, který na venkově obilí kupoval a kupovati dával. Věděl, že venkované znají cenu peněz, když jim jest pro každý groš těžce se namáhati, a proto ztrátu jediné zlatky nesnadno oželí. Tak soudil i o mlynáři, společníku Bláhových podniků.

»Mlynář Koryto jest šetrný, ale rozumný člověk,« ozval se bývalý správce Třibického panství.

»Vy jej, kollego, znáte?« znělo pojednou několik otázek.

»A jak! Nejednou jsme spolu poseděli. Má pojezdného ze dvora dceru za manželku. Kdybych každého tak dobře znal jako veselého pana otce, onoho dobromyslného a poněkud uzavřeného muže! Věru se divím, že se s Bláhou spolčil a peníze mu svěřil. Měl je v záložně a nerad šířil řeči o svém bohatství.«

»Rozvažovali jsme, koho bychom do Třibic poslali, a zde máme takového znalce tamních bývalých poměrů,« zvolal starší pán, obchodník s kožemi.

»Pan Valata nejlépe rozpozná, co zavedl Bláha k naší škodě, a jaké pokroky se na jihu staly. Na naše společné útraty podnikne tam cestu a spojencům Bláhovým nějaké roupy do hlavy nasadí.«

Všichni byli s návrhem tím srozuměni mimo Valatu samého. Tomu se nechtělo jeti do Třibic, kde býval za Ruhenšteina správcem; ne, že by se styděl za nynější své postavení, které mu více vynášelo nežli správcovství, ale že se nechtěl míchati do záležitostí lidí, mezi nimiž delší dobu žil a jimž zlepšení nemnoho dříve závidění hodného života ze srdce přál. Manipulovati dle rozkazu šefova a k prospěchu závodu mezi lidmi cizími, nebylo mu tak za těžko jako mezi známými, s nimiž kdysi cítil, jich litoval a jimž by byl rád pomohl. Namítal to a ono proti svému poslání, ale veškeren odpor se rozbil o vůli bankéře, který byl rád, že se může kollegům touto službičkou zavděčiti.

Za několik dní skutečně jel Valata do Třibic. Usednuv v koutě železničního vozu, uvažoval. Byl mrzut, a tato cesta ho pranic netěšila. Na drahách býval jako doma, jezdil často za obchodem, ale dnes by byl raději trávil v dusné kanceláři. Čistý vzduch, probuzená příroda, písně ptáků a teplé slunce vábilo ven, ale Valata se oknem nepodíval. Myslil na své poslání. Co má začíti v Třibicích? Jinde si hned věděl rady a mnohdy užil způsobu Bláhova chtěje důkladně věc prohlédnouti. Má ošidit muže, jemuž se obdivoval, a obelhati bývalého přítele, u něhož mnohdy užil srdečného pohostinství? Jak mu to bude ve zlé vykládáno, v jakém se ukáže světle mezi známými? Jinde řekli: Agent bez svědomí, zde přikládati budou každému slovu velikou váhu.

A jaký jest vlastně účel jeho cesty? Aby zničil Bláhu, by podrýval jeho důvěru, vyhledával Achilovu patu jeho závodu, by připravil krajinu o muže tak znamenitého a vzácného!

Valata podíval se oknem, neblíží-li se už ke známým místům. To jenom myšlénky předbíhaly železného oře.

Vůz byl plný lidu, který za rozmanitým účelem užíval k rychlé dopravě své dráhy. Nyní pak sdělovali si, co kdo dělal a kam jede. Ten se vracel s pohřbu, onen jel na veselku, jedni byli v městě za obchodem, někteří jeli za kratochvílí a jiní za denním chlebem. Ačkoliv se nikdy neznali, rozmlouvali spolu, bavili se a stěžovali si.

Valata naslouchal, sám se nemíchaje do rozmluvy. Nebylo mu do řeči. Byl dojat vzpomínkami a také rozvažoval, jak vyplní cíl své cesty.

Už mu byla krajina povědomější a známější. V některých městech býval, kolem nich jezdil, zámečky navštěvoval a do okolní krajiny podnikal výlety. »Jak se asi dostanu do Třibic?« uvažoval v duchu. Pozoruje dle řeči, že v druhém pažení sedí osoby jedoucí k Třibicům, zeptal se, jaké jest nyní v tu stranu komunikační spojení.

»Teď k nám jezdí, drahý pane, pošta,« odpověděla hovorná venkovanka. »Spojení jest třikráte denně, a brzo prý bude na Třibice jezditi dráha. Už ji vyměřovali asi dvakráte. Milostpán Bláha se o to zasadí a čeho se on ujme, to jistě provede.«

Valatovi podivně hučelo v uších. Do Třibic dráha? K neuvěření! Teď zvědavosť jej pudila tím více v ona místa. Hovořil dále se ženami a o Bláhovi slyšel jenom chválu.

»Tak bylo u nás zle,« vykládaly mu společnice, »chudý člověk neměl výdělku, a nyní teprve poznáváme, jak jsme při veškerém dření pouze živořili. Nyní tomu zcela jinak. Vyděláme peníze, o úrodu nás nepřipraví žid jako dříve, a teď se nám teprve líbí na světě.«

»Pamatujete asi mnoho pánů na Třibicích?« obrátil se Valata k nejstarší ženě.

»Ba právě,« odpověděla a hned se jala vypočítávati držitele Třibic, začavši od hraběte Vilána.

»A který se vám z těch všech nejvíce líbí?« s úsměvem se tázal Valata. »Snad Štarch? Byl z lidu.«

»Ale ne z našeho křesťanského,« rychle řekla žena.

»Štarch byl také podnikavý ale pro sebe. Vyhubil lesy, které nynější pán opravuje. Milostivý náš pán Bláha však působí pro lid, pro celou krajinu, a kdyby při svých podnicích lakotil jako Štarch, mohl zakoupiti Mrazilov a nashromážditi si hojnosť peněz.«

Tu se ozval jakýsi mladík v třetím pažení. Vyznačoval se rudou kravatou a vlašským kloboukem. »Pěkný dobrodinec, váš pan Bláha! Také jsem u něho pracoval a jsem rád, že jsem se tam odtud dostal. Dohlíží na dělníky jako na chlapce ve škole.« Žena napřímivši se, až jí žíly na krku naskočily a podívavši se přes ohradu, usmála se a řekla: »Pravda, takovéhle lidi náš milostpán brzo vykvituje.«

Ve voze se ozval smích a mladík se počal durditi. »Vím dobře, kdo jest jeho rádcem. Pěkná se to sešla trojice, v níž farář rozhoduje nad dělníky.«

»Důstojný náš pan farář jenom radí,« odpovídala mu žena obhajujíc svého duchovního pastýře, »a že radil k propuštění vaší

osoby, k tomu měl asi dostatečné příčiny. My u nás o takové světoborce nestojíme. Nám opravil poměry dělnické, rolnické a řemeslnické pan Bláha se svými spojenci, a my jsme jim za to vděčni. Vaše opravy se ukázaly zbytečnými, proto jste šel v čas, dokud by neoprašivělo celé stádo.«

Valata byl tím zvědavější. Tato rozmluva v něm oslabila hodně úmysl a účel cesty, škoditi Bláhovi. I kdyby měl své místo ztratiti, nepřiloží ruky k záhubě tak bohaté a vzácné činnosti. A také by bylo asi všechno počínání marné. Kdo si dobyl takové lásky, kdo tak působí zdárně, hned neklesne, a veškeren boj proti němu by byl zbytečný. Spojenec jeho se nedá zviklati, a žádná pomluva mu neuškodí.

II.

Venkov málo kdy bývá stížen podstatnou změnou svého zevnějšku. Jenom neštěstí ze živelních pohrom pocházející nebo zvláštní šťastná náhoda proměňuje pojednou dědiny v českém kraji. Tytéž střechy zarostlé mechem a netřeskem, kryté došky nebo šedým šindelem jeví se i po letech našemu zraku; tytéž lípy a jabloně, jasmíny a ořešiny kloní se k bíle nalíčeným stěnám, tentýž živý plot, stále rostoucí a co rok se omlazující objímá zahradu se stoletými kmeny; i ta záhrobeň o velikých ploských kamenech před malými okny v červených rámech, všechno stejné jako před mnohými roky. A jako jeden útulek zůstal v staré podobě, tak všechny ostatní v dědině, a změnil-li ten onen domek svou tvářnosť, hledí se brzo přizpůsobiti všem sousedním, které se posud ze starého hávu nevyzuly. I kostelík zůstává jako před lety s bání začernalou a s křížkem nachýleným dle obecného mínění k té přifařené obci, odkud nejvíce lidmi prostory chrámové se plní.

Kdo opustiv domovinu, po čase se vrací pod rodný krov, brzo a snadno poznává rodnou ves a v ní hned kráčí v tu stranu, k domku, po jehož nízkým stropem stávala kolébka příchozího.

Třibice a jejich okolí se však velice změnilo. Taková změna přihází se pouze v místech průmyslných, kde se stále přistavuje, obydlí vznikají jako houby po dešti, kde jest také na stavby dost peněz a pracovních sil. V Třibicích nadešly v desíti letech radikální proměny, ne, že by obyvatelé tím starým pohrdali, ale že změn těch bylo třeba. Mnoho let se v dědině nestavělo pro nedostatek peněz, a teď každý spěchal zpříjemnit si obydlí, přistěhovali se dělníci a a řemeslníci, pro něž bylo třeba nových domků, vznikaly obchodní závody, hostince, krámy atd., a tím vším obec vzrůstala k netušenému rozkvětu.

Stará škola dávno nedostačovala a z veřejných budov první byla postavena na návsi naproti zámku. Také zde se mnoho přestavovalo a opravovalo. Už dávno nikdo na zámeckou budovu nedával nejmenší opravy. Homola se přimlouval, aby Bláha vrátil zámku sloh, v jakém byl kdysi stavěn, Bláha se radil se stavitelem, který prohlásil, že zámeček nebyl nikdy v určitém slohu, ale že vznikal postupně přístavbami, a k nějakému ladnému celku že se tu nepřihlíželo. Opravován tedy zámek moderně, by vyhovoval časovým potřebám a pohodlí, a pouze brána před ním udržena ve starém rázu.

Někteří se domnívali, že Bláha rozhodnuv se opravovati zámek, starou bránu zboří, když vlastně tato nebyla mu ke cti a stále prostý občanský původ mu připomínala; ale zmýlili se. Bláha třeba nemohl na ni vložiti svůj znak, dal přece starou památku důkladně restaurovati, k tomu přihlíželeje, by v původním slohu byla zachována; také poručil všechny erby očistiti, lépe dlátem a štětcem vyznačiti a na původní místa pevně zasaditi. Teď i k nemalé radosti Homolově vynikl starý znak na prvém místě, erb pánů z Kračínova, tři ryby a lípový květ.

Brána dělala krásný dojem, a diváci se až podivovali, že Bláha na tyto erby nežárlí. Mlynář Koryto kdysi jako mimochodem nadhodil, že se i tento predikát dá zjednati, a že by se i našel vhodný předmět, který by vyplnil erbovní políčka, ale Bláha zatřepav rukou, řekl: »Milý příteli, na tu udici se našinec nechytí. Vážím si — pravda — šlechticů, kteří však spolu rodu a postavení svému dělají čest; ale uznávám i jiné šlechtictví, jehož si musí člověk sám zasloužiti, a to šlechtictví hlavy, píle, práce, mravů a jakýchkoliv předností. Když si člověk dobyl takového šlechtictví, které není privilegováno rodem a bohatstvím, musí mu to zcela dostačiti. Žijeme v jiném věku, nežli když brnění bez erbu bylo jenom pro dráby nebo kdy baronem počínal teprve člověk. Časem předsudky se vyhlazují, a výtečnosť vchází do lepších kolejí. Na prvém místě platí zásluha.«

»A právě ta zde vymáhá uznání,« chopil se slova mlynář. »Vedle šlechticů rodem jsou šlechtici zásluhou. Proto neuznávání za správné, pohrdá-li stará šlechta šlechtou novou, která si dobyla vznešených titulů, jako spolu nemíním, že bychom měli pohrdati šlechtou rodovou, která jakoby užívala předností svých předků, leda že by se stala té přednosti nehodnou. Dobře a také správné jest, když zasloužilí lidé šlechtictvím bývají odměňováni.«

Bláha mávnul po druhé rukou na důkaz, že si nepřeje, aby se ta otázka déle rozpřádala, a že po hodnostech druhu toho netouží. Ani když se brána upravovala a bylo slyšeti narážky, že by jako i Bláhův erb tam býti zasluhoval, a to mnohem více než jiný, Bláha poznámek těch nedbal. Homola vedl rekonstrukci tu dle svých heraldických vědomostí, až došlo na muří nohy znaku Štarchova. Zedník totiž jenom pro posměch v prázdném poli židova erbu hlinkou muří nohy načmáral, což způsobilo mnoho veselosti. Štarchovi běželo jenom o korunku a s erbem čachroval jako s jiným zbožím.

»Tento znak bychom měli vyhoditi,« navrhoval Homola. »Ani to vlastně žádný erb není a vzbuzuje jenom trpké vzpomínky na hospodářství velkostatku.«

Ale Bláha odporoval. »Měli bychom mezeru v držitelích dvorce,« řekl, uvyknuv si nadále nazývati Třibice pouze dvorcem. »Ať tam zůstane, ale prázdnotu pole můžete vyplniti něčím, co by dobu panování Štarchova významně charakterisovalo.«

»K tomu by se hodilo zlaté tele a muří nohy,« navrhoval Homola.

»Nebo obé pospolu,« dodal Bláha, a prázdné pole bylo skutečně tak označeno pro veselosť všech, kteří význam věcí těch pochopili.

A stavělo se během let nejenom na zámku, ale také ve vsi, a kolem utěšeně vzmáhal se ruch stavební. Tu bylo třeba domu pro poštu, tamo potravní spolek rozšiřoval skladiště, v místě usadivší se

lékař si dal postaviti vilu, škrobárna nezůstala samojediným závodem, a také soukromníci se vzmáhali.

Valata se v Třibicích nepoznával, jakož nikdo také nepoznal jej. Dříve hladkou jeho tvář kryl plnovous, a časté cestování a starosti mu odňaly hodně sádla. Rodinu měl zaopatřenou, třeba že fořta z Třibického revíru nezval svým zetěm.

Bývalý správce se ubytoval v předním hostinci, kde bylo všechno vkusně pro pohodlí cestujících zařízeno. Umyv se a očistiv šat od prachu, vyšel si na procházku k Planému vrchu. Jaká tu změna všude, kamkoli oko pohlédlo! Cesty upraveny pro nákladní vozy i pěší, po stranách vysázeny lípy a kaštany, přes výmoly a potok vedeny železné a kamenné mosty. Jen mu bylo s podivením, že cesty vedou jaksi v opačnou stranu než k Honosicům. Zastaviv jednoho muže, ptal se, kam vlastně se všechno odtud odváží.

»Na vory a po Vltavě ku Praze,« odpověděl ochotně tázaný. »Když se nechtěl nikdo s naším milostivým pánem spojiti ku stavění silnic, zbudoval si je sám a šťastnou myšlénkou je obrátil k vodě, po níž všechno o mnoho levněji se dopravuje ku svému cíli. Pak teprve páni sousedé a okres stavěli, by se sami aspoň s Třibicemi spojili.«

Valata se obdivoval Bláhovu důmyslu. Kdo by byl za jeho správcování vzpomněl na tuto dopravu! Jda dále, opět potřeboval vysvětlení. Vida totiž z komínů se valiti temný dým, divil se, čím se v továrnách topí, když v okolí dříví tak po skrovnu, a to se ještě šetří, a uhlí na blízku nenalezeno. Zase obtěžoval mimojdoucího takovou otázkou a dostal ochotnou odpověď.

»Zde se topí nejvíce rašelinou, a trochu uhlí se přiváží z Honosic a od přístaviště.«

»A kde se tady vzala rašelina?« divil se Valata, který přece celou krajinu dobře znal, ale o rašelině ani ponětí neměl.«

»V lese u »křížku« se nalezla. Tam v těch dubinách,« ukazoval muž.

»Tam, kde cikáni zabili v pračce Janečka?« dotazoval se Valata. »Či tam, kde říkají »v číhadlech«?

Teď se zase s udivením podíval dělník na cizince. »Pán snad zná zdejší krajinu?« řekl s trpkým přízvukem, jakoby se hněval, že se ptal na věci známé.

Valata vycítiv urážku vlídného vysvětlovatele, udal pravdu. »Býval jsem zde, milý příteli; ale deset let minulo, kdy jsem o Třibice nezavadil. Cestoval jsem za obchodem většinou v cizině po Německu.«

»Pak chápu váš údiv nad změnou zdejší krajiny,« usmál se usmířený dělník. »Mnoho se zde změnilo. Jsem zdejší rodák a vím, jak to tady vyhlíželo. Bohu díky, že proměny ty jsou stále víc a více k lepšímu. Tamhle jde milostpán, musím jíti po svém. S Bohem!«

Dělník rychle odcházel, a Valata váhal, má-li se k Bláhovi přihlásiti nebo si ještě zahrávati na zapřenou. Také uvažoval, jak asi by byl přijat a uvítán po tak zvláštním odchodu. Snad je všechno zapomenuto. Bláha jest šlechetný muž, a malé intermezzo nebude protahovati jako dědičný hřích. Ale snad přece bylo by lépe posečkati a pátrati incognito po zdejších poměrech.

Valata, ačkoli měl dobrou vůli, přece za deset let dobře se vžil do svého nynějšího zaměstnání a nezapřel v sobě obchodního agenta. Vyhledal mlynáře a prohlásil se mu. Na otázku, proč přijel do Třibic, odpověděl, že jej sem přivedly obchodní styky s některým závodem.

Koryto byl překvapen takovou návštěvou a při své dobrosrdečnosti a neprozíravosti uvěřil slovům bývalého zámeckého správce. Nejdříve se rozhovořili o svých a známých rodinách. Valata si pochvaloval zetě, vzpomněl na pojezdného, fořta, o kterém několik let už nevěděl, kde se zdržuje, a ptal se na rodinu Korytovu i Bláhovu.

»Musíme za všechno děkovati Bohu,« odpověděl mlynář, na němž přírůstek deseti roků nebylo téměř ani znáti, a jemuž ni jeden vlas posud nebělel. »Vede se nám obstojně. Zdrávi jsme a netrpíme nedostatkem. Kapitál mám dobře uložený a vodu ve mlýně jsem proměnil, jak jste pozoroval, za páru. Mohu mlíti na obojí způsob.«

»A což Běluška?« tázal se Valata.

»Měl jsem ji v ústavě, pak žila u tety v Praze, a teď mi vede účty. Mně nějak zrak neslouží. V mladších letech se mi mnoho do nich prášilo.«

»Je posud svobodna? Což máte tolik srdnatosti a houževnatosti, že odbýváte všechny uchazeče o ruku tak bohaté dědičky?« usmál se Valata. »Takové nevěsty jsou příliš hledány.«

»Nejsem proto, by se dívky vdávaly, sotva ze školy vyjdou,« odpověděl Koryto. »Která si uchová pel mladosti a svěžesti, může se i po svém plnoletí provdati. Ovšem, kdo se oddal zhýralosti a popustil uzdu vášním, jest už ve dvacátém roce přezralý.«

»Ach, o takových věcech nemůže zde býti řeči,« odpíral Valata, by i stín pochybnosti o svém dobrém úmyslu zaplašil. V duchu pak si myslil, že mlynář mnoho přijal z názorů Bláhových.

»Ponechávám dceři úplnou volnosť; ať volí její srdce!« řekl Koryto, ale Valata dobře pozoroval, že v tom vězí nějaký háček. Nevyptával se dále, ale zapředl řeč o Bláhovi.

»Syn Bláhův jest právníkem,« sděloval mlynář, »a slečna Bohumíra posud svobodna. Na ní a mé Běle plní se písmo, že jsou přímo jedna duše.«

Také to bylo Valatovi s podivením, že se Bláhova dcera posud neprovdala. Počítaje v duchu její stáří, napočítal nejméně pět a dvacet roků. Co v tom vězí? Kde se všechno tak výborně daří, tam není vhodná půda pro sňatky? A takové partie! Což nemají v Srpinách, Nadějkově, Mrazilově, Honosicích atd. smyslu pro velkostatky, parní mlýny, závody a kapitály, které vpadnou ženichům jako zralá jablka do klína! Že by nevěsty nebyly k světu, nelze připustiti dle známek krásy, která se už v mládí u dívek ukazovala. Valata si myslil, že ještě na stará kolena se bude honiti za romantismem, neboť s tak kusými zprávami by nemohl předstoupiti před svou choť, která jest zvědava a bude se obšírně dotazovati, jak to v Třibicích dopadá.

Valata pronesl odůvodněné podivení, ale Koryto zůstal jako skála. Co pronesl o své dceři, to opakoval s reservou a plným uznáním také o Bláhovi. I on prý ponechává dceři volnou ruku a k ničemu jí nenutí.

Vida, že se o této věci pravdy nedoví, nechal sňatky stranou a ptal se na peněžní záležitosti. Apeloval na mlynářovu hrdosť, po-

znamenav, že asi hodným kapitálem do spolku s Bláhou přispívá, a že závod nese pěkné percento.

»Pan Bláha si asi vzal za vzor pivovar, který za svého pobytu v Plzni měl příležitosť pozorovati. Jako znalce bývalých zdejších poměrů mne velice zajímá, jak vysoko uložený kapitál v těchto závodech se zúročuje.«

Mlynář pohlédnuv po očku na Valatu, usmál se. Hádal, kolik uhodilo. »Milý pane,« řekl, »my neděláme se svým výtěžkem tajnosti a já vám hned povím, že mi mé peníze v závodech nevynášejí o nic více, nežli když jsem je měl v Honosické záložně.«

»Tak?« podivil se Valata s udivenou tváří.

»Můžete nahlédnouti do našich obchodních kněh,« pokračoval Koryto. »Nechceme s Bláhou zbohatnouti na úkor dělného lidu nebo že bychom vykořistili a přímo do krve vytlačili všechno ze zdejší krajiny. Spokojujeme se výživou a mírným procentem.«

»A nač se věnuje ostatní?« tázal se obchodní agent, který se posud z udivení nevzpamatoval.

»Ku zvýšení mzdy, ku vzdělání dělnictva, na povznesení krajiny a reservní fond, který však není naším majetkem osobním, ale náleží celku, kterého my jsme neobmezenými správci a ochránci.«

Valata přímo tupým zrakem patřil na mlynáře. On, který obchodoval s nejvyšším procentem, který hleděl i pro sebe něco si přivydělati, který v těch věcech měl velice široké svědomí; teď slyší o takových skutcích, o nejčistších obětech a o nejryzejší lásce pravého člověčenství. A mlynář mluví tak opravdově, že každé slovo nasvědčuje o hlubokém vnitřním přesvědčení.

»Pánové, já vám nerozumím,« řekl pouze, skříživ ruce na koleně.

Mlynář pokrčil rameny. »Rád věřím, ale přesvědčte se, že mluvím pravdu. Začali jsme s málem, a Bůh nám žehnal. Nejsme rozenými továrníky nebo rolníky, máme býti od čeho i jinak živi, a bylo by od nás nešlechetné, kdybychom chtěli z nahodilé okolnosti tolik těžiti, kdybychom z cizích mozolů hromadili kapitály. A také pro koho? Nejsme obtíženi starostí o zaopatření četných rodin a doufáme, že i našim dětem Bůh vnukne myšlénku, by užívily sebe a pokračovaly v díle, jež jsme začali.«

»A jak veliký jest váš reservní fond?« přeskočil zase Valata na peněžní otázku.

»Několikrát deset tisíc,« vyhýbavě odvětil Koryto, vida zase ve správci nebezpečného vyslance peněžníků, jimž byly Třibice solí v očích.

Valata vrtěl hlavou. Byl jako z jiného světa, sloužil lidem, jichž první a poslední snahou byl osobní zisk. Až posud myslil, proto že se jeňom obdělává a zlepšuje pole, otevírá se země pro kopání kovů, stavějí se továrny, by to všechno rozmáhalo bohatství majetníka nebo vynášelo značné dividendy těm, kteří peníze do závodu vložili. Prostý muž z lidu, vedený zdravým rozumem a soucitným srdcem, otevřel mu oči, třeba srdce jeho posud se k těm názorům nenakloňovalo.

»Navštívíte také pana Bláhu?« ozval se po chvíli mlynář. »Rád vás uvítá a zasvětí do věcí, které i přede mnou zůstávají uzavřeny, poněvadž jich nechápu. Uznáte, že jest Bláha všeho duší, jako byl závodů původcem.«

»Nevím, jak by mne přijal,« vymlouval se Valata.

»Zcela kulantně,« rychle řekl mlynář. »Sám vás k němu uvedu. Náš milostivý pán nezpyšněl. Zůstává stále tím starým, ano, stal se i vlídnějším a otevřenějším. Každý dělník může jíti k němu se stížností.«

»Máte mnoho úřednictva?« ptal se Valata, vzpomenuv na svou aféru před lety.

»Nemnoho; ve škrobárně zůstal váš bývalý adjunkt Homola, ve sladovně jest účetní a dozorce, lomy a doly spravuje zeměměřič, na bělidlech jsou mistři, a ředitelem všech závodů jest Bláha sám. Ve dvoře a zámku se snad nic od vašeho odchodu nezměnilo. Solín hlídá lesy a jako za svého nástupce si vychovává syna, starý Šebesta posud poroučí na dvoře, Václav jezdí, ovčák vyřezává dřeváky, na něž má teď málo odbytu. I já jsem zrušil ve mlýně olejnu, poněvadž si lidé vydělají na lepší omastek. Všichni mají lepší plat a mají s pánem smlouvu.«

»Tak? Náš osud, naše budoucnosť visela na slabounké nitce,« s trpkostí poznamenal bývalý správce.

»Taková služba za mnoho nestojí a pánu také příliš není k užitku. Kdo nemá zajištěné pense, se strachem hledí vstříc budoucnosti a také musí se vynasnažiti, by jakýmkoliv způsobem léta stáří si zabezpečil. To uznával Bláha a proto všechny služebníky béře za jistou dobu pod dekret. Však s tím měl v sousedství mnoho mrzutostí, ale to bylo také poslední.«

»Tedy žije s pány barony a rytíři v míru?«

»Mimo malé výjimky si ho naučili všichni vážiti a podivují se mu. Vzbudil pro sebe respekt, a další se samo sebou dostavuje.«

Co slyšel Valata od mlynáře, brzo měl stvrzeno Bláhou a jinými svědky. Zvěděl též něco o domácích poměrech obou rodin, byl na zámku slušně přijat, pohostěn, přesvědčen o skutcích Bláhových a za několik dní telegrafoval do Prahy svému šefovi: »Všechna akce jest marna. Nic se nedá dělati. Základy jsou nezdolné a trvání dalekosáhlé. Přijedu rychlíkem. Valata.« (Pokračování.)

Cesta po Dalmacii.

Popisuje **František Reyl.**

(Pokračování.)

Ku 5. hodině odpolední přistali jsme v Gruži, jež jest vlastně přístavním městem pro pevnosť Dubrovník (Ragusa). Gruž jest úhledné město, rozložené kol dobrého zálivu pod úpatím pahorkovitého poloostrova Lapadu. Podnikli jsme z Gruže pěšky cestu do Dubrovníka dobrou silnicí, stoupající do značného vrchu. Když jsme však dostihli nejvyššího bodu cesty, jevilo se zraku našemu čarokrásné panorama, »Bella Vista«. V závratné hlóubce vlnila se u našich nohou nepřehledná hladina vodní, hrazená romantickými skalními útesy, na nichž v pestré směsici kvetly vzácné exempláře

agav a kaktů. Stkvostný tento rozhled »Bella Vista« čítám k nejrozkošnějším místům Dalmacie. Zdálo se nám, že jsme se najednou ocitli na jiném světě. Několik metrů vysoké květy agave, bohaté koruny překrásných palem, věkovité pyramidy zasmušilých cypřiší, předivné tvary bodlavých kaktů a divoké stromy oleandrové hlásaly neklamně, že zde počíná nová flora. Starožitné město Dubrovník tvoří k nezvyklé této květeně přiměřený doplněk; celé město dýše starobylým, ctihodným duchem, jenž nezavírá se před moderní dobou.

Dubrovník čítá skoro 12.000 obyvatel a bylo do nedávna prosvé mocné valy a četné pevnůstky, v závratné výši na boky skal přilepené, znamenitou pevností. Dnes Dubrovník není tak důležitým ve válečnictví, ale dosud stojící hradby dodávají mu zajímavé tvářnosti, a četná posádka v městě zajišťuje cestovateli v hotelích dobrou obsluhu a slušnou kuchyni; neboť všude, kde jest vojenská posádka, bývá v hotelích slušná postel a strava, protože důstojnictvo dovede si již vynutiti respekt k oprávněným požadavkům civilisovaných lidí. I přes vojenský háv zůstává přece Dubrovník tichým, středověkým městem, které žije dosud z romantiky své slavné doby.

Dubrovník děkuje svůj vznik loupeživosti Avarů, kteří v VII. století vyplenili starobylý Epidarus, kolonii Korintskou; pak prchající obyvatelstvo hledalo záchranu na jižních bocích skalnatého poloostrova Lapadu, jenž pro četné dubové háje dal také nově zřízené obci jméno Dubrovník. Město mělo od svého vzniku republikánské zřízení, podobné benátskému, bojovalo často s mocnější svou benátskou sokyní a musilo častěji hledati záštity u mocných sousedů, brzy u tureckých sultánů, brzy u králů uherských. Francouzové učinili republice konec r. 1806., ale nebyli zde dlouho pány; neboť r. 1814. přešlo město v moc Rakouska. Město s tak starou historií má ovšem také dosti památek.

Sotva vejdete do hlavní třídy města, zvané Stradone, překvapí vás stejná výše a stejná architektura přilehlých domů a paláců staré Dubrovnické šlechty. Tuto monotonii zavinil dekret senátu v 17. století, jenž po velikém zemětřesení nařídil, aby každý dům byl od ostatních oddělen uličkou a vystavěn nejvýše o 2 poschodích. Na hlavní třídě naleznete skoro všecky památné budovy; v přízemích pracují různí řemeslníci, zvláště ševci a zlatníci zcela nerušeně. Navštívíte velikou studni v renesančním slohu, katolické chrámy a zvláště rektorský palác, jenž dostavěn byl začátkem 15. století ve slohu vlašské renesance. Jakkoliv druhé poschodí této budovy zničeno bylo v 17. stol. zemětřesením, budí přece dosud svým průčelím značný dojem. V přízemí ve sloupořadí jsou kamenná dlouhá sedadla, na nichž zasedalo 45 senátorů staré republiky. Státní zřízení bylo velmi podobné benátskému. V čele vlády byl conte nebo rettore (rektor), exekutivu vykonávala »rada desíti«, poradním sborem byla veliká rada, v níž zasedali členové staré šlechty. Mezi šlechtou novějšího původu (Sorbonnesi nazvaní dle university Sorbony) a mezi rody staršího původu (Salamanchesi, dle university v Salamance) byly stálé třenice, které k síle obce nepřispívaly. Vláda obce byla v rukou vlašských nobilů, obecný lid však trpěl v nevolnické porobě. Dnes jsou pyšné paláce šlechtické opuštěny; z bývalých nobilů zůstaly schudlé rody.

Dubrovník upomínal mě poněkud na Benátky, ku kterým ho ovšem ani zdaleka nechci přirovnávati. Myšlénka slovanská slaví dnes v Dubrovníku vítězství, jak patrno z pomníku národního pěvce Ivana Gunduliče.

Gundulič (it. Gondola) má zvučné jméno v historii dubrovnické republiky, neboť členové této rodiny mají značné zásluhy o literární činnosť v obci. Nejslavnějším členem rodu byl Ivan (narozen 1588., † 1638.), jenž jest přední ozdobou umělecké poesie dalmatské. O životě jeho není mnoho známo; jisto jest, že byl též rektorem obce. Nejznámější jest jeho veliké epos Osman. Básnický duch byl dědičným v celém rodě, neboť i synové i vnukové Gunduličovi byli básníky. V 18. století rod ten vymřel, jeden z posledních jeho potomků byl biskupem v Paderbornu. Slavnému svému synu Ivanu Gunduličovi zbudoval chorvatský národ loni pěkný pomník, k jehož svěcení dostavila se všecka města dalmatská, aby složila u nohou nadšeného pěvce drahocenné stříbrné a zlaté věnce.

Věnce tyto chovány jsou nyní v městském museu, které kromě obrovské želvy, polapené v boce Kotorské, neposkytuje nic zvláštního tomu, kdo viděl musea větších měst.

Ve středu ráno za příznivé pohody vyjeli jsme si barkou (taxa 1 zl. 50 kr.) na půl hodiny vzdálený ostrov Lokrum (Lacroma). Není snad ani jediného návštěvníka Dubrovníka, aby za příznivé pohody nenavštívil básníků velebeného Lokrumu, jenž láká poutníka k návštěvě nejen svým idylickým klidem, nýbrž i zajímavou historií.

Známý křesťanský bohatýr, anglický král Richard Lví Srdce, učinil v děsné bouři slib, že vystaví na tom místě klášter, kde loď šťastně zakotví. To se stalo dle pověsti na Lokrumu. Klášter tento přestavěl v zámek nešťastný císař Mexický, arcikníže Ferdinand Maxmilian, jenž prožil v těsných síních bývalého kláštera mladistvý svůj věk. Po smutném skonu šlechetného arcikníže přešel zámek v majetek císařského domu a hostil také po nějaký čas korunního prince Rudolfa a princeznu Štěpánku jako novosnoubence. Dnes však jsou síně jeho úplně opuštěny a vzpomínkami na trudné osudy bývalých obyvatel také velmi smutny. Veseleji působí na cestovatele zámecký park, v němž se již daří palmy, pomeranče a citrony pod krásným blankytným nebem, jež vyrovná se italskému. Jednotvárná píseň bzučivých cikad, jimiž hemží se vavřínové a jehličnaté háje tohoto rozkošného zátiší, vzbudí ve vás mimovolně touhu, abyste zde mohli několik dní svého života prožíti. Lokrumu střehou dnes členové dominikánského řádu, kteří jsou ochotnými průvodci po zámku. Nám dovolili i vykoupati se v bezpečném zálivu.

Asi za hodinu vrátili jsme se opět k svému člunu a nastoupili zpáteční cestu kol velikého kamenného kříže, jenž postaven jest na břehu Lokrumu v upomínku katastrofy, při které byla roku 1859. rakouská válečná loď výbuchem prachu na tom místě vyhozena do povětří. Při našem návratu z poetickeho ostrůvka pojedli jsme ještě v hotelu De la Ville, kde jsme také v nádherných pokojích levně a dobře se vyspali. Úplně spokojeni opouštěli jsme tichý historický Dubrovník.

Až do boky Kotorské.

Konečným cílem naší pouti byla světoznámá Kotorská boka, kterou také navštívil německý císař Vilém na své cestě po Italii. Každou středu udržuje plavební společnosť »Ragusea« spojení mezi Dubrovníkem a Kotorem, kněžím slevuje při jízdě as 30% z obyčejné ceny. Agent společnosti, jenž na lodi lístky prodával, upozornil nás na tuto výhodu a hnedle nám také levnější lístek bez všech legitimací poskytl. Takové výhody jako kněži dostalo se mně pouze dvakráte při všech mých dosavadních cestách. Poprvé na cestě k jezeru Achenskému v Tyrolsku; v Dubrovníku podruhé. Nenadálá tato výhoda naplnila trochu bolem mé společníky, profesory, jimž jejich legitimace nic neprospěla; abych je usmířil, slíbil jsem, že poplatím za to láhev »proseka«, což jsem také v Kotoru věrně splnil. Cesta však byla vůbec levnou, protože jsme si vzali zpáteční lístky. Náš parník »Petka« meškal přes určenou hodinu v přístavě, přibíraje veliký náklad vojenských potřeb pro posádku v boce Kotorské, která má veliký význam ve válečnictví. Zpoždění toto neměli jsme však parníku za zlé, protože jsme již věděli, že se jízdní řád paroplavby nezachovává tak přesně, jako na drahách. Parník nepotřebuje koleji ani výhybek, proto si jede, jak se mu líbí. Taková svobodomyslnosť se nám sice zamlouvala, ale přes to přece jsme se jí neřídili, nybrž dostavili jsme se vždy raději v určitý čas do přístavu.

Vyjeli jsme přece před 11. hod. z přístavu a nyní z povzdálí mohli jsme se pokochati nezapomenutelným pohledem na Dubrovník. Žádné město v Adriatickém moři nemá tak malebné polohy jako Dubrovník. »Petka« držela se dosti blízko břehu pevniny, takže jsme měli dlouho tento ladný obraz na obzoru. As po dvouhodinové plavbě dospěli jsme k opevněným vratům boky Kotorské, která po způsobu skandinavských fjordů zarývá se jako obrovské písmeno »z« do strmých skalisk.

Hnedle u vchodu uvítaly nás hrozivé jícny pevnostních děl tvrze Punta d'Ostro a ostrova Mamuly, které vzbuzují svým vážným vzezřením náležitý respekt a nepropustí proti své vůli ani bárky do rozkošné boky. Kotorská boka nabyla teprv od doby bosenské okupace strategického významu, neboť umožňuje pohodlnou dopravu vojska do Hercegoviny a Albanie. Důležitá tato posice jest také náležitě pojištěna. U vrat boky na obou mysech jsou nedobytná opevnění, ostrůvek Mamula uprostřed ústí ležící byl uměle zvětšen a opevněn nákladem as 5,000.000 zl., takže pojme celé 3 baterie dělostřelců, kteří by svými kartáči rozstříleli loďstvo celé Evropy. V letních měsících konává se každodenně cvičení ve střelbě na ostro do volně plujících terčů na moři. Sešli jsme se v Kotoru s krajanem, jenž jako záložní důstojník odbyl si právě měsíční službu ve zmíněných tvrzích a mohl nám poněkud zařízení tajemných těch tvrzí vysvětliti.

Hned naproti ústí boky leží pěkné město Castelnuovo, kde jsme složili část nákladu pro vojsko. Při této zastávce bavila nás městská mládež lapáním drobných peněz, které jsme jim z lodi do moře házeli. Nadějní hošíci vstoupí jednou ve šlepěje svých otců, proslulých plavců, neboť již v mládí zdomácněli ve vodním živlu. Jeden z těchto »hastrmanů« prodal jednomu našemu profesoru pěkného kraba do sbírky. Když však mu milý pan profesor kraba zaplatil a dotazoval

se s méně snad srozumitelným posuňkem klučíka, zdali krab klepety příliš nesvírá, utrhl mu čipera bez dlouhých okolků obě klepeta a vhodil je do moře. Panu profesoru nezbylo, než vhoditi tam též zmrzačeného kraba a zříci se zamýšleného obohacení hradecké přírodovědecké sbírky. Netřeba ani podotýkati, že pro toho kraba zkusil od nás dost.

Z Castelnuova nastoupili jsme cestu krajinkou, která velmi upomíná na švýcarské jezero Čtyřlesé. Průplavem Gomburským vepluli jsme do zálivu Teodského, kdež jest vojenský přístav pro rakouské loďstvo, které v létě konává u boky veliká cvičení. Tou dobou však jsme v přístavě nestihli vojenského loďstva; kotvilo u Pirana na Istrijském pobřeží. Ze zálivu Teodského, jenž činí dojem alpského jezera, propluli jsme úzoučký průliv, zvaný »le Catene« (Řetězy), poněvadž tato as 500 *m* široká úžina zavírána bývala kdysi řetězy, bránícími přístup ku městu Kotoru. Dnes konají službu řetězů ještě spolehlivěji torpédové střely, které v hlubinách vodních zapalují se elektrickým proudem z pobřežních pevnůstek.

Torpédo jest as 3 *m* dlouhý ocelový dutý válec, jenž z jedné třetiny nese dynamitový náboj, aby nárazem na pevný předmět se vznítil a vybuchl. Dvě třetiny torpéda jsou vyplněny silně stlačeným vzduchem, jenž unikaje ze svého ocelového obalu, otáčí malým šroubem, v torpedě upevněným a zajišťuje strašné střele i vlastní pohyb i stálý směr v určité výši pod vodní hladinou.

(Dokončení.)

Dramatické umění Indů.

Dle **A. Baumgartena** podává **Vilém Ig. Sladomel**.

(Pokračování a dokončení.)

II. jednání. Od Vasantaseny doví se její komorná Madanikâ, že miluje Cârudattu. — Po té následuje změna výjevu. — Na ulici před otevřeným chrámem objeví se lazebník, jenž utíkaje, proklíná svoji náruživosť a vášeň ke hře. Všecko totiž prohrál, a pán herny s ostatními spoluhráči jsou mu v patách, by jej přinutili k zaplacení. Lazebník uschová se v chrámě a byl by zachráněn, kdyby ho nevyzradila vášeň. Když totiž hráči dají se do hry, tu on ze svého úkrytu vyjde, všickni se naň sesypou a jej stlukou, až zůstane bez sebe. Když se vzpamatuje, tu vystoupí jiný hráč, jménem Darduraka, vhodí majetníku herny písek do očí, čímž umožní nešťastnému lazebníku, jehož jméno bylo Samvâhaka, by prchl. I prchne do domu Vasantaseny, která ho přijme, jsouc plna radosti, když se doslechne, že její chráněnec sloužil u Cârudatty, když se mu ještě dobře dařilo. Samvâhaka, by se uchránil pro budoucnosť své vášně, umíní si, že se stane buddhistickým žebravým mnichem. — Zatím nastane po ulici hrozný povyk. Vasantasenin slon vyrazí na ulici, plně strachem celé město. Právě se chystá rozzuřené zvíře svými tlapami rozdrtiti jistého mnicha, když jeden ze sluhů Vasantaseniných je ukrotí, čímž

zachová život onomu nábožnému muži. Jistý muž na odměnu tohoto hrdinského skutku podá ochránci darem svrchní roucho, jež zaváněl vůní jasmínu. Obdarovaný sluha Vasantasenin pochlubí se tímto obdarováním své paní. Na rouchu vyšité jméno vyzradí, že dárcem byl Cârudatta, jenž ve své velkomyslnosti dal ze svého nepatrného majetku zachraniteli mnichovu to, co měl nejlepšího.

III. jednání. Cârudatta s přítelem svým Maitreyou přijdou domů s koncertu, velmi básnicky se vyjádří o dojmech a uloží se ku spánku. Maitreya vezme na se pro tuto noc hlídání skříňky se stkvosty Vasantaseny. Když už v domě vše usne, objeví se před domem Cârudattovým brahman Çarvilaka, nápadník Madaniky, komorné Vasantaseniny, s níž aby se mohl oženiti, nedostává se mu potřebných peněz. Proto zamýšlí vloupati se do prvního nejlepšího domu.

Çarvilaka (venku): »Plaze se jako had ze svého brlohu, razím cestu lstí a násilím svému dřepějícímu tělu. (Pohledne vzhůru.) Dobře, že pán noci už jest na západě. Jako něžná matka zahaluje noc mihavým temnem svým ony své děti, jichž směloſť obléhá příbytky lidské, třesouc se ovšem setkati se se služebníky krále. Už jsem učinil průlom do zahradní zdi, tak že jsem už v zahradě. Ještě zbývá mi vloupati se do domu. Lidé jmenují nepěkně tento čin, jehož dobrý výsledek podmíněn jest spánkem jiných, a jehož kořiſť závisí na lsti. Zdali to však není odvaha rekovná? A není-li, pak jest to aspoň nezávislosť, a dlužno čin ten považovati za lepší nežli službu otrockou. Pokud se týče nočních přepadení, nu — tu už sám Açvatthâman před dávnými časy porubal v nočním přepadení své spící nepřátely.[1]) Kde bych měl učiniti průlom? Kde jest zeď prosáklá vlhkem? Kde by asi padající kusy zdi působily nejmenší lomoz? Kde by asi bylo lze učiniti nejsnáze široký průlom, jenž by nebyl tak snadno zpozorován? Kde by asi byla zeď nejměkčí, a cihly zvětralé? Kudy bych tam jen vnikl, bych se nesetkal se ženskými? Kudy bych nejsnáze dospěl ku kořisti? (Ohmatává zeď.) Zde je zeď navlhlá vodou a vysušena sluncem. Zde je díra a hnízdo potkanů. Podnik můj se zdaří. Sami synové Skandovi dávají mi záruku zdárného výsledku. Kde bych měl započíti? Bůh se zlatým kopím (Kârttikeya) udává čtvero způsobů, kterak lze vloupati se do domu: vylámati pálené cihly, nepálené rozřezati, lepenici navlhčiti vodou a dřevěnou stěnu přeřezati. Tato zeď je z pálených cihel; proto musím cihly vylomiti — vůbec ukáži tu svoji dovednosť. Než, jakou podobu má míti průlom? Má se podobati lótusovému květu, či snad plnému slunci nebo novému měsíci, či snad jezeru, snad kouzelné figuře (Svastika) nebo

[1]) V sedmém zpěvu Mahâbhâraty, v němž jsou vylíčeny hrdinské skutky Dronovy, opěvá básník lesť Krishny-Vishny vymyšlenou na zkázu vítězícího Drony. Když boj mezi Kuruovci a Pânduovci urputně trvající klonil se ve prospěch Kuruovců, zvolal na ponuknutí Krishnovo náčelník Pânduovců, že »Açvatthâman padl«. Jménem »Açvatthâman« nazván byl Dronův syn a — jeden z válečných slonů. Drona přikvačí k nepřátelskému vůdci Yudishthirovi, tázaje se, je-li to pravda. Tázaný odpoví tiše, že mohutný slon Açvatthâman padl, po té však zvolá nahlas: »Ano, Açvatthâman padl.« Tu otec Drona odhodí zbraň, čehož použije Dhrishtadyumna a setne mu hlavu. — Tuto otcovu vraždu pomstí syn Açvatthâman tím, že přepadne v noci s Kripou a Kritavarmanem tábor Pânduův, kde způsobí hrozné krveprolití, jež líčí 10. zpěv Mahâbhâraty. — Pozn. překl.

hrnci na vodu? Nějakou podobu tomu musím dáti, by obyvatelé byli naplněni podivením. Nejlépe by se tu hodil průlom v podobě hrnce na vodu. Na jiných zdech, jimiž jsem se v noci vloupal, dal jsem svým sousedům často příležitosť, aby mne posuzovali a mému nadání se podivovali. Budiž česť knížeti Kârttikeyovi, dárci všeho dobra; budiž česť tomuto bohu se zlatým kopím, jakož i Brâmanyovi, synu ohně, jenž bojuje v čele nebešťanů! Sláva budiž Yogâcâryovi, jehož nejznamenitějším žákem býti se honosím, a jehož zalíbení spočívá v čarodějné masti, jíž jsem natřen. Poněvadž jsem se jí natřel, nespatří mne žádné oko, a žádná zbraň mne nezraní. Hanba mi, že jsem zapomněl s sebou vzíti svoji míru! . . . Nu, nic neškodí! Brahmanská šňůra (jíž brahmané byli přepásáni) mi dostačí. Takováto šňůra jest znamenité a veleprospěšné příslušenství pro brahmany — zvláště mého druhu, slouží k tomu, by zeď mohla i do výše i do šíře býti změřena. Také lze jí odtáhnouti stkvosty z místa, kde jsou uloženy. Mimo to možno jí otevříti dvéře právě tak dobře jako klíčem, a nad to slouží výtečně jakožto obvazek na ránu jedovatým hadem způsobenou. Tak — a nyní už měřím. Tak . . . tak . . . (Vyndá cihly.) Zbyla tu jen jedna cihl.: Ha! U kukačky! . . . Had mne uštkl. (Obvazuje prst šňůrou.) — Nu — už je zase dobře. — Jen dále! (Prostrčí hlavu otvorem.) Jakže? — Tam hoří lampa, a zlatý proud paprsků průlomem se valících podobá se zlaté čáře žlutého kovu na zkušebním kameni. Průlom jest hotov. Nuže skrz! Nikoho tu není. Česť budiž Kârttikeyovi! (Projde otvorem do domu.) Zde spí dva muži. Otevru zevnější dvéře, bych mohl snáze utéci, bylo-li by toho třeba. Kterak vrzají! Stářím jsou tupé. Trochu vody tomu odpomůže. (Polévá stěžeje vodou.) Ne, ne, tak! Činí to mnoho lomozu, voda šplouchá, stékajíc na podlahu. (Opře se zády o dvéře a otevře je.) Tak to bylo dobře. A nyní — spí dobře nebo se jen tak tváří? (Naslouchá.) Těm se daří! Dýchají pravidelně — bez přestávky. Oči jsou pevně zavřeny, celé tělo jest ochablé, a údy visí s postele. Kdyby se tvářili, že spí, nesnesli by světla, jež jim svítí do obličeje. (Vezme lampu a posvítí si na jejich obličeje.) Vše v pořádku. A nyní —, co tu asi mají, co by stálo za odnesení? Buben, tamburina, loutna, dýmky a něco knih. Opravdu, vloupal jsem se do domu nějakého tanečníka nebo básníka. Domníval jsem se, že to dům skladní a znamenitý. Kdybych se byl toho nadál, vyhnul bych se mu zdaleka. Je-li však tu chudoba domovem anebo — líčená? Snad že tu jest strach před zloději nebo před králem? Musím tu trousiti čarodějné seménko, by mým očím nic nezůstalo ukryto. (Trousí.) Opravdu, majetník tohoto domu jest až žebrácky chud, a proto v pokoji odejdu. (Chce odejíť.)

Maitreya (ze sna): Pane! Vloupali se sem lupiči! Vidím zloděje — zde — zde! Dej pozor na zlatou skřínku se stkvosty!

Çarvilaka: Jak že? Že mne vidí? Zdaliž si tropí ze mne blázna svojí chudobou? Zabiju ho! (Blíží se k němu.) Na štěstí sní. (Pohlíží na Maitreyu.) Ah! Opravdu! Tu leží ve světle lampy jakási skřínka, zavinutá rouškou; ta bude mou. Než, nikoliv! Bylo by ukrutno, úplně zničiti hodného muže, který jest úplně chud. Ponechám mu to.

Maitreya (ze spaní): Příteli, nevezmeš-li skřínky, staneš se vinen tím, že krávu oklameš anebo brahmana podvedeš.

Çarvilaka: Těchto výkřiků nelze snésti. Musím skřínku vzíti. Jen zvolna, světlo by mne mohlo prozraditi. Mám však u sebe hmyz zhasínající světlo, jejž musím vhoditi do plamene. (Vyndá hmyz.) Jelikož i doba i prostor toho vyžadují, pustím hmyz, ať létá. Už poletuje kolem knotu, — třepetáním jeho křídel světlo uhasne. Buď potupa této temnosti, jíž jsem lesk svého odchodu obestřel! Kterak to sluší Çarvilakovi, brahmanovi a synu brahmanovu, jenž je zběhlým ve čtyřech Védách a jenž mimo to od jiných přijímá dary, že se pustil do tak nedůstojného zaměstnání! A proč? Pro bídné stvoření, pro Madaniku! Nyní musím uznati zdvořilosť tohoto brahmana.

Maitreya (z polosnění): He, dobrý příteli! Kterak studí tvá ruka?

Çarvilaka: Ó mne pitomce! Kterak jsem se zapomněl! Ruka má opravdu studí od vody, jíž jsem se dotekl; musím jí dodati tepla. (Tře levici a uchopí skřínku.)

Maitreya (pořád ještě v polosnění): Máš to?

Çarvilaka: Zdvořilosť tohoto brahmana jest neobyčejná. — Ano, mám to.

Maitreya: Teď jako žebrák, jenž všecko své zboží prodal, dobře budu spáti. (Usne znova.)

Çarvilaka: Spi jen, slavný brahmane! Kéž bys usnul na sto let! Plíti musím na tuto lásku, pro niž jsem přinesl do tohoto domu zmatek. Než ne! Dříve musím svolati potupu na sebe samého. Fuj! Plivám na tuto svoji ponižující chudobu, která mne nutí k činům, jež musím sám odsouditi. A nyní rychle k Vasantaseně, bych mohl za kořisť dnešního dne Madaniku vykoupiti na svobodu. — Slyším kroky. — Je to snad stráž? — Co po té? — Mám tu zůstati? — Ne! Çarvilaka musí si věděti pomoci. Či snad nejsem tak mrštný jako kočka ve šplhání, rychlý v běhu jako gazela, obratný v plazení jako had? Zdali nejsem jako sokol, běží-li o kořisť, a jako pes, jenž dovedl uchopiti někoho, ať bdí či spí? Či snad nemohu se tolikráte proměniti podobou jako sama kouzelnice Mâyâ? Či snad neznám tolik řečí jako Sarasvâti, bohyně řečí? Nemohu-li se proměniti v lampu noční, v ještěrku v temné rozsedlině, v koně na svobodě, v loďku na vodě, v čiperného hada neb v pevnou skálu? V létání rovnám se králi ptákův a půdu pročenichám lépe nežli zajíc. Či snad nejsem jako vlk tam, kde lze něco polapit, a silou-li nejsem jako lev?

Radanikâ služka (vstoupí): Pro nebe! Co se stalo z Vardhamâny? Spí tu, na dvéře sálu jsa položen, — *než už* — zmizel. Musím vzbuditi Maitreyu. (Blíží se ku spícímu.)

Çarvilaka (hotov jsa ji zabiti): Ha! Ženská! Nechť však žije — já pak mohu jíti! (Odejde).

Hned po útěku zloděje nastalo v domě živo. Shledán ve zdi průlom, a pohřešena skřínka se stkvosty. Cârudatta omdlí. Lehce by snášel i dále svoji chudobu, ale toho se hrozí, že na jeho dům padne podezření zločinu. S radostí vyslechne žena Cârudattova od služky, že se jejímu muži nic zlého nepřihodilo, ale zpráva o zmizení skřínky naplní ji největším zármutkem.

Cârudattova žena: Ach, co to pravíš, služko! Těší mne, že choti mému se nic nestalo. Ale bylo by bývalo lépe, kdyby se mu i něco zlého přihodilo, jen aby jeho neposkvrněná česť neutrpěla žádné poskvrny. Obyvatelé Ujjayinî-ští snad nyní budou o něm my-

sliti, že jeho chudoba donutila jej k tomuto hanebnému činu. Osude, ty mocné božství, pohráváš si s lidstvem a působíš, že se třese jako kapka vody na listech lótusových. Tuto šňůru perel dostala jsem v otcovském domě; je to poslední, co nám ještě zbylo. Znám šlechetnosť svého muže, jenž by nepřijal ode mne této oběti, a proto zavolej sem šlechetného Maitreyu!

Maitreya oznámí velkodušnou oběť ženinu Cârudattovi, jenž nadšen jsa tím, rozkáže mu donésti šňůru perel Vasantaseně jakožto náhradu za ztracenou skřínku.

IV. jednání. Právě když Vasantasena přemýšlí s láskou o Cârudattovi, oznámí jí čeleď, že na ni čeká vůz, by ji odvezl ke dvoru. Švakr králův pošle jí zároveň s povozem stkvost v ceně 100.000 zl. peněz. Než, nic mu to nepomůže. Vasantasenâ rozhodně odmítne jeho lásku. — V zahradě své paní jest zloděj Çarvilaka, by na svobodu vykoupil svoji Madaniku; Vasantasenâ je pozoruje s okna. Pozvolna a opatrně poví Çarvilaka milence o svém zločinu. Madanikâ poznává šperk, zdá se jí známým, ale Vasantasenâ pozná jej ihned jakožto svůj majetek. Madanikâ žádá dověděti se o něm bližších věcí, pravíc, že je to podstatná žádosť, aby ženich její ukázal jí svoji důvěru. Çarvilaka dá se — jsa v úzkých, — do nářku, laje všem ženám. Všecko hrozí napjetím, ale Vasantasenâ přijme svůj stkvost a dá ihned své služce svobodu. Tím se vše smíří.

Sotva se toto skoná, nabude kus jiné tvářnosti. Panuje totiž proroctví, že Aryaka, syn jistého pastýře krav, zapudí s královského trůnu dosud panujícího krále Pâlaku a sám že nastoupí na jeho trůn. Jednoho takového Aryaku právě polapí Çarvilaka a hráč Darduraka, osobní přátelé Aryaky, přemýšlejí, kterak by jej vysvobodili. Zatím, co se toto děje, trvá Maitreya u Vasantaseny. Líčení báječného bohatství, jež tu Maitreya vidí, jest úplnou protivou naprosté chudoby v domě Cârudattově. Vasantasenâ jest mocně překvapena šňůrou perel, a ačkoliv hrozí bouře a déšť, odhodlá se nicméně k okamžitému odchodu do domu Cârudattova.

V. jednání. Jsa pohroužen v nejhlubší trudnomyslnosť pro svůj osud, očekává Cârudatta Maitreyu. Tento se vrátí, jsa neobyčejně vzrušen nesmírným bohatstvím, jež byl právě viděl. Hned za Maitreyou přikvapí Vasantasenâ sama. Po obapolných, skřínky se týkajících, rozmluvách nastane vyjádření vespolné lásky mezi Cârudattou a Vasantasenou. Zatím propukne hrozná bouře, sloužíc Vasantaseně za vhodný důvod, by zůstala v domě svého milovaného Cârudatty.

VI. jednání. Když Vasantasenâ strojí se opustiti Cârudattův dům, přijde s pláčem způsobný synáček Cârudattův domů. Syn sousedův má nádherné zlaté vážky, kdežto on má pouze hliněné. Vasantasenâ pláčem chlapcovým až k slzám jsouc pohnuta, odepne se svého roucha drahokamy a vloží je dítěti na vážky, by si mohlo také koupiti zlatou hračku. Tato vedlejší episoda dala jméno celému kusu. Zatím nastane na ulici těsno. Před domem Cârudattovým sjede se mnoho kočárů, z nichž jeden určen jest pro Vasantasenu dosud ne úplně na odchod připravenou, by ji odvezl na zahradu Pushpakarandu, kde se chtěla s Cârudattou opět sejíti. Ve zmatku, jejž působilo množství vozů, vstoupila Vasantasenâ omylem do vozu svého úhlavního

nepřítele Samsthânaky. Vůz byl prázden, a cílem jeho jízdy byla také zahrada Pushpakaranda. Vasantasenâ odjede. Téměř současně vrazí na jeviště strážníky královými a lidem honěný Aryaka a vsedne do zakrytého vozu pro Vasantasenu připraveného. Vozka se ani na jedoucího nepodívá, práskne do koní a odjíždí. V tom se výjev mění. Jiná ulice. Veškerá policie jest na nohou, by se zmocnila uprchlého Aryaky. Než, tu již přichází stíhaný a vsedne do vozu, jejž Cârudatta objednal pro Vasantasenu. Záclony jsou spuštěny. Jeden z policejních důstojníků, jménem Candanaka, prohlíželeje povoz, pozná uprchlíka, jejž však, jsa mu nakloněn, nechá jeti dále. Jiný policejní důstojník, jménem Vîraka, tuše nějakou zradu, chce prohlednouti vůz. Candanaka však, tváře se, jakoby byl uražen touto nedůvěrou, porazí svého kolegu k zemi a podá Aryakovi do vozu meč. Aryaka šťastně unikne. Çarvilaka jde za ním, kdežto Candanaka odejde shromáždit okolo sebe přátely a příbuzné na ochranu osobovatele trůnu.

VII. jednání. Cârudatta čeká se svým přítelem Maitreyou v zahradě Pushpakarandské na svoji milenku. Konečně přiblíží se toužebně čekaný vůz, z něhož vystoupí — místo Vasantaseny — Aryaka. Cârudatta jej pozná, sejme mu pouta, jež dosud měl na sobě, a propůjčí mu svůj povoz k dalšímu útěku.

VIII. jednání. Buddhistický žebrák (Çramanaka) vystoupí, nesa mokrý oděv, jejž byl právě vypral, velebě písní čištění duše. V tom přikvačí sem hrubý králův švakr Samsthânaka, s vytaseným mečem týrá žebráka, chtěje jej zahubiti, čemuž zabrání přímluva Vity, zuřivcova cizopasníka. Násilnický zpustlík Samsthânaka pomýšlí stále ještě na Vasantasenu, ač jej byla tato už několikrát odmrštila; mimo to souží jej hlad takovou měrou, že si přeje — anoť bylo už poledne, — vrátiti se do města. Tu vydá mu mimo vše očekávání osud sám Vasantasenu do rukou. Přijíždí sem Samsthânakův vůz — a v něm sedí Vasantasena. Samsthânaka klekne před ní a ujišťuje ji vášnivě svou láskou Nadarmo! Vida, že vše jest marno, rozlítí se jako dravec a poručí Vitovi a svému služebníku, by ji zabili. Když pak tito se neodváží tohoto hrozného skutku, vyrazí sám na bezbrannou oběť a škrtí ji tak dlouho, až klesne na zem. Ukazuje svým průvodčím uškrcenou Vasantasenu, přikryje ji listím a jsa hotov Cârudattu označiti za jejího vraha, odkvapí. Když odejde, vrátí se buddhistický žebrák zpět a rozprostře svůj mokrý oděv na listí. Tu zazní ze spod listí sten, a bělostná ruka z listí se objeví. Žebrák odhrne listí, zpozoruje a pozná Vasantasenu, která mu dala kdysi 10 zlatých penízů. Dýchala ještě. Pomocí vody přivede ji k sobě a zaopatří jí prozatím bezpečné místo ve blízkém ženském buddhistickém klášteře.

IX. jednání. Soudní síň. Služebník urovnává lavice. Samsthânaka se objeví v nádherném oděvu, jsa hotov Cârudattu obviniti na život a na smrť.

Vyvolavač: »Slyšte, všickni lidé, rozkazy soudce!«

Soudce (provázen jsa přísedícími a soudním písařem): »Mezi odporujícími si jednotlivostmi proucích se stran jest velmi těžkou úlohou pro soudce, zjistiti to, co se skutečně děje v jejich srdcích. Jsouť lidé, kteří žalují jiné pro tajné zločiny, a ačkoliv obžaloba není podepřena doklady, přece nepřipouštějí, vášní jsouce zaslepeni,

že by se mohli mýliti, nýbrž trvají na svém, a kdežto přátelé jejich blud tají, nepřátelé pak přepínají, dotkne se pověsť o tom i knížete. Haněti jest snadno; přesný a jasný rozsudek přihází se zřídka, úřad pak soudcovský snadno bývá vydán posuzování. Soudce má být učeným, chytrým, výmluvným, bez vášní a nestranným mužem; rozsudek má vydati teprve po pilném a všestranném uvážení věcí; slabému má býti záštitou, silnému postrachem, srdce jeho nemá po ničem toužiti, a duch jeho nemá ničeho jiného dbáti nežli spravedlnosti a pravdy, by tak odvrátil od sebe králův hněv.«

Přísedící: »Charakter Vaší Milosti jest tak prost vady jako měsíc temnoty.«

Soudce: Úřadníci, zaveďte nás k sedadlům soudcovským!«

Úřadník: Dle rozkazu Vaší Milosti! (Posadí se.)

Soudce: Vyjděte ven se podívat, kdo že hledá spravedlnosti!

Úřadník: Na rozkaz Jeho Milosti soudce táži se: Kdo žádá spravedlnosti?

Samsthânaka (předstoupí): Aha, soudcové už sedí. Já se dožaduji spravedlnosti. Já — muž od stavu a důstojenství, já Vâsudeva a švakr Râjův; já mám jednu žalobu.

Úřadník: Račiž Vaše Výsosť míti maličko strpení, dokud o tom nedám zprávu soudnímu dvoru. (K soudci:) S dovolením, Vaše Milosti, první žalobce jest švakr Jeho Veličenstva.

Soudce: Râjův švakr přináší žalobu. Temnosť vystupujícího slunce předchází pád jasné osoby; než, my máme už před rukama jiné věci. Jděte a řekněte mu, že jeho věc dnes nemůže býti vzata na přetřes. (Úřadník vrátí se k Samsthânakovi.)

Úřadník: Musím Vaší Výsosti oznámiti, že věc Vaše dnes nemůže býti vyřízena.

Samsthânaka: Jakže? Dnes ne? V tom případě obrátím se ku králi, manželu své sestry. Obrátím se na svoji sestru a na svoji matku, by tento soudce byl propuštěn a jiný místo něho dosazen. (Odchází.)

Úřadník: Račte jen okamžik posečkati, Výsosti! Výrok Váš oznámím soudnímu dvoru. (Jde k soudci.) Račtež odpustiti, Milosti! Jeho Výsosť jest velmi rozhněván a pravil, nebude-li dnes žaloba jeho projednána, že bude na Vás žalovat u královské rodiny a postará se, byste byl sesazen.

Soudce: Ten hlupák má to opravdu ve své moci. Zavolejte ho sem; vyslechneme jeho žalobu!

Úřadník (k Samsthânakovi): Račtež, Výsosti, milostivě vstoupiti! Vaše žaloba bude projednána.

Samsthânaka: Tak! Tak! Nejprve nemohla býti vzata na přetřes, a teď už může. Velmi dobře! Soudcové mají ze mne strach a učiní, co budu chtíti. (Vstoupí.) Jsem velmi spokojen, milí pánové! I vy můžete býti spokojeni, anoť jest v mé moci, projeviti své uspokojení nebo nelibosť.

Soudce (pro sebe): To zní už jako řeč žalobce. (Nahlas.) Posaďte se!

Samsthânaka: Ovšem, to učiním. Toto místo jest moje, a já se posadím, kde budu chtíti. (K jednomu z přísedících): Zde chci seděti! (K jinému z přísedících): Ne, zde chci seděti. Ne, ne! (Klada ruku na hlavu soudcovu, posadí se vedle něho.) Právě zde chci seděti!

Soudce: Vaše Výsosť má nějakou žalobu?
Samsthânaka: Ovšem!
Soudce: Předneste ji!
Samsthânaka: Až bude pravý čas, učiním to. Ale dříve pomněte, že jsem se narodil z rodiny vznešené! Otec můj je tchánem Râjovým; Râja jest zetěm mého otce; já jsem bratrem Râjovým, a Râja jest chotěm mé sestry.

Po všech těchto nestydatostech vytasí se konečně Samsthânaka s tím, že při procházce po své zahradě Pushpakarandě nalezl ženskou mrtvolu, málem vybleptne skoro, ujišťuje svou nevinnosť, že by sám byl vinen tím, přece však se vzpamatuje a snaží se dokázati, že se stala loupežná vražda. Předvolají matku Vasantaseninu, jež udá, že dcera její měla známosť s Cârudattou. Zavolají Cârudattu. Podezření lpí na něm. Zpočátku soudcové jsou přesvědčeni o jeho nevině a málo si všímají toho, že jej Samsthânaka zpupně nařkne jakožto vraha žen, sám se stydě vyznati, že by toužil po tom, aby se s ní sešel. V tom přikvapí spěšně důstojník městské policie, oznamuje, že Vasantasenâ přijela do zahrady v povozu Cârudattově. Ještě větší zmatek způsobí příchod Maitreyův, jenž ukáže stkvosty Vasantaseniny, jež byla dala Cârudattovu synáčkovi, a jež tento na přání matčino jí má vrátiti. Mezi Maitreyou a švakrem královým nastane hádka, po té zápas, při němž z pásu Maitreyova vypadne stkvost, jejž pozná hned i Samsthânaka — i matka. Cârudatta nemůže zapříti, že by to nebyl stkvost Vasantasenin. Vše svědčí proti Cârudattovi, jenž pozbude vší zmužilosti k hájení sebe. Bude odsouzen.

X jednání. Dva kati (Cândâlas) odvedou nešťastného brahmana k popravišti. Majíce s ním útrpnosť, prodlužují vykonání popravy tak dlouho, jak jen možno. Maitreya přivede ubohému otci synáčka Rohasenu, by se s ním rozloučil. Cârudatta obejme jej něžně a opáše svojí brahmanskou šňůrou. Otrok Sthâvaraka, jenž byl svědkem toho, kterak Samsthânaka vražedný skutek konal, ušed z vězení, hlasitě udává pána svého vrahem, — jakožto otrok však nemá víry. Čtyřikráte — vždy na jiném místě — předčítán ortel smrti. Tu v nejrozhodnějším okamžiku prodere se množstvím diváků buddhistický žebrák s Vasantasenou. Jeden z katův už tasí meč. V tom vrhne se Vasantasenâ Cârudattovi na šíji. Žije! Není tedy vrahem. Samsthânaka prchne. Zatím se státní forma změní. Král Pâlaka je zbaven trůnu, na nějž dosedne Aryaka, jemuž Cârudatta pomohl k útěku. Na velkomyslnou přímluvu šlechetného Cârudatty dostane se bídnému Samsthânakovi, tomuto démonu celého dramatu, milosti. Vasantasenâ na rozkaz nového krále stane se pravou manželkou Cârudattovou (kteryžto obřad vykoná Çarvilaka) a členem královské rodiny. Buddhistický pak žebrák, jenž vysvobodil a zachoval i Vasantasenu i Cârudattu, otázán byv, čeho by si za to přál, odpoví:

»Chci věren zůstat cestě vytčené,
vždyť vůkol zřím jen změnu, starosti.«

I Cârudatta na výši štěstí stoje, zůstal věren svému vážnému povolání:

»Ať Aryaka teď vládne královstvím,
mne přítelem svým ceně, odpůrce

pak moje přemohl a milosť dal,
by tento zvrhlík kál se za hříchy, —
ať upevnil zas dobrou pověsť mou,
mně ženu milou a vše drahé dav, —
tu neprosím už žádnou o milosť,
vždyť přání má jsou všecka splněna.
Zříť osud v pestré světa činohře
jen odevěký, vzájemný jen boj,
s životem hraje si jak s kolem as,
jež čerpá vodu studně ze hlubin.
K přebytku tuto zvedá některé,
tam v bídu vrhá jiné, onde zas
na chvíli k výši sází některé,
by v tůni běd hned jimi pohodil.
Nuž — přání svá my takto vyslovmež:
Buď hojnosť skotu, půda úrodná
a deštů s dostatek i svěží vzduch,
by blaho naše jimi bujelo.
Bol prchej s cesty všemu životu,
a brahmanů česť trvej na věky —
a panovníkům budiž vítězství,
by světu vládli v míru, pokoji!«

Ze skrovných těchto ukázek vysvítá, jak velice se liší drama Mricchakatikâ od kormutlivé tragedie Řeků, nejsouc nikterak na rovni ani s pozdní attickou komedií; k tomu jest látka příliš vážnou, cituplnou, ba i citlivou. Jednání, rozvedení, osoby i dialog jsou ostatně naskrze indicky básněny, z indického života vzaty a provedeny, že si tu nelze mysliti jakýsi vliv pozdní řecké dramatiky, byť i známosť a styk Indů se Řeky mohly vésti k tomu, že se zájem pro dramatické umění pozdvihl a kvetl. Šťastná směs ideálního rázu s lehkou realistikou, povznášejících a tragických motivů s bujným humorem, jednoduchého vodidla a poutavého bohatství osob, po té i lehký, plynný, přirozený dialog, hravý vtip a bohatá básnická mluva všecky kritiky přiměly, že tento kus přirovnali k dramatům Shakespearovým. Ovšem posudek ten nesmí vztahovati se na jeho arcidíla (Leara, Hamleta, Macbetha a j.), než, k lehčím jeho plodům lze drama toto přirovnati, a to ovšem není nepatrná chvála. Drama romantické, jež Shakespeare a Španělé k nejvyššímu stupni přivedli, jest sice dle své podstaty i v indické činohře předznačeno, a mnohé analogie prozrazují vnitřní příbuznosť indoevropského ducha, ale nikdo nesmí přehlednouti oné hluboké propasti, jež dělí pohanskou vzdělanosť Indův od křesťanské vzdělanosti moderních germanských národů. Vysokých ideálů křesťanských naprosto nenahradí jakýsi stupeň divadelní techniky, básnického cítění a hravé obrazotvornosti.

* * *

Mezi 180 dramatickými básníky, jejichž jména a práce výzkumy na poli indické literatury byly odhalily, vyniká zvláště znamenitá trojice: *Kâlidâsa*, proslavený známou svojí Çakuntalou, *Çrîharsha* a *Bhavabhûti*. Ve spisech jejich dosti dokonale zrcadlí se hlavní směry a hlavní ráz indického jeviště.

Stůjtež zde některá data jejich života a působení.

I. Kâlidâsa.[2])

O osobě jeho neznáme nic jiného, nežli to, že byl brahmanem žijícím na umění milovném královském dvoře Ujjayinî-ském. Pověst vypráví, že Kâlidâsa jakožto prostý volák přišel do Benaresu, kde právě princezna Vasanti, volíc si manžela, rozhodla se podati svoji ruku muži, jenž by byl dokonale obeznámen ve vědách a umění. Toho všeho však Kâlidâsa prý neměl, za to však byl lepého a sličného vzrůstu a ušlechtilé postavy. Královský ministr dal mu brahmanský šat, přidělil mu zástup žákův a nařídil mu, by vůči princezně zachovával tajemné mlčení, tak jakoby přemýšlel o celém světě. Lesť tato se zdařila. Vasantî pojala jej za manžela. Před postavou vola však se prozradil. Princezna zuřila pro tento podvod, dala se však uchlácholiti. Na její radu zasvětil se za otroka bohyně Kalî, nazvav se Kâlidâsa. Ale v nesmírné míře svých radostí zvolil si svoji choť za svoji učitelku (Guru), čímž jí odňal radosti života, začež jej tato zasvětila smrti rukou ženy. Kâlidâsa dostal od bohyně Kalî dar umění a básnictví za to, že se stal jejím sluhou. Zemřel — dle báje — opravdu rukou ženy, jedné totiž ze svých milostnic, proto že se mu dostalo ceny za rozluštění jedné básnické úlohy, po níž toužila milenka jeho, by sama ji získala. Tento rys báje je tím podivuhodnějším, poněvadž sotva který jiný básník opěval tak mistrně kouzlo ženské krásy a lásky jako Kâlidâsa. Jeť on bez odporu nejznamenitějším a cituplným lyrikem indickým právě pro svoji lyrickou jemnosť a vysoce dokonalou dramatickou formu. Jeho »Meghadûta« (mračný posel) a »Ritusamhâra« (kruh ročních dob) jsou co do formy lyrické plody prvé třídy. Tím, že jsou úplně prosáklé čirou erotikou, jeví se v nich ráz hlavní indické lyriky. Dramata sepsal tři: »*Çakuntalu*,« »*Vikramorvaçî*« a »*Mâlavikâgnimitru*« (t. j. Mâlavikâ a Agnimitra).

II. Crîharsha.

Dle zpráv čínského cestovatele Hiuen-Thsanga panoval král tohoto jména (Crîharsha, krátce také Harsha) v Kânyâkubdji od 606 do 648. I indické prameny dokazují, že svrchu jmenovaný panovník opravdu žil, a že kvetlo za jeho panování indické umění v severní Indii. Napsal prý tři dramata: »*Ratnâvalî*« (šňůra perel), »*Priyadarçiku*« a »*Râgânandu*«. Indičtí zkoumatelé však pochybují, že by Crîharsha byl spisovatelem těchto tří dramat, připisujíce sepsání jich básníkům, kteří žili na jeho dvoře, těšíce se jeho přízni a podpoře. Někteří mají za to, že je sepsal básník Bâna, jiní myslí, že pocházejí od básníka Dhâvaky. Nechť je tomu však jakkoli, jisto jest, že díla

[2]) Kâlidâsa, jedna »z devíti perel zdobících dvůr krále Vikramy (Vikramâditya) z Ujjayinî«. Tímto jménem královským označena jest v Indii doba počínající rokem 56. př. Kr. Tato okolnosť svedla mnohé k tomu, že považovali první století př. Kr. za dobu žití Kâlidâsova. Lassen domníval se, že Kâlidâsa žil ve 2. století př. Kr. Posléze učinil hollandský zkoumatel indických dějin, jménem Jindřich Kern, učený svět na to pozorna, že hvězdář Varâhamihira, jedna »z devíti perel« krále Vikramâditya, žil v první polovici 6. st. po Kr., a že tudíž i Kâlidâsa té doby žil. I jiné doklady souhlasí s tímto udáním, čímž lze považovati Kâlidâsu současníkem císaře Justiniana I. a sv. Benedikta z Nursie. Květ indické umělé poesie spadá tedy v dobu, kdy poslední trosky řecko-římské vzdělanosti vlivem stěhování národů klesše, staly se semenem prvotní středověké křesťanské vzdělanosti.

ta souvisí s dobou krále Crîharshy, jevíce dobu svého původu a stav indické dramatiky z času asi 100 let po Kâlidâsovi. Krásou básnické formy nemohou se arciť dramata tato rovnati plodům Kâlidâsovým, nicméně však vyrovnají se jim technickou divadelní dovedností.

III. Bhavabhûti.

O tom, žil-li Bhavabhûti ve druhé polovici sedmého století nebo na počátku osmého století po Kr., mínění zkoumatelů se nesrovnává. Považován bývá vedle Kâlidâsy a tvůrce Mricchakatiky za nejslovutnějšího indického dramatika. Napsal tři dramata. Nejoblíbenějším z nich jest »*Mâlâtîmâdhava*« (dle hlavních úloh: Mâlatî a Mâdhava), milostné drama v 10 dějstvích. Druhý plod nazván jest »*Mahâvîracarita*« (příhody velikého reka) a »*Uttararâmacarita*« (další osudy Râmovy), — druhé to národní veliké epos Indů, jež dramatisuje »Râmâyanu«, a to tak mistrně, že nikterak nestojí za jeho epickým provedením.

Dřevíkovský Batěk.

Horský obrázek.

Napsal **Jan Václav z Finberka.**

(Pokračování.)

Pak se rozhlédla po světnici a po uplakané tváři chlapcově. »Kde pak je Pepinka?« tázala se prudce ohlížejíc se po všech koutech tmavé světničky a udýchala se vzniklým strachem.

»Je s tatínkem,« dal se do pláče Mikulášek. »Vezl ji do Kamenice.«

»Pro Ježíše a Marii matku!« vykřikla Baťková a usedla mdlobou na postel vedle probudilého Hugáčka, který chraptivě pobrečíval. Sejkorková stála pořád překvapeně uprostřed světničky a opřela se o stav. Hleděla na chlapce i uplakanou holčici jako zmatena.

»Maminko, položte Anežku, vždyť vám ruce již upadnou,« připomínala zapomenuvší se Sejkorkové.

»Je tu chladno, děvče je upoceno, aby nenachladlo,« úzkostlivě vyjelo z úst matčiných, která se ohlížela na kamna. »Vy jste netopili? Měli jste oběd?«

»Ne. Táta nevařil!« — »A co pak jste jedli?« — »Nic.«

»A proč jste plakali?« vyzvídala krátce Baťková, vzchopila se a šla roztopit. Za chvíli to v plotně praskalo. Baťková vybíhala do síně a vždy se Mikuláška něco ptala. Trochu se oteplilo. Sejkorková rozbalovala děti, aby je převinula a plínky nahradila suchými.

»Proč jel tatínek do Kamenice a proč s Pepinkou?« tázala se již nedočkavě. No tak, povídej, Mikulášku, povídej!« pobízela ho matka, jež se velice tomu divila, že Batěk jel do Kamenice.

»Ona Pepinka má bolesť . . .«

»I, Bože, Bože, co pak se jí stalo,« zalomila rukama a zkřivila obličej k pláči.

»Nelekej se, Kačko, nelekej!« chlácholila ji matka, jež sama div hořkostí nepadla.

Baťková si zase vzpomněla, že má něco uvařiti, chytla hliněný hrnec, jenž stál u chatrné lavičky. Byla v něm voda. Baťková na to koukne a viděla, že se to nějak tmaví. Napadlo jí, aby to šla ven vychrstnout. Ale ulekla se tak, že jí hrnec vypadl z ruky. Voda byla zkrvavena a zbarvila ojíněné hnojisko do ruda. »Ježíš, Maria!« přiběhla do světnice celá zděšená, »co pak se stalo, vždyť v hrnci byla zkrvavená voda! Mikuláši, co se to tu stalo? Povídej přece? Tekla někomu krev?«

»Pepince.«

»Bože, Bože! Pepince!« zahořekovala Baťková.

Sejkorková byla již Hugáčka znovu zavinula a Anežku také. Položila je vedle sebe na bíle květovanou modrou peřinu na nízké posteli, jíž zadní nohy dávno uhnily a nahrazeny byly cihlami ze sesuté pece zaniklé pazderny u Dřevíkova. Usedla u rozehřívajících se kamen a hleděla s Mikuláška na matku a s ní na chlapce.

»Co pak se stalo Pepince?« tázala se sama, když viděla, že hoch je zamlklý a ustrašený.

Jemu stále tanul v drobné hlavičce a v málo rozumné duši ten hrozný obraz na tatínka, když chodil po světnici a trhal si našedlé vlasy kolem uší a házel je na hlinitou podlahu . . . Také slyšel pořád ten pláč Pepinčin a její volání: »Bolí očičko, bolí očičko . . . mami, mami, mami, bolí očičko . . .«

Baťková dorážela na chlapce, jemuž tatínek povídal, aby se nikomu nezmiňoval, a přijde-li maminka, aby to neříkal, že by plakala.

»Tak povídej, kluku!« rozkřikla se již na něho. »Vždyť tě byla vždycky plná sednice, a teď jsi zapomněl řeč?«

Mikulášek se zachvíval bázní; pohlédl uslzenýma očima na matku a mlčel.

Baťková ani již do plotny nepřiložila. Oheň chvíli se plazil pod železnými prasklými pláty, utichl, zasviťoval červeně, až vyhasl na dobro.

»Kačenko,« sklonila se Baťková na zem k děvčeti, »má Pepinka bó?« Děvče kývlo hlavou a olizovalo prsty.

Teď již chápala Baťková, že bolesť Pepinčina byla příčinou, proč Pepek jel do Trhové Kamenice, ale nedovedla z dětí dostati, co se děvčeti stalo. Pohleděla tak maně na podlahu. Od stavu na pravo stál němě sukač, na kterém soukala muži cívky do člunku, a opodál kotrlík čili vijan pro přadena. Stálo obé nehnutě, skoro uprostřed světničky.

Batková se domnívala, že muž si sám asi soukal. Náhodou zahlédla také člunek z červeného švestkového dřeva se špičkami železem ostře okovanými, aby mezi osnovou v bidlenu pěkně probíhal. Ve člunku byla cívka ještě plně navinutá. Baťkové bylo divno, že je ten člunek tak pohozen, zvedla jej a položila do žlábku bidlenu na tkalcovský stav.

»Snad to není s tou bolestí tak k smrti,« řekla Sejkorková, »Mikulášku, kdy pak si to udělala?«

»V poledne, když strejček Matulů zvonil na zvoničce.«

»A kde má tu bolesť?« ptala se zas Baťková.

»Tuhle v očičku.«

»Panno nebeská! V oku! A tolik krve! To bylo z toho?« ptala se již zoufale. »A co si udělala? Ty jsi ji praštil, viď, ty kluku posedlá!« hádala matka, »nebo Kačena ji uhodila, ne?«

Mikulášek zavrtěl hlavou.

»Člověk se nedosoudí pravé věci,« pobíhala Baťková po světnici a zase zůstala státi u hocha. »Tak kdo jí to teda udělal?«

Hoch si vzpomněl na otcovo napomenutí. Ani nehlesl. To matku v té nejistotě a v tom rozčilení dráždilo.

»Tak mluv, kluku zerzivá!« klepala mu již zatatou pěstí na čelo.

»Ale měj rozum, Kačenko, nevyslípuj mu vlasy, beztoho dost bude mít úšklebků od cizích,« roztesknila se Sejkorková, jíž ta slova dceřina řezala v srdci.

Mikuláš dostal tím posilu k pláči. Zalezl za stůl a položil si hlavu. Plakal, až mu srdéčko usedalo. Černý Kristus na zčervotočilém kříži, jakoby se pohnul, upadl mu s hlavy věneček z mateřídoušky. Sejkorková div nad tím vším neplakala. Ale uznala, že by jen roztesknila všecky v chaloupce. Baťková také spustila na celé kolo a Kačenku rozplakala.

»Bože, Kačko, máš-li pak rozum! Pláčeš a nevíš proč. Čekej, až Batěk přijde. Já nevím, po kom jsi, kdybych byla já takovou, už bych dávno měla oči vyplakané,« těšila ji Sejkorková, která však cítila právě takovou bolesť nad něčím jí dosud nejasným, že měla slzy na samém kraji. Ale dovedla je násilně potlačiti.

»Mikulášku,« popošla k hochovi, »neplač, pověz pěkně babičce, co se stalo Pepince! Pověz!«

Chlapec zvedl hlavu, obrátil na Sejkorkovu babičku své modré oči a zase hlavu položil na ruce.

»Uhodila se sama, nebo snad tatínek . . .« zdánlivě se ptala.

Mikulášek sebou ani nepohnul a přitiskl zerzivou hlavu více na ruce. Trochu utichl a Kačenka také. Baťková utírala zamočený obličej zástěrou.

»Tatínek, viď?« ptala se babička a pohnula Mikuláškem.

Mikulášek pozvedl hlavu, otevřel široce ústa, popotáhl mokro v nose a utíral jej rukávem pravým a pak levým z druhé strany. Pořád se určité odpovědi vyhýbal, oči k zemi klopil a příkazu tatínkova nezapomínal.

»No, mluv,« pobízela ho zase Baťková.

»Tatínek?« přitočila se k němu babička Sejkorková.

»Já nevím,« řekl chlapec a vyšoural se ze zástolí.

»Nic z kluka nedostaneme,« pronesla suše již Baťková a hodila naň v té chvíli nezasloužený zlostný pohled.

»Nech ho!« zašeptala jí Sejkorková, »celý se třese, je mně ho líto.«

Baťková přiklekla ke dvířkům kamen a pak podala prs probudilému Hugáčkovi, který sotva usínal, trhl sebou a zanimral. Také Anežka sebou pohnula. Sejkorková jí dítě podala Baťková podala mu druhý prs. A tak položeny měla ty děti na kolenou, seděla na posteli a nohy si opřela o stoličku. Baťková hleděla do země a myslila na muže a na Pepinku. Houšť divných a divných, těšivých a děsivých představ hnala se jí do hlavy.

Venku bylo ticho. Zevnější tabulky oken v čele začaly zamrzati. Jednoduchým, nezamrzajícím oknem k záprsni bylo viděti žida Pernesa, který se vracel z Pasek a ze Všeradova, kde vyptával len a obilí.

Když Hugáček odpadl od prsu, uložila jej Sejkorková do konoušky, která byla připevněna u trámu stropu. Také Anežka usnula; matka se zvedla a dala Anežku na postel.

»Já nemám, maminko, stání, pořád mně to říká, abych Pepkovi šla naproti,« povídala udýchaně a brala zase tu plachetku na sebe.

»Inu, jdi,« řekla Sejkorková a přikládala do kamen.

Baťková vyšla a dala se k židovskému hřbitovu vozovou cestou. Matka za ní okénkem hleděla a zavzdychala: »Ta Kačenka také pořád má nějaké soužení, jakoby je přejímala ode mne . . . V tomhle je něco podivného, zrovna se třesu, ale nesmím to před ní říci.«

Mikulášek se přitulil ke Kačence, která chtěla na palandičku. Usnuly tu ty děti obě. Ve snu obě trhaně zavzlykaly a zvedly prsíčka.

Sejkorková sedla na postel, podložila nohy stoličkou, sepjala ruce a uložila je mezi kolena. Modlila se.

Baťková spěchala k Trhové Kamenici. Mlha se trochu pozvedla. Vyjasnilo se. U židovského hřbitova, který tiše se rokládá na pokraji lesa panství Nevolova v blízkých Svobodných Hamrech, ohlédla se ke Dřevíkovu, jakoby chtěla viděti svou chýžku. Hřbitov s klikatě lomenou zdí na pravé straně tratil se zadní částí v temnu lesa. Je neupravený, kopečkovatý a hrbolatý. Jen přední přistavená část se zděnou marnicí, žlutě obílenou, je úpravnější. Odtud sklání se cesta prudce dolů. Je neschůdná, hluboce rozrytá a srázná. Baťková šla opatrně, poněvadž umrzalo. V lese bylo mrazivo. Několika kroky ocitla se na rozevřené široké rovince, holé a smutné. Na nejvyšším vrcholu za lesem, který jde jen do polovice stráně, rozložena jest vesnička Zubří v rýze, ve stráni proryté, a od vesnice trochu dále vévodí celým horám utěšený žuberský kostelíček, který viděti se všech stran. Dívá se po těch horách smutně a hledí v údolí trochu veseleji. Jeho droboučká věžička ve předu ztrácí se za léta úplně v korunách dvou stromů, které jsou nasázeny před kapličkou. V zimě proráží ze sítě větví jako zvednutý prst k nebesům, k nimž má ten kostelíček tak blizoučko. V pravo vykukovaly na Baťkovou Hamry se zámečkem, a napřed vystupovala štíhlá věž kamenického kostela.

Za malou chvíli byla Baťková poblíž širokého splavu Chrudimky. Ani se neohlédla, jen hleděla před sebe, chtěla uzříti Baťka. Již objevila se jí červená střecha kostela a dvě červené střechy fary a školy, které z té strany zdály se jako zámky. Fara obílena s kostelem žlutě a škola šedě. Z blízkosti bylo možno viděti, že ty tři důležité budovy vystaveny jsou jako na ostrožně, jejíž stráně se nížily dosti prudko. Je to jako droboučké Hradčany z Jeleního Příkopu . . .

Baťková si pospíšila. Po dřevěném dunivém mostě nad Chrudimkou šla rychle do kopečku na náměstí. Droboučké dřevěné chalupy se skládanými lomenicemi kolem Chrudimky působily jako kus vesnice. Jen náměstí, dlouhé, do vrchu se zvedající, se sochou sv. Jana z Nepomuku a se čtyřmi lipkami činí pěkný obrázek horského města. Na nejhořejším místě náměstí stojí rozsáhlý kostel a fara se školou průčelím do náměstí.

Baťková se rozhlížela po malounko zaníženém náměstí a zalétla okem směrem k Zubřímu. Starostí a strachem naplněná duše dřeví-

kovské Baťkové uviděla po mrtvém náměstí plížiti se člověka. Rozběhla se k němu jako chocholouš. Byl to košíkář Šelepa, nesl na rameně otep vrbového proutí. Trochu se ulekl, protože za dovolení nikomu neříkal a košíky pletl bez koncese. Byla to jeho obživa. Napletl těch košů pro plevy a kukaní pro slepice přece tolik, že se uživil a mohl platit ze sedničky čtrnáct zlatých a ženě koupit každým rokem teplé punčochy, kacabajku, šerku a vlňáček na hlavu.

»Prosím vás, kde pak bydlí pan doktor Dibelka?« ptala se.

Šelepovi se odlevilo, nevětřil v ženě nic škodného. Ukázal před sebe a s oddychnutím, na jehož dechu odneseno všecko jeho ustrašení, odcházel.

Baťková sebou trhla a zmizela ve vratech. S utajeným dechem tu přešlapovala chvíli na chodbě, po špičkách chodila naslouchat od dveří ke dveřím, ale nikde nebylo ani dechu; jen v srdci svém slyšela tlukot a v hlavě pištění. Dodala si odvahy a chopila se kliky. Bylo zavřeno. U druhých i u třetích dveří také. Zaťukala zlehoučka a odstoupila ode dveří. Uslyšela šoupavé kroky po koberci. Dech se v ní zkrátil a přetrhoval se.

»Co je?« tázala se ženská osoba.

»Prosím upřímně, dej jim Pán Bůh . . .«

»No, dál, dál!«

»Byl tu dřevíkovský Batěk?« zajíkla se chuděra a pozdravení nedořekla.

»Pojďte dál, já nevím — dobře si nohy otřete,« — vedla ji do pokoje.

»Uctivě pozdravuju, milostpane,« klonila se Baťková.

»Přejete si, matko?« vlídně se na Baťkovou ohlédl.

»Ráda bych věděla, jestli tady nebyl dřevíkovský Batěk, milostpane,« přešlapovala Baťková.

Pan doktor, malý to člověk s bledým obličejem, s dlouhým protáhlým a tenkým nosem, sebou trhl a povstal. Černá očka mu zahrála pod nízkým čelem, které přetřel. Byl hrbatý, ale milý a hodný k pomilování. Lid ho ctil jako otce, byť pravým dobrodincem chudého lidu v hornatém okolí. Neoženil se, ač každé děvče by si ho rádo vzalo, říkajíc, že nechť je hrbatý, nosí prý pod tím kabátem raneček dobroty a výtečných svých vlastností. Ale Dibelka myslil, že by mu mohla některá tu jeho chybu vyčítati, proto se neženil a zůstal svobodným. Napadalo mu, že by si jej brala každá spíše pro zaopatření nežli z lásky. Síkl vzduch do úst a mnul čelo.

»No, ten vyvedl pěknou věc,« řekl nejasně, a Baťková chytila se postele. Když to Dibelka viděl, chopil se její ruky a foukl jí do obličeje, aby ji pamatoval.

Baťková klesala, ale opravdu přišla k sobě. Krátké sdělení Dibelkovo jí podrážělo nohy. Teď vystoupilo jí na vědomí tolik děsných představ, že jí z toho bylo mdlo.

»No, neděste se, matičko, neděste, a jděte s Pánem Kristem domů. Byl tu s děvčátkem, no nic, jen již jděte, tma se spustí pojednou!« kolísal Dibelka, chtěje jí přece říci více, než řekl.

Žena dala se do pláče, ale jen tak přerývaného. »Milostpane, líbějí mně říct, co se to, pro Ježíše Pána, stalo, já domů nedojdu ouzkostí,« prosila Dibelku, který si to však rozmyslil.

Řekne jí to, a ona opravdu někde klesne a zahyne. Chýlilo se k večeru. Tady ty zimní dni přecházejí náhle v noc; spadne to jako černá plachta a je konec. Kdo nepospíšil, musí tápati tmou a často si splete cestu. Již ke čtvrté hodině aby se svítilo. Také ty lesy tmu jen polykají a pak pouštějí ji brzy na vycházku.

Když ještě jedenkráte ho prosila, aby jí pověděl něco o Pepinčině nemoci, mávl rukou a řekl rozhodně: »Jen jděte, matko, domů. Batěk táhl vozík po silnici, snad ho dohoníte, jede na Hamry. Holce nic nedělejte, nechte jí to zavázané asi dva dny, pak sem zase s ní přijeďte, nebo se tam stavím, až pojedu k hamerskému pánovi, naříká si na oči a tak na ledacos. Jen jí v té vodičce smáčejte hadříky a přikládejte na zavázané očko, to se vsákne, není třeba oko odvazovati, nesmí na ně přijíti světlo! Tak, provázej vás Pán Bůh, matičko, no — nechte, nechte,« zvedal obě ruce, když se mu po nich hnala.

Pozdravila a vyšla ze dveří. Bylo jí tak, jakoby jí vytrhl z těla srdce a nasadil za ně palčivý kámen, který jí vysušoval nitro. Na ryneček se dostala ani nevěděla jak. Spěchala do vršku po náměstí a rozběhla se políbit dvéře u kostela.

»Tak očko!« zažalostnila a mnula si pálící jí obličej. Krátkou ulicí kolem pošty utíkala, jakoby ji honil. Brzy byla za Kamenicí. Tma houstla a mlha tmavěla. Kolem hřbitova, který tu stojí u silnice osamocený, šla pomalu. Dívala se přes nízkou zeď, hrubě omítnutou a šindelem pokrytou, uzřela černý kříž s Kristem uprostřed a několik bělavých pomníků, které se již v mlze a tmě tratily. Vzpomněla na babičku ze mlýna, na dědečka, na matčinu kmotru a na všecky, které tu měla. Baťková spěchala za mužem. Zrak její div z důlků nevyběhl, jak upjatě hleděl vpřed. Taková rozbolestněnosť rozlila se jí v těle, horko tlačilo se ve tváře, které pálily jako slunce za léta. Sešla rychle s kopečku, kde se silnice zatáčkou kopcům vyhýbá, a slyšela dole u lesíka pobízení koní. Viděla tu ještě dost jasně vůz s dlouhými a nízkými bednami, v nichž uloženy byly v řezance vejce. Vezli je na hlinecké nádraží. Koně se báli kopce, nechtěli vzíti. Trochu dále stála proutěná bryčka, na příč s dlouhou bednou a s místem pro jednoho člověka. Koně byli odpřaženi a dáni za přípřež těžce skřípajícímu vozu do vrchu bednami s vejci naloženého. Z každé strany pobízel neurvale koně jeden čeledín, tloukl je a křičel: »Vyjé! Vyjé,« tak mocně, že se to rozléhalo lesy. Mladý židáček, který patrně jel v oné bryčce, kde rozhozen byl kožich po modrém soukenném sedadle, natřásal se před koni. V dětsky mladém obličeji, jako uplakaném, jemném a zarůžovělém, seděl mu nos, jakoby mu ho zmačkl ve dlaních, takový úzký a do předu rozběhlý. Na něm potřásal se černý cvikr. V ústech držel špičku fajfčikovitou, v níž stálo cigárko. Starostlivě se chápal uzdy předního koně, natřásl se a pustil uzdu vždycky se strachem, když kůň vyhodil zadkem, byv šlehnut nemilosrdným vozkou. Vůz i koně byly napříč silnice, takže bylo se obávati, aby vůz nesjel buď v pravo do rozlehlého knížecího rybníku nebo na druhou stranu do petrkovského potoku.

Baťková se ani nemohla zeptati, jel-li před nimi dřevíkovský Batěk s vozíkem, na němž vozíval dílo do Hlinska nebo i do Městce. Slezla po hrázce silniční a dala se se silnice po cestě ke Svobodným Hamrům. Když přišla do Hamrů a přeběhla dřevěný most přes

Chrudimku, rozcinkal se hamerský zvonek na klekání. Za ním ozval se zvonek dřevíkovský a pak doléhal sem jasný zvuk zvonu kamenického. Jeden honil druhého. Zvonek dřevíkovský se brzo upachtil a zanikl. Nejdéle zvonili v Hamrech, aby se v zámečku mohli pomodliti všecky ty modlitby, které jim odkázala k modlení za svou duši přenábožná paní hamerská . . . Udýchaná Baťková veběhla ještě do hospody, která tu stojí proti zámečku a dívá se třemi okny v čele po dědině. Její ohromná skládaná lomenice nad nízkým roubením stavení zvedala se již v té tmě jako veliký netopýr.

»Prosím vás, nejel tudy Batěk?« ptala se.

»Nevíme, nevíme,« dali jí za odpověď, »tady se nestavoval.«

Okénka ze světnice byla vysoko položena, a hostinský více stál za obedněným pravým rohem u dveří, kde naléval lidem kořalku a trochu piva, než někde u okna, aby lelkoval na zámeček.

Baťková dostala strach. Vyběhla z hospody a hnala se kolem kapličky ke Dřevíkovu. Ještě se optala chlapce, který nabíral vodu před osamělou chalupou na poloviční cestě ke vsi stojící, ale ten také Baťka neviděl. »Ježíš Maria, kudy pak jel,« šeptala si Baťková a ohlédla se za sebou.

Ve světnici Baťkově bylo tma. Otevřela s chvatem a hned prosila, by někdo rozsvítil lampičku. Baťkové nebyla dána odpověď. Bylo tu jako ve sklepě. Padl na ni takový strach, že mřela. »Tatík není doma?« ptala se. — Zase nic.

Rozškrtla sirku a zapálila olej v baculaté lampičce. Sejkorková seděla na posteli, ruce měla mezi koleny a hlavu na ně skloněnou. V očekávání, které jí činilo tolik starostí, usnula, když si položila hlavu na teplé ruce. Mikulášek s Kačenkou spali na palandě a děti na modré peřině. Baťková se ohlédla po málo osvícené světničce. Její stín roztáhl se po stěně. Také babiččina silhoueta položila se na stěnu jako černá plachta. Tkalcovský stav se svými stojany, bidlenem a podnůžkou také stínil tmavými sloupy bílé stěny a stál opuštěn. Bylo tu smutno a děsno. Batěk doma nebyl.

»Maminko, maminko,« budila ji Baťková.

Sejkorková sebou trhla a ulekla se. »I, Bože, jen teď jsem se ukonejšila, pro pánečka, ona je noc,« mnula si oči a otřásla se zimou. Bylo tu jako venku.

»Batěk nebyl doma, maminko?«

»I snad jo,« řekla na to, nemohouc se vzpamatovati, jestli se jí to zdálo, že přišel, nebo navrátil-li se opravdu.

Mladou to trochu potěšilo. »Já ho nepotkala,« řekla ustrašeně, »no, a vy, maminko . . .«

»Ježíš, Maria, Kačenko, kde pak tedy zůstal?« vzpamatovala se matka, »mně se zdálo, že je doma.«

Baťková se dala do pláče a usedla u studených kamen.

»Pláčem to nespravíš, děvče, to je všecko marným, musí se něco státi, snad abych řekla v chalupě někomu; musíme jít pro něho.«

»Doktor povídal, že jel po silnici k Hamrům, už byl odjetý, a od židovského krchova jsem přišla, tudy nejel, musil jen po silnici.«

»A co doktor?« ptala se.

»Skoro nic. Děvče má něco s okem, víc nevím, nechtěl povídat.«

»Ohledni se po vsi!« pobízela Sejkorková.

»Darmo bych bouřila lidi, maminko, půjdu ještě jednou, snad se potkáme! Možná, že zůstal někde v Kamenici v chalupě, a já ho přešla.«

»Vem si lucernu, Kačenko. Půjdu na kousek s tebou. Děti spí po tom větru jako ježkové.« A přehodila šátek na hlavu. Šly spolu rychle. Byla hustá tma. Padaly drobné kroupičky, štípaly ve tváře a zvonily vzduchem. Silně mrzlo a chrupalo to pod nohama. Na rozcestí se ženy zastavily. Nevěděly, mají-li se dáti ke Svobodným Hamrům nebo k židovskému hřbitovu.

»Přijede ze silnice,« řekla Sejkorková, »když doktor povídal, že jel ke kostelu. Ale pro jistotu půjdu tudy sama a ty jdi k Hamrům.«

»Bez světla vás nepustím, je tam škaredá cesta, mohla byste se zabiti.«

»Ouvejka, já se tam tudy něco po tmě nachodila,« řekla Sejkorková, a již se pustila po paměti po hrbolaté vozovce.

»Já houknu,« řekla ještě Baťková a poslechla. Dala se k Hamrům. Tady bylo ticho. Tu a tam svítily si ženy u kamen a chystaly dobytku. Když šla kolem hospody, vypínala se u okénka, kdyby tu snad Baťka zastavil. Jen dva mužští seděli u prostředního stolu. Oba znala, byli z vesnice. Utíkala odtud k mostu. V hlubokém úvoze kolem lesa padla na ni úzkosť a strach. Pokřižovala se a rychle spěchala na silnici. Někde v dálce směrem ke kopci rváčovskému zvonil zvonek koni u chomoutu. Také pobízení vozkovo jasně zaznělo a Baťkovou trochu potěšilo, že není v těch smutných dolinách sama. Vůz jel opačnou stranou, vzdaloval se, a jeho drnkot zanikal v tmě. Baťková byla již na okresní silnici. Naslouchala, postála chvíli a uslyšela dětský pláč. Rozeznala, že je to pláč Pepinčin. Srdce v ní poskočilo. Houkala na matku, která po chvíli jí slabounce se ozývala. Houkání se často vystřídalo, bylo Baťkové jasnějším a jasnějším a přibližovalo se každou chvíli. Baťková rozběhla se do kopečka ke Kamenici, stála na vršku a ve tmě zahoukala opět. Neozval se jí nikdo, a pláč zanikl. Stála tudy hodnou chvíli a rozvažovala: »Tady to musí někde být. Pepinku jsem slyšela naříkati, nějak temně a chraptivě.«

Sejkorková byla již právě uprostřed té planinky, po níž Baťková šla za dne. Když uslyšela dceřino houkání, vrátila se k lesu a dala se po pěšince na jeho okraji. Znala ji dobře a šla skoro po paměti. Několikráte upadla na ruce, ale vždy se zvedla jako laňka a šla rychle za dcerou směrem k vesnici. Již byla u hamerské pily, slyšela opětné houknutí, které jí připadalo hodně s vysoka. »Aha,« myslila si, »je na kopci nad knížecím rybníkem.« Pospíšila ještě více a brzy byla v Hamrech. Musila se tudy dáti, protože by jinde přes řeku nepřešla.

Baťkové se zdálo, že slyší pláč zase pod kopcem. »Pepku! Pepku!« křičela. Jen dunivá ozvěna nesla se nad lesy a nad dolinami. Sešla zpět a naslouchala.

»Úhú! Uhú!« houkala znova, a matka se jí ozvala. Již šla kolem lesíku, kde se tolik Baťková strachem třásla.

Za chvíli stály obě u silnice. Petrkovský potůček bublal, lesy se chvěly, hučely, měsíc visel nad mlhou a jen světlejším kolem se stával v mlze patrným.

»No, tak, kde je Pepek?« ptala se matka.

»Já tohle odstůňu, já měla hned odpoledne takové tušení,« rozplakala se Baťková a svítila matce na cestu, aby mohla přeskočiti škarpu.

»Nespouštěj Boha z paměti, Kačenko, a neplač, měj rozum,« těšila ji Sejkorková. »Kde jsou?« tázala se.

»Slyšela jsem Pepinku plakat na kopci u silnice, tak jsem na vás houkala. Když jsem se tam vytáhla, slyším, že to pláče někde tady.«

»Počkej! Počkej!« naslouchala Sejkorková.

»Teď ji slyším, zas se to zdá nahoře,« povídala dcera.

»Buď Pán Bůh pochválen, tuhle je to u lesa,« řekla Sejkorková a zaradovala se; »pojď!« vybízela Kačku, která opatrně sešla se silnice a šla s matkou kolem zamrzajícího potoku, který spěchal k rybníku. Potok ten dělí pozemky hamerského statečku a panství auersperského. Rybník, rozsáhlá to hladina, je pod lesem hamerským.

Pláč byl jasnější a jasnější. Sejkorkova babička měla Pepkovi za zlé, že se snad v Kamenici napil a s cesty hamerské sešel po polích někam k rybníku. Bylo jí úzko, ale ani nepromluvila, aby dceru nermoutila.

»Mami, mami . . .« rozlehlo se tlumeně lesem a zarylo se Baťkové do srdce. »Ježíši, Ježíši! Co tu ten člověk dělá! Rány Kristovy, to je nerozum!« plakala Baťková.

»Neděs dítě, měj přece rozum a sviť mně na cestu, Kačko! Ještě se Hamry sběhnou a bude ostuda . . .« šeptala dceři, která se utišila.

»Bolí očičko, bolí očičko . . .« ozvalo se chraplavým hláskem opět v jich blízkosti z úst nebohého dítěte.

Po malé chvíli stály u vozíku. Baťková si na Pepinku posvítila. Ležela v těch peřinách, které byly převázány kšandou a lněnými provazy z koudele nakroucenými, aby peřina nesjela s děvčete. Pepinka nemohla se ani pohnouti. Jen pravou ručku vydobyla a mnula si jí nad zavázaným okem. Byla ta ručka studená jako led a červená jako jeřabina. U vozíku klečel dřevíkovský Batěk. Ruce měl sepjaté, čepici odhozenou u nohou, hlavu na voji rukama podloženou.

»Ty, slyšíš, Baťku!« třásla s ním žena a postavila lucernu na mech. Voda šplouchala a ve stromech to vzdychalo. Baťka se nehýbal.

»Pro umučení Boží,« házelo to s Baťkovou, »on je tuhý, maminko, on je studený a hlavu má otrhanou . . . jen se podívejte . . . můj Kriste Spasiteli, vlasů má plné ruce . . .« Nebyla k utišení. Klesla u něho na studeném mechu a třela mu obličej.

Sejkorková hodila na sténající dítě svou prohřátou nejspodnější sukni a chlácholila je. »Má děvečko, neplač, už jsi doma.«

A dítě, jakoby Bůh je utišil.

»Ty, Kačko, Ježíši můj, neřvi, neřvi!« odtahovala ji od muže, který těžce dýchal; pěna a dech narostly mu na vousech jinovatkou. »Pepíčku, Baťku, copak děláte?« šeptala mu Sejkorková a třela mu polozmrzlé ruce. »Kačenko, zvedni mně ho na vozík, tak, opatrně, počkej, děvče dej dále, ale ne, vezmi je, odvaž ty koudelové provazy! Já vezmu dítě a Pepka uložíme do vozu . . .«

Baťková pořád pobrečávala a poslechla matku. Dřevíkovský Batěk jen sípal a teď drkotal zuby. Naložily ho na vozík a vytlačily na vozovou cestu. Dalo jim to velikou práci. Baťková táhla a Sejkorková jednou rukou tlačila, druhou si přidržovala Pepinku, která zna-

vena pláčem a ukřehlá usínala slabostí i bolestí. Baťková jen vzdychala a Sejkorková ji napomínala. Po Hamrech jely pomalu a tiše, aby nikoho nevyrušily. Byla tma ve všech oknech, a psi na ně vybíhali. Za Hamry si obě odpočaly. Pot se z nich řinul jako pramének s příkrých horských strání.

»Ty, Pepíčku, je ti zle?« šeptala mu do ucha.

»Není vám špatně?« opáčila za ní Sejkorková.

Batěk jen mručel a třásl se zimou. Obě veškeru sílu probudily v těle a nasadily ji. Za čtvrt hodinky byly u chalupy, z níž ozývalo se bědování. Nejdříve probudila se Anežka, rozplakala obě děti a na konec i Mikuláška, který volal otce, matku i babičku. Bylo mu chudáčkovi smutno a bál se tmy. Baťková rychle vešla do světnice. Z lucerny světlo dala do dřevěného svícnu a pomohla Sejkorkové, která uložila zabalenou Pepinku v šátku na palandičku vedle Kačenky, z vozíku dáti Pepka, který otevřel oči a nevěděl, co se to děje. Uložily ho na postel a děti daly vedle sebe do konoušku. Baťková zatopila, a Sejkorková třela Baťkovi ruce a otrhanou hlavu . . . Ani necekla, jen myslila a přemýšlela. Dohádala se všeho. Mladá topila jako v peci. Přinesla pár otepí roští, strkala je plnými dvířky, v kamnech to bubnovalo a hučelo. Za chvíli se tu oteplilo. Baťková si vzpomněla na víno a dala mužovi po lžících. Trochu přišel k sobě a zvláčněl. Toho večera a noci nespaly. Jen děti spaly jako zabity. K ránu mohl již Batěk mluviti. Jen vzdychal a bál se pohledu na ženu. Jasně teď viděl, co se stalo, co se státi mohlo a nestalo se.

Pepinka k ránu naříkala. Baťkem to cukalo. Vstal polovinou těla, oči vyvaloval k stavu a mluvil roztrhaně: »Já ji zmrzačil . . . já se zabiju . . . proč jste mě nenechaly u vody . . . já bych zmrzl . . . utopil bych se . . . já se zabiju . . .«

Oběma šel mráz po zádech. Podívaly se na sebe a věděly hned, že Batěk k rybníku nezabloudil. Chlácholily ho a utišily. Pak trochu usnul a křičel ze spaní.

»Ty, Kačenko, pro mučenictví své patronky, mu nevyčítej! Těšho jen, že to nic není . . . no, teď chápu, nějak ublížil tomu dítěti na očku a zoufá si ubožák . . .« zaslzela zjevně Sejkorková, nemohouc přece jen své hluboké dojetí potlačiti.

»Nebudu, maminko, nebudu . . .« (Pokračování.)

Ke studiu Rukopisu Královédvorského.

Napsal **Oldřich V. Seykora.**

V.

Kdo se pohroužil do filologické části sporu o RK, ten již dávno ví, že všecek spor se tu již dávno netočí okolo pravosti či nepravosti RK, nýbrž okolo pana prof. Gebauera, t. j. okolo jeho vědecké reputace. Pan Gebauer učinil na pravosť RK řadu námitek — řekněme třeba tisíc a každá jiná — a platnosť a váhu těch námitek

pan Gebauer kryl svou vědeckou autoritou. O některých věcech RKého právě pod záštitou té své veliké vědecké autority pan Gebauer psal a tvrdil po česku i po německu, že »to ve stčeštině nebylo nikdy nic;« o jiných, že »tak se ve stčeštině nemluvilo«, či »tak se ve stčeštiné nepsalo;« o jiných, že »je to nesmysl a nekrasa;« o jiných, že »není pro to dokladu,« či že »je to tvar smyšlený;« o jiných, že »jsou to tvary v češtině nebývalé a nemožné;« o jiných, že »všeliké jejich bránění jest marné;« o jiných, že jsou »im altböhmischen nicht nachweisbar und nich wahrscheinlich;« o jiných, že »je to nesmysl, který nepotřebuje výkladu;« o jiných, že »jejich obrana nepodaří se nikdy a nikomu;« atd. Ale ani jediná ze všech těchto uvedených i neuvedených páně Gebauerových klassifikací neosvědčila se býti správnou, protože pan Gebauer právě ve sporu o RK stojí na stanovisku »*o čem nevím, to neexistuje;*« a s tohoto také stanoviska pan Gebauer pohlíží vůbec na starou češtinu jako na něco, co jest přísně ohraničeno a přesně omezeno, a hranicemi těmi a tou mezí jsou — podle pana Gebauera — páně Gebauerovy vědomosti. A o ty je boj. *Ani jediná* ze všech páně Gebauerových námitek, ani sama o sobě ani s družinou jiných či ostatních, nemá tolik síly a té moci, váhy, ceny a platnosti, aby postačila proti pravosti RK, — jde jen o to, má-li pan Gebauer bez ohledu na pravosť anebo nepravosť RK pravdu či nic. Ale pan Gebauer nemá štěstí se svými tvrzeními: je-li jeho tvrzení správno či vědecky odůvodněno, jest pro pravosť či nepravosť každé památky a tedy i RKého úplně lhostejno; budí-li jeho námitka více anebo méně jakési podezření vůči pravosti či nepravosti RK, zase není správna — to dnes již ví každý, kdo spor o RK stopuje. Ale základní chybou páně Gebauerovou, chybou již v základech celé jeho vědecké budovy proti RK jest, že na RK pohlíží vskutku jako na školní pensum (viz i jeho rozbor Jahod z RK v Ath. 1886. 198 a 199): Co se příčí páně Gebauerovým vědeckým výzpytům či naučeným anebo po jiných prostě přejatým vědomostem a názorům či zásadám v oboru češtiny, to pan Gebauer v české úloze podškrtne či přeškrtne červeným inkoustem, roztřídí pak cenu a váhu jednotlivých chyb a odchylek a dle sumy těch roztříděných červených podškrtanin a přeškrtanin udělí pak z úlohy té známku: RK dostal »zcela nedostatečně«, propadl tedy na dobro, — ovšem u pana Gebauera. Ale tak se RK traktovati nesmí a tak se ani nesmí klassifikovati: RK není školní pensum a pan Gebauer ve sporu o RK není ve škole, nýbrž na veřejném kolbišti vědeckém, kdež nerozhoduje páně Gebauerova autorita, nýbrž pravda. Proto také právě sporem o RK byly ve vědomostech páně Gebauerových z oboru staré češtiny (a vůbec češtiny) na tom veřejném kolbišti objeveny i takové nevědomosti, že ony již i samy o sobě jasně a neomylně ukazují právě při té veliké páně Gebauerově autoritě v oboru staré češtiny, jak velice křehkou nádobou moudrosti jest v konkretním případě všecka ta naučená učenosť rozumu lidského. Probírám-li pak všecek páně Gebauerův názor na starou češtinu, projevovaný ve sporu o RK, vždycky mi připadá, že si tu pan Gebauer počíná jako učený přírodozpytec, který jednak podle svých vlastních výzpytův a jednak podle učených knih svých předchůdcův chtěl by — opravovati přírodu. *Řeč* není mincovna, a skripta nejsou *bankovky*.

Ve své knihovně mám na př. knihu, trochu větší špalíček, osmerka stran 746. Jsou to vlastně knihy dvě v jedno svázané; Syntaxis ornata, tištěna r. *1748.*, a Flos latinitatis, tištěný r. *1745.* Obě knížky jsou od téhož autora, ze srovnání pak obou letopočtův je znáti, že knihař byl obě knížky v hromadu svázal asi tak proti všem aesthetickým pravidlům páně Masarykovým, jako padělatel RK byl v hromadu zase svázal ony dva verše z RK, kdež v Jelenu teplá krev za dušicú teče za otletlú, syrá země vřelú krev pije; praví pan Masaryk Ath. 1886. 281, »že ve verši 21. v Jelenu je krev teplá a hned na to vřelá; napřed vřelá a potom teplá bylo by lépe;« — v mém špalíčku zase je »napřed Syntaxis ornata z r. 1748 a hned na to Flos latinitatis z r. 1745,; napřed 1745. a potom 1748. bylo by lépe«. Ale Syntaxis ornata a její o tři roky starší bratr Flos latinitatis nejsou učebnicemi jen latinskými, nýbrž i latinsko-českými: jsou to slovníky, výklady, překlady z latiny do češtiny a obšírná latinsko-česká fraseologie. A právě čeština této dvojice knih z r. 1745. a 1748. — tedy před 150 lety — jest taková, že jí volmo nevolmo právě ve sporu o RK musím věnovati pozornosť a to tím spíše, že té češtiny budu při svých výkladech dalších několikráte nutně potřebovati. Je to věru *divná čeština z let 1745. a 1748.* a její autorem jest katolický kněz.

Tisk jest švabach. Háčkované, kroužkované a čárkované typy jako u nás, na př. stává, počtův, teď, častěji, daň atd. Za to místo *ř* je vesměs *r*, na př. prátelé, písar, měriti, věriti atd., (všude ovšem i uderiti jako v RK), čímž se tato čeština z let 1745. a 1748. tedy »hlásí do doby předhistorické«. Místo *ou* (či *au*) je všude pouhé *u* (t. j. *ú* = *ou*) na př. kupati se, mudrý, rozlitu na rynku krev s hubu jsu vytírali atd. Uvedu i celou větu (obsah její vztahuje se ke starému římskému právu): »emptio mancipi, mluvě o kupci, se dála v přítomnosti pěti svědkův a vážného, který na váze peníze vážil; když tehdy prodavač kupci poručil, by peníze na váhy misku hodil, hodil je na ni kupec, řka: že to na ten spůsob kupuje, co na prodej jest s hotovými penězi a skrz jmenovanú váhu«. (Flos str. 220a). Uvedl jsem tuto větu i z toho důvodu, aby nikterak nebylo pochyby, že čeština, o které mluvím, skutečně jest *češtinou.*

Pravopis také není tak právě eminenc; vedle tvarův úplně správně psaných jsou tam na př. i tvary tyto: odvikám, nosycý, hedbávní vyšývač, nejspíž, spíž, ježtě, můž atd.; předložka *z* velmi často psána místo *s*: z jezdcem, z přítelem, z ukrutníkem atd.; není ovšem pochyby, že při tomto *z* jsou i tvary fonetické.

Tvarů fonetických je tam hojnosť, na př. uský, lésti, steklý, kněský, pohrušky, rosekati, lechký, světky, prutký, klobuk *z* hlavy snímati (cf. RK, orig. Kytice: tomu bych dala svúj vienek *z* hlavy), homba, hambiti, hamba (r. 1745. pravidelně hanba, výminek málo; o tři léta později, r. 1748., pravidelně hamba); atd. Fonetické tyto tvary jsou tam vedle většiny tvarů správných a uvádím je i proto, že také pravopis RK jest fonetický a v něm i takové tvary, které panu Gebauerovi zůstaly naprosto temny, tak že je vytýká jako falsa; obšírně jsem o tom promluvil již roku 1886. ve svém Ad RK na str. 45—59.

Vedle tvarů již dávno přehlasovaných jsou tam i tvary dosud nepřehlasované: moju, tvoju, svoju, ovcu, prácu, palicu, kolaj, prodaj

(vedle prodej), vojanský (vedle vojenský), pavoza (vedle pavéška), atd., ano i kmot místo kmet: též O Bože! kterak jesá, jak plesá; pravdu s lží míšati, víno s vodu míšeti, přívětivosť s uctivostí míchati; — hlasí se tedy náš tiskopis z let 1745. a 1748. do »dialektu přehlasujícího« i »nepřehlasujícího« zároveň.

Dále: vedle tvarů normálných i tvary tyto: naprotiva, jednuc; primum: včil; hodie: včil; nunc: včil; vnutry, do vnutry, zvnutry; zda, zdali, a zda, azda; nedálko atd.,

komparativy na -ej (lépej, dálej, vícej atd.) a mezi nimi též: těžcej, — vedle tvarů »normálních«.

Z jednotlivých rčení buď uvedeno: ad longum: z dluže, obšírně; lectus homo: zítaný člověk; impassibilis: netrpělivý, naproti tomu passibilis: trpělivý; modernus: včilejší; nimius imperii: velmi rozkažný, příliš panující; ta věc očím a hluchu škodí, dělá tupý zrak a hluch, hluch a zrak odnímá (vedle sluch); žáden (= žádný); ta polička (vedle: políček, záušek); písebně, písebný, darebný (vedle daremný); [1]) šťastlivě, haneblivě, památlivý; treuga: prodlení, smluva; svítěziti (jako v RK i ve staré i střední češtině); [2]) pomlčke (= silentio); decapitare hlavu stiati; decollare: hlavu stíti; pudor: styd; po tyranský, po panský (vedle: po štverácku); cum umbra pugnare: s stínem se zapásati (tak častěji: zapásati se = zápasiti; písati, písal (cf. RK); deprecari: pilně pytati, prositi; per avaritiam z kúpovství (= ze skouposti); tunc veniunt huc cum sua latinisatione et putant se magnoss Hansones esse: tu prijdu oni s svú Latinú a myslí, že jsú velicí honsové neb mudrcové nad jinší (snad narážka na odpůrce RK); aut habent rationem cum terra aut cum Musis: buď voračku hledějí, buď umění; [3]) se srtpiticý (se třpytící); bojoviště (= bojišti); vrabec na ratosti (= ratolesti) seděl; patria: vlastna (vedle vlasť); skrz pochlebování druhého milosti a lásky chtít dojíti, druhému se fatiti; ex illa re colligite: z toho dosti povrhu mějte, z toho se dovtipte (v tom smyslu povrh tam častěji); člověk zmužilý, srdnatý, hrdnatý; pacis conditiones: příměří, slma, smluva pokoje; korišt (= kořisť); z toho rozdílu, z toho vrství, atd.

mýho, tvýho, dobrýho, z mokrý čtvrti, mý zlý vášně, atd.;

o tvojím umění; jedno za druhém; nějakém způsobem; po někým; dlúhém užíváním; dle naše hlavy; v mojem domě; na ostatné věci; pod kterém, jednému, atd. vedle tvarů »normálních«;

spise (vedle: spisy, spisové), kuse (= kusy); do vlaské zemi; věcích; dvuch, z rukuch, očích, rozkoších, atd.; *daň* (gen. pl.); k rozkošám, slovám, k penězám, k starým létem (= letům); při šancách, na rtách, na prstách, v těch místách; s *oči* (instr. pl. vedle: očimi, očima); s jistými *masti* mazati; se svými *věci* (častěji); roz-

[1]) Cf. na př. v listině před r. 1652: »daremné zaneprázdňování«, — a hned po tom: »darebné tupení«, ČČM. 1869. 142.

[2]) Ve východních Čechách lid až dosud vyslovuje: svítěžiti; cf. můj spisek »Na Obranu RKého 1892.,« 137. Ostatně se tvar *svítěziti* udržel v psané češtině ještě i r. 1813: Jan Nep. Štěpánek, Masopustní žert, fraška, tištěno v Praze r. 1813., str. 54.: My gsme *swjtězyli*.

[3]) Cf. Benigna instructio urbarialis r. 1766 obyvatelstvu slovenskému vydanou: oračka s čtyrma dobytky a swym pluhem das Bestellen des Ackers mit (atd). ČČM. 1877. 633.

dílnými *barvy* něco natříti; s provazami, s veršami, atd.; mezi dvojmi *zlosti* atd.; vše vedle tvarů »normálních«;

oblecti, tecti, mocti, tlucti, rícti, s nosem po rukavě jecti, krádsti, zmácti, atd. vedle infinitivů »normálních«;

ráně skrz těla ohybnutí se vyhybnuti; vpisvati; vytrest (vedle vytrásti); — též rozníti m. roznítiti; — dále tomu jsem zvykul; dávaju, sužuju (3 os. pl.); jiducí; mittam vel ibo pro illo: pošlem neb pujdem pro něho; mittam vel ibo pro illo: pošlem pro něho neb půjdu; já psaní zavrem a potom (já) prijdem; — chtějí, běžejí, držejí, nahradějí, činějí, chodějí, mněnějí, mluvějí, atd. vedle forem »normálních«.

Taková je tedy ta zajisté velmi abnormální čeština z let 1745. a 1748., kterouž tenkráte psal katolický kněz, tedy muž, o němž se zajisté nikdo nebude domnívati, že by nemohl býti počítán mezi vzdělance alespoň v obyčejném tohoto slova smyslu. Abnormalita této češtiny však ještě více vyniká právě ve spojení s ostatní tam obsaženou češtinou, docela správnou češtinou, vskutku spisovnou, jak se jeví právě v příkladě zde již dříve uvedeném. Nuže, čtenář nyní suď si sám, *jaká* je to čeština, a sám pozoruj všecky ty její dialektismy, moravismy a slovacismy, germanismy, latinismy a barbarismy, vulgarismy a staročechismy, archaismy, předhistoricismy, chyby a odchylky, jakož i zvláštnosti, vzácnosti a nesmysly. Kdo by však vskutku byl snad i v pochybnostech, že čeština tato češtinou není, ten věz, že na př. v Syntaxi autor v úvodních textech latinských k jednotlivým statím výslovně praví na př. (nadpis stati): Subjiciuntur idiotismi Bohemici, quid apud Boëmos praesertim usitati; nadpis jiné stati: Idiotismi Bohemici adagiales; nadpis opět jiné stati: Epistolae duae Ciceronis ... Bohemice versae (následuje český překlad); atd.

Co se pak týče »koincidencí« s RK, buďtež uvedeny: kuklice, kaplice, říčice (cf. dušice, vodice, zemice v RK), životek,[4]) prudkosť, hojný (hojně, hojnosť), braň (zbraň), z hlavy (místo: s-), pytati, písati, svítěziti, znamenati, plápolati, (ratolesti) rozkládati, tučná (zem), střetnúti se, (na)stúpati, zlatohlavový, víra (věrnosť), vítězství žádná strana neobdržela, strach jej popadl, zlobivý, tepati, hotový k bitvě, bystrý, mečem zahynúti, srdce č. zmužilosť dodávati (zároveň je tu chyba jako v RK: acc. m. gen.); dlužnu býti, shladiti, uderiti, nastojte, aj, aj hle, drahý kameny a perly, shlučni posluchači (cf. shluk), vojsko sebrati, doróstati, rósti, dým (dým marného jména), nadutý, ukrutník, kyj, palice, atd.; také některá odchylná *e* m. *ě*, n. př. nadeje, nejaký, zbledel (místo zbledl?) a z nich asi nejodchylnější: temperare aes: *med* tvrditi, tvrdší dělati (jinde měď); — a konečně i adverbia na *o*: rovno, ostro haněti, ostro se dívati; též za jisto. Jiné »koincidence« budou upotřebeny ještě později, zatím buď uvedeno:

panu prof. Masarykovi na poučenou, jenž se v Ath. III. 288. dobrácky táže. »Beneš zve lid tajně v hromadu, co jest na tom místě hromada?«: componere: v hromadu spojiti; advocare concionem: v hromadu povolati, lid shromážděti; cogere nuces: vo-

[4]) T. j. životek, uvádím jen *tvar* (kamizola, životek). Pan Masaryk Ath. III. 295. zná životek (život) *jen* z Dalimila, ale slovo to vyskytá se ve staré češtině *nastakrát*.

rechy shromažďovati, v hromadu sháněti; cogere sanguinem, krev v hromadu shustiti; componere verba: mnoho slov v hromadu stavěti: dvě reky se scházejí a v hromadu teku; více rek v hromadu se ztýká; zhušťovati, v hromadu, v hustost sháněti; lid v hromadu svolávají; tamtež: cohaerent inter se ossa: kosti se drží, nerozpadají se, jsu dobre v hromadě (t. j. naše pohromadě).[5])

K páně Masarykovu »aesthetickému« rozboru: proto že jsem na slunci stál (nesmysl); na slunci ležeti (nesmysl); u lidu v posměch přijíti č. skrz jiných huby procházeti (absurdum); do kriku přijíti čili mezi lidské huby upadnouti (absurdum);

panu Jaroslavu Vlčkovi, odborníku z Času, jenž v Ath. III. 351. zná jen: choditi po zahradě, po lese, po ulici atp.: montes perpetui vel contitenti jugo perpetui: stálé a dluhé hory, kde jde jeden vrch po druhým;

konečně buď i zaznamenáno, že v RK jest i hadlivě, má prý býti hanlivě: námitka ta je sice také již vyvrácena, ale proto přece uvádím, že náš skriptor z r. 1745. a 1748. uzel rozťal jednou ranou a má oboje v jednom, *d* i *n*, totiž: handlivě resp. s handlivými slovmi tupiti; — naproti tomu na jiných místech je tvar správný.

Zároveň upozorňuji, že tvar *handlivě* se vyskytuje dokonce již i ve staročeské listině ze dne 8. září r. *1447*., kdež Tuoma z Chotěmic píše urozenému panu Oldřichovi z Rožmberga: » . . . . v němž mi tvá mst píše, že bych tvé msti (= milosti) *handlivě* pomlúval,« ČČM. 1888. 191. Nacházíme tedy tvar handlivě nejen u svého skriptora z let 1745. a 1748., nýbrž docela již i o celých *300 let dříve*, r. 1447.; — ani takovou »koincidenci« neškodí ve sporu o RK zaznamenati.

Tím však není vyčerpáno vše a některé věci budou uvedeny teprve později. Zároveň si představme, co by se tak asi dělo s RK, kdyby svou starou češtinou vyhlížel jako tato právě uvedená čeština z let 1745. a 1748. Jaká je to vůbec čeština? Celým svým rázem hlásí se »památka« ta svou češtinou do Čech, svými moravismy na Moravu, svými slovacismy na Slovensko. Ovšem ten, kdo obě publikace z let 1745. a 1748. má v rukou, docela hravě rozluští celou hádanku či záhadu právě tak, jakobychom ji dojista rozluštili i při RK, kdybychom znali autora zase jeho, nechať je tím autorem Václav Hanka či básník ze stol. XIV. sám. Takto však, majíce před rukama jen holou češtinu z let 1745. a 1748., zůstaviti musíme každému jednotlivci, aby sám si tu luštil hádanky, které se mu zde v cestu staví; ale všecko zpytování a všecko mudrování stále nebude ničím jiným nežli pouhým domyslem, byť i sebe více pravděpodobnějším: bezpečné jistoty a neomylné pravdy zde nevysloví

[5]) Vazba *v hromadu*, naše *do hromady*, jest v češtině od nejstarších dob *pravidlem* až do 18. století a vyskytá se *na tisíckráte*, výminka vzácná. O tom pan Masaryk ovšem věděti nemůže. Totéž platí o vazbě *v hromadě*, na příklad v Žalt. Gloss. 132. I.: whromadie, Vulgata má: habitare fratres *in unum*; Žaltář Klem. bidliti bratrzi *wespolcie* t. j. ve spolce; Žlt. Witt.: whromadie; naproti tomu na př. Apollon má výminečně *pohromadě*: s múdrostí pohromadě býti nemůže, cf. ČČM. 1868. 280.

nikdo na světě. A právě tak je to i s RK. Někdo na př. řekne, že autorem uvedených spisův z let 1745. a 1748. jest Čech, který dlouho žil na Moravě; — možná. Jiný řekne, že je to Čech, který dlouho žil na Slovensku; — možná. Jiný, že je to Čech, který žil na Moravě i na Slovensku; — možná. Jiný, že to Slovák, který chtěl psáti spisovnou češtinou; — možná; — atd., ale jistoty zde nepoví nikdo.

Jediné, co je nade všecku pochybnosť jisto a bezpečno, jest, že se v češtině té měrou nejhojnější jeví dialekt. A takovou bezpečnou jistotu máme dnes již i při RKém, jenž s uvedenou češtinou z let 1745. a 1748. i v tom se shoduje, že také on svou češtinou se hlásí do Čech, svými moravismy na Moravu a svými slovacismy na Slovensko; — snad ani nemusí býti připomínáno, že čeština RK vůbec má velikou shodu se slovenčinou, což zajisté i sám pozná ten, kdo se obírá RKým a slovenčinou.[6])

Používám pak této příležitosti, abych o dialektu RKého dnes i já vyslovil svou domněnku. Josef Jireček poukázal na mnohé moravismy RKého a vyslovil mínění, není-li vlastí RK Morava; za to stržil od odpůrcův smích Ale dnes už pány smích přešel: v RK objeveno tolik shod s dialektem moravským, že nyní již i sám pan Flajšhans oběma nohama stojí v otázce RK na Moravě. Je-li RK skutečně z Moravy, pak by bylo zajisté velmi zajímavo, že největší a nejhorší útok ze všech útoků na RK pochází právě od našeho drahocenného bratra Moravana pana Tomáše G. Masaryka, jenž pana Gebauera r. 1886. proti RK pošťouchl a také i sám se postavil v čelo výpravy proti RK. Ale já se nedomnívám, že vlastí RKého jest Morava. Vždyť zapomínáme, že čeština RKého pochází ze století XIV. a my dnes již nic nevíme o hranicích, které od sebe tenkráte dělily »češtinu« a »moravštinu«. Že hranicí tou nejsou hranice zemské, jest jisto a přirozeno zároveň; a faktum jest, že se »moravsky« mluví v Čechách dosud, a to nejen při hranicích moravských, nýbrž i právě v té končině, kde RK byl nalezen, t. j. v *Krkonošsku*. Především odkazuji na článek, jejž r. 1864. byl do Čas. Č. Mus. dal český kněz P. J. Kouble »o podřečí severních Čech« — P. Josef Kouble byl krkonošským rodákem a dlouhá léta v Krkonošsku žil a působil — (Cf. ČČM. 1864. 49., 56., 250.). V Krkonošsku nalezneš i tvary: meslím, meslel, bel, bele, kdebech, kdebe belo, kdebe bele, me, ve (me sme me a ve ste ve: my jsme my a vy jste vy),[7]) velicej, širocej, mnozej, ubozej, infinitivy na *ť;* té, sé; (= tobě, sobě), držal, seďal, leťal (jako v RK), hrčal, srčal, ležal (atd.), já jsu č. já su, atd.; ano zjistil jsem v sousedství tam té končiny i tvar chýže (chyže) jako jest v RK, kteryžto tvar prý Hanka dal do RK taktéž z Moravy.

S důrazem pak upozorňuji právě při tomto slově na svůj předešlý článek III. v tomto listě, kdež je řeč o *nemožnosti*, aby se kdekoli vyskytl falsator, jenž by do padělku *staročeského* dával i mo-

---

[6]) Cf. též na př. i Jungmannův dopis Kollárovi 14. dubna 1821: »Stará čeština celá jest skoro vaše slovenská.« ČČM. 1880. 44.

[7]) Cf. též J. Hrubého monografii Řečice Kardašova (tedy zase v Čechách jižních) str. 13.: »Také stopy výslovného tvrdého *y* se zachovaly, jako na př. ve slově vehrál místo vyhrál;« — ale: dyby t. j. kdyby, tedy nikoliv: kdebe.

ravismy a k tomu moravismy *nynější*, zvláště když právě v přesných a pravých textech staročeských má příslušná slova po ruce v pravém rouše staročeském; v I. svazku svých vlastních Star. Skl. z r. 1817., vydaných před nálezem RK, Hanka také na př. na str. 202 otiskuje z ruk. Hrad. verše »O liscě a o čbánu« a zde přepisuje i verš »čie gsú toto chysse pusté?« — originál (cf. ed. Patera str. 386: czie gsu toto chyssie puste), anebo tamtéž v St. Skl. I. 130: Ach, by sě nepostalo u mé chysse (ruk. Hrad. ed. Patera 422. vme chyssie), kterážto slova pak Hanka ve svých vysvětleních k témuž I. sv. Star. Skl. XXXIV. vykládá: »chysse, chyže = chalupa«, a teprv ve II. sv. Star. Skl., otištěném dávno *po* nálezu RK, k verši »Wzwěda zloděg twoge chysse« str. 130 (ruk. Hrad. ed. Patera 392: chyssie) Hanka ve svých Vysvětleních XXII. — po nálezu RK — vykládá: »Chysse, morav. chyža = chalupa[8])«.

Zvláště však pro RK důležitý »*moravismus*«, jenž jest i v RK, a jejž prý Hanka dal do RK taktéž z Moravy, jest tvar *uderiti*, jenž taktéž jest domovem i v *Krkonošsku* (cf. můj spisek na obranu RK 1892/3, 137, a P. Koublův článek v ČČM. 1864. 252).

Mimo pak poukaz na P. Koublův článek v ČČM. 1864. s nemenším důrazem uvádím i to, že minulého roku za hovoru o zvláštnostech mluvené češtiny, aniž byla řeč o RK, upozornil mne kterýsi rada vrchního soudu zemského, jehož původ jest právě v Krkonošsku, že *lid v Krkonošsku* »*velmi mnoho mluví tak jako na Moravě.*« A všiml-li si této věci prostý laik, odborník měl by ji nechati bez povšimnutí?

Že pak názory o »moravštině« nejsou ani ve vědě vytříbeny, toho vynikajícím dokladem jest — o panu Gebauerovi ani nemluvím — právě i sám Jos. Jireček, jenž v otázce RK první uhodil na citlivou strunu dialektu moravského a výsledky svého studia shrnul pak r. 1887. v publikaci »O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských«, kdež mezi moravismy počítá i takové tvary, které až dosud žijí i v různých končinách Čech. (Cf. též krok, III. 240.)

Dialekt krkonošský, ačkoliv hojnou ukázku z něho do ČČM 1864. byl podal P. Kouble, dosud není prostudován tak, jak by věru zasluhoval vůbec a právě vzhledem k RK zvláště. Dialekt Krkonošský dosud čeká na pilného a neunavného, nadšeného a svědomitého Bartoše, jehož my ve svém slavném království Českém v »národě filologův« až dosud nemáme; ale doufejme, že i dialekt krkonošský bude prostudován tak, jak jest nutno právě pro RK, — snad by RK za to stál.

Zároveň nemohu nepoznamenati, že právě v *písni* RKého jest i řeč o lesích miletínských, tedy o lesích taktéž z krajiny *pokrkonošské*. Pravím s důrazem v *písni*, neboť zajisté pro věc, o kterou tu jde, mnohem větší váhu a mnohem větší platnosť má *píseň*, nežli báseň umělá, na př. Jaroslav, kdež je zase řeč o Olo-

[8]) Dp. Petr Kopal ve svém nedávném feuilletonu v Katol. Listech ze dne 9. května t. r. píše: »Na chýžky milionů chuďasů, ... Razí-li si smrť cestu do chýžky chuďasa ...« A dp. P. Kopal jest taktéž rodákem Krkonošským. Tvary chýška a chýžka zní ovšem foneticky stejně, ale napsaný tvar chýžka přece ukazuje na tvar chýže.

mouci a Hostýně, tedy o místech moravských; myslím, v tom že nikdo nebude hledati podpory pro názor, že RK má svůj původ na Moravě. Naproti tomu skladatelem *písně* Opuštěná, kdež se apostrofují miletínské lesy, byl zajisté ten, kdo nejen ty lesy dobře znal, ale k nimž i z jakéhokoliv důvodu zajisté zvláště lnul buď proto, že byl tam té končiny rodákem, či že tam ztrávil delší dobu svého života, ale každým způsobem proto, že je dobře znal a nebyly mu lhostejny; lesův neznámých či srdci básníkovu lhostejných nebude ve své písni apostrofovati žádný lyrický pěvec na světě.

Tedy i v lesích miletínských vidím podporu pro názor, že domovem RKého jest *Krkonošsko.*

Jest na bíledni, že na věc, o kterou tu jde, prostě jen upozorňuji. Tu pak víru mám, že ti, kdož se pohříží do studia RK a do dialektu krkonošského (mluva, archivy atd. v různých místech krkonošských), bohatou a hojnou tu zajistě sklidí žeň na veliký prospěch RKého.

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

(Pokračování.)

IV.

Politické zastoupení katolíků německých.

Již roku 1848. měl lid katolický v Německu na národním sněmu frankfurtském své zástupce, kteří stáli na stanovisku církve v otázkách jí se týkajících. Reichensperger, Philipps, Döllinger a j. stáli v té pohnuté době, kdy revoluční duch zmítal myslemi i mužů pevného směru náboženského, v tom rozbouřeném moři jako nehybná skála. Dlužno přičísti těmto mužům za velikou zásluhu, že postavili se na stranu autority Božské a církevní, kdy všecky hlasy pozvedly se proti ní. Výtečné řeči, jež pronesli katoličtí poslanci proti návrhům většiny církvi nepřátelské, nebyly sice s to, aby zmařily votum většiny, avšak tolik jimi dosaženo, že církvi katolické v Německu svoboda *zásadně* zaručena základními zákony státními. Většina národního shromáždění dala se pohnouti k ústupkům vůči církevně politickým požadavkům menšiny i nátlakem, či spíše působením veřejného mínění se strany katolíků, jež tito dokumentovali ohromným počtem petic a velmi ostrým protestem téže doby v Mohuči konaného katolického sjezdu. Vyplnilo se Döllingerovo slovo: »Národní shromáždění podřízeno jest rovněž veřejnému mínění. Toto veřejné mínění katolického lidu ať spolky katolické přivedou na vědomí; až se tak stane, až bude veřejné mínění jasné, silné, všeobecné, aby považováno býti mohlo za hlas katol. lidu, pak najde i u národního shromáždění

ocenění i uznání.« Uznání toho dobyli poslanci katoličtí svým účinem na sněmu Frankfurtském. Po onom památném hlasování o svobodě církve (11. září 1848.) pronesl Döllinger tato slova: »Mnozí hlasovali proti nám, ačkoli vlastně zásadně s námi byli zajedno.«

Němečtí katolíci měli tedy již na úsvitě parlamentarismu své vlivuplné dvacet a několik hlav čítající zastoupení politické, avšak poslanci ti netvořili jednotný klub s určitým politickým programem, nýbrž patřili rozličným frakcím na sněmě zastoupeným. O těch vyslovil se jeden z nich takto: »Byla to associace všech víře věrných katolických členů parlamentu, která přičiněním knížete biskupa Diepenbrocka povstala, a jíž předsedal jenerál v. Radowitz. V této associaci, ku které patřili členové rozličných frakcí a tak zvaní »divocí«, rozmlouvalo se o všech záležitostech v obor církevní spadajících nebo se jí týkajících, zvláště o školství; v parlamentu činěny pak návrhy. Plným právem nazvati lze tuto associaci »*první frakcí středu*«. Ano, v otázkách církevně politických, nikoli však pokud jednalo se o jiné (materielní) zájmy voličstva. Jest pochopitelno, že toto žádalo na svých zástupcích ochranu obojích zájmů. Poslanci katoličtí, jsouce rozptýleni po jednotlivých frakcích, rozmnožovali jim počet hlasů, sami však jako »první frakce středu« representovali na sněmu v otázkách národohospodářských a j. velkou nulu.

Měla-li se frakce katolická ve vlnobití a přívalu moderních proudů a názorů udržeti a blahodárně působiti, bylo zástupcům jejím třeba ustanoviti si program na nezvratných základech křesťanských, (desatero přikázání Božích, zákon o lásce k bližnímu), a to nejen pokud se týče otázek čistě politických, nýbrž i národohospodářských, tedy program socialně-politický. Snad by nebylo v Německu podobné frakce podnes — nebýti kulturního boje. Jest to zvláštní úkaz u nás katolíků jakékoli národnosti, že se chápeme zbraně teprve, když už nám nepřítel zabral skoro všechny posice. Katolíci němečtí neměli dost na ranách, jež obdrželi v první polovici tohoto století od všelijakých miniaturních Bismarků, čekali trpělivě, až přišel onen muž železa a krve, jenž nespokojil se zákony práva církve katolické zkracujícími, nýbrž biskupy žalářoval, řády a kněžstvo pak ze zemí pruských vyhnal. Biskupové, kněžstvo, řády — nejsou-liž to první a poslední posice katolické církve? To ovšem bylo povolaným kruhům v katolickém táboře přes příliš, a proto chopili se nejvydatnější zbraně, jakou měli k disposici — volebního lístku. Mužové, kteří již od roku 1848. stáli v popředí katolického ruchu, založili dne 20. března 1871. klub poslanců pode jménem *katolický střed* (Centrum), jenž až podnes jest nejsilnější frakcí na říšském německém sněmu. Za svého trvání vykonal katolický střed velmi mnoho na prospěch církve a katolíků německých. Jest to strana federativní, která vždy hájila státoprávní zvláštnosti jednotlivých států a kmenů, ať již to byli anektovaní Francouzové nebo Poláci. Oba tito neněmečtí kmenové nemají sice na růžích ustláno, avšak bez pomoci katolického středu jistě že by se jim dařilo mnohem hůře. Administrativní nařízení, polskému a francouzskému živlu škodná neb aspoň nepříjemná, ovšem odstraniti nelze. Nemenších zásluh dobyl si katolický střed svou činností ve prospěch svobody tisku, hlasování a shromažďovacího práva. Bismark, jenž úzkostlivě střehl každého mísení papežské stolice do vnitřních záležitostí německých, obrátil se již roku 1871. sám do

Říma s prosbou, aby se odtamtud učinil nátlak na politiku katolického středu, avšak marně. Kurie odpověděla, že nemá práva míseti se do vnitřních poměrů německých. Nastal kulturní boj. Heslem bylo: svobodná německonacionální církev protestantské víry a boj proti Římu. Starokatolicismus měl býti mostem, po němž pohodlně mohli katolíci přecházeti v tábor protestantský. Vydány drakonické zákony proticírkevní, jež ideu protestantsko-pruskou měly uvésti ve skutek.[1]) Většina na sněmu říšském jásala — katolická menšina bojovala a — zvítězila. Dne 8. května 1880., tedy po osmiletém boji, zvolal Bismark v pruském sněmu: »Ich bin todmüde geworden in diesem Kampfe, die Vertreter der katholischen Sache sind aber unüberwindlich.« Bismark byl nucen odložiti zbraň, již s tak velkým úspěchem vedl proti katolikům, hlavně následkem vzrůstu hlasů odevzdaných na prospěch katolického středu a pak obratným vedením katolické věci se strany vůdců středu. Již roku 1871., tedy jakmile katolický střed vznikl, čítal 67 členů, o tři léta později 92. Roku 1871. odevzdáno asi 700.000 hlasů, roku 1874 pak 1,443.000. Takové číslice musily ovšem i Bismarkovi imponovati, a proto nemohl ten nespravedlivý boj jinak ukončiti, než jak již známo z dějin. Následek toho byl, že ony drakonické zákony proti právům církve byly opět zrušeny, a to až na dva: zákon o civilním manželství a o vypovědění Jesuitů. Říšským sněmem byl zákon tento značnou většinou sice zamítnut, avšak panská sněmovna, jejíž většina záleží ze starých kulturních bojovníků, sotva přijme za své votum většiny říšského sněmu. Při posledním jednání o novém obecném zákonníku pro Německo zůstal zákon o civilním manželství sice v platnosti, ale působením katolického středu dáno mu takové znění, že pozbyl původní ostrosti.

Tak zásluhou katolického středu na říšském sněmu německém zažehnáno »požehnání« pověstného kulturního boje a uskutečněny zákony středním stavům a dělnictvu prospěšné. Ale nejen na říšském sněmu: i v zemských sněmích působí velmi blahodárně frakce katolického středu. V pruském sněmu zemském čítá 94 členy, v bavorském 72, v jiných zemích ovšem poměrně méně, poněvadž katolické menšiny jsou v nich nepatrné. Na konec roku 1896. měli katolíci němečtí na říšském sněmu v Berlíně celkem 101 člena, kdežto dvoutřetinová většina protestantská zastoupena jest jen hrstkou konservativních mužů podivných názorů náboženských. Předseda říšského sněmu, svob. pán Buol, patří smýšlením katolickému středu, jehož členem byl jako poslanec. Bismark nazval kdysi katolický střed v Německu »nepřemožitelnou věží,« a vskutku, dějiny dokazují, že tehda mluvil pravdu. Duch Windthorstův a Mallinkrodtův žije dosud v jejich nástupcích, kteří úzkostlivě drží se pevné base programu, veřejným míněním lidu katolického přijatého. Ačkoli střed nemá nyní v čele muže tak vynikající, jako byli bratři Reichenspergrové a zmínění již dva vůdcové, přece počíná si velice čestně a těší se všeobecné důvěře svých voličů, jak to volební vítězství nejnovější doby dokazují.

Poslancům středu se vyčítá, že nezastupují vzdělané kruhy německé, nýbrž jen sedláky a dělníky. Výtka ta není zcela správna,

[1]) Dne 4. května 1872. vydán zákon týkající se vypovědění Jesuitů, za den potom již byl v platnosti. Roku 1876. pozavíráno v Prusku několik biskupů, na sta kněží, přes 1200 far osiřelo. Důchody z nich konfiskovány.

neboť katolická města v Porýnsku a Westfálsku napořád zastoupena jsou poslanci katolického středu. Že nedaří se jim ve *všech* městech, tím jsou vinni liberálně smýšlející kapitalisté, jichž program nedovoluje fedrovati snahy *křesťanského* středu. Jest smýšlení náboženské oněch »vzdělaných« kruhů tak zvláštního druhu, že by si žádný katolík z přesvědčení nepokládal za čest býti jeho tlumočníkem na sněmu. Velkoobchodníci a továrníci manšesterských názorů nebudou nikdy voliti zástupců, jichž heslem jest: pravda, svoboda a *právo!*

Poslanci středu svou snahou, přivésti křesťanské názory i v politice k platnosti, netěší se ovšem velkým sympatiím u jiných frakcí, zvláště ne u liberálů a jejich tisku. Za to tím úžeji spojeni jsou se zástupci neněmeckých národností v Německu, s nimiž mají jednoho společného a nebezpečného nepřítele v protestantském Prusku. Političtí zástupcové polští a francouzští vcházejí po každých volbách v neztenčeném počtu do parlamentu říšského právě tak jako poslanci katolického středu. Bohdá, že budou i v příštích dobách tvořiti kompaktní politickou massu, jejíž pouhá existence již dovede mařiti protikatolické návrhy protivníkův.

Z předáků katolického středu vynikal vedle Mallinkrodta († 1874. v Berlíně) Ludvík Windthorst (nar. r. 1812., † r. 1891.) nejen svým skalopevným náboženským přesvědčením, nýbrž i svou výmluvností, politickou obratností a prozíravostí. Byl jediným mužem v celém německém sněmu, jehož se Bismark bál. Stál u kolébky katolického středu a byl zakladatelem »spolku lidového pro katolické Německo«, jenž výtečně prospívá. Na památku Windthorstovu založen »Windthorstbund«, politický spolek, jenž obral si za účel seznamovati katolický dorost s programem katolického středu a vůbec politicky jej vzdělávati. Úmrtím Windthorstovým ztratil katolický střed muže, jemuž podobného sotva kdy bude míti, avšak co se týče síly náboženského přesvědčení, politických zkušeností a mravní výše, chová nynější frakce středu řadu Windthorstů. Proto se také nevyplnily naděje protivníků, kteří se domnívali, že střed bez Windthorsta se rozpadne. Většina nynějších katolických poslanců prodělala Windthorstovu školu politickou, a to ne bez úspěchu; deset poslanců říšských pak slavilo r. 1896. pětadvacetileté jubileum svého členství katolického středu, z nichž nejpopulárnější jest Dr. Lieber, hlavní mluvčí středu a tudíž i nástupce Windthorstův. Svob. pán Heeremann, Gröber, Dr. Lingens, Kehler jsou ku ozdobě nejen frakci, které náležejí, nýbrž i celému sněmu.

V.

Katolická hierarchie v Německu. Její poměr k světské moci. Vzdělání a činnosť kněžstva. Katolický lid. Katolická a protestantská mravnosť.

Osmnáct milionů katolíků v Německu, v něž započítány jsou ovšem i kmeny neněmecké, spravováno jest 26 biskupy a asi 17.000 kněžími. Dle základních zákonů státních zaručena jest církvi katolické v Německu svoboda. Katoličtí duchovní požívají práv a úcty státních úředníků, proto však státními úředníky nejsou. Působí jen jako sluhové církve nepřímo k dosažení účelů státních. Biskupové koordino-

váni jsou presidentům krajských vlád, nižší duchovní, spravující samostatný úřad duchovní, okresním hejtmanům. V záležitostech čistě duchovních, na př. udílení svátostí a j. jest církev od světské moci úplně neodvislá. Ovšem stát dovedl pod všelijakými záminkami rušiti, co sám zákonem prohlásil. Vypovědění Jesuitů z říše Německé a pověstný »Kanzelparagraph« jsou toho důkazy. Redemptoristům jest volno usazovati se v Německu, avšak Jesuitům návrat dosud nedovolen, ačkoli dotyčný návrh katolického středu již dvakrát byl přijat velkou většinou na sněmě říšském. Panská sněmovna zavrhla opět a opět votum sněmovní většiny. Prozatím trpí se v Německu několik krotkých Jesuitů, jimž však není dovoleno vykonávati duchovní správu.

V nábožensky smíšených místech věnují úřady velikou pozornosť procesím. V některých takových místech veřejné průvody od dob reformačních konati se nesměly, a to z té příčiny, aby se neurážely city evangelických spoluobčanů. V nejnovější době domohli se katolíci té milosti, že se jim povoluje kolem chrámu konati průvod o Božím Těle a jindy. Tak na př. asi od dvou neb tří let v Norimberku. Ježto je zavedeno v Německu civilní manželství, nelze duchovním oddávati snoubence, dokud světským úřadem (purkmistrem) nebyli civilně spojeni.

Z uvedeného lze souditi, že církev katolická v Německu nemá úplně volné ruky ani v záležitostech čistě duchovních, tím méně ovšem ve věcech spadajících aspoň částečně v obor státní moci, tak na př. ve škole. I na správu církevního jmění má stát dozor. (Revise účtů.)

Ve školách obecných a nedělních má kněz právo náboženství bezplatně vyučovati. V zemích pruských a v Badensku nemá jiných práv a povinností. Jinak má se věc v Bavorsku a ve Württembersku. V zemích těchto mimo vyučování náboženství má kněz místní dozor ke školám obecným (Werktagschule) a nedělním či svátečním (Sonn- oder Feiertagschule) a jejich učitelstvu. Každá taková škola má svou zvláštní školní radu, jíž předsedá místní farář. Hodnosť tato jest s farním úřadem nerozlučně spojena, i nelze jí pod žádnou záminkou odmítnouti, rovněž nemůže býti žádnému faráři odňata, leda pro duševní neb tělesnou chorobu nebo pro povážlivé zanedbávání povinností. V těchto případech přenáší se místní dozor přidělenému kaplanu nebo sousednímu faráři. Místní dozorce užívá názvu »kgl.« (královský) a jest jako takový podřízen okresnímu školdozorci, jenž jest rovněž knězem, obyčejně farářem. Vysoké a střední školy — pokud nejsou ústavy čistě církevními — vyloučeny jsou z dozoru církve. Na středních školách vyučují náboženství placení katecheté.

Školy v Německu mají ráz konfesijní. Z té příčiny ustanovují se na školách s katolickým žactvem jen učitelé katolíci. Školy simultanní zřizují se jen tam, kde to jinak nelze z důležitých příčin, na př. z nedostatku hmotných prostředků. Tyto simultanní školy však nejsou bezkonfesní. Za vyučování náboženství a školní dozor v celém Německu se knězi neplatí, mimo některá města. Jest to dle názoru státu věc církve. (Pokračování.)

Otec nemocen . . .

Den smavý venku. Záře sluneční se vlní,
s ní v kobu klášterní mou tucha jara padá,
dme prsa výš a výš a rozkoší je plní,
v sny uspává mne, ve hruď zpěvy vkládá.

»Již vesna přichází!« jak je ten pocit blahý! — — —
Tu klepou na dvéře; zvu zvučně vstoupit dále,
dostávám list, jsou našich na něm těžké tahy,
však psaní malé jenom, ach, až teskně malé.

Čtu. Opět. Písmena se před očima mění:
»Tvůj milý otec raněn mrtvicí — a leží —
pros Pána Boha za něj — jiná pomoc není —
neb neví o sobě — a dýchá již jen stěží —

snad brzo dokoná ta drahá hlava stará —
ó pros — — —.« Kol zatměla se zimní bouře černá,
sníh smutku pokryl zas v mé duši radosť jara,
a bolesť hořká táhne jí a bezeměrná.

Ve pláči hlasitém se vrhám na klekátko,
kříž smáčím slzami a líbám na něm tělo:
»Nech, Bože, otce žít, žít aspoň ještě krátko,
ať udřenou svou rukou požehná mi čelo,

než poprvé, tvůj sluha, stoupnu ku oltáři
a zvednu Tebe ve vznešené, svaté chvíli —
ať vidím záblesk jasu v ustarané tváři,
že tvrdou námahou mne přiveď přece k cíli!«

Boh. Fr. Walzel, O. Praem.

Že nevěříte v zázraky?

Že nevěříte v zázraky?
Já, pane, jsem si jist,
že v knize všeho života
jich pln je každý list.

Že nevěříte v zázraky?
Já, pane, pravím vám:
Zda nejdrobnější hvězdička
již není zázrak sám?

Mně mluví jimi nebesa
i země ze všech hrud —
že nevěříte v zázraky,
je, pane, těžký blud!

Jen kdo má víru velikou,
i vesmír přeměří.
Ten Boha nikde nenajde,
kdo v Něho nevěří!

Jan Nečas.

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Pokračování.)

III.

Právní poměry mezi občany. Dachîl, *t*anîb, *k*asîr. Soudy. Krádež a poškození majetku. Urážka. Zástavy.

Vyloživše poměr kmenu ku kmeni, vypíšeme nyní právní poměry mezi občany. Poněvadž není orgánů, které by pečovaly o jistotu života, majetku a cti občanů, nezbývá, než aby si každý zjednal práva sám. Při tom mu pomáhá jeho rodina, a je-li škůdce z jiného kmene, celý jeho kmen. Je-li strana poškozená slabá, tak že si práva vymoci nemůže, požádá za pomoc některou rodinu silnější, která jí buď po dobrém nebo po zlém ku právu pomůže. Tak se každý dovolá práva, třeba byl u kmene cizincem. *Nemůže-li* někomu rodina a nejbližší sousedé pomoci, jde k některému mocnému šejchovi buď sám, nebo s rodinou a se stanem.

Přijde-li sám, nazývá se dachîl. Vstoupiv do stanu pozdraví a oznámí hned účel svého příchodu: »Ana dachîl 'alêk, t. j. utíkám se k tobě«, nebo: »Ana dachîl *h*arîmak, uâlidêk, 'ajjâlak, 'alan-nabi, t. j. utíkám se ku tvým ženám, rodičům, jinochům, ku proroku (Mo*h*ammedovi)« a p.

Šejch odpovídá: »Ana 'ênâk, t. j. jsem tvýma očima«, neb: »Ana 'ên le*h*jetak, t. j. jsem okem tvé brady« (= tvým ochrancem).

Žádané ochrany nikdo neodepře, jestiť to věcí cti. A proto lze někdy i přepadenému se zachrániti, dá-li se v ochranu lupiče samého, ovšem, má-li tento trochu cti v těle.

Nestačí-li obvyklé: »Ana dachîl 'alêk«, prosí důrazněji: »Ana dachîl 'ala darrat uâlidêk, 'ala kafan uâlidêk, utíkám se ku mléku tvých rodičů (jehož jsi jako dítě požíval), k rubáši tvých rodičů; neb: »Ana bên uâlidêk u bên en-nâr, jsem mezi tvými rodiči a mezi ohněm, t. j. pro tvé rodiče zbav mne nebezpečí, které mne jako oheň zničiti hrozí.«

Nepomůže-li to, může se dáti v ochranu některého šejcha. Stane-li se mu něco, a šejch se to doví, lupiči trestu neujdou.

Vezme-li si pocestný někoho za průvodce, je pod jeho ochranou a pod ochranou jeho rodiny i kmene. Proto je dobře vzíti si průvodce z onoho kmene, jehož územím kdo cestuje; má jeho ochrana více výhod než ochrana cizího muže a kmene.

Nechce-li někomu rodina pomoci, že je neoblíben, odejde se vším činem k rodině jiné a nazývá se *k*asîr. Hostitelé se oň starají jako o *t*anîba.

Jak beduini trestají ubojstvo, bylo ukázáno v I. roč. »Hlídky«. Zbývá tedy ještě pověděti, jak hájí svůj majetek a svou čest. Dříve však něco o soudnictví beduinském.

Spory zpravidla rozhodují stařešinové. Není-li některá strana s jejich rozhodnutím spokojena, může svou při odevzdati soudci (*k*adi). Beduini nemají zvláštních soudců, nýbrž každý si zvolí za soudce, koho chce. Bývá to ovšem moudrý a zkušený muž.

Soudce se určí takto: Žalovaný navrhne dva muže za soudce, žalobník jednoho. Pak vyloučí žalobník jednoho ze strany žalovaného, a žalovaný zase odmítne soudce navrženého žalobníkem, tak že vždy zůstává soudcem jeden z těch, které si určil žalovaný.

Bojí-li se žalobník, že si žalovaný vezme za soudce někoho, jenž by mu stranil, zvolí si ho za soudce sám, poněvadž ho pak žalovaný musí odmítnouti.

Ostatně, jak mi beduini tvrdili, bývají soudcové tak svědomití, že by při rozsoudili i proti vlastnímu bratrovi. Proto i fellahové dávají vesměs přednost soudcům z lidu před úplatnými soudci úředními, třeba za to bývají trestáni.

Pře se rozsuzují podle práva zvyku ('âde, 'auâed, sauâti).

Když byl soudce určen, jdou obě strany k němu. Soudce je nejprve napomíná ku smíru, aby si ušetřili soudních útrat (ruz*k*a). Nechtějí-li se smířiti, vyzve žalobce, aby přednesl svou při. Tento počne následujícím rýmovaným úvodem:

Žîtak hadi u amši *k*adi
u afla*h* man *s*alla 'alan-nabi.
U *h*a*d*i u *h*a*d*ak dâchilât 'ala arba' u arba'în nobi.
Min šaj mubajjan 'alêk u 'alajja *r*abi.
'An el-mudârât u mêl el-*h*a*k*k er-radi.
U ana *h*â*tt*hâ fî *h*allâbât el-*h*alib,
u el-mara u mâ tažîb,
u fil-mâl es-sâre*h*
u el-ulêd el-fâle*h*.
Anšûdak 'annu jôm Allâ el- 'a*z*îm.

Přišel jsem k tobě právě a jdu přímo,
a vyhrá, kdo dobrořečí proroku.
A víra má i tvá je pod ochranou 44 proroků.
Nech ohledů a kroucení špatného práva.
Já kladu hřích (který bys tím spáchal) na dojnice,
na ženu a její děti,
a na majetek se pasoucí
a na chlapečka vydařeného.
Požadovati ho (t. j. rozsudek) budu od tebe v den
Boha vznešeného.

Pak přednese svou žalobu, proti níž činí žalovaný námitky buď s formulí nebo bez ní. Když skončili, opakuje soudce žalobu, jak byla přednesena, slovo za slovem, mají't beduini neobyčejně dobrou paměť. Pak se táže: »Hâ*d*e *h*a*ž*ža*t*ak? jsou to tvé důvody?« A žalobce odpoví: »Zauuadta mâ na*k*ka*s*ta, (spíše,) jsi přidal, než vynechal.« Podobně opakuje námitky žalovaného.

Důkaz se vede buď svědky, nebo není-li jich, přísahou. Svědkem (šâhed) může býti pouze muž (*z*alame), ženy a hoši asi do osmnáctého roku svědčiti nemohou. Vyloučen ze svědectví (marfû*d* 'an eš-šahâde) *může* býti ten, kdo již dvakrát křivě svědčil, a příbuzní žalobcovi do pátého stupně. Jiný svědek bez těžké urážky vyloučen býti nemůže. Svědčiti *nesmí* člověk bezectný. Bezectným jest:

1. *šâred et-talâte* t. j. onen, jenž opustí v boji své soudruhy při *stejném* počtu nepřátel, poněvadž je to známkou zbabělosti. Slovy šâred *et-t*alate je naznačen případ, kdy jsou tři proti třem, platí to však o každém stejném počtu s obojí strany.

2. *K*âtel rafîʾu t. j. vrah svého druha na cestě. Každý průvodce má svého chráněnce i životem hájiti, a proto je to hanebnou zpronevěrou, zabiti nic netušícího soudruha.

3. *dâni ʿala tanîbtu* t. j. onen, jenž strojí ženě svého *t*anîba nectné úklady, poněvadž je to hrubým porušením pohostinství.

Zpravidla je třeba *dvou* svědků (srov. Deut. 17, 16; 19, 15. Num. 35, 30), kteří musí své svědectví přísahou potvrditi. Je-li svědků více, není přísahy třeba. Je-li pouze jeden svědek, připustí se jeho svědectví jen tehdy, dosvědčí-li aspoň dva stařešinové, že je to člověk věrohodný (amîn).

Při krvině (târ) svědků není, podle zásady ed-dam mâ ʿalêhi šuhûd t. j. »na krev není svědků.«

Křivý svědek musí platiti vše, co platil onen, jenž jeho křivým svědectvím byl odsouzen (srov. Deut. 19, 16).

Nemá-li žalobce svědků, vede se důkaz přísahou (dîn, jamîn). Žalovaný má právo první přísahy, nechce-li přísahati, může teprve přísahati žalobce. Poněvadž vyhraje ten, kdo přísahá, je žalovaný ve výhodě. Ukáže-li se později, že některá strana křivě přísahala, nemění se tím na rozsudku ničeho. S opovržením se však o takovém člověku říká, že »snědl své štěstí.«

Křesťané přísahají: »fîl-inžîl *et-t*âher u rabb el-*K*âher = při čistém evangeliu a Hospodinu vítězném.« Přísežní formule mohamedánská bývá obyčejně tato: »Allâ u bêt banâhu Allâ u kâ*d*eb bari min Allâ = Bůh a dům, který stvořil (t. j. nebe) Bůh, a lhář jest Boha prázden.« Nebo vezme přísahající dřívko do rukou a praví: »*H*ajât el-ʿûd u rabb el-maʿbûd = živo je toto dřívko a Hospodin uctívaný.«

Kratčeji přísahají při Bohu, při svém otci, při duchu svého otce, při své hlavě, při mléku svých rodičů (t. j. mateřském,) při domu svém a domu Božím (= při nebi), při bradě své či otcově, při domu a jídle, při všem, co má život od Boha a p.

Má-li se kdo očistiti přísahou z podezření ubojstva, udělá se šavlí na zemi kruh (chuṭṭa), do něhož obviněný vstoupí a přísahá za sebe i za příbuzenstvo do pátého kolena (chamse), že ani nezabili, ani neviděli, kdo zabil.

Za svou práci dostává soudce dar (ruz*k*a) asi čtvrtinu ceny sporné věci. Aby měl jistotu, že se mu ruz*k*a zaplatí, musí mu každá strana, dříve než začne soud, dáti v zástavu pušku, koně, velblouda nebo jinou věc v ceně ruz*k*y, věc tuto si tak dlouho podrží, až se mu ruz*k*a zaplatí. Ruz*k*u podle práva beduinského platí vždy ten, jenž vyhrá (ruz*k*a mustarra), a proto si bere soudce zástavu vždy od něho. Někdy si však strany mezi sebou ujednají, že ruz*k*u zaplatí ten, kdo prohrá, (ruz*k*a baṭulîje). V tomto případě si zamění věci, které chtějí dáti v zástavu, tak že soudce bera si věc vyhravšího bere si vlastně věc odsouzeného, který si ji pak musí ruz*k*ou vyplatiti. Věc vyhravšího dostane odsouzený zpět a vrátí ji hned majetníkovi.

Není-li odsouzený s rozsudkem čili se »známkou práva« (sôm el-*hakk*) spokojen, čili »střese-li rozsudek« (nâfe*d* el-*hakk*) se sebe, je mu volno žádati za soudce jiného, jehož rozsudku se obě strany

podrobiti musí, ať si již rozhodne jako předešlý soudce, nebo opačně. V prvém případě musí odsouzený předešlého soudce odprositi za urážku, že jeho, jak je nyní patrno, správný rozsudek považoval za nespravedlivý.

Ukradne-li kdo peníze, šaty, pušku nebo jinou neživou věc, musí ji majetníku vrátiti a prositi za odpuštění. Nechce-li, musí k soudci buď po dobrém, nebo po zlém a musí platiti více než vzal, a smír je obtížnější. Okradený žádá u soudu nejprve »ruku, která okradla jeho dům,« a teprve když ho soudce udobří, žádá náhradu třeba pětkrát, neb desetkrát větší, než byla škoda mu způsobená. Vinník prosí, přítomní ho vymlouvají, že byl potřeštěný (mažnûn), a poškozený slevuje se svého požadavku, pokud se mu to zdá záhodno.

Ukradne-li kdo koně nebo mezka, musí ho vrátiti nebo zaplatiti jednoducho. Ukradne-li však dobytče, které se zabíjí, na př. krávu, ovci a které tudíž snadno a brzy navždy zmizeti může, platí je zloděj *čtyřnásobně*, je-li z téhož kmene. Cizí zloděj platí jednoducho.

Ve Starém Zákoně byla ustanovena pateronásobná pokuta na krádež dobytka hovězího a čtyřnásobná pokuta na krádež dobytka skopového (Exod. 22, 1; srov. II. Král. 12, 6). Zajímavo je, že pateronásobná pokuta se zachovala u fellahů a čtyřnásobná zase u beduinů, a to na všecek jedlý dobytek bez rozdílu.

Je-li *cizí* zloděj dopaden při krádeži dobytka, bývá nezřídka usmrcen; praví přísloví beduinské: »illi (= ellaḍi) jôchoḍ halâlak, choḍ rûḥu t. j. tomu, kdo ti bere dobytek, vezmi život«. Dovolí-li se mu, aby se vyplatil, zůstane vězněm tak dlouho, až jeho příbuzní zaň výkupné zaplatí.

Je-li kdo podezřelý z krádeže, musí se očistiti přísahou. Někdy si vezme poškozený kus jeho šatu a zanese jej faḳîrovi, který si jej dá přes noc pod hlavu a ráno pak udá, je-li podezřelý zlodějem či ne.

Úmyslné zabití zvířete jakéhokoliv se platí čtyřnásobně. Zabije-li kdo cizí zvíře náhodou, vezme si je a majiteli jeho dá jiné, nebo mu je zaplatí, nevzdá-li se poškozený svého práva tím, že si zabité zvíře vezme sám.

Je-li usmrceno dobytče dobytčetem, platí se nebo neplatí podle toho, které zvíře srážku zavinilo.

Škodí-li někomu dobytek na poli, oznámí to dvakrát majetníkovi; nedá-li si na svůj dobytek pozor, má poškozený právo jeho dobytek pohubiti.

Má-li kdo u sebe uschovánu cizí věc, a ta se ztratí, musí ji nahraditi podle zásady: »el-uadî' el-murarr auual fîl-chusâra t. j. nedbalý uschovatel je první v placení.« Pouze tehdy, dotvrdí-li přísahou, že se s uschovanou věcí ztratily i věci jeho, bývá náhrady sproštěn.

Spor o pozemky, vzniklý z pravidla tím, že někdo zorá kus pole, které si druhý přisvojuje, rozhoduje se takto: Ten, jenž pozemek zoral, obejde celý zoraný kus a pak přísahá takto: »Bůh a dům, který Bůh stvořil (t. j. nebe), a lhář je Boha prázden, že země tato se svými hranicemi, po nichž jsme šli, je má, že jsem ji neprodal, ani nedaroval, a že není na ni majetníka mimo mne.« A aby se předešlo dalším sporům, postaví se na hranicích mezníky (ružâb).

Má-li kdo u někoho pohledávku, vyžádá si pro jistotu zástavu (rahîne); bývá to obyčejně zbraň. Dobytek se v zástavu obyčejně nebere, neboť by se musil, kdyby pošel, nahraditi.

Ve Starém Zákoně bylo přikázáno, aby se zastavený šat dovečera vrátil, poněvadž by se zástavce neměl čím v noci přikryti (Exod. 22, 26). U beduinů se šat, t. j. plášť vůbec v zástavu nedává, nejen že se jím v noci přikrývají, nýbrž i proto, že je pro muže hanbou býti bez pláště, který je odznakem jeho mužské důstojnosti, a zpravidla mívá pouze jeden.

Urážka spůsobená někomu nectným slovem na př. hâmel (lenoch), razîl (dareba), nâ*ḳ*es (špinavec) a p. se vyrovnává veřejným odprošením uraženého. Potupí-li však někdo muže tím, že mu strhne s hlavy šátek, nebo mu roztrhne šat, nebo ho udeří, nebo konečně, což je největší urážkou, uchopí-li ho za bradu, pak se mstí uražený krvavě, a trvá to dlouhý čas, než se dá pohnouti ku smíru. Žádátě toho uražená česť, aby se snadno usmířiti nedal, jinak by svět myslil, že mu na cti málo záleží.

Je-li odčiněna křivda jakákoliv, buďsi na zdraví, na majetku, nebo na cti spáchaná, je třeba veřejně učiniti smír (*sulḥ*, ra*ḍâ*ue). Při krvině a při krádeži se učiněný smír utvrdí společnou hostinou, kterou vinník připraví, a pak dary, obyčejně šatstvem.

(Pokračování.)

Ottův slovník naučný. Článek „Jan Hus". XI. 21.

(Dokončení.)

Roku 1408., anebo snad již dříve, shledal arcibiskup Zbyněk, že byl Husem klamán, že byl něčím zcela jiným, nežli zač jej až dosud považoval, poznávalť jasně, že Husovo konání nebylo pouhou snahou za nápravu ve mravech, poznávalť ne reformační, ale revoluční Husovy snahy, seznal také, že Husova poslušnosť jest pokrytá a nápohledná, právě z té ironie, jížto podával jemu knihy Viklifovy k posouzení. Nebylo lze tudíž očekávati, že vrátí Zbyněk Husovi bývalou přízeň svou.

Žeby byl Zbyněk otázkám theologickým doby tehdejší nerozuměl, jak pan autor tvrdí, odpírám, neboť *otázky nebyly subtilné, ale až přespříliš hrubé,* jako: tvrzení Husovo, že kněz a biskup jsa ve hříchu smrtelném, postrádá práva přisluhovati svátostmi, že podle příkazu Páně mají býti kněží chudí, z kteréhožto dogmatického článku Husova důsledně jde, že mají býti o všecko zboží a panování oloupeni atd. Články tyto nejsou věru takové, aby jim nedoved! porozuměti i ten nejsprostší sedláček, neřkuli kněz a biskup. A tyto všecky věci hlásal Hus i jako Mistr i jako kazatel v Betlemě kromě strašných příhan, jimiž kněze v Betlemě co nejštědřeji častoval.

Žaloby tedy, kteréž faráři Pražští konečně na Husa u arcibiskupa vznesli, měli oprávněné důvody, ačkoliv Hus, hřímaje naproti duchovenstvu, činil tak zcela podle receptu Jana Viklifa, nebo jako Viklif dal soud nad duchovenstvem a jeho životem jako absolutista do rukou krále a velmožů a jako demagog do rukou lidu, tak tomu bylo také při Janu Husovi.

Z toho, což jsem svrchu podotknul, jde již na jevo, že pan autor nesprávně tvrdí, že *byly na universitě dvě strany, ačkoliv prý to jméno jenom jedné přísluší; jedna, která chtěla míti reformu Církve ve hlavě a v údech a strana přívržencův dosavadních řádů.* Především si dovoluji poznamenati, že reforma Církve, jako takové, jest nepřípustna podle katolické víry, neboť jako Církev jest původu Božího, tak jsou z Boha i její základy, i ústava její, a tak i řády jí přiměřené, ty jsou dokonalé, oprava jejich není ani potřebna, aniž podle svaté víry možna; dobře však jest oprava v mravech i duchovenstva i laiků i možná i vždy žádoucí a potřebna, leč by byli všichni lidé, kteří jméno Krista Pána nesou, svatými a tou měrou opravy nepotřebovali.

Pan autor tvrdí, že víra v neomylnosť papežovu nebyla za dob Husových všeobecna. K tomu si dovoluji říci, že tomu tak není. Hus a jeho přívrženci, i Viklif, tedy zjevní odpůrci víry v neklamnosť papežovu, když o věcech víry rozhoduje, jsou klasickými svědky, že rčení páně autorovo jest historickou nepravdou, neboť Viklifisté víru tu hájí ne jako víru veliké části katolíkův, ale jako víru všeobecnou. Hus sám dává o ní i z Kostnice zprávu v jednom listě svém ze dne 24. června 1415. bezděky, kdež posměšně dí, že papež, toto slunce, je zatměno, a studnice (všech) že přeschla. Doktoři však fakulty theologické v Praze žádají, *aby bylo věřeno, jakož věří všecka obec žákovstva v království Českém s obcí všeho žákovstva i všeho obecného křesťanstva, že má býti v každé při nebo věci, která se dotýká křesťanské víry, stáno i poslušno vieře, vyrčenie i usúzenie papežova i Římského kostela.* Myslím tedy, že fakulta bohoslovecká as lépe znala stav věcí tehdejších, nežli nyní kdokoliv. Doufám tedy, že i pan autor uzná, že rčení jeho není podle historické pravdy.

O tom, komu by as náležela palma při dobývání tří hlasů na universitě Pražské, zdali Husovi nebo Jeronýmovi, dí pan autor, že sluší přede všemi písaři urbury Mikulášovi z Prahy, ač i Hus všechnu sílu napjal spolu s Jeronýmem, aby národu českému tři hlasy získal, neboť záležitosť tato měla i národní i finanční pozadí.

Snad že chtěl M. Jan Hus také své reformě Viklifické tím napomáhati, neboť druzí tři národové na universitě nebyli náchylni náboženské revoluci a církevní anarchii, kteráž z podvratných zásad Viklifových vyrojiti se musila a také vyrojila.

Tvrzení, že přiznání se Zbyňkovo k obedienci papeže Alexandra V. bylo vítězstvím Husovým nad ním, není po mém úsudku odůvodněno. Zbyněk se hlásil zcela správně k obedienci papeže Řehoře XII., neboť ten byl tou dobou zákonitým papežem. Pletichy politické, jichž se i Václav IV. súčastnil z osobních důvodů, nedaly Církvi žádoucího pokoje. Jestliže se tedy Zbyněk nenaklonil vůli královské, aby opustil obedienci Řehoře XII., jakož tak učinil Hus se svými mistry, maje na mysli milosť královu, zasluhuje zajisté všechnu chválu. Zbyněk se na konec podrobil vůli králově, aby ušetřil kněžstva od Jana Husa krutě napadeného a od milců královských olupovaného, a to, jakož jsem výše pravil, na základě receptu Jana Husi, z Viklifa vypůjčeného, a zvláště pro naději svou, že snad sbor kardinálský s Alexandrem V. vrátí Církvi kýžený klid.

Pravda jest, že byl Hus r. 1409. žalován, že učil, že by po konsekraci na oltáři zůstával chléb, a že tvrdí, žeby kněz, jsa ve smrtelném hříchu, neposvěcoval platně. Že bylo naň s důvodem žalováno a právem, mohl

pan autor zcela podle svědomí doložiti. Vždyť byl Hus stoupencem Viklifovým, a ten učil na přemnohých místech, že hříšný kněz platně neposvěcuje, a Hus sám se nijakž neostýchal zastávati netoliko věty Viklifovy vůbec, ale také XV. větu jeho: »Nikdo není občanským pánem, nikdo praelatem, nikdo biskupem, když jest ve smrtelném hříchu.« Že tuto větu vykládal slovem »hodně«, t. j. že není biskup hodně biskupem, jsa ve hříchu, pravda jest: ale slovo »*hodně*« nemá při Husovi toho významu, jako u katolíků, ale jiný smysl, že totiž hříšný kněz ztrácí právo na kněžství a na všecky úkony svého kněžství. V tom rozumu pojali také, jak soudím, sněmovníci, a Sigmund král učení Husovo. K zmírněnému učení, jak jsem je právě vyložil, vrátil se Hus as později. Žalobníci jeho nebyli tedy křivými žalobníky, aniž byla svědectví svědků na sněmě Kostnickém v tomto směru falešna, ač Hus touž dobou již poněkud jinak smýšlel.

Jestliže vyslal Zbyněk posly k Alexandrovi V. s tou smutnou zprávou, že se Viklifovy bludy v Čechách šíří, musil také o nich věděti, a v tom je též důkaz, že r. 1408. v jiném smyslu mluvil, tvrdě, že není v Čechách bludů Viklifových, t. j. že měl na mysli bludy o jednotlivých křesťanech juridicky dokázané, jak Jan Železný případně vykládá. Žeby bylo bývalo třeba, aby arcibiskup Zbyněk porušoval členy kurie Římské, aby je k své straně proti Husovi přilákal, jest proti pravdě, neboť k tomu, aby naproti Husovi kurie konečně zakročila, dostačovala jednoduchá zpráva o těch věcech, které Hus v Čechách prováděl. *Nad to nešlo ve vážných sporech těchto o osobu arcibiskupovu nebo Husovu,* ale o přesvatou věc svaté víry a o řády církevní, které Hus svým učením podvracel. Zbyněk se choval i touto dobou dosti mírně, a i kurie Římská, neboť v zápovědi, kázati v kaplích, nebylo jmenováno jméno Husovo. Hus však neposlechl, aby v kapli Betlemské nekázal, dovolávaje se slov Páně: »Jdouce do celého světa, učte všecky národy« etc., aniž se podrobil interdiktu, aniž obsílce papeže, tak že byl konečně v únoru 1411. pro neposlušnost dán do klatby.

Po spálení knih Viklifových ustanovil král Václav, nemaje ve své omezenosti ani tušení o dosahu těch věcí, které se v Čechách děly, aby byla škoda majetníkům knih spálených nahrazena. Vždyť strana Viklifistů dokazovala, že se knihy ani kacířské podle jejich názoru nemčly páliti, ač tehdáž to bylo po zákonu nejenom dovoleno, ale i přikázáno, a Zbyněk prý spálil i Viklifovy knihy filosofické. Když však Zbyněk po právu váhal, dal drancovati a loupiti kněžské zboží! Tím donutil arci Zbyňka, který želel nad duchovenstvem nevinně pronásledovaným, k smíru, ale jaký to byl smír! Zbyněk měl psáti do Říma hotovou lež, že v Čechách Viklifických bludů není, o to se postarati, aby lupiči statků duchovenských, a ti, kdož pro neposlušnosť vězeli v klatbě, byli rozhřešeni, jakoby se jim byla křivda stala, a konečně katolickou záležitosť do rukou odpovědného nepřítele katolického duchovenstva krále Václava vydati, a do Říma psáti, král že se postaral o odklizení sporů náboženských, jež se líčily jako věci nepatrné mezi theology jsoucí. O těchto předmětech jest nám k ruce dopis, jejž psal Zbyněk králi Václavovi, jsa na útěku do Uher, a který svědčí, jaká anarchie tehdáž již zcela podle revoluční nauky Husovy o hierarchii zavládla.

Zcela dobře dí pan autor, že Hus po tomto quasi smíru mezi Zbyňkem a králem Václavem ještě jednou psal papeži, ale zamlčuje, jak neupřímně psal (1. září 1411.). Upíraľ, žeby byl učil, že zůstává

v Eucharistii po konsekraci chléb, a že kněz ve hříchu neposvěcuje platně, ale vedle toho také zapíral, že prý neučil (což jest zjevná lež), aby bylo kněžím zabráno zboží, upíral, že by držel některé bludy Viklifovy, kdežto pravý opak zvěstovaly jeho řeči, upíral, že by byly v Cechách bludy a kacířství, kdežto arcibiskup Zbyněk zcela jinak toutéž dobou psal králi Václavovi.

Já věru nemohu pochopiti, proč se takové události v životě Husově lidu tají, a proč se aspoň v takovém monumentálném díle, jako je *Slovník Ottův*, zamlčuje pravda?

Kdyby byl Jan Hus dal Angličanu Stokesovi za pravdu, že ten, kdo díla Viklifova studuje, nezbytně do haeresií upadá, nebo kdyby byl aspoň o výroku Angličanově s rozvahou rozjímal, snad by se byl sám na srázné cestě své ještě zadržel. Ale bohužel, při Husovi nebylo pokory, a bez pokory je nemožno podříditi se autoritě a bez bludu býti. Pýcha ho od starobylé víry odvedla, jakož i mnohé jiné. O tom by ho byl poučil sv. Augustin, kteréhož se za příkladem Viklifovým i na sněmu Kostnickém dovolával. Světec píše: »*Una mater superbia omnes (haereticos) genuit; sicut una mater nostra catholica christianos fideles toto orbe diffusos.*« [1]) »Matka pýcha zplodila všecky (kacíře) sama, jakož i jediná Matka naše katolická věrné křesťany po všem okršku zemském rozptýlené.« Avšak Hus měl Viklifa za páté evangelium, k němuž bludy přístupu nemají, proto také Viklifa na novo hájil (13. září r. 1411.). Což divu, že Michal de Causis nabýval stále plnějších důkazů, že Hus tvrdošijně v bludech trvá, a že naléhal na to, aby byl Hus za kacíře prohlášen.

Jest pravda pravdoucí, jak pan autor píše, že následkem stálých sporů Husových a jeho zajisté prudkých řečí v Betlémě konaných byly mysli rozdrážděny, ale není na pravdě, že se tehdejší dobou odpustky prodávaly, neboť podmínka peněžité almužny nebyla kupní cenou za odpustky, alebrž pouhou almužnou nebo dobrým skutkem kajicným, uloženým těm, kdož hříchův litovali, se zpovídali, s upřímným úmyslem k Bohu se úplně vrátiti, aby odpustků dojíti mohli. Zlořády nepatřily k dobrému řádu a nebyly zajisté dostatečnou příčinou zavrhovati odpustky a moci, jich udělovati. Avšak Hus stál plně a nikoliv jen z části v učení o moci odpustky udělovati na straně Viklifově, a napodobil ho i ve způsobu, jak naproti odpustkům válčil. A jako Viklif napsal svoji »Cruciatu«, tak podobně i on napsal traktát: »Quaestio de indulgentiis sive de Cruciata Joannis XXIII.« a sebral k tomu dosti kulhavé důvody, jež umístil M. Jan Viklif ve svých spisech de Ecclesia cap. 23., a v Trialogu c. 32. Horlením svým naproti odpustkům dokázal Hus bezděčně, že mluvil nepravdu, upíraje ve svém dopise na papeže Jana XXIII., že nehlásal, by odpustkové nic nebyli.

Tím dospěl Hus k vrcholu své revoluce a tou otevřel také svým bývalým přátelům Stanislavovi ze Znojma, Pálčovi a jiným oči k vidění, že jeho reforma není reformou, ale vzpourou, že není opravou, ale bouráním katolické society a její jednoty i víry. Odboj Husův naproti odpustkům nebyl obdivuhodnou odvahou, ani hrdinstvím, neboť Hus tak dobře věděl, jako svého času M. Jan Viklif, že má krytá záda, že má za sebou velemocné magnaty, ano i královské dvořeniny; spíše bylo velikým hrdinstvím odvrátiti se tou dobou od Husa a jeho strany a při-

[1]) Serm. XLVI. n. 18 de Pastoribus.

lnouti ke katolické Církvi. Nemyslím tedy, že by ležela, jak pan autor tvrdí, v odboji Husově síla jeho mravního významu. Pravý a to celému národu českému nebezpečný význam Husův seznali doktorové fakulty theologické, když věty Viklifovy poznovu odsoudili, a ku každé příslušnou censuru přičinili. Hus ukázal proti své vůli, že jest sám postižen odsouzením Viklifových kusů, když naproti němu vášnivě psal a doktory přese všechnu míru tupil.

Jelikož Hus si nedal brániti, aby proti odpustkům nekázal, ani fakultou theologickou, ani arcibiskupskou autoritou a přese všechno proti bullám odpustkovým horlil, žádala na něm fakulta spis jeho čili řeč jeho naproti odpustkům, a když odepřel, odsoudila na novo, jak svrchu poznamenáno bylo, 45 kusův Viklifových, a předloživši usnesení své králi, žádala, aby vymohl na arcibiskupovi, aby byly kusy ty i od arcibiskupa i od kapitol i od university opětně zavrženy. Hus však se tím nedal másti, alebrž jako na vzdor jal se hájiti Viklifovy věty, zejména o svobodném kázaní slova Božího a o zabrání zboží duchovenského.

I na Žebráce, kam král povolal i theology katolické, i stranu Husovu, nic nevyřízeno, aby se spory odklidily. Tyto všecky věci a odpory Husovy byly v Římě známy. I bezměrné oslavování tří jinochů přitížilo Husovi a uvalilo naň další aggravace, ano Michal de Causis žádal, aby král byl žalován pro nadržování bludům Avšak v Římě se nepřenáhlili ani naproti Husovi, neboť, ač tu bylo hojnosť důkazů, nebyl Hus za kacíře vyhlášen, alebrž pouze stihán pro neposlušnosť a do Říma citován. I po vydání této aggravace neposlechl Hus, alebrž odvolal se, jak soudil ve své při s papežem zcela správně ku Kristu Pánu. *Pan autor neučinil k tomuto odvolání nižádné poznámky, ač v něm jest obsažena jako tresť revoluce Husovy jeho negace naproti pravomoci církevní* a celému ústrojí Církve, a i také kolísavosť jeho, a odpor s posavadním jeho jednáním, a s appelacemi jeho, ať nic nedíme o tom, že kdyby takováto appelace měla v oboru práva na zemi platnosť, žádná pře na věky nemohla by býti vyřízena.

Na synodě v Praze dne 6. února 1413. konané žádali doktoři fakulty theologické, aby bylo odsouzení vět Viklifových potvrzeno, a aby byla rada jejich k zjednání míru v Čechách přijata. V této radě doktorů čteme, »aby bylo pod těžkými pokutami duchovními i světskými přikázáno, aby žádný z Českého království nedržel, neučil jinak, než jakož drží kostel Římský . . . ať má, jak dříve učí dotčení doktorové, stáno býti víře, vyrčení a usouzení papežovu a Římského kostela. Nebo papež jsa hlavou a sbor kardinálský tělem Římského kostela, jsou v úřadě kostelním, mají rozeznati a vynésti pře o vieře křesťanské.[2]) Slov: *Papež jest hlava a sbor kardinálský tělem.* (*Papa existens caput et collegium Cardinalium corpus Romanae Ecclesiae*) užil Hus perfidně k tomu, aby doktory fakulty theologické zlehčil u lidu a u své strany, jakoby oni se domnívali, že papež a kardinálové jsou celou Církví. A tato jeho perfidie vleče se již po pět set let téměř, jeden český historik ji opisuje po druhém, ačkoliv titéž doktorové zřejmě praví, že jest jim řeč o Církvi římské, *kteráž o věcech víry v poslední instanci rozhoduje*. Oni zajisté zřejmě píší: »*Ad hoc nos submisimus et facultatem et protestando coram notario, quod in hoc loco per Romanam Ecclesiam*

[2]) Palacký Docum. Str. 475 seq.

intelligimus papam cum cardinalibus, ad quos solos spectat decisio in materia catholica.[3]) Neměli tedy dotčení doktorové na mysli Církev vůbec, ale tu, která na konec o věcech víry rozhoduje. *Pan autor však o této předůležité okolnosti, jížto se nám před oči staví charakter Husův, ani dost malé zmínky nečiní, ačkoliv měl k tomu vhodnou příležitosť.*

Pan autor mluvě o Husovi, když na Kozím meškal, píše podle pravdy, že se k němu hrnulo množství veliké, avšak netoliko že bylo přilákáno kouzlem výmluvnosti jeho, ale také tou příčinou, »*že zde jistá praedisposice lidu okolního byla, jakož četné zprávy o bujícím zde kacířství, i pozdější vystoupení nejradikálnějších sekt že může býti aspoň částečným svědectvím.*« K tomu si dovolím dotknouti, že najisto kolem Tábora bujilo sektářství, a že sektáři tam měli stálé byty a nepochybně že to byli Valdenští.

Stať: »*Dějiny válek Husitských počítají se právem za nejslavnější dobu dějin našich,*« tvrdí pan autor podle těch, kdož takto před ním nesčíslněkráte týmže způsobem lidu našemu hlásali, a dokládá, že ne pro těch několik tísíc zabitých křižáků, *ale pro onen válečný odpor, který národ český vedl za určité idee, nedbaje o to, jak naň hledí ostatní svět.*« Naproti těmto obvyklým názorům liberalistické strany dovoluji si zdvořile se tázati: »Nebyly doby našich Václavů, našich Přemyslů Otakarů, našeho Karla IV. daleko slavnější, nežli doba husitská? Či snad bylo království naše slavnější, když bylo revolučními, abych mluvil po způsobu Petra Chelčického, když bylo revolučními rotami pustošeno, nebo když zkvétalo a svoji pravomoc na okolní národy rozšiřovalo? Odpověď jest zajisté na snadě. Pan autor ovšem připojuje, že doby ty jsou nejslavnější, poněvadž národ náš za určité idee bojoval, ale neřekl: které idee to byly, doufám však, *že as měl na mysli zásady katolické Církvi odporné:* jako, že Církev katolická od Boha odpadla, pravá Církev že jest sborem předřízených, Písmo že jest jediným pramenem náboženství atd., avšak ty věci nejsou idee, ale bludy, a blud není ideou. Avšak já připouštím ochotně, že Husité bojovali, jak se podle výkladu svých kněží domnívali, za zákon Boží proti těm, kdož po soudu jejich od něho odpadli a za svobodu slova Božího, jak jim ji na srdce kladl Hus, a v tom byli ctihodni, a stojí v tom neskonale výše nežli liberalisté, ač i tito mají společnou nenávisť naproti autoritě církevní a jejich rodní synové, socialní demokraté.

Domněnka páně autorova, kterouž vyslovuje slovy: »*Koncil Basilejský, stavě se proti snesení koncilu Kostnického, dává Čechům jisté koncese — jest klamná* a vychází odtud, že pan autor není odborným znalcem ve věcech theologických, neboť mezi oběma koncily není odporu. Spíše měl pan autor doložiti, že sněm Basilejský uděliv kompaktáta Čechům učinil tak naproti autoritě papežově, nač sobě také Eugen IV. právem stěžuje, a byl tak příčinou neskonalých sporů, které vlastí naší zmítaly.

Pan autor jistě, »*že Hus tvrdil až do poslední chvíle, že se neuchýlil od učení církevního,*« odporuje sobě; neboť za nedlouho ubezpečuje: »*Husa nebylo tajno, že stojí na jiném stanovisku v mnohé příčině než ti, kdož tehdáž v Církvi rozhodovali. Jde prý to ze sporu odpustkového, z jeho chování k obsílce před soud papežský, horlil*

[3]) Tamtéž. Str. 507.

proti nařízením kurie a zároveň posílal k ní posly.« Ano, pan autor dokonce dí: »*že Hus v Kostnici pořád očekával, že přesvědčí koncil o tom, že se neodchýlil od učení Kristova, nabízeje odvolání, bude-li usvědčen z bludu.*« Bylo-li však Husovi známo, že se neodchýlil od učení církevního, jak může býti pravdou, že stál na stanovisku jiném, nežli katolická Církev? Jak možno dále tvrditi, že Hus chtěl koncil o svém učení jako o učení Kristově přesvědčiti, když je za církevní vydával? Spíše měl pan autor říci: že M. Jan Hus byl v těchto věcech plný odporů.

Pan autor dává nám katolíkům citlivý zášijek, když praví: *že prý koncil žádal na Husovi bezvýminečné podrobení*, a dokládá: »Zde znova a tím *makavěji vystupuje rozdíl mezi hierarchickým názorem a Husovým, který žádal důkazů, kde ostatní slepě se podrobují.*« Já si dovoluji zde podotknouti, že Hus nebyl zván před koncil, aby se tam na základě Písma o své přese všechnu míru podvratné nauce hádal a přel, neboť kdyby se bylo zalíbilo Bohu všechen ten koncil v Kostnici až po tuto chvíli na živu nechati, i Jana Husa, a držeti je pohromadě, až po tento den by nebyla pře jeho vyřízena. Vždyť Hus trval na subjektivném výkladu svém a autoritu, která by rozhodovala ve sporech o výkladu Písma stran věcí náboženských, neuznával, jak mohl tedy a směl očekávati, že sněm se jemu a jeho výkladu podrobí, neboť o ten běželo? Žeby *katolíci slepě věřili, jest výtka nespravedlivá, a infamie bezdůvodně na katolíky od věků vrhaná.* Já dím naproti tomu, že víře katolické předcházejí důkazy o božském původu křesťanství, o božském původu Církve Boží, o neklamnosti Církve a papeže, když ve věcech víry rozhoduje, má-li katolík tedy za pravdu, čemuž Církev učí, nevěří slepě, spíše ti slepě věří, kdož svému výkladu Písma a své autoritě u věcech víry věří, čili vlastně pouze myslí, že pravdu sobě vyvážili, leč by snad každý pastor a každý protestant o sobě neomylně věděl, že Písmo neklamně vykládá.[4])

Mně přichází tu na mysl událost, která se sběhla s věhlasným biskupem, Bossuetem, jenž byl své doby nejvýtečnějším obráncem katolické víry. Věhlas jeho přiměl jednu dámu helvetské konfese, kteráž byla velice zbožná a vyznání svému upřímně oddána, aby ho navštívila. Biskup ji přijal vlídně, a ona za nedlouho začala řeč o náboženských věcech a zejména o učení protestantů, že Písmo jedině jest zdrojem náboženství křesťanského, a tu pravil Bossuet, že podle protestantské zásady není povinen ani nejnerozumnější protestant se podříditi synodě nejučenějších pastorů, když se byli usnesli na nějakém článku náboženském. Dáma nechtěla toho připustiti. V tom byl biskupovi ohlášen pastor. Bossuet prosil dámu, aby v pokoji setrvala, že se pastor sám k tomuto článku přizná, ve vedlejší světnici. A tak se také stalo. Dáma slyšíc takovéto tvrzení, prosila biskupa, aby ji přijal v lůno katolické Církve.[5]) Jest zásada katolické víry zásadou slepě a tak nerozumně věřících, čili osvícená zásada protestantů a svobodářů? A já se táži: Nečetl pan autor nižádného spisu katolického de praeambulis fidei? A proto

[4]) Že Písmo sv. o sobě bez neomylného výkladu nemůže býti pravidlem víry, dokazuje slavný theolog P. Johann Perrone, před lety profesor na Římském kollegiu, ve spisu trojdílovém: »Der Protestantismus und die Glaubensregel.« Regensburg 1855. Tam nalezne poučení ten, kdož ho sobě přeje o tomto základním učení.

[5]) Tak vypravuje Perrone.

dím: Každý věrný katolík může zvolati se sv. Pavlem: Scio, cui credidi. Rationabile est obsequium Fidei nostrae«, ale protestant nemůže jinak nežli: »Věřím, vykládaje Písmo, pouze sobě,« aniž by měl jistotu, že vykládá neklamně.

Autor tvrdí, *žeby se byl Hus do Kostnice nevydal, kdyby byl věděl, že ho Zikmund nebude moci chrániti.* To jest velice možné, neboť Hus se neodebíral nerozvážně do sněmu Kostnického, vždyť s sebou nesl hojnou zásobu vysvědčení, že na něm nelpí žádného kacířství, ale právě to shánění vysvědčení vydávalo naň svědectví, že neměl v tom *čistého* svědomí aniž jaké jistoty. Ale jak by s tím souzvukovala touha po mučenictví, kterouž Hus často dával na jevo, a to jeho tvrzení, jak p. a. píše, že se neuchýlil od učení církevního, neshledávám, že by bylo vyloženo.

Pan autor činí také o tom zmínku, že *byly obžalobné články naproti Husovi v jeho nepřítomnosti čteny, ano, že již byl rozsudek nad ním připraven, (pro oba případy, i kdyby byl odvolal i kdyby v bludu tvrdošijně setrvával).* Jak soudím, míní tím pan spisovatel říci, že se s Husem nespravedlivě v tom jednalo. Avšak sluší věděti, že není dosti po historicku dokázáno, že by rozsudek nad ním byl vynesen dříve, nežli byl slyšán; že byly však obžalobné články v jeho nepřítomnosti čteny, není nic závadného, vždyť doktorové fakulty theologické zavrhli 45 článků Viklifových, a v nich byly i články Husovy v hojné míře v jeho nepřítomnosti odsouzeny. *Že sněm s odsouzením Husovým se nepřenáhloval, ale že téměř jej prosil, aby se ku katolické pravdě vrátil, že netoužil po tom, aby byl odsouzen, to tušim mělo by býti každému známo.*

Kýžby si byl dal Hus říci, byl by arci ztratil na vážnosti u Husitů, ale byl by sebe zachránil, a snad že také velké množství těch, kteří byli pro smrt Husovu utvrzeni v bludech jeho, a což zajisté přemnoho váží, většina Čechů byla by zůstala as katolická, a tak by byla naše vlast tak dlouho aspoň nebyla občanskou válkou zmítána. Avšak pan autor shledává právě ve tvrdošijném odporu Husově jeho velikost, když takto píše: »*Ne smrt pro přesvědčení samo, ale žádost za vyvrácení toho přesvědčení v této době proti svrchované instanci, žádost za volnost názoru proti nařizované slepé poslušnosti . . . tvoří základ historického významu Husova . . . Jest pravda, že plameny této hranice pravým světlem ozářily postavu, jež na ní dokonávala. A to nebyl již učenik Viklifův, ale člověk samostatného významu, byl to Hus.*«

Já si dovoluji poznamenati, že to přesvědčení Husovo o domnělých pravdách Viklifových bylo velice vrtkavé, pan autor sám na odpory jeho ve svém traktátu poukázal, ano, ono nebylo ani krátkou dobu před jeho smrtí. Já poukazuji pana autora na poznámky, které učinil Hus dne 18. června 1415. ku 30ti zavrženým větám svým, a pak k slovům, která připsal. Je-li pan autor poněkud znalcem, pozná odtud, že v rozhodnutí svém kolísal. Že naposled jiné momenty ho hnaly, aby v odporu setrval, vylíčil jsem již r. 1890. a vylíčím je obšírněji ve zvláštním pojednání.

Pan autor shledává velikost Husovu v odboji jeho proti autoritě. Já velikosti té neshledávám; kdyby v odboji proti autoritě záležela velikost, byli daleko dříve takoví velikáni, ano již v prvém věku. Tou velikostí se vyznamenávali Ebionité, Gnostikové, Manichejští, Donatisté,

Pelagiané, Priscillianisté, Praedestinatiané, a četné sekty ve středověku bující, a vrchol jejich, mistr Jan Viklif, jenž se opíral o sektu Valdenských a Praedestinatianů, snad také Albigenských, všecky ty sekty měly, ač se v článcích přemnohých rozcházely, jeden článek do spolku, a to byla společná negace autority Církve a nenávisť naproti ní. Hus nemá před těmi staršími odpůrci autority nižádné přednosti. Negace autority znamená v podstatě vzpouru naproti stávajícímu řádu, a prohlédneme-li dějiny lidstva, shledáme, že všechny ty sekty, jejichžto fundamentální článek byl negace autority, měly za sebou bouře a pustošení krajin, které byly haeresií tou zachváceny. I u nás v Čechách nebylo jináče. Truchlivé následky vzpoury Husovy líčí nám tehdejší spisovatelé a i Husův dobrý přítel, Petr Chelčický. Negace autority přinesla nám strašné ovoce. Ti, kteří při Husovi do nebe vynášejí odboj jeho a negaci autority, nejsou důslední, neboť kdyby se zásada ta důsledně provedla, nemohla by obstáti žádná societa církevní, i ta nejvíce demokratická. Lutr zavrhnuv autoritu, postavil na místo ní svou, a tak i Kalvín, a jiné a jiné denominace, a i Jednota Bratrská. Bez jistého omezení svobody není možna pravá svoboda, jinak je svévolí. Ti Mistři, kteří spolu s Husem svorně pracovali na zničení autority církevní, uchvátili na se autoritu rozhodovati o věcech náboženských, a kajicně vyznali, že děsné bludy Táborů mají svůj původ v *svévolném výkladu* Písma. A věru, že k úplnému bezvládí nechtějí dospěti ani nejhorlivější obdivovatelé Husovi!

Ostatně jest každému věcí znalému předobře povědomo, že negace autority církevní podryla také autoritu občanskou a podrývá za našich dob i socialní řády. Revoluce náboženská zplodila liberalismus a ten vyvolal socialismus a kommunismus, a co ještě bude následovati, to všecko má svůj první východ z negace autority církevní. Revoluce Viklifova, Husova a Lutherova není ještě v koncích, strašnější její ovoce bude ještě následovati.

Stran těch plamenů na hranici a toho pravého světla, jež ozářilo postavu Husovu, nepodotýkám ničehož, leč jen že je to staletá, tradicionální fráze. Hus neumíral jako člověk samostatného významu, ale jako Viklif II.

II. Stran učení Husova, a jak je pan autor podává, dovoluji sobě tvrditi naproti němu, že jest možno na základě spisů Husových sestaviti plnou soustavu učení jeho. Pan autor ji také podává, ale neúplně a zde onde nesprávně.

1. Zcela správně píše p. a., že jest podle Husa Písmo sv. jediným zdrojem náboženství křesťanského, ale

2. nesprávně tvrdí, že čerpal učení své o Církvi ze sv. Augustina, neboť Hus sv. Augustina nečetl, ale přijal ho tak, jak byl pravzorem jeho M. Janem Viklifem přibarven. Proto se také Hus marně kojil nadějí, že učení jeho o Církvi nebude odsouzeno, ať by prý v něm odsouzen byl sv. Augustin. Nesprávně dí také p. autor, že by katolíci přiznávali, že učení Husovo v mnohém souhlasí s Písmem, neboť toho není a nikdy nebylo, ale katoličtí theologové a i ss. Otcové vykládají popis sv. Pavla o Církvi Efez. V. buď o Církvi na nebi, jako ss. Otcové na Východě, nebo o Církvi na zemi, jako ss. Otcové na Západě, ale nikdež a nikdy nemluví o Církvi podle zdání Viklifova nebo Husova.

3. Nesprávné jest mínění autorovo, že různosť názorů Husových o Církvi vycházela z učení jeho

a) o praedestinaci, neboť náuku, že jest praedestinace k životu věčnému absolutna, drželo množství theologů katolických, zvláště theologové řádu Dominikánského, kteří přesněji k sv. Tomáši Akvinskému se hlásili, ale bludu Viklifického, že jest Církev, i ta, kteráž ku branám věčným putuje, sborem předzřízených pouze, nedrželi.

b) Nesprávně tvrdí pan autor, že náuka Husova o Církvi vycházela z jeho názoru na Písmo, a odtud plynoucího názoru na moc klíčů, neboť ne Písmo o sobě, ale bludný Viklifův výklad stran klíčů sv. Petrovi, a v něm nástupcům jeho odevzdaných, bylo zdrojem upírání primátu papežova. Užívá zajisté Hus těchže důvodů proti jsoucnosti primátu, jako M. Jan Viklif.

4. Rozdíl mezi učením Jana Viklifa a Jana Husa o předzvěděných není téměř pražádný. Podle obou i podle Husa i podle Viklifa jsou předzvědění praví otrhánkové, Bůh jim sice neodpírá milostí svých, jako učil později drsný a ledový Kalvín, ano, on jim dává i posvěcující milost podle přítomné spravedlnosti, ale nikdy jich nepřijímá za syny své podle přijetí, ano Bůh miluje předzřízeného, byť i byl lotrem podle přítomnosti, více nežli předzvěděného, byť i byl přítomně sebe světější. Jenom jeden rozdíl jest mezi Viklifem I. a Viklifem II., ale jenom nápohledný, neboť Viklif I. tvrdí, že předzvěděný neobdržuje nikdy odpuštění hříchu dědičného, ale na jiném místě ujišťuje v odporu proti sobě, že odpuštění není jinak možné, leč když se prominou všichni hříchové, tedy i dědiční. Oba tvrdí, že jsou předzvědění členy temného a potvorného těla ďáblova, byť i byli sebe spravedlivějšími, kdežto předzřízení, byť i byli zlosyny, stále zůstávají býti členy tajemného těla Páně. Že takovéto drsné učení nemůže a nemohlo býti základem nápravy mravů, trvám, že pan autor snadno nahlédne.

5. Že by náuka Viklifa I. a II. o původu papátu z Konstantina byla dobou tou rozšířena, pochybuji. Že je snad některé sekty držely, jest pravda, ale z věrných katolíků nikdo. Sám Hus opravuje tento svůj blud na sněmě Kostnickém poznámkou: »*quoad dominationem in temporalibus et ornatum imperialem et praefecturam super quatuor Ecclesias*«.

6. Stran neklamnosti hlavy Církve u věcech víry píše p. autor, jakož jsem již vylíčil, proti historické pravdě, o čemž svědčí i odpory Husovy a Viklifovy proti ní.

7. Postrádám v pojednání páně autorově výkladu o tom, čemu učil Hus o vlivu předzvědění a stavu smrtelného hříchu na majetek soukromý, na důstojnosti církevní i občanské a na konání lidské.

8. Postrádám výkladu, jak učil Hus o moci církve zákonodárné, soudné a výkonné.

9. Postrádám náležitého vylíčení, jak učil M. Jan Hus o poslušnosti Církvi povinné.

10. Učení páně autorovo o klatbě a o poměru učení Husova k ní jest nedostatečné.

11. Postrádám náležitého vylíčení o učení Husově, jímžto podřizoval duchovenstvo, jako Viklif, moci světské, a že tím dal spolu s Viklifem dávno před Lutrem podnět k děsnému absolutismu, a nikoliv ke svobodě.

12. Postrádám vylíčení učení Husova, že dovoloval zabrati zboží duchovenstva, netoliko pro hříchy, ale také vůbec, ať měl chudobu kněží za přikázanou od Boha, jako Viklif a Valdenští.

13. Postrádám výkladu učení Husova, co rozuměl výrazem, že biskup, kněz a král ve hříchu smrtelném je sice biskupem, knězem a králem quoad officium, ale nikoliv quoad meritum, neboť ani tím slovem neučil Hus a nevěřil s katolíky.

14. Postrádám, že pan autor nenaznačil, že jest náuka Viklifa I. a II. velice příbuzna kommunismu, ač základ její jest náboženský a v tom úctu budí; neshledávám, že učili oba, že mají spravedliví všechny věci vidomé do spolku a právo na ně před Bohem.

15. Pan autor se klame, že byl Hus za jedno s Církvi stran učení o svátosti sedmeře, neboť ač připouští, že jest svátostí sedm, nesouhlasí ani stran jedné s učením církevním plně.

Ještě jiné věci bych mohl připojiti, stran jichž nemohu souzvukovati s panem autorem, ale ustávám a opakuji poznovu, že jest pan autor ve věcech Husa se týkajících k nám katolíkům mírnější, nežli veliké množství historiků našich.
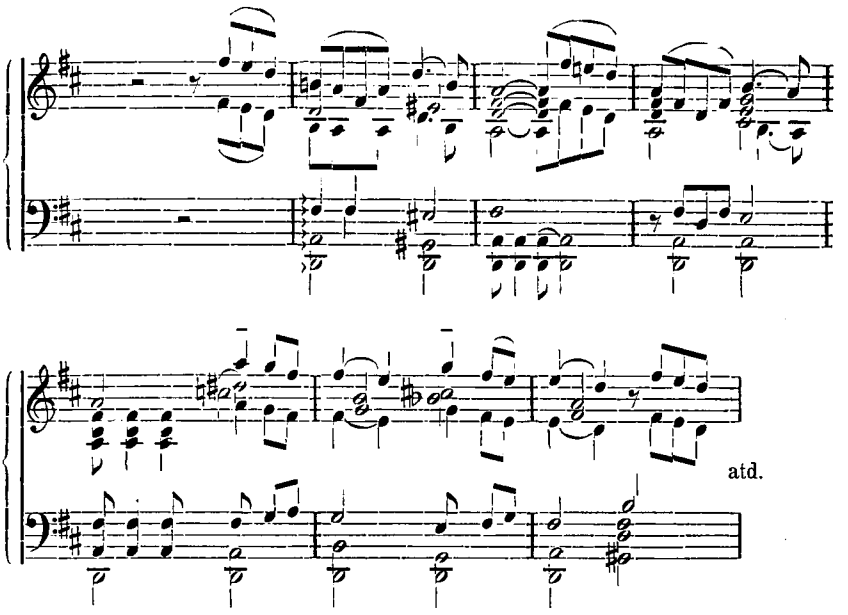
Ku konci přidávám prosbu, aby pan autor nevolil mi zazlíti, jestliže tuto kritiku jsem napsal, týkáť se tato záležitosť mne jako katolíka a vážnosti katolické Církve, jížto náležeti za česť sobě kladu a Bohu děkuji, že mi dal v katolické Církvi se zroditi a u víře katolické býti vzdělánu, neboť vím, jaké předsudky ti musí překonávati, kdož v protestantismu zrozeni byvše slýchali, že jest katolická Církev od Boha odpadlá, modlářská a nevěstka Babylonská, nežli jim dal Bůh poznati pravdu. Kýžby mne Bůh také v živé víře katolické dal umříti!

Dr. *Antonín Lenz.*

HUDBA.

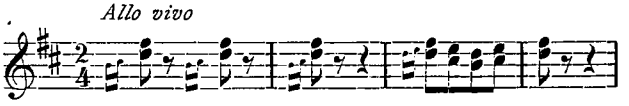
Z koncertní síně. V. J. Safonov. — Čajkovskij: Symphonie pathétique. — Dr. A. Dvořák: Vodník. — Mendelsohn: Oratorium Paulus. — Hugo Becker. — Dvořákův koncert pro violoncello.

Uplynulé koncertní období přineslo mnohou pozoruhodnou věc. Byly to hlavně koncerty české filharmonie, z nichž třetí řídil V. J. Safonov, ředitel moskevské konservatoře. Jest to dirigent, který nepovažuje se jen za metronom, jenž střízlivě drží mnohotvárné těleso orchestrální v pořádku, nýbrž umělec, který dovede nadchnouti výkonné síly orchestru k výkonu umělecky zaokrouhlenému, až do podrobností propracovanému, v němž všude naneseno jest tolik stínu nebo světla, kolik skladba vyžaduje. V tomto dokonalém provedení slyšeli jsme vesměs skladby ruské, z nichž působila P. J. Čajkovského: Symphonie pathetická op. 74. zvláště úchvatným dojmem. Dílo toto, plné vroucího citu, líčí ve formě symfonické boje člověka a dospívá neúprosného závěru, že je marnosť všecko snažení pozemské. Dílo to jest pravé Šalomounovo »vanitas vanitatum«. Skladby Čajkovského vynikají velikým bohatstvím rhytmických i harmonických effektů, jemu není nouze o potřebný hudební výraz, avšak ani harmonie ani rhytmika není mu účelem samým jako mnohým Wagnerovým nohsledům, nýbrž jádro hudební, oblečeno v zářné roucho, setkané ze všech prostředků moderní hudby. Byť i z hudby Čajkovského vanul tu i tam jakýsi chlad pesimismu, přece zajímá každý jeho obrat, každá frase a myšlénka. Zvláště ve jmenované symfonii cítíme jakousi tesknou předtuchu blízké smrti, která také brzy mistra stihla. Nechci uváděti celý rozbor této symfonie, dostačí připomenouti vedlejšího thematu prvé věty, které vroucí, ale zároveň tesknou melodií přímo klasicky celou náladu skladby vystihuje. To ustavičně se opakující D v basu jakoby neústupně připomínalo marnosť snažení světa:

Provedení této práce bylo živé, plastické a při dokonalém tělese, které je provádělo, ovšem také dokonalé.

Neméně zajímavým byl čtvrtý koncert filharmonie, v němž poprve provedena Dvořákova symfonická báseň »Vodník« dle Erbenovy známé ballady. Tvoření Dvořákovo vzbuzuje nejen úžas, ale i úctyhodný podiv. Vynikl-li doposud mistr Dvořák na poli hudby absolutní, ukázal svou genialnosť nyní také na poli hudby programní, která tak mnohému, jinak znamenitému hudebníku stala se kamenem úrazu. Dvořák básní skutečně tóny to, co Erben zbásnil slovy. Jeho hudební prostředky, jeho prvky, ze kterých skládá celek, vyrůstají ze samého předmětu, který vyšed z půdy národní poesie, přimyká se ku písni národní, z níž vytvořuje Dvořák themata rhytmicky a melodicky nejen zajímavá, ale i mnohostranná, která poskytují skladateli prostředky k vytváření vždy nových obratů na témž základě. Uvádím jen motiv »Vodníkův«, který v básni Dvořákově ve steré podobě, vždy případné celé situaci, se objevuje. Svým založením neklamně ukazuje k písni národní, z níž Dvořák bohatým svým nadáním dovede těžiti stkvosty ceny nevšední:
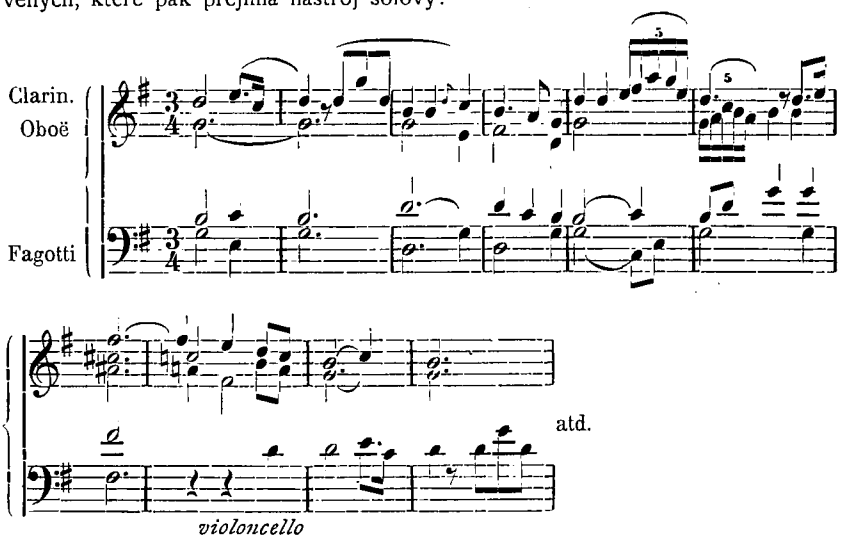

Jak jednoduchý to na pohled prostředek hudební a jaké bohatství krás hudebních z něho vytvořeno. — Druhou zvláštností Dvořákovy symfonické básně jest živý dramatický spád celého líčení. Dvořák předvádí báseň tak, že slyšíme takřka celý rozhovor v balladě vystupujících osob, tak že kdybychom nahradili mnohdy některý nástroj hlasem lidským, měli bychom účinnou scénu dramatickou.

Před svátky velikonočními provedeno jednotou hudebních umělců za spoluúčinkování solistů a sboru Národ. divadla Mendelsohna-Bartholdyho oratorium »Paulus«. Jest to dílo mohutné koncepce, plné dramatické síly a přesvědčivosti, zvláště v prvém oddělení, líčícím obrácení sv. Pavla, druhý díl ustupuje trochu sentimentalitě a proto nepůsobí tak jako při začátku. Zvláštností díla tohoto jest užívání chorálu, jako součásti velikého oratoria.

V koncertě k podpoře chudých slyšeli jsme Dvořákův koncert pro violoncello s průvodem orchestru v skutečně mistrném provedení Hugona Beckera, badenského komorního virtuosa. Dílo samo vyniká vysoko nad úroveň podob-

ných prací, které staví jen sólový nástroj v popředí, zapomínajíce na ústrojnou spojitosť celé skladby. Ne tak Dvořák. — Jeho koncert jest vlastně symfonickou skladbou, v níž sólový nástroj vystupuje jako část celku. Již první věta, vášnivé allegro, plné hlubokých myšlének, vzbuzuje naši pozornosť, která stupňuje se v druhé větě ve snivém adagiu, jež začíná krásným thematem v nástrojích dřevěných, které pak přejímá nástroj sólový:

Podobně i věta třetí plna jest zdravého humoru, kterým naplněno jest celé závěrečné rondo.

Mistr Dvořák odnesl tedy opět palmu vítězství z celé saisony letošní, jak v oboru hudby komorní, tak i orchestrální.

Národní divadlo. Novinky operní: Godard: Markytánka, komická opera, 25. února. — Goldmark: Domácí cvrček. 13. března. — U. Giordano: André Chénier, 5. května. — J. Nešvera: Perdita, 25. května. — Nově studováno: Verdi Violetta. — Serpette: Červená karkulka. — 100 představení Smetanovy: Hubičky.

V této sezóně není naše Nár. divadlo šťastno u volbě operních novinek, z nichž žádná nedocílila trvalého úspěchu.

Benjamin Godard, francouzský skladatel u nás známý spíše svými písněmi a klavírními skladbami, napsal Markytánku krátce před svou smrtí. Jako dílo pohrobní mělo v pařížské kom. opeře značný úspěch hlavně pro vlastenecký děj vzatý z doby revoluce. Líčíť se v něm resolutní markytánka Marion, pravá žena z lidu, jež ujímá se pronásledovaných. Děj odehrává se v nešťastné Vendéjské krajině, jež hrdinně krvácela za svého krále. Rozumí se, že scény vojenské, vojsko republikánské, revoluční písně byly as hlavní příčinou úspěchu v Paříži. Ostatně neposkytuje opera mnoho pozoruhodného, tu a tam nějaký zajímavý nápad, ať v melodii ať v instrumentaci nemůže zachrániti celé dílo, byť bylo třeba tak dobře provedeno jako u nás.

Poměrně s větším úspěchem potkala se K. Goldmarkova zpěvohra: »Domácí cvrček« (Heimchen am Herd), která hlavně listy vídeňskými byla vyhlašována za fenomenální práci nové doby. Goldmark sestoupil sice z tragického kothurnu, na kterém dobyl si značného úspěchu svou »Královnou ze Sáby«, v níž smysluě orientální kolorit celé hudby působil nezvykle a uchvacoval. S rolničkou komické opery neví si však dobře co počíti. Poetické ovzduší Dickensovy povídky neposkytuje jeho tvořivé síle dosti vznětů, a tak jest hudba »Cvrčka« celkem mdlá, ač v příčině technické, zvláště v instrumentaci, jeví se všady zkušený mistr. Zvláště místa komická se Goldmarkovi nedaří: buď jsou těžkopádná nebo příliš operetní. Goldmark jeví se ve své práci býti eklektikem, jenž těží ze všech vzorů hudby operetní, nevyjímaje ani skladatele naše, zvláště našeho Smetany, kterému děkuje čiperné rhytmy, předehry k 3. jednání, tak velmi chválené. Celkem možno říci, že Goldmark touto operou výše své, na kterou »Královnou ze Sáby« se povznesl, neuhájil.

Chopil-li se Goldmark po způsobě Humperdicka, jehož pohádka o perníkové chaloupce koná cestu kolem světa, také látky pohádkové, hoví si mladá Italie doposud v objetí verismu, či lépe řečeno Mascagnismu. Nové práce odtud vycházející jsou toho dokladem, jako novinka mistra Umberta Giordana »André Chenier«. Opera Giordanova »Mala vita« r. 1892. ve Vídni provedená seznámila nás s jeho jménem, avšak spíše libretto nežli hudba způsobila tehdy sensaci. Podobně tomu při opeře nynější. Postava známého francouzského básníka z doby revoluce Ondřeje Cheniera, jenž umírá na popravišti, dovedně tu zpracována ve vděčné libretto, které zajímá nejen dějem, ale i revolučním ovzduším, jehož tu zdařile užito. To budiž pak poznamenáno, že libretista nikde revoluci nelichotí, nýbrž líčí ji v celé odporné nahotě, tak jak byla.

Hudba Giordanova, sledujíc cesty, kterými kráčel Wagner, jakož i nová veristická škola italská, má sice mnohé dosti účinné jednotlivosti, ale pro chudou invenci skladatelovu velmi zhusta upadá do všednosti, která všechen zájem posluchačův utlumuje. Jednání druhé a třetí jest nejlepší. Provedení celé opery bylo velmi pečlivé.

Po dlouhé době dočkali jsme se opět původní novinky. Jest to tříaktová opera J. Nešvery »Perdita«. Text napsal Jar. Kvapil dle Shakespearovy »Pohádky zimního večera«, shrnuv první tři akty v předehru. Práce trpí tím, že v popředí postaveny celkem trpné postavy královských dítek Perdity a Florizela, kdežto osoby v dramatě Shakespearově tak činné, Leontes a Hermiona, pošinuty v zad.

Nešvera, který mnohými jinými skladbami získal si zvučné jméno a úctu všech hudebníků, ukazuje i v Perditě znamenitou routinu; hudba trpí však spíše epickou rozvláčností než-li dramatickou úsečností. Nejlépe daří se skladateli lidové scény, v nichž dovede nalézti pravý národní tón hudby, jako ku př. při pastýřských slavnostech v prvém jednání. Předností hudby Nešverovy jest též bohatá polyfonická práce. Instrumentace jest zajímavá až na přílišnou někde hlučnosť (jako v předehře). Ostatně doufáme, že nalezne-li mistr Nešvera libretto odpovídající jeho individualitě, dosáhne úspěchu mnohem většího nežli Perditou. Po dlouhé době objevila se na repertoiru opět Verdiova »Traviata«, jejíž text dle Dumasovy »Dámy s kameliemi,« pohybuje se v kalu demimondu, líče v prvé části orgie společnosti pařížské a v druhé otevřený hrob, — následek nezřízeného života — úbytě. — Opera Verdiova (poprve r. 1853.) vyniká hlavně vyšperkovanou titulní úlohou Violetty, (tak byla u nás celá opera nazvána) poskytujíc umělkyni příležitosť nejenom ukázati vyspělosť koloratury, ale i dramatické umění.

»Nulla dies sine linea« tohoto hesla dbá také náš umělecký ústav v oboru operetním, a proto i v postě, tedy v době umělecké práce, uvedl na scénu nanejvýš frivolní a nesmyslnou frašku »Červenou karkulku«, kterou ani čiperná Serpettova hudba nemůže udržeti. Škoda času, píle a namáhání na takové škváry, našeho jeviště nedůstojné! Kéž konečně nastane náprava!

Ve výroční den úmrtí mistra Bedřicha Smetany provedena slavnostním způsobem po sté jeho prostonár. opera Hubička, tento stkvost naší operní hudby, který v mnohém převyšuje po našem soudě i samu »Prodanou«. Dosti dlouho, celých 23 let, čekala Hubička r. 1874. poprve provedená svého jubilea. Nezná však česká opera jiných oper Smetanových? Mají snad Tajemství, Čertova stěna, Braniboři propadnouti úplnému zapomenutí? Jsme toho přesvědčení, že by po opravě librett, pečlivém nastudování a hlavně také důkladné výpravě staly se repertoirními operami jako druhdy tak kaceřovaný »Dalibor«. Čest našeho uměleckého ústavu toho také vyžaduje, aby se tak stalo a bude to hřivna rozhodně lépe uložená, než v nesmyslných frivolních operetách.

Ve Vídni zemřel 3. dubna znamenitý skladatel přítomné doby: Dr. Johannes Brahms. Narozen v Altoně 8. května 1833., nabyl hudebního vzdělání u Maerzena a vzbudil brzy pozornosť Schumannovu, který ho zároveň s Jachimem a Lisztem vřele doporučil. Po delších cestách koncertních usadil se trvale ve Vídni. — Velmi veliký jest počet jeho skladeb: písně, sbory, kvartetta a jiné skladby komorní, symfonie, větší práce vokální, hlavně tak zv. »Německé Requiem« jsou dílem jeho ducha. Skladby jeho vynikají hlubokým pojetím a propracováním, jež mnohdy jako stín ukládá se na práce Brahmsovy; ale byť ne pochopení, přece úctu a obdiv vynucují všude.

Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Le roman d'un Jésuite, par G. de Beugny d'Haguerue Arthur Savaète, éditeur. Čtvrtý tisíc.

Román tento jest zajímavou obranou řádu Jesuitského, jíž věnována jest zvláště kapitola XII., poněkud rozvláčná na román. Obsah jest tento: Durand, diplomat, jemuž kynula stkvělá budoucnosť, promarní téměř celé své jmění a končí sebevraždou. Bankéř Lerouttier, jemuž svěřil zbytek svého jmění pro své dítky, připraví je o ně a nechá Karla Duranda, syna sebevrahova, který nemá náboženství právě tak, jako jeho otec, zaplatit dluhy otcovy. Podporován sestrou, bytostí v pravdě andělskou, oddá se Karel horlivě studiu práv. Ale bída brzo se dostaví. Na to čekal jiný otcův přítel Meynandier, učiní Karlovi návrh, a on podlehne. Bylo to r. 1843., kdy ministerstvo popichováno opposicí, chce vyhnati Jesuity. Ministr vnitra by souhlasil, ale chce míti vážnější důkazy, než jaké skytá Eugéne Suë et cons. Za tou příčinou má Karel Durand vstoupiti do noviciatu Jesuitů v Saint Acheul a vniknouti do všech tajemství těchto hrozných, černých lidí. Markéta, jeho sestra, bude přijata do pensionátu. Karel dá se získati, přijme roucho novice, naslouchá, pozoruje, studuje ... ale nevyslídil ničeho. Naopak ze skeptika stal se věřící jinoch. Přiznav se Otcům, dosáhne odpuštění; radí mu, aby vrátil se ke studiu práv. Ministr nepotřebuje již zbraní proti Jesuitům, dosáhl jinak svého cíle; ač Karel před ním Jesuity hájí, ponechá si jej přece za sekretáře. Ale brzo stane se ministrem Meynandier a ten syna svého přítele propustí. Na štěstí dávná přítelkyně nalezla Markétce místo učitelky a také Karlovi svým vlivem pomáhá. Tento, dosáhnuv hodnosti doktora, vstoupí do kanceláře znamenitého advokáta, brzo sám je výborným obhájcem. Když výmluvností svou zachránil od zkázy jistou dívku, jest mu nabídnuta i její ruka. Ale on odmítá, neboť chce se vrátiti k Jesuitům. Před vstoupením do noviciátu vidí sestru zaopatřenu. Vzal si ji bratr její žačky, jsa dojat její obětivou oddaností k jeho rodině.

P. Durand horlivě koná v skrytě skutky křesťanské lásky, až r. 1872. dosáhl toho, že poslán byl jako vojenský kněz k východní armádě, kde získal si brzo srdce všech a obrátil syna Meynandierova; konečně nalezl v Paříži za doby kommuny mučenickou smrť. Toť román Jesuity. Kniha poutavá, úvahy politické i sociální, rozmanité charaktery osob, jako jsou diplomat, bankéř, poslanec, opportunista, rektor Jesuitů, Karel Durand sám a jeho sestra činí četbu velmi zajímavou. Vojtěch Kameš.

RUSKÁ.

L. Majkov. Istoriko-literaturnye očerki. Petrohrad 1895.

Velezajímavá tato knížka je pokračování statí, jež Majkov vydal 1889. Obsahovaly črty ruské literatury XVII. a XVIII. století. Uvedená kniha obsahuje podobné stati ze století XIX. Odtud zajímavosť knihy, v níž vědec podává si ruku s umělcem. Stati dávají charakteristiky Žukovského, Pletněva, Pogodina, Fata, Baťjuškova a j., přinášejí leccos nového a zmiňují se též o jiných spisovatelích ruských.

První stať »Pervyje šagi J. t. Krylova na literaturnom poprišče« jedná o tomto velikém básníku ruském. Spisovatel nabyl několik dopisů, které týkají se první doby přebývání Krylova v Petrohradě a jeho poměru ku Kňažninu. Z dopisu je vidno, že veselohry »Sočinitel v prichožej« a »Prokazniky« patří k prvním pracím slavného spisovatele. Nemajíce ceny, ukazují vývoj básníků »Pisem Duchov«.

Největší část knihy Majkovy věnována je Puškinu. První z těchto statí má název »Bessarabskija vospominanija Beltama o jego znakomstvě s Puškinym«. V charakteristických poznámkách Beltamových o jiných spisovatelích je tento nejednou zajímavě charakterisován. Poněvadž autor »Koščeja bezsmertnago«, »Serdca i dumok«, »Emeli« a j. jsou i na realistické Rusi málo známí, má kniha Majkova tím větší důležitost.

Další stať zní: »Iz snošenij Puškina s Rajevskim« a obsahuje též některé neznámé věci, hlavně co se týče »Bratjev Razbojnikov«. Též ku poměru Puški-

novu k Byronovi je tu několikráte poukázáno. A tak i na ostatních statích najde ten, kdo o Puškina a jeho díla se zajímá, mnoho nového a zajímavého.

Z charakteristiky nejlepší je stať o Pogodinu. Ruští slavjanofilové budou u vytržení.

Stať »malorossijskij Tèt Sivij« snaží se řešiti otázku, kdo byl spisovatelem »Istorij Russov«.

Stati byly po různu v žurnálech uveřejněny. K poznání literaturní drobnomalby ruské poslouží výborně; čtou se též velmi pěkně. Fr. Žák.

POLSKÁ.

St. Tarnowski: Matejko. W Krakowie, w księgarni Spółki wydawniczej polskiej, 1897. Str. 562 in 4°, cena exempl. v plátně váz. 17 zl. (V text vloženy 123 rytiny a vignety.) — Velikému Matejkovi dostalo se záhy po jeho smrti zaslouženého ocenění, a to z ruky povolané, z péra výtečného St. Tarnowského. A aby vše bylo velikého muže toho důstojno, postaralo se i nakladatelství o vskutku nádhernou a důstojnou výpravu a úpravu díla. P. autor rozdělil celou svou rozsáhlou studii na devět velikých částí, z nichž části I., II. a IX. věnovány Matejkovi jako člověku, malíři a Polákovi, vyličujíce jeho mládí, povahu, zbožnosť, nadšení, studie, kdežto v ostatních šesti dílech podává se rozbor a ocenění jeho prací velkých i menších, a zvláště: Skargy, Reytana, Unie, Batoryho, Holdu pruského, Sobieského, Panny Orleanské, Kościuszka a maleb v kostele Panny Marie v Krakově. Spisovatel psal tuto studii, jak z každé stránky vidno, s pravou láskou, úctou a nadšením. Jeho poznámky jsou velice cenné a pro každého — i Poláka — důležité, zvláště tam, kde se jedná o podrobnosti, jež při malbách historických tak vážnou úlohu hrají, jelikož bez nich nelze obrazu náležitě rozuměti, a divák, neznaje jich, vidí pak před sebou jenom figury, jež v duši jeho nežijí a k srdci jeho nemluví, byť tvář jejich byla sebe více oduševněna. A u historických obrazů Matejkových je toho zvláště potřebí, neboť tam statistů je málo, velmi málo, a každá figura má svůj veliký význam. Že tomu tak, vidno zajisté i z toho, že Matejko sám napsal vysvětlení 12 maleb, představujících dějiny civilisace v Polsce, kteréžto výklad pojal Tarnowski i do díla svého (str. 519. nn.), což stalo se i s vysvětlením 10 obrazů krojů polských od století XIII. až do dob Stanislava Augusta, kdež vyobrazen jak kroj dvora královského a magnátů, tak i kroj duchovenstva, občanů, řádů, cechů atd.

V »Dodatku« jest kromě zmíněných vysvětlení Matejkových též seznam všech Matejkových olejových obrazů, sestavený Maryanem Gorzkowskim; zaujímá zde 13 kvartových stran. Mimo to umístil zde St. Tarnowski i svou pohřební řeč, kterou r. 1893. nad hrobem Matejkovým mluvil. Vložené obrazy provedeny jsou velmi zdařile. Jos. Osecký.

NĚMECKÁ.

Was ist Bildung? Populär beantwortet von P. Wenzel Lerch S. J. (Mit Genehmigung des hochw. bischöflichen Ordinariates in Leitmeritz.) 1896. Druck und Verlag von A. Opitz in Warnsdorf. Z četných velice časových brožur P. Lerchových, jež časem vydává u Opitze ve Warnsdorfu, chceme dnes několik řádek věnovati této, v níž zcela populárně ukazuje, že vzdělání záleží »nach dem Urtheile der verkehrten Welt: in den feinen, modernen Kleidung, im schönen, gefälligen Benehmen, im Genusse der irdischen Güter, in Belesenheit und Redefertigkeit, im Besitze der Wissenschaft; nach dem Urtheile des gesunden Hausverstandes: in etvas, das zunächst das Innere des Menschen bildet, in etvas, das nicht blos etvas am Menschen, sondern den ganzen Menschen bildet, in etvas, das jeden Menschen bildet, in etvas, das ihn menschenwürdig bildet. Das ist nach dem Urtheile Gottes die Beobachtung der göttlichen Gebote. Denn ein Mensch ohne Glauben wird unzuverlässig und gewissenlos, unzufrieden, ja gefährlich, sich und allen lästig, herzlos gegen den Nächsten, selbst gegen die Todten ... Však neméně poučnou a zároveň výstražnou jest i stať další, v níž dokázáno, že člověk, který nesvětí dne nedělního a svátečního, ztrácí pomalu víru, člověk, který se rouhá a kleje, mluví řečí ďábelskou, člověk, který bezohledný jest k rodičům, jest netvorem, člověk, který násilně vztahuje ruku na život a zdraví, na jmění a statek, na česť a dobré jméno, podobá se dravci, člověk nestoudný klesá pod zvíře, člověk, který 9. a 10. přikázání ne-

zachovává, nezachovává ani ostatních — a vyvozeno z toho, že jen člověk, který se Boha bojí a přikázání plní, »ist nach Gott gebildet innerlich und« ausserlich und ganz, kteréžto vzdělání jest každému možné, ale i potřebné, ba nutné. Doporučujeme. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler: Památky úcty vzdávané svatým patronům národa československého. Sv. II. Album Svatovojtěšské. V Praze 1897., nákladem vlastním, 4°, 52 stran a 50 listů, cena 12 zl. — Sbor apoštolských náměstků, řady duchovenstva, davy věřících oslavili devítistyletou památku smrti sv. Vojtěcha. Úprava velebného chrámu, řečnictví, hudba, zpěv přispěly stkvosty svými k oslavě sv. patrona. Úchvatná slova dozněla, účastenství se rozptýlilo, zanikl i ten jásavý refrén ve výši klenby chrámové, kterým zpěvné nadšení ukládalo sv. ostatky na bývalé místo. »Sum natione Slavus nomine Adalbertus« ozve se snad ještě tu i tam ve sluchu neznámého posluchače, přes to však všecka ta sláva patří již dějinám. — Důstojným, současným svědkem českého srdce, pomníkem vděčného nadšení křesťansky smýšlejících jest jmenovaná publikace. Právem dáváme té knize hrdější jméno. V textě, kam pojato svým způsobem vše, co památného o sv. vůdci svém i apoštolu mají čtyři národové i co jinde křesťanský svět vzácného o něm chová, jsou 53 zinkografické obrazy s dvěma přílohami a na listech 66 předmětů. Tolik obrazů — náklad zajisté snadno se rozprodá. Nezapomeňme však, že jsou to předměty archaeologické, výtvory umělých rukou, že reprodukce jest důstojna originálu, ale nejsou to obrázky komponované pro zálibu malých i velikých dětí. Obrazy tohoto druhu netěší se přízni širšího obecenstva a proto neodváží se odborní znalci bez podpory ať zemské, ať učených společností a ústavů vydávati takové památky. Oběma vydavatelům uložila úcta k svatému Vojtěchu oběť nemalou. Dokázali však, že v řadách duchovenstva jsou mužové nadšení, schopni práce na roli dědičné ani od laiků, ani od duchovních odborníků nepříliš pěstované a že neschází ani vzácné obětivosti. Vzrůstá a sílí naše věc a jsme hrdi, že publikace obou kněží výběrem, úpravou a provedením řadí se k dílům v té věci uznaných auktorit a druhdy i novou předností nad ně vyniká.

Frà Josef Hamršmíd.

Vlastivěda moravská. I. Země a lid. Redakce: Frant. A. Slavík, hlavní redaktor. Vydání spoluřídí: Dr. Frant. Dvorský, Josef Hladík. Odborní redaktoři: Frant. Bartoš, Vít. Houdek, Dr. Fr. Kameníček, B. Popelka, P. Jos. Vyvlečka. Vydává Musejní spolek v Brně. Díl I. (seš. 1. s 5 obrazy). Přírodní poměry Moravy (Redaktoři Dr. Frant. Dvorský a Josef Hladík.) V Brně 1897. — Morava slavila r. 1893. památku století narozenin svého předního místopisce, rajhradského benediktina, P. Řehoře Volného, jemuž v rodišti jeho Příboře postaven byl téhož roku důstojný pomník. Veliká díla jeho »Die Markgrafschaft Maehren«, jež vydal v r. 1835-42. v 6 dílech a »Kirchliche Topographie von Maehren« r. 1855-63. v 9 svazcích, svědčí o jeho neúmorné vytrvalosti, vzbuzujíce v nás úctu k jejich autoru.

Od vydání těchto památných děl pracováno bylo u nás v mnohých vlastivědných odborech, založeny byly oba musejní spolky: Olomucký r. 1883., a Brněnský r. 1888., jež oba vytkly si za účel studie vlastivědné a vydávání děl vědeckých z oboru vlastivědy. A tak vždy zjevněji vystupovala potřeba nové moravské Vlastivědy, díla soustavně ve všech směrech propracovaného, jemuž v oboru místopisu nejpřednějším pramenem byla by zmíněná díla Volného.

Oba musejní spolky spojily se tu k veliké společné práci, k sepsání »Vlastivědy moravské« v jazyku českém, k dílu, zbudovanému na základě důkladných studií pilnou prací mnoha osvědčených pracovníkův. Roku 1890. vydány byly »Dotazníky ve příčině Vlastivědy moravské« a od obou musejních spolků rozeslány po vší Moravě, aby získány byly zprávy i nejnovější a celé dílo zpracováno úplně a důkladně.

Počátkem r. 1893. ohlašoval hlavní redaktor Vlastivědy, ředitel Frant. A. Slavík, že přípravné práce jsou vykonány, že od r. 1892. je k tisku uchystána jedna část oddílu přírodovědeckého a z místopisu díl Brněnského okresu, a že první svazky »Vlastivědy moravské« vyjdou r. 1893. S radostí připomínal řed. Frant. A. Slavík, že se to stane právě sto let po vydání prvního místopisu

Moravy od Fr. J. Schwoye (»Topographie vom Markgrafthum Maehren«) a rovněž sto let po narození nejzasloužilejšího místopisce moravského P. Řehoře Volného.

Avšak nestalo se tak; první sešit nové »Vlastivědy moravské« vydán jest po začátku r. 1897., a to z té příčiny, že pro dílo, jež jest kulturní potřebou celé země, nebylo možno najíti nakladatele. Posléze odhodlal se Musejní spolek v Brně, nenaleznuv jinde dostatečné ochoty, vydávati dílo toto vlastním nákladem, jsa té naděje, že Vlastivědu moravskou odebírati budou nejen všecky veřejné knihovny, nýbrž i všichni ti, jimž vlasť je drahou.

Čím déle jsme na chystanou Vlastivědu čekali, s tím větší radostí ji nyní vítáme.

Vlastivěda Moravy rozvržena je ve všeobecnou a podrobnou. Část všeobecná, nadepsaná »Země a lid«, obsahovati bude: přírodní a zeměpisné poměry Moravy, její předhistorickou dobu, zakládání osad a jejich starobylá jména; politické, církevní a školské dějiny; dějiny řeči a literatury, hudby a výtvarných umění; dějiny a statistiku živností, hornictví, hospodářství, řemesel, průmyslu a obchodu atd.; poměry našeho lidu, jeho život, mravy a obyčeje atd., bývalé poměry poddanské, poměry měst a šlechty; zřízení moravská; statistiku Moravy starou i novou.

Text opatřen bude z příčin jasného názoru příslušnými obrázky, mapami a diagramy.

Část podrobná, nadepsaná »Místopis«, bude míti: jednotlivé osady na Moravě sestavené v abecedním pořádku dle soudních okresův. O každé obci uvedou se staré a nové zprávy, udá se počet domů od sedmnáctého století počínajíc, vypíší se staré památky, podají dějiny kostela a školy, bývalé poddanské poměry a živnosti; též vytknou se znamenití rodáci, po případě zaniklé osady v okolí. Každý okres opatřen bude mapou a vyobrazeními důležitějších míst a památností. Každý okres tvoří o sobě zvláštní svazek, aby se Vlastivědy snáze v národě rozšířila a vydatněji působila.

Že naše Vlastivěda bude vynikati i bohatým obsahem i přesností, že to bude dílo opravdu památné, jímž bude posloužení vědě i národu, za to ručí jména těch, kdož Vlastivědu řídí a kdož s láskou pracují o jejím zbudování. Jsou to vedle jiných zvláště: školní rada Frant. Bartoš, profesor Frant. Bílý, zemský archivář Vincenc Brandl, min. sekretář V. Houdek, prof. Jar. Janoušek, prof. dr. Frant. Kameníček, prof. Josef Klvaňa, J. Knies, dr. Martin Kříž, ředitel K. J. Maška, Jar. Palliardi, B. Popelka, prof. Fr. Rypáček, prof. Václ. Spitzner, prof. dr. Fr Šujan, P. J. Tenora, M. Václavek, Fr. Vymazal, prof. J. Vimmer, P. J. Vyvlečka, P. V. Zahradník.

V prvním sešitě Vlastivědy jest vedle předmluvy hlavního redaktora, řed. Fr. A. Slavíka, článek jednající o zeměpisné poloze Moravy s mapkou prof. Jos. Hladíka; prof. dr. Frant. Kameníček pojednává v důkladném článku o mapách Moravy od první samostatné a větší mapy Moravy osobního lékaře císaře Ferdinanda I. Pavla Fabricia »Chorographia Marchionatus Moravie« z r. 1570., jejíž vyobrazení připojeno, a od první úplně české mapy Moravy, jež vyšla r. 1850. pomocí Národní jednoty sv. Cyrilla a Methoda v Brně, až k nejspolehlivějším mapám generálního štábu, vydaným ve Vídni.

V druhé části prvního sešitu počíná prof. Jos Klvaňa jednati o geologických poměrech Moravy, když byl uvedl napřed hlavní pracovníky z tohoto oboru.

Text opatřen jest krásnými vyobrazeními, a vůbec veškerá úprava díla jest pěkná, důstojná velikého díla národního.

Vlastivěda bude vycházeti po sešitech nejprve ve volných lhůtách, později pak pravidelně, jakmile se počet odběratelův ustálí; přihlášky a předplatné (na 10 sešitů s poštovní zásilkou 3 zl.) přijímá prof. dr. Frant. Dvorský, předseda Musejního spolku v Brně, Měšťanská ulice č 18.

Vlastivěda »posvěcena jest naší milé Moravě«, jsouc arciť předůležitou a velecennou pro veškeré národy slovanské. Je-li naší svatou povinností, abychom ze všech sil podporovali a rozšiřovali veliké a čistě vlastenecké toto dílo, smíme žádati i příbuzné národy slovanské za podporu a pomoc; v tom záleží pravá a skutečná vzájemnost slovanská. Frant. Šilhavý.

Mají rodiče právo na školu dítek svých? Napsal Tom. Střebský, děkan. Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Red. Fr. Reyl. Roč. I. č. 8. Pan děkan Tom. Střebský, v oboru školském slovutný znalec, vydal tuto brožuru a píše nám, že k ní připojí ještě dvě, a to: »Má-li církev právo na školu« a »Má stát povinnosť starati se o školu a jak?

Spisovatel vzpomíná krásných dob, kdy jsme se v Čechách vespolek milovali jako bratři, ale tohoto štěstí nepřál nám člověk liberál a nasel koukole mezi pšenicí. Liberál rozumoval: Musíme si vychovati zcela nové, jiné pokolení, proto vrhněme se na školu a utvořme školu beznáboženskou. Spisovatel se krátce probírá výsledky této školy a přechází k otázce, zdaž mají rodiče právo na školu dítek svých.

Nejprve popisuje cenu dítěte a velikou zodpovědnosť rodičů za dítky, v kterézto zodpovědnosti rodičů zakládá se právě nezadatelné právo na jejich výchovu podle vůle Boží. V té jim nesmí nikdo překážeti, nikdo, ani stát. Teprve liberálové tuto zásadu ode všech civilisovaných států a národů uznávanou protrhli, tvrdíce, že děti náležejí státu, a že stát má právo určiti pro ně školu dle své libosti.

Spisovatel velice krásně a trefně doličuje, kterak stát ponechává rodičům oproti jejich dítkám ve všem svobodu, jedině ve školství že je nutí, aby poskytovali dětem výchovu a platili na školu a školní pomůcky, které jsou nejednou proti jejich zásadám, ano, nutí je dávati děti docela i do rukou učitelů židovských, protestantských a beznáboženských. A přece nejsou děti pro školu, ale škola pro děti, přece není škola sama sobě cílem.

A tímto způsobem pokračuje p. spisovatel ve své krásné brožuře, kteráž objasňuje rodičům jejich práva na školu a na výchovu dítek a utužuje jejich katolické vědomí.

Školská otázka proniká stále celé naše národní proudění a stala se zase nyní Ebenhochovým návrhem akutní, i upozorňujeme předsednictva křesťansko-socialních spolků a křesťansko-socialní řečníky, aby tuto brožuru a ty, které po ní vyjdou, rozšiřovali a z ní pro veřejné přednášky čerpali. Při tom doporučujeme vůbec celý periodický měsíčník: »Časové úvahy«, v němž vyšlo již 8 brožur, a to: 1. Náš program; 2. Radikalismus a klerikalismus; 3. Encyklika Lva XIII. o otázce dělnické; 4. O ultramontanismu. Atheista. Bílá Hora; 5. K příštím volbám; 6. Do boje volebního; 7. O svatém Vojtěchu, a 8. je ta, o níž právě jednáme. Celoroční předplatné poštou činí 50 kr., jednotlivá čísla stojí 4 kr., na čtyři výtisky dává se pátý zdarma. Předplatné přijímá a objednávky vyřizuje: Fr. Reyl, ředitel biskupského Borromea v Hradci Králové. T. Škrdle.

Sbírka historických příkladův z dějin slovanských, zvláště pak českých. Kazatelům, katechetům, učitelům, vychovatelům a vzdělaným Čechům vůbec sebral a upravil Jan. Nep. Černohouz, os. děkan v Hostivaři. V Praze, Cyrillo-Method. knihkupectví G. Francl. O pozoruhodném díle zasloužilého spisovatele zmínili jsme se již v listopadovém čísle »Vlasti« z r. 1894. Tehdy jsme prohlédli a pročetli prvý sešit a dle osvědčeného přísloví »ex ungue leonem« soudili jsme i na další sešity a celé dílo. Dnes leží před námi dokončené — dílo o 1256 stranách lexik. formátu, obsahující 403 hesla a 12 160 příkladů — to mluví dostatečně o veliké pilnosti a vytrvalosti p. spisovatele, jemuž bylo pročísti množství děl a spisovatelů, než sebral a srovnal tak obsáhlý materiál. Jako pilná včela nořil se z jednoho díla, z jednoho spisovatele do druhého, než připravil tak zajímavý, bohatý spis těm, již ho potřebují. K poučení je každému; pravou potřebou je kazateli, vychovateli, učiteli, spisovateli, řečníkovi. Těm připravil pilný spisovatel hostinu: jíti k bohatému stolu a vybírati pokrmy již připravené je věru věcí pohodlnou. Považme, co by se nahledal příkladů, aby jich mohl uvésti k určitému thematu! Již samo rozdělení látky na příklady k jednotlivým heslům může řečníku, zvláště učiteli a vychovateli, vůbec vzdělanému člověku vzbuditi nové myšlénky a utvoří mu osnovu, jíž se může ve své řeči říditi a příklady oživovati. Dospělí posluchači nebo čtenáři neliší se mnoho od dětí. Kdo někdy veřejně mluvil, dosvědčí mi tu pravdu, že jakmile počal uváděti příklady, rázem vzbudil pozornosť. Každý poslouchá, nikdo se nenudí, každý si pamatuje. Pamatuje si příklad a z něho už vyloví tu mravní perličku, o kterou nejvíce šlo. Podávejme theorii bez příkladů, a nejen že budeme míti nepozorné posluchače, ale nikdo si nebude nic z naší řeči pamatovati. Právě tak je tomu se čtením. S toho hlediska je »Sbírka« knihou velecennou. Kdo na př. mluví o thematech socialních ve spolcích křesť.-socialních, najde zde v heslech: bohatství, čeleď, hospodář, láska k bližnímu, lenosť, lichva, náboženství, neděle, nevěra, odboj, pilnosť, poctivosť, poddaný, povinnosť, pracovitosť, představený, stav, šetrnosť, věrnosť, víra, vlasť atd., nejen velikou hojnosť příkladů, ale i rozčlenění látky, která v něm nové a nové myšlénky vzbudí. Tak na př. je v knize heslo »čeleď« takto rozebráno: 1. věrná: a) poctivě pánu slouží, b) prospívá jeho i své duši, vzdělává se, c) v bídě a ne-

hodách neopouští pána, d) i svým životem pána chrání, e) dochází odplaty. 2. špatná: a) pána podvádí a okrádá, b) zrazuje ho, c) i vraždí, d) dochází trestu. A heslo »hospodář« takto: 1. hodný: a) jest pilný a šetrný, b) stará se o duši a kázeň čeládky, c) pečuje o její vezdejší blaho, d) i v poslední vůli na ni pamatuje, e) poddaným činí dobře. 2. špatný: a) čeládce ubližuje, ji i vraždí, b) dochází trestu. — A k oběma uvádějí se četné příklady. Zvláštní cenu zase mají příklady blízké, ze života osob, jichž jména jsou alespoň obecněji známa. A tu vydáváme vdp. spisovateli dle pravdy svědectví, že této důležitosti byl velmi dbalý. Bylo by obšírnou prací, dokládati to citáty; ukazujeme jen k tomu, že docela právem může býti kniha nadepsána »Sbírka historických příkladů z dějin slovanských, zvláště pak českých«. Objemná kniha má 28 sešitů a stojí 9 zl. 72 kr. Toho se nesmí nikdo lekati; sbírka je slovník, a slovník s tak věcně, logicky a bohatě upraveným materiálem není nikterak za tuto cenu drahý.

Důstojný spisovatel obohatil české písemnictví spisem, jenž nemá sobě rovna. Připomínáme si právě na závěrku svého posudku slov Lessingových: »Kdož by nechválil dobrého spisovatele? Ale bude ho každý čísti? Nikoliv. Chceme býti méně chváleni, ale více čteni.« Dp. spisovatel »Sbírky« zasluhuje obého: chvály i čtení. Plnou měrou zaslouženou chválu jsme mu již vzdali; teď jen jeho dílu přejeme, aby bylo hojně čteno, aby ho bylo hojně užíváno. To je spisovateli nejsladší odměnou za jeho práci; pochvala, uznání, dík atd. je sice věc povinné vděčnosti, ale kupovati, rozšiřovati dílo, užívati ho, doporučovati je jiným: to je pravý vděk spisovateli, pravý dík a uznání.

Josef Flekáček.

Počátky českého hnutí dělnického. Napsal Dr. Cyrill Horáček. Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. 136 stran. Cena 1 zl. 10 kr. Konečně máme první část dějin dělnického hnutí v Čechách. Pan spisovatel dal si na této části záležeti; snesl do spisu vše, čeho se jen dopátrati mohl a zachoval se ke všem směrům dělnického hnutí, jak si myslí, úplně nestranně. Jen jedno měli bychom přání: aby kapitoly tvořily samostatný celek, čímž obraz celého hnutí dělnictva českého od r. 1844. až do r. 1872. byl by přehlednější, srozumitelnější a jasnější.

Kapitola I. obsahuje: Novosť otázky dělnické. Její příčiny právní a praktické. Její stinné účinky. Stanovisko theorie. Dělnické hnutí v evropských státech: Anglii, Francii, Německu a Rakousku.

Kapitola II.: Vývoj průmyslové výroby v Čechách. Dělnické hnutí let čtyřicátých. Kampelík. Chleborad. První český dělnický list. Svépomocný program Chleboradův. Vznik »Oulu«. Jeho činnosť. Spolkový ruch po venkově. První známky úpadku. Oposice proti Chleboradovi. Dělnické tábory. Odstoupení Chleboradovo. Další vývoj. Vítězství proudů socialně-demokratických.

Kapitola III.: Vnitřní podstata tehdejšího dělnického hnutí. Dělnictvo a buržoasie. Práce a kapitál. Snahy svépomocné. Liberalism. Národnosť. Hospodářské povznesení celku. Náboženství. Politika. Intervence státní. Stanovisko k socialismu, zejména lasalleismu, komunismu theoretickému i praktickému a internacionále. Křesťanský socialism. Krásná literatura.

První kapitola zabývá se rozhledem po dělnickém hnutí za hranicemi naší říše a končí stručným vylíčením socialní činnosti dělnictva v Dolních Rakousích. Druhá kapitola, str. 14—65, věnována jest dělnictvu českému. Zde líčí se založení časopisu »Dělník« r. 1867., vznik časop. »Oulu« r. 1868., zastavení »Dělníka« r. 1868., založení spolku »Oul«, vystupování Chleboradovo, začátek a rozvoj oposice proti Chleboradovi, vylučování členů ze spolku »Oul«, podporování oposice proti Chleboradovi »Národními Listy«, »Svobodou«, »Obranou« a »Občanem«, činnosť českých radikálů Baráka a Sabiny v dělnictvu českém, odstoupení Chleboradovo z dělnického hnutí, další činnosť spolku »Oul«, rozháranosť v řadách dělnictva, založení »Dělnických Novin«, dělnické tábory a schůze a konečně nenáhlý vývoj strany socialně demokratické. Celé dějiny dělnického hnutí jsou psány srozumitelně a co hlavního: pravosť jejich zaručena je hojnými citáty všech v letech 1867.—1872. vycházejících dělnických časopisů, které jsou pod čarou uvedeny, nemálo tím přispívajíce k trvalé ceně celého díla. Každému, koho dělnické hnutí zajímá, bude kniha p. Dra. Horáčka velice vítanou, zvláště však nynějšímu dělnickému dorostu. A to hlavně pro druhou svou část, z celého spisu nejdůležitější.

V kapitole třetí se pojednává o veškeré dělnické literatuře a spisech dělnictva. V úvahu jsou vzaty: Chleboradova »Soustava národního hospodářství«,

Riegrův »Průmysl«, Procházkovo pojednání »O dělnické otázce« (z Časop. katol. duchovenstva z r. 1872.), Jeřábkovo drama »Služebník svého pána«, Pflegrův román »Z malého světa«, Jedličkova povídka z kalendáře »Práce« »Pod horami«, Václava Vlčka »Prokop Holoubek«, Aug. Nevšímala »Továrna v Dolanech«, Nerudovy feuilletony »Výlet do kraje bídy«, Petrova »Dělnická bibliotéka«, články z dělnických časopisů od Karla Sabiny, Václava Žižky, Kampelíka, Baráka, Pecky, Pelanta a j. V nazírání na dělnické hnutí se stanoviska zásad, jimiž dělnictvo v prvním svém hnutí se bralo, jest i tato kapitola, v níž zvláště článkům Václava Žižky a Matěje Procházky dostalo se chvalného uznání, veledůležitou. Co nemůže čtenář pochopiti v kapitole druhé, jak dělnictvo smýšlelo a cítilo, to rázem chápe při čtení kapitoly třetí. Zkrátka: všecky tři kapitoly celého díla úzce spolu souvisí a navzájem se vysvětlují a doplňují. Jen kapitola druhá, dělnické hnutí, měla býti založena na částech dle jednotlivých směrů a tyto směry dělnického hnutí měly býti jasněji a určitěji vysvětleny. Celé dílo bylo by pak stkvostem v sociální české literatuře.

Tak na příklad: Víme, že v první době mělo dělnické hnutí všecky své odstíny, s nimiž setkáváme se také dnes. Tehdáž byl proud svépomocný, radikální, liberální, křesťansko-socialní i socialně demokratický; a proto měl p. spisovatel tomuto třídění dělnictva věnovati více pozornosti, a každý směr v jeho síle, vývoji a úpadku v samostatné části popsati; tím bylo by dílo dosáhlo dokonalého úspěchu.

Abych potvrdil svá slova, poukazuji jen ku svému pojednání »Dělnický tisk v Rakousku« ve »Vlasti« roč. VII. 1890-91. uveřejněném, kde stručně, ale srozumitelně zvláště v kapitole I., II., III. a IV. se vypravuje o celém dělnickém hnutí v letech 1867.—1880. se zřetelem na všecky jeho strany a předáky, orgány a spolky. A tak to mělo býti i v knize dra. Horáčka. Dějiny prvního dělnického hnutí měly býti podány tak, aby z nich vyzírala taktika, propaganda, organisace, jakož i snahy, směry a programy všech v dělnickém hnutí súčastněných vůdců a činitelů, jichž pominouti nelze. Než, já nenalézám ve knize p. dra. Horáčka mnohých předních mužů dělnictva, kteří vedli v dělnickém hnutí celé zástupy Na příklad nevidím v knize rázovité postavy nadšeného národního předáka dělnictva, zednického dělníka Jana Pelce. Nespatřuji tam starého »otce socialních demokratů« Vojty Jarouška, sladovnického. Dále není tam ani zmínky o neohroženém vůdci strojnického dělnictva Frant. Hamanovi, zámečníku. Také postrádám tam náležitě vylíčené činnosti Václava Petra, konservativně smýšlejícího dělníka, Václava Žižky, křesťanského sociala a jeho soudruha Ant. Tumy, jakož i Jos. Bol. Pecky, prvního socialního demokrata českého. A přece má býti předním úkolem každého historika při sepsání dějin, aby znal muže, kteří hluboko zasahovali svojí činností a svými názory v celou svou dobu a její hnutí; muže takové má jasně vylíčené, rázovitě a správně charakterisované svému čtenářstvu předvésti. Dle mého mínění nemůžeme zůstati pouze při dějinách dělnického hnutí, jak nám je napsal p. dr. Horáček, musíme míti dějiny přehledné a zevrubné, musí v nich býti rozpoznání tvořících se dělnických stran v letech 1867.—1872., jakož i charakteristika mužů, kteří v čele těchto stran stáli; jen potom budeme míti dějiny celé. Kdo poněkud dělnického hnutí se súčastnil nebo se jím jako pozorovatel zabýval, dá mně za pravdu, že knize p. dra. Horáčka mnoho schází, aby mohla platiti za historii dělnického hnutí v Čechách od r. 1867. do r. 1872., byť i jinak byla veledůležitou a dobrou pomůckou k poznání a nazírání na první dělnický ruch v Čechách.

Dělnictvo české jest dnes již na takovém stupni uvědomění a poznání své minulosti, že nespokojí se, aby byť i pilně snesený material ze svých časopisů a schůzí pokládalo již za celou svoji historii. Zvláště dělnictvo křesťansko-sociální v Čechách nebude s knihou p. dra. Horáčka spokojeno.

Mocné křesťansko-socialní hnutí, v jehož čele v letech 1867—1872 stáli známí předáci naši: Václav Žižka, Ant. Tuma, Václav Valečka, Matěj Patočka, Ledecký a j., vysoko dmulo vlny a zasahovalo hluboko v život dělnický. První orgán katolické dělnické strany, »Dělnické Noviny«, vycházející od r. 1870. až do r. 1875., měl nemalou zásluhu o rozšíření křesťansko-socialního směru mezi dělníky. A to vše jest v knize p. dra Horáčka odbyto několika slovy. »Černá internacionála«, proti níž národně liberální i socialně demokratičtí dělníci vedli po celých pět let tuhý boj, ta v díle p. dra. Horáčka není ani pojmenována.

A spolky katolických tovaryšů v Čechách, tyto první bašty křesťansko-socialního života a hnutí v dělnictvu českém? Těch tam není ani vzpomenuto. A přece existovaly spolky katolických tovaryšů v Čechách, na Moravě a ve

Slezsku o mnoho dříve nežli podnikatelské »Ouly« a jiné vzdělavací spolky národně liberálních dělníků.

Tak na příklad: Spolek katolických tovaryšů v Olomouci (česko-německý) založen byl již r. 1848., v Praze r. 1852., v Čes. Budějovicích r. 1855., v Jindř. Hradci r. 1856., v Jihlavě (česko-německý) r. 1855., v Brně (česko-německý) r. 1869., v Třebíči r. 1869., v Kroměříži r. 1872.; německé: ve Znojmě r. 1865., v Mor. Šumberku r. 1856., v Mor. Štemberku r. 1856. a v Opavě (česko-německý) r. 1855.

A taková dělnická organisace v dějinách dělnického hnutí úplně se ignoruje! To se nám líbí. Tak psáti dělnické dějiny není ovšem ani důkladné ani všestranné. Škoda, že p. spisovateli byl radou i pomocí p. dr. Albín Bráf, o kterém mnozí katolíci také někdy tvrdí, že nás katolíků nezapomíná. Je to vidět.

Než, nechť se proto nikdo nermoutí; my katoličtí dělníci postaráme se svým časem nejen o vlastní dělnické dějiny, ale i o dokonalé a přehledné dějiny veškerého dělnictva československého od roku 1844. až na naši dobu.

Mohl by mně někdo říci, že život a činnosť katolického dělnictva, soustředěného v jednotách katolických tovaryšů, týkají se snad jediné náboženské stránky, a tudíž že není třeba v dějinách dělnického hnutí psáti o spolcích katol. tovaryšů, poněvadž spolky tyto jsou mimo hnutí dělnické, mimo svépomoc a mimo vzdělávání. To jest možno. Dnes jest vůbec všecko možno, neboť se nám katolikům upírá stránka vzdělavací a nahrazuje pány osvětáři a liberály i stránkou »černou«.

Ale co tomu řeknou takoví páni liberálové, kteří za celý svůj život ani jednou ve spolku katol. tovaryšů nebyli, když jim vysvětlím, že vzdělání a svépomoc jsou na prvním místě ve stanovách všech jednot katol. tovaryšů, a že skutečně se tam členstvo vzdělává a podporuje? Rozdíl mezi svépomocí a vzděláváním dra. Chleborada a spolků katol. tovaryšů jest jen ten, že svépomoc a vzdělávání Chleboradovo již dávno prasklo, ale svépomoc a vzdělávání jednot katol. tovaryšů trvá dále.

A proto snad spolky katol. tovaryšů a jejich činnosť, že již od dávných dob žijí a že dobře se jim vede, nepatří do dějin dělnického hnutí; tam udělá se jim snad místo — až vymrou. Rád bych jen věděl, kolik vysoce učených mužů z české akademie dílo p. dra. Horáčka, dříve nežli do tisku se dostalo, četlo a kteří to byli. Nechť to byli kdo byli, tolik jim mohu dáti černé na bílém, že také o katolickém dělnickém hnutí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neměli ani potuchy, jinak nebyli by mohli tak velikou část dělnickou jako samostatnou stranu ignorovati.

Tolik z mého dělnického stanoviska dovolil jsem si o knize »Počátky českého hnutí dělnického« pronésti, aniž bych tím chtěl snad doporučení jejímu překáženi. Nikoliv. Vady a nedostatky třeba vytknouti i dobrým historickým spisům. A takové výtky, zajisté oprávněné, nedějí se s naší strany ze zlého úmyslu. A konečně, co mohl p. dr. Horáček z celé své jinak dobré a užitečné knihy vynechati, jest již dávno zapomenutý a v červánkovém žánru psaný románek »Prokop Holoubek« od Václava Vlčka. Takový Holoubek, kdyby byl opravdu žil v dělnickém hnutí, byl by dělníkům dělal největší ostudu. A ostatně celý ten »Prokop Holoubek« nemá na sobě nic dělnického, jest to obyčejný světák — bez karakteru. Že takového chlapíka náš vlastenecký p. Václav Vlček vzal si za hrdinu »dělnického« románku, jest nanejvýš smutným důkazem, jakých pojmů o dělnických reformatořích p. Václav Vlček si učinil. Sám p. dr. Horáček odbývá celé to Vlčkovo dílo vylíčením: Holoubek přišel jako reformator do své rodné dědiny, reformoval nové střihy ženských šatů, sváděl farářovu schovanku, tím prý popudil proti svým reformám kaplana, kaplan psal pak do novin dopisy proti Holoubkovi i faráři, sám pak byl přeložen, farář umřel a Holoubek se se schovankou oženil a — stal se starostou obce. — Takové vymyšlené pletichy nemají s dělnickým hnutím co činiti, a divíme se velice p. dr. Horáčkovi, že i do své pěkné knihy ukázku z nich zařadil. Jinak celý spis jest bezvadný a může býti ozdobou každé knihovny.

T. J. Jiroušek.

Bavlnkovy ženy a jiné povídky. Napsali H. a V. Mrštíkové. V Praze, tiskem a nákladem J. Otty. Povídek je šest, a znáte-li ovzduší povídek Raisových, »podhoří«, znáte-li jeho postavy, pak čtete-li »Bavlnkovy ženy a jiné povídky«, stále vzpomínáte a přirovnáváte, byť byste i nechtěli. Ze všech nejlépe se nám líbí »Božeh«; pěkně jest zde vylíčeno, jak se starému otci syn odcizil, stav se socialistou, jak stařík žil samotářsky, kterak syn k němu nechtěl přijíti ani

když umíral — konečně přišel, ale tupě, cize, necitelně a po malé chvíli zase odešel. Pěkná jest »Terha« a »Bavlnkovy ženy«, kdež dobře vysvětleno přísloví lidu: »První žena od Boha, druhá od lidí a třetí od samého ďábla.« Jen místy příliš mnoho afektovanosti, strojenosti, příliš mnoho umělého. — Rais poví vše málo slovy, prostě, nehledaně, a proto v jeho povídkách tolik půvabu, tolik životní pravdivosti. Krásné jest v té povídce místo, kdy Majdalena se k Bavlnkovi vrací — právě za klekání. Neubráníte se pohnutí. Nejméně zamlouvá se nám »Stařenka« pro četné nepřirozenosti, snad psychiatru byla by zajímavým zjevem, alespoň ledacos, co dělala a mluvila, náleží do duševní pathologie. Babička byla tanečnice .. i po devadesátém roce svého věku! »dívali se dovnitř, co stařenka dělá. A viděli, jak babička s růžencem v ruce stojí uprostřed světnice, zalamuje ruce, podepírá bok, tu jednou nožkou šmátne, tu druhou nožkou škrábne, staví se do malebné posy a pojednou, jakoby se chystala k veliké nějaké produkci starodávného pas, zasmála se jako baletka, když sklouzne . . .« atd. Je to možné a přirozené?

Celkem obsahuje knížka pěkné obrázky; alespoň se nám mnohem více zamlouvá než »Pohádka máje« — je v ní přece nějaké jádro.

Jan Stejný.

H. Unden. (Dr. Jaroslav Hruška.) **Sestupem. Sonety.** Tiskem i nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Knížka má skoro půl druhého sta znělek, různého obsahu, bez vnitřní spojitosti. Dojmy z přírody, upomínky z cest, meditace o nejvyšších záhadách jsou zde shrnuty ve formě sonetů, nepsaných pérem začátečníka; je to práce delšího cviku, několika let. Formou (až na některé výjimky) jsou znělky dostatečně podařeny i myšlénkami jsou bohaty; ale sbírka byla by jen získala vynecháním některých, jež se stanoviska katolického rozhodně odsuzujeme, ku př. ony na str. 7., 11., 14., 15. a zvláště 131. Jinak by se nám zamlouvala.

Karel Burian O. Cr.

Jaroslav Vrchlický a Aug. Eug. Mužík: Trní z Parnassu Jaroslava Vrchlického báseň Tři pallidonie v Osvětě. Úvodem k první z nich »frázi« jsou tyto dva verše:

Tu znáte nevěstku z vidění Jana,
jež se všemi králi všeho světa lihá.

Básník schovává se za dobrý štít, za písmo sv., ale zde ho nechrání. Myšlénka tato do básně nikterak se nehodí. Jsou v písmě sv. některá místa choulostivá, která nesmíme zbytečně přetřásati, tím méně podobné myšlénky do úvodu básní klásti. K esthetické kráse jistě nepřispějí. Fráze prý, jak praví dále básník

na ostří péra sedí kritikovi
a pod kvadrátem sedí kazateli.

Snad proto, že jsou oba básníkovi solí v očích? Proto hází kazatele s kritikem do jednoho pytle, oba že mluví fráze. O kazateli bychom to neřekli z toho důvodu, že by ho nikdo neposlouchal, ale že mnohý básník dávno již otřepané myšlénky novým pláštíkem přioděné stále na trh sype, to víme. Okázali na to jiní.

V »reklamě« jeden verš se velmistru naší poesie opravdu povedl:

ba mnohé mlátem vypasené prase(!!)
dnes v šarlatu se pyšní, ve brokátu
a dobře má.

S Bohem poesie, když i to ušípané musí ti pomáhat. K takovým »perlám« škoda poslední pěkné myšlénky.

Aug. Eug. Mužíka ve Květech báseň Hrozen, legenda prý. Možná.

Jsem ďábel — nebo chceš-li, cit jsem jenom lidský,
jenž v každém člověku plát bude, žíti vždycky,
a jejž chceš modlitbou a postem udusiti,
však že to nadarmo, to srdce tvoje cítí . . .

Co máme o těchto slovech říci? Že takovýchto nesmyslů od téhož básníka četli jsme již více. Kdo tak rád dává na jevo své pantheistické názory, tomu potom konfuse theologie, jíž za mák nerozumí, a psychologie je hračkou. Zajímava jsou slova:

že nelze přírodu v nás udusiti, a vždycky
že lidským zůstane, co v lidech žije lidsky.

Záleží na tom, co si básník tou lidskostí myslí. Má-li na zřeteli smyslnou žádostivosť, o které se v básni hlavně jedná, pak není pravda, že by jí člověk musil býti poslušen. Bylo by to velmi smutné, aby člověk svobodnou vůlí svou nedovedl sebe ovládati. Ve své shovívavosti básník za jeden provaz táhne s Lutherem a Kantem. Lutherovi na př. pudy své krotiti bylo chtíti, aby přirozenosť nebyla přirozeností, aby oheň nepálil, voda aby nehasila. Z duše mu mluví básník:

a v konec podlehneš při všechněch lidí mdlobě.

Čisté povzbuzení, které by člověka daleko přivedlo! L † 29.

V. Mrštík: Pohádka máje. Tisk a náklad J. Otty v Praze. Léta Páně 1897. Kniha objemná, o 506 stranách. Co do objemu tedy zajisté daleko předčí své družky, které se v beletrii v posledních dobách objevily. Skoro napořád jsou proti ní štíhlými, útlobokými kráskami, dětmi. Upřímně doznáváme, že není frází, řekneme-li, že jsme po této knize sáhli s velikou dychtivostí a zvědavostí. Začneme čísti, čteme, čekáme stále co a jak, čteme dále, vyplaveme každou chvíli ze sáhodlouhých líčení nejobyčejnějších situací nebo přírodních scenerií, jsme už na stránce — Bůh ví kolikáté — pořád nevíme nic, a tak dočteme až na stránku 506., k řádku poslednímu. A co tedy v tak silné knize je? ptáte se nedůvěřivě. Nedivím se, že nemáte chuti věřiti. Zní to trochu neuvěřitelně, napíši-li, že pořád nevíme nic, až i dočteme k řádku poslednímu. V první části líčí se, jak šla Helenka myslivcova poprve na ples, ve druhé, jaký vedl v Praze život student Richard Gregor, vulgo »Říša«, syn hospodského z Ostrovačic, jemuž byl velebníček ostrovačické fary strýcem: pak mu psali z domova, že je lump, aby přijel domů, a tu se dočtete, jak za Helenkou chodil do lesa. »Říša« vedl v Praze velice bohaprázdný život. Mnoho pil, mnoho jedl, pozdě ráno vstával, pozdě chodil spat, po šest dní si hověl, sedmý den odpočíval . . . Snídal vždy v posteli, na rohlík ještě neviděl, v dřímotu se zas potácel, ještě ani neprocit', viržinku už kousal, ještě se ani neumyl . . . Nikomu se nevyhýbal, a zdálo se, že každý musil vyhnouti se jemu. Před kostely nesmekal, doma se nemodlil, peklo pro něj neexistovalo, a nebe už po jeden a dvacet let svého života hledal zde na této zemi. Ve společnosti lhal, až stydno jej bylo poslouchat, zákonů nectil, a žádný řád na světě mu nebyl dost svatý, aby si z něho neztropil šašky«. Mohli bychom k další jeho charakteristice mnoho doslovně citovati. Tak studoval v Praze Říša — po hospodách, kavárnách a divadlech, probíjel peníze otcovy a strýce velebníčka a kromě toho dělal dluhy. Jeho universita byla u Primasů, kde měl »kudrnáčka«, po mužsku ostřihanou sklepnici; byl-li kdy doma — sedával u mladé paní, (jejíž muž sloužil u pošty) dával jí hlavu na klín a povídal jí o svých potulkách u Primasů, ve Stoleté, u Kaisra atd. Ukazoval jí, co po hospodách nakradl: tácek na pivo, slánku, pepřenku, dámské šátky, stužky, vějíř, jehlici, vidličku i koketní jakousi zástěrku s nažehleným okrajem; tu vzal »kudrnáčkovi«. Po ulicích tropil neplechu: chytal kočky, mazal kliky, převěšoval firmy s jednoho obchodu na druhý, trhal zvonci u cizích domů; v Kanálce sundal všecky hořící lampy a snesl je na jedno místo. Jak dobrotivý čtenář vidí, dělal český Říša silnou konkurenci sportu buršáků, o nichž se domníváme, že převěšovati firmy s jednoho obchodu na druhý jest jejich výhradní specialitou. Při tom všem Římské a Německé právo, Pandekty a přednášky ležely ladem. A když už byl doma, zachoval se k napomínání strýcovu zcela lhostejně, tupě — zkrátka, mohli bychom uváděti více, ale nechceme dále unavovati. Pak chodil za myslivcovou Helenkou do lesa; studoval-li, dostudoval-li, byl-li něčím atd., to jsou patrně věci náramně vedlejší. Snad ano, protože si na konec přece Helenku vzal, ale snad též ne — vždyť se žení i mužové, kteří vlastní chléb nemají; jak čtenář chce.

Již jsme řekli, že je v knize mnoho sáhodlouhých líčení nejobyčejnějších situací neb přírodních scenerií. Dnes je stilistická stránka knihy všechno. Napíší se věci úplně bez děje, jen když jsou slohově elegantní a originelní, byť i ta originelnosť byla až do nemožnosti. Přechodní doba! Nemůžeme věřiti, že by se nynější literární směr udržel.

Ještě na konec: Dle dosavadních zkušeností nepochybujeme ani dost málo, že se knize dostane ceny. Viz prius: »Santa Lucia.« Jan Stejný.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 27. dubna přijal sv. Otec kardinála Richarda, arcibiskupa pařížského. Mluvil s ním delší dobu; za řeči též sám vzpomněl si na velikého podvodníka Leona Taxila a zmínil se o požehnání, jež udělil domnělé, vybájené Mis Dianě Vaughanové. Papež pravil vážně: »Veliká útěcha spočívá v Mém požehnání, žádají-li za ně kajicníci, kteří své minulosti litují; pakli však osoby, které Mého požehnání si přejí, lhou, padá hřích lži na ně samé, neboť Boha oklamati nemohou.« Tolik jest zajištěno, že mezi sv. Otcem a Taxilem nebylo zcela žádných styků, kromě jediného slyšení povoleného mu po falešném jeho obrácení; slyšení vyprosil podvodníkovi P. Jonet, jenž jej sv. Otci představil. V celé záležitosti Taxilově i domnělé mis Vaughanové zachoval Vatikán přísnou reservu; nic officielního odtud nevyšlo, a žádné sdělení nebylo církevním úřadům učiněno Jako pravý apoštol zachoval se papež Lev XIII. v nynější válce řecko-turecké. Když byla vypověděna válka, nařídila turecká vláda, aby všichni Řekové do patnácti dnů opustili turecké území. To znamenalo pro Řeky nesmírnou pohromu, poněvadž největší část obchodu mají zde ve svých rukou. V Cařihradě jsou čtyři tisíce katolických Řeků; v Turecku vůbec je kromě těchto sedmdesát tisíc Řeků rozkolníků, sem tam po městech rozptýlených. Zakročením sv. Otce vymohl apoštolský delegát, Msgr. Bonetti u sultána, že vypovídající rozkaz, týkající se katolických Řeků, byl odvolán. Co to znamená pro čtyři tisíce lidí a jejich rodiny, snadno si lze domysliti. Jsou tím zachráněni od úplného zničení. Sotva že se o tomto vzneseném činu sv. Otce dověděli schismatičtí Řekové, tedy k sv. Otci se nehlásící a primat Jeho neuznávající, ihned utekli se s prosbami k zástupci papežovu, Msgru Bonettimu, aby též v jejich prospěch u sultána zakročil. Msgr. Bonetti přijal je laskavě a nejen že prosbu jejich neodmítl, ale pomocí diplomatického sboru v jejich prospěch u sultána zakročil. Vláda sultánova nevyhověla sice v této druhé žádosti v celém rozsahu, ale zrušila rozkaz vypovídací, pokud se týče rozkolných Řeků v Cařihradě usedlých. To je ovšem vymoženosť nesmírná, mnoha tisíců jmění i existence tu zachráněna Co tomu říkají ti pamfletáři, kteří při každé příležitosti na nejvyšší hlavu církve katolické potupné urážky chrlí? Z výsledku plného zakročení papežova jest patrno, jaké úcty a vážnosti se sv. Otec těší i u Turka, zapřisáhlého nepřítele všeho křesťanstva. Zdaž by měla týž výsledek žádosť zednářů nebo těch, kteří se o sv. Otce nestoudně otírají? O výtečném zdraví Lva XIII. svědčí i vzletná báseň, nedávno sv. Otcem sepsaná: »Parco ac tenui victu contentus ingluviem fuge,« ad Fabricium Rufum epistola, v níž vznešený básník, jak z nadpisu patrno, velebí prostý, jednoduchý život a varuje před výstřední nestřídmostí. Co tyto řádky píšeme, meškáv Římě u sv. Otce též náš nejdůstojnější arcipastýř, Jeho Eminence kardinál hrabě Schönborn. Neopomeneme svým časem podati stručnou zprávu o slyšení ndp. arcibiskupa u sv. Otce.

O novém buditelství kněžském. Časopis Aletheia přináší v č. 3. str. 148 odpověď na můj článek v minulém čísle »Vlasti« pod tímto názvem uveřejněný. Odpověď zní: »Na článek můj pod tímto nadpisem v č. 2. Aletheie uveřejněný odpověděl na str. 790—792 letošní »Vlasti« (seš. 8.) vlp. Rud. Vrba způsobem nápadně podrážděným a rozhorleným. Pro čtenáře Aletheie, který by si dotčenou odpověď sám přečísti nemohl, připomínám jen dvojí věc:

1. Vlp. Rud. Vrba vyslovuje domněnku, že článek svůj psal jsem pod dojmem posledních voleb, jaksi z mrzutosti, že katolická strana v nich samostatně vystoupila. Čtenáři Aletheie to prostě srovnají se slovy, jimiž ve svém článku na str. 58. právě oprávněnosť toho vystoupení vysvětluji! Na čtenáře »Vlasti« nehodlám reflektovati, když redakce její s obsahem mého článku zjevně nesrovnatelný, a proto neuvěřitelný útok připustila. Čtenáři Aletheie, kteří mají po ruce brožuru vlp. Rud. Vrby »Hříchy společnosti« vydanou v Praze 1893, najdou tam hned s počátku zprávu o obsahu mé řeči konané r. 1891. v místnostech »Katolické Jednoty«, kterážto řeč nutností studia národohospodářského pro duchovní potřebu a zavedení přednášek národohospodářských na fakulty theologické se zabývá. Motivy neměl jsem patrně tenkrát jinší nežli dnes. Vlp. Rud. Vrba znal věc i motivy již od r. 1891!

2. Vlp. Rud. Vrba nesdílí se mnou mínění, že ten, kdo chce o socialní otázce psáti, musí míti dobré theoretické vědomosti národohospodářské, což on

laskavě mimo jiné vyjadřuje i slovy, »že mnohý židovský cestující« atd. a dodává něco dále: Prohlašuji zde veřejně, kdyby některý kněz četl pozorně celý rok rubriky Geschäftszeitung atd.

Myslím, že u čtenářstva Aletheie jsem nejen vzhledem k důkazu polemické loyalnosti pod č. 1. podanému, nýbrž i vzhledem k neuvěřitelnému vědeckému stanovišti pod č. 2. doloženému, úplně v právu, když ze své strany všelikou polemiku s panem pisatelem považuji za nemožnu.

Soudím také, že bude plodnější, odpovím-li na některé dotazy z kruhů mladších kněží mne došlé, kteří se mnou úplně souhlasí a přejí si pokyn, jak by při vlastním studiu měli postupovati. Prof. Dr. Bráf.

Prosím čtenáře »Vlasti«, aby si laskavě přečetli můj článeček a porovnali s ním odpověď pana profesora, a tím jsem učinil své povinnosti zadost.[1])

R. Vrba.

Výroční zpráva Jednoty sv. Methoděje ve Vídni za r. 1896. Naše »Vlasť« stará se po celý čas svého trvání velice pilně a neunavně o slovanské záležitosti a zvláštní péči věnuje nejmenším kmenům slovanským a roztroušeným Slovanům v různých zemích. Z té příčiny uděluje družstvo »Vlasť« této Jednotě již po mnoho let ročně 50 zl. a na rok 1897. zvýšila valná hromada tuto subvenci na 100 zl.; jeť účel Jednoty sv. Methoděje krásný, vedení vzorné a výsledky její práce potěšitelné.

Pročítajíce výroční zprávu za r. 1896., jež nám byla zaslána, těšíme se z toho, že ve výboru Jednoty zasedají mimo kněze vynikající laikové, jako na př. Vinc. Prausek, c. k. zemský školdozorce ve v.; Dr. Jan Lenoch, dvorní a soudní advokát; Ferd. Menčík, skriptor c. k. dvorní knihovny, a Dr. Fr. Preissler, c. k. redaktor říšského zákonníka a j. v.

Spolek vydržoval české služby Boží ve 4 vídeňských kostelích a požádal Nejd. Ordinariaty české a moravské (mimo Hradecký), aby upozornily duchovní správce, by ve svých kostelích ročně jednu kostelní sbírku ve prospěch Jednoty zařídili. V Hradecku se podobná sbírka od dávných let již koná. Spolek má tři odbory a stará se mimo služby Boží o knihovny pro své členy, aby se lid dobrou četbou pobavil a poučil; katechetovi na škole Komenského přispívá Jednota ročně 300 zl. a r. 1895. podarovala 60 dítek modlitebními knížkami.

Jednota míní zakoupiti dům a zříditi v něm útulnu pro české učně a tovaryše ve Vídni, aby aspoň část dorostu českého ve Vídni nejen sv. víře a mravnosti, ale též rodnému jazyku se zachovala. Její jmění vzrostlo r. 1896. o 900 zl. — Za všecky živé a mrtvé členy a dobrodince dává Jednota sloužiti u sv. Anny měsíčně 4 mše sv. Výroční zpráva vzpomíná živých i zemřelých členů a dobrodinců a apeluje na všestrannou podporu. Roční příspěvek jest 2 zl.; zakladatel skládá buď najednou nebo ve lhůtách 50 zl. Dary a vklady přijímá Dr. Ant. Horný, pap. prelát a kustos metrop. chrámu Páně ve Vídni I., Stephansplatz 5.

Přejeme Jednotě všeho zdaru a doporučujeme ji všestranné podpoře. Jí pak radíme, aby na sebe v českém, moravském a slezském tisku často upozorňovala.

Činnosť Tiskové ligy v měsíci květnu: 1. »Katolické Listy«. Mají: *a*) úvodní články l. † 10 a 41; *b*) literaturu: l. † 17, 20; *c*) dopisy domácí z Čech a z Moravy: l. † 9, 15, 25 (tři) a 101; dopisy z ciziny: l. † 33 z Krakova, 44 z Istrie a Přímoří, 50 z Říma (čtyři), 57 z Antverp (čtyři), 60 z Moskvy, 62 z Krajiny a 64 ze Štyrska; *d*) lokálky: l. † 5 = 15, l. † 22, 37 a 69 = 13, l. † 39 = 12, l. † 4 = 11, l. † 23 = 7, l. † 10 = 4, l. † 16 = 3, po 2 = l. † 59, 65, 41, 17, po 1 = l. † 32, 57, 1, 3, 9, 15, 49, 48. — 2. »Neděle« Katol. Listů má článek od l. † 28 a 26 a »Týdenník« Kat. Listů lokálky l. † 39 a 42. — 3. »Český Východ: *a*) dopisy: l. † 31 a 66; *b*) lokálky: l. † 4 (dvě), l. † 17 (pět), l. † 23 (dvě), l. † 42, 45, 65. — V »Hlasu« mají úvodní články: l. † 14 a 101 a lokálky: l. † 42 a četné l. † 101. — V »Míru« mají: *a*) úvodní články: l. † 42 (5); *b*) dopisy: l. † 5 z Čech a l. † 52 ze Slezska; *c*) lokálky: l. † 42 = 12, l. † 47 = 3 a po 1 = l. † 23, 41 a 59. — Ve »Vlasti« má paběrky l. † 20. — V »Dělnických Novinách« má lokálku l. † 7. — Ve »Vychovateli« mají články l. † 10 a 100 a lokálky l. † 1 a 100.

[1]) Pozn. redakce. V červencovém čísle »Vlasti« se k celé věci ještě vrátíme.

Žádáme všecky pp. ligisty, kteří zasílají své rukopisy do Prahy, aby připojili od 14. července t. r. počínajíc na obálce »Tisková liga«; přicházejíť na jméno Tom. Škrdle dopisy do »Vlasti« i do ligy, a tu by o prázdninách, když zmíněný meška mimo Prahu, nevěděl sekretář ligy, které dopisy má otevříti a které ne. — Tisková liga získala »Katol. Listům« nové dva dopisovatele: z Chorvatska a Sv. Hipollyta v Dol. Rakousích. — L. † 39 všímá si výhradně hospodář. záležitostí, l. † 5 dělnických záležitostí a školskou otázku bedlivě stopují: l. † 10 a 19 v »Katolických Listech«, l. † 42 v »Míru« a l. † 101 a 102 v »Hlasu«. — »Český List« v Kolíně v č. 21. píše: »Katolické Listy« v poslední době, kdy opanovali je zcela komičtí ligisté, staly se lekturou pro děti.« — »Český List« dále píše, že existence »Katol. Listů« a »Obnovy« jest prý již u konce a má chudák strach, kam se svými hloupými nápady utíkal by se páter Škrdle se svými žurnalisty ligisty.

K objasnění podotýkáme krátce toto: Útok vychází z Prahy, od osoby nám dobře známé; chce-li si ta osoba sama vykopati hrob, ať v tomto štvaní pokračuje dále, vykopá si ho jistě.

Dle usnesení redakční komise družstva sv. Vojtěcha ze dne 6. dubna 1897. má »Tisková liga« v »Kat. Listech« právoplatné místo, ale o tom, co do listu přijde a co nikoliv, rozhoduje úplně, samostatně a neodvisle redakce »Katol. Listů« sama; pp. ligisti dobře vědí, že jim nebylo mnoho dopisů nebo lokálek uveřejněno čili jinými slovy, že si redakce látku bedlivě a pečlivě vybírá. Z toho je zřejmo, že ligisti »Katolické Listy« neopanovali; oni do nich pouze přispívají, a to většinou zcela zdarma, neboť zpravidla jen zahraniční dopisovatelé dostávají »Kat. Listy« zdarma, domácí nikoliv.

Každý ligista má úplnou svobodu a volnost, psáti do kteréhokoliv katolického časopisu; na »Kat. Listy« jsou vázáni jen ti, kteří je dostávají zdarma. Z toho jest zřejmo, že existence toho kterého listu nepodmiňuje existenci »Tiskové ligy«. Ta by zhynula pouze zánikem všech katolických časopisů.

Po tomto vysvětlení vyzýváme opět a opět pp. ligisty k činnosti a vytrvalosti. Jen se nelekat a nebát, per ardua ad astra!

Paběrky z novin a z veřejného života.[1])

Slavné uctění Ježíše Krista, Vykupitele, stane se na konci tohoto a na počátku budoucího století. V Římě zřídil se za tou příčinou schválením sv. Otce mezinárodní výbor, v jehož čele stojí Dominik kardinál Jakobini. Kardinál Jakobini zaslal všem patriarchům, arcibiskupům a biskupům zvláštní list, v němž jim své čestné poslání vysvětluje a je vybízí, aby byli římskému výboru přemocnou podporou, zvláště tím, že zřídí k tomu účelu diecesní výbor. Na provolání Jeho Eminence k periodickému tisku odpovídáme, že se všemožně přičiníme, abychom pérem svým přispěli k povznesení a lesku tak velkolepého náboženského projevu, jenž se připravuje.

Oslava sv. Vojtěcha. Jan V. Malecha, farář osady sv. Vojtěcha v East Clevelande v Americe, vydal tiskem »Jubilejní upomínku na památku 900leté mučenické smrti sv. Vojtěcha«. Úprava jubilejního spisu jest nádherná a obsah vybraný. Úctě sv. Vojtěcha v Prusku věnován jest (Č. Č. historický, květnové číslo) spisek, který vydal v Královci C. Heger s nadpisem: »Zum Gedächtniss Adalberts, des ersten Apostels in Preussen«.

Dozvuky k oslavě Fr. Pravdy. Byli jsme jednak upozorněni, jednak jsme se sami dočetli ještě o těchto projevech pro našeho jubilára Fr. Pravdu: »Obzor« přinesl mimo Potěhníkovu báseň ještě dvě básně, a to od sl. Grossmannové-Brodské a Msgr. Vl. Šťastného a článek: K oslavě osmdesátých narozenin Fr. Pravdy. »Hlas Národa« uveřejnil z péra J. L. Turnovského feuilleton, psaný s neobyčejnou znalostí života oslavencova, a »Malý Čtenář« životopis s podobiznou oslavence. I »Nový Život« oslavil našeho jubilara. Také americký »Katolík« ze dne 4. května t. r. přináší hold Nestoru české povídky a konečně i květnové číslo Massarykovy »Naší Doby« na str. 751. věnuje našemu oslavenci vroucí vzpomínku.

[1]) Pozn. red. Spolek kat. učitelů v Čechách měl 110 členů a ne 10, jak mylně »Vlasť« v Paběrkách min. čísla na str. 796 uvádí. Chyba stala se vinou sazeče.

Stoletá památka narození Fr. Palackého připadá na r. 1898. Společnosť nauk a akademie chystají sborník. Dále má býti sebrána a vydána korrespondence Palackého (Č. Č. historický, květnové číslo). Také »Svatobor«, jejž Fr. Palacký založil, uctí památku Fr. Palackého článkem v památníku akademie.

Petr Chelčický v polském časopise. Český časopis historický přináší v 3. sešitě t. r. na str. 189. zprávu, že prosincový sešit 1896. Lvovského »Žití i Slova« přinesl 8stránkovou rozpravu V. Pavlenského o Petru Chelčickém, jeho životě, některých spisech, ethice a významu. Hlavním pramenem byl Jagić, vedle něho Goll (Č. Č. M. 1881.) a Schulz. Č. Č. hist. dodává: »Článek je dobrý.« Máme v Polsku několik abonentů, i nebyl by některý z nich ochoten, udati nám, jakým směrem jest článek veden? Ptáme se proto, že mezi prameny schází p probošt, Dr. Ant. Lenz.

Pokrokáři ve vědě. P. Dr. V. Flajšhans na 7½ straně letošní »Osvěty« č. 6. strhal překlad knihy: Bedřich Nietzsche. Tak mluvil Zarathustra. Kniha pro všecky a nikoho. Vyšlo v Pelzlově knihovně Rozhledů. Dr. V. Flajšhans dokazuje, že překladatel Krejčí neumí ani německy, ani dobře česky, že nevnikl do ducha Nietzscheova, a že překlad ten jest zkažením a znetvořením jeho díla. A takového překladu původcem jest autor, . . . kritik, velmi přísný kritik, který sám jiné mistruje, a od kterého každý čeká, že ukáže kritisovaným vzor, jak dlužno pracovati.

Mezinárodní sjezd katolických učenců, o němž jsme zde již mluvili, koná se ve dnech 16. až 20. srpna t. r. Je to čtvrtý mezinárodní sjezd katolický. První dva sjezdy byly v Paříži roku 1888. a 1891., třetí roku 1894. v Brusselu. Účastenství sjezdu stoupalo od každého tříletí. Při prvním účastnilo se 1600 učenců, při druhém 2500, při brusselském 2700, při čtvrtém lze očekávati, že bude účastenství ještě větší. Počtu účastníků odpovídala též práce. Četné svazky rozprav daly katolíkům do rukou zbraň proti lživědě, která se osobivě povznášela i nad Boha. Původ katolických sjezdů vědeckých třeba hledati v Rouanu, kdež roku 1875. pojata myšlénka zorganisovati katolické učence proti nevěreckým. Mladá tato organisace soustředila katolické stoupence všech věd a vzbudila v přemnohých vědomí, že věda a víra jsou dvě sestry vlastní. Prvnímu sjezdu předsedal msgr. Perraud, člen akademie francouzské, druhému proslulý biskup Freppel, třetímu mechelský kardinál Goossens. Na čtvrtém sjezdu budou súčastněny i Čechy. Také mezinárodní katolický sjezd dělnictva má býti konán ještě letos v některém severním městě Italie. Otec Harmel meškal v březnu v Římě, aby se o sjezdu se sv. Otcem radil.

Katolické sjezdy. Sjezd katolických řemeslníků a dělníků konán bude od 8.—10. srpna v Solnohradě. — V Krakově budou dne 5., 6. a 7. července konány socialní přednášky, k nimž jsou pozváni výteční řečníci, mezi jinými ku př. prelát Wawrzyniak, předseda spolku výdělkových spořitelen v knížectví Poznaňském a západních Prusích. Sjezd moravských křesťanských socialů konán byl dne 6. a 7. června na Velehradě, a dne 8. června konali katoličtí učitelé ustavující schůzi v Hradci Králové. Také diecésní sjezd v Hradci Králové byl již oficielně oznámen v »Kat. Listech«, »Obnově« a »Čes. Východu«. Koná se ve dnech 22., 23. a 24. srpna t. r. s bohatým programem.

Vlasť má Mecénů dosti, církev žádných. V poslední době přinesly noviny radostné zprávy: Policejní úředník Bedřich Schnell odkázal Ústřední Matici školské na 200.000 zl., a JUDr. Frant. Břetislav Kadlčík, majetník cukrovaru v Cerekvici u Litomyšle, odkázal celé své jmění (asi půl millionu zl.) české universitě k účelům literárním a uměleckým. Máme-li na mysli, kterak povstala Akademie věd, kterak byla obdarována Malířská akademie, co učinila pí. Kusá pro »Vesnu« v Brně, jak velikých darů dostal »Svatobor« — a porovnáme-li šestáky, zlatky, stovky, zřídka kdy tisícovky věnované nebo odkázané účelům katolickým, bolí nás věru srdce. I my máme mezi sebou boháče, ale obětivosť jejich k účelům katolickým jest daleko za obětivostí boháčů vlasteneckých. Kéž se někdo i na katolické podniky časem rozpomene, aby aspoň některý z nich vyzul se z té stálé žebroty, na niž jest odkázán celý náš spolkový, literární a vůbec kulturní život katolický.

Katolický spolek učitelstva moravského přijme do svého středu také literní a industrialní učitelky a pěstounky. Důvěrníci katolických učitelů a důvěrnice katolických učitelek velice živě pracují v »Hlasu« o uskutečnění tohoto krásného díla. Každý téměř týden čteme tam povzbuzující lokálky o tomto předmětu, jež s živým interesem sledujeme. Pořadatelé katolického spolku učitelstva moravského vydali potěšitelné prohlášení, v němž praví: Učitelé moravští

hlásí se ze všech končin Moravy, a mnozí doprovázejí přihlášky nadšenými přípisy. Hlásí se staří i mladí, nadučitelové i mladší učitelové, národní i odborní, i četné učitelky, a všickni seřaďují se pod prapor kříže. Pořadatelé konali důvěrnou poradu dne 8. června t. r. v místnostech katolicko-politické jednoty v Brně. Ústřední spolek jednot učitelských na Moravě konal dne 16. května schůzi v Přerově, v níž se usnesl, že každý učitel, kdož přistoupí ke kat. spolku učitelskému, vylučuje se tím sám z ostatních spolků učitelských. Myslíme, že si tímto usnesením Ústř. spolek velice ublížil a kat. spolku učitelů patrnou službu prokázal, nebo takovýto terrorismus bez odvety nezůstane. »Hlas« ze dne 25. května trefně vyčítá vůdci liberálního učitelstva na Moravě, p. Slaměníkovi, kterak on a 1138 jiných mor. učitelů prohlásilo se r. 1867. pro školu starou, náboženskou, církví řízenou, a ptá se, kdy ti páni mluvili pravdu, r. 1867., když se vyslovili pro školu konfesionelní., nebo nyní, kdy proti ní brojí?

Liberální učitelé nejsou proti náboženství ve škole. Ve Vídni sešlo se 300 učitelů, a z těch se jich 124 vyslovilo: náboženství ze škol úplně odstraniti, rovněž i náboženská cvičení dítek, společnou návštěvu kostela a přijímání svatých svátostí.

Učitelskou antiligu zřizuje »Školský Obzor«. Vida, jaký příklad berou si z nás, »zpátečníků«!

Křesťanští demokraté a křesťanští socialové ve Francii. Z podnětu hr. de Muna vytvořeno bylo sdružení katolických dělnických spolků, avšak působením některých ohnivějších řečníků, jako jsou abbée Naudet, Gayrand a Garnier, vyvinula se z těchto sdružení, jež měla za účel upevniti celek naproti nepřátelským stranám, nová politická strana, strana křesťanských demokratů, jejížto snahy nejsou prosty nepřátelství proti straně mateřské. »Katolické Listy« ze dne 26. května t. r. mají o této roztržce delší pojednání; my pro nedostatek místa uveřejňujeme jen to nejhlavnější na výstrahu, aby se i u nás něco podobného nevytvořilo. Hořlavé látky jest i v naší křesťansko-socialní straně až dost. I mějme na zřeteli, že svorností malé věci rostou, a že v socialní otázku zasahuje veškeré lidstvo.

Čilosť ve straně křesťansko-socialní v Cechách. Veliké hnutí křesťansko-socialní v Čechách sestupuje se ve skupiny, aby tím silněji a mohutněji mohlo zasahovati ve veřejný katolický život. V diecési Budějovické zřízena byla ku př. r. 1895. diecésní župa, která koná každý rok v jiném místě župní sjezd. V diecési Hradecké již dříve před tím rozděleny byly všecky křesťansko-socialní spolky v šest žup, kteréž si na konec r. 1896. zřídily Ústřední spolková sdružení diecése Hradecké. A něco podobného povstalo r. 1897. dne 30. května v Podřipsku. Všech pět křesťansko-socialních spolků z Podřipska sešlo se toho dne v Dolních Beřkovicích k společné schůzi (přítomno bylo na 300 osob), kdež bylo usneseno, že budou se občas pořádati schůze v místě té neb oné jednoty, ku které se dostaví členové všech jednot; zároveň budou pořádány společné schůze, jichž súčastní se 3 členové každé jednoty, aby se o dalším postupu této organisace radili. Doporučujeme podobná sdružení i pro jiné krajiny.

Katolická čítárna a veřejná katolická knihovna v Praze budou přičiněním Kat. lidového spolku v Praze ještě letos otevřeny. Ve zvláštní schůzi, konané dne 3. června t. r., které se súčastnili delegáti katolických spolků v Praze, bylo usneseno, zříditi pro tuto knihovnu a čítárnu zvláštní spolek. V přípravném komitétu zasedají pp.: Emil Dlouhý-Pokorný, Jos. Hovádek, Václ. Kotrba, Mazanec, Rybák, Václ. Stejskal, Jos. Šimon a Fr. Vaněček. Tím se zase zceli jedna mezera v našem katolickém životě. Oba podniky, jež budou úzce spojeny, srdečně vítáme, a jen to přání vyslovujeme, aby katolíci i v jiných větších českých a moravských městech tohoto příkladu následovali. Jen dále ku předu a stále ku předu.

Kurs pro přátely Raiffeisenových záložen. Úvěrní a záložní spolek soustavy Raiffeisenovy v Žakově (pošta a stanice c. k. státní dráhy Nezvěstice u Plzně) uspořádá ve dnech 6.—11. září 1897. šestidenní praktický kurs ku vycvičení řádných pokladníků, členů představenstev a dozorčích rad nově se zřizujících Raiffeisenových záložen. V kursu tom bude přednášeti p. Tomáš Kuchynka, pokladník spolku a správce školy ve Štítově, p. Blovice, jenž přijímá přihlášky do konce srpna 1896. Kurs jest úplně zdarma. Podrobný jeho program přinesly »Katolické Listy« ze dne 1. června t. r. Celý podnik doporučujeme přízni svého čtenářstva. Kéž by se kursu súčastnilo i hojně duchovenstva; jedná se tu o blaho lidu a tu kněz a učitel má státi v popředí. — Raiffeisenových záložen jest v Německu, v původní vlasti jejich, na 2270; první z nich založena byla před 50 lety. Dosud žádná z nich neohlásila konkursu.

Jen nám otravujte mládež! Herbenův »Čas« klesá stále hlouběji a hlouběji. Skoro celý národ vzepřel se socialní demokracii, jen »Čas« ne a »Naše Doba« ne, jen ne realisti a jistá část pokrokářů. A ta krásná příloha »Času«! V č. 11. roč. 11. přináší pamflet proti slavnosti Božího Těla. Z článku sype se hana za hanou, a je-li něco pochváleno, následuje brzy za tím ještě horší potupa. Vysmívavým hrdinou jest profesor Vyšín. Hněvá se, že je krásně, že tu musí civět, že musí vidět tu ceremonii. Vzpomněl si na Krista Pána při poslední večeři, jak rozdílí chléb svým milým. Tento chléb vám dávám; i tělo své bych vám dal, tak vás miluji. Tak prý tomu Kristus Pán rozuměl, a to pochopil rozum lidský až za reformace. Vyšín cítil samolibé uspokojení ze svého výkladu atd. atd. Nám se zdá, že p. spisovatel vycítil ještě samolibější uspokojení z toho, že rýpnul do církve; ale komoliti libovolně smysl slov Kristových a haněti na základě toho jednu z nejkrásnějších a nejdojemnějších slavností církve, to je perfidie.

Zakázané katolické časopisy. V Elsas-Lotrinsku zakázal místodržitel Hohenlohe-Langenburg vydávání dvou katolických časopisů: Colmarer Zeitung a Mühlhauser Volksblatt. Liga † 20.

JIHOSLOVANSKÉ ROVY.

Monsignor Luka Jeran. — V sobotu večer, 25. dubna, když lublaňské zvony zvonily »Ave Maria«, usnul na věky Luka Jeran. Se zesnulým odešel na věčnosť zajisté nejzasloužilejší muž z nyní žijících slovinských vlastenců; slovinský národ ztratil v něm muže, jenž byl vzorem všech charakterů, základem Slovenstva a světlem křesťanského a duchovního života slovinského. V posledním čase nebylo mezi Slovinci populárnějšího jména nad jméno Lukáše Jerana. Důkladně byl vzdělán ve všech bohoslovných vědách; mimo slovanské a moderní klasické jazyky uměl též maďarsky; největší jeho radostí bylo, přišel-li do Lublaně nějaký misionář z východu, a on s ním mohl rozmlouvati v arabském jazyku. Ještě v posledních letech se zaměstnával studiem novořeckého jazyka. Pro jazykozpyt měl veliké nadání, menší gramatické jeho zápisky o srovnavacím jazykozpytu svědčí o jeho velikém nadání v tomto směru. Jaký význam má zesnulý ve slovinském písemnictví, nedá se snadno v tomto referátě podati. Jen tolik připomínám, že Jeran přinesl z Chorvatska, kdež studoval, do Lublaně illyrskou ideu, která se v r. 1840. a později rozvila ve slovinskou ideu. Jeran byl jedním z prvých vlastenců, kteří největší zásluhy si získali o duševní znovuzrození slovinského národa. Vydával list »Zgodnja Danica« (Jitřenka), který byl vskutku jitřenkou, oznamující jasný den katolického života na Slovinsku. Co se vůbec učinilo až podnes pro rozvoj katolického života na Slovinsku, také nynější novější snahy na tom poli, vyvěrá vše z onoho ducha, kterého byl Jeran neustálým a neúmorným šiřitelem. (L. Jeran se nar. 16. října r. 1818.)

Karol Klun. — 8. června nenadále zemřel v Budapešti, kamž se byl odebral jako kraňský delegát ku schůzím rakouské delegace, kanovník Karol Klun, slovinský říšský a zemský poslanec. — Narodil se 15. října 1841. v Podgorici u Ribnice v Kraňsku. — 30. července 1865. byl vysvěcen na kněze a dvě léta později byl povolán do Lublaně za vikáře a kazatele na dómu. K. Klun náležel k nejpracovitějším slovinským vlastencům a politikům. Politikou jal se zanášeti r. 1873. Tehdy byly v Kraňsku ostré boje mezi Staro- a Mladoslovinci. K. Klun se přidružil k Staroslovincům, jichž vůdci tehdy byli dr. Bleiweiss a dr. Costa. Klun hned zpozoroval, že staroslovinské straně nedostačuje list »Novice«, jenž vycházel jen jednou týdně. Založil proto nový list »Slovenec«, jenž se později proměnil v denník a až dosud vychází jako orgán katolicko-národní strany slovinské. Že má v Kraňsku staroslovinská a katolická strana takový vliv, toť dílem Klunovým. Pro svou vlasteneckou rozhodnosť vytrpěl Klun mnoho. Po r. 1870. hleděla mu vláda materielně škoditi, kde jen mohla; dokud mohla, bránila mu nastoupiti jeho beneficium. Vždyť tenkráte vláda dosáhla docela i toho, že Kraňsko, jež jest skoro jen slovinské a katolické, mělo německo-liberální většinu. Z toho jest patrno, jaký byl tenkráte vládní nátlak v Kraňsku; že se poměry zlepšily, o to má též veliké zásluhy Klun. Skoro 30 let byl Klun nejpilnějším spolupracovníkem »Vaterlandu«. V dřívější době byl Klun jeho stálým lublaňským dopisovatelem. Od té doby, co se stal říšským poslancem,

sepsal nesčíslné množství článků o parlamentárních záležitostech. Klun byl velmi dobře znám ve všech politických kruzích. Zajímal se o všechny politické otázky, jež se týkají Slovinců; zvláště korutanští a přímořští Slovinci měli v něm nejhorlivějšího zastance.

Ivan Navrátil. — Dne 28. listopadu zesnul ve Vídni zasloužilý spisovatel slovinský Ivan Navrátil. Slovinští buditelé národní: Bleiweis, Cigale, Potočnik, Jeran a skoro všichni, kteří v novější době razili národní cestu, již odpočívají pod drnem. V posledním čase se k nim přidružil i Navrátil. — Narodil se 5. března 1825. v Metlice, po pradědu z české rodiny. Studoval v Novém Městě a v Lublani; nějaký čas byl též v lublaňském semináři. R. 1851. se stal officiálem u nejvyššího soudu ve Vídni a byl tam jako úředník do své smrti. — Literárně začal působiti r. 1826. v čas. »Novice«. R. 1848. jal se vydávati prvý slovinský belletristický list »Vedež«, jenž však pro malý počet odběratelů přestal v třetím roce vycházeti. Navrátil svým listem určeným zvláště pro mládež stal se takořka otcem slovinské belletrie. Illyrská idea, ve které Navrátil dle mínění tehdejších vynikajících mužů viděl ten nejpevnější základ ku zdravému kulturnímu rozvoji slovinského národa, měla v něm nadšeného zastance. Ideálů plnou duši Navrátilovu poznáváme též z jeho nadšení pro zavedení cyrillice a vůbec pro uskutečnění Majarových idei. R. 1852. a 1853. v »Novicach« popsal celou řadu znamenitých slovanských mužů. Jazykozpytných Navrátilových článků a rozprav jest veliké množství. Jmenuji tu jen dvě: »Beitrag zum Studium des slavischen Zeitwortes aller Dialekte«, »O slovinských spojkách ni, niti, an, anti, nego, kakor, kot«. Zvláště velikých zásluh Navrátil si získal jako sběratel národních zvyků, obyčejův a pověr. Do své smrti plnil jimi »Letopis Matice Slovinské«, přirovnávaje je k jinoslovanským.

Dr. Ante Starčević. — Dne 1. března odpoledne položili Chorvati do hrobu jednoho ze svých nejznamenitějších lidí, Dr. A. Starčeviće. Ačkoliv si zesnulý přál, aby byl jeho pohřeb jednoduchý, přece chtěl národ chorvatský ukázati, jak cti poctivé a charakterní své bojovníky za národní práva. Při pohřbu, kterého se súčastnily všechny národní spolky záhřebské a i z jiných měst, byl nejlepší pořádek, ač kráčelo za rakví na tisíce obecenstva. Jen to každého Chorvata urazilo, že městské zastupitelství záhřebské nedalo rozsvítiti plyn v ulicích, kudy se průvod ubíral. Toto jednání jest nedůstojná politická nedůtklivosť, již musí každý již z té příčiny odsouditi, že byl zesnulý kdysi poslancem za město Záhřeb v chorvatském sněmu a zůstal do smrti členem tohoto sboru, ovšem byv zvolen později v jiném okresu. — Dr. Ante Starčević byl velikým a důsledným vlastencem, a to až do krajnosti. R. 1861. napsal v memorandu »županije rjecke« své názory o chorvatském právu na základě slavné listiny z r. 1527., dle které Chorvati úplně svobodně a neodvisle si zvolili Ferdinanda I. Habsburského za krále. Dle tohoto historického práva mají Chorvati ještě nyní právo všechny své státní záležitosti bez cizího vlivu jen se svým králem si říditi. Na tomto základě chtěl zesnulý sdružiti všechny chorvatské země, aby bylo Chorvatsko nezávislé a samostatné pod vládou svého krále z rodu habsburského. Starčević bránil tvrdošijně a bezohledně tuto ideu proti Maďarům a vídeňské vládě. Za tou příčinou byl i žalářován. Ale to ho nezmátlo. Ještě úsilovněji hájil svou ideu, kterou vykládal ve sněmovních řečech a různých schůzích, zvláště však ve svých spisech a konečně ve svém časopise. Tato veliká důslednosť získala mu mnoho přívržencův (»pravaši«), kteří se vždy více množili, zvláště v poslední době, kdy chorvatská národní strana dle smlouvy z r. 1868. vždy více hověla přáním Maďarů. Pro svou velikou důslednosť zesnulý Starčević ovšem nenáviděl vše, co mu bylo v cestě; napadal proto nějaký čas v časopisech všechny ty vlastence chorvatské, kteří nebyli na jeho straně; ani biskupu Strossmayerovi neodpouštěl. Též mnohé chorvatské kulturní spolky nebyly mu po chuti, zvláště ne jihoslovanská akademie. Jest známo, že byl velikým nepřítelem Srbů, jakož i že psal vášnivě proti nim. Vůbec celá jeho polemika byla satyrická a ostrá, čímž je částečně vinen jeho tvrdý a neuhlazený sloh. Na stará léta jej pak přece těšil kulturní pokrok Chorvatů a též s biskupem Strossmayerem každého roku obcoval v Rogateckých lázních ve Štýrsku. — Starčević má též veliké zásluhy o to, že chorvatská národní idea spočívá na historickém základě a v tom smyslu jest též rozšířena v národě jako idea chorvatská, kdežto buditelé národa chorvatského ji zvali ideou illyrskou a nástupcové buditelů jí užívali též pod jménem »jihoslovanské«, což ovšem bylo Starčevići proti mysli. Z toho, že Starčević v dřívějších dobách psal několikráte proti Slovanům a zvláště proti Rusům, nelze dle mého mínění ještě souditi, že

byl nepřítelem Slovanů; domníval se, že veliká slovanská vzájemnosť jest nebezpečná pro individualnosť chorvatského národa. Jest neuvěřitelno, že by chtěl Chorvaty odloučiti od ostatních Slovanů a je tak osamotiti, neboť tak by je byl vydal na milosť i nemilosť Maďarům. Zesnulý žil velmi prostě; pro sebe potřeboval velmi málo a proto mohl snadno snášeti všechny nesnáze, které se naň v jeho bojích hrnuly. Pro své názory a spisy vytrpěl mnoho trestů; byl odsouzen k víceměsíčnímu vězení. Jako stoický filosof hlásal své názory a též se jich držel, jsa přesvědčen, že jednou musí zvítěziti. Byl úplně poctivým a nezištným. Ban Rauch mu r. 1869. nabízel ministerské křeslo pouze proto, aby Starčeviće dostal do svého tábora, ale zesnulý nabídku zamítl a zůstal věren svým názorům. A tato věrnosť měla veliký účin na jeho přívržence, že si ho vysoce vážili. A toho též zasloužil. Věčná mu budiž proto památka v chorvatském a v každém slovanském národě.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 24. května t. r. druhou schůzi, kteréž přítomni byli jako hosté: vdp. kanovník Jos. Kyselka a dp Frant. Žák, koop. na Král. Vinohradech. Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol minulé schůze, kterýž byl schválen.

Dp. Rudolf Vrba referoval o organisaci rolnictva od poslední schůze. Z delší řeči jeho uvádíme jen toto: Řečník uvažuje cenu spolků křesťansko-socialních se stránky hmotné a přechází k otázkám rolnickým; vypočítává, kterak klesá počet agrárního dělnictva a kterak se všecko hrne do měst, jak tomu bylo v Římě za času pohanských císařů; podobné doby se nám blíží. Rozebírá příčiny, proč klesá cena obilí a vypočítává číselně miliony ztrát, kteréž způsobují židovští obilní spekulanti našim rolníkům. I vítá tudíž řečník radostně, že ministr orby hrabě Ledebur podal sněmovně návrhy na organisaci rolnictva. Jádro celého návrhu jeho spočívá v rolnických společenstvech, v nichž se hlavní činnosť vztahovati bude na prodej zemědělských výrobků. Řečník apeluje na konec na všecky křesťanské socialisty, aby si bedlivě všímali zájmů stavu rolnického.

Jednatel p. Tom. Jiroušek podával zprávu o hnutí katolického dělnictva, pokud mu to bylo lze pozorovati, a pravil, že od polovice prosince minulého roku do dnešního dne povstalo 17 nových křesťanských spolků, v nichž soustřeďují se dělníci, řemeslníci i rolníci, muži i jinoši. Místa, kde nové katolické spolky křesťansko-socialní povstaly, jsou: Dolní Beřkovice, Mšeno u Mělníka, Studenec u Jilemnice, Král. Vinohrady, Semily, Nový Bydžov, Nová Paka, Jažlovice u Říčan, Želiv u Humpolce, Milín, Strenice u Dolního Cetna, Choceň, Suchovršice u Úpice, Karlín, Obřany u Brna, Rouchovany na Moravě, Hodslavice na Moravě. — Nové spolky, které mají již povolené stanovy, přistoupí co nejdříve k ustavujícím schůzím, a to křesť. soc. vzdělávací spolek »Boleslav« ve Staré Boleslavi, křesť. vzdělávací spolek »Bohumil« v Krouné a spolek jinochů a mužů v Soběslavi.

Stanovy v čase od minulé schůze rozeslal socialní odbor družstva Vlasť do následujících míst: Nymburk, Přerov (na Moravě), Noutonice, Kuří vody, Bystrá u Poličky, Semily, České Budějovice, Domažlice, Nový Bydžov a Suchovršice. Stanovy tyto slouží jako vzorce pro zakládání křesťanských socialních spolků, spolků katolických tovaryšů a jednot katolických jinochů a mužů.

Po této zprávě, která byla vzata na vědomí, referoval jednatel o sociální situaci. Vylíčil hlavně stanovisko dvou národně dělnických stran, které během poslední doby vznikly. Debaty súčastnili se všichni přítomní členové odboru, a na konec navrhl jednatel resoluci, která jednohlasně byla přijata.

Resoluce jest pokynem, jakož i objasněním situace, jak křesťanští socialové mají si počínati proti národnímu dělnictvu a jeho orgánům, když jeho vůdcové přijdou mezi katolický lid agitovat. Až dosud myslilo se, že nová strana dělnictva národního bude nám příznivá. Než tomu je dnes opačně. A proto resoluce ku katol. veřejnosti zní:

Prohlášení.

Národní dělnická strana, jejímiž orgány jsou: »Český dělník«, »České Dělnické Listy« a k nimž přidruží se co nejdříve ještě jiné dva krejcarové čtrnáctidenníky: »V před« a »Probuzení«, jakož i druhá strana národně socialního dělnictva, která má za orgán »České právo«, naší přízně nezasluhují.

Dokud socialní demokraté bili do náboženství, do kněží, do katolických spolků, mohli míti zásady sebe zhoubnější ve svých programech, nikdo v celých Čechách, vyjma katolický tisk a katolicky smýšlející lid, si jich nevšímal; ano byli hýčkáni, bylo jim nadržováno, a shovívavosť oproti nim byla mezi všemi mladočeskými a staročeskými politiky veliká. Ale od 30. března t. r., kdy socialní demokraté na říšské radě nejen odmrštili české státní právo, ale přímo proti samostatnosti českého národa se postavili, teprve od toho dne počíná u všech Mladočechů i Staročechů boj proti socialním demokratům. Boj socialním demokratům jest prohlášen, proto že nestojí na půdě národní, nýbrž na půdě internacionální. Kdyby veškeří socialní demokraté stáli na půdě národní, mohli by míti všecky své společnosti, třídám, stavům, náboženství i vzdělanosti a osvětě přímo zhoubné názory a zásady, jaké až dosud mají — bylo by dobře, nebyli by škůdci českého národa.

To vše pochopili předáci národního dělnictva za »Českým Dělníkem« stojící, a to pochopila i druhá národně socialní strana dělnická, za »Českým Právem« se nacházející. Vystoupily obě strany s programem, který by směle mohli podepsati i socialní demokraté až na národnosť. Programy národních dělnických stran pokládají náboženství za věc osobní, jak si je určí každý jednotlivec. Jak daleko jest tato zásada od socialně-demokratického prohlášení: »Náboženství budiž věcí soukromou«? Mezi těmito dvěma zásadami ohledně náboženství není rozdílu, a proto socialní odbor družstva veškeré socialy na to upozorňuje, aby věděli, jak dle toho se mají zaříditi a jak o obou národních dělnických stranách mají souditi.

Po referátě p. Tom. Jirouška probíral odbor postup naší organisace a pronáší k veřejnosti tyto názory:

1. Na Král. Vinohradech a v Karlíně povstaly nové křesťanské socialní spolky a podobný povstane i na Smíchově. Ty ať působí dále na své okolí: do Libně, do Žižkova, do Vršovic a do Košíř, aby i tu podobné spolky byly založeny.

Velice by se zamlouvalo, kdyby Katolicko-politická jednota, Politický klub katolického dělnictva a Katolický lidový spolek konaly občasné schůze v pražských předměstích a v dalším okolí Prahy. Tím by se činnosť obojích těchto spolků doplňovala a za nedlouhou dobu bylo by celé okolí Prahy poseto katolickými spolky.

2. Venku v menších místech sluší zakládati spolky jinochů a mužů, ve větších buď také tyto spolky anebo kde jsou Jednoty katolických tovaryšů, ať se k nim přidají spolky učňů, řemeslníků a živnostníků. Pro širší okresy buďtež zakládány Jednoty katolicko-politické.

3. Naši řečníci ať pracují v tomto směru ve svých přednáškách na venkově, t. j. ať po skončené schůzi vyjednávají s okolními účastníky, by i u nich křesťansko-socialní spolky byly založeny.

4. K sesílení celé akce vynasnaží se socialní odbor družstva Vlasť, aby vysílal na venek k nepolitickým přednáškám hojný počet řečníků.

Jednatel připomenul, že se o Svatodušních svátcích dne 6. a 7. června koná sjezd moravských křesťanských socialů na Velehradě. Odbor zašle k sjezdu srdečný pozdrav.

Všichni členové odboru a oba vzácní hosté súčastnili se po celou schůzi čilé debaty, i byl přijat radostně návrh dp. Rud. Vrby, aby se podobné schůze odboru častěji opakovaly.

VLASŤ.

Po stopách Bohumilů a lidumilů.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

II.

P. Theodosius Florentini.

V minulé kapitole zmínil jsem se o verších Hermanna Almersa, který si tropil smích z Kapucínů. Budiž náhradou tato kapitola věnována životu a působení Kapucína novější doby, který i německé kraje Čech několikráte navštívil, i zde mnoho v oboru sociálním působil a dosud odchovankyněmi svými působí.

Theodosius Florentini, znamenitý Švýcar, byl vřaděn na Ženevské výstavě po bok Pestalozzimu, což už něco znamená zejména, když vždy byl oblečen v hrubou, dle Almersa »špinavou« kutnu kapucínskou. My Čechové jsme ho neznali. V naučném starém slovníku nebyl jmenován. Nedivím se této věci od té doby, kdy jsem se přesvědčil, že i katolické lexikony, berouce se starou vyšlapanou cestou, sbírají kde které »heslo« z dob nejstarších, kdežto novější zjevy jsou pominuty. Lexikon »Wetzerův a Welterův« nečiní výjimky. Velice často hledaje některého katolického muže ve Wetzerovi byl jsem zklamán. Zásluha o seznání Theodosia Florentiniho náleží tichému ideálnímu paedagogu prof. Šauerovi z Augenburku, jenž ve svých »Paedagogických cestách po Švýcarsku«, věnoval mu tři stránky srdečným tónem psané (143—145). Svoji k svému — katolík ke katolíku; proto věnujme mu několik stránek této kapitoly.

Mám před sebou schematismus »Křížových sester« z r. 1896., kde na str. 128. jest přehled provincií, v nichž působí mezi nemocnými, sirotky a opuštěnou mládeží; vykazuje 7 provincií se 2561 sestrami profeskami, nečítaje v to čekatelek a novicek. Tato čeleď křesťanské lásky jest dílo Kapucína Theodosia Florentini-ho.

Bylo k tomu třeba mnoho odvahy; tu Florentini již jako chlapec měl, neboť jeho ohnivá povaha v nejmladších letech nejednou vynutila matce obavy plný vzdech: »co z toho chlapce bude«. Nejednou musila proti němu zakročiti svou autoritou, když prováděl odvážné kousky chlapeckého věku. Bylo k tomu však třeba i šlechetného srdce, neboť odvážné a ohnivé srdce nehoří vždycky pro pravdu. Šlechetné srdce měl Florentini svým starým rodem, kterýž byl šlechtickým rodem v Landinsku (Kanton Grisonský). V roce 1808. ze starého šlechtictví zbyl rodině jen švýcarský venkovský dům s hospodářstvím, když se jí narodil snad nejšlechetnější květ celého rodu, jemuž dali jméno Antonín Kryšpín. Jeden bratr již byl Kapucínem pod jménem P. Florian, ale druhý hoch ohněm svým nedával čáky, že by někdy se mohl státi členem řádu sv. Františka. Vzorné vychování matky udrželo oheň hochův v mezích dobra. Florentini byl dán do Tyrol na vychování, aby se naučil německy; v domově se mluvilo směsí, kteráž jest ve Švýcarsku známa pod jménem »romanština« či ladinsky. První léta jeho studia neuspokojovala, čehož vinu nesla jeho neposednosť a živosť. Ve 12. roce přišel na gymnasium Kapucínů v Stanci, kdež působil i bratr Antonínův. Zde prospíval lépe, poněvadž bratr ho učil učiti se a pamatovati si učivo. Naučiv se studovati prospíval tak, že v 17 letech absolvoval filosofii s takým výsledkem, že mu nabízena stolice filosofie v St. Luzi, což mladý Ladin odmítl. Po studiích navrátil se k matce k nemalé její útěše. Nastala mu volba povolání. Stkvělé postavení mu bylo nabízeno. Podivným řízením Božím stal se »špinavým Kapucínem.« Svázav své věci do uzlíku vychází z domova. V bráně Churské potká soudruha svých studií: »Kam jdeš, kamaráde?« Mladý Florentini dal »tragickou« odpověď: »Jdu se stát Kapucínem.« Nebral tehdy úmysl svůj do opravdy, ale šel navštívit bratra, s kterým se chtěl poraditi jako s otcem (od 9 let byl bez otce) o budoucím povolání. Bratr jeho té doby byl v Badenu. Zazvonil u fortny s radostí jinocha, jemuž se otevírá svět a není mu nic dosti daleko, kam by duchem svým se nehodlal odvážiti. Však právě do smělých jeho fantasií zasvítila prozřetelnosť Boží. Bratr vrátný dával Antonínu Kryšpínovi smutnou zprávu, že otecký jeho bratr zaměnil celu kapucínskou s — klášterní hrobkou.

Šel tedy navštívit mrtvého. Kol bylo ticho klášterní a hrobové zároveň. Vzpomínky mládí a plány o budoucnosti křižovaly se hlavou klečícímu na studeném náhrobním kameni. Ideální jeho mysl znala lásku i obětivosť a rozmlouvala se zemřelým bratrem jako živým rádcem: »Bratře milý — opusť svět a následuj mého příkladu. Život odkvétá jako květina a uvadá jako tráva v úpalu. Vše je prázdné a jalové kromě lásky Boží.« Ohnivá fantasie ochlazena byla náhrobním kamenem. Mladý Antonín, který pohrdl stolicí filosofie, zvolil si celu kapucínskou. Filosof stal se křesťanským poustevníkem. Za 14 dnů vzal na sebe šat, v němž jeho šlechetný bratr v chudobě šťastně dokonal a se šatem přijal nové jméno Theodosius, kteréž se stalo známým i daleko mimo Švýcarsko.

Práce a duchovní boj nebyly mu snadny. Prudká jeho mysl neshasla pod kapucí, ale jen se cvičila v zapírání a volbě dobrého směru. A nejednou se mu zdálo klášterní žití těžké, bojoval a už — už pomýšlel na odchod. Již znova si svázal uzlík a stál jako mladý

novic na rozpacích u svobodné fortny s otázkou: odejít či zůstat? Avšak dojem, který pocítil na chladném hrobním kameně bratrově, znova mu oživl v mysli a mluvil k jeho duši: vytrvej! Zbožná mysl dodávala síly jeho ideální volbě, i vrátil se zpět do cely, v níž měl vykonati pro sebe i pro lidstvo více, než by byl vykonal mimo ni. Na místě bratra nalezl přítele v P. Sigmundovi, který »otevřel jeho duševní zrak« a zaváděl jej v nový život, který slepým ze světa zdá se býti tím, čím se zdál »básníku Almersovi.«

Ohnivá jeho mysl obrácena byla na dobré pole a konala znamenité skutky lásky i práce. Skrblil časem; studoval frančinu, theologii, fysiku a doplňoval svědomitě své známosti. Byl schopen odvážiti se pro dobro nebezpečí života. Soudruh jeho se roznemohl černými neštovicemi; lékař zakázal bratřím všeliký styk s nemocným, avšak Theodosius meškal u něho dnem a nocí, až nemocný se pozdravil. »Jako matka u mne bděl, a když jsem nemohl spáti, vyprávěl mi a potěšoval mne, až jsem usnul,« říkával ošetřovaný bratr.

Sám roznemohl se jako mladý bohoslovec tak nebezpečně, že všechna naděje v uzdravení mizela. Krom očekávání zachován k velikému požehnání. Ve svém 22. roce r. 1830. byl vysvěcen na kněze a pro své neobyčejné schopnosti dosazen byl ihned za profesora theologie v Badenu.

Švýcarští Kapucíni přesně zachovávají řeholi; chodí v sandálech a hlavu mají nekrytou leda »solideo«, malou kněžskou čepičkou. Právě v takovém oděvu viděl básník »své Kapucíny«, jimž věnoval své povrchní verše, ale hlouběji nepátral. Theodosius by byl právě tak v povrchním básníku vzbudil povrchní myšlénky, ale kdyby jej byl básník zkoumal, byl by poznal, že jeho hlava je plna plánů a ruce plny práce. V Badenu pořídil lithografický stroj a později tiskací lis a rozmnožil fysikální kabinet nejnovějšími tehdy přístroji. Tiskací lis, který si pro klášter pořídil, byl důkazem jeho probudilého ducha. Obojím, lithografickým i tiskacím strojem chtěl míti v rukou zbraň a světlo na hájení pravdy. Bibliotéku obohatil 400 svazky děl ze všech oborů vědy. Z toho lze seznati, že byl bystrozrakým bojovníkem i obhájcem.

Pozornosť věnoval výchově a chudině. Výchovu podporoval a řídil v ústavě dívčím »Maria Krönung« v Badenu, kterýž svou methodou tak povznesl, že i protestantky z Curychu — a to jest už mnoho — volily ústav za své výchoviště. Odtud působil i v jiné ústavy v podobném směru. R. 1841. však »osvětáři svobody« viděli nebezpečí v podobném řízení ústavů, a proto užili násilí i bezpráví a zničili všechny náboženské ústavy »jménem svobody«. Revoluce v Aargau r. 1841. zrušila všecky kláštery v kantonu, což u katolického lidu vzbudilo taký odpor, že v houfích se hnal do Badenu zjednat práva pravdě. To však bylo pro Theodosia osudným. Obrana lidu byla proti mysli svobodářům, a proto chtěli odstraniti nejpopulárnějšího katolického muže. Prostředek najdou revolucionáři vždy lehce, jest to papír a péro. Pomocí těchto zachránili Švýcarsko před tmou a před otroctvím. Vydali zatykač tohoto znění: P. Theodosius zatýká se pro politické přečiny, odsuzuje se na *4 léta do pevnosti v Aarburgu a vypovídá se navždy ze země.*« Na štěstí není všecko pravda, co se pleskne. P. Theodosius byl nepřítelem každé revoluce, když ji však liberálové začali, snažil se, aby katolíci nebyli

potlačeni, a to ovšem jest svobodomyslným velezrádným zločinem, nebyti pro *svobodu, kterou oni myslí!*

Odvážný Theodosius nechtěl utéci před zatykačem, ale jsa si vědom své neviny, chtěl se hájiti před revolucionáři; té věci byl málo zkušený. Starší bratři jeho však znali násobilku liberární lépe, a proto mu radili k útěku. Theodosius namítal: »Uteku-li dle vaší rady, vzbudím domnění, že jsem vinen.« Dlouho mu bratři dokazovali, že u liberálů platí síla a ne právo. Konečně svolil. Objednán povoz, Florentini v noci dopraven z Aargau do Zugu prostředkem rozestavených stráží, které netušily, že bosý Kapucín může také jednou jeti v noci v kočáře. Ráno bylo mezi revolucionáři veliké zklamání. Proto rozeslali na všechny strany zatykače a brojili proti Theodosiovi i v jiných kantonech jako osobě nebezpečné a podezřelé, tak že musil opustiti vlast a utéci se na půdu elsaskou.

Po roce utišila se bouře, a Theodosius se vrátil do Švýcar, a to do kantonu Uri, kdež počal znova »hřešiti« proti kultuře a vzdělanosti. Ujímal se výchovy křesťanské mládeže a chudiny. Pán Bůh mu ty hříchy odpusť — on také někdy vzal metlu na pomoc a dával přednosť písmu sv. před knihami paedagogickými. Že mu to již odpuštěno, doufám proto, že ho uvádějí vedle Pestalozziho. Prázdné chvíle věnoval spisovatelství. Neměl sice mnoho času nazbyt, neboť celý půl roku zastával nemocného učitele kromě svých kněžských povinností. R. 1845. poslán do Churu, kdež počal novou činnosť.

Však stín pomluv sáhal až do bývalé Rhetie, kde leží Chur. Churští přijali Theodosia nejen chladně, ale docela s podezřením, že mají ve zdech svých revolucionáře, za nějž jej vydali liberálové. Ač mluvil horlivě, jednal laskavě, přece všude klidil jen nedůvěru. Viděli v něm zatemňovače, nepřítele a revolucionáře. To byl výsledek liberální činnosti. Veřejnosť mu byla zatím nepřístupnou. Věnoval se tedy jen kostelu. Reorganisoval služby Boží. Dvakráte v neděli kázal, zavedl odpolední *pobožnosť pro učeníky*, s níž bylo spojeno křesťanské cvičení pro ně, složil zpěvník, který dal lithografovati, aby jej mohl rozšířiti. Učeníci se scházeli a zachovávali kázeň, na niž mnoho hleděl. Tato horlivosť po čase roptýlila všecky předsudky, které rozšířili nepřátelé a učinila jej oblíbeným mužem.

Ve škole zavedl důležitou změnu, odděliv děvčata od hochů. Hochy vyučovali zkoušení učitelé, dívky sestry z Menzing, jež dal vycvičiti.

Roku 1847. povstaly nové bouře v celém Švýcarsku. Tentokráte Theodosius uznal za dobré uchýliti se hned na půdu rakouskou do Feldkirchu. Po návratu do Švýcar počíná druhá doba jeho činnosti, totiž sociální. Shledával mnoho lidí, kteří byli bez zaměstnání, a proto spíše prosili o podporu než o práci. Aby pomohl, hledal pramen výživy. Snažil se zavésti do hor industrii. Tak zavedl tkaní hedbáví, protkávání a pletení ze slámy a tkaní bavlny. Práce tyto hleděl zavésti nejen v Churu, ale i menších místech kantonu Grisonského. Kdo nalézá lidu pramen výživy, jest dle slov praktického Angličana větším dobrodincem lidu, než kdo najde nové souhvězdí na nebi. Dobročinná, obětivá mysl Theodosiova nalezla mnoho kritiků, ještě více posměvačků, ale málo nadšených přátel. Kdo staví na veřejných místech, mívá mnoho kritiků. Jest pravda, že se tkaní hedbáví a pletení ze slámy neujalo, protože nenalézaly výrobky dosti odbytu. V reklamě Theodosius neměl asi mnoho zkušenosti. Za to

však tkaní bavlny bylo mnohým výživou a jest dosud. Na tom již je dosti, aby uznána byla jeho zásluha. Roku 1850. již platil za rozumného opraváře a pozván vládou kantonskou k poradě, kterak odpomoci žebráctvu a tuláctvu. Do toho roku uvedl již 100 tkalcovských stavů v kantoně Grisonském v činnosť, a jméno jeho nabylo zvuku. Stal se všem vším.

Nedal se odstrašiti jedním nezdarem, ale zkoušel nový podnik jinde. V Ingenbohlu (vesnici poblíž Schwyzu) zakoupil r. 1867. přádelnu, do níž dal dopraviti nejnovější stroje v ceně 20.000 franků, r. 1859. zřídil při přádelně malou tiskárnu, aby dělala dobré věci propagandu a šířila dobré spisy mezi lid. K tomu cíli později založil »tiskový spolek«, kterýž dosud trvá. Jeho spisy a různé spisy populární jsou hlavním výrobkem. Švýcarský spolek tiskový vstoupil ve svazek s »knihovými spolky« v Bonnu, Innomostí a Mnichově a objednával členům knihy o $^1/_3$ krámské ceny levněji. Stěžoval si již tehdy, že špatné spisy docházejí i do domů ryze katolických, kdež podrývají základy křesťanské rodiny i státu.

Členové tiskového spolku platí 3 franky ročně a dostanou členského podílu knih o 50—60 tiskových arších (tedy arch za 2 kr.) a mimo to právo z přiloženého seznamu dle libosti voliti si spisy o čtvrtinu až i třetinu laciněji. Svazek spolkový obnovuje se ročně. Při tiskárně zřídil sirotčinec, kdež chudé dítky skládáním archů a drobnými pracemi částečně pomáhaly hraditi útraty za stravu a vychování. Tiskárna trvá dosud a jest velice čilá. Sazbu obstarávají sestry samy. Do nedávna měly velmi spolehlivého faktora, horlivého katolika. Po jeho smrti nemohly se dopátrati spolehlivého muže, a proto zkusila jedna ze Křížových sester převzíti faktorství sama. Že úlohu dobře zastává, jde z toho, že zdokonalila tiskařství novým výzkumem, aby mohly sestry při sázení též dle libosti nebo potřeby seděti. Lacinějších děl vydali již množství; při mé návštěvě měly právě v tisku Praktickou kuchařku, knihu pro venkovskou domácnosť. Praktické návody všech 2500 sester pojaty do knihy. Kromě této jiných tiskáren nezaložil. V Ingenbohlu vedle tiskárny zřízeno: knihařství, kteréž vykonávají knihaři za dozoru placeného mistra. Většina knih v tiskárně vyšlých se prodává již vázaná. Sirotkům dána též příležitosť vycvičiti se v řemesle. Stroje tiskací i jiné ženou se vodní silou, kteráž jest nejlacinější a pro podobné malé tiskárny nejvýhodnější. Tiskárna a sirotčinec podržely jméno po bývalé továrně »Paradies« a jsou telefonem spojeny se sirotčincem asi 500 kroků vzdáleným. O podobných tiskárnách budu jednati v jiné kapitole, proto zde nebudu se déle šířiti.

Jak prozíravého ducha byl v otázce sociální, dokázal ve své řeči na sjezdě »spolku Piova« ve Frankfurtě n. M. r. 1863. Jako souvěkovec Kettelerův prakticky prováděl jeho theorie. Otázku společenskou nebral jen jako otázku žaludku, ale předně jako otázku srdce. Proto jeho vzorná péče o výchovu dorostu. Pravil mezi jiným:

»Třeba nám držeti se zásady: dělnictvu jest potřebí práce, musíme se o práci starati. Druhou věcí jest sdružení se ku práci, což se stane pomocí družstev a cechů, jak tomu dosud bylo, aby tedy dělníci přijati byli do cechů, neb aby povstala družstva mezi dělnictvem. Nechci se sporného bodu blíže dotýkati, ale družstva musí býti. Družstvo jest následek křesťanského názoru a jest naším poža-

davkem; jednotlivec mizí, nemá ani vlivu, ani potřebné síly. Jsem-li zde, nemohu býti všude . . . jednotlivec jest vždy vydán nebezpečí zahynutí: proto družstvo. Ale nezapomínejme, že jest ještě třetí věci třeba: práce, družstvo pochodící ze křesťanské půdy, nejen sdružení se za lepším živobytím a za lepším výdělkem . . . nýbrž pohnutkou musí býti křesťanské účely, křesťanská láska.« Zde nepravil Theodosius pro nás nic nového, neboť to vlastně jest křesťansko-socialní program, ale to jest nové, že tak správně soudil již r. 1863., kdy liberalismus byl v květu, a kdy Pius IX. byl posmíván proto, že zatratil »individualismus« jako směr křesťanské spravedlnosti a mravu odpírající.

Ve výchově sdílel názory zcela moderní: děvče i hoch po 12. roce mají býti ve škole vzděláni pro budoucí povolání. Toť škola průmyslová a odborná, která jest školou nejbližší budoucnosti. Tak smýšlel již r. 1863. a sám ve svých ústavech spojoval práci s výchovou, aby dítě navykalo práci již za mládí.

Odkud vziti kapitál ku práci? »Aby tovaryš později něco měl do začátku, tu třeba, aby již pro učeníky založeny byly spořitelny, do nichž by nejmenší úspora mohla býti uložena. Je-li již tovaryšem, nechť jest mu dána příležitosť spořiti ve spolku tovaryšů. Až se stane mistrem, bude již něco do začátku po ruce. Kdyby se touto cestou věc nedařila, musili by mistři vzájemně si pomáhati a založiti vlastní pokladny, z nichž by mohli si vypůjčiti peníze na zakoupení suroviny atd. Jest otázka, kterak mají býti pokladny založeny?«

Navrhoval dvojí cestu: buď společné úspory mistrů, buď úvěr křesťanského kapitálu, neb úvěrní ústav dělnictva, založený na základech křesťanských a ne zisku, jakýsi druh »mons pietatis«.

V řeči své r. 1863. pronesené dotekl se všech bolavých míst na těle továrního dělnictva: nejistoty výdělku, malé mzdy, dlouhé pracovní doby, nezdravých místností, nouze v nemoci, chudoby ve stáří, neschopnosti k jiné práci, když odbor tovární hyne atd. Jaký měl tehdy prostředek? Aby dělnictvo mravně povznesené ku spořivosti, podporované od křesť. živlů, samo z úspor a na akcie založilo si továrny. Sdružení dělnictva, dělnické banky a spořitelny, mají pomoci dělnictvu od žravého kapitálu. Zde též pronesl znamenitou myšlénku tímto způsobem.

»Ve dřívější době byly mnohé kláštery továrnami, proč by neměly jednou zase továrny býti kláštery? Továrník pracuje a vydělává, bohatne a žije přitom stkvěle. Máme řeholníky a sestry, kteří témuž se přiučí a konati mohou, jako on, kteří pro své potřeby málo vyžadují; co by se dobrého dalo vykonati z výtěžku pro dělnictvo ve směru náboženském, mravním a hmotném pro chudé a trpící vůbec?«

»Co v tomto směru při továrnictví možno a nemožno jest — dovolte mi z vlastní zkušenosti pověděti. Jak vidíte, jsem mnich, a to z řádu, který se nazývá žebravým, tedy mnich, jenž ničeho nemá. Však Pán Bůh mi dal, že jsem zřídil továrnu, jsem tedy žebrák mající továrnu. Jak se to stalo? To vám povím krátce.«

»Poznával jsem, že továrny měly by býti k něčemu jinému, než aby plnily kapsy jednotlivce. Šel jsem k jednomu továrníkovi a řekl jsem mu, že chci také zříditi továrnu, aby mi pověděl, kolik vydělává. Odpověděl mi, že 20%; to se mi zdálo býti vhodné a myslil jsem, že bych i já 20% mohl potřebovati.

»Začal jsem vedle mateřince sester v Ingenbohlu zřizovati prá-

delnu, k níž jsme připojili tiskárnu a později knihařství. Tím se zaměstnává 36 dítek. Počítal jsem, že, když 20% výdělku dá továrna, bude moci při 30 stavech tolik a tolik užitku přinášeti. Rozpočet byl správný. My můžeme továrnou zaopatřiti úplně 36 dětí a ještě jim dáti náležité vychování i vzdělání. Týdně se dává dívkám příležitosť vycvičiti se v šití, plétení atd., poučují se i o vší domácí práci a vaření. Ony zůstanou v ústavě do 18 neb 20 let, nevystoupí-li dobrovolně dříve — a při odchodu seznali jsme, že měsíčně po vší útratě zachovali 20 franků.

Toho času přišel jsem do Čech a slyšel jsem, že v Horním Litvínově (Oberleitensdorf) u Teplic vázne jedna továrna. Ptali se mne, vím-li si rady. Chtěl jsem si věc rozvážiti a cestoval jsem dál. V krátce dostanu telegram: »Nekoupím-li sám — koupí jiný.« Neměl jsem ani groše v kapse, a továrna stála 100.000 zl. V důvěře v Boha uzavřel jsem koupi a brzy jsem sehnal 25.000 zl., a ročně jsem splácel 5000 zl., až byl dluh umořen. Protože ředitelé továren jsou drazí lidé, žádající ročně 1500—2000 tolarů, poslal jsem tam Milosrdné sestry. Teď jest jich tam 10. Jedna má vrchní dozor, druhá a třetí vedou kancelář, knihy a korespondence, čtvrtá a pátá dohlíží v síních. Jim jsou k ruce úředníci a dohližitelé. A jak se daří? Teprve o 6. hod. a ne jako jinde o 5. ráno — shromáždí se dělníci v sále k ranní modlitbě. Pak se pracuje do 11 hod., kdežto ostatní sestry obstarávají domácnosť. V 11 hod. je kratička modlitba a po ní jdou dělníci domů. V jednu hodinu pokračujeme v práci a v 7 se končí. Nepřijme se nikdo, kdo už není celým křesťanem nebo jím býti nechce. Nikdo nezůstane v práci, kdo dovolí si nemravné řeči, nebo znesvěcuje neděli a svátek. — Výsledek však je ten: že jsme (ovšem po dlouhých pracích a námahách) po třetím roce dodělali se přebytku 6000 dolarů. Mimo to dosáhli jsme: 1) že dávána práce 124 dělníkům, při křesťanském zacházení a dobré mzdě, 2. že z větší části na útraty továrny byly 3 sestry učitelkami na obecné škole, 3. *že zřízena nemocnice pro dělníky, v níž vše poskytováno zadarmo*, 4. že sestry se mohly věnovati ošetřování i po domech, 5. že zřízen sirotčinec pro 12 dítek zcela zdarma vydržovaných.«

Z přehledu podaného P. Theodosiem samým jde na jevo, že továrny jeho plnily povinnosť svou k dělnictvu svědomitě, zejména když uváženo, že to bylo r. 1863., kdy slavil liberalismus své vítězství. Bez novel o nemocenských pokladnách, o svěcení neděle a normálním dnu pracovním rozluštil kus úlohy.

Továrna v Horním Litvínově zpracovávala vlnu surovou až v hotové sukno. Práce byla solidní, však během několika let musila skončiti z mnohých důvodů. Nebylo u sester patřičného vyškolení; dobrá vůle sice velmi mnoho zmůže, ale obchodní a industrialní tradice třeba děditi nebo si je důkladně osvojiti, aby se mohlo soutěžiti. Výrobek byl výborný, a proto přirozeně i cena byla vyšší, ale v době liberálního rozmachu takováto solidní zásada nemohla vítěziti, zejména, když i mzda byla slušná, pracovních hodin méně než v podnicích liberálních. Konečně neuměl P. Theodosius zjednati výrobkům odbytu, který jest nevyhnutelným požadavkem.

S krásnými vyhlídkami začala továrna Litvínovská pracovati, později však připravila Theodosiovi nejednu bezsennou noc a mnohou nepříjemnou cestu. Píše jisté osobě podniku příznivé: Má myšlénka,

má snaha při odevzdání továrny dozoru sester jest Vám dosti známa. Chtěl bych všemožným způsobem pracovati proti nepořádku v továrnách jak ve směru náboženském, tak mravním; zde není jiného vydatného prostředku než pokřesťanění továren t. j. aby křesťanství pronikalo obecenstvo továrny: pána i dělnictvo. Továrna a obchod nejsou hříchem, jako jím není rolnictví; poněvadž však nyní pomáhají ku lhostejnosti a materialismu, musí se jich též užiti jako prostředku pokřesťujícího .. Toho lze dosíci jen spojenými silami duchovenstva a laiků. Pak ovšem může nésti ovoce, zejména, když desátek výnosu by se věnoval nemocným sirotkům, neduživým, jak se to činí v Horním Litvínově.«

Celá myšlénka Theodosiova byla příliš nová a měla velmi nebezpečné soupeře v ostatních továrnách. Snad při tehdejších nedostatečných komunikačních prostředcích a při velké vzdálenosti ústavů od sebe a při jediné mužské síle, která mimo to konala všecky povinnosti řeholníka, lze pochopiti, že konečně podniky jeho hynuly, a musil s nemalou ztrátou je odprodávati. Spravedlnosť žádá, abychom posuzovali práci jeho více dle vůle než dle výsledků. Chtíti konkurovati v liberální době poctivými zásadami — nebylo nikdy snadno.

I Švýcarsko mělo podobné závody. V kantoně Svatohavelském byla papírna, která týmiž zásadami se řídila. I tato továrna byla prodána, neboť dělnictvo nebylo zralé pro takové podniky, a velkokapitál nechtěl poctivého soupeře podpořiti, jinde nebylo porozumění pro Theodosiovy křesťansko-socialní myšlénky.

Uvedené podniky svědčí o jeho podnikavém a prozíravém duchu. Jestli však již ty veliké snahy jeho budí úctu, tož přece vlastním vavřínem jeho jest mohutné shromáždění »sester Křížových.«

Theodosius již v Badenu vyhledal 3 zbožné dívky, které jevily povolání k řeholnímu životu. Dal je vzdělati na ústavech nejlepší pověsti se těšících a hradil náklad z darů dobrodinců, kteréž pilně vyhledával. První jejich působení byla křesťanská výchova. P. Theodosius však pomýšlel více, chtěl jich použiti za dělnice ve všech směrech křesťanského milosrdenství.

Zakoupil rozbořený dvorec poblíž Schwyzu v Ingenbohlu, a tam pracovaly sestry i Theodosius, který tam neměl z blízkého Schwyzského kláštera daleko. Jako Bonifác přistal ku břehům Evropy s krokvicí v jedné a s evangeliem v druhé ruce, tak Theodosius nose brevíř a stavební plány, byl vrchním stavitelem, dělníkem i knězem. Přičinění, prostota života a zbožný duch byly bohatstvím podniku. Po dokončení stavby přijal 8 sester do kongregace »Křížových sester«. Jedno menší odvětví věnovalo se vyučování výhradně a oddělilo se. Druhé věnovalo se praktickému životu a vyučování jen potud, pokud souviselo s milosrdnými ústavy, které měly říditi.

Změna horského svahu po příchodu sester byla patrna. Na místě zanedbaného švýcarského hospodářství povstalo vzorné hospodářství, jež proměnilo stráň v pravý ráj četnými stromy, umělými tarassy a novými stavbami, které zde povstaly: škola, pensionát a mateřinec Milosrdných sester. Tak vynikal ústav v Ingenbohlu; avšak uvnitř připravoval Theodosius strom, pod nímž si mnohý měl odpočinouti. Účel kongregace vyjádřil zakladatel takto:

(Pokračování.)

Modlitba.

Maria Panno, matičko sirých,
útěcho moje jediná v žití,
za lásku Tvoji srdce mé celé
v oběť Ti nesu se vším, co cítí,
se vším, co trpí, se vším, co draho
v světě je celém,
s duší i tělem;
všechen můj bol a všechno mé blaho,
matičko předrahá, v oběť si vem.

Nemám již retů matičky rodné,
jež bych moh' líbat, když hynu v pláči,
za to však líbám Tvůj obraz drahý,
jejž často v skrytu slzami smáčí
oko mé vlahé v toužebném lesku,
když v mysli svojí
v andělů voji,
v závoji z hvězdných utkaném blesků
vidím Tě vznášet se v azurnou výš.

Nuž tedy, drahá matičko v nebi,
hynout mi nedej ve světa víru;
tak jako plavci v bouři jsi spásou,
přiveď i mne též do věčna míru,
do věčna míru, ke svému synu,
k srdci mne svému
přelaskavému,
v žití jenž bouři bez těchy hynu,
přiviň mne v nebesích, matičko, blíž!

Ed. St. Kasal.

Mé celle.

Má chudá cello, tichá moje říše,
za palác nedal bych tě mramorový,
kde v bujném přebytku si boháč hoví,
ni za trůn zlatý v celé moci pýše.

Vždyť čisté blaho vléváš v duši tiše,
hruď plní klid dřív nepoznaný, nový,
tak tajemný, že ret ho nevypoví,
jímž každá z knih tvých, každý obraz dýše.

Čím svět mne bil, snad v odplatu mým vinám —
smích jízlivý a potupa a hana —
ve klíně tvém já všeho zapomínám,

v tvém náručí se celí každá rána — — —
Ký div, že blah své ruce k tobě vzpínám:
»Mé koby samoto, buď požehnána!«

Boh. Fr. Walzel, O. Praem.

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Pokračování.)

III.

Směrem od nádraží k Třibicím bral se povoz tažený dvěma hnědouši. Na povýšeném kozlíku seděl Bláhův kočí Václav, který se změnil z junáka ve vážného muže. Vrásek mu přibývalo, jak rychle se množila jeho rodina, a právě zase jedna rýha nad levým okem se objevovala. Tělo nadále držel přímě, jak se slušelo na panského kočího.

»Milostpane,« řekl, obrátiv se dozadu,« někdo vám přijde naproti.«

V kočáře sedící mladý muž zakýval hlavou, jakoby chtěl říci: »Vím dobře, kdo to bude.«

Václav vezl Oskara na prázdniny. Mladý Bláha dokončoval právnická studia. Chtěl příštím rokem odbyti poslední rigorosum a pak se mínil podívati do ciziny. Buď se vrhne za zkušenostmi nebo se dá ještě zapsati na některé slavné universitě. Oskar mohl zůstati doma, by vedl s otcem závody, ale nechtěl. Toužil po studiích, přestoupil z gymnasia na universitu a dělal výtečné pokroky. Měl naději, že bude promovován sub auspiciis imperatoris. Stal se zatím z bledolícího studenta švarným mužem, jemuž pěkně slušel posud prořídlý plnovous. Měl hluboké oko, vysoké čelo, vážnou tvář, oduševněnou vnitřní rozvahou a silou vůle. Oděn byl elegantně, ne jako výstředník, ale slušně dle mody. Naproti ležel naplněný vak, svrchník a ebenová hůl, stříbrem kovaná. Na nádraží si koupil růži, již připevnil na klopně salonního kabátu.

Kdo znali Oskara, prorokovali mu stkvělou budoucnost. Už svým zjevem uchvacoval. V úřadech a veřejném působení politickém může to daleko přivésti. Bláha starší se takových funkcí zúmyslně vzdaloval, nemaje času k cestám a schůzím. Jenom v obecním a okresním výboru zaujímal vynikající místo, ale mandáty poslanecké přímo odmítl, poněvadž je zastával posud muž dosti zasloužilý, který

méně ve sněmovnách mluvil a více pracoval. Chtěl se vzdáti mandátů ve prospěch Bláhy, ale ten odepřel.

Oskar počítal, kolikátou to dělá cestu do Třibic. Dříve se drkotal po nerovných cestách, na nichž bylo každý kámen cítiti až v zádech, nyní se jelo zcela dobře. Také co rok mu přicházela naproti Bohumíra, a proto nebyl Václavovým sdělením pranic překvapen. Čekal sestru najisto. Vezl jí knihy, o něž mu psala. Sám se při paragrafech méně zabýval krásnou literaturou, ale kupoval nejlepší plody českých spisovatelů pro sestru a zámeckou knihovnu, již takto doplňoval. S Bohumírou knihy ty ráda čítala Korytova Běluška, a na tu právník rovněž pamatoval. Jistě se těší na prázdniny, jakož i on toužil po zdravém venkovském vzduchu, procházkách lesem, osvěžení a především po těch milých a drahých, jimž jeho srdce zcela náleželo. Proto i nyní duch jeho předbíhal rychlé koně. Těšil se také na nový příbytek v opraveném zámeckém křídle a na věci, jichž mu sestra předem v dopisech napovídala.

Když zatáčel kočár kolem višňových alejí, Václav ukázal bičem na jeden mohutný kmen, za nímž se někdo ukrýval. »Milostslečna,« poznamenal.

Oskar vystoupiv, bral se přímo ku kmeni. »Tady jsme,« řekl hlasem, plným lásky k sestře; »už ti netřeba hráti si na schovávačku. Jsi vyzrazena.«

Bohumíra padla bratrovi do náruče. Nikdo by byl v ní nehledal ono růžolící děvče, které se mezi drůbeží otáčelo, zámek zpěvem naplňovalo a všechny rodiny ve dvoře navštěvovalo. Bohumíra vyspěla ve sličnou dívku, na níž nezůstalo z mladosti nic, než láska k hospodářství a čtveračivosť, jež jí nikdy neopustila. Jinak však vynikala způsoby, že se až sousední šlechta divila, kde se všemu přiučila bez guvernantky. V každé společnosti se dovedla pohybovati. Měla mnoho ctitelů a nápadníků, a synové okolních šlechticů i to jí odpouštěli, že všude výhradně mluvila ryzí, spisovnou češtinou a pouze v nejvyšší nutnosti užívala jiného jazyka.

»Pojedeme nebo se dáme parkem?« ptal se Oskar sestry, již držel posud za ruku.

»Nejsi-li unaven, projdeme se. V parku pod thujemi a jasany jest tak krásně!« odvětila slečna.

»Tedy půjdeme!« rozhodl právník a nařídiv kočímu, by jel pomalu silnicí, se sestrou se dal na vedlejší stezku, která vedla alejí kaštanů a směřovala k parku, nad nímž se klenula záplava zelených stromových korun. I zeď kolem byla pokryta divokou révou a úponkovitými bylinami. »Všichni jsou zdrávi?« ptal se Oskar. »Otec, matka?«

Bohumíra přisvědčila.

»Úřednictvo, čeleď, hajný Solín, ovčák?«

Sestra podívavši se na Oskara, s úsměvem propověděla: »A na toho nejmilejšího se netážeš?«

»Těžko říci, kdo z vás je mně milejším.«

Bohumíra zahrozivši prstem, řekla: »Věřím, že jsme ti všichni stejně milí, ale z těch mimo rodinu přece ti jest někdo až tuze milý.«

»Myslíš, Bělušku?«

Slečna se usmála. »Přiznal se pan doktor, přiznal. Tedy věz, že Běluška vadne a chřadne.«

»Co že pravíš?«

»Vadne a chřadne po tobě,« pokračovala Bohumíra, »ale hned okřeje a srdce její ozdraví, jakmile tě spatří a s tebou se potěší.«

Oskar stisknul sestře ruku. »Ještě sem přichází?« tázal se.

»Každodenně; pracujeme spolu v parku, ale včera, když došel od tebe telegram, sebrala si látku i náčiní k šití. Sama nepřijde, ale musíme ji přivésti.«

Oskar přisvědčil. Mocně mu bilo srdce, když se blížil k parku, kde zažil mnoho blahých chvil, jimž bývala přítomna i Korytova Běluška. Bez ní si už ani nedovedl představiti pozemské štěstí, neboť hluboko v srdci nosil její podobu.

Bohumíra otevřela klíčkem, který stále u sebe nosila, dvířka u parku, a oba vešli pod stinné jasany, duby a javory, kde bylo až přítmí, a slunce spoře pronikalo rozložité koruny. Pod nohama chrupal písek, a kamenné lavičky přímo zvaly k usednutí. Za lesíkem tím prostíral se bujný pažit, a dále převládaly ovocné stromy, zákrsky i vysoké kmeny. Zde se zahrada dělila; jedna část byla posázena květinami, na druhé, větší, pěstována zelenina. Stezníky vroubil rybíz, obsypaný nyní zarudlými plody. Pod keři zrály jahody.

Oskar tu a tam se jenom podíval v pravo a v levo, dotazuje se, jak letos kvetly růže, budou-li broskve a zdařil-li se nový druh karafiátů. Posléze stanuv a upřev zrak na zámeček, řekl: »Tedy na tebe také došlo, ty veteráne? Však jsem myslil, že pro samé továrny zůstane náš zámek jako popelka mezi novými stavbami. Kde jste mne ubytovali?« obrátil se s otázkou k sestře.

»Zde právě v tomto opraveném křídle,« ukázala Bohumíra.

»To si dám líbiti,« pochvaloval si právník. »Já si sice starožitností v museu vážím, ale teď nemohu Homolu pochopiti, že tolik k nim lne. Všechno moderní, ovšem beze všech titěrností a kudrlinek jest mi nejmilejší. A náš zámek potřeboval nového uspořádání a obnovení. Nejednou jsem otce k tomu nabádal. Že přece svolil! Ale ornamentika mohla býti bohatší.«

»Uvnitř jest všechno vkusné a pohodlné. Budeš zcela spokojen. Ale teď pojď, ať nás rodiče nehledají. Václav bude už na dvoře,« pobízela Bohumíra bratra, který pozoroval zevnějšek opraveného zámku, přirovnávaje jej k pražským činžákům. Pobízel otce, by něco věnoval na okrášlení zámku, by se mohly Třibice rovnati každému hraběcímu sídlu. Už i mlynář zvýšil mlýn o poschodí, a stará zámecká budova až nepěkně se vyjímala mezi novými domy a vkusně natřenými továrnami. Teď pak i zámek byl rozšířen, natřen, opatřen prostrannějšími okny, vyzdoben římsami a zcela vkusně a moderně zařízen.

Oskar byl jako jiná léta přivítán srdečně a mile; hned prošel zámek, prohlédl knihovnu, zaskočil do parku, ale na závody se ani netázal.

Bláha čekal, že o to syn požádá, by byl i závody proveden, ale ten se k tomu neměl. Bláha neříkaje ani slova a naslouchaje úsudkům Oskarovým o politice, umění, soudních přích atd., myslil si: Pravda, ty nejsi pro obchod, zemědělství, opravy silnic, rašelinu; ty myslíš mnohem výše. Tvoje dráha jde jiným směrem než naše. — A bylo tomu tak. Teprve příštího dne připojil se k otci, když šel obvyklou visitou, ale jevil pro nové věci malý zájem. Procházeje

pískovcovými lomy, vykládal paragrafy a ve škrobárně rozebíral nové zákony, které právě vycházely očistou parlamentu. Bláha utvrzoval se u vědomí, kterého už dávno nabyl bedlivým pozorováním, že Oskar nebude jeho nástupcem ve Třibicích, a že třeba hledati jiného muže a dědice, který by stoje v úzkém přátelském spojení s rodinou, pokračoval v začatých pracích. A tím by mohl býti jenom Bohumířin budoucí manžel. Však najde-li se takový, a bude-li jej také slečna chtíti? Bláha nemínil činiti na dceru nátlaku, také nechtěl jejího blaha obětovati časnému prospěchu svých závodů, ale kdyby mohl sloučiti svého zetě se správcem těchto projektů, bylo by se vyplnilo jeho nejmilejší přání.

Syna dávno pozoroval a jako dříve stál o to, aby vystudoval latinské školy, tak by jej nyní i doma ponechal a učinil svým učněm a zástupcem; ale Oskar neměl chuti, ani vloh, ani trpělivosti k takovým pracím. Spíše Bohumíra se o to a ono zajímala nežli student. Utvrzoval tak otce v přesvědčení, že mu nemůže brániti v zaměstnání, k němuž tíhne a k němuž i jeho studia směřují.

O prázdninách Oskar pokračoval v tom bezstarostném a veselém životě, v těch zábavách, výletech, přednáškách, studiích a vycházkách do lesů jako v letech minulých. Oskar byl velice čilý a činný v probouzení národním, popularisování věd, ve svolávání schůzí a všude hleděl oživovati společenský život oproti rozdílům stavu a smýšlení. Také často se stýkal s baronem Gustavem Aulickým, synky měšťanskými, studenty celého kraje, úředníky, a když pořádal kdysi na svůj vrub výlet, sešla se schůze, jakéž nikdo zde nepamatoval. Bylo patrně znáti, jakým se těší sympatiím a jak dovede kde koho dostati na svou stranu.

Bláha pozoruje tuto synovu činnosť, jenom se usmíval. Korytomu na výletě pošeptal: »Rozený diplomat. Ten vynikne jako politik!« Ale Bláha tak daleko tehdy nemyslil. Však přece jej zajímalo, že syn dovedl tak okolní šlechtu okouzliti a s prostými občany aspoň na chvíli sloučiti, ačkoliv bystrým rozumem předvídal, kam mnohý soused bije a proč na výlet své komtesy a baronesy přivedl. Oskar také dovedl všechny udržeti v napjetí, třeba starostlivé oko otcovo vystihlo, které dívce se jeho syn nejvíce koří. Zde také se vyplnilo Homolovo přání, že mohl v důkladné přednášce projeviti své známosti o pánech z Kračínova, kteří sídlili původně na Planém vrchu a později postavili ve Třibicích zámek. Přednáška byla pozorně vyslechnuta, a když Homola s apostrofou na celý slavný český národ skončil, byl odměněn hlučným potleskem, a o bývalém sídle starého českého rodu pronášeny rozličné úsudky.

»Kdyby tak vstali z hrobu a spatřili, co se zde nyní děje! Jejich hrdé sídlo bude rozvezeno a srovnáno se zemí.«

Mluvčí se podíval na vrch, jehož jeden bok byl už hodně sražen. Zdi na vrchu dal Bláha fotografovati pro věčnou památku, a kusy valů sneseny do parku, kde utvořena z nich pěkná okrasa kolem vodometu. Nedaly se trosky ty jinak udržeti, a také nikdo nežádal, aby pro jich zachování zůstaly vzácné a cenné poklady v zemi.

»Planý vrch,« mínil jiný posuzovatel, »býval našim předkům útočištěm, a teď se stal zdrojem blahobytu.«

»Bez kouzelného proutku Bláhova byla by to posud pustina plná zákrsků a křovin, metlice a jedovatých hadů.«

»Kdo by byl tušil, že v bezprostřední blízkosti naší takové jsou lomy a kovy! Akciová společnosť je hledala bez výsledku. Štěstí, že je teprve Bláha našel.«

Tak a podobně rozmlouváno mezi účastníky, a minulosť přirovnávána k přítomnosti. I šlechta byla potěšena, poněvadž Homola se dotýkal se vším uznáním také pánů Vrbinských z Nadějkova, Malinských z Prostovic atd., připomínaje jejich styků s Planým vrchem. Tím se Homola vrchnostem zavděčil, a část uznání přepouštěna i na účet Oskarův. Prodleli delší dobu na výletě, a Gustav Aulický nemohl se ani odtrhnouti od Bláhovy rodiny.

A nyní zase myslil Oskar na nějakou velkolepou schůzi, kde by se sešli representanti všech stavů a všeobecné sblížení jejich se utvrdilo. Středem mělo býti město Honosice, a půdou majetek barona Aulického, tak zvané »dubiny«, prostranství to porostlé pažitem a obklíčené krásnými duby. Mladý právník převzal na sebe úkol rozšiřovati zásady politické, buditi národního ducha a připravovati nižší vrstvy lidu pro zájem věcí celé země se týkajících. S nadšením o tom rozprávěl před otcem, žádaje za informace místních poměrů.

Bláha nic nenamítal proti národnímu probouzení a všestrannému vzdělávání lidu, namnoze posud neprobuzeného, ale na zásady politické se syna důkladně vyptával. Oskar předložil otci celý program, a Bláha to a ono schválil, ale v některých věcech projevil zřejmou nechuť, nedůvěru a pochybnosť ve zdárný výsledek. Oproti politice, již syn čerpal z různobarevných listů, brožur, přednášek v klubech a jednotách, vyslovoval i svá mínění, jimž se snad nedostávalo tolik vzletu, ale za to spočívala na pevných základech konservativních a vynikala praktičností a rozvahou.

Tak se mnohdy tříbily názory mezi otcem a synem, jež pomáhali luštiti také mlynář a farář. Zabočila-li rozmluva v tyto meze, odcházela hned Bláhová s dcerou do vedlejšího pokoje a teprve o svačině mnohdy až násilně přetrhly pevnou nit politických hovorů, uvedše často i rozčilené mysli k dennímu pořádku. Oskar hájil to, čeho nabyl studiemi a co do sebe vsál ve středu ruchu a kvašení názorů, a musil býti pádnými důvody uveden na víru tichých, ale pozorných sledovatelů české politiky. Nebyl však nepřístupným a bez zármutku oželel zásadu, o jejíž neprospěšnosti, ano snad i záhubě byl usvědčen. Otec pak syna pranic nešetřil a ostatní společníci ve sporu zapomínali společenství v obchodních záležitostech, trvajíce na tom, co se jim zdálo nejrozumnějším a nejpříjemnějším.

Bláha pak uváděl teď často syna do takové školy ku tříbení názorů, když tento mínil veřejně vystoupiti a stanoviti směr, jímž by se nadále bral celý kraj ve svém národním a politickém přesvědčení.

»Neodpírám pokroku žádnému,« říkal Bláha, »ale myslím, že veškeré probouzení lidu musí se díti na základě národním a konservativním, a že rovněž nikdo nesmí se dotýkati při tom nectně ani otázek náboženských, ani obvyklé mravnosti, ani zájmů dynastických. Dá-li se pokrok s těmi podmínkami srovnati, pak jsem jeho přítelem a podpůrcem. Ale pokrok, který se stal frasí a harcuje jako puštěný kůň, až někde narazí na nepřekročitelnou překážku, jezdce shodí a snad usmrtí, takový střeštěný pokrok bez rozumu a rozvahy ve mně nenalezne nikdy pomocníka a následovníka. Vy mladí snad k němu

přilnete, snad se i za těmi bludičkami pustíte, ale od nás, lidí zkušených a rozvážných, nemůžete žádati v tom podpory a svolení.«

»Neupřílišňuješ, milý otče?« řekl Oskar.

»Ani dost málo. A zvláště náš kraj není k tomu uzpůsoben, aby podával jaksi tón. Kolik let tomu, kdy se počalo zde hnutí probouzeti? Kdo uvykl posud na lehkou stravu, tomu by bylo každé nezáživné sousto obtížné. Tak tomu jest u velikých mas dělnického lidu. Měl se pomalu vzdělávati a rozvíjeti, ale dali mu hned příliš silné dávky, podkouřili mu, až v něm rozbujela pýcha, a od té jest na bezcestí malý pouze krok. I nepřál bych si, aby se dělníkům a rolníkům našeho kraje dostalo takové potravy a podnětu k vybočení s pravé cesty.«

O takových věcech posud Oskar neslyšel. Tu byl let jeho křídel hodně stržen, a když i Koryto opakoval názory Bláhovy, uvěřil jim docela. Tak se stalo, že nepracoval v těch intencích, které mu byly uloženy, ale že se pod dozorem a učením otcovým valně měnil. Ovšem vzlet, čilosť a ideálnosť mu zůstaly a jej vedly nadále. Sezval na tábor lidu, jak schůzi v »dubinách« nazval, všechnu šlechtu, starosty obcí, říšského a zemského poslance, duchovenstvo i učitelstvo, a okresní výbor přijal protektorát. Ráno byly ustanoveny přednášky a rozhovory, vpoledne společný oběd a velká akademie, na niž se nejvíce těšily dámy a obecný lid, ponechávajíce vážné záležitosti mužům a svým representantům. Celý kraj byl vzrušen, noviny hned předem psaly o táboře, výstřední živlové jej chtěli v počátku zničiti a každá z národních stran se těšila na příznivý výsledek, ovšem pro své zájmy.

Oskar konal se studenty dalekosáhlé přípravy a sám chtěl zahájiti schůzi přednáškou o národních a politických poměrech. Homola byl ochoten všechno opakovati o pánech z Kračínova, ale nedošlo naň. Za to bude účinkovati v akademii.

O studentech šla jedna chvála, jak se tuží, a že počali s mladým Bláhou zdárně akci, která na ně byla jako na mladé síly národa vložena. Oskar se studenty se staral o zdar tábora; psali, zvali, pořádali, a jako starostlivý otec bděl nad nimi ten, kterému blaho celého kraje leželo na srdci, dobroděj Bláha.

IV.

Tábor v dubině se nevydařil dle přání mladých nadšenců. Poznali, že to dá ještě mnoho práce, než bude lid náležitě vzdělán a než pochopí vážnosť situace a důležitosť svého postavení. Jedni se ohlíželi na to, že schůzi svolává velkostatkář a doktor, šlechtici se zdrželi tábora proto, že byl k němu volný přístup všem masám lidu, okolní hospodští využitkovavše schůzky mladého lidu, uspořádali taneční zábavy s hlučnými hudbami a mnoho mládeže i starších strhli, že se ani do dubiny nedostali. Také poslanec v poslední době odřekl, a okresní starosta uslyšev, v jakém tónu se přednášky povedou, předsednictví odevzdal jednomu z výboru.

Oproti všem těm nepředvídaným i netušeným překážkám se tábor konal, a mezery na rychlo vyplněny, tak že se i Homola se svými pány z Kračínova na program dostal. Mimo barona Aulického přijel jenom hrabě Vrbinský, který stejně se obdivoval mladému Bláhovi

jako jeho otci. Dámy ze zámku Honosic nepřišly, za to byl Oskarovi velice k ruce Gustav Aulický. Bláha starší přijel se ženou a Bohumírou, celá rodina Korytova, množství starších a mladších kněží z celého okolí, všechno Bláhovo dělnictvo, trochu rolnictva a nejméně lidu z Honosic. Místní sokolové podnikli právě v ten den výlet do lesa na opačné straně, a obchodníci zadali, by směli v tu neděli prodávati, doufajíce, že odbudou hodně zboží. Liberální noviny, které dříve tábor podporovaly, pojednou slyšíce, jak se tam řečnilo, obrátily ostří per svých proti původci a vůdci celého podniku.

Nejméně byl potěšen sám Bláha. Výsledek tábora dobře předvídal a v tom se nijak nepřepočítal, ale jiná věc jím mocně pohnula. Že Oskar přeje Bělušce, to dávno věděl, a pranic mu to nebylo proti mysli. Přehlédl i ten onen nedostatek, který se u dívky proti učenému doktoru jevil; Bláha nepřál emancipaci ženského pokolení, odkazuje je k rodinnému krbu, kde prý jejich nejpřiměřenější působiště. Také jeho choť nevynikala tak učeností jako citem, rozumem, praktičností a láskou k rodině. Podobnou chtěl, aby byla Bohumíra, a takovou též vyhledával nevěstu Oskarovi. Proto byl spokojen, vida volbu jeho srdce a doufal, že ani Korytovi proti tomu nebudou.

Zde však v dubině zpozoroval, kdo se dvoří jeho dceři Bohumíře, a že ani její srdce nezůstává lhostejno k patrným projevům náklonnosti. Byl to mladý Aulický, baron Gustav, dědic zadlužených Honosic, vychovanec hraběnky Milady z Viladova, té zkostnatělé etikety. Bláha měl plány, že když ne Oskar, tedy muž jeho dcery Bohumíry bude po něm ředitelem závodů a jako duší všech podniků. Cítil se posud při síle, byl v nejlepších letech, ale vždycky nutno pamatovati na budoucnosť, a to zvláště, když běží o věci takové důležitosti. Dávno vybíral a vyhledával ze známých mladých mužů, ale nemohl se posud na nikom ustanoviti. Jeho volba byla poněkud přísná, a všemožné ohledy ji stěžovaly. Teď pak jako mocná rána do plánů těch udeřilo poznání, že se o Bohumíru zajímá baron ze sousedního panství. Bláha uslyšev, jak nestálé jest Gustav povahy, mnoho se o něj ani nestaral. Někdy přijel s otcem do Třibic, také Oskarovi byl o prázdninách společníkem, podnikal výlety s Bláhovými, súčastňoval se všech slavností, a Bláha teprve se blíže poohlédl po synovi šlechtického souseda, když jej několikráte viděl v občanském šatě.

»Což není už u vojska?« tázal se syna.

»Vystoupil, jakmile mu to bylo dovoleno,« odpověděl Oskar, který rovněž jako jednoroční dobrovolník vojenským povinnostem svým dostál a ani o den déle u vojska se zdržeti nechtěl, ač vykonal důstojnické zkoušky s výtečným prospěchem.

»Myslil jsem, že zůstane u vojska, kde jest pro lidi tohoto druhu výborné postavení a zaopatření,« řekl Bláha. »A co dělá nyní doma?«

»Hospodaří,« odvětil Oskar.

Otec se usmál a o další hospodaření Gustavovo se nestaral. Co mu bylo po něm. Jiné starosti mu nedovolily blíže se informovati o jinochu, který zaměnil vědeckou knihu za účty, meč za radlo a — hospodaří. Bylo mu to k smíchu, a nechtěl ani uvěřiti, když Oskar

ujišťoval, že se v Honosicích dějí divné změny, a že Gustav se do všeho řádně vpravuje.

Teď zase baron zaujal Bláhovu mysl, když tento seznal jeho poměr k Bohumíře. Kdyby dcera lhostejně se k němu chovala, promluvil by s ní rozumné slovo, vyložil by jí všechno, a bylo by to spraveno. Bál se, že snad poměr mladých lidí dále popošel, než bylo jeho přáním. Pak by marně bojoval a dceru nutil.

Bláha nemohl poznati, jsou-li s tím také srozuměni rodiče Gustavovi, a hned si vzpomněl na tetu Miladu. Její nechuť a předsudek k nešlechticům by mu mohly pomoci a poměr mladých lidí zrušiti. Gustav se k němu velice blahosklonně choval a Oskara všude vyhledával. Postavou a zevnějškem byl slušný muž, který se přiučil u vojska vážnému držení těla, po matce měl hodně hrdosti a po otci ke všemu usměvavou tvář. Jako šlechtic mohl by udělati pěknou partii. Na prodlužené Honosice by se těžko kdo chytil, ale jsou boháči, jimž běží o titul, korunku, erb, a rádi by provdali své dcery za šlechtice. Baron z Prostovic takovou přednosť měl, a tato udice byla schopna chytiti pěknou zlatou rybku.

Bláhovi však o podobné přednosti nešlo. Stačilo mu prosté jméno, které nabylo beze všech predikátů zvučné pověsti. A jakým byl sám, tak měl vychované děti. Uvažuje o možném sňatku s Aulickým, přímo se lekal, aby se nedomnívali, že jej svedla touha po titulu, že tím způsobem se snažil sehnati erb na starou bránu a zaprodal za tou příčinou své milé dítě.

Takové starosti svíraly jeho srdce. Kde by byl jiný plesal, Bláha se rmoutil a lekal. Běželo mu o závod a aby neupadl v pomluvu, nahodilými okolnostmi dosti oprávněnou, že sňatkem své dcery spekuloval, a že mu běželo o to, by ji dostal za šlechtice.

K Aulickým zachoval se jako dříve odměřeně a vlídně. Učiniv baronovi svou poklonu, vrátil se ke svým přátelům Korytovi a faráři z Doubravky. Tito tři nadále udržovali věrné přátelství jako před lety, když se sešli a si porozuměli. Vyslechli přednášky, pozorovali nadšení, rozšířenou tvář referenta liberálního listu, který něco jiného čekal, postěžovali si na liknavosť mnohých, kteří se nedostavili, na bezstarostnosť mládeže, její touhu po zábavách a pak rozpředli hovor o všedních záležitostech.

V tom se dostavil ke skupině Aulický senior. Hodně sešedivěl na skráních, a také postava jeho se poněkud schýlila. Tvář měl posud plnou a nápadně tučněl. Zval Bláhu, by se s celou rodinou dostavil do zámku na malou svačinu.

Bláha ukázav na své přátele, řekl: »Děkuji uctivě za pozvání, ale mám zde přátele, kteří se mnou sem přišli a kterých nemohu opustiti na zpáteční cestě.«

Aulický senior znal pouze faráře, Korytu Bláha mu teprve představil.

»Tedy pan společník?« řekl baron, upjatě mlynáře pozoruje. »Zdali pak kapitál nese pěkné procento?« zeptal se s úsměvem.

»Velmi nízké,« místo Koryta odpověděl Bláha. »Někteří peněžníci a kapitalisté nabízeli nám peníze samovolně, ale když jsme jim oznámili percento čistého výtěžku, rychle odtáhli ruku i s penězi. Nepracujeme pro zisk.«

»Ovšem, ovšem; nejsolidnější firma,« pochvaloval baron, rychle mrkaje. »Ale pánové by si mohli všechno lépe pověděti u nás, a proto je zvu všechny na malé občerstvení.«

Chvíli se zdráhali, ale Bláha je donutil, řka, že bez nich sám nepůjde, a úplně minouti zámek, že by bylo nezdvořilostí. Baron odváděl z tábora místo okolní šlechty, která se nedostavila, dvě občanské rodiny a faráře Svobodu. Hrabě Vrbinský odjel před hodinou. Aulický vzpomínal na hraběnku Miladu, jak se asi potěší, až od ní připravené kompoty a saláty jísti bude místo knížete z Riesenberga mlynář Koryto, a její poněkud nevděčný miláček baviti se bude s Bohumírou a Běluškou místo s komtesami a baronesami.

V zámku bylo skutečně překvapení veliké, a teta Milada div nepadla do mdloby. Ani jeden jí rovný rodem a erbem! Také baronka nějak významně se podívala na chotě, ale ten vzadu u čalounu pokrčil ramenoma. Největší radosť z této společnosti měl Aulický junior Gustav a pozorností a výřečností dovedl zatajiti rozpaky rodičů i vážné tety, která by byla nejraději spěchala s migrénou do svých komnat, kdyby byl Gustav neprohlásil bezohledně o své tetě, že čím jest starší, tím jest zdravější a právě dnes že je čilá jako ryba.

Ze všeho bylo znáti, že Gustav ve světě nabyl jiných názorů a že se jenom zastaralým předsudkům tetiným usmívá, ovšem pokud tomu rodiče a vážnosť úctyhodného stáří dovolovaly. Bláha si dobře povšimnul, že Gustav tetě i rodičům vyká, kdežto dříve tito synovi dle všeobecné mody v převráceném světě vykali, a on jim tykal.

Gustav brzy přestal pokoušeti tetu a podrývati její úzkostlivě udržovanou vážnosť a přednosť v rodině, a obrátiv se k dámám, počal je baviti.

Baron hovořil s Bláhou a mlynářem, pan farář rozmlouval s Aulickou, a brzo byl naplněn salon hovorem zde nezvyklým, poněvadž téměř výhradně českým a bez všelikých titulatur. Hraběnka, která předsedala, mluvila málo, ale za to tím více pozorovala. Podobné starosti, jaké před nedávnem vznikly v hlavě Bláhově, ovšem z jiného popudu a za jiných okolností, naplnily rozkadeřenou hlavinku hraběnčinu. I ona postřehla, jak se Gustav nápadně dvoří těm »husičkám« ze mlýna a toho »bavlnáře«, který posud hověl té neodpustitelné chybě, že vlivem a penězi nedovedl si zakoupiti šlechtický titul. Ale Milada nedovedla hned rozpoznati, která ze slečen mate Gustavovi hlavu, zdali ta »bělobrká mlynářka« nebo ona »vyčouhlá bavlnářka«. Hraběnka nechtěla uznati krásy a přednosti přítomných dam, třeba že obě vynikaly půvabem i mladistvým pelem, zahalujíce skromností krásy těla i duše. Hraběnka byla by ráda Gustava aspoň pohledem nebo posuňkem varovala, ale ten neměl pro ni očí, shlíželo se raději v půvabném zraku Bláhovy Bohumíry. Obě jí byly stejně protivné, ale poněkud si oddechla, seznavši, že pan doktor Oskar se dvoří Bělušce. Aby její vychovanec přilnul k té mlynářovic, třeba jenom pro okamžitý rozmar nebo žert, nemohla si ani pomysliti.

»Posud se bavíte s hospodářstvím?« tázala se Aulická Bláhové, která seděla naproti.

»Posud, milostivá paní, a působí mi to mnoho radostí,« odvětila Bláhová.

»Ale musím s vámi sděliti, že máte v drůbežnictví konkurenta,« usmála se baronka, pohleděvši na syna.

»Snad jenom pomocníka,« opravovala velkostatkářka. »Ráda přijímám každé společenství. »A kdo se zde, prosím, smím-li se tázati, zajímá o chov ten?«

»Můj syn,« ukázala baronka na Gustava.

Těch slov si každý povšimnul, i ten, koho se týkala.

»Jsem teprve v začátcích, milostpaní,« ozval se Aulický junior, »a právě nyní přijímám od slečny poučení.«

Hraběnka Milada zkoprněla. Bože, oni hovoří o slepičím chovu, nasazování kvočen a výživě kuřat! Kdo to kdy slyšel, aby se takto mladý baron a po matce hrabě bavil v saloně u tabule!

»Ty pěkně bavíš slečny!« řekla vyčítavě.

»Nás to, urozená paní hraběnko, velice zajímá,« ozvala se Bohumíra.

Tebe ano, myslila si Milada, ale je to slušný tón v salonech?

Bláha vrtěl hlavou. Mnohým jiným věcem by spíše uvěřil než tomu, co právě slyšel. Gustav národohospodářem! Už dávno o něm slyšel, že nevalně prospíval na studiích, několikráte změnil své povolání, i dráhu vojenskou opustil a všude jako přeletavec se ukázal. Posléze zůstal doma a ujal se hospodářství po smrti správce, který až posud na statku hospodařil. Jak to nyní vlastně zde chodilo, o to se Bláha nestaral, nemaje vůbec zvyku míchati se do cizích záležitostí. Tu a tam mohl slyšeti poznámku Oskarovu o hospodářství v Honosicích, ale ani toho nedbal. Jenom to mu bylo divné, že Aulický nenásledoval pána na Mrazilově a nedostal se dávno na buben.

K nemalé zlosti hraběnky Milady, která považovala starost o potřeby vezdejší za nedůstojné zaměstnání pro lidi svého stavu, rozpředena řeč o rozličných odvětvích hospodářství, jeho radostech i nesnázích, potřebách i nedostatcích, a Bláha rozvinoval plány, jimiž se už řídil, a které posud měl na mysli. Všichni naslouchali, a Gustav často položil otázku, která nasvědčovala, že v tom oboru není docela ignorantem.

»A mohou se ještě poměry národohospodářské zlepšiti, mohou dojíti těch výsledků, jimž se dříve těšily?« řekl Gustav.

»Nesmíme zoufati a stále žalovati,« odvětil Bláha, »nesmíme skládati jenom ruce do klína a zahazovati radlo mezi staré haraburdí. Vždyť — pro Bůh! — tato půda nejdříve nás živila, a posud z ní jenom dostává se nám rozmanité potravy. Člověk žil z půdy, když ještě neznal kovů, když průmysl byl v plénkách, když nebylo továren, nebylo obchodu. Všechno může zajíti, ale půdy se musí nadále rolník držeti, půda do skonání světa bude naší živitelkou. Zaplavují nás výrobky z půdy panenské, více úrodné, ale to jednou přestane; vláda posud nevynašla ochranných prostředků k zachování a zužitkování plodin domácích, tu a tam se od půdy více žádá na daních ve prospěch země, ale to všechno se musí během času vyrovnati. Nadejde doba, kdy bude zase vítěziti půda nad průmyslem a obchodem, a kdy zemědělství vrácena bude přednost, čest, a vyplyne z něho blaho lidu.«

Po té řeči Gustav zatleskal rukama. »Škoda, že těmi slovy,« řekl, »nepotěšil pan Bláha těch zubožených rolníků, kteří počínají zoufati nad svým stavem.«

»Náš velectěný přítel,« ujal se slova farář, »provádí hned skutkem, co nám zde pronesl. A takové příklady táhnou nad všechna sebe výmluvnější slova.«

»Děkuji vám, přátelé, za uznání,« odvětil skromně Bláha. »Neběží mi o pochvalu, jako o skutečný stav věcí. Opětuji, že zemědělství nyní prodělává jakousi přechodní dobu, a že bude mu vráceno bývalé postavení, ale i zde musí se státi jisté obrození a proměnění, pokrok a jiné zužitkování plodin, a rolník sám musí zastati to, co nyní provádí druhá, třetí a snad i desátá ruka, kterou plodiny procházejí, než dojdou svého cíle. A proto schvaluji i chov drůbeže, který jest jako článkem v řetěze těch oprav a doplňků národního hospodářství. Trh jest pro rolníka jako uzavřen, když bursy stanoví ceny obilí dříve, než bylo toto sebráno a vymláceno. Obchodníci snad budou vyjednávati s velkostatkáři, kteří prodávají plodiny na vagony, ale malý rolník jest vytlačen z trhu a musí jiným způsobem obilí zužitkovati, by něco vydělal. Proto jsem ve Třibicích zavedl průmysl, aby se bramborů upotřebilo na škrob, žita a ječmene na slad, aby i luštěniny a zeliny, jež se u nás daří, nabyly ceny a odbytu. Ačkoliv mnozí pochybovali a doprovázeli mé počínání nedůvěrou, přece se mně to a ono podařilo, a nyní spotřebujeme mnohem více plodin, než krajina vydává i při zlepšeném hospodaření.«

Bláha ustal, a všichni přítomní, kteří mu rozuměli, přisvědčovali. Pověst Třibic v obchodním světě nasvědčovala, že nemluvil na prázdno.

»A jaké máte, pane sousede, další plány?« ptal se Aulický senior.

Bláha usmáv se, řekl: »Myslím, že moje úloha bude brzo skončena. Stárnu. Jenom bych ještě rád zaučil nějakého svého nástupce, který by pokračoval na dráze, mnou započaté. Mé síly ochabují —«

»Nebude tak zle,« chlácholil baron souseda. »Blaze tomu, kdo si na sklonek mužného věku uchová takové síly. Doufám, že se nalezne ředitel, který by v duchu vašem všechno nadále vedl.«

Bláha pokrčil pouze rameny, a zrak jeho se svezl na mladého barona, který právě něco šeptem sděloval Bohumíře. Zamlčeli se, a té příležitosti se uchopila hraběnka Milada, by obrátila list v rozmluvě. Počala duchaplně mluviti o divadle, a Gustav upřev na tetu zrak, potutelně se usmíval. Mluvila německy a francouzsky, ale plán její se neujal. Mysl všech byla upjata k rodné půdě, o níž bylo proneseno právě několik posudků, a co mluvila hraběnka, bylo tak cizí a tak vzdáleno, jakoby se ozýval hlas z jiného světa.

Hosté se dlouho nezdrželi. Třeba měli povozy, bylo rozhodnuto, že půjdou v krásný podvečer pěšky. Gustav vyprovázel slečny. Bláhová šla s mlynářkou, a páni jich následovali. Chvíli mlčeli, až se ozval Koryto.

»Náš přítel hledá nástupce a nevidí, že jde před námi.«

»To jest ještě velice daleko,« odpověděl Bláha. »Zde bude nutno ještě mnoho broušení, nežli se ukáže drahokam. Blaho dítěte a blaho závodů, na nichž lpí moje duše, tak snadno nevydám za lesk erbu.«

(Pokračování.)

Cesta po Dalmacii.

Popisuje **František Reyl.**

(Dokončení.)

Torpedo jest hrozný a potměšilý nepřítel, proto chrání se válečné lodi ocelovou sítí, kterou kol svých boků spustí, aby oklamaly nepřítele, jenž v horlivosti hned vybuchne nárazem na ocelovou síť a lodi již neublíží. A tak vymýšlí lidská chytrosť pořáde vydatnější smrtonosné zbraně, jejichž účinky vynalézaví lidé zase dovedou zmařiti. Následkem toho jest čilý zápas ve vynálezích válečných a tím i také čilá poptávka berních úřadů u mírumilovných poplatníků.

Opouštějíce, nikoliv beze strachu, úžinu řetězovou, aby snad nějaké torpedo nebylo nedopatřením ve vodě opominuto, vjeli jsme posléze do vlastního Kotorského zálivu. Proti nám zelenaly se měděné báně kostelů Madony a sv. Jiří, které zbudovány jsou na dvou liliputánských ostrůvcích, jež dle vypravování vznikly následkem slibu okolního obyvatelstva. Každá rodina nanesla prý na pustou skálu část prsti, až vznikla dostatečná prostora pro zmíněné chrámy. Nemohu rozhodnouti, zdaž je tato pověsť pravdiva, ale seznal jsem, že poutní tato místa těší se u lidu veliké oblibě. Hned při vjezdu do zálivu Kotorského otvírá se zraku stkvostný pohled. Tichá hladina vodní obklopena jest kol kolem nebetyčnými skalními obry, mezi nimiž vévodí na jihu černohorský Lovčen (1759 *m*). Západní strana boky zdobena jest sytou zelení, východ sevřen jest divoce rozervanými skalami, střeženými vojenskými tvrzemi z dob posledního povstání v Krivošiji, která k boce na východní straně přiléhá.

Obyvatelstvo hornaté Krivošije jest junácký lid, jenž statečností vyrovná se Černohorcům. Slovanský ten lid býval vždy svoboden a neplatil daní. Když však Dalmacie připadla r. 1813. Rakousku, vznikala v lidu nespokojenosť následkem povinné služby vojenské a vynucovaných daní. Nespokojenosť vypukla zjevně v odboj již roku 1869., byla však umírněností úřadů utišena. V daleko větším rozměru projevila se nespokojenosť r. 1881. všeobecným povstáním, které jen s velikým namáháním v nastalé zimě mohlo býti rakouským vojskem potlačeno. Od té doby udržují četné tvrze syny horské přírody v povinné poslušnosti.

Rychlým letem míjel parník četné osady, jež po celé boce jsou roztroušeny, a dorazil kol 5. hodiny odpoledne ku měst Kotoru, které samo o sobě za tak dlouhou cestu by nestálo, kdyby přírodní krásy boky nebyly hlavním účelem cesty. Kotor jest bývalá římská kolonie Ascrivium, která v 5. století byla Gothy dobyta a potom vládě byzantské přenechána. Z ochrany byzantské přešlo ve 14. stol. v nadvládu uherskou, načež bylo republikou benátskou r. 1420. podrobeno, při čemž přece městu ponechány rozsáhlé osobní i majetkové svobody. Z rukou Francouzů přešel Kotor počátkem tohoto století pod moc rakouskou a stal se od dob bosenské okupace a povstání v Krivošiji důležitým místem.

Jinak však Kotor nemá žádných památek. Nejzajímavější jest v Kotoru to, že lze spatřiti statečné postavy černohorských horalů, aniž by bylo nutno podnikati cestu na Černou Horu.

Kdo může obětovati dva dny, neopomine ovšem podniknouti cestu na Černou Horu poštou, která počínajíc letošním rokem, každodenně vyjíždí ráno o 5. hod. a vrací se opět z Cetyně druhého dne o 11. hodině dopolední. Za dva dny vyřídí se tato vycházka, jež poštovním spojením stala se velmi levnou. Jedna cesta stojí 2 zl. Dříve byl povoz za 24 zl., příliš mnoho pro jednoho samotného cestovatele. My však neznajíce toho výhodného spojení, vzali jsme si z Dubrovníka zpáteční lístky a vypracovali si přesný plán, který jsme nechtěli porušiti; proto jsme nenavštívili junáckých bratrů černohorských, kteří v závratné výši žijí dosud starodávný patriarchální život.

Dlouho však nedá se tento svérázný způsob života udržeti; západní kultura razí si cestu i do těchto nebetyčných skal, a junácký národ černohorský musí si dobrovolně osvojiti vymoženosti kulturní, aby časem násilně nebyl podroben hnutí modernímu. Dík však bystrému rozhledu panujícího knížete, navykají již Černohorci řemeslné práci a dovedou již z části sami svými výrobky kryti spotřebu domácí, takže i na poli hospodářském zůstanou od ciziny neodvislými.

Nebylo nám lze spatřiti Černohorců v jejich domácnosti, spatřili jsme je však ráno na trhu kotorském, kamž ženy přinášívají hospodářské plodiny a mužové přicházívají nakupovat různých potřeb. Mužové činí, jako vůbec u všech jižních Slovanů, dobrý dojem svým statečným, urostlým vzrůstem, ženy však jsou ustaralé a prací znavené. Neliší se však Černohorci nikterak od dalmatských Slovanů, vyjímajíc zvláštní kroj.

Město Kotor jest pevnost s četnou posádkou, takže ulice hemží se vojskem. Služba vojenská jest však v tamním vedru velmi obtížnou, proto mužstvo dostává mimořádné přídavky. Teploměr ukazuje v létě až i 40° R. a mnohdy za celý měsíc ani slaboučký vánek neochladí umrtvujícího vedra. Jedinou výhodou Kotoru jest studená, zdravá, pramenitá voda, čehož jiná města dalmatská nemají. V celé Dalmacii skoro pije se voda dešťová z cisteren. Voda tato není tak chutná jako naše studničná, ale i přes to jest mnohem zdravější, než některé prameny. Zvykneme-li této vodě, nezatoužíme ani po jiné. Jedinou vadou všech nápojů v Dalmacii jest nedostatek ledu. Všecko je teplé. Na celé cestě se s chutí ani jednou nenapijete. Zvláště v pivě byste propili celé království České. Třetinká sarajevského bídného piva je za 20 kr. Za to víno jest levné a zdravé, takže doporučuje se píti výhradně víno s vodou.

Toť se rozumí, že jsme také v Kotoru našli Čechy, a to u vojenského a úřednického stavu.

Ve čtvrtek ráno o 7. hodině počala již zpáteční cesta do vlasti. Na cestě chtěli jsme ještě prohlédnouti některé památky, takže naše cesta nebyla nezajímavou, zvláště pro četné živelní příhody, které nás teprve na zpáteční cestě potkaly. Parník dopravil nás dopoledne z romantické boky kotorské do Dubrovníku. Byl klidný a jemný vánek, z něhož vyvinul se odpoledne důkladný jižní vítr, pověstný scirocco (široko), jenž dosud klidnou hladinu vodní náležitě pobouřil. Adriatické moře u dalmatských břehů patří mezi nejbouřlivější vodní dráhy. V zimě zuří zde severní vítr, zvaný »bora«, v létě opět široko. Široko věje někdy 10—15 dní a bývá plavcům ještě nepříjemnějším, než zlopověstná bora. Nemilý host rozbrázdí moře v značně veliké

vlny, které hravě zmítají i velikým parníkem a působí u cestujících nemilé následky — mořskou nemoc.

Po celé čtyřdenní cestě byla nám obávaná mořská nemoc hádankou. Sami jsme jí nedostali a neviděli jsme jí také u jiných; domnívali jsme se, že patří do říše mořských bájí. Široko však nás poučil, že není žádnou bájí.

Když jsme odpoledne vyjížděli z Dubrovníku, tísnily se zástupy lidu na molo, do něhož prudce praly rozvášněné vlny. Jeden z nás, neznalý umění plaveckého, prohodil: »Snad ti lidé myslí, že se již domů nevrátíme, když se jich sem tolik sešlo na rozloučenou«, a málem by byl plavbu další přerušil. Pozléze dal se přemluviti a nastoupil plavbu z Dubrovníka, která se nám nezdála již tak zajímavou, jako včerejšího dne za klidné pohody.

»Petka« naše potácela se křečovitými skoky v podobě osmičky uprostřed ječivých vln, které tříštily se v bílé pěně od pevných lodních boků. Chůze na palubě byla zhola nemožnou, neboť náhlé sklony půdy obnášely nejméně 45°. Usedli jsme na sedadla a drželi se pevně železného zábradlí v podivném pocitu obdivu a hrůzy. Nevěděli jsme, jak tato houpačka skončí. Následky této bouře ukázaly se v několika minutách; nejdříve u ženských prudkým dávením, později i u mnohých mužů. My však jsme tyto hrůzy překonali houževnatou českou povahou, která by si zvykla i na moři.

Zběsilý náraz vln se poněkud umenšil, když jsme se ze širého moře uchýlili k ostrovům Mlětu (Meleda) a Korčule, které svými vrchy sílu široka mírnily. S paluby zatím zmizeli všichni cestující slabších nervů a pouze nás několik volilo raději hleděti rozpoutaným živlům ve tvář, nežli v dusné kajutě potáceti se s místa na místo. V širé dáli spatřili jsme tmavé obrysy ostrova Lastovu (Sagosta), jejž mnozí humanisté považují za Homerův ostrov Ogygiu, kdež utrmácený Odysseus našel útulku u kněžky Kalypsy.

Ještě ve větší vzdálenosti k západu rýsuje se neurčitě skalnatý ostrov Vis (Lissa), který v našem století byl svědkem dvou velikých námořních bitev. R. 1811. poraženo bylo u Visu francouzské loďstvo anglickým admirálem Hostem, a r. 1866. dobyl rakouský viceadmirál Tegetthoff stkvělého vítězství nad loďstvem italským, jemuž velel admirál Persano.

Italské loďstvo dostalo 16. července 1866. rozkaz, aby obsadilo ostrov Vis, čemuž bránily pobřežní baterie tak dlouho, dokud nepřispěl z Poly na pomoc Tegetthoff s loďstvem, jež mělo vedle menších lodic pouze sedm pancéřových korábů proti jedenácti italským. Tegetthoff hned po svém příchodu, dne 20. července, seřadil loďstvo k útoku na nepřítele a rozrazil svým trojím klínovým šikem bojovní čáru nepřátelskou, takže rozpoutal se divý boj mezi jednotlivými loděmi. Válečné pole pokryto bylo hustým dýmem z 1182 děl, které s čelem obrácených boků chrlily hromadné střely v železné odění nepřítele. Italské střely namnoze přeletovaly, takže rakouské lodi zápasily s nepřítelem bez značnější pohromy, jenž pokoušel se několikráte bezúspěšně vraziti železnou přídou v bok odpůrcův. Obratný tento útok podařil se však admiralské lodi »Ferdinand Max«, která plnou parou narazila přídou v bok italského obrněnce »Rè d'Italia«. Nastala ohlušující rána, italský obrněnec překotil se na bok s rozraženým krunýřem, a v několika okamžicích dodělaly valem hrnoucí

se vody smrtonosné dílo. Zdařilý tento útok nadchnul Rakušany k dalšímu urputnému boji, rozsil však strach v řadách italských. Když posléze vznikl na italském obrněnci »Palestro« požár a celá loď vyletěla výbuchem prachu do povětří, dalo se loďstvo italské na útěk a vítězný Tegetthoff opanoval moře. Admiral Persano byl obžalován a za svůj nezdar sesazen s úřadu. Nebyl však ani prvním ani posledním italským generalem, kterého podobný osud potkal, jak dobře známo z nedávné výpravy proti Menelikovi. Tegetthoff vrátil se vítězoslavně do Poly, kdež dosud v arsenále spatřiti lze četné jeho trofeje. Válečné loďstvo rakouské má tedy hrdinskou upomínku na válečný rok 1866.

Uvedené úvahy o zachráněném Odysseu a o vítězném Tegetthoffu vzbudily také v nás dobrou naději, takže jsme za pozdního večera po znamenité večeři u table d'hôte sešli do kajuty a spali brzy spánek spravedlivých pod ochranou Boží.

»Petka« zatím zápolila statečně s příbojem mořským a zavezla nás na úsvitě kol páté hodiny na známé molo ve Splitu, odkudž jsme hodlali drahou podniknouti výlet k pověstným vodopádům Kerky a Skradiny (Scardona). Chtěli jsme prohlednouti nitro Dalmacie a spatřiti přírodní zjev, jemuž není snad v celé Evropě rovno. Vlak státní dráhy, která spojuje Split se Šibenikem (Sebenico) a s Kninem, odjížděl teprve o $^1/_4$7. hodině, proto zbylo ještě dosti času na snídaní a na procházku městem.

Cesta do Šibeniku jest 91 *km* dlouhá a trvá plné tři hodiny krajinou celkem zajímavou. Dráha tato jest jedinou v Dalmacii, a to ještě skoro zbytečnou. Vsedlo nás ve Splitě do vlaku pouze devatenáct, a z těch ani celá polovina neprojela celou trať. Měli jsme znamenité pohodlí ve dvou osobních vozích a průvodčí vlaku ještě větší. Dobrý ten muž seděl s námi ve voze a četl si celou cestu Kneippovo »Vodoléčitelství« v chorvatském překladě. Konduktéři v Dalmacii vedou skutečně idylický život i ve vlaku. Šťastný osud! Teprve v přestupné stanici Perkoviči sešlo se trochu cestujících, takže to stálo již za vytápění kotle. V Perkoviči našli jsme opět krajana, dávno již usedlého, rodem z Plotiště u Hradce Králové. Ten nám doporučil v Šibeniku hotel Zankův a upozornil na povoznickou firmu Vučičovu, která za určitý poplatek, z něhož se nesleví, dováží hosty k vodopádu.

Toto opětné setkání s krajanem nás již ani nepřekvapilo, neboť jsme uvykli v Dalmacii na českou společnost. Mně ovšem vůbec toto množství Čechů v Dalmacii překvapovalo, ježto nikde na žádné cestě jsem jich dosud tolik nenalezl, ale lze to vysvětliti tím, že jsme my svým českým hovorem všude vzbuzovali pozornost krajanů, což jednotlivec učiniti nemůže

V Šibeniku najali jsme příležitost, poněvadž výlet k vodopádům nebylo by lze v jediném dni pěšky vykonati. Kočárem nutno jest jeti sem a tam plné tři hodiny, další dvě hodiny jsou potřebny k pěší cestě až ku samým slapům Kerky, a nám zbývalo do odjezdu večerního vlaku pouze osm hodin. Pojedli jsme na rychlo masitou posnídávku a hnedle ujížděli tryskem dobrou silnicí dalmatskou. Kdo má dosti času, může barkou navštíviti vodopád, ušetří si vůbec cestu pěšky; kdo však nemá času nazbyt, zvolí cestu vozem. Poplatek za povoz obnáší 5 zl., včítajíc v to i dobu posečkání, ježto však vozka

musil vziti prý »landauer«, musili jsme mu ještě 1 zl. přidati, což jsme rádi učinili.

Poblíž slapů zastavil se kočár na výšině, a my za vedení domorodého horala sestoupili jsme asi 300 *m* do nížiny, kde vinul se holými skalami tok Kerky jako zelenavý had. Před slapy rozlévá se řeka v tmavě modrá jezírka, ohraničená bujnými keři a vysokou travou. Plni nedočkavosti spěcháte k hlučně šumícímu proudu, jenž peřeje své dosud ukrývá mocnými balvany před zrakem vaším. Obejdete tuto skrytou hádanku a nenadále spatříte velebné divadlo. S výše as 80 *m* valí se přes 100 *m* široký tok s ohlušujícím rachotem, tříště se o četné balvany v miliony duhovitých krůpějí, jež příjemně ochlazují žhavý vzduch. Představte si u tohoto divu přírodního ještě bujnou svěží květenu a učiníte si pojem o rajském koutku jinak vždy smutné a pusté Dalmacie. Abychom mohli náležitě se pokochati touto krásou, zuli jsme si boty a přebrodili jsme se úzkým jedním ramenem na blízký ostrůvek, odkudž jsme celý vodopád úplně přehlédli. Vodopád nabývá zajímavého rázu tím, že nevalí se řeka jediným spádem, jako na př. Mumlava v Krkonoších, nýbrž padá as po desíti postupných peřejích, což činí na diváka u posledního slapu stojícího dojem, jako by všecky peřeje tvořily jeden obrovský splav.

Ohromné této síly vodní dovedla však již technika využitkovati, neboť náhon z vodopádů vedený žene několik mlýnů a pak elektrickou turbinu, která opatřuje město Šibenik elektřinou. A tak romantiku i realism najdete u Skradiny, jen že hnedle poznamenávám, že praktické závody leží opodál slapův a neruší nikterak svými stroji poesii tohoto zátiší.

Mile osvěženi tímto přírodním divem, nastoupili jsme chutě v poledním vedru zpáteční pochod na vysoký vrch kamenitou sráznou cestou, kde jsme každou chvilku potkávali dalmatské horaly, vezoucí na malých konících nebo mezcích obilí do mlýnů. Připravený povoz dopravil nás letmo do Šibeniku, kdež nám zbylo ještě dosti času prohlednouti si místní znamenitosti.

Z cesty ku slapům Skradinským mohli jsme také pěknou památku přinésti do některého musea, ale jakýsi šotek naše vlastenecké úmysly mařil. Jeden z účastníků naší výpravy zakoupil od hošíka hudební píšťalu, zvanou »svíralu«, aby tento výtečný nástroj popsal v některém hudebním časopise. Zakoupil ji, uložil v kočáře do schránky a šťastně ji tam — zapomněl. Až někdo z Čech do Dalmacie pojede, mohl by ji tam najíti a přivézti. Nic neškodí, in magnis voluisse sat est! Každý nemůže ze své cesty přivézti tolik beden jako Dr. Holub.

Město Šibenik má velmi malebnou polohu. Stavěno jest amfitheatrálně na příkrém vrchu, jemuž vévodí stará, dosti zachovalá tvrz. Pozoruhodnou stavbou jest biskupský stoliční chrám z 15. věku. Zbudován jest v novější benátské gotice a tvoří jak svým slohem, tak i pěknými ozdobami portálu i vnitřní lodí velmi milý dojem.

Šibenikem ukončili jsme svou výzkumnou cestu po Dalmacii, neboť nezbývalo nám již mnoho prohlížeti. K večeru odnesl nás vlak opět do Splitu, kamž o půlnoci dostavil se rychlý parník »Croatia«, aby nás dopravil do Rjeky na pevnou zemi. Noční tato plavba byla pro nás opět poučnou, neboť jsme prožili v kajutě na ložích značnou

bouři. Příčí se aesthetice, abych líčil všecko to, co jsme při tom viděli a slyšeli, stačí poznamenati, že česká naše zdatnosť opět stkvěle tuto poslední zkoušku podstoupila. K ránu se bouře utišila; »Croatia« uchýlila se z širého moře do věnce ostrůvků, které od Zadru počínají budovati pevnou hráz až téměř do Rjeky.

Co se dotýká obávané mořské nemoci, mohu sděliti ze zkušenosti, že se nikdo nerozstůně, když je moře tiché. Při bouři však není nikdo před ní pojištěn. Kdo však se přiměřeně obvyklou stravou nasytí a žaludek posiluje dobrým koňakem, jsa jinak dobré tělesné konstrukce, nemusí se báti ničeho. I přes tyto nepříjemné věci jest plavba parolodí přece ze všech dopravních prostředků nejpříjemnější.

Naše paroloď obmeškala se poněkud bouří noční, proto v Zadru místo celé hodiny zdrželi jsme se pouze čtvrt hodiny a spěli jsme chvatem 13 *km* za hodinu k cíli naší dráhy. Ke druhé hodině spatřili jsme opět rozkošný záliv Kvarnerský a za hodinu vystoupili jsme na pevnou zemi, povděčni Bohu, že nás na cestě od pohromy chránil. Sám jsem se uchýlil ještě na zotavení do Iky, ostatní tři společníci jeli nepřetržitě rychlíkem večerním přes Vídeň domů, kamž druhý den večer dorazili.

Závěrečné slovo.

Seznal jsi, milý čtenáři, že plavba zajímavým a dosud málo známým krajem dalmatským trvá právě celý týden, počítajíc od Rjeky. Nezakusil jsi žádné zvláštní nehody na této cestě, jen trochu suchopárnosti na četných místech.

Tomu se však nediv! Dalmacie z větší části jest pokryta pustými, holými vrchy, tím i mé vypravování, jež snažilo se vystihnouti přírodu, nese se mnohdy suchoparem.

Prošli jsme všecka znamenitá místa dalmatská a uviděli jsme vše, co je v Dalmacii zajímavé. Celý tento div lze spatřiti za 60 zl. r. č. Cesta parníkem a drahou stojí 30 zl., druhých 30 zl. dá se za stravu. Čítám-li cestu z Čech do Rjeky na 40 zl., stačí skromnému člověku stovka, aby uzřel jižní kraj, kde »vše divné rodí se a zraje.«

Dalmacii doporučuji zvláště lidem, kteří nelekají se trochu námahy a rádi se cvičí v sebezapření a mužné odhodlanosti. Rovněž těm doporučuji zemi tuto, kteří nejsou spokojeni svou vlastí. Dalmacie jest země pasivní a obyvatelstvo velmi chudé. Chudobu tuto spatřujeme hlavně v obydlí a v potravě Dalmatinců. Spokojí se mlékem, sýrem, cibulí a vínem. Na rožni pečený skopec je svátečním hodem. Jindy ohně skoro ani nepotřebují. Chudobu tuto zaviňuje z části příroda, z větší části ještě pohodlnosť domorodců. Kdyby náš český sedlák obýval v Dalmacii, vykouzlil by úsilovnou prací z této skoupé přírody český ráj. Dalmatinec jest sice člověk poctivý a zbožný, ale málo přičinlivý.

V cizině můžete teprve náležitě oceniti význam a sílu svého lidu, budete více vážiti si své vlasti a nenapadne vám ani cizácký mrav a cizopasné názory vnášeti do našeho lidu. Jsme lid značně pokročilý a musíme si nechati také trochu svéráznosti. Kdybychom zrovna tak se nosili a smýšleli jako francouzští a němečtí mudrcové, přestali bychom býti svérázným národem. Proto, mladí pánové, vyjděte z dusných kaváren trochu na vzduch, aby se váš jednostranný a

úzkoprsý názor rozšířil, pak snad ušetříte nás svou vyčtenou západní kulturou.

Zachovej nás jen Bůh při neoblomné práci a houževnatém odporu proti cizáctví, a čas již ukáže, kdo že jest základním kamenem Rakouské říše.

Sejděmež se napřesrok v boce Kotorské!

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

(Pokračování.)

Vzdělání *kandidátů kněžství* děje se po odbytých desítiletých studiích na gymnasii v seminářích biskupských. Délka studií není na všech učilištích stejná; obyčejně však čtyři léta. Někteří biskupové zavedli ve svých seminářích filosofický kurs, čímž prodloužena studijní léta na pět. Ve filosofickém kursu (první rok) přednáší se vedle vlastní filosofie a jejích dějin anthropologie, přírodověda, mathematika, hvězdářství a paedagogika. Na důkladnou průpravu filosofickou klade se v Německu veliká váha. Alumnové, kteří mimo malé výjimky chováni jsou v seminářích, drženi jsou přísně dle domácího řádu, biskupem schváleného. Ve spolcích seminářských mají příležitost vzdělávati se jako řečníci a v přednáškách podávati výsledek soukromě pěstovaných věd. Podotýkám jen mimochodem, že se v posledních letech v seminářských spolcích pěstuje se zálibou sociální věda. Učební plán pro theologii samu zařízen jest dle platných církevních předpisů. Kněžstvo v Německu pochází velikou většinou ze středních stavů: selského a řemeslnického. I synové z kruhů šlechtických a nejvyšších volí nezřídka stav kněžský za svůj. Důkazem toho jest mimo jiné vévoda saský Max, jenž studoval v Eichstädtu theologii a nyní působí mezi londýnskými Němci. Přes to, že poměrně mnoho mladíků z venkova studuje theologii, je v Německu citelný nedostatek kněží, *jenž musí býti kryt rozhojněnou činností* kněží ustanovených. Pokládám za nezbytno zmíniti se o činnosti nejdůležitějšího činitele v národním organismu, ačkoli je velmi nesnadno podati úsudek všeobecný a správný, poněvadž tiché působení kněžstva jednotlivých zemí nebo celé říše nelze snadno kontrolovati. Mohu tedy uvésti jen jednotlivé, zmínky hodné úkazy činnosti německého kleru. Úloha kněze je určena církví, jest jen otázka, jak ji kněz pochopil a s jakým úsilím ji provádí, tedy jak jest v duchovní správě činným. Výsledek není zde ovšem vždy v přímém poměru k činnosti, ale jisto, že za normálních poměrů čilý kněz nepracuje nadarmo. A tu hned pravím: katolický lid v Německu, pokud jest ve styku s kněžstvem, má rozsáhlé, namnoze i důkladné vědomosti o svém náboženství. Tím vyslovil jsem nepřímo chválu katolickému kněžstvu za činnost ve školách a na kazatelnách. Vyzbrojen důkladnými vědomostmi svého oboru, jde kněz mezi lid, a snahou jeho jest pře-

devším *přesvědčiti* ho o pravdách náboženských. A nejen především, nýbrž i *hlavně* jedná se mu o vědecké pojetí víry. Tištěná a proslovená kázaní učinila na mne dojem: v Německu působí kněz více na rozum než na srdce. Vřelých, srdce jímajících kázaní slyšeti pořídku. Proto posluchačstvo při nich neroní slzy, jako v Čechách. Nemá to býti výtka, pokládám tuto vlastnosť německých kněží za národní zvláštnosť. Němci mají více rozumu než srdce. Kazatelé zakončují svá kázaní rádi vyzváním k častému přijímání svatých svátostí, k čemuž lid vůbec při každé vhodné příležitosti vybízejí. Následky jsou tak patrny, že nevím, zasluhuje-li více obdivu lid, jenž mnohdy půl dne čeká u zpovědnice, až dojde na něj, či kněz, jenž rovněž tak dlouho a často sedí na jednom místě, dokud poslední hříšník nedošel rozhřešení.

Mimo školu a kostel jest kněz v čilém spojení se svěřeným lidem. Dobročinné podniky mají v něm upřímného přítele a nezřídka štědrého dárce. Jmenuji jen fedrování katolických misií domácích i zámořských, jež by se bez mravní a hmotné podpory kněžstva jistě netěšily tak pěknému rozkvětu. Ve prospěch ústavů pro hluchoněmé, kretiny a j. nemocné a nešťastné, kněz katolický má ruku vždy otevřenou.

Semináře kněžské obmýšleny bývají často nemalými legáty oněch kněží, kteří za svých studijních dob bezplatně byli v nich stravováni.

Čestné zmínky zasluhuje činnosť ve prospěch zvelebení chrámův a věcí potřebných k bohoslužbě. I v malých zastrčených místech najdeš nezřídka kostely čistého slohu s nákladným, stkvostným a uměleckým zařízením.

Co se soukromé činnosti týče, dalo by se říci mnoho zajímavého o katolickém kněžstvu v Německu. Mnozí mají vedle theologie i jiného koníčka, na němž sedí velmi pevně a jenž jim zjednal slavné jméno. Tím vyvrátili tvrzení, jakoby katolický kněz nedovedl nic leda sloužiti mši, zpovídati a — špatně kázati.

Zakladatel »všeobecného spolku pro Cecilskou hudbu« farář Witt a mnoho jiných kněží vynikli jako církevní skladatelé. Farář Schleyer proslavil se volapükem, kaplan Hitze pěstováním socialních věd, rektoři Daller a Schoedler politikou, farář Baier homoeopatií a Kneipp — vodou. To jsou jména, jež mně jen tak napadají. O básnících jsem se již zmínil.

Činnosť řeholních kněží rovněž jest obsáhlá. Vztahuje se na výpomoc v místních potřebách, na konání domácích i cizozemských misií. Líčiti záslužnou práci řeholníků, řeholních sester a bratří bylo by nositi dříví do lesa. Jest každému jen poněkud s poměry obeznámenému katolíku povědoma. O záslužném působení katolických misionářů v Africe zmínil se guvernér Wissmann velmi pochvalně, ba on dal jim přednosť před protestantskými, následkem čehož utržil si od svých souvěrců nezřízených útoků. Plukovník Liebert, nynější guvernér ve východní Africe, rovněž velmi pochvalně se zmínil o činnosti katolických misionářů, jak se mně soukromě sděluje.

Někteří členové řádu jesuitského a benediktinského zaujímají velmi čestné postavení v řadách vědců a básníků. Jmenuji Spillmanna, Pesche, Baumgartnera, Dühra.

S činností kněžstva souvisí *mravnost svěřeného mu lidu*. Stupeň mravnosti roste se spolučinností lidu. Poctivá snaha a pile kněžstva, důvěra a upřímná spolučinnosť lidu tvoří idealní stav v obcích křesťanských. Tohoto stavu však nebývá vždy a všude dosaženo; buďto že je sůl zvětralá, nebo lid nedobré vůle, buďto i z jiných příčin, jež jsou mimo oba řečené činitele. Němci nejsou národem jednolitým ani řečí, ani smýšlením. Každý německý kmen má své zvláštnosti a jiné duševní vlohy, následkem čehož jest více nebo méně přístupen vlivům svých duchovních. Bohatství, chudoba, agitace jinověrců — nepůsobí-li to vše na mravnosť lidu? A pak, abych nezapomněl na hříchy otců! Nabyl jsem přesvědčení, a to ze zkušenosti, že všude tam, kde často měnila se víra — bylo to hlavně v dobách reformačních — nynější pokolení přes všechny své náboženské vědomosti jest lehkých názorův o mravnosti, je bezcharakterní, prodajné. Jsou to zvláště ony krajiny, v nichž »páni«, ať už katolíci nebo protestanté, svědomitě spravovali duchovní záležitosti svých poddaných podle zásady: cuius regio, illius et religio čili po česku: »čí chleba jíš, toho píseň zpívej«. Jak jinak má se věc s lidem katolickým, jehož předkové byli reformačního požehnání ušetřeni! Pevnosť charakteru, upřímnosť, hmotný blahobyt, dobročinnosť — to jsou vlastnosti, jichž nelze mu upříti.

Než, prohlédněme si již katolický lid německý po stránce náboženskomravní.

Katolíci němečtí jsou prodchnuti aspoň velikou většinou láskou k svým panovníkům a kněžím. Katoličtí panovníci, tot ž král Saský a regent Bavorský, těší se zvláštním sympatiím z příčin na snadě ležících. Z toho patrno, že katolíci němečtí jsou přívrženci stávajícího řádu. Strany revoluční dovedly sice do svého tábora vlákati část katolického dělnictva, avšak tato část byla i dříve, než v Německu existovala socialní demokracie jako strana politická, pro církev ztracena a byla by i nyní, kdyby socialistů vůbec nebylo. Jádro německého katolického lidu jest úzce spojeno se svou církví, což vysvítá z čilého náboženského života.

Návštěva služeb Božích v neděli a ve svátek jest velmi uspokojiva, a to nejen na venku, nýbrž i ve městech. Jest to vždy dobrým znamením mravního stavu v nynější materialistické době, když lid účastní se služeb Božích, jest to zjevem přímo potěšujícím a pro budoucnosť povzbuzujícím. V horských krajinách ze samot daleko od farních kostelů vzdálených přicházejí lidé po špatných, neschůdných stezkách zadost učinit své povinnosti. V severním Německu a z části i v severních částech Bavorska zpívá lid při službách Božích, ostatně obstarává církevní hudbu kůr, jsouť hudební vlohy lidu neveliké.

Přijímání sv. svátostí děje se místy v obrovských rozměrech; zvláště jsou to dolní Bavory a Porýnsko, jež v té příčině vynikají. Mimo velikonoční čas jsou to hlavně svátky Panny Marie, doba adventní, neděle sv. Aloisia a mnohé jiné dny, kdy věřící v zástupech kráčejí ke stolu Páně. Za svého pobytu v dolních Bavořích seznal jsem poměry z vlastní zkušenosti. Nejen o velikých svátcích, nýbrž i každou neděli byly zpovědnice naše — totiž farářova a moje — o páté hodinně ranní i zimního času obklopeny hustým davem lidu. Nezřídka vstali jsme teprve o dvanácté hodině polední. O titulárních svátcích bratrstev, kdy několik cizích kněží ve zpovědnicích vypo-

máhalo, seděli jsme od 1—8 hodin odpol. (v předvečer), v den samý pak od 5 hodin ráno do 2 odpoledne. Podobné poměry jsou v četných farnostech německých vůbec, nejen v dolnobavorských. Příčinou tohoto úkazu jest časté nabádání kněží k zpovědi a svatému přijímání a pak hojně rozšířená bratrstva a náboženské spolky vůbec, jichž stanovy ukládají členstvu za povinnost, zpovídati se v určité dny. V některých farnostech zavedeny jsou rodinné zpovědi, t. j. rodiče, děti i čeládka jdou v určité dny k zpovědi a pak společně ke stolu Páně. O velikonocích hledí se velmi přísně k tomu, aby každý katolík své povinnosti dostál. Kontrola (lístky zpovědními) jest velmi přísná a v městech, kde ovšem přikázaní církevní nezřídka berou se na lehkou váhu, zastižen bývá leckterý takékatolík s lístkem, který se mu — ztratil. Tableau!

Z bratrstev a spolků tak zv. nábožných nejvíce rozšířeny jsou: spolek sv. Rodiny, III. řád sv. Františka a různé Marianské spolky. Účelem všech jest nabádati členstvo k spořádanému životu, k domácí společné modlitbě, k přijímání sv. svátostí. Z jmění spolkového hradí se běžné spolkové výlohy, pak výlohy za persolvované služby Boží, za zemřelé členy, mimo to pořizují se mešní roucha a j. potřeby kostelní. Spolky křesťanských panen mají účel zamezovati noční toulky, tanec a s ním spojená nebezpečí pro dívky.

Dobročinnost katolického lidu v Německu ve prospěch církevních podniků, vnitřních i zámořských misií a ústavů pro různé nemoci zasluhuje vřelé zmínky. Bavorský »Ludwigs-Missionsverein« pro vnitřní misii katolickou, »Kindheit-Jesuverein«, »Bonifaciusverein« a jiné spolky odvedly několik milionů hřiven účelům misijním. Miliony ty sebrány jsou mezi katolickým lidem a kněžstvem.

Ústavy pro hluchoněmé, kretiny, blázince a nemocnice mají namnoze, totiž pokud nejsou ve státní správě, za svoji existenci děkovati dobročinnosti katolického lidu. Milosrdní bratři nasbírají rok co rok velké sumy peněz k vydržování řečených ústavův.

Lid věnuje rovněž značné sumy na stavby a opravy chrámův. Ježto kompetentní úřady hledí k tomu, aby se prováděly stavby v řádném slohu, po případě aby se pro kostely pořizovala díla umělecká, nejsou řídké případy, že i na venku nalézti lze v tom ohledu pravé stkvosty.

Bez štědrosti lidu nebylo by lze pomýšleti na provedení tak drahých a drahocenných podniků. Ve mnohých případech kryje se většina nákladu dobrovolnými sbírkami. Měl jsem již sám nejednou příležitost přesvědčiti se o štědrosti katolického lidu. Jako kaplan v G. (Dolní Bavory) agitoval jsem ve prospěch stavby kostela. Svolal jsem schůzi osadníkův a vysvětliv její účel, vyzval jsem přítomné, aby do vyloženého archu zapsali příspěvky, jež chtějí na stavbu věnovati. A hle! Součet přesahoval sumu 10.000 marek; mimo to bylo upsáno ještě několik set pod tou podmínkou, bude-li kostel postaven tam a tam. Podotýkám, že schůzi přítomní osadníci nebyli žádní bankéři, nýbrž sedláci.

Na podzim roku 1896. koupil jsem nové varhany pro farní kostel v S. v Horní Falci. Výlohy kryty byly jměním kostelním až na 400 marek, jež měly uhrazeny býti přirážkami farní obce. Nechtěje však tímto způsobem, jenž nezřídka působí zlou krev, potřebné ještě peníze získati, volil jsem cestu dobrovolných příspěvků. Zašel

jsem si jednoho večera do hostince, kdež seděla společnost mých známých. Domluviv se s nimi, dostal jsem od přítomného mlynáře ihned 100, od jiného hosta 50, od třetího 20 marek a ještě několik menších příspěvků, tak že jsem měl v okamžiku 200 marek ve prospěch varhan. Sbírkou u zámožnějších osadníků docílil jsem ještě přes 400 marek, takže jsem přebytečných 200 marek věnovati mohl jinému účelu.

O dobročinnosti, již vykonávají spolky sv. Vincence, sv. Karla Boromejského, sv Alžběty a j. na prospěch chudiny, rád bych se zmínil, a to obšírněji nežli o čemkoli jiném, neboť spatřuji v této nad jiné záslužné činnosti nejlepší stránku křesťansko-katolického lidu. Není mně však možno ani v obrysech načrtnouti činnost řečených spolků, neboť pronikne o ní málokdy co do veřejnosti. Z kusých zpráv jen to zřejmo, že činí se ve prospěch chudiny *mnoho* a že by se mohlo činiti ještě *více*.

Ze zpráv katolických sjezdů vyjímám, že spolky nejsou řádně organisovány, čímž jest činnost oslabena. P. Cyprian obral si za účel seznamovati obecenstvo s činností svrchu uvedených spolků v časopise »Charitas«.

O jedné dobré vlastnosti německého lidu katolického dlužno se ještě zmíniti. Jest to láska k zemřelým. Fundace mešní za tím účelem, aby za zemřelé každoročně konaly se služby Boží, vzrostly tou měrou, že v četných obcích dále se nepřijímají. I stipendií soukromých (manualních) odvádí se tolik, že se jich na statisíce posílá do cizozemska. Zvláště na zimu, když sedlák sklidil a prodal obilí, neopomene za své zemřelé příbuzné zaplatit několik mší. Zemře-li kdo, slouží se za něj obyčejně několik mší svatých. Ani chudí nedají své nebožtíky vložiti v hrob aspoň bez jedné zpívané mše.

(Dokončení.)

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Pokračování.)

IV.

Zevnějšek beduinů. Nečistota. Vlohy. Řeč. Povaha. Pohostinnosť.

Beduin je prostřední postavy, štíhlý, se silně vyvinutou hrudí. Do tmava osmahlá tvář má mírně vyniklý semitský ráz, a lze ji zpravidla nazvati hezkou. Zvláště u křesťanů jsem viděl někdy pravé vzory mužské krásy. Vlasy a vousy jsou tmavé. Za mlada nosí beduini dlouhé vlasy a u každého ucha jim visí z vlasů upletený rulík; rulíky tyto se zovou *k*urûn t. j. rohy. Židovské pejzy (*d*anâeb) jsou památkou této orientální ozdoby. Někteří mají mimo *k*urûn napřed trochu vlasů (ku*d*le) a na temeni kštici (šûše), ostatní je vše oholeno. Ve dvacátém roce si nechají jen šûše, ve čtyřicátém si

hlavu stříhají do hola, jednak aby se příliš nepotili, jednak aby jich netrápil jistý hmyz.

Hebreům bylo zakázáno »stříhati vlasy okrouhle« (Lev. 19, 27.) t. j. dělati si šůše. Bradu (leḥje) mají beduini krátkou a nikdy ji nestříhají. Podle domnění beduinova soustřeďuje se na bradě všecka mužná důstojnosť, a proto se s ní úplně stotožňuje. Tak na př. se chlubí, že zabil tolik a tolik brad t. j. mužů. Při své či jiné vzácné bradě přísahá, bradě protivníkově zlořečí a sáhnouti mu nectně na bradu je tolik, jako sáhnouti na jeho česť, neboť brada je »právo veliké.« Chce-li dotvrditi, co řekl, nemůže to důrazněji učiniti než slovy: »Není-li to pravda, dám si oholiti bradu.« Proto nemohli Ammonští Davida více uraziti než tím, že poslům jeho oholili půl brady, a nelze se diviti, že se zahanbení poslové nesměli vrátiti do Jerusaléma, dokud jim brada zase nevyrostla (II. Král. 10.).

Hlavu pokrývá beduin tmavým šátkem (mindîl), který mu splývá na záda a chrání týl před úpalem. Mindîl drží na hlavě dva silné, kruhovité, na sobě ležící pletence (merîr).

Hlavním, u chudáků často jediným rouchem je bílá — ovšem původně bílá, dostávať později špínou všecky možné barvy — hrubá košile (ṯôb), sáhající až po kolena. Rukávy (riden) jsou na konci velmi široké s dlouhými cípy, na cestách zavazují do nich některé menší potřeby.

Ṯôb je přepásán koženým pasem (ḥazâm), na němž bývají dírky na patrony. Aby nepadal, je zavěšen na dvou řemenech, které jdou přes ramena a na prsou se křížují; tím se nemálo podporuje přímé držení těla. Na těchto řemenech mívají schránky na prach. Nezbytné potřeby, jako houbu s křemenem, křivý nůž (šibrîje), niti, jehly a p. nosívají v míšku zavěšeném přes rameno.

Na pase jsou pochvy pro jednu, nebo obyčejněji dvě pistole (ṭabanže), bez nichž beduin ani kroku neudělá. Revolver (radnîje) mívají zřídka. Šavli (sêf) nosí na zvláštním řemeni přes rameno.

Přes ṯôb mívají v létě, zvláště na cestách, krátký, bílý kabátec (kiber), v zimě kožich (farue) až po kolena. Spodky (siruâl) jsou v obyčeji teprve v novější době.

Tmavý, lehký plášť ('abâ) bez rukávů je odznakem důstojnosti, a proto ho beduin zvláště vznešený nikdy neodloží.

Obuví jsou buď opánky (na'l), neb škorně (naṭâ) nebo nízké boty (surmâje).

Jedinou ozdobou muže je prsten (châtem) obyčejně mosazný, vedle něhož mají staršinové ještě druhý prsten se svým jménem na pečetění (chatem). Takový prsten (chôtâm) dal Juda Thamaře (Gen. 38, 18).

Ženy křesťanské jsou štíhlé postavy, mohamedánky, které se již v útlém věku vdávají, ve vzrůstu jakoby zakrněly.

Všeobecným zvykem u beduinských žen je tetování tváře. Již v útlém věku dávají rodiče dívky tetovati, a to na horním rtu, na bradě a na špičce nosu, domnívajíce se, že tyto evropskému oku protivné řady modrých teček jejich sličnosť nemálo zvýší.

Muži se na tváři netetují, za to si však dávají vytečkovati na ruce všeliké značky, které jsou u rozličných kmenů rozličny. Na tento obyčej naráží onen překrásný obraz u Isaiáše (49, 16), kde

Bůh ujišťuje, že nemůže zapomenouti na Sion, poněvadž »na rukou svých si jej napsal.«

Ženy mají vlasy spleteny ve čtyři pletence ('uḳsa). Dívky nosí tmavý šátek (maḳna) a ženy vdané mají přes něj kolem hlavy ovázaný šátek druhý ('asâba).

Že i u Židů se ženy vdané od svobodných tímto příčným šátkem lišily, lze souditi z toho, že vdané židovky v Orientě nosí čelenku z nějaké vzácnější látky.

Jako všecky venkovské ženy nezahalují beduinky tváře nikdy; obyčej tento je pouze ve městech, a to jen u žen mohamedánských.

Jediným šatem beduinky je modrý ṯôb. Bývá v polovici delší výše člověka a proto je značně podkasán. Napřed sahá až na zemi, vzadu pak tvoří vlečku, která u vznešených beduinek se vyrovná vlečkám evropských dam. Jednoduchý tento šat je na pohled velmi slušný a důstojný.

Jsou-li všecky ženy marnivy, jsou jimi beduinky dvojnásob. Není ani nejchudobnější ženy beduinské bez nějaké ozdoby, třeba úplně bezcenné. Po stranách hlavy jim visí dvě řady penízů na niti zavěšených, hrdlo zdobí skleněné korály nebo železný či mosazný řetízek, nebo dokonce stříbrný náhrdelník (mahnake).

Na rukou mají několik obyčejně mosazných prstenů (chauâtem) a náramky (asâuer) ze stříbra nebo z jiného lesklého kovu, ano i nohy si zdobívají lesklými kroužky (ḫužûl), zato však nemají náušnic.

Vzácné beduinky mívají stříbrný pás (racht), až za 50 nebo 60 mežidijí. (120—140 zl.)

Vzácnější ozdoby si berou jen o slavnostních dnech, jindy je mají uschovány ve skříncе a klíček nosí stále s sebou zavázaný v cípu u šátku na hlavě. Uvádím jako zvláštnosť, že někteří mužové v Hauránu se v létě odívají ženským ṯôbem, poněvadž prý je chladnější. Odtud lze si asi vysvětliti zákaz Deut. 22, 5, že mužové se nemají odívati v roucha ženská a naopak.

Čistoty beduini mnoho nedbají a proto jsou plni ošklivého hmyzu. Nikdo si však nemysli, že by se zaň styděli. Kdysi jsem mluvil se starou beduinkou v Ma'înu, která si za řeči bez ostychu hmyz vybírala a pobíjela a mne při tom zapřísahala, abych vstoupil pod její střechu. Ovšem jsem se k tomu při takovém divadle odhodlati nemohl. Tato okolnosť mne na cestách zdržovala, že jsem nenocoval pod stany a konal raději nejobtížnější pochody, abych se dostal pod střechu některého misionáře. Člověk má dosti na hejnech blech, natož pak aby k nim přibíral ještě jiné trapiče!

Voda je někdy beduinu vzácná, tak že, uzná-li potřebu jednou se umyti, používá k tomu velbloudího moče, ale i tam, kde je vody dosti, je plno špíny jak na těle, tak na šatech i na domácím nářadí.

Má-li choulostivý Evropan u beduina jísti, musí se hrdinsky zapírati při pohledu na umouněné mísy a ještě více umouněné ruce, které teprve při jídle — jí se totiž rukou — nabývají své přirozené barvy, když se byly v pokrmu umyly. Ještě štěstí, že člověk nevidí těch nevábných rukou, které byly pokrm připravily.

Jsa na cestách stále mučen zimnicí, nemohl jsem palčivou žízeň uhasiti než podmáslím, jehož se mi leckde pod stanem dostalo. Musil jsem je však píti skrze zuby a po každém doušku odstraniti

množství cizorodých příměsků, které se před zubní ohradou nahromadily.

Beduini mají veliké duševní vlohy, zvláště paměť jejich je úžasna. Dlouhou řeč nebo píseň si zapamatují slovo od slova, třeba ji slyšeli jen jednou. Při řeči si libují v básnických výrazech, podobenstvích, důmyslných sentencích a často i v rýmech. Misionáři mně vyprávěli, že, kdo poslouchá rozhovory starých beduinů, by myslil, že slyší rozmluvu Joba s jeho přátely.

Řeč beduinská je plnější a libozvučnější než řeč fellahů. Nářečí Schûrů je spisovné řeči nejbližší. Kdo chce poznati původní výslovnosť arabských souhlásek, musí je slyšeti od beduina. U fellahů jsou souhlásky zredukovány na abecedu hebrejskou mimo jediné *d*,[1]) u beduinů však zachovaly svou původní výslovnosť, která se, mimochodem řečeno, od výslovnosti, jak bývá v gramatikách naznačena, značně liší. *K*, které u fellahů zní jako k nebo jako hamža, čímž vzniká mnoho nelibých průzevů, vyslovují jako g; to jest jediná odchylka od původní výslovnosti.

K cizinci je beduin velmi nedůvěřivý a neupřímný, odvažuje každé slovo na zlatých vážkách. Lze to snadno vysvětliti nestálými poměry mezi kmeny, které nutí beduina, aby se měl stále na pozoru. Zato ku známým a přátelům je sdílný a hovorný, a může-li se jim něčím pochlubiti, je jeho výmluvnosť obdivuhodna.

Nálady je beduin více melancholické, jako ta poušť, v které obývá. Širá, jednotvárná step pod oslňujícími paprsky slunečními nepoutá ducha smyslnými obrazy, nýbrž nechává ho zabývati se sebou samým, svými dojmy, a to dojmy vážnými, smutnými, jako je to celé okolí. Pravý beduin dojmům těmto aspoň před svědky výrazu nedává, zdáť se mu to nemožným, ale beduin méně ostýchavý je vyjadřuje výraznými čtyřveršovými slohami, které slovou bêt 'itâba t. j. sloka žaloby, výčitky. Obyčejně se první tři verše rýmují, zřídka se rýmují všecky čtyři, čtvrtý verš pak končívá slovem *h*ibâba (m. *h*ibâb) t. j. milí nebo jiným slovem končícím slabikou *ba*; nekončí-li slovo touto slabikou, přidají mu ji.

Nejobyčejnějším obsahem sloh výčitky bývá rozloučení od milých osob, buď že odejdou daleko do ciziny, nebo ještě dále tam, odkud není návratu. Z četných aspoň některé ukázky:

Nadešlo rozloučení, ó milí, nadešlo;
růže se rozvila a bazalka se svinula.
Volá k odchodu našemu krkavec černý,
potresci ho Pán trůnu, jako on potrestal nás.
(Salt.)

Položím mindîl na hlavu černý.
Ó dne rozloučení, ó ty dne černý!
Zpívám-li, praví lidé: »šťastný«!
A já jsem ubohý, odloučený od milých.
(Salt.)

[1]) *r* bylo totiž i v hebrejštině, jen že se od 'ain zvláštním znaménkem nerozlišovalo. Toto *r* přepisovali Septuaginta písmenem g, na př. Gaza (arabsky *R*azze) Segor (arabsky by znělo *Sr*îr t. j. malé (město). Naopak se přepisuje g v cizích slovech do arabštiny písmenem *r*, na př. telegraf se píše tele*rr*âf.

Moji milí jsou na východě a já v cizině.
O slzo má, přeteč dvoje moře.
Já, ó ubohý jsem v cizině,
ohlédá se oko a nevidí nikoho.
(Salt.)

Ohněm jste pálili v mém srdci,
byl jsem lampou, a vy jste mne zhasli.
Ohněm, ohněm, a vy jste rozžali ten oheň,
vy jste zhasli jiskru srdce i květinu.
(Salt.)

Velmi něžné jsou následující dvě:

Počtem hvězd nebeských oko mé patří na vás,
počtem rostlin zemských má radosť je ve vás.
Vystoupím na horu vysokou a budu křičeti a volati vás
a plakati pláčem rány mé nad tím, co potkalo mne ve vás.
(Salt.)

Ó stádo, jdi a pozdravuj mi je,
hleď, jak se mají a jak se jim vede.
Bůh je svědek, nedám před nimi přednosti (nikomu)
a nebudu s nikým bydliti místo nich. (Salt.)

Jak veliký je žal z rozloučení, vysvítá z následující slohy:

Budu plakati a naplním (slzami) koryto až po odtok
a řeknu: »to ještě není dosti pro toho, jenž opouští své milé«.
Budu plakati a naplním koryto až po kraj,
a napojím koně Arabů tlupu za tlupou. (Salt.)

Ještě hlubší je bolesť, loučí-li se kdo od milých navždy:

Já jsem nemocný, a na poduškách mne opatrovali,
a jako maso pečené mne obraceli.
A já co jsem učinil, že mne moji milí opustili?
Opustili mne a strhal se provaz naděje. (Salt.)

Budu plakati a rozpláči všecky své druhy
nad tím, co potkalo mne mimo mé druhy.
Kaňte, slzy oka, kaňte
nad tím, jenž odešel a bydlí ve hlíně. (Salt.)

Můj čas se vzdálil a opustil mne
pro osobu, kterou odnesl v zapomenutí.
Přijď konečně, duše má, abych tě přikryl
popelem a hlinou, zatím co ještě žiješ. (Madaba.)

Je-li rozloučení s přátely bolestno, je tím bolestnější rozloučení s matkou:

Rcete mé matce: »v noci, kdy jsem odešel,
zašel měsíc a zatměl se nám dům.«
Veleben buď, jenž učinil, že olivy tekou olejem.
Jako rozloučení s matkou jsem neviděl. (Salt.)

Dojemna je žaloba sirotka, který se bojí vkročiti do domu, v němž zlá macecha vládne:

Sirotek její stojí u dveří
a je smuten a bojí se výčitek.
Ó, matko, vstaň, rozluč se se mnou
a polib mne mezi obočím. (Salt.)

Jiné dojmy, které vynucují beduinovi sloku výčitky, jsou opuštěnosť a jiné rány osudu:

Budu plakati nad sebou, co budu živ,
a duše má si zprotivila vařené i syrové.
Přítel mi nepomáhá v mém životě;
neodmítnu ho, i když hlína na mne bude padati. (Salt.)

Ó, ty světe, tvé nehody mne roztrpčily
a jídlo i pití mně ztrpčily.
Kdyby byla jen jedna, netrápila by mne,
ale dvě jsou na člověka, jako já jsem, těžky. (Salt.)

Budu tlouci na svá prsa dlaněmi (zevnější známka bolesti)
nade dny, které odešly a minuly.
Myslil jsem, že čas je všecek v pokoji,
a hle, čas mně hromadí útrapy. (Madaba.)

Nelze se zajisté diviti, že velebná jižní obloha vyvolává myšlénky na velikosť Boží a budí v srdci vědomí vlastní nicoty i nehodnosti:

Mimo Boha neobětuj obětí
a nezabíjej obětí ualimu (mohamedánskému světci), který umřel.
Viz Boha, ani nebyl obživen, ani neumřel,
a nezměnil se po délce časů. (Madaba.)

Nešťasten, kdo protiví se Slitovníku a se mu vzpírá,
jeho hříchy v pekle věčně budou zlem.
Donutil mne čas k holi a berli,
tak že hýbám hlinou a štěrkem (cesty). — (Madaba.)

(Pokračování.)

Jan Bugenhagen a poprotestanštění Pomořanska.

Dle **Emila Görigka**, subdiakona v Branšperku,[1]) podává **František Wildmann.**

Polabští Slované zaujali v dávných dobách celé nynější severní Německo od řeky Visly, Odry a Labe, ba i přes řeku Labe k řece Vezeře v krajině Glinské, nyní Lineburské zvané, ano, usadili se i v Míšni, nynějším Sasku. Arciť byli od německých císařů, hlavně Jindřichů, pak od německých knížat, zvláště Albrechta Medvěda, Slovanobijce, nejkrutěji utiskováni a hubeni pod záminkou, že nechtěji přijati víru Kristovu. Konečně byly veškeré větve polabských Slovanů přinuceny víru Kristovu přijati, a v zemích jejich založena biskupství, bohaté kláštery a výstavné chrámy zbudovány,

[1]) Mainz. Verlag von Franz Kirchheim. 1895.

a slovanský ten lid i knížata jeho stal se horlivě katolickým. Města, tvrze a hrady se sice poněkud poněmčily, neb osadníci byli většinou Němci, však lid ve vesnicích přece zůstával slovanským, a za kněze a mnichy hlásilo se mnoho slov. synů, kteří pak lidu svému mateřštinou hlásali slovo Boží. Jisto jest, že, kdyby krajiny severoněmecké se byly nepoprotestanštily, že by dosud byly aspoň Pomořansko, Meklenbursko, Linebursko, snad i Braniborsko s nynějším Berlínem zůstaly částečně slovanskými. Však jakmile se tam zahnízdilo lutheránství, zničilo také slovanský jazyk.

Naši historikové vytýkají církvi katolické, jak prý za Ferdinanda II. protestanté čeští po Bělohorské bitvě krutě ku katolické víře byli obracováni. Článek tento píši proto, aby zase naši čtenáři v pravdě dověděli se, jak víra lutheránská v severním Německu, hlavně pak v Pomořansku, byla šířena, a jak se tam s katolíky, s katolickými kostely, s biskupy a mnichy nakládalo, a s jakým barbarstvím lidu ta německá víra byla vnucována. Čtenáři naši poznají, že jako za nynějších dob to činí nepřátelé církve katolické, že to již tehdy stoupenci Lutherovi činili a že naši nynější nepřátelé se tomu od nich naučili; napřed tupí kněze katolické, pak svat. Otce, pak obřady církve svaté, biskupy a mnichy a pak teprve vychvalují učení Lutherovo a nabízejí panovníkům, měšťanům a lidu statky církevní, klášterní a biskupské rozebrati. Toť jsou pohnutky, proč se lutheránství v zemích těch šířilo. Při tom ukáži, jaká zhovadilosť se zahnízdila v zemích těch novou věrou lutheránskou. Arciť knížka není obsáhlá, ale přece v tomto článku celou uvésti nemohu, ukáži jenom stručný její obsah.

* * *

Jan Bugenhagen, od svých soudruhů obyčejně Pomořanský doktor zvaný, pocházel ze slovanské rodiny a nazýval se příjmením Bogohaj. Sám se poněmčiv, proměnil i své jméno. Narodil se ve staroslavném biskupském městě Volíně 24. června 1485 na den sv. Jana Křtitele. Otec jeho byl městským primatorem a dosáhl pečlivého vychování, že v 17tém roce vstoupil na zemskou universitu v Grypisově (Greifswaldu), kde 24. ledna 1502. jménem Joannes Bugenhagenius de Wollyn caminensis dioecesis byl immatrikulován. Zde se věnoval filosofickým, theologickým a humanistickým studiím. Heřman z Bušů, z Roztoku vyhnaný profesor, rozsíval zde humanistické přednášky o Priscianu, Lukanu a Caesaru, pro něž byl Bugenhagen celý zaujat; z theologie mnoho nepochytil a také neměl času jí se obírati, an po dvou letech universitu opustil, když mu nebylo ještě dvacet let. R. 1504. byl od Jindřicha z Begerova, opata kláštera premonstrátského v Bělbugu do Treptova povolán za rektora městské latinské školy a r. 1505. stal se biskupským notářem a podpisoval se: »publicus auctoritate apostolica notarius«. Roku 1509. dal se od svého diecésního biskupa Martina Karita na kněze vysvětiti a stal se vikářem v kanovnické koleji u kostela Panny Marie v Treptově. Za jeho ředitelství školy latinské v Treptově vzkvétaly. I ze vzdálí sem přicházelo mnoho studujících i mnichů z rozličných pomořanských klášterů, mniši sloužili v kostelích Treptovských mše sv.

Však Bugenhagen vykládal svým posluchačům nejraději studia humanistická a tak sám sebe i své posluchače přibližoval k Lutherovu

učení. Tato humanistická theologie nalezla přístupu v kláštěře Bělbugském, jíž též opat toho kláštera Boldevan hověl a mnichům kláštera svého doporoučel.

Tehdy Bogislav X., vévoda pomořanský, povolal Bugenhagena v roce 1517. do Rujanského lesa na svůj hrad a přikázal mu, aby v archivech městských, zámeckých a klášterních shledával a shromažďoval historicky důležité listiny. Bugenhagen prošel všecka města, hrady a kláštery v Pomořansku a pod názvem »Pomerania« dne 27. května 1518. odevzdal vévodě Bogislavu a jeho synům Jiřímu a Barnímovi mnohé listiny. Však v úvodě ke sbírce té velice horlí na nemravnosť a nevědomosť mnichů, brojí proti odpustkům, čemuž se naučil ze spisů Erasmových, který byl nejúhlavnějším nepřítelem mnichů, scholastiky, papežské stolice, a nikdo v Německu nepodryl půdu církvi svaté a sv. Stolici tak, jako Erasmus, který byl horším Luthera, fomes omnium malorum. Bugenhagen byl největším přívržencem Erasmovým. V roce 1518. o pouti v kostele sv. Petra a Pavla v Bělbugu kázal proti kněžstvu a mnichům, káral posměšně blbosť slov. lidu, že si sem jde kolik mil cesty pro odpustky, že z hlouposti své zakládá za sebe a zemřelé nadace mešní a modlitební; svatí že rozdávali dary chudým a nezákladali nadací. Kněz že má obětovati mši svatou na ten úmysl jako Ježíš Kristus, a ne za peníze, s kterými se pak do pekla dostane. Když prý budou dobrými kněžími, lid prý je bude sám živiti, ale za peníze mešní a obětní pijí, jedí, kostky vrhají a hloupostmi se baví, tak že život laiků jest mnohem lepší nežli jejich, a skončil své slavnostní kázaní, aby raději chudým pomáhali, ale žádných nadací nezákladali.

Od tohoto kázaní uchyloval se Bugenhagen čím dále tím více od pravé cesty, neboť horlil proti kněžstvu, proti papežství, zavrhoval přepodstatnění, peklo, odpustky, zpověď, půst a bezženství kněží. K Lutherovi se přiblížil úplně, zvláště když dostal do rukou Lutherův spis »De captivitate ecclesiae babylonicae«, kde Luther prudce brojí proti církvi katolické a papeže za antikrista vydává, sedmero svátostí a mši svat. zavrhuje a manželství za rozlučitelné považuje. Napřed se mu kniha tato nelíbila, považoval ji za kacířskou, ale přivykl jí, počal si dopisovati s Lutherem, ano, došel sám k němu do Wittenberka a stal se jeho největším nohsledou.

Na radu svého přítele Luthera vstoupil dne 13. října 1522. v stav manželský, a saský kurfist poslal mu na veselku zvěřinu a zlaťák se vzkazem, aby to nikde nepovídal, by se nerozneslo, že ho kurfirst v tom ještě podporuje a si přeje, aby kněží se ženili. Nyní Luther ženatý, který si vzal jeptišku Kateřinu z Boru, vychvaloval v kázaních svých Bugenhagena a tento zase Luthera — a tak balamutili své posluchače jeden druhému podkuřujíce. Oba, když lid popudili proti mnichům, který Augustiany z Wittenberského kláštera vyhnal, usadili se v kláštěře tom, Luther se svou manželkou v jednom křídle, Bugenhagen se svou manželkou a rodinou ve druhém křídle.

Bugenhagen zařídil nový církevní »pořádek«. Roku 1528. požádali ho někteří měšťané z Brunšvicka, aby u nich zavedl reformaci, a poslali mu 50 zlaťáků. Bugenhagen se svou manželkou a se svými dětmi vydal se hned potom na reformační cestu do Brunšvicka. Zde kázal v kostele sv. Ondřeje a u Františkánů o slavnosti Nanebevstoupení

Páně a mezi jiným pravil, že Kristus Pán na pravici Boží jest naším prostředníkem u Boha Otce, a papež že nemá u něho žádné moci, a vyzval světské vrchnosti, aby »die Lügenbilder und unnützen Klötze« (lživé obrazy a nepotřebná dřeva) z kostelů vyházely. Hned potom byly oltáře ve všech kostelích strženy, též obrazy svatých roztrhány a spáleny, paramenta a mešní roucha prodána, kalichy roztaveny. Však vévodství Brunšvické nedalo se poprotestanštit, lid se držel staré víry; potom odejel Bugenhagen se svou rodinou do biskupského města, kde kláštery před lutheránstvím zavřely své brány. Bugenhagen kázal co den na veřejných místech, zuřil proti církvi katolické — ale marně, město zůstalo staré své katolické víře věrno.

Odtud odebral se Bugenhagen se svou těhotnou manželkou Walpurgou a se svými dětmi dne 9. října 1528. do Hamburku, kde v pátek přivítán byl hostinou, při níž si pochutnával na pečeních, zadělávaném, zvěřině a rybách. Druhého dne dostal od Hamburčanů darem sud vína, 2 sudy piva a tučného vola. Co Bugenhagen hodoval, táhly roty, navedené od jeho stoupenců, vybíjely kostely, rozbíjely oltáře a obrazy svatých, kradly kalichy a ciboria, vysypávaly posvěcené hostie a šlapaly po nich. Z oltářů vytloukaly svaté ostatky a na místo nich dávaly tam netopýry, vykřikujíce, že je tam nalezly, že ďáblové jsou v oltářích ukryti, že oltáře musí býti odstraněny. Plavci konečně dosáhli v Hamburku nadvlády, a ti požadovali na městské radě, aby všichni měšťané, kteří zůstali staré víře věrni, byli z města vybiti, katolické služby Boží v Marianské kathedrále zastaveny, a všecky mše, které byly tajně slouženy, zapověděny, kláštery zavřeny a mniši vypovědění — a tak z celého Hamburku katolická víra vypověděna. Této události platilo distichon:

»Aus dem heiligen Ort vertreibt die Mönche der Pomer,
fortan die Trägheit entweicht und es entweichet die Nacht.«

Cisterciacký klášter panen v Harvestehnde odpíral nejdéle kazatelům lutheránským, a tam se sloužily také mše svaté nejdéle, až město jeptišky vyhnalo, klášter zbořilo a na místě tom vystavělo hospodu.

Ještě zůstal v Hamburku kathedrální kostel, kde se mše svaté sloužily a před hlavním oltářem věčná lampa hořela, a věrní katolíci chrám ten navštěvovali. Ale i tento chrám musil býti odňat katolíkům. O svátku Nanebevzetí Panny Marie byl od luzy přepaden, zpustošen, vykraden a zavřen. Když byl Bugenhagen zničil v celém Hamburku a okolí katolické kostely a odstranil katolickou víru — kázal svým predikantům v kostelích hamburských zpívati Te Deum laudamus. Za to, že katolickou víru vyhubil, dostal od městské rady hamburské, která si církevní statky podržela, 100 zlaťáků odměny.

Odtud pozván byl Bugenhagen od luzy do Gdanska. To město mělo v 16. století 12 kostelů, 4 kláštery a čítalo 242 světských kněží, z nichž 128 bylo ustanoveno k Marianskému kostelu. Obyvatelstvo bylo úplně katolické a nechtělo o lutheránství ani slyšeti. Proto musil Bugenhagen kněze, církev katolickou a papeže tupiti a Lutherovu víru vychvalovati. Napřed kázal na veřejných místech pod stromy, pak v kostelích a hlavně tupil mnichy. Ti prý mají provazy kolem sebe, ale na nich měli by býti oběšeni.. Tak kázali

i jiní lutheránští predikanti a když viděli, že lid jest rozvzteklen, dali znamení, aby se vrhl na kostely a kláštery. Každý ukradl, co mohl: kalichy, monstrance, ciboria, paramenta — vše, co mělo cenu, bylo ukradeno nebo schválně zničeno. Z Marianského chrámu Páně, který byl z celého Pomořanska nejkrásnější a nejvelebnější a jenž byl od r. 1343. až do r. 1502. stavěn, který měl tři lodi v délce 333 stop, 111 stop šířky a 25.000 lidí mohl pojati, jenž obsahoval 44.300 čtv. stop a měl 30 kaplí; z tohoto památného kostela ukradeno bylo: 6 kalichů z ryzího zlata s drahými kameny, tolik též paten, ampulí s drahokamy, ryze zlaté ciborium s korály a perlami, dva ryze zlaté kříže s perlami, obraz Matky Boží se čtyřmi anděly, vše z ryzího zlata, stříbrná socha Marianská, stříbrné sochy svatých apoštolů, 24 stříbrných ciboří, 45 stříbrných kalichů, z nichž 24 byly vyzlaceny, 12 stříbrných a vyzlacených ampulí, 11 stříbrných nepozlacených ampulí, 23 stříbrných mis, z nichž dvanácte bylo pozlaceno, 12 stříbrných, pozlacených, pokrytých kalichů, 12 stříbrných, pozlacených křížů s korály a drahokamy, 8 větších a 10 menších stříbrných kaditelnic a t. d., 12 zlatem vytkávaných ornátů s perlami a drahokamy, 12 červených hedbávných se zlatým třepením, dále pak 82 ornátů, 12 zlatem vyšívaných antipendií s perlami a drahokamy, 6 předrahých miter, 12 miter hedbávných, 46 zlatými a stříbrnými květy vyšívaných alb, 65 jiných alb, 88 oltářních pokrývek, 49 oltářních ubrusův a 99 oltářních jiných pokrývek a ubrusův.

Však ještě na této loupeži Gdanských chrámů neměli dosti; strana lutheránská vyhnala z klášterů mnichy a jeptišky a chrámy jejich zohavila a zpustošila. Dále sesadila katolickou městskou radu a dosadila samé lutheríny. Bugenhagen psal jim, jaký zázrak Bůh učinil v Gdansku, že všecky modloslužebníky — totiž katolické kněze a katolické věřící — vyhladil a vyvolené své lutheríny na vrchol slávy postavil, čisté evangelium zde rozsil a chrámy od model očistil. Však polský král Zikmund, který toho času dlel v Krakově, když se dověděl, co se v Gdansku stalo, přikvačil dne 17. dubna 1526. s vojskem svým do Gdanska, luzu protestantství náchylnou, která chrámy vyloupila, potrestal a katolickou víru zase v městě a okolí zavedl.

Z Gdanska odebral se Bugenhagen dne 28. října 1530. do Lubeku. Zde v Marianském kostele začal kázati proti zlodějům kalicha, katolickým kněžím, kteří prý kalich podrželi pro sebe; ale věřícím při svatém přijímání krev Páně z kalicha píti odpírají. Nazýval katolické kněze blbými a dokazoval, že, kdo nepřijímá pod obojí způsobou, musí přijíti do pekla. Tak štval lid v Lubeku proti katolickým kněžím a klášterům, až rozezlený lid katolické kněze a mnichy z města vypudil, kostely vydrancoval, oltáře a obrazy svatých rozbil a spálil a zlaté a stříbrné náčiní rozebral. Do roku 1532. byl Lubek již protestantským, a Bugenhagen, když se ve velikonočním témdni z města ubíral, dostal darem z kostelů lubeckých nakradané stkvosty stříbrné a zlaté, též mísu s pozlaceným obrazem Marianským a konvici s pozlaceným sv. Janem Křtitelem a dán mu na cestu pěkný kočár, kněžím katolickým uloupený — a čestná stráž jej doprovázela. Jeden jezdec, který při kočáře, kde Bugenhagen seděl, jel, otázal se ho: »Pane doktore, račtež mi pověděti, jestli též sv. apoštol Petr v takovém kočáře jel, když nastoupil apošt. svůj úřad?« Bugenhagen mu

odpověděl: »Milý synu, kdyby byl sv. Petr k takovým hodným lidem přišel, jako jsou tvoji páni v Lubeku, byli by ho také zajisté v takovém kočáře dali domů dovézti; ale kdyby přišel k takovým zlým klukům, jako jsi ty, pak by musil jíti domů pěšky.«

Nyní se Bugenhagen sešel ve Wittenberce s Lutherem, kde právě Luther psal 23 šmalkaldských článků, které protestanté k symbolistickým knihám počítají a »poslední vůlí Lutherovou« zovou. V článcích těch nazývá se papež »tělesným satanem« (leibhafter Satan), mše svatá nazývá se tam »der grösste und schrecklichste Greuel«, očistec »Teufelsgespenst« a bezženství kněžské »eine Teufelslehre«. Luther, Bugenhagen a jiní wittenberští theologové bavívali se při dobrých hostinách a pitkách tak nenuceně, že stydno psáti jejich rozpravy. Bugenhagen vypravoval, jaké soužení měl s dívkou od ďábla posedlou v Lubeku, dále se honosil, jakými prostředky on poznává čarodějnice a jak je umí zaříkávati. — Prostředky ty, jimiž čarodějnice zaháněl, jsou takové, že se o nich ani zmíniti nemohu. Dále přicházíval prý čert k manželce Bugenhagenově a bral jí máslo ze džberu — ale Bugenhagen na čerta vyzrál, když čert byl ve džberu a máslo kradl, sedl si Bugenhagen obnažen na džber a pouštěl na čerta . . . . . až čert prosil, by ze džberu mohl vyjíti. Tací byli ti proslavení reformatoři!

V Dánsku chtěl král Kristián II. protestantismu použiti, aby sesílil svou vládu; však karmelitánský mnich Pavel Heliac byl mocným protivníkem reformace, až konečně jsa vypovědĕn, musil ustoupiti.

Z Holštýnska a Šlesvicka drala se reformace do Dánska, kde král sám počal obsazovati biskupství bez papeže a na biskupství dosazoval jenom své kreatury, a to za drahý peníz. Tak když v Roskildě umřel biskup, za 6000 zlaťáků tam ustanovil Rönnova biskupem, který nesměl se zpěčovati lutheránství do své diecése uvésti. Ostatní biskupové zastrašeni, slabě odporovali. Aby lutheránství do Dánska bylo uvedeno, byl tam povolán Bugenhagen, aby krále a královnu Dorotu 12. srpna 1528. korunoval. Bugenhagen tak učinil v Kodaňském chrámě Matky Boží. Biskupové zastrašeni stáli opodál, a Bugenhagen vedl svou — dle svého obřadu vedl slavnosť a po korunovaci sám světil u přítomnosti královských manželů sedm superintendentů, kteří měli místa zastrašených a potlačených biskupů zaujati a reformaci provésti.

V biskupském kostele v Roskildě stála socha papeže Lucia, která Bugenhagena nejvíce mrzela, neboť měla tiaru na hlavě, berlu v levé a pozdvižený meč v pravé ruce. Bugenhagen viděl v soše té antikrista. Protož pravil: »Chcete-li míti obraz papeže, musili byste míti postavu čerta s drápy, odít ji zlatým pláštěm a dát jí berlu a meč a na hlavu tiaru. Nechť král hned tu sochu odstraní a kanovníkům za ni dá náhradou dvě fůry dříví k palivu.«

Mniši z tamních klášterů, kteří o reformaci ničehož věděti nechtěli a staré víry se drželi, byli vypovědĕni, a kláštery zkonfiskovány.

Že Kristián, král Dánský, násilně zaváděl reformaci ve své říši, jen aby se církevními statky obohatil, vysvítá i z toho, že se chtěl zmocniti statků církevních na ostrově Rujaně, která sice patřila k Pomořansku, církevně však k biskupství dánskému v Roskildě. Cistericiacký klášter Hidenský na ostrově Rujaně měl mnoho statků; těch se Kristián chtěl zmocniti, poručiv na Rujaně zavésti reformaci

a klášter zkonfiskovati — však tomu se opřel Pomořanský vévoda Filip. Za to kázal Kristián zadržeti 40 lodí pomořanských v dánských přístavech, z nichž pět bylo naplněno obilím pro Nizozemsko. Dánské moci nemohl nikdo z okolních sousedních států odporovati, a lodi mu i s nákladem zůstaly.

Když byl Bugenhagen celé Dánsko poprotestanštil, ukázal se k němu král Dánský Kristián štědrým, podělil ho mnohými dary, v katolických kostelích uloupenými, a penězi. Na veliký týden roku 1539. odebral se Bugenhagen z Dánska, kde ho 4. dubna na velkém Beltu zastihla strašná bouře. Když z ní vyvázl a přistál šťastně na břehu ostrova finenského u zámku Nyborgu, pravil: »S Bohem, Dánsko! Ty si podrž mé evangelium, a mně zůstanou tvé peníze.«

Když přišel Bugenhagen do Wittenberka, odevzdal Lutherovi a ostatním wittenberským theologům dary, které jim Kristián, král Dánský, poslal, o které se pak všickni pohádali; každý chtěl pro sebe hodně urvati. Když pak Bugenhagen králi Dánskému psal, že se šťastně do Wittenberka navrátil, připomenul králi ve svém listě, že biskup Jindřich v Lubeku dává ještě sloužiti mše sv. v Marianské kathedrále, aby ho za to vyhnal.

Též v Pomořansku v Bělbugu a v Treptově, kde dříve Bugenhagen byl ředitelem latinské školy, podryl půdu katolické církvi se svým soudruhem, opatem Janem Boldevanem. Zvláště nohsledové jeho, Otto Slutov a Jan Kureka, r. 1521. kázali proti víře katolické a její církvi, proti duchovním prelátům treptovským, tupili mši svat., posmívali se odpustkům a vyhlašovali ty, kdo zachovávají řádové sliby a ctí svaté, ti že již sami jsou odpadlíky od apoštolské tradice. Když pak katoličtí kněží vedli průvody, navedli luzu, ano i děti, aby po nich, korouhvích a kříži házeli blátem a věřícímu lidu se posmívali a kněžím láli. Však biskup Karith a zvláště jeho koadjutor, Erasmus z Manteufflu, přísně proti nim vystoupili, tak že musili umlknouti. Tehdy věřící venkovský lid byl ještě slovanským; jen město Treptov a klášter Bělbugský byly částečně poněmčeny.

V Pomořansku vládl tehdy vévoda Bogislav X., vzorný katolík a uvědomělý Slovan, který dal staré pamětní listiny v celém Pomořansku shledat a v archivu uložit. Tento slavný vévoda nepřál víře německé — a také všemožně bránil, aby se v Pomořansku nezahnízdila. Proto také, když starý biskup Kamínský Martin Karith dne 21. listopadu 1521. v Štětíně zemřel, staral se, aby jeho koadjutor, Erasmus z Manteufflu, horlivý katolík, stal se biskupem Kamínským, neboť byl dříve vychovatelem mladého vévody Jiřího. Erasmus již jako vikář chrámu Matky Boží v Polžíně vynikal horlivostí a výmluvností proti lutheránům. Když pak nyní jako biskup Kamínský roku 1522. nastoupil, bylo Vormským ediktem rozšiřování lutheránství v Pomořansku zapověděno. Lutheránští predikanti, »Martinkové« zvaní, byli vypověděni. Mnichové z Bělbugu, lutheránství nakloněni, predikanti Kurek, Sekermann, Kempe, Dyonis z Begerova, Bernard Dedelov, byvše varováni, rozutekli se do sousedních zemí; ano až i do Livonska, kde r. 1523. proti církvi katolické a odpustkům kázali a v Rize zničení všech obrazů svatých, jak po domech tak v kostelích, provedli.

V Štlpsku (Stolpe) sesadil sám horlivý vévoda Bogislav plebána Ketelhoda a probošta Heketa s úřadu, poněvadž ve svých chrámech

protestantství zaváděli, a navrhl biskupu Erasmovi, aby kanovníka Kamínského, Viléma Naemera, ve víře pevného, jmenoval proboštem. Františkánský mnich Jan Knipstrov, který u svat. Mořice v Piryci kázal a zaváděl víru lutheránskou, utekl před Valentinem Ludovicim, opatem blízkého cisterciackého kláštera v Kolbači, r. 1523. do Štětína, kde se oženil.

Praemonstratský klášter v Bělbugu, kde jak opat Jan Boldevan tak i mniši načichli lutheránstvím, byl za tuto zradu na církvi svaté a řádu svém od bohabojného vévody Bogislava saekularisován. Sám vévoda přišed do kláštera a přesvědčiv se, že mniši ti se zvrhli a stali lutheráni, zrušil r. 1523. konvent, statky a příjmy si ponechal jako své stolní statky. Opat Boldevan a plebán Otto Slutov a Jan Lorichjako, probošt, byli jako rozšiřovatelé lutheránství zajati a uvězněni, však na přímluvu vévodského rady, Valentina Stojentina, propuštěni; utekli se do Vittenberka k Bugenhagenovi, který je v saských městech učinil plebány. Mniši však z kláštera Bělbuského, kteří staré víře katolické zůstali věrni, jako převor Jáchym Pasevalk, podpřevor Michal Kroger, jeho bratr Jan Kroger a z kláštera ženského probošt Jan Kuster zůstali buď v Treptově aneb obrátili se do cisterciackého kláštera Olivy u Gdaňska, kde byli do kláštera přijati. Klášter Bělbuský, jindy tak slavný, s kostelem sv. Petra a Pavla, chrámem to výstavným a velice nádherným, pobořen, vypálen, a zvony jeho přeneseny do Treptova, kde již nezvou každodenně mnichy k společným hodinkám a ke slavnosti mše svaté.

(Dokončení.)

Bratřím.

Nás nikdo v světě, bratři, nepřekoná,
jen budeme-li duchem sobě blíže
a zničíme-li nesvornosti mříže
a staneme-li lásky u zákona!

Zdaž zástup náš i divy nevykoná,
když Věčná Pravda v jednotu nás víže,
v boj vyjdeme-li se znamením kříže
a v znamení tom každý z nás i skoná?!

Mé srdce cítí, že Vám táhne duší
žár svaté touhy ku nezdolné práci,
jíž světa rozruch nikdy nepřehluší;

Nuž, spějme všichni svému ku úkolu!
Ó, vidím v dálku! — Nepřítel zbraň ztrácí
a prchá zdrcen — když jdem svorně spolu! . . .

Václav Tesař Blanický.

Dřevíkovský Batěk.

Horský obrázek.

Napsal **Jan Václav z Finberka.**

(Pokračování a dokončení.)

Když se probudil, nutily se obě do smíchu. Hleděly na Baťka a přály mu dobrého jitra. Baťková sehnala koření, uvařila mu je a dala píti.

»Ty bláhový, takové jsi měl myšlénky! Zabit se! Zabit! Pro takovou maličkost, to se zahojí« . . . těšila ho žena.

»To byste to vyvedl, Pepíčku,« mhouřila očima stará Sejkorková a nemohla udržeti pláč, který jí šířil prsa a tlačil v srdci. Potlačila jej a dodala: »To by měly děti pěknou památku! Kdo pak by se o ně postaral, taková drobota, a Kačenka teď s dvěma kojeňaty, vy jeden zetíčku nerozumný,« hrozila mu suchým prstem a usmívala se. »To už by opravdu šla Kačenka tou cestou, kterou já jsem šla« . . . narazila na oběšení svého prvního muže a musila odejíti, aby neprozradila před ním svou hořkosť a pláč.

Batěk se zastyděl a s utajením pozvedl ruku, aby se pokřižoval, že nedošlo k tomu, k čemu ho zoufalosť dohánělа.

Baťková tiše přikládala dítěti smáčené hadýrky na oko a ráda by byla věděla, co se mu vlastně stalo. Dibelka však nakázal, aby se mu očko neodvazovalo, že nesmí naň padnouti světlo. Přemohla se.

Odpoledne přijel Dibelka z Hamru. Odvázal dítěti očko a poslal Baťku schválně ven, aby to neviděl. Pamatoval se, že mluvil o svém zabití, když dítě nebude na oko viděti. Baťková tu stála jako na popravišti.

»Nelekejte se, matko,« řekl Dibelka, »všecko je marno, dítě přijde o oko« . . .

Obě ženy zbledly a nepromluvily.

Pepinka chvěla se neurčitou bázní. Osoba lékařova probouzela v drobné její duši chvějící se pocit strachu a nedůvěry. Měla dosud představu bolestného píchnutí ve svém očku, když jí palec na oko přitlačil, aby zakrvavený mok oční odstranil, a pak to štípání, když přiložil naň hadýrek v zelenavé vodě namočený. Proto se krčila a chvěla. Ale Dibelka svým milým pohledem a řečí uklidnil drobného toho tvorečka, odstranil obvazek a hladil ji po vlasech.

Očko měla přivřeno. Štěrbinou prokukovalo zkrvavené bělmo. Klapka byla zapadlá a důlek prázdný. Oko vyteklo — — —

Mladá Baťková zalomila rukama a dala se do usedavého pláče. Sejkorková ji zatáhla za rukáv jupky a konejšila ji: »Ty, Kačenko, měj rozum, dítě rozpláčeš a muže doženeš k zoufalství. Podívej se oknem, stojí u blumky jako bez duše a dívá se k chalupě.«

Kačenka poslechla. Rychle osoušela své umdlené oči a pohlédla na matku, která tajně stírala slzy. Obě ženy vytušily z toho, že původcem zranění Pepinčina je Batěk; Oddalovaly se od toho v myšlénkách jako od něčeho hrozného, nechtěly na to mysliti, Baťku viniti a celou tu záležitost v přítomnosti cizí osoby v rozhovor

uvésti, ale Dibelka postihl v tvářích jejich němé otázky přec a uhodl, že pravou příčinu neštěstí Pepinčina musí jim říci sám.

»Řekl vám Batěk, jak se to stalo?« ptal se šepotem.

Ženy zavrtěly smutně hlavou.

»Včera mně to ubožák v zoufalství vypravoval. Bylo prý před polednem. Pospíchal s dílem, aby dětem něco uvařil. Tohle dítko si hrálo na zemi s vijákem, jak říkáte s kotrlíkem, točilo si lehounkým tím kotoučem na zemi u stavu. Batěk poslední hod člunkem v radosti ukončení díla trhl prudce, až člunek z osnovy vyletěl — a přímo dítěti do oka . . .«

Baťková vykřikla a potácela se. Matka její držela ji pevně, aby nepadla.

»Bože, Bože, jaké se mu stalo u nás neštěstí, teď na konci, kdy si pro Pepinku matka přijede!« hořekovala Baťková. »Co bude ta matka činiti!«

Vstoupil Batěk. Poslední slova poslechl si za dveřmi. Zbledl jako stěna, oči se mu rozšířily a ústa pootevřela. Díval se na ženu zoufalým pohledem, sepjal ruce, zalomil jimi se zakřivením úst, z nichž vycházela bílá pěna, přitlačil ruce na rozevřené a strnulé oči a klesl na lavičku u kamen celou vahou svého chvějícího se těla.

Bylo to hrozno poslouchati. Mikulášek krčil se za stolem s Kačenkou, která se dala do hrozného pláče ze strachu před otcovým sténáním, které znělo nelidsky. Také Pepinka spustila na celé kolo a křičela: »Mami, mami, štípe očičko!«

Brzy prohlubinka vyteklého oka naplněna byla slzami úplně jako drobná studánka vodou.

Dibelka přistoupil k Baťkovi, poklepl mu na rameno a domlouval mu, aby byl moudřejší, že tím Pepince nijak ztráty očka nepřivolá.

Batěk ustal a díval se zaslzenýma očima směrem k posteli, kde Pepinka se tišila a jen ve své bolesti v blízkosti matčině si skuhrala.

Když Dibelka ještě radil Baťkové, kolikrát za den má Pepince očko převazovati a hadýrek namáčeti, vplížil se do dveří poselák a s uctivým pozdravením podával sedícímu Baťkovi dopis do ruky. Ten se naň jen díval, rukama se držel za okraje lavice a ruky nenastavil, ani po chvíli, když poselák znova řekl, že mu přináší psaní, aby si je vzal.

Baťková se zvedla, sama dopis od poseláka přijala a položila na stůl. Ulekla se toho psaní tak, že jí nohy strachem poklesly. Poznala na první pohled, že je to psaní z Vídně. Zaplatila poslovi a byla netrpěliva, když se tu posadil a zaváděl rozhovor.

Lékař odejel a vybídl poseláka, aby se s ním svezl domů. Ten tomu byl rád a k radosti mladé Baťkové se vytratil.

Všickni si oddechli a dívali se na sebe. Chvíli tu bylo mrtvé ticho. Jen Kačenka pokašlávala, a Hugáček s droboučkou Anežkou probudil se v konoušce. Sejkorková počala hourati a pozorovala dceru, která s chvatem otevřela dopis a rychle jej četla.

»Můj Bože, můj Bože!« zatesknila, když byla se čtením u konce.

»Co pak, co?« tázala se tiše Sejkorková.

»Z Vídně, psaní z Vídně!« hlasitěji a hlasitěji oznamovala.

Batěk se zvedl a jako pološílený chytil se za hlavu.

V tom okamžiku napadla oběma ženám stejná myšlénka, že začíná snad šíleti. Obě k němu přiskočily, každá strhla mu jednu ruku, jíž tiskl oškubanou svoji hlavu, a snažily se, aby Baťka uklidnily.

Mikulášek vyvstal na lavici za stolem a křičel. I on poznal, že to s tatínkem není v pořádku.

Trvalo několik dlouhých okamžiků, než se Batěk uklidnil a přestal sebou cukati. Pak usedl u stolu, položil hlavu do dlaní a septal: »Přijedou, můj Spasiteli, oni přijedou! Dítě jsem jim zmrzačil a nemohu mu pomoci. Dítě! Dítě!« vykřikl zděšeně a spustil hlavu na pokleslé ruce.

»Ty Pepku, netrap se tak, však on to Bůh všecko srovná, doufej, Pepku, doufej a buď moudřejším, máš tři děti, pamatuj, že máš tři děti,« rozbírala ho žena a přisedla si k němu na lavičku.

Batěk plakal jako dítě.

»Pepinku jsem zmrzačil,« bylo slyšeti ve štkaní, »nemohu jí pomoci, rád bych pomohl, vlastní oči bych si dal vyloupati, kdybych věděl, že bych jí prospěl.«

»Ve světnici bylo vše tak rozbolestněno a rozteskněno, že se vkrádala do všech koutů tíseň a hořkosť.

Baťková vzala znova dopis do rukou, které se třásly ustrašenou slabostí, a šeptala jeho obsah. Dřevíkovský Batěk každým okamžikem očekával, že Kačenka zalomí rukama a dá se do pláče.

»Bůh to všecko srovná,« opakovala stará po dceři, »buďte rozumným, zeťáčku, a pamatujte, že máte děti. Já vím, že poslechnete, viďte, Pepíčku? Ani bych starostí do Hlinska nedošla, beztoho vás budu míti všecky v hlavě, a starost nedá mně spáti. Ráda bych u vás ještě zůstala, ale není to nic platno, nejsem vám tu k žádnému prospěchu, ráda bych se k večeru vypravila domů, aby Sejkorka nebručel a zas mně nevyčítal, že mu nedám pět dní jíst.«

Baťková povstala a matku objala.

»Maminko, vy domů jíti nesmíte, zítra přijede pro Pepinku matka z Vídně, tuhle to píše, já bych nevěděla, co si bez vás počíti?«

»Zítra? Že zítra přijede?« tázal se prudce Batěk a chytl se zase tak rychle za hlavu jako prve. Pysky mu zmodraly a částečně na okrajích zbělely. Chodil po světničce a pak zamířil ke dveřím. Baťková chytla ho za rukáv a přitáhla k sobě ke stolu.

»Nikam nechoď, Pepku!« zaštkala v hrozném pomyšlení na to, že by si mohl Batěk na těle ublížiti.

»Maminko, pro živého Boha vás prosím, neodcházejte! Buďte se mnou do zítřka, já bych se strachem zalknula.« Pohlédla při tom na muže, jakoby chtěla říci, že se bojí, aby si Batěk nesáhl na život.

Sejkorková nemohla to dceři odepříti. Pokývala hlavou a rozběhla se k posteli, kde Pepinka začala poskuhrávati a na matku volati.

Batěk rozšířenýma očima díval se za Sejkorkovou, která brala na ruku tříletou Pepinku, jež měla přes oko a čelo bílý obvazek, dráždící mysl Baťkovu každým naň pohlédnutím.

Hlavou procházely neurčité představy. Viděl mladou matku, která s chvatem vešla do světnice, popadla své dítě a vroucně je líbala. Všickni tu byli zaleklí a o ráně na Pepinčině oku se nezmiňovali. Ona sama poodhrnula ten bílý obvazek a zaplakala pohledem na prázdný důlek, jehož štěrbinkou mezi klapkami prokukovalo to-

liko bílé bělmo. Teď slyšel její usedavý pláč, výčitky plné mateřského bolu, zvedl se a chtěl utéci ze světnice.

Při tom byl tichý. Ani nedutal. Proto tím více se mladá Baťková ulekla jeho prudkého povstání a zachytila ho za svalnatou ruku.

»Co je ti, Pepku? Jsi tak bledý a divně se na mne díváš. Nemysli na to již a nelekej mě a děti.«

Batěk zase klidně usedl, ruce složil do klínu a modlil se pysky třepetaje.

Den chýlil se k večeru. Ve světnici nastalo šero. Kdyby se děti nepřihlásily, že mají hlad, ani by Baťková nevařila. Sama na jídlo neměla pomyšlení. Ale Sejkorková uznala, že se musí rozdělati oheň v kamnech a uvařiti večeře. Ve světničce bylo dosti chladno, nikdo toho však nepozoroval, poněvadž byli všickni rozčileni. Jen děti v konoušce měly nosíčky studené jako led a tváře zimou zamodralé. Když se večer snesl nad Dřevíkovem a tma ve světnici zhoustla, osvětloval plamen pootevřenými dvířky plotny sedící tu na nízké stoličce Baťkovou, která měla Hugáčka a Anežku u prsou. Toho večera odbylo se všecko bez jediného slova. Baťková děti uložila a hourala je v konoušce zatahujíc za koudelný provázek. Seděla u rozehřátých kamen a dívala se na Baťka, který se chystal k odpočinku. Než ulehl, postál u Pepinky, sklonil se k ní a políbil ji na rozpálenou tvářičku. Otřel nohy a všoupl se do postele s našeptlým »dobrou noc«.

Sejkorková poklidila, utřela stůl, nakrájela zbytek brambor k zítřku pro slepice, zhasla drobnou lampičku, aby se zbytečně petrolej nepálil, a usedla si vedle dcery u kamen. Dumaly tu dlouho do noci. Teprve když vytruboval v Hamrech a za ním také ponocný ve vsi několikrát desátou, chystaly se k ulehnutí.

Batěk sebou nepokojně trhal a obracel se se strany na stranu. Nemohl usnouti.

Když ponocný troubil dvanáctou, bylo ve světničce Baťkově klidno. Jen dýchání spících střídalo se s tikáním učazených dřevěných hodin, které zavěšeny byly poblíž vysoké pece, na které spal Mikulášek s Kačenkou.

Sotva Pán Bůh dal den, slezly slepice Baťkovy s půdy do síňky a krákoraly za dveřmi. To probudilo nejprve starou Sejkorkovou, která hned vstala, sukni na sebe přehodila a šla roztopit. Zdálo se jí, že je ve světničce veliká zima. Tabulky oken byly jemně zamrzlé. Když vyšla síňku otevřít, viděla, že se do rána nachumelilo. Všude nastláno bylo bělostného sněhu jako třešňového květu na stromy za teplého jara. Ve vsi bylo ještě ticho. Zvonek rozkyklal se k rannímu klekání a zněl dnes tak jasně, že jej musilo býti slyšeti po celém údolí Chrudimky. Sejkorková se chodíc modlila, rychle zatopila a postavila na snídaní. Ostatní ještě spali. Buditi je nechtěla. Sejkorková popravila slepice a pak přemýšlela o tom, jak uvítají matku Pepinčinu, čím ji uctí a uprosí, aby jim odpustila, že se dítěti tak hrozné neštěstí stalo. Měla pěkné nápady, kterými se potěšovala. Za hodinku vstala také Baťková a za ní Batěk. Poklekl u stolu a modlil se polohlasitě. Pak postál u zamrzlého okénka, které teplem roztávalo, a hleděl v zasněženou krajinu.

»Nebuď pořád smutný, Pepku,« klidně řekla Baťková a přistoupila k muži, který se nutil v úsměv.

»Co nám řekne? Co mně bude činiti ta matka?« zašeptal si bolestně.

»Prosme Boha, aby stál při nás,« povídala Baťková.

»Ty máš také strach, viď, Kačenko?« řekl na to Batěk a hleděl ženě v bledý obličej.

Baťková pokývala těžkou hlavou a zhluboka si oddechla.

Pak již o tom nemluvily a jen se radili, čím by matku Pepinčinu uctili. Baťková již v noci na posteli o tom přemýšlela a se svými návrhy hned vyrukovala. Byly lepší než nápady Sejkorkové, která s nimi souhlasila a slíbila, že tu dnes ještě tedy zůstane, aby to všecko připravila. Vždyť měla jíti mladá Baťková vstříc matce Pepinčině na hlinecké nádraží, aby tato věděla, kudy se dáti k Dřevíkovu na cestu.

Batěk měl jen z toho radosť, že Pepinka neplakala a říkala, že jí očičko již tak nebolí. Přisedl si k ní na postel a pak posadil si ji na klín.

»Máš ráda tatínka?« ptal se jí v předtuše záporné odpovědi, ale Pepinka kývla hlavou a objala Baťka kolem krku. Slza radosti vyhrkla mu z oka a padla na rameno upřímného dítěte.

Baťková byla již připravena později k odchodu. Sklonila se k dítěti a líbala je vášnivě na ústa.

»Přivedu ti druhou maminku,« řekla Pepince poprvé a zaplakala.

Také Sejkorková hleděla na děvče s bolným srdcem a rozteskněním. Bylo jí toho srdečně líto, že se s Pepinkou musí rozloučiti.

Baťková pohlédla na dřevěné rafičky malovaných hodin a trhla sebou na znamení, že je nejvyšší čas, aby se pustila k městu. Myslila si, že vídeňskou na to připraví cestou, aby se tuze nepolekala, až by viděla Pepinku na očko oslepenou. Dávala všem po hubičce a odcházela. Batěk na ni stále hleděl a něco jí chtěl pověděti. Pletl se jí pořád v cestu a drkotal zuby za křečovitě se pohybujícími rty.

»A co řekneš?« tázal se konečně pod chvojovou předsíňkou.

»Musím říci jen pravdu, darmo co zapírat a utajovat,« řekla stísněně a chopila se tkalcovy ruky, která se počala chvěti a ledovatěti.

Chvíli ji držela a nutila se do úsměvu.

»Tak jdi s Kristem Pánem,« pobídl jí se zablesknutím slzy v oku, »děj se vůle Boží, jsem připraven na všecko. Ať se mně za to stane cokoli, vytrpím vše, jen ještě bych rád trpěl za Pepinku a dal jí své obě oči, aby nebyla mrzákem.

Povídal to tak upřímně a přesvědčivě, že se musila Baťková od tkalce násilně odtrhnouti, aby zakryla do pláče stažený obličej, který se jí pokřivil a kolem úst svraštěl . . .

Batěk za ní hleděl, rozběhl se pak kolem chalupy a vrátil do světnice. Hnědě lesklý třešňový člunek, který tak rozpustile z osnovy vyběhl a přímo do oka děvčete zaskočil, ležel tu na napjatém plátně jako němý hříšník. Batěk vzal jej do ruky a ohmatával jeho zaostřené špice s vážným pokyvováním rozbolavěné své hlavy, v níž to stále bzučelo jako ve včelíně.

Pepinka seděla na posteli s vysoko pozvednutou hlavou, již zatočila tak, aby na otce viděla. Srdéčko jí mocně tlouklo při po-

hledu na červený člunek, který Batěk držel v rukou, a duše její tetetila se ve strachu, aby se i jemu něco nestalo.

Sejkorková přes tu chvíli odbíhala do vsi, zastavovala se u žida v krámku, sháněla pro vídeňskou trochu smetany na kafíčko, tloukla cukr do buchet a vařila švestky na povidla. Otáčela se jako mladice, ve tváři trochu starostí a očekáváním zarudla, děti lehkým obědem odbyla a Mikuláška přikovala na stoličku, aby houral Hugáčka s Anežkou, které matka uložila do konoušky nohama proti sobě. Batěk šukal kolem stavu a krčil se ve svém ustrašení. Po poledni byl velice rozechvěn, díval se každým okamžikem na hodiny, trhal sebou nepokojně a bledl v obličeji. Stále větší tíha sedala mu na prsa, dýchalo se mu těžko a nevolně. Doléhal na duši Baťkovu nejasně pocítěný strach, bylo mu tak, jako bývá lidem, kteří mají býti odvedeni k soudu. Díval se úkradmo k oknu a myslil, že se každým okamžikem musí objeviti za kopečkem hlava jeho dobré ženy a vídeňské matky Pepinčiny.

Každé zakrákorání slepic ho vyděsilo, úder poklice neb něčeho jiného u plotny ho zastrašoval, lekal se svého dechu, svého tlukotu srdce, svého odkašlání i zaťuknutí nohou o tkalcovský stav, z něhož dílo vymotal a složil k odnesení do Hlinska.

Také Sejkorková vybíhala před chalupu a měřila zasněžené pláně svým starým zrakem jako kvíčalky, jichž několik letělo směrem k Hamrům, kde stálo několik stromů s krvavě rudými chomáči jeřabinek.

Vracela se brzo, míchala dobrou kávou, aby se cukr rozplynul, a strouhala cukr k posypání právě vytažených buchtiček, z nichž dala hned jednu Mikuláškovi a Kačence, která nadýmala své baculaté tváře a na rozlomenou buchtu si foukala.

To všecko Baťka jen dráždilo a připamatovávalo mu, že za chvíli tu bude vídeňská se ženou.

Již napřed hučel mu v hlavě její pláč a zoufalé výkřiky, jež mu zajíždějí do srdce a orají jeho duši.

Sejkorková po tu celou dobu skoro nepromluvila. Jen po očku zetě pozorovala, litovala ho a doufala v Boha, že bude zase všecko dobře. Jen když pohlédla na Pepinku a připomněla si to neštěstí její, pokývala povážlivě hlavou a nemohla to jen tak zhola Baťkovi odpouštěti.

»Byl to její osud, kdo pak za to může,« bylo výsledkem toho uvažování, které rozprchlo se v okamžiku jako pára nad Chrudimkou. Přistoupila k Pepince a hladila ji. »Maminka přijede, Pepinko, pravá maminka, bude tě mít ráda,« hovořila k dítěti, které tomu nerozumělo a nechápalo, že by mělo ještě jinou maminku než tu, která právě odešla. Jen se usmívala na babičku a brala ji za krk.

»Již by tu mohly býti,« řekla, »všecko mám připraveno, aby to nevychladlo.«

Batěk opět pohleděl na hodiny a pak postavil se k oknu. Chvěl se jako rákosina u knížecího rybníku nad Kamenicí. »Snad mně to odpustí ta vídeňská,« obrátil se k Sejkorkové.

Pokrčila jen ramenoma a přitiskla Pepinku na prsa.

»Musím ji prosit,« dodal tiše a usedl za stolem. Ruce sepjal a položil na hlavu. Tupě hleděl před sebe a opakoval si ještě jedenkrát slova potěchy a odprošení, která si za noci v hlavě uspořádal.

»Už jdou!« vzkřikla pojednou Sejkorková a něžně položila Pepinku na postel. Sejkorková vyběhla před chalupu a hleděla směrem k cestě, po níž se ubírala toliko Baťková. Stará matka její rozběhla se k ní naproti a udiveně se na dceru dívala.

»Kde pak je Pepinčina matka?« ohlížela se kolem.

»Nepřijela,« řekla krátce Baťková a chytila matku za ruku. Ta si opravdu oddechla a byla v tom okamžiku ráda.

»Co pak dělá Pepek?« tázala se.

»Je zamlklý a očekává tě netrpělivě.«

Již nemluvily a pospíšily k chaloupce, která byla celá zasněžena. Batěk pohleděl oknem a viděl jen ženu s panímámou. Srdce mu přestalo rychleji tlouci a plíce se uvolnily. Seslábl však v okamžiku tom tak, že musil usednouti na lavici. Horký pot krůpějemi vytryskl mu s čela a hlava se rozehřála.

Žena otevřela dvéře a přímo šla k němu.

»Jdu sama, vídeňská nepřijela. To ví Bůh, co jí do toho přišlo, že nemohla přijeti.« Obrátila se na Pepinku, políbila ji, když ručky na ni vztahovala a řekla: »Mami nenesu, je pryč!« Dítě tomu nerozumělo. Jen se smálo radostí, že ji má zase u sebe. Také Kačenka se přibatolila, a Mikulášek otíral se o matku jako psíček. Baťková podala si probuzeného Hugáčka, aby ho napojila. Sotva se klučina nadudal, zabrekotila Anežka, již matka po Hugáčkovi k prsu přivinula a dívala se na ni s pocitem mateřského blaha. Batěk byl skoro rád, že nepřijela, však by nedovedl v této chvíli ani promluviti. Nějak se mu zableskło v očích, a v obličeji naskočily rysy uspokojení. Přisedl k ženě a zapřádal rozhovor.

Sejkorková dala na stůl mísu s buchtami, rozdělila kávu a řekla: »Tak pojďte, sníme to sami, však je kafíčko trochu pochladlé.« — A také za chvíli všecko zmizelo se stolu . . .

Sněhová mračna víc a více houstla, takže bylo brzo k večeru. Baťková odešla záhy spat, poněvadž byla ucachtána a přemýšlením i velikou starostí utrmácena. Také Batěk lehl dnes spokojeněji a přemýšlel o Pepince. Přirůstala mu den ode dne více k srdci a měl se s ní rozloučiti! Byl tomu nerad. Vždyť Pepinka stala se jim od jejího neštěstí dražší, snesli by jí modro s nebe a vyrvali pro ni celou svou duši, aby jí ubohé nahradili vše za ztrátu tak jasného tmavého očka . . ., o které přišla Baťkovým nedopatřením. Vídeňskou vůbec by již neradi viděli, zdálo se jim, že nemůže býti Pepince nikdo tak blízkým jako oni.

Proto s výskotem přijali druhého dne v dopise vídeňské matky Pepinčiny návrh, nechtěli-li by si Pepinku ještě dále a snad i navždy ponechati, ježto poměry se tak změnily, že je třeba, aby dítě zůstalo v jejich rukou. Batěk byl rozveselen, začal býti hovorným jako dříve, objímal Pepinku a v slzách jí šeptal: »Již nám tě nikdo nevezme, Pepinko! Budeš naše navždy!« a obrátil se k ženě i k Sejkorkové s otázkou ve tvářích, zda s ním souhlasí. Souhlasily. Bylo ujednáno, že ještě večer složí společně psaní vídeňské matce, že si Pepinku vezmou za vlastní.

Batěk děkoval v duši své dobrému Bohu a slíbil, že celý život bude věnovati dítěti, aby mu částečně nahradil, čeho pozbylo jeho vinou . . . Slibu svému zůstal věrným.

Ke studiu Rukopisů Královédvorského.

Napsal **Oldřich V. Seykora.**

VI.

VRK jest i slovo *drahá*, jehož smysl a význam pan Gebauer v Arch. für slav. Philg. X. 565 označuje po německu slovem *die Geliebte* a pan Flajšhans ve svém Boji I. 79 a II 383 po česku slovem *milovaná* a tamtéž I. 84 slovem *milá*.

Výraz *drahá*, o který tu jde a kterýž p. Gebauer v Arch. X. 565 výslovně vytýká z RK ze Zbyh. 20 (25/16), vyskytuje se v RK ve větě, která zní: ty by si byl vydřěl krahujcu svú *drahú*, orig. 11a 16.

Podle pana Gebauera jest i toto slovo *drahá* (»die Geliebte,— milovaná, milá«) falsum, ovšem proto, poněvadž pan Gebauer nikde ve staré češtině na slovo to nepřipadl; a nač pan Gebauer nikde ve staré češtině nepřipadl, o tom pan Gebauer neví, a o čem p. Gebauer neví, to ve staré češtině neexistuje, a co ve staré češtině neexistuje, to je ve sporu o RK falsum; — taková jest páně Gebauerova filosofie i při slově *drahá* v RKém.

Nuže, pozorujme tento p. Gebauerův názor na slovo *drahá* v RK.

Slovo *drahá*, tak jak se nám jeví v citované větě z RK, nic jiného není, než adjektivum, které nabylo platnosti substantiva. Jde tedy především o to, jestliže taková adj. substantiva či subst. adjektiva v češtině vskutku existují. Zajisté (jako vůbec v každé řeči), na př. svatý, svatá; ranní, velká, hrubá, půlnoční, jitřní; nechte maličkých přijíti ke mně; zahrejte nám ňákou pěknou; zazpívej nám nějakou veselou; teď si zatančíme skočnou; rýnské, mělnické, plzeňské, samožitná, atd. Puchm. Nové básně, 1798.: v Launiských hauštinách dudává dudák, | nyní si samé jen truchlivé hrává, | samé jen těkavé, frejovné hrál; | ptal se ho, chce-li si veselau skočit, s nějakau buclatau v kole se točit, 37/40; — J. Jirč., Stč. Div., 104 (z r. 1573.): proč mladau pojal starý, nebo zas mladá starého; — rčení v českých listinách »naší věrní milí« či »opatrní naši věrní milí« a podobně; tak i r. 1409. dne 27. července píše král Václav list, v němž oznamuje, že na milosť přijal Jana Žižku, »svého milého věrného,« W. W. Tomek, Žižka, 9; — Ruk. sv. Vít., 73a: bývá jakž blázen proti múdrému; 70b: dobrý dobrú má odplatu, zlý věčnú ztrátu; 62b: múdrý nepustí hlasu na prázdno; 59b: drž sě dobrých, zlých sě chovaj; — Žlt. Kl. 9. 13: nezapomněl jest volánie chudých; 145. 9: Hospodin cěsty hřiešných rozpráší; atd. Takových dokladů lze nasbírati přes míru. Některá pak z uvedených subst. adjektiv mají určitý ustálený význam svého příslušného substantiva i tehdy, když stojí i sama o sobě, jiná příslušného substantivního významu nabývají teprve v kontextu.

Pro nás mají ovšem největší cenu a význam ony tvary, které jsou paralelní s tvarem *drahá* v RK. Sem především patří masculinum *milý* a femininum *milá*.

Subst. adj. *milý* a *milá* vyskytuje se v češtině od nejstarších časův až po dny naše ve všech dobách na tisíckrát; a vyskytují se tvary ty právě tak v písních národních i v jarmarečních písničkách, jako ve verších milostných a v milostných historiích vůbec. Takovými doklady bylo by lze vyplniti celou knihu, ale budiž pouze na př. uvedeno z doby staré a z dokladův, které mi jsou nejblíže a nejpohodlněji po ruce:

Zrc. Marn. (cf. ČČM. 1873. 235 a Abh. d. königl. böhm. Ges. V. 8. 49): komu víc přeje milá; když se s svú milú dá v milosť; jak snadno pro milú zavýskati; — Z XV. stol., Hanuš, Výb. 95: srdceť sě nemóž děliti, kdežť jest, tuť jest vší silú, — rač ustavična býti, ač chceš slúti věrnú milú; — Trist., Výb. I. 810: aby mi tiem lépe má milá přála; — Tand., Výb. I. 826: na svú milú zpomenu; panic přebýval s milú mile; — Tkadl., Výb. I. 630: pravíš, že té své milé pro ny jsi zbaven (tamtéž 629: žeť jsme tě tvej tobě milé zbavili); — Rada Ot., Výb. I. 924: ktož tak ctnú milú sobě oblíbie; — Stč Přísl., Výb. I. 847: kde oběd, tu milá, kde večeře, tu jiná;[1]) — Nejst. překl. Písma Sv., Isaiáš, 5. 1: zpívati budu milému mému (Vulgata: dilecto meo); — Bib. Mik., Eccl. 2. 16: mój milý mně atd. (Hus: zmilelík mój); — Leg. o sv. Kat. 130: (barvu dle přietele) u věrnej milosti nesla, jakož věrná milá svého nositi má dle milého; — Ruk. sv. Vít. 90b: kochajíc sě s milým svým; — Mil. pís., Výb. I. 961: zvolil sem sobě milú, ta tře mé srdce pilú; 962: jáť mám najkrasší milú; — Klem. Zl. ep.: ač sě mu mnoho neb málo ot své milé přiezni dálo; svú milú vždy v srdci jmajě; — Nejst. zl. Dal.: aby sě mému milému proň nestala váda; abych tiem učinila mír mému milému; vězte, že po mém milém nechcu živa býti. — Nedivno tedy, že týž zjev *milý* a *milá* jest i v RK, na př. v Jahodách: jde má milá na jahody; moje milá v pochládečce na milého ždaje; jě sě milá žalovati; pojeď, milý, ruče domóv, atd.

Sem patří i stč. tvary, které jsou na př. ve stčeském překladě Písma Sv. (cf. rozbor J. Jirečkův 1864.), Pís. Šal.: (mój milý); hlas mého *zmilelého*; nechať přijde mój zmilelý do mé zahrady; když jest zmilelý promluvil; naleznete-li mého zmileléhо; kam sě jest otchýlil tvój zmilelý; (mój milý všel jest do mé zahrady); mému zmilelému kúpiti; *zmilitký* mój; (utec mój milý); atd. Tvary *zmilelý* a *zmilitký*, jež se vyskytují i jinde ve staré češtině, mají tutéž platnosť, jako adj. subst. *milý*.

V RK pak na různých místech taktéž jest i tvar *zmilitký* resp. *zmilitek*, a to I. *masculina*: zmilitka sě nedoždiech, odvedechu zmilitka, s zmilitkem spáváše;[2]) tvary tyto jsou buď adjektiva substantivná t. zv. jmenná (zmilitek, - a, - o: cf. dobr, - a, - o) anebo substantiva: zmilitek či zmílítek; dále jsou v RK II. *feminina*: běže zmilitka, moje zmilitka, vzech zmilitku; tvary tyto zase

[1]) Toto přísloví cituje i Kott ve svém Slovníce při hesle milý a přidává k němu jako pramen značku *Lb.* Značka ta dle Kottova seznamu značek znamená: »Česká přísloví a pořekadla. Sest. Liblinský 1848«. Přísloví to však otiskuje již o 3 léta dříve sám Výb. I. 1845 z přísloví staročeských (str. 847.).

[2]) Orig. RK má zde tvar fonetický: *smilitkem*; za tvar fonetický jej pokládám právě vzhledem k ostatním tvarům *zm*— v RK, třeba že stčeština má i adj. militký.

jsou buďto adjektiva substantivná t. zv. jmenná (masc. zmilitek, fem. zmilitka, neutr. zmilitko; cf.: dobr, - a, - o), nebo adj. subst. t. zv. složená (masc. zmilitký, fem. zmilitká, neutr. zmilitké; cf.: dobrý,-á,-é), tak že bychom i čísti mohli: běže zmilitká, moje zmilitká, vzech zmilitkú; — anebo je to prosté substantivum zmilitka či zmilítka. Jakou pak znalostí stčeských textů vynikal i Šembera, toho dokladem jest i ono místo v jeho spisu »Kdo sepsal RK,« 58, kdež právě o zmilitek a zmilitka neváhá říci, že jsou »uděláňa podle určitého[3]) adjektiva zmilitký (zmilitké dětátko) v Ruk. sv. Vítském.« Šembera totiž nevěděl, že adj. zmilitký vyskytuje se v nejrůznějších skriptech počtem přehojným. Zároveň pak s tvary v RK masc. gen. zmilitka atd. a s fem. acc. zmilitku srovnej na př. Stč. Div., J. Jireček, 62 (z r. 1603.): beru sobě za manželku věrnau přemilau jedinku; Boas vzal sobě chudičku, avšak poctivau vdovičku, tamtéž 70; Ruk. Baw., Arn. 725: s mú Adličkú, tú laskavú jediničkú; 1291: zmilelička;[4]) Spor duše: smiluj sě, Boží matičko, všie moci plná zlatičko (femin.); Ruk. sv. Vít. 36a.: matičko, má ... zlatičko (femininum).

Konečně buď z prve citované Písně Šal. uvedeno i to, že v kap. II. 10 jest i věta: »zmilelý mój mluví ke mně a řka: vstaň a pospěš, přietelnicě má, holubičko má, *výtečná má*, a poď«; — tedy opět analogický tvar ke tvaru *drahá* v RK Různé pak bible, (také Král., Melantr., a Kom. Manuálník) zde mají: *krásná má*, při čemž ovšem pranic nepadá na váhu, že tvary tyto jsou jen překladem Vulgaty, Cant. Cant. Sal. II. 10: »dilectus meus loquitur mihi: surge, propera, amica mea, columba mea, *formosa mea*, et veni« — jeť zajisté věcí překladatelovou, jak dovede či chce vyjádřiti latinské formosa mea, právě tak, jako na př. i dilectus meus; proto také na př. stčeský překlad Písma Sv. má tvar dilectus na různých místech Bible přeložen promiscue slovy: milý, zmilelý, libý, lib, zmilelík, batík, a snad i jinak, nepamatuji se již.

Pojďme však dále:

Každý zajisté ví, že na př. volávají na dívku: hej! *mladá*! — a české matičky často říkají děvčatům i ženám: *má drahá*, — *má zlatá* či také: *milá zlatá*. Jos. Jungmannn píše Vojt. Karešovi dne 29. listop. 1805. v nadpise svého listu: Zlatinký! (ČČM. 1890. 101), kdežto o rok později dne 14. listop. 1806.: Zlatinký příteli! (— 103). Cf. Puchm., N. Bás. 1798., 111: Do náručí padli (milý s milou), s radostí jsou volali: Ó *má zlatá!* ó můj *zlatý!* zas tě vidím, zas tě mám. — Hanuš, Výb. 95, verše z XV. stol.: Srdceť sě nemóž děliti, kdežť jest, tuť jest vší silú; *pěkná!* rač ustavična býti, ač chceš slúti věrnú milú. (V jarm. písni »Nezlob se!«: pro buclatou plných vnad, Vašek s půdy na zem spad'.) — V Dačického Prostopravdě: hle tamto jde *pěkná mladá*, musím tě již opustiti. — Tkadl., Výb. I. 629: podobné jest bylo o to mluviti, nežli o tu tvú jistú; 633: toběť z tej tvej jistej, jakož pravíš, tobě *utěšené*, počtu žádného činiti nemáme; cf. tamtéž 629: žeť jsme tě tvej tobě milé zbavili; tamtéž 628: tobě mnoho dobrého ušlo námi od

[3]) T. j. podle t. zv. složeného.
[4]) To může býti též: zmilelička, subst., z masc. zmilelík.

tvé *utěšené*. — Stč. Esop. bajky, ČČM. 1848. I. 338: ne tobě (manželce), ale *líbezné* své dáti rozkázal; tato jest *líbezná* tvá; dal-li si *líbezné* mé (atd., tamtéž častěji tak). — Ruk. Hrad. 163: (Panna Maria pláče): Ten (sv. Jan) se mnú túž trpí túhu a dán mně jest i za sluhu i za syna milého, místo *srdečného* mého. — Píseň z r. ok. 1450, ČČM. 1851. IV.: srdce v túžebné krvi plavá, to vše pro mú *milú žádnú* (t. j. žádoucí) 122; máť (t. j. má) *najkrasší* v mém srdéčku vévodí 123; takéž má *milá žádúcí* 123; *žádná najkrasší*, pro tuť jest mi umříti 124; to vše pro *mú žádnú* (tamtéž i: když sě, milá, neráčíš smilovati nade mnú 123; ach a vech, má milá 124); atd. — V Ruk. sv. Vít. 13b: počě prositi té *žádnie*, by ji ráčila (atd.). — Anebo z *Leg. Kat.*: Vítaj, má *přežádná* 61; (sluhové) o to sě nic netázavše, v *tu* sě *žádnú* uvázavše, inhed svlekú, i počechu biči bíti, a ti bičové tak biechu učiněni, jak je ciesař bieše kázal připraviti pro tu děvu, 126; (kterej jest kdy milejí byl který choť 131); dávno's ždála, *má věhlasná*, pojď sem ke mně 193; což's požádala, *má ladná*, to jsi všecko obržela 193. Atd.

Již tedy z této poměrně jen velmi nepatrné a takřka jen pouhou namátkou zde uvedené ukázky je zříti, že stará čeština vedle *milá* měla i jiné podobné, úplně paralelní tvary. Ovšem, pan Gebauer v Archivu für slav. Philg. X. 565 praví, že *drahá* v RK = *die Geliebte*, ale každý, kdo umí i jen trochu německy, zajisté dobře ví, že *drahá* není = *die Geliebte*, nýbrž = *die Theuere*; — proto také v RK nikde není, že *drahá* = *die Geliebte*, tam prostě jest: ty bysi byl vydřel krahujcu svú *drahú*, tedy na vlas tytéž tvary jako na př. prve uvedené: *výtečná má*, *líbezné své*, *líbezná tvá*, *líbezné mé*, *tvé utěšené*, *má najkrasší*, *mú žádnú*, *má přežádná*, atd. Stačíť jen malá zkouška, abychom se o pravdě toho přesvědčili, — pozorujme: ty bysi byl vydřel krahujcu svú drahú, ty bysi byl vydřel krahujcu svú líbeznú, ty bysi byl vydřel krahujcu svú utěšenú, ty bysi byl vydřel krahujcu svú žádnú, atd.

Pojmy *milá* a *drahá* se nekryjí, ani se sobě nerovnají. Náležitý pak rozdíl mezi adj. subst. *milý* a *drahý*, *milá* a *drahá*, zajisté a náležitě vycítí ten, kdož pozoruje na př. i tato rčení: tam jde její milý: tam jde její drahý; tam jde má milá; tam jde má drahá; tam jde milý s milou: tam jde drahý s drahou; — adj. subst. *milý* a *milá* mají v češtině vůbec již od jakživa nezrušitelné domovské právo pravých, takřka zkamenělých substantiv, kteréhožto práva adj. *drahý* a *drahá* zajisté v češtině nemají, a nemá ho ani *drahá* v RK: zde se tvar ten úplně rovná prostě adjektivným substantivům jako jsou utěšená, líbezná, žádná atd.

Co se tedy tvaru týče (adj. subst.), nelze tvaru *drahá* v RK vytýkati zajisté *pranic*.

Nuže, pojďme dále: Pan Gebauer v Arch. X. 565 vytýká z RK jako falsum do slova: »*drahá* = *die Geliebte*: ty bysi byl vydřel krahujcu svú *drahú*, »Zbyh. 20 (25/16)«. Tato páně Gebauerova citace »Zbyh. 20 (25/16)« znamená: verš 20. v přepisech Zbyhoně z RK, čili 25. stránka celého RK, řádek 16. Ale v tomtéž RK v tomtéž Zbyhoni na tétéž 25 stránce tohotéž RK řádek 12., čili ve přepisech Zbyhoně ve verších 15. a 16. jest i tato věta: »ty, Zbyhoni, tamo na tom tvrdě hradě, ty uchváti *moju drahú*, *přědrahúčkú*,« — tedy docela tytéž adjektivné-substantivné tvary jako páně Gebauerova *drahá* ze Zbyh. 20. (25/16).

Při tom pak zvláště na váhu padá tvar *předrahúčká*, tedy superlativ substantivného adjektiva; cf. tvoje nejmilejší, jeho znejmilejší, — prve citované: má najkrasší, jakož i stč. svú najmilejší, což se ve stčeštině vyskytá. *Proč* pan Gebauer své v Arch. X. 565. citované »*drahá* = *die Geliebte*« ze Zbyh. 20. (25/16) prohlašuje za falsum a týž tvar »*drahá* = *die Geliebte*« a dokonce i tvar *předrahúčká* v tomtéž Zbyhoni 25/12 ponechává bez povšimnutí, není mi ovšem známo. Každým způsobem však bylo jeho povinností, aby i tvary tyto vytkl s tímtéž důrazem, jako byl vytkl *svú drahú*. Ovšem, taková opomenutí nejsou u pana Gebauera nijakou vzácností; pan Gebauer na př. vytýká RKému, že v Jaroslavu není ani jediné adverbium na *-ě*, ale je tam adverbium chrapavě; pan Gebauer vytýká, že v celém RK není ani jednou slabika *cie* rovna *cě (cie)*, nýbrž jen *če*, ale slabik *cie* rovných výslovnosti *cě (cie)* jest v RK *13*; atd. A takových vynechanin má pan Gebauer i z jiných stčeských památek věru až i přes míru, jak bylo již i v samotném sporu RK častěji dosvědčeno a doloženo.

Pojďme však dále: Pan Gebauer v Arch. X. 565 nevytýká pouze »*drahá* = *die Geliebte:* ty bysi byl vydřěl krahujcu svú *drahú*, Zbyh. 20. (25/16)«, nýbrž *zároveň i tento doklad z RK:* »po svej *drahej* milej, ib. 8 (25/7)«. Ale každý hned na první pohled vidí, jaký veliký gramatický rozdíl jest mezi oběma těmi tvary *drahá*: první *drahá* (ty bysi byl vydřěl *svú drahú*) jest adj. substantivné, kdežto druhé *drahá* (po svej *drahej* milej) jest ryzí adjektivum, jež se vztahuje k adj. subst. *milá*. A přece obojí tvary p. Gebauer v Arch. X. 565. shrnuje v jednu kategorii: »*drahá* = *die Geliebte*«, z čehož následuje, že by pan Gebauer verš »po svej drahej milej« byl povinen přeložiti do němčiny: »nach seiner Geliebten Geliebten«, kdežto jedině správný překlad může býti jen: »nach seiner theueren Geliebten«. Co se pak týče vazby *drahej milej*, tu jen čtenáři na paměť uvádím již prve citované úplně analogické vazby: *milá zlatá*, *pěkná mladá*, svého *milého věrného*, *ctnú milú*, *věrná milá*, *najkrasší milú*, má *milá žádúcí*, pro mú *milú žádnú*, atd.

Ale pojďme ještě dáleji. Pan Gebauer v Arch. X. 564 podává seznam vět a slov a tvarův, o kterých v nadpise tohoto seznamu praví: »Nicht altböhmisch und mittelalterlich, sondern *modern* klingen mir viele Ausdrücke und Phrasen« a mezi nimi na str. 565. uvádí právě i Ausdruck: »*drahá* = *die Geliebte*: ty bysi byl vydřěl krahujcu svú *drahú*, Zbyh. 20 (25/16); po svej *drahej* milej, ib. 8 (25/7)« — a *dokládá*: »ebenso im gefälschten Vyšehradliede: Kdě *drahá* chodie.« Z toho pak, že pan Gebauer z verše »po svej *drahej* milej« s důrazem vytýká *jen* adjektivum *drahej* a vedle toho klade adj. subst. *drahú* z RK a *drahá* z Písně Vyš. z r. 1816., a z toho, že ke všemu tomu poznamenává, že mu »*drahá* = *die Geliebte*« klingt nicht altböhmisch und mittelalterlich, sondern *modern*, z toho všeho jasně a určitě vyplývá i to, že mu nicht altböhmisch und mittelalterlich, sondern *modern* klingt i ten význam adj. *drahý*, který jest právě ve všech třech uvedených a panem Gebauerem vytýkaných výrazech *drahá*, — sice by pan Gebauer s důrazem nevytýkal i *adjektivum: drahej*.

Tento pak význam adj. *drahý* za nesprávný považuje již i Šembera: ve svém spisu »Kdo sepsal RK« na str. 18. praví bez naznačených důrazův: Če sě sta se dcerú jeho drahú místo: co se stalo, co se přihodilo jeho milé dceři, jest germanismus, jakž ukazuje Svobodův německý překlad: Was gescheh'n mit seiner theu're n Tochter. Hrabě Thun převedl ten verš lépe: Was der theu're n Tochter widerfahren« a na str. 55., kdež cituje RK a dokládá i s naznačenými důrazy: »a v Písni pod Vyšehradem: chodie drahá (milá) večerem pozdno, dva stejné germanismy: ... wo die Theu're geht. Takové germanismy jsou také v Písních Hankových: Nekvěl ach Drahá a Ach co moje Drahá u Šumavy dělá.« V citátě prvém ze Šemberova požadavku, kterýmž místo »drahá dcera« žádá »milá dcera«, zajisté jest jasno, že místo drahá chce míti milá. V citátu pak druhém adj. subst. drahá zřejmě prohlašuje za germanismus: theuere.

Pozorujme tedy nyní význam adj. *drahý*. Adj. *drahý* má *dnes* (cf. páně Gebauerovo: *modern*) dvojí význam: původní (peníze) a přenesený (láska); dokladů pro adjektivum drahý s významem původním, s významem hmotným (cena hmotná, peníze), jest ve staré češtině přes míru, — zde buď jen uvedeno, že i RK zná význam obojí: I. tu sčít leže, tu helmice drahá, 3a; smekl sě (s prstenu) drahý kamének, 12b; — II. panem Gebauerem uvedené: ty bysi byl vydřěl krahujcu svú drahú; po svej drahej milej;[5]) a panem Gebauerem neuvedené: ty uchváti moju drahú přědrahúčkú; a dále, což uvádím teprve nyní: komu drah životek, 4b; s holubicú drahú, 11a; se dcerú jeho drahú 2b; jeden doklad bude uveden ještě později.

Jde tedy o to, jestliže i čeština stará (cf. páně Gebauerovo »nicht altböhmisch«) a čeština střední (cf. páně Gebauerovo »nicht mittelalterlich«) a konečně i čeština krátce před r. 1817. (Hanka — Píseň Vyšehradská — nález RK) znaly adj. *drahý* právě v tom významu, který se nám jeví v RK při adj. *drahý* serie II. (láska). Podle Jungmannova slovníku (cf. též Slovník Kottův) a podle filosofie odpůrcův RK vůbec, a pana Gebauera zvláště, mohli bychom se skutečně domnívati, že čeština zná tento význam adj. *drahý* pouze z doby nové, neboť k významu tomu cituje Jungmann příslušná adjektiva *pouze z doby nové a z RK*; a taktéž činí i Slovník Kottův. Z toho však, že Jungmann a Kott o takových adjektivech ve svém Slovníce nevědí, a z toho, že o nich neví ani pan Gebauer, zajisté ještě nikterak nenásleduje, že jich čeština dřívější neměla. Měla je.

Podávám zde tedy, abych řekl, historický obrazec, jenž nejlépe ukáže historický postup adj. *drahý* s významem lásky:

Národní písně: já se na tě nehněvám, můj drahej hošíčku, Slavia II. 1. 8.; má drahá matičko, 24.; s mým drahým Pepíčkem, 26.; atd.; — tam, kde drahá milka přebývá, Píseň jarm. pro mládence a panny.

[5]) Jen pro upozornění poznamenávám, že pan Flajšhans ve svém Slovníce RK, 1897, při hesle *drahý* (č. 140.) pouhým přesmyknutím přepisuje: po svej miléj drahej, tak že by se skutečně právě při hesle drahý zdáti mohlo, že i zde má RK adjektivum substantivné. Při heslech milá a svój tohoto přesmyku již není.

1813.: měj se dobře, má drahá Madlenko, J. N. Štěpánek, Masopustní žert, 24.

1795.: otec dí, předrahý můj synu, Puch., Sebr. básně 21.

1769.: do města nazaretského, kdež jest drahá Panna byla, Pís. roč. (Kancionálek) 18.; přežádaucí drahý hosti (= Syn Boží), 19.; náš předrahý hosti, 20.; porodíš ze sebe drahé dítě, 24.; ta Panna předrahá, 52.; drahého Pána, 52.; chvalmež to drahé dítě, 52.; atd. [6])

(1604.: všecko lidské pokolení předrahau krví svou vykoupiti ráčil, Bič žid. 230.; na předrahau krev Krista Pána plvají, 231. [7])

1579.: buď zdráv, v Kristu *nejdražší* a nejváženější, a miluj mne — ČČM. 1877. 594. (NB. bez substantiva).

1539.: ale to nemilo, že tebe nemieti a tak drahého člověka ztratiti, Apollon, ČČM. 1863. 289.

1525.: dobrý člověk jest dražší a milejší Bohu, ČČM. 1878. 394.

1522.: tak drahého hostě vítejme, Konrád, Děj. posv. zp. stč. 81.

1482.: (nebeského Jerusalema, toho města drahého Jerusalema, Výb. II. 897.); syn drahé Panny Marie, i s svú milú matkú, předrahú pannú; na drahého pána i na jeho milú matku, 898.; dal té drahé Panně prsten, 903.; atd.

ok. 1460.: umučení drahého Ježíše, ČČM. 1879. 68.; umučení drahého Pána, 68.; Ježíše drahého, 69.; milý Bože drahý, 64.; atd.; ty má paní drahá milá, J. Jireček, Stč. zl. sat.

z XV. stol.: tys pak *ta předrahá*, panno milostivá; ty předrahá panno, Konrád, l. c. Příl. Lit. a); milý náš tvorče drahý, Hanuš, Výb. 52.; ó panno předrahá; (neb sú bojovali pro to drahé heslo, pro Ježíše Bit. Varn.; o drazí spovědlníci, ČČM. 1852. III. 45; vaši statci i lidé drazí budú pobráni, Hist. Troj. 30.

(1418.: a s tiem tomu drahému tělu poručena buď, Dvorský Stč. pam. 14.)

1414.: sv. panna Kateřina, stála jesti *drahá* dievka, Hus, ČČM. 1848., I. 411.

ok. 1400.: o předrahý dařiteli, přežádúcí spasiteli, Hš. 61.

1383.: anjelové tvoji drazí buďte se mnú. Hš. 65.

Štilfríd: puol tobě královstvie dám a k tomu svú dceru *drahú* chcit dáti na mú vieru, Výb. II. 48.; budiž tobě poručena má dcera *drahá* Neomenia, 54.

Ruk. Baw. (k dívce): ty, drahá zwieřiničko, mého srdce srdečničko, máš býti žena i paní ..... protož přežádúcie holubičko, pro své drahé milé líčko, Arn., 371./376.; tomu poslu předrahému, 600.; toho kniežete předrahého, 2084.; vzechu na vuoz tu krásničku, *drahú* i lépú Adličku 630.; Adličky, té *předrahé* zmileličky, 1291.

---

[6]) Na str. 80.: drachá Panna.

[7]) V ČČM. 1873. 342. podává Ant. Rybička zprávu o hrobce K. z Žerotína z r. 1636. a z jeho rakve uvádí nápis (citát z Písma) a v tom nápisu i větu: ». . . 80 let, a y to což neydražšího v nich . . .«. O tétéž rakvi K. z Žerotína z r. 1636. podává pak taktéž zprávu zase v ČČM. 1878. 426. Fr. Dvorský, a zde v tomtéž nápisu na tétéž rakvi zní prve citovaná věta: ». . . 80 let, a i to což nejvzdárnějšího v nich . . .«.

Ruk. Hrad.: (tuť jej matička postřete, řkúc: Vítaj, mój milý květe, ed. Pat. 363.) na kříži stoje, poručiltě ten drahý květ, matku milú, svému služe, 367.

Ruk. sv. Vít.: matičko, *přěnajdražšie* má zlatičko, 36b; s tiem posadivši sě na zemi *drahá* dievka, 106b.

Pass. mus.: (Legenda sv. Václava: ten přědrahý květ, první v českej zemi v svatej vieře vzkvetlý, svata Ludmila); Legenda sv. Alexia: naliť byl muoj *předrahý* syn.

Leg. o sv. Kateřině: (neb sě bieše obličejem drahým k matče přichýlilo, t. j. svaté dítě) 42.; milá matko, čemu ke mně vznosíš prosbu svých drahých úst? 44.; Syn Boží milým, sladkým, drahým hlasem vece, 60.; Kateřina klečíc, vece: mój *najdražší* králi! 58.; má milá *drahá* nevěsto! 192.; takž jest svatá Kateřina, *předrahá* dci (t. j. dcera) mateřina, 196.).

Tím jest existence adjekt. *drahý* s významem lásky myslím dostatečně osvědčena ode dnů našich až do češtiny staré, třeba že doklady zde uvedené jsou vzaty jen z pouhých několika pramenův. Čtenář vidí, že i čeština stará má: svú dceru drahú, paní drahá milá, má dcera drahá, drahú i lepú Adličku, té předrahé zmileličky, drahá dievka, předrahý syn, má milá drahá nevěsto, mój najdražší králi, předrahá dci mateřina atd.

Tedy ani proti významu lásky adjektiva *drahý* v RK zajisté nelze namítati *pranic.*

Učiníme-li pak souhrn všeho dosavadního výkladu zde podaného, můžeme se věru vším právem tázati:

Uvěří kdokoliv soudný, že by se v celé dlouhé staré české době mezi všemi miliony tehdejších milujících Čechů nevyskytl ani jediný staročeský milovník či básník, jenž by byl nedovedl o vyvolené svého srdce (t. j. o vyvolené děvě svého srdce) říci či napsati »ty uchváti *moju drahú*« či jinému říci, »ty bysi byl vydřěl krahujcu *svú drahú*«?

Uvěří kdokoliv soudný, že by se nevyskytl ani jediný staročeský milovník či básník, jenž by nedovedl říci či napsati »vzdýchá po *svej drahej milej*«?

Pozorujme: Ve staročeských památkách jest už celý dav slov německých a zněmčelých, — tak i Šembera l. c. 37. sám uvádí: »V Alexandru čteme slova: šturm, šal, barba, purkrabie, rytieř, rynéř, spalnieř, kropieř, plát, firmament, element a pod. — V Legendě o sv. Kateřině mají na sobě znak cizího původu slova: cél, nóta, rozšafnosť, školný, musí, disputovati, mistř a v. j. Ani Dalimil, ten ryzí Čech a odpůrce vší cizoty, neobešel se ve své kronice bez slov za jeho času běžných: rytieř, turnej, turnejník, helm, oř, dék, hrabě, kacieř, tanec, oběrovati, biřmovati a p.«

Já k tomu jen přidávám, že takových a vůbec i ryze německých slov lze ve staročeských památkách nasbírati více nežli s dostatek: ve staroč. Mastičkáři, Výb. I. 69.: »Rubíne, wo pystu? Rubíne, wo pystu quest?« — v Rukop. Hrad. 101. b: na sobě jmajě *vafnrok;* v ďáblóv sě *vafnrok* obláčie; — ano ve stč. památce Růž. Zahr. otištěné v ČČM. 1881. 470 dokonce i rózený *kranec*, t. j. věnec; atd. A slova tato starý Čech utvořiti dovedl, on dovedl z německ. Kranz utvořiti — podle Tanz: tanec — »české« kranec, ale českých tvarův *drahá* a *drahej milej* utvořiti ne-

dovedl, ačkoliv měl i tvary: milá, utěšená, líbezná, žádná, ladná, najkrasší, svú dceru drahú, má dcera drahá, paní *drahá milá*, drahú i lepú Adličku, předrahá dci mateřina, té *předrahé zmileličky*, má *milá drahá* nevěsto, a t. d., a také vazby: má milá žádná a t. d. To by bylo zajisté zrovna takové nejapné tvrzení, jako když na př. Šembera ve svém »Kdo sepsal RK« na str. 21. tvrdí: »Jiná slova »unica« pro RK utvořená« a mezi nimi na str. 23. uvádí i *předrahúčký*, tedy tvar *—účký*. S tím cf. na př. (Puchm. 1798. 150.: tlušťaučkého vepře) Žlt. Klem. 54. 9.: ot maliuczknosti; 136. 9.: porazi maliuczke twe; 104. 12.: drobnyuczkého; v Žlt. Wittb. 16. 14.: ostavili sú ostavky malúčkým svým; 18. 8: múdrosť dávajě malúčkým; 41. 7: ot hory malúčké; atd. (36. 16; 63. 8; 103. 25; 118. 130; 136. 9). Kdo dovedl ve stčeštině utvořiti maliúčký a drobňúčký, dovedl zajisté utvořit i drahúčký a z předrahý (viz prvější doklady) i *předrahúčký*.

Ale pan Gebauer žádá dokladův. Bez jasných, určitých, makavých a nejpádnějších dokladův není u něho najednou — *ve sporu o RK* — žádné vědecké badání a zpytování možno, ale při tom týž slovutný učenec zapomíná i na to, že dobrá polovina celé jeho slavné vědy a vědeckého badání z oboru staré češtiny, dobrá polovina celé jeho slavné normální i abnormální staročeské gramatiky spočívá vůbec jen na základě pouhých domyslův a theorií, analogií a hypothes, možností a pravděpodobností. Ostatně každý, kdo se účastní šarvátky s panem Gebauerem o RK, velmi dobře ví, jak pan Gebauer potom takové doklady, když jest usvědčen z vědecké nepravdy, umí »oceniti«: hýbati s acc. jest prý moderní germanismus, ale když panu Gebauerovi bylo takových hýbati s acc. předloženo několik z doby staré, pan Gebauer svůj moderní germanismus pak prostě zamlčel a žádá jen pohýbati s instr.; slovo luna bylo v RK výmyslem Hankovým, ale když slovo to bylo panu Gebauerovi předloženo z češtiny staré a v tomtéž spojení (při děvě) jako v RK, pan Gebauer tvar *luna* přeskočil a chytil se přirovnávání dívky k měsíci; 3. os. pl. chtějúc, t. j. chtějí na místě *chtie* byla výmyslem Hankovým, ale když tvar chtějí byl doložen, p. Gebauer své *chtie* opustil a žádá chtěj*ú*; kratka *ra* byla *palaeograficky nemožna*, ale když byla doložena, odpověděl pan Gebauer, že prý námitce této nikdo nepřikládal moci důkazné, — jako by již samo o sobě nebylo důkazem nepravosti to, co jest v kterékoliv památce nemožno; atd. A tomu se říká: touha po vědě, láska k pravdě, počestnosť ve vědě, a pod přísahou přejatá povinnosť pěstovati vědu a ve vědě pravdu.

Ale tím ještě nejsme hotovi. Páně Gebauerova »*drahá* = *Geliebte*« není pouze v RK, nýbrž i v Hankově padělané vyšehradské písni *před* nálezem RKého: kdě *drahá* chodie (cf. na př. Star. Skl. I. 201. či Polgl. RKého 116). Je to tedy ke všemu také ještě i »koincidence«, zdrcující »koincidence«, ovšem. R. 1816. »objeví« totiž Hanka padělanou Píseň Vyšehradskou, tam je *drahá* a »nikde jinde« — ***pak*** týž Hanka objeví RK a tam je také *drahá* a také »nikde jinde«. Toto pak páně Gebauerovo — »***pak*** se objeví RK« jest vůbec velmi parádní pomůckou pana prof. Gebauera ve sporu o RK. Pan Gebauer tu vždycky spojí obě fakta —X před *nálezem*

RK a nález RK — tak, jako by mezi nimi nebylo již *nic*: Jungmann ve svém Ztraceném ráji napsal to a to, ***pak*** se objeví RK a tam je to také; Puchmajer, Nejedlý atd. napsali před nálezem RK to a to, ***pak*** se objeví RK a tam je to také; Hanka před nálezem RKého učil tak a tak a napsal to a to, ***pak*** objeví RK a tam je to také. Takovými důrazy p. Gebauer vyslovuje a píše to své »***pak***«, jakoby ono X před nálezem RK a RKský sám spolu nerozlučně souvisely, jakoby mezi tím X před RK a mezi RK již nebylo pranic, jakoby pranic nebylo ani před tím X, jakoby oni panem Gebauerem maltretovaní *češtináři* z doby před RK nic nebyli četli ze starší a staré literatury české, jakoby nic nebyli přemýšleli, nestudovali, nevymýšleli, nebadali, nekombinovali a nekalkulovali, samostatně či analogicky netvořili, a jako bychom věděli, co všecko dříve čtli nežli něco napsali, čím vším se obírali, odkud brali své vědomosti a čerpali své podněty a látky a kombinace zase k češtinářskému tvoření svému.

Pan Gebauer při svém »***pak***« úplně ignoruje, že mezi jeho X před nálezem RK a RKým leží i to nepopíratelné faktum, že »koincidence« a nahodilosti a náhody i shody jsou nejen mezi RKským a p. Gebauerovým X před nálezem RK, nýbrž i mezi jinými skripty vůbec a to jak před RK, tak i *po* RK: v RK jest i tvar *nožny* a podle pana Gebauera nikde jinde, ***pak*** se objeví staroč. rukopis a tam ty *nožny* jsou; v RKém jest i určitá kratka *ra* a nikde jinde v celém palaeografickém okrsku středoevropském, ***pak*** pan bibl. Patera objeví stč. rukopis a tam to *ra* jest; v Archivu r. 1886. vykládá pan Gebauer, že v RK jest i *zlobný* a nikde jinde, ***pak*** vyjde Archiv 1887. a tam to *zlobný* jest v Ruk. Baw.; v RK jest i *luna* a nikde jinde, jen u Hanky, — ***pak*** se objeví staroč. rukopis a tam ta *luna* jest; Hanka před RK chybně učí 3. os. sg. *hledie*, ***pak*** se »objeví« Žlt. Wittenb. a tam to *hledie* je též; Hanka si utvořil inf. *kvieti* (= kvésti) »chybou velice hrubou, — a tato velice hrubá chyba verifikována potom ruk. Proroků« (Flajšh., Boj, II. 355.); atd.

Pan Gebauer tvar *drahá* z RK vytýká nyní i jako »hapax legomenon« (t. j. slovo, pro něž nikde jinde není dokladu); cf. jeho Odpověď, 95. Ale z toho, že o tvaru takovém nevíme, zajisté nenásleduje, že tvar takový vskutku neexistuje či neexistoval. Adjektivné substantivum *milý* a *milá* vyskytuje se v češtině od nejstarších dob až i po r. 1817. (nález RKého) tak hojně, a ve staré češtině vyskytují se úplně analogické tvary *líbezná, utěšená*, atd. poměrně tak hojně, a i ve staré češtině vyskytuje se adj. *drahý* s významem lásky poměrně tak hojně, že vůbec ani není možná, aby se mezi všemi miliony od nejstarších dob až po rok 1816. či 1817. žijících Čechů nedovedl vyskytnouti ani jediný, který by nedovedl utvořiti takový tvar *drahá*, jako jej byl dovedl utvořiti Hanka.

Ale pojďme ještě dáleji:

Čeština má též adj. *drahný*, jehožto význam zajisté každý zná (cf. na př. drahný čas uplynul od těch dob, co a t. d.) Slovo to měla i čeština stará a v tomtéž významu jako dnes. Mimo to však vyskytuje se adj. *drahný* ve staré češtině i s tím významem, který s obvyklým významem tohoto adjektiva nelze spojovati. Dnes mám po ruce jen doklad z Mast., Výb. I. 81.: vítajte, vy panie *drahné*, a též z Ludv. Pern. (cf. ČČM. 1864. 75.): »žádám najmilejší otče, když mne s *drahnú* mú manželkú složíš, . . . milost (t. j. láska)

mezi námi ať jest v Božím základu;« toto pak *drahnú* A. J. Vrťátko v ČČM. 1864. 75. v textu přepisuje *drahú* a pod čarou pozn. 4. poznamenáná, že v rukopise jest *drahnú*.

V Zrcadle Marn. pak, o němž již dříve byla zde řeč, konečně čísti lze: »též potom, kdyžť se dostane ***drahnú*** uhlédati, dokudž's živ, nechtěj *ji* tak mrzce za milosť (t. j. za lásku) žádati, zvlášť, kterúž znáš, že sobě svú česť váží,« ČČM. 1873. 268. Pod čarou pak jest poznámka 24. (J. Jirečkova): »*drahná* = *drahá*, a zároveň i poukaz na Jirečkův Nákres stč. mluvnice § 260.; v tomto pak § 260. Jireček praví, že stará čeština měla i adjektiva na *—ný* taková, která dnes mají *—ý*.

Máme tedy doložen i tvar *drahná* na vlas týž, jako jest i Hankova *drahá*: když se dostane *drahnú* uhlédati, Zrc. Marn.

V Legendě pak o sv. Kateřině jest i místo, které jest pro naši otázku zvláště důležito. Uvádím zde celé ono příslušné místo doslova proto, aby i každý čtenář sám mohl pozorovati a kontrolovati, oč tam jde. Místo ono zní:

»O, kaká odiva sta sě, Jesu Kriste, nad *tvú ladú*, jěž bieše v rozkoši z mladu u Kosta, mocného krále, jedinká ve cti i v chvále u své matky cně vzchována, kdež ni bolesť ani rána na ni nikdy neposlala(?), ani úraza kdy znala; než jakž slušie býti dceři, jež jest occi (otci) i mateři jedinú, jsúc při bohatství: takéž ona u postaství jměla země, hrady, města. O, Jesu! Kak tvá nevěsta truchle stáše obnažena dle tvého slavného jména, jakž slúbila bieše Tobě, mimo Tě nechtieci sobě voliti jiného chotě. Proto těžké muky pro Tě mile i pokorně trpěla, neb ty sluhy jejie těla měkkosti nelitováchu, v tu žádúcí kóži práchu biči ze všeho ramene, jakž od každého pramene stanieše sě vláščie škoda i nejednaká nehoda na jejiem čistúciem těle. Toť tu dle svého přietele z šesti barev čistá mesla u věrnej milosti nesla, jakož věrná milá svého nositi jmá dle milého. První barvu nesla v spěchu, ež tě líčci, ješto ktviechu u běle (a) v červenosti, tě se obě v tej žalosti změnivše, však krve nezbyvše, ale krásu svú pokryvše, zelenásta pravým studem, ež před tiem pohanským bludem stáše, obnážena jsúci, u pravé milosti vrúcí spenši svoji ruce k sobě, zatvořivši oči obě, hlavu schýlivši, sě tiši, nad níž ti pohani liší divoké bitie tvořiechu, od nichžto ran sě nořiechu blesky z jejie očí jasnú v horkých krópkách čilú nečasnú přěs tě líčci dle bolesti. Druhú barvu bez všiej pesti nesla dle jiných nadějí. Ba, *kterej* jest kdy milejí (milejší) byl který chot, než ***tej drahej***, ež jejie (že její) bělucie nahé tělo před pohanstvem tkvieše, na němžto červená ktvieše barva ot jejie krve svatej.«

V RK *drahá* jest milenkou jinochovou, v Legendě Kat. *drahá* jest milenkou Kristovou. A jako v RKém jsou tvary *moju drahú* a svú *drahú*, *předrahúčkú* adjektivy substantivnými, tak i takovým substantivným adjektivem jest i tvar *tej drahej* v Leg. Kat.

Na konec pak budiž připomenuto ještě i to, že pan Gebauer vytýká tvar *drahá* v RK, ale v RK také jest ve Skřivánku i verš »pozdravuj ***drahého*** pěniem« 12. b; proti tomuto *drahý* pan Gebauer však nečiní námitky nijaké, ačkoliv i tento tvar jest úplně shodný s tvarem *drahá*, jejž pan Gebauer v Arch. X. 565. pro-

hlašuje v RK za falsum. Upozorňuji tedy p. Gebauera i na toto jeho poněkud zvláště mrzuté opomenutí a doufam, že mi bude zajisté velmi povděčen za tento můj laskavý úpozor, neboť panu Gebauerovi tím do jeho armády proti RK opět přibývá nový a velmi platný přírůstek — leda že by pan Gebauer femininum *drahá* považoval za falsum, a masculinum *drahý* za nefalsum, — to by mohlo být.

Za † prelátem Šeb. Kneippem.

Telegram 17. června oznamoval: Farář prelát Šebastian Kneipp dnes ráno zemřel. V den Božího Těla, kterýž den bývá oslaven ve farnosti Wörishofenské krásným průvodem, jehož zástupci přečetných národností s radostí se súčastňují. O jeho smrti bylo rozesláno do všech dílů světa přes 800 telegramů.

Celý život jeho byl svérázný, jako byla svérázná jeho tvář. Syn chudého tkalce v Stefansriedu u Ottobeuernu (nar. 17. května 1821.) následoval otce svého v řemesle ručním, ač »v srdci jeho jinak bylo psáno«, jak pravil v předmluvě k prvnímu vydání svého »Léčení vodou«. Jako jedenadvacetiletý mladík s vakem a knížkou pracovní začal svůj »vandr«, z něhož se ovšem nevrátil již jako tkadlec, nýbrž jako student. Kaplan Grönenbašský, Matěj Merkle, poznal v mladém tkalci více než prostředního ducha, a Šebastian poznal v kaplanu obětivého muže, který si nekladl za obtíž vyučovati ho denně hodinku předmětům gymnasijním.

Mezi oběma vzniklo něžné přátelství, které Kneipp svému dobrodinci splácel vděčností vzornou. Nejednou mluvil o něm s dojemnou něžností a vděčností. Merkle zemřel jako zasloužilý praelát roku 1881.

Dvěma pánům nelze dobře sloužiti najednou. Také Kneippovi nebylo lze máchati člunkem tkalcovským a zároveň dělati latinské přípravy. Kneipp stížen neduhem, seslábl tak, že, když ho otec vedl na prázdniny domů, soused Kneippův s poloviční závistí a s polovičním soucitem volal: »Tkalče, letos vedete Šebastiana naposled.« Stav Kneippův zajisté byl povážlivý, neboť vojenský lékař navštívil ho ve dvou posledních letech gymnasijních 195kráte, a to vesměs z ochoty. S velikými obtížemi dokončil Kneipp gymnasium a s no-

vými nesnázemi počal filosofii, kde si byl lékařem sám dle knihy dra. Hahna, která mu ve dnech nemoci »náhodou« přišla do rukou. Kneipp se později vyjadřoval o léčení Hahnově, že jest to spíše »koňské léčení« a ne »léčení člověka vodou«. Kneipp sestupoval stále k mírnějším prostředkům, kteréž se lépe osvědčovaly. V semináři v Dillinkách i v Mnichově léčil se sám a pomáhal ještě soudruhu svému, který od lékaře pro svou slabost nemohl dostati žádaného vysvědčení o zdraví. Voda sesílila Kneippa i jeho soudruha. Kneipp vysvěcen na kněze jako 31letý muž. Dosavadní průběh jeho života svědčí, že byl muž pevné vůle.

Působištěm jeho kněžství byla místa: Biberbach — Moos — Augsburk — a konečně Wörishofen, jemuž zjednal světové jméno a s nímž srostl jako druhý a slavnější jeho zakladatel.

Podotýkáme, že Wörishofenští nechtěli Kneippa míti farářem, poněvadž se jim zdál býti přísným. Bavorská vesnice švábská proměněna dnes ve slušné místo lázeňské, které má jednu zvláštní vlastnost, jakou se jiná místa lázeňská pochlubiti nemohou. Jest zde velice lacino. Prostředky, které léčení Kneippovo předpisuje, jsou pro chudé lidi. Právem dal Kneipp své knize za motto slova Eliseova. »Jdi a umyj se sedmkráte v Jordáně a uzdraveno bude tělo tvé a čist budeš« (4. kn. kr. V. 10.). Nejeden mocný Naaman horšil se nad jednoduchostí léčení Kneippova. Zda právem se horšil, dokazují tisíce ctitelů léčení vodou.

Jsou spolky, které si daly hrdé heslo »tužme se«, ale tužení jejich stojí mnoho peněz národního majetku, které nejrůznějšími výlety rozfoukávají na všechny strany. Kneipp o tužení soudí jinak. Jemu jest práce nejpřirozenějším prostředkem tělocviku a odložené choulostivosti nejlepším utužením. Kneippovo léčení sbírá léky na lukách a dietní jídla béře z chudých domácností.

Kneippovo léčení není nové, ale zásluhou Kneippovou jest, že udělal toto přirozené léčení modou, která zachránila a zachrání ještě velmi mnohé. Že též někteří svou nemírnosť v léčení draze platili, nelze připsati na vrub léčení, nýbrž nemírnosti a přepjatosti.

Postava faráře Kneippa byla nejlepším důkazem, čeho lze moudrým otužováním docíliti. Denní práce a pořádek prelátův při vysokém stáří jeho vzbuzoval obdiv. Od 5 h. ráno do 9 h. večer býti buď obklopen lidmi, buď diktovati spisy, buď vyučovati jest práce tak namáhavá, že by odstrašila nejednoho zdravého silného muže. Kneipp si byl vědom, že slouží svým léčením lidstvu a proto neúmorně odpovídal na dotazy a dával rady.

Kdo meškal ve Wörishofenu, poznal, jaké úctě se zemřelý prelát těšil. Léčil tělo, ale směle tvrdím, že vyléčil i mnoho duší. Nasvědčuje tomu sám ve svých spisech. Prostonárodní lékař těla i duše zemřel — a jest vroucím přáním naším, aby nezemřela methoda jeho s ním. Kouzlo, jaké obklopovalo Kneippa, ovšem zmizí, ale praktický směr jeho musí zůstati. O nástupce jest postaráno.

Kneipp má význam socialní. On dokazuje, že nemusí chudší člověk záviděti bohatšímu. Zdraví chudého, slušného a moudrého člověka jest lépe chráněno, než boháče, který má desateré pokušení, svádějící ho k požitkům, zžírajícím jeho zdraví a později i spokojenosť. Hnutí, které vyvolal Kneipp svou methodou, podobá se temperančnímu hnutí, které v první polovici tohoto století vyvolal

P. Mathew v krajích anglických. Kam zasáhlo hnutí temperanční, vešla také spokojenosť. Kneippovo hnutí rozšiřuje temperanci nejen na nápoj, nýbrž na všecky požitky. Kneipp nezapovídá ani kouřiti, ani píti, ale dbá hesla: »moderata durant«. On sejmul kouzlo s pokrmů a nápojů, které závistí naplňovaly chudší, a zjednal zaslouženou přednosť prostotě a přírodě. Této zásluhy nemůže mu upříti ani nejpředpojatější lékař, a proto jest hoden, aby jméno jeho bylo zapsáno v řady dobrodinců lidstva. O nezištnosti jeho známo dosti. Ústavy dobročinné, jím zřízené, jsou její svědkové. Kněží katoličtí jsou svému spolubratru zavázáni zvláštním díkem. Pro ně postavil velkou třípatrovou budovu s 8 okny v průčelí, aby měli postaráno o byt, když přicházejí léčit svého porušeného zdraví. Tato stavba stála 75—80.000 marek.

Chudé, nezhojitelné dítky dostaly od Kneippa ústav, v němž by se poslední pokusy o nabytí zdraví konaly. To jsou věci známé, a proto můžeme o nich pomlčeti. Asyly, které z darů postavil, budou pomníkem jeho v osadě a populární spisy v širém světě.

Chudým se Kneipp narodil a chudě žil. Bohat jest zásluhou a vděčností.

Nástupcem Kneippa bude jeho sekretář, prior Milosrdných bratří P. Reile, který dlouhá léta s Kneippem pracoval. Podporovati ho bude Dr. Baumgarten, který podobně v léčení vodou u Kneippa se vyučil. Ve Wörishofenu bude postaven Kneippovi krásný pomník.

Petr Chelčický a Slovník Naučný XII., 124 scq.

Když jsem zmíněný článek o Petru Chelčickém přečetl, vstoupilo mi na mysl učení ss. Otcův a theologů scholastiků, s nimiž v této věci i M. Jan Viklif souhlasí, že vidí nebešťané ve Věčném Slovu všecko, co se jejich osoby týká a se děje na zemi. Míní se tuto zvláště ovoce dobrých skutků, jež nebešťané na zemi vykonali, a toto patření na dotčené události sluší k případkovým radostem jejich.

Toto učení však platí toliko o nebešťanech, a nikoliv o těch, kdož nevidí Boha tváří v tvář, leč by jim Bůh toho udělil. Jakož katolická víra učí, nemůžeme jistotou víry, aniž by klamala, o žádném tvrditi, že se nalézá v milosti, a tak také ne, zdali v milosti na onen svět odcházel, leč by Bůh zázraky po smrti jeho svatosť jeho osvědčil. Pokud lze říci, odebíral se Chelčický v nenávisti naproti šíré Církvi katolické na onen svět, maje ji za nástroj šeredného ďábla k povalení Krista Pána; avšak nedovoluji si soud vynášeti nad jeho posledními okamžiky, vždyť toho neučinil ani sv. František Salesský nad ukrutníkem Kalvínem. Dejme tedy tomu, že by bylo i Chelčickému dáno, viděti všecko na zemi, co se dotýká jeho osoby, co by as řekl o té neuvěřitelné úctě, jakou prokazují liberalističtí mužové a helvetští jejich vůdcové jemu, vynášejíce jeho učenosť a lidumilnosť, možno-li, až do třetího nebe? Zajisté že by ten bývalý nevyškolený sedlák tyto své nezvané ctitele as těmito slovy

odkopnul: »*Jak, vy se opovažujete mne zváti učencem, theologem, filosofem, a Bůh ví, čím ještě, ač byste měli věděti, že jsem sám, ač ve mně pramálo pokory bylo, upřímně vyznal: »Příliš dalek stojím na zad, pozdě počínaje, stíhaje věci minulé?*« Vy se opovažujete mne nazývati člověkem lidumilem; což jste tak zabedněni a nevíte, *že jsem strašnou nenávistí stíhal veškeré křesťanstvo? Či v nenávisti shledáváte lidumilnosť mou? Nepravdivým líčením mého učení prašpatně uctíváte památku mou.*«

Podobně by Chelčický sotva poznal sebe a učení své, jak je líčí zmíněný článek. Jest v něm tolik nedostatků, že se divím, kterak bylo možná, že slavná redakce tak *nedokonalý článek* uveřejniti se odhodlala. Míním, že kázala obyčejná slušnosť českému katolickému národu povinná, aby články, které se týkají katolické Církve, a takové jsou po mém zdání i rozpravy o Chelčickém, *těm byly ku přehlédnutí odevzdávány, kteří jsou odborní znalci.* Myslím také, že k tomuto cíli dožádáni byli theologové dobrého jména, p. praelat Borový a kanovník Krásl, a to ihned, když měl Slovník vydáván býti. Či snad měla býti tato zvučná jména pouhým lákadlem, aby hodně mnoho katolických kněží Slovník ten odebíralo? Tomu nechci za víru dáti! Proč se tedy objevují ve Slovníku články, jichž by nemohl podepsati žádný kněz, ano, žádný upřímný katolický laik?

Proto si dovoluji upozorniti katolické čtenářstvo na některé vady, jež v článku onom shledávám.

Ihned na začátku dí anonymní pan spisovatel, že byl Petr Chelčický jedním *z nejznamenitějších myslitelů* věku XV. Čta tento výrok, zahloubal jsem se do spousty spisů Chelčického a pátral jsem, ve kterém as spisu se jeví to nejznamenitější myslitelství věku XV., a mohu na své svědomí říci, že jsem marně hledal, že by byl Petr Chelčický nějakým zvláštním mistrem hlubokých smyslů. Všecky ty hluboké smysly, a všecko to hluboké myslitelství má velikán Petr buď bezprostředně z Viklifa, jestliže četl aspoň na jazyk český přeložený Viklifův Trialogus, anebo prostředečně od mužů těch, kdož ho v původním jazyku četli, a těch bylo v Praze značné množství, nebo ze sekty Valdenských.

Neníť věru jeho majetkem učení, že, kdo chce spasen býti, musí nevyhnutelně znáti Písmo, neboť prý bez známosti Písma není cesty leč jen k věčnému zahynutí, [1]) poněvadž je nalézáme u Viklifa (de Eccl. c. 2. a jinde) a i u mistra Jana Husi; není majetkem jeho ta injurie, že Církev katolická zakazuje čísti Písmo, aby prý lid se nedověděl, jak svatě mají kněží žíti, neboť tuto zlomyslnou a prolhanou příhanu hlásal před ním Viklif a šlepějí jeho následující Hus. Není majetkem Chelčického náuka, že jest Písmo jediným pramenem křesťanského náboženství, jež prý může každý Bohem osvícený člověk sobě vykládati, jak Bůh dá, neboť tento princip, jenž zavírá v sobě *negaci autority Církve Boží* a její neklamnosti u věcech víry a mravů, a tedy *vzpouru naproti Církvi*, vyslovili před ním Viklif a po něm M. Jan Hus, a před těmi všichni sektáři veskrze a zvláště Chelčickému velice blízcí Valdenští. Učení, že jest zákon Boží dostatečný ku správě lidu Božího, vyslovil před ním Viklif a Jan Hus a před těmi Valdenští, ono tedy nevyšlo z hlavy Chelčického, jak ostatně on sám doznává. Chelčický zavrhuje Církev viditelnou a přijímá pouze neviditelnou, tvrdě, že jest ona ve

[1]) Sieť Viery, I., 5.

svých třech částkách, tedy i ta, která k nebesům putuje, sborem pouze předzřízených, ale před ním Jan Viklif a Jan Hus učili totéž, a dávno před oběma Církví odsouzení Praedestinatiané. Pravda jest, že *snad* Chelčický zavrhl důstojnosť biskupskou v Církvi a ponechal jí pouze kněze a diakony, ale to učinili před ním Jan Viklif i Jan Hus, a staletí před nimi Aërius. Pravda jest, že Chelčický zamítl všechnu autoritativní pravomoc v Církvi, všechen, jak pravil, císařský řád v Církvi; pravda jest, že papežství z císaře Konstantina odvozoval a ještě spíše z ďábla, ale mistři Jan Viklif a Jan Hus učili tomu všemu před ním. Pravda jest, že Chelčický ve svém rigorismu svatosvatě jistil, že přisluhovatel svátostí neplatně přisluhuje jimi, je-li ve hříchu smrtelném, anebo je-li nevěrcem, anebo kacířem, ale tímto myslitelstvím předešel ho Viklif a Valdenští a jistou měrou i Jan Hus, a dlouho před nimi Donatisté. Pravda jest, že Chelčický tvrdil, že hříšný majetník ztrácí právo na svůj majetek, kdežto člověk v milosti tohoto práva požívá, a jisto jest, že chtěl odčiniti dědické právo, jakož zřejmě čteme v jeho spisu »Sieť Viery«; avšak tomu všemu učil Jan Viklif dříve nežli Chelčický. Tenť zajisté zřejmě vyřkl, že principem majetkového práva před Bohem jest milosť Boží, a kdo té nemá, tomu že nedávají obyčejné tituly práva k nabytí a držení majetku, a že každý spravedlivý má nárok na všecky vidomé věci veškerenstva, a tou měrou že mají spravedliví všecky vidomé věci do spolku. A tohoto veškeren právní řád podvracujícího učení M. Jan Hus nebyl dalek. Chelčický tvrdí, že všichni katolíkové do horoucího pekla se dostanou, ale totéž učení předkládá Jan Viklif dříve nežli Chelčický, a to ještě důkladněji. Chelčický odsuzuje všechny řehole, praví o nich zřejmě, že jsou z ďábla, a řeholníci že nemají naděje na spásu věčnou, ale Viklif dostoupil na řehole ještě přísněji a tvrdil, že řeholníci jsou za živa ďábelníci. Chelčický tvrdí, že Kristus Pán neumřel za předzvěděné ku věčně zátratě, oni obdržují podle něho sice milosť, ale jen tak na oko, neboť se jim dědičný hřích neodpouští, a nedostává se jim plného odpuštění; ale Viklif jde ještě dále, a praví, že předzvědění jsou, i když konají dobré skutky, ďáblové. Chelčický zapírá, že by měl přijíti Antikrist, ale tím Antikristem že jsou posloupně papežové. Papež Antikrist prý potlačil zákon Boží a v zlé smysly jej obrátil, a vytrhnuv lidu víru ze srdce, neváží prý si lid Boha a klaní prý se ďáblóm. Najhorší nepřítel Kristův jest prý papež. V Církvi prý jest ohavnosť spuštění, tak že se i hříchové za ctnosti vydávají. To všecko však pověděl Viklif před Chelčickým a částečně i Hus daleko důkladněji.

Tou měrou lze přirovnáním obou pseudoreformatorů i Viklifa i Chelčického dokázati, a to na přehojných místech, že Chelčický mnohem více nežli mistr Jan Hus následoval šlepějí Viklifových, že reformační jeho myšlénky, čili vlastně revoluční, nejsou z něho, ale z Viklifa, a jestliže v pouhém opakování a papouškování cizích myšlének se zakládá velikášství Chelčického, pak neodpírám býti s panem anonymem za jedno, jinak tvrditi musím, že výrok, že byl Chelčický v XV. věku jeden z nejznamenitějších myslitelů, jest pouhou a prázdnou liberalistickou a sektářskou frází.

Avšak jestliže k pojmu velikého myslitele náleží sběhlosť v útržkách, lhaní, na cti utrhání, ve spílání a láteření na Církev katolickou, na papeže, na biskupy, praelaty a mnichy, ano na veškeré křesťanstvo, v tom byl Chelčický virtuosem, někdy i důvtipnějším nad svého praeceptora

mistra Jana Viklifa, a z té příčiny přiznávám ochotně, že byl Chelčický velikým myslitelem. Pan anonymus odpustí, že nemohu spolu s ním přiznati, že byl Chelčický velikým myslitelem také ve věcech jiných.

Arciť se Chelčický od Viklifa také v reformačních myšlénkách zde onde liší. Chelčický chce míti v obecném životě naprostou rovnosť všech, bez rozdílu stavu; Viklif však tvrdí, že rozdíl ve stavech bezprostředně od Krista Pána pochází; Chelčický hlásá, že jest chudoba všem bez rozdílu přikázána, a panování že nemá býti mezi křesťany, kdežto Viklif pouze duchovním zakazuje míti statky pozemské, jakož i panování. Chelčický tvrdí, že Kristus Pán osvobodil lid Boží ode všech robot, ode všech daní a šacunků, a nechce, aby někdo panoval nad Církví; podřizuje ji Viklif despotii králův a knížat. Chelčický se nehlásí beze všeho a určitě ke komunismu spravedlivých, jako Viklif a Hus, a podle nich Táborové v prvních dobách působení svého, ale blíží se jemu jako povzdálečí. Chelčický nejde s Viklifem stran železné nutnosti, podle nížto se prý všecko na světě děje,[2]) neboť on zapírá, že stvořil Bůh svět, protože musil, ale že chtěl, a nikoliv od věčnosti; Chelčický nejde s Viklifem, jenž učil, že se Syn Boží vtělil, protože se vtěliti musil, a ne tou příčinou, že chtěl; Chelčický nejde s Viklifem, jenž učil, že člověk má netoliko nesmrtelnou duši, ale vedle té i zvířecí psychu a jiných duší do nesmírna; Chelčický nešel s Viklifem, jenž učil, že člověk všecko, což volí a koná, nezbytně volí a koná, neboť on přijímal vůli svobodnou v člověku. Chelčický nejde s Viklifem stran učení o hříchu dědičném, neboť Chelčický věří, že byl ve svém původu jeden, Viklif však přijímá tolik dědičných hříchů, kolik bylo potomků Adamových, jest a bude až do skonání světa. V těch věcech tedy nejde Chelčický s Viklifem a v jiných ještě, jichž tuto pomíjím.

Pravda tedy jest, že se Chelčický ve mnohých věcech od Viklifa lišil, ale dojista ne vezdy proto, že sobě kriticky počínal, ale tou příčinou, že jeho učení přátelé Pražští buď sami o všech deviacích Viklifových nevěděli, nebo že nebylo příležitosti, aby je se zvědavým Chelčickým sdělili. Nelze tedy z té okolnosti, že v Chelčickém všechny bludy Viklifovy nejsou, vyváděti, že by byl duchem kritickým, anebo dokonce jeden z nejznamenitějších myslitelů věku XV.

Jako nebyl Chelčický žádným vynikajícím myslitelem, tak nebyl také theologem. Kdo by se chtěl o tom přesvědčiti, ať si pozorně přečte všecky nesmysly, které Chelčický nahromadil ve svých rozpravách o svátosti svěcení kněžstva, o biřmování, o křtu dítek, o posledním pomazání, o očistci a jiných a jiných předmětech. *A tohoto Chelčického vynáší pan anonymus nad mistra Jana Husa.* Já jsem se věru podivil, čta tento smělý a ničím neodůvodněný úsudek. Až dotud jsem nikde nečetl, že by Chelčický nad M. Jana Husa jako theolog vynikal. V tom jest zajisté pan anonymus původní. Co se mne dotýká, nejsem obdivovatelem theologické učenosti a kritičnosti M. Jana Husa, zvláště od těch dob, kdy jsem poznal theologii Viklifovu a ji přirovnal k učení M. Jana Husa, ale to mi nikdy na mysl nevstoupilo, abych ho naproti všemu řádu snižoval pod nohy Petra Chelčického. Jest to zajisté veliká opovážlivosť, vtírati národu Českému a jako osvětu ohlašovati, že theologická vzdělanosť nevyškoleného a na zad stojícího Petra Chelčického vyšší

[2]) Viklif k této naprosté nutnosti nejednou ukazuje, když tvrdí: »Quaecumque evenient, necessitate evenient.«

byla nežli vzdělanosť bývalého učitele na artistické fakultě, bakaláře a napotomního rektora university Pražské, M. Jana Husi. Výrok tento jest zajisté až příliš čpavou pilulkou pro všechny ctitele Husovy a nad to prozrazuje, že anonymní spisovatel jest vyznání protestantského, a že při něm v tomto úsudku nerozhodovala větší neb menší theologická učenosť Husova a Petrova z Chelčic, ale spíše ta okolnosť, že se Chelčický od víry katolické o mnoho více oddaluje a tou měrou k německému protestantismu přibližuje, nežli M. Jan Hus. Druhá příčina, proč jest Chelčický před očima pana anonyma větší theolog, nežli M. Jan Hus, jest, že Chelčický zuřivěji, ano, bezohledně fanaticky pral do Církve katolické a řádů církevních a do víry katolické, nežli M. Jan Hus. Avšak jestliže by pouhé spílání, hanobení a bouchání dostačovalo k takovémuto vyznamenání, pak by se věru ti výrostkové, kteří se v XV. věku hádávali o víru na ulicích Pražských, mohli na theology povýšiti, nebo dokonce i Táboritské baby, o nichž víme, že se velice dovedně uměly oháněti Písmem svatým. *Já myslím, že p. anonymus sám uzná, že zde udělal veliký kotrmelec.*

Svrchu jsem dotknul, že se učení Chelčického u větší míře s naukou Viklifovou shoduje nežli učení Jana Husi, *sluší však doložiti, že Viklif i Chelčický také těžili z Valdenských.* Oba, i Viklif i Chelčický, zakazují přísahati; Viklif však pouze omezeně, oba zakazují obchody činiti a kramařiti, oba zamítají pře a soudy, Viklif však zase s výhradou, oba zamítají velikoleposť chrámů a umělé zpěvy při službách Božích, oba zuří naproti kollegiím a universitám, oba konečně zakazují válku, ač Viklif opět omezeně. Z toho však ze všeho opět viděti lze, že jest i při Viklifovi originalnosť jeho reformace praskrovná, ještě však menší při Chelčickém, a že tedy není nižádné příčiny, aby byl zván znamenitým myslitelem, anebo theologem, nad Husa znamenitějším.

Přecházím nyní *k lidumilnosti* Petra Chelčického, neboť pan anonymus mluví »*o hlubokém a charakteristickém pojetí křesťanské lásky se strany Chelčického.*« Já předpokládám, že pan anonymus ví, že byl Chelčický hněvivý, zpurný, nepodajný, samosvojný, a že ani jediné kázaní jeho v celé jeho postille od počátku až do konce nehlásá lásky, ale dýše hněv, zlobu a vypaluje na všechny, když by nebyli s ním za jedno, hromy a blesky, a to, jak soudím, není signaturou lásky křesťanské. Chce-li pan anonymus Viklifa na onom světě potěšiti, ať otevře jeho knihu »De Civili Dom. cap. 15.«, tam se dočte o známkách, jimiž se honosí láska křesťanská, těch známek však při Chelčickém není. Dovolávám se zde Viklifa, neboť se domnívám, že pan anonymus naň více dá, nežli na všecky svaté Otce a na všecky i nejučenější katolické theology. Myslím tedy, že na charakteru Chelčického není viděti nižádného zvláštního pojetí křesťanské lásky. Ale také ne ohledně bližních, anebo celých národů, aneb i Českého národa zvláště. Chelčickému chyběla pokora, a ta jest při člověku základem křesťanské víry i naděje a lásky. Kdo není pokorný, nepodřídí se tajemstvím víry, ale nadsazuje svůj úsudek i nad to, což zjevuje Bůh. Že Chelčický na své osobě, na svém rozumu a úsudku sobě velice zakládal, a za to všechno všudy tupil a snižoval, toho máme v jeho spisech hojné důkazy. Před soudem jeho jsou všichni oslové, kdož nesmýšleli tak jako on. Osly nazýval on kněze, faráře, biskupy a papeže, osly nazýval také mistry. A jako se nad ně stran znalosti Písma vynášel, tak zase snižoval a hanobil život všech křesťanských národů, ano i vlastního národa Českého,

tak žeby až hanlivo bylo, Čechem se nazývati. V tomto úhrnkovém tupení všeho křesťanstva nezáleží dojista nižádná lidumilnosť, nižádná láska.

Ale vždyť zapovídal Chelčický, *spory míti, vojákem býti a válku vésti, a tím snad vynikl jako vzor lásky křesťanské?* I kdyby byl původcem tohoto učení, jež za našich dnů předkládají Nazareni, nebylo by v tom důkazu o hlubokém pojetí lásky křesťanské. Co se dotýká punktu prvého, má Chelčický svoji náuku z Valdenských, co se punktu druhého týče, měl jsem již příležitosť v pojednání svém o Antikristu a o societě občanské podle vzoru Petra Chelčického o této lidumilnosti, což bylo potřebného, povědĕti. Válka byla vždy považována za velikou pohromu a strašnou metlu národů, a dělo se věru vše možno se strany katolické Církve, aby válkám bylo bráněno, ale válku naprosto zapovídati při stavu, v němž se lidské pokolení nalézá, není zajisté žádnou lidumilností, anoť by jinak bylo zakázáno také vojskem před násilnostmi se brániti, spravedlivou věc chrániti, a bylo by dopuštěno, vlasť bez obrany nechati a dáti ji v plen výbojnosti a vášním lidským. Naprostý zákaz Chelčického oproti válce není tedy nižádnou známkou zvláštní křesťanské lásky, ale zjevným důkazem jeho nevyspělosti a nerozumu. *Panegyriky pana anonyma o Chelčickém jsou tedy právě jen chvalozpěvy a výlevy básnické beze všeho pravdivého základu.*

Co se dotýká učení Chelčického, jak je líčí pan anonymus, není mi možná jinak, leč říci: že jest ono líčení naprosto nedostatečné, zhusta chybné a zkomolené, tak sice, že by v něm Chelčický marně hledal své myšlénky, a že v něm ten, kdož četné spisy jeho přečetl, nepoznává, že by byl Chelčický tak učil, jak pan anonymus, nepochybně také částečně na prospěch svého vyznání, píše. On nic nedí o bořivém jeho učení stran society církevní a občanské a stran kněží hříšných, zdali právem anebo dokonce platně přisluhují svátostmi, on nic nedí o tom, jak podvratné učení hlásal Chelčický stran práva majetkového a dědického, on nic nedí o zuřivosti, jakou Chelčický napadal kněžstvo veškero a duchovenstvo veškero, zvláště řehole, on nic nedí o tom, jak spílal městům, i královské Praze, měšťanům a lidu selskému, on nic o tom nedí, že byl Chelčický jedním z těch nejfanatičtějších štváčů v království Českém, neboť to všecko jest na jevě ve spisech jeho. Všecky injurie jeho naproti řádům občanským i církevním zahaluje autor frází: že se v Chelčickém jeví negace všeho vývoje v Církvi a ve státě, a tím že se k starému křesťanství přibližoval; jakoby to staré křesťanství, Pán Ježíš a apoštolé, byli zatratili moc světskou i duchovní, jakož učinil Chelčický, když je z ďábla odvozoval, jakoby byli apoštolé křesťanům všem chudobu přikázali a naprostou rovnosť v poměrech lidských hlásali, jakoby byli zapověděli vojákem býti a válku vůbec vésti, jakoby byl Pán Ježíš ustanovil Církev neviditelnou a pohlaváry takové, o nichž žádný by nevěděl říci s jistotou, že by jimi byli čili nic atd. Pouhou frází se nedá odčiniti, že Chelčický hlásal anarchické, podvratné a revoluční učení, a pouhou frází se nemá také lid do bludu uváděti a balamutiti, jakoby byl Chelčický Bůh sám ví jaký lidumil, filosof a theolog. Milý pane anonyme, zde přestávají hry. Chelčický bořil křesťanské pravdy a vzdaloval se starého křesťanství spíše, nežli by se byl k němu přibližoval. Chelčický neobojoval mnichů žebravých v popředí proto, že žebrají a nepracují rukama svýma, jak dí pan anonymus, ale tou příčinou, že na ně hleděl očima Viklifovýma a předků svých, nepochybně Valdenských, uče, že jsou z ďábla, poněvadž zákony

své nadsazují nad zákon Páně, a velhav se do lží Viklifových, hlásal, že mniši zákona Božího nedrží a neposlouchají. Učení Chelčického o svobodné vůli a o dobrých skutcích a o zásluhách podává zcela nepravdivě, neboť v těch věcech se shoduje Chelčický zcela s katolickou věrou. Pan anonymus také nic nedí o tom, jak smýšlel Chelčický o vykoupení, a zvláště nesprávně vyličuje učení jeho o svátostech, neboť píše, že podle Chelčického jsou svátosti jenom dvě: křest a Eucharistie. Myslím, že mi každý soudný člověk přisvědčí, pravím-li, že Chelčický lépe zná, než pan anonymus, co byl držel o svátostech. A hle! Chelčický praví: »*Protož i svátosti, kteréž sú od Boha dány; jako křest, pokání, tělo a krev Kristova*; *to sú pravé viery.*« [3]) Zde tedy vyznává Chelčický tři svátosti. A jinde praví: »*Protož při tom řádu vystřihajiece se rozumuov tiech lidí pyšných, máme držeti, že s rozumnými příčinami podle Písem má býti řád kněžský mezi křesťany, a že jest svátosť anebo znamenie sv. vieci, a že jest z té příčiny ku posviecenie Cierkve svaté.* [4]) Chelčický vyznává tedy čtyři svátosti a nikoliv jen dvě, jak pan anonymus světu ohlašuje, a domnívám se, že nebude nikoho ani z tak zvaných vzdělanců, jenž by dal za pravdu spíše panu anonymovi, nežli Petru Chelčickému. Ač byl Chelčický v boření víry katolické velmi činným, nedospěl v bourání tak daleko jako Luther a Kalvín, a podle těchto pseudoreformatorů německých Jednota Českých Bratří, a i Amos Komenský. Kdyby byl pan anonymus přečetl moje spisy, jež tak přísně odsoudil, byl by byl nalezl v mém spise: »Petra Chelčického učení o svátosti sedmeře« poučení, že jest hotovou nepravdou tvrditi, že Ch. přijímal pouze dvě svátosti.

Nevidím také v elaborátě pana anonyma aspoň kratičké zprávy o tom, pokud stál ještě Petr Ch. k víře katolické, jako: že věřil, že řád kněžský je z Boha, že tedy neučil, že by členové Církve byli sobě rovni, ale že societa náboženská z kněží a laiků pozůstává, že věřil v oběť mše svaté, atd., avšak nic takového není v dotčeném článku. Žádný, ani nejbystřejší zrak by nedovedl toho se dopátrati, čemu as Chelčický učil, a Chelčický sám by se podivil, jak nedostatečně a bludně o něm píší ctitelé jeho, kteří ho jako modlu vynášejí.

Přicházím teď k literatuře o Chelčickém, jak ji podává pan anonymus. Především dlužno mi vysloviti jemu své nejvřelejší díky, že se ráčil tolik snížiti a že oznámil všemu vzdělanému čtenářstvu v zemích koruny české mé zlopověstné a velkým cheremem vědy liberalistů a sektářů stížené spisy o Chelčickém. Napsal prý jsem: *a*) Učení Petra Chelčického o Eucharistii, *b*) Učení P. Ch. o bytu Očistce, *c*) Učení P. Ch. o křtu, *d*) Učení P. Ch. o sedmeře svátostí, *e*) Nástin učení Komenského a učení Petra Ch., *f*) Učení katolické o Antikristovi a učení Chelčického, *g*) Veliký a svatý papež Řehoř VII. a Petr Chelčický, *h*) Vzájemný poměr učení Chelčického, Starší Jednoty Českých Bratří atd. A já ubohý hříšník vyznávám kajicně: Moje vina, moje vina, moje největší vina. Vždyť jsem se opovážil liberalistické učence klepnouti přes prsty a napsati o Chelčickém a o jeho spisech pouhou pravdu, a to právě je příčina, proč panu anonymovi jsem vroucími díky zavázán za ohlášení mých spisů. *Ty spisy mé jsou mojí obranou naproti zlomyslným útržkám.*

[3]) Sieť Viery II., 12.
[4]) Rukopis kapitoly Svatovítské. L. 167b. O svátostech.

Děkuji panu anonymovi za drsné odsouzení mých spisů, neboť bych se za to hanbil, kdyby moje spisy byly velebeny od liberalistických anebo sektářských vzdělanců, neboť velebení jejich by bylo důkazem, že jsem ukřivdil svojí velikolepé, světové, Bohem ustanovené, od prolhaných ničemů na celém světě obojované katolické Církvi, kteráž jest původkyní civilisace křesťanské a velikosti Evropy.

Poznámku, že jsem přinesl ku pracím svým o Chelčickém značnou theologickou učenosť, odmítám, neboť podle všeho, což pan anonymus napsal, není k tomu povolán, aby rozhodoval o mé theologické učenosti nebo neznalosti, ať nemá k rozsudku takovému odborného vzdělání.

Pan anonymus přidává k prvé lichotivé poznámce ihned, že jsem k práci své přinesl ještě *větší vášnivosť nežli učenosť*, a diví se té *nepochopitelné vášnivosti a polemice naproti zemřelým.*

Mohl bych zde pana anonyma odkázati zcela krátce, aby sobě přečetl, ale ne povrchně, alebrž důkladně kterýkoliv ze spisů mých o Chelčickém, a dostane z něho náležitou odpověď, proč naproti prolhanému a fanatickému Petru Chelčickému zní můj úsudek do přísna. Já však toho nečiním, ale maje slitování nad nepochopitelnou nechápavostí a nepochopitelnou zabedněností jeho, chci jemu vysvětliti, proč posuzuji učení Chelčického, jak v plné míře zasluhuje.

Předně jsou moje spisy o Chelčickém symbolické a obranné a nikoliv podle předmětu v popředí polemické. Přirozeným během věcí musil jsem také pronášeti soud o lidumilných věcech, jež Petr Chelčický lhavě o papeži, o Církvi, o duchovenstvu, o křesťanských národech, o vlasti naší a o národu našem pronášel a pomstu Boží na duchovenstvo i na lid volal.

Za druhé jest v čerstvé paměti, a snad se toho také pan anonymus dožil, ač jestli jest jen něco málo v letech pokročilý, jak se psalo o svatých patronech země České, o sv. Ludmile, o sv. Václavovi, o sv. Janu Nepomuckém, a nejnověji, jak se píše o sv. Vojtěchu. Chci jen něco málo dotknouti o sv. Janu Nepomuckém a o sv. Vojtěchu. Co hanlivého bylo napsáno o ochránci cti a dobrého jména, nechci zde opakovati, jsem jist, že ti, kdož potupili sv. Jana, dožijí se pohanění ještě na světě, a nad to byla i vznešená Matka Boží, jížto netupili ani katané na hoře Kalvárské, od liberalistických a sektářských barbarů potupena. Já tedy zanechávám obhájení svatých a světic Božích Tomu, kterýž je divný ve svatých svých. Sv. Janu však se odpírala a snad ještě odpírá i historická osobnosť, a lhalo se, že prý byl sv. Jan podstrčen lidu k úctě na místo uctívaného mistra Jana Husi. Člověk se musí diviti drzosti, prolhanosti a zlomyslnosti těchto liberalistických a sektářských lidí. Tito lidé staví svoje svůdné lhaní na tom, že lehkověrný lid jim dá za pravdu, zvláště, když se roztrušuje, že Jesuité tak učinili. Až do bitvy na Bílé hoře není ani stopy, že by byli Jesuité na takový podvod pomýšleli. Ostražití Kališníci, Helveti, Lutheráni, a zvláště Čeští Bratří by byli podvod tento zajisté přísně odsoudili. Stal se snad podvod tento po bitvě na Bílé Hoře? Podvodní roztrušovatelé této povídky, kteří by takto tvrdili, vyhlašují bezděky, že byl lid český národem hlupců, ať si tak podvodné jednání dal líbiti. Ale to jim nevadí, jen když potupí památku sv. patrona českého. Po bitvě na Bílé Hoře bděli exulanti nade vším, co se v Čechách dělo. Dovoluji si zde ukázati k »Historii o protivenstvích Církve české«, kteráž byla napsána autoritou Komenského a lžemi historickými a zázraky vylhanými oplývá, avšak

že by byli Jesuité takovýto podvod spáchali, o tom není ve spise ani památky. Jest to zlovolná, hnusná a hanebná lež, že by se byl kdy takovýto podvod stal.

Sv. Jan Nepomucký jest toho jména jediný, kterýž byl členem Svatovítské kapitoly, a kromě něho nebylo druhého Jana z Nepomuku, jenž byl kanovníkem na hradě Pražském. Až do Hájka z Libočan nikdo o dvou Janech nemluvil, katoličtí učenci velikého jména dokázali zračitě jednotu neboli jedinosť Jana z Nepomuku, ale nic naplat. Pánové liberalistického a sektářského řemesla potřebují dvou Janů, aby mohli památku velikého mučeníka sv. Jana hyzditi a katolické Čechy i Církev katolickou tupiti. Oni jinak na autoritu Hájkovu málo dají, ale stran počtu dvou Janů s ním souhlasiti ochotně žádají. Sv. Stolice arci v kanonisačním procesu rozeznává dva Jany, jednoho, který prý strpěl mučenickou smrť v r. 1383., a druhého, kterýž utopen byl v r. 1393. Tehdejší historická věda přijala podle Hájka z Libočan dva Jany z Nepomuku, a že ten Jan, kterýž byl pro zpovědní tajemství umučen, dokonal v roce 1383. Musím zde dotknouti, že ani theologové katoličtí, ani církev katolická netvrdí: že by byl papež neomylný stran událostí pouze historických, jako: kdy se který ze světců narodil, anebo kdy který z nich dokonal pozemskou tuto pouť; papež není vševědoucí, ani kardinálové. I musil stran této věci papež a kardinálský jeho sbor spoléhati na vědu historickou, v Čechách kvetoucí. Ta věda rozeznávala však dva Jany, a tudíž kanonisoval papež toho Jana, o němž věda tvrdila, že byl r. 1383. pro tajemství zpovědní mučen a utopen, a na jehož hrobě se dějí zázraky. Nyní však jest vědou dokázáno, že byl Jan z Nepomuku pouze jeden kanovníkem u sv. Víta, a ten že byl r. 1393. za zpovědní tajemství mučen a utopen, a proto jest bývalý generální vikář Jana z Jenštýna tím sv. Janem pro svátostní tajemství umučeným a od širého světa od východu slunce až na západ ctěný a velebený, a jenom ve vlasti naší od několika zvrhlých Čechů tupený.

Domnívám se, že Chelčický byl aspoň v nejprvnější své mladosti současníkem sv. Jana Nepomuckého, a neváhám říci, že již za jeho věku, tedy dlouho před Hájkem z Libočan, byl sv. Jan ctěn a vzýván jako ochránce cti a dobrého jména. Chelčický sám jest svědkem. Napadaje totiž duchovní katolické, že ctí svaté a vzývají, praví: »Takéž o pomoci svatých jim bájí . . . a ke všemu jest jim slibován některý svatý. To prý se hodí tobolce kněží a jich břicho sytí . . . Ten jed Antikristův jest rozlit po všem světě skrze apoštoly Antikristovy, jimiž Kristus vystrčen . . . Nad to mají všecky svaté v nebi, apoštoly, mučeníky i panny, sv. anděly i matku Kristovu, aby skrze ni rozlévali smrtelný jed Antikristův na svět odlúčený od Krista. Těm přidělili rozdávání milostí. Někteří z nich vládnú ohněm, *někteří vodú*, *někteří světskú hanbú*, někteří chudobú, někteří náhlú smrtí, někteří padúcí nemocí.«[5] Byl tedy za času Chelčického jeden ze světců ctěn a vzýván jako ochrance před hanbou světskou. Hrob sv. Jana Nepomuckého byl záhy ohraničen mříží na jeden loket vysokou, a tato mříž nacházela se na hrobě dojista již v r. 1450., tedy za živobytí Chelčického. A za jakou medle příčinou? Staří kronikáři vypravují všeobecně, že každý, kdož svévolně po hrobě sv. Jana Nep. šlapal, ještě toho samého dne zahanbení utrpěl. Také jest jisto, že brali katoličtí křesťané v rozličných nemocech

[5]) Sieť Viery II. 30.

k sv. Janu útočiště, jako: v zimnici, vodnatelnosti, v nebezpečenství ve vodách, zvláště však byla jemu připisována ochrana před hanbou světskou. Také jsou modlitby, v nichžto se vzývá sv. Jan za ochranu před hanbou světskou a kteréž starší jsou než rok 1619.[6]) Chelčický však vydává katolíky v posměch, že se vzývá od nich jeden ze světců, jenž *vládne vodú a světskú hanbú*,[7]) následovně má na mysli sv. Jana Nepomuckého. Nikdo zajisté ze světců nebyl vzýván v Čechách, jak daleko lidská paměť sahá, jako ochrance před hanbou světskou, leč jen sv. Jan Nep., a tak je tomu až po tento den. Jest tedy Chelčický svědkem té historické pravdy, že byl jen jeden Jan z Nepomuku, a týž Jan že byl ctěn jako světec již za dob jeho od věrného katolického lidu.

Jest známo, že historikové zvučného jména, jako Dr. Borový, † biskup Frind, Tomáš Novák, Jan Votka, Arnheim a jiní dokázali nade všecku pochybnosť, že nebyli v kapitole Hradčanské dva Janové, leč jen jeden, a že ten Jan byl od nepamětných dob za svatého ctěn a vzýván, na jeho hrobě že byly činěny zázraky, a ten Jan že tedy skutečně a v pravdě byl za svatého prohlášen. A tu bychom se právem mohli nadíti, že všichni ti historikové, kteří za příčinou domnělých dvou Janů světci Janu Nep. historickou osobnosť upírali, jako mužové poctiví odvolají, což byli spoléhajíce na přesnosť zprávy Hájka z Libočan o sv. Janu naproti pravdě napsali — o smečce zlovolných pamfletářů zde nemluvím — ale bohužel, až po tento den se tak nestalo.

Hle tedy, jak se zápolilo s velikým světcem našeho národa, se sv. Janem Nep. od vlastních rodáků jeho, ač právě veliké jméno světce tohoto rozhlásilo a rozhlašuje slávu rodu českého daleko více, nežli jméno Husovo, Žižkovo, Chelčického a jiných, kteří ve vlasti naší krveprolití, rozeštvání lidu, fysickou i mravní skleslosť zavinili a národ náš až na kraj záhuby úplně přivedli.

Vůči tomuto nehistorickému a prolhanému nadsazování, vyvýšování a zvelebování mužů anarchie a revoluce husitské psal jsem monografie své i o Husovi, i o Chelčickém, i o Amosu Komenském i o Českých Bratřích, i o M. Janu Viklifovi, ale tak, aby každý můj výrok byl osvědčen a dokázán slovy téhož muže, o němž se děla řeč. A když jsem uvedl děsné překrucování víry katolické a prolhané líčení a hanobení všech řádů křesťanských, všeho duchovenstva a celé Církve katolické, zejména od Chelčického, měl jsem snad na místo odsouzení takéhoto počínání povelebiti a chváliti jeho revoluční, podvratnou a prolhanou činnosť, kdežto odpůrci sv. víry ani svatých patronů našich na pokoji nenechávají?

Pochopujete nyní, proč mi nemožno bylo vůči nespravedlivému vyvýšování revolučních velikánů husitských zamlčeti, že ta velikosť jest vylhána, a že ti velikáné zasluhují spíše pokárání.

Vděčně uznávám tu velikou ochotu, jakouž mi prokazuje pan anonymus tím, že moje spisy o Chelčickém rozděluje do dvou částí, a o té první dí, že obsahuje *přece něco nového*, a v tom se jeví býti milosrdnějším k mým spisům, nežli jeho nejintimnější kollega prof. Jaroslav Vlček, jenž jim odepřel všechnu cenu historickou, a p. t. pan universitní prof. Jaroslav Goll, který mé osobě vytýká, že neumím býti objektivním; druhé části mých spisů však o Chelčickém, o Komenském, o Antikristovi, o Poměru učení Chelčického odpírá pan anonymus *téměř* veškeru cenu.

---

[6]) Dr. Klement Borový. Sv. Jan Nep. str. 37. 38. 52.
[7]) Sieť Viery. II, 30.

Stran toho jsem vyzval veřejně pana prof. Golla, aby svého nešetrného výroku na základě mých spisů dokázal, ale prof. Goll mlčí, vyzývám tímto též pana prof. Jaroslava Vlčka, aby dokázal na základě mých spisů, že nemají nižádné historické ceny, ale pro mou osobu toho nežádám, aniť jsou oba pánové svou vlastní ctí k tomu zavázáni. Úhrnkové odsudky jsou sice pohodlné a velkopanské, ale že by byly čestné, ještě nikdo netvrdil, zvláště když nemají historického podkladu. Oběma pánům ze srdce odpouštím, a pana anonyma také neodsuzuji, neboť se svou nejapnou kritikou odsoudil sám. Diví-li se pan anonymus mé *domnělé* vášnivosti naproti *mrtvým*, jak odůvodní medle svůj nespravedlivý odsudek naproti člověku *živému*?

Tím bych byl u konce, ale tu mi přichází do rukou spis pana prof. Golla »Čechy a Prusy v středověku,« a hned na počátku čtu o sv. Vojtěchu tato slova: »Vojtěch jest první Čech, jemuž vlasť jeho nestačila. Na jihu přišel do Říma do Montecasina, odtud chtěl jíti dále na východ do Jerusaléma; na západě navštívil hrob sv. Martina v Touru, zemřel v Prusku a pohřben byl ve Hnězdně. Jest to první Cech, o němž máme určitou zprávu, že se plavil po moři; bylo to na jeho poslední cestě... Vojtěch první Prusko uvedl ve styk s Čechami. Odciziv se domovu, kde mrav a zvyk trval nezmírněný a nezkrocený věrou křesťanskou... zahořel nábožnou ctižádostí(?) po slávě mučeníka, jenž pro víru umírá... Vojtěch Prusův neobrátil, jich apoštolem se nestal... *Nebe získalo světce* a *lid křesťanský ostatky*(!!)... Vojtěch jest svatý Čechům a Polákům společný. *Než, toho zázraku nedovedl, aby v národech příbuzných a na sebe odkázaných vzbudil lásku bratrskou.*« Tak píše c. kr. profesor na universitě Pražské zbožným Karlem IV. pro katolíky založené, a z peněz ponejvíce katolíků vydržované roku 1897. o sv. patronu království Českého, sv. Vojtěchu, nepochybně proto, aby uctil devítistyletou památku velikého tohoto světce. *Slova Gollova nepotřebují věru žádného komentáře.* Dr. *Antonín Lenz.*

LITERATURA.

LATINSKÁ.

Bernardus Boedder S. J.: Psychologia rationalis. In usum scholarum. Friburgi. Br. 1894. M. 3·20. Jak němečtí tak i holandští a angličtí Jesuité vydali zvláštní »Cursus philosophicus«. Kdežto oni měli na zřeteli více učené kruhy a dle toho pracovali v rozměrech velikých, umínili si tito podati dobrou školní učebnici a podali ji v šesti dosti objemných svazcích. Mezi přispěvateli nacházíme zvučné jméno Cathreinovo, a to v oboru, který jest mu tak vlastním jako málo komu jinému: v mravní filosofii. Mimo Cathreina vyznamenal se zde anglický Jesuita P. Boedder, zpracovav dvě učebnice ve zmíněném »Cursu«, a to duševědu a přirozenou bohovědu čili filosofii o Bohu. Promluvíme jen o jeho duševědě. Jest pracována na základě scholastickém s neustálým zřetelem ku sv. Tomáši Aquinskému. Všecky moderní otázky, které dotýkají se duševědy, jsou zde systematicky pojaty, a to tak zdařile, že učebnice Boeddrova zdá se nám spisem velice cenným a svému úkolu úplně vyhovujícím — z nejnovějších podobných publikací (aspoň mně) nejvíce se líbícím. Pro tuto dvojí vlastnosť — scholastiku a moderní přírodovědu v širším smyslu — zasluhuje tedy učebnice Boeddrova plného uznání, a upozorníme-li na třetí

její přednosť, že totiž zabývá se těmi spisovateli a theoriemi, kteréž u nás v Čechách toho času z Anglie a Francie byly zavedeny, nabývá zvláštní časové pro nás důležitosti!

Hned v úvodu máme důležitou otázku: »Co vlastně duševěda jest a jaký jest její předmět?« Autor nemluví o tom mnoho, ale co má, jest rozumné a jasné. Škoda, že neudělal o tom podobnou disputaci, jakou udělal, když se jal na začátku první knihy vykládati, co u nás prof. Kapras ve svých psychologických rozpravách zatracoval — o různých mohutnostech duševních (Theoremata de distinctione facultatum animae, pg. 6. a násled.), aspoň bychom byli našli u věci té zase trochu světla, — a autor mohl tak udělati, poněvadž právě v Anglii (na př. Sully) pěstuje se systém, jenž v duševědě vším se zabývá, jen ne duší i. e. podstatou její, odkazuje nás v té příčině do »metafysiky«, což prof. Masaryk trefně nazval »pohodlným prostředečkem« zbaviti se záhadné obtíže. Kdo však nám má něco pověděti o duši, ne-li psycholog? tážeme se s Masarykem. Nebylo by nesmyslným, kdyby o životě nechtěl poučovati biolog a nejhlubší otázky biologické posílal k »metafysice«? Všude platí odbornictví, jen ne v moderní nekřesťanské psychologii; tam v otázce nejdůležitější posílá nás odborník k záhadnému metafysikovi, krče při tom pochybovačsky ramenoma a špoule při tom pohrdlivě ústa! Že u nás tento »pohodlný prostředeček« u světských psychologů zavládl, netřeba připomínati znalcům učebnic Lindnerovy, Kaprasovy atd.

O původě života (art. 2.) řečeno zde poměrně málo, za to však dosti místa věnováno životu rostlinnému a živočišnému. O smyslech lidských a poznání smyslném pojednáno důkladněji než v jiných učebnicích. Zvláště these IV. jest velmi zajímavá a poučná, jelikož autor pojednává i o názorech moderních uznaných přírodovědců (ku př. Helmholz). — Předeslav již na straně 21. v § 1. jasný výklad několika uznaných axiomat scholastických theorií lidského poznávání (scholastica axioamata de cognitione), vykládá pan autor ve 3. hlavě o lidském rozumu, především o tom, že jest nehmotným, při čemž hned v prvním článku sváří se s materialisty, ukazuje, že myšlénky rozumové nejsou kony organismu sensitivního, jak to vykládají předáci materialismu: Büchner, Vogt, Haeckl a jim příbuzný Spencer. Rovněž jasně vykládá se, co a jak rozum rozličné předmětenstvo poznává: zde všechnu chválu zasluhuje P. Boedder za věrnosť, kterou lne ku sv. Tomáši, nedávaje se v pravo ani v levo strhnouti některými moderními filosofy katolickými, kteří, ač píší dle zásad sv. Tomáše, opouštívají zde svého vůdce a nezřídka stavívají se proti němu. Zvláště P. Palmieri a Tongiorgi — tedy řeholní bratři Boeddrovi — dostávají několikráte (na př. na str. 104.) dosti citlivé pokyny ve formě ovšem mezi vzdělanými a učenými spisovateli obvyklé. Význačnou vlastností knihy Boeddrovy jest vůbec klidnosť a elegance, které zvláště vystupují, když rozličné bludné theorie vyvrací a nájezdy odráží. Také i to mile dojímá, že se obtížím nižádným nevyhýbá a že s jakousi zálibou vyhledává, co moderní nekřesťanští vědcové proti té neb oné pravdě, jak jí křesťanská filosofie učí, namítali a vytýkali. Nejvíce má ovšem P. Boedder na zřeteli své rodáky — Spencera, Milla, Hamiltona, Huma, Mahera, Carpentera atd. — avšak i jiných si všímá, zvláště Kanta, Rosminiho, Malebracha atd. Dvě pojednání vynikají časovostí a důkladností nad jiné. Na straně 147. § 1. »De theoriis pure empiricis (v poznání lidském), imprimis de theoria Herberti Spencer« a na straně 152. § 3. »De idealismo transcendentali Kantiano«, kde zvláště vyvrací se známá kniha německého filosofa »Kritik der reinen Vernunft«, a to způsobem velmi účinným, na př. na str. 157. n. 281. sub e) »Denique theoria Kantiana se ipsa destruit.« Neboť, je-li pravda, píše autor, co tvrdí Kant, že prý totiž nic poznati nemůžeme, nežli jevy (phaenomena), jest i pravé poznání Kantovy theorie všem lidem, auktora jejího nevyjímaje, naprosto nemožno (nepochopitelno). Možným totiž jest poznati, co se zdá, že Kant myslil (cítil). co však opravdu cítil (myslil), dle toho, jak učil, naprosto poznati nelze. Nadarmo také odvolává se Kant, aby aspoň jakousi jistotu si zachoval, na »kategorický imperativ« praktického rozumu, poněvadž i jeho (toho kategorického imperativu) realnosti předmětné poznati nelze, jestliže nemožným jest — jak učí Kant — pojati, co skutečně jest, a možno-li jen poznati, co se zdá čili jeví (phaenomenon)«. V § 5. »De theoriis innatarum idearum« rozebírá autor rozličné theorie, počínaje Platonem a konče Rosminim. při čemž ovšem nezapomíná Cartesia, Leibnitze a Wolfa V hlavě 4. probírá se theorie o lidské vůli, tedy thema časové a nad jiné důležité a zajímavé. Autor drží se i zde pevně zásad scholastických proti moderním názorům a snaží se hlavní námitky pořadem vyvrátiti, za kterouž pří-

činou bere si na mušku Spinozu, Bayla, Hobbesa, Collinsa atd. (str. 231.—35.) a ukazuje, že zná i nejnovější odbornou literaturu katolickou (i časopisné stati) a cizí.

Kniha druhá věnována jest povaze duše lidské, z čehož největší důležitosť má článek (3. pg. 269. etc.) o nesmrtelnosti. Zde nás P. Boedder nikterak neuspokojil, odbyv veledůležitou věc docela kratince, a není-li příliš ostrým — po školácku. Ani filosofický, ani historický důvod nepodal tak jasně a vědecky svědomitě, jak jsme si při jiných příležitostech u něho zvykli, ale spíše jiným věcem pozornosť věnoval, které pokládáme v psychologii podřízenějšími, než jest článek o nesmrtelnosti, a nejen podřízenějšími, nýbrž jen tehdy cennými, když článku onoho bylo náležitě dokázáno. Srovnej sub. nn. 453.—59. Více péče věnováno (strana 271. i násled.) vyvrácení námitek; zde již máme svého důkladného P. Boeddera, jak jsme ho měli jinde. Další stati: De unitate, de sede animae etc. jen jmenujeme na novo, upozorňujíce, že se v nich ukazuje scholastik. Kratičkým nárysem o spiritismu končí zajímavá tato práce. Jak daleko podařilo neb i nepodařilo se autorovi v tom neb onom mezi scholastiky sporném uhoditi na pravdu a podati skutečnou myšlénku Andělského učitele, odborným znalcům budiž zůstaveno. Filip Jan Konečný.

ŠPANĚLSKÁ.

Segundo proceso instruído por la Inquisición de Valladolid contra Fray Luis de León. S předmluvou a poznámkami od P. Francisca Blanca Garcíe. Madrid, 1896. In IV.°, str. 54. — Slavný autor »Španělské literatury XIX. století« podjal se studia děl proslulého Fray Luisa de León a prozkoumal celý průběh procesu, jenž byl proveden s velikým básníkem. V předmluvě líčí slohem prostým a jasným spory tehdejší doby mezi thomisty a stoupenci Molinovými a Suárezovými; i čtenář, jenž nezabýval se hluboce theologií, může pochopiti důležitosť listin a důkazů, které uveřejňuje P. Blanco. »V nich,« jak praví autor, »nalézti lze zprávy dosud neznámé všem životopiscům Fray Luisa de León, v nich odhaluje se nový obzor studiu jeho idejí a charakteru, v nich viděti objasnění mnohého a poněkud vystihnouti, jaký byl duševní život Hispanie za dob její slávy, a zároveň pozorovati, které byly a budou vždy křehkosti lidského srdce.«

Galicia en el último tercio del siglo XV, por el licenciado D. Antonio López Ferreiro, canónigo de la S. A. M. I. Compostelana y C. de la Real Academia de la Historia. Druhé opravené a rozmnožené vydání. Svazek první. La Coruña. Vydavatel: Andrés Martínez. 1896. In VIII.° str. 370 : 3pes. — Bibliotéka galicijská obohacena je tímto plodem, v němž učený spisovatel popisuje nejbohatší periodu ve španělských dějinách, periodu, která spatřila zakotvení a rozřešení nejnesnadnějších socialních otázek, v níž téměř zázrakem vyšel ze zmatku řád, ze tmy světlo, z neladu jednota a síla, periodu, v níž mizí na dobro starý organismus, aby ustoupil zcela novému, úplnému.

A'granel. Kniha pro zábavu a poučení od Victora Balaguera. Madrid, 1896. In VIII°, str. 420. — Známý polygraf překvapuje nás tímto spisem, honosícím se lepým slohem a prodchnutým vlasteneckými ideami. Jest to snůška legend a pověstí, z nichž vynikají zvláště »legenda o slavíku« (la leyenda del ruiseñor), vysvětlující nám, proč slavík pěje nejvíce v noci, a »legenda o vodní žínce« (la leyenda de la mujer de agua), valně připomínající Erbenovu »Vrbu«.

Roland y Don Gutierre. Historické novelky, jež napsal D. Ramón Álvarez de la Braña. Léon, 1896; in VIII° maj., str. 216 : 3 pes. Obsahem: zajímavé činy z národní historie španělské.

Juana de Presa »El libro de oro« (zlatá kniha) obsahuje maximy, sentence, frase a úvahy předních myslitelů antických i moderních.

Básnické plody: Poesías, por T. Vesteiro Torres; Coruña, 1896; in VIII°, str. 172 : 3 pes. Básně dýší zármutkem, sladkostí a melancholií. — Poemas paganos, por Manuel Reina; Madrid, 1896, in VIII°, str. 52: peseta. Mladý básník dokázal zde, že jeho lyra dovede vylouditi i mocné a brillantní obrazy, jež unášejí čtenáře. — Dulces y amargas, por Emilio Fernández Vaamonde; Madrid, 1896; in VIII°, str. 135. Autor, jenž vydal v nedlouhých přestávkách: »Munia«, »Bosquejos galaicos«, »Luentos amorosos« a posléze »Dulces y amargas«, jeví značný pokrok. Hřeší poněkud pesimismem jako

Paul Bourget, ale nepronáší bezbožných kleteb Richepinových; jeho pesimismus jest — abychom řekli — ještě dosti křesťanský: jej rmoutí bídy tohoto světa, neřesti naší egoistické společnosti, nevděk lidstva. Chce-li, je přeněžným básníkem; zlíbí-li se mu, je zlomyslným a káravým. — Abel-Alborada, por D. Francisco Antich é Izaguirre; Palma, 1896; in VIII° str. 101. Neschází tu vzletu, ale básník chce býti vynálezcem nových rhytmův a nového metra, což ovšem je nebezpečným řemeslem. — Madrigales de D. Francisco Rodríguez Marín-Sevilla Madrigaly chutnají po klasicku, vynikají ušlechtilými verši, něžnými myšlénkami, zralým slohem; kde se však básník loučí s lyrikou, jeví nepřirozenosť. — La Iberiada. Zpěv V. Sevilla, napsal D. Manuel Lorenzo d'Ayot; Madrid, 1896; in IV°, str. 40:50 ct. Autor stkví se kypící fantasií, důstojnou opěvovati perlu Quadalquivira. — Dos Pascuas, por Francisco Tomás y Estruch; Barcelona 1896; in VIII°, str. 29:50 ct. — Báseň pro dítky, již poctila cenou la Sociedad Protectora de Animales y Plantas.

Diccionario enciclopédico hispano-americano. Až k seš. 471., ke slovu: suelo. Z vyobrazení uvádíme: plán Petrohradu a chilského Santiaga, oběžnici Saturna, plán Sevilly, nosítka Filipa V. a mapou Švédska a Norska.

Jakub Hurecký.

FLÁMSKÁ.

Flámští básníci. K velice plodným básníkům flámským, o nichž jsme ve »Vlasti« již v předminulých ročnících se zmiňovali, náleží v celém světě již známý Pol. de Mont. Narodil se dne 15. dubna 1857. ve Wambeke u Ternathu. Gymnasialní studia konal v malém (arcibiskupském) semináři v městě Mechelen (Mechlíny, franc. Malines), studia universitní na výhradně katolické universitě v Lovani. Již jako gymnasista skládával zdařilé verše, později založil též flámský literární spolek — un cercle littéraire flamand — jehož prvá publikace (1875.—1876.) obsahuje jeho básnické prvotiny (débuts). V Mechlinách a v Lovani (1879.—1880.) uveřejnil první menší básnické spisy, jako: Klimopranksken (Břečtanové větévky 1877.). Waarheid en leven (Pravda a život 1877.), Jongelingsleven (Mladický život 1878.), Rijzende sterren (Vycházející hvězdy 1879.), De eerste mensch (První člověk 1879.), Gedichten (Básně 1879.). Tento poslední svazek obdržel r. 1880. quinquennalní cenu. Opustiv universitu, byl jmenován profesorem flámského jazyka na král. gymnasiu (l'Athénée royal) v Turně (Tournai) 1880.; později v Antverpách (r. 1882.), kde jest profesorem flámštiny na král. atheneu (gymnasiu) až posud. V Turně a Antverpách utvořil flámské spolky a uveřejnil přehled: Jong Vlaanderen (Mladé Flándry 1880—1881), který roku 1882. sloučil s »De dichthalle« (Básnická síň), jižto vydávali básníci Coopman a Dela Montagne, o nichž později. Od roku 1885. jest redaktorem časop. »Toekomst« (Budoucnosť). Jeho spisy jsou velmi četné, a abychom byli seč možno při tak velikém básníku stručnými, uvedeme zde pouze ještě názvy některých: Lentesotternijen (Jarní blouznění, 1881.), Loreley, 1882., Idyllen, 1883., Idyllen en andere gedichten 1884., Conscience, zijn leven en zijne werken 1884, Fladderende vlinders (Třpytiví motýlové, 1886.), Op minjn dorpken (Na moji vísku, 1886.), In noord en zuid (Na severu a na jihu, 1887.) atd atd. Mnohé z jeho básní byly již před desíti lety přeloženy do němčiny, vlaštiny a francíny, do kteréhožto posledního jazyka překládali výtečně v Belgii pánové v literatuře známí a jí znalí: Beltjens, Heuvelmans, Stanislaus, Van Heuverswyn a Paul Siret. Nepřáli bychom si však nikterak veškery jeho básně v češtině míti, nejsou vždy v přesných mezích morálky a nenesou se duchem, v jakém byl doma ve Wambeke, v Mechlínech a Lovani vychováván.

Josef Šeřík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

La question des humanités. La question générale à résoudre. Le témoignage de l'expérience. Le surmenage dans les humanités, etc., par Jules Verest de la Compagnie de Jésus, 1 vol. petit in 8° de 384 pages. (Société belge de Librairie, rue Treurenberg, Bruxelles, Belgique.) Prix 3 francs 50 centimes. V Belgii existuje otázka, týkající se vyučování na středních školách, aby z nich nevycházela mládež pohanská. Vizme, jak píše učený spisovatel, Jesuita P. Verest, ve svém spise »La question des humanités« v předmluvě: ». . . Jak to řekl

velmi správně veled. p. kanovník Féron »cíl naznačený vyučování na středních školách jest v Belgii špatně vytčen, a já bych řekl více ještě: že docela není vytčen! Vyučování děje se na zdařbůh, aniž by se vědělo, kam vede nebo kam vésti má. Domnívá-li se někdo, že to ví, jde ihned za svými osobními ideami: jedni chtějí v pravo, druzí v levo. Odtud neurovnalosť, nepořádek, motanina v osnovách, v methodách, v řízení studií u profesorů, jedním slovem, zmatek ve všem, co se týká vyučování. Trvám, že jsem se nevyhnul žádnému podstatnému důkazu svých protivníků, soustavně jsem nic nezavrhl; vše, co oni dokázali, jsem připustil, ale myslím též, že se to může dáti v soulad s tím, co vyžaduje nevyhnutelně systém tradicionelní. Předložil jsem tyto své řádky věhlasným mužům k posouzení; mužům, již mají praktickou zkušenosť ve vychování mládeže a kteříž si dobyli veliké a oprávněné úcty i v cizině. Ti uznali, že uveřejniti dílo mé bude užitečným, příhodným, ba i potřebným, v době krise, v níž žijeme.« Spis ten, ač teprv nedávno vyšel, vyvolal v Belgii mnohou bouři na poli vyučovacím; pro svou důkladnosť zasloužil by i u nás v Čechách povšimnutí.

»Le cerveau picaresque«, jest název znamenitého spisu, jejž vydal Jesuita Deliattre v Brusselu. »Taškářský mozek« doslovně, ale zde jest význam ještě jiný; »picaresque« lze totiž odvoditi od »Picard«, což jest vlastní jméno jednoho z hlavních belgických socialistův. Advokát Edmund Picard měl posledně s P. Delattrem hádky ohledně babylonských dějin, při čemž byl P. Delattrem »notně zkřesán a zřezán«, jak by řekl pan prof. Hattala. Delattre dokazuje v tomto spise, že p. Picard ve filosofii, v historii, v exegési, v sociologii a v ethnologii není než komediantem, jenž ani nedovede řádně hráti svou roli. Patrně domnívá se p. Picard ve své vysoké domýšlivosti, praví P. Delattre, že postačí býti lecjakým advokátem, aby se mohlo vědecky pojednávati o veškerých předmětech i o takových, jimž se pramálo rozumí. Na každé stránce vidno »osvícenou nevědomosť« (sereine ignorance) Picardovu. Znamenitým drzáctvím jest nazývati Krista prvním socialistou — prvním demagogickým revolucionářem! P. Delattre probírá spisy Picardovy (Vie simple, Contribution à la revision du Christianisme, Sermon sur la montagne), jež se pěkně čtou, leč ve skutečnosti zakrývají prázdnotu a Picardova dialektická přísnosť a ostrosť může jíti ruku v ruce s jeho vrtkavostí a nestálostí v úsudcích a ustavičnými kontradikcemi chaotického rozumu. Nezmiňovali bychom se o tom, kdyby si u nás nemyslili, že belgičtí socialní demokraté jsou kdo ví jak učení. A Picard jest z těch nejučenějších! Jos. Šeřík Vitinský.

RUSKÁ.

Prof. V. J. Danilevskij: Duša i priroda. Charkov 1897. U nás jest namnoze mínění, jakoby na Rusi knihy s materialistickým názorem životným censurou nebyly ani propouštěny. To je ovšem omyl. Právě uvedená knížečka nezadá si mnoho s pověstnou německou a vlašskou filosofií o vývoji duševního života člověka. Vykládajíc, že vysvětlení duševního pokroku leží v obklopující nás přírodě, chce dokázati, že jako v člověku je těsná analogie mezi životem tělesným a duševním, tak i duševní pokrok vůbec závisí a odpovídá tělesné organisaci a jeho pokroku. Tedy stanovisko evoluce, které předpokládá právě to, co hlavně má býti dokázáno. Pokrok všeho duševního života a organický vývoj vůbec záleží dle auktora ve vzájemných vlivech přírody na vše živoucí. S biologickým pokrokem stoupal i vývoj duševní, a to vlivem vnějška. Zde máme tedy nejmělčejší výklad duše. K tomu hledí pak dokázati totožnosť psychiky lidské a zvířecí. Nejen, že všecky typické zjevy zvířecí psychiky ukazují se prý i v duševním životě člověka, ale u zvířat někdy zjevují se čistším a přirozenějším způsobem než u nás. A tak veškerý stroj našeho, sebe pokročilejšího života, není jiný, ani podstatně rozdílný od duševního stroje zvířecího, tu i tam jsa řízen vnějším působením. Zde tedy setkáváme se se zcela sprostým naturalismem, který zvířatům přičítá vědomí povinnosti, důvěry, lásky, obětivosti, sebezapření a p. Odkud vítr vane, lze poznati z citátů: jsou z tábora mělkých naturalistů, kterým filosofie a psychologie jsou španělskou vesnicí, kteří vidí a hmatají jen tu svou hmotu. A kniha obsahuje přednášky, které konány od prof. Danilevského na sjezdu lékařském. Jak patrno, i Rusko nezůstane a není už chráněno, aspoň v intelligenci, moderní skepse vědecké, která má ovšem i svou hlubokou společenskou působnosť. Nevěra lidová jeví

se na Rusi způsobem jiným než u nás, o čemž naskytne se snad též někdy příležitosť promluviti.

Evangelie ot Marka. Trud G. Voskresenskago, mimoř. prof. mosk. duchovní akademie. Cena 2 ruble 50 kop.

Prof. Voskresenskij, i v Praze známý, pracuje už léta na kritickém vydání ruských překladů sv. písem. Vydal, tušíme, už list sv. Pavla k Římanům. Zde zmiňujeme se o jeho evangeliu sv. Marka. Pro všecky, kteří zabývají se slovanskými starožitnostmi, je dílo velice zajímavo. Slovanské překlady evangelií jdou asi do XI. století, ač ovšem právem lze se domnívati, že sv. Písmo bylo již dříve přeloženo. Je přirozeno, že text evangelií podléhal chybám a vadám. Tím více na Rusi, kde druhdy ani klerus psáti neuměl. Je známo, že liturgické knihy před Nikonem byly namnoze tak pokaženy, že obsahovaly plno nesmyslů a bludů. Vypsati dějiny překladů a vydání sv. Písem, které stále se množily, a naznačiti, které z nich byly prvé, jaksi základní, patří zajisté nejen do církevního, ale i do slovanského oboru. Znamenitý krok k tomuto cíli učinil prof. Voskresenskij. On prohlédl 112 typů evangelia sv. Marka a na konec dospěl výsledku, že rukopisy tohoto evangelia lze redukovati na čtyři základní, od sebe se různící typy a redakce. Nejstarší dle jeho mínění je redakce jihoslovanská, druhá staroruská asi z konce XI. století, třetí ruská ze XIV. věku, obsažená v čudském Novém zákoně, připisovaném sv. Alexiu, čtvrtá ruskobulharská z rukopisu XV. a XVI. století. V knize Voskresenského vytištěny jsou všecky čtyři typy s mnohými varianty.

Kniha má svůj interes především pro ruskou veřejnosť, v dobách našeho rusofilského probuzení učinila by zajisté i u nás rozruch. Dnes interesovati se bude o ni ovšem jen několik specialistů. Fr. Žák.

NĚMECKÁ.

Katholiken-Organisation oder tempus faciendi. Zeitgemässe Winke von Karl v. Heerdach. Verlag von Joseph Gürtler, Warnsdorf (Böhmen). Preis 20 kr.

Časový spisek tento (44 str.) maje v čele za motto výrok Windthorstův: »Ohne Agitation ist im öffentlichen Leben nirgends etwas zu erreichen«, pojednává v prvním odstavci »Zur Zeitlage« o boji, který zmítá celou Evropou a dokazuje, že strana katolická musí z tohoto boje jako vítěz vyjíti, ač zorganisuje-li se . . .

V odstavci druhém »Wo sollen katholische Vereine gegründet werden?« pojednáno o tom, že třeba dle veršů:

»In jedem Dorf, auch noch so klein,
katholische Vereine müssen sein« —

nebyly spolky ty všude nutnými, přece vždy jsou a budou užitečnými! A tento užitek a prospěch katol. spolků probrán v části třetí »Der Nutzen katholischer Vereine«, a tu poukázáno na výhody spolků těch nejprve pro členy samy a pak pro celou katolickou organisaci. V odstavci čtvrtém »Die ersten praktischen Schritte zur Bildung eines Vereines« podán návod, jak si při zakládání spolků dlužno vésti, načež v části poslední »Der Nutzen katholischer Wanderversammlungen« vylíčeny výhody toho, když spolky své schůze a s nimi spojené přednášky a zábavy čas od času v různých obcích a osadách pořádají. Jak již z těchto několika řádek vidno, jest »Katholiken-Organisation« dílkem opravdu časovým a velmi praktickým, pročež je také rádi doporučujeme.

Religion und Wissenschaft. Von August Ernst, Lehrer in Zittau. 1896. Druck und Verlag von A. Opitz in Warnsdorf. Údové knihovního spolku sv. Pavla se sídlem ve Warnsdorfě dostali roku minulého za podíl mimo jiné i jmenovanou brožuru, jež jest novým dokladem, že v učitelských řadách i mezi Němci u nás jiný a příznivější vítr váti počíná. P. spisovatel zmiňuje se nejprve, jaká opatření činívá stát, objeví-li se někde epidemická nemoc, na př. cholera; potom ihned přechází k epidemii, která ohrožuje duševní život lidu za dnů nynějších, vždy víc a více se šíříc, aniž by stát co proti tomu činil. Tato epidemie je nevěra a bezbožectví. Jako každá nemoc prozrazuje se jistými příznaky, podobně i tato, jimiž jsou: židovsko-kapitalistické vyssávání na jedné straně, nespokojenosť a socialismus na druhé, požitkářství, hřešení, nepořádek všude. Potom velmi jasně a přesvědčivě vyvrací učení těch, jižto tvrdí, že věda

a víra nemohou se shodnouti, a dokazuje vhodně a případně, že právě tyto dvě patří k sobě, spolu se shodují, podporují a doplňují . . . Potom staví na pranýř darvinismus a ukazuje, jak nejnovější výzkumy pravdu Písem sv. vždy víc a více potvrzují. Doporučujeme vřele zvláště těm, již by snad o tomto předmětě chtěli přednášeti. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Paedagogika. Sepsal Josef Šauer z Augenburku, profesor na c. k. českém ústavě ku vzdělání učitelek v Praze. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. V Praze. 1897. Str. XII., 493. Cena 2 zl. 30 kr. Máme před sebou dílo objemné, v mnohém ohledu zajímavé a zvláštního rázu.

Každému člověku je v mládí jeho třeba výchovu, t. j. by někdo »naň působil vědomě a úmyslně, by se všestranně rozvíjel a tím snadněji a dokonaleji dostál svému životnímu úkolu«. Tak praví pan spisovatel v úvodu a ihned na stránce 7. podotýká, že pravidla vychovatelská velice závisejí »na tom, jaké ponětí máme o dítěti, jeho přirozených vlastnostech, schopnostech a jeho budoucím životním úkolu.« Proto také naznačuje týž dále, že dle těchto ponětí různí lidé různě své dítky vychovávají, a že tudíž jsou i různé nauky vychovatelské. Nuže, kterého ponětí o bytnosti a úkolu člověka přidržel se pan profesor Šauer? Bez okolků a bez obalu vyznává, že stojí úplně a rozhodně na půdě náboženství křesťanského vůbec a katolického zvlášť, neboť dí na str. VI.: »V celku ten cíl, který Ježíš Kristus lidstvu vytkl, jest a musí býti také cílem výchovu; a prostředky, kterých k tomu poskytl, musí také vychovatel mezi prostředky výchovu přijati. Ten cíl byl mně vodítkem při díle tomto, a s vroucí vděčností to uznávám, že ten cíl to byl, který bludištěm filosofických a paedagogických náhledů sporných mne vedl k výsledku uspokojivému. Odkojen byv filosofií Herbartovskou, nalézal jsem na všech stranách plno neshod a odporu; — katolické křesťanství poskytlo mi pevné půdy vůbec a na roli paedagogické zvlášť.« »Bezpečná a dokonalá mravnosť jest jen ta, kterou hlásá učení Kristovo; všude jinde jest kolísání a nejistota. Ale nad to učení Kristovo skýtá pomoc při pěstování mravné povahy . . . Jen samotné učení Kristovo zaručuje neomylnou jednotu v zásadách mravních a tudíž dokonalou ryzosť mravné povahy.« (Str. 453.) My panu spisovateli k tomuto stanovisku jeho můžeme jen gratulovati. A to nejenom proto, že s ním v této věci zcela souhlasíme, nýbrž hlavně proto, že tento jeho správný princip dal skutečně veškerému jeho dílu pevný základ, vytkl jasný cíl, upravil bezpečnou cestu a vtiskl vnitřní jednotu. V pravdě: v této knize nenajdeš kolísání, pochybností a neurčitostí vzhledem k četným otázkám, s nimiž mnohé jiné paedagogiky nevědí sobě rady, na něž obojetně odpovídají, nebo jimž se nejraději vyhýbají. Na otázku: Medle, čím to dítě má býti? odpovídá pan profesor Šauer slovy Fenelonovými: »Ukažte dětem, že Bůh chce, bychom Ho ctili nejen ústy, ale i srdcem a skutky. Připomínejte jim často, co vše slíbeno za ně na křtu svatém, a kterak svaté biřmování nás činí bojovníky Ježíše Krista. Připravme je na nebezpečí, kde ve světě bude jim pevně státi při zásadách křesťanských, třeba jim bylo snésti posměch a pronásledování. Vyličte jim naproti tomu blaho, jehož se nám dostává, že se sjednocujeme v svátosti oltářní s Ježíšem Kristem již zde na zemi, a jaké blaho nás čeká, když žíti budeme na věčnosti. (Str. 415.) Není-liž tím vyslovena přesná, jasná odpověď: Vychovateli, hleď, aby chovanec tvůj byl upřímným a rozhodným katolikem! Zajisté! A proto soudíme, že spis náš, jako jest ve svém principu jednotný a rozhodný, bude i u svých čtenářů působiti rozhodnosť a bezpečnosť v názorech vychovatelských, a že vůbec bude míti mocný účinek.

Veškerý obsah uvedeného díla spoléhá na osnově II. ročníku ústavův učitelských a má tudíž před sebou nejen theoretický, ale i praktický cíl, t. j. podati paedagogiku pro učitele, buď nastávající, neb i pro ty, kteří již na škole působíce, bezpečné rukověti v tomto oboru hledají; proto je, jak tušíme, i látka tak uspořádána a rozřaděna, by čtenář v knize měl i vhodnou pomůcku pro zkoušky z paedagogiky na otázky, kteréž bývají nejčastěji dávány. Z tohoto praktického účelu vychází též, že kniha naše pod titulem paedagogiky pojednává též o psychologii, neboli že psychologie je podřaděna pojmu vychovatelství v širším smyslu.

Po vysvětlení pojmu vychovatelství a umění vychovatelského jedná se v Paedagogice: A) o člověku jakožto předmětu výchovu; proto vykládá se v díle prvém duševesloví, totiž o představách, citech, snahách, v díle pak o obecné části duševesloví: duši lidské, řeči, povaze, chorobách duševních.

V psychologii trvá pan spisovatel zúplna na běžném duševesloví školy Herbartovské v té formě, jak ji vypěstil zemřelý profesor pražský Volkmann, a nemohl snad ani od ní odstoupiti, hledě k praktické způsobilosti knihy, ježto všechny učebnice a osnovy, jednající o duševesloví na rakouských gymnasiích a učitelských ústavech, spočívají na témže základě.

Než, budiž ihned zde podotknuto, že pan prof. Šauer ve svých výkladech o vůli, mravním dobru, o náboženství a ctnostech nedrží se nikterak školy Herbartovské, jež veškeru mravnosť zakládá skorem jen na citech a podřizuje ethiku aesthetice. Že ovšem vznikly panu spisovateli různé obtíže, pozorovali jsme nejvíce v statích »cit pro pravdu, cit mravný, cit náboženský« str. 58.—75. Jak vadna a nebezpečna je právě v těchto částech Herbartovská psychologie, vysvitne z následujícího příkladu. Když běželo svého času na pražské radnici o postavení Husova pomníku, tehdy pravil kterýs řečník, že by tím pomníkem katolíci byli ve svém náboženském citu uraženi. Na to odpověděl jiný obecní starší a na slovo vzatý právník takto: »Za časů Husových byl cit náboženský mocnější nad cit národní, nyní je cit národní silnější nad náboženský, proto třeba toho dbáti.« Vidíme zde vyslovený čirý subjektivismus na poli náboženském, mravním i právním. Co důrazněji cítím, to u mne rozhoduje; pro co nemám citu, pro co jsem lhostejný, toho mi není třeba dbáti!

Než, nechávajíce stranou otázku, zdali cit jakožto »stav duševní« (str. 11.) je samostatný stav, nebo zdali nemá býti podřaděn pod »snahy«, chceme ihned podotknouti, že se nám nezdá býti správné rozvržení části *A*) na díl prvý »Duševesloví« a na díl druhý »Obecná část duševesloví«. Dle analogie měl by ovšem díl prvý býti nazván: »Zvláštní« část duševesloví, ale správně má býti spíše naopak, totiž prvý díl má slouti: »Duševesloví obecné«, t. j. stavy duševní u všech lidí, a druhá část: »Duševesloví zvláštní«, t. j. stavy duševní u některých lidí vzhledem k věku, pohlaví, mravní povaze, zdraví a chorobě. Stať o duši (str. 144.) je stať metafysická a má předcházeti veškeré úvahy psychologické. Též stať o řeči mohla by býti na konec části obecné jakožto závěrek, tedy po stránce 142.

B) Účel, prostředky a způsoby výchovu. Nejprve uvádí p. spisovatel jakožto účel výchovu, že výchovem chceme chovance dovésti tak daleko, by samostatně a co možná nejlépe dostál svému životnímu úkolu. S touto definicí souhlasíme, neboť nevylučuje úkolu životního nadpřirozeného, posmrtného a blažícího, naopak se tento úkol v celém díle mlčky uznává.

Jakožto prostředky vychovavací uvádějí se: příroda, umění, společnosť, příklad atd., jakožto způsoby výchovu ošetřování, dozor, zaměstnání, navykání, kázeň (str. 178.—265.). V předmluvě (str. VI.) dí p. profesor, že »bylo nesnadno rozlišiti a roztříditi prostředky a způsoby výchovu«. Souhlasíme; než, k usnadnění tohoto roztřídění volili bychom za dělidlo pojem obecnosti, a řekli bychom tudíž prostředky vychovavací obecné pro všechny a zvláštní pro některé vzhledem ku stáří, povaze, vlohám a náklonnostem chovanců.

Pan spisovatel vyloživ účel výchovu (na str. 178.), jak jsme byli uvedli, dí dále: Úkol ten zahrnuje v sobě povinnosti k Bohu, k sobě, k rodině, k národu, k vlasti a státu, k člověčenstvu vůbec. Zdá se nám, že od prvého (účelu výchovu) k druhému (povinnostem) je logický skok, že je v dedukci mezera, kterou třeba vyplniti, asi takto: Úkol životní u člověka je pak, aby plnil vůli Boží zde na světě, a tím dosáhl zde na zemi jakéhosi blaha částečného, dočasného, na onom světě pak úplného a trvalého.

Vůle Boží tudíž ukládá člověku: *a*) co má činiti a čeho se varovati (povinnosti); *b*) jaký má býti a jaký nebýti, (jaké má míti vlastnosti neboli ctnosti a jakých nikoliv); *c*) po jakých statcích má bažiti.

Ježto stálým a ochotným konáním povinností zároveň se v nás i ctnosti vyvíjejí, a my sobě dosažení žádoucích statků zabezpečujeme, lze též říci, že účelem výchovu (a úkolem vychovatelovým) jest, by chovance svého dovedl tak daleko, by samostatně a co možná nejlépe plnil své povinnosti k Bohu, k sobě atd.

C) vykládá, komu náleží péče o výchov, totiž především rodičům, pak vyčítají se místa výchovu, mezi nimiž uvádí se i rodina, ač by snad lépe patřila pod stať rodiče.

D) obsahuje zásady vychovavací, jakási přikázaní nebo pravidla vychovatelská.

E) má pod titulem: Postup ve výchovu dvě hlavy: I. Výchov těla. II. Výchov duše.

K výchovu duše patří: Pěstování veselé mysli, buzení pozornosti, . . . cvičení rozumu, . . . péče o stránku smyslnou, . . . pěstování zbožnosti, . . . pěstování lásky k přírodě a lidem, pěstování mravné povahy, pathologie duševní (str. 307.—466.). V uspořádání této části jeví se hlavně, jak část vychovatelská (v užším smyslu) podřízena je psychologii předcházející se zřením ke zkouškám, jichž učitelům jest se podjati. Neboť především nelze říci, že by při vychovávaní tak se počínalo, postupovalo a končilo, jak se zde uvádí, nýbrž některé činnosti vychovatelské dějí se zároveň, a některé pozdější předcházejí prvější, na př. zbožnosť předcházívá krasocit, v pěstování mravné povahy jest obsažena vlastně celá stať o výchovu duše. Odtud pochází též tak časté opakování některých věcí a spolu i jakási přílišná obšírnosť.

Celé dílo končí *F)* dodatkem o výchovu hluchoněmých, slepých, blbých (str. 473.—493.).

Z uvedeného obsahu je patrno, že v paedagogice pana profesora Šauera je podána nauka o vychovatelství v úplném svém rozsahu, s velikou důkladností, podrobností a obezřelostí.

Čtenář v ní najde odpověď na veškeré otázky, v obor tento náležející. Než, přáli bychom si ještě jednoho paragrafu, kterýž by jednal o výsledku činnosti vychovatelské a o jeho bezpečnosti či spíše nejistotě. Herbartovská psychologie a paedagogika kloní se k tomu, že by výsledek vychovatelský byl jaksi bezpečný, ba nutný. Tato zásada jevívá se u představených školních prakticky tím, že nezdar při výchovu rádi řežou na vrub vychovatelův, tak že velmi často výslech vedený s chovancem vypadá jako indirektní důtka, podávaná vychovateli. Bývaly kdesi konference, kde páni hlavně se mořili zpytováním svědomí, zdali si vedli dosti (!) paedagogicky. Quod absit. Odstup to! (Dokončení).

Rozhledy po lidumilství. Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Ročník III. a IV. 1895., 1896. Red. JUC. Fr. Cyr. Vlk. Nákladem spolku »Družina bl. Anežky České«. Cena 2 zl. ročně. V poslední době povstalo mnoho listů sportovních a namnoze vycházejí illustrovány. Také u nás máme jich více, než zdrávo. »Rozhledy« nejsou listem sportovním, neboť jsou věnovány »věčnému souzvuku lidstva«, lásce k bližnímu, kteráž nesmí býti sportem, ale svatou povinností. Časopisy, jednající o zvěři a rybách, vycházejí už dávno, snad i škarohlíd uzná, že jest záhodno zříditi list, v němž by se projednávaly otázky z lidumilství, poněvadž chudé budeme míti vždy mezi sebou a poněvadž »dáti almužnu jest lepší než přijímati«. Jest to almužna českých dam, které se něžné a čestné práce ujaly a založily jediný měsíčník, jenž bude dle všeho tvořiti počátek soustavných dějin charity v Čechách a bude jednou vítaným pramenem.

Měsíčník založen jest na nejširších základech lásky k bližnímu a podává zprávy o všech zjevech charity: nejprve u nás v Čechách, pak i v krajích okolních a dalekých, světových.

S potěšením můžeme poukázati k výborným pracím, kteréž vyšly z péra známého spisovatele v oboru charity a paedagogiky, p. Jos. Šauera z Augenburku. V celé práci »Rozhledů« přináleží jemu a panu redaktoru lví podíl, zejména v počátcích, které jsou nejnesnadnější. Referáty o domácích lidumilech lze vítati jako splátku starého dluhu: Strakova akademie, hrabě František Antonín Sporck, manželé Richterovi oživli z minulosti ve vděčné památce. Není to bez významu, když se oživuje památka dobrodějů z minulosti. Vzpomínání na ně plodí nové dobrodince, vzpomínka stává se semenem. Čím více úcty vzdáváme dobročinným osobám, tím více jich bude. V příčině této se hřešilo u nás již dosti.

Zajisté bude redakce sbírati vzpomínky na domácí lidumily z minulosti, aby byla archivem budoucího dějepisce nejkrásnější stránky lidských dějin: dějin lásky k bližnímu.

Přítomnosť jest popsána podrobně a věrně: všechny osoby, kteréž se ve veřejnosti zabývaly skutky milosrdenství a lásky k bližnímu, nalézají zde svou mohylu, neb aspoň desku: Marie Riegrová-Červinkova, Vlčková, Pötting, Pohlová atd.

Dosud byla pravdivou průpověď, že největší pozornosti se těší osoby, které nás zabíjejí ve válkách, pak osoby, které nás baví v divadle, a konečně osoby, které nás vodívají za nos v novinách, nejmenší pozornosti pak ti, kdož prokázali nám dobrodiní. Denní listy zpravidla pilněji referují o všech skandálních historiích a vraždách než o tiché, skryté práci křesťanské neb lidumilné pravice. Všechny sensace najdou illustratory a dovedné stylisty, jen charita odstavena je do koutka, kam žádný žurnalista nevidí. Již z té příčiny třeba »Rozhledy« doporučiti, aby mysl obecenstva se dívala na vzory hodné následování.

Jiný ještě úkol řeší měsíčník družiny bl. Anežky. Přetřásá otázky o lidumilství. Tím tříbí se názory a mnohé chybě se předejde při zřizování některého ústavu, když ve veřejné hovorně probrány byly důvody pro i proti. »Rozhledy« dosud takovéto hovorny přátelských sporů neotevřely, přinesly však úvahy: »Ústavy pro mládež zanedbanou a zpustlou«, »Děti nejopuštěnější« (1896.).

Jen dobré věci by prospělo, kdyby na podobných hovorech brala podíl větší část příznivců. Známe z dějin dobročinných ústavů, že nejedna osoba, která neuměla ani správně psáti, měla tak praktické návrhy v zásobě, že prospěla více než mnohý učenec. Zakladatel řádu »Dobrého pastýře« měl v resolutní prosté vdově větší oporu, než ve vzdělaných kruzích. Veřejný hovor o některé otázce lidumilství budí veřejný zájem pro věc a jen prospívá. Angličané s veřejnou hovornou neskrblí, ale každý otevřeně pronese své mínění o nejrůznějších otázkách. Přimlouvali bychom se za podobnou hovornu co nejvíce. Takové »hádky« prospějí charitě velmi.

V posledních ročnících zavedeny jsou i povídky, hovící směru listu. Co o nich soudíme? Ideálnějším by byl list bez nich, ale sotva asi praktičtějším. Zchoulostivělosť našeho čtenářstva jest již taková, že nechce chleba bez pomazanky. Proto dobře volila redakce vzor Horácův, verš: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Angličané mají i povídkový katechismus. Jedna povídka ku př. jedná o křtu a probírá celé učivo v rouše povídky, jiná o biřmování atd. Má-li list širší vrstvy proniknouti, jest mu třeba též povídky. Nejlepší povídkou jest »Černá paní« od Vlasty Pittnerové. Méně šťastnou je »Drama jediné noci«.

»Rozhledy« všímají si všech zjevů charitativních v katolické církvi. Zprávy z misií a řádů našich jsou věrně s pravou blahovůlí registrovány. Redakce věnuje i pozornosť charitativnímu dílu mezi protestanty; dlouhý článek přinesly »Rozhledy« o »Ochranovně Mettrayské« z péra Bohuše P. Lepaře. Jest to dílo tak zvané »Innere Mission«, kteráž své aktivní centrum má v »Rauhes Haus« v Hornu u Hamburku.

Přinesli jsme ve »Vlasti« delší zprávu o činnosti »vnitřní misie« a proto k ní poukazujeme. Nejsme úzkoprsí a vítáme každého bojovníka na poli lásky, jen nemilujeme Jakubů, kteří za čočovinu chtějí kupovati prvorozenství u víře. P. Cyprian podává v »Innere Mission« drastické důkazy o proselytismu vnitřní misie. Nečiníme redakci výtek a uvádíme jen dodatky k posudku o díle v »Rauhes Haus«. V mnohé věci může býti »vnitřní misie« protestantů vzorem katolickým laikům, zejména u nás v Čechách. Proto si přejeme, aby byly uveřejňovány povzbuzující činy, ať se udály v kterémkoliv táboře. Řídíme se myšlénkou sv. Pavla: Cokoliv dobrého, co vznešeného, nechť nás vábí k následování.

I básněmi snaží se redakce dodati živosti listu, který drobnými zprávami z celého světa stává se »novinami« charity.

K jedné věci musíme poukázati, že totiž celá redakční práce koná se zdarma, a že tuto oběť přináší od počátku chvalně známý JUC. Fr. Cyr. Vlk. Je to okolnosť, kterou třeba veřejnosti sděliti, aby aspoň takto byl redaktor odměněn za svou velikou námahu, kterou má s redakcí »Rozhledů«.

Každé číslo uveřejňuje též krátkou báseň. Velmi hezká je »Včela« od Katuše Veselé, »Soucit« od L. Grossmannové-Brodské. Některé z »jisker« nejsou případny ani správny, což zejména platí o jiskrách Carmen Sylvy.

Šest let již vycházejí »Rozhledy« a zajisté působí dobře. Budeme-li je uváděti v širší známosť, mnohou osobu získáme. Dle pravdy třeba vyznati, že »Rozhledy« jsou velmi pečlivě redigovány a že se nesou v duchu křesťanském.

Fr. Vaněček.

Z publikací české akademie. Sborník světové poesie. Česká akademie vydala dosud zdařilé překlady poesie východní, anglické, ruské, polské, jihoslovanské, italské, francouzské, španělské, katalonské, německé, maďarské, řecké. Z posledních svazků uvádíme: Petr Petrovič Njegoš: Horský věnec. Dějepisná událost z konce XVII. věku. Přeložil a objasnil Jan Hudec. Báseň je psána rozměrem junáckých srbských písní: desetitercí s cesurou za čtvrtou slabikou, a to až na malé výjimky. Autor chtěl básní vylíčiti záhubu poturčenců na Černé Hoře, kteří povážlivě ohrožovali samostatnosť a pravoslaví. Děj básně odehrává se ve třech dobách. V prvé koná se skupština; vladyka radí se s náčelníky, jak zemi zbaviti poturčenců. Ve druhé části pokračuje se v Cetyni v poradách, z četných a pěkných episod a intermez poznáváme mnohé zvláštnosti a národopisně zajímavé vlastnosti srbského a černohorského lidu. Vladyka je vyzve, aby pohubili domácí odrodilce, ale dříve aby je po dobrém vyzvali, by se navrátili k víře otců svých. Dohodnutí s poturčenci se však nestane; ve třetím díle vykoná se vyčištění Černé Hory od poturčenců. Báseň je kromě tohoto hlavního děje bohata různými episodami, charakterisujícími život černohorského lidu. »Horský věnec« byl již přeložen do některých jazyků (italského, německého, ruského, švédského, bulharského). Forma básně je dramatická, překlad plynný a hladký. Budova smrt. Hunská pověsť. Přeložili Frant. Brábek a Jaroslav Vrchlický. Přední maďarský básník, Jan Arany, před patnácti lety zemřelý, vydal r. 1864. tiskem heroickou báseň: »Buda halála«, jež se pokládá za nejlepší jeho dílo. Předmětem epa je vůdce Hunnů Attila a bratr jeho Buda; povahy docela si odporující. Attila pyšný, násilný, Buda nečinný, slabý, vrtkavý — děj líčí s mnohými episodami bratrovraždu Attilovu. Skládání o starém námořníku. Chrystabel. Kublaj chan. Přeložil J. V. Sládek. Překladatel podal líbezné básně Sam. Taylora Coleridge († 1834.) v milém a mistrném překladě. Vypravování námořníkovo je pravá dobrodružná povídka o příhodách na moři, dýšící zbožností starého vypravovatele; Chrystabel je úryvek, líčící boj nevinné dívky proti úkladům čarodějné Geraldiny, jež ji chce zahubiti; Kublaj chan je též stručný zlomek básně. Adam Asnyk: Kiejstut. Tragedie o 5. jednáních. Přeložil Fr. Vondráček. Vynikající polský poeta, Adam Asnyk, vydal »Kiejstuta« r. 1878. a mnoho se o této tragedii mluvilo a psalo; byla též přeložena do němčiny. Děj jest čerpán z historie Litvy z dob panování velikého knížete Jagiella (1377.—86.), který osvobodil Litvu od německých křižáků, ale potom učinil s nimi smlouvu proti svému strýci Kiejstutovi, jenž, dověděv se o tom, dobyl Vilny a stal se velkoknížetem, ale neudržel se. Pohnutou tu dobu litevské historie charakterisoval Asnyk znamenitě osobami, jež v tragedii vystupují a jednají. »Kiejstut« je tragedie vlastenecké zrady. Je psána rýmem a přeložena velmi pečlivě. Josef Flekáček.

Rajská zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Odpovědný redaktor: Václav Kotrba. Ročník 1896-97. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze. Celoroční předplatné 80 kr. Sešitem desátým (červnovým) ukončila »R. Z.« šestý ročník, jenž vykazuje přes osmdesáte básní a písní, z nichž jest sedm s nápěvy od J. Čecha a Jos. Moudrého; největší počet jich jest od pp.: F. L. Zelinky, Fr. Libora, F. J. Kořínka, Ant. Kosiny, J. Miloty, Fr. Šebestíka, Al. Potěhníka, J. Sahuly a j. Též článků poučných, povídek, pověstí a p. jest veliké množství; tu pak především uvésti sluší práce páně redaktorovy, dále články pp.: B. Moravcovy, Kl. Čermákovy, Fr. Šebestíkovy, J. Milotovy, J. Soukalovy, V. Podhradského, A. B. Šťastného, K. Zákouckého, T. Polabské, G. Náchodské a m. j. Při této bohatosti a vybranosti obsahu, jakou se »R. Z.« od počátku svého vycházení honosí, při tom množství úhledných obrázků, jakými každé číslo vykázati se může, zasluhuje pěkný tento časopis vřelého doporučení. Prok Zaletěl.

Kuchařská škola, sepsala Marie B. Svobodová. Kniha má vhodný název, neobsahujeť pouhých předpisů k vaření atd., nýbrž je určena hlavně těm, kdož mají upřímnou vůli naučiti se řádnému hospodaření. Spis podává takové množství nevyhnutelně potřebných návodů pro všechny okolnosti života, že právem zasluhuje nejhojnějšího rozšíření.

Díl I. knihy doporučil učitel domácího hospodářství na vyšší dívčí škole pražské, K. Starý, jako velice důležitou a potřebnou učebnici pro veškeré ústavy hospodyňské, i probéřeme zde pouze díl II.

Mimo pokyny o veškerých druzích pokrmů, od nejprostších do nejsložitějších pro tabule oficielní, jest zde připojen kalendářík, kdy jest zeleniny,

různého masa, ryb atd. nejvhodněji požívati; kterak se potraviny ukládají, zbytky jídel ohřívají nebo poznovu upravují, rovněž převáření omastků, ozdobování jídel, obsluha při stole a j. zasluhují bedlivé pozornosti.

Venkovská hospodyňka nabude zde praktických pokynů při zabijení vepříka, pro městské paní jest neocenitelný návod, kterak při nedostatku vhodné místnosti uchovati i napravovati poškozené potraviny.

Nejvíce se nám zamlouvá velmi srozumitelný, svěží a zábavný sloh, který činí knihu zajímavou a příjemnou, což je vedle nepopíratelné její užitečnosti zajisté výbornou vlastností.

Jeť všeobecně známo, že výživa člověka pohlcuje největší část jeho příjmů. Pomysleme si nyní, když nehospodárná, neumělá kuchařka proplýtvá zbytečně mnoho času i peněz za jídla nechutná i nezáživná, což se bohužel často děje. Není-liž v tom nejeden ze skrytých zárodků socialní bídy? Nehospodárností domácnost upadá, rodina se ničí; kdo zná život nižších vrstev velkoměstských, nebude toho upírati.

Kdyby žena dělníkova dovedla upracovanému, hladovému muži upraviti náležitě i prostý pokrm, zajisté by neodcházel do hospody, nezajídal a nezapíjel by tam domácího nepořádku. Než i v zámožných domácnostech není domácí paní na škodu, rozumí-li kuchyni a dovede-li kuchařce poručiti, vyvaruje se tak častých škod i mrzutostí.

Uvedená kniha podává návod k obému. Od nejjednoduššího, levného pokrmu do nádherného ustrojení tabule radí i učí tak přesvědčivě, že nelze jinak, nežli říditi se heslem, vanoucím z celého díla: »Modli se a pracuj; k čemu ruky přiložíš, tomu Bůh požehná.«

Opakujeme: jest to krásná kniha; i její účel jest nejvýše šlechetný, s tím pak, že se v ní velmi dovedně tepe zbytečný přepych ve výbavě mladých domácností, slouží ovšem souhlasiti.

Nikoliv tak v zájmu knihy, jež se již sama sebou doporučuje, jako v zájmu všeobecném bylo by si přáti, aby se mezi ženskými kruhy co nejvíce rozšířila. První díl, velmi objemný, ve formátě velké osmerky je za 2 zl. 60 kr., druhý za 2 zl., kteréžto vydání se každé domácnosti mnohokráte vyplatí.

L. Grossmannová-Brodská.

Fr. X. Svoboda: Vzrušující hlavy ženské. Novely. V Praze, J. Otto. Sbírce této slušelo by charakteristické epitheton: »povahopisné« novely. Ve čtyřech povídkách, jež kniha obsahuje, shledáváme se všude s líčením té neb oné povahy, nevšední, psychologicky zajímavé. Tak hned v prvé »Střílení holuba« egoistický, požitkářský, závistivý Kubeš, jenž chce zabrániti, aby se opuštěné děvče nedostalo na scestí, ale ničí je sám. Povídce by svědčil trochu rychlejší spád, v prvé části je poněkud rozvleklá. Druhá povídka je už psána s mnohem známějšími motivy; jednotlivé figurky jsou staří známí odjinud; nadporučík Hes přílišný slaboch, jakých snad v životě není. »Peří ve vichřici« jest jemná perokresba, poslední povídka zavádí nás též v taje lidské duše. Rádi čteme práce Fr. X. Svobody; i tato kniha stojí na výši ostatních jeho děl. Nadpis knihy nesouvisí s obsahem pranic; snad je to pouze »vzrušujícím« prostředkem reklamním.

Josef Flekáček.

O novém buditelství kněžském. Tento článek p. prof. Dr. Albína Bráfa, uveřejněný ve 2. čísle »Aletheie«, došel v 8. čísle »Vlasti« odpovědi. Pan prof. Dr. Albín Bráf uveřejnil ve 3. čísle »Aletheie« repliku, kterou jsme v 9. čísle »Vlasti« doslovně uvedli.

Katolická strana v Čechách a na Moravě — a více ještě v Čechách než na Moravě — vykonala nejvíce na poli socialním. Pan prof. Dr. Albín Bráf obral si tento obor naší práce za předmět svého článku v »Alethei«, ale zarazilo nás, že přihlíží jen k stinným stránkám, že se obírá jen literární produkcí socialní, světlých a jiných stránek naší socialní činnosti úplně si nevšímaje.

Kdo chce mluviti o buditelské činnosti českého kněžstva v oboru socialním, musí se zastaviti:

1. u Jednot katolických tovaryšů a vyznačiti jejich kulturní význam od let padesátých až po naši dobu. Tyto jednoty své členy duševně vzdělávají, hmotně podporují a poskytují cestujícím spolubratrům noclehu a podpory na stravu. O tom všem se může p. Dr. Alb. Bráf přesvědčiti v Jednotě katolických tovaryšů v Praze, která slavila letos 45. výročnici svého trvání;

2. musí vylíčiti vznik a vývoj Jednot sv. Josefských, které se zakládají buď v menších městech, kde je málo tovaryšů, nebo i ve větších hlavně z té příčiny, aby v nich našli útulku jinoši a muži všech stavů, i rolníků.

V obojích těchto spolkových kategoriích jest kněz předsedou a na 99 proc. těchto spolků založeno jest katolickými duchovními.

Katolické duchovenstvo vykonalo pro tyto spolky mnoho, velice mnoho: věnovalo jim čas i peníze, vyžebrávalo peníze na spolkové prapory, hostilo cizí řečníky a zjednávalo členům práci a na četných místech pokusilo se s mnohými obětmi a soužením vystavěti nebo zakoupiti katolickým tovaryšům domy, jako ku př. v Olomouci, v Brně, v Prostějově, Jihlavě, Holešově, v Č. Budějovicích a v Praze. Zde bývalý předseda, J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup, věnoval Jednotě katolických tovaryšů celý a hojný výtěžek ze svých spisů, což tvořilo základ ke koupi domu, a jeho nástupce, vldp. kanovník Dr. Jos. Burian, dluh tohoto domu splácí.

K tomu sluší zařaditi sjezd delegátů Jednot katolických tovaryšů z Čech, Moravy a Slezska r. 1891. v Praze konaný a r. 1895. v menších rozměrech opakovaný, jakož i »Slova pravdy«, řadu časových brožur, jež J. M. ndp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych založil a kteréž se až do dnes zcela zdarma a nezištně i od jeho nástupce ve prospěch Jednoty kat. tovaryšů vydávají.

K »Slovům pravdy« připojil nynější předseda »Bibliotéku her a výstupů na jevišti katolických Jednot«, jejíž čistý výtěžek bude náležeti opět pokladně katolických tovaryšů v Praze.

Kdo chce psáti o buditelské činnosti katolického duchovenstva v otázce socialní, musí znáti diecésní zřízení těchto Jednot a hlavně nové útvary toho zařízení v diecésích Hradecké a Budějovické a musí vyznačiti neobyčejný jejich vzrůst v diecési Hradecké za vlády nynějšího nejdp. biskupa;

3. třetí kategorií tohoto druhu jsou křesťansko-socialní spolky, které mají právo voliti si předsednictvo; založili je buď kněží, buď laikové;

4. čtvrtým činitelem v otázce socialní jest družstvo Vlasť; jeho socialní odbor, jeho bývalá Nedělní příloha »Čecha«, jeho socialní fond, socialní brožury a přednášky na venkově konané, jeho socialní sjezd loni pořádaný — to vše mělo býti ve článku p. Bráfově uvedeno;

5. osoba Dr. Rud. Horského, dělnický sjezd v Litomyšli a v Praze a hornický v Příbrami, jejich usnesení a resoluce, patří rovněž k buditelství duchovenstva, neboť i ve všech těchto pracích měli kněží hlavní, ač ne již výhradní účastenství;

6. konečně každý posuzovatel naší činnosti musí znáti a vylíčiti vznik, vývoj a působení socialních časopisů, jež kněžstvo založilo. Jsou to:

a) časopisy zaniklé: 1. »Vzájemnosť« (zal. r. 1888. v Prostějově prof. Fr. Koželuhem), list věnovaný křesť. socialismu a katolickým spolkům. Za rok byl spojen s časopisem »Dělníkem«; 2. Nedělní dělnická příloha »Čecha«, která působila 3 roky a byla základem »Děl. Novin«; 3. »Der Arbeiter« v Brně (P. Pl. Mathon), založený r. 1885; působil dvě léta.

b) časopisy dosud působící: »Dělník« v Brně (P. Pl. Mathon); 2. »Slova pravdy« (Ed. Jan Nep. Brynych); 3. »Děl. Noviny« v Praze (Tom. Škrdle); 4. »Zájmy Dělnictva« v Mor. Ostravě (koop. Tomáš Kubíček); 5. »Obrana Práce« v Brně (far. Meth. Hošek); 6. »Hornické Listy« v Příbrami (kaplan Prok. Holý) a 7. »Lidový List« (kaplan Emil Dlouhý-Pokorný).

Je kněžstvo způsobilé k tomu, co si za cíl vytklo? Většinou ano. Naše socialní noviny, spolky, naši řečníci, vůdcové spolkův a vůbec celá socialní organisace má na mysli hlavně trojí úkol: zachovati lidu víru, pomoci mu hmotně a odrážeti útoky nepřítele, hlavně z tábora socialní demokracie.

K prvnímu a třetímu bodu jest kněžstvo způsobilé svým studiem, svou praxí ve škole a v duchovní správě a svojí činností v různých katolických spolcích. Kde co vadí, kde třeba zasaditi páky, kde se dějí útoky, kde se připravuje zkáza, na to upozorní kněze jednak členové křesťansko-socialního spolku, jednak křesťansko-socialní noviny, nebo o tom nabývá vědomosti v duchovní správě.

Kněží jsou většinou synové rolníků, řemeslníků, dělníků a chudších měšťanů, znají tedy z domova potřeby lidu, v duchovní správě si pak tuto zkušenosť doplňují a založí-li křesťansko-socialní spolek, členstvem samým, obecným a veřejným tiskem si ji zaokrouhlují, tak že i v tomto druhém oboru stojí kněz na výši úkolu, jejž si vytkl.

Stálý styk s praktickými muži, jako jsou ku př. pp. Tom. Jiroušek, Ant. Ripp, Václ. Žižka a různí vážení a zkušení dělníci a řemeslníci, v otázce socialní velice nám prospívá.

Je-li ke všemu tomu katolický kněz ještě Vincenciánem (jako ku př. koop. Fr. Žák a kaplan Václ. Stejskal, ať o jiných pomlčím), nabývá v otázce socialní praxe takové, že jí sotva kdo jiný theoreticky nabude.

Tohle všecko měl p. prof. Dr. Albín Bráf vytknouti, neboť vše to podstatně patří k buditelství duchovenstva v otázce socialní.

A kdyby byl p. profesor pátral, že socialní demokracie má přes 20 českých socialních časopisů, že pokrokáři (»Ruch« a »Lid«) vší mocí vnikají v lid, že celý téměř venkovský tisk a z většiny i pražský jest protikatolický, kdyby byl vzal v úvahu zhoubnou působnosť židovstva a jeho kapitálu v socialní demokracii a kdyby byl konečně loyalně přiznal chladnosť a studenosť staročeského tisku k našemu zápasu, byl by zajisté vynechal výtku, kterou kárá agitační literární činnosť katolického duchovenstva v otázce socialní.

Všecko se na nás sápe: dělničtí i pokrokářští redaktoři svými časopisy a knihami jitří a otravují náboženské vědomí lidu, i musí se kněžstvo v řečích a spisech obírati hlavně činností agitační.

A k tomuto pracnému, namáhavému, vysilujícímu boji nemělo nižší kněžstvo nijakého základu a návodu ze semináře, k tomu se musilo dopracovati samo, za své peníze, svojí pílí, svojí přičinlivostí a svojí energií.

Ví-li p. prof. Dr. Albín Bráf vše, co jsme zde napsali, proč to v »Alethei« neuvedl, neví-li to, neměl se do práce pouštěti; neboť psáti o buditelské činnosti duchovenstva v otázce socialní a vynechati tu nejhlavnější a nejobsáhlejší část této činnosti, to nemůže žádného věci znalého čtenáře uspokojiti.

Také literární činnosť duchovenstva má v článku p. Bráfově četné mezery. Bylo ku př. nutno k tomu poukázati, že první knihy a články v jazyku českém o socialní otázce psali nebo vydali katoličtí duchovní.

R. 1884. vydali rajhradští benediktini ve své brněnské knihtiskárně dva veledůležité spisy: »Otázka socialní a duchovenstvo« a »Boj o majetek«, tento od dr. Fr. L. Chleboráda a mnoho socialních brožur pro dělníky.

R. 1880. vydal J. N. Desolda spis: »Upřímné slovo našim katolickým a vlasteneckým dělníkům« a r. 1892. vsdp. probošt Dr. Ant. Lenz vydal vzácnou knihu: »Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha«.

Socialismem zanášely se katolické časopisy již od r. 1872., kdy se mnohým českým žurnalistům o socialismu ani nezdálo. Byl to v přední řadě »Časopis katolického duchovenstva«, »Hlas«, »Obzor«, »Čech«, »Obrana víry«, »Vlasť«, »Večerní Noviny«. Až do dnešní doby nebylo v české literatuře nějakého řádného spisu proti socialně demokratické internationale, a co bylo a je, je vše vydáno a napsáno katolickým duchovenstvem.

Kdyby si byl p. prof. Dr. Albín Bráf takto vedl a všecky jasné stránky v naší socialní činnosti uvedl, byli bychom docela jinak soudili o jeho výtkách a byli bychom se o nich ani nezmínili, i kdybychom s některými nesouhlasili.

Pan prof. Dr. Albín Bráf chce míti napřed kněžstvo theoreticky vzdělané, má-li to jíti do opravdu se socialní působností kleru v písemnictví i v životě — ano, to je dobré pro klidnou dobu, ale v době, kdy nám hoří střecha nad hlavou, je škoda každého dne, v takové době musí se pracovati parou a dbáti jen toho nejnutnějšího a nejvydatnějšího: brožur a populárního tisku.

A to kněžstvo koná; a k tomu dalšímu, hlubšímu, všestrannějšímu theoretickému vědění a prohloubení bystré hlavy mezi klerem (viz ku př. Křesťanskou sociologii od prof. Dr. Rob. Neuschla) se připravují a některé z nich již daleko pokročily. Redakce.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Hned počátkem května dostavil se do Říma veliký počet poutníků. Byli to většinou Vlaši; značnou pozornosť budili v Římě Holanďané, vedení biskupem Harlemským, Msgrem Bottemannem, k nim přidružili se různí cizinci, právě v Římě meškající, počtem asi 200, takže v Sixtinské kapli, kde sv. Otec sloužil mši sv., byla v té chvíli pravá směsice různých

národů. Na všechny učinil způsob, jak papež mši sv. sloužil, Jeho Confiteor, Ave Maria, značný dojem; holandští poutníci tvrdí, že nezapomenou nikdy na tyto okamžiky a k slzám byli dojati, když sbor zpěváků v Sixtinské kapli andělskými hlasy zpíval modlitbu »Oremus pro Pontifice nostro Leone«. — Nedávno vydal sv. Otec encykliku o Duchu Svatém. Má dvě části: první pojednává o Duchu Svatém, jenž doplňuje dílo vykoupení; druhá ustanovuje na věčné časy novénu před Svatodušními svátky. V prvé části praví viditelná nejvyšší hlava církve katolické, Lev XIII.: »Ve všem počínání Našeho dlouhého pontifikátu zvláště dvě věci jsme měli a máme na zřeteli: obnovení křesťanského života v rodině a společnosti, v srdcích vladařů a v národech, poněvadž jedině Kristus je pravým životem všech, pak návrat rozkolníků v lůno církve katolické, poněvadž je to vůle Kristova, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř. Nyní, ociťujíce se na konci Své pozemské pouti, odevzdáváme práce Své Duchu Svatému, jenž je život a láska, aby je zúrodnil a zdokonalil. Abychom žádoucího toho cíle spíše dosáhli, chceme v době, kdy se blíží slavné svátky Svatodušní, promluviti k vám o Duchu Svatém, o působení Jeho v církev a v duše Svými převzácnými dary. Pokud se dotýká praktické části, ustanovil papež takto: »Ustanovujeme a nařizujeme, aby po celém světě katolickém toho roku a po všecky časy budoucí ve všech farních chrámech, ostatních kostelích a oratořích, dle toho, jak duchovní správce uzná, Svatodušní svátky předcházela novéna. Povolujeme plnomocné odpustky sedm let a tolikéž quadragen na každý den pro ty, kteří budou novéně této obcovati a modliti se na Náš úmysl a o Svatodušních svátcích nebo oktávu po nich se vyzpovídají a přistoupí ke stolu Páně. Těchže odpustků ať jsou účastni též ti, kteří pro neodkladné povinnosti svého zaměstnání nemohou se účastniti pobožností devítidenních — dle uznání duchovního správce — jen když soukromě v době novény se budou modliti a konati, co předepsáno«. — Čtení čtenáři naši odjinud již znají, že prohlášeni byli za svaté Antonín Zaccaria a Petr Fourier. Kanonisačnímu procesu jejich věnoval sv. Otec největší péči a v konsistorním sále Vatikánském bylo několikráte slavné sedění za předsednictví papežova. Slavné svatořečení samo bylo dne 27. máje. Majestátnosť a velikoleposť slavnosti samé byla taková, že nesnadno ji vypsati i péru, které nejstkvělejším slohem vládne. Světoslavná basilika sv. Petra nesla tři nápisy. Nade hlavní branou: Jesu Christo D. N. Omnis Sanctitatis Auctori — In Coelorum Eunti Sublimia — Testimonium Hodie Reddunt Gloria Sua — Antonius Maria Zaccaria Ex Insubria — Congregat. Clericor. Reg. S. Pauli Barnab. Conditor — Et Petrus Fourier E Lotharingia — Canonicor. Regular. Disciplinae in Gallia Instaurator — Itemque Canoniss. Reg. S. Augustini Legifer — Qui Virtutibus Meritis Prodigiis Inclyti — Decreto Leonis XIII. P. M. — Populi Christiani Patris Et Magistri Ad Supremos Sanctorum Coelitum Honores — Ritu Solemni Evehuntur. Nad levou branou: Adeste Cives Hospitesque — Respicite Alumnus Et Heroes Catholicae Fidei — Quae inter Adversa et Obstantia — Inter Dedecora Temporum Morumque — Et Sapientiae Humanae Naufragia — Stat Semper Lucet Sospitat Triumphat. Nad pravou branou: Coelites Sancti Italiae et Galliae Decus — In Praeclara Sobole Vestra Superstites — Potenti Praesidio Et Tutela Ostendite — Rebus in Asperis — Patriae Vos et Filiorum Caritatem — In Coelis Non Exuisse.« Výzdoba chrámu Svatopetrského byla přestkvělá a umělecká: zlato, hedváví a damašek závodily tu o překot. Na zdích bylo spatřiti obrazy slavných malířů italských, znázorňující zázraky, oběma světci způsobené. Na jednom čte se: (pracoval Grillotti) Franciscus Aloni Cremonensis faber — Chronico ulcere in dextero crure a puero confectus — Exemplo et prece Paulae Sororis — Antonio Maria Zaccaria fidens. Sanitati se stupet penitus restitutum. Na druhém (Galimberti) Paula Aloni Cromonensis — Dum spinalis medullae morbo deperdita — Animam agit — Antonium Mariam Zaccaria deprecata — integre, sanitatem recuperat. Na třetím (Palombi) Vincentius Zanotti villicus agri Bononiensis — foedo ulcere varicoso annos XLV. affectus — Antoni Mariae Zaccaria ope implorata — Illico convalescit. Na čtvrtém (Grilloti) Maria Alexandra Canoniss. Reg. Cong. a Dno Nostro — Instantanere perfecteque sanata — A gravissima arthridite genu dextero — S. Petro Fourier gratias actura — Communionem excipit. Na jiném: Soror Francisca — Ccadiutrix Congregationis Nostrae Dominae — A gravissimo ulcere in stomacho — S. Petri Fourier intercessione — Instantanee ac perfecte sanata — Chorum ingreditur — Mirantibus et exultantibus consororibus suis«. — Za našich dob často čteme, jak církev podporuje umění a vědy. Máme právě při slavné této kanonisaci příležitosť dokázati toto tvrzení. Římský list

»Osservatore romano« podrobně vypočítal, že veškerý náklad na slavnosti svatořečení, pokud se dotýká uměleckých prací, činí 240 tisíc lir. Se 72 římskými umělci podepsány smlouvy v té příčině a s jednou firmou v Janově. Byli to malíři, sochaři, architekti, zlatotepci, stříbrníci atd. I nejjizlivější nepřátelé církve a sv. Otce nemohli upříti velikolepostem slavnosti a obřadů svého nejplnějšího obdivu a uznání. Předmětem největší pozornosti byl ovšem sv. Otec; ač nebylo dovoleno tleskati a provolávati slávu a činiti hlučné ovace, přece ohromné množství se nezdrželo a činilo nejživější a nejbouřlivější projevy, když sv. Otce na lenošce z chrámu odnášeli. Velechrám se chvěl nadšeným voláním a holdováním papeži. — Kolem papežského trůnu byli v den kanonisace 33 kardinálové a více než 240 patriarchů, arcibiskupů, biskupů a opatů — počet od dob velikého koncilu vatikánského nevídaný. Neobyčejnou pozornosť budili poutníci francouzští, krajané sv. Petra Fouriera. Bylo jich 750. Dne 30. května přijal je sv. Otec odpoledne ve slavném slyšení. Byl mezi nimi i hrabě Jindřich Petr Fourier, příbuzný světce Fouriera. Hned druhého dne přijal papež přes tisíc italských poutníků, jež vedl milánský arcibiskup, kard. Ferrari. — Že je Řím město dvou vlád a dvou trůnů, okázalo se při této kanonisaci zcela jasně, právě tak jako v říjnu m. r. při sňatku prince následníka a 25letém výročí »dobytí« Říma. Přes 60 tisíc cizinců přijelo k slavnostem kanonisačním do Říma; bylo zde slyšeti jazyky všech národů na zeměkouli. — Siamský král Paramindz-Matra-Chulalongkorn I., vychovaný po evropsku, cestuje po Evropě. Byl v Benátkách, Miláně a Turině, a přijel dne 3. června do Říma. Vítala ho 101 rána z děl; na nádraží očekával ho král Humbert. Král měl s sebou svého syna, následníka-prince Sommota. Hned druhého dne odebrali se do Grand Hotelu, sídla siamského vyslanectví, odkud vlála korouhev s bílým slonem v červeném poli, siamským znakem. Zde převlékli se do bílých uniforem se stkvělými řády a ve čtyřech kočárech jeli k Vatikánu. Zde byli přijati sv. Otcem se všemi poctami, jakéž vzdávají se panovníkům. Papež čekal na krále a prince na prahu Svých komnat. Král a siamská knížata políbili sv. Otci ruku a po prvním pozdravení daroval král Jeho Svatosti zlatou giardinièru, originelní uměleckou práci siamskou. Pak představil sv. Otci své průvodce a byl pozván k důvěrné rozmluvě do komnat Jeho Svatosti. Tlumočníkem byl Msgr. Stonar; král mluvil anglicky. Slyšení trvalo dvacet minut. Jeho Svatosť vyprovodil krále až na chodbu; král i knížata líbali sv. Otci ruku a korunní princ s velikým pohnutím žádal sv. Otce za papežské požehnání. Potom navštívili vzácní hosté J. E. kard. Rampollu, jenž jim návštěvu v Grand Hotelu oplatil. Král a jeho průvod prohlíželi též slavná musea a sbírky vatikánské. Prefekt bibliotéky, P. Ehrle, okázal králi dar, jejž kdysi poslal jeho otec Pius IX. slavné paměti, a též podobiznu králova otce, jež byla s darem zaslána. Siamský král byl velmi překvapen a dojat obnažil hlavu a s pohnutím díval se na obraz zesnulého otce svého. Papež poslal králi darem stkvostnou mosaiku, představující vnitřek Svatopetrského chrámu. Liberální a zednářské listy ztropily si z krále posměch, že jsa Buddhistou, před papežem poklekl a ruku Mu líbal. Věc je spíše hodna úvahy a pozornosti, nežli posměchu. Král siamský čítá mezi svými poddanými více než 23.000 katolíků. — Dne 30. května bylo tomu 25 let, kdy se stal Lev XIII. tertiářem řádu sv. Františka. Jubileum to oslaveno bylo v Aracoeli velikou slavností. Srdce českých katolíků blaží milostivá přízeň, s jakou vyznamenávati ráčil Jeho Svatosť našeho nejdůst. arcipastýře, J. E. p. kard. Schönborna, při jeho pobytu v Římě, tak že náš milovaný kardinál-arcibiskup k výslovné žádosti sv. Otce Svůj pobyt ve Věčném Městě prodloužil. Bůh žehnej sv. Otce, jenž Církvi Kristově v dobách vážných a nebezpečných Svou moudrostí a osvíceností zjednává slávu a česť mezi všemi národy, i u dalekých pohanů.

Návrat, činohra ve třech jednáních od Jos. Flekáčka, líčí návrat dvou mladíků ze světa do svého domova, a to Václ. Svobody, jenž si ve světě zachoval víru i slušný kapitál, a Jana Kopeckého, který přišel domů otrhán, bez groše, pln podvratných zásad socialistických. Šlechetný Václ. Svoboda chce půjčiti starému Kopeckému 500 zl. uspořených peněz, aby ho zachránil před soudním zabavením jeho majetku, ale mladý Kopecký noc před tím Václ. Svobodu o tyto peníze okrade a jsa stíhán pro své socialistické rejdy zatýkačem, střelí po četnikovi a jím jsa postřelen, zemře. Šlechetný V. Svoboda obdrží po mistrovi, jemuž věrně sloužil, odkaz 1000 zl., i daruje oněch 500 zl. starému Kopeckému, což budí všude milý dojem. Ráz činohry jest: vítězství křesťanského socialismu nad socialní demokracií. Hra je psána živě a poutavě a dojde, doufáme, obliby.

Návrat tvoří I. svazek Bibliotéky her a výstupů na jevišti katolických jednot, kterou pořádá a vydává kanovník Dr. Jos. Burian. Tato činohra stojí 25 kr. a čistý výtěžek jest věnován ve prospěch jednoty kat. tovaryšů v Praze.

Ustavující valná hromada Jednoty katolického učitelstva v království Českém konána byla dne 8. června t. r. v Hradci Králové. Přítomno bylo 37 učitelů, 12 učitelek a 32 kněží.

O půl 9. hod. ráno shromáždili se účastníci v kapli bisk. semináře, kde sloužil novosvěcenec vlp. Karel Hubert z Kutné Hory první mši sv., po níž udělil účastníkům primiční požehnání. Po té odebrali se do refektáře, kde zahájil schůzi vzletnou a srdečnou řečí předseda Politického tiskového družstva sv. Jana Nep., vsdp. Msgr. Dr. Alois Frýdek, bisk. gen. vikář a kapitolní děkan.

Schůzi předsedal p. řídící učitel Václ. Špaček, za zapisovatele byl zvolen p. učitel J. Vrabec a o stanovách referoval vdp. bisk. vik. sekretář a děkan Tom. Střebský. Debata o stanovách byla živá, a v celém jednání bylo zříti mezi pp. učiteli a duchovenstvem úplnou duševní shodu a naprostou svornosť, tak že se valná hromada odbyla velice hladce. Přijaté stanovy přinesl v plném znění »Vychovatel« č. 12. ze dne 15. června, jenž vůbec uveřejnil v témže čísle o celé schůzi obšírnou zprávu.

Shromáždění zaslalo do Chrasti telegram J. M. ndp. Ed. Janu Nep. Brynychovi, biskupu, jenž srdečně odpověděl. Mimo to telegramy zaslali: dp. Dr. Karel Kašpar z Říma, vldp. Dr. Fr. Kordáč z Litoměřic, dp. Jos. Ruml z Prahy a sl. Katechetský spolek z Prahy. Pozdravné přípisy zaslali: pp.: Al. Puchta ze Střebska, Fr. Tlustý z Kublova, sl. Albína Fortýnova z Klecan, a jménem pražských katolíků J. Osv. Vojt. hrabě Schoenborn.

Shromáždění přijalo za orgán spolku »Vychovatele«. Předseda poděkoval vsdp. gen. vikáři Msgr. Dr. Al. Frýdkovi a vldp. děkanu Tom. Střebskému za péči o zřízení spolku a vd. správě semináře. Schůze byla skončena provoláním slávy sv. Otci Lvu XIII., J. V. císaři a králi Františku Josefovi I. a ndpp. biskupům.

Do prozatímného výboru byli zvoleni: řídící učitelové pp. M. B. Hornov a Karel Skultéty, vdp. děkan Tom. Střebský a učitel p. L. Nágl.

Ze stanov vyjímáme jen to nejdůležitější:

Sídlo spolku jest — k přání samých pp. učitelů — v Hradci Králové, avšak občasné schůze a valné hromady mohou býti konány v kterémkoliv místě království Českého. Jednota může zakládati pobočné krajinské katolické spolky učitelské. Pasivní volební právo mají učitelé a učitelky a z kněží jen ti, kteří ve škole vyučují. Výbor sestává z 9 členů. Z duchovních a učitelek mohou býti voleni členové výboru poměrně dle počtu, v jakém duchovní a učitelky ve spolku jsou zastoupeni, avšak nejméně jeden duchovní a jedna učitelka do výboru voleni býti musí. Činný a přispívající člen platí ročně 1 zl., zakládající jednou pro vždy nebo v pěti ročních lhůtách 25 zl. Kdyby se Jednota rozešla, odevzdá se zbylé jmění hotové a inventární nejd. biskupskému Ordinariatu v Hradci Králové, aby je na úroky uložil neb uschoval na tak dlouho, než by se zřídila podobná katolická učitelská Jednota; v případě, že by se tak nestalo do 10 let, určí Ordinariat katolické účely, na které má zbylé jmění býti věnováno.

——*——

Paběrky z novin a z veřejného života.

Encyklika sv. Otce Lva XIII. o sv. Duchu. Lev XIII. vytkl sobě za účel životní, pracovati ku spojení církví, které se byly odštěpily. Chce, aby opět se přiblížila církev k Jednotě a byla jedno srdce a jedna mysl, jako druhdy o prvních Letnicích. Proto doporučuje vzývání Ducha svatého, jenž osvěcuje lidská srdce.

Nový rektor české university. Dne 30. června t. r. byl od volitelů všech čtyř fakult za rektora c. k. české university pro studijní rok 1897—1898. jednohlasně zvolen vdp. Dr. Eugen Kadeřávek, profesor fundamentální theologie a křesťanské filosofie na c. k. české theologické fakultě. Ze životopisných dat Jeho Magnificence uvádíme: P. Eugen Kadeřávek, kněz řádu praemone strátského v Želivě, narodil se v Něm. Brodě dne 26. července r. 1840., gymnasijní studia začal ve svém rodišti a dokončil v Jihlavě. Do řádu vstoupil dn-

26. září r. 1859. Profes řádový složil v Želivě v den sv Václava r. 1863. a byl následujícího roku na kněžství vysvěcen (31 července). Studia theologická konal v Praze, při čemž poslouchal též přednášky na fakultě filosofické. Vykonal státní zkoušky z klasické filologie a filosofické propaedeutiky a vyučoval jako profesor latiny a řečtiny na gymnasii v Něm. Brodě. S dovolením vdp. opata želivského, Norberta Sychravy, přestoupil na slovanské gymnasium v Olomouci, kdež se obíral dále studiemi filosofickými. Na doktora filosofie povýšen byl r. 1871. V Olomouci byl též docentem filosofie na theologické fakultě. Rok 1882—3. strávil v Innomostí, Praze, Římě a Vídni, aby se vzdělal ve filosofii. Obrátil záhy na sebe pozornosť svými vědeckými spisy, hlavně »Formální logikou« r. 1887. Když roku 1891. byla zřízena česká fakulta theologická, byl povolán jako profesor fundamentální theologie a křesťanské filosofie na fakultu bohosloveckou. Novým dokladem jeho studií jest jeho »Psychologie«, dílo velice cenné, zpracované na základě křesťanském. Ve zvláštním otisku vydal výborné články své »O volbě stavu«. Časopisy »Vlasť«, »Obrana«, »Večerní Noviny«, »Časopis katol. duchovenstva«, »Aletheia«, přinesly velmi četné a důkladné práce profesora dra. Kadeřávka.

Katolické sjezdy. Četně navštívený 10. katolický sjezd ve Forli za předsednictví kardinala Svampy rozdělil se v pět sekcí a rokoval o povšechném hnutí katolickém, o organisaci katolických spolků, o socialních poměrech naší doby, o veřejném tisku a literatuře, o nedělním klidu, o dělnické a rolnické otázce. — V Americe konalo dne 30. května t. r. 110 delegátů německé katolické unie státu Illinois sjezd. — Eucharistický sjezd konán bude letos 20. září v Paray le Monial v diecési výtečného biskupa kardinala Perrauda. — Kongres katolického dělnictva konán byl od 5.—7. června v Toursu ve Francii. — Katolická národní Unie, jejímž účelem jest vyrvati Francii z rukou židů a zednářů, konala svůj kongres dne 5. a 6. června v Paříži. — Sjezd bohoslovců českomoravských bude se letošního roku konati zase na Velehradě počátkem srpna.

Diecésní sjezd katolíků v Hradci Králové koná se, jak jsme již minule uvedli, ve dnech 22., 23. a 24. srpna t. r. Provolání podepsal imposantní počet osob různého stavu, hlavně z Jičína, čímž byl celý mladočeský a pokrokářský tisk velice pobouřen; mladočeši, kteří provolání podepsali, musí prý býti ze strany vyloučeni. Program sjezdu jest tento: 22. srpna, v neděli odpoledne: Svěcení »Adalbertina«; vyjde se z kathedrálního chrámu Páně o půl 3. hod. odpoledne; svěcení vykoná Nejdůstojnější pan biskup a prosloví přiměřenou řeč. — V 6 hodin večer první schůze v divadle Klicperově; zahájení sjezdu, prvá řeč: O politice. — 23. srpna, v pondělí: v 8 hodin v kathedrálním chrámu Páně pontifikální mše sv., při které zapějí cyrillské jednoty chorální mši. — V 10 hodin v divadle Klicperově druhá schůze, při ní druhá řeč: »O životě rodinném«, třetí: »O tisku«, čtvrtá: »O českých dějinách«. — V 5 hodin odpoledne: třetí schůze v divadle Klicperově, při ní pátá řeč: »O otázce rolnické« a šestá: »O otázce dělnické«. — 24. srpna, v úterý v 9 hodin čtvrtá schůze v divadle Klicperově, při ní sedmá řeč: »O otázce školské« a osmá: »O otázce socialní«, po níž krátká řeč závěreční. — V 1 hod. odpoledne slavnostní banket v Adalbertinu.

Křesťansko-socialně vzdělávací a vzájemně se podporující spolek českých žen a dívek v království Českém konal první řádnou valnou hromadu dne 29. června, na den sv. Petra a Pavla. Schůze měla stkvělý průběh. Četné ženy a dívky proslovily zde upřímné katolické řeči. Zvláště nás zajímala řeč p. Václ. Dvorského, majetníka závodu holičského, jenž byl s dp. Emilem Dlouhým-Pokorným nejhorlivějším pomocníkem a rádcem přípravného komitétu. Za předsedkyni spolku byla zvolena pí. Marie Schwarzová, která vážným svým zjevem a řečnickým nadáním čestně dostála svému úkolu. Duchovním rádcem bude dp. prof. Jos. Havránek. Slavnostní řečníci: učitelka sl. Augusta Rozsypalova a dp. Dr. Rudolf Horský přispěli platně k zvelebení valné hromady. Spolek odevzdal sl. Aug. Rozsypalové po skončené její řeči krásnou kytici růží se stuhami barev slovanských a dp. Dru. Rud. Horskému stkvostnou adresu z červeného hedvábného plyše s leptaným monogramem a zdařile provedeným nápisem děkoslovným. K sjezdu došlo mnoho dopisů a telegramů z různých slovanských zemí, hlavně ovšem z Čech, Moravy a Slezska. Sál byl vkusně ozdoben a průčelí jeho zdobil veliký obraz sv. Otce Lva XIII. Hymna papežská na počátku schůze (kterou zapěla Cyrillská Jednota při chrámu ryt. řádu křižovnického) a rakouská a národní na konci schůze slavnostní náladu zvýšily. Opakujeme: schůze měla stkvělý průběh a podobala se více sjezdu

než valné hromadě, což jest důkazem, že ji pořádaly obratné ruce. Účelem spolku jest vzdělávati své členy ve vědění pro život potřebném, zjednávati zásadám křesťanským v životě veřejném i soukromém náležité platnosti, jakož i členy své slovem i skutkem v nemoci a stáří podporovati, k zaopatření sirotků pokud možno přispívati, ku křesťanskému pohřbu zemřelých členek napomáhati. Prostředky k tomu jsou: 1. odebírati, čísti a šířiti knihy a časopisy duchem křesťanským se nesoucí. 2. pořádati poučné přednášky a rozhovory. 3. hájiti katolickou víru a zásady křesťanské. 4. pořádati zušlechťující zábavy, výlety, bazary, divadelní představení, zakládati knihovny. 5. nezaměstnaným členkám svým ku práci, obchodu, živnosti dopomáhati. 6. přijímati zápisné, příspěvky členek, dary a odkazy, výtěžky ze zábav, sbírky mezi členkami konati. Zakládající členka splatí v pěti lhůtách nejméně 25 zl., činná platí měsíčně 10 kr.

Spolky křesťanských sedláků. — Christliche Bauernvereine — v Bavorsku, které jsou stoupenci bavorského centra, utvořily si o Svatodušních svátcích v Řezně centrálku, v níž jsou soustředěny všecky rolnické spolky bavorské. V Belgii ujalo se rolnické otázky duchovenstvo, zejména abbé Mellaerts z Loewenu, a to s takovou energií, že »Boerenbond«, od něho založený, má dnes už neméně než 20.000 členů, vesměs rolníků, nebo majetníků usedlostí. Jelikož pak v Belgii mluví se dvěma jazyky, flámským a francouzským, odpovídá tomu i činnosť spolku, jenž vydává dva časopisy, jeden flámský, který má 22.000 odběratelů, druhý francouzský s 5.000 odběrateli. Spolek čítá 25 družstev pro zužitkování mléka a 115 družstev pro vzájemné pojišťování dobytka. Též pilně sobě všímá pojišťování proti ohni a dal v posledním roce podnět k 1.500 pojištění v úhrnném obnosu 7 a půl mil. Počet Raiffeisenovek rozmnožil se jeho působením z 39 na 105 a mají v posledním roce 490.000 fr. vkladů a 29.000 výpůjček. Při tom neudála se dosud žádná ztráta. Spolek dodal svým členům v posledním roce 10.000 tun umělého hnojiva, 6.000 řepkových bochnic, vedle jiného krmiva, hospodářských strojů atd. Činnosť spolku neobmezuje se však na věci čistě hospodářské, nýbrž vztahuje se též na socialní a náboženské. Jeho členové vyznamenávají se pilností a horlivostí v plnění povinností náboženských. Při valné hromadě spolku uspořádán banket, jehož se súčastnilo mnoho vynikajících osob, mezi jiným také ministr vyučování Schwellert a několik poslanců. Když byly proneseny přípitky na papeže a krále belgického, připil Schwellert také na zdraví abbé Mellaerta a předčítal přípis ministra orby de Bruyna, jenž se omlouval, že mu není možno slavnosti se súčastniti. K dopisu přidán byl rytířský kříž řádu Leopoldova, kterým král Mellaerta vyznamenal. V Javorách založen byl spolek katolických rolníků. Slavnosti jeho založení, která se konala letos o Letnicích ve Würzburku, bylo přítomno přes 20 zemských poslanců. A co se děje u nás? »Obrana zemědělců« v č. 16. vybízela rolnictvo, aby dne 6 července oslavovalo památku Husovu »schůzemi, pálením ohňů, přednáškami«. Ke jménu Husovu prý vížou se nejslavnější a největší upomínky lidu našeho vůbec a rolnického zvláště . . . všecka bojiště rudla selskou krví českou. I český rolník byl zbožný a namnoze podnes je zbožný, ale málo jsme si ho všímali, málo jsme mu pomáhali, na katolických základech jsme ho nezdružovali, spali jsme zkrátka s malými výjimkami přes 25 let — a rolník se nám odcizil. I my chováme v srdci svém přání: zříditi jednou v Čechách katolické sdružení rolnictva, ale jest otázka, svedeme-li to, docílíme-li toho . . .?

Jednota katolického učitelstva v království Českém. Všecky liberální učitelské listy zahájily palbu proti Jednotě. »Posel z Budče« přinesl již dva úvodní články, »Učitelské Noviny« jeden a různé Budče a jednoty pozvedají proti ní své protesty. Ano, naše Budče nyní z protestů ani nevycházejí: protestují proti řeči p. řídícího Václ. Špačka v Táboře, protestují proti návrhu Ebenhochovu, protestují proti Jednotě katolického učitelstva v království Českém a protestovaly by vůbec proti všemu, co by mohlo býti ve škole zavedeno ve prospěch církve a katolického náboženství. K tomu bychom jim radili, aby přidaly a provedly tyto protesty: ať nechodí žádný liberální učitel na hostinu na faru; ať nejde žádný liberální učitel a učitelka na faru prosit za přímluvu, jedná-li se o místo učitelské. Je-li heslem liberálních Budčí a Jednot a pražského jenerálního štábu učitelského, pranýřovat každého učitele, jenž se hlásí k Jednotě katolického učitelstva, budiž zase heslem kněžstva, přijde-li učitel nebo učitelka prosit za něco na faru nebo kněze vůbec, tázati se: zdaž je členem Jednoty kat. učitelstva; dle toho jak odpoví, zařiďme své jednání.

Filialka Jednoty katolického učitelstva v Praze pro arcidiecési pražskou. Tato jednota má nejméně členstva v Praze a vůbec málo v arci-

diecési pražské. Hlavně nás překvapuje, že sl. učitelky, soustředěné v kongregaci Marianské, nové Jednotě nápadně se vyhybají. Od těch právě čekali jsme pro spolek značnou posilu. I žádáme katolické pp. učitele a katolické slečny učitelky z arcidiecése pražské, aby k Jednotě hojně za členy přistupovali. Sejde-li se do podzimku hojný počet členů, bude zřízena v Praze filialka Jednoty. Terrorismu se nebojte: opravdová láska k Bohu a upřímná příchylnosť k církvi přemáhá všecko.

Pod úrovní vzdělanosti? »Hlasy ze Siona« oznamují schůzi spolku evang. učitelů v Moravči, a uveřejňují pořad: 1. Zpěv, modlitba, kázaní a zahájení. 2. Potřeba a nutnosť konfesijní školy pro ev. církev. 3. Účastenství ev. učitele v spolkové činnosti, směřující k pěstování křesťanského života v církvi. 4. Evang. učitel na škole obecné. 5. Čeho se docílilo ohledně zlepšení platu učitelského za minulý rok. Pánové ze »Škol. Obzoru«, »Posla z Budče« et comp., všimněte sobě programu; vystoupíte také proti učitelům evangelickým, když ukazují na potřebu a nutnosť konfesijní školy? Jest jejich nynější vzdělání, nebo bude další jejich působení pod úrovní vzdělanosti? Proč tito jsou v pokoji a katoličtí učitelové na pranýř stavěni? Neplatí-liž o vás Isai. 5, 20.?

Raiffeisenovky na Moravě a v Čechách. Dne 20. června t. r. konány byly dvě ustavující schůze nových záložen dle soustavy Raiffeisenovy, a to v Rozseči pro farnosť Sulíkovskou a v Černovicích u Kunštátu, za přítomnosti zemského poslance faráře Vinc. Ševčíka a jednatele Ústředního svazku kaplana Jana Holby, kteří na obou místech o těchto záložnách mluvili. V obou záložnách spolupůsobí rolníci a kněží. »Hlas« doporoučí katolicko-politickým jednotám na Moravě, aby soustavně a vytrvale o Raiffeisenovkách pracovaly. Hlavní již uvedení fedrovatelé této velenutné organisace hospodářské jsou ochotni do těch farností a jednot, kde záložny založiti míní, dojeti a radou i skutkem pomoci. — V Čechách vstoupila dne 1. července t. r. Raiffeisenovka v Litni. V představenstvu a dozorčí radě zasedají místní farář, učitelé a rolníci. — Nad touto činností jest »Čas« (čís. 25. ze dne 19. června t. r.) všecek bez sebe. Píše: »K c. k. soudům docházejí v poslední době velmi četné žádosti farářů venkovských o zápis Raiffeisenových záložen do rejstříku obchodního Zajímavo jest, že skoro všechny stanovy mají některé společné chyby, pro které je úřady vrací k doplnění. Patrně rozeslali (»Čas« to viděl — on ví všecko?) biskupové farářům ne zcela správné stanovy. Jest to zjev neobvyklý, že duchovenstvo katolické nyní tak horlivě chápe se peněžních obchodů, ač jindy omezovalo činnosť svou v tomto oboru jen na to, kam by ukládalo bohaté výnosy svých praebend. Snaha kněží je zřejmá: chtějí dostati záložny do svých rukou a tím zjednati sobě všude rozhodný vliv. Na to odpovídá v »Katolických Listech« ze dne 27. června t. r. velice trefně L. † 39: »Ale Bumberlíčku, warum denn in die Ferne schweifen, pravdu máš zrovna u nosu. Předně neznáš stanov. Za druhé nevíš nic o naší bídě venkovské, jež všude těká a není koho, kdo by ji chtěl zažehnati. Liberálové neumějí leč při džbánku politisovat, realisté nemají kdy pro vrozené trhanství, pokrokáři jsou náměsíční, litají v povětří a socialisté jsou z jiného světa. Milý Bumberlíčku, ne, k tomu není zapotřebí kons. výnosů, aby kněz zakládal nebo pomáhal zakládati Raiffeisenovky, k tomu úplně stačí vaše »realistní« chování se. Pro chuďasa, jenž se topí, nevíte nic učinit, než mu vyrvat útěchu náboženství?« — Ústřední jednota českých hospodářských společenstev v království Českém (Praha, Jungmannova třída č. 25.) nabízí zakladatelům Raiffeisenovek všecky potřebné vzory, jež se prostě vyplní a úřadům předloží. Rovněž i stanovy k tomu potřebné žadatelům se zašlou. Jedná se o to, aby se předešlo formálním závadám, pro které soudcové odepírají provedení zápisu.

Rivista Internazionale v Římě rozebírá v posledním čísle z »Hlídky« článek: »Církev a socialismus« (La Chiesa ed il socialismo) a z »Dělnických Novin: »Židovstvo a socialní demokracie« (Il giudaismo e la democrazia sociale.) Rozboru obou článků věnovala »Rivista« 2¼ strany.

Proč nevystupují proti rabínům? Socialní demokraté — píše brněnský »Hlas« — kde mohou — slovem i tiskem hanobí katolické duchovenstvo, počínajíc od kaplana až do sv. Otce, k němuž hlavní zbraní jest jim lež. A tu mnohý se táže, proč stejně nevystupují také proti židovským kantorům, rabínům a vrchním rabínům. Vysvětlení jest na snadě. Zakladatelé socialního demokratismu jsou Lassalle, Marx a Engels — židé; vůdci socialních demokratů v Ra-

kousku jsou: Adler, Ingwer, Elbogen, Beer, Verkauf, Ornstein, Austerlitz, Jeiteles, Pollatschek, Reichenfeld, Ehrentraut, Jacobi, Mendelsohn, Silberberg, dr. Czech — opět samí židé; v Německu komandují: Singer, Aaron, Schönlang, Stadthagen, Quart a Braun, opět židé; v Anglii Avelink — žid, ve Francii Lafargue — žid, v Italii Barzilai — žid, ve Španělsku Iglesias — žid, v Americe Kohn — žid. Z toho jde, že socialní demokraté nejsou nežli pochopy těchto »vyvolených«, vykonávajíce jejich rozkazy a pokyny, čili aportýrujíce po způsobu jistých dobře vydresovaných čtvernožců. A židovští vůdcové to také jsou, kdož svedený a jimi zfanatisovaný lid štvou k nestydatému hanobení a tupení katolického kněžstva, a vůdcové ti jsou to zároveň, kteří nedopustí, aby socialista vystoupil proti kterémukoliv židu, nefku-li proti některému rabínovi. Činí tak ovšem jen ve smyslu židovské »svobodomyslnosti.«

Rozhodné slovo o našem divadle napsal v neděli dne 27. června t. r. do »Katolických Listů« jejich výtečný feuilletonista, dp. Petr Kopal. Dí: »Přál bych si, aby katolíci u nás konečně se vzmužili a vyslali deputaci k intendantu Nár. divadla s uctivou prosbou, aby svého vlivu užil, aby kusy, v nichž se hrubě uráží katolická církev a vůbec city katolického lidu, a vůbec kusy, v nichž před oči diváků staví se mrzká historická lež a jimiž publikum popuzuje se k záští proti katolické církvi, k pohrdání křesťanskými zařízeními, z repertoiru divadla již jednou byly odstraněny. Jaké to ponížení pro nás katoliky, dávají-li se opery, k nimž slova napsal pohan a k nimž hudbu složil žid.« Naše »Vlasť« bojuje proti tomuto směru již 13 let, i těší nás, že můžeme uveřejniti i z jiných stran protesty proti různým nepřístojnostem Národního divadla.

Pěkné spojenství. »Český List« v Kolíně a »Osvěta« na Král. Vinohradech dokazují básníku J. S. Macharovi styky s hlavním vůdcem socialní demokracie, Dr. Adlerem.

Každému chvilku hrají. »Naše Doba« (str. 733. t. r.) ohlašuje, že dělnické spolky prohlásily hostincům a veřejným místům, že nebudou jich navštěvovat, kde »Šípy« a »Nár. Listy« jsou vyloženy. Také učitel Sokol prý již nevyhovuje; pracuje prý ve »vysoké politice« a není ani na sněmě ani na říšské radě odborníkem. (N. D. str. 727.) Hlehle, jak se časy mění!

Katolická universita v Mexiku. Katolický sjezd mexický usnesl se založiti katolickou universitu v Mexiku. Úmysl tento byl v Římě schválen. Přípravné práce jsou v plném proudu. Arcibiskup mexický stojí v čele celého podniku. Prozatím zřízeny býti mají tři fakulty: bohoslovecká, filosofická a právnická. Liga † 20.

JIHOSLOVANSKÉ ROVY.

Dr. Matija Mrazovič. — Matija Mrazović (narozen v únoru r. 1824.) byl v pravém smyslu slova politikem. Ačkoliv byl dobrým a svědomitým advokátem, přece se nestaral o svou kancelář, když ho vlastenecká povinnost volala na politické pole, aby bojoval za práva Chorvatska. Jsa přívržencem pravé národní strany, byl v politické příčině vykonavatelem myšlének biskupa Strossmayera, právě tak, jako byl Rački jich vykonavatelem ve směru kulturním. Strossmayer byl, jakož jest i dnes, ideou; Rački byl doktrinou, Mrazović byl praktickou prací. Co prvý svou fantasií vymyslil, druhý vysvětlil hlubokou a mnohostrannou učeností, Mrazović to svým praktickým duchem uskutečnil. Proto bude historie chorvatská od r. 1860. až do r. 187 . tato tři jména vždy společně jmenovati, — Na sněmu i v »Pozoru« vystupoval pro chorvatskou státní ideu a chorvatské státní právo. Co se týče poměru Chorvatska k Uhersku, byl Mrazović toho přesvědčení, že jen tehdy může býti řeč o dorozumění mezi oběma královstvími, až Uhersko uzná státní samostatnosť a integritu království Chorvatského. Za bana Raucha byla politická situace v Chorvatsku velice dusná, ale Mrazović svou činností byl příčinou, že se Rauch musil vzdáti bánské hodnosti. V boji za národní práva nevyznamenával se Matija Mrazović pouze vytrvalou prací, nýbrž i obsáhlou známostí chorvatské minulosti a chorvatského práva, jak patrno z jeho politických článků a jeho řečí. Byl-li Mrazović někdy oportunistou, byl vzorem oportunisty a měl k tomu vždy své příčiny. Než zesnulý nikdy nezadal oportunismu své osobní cti a cti své vlasti.

Šime Ljubič. — 19. listopadu vypustil ducha Šime Ljubič, velezasloužilý chorvatský dějepisec, archaeolog a numismatik. Zesnulý, jenž v učeném světě slynul svými četnými literárními pracemi, byl dlouhá léta ředitelem chorvatského musea v Záhřebě a teprve na své staré dny odešel do rodného místa, kde zdědil pěkný statek. — Šime Ljubič se narodil 24. května 1822. ve Starém Gradě na ostrově Hvaru. Gymnasium, filosofii a theologii studoval v Dubrovniku a ve Splitu, větším dílem v Zadru. Již jako hoch napsal příležitostnou báseň, která byla i vytisknuta. To mu dodalo odvahy, tak že sepsal ještě více menších básní a jako filosof též několik dramat. V bohosloví jal se zaměstnávati dějepisem a národním jazykem. Když začala vycházeti »Zora dalmatinska« a »Dalmazia«, psal do obou listů různé literární a vědecké články. Prvá větší jeho rozprava pojednávala o jihoslovanských penězích a byla namířena proti nadpopovi Kaporu, jenž se snažil dokázati, že Justinian I., císař Římský, rodem Slovan, vydával slovanské peníze. R. 1847. měl primici a stal se duchovním pomocníkem v rodném městě. Tu sbíral pilně staré řecko-dalmatinské peníze, řecké a latinské nápisy. Než, následkem denunciace byl propuštěn ze služby a dán pod policejní dohlídku. Měšťané se ho ujali a vymohli mu zase místo v Supetaru na Bracu. Když se stal farářem, vykonal profesorskou zkoušku a ku konci r. 1857. se stal profesorem na splitském gymnasiu; 6 let později byl profesorem ve Rjece, kdež pilně pokračoval v literární práci; vydal tu spis »Ogledalo književne poviesti jugoslavenske«, jenž však byl zabaven. Příčinou byla jedna věta, ve které Ljubic praví, mluvě o protivnících glagolice: »Již ode dávna klesá omišský národní seminář, ale v Zadru jej zničil jeden Čech, nadbiskup Josip Franjo Novak. Těžka mu zemljica u grobu!« — Když byla v Záhřebu založena akademie, byl Ljubič jmenován akademikem; r. 1871. byl jmenován prvým kustodem národního musea v Záhřebě. Aby mohl vydati obšírné dílo o jihoslovanské numismatice, dostal od Chorvatské akademie 800 zl., od Vídeňské akademie 1000 zl. a od Srbského knížete 2000 zl. podpory. Dílo vydáno r. 1875. ve stkvostném vydání a přineslo Ljubiću mnoho slávy; císař rakouský, kníže černohorský a král italský rozličně jej vyznamenali.

Gjorge Nikolajević. — Gjorge Nikolajević, slavě 2. února 10leté jubileum svého archiepiskopského působení, přijal různé korporace a deputace, jež mu blahopřály, děkoval ještě nadšeně za blahopřání, ale neminulo ani 8 dní — a byl mrtev. Ve čtvrtek 8. února o půl 10. hodině rozezvučely se sarajevské zvony s obou srbských pravoslavných kostelů, oznamujíce smutnou zprávu, že archiepiskop Sarajevský, metropolit Dabro-bosanský, eksarch celé Dalmacie, veliký dobrodinec Srbského národa, spisovatel atd. zesnul v 89. roce svého žití. — Gj. Nikolajevič se narodil v Gasku ve Fruški gori 20. dubna 1807. V sriemských Karlovcích vystudoval srbské gymnasium a bohosloví. Po těchto studiích byl poslán do Grigu, jako učitel srbské školy. Ale touha po dalších studiích nedala mu pokoje, takže Nikolajević se odebral do Budapešti studovat filosofii. R. 1830. stal se na domluvu tehdejšího srbského metropolity Stratimiroviće zase učitelem, ale tentokráte v Dobrovniku. Tři léta později stal se pravoslavným knězem. Pro své svědomité a vlastenecké působení byl r. 1846. jmenován Dubrovnickým »protopopem« a r. 1856. vyznamenán zlatým křížem Františka Josefa I. Po 28letém působení v Dubrovniku byl přeložen jako profesor bohosloví do Zadru a když se metropolit Dabro-bosanský Kosanović r. 1885. své služby vzdal, byl metropolitem jmenován Nikolajević. — Na poli písemnictví začal pracovati již jako mladý učitel a kněz v Dubrovniku. Nejdříve byl pravou rukou zesnulému dr. Božidaru Petranoviću při redigování časopisu »Srpsko-dalmatinski Magazin«, jehož byl spolupracovníkem do r. 1842. Toho roku sám převzal redakci a byl redaktorem tohoto listu do r. 1862. Mimo to psal do časopisu »Grlica Crnogorska«, »Letopisu Matice Srpské« atd. pod různými pseudonymy. Nejznamenitější jeho dílo jest »Srpski spomenici«, za něž byl od ruského cara vyznamenán drahocenným brillantovým prstenem a řádem sv. Anny III. stupně. Jakým byl dobrodincem svého národa, vidno z toho, že za svého života daroval různým dobročinným ústavům a spolkům 104.000 zl. a po své smrti zanechal 53.800 zl. také k dobročinným účelům.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z Historického kroužku. Schůze výboru svolaná na den 23. června počata jako vždy modlitbou. Protokol o schůzi minulé sepsaný se schvaluje. Panu učiteli Jos. Flekáčkovi, jenž písemně žádal, by se mu udal objem chystaného »Průvodce Prahou«, ponechává se volná ruka s tím obmezením, by bylo nanejvýš 10 tiskových archů kapesního formátu. Průvodce Prahou bude vydán v 5.000 výtiscích. — Dp. red. Tom. Škrdle podává referát, na čem se komitét, zvolený v minulé schůzi usnesl. Komitét sešel se dne 5. května a podává výboru Historického kroužku tento elaborát: Manifestační schůze zahájí se v pondělí, 27. září t. r. o 6. hod. večer ve velkém sále záložny sv. Václavské, předsedou J. Magn. prof. Drem. Frant. Xaverem Kryštůfkem, jenž uvítá hosti, zmíní se o účelu a úkolu Kroužku a vzpomene zásluh zesnulého P. Josefa Svobody. Potom prosloví pan učitel Jos. Flekáček řeč o Historickém románu se stanoviska historické pravdy, a po něm přednese dp. farář Frant. Ekert některé význačné a zajímavé stati z historie pražské za doby reformace. — Druhého dne na sv. Václava počne schůze o 3. hod. odpol. v týchž místnostech, v níž promluví dp. farář Václ. Honejsek o českých emigrantech v Lešně a Perně, po něm pan professor Jos. Vávra nastíní obraz obležení Prahy od Švédův, a dp. professor Václ. Müller vytkne historickou pravdu v operní produkci novověké. Slavnostní tato schůze ukončí se závěrečným slovem pana předsedy. Technické a manipulační práce (zvaní spolků a jednotlivců, program, vstupenky a p.) svěřeny komitétu, hlavně panu red. Tom. Škrdlovi. — Panu Dru. Č. Zíbrtovi dá se Sborník výměnou za »Český lid«.

Výbor družstva „Vlasť konal ve čtvrtek, dne 1. července, třetí schůzi v XIII. správním roce. Předseda dp. Dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny modlitbou rokování. Přítomno bylo 5 členů výboru, a z náhradníků pp.: Václ. Müller, gymn. katecheta, Tom Jiroušek a Fr. Kotrč. Jako host byl přítomen p. Václ. Kotrba, majetník Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. Administrator družstva sdělil, že jdou želatinové lístky i poslední brožury čile na odbyt, ale stále jsou žádány na dluh. I obnovuje výbor znovu své usnesení, že se všecko z družstva prodává jen za hotové, když se zašlou peníze napřed. — Sv. Josefská Jednota v Rouchovanech, člen družstva, děkuje za darované knihy. — Různé spolky katolické žádají družstvo, aby jim darovalo své časopisy a knihy. Výbor tyto žádosti zamítá, vycházeje z toho stanoviska, že jsou katolické spolky proto založeny, aby podporovaly katolický tisk a nikoliv naopak. — Novým ročníkem počínajíc budou »Dělnické Noviny« obohaceny měsíční přílohou: »Ženské Listy«, ač jestli žadatelé splní své podmínky. Avšak podotýkáme, že by se tím »Děln. Noviny« nikterak nezdražily. — Někteří duchovní páni žádají, aby z »Vychovatele« exhorty byly vypuštěny. Výbor, nežli učiní o tom rozhodnutí, vyžádá si dobrozdání slavného katechetského spolku a dle tohoto vyjádření učiní pak definitivní rozhodnutí a zařídí »Vychovatele« tak, aby vyhovoval i pp. katechetům i pp. učitelům. — Družstvu bylo nabídnuto, aby vydalo brožuru: Komuna Pařížská r. 1871. — obraz státu socialistického. Ale právě v tyto dny vydalo knihkupectví Cyrillo-Methodějské podobnou brožuru z péra dp. P. Jana Nep. Holého, i nemůže výbor této žádosti vyhověti, protože by to bylo příliš mnoho, dvě brožury najednou o témže předmětě vydávati. — Dvěma vznešeným dárcům, kteří darovali družstvu Vlasť jeden 2000 a druhý 600 zl., ale kteří si vymínili do smrti úroky, budou vydány od družstva úřadní stvrzovací listiny. Kdo by družstvu Vlasť peníze odkázati mínil, může mu je ihned odevzdati a družstvo mu bude do smrti úroky spláceti. Proč to píšeme, každý věci znalý snadno se domyslí. — Výbor probíral ještě různé záležitosti vnitřního rázu, načež ukončil p. předseda schůzi.

VLASŤ.

Po stopách Bohumilů a lidumilů.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

Účel kongregace jest následující:

1. Ústav »sester sv. kříže« jest samostatné duchovní shromáždění, založené k posvěcení jeho údů a konání skutků lásky k bližnímu ve všech směrech duchovního i tělesného milosrdenství.

2. Mají proto členové nejprve sebe posvětiti a proto věrně užívati všech prostředků, kterých jim ústav poskytuje. Neprospělo by jim, kdyby sebe neposvěcovaly a zahynuly. Posvěcení sebe jest první jejich povinností.

3. *K této povinnosti řadí se úloha ústavu, působiti ku blahu bližních v každém směru.* Ústav má se obírati vyučováním a výchovou od kolébky až do povolání životního, ošetřováním chudých, nemocných, sirotků zpustlých, vězňův a jinak pomoci potřebných. Žádný skutek lásky k bližnímu nemá býti z působnosti ústavu vyloučen. Tato činnosť jest sestrám rovněž svatou povinností, jejíž vyplnění nesmějí zanedbávati bez ublížení spásy.

4. Zatím co Josue bojoval, modlil se Mojžíš na hoře. Též v mateřinci má býti ustavičné klanění Svátostnému Ježíši, aby pracující sestry účastny byly božské pomoci, aby povinnosti své věrně a vytrvale plnily.

Toť stanovy hlavní, na něž každý rok sestry skládají slib.

Romanopisci však vždy ještě čenichají tajné instrukce, kterými se členové řeholí více musí říditi než samým Evangeliem. Abychom je upokojili, tedy stůjž zde tajná instrukce, jakou zaslal »špinavý kapucín« sestrám, jako odpověď na jejich gratulaci. To jest právě to nejdůvěrnější, tedy pozor:

»Svou lásku dokážete nejlépe, budete-li se snažiti býti pravými sestrami, jak jsem si je od počátku představoval. To učiníte, když

1. Budete chtíti *vše a nic*: vše, co Bůh chce, a ničeho, čeho nechce; vše, co chce řehole, ničeho, čeho nechce atd. — — vše pro Boha a bližního, nic pro sebe. V tom je podstata vší ctnosti, smrť vlastního »Já«, život v Bohu, shoda s Ježíšem, pramen míru, podmínka zásluh, schopnosť vejíti úzkou branou; kterak by se mohl nadutý úzkou branou protlačiti?

2. Když ukřižovaného Ježíše nade všecko, ve všem milujete — z lásky k němu chcete býti jemu podobny, zejména v utrpení, bolestech a odevzdanosti. Láska dělá vše možným a snadným. Pozorujte jen sv. Otce a všecky svaté. Často sebe se ptejte: Líbí se tato myšlénka, řeč, skutek mému Spasiteli, podobá se Jeho myšlení a jednání?

3. Když proto se budete cvičiti v lásce vzájemné, kteréž jest daleka všechna podezřívavosť, posuzování, odmluvy atd. Kde jest Kristus, tam jest Jeho duch, duch lásky, který všechny spojuje v jedno srdce.

4. Když se budete cvičiti v poslušnosti, chudobě, spokojenosti ve všem, v sebezapírání . . .«

Doufám, že mohu přestati na citování »tajných instrukcí«, snad se s nimi romanopisci spokojí a nebudou se proto horšiti.

Toť duch kongregace Křížových sester a také jejich zakladatele, P. Theodosia Florentiniho.

Když nastoupil své místo v Churu, seznával, jak chatrně postaráno bývá o chudého v jeho nemoci. Toužil zbudovati místo, kde by nemocným chudým bylo možno uložiti hlavu a vypustiti duši v soucitných rukou osob. Kapucín však neměl žádného majetku kromě dobré vůle. Vybral tři ze svých sester a poslal je do Innomostí, aby u Milosrných sester nabyly zkušenosti v obsluze nemocných. V Churu hledal obětivých duší; aby je spíše shledal, koupil napřed starý dům na dluh a dle možnosti připravoval jej za budoucí nemocnici. Když už první odvážný krok byl učiněn, pomáhaly šlechetné duše dále, aby bylo dílo všem sympatické dokonáno. Dámský spolek katolický vzal si na starosť zařízení postelí a prádla pro nemocné. Školské sestry počaly nemocné ošetřovati ve 4 pokojích.

Aby zařídil důkladnější a ve všem vyhovující nemocnici, zakoupil místo a pomýšlel na novou stavbu. Vydal loterii, kteráž vydala 3000 zl. čistého užitku pro novou nemocnici. To však z daleka nepostačovalo. Theodosius vydal se na cestu, aby sbíral příspěvky. Zaměřil na jih a do Říma, kdež pro své plány chtěl dostati i požehnání Pia IX. Jak se mu vedlo na žebrotě, píše představené do staré nemocnice r. 1852.: »Kolikráte musím někam jíti, abych lidi zastal doma, to ví jen Bůh; nemohu však sám do jejich měšce sáhnout, a to mne zde proti mé vůli zdržuje, navrátím se však, jakmile potřebné peníze seženu.« V Churu stavba nejen vázla, ale rozličnými intrikami byla i zastavena jako dílo příliš smělé. Kde kterého Švýcara na cestě nebo v papežské gardě shledal, všecky přemluvil k příspěvku. Konečně se po namáhavé cestě vrátil, znova započal stavbu, umlčel pomluvy a na cti utrhání. R. 1853. v dubnu byla stavba dokončena, a nemocnice se přestěhovala. Nová nemocnice má síň operační, lékařskou, sály pro nemocné, světnice pro jednotlivce, lázně, zahradu a vše, co k pohodlí nemocných slouží. O ní psal list »Bündnerische Wochenzeitung«: »Nejkrásnější dílo P. Theodosia

v našem kantoně jest tak zvaná »křížová nemocnice«, kterou r. 1852. vystavěl, výtečně zařídil a každému nemocnému nehledě na vlasť, majetek, náboženství co nejliberálněji otevřel, tak že nemocnice těší se nejen výborné pověsti, ale i veliké návštěvě; kdyby P. Theodosius jiného ústavu byl nezřídil, za tento patřil by mu trvalý pomník.«.

Aby ulehčil přístup do nemocnice, zřídil jakýsi druh nemocenské pokladny mezi tovaryši a služkami: »Gesellen- und Dienstbotenverein« v kantoně Graubünden. Členové za nepatrný příspěvek nabývali práva v čas nemoci uchýliti se do nemocnice. Nemocnice čítá 50—60 nemocných denně. Celý náklad uhrazen nebyl, proto vydal akcie, které se ku splátkám vylosovaly. Poslední zaplaceny teprve r. 1865. Všechny akcie roznesly Křížové sestry po Švýcarsku.

Theodosius chtěl zříditi též mužskou kongregaci bratří, která se mu však z mnohých důvodů nepovedla a brzy zašla. Poněvadž jako Kapucín ničeho nemohl míti na své jméno zapsáno, byl před zákonem majetníkem a pokladníkem — ševcovský mistr K. Furger, šlechetná a obětivá duše, která mohla míti tisíce v rukou a nepřiložila k nim srdce a v knihách mohla míti všechen majetek na své jméno zaznamenaný a vydala do posledního krejcaru vše, když ústav mohl na vlastní jméno býti zapsán v knihách. R. 1861. vystřídalo se v nemocnici 2044 nemocných — dle toho si přibližně můžeme učiniti obraz, kolik dobrého nemocnice podnes způsobila.

Bohatá to zajisté činnosť a přece není vyčerpána. Ještě třeba poukázati na chlubnou perlu katolického Švýcarska, »kolej ve Schwyzu«. Pod oběma Mythy v ladné krajině leží Schwyz, uprostřed jehož zdvihá se všem památná, veliká budova kolejní. Má za sebou kus minulosti. Zde druhdy působívali Jesuité a měli zde značnou kolej. Však od vydání liberálního dekretu, že Jesuité jsou nepřátelé říše, musili opustiti nejen kolej, ale i Švýcarsko, kteréž jinak i prohlášeným anarchistům skýtá útulku a ochrany. Od r. 1836. působili ve Schwyzu Jesuité na staré koleji, kterou proměnili ve vyšší střední učeliště, na němž 150 studujících se vzdělávalo. Ústav obětivostí katolického kantonu rozšířen a s velkou slávou r. 1841. otevřen. Ústavu vedlo se dobře. Však tu r. 1847. vypukla »spolková válka«. Do Schwyzu přitáhli též noví osvětáři, a tu ovšem uznali Jesuité za moudré zmizeti. Poučil je osud jejich bratří v Luzernu, Frýburku a jinde. Kostelní náčiní a roucha, bibliotéku a fysikální kabinet ukryli před nosiči svobodné kultury po domích spolehlivých »tmářů« a potraviny vydali mezi chudé v obci. Tmáři zmizeli, a začali hospodařit osvětáři. Počali s okny ústavu, jež rozbili, vypáčili dvéře, zbořili kamna, zapálili podlahu, otevřeli smělou rukou hrobku, v níž ležel P. Drach, reformator ústavu. Škoda úřadně odhadnuta na 6430 fr. Osvětě učiněno zadost; nosiči její odtáhli a začali znova »římští pavouci« rozprostírati zde své síti. Katolická společnosť chtěla ústav zachovati i činěny rozličné pokusy, ale stavět nebylo tak lehko jako bořit a rozehnat. Ústav měl dluhy, které stouply až na 55.000 fr. Ústav se dodělal úpadku. Tři léta ležel ladem. P. Theodosius přišel do Schwyzu hledat příhodného místa pro mateřinec Křížových sester. Zde se dověděl o rozpacích »gymnasialního konsortia«. Nebylo mu dosti, že měl starostí plno se svou novou kongregací, chopil se práce i v tomto oboru, aby pojistil svým rodákům katolickou střední školu.

Fondu zde nebylo, státní prostředky scházely, bylo zde jen srdce katolíků, kteří měli zničiti »veldílo liberálů«. V počátku potkával se Florentini jen s pokrčováním ramenou. Vzal na se povinnosti s majetkem koleje spojené a slíbil vymoci na biskupu a kantonální vládě, aby zde zřízeno bylo gymnasium a reálka s pensionátem pro žáky, kterýž by měl býti pod dozorem »profesorského spolku«. Bylo mu s úmorem ročně spláceti 6.000 franků, měl-li danému slovu dostáti. Nebudu psáti o obtížích při vyjednávání. V říjnu r. 1856. otevřeno kollegium Panny Marie Pomocné ve Schwyzu, na němž z počátku převzal ředitelství sám, pak vyhledával schopné kněze a katolické laiky, až zabezpečil ústavu trvání; pak odstoupil z ředitelství, odevzdav ústav katolické společnosti, kteráž jest pod předsednictvím švýcarských biskupů. Vděční Schwyzové pořídili velekrásný obraz Theodosiův do slavnostní síně ústavu, kdež podnes se dívá klidně na návštěvníka. Ústav nejen byl opraven a zachován, ale i zvětšen. Jak nyní si stojí? Dle zprávy p. ředitelem ústavu mi podané měl ústav roku 1895.—96. — 326 žáků! Z nich bylo 254 internistů; 145 gymnasistů, 181 realistů. Ústav dosáhl takého jména, že posíláni sem synové nejen ze Švýcar, ale i z Italie, Francie a Německa. Vlachů měl 61, Francouzů 9, Němců 13. Pro Vlachy a Francouze zřízen průpravný kurs. Na ústavě působí 14 kněží světských a 9 laiků. Školné činí pro nepříslušníky kantonu Schwyzského 50 zl. V ústavě utvořili si žáci Marianskou kongregaci, do níž jen vybraní žáci jsou přijímáni.

Vrchní vedení ústavu jest v rukou biskupů, kteří volí ředitele, profesory i učitele, schvalují knihy i disciplinu. Bezprostřední dozor vykonávají tři muži z konsortia, kteří předsedají i veřejným zkouškám. Profesoři kněží jsou v ústavě ubytováni. Úkol ústavu vyjádřen statutem: »mládež má býti náležitě vzdělána ve předepsaných oborech a vedena v křesťanské kázni v duchu katolické církve.« Mimo gymnasium a reálku jest zde ještě průmyslová škola a filosofický kurs (naše VII. a VIII.). Průmyslová škola trvá 4 roky a má za účel dáti žákům vědomosti pro život obchodní a technický, aby mohli přijati býti i do polytechnického ústavu. Proto se vyučuje knihovnictví, účetnictví, obchodnímu zeměpisu atd. Jaký duch v ústavě vane, poznáváme ze měsíčního přistupování ke stolu Páně. Jaký div, že jest chloubou katolíků a trnem v oku liberálům. Proto liberálové švýcarští už mnohokráte pokoušeli se školu vzíti ze správy kantonální a podříditi ji veliké radě Bernské. Na štěstí však nejen katolíci brání si školství a nechtějí ničeho slyšeti o svobodném násilnictví Bernské centrály, ale s ními za jedno jdou i protestanté francouzských kantonů.

V rodišti jeho působily letní deště často veliké škody na tamějších stráních. Theodosius vydal se na cesty, aby seznal, kde a jak tomu techničtí znalci odpomohli. Studoval věc osobně a provedl opravu pod vlastním dozorem, aby byla lacinější. Na tohoto řeholníka se nejméně hodí titul »tmář«. Přičiněním jeho zavedeno plynové světlo v Churu. Na rakouské vládě vymohl navrácení 76.000 zl. za zabavené klášterní statky r. 1814.

Všecky tyto práce vykonal do 57. roku — zastávaje čestný i pracný úřad biskupského generálního vikáře, jsa vždy věren své prosté kutně, které neodložil a nezaměnil za čestný oděv biskupova zástupce.

Nebudu líčiti jeho snahu o duševní obrod katolíkův a kněží švýcarských, postačí podotknouti, že byl horlivým misionářem a že často až 3 hodiny kázal, poutaje pozornosť posluchačstva. Přílišná duševní námaha přivodila mu smrt. R. 1865. v únoru raněn byl mrtvicí v klášteře Heidenském v kantoně Svatohavelském. Do hrobu provázel jej zástupové lidu a — — polští kněží vyhnanci, jichž byl podporovatelem. Pochován jest v Churu, a hrob jeho ozdoben pomníkem ctitelů jeho s nápisem:

Dem edlen Priester
Dem Erzieher der Jugend
Dem Pfleger der Kranken
Dem Vater der Armen.
Seine Verehrer.

Stkvělejší pomník postavil sobe v kongregaci Křížových sester, jimiž pořídil ochranný sbor pro své bližní.

Proč nejsou tak všichni? Ne každý voják jest jenerálem, ale prostý vojín má podíl na cti a slávě svých vůdců, neboť prostí vojínové potřebují jenerála, a jenerál potřebuje prostých vojínů. I soudruzi Theodosiovi byli jeho podporou, a on jejich vůdcem. Budiž jim čest za dílo, které vykonali ve prospěch lidstva. Básník praví v »písních poutníka«:

Viděl jsem četné neřesti mnichů —
Tvůj Kriste hyzditi šat.

Proč právě neřesti básníka pohnou, proč nevezme též za předmět četné ctnosti? Odpovídám autoritou nejvyšší: »Jestli oko tvé bude sprostné (čisté, jasné, nezkažené —), všecko tělo tvé bude světlé. Pakli oko tvé bude nešlechetné, všecko tělo tvé bude tmavé.« M. VI. 22. 23.

III.

Zlaté duše.

Po Innomostí ubírá se průvod pohřební. Přes čtyřicet sirotků béře se v čele pohřbu pod dozorem Milosrdné sestry. Děti jdou v takém pořádku, že budí všeobecnou pozornosť diváků, a modlí se za svého dobrodince, jejž doprovázejí ke hrobu. Mezi diváky stál také vysoký úředník z Vídně a pozoroval sirotky a jejich zbožnosť, pořádek a opuštěnosť. Pohled na opuštěné sirotky, kteří neměli příslušného domu, stal se pohnutkou u zámožného diváka z Vídně, že Innomostí se chlubí dnes sirotčincem, který předstihuje i sám Hyrtlův sirotčinec, o němž jsem r. 1894. psal ve »Vychovateli«.

Sirotčinec i ulice, v níž stojí, nesou jméno zakladatele Sieberera, generálního ředitele Fönixe. Innomostí nemělo sirotčince, a tak podivnou zevnější náhodou nabylo sirotčince, jenž po mnohé stránce buditi může závisť.

Právě vedle výstaviště vypíná se majestátně budova sirotčince s nápisem věnovacím. Kdo slyší též ctihodnou představenou vyprávěti, jakých »úskoků« používaly, aby našly dobrodince pro sirotčinec, bude povážlivě hlavou vrtěti, však budiž. Úskoky jejich jsou z románů již dosti známy, však mnou prozrazený úskok není znám. Budiž prozrazen a postaven na pranýř.

Dlouho sestry konaly sbírky, ale byly to jen klasy z druhých 7 egyptských let. Děti by se byly množily v sirotčinci jako v době Faraonově, ale příspěvky se zdály býti dle Malthusovy theorie. Sestry začaly se modliti a prositi sv. Antonína, který chlebem svým tolik chudých živí, aby též chléb poslal i sirotkům jejich, kteří nemohou býti do sirotčince přijati. Výsledek? Dobrodinec jejich zemřel, a právě jej pochovávali, když Sieberer pohřbu jeho byl přítomen. Tehdy pojal krásnou myšlénku postaviti Innomostí sirotčinec. Pohřeb dobrodincův, krásný dojem z něho, modlitba sirotků, jsou pouhá fakta. Kdybych byl jen positivistou, nesměl bych mezi nimi hledati žádného spojení; jsem však křesťanem a proto vidím mezi nimi spojení krásné a poučné.

Sieberer rozhodl se svým nákladem postaviti dům sirotkům; že byl náklad veliký, svědčí vnitřní zařízení, které jest až nádherné. Praví se, že stála stavba a nadání jeho 1,000.000 zl. Nešetřeno zde nákladu, snad proto, že v něm si postavil sám sobě hrobku i pomník. Dlouhou chodbou přicházíte do jeho hrobky. Krásný mramorový sarkofág práce umělé nese jméno dobrodince a rok narození a místo — pro den jeho úmrtí. Relief sejmutí s kříže zdobí hrobku s nápisem: »Dokonáno jest«. Krásný to věru pomník a důstojný šlechetného srdce. Rozličným výkladům podléhalo rozhodnutí Siebererovo. Jedni chtěli viděti v něm jen slávychtivosť, jiní ještě nekalejší hledali úmysly, jiní se viděli uraženi slovy na průčelí sirotčince: »Věnováno od lidumila«; kdo z nich pravdu má, vychází na jevo z podmínky v listině věnovací, kteráž žádá, aby ústav byl veden od katolických řeholnic v duchu církve.

Sám dbá o vychování zbožné a rád vidí, že děti jdou měsíčně ke stolu Páně; de internis non judicat praetor. Divná jest mi jen okolnosť, že veřejnost lidská se vzmůže na posudky hlavně osob, které už něco vykonaly a majetek svůj daly nějak ku blahu lidstva, kdežto tvrdošijně mlčí o osobách, které sice prací svou, úřady a podobně majetku značného se domohly, ale ničeho z nich pro lidstvo nevykonaly. Sieberer s důrazem kdys podotýkal prý, že chce majetek svůj, *kterého poctivě nabyl*, věnovati celý jmenovanému ústavu. Do očí přísným soudcům trčí titul »generální ředitel Fönixu«. Kolik takových pánů ředitelů jest, kteří nepostavili ani malé pastoušky v chudé vesnici? Jest Sieberer bezdětek sice, ale zkušenosť naučila nás viděti bohaté bezdětky — — bez skutků.

Baronský titul, jenž mu byl nabízen, odmítl. I mezi katolíky našli se vrtošivci, kteří měli obavu, zda z čisté lásky k Bohu byl postaven sirotčinec. Řeholnice jsou opatrovnicemi, duch celý jest katolický, i hrob svůj docela po katolicku zřídil, proto se mi zdá příliš smělým pochybovati o duchu, jenž ho vedl k dílu.

V domě má zřízeny pokoje pro sebe, když přijde mezi sirotky, jež přijal za své. Nápadným mi byl v ložnici jeho »Brockhausenův Lexicon«, který v praktických oborech má mnoho dobrých článků, ale historie, filosofie, církev jsou ve psí.

V ústavě Siebererově jest 200 chovanců zdarma, mimo pensisty. Jednu chybu však bych přece ústavu vytkl, a to jest: veliký komfort. Dobrý byl úmysl zbudovati dětem nový domov, ale domov nemůže skýtati po pravidlu takého pohodlí, jaké ústav dává. Psal jsem

o tom popisuje ústavy Edmunda Hagera O. S. B. v Martinsbühelu a Voldersu, zde mohu o tom pomlčeti.

Čím méně potřeb, říkával tuším Sokrates, tím Bohu jsme podobnější. Malému dítěti kousek Sparty není na škodu. Navykati dítky mýti se voňavým mýdlem, zavání přece přepychem, zejména když budoucnosť jeho jest nejista.

V sirotčinci jest též družina Božského Srdce Páně, kteráž má prapor svůj, za veliké slavnosti posvěcený. První praporečník působí jako misionář z řádu Lazaristů v Číně. Družina má svůj zápisník, který počíná líčením slavnosti svěcení, jehož pisatelem byl praporečník. Odchová-li družina takových nadšenců více, bude jí sloužiti k největší cti; počátek před nemnoha lety učiněný jest velmi slibný.

Innomostí poctilo svého dobroditele a pojmenovalo dle něho ulici.

Sečteme-li všechny ústavy v Tyrolsku, věnované mládeži opuštěné a zanedbané, uznáme, že jsou před námi. Už spolek Hagerův, který se ujímá opuštěných a má většinu ústavů v zemích alpských a Tyrolsku, působí vydatně. Naše veřejné proudy ani nedovolují vzniknouti podobným ústavům, poněvadž v nich byl by ihned čenichán klerikalismus, a nástroje veřejného mínění by byly buď němé, buď opoziční. — Jak jinak podporovány jsou podniky také v Anglii!

Dr. Barnardo, anglikánský Bosko, r. 1866. založil ústavy pro opuštěnou mládež, které chtěl jen z dobrovolných příspěvků vydržovati. Anglie má většinu dobročinných ústavů vydržovaných jen příspěvky soukromými, toliko nemocnice pro nakažlivé nemoci jsou placeny z pokladnice státní. Dr. Barnardo pozoroval, že Anglie má ve svých městech zástupy dětí, které hynou, a rovněž viděl, že má též řádu kolonií, kde každá vycvičená ruka jest pravým dobrodiním. Spojil tedy obě dohromady: opuštěnou mládež a opuštěné kolonie. Od roku 1866. vychoval a vyučiti dal 8000 dětí obého pohlaví, které po výcviku odebraly se do Kanady, kdež pracují v industrielní farmě v Manitoba nebo jiných farmách. Jsou vítaným přírůstkem, který pro své mládí nové zemi a životu lehce uvyká. Mnohá námaha jest spojena s dílem Barnardovým. [1]) Mimo výživu a výchovu dítek i převozné do Kanady (stojí 10 liber šterl., přes 100 zl.), jest hrazeno jen soukromou dobročinností. Zvlášť cenné jest, že v díle Barnardově súčastní se třídy méně zámožné a nezřídka znamenitým sebezapřením hledí ušetřiti obolu obětního. Však také veřejnosť věnuje uznání obětivosti jednotlivcův a vypráví o jejich originelních prostředcích výdělku ve prospěch chovanců Barnardových. Časopis Barnardův »Nigth and Day« (»Noc a Den«) přináší jednotlivosti o úsporách přispívatelů. Děvče pracuje na krajkách tak dlouho, až je prodá za 1 libru šterlinků a pak je věnuje mládeži Barnardově, jiná učitelka pořídí bavlnu všem dětem při prácech

[1]) Dr. Bernardo, anglikán, není prost výtky, že proselytuje katolické děti. »Tablet« r. 1892. 2. dubna přinášel o tom zprávy, z nichž na jevo šla tendence proselyční, byť nebyl odsouzen. Chceme však býti spravedlivými a nepřehlížeti zásluhy jeho pro leckterou nepříslušnosť. »The Liverpool Post« přinesla dlouhý článek, o němž dokázala proselyční tendence aspoň u ústavu v Liverpoolu, kdež jest četně ústavů charitativních a mnoho mužů lidumilných (Mr. Quarrier, Mrs Birt, Mr. Sam. Smith, poslanec atd.), kteří nechtějí prokazovati dobrodiní, zakupujíce víru obdarovaného.

a pracují (a učí se zároveň) pro ústav. Mladá dárkyně připsala ku své zásilce: »Mé srdce oplývá vděčností k Vám, že tolik dětí chudých opatrujete!« Musila býti zajisté tak vedena, aby se naučila ceniti dobrý skutek vykonaný na chudých. Paní jiná zaslala peníze, kolik by bývala stála zamýšlená cesta; kupec uvolil se dáti dvacátou část z prvního denního svého příjmu, což budilo obavu, že jej zničí, zatím však obchod jeho vzkvétá. Matka posílá obnos spořitelničky své dcery, kteráž si vyžádala, aby peníze byly zaslány sirotkům, než »odejde k Ježíškovi«. Jiná matka posílá 10 liber šterlinků, aby vypraven byl jeden chovanec do Kanady; udává též příčinu: protože můj syn našel předčasnou smrt ve vlnách. Vdova 87letá posílá týdně část týdenního přijmu. Jiná posílá obnos za odepřené si pomoranče ve své nemoci. Jiná ze své malé pense klade desátek chudých 5 šilinků na stranu.

To vše jest ovocem čtení časopisu, který jest rozšířen ve sto tisících exemplářích a má za účel buditi lásku k chudině a hlavně zanedbaným dětem. Důkaz, co zmůže žurnalistika, když jest vedena a zakořeněna v lidu. Máme denníky a v nich stálou rubriku vražd a ze soudní síně, ale marně hledáme rubriku charity.

Dr. Barnardo potřebuje peněz a mnoho peněz, jemu však postačí uveřejniti své potřeby a najde dobrodince, kteří by je uhradili. Chtěl vypraviti 250 hochů vyučených do Kanady. To vyžadovalo 2000 liber šterlinků.

Brzy hlásí se lidumil, který chce naznačenému účelu věnovati 1000 l. št., když se najdou ještě čtyři dobrodinci, kteří by stejnou sumu upsali. Jest zde hotová licitace při charitě. Veřejné mínění tak dalece pokročilo v Anglii, že zaveden jest »den pro osiřelé a opuštěné dítky«, jest to 29. červen. Anglie si utvořila týdny zapření sebe, kdy celou úsporu za věci, jichž možno postrádati, věnuje dobročinným účelům.

Velmi četné dámy věnují stkvost svůj, který se prodá ve prospěch dítek. Seznam předmětů prodajných dostoupil 10.000 čísel, pravá to směsice věcí: harmonia, slonová stolice, šicí stroje a šperky a t. d. Veřejnosť se snaží buditi pozornosť ve prospěch dítek. Paní Dorota Teunautová, nyní manželka H. Stanleyova, štětcem svým, který se těšil pozornosti, získala obrazem svým (scény z postranních ulic) mnoho dobrodinců domkům Barnardovým.

Dítky v ústavech Barnardových nežijí ve velikých ústavech v četných zástupech, nýbrž v malých domech (cottages) po 16—20. V Isletonu tvoří 20 domků malou vesničku.

Na všem díle Barnardově má podíl též časopisectvo, kteréž jej podporuje. Ono učiní modním podporovati chudé dítě, jako učiní modním některý ples anebo směšným některý spolek; upozorní na výroční schůze, při nichž se 1500 dětí produkuje.

Úzko jest Čechu, když podobné zprávy čte a vidí, že u nás jest zájem veřejnosti upoután stále v jiný směr, který více kalí tváře hněvem než vyjasňuje dobrotou. Náš národní boj vyžaduje většiny prostředků, které zbudou po národních manifestacích, namnoze bezcenných. Který list, směr udávající, by se odvážil u nás otisknouti prosbu, kterouž druhdy Bosko napsal: »Pro radosť nebeskou, kteráž jednou bude odměnou Vaší, pro dítky chudé, které nemohou ještě pozvednouti rukou svých k Vám, pro Krista, jenž věčnou radosť

slibuje mírnícím bídu maličkých, prosím Vás, nezapomínejte na své malé chráněnce! Kdybyste třeba všecko vykonali, co jste mohli, a třeba ještě více, přece Vám zbývá ještě prostředek jeden: nás doporučovati přízni zámožných lidí, Vám známých. Získávejte nové členy, mluvte s nimi o požehnání, které plyne pro ně i pro společnosť z takého díla. Učiňte pevný spolek proti řádění strany převratné, nemravnosti a pohoršení, kteréž pochází z mládeže atheismu propadlé. A když jste vykonali vše, co láska k našemu svat. náboženství velikým duším vlévá, buďte bezpečen, že jste nevyvážil všech pramenů. Zbývá Vám jestě modlitba!«

Tak Bosko mluvil a psal a po něm katolické a křesťanské listy; však kolik jich jest? Taký nepoměr jest i u nás. Obecenstvo není vedeno k ideálu, ba, ono jest vedeno, aby se smálo všem, kdož působí v naznačeném směru. Lehce by spočetl listy, které podporovaly činnosť křesťanských spolků. Veřejnosť jest přetížena rozličnými dávkami, které veřejný tisk svým vychvalováním uvaluje na krk a ubírá síly skutečným potřebám chudiny. Žurnalistika naše nemá dotud odvahy říci, že jest povinností poctivého vlastence zdržovati se od drahých zábav a tak dávati »temperanční tón a módu«. Naše žurnalistika jistého směru dovede i zakladateli »akademie« vynadati, ale opříti se a důsledně opírati přepjaté zábavychtivosti — k tomu jest babou.

Zakladatel akademie do ní nekopne, kdyby však psala proti choutce veřejnosti — uvrhla by na se podezření klerikálního mravokárce. Proto ať raději utoneme v bídě, než bychom se zachránili ve střídmosti.

Vlasteneckých dávek a obětin jest tolik, že nezůstane ničeho pro chudý dorost. Ba, ani hlava českých měst neuznala za nutno a prospěšno podporovati z počátku »Družinu sv. Vojtěcha«, kteráž se ujímá mládeže v neděli opuštěné. Jen ne klerikalismus, raději ať dozrají pro Pankrác, než aby z nich byli katolíci. Ujímá se veřejnosť a sbory zpustlé mládeže, a máme již dva drahé ústavy polepšovací, nemáme však podpory pro ty směry, které pracují, aby mladý dorost nezpustl. (Dokončení.)

Jitřní.

Úryvek z epické básně »Dreizehnlinden« od F. W. Webra.

Přeložil F. K. Vysocký.

Půlnoc! Doly dalekými
zvonek cinká, jasně zvuče...
Zbožní spáči, černí mniši,
probuďte se v cellách ruče.
Opusťte již, zbožní spáči,
tvrdý slamník, lůžka holá;
do chrámu vás na mši jitřní
přísná řehol řádu volá.

V chrám, kde jako jatí obři
pilíře se vzpjaly k výši,
jež pod jeho těžkou klenbou
upoutány těžce dýší,
obrazy kde tiché, bledé
na šedých se stěnách třpytí,
a kde v choru věčná lampa
a posvátné svíce svítí.

Nyní písni, plachá panno,
na čelo mi polož dlaně,
na zpěváky, prosebníky
rozpomeň se odhodlaně.
Rodiště i osud mužů,
již tu v lavic vešli řadu,
a co každý právě myslil,
vyzradit ti v úkol kladu.
Vše, byť se snad to i ono
zdálo drsným nebo stinným:
o nichž mluvíš, lidé byli,
dobří lidé, jak já míním.
Vkročil nejprv opat Warin —
šedý, vážný, plný síly —
mlčky, rázně; let ho břímě,
úřadu česť přiklonily.
Otec — vévod saský Egbert,
matka — kněžna z francké krve;
mezi vlky Ardenskými
statný, mužný těkal prve;
v nejhustší seč odvážlivě
v dvaceti se bitvách vrhal;
po Španělském Roncevalu
sítě světa, času strhal.
Ronceval! Tam Mauři zbledli,
ohněm tryskla Durindána,
Olifant ve hřmění pukl,
přec kles' s křížem prapor Pána.
Opat ještě často v snění
po válečné vřavě vzdychá,
ryk-li slední, slední jásot
zápasů svých mladých slýchá.
Nápěv písně Rolandovy
duší trysk' teď bolně, divě:
»Vanitatum vanitas« jen
povzdechl si tiše, tklivě.
Markvard po něm, Pater Prior,
pravá sněť ze saských kmenů,
široká plec, mocná postať,
modré oko a vlas z lenu.
Od měkkých a bujných retů
v prsténcích vous dlouhý splýval,
v zahloubání často prsty
prosmek' se jich zlatý příval.
Vesery kde modré vlny
proráží si ve skal středu
do roviny širé dráhu,
ležel dvorec jeho dědů.
Hovorný a v slově sběhlý
mužů všech se učil řeči,
břitce použit i ostře
znal ji v mnohé ústní seči.
Německou chuť v srdci k boji,
německou krev v každé žíle,
s Vlachy, Vendy, s Romany se
v hádce střetl každé chvíle.
Příkrým odpůrcům však mečem,
v junáckých když řadách stával,
zdání svého rudé runy
na prsa a tváře psával.
Stišila se mysl jeho,
jenom když si vzpomněl maní
na den onen u Verdenu,
na den žalu, krve, klání.
Vskočil vzhůru, v oku blesky,
starých Sasů vztekem hoře,
než on uměl pevnou vůlí
v uzdě držet hněv jak oře.
Pánu svému sloužiť nyní,
Bohu Synu srdcem celým,
jenž tu v poutech kráčel s křížem,
s vínkem z trnů zkrvavělým.
Myšlenky dnes chmurné, žalné
mysl jeho obtížily:
s Božskou naukou i co zlého
Frankové tu roznosili.
Viděľ v duchu: od západu
s násilím se loupež valí,
německý mrav, právo všecko
v plášť se vlašské zloby halí.
Dál a dál! — Teď ku oltáři
zvedl zbožně zraky vlahé:
»Pane světa, v milosti řiď
osudy mé vlasti drahé!«
Heribert pak tiše za ním,
myslitel ten bledý, kráčí;
rodná chýška jeho stála,
Mosela kde břehy smáčí.
Jako jinoch mnoho roků
ve Corbeji slavné sedal,
taje pravdy nevyzpytné
s touhou na rtech moudrých hledal.
Zkoumal řád, jenž velkému i
maličkému světu velí,
až se v ducha Stagirity
ponořil a vhloubal celý.
Nyní řešil problém onen,
zdali libý plamen ctnosti
ze srdce jen pouze vzchází,
z učení či zkušenosti. —
Pak se zjevil pater Luthard,
sokolí zrak, slušná výše,
šlechtická krev, v Habichtswaldu
této jedle byla skrýše.

Záhy lovčí zvykna práci,
a vzdor školám, lovčím řečím
zásobil rád z povinnosti
povždy kuchyň z lesa něčím.
Co se v horách naběh' v psině,
aby cosi dostal v mušku,
vlka, lišku, medvěda či
sama zastih' v teplém lůžku.
Nyní myslil: »Možno zítra,
když se rozevijí kvítí,
při tokání, za svítání
na tetřeva zaskočiti?«
Po něm vešel obr Ivo.
Slušíval mu druhdy asi
lépe krunýř s přílbou nežli
hábitu teď měkké řasy.
Střící musil stáda otci
na Emrské širé pláni,
s koňskými tu zloději tvář
rozťata mu v potýkání.
Rozťata od uchu k uchu,
rudomodrá jizva zbyla:
v klášter ubohý jdi june,
dívkám lepší barva mila.
V posvátných zdech Vinfridových
rád se učil; byť jen zmála
latina se Rabanovi
mistru klasickou snad zdála.
Rychle hloub však poznal čísel.
Holí, šňůrou měřil hravě,
základ k domům kladl pevný,
kámen, dřevo moudře stavě.
Když pak opat Warin počal
nový klášter zakládati,
nemeškal se zkušený již
v službu s jasnou myslí dáti.
Nyní myslil: »Těžkou nemoc
nebe zdravým posílává
k uzdravení; nemocným pak
k témuž těžké rány dává.«
Pater Bernard šestý kráčel;
Bruktrerföhr mu vlastí pravou,
dřeváky kde lidé nosí
a chléb černý mají stravou.
Bledí, rusí, tiší lidé,
plni snův a plni touhy,
přes bahna tam, louky, tůně
v nocích vlá stín duchů dlouhý.
Ze slaměné rodné chýšky
chlapcem šel a pokoj hledal,
Hathumar mu, dobrý biskup,
s útěchou i střevíce dal.

Tankmar, zbožný kněz, ho stále
nadšeného zadržoval;
v klášterní i tiché celle
v srdci velké touhy choval.
Po nebeských zlatých bytech
plakal nyní, večer, z rána:
»Holoubčí kdy jaté duši
křídla budou přece dána?«
Vesele šel za ním rázný
Sigeward. Osningské skály
v nitro chlapce divé písně
plné čarné krásy svály.
Od vsi ku vsi širou dálí
s houslemi a písní táhl.
V struny k tanci prostým dcerkám,
šlechtičnám i hrdým sáhl.
Na královském dvoře spatřil
Harun al Rašida many,
k velkému již Karlu přišli,
slony též z jich karavany
s opičkou; byl prý op tento
prvním opem na severu:
lidstva otcem že se stane,
a tak všedním, neznal věru.
Tažnému-li mdlému ptáku
vítr bouřný v křídla bije,
rád na liduprázdném místě
v houští lesním hlavu skryje.
Sigeward, ten poutník bludný
prchaje ze světa víru,
u vrat chrámu hůl svou složil
a ukryl se v sídle míru.
Sokol Islandský můž' čapku
s pouty němě oželeti:
z nenadání zdroje písní
z básníkova srdce vzletí.
V klášteře tož jeho zpěvy
němčinou i římsky znějí,
rodných skal však libý hlahol
ze všech jich zní nejkrásněji.
Mnichovou teď hlavou rýmek
na Franky let' v jednom mžiku.
»Ó, jak převor smát se bude,
opat pak — to bude křiku.«
S vysokým šel Hatto čelem
a se zpitým zrakem snivě,
dítě kraje, Rýn a víno
kde všem kyne přívětivě.
Ivo o něm v žertu říkal,
v loubí vinném z prsů matky
že ssál z Deidesheimských hroznů
výtah ohnivý a sladký.

Záhy obětován Pánu,
v Dreizehnlindách povždy znova,
k sequencím a svatým hymnám
hledal nápěvy a slova;
maloval též věrně, živě
barvy správně klásti znaje,
proto kreslil na plátně tu
zbožné zvěsti, staré báje.
Dneska v mysli kouzlil si, jak
jeho rek, smrť zdrtiv, v slávě
z mrtvých vstal; a zpět jak řítí
žoldnéři se vlaští v davě.
Pak se zjevil Pater Biso,
zhublý, tenký; k zemi jeho
klesla šíj; sněť svobodníka
z Diemelbördu — nekřtěného,
u kladiv jenž Donara klel,
když na poli jak hoch dlíval,
neb když místo jízdy s koňmi
pod trnkami dlel a sníval,
mnichu cizinci když toužil
odslechnout cos poučného,
jenž zpil krásou jižních zkazek
žízní mroucí srdce jeho.
Křídel chyť se jarních vánků,
bukovým když hájem letí:
Krátký čas a ve Sanct Gallu
mladý Sas moh' žákem dleti.
Krátký čas a v Dreizehnlindách
v moudrosti jak mnich již bádal
řecké, římské; a díl na díl
glossu na glossu pak skládal.
Dneska červánek mu rudý
v probledlou líc nachem tryskl:
»Pod annaly Tacitovy
Gloria Deo teď jsem vtiskl.«
Velemilý, velemoudrý
Beda byl, jenž za ním kráčel.

V dáli na Cheviotu s otcem
za divou se zvěří vláčel;
skalní hnízda orlů slézal,
vlkům mladé vybírával,
byliny, mech, kořeny s cest
tajně s sebou domů brával.
Jako pastýř znal i lovec
semen mnohý druh a květů;
vyzkoušený hojíť rány
druh ten Bohem daný světu.
Zbožné umění, jímž tělo,
zbožnější, jímž duši hojil:
obé dobrý Beda pro své
milé lidské děti spojil.
Zahloubán o tajných věcech
myslil nyní: »Runy čísti,
věty šeptat, čáry vařit,
toť pohanská kouzla přísti;
ale znáti uzdravovat
jenom pouhou silou zraku:
to by bylo nad vše krásné,
Karadrovi jak lze ptáku.
Zda však dobré? Spoutej zlobu,
místo díků kletbu dá ti.
Nech mne, Pane, v prostotě se
jasnou stezkou jasně bráti.«
Zjev teď, písni, náležitě
jména klášterních též bratří,
již po ctihodných šli otcích
na mši jitřní, jak se patří.
První Hildegrim šel velký;
Hadubalda stavitele
na Deistru ve Füllenhofu —
moudrého měl učitele.
Než jsa silný, prudký, zlostný
v hádkách, rvačkách trávil stále;
každý kámen rozbil v kusy,
až mu mistr řekl: vale!

(Dokončení.)

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Pokračování.)

V.

Farář Svoboda vstoupil do spojenství s Bláhou a mlynářem beze všeho kapitálu, rovněž beze vší naděje na zisk, ale práce měl přece dost a dost. Do všeho, co se dálo ve Třibicích, byl zasvěcen, sloužil v zámecké kapli dvakrát tolik mší svatých za zdar závodu, o sv. Antonínu oslavoval dělnický svátek, co týden konal cesty do zámku a v mnohých věcech byl brán na poradu. Pro starosti a práce ve svém úřadě zapomínal i na svou oblíbenou zahradu a štěpnici, kterou původně mínil rozšířiti na zádušních pozemcích. Teprve nyní se dostal opět k tomu, když bylo při farnosti zařízeno místo výpomocného kněze. Obyvatelstvo se množilo, Třibice vzrůstaly, a na jednoho duchovního bylo mnoho práce. Bláha sám usiloval, aby sem byl dosazen druhý kněz. Že pak bylo beneficium chudé, fundoval Bláha pro faru dostatečné dříví ze svých lesů, jakýsi deputát ze dvora a za to rozmnožil placené funkce v kapli. Tím polepšil duchovní správě, a Svoboda zažádal o druhého kněze.

Dokud osadníci trávili život v chudobě, nebyli sice světci, ale přece vedli tichý a zbožný život. Avšak pozemským blahobytem se poměry valně měnívají. To předvídal i páter Josef a hleděl předejíti výstřelkům a nezvednostem, jež se daly očekávati. Vzdělával proto osadníky, rozšiřoval mezi nimi dobré spisy, zakládal spolky, kde sám působil, poučoval, přednášel, nabádal, aby se ujalo dobré símě a pro zlé ani nezůstalo půdy. Uznával, že vzdělaný lid, který si oblíbil slušné spisy, snadno se nenakloní k rozličným plevám, jež socialismus rozsévá, a právě nevědomosť, nevzdělanosť a porušenosť duše že zúrodňuje půdu pro takové knihy a plátky. Kdo něco jiného někdy četl, kdo má rozum a rozhled, ten se nedá uchvátiti bludičkou, vedoucí do záhuby.

Na tom základě pracoval, a vzdělaný lid sám odmítal nabídky agentů a posmíval se listům, jež kalem a blátem pracovaly na povznesení dělnického lidu. Ve Třibicích pracovali většinou lidé domácí, ale přišli i jiní a mnohý přinesl s sebou podpal, který mínil rozšiřovati mezi rolníky a chalupníky, zemědělským dělnictvem a pracovníky v závodech. Bláha byl v té věci prozíravý a přísný. Kdo byl přistižen v nekalém takovém díle, okamžitě musil z práce. »Neřeším sám dělnickou otázku, nepracujeme ve váš prospěch?« říkal Bláha. »Chcete mi zde rozsévati anarchismus, aby dílo, jež jsme tak těžce přivedli k cíli, vzalo za své?«

A tak mnohý musil z Třibic a své propuštění přičítal Svobodovi, který bděl nad svými osadníky a vymítal všechno zlo, pokud se odstraniti dalo. V novém spolupracovníku čekal posilu v práci na spásu svých svěřenců. Anarchismus se svými odrůdami marně bil a dorážel

na pevnou baštu, o niž se roztříšťovaly všechny útoky a námahy nepřátel pokoje a míru.

»Měl-li by blahobyt časný,« říkal Bláha, »rozkotati spokojenosť a zasaditi símě socialismu i mezi zemědělci, hned bych všechno zastavil a zrušil.« Farář mlčky kýval hlavou.

»Proto si ani nepřeji,« pokračoval Bláha, »by se závod rozmnožoval a dělný lid se na jedno místo hromadil v kolonie, jež jsou pramenem nespokojenosti; co zde jest zavedeno, úplně stačí, aby se lidu dostalo lepší výživy, leda že by časem to a ono pominulo. Nabízeli se mi mnozí, že by postavili ještě nové továrny, ale nepřijal jsem těch nabídek. Jsou jiné kraje, které potřebují zlepšení a jako obrození, ať se obrátí tam! U nás není dostatek topiva a výhodné k tomu půdy. Tohle sám přehlédnu a jenom to svému nástupci někdy odevzdám.«

Při posledních slovech se vždycky poněkud zasmušil. Přišel na faru na návštěvu a teď právě seděl v besídce pod rozložitým ořechem. Srpnové slunce pálilo, zde však bylo ve stínu útulno. Nejednou tady poseděl s přítelem a s mlynářem, když, jak se s úsměvem vyslovovali, »přepadli« v Doubravce kuchyni a sklep.

Farář znalecky pohleděl na statkáře. Proč nyní tak často mluví o svém nástupci?

»Přeji si,« pokračoval Bláha, »by nejenom závody prospívaly hmotně, ale aby zde i mravnosť a zachovalosť, jaká před lety panovala a posud přičiněním vaší důstojnosti se udržuje, nadále byla charakteristickou známkou zdejšího lidu. A proto hledám takového nástupce, který by i v tomto směru pracoval.

»Škoda, že pan Oskar si vyvolil jiné povolání, ačkoliv i jako právník učiní vzácné pokroky, a naše vlasť právě takových velikánů potřebuje,« řekl farář.

»Oskar k tomu není, aby se stal mým nástupcem. Nemá k vedení takového závodu ani chuti, ani odborných vědomostí,« klidně pronášel slovo za slovem Bláha. »Proti přirozenosti těžký boj. Třibice zdědí Bohumíra, a bylo by mým nejvroucnějším přáním, kdyby se provdala za muže, který by spolu měl k tomuto mému odkazu lásku a zaujal u něho místo, jež já až posud zastávám.«

»Těžké postavení,« mínil farář, »milostivý pán snad nechce závodu obětovati svoji dceru, ale ponechá jí volnosť srdce a ruky.«

»Nerad bych ji k někomu nutil,« přiznal se Bláha.

»Račte jí laskavě říci, jaké do ní kladete naděje, a jaký úkol má před sebou,« radil farář. »A to čím dříve, tím lépe. Slečna se pak neukvapí a nezadá srdce tomu, kdo by si nevážil spolu vašeho odkazu. Nemyslím, že by ve sňatku milostslečny místo lásky a vespolné náklonnosti rozhodovati měl časný prospěch, ale můžete i s tou okolností jako s vedlejším účelem počítati«

»To jest, velebný pane, starosť, která na mě těžce ulehla,« postěžoval si Bláha. »Všechno se mi tak dařilo, každá práce přinášela užitek. Nyní bych se mohl těšiti ovoci své píle, mohl bych spokojeně patřiti na své dílo, ale tato nová svízel se mi postavila v cestu. Miluji dceru, že bych ji ani nemohl ke sňatku s někým nutiti; miluji také výsledek svých prací, že bych jej nerad odevzdal do rukou nepovolaných, nevděčných, do rukou, které by zbořily, co jsem těžce postavil.«

Farář byl by se rád na něco zeptal, ale zdržoval se.

»Nepřeji si a nechci,« důrazně pronášel dále Bláha, »by snad můj nástupce jenom pro zisk a obohacení své ujal se závodu, by odloučil ty živly, které jsem slučoval a pouze po továrnicku vyráběl zboží, překupníkům je prodával a od výtěžku odstranil malé rolníky, kteří až posud s námi stáli za jedno.«

»A věděl by milostivý pán o nějakém vhodném nástupci?« posléze se zeptal farář přeloživ ruce.

»Nevím; posud jsem na to nemyslil. Kdo by se mi líbil, to by byl — Homola.«

»Ten archeolog a chvalořečník pánů z Kračínova?«

»Byl idealistou a do jisté míry jím zůstal. Však to by nebylo na závadu. Při každém díle se vyžaduje vedle prakse a zkušenosti nadšení a ideálu. Homola mne dobře zastupuje a zdá se mi, že by k úplné spokojenosti všechno řídil. Ale —«

»Slečna —«

»Bohumíra nemá k němu náklonnosti. Žijí spolu jako bratr se sestrou téměř od mladosti; Bohumíra v Homolovi vidí spíše svého bývalého vychovatele než muže nejlepších let, jemuž by mohla zadati své srdce. Těžko poroučeti,«

»Snad přece už srdce milostslečnino volilo,« zmínil se vyhýbavě farář.

Bláha zakýval hlavou. »Snad. Viděl jste v neděli na táboře?«

»I zdálo se mi to dávno. Měl jste, pane Bláho, mnoho jiných starostí, že vám nezbylo času k takovému pozorování. Byl bych se dříve o tom poměru zmínil, ale nadál jsem se, že to bude mého drahého přítele těšiti, až se o všem doví.«

»Proč?« vytřeštil zrak velkostatkář.

»Rod Aulických se těší slavné minulosti,« omlouval pravé mínění farář, ale než domluvil, Bláha jej přerušil.

»Neupírám; ale jest otázka, jakým se osvědčí nynější poslední potomek. Gustava vychovávala hraběnka z Viladova, a takových lidí nepotřebujeme při vážné a opravdové práci.«

»Zdá se mi, že Gustav bude jiný a že prožil kus školy života. Aspoň posledně se mi líbil. Chtěl se podobati panu Oskarovi a dost se při tom činil.«

Bláha neviděl hned tak růžově. »Okamžitá nálada jej snad svedla nebo pýcha jej nutkala, by se ukázal před lidmi, ať pomlčím o nižších popudech, které pobízejí lidi k okamžitým činům. Svého zetě však musím dříve důkladně poznati, než mu dám svoji dceru a s její rukou i řízení závodů. Až posud mám však o Aulickém nepříznivé mínění a nikdy bych mu za takových poměrů nesvěřil osob a věcí tak drahých a důležitých.«

»Mnoho by o panu baronovi mohl povědíti pan doktor, který jak se zdá, přilnul k němu, neřku-li že si jej zamiloval,« napovídal farář.

»Dělo se tu něco za zády rodičů,« odvětil Bláha; »a jak viděti, nejsou ani mé děti z jiných.«

Svoboda počal omlouvati a vychvalovati Oskara a Bohumíru dle zásluhy. »Ovšem,« dodal, »v záležitostech citu a věcech srdce se týkajících při tak mladých a idealních lidech nesnadno bráti měřítko zevního postavení.«

»Proti náklonnosti Oskarově k Bělušce ničeho nenamítám,« mínil statkář.

Farář vyskočiv se stolice, projevil nelíčenou radosť. »Tak? Milostpán o tom ví a souhlasí?«

»Zcela; Bělušku Korytovu znám jako šlechetnou, cituplnou a dokonalou dívku; mlynářovy rodiny si vážím a proti sňatku svého syna a příbuzenskému spojení s Korytou nebudu nikterak odpírati. Ovšem, že musí mladí ti lidé nadále pouze po sobě toužiti, až Oskar dostuduje —«

»Nejsrdečnější díky!« zvolal farář. »Veliký balvan mi spadl se srdce, a Koryto se bude rovněž radovati.«

»Což pochyboval o tom můj vážený společník?«

»A měl k tomu příčiny,« rychle řekl farář. »Domnívali jsme se, že bude milostivý pán pro syna vyhledávati přiměřeně vzdělanou a snad i urozenou dámu.«

Bláha se usmál. »Znáte mne, jak soudím o emancipaci žen. Běluška jest dostatečně vzdělána a bude milující chotí a dobrou hospodyní. To u nás úplně dostačí.«

»Musím se přiznati, že bylo na mne vloženo, bych u velectěného přítele v té věci se přimlouval, a jsem rád, že jsem úkolu toho zbaven.«

»A což kdyby velebný pán vzal na sebe i úkol druhý?«

»Nevím, nevím, jak bych pochodil. Zde bude věc spletilejší a bude vyžadovati času, než dojde uskutečnění. Pokud se mne týče, nemohl bych leč prositi za tu dobrou a hodnou Bohumíru, by se její tužby a přání vyplnily. Neboť zármutek, který by ji stihl, i nás by se dotknul.«

»Myslím, že o záležitosti tak závažné a důležité nemluvili jsme naposledy,« řekl Bláha přitlumeným hlasem. Ani on by byl za nic nechtěl zarmoutiti dobré srdce dceřino, i jemu blaho Bohumířino leželo dnem i nocí na mysli.

Bláha se dotazoval ještě, čeho by bylo třeba ku vzdělání zdejšího lidu, jaké by se měly zakoupiti knihy do hospodářského spolku, jaká jest ohlášena přednáška, a hned byl hotov na všechno předem složiti peníze, neboť mu na pokroku a mravnosti zdejšího lidu velice záleželo.

Když byl Bláha odešel, farář dlouho přecházel pokojem, kde byla spolu jeho knihovna a farní kancelář. Neotevřev ani jedné knihy, nezapisoval ničeho do matrik, jichž kožené hřbety naznačovaly jejich stáří a různosť; šlechetnému tomu muži tkvěl na mysli Bláha a všechno, co právě od něho slyšel. Jedna starosť jakoby mu spadla se srdce, a druhá tam zaujala místo. Báli se s Korytou, že Bláha nesvolí ke sňatku Oskara s Běluškou, že pro něj bude vyhledávati nevěstu vznešenou, urozenou, učenou, snad některou komtesu z okolních panství, a zatím Bláha vystihnuv, že se Běluška pro Oskara velice dobře hodí, hned předem svoloval. Duch Oskarův se vysoko nesl, dalo se čekati, že bude činnosť jeho rozsáhlá, že také málo bude moci věnovati času a píle své domácnosti, tomu rodnému krbu, který založí, a tedy potřebuje ne paní, ale hodné, pečlivé manželky a ženy, která by o celou rodinu a především o muže svého pečovala a o jeho denní záležitosti se starala. Úkol ten jistě na sebe vezme Běluška, která od mládí k tomu jest vedena a vychovávána, jejíž povaha už se tím životním úkolem nese.

»Jak se zaraduje Koryto,« uvažoval farář, »až mu tuto zprávu přinesu! Přání jeho jest vyplněno. Strachoval se, jak to dopadne, a všechno šlo tak hladce a snadně.«

S Bohumírou bude jinak. Farář Svoboda a kde kdo v Třibicích a okolí velice miloval tuto skromnou a hodnou dívku. Kolika nemocným přinesla útěchu, kolika chudých dívek se ujala a stále nad závody a všemi osobami k nim přináležejícími bděla a jako dobrý, ochranný duch se vznášela! Celým srdcem přirostla k chudému kraji, v němž se sice nenarodila, ale kde trávila své mládí a nejkrásnější část života. Bláha měl dobře, že by Bohumíra měla zůstati do smrti při jeho díle, že by měla býti muži a spolu řediteli závodů jako pravou rukou, posilou a povzbuzením k dalším pracím a námahám. Kdyby pojala za muže Homolu, všechno by vypadlo dobře dle Bláhova přání. Ale takto Homola dle všeho miloval Bohumíru, ale vida, že cit jeho není opětován, ohlíží se asi jinde po družce života. Bohumíra si oblíbila Aulického a jistě od něho nepustí.

Farář vzpomenuv si na Gustava, připamatoval si ostré rysy hraběnky Milady, a vstoupilo mu na mysl, co slyšel o ní i její sestře. Zpozorovaly náklonnosť Gustavovu k Bohumíře a rozhodně se postavily proti možnému sňatku barona ze šlechtické krve hraběcí s dcerou toho »bavlnáře«. Bláha se stal zase nenáviděným bavlnářem, a veškeren odpor vzbuzen proti celé jeho rodině. Hraběnka z Viladova dostala prudkou migrénu, a paní Aulická padla do mdlob, když Gustav prohlásil, že si jiné nevezme, po jiné ani netouží a nedostane-li ji, že hned odejde k vojsku.

Aulický senior byl mínění jiného. Znal své a Bláhovy finance, počítal, jaké by Bohumíra přinesla věno, a že by si mohl pojistiti na vyplaceném statku pěkný kapitál pro své stáří. Baron by byl snadno přenesl přes srdce, že není Bohumíra rodu šlechtického. Syn oproti tomu zůstane baronem, a podobné sňatky nejsou ve světě vzácností. Podobné nevěsty nenaskytají se každého dne. Aulický třeba slyšel, že Bláha se spokojuje malým výtěžkem, ponechávaje všechno ostatní fondu dělnickému a vynakládaje mnoho na zlepšení místních poměrů, přece tomu nevěřil, nemoha takovou obětivosť ani pochopiti a počítal jmění sousedovo do mnoha statisíců. Aulický se zatím syna ani nezastal, ani mu neodporoval, ponechávaje všechno volnému vývoji a doufaje pronésti rozhodné slovo, až se mysli ženských utiší. Nejvíce řádila Milada z Viladova, rozená hraběnka, která měla jmění sotva k výživě a při svých několika pokojích chovala hrdosť a pýchu, nemajíc řádného rozhledu po světě a nepokračujíc s pokrokem a duchem času, který si pravé šlechtictví poněkud jinak vykládá.

Teta Milada hledala Gustavovi nevěstu v sourodých kruzích a byla by se spokojila s komtesou nevalné krásy bez věna a snad i s pocuchanou pověstí, jenom kdyby na snubních oznámeních byly dvě korunky, a marnosti její, jakož i starostem světa zadosť se stalo. Na Bohumíru však nemohla bez hořkosti vzpomenouti a teď ji jmenovala pouze »holkou« jako svou pokojskou.

»Bude to tvrdý oříšek«, uvažoval Svoboda; »odpor na obou stranách. Jeden vyžaduje šlechtictví rodem a druhý skutkem. Zdali bude možno sloučiti tyto pojmy?«

Darmo přemýšlel farář o něčem, co by osvítilo nejasné spletivo událostí a osudu. U Bláhy nepomohou přímluvy a pochvaly, ten touží jenom po skutcích, a ty nelze nyní ještě podati o Gustavovi tak makavě, by jimi byl přesvědčen muž tak prozíravý a důvtipný. Tím méně pak lze působiti na šlechtický rod a tetu Miladu, která do nejdelší smrti neuvěří nějakému šlechtictví duše, neuvidí-li erb s význačným polem a korunami na každém knoflíku služebnické livreje.

Nutno vyčkati a dle možnosti otupovati hrany, jež hrozí svou ostrostí. Zatím snad se podaří Bláhovi přemluviti dceru, a tato vidouc před sebou veliký úkol, pochopí jeho vážnosť a důležitosť a ustanoví si pokračovati sama v práci, v níž by jí byl ne na pomoc, ale na překážku muž nestálý, muž nemilující pracovného lidu, nelnoucí k počatému dílu.

Svoboda připojil na svých modlitbách k svým chráněncům, za něž denně prosil, také Bláhovu Bohumíru a její poslání v životě.

VI.

Dříve než Oskar odjel do Prahy, aby dokončil studia, aranžoval několik výletů na místa, vynikající buď přírodními krásami nebo historickými památkami. Homola se nesúčastňoval těchto výletů, docházeje do Honosic za bohatou nevěstou. Výlety byly buď širších nebo skromnějších rozměrů, někdy jenom jako vycházky do lesů. Solín malou společnosť doprovázel. Stařec měl velikou radosť, že se lesy opět po hrabivém Štarchovi napravily a že budou konati platné služby, až dojde rašelina.

Šel-li Oskar pouze se sestrou a Běluškou, dali se hodně daleko, vědouce, že jich bude někdo na hranicích panství čekati. Oskar nesl velikou část viny, že se Bohumíra zamilovala do barona. Podporoval tento poměr. Mladý Bláha miloval souseda od té doby, kdy se poprve sešli. Sympatisovali spolu, a když zpozoroval, že návidí Bohumíru, byl mu na ruku a přiváděl sestru do jeho společnosti. Ovšem, Oskar neznal úmyslů otcových a přál mladým lidem čistou jejich lásku. Gustavovi zpočátku i některou lehkomyslnosť promíjel, až tento na jeho radu a nucen jsa okolnostmi, zanechával bývalého lehkomyslného a rozmarného života. Když i vojenskou dráhu opustil a to a ono zkusil, Oskar jej měl k tomu, aby se chopil s opravdovou chutí a pilí hospodářství a správy velkostatku.

Mladý Aulický znal stav jmění otcova a neměl do toho zpočátku mnoho chuti. Ale přítel zcela vážně mu vyložil nezbytí a slíbil pomoci, kdyby jí potřeboval. Počal tedy Gustav spravovati Honosice a bral si příklad dle svého souseda. Nalezl na statku mnoho dluhů, neboť správce maje úplně volnou ruku, více pamatoval na sebe než na své pány. Nádherně vydržovaný dům mnoho strávil a Auličtí nad poměry příjmů vydávali.

Gustav si často příteli písemně i ústně postěžoval. Největší potíže měl s tetou a matkou, které nechtěly v ničem poleviti. Roční úroky shltly největší díl příjmů a nebylo možno něco na umoření dluhů uhospodařiti. Rodiče těšili syna, že věno nevěstino všechno nahradí. Ale Gustav nechtěl tak sebe i své postavení zaprodati. Tento zápas, tato starosť mocně a také zdárně působila na Gustava. V přebytku by byl snad následoval rád své tety, která se chtěla

u sousedů, v lázních a sídelním městě se sestřencem chlubiti, ale Gustav hned první její návrh odmítnul, poukázav na prázdnou pokladnu.

Oskar nemohl leč pochvalovati přítelovo jednání. »Máš zkušenosti i léta, viděl jsi, jak to chodí ve světě, dělej dobrotu a hospodař,« radil bratrsky.

»A nakloním si tak tvého otce?« zeptal se Gustav jednou přítele.

»Můj otec miluje pilné a podnikavé lidi,« řekl Oskar. »O tobě posud asi valného ponětí nemá; ale časem se dá všechno napraviti. Snad větší odpor bude s vaší strany.«

Gustav mávnuv rukou, řekl: »Mám plná léta.«

»Ne tak, příteli,« odvětil vážně Oskar. »Do tak nepříznivého příbuzenství by otec Bohumíru nikdy nedal. Věz, co by jako vetřelkyně zkusila, a jak by se tobě i jí pak vedlo.« A Bohumíra nemá bojovné povahy. Proto pokud se mínění na tvé straně nezmění, nelze mysliti na sňatek.«

Gustav se zasmušil. Znal dobře matčin a tetin odpor, který se stupňoval od té doby, kdy jakýsi bohatý baron slíbil, že by Gustavovi dal svou dceru s pěkným věnem, ale také s pěkným stářím. Gustav protestoval, a nad zámkem se vznesla malá bouře, jejíž následek byl odchod baronův do parku, migréna hraběnky Milady a pláč staré paní.

Po takovém výstupu odešel Aulický junior do lesa i dnes. Ani se nenadál, že někoho tam nalezne. Cestou zuřivě střílel, ale nedostal ničeho. Nejdříve našel na mýtině Oskara. Číhal na koroptve. Slečny odvedl Solín na paseku na maliny. Prohlásily, že se nemohou klidně dívati, jak se prolévá krev, ale pravá příčina byla ta, že chtěla Bohumíra Bělušce něco tajně říci. A byla to věc velice důležitá, neboť Korytovic dívce sklesly ruce při té zprávě, a červeň rozlila se jí po skráních. Solín zatím si pokuřoval na stezce, nemoha pochopiti, proč se slečny prodírají křovinami a zaplétají do trní pro maliny, jichž by jim natrhali lidé plné koše.

»Zcela jistě,« pokračovala Bohumíra v rozmluvě; »otec to řekl na faře«

»Ale jdi!« odvětila skromně Běluška, upírajíc zrak ku kyprému šedému mechu, protkanému různobarevnými houbami.

»A nic proti tomu nemá. Jakmile Oskar dostuduje, vezme si tě za choť. Budeš bydliti ve velkém městě.«

»Raději bych zůstala zde,« přiznala se Běluška. »Nikde se mi tak nelíbí jako ve Třibicích.«

»Tady jest místo pro mne, drahá přítelkyně,« smutným hlasem pronesla Bohumíra.

»Jak to? Ty máš dnes zvláštní noviny,« divila se Běluška.

»Jednu pro tebe veselou a druhou smutnou. Ty dojdeš brzo svého cíle a budeš šťastna po boku milovaného muže; já však,« zamlčela se Bohumíra.

»Proč ty ne, moje drahá, proč?«

»Sama víš, jaké těžkosti se mi staví v cestu. Otec mne určil, abych dědila Třibice a můj budoucí manžel aby spravoval závody. Jak ráda bych se podjala úkolu toho a s láskou pokračovala v díle otcově, ale ten, jejž miluji, nemůže vzbuditi u otce slibnou naději.

Mimo to domácími jest Gustav ustanoven a nutkán k jiným kavalírským činům, než aby miloval a se cele věnoval podniku, v němž by nalezl časné blaho, jímž by pomáhal usedlíkům a sousedům, který by mu zjednával vzájemné oddanosti, cti a lásky. Znáš Gustava a jeho rodinu, znáš mého otce. To jsou dva kontrasty, které se nedají sloučiti.«

Bohumíra se zasmušila. »Víš co udělám?« zvola posléze. »Zůstanu svobodnou.«

»Doufej, moje milá,« řekla konejšivě Běluška, položivši ruku na rámě své přítelkyně. »Kéž bych mohla já tobě přinésti tak radostnou zprávu, jako ty mně! Ale moje radosť by byla mnohem větší, kdybys i ty se mnou se radovala. Počkám na tebe, neboť doufám pevně, že budeme obě šťastny.«

Bohumíra byla soucitem družčiným velice dojata. Stiskla jí ruku a láskyplně pohlédla jí do očí. Pojednou sebou trhla. Ozvaly se rány a pak přiběhl až sem známý pes ohař z Honosic. Také Solín sem namířil, aby podal zprávu o příchodu mladého barona.

»Ale milostslečny málo trhaly,« řekl, ukazuje na krásné trsy, obalené malinami. »Račte na mýtinu, já tam za chvíli přinesu malin pro všecky.«

Běluška vzala přítelkyni pod paží a šly. Mluvily málo, jsouce zaujaty zvláštními myšlénkami. Věděly dobře, kdo se dostavil a Bohumíře mocně bušilo srdce. Milovala Gustava a přece byla odhodlána pro otce a jeho záměry vzdáti se toho vroucího citu. Ovšem, nikoho jiného by milovati nemohla.

Sotva vystoupily na pláň, Oskar s Gustavem jim běželi naproti, mávajíce klobouky. Běluška hned volala, by odložili pušky, že se bojí. Učinili tak. Ale slečny stihlo neštěstí. Zapletly se do ostružin a nemohly se rychle vymotati. Mladí muži se jim smáli a Gustav je prohlásil za zajaté, poněvadž byly za hranicemi.

»To by byla moje nejvzácnější kořisť.« oznamoval, »ale nejsem sobcem, rozdělil bych se zcela spravedlivě zde s přítelem. Jenom že nevím, s kterou polovičkou by byl spokojen,« žertoval.

»Nechte úsměšků,« durdila se Běluška, »a ukažte, že jste kavalírem. Pomozte nám přece!«

Páni se nedali mnoho pobízeti a brzo vypletli slečny z nemilé vazby. Však kousek batistové látky přece zůstal na trní.

»Tak, a teď tamto do stínu,« ukazoval Oskar, který nebyl ze škol slunečním paprskům příliš uvyklý. »Zde to hrozně praží, stěžoval si, stíraje šátkem s čela pot.

»Poslední letošní teplé paprsky,« odpověděl Gustav; musíme si pospíšiti s otavami, bychom je dobře usušili. Sena bylo málo.«

Běluška čtverácky se podívala na mladého, ale horlivého hospodáře.

»A jak bude letos, pane barone, mnoho bramborů?« ptala se s málo tajeným úsměvem.

»Ještě by mohli páni sousedé postaviti jednu škrobárnu a vinopalnu. Náš bramborový kraj se letos vyznamenal.«

»Ale koroptví je málo,« poznamenal Oskar. »Slyšel jsem tolik ran, a na torbě jsou prázdné háčky,« ukazoval.

Při těch slovech tvář Gustavova se zasmušila. Baron si vzpomněl na příčinu, která mu — jinak dobrému střelci — srážela dnes rány. Pohlédl na Bohumíru, a bodlo jej u srdce.

»A nyní,« pokračoval Oskar, »budeš střílet tím hůře, leda že by ti slečna Běluška pomáhala.«

Ta se velice bála zbraně od té doby, kdy jakýsi junák v sousední vesnici náhodou zastřelil dívku, v žertu, nabitou puškou na ni namířiv.

»Jenom nechte, páni, zbraně u buku,« volala Běluška; »raději si sedneme a pohovoříme si.«

Poslechli, a Běluška dříve ohledala travnaté místo opatrně deštníkem, aby se tam neukrýval jedovatý had.

»Kdy pak se zase takto sejdeme v těchto místech?« řekl Oskar.

Tato mladá společnost nebyla zde dnes poprve. Tady uprostřed rozložitých kmenů vykvetla láska baronova k Bláhově dceři. Nebyla zde nikdy sama, a takového kroku jako dobře vychovaná dcera by byla nikdy neučinila; bratr Oskar nebo Běluška jí byla průvodkyní.

»Tyto kmeny dám skáceti,« ukazoval Gustav na duby a buky, které zde divnou náhodou z vysokého lesa zbyly. Myslím, že dostoupily největší své mohutnosti a zastiňují mladou satbu.«

Oskar rozhlédnuv, se přisvědčil.

»A což kdybych já, pane barone, za stromy ty orodovala?« ozvala se Bohumíra.

»Tedy zde budou státi, až zetlí a se rozpadnou,« rychle řekl Gustav, ukloniv se.

»Tak dlouho ani my nepotrváme a stromů těch nepřečkáme. Vždyť mnohý kmen staletí vydrží při síle. Děkuji vám, pane barone, že tak ochotně chcete vyplniti mé přání.«

Oskar usmáv se, zeptal se: »Ale proč milá sestřičko si přeješ, aby tyto kmeny stály? Snad mají zde býti na památku nějaké slastné vzpomínky?«

Bohumíra se zarděla. Hned ani nevěděla, čím by zakryla rozpaky.

»Což nevidíte,« pomáhala jí z nesnází Běluška, »že kmeny ty jsou jako mezníky na hranicích? Kdyby vznikl nějaký spor, snadno se dle nich pozná, kam až pozemky toho neb onoho panství sahají.«

»A tak?« smál se Oskar. »Nevěděl jsem, že jsou dámy tak opatrny. Já myslil, že v některém tom kmenu vyřezáno je srdce, šíp, datum nebo něco podobného. Tedy ať stromy stojí a jsou památníky — chci říci mezníky!«

Bohumíra zahrozila na bratra prstem a všichni věnovali pak pozornost hajnému, který přinášel kornout malin.

»Občerstvíme se,« řekla Běluška a vzavši maliny, podávala je pánům. »Nemáme desertních talířů a lžíček, ani cukru, ale myslím, že nám tyto lesní plody i takto budou chutnati.«

Propustivše obdarovaného hajného, chutě se dali do malin, které za hovoru a smíchu do jedné vyjedli. Pak se zvedli a brali se zpět. do lesa. Gustav Třibické vyprovázel, a když se Oskar přidržel Bělušky, připojil se k Bohumíře. Šli za sebou, tiše hovoříce.

Běluška pověděla Oskarovi, co pan Bláha řekl na faře, že jejich poměru přeje a nic proti němu nenamítá.

»Věděl jsem, že otec bude šlechetně jednati, a zůstanu mu za to do smrti vděčen,« odpověděl Oskar. »A kdy se splní naše a našich rodičů přání?« zeptal se s láskyplným úsměvem dívky.

Ta se zapýřila a ani zraku nepozvednuvši, řekla: »Počkáme na Bohumíru. Slíbila jsem jí to, a bez ní by ani naše štěstí nebylo dokonalé.«

Oskar stiskl milence ruku na znamení díků.

»Jenom aby to čekání nebylo příliš dlouhé. »Tamo,« ukázal na milence vzadu, to půjde velice těžce. Máti s hraběnkou Gustavovi nedají svolení.«

»A pan Bláha chce míti zetě, který by rozuměl vedení závodů a také se ho uchopil.«

Běluška pověděla Oskarovi, o čem ten neměl ani zdání, neboť trávil delší dobu mimo domov a zde se nadále studiemi obíral, tak že si nevšímal, co se děje v rodině.

»Aby i Bohumíra byla šťastnou,« končila Běluška, »musíme se všichni vynasnažiti a o to pracovati. Požádám otce a poprosím velebného pána, by působili na pana Bláhu.«

Oskar naslouchal s patrným účastenstvím. Těšilo ho, že jeho milenka má takovou péči o jeho sestru a sám ihned spřádal nitky, jakby se i tito mladí, milující lidé dostali za sebe.

Baron Aulický chvíli šel mlčky vedle Bohumíry. Ačkoliv jindy tak hovorný a zábavný, nyní sotva slovo proklouzlo mu z úst. O čem v předním páru starostlivě rozmlouvali, to měl i sám na mysli.

»Kdy se opět spatříme?« otázal se.

Bohumíra pokrčila rameny. »Pan baron snad nás navštíví o honech.«

»Budu-li pozván; úřednictvo ve Třibicích vystřílí samo zvěř, a pan Bláha posud nepořádal podzimních honů. Ale přijedu jistě na návštěvu, třeba že nebudu mnoho vítán.«

»A snad ani z domu propuštěn,« poznamenala Bohumíra, na překážky Gustavovy tím poukazujíc.

»V tom si poroučeti nedám. Myslím, že větší překážka jest na straně mé milované Bohumíry.«

»Nevím, která překážka bude větší a nesnadnější. Jedna spočívá na předsudcích, druhá se odnáší spíše do budoucna. Já jsem pro vás příliš nízkou a vy, pane barone, pro mne příliš povýšen. Kdo vyrovná tyto nesrovnalosti?«

»Bůh to suď! Já aspoň se vynasnažím, pokud budu moci, bych se panu Bláhovi zalíbil, aby ve mně seznal snaživého a praktického muže, jenž se neleká práce a námah.«

»Já však k povznesení svého rodu nemohu dělati nic, a proto tato propasť zůstane nesklenuta,« stěžovala si Bohumíra.

»Musíme doufati,« řekl Gustav »a čekati, že se přece nebe nad námi smiluje.«

A zase mlčeli pod buky a habry spletenými jako ve stinné loubí. V houštinách a korunách stromů pěli ptáci a rozpukané kmeny obletovali motýlové a brouci, by vsáli do sebe vůni tekoucí pryskyřice.

Mladí lidé by si byli rádi mnoho řekli, čím přetékalo jejich srdce, ale jako chmúra vznášela se nad nimi nejistota budoucnosti. Tu a tam pronesli slovo obdivu a pochvaly, týkající se přírodních krás; o svém

osudě báli se zavésti znovu hovor, aby jim beznadějnosť sňatku nezkalila i těchto okamžiků přítomného blaha.

Téměř na kraji lesa Oskar s Běluškou počkali a Aulický se zastavil, aby se navrátil touže cestou k domovu. Loučili se.

»Kdy odjedeš?« ptal se Gustav.

»Nejspíše zítra,« odvětil soudruh. »Hned si vyprošuji, bys přijel na mou promoci. Slečna Korytová a jiní mně už slíbili.«

»Dostavím se rád,« řekl baron; »bude to čest pro celý náš kraj. Kdybych byl lépe poslouchal svého preceptora, mohl jsem také nositi zlatý řetěz.«

»Máš jiný úkol v životě a můžeš mu dobře dostáti bez doktorátu. Všichni nemůžeme kráčeti jednou drahou života. Tedy zde pěkně hospodař a tyhle vzácné květy,« ukázal na slečny, »opatruj jako zřítelnici svého oka.«

Gustav se usmál. »Myslím, že nepotřebují mého poručenství.«

Podali si všichni ruce a rozloučili se. Ruka Bohumířina se v pravici Gustavově zachvěla. Aulický stanul na pokraji lesa a díval se za přátely. Opravdu miloval Oskara jako druha a Bohumíře věnoval své celé srdce.

Mladý Bláha odejel hned příštího dne, aby se navrátil jako doktor všech práv. Nezmínil se rodičům, že zná otcovo přání a také Korytovi neříkal o ruku dceřinu. Uznal, že je na to ještě dosti času.

Běluška nadále navštěvovala přítelkyni, a nyní by byla tato zase v parku jako doma se usídlila, kdyby byl nevál studený vítr, který shazoval žluté listí a nedostavovaly se mrazy, které dechem svým sežehly všechny krásy letního života. Nadešla zima, doba odpočinku, doba nových plánů do budoucna, doba, kdy rodina vyhledává rodinný krb, by se u něho poveselila a tím více se k sobě přitulila.

A tento rodinný krb byl na zámku ve Třibicích středem všech, kteří do rodiny patřili nebo které jenom přátelství sem přivedlo, by rozmnožili počet milých těch lidí, dýšících touže láskou k svému okolí, člověčenstvu vůbec a působících dobro u sebe a jiných.

Ačkoliv měl Bláha i v zimě dosti práce a starostí, přece více času věnoval své rodině a často usedl s novinami neb i zábavnou knihou v ruce při krbu, aby předčítal ženě a dceři, jež se zabývaly nějakou ruční prací. Jindy odloživ knihu, rozprávěl o tom a onom, uvažoval, ba i hrou nějakou s domácími se bavil. Dělal to proto, by ulevil duchu, který stálým napjetím ochaboval. Netajil se tím a při podobné příležitosti se i vyslovil, že musí pomýšleti na mladou sílu, která by jej ve všem zastala.

»Všechny naděje skládám v tebe milé dítě,« řekl kdysi k Bohumíře. »Tys byla vždycky mou pravou rukou, tys mi pomáhala, a tudy se naději, že i nadále budeš mi nápomocna.«

»Pokud mé síly stačí, milovaný otče, mileráda úkol ten vezmu na sebe,« tiše pronesla Bohumíra. »Nesmíš mne však přeceňovati.«

»Mluvím pravdu, dceruško a chci, bys i ty ke mně byla upřímnou. Chci tě učiniti dědičkou všeho, čím vládnu, poněvadž Oskar si vyvolil jiné pole činnosti. Ale přál bych si, bys moudře volila takového muže, jenž by také dovedl spravovati v mých intencích tyto závody. Rci mně pravdu, volilo už tvoje srdce?«

»Ano, tatínku,« pevným hlasem pronesla Bohumíra.

Toto přiznání Bláhu až zarazilo. Matka nebyla přítomna; snad si ani nepřála vmísiti se do rozmluvy té.

»A mohu věděti, koho jsi si zvolila?« ptal se Bláha dále.

»Barona Gustava Aulického.«

»A uvážila jsi krok ten?« skoro až přísně pronesl Bláha.

»Neuvažovala, poněvadž tu volilo srdce, a cit zvítězil nad veškerou úvahou.« Tak rozhodné řeči se Bláha nenadál.

»Tím jsi zasadila, dceruško, mému srdci velkou ránu.«

»Proč, otče?«

»Poněvadž bych se musil velice pokořiti před Aulickými, když bych prosil za odpuštění, že se jim nemůžeš rodem vyrovnati, a pak baron Gustav jest nejméně schopen vésti závody, které jsem založil.«

»Milý otče, buďte bez starosti. Jestliže mé srdce volilo, proto ještě nechci vás uvésti v rozpaky, pohanu nebo starosti. Dovedu se přemoci a zůstanu svobodnou buď do smrti nebo na jak dlouho za vhodné uznáte.«

Bláha vytřeštil zrak. »Ty se chceš obětovati?«

»Nevím, jak to nazýváte, ale uposlechnu vás a povedu vaše závody spolu s vámi, bych ulevila vašim starostem.«

Bohumíra stěží potlačovala slzy, ale přece mluvila pevným hlasem, svědčícím o rozhodné vůli. Bláha, který se takové odpovědi nenadál, smutně upíral zrak do ohně v krbu.

»Nechci tě obětovati, milé dítě, i tvoje blaho mi leží na srdci. Doufám v Boha, že mně i v tomto díle bude podporovati. Neoddávej se zoufalým myšlénkám, ale věř v mou lásku. Nyní však sama uznáváš, že jinak jednati nemohu.«

»Byla jsem o tom vždycky přesvědčena.«

»Ó, já vím, že jsi mé hodné dítě! Těžce bych ukládal svou hlavu do hrobu, kdybych tebe neviděl zaopatřenu a šťastnu.«

V tom vešla Bláhová a vidouc tváře muže a dcery poněkud vyjasněné a upokojené, zaradovala se. Jak těžce nesla stín, který se vedral do její rodiny. Nemohla se ani na dceru podívati a často si zaplakala. Sama podobné nesnáze nezažila, majíc úplnou volnosť ve volbě chotě a rodiče její byli s Bláhou zcela spokojeni. Bohumíra vyplakala se na srdci matčině, a Bláhová by byla nehledíc na rod a jiné záměry, třeba hned milencům dala požehnání. Ale nemohla a nesměla. Manžel uvedl její lásku k dceři a cit mateřský do příslušných mezí, vymíniv si, že bude sám s Bohumírou jednati. Byl aspoň pro tuto dobu spokojen. Čas a poměry přinesou mnohou změnu. Bláhová usednuvši k dceři, vzala její hlavu do obou rukou a políbila ji na čelo.

»Buď ujištěna, moje milá, že otec myslí s tebou co nejlépe.«

Bohumíra přisvědčila. »Děkuji vám za veškeru lásku,« řekla, sklánějíc hlavu jako lilie, jíž se nedostává občerstvující vláhy. Láska rodičů ji příliš zahřívala, avšak ke zdárnému vzrůstu bylo třeba ještě jiné lásky a podpory.

Oheň v kamnech plápolal, praskal a v komnatě bylo příjemné teplo. Do oken zaléhal vítr, a lampa rozlévala jasné světlo po stolech, stolicích, kobercích a obrazech. Jindy v milém tom zákoutí se ozýval veselý smích, píseň, laškovné hlasy, dnes jakoby chmura obestřela mysli všech přítomných. Bláha se díval do novin, ale mnoho nečetl.

Těžký dech dívčin časem se ozval jako přízrak a znamení té tíhy, která na všech spočívala.

Hodiny odbily devátou, a všichni si dávali dobrou noc, odebírajíce se na lože. Ale spánek se dlouho nedostavoval. Ti, kteří tolika lidem působili spokojenosť, tolik blaha založili, a tak osvěžiti dovedli jindy chudý kraj, nyní snad pro svou blahou činnosť na blahu bližních svíráni byli nejistotou a starostmi. Kdyby byli pracovali dle šablony mnohých jiných, mohl se Bláha dávno vyšinouti a nyní vyhledati pro dceru vznešeného kavalíra. Ale Bláha byl dalek té obvyklé cesty vedoucí k hodnostem, bohatství — a erbům.

(Dokončení.)

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Pokračování.)

Nepěknými rysy povahy beduinovy jsou ziskuchtivosť a vášnivá prchlivosť i mstivosť. — Může-li beduin při koupi a prodeji druha ošiditi, učiní tak bez ostychu podle zásady: fîl bê' ul-ištira mâ fîl-*ḥ*arâm t. j. při prodeji a koupi není nic nedovoleno. Kupci, kteří prodávají na knížku, si při súčtování počítají třeba desetkrát tolik. Zdá-li se to býti dlužníkovi mnoho, odpoví kupec suše: »ed-daftar mâ jik*d*eb t. j. sešit nelže.«

K evropským cestujícím bývají dotěrni, žádajíce za každou třeba vnucenou službu nemalý bakšíš. Nazývají je konsuly (*ḥ*anâzel), poněvadž první cizinci, kteří k nim přišli, byli evropští konsulové. Že je beduini považují vesměs za boháče, zavinili sami, jednak že přicházeli se stany a značným průvodem, jednak že před nimi neopatrně peníze ukazovali. A beduin, jako každý Semita, spatří-li peníze, pozbývá ihned rozvahy. Této neopatrnosti sluší přičísti, že byli mnozí cestující oloupeni. Je-li třeba beduinovi platiti, je nejlépe si peníze dříve připraviti, aby nebylo potřeba před ním tobolku ukazovati.

Chtěje navštíviti prameny Mojžíšovy ('ujûn Mûsa,) musil jsem dříve Mo*ḥ*ammedovi, šejchovi oné krajiny, zaplatiti, ač jsem mu dlouho dokazoval, že nejsem konsul, nýbrž chudobný chûri (kněz).

Dobře je ukázati dotěravcům přísnou tvář, neboť el-badu in mâ jichâf mâ t. j. beduin, nebojí-li se, nestydí se.

Horká krev orientální a živá fantasie uvádí snadno beduina v mocný hněv, který nezná mezí a nevidí následků. Nepatrná často příčina zavdává podnět ke krvavým výstupům, třeba prolitá krev se nikde tak nesnadno neusmiřuje jako u Arabů, u nichž podnes platí strohá právní zásada »oko za oko, zub za zub.« Nerozvážný, ve hněvu spáchaný násilný čin bývá neštěstím pachatelovým často po celý život, čině z něho psance, který nikde nemá klidu a bezpečnosti, je často neštěstím rodiny i kmene, neboť podle arabského práva je odpovědným ze zločinu nejen pachatel, nýbrž i jeho příbuzenstvo.

Hněv sice, jako rychle vzplane, tak rychle zase utuchá, ale žádosť msty v srdci neuhasne. Tu nosí beduin stále s sebou, ta ani smrtí nekončí, neboť ji dědí jeho potomci, dokud nepadne oko za oko. Mám zde na mysli hlavně mstu za prolitou krev.

Ve hněvu kleje beduin statečně. Proklíná hodinu, v níž odpůrce jeho přišel, den, kdy ho spatřil, rodinu, z níž pochází, bradu, která ho zrodila, nebo rubáš toho, jenž ho zplodil. Nebo si žádá, aby Bůh spálil hlavu jeho otce, aby spálil jeho bradu, aby mu odťal hřbet, aby zbořil jeho dům a p. Zajímavo je, kdy přeje vrtohlavému oslu neb velbloudu, aby se mu spálila brada, aby se mu odťal hřbet neb zbořil dům.

Ve svém chování je beduin zdvořilý bez podlízavosti, jako svobodný syn svobodného kmene. Při setkání se vyměňují tyto zdvořilosti:

»Pokoj tobě!«
»I tobě pokoj.«
»Zdraví, o muži?«
»Bůh ti dej (zdraví).«
»Jak se máš?«
»Bůh odvrať od tebe zlé.«
»Jak se mají ti, co jsou za tebou (t. j. rodina)?«
»Dobře, chvála Bohu.«

A nyní zase druhý se táže; »Jak se máš?« a prvý mu podobně odpovídá. Při těchto otázkách a odpovědích si kladou ruku na srdce. Bývalo mi velmi nemilo, když můj průvodce potkal cestou známého, neboť to trvalo velmi dlouho, než se druh druha na vše možné vyptal.

Pozdraví-li beduin někoho, nebo děkuje-li někomu slovem »pokoj tobě« (salâm 'alêk), je to znamením přátelského smýšlení. U *H*amâidů bylo do nedávna zvykem, že, když cizinec někoho z nich, i ženu, pozdravil slovem salâm, byl pod jeho ochranou a mohl se dovolávati jeho pomoci.

Nepozdraví-li, nebo neodpoví-li na pozdrav, má jistě zlé úmysly, zvláště zahalí-li si mindîlem bradu.

Chce-li beduin někoho uctíti, umí mu napovídati tolik zdvořilostí, že by s nimi vystačil v kterémkoliv evropském saloně. Někdy však se tyto zdvořilosti nesmějí bráti opravdu. Tak na př. chce-li někdo, zvláště nějaká vážená osoba od beduina něco koupiti, říká tento z pouhé zdvořilosti: »Vezmi si to, dávám ti to darem.« Byl by však velmi nemile překvapen, kdyby si druhý věc skutečně vzal. Čekal by pak jen na podobnou příležitosť, aby se odškodnil podobným způsobem. Dá-li beduin někomu dar, čeká od něho jistě dar dvojnásobné ceny.

Abraham tedy dobře věděl, co se sluší a patří, když nechtěl přijati od Efrona darem pole, na němž chtěl pohřbiti zemřelou manželku Sáru (Gen. 23). Z kapitoly této lze poznati, že již v prastarých těch dobách byla u orientálů zdvořilosť domovem. — Nejkrásnější vlastností beduinů je pohostinnosť, v níž se jim málokterý jiný národ vyrovná.

Berou-li někteří cestovatelé pohostinnosť jejich v pochybnosť, protože musili vše, co od nich dostali, dobře zaplatiti, pochází to odtud, že nevědí, koho beduin za hosta považuje.

Hostem (*dêt*) rozumí beduin příchozího, který v jeho stanu hledá přístřeší a útulku. Evropští cestovatelé přicházejí se *stany* a všemi potřebami, proto jich beduin po právu za hosty nepovažuje, právě tak, jako u nás nebude nikdo za hosta považovati toho, jenž si v osadě vystaví dům.

Nejsou-li jeho hosty, má právo žádati náhradu za to, co jim dodává; nikdo přece není povinen živiti zdarma celý zástup cizinců.

Znám případ, kdy dva francouzští šlechtici se dali ve svém stanu od chudobných tehdy ještě beduinů madabských několik dní živiti a neměli tolik cti v těle, aby jim za to něco nabídli. Za to měli madabští tolik šetrnosti, že se jim o záplatě ani nezmínili. Ovšem, nejsou všichni beduini tak útlocitní a dávají Evropanům potřebné věci za hotové. Mimo to si myslí, že jsou oprávněni žádati poplatek za dovolení, že cizinci jejich územím cestují, a za ochranu, kterou jim kmen skýtá. Od bohatých konsulů žádá ovšem beduin záplatu nemalou. Kdyby však kterýkoliv Evropan vstoupil do stanu beduinova jako skutečný host, byl by přijat se vší laskavostí, jak jsem to ze své zkušenosti s dostatek poznal.

Pohostinství považuje beduin za čestnou povinnosť a za vyznamenání. Při příchodu váženého hosta se často strhne nemalá půtka mezi beduiny, poněvadž by ho každý rád pohostil.

»Mallâ mâ u'*ṭ*îk, při sám Bůh, nedám tě,« volá jeden.

»Min râsi, min *ḍ*irâ'i, min jamîni mâ u'*ṭ*îk, dám si raději utnouti hlavu, rámě, pravici, než bych tě dal jinému,« křičí druzí.

Na konec vyhraje ten, kdo užívá nejsilnějších výrazů, na př. kdo přeje soupeři, aby Bůh spálil jeho rodiče, zvláště jsou-li již na pravdě Boží, nebo kdo se zapřísahá rozvodem od své ženy (min marati, mâ u'*ṭ*îk, neb 'alajja *ṭ*alâ*ḳ* min marati). Stane-li se, že nicméně uloví hosta jiný, musí vskutku ženu propustiti. Zvyk tento, jenž je i u rozkolných křesťanských beduinů, u katolíků, jimž není rozvod dovolen, nadělal misionářům mnoho starostí. Musiliť beduinům, kteří přišli s nářkem, že jsou následkem své přísahy od ženy rozloučeni, dlouho vykládati, že taková přísaha je nedovolena a tedy nezávazna.

Jaké následky může míti spor o hosta, lze poznati z toho, co jsem dříve vyprávěl o Kerackých.

Beduin za pohostěnou darů nežádá a od svých soukmenovců nikdy nebere. Přijme-li kdy něco od konsula, musí se to státi tajně, aby druzí nic nevěděli, jesti to vždy považováno za věc nepříliš čestnou.

Právo i povinnosť pohostinství trvá tři a jednu třetinu dne, t. j. přijde-li kdo jednoho dne jako host, je hostem následující dva dny až do rána dne čtvrtého. Může sice ještě déle zůstati pohostinnu, nemá však již oné pocty, jaká hostu přísluší. Hostitelem (mu'azzeb) bývá zpravidla šejch osady, výlohy však platí nejen on, nýbrž celá osada t. j. farî*ḳ*, či duâr.

Bude zajisté laskavého čtenáře zajímati, popíši-li, jak je host u beduina přijat a častován.

Blíží-li se host k farî*ḳ*u, vyjde mu šejch několik kroků vstříc. Na jeho pozdrav: »Pokoj vám,« odpovídá: »I tobě pokoj a milosrdenství Boží i požehnání jeho.«

Zatím co příchozí sestupuje s koně, drží šejch úzdu a pak někomu koně odevzdá, aby ho odvedl a přivázal ke kolíku.

Ve stanu prostře šejch rohožky, podušky a šaty, aby se měkce sedělo, a vybídne hosta, aby se posadil. Je-li host vzácná osoba, hostitel z úcty stojí. Slušnosť žádá, aby se na hostu nevyzvídalo, kdo je, odkud a kam cestuje. U benî Rašîd se na tyto věci ptají teprve po uplynulém čase pohostinství, t. j. po třech a třetině dne.

Sotva host vkročí do stanu, zabije se beránek nebo kůzle. Nemá-li hostitel svého skotu na blízku, může si vzíti dobytče číkoliv, musí je však majiteli zaplatiti. U Schûrů, 'Anêzů a jiných beduinů, kde mají málo skotu, ale hodně velbloudů, zabíjejí pro větší hostinu tučnou jalovou velbloudici (žazûr).

Maso jehněte se vaří v podmáslí (laban),[1]) nebo není-li ho s dostatek, ve vodě v železném hrnci (*ḳ*ider neb *ḥ*ille). Za příkrm se vaří sežernovaná pšenice (žarîše) nebo rýže.

Zatím co se strojí hostina, podává se hostu káva v malém hrnečku (finžân). Oheň doutná ve stanu skoro celý den, a proto je hotova v malé chvilce; vaří se v plechovém džbánku (brî*ḳ*). Aby celý farî*ḳ* věděl, že má hosta, tluče jeden z domácích beduinů kávu v dřevěném nebo měděném hmoždíři (žuron) kamennou neb dřevěnou paličkou (mihbâš, nižer) hodně zvučným a slavnostním tempem.

Kávy se dává jen zakryté dno finžanu, hostu dvakrát, ostatním jednou. Host děkuje slovem »dâime« t. j. »ustavičnou« (kávu mějž) a hostitel odpovídá: »*Ś*a*ḥḥ*tên« t. j. »dvoje zdraví«. U Schûrů dávají hostu též velbloudího mléka.

Po kávě se podá hostu nacpaná dýmka, které se u nás říká čibuk; arabský slove *r*aljûn, má-li dlouhou, sabîl, má-li krátkou trubku. Někde dávají hostu vodní dýmku čili argile.

Host kouří čili »pije tabák« (jišrab ed-duchân) a ostatní stojí či sedí vedle něho, až je hostina hotova. Ženy vyberou uvařené maso dřevěnou lžicí (ma*r*rafe) na talíř (sa*ḥ*en, minsaf), žarîše na druhý a donesou i s polévkou v hrnci do stanu hostova. Pak vloží maso na žarîše a nahoru položí uvařenou hlavu, aby host věděl, jakého masa požívá. Host přisedne, bere si maso rukou, a ostatní berou po něm. Někde je zvyk, že host dává ostatním sám. Když pojedli masa, vleje se polévka na žarîše a jí se zase rukou. Každý ponoří do horké kaše prsty, vezme jí značný kus, udělá si z ní v ruce šišku a pustí ji přímo do hrdla. Mají v tom takovou obratnosť, že se v nich šišky jen ztrácejí. Když jsem jedl pod stanem, požili moji spoluhodovníci zajisté deset soust, než jsem já s bídou pojedl hrstku. Vidouce mou neobratnosť, nabízeli mi dřevěnou lžíci, ale ani ta nemohla závoditi s přirozenou lžicí beduinskou.

Arabové mají přísloví; »darbi darâbi el-žimâl u *ḳ*um *ḳ*uddâm er-rižâl t. j. čiň sousta velbloudí a vstaň před druhými muži.« Pochybným tímto návodem mají se uvarovati podezření, že jsou velikými jedlíky. Obyčejně nejedí Arabové mnoho, ale při hostině a vůbec, kdykoliv to nic nestojí, požívají tolik, co se do nich vejde. Že to často odstonají, nevadí.

S hostem jedí jen přední mužové farî*ḳ*u. Slušnosť žádá, aby ani host, ani hostitel nevstal, dokud se spoluhodovníci nenasytí. Když

[1]) Odtud lze vysvětliti zákaz Exod. 23, 19; 34, 26; Deut. 14, 21, že se nemá kůzle vařiti ve mléce své matky.

se najedli, odstoupnou a přisednou jiní, až je vše snědeno. Ženy nejedí při hostině nikdy, ty se musí odškodniti již při vaření.

Po jídle si každý olíže prsty a utře si ruce o kraj stanu. Hostovi donesou vody a mýdla, kde je totiž mají, za ručník mu poslouží jeho plášť.

Nejen host je dobře obsloužen, nýbrž i jeho kůň. Naplní míšek (ʻalîẖa) ječmenem a ukáží jej hostovi, je-li pro koně dosti; nezdá-li se mu, žádá, aby »ʻalîẖu rozmnožili.«

Svou vděčnosť vyjadřuje host slovy: »Chalaf Allâ ʻalal-muʻazzeb, t. j. Bůh (to) nahraď hostiteli,« neb: jažûd Allâ ʻalêkom t. j. Bůh vám štědře odměň,« nebo: »kaṯṯar chêr el-muʻazzeb t. j. (Bůh) rozmnož zboží hostitelovo.«

A hostitel odpovídá: »saẖẖtên u ʻâfije t. j. dvoje ještě zdraví.«

Hostina, jak jsem ji právě vylíčil, se dělá jen tehdy, zůstane-li host přes noc ve stanu; jinak mu na rychlo uvaří žarîše nebo rýže plovoucí v másle (saman) a obloží ji hrozinkami nebo ořechovými jádry. Nemůže-li tak dlouho čekati, dají mu aspoň chleba a čerstvé máslo (zibde) a datle. Je-li žizniv, dají mu podmáslí. Při jídle nepije beduin nikdy.

Přirovnáme-li to, co jsem o pohostění pověděl, s Gen. 18., poznáme, že se od časů Abrahamových až podnes nic nezměnilo ve způsobu, jakým oriental hosta uctívá.

Kdo pojedl s hostem milẖa ul-ʻêš, t. j. něco soleného jídla, zvl. chléba, stává se jeho spojencem a přítelem, jemuž ublížiti je zločinem. Odtud slovo milẖa znamená též přátelskou smlouvu. Je tedy úplně nesprávno, píší-li někteří cestovatelé, že Arab toho, jehož pohostil, po chvíli oloupí. Možná, že soukmenovci hostitelovi některého Evropana oloupili, ale hostitel sám nikdy! Ani *H*ažâja, lupiči z řemesla, neoloupí toho, jehož pohostili ve svém stanu, nebo u koho byli pohostinnu přijati.

Rovněž pohostěný neškodí nikdy svému hostiteli a proto, bojí-li se beduin, že by mu někdo ublížil, pozve si ho na hostinu a je jist, že mu pro milẖu škoditi nebude.

Z přátelství tohoto těží často i třetí. Ukradne-li mu totiž někdo nějakou věc, doptává se, kde byl zloděj nedávno pohostěn. Pak požádá hostitele, aby zloděje přiměl k náhradě. Hostitel pošle zloději tento vzkaz: »Když jsi u mne požil milẖy a chleba, okradl jsi toho a toho. Pro tuto milẖu tě žádám, abys ukradenou věc vrátil.« A někdy mu pošle i mísu, z níž byl pojedl.

Jak svatým je beduinovi zákon pohostinství, viděti odtud, že na př. zloděj nebo ubojce při činu postížený, podaří-li se mu vkročiti pod stan onoho, jemuž ublížil, musí býti považován za hosta, a musí se mu prokazovati všecky služby a pozornosti, na něž má každý host právo. Po třech a třetině dne může bezpečně odejíti až za hranice kmene, a pak teprve může začíti nepřátelství. Keračtí moẖammedáni zneužívali pohostinství katolických svých sousedů do té míry, že je úplně vyjedli. Křesťané snášeli dlouho toto břímě, a kdyby nebyli jinými křivdami donuceni k vystěhování, snášeli by je trpělivě až podnes.

Nechci tvrditi, že by pohostinství beduinů pocházelo pouze a jedině z čisté lásky k bližnímu. Příčinu jeho sluší hlavně hledati ve ctihodném zvyku a pak ve ctižádosti. Kdo nerad hosta přijímá, je

jmín lakomcem (bachîl), ničemou (razîl), psem (kalb), zaháněčem hostů (mu*t*ared e*d*-*d*ujûf), slovem špinavým člověkem.

Za to ten, kdo hosta rád vidí, požívá úcty i u současníků i u potomstva. Na císařské cestě v území *H*amâidů blízko chrbetu Libb[2]) (severně od zříceniny *D*ibânu bibl. Dibôn) ukazoval mi průvodce veliké okrouhlé místo, kde prý bývala ohromná mísa, u níž hostíval šejch benî Hilâl Abu Zêd před dávnými věky své hosty.

V písních svatebních i pohřebních bývá pohostinnosť velmi vychvalována. Uvádím zde pohřební píseň z Keraku, kterou se oslavuje štědrý křesťanský beduin Jiří. (Žirjes):

Ó Jiří, ó koryto k napájení,
ó sladká, ó chladná je tvá voda!
Ó žádostivý pokrmu,
zde máš kmen (který tě nasytí),
zajdi k Jiřímu na kraji města.
Sestupuje schválně podle cesty,
je to bratr Uardy, chce býti chválen.
Sestupuje podle cesty oživené,
je to otec Nižmy, chce příchozího.
Ó žádostivý pokrmu, zaboč, nepomíjej,
zaboč k Jiřímu, ó záclono stanů,
zamýšlí ukázati štědrosť, dříve než umře.

I ve své poslední vůli doporučuje otec synovi pohostinství. Šejch iben Fhêd z kmene Bišer (ze Šummarů) byl smrtelně poraněn od Abu *S*abâ*h*, ze kmene usedlého mezi dvěma jezery, odtud zvaného šejch el-ba*h*rên (t. j. šejch dvou jezer). Před smrtí napomínal svého syna *H*amûda těmito slovy:

Ó *H*amûde, neštiť se cesty výloh
a jdi vstříc hostu s uvítáním, přijde-li k tobě.
A zabij mu jalové (a tedy tučné) dobytče a rozmnož koření jeho.
Uvidíš, neprospěje ti než tvůj dar ve tvé pravici.
Provázej druha svého na cestách výloh
a neprovázej toho, jenž tě v nesnázi opustil.
A co se týče dne, jehož zprávy rozšířily (t. j. dne mého poranění), neodetni jeho památky (t. j. nezapomeň naň). Hleď se, hleď se!

Pohostinnosť a pomsta — to charakterisuje pravého beduina.

V.

Způsob života. Zaměstnání žen a mužů. Chov dobytka. Orba.

Beduin žije velmi jednoduše a střídmě. Ráno jí chléb s podmáslím nebo s máslem, po poledni hustou polévku nebo kaši z čočky, nebo ze sežernované pšenice (žarîše) a večeři odbude zase kusem chleba. Žarîše se žernuje na mlýnku (mažraše) buď z bur*r*olu nebo z farîku. Bur*r*ol je uvařená a pak usušená pšenice. Farîk je pšenice za zelena na ohni usušená. Zelené obilí, když jsou již zrnka vyrostlá

[2]) Na mapě Palestiny vydané něm. Palästina-Vereinem je tato zřícenina mylně položena daleko na severovýchod.

se požne, dá se uschnouti; pak se zapálí, až dopola ohoří, a opálené klasy se holí vymlátí. Zrní je zelené a má prý příjemnou chuť jako uzené maso. Místo chleba jí se též pšenice upražená (*ḳ*alîje) nebo uvařená (salîḳa). Maso je jen o slavnostech, nebo když přijde host. Při této příležitosti se vaří, je-li v zásobě, místo pšenice rýže (ruzz).

Při této skrovné stravě je beduin zdráv a silen a vydrží mnohem více než Evropan při své vydatnější výživě. Z Keraku šel se mnou voják pěšky pro koně, a to až do Madaby, je to šestnáct hodin cesty, musil překročiti rokli Môžebu as 600 *m* hlubokou (Arnonu); ale nějaké zvláštní únavy jsem na něm nepozoroval.

Beduin nepije opojných nápojů. Této střídmosti slušno přičísti, že má tuhý život. Že nemá v těle přebytečných šťav, nepůsobí rána zánětu a horečky a proto se beduin vyléčí z ran, jimiž by Evropan stokrát zahynul. K víře nepodobný a přece pravdivý je následující případ.

V letech sedmdesátých nalezli někteří z kerackých mohamedánů a z *H*amâidů ve zřícenině Mis'ar sošku, kterou prodali Evropanům a o peníze se rozdělili. Oni z *H*amâidů, kteří nic nedostali, rozhněvali se na Kerácké a počali jednoho dne nepřátelství zajímáním dobytka Kerackých Mužallů. Křesťané z Keraku, kteří byli na blízku, šli hájit stád svých utlačovatelů a při tom vznikl boj, v němž jistý křesťan — jmenem Slimân iben Žirjes — byl zasažen dvěma střelnými ranami, z nichž jedna mu rozbila lebeční kost. Nad to byl naskrz probodnut kopím a naházeno naň kamení. Po boji ho jeho přátelé nalezli, donesli do Keraku, rány vyčistili a zavázali a milý Slimân iben Žirjes je živ a zdráv až podnes. Kdyby mi to nebyl vypravoval misionář, který ho dobře zná a rány jeho viděl, považoval bych to za holou nemožnost.

Hojí-li se někdy rána beduinova zvolna, je toho příčinou pouze nečistota. Proti vnitřním neduhům hledají s úspěchem pomoci u teplých pramenů na východním břehu Mrtvého moře. Aby žinnové, které Šalomoun k tomu určil, prameny tyto pod zemí stále zahřívali, obětují jim beránka a kadidlo.

Ženy beduinské jsou celý den na nohou. Jejich prací je dojiti, mleti, pokrmy připravovati, nositi vodu, palivo snášeti, přísti a tkáti.

Ovce, kozy a velbloudice se dojí ráno a večer do škopíka (ma*ḥ*labe, *t*afûr). Na večer se mléko slije do velikého hrnce (*ḳ*ider) a ohřívá se, aby smetana dříve vystoupila. Ráno se vleje sražené mléko do kožených měchů a ty se zavěsí na třínohý podstavec. Ženy jimi pak s podivuhodnou trpělivostí tak asi dvě hodiny houpají, až je stlučeno. Máslo pak vyberou a rozpustí.

Podmáslí v měchu, který se stále potí, je příjemným, chladivým nápojem. Co se nespotřebuje, naleje se do plátěných míšků, aby syrovátka odtekla. Zbylý tvaroh (žubžob) se osolí a hnětou se z něho homolky (žamîd), které se na slunci suší, až ztvrdnou na kost. V dobách, kdy je mléka málo, se homolky roztlukou, rozmočí a smíchané s vodou konají službu podmáslí.

Jde-li beduin na cesty, kde nesnadno dojde pohostinného stavu, béře s sebou v brašně chléb nebo praženou pšenici a homolky. Podobně David nesl svým bratřím chléb, praženou pšenici (*ḳ*âlî) a homolky (1. Král 17, 17.)

Kde mají olej, berou s sebou na cestu i olej v koženém míšku, aby si v něm chléb namáčeli. Odtud si lze vysvětliti, že Jakob na cestě k Labanovi nalil v Bethelu oleje na kámen, který měl v noci pod hlavou. (Gen. 28, 18.)

Kde mají málo skotu, užívají velbloudího mléka. Sám jsem ho neokusil; je prý sladké a působí jako počišťující prostředek, zvláště umyje-li se v něm konec velbloudího ocasu.

Hovězího dobytka beduini nechovají. Jen tam, kde se provozuje orba, užívají ho k orání a mlácení.

Ruční mlýnek (*ṭaḥûn*), jehož beduini používají, záleží ze dvou kamenů. Spodní je podlouhlý jako vejce a vyhloubený. Ve větší polovici se otáčí kulatý kámen, druhý s otvorem, kterým se obilí mezi kameny po hrstkách sype. Rozemleté obilí i s otrubami se samo sváží do druhé hlubší polovice spodního kamene. Mletí je velmi zdlouhavé a únavné, proto melou obyčejně dvě ženy.

Chléb (chubez, 'êš) se připravuje jen z mouky pšeničné, a to kvašený; přesný chléb se uchystá jen, je-li na spěch. Peče se na plechu ve formě velikých tenkých koláčů. Jsou-li beduini někde na poušti na př. na honě, uhnětou z mouky, kterou s sebou vzali, kusy těsta a pekou je pod popelem. To je z Písma sv. známý »chléb podpopelný«.

Beduinky nití na oděv nepředou, nýbrž jen na provazy, pytle a stany, a to z černé kozí srsti. Udělají si z ní pletenec, který si ovinou kolem levé ruky, nebo si ji v podobě koláče položí na hlavu a předou na vřetenu tlusté niti. Jednou jsem viděl beduinku, jak jela na oslu a pilně předla. Vřeteno (*maṛzal*) záleží ze dvou křížem přeložených dřívek a třetím dřívkem protažených. Když je klubko hotovo, dřívka se vytáhnou, tak že netřeba niti zamotávati. Z nití dělají merîry pro muže a provazy, nebo z nich tkají látku na stany a pytle.

Stav (nôl) je velmi primitivní. Do země se zatlukou kolíky těsně vedle sebe a naproti sobě, na ty se natáhnou niti v poli asi dvě stopy širokém a pak se niti napříč proplétají. Aby těsně k sobě přiléhaly, stloukají se k sobě gazelím rohem. Lze si snadno pomysliti, že je to práce velmi zdlouhavá, za to však je látka neobyčejně trvalá a pevná.

Jinou neméně obtížnou prací žen je nositi vodu a palivo. Stany bývají často od cisteren nebo pramenů, kterých je ostatně pramálo, velmi vzdáleny, a není to malou námahou načerpati vody z cisteren a ku stanům donésti. Voda se čerpá z cisteren koženým okovem a nalévá do měchů. Jeden takový měch si pak žena vezme na záda, nebo naloží dva na oslíka a v sálavém žáru slunečním se ubírá všecka uřícena k domovu.

Měchy (*ḳ*rbe) se dělají z kozí kůže. Zabitému zvířeti se uřízne hlava a nohy až po kolena, maso se rukou od kůže oddělí a vytáhne poněkud nařízntým krčním otvorem. Chlupy se obyčejně nechávají na kůži; chtějí-li se jich zbaviti, dají dovnitř navlhčeného popela ze spáleného trusu a ve třech dnech chlupy pustí. Potom se kůže nasolí a asi po osmi dnech se naplní odvarem kůry dubových kořenů a plodu dabâ*ṛ*, aby se odstranil tuk. Po deseti dnech se kůže dobře vypere, otvory až na krční se řeménky dobře zaváží, a lze jí pak potřebovati. Chtějí-li, aby jim měch dlouho vytrval, nechají jej po-

čase vyschnouti, nalijí do něho oleje a po třech — čtyřech dnech jej vyperou.

Měchy na máslo se nasolí a nalije se pak do nich asi na tři dni vařeného vinného moštu (dibes), aby mastnota nepronikala. Měchy na olej se jen nasolí.

Palivem jsou beduinům dřevnaté trsy; kde jich není, topí se sušeným trusem.

Život beduinky je krušný a strastiplný, že však nezná života lepšího, snáší své břímě trpělivě. Pro arabskou ženu z města by byl nesnesitelný. Jistá měšťanka se vdala za beduina a u kolébky svého dítěte si stýská těmito slovy:

Spi, holečku, spi, holečku, ó synáčku beduinky.
Sbírám roští, sbírám dříví a donáším mužům vody.
Na lůžkách jsem spávávala, nyní spím na tvrdé zemi.
Z talířů jsem jídávala, nyní jím z dřevěné misky.
Lžicemi jsem jídávala, nyní však jím svojí rukou.
Z pohárů jsem pívávala, ale nyní piji z měchu.
V hedbáv jsem se oblékala, nyní jako beduinka.
Ó vy prodavači hroznů, rcete otci i mé matce,
aby přišli a mne vzali, dříve než jim tuto umru. (*Tabra.*)

Jsou-li ženy pracovity, jsou za to muži lenoši od kosti. Celý den prosedí, kouříce nebo hrajíce sîže (hru na způsob šachu); jeden hráč hraje kaménky, druhý kozími bobky. Večer se scházejí u šejcha vykládajíce si denní noviny a popíjejíce kávu, kterou si s sebou přinesou.

Když je zahálka omrzí, vyjdou si na lup, nebo na lov gazel neb divokých prasat. Gazely (*razâl*) honí koňmo tak, že stádo zaskočí a postřílejí, nebo jednotlivá zvířata uhoní a živá dovedou domů. Divoká prasata (chanzîr) jsou v houštinách na březích Jordánu velmi četna. Beduini je ze křovin vyženou a postřílejí. Masa jejich nejedí, nýbrž nechají je na lup dravcům, nebo je prodávají za babku křesťanům, jsou-li nablízku.

Schûrové loví i ptáky pomocí vycvičených sokolů. Sokol sedí uvázán na terči, který beduin drží na holi, a když jsou ptáci na blízku, vypustí se; první kořisť patří jemu.

Vzácnou zábavou bývá lov na levharta (nimr). Žije pořídku v roklích východně Jordánu a činí ve stádech nemalou škodu. Pronásledují ho v zástupu na koních, až ho uštvou, a pak ho spoutaného dopraví ke stanům na kratochvíli malých i velkých dětí. Když se s ním dosyta nahrají, zastřelí ho. — Dobytek je hlavním a jediným majetkem pravého beduina. I nyní, kdy mnoho beduinů půdu vzdělává, je přece množství dobytka měřítkem jejich bohatství.

Nejvzácnějším a beduinovi nejmilejším zvířetem je kůň. A zasluhuje vskutku té útlé péče a laskavosti, jakou mu beduin věnuje. Krásné štíhlé tělo, ušlechtilá hlava, tenké nohy okouzlí každého, kdo popatří na pravého arabského koně. Je hbitý jako vítr, v běhu vytrvalý až ku podivu a poslušný na každé hnutí svého jezdce. Na svých cestách jsem neměl nikdy tak tichého zvířete jako arabského koně. Ovšem ho beduini skoro dvě léta cvičí, než skloní bujnou hlavu pode jho pánovo.

Vycvičený kůň má nemalou cenu. Hřebec je asi za 150 mežîdijí (mežîdije = 2·40 zl.), kobyla aspoň jednou tolik a k tomu ještě musí nový majetník dáti od ní bývalému pánu dvě mladé kobyly. Zhřebná kobyla je velmi pečlivě ošetřována a beduini činí sázky (šar*t*) o sedlo, pistoli a p. na budoucí mladou kobylu či hřebce.

Koně užívá beduin jen k jízdě. Náklady nosí mezek (ba*r*el), velbloud (žamal) a osel (*ḥ*imâr). I při jízdě šetří beduin koně, jak může, zvláště zachránil-li ho někdy rychlým útěkem z nebezpečí. Na noc ho uváže za nohu na řetízku, jehož druhý konec je připevněn na hřebíku, který si zarazí do země pod hlavu.

Velblouda chová beduin pro mléko a maso, pro náklady a jízdu na dlouhých namáhavých cestách. Velbloud pro náklady slove zamel, pro jízdu *d*ulûl. Velbloud má cenu 30—60 mežîdijí. Čím dále na východ, tím více velbloudů, na západě je více skotu, ovcí a koz.

Ovce jsou nejvíce bílé, zřídka strakaté, a mají velmi tučný placatý ocas. Kozy jsou obyčejně černé s dlouhou lesklou srstí. Mláďata se rodí dvakrát do roka, z jara tak asi v březnu a ta jsou lepší, poněvadž je dosti pastvy, a pak asi v listopadu. Na čas se nechají mláďata u matek. Aby je nevydojila, dává se jim do huby dřívko jako uzda, teprve když jsou matky napolo vydojeny, připouštějí se, aby se nassála.

Když poodrostou, oddělí se samice od samečků; ony se pasou s matkami, tito se pasou sami tak asi do roka a pak se prodají.

Proto Kristus Pán svěřuje sv. Petrovi *celé* stádce, mluví o ovcích a beránccích zvláště.

Střih (*ḳ*isâs) ovcí se děje z jara, když se oteplí, tak asi v dubnu. Práci tuto koná buď majetník sám, nebo si k tomu najme. Ovce se sváže a stříhá se počínaje od noh, až se celá vlna jako plášť s ní sejme. Jeden takový kus se prodává asi za pět piastrů (50 kr.). Potřebuje-li beduin peněz, prodá vlnu na stojatě, střih si pak obstará kupec sám.

V téže době se stříhají i kozy. Ze srsti se předou niti na provazy, pytle a stany.

Dříve než se střihem se začne, zabije hospodář beránka a vystrojí pastýřům hostinu.

Skot pasou beduinovi synové, nebo, jak to obyčejně bývá, najatí pastýři. Dcery nepasou, a stane-li se to kdy, je to známkou lakoty otcovy, který za to bývá terčem posměchu svých sousedů. Musila-li tedy Rachel pásti otci dobytek, stalo se to jen z jeho skrblictví, které mu i dcery i Jakob trpce vytýkají. (Gen. 31.)

Pastýř dostává mzdou mimo šaty a stravu asi šedesát zlatých ročně, nebo za každých sto kusů asi desetinu jehňat. Poněvadž jsou samice užitečnější než samci, dostává jich pastýř více.

Před nedávnem ještě sloužili pastýři za dceru hospodářovu od pěti do sedmi let, nyní prý se to stává zřídka, poněvadž cena, která se za ženu platí, je nyní značně vyšší, a tu se pastýřům za ženu příliš dlouho sloužiti nechce.

Mzda sedmi let by dělala na 400 zl. t. j. asi na 4000 piastrů; tolik stála žena za doby Jakobovy a tolik stojí bezmála až podnes. I v této příčině se v orientě mnoho nezměnilo.

Obyčejně pase několik pastýřů pohromadě, jednak pro společnosť, jednak aby se snáze ubránili šelmám. Mezi těmito bývá nej-

nebezpečnější vlk (dîb). Vpadne-li do stáda, nespokojí se jednou ovcí, nýbrž dáví, pokud mu síla stačí, a pak s jedním kusem uteče. Před lety prý zadávila vlčice u Madaby za jednu noc na sto kusů skotu.

Hyéna (*d*aba') se spokojí jedním kusem, za to však přichází a odchází, aniž má o tom pastýř tušení. Mají psi před ní takový strach, že cítíce ji zalezou a ani nehlesnou. Ještě větší strach má z hyény osel. Cítí-li blížící se hyénu, ztratí úplně hlavu a nechá se jí se stoickým klidem sežrati.

Vlk i hyéna, jsou-li při lupu dopadeni, prchají před člověkem; hůře je, učiní-li stádu návštěvu levhart. Nemá-li kdo jistou ránu, není radno se s ním pouštěti do boje, neboť rozzuřená šelma se vrhá na útočníka, který může mluviti o štěstí, vyvázne-li aspoň životem.

Asi před dvaceti lety hlídal v Saltě beduin jménem Mu'aššer v noci vinici. Zahalil se do kožicha a podřimoval. Najednou se naň vrhl veliký levhart a beduin boje se, že ho šelma zadáví, přitiskl ji vší silou na prsa. Na jeho křik sběhli se sousedé a viděli hrozné divadlo. Šelma mu rvala tlamou a prackami celé kusy masa z tváře a z prsou a krev se z něho jen lila. Nikdo se neodvážil střeliti, aby nezastřelil člověka, který se zvířetem na zemi zápasil; teprve když se levhart dostal na chvíli nahoru, prohnal mu kdosi koulí hlavu.

Beduin byl zle zdělán. Tvář byla zohavena k nepoznání, prsa a ramena byla rozedrána a s těla visely kusy kůže jako cáry. Beduinský ranhojič rány ostříhal, sešil, co se dalo sešiti, a za nedlouho byl beduin zase zdráv. Ovšem měl po celý život památku na tuto strašnou chvíli.

Za dne pastýř buď nečinně sedí či stojí, nebo přede niti, nebo si píská jednotvárný nějaký nápěv na dvojitou píšťalu z rákosu (nâje). Občas, když je mu teskno, vykřikne do světa melancholickou sloku výčitky.

Pastýř napájí své stádo před polednem a k večeru u pramene, nebo u cisterny. Načerpá vody koženým okovem a nalije ji do kamenného koryta, které od nepaměti u cisterny stojí, a z něho pak stádo se napájí. Pak zavře otvor cisterny velikým, obyčejně okrouhlým kamenem (srov. Gen. 29, 2).

Pastýř nechodí jako u nás za stádem, nýbrž před ním. Ve stádě má vždy vůdce (mirjâ') kozu nebo ovci se zvonkem na krku, která jde za ním krok za krokem, a ostatní stádo jde za ní. Aby ji tomu navykl, dává jí častěji kousek chleba nebo cukru a tím ji k sobě připoutá. Kdykoliv jsem viděl pastýře v čele stáda kráčeti s dlouhou holí, vždy mi připadlo na mysl krásné podobenství Spasitelovo o dobrém pastýři, který kráčí před svými ovcemi (Jan 10, 4.).

Noc tráví pastýři pod širým nebem; poduškou je jim kámen, pokrývkou plášť.

Za nejchytřejšího člověka pastýř považován není, pravíť beduinské přísloví, že ra'îjat jôm fî halâbat sane t. j. pastva denní je hloupost roční, jako že den pastvy postačí, aby člověk zhloupl na celý rok.

Aby se poznalo, komu ovce či kozy náležejí, dělá se jim na nose nebo na uchu znamení rozpáleným železem (uasem) nebo nožem ('alâme). Každý kmen má své zvláštní znamení, na př. křesťané mají křížek, vedle toho má každý majetník ještě znamení svoje. Koupí-li si dobytče na chov, vypálí mu vedle starého znamení ještě své. Koním a velbloudům se znamení vypaluje na krku nebo na noze.

Jak řečeno, stará se pastevci o stravu jeho pán; zabiti si ovci, aby si udělal »fantasii« a »nalapal se masového vzduchu«, nesmí pod čtyřnásobnou pokutou.

Je-li však dobytče nemocno a není naděje, že se uzdraví, může je zabiti a sníst, ale je-li pán na blízku, může si vzíti jen kus, ostatní maso musí odvésti. Je-li dobytče dravou šelmou zadáveno, může si je vzíti, je-li to však blízko stanů, musí je dříve svému pánovi ukázati na důkaz, že vskutku bylo zadáveno a nikoliv zabito.

Ztratí-li se pastýři dobytče, nechá stádo své pod dozorem soudruhů a jde je hledat. Nalezne-li je, vezme je na ramena, jak jsem sám několikrát viděl, a donese je ke svému stádu. Nalezne-li je jiný pastýř, nechá je u svého stáda, až se o ně majetník přihlásí. Bylo-li dobytče ukradeno bez viny pastýřovy a zloděje nelze vypátrati, trpí škodu majetník stáda.

Obyčejně se věří pastýřovým slovům podle přísloví: illi bitamminu lâ tuchauuinu t. j. komu důvěru prokazuješ (tím že mu svou věc svěříš), toho nečiň podvodníkem. Je-li pánovi podezřelým, musí mu soudruzi dosvědčiti, že jeho vinou dobytče na zmar nepřišlo; nemá-li svědků, musí se očistiti přísahou.

Jak svědomitým pastevcem svého tchána byl Jakob, vysvítá z výčitek, které mu činí (Gen. 31, 38 n.): »Skopců stáda tvého jsem nejedl, ani jsem tobě neukazoval polapeného od zvěře, já jsem škodu všecku nahrazoval; cožkoliv krádeží zhynulo, ode mne jsi pohledával.«

Beduini až do nedávna nezabývali se orbou. Příčinou toho byla jednak lenivosť a pohodlnosť mužů, jednak že se nechtěli vydati v porobu nenáviděné turecké vlády. Vidouce zotročené a do krve vyssávané předjordánské sedláky, nechtěli se vázati na obdělanou hroudu, nýbrž těkali volně po poušti, kam moc turecké vlády nesáhala.

První počali vzdělávati půdu křesťané a zle se jim při tom nevedlo. Půda zajordánská je obyčejně úrodná a odměňuje štědře a bohatě i práci ledabylou. Hned první rok, kdy Madabští přivezli svou pšenici na Jerusalemský trh, klesla její cena o polovici.

Mohamedáni vidouce, že se křesťanům orba vyplácí, následovali jejich příkladu, a nyní již není kmene, který by se nezabýval orbou. Zvláště Belka a veliká rovina *H*aurânská je nepřeberným těžištěm nejkrásnější pšenice, a pouze pro ni byla před čtyřmi lety vystavěna dráha z Damašku do *H*aurânu. V posledním čase počali i pyšní *S*chûrové sedlačiti.

Beduin sám koná však zřídka polní práce, zvláště ti, kteří bydlí pod stany, se jim vyhýbají, nýbrž najímají na ně sedláky z Předjordání, kteří nemají doma co jísti a kterým v požehnaných nivách zajordánských kyne značný výdělek a poměrně dobré bydlo. Ta jednoduchá historie z knihy Ruth o Elimelechovi, který z hladu odešel do Moabska, se nyní, co se tam pěstuje orba, opakuje několikeronásobně rok co rok. Tak mají beduini výhody sedláků těžíce ze své půdy a kočujíce zároveň se stády po poušti, mohou dále lenošiti a se vzdáliti, kdy třeba, z dosahu turecké vlády.

Najatí sedláci dostanou každý po jednom spřežení (faddân). Tím zorá, kolik zorati může, zaseje, sežne, vymlátí a z čistého obilí dostane jednu čtvrtinu. Proto se každý z nich nazývá murâbe' t. j. čtvrtník. Někdy slouží jako pastýři za budoucí ženu. Jídlo dostávají od majetníka pozemku. Když je po práci, mohou jíti domů ke své

rodině. Berou si však obyčejně celou rodinu s sebou a žijí u kmene jako *t*anîbové, dostávajíce vše, čeho k živobytí potřeba.

O zajímavých zvycích při setí, mlácení a dělení možná někdy jindy, nyní o všem promluvím jen stručně.

Arabský pluh (sikke) je velmi jednoduchý. Na dlouhém dřevě (šama*t*) je na zadním konci upevněno rádlo na způsob rýče. Nad ním je upevněno kolmé držadlo (kâbûse), kterým se pluh řídí. Přední konec šama*t*u je upevněn na jhu (nîr), v němž jsou zapřaženi dva voli. Na jejich pohánění je dlouhý dřevěný bodec (minsâs).

Každý druhý rok leží pole ladem, aby se zotavilo. Zorá se však každý rok. Oračka bez setí slove krâb, se setím *hrât*. Seje se pšenice, ječmen, čočka načervenalá, drobná a velmi chutná a trochu tabáku. Někde sezam na olej a trochu turkyně.

Na žně, které jsou v červnu, bere s sebou murâbe' celou mužskou rodinu, nemá-li jí stále u sebe. Ženy na poli obyčejně nepracují. Nestačí-li, musí si najati. Žnec (*hass*âd) dostává na den 2—3 meřice (*s*â'; jedna měřice má dva rotly t. j. šest *kg*).

Žne se srpem (minžal), a to hodně vysoko, jednak aby se ženci neunavili, jednak aby měl dobytek pastvu, poněvadž je celá krajina slunečním žárem vypálena. Každá hrsť se sváže v malý snopek (žirze) a snopky se svážejí na mezcích neb oslech na mlat (bêdar), to jest na kus pole vyčištěného a ušlapaného. Bêdar třeba v noci hlídati proti zlodějům. Dožinky (žôra') se slaví *d*abî*h*ou, kterou hospodář žencům připraví.

Za ženci kráčejí chudobné ženy, sběračky klasů (la*kk*â*t*ât, *s*ajjâfât). Jsou-li to příbuzné ženců, nechávají tito úmyslně hodně klasů pohozených nebo nastojatě mezi bodláčím. Co si za den seberou, vymlátí holí (srov. Ruth 2, 17), nebo jim milosrdný hospodář vše, co si za žní sebraly, vymlátí po svém. Když dožinují, nechávají ženci sběračkám asi půl míry obilí státi, aby si je požaly pro sebe. Pilná sběračka, zvláště přeje-li jí štěstí, může sebrati až šest *s*âr' (36 *kg*) za den.

Když je vše požato, počne se mlátiti; buď mlátičkou, nebo obyčejněji obilí vyšlapuje dobytek.

Mlátička (lô*h*) ed-dirâs, jíž se zvláště v *H*aurânu mnoho užívá, záleží z prkenné plochy přes metr dlouhé a na metr široké, v níž jsou vespod zasazeny ostré kameny a mezi nimi po délce krátké píly. Kamení obilí vydrcuje a píly řežou slámu na krátko, aby se lépe hodila za píci. Mlátičku táhne po rozestřeném obilí mezek nebo vůl a na ní, aby byla těžší, stojí poháněč.

Podobné mlátičky (môrag charû*s*) užívali Hebreové. Mlátičkou touto způsobem zajisté ukrutným byli »mláceni« i poražení nepřátelé (Am. 1, 3; 2. Král. 12, 31).

Jiný druh mlátičky je nôraž (srov. hebrejské môrag). Je to kus sloupu někde ze zříceniny vzatý a na hrubo osekaný, aby byl hodně drsný. Na obou koncích jsou zasazeny hřeby, které se otáčejí ve dvou dřevech, do nichž je tahoun zapřažen.

Obyčejně vyšlapuje obilí dobytek, mezci, voli, koně. Dva, tři kusy se k sobě přiváží, muž je drží na provaze a kolem sebe je po rozestřeném obilí prohání. Volům se při tom tlama zaváže náhubkem (blâm), aby prý se nepřežrali. Ve Starém Zákoně to bylo zakázáno (Deut. 25. 4).

Když je část obilí vymlácena, odhrne se vše stranou a mlátí se dále, až je murâbe' se vším svým obilím hotov. Potom vije murâbe' obilí tak, že dvouzubými vidlemi (mi*d*ra) z hromady kus nabere a vyhodí do vzduchu. Vítr plevy a slámu odnese stranou a obilí padá na hromadu. Když byla sláma a plevy odstraněny, přesívá se zbytek na řídkém sítě (*k*urbâl). Zrní vypadne, prach vítr odfouká a v sítě zůstanou kaménky, klasy nevydrcené a sláma. — Tyto zbytky (kasualîje) se dávají stranou a přemlacují se.

Obilí dávají doma do sýpky (kuâra, rânije) z hlíny vystavěné. Beduini, kteří žijí pod stany a nemají sýpek, uschovávají obilí do jeskyní nebo suchých cisteren. Kolik potřebují pro domácnosť, si nechají, ostatek prodají překupníkům, nebo zavezou na oslech a velbloudech na trh. Čtvrtinu jak řečeno, dostane murâbe'. Slámu (tiben) složí do stohů neb uloží do jeskyní, aby měli na zimu píci pro dobytek. V posledních letech se hlásí ponenáhlu rána, která kdysi může zničiti veškeru polní úrodu — kobylky (žarâd). Přicházejí z východu ve větších nebo menších hejnech, a co je zelené, to buď sežerou nebo aspoň ostrými kusadly jako nožem pořežou.

Když jsem byl v Moabsku r. 1894., přiletělo jich jednoho dne tolik, že se jimi země jen hemžila. Obilí bylo na štěstí již skoro suché, nicméně ukousaly a sházely mnoho klasů. Tabák, který byl ještě zelený, a trochu zeleniny v zahradě madabského misionáře bylo ohlodáno až na tvrdé stonky. Když se blížily, zapalovali před nimi na mezích suchou trávu, ale milé kobylky si toho ani nevšimly.

Dokud ještě poušť ležela ladem, měly kobylky málo potravy a nemohly se tolik rozmnožovati, nyní však se zdá, že jich bude stále přibývati. Do Předjordání se nesnadno dostanou, neboť vane z pravidla západní vítr, který je sráží do Mrtvého moře. Nicméně se i to někdy stane. Roku 1860. se přivalily do Judska v takovém množství, že nebe zatemnily. Pobyly tři dni a vše, co bylo zelené, zničily úplně. Listí na stromech okousaly a kobylky na zemi sedící je sežraly. Olivy, fíky, révy, slovem vše, co bylo zelené, ohlodaly až na dřevo. Pouze dvěma stromům se vyhýbaly, oleandru a svatojanskému chlebu (charrûb). Na cestách, v domech, v nádobách se jimi vše jen hemžilo.

Arabové je hubili takto. Vykopali dlouhou na metr hlubokou rýhu a z rána, když ještě zkřehlé kobylky létati nemohly, je hnali před sebou směrem ku příkopu. Když byl jimi naplněn, naházeli na ně horem hlíny, nebo je polili petrolejem. Usmrcené kobylky vydávaly morový puch.

Že i Hebreové v příkopech kobylky hubili, vysvítá z Isai. 33, 4: »A sebrány budou loupeže vaše, jako se sbírají kobylky, jako když příkopy jsou jimi naplněny.« (Vulg.)

Arabové kobylky jedí. Uvaří je ve slané vodě a usuší, pak utrhnou hlavu, křídla a břicho a ostatek snědí.

Jak je člověk malomocen proti této ráně, vysvítá z básně, kterou za mého pobytu v Madabě jistý katolík složil:

Stěžovalo si mně obilí na něco, co se nad nimi vznáší;
mouchy se spustily na zemi.
Ptáme se jdoucích a příchozích lidí,
pravili, že tato prokletá věc se jmenují kobylky.

Učiňte poradu, jak bychom se opatřili proti nim,
ó lidé, dříve než položí své símě do země.
Vytaste šavle a jděme jim vstříc
a zabijme je zabitím libovolným! —
Posílá je Pán Bůh a pečuje o ně,
(tak že) se nebojí ani kmenů ani lidstva.
Chvalte Hospodina, snad je ztenčí,
a poklekněte v kostelích na zemi.

(Dokončení.)

Katolické Německo.

Napsal **Josef Vondrák.**

(Dokončení.)

Víříši, jejíž obyvatelé dělí se na velké dva tábory náboženské, zmocní se člověka snadno pokušení, učiniti si otázku: jakých výsledků dodělala se ta neb ona církev v ohledě mravním, či: *jest lid katolický mravnější než protestantský či naopak?* O tomto thematě, jež svou zajímavostí láká k studiu poměrů, skutečně psalo se již tolik a zvláště na straně protestantské, že až se z toho člověku dělá závrať. Ujišťuji, že čta rozličné články a brožury o této věci, nabyl jsem přesvědčení, že způsobem, jakým se otázka o mravnosti německého lidu řeší neb aspoň dosud řešila, nikdy nedojde se k cíli, ačkoliv obě strany domnívají se míti pravdu a otázku za rozřešenou. Příčina, proč nelze se shodnouti ve věci tak důležité, leží v různosti názorů obou církví o mravnosti. Příklad: Coelibát katolických kněží jest dle protestantského názoru cosi nemravného. Co z toho plyne? Nemravné kněžstvo — nemravný lid. A dále? Nemravná církev nemá právo na existenci. Protestantská církev toho nepěkného coelibátu nemá a nechce, ergo — ona má mravné kněžstvo, kteréž vychovává mravný lid. A což teprve ty kláštery a řády katolické, v nichž ničí se svoboda vůle! Což zpověď, mše, uctívání svatých a jiné věci, není-liž to samá nemravnosť, jež kazí lid? Protestanté tedy již a priori ke katolíkům mají nedůvěru pro jisté věci, které církev katolická vysoce cení, ba za vrchol mravnosti pokládá, na př. panictví. Statistické údaje o počtu nemanželských dětí, o zločinech zabití, tělesného poranění a krádežích nejsou ani spolehlivé ani úplné. Jak známo, vychází jen část těchto zločinů na jevo; zvláště krádeže. Tělesná poranění u některých kmenů německých tak často se vyskytující obyčejně se soudně nestihají; neníť žalobce. Poraněný počká si až je uzdraven, pak se bez soudce se svým sokem vyrovná. Co tomu říká statistika? Nejúplněji udává statistika nemanželské porody a sebevraždy. Tento zločin páše se nejčastěji ve velkých městech, a to lidmi, kteří jednají buď v návalu choromyslnosti nebo zoufalosti a z jiných příčin. Sebevrahové jsou většinou děti liberalismu nové doby, rozvadění s Bohem i se světem. Ptám se: je tím vinna katolická nebo protestantská církev, když si některý propadlý student, zbrklý spekulant anebo

oslyšený milenec dle katolického nebo protestantského ritu křtěný sáhne na život? Obě církve přece hlásají přikázaní: Nezabiješ! Nemanželských porodů rovněž nelze vykořisťovati v neprospěch té neb oné církve. Statistika uvádí jen mrtvé číslice. Zdali v tom neb onom případě stal se jen poklések, jenž padlou obětí tisíckrát byl oplakán, či bylo-li hřešeno vědomě a úmyslně — o tom statistika mlčí.

Jest zjištěno, že u dělnic v továrnách zaměstnaných i u selských dcer nepoměrně častěji přicházejí nemanželské porody nežli u nevěstek, jsou však proto ony nemravnější těchto? To jistě nebude nikdo tvrditi, a proto jsou veškery závěry na základě statistických údajů sestrojené v otázce o mravnosti při nejmenším přemrštěné. V roce 1896. byli vyzváni pastoři v nábožensky smíšených krajinách, aby podali úsudek o mravnosti protestantů i katolíků ve farnostech jejich žijících. Výsledek byl uveřejněn a dopadl, jak se již předem dalo očekávati, ve prospěch hodných protestantů; někteří pastoři vzdali se úsudku vůbec, bezpochyby že nechtěli mluviti nepravdu. A měli snad ti druzí své ovečky haněti? No tak — rozumní přece jsou ti pánové, že si sami u svých představených nedají vysvědčení chudoby a špatnou známku z pastorace svěřených duší. Tak se dle mého skromného soudu rozplyne v niveč celá hádka o mravnosti těch neb oněch, o jakosti té neb oné víry. Proto také zde neuvádím statistických údajův o zločinnosti německého lidu vzhledem k percentuálnímu účastenství obou vyznání. Při posuzování příslušníkův obou hlavních vyznání dlužno míti zřetel k národní a kmenové zvláštnosti, jež podařilo se křesťanství omeziti, nikoli však ještě zcela vyhubiti. Jmenuji zde nemírné pití, jímž stůňou Němci všichni bez rozdílu vyznání, ale s tím rozdílem, že na jihu pijí pivo, na severu kořalku i pivo. Protestanté již mají několik ústavů pro piják, katolíci dosud ani jediného; snad proto, že následky nemírného požívání piva nejsou tak zhoubny jako kořalky. Obžerství jest hlavní hřích a proto rodí řadu hříchů jiných aspoň po dobu svého trvání. Prostý německý lid, od přírody k násilnostem nakloněný, pouští se obyčejně v stavu tom do hádek a rvaček, zvláště u některých kmenů jest vlastnosť tato silně zakořeněna — dědictví po otcích. Ve vyšších kruzích jest totiž mezi vzdělanci zakořeněn souboj. Kdežto na straně protestantské dosud málo se dělo o vyplenění tohoto nešvaru, pracovalo a pracuje se v parlamentech a ve spolcích katolických všemi dovolenými prostředky o jeho vyhubení. Klení a nemravné řeči, jichž dopouštějí se jen katolíci nevzdělaní, jsou u protestantů ve všeobecném užívání. O rozšiřování nemravného tisku podotýkám jen, že této bylině daří se nejlépe na severu, totiž v Berlíně a jiných velkých městech. Viniti však z toho příslušníky protestantské církve nezdá se mi vhodno. Nakladatelé a spisovatelé nemravných škvárů jsou křesťanství tak odcizeni a jeho tak vzdáleni asi jako vyznavači islamu. Mimo to je známo, že tohoto obchodu chápou se nejvíce potomci Abrahamovi. Než dosti! Chtěl bych rád pronésti ve sporné otázce úsudek všeobecný, určitý, a to na základě svých zkušeností, maje zřetel k uvedeným vlastnostem a zvláštnostem národním a kmenovým, avšak zkušenosti moje jsou, zvláště pokud se týče protestantů a severních katolíků jen *dojmové*, a proto můj úsudek nemá býti nic než *dojem,* jaký na mne učinili katolíci a protestanté v příčině mravní. A tu pravím: protestanté dělí se ve dva tábory a to 1. v nábožensky-mravně schátralý, k němuž

čítám všechny ty, již nemají jasného pojmu o právu ve smyslu křesťanském, tedy socialní demokraté dole, a lidé manšesterského smýšlení nahoře a četným jiným poklésků mravním hovějící lidé všech stavů, 2. v tábor oněch, již zachovali si víru a nabyli jakési prostřední mravnosti, zdržujíce se hrubých, aspoň veřejně pohoršujících poklésků. Do tábora tohoto lze vřaditi stavy střední a část dělnictva, t. j. dělnictvo spolků protestantských. U katolíků nemá první tábor tolik přívržencův, za to jest kleslý, schátralý katolík v požívání zla rafinovanější, ve zločinu brutálnější. Stál morálně výše nežli prostřední protestant a proto je pád jeho větší. Mimo obdobné dva tábory chová katolická Církev jako všude tak i v Německu ve svém lůně tábor svatých. Snad se tomu leckdo z protivného tábora usměje, avšak neprávem. Jsou skutečně rodiny i jednotlivci, kteří tráví život svůj v modlitbě a v práci, ve službách bližního a v plnění evangelických rad. Nejen četní obyvatelé klášterů mužských a ženských, nýbrž i katolíci uprostřed světa žijící tvoří tento tábor svatých, jenž jest jediné možný v Církvi katolické, která jest *jedna* a *svatá*.

VI.

Rovnoprávnosť v Německu. Budoucnosť katolíků německých.

Základními zákony státními zaručena protestantům i katolíkům rovnoprávnosť nejen jako státním občanům, nýbrž i u vykonávání náboženského kultu. Při rozličných příležitostech a zvláště v dobách kulturního boje dokázal pruský stát svou nevraživosť vůči katolické Církvi, z ostatních zemí zvláště Badensko chová se ke katolíkům macešsky. Nyní, kdy všude katolíci sesílili a svým politickým zastoupením na říšském sněmě udávají ton, poměry poněkud se změnily na prospěch katolíků. Avšak to jsou záležitosti většinou čistě církevní, o nichž jsem se již zmínil, mluvě o poměru Církve k státu. Jinak má se věc s rovnoprávností při zřizování škol, osazování úřednických a profesorských míst, pak u vojska. Zde není stát vázán výslovným zněním zákona, a proto jest mu volno jednati dle *svých* zásad, které však se vždy neshodují s těmi, jež vysloveny jsou v základních zákonech státních. Pokud jsou koruně vyhrazena jistá práva, jsou poměry tytéž, neboť koruna jedná obyčejně jen na základě informací ministrů t. j. státu. Tak jsou vysoké hodnosti u vojska velkou většinou osazeny protestanty. Důstojnický sbor německé armády čítá jen jednu desetinu katolíků místo jedné třetiny. Jen členové král. rodu saského a bavorského zaujímají několik nejvyšších hodností. Snad mnozí katolíci z přesvědčení nevolí dráhu důstojnickou, protože stojí na stanovisku církevním o souboji, do důstojnického sboru pak nepřijímá se nikdo s takovýmito názory, třeba by měl velmi dobrou kvalifikaci. Ostatně rovnoprávnosť u vojska není pro katolíky tak důležita jako ve školách, v úřadech a při osazování míst profesorských na universitách. V oborech těchto jsou katolíci všude v nepoměrně malých menšinách. Na původně katolických universitách tvoří katoličtí profesoři nepatrné zlomky a to jsou katolíci laxních názorů. Mužové pevného náboženského přesvědčení jen pomalu dostanou se vpřed. Rovněž tak má se věc s místy úřednickými, pokud je obsazuje vláda. I v krajinách s katolickým obyvatelstvem usazují se protestantští hejtmané, asesoři a j. úředníci téhož vyznání. Vylučují-li se katolíci

z vysokých míst úřednických *zásadně*, pak se na nich páše veliké bezpráví. Veřejné mínění katolíků německých sdílí také tento názor. Na interpelaci katolických poslanců říšských odpověděl ministr Bosse, že při osazování míst nerozhoduje náboženství, nýbrž kvalifikace. Profesor Hertling, jeden z nejpřednějších bojovníků za věc katolickou v Německu, jest oproti veřejnému mínění svých souvěrců v Německu aspoň částečně názoru vysloveného ministrem Bossem. V brožurce »Die deutschen Katholiken und die Wissenschaft« dokazuje totiž, že katoličtí Němci poměrně málo věnují se vědecké dráze. Chtějí-li rovnoprávnosť od státu, jest napřed *jejich povinností* plniti rovnoprávnosť vůči státu. Žádají-li, aby profesorská a úřednická místa osazovala se katolíky, jest třeba, aby dříve dali státu vhodné síly k disposici. Tomu však není tak. Ve Westfalsku na př. studuje tak málo katolických jinochů filologii, že se profesorské stolice musí osazovati protestanty. Tak jest i v jiných zemích německých: nedostatek katolických, přebytek protestantských sil vědeckých. Následek toho jest patrný. Uvážíme-li, že německý císař jest protestant a skoro veškerá panující knížata německá a jejich vlády téhož jsou vyznání, pochopujeme, že ta rovnoprávnosť bývá často v neprospěch katolíků. Hertling považuje za nejdůležitější úlohu katolíků německých v přítomnosti pěstovati vědu: »Die Foerderung der Wissenschaft ist in der Gegenwart die wichtigste Aufgabe des katholischen Deutschlands.« Moderní názory světové jsou mu plodem moderní vědy. Má-li tato věda dostati katolickou barvu, jest třeba, by se jí katoličtí učenci zmocnili (erobern), nejen ji zakazovali — zmocnili!

Vývody Hertlingovy jsou tak přesvědčivé, že jim jen v málo čem lze odporovati. Pochybujeme však, že profesorské stolice a úřednická místa obsazována budou katolickými učenci nebo úředníky v té míře, jak si snad autor zmíněné brožurky myslí, i kdyby rodiče katoličtí své syny v hojnější míře věnovali vědeckému povolání, avšak jest jisto, že by se poměry následkem toho valně zlepšily na prospěch katolíků. Jak kvete na př. věda theologická v Německu a jakého jména a vlivu dobyli si svými spisy dějepisci katoličtí! Jak málo pracuje se však v jiných oborech vědeckých! Nelze tedy viniti *jediné* vládní kruhy dle Hertlinga z bezpráví nebo aspoň z nevraživosti vůči katolíkům, aspoň ne pokud se týče osazování profesorských míst na universitách. Nižší místa úřednická v katolických krajinách osazují se pravidelně katolíky, za to vyšší a nejvyšší úředníci jsou až na nepatrný zlomek protestanté. V provincii Porýnské, tedy v zemi skoro úplně katolické, jest ze 36 míst vládních presidentů 33 protestanty osazeno. Ministerstvo kultu v Prusku sestává z protestantského ministra, z protestantského podsekretáře a ze 43 radů, z nichž jen tři jsou katolíci. Jaká praxe panuje při osazování míst úřednických, na to pěkně ukázal Dr. Porsch v pruské sněmovně praviv: Jsem ochoten jmenovati vám chefa vysoké správy, jenž jistému uchazeči pravil: »Vy jste katolík, místa toho nedostanete, dokud já budu úřadovat, do katolického města vůbec přesazen nebudete.« Jiný vysoký úředník odpíral svému podřízenému přesazení. »Proč?« tázal se tento. »Vy jste katolík!« — »Ale nezapomínejte, že mám paní protestantku!« — »Ach, jste-li mezinárodní katolík, pak je to něco jiného!«

V panské sněmovně, jejíž členy jmenuje koruna, je *přes tři sta* protestantů a jen asi čtyřicet katolíků.

Co se týče *obecných a středních škol*, jsou katolíci rovněž odstrkováni, avšak v krajinách s nábožensky promíšeným obyvatelstvem. Obecné školy v Německu zřizují si obce s povolením vlády. Ježto katolíci v takových krajinách tvoří pravidelně chudou část obyvatelstva, jest pochopitelno, že se protestantům ani počtem škol, ani počtem učitelských sil nerovnají.

Zkracování práv katolíků německé národnosti není přes všechno tak křiklavé jako u národností neněmeckých. Protestantské Prusko zde pracuje přímo, otevřeně, mnohdy i brutálně k úplnému vyhubení národností neněmeckých t. j. Francouzů a Poláků. Co jsou těmto národnostem platny spravedlivé zákony, když se jim béře právo cestou administrativních nařízení? I na poli národohospodářském vede se boj proti nim, zvláště proti Polákům. *Na konci roku 1896. měli Němci přes polovinu polské půdy v držení* a stomilionovým fondem pracují pruskoprotestantští vykupitelé bez ustání o úplném vyhlazení kmene slovansko-katolického v Německu. Zakoupená půda přejde v držení protestantských rodin ze všech končin Německa svolaných, »vykoupení« Poláci — většinou malí šlechtici — uchylují se do měst jako soukromníci.

S rovnoprávností, jak se provádí v Německu, souvisí *budoucnost katolíků německých*. Bude-li germanisační práce v Poznaňsku provázena týmž zdarem jako dosud, pak v několika desítiletích zbude tam hrstka Poláků — bezzemků, kteří s národností ztratí i víru. Stará šlechta poznaňská a usedlý lid snad jediné dovede čeliti záplavě germanisační. V Elsasku a Lothrinsku německo-protestantská propaganda vzrůstá, ačkoli ne v těch rozměrech jako v Poznaňsku. Příčinou toho jsou lepší národohospodářské poměry a duševní spojení s Francií.

Katolíci německé národnosti, vymanivše se v první polovici tohoto století z nedůstojné poroby, pokračují pomalu, ale jistě a stále vpřed. Jejich svornost a opatrnost vedla je od vítězství k vítězství a zajistila jim i rozhodující vliv v parlamentě. Jejich úspěchy na poli tiskovém rovněž jsou očividné, veliké. Vůbec jest jejich postavení proti protestantské většině, těšící se přízni knížat německých a jejich vlád, velice čestné. Jsou však překážky, jež stěžují valně volný vývoj života katolíků německých, a to: *smíšená manželství a nedostatek duchovní správy v území nábožensky promíšeném.* Počet dětí ze smíšených manželstev katolické Církvi v Německu rok co rok odcizovaných obnáší asi 55.000. Z těch jest mnoho úřednických a důstojnických rodin. V těchto kruzích vůbec panuje asimilační snaha nahoru v náboženském ohledě. Ztráta tolika tisíců dětí každého roku se opakující jest ovšem pro katolickou Církev velmi citelnou, tak citelnou, že ciferný počet vzrůstu na straně katolické jest povážlivě menší nežli na straně protestantské. Tyto poměry panují ovšem jen v městech, v nichž katolíci a protestanté silně jsou zastoupeni. Dle nejnovějšího sčítání lidu dne 2. prosince 1895. vychází na jevo, že počet katolíků v Prusku od r. 1890.—1895. vzrostl asi o 727.000, počet protestantů přibližně o 1,119.000, takže nyní čítají katolíci 11,000.000, protestanté 20,351.000 duší. Přibylo tedy každému tisíci protestantů asi 52, katolíků 72 duší, což jest pro katolíky výsledek velmi uspokojivý.

Náboženská vlažnosť, způsobená liberalismem a nedostatkem pravidelné duchovní správy; působí rovněž katolické Církvi veliké škody, zvláště v krajinách s dělnictvem továrním a ve velkých městech. V Sasku přestoupilo od r. 1891.—95. z katolické církve k protestantské církvi zemské 712 duší, z evangelické přijato v lůno katolické Církve jen 196 duší. Obdobné jsou poměry v Berlíně, v Norimberce a j. městech. V Berlíně sice v posledních letech vystavěno několik kostelů katolických dary sebranými po celém Německu (sebráno dosud $1\frac{1}{2}$ mil. marek), avšak těch několik kněží působících tam není s to, aby dostálo požadavkům tisíců po celém Berlíně roztroušených katolíků. Následek toho jest, že tisíce duší církvi se odcizují. Dělníci katoličtí v Berlíně, pokud jsou věrni církvi, sorganisováni jsou v osmnáct spolků, jichž vedení spočívá výhradně v rukou laiků. Spolky ty vznikly zcela přirozeně tam, kde dělnictvo nejčetněji bydlí. Některé listy katolické uvažují zcela vážně, nedalo-li by se provésti, aby každému spolku v čelo postaven byl kněz, jenž by jej vedl a spravoval duchovní záležitosti jeho členů, jichž počet by se pak ovšem zmnohonásobil. Ohromná ztráta času, již nutně působí časté dobíhání výpomocných kněží z farního sídla do odlehlých končin předměstských, by odpadla, působení v duchovní správě dálo by se pak s větší intensivností, náboženská vlažnosť jakož i odpadlictví by se valně omezilo. Kdyby návrh tento, jehož finanční stránka by snad méně obtíží působila nežli osobní, vešel ve skutek, jistě že by hlavní město německé bylo zároveň největším městem katolickým v Německu.

Smutné poměry byly dosud mezi katolíky v Norimberce. Město to čítá asi 160.000 obyvatel, z nichž skoro 50.000 hlásí se k církvi katolické. Pro tento veliký počet duší určeny jsou jen tři kaple, jež sotva několik set návštěvníků pojmou, nádherné chrámy — dříve katolické — od dob reformačních jsou v držení protestantů. Poměry školské byly rovněž smutné. Teprve od několika let katolíci norimberští vedením svého faráře domohli se lepšího postavení. Co nejdříve postaví si svůj veliký chrám, mají již svůj denně vycházející list a čile se organisují.

V ostatních městech, v nichž protestanté mají veliké většiny, jest ovšem budoucnosť katolíků ohrožena, ježto nemají ani chrámův ani škol, avšak jejich uvědomělosť ve věcech náboženských sotva jim dá padnouti. Příklady uvědomělosti náboženské dali mnozí teprve v nejnovější době, vrátivše Stöckerova kázaní a jiné vnitřní misii protestantskou zaslané jim traktátky, podotknuvše, že nechtějí býti více obtěžováni.

Celkem dlužno říci o katolickém Německu: přes všechny překážky, jež stavějí se mu v cestu, pokračuje a roste číselně i mravně. Episkopát a klerus stanoviska katolické Církve přísně hájící, po celé říši rozvětvená organisace, dobře vedený tisk, rázné, sto hlav čítající politické zastoupení: to jsou vzpružiny, jež zajistily katolickému Německu slavnou přítomnosť a jsou zárukou ještě slavnější budoucnosti.

Národní život Jihoslovanů.

Ukázka z většího díla, jež z vlastních zápisek a původních pramenů píše P. **Josip Ptašinski.**

1. *Jihoslované pravoslavného vyznání »grčkoiztočne crkve«* řídí se přísně prvními sedmi všeobecnými koncily a zamítají pozdější usnesení, zvláště autoritu papežskou. Počátek datuje řeckovýchodní církev od 24. července 1054., kdy papež Lev IX. dal v chrámě sv. Žofie v Cařihradě prohlásiti klatbu nad východním rozkolem. Jihoslovanští kněží řeckovýchodní církve bývají obecně zvání »srbski ili grčki popi« (v Istrii dle osady Peroj »perojski popi«); musí býti ženati a přijímají většinou večeři Páně pod obojí způsobou a vyznačují se dle jihoslov. zvyku mohutnou bradou (rovněž katoličtí Františkáni v Bosně, Hercegovině a Dalmacii musí nositi kníry).

Jihoslované »řecké církve« v Rakouskouhersku zvaní »Srbi« mají svého patriarchu v Karlovci (v Chorvatsku), jemuž podřízeno jest šest sufraganů episkopů, kteří společně tvoří »episkopski sinod«.

Biskupije (diecése) rozděleny jsou na »protopresviteraty«, jimž je v čele »protojerej« obecně též »protopop« (arcikněz), a tomu jsou podřízeni »protodiakoni« neb »podjašpriští« (arcijáhni); ti mají dozor na »parohije« (fary), kde »paroh« obecně zvaný »pop« (z řeckého papas = otec duchovní, název to od Jihoslovanů i pro katol. kněze v obecné řeči užívaný, jinak »svećenik«), pracuje ve správě duchovní.

Obecný lid »srbské neb řecké víry« zachovává celkem přísně svátky i posty a modlitbu začínají obyčejně slovy: »da se strahom pomolimo i poklonimo Gospodu Bogu i Bogorodici, blagome Hristu i častnomu »krstu« (kříži); začínají-li nějaké dílo, vždy dříve »prekrsti se« (pokřižují se) říkouce: »Bože milostivi i živa Bogorodice ti pomozi!« — ale že se často spojují s nepřátely národa a náchylni jsou k věrolomnosti, vzniklo o nich mezi ostatními Jihoslovany přísloví, že »srbska vjera je nevjera«.

Velikou moc mezi Jihoslovany jak u Srbů tak u katolíků mají kláštery a »monastiri« se svými představenými »archimandrity« (arciopat nad více kláštery). Mniši zovou se »kaludjeri« (u katolíků »fratři«) z řeckého »καλόν γέρος«, o nichž je národní přísloví, že »dokud chleba v monastiru kaludjera nemanjka« (neschází); u katolíků zvláště jsou oblíbeni Františkáni.

Jak mocný účin mají kláštery mezi Jihoslovany, svědčí národní »pitalica« (pořekadlo): Pitali seljani »popa«, čije je »*bratstvo*« najviše i najjače u našoj zemlji?« — »Kalugjerovića« — t. j. (Tázali se sedláci »kněze«, které bratrstvo na světě je největší a nejsilnější?« — »Bratrstvo mnichů«, zněla odpověď.) V Dalmacii, v Bosně i Hercegovině pro nedostatek světských kněží řídí duchovní správu výhradně mniši, pěstujíce ve svých bohatě nadaných klášteřích »literaturu a vědu,« a vynikli mezi nimi znamenití učenci i básníci, na příklad fra Andrea Kačić, fra Martin Nodić, fra Grgo Martić a jiní.

2. *Jihoslované mohamedánského vyznání* (nejvíce v Bosně a Hercegovině), jichž je něco přes půl milionu, drží se houževnatě »koranu«. *Koran* dělí se na 114 hlav, zvaných »sury« čili kapitoly;

je to smíšenina z křesťanství, židovství a pohanství. Ukládá hlavně mytí, modlení, půst, almužnu a pouť do Mekky. Hlavní díly mohamedánské víry jsou »*Itikad*«, t. j. šest hlavních věcí, v které slovanský Turek musí nejen věřiti, ale i jazykem vyznávati, a pak »*Amal*« čili obřady, které přesně vykonávati musí.

Dle »Itikadu« věří slovanský Turek jen v jediného Boha »*Alaha*«, jenž je od věčnosti až na věky, a jemuž všichni spravedliví i hříšníci jsou zodpovědni. On vše vidí, i černého mravence, v černé noci na černém kameni, a vše zná, co bylo a bude; bez jeho všemohoucí vůle nic není.

Druhý článek »Itikadu« jsou »*božiji meleki*« (meleki = andělé, arab. = král), jichž je nesčíslné množství a jen Bůh zná, kolik je jich, čtyři jsou však »veliki meleki«: Gjebrajil, Mičajil, Azrail, Israfil. Oni stále Bohu se klaní a modlí, nic nejedí a nepijí a nemají pohlaví.

Třetí článek Itikadu jsou »*božiji kitabi*« (svatá písma) a jsou čtyři, z nichž hlavní je »Koran« (kuran iazimušan), v němž jsou boží slova Mohamedu-Alejhi-selamu zjevená po velikém meleku »Gjebrajilu«; koran obsahuje tresť víry mohamedánské a jest jediný a výhradně každému Turku předepsán, aby v něj věřil, ostatní tři knihy jsou prý sice pravdivé, ale pro slovanského Turka nezávazné.

Čtvrtý článek »Itikadu« učí slovanské moslemíny, že jest nesčíslný počet »*božijih peigamberů*« (svatých proroků), ač dle koranu jest jich jenom 28, prvním byl Adam a posledním Mohamed.

Pátý a šestý článek v Itikadu jest »*kijamet*« (soudný den) a »*hajir*« i »*šer*« (t. dobro i zlo), dle nichž každý věřící musí vydati o soudném dni účet Bohu za svoje skutky. Věřící (mosleminy), zvláště padnou-li v boji proti »djaurům«, očekává »*dženet*« (ráj), nevěřící a hříšníci padnou do »*džehemen*« (pekla), a skončuje Itikad naukou o fatalismu, že dobro i zlo (*hajir i šer*) pochází od Boha.

To jsou tedy články Itikadu čili vyznání víry slovanského Turka, kterým musí nejenom věřiti, ale denně jako turecké »věřím« i ústně vyznávati. Kromě toho činí se v katechismu slovanských Turků, »Itikadu«, zmínka a rozdíl mezi »*horam*« (velikým hříchem na př. loupež a vražda) a »*mekruh*« (všedním hříchem na př. víno píti, koňské maso jísti atd.).

Druhá kniha »*Amal*« (obřady) jest závaznou pro každého Turka, počínaje od 12. roku a nařizuje především nejen věřiti, co v »Itikadu« (tureckém katechismu) jest obsaženo, ale nahlas vyslovovati »Boga i svetca« n. př. Alah je Alah a Mohamed jeho prorok. Dále předpisuje Amal půst, a to v měsíci »*Ramazanu*« (březnu); tu nesmí slovanský Turek po celý den ani jísti ani píti, ani tabáku kouřiti, ani manželsky obcovati.

Další obřad v Amalu jest »*almužna*« (*zečat*), dle něhož pod smrtelným hříchem jest zavázán každý slov. Turek $2^1/_2\%$ ze svého jmění rozděliti chudým, ale jen věřícím (mosleminům).

Dále předpisuje Amal každému Turku jedenkráte za živobytí putovati do »Mekky«, a ta pouť zove se »*hadž*«.

Hlavní však a nejdůležitější ze všech obřadů v Amalu ustanovených jest »namaz« (klanění), které zavazuje mohamedána a mohamedánku bez rozdílu. Tohoto klanění mají Turci pět druhů přede-

psáno. Čas ke klanění ohlásí »Mujezin z munary« (turecký kněz) z minaretu, dle překladu Preradovičova) takto:

Alah višnji Bog je, moj svjedoči glas,
Da do njega Boga nema vrhu nas,
Glas vam moj svjedoči, da najviši Bog
Muhameda ima za proroka svog.
Hodite na blagoslov, hodite na spas,
Alah višnji Bog je jedin vrhu (nad) nas!«

Dřív než se počne slovanský Turek klaněti, musí se očistiti; buď se celý vykoupá nebo vezme »*abdest*«: umyje si ruce i nohy a pak třikráte po sobě nasrká vody do úst i nosu a pak ji vyplivne: dále očistí oděv svůj i místo, kde se má klaněti, obrátí se tváří k Mekce, dá dlaně k uším a řekne: »Alah — nekber« (Bůh jest nejvyšší) a modlí se malou modlitbu z koranu, kterou několikráte opakuje; nejdelší modlitba slovanského Turka trvá sotva 15 minut. Též »Kurbani« oběti zvířecí přinášejí ve svátek »bajram« i »Mevlud« 12. září, kdy se Mohamed narodil.

Slovanští Turci v Bosně i Hercegovině berou si obyčejně *jen jednu ženu*, ačkoli jest jim dovoleno tolik žen si vzíti, kolik jich mohou uživiti: tyto ženy však zovou se jen »*priljubnice*« (souložnice). O poměrech těchto žen k svému tureckému muži vykládá jihoslovanská »pítalica« (pořekadlo) takto: »Turek si naříkal svému příteli, že mu ráno již druhá žena (priljubnica) umřela a tu přítel potěšil milého Turka slovy: »Šuty budalo! Stretnjome žene umiru a nesretnjome kobile krepaju« — (Mlč bláhový, šťastnému ženy mrou a nešťastnému kobyly hynou«).

U slovanských Turků málo je slyšeti klnout, opilství je vzácné.

Rakouskouherská vláda vynasnažuje se velice, aby slovanské Turky civilisovala a je sobě naklonila, nešetříc při tom nákladu ani obětí; zdali se to podaří, ukáže teprve budoucnosť

Lidová víra. Staroslovanská liturgie (glagolica) a popi glagolitaši. Nový glagolský misál od Lva XIII.

Víra i náboženství — toť nejpevnější základy každého národa. Víra udržuje rodinu, obec, zemi, ano i celé národy ve vzájemné lásce a pospolitém životě. Učiniti nebo dáti »*na vjeru*,« platí u Jihoslovanů obyčejně jako přísaha, a hluboký i důležitý význam má u nich slovo, je-li člověk »*od vjere*« nebo »*bez vjere.*« A proto pravdu děl veliký evropský státník, že člověka (a důsledně tedy celý národ) lze posouditi nejlépe dle jeho poměru k Bohu. — Jihoslované jsou rozhodní křesťané (v Rakousku většinou římsko-katolíci). Církev svatou krásně zovou »*Naše Mati Crkva*,« i zachovávají veškeré svátky, posty i obřady církevní s neuvěřitelnou úzkostlivostí i důkladností. Nevyslovují nikdy jméno *Isusa* i *Majke Božje*, aby nesňali při tom klobouku na znamení úcty, říkouce »slava i čast njim budi,« nebo »sveto tilo na pomoć nam bilo.« Zvláště »Majku Božju Blaženu Djevicu Mariju« mají v převeliké úctě a svátky Jí zasvěcené tak světí, že praví: »Kada slišiš slavno ime Mario, nemoj pitat, kakvi blagdan je bio« (když slyšíš slavné jméno Marie, netaž se ani, jaký svátek byl t. j. samo sebou svátek veliký a zasvěcený).

Na potkání pozdravují se s jakýmsi sebevědomím, že jsou křesťané: »Hvalen budi Isus i Marija,« a muži i ženy nosí s sebou obyčejně »*krunicu*« (růženec); modlí se jej nejen v kostele a doma, ale i když po cestě kam jdou, říkouce: umřel-li by kdo na cestě, nepoznalo by se bez »krunice,« je-li křesťan nebo Turek.« Velmi přísně pak zachovávají posty a vigilie svatých a často mají »*suhi post*« t. j. jen o chlebě a vodě. Svoje kněze »*svećenike*« prostonárodně dle řeckovýchodního zvyku zvané i »*popi*« velmi ctí jmény »božji namjestnik, redovnik, naš božji pop, zenice Božja (zřítelnice Boží) atd. a za požehnanou mají matku, jež má syna knězem, a celá její rodina je proto u všech velmi ctěna, říkají o ní: gdje je kanka, nije janka, t. j. kde je tonsura, tam není nářku ani bídy.«

Velmi rádi pak činí některým svatým »*zavjete*« (sliby) na př. pastýři sv. Antonu, ženy kromě Matce Boží, sv. Lucii, sv. Agatě, sv. Anně atd., nemocní sv. Blažu, sv. Valentinu, sv. Martě, sv. Roku atd., když se roznemohou nebo jsou-li v nebezpečí (zvláště na moři). Tyto »zavjete« (sliby) učiní s podmínkou, že se budou postit, že dají sloužit mši sv. ku cti toho svatého »na čast dotičnoga svetca«, nebo že podniknou soukromě »*daleko hodočašće*« (pouť) a přinesou dary ve zlatě a penězích, a to pak věrně zachovávají říkouce, že, jestli »zavjet« (slib) se »zapusti« (zanedbá), jejich dům zůstane nešťastným a brzy »propade« (zahyne), a lidé v něm pomrou.

V čas postní pak i adventní (*korizma i došaštje Gospodinovo*) modlí se obyčejně celá rodina »v zadrugah« každý večer pobožně »krunicu«. »*Starešina*« modlí se napřed (starešina = nejstarší v rodině, obyčejně hlava celé rodiny), ženy pak i domácí za ním a nesmí ani jeden ze »*skupštiny*« (domácích) při tom chyběti, ani sednouti ani přestati, dokud »starešina« neskončí. Obyčejně při tom hoří voskové svíce »*blagoslovljene svićenice*« rovněž, když nemocný zaopatřován jest sv. svátostmi. Víru svou milují Jihoslované s duší tělem a tak horoucně, že není na světě moci, která by mu lásku tuto vyrvati mohla. V neděli a o svátcích »blagdanih« (kromě kuče gospodarice, již jest jídla připravovati) jdou všichni svátečně oděni a mládež kvítím ozdobena společně na mši sv. a zvláště rádi slyší »rieč Božju« (slovo Boží) říkajíce, když byla mše sv. bez kázaní, že poslouchali jen »suhu misu« (suchou mši).

Při bohoslužbě užívají Jihoslované v Přímoří, Dalmacii, na Černé Hoře i v části Istrie (Liburnie) staroslovanského písma i jazyka »*glagolice*«, jež pokládá se právem za nejstarší písmo slovanské; to bylo vynalezeno od církevního otce sv. Jeronyma (roz. v Stridonu 331. po Kristu v Dalmacii), kdežto »kyrilica« vznikla mnohem později, byvši vynalezena od sv. Cyrilla, apoštola Slovanstva.

Glagolského písma i jazyka užívalo se již od prvopočátku mezi Jihoslovany, a to nejen při bohoslužbě, nýbrž i ve veřejném životě. Matriky, pohrobní nápisy i nápisy na chrámech, závěti a zákony nalézáme mezi Jihoslovany v hojné míře psané písmem i jazykem glagolským.

Staroslovanští kněži »*popi glagolitaši*« byli téměř jediní, kteří zapisovali na způsob kronik veškeré důležité zprávy pro dějepis v postupu chronologickém, mající podnes velikou historickou důležitosť na př. »*Glagolská kronika*« v Záhřebském museu od r. 1451.

V »*Razvodu istrijanskom*« psaném na pergameně glagolskými písmeny r. 1275. máme důkazy, že glagolicí byly psány a zachovány staroslovanské zákony a obecní staroslovanské zařízení, v nichž čteme jména zadruga, župan, podžup, starešine, poglavari i muževi poštovani (radní a vážený) atd. Staroslovanští »*popi glagolitaši*« vyznamenali se tedy od starodávna už jako »*povjestničari*« (kronikáři) a jako jediní »*pismenici*« (znalci písma). Proto požívali i úřední moci jako císařští notáři a j., jak svědčí na př. zachované památky glagolské na pergameně z Kožlak (v Lovraně Istrie): »I ja pop Grgur Golomilac bilježnik (notár) učinjen cesarev i kaplan učinjen v Kožlaci prepisah ta teštamenat na živu hartu (t. j. pergamen z vepřové kůže).

Hlavní však význam mají »popi glagolitaši« jako pěstitelé glagolského písma i jazyka ve staroslovanské bohoslužbě i liturgii.

Staroslovanská liturgie v glagolském písmě i jazyku jest nyní mezi všemi slovanskými národy latinského obřadu výsadou *jediné* národa chorvatského, jak svědčí papež Benedikt XIV. v bulle: »*Ex pastorali munere*« 1754. »quemadmodum per plura anteacta saecula semper ab Illyrico clero religiose servatum fuit« (jak před tím po mnohá století vždy od jihoslovanského (lat. illyrico) kněžstva posvátně zachovávána byla, totiž »*staroslovanská liturgie*«. O historii staroslov. liturgie a literatuře »glagolice« pojednáno na druhém místě, ale jisto jest, že dávno ještě před rozkolem řecko-východním užívali Jihoslované při bohoslužbě jazyka staroslov. »*glagolice*« a jazyk ten římští papežové schválili a potvrdili, o čemž svědčí již papež sv. Hadrian II. r. 867., jenž zatím výminečně potvrdil užívati staroslov. jazyka »glagolice« při bohoslužbě »sej že jedin hranite običaj, da na misi prvo je čtut apoštol i evangelie rimski, tjače pak slovenski. K tomu účelu byly a podnes ještě jsou neznalým »glagolského písma a knih« liturgické knihy tištěné latinkou a zvané od Vlachů »*Schiavetti*« (»schiavo« v obyčejné řeči Vlachů místo »slavo«), obsahující výtahy z římského misálu v *staroslovanské řeči* těch částí, které se při slavných bohoslužbách zpívají. Nejstarší zachovaný »schiavetto« z r. 1495. tištěný v Benátkách s nápisem »Evangelia et epistolae cum praefationibus et benedictionibus per anni circulum in lingua sclavinica,« jest nyní jediné v universitní bibliotéce v »Oděse« a druhý jemu podobný v Zadru. Než teprve sv. Cyrill a Method, apoštolé Slovanů, vymohli u papeže Jana VIII. (872.—82.), že ***jazyk staroslovanský* »*glagolica*«** uznán k užívání při bohoslužbě jako *pravoplatný a rovný s církevními* již *ustálenými jazyky*, ***latinským, řeckým*** a ***syrochaldejským***. »Demum hinc (od sv. Apošt. Stolice v Římě, — praví sv. Otec Lev XIII. ve své vzácné *encyklice k Slovanům* »*Grande Munus*« r. 1880.) est usus slavonici sermonis in ritibus sanctissimis impetratus; atque hoc anno (1880.) decimum expletur saeculum, ex quo Joannes VIII. P. M. ad Suentopolcum Moraviae principem ita scripsit: Litteras slavonicas . . . quibus Deo laudes debitae resonant, jure laudamus, et in eadem slavonica lingua Christi Domini Nostri praeconisia et opera ut enarrentur jubemus. *Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat sive missas in eadem slavonica lingua canere, sive sacrum Evangelium vel lectiones divinas Novi et Veteris Testamenti* bene translatas et interpretatas legere, *et alia horarum officia omnia psallere.* Quam consuetudinem multas post vices sanxit Benedictus XIV. per apostolicas Litteras anno 1754. die 25. Augusti datas.«

Benediktus XIV. vydal totiž toho roku 1754. opětně »*glagolským jazykem*« tištěné liturgické knihy »Časoslov« (breviář), misál, rituál a pontifikál římský, s pastýřským listem »*Ex pastorali munere*« v němž nařizuje doslovně: »Za povratiti obsluženje svetih običaja (u staroslovinskom jeziku) u prisvetomu Posvetilištu Mise i u Božanstvenomu Officiu, i zadabi sva Općenska Crkva skupljena *u jedinstvu vire*, i *pod jedinim istim glavarom* vidljivim Nastupnikom Blaženoga Petra Papom Rimskim, uzdaržala, koliko s'gospodinom mogaše, jedan isti red od spivanja i od molenja: Pastirskim providjenjem odlučio je, da se utište najprvo Časoslov (breviář) i pak Misal Rimski« t. j. k obnovení bohoslužby v staroslov. jazyku v jednotě víry i pod jedinou hlavou Římským papežem vydává papež Benedikt XIV. nové liturgické knihy v čistém staroslovanském jazyku a přikazuje, aby se při bohoslužbě (liturgii) staroslovanský jazyk »*glagolica*« nemíchal ani s obyčejným chorvatským ani latinským, nýbrž aby se zachoval čist a neporušen *jako jazyk posvátný při bohoslužbě.*

A svatý Otec, ***slavný a mocný papež Lev XIII., veliký přítel Slovanů,*** maje na zřeteli sjednocení všech Slovanů v jedné cyrillo-methodějské totiž *prvoapoštolské katolické církvi*, na novo nejen potvrdil užívání staroslov. jazyka při bohoslužbě, nýbrž i postaral se o vydání liturgických glagolských knih, aby takto učinil most a spojil ve víře rozvaděné Slovany.

U příležitosti jubilea 1893. vydal ze *skutečné a náboženské potřeby* a jako dar odevzdal jihoslovanskému národu nový glagolský misál k užívání při slovanské bohoslužbě, jenž má nápis: »***Rimski Misal slavenskim jezikom***« Presv. G. N. (Gospodina Našega) Urbana Papi VIII. Misale Romanum, Slavonico idiomate ex Decreto Sacro sancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum, Clementis VIII., Urbani VIII. et ***Leonis XIII.*** auctoritate recognitum. Romae ex typographia polyglotta S. Congregationis de propaganda fide 1893.«

Zásluhu o znovu oživenou výsadu a obrovský krok pro sjednocení Jihoslovanů (Chorvatů i Srbů) na základě Cyrillo-Methodějském má muž plný víry, lásky a cílů nejšlechetnějších, miláček národa jihoslovanského, *Dr. Josip Jure Strossmayer*, staričký biskup djakovarský, v Římě veliké autoritě se těšící. K němu druží se tři hvězdy mezi Jihoslovany, zemř. biskup Terstský (dříve Porečsko-Puljský) *Jure Dobrila, Milinović Šime*, arcibiskup barský (Antivari na Černé Hoře) a arcibiskup Záhřebský *Dr. Jure* Posilović, jenž píše svému kléru i lidu diecése Senjsko-Modrušské: *Tato výsada* (*staroslov. jazyk v bohoslužbě*) pro nás Jihoslovany má býti tím drahocennější, anať může býti v ruce Božské Prozřetelnosti jediným prostředkem sjednocení všech Slovanů v jedné církvi Ježíše Krista. — Všemohoucímu *Bohu obyčejně slouží malé prostředky k dosažení velikých účelů* jeho království na zemi. Zřejmá pak je vůle Ježíše Krista, Pána i Hospodina Našeho, aby Jeho církev na zemi byla »*jeden ovčinec a jeden pastýř.*«

Jan Bugenhagen a poprotestanštění Pomořanska.

Dle **Emila Görigka**, subdiakona v Branšperku, podává **František Wildmann**.

(Dokončení.)

Dne 5. října 1523. zemřel vévoda Bogislav, a to byla veliká rána pro celé Pomořansko. On strážně bděl nad slovanskou národností svých poddaných a nad věrou katolickou. Za něho bylo ještě Pomořansko celé slovanské a katolické, rádcové jeho byli též ještě Slované a katolíci. Vévoda tento se svým kancléřem Martinem Karithem, kapitolním proboštem v Kolobřehu, a později knížetem-biskupem Kamínským, vydal se na pouť do Svaté země a k Božímu hrobu v Jerusalemě, kde na rytíře Božího hrobu byl pasován. Na zpáteční cestě v Římě podělen byl od papeže Alexandra VI. korunou vévodskou a zlatým mečem.

Když pak se z Říma Saskými zeměmi domů vraceli, zdrželi se ve Wittenberku, kde viděli Luthera, který v neděli cantate (dne 3. května 1523.) kázal v zámeckém kostele o sesvětačení a nadutosti pomazaných biskupů (Ölbischöfe), kteří svatosti nedbají, nýbrž jezdí na vysokých henkstech, nastrkují si na ruce plno zlatých prstenů a drahou korunu na hlavu, zdvihají ruce a zpívají: »Dominus vobiscum« a tím vykonávají celý úřad svůj. Pryč s takovými (Dreckbischöfen), ti patří mezi lumpy.« Tak ohavné řeči v kázaní Lutherově slyšel vévoda Bogislav i kníže-biskup, které řeči Lutherovy tak urazily, že vícekráte ho ani viděti nemohli, tím více učení jeho se jim protivilo.

Oba synové Bogislavovi Jiří I. a Barním XI., kteří po smrti otce svého společně panovali, hleděli starou víru katolickou v zemi své udržeti a reformaci od říše své odvrátiti. Jiří dostál slibu svému, však bratr jeho Barním, jenž roku 1518. ve Vittenberce studoval a r. 1519. za rektora magnifika celé university byl jmenován, načichl tam lutheránstvím, sám pak zaváděl lutheránství do Pomořanska, odstranil mši svatou, zrušil kláštery a opatství a církevní statky pobral a pro sebe ponechal. Spolu též se i poněmčil, mluvil více německy, predikanti uváděli německou řeč do kostelů a škol, a živel slovanský v Pomořansku chýlil se víc a více k pádu.

V Stralsundě dne 10. května 1523. pod kostelní lipou, kde se často slovanští Pomořané po službách Božích scházívali, a u kteréžto lípy ještě předkové jejich »bohom spásám« svým oběti přinášeli, kázal Ketelhodt proti církvi katolické a proti papeži. Roku 1524. dne 24. července se oženil, zapomenuv na své sliby, které byl jako katolický kněz dříve učinil. Však nebyl šťasten. Jak soudruh jeho, Sastrov, vypravuje, měli ho mnozí v podezření, že židovskou víru v učení svém zavádí, nedostal se k žádnému úřadu, a proto manželka jeho šitím ho musila vyživovati, však přece se za Sundského apoštola považuje a na pomníku v kostele sv. Mikuláše v Stralsundu má nápis: »Epitaphium reverendi patris D. Christiani Ketelhodt repurgatoris eccelasiae Sundensis.«

Po smrti Bogislavově měli reformatoři, strana s Lutheránů smýšlející, vyhráno. Byli to v Stralsundě hlavně Němci, kolonisté

slovanský lid držel se staré katolické víry. Aby tito reformatoři katolickou církev učinili lidu opovrženou, učinili r. 1525. divadlo pro lid, ve kterém papeže, katolické duchovenstvo, císaře, ano i samého Krista Pána nejhanebněji tupili. Lid rozhořčen a poštván vrazil do Františkánského kláštera a do kostela sv. Jana, kde byl zázračný obraz Sancta Maria ad compassionem, kamž z celého Pomořanska zbožný lid v průvodech putoval a kde pomoci Rodičky Boží a její přímluvy nabýval — chrám ten luza německá vydrancovala a ten památný a velice ctěný obraz uprostřed chrámu na hranici z rozsekaných křížů, soch a oltářů spálila. Největší zpustlosť a zuřivosť ukázali tito němečtí rozpustilci v klášteře jeptišek sv. Brigity. Predikanti, vtrhnuvše s luzou do kláštera a kostela jejich, zničili celý chrám i klášter, a co zničiti nemohli, pokáleli blátem a lidskými výkaly; predikanti nazývali tyto ubohé jeptišky, když je s luzou z kláštera vyháněli, »Himmelshuren«. Též ostatní kostely byly přepadeny od těchto zuřivců a vyloupeny, kněží, kteří mši sv. sloužili, byli od oltářů na zem povaleni a v ornátě kopáni a biti, a svaté hostie po kostele rozházeny a nohama šlapány. V kostele svat. Mikuláše strhli kat a městský bičic mnicha, jenž právě kázal, s kazatelny na dlažbu chrámovou, kde ho utloukli. V kostele sv. Kateřiny kněze, který četl sv. evangelium u oltáře, uškrtili.

Ubohý Kamínský kníže-biskup Erasmus, nemaje podpory od Pomořanské vlády a od vévodů, kteří sami již lutheránství nadržovali, sezval listem ze dne 22. května 1525. svůj klerus a prelaty do Mariánského chrámu v Stargradě, aby se uradili, jak si mají počínati, aby odolali šířícímu se lutheránství. Stargrad zdál se ještě úplně katolickým městem. Bylo jim všem trudno, neb viděli záhubu církve svaté — an sám vévoda a celý jeho dvůr zničiti chce církev svatou v celém Pomořansku.

Ještě Grypiles (Greifswald) zůstal katolickým, do něhož se vypuzené kněžstvo a mnišstvo utíkalo, vždyť zde byla katolická universita, kterou katoličtí vévodové Pomořanští a knížata-biskupové Kamínští, ještě tehdy slovanského smýšlení, založili, kterou knížebiskup Iven r. 1456. slavně vysvětil. Však když vévoda Jiří, který ještě katolickou víru ve své zemi udržoval, umřel, a bratr jeho mladší Barním XI. vládu nastoupil, přestala každá ochrana staré víry, neb Barním držel s protestanty. Jan Knipstrov byl ze Stralsundu povolán, aby zde víru katolickou zničil a lutheránství zavedl. Však ještě rada městská chtěla udržeti v Grypilese starou víru a Knipstrova nepodporovala. Též na blízku stojící opatství cisterciácké Eldena hledělo se udržeti jako katolické. Však mezi kleriky vniklo lutheránství, ti je počali šířiti i v opatství a tak konečně i město Greifswald i opatství Eldenské propadlo lutherství.

Co zbožný vévoda Bogislav s knížetem-biskupem Kamínským prodléval ve Svaté zemi, potajmu nahnízdilo se ve Štětíně lutheránských predikantů, kteří lid proti katolické víře bouřili. Zvláště to byl Mikuláš Hoveš, který jako Slovan v lidu protestantské učení ještě slovanským jazykem hlásal. Proti němu vystoupil Libor Švichtenberk, který zase obhajoval víru katolickou. Tak dělo se potichu odpadnutí Štětína od víry katolické, poněvadž se protestanté němečtí báli vévodů Bogislava a pak syna jeho Jiřího. Když pak tito zemřeli, za vévody Barníma i Štětín stal se protestantským a tak

padlo hlavní město Pomořanska do rukou lutheránských predikantů, kteří město čím dále poněmčovali, až konečně Němci tam dosáhli převahy, a Štětín se i s okolím valně poněmčoval.

Jako Štětín ukázalo se též Stlpsko, kde Kristián Ketelhodt u sv. Mikuláše šířil lutheránství, protestantství nakloněno. Když byl Ketelhodt vypovězen, počal Petr Svave pro lutheránství ještě více pracovati. Učil, že člověk i bez dobrých skutků může býti spasen, jen když pevně věří. Kázaními jeho nastaly v městě bouře, zvláště když Dr. Petr Amandus, který dříve v Malborku, biskupství Varmínského, v klášteře poustevníků svat. Antonína jako mnich dlel, však pro hlásání učení Zwingliho vypovězen byl a do Stlpska přišel; zde pobuřoval měšťany proti vévodovi Jiřímu, aby ho ze země vyhnali, a pak německou luzu štval, aby katolické chrámy vyplenila. Následkem kázaní jeho, která ohněm a sirou proti katolické církvi sršela, vrhla se německá luza kolonistů, neb usedlí měšťané a venkovský lid byl ještě slovanským, na chrámy a kláštery, zničila chrám Mariánský, rozbila oltáře a obrazy a kněze katolické zbila a vyhnala. Též v klášterním kostele Dominikánů strašně řádila a všecko stkvostné náčiní kostelní a drahá mešní roucha pobrala. Když se to kníže biskup Kamínský Erasmus dověděl, sdělil to vévodovi Jiřímu, který na své cestě do Gdánska odebral se do Stlpska a pokutoval město 800 zlaťáky, že tomu nezabránilo. Katoličtí kněží byli zpět povoláni a katolické služby Boží zase zavedeny. Svave byl zatknut a uvězněn, avšak na přímluvu vévodského rady Stojentína zase propuštěn.

Mezi tím, co větší Pomořanská města více nebo méně k lutheránství se klonila, zůstalo město Kolobřeh ještě dobře katolickým. Když r. 1529. strašný mor v městě tom vypukl, a mnoho lidí náhle pomřelo, celé město kráčelo v průvodu do velkolepého chrámu Mariánského, prosíc Rodičku Boží, by přímluvou svou tuto metlu od nich odvrátila, a skutečně také mor přestal. Však r. 1531. přišel do města predikant Mikuláš Klein, který dne 19. února v neděli Esto mihi začal v této Mariánské svatyni kázati, že není člověku potřebí dobrých skutků, nýbrž jen víry, která člověka ospravedlňuje. Bouřil proti církvi katolické a kněžím; vyzýval radu městskou, aby katolické a klášterní chrámy pozavírala a kostelní drahocenné náčiní zlaté a stříbrné, jakož i nádherná paramenta pobrala a si ponechala. Městská rada byla k tomuto činu volna, zamkla sakristii a kapitola kanovnická musila i klíče od kůru odvésti. S oltářů vzali nyní masivní stříbrnou sochu Mariánskou a též stříbrnou masivní sochu Beránka Božího, mnoho stříbrných a zlatých kalichů, paten atd. a na radnici to uložili; roku 1574. něco z toho prodali Štětínské městské radě za 2100 zlaťáků. Kapitola Kolobřežská stěžovala si u vévody Barníma na toto bezpráví, on sliboval na oko, že tomu odpomůže, ale nestalo se nic.

V Kozlíně objevili se predikanti Benedikt Rivestel a Mikuláš Pannekok, kteří v Mariánském chrámě lutheránství šířili. Proti nim vystoupil Dionys Derink, lazebník, který hodně kořalkou se podnapiv, vzal pod paží kachnu a skleničku s kořalkou v ruce, šel do kostela Mariánského, kde právě predikant Pannekok kázal, a dával mu mezi kázaním připíjet, právě v tom okamžiku, když si predikant nejvíce na papisty vyjížděl. Když ho městská rada nedala za to potrestati,

rozbouřená německá luza lutheránská křičela: »Do pytle, do pytle s ním!« Strčili ho do pytle a hodili do moře. — Však slovanský lid vážil si posvátných míst, když i katolická víra byla z Kozlína odstraněna, a chodíval v průvodech na stará poutní místa a do kostelů, jako do Polnova a na Holý vrch u Kozlína, a tam ještě po katolickém způsobu vykonával své pobožnosti — a aby protestanté to nekazili, chodívali slovanští poutníci na místa ta tajně. V Mariánském chrámě, ač již protestantském, rozžehali lampu a když tento kostel roku 1533. byl zbořen, dávali světlo v lampě na místo, kde stával hlavní oltář. Z klenotů poutního kostela, tehdy opatství cisterciáckého, zachoval se ještě vítězný kříž v Mariánském kostele Kozlínském, dále v kostele Jamundském u Kozlína ciborium a monstrance, které počátkem tohoto století na Holém vrchu, bývalém poutním místě, nalezeny byly.

Roku 1531. dne 9. května zemřel v Kolbači katolický vévoda Pomořanský Jiří těžkou nemocí, kterou si při honech uhnal, a to bylo největším neštěstím pro katolickou církev v Pomořansku. Mezi tím sešel se ve Štětíně Pomořanský sněm, aby povolil tureckou daň. Vévoda Barním nevražil na kníže-biskupa Kamínského Erasma, že byl vždy více nakloněn nebožtíku vévodovi Jiřímu, však zde se udobřili, poněvadž se vévoda Barním obával, že by se kníže-biskup více mladému vévodovi Filipovi naklonil. Tento mladý vévoda, syn Jiřího, sotva šestnáctiletý, bydlil u svého stýce kurfirsta Ludvíka Falckého v Heidelberku, kde skorem úplně protestantsky byl vychován. Proto také vévoda Filip se strýcem svým vévodou Barnímem se usnesli, že církvi katolické v Pomořansku učiní konec a všecky církevní statky si přisvojí; vždyť byli oba velice zadluženi a potřebovali hojně peněz. Vévodové tito se o Pomořansko rozdělili. Barním si ponechal vévodství Štětínské a Filip vévodství Volgastské a učinili smlouvu, že se o všecky církevní statky a klenoty z kostelů stejně rozdělí, však hned se zničením církve katolické nechtěli započíti, obávajíce se, že by rytířstvo, města a preláti zemští k tomu nesvolili.

Aby přece poprotestanštění Pomořanska provedli — svolali zemský sněm a vévoda Barním pravil, že v Pomořansku vidí samé třenice náboženské a že bude nejlépe, aby kníže-biskup Kamínský přestoupil k lutheránům, a ti druzí biskupové jako Zvěřínský a Roskildský, k nimž částky Pomořanska do jejich diecési patřily, ti že se práv a nároků svých vzdají a tak že se zavede protestantské vyznání v celé zemi. Rytířstvo a některá města s tím nesouhlasila, též i biskup a preláti, však vévoda Barním ustanovil, když s pořádkem tím nebudou souhlasiti, že se přejde i přes ně k pořádku. Rytířstvo a města, kteřá nesouhlasila, ze sněmu se vzdálila, ale vévoda Barním provedl svůj úmysl — církev katolická byla odstraněna z celého Pomořanska — a lutheránské vyznání zavedeno. Bugenhagen byl vyzván, aby ustanovil pro celé Pomořansko církevní pořádek, což v krátce učinil.

Dle usnesení z roku 1534. v Treptově byla lutheránská reformace zavedena nejen ve vévodství Pomořanském, ale i v knížectví biskupa Erasma z Manteuffflu, a to protizákonně. Kláštery, prebendy kostelní byly konfiskovány a zůstal jenom Kamín se svými prelaturami v bývalém stavu s tou podmínkou, že biskup a kapitulárové

budou presentováni od obou vévodských dvorů v Štětíně a ve Volgastě, že se budou musiti k augšburské konfesi přiznávat a že budou stav prelátský tvořit. Biskup Erasmus měl k reformaci přistoupiti a státi se vrchní hlavou Pomořanské zemské církve. Však to se nestalo, naopak biskup Erasmus se svou kapitolou r. 1535. prohlásil, že on ve svém biskupství luth. církev nezavede, že jest říšským knížetem-biskupem a dle ustanovení říšského německého sněmu má zůstati status quo — tedy katolictví má zůstati v jeho biskupství. Od vévodů Pomořanských byl povolán dne 24. června 1535. do Svine na Verderu, však biskup odmítl Treptovská usnesení. Ano, i své vasaly biskup lény podělil, jako hraběte z Ebersteinu, a potvrdil nadace mešní, které tamní Slované jako horliví ještě katolíci založili; i mezi šlechtou zadního Pomořanska nalezl velikou příchylnosť, která ještě úplně katolickou byla, a sobě přála, aby biskupské knížectví Kamínské říšské svobody požívalo. Když pak biskup Erasmus říšský německý sněm svými poslanci jako samostatné říšské kníže obeslal, upírali mu oba vévodové Pomořanští toho práva, ano, vzepřeli se jeho duchovní jurisdikci, a ustanovili ve Štětíně, ve Volgastu a v Stlupsku tři evagelické konsistoře a ustanovili predikanty Pavla z Rodu, Jana Knipstrova a Jakuba Hogensee za superintendenty.

Na rozkaz vévodů začal roku 1535. Bugenhagen se superintendenty a s knížecími radami visitaci kostelů a klášterů ve Stlupsku, v Slavě a v Rujanském lese. Však byla to namáhavá práce. Města, která v Treptově pro reformaci horlila, byla nyní liknavá a nechtěla reformaci prováděti, poněvadž seznala, že církev katolická byla mnohem lepší nežli nynější lutheránská. Města ta nechtěla vydati kostelní statky, taktéž i drahocenné stkvosty, které byla kostelům odňala a pro protestantské kostely a školy nechtěla města ta ničehož činiti. Tu teprve Bugenhagen psal: »Ta města, ano i venkovské obyvatelstvo, které dříve pro katolické chrámy a kněze tolik činilo a tolik nadací založilo, nechtělo nyní pro protestantství ničeho učiniti. Dříve kněžím katolickým a klášterům dávalo obyvatelstvo víno, pivo, chléb, masa v hojnosti, celé soudky ryb a slanečků, mnoho peněz na mše k oltářům, beneficiím, za odpustky a na pouti, na zvony a kaple, tak že mnohý člověk 10, 20, 40, ano i více zlatých vydal, v posledních vůlích odkazů bylo mnoho kostelům, ale nám protestantům nedávají nic!« volá Bugenhagen, »na falešné služby Boží a bláznovství dávali tolik peněz a nám hlasatelům čistého evangelia nechtějí dáti nic. Lid ochladl, že my predikanti bychom bez mála hladem umříti musili, ani statky katolíkům pobrané nám žádného užitku nepřinášejí.«

Též městská rada v Štětíně nechtěla reformaci přijati. Ačkoliv vévoda Barním nařídil protestantskou visitaci, nepřijala jí městská rada a nechtěla vydati kostelních pokladů ve zlatě a stříbře, kdežto z pokladů těch za 800 zlaťáků (12.000 marek) kostelního jmění již byla odprodala.

Ještě pevněji se držel Stralsund. Město to o protestantské visitaci nechtělo docela nic slyšeti, pravíc, že patřilo pod jurisdikci biskupa Zvěřínského a statky a poklady církevní že patří městu.

Též rytíři z celého vévodstvi Pomořanského nepřijali církevního pořádku Bugenhagenem zavedeného, ač je jak vévoda Barním, tak i Filip písemně nutili.

Též kláštery nechtěly přijati Bugenhagenův církevní pořádek, hlavně pak mniši Karthausští v Rujanském lese, kteří pravili: »Když se nesmíme držeti starého katolického pořádku, o pořádek nový se starati nebudeme.«

Když měl býti visitován lutheránskými superintendenty klášter Eldenský, súčastnili se visitace té oba vévodové, Bugenhagen při té visitaci zkoušel mnichy, zdaliž dobře jsou vycvičeni v protestantském vyznání, a kteří nebyli, posílal je do Wittenberka na učení a klášter musil na ně platiti. Ti nevycvičení byli katolíci, kteří o lutheránství nechtěli ani slyšeti, a ti pak se musili zavázati, že, až budou ve Vittenberce vycvičeni, t. j. až se z nich stanou zarputilí lutheráni, že půjdou jako predikanti kázat slovanským Pomořanům, kteří o lutheránství nic slyšeti nechtěli. Proto do Wittenberka posílali na učení jenom ty mnichy, kteří ve slovanském jazyku jsouce sběhlí, byli z Pomořan rodilí.

Nyní se přešlo v klášteře v Rujanském lese k inventarisování kostelních klenotů. Cisterciácký mnich Antonín Remeldink, spolu sakristán, byl očitým svědkem toho barbarství, které též sepsal. Bylo mu poručeno, aby otevřel skříni v sakristii. Tam bylo uloženo 1400 sundských marek, mnoho opatských berel, kalichů zlatých a stříbrných a drahocenných ornátů atd. Když jeden z vévodů mu hodil drahocennou zlatem vyšívanou kasuli jako zpropitné, nepřijal jí mnich ten a pravil: »K takovému obleku patří též taková kapsa.« Opat Evald Schinkel vida, že není pomoci, musil se podříditi. Za to obdržel do své smrti, když se nechtěl státi lutheránem, v klášteře byt a ročně 75 marek. Převor Michal Knabe obdržel ročně 15 marek a na talár 15 marek. Kaplan Mikuláš Berend jenom 15 marek ročně.

Potom celé opatství bylo zrušeno, katolické služby zapověděny a lutheránští predikanti sem do kláštera uvedeni, kteří slovanskému lidu okolnímu protestantství vštěpovali. Katoličtí mniši cisterciáci na odpočinku čítali a vzdělávali se v klášterní velké bibliotéce, ale lidu kázati nesměli.

Klášterní statky a kostelní klenoty byly skonfiskovány pro oba vévody, katolictví věrní mniši se vystěhovali, ti ale, kteří odpadli od víry katolické a se oženili, dostali pensi, aby rodinu mohli vyživovati. Ze ženských klášterů zůstaly jenom cisterciatek v Kolobřehu, v Bergenách na Rujaně, Marianské rouno (Marienfliess) východně od Stargradu a klášter premonstratek v Stlpsku, ale ne jako kláštery, ale jako zaopatřující ústavy více než dvaceti šlechtických panen.

Z opatů odpíral lutheránství nejvíce Jan Mollner, opat cisterciackého kláštera v Novém Poli (Neuencamp). Tento vymohl, že bylo vévodům Pomořanským od říšského komorního soudu ve Špíru nařízeno, jestli neodstraní Bugenhagenův církevní pořádek v Pomořansku, že budou musit platiti 50 marek zlata pokuty. Za to vévodové nutili opata, aby se z Pomořanska vystěhoval. Opat vystěhovav se ze Stralsundu, vyzýval rytířstvo pomořanské, aby neopouštělo katolického duchovenstva na svých statcích.

Dosud ještě zůstalo mnoho katolického duchovenstva v Pomořansku, a protestantství nedalo se náhle všude zavésti a lutheránskými predikanty katolické duchovenstvo nahraditi; pak také od katolických obřadů hned se neuchylovalo. Mše svatá se ještě dle pomořanského

církevního pořádku udržela, jen tehdy pozdvihování se vynechalo, když nebylo komunikantů. Mešní kanon se vynechal, je prý proti Kristovu slovu a jednání. Církevní svátky zůstaly: vánoce, velikonoce, svatodušní svátky po tři dny, obřezání Páně, tří králů, Zvěstování Panny Marie, Navštívení a Očišťování Panny Marie. Též sv. Jana Křtitele, patrona kamínského biskupství, sv. Michala archanděla, andělů strážných a všech svatých, sv. Kateřiny a sv. Martina. Slavnosti dušiček byly vynechány, též mše sv. za dušičky, ty prý jim pomoci nemohou; též posty byly vynechány. Dále bylo ustanoveno, aby ve středu, v pátek a v sobotu byl trh na ryby a v ostatní dny trhy na masa. Však ještě po dlouhá léta ukazoval lid zvláště venkovský slovanský, že jest katolickým, ač všude protestantští predikanti byli uvedeni do správy duchovní. Tak v Usedomě Slované stále rozsvěcovali dušičkám světlo, stavěli je na oltář a obětovali svíčičky za zemřelé. Bylo poručeno od superintendentů, aby se jim to zakázalo a vysvětlilo, že světla ta dušičkám nespomohou. Dále r. 1604. bylo při kostelní visitaci na synodě v Treptově pastoru v Petrově háji (Petershayen) a v Mojelgustu nařízeno, osadníků varovati, aby nechali pohanských obyčejů jako: stráže u mrtvých, tele jako hostinu za mrtvého upéci, řemen ze zemřelého uschovati, polštář, na němž zemřelý hlavou ležel, k přátelům donášeti, před Valpurkou a sv. Janem Křtitelem večer kříže do vrat vyřezávati, lociku a pelyněk vyvěšovati a ohně na kopcích páliti.

Poprotestanštiti ostrov Rujanu, který k dánské diecési Roskildské patřil, mohl vévoda Filip až r. 1537., kdy král Kristián III. katolické biskupy ve své zemi usadil. Vévoda Filip přišel r. 1539. na Rujanu a tam zavedl reformaci.

Reformace, zavedená v Pomořansku proti vůli lidu, nepřinesla užitku. Vévodové ji zavedli, aby si přivlastnili církevní statky a kostelní jmění, s nimi souhlasila jen ta nejhorší chátra, která věděla, že při loupení kostelů pokrade mnohých stkvostů chrámových. Lid a šlechta byli rozhořčeni a o reformaci nechtěli nic slyšeti, zůstávajíce v srdci katolíky. Nejlépe poměry ty vypsal očitý svědek, vévodský tajný písař Tomáš Kancov, který sám byl horlivým lutheránem, když dí: »Lid papežské víry byl velmi nábožný, daroval mnoho na kostely, kláštery a chudým a též se mnoho postil. Kněze své ctil a jich si vážil a prokazoval jim všude velikou úctu. Však když lutheránství mocí do země naší bylo zavedeno, všecko se změnilo. Místo zbožnosti nastala bohaprázdnosť, místo dobročinnosti loupování svatyní, místo almužny lakomství, místo postů obžerství a opilství, ano místo svěcení neděl a svátků začal lid pracovati v neděli a o svátcích a do kostelů nechodil; kdežto dříve dítky byly zbožně vedeny, nastala u nich nyní rozpustilosť a neposlušnosť, kdežto dříve bylo duchovenstvo velice ctěno a váženo, nastalo nyní opovrhování služebníky chrámovými a predikanty, neb lid katolický ještě slovanský predikantů nenáviděl z celé duše. Proto také lid jim ničehož nedával, též na školy zanevřel, proto na vesnicích byly fary pusty bez predikantů, když jim lid nic poskytnouti nechtěl, a tak se lid velice zhoršil, místo aby se věrou lutheránskou jak ji nazývali »živým evangeliem« byl polepšil.

Též jiný soudobý spisovatel činí takovéto poznamenání o Stralsundu. R. 1558., vypravuje kronikář Berkmann, přišel Petr Suleke,

cihlář ze Štětína, do Stralsundu a počal na veřejných místech v městě kázati velikým davům lidstva a těžkými tresty vyhrožovati, že víry evangelické si neváží a jí opovrhují, že se všickni novou věrou velice zhoršili, ano i sami úředníci a kupci, zkrátka, že jsou zkaženy všecky vrstvy obyvatelstva v celém městě.

Také roku 1556. na synodě v Greifwaldě konané stěžovali si všickni pomořanští predikanti a pastoři na velikou nouzi, ve které žijí, jak kostely a školy jsou opuštěny, že není možno pro hříchy, hněv Boží a kletbu v Pomořansku žíti, ano budou-li tyto poměry ještě dále trvati, že budou z Pomořanska musiti utéci, neb ze slovanského lidu nikdo nechtěl ničehož dáti kostelům a predikantům, a vysmívali se protestantům »nic dát, v tom pozůstává křesťanská svoboda.«

R. 1563. vyšel protestantský církevní pořádek, v němž se predikanti napomínali, aby pilně učili, že člověka neospravedlňuje vlastní zbožnosť, vnitřní svatosť a vlastní dobré skutky, nýbrž jenom zásluhy Kristovy a víra; též že nemají učiti, že dobré skutky jsou potřebny k věčné blaženosti, nýbrž ta že věřícím zadarmo od Krista Pána se dává, aby však zdivočilosť lidu se odstranila, aby přec učili a připomínali zaslíbení o odměně dobrých skutků.

V statutech synodalních z r. 1574. se praví, že rozpustilosť v tomto stáří světa a neurvalosť takové míry dosáhla, že církevní mírná napomenutí nic nespomáhají. Místo lásky k bližnímu že prý v Pomořansku jeví se jenom nenávisť, závisť, nepřátelství jak ve vesnicích tak i v městech, u stavů vyšších i nižších, tak že jest si až zoufati nad smutným skleslým mravním stavem celého obyvatelstva Pomořanského.

Bugenhagen, který svým vlivem od r. 1534.—1535. celé Pomořansko zprotestanštil, dostal název »druhého apoštola Pomořanska«. Biskup Otto, který se nazývá prvním apoštolem Pomořanským, obrátil lid slovanský z pohanstva na víru a z něho zbožný a šlechetný lid učinil, však Bugenhagen zase lid ten o víru okradl, a lid ten úplně zdivočil a zesvětačil.

Bugenhagen měl vévodu Filipovi, poněvadž strýc jeho Barnim bezdětek zůstal, vyhlednouti nevěstu v Marii, sestře kurfirsta Jana Bedřicha v Torgavě, s níž vévoda Filip dostal 20.000 jáchymských dolarů. S velikou nádherou přijeli oba vévodové do Torgavy, kde jej 25. února 1536. Luther oddal. Když Luther snoubencům dával prsteny, upadl jeden na zemi. Tu zvolal Luther: »Slyšíš, ďáble — nech toho« — »omen pro Pomerania — rape omnia.«

R. 1544. dne 27. ledna zesnul v Pánu biskup Erasmus z Manteufflu na zámku svém Bastu, kamž se byl v žalu a hoři ukryl se svými preláty, vida se býti biskupem bez věřících; umřel v chudobě o všecko byv od vévodů oloupen. Nemohl ani zemříti ve svém biskupském městě Kamíně, ani v kathedrale své býti pochován, nebo kanovníci kapitulní přešli k lutheránství a v kathedrale kázali vždy lutheránští predikanti[1]) jako Michal Drakenborg. Byl pochován v zámecké za-

[1]) Biskupství Kamínské, jehož residenčním městem později Kolobřeh a ještě později Volín se stalo, hleděl biskup Sigvin (1202.—1217.) jako suffraganní biskupství od Děvína za exemptní prohlásiti; to se zdařilo teprve za papeže Honoria III. r. 1217. Hranice biskupství toho dosahovaly od řeky Leby až k Pěné, obsahovalo díl Malého Pomořanska, Ukereve a Novotrhu a bylo na 13 archidiakonatů rozděleno. Pomořansko od Pěné západně náleželo k biskupství Zvěřín-

hradě v Polzíně jako 26. kníže biskup — a jako poslední katolický. Náhrobní kámen jeho udržel se dosavade.

Po smrti biskupa Erasma chtěl každý z vévodů svým kandidátem proraziti, až konečně se usnesli, aby Bugenhagen, Dr. Pomořanský, stal se biskupem, ale tento nabídky nepřijal a navrhl jim kancléře vévody Barmína Bartoloměje Svave za biskupa. Ten byl ženat a měl rodinu — a nyní měl býti intronisován. To se Pomořanům nelíbilo, a Svave musil ustoupiti. Po bitvě u Mühldorfa r. 1548., kde císař a katolická věc v Německu zvítězila, hleděli si vévodové císaře umírniti, podávajíce mnoho darů, však musili 150.000 zlaťáků trestu platiti, že se spolkem Šmalkaldským drželi a katolickou víru odstranili. Konečně byl Domcantor Martin z Weiheru, pomořanský šlechtic, od papežské kurie za biskupa potvrzen, a hle! ukázalo se, že je lutheránského vyznání! Biskup tento nebyl ani katolický, ani lutheránský, spíše se klonil ke katolictví a zapovídal predikantům tupiti sv. Otce a víru katolickou. Umřel na svém zámku v Cerlíně 8. června 1556, a poněvadž byl v obličeji žluté barvy, říkali mu »žlutý biskup«.

Aby se již nestalo, aby snad katolický biskup byl zvolen a jmenován, usnesli se vévodové pomořanští, že z jejich rodu bude vždy jmenován biskup Kamínský a ustanovili dne 29. srpna 1556. čtrnáctiletého vévodu Jana Bedřicha za biskupa a jemu k ruce byl jmenován superintendent Jiří z Venedigeru, ze šlechty pomořanské. Za té doby při visitacích se poznávalo, že lid ještě mnoho dbal obřadů katolických, ano že se dosud ještě nezřekl svých pohanských zvyků — že mu ještě tyto staré pohanské zvyky byly nejmilejší — a slovanská řeč nejdražší.

Vévodové biskupové brali z knížectví Kamínského ročně 40.000 zlaťáků a zabývali se nejvíce vojenstvím, honbou a stavěli zámky. — Vévoda biskup Bogislav XIV. byl též z těchto biskupů. Po třicetileté válce r. 1650. byl posledním vévodou biskupem Arnošt Bogislav z Croy, který dostal 100.000 dolarů a stal se generálním místodržitelem v Prusku a Pomořansku a předal své biskupství Prusku. Kanonikaty biskupství kamínského byly jako sinekury pro zasloužilé státní úředníky, ano byl ustanoven zvláštní řád, kde takový hodnostář nosil zlatý kříž na zlatém řetěze jako biskup. R. 1810. byl ústav ten sekularisován, a tak po biskupství a kapitole kamínské, jindy tak slavné a bohaté, není ani památky, jest to nyní královské panství.

---

skému a ostrov Rujana, od r. 1325. s Pomořanskem spojený, k biskupství Dánskému v Roskildě. Vlastní klášter Kamínský, obyčejně »knížectví« zvaný, obsahoval šestý díl celého vévodství Pomořanského. Od Kampského jezera podél Baltu až k Bukovskému jezeru. V tomto biskupském knížectví ležely tři kraje: Kolobřežský, Kozlínský a Bublický s biskupskými zámky Bastem a Cerlínem. Mimo to patřily k biskupství mnohé a rozsáhlé statky u Gilčova, Starohradu, Masova a dle okresu dómu Kamínského nazývaly se veškery tyto statky biskupství Kamínského. — Kathedrala Kamínská »prima et principalis ecclesia, quae cathedralis et mater omnium dicitur, est apud Camminenses«, byla r. 1175. od vévody Kazimíra vystavěna ve slohu romanském v podobě kříže a zasvěcena sv. Janu Křtiteli. Okolo r. 1500. bylo v ní mimo hlavní oltář dvacet postranních oltářů. Kapitula kathedralní měla probošta, děkana, vicedomina thesauraria, kantora, scholastika a 15 praebend čili kanonisatů. Dóm Kamínský se vším svým příslušenstvím jest nyní královským pruským majetkem.

Bugenhagenova poslední léta byla velice smutná. Dne 18. února 1546. umřel jeho největší přítel, jemuž Bugenhagen celým srdcem oddán byl, Martin Luther, »prorok národa německého,« v rodném městě svém Eislebenu, který o sobě pravil: »Pestis eram vivus, moriens tua mors ero, Papa.«

Bugenhagen jako superintendent Wittenberský kázal, aby praedikanti do litanií tuto vložku přiložili: »aby nás od tvých nepřátel Turka a papeže, rouhání se Bohu, ukrutné vraždy a smilstva ochrániti ráčil, tě prosíme, uslyš nás.« Ano napomínal lutheránv v Čechách, aby proti volenci Saskému Janu Bedřichu do achtu danému nebojovali. Dánskému králi Kristiánovi psal, »že se ďábel s papežem a císařem spojil, a proto že tito nyní vítězí; že prý císař i papež nařídili, aby se i malé dítky v kolébce od katolických vojáků zabíjely.«

Bugenhagen zemřel za dvanácte let po Lutherovi dne 20. dubna 1558. a byl pochován v mariánském chrámě Wittenberském. Ve svých spisech nazýval jen lutheránv křesťany, katolíky však nazýval potupně: »Papisten, Kelchdiebe, Plättlinge, Kappenknechte, Franziskusbrüder, Fischesser, Zeitleser, Rosenkränzer und Selbstgerechte. O konciliu Tridentském žertoval: »Es ist zu Trennt, es bleibt zu Trennt (zertrennt). Ponechával sice katolické obřady v Pomořansku, když lid protestanštil, ale kdyby jeho nebylo, mohlo ještě celé severní Německo býti katolickým i také částečně slovanským. On nejenom lid tamní většinou ještě slovanský polutherštil, ale i také poněmčil, špatný to druhý apoštol Pomořanska!

Národní dělnická organisace v Čechách.

Napsal **Tomáš J. Jiroušek.**

Nové pokusy založiti národní dělnickou stranu. — Sabina a Barák v dělnickém hnutí. — Pecka, první český socialní demokrat. — Postup přívržencův socialně-demokratického učení v českém dělnictvu. — Mladočeský sjezd v Konviktě r. 1880. — Körbrova dělnická frakce. — Druhý Barákův pokus zbudovati národní dělnickou stranu. — Valečka a jeho soudruzi. — Národní dělnické hnutí na českém západě a na Moravě. — Třetí pokus o založení národní dělnické strany v Čechách r. 1890. — Doslov.

Dělnické hnutí poskytuje dnes zajímavého pohledu. Až dosud měl český národ jen dva dělnické tábory: tábor socialních demokratů a tábor křesťanských socialů. Dřívější dva pokusy Jos. Baráka — utvořiti novou národní dělnickou stranu — prvý r. 1872. při založení »Dělnických Listů« a druhý r. 1880. po rozbití mladočeského sjezdu socialními demokraty v Konviktě, minuly se účinkem. Také třetí pokus utvořiti mladočesko-národní stranu dělnickou po prvním máji r. 1890. se p. dru. Juliu Grégrovi nezdařil. Tak jako v letech padesátých Napoleonu III. rozprchly se jeho dělnické bílé blusy na všecky

strany, že v krátké době po úsilovné agitaci nezbylo z monarchistických dělníků francouzských ani památky, tak i našim mladočechům podobná práce, utvořiti liberálně-dělnickou stranu, rozpadla se vždy nadobro, kdykoliv se o ni pokusili. I zanechali na nějaký čas těchto snah, aby však alespoň někdo z dělnictva stál za mladočeskou stranou, koketovali z nouze — se socialními demokraty. Bylo jim to trochu odporné, chovati se tolerantně ku straně, která zřejmě byla nenárodní; ale, ve snaze, opírati se alespoň o některou část dělnictva, doznali mladočeši, že socialní demokraté jsou jim přece bližší nežli křesťanští socialové, i přidrželi se jich. Šli s nimi až do 30. března t. r., kdy socialní demokraté veřejně prohlásili se proti českému státnímu právu. Nyní to již dále nešlo. Národ se vzbouřil a jal se podepisovati protest proti socialní demokracii. Toho se mladočeši lekli a couvli od socialních demokratů. Nyní poznala strana mladočeská, že její tolerantnosti a intimním stykům se socialní demokracií jest konec — a jala se již po čtvrté činiti pokus založiti nové liberálně-národní dělnické strany. A pokus na tento čas mladočechům se podařil. Vysoko vzedmuly se proudy odporu proti socialní demokracii v indiferentním dělnictvu českém. Mladočeši poznali, že v tomto protisocialně-demokratickém hnutí dalo by se něco činiti, získali několik českých dělníků pro své plány, a tak utvořena nová liberálně-národní dělnická strana s časopisy »*Český Dělník*« a »*České Dělnické Listy*«, k nimž připojily se ještě nové dva krejcarové čtrnáctidenníky »*V před*« a »*Probuzení*«. Jak dlouhého trvání bude tato strana míti, nelze nám ještě určitě předpovídati, neboť veliké jest úsilí mladočechů, tuto novou dělnickou stranu zachovati. Než, u samého vzniku nové liberálně-národní strany dělnické vyskytuje se v národním dělnictvu rozkol, znamení to, že celá organisace národního dělnictva za nedlouho se rozpadne. Kde není svornosti, tam sebe větší a silnější organisace dlouho netrvá. »*Český Dělník*«, orgán národního dělnictva československého (redakcí Al. Simonidesa) vyšel číslem 1. dne 30. dubna a dne 20. května vyšel již nový opoziční list národních dělníků »*České Právo*«, orgán samostatné národně-socialní strany, redakcí M. B. Beňáka. Za tímto novým národně-dělnickým listem stojí valná část dělníků a přívrženců zašlé národní dělnické strany z r. 1890., jejíž směr tehdáž hájily časopisy »Naše Obrana«, »Duch Času« a »Naše Heslo«, které zašlo v měsíci červenci r. 1895. Bude to nyní veselé organisování národně-liberálního dělnictva!

Na jedné straně budou pod ochranou mladočechů zakládati národně-dělnické spolky a šířiti národní uvědomění tiskem, na druhé straně jiná část národních dělníků bude pracovati s praporem samostatnosti a neodvislosti od strany mladočeské na vlastní vrub a zodpovědnost. Že obě strany bez kritiky vzájemné býti nemohou, a že tato roztržka pro celou organisaci národního dělnictva českého jest osudnou, neupře ani ten nejméně bystrozraký mladočeský organisátor.

Naděje mladočechů opět padnou, a nezbuduje se žádná trvalá a pevná národní organisace dělnická. Po roce 1872., 1880. a 1895. bude následovati rok jiný, rok úpadku mladočeské národně-liberální snahy v českém dělnictvu.

Spolky, které obě nynější národní dělnické strany založí, stihne týž osud, jaký stihl r. 1872. Malostranskou dělnickou besedu, Dělnickou besedu Smíchovskou, Dělnickou besedu Karlínskou; r. 1880.

Dělnický klub, Dělnickou besedu na Novém Městě, Dělnickou besedu na Král. Vinohradech a roku 1890. Politický spolek »Svornosť« na Novém Městě a jiné národně-dělnické spolky a jednoty v uvedených letech založené. Buď se rozpadnou, nebo budou živořiti a stanou se spíše spolky zábavními nežli národně-vzdělavacími. Tento osud nyní zakládaných národně-liberálních spolků dělnických, jak učí zkušenosť, je neodvratný. Národně-liberální dělnický tisk také zajde. Neudržely se národně-liberální časopisy dělnické: v letech 1872. Dělnické Listy, r. 1880. »Soudruh«, r. 1882. »Rovnosť«, r. 1883. »Nový XX. věk«, r. 1881. »Nová Pochodeň«, r. 1885. »Naše Listy«, r. 1890. »Práce«, r. 1890. »Naše Obrana«, r. 1891. »Duch Času« a r. 1895. »Naše Heslo« — a neudrží se tudíž i nyní založené listy národních dělníků, třebas měly zvučná jména: »Český Dělník«, »České Dělnické Listy«, »V před«, »Probuzení« a »Ceské Právo«.

Dokud bude liberální duch prochvívati ať jakoukoli národní dělnickou organisaci, každá taková organisace zahyne; dějiny dělnického hnutí jsou nám toho svědkem. Co se nepodařilo před 25 lety Sabinovi, Barákovi, Kampelíkovi a j., mnohem chytřejším a vyškolenějším liberálům, to se nepodaří dnes žádným Simonidesům, Kváčům ani Benákům.

Sabina, který nám vychoval Baráka, který od dělnictva na slavnostním večeru v sále Konviktském r. 1871. dostal darem zlaté péro, který byl oblíbeným řečníkem na dělnických schůzích a který roku 1877. jediné za účastenství dělníků byl pohřben, ten nedokázal toho: postaviti dělníka na liberálně národní stanovisko, jak pak to dokáží lidé, jimž chybí spisovatelský i řečnický duch.

Karel Sabina, čestný člen dělnického spolku »Oul«, byl hlavním representantem národního liberalismu v dělnictvu českém, dokud pohybovalo se na dráze svépomocné. Sabina psal do dělnických časopisů od r. 1867. až do r. 1872., a bylo z těchto článků pozorovati, že snažil se zachovati dělnictvo národnímu stanovisku, byť i připouštěl jisté socialní názory, jako, že dělníku patří také právo při výtěžku z práce, že mu patří i práva politická atd. Sabina vedle své národní myšlénky, co do rozhledu po socialní otázce, daleko vynikal nad své vrstevníky, a proto byl u dělnictva své doby jednou z nejoblíbenějších osob.

Sabina v den svých šedesátých narozenin měl to potěšení, že mu přišla blahopřát i zvláštní dělnická deputace, a v týž den 26. prosince 1871. na jeho počesť pořádán dělnictvem v Konviktě slavnostní večer, při němž Sabina oslavován jako »veliký syn a rek volnosti.« [1]) Zároveň, jak již praveno, podali mu dělníci stkvostný a významný dar »zlaté péro«. Když přijal Sabina od dělníků péro, zamával jím nad hlavami shromáždění a sliboval, »že touto zbraní bojovati bude i na dále za svobodu.« Sabina ovšem nevystoupil s myšlénkou utvořiti samostatnou národně liberální dělnickou stranu, poněvadž v době, kdy on zasahoval v dělnické hnutí, byla svépomoc u dělnictva nejoblíbenějším ideálem. Avšak, co Sabina nemohl veřejným vystoupením učiniti, to dělal tím způsobem, že svými pojednáními, články a zvláště svým spisem »*Duchovní komunismus*« učil znáti dělnictvo liberalismus ve formě národní. Všichni pak, kteří po Sabinovi

[1]) »Dělnické Listy« č. 1. roč. I., dne 5. ledna 1872.

vnikli do dělnického hnutí, aby dělnictvo buď šmahem, nebo jenom z části převedli na půdu národního liberalismu, měli Sabinou mnoho práce usnadněno. Sabina zaséval pilně a svědomitě, více než kdo jiný, símě národně liberálnímu dělnickému ruchu, ale žně se nedočkal.

Ještě dnes jsou osoby v dělnickém hnutí, které proti nám katolíkům vystupují sabinismem ještě jako političtí odchovanci Sabinova učení. Byl' Sabina velikým nepřítelem křesťanství a katol. kněží vůbec.

Druhý muž, který měl mezi dělnictvem poslání, založiti národně liberální dělnickou stranu, byl Jos. Barák, po Sabinovi nejagilnější mladočeský radikál. A co svedl Barák? Nic. Roku 1872. při založení »*Dělnických Listů*,« k nimž dělnictvo zvolilo si za redaktora Josefa Baráka, již se mladočeši radovali, že dělnictvo jest v jejich táboře. Než, tato radosť netrvala dlouho. Proti Barákovi, krátce po jeho nastoupení do redakce »Dělnických Listů,« začala znenáhla růsti opposice, až vzrostla ve veliký proud. V čele této opposice stál tenkráte Josef Boleslav Pecka, tkalcovský dělník a první zakladatel socialní demokracie mezi dělnictvem českým. Pecka byl jediný, který překládal z německých socialně-demokratických časopisů články do češtiny pro »Dělníka,« »Dělnické Listy« a j. a zastupoval hlavně směr Lassallův mezi českým dělnictvem. A tomuto směru podlehl národně liberální směr Barákův.

Když Barák viděl, že se mezi dělnictvem dlouho neudrží a ani udržeti nemůže, vzdal se raději dříve než později redakce »Dělnických Listů,« a to již číslem 17. I. ročníku, v němž se rozloučil s dělnictvem následujícím prohlášením:

»Bratří« dělníci!

Skládaje redakci »Dělnických Listů« zpět do Vašich rukou, jsem pevně přesvědčen, že jako dosud zůstanete vždy věrni praporu národnímu a spásu svou hledati budete toliko v osvětě, svéčinnosti a mravním povznesení svém. V tomto znamení musíte zvítěziti! Sláva vlasti! Na zdar svobodě!

V Praze, dne 17. srpna 1872.

Josef Barák.

Redakci »Dělnických Listů« převzal po Barákovi dělník Václav Ratolistka a již v čísle 19., tedy za měsíc po Barákově odstoupení, přinesly »Děl. Listy« oznámení, že budou uveřejňovati články o socialismu, komunismu, zásadách Lassallových a vůbec články socialně-demokratické.

Mladočeský liberalismus u dělnictva vzal na dobro za své — zkypřil půdu pro socialní demokratismus. Barák na své vlastní oči musil ještě patřiti, jak jindy jeho věrní stoupenci v řadách dělnictva propadají učení šířenému Peckou. Tak se na mladočeších vymstili vlastní jejich stoupenci i zásady. Než, Barák ještě neztrácel naděje a kde jak jen mohl ve směru národně liberálním mezi dělnictvem na vlastní vrub působil. Nejčinněji a naposledy zasáhl Barák v hnutí dělnické roku 1880. Mladočeši svolali na den 28. listopadu 1880. sjezd do Konviktského sálu, k němuž byl volný přístup. Na schůzi mělo se mluviti o řečech, které proti Čechům pronášeli němečtí ústaváci na svých sjezdech v Teplicích a j. Socialní demokraté do-

stavili se v hojném počtu do schůze, »aby prý překazili národnostní štvanice« a za pokřiku: »My jsme lidé! Co nám do národnosti, my chceme jíst! Jednejte o otázce žaludkové!« [2]) rozbili schůzi, která měla se státi velkolepou mladočeskou manifestací.

Tento první protinárodní čin socialních demokratů pobouřil r. 1880. mladočechy právě tak jako letos jejich prohlášení proti českému státnímu právu. »*Národní Listy*« nazvaly socialní demokraty za tento čin »turbulentní rotou internacionálů«, »námezdnými křiklouny«, »luzou, která za trochu piva neb kořalky dá se upotřebiti ke všemu«, »chátrou«, »chlapisky, jimž z každého šosu kapal petrolej«, »lidmi, kteří prodali národnosť svou za mísu petrolejem prosáklého internacionalismu«. Tak byla r. 1880. pobouřena krev mladočechů proti socialní demokracii.

V té době, z jara r. 1880., odtrhla se z osobních i zásadních příčin od socialních demokratů část dělníků, v jichž čele byli Vilém Körber, Jan Pelc, Vondráček a j. Tato dělnická frakce, klonící se poněkud k národnosti a hlavně ku směru svépomocnému, založila si vlastní časopis pod názvem »*Soudruh*«, založila si »Dělnickou záložnu«, »Svépomocné sdružení dělníků českých«, »Politický klub dělnický«, »Dělnický vzdělávací klub« a »Dělnickou Besedu« v Praze. Když v řadách mladočechů propukl proti socialním demokratům hněv, přiklonila se nová dělnická frakce k těmto a pomáhala podepisovati ohražení proti zhoubě socialního demokratismu. »Dělnický vzdělávací klub« i »Dělnická Beseda« otevřely Josefu Barákovi dvéře k přednáškám o dělnických zásadách ve směru národně-liberálním. Také Karlínská »Dělnická Beseda« vyburcovala se ze své národní lhostejnosti a jala se pořádati přednášky, k nimž Barák a jiní mladočeští předáci byli zváni. Vilém Körber, redaktor »Soudruha«, napsal pak ostrou brožuru proti socialním demokratům, nadepsanou »*Saller čili Kazimíři českého dělnictva.*« [3]) Ve frakci Körbrově stál též Josef Kliment, dělník krejčovský a redaktor »Svobody«, r. 1881. zastavené. Barák napjal všecky své síly získati novou dělnickou frakci pro národně-liberální směr, přednášel a agitoval, kde se jen přednášeti a agitovati dalo, ale nadarmo, dělnictvo české bylo již ztraceno pro národní liberalismus mladočechů. Veliký indiferentismus na jedné straně dělníků, na druhé straně pak hluboce zakořeněný socialní demokratismus stěžovaly Barákovi všecku jeho snahu a práci, tak že Barák jako redaktor »Nár. Listů«, přetížen prací, naposledy ochabl a vzdal se i úsilí znovuzříditi národně liberální stranu dělnickou, která by čelila straně socialně-demokratické; ustoupil od svých záměrův a nedočkal se již liberálně-národního probuzení dělnictva českého; zemřel v listopadu r. 1883. (Dokončení.)

---

[2]) »Národní Listy,« dne 30. listopadu 1880.

[3]) Socialní demokraté dne 28. listopadu 1880. usilovali totiž na sjezdu mladočechů, aby Fr. Saller, mistr zednický, zvolen byl za předsedu, po případě za místopředsedu. Kdyby se tak bylo stalo, měl mluviti ze socialních demokratů na sjezdu Ladislav Zápotocký, redaktor »Budoucnosti«, Jos. Bol. Pecka, redaktor »Dělnických Listů«, a Čenek Zich z Vídně. Když však socialní demokraté nemohli nikoho do předsednictví dostati, rozbili schůzi.

Báseň sv. Otce Lva XIII.

PARCO AC TENVI VICTV CONTENTVS INGLVVIEM FVGE.

AD FABRICIVM RVFVM EPISTOLA.

Quo victu immunem morbis, et robore vitam
Ducere florentem possis, sermone diserto
Sedulus Hippocratis cultor rigidusque satelles
Haec nuper praecepta bonus tradebat Ofellus;
Multa et de tristi ingluvie gravis ore locutus.
Munditiae imprimis studeas; sine divite cultu
Mensa tibi, nitidae lances et candida mappa. —
Albana e cella iubeas purissima vina
Apponi; exhilarant animos curasque resolvunt;
Sobrius at caveas, nimium ne crede lyaeo,
Neu crebra pigeat calices perfundere lympha. —
E munda cerere atque excoctos delige panes. —
Quas gallina dapes et bos agnusve pararint,
Sume libens; firmandis viribus utilis esca:
Sint tenerae carnes; instructaque fercula spissum
Non ius vel siser inficiat, non faecula coa. —
Tum laudata tibi sint ova recentia, succum
Lento igne aut libeat modicis siccare patellis,
Sugere seu mollem pleno sit gratius ore;
Atque alios sunt ova tibi percommoda in usus. —
Neve accepta minus spumantis copia lactis:
Nutriit infantem; senior bene lacte valebis. —
Nunc age, et aerei mellis caelestia dona
Profer, et hyblaeo parcus de nectare liba. —
Adde suburbano tibi quod succrescit in horto
Dulce olus, et pubens decusso flore legumen;
Adde et maturos, quos fertilis educat annus,
Delectos fructus, imprimis mitia poma,
Quae pulcre in cistis mensam rubicunda coronent. —
Postremo e tostis succedat potio baccis,
Quas tibi Moka ferax, mittunt et littora eoa:
Nigrantem laticem sensim summisque labellis
Sorbilla; dulcis stomachum bene molliet haustus.
De tenui victu haec teneas, his utere tutus,
Ad seram ut vivas sanus vegetusque senectam.

At contra (haec sapiens argute addebat Ofellus)
Nectere nata dolos, homines et perdere nata
Vitanda ingluvies, crudelis et improba siren.
Principio hoc illi studium; componere mensas
Ornatu vario, aulaeis ostroque nitentes.
Explicat ipsa viden' tonsis mantelia villis;
Grandia stant circum longo ordine pocula, aheni
Crateres, paterae, lances, argentea vasa:

Mensa thymo atque apio redolet florumque corollis. —
His laute instructis, simulata voce locuta
Convivas trahit incautos; succedere tecto,
Mollibus et blanda invitat discumbere lectis;
Continuoque reposta cadis lectissima vina
Caecuba depromit, coumque vetusque falernum;
Quin exquisita stillatos arte liquores
E musto et pomis, ultro potantibus offert.
Convivae humectant certatim guttura, et una
Succosas avido degustant ore placentas.
Ecce autem lucanus aper perfusus abunde
Mordaci pipere atque oleo, profertur edendus,
Et leporum pingues armi, et iecur anseris albi,
Assique in verubus turdi, niveique columbi.
Carnibus admixti pisces; conchylia rhombi,
Mollia pectinibus patulis iuncta ostrea, et ampla
In patera squillas inter muraena natantes. —
Attonitis inhiant oculis; saturantur opime;
Cuncta vorant usque ad fastidia; iamque lyaeo
Inflati venas nimio, dapibusque gravati
Surgunt convivae, temere bacchantur in aula,
Insana et pugiles inter se iurgia miscent,
Defessi donec lymphata mente quiescunt.
Laeta dolum Ingluvies ridet, jam facta suorum
Compos votorum, et gaudet, memor artis iniquae,
Ceu nautas tumida pereuntes aequoris unda,
Mergere convivas miseros sub gurgite tanto.
Nam subito exsudant praecordia, et excita bilis
E iecore in stomachum larga affluit, ilia torquet,
Immanemque ciet commoto ventre tumultum;
Membra labant incerta, stupent pallentia et ora.
Corpore sic misere exhausto fractoque, quid ultra
Audeat ingluvies? Ipsum, proh dedecus! ipsum
Figere humo, ac (tantum si fas) extinguere malit
Immortalem animum, divinae particulam aurae.

—ıı•o o•ıı—

Prostou a skromnou stravou spokojen, nestřídmosti se střez!

Epištola Fabriciovi Rufovi.

Jak bys, prost neduhů jsa a ve květu síly mladistvé,
žíti měl, vždy jaké stravy býti stále pamětliv,
Hippokratův pilný ctitel též jeho nohsleda věrný
ondy pravidla podal tato dobrý jistě Ofellus,
vážně a dobře o nestřídmosti mluviv mnoho trudné.
Nejprve čistoty dbej; bohatý přepych ať nezavládne
na stole, ubrus a nádoba každá čistě se leskni.
Ze sklepa oběleného si vína ryzího donésti

dej, ducha obveselí a starosti plaší s čela chmurné;
dbej střídmosti libé však a k Bacchovi důvěry neměj,
též nelituj číš vína vodou si dolévati často.
Chléb propečen budiž a z čistého zrna připraven vždy.
K jídlu co drůbež a skot nebo jehně ti skýtá,
vezmi si rád, sílí tělo prospěšná ta pochoutka.
Buď maso vždy křehké, a také ti přípravy jídla
hustá jícha nekaz, koření ani dráždivě perné.
Čerstvá jíst vejce schvaluji; zhoustnouti dej šťávě
mírným ohněm aneb na malém taky kuthanu; rovněž
ústy plnými je vyssát snad bude někdy milejší,
též i jinak podle své připravit chuti sobě je můžeš.
Rád vezmi stejně zpěněného mléka si číši;
byl's jím živ v plénkách a nové ti dodá kmetu síly.
Nuž tedy též i nebeský dar medu vezmi a mírně
téhož nektaru sladce okoušeti vždycky je přáno.
Pak co vyrostlo, přidej, na zahrádce v létě za městem:
dar zelenin chutný, taky luštiny, jež květy střásly;
když sladké ovoce v štědrém roce hojně uzrálo,
chutnati též bude libě, zvlášť ale jablka jemná,
jež mile rdíc se v košíčkách zdobně stůl ti ověnčí.
Posléz z upražených si zrnéček nápoje připrav,
jež tobě horká Mokka a ranní země posílá;
mok černavý okrajem retu svého zvolna popíjej,
sladký ten doušek, věř, dobře žaludku poslouží.
Nuž pamatuj stravy skrovné, bezpečně vždy ji vítej,
bys se dožil vysokého věku jsa zdráv a při síle. —

Leč za to — dobře povídá moudrý dále Ofellus —
jen zrozené, aby pikle kula vždy a vraždila lidstvo,
nestřídmosti varuj se kruté, neblahé to sirény.
Předně její snaha jest, aby stůl byl stkvostně okrášlen
rozličnými čalouny i vzácným purpuru leskem,
prostírá sama ubrusy nádherné nade všecko;
předlouhou tu vidíš řadu velkých táti pohárů,
korbely z hlíny a mísy a číše a nádoby z stříbra;
stůl kořením tu voní i věnci pěkně vitými.
Když vše zařídila stkvostně, hlasem přetvářky slaďounkým
nezkušené láká jen dál jít pod střechu hosty
na měkkých lichotivě zvouc spočinouti pohovkách;
z uschovaných nejlepší vína stále nalévá
soudků silná, dlouho ležící víno falernské,
pak moky výtečné a dovedně z révy a jablek
připravené o překot svým hostím ráda nabízí.
Hrdla svá svlažují hodovníci o závod a ústy
pak hltavými okoušeti mastné paštiky pílí.
Hned zase, ejhle, kanec tu lukánský hojně opepřen
a prosycen olejem vůkol se k jídlu podává;
jsou i zajíců zde plece tučné, játra husičky
bílé, kvíčaly do hněda jsou pečené i holoubci,
též ryby, jež tu přimíšeny jsou k masu, zříš; taky mušle
mořské, ústřic hojností široké plny mísy

jsou; raci pak mořští tu s murénami líně plovou si.
To vše hltí hodovníci okem lačným a sytí se
hojně tak, až si hnusí vše a rovněž stíženi vínem
jsouce, vstanou a po sále tu šíleně, bouřlivě řádí,
pěstěmi jdou proti sobě strojíce svár a půtky,
až znaveni beze sil klesají a zmámeni vínem.
I směje obžerství se a jásá z úskoku svého
zříc svůj záměr, jak podařil se mu mistrně právě,
plavce vidouc nešťastně tonouti vlnou moře bouřnou,
bídně hynouti vidouc hodovníky své ve propasti.
Počnouť náhle potom vnitřnosti churavěti; žluč se
rozlévá do žaludku z jater s velikými bolestmi,
způsobujíc vzrušení nesmírné v útrobě trudné,
údy nejistě chvějí se a ret ztrnulý choře bledne.
Když tak bídně zavraždila již tělo, nuž čeho žádá
více si nestřídmosť? Ach žalno, samotnou
ještě by nejraději zhubila věru (míti tu moc jen)
nesmrtnou duši, částici božské jiskry a světla.

Josef Flekáček.

Typ Kristův.

Historická črta.

Píše **Jan Šmejkal.**

Jeví se všude snaha pořádati souborné výstavy kreseb různých malířů, a při prohlídce takové tanulo mi na mysli, jak zajímavá byla by výstava obrazů, znázorňujících Krista — byť ne v originálech, alespoň v kopiích. Nádherná zajisté a neobyčejně zajímavá byla by to řada, kdybychom snesli obrazy Kristovy tváře od neumělých malířů doby katakomb, postupem umění křesťanského k ikonům byzantinským, odtud k význačným kresbám miniaturním různých žaltářů, misálů a biblí franckých a anglických klášterů, probírajíce tak sloh za slohem od nejprimitivnějšího, až k božské gotice a čarovné renaisanci. Z četné řady postupného vyobrazení tváře Kristovy bylo by též patrno, jak vítězící církví i obrazy tváře Kristovy se povznášejí, jak krásno stává se pochopitelnějším a ovládá štětec, jak zobrazení Bohočlověka přibližuje se k ideálu křesťanství.

Věru, každý toužil by uviděti postupné znázornění toho Ideálu křesťanství, jenž určil lidstvu nové cesty k světlu a pravdě.

Vždyť i tak mnohému z nás zatanula myšlénka, jaká byla tvář Onoho, Jehož příchod na svět přebohatou spoustou podání jest ozářen a obestřen, Jehož učení vyznává třetina lidstva! Jaký byl? Jakou měl podobu?

Nikdo není prorokem ve své vlasti, a totéž osvědčilo se o Kristu. Jako všichni ti, jichž skrání dotklo se božství, i On, prorok největší, jakého kdy světy viděly, měl osud neblahý, že Ho současníci nepoznávali, nepochopovali — teprve dlouhé věky musily přejíti, než výkvět lidstva pokořil se Jeho ideálům a pochopil, že království Jeho není z tohoto světa.

Staletí mizí v moři zapadlých věků; jedinou nekonečnou světlou stopou v historii národů, v temnotách, jimiž lidstvo bloudilo, v nekonečných válkách a svízelích jest jméno Toho, Jenž zářiti bude po věky. Při veliké úctě, jaká vznešenému Bohu a člověku náleží, mnoho bylo těch, kteří snažili se podati Jeho obraz. Hledali a pátrali v ústním podání a v historii po sebe menší zkazce, jež by jim byla při tom vůdkyní.

Nahlédneme-li do historie — žel — málo řádků najdeme, týkajících se tváře Kristovy, a duch znaven stane nad nimi . . .

Tacitus ve svých annálech v 15. knize 44. kap. zmiňuje se o pronásledování křesťanů císařem Neronem, lépe manželky jeho Poppaey Sabiny, rodem židovky, kteráž prý ho k tomu měla, a při tom píše: »Původce jména jejich, Kristus, byl za císaře Tiberia od vladaře P. Piláta usmrcen.«

Suetonius též kratince v témž asi smyslu zmiňuje se o Kristu v životě císaře Klaudia, a tu pochybuji, zdali by kdo dle těchto slov dovedl již vystihnouti typ Jeho tváře.

Hledáme-li v historiích pozdějších věků, nalezneme dvě velezajímavé zmínky: u Eusebia v jeho církevní historii a ve spisech sv. Anselma.

Biskup Eusebius († 340. v Caesarei v Palestýně) podává svědectví židovského vůdce a spisovatele Josefa Flavia: »Byl v ty časy nějaký Ježíš, člověk moudrý, avšak *sluší-li ho člověkem nazývati?* Neboť byl činitelem předivných skutků a učitelem těch, kteří rádi pravdu přijímají, a měl mnoho následovníků, jak židů, tak pohanů. Tenť jest byl Kristus. Když Ho Pilát obžalovaného od knížat našeho národa na smrť kříže odsoudil, nepřestali Ho milovati, kteří z počátku začali. Nebo ukázal se jim třetího dne zas živý, dle toho, jakž o Něm to i jiného velmi mnoho a divného svatí proroci z vnuknutí Božího předpověděli. Ano, podnes žije národ křesťanský, od Něho jmenovaný.« Slova tato však nepsal asi Josef Flavius, místo ono zdá se býti porušeno tím, že nejspíše křesťan, jenž Eusebiovu kroniku sepisoval nebo opisoval, slova ona Josefu Flaviovi přiřknul. Josefus Flavius, zásadný, zuřivý nepřítel nauky Kristovy, zázraky Jeho upíral, činil je směšnými a proto asi sotva on tak láskyplně byl by psal: »sluší-li ho člověkem nazývati.«

Nejvíce a nejjasněji o typu Kristově zmiňuje se Publius Lentulus, místodržící v Judaei, přítel Pontia Piláta, v dopise zaslaném senátu a lidu římskému: »Objevil se zde člověk velikých ctností, ač má-li člověkem nazván býti, jménem Ježíš Kristus, dosud ještě mezi námi žijící, jejž lidé nazývají prorokem pravdy a učeníci jeho Synem Božím. Obživuje mrtvé a uzdravuje všechny nemoci. Jest muž rovné, prostřední postavy a úctyhodného vzezření, tak že kdo na Něho pohlédne, musí Ho milovati, ale spolu se Ho i báti. Vlasy má plně kaštanové, až k uším hladké, odtud pak poněkud zkadeřené, trochu jako modravé, volně na ramenou spočívající, a v prostřed hlavy dle

zvyku Nazarejských rozdělené. Čelo Jeho jest jasné, obličej bez poskvrny a vrásků, krásný, příjemný ruměnec jej zdobí. Nos i ústa tak přiměřena, že nelze jim co vytknouti. Vous jest poněkud silný, ne příliš dlouhý; oči jsou jasné a přimodralé, plné života; domlouvá-li a kárá-li, jest hrozný, napomíná-li, jest přívětivý; v rozmluvě jest opravdový a mluví zřídka, ale v každém slově moudrosť a úctu vzbuzuje. Nikdy neviděl Ho nikdo smáti, ovšem pak plakati. Jest nejkrásnější z lidí.«

Ale i tento list nezdá se pocházeti z doby Kristovy, jak kritika písem praví, nýbrž jest asi z doby pozdější, a to již z toho důvodu, že list tento teprve ve spisech sv. Anselma r. 1109. se objevil. Však přes to vše tento list, ať již je pravý nebo ne, stává se malíři vůdcem. Malíř jest slovy těmito veden, aby utvořil nám představu vznešeného zjevu, slovy těmi prostými tvoří se nám typ Kristův, a dle slov těchto můžeme již zjev Syna Božího sledovati v obrazech pozdějších věků.

Ve druhém století jest více zmínek o tváři Kristově, jako na př. u Justina muč. († 197.), Clementa Alexandrijského († 217.), Origena († 254.) atd., avšak zde již vidíme, že mnozí v rozporu jsou se slovy Lentulovými (jako kdyby jich nebylo), poukazujíce na slova proroka Isaiáše kap. 52 verš 14: . . . a porozumí služebník můj, povýšen bude a vyzdvižen a vznešený bude velmi. A jakož se užasli nad tebou mnozí, tak neslavné bude mezi muži vzezření jeho a tvářnosť jeho mezi syny lidskými«, a na kap. 53 v. 2 nemá »podoby ani krásy, viděli jsme ho, a nebylo vzezření . . .«, dle nichž Kristus byl tváře ošklivé.

Není zde dokazovati, zda spisovatelé právem či neprávem místa onoho se dokládají, zdaž slova proroka Isaiáše lze užiti při zobrazování tváře Kristovy, a zdaž slova ona nepřipouštějí výkladu jiného. — Zmiňuji se o nich jen proto, aby bylo patrno, že v prvých již dobách počala jeviti se touha představiti si Krista. Kristus sám při Svém velečinném životě a Své pokoře zajisté nezatoužil, aby byl dal podobiznu Svou zhotoviti, aniž někomu jinému dal tak učiniti.

Známo jest, že císař Alexander Severus (222.—235.) návodem matky své Julie Mameae postavil si vyobrazení Krista mezi domácí lary, a že marně snažila se Constantia, sestra Konstantina Velikého, opatřiti si podobiznu Ježíše Krista.

Konstantin Veliký měl již obraz J. Krista, který si dal sám namalovati. Jaký byl ten obraz, jak na něm byl Kristus Pán znázorněn, popisuje Jan Damascenský († 754.) takto: confertis superciliis, venustis oculis, justo naso, crispa caesarie subcurvum, eleganti colore, nigra barba, triticistis coloris . . .

* * *

Jest všeobecně povědomo, že zákonem Mojžíšovým »neučiníš sobě rytiny ani podobenství, kteréž jest na nebi s vrchu a kteréž na zemi dole, ani těch věcí, které jsou u vodách dole«, bylo židům pod přísnými tresty zakázáno utvořiti sobě obraz Boží, a to zvlášť z toho důvodu, že dokonalosti božské nelze dostatečně znázorniti podobou vzatou z tohoto světa — a potom, že židé, byvše ze všech stran obklíčeni modláři a často s nimi se stýkajíce, při své nevzdělanosti a smyslnosti byli u velikém nebezpečí státi se modláři, neboť

modlářství při úctě modlám hovělo i nejvyšší měrou tělesným rozkoším. Odpor proti sochám a obrazům vryl se během let v rys povahy židů tak, že náležel k rázu jejich národnosti.

Později, když z kmene židovského vyrostlo křesťanství, již nebylo toho nebezpečí ani u židů, ani u těch, kteří křtem ze židů stali se křesťany, avšak vnitřní odpor proti nim v srdci jejich zůstal.

Částečně tedy, aby nová církev neurážela národního citu pokřtěných židů, ale spíše proto, že křesťanům z pohanství a modlářství obráceným obrazy i všeliké sochy ještě velmi byly nebezpečny — tak Tertullian horlí proti obrazům, že, kdo nezřekl se jich, nesměl býti pokřtěn — neodvážila se církev v prvních stoletích Spasitele v obrazech a sochách znázorňovati. Když však časem mizel mezi křesťany bývalý původní ráz židovství, a pravá, skutečná vzdělanost osvítila z pohanstva do církve přijaté, mohla církev ve druhém století bez rozpaků plastickým uměním, sochami a obrazy Ježíše Krista připomínati.

Není nám možno vžíti se v ony doby minulosti, kdy křesťanství tajnými vyznavači rozšiřováno rozmáhá se na vše strany. Jako divem rostou jeho hlasatelé z nejnižších tříd společnosti lidské, a pranic nezpomáhá hrdým vládcům starého Říma nejkrutější pronásledování a trýzně oněch, kdož byli dopadeni jako ctitelé Kristovi. A jakých zakoušeti bylo hrůz těmto vyznavačům nejčistší lásky, jakých prostředků vymýšleno na vlastizrádce, jak nazýváni byli křesťané! Žalář, žízeň a hlad, kámen i strom, železo i dřevo, řetězy a provazy, meče a pily, kola a skřipce, kleště a háky, metly a hřeby, oheň a voda, moře a země, šelmy a hořící smůla byly údělem prvých křesťanů.

A kdo byli oni neznámí malíři, první tvůrcové postavy a tváře Kristovy v této době? Historie nezaznamenala jejich jmen, neboť, jak praveno, bylo to v těch dobách, kdy přepych a bohatství Říma, domnělá ztráta trůnu, různé křivé žaloby, neznalosť pravd Kristových vedlo hrdé caesary k neustávajícímu boji a pronásledování křesťanů.

Zdaž mohla v oné době, kdy každý, kdo jen podezření na se uvalil, že jest přítelem nové víry, a kdo třeba i křivě obžalován, že souhlasí s učením novým, byl psancem — zdaž mohla v oné době vzniknouti podoba Spasitele jiná, než vznikla — totiž podoba bídného, sešlého otroka? Ztýraný a sešlý otrok, to byl obraz Kristův, jako Jeho církev, tehdy v porobě a otroctví trpící. Dali Mu tento symbol, zosobnivše si v Něm svůj stav a snad po dlouhá léta byl Kristus tak zobrazován.

Zatím co zuří na zemi pronásledování, hluboko v zemi, pod nádhernými ulicemi, paláci a lázněmi římskými a neapolskými, vzniká město pronásledovaných, město katakomb, v němž první, neznámí malíři snaží se neumělou rukou zobraziti symbol Spasitele. Zde v těch katakombách pod nátlakem pronásledování utíkají se první malíři Krista k Jeho symbolům. Pastýř, ovce, ryba připomíná Krista, připomíná nám pravdy Jím hlásané.

* * *

Souhrn všeho o Kristu známého byla velebnosť, Božství, vznešenosť, sláva; zobraziti tyto veliké vlastnosti na ideálu nejvyšší ctnosti jest snahou malířů všech věků a národů. Jaký div, když umělci, ne-

docházejíce vyplnění snů své touhy, vymýšleli, jakou cestou by došli cíle?

Byli to zejména mniši-umělci ve starých franckých a irských klášteřích, kteří v miniaturní ozdobě evangelia starého i nového zákona vymýšleli napořád nový způsob, zobrazovati typem vlastnosti Ježíšovy. Známy jsou z oněch dob obrazy nejsvětější Trojice, na nichž Kristus má trojí tvář, které společny jsou dvě oči, vodorovně ležící a jediné čelo s nymbem svatosti, ústa, nos a brada jsou třikráte vedle sebe namalovány.

Těmto obrazům jsou podobny velmi mnohé miniatury v modlitebních knihách starší gotické doby, jež zvláště v museu norimberském tvoří velice cenný materiál pro křesťanského historika. I při těchto snahách musíme mnoho odpouštěti, neboť nevyspělost umělecké ruky jest pouhým stínem toho, co chtěli zobraziti. Ale jinak pracovali tito umělci s nesmírným zápalem, a zachovaly se v literatuře starých klášterů franckých doklady, že malíř, než přikročil k vyobrazení Kristovy tváře, dle křesťanského způsobu modlitbou vzýval Ježíše Krista, aby se mu zjevil ve své slávě. Také výtvarní umělci z doby renaissance při práci a zobrazování Boha, Krista, Madonny a Svatých vzývali tyto, aby jim byli nápomocni.

Postupem věků, kdy se rozšířilo křesťanství ve střední Evropě, přibylo nadšených umělců, vznikaly kromě klášterních i samostatné školy malířské, hlavně v sídelních městech císařů a králů, kteří při zbožnosti své zakládáním chrámů a klášterů hlavně přispívali k vývoji umění. Leč, ač byla snaha umělců horlivá, přece nedostatky techniky nedovedly vytvořiti čistý a vznešený obraz Boha s vyspělou dokonalostí uměleckou, to ponecháno osvíceným mistrům renaissance.

(Dokončení.)

Z Národního divadla.

Spisy pesimisty Henrika Ibsena, dnes již sedmdesátiletého, platí za velice originelní. Proto vždy jisté napjetí v divadelních a literárních kruzích, dává-li se od něho novinka. Tak bylo i u čtyřaktového dramatu »John Gabriel Borkmann«. Ten pán byl ředitelem banky; pustil se do různých velikých spekulací, chtěl způsobiti rozruch sensačními podniky, a jakž tomu bývá: banka praskla a ředitel seděl pět let. Tak, jak ho vidíte na jevišti, jak se s ním setkáváte, je zjev naprosto pathologický, zjev člověka choromyslného. A není divu. Skoro deset let po propuštění ze žaláře žil úplně o samotě a přecházel ve svém pokoji. Fixní ideou jeho jest, že nadejde doba, kdy se slávou bude k ředitelství banky zpět povolán a kdy obrodí svět velikými svými finančními podniky. Sympatií diváka si získati nemůže. Dovídáme se, že John Gabriel byl pět let v žaláři, ale byl-li vinen a jak mnoho bylo jeho vinou, o tom se v kuse nic nepovídá. Manželka s ním nežije, vlastního syna Erharda mu odcizila, že na něho zanevřel. K tomu ještě přistupují rozpory z minulosti: nesvárné napjetí mezi ženou Borkmannovou a její sestrou, již si ředitel zkrachované banky původně vzíti chtěl. Tato sestra Ella má jmění,

z něhož finančně zničená rodina Borkmannova žije, a chce se postarati o syna Erharda. Paní Borkmannová totiž velice věří, že syn napraví otcovu vinu a stane se misionářem. Ale Erhard brzy okáže, jaké má k tomu vlohy. Vždyť už je mu dvacet let, proč by tedy neutekl s mladou a svůdnou paničkou, která je od muže pryč! Alespoň tak dobře rozřeší ten spor o sebe mezi dvěma sestrama. A jak uteče! Viděli jsme na divadle už jistě víc než půl kopy útěků a únosů, ale tak originelní ne, jako tenhle páně Ibsenův. Synáček, činící dojem pana kluka, přivede paničku domů, představí ji matce, řekne několikráte s velikým důrazem, že už je mu dvacet let, že chce žít, tady že je to jeho »zázračné štěstí«, že se u nich doma mluví pořád tak smutně, on že chce něčeho užit. S Pánem Bohem, maminko a tetičko, já s touhle paničkou uteku.« A panička si ho odvede jako loutku, ale zároveň bere s sebou ještě Bedřišku, dceru přítele Borkmannova, chudého advokátního písaře, s klasickým odůvodněním, že *muž* je nestálý, až bude »hotov« s ní, že se mu postarala o náhradu. To je zajisté z celé Ibsenovy hry nejzajímavější místo. Vychovávejte syna, starejte se o něho, věnujte mu všechnu péči a každý svůj dech: když je mu dvacet let, řekne, že je muž, že chce žít, a uteče vám s první sirenou, kterou potká, a ta mu hned napřed starostlivě opatří za sebe náhradu, až omrzí ona jeho nebo on ji. Ejhle modernosť a originelnosť! Borkmann, jenž by nejvíce asi zajímal zkušeného psychiatra, po útěku synově vyjde ven — po kolika letech poprve — a umírá, připomínaje způsobem své smrti skon choromyslného, jemuž lékaři říkají *paralytik*. Obecenstvo může pak jíti domů a nanejvýš ještě si připomenouti, že jediný přítel Borkmannův, jenž ho navštěvoval — písař Foldal — rozplynul se v karrikaturu, alespoň tak, jak jsme ho viděli. Ibsen si ho tak zajisté sám ani nepředstavoval. — Jaroslava Vrchlického »Marie Calderonová«, drama o čtyřech jednáních, mnohoslibně začíná, ale hned na různé strany se rozbíhá, ztrácejíc na síle a působivosti. Villegas byl prý nevinně odsouzen sv. inkvisicí — ale divák se nedovídá, co to vůbec bylo, proč se před inkviziční tribunál dostal, jaký byl vývoj procesu atd. — snad jen proto, aby se mohlo říci, že inkvisice odsuzuje lidi nevinné? Takový úsudek si veliké obecenstvo vždy utvoří, a stará historická lež nabývá opět a opět v očích jeho posily. Řekne-li se: »nevinně odsouzen«, má to vždy silný tragický půvab, je to vyzkoušený prostředek na rychlé získání sympatií obecenstva; řekne-li se však »nevinně odsouzen *inkvisicí*, tuť to má ještě docela jinou příchuť a jiný význam, dotýkající se církve, její historie, a naplňuje k ní nespravedlivými předsudky a záštím. Přáli bychom si, aby tato věc byla objasněna. Heroina kusů, herečka Marie Calderonová, způsobí svým vlivem u krále Filipa IV., jehož jest milostnicí, že Villegas je propuštěn. Tím vznítí v králi žárlivosť, která hrozí konfliktem. Vše se však v jiných proudech rozbíhá a rozplývá; v lásce královny k důstojníkovi Diegovi, v roztržce básníka Calderona, z níž člověk čeká něco pro vývoj dramatu, ale nedočká se; silné hřímání stává se slabším a slabším, až docela umlkne. Kus má mnoho postav a osob, až jedna druhé překáží a pro roztříštění děje nedospívá drama k jednolitosti, že se zdá, jakoby se byl autorovi celý plán stavby hry pod rukama rozplynul.

Novinkou byla Červenkova tříaktová veselohra »Opuštěný«. Stalo se něco obyčejného. Doktorant juris Trojan miloval dívku Kláru, »ta lnula však k jinému«, a když ozdobili Trojana v Praze při promoci

doktorským řetězem, řekla mu, že si vezme — jiného. Stalo se, co povídá Heine: »Hoch div neblázní«. Cestuje, ale léky, na něž přítel jeho, medik Beneš, počítá, ho naprosto zklamávají. Ani nádherná přírodní scenerie v Alpách, různé cestovní dojmy, idylické ticho v lesích a na horách nedovedly, aby zapomněl. Vrací se domů a žije jako samotář v rodině Zemanově. Ti mají dceru Týnu . . . no, nebude asi už z této napovědi, že mají dceru, nèsnadno dohádati se konce. Ovšem, není to hned. Ale v životě jste zajisté viděli, že skoro vždy v takovém případě z těšitele nebo těšitelky stává se milenec nebo milenka a na konec muž nebo žena. Tak je tomu také zde po některých episodách a detailech. Kresba psychologická, dobře provedená, jež nedošla cele v obecenstvu porozumění. Obecenstvo chtívá obyčejně mnoho, jednoduchosť málo mu imponuje; zvyklo si na různé vypočítavosti, effekty, rafinerie. Červenka nepracuje s takovými prostředky, jež v divadle ovšem jsou spectatae virtutis. Podobné hry, kráčející přirozenými cestami a psychologickými pochody, máme rádi. — Divadelní událostí prvního řádu byly pohostinské hry paní Bittnerové. Vystoupila několikráte a rázem dobyla si bývalých sympatií. Není to bez významu v dobách, kdy některé důležité obory nemáme obsazeny, kdy musí vypomáhati rozhodné talenty sice, nikoliv však talenty k odborům oněm stvořené. Míníme na př. naivku, heroinu. Bývali jsme druhdy v té příčině bohatší a činohra valně pokulhává za operou. Viděli jsme pí. Bittnerovou v úloze Adrienny Lecouvreurovy. Toto pětiaktové drama Scribe-ho a Legouvé-a, v němž pěkně charakterisuje se to, o čem ve III. aktě Adrienna k Morici Saskému mluví: »Vy se mně svěříte se vším; s kabalou, intrikami, záštím a závistí, jež mají žárlivci vždy pohotově pro hrdinu a umělce« — podalo paní Bittnerové hojně příležitosti, aby své umění okázala v náležité síle a výši. V dramatě dobře jsou naznačeny milostné pletky, zákulisní intriky a celý prohnilý život francouzské aristokracie, jenž předcházel strašlivou revoluci ku konci minulého století. Soupeřnictví Lecouvreurovy a Duclosové — o níž se pouze mluví, a jež sama nevystupuje — zálety vévody z Bouillonu a vévodkyně, čistá povaha ideální Adrienny, poctivého Michoneta — to vše pěkně bylo provedeno. A co máme říci abbému ze Chazeuilu! Abbé líčen zde jako prohnaný dvořák a světák, vyhřívající se na výsluní dvora a přízni velikých tohoto světa, jedna ze zvrhlych postav, jakouž zrodila ona doba a okolí, v němž se pohybuje, specialita, jakéž nebývá žádný stav prost. S tohoto hlediska díváme se na abbého ze Chazeuilu, jsouce přesvědčeni, že jediná taková výjimka není celý stav, jenž právě v těch dobách a ještě více potom za revoluce podal důkazy své hrdinné oddanosti a ctihodnosti. Paní Bittnerová sehrála Adriennu mistrně. Její recitace z Phädry u přítomnosti tolika hostí, namířena na vévodkyni z Bouillonu, silně připomínající scénu z Hamleta, kdy před králem hrají o zavraždění otce Hamletova, byla uchvacující, rovněž i poslední výjevy, kdy Adrienna umírá, otrávena zaslanou kyticí. V letním období, kdy z Prahy, jak kdysi před Prušáky, ujíždějí zámožnější smrtelníci (a někdy i ti docela nezámožní, z pouhé mody), objeví se obyčejně na jevišti něco, proti čemu v tomto listě dávno bojujeme. Buď bezduchá výpravná hra nebo balet, nebo jiná pozlátková titěrnosť. Tentokráte je to zas jednou veliký balet »Bajaja«, o němž, dá-li Bůh, promluvíme až na prahu nového ročníku »Vlasti«.

Jos. Flekáček.

LITERATURA.

LATINSKÁ.

»Papa sit rex Romae! haec est summa solutio quaestionis socialis praesentis, scripsit F. X. Godts, C. SS. R.« Pater Godts, belgický Redemptorista, učinil tímto spisem velikou sensaci, a již název jeho naplnil obdivem nejednoho čtenáře. Člověk se táže zcela přirozeně: jaký vztah může býti mezi socialní otázkou aktuelní a majetností státu temporelní, kteréž jest svatá Stolice více než 25 let zbavena? Jak smí spisovatel tvrditi tak opovážlivě, že navrácení království pontifikálního jest quaestionis socialis praesentis solutio, ba docela solutio summa? Tážeme se: Jest známa nutnosť neobmezená časného jmění Sv. Stolice, aby Církev mohla zachovati societu civilní? Co jest to socialní otázka? Slyšme P. Lehmkuhla: »Socialní otázka: jest to otázka dělnická? Ne. — Jest to otázka rolnická? Nikoli. — Jest to otázka úvěru (kreditu)? Též ne. — Jest to otázka mzdy? Nikoli, avšak otázka socialní zahrnuje v sobě veškery tyto otázky a ještě mnoho jiných. Její rozřešení nelze tedy hledati v řešení té neb oné otázky zvláštní, leč jediné ve znalosti dokonalé její prvé příčiny. Přejdouce opět k této příčině, nalezneme základ, na němž lze s jistým výsledkem pokračovati k napravení lidské společnosti čili k reorganisaci societ y. Societa čili společnosť lidská najde spásu, vrhne-li se v náruč Kristovu a Jeho Církve. To dokazují dějiny! Církev jest zosobněna ve viditelném nástupci Kristově na zemi, v římském papeži, jehožto činnosť napravovací jest překažena jeho zajetím ve Vatikáně. Tyto okovy musí býti přetrhány a bývalá svoboda musí býti navrácena společnému Otci všech věrných katolických křesťanův! . . . Dílo »Papa sit rex Romae« jest rozděleno na tři veliké díly, pojednávající *a)* o právu Božském, *b*) o moci časové čili dočasné, *c*) o právu společenském a prostředcích napravovacích. Spis končí praktickým závěrem velmi vřele: »Cooperemur Deo pro aris et focis!« Ještě něco. Spis ten krášlí tři mapy, ukazující území Sv. Stolice: první před a po donaci Pipinové, druhá po donaci hraběnky Mathildy a třetí dobu navrácení území Sv. Stolici v roce 1815.

Josef Šeřík Vitínský.

»Praeco latinus«. Říká se, že je latina řečí mrtvou, a hle, ve Filadelfii vychází politický, literární i humoristický list, který psán jest řečí Virgila a Cicerona. Pod nápisem »Prelum« otiskuje souhlasné úsudky některých časopisů, které doporučují pěstovati latinu a řečtinu. Žádný list nemůže býti bez feuilletonu; i »Praeco« jej má, uveřejňuje se v něm v překladě Goffeauxově: Robinson Crusuens. Literární kritika pěstuje se pod významným nápisem »Furculae caudinae«. Ani humoreska nechybí. »Mulieres et nicotiana« vypravuje o dámách, které utvořily protikuřáckou ligu, bouřily proti kuřákům, ale za dva měsíce dovídají se, že vážená předsedkyně protikuřácké ligy vzala si za manžela horribile dictu: mangonem nicotianae, februm convolvulorum, virum occupatione vilissima, kdežto sekretářka nalezla útulek u majetníka tabákových plantáží. — O událostech ve světě starém hovoří rubrika: »Eventus orbis antiqui«, (v sešitě, o kterém mluvím, jest tu z Rakouska zpráva pouze o — celní sazbě!) Taberna litteraria oznamuje nové knihy. »Res diversae« a »Oracula praeconis« končí list. »Praeco latinus« učinil si úkolem bojovati pro latinu ve stycích mezinárodních. Ač uznáváme, že latina více by měla naděje na úspěch než volapük, přece jen zase rozvoj průmyslu a obchodu působí nemalé obtíže, ježto běžné terminy dají se vyjádřiti jen sáhodlouhými latinskými opisy.

Vojtěch Kameš.

ISLANDSKÁ.

»Reykjavičské listy« přinesly nedávno dosti obšírnou zprávu o katolické církvi na Islandě. Pro nedostatek místa ve »Vlasti« jsme nuceni zprávu onu podati co nejkratčeji. V hlavním městě Reykjaviku jest letos otevřena první katolická škola od doby reformační! Z počátku se kladl klášterním sestrám

veliký odpor, leč nyní čítají již ku svým školním dítkám mnohé děti kalvinistických a lutherských rodičův. Před krátkou dobou byl v Reykjaviku zařízen první ženský klášter, čehož též na ostrově od samé reformace nebylo. Též četní protestanté posílají své dítky do klášterní školy. Josef Šeřík Vitínský.

FLÁMSKÁ.

Časopis »Annalen van de voortplanting des geloofs« přináší opět zajímavá čísla, co učinili Belgové pro katolickou víru v cizině. Tisíce tisíců vydali katolíci v Belgii na misie ve všech dílech světa. V Evropě posílají Belgové podporu do Irska (biskupu Fitzgeraldovi, biskupství Ross), do Švýcar (do Lausanny a Ženevy, do Aigle, do Coire, St. Gall, Basileje atd.); do Německa, pro diecési kolínskou (Kolín nad Rýnem), trevírskou (Trier), münsterskou, paderbornskou, limburskou, mohučskou, fuldskou, hildesheimskou, vratislavskou (Breslau), poznaňskou a hnězdenskou, dále zasílá se podpora biskupu Hotingovi na severoněmecké misie, kardinálu Koppovi na misie v Pomořansku a Braniborsku; do Švédska a Dánska, biskupu Thielovi, Bitterovi a apoštolskému vikáři Von Euch; do Norvéžska apoštol. vikáři Fallizeovi; do Moldavska apoštol. vikáři Jaquetovi; dále biskupství bukareštskému, nikopolskému (biskup Doulcet), sarajevskému (arcibiskup Stadler), banjaluckému (biskup Marković), antivarskému (biskup Milinović), zaderskému (skutarskému), pulatskému, sappaskému, opatství mirdietův (opat Dochi), biskupu Troksi ze »Scopia«, biskupu Bianchi z Durazzo, arcib. i apoštol. vik. Mennini z Filippopole, arcibiskupu i apoštol. vikáři Bonetti z Cařihradu, biskupu arménskému Azarianovi, misiím Lazaristů v Cařihradě, v Salonice a Monastýru, monseigneru de Angelis pro apošt. delegaci Řecka, arcibiskupovi Bonimu z Korfu a Zante, biskupu Polito pro biskupství ze »Syra«, biskupu Castelli z »Tino«; misiím Jesuitů v »Tino« a »Syra«, misiím Lazaristů v Santorini atd. Jiné díly světa uváděti nebudeme, stali bychom se příliš rozvláčnými, již při pouhých jmenech potřebovali bychom k tomu několik stránek »Vlasti.« Belgičtí katolíci, jichž jest co do počtu méně než v Čechách, vydávají ročně k dobrým, čistě katolickým účelům miliony a přece nezchudnou. Bůh jim za to žehná. Flámské »Annalen« udávají, že dosud bylo rozebráno (z letošního ročníku) annálů pro rozšiřování víry 269.550 exemplářů, a to 171.000 francouzských; anglických 6.485 + 11.500; německých 32.500, španělských 14.500, flámských 6.725 + 2.800, (s hollandskými); vlašských 19.800; portugalských 1.450; baskických (zvláště) 650, polských 2.050 a českých — hnedle bych se byl zmýlil, o českých tam nic není. Proč? Protože my Češi jsme v té příčině přece jen hodně pozadu a žádných českých annálů de propaganda fide dotud není.

Josef Šeřík Vitínský.

RUSKÁ.

V. A. Golcev Zakonodatělstvo i nravy v Rossij XVIII. věka. S. Petěrburg 1896. Kniha znamenitého ruského publicisty je zajímavá kulturně historická studie, psaná s auktoritou solidního vědce i sociologa. Spisovatel vede si cestou filosofickou, rozsuzuje, jaké ideje opanovaly ruskou veřejnosť, jak vešly až do zákonů a veřejné správy. Z historických fakt, sebraných ze všech kruhů společenských, hledí vyvoditi pak jejich mravní účin na národ. Při tom dokládá se v této věci i znamenitých auktorit, které o poměru zákonů k národu pojednávaly, užívaje, doplňuje a vykládaje jich zásady na základě domácích historických a socialních poměrů XVIII. věku. Zvlášť všímá si, kterak znenáhla do Ruska vnikaly ideje humanity, jaké změny přivodily v mravech, s jakými potkávaly se překážkami, v jakých proudech ten neb onen zákon měl svou příčinu a j. Zvyky, mravní názory, společenské a kulturní snahy ve třídách vyšších a středních rozebírá v rozmanitých a četných obrázkách, z čehož pak zase dělá své vývody filosofické a psychologické, aby pronikl až k ideji, která v nich se jeví. Tím způsobem hledí sebe a čtenáře orientovati ve spoustách historicko-socialních zjevů, tak aby obraz doby jevil se nejen jako bohatá drobnomalba událostí, ale i jako důsledně vypracovaná theorie ideí, které událostem jsou podkladem. U nás se tomu říká »sesocialisování dějin.« Pojímání dějin v tom smyslu, aby Prozřetelnosť Boží u nich byla spatřena, to ovšem daleko ještě není. K tomu snad při spoustě moderních theorií ani nedojde. Proto zůstane v takových pracích,

ostatně nadmíru poučných, zajímavých a ovšem i duchaplných, vždy mnoho osobního. V přítomné knize materiál k psychologii a etickému vývoji ruské společnosti už sám sebou vzbudí nejživější interes i neruského čtenáře, ba, tohoto ještě více nežli ruského. Fr. Žák.

NĚMECKÁ.

Zur Kirchenpolitik Preussens. Dr. Rudolph, člen zemského sněmu v Německu, vydal ostrý, ale pravdivý spis o vydírání katolíkův pruským státem. Sumy, jež pobral pruský stát katolickému církevnímu jmění v Německu, jsou takřka báječny. Dr. Rudolph dokazuje nezvratně: Že zabrání jmění církevního bylo nespravedlivo, protože bylo vzato pravým majetníkům, totiž katolickým diecésím, klášterům, farnostem a farám; že katolického jmění po jeho zabrání nebylo užito k účelům, k jakým dle své přirozenosti sloužiti mělo; a konečně, že katolického církevního jmění použito bylo docela i k účelům protestantským. Není nám možno podati krátký výtah z tohoto znamenitého spisu Zmíníme se pouze o jednotlivém. Velký kurfirst řekl r. 1661. v jednom z ediktů: »Es soll der evangelischen Kirche mit guter Vorsichtigkeit aller mögliche Vorschub geleistet werden«. Toho dbali a dbají protestanté v Německu velmi houževnatě až po dnešní den. Spisovatel vypočítává, že jmění, jež sekularisací v držení pruského státu se dostalo, obnáší nejméně jednu milliardu říšských marek (str. 61)! Úrok tříprocentový činí ročně 30 millionů marek. Skutečně platí něm. stát katol. duchovenstvu a kostelům toliko 3,352.719 marek 51 pfeniků. Zadržuje tedy 27,400.000 marek! Kdyby katolická Církev byla zůstala při jmění tom, jež dnes čítá 30 millionů čistého důchodu, mohlo by se patrně z těchto prostředkův veškerým potřebám katol. farností, kostelův a škol pomoci, aniž by sněm aneb obětivosť katolíkův za to žádány býti musily. Že evangelické církvi jen velmi málo vzato bylo, ukazuje spisovatel na str. 64. a následující. Pruská vláda k vyplnění svých povinností, kteréž jí ze zabrání církevního jmění vznikly, dohodla se s papežem, jak to viděti též v papežské bulle: »De salute animarum«, a zavázala se uveřejněním téže bully v pruském zákonictví, že biskupstvím naznačené roční sumy až nejpozději roku 1833. nahradí a na jisto poukázané státní lesy atd. jim přivtělí . . . aneb nemělo-li by se to státi zmíněného roku, že hotovými penězi státními tolik pozemků koupí a kostelům užívati dá, kolik bude třeba atd. Tento slib nebyl však pruskou vládou, ač jest to její sv. povinností, až po tento den vyplněn. Spisovatel pojednává o těchto povinnostech na str. 73. až 75. Roku 1821. dne 11. srpna psal tajný státní rada Niebuhr pruskému ministru p. von Steinovi: »Hier (in Rom) rechnet man noch unbedingt darauf, dass wir ehrlich Wort halten werden«. Zdá se, že Niebuhr byl prorokem! Výtečný tento spis jest za 1 marku 80 pfeniků. Jos. Šeřík Vitínský.

ČESKÁ.

Paedagogika. Sepsal Josef Šauer z Augenburku, profesor na c. k. českém ústavě ku vzdělání učitelek v Praze. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. V Praze, 1897. Str. XII., 493. Cena 2 zl. 30 kr. — (Dokončení.)

Jak jsme již svrchu podotkli, praví p. spisovatel v předmluvě, že bylo obtížno látku některou náležitě rozlišiti a roztříditi. Souhlasíme a uznáváme to rádi. Proto dovolujeme si jakousi neskromnosť a chceme zde podati rozvrh veškerého tohoto díla, jakého bychom si přáli, domnívajíce se, že by jeho přehlednosť a logičnosť získala, a že by i po případě nabylo i stručnosti.

Po úvodě dali bychom: A) Podmět (subjectum) výchovu. Člověk výchovu se podrobuje (educationi subjicitur). Dále: Díl prvý. Dušesloví obecné (představy, city, snahy). Pak: Díl druhý: Dušesloví zvláštní. B) Účel a prostředky výchovu (obecné, zvláštní). C) Činitelé (faktoři) výchovu: 1. osobní, 2. místní. (Slova »činitel« sám p. spisovatel v předmluvě správně užívá.) D) Co nazývá pan spisovatel postupem ve výchovu, nazvali bychom: Předmětem výchovu (objekt), neboť to se na dítěti vychovává, toho se chce vychovatel dodělati, to chce vytvořiti. — Další roztřídění by pak bylo: 1. Na těle, 2. na duši, a to vzhledem α) k rozumu, β) citu, γ) vůli. Při vůli by pěstování mravní povahy předcházelo jakožto nejširší pojem, pak pěstování zbožnosti, lásky k sobě, k bližnímu, přírodě atd.

Přes to, že p. spisovatel v předmluvě k »Obecnému vychovatelství« praví, že »postup ve výchovu nemohl býti před zásadami«, myslíme, že by po »předmětě výchovu měly jakožto E) následovati zásady vychovavací, které mají býti jakožto praktický výsledek veškeré theorie předcházející. Pak nechť následuje F) Dodavek a na konec doslov o jistotě či nejistotě výsledků na poli vychovatelském.

Jest nám tuto uznati, že veškerý obsah knihy co do věci a vědeckého zpracování je velmi správný, na mnohých místech, řekli bychom, i vzorný. Protož chceme jen na některé stati poukázati, s nimiž zúplna co do věci nesouhlasíme, jako na př. stať o povaze mravné str. 163. Zúplna za správné máme, co se o povaze dí na str. 148., jsouce toho mínění, že moderní paedagogiky zbytečně kladou zvláštní váhu na vzdělávání mravné povahy, vždyť mravná povaha (v pravém slova smyslu str. 164) není vskutku nic jiného než ctnostná povaha, a je tím lepší, čím hojnější a dokonalejší ctnosti v sobě chová. Dále jsme přesvědčeni, že, mluví-li se v obecné řeči o povaze, míní se tím skorem vždy hlavně jednotný a důsledný způsob smýšlení a jednání člověka (str. 163, 164), proto rozeznáváme povahy dobré i zlé, nebo poměrně lepší a horší, ba, jest i povahou lidí býti bez povahy, t. j. býti povahy vrtkavé, nestálé. Proto se nám zdá, že »Pěstování mravné povahy« str. 434 opakuje některé části zbytečně, a některé by měly býti samostatné pod tituly »sebezapírání, poslušnosť, vytrvalosť a statečnosť«. Krátce, zůstaňme při »ctnostných lidech, ctnostném životě, dokonalé ctnosti« a nechme stranou »charakter«, kterýž také často nic jiného v sobě neobsahuje, než jen jakousi »svéhlavosť«. »Karakter« Smilesův jest jen sbírka pěkných příkladů, ale nemá nijakých hlubších, ethických základů mimo prospěšnosť a proslulosť.

Za naší doby vede se tuhý boj o postavení »náboženství« ve škole, jedni je zúplna vylučují, pravíce, že je věcí osobní, soukromou, věcí citu, druzí naopak tvrdí, že mu přináleží nejen místo nejpřednější, nýbrž že má býti základem, duší veškerého výchovu. Na které straně stojí pan prof. Šauer? Rozhodně na straně těchto a ne oněch, neboť nejen na str. 241, kde se vykládá o náboženství jakožto prostředku vychovavacím vůbec, ale i v celé části, kde běží o výchovu duše str. 327—466, poukazuje p. spisovatel neustále, přesvědčivě, jak veliký vliv má náboženství na vývoj mravní povahy u dítěte, dále, jak učiteli ustavičně naskytuje se příležitosť, by probouzel a pěstoval vědomí náboženské, vedl dítky k zbožnosti a této opět užíval ku pěstování jiných ctností. Krátce, v paedagogice pana prof. Šauera je podán pádný, ač indirektní důkaz, že škola a rodina nezakládající výchovu svých dítek na náboženství, zbavuje se velice účinlivého prostředku pro svůj cíl, že vychovává dítě kuse, ba, že zanedbává ku škodě svých chovanců nejdůležitější povinnosť a nejprospěšnější činnosť, že vychovává nedostatečně, ba špatně. Souhlasíme úplně a dodáváme, že ten, kdo by chtěl dokazovati, že třeba, by dítě katolické mělo školu katolickou, najde v Paedagogice hojných a pádných důvodů.

Však přáli bychom si, aby § 12. »Náboženství« str. 241 byl takto uspořádán: »Nejdůležitější ze všech prostředků vychovavacích jest náboženství. 1. Vyučování náboženství neboli znalosť náboženství. 2. Úkony náboženské. *a*) Modlitba. *b*) Zbožný zpěv. *c*) Služby Boží. *d*) »Přijímání« svátostí.

Dále na str. 248 nemáme za zcela správné, že náboženství jest vždy účinný prostředek, nýbrž že jest nad jiné prostředky účinný a mnohdy i tehdy, kdy všecky jiné prostředky byly marny atd.

Překrásný je citát z Didaktiky Komenského o potřebě a prospěchu zbožnosti jakožto předmětu výchovu (str. 389), jakož i výklad, jak se dítky mimo vyučování náboženské k ní vésti mají; jak příklad rodičův a učitelů je tu důležitý a potřebný, ba nezbytný, a že již v nejútlejším mládí u dítek má se tato ctnosť pěstovati. Na str. 392 »k pravé zbožnosti náleží známosť o Bohu« atd., lépe by bylo: »Pravá zbožnosť záleží v známosti o Bohu, lásce k němu, a stálé snaze plniti vůli jeho.« Velmi správně a jasně vykládá se na str. 181, 182 a 296, co se rozumí výchovem národním neboli v duchu nějakého národa, spolu ukazuje se i k chybám, jichž takový výchov varovati se má.

Na str. 441 je výrok: »Mládež má záhy seznati, že učenosť, znalosť umění a jiné samy o sobě bez mravnosti jsou bezcenné, ale mravnosť že jim dodává ceny.« Soudíme, že není tato věta zcela správná, a že o její pravdivosti bude těžko někoho přesvědčiti. Každé umění řádné má svou cenu, ale ovšem člověk tím neb oním uměním vynikající, ale při tom zlých mravů, jest přece jen zlý, neboli dovednosť v nějakém umění nenahradí a nevyváží ceny dobrých mravů.

Vyniká-li naše dílo svým bohatým, správným obsahem, není mu methoda jeho o nic menší ozdobou. Pan spisovatel své poučky vyvozuje buď z příkladů, nebo příklady oživuje, dotvrzuje. A jaký to hojný, ba, skorem nekonečný počet! Jak jsou případné, řízné, někdy i tklivé! Vybrány jsou ze spisovatelů různých věků, národův a směrův, a to se zvláštní jemností, bystrostí a zkušeností na roli paedagogické. V nich je uložena jakási stručná historie paedagogiky v obrazích, v níž se dočítáme o znamenitých vychovatelích, jejich zásadách a úspěších, spolu též poznáváme nejnovější literaturu českou vychovatelskou. A co snad theoretický výklad podává suše a stručně, to pak vhodný příklad předvádí na mysl celé a živé! Jen do str. 50 napočetli jsme 128 citátů ze 77 různých pramenů. Pro ohromný ten počet výborných příkladů bude tato paedagogika vítána nejen učitelům a vychovatelům vůbec, ale zvláště i katechetům a kazatelům, kteří v ní najdou hojný pramen dokladů pro své práce katechetické a kazatelské. Myslíme, že právě svými příklady dílo toto stane se milou knihou i těm, kteří nejsou vychovateli z povolání, a že právě jimi »v našich vlastech rozniti snahu po hlubším, pečlivějším, ideálnějším vychování naší drahé mládeže,« jak si přeje pan spisovatel (str. VII.).

By naše »Paedagogika« snáze mohla tomuto přání vyhověti, bylo by velmi záhodno, kdyby k ní byl připojen slovníček věcí a osob, by čtenář rychle a pohodlně nalezl toho neb onoho poučení a vysvětlení, jehož by mu právě v tom neb onom okamžiku bylo třeba.

Jako obsahu a methodě, tak též řeči a slohu, jimiž »Paedagogika« je podána, nutno dáti svědectví jen nejlepší. Jest zajisté řeč správná, vybroušená, sloh snadný, jemný, ušlechtilý, a přihlíželo se pilně k duchu jazyka českého, jakož pořekadlům a příslovím jeho, jako na př. na str. 6. o trestech. Při tak obsáhlém díle není divu, že tu a tam proklouzl některý poklesek mluvnický a pravopisný. Na př. na titulním listě má býti: Veškerá práva vyhrazena místo vyhražena. Na str. VI. ř. 9 sh. místo sjednávati raději pojednávati, rozprávěti. Na str. 1 ř. 7 sh. místo anižby má býti aniž. Str. 4 ř. 19 sh. místo požívá potravu má býti potravy. Str. 4 a 5 několikrát místo rozvijí má býti rozvíjí. Na str. 174 ř. 16 sh. místo matných má býti zmatených. Str. 205 ř. 13 zdola místo tolik, mnoho-li, má býti tolik, kolik. Str. 206 ř. 4 sh. místo předcházeti dítkám má býti dítky. Str. 303 ř. 17 zdola místo mu napadlo má býti jej napadlo. Na str. 305 ř. 18 shora místo jistého má býti jakéhos. Str. 247 ř. 18 shora místo stali má býti staly. Na str. 294 je třeba latinský citát: Si Christum nescis . . . českým překladem doplniti: Neznáš-li Krista, ničím není, jestliže druhým věcem se učíš, a bez zbožnosti učenosť je jed.

Máme-li na konec svůj soud o »Paedagogice« pana prof. Šauera pronésti, díme dle svého přesvědčení, že jest to dílo velmi cenné, jímž se česká literatura opravdu obohacuje, ovoce neúmorné práce více než pětadvacetileté, jevící obsáhlou znalosť literatury vychovatelské, osvěžené a osvětlené výbornými příklady bez počtu, vybroušené mnoholetou zkušeností ve škole i mimo školu, podepřené samostatnou činností a vědeckým badáním na roli výchovu, prodchnuté vřelou láskou k vědě, dítkám i národu, zakořeněné v upřímné zbožnosti, vycházející z jemné a ušlechtilé duše, pevné ve svých zásadách a neústupné ve svých snahách, užitečné učitelům světským i duchovním, vůbec všem, kdo se vychovatelstvím buď z povolání nebo ze záliby zabývají: jest to dílo, jemuž úhelným kamenem a hvězdou vodící byla pravda před třemi tisíci lety vyslovená: »Boha se boj a přikázaní jeho ostříhej: nebo to jest všeliký (celý) člověk.« Kazatel 12, 13.

Jos. Kyselka.

Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských. Napsal Ferdinand Tadra. Cena 2 zl. V Praze 1897. S velikým potěšením uvádíme čtenáře do spisu páně Tadrova, poctěného jubilejní cenou Král. české společnosti nauk v Praze, a jsme jisti, že čtenář nebude litovati, když pozná tento záslužný a nám katolíkům velice příznivý spis. Kdo z naší strany se zabývají »českou otázkou« po stránce náboženské a kulturní, najdou v tomto spise tolik zajímavého a potěšitelného materiálu, jako málo kde. Upozorňujeme v té příčině na významnou větu z předmluvy, dovolávající se svědectví Palackého, jenž při slavnosti pořádané za příčinou ukončení díla jeho pravil: »Doba Husova slavná jesti doba, tenkráte předčil český národ vzděláním duševním všecky ostatní národy Evropy. Toděkovati měl Karlu IV., avšak nejen jemu, nýbrž i sobě, že užíval příležitosti ku vzdělání.« Dle Palackého byla tedy doba katolického Karla IV. přímým podkladem nejslavnější doby českého národa, a slávy ty nepřinesly našemu národu jen boje a vítězné války, ale

vzdělání duševní, k němuž byl dán mohutný základ, ano více než základ za Karla IV. Jako všude a vždycky nevítězily tedy i u nás hmotné zbraně, nýbrž zbraně duševní, — vzdělání. Nepřátelé katolické církve snaží se v tomto směru — nevzdělání a vzdělávání lidstva — podceňovati ano i kaceřovati a odsuzovati působení katolicismu. Zvláště u nás ozývají se hlasy takové neustále. Pan Tadra podává hned v prvé hlavě (ostatních rovněž) přesvědčivý a jasný důkaz, že tomu bylo právě naopak: církev katolická získala si o vzdělanosť u nás v dobách předhusitských zásluhy veliké, mniši a klášterníci působili v té věci nad míru blahodárně, skládajíce a opisujíce poučné spisy, zvláště cestopisy, které seznamovaly předky naše s rozličnými národy a zeměmi cizími. »Mezi cestovateli středověkými, — praví pan auktor na stránce 5. — kteří první odvážili se do dalekých končin východních, do Persie, Indie a Číny, vedle známého Marka Pola, jedno z předních míst zaujímá Odoricus, zvaný obyčejně dle rodiště svého »de Pordenone«. Město toto s okolím, jak známo, náleželo v letech 1270.—1276. králi Přemyslu Otakarovi II. a mělo v těch letech posádku českou. Zde narodil se r. 1286. Odoricus čili Odericus (Ulricus, Oldřich) a vstoupiv do řádu Menších Bratří jako misionář v letech 1316.—1330. vykonal daleké cesty v Asii, přišel až na ostrovy Indického moře a vrátiv se potom do Evropy, žil v klášteře sv. Antonína v Padově a zemřel 1331. v Udine, kdež i pochován. Po smrti ctěn byl jako muž svatý a později skutečně byl blahořečen . . .« Odoricus sám nazýval se Čechem. Jeho spisy opisovány a překládány do rozličných řečí. Podobně činili jiní katoličtí mužové, zvláště řeholníci, tak že platnou službu prokazovali našim předkům ve vzdělanosti. Také války křižácké a putování do Svaté země mnoho přispěly k rozmnožení poznatků českého národa. Dojemno jest čísti o veliké a příkladné zbožnosti králů, knížat, velmožův a lidu našeho, zbožnosti v pravdě katolické, když putovali na místa posvátná za pokání dobrovolné a na modlení, nebo když si vyprošovali jako zvláštní milosti ostatky svatých, na př. slavný král Otakar II. Kteří páni hledí nám dnes vysoustruhovati otázku českou »po českobratrsku«, utíkají od této předhusitské slavné doby české jako slepí, nevidouce (či snad příliš dobře vidouce a proto utíkajíce?) jejího rozhodného charakteru katolicko-národního! Ale tak to jest! Čechy nesmějí býti katolickými, proto se »navazuje« na dobu reformační a umlčuje se vše předreformační, jakoby celý náš národní ráz a samostatný život začínal a končil reformací rozháranou v tolik stran náboženských a politických, že životní neschopnosť bije z toho každému do očí, kdo nepředpojatě na to hleděti chce.

Velice zajímavou jest hlava IV.: »Křesťanství a styky s kurií Římskou«. Blahodárné působení sv. věrozvěstů slovanských Cyrilla a Methoděje, jakož i jejich žáků (mnichů) v příčině náboženské a národní vylíčeno zde stkvěle. Katolický ráz, jejž tehdy naše Čechy a Morava měly, je nejen všude patrným, ale právě národně-význačným. Kněží, králové a četní laici obracejí se v četných záležitostech svých do Říma ku prahu sv. apoštolů Petra a Pavla, a starým Čechům jest tak posvátným putovati do Říma, jako putovati do Jerusalema. Slavná korunovace Karla IV. na císařství v Římě ukazuje, jaký vliv a konnexe měl ještě tehdy Řím s osudy národa Českého; nebylať korunovace ta jen pouhou slavností obřadovou, ale měla svůj dalekosáhlý význam politicko-národní. Že se v Čechách nacházeli od dávných dob vedle horlivých katolíků tajní i zjevní přívrženci sekt kacířských (Valdenští), a že proti nim musilo býti ostře zakročováno, nikterak nestírá v té době s národa Českého význačné barvy a povšechné charakteristiky náboženské, ale spíše ostřeji odráží a ukazuje katolicitu starých Čechův. I to mnohdy až pohoršlivé vybírání tax a desátků, čímž Římská kurie tak velice si uškodila a podvratným živlům (ovšem nechtějíc) náboženským zbraň nenávisti a rozkolu proti sobě dávala, i to ukazuje před samými bouřemi husitskými, že v Čechách živel katolický byl s krví lidu sloučen, poněvadž jinak bylo by počínání takové zcela nevysvětlitelno a nemožno.

Z dalších statí zajímaly nás zvláště hlava X. »Čechové na universitách středověkých a postavení národa Českého na nich«, v níž pan Tadra ukazuje, že zná velmi dobře nejlepší auktory i pomůcky. To mu také umožnilo, že nám podal ve svém spise o středověkých universitách více, než jsme byli zvyklými čísti jinde. Čtenář v díle Tadrově obšírně se dočte, kterak přála církev katolická školám vůbec a vysokým zvláště i u nás, a kterak zvláště klášterníci nabyli v té příčině o národ Český zásluh nepopíratelných, a pozná nicotnou frázi, že prý církev nikdy u nás nepřála osvětě a vzdělanosti a že pro ni nic neučinila. Opak je pravda. Bez přímého působení církve nestalo se u nás v Čechách od těch dob v ohledu kulturním a vzdělavatelském ničeho. Církev dala své plány,

své lidi, své prostředky, své schválení, svou ochranu a svá práva, aby školství, zvláště vysoké, i u nás prospívalo. To je historicky doloženo; ostatní, pokud tomu odporuje, je lživo a nepravdivo.

Rovněž důležita je v ohledu národním hlava XI. »Němci v Čechách a odpor proti nim«. Z hlavy té čtenář pozná, že za katolické éry dařilo se národnímu vědomí českému u nás dobře. Duchovenstvo světské i řeholní bylo většinou národním, jen v městech královských a na vesnicích Němci osazených bylo jinak, — tam opanoval jazyk německý nad českým (str. 327.). O národním sebevědomí českém podává zajímavou zprávu Kosmas, uváděje slova českého pána Kojaty Všeborovice, zastávajícího se proti Němci Lancovi bratra králova Jaromíra, aby byl zvolen biskupem českým. Lid souhlasil s Kojatou, a král povolil. Podobné ukázky máme z dob pozdějších (Kunhuta, manželka Otakarova, a její stížnosť ke kardinálovi do Říma!) Ani tiché kláštery nezůstaly ušetřeny sporů národnostních, jak o tom svědčí ze 13. století veršovaná kronika o sv. Prokopu a o vyhnání německých mnichů z kláštera Sázavského. Když r. 1333. biskup Jan z Dražic založil augustinianský klášter v Roudnici, ustanovil, aby do něho přijímáni byli pouze Čechové, a to plnokrevní Čechové (z otce i matky české!) atd. Významným a pamětihodným jest, co píše pan auktor na na str. 327.: »Chceme aspoň na některém příkladě uvésti, jak v městech založení německého již záhy ve 14. století Čechové domáhali se zastoupení v městských radách, jak obyvatelstvo měst těch *počešťovalo se* již dávno před válkami husitskými (— tedy za éry katolické!!) atd.

Dále pojednává spisovatel o kulturních, literárních a uměleckých stycích Čech s cizinou, a ukazuje, že Čechové nejen se dali vésti, ale že i vedli, a že zvláště z Němec celé své kultury nepřijímali. Kdo u nás pořád blábolí o tmářském středověku a zlolajném působení katolicismu v národ Český, ať si prostuduje dílo Tadrovo, a bude vyléčen aneb aspoň důrazně na svou nepravdu upozorněn. Kéž řádky mé k tomu přispějí, aby tento záslužný a laciný spis došel hojného rozšíření aspoň v našich kruzích katolických, jimž přináší tolik potěšení a radosti! Filip Jan Konečný.

Z vesnic a samot. Obrázky z českého jihu. Část II. a IV. Napsal Bohumil Brodský. V Praze 1897. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství (Václ. Kotrba). Odběratelům a čtenářům »Zábav večerních« jsou p. Brodského »obrázky z českého jihu« již dobře známy z 1. a 3. jich části, totiž z »Babiččina pokoření« roč. XV. č. 5. a z »Uměleckého květu« roč. XVII. č. 3., z nichž o prvním svého času ve »Vlasti« kratince jsme referovali (viz roč. XI., 662.) Než i obrázky těchto dvou částí t. 2. a 4. budou asi většině čtenářů tohoto časopisu již známými z listů, kde původně vyšly, jako z »Blahověstu«, »Obzoru«, »Našeho domova« atd. Nicméně jsme přesvědčeni, že, jako my, tak i mnozí jiní, zvláště pak ti, jižto lidu knihy své půjčují, budou p. spisovateli povděčnými, že i obrázky ty v samostatných a přístupnějších svazcích vydal. Část druhá obsahuje dvé prací: »Otcův syn« a »Venkovský politik«, část čtvrtá: »Ve Strouze«, »Na stará kolena«, »Bezdětní« a »Vyléčen«. Všecky tyto povídky se nám i všem, kamž jsme je až posud půjčili, velice líbily, i můžeme je každému vřele doporučiti. Cena části druhé o 205 str. jest 80 kr., části čtvrté o 324 str. 1 zl. Prok. Zaletěl.

Fr. Herites: Návštěvy. XCVI. číslo salonní bibliotéky. V Praze, J. Otto. Variace na thema »návštěvy« mohly by býti rozpředeny do široka tak, že by mohlo býti několik svazků povídek, a kdyby byly psány, jak líčí Herites, stále by zajímaly. Jen se rozpomeňte sami, prosím, kdo vás chodí navštěvovat a proč. Nemohli byste také něco napsat o svých návštěvách? Jak někdo dovede u vás vysedět hodiny, zdržuje vás ode vší práce, nudí vás povídáním, do něhož vám není pranic, a nehýbá se, ač vidí, že jste jako na jehlách? A návštěvy mohou býti různé — různí lidé všelijakých povah a za přerůznými účely navštěvují své známé, přátele, cizí i pracizí lidi. Herites různé ty druhy návštěv vylíčil v desíti povídkách, jež se vesměs pěkně čtou. Poslední, »Zjevení«, zbarvena je trochu strašidelně, à la Jung-Stilling, ve formě, jak vypravuje se »v černé hodince« o předtuchách, znameních, ohlášeních, před nebo po smrti. »Známosť z lázní« je dobrá neodolatelným humorem, »Dvojí uvítání« životní pravdivostí, »Hanzi« fotografickou věrností, P: C: připomíná pěkných »arabesek« Nerudových. Doporučujeme knížku Heritesovu rádi, připomínajíce, že o jiné jeho výborné knize povídkové »Bůh v lidu« příště podrobněji promluvíme, jak toho kniha ta plnou měrou zasluhuje. Josef Flekáček.

»Jen žádný strach před smrtí.« Pro obecný lid a také pro vrchnosť duchovní a světskou. Dle Albana Stolze napsal Václav Davídek, katecheta v Turnově. Jihlava 1896., nákladem Alex. Jarosche. Str. 98 velké osmerky, cena 70 kr. Naše apologetická literatura jest doposud v začátcích. Srovnáme-li naše katolické písemnictví s produkcí spisů zábavných neb i dokonce nám nepřátelských, poměr nebude nám nikterak příznivý. Proto je třeba hojně pracovníků. Vždyť hlavně literatura francouzská a německá mají hojně podobných spisů, které lze velice dobře přizpůsobiti našim poměrům. Tak hlavně vynikají abbé Segur a Alban Stolz v této věci, kteří jsou nám jistě dokonalými vzory.

Podobným pokusem jesti dotčená knížka. Smrť! Jak hrozné to slovo, které zbavuje nás možnosti, abychom pracovali pro svoji spásu. Ale mnohým slovo to již sevšednělo. Považujíť ji pouze za něco docela obyčejného, čehož se netřeba báti. Podobné příklady uvádí tento spisek. Avšak takoví lidé se přece bojí tohoto předůležitého okamžiku, a proto dodávají si odvahy tím, že si z ní tropí posměch, avšak jinak jest v jejich srdci. Takoví posměváčci podobají se dítkám, které se ve tmě samy bojí, ale nepřiznají se a zpívají neb mluví nahlas, aby dokázaly, že nemají bázně. Ale opak toho lze pozorovati. Ti pak, kteří se nestarají o smrt, jsou jako pštros, o němž se vypráví, když jej střelec pronásleduje, a nemožno mu utéci, že schová hlavu do písku, aby pronásledovatele neviděl. Tak i smrt zastihne takové nestarostlivce v okamžiku, kdy se toho nejméně nadějí.

Knížka tato jest rozdělena na měsíce, pro každý jest určeno rozjímání velice působivé, které se zajisté setká s dobrým výsledkem. K rozjímáním těmto jsou přidány vhodné obrázky, které ve čtenáři vzbudí také náladu a pevný úmysl, aby zavčas se připravoval na svůj odchod z tohoto světa, neboť neví dne ani hodiny, kdy přijde Pán a požádá od nás drahocenné duše. Lze se nadíti, že práce tato bude v hojných výtiscích rozšířena. Fr. Žundálek.

Eugenie. Napsal Václav Kosmák. Nákladem českého knihkupectví Emila Šolce v Telči. Cena 1 zl. 70 kr. — Dobře je známo, jak populární a oblíbené jsou Kosmákovy spisy, zvláště pak jeho »Kukátka«; vypravujeť o tom Frant. Bartoš v pojednání svém »Život a literatura« v brněnském »Obzoru« z r. 1882.: »Toulaje se po naší krásné Moravě, vystoupil jsem s hajným na horu Ondřejník, odkudž se rozevírá rozkošný rozhled po širošíré krajině. Stál jsem tu dlouho, nemoha se napatřiti krásného panoráma; tu podotkne hajný: »Ej, kdyby tu byl Kosmák.« »Odkud znáte Kosmáka?« táži se hajného. »Osobně ho, pravda, neznám, ale z jeho »Kukátek«, tam on takové věci velmi krásně popisuje.« — A pan kaplan z nedaleké osady mi vypravoval, že se mu již několik exemplářů »Kukátka« ustavičným půjčováním nadobro rozedralo, anoť nejen v osadě, nýbrž i na vzdálených pasekách z ruky do ruky se podává a velmi horlivě čte.« — O »Kukátkách« jeho praví dále: »Kosmák píše populárně, avšak při tom nejedno kukátko jeho jest uměleckým celkem tak propracovaným, takým poetickým pelem provanuto, že by dobře obstálo v každé sbírce spisů klasických. A tato »Kukátka« jdou na venkově z ruky do ruky, venkovští čtenářové »Hlasu« nemohou se ani dočkati nového čísla, jež jim přinese pokračování milého jim »kukátka«.

Po některých drobnějších pracích a povídkách, po obraze ze života »Chrtu«, a po »Nových obrazích z kukátka« ukončena právě »Eugenie«, jež patří mezi největší a umělecky nejcennější práce Kosmákovy. »Eugenie« vycházela po dvě léta v brněnském »Obzoru« a jest rozdělena ve dva díly: »Slečna Eugenie« a »Paní Eugenie«. Je-li »Sláva a úpadek Jana Kroutila« velmi zdařile a mistrně provedený obraz, jehož osoby a děj vzaty jsou z moravské vsi, jest »Eugenie« obraz ze života městského, s velikým zdarem umělecky nakreslený.

V prvním díle — praví sám spisovatel — chce ukázati několik fotografií slečny Eugenie, jež jest v malém městě pro svou krásu a vzdělanosť primadonnou, první krasavicí, jež řídí vkus »bon ton« celého města. Otec její je sice jenom knihovním u okresu, že však Eugenie jest jedináčkem, uskrovňují se rodiče sami a obětují vše na slečnu dceru, aby mohla důstojně vystupovati. Slečna Eugenie nemůže pracovati, vždyť má tak krásné, růžové, na centimetr dlouhé nehtíčky na prstech, a ty nedovolují hrubší práce. S matkou a otcem hádá se bez ustání, jsou jí nevzdělaní a nerozumějí jí; nikoho nenechá svým uštěpačným jazýčkem na pokoji, má na starosti kanárka a květiny za oknem a žije pouze návštěvám, procházkám, bálům, koncertům a p. Při tom arciť na nic jiného nemyslí, o nic jiného se nestará, než kterak uloviti ženicha, jenž by jí byl hoden; když se jí to nedaří s advokátem Hudcem, spokojila se — když.

nebylo jiné pomoci — s jeho koncipientem (později dr. Doubravou), jehož dříve nazvala ohyzdou a o němž s posměchem pravila, že má červené vlasy, že na jedno oko šilhá a nos má hrbatý jako žid.

Eugenie jako manželka a matka jest předmětem druhého dílu Kosmákova spisu. Všech zábav, koncertů, plesů atd. súčastňuje se paní Doubravová činně, předsedá a přednáší v dámském klubu a v celém městě jde o ní jedna chvála; aby se mohla starati o dítky své, k tomu jí arciť nezbývá času, toť starostí služky, ale přednášeti v klubu dámském o vznešenosti mateřské lásky umí znamenitě. — Páni se jí dvoří, paničky pukají žárlivostí a dr. Doubrava samou radostí — pije. Když dosti záhy zemřel, přinutí paní Eugenie mladistvou a šlechetnou svou dceru Leontinu k nucenému sňatku s vdovcem Kubalem, na nějž dříve sama myslila, a činí nešťastnou nejen svoji dceru, ale rozsévá neštěstí všude, kam zhoubné působení její sáhá. A když se všichni pro nešlechetné jednání její od ní odvracejí, počíná jeviti povážlivé známky choromyslnosti, a za čtvrt roku zavezou hrdou kdysi krasavici — do blázince.

Když ji řediteli blázince představili, vztýčila hrdě hlavu a tázala se ho sebevědomě: »Víte, že máte první krásku celého města před sebou?«

Přísná to sice pokuta, avšak úplně přirozená a zasloužená; čtenář poznává, že vše se stalo přirozeným postupem a vývojem děje.

Líčení povahy Eugeniny jest zajímavý děj hlavní, k němuž řadí se vhodně děje a obrazy vedlejší. Spisovatel praví, že slečně Eugenii podobá se větší část nynějších slečen. Zdá se nám, že tento úsudek jest příliš přísný, vždyť sám autor vedle Eugenie líčí dvě krásné, čisté a šlechetné dívčí povahy; nešťastným však byl by národ, jenž by měl podobné matky, jako jest paní Eugenie.

Nazývá-li se Kosmák vším právem mistrem v líčení povah, ukázal v Eugenii své umění plnou měrou; podal opravdovou duševní fotografii, jež dává nám nahlédnouti i do nejskrytějšího koutu lidského srdce. »Šlechetným citům není přístupna, je samé sobectví, a všecka její něžnosť jest komedie a přetvářka,« praví o Eugenii slovy dra. Hudce. Aby pak věrné vylíčení povahy titulní hrdinky ještě zřetelněji vystoupilo, použil Kosmák kontrastů, vylíčiv jako protivu slečny Eugenie Aurelku, dívku povahy andělské, pozdější Milosrdnou sestru, pilnou čtenářku českých knih, zvláště »Babičky« Boženy Němcové; a protivou paní Eugenie jest Marie, choť dra. Hudce, se svojí přirozenou a upřímnou povahou, žijící své rodině, zvláště svým dětem. Spisovatel zobrazil kontrasty tyto rozdílem mezi cizí umělou hudební skladbou a domácí písní národní; učinil tak, popisuje koncert, při němž po cizích uměleckých skladbách zapěna byla česká národní píseň a s opravdovým jásotem přijata, o níž praví Kosmák, že jest proti lesklým a pestrým květinám, cizopasným a bezvonným — jen nepatrnou resedou, která nehledá slávy a chvály, za to však vůní svou oblažuje.

Povahy ženské i mužské, třeba měly úkol podřízený, jsou vzaty ze života a nakresleny s naturalistickou pravdivostí a věrností. U Kosmáka nenajdete ničeho strojeného, umělého a nepřirozeného, a právě tato vlastnosť dodává pracím Kosmákovým veliké mravní i umělecké ceny.

Eugenie nazvána byla »perlou« spisů Kosmákových a skutečně názvu toho zasluhuje, vynikajíc jak ušlechtilou tendencí, tak i provedením opravdu uměleckým; spojujíť se tu všecky známé přednosti autorova péra.

Přejeme-li všem spisům Kosmákovým hojného rozšíření mezi lidem českým, jemuž jsou zdravou potravou duševní, doporučujeme ovšem též jeho »Eugenii« nejvřeleji. Fr. Šilhavý.

Elektrika v době nynější tmy, čili pravidla moudrosti. Sepsal Beneš Meth. Kulda, kanovník Vyšehradský, kněz-jubilár. Cena 50 kr. V Praze 1897. Tiskem B. Stýbla. Nákl. vlastním. — Podivný to název, pomyslí si mnohý, a slovutný p. autor, tuše tuto myšlénku, odůvodňuje jej hned na počátku sám, kde mimo jiné píše: »Dne 24. února 1897. objednal sobě mé »Legendy« mně osobně neznámý pan Jan Kozel, strážník na severní dráze císaře Ferdinanda v Brně, a připsal na kupon pošt. poukázky tento posudek díla toho: »Legendy jsou nově vynalezenou elektrikou v době nynější tmy.« Z posudku tohoto vzal jsem název knihy této . . .« Po té na 71 str. podává pravidla moudrosti v pěkných plynných verších, jež se výborně řadí ke sbírkám p. spisovatelem loni vydaným. Části spisu jsou: Pobožnosť jest ku všemu užitečná. — Činná láska ku bližnímu. — Rodinné vychování dítek. — Zdraví a lékař. — Polní a domácí hospodářství. — Řemesla a obchody. — Moudrosť a chytrosť. — Štváč. — Hospoda, krčma. — Líhoviny. — Dluhy. — Na uváženou. — Doporučujeme vřele.

Prok. Zaletěl.

Kalibův zločin. Obraz z podhoří. Napsal Karel V. Rais. Nákladem F. Šimáčka. V Praze 1895. Cena 1 zl. 60 kr.

O »Kalibově zločinu« nepovím čtenáři mnoho, poněvadž obsahu uváděti nebudu, a charakteristické známky kresby Raisovy jsou zde všecky a tak pohromadě jako jinde. Kdo četl jednu knížku Raisovu, četl v tomto smyslu a směru všecky jeho spisy; Rais je všude týž a týž, bez podstatné změny. Kdo hledá bohatosť látky, zapletený děj, nádherné líčení přírody, zvláštní postavy a neobyčejné věci, bombastickou a oslňující dikci, zklame se. Rais nedělá hrdinů své povídky, nefalšuje ani nepřehání fakt, nekarikuje osob, neznásilňuje řečí a způsobů, Rais podává prostě a jednoduše, jak, co a koho našel, tak prostě a upřímně, že skutečnosť a pravda zírá na tě s každé stránky, s každé řádky. V té věci je Rais tak svůj, že nemá u nás literáta podobného. Přihlížeje k ději »Kalibova zločinu«, nacházím přílišnou jednoduchosť, téměř chudobu, a přece četl jsem tuto práci znova a znova! Není právě v tom mistrovství, aby z nevelikého a obyčejného povstalo něco jímavého, působivého a dobrého? Ovšem, a proto Raisovi náleží vavřín.

Ačkoli auktor nikde nemoralisuje slovy, přece mocně působí v mravním směru tato jeho knížka, a to jest zajisté pravý způsob, jímž říditi se jest každému spisu mravnímu, má-li se dodělati dobrého výsledku i tam, kde podobným řečem sluchu popřáno nebývá. Naznačme to! Obstarší dobrák Vojta Kalibův hledá si nevěstu a najde ji v Kadle Boučkové, mladici hezounké, ale nezachovalé a prohnané, která pospíchá s ním k oltáři, protože musí, aby utajila následky hříšné lásky s odvedeným Rachotou a schovala se za záda svého manžela Vojty, poctivce nezkušeného a dobráckého. Vše zdaří se jí nad očekávání dobře. — Vojta, ač oklamán, je s manželkou spokojen a dělá jí pomyšlení. V její duši honí se však děsné a bouřivé mraky nespokojenosti a rozervanosti. Nic ji netěší; nic, ani zdařilý podvod (že cizí dítě podstrčila svému manželovi) ani dobré bydlo, ani hýčkání manželovo. Všecko je jí protivným a odporným. Jak hrozně mstí se na nešťastnici spáchaný a zamlčený hřích! Konečně dostaví se do domu i sváry a násilnické výstupy, jež ubohého Vojtu přivedou na měsíc do žaláře. K podlé nevěrnici vrátí se voják Rachota a vybízí dítě, aby mu říkalo »táto« v okamžiku, ve kterém nešťastný Vojta, vrátiv se ze žaláře, vstoupil pod okna svého domu! Co se dále stalo, netřeba rozváděti. Rozkacený Vojta zabil nevěrnou ženu motykou, a statečný voják rychle utekl. — Každý vidí, že zde látky hořlavé nakupeno mnoho; látky, která tak často skytá našim literátům příležitosť k lascivnímu líčení etc. Že i z takové látky lze vytvořiti něco dobrého a mravně působícího, ukázal pan Rais právě v »Kalibově zločinu« přesvědčivě. Jeho kresba nevelebí hříchu, ani nerozceňuje náruživé vilnosti, ale staví hřích a podvodnici v příšerné jich podobě od počátku až do konce tak odporně před oči, že se čtenář neubrání, aby nezavrhl a neodsoudil nehodnou Kadlici.

Doporučovati tohoto spisu páně Raissova našim katolickým knihovnám nebudeme slovy, když jej doporučily jeho věci osoby a tendence. Vše se nám líbí, se vším souhlasíme, jen ne s přemrštěnou cenou! Za půl třetího sta stráneček (ve formě »Večerních Zábav«), ovšem pěkně upravených, žádati jeden zlatý a šedesát krejcarů, jest přílišno a nespravedlivo. Současně s tímto spisem páně Raisovým o 253 stránečkách dostali jsme vědecký (archivální!) spis Tadrův »Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských« ve velikém formátě, stkvostné úpravě o 436 stranách, spis jenž stojí jen dva zl.! Nedivme se, že i dobrý spis u nás hyne nedostatkem odběratelstva; starajíť se o to páni nakladatelé přemrštěně vysokými cenami, jež čtenářstvo odrážejí. Spis páně Raisův je z podhoří, tedy z chudého lidu. Jak mnohý z podhoráků četl by si s pochoutkou »Kalibův zločin«, jak mnohý našel by v něm poučení a mravní vzpružení, ale kdo může si jej koupiti, když jest tak velice zdražen?

Filip Jan Konečný.

Pařížská kommuna roku 1871. Dle německého vypravuje Jan Nep. Josef Holý. V Praze 1897. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (Gustav Francl). Cena 30 kr. — Již několikráte projeveno bylo přání, by vydány byly stručné dějiny pařížské kommuny z r. 1871. Po krátké předmluvě pojednáno o prvním srocování a zastřelení generálů Thomasa a Lecomtea, dále o velikolepé demonstraci míru a ustavení se pařížské kommuny, jejímž symbolem byla krvavě červená frygická čapka, červená šerpa a červený prapor — o počátcích bojů vládní armády — Versaillesských s armádou kommuny, jejíž síla vězela — v ničem! při čemž »podivné ovšem bylo, že se zvláštní zálibou kněží, řeholníci a jeptišky, jakož i orgány četnictva a policie byli do žalářů vlečeni. Jiný neméně podivu-

hodný zjev byl, že právě místa, kde peníze byly nashromážděny, zůstala bez porušení. Polní maršálek hrabě Moltke v listě Dr. D. v Londýně (Sebrané spisy 5. svazek) praví: »Kommuna r. 1871. ničila pomníky francouzské slávy, vraždila kněze, drancovala krčmy, ale dům Rothschildův zůstal bez pohromy.« (Zajisté ne náhodou), o stržení sochy Vendômeské, pomníku to francouzských vítězství pod Napoleonem I., o hrozných poměrech v Paříži, o ženách-liticích kommuny, o děsném vraždění této, posledních zoufalých zápasech a konečném jejím přemožení, jakož i o krvavé pomstě vítězův. Liberté, egalité, fraternité — volnosť, rovnosť, bratrství — tuto frási měli stále kommunisté v ústech, a hle, jak se jí řídili! V rumiště a mohylu celou Paříž proměniti, to bylo jejich ideálem; vždyť kommuna zničila i to, čeho i nepřítel ušetřil! Prok. Zaletěl.

Mezi slunci a hvězdami. Malé hvězdářství. Napsal Kamil Flammarion. České mládeži vypravuje prof. Jos. Kosina. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena 80 kr.

Vítáme s radostí knihy, které mládeži i dospělým srozumitelně a zajímavě podávají poznání o vědě vyšší. Věda o tělesech nebeských vábila vždy k sobě ducha lidského, a největší badatelé všech století zasvětili jí svůj život. Žijeme na zemi. I namane se nám otázka: co jest země? Jakou má podobu? Kde jest? Co jest nebe? Proč jest den a noc? Co jest slunce? Kde jest? Jak daleko jest od nás? Co jest měsíc? Co jsou hvězdy? Ku všem těm otázkám, jež se přirozeně mysli naší namanou, odpovídá věda o všemmíru: hvězdářství, astronomie. Máme rozum, abychom myslili a chápali. Nesmíme proto žíti uprostřed krásných a velikých těchto věcí a nevšímati si jich, nepřičiňovati se, abychom je poznali. Proto vítáme s radostí přítomnou knihu a upozorňujeme na ni, jsouce přesvědčeni, že prospěje každému věku i vzdělání. Josef J. Veselý.

Besedy mládeže z nakladatelství M. Knappa v Karlíně. Svazek dvojitý č. 7—8. »Dědeček«, napsal Jan Vřesnický. Vylíčen zde život starého Zemana, jenž si obral za úkol života povznésti svoji rodnou zpustlou obec. Štědrostí svou a hlavně rozšiřováním dobré četby pohnul po mnohých překážkách občany k stavbě obecné školy, kteráž se později stala základem blahobytu i štěstí celého okolí. Mistrně zde vylíčeny dobré i zlé povahy četných občanů, zvláště dětský živel nakreslen zde s překvapující svěžestí. Doporučujeme k hojnému čtení a následování. Cena 60 kr.

Svazek 102. Obsahuje povídku »Hlas svědomí« pro dospělejší mládež od Ferd. Schmidleichnera. Poutavě i výstražně líčí se zde život dvou hochů Prokopa i Antonína, kteří vinou Prokopova otce, hostinského Vaňka, od útlého mládí příkře stojí proti sobě, až konečně v bitvě, kde Prokop svému představenému, Antonínovi, ukládá o život, se smíří šlechetností napadeného, jenž svému protivníku po dvakráte život zachová. Po bitvě se bývalí protivníci svorně vracejí domů, přicházejíce právě na pohřeb otce Prokopova, jehož umořilo zlé svědomí nad tím, že kdysi jako žhář matku Antonínovu také okradl. Křesťanským smírem končí pěkné líčení. Připojené k tomu vypravování od L. B. »Neděle« předvádí chudobného sirotka, jenž pilností i důvěrou v Boha dosáhl znamenitého postavení v životě. Kniha schválena konferencí učitelstva pražského pro knihovny školní. Cena 30 kr.

Svazek 339. »Kouzelný kruh«, napsal J. K. Záhorský. Četli jsme tyto zajímavě psané a pro mládež každého stupně nejvýše poučné povídky v čelnějších časopisech pro děti. Jednajíce o silozpytu, fysice i elektrotechnice jsou podány tak zábavně a i menším dětem úplně srozumitelně, jak to dovede osvědčený K. Zákoucký, jemuž svědčí výše uvedený pseudonym i zasloužené uznání i vřelé doporučení jeho díla. Cena 30 kr.

Svazek 340. »Od Doubravky a z Polabí«, dějepisné i starožitnické povídky od Kl. Čermáka. Tento spisovatel jest v oboru starožitnickém uznanou celebritou; a připojí-li se k tomu poutavý i zábavný obsah, jest jeho knížka, obsahující 9 povídek, přímo vzorná. Zvláště bude čtenáře zajímati povídka: »V základech starého domu«. Obsah jest nejvýše poučný a vlastenecky ušlechťující. Připojeno 6 illustr.; v ostatních knihách je po 2 obrázcích, i možno Besedy mládeže do dětských, školních i jiných knihoven dle zásluhy připustiti. Cena 30 kr: L. Grossmannová-Brodská.

Poměr církve ku škole. Napsal Tom. Střebský, děkan. V Hradci Králové 1897. Slovutný spisovatel zmiňuje se z počátku o »zednářích«, již zavrhujíce veškeré Bohem zjevené náboženství, tvrdí, že drží se jen náboženství přirozeného, jemuž říkají »humanita«! Nejvíce ovšem usilují vyhladiti katolickou víru,

i jest na první pohled patrno, že cílem jejich jest světová revoluce. U nás, kde veškeré spolky zednářské jsou zakázány, volili zednáři firmu nevinnější, ale za to lákavější — nazývajíť se »liberálové« (svobodomyslníci)! Vědouce dobře, že »čí je škola, toho je i budoucnosť« — volají do světa: »Ven s kněžími ze školy!« a — bohužel — svedený lid nepoznává účel toho křiku a kráčí slepě za nimi. Než nám jest »více poslouchati Boha, než lidí« — a proto třeba nás ze škol vyhnali, vrátíme se tam zas, vždyť Církev, matka školy, má na tuto právo naprosté, nezadatelné a svaté, a to: 1. právo historické, 2. právo božské a 3. právo přirozené, což v jednotlivých odstavcích jasně a přesvědčivě jest dokázáno. Doporučujeme brožuru tuto (4 kr. — 24 str. 8°) k hojnému rozšiřování.

Prok. Zaletěl.

Moderní knihy. Edmund Boisgilbert: (Ignatius Donnelly.) Drama budoucnosti. Z historie XX. století. Z angličiny přeložil Václav Patejdl. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. — Spisovatel chce ukázati, že nám »na místě Bellamyova obrazu pokoje a spokojenosti nastává budoucnosť plná hrůzy a krveprolití, ovoce pýchy a sobětnosti civilisace.« Hlavním strůjcem a krvavé revoluce v Novém Yorku na konci dvacátého století jest advokát Max, který chce pomstiti uvěznění otce svého. S ním jsou ještě dva v čele bratrstva »zhouby,« z nichž jeden — žid — užívaje revolučního hnutí k svému obohacení, utíká do Evropy se značnou kořistí, druhý stává se sám obětí revoluce a zhouby, jako se jí měl státi i Max, který však v rozhodném okamžiku spasí se útěkem po vzduchoplodi, »Démonu«, do Afriky s přítelem Gabrielem, který zavítav z Afriky za příčinou obchodní do Ameriky, v listech bratru svému popisuje přípravy k zhoubě i zhoubu samu. Sdílíme názor páně spisovatelův, že taková zhouba bude, nepočne-li se lidská společnosť opět budovati na základech křesťanských — spravedlnosti a lásce; ale nesouhlasíme s míněním, jakoby věrouka byla věcí vedlejší; nikoli, věrouka jest základem mravouky. Nesdílíme dále názoru spisovatelova o nejlepším zřízení školním, totiž o nucené návštěvě společné školy pro dítky všech vyznání, hodiny náboženské prý by byly pro každé vyznání zvláště. Škola taková by nevychovala řádných charakterů. Po našem soudě má se celé vyučování nésti duchem té neb oné společnosti náboženské. Jinak přejeme zajímavému dílu, by přesvědčilo lidstvo o nutnosti nápravy, o nutnosti návratu ke křesťanství, a kojíme se nadějí, jakou i spisovatel prohlašuje, že »náboženství« — a to křesťansko-katolické — »zaujme opět bývalé stanovisko, jsouc korunovaným pánem lidských duší.« Kéž však k tomu není třeba podobné hrozné »zhouby«, jakou spis líčí!

Jan Nep. Jos. Holý.

Sládkova rodina. Napsala Vlasta Pittnerova. Nákladem vydavatelstva »Přítele domoviny.« V Praze 1897. Spisovatelka sepsala tenkráte povídku z ovzduší maloměstského. Vžili jsme se již tak do povídek paní Pittnerové ze Žďárských hor, že děj vážený odjinud působí na nás nezvyklým dojmem. Děj povídky jest asi ku konci první polovice tohoto století. Smysl auktorčin pro národopis jeví se i tuto zachycením obyčejů v měšťanské rodině. Z mnohých detailů poznamenávám dar ku svatbě, sošku světice, jak bylo v obyčeji ve zbožných domácnostech, i dar křížků nevlastní matky dcerám. Postavy povídky jsou tak známy, že se každý čtenář upamatuje, že se musil v životě již někdy s podobnými setkati. Někde není přičiněna chvála ani hana, děj vyvíjí se prostě, soucit není ve čtenáři vzbuzován plačtivými scénami, ale dostaví se sám, a dojem se stále stupňuje, tak že čtenář pocítí i resignaci, odevzdanosť s jednajícími osobami. Po přečtení díla poznává čtenář, že jednali zde lidé skuteční a pohnut odkládá knihu. Doporučujeme ji rádi.

Josef J. Veselý.

Moje závěť neboli poslední vůle. Zdravým a nemocným zanechává Msgr. Šeb. Kneipp. Překlad pořídil J. Ježek. V Kemptenu (Bavory). Nákladem knihkupectví Josefa Koesla.

Jestliže již předešlé spisy Kneippovy mnohým velice posloužily, poslouží a prospěje i tato jeho »poslední vůle«. Jest rozdělena na šest dílů, z nichž první (část všeobecná) v hlavě prvé odpovídá na otázku: »Jak vznikají nemoci?«, v druhé pojednává: »Jak má tělo býti, chceme-li užiti vody k jeho léčení.« Díl druhý vysvětluje »otužování«, a to: *a*) chůze bosýma nohama, *b*) nosení sandálů, *c*) chůze vodou, v mokré trávě atd. Díl další jedná o »prostředcích vodních« (applikacích), jež dělí na: Omývání, Polévání, Ovinky, obkladky, náčinky, Páry (napařování). V díle čtvrtém probrány jsou všecky po-

vážlivější, častější nemoci, jejich příznaky a prostředky proti nim. Díl pátý podává návod, jak připravovati thé, prášky, tresti a oleje. Poslední díl obsahuje praktický návod, jak rozličné applikace (polévání, ovinky, napařování) prováděti, což četné a velmi dopodrobna provedené obrázky znázorňují. Kniha ozdobena jest pěknou podobiznou Msgr. Šebastiána Kneippa a jeho sekretáře, převora Fr. Bonifáce Reileho. Prok. Zaletěl.

Hlasy katolického spolku tiskového přinesly ve svazku druhém (čís. 2. a 3.) za rok 1897 dvě pěkné práce: »Zmařené naděje« od Boh. Brodského — a »Dle nadace« od Aloisa Dostála. — Povídka první líčí, jak mladíci, socialistickými zásadami prosáklí, přišli z Prahy do rodné vísky a i tu všemožně chtějí učiniti hnízdem socialistickým. Pořádají schůzi, k níž si pozvou řečníka — redaktora z Prahy. Ale naděje, jež ve schůzi a boucharonského mluvku kladli, je sklamaly! Místní farář připravil jim notnou lázeň, poukázav k zhoubným a převráceným jejich zásadám, což mělo za následek, že všechno posluchačstvo síň opustilo; a což teprve když se dostali do styku s úřady! Jan Vobořil, katolický tovaryš, jest pěkným protiobrazem jmenovaných mladíků. Povídka tato jest časová, i bylo by žádoucno, by se hojně rozšířila. — Práce p. Dostálova, vzatá ze života studentského, jest poutavá a poučná; i ji doporučujeme. Prok. Zaletěl.

Obzor. List pro poučení a zábavu. Redaktor Vladimír Šťastný. XIX. ročník. V Brně, 1896. Tiskem knihtiskárny Benediktinů Rajhradských, celoroční předplatné 2 zl. — Když r. 1878. počal prof. Vlad. Šťastný v Brně vydávati časopis »Obzor«, prohlásil, že chce jím pomáhati stříci pokladu, jejž nám přinesli svatí apoštolé naši Cyrill a Methoděj, svatou víru a ušlechtilý mrav otců našich proti útokům ducha nekřesťanského a tím i nenárodního, který se čím dále, tím více v literatuře naší roztahuje a s velikou chloubou »moderním« nazývá, ačkoli je tak starý, jako odpor zla proti dobru a jako ten duch, o němž Göthe praví, »že stále popírá«.

A tomuto svému programu, těmto svým zásadám zůstal »Obzor« věren po devatenáct roků, vynasnažuje se vší silou, »aby ku stavbě velebného chrámu národního vzdělání a ušlechtění alespoň kámen nějaký přinesl a na základě položeném už sv. Cyrillem a Methodem dále budoval ke slávě Boží a ku blahu vlasti.«

Ze spisovatelů, kteří pomáhali »Obzoru« plniti tento program, sluší zvláště uvésti Fr. Bartoše, V. Brandla, Dr. Mat. Procházku, Dr. Eug. Kadeřávka, Dr. Jos. Pospíšila, Fr. J. Rypáčka, Václ. Kosmáka, Františku Stráneckou, Dr. Lva Řeháka, Jana Soukopa, Fr. Pravdu, Dr. Pavla Vychodila, Aloisa Dostála, Boh. Brodského a j.

Ukázati, kterak »Obzor« loňským svým devatenáctým ročníkem, jenž vyniká bohatostí a rozmanitostí obsahu, plnil úkol svůj: toť účelem těchto řádků.

»Obzor jest především listem pro poučení; přední jeho stránkou jest část poučná, obsahující úvahy a vědecká pojednání; články tyto zasluhovaly by alespoň stručného rozboru, avšak posudek tento příliš by vzrostl, pročež jen na nejdůležitější z nich chci upozorniti.

Jest to příspěvek Bartošův: »Hospodářství na starém gruntě moravském«, k němuž druží se jiný článek z oboru národopisného: »Z mudrosloví lidu valašského« od Mat. Václavka; Boh. Šťastný píše o Bedřichu Smetanovi a jeho dílech, Řehák-Kamenický o Josefu Myslimíru Ludvíkovi, Max. Weinberger o P. Adamu Schallovi, redaktor »Obzoru" o Svatopluku Čechovi, o biskupu Eduardu Janu Nep. Brynychovi a ve článku »Na Velehradě i v Praze« o valné hromadě apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje a o sjezdu eucharistickém na Velehradě a o literárním sjezdu družstva »Vlasti« v Praze. Nadšený životopisec Boženy Němcové prof. V. Vávra pojednává o typických osobách v »Babičce« Boženy Němcové, Boh. Simonides s láskou píše o věcech slovenských, a prof. Frant. Bílý v úvaze »Z potulky pražské« podává zprávu o tom, jaká zkáza hrozí památkám umění stavitelského v Praze, a přimlouvá se za zachování starobylého rázu Prahy a všech jeho památek. Dr. Frant. Šujan pojednává o léčivých pramenech na Moravě, a Frant. Perka ve své »Vzpomínce na Wörishofeny« o Kneippovi a způsobu jeho přirozeného léčení; i cestopis jest tu zastoupen příspěvkem Ant. Rudla »Na Rujanu.«

Dodám-li, že tím není ještě úplně vyčerpána poučná část loňského »Obzoru«, potvrdil jsem výrok o bohatosti a rozmanitosti této stránky listu.

Co se básnictví týče, zastoupeno tu dvaadvacet básníků, jejichž plody poetické jsou veskrze tendence ušlechtilé; braliť poetové naši za předmět svých básní vznešené a krásné myšlénky mravní a náboženské, nebo také jiné idey, hodné roucha básnického.

Prosa zábavná zastoupena jest vedle některých prací drobnějších historickými povídkami: »Zneuznané pohostinství« Al. Dostála a »Poslední strážce hory Svatoklimentské« Čeňka Kramolište. Moravský kukátkář Václ. Kosmák má tu tři kratší příspěvky, a Mart. Medňanský dva obrázky ze života seminářského; z literární pozůstalosti Františky Stránecké jest tu obrázek »Klepna« a Frant. Valoušek píše povídku ze života dělnického »Stávka«. A. Koudelka přeložil povídku H. Conscience »Ďábel z hadího hájku«, a velice dojemným a milým jest obrázek Herberta Rivuleta »Telephonem«.

V »Besedě« obsaženo jest hojně drobností, cenných zpráv časových a literárních; oddíl tento zahájen jest v každém čísle milou básničkou red. Vlad. Šťastného.

V »Obzoru literárním« posouzeno bylo a zpráva byla podána o padesáti-osmi dílech literárních a časopisech.

Novým a zajímavým oddílem loňského ročníku byla »Hovorna«, již zahájila redakce v prvním čísle některými otázkami, týkajícími se listu samého a nejdůležitější otázkou, »kterak mohl by nejsnáze kněz i učitel působiti ku povznesení pokleslého blahobytu našeho venkova.«

A hlavně kolem této otázky soustřeďovaly se všecky odpovědi a pohovory. Byly tu proneseny mnohé vážné myšlénky a návrhy, jež dalšími rozpravami mohly by se značně vytříbiti a vyjasniti. Škoda, že v pozdějších číslech listu bylo od vedení těchto rozhovorů upuštěno! V nynějším ročníku sděluje redakce, že pohovory tyto budou dále pěstovány v rubrice »Beseda«, a žádá příspěvků a zpráv z tohoto oboru. —

Z toho, co bylo praveno, je zjevno, že zasluhuje »Obzor«, aby byl každému co nejvřeleji doporučen; na dvacáté — jubilejní — pouti jeho přeji listu tomu plného zdaru a nejhojnějšího rozšíření nejen na Moravě, ale i v Čechách.

Frant. Šilhavý.

Upřímný. Z francziny přeložila B. Pazderníková. V Praze 1897. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví (G. Francl). Cena 90 kr. (13—15 seš. »Bibl. mládeže.«) Jest to — bohužel — opět překlad, což nás při nynějším počtu spisovatelů tím více překvapuje a nemile dojímá, a to tím více, že prací, jež by se »Upřímnému« vyrovnaly, ano jej i předčily, četli jsme od našich povídkářů již více . . . Nejsme nepřáteli překladů, zvláště pěkných prací, ač ovšem ceteris paribus původním vždy musíme dáti přednosť. Mládeži toho mnoho napovídáme o našich spisovatelích — mládeži vydává se tato bibliotéka, bude jí to asi podivné, když z takového počtu a tak slavných (!) spisovatelů nikdo pro ni nic nemůže napsati, a ona se musí živiti jen samými překlady. »Upřímný« (jest to jméno meče) bude se snad zvláště dospělejším hochům líbiti, ač se nám nezdá právě vhodným, takovýmito spisy, kde jest samé nepřátelství, krvavá srážka atd., mládež naši sytiti. V sešitech minulých našli jsme nejednu lepší práci, a doufáme, že tak bude i v příštích. Prok. Zaletěl.

Volnosť, rovnosť, bratrství. Napsal P. Jiří Freund. C. Ss. Red. Přeložil Jos. Fr. Rejzek. V Praze 1897. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francl). Cena 16 kr. Způsobem p. spisovateli vlastním pojednáno tu nejprve o zlatém slůvku »volnosť« (= svoboda) a dokázáno, že církev katol. byla vždy a jest jistou záštitou a podporou jak rozumové, tak mravní volnosti, jak občanské, tak společenské svobody.

Též druhé slůvko »rovnosť«, o níž liberální větroplach, darmošlap a anarchista blouzní a jejímž jménem žádají se často největší nesmysly, podrobeno řádnému rozboru, z něhož patrno, že jen pojem církve a učení katol. o rovnosti jest správným a rozumným, ostatní vše, co někteří »rovnosťáci« o tom hlásají, že jest komedií.

A podobně jest to i s »bratrstvím,« po němž v době, kdy při vychvalované humanitě, přes veškeru osvětu a »vzdělanosť«, není žádné jednoty, žádné vzájemnosti, žádného míru a pokoje, žádné lásky — všude, ovšem nadarmo se volá; neboť pravé bratrství, nezištnou t. lásku, podává toliko církev katol., což i přesvědčivě tu dokázáno. Doporučujeme k rozšíření. Prok. Zaletěl.

Poměr náboženství katolického ku přírodovědě a kritika pana J. S. v »Naší Době.« Snažil jsem se v přednášce své o Literárním sjezdu »Vlasti« lonského roku též dovoditi, že mezi katolickým náboženstvím a přírodovědou rozporu není a býti nemůže. Pana J. S., kritika přednášky mé, [1]) však důvody moje nepřesvědčily, což ostatně mne nijak nepřekvapuje, neboť věděl jsem, že přednáška má nedojde všude souhlasu. On sice rád připouští, že »mezi pravou vědou a pravým náboženstvím sporu není«, avšak »ve skutečnosti — prý — mezi přírodovědou a vědou vůbec a mezi učením všech positivních náboženství spor je.« — Náboženství katol. jest positivní, a poněvadž dle p. J. S. pouze »mezi pravou vědou a pravým náboženstvím sporu není«, kdežto »mezi učením všech positivních náboženství« a mezi přírodovědou spor je, jest náboženství katol. tudíž nepravým náboženstvím. Jak patrno, celá věc točí se zde o pravosť náboženství. Kdyby bylo náboženství katol. pravým náboženstvím, nebylo by mezi ním a přírodovědou sporu.

Jiná jest ovšem otázka, zdali soud p. J. S. jest všeobecně platný, zdali se dá měřiti zřetelem pravdivosti. Myslím, že soudu toho sotva se domohl správnou indukcí, nýbrž že jest to spíše jeho domysl.

Přesvědčovati p. J. S. o pravosti katol. náboženství, není úkolem těchto řádků — úkol ten náleží jinam.

Než, ačkoli náboženství katol. — dle mínění p. J. S. — není pravým náboženstvím, jsem přece pevně toho přesvědčení, že ani mezi tímto »nepravým náboženstvím« a přírodovědou sporu není. Podal jsem sice proto důvody, vyvozené z uznaných pravd jiných, avšak pana J. S. nepřesvědčily. On sice připouští, že učení církve katol. dá se v souhlas uvésti s přírodovědou, ale souhlas ten prý jest umělý, čistě vnější. Píšeť: »Příklad: hypothese Kant-Laplaceova dá prý se uvésti v souhlas se zprávami Mojžíšovými. Dá, — ale souhlas ten je právě umělý, čistě vnější.« Pan kritik byl by se mně nemálo zavděčil, kdyby byl blíže označil a vytkl, v čem on věcný nesouhlas, vnitřní neshodu, jíž se týče, vidí, tak aby pravdivosť tvrzení jeho, že souhlas zmíněný skutečně jen umělý a čistě vnější jest, patrnou se stala.

Mně známy jsou dobře běžné námitky proti kosmogonii Mojžíšově — snad má pan kritik tytéž námitky na mysli. Ale námitky ty mně neimponují. Fr. D. Strauss na př. namítá: 1. Stvoření země před sluncem, jak je Mojžíš líčí, klada stvoření slunce až na 4. den, nelze připustiti. 2. Rovněž nelze připustiti domněnku, že rostliny dříve než slunce existovaly, květy a plody nesly. 3. Velmi podivuhodno jest, že k utvoření země bylo potřeba úplných pěti dní a nic více než jednoho dne k utvoření slunce a hvězd. 4. V Mojžíšově kosmogonii jeví se země jako hlavní část všehomíra a slunci, jakož i ostatním hvězdám přiděluje se úkol, zemi sloužiti, což mluví proti všem astronomickým theoriím«. [2])

U nás v podobném smyslu vyjadřuje se Dr. L. Čelakovský: »Názor v genesi jest anthropocentrický, to jest, člověk jest tam středem všeho světa. Země jest stvořena hned prvního dne, slunce a měsíc se všemi hvězdami na obloze teprve čtvrtého dne; země jako střed stojí (terra autem stat in aeternum), slunce a měsíc obíhají kolem ní. Ano, neodvislosť země a jejího tvorstva od slunce jest v genesi tak veliká, že již třetího dne, dříve nežli svítilo slunce na obloze, stvořeno jest bylinstvo, ačkoli fysiologie rostlinná učí, že rostlině bez paprsku slunečního nelze vyživovati se, aniž vůbec existovati. [3])

Snad má p. kritik tyto námitky na mysli a z nich soudí na skutečný, věcný spor mezi katolickým náboženstvím a přírodovědou. Budiž! My však i přes tyto námitky držíme se axiomatu: že pravá věda a zjevení nemohou si odporovati, a z toho soudíme, že spor, jenž by se mezi náboženstvím katol. a pravou vědou jevil, nemůže býti skutečný, věcný, nýbrž jen zdánlivý, že to jest klam. Klam pak vysvětlujeme, převedeme-li jej ku pravé jeho příčině. Takž také kosmogonie Mojžíšova dá se uvésti v souhlas s vědeckou kosmogonií, a to nikoli pouze »v souhlas umělý, čistě vnější«, nýbrž v souhlas věcný, jestliže zdánlivý spor převedeme na pravé jeho příčiny. Jako člověk má dříve vědomí o pocitu (na př. světle), než poznává podmínky jeho, tak také vidí spíše rozpor mezi náboženstvím katol. a přírodovědou, než objeví a pozná hlubší příčiny a podmínky tohoto zdánlivého sporu.

---

[1]) »Naše Doba 1896. prosincový sešit, str. 210.

[2]) Dr. J. E. Orti y Lara, »Wissenschaft und Offenbarung in ihrer Harmonie« p. 166.

[3]) Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii, Osvěta 1877. str. 746.

Máme-li zření k uvedeným námitkám, tu zdá se na první pohled, že vědecká kosmogonie nutně v diskrepaci státi musí s tím, co nám podává Mojžíšova kosmogonie. Přihlédneme-li však blíže a odhalíme-li původ tohoto sporu, v čem založen jest, shledáme, že spor ten postrádá objektivní jsoucnosti, shledáme, že spor ten nespočívá ve věci samé, nýbrž v různosti úpravy, v jaké věc podána jest, že se spor ten jeví jen co do formy líčení a jazykového provedení.

Záleží na tom, za jakých okolností na mnohou věc hledíme. Přímá hůl může se nám zdáti za jisté okolnosti (ponořena jsouc ve vodě) zlomenou. V plném šeru jeví se nám modrý papír bezbarvě světlým, červený bezbarvě tmavým. Tímto šerem při kosmogonii Mojžíšově, kteréž působí, že se nám oproti vědecké kosmogonii jinou býti zdá, jest forma líčení a jazykové provedení. Odstraníme-li však toto šero tím, že vezmeme v úvahu okolnosti, za jakých a účel, pro který Mojžíš kosmogonii svou sepsal, objeví se nám kosmogonie tato v pravé své podstatě a jádru svém, a spor ihned zmizí.

Vědecká kosmogonie má na zřeteli jen souvislosť kausální; zpytuje, jak nynější svět (vesmír) z pralátky až k nynějšímu stavu svému se vyvinul. O povstání světa resp. pralátky se nestará, toho pomíjí. Causa prima jest jí věcí vedlejší, věcí podřízenějšího významu, jíž v obor badání svého nepojímá. U Mojžíše však tato causa prima byla věcí hlavní, neboť účelem jeho nebylo, jakož vůbec účelem písma sv. není, lid přírodovědě učiti, vědecky vzdělávati — z té příčiny pomíjí on též mnohé jiné theorie. Účelem kosmogonie jeho bylo, vylíčiti celý vesmír jakožto dílo této prapříčiny. Jemu šlo o to, aby lidu israelskému co možná dokonalou, chápavosti jeho přiměřenou představu o Bohu zjednal, aby mu představil Boha jakožto všemohoucího Pána, jenž všecko z ničeho učinil. Žiliť Israelité, jak známo, jako malý národ prostřed mnohem větších pohanských národů, kteří se tělesům nebeským, slunci, měsíci a hvězdám klaněli. Tomu chtěl Mojžíš u Israelitů zabrániti, napsav kosmogonii svou.

Z té příčiny jest mu při líčení povstání všehomíra kausalní souvislosť věcí vedlejší, kdežto při vědecké kosmogonii jest věcí hlavní. On by ani nebyl jinak psáti mohl, i kdyby bez inspirace Boží byl měl známosť nynější vědecké kosmogonie. Jako přizpůsobujeme oko šeru, tak hleděl on líčení své chápavosti lidu přizpůsobiti. On mluvil k lidu neučenému, dětinsky na svět pohlížejícímu, nemohl tedy z vědeckého stanoviska kosmogonii líčiti, — byť by porozumění nenalezl a tudíž minul se účelem.

Neboť, jaký by byl měl z toho lid israelský prospěch, kdyby mu byl rozličná stadia a fase tvořících se kosmických mas a geologických převratů na zemi po způsobě vědecké kosmogonie líčil, když pro takové věci chápavosť lidu nebyla uzpůsobilá? Byl by se minul účelem, za kterým své kosmogonické zprávy napsal, — nebylť by nalezl porozumění. Neboť jako noční živočichové vůči světlu dennímu téměř slepí jsou, poněvadž světlo denní jest pro oko jejich příliš mocné a silné, tak by nevzdělaný lid vůči vědeckému líčení téměř duševně slepým byl zůstal, poněvadž líčení takové bylo by bývalo pro jeho chápavosť příliš »mocné a silné«.

Země, jakožto bydliště lidí, byla mu ze všech těles nebeských nejdůležitější. Proto popisuje děje a pochody na zemi, jež se dály, obšírněji, a jen krátce zmiňuje se o stvoření slunce, měsíce a hvězd, pokud tělesa tato důležita jsou pro obyvatelstvo zemské, takže se zdá, jakoby zaujímal stanovisko geocentrické. »Má se to zde — praví Dr. Reusch — jako v Novém Zákoně s Palestinou a Betlémem. V zeměpise zaujímá Palestina malé místo mezi zeměmi a Betlém ještě menší mezi městy; avšak v náboženských dějinách jest Palestina více než Amerika, a Betlém více než Londýn.« [1])

Ano, Mojžíš při popisování pochodů na zemi nehledí tolik k věci o sobě jako spíše k chápavosti posluchačstva. Smíme však souditi z toho, že neměl dokonalé známosti geogonie, a že tudíž kosmogonie jeho jest v podstatné disharmonii s vědeckou kosmogonií? Nikoli. Tak na př. on užívá k označení period časových slova »den«. Že by se tím měl rozuměti přirozený den, tomu stavějí se na odpor velmi silně geologická fakta. Též slova biblického textu nevyžadují toho, aby se v slovo »den« vkládal pojem přirozeného dne. Z té příčiny většina exegetů vyslovila se, že biblický den stvoření může pojímán býti jako perioda časová, jejíž délky blíže určiti nelze. Jsou to periody časové, jichž sled zcela shodný jest s postupem geologických period.

[1]) Bibel und Natur, 2. Aufl. p. 143.

Mojžíš užil zde analogie s týdnem, a z té příčiny nazval periody časové »dny«, poněvadž mu jakožto zákonodárci velice musilo na tom záležeti, aby zákon o svěcení soboty vyšší autoritou, příkladem samého Boha odůvodnil, že totiž sám Bůh při stvoření světa též tak sobě počínal.

Na první den klade Mojžíš stvoření světla. Jaké to má býti světlo? Dle vědecké kosmogonie mělo by to býti světlo sluneční, jelikož slunce dle této kosmogonie bylo již před povstáním země, ana země jest pouze odtržená část hmoty jeho. Dle kosmogonie Mojžíšovy, zdá se, že to nemůže býti světlo sluneční, jelikož slunce teprve čtvrtého dne stvořeno bylo. Zde jeví se skutečně nápadný rozpor mezi kosmonogií Mojžíšovou a vědeckou. Než rozpor ten jest jen zdánlivý.

Z toho, že Mojžíš klade stvoření slunce až na 4. den, nesmíme souditi, že by bylo před tím slunce nebylo.

Dle vědecké kosmogonie vytvořila se všecka slunce se svými planetárními soustavami znenáhla z původní beztvárné, chaotické pralátky. I naše země tak povstala. Když koncentrační snahou hmoty zemské nastoupilo stadium, kde země jevila se jako žhavá, tekutá masa, obkličovala zemi na nejvýš mocná a hustá atmosféra. Obdobu toho shledáváme na Jupiteru, největší oběžnici v naší sluneční soustavě. Povrch jeho jest hustými oblaky a mohutným vzdušným oborem obestřen. V té míře pak, v jaké počala ohnivá masa zemská na povrchu svém chladnouti, počaly se atmosférické páry na povrchu zemském srážeti a pramoře se tvořiti.

Zdaliž s tímto líčením nesouhlasí i zpráva Mojžíšova? Mojžíš líčí zemi na počátku jako pustou a prázdnou, mluví o pramoři a o tmě, kteráž nad tímto pramořem spočívala. O ohnivé hmotě zemské a atmosféře, jež ji obkličovala, nemluví, nebyloť toho potřebí, jelikož účel kosmogonie jeho toho nevyžadoval, a lid by toho byl nechápal. Tma, o níž Mojžíš mluví, měla původ v tom, že nanejvýš hustá a mocná atmosféra byla úplně neprůhlednou, tak že paprskům slunečním nebylo lze až k zemi proniknouti. Vždyť dle Violle-ho ještě teď vodními parami, ač jest jich poměrně málo, pohltí se pětkrát tolik paprsků slunečních jako suchým vzduchem.[5]) Tímto způsobem pro pozorovatele zemského slunce viditelně neexistovalo.

Když pak atmosférické páry tak dalece ve vodu zhoustly, že atmosféra průsvitnou se stala, takže sluneční světlo poněkud, ovšem že velice matně, seslabeně na zemi proniknouti mohlo, nastal dle kosmogonie Mojžíšovy den první: stvořeno bylo světlo.

Obal atmosférický srážkami par ve vodu vždy více se ztenčoval a stával se průhlednější, až zbyl jen obal oblačný v prostřední výši se vznášející, kdežto ostatní atmosféra byla již průhlednou — i nastal den druhý, v němž dle Mojžíšovy kosmogonie stvořena byla obloha, any viditelné vodní masy atmosférické odloučeny byly od zemských. »I učinil Bůh oblohu a oddělil vody, kteréž byly pod oblohou od těch, kteréž byly nad oblohou« (Genes. 1., 7.). Mojžíš maje zření k chápavosti lidu, líčí oblohu jakožto nějakou oporu, kteráž vody dešťové udržuje ve výši, neboť lid v dětinském názoru domníval se, že déšť padá s nebe. — Jakési vzdálené obdoby tohoto oblačného obalu poskytuje nám nynější oblačný věnec rovníkový, kterýž, kdybychom naň s měsíce patřiti mohli, zdál by se nám býti mlhovitým kruhem zemi objímajícím.

Z pramoře převraty zemskými počaly se vynořovati ostrovy a pevná země a na zemi ukázala se primordialní flora. Toť Mojžíšův den třetí.

Opar atmosférický konečně tak se ztenčil, že obal oblačný stával se nesouvislý, takže slunce, měsíc a hvězdy pozorovateli na zemi byly by se poprve ve své podobě viditelně jeviti počaly. Toť v kosmogonii Mojžíšově den čtvrtý.

Kdyby byl Mojžíš napsal, že slunce, měsíc a hvězdy již dříve, prvního dne, existovaly, byl by musil široký výklad psáti, aby ukázal, proč byly neviditelny a kterak se stalo, že teprv čtvrtého dne viditelné se staly — a nevzdělaný lid by toho byl přece nechápal. Ba Mojžíš, maje zření ku představě, jakou lid o slunci měl, nemohl ani povstání slunce na první den položiti. Vždyť v té podobě a v tom stadiu, jak se nám nyní jeví, slunce prvního dne ani nebylo. Obraz, jaký slunce prvního dne skýtalo, nebyl by odpovídal představě, již lid o slunci měl. Proces, než slunce k nynějšímu stadiu svému dospělo, byl velmi nenáhlý. »Prvního dne — dí P. G. Braun S. J. — bylo asi slunce jakousi

[5]) Ottův Slovník Naučný, II. 980.

tmavočerveně žhoucí masou ještě bezforemného rozměru a rozličnými mezistupni jdouc, dosáhlo teprve 4. dne nejvyššího stupně bílého žáru.« [6])

V dalším postupu souhlasí kosmogonie Mojžíšova s kosmogonií vědeckou, tudíž se v té příčině se strany přírodozkumných věd též žádných námitek nečiní.

Ptám se nyní, kde jest zde nějaký podstatný, jádra se týkající spor mezi kosmogonií vědeckou a Mojžíšovou? Trvá pan kritik po tomto vysvětlení ještě na objektivní jsoucnosti sporu, jehož se týče? Souhlasí ještě s těmi, kteří tvrdí, že rostliny nemohly třetího dne růsti a vůbec existovati, jelikož světla slunečního resp. zářivé světelné energie postrádaly, ano slunce teprve 4. dne stvořeno bylo?

Co překáželo bylinstvu, aby třetího dne nebylo mohlo růsti a existovati, ano slunce třetího dne již de facto existovalo a jen pro obor oblačný, kolkolem zemi obklopující, se země neviditelným bylo?! Světla zajisté měly rostliny s dostatek pod tímto oparem oblačným, aby mohly růsti, vždyť zkoumáním shledáno, že světlo vniká v moři až do hloubky 400 metrů a že tedy zelené rostliny v moři až do té hloubky existovati mohou. [7])

Ostatně prvotní organismy rostlinné nepotřebovaly velikého světla. Vždyť vědecká fysiologie učí, že nitrifikující organismy rostou z minerálních solí za úplné tmy, berouce k vzrůstu svému potřebnou energii z energie vybavené okysličením čpavku v kyselinu dusičnou, a že jen proto obrátila se prvotní organická hmota ke slunci, poněvadž v něm nalezla bohatý zdroj fysické energie, an povrch země poskytuje jen pranepatrného množství energie ve tvaru k asimilaci způsobilém. Působením světla slunečního prý se prvotní asimilační mohutnosť její zdokonalila. [8])

Či pochybuje pan kritik o tom, že tělesa kosmická byla 3. dne se země neviditelna, a že jediné z té příčiny klade Mojžíš stvoření jich až na čtvrtý den? Myslí snad, že třetího dne byla viditelna, že však Mojžíš pouze z nevědomosti a neznalosti vědecké kosmogonie stvoření jich až na 4. den, tedy až po stvoření bylinstva klade, a že já v úzkosti, abych Mojžíše resp. jeho kosmogonii zachránil, beru útočiště k fantasii a ve své fantasii vidím nějaký zemi obklopující, atmosférický opar, oblačný obal, kterého snad ve skutečnosti ani nebylo, jen abych skutečný rozpor mezi Mojžíšovou a vědeckou kosmogonií »zakřidoval«? Ujišťuji p. kritika, že ani v tom ohledu není žádné diskrepace oproti vědecké kosmogonii. — Tak Dr. Fr. Studnička ve svém »Všeobecném zeměpise« (str. 700.) píše, že za doby silurského útvaru podmínky životní byly »ještě málo rozlišeny« a že »povrch zemský kryla skoro výhradně voda kalná, nad níž vznášel se hustý, průzračností nevynikající vzduch. Tehdáž — dí — ještě nebyla tedy na zemi založena říše světla, v níž se tak hojně rozmanité rostlinstvo a živočišstvo rozvíjí, nýbrž povrch zemský probíral se teprve z mrákot, a život organický prozíral nenáhle ze slepoty k jasným paprskům slunečním, jež tím hloub do jeho kolébky vnikaly, čím více chladnutím vzduchu se vyjasňovalo nebe, srážením zemitých částí se čistila voda, zároveň pak usazováním a vynořováním nových vrstev se rodila pevnina.«

Není v tomto hypothetickém líčení zobrazen geogenetický postup, jak nám jej Mojžíš podává? Právem dí Ampère, »výtečný mathematik a přírodozpytec«, jak ho »Ottův Slovník Naučný« nazývá: »Buď měl Mojžíš právě tak důkladnou známosť věd přírodních, jako naše století, nebo byl inspirován.« [9]) A »veliký reformator zoologie a zakladatel srovnavací anatomie« (Ott. Sl. N.) Cuvier píše: »Mojžíš zanechal nám kosmogonii, jejíž důkladnosť se denně nejpodivuhodnějším způsobem potvrzuje. Nejnovější geologická pozorování souhlasí ohledně pořádku, v němž znenáhla všecky organicky utvářené bytosti stvořeny byly, úplně s genesí.« [10]) Rozumí se, že přechody jednotlivých »dnů« byly velmi nenáhlé a možno právem připustiti, že jeden »den« trval ještě, když druhý začal. Z té příčiny musíme si také představiti, že přechod třetího dne do čtvrtého byl velmi nenáhlý, a že atmosféra, když již slunce viditelně na obloze se objevilo, byla ještě velice bohata vodními parami. Neboť, jak vědecká

---

[6]) Betrachtungen über die Ergebnisse der wissenschaftlichen Kosmogonie« (Nat. u. Offenb. 1888. p. 108.).

[7]) »Živa«, 1897. p. 116.

[8]) Viz Dr. F. Mareš, Všeobecná fysiologie, p. 51. a 52.

[9]) Dr. Orti y Lara, »Wissenschaft u. Offenb.« p. 151.

[10]) L. c. p. 151.

kosmogonie učí, byl ještě v době devonské vzduch plný par, a dr. Fr. Studnička dí, že ještě v době kamenouhelné obsahoval vzduch asi mnohem více vodních par a kyseliny uhličnaté než nyní. [11])

Těmto klimatickým poměrům naší země odpovídal i ráz rostlinných organismů. I v té příčině jest palaeontologie rostlinná kosmogonii Mojžíšově příznivá. Vykazujeť palaeontologie primordialní rostlinstvo rázu rostlinstva, jež nemiluje výsluní, nýbrž vyhledává stinná místa, ukazuje tudíž primordialní rostlinstvo na »den«, v němž slunce ještě viditelně neexistovalo, kdy bylo ještě jakési přítmí.

Fosilní zbytky primordialního rostlinstva jsou velmi skrovné, poněvadž proměnou a pozdější krystalisací skal byly vyhlazeny. První objevení primordialního rostlinstva můžeme klásti již do útvarů kryptozoických (útvar Lauretanský a Huronský), neboť známky vegetace v útvarech těch poskytují ložiska tuhy a břidlic grafitových. Že dlužno klásti první objevení rostlinných organismů již do doby Lauretanské a Huronské, k tomu vede i ta okolnosť, že v útvaru silurském vyskytují se již i takové otisky rostlin, jež mají ráz fosilních rostlin kamenouhelných. Tak na př. v Čechách objevují se otisky podobné k Lepidodendronu. Otisky rostlin v silurském útvaru jsou pro palaeontologa primordialní florou, neboť teprve v tomto útvaru objevují se první zřetelné otisky rostlin. Silurské rostliny však jsou kryptogamické (výtrusní), upomínají na příbuznosť nynějších kryptogamických rostlin, a jak známo, naše kryptogamické rostliny nemilují výsluní, nýbrž vyhledávají obyčejně tmavá místa, vlhké stinné lesy, mokřady lesní, skuliny skalní, staré studně atd.

Uváživ toto vše, bude pan kritik ještě nyní tvrditi, že hypothesa Kant-Laplaceova dá se uvésti se zprávami Mojžíšovými v souhlas pouze umělý, čistě vnější a nikoli věcný, podstatný?

Ano, Mojžíšovy zprávy v jedné příčině co do pravdivosti jsou nad podáním palaeontologickým, neboť ony mluví tam zřetelně a pravdivě, kde palaeontologie nechává nás v nejistotě, ano, kde zřejmě s fysiologií rostlinnou v odpor přichází.

Dle Mojžíšových zpráv stvořena byla dříve rostlinná, pak teprve živočišná říše. Dle palaeontologie musili bychom však souditi, že rostlinstvo a živočišstvo povstalo současně, poněvadž nejstarší fosilní otisky obou říší současně se objevují. A přece jest to proti přirozenosti věci, aby byly obě říše současně povstaly, jelikož rostlinstvo jest absolutní podmínkou existence živočišstva. Neboť »u živočichů se disimilací vybavuje ze živé molekuly CO_2 i má se nahraditi; avšak žádné zvíře nemůže vlastní životní činností převésti uhlikaté sloučeniny v hmotu organickou. Proto všickni živočichové jsou nuceni živiti se látkami již zpracovanými, a to zpracování obstarává rostlinstvo. Život zvířat jest vázán na rostliny, buď že přímo jimi se živí, nebo požírají jiné živočichy býložravé. V posledním konci jest existence říše živočišné podmíněna úplně existencí flory. Prvními organismy mohly tedy býti jen takové, jež fysiologicky náležely k rostlinám . . .« [12])

»Rovněž bylo již ukázáno, že zvířata nemohou existovati bez rostlin, a přece se zachovalo tolik ulit býložravých měkkýšů ve vrstvách, v nichž není ani památky po nějaké floře.« [13])

Zde, chtěje býti důsledným, musil by pan kritik tvrditi, že také mezi palaeontologií a fysiologií jest spor skutečný.

Kdybychom každý spor ihned beze všeho považovali za skutečný a nepokusili se jej vysvětliti, tuť bychom v podivný zmatek dospěli. Vždyť i v samých odborných vědách nalézáme spory. Tak na př. žula, syenit a rula považují se všeobecně za prahorní kameny. Avšak v jižních Alpách nacházíme největší část žuly z doby kamenouhelné, na Moravě u Brna nacházíme syenit z doby permské, rula pak objevuje se v oboru útvaru silurského a devonského. Kameny tyto jsou mineralogicky totožny s prahorními. Nezviklaly by tyto nesrovnalosti víry v nauku geologickou, kdyby geologové nebyli se pokusili vědecky je vysvětliti a zdánlivý spor odstraniti?

Ne tak dobře, jako vědecká kosmogonie, dá se v souhlas se zjevením uvésti hypothese Darwinova a descendenční theorie vůbec v nynější své tvář-

---

[11]) Všeob. zeměpis p. 704.
[12]) »Živa«, Cíl moderní geologie, 1897. p. 115-116.
[13]) L. c. p. 117.

nosti. Zde nelze ani vnější, umělý, tím méně pak podstatný souhlas provésti. Snad měl p. kritik především a hlavně na mysli descendenční theorii, když napsal: »Ve skutečnosti mezi přírodovědou a vědou vůbec a mezi učením všech positivních náboženství spor je. Pokládáme za správnější a za poctivější, spor ten si uvědomit a nepřistupovat na slabošské kompromisy.«

Ujišťuji pana kritika, že spor skutečný, stává-li ho kde, jako zde mezi descendenční theorií a učením katolické církve, my si až příliš dobře uvědomujeme a nemíníme nikterak jej za příčinou, aby možný byl kompromis mezi vědou a učením církve katol., umělým výkladem »zakřidovati«.

Mezi descendenční theorií v nynějším útvaru a náboženstvím katol. spor jest — toho nikterak neupíráme, neboť protivy zde až příliš jasně vynikají. Ale jest tím již také dokázán rozpor mezi přírodovědou a náboženstvím katolickým? Musíme dělati rozdíl mezi vědou a hypothesou. Hypothesa jest sice při vědeckém badání věcí nezbytnou, ale není vědou samou. Hypothesa jest jen domněnka, spekulativní pokus, indirektně čili oklikou k pravdě dospěti, když poslední příčiny zjevu přímému pozorování nedostupny jsou, aby badání v postupu svém se zastaviti nemusilo, při čemž prozatímnosť domněnky sama sebou jest vyslovena. Kdežto při hypothese badatel zůstává si vědom možnosti omylu, jest věda jisté a jasné poznání věcí z jich příčin. Smíme tedy ze sporu mezi náboženstvím a hypothesí souditi o skutečném sporu mezi náboženstvím a vědou? Obzvláště pak, máme-li zření k tomu, jak často v mnohých odvětvích přírodovědy hypothesy se střídaly, jedna druhou vytlačujíce?!

Pan kritik mohl by mně sice namítnouti, že tím není věc nijak odbyta, jestliže já darwinismus a descendenční theorii vůbec nazývám hypothesí, jelikož také nynější všeobecně za platné uznané theorie původně též hypothesami byly. Avšak chová hypothesa Darwinova a descendenční theorie vůbec tolik pravděpodobnosti, že by měla naději státi se jednou ve svém nynějším útvaru theorií všeobecně uznanou? Nikoli. Darwinismus způsobil sice reakci na poli přírodovědy, snaha jeho není a priori hodna odsouzení, avšak on překročil hranice, až kam mohla reakce jíti. On vybočil z okresu empirie a dostal se v okres dohadův a tak zavinil nezdar své snahy.

Třeba že Dr. J. Durdík praví, že »učení jeho (Darwinovo) stojí na podkladě pevné, zjištěné skutečnosti [14]) a že »z knihy mluví skutečnosť sama,« a třeba že má za to, »že náleží (kniha Darwin.) as mezi patero nejznamenitějších spisů, které v našem století se objevily«; [15]) třeba že Dr. Kurz nám hlásá, že »spočívá veškera moderní literatura na základech darwinismu« a »že dosud ani jediné faktum se neobjevilo, které by se pomocí jeho (darwinismu) nedalo vyložiti,« což prý »jest spolu nejpádnější jeho podporou,« [16]) — ta naděje darwinismu, že by se stal v nynějším svém útvaru jednou theorií všeobecně uznanou, čím dále, tím více bledne. Námitek proti němu jest mnoho Já jsem se ve své přednášce pouze některých, a to jenom povšechně dotekl. Důvody pro darwinismus uváděné spočívají více na theoretických dohadech než na empirických faktech. Toho nejlepším důkazem jest ta ustavičná změna a neustálenosť v názorech a domyslech jednotlivých jeho stoupenců. — Kdežto na př. se dříve původ obratlovců odvozoval od červů kroužkovitých (Annelides), později pak od ploštěnek chobotnatých (Nemertinae), dále pak od žaludců (Balanoglossus), ano i od korýšů a larev ostnokožců (Echinodermata), dospěli nyní descendenční theoretikové tak daleko, že vlastně nevědí, kdo by byli předkové obratlovců. Za takových okolností jaký div, že se na darwinismu a descendenční theorii vůbec ustavičně piluje, stále malé opravy na ní se podnikají, jednotlivé části boří a jinými nahrazují, takže nejen darwinismus, ale descendenční theorie vůbec nenáhle jiné tvářnosti nabývá. Vždyť sám velmistr darwinismu, A. Haeckl, po 14leté pause svou »Anthropogenii« na některých místech zcela nově přepracoval.

Jest to zcela přirozeno, že, kde pustí se uzda fantasii, plodí se největší nesrovnalosti. Že mohu o něčem dobrý pojem míti, že si to mohu představiti, že znaky toho pojmu mohou býti realní, jest pravda. Ale jiná jest otázka, zdali ze snůšky realních znaků můžeme vybrati empirickou jsoucnosť, zdali pojem takový má realní existenci. Křídla jsou na př. též realní přísudek, ale zdali pegasus existuje, jest jiná věc. (Dokončení.)

---

[14]) O pokroku věd přírodních str. 219.
[15]) Ibid. str. 230.
[16]) Ottův Slovník Naučný VII. p. 65.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. K návštěvě siamského krále ve Vatikáně dovídáme se ještě těchto podrobností: když sv. Otec ukončil rozmluvu s králem, byl sv. Otci představen princ následník, Sommot, jinoch sedmnáctiletý. O Lvu XIII. je známo, že je zvláště nakloněn mládeži; tak otcovsky a laskavě s princem mluvil, že týž necítil nejen žádných rozpaků, ale byl velice celým jednáním papežovým pohnut. Sv. Otec na rozchodu princovi pravil: »Král váš otec jest teprve v květu svých let, a doufáme, že bude dlouho žíti ku dobru své říše a blahu svých národů. Ale jednoho dne bude na vás, abyste panoval. Potom si vzpomeňte, co vám nyní pravím: »spravedlnosť je základem království.« Buďte spravedlivým, a budete panovati šťastně.« Otcovský a laskavý přízvuk těchto slov, pronesených vznešeným kmetem, dojaly prince tak, že na samém prahu komnaty papežovy klekl a chvějícím se hlasem žádal za papežské požehnání. Zajisté dojemný to obraz — hlava křesťanstva, žehnající vyznavači Buddhovu! Překvapení způsobil Lev XIII. králi, následníku i jeho družině, když sestoupili z kupole velechrámu Svatopetrského. Viděli zde zasazenu pamětní desku s nápisem: Dne 4. června — J. V. král Chulalongkorn. Společně s Jeho Vysostí — princem Sommotem, svým synem — a Siamskými — vystoupili na kupoli vatikánskou.« Živě dojat poslal siamský král k ostatním darům sv. Otci ještě svou velikou podobiznu. Již dávno nehnětla žádná návštěva tak liberální listy, jako tato. Ani Buddhisté z dalekého východu nemohou upříti svůj obdiv Náměstku Kristovu a sotva že do Říma zavítají, spěchají se Mu poklonit a prosit za Jeho požehnání. Některý list přímo zuří. Tak na př. »Italia del popolo« píše: »Od té doby, kdy náš největší přítel a spojenec, německý císař, dal první příklad, všechny korunované nebo polokorunované hlavy pokládají za vhodné, navštěvovat Vatikán s groteskní komedií, že jedou z hotelu nebo z vyslanectví, v najatých povozech, nikoliv ve dvorních kočárech, zamítajíce tak pohostinství toho, jenž representuje stát italský.« — Ejhle, důkaz, jak stále je Řím městem dvou králů! O návštěvě siamského krále u sv. Otce, zvláště pak, že vladař líbal papeži ruku a princ poklekl, píše týž list, že je to »políček, kopnutí, ponižující ceremonie, ponížení právě takové, jako mír Adis-Abebský, profanace Říma, kterou už Mazzini předpověděl a pod. Nic to ovšem těm zednářsko-židovským plátkům není platno; osoba papežova vždy bude kouzlem, jež miliony věřících bude vábiti do Říma. Jménem sv. Otce odebrali se s blahopřáním k jubileu anglické královny Viktorie do Londýna Msgr. Cesar Sambucetti, Msgr. Granito, domácí prelát J. S., Msgr. Petr de Vay a důstojník hrabě Stanislav Muccioli. Jménem Jeho Svatosti odevzdali královně drahocenný mosaikový obraz, představující náměstí sv. Petra. Za blaho královny Viktorie vysílali ve Veliké Britanii v 1500 kostelích a kaplích modlitby s kard. Vaughanem osmnáct biskupů, as tři tisíce kněží a dva miliony katolíků.

Jak ct. našim čtenářům odjinud i z rubriky této zajisté známo, razí se v Římě každoročně ke dni sv. apoštolů Petra a Pavla pamětní medaile. Letos představuje velikolepý ústav pro vyšší studia v Anagni, založený štědrostí sv. Otce. Na jedné straně je papežův obraz s nápisem: Leo . XIII. Pont . Max . An . XX.; na druhé budova v Anagni se slovy: Doctrinis . Optimis . in . Clero . Provehendis . Collegium . Leonianum . Anagniae. Původně chtěl Lev XIII. v městě tom založiti vyšší hospodářskou školu, ale pak úmysl svůj změnil a určil ústav za vyšší učeliště filosofie a theologie. Je to budova s rozsáhlým přízemím, o třech poschodích, hlavní průčelí měří 107 metrů zdélí. Vyučovati se tu počne po letošních prázdninách.

Naši liberálové, zednáři a socíni, kteří se o sv. Otce a Petrský halíř každé chvíle otírají, měli by též podobný ústav vystavěti, zříditi a vydržovati, aby věděli, kolik peněz je k tomu třeba. Pak by mluvili jinak.

Zprávy do této rubriky čerpáme vždy z přímých, nejlepších římských pramenů, a s potěšením můžeme ct. čtenářům sděliti, že milovaného našeho Lva XIII. Bůh daří nejlepším zdravím.

»Naše Doba« a Literární sjezd družstva Vlasť. (»Vlasť«, XIII., č. 6., str. 586.) Docela významně, praví »Naše Doba«, zahájen byl sjezd referátem historickým, ale referát je neurčitý a hlavního praktického předmětu se ani nedotekl. Refe-

rent v »revue« postrádá snad své oblíbené myšlénky, je nám líto, ale »Historický kroužek« nevychází kácet model.

Pokud bylo třeba, ukázáno bylo i prakticky z jediné hlavy současného dějepisného díla, jak zjevně v něm vystupují nedostatky v resoluci vytčené, a to při spisovateli, o kterém nelze říci, že by systematicky byl nepřítelem všeho katolického. »Vždyť přece není a pochybno ani býti nemůže, že klerikální historikové in concreto usilují o vyvrácení historického výkladu Palackého.« Velmi pohodlné slovo. Kritik neměl chuti, aby pročetl program Kroužku, Sborníku také ani nespatřil, aby dověděl se, co »klerikální historikové« zamýšlejí a jak si vedou. Rychle zableskne nějaká smyšlénka o jejich černých zámyslech, a přisoudí se jim, co ve vlastním mozku kmitá. Na omluvu povrchnosti napíše se: »není a pochybno býti nemůže.«

Takový způsob je velmi na újmu té učené distinkci, jež následuje: »Problém a spor je: Má ve svých českých dějinách pravdu Palacký nebo historikové klerikální à la Janssen? Co do věci: soudil Palacký správně o české reformaci a protireformaci?«

Obě otázky kolísají povážlivěji, než vyslovená alternativa dovoluje. Proč utíká se kritik až k Janssenovi? či byl snad v úzkých nemaje klerikálního historika českého, jehož názory by postavil proti Palackému? Jest sám klasickým svědkem, že vrátké jest jeho: »není a pochybno ani býti nemůže . . .« K druhé větě prostě podotýkáme, že Palacký, jak vědcům má známo býti, vypsal dějiny české jenom do r. 1526. Jak Palacký soudil o protireformaci, o tom z jeho díla ani přítel rozličných reformací a filosofií dějin by nám nepověděl. — Ubohá »revue pro vědu!«

Vzpomínka. Roku 1848. chtěli katolíci v Kolíně vydávati katolický list. Vláda odepřela povolení, poněvadž dle mínění jejího nebylo pro katolický časopis žádného důvodu. Přišla svoboda tisku; katolické časopisy počaly vycházeti, ale působnosť jejich byla chatrná. (»Deutsche Volkshalle« — »Deutschland.«) Kulturní boj pomohl katolickému tisku. »Kölnische Volkszeitung« r. 1894. 1. listopadu přinesla přehled vzrůstu katolicko-politických a církevně-politických listů.

Dle výpočtu jejího vycházelo:

Roku	týdně šestkráte a více:	třikráte:	dvakráte:	jednou:	Celkem:
1880.	60	38	42	46	186
1890.	94	45	55	75	269
1894.	109	59	54	83	305

Týž poměr zůstal i roku 1895. Vzrůstu tisku odpovídal i vzrůst odběratelstva. R. 1880. 600.000 odb.; r. 1890. 1,000.000 odb.; 1894. 1,200.000 odb.

Němečtí katolíci v Rakousku-Uhersku měli r. 1880. 46 časopisů, roku 1894. 58 listů, z nichž 8 toliko bylo denních. Švýcarsko se 1,200.000 katolíky mělo 33. katol. listů a mezi nimi čtyři deníky.

Kölnische Volkszeitung uvádí i některá čísla odběratelů, na př. »Christl. Familie« 90.000. (v Essenách), »Stuttgarter kath. Sonntagsblatt« 56.000, Leo 59.000 atd. a dí na konci přehledu různých armád katolických: všechny tyto listy oživuje jeden duch, jedna vůle, jeden cíl, kdežto šik jiných stran v důležitých často věcech se bortí.« Přejeme jim svornosti a chceme ji učiniti sobě také pravidlem.

Ke vzrůstu časopisectva v Německu mnoho přispěly též »čtenářské kroužky«, jejichž členové předplatili si malým příspěvkem společným mnoho různých listů, které pomáhaly zase šířiti kruh čtenářstva. Deset osob s příspěvkem 4—5 marek může si předpláceti 10 listů nebo periodických publikací. I naše četné kroužky čtenářské přispívaly listům českým k rozmnožení odběratelstva. Katolické kroužky čtenářské mohou býti podporou katol. časopisectva. Kde není spolku, může býti čtenářský kroužek, v němž členové společně si předplácejí mnohé listy, kteréž konají okružní cestu. Námaha zříditi kroužek není tak veliká. Deset nebo 12 osob s příspěvkem tří nebo čtyř korun (čím menší příspěvek, tím více členů přivolá) sebéře 48 korun, za něž aspoň 8 listů a periodických děl se může předplatiti. Touhu po čtení vidíme na »Kříži«. Bude-li postaráno o lacinou, pestrou a dobrou četbu, vymýtíme nejdříve zkázonosné romány. Člen kroužku může dostati na konci roku část předplacených listů nebo děl jako svůj majetek. Zbývá ještě příliš mnoho práce s krvavými a jim podobnými romány s národními barvami. Dosud jsou knihkupci, kteří si hledí zásady, že »peníze nesmrdí« a proto vydávají věci, které lid otravují, ale je obohacují.

Smrť krále bavorského byla předmětem 13 románů; Román o Hugonu Schenkovi našel 200.000 odběratelů a kolik čtenářů? O spise Goetheově »Werther's Leiden« jest známo, že měl samovražednou epidemii za následek. Kolik špatností za následek mají spisy neklasických romanopisců? Nám nelze obmeziti krvavou a jí podobnou literaturu ani u nakladatelů, ani u »spisovatelů«; nám zbývá jen šířiti dobré čtení, které musí vypuzovati špatné.

»Stimmen aus Maria Laach«, z nichž zprávička dílem pochází, psaly roku 1893. o návštěvě jednoho romanopisce ve věznici za tím účelem, aby věrně mohl vylíčiti tamější život. Duchovní věznice byl toho svědkem, když »belletrista« z rozmluvy s vězni chtěl nasbírati látky pro svá díla. Dva z mladých odsouzenců poznali romanopisce při jeho práci a dali mu zasloužené poučení: »Okovy, které my nosíme, zasluhujete vy. My jsme zde, protože jsme vašich nauk následovali a jiné k tomu svedli. Vy jste však svedl tisíce mladých lidí, a nákaza vámi šířená vyžaduje denně nové oběti.« Liga † 1.

Co jest voltairian? Nourisson odpovídá: »Nehledejte ho mezi lidem, spíše v bourgeoisii, a nejspíše setkáte se s ním v lepších třídách. Ať ho naleznete zde neb onde, shledáte, že voltairian je vždy duchaplný, zdravých názorů, střízlivého rozumu, který se nezavírá před frivolností a trpí nedostatkem všeho, co je vznešenější. Bystře vystihne vše, co jest směšno, v řeči neleká se ani surovosti a jenom jako přinucen s nechutí vytrvá při vážnější myšlénce. Přejde vše jen povrchně. Krásné, dobré a šlechetné nezpůsobí mu čistých radostí, ale podněcuje jeho sarkasmus a pokouší ho k odporu. Rád popírá, je zvědavější než uvědomělý a učený a pedantsky staví na odiv svou nedůvěru. Není vědy, ať opírá se o nejpevnější základy, o které by nemínil, že stojí na písku; při nejšlechetnějším skutku předpokládá a tuší nemravnou pohnutku. Je sobecký a marnivý, má vždy pravdu, rád boří, touží všude po reformách, ústa oplývají svobodou a nestrpí ani hlesnutí o autoritě a zvyklostech. Nerozpakuje se, aby opravil společenskou soustavu, otřásti jí až do základu a lká potom nad spoustou, ve které by málem zahynul. Jeho epikureismus je někdy zcela obyčejný, jindy zjemnělý; jeho mravnosť zakládá se na prospěchu a nevyšine se nikdy nad bod slušnosti a cti. Hově prospěchu a požitku pilně se vystříhá víry v chiméru, kterou zveme obětí, a dbá, aby neuvěřil klamu a šalbě, kterou jmenujeme ctností. Dle jeho cenění je náboženství sám fanatismus a pověra, chrám místem modloslužby, kněz hlupákem neb podvodníkem; schýlí-li se snad k tomu a skloní se před Bohem, jest to jen Bůh rozšafných lidí, a hned dodá na svou chválu, že jsa svobodným a spokojeným mužem, o nic se ho neprosí. Duše a život budoucí jsou u něho pohádky, jež od chůvy slýchal. Žil bez víry a skoro bez zákona a umírá bez naděje.«

Mládí. Drama lásky ve třech jednáních od Maxa Halba. Poslední dny července a prvé dny srpna vidíme na pražských nárožích mezi plakáty samé »Mládí« — »Jugend«. Na Vinohradech hrají je den co den už celý týden, na Smíchově hráli je asi dvanáctkrát, neméně i v německé areně. Kus »táhne«. Mezi osobami na programu vidíme katolické kněze: faráře a kaplana, děj odehrává se na fařе v pruském Polsku — německá censura kus na jeviště v říši nepřipustila — příčin dost, aby »drama lásky« poutalo i naši pozornosť, zvláště když věci divadelní, jak vlct. čtenářům našim dobře známo, v listě tomto bedlivě sledujeme. — »Drama lásky« není ovšem, samo o sobě, nehledě ani k »Mládí«, ničím novým. Arcivzorem všech dob zůstane »Romeo a Julie«; Werther a Lotka, Pavel a Virginie, Haidie a Don Juan (Byron) — to vše máme na mysli, a takových příkladů je mnoho. Osoby Halbova kusu nemohou nikterak, ani z největší dálky, k těmto býti přirovnány. Farář Hoppe má u sebe neť Aničku a jejího nevlastního, choromyslného bratra Amanda, jichž se od malička ujal. Přijde sem na návštěvu student Hartwig, syn někdejší »lásky« páně farářovy, dokud ještě nebyl bohoslovcem. Je zde sotva dva dny a již se miluje s Aničkou, která se tak velice zapomene, že jde k němu do pokoje — v noci, kde se uzavrou. Amandus je vystopuje a sdělí vše kaplanu Řehoři Szigorskému. Farář Hoppe a kaplan Szigorský jsou dva kontrasty. Hoppe, starší muž, tone stále ve vzpomínkách bouřlivě a vesele prožitého mládí; Szigorský líčen jako asketa a zelota. Poměr jeho k Aničce rozmluvami a slovy není charakterisován, divák musí jej jen tušiti z veškerého jeho jednání a chování se. Pod asketickým jeho vnějškem a neustálou mravokárností skrývá se přemáhaná láska k Aničce. Kaplan zůstává v té vášni vítězem. Několikráte šlehne to mocným zážehem celou jeho bytostí: jak hledí na Hartwiga, když přijde, s jakou radostí slyší, že už zítra odjede,

tak že s Aničkou tančí, což by jinak při přísné jeho povaze bylo nevysvětlitelno; když vypravuje, jak ohromné přemáhání stálo ho odhodlání, býti knězem — a konečně, když se dovídá, co se stalo mezi ní a Hartwigem. Poloblbý Amandus zmocní se ručnice a chtěje se pomstiti Hartwigovi, že k vůli němu ho Anička zanedbává, namíří na něho, ale Anička před něho skočí a umírá střelnou ranou, již nevlastní bratr vypálil. — O Aničce obecenstvo myslí, že je dítětem sestry farářovy; ale v hádce mezi ním a kaplanem zvolá farář několikráte: »moje dítě! moje dítě!« což svádí k jiným domněním. — Je »Mládí« opravdu »dramatem lásky« či není? Vzhledem k Aničce a studentu Hartwigovi rozhodně jím není; vždyť farář Hoppe, dovídaje se o poklesku, odpouští a věc má skončiti po dobrém, sňatkem. Vzhledem k Aničce je »Mládí« spíše dramatem neštěstí se střelnou zbraní, kterou choromyslný, poloblbý člověk neměl vůbec dostati do ruky, a čemuž se každý právem diví. Též vnějšek Amandův je v přímém odporu s laskavou starostlivostí farářovou, vůbec celý jeho zjev. Jinak ovšem je tomu vzhledem k Řehořovi Szigorskému. Zde mlčky, ale přece výmluvně je řečeno: mládí má své právo, jemuž nebrání žádný šat, ani duchovní. A zde stojíme před trapnou tendencí celého kusu. Byť i nebyl p ř í m ý m a v ě d o m ý m útokem na katolické duchovenstvo, přece jen se ho velice nešetrně dotýká. Časté narážky na seminář, oděv kněžský — jednou dokonce přijde P. Szigorski na jeviště v rouše bohoslužebném, v albě (na Smíchově, kdež i slyšíme latinskou absoluci dokonávající Aničce), to vše působí vzrušujícím, nezvyklým dojmem, jejž cítí i neuvědomělý divák. Farář Hoppe také zde onde líčen trochu světácky, také se na faře trochu mnoho jí a pije. — Úsudek náš jest, že »Mládí«, dotýkajíc se osob duchovních takovým způsobem, na jeviště rozhodně nepatří; proto asi — ze šetrnosti ku katolíkům — v sousedním Německu censurou připuštěno nebylo. Chtěl-li spisovatel napsati »drama lásky«, nebylo snad třeba, aby byla dějištěm k a t o l i c k á f a r a, tam se podobná »dramata« věru nedějí.
F.

Láska v belletrii. Počátkem r. 1896. začal v Mnichově vycházeti illustrovaný list se zvláštním názvem »Simplicissimus,« který rychle se rozšířil. Stojí na stanovisku materialistického názoru světa. List tento vypsal konkurs na povídky, a sešlo se mu 443 novel a humoresek. Redakce však není jimi spokojena. Polovice jsou prý práce školácké, ostatní pak jednají většinou o poměrech milostných, a to tak, že se blíží četbě pornografické aneb i jest docela takovou. »Láska v těchto povídkách,« — píše redakce — »není nikdy vylíčena poeticky a graciésně, ale vždy se stanoviska gourmanda, sytého vyžilce, unavené kokety; není to čistá, zdravá a milostná láska s přídavkem trochy šelmovství a trochy trudnomyslnosti; ale jest v nich jen láska dvojsmyslná, hrubá, nezdravá a sprostá, láska, která se ani neumyla ani neučesala. »Simplicissimus« nechce býti stotožňován s vídeňskými, frivolními, humoristickými listy. Dobrá, vy páni poeti, přineste nám lásku, ale nenoste nám nic shnilého a zkaženého, co sami a někteří vyžilí faunové za lásku považujete.« — Nehodí se tato slova také na některé naše spisovatele belletristické, a nemohl by se mnohý náš nakladatel vzíti za nos, který nic jiného nevydává než takové odsouzení hodné zboží?
V. K.

Vyznamenaní katoličtí duchovní v Německu. Při poslední návštěvě císaře Viléma II. v klášteře Maria Laach v Porýnsku poctěn byl opat tamějšího kláštera P. Vilibald Benzler řádem koruny II. třídy. Také archiopatu Beuronskému, P. Placidu Wolterovi, propůjčil císař Vilém II. řád červeného orla II. třídy s hvězdou. Řád odevzdával vládní president Hohenzollernský se slovy: »Odevzdávám Vám tento řád na znamení míru a úcty Jeho Veličenstva k církvi katolické a úcty ku květu stavu řeholního.« — Takého uznání dochází katol. Církev v protestantském Německu.

Leibniz a katolictví. Profesoři theologie a katoličtí apologetové slaví Leibnize, abych užil slov jednoho z nich, jako »velikého, nestranného svědka katolické pravdy«. Leibniz zanášel se myšlénkou a pracoval seč byl o sjednocení všech křesťanských vyznání. Vydal v této věci mnohé spisy buď pod svým jménem, buď pod jménem »katolického theologa«. Spisy ty jsou: »Projet de Leibniz pour finir les controverses«, »Méthodes de Réunion«, »Systema theologicum«, »Judicium doctoris c a t h o l i c i de tractatu reunionis«, »De bono unitatis et de malis schismaticis« a několik jiných, pak mnoho dopisů soukromých Bossuetovi, Pirotovi, státnímu radovi Pelissonovi a j. Kdo zná jen jednotlivé výňatky z uvedených spisů, snadno by se mohl domnívati, že Leibniz

skutečně byl o pravdách katolických přesvědčen. Kdo však aspoň některý ze spisů Leibnizových přečte celý, nabude přesvědčení, že výroky jeho nejsou výronem duše věřící a katolické církvi blízké, nýbrž jen názory chladně uvažujícího politika, jemuž z rozličných příčin záleželo na sjednocení všech křesťanských vyznání. Aby této unie dosáhl, chválí Leibniz, co se mu pro myšlenou unii zdá býti potřebným, nebo aspoň důležitým a přijatelným. Z toho sestrojuje »systém theologický« pro tu budoucí unii. Na katolické církvi líbí se mu mimo jiné »pevná stavba«, »imposantní organisace«, již doporučuje protestantskému králi oproti »protestantské roztříštěnosti«. Škoda, že nedošlo k světovému shromáždění, jež měl Leibniz aranžovati, a kde mělo se jednati o sjednocení všech křesťanů, a k němuž car Petr Veliký slíbil přijeti. Zde by se Leibniz, »veliký svědek katolické pravdy« a »theolog«, jasněji byl vyslovil nežli ve svých spisech, psaných s rozvahou politika. Avšak již tyto spisy a hlavně soukromé dopisy jsou s to, aby katolickým apologetům otevřely oči. Tak na př. praví Leibniz v dopise k Bossuetovi o koncilu v Tridentě, »že tam rota malých biskupů italských nevelikého vzdělání fabrikovala dogmata, v něž má nyní celý svět věřiti.« Foucher I. 392., Oeuvres de Leibniz, a dále v dopise k abbé Pirotovi o následcích trid. koncilu . . . »Řím slavil vítězství. Naděje na opětné spojení (réunion) navždy zmizela . . . mniši roznášejí pověru v směšných bratrstvech a v tisíci jiných pobožnůstkářstvích více než kdy jindy« atd. V dopise státnímu radovi Pelissonovi dí Leibniz: »Nejmoudřejší pravidlo víry jest: nevěřit, dokud se co nedokáže. Pánové v katolické církvi odchýlili se od tohoto pravidla více než všichni ostatní křesťané.« Sestře M. de Brinonové, jež prostředkovala korespondenci L. s francouzskými theology, píše o Tělu Páně jako o »malém, bílém kulatém kousku, jímž zneuctívá se Bůh a mohamedánům vštípila se ošklivosť vůči křesťanství.« Co dále soudí o uctívání P. Marie, o růženci, utlumení a potlačování ducha pobožnostmi, o tom se ani nezmiňuji. Již tyto ukázky dostačí jako důkaz, že dosavadní názory katolických theologů o Leibnizově pravověrnosti nejsou nikterak pravdivy. Leibniz chválil ledacos na katolické církvi, zvláště dokud počítal, že jeho zamilovaná idea o »reunii« všech křesťanů se uskuteční; jakmile však se po koncilu Tridentském naděje ty rozpadly, odepřel »velký, nestranný svědek katolické pravdy« církvi svědectví.

Josef Vondrák.

Flámština a Flamingové v Belgii. Od roku 1794. do roku 1814. byla Belgie pod Francií, potom pod vládou Hollandu; roku 1831. pokusila se Francie opět odloučiti Belgii od Hollandu: chtělať si tehdáž přisvojiti Belgii již nadobro. Avšak uskutečnění plánu toho překazila Anglie a tak pomohla vlastně Belgii k samostatnosti. Francouzská vláda zakázala v Belgii vyučovati flámskému jazyku. To mělo za následek, že po r. 1814. vyšší třídy mluvily dobře francouzsky a psaly již lépe francouzsky než flámsky. Po odloučení Belgie od Hollandu stala se francina v Belgii jazykem dvorským a eo ipso i vládním; mimo to osvojily si ji i takové rodiny, jimžto »moda« jest cílem bytí. Národ flámský zůstal však věren svému jazyku a maje v čele přední své osoby, bojoval s vytrvalostí a houževnatostí za opětné dobytí svých práv. Vítězství jeho jest nyní zajištěno. — Belgičtí Walloni obdivují a napodobují ve všem jen Francii a toto obdivování a napodobování má pro ně též již »francouzské« následky. Tak na příklad počet narozených dosahuje u Wallonů sotva 23 procent, kdežto u Flamingů přesahuje 34 procenta. Wallonův pomalu ubývá, Flamingové již nyní se rozmnožují o 2 proc. ročně. Roku 1830. obnášelo plémě wallonské v Belgii 46 proc. obyvatelstva, roku 1869. pouze 42 procenta a r. 1896. již jen 38 procent obyvatel. (Následky to francouzské bezbožnosti a z ní plynoucí nemravnosti.) Walloni považují za nedůstojné, učiti se jinému jazyku, jinému umění nebo vědě než francouzským; Flamingové učí se rádi jiným jazykům (i českému, a proto si všímají naši literatury a našeho umění: různé překlady z naší literatury obstarávají sami; přeložili si mimo jiné Vrchlického trilogii »Hippodamie«, Smetanovu »Prodanou nevěstu«, všímají si pilně »Vlasti« atd.). Belgičtí umělci, učenci a spisovatelé jsou skoro všichni Flamingové. V krajinách wallonských jsou četní Flamingové ředitelé obchodních nebo průmyslových domů atd. Zajímá-li některý Wallon v provinciích flámských vyšší postavení, tedy jest to velikou zvláštností, takřka bílou vranou. To platí všude i při rolnictví, prvním z průmyslův belgických. Četní flámští rolníci vzdělávají s výborným prospěchem nivy wallonské, leč není, tuším, ani jediného rolníka wallonského, jenž by vzdělával půdu flámskou.

Josef Šeřík Vitínský.

Moravci v Berlíně. Říšský poslanec farář Frank zaslal z Berlína »Kat. Nov.« v Hulčíně vycházejícím zvláštní dopis, v němž vyzýval Moravce v Berlíně a v okolí pracující, aby se k němu dostavili. V Berlíně jsou dělnické spolky katolické, německé a polské. Farář Frank míní, že katolický spolek dělnický německý, jenž má v Berlíně vlastní dům, by i Moravce do svého středu rád přijal. Zde by mohli tvořiti vlastní oddělení, mohli by míti své představenstvo a tak by žili pospolu a jeden by podporoval druhého. Jedná se tu hlavně o dělníky z okresu Ratibořského, v Berlíně pracující.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Slavnosti ku poctě blah. Petra Canisia, u příležitosti jeho 300. výročnice úmrtí, konány budou od 25.—29. srpna letošního roku ve Freiburce ve Švýcařích za svolení a požehnání Jeho Em. kardinála knížete arcibiskupa vídeňského. S potěšením možno tu konstatovati, že i v Rakousku ustavil se výbor slavnostní, v jehož čele stojí kníže Robert Windischgrätz, Max baron Bittinghoff-Schell a m. j. Také všeobecný sjezd německých katolíků spojen bude s oslavou blah. Petra Canisia. Sv. Otec Lev XIII. vydal o blah. Petru Canisiovi zvláštní Encykliku.

Slavnosť Božího Těla. Mezitím, co Francie odsuzuje a trestá faráře, kteří se opováží vyjíti z chrámu ven s Velebnou svátostí oltářní v den Božího Těla, konány byly letos v neděli, dne 20. června, v Cařihradě bez překážky, s největší slávou a veřejně dva průvody Božího Těla. Průvodu súčastnili se katoličtí kněží všech obřadů, mniši a řeholní sestry se svými školními dítkami. I rozkolní Řekové a Arménové ozdobili své domy a dali zvoniti ve svých kostelích.

Sv. Tomáši Aquinskému postaven bude pomník v jeho rodišti Roccasecca v Italii.

Čtyřicetileté jubileum svého kněžství slavil dne 25. m. m. v diecési Královéhradecké vzorný kněz, podpora svého biskupa, ozdoba diecése, vysoce důst. pán msgr. Alois Frýdek, infulovaný děkan kathedrální kapitoly u sv. Ducha v Hradci Králové, doktor písem sv., domácí prelát Jeho Svatosti, apošt. protonotář. bisk. generální vikář, c. a k. dvorní kaplan, majitel kříže pro Ecclesia et Pontifice, býv. spiritual a rektor bisk. kněžského semináře atd. — Narodiv se v Krchlebích 24. prosince 1832. z chudobných rodičů, věnoval se vysocedůstojný jubilant po výborně odbytých studiích stavu kněžskému. Jako doktor sv. písem byl krátký čas katechetou na hlavní škole v Přelouči, potom povolán byl ku profesuře S. Z. na diecésním theol. ústavu. Od té doby veškeru svou sílu věnoval vyučování a přípravě budoucích kněží. Úcta, které u veškerého duchovenstva diecése se těší, láska, kterou k němu každý lne, ukazuje, jak požehnána jest jeho činnosť. To vše ovšem nebylo tajno vrchnímu jeho pastýři, od něhož povolán mezi rady bisk. konsistoře a v brzku i do nejd. kath. kapitoly. Od té chvíle v pravdě jest podporou svého nejdůst. vrchního pastýře v obtížné správě rozsáhlé diecése. Vedle této, abychom tak řekli, čistě církevní činnosti věnoval vys. důst. jubilant síly své i oborům jiným. Ústav hluchoněmých, v jehož správním sboru jest místopředsedou, c. k. gymnasium královéhradecké, při němž po dlouhá léta jest ordinariatním komisařem, politické družstvo pod ochranou sv. Jana Nep., kterému obětivě předsedá, to vše upřímné a vlastenecké katolíky vybízelo, aby v den 40letého kněžství vsdp. msgru dru. Frýdkovi z plna srdce volali: Mnogaja ljeta! — (Tato jubilejní vzpomínka byla nám zaslána pro červencové číslo »Vlasti«, ale v době, kdy bylo číslo již hotovo; i odevzdali jsme ji »Kat. Listům«, aby včas vyšla, a nyní ex post ji do »Vlasti« zařaďujeme.)

Oslava Fr. Pravdy. Spolek českých učitelů Vých. Slezska pořádal ve čtvrtek 8. července schůzi v Orlové, při níž nadučitel p. Nechanický nakreslil životopisný obrázek Fr. Pravdy.

Schůze Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje z arcidiecése Olomoucké na posvátném Hostýně konána byla dne 11. a 12. července t. r. Slavnosti započaly již v neděli; příchozí přijali svátosti pokání a oltářní — ke stolu Páně přistoupilo 2.500 věřících, nejvíce mužů. Po mši sv. o 9. hodině zahájena byla schůze Apoštolátu u Sarkandrovky pod širým nebem písní: »Bože, co's ráčil

před tisíci roky«, načež přítomné uvítal vdp. probošt dubský, Štěpán Palásek. Slavnostní řeč měl neunavný pracovník, jednatel ústředního výboru Apoštolátu, říšský poslanec vdp. dr. Ant. Stojan, jenž pronesl vroucí, povzbuzující, nadšenou řeč o významu Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie, vyřídiv i pozdrav katolických Čechů vídeňských. Řeč dra Stojana, jež šla zajisté ze srdce k srdci, způsobila hluboký, trvalý dojem u všech. Jednatel Apoštolátu arcidiecése olomoucké, dp. Josef Kubánek, farář v Němčicích na Hané, přednesl po té zprávu jednatelskou a pokladniční, jež vykazuje příjem za pět let 5575 zl. 68 kr. Polovice z toho jest věnována k účelům sv. misie mezi Slovany, druhá polovice na potřeby diecésní. Apoštolát jest zaveden v 170 farách a má na 17.000 členův. Schůze vydařila se znamenitě.

Obecná jednota Cyrilská uspořádala ve velké dvoraně sv. Václavské záložny v Praze na oslavu 900letého jubilea mučenické smrti sv. Vojtěcha deváté exercitie Cyrillské v Praze od 3—6. srpna s bohatým programem.

Katolická kolej pro dívky v Americe. Sestry kongregace Notre Dame ve Washingtoně zakoupily značný kus pozemku a postaví zde první katolickou kolej pro dívky. Ve vyšších předmětech vyučovati budou profesoři z katolické tamní university. Ústav má jméno: Kolej sv. Trojice.

Katolická knihovna pro lid zřízena byla v Linci. Myšlénku tu pojal sám nejdůstojnější pan biskup Dr. Doppelbauer, a provedl ji probošt Pinzger. Pro knihovnu byly najaty vhodné místnosti a zjednán zvláštní knihovník. U nás v Praze založí katolickou čítárnu a knihovnu Katolický lidový spolek.

Spolek křesťanských paní ve Vídni povstal na konci března t. r. Je to spolek nepolitický a má mimo jiné krásné záměry také ten účel, bojovati proti špatným novinám a vůbec proti špatnému tisku. Spolek křesťanských paní ve Vídni chce proniknouti svojí činností všecky okresy Vídně. Němečtí katolíci rakouští se vůbec činí — následujmež jich i my, potřebujeme to zrovna tak jako oni, ba snad ještě více.

Ke spolku katolických učitelů na Moravě přistoupilo již přes 80 učitelů a učitelek. Také k Jednotě katolického učitelstva v království Českém přistoupilo několik nových členů. Katoličtí učitelé, katolické učitelky, nelekejte se terrorismu nepřátel těchto spolkův a hlaste se za jejich členy.

Řeholnice na pešťské universitě. Jak známo, nařídil ministr kultu a vyučování, aby na universitu přijímány byly i ženské. Následkem toho usnesly se pešťbudínské řády »Sacre-Coeur« anglických a šedivých sester, které zabývají se vyučováním dívek, poslati v nastávajícím školním roce po dvou sestrách řeholnicích, aby na filosofické fakultě studovaly profesuru.

Jsou konfesionální školy škodlivy? V Prusku, Bavorsku, Sasku, Wirtembersku a Mecklenburku a ve státech skandinavských, jakož i brittanských jsou školy konfesionální. Podobně v Rusku, Španělsku a Portugalsku. Ve Francii zavedla republika školy státní, interkonfesionální. Leč lid francouzský nemiluje těchto škol. Ve Francii vyučuje 15.000 školních bratří 1,500.000 katolických dítek. Návštěva státních škol občanských zmenšila se od osmi let o 320.379 dítek, návštěva škol řízených katolickými školními bratřími za tutéž dobu o 700.000 téměř školáků vzrostla. Lepší rodiny francouzské posílají své dítky do škol klášterních.

Nový »nepřítel« moderní školy. Na liberálním selském sjezdě ve Štyr. Hradci v pondělí 1. července učinil liberál bar. Rokitanský návrh, aby školní docházka z osmi snížena byla na šest let. Totéž žádá dr. Ebenhoch. Jemu liberální listy české i německé vynadaly, návrh bar. Rokitanského »Neue freie Presse« a »Bohemia« prostě zamlčely.

Učitelé disciplinárně potrestáni pro socialistické rejdy. Řídící učitel Riedl v obci Kottinghörmannsu v Dolních Rakousích byl pro socialistické rejdy přeložen a podučitel Blamp dostal pro touž příčinu od zemské školní rady ostrou důtku. Loni byl pro touž příčinu suspendován podučitel na jihu Čech.

Jak rozšiřují angličtí katolíci svůj tisk. »Der Volksbibliothekar«, který vychází nyní ve Vimperku v Čechách, stará se velice horlivě o šíření dobrého katolického německého tisku v Rakousku a účinně čelí tisku špatnému. V čísle 11. l. r. vypravuje mezi jiným, že v Londýně působí již léta spolek k šíření katolického tisku. Založil jej kardinál Vaughan. Spolek rozšiřuje katolický tisk velice

pilně: prodává jej u kostelních dveří a pomocí komisí, kteří chodí od domu k domu. Za osmnáct měsíců bylo na př. prodáno 80.000 ex. jisté modlitební knihy. Spolkové knihy kupují pro farní a klubovní bibliotéky a doporučují se při děkanatních visitacích, při kněžských konferencích, ba i s kazatelny. Spolek vydává vhodné brožury po 5 až 60 kr.

Vhodný návrh. Redaktor »Obrany«, dp. Fr. Žák, napsal do 13. čísla velice pěkné úvahy o Husovi a o jeho oslavách. Mezi jiným praví: »Naše katolické spolky mají již jistou moc a váhu. Dlužno se o to postarati, aby do programu přednášek byla vzata doba husitská. Palacký a Tomek k tomu stačí úplně. Ostatně bylo by lze vypracovati několik přednášek o tomto předmětě a na žádosť spolků je zapůjčovati. Stane se tak zajisté co nejdříve. Dlužno poučení lidu o této věci vzíti seriosně do rukou. Návrh dp. Fr. Žáka srdečně vítáme a přáli bychom si, aby v družstvu Vlasť byl uskutečněn a r. 1898. aby byl již prakticky prováděn.

Palackého album Valašska. Odbor klubu českých turistů ve Štramberku s výborem pro uspořádání stoleté oslavy Palackého v Nov. Jičíně odhodlal se za pomoci ostatních turistických jednot a odborů valašských vydati v příštím roce v čas stoleté oslavy Palackého souborné »Palackého album Valašska«, v němž by všichni slovanští hosté a účastníci této oslavy nalezli trvalou a vděčnou upomínku na nesčetné přírodní krásy našeho Valašska, jeho rázovitosť a zajímavosť a jímž by i malý turistický národ valašský uctil případně památku největšího rodáka valašského.

Zatčený »svobodný myslitel«. Mluvčí »volné náboženské obce« (freireligiöse Gemeinde) v Berlíně dr. Bruno Wille přijel na počátku července do Vídně na sjezd svobodných myslitelů a měl tu několik přednášek proti positivnímu náboženství, při nichž dotčené schůze byly vládním komisařem rozpuštěny. Z Vídně odejel dr. Wille do Št. Hradce, kde měl podobnou přednášku ve spolku beznáboženských (Verein der Confessionslosen). Mluvil tam totiž o »náboženství radosti« a učinil při tom výrok týkající se poměru lidí náboženských k beznáboženským, pro který schůze byla rozpuštěna. Druhý den potom dostavil se do hotelu u »tří havranů«, kde Wille byl ubytován, policejní komisař a prohlásil jej za zatčena pro zločin rušení náboženství. Dr. Brunno Wille patří ke směru t. zv. »ušlechtilých anarchistů« dle nauky Eliséa Reclusa. Název tento zavedl v Německu nejdříve Willeův spoluvůdce »ethického« hnutí, bývalý husarský podplukovník von Egidy. Jsou to blouznivci, kteří se dříve hlásili k socialní demokracii, ale chtějí se vybaviti z nauk Marxových a »připraviti ideální budoucnosť bezstátního komunismu vychováním lidstva k vyšší mravnosti.« V této »filosofické« soustavě jeví se vlivy prvokřesťanské smíšené s naukami Stirnerovou a Nietzscheovou o naprosté samosprávě individua. Toto nové evangelium vzbudilo však pozornosť i v rozhodujících kruzích v protestantském Prusku. Ministr kultu zakázal dru Willeovi přednášky ve »volně náboženské obci«, Wille neuposlechl a byl odsouzen k pokutě, pak do vězení. Wille jest jedním z předních zjevů německé »Moderny«.

Windthorstova nezištnosť. O Windthorstovi oznámil při slavnosti posvěcení chrámu sv. Ludvíka posl. dr. Lieber událosť, která vydává stkvělé svědectví o jeho šlechetnosti a nezištnosti. Windthorst nebyl bohatý a měl rodinu. Jednou dostal psaní od císaře Františka Josefa, který byl poručníkem mladého knížete Thurn-Taxise. Císař pán žádal, aby Windthorst přijal vrchní správu jmění knížecího poručence za 100.000 mk. ročně. Při tom bylo ovšem dosti práce, tak že by Windthorst nebyl mohl zároveň zůstati v parlamentě. Windthorst tedy tázal se dvou biskupů, kteří byli ve vyhnanství: »Považujete za moji povinnosť, že mám toto nabídnutí odmítnouti, či smím to přijati?« Biskupové si to rozvážili a odpověděli: »Tvá povinnosť jakožto katolíka jest vytrvati, kde stojíš« — a Windthorst zůstal dále obrancem katolíků Německa ve své chudobě.

Nedostává se nám řečníků. Křesťansko-socialní spolky v Čechách množí se každý měsíc a žádají z Prahy k ustavujícím schůzím nebo k různým jiným významným slavnostem řečníky. Ale těch je málo a nemohou tudíž všem pozváním vyhověti. A není tu ani peněz, aby se potřebné cestovné platilo, neboť i družstvo Vlasť i Politický klub katolického dělnictva vládnou malými fondy, sloužícími právě a výhradně těmto účelům. Jak tu odpomoci? Bylo v jisté schůzi v Praze navrženo, aby si katolická strana v Čechách platila a vydržovala dva, tři řečníky, kteří by se jen tomuto úkolu věnovali a povždy v čas potřeby byli k disposici. Ale kde máme záruky, že seženeme potřebný k tomu kapitál

a seženeme-li jej první rok, zdaž se to zdaří i druhý rok a třetí? Zásadně proti tomuto návrhu nic nenamítáme, ale že je spojen s obtížemi, se netajíme. I nebylo by snad možno aspoň částečně citelné této nouzi odpomoci tím způsobem, že by si diecésní sdružení Hradecké a křesť. socialní župa Budějovická samy ve svých diecésích svými řečníky přednášky pořádaly a Pražští řečníci že by si všímali pouze arcidiecése Pražské a diec. Litoměřické a zde jen potud, dokud nebude v Litoměřicku diecésní křesťansko-socialní sdružení provedeno? Na schůzích delegátů křesť. socialních spolků diecése Hradecké a Budějovické mohla by býti určena pro všecky diecésní spolky dobrovolná roční daň, z kteréž by se řečníkům platilo cestovné. Obě diecésní sdružení ať si řečníky vyhledávají a vychovávají. Pp. učitelé z Jednoty katolického učitelstva zajisté že by byli první, na které by se mohla diecésní sdružení s důvěrou o přednášky obrátiti. Několik kněží, učitelů a dělníků, řemeslníků nebo živnostníků mohlo by tvořiti přední řečnický voj v každé diecési. Byli-li by řečníci z diecése, byl by výdej s tím spojený mnohem menší, nežli když z Prahy jsou vysíláni. Nestane-li se v této záležitosti nějaká náprava, družstvo Vlasť i Politický klub katolického dělnictva pro království České budou konati svoji povinnosť dále, ale nebude-li lze všude vyhověti a pozvání k přednáškám přijati, tyto spolky ať se z netečnosti neobviňují, neboť extra posse nemo tenetur.

Inseráty v »Katolických Listech«. Existence každého listu spočívá hlavně na inserátech. V této příčině jsou naše »Katolické Listy« velice chudé, i zavádí se mezi katoliky chvalitebný obyčej, že s sebou přinášejí do Prahy výstřižky inserátů z »Kat. Listů« a kupují na tomto základě zboží; nebo praví: četl jsem od vás v »Kat. Listech« inserát a proto od vás kupuji. To si všeobecně zvykejme: kláštery, mužské a ženské, katolické ústavy, fary a jednotlivci muži a ženy z katolického tábora: jeden povzbuzujme druhého a vespolek si slibujme, že tomuto závazku dostojíme. Ví-li inserent, že bylo jeho inserátu povšimnuto a že má z něho užitek, opakuje jej. Dále žádejme všude tam, kde našinci, hlavně šlechta a duchovenstvo na venkově zboží kupují, nebo komu zadávají opravy kostelů, far, zřizování zvonů, varhan, koupi bohoslužebných rouch a nádob, aby tito naši dodavatelé v »Kat. Listech« inserovali. Členové různých katolických spolků v Praze i na venkově mohli by v této věci rovněž mnoho prospěti. Řiďme se všichni heslem: Svůj k svému, a mějme na paměti, že svorností malé věci rostou!

Raiffeisenovy záložny, jimž věnujeme stálou pozornosť, v Rakousku silně se rozmáhají. R. 1886. byly tu všeho všudy jen dvě, dnes však je jich 1018 s 56.138 členy. V Čechách povstala nová Raiffeisenovka v Bezně u Chotětova. Liga † 20.

JIHOSLOVANSKÉ ROVY.

Miloš Zečević. — Miloš Zečević byl dlouholetým profesorem gymnasia a pak »veliké školy« v Bělehradě († 5. února). Měl mnoho ctitelů mezi svými žáky i mezi obecenstvem. Srbské listy chválí též jeho literární působení; sepsal a vydal »Istoriju svijeta« ve dvou dílech, jež jest ještě dnes nejlepší knihou toho druhu. Vydal též »Geografiju« a přeložil Shakespearova »Julija Caezara.« Byl členem »Učené společnosti« a dopisujícím členem srbské akademie. Jak Zečević své žáky miloval, toho důkaz podal ve své závěti; fondu pro chudé žáky »veliké školy« věnoval 24.000 dinarů a fondu pro žáky Kragujevackého gymnasia, kde též byl profesorem, 14.000 dinarů.

Manojlo Gjorgjević Prizrenac. — Jeden z nejstarších žurnalistů a známých spisovatelů srbských M. Gj. Prizrenac zemřel v Bělehradě 23. června, jako oběť své povinnosti. Když totiž přišel černohorský kníže do Bělehradu, ač byl Prizrenac již velmi chatrného zdraví, přece chtěl důstojně vykonati svou žurnalistickou povinnosť, a při té příležitosti se nastudil, dostal zánět plic a — podlehl. — M. Gjorgjević se narodil v Prizrenu r. 1851. Vystudoval v Bělehradě, kdež se i začal zaměstnávati žurnalistikou a belletrií. Nějaký čas byl v Praze, kde bylo mu mnoho trpěti pro politické přesvědčení. Z Čech přesídlil do Záhřebu a tu žil jen z toho, co si vydělal svým pérem. Později se odebral do Bělehradu, kdež založil list »Srpska Reč« a »Domači Prijatelj«, belletristický žurnál. R. 1894. jmenovala ho vláda redaktorem »Srpskih Novin«. — Jako spisovatel zaujímal Gjorgjević v srbském písemnictví čestné místo. Mimo několik

menších a větších povídek sepsal dobrá dramata: »Slobodarka«, »Zlatna Grivna«, »Jasmina i Irena«, jež se s úspěchem hrála v Bělehradě a v jiných srbských krajích. V rukopise zůstavil »Otrovnicu«, drama o 5 jednáních, jež prý jest nejlepší ze všech. — Bog da prosti i pomiluje!« Fr. Stingl.

(Zasláno.)

Čechové! Katolíci!

Jak známo, pořádán bude ve dnech 22., 23. a 24. srpna v Hradci Králové

sjezd katolíků diecése Královéhradecké,

na němž projednávány budou otázky nejen časové, ale i nadmíru důležité.

Již z té příčiny nemůže významný a bratry našimi pečlivě chystaný sjezd tento zůstati bez povšimnutí též i od nás českých katolíků v arcidiecési pražské, ježto my všichni v tomto staroslavném království hlásíme se pod jeden prapor — korouhev svatováclavskou. Na této stkví se znamení kříže a proto ona jest a zůstane nám všem na věčné časy symbolem společných snah našich i lásky, a to nejen k drahému národu, milované vlasti, ale i k svaté církvi a víře Kristově.

A proto, bratři, jestli vnější tato jednota našich myšlének a tužeb nás pojí, osvědčme tuto jednotu i zevně horlivým a četným účastenstvím na sjezdě Královéhradeckém, jemuž Bůh dej zdar a požehnání, jak si toho vroucně přejeme!

Kdo jsi Čech a katolík upřímný, pracuj o to, aby diecesální sjezd tento hojně byl obeslán od všech vrstev českého lidu arcidiecése naší a byl tak důstojným předchůdcem onoho velikého sjezdu katolíků z celého českého národa, na němž, Bůh dá, brzy se shledáme v královské naší Praze.

Jeden-li jest cíl náš, budiž i jedna snaha naše! Proto, kdo můžeš se súčastniti, neváhej! Zvláště však v památných dnech srpnových budiž společným heslem naším:

Vzhůru do Hradce Králové!

V PRAZE, na den sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje, roku 1897.

Následují četné podpisy.

POZVÁNÍ

ku

valné schůzi katechetského spolku v Praze,

která se konati bude

v úterý, dne 31. srpna 1897. ve dvoraně sv. Václavské záložny

v Řetězové ulici č. 223—I. o 11. hod. dopolední

s následujícím pořadem:

1. Čtení protokolu o ustavující se valné schůzi ze dne 28. ledna t. r. 2. Zpráva jednatelská. 3. Zpráva pokladní. 4. Zpráva pp. revisorů účtů. 5. Zpráva knihovníkova. 6. Volba tří členů výboru a tří náhradníků. 7. Volné návrhy.

Poznámka: Dle § 19. potřebí jest volné návrhy oznámiti výboru nejméně na 14 dní napřed.

Vzhledem k důležitosti schůze račiž se každý člen jistě dostaviti.

Fr. Halbich,
katecheta měšť. šk. dívčí na Smíchově,
t. č. jednatel.

Em. Žák,
katecheta měšť. šk. dívčí v Praze-VII.,
t. č. předseda.

VLASŤ.

Po stopách Bohumilů a lidumilů.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Dokončení.)

Chvalitebný jest podnik ujímati se propuštěných káranců. Třeba jim poskytnouti ruky, aby byli uvedeni znova do společnosti a cítili pod sebou bezpečnou půdu existenční, aby se přesvědčili, že mohou i s poctivostí se vyživiti. Daleko však nutnější jest směr praeventivní, aby se mladý dorost nestal zločinným. Krásným dílem jest ústav advokáta *Bartola Longa* v Neapolsku. — Jméno Bartoloměj Longo jest u nás a snad i v celém světě úplně neznámé. Mnohý, kdo cestoval po Italii a navštívil Vesuv, šel kolem něho. S temene Vesuvu díval se na vlny mořské, obdivoval se jejich kráse, ale šlechetného srdce Longova ani zdaleka nepoznal. Snad větší pozornosti cestovatelově těšil se vykopaný vojín z Pompej, který při osudném výbuchu Vesuvu zůstal státi na stráži — konaje svou vojenskou povinnosť — a nalezl smrt v proudech lávy, než tento vojín křesťanské povinnosti, kdy ve světě se chystá větší výbuch, než byl výbuch Vesuvu. Na stráních ztuhlé lávy prochází se cizinec krajinou mrtvých v údolí Pompejském a dívá se na samorostlou dekoraci vykopaných měst, kde lidé druhdy žili a nešťastně zemřeli. O tomto městě mrtvých Baedecker vypráví mnoho podrobností. Nedaleko odtud v živé zeleni stromů na břehu Neapolského zálivu zvedá se nové město, moderní město s telefony a telegrafy, elektrickým osvětlením, továrnami a překrásným dómem Marianským, jenž jest magnetem zbožných duší. Nedaleko od něho stál druhdy »amfitheatr«, kdež se vzdělaní Římané a jejich dámy bavili prolitou krví zápasníků a nemohli pochopiti, že někteří takovou zábavu neshledávají případnou a lidskou. Podél kostela zdvihá se množství ústavů: škol, nemocnic, sirotčince pro dívky a jiné dobročinné ústavy křesťanské lásky. Tyto nové Pompeje vzmohly se v posledních letech rychle.

Celé nové město jest majetkem jediného muže: Bartoloměje Longa. Majetníků celých měst jest více na světě, na př. Vítkovice na Moravě náležejí Rothschildovi. Ano, máme majetníky, jimž více měst patří zároveň, ale nemáme ani jednoho, který by se zdaleka rovnal advokátu Longovi. Jeho šlechetný duch vzpomněl si na ty, před nimiž jiní dveře zavírají: »figli dei Carcerati« — děti uvězněných. Zásada, že ovoce daleko od stromu nepadá, zavírá jim srdce nadobro.

Zvláštní to druh nešťastníků. Jsou nešťastni, protože jejich otec na ně hodil stín svých skutků; jsou sirotci, že je odděluje od otce horší hranice, než jest vrstva hlíny pod hrobovým trávníkem. Nezakusili otcovsky mírného pohledu roditele, a jejich charakter »figli dei Carcerati« mění pohled lidumilných jako mrak červencové nebe. Děti, jejichž rodiče odpočívají za zdí hřbitovní, aspoň poněkud jsou účastny soucitu lidského srdce, ale dítě kárancovo jest stíženo dědičnou nemocí mravní, vždyť nejeden učenec tak při svitu petrolejové lampy dokazoval z útvaru lebky a barvy kůže i vlasů, zapomněl však dodati, že společnost lidská svými zásadami prohřešila se na dítěti vězňově často více než spoutaný otec, který mu býval pohoršením.

Syn vrahův a paličův — jaká hrůza — kat v červené říze vynořuje se před očima. Kdo s nimi hraje, s nimi nosí podobnou hanbu. Našli mnoho pohrdačů, ale žádného otce. Toť jejich dědičný hřích, který se na tomto světě neodpouští. Mohou za to, že nestála kolébka jejich v Kremlu? Jejich srdce uvyklo za několik týdnů chladu společníků, jako Eskymo svému ledovému okolí. Lásky nenašli, byť byli nevinní jako andělé a nadaní jako Newton; jsou si navzájem bratřími i učiteli. Nastupují cesty, kteréž vedly otce jejich do káznice, kdež se shledají, nebo ji po otci zdědí. Když byli už spáchali dosti hanebností, když vycvičili se v řemesle otců svých a nabyli jakéhosi jména, pak přichází stát a sbírá je jako nadějné docenty universit a posílá jejich fotografie na všechny policejní stanice a s otcovskou péčí pořídí jim stejnokroj a opatří příbytek i stůl, který celkem převyšuje »standard« obyčejného dělníka. Zanechal-li hledaný otec aneb matka po sobě dítky ve světě, ponechá je stát téže Drahomíře, jako přenechal jejich dědy. Vzrůstá stále mravní nákaza, a páni, stojíce u bahna, diví se, že ji nemohou umenšiti; na její odvodnění ani nevzpomenou.

Čtenář novin dovídá se po ranním spánku, že nový šibal jest lapen. Byl důmyslný — vodil detektivy dlouho za nos — výtečně se bránil — teď jest uvězněn. Odychne si a nevzpomene, že měl dítky, kterým se nedostane takového zaopatření jako otci, neboť si toho ještě nezasloužily. Satyrik neb lidumil mohl by napsati následující dialog u dveří polepšovny: »Jsem v nebezpečí dáti se na špatnou cestu, otec jest zavřen, matka též — přijměte mne sem.«

»Co jste vyvedl už?«

»Dosud nic — jsem zachovalý, až na to, že otec jest zavřen.«

»Zde jest polepšovna; sem dodává dorost policie jen z přinucení.«

»S Bohem.« — Dvéře se zavrou. Věrný Cerber nepustil vetřelce sem. Za týden přivede policejní zřízenec dítě sám — a bez prosby dostává se mu toho, co nemohlo dostati s prosbou.

Zbožný advokát důsledně přemýšlel, že, když otcové se zavrou pro zločiny, zjednává se jim zástupce, aby je hájil proti státnímu ná-

vladnímu, že jest třeba též advokáta pro jejich opuštěné děti. Tento úkol přijal sám a opatřil jim domov, kam přijímá nejen vlašské děti, ale pokud stačí místo, i příslušníky všech národností, neboť národové naší humanní doby se stejně pečlivě starají o děti uvězněných. Bezplatně je přijímá do nové Pompeje, aby druhý výbuch evropské sopky byl o něco mírnější.

Chytrý pan advokát chopil se prakticky svého úkolu. Na pomoc vzal hned tisk, ovšem ne liberální, ale svůj vlastní, a vydává »Valle dei Pompeji« a v něm slovem i obrazem budí zájem pro »figli dei Carcerati«. Zde vidíte obraz »Banda musicale dei piccoli figli Carcerati.« To jsou právě oni hoši, kteří by za nedlouho nosili na rukou blýskavé řetězy, kdežto nyní naučili se kromě práce v zahradách a dílnách též hudbě. Chovanci Longovi usmívají se radostí. Vším právem; ošaceni jsou stejnokrojem, který neznamená hanbu jako státní stejnokroj kárance; učí se něčemu jinému, než oplzlým řečem a lání, jest postaráno o jejich duši i tělo. V křesťanském ovzduší neslyší pohoršlivého slova, z očí jejich nesálá nenávisť, ale radosť, neslyší výčitek o svých rodičích. Když se naučili psát, a to bývá často první kultura *»dětí odsouzenců«*, píší svým rodičům o svém stavu a zaopatření. Vylíčí svůj denní pořádek, modlitby i práci, i svůj poklid, který našli poblíž proslulé vražedné sopky. Divná to věc, jak tklivé dostávají odpovědi, psané rukou zločinnou.

Vůně kajicnosti vychází z listů odsouzenců: láska, prokázaná dětem jejich, má vliv i na mysli zatvrzelců. Otec, který je pohoršoval, povzbuzuje je pérem ku ctnosti: »Non odiate mai nessuno, ma cercate di far bene a tutti«; »nenávidťte nikdy nikoho, ale snažte se, abyste dělali každému něco dobrého,« psala ruka vrahova do pompejského údolí. Jiný napomíná synáčka, aby byl celý život hodný, hodnější než on a modlil se mnoho k Madonně. Nejen děti dostávají dopisy od svých rodičů ze společnosti vyobcovaných, i Bartolo Longo dostává listy díků: »jak jsem se dověděla, že můj Emanuel jest v Nové Pompeji, otevřelo se mé srdce zase radosti a štěstí,« psala mu zločinná matka z vězení benátského.

Bartolo Longo [1]) a Crispi — jaký to rozdíl! Oba advokáti: jeden světoznámý, druhý světu neznámý. Crispi na tisíce let odloučil děti od rodičů, Longo je získal společnosti a rodičům i samým sobě. Jak často a mnohdy i s pochvalou vyslovováno jméno Crispiho! Současník Crispiho zůstává skoro neznámý; žurnalistika pěstuje zcela něco jiného než blaho lidu. Bartolo Longo není jediný souvěkovec Crispiův, který se svými ústavy charitativními jest neznám.

Kdo zná jméno *Ludvíka de Casorio?* Již 11 let jest v hrobě, a jeho skutky prospěly více Italii než Garibaldiovy; kde jest úcta a vděk krajanů? Abbé M. Le Monnier vydal spis »Vie du P. Ludovic de Casorio«, který odhaluje světu vonnou violu z naší doby. Ludvík de Casorio byl s odpuštěním pánů liberálů špinavý neapolský mnich. Otec jeho, obchodník vínem v městečku Casorio, chtěl míti z něho nástupce ve svém obchodě; matka soudila jinak. Casorio dán na truhlářství, ač srdce zadal jinam. Prostředků ke studiím nebylo. Dověděl se, že jako novic některé řehole by mohl studovati, aby usku-

[1]) Bartolo Longo není poslancem, bere-li 12%, vypátrati jsem nemohl, snad nebere.

tečnil svůj ideál. Vstoupil ku reformovaným Minoritům v Neapoli. Miloval přírodu jako sv. patron jeho František. Celý duševní obrod jeho líčiti zde není na místě. R. 1847. bouřilo to v jeho srdci tak, že kdys kleče před oltářem chvěl se jako osyka, zbledl a omdléval. Přátelé ho dovedli do cely. Co se s ním dálo, nesdělil, ale mluvil o onom dnu jako o svém obrodu. Z jeho cely zmizela jedna věc za druhou, nebyla-li docela nevyhnutelná. Ještě v něm kvasily plány pro budoucnosť. Zřídil si zatím malou lékárničku, ze které by dával léky svým spolubratrům. Později naplněno bylo více síní v klášteře chudými kněžími, jimiž Italie oplývá. Za nedlouho vypátralo jeho oko krásné místečko u Neapole, které by se výborně hodilo pro nemocnici; palma tam stála na vrchu. Koupil je a zde zřídil pomocí svých přátel nemocnici, kterou nazval »*Palmou*«. Věrné přátely našel mezi »terciány sv. Františka«, t. j. osoby světské, které chtějí dokonalý život vésti při svém zaměstnání. As 200 jich nahledal v Neapoli. Ti pomáhali mu sbírati příspěvky a ošetřovati nemocné. To však nebylo jedinou jeho prací. Kdys cestou po Neapoli potkal afrického misionáře s dvěma negerskými hochy. Sv. František miloval Afriku. Ludvík požádal kněze, aby mu oba hochy svěřil na vychování, aby též při své práci v Palmě něco pro Afriku udělal. Brzy seznal, že se černochům velmi ubližuje, že jsou dosti nadaní a mají mnohé slibné jádro. Vedle svých nemocných začal vychovávati v Palmě mladé Negry, pro něž si dojel až do Kaira, kdež jich na 64 vysvobodil z otroctví, aby z nich vychoval misionáře a řemeslníky.

Král Neapolský Ferdinand začal býti Ludvíku přízniv. Ústavu palmovému se dobře vedlo. Však přišly doby zkoušky. Král Ferdinand zemřel; František II. byl mu sice velice přízniv, ale revoluce r. 1859. přinutila krále, aby Neapol opustil. Kardinál Riario byl vypuzen jménem svobody, a jeho hlavní spolupracovníci »terciáři«, (pro svůj šedý oděv »bigi« zvaní) netěšili se zajisté příliš veliké lásce v době, kdy si zloba béře za zástěru svobodu.

Ludvík pospíšil do Říma, aby si zde vyžádal radu u nohou Pia IX. »Svatý Otče,« pravil, »revoluce[2]) vypukla; mám se odebrati do své cely nebo se mám vrhnouti do ohnivého boje?«

---

[2]) Tak všude si počínala revoluce ve všech zemích. V životě bl. Petra Fouriera, zakladatele Školských sester, paedagoga dosud dosti neoceněného, čteme, že v Metách zřídili po stoleté práci ústav vychovavací a vyučovací, který měl přes 400 velkých oken. Roku 1755. začato se stavbou kostela. V revoluci zničen nejen tento dům, ale skoro všecky ostatní. Dnes stojí na onom místě hospoda, kde dříve byl krásný dům a kostel. Dílo osvětymilovné revoluce. *Kdo zastřel těch 400 velkých školních oken,* že jimi dívá se jen spoušť a hrůza na místo slunce vzdělanosti? A proto přece se bude papouškovati, že revoluce šířila vzdělanosť. Nedivme se, že se najde mnoho lidí, kteří myslí, že jest vytloukání oken podstatnou částí moderní vzdělanosti. — Co přetrvalo revoluci, dorazil »kulturní boj«. Školské sestry nesměly býti trpěny v říši bázně Boží — dobrých mravů, kromě těch škandálních historií, které nyní jedna po druhé lezou na Boží světlo k nemalé ostudě kultury a kulturního boje. — V Bavorsku Salesiánky zabývaly se výchovou (Život Karol. hrab. ze Sprety, představené). Když roku 1805. zrušeny byly mnohé kláštery z »naléhavé potřeby«, zrušeny i Salesiánky. Později pro jich velké zásluhy trpěny v Mnichově a Bavorsku na přímluvu sněmu, ale — statek jejich, který jim byl odcizen, nikdy jim vrácen nebyl. Vidíme, nač revoluce má nejvíce namířeno: na statek duchovní, byť i sloužil výchově.

»Synu sv. Františka, vrať se do Neapole, vrhni se do boje a užívej i samých nepřátel svých, abys dobré dokonal; tím bude Bůh ještě více oslaven.«

Ludvík se vrátil do své »Palmy« do Neapole. Zde byl klid a mír. Bratří řádoví, Bigi, děti černošské a nemocní, všechno žilo pod jednou střechou dle jednoho zákona, který nepotřebuje — novel lásky. Pravidla řádová se přesně zachovávala, a chudoba byla od nich ctěna.

Mimo jmenovaná díla v Palmě zavedl Ludvík rozdílení jídla chudým v neděli. V určitou hodinu podáváno všem, kdož přicházeli, jídlo dle prostředků a počtu žadatelů. Liberální duch Garibaldiův také se zmocnil i pánů hostí Ludvíkových. Roku 1860. dostavilo se velké množství lidu ku Palmě a hlomozně dokazovali Ludvíkovi, že »od příchodu Garibaldiho není už rozdílu mezi bohatým a chudým a že musí vydatněji a lépe býti živeni.« To jim vnukl p. Garibaldi, zapomněl jim však sám říci, kde vzít a nekrást, a sám neučinil ničeho. Ludvíku dalo mnoho práce, aby vzbouřené utišil. Uznal za hodné zastaviti nedělní rozdělování pokrmu a svou sílu v čas věnovati jinému dílu.

Zželelo se mu toulavých pouličních dětí, které pánům revolucionářům dělávaly průvod. Svým milým terciářům řekl: »*Začněme se džberem vody!*« Děti ať se umyjí a zase se podobají lidem. Pak jim dáme pro dnes šat a chléb, a pro budoucnost řemeslo, ať se naučí čísti a psáti a především milovati Boha, své a otčinu. Ale kdo mi pomůže? Bohatí, průmyslníci, město, vláda, všichni mi musí pomoci.« To byl plán. Za dvě léta měl již z ulic neapolských sebráno tisíc dětí, vzácné to exempláře bídy. 300 sirotků v klášteřích, 500 ve školách umístěno, kteří sice u svých rodičů bydlili, ale o oděv a stravu většinou se staral sám.

Návštěvu školy měl jen starosvětskou. Do 12 let ve škole, po 12. roce učily se nejobyčejnějším řemeslům: truhlářství, ševcovství atd. Zřídil dva ústavy: pro hochy a děvčata. Přihlášky se sice množily, ale příspěvky vázly. Zde mu prokázal velkou službu spisovatel Pavel Imbriani, který sice nebyl ani zdaleka katolíkem, ale tolik zdravého rozumu měl, že jest lépe vychovati dítě katolicky, než ho liberálně nechati, aby z něho byl lump a tulák. Veřejné mínění mělo jiné starosti než starati se o 1000 umouněných dětí. Stopovalo každý krok králův a Garibaldiův, kde by mohlo zbýti času na otrhánky. Veřejné mínění však lze utvořit. Nejlepší snahy i zákony nestojí za fajfku tabáku, kde veřejné mínění nestojí za nic! Když ne z lásky ke Kristu, tedy aspoň ze soucitu k ubožáčkům prosadil Imbriani, že městská rada povolila měsíční podporu 2.500 lir. Rozdělíme-li celou podporu mezi 1000 dětí na šaty a stravu, nebudou míti ani standard nalezenců, a přece i tento lidumilný obol vzbudil velkou závisť a nespokojenosť. Vzíti svobodné děti z ulice a dáti je mnichu na vychování — to jest hrubé zpátečnictví! Městská rada měla míti jiné věci na starosti, než nadháněti panovačnému mnichu budoucí občany. Rada městská uznala za spravedlivo a moudro vzíti Ludvíkovi 30.000 lir ročně. Vždyť nebyl nikomu vhod. *Bourbonové vykřičeli ho za liberála, radikálové za zuřivého reakcionáře.* Vymoženosti tedy bylo, že takému obojživelníku vzata celá subvence. Na štěstí nerepraesentovala městská rada srdce všech, ona jen ukazovala teplotu srdce *liberálních měšťáků.* Když odepřena podpora, vyvinulo se »*dílo malých žebráků*« tak rychle, že

budí obdiv. Všestranně od vládnoucích nenáviděný Ludvík odpověděl na rozhodnutí rady: »žádné dítě nebude propuštěno.« Podporou jeho byla důvěra v Prozřetelnosť Boží. »Co nám město odejímá, Bůh nám nahradí, Bůh nekonečně dobrý, Otec chudých. Tato díla nejsou pro mne, jsou pro Boha, a potrvají, jak Bůh dovolí, a když je Bůh nebude chtít, ani já si jich nebudu přáti.«

Celý zmatek politický způsobil zmatek vědecký či lépe řečeno nevěrecký. »Věda« slavila triumfy proti církvi. Ludvík chtěl se proti vědě též chopiti vědeckých prostředků a založil »Akademii«, do níž povolával všechny věřící učence a spisovatele, kněze i laiky bez ohledu na jejich politiku. Činnosť akademie nebyla mnohým vhod. V kalné vodě nebylo dobře viděti. Jedni viděli v akademii reakcionářský kvas, jiní podezřelé přátelení s liberály. Aby jitření učiněn byl konec, kardinál Riario akademii rozpustil a Ludvík — poslechl bez reptání. »Děti,« řekl svým přátelům, »Bůh nechtěl toto dílo od nás, On nám ukáže jiné dílo, a to dokonáme.« Založil nový list »Charita«, v němž bojoval proti lži a bludu, a toto dílo dokonal, ano, trvá dosud a vychází již na 25. rok.

Ludvík nebyl úzkoprsým. Miloval přírodu, obíral se hudbou, ano, i komponoval sám, jako druhdy sv. František. Umýval umouněné děti, ale byl schopen vyčistiti hlavy přemyslů od hnoje předsudků, jimiž trpěli na svou i veřejnosti škodu. Mezi svými terciáři vybral nejnadanější hudebníky a pomocí jich pořádal koncerty pro své hochy z Afriky a Italie.

Poněvadž chtěl i ve vznešenějších vrstvách společnosti působiti výchovem a tak šířiti pravé zásady a názory, založil »kolej ku výchovu mladých lidí z vyšších stavů«, jíž dal též jméno »Carita«. Zde ovšem nemohl působiti a přenechal plnou snahu učitelům, ale byl dle vlastních slov ničím a vším. Vliv jeho v hochy byl patrný, ač nevyučoval žádnému předmětu. Přecházel z »Palmy« do »Carity« a působil všude.

Kdys ubíral se do své »Palmy« z »Carity«. Nadějná mládež, odchovaná zásadami Garibaldiovými, viděla mnicha na ulici. Ihned měla plná ústa výkřiků a posměšků, jimiž jej doprovázela. Ludvík zůstal státi, zahleděl se do země, sepjal ruce, mlčel a čekal. To bylo mladým svobodníkům příliš prudkým káráním, a proto se chtěli vytratiti. Ludvík sňal svou čepičku, podívá se dobrácky na ně a prosí za almužnu: »Mladí lidé — dí — žertovali jste s chudým bratrem, teď mi musíte něco dáti; potřebuji almužny pro své chudé sirotky, kteří hladoví.« Studenti se zastyděli a splnili Ludvíkovo přání.

Mladé studenty lze omluviti, říkají to, co byli slyšeli a četli, ony pány, kteří do nich přednáškami a spisy vnesli mračno pomluv, stíhá vina sprostého chování a surovosti.

Jindřich Keiter, redaktor »Deutscher Hausschatz«, vybral ze 300 románů a básní přednějších spisovatelů moderní Germanie, v nichž se štve proti všemu, co jen drobet souvisí s církví katolickou. Divme se, že pak vzdělanosť se jeví v surovosti. Jestli je kde stín, promění se v egyptskou tmu; nejpohodlnější jest ovšem lež a vede právě tak k cíli jako historicky zkroucená událost. Pro tutéž podlost činitelů veřejného mínění musil šlechetný Ludvík trpěti v kriminále.

R. 1866. vypukla cholera. Před ústavem, kam dával Ludvík své sirotky, nezůstala státi. Ve dvou dnech přihodilo se 23 úmrtí

v klášteře u sester, kteréž pověřil k výchovu sirotků. Uvážíme-li, odkud bral děti, pochopíme hned, že materiál jeho měl v sobě mnohou náklonnosť k zhoubné choleře. Dřívější zanedbanosť nedala se v několika měsících odstraniti. Veřejné mínění bylo však se soudem ihned hotovo: Ludvík byl nedbalým a nesvědomitým, on jest vinen smrtí 23 nadějných synů svobodné Italie. Veřejné mínění žádalo, aby byl potrestán, a to hned. Ludvík odveden do žaláře. Když ho vyšetřující soudce předvolal, byl pohledem na chudého mnicha tak dojat, že šel mu vstříc — a ruku mu políbil. V krátké době byl Ludvík propuštěn. Pravda vyjde sice vždy na jevo, ale ne každý, kdo slyšel pomluvy, uslyší také vyvrácení její. Péra mnohých žurnalistů poskvrněna jsou mnohým hříchem proti cti a dobrému jménu.

Ludvík zřídil si ze žen III. řádu sbor ošetřující nemocné a dal jim jméno »Alžbětinky«. Úkolem jejich bylo nejen nemocné ošetřovati, ale i dítky. Zvláštní péče věnována umírajícím.

Do r. 1869. byla Neapol polem jeho činnosti. Pak rozšířil působnosť svou i na Florenc, kde opět pomocí svých oddaných duší ze III. řádu založil útulnu pro hluchoněmé a vedle ní zřídil školu mimo dílny pro tiskaře, truhláře a kováře. Jako ctitel sv. Františka zřídil i v Assisi ústav pro hluchoněmé a slepce. Počátky byly chudičké, ale vedly ku šťastnému dokončení díla.

Pramenem nadšení Ludvíkova byl vzor jeho, jemuž se obdivoval a jehož následoval: sv. František Serafinský. Úcta k němu pohnula ho, že při stoleté památce narozenin Františkových zbudoval mu pomník v Neapoli. Ctitelé chudého Františka přispívali hojně. Na podstavci pomníku jsou nejznamenitější vlaští členové III. řádu světcova: Dante, Giotto a Kristof Columbus. Pomník jest tehdy oprávněn, když vzbuzuje touhu po dobrém. Takovým jest pomník Františkův. Nebudí touhu po pálení, ani vraždě a mstě, ale touhu po milosrdných skutcích.

Ludvík neměl ctitelů jen mezi chudými, ale i mezi spisovateli a učenci: Cesare Cantu, Tomaseo, Guasti a jiní byli jeho důvěrníky.

Dosud nezřídil žádného ústavu v Římě. Po nastoupení Lva XIII. počal i v Římě pracovati. Při první své audienci oslovil jej Lev XIII.: »Musím ti učiniti výtku. Zřizuješ ústavy v Neapoli, Florenci, v Assisi a nic v Římě?« — »Svatý Otče — odpověděl Ludvík — najali jsme dům ve čtvrti Macao a v listopadu počneme zdarma vyučovati.« — »Dobře — tak má býti Řím středem — kdykoliv do Říma půjdeš, chci tě viděti.«

Při zřizování ústavu pracoval též ručně sám, ač již byl starcem, často nemocí trápen a nebezpečnými operacemi mořen. V poslední době vláda liberální, která ničeho neučinila ve prospěch chudiny, aspoň chtěla míti tu zásluhu, aby byly zakázány soukromé sbírky, kteréž konali »bigi«, terciáři Ludvíkovi. Tím zákazem by byly všechny jeho ústavy zničeny. Vláda nic nedala, Neapol podlehla nátlaku radikálů, král byl vypuzen, nezbývala než chudina a lepší ze zámožných. Ve šťastnějších dnech dostalo se druhdy Ludvíkovi vyznamenání, že byl jmenován rytířem řádu sv. Mořice. Vzal papírový dekret na pomoc a spěchal ku praefektu města, aby vymohl zrušení zákazu, což se mu skutečně poštěstilo.

Ani ve vysokém stáří nezapomínal osnovati nové a nové plány. Na svahu k moři zřídil asyl pro námořníky a rybáře, aby se aspoň na krásný záliv Neapolský ve svém stáří těšili.

Tím není vše ještě vyčteno, co šlechetný Ludvík vykonal. Bylo by třeba ještě uvésti nemocnici pro krtičnaté děti, dům pro duchovní cvičení a jiné ústavy. V rodišti svém Casorio zřídil výhodnou zastavárnu, aby vyprostil rodáky z rukou lichvářů. Kromě této zevnější péče o chudé ještě mnoho pracoval ve zpovědnici a u psacího stolku, měl rozsáhlou korrespondenci. Jako smrtelný stařec všeobecné vážnosti se těšící napsal list králi Humbertovi: »Veličenstvo! Dovolte chudému synu sv. Františka prositi Vás za osvobození sv. Otce Lva XIII., aby mohl svobodně úřad svůj konati ku blahu ubohého lidstva. Ukažte se hodným dědicem tolika svatých předků. Učiňte Neapol sídlem své vlády a zanechte Řím sv. Otci.«

R. 1885. dne 27. března blaženě dokonal. Církev zavedla o něm proces blahořečení, a lze doufati, že bude účasten cti oltářů, který seděl v žaláři. Jméno jeho — kromě listů katolických — jest zcela neznámo. Jak šťastnější jest Garibaldi! Msta však za nespravedlivou nedbalosť kráčí v patách. Společnosť plodí pak radikální Garibaldy a odstrašuje Ludvíky. Každý, kdo prudce útočí, považuje se za spasitele vlasti, toť kletba pokaženého veřejného mínění.

Jest tak jen v Italii? Svobodné Švýcary[3]) trpí bázní před vším katolickým právě tak jako Čechy a jiné země »křesťanské.« Obrany psaly se od počátku církve, a bude jich třeba stále. Pověrčivosť intelligence jest neuvěřitelná. Severně od Luzernu jest při stanici Muri viděti velikou budovu staršího rázu. Ptáte-li se, co zde jest, řeknou vám, že nic; a co zde bylo? Benediktinský klášter se školou. Boj za »svobodu« zničil r. 1841. klášter a uznal za dobré nechati jej ležeti raději v rumovišti, než trpěti katolický výchov. Kantón stal se majetníkem kláštera i pozemků, které přenechal akciovým společnostem za různými cíly, jedinou věc si vymínila správa kantónu: Kdyby budova měla býti vychovavacím ústavem, aby dříve bylo vyžádáno svolení vysoké rady t. j. srozumitelně řečeno: Ke všemu budovy můžete užit, ale ku katolické výchově nedá vysoká rada tak snadno povolení, to jest pojištění liberálů i pro budoucnosť z doby,

[3] V Laufen, obci kantonu Bernského, bydlí katolíci a něco maličko »starokatolíků.« Kostely rozdělili si po dlouhých bojích tak, že katolíci starokatolíkům musili přenechati malý kostelík a sobě jako velké většině ponechali větší kostel farní. Letos v lednu měla dostati starokatolická fara nového faráře. Svobodomyslní starokatolíci se domnívali, že k takové slávě jim nestačí jejich kostelíček, a proto chtěli konati slavnosť v kostele katolíků, čemuž tito nechtěli svoliti. Na straně starokatolíků stojí však zástupce »práva«, kantonální vláda Bernská, která jest toho svatého mínění, že sláva starokatolíků by se měla konati v kostele katolickém. Věc přijde před vyšší instance, a není vyloučeno z názorů spravedlnosti vládních kruhů, že budou katolíci zase odmrštěni. O podobném znásilňování většiny menšinou u nás nemůžeme mluviti. Podobných kousků má Švýcarsko mnoho. Není všecko zlato —. Anarchistům jsou všechny kantóny otevřeny — Jesuitům a spřízněným řádům žádný! I v katolických kantónech Schwyz-Uri a pod. mají zákony, nad nimiž katolík vrtí hlavou. Na př. katolík nesmí pro účely církevní v závěti více odkázati než tuším 1000 fr. Jaká to opatrnosť! Obětiví katolíci dají za živa. Řehole nesmí volně se svým majetkem nakládati, její snesení podrobena jsou kantonálnímu schválení. Ani letos při obnoveném jednání o tomto paragrafě nemohli katolíci proraziti proti liberálům, kteří měli většinu dvou hlasů. Jeden kněz mi vyprávěl, že kdesi odepřel katol. kněz notorickému ničemovi, který skončil samovraždou, pohřeb. Bohaté přátelstvo vedlo proces pro urážku na cti. Konečný soud rozhodl, že musí býti vykopán a církevně pochován! Jest nepochopitelno, kterak muži jinak svobodomyslní stanou se tyrany, jedná-li se o katolíky.

kdy měly v ruce veškeru moc. Kantón Zugský snadno zase může přejíti v ruce katolické, ale vysoká rada se z liberalismu nedá jen tak vyrvati.

Dvě šlechetné dámy vzaly na se těžký úkol povznésti opuštěný klášter a učiniti z něho opět sídlo vzdělání. Statné ony dámy jsou slečny Elisa a Agatha Frey z Muri. Ony jsouce katoličky, čítaly též katolické listy a v nich tak mnohý článek o charitativních snahách katolíků i velkých výsledcích, jakých se dodělal Bosko v Turině. Četba katolické žurnalistiky učinila je Boskovými kooperatory. Bosko, aby nabyl dosti podpor pro své ústavy, zřídil sbor pomocníků z osob světských, kteří doporučováním a almužnou svou sebe menší chtěly pomáhati při velkolepém díle. Jest to druh III. řádu Boskova. Podmínky zcela jednoduché: žíti život pravého křesťana, vyhýbati se všemu přepychu, zbytečným výdajům a věnovati spíše něco strádající chudině a hlavně ústavům Boskovým, aby mohl více mládeže zachrániti. Z modliteb není předepsán leč jeden »Otčenáš« denně za zdar mládeže. Za to jsou kooperatoři Boskovi účastni všech duchovních výhod jako členové III. řádu. Obě dámy staly se kooperatorkami. Prostředky jejich dovolovaly, aby osobně shlédly dílo Boskovo v Turině, kteréž je v horlivosti ještě posilnilo. V Muri zřízen místní odbor kooperátorů, jichž duší jmenované dámy jsou. Zatoužily též ve Švýcařích usaditi Salesiány, ač dovolí-li to svobodomyslná vláda. Před očima jejich stojí prázdné budovy, druhdy klášterní, které by jen přestavby vyžadovaly. Veliká budova, kde umístěn byl po saekularisaci jakýsi státní chorobinec, vyhořela a od té doby zůstává nepoužita. Menší budova dostala se koupí do jiných rukou a šťastně vyvázla z »povolení vysoké rady,« kdyby měla býti školou nějakou. Tuto budovu zakoupily šlechetné dámy za 65.000 fr., a co tyto řádky píši, už jsou v nich Boskovi synové. V červenci vlaští dělníci pilně opravovali revolucionářskou práci. Staré krásné malby a štukatérské [4]) práce na stropech i ve zdích jsou svědkové lepších dob. Nyní znova katolické duše chtějí místo zasvětiti církevní tmě a — sv. Josefu, aby zde byl zřízen ústav Boskův pro Švýcary. Místní odbor kooperatorů v Muri vydržuje asi 24 hochů v Turině, z nichž 12 se učí řemeslu a 12 studuje. Někteří z nich mají úmysl věnovati se práci Boskově doživotně. Při ústavě zřízeno bude nedělní oratorium pro mládež škole odrostlou. Zřízením ústavu v menším domě zmařily kooperatorky Boskovy slavné akciové společnosti, která jest majitelkou ústavu, její plány. Společnost chtěla by draze prodati, kooperatoři však koupili pro začátek menší budovu a budou vyčkávati, až akciová společnost se nabaží svého jalového majetnictví. Jakoby kletba spočívala na saekularisované budově: zemědělská škola udělala zde fiasko, chorobinec vyhořel, a pořízena sotva krytba, aby se předešlo dalšímu rozpadu. Snad zase budou vzkříšeny staré klášterní stěny k novému životu pro blaho lidstva. Na cestě své vzal jsem též lokální plátky do rukou, abych věděl, co píší o budoucím oratoriu Salesianů v Muri.

---

[4]) Při procházení opuštěných síní a sálů klášterních, které nesou stopy umělých prací, vzpomněl jsem si na naši »Zlatou Korunu«, druhdy stkvost našeho království a nyní — kovárnu. Pomník vítězství Ottakarova u Kressenbrunnu jest v horším stavu než před sto lety vyšívaný — fértoch neb šněrovačka, které se v době »národopisné výstavy« zrovna fanaticky sbíraly jako důkazy naší kultury. Móda tyran.

Na místě aby se radovaly, že prázdná ssutina bude znovu zbudována a bude cvičištěm mládeže řemeslné, opuštěné, a v neděli se leckdes toulající, psal ubohý plátek o nebezpečí, které hrozí Švýcarům z rozpínavosti ultramontánů, kteří prý r. 1896. na několika místech se usadili, a ještě prý do zimy přijdou Salesiani do Muri. To jest podpora liberálního tisku katolické charitě: raději ssutiny, než katolický život. Nedivím se hrozné předpojatosti i svobodomyslných Švýcarů. V učebnici: Illustr. Lehrbuch der Welt u. Schweizer Geschichte für obere Stufe der Volksschule s. 139 učí se o Jesuitech a spřízněných řádech, že schvalují kralovraždu, že mají a učí zásadu, že účel světí prostředky, nemravnou morálku, a že jsou nesnášelivi. Tyto zásady stanou se běžným penízem dorůstajících Švýcarů a pak mají objektivně souditi, když už jim překrouceny jsou názory v mladém věku. V Číně jen nohy mrzačí, u nás liberálové mysl dítek, a pak ještě žijí v domněnce, že podporují osvětu a blaho.

Kdyby spisovatelé místo prázdných frází[5]) seznamovali čtenářstvo s podniky v pravdě lidumilnými, získali by mnoho lidumilů. Obě šlechetné dámy Frey-ovy jen svou četbou přivedeny byly na lidumilné stopy. Poučný mi byl rozhovor s jednou z dam. To nadšení, s jakým mluvila o budoucím ústavě, znalosť katolického života, ráznosť v jednání svědčily o výtečném výchovu katolickém. Sdělila mi, že muži pro tento směr velmi málo dělají, že lze spíše obecenstvo nižší získati než intelligenci. Proč — jest pochopitelno: — nevědí než, co čtou — a dle toho smýšlejí; vždy musíme vyznati, že duševní mrzáctví přítomné doby jest plodem nízké žurnalistiky bez zásad, bez mravnosti, svorné jen v nenávisti všeho katolického. I může katolík říci, jak kdys volal Jeremiáš: Což jsem vrah aneb zloděj, že všichni proti mně povstávají? To jméno katolík už svým významem poukazuje na obec lidstva veškerou, a jsou to právě osoby katolické, které vykonaly veliká díla pro obecenstvo, od něhož vzali jen opovrhování a později nepaměť.

Hledejte ve slovnících jméno Mrs Eliza Seton, budete hledati marně a pohříchu budete i v katolických knihách hledati bez výsledku. Alzog v dějepise činí o ní zmínku, a ta není ještě věrná. Tato žena způsobila pro Ameriku mnohem více než všichni její oslavovaní generálové dohromady. Paní Eliza Setonová jest konvertitka. Ona jest důkazem pravdy, že Bůh často vyvolí si osoby mimo církev, aby vykonaly veliká poslání v církvi Boží. Obrácenec Manning byl

---

[5]) Svatopluk Čech napsal kdys pěkný a humoru plný článek o frázi v literatuře. Jak se dosud pamatuji, dělal si posměch ze stereotypních okras slohových a společenských rozmluv: »v hluboké a nejhlubší úctě«, »vší úctě«, »bílý rubáš« atd. Zdařilý článek. Však tyto fráze byť k smíchu nikomu neškodí, horší však jsou fráze, které se vymstí na těch, komu se vtrousily do hlavy, a neměl více příležitosti se jich pozbaviti, ku př.: »temný středověk«, »ukrutná inquisice« (jakoby jenom samé nevinné byla měla před soudem) atd. Náš jiný přední básnik píše ve »Zl. Pr.« 1896. 19. č. (Vrchlický):

»U Galilea stát, (bych si přál) když při mučidle
svou pravdu hlásal. —

Tomuto přání nelze vůbec vyhověti, poněvadž Galilei mučen nebyl, ale fráze se ohřívá, a záštiplný předsudek zůstane. Když ani skutečně nadaný a vzdělaný muž nedovede se sebe setřásti kal starých frází, co máme čekati od jiných? Galilei by se snad dříve dal přesvědčit o opaku své pravdy, než ctitelé jeho o opaku své lži.

na koncilu Vatikánském zvláštním nástrojem Božím. Paní Setonová byla chotí zámožného obchodníka v New Yorku, známa jako vzor ženy dokonalé. Nehody a neštěstí začaly stíhati jejího manžela. Nahromaděný po celý život majetek počal se ztráceti jako sníh při sv. Janu Křtiteli. Statečná paní neztrácela mysli, byla pravou oporou manželovou. Manžel podléhal dojmům a ztrácel své zdraví. Paní Setonová doprovodila jej do Italie, kdež měl nabyti bývalého zdraví. Pečlivé ošetřování život jeho pod mírným nebem italským prodloužilo, ale zdraví nenavrátilo. Paní Setonová osiřela. V Italii viděla církev katolickou, ale jen z dálky. Když byla sklíčena opuštěností a neštěstím, hledala útěchy duchovní, ale nenalézala ji mezi svými evangelickými souvěrci. Brala útočiště ku předním mužům svého vyznání, aby ji poučili, ale rady jejich a odpovědi jejich neuspokojovaly bádavou paní Setonovou. Nenašla pokoje, až po mnohých oklikách ocitla se ve staré církvi apoštolské, kdež nalezla pravdu, mír a milost. Šlechetná paní za dojemných okolností vstoupila v církev svatou. Jak vznešené byly její plány, dosvědčuje její heslo: »Nehledím ani do předu ani do zadu, nýbrž vzhůru.« Tato nepraktická jinak zásada vychovala v ní první Milosrdnou sestru severní Ameriky, kdež její družina jest známa pod jménem »Sestry lásky« a pisatel jejího obrácení píše v American Catholic Quarterly Review 1894. s 112: »Ve vyšších akademiích naší země, v nízkých školách farních, v nemocnicích, v útulnách a chorobincích, na bojištích, v dobách epidemie a moru dcery matky Setonové, »Sestry lásky«, získaly si pochvalu dobrých lidí, a její svatá díla dobyla cimburí nebeská.«

My katolíci nežádáme čest pro pouhou osobu, ale čest pro blaho lidí. Jestli zahrnuti jsou hanbou a zapomenutím nejlepší obětivé duše katolické, kde se má bráti nový dorost? A přece bez obětivých duší bude život společnosti jako jízda bez oleje; konec konců jest neštěstí vždy.

Biskup Dupanloup mluvil nad rakví šlechetného generála Lamorierèrea a pravil též toto: »Říká se, že svět jest veden geniem, já však tvrdím, že bývá zachráněn hrdinami a hlavně takými, jichž hrdinství věrou jest zvýšováno. Víra jest oheň, který duši mění. Ona se snáší na hlavy žen, mužů a dětí a činí z nich mučeníky, apoštoly a anděly křesťanské lásky k bližnímu.« My máme geniů dosti. Geniálních spisů o národohospodářství, sociální bídě a předvěkých zkamenělinách, takových spisů máme haldy. Naší době schází hrdinové povznešení věrou, aby byli anděly lásky.

Statistikové angličtí mohou udati, kolik lidí spí denně na lavicích, nemajíce ani tolik, aby zaplatili nocleh, přesně udávají, kolik jich jest v kriminálech, jak starých a po kolikáte, vědí a mají sečteny všecky oběti žen, které civilisace XIX. vodí na trh, neschází ani počet modrookých a jiných, v této záležitosti nám neschází geniů, ale hrdin lásky. Potkáte-li se kde s ústavem, který jest věnován tomuto hrdinství víry a ne genialnosti, vždy jsou to duše křesťanské, které stojí za ním jako zakladatelé, udržovatelé a podporovatelé. Nejsou to hrdinové ducha, ale hrdinové lásky.

Známo jest, že Londýn má vedle bohatého středu svého celé žebrácké čtvrti v pravém slova smyslu. Generál Booth ve spise »Ju darkest England« (V nejtemnější Anglii) čítá počet vyděděných v Anglii na 10% a nazývá je potopenou desetinou, (The submerged

teuth) o něž se nikdo nestará, leč policie, když něčeho se dopustí. Anglie jest však též země, kde činnosť katolické církve byla zúplna do nedávna potlačena. Olej lásky křesťanského milosrdenství byl odstraněn. V poslední době činí Anglie velmi mnoho podle vzoru katolické církve. Nejvíce pak činí generál Booth, věřící křesťan, o němž snad zvlášť bude pojednáno. Prostředky, jimiž chce pomoci »potopené desetině,« jsou satisfakcí katolické církvi, neboť jsou jejím prostředkům velmi podobné. U nás v Čechách rozpoutává se den ode dne prudší boj proti všemu, co jest katolické, jak dosud u nás nebylo. Kdo praví o sobě, že mají dobrý zrak, mohou viděti konce, k nimž toto soustavné štvaní vede. Abraham a S. Clara přirovnával církev k ořechovému stromu, na nějž kluci tím více házejí, čím lepší ořechy má.

Statistika má sečteny všechny oběti neřesti — a úřadní seznamy i jména velmi mnohých, byť ne všech má zapsána. Učenci geniálně píší, ale — více nic. Jest církev naše, která nemá sice žádné statistiky obětí padlých a kleslých — ale která má seznamy povstavších a zachráněných. Životy sv. vyprávějí o biskupu z Míry sv. Mikuláši, který se postaral o dcery měšťana, aby nebyly zneuctěny, a letopisy nám vyprávějí o celé řadě mužů a žen, kteří podobně jednali, ale vždy to byli hrdinové povznešení věrou.

P. Eudes,[6]) o němž jsem psal v »propagandě protestantské«, nalézal jen mezi nejzbožnějšími křesťany zastance, když zřídil ústavy pro povstání kleslých a v nebezpečí jsoucích. První představená ústavu Eufrasia Pelletierová přijímala do ústavu tolik osob, kolik jen pojati mohl. Často trpěly sestry s ní hlad a těšily se, když trpěly jen ony. Žily o černém chlebě a zelenině, aby mohly více ubohých zachrániti. Těch přes 215 domů se 6000 sestrami Dobrého pastýře vykonalo více pro kleslé než všichni geniální statistikové se svými spisy dohromady. V čem shledávají jmenované ústavy největší potíž? Ve veřejném mínění. My nemáme listů rozšířených, které by budily pozornosť obecenstva a psaly jako na př. austrálský »Canterbury

---

[6]) V duchu Eudesově působila Karolina hrab. Lamoroux v Bordeaux, současně s věhlasným kardinálem Cheverem, jejž jedni nazývají druhým Fenelonem a jiní novým Vincencem de Paula. Na váhu padá, že obě duše bohumilé působily v době revoluční, kdy, jak dí životopisec její: »útočiště ctnosti byl žalář a odměnou stínadlo.« Karolina Lamoroux věnovala nejen majetek, ale celý život nešťastným dívkám. Slečna Lamoroux byla odchovankou kněze faráře Marmandea, jenž byl od revolucionářů dnem i nocí, jako *nebezpečný státu a lidem, pronásledován.* Pohnul šlechetnou hraběnku: exi de cognatione tua (Ex. 12. 1.) Vyjdi z příbuzenstva svého a zůstávej s dívkami, které ti Bůh jako matce svěřuje, tvůj byt buď jich útočištěm, tvoje nevinnosť ulož si pokání s ubohými, abys jim trpkosť kajicnosti osladila, dle příkladu Spasitelova kaj se, abys kající získala. Přetrhla svazky všechny, které ji poutaly ke světu, a dům její stal se domem Božího milosrdenství. Šlechetný Cheverus (později kardinál, dříve od revoluce francouzské vypovězený a v severní Americe jako misionář po 27 let působivší) nazýval ji »zázrakem své dioecése.« Když mu vyprávěli, že nevysvětlitelným způsobem několika hrstkami mouky 300 osob nasycovala, pravil: »že činí divy, mně není nápadné, ale nápadno by mi bylo, kdyby divů nečinila.« Její nadšení pro povznesení ubohých kleslých činila ji tak výmluvnou, že biskup Frayssinous pravil o ní: »Bossuet sám nikdy nic krásnějšího neproslovil.«

Šlechetná tato hraběnka jest tak zapomenuta, že ani katol. slovníky Wetzer a Welte heslo její neobsahují, což teprve světské knihy. Bez takových duší by ani nadšený Cheverus nedokázal, co s jménem jeho jako chlouba se spojuje. Bez pocty pro ně sotva věk podobné jim duše odchová.

Times« 11. července 1895. o řádu »Dobrého pastýře« : »Založen teprve před půl stoletím, statečnou paní matkou Marii Pelletierovou, jejíž jméno i u nekatolíků jest v úctě, obrovsky pokročil jmenovaný řád a hostí 40.000 osob pod svými střechami, jeho účel jest: vrátiti ženu její důstojnosti, a vykázati jí místo ve společnosti, které ztratila svými poblouzeními.« Není to mnoho chvály, ale je to aspoň uznání a seznámení s obecenstvem, my i podobných zpráv marně v liberálních listech hledáme.

Navštívil jsem v kantoně sv. Havelském v Altstätten r. 1868. založený ústav »Dobrého pastýře«, který již ze dráhy svou kopulí nad kostelem poutá pozornosť. Prvním zakladatelem ústavu jest kantonální rada a spolu předseda církevní obce *Jan Rist,* jehož jméno ve stkvělé upomínce zůstalo v celém kantoně, a obrazy jeho jsou v četných rodinách. Chtěje napraviti leckteré pohoršení, umínil si začíti s mládeží, jako nejbezpečnější cestou. Zakoupil stateček a upravil jej v ústav nákladem 50.000 fr. Druhý rok hostil ústav již na 100 osob ochranu a polepšení hledajících. Šlechetný Rist říkával: »Čím více rozdám, tím více přijmu.« Nikdo nevycházel bez podpory. O svých darech nedovoloval v listech psáti. Jeho příklad přitáhl i mnohé jiné dobrodince. Manželka Ristova měla velikou zásluhu o ústav, ježto byla první příčinou šlechetného rozhodnutí mužova.

Za doby pětadvacetiletého trvání ústavu vystřídalo se zde 994 dívek, z nichž bylo 308 z kantonu sv. Havelského, 163 z ciziny, 523 z ostatního Švýcarska.

Musil bych opakovati různé varianty událostí, které jsem uvedl ve »Vlasti« r. 1895., kdybych měl vyprávěti zajímavá sdělení velice vlídné paní představené. Několik významějších uvedu. Krásné děvče posláno bylo sem do ústavu. Mělo známosť. — Když přetržen poměr, pronásledoval ji svůdce její až do ochranovny svými dopisy, které dal ženskou rukou a ženským jménem psáti. Opustila ústav, ale vrátila se brzy zas, protože neměla pokoje. Po dlouhých bojích nabyla znova mravní síly, že mohla býti doporučena do služby. Provdala se za protestanta, však každý den šla na mši svatou a vedla si jako vzorná žena. Každý den se modlila před obrazem sv. Magdaleny, obnovujíc sv. úmysly. Když se stala matkou, žádala, aby představená ústavu byla kmotrou. Zemřela již, a to právě v den sv. Magdaleny.

Dvanáctiletá Vlaška dodána do ústavu; otec byl v kriminále pro lupičství vyobcován byv ze Švýcarska. Dítě kradlo doma ve Švýcarsku. Otec z kriminálu vyšel a chtěl dítě k sobě vzíti, aby mu pomáhalo »živiti se«. Ústav ji uchrání nejen před světem, ale i vlastním otcem. Diskretnosť nedovoluje více psáti. Také jsou varianty do set ve stu domech u tisíce osob. Zajisté jest zde hodně zachráněno z »potopené desetiny«.

Chovanky zde pracují pro vývoz krajek a pod. výrobků a zaměstnávají se při polním hospodářství, dokud se vyznají v takové práci. Velebná matka dala mi zazpívati písně ve sboru vážného i veselého obsahu a přednésti několik podařených kupletů. Zdravé a veselé tváře svědčí o spokojenosti. Nejedna volí stráviti život v ústavě, ač jest jí volno vstoupiti do života zpět, ano, ústav by jí návrat čestně usnadňoval. Tyto osoby mají zvláštní oddělení a jsou značnou podporou v boji pro mladší chovanky, dokazujíce svým vlastním životem nejen možnosť, ale i sladkosť počestného života. Dobře píše

štrasburgský biskup o podobném domě: »dobré, které ústavem se děje, nelze ani popsati. Můžeme právem se domnívati, že ze všech ústavů dobročinných, za něž lidstvo křesťanskému náboženství děkuje, sotva jest některý, který by více konal.«

Jaký ohlas nalézá ústav u obecenstva? Dvojí. Jsou jeho podporovatelé a ctitelé a jsou jeho nepřátelé a škůdci. Liberální listy přijímají s velikou pochoutkou každý klep nepolepšitelné neb uprchlé chovanky a osnují z nich celé romány. Před několika lety byla podobná aféra ve Vídeňském ústavě, kde se znechucovala kázeň a pořádek nové korrigentce, a všechny liberální listy učinily z prohnané lhářky hrdinku děje. Milejší jest jim loviti utonulé z vody, než viděti je ve školách ochranovny. Zde působí opět jen tisk největší škodu. Tisk přivábí 100.000 lidí na výstavu některý den a sám se v duchu usmívá svému vlivu. Kdyby většina listů plnila svůj úkol, jaký pokrok by učinila vzdělanost! Jsou zajisté i mezi liberály zrna nejhoršího, kteří dávají křesťanskému milosrdenství svědectví, jako nevěrecký Maxime du Camp, jenž v díle svém o »dobročinných ústavech křesťanského milosrdenství v Paříži« praví: »je-li cesta do nebe, pak jest to cesta milosrdenství.« Tisk náš by mnoho prospěl, kdyby se zřekl stranictví a z lásky k lidstvu podporoval, co ku blahu jeho jiní učinili. Známý MDr. Hahn v Cáchách, dávaje zprávu o »Ústavě dobrého pastýře«, takto končil: »Ústavy dobrého pastýře mají úplný nárok na podporu všeobecnou ne snad jen se stanoviska křesťanského, nýbrž i se stanoviska čistě lidského.« Kdo by se to u nás odvážil říci?

Proto nezbývá, než chopiti se vší silou apoštolátu tisku, a to všeobecně a důsledně.

Slunéčko nad řekou.

Hle, slunce nad řekou tak jasně plápolá,
zde zlatí hladinu, tam znikne v rákosí,
paprsky duhové rozsévá dokola
i drobnou pomněnku na břehu porosí.

Když zvolna zapadá za štíty dálných hor,
tu vlnky průhledné naposled zulíbá,
růžovým odleskem obejme všaký tvor,
než hvězda večerní jej v spánek zkolíbá.

I po tvém západu, slunéčko zářivé,
jest pára nad řekou tak teple prohřáta,
jak v duši věřící vědomí blaživé
nad Boží milostí, jež tak jest bohata.

L. Grossmannová-Brodská.

Růže a trní.

Hle, všude kvetou růže,
vzduch plní vůní svojí,
ó, proč k těm stkvostným květům
se také trní pojí?

Jen upokoj se, srdce,
nes klidně žalů jarmo,
Bůh-li ti trní určil,
po růžích sáháš darmo. —

I kdysi na Golgotě,
když nebesa se tměla,
jen trní, ostré trní
měl Kristus kolem čela.

L. Grossmannová-Brodská.

Nad mučeníků hroby...

Nad mučeníků hroby,
nad prachem jejich těl,
vítěznou po vše doby
jsem tebe, lásko, zřel;
ve blesku meče, v poutech,
v žalářů dusných koutech
tvůj šat se nachem stkvěl.

Tys na hranicích plála
i v živých pochodních,
tam's klíčila a zrála
v červáncích východních
a jako pevná skála
jsi před tyrany stála,
když v tvář ti metli smích.

A stejně v prsou kmetů
a mužů, dítek, žen
k úžasu bludných světů
byl cit tvůj obsažen;
čím krutěji tě hnětli,
tím výše hnal své metly
tvůj, lásko, mocný kmen.

A dlouhá řada věků
tvůj rudý nese znak
na čele svatých reků,
jež smrti halí mrak;
však z hrobů jejich tiše
táž láska ještě dýše
svou vůni do oblak.

Z té velké, božské, svaté,
jíž klne nevěra,
z té bludem nepojaté
ranního za šera,
z té lásky vrchovaté
nám krůpěj rosy zlaté
dej, Tvůrce veškera.

Nechť v nové síle k zdaru
nám bleskne ze zraku
a ve svém kuje žáru
zbraň nových zázraků
a raději světy sboří,
jen ať se nepokoří
nepřátel nátlaku.

P. *Karel Burian*, křižovník.

Dobroděj.

Obraz z našeho společenského života.

Napsal **Alois Dostál.**

(Dokončení.)

VII.

Třibice vzrůstaly a nabývaly víc a více pověsti. Bláha posud nerozmnožoval závodů, ale ty, které stály, zdokonalil. Obával se, by rolníkům neubylo pracovných sil, jež dělníci raději věnovali továrně. Žádných žen nevzal do práce, odkazuje je na podělkování u statků ve volné přírodě, kde jim bylo zdravěji než v uzavřených místnostech.

Nadále bylo Bláhovou zásadou, by průmysl ruku v ruce kráčel s orbou; druhá ruka v obchodech byla vymýtěna, a každá stopa půdy docházela pravého ocenění. Bláha zkoumal, kde by co rostlo a se dařilo, rozmnožil lesy a podobně učiniti také sousedům radil řka: »Dříví stoupá v ceně tou měrou, jako obilí klesá. A potomkům jste povinni nahraditi, co jste vy a předkové vaši vykáceli, aniž jste to znovu vysázeli.«

Ačkoli bylo ložisko rašeliny posud nevybráno, přece se do Třibic už dováželo uhlí. Škrobárna i vinopalna, sladovna a bělidlo s přírodním bílením vzkvétaly, ale v lomech ubývalo rychle kamene. Bláha také na dlouhé trvání Planého vrchu nepočítal, ale přece mu bylo líto propustiti kamenníky a lamače. Ukázalo se, že druhá část vrchu, k lesu zasahující, jest hlinitá. V okolí pak nebylo kloudného lomu, který by sliboval aspoň krytí výloh lámáním vzešlých.

Když tak uvažoval a po rozkopaném vrchu přecházel, pojednou vznikla v hlavě jeho zvláštní myšlénka. Hlína odkopávaná a ještě ve velikých vrstvách ležící byla mu nápadnou. Zavolal znamenitého chemika, zkoumali hlínu, a konec konců byl šťastný nález materiálu, z něhož lze vyráběti barvy.

Když to vešlo ve známosť, ovládla nová radosť domácí usedlíky i dělníky. Tito se těšili na novou práci, jsou zbaveni starosti, kam se obrátí, až lomy budou vyčerpány, rolníci měli radosť z naděje na výtěžek, neboť i oni na svých pozemcích, a to zvláště na pastvinách, měli podobnou hlínu. Bláha jim slíbil, že i jejich poklad bude spracován, ale že jsouce nyní v lepších poměrech, musí přispívati na stavbu a přípravné práce. Mohl sice všechno zaplatiti sám s Korytou, a kdyby se jim nedostávalo peněz, každý peněžný ústav by jim otevřel neomezený úvěr, ale Bláha chtěl, aby se i rolníkům dostávalo užitku a náhrady za půdu, o kterou přijdou. Reservní fond z ostatních závodů bude pro dělníky, zde uloží své peníze a nadchne rolníky, by jaksi spoluúčinkovali ve věci pro celý kraj tak důležité. Jako všude tak i zde vznikla nedůvěra, ale první ji zaplašil bývalý starosta Říha, který se naučil za deset let úplně si Bláhy vážiti a jemu důvěřovati. Bláha vypsal jakýsi druh akcií pro nejbližší okolí, které však nebylo nutno platiti hotovými, ale nějakou ruční nebo jízdnou prací nahraditi. Docházely nabídky od peněžníkův a bohatých soukromníkův, a za den

by bylo všechno bývalo zaplaceno, kdyby byl Bláha takové nabídky přijímal. Takové místo nemohlo zůstati nepovšimnuto při všem umlčování, ano i nepřátelství se strany těch, kteří viděli v závodech nebezpečí, hrozící jejich obchodům. Až posud byly výrobky dováženy na Vltavu a tudy dopravovány, nebo povozy na nejbližší nádraží dováženy. Nyní se však dalo čekati ještě větší frekventování, a proto sám okres naléhal, aby sem od hlavní trati vedena byla transversálka. Posud se dráha okresu ani nedotýkala, a jinde nebylo tak průmyslového místa jako v Třibicích. Dráha měla spojovati tuto slibnou na vývoz obec, aniž se dotkla města Honosic, kde panovalo posud mrtvo, jako v tak mnohém městečku v okolí, které ani neví, jak nabylo své hodnosti.

Už v zimě se mnoho o dráze mluvilo, a říšský poslanec se za ni přimlouval na kompetentních místech. Právě působil zákon lokálním drahám velice příznivý, dle něhož stát přebíral na sebe valnou část příspěvků na stavbu. Že se bude vypláceti, o tom nebylo pochybnosti. Ustanoveno hned na jaře vyměřiti trať a učiniti rozpočet.

Bláha byl pozván do schůze ustavující se společnosti pro vystavění té dráhy, ale nemohl se pro malou chorobu dostaviti. Vypravil Homolu, který měl jménem šéfovým jednati. Bláha proti dráze nebyl, ale v čelo společnosti se stavěti nemínil, maje jiné starosti s továrnou na barvy a pak že si nechtěl na sebe poštvati rolníky. Předvídal, co se stane. Nebude ani zde bez bojův o pozemky, po nichž železnice povede. Něco podobného zažil na dřívějším místě svého působení. Aby tedy nepochoval svůj záměr se společnou továrnou hned v zárodku, ustanovil si obezřetně jenom nepřímo působiti na stavbu dráhy. Jeho přáním bylo, by se podniku toho chopil mladý, nezávislý a snaživý muž, který by nehledě na překážky a nepřátelství šel za svým cílem. Ale marně hledal v mysli takovou sílu. Obával se, by členové komitétu pro ohledy na své rodiště nebo z vlastního prospěchu nevešli v osobní boje a nerozbili naděje hned na začátku. Ačkoliv jest třeba vzájemné rady a pomoci, přece všechno musí vésti jedna hlava, která jest jako duší podniku. Sám by se postavil v čelo, kdyby to neškodilo posavadním závodům, a kdyby se nikdo jiný nepropůjčil.

Proto toužebně čekal, jak to dopadne, a s jakou se Homola navrátí. Mnoho přemýšlel o té věci a přál si, by někdo známý stavbu vedl, že by mu poradil dle svých zkušeností, jakých zde za deset let nabyl.

A vyslaný zástupce velkostatku nedal na sebe dlouho čekati. Homola, jakmile se vrátil, hned bez opovědění pospíchal ku svému pánu do zámku. Homola zmužněl a od podzimku byl ženat. Nikdo by byl v něm nyní nehledal onoho snivého jinocha, který pátral po minulosti starého rodu pánů z Kračínova na Planém vrchu. Bláha ochotně vítal svého úředníka, jemuž věnoval veškeru důvěru a kterého měl velice rád.

»Nu jak, kolik vlaků bude denně jezditi?« tázal se žertovně.

»Dle plánů přítomných interesentů,« odpovídal s úsměvem Homola, posadiv se na podanou židli, »musil by to býti nejméně rychlík, který by projížděl všechna městečka a vesnice v okresu, kde za celý rok ani noha nevystoupí z vlaku. Každý zástupce bojuje

pro své rodiště, a každá ves žádá míti své nádraží. Takové dráhy posud svět neviděl.«

»Vždyť jsem si to myslil. A čím chce kdo přispěti na dráhu?«

»K tomu jsme se ani nedostali,« mrzel se Homola. »A ke všemu chce každý, by železnice nejezdila po jeho pozemcích. Kdyby se mělo všem státi zadost, musila by dráha jeti po silnicích. To bylo jednání! K ničemu snad ani nevedlo.«

»Takhle to nepůjde,« třepal rukou Bláha. »Kolik hlav, tolik smyslů. Tady se musí jeden chopiti díla, uvážiti všechny prospěchy a vybrati to nejužitečnější. Takový podnikatel sice odnese dost hněvu a nepřátelství, ale vykoná přece, co by jiní rozbili.«

»Podnikatel, který si vymohl koncesi ke stavbě dráhy, už se našel,« oznamoval Homola.

»Tak? A kdo to jest?« zvědavě se vyptával velkostatkář.

»Mladý baron Aulický z Prostovic,« zněla odpověď.

Bláha vyskočiv, vytřeštil zrak. »Kdo, kdo?«

»Gustav Aulický, statkář v Honosicích,« opakoval úředník.

»Tomu nemám ani chuti důvěřovati,« dí Bláha. »Ten že by takovou práci na sebe vzal?«

Homola opětoval tvrzení své do třetice.

»Ku podivu! Takový nestálý člověk, který přebíhal z povolání do povolání, který ani u vojska nevydržel! To by bylo přímo divem, že něco podobného na sebe vzal. O výsledku dráhy nyní více pochybuji, než kdyby všichni interesenti ji stavěli.«

»Nemyslil bych,« řekl Homola na obranu Gustavovu; »pan baron se ujímá díla dosti pevně, a zdá se, že konal předběžná studia.«

»Podivuhodné.«

»Vyslechl všechny, poznamenal si naše mínění a přání, nikomu ničeho neslíbil a vůbec velice opatrně, ano i chytře jednal. Když se všichni vymluvili, když propukala hádka mezi jednotlivci, povstal a prohlásil, že by byla všechna rozepře marna, poněvadž už má koncesi na stavbu dráhy. Jakoby do všech střelil, nechtěli ani věřiti, a baron se vytasil s listinami úředně pověřenými. Ještě letošního roku bude prý zcela jistě stavěti, a kdo by si čeho přál, aby prý se dostavil na zámek, kde chce s každým vyjednávati zvláště. Ovšem dobro celku jest prý mu nad výhody a přání jednotlivcův.«

Bláha upadal z podivu do podivu. Kdo by to byl řekl, že se obratem ruky stane z Gustava tak podnikavý člověk! A jak rázně vystupuje, jak chytře si počíná!

»Tedy abychom k panu podnikateli také jeli s uctivou žádostí, aby nás nepominul,« usmíval se potutelně velkostatkář.

»Baron mi po schůzi řekl, že Třibice budou středem dráhy,« oznamoval Homola, »a že sem co nejdříve přijede, by poprosil o radu a požádal za podporu a spolupůsobení.«

»Ach, snad peníze —« vzpomněl si Bláha.

»Nemyslil bych. Novou dráhu chce Aulický stavěti na akcie, které vypíše a rozprodá. Z pověsti, jaké se Třibice těší, lze souditi, že bude hojný odbyt, a že se snadno akcie vyprodají.«

Bláha si vzpomněl, že se Gustav chce říditi jeho příkladem, a hned mu připadlo, že by se mohl i prodej těchto akcií obmeziti, by se nedostaly do rukou peněžníků, kteří by z nich jenom těžili.

»A kudy míní baron dráhu vésti?«

»Od Honosic ke Třibicím a dále na Mrazilov, aby tato lokálka spojila dvě hlavní trati.«

»Moudrá myšlénka,« pochvaloval v duchu Bláha. »Jak se toho dovtípil?«

»A žádostem jednotlivých měst a vesnic bude prý vyhověno dle toho, jak mnoho přispějí ke stavbě a zaváží se dodati nákladu,« vyzrazoval Homola, co měl ze soukromé rozmluvy s Aulickým.

Také tento a mnohý jiný záměr Bláhovi se líbil, takže na barona hned pohlížel jiným zrakem. K těmto projektům a namáhavým pracím neodhodlá se přece muž lehkomyslný, nerozvážný a lenivý, za jakého posud Gustava považoval. Snad přece jest pravda, co Oskar říkal, že se jeho přítel ku svému prospěchu velice změnil, že prošel rozličnými stavy, aby v nich nabyl zkušeností a tím více si potom domov a klidnou práci zamiloval.

Bláha uvažoval ještě o něm, když Homola byl propuštěn, a statkář osamotněl. Choť s Bohumírou byla ve mlýně, hospodář pro chorobu dnes ani nevyšel z domu. Čekal přátely, ale nedostavili se, jsouce jinde zaměstnáni. Zpráva Homolova o dráze podala mu dosti látky k přemýšlení a úvahám. Na dvoře bylo zatím veselo. Mladší chasa nemajíc žádné práce, z dlouhé chvíle se v podvečer koulovala. Bláha ji chvíli pozoroval, ale pak zašel k oknu vedoucímu do posněženého parku a myslil na nový podnik a spolu na barona, který se zajímal o jeho jedinou dceru. Stále se divil podnikání Gustavovu a schvaloval jeho činnosť. Vždyť právě šlechta stavěti se má v čelo blahodárných podnikův a prací! Jako vyniká rodem, tak předčiti má i skutky, aby ke slávě svých předků přidávala věnce slávy a dobrořečení lidu, jakož i zásluhy o vlasť a národ, z něhož vyšla a v jehož středu žije.

Všichni, jimž příležitostně Bláha tuto novinu vypravoval, byli příjemně překvapeni, třeba ten a onen už něco věděl nebo tušil. Zvláště farář Svoboda se stavěl překvapeným, ale v duchu se jenom usmíval. Během řeči by se byl vyzradil, že více ví než Bláha, ale hned všechno výmluvností a řečnickými obraty napravil.

Koryto nejdříve vzpomněl na hraběnku Miladu. »Ku podivu,« řekl, »že vznešená paní ta baronovi nezabraňuje v díle jeho a hlavně jejího rodu nedůstojném. Vždyť přece bude panu Gustavovi jednati při stavbě dráhy s lidmi, kteří nevynikají právě životem ušlechtilým!«

»Ba právě,« přisvědčil Bláha, ne však tak k mínění svého přítele jako spíše ku pravdě pronesené o dělnících, stavějících železnice. Hned si vzpomněl na následky jejich nevalného příkladu na domácí obyvatelstvo. Podnikatelé seženou lid druhu i nechvalného, cizince, kteří roznesou po venkově názory a skutky domácí lid velice porušující. Tolik se namáhal s farářem udržeti zdejší lid v mezích slušnosti a spořádaného života, ale teď za rok mravnosti a šlechetnosti ve vrstvách nejnižších může býti zasazena citelná rána s dalekosáhlými následky. I tu věc pojal k vědomosti a za předmět úrad s Gustavem.

I domácí byli potěšeni, třeba že Bohumíra na sobě nedávala ničeho znáti a rozpravám o baronovi se vyhýbala. Všímala si více poměrů ve Třibicích, tázala se často o radu, dávala se o všem poučovati, a bylo patrně znáti, že přejímá udělený úkol s opravdovou vůlí, chutí a horlivostí.

Že pan baron slíbil přijeti do Tříbic, Bláhová nepozorovaně konala přípravy k jeho příjezdu.

Baron Aulický junior nedal na sebe dlouho čekati. Jednoho odpoledne přihrčely lehké saně starobylou branou, a rolničky zazvonily na dvoře. Gustav vybaviv se z kožichu, vyskočil a spěšným krokem se bral k zámečku. Bláha, který právě rozmlouval se šafářem u kravínů, spěchal za hostem. Setkali se u vchodu, a statkář srdečně hosta přivítal.

»To jest čest,« volal už z daleka, »že tak zaměstnaný pán se podívá do naší samoty. Prosím, račte, pane barone, dále. Zde to poněkud fučí, a nahoře máme teplo.«

Za rozmluvy o nepříznivém počasí dostali se do Bláhovy pracovny. Gustav schválně tam mířil, a když Bláha ukazoval na salon, řekl, že chce dříve prositi o soukromé slyšení.

Usadili se v křeslech, a Aulický hned začal o dráze, odvolávaje se na Homolovo sdělení.

»Vím, vím,« řekl Bláha, »a veškeren úvod vám mohu prominouti. Podnikáte věc veliké důležitosti a námahy.«

»Doufám však,« odvětil mladý muž, »že spojovati budu pouze v sobě, k čemu mi poradí tak zkušení mužové, jako jest náš velectěný pan soused, a proto sem nejdříve přicházím prosit za radu a pomoc v díle, jehož bych sám nepodnikl a v němž bych ani neobstál.«

Tvář Bláhovu přeletěl slabý úsměv spokojenosti. Nebyl pyšným, nestál o přednosť, ale těšilo jej, že právě baron, uznávaje svoji nedostatečnosť, uchází se o pomoc kohokoliv zkušenějšího.

»Pokud se mne týká, rád vám, milý pane, poskytnu pomoci,« řekl Bláha. »Především bude ovšem rádcem vaším urozený pan otec.«

Gustav mávnul odmítavě rukou. »Otec nechce ani slyšeti. V té věci na slovo poslouchá hraběnky Milady z Viladova, svojí švakrové. Odporuje mi ovšem z jiného důvodu než ctihodná moje teta. Bojí se, bych mu neuvalil na panství nové dluhy, a pak že jeho pohodlný život v Honosicích poněkud bude vyrušován.«

Bláha učinil rukou pohyb na znamení, že se toho všeho domýšlí a že si nepřeje, by syn o rodině nepříznivě mluvil.

»Finanční stav dráhy jest zajištěn?« tázal se Bláha, a když Gustav tvrdil, že se nebojí nijaké ztráty, velkostatkář radil, jak se má s akciemi manipulovati, by jejich užitek zůstal v okrese. »Teprve kdybychom viděli, že všeho neodbudeme, pustíme zbytek na peněžní trh. Já si hned předem zamlouvám asi dvě stě akcií a po případě jich převezmu i více.«

Baron mlčky poděkoval za tuto ochotu.

»Hleďte se s majetníky pozemků srovnati v pokoji; kdyby nechtěli povoliti nebo cenu přemrštovali, pak teprve beze všech soudů užijte práva expropriačního. O směru a nádražích nemůžeme do té doby mluviti, pokud není dráha pěkně vyměřena, a rozpočty se neukáže, kudy by se vystavěla levněji a ukázala se býti výhodnější. O tom si ještě častěji pohovoříme. Pak jsem chtěl ještě předem připomenouti, by se dráha stavěla v režii a tak co nejdůkladněji se prováděla. Potom si můžete vybrati dělníky, jaké chcete, a k tomu přihlížeti, by tito napřed krajinu, již železnou drahou s ostatním světem spojují, mravně nepokazili, v čemž se zvláště cizozemci vyznamenávají. Nechceme proti některé třídě dělnictva tvořiti uzavírající

kartel, ale toho práva nám nikdo nemůže upříti, bychom sami volili a vybrali si nejlepší. Cizinci odejdou, a my zůstaneme zde s tím nadělením, jež nám tu ponechají.«

I v tom a mnohém jiném souhlasil Aulický s Bláhou. Hovořili spolu hodnou dobu, a Bláha seznával v baronu ostrovtipného a podnikavého ducha, pravý opak jeho otce. Bylo znáti, že překonává matčinu pýchu a vybavuje se z pohodlnosti a požívavosti otcovy.

Když probrali důkladně otázku nové dráhy, zavedl Bláha Gustava do salonu, kde už Bláhová s dcerou čekaly.

»Zde vám představuji podnikatele drah, hodného nástupce svých předchůdců, kteří se v tomto oboru domohli milionů a dosáhli názvu králů železnic,« žertoval Bláha.

»Dost budu míti na tom, když se mi jedna dráha podaří,« usmál se Gustav. »A pak nejsou už žádné jiné Třibice v Čechách, jež by bylo třeba spojiti železným ořem s obchodním světem.«

»Ale připravte se na překážky,« pohrozila Bláhová; »Pan Koryto nám v neděli řekl, že vám sousedé nedají roztrhati si pozemky.«

»Nezáleží mi na tom, ztratím-li přízeň a popularitu; jenom když posloužíme dobré věci.«

Baruška přinesla zvěřinu, a Bohumíra sama hosta obsluhovala. Mladí lidé se na sebe významně podívali, a slečna se tázala, bude-li moci jeti prvním vlakem do města.

»Zcela jistě, a pan Oskar jako promovaný doktor naší dráze udělá čest, že užije vlaku ke svému domovu.«

Pak rozmlouváno o rodinných poměrech a baron sdělil, jak se vede rodičům, hraběnce Miladě, a jak prospívá hospodářství. Netajil se, že všechny dluhy velkostatku převzala banka, jíž ročně splácí annuity, čímž se vyrovnává úrok, a kapitál se umořuje. Má naději, že přece jednou se zbaví toho břemene, jež nejvíce tísní hospodáře. Kdo s dluhem pracuje, stojí jednou nohou v hrobě úpadku.

Bláha přisvědčil poukazuje, jak mnoho spočívá takových břemen na velkých i malých statcích, a to že jest jedna z hlavních příčin, proč se hospodářům vede zle. Nemají-li pevného positivního základu, dvě léta neúrody nebo jiné pohromy je nadobro zničí.

»Já myslila,« ozvala se Bláhová rozmarně, »že si páni dost napovídali o těchto záležitostech v kabinetě a teď nás jinak budou baviti. Pane barone, jak mnoho zábav bude v tomto masopustě v Honosicích?«

»Na zámku žádná a v městečku několik. Súčastníme se plesu besedního a hned tím uzavřeme radovánky. Pozvání sem brzo dojde.«

»Jste snad v komitétu?« ptala se Bláhová.

»Jsem členem měšťanské besedy, kam docházím dvakráte za týden. Slušná zábava. Škoda, že pan Bláha nikam nechodí, a z Třibic nejezdí už vlaky, by se naše společnosť rozmnožila.«

»Nevyhýbám se společnostem,« řekl Bláha, »ale mně stačí kruh nejužší.«

»A dámy také přicházejí?« ptala se Bohumíra.

»Vždycky ve čtvrtek, milostslečno, avšak nedostává se jim posud královny. Škoda, že ty vlaky —«

»Pan baron pochlebuje,« řekla slečna. »Nesluší vám to.«

Všichni se bavili, až se počalo stmívati. Aulický dal zapřáhnouti a poroučel se.

»Hladký člověk,« mínil Bláha pro sebe. »Projevuje zkušenosť života. Dovede se ve světě otáčeti.« Pak položiv prst na čelo řekl: »Než, pamatujme, že ve světě panuje také přetvářka!«

VIII.

Statkář Bláha s farářem Svobodou přišli v jednu hodinu s přáním do mlýna. Koryto se jmenoval Josef, a právě byl svátek tohoto oblíbeného patrona. Ostatní gratulanti odbyli své povinnosti, a mlynář se mohl cele věnovati svým přátelům. Farář přednesl přání, a Koryto oba pány pozval k obědu, při němž, jak prozradil, bude fungovati první okurkový salát.

Přátelé se už neviděli asi čtrnáct dnů, proto si měli co povídati, a zvláště Bláha byl nějak pohněván. »Kdo mi to jenom nedává pokoje,« huboval. »Co pak jsem kandidátem poslanectví, že mne tak v novinách melou a posuzují!«

»Ale nemohou na milostivém pánu shledati ani křivého vlásku,« řekl Svoboda. »Dle mého mínění se to děje právem, že širší veřejnosť o záslužné činnosti se doví. Dobře jest skrývati se se svými ctnostmi, ale také nutno ukazovati je pro dobrý příklad.«

»Ale kdo to jenom píše?« divil se Bláha. »Ten člověk mi vidí až do žaludku.«

»Třibice jsou známy ve světě a často sem zabloudí lidé, jichž úkolem jest pozorovati činy jiných a podávati o nich zprávy do veřejnosti. Kdo to činí, má jistě úmysly nejlepší. Co se zde ve dvanácti letech stalo, zasluhuje uznání a pochvaly.«

»Podobně soudím i já,« řekl Koryto, »jenom že já přicházím do toho jako Pilát do Creda.«

»Máte, pane otče, rovněž zásluhu,« mínil farář.

»Dal jste peníze do závodu nevěda, co vám z toho vzejde, spolu jste se namáhal a přičiňoval; proto i vaše jméno vždycky se bude stkvíti vedle našeho milostivého pána.«

»Důstojný pane,« usmál se Bláha, »mně se zdá, že chcete býti naším chvalořečníkem. Prosím vás, počkejte, až budete moci napsati na náš hrob příslušný nápis veršem nebo prosou.«

»Smějte se, odporujte, braňte se, já jinak nemohu jednati. Pravá zásluha se nedá umlčeti, jako zlato nelze pokáleti, by nepronikło. Ovšem jsem jenom jako oznamovatelem toho, co čtu. Zde pak v »Osvětě« nalézám kritické pojednání o zdejších poměrech. Velice důkladná práce!«

»Už zase?« zvolal Bláha.

»Ano, a byla prý tato stať už přeložena do němčiny,« oznamoval farář. »Všudy dochází uznání a vyšla ve zvláštní brožurce. Opatřil jsem si několik exemplářů, bych mohl pány jimi překvapiti.«

Svoboda vyndal z náprsní kapsy dvě knížky s barevnými obálkami a podal je přátelům Bláhovi se ruka třásla, a oko rychle těkalo po názvu a obsahu. Autor nebyl jmenován, jako vůbec všechny zprávy v posledním čase o Třibicích pocházely z neznámého pramene.

Brožurka nesla název: »*Působení snaživého muže v chudé krajině, čili Dobroděj František Bláha, velkostatkář v Třibicích.*«

»Trochu po americku,« řekl Bláha rozmarně; »uvidíme, kolik jest v těch stranách amerických lží.«

»Ani jediná,« rychle se zastal brožury farář. »Četl jsem ji od počátku až do konce, a na každé slovo lze složiti přísahu.«

Bláha posud nevěřil. Tu se vytasil Koryto s obrázkovým časopisem, řka: »Já zde také něco mám. Co jest zde podáno důkladně písmem, to máme tady obrazem.«

Mlynář rozevřel sešit velikého illustrovaného týdenníku, kde na celé straně byla podobizna Bláhova co nejvěrněji podána.

»Přátelé, tohle vyhlíží, jako bych dnes měl já svátek, a chtěli jste mne rozmanitě překvapovati. Kdo dal tomuto listu mou fotografii?«

»Dnes, když projíždí světem tolik fotografů amateurů, není zle o nějaký obraz, který se může okamžikem zachytiti,« vykládal Koryto. »Dle všeho zde byl takový fotograf, poněvadž v tomto sešitě shledáváme i jiné obrazy ze zdejší krajiny. Zde pohled na zámeček a starobylou bránu —«

»Skutečně!« divil se Bláha. »Velmi pěkně malováno!«

»Tady zbytky Planého vrchu s továrnami,« obracel mlynář listy. »Partie od křížku, jakýsi mlýn.«

»Páně Korytův!« zvolal farář.

»Velmi pěkný!« pochvaloval statkář. »Nic jiného tu ještě neschází nežli farní budova v Doubravce.«

»Taková komisní stavba z dob Josefa II. není vděčným předmětem pro malířský štětec,« poznamenal farář.

»Nezáleží vždycky na budově, ale na tom, kdo v ní bydlí,« poznamenal Bláha.

Ale Páter Josef odmítal všechny podobné pochvaly.

»Pánové, tohle jest všechno jako atentát na pokoj v mé rodině a průlom do klidu, v jakém žiji,« stěžoval si Bláha.

»Musí to býti, a divím se, že dávno sem veřejnost neobrátila svých zraků,« trval na svém farář. »Myslím, že posuzovatelé a obdivovatelé záslužné činnosti nepřestanou na tomto prvním kroku, ale půjdou dále.«

»Děkuji uctivě, důstojný pane,« zasmál se Bláha. »Snad mne nebudou na konec ještě ukazovati v nějaké panoráměˇ? Myslím, že toho bylo dost k rozplašení mého spokojeného života. Mé svědomí a vy, přátelé, jste mými nejlepšími chvalořečníky. Takto však mám strach,« dodal žertovně, »by se mne nechytila na stará kolena marnivost a touha po světské slávě. Původce těchto obrazů, zpráv a brožurek by to měl na svědomí.«

Přátelé se pobavili, na zdraví oslavencovo vypita sklenice vína, a Koryto oznámil, že se už u Honosic dráha vyměřuje. »Baron Aulický rychle pracuje a do roka jistě lokálku k nám postaví.«

Bláha rovněž chválil podnikavost baronovu, a to se mu zvláště líbilo, že při původnosti své myšlénky přijímá všechny rady, že, ačkoliv jde za svým cílem neohroženě, přece se umí vyhnouti všem skaliskům v cestě mu stojícím. Často zajížděl do Třibic na poradu, a kdo nejraději příchod jeho čekal, byla Bohumíra.

Bláha neměl ani tušení, kdo pojednou jeho činnost tolik vynáší, kdo probuzuje u sousedův ano i u úřadů tolik vědomí, co vlastně tento muž učinil, a že by zasloužil odměny a uznání. Nemohl si pomysliti, že téměř všechno psáno ve farní kanceláři v nedaleké Doubravce, a že i Aulický tam dopisy odesílá a často i dojíždí. Farář Svoboda sbíral za tou příčinou všechny zprávy, vyptával se Homoly,

Solína ano i Šebesty, aby odborné znalosti doplnil a pak zpracoval při zavřených dveřích články a rozpravy. Povolal malíře, dal illustrovati význačná místa, a také zmizela s jeho stolku na několik neděl fotografie Bláhova.

Velkostatkář se divil víc a více, už se i hněval a rozčiloval, ale Svoboda v duchu se usmíval. Sotva koupil slušný počet akcií na dráhu, hned to bylo v novinách. A když se stavěla dráha, vliv na ni přičítán Bláhovi.

»Teď kdyby tahle hruška rodila pomeranče,« durdil se oslavovaný statkář, »stalo se to mou zásluhou a mým přičiněním. Všechno, ano, všechno dělám já.«

Na tom však Svobodovi bylo málo; rozmlouval o Bláhovi a Korytovi s císařskými úředníky, vynášel jejich zásluhy, zmínil se o nich v okresním zastupitelstvu, na hejtmanství a kde jenom mohl. Navštívil poslance a všudy poukazoval, jak by to bylo krásné, kdyby Bláha mohl ještě za života tolik činného doplniti na starožitné bráně řadu *erbů*. Sem směřovala jeho snaha, ale až posud bez výsledku. Někdo by se dal okamžitým nezdarem odstrašiti, farář Svoboda však neustával. Byl přesvědčen, že musí dříve pro svého přítele vzbuditi všeobecný zájem, a pověst o zásluhách že musí proniknouti na místa nejvyšší, než kmitne blahá naděje. Připravoval pak neunavně půdu uznalosti pro svého přítele.

Když pak Bohumíra vracejíc se z kostela, na faře se zastavovala, utěšoval ji Svoboda, by trpělivě čekala, že přece nadejde okamžik, kdy budou splněny její tužby. Slečna sice důvěřovala, ale byla také odhodlána zůstati svobodnou, kdyby nedostala Gustava za chotě. Převzala odhodlaně úkol od otce svěřený a chtěla mu zůstati věrnou. Ale farář vléval stále nový a svěží balsám naděje do jejího srdce. Jednou dokonce se vypravil do Honosic na návštěvu, ale tuze nepochodil, poněvadž nebyl ani k matce ani k tetě Gustavově připuštěn. Snad znaly účel jeho cesty, a proto se vymluvily na malou chorobu. Ale farářem ani to odmítnutí nehnulo, by složil ruce v klín.

Když se na dráze co nejpilněji pracovalo, po kraji se roznesla zpráva, že na podzim se budou kolem Třibic konati vojenské manévry, k nimž se i císař pán na přehlídku dostaví. Zámek v Třibicích ustanoven za císařovo obydlí, a v okolních domech rozdělena jeho družina. Bláha mnoho příprav prováděti nemusil, poněvadž měl zámek opravený a nábytkem opatřený. Ostatní všechno zařídí sluhové a komorníci císařovi.

Tato zpráva velice potěšila faráře Svobodu. Jeden z vyšších hodnostářů bude u něho na faře ubytován. Ten prý má rozhodné slovo na rozhodujících místech. Svoboda nechtěl žádati nějakých milostí pro sebe, jsa spokojen postavením, jež zaujímal, a nepřeje si už ničeho jiného pro svou skromnou osobu. Páter Josef měl však jiné záměry. Jeho přičiněním se stalo, že se na program dostala po manévrech prohlídka Třibických závodův, a za průvodce vedle Bláhy a Koryta ustanoven Homola, jemuž farář kladl na srdce, co má mluviti, by na jevo přišel pravý význam povznesení zdejšího kraje. Homola slíbil tak učiniti a slovu svému dostál.

Nadešly dni pro kraj velice hlučné. Až posud jenom klidná práce zaměstnávala obyvatele; teď byli vyrušeni na čas palbou pušek a děl, povely a vším tím hlaholem a hlukem, který válce dodává

hrůzy. Jeho Veličenstvo přehlížel s vrchu od křížku celý vojenský tábor, pozoruje postup »přátel« a ústup »nepřátel«. Boj trval od rána do odpoledne, až byli »nepřátelé« zatlačeni k Nadějkovu, kde se mělo příštího dne v boji pokračovati.

Následoval oběd a slíbená prohlídka. Dostavil se i Svoboda, a císař s patrným interesem procházel závodem. Homola vyličoval rozdíl krajiny před dvanácti roky a dobou nynější, vyličoval tehdejší chudobu, vzpomenuv také, jak rychle se střídali držitelé velkostatku, neboť zde nemohl nikdo slušně existovati. Bláha však způsobil změnu tu, uživ sil přírodních, vyhledav prameny průmyslu, zlepšiv půdu a sloučiv průmysl s orbou, aby tato podávala průmyslu materiál, při jehož vzdělávání by si lid vydělal peníze, také rolníkům se pomáhalo, a krajina zkvétala. I dráha jest, třeba ne přímo, dílem Bláhovým, neboť nejenom odkoupil velikou část akcií, ale také zaručuje jí dopravu. Na nové barvírně pak může i sebe menší domácí kapitalista ukládati peníze ke slušnému zúročení.

I tento delší výklad císaře velice zajímal, tak že několikráte pronesl i pochvalu této záslužné činnosti. Byl potěšen, že má v zemi tak znamenitého muže, tak podnikavého občana a hodného dobroděje. Ale marně se ohlíželi po Bláhovi; ten hned při prvých slovech pochvaly zůstal vzadu, nemálo se mrze na Homolu, že jeho osobu klade tak do popředí.

Také farář jako pamětník minulých časů připojil tu a tam slovo a doma hostu svému mnoho vypravoval o Bláhových zásluhách.

Když se navraceli do zámku, upozornil na starobylou bránu se řadou erbů. Jeho Veličenstvo dal si vyložiti jejich význam, a tu hned Homola zajel na starobylý erb pánů z Kračínova. Farář musil jeho horlivosť zkrátiti a prostě jmenoval pozdější držitele panství: »Hrabě Vilan, baron Lipinský, Abraham Štarch, rytíř z Ruhenštejnu.«

»A nynější majetník?« tázal se císař, jakoby hledal i jeho erb na bráně.

»Vaše Veličenstvo, děl farář, »nynější držitel Třibic pan František Bláha jest původu občanského, ale zásluh šlechtických.«

»Tedy bez erbu?« uklouzlo šeptem z úst mocnářových.

Farář Svoboda se uklonil. Nemohl mluviti dále k vůli přítomným, ale zrak jeho přednášel výmluvnou prosbu. Mrzel se, že jsa téměř u cíle, pojednou byl zadržen. Poboční císaři cosi oznamoval.

Ještě jednu noc mocnář strávil v Třibicích. Bylo nápadno, že hostitele ničím nevyznamenal, jak se obyčejně dálo. Bláha se proto mnoho nermoutil, poněvadž na to ani nepomyslil. Jinak však soudili ti, kteří jej milovali a byli by mu rádi dopřáli radosti.

Nikdo neměl tušení, co se zatím dálo v kabinetní kanceláři, jak byly sbírány a vyhledávány všechny zprávy o těch, kteří měli o Třibice zásluhy. A tu brána na váhy činnosť nejenom Bláhova a Korytova, ale vzpomenuto i faráře Svobody, který se staral o mravní vzdělání lidu a pečoval o duševní blaho osadníků, by ani v lepších hmotných poměrech nezapomínali na staré mravy, ale ve ctnostném a spokojeném životě kráčeli tímto světem. Nyní došly uznání všechny zprávy o Třibicích, a Svobodova brožura doprovázela doporučující spisy až k mocnáři samému.

Po nějakém čase oznamoval úřední list, že byl Jeho Veličenstvem povýšen pro své veliké zásluhy František Bláha do stavu

šlechtického, že může užívati predikátu z Kračínova a v erbu má nositi tři ryby a lipové květy. Josef Koryto, mlynář v Třibicích, a Josef Svoboda, farář v Doubravce, jsou vyznamenáni zlatým záslužným křížem s korunou.

Zpráva ta učinila v celém okolí poplach. Lid vyznamenaným přál jejich odměny, okolní šlechta hádala, co asi Bláha za své šlechtictví dal, a Milada z Viladova pronesla: »Ale přece není hrabětem.«

Gustav ji poučil, jak si nynější svět váží šlechticů, kteří svým přičiněním se domohli té hodnosti, a že Bláha by zasluhoval, aby se psal knížetem pro skutky, jež vykonal.

Teta Milada se durdila, jinak Bláhu nyní nenazývajíc než »novopečeným šlechticem s koupeným erbem.«

Tato věc mnohé právě zajímala a stala se předmětem rozhovoru, jakým způsobem Bláha šlechtictví nabyl, podal-li žádost, věnoval-li značné sumy na dobročinný účel nebo jinak na sebe upozornil. Ale domnění to bylo rozplašeno, když se rozneslo, jak byli všichni tři vyznamenaní překvapeni. Právě se konala komise na dráze, když okresní starosta oznamoval povýšení z úředních novin.

»To bude mýlka,« řekl překvapený Bláha; »já jsem o nic nežádal a také ničeho nečekal. To patří někomu jinému a ne mně. Moje příjmení mají mnozí jiní a jsou zasloužilejší.«

Ujistili jej, že Bláha, statkář ve Třibicích, jest pouze jeden. Přítomný zeměpanský úředník mohl teď vyzraditi, že byly podobné dotazy podány na úřady.

»Já zlatý kříž?« uvažoval Koryto. »Vždyť ho ani nedovedu nositi, a na mé bělavé kabáty se ani nehodí!«

Nejvíce překvapen byl farář, který pro jiné všechno zosnoval, na sebe ani nepomysliv.

»Co pak mně?« zvolal. »Vždyť já nemám o vzrůst a povznesení Třibic žádné zásluhy! Jak já zasluhuji vyznamenání, když jsem nedal ani krejcaru na společný kapitál, když jsem nestavěl, nedohlížel! Já jsem pouze přítelem podnikatelů, jimž odměny dávno patřily.«

Starosta, poklepav faráři na rameno, řekl: »Tam nahoře věděli dobře, proč i vám, důstojný pane, vyznamenání patří; neboť vaší zásluhou jest, že máme tak zbožný a mravný lid na osadě.«

»Ano, ano,« přisvědčoval Bláha; »panu faráři patří a sluší zlatý kříž spíše nežli mně erb.«

»Vždyť vy se, milostivý pane, brzo vpravíte ve své nové postavení,« ozvaly se hlasy.

»Já jsem příliš demokratem,« usmál se Bláha.

»Tím můžete i jako šlechtic zůstati. Šlechta má jíti ruku v ruce s lidem.«

Více snad než Bláha byl potěšen pánovým šlechtictvím kočí Václav. Hned vyhrabal a jal se čistiti lesklé knoflíky s korunami a svolav ve dvoře radu, vybízel, aby se povýšení Bláhovo nějak oslavilo. Také nevěděl, nebude-li se nyní jmenovati Vencl a jak by svého pána teď měl oslovovati.

Šebesta radil, aby Bláhovi říkali »urozený pane«, ovčák byl pro »vaši Milosť«, kraváci hádali, že se mu bude říkati »pane barone«, a pasák byl pro »šlechtickou milosť«. Nepohodli se, až posléze pasák zvítězil. Když ráno přišel Bláha jak obyčejně do kravína na pro-

hlídku, Šebesta skutečně místo obvyklého »ráčej milostpane«, oslovil svého pána »šlechtická milosť«.

Bláha usmáv se, řekl: »Milý příteli, jmenujte mne jako dříve a tím si mne nejlépe nakloníte.«

Čeleď vrtěla hlavou, a Václav se bál, aby nepřišel o své knoflíky s korunkami. A bylo by se tak asi jistě stalo, kdyby byl Bláha neměl jiných starostí a dobře byl prohlédl ústroj koní a šaty svého kočího.

IX.

Slavnosti se konaly ve Třibicích ještě na podzim po manévrech. Farář Svoboda sotva v pamětní knize popsal na čtyřech stranách pobyt Jeho Veličenstva, učinil tučným písmem nadpis k nové události: Otevření dráhy Honosice-Třibice. Aulický pokračování trati a připojení ke druhé dráze pro pokročilosť ročního počasí musil ponechati na příští rok.

Odevzdání dráhy veřejnosti bylo hlučně oslaveno, a první vlak byl v Třibicích toužebně očekáván. Malé, ale vkusné nádraží bylo vyzdobeno zelení, od kanceláře ke kolejím položeny koberce, na každé střeše ve vsi vlály prapory, kolem nádraží stály vysoké stožáry, a hudební kapela čekala, by fanfárami uvítala vlak. V čekárně se tetelily družičky v průsvitných šatech, a do kanceláře se scházela honorace. Lidu se plno hemžilo, a nový nádražní dozorce neustával ukazovati na sloupy, které zastupují při lokálkách strážce a nesou nápis: »Pozor na vlak!«

Posvěcení a hlavní otevření dráhy dálo se v Honosicích, odkudž až sem zaznívaly rány z hmoždířův a zaléhala hudba.

Už se dostavil šlechtic Bláha z Kračínova, a kolem něho se shromáždila honorace. Šéf v nové uniformě a rudé čepici vydával lístky; neboť vlak projede ještě jednou celou tratí. Bláha koupil lístky pro dělnictvo, pokud se mohlo odprázdniti, dostavil se obecní výbor, farář s kaplanem, všechno učitelstvo, Bláhovi úředníci s Homolou, Solín se synem adjunktem, šafář s čeledí a mnoho diváků.

Zazněl signál, a panstvo vyšlo z kanceláře. Hasiči a veteráni se rozestavili kolem kolejí a industriální učitelka vyvedla družičky. Lidé se tlačili, a kapelník rozdával partesy. »Pozor na vlak!« volal dozorce, a ti, jichž se varovné volání týkalo, odpovídali: »Ten, kdo ví, kde ještě vězí.« A měli pravdu.

Vlak se pomalu blížil a zatáčel na točité trati. Diváci posud neviděli ničeho, a jenom hlučící zvonek na nádraží je udržoval ve slavnostní náladě.

»Ten náš bleskový vlak nějak dlouho nejede,« žertoval starosta. »To máme dobu! Na koni už bych zde byl.«

»Patrně má strojvedoucí strach,« dotvrzoval vtip druhý, »že se setká někde s protijedoucím vlakem, a čeká ve Lhotě na drahách, až druhý přejede.«

Páni se smáli, a posléze se ujal slova Bláha: »Nám se zde nejedná o rychlosť a nechceme žádný přepychový vlak, abychom se dostali v několika minutách do Karlových Varů; dostačí, když odvezeme zboží, udržíme spojení a rychleji se dostaneme na místo než po těch cestách, které zde před desíti roky hrozily smrtí za každým krokem.«

»Ba právě,« přisvědčovali kolemstojící; »kdo by se byl nadál, že k nám povede železnice? Někteří z nás jí posud ani neviděli.«

V tom se ozvalo písknutí, a černá lokomotiva se valila. Hudebníci spustili, diváci volali slávu, a zvonek na nádraží se ozval pronikavým hlasem. Vlak se přihnal na nádraží a konduktér oznamoval »Třibice — Třibitz!«

»Hle, už jsme dvoujazyční!« poznamenal kaplan.

Kde jaký vůz, všechno bylo naplněno ve všech třídách. Napřed jel baron Gustav Aulický se zeměměřičem, za ním celá rodina Aulických i s hraběnkou Miladou, jíž lichotilo, že může jeti v první třídě, pak následoval vůz družiček, deputace, a mnoho měšťanů a venkovanů zasvětilo jízdou dnešní významný den.

Okresní starosta vylíčil význam dráhy pro zdejší krajinu, připomenul, kdo se nejvíce o zřízení její přičinil, a provolal blahé budoucnosti této nové železnice slávu. Všichni vystoupili, proneseno mnoho řečí, tváře jevily radosť, a Aulickému neskrbleno pochvalami. V nejbližším hostinci zařízen malý banket, a dvou hodin, kdy zase vlak měl jeti zpět, užito k odpočinku a obveselení. Třibičtí pak pojedou spolu a navrátí se s večerem. Jindy projede vlak pouze dvakráte sem a tam, dnes v den zahájení bude výjimka.

Bláha srdečně uvítal rodinu Aulických. Pouze paničky odjely do zámku, baroni s Bláhou zůstali ve společnosti. Když se usadili, oznamoval šéf: »První den, a už pokuta!«

»Tak? A co se stalo?« tázali se přítomní.

»Jeden pán vstoupil do vlaku bez lístku a musil platiti dvojnásobně.«

»A kdo to byl?«

Šéf ukázal na mlynáře Korytu, který se tomuto žertu srdečně smál.

»Aby pan otec něco neprovedl! Tedy první pokutu! Výtěžek jedné akcie ten tam. Však si dá podruhé lepší pozor.«

Bláhová s Korytovou žasly nad změnou vznešených dam z Viladova. Hraběnka Milada při každém oslovení užívala pro svou hostitelku titulu, který poukazoval na nedávné Bláhovo povýšení do šlechtického stavu. Poučovala, co a jak se musí teď díti ve Třibicích při změněných poměrech, aby Bláhovi žili dle svého nového stavu a bohatství. Hned najímala služebnictvo, kupovala kočáry, koně, na příští rok určovala lázně a na masopust pořádala elitní šlechtický ples s elektrickým osvětlením a vojenskou kapelou.

Bláhová šetrně, ale přece určitě odpověděla, že nejspíše zůstane všechno při starém, že Bláha si nepřeje změn, a důstojnosť, jíž si dobyl, že ponechává svým dětem. A v ty kladla všechny své naděje a touhy do budoucna.

Paní baronku Aulickou nyní také těšilo, že se Gustav pustil do takového podniku, z něhož mu kynula česť, chvalná pověsť i hmotný zisk. Ačkoli postavil důkladnou trať, dobře platil všem dělníkům a vydržoval si znamenitého domácího inženýra, přece pochodil dobře, poněvadž sám dohlížel, ve spojení s Bláhou měl levnější materiál a jak dříví, tak kámen a jiné výrobky kupoval z první ruky. Také prodávající dobře své věci zpeněžili.

Hraběnka Milada byla s Gustavem zcela spokojena, ale to ji přece posud mrzelo, že musí baron jednati s lidmi tak nízkými,

s pouhými dělníky, že musí smlouvati s každým rolníkem a trmáceti se po trati.

»Urozená paní,« řekla Bláhová, »to panu baronovi pranic neuškodilo ani na cti, ani na zdraví. Nalezl zaměstnání a prodělal důkladnou průpravu pro činný život, v jakém asi nyní zůstane. A rovněž neztratil na vážnosti, že s nižšími lidmi zacházel, jak jsme se dnešního dne přesvědčili. Jak stav rolnický, jak dělnictvo, tak i páni si ho velice váží, že se obětoval takové práci a vystavěl nám železnici. Nesmíme se vzdalovati těch vrstev lidstva, které s námi pracují a bojují za jedním cílem.«

»Přece z tebe kouká demokratka,« myslila si hraběnka, »a kdyby tě povýšili do stavu vévodského, jinou nebudeš.«

Aulická obrátila hovor na jiné pole, by dobrá nálada nějakým ostrým slovem neutrpěla. Když byla podána svačina, v duchu se divila hraběnka, že Bláhovi nemají na stolním náčiní korunek a erbů, ale mlčela zase pro dobrou shodu dnešního slavného dne.

»Vlak odjede,« zvěstovala Baruška, a všechny se zvedly, by oplatily Honosickým návštěvu na nové dráze, jíž se nemohl nikdo nasytiti.

* * *

Za několik neděl se konala ve Třibicích druhá slavnosť, a ta byla trojnásobná. Korytovi a faráři Svobodovi připínán záslužný kříž, a na starobylou bránu zasazován Bláhův nový erb. Jako všichni tři pro tytéž zásluhy byli vyznamenáni, tak také téhož dne odevzdání hodností těch oslaveno. Celé okolí se na to připravovalo, a Homola dal vytesati znak rodu, o jehož minulosti se tolik nabádal, a který odevzdával svůj erb nynějšímu majetníku.

Bláha dlouho nechtěl svoliti, by se nový erb do brány zasazoval. Namítal, že tam už podobný znak jest, a že by dávno vymřelý rod sotva s tím byl spokojen, aby potomci zcela cizí ho užívali. Ale jak farář, tak Homola přemluvili Bláhu pádnými důvody, a slavnosť ustanovena na nejbližší neděli. Dle příprav bylo viděti, že to bude slavnosť velikolepá. I denní listy se jí zabývaly, rozebírajíce její význam a důležitosť nejenom pro místní okolí, ale pro celou zemi.

Bláha ustanovil, aby se největší část slavnosti konala v Doubravce ve farním prostranném kostele a v zámecké kapli ve Třibicích se skončila Ambroziánským chvalozpěvem. Dle toho sestavil Homola pořádek slavnosti, a ustanoveno připínati zlaté kříže v Doubravce, pak vésti velikolepý průvod do Třibic středem závodů, zasaditi erb, prosloviti slavnostní řeč, v zámku poděkovati Hospodinu a banketem ukončiti tak významný den.

Bláhovi uvolili se zapraviti všechny útraty a sezvali četně hostí z okolí. Poněvadž by byli domácí lidé k obsluze nestačili, Auličtí vyslali sem všechno služebnictvo na pomoc, a hraběnka Milada sama sestavila pro vzácné hosty jídelní lístek. V tom jí nekladeno žádných překážek, a volba její úplně schválena i se všemi zmrzlinami.

V památnou neděli se ukázalo, jaké lásce se vyznamenaní muži těší. Nebylo domu bez okrasy, bez praporu, a už večer při všeobecném osvětlení vypáleno na okolních kopcích několik ohňostrojů. Hudební kapely procházely, a nával lidu byl ohromný. Místodržitelský rada se dostavil k slavnosti, faráře obklopovalo duchovenstvo, Korytu

občanstvo, a Bláhu šlechta, která se sjela z blízka i z daleka, by přijala tak znamenitého muže do svého středu. Na slavnosť přijel také doktor Oskar, který odbyv rigorosa, zahájil v Praze praxi, chápaje se spolu záležitostí národních a politických.

Korytova i Bláhova rodina zaujala místo v presbytáři, a vikář celebroval místo vyznamenaného faráře. Spolkům se nedostalo v kostele místa, stály tedy kolem v tom pořadí, jak měly nastoupiti cestu k Třibicím.

Místodržitelský rada pronesl krátkou řeč, dotknuv se všech vyznamenaných a provolav Jeho Veličenstvu slávu. Ještě jiní mluvili, a pak dodán Bláhovi šlechtický diplom, Korytovi a Svobodovi připjat záslužný kříž. Farář jménem svým i svých soudruhů poděkoval, a následovala slavná mše sv., po níž se bral velkolepý průvod do Třibic. Mnozí šli pěšky, a řada kočárů pro hosty zakončovala valící se davy, jichž počet byl právě přibylým vlakem ještě rozmnožen. Kapely střídavě hrály pochody, a lid rozjařeně buď zpíval národní písně nebo provolával slávu. Všechny závody stály, neboť v Třibicích se v dnech nedělních a svátečních nepracovalo. Zámek byl nádherně okrášlen, a s Planého vrchu vlály vysoké stožáry. Starobylá brána byla pokryta zelení a praporečky.

Zde se průvod zastavil, a hodnostáři zaujali připravená místa. Zedníci čekali, by zazdili nový erb do řady vyčnívajících znaků. Dříve nežli se tak stalo, vystoupil na tribunu Homola, by pronesl slavnostní řeč. A učinil tak se zápalem a láskou k věci, jíž tolik let oddaně sloužil. Vylíčil případně zásluhy, jichž si dobyli mečem o vlasť a kraj tento páni Kračínové, jichž hrad byl jako útočištěm obyvatelstva, kteří zápasili ve mnohých bojích a těžkostech národa. A neméně zásluh o zemi a lid, o vlasť a kraj ten získal si nynější pán na Třibicích, který jako kouzelným proutkem způsobil během desíti, patnácti let takovou změnu, který sloučil průmysl s orbou, zlepšil komunikační prostředky a tak blahodárně působil ve všech odvětvích, staraje se spolu, by časné blaho lidu nebylo na újmu zájmům duchovním, aby s prospěchem vezdejším stoupala i vzdělanosť a mravnosť.

Homola vyličoval, že Bláha kráčeje ve stopách pánů, kteří kdysi na Planém vrchu a pak zde dole sídlili, zasluhuje, by požíval i slavného jejich jména a erbu. V tom však že jest podstatný rozdíl, páni z Kračínova dle potřeb své doby užívali mečů, Bláha však rádlem a dlátem, obchodem a průmyslem stává se dobrodincem lidu a celého kraje. Proto se jemu i jeho přátelům, kteří s ním pracovali, dostalo vyznamenání, a šlechtický erb bude zasazen do staroslavné brány, by hlásal i pozdním věkům, kdo zde sídlil a dal základ blahobytu.

Řečník poukázal ještě, jak vzorným jest pan Bláha katolíkem, otcem rodiny, vlastencem, dobrodincem, přítelem, rádcem, a že právem zasluhuje, aby se nazýval *dobrodějem českého jihu*. Když na konec provolal mu slávu, jásot byl nekonečný.

Bláha stoje po celou řeč, byl hluboce pohnut a slzel. Jenom kynutím ruky poděkoval zástupům. Pak vyzdvižen erb, a hodnostáři vystupovali na lešení a s příslušnými hesly zatloukali kámen.

První vystoupil Bláha a chvějící se rukou vzav kladivo, řekl: »Buď mně a veškerému mému rodu ke cti!«

Následovaly hudební fanfáry, a hned kráčel na lešení kníže Riesenberg a za ním hraběnka Milada z Viladova, která pronesla heslo jazykem francouzským.

Když se všichni hodnostáři, starostové obcí, zástupcové dělnictva a jiní vystřídali, zedníci zasadili a zazdili erb za střelby, hudby a provolávání slávy.

Šafář Šebesta, stojící mezi dvorskou chasou, maje oči plné slz, prohodil: »Pamatuji už pateré zasazování erbu, ale žádné nebylo tak slavné jako toto šesté. Náš milostpán přece jest chlapík nade všechny šlechtice.«

Teď se vhrnuly davy do dvora, a v kapli vykonány závěrečné modlitby.

Šlechta a hodnostáři pohostěni v zámku, chase ze dvora strojila oběd šafářka Kačka v ratejně, a dělnictvu rozdány známky na pivo a obědy v hostincích. Dostalo se na všechny, a mládež oslavila dnešní den tancem, který byl tím veselejší, když kapelníci — ač neradi — oznámili, že se pro dnešek do večera hudebníkům neplatí, poněvadž jest hudba Bláhou objednána a zaplacena.

Oslavenců došlo mnoho blahopřání a telegramů. Jeden byl též od bývalého správce statku Valaty a jeho rodiny. Ten, který došel z Plzně, přečítal mlynář Koryto před celou vybranou společností. Zněl: »Mnoho zdaru demokratickému šlechtici k povýšení a další činnosti přeje Fux, bavlnář.«

Zasmáli se, a farář Svoboda dodal: »Kéž by nám dal Bůh do každého okresu takového bavlnáře!«

»Jenom že ten bavlnář,« dokládal Bláha, »musil by míti u sebe také kapitál nějakého pana otce a duchovní pomoc horlivého faráře.«

V podobném významu pronášely se i přípitky, jichž ohlas se šířil i mezi ostatní účastníky slavnosti.

U večer vznesla se nad zámkem záře, neboť Homola na Planém vrchu vypaloval opět ohňostroj, jímž byl zdařile znak Bláhův naznačen. Uvítán byl s jásotem, a po ohňostroji oznamovali kapelníci tančícím, teď že se už platí, poněvadž je slavnosť ukončena.

Mezi diváky byl také Gustav s Oskarem a Bohumíra s Běluškou. Tito mladí lidé plni touhy po oddechu a zátiší zašli pod duby a buky v parku, a když lid jásal, tiskli si vřele ruce a šeptali slova lásky. Schnoucí listí tajilo šepot milujících.

»Kdy i my dojdeme blahého míru a klidu?« zašeptal Gustav.

V tom se vznesl krásný znak nad zámkem. Zadívali se za ním, a v duších jim vzkvétala blahá naděje, že v tomto erbu spočívá i jejich štěstí.

Lid se rozjásal, a baron tiskl k sobě bytosť tak milovanou. Zašumělo listí, a na nebeské báni plálo na tisíce jasných hvězd. Noc skláněla se nad šťastným krajem i nad těmi, kteří ještě doufali při všeobecném štěstí dojíti zvláštního blaha splynutím sourodých a po sobě prahnoucích duší.

X.

Bláha nebyl z těch, kteří by dosáhnuvše nějakého cíle, skládali nečinně ruce v klín. Práci zasvětil svůj život a v práci vytrval. Ale přece mnohdy překonala jeho síly, že umdléval. Stěžuje si faráři

Svobodovi, říkal: »Což jest vám, důstojný příteli, máte zastance, který vás zastoupí, který vám vydatně napomáhá —«

»I urozený pán by se měl poohlédnouti po mladším společníku, nežli je stárnoucí Koryto,« navrhoval Svoboda. »Pan otec také nějak valem stárne a, jak se vyslovil, velice rád by viděl své dítě zaopatřené. Tak ta léta ubíhají —«

Bláha přikyvoval hlavou. »Ba právě, stárneme, a proto jest nutno, bychom ještě vyřídili své povinnosti. Oskar už říkal o Bělušku, a dal jsem své svolení. Ale —«

»V tom nebude jistě žádné překážky,« radoval se farář.

»I jest, a jaká! Ti lidé nechtí vstoupiti do stavu manželského —«

»Ani bych nevěřil,« řekl farář s udivením ve tváři.

»Nepřikleknou, milý pane, k oltáři, byste je štolou svázal,« pokračoval velkostatkář, »dokud to neskončí nějak s Bohumírou, již oba jako sebe milují.«

»Šlechetné odříkání!« zvolal farář. »Zasluhují, by urozený pán dal i těm svolení a ještě o dvě šťastné bytosti bylo více v našem kraji. Neprosím za ně sám, ale slučuji přání všech, kteří toho anděla znají a vědí, proč Bohumíra je posud svobodna. Pan baron jest snaživý muž, který před sebou má stkvělou budoucnost, který takovou věc podnikl a nadále vymýšlí, čím by se stal světu prospěšným. Jistě si zamiluje vaše podniky a bude postupovati cestou, již vaše píle a horlivost vydláždila. Gustav není už loutkou hraběnky Milady, nelpí pouze na svém erbu a nežádá, by dle své urozenosti byl od společnosti beze vší námahy a starostí živen. Nabyl zkušeností a vládne city, jež jej poutají mocně k ostatním vrstvám lidstva. Miluje vaši dceru opravdově a touto opětovanou láskou může byti slečna Bohumíra šťastnou.«

»Ale posud se nevyslovil,« namítal Bláha.

»Ostýchá se, a do nedávna činěný odpor mu odňal odvahu. Kdyby však jenom něco málo přízně pro sebe tušil, jistě by tak učinil.«

»A což, když posud mu domácí zabraňují?« hádal Bláha.

»Co by jim vadilo? Což není Bohumíra nyní dcerou šlechticovou?« usmál se farář. »To, co se v poslední době událo, musí i hraběnce Miladě otevříti oči, že pravá zasluha jest nad každé rodové šlechtictví. Ta propast dávno jest překlenuta vaší snahou a pilností, vaší prací a vaším vyznamenáním.«

Bláha mávnuv rukou, řekl: »Spříznění duší i bez této vnější formy nalézti může mnoho blaha a uspokojení. Když tomu však svět chce, budiž Bohu poručeno!«

O vánočních svátcích, když celá krajina ležela pod bílým příkrovem, když lesklo se na tisíce třpytivých perliček ve slunečních paprscích, farář Svoboda jel do Honosic. Ale na nádraží dával pozor, aby nebyl nikým viděn, neboť podnikal tuto cestu jako na zapřenou. Tvář knězova byla vážná a zasmušilá. Měl před sebou úkol, v němž už několikráte vyjednával a do kterého musil znovu kousnouti. Zdali bude nyní šťastnějším?

Měl na mysli tu dobrou, andělskou bytost, Bohumíru. Ve sňatku s Gustavem dojde štěstí a blaha.

Svoboda sám sebe v žertu nazýval tichým společníkem firmy bez kapitálu, Bláha dával rozum, Koryto peníze, a farář spolupůsobil

vzděláváním lidu; v poslední době však zasáhl mocněji v činnosť trojspolku, působě k vyznamenání svých milých společníků, a teď by byl rád dostal do přístavu stavu manželského mladou generaci, která měla převzíti úkol další činnosti. Doufal, že Gustav bude hodným společníkem a nástupcem Bláhovým a že v intencích zakladatele bude pracovati dále, když jej povede a doprovázeti bude ta, která by k vůli záměrům otce svého obětovala i náklonnosť k milovanému muži.

A farář asi pochodil dobře, neboť se vracel mnohem veselejší a spokojenější.

Nikoho nebylo tajno, že styky mezi Třibicemi a Honosicemi častěji se obnovovaly a opakovaly. Mnohý tušil, za jakým se to děje účelem, a v radě dvorské čeledi pronesl kdysi pasák: »Hoši, dostaneme nového pána.«

»Jenom bude-li takový jako náš milostpán,« pronesl přání šafář.

»A proč by nebyl?« zastával se barona Václav. »Ten dává lepší diškerece nežli knížecí jasnosť z Riesenbergu. A bude prý z něho jednou král železnic. Ti vydělají peněz!«

»Raději aby z něho byl král našeho dvorce a tam těch závodů!« mínil Šebesta.

»Ale střelcem není,« řekl hajný, vmísiv se do rozmluvy. »Náš mladý milostpán o mnoho lépe střílí.«

»Jenom když bude rozuměti lesům, polím, hospodářství a na nás bude tak hodný jako milostpán šlechtic Bláha,« toužil Sebesta. »Já už dlouho za tohoto nového pána po tomto dvoře vláčeti se nebudu, ale přece by mne těšilo, kdyby na Třibicích sídlil hodný, k lidem laskavý a spravedlivý pán. A myslím, kdo bude chotěm naší Bohumíry, ten že také bude řádným a milosrdným mužem.«

Všichni přisvědčovali a rozcházejíce se po své práci, měli tu blahou naději, že ani za nové vlády křivdy se jim nestane, že všechno ve Třibicích zůstane v tom pořádku, jaký až posud zde panoval, a jako strážným andělem závodů i dvorce a dělných sil, obyvatelstva a všech k němu přináležejících že zůstane Bohumíra.

Největší starosti pociťoval Bláha.

Aulický se dostavil z čista jasna jedné neděle do Třibic se synem, aby požádali o ruku slečny Bohumíry. Třeba že to Bláha dávno čekal a na všechno byl připraven, přece žádosť pánů baronů přivedla jej do rozpaků, a znovu mu všechno to vstoupilo na mysl, co až posud tkvělo v jeho srdci. Bláha předložil své plány před baronem a vyložil mu, jaké má záměry a čeho vyžaduje od svého budoucího zetě.

»K tomu bych se já nepodvolil,« řekl Aulický senior. »K čemu se dříti, když mám jmění a do smrti zajištěné živobytí.«

Ale mladý baron byl jiného mínění a otci hned odporoval.

»Milý papá,« řekl, »takové šlechtictví pojištěné na jméně a jmění nyní nezaručuje přednosť ve společnosti lidské; k erbu musí také přistoupiti pravé zásluhy, by se prací dostávalo starým jmenům nového posvěcení. Chci pracovati, neboť po nečinném životě jsem našel v práci spokojenosť, blaho, útěchu, v práci se mi dostalo cti a vážnosti, a tato snaha bude i dále jako vzpružinou mého života. Proto ochotně přijímám úkol, který se se slečnou Bohumírou vkládá

do mých rukou. Ovšem hned ve všem nevyhovím, ale chci býti z počátku jako tichým společníkem a učněm.«

»Pan baron ukázal už bystrosť ducha, pevnosť vůle a horlivosť v práci, kterou znamenitě provedl; žádal bych jenom, aby k těmto krásným vlastnostem připojil ještě lásku k dělnému lidu a lásku k chudému sice, ale přece nám milému českému kraji,« pronesl Bláha vřelým hlasem.

Gustav přistoupiv k velkostatkáři, podal mu pouze ruku, řka: »Nechci ničeho předem slibovati a jenom to připomínám, že znám své povinnosti. Když cizinec jako vy, pane Bláho, ukázal jste takovou lásku k tomuto kraji, jakž bych já — rodák — mohl jednati jinak?«

Muži si stiskli pravice, a Aulický senior nemohl pochopiti jednání svého syna. Pravda, prošel světem mnoho, obcoval s Oskarem, koluje v něm jiná krev než v hraběnce Miladě, která dodávala celému rodu lesku a udržovala u nich vyšší tón.

Zasnoubení slečny Bohumíry bylo oslaveno v nejužším kruhu, v němž mimo domácí byla rodina Korytova a farář Svoboda, který dostav pozvání zase se stavěl, jakoby o ničem nevěděl a velice byl překvapen. Přijel také mladý doktor Bláha, jenž právě zastupoval klienta v rozsáhlém procesu, který zajímal velice širší veřejnosť. I on zároveň oslavil své zasnoubení s Běluškou, a Bláha i pan otec ujednali spolu s barony v kabinetě záležitosti, věna svých dcer a závazky ženichů k rodičům a svým nevěstám. Všechno šlo hladce, a také dluhy pánů z Honosic byly přehlédnuty, když Aulický senior nečinil velikých požádavků mimo slušné zaopatření.

Nač se v celém kraji připravovali a těšili, to všechny zklamalo. Oproti přímluvám pánů na Honosicích a okolní šlechty, oproti protestům paní Korytové a jiných byly vykonány ve vší tichosti dva sňatky v zámecké kapli sv. Antonína. Farář z Doubravky s asistencí místního kaplana a faráře z Honosic požehnal svazku dvou mladých párů lidí, jež vyučoval, miloval a s nimiž prožil valnou část života.

Za svědky požádáni mladý hrabě Vrbinský na Srpinách, který zaujímal důležité místo jako úředník při místodržitelství, a Josef Homola, nyní povýšený za vrchního správce závodu.

Do kaple byla vpuštěna dvorská čeleď a něco diváků, kteří si nedali ujíti příležitosť, aby nebyli přítomni tak vznešeným sňatkům.

V závodech se pracovalo jako jindy, a osadníci právě měli nejpilnější práce na poli. Nikdo také nevěděl, kdy sňatky budou slaveny, až teprve když několik kočárů projelo starožitnou branou, hádali, co to znamená. Aspoň ze dvora se sběhli se šafářkou v čele, která měla úkol oznámiti všechno dále po vsi, co se sňatků bude týkati. Přiběhl Solín s puškou na rameně, ovčák zavíral nezbytnou žabku teprve před zámkem, a kravák si utíral ruce o plátěné kalhoty. Některé přivolal zvonek, a za chvíli potom předkládal farář snoubencům otázky. Na výslovnou jejich žádosť oddával je jazykem českým.

Přítomní vidouce snoubence, z nichž nejvíce milovali Bohumíru, až slzeli, a z hloubi srdce řinula se k nebesům modlitba, by nebes Pán požehnal těmto rodinám a držel ochrannou ruku nad těmi, kteří nyní vstupovali do nového stavu, v němž doufali nalézti spokojenosti, radosti a pozemského blaha. A jako kněz, tak všichni přítomní žehnali mladým těm lidem přejíce si, by se i jim dostalo z jejich štěstí záblesku klidného života.

Po mši sv. novosnoubenci vešli hned do zámku, ale Šebesta se přece vedral do salonu, by jménem celého dvora první pronesl přání milostivé vrchnosti. Nebylo to starci odepřeno, ale Bohumíra jeho přání přijala s radostí a vlídností, jakou vždycky se označovala její povaha.

Novomanželé se uchýlili opět od obecného zvyku, neboť nepodnikli žádné svatební cesty. Baronka Aulická cestovala hned po sňatku až do Italie, ale syn její odepřel úsilovným radám tetiným.

»Uznávám,« řekl, »že je dobře cestováním se vzdělávati, a časem také podniknu cestu, ale v první době svého manželství nechci se dáti vyrušovati lomozem vagonů a křikem konduktérů.«

»Celý bavlnář,« pomyslila si Milada z Viladova a neodvážila se stavěti proti takovému odporu. Gustav už měl na své straně celé příbuzenstvo a nedal se tak snadno odvrátiti od toho, co si vzal do hlavy a uznal za dobré.

Novomanželé však přece po nehlučné hostině s večerem podnikli svatební cestu, ale jenom na vrch, zvaný »U křížku«, odkud byl daleký rozhled po českém jihu, a kde jak Bláha dumal o svých podnicích, tak Oskar se rozhlížel s láskou po kraji, který miloval. Prošli parkem, kde se stromy počínaly zelenati, zabočili pěšinami do mladého lesa a za hovoru a smíchu dostali se na vrchol, kde posud stál kříž, do kraje se rozhlížející. Zde stanuli mlčky hodnou chvíli. Bohumíra se podpírala o Gustava, Běluška o rámě Oskarovo. Slunce už zapadlo, a večerní záře polila celou krajinu zvláštním leskem. Teprve dvě hvězdy slabě probleskovaly na nebi. V zadu hory a lesy stály už v temnotách. Na polích se vlnilo obilí, a zeleniny se stápěly v lesklé rose. V dáli se vlnil vlak zátočinami a bělaly široké cesty, oživené dělníky, vracejícími se z továren ke svým domovům. Tu a tam zastavovali se s rolníky, jdoucími nebo jedoucími s polí. Vysoké komíny vypouštěly už slabý kouř k modrému nebi. Dobytek se vracel s pastvin do chlévů. Děti se ozdobily prvými chrpami a zvonky.

Myslemi těch, kteří o svém významném dnu shlíželi s památného místa dolů, vířily v hlavách různé myšlénky.

Běluška patřila na rodný kraj s láskou a chvěla se úzkostí, že musí opustiti rodiče i domov, aby následovala chotě do světa, by mu byla starostlivou ženou, která by cítila všechno, co veselého neb i smutného muže zastihne. Proto její srdce bylo plno obav, nejistot, starostí, a radost, která ji dnes oblažila, byla těmito mlhovými vyhlídkami do budoucna poněkud rušena.

Duch Oskarův těkal dál a dále a obíral se záhadami právnickými a zásadami politickými. Mladý Bláha vjížděl v rej, kde se dobývá sláva i klesá, kde se rychle pracuje a zase rychle boří. Oskar myslil na svůj proces, na zápasy, jež v politice podnikal, na přednášky v klubech, a rozhled s tohoto vrchu v něm vzbuzoval nové dráhy po Čechách a houževnatější boje s protivníky českého živlu vůbec nebo jenom zásad jednotlivých mas se dotýkajících.

Baron Aulický dobrořečil staré bráně, na níž se zastkvěl erb pánů z Kračínova v nové obdobě, který jemu dopomohl k tak rozkošné žínce, jejíž rámě v jeho ruce nyní spočívalo. Těšil se spolu na práci na tak mocných a slibných základech, jaké Bláha podal

velikému dílu, jež zaručovalo původci jméno dobroděje celého kraje na všechny věky.

Podobnými myšlénkami se nesla i mysl Bohumíry, kolem níž se všechno otáčelo a na niž dnes vzpomínal, kde kdo ji znal. Mladá paní obnovovala sliby, jež učinila otci, že spolu s manželem splní ty naděje, jež v ni byly kladeny, že bude choti svému společnicí a rádkyní, pomocnicí a těšitelkou ve starostech o kraj nyní povznesený. U oltáře ráno vyprošovala si nejenom pokoj, svornosť a lásku pro novou domácnosť, ale i sílu a vytrvalosť v pracích po boku svého muže. Jako kdysi Bláha zde snil o budoucnosti zamilované krajiny, jako odtud oko Oskarovo těkalo dál a dále po Čechách, tak Bohumíra zde s radostí a vřelou touhou pozorovala své nové působiště v intencích svého zasloužilého otce.

Od západu zavál svěží větérek, a listí zašumělo tajemnou řečí.

»Jak krásně je zde!« zatoužil baron, a oko jeho zalétlo i v tu stranu, kde stála jeho kolébka. »Každý kraj má své půvaby.«

»A všechny dohromady,« vece Oskar, »potřebují mocného obrození a vzdělání, aby tvořily souladný celek milované vlasti. Tomuto kraji dostalo se do jisté míry povznesení, avšak musíme také pečovati o celek, o celou vlasť, aby důstojně čelila nepřátelům a dosáhla toho postavení, jež jí právem na oblasti světa náleží.«

»My budeme pracovati v kraji, ty pak po celých Čechách,« řekl Gustav, »a až budeš potřebovati odpočinku a oddechu, zavítej sem a nalezneš poklid a povzbuzení k dalším pracím.«

Opět se odmlčeli, a jakési posvátné nadšení naplnilo jejich nitro. Zřeli před sebou životní úkoly, k nimž navazovali osudy svých životů. Výsledek práce těch, kteří jakoby odstupovali z dějiště působnosti, pobádal je, a hvězdy, na nebes báni probleskující, svítily jim na cestu do šťastné budoucnosti, v níž si dobývá člověk zásluhami pravého šlechtictví, ryzosti povahy a erbu, na němž v jasném poli stkví se láska k člověčenstvu a rodné zemi.

»Pojďme!« pronesl posléze Gustav, a všichni čtyři nadějní mladí lidé sestupovali s vrchu, by se uchopili pevnou rukou a silnou vůlí životních otázek a pracovali dle svých hřiven.

O beduinech.

Píše Dr. **František Kyzlink.**

(Dokončení.)

VI.

(Narozeniny. Svatba. Pohřeb. Budoucnosť beduinů).

Narodí-li se beduinovi syn, přicházejí vdané ženy k otci s blahopřáním (bšára) a jsou za to celý týden častovány kávou. Která přišla první, dostane darem šátek neb střevíce. O křtinách se zabije beránek, a vystrojí se příbuzným hostina. Do vínku se nedává nic, teprve až hoch povyroste, dá mu kmotr darem nové šaty. Narození dcery se neoslavuje.

Obřízka u mohammedánů se koná tak asi po třech letech, a to s nemalou slávou. Týden před ní jinoši střílejí a jezdí o závod, a ženy pijí u stanu, kde je dítko, kávu. Obřízku vykonává chaṙîb.

Aby bylo dítko chráněno před úrazem a zvláště před zlým okem, napíše mu chaṙîb na lístek tuto modlitbu: »Sláva Bohu, Pánu světů, Milosrdnému Slitovníku, Králi soudného dne. Tobě se klaníme a Tebe vzýváme.« Lístek se dá do pytlíčku a zavěsí dítěti na krk.

Onemocní-li dítě, zaříkají ženy nemoc takto:

Poprve pro Boha, podruhé pro Boha,
a není vyváznutí ze soudů Božích.
Vyjdi, zlořečená, jako vychází mladá žena,
když přišla ku své rodině v naději (že něco dostane)
a vyšla s prázdnou.
Jsi-li v hlavě, vypuď tě sv. Eliáš.
Jsi-li v nohách, vyžeň tě *H*asan a *H*usên.
Jsi-li ve hřbetě, vypuď tě sv. Jiří.
Od oka mého a od oka všech lidí;
hodila jsem tě do moře hlubokého.
Toto dítě nemá proti tobě
ani dosti síly ani moci.

Sv. Eliáš (mâr Iljâs) a sv. Jiří (Žirjes neb el-Cha*d*er) jsou národními světci Řeků v Palestině. Že vzývají i mohammedánské světce *H*asana a *H*usêna, je důkazem, jak náboženské vědomí řeckých rozkolníků bylo zatemněno. Vedle sv. Eliáše a Jiří uctívají bl. Pannu (el-'A*d*ra) a zpívá-li křesťanská beduinka svému dítěti, neopomene je doporučiti její mocné ochraně. Na př.:

Zpívej mu (dítku), ó holubice,
a žádej mu pokoje.
Můj synáček chce spáti
pod ochranou Boha milosrdného,
pod ochranou Panny a sv. Eliáše
a pod ochranou sv. Jiří, silného udatností.
Ó Panno, ó matko světla,
ó matko svic a kadidla,
můj synáček je ve tvé poslušnosti,
dopřej mu ochrany své.

Kdežto hoch si hoví s otcem v nečinnosti, musí dívka od malička zvykati krušnému životu arabské ženy, aby provdavši se, mohla muži konati potřebné práce. Dívky málo užijí svobodného stavu; u katolíků se podle kanonického práva nesmějí provdati před dovršeným dvanáctým rokem a také se vdávají obyčejně později, kolem šestnáctého roku. U rozkolníků se někdy vdávají již o šestém roce, zůstávají však v domě otcovském do desíti let. Mohammedáni vdávají dcerky mezi desátým a dvanáctým rokem.

Následky tohoto předčasného manželství jsou, že před časem sestarají a umírají, neboť arabské dívky v tomto věku nejsou vyvinutější než v našich krajinách. O třiceti letech je beduinka stařenou a mezi čtyřicátým a padesátým rokem umírá.

Hoch se žení, jakmile dospěje za muže (*z*alame) t. j. asi v sedmnáctém roce.

Beduini vynikají nad mnohé vzdělané národy mravností, aspoň zevnější. Nemanželských dítek u nich není a ani býti nemůže, neboť padlá dívka smrti neujde. Jesti to povinností otce nebo bratří smýti její krví poskvrněnou čest své rodiny. Že i svůdce je trestán smrtí, ať si již dívka souhlasila či ne, rozumí se samo sebou.

Před lety unesl jistý beduin dívku. Otec dívčin se syny je hledal několik dní, až je nalezl v jakési jeskyni. Svůdci roztříštil kulkou hlavu, dceru vzal před sebe na koně a v trysku jí šavlí sťal hlavu. Tělo nechal na poušti za lup dravcům, s tváře sťaté hlavy stáhl kůži a přibil ji na trnitý strom (sidr) na důkaz, že krvavě pomstil hanbu svého domu.

Hlavní příčinou, že Madaba byla katolickou rodinou 'Azîzât znova obydlena, byl únos dívky mohammedánem ze kmene Sarajre jménem Maḥmûd. Mužallové přispěli potupeným křesťanům a stíhali s nimi uprchlíky, až je postihli v osadě zvané Kaṭrabba. Aby zachránil svedenou dívku před smrtí, dal ji misionář potají odvésti do Samaří, kde však brzy zemřela hořem nad svým pokleskem. Křesťané žádali smrť únoscovu. Tu se však Mužallové přidali k Sarajrům, žádajíce, aby napřed byla usmrcena dívka. Ta však již zmizela, a 'Azîzât, jsouce rozezleni, že se jim nestalo po právu, Madabu opustili. Na pomstu však nezapomněli. Zabíjeli Sarajrům dobytek, vypálili jim mlýn a naposledy se vypravili, aby Maḥmûda zabili. Za tmavého večera přišli tři příbuzní unesené dívky do Keraku a přiblížili se k domu, v němž, jak se doptali, Maḥmûd bydlil. V domě sedělo u ohně několik mužů. Že nevěděli, který z nich je hledaný Maḥmûd, zavolal jeden z nich: »Maḥmûde!« a sotva se jeden z nich slyše své jméno, obrátil, padl k zemi třemi kulkami smrtelně raněn. Pachatelé šťastně utekli, ale za nedlouho se ku svému žalu dověděli, že zastřelili — nepravého Maḥmûda.

Mohammedáni se druhého dne zle sápali na své kerácké křesťanské sousedy, a bylo by se jim zle vedlo, kdyby dva mohammedánské rody, Ma'ajta a Habâšne se nebyly přidaly k jejich straně.

Krátce po 'Azîzât se vystěhovala z Keraku křesťanská rodina Karâži, že jeden její muž byl omylem jako únosce v svém loži v noci zastřelen. Někdy se s únoscem vyrovnají po dobrém. Unesl-li ženu vdanou, (u mohammedánů) zaplatí za ni muži, kolik za ni dal, a tolikéž jejímu otci a může si ji pak nechati. Za svobodnou platí pouze otci cenu nevěsty.

Nezřídka se stává, že se dá dívka raději zabiti, než by se nechala oloupiti o panenskou čest. Asi týden před tím, než jsem přišel do Madaby, byla násilným mohammedánem usmrcena křesťanská dívka z Ma'înu. Vražedník by byl smrti neušel, kdyby ho madabský mudîr nebyl dal vojáky odvésti do Ṣaltu do žaláře.

Svatba u katolíků se koná takto: Ženichovi příbuzní jdou napřed na výzvědy do domu nevěstina, zdali rodiče a dcera se sňatkem souhlasí. Pak jdou najisto a přednesou svou prosbu těmito slovy: »Přišli jsme s prosbou k Bohu i k tobě a nebudeme oslyšáni.«

»Oznamte mi, proč jste přišli,« odpovídá otec.

»Chceme, abys dal svou dceru tomu a tomu.«

»Dám vám ji darem.«

»Přijímáme a dáme ti darem tolik a tolik piastrů.«

Cena nevěsty bývá 4000—7000 piastrů (piastr = asi 10 kr.) Z toho opatří otec dceři výbavu a asi 1000 piastrů jí dá nádavkem. Vše si nechati, čili vše sám »sníst« (akal) je známkou lakoty, na niž si dcery Labanovy u svého otce právem stěžují: »Zdaž nebyly jsme od něho za cizinky považovány, že prodal nás a snědl naši cenu.«

Když je ruka v rukávě, přijmou žadatelé (ṭallâbîn) podanou kávu a nějaký zákusek a s díky odejdou.

Mládež provozuje po sedm dní před svatbou národní tanec beduinský, zvaný »sa*ḥ*že«. Hoši se postaví do polokruhu, jeden z nich improvisuje nějakou píseň, a ostatní jako refrénem vykřikují: »jâ hala bu, jâ hala,« (m. jâ ahlan bihi, jâ ahlan t. j. budiž vítán, budiž vítán) klátíce se při tom a tleskajíce. Před nimi tančí dívka se závojem na hlavě, v pravici šavli a v levici červený šátek. Hoši snaží se jí při tanci dotknouti, jejím úkolem pak je šavlí to zameziti. Dotkne-li se jí, čili »učiní-li jí znamení«, (ʿallam ʿalêhâ) není dobrou tanečnicí, proto se dívky potají s otcovou šavlí dlouho cvičívají, než se odváží vystoupiti. Když se jedna unaví, nastoupí druhá, a tanec trvá až do půlnoci. Misionáři hledí tento tanec odstraniti, jednak, že je poněkud neslušný, jednak, že po každém tanci přicházel některý všetečný hoch s posekanou rukou, neboť tanečnice ho sekne bez milosrdenství.

Co se mládež baví, sedí starší při kávě a dýmce.

Večer před svatbou je slavnostní umývání a strojení nevěsty a ženicha. Nevěstu umývají doma příbuzné ženy a nabarví ji *ḥ*inou na červeno dlaně, nehty a šlapky. Pak ji oblekou modrou sukni, na hlavu jí zavěsí červený závoj (šambar) do zadu splývající, na němž vlají tři černá pštrosí péra (rîš naʿâm), a tvář jí zahalí mindîlem.

Ráno posadí nevěstu na koně, na němž jsou naloženy podušky vyplněné šatstvem, které dostane výbavou, a vonnou mátou (naʿna.) V ruce drží před obličejem křivý nůž (šibrîje), nebo nyní obyčejněji kříž. Tak ji vedou s pronikavými za*r*arî*t*y do kostela.

O umývání ženicha se strhne vždy mezi jeho soudruhy ostrá půtka. Konečně se některý zmocní jeho svátečních šatů a odvede si ho do svého domu, kde se umyje a ustrojí. Tento soudruh pak je jeho svědkem (šbîn).

Když vycházejí snoubenci z kostela, přejí jim všichni četné potomstvo volajíce: »Ó lidé radosti, Bůh vám požehnej, ať se vám vždy přes rok maličké batolí.«

Nevěstu a její svědkyni (šbîne) odvedou ženy se zpěvem do domu ženichova. Ženicha pak i s jeho příbuznými pozve k sobě ten, kdo je kostelu nejblíže, a připraví všem bohatou hostinu.

Ženich jde večer se šbînem domů, kde naň nevěsta se šbînou čeká. Tam zabije vlastní rukou ovci nebo kozu za oběť, uvaří několik kousků a požije je s nevěstou a s oběma svědky.

Obyčej zabíjeti toto dobytče (hölîje) vzali křesťané od mohammedánů, v nichž manželství se považuje za platné teprve, když hölîje bylo připraveno a požito.

Druhý den před východem slunce donese matka nevěstina k ženichovi »futara«, t. j. trochu chleba a másla. U ženicha pak se vystrojí hostina, k níž se pozve skoro celá osada. Pozvaní se za to

odvděčují tím, že po sedm dní k sobě zvou ženicha se šbînem střídavě na snídaní, oběd a večeři.

Po těchto sedm dní nesmí nevěsta (ualîje) z domu, po dalších třiatřicet dní může vyjíti jen zahalena.

U mohammedánů se dívky neptají, chce-li ženicha či ne. Každá strana má svého zástupce (uakîl). Oba uakilové přijdou do stanu chaťîbova s kousky dřeva (*k*usala) a před ním vysloví souhlas za své svěřence, načež obě dřívka zlomí. Chatîb se pomodlí fât*h*u t. j. první kapitolu *k*orânu, a manželství je hotovou věcí. Ostatní slavnosti jsou jako u křesťanů.

Velmi jednoduše se ujednává manželství u Šararâtů. Ženich (na př. 'Ali) vystoupí na kámen, u něhož stojí nevěsta (na př. Fâtme) a praví:

Ešhad lî jâ *h*ažar
u ente jâ rabb el bašar:
Fâtme lî ni*t*â
u ana lihâ *d*akar.

Dosvědčuj mně, ó kameni,
a ty, ó, Pane lidí,
že Fâtme je mou ženou
a já jejím mužem.

Po něm pak praví nevěsta:

Ešhadî lî jâ ua*t*â
u ente jâ robb es-samâ:
ana li-'Ali ni*t*â
hû lî *d*akar.

Dosvědčuj mně, o země,
a ty, ó, Pane nebes,
že jsem Aliovou ženou
a on že je mým mužem.

Pak se zabije velbloud, a při této jednoduché hostině je veselí dosti a dosti.

Mnohoženství u mohammedánů je řídké, jen některý bohatý šejch si bere druhou, málokdy ještě třetí ženu. Příčinou toho je jednak, že je žena drahá, jednak, že takový dvoj- či trojnásobný manžel má v domě stálé peklo. Bere-li si mohammedán druhou ženu, děje se to buď, že je první bezdětna, nebo aby ukázal, že je bohat, nebo konečně, aby první ženu pro neposlušnosť potrestal. Ubohý, trestá netoliko ji, nýbrž i sebe.

Jednou přišla k misionáři do Madaby žena s mužem a vedli s sebou svou zmrzačenou dcerku. Druhá žena onoho muže, nemajíc dítek, záviděla šťastnější sokyni sličnou dceru a přerazila ubohému děvčeti páteř. Matka slyšíc, že dceři pomoci není, usedavě plakala a činila muži trpké výčitky, že svou zbytečnou ženitbou toto neštěstí zavinil.

S velikou ošklivostí mi vykládali, že prý u některých Šararâtů, jako u Slêb a Enserîje, žijí muži beze studu se ženami jiných.

Jako kdysi Židé tak i Arabi si berou manželky ze svého kmene a ze své zádruhy. Rádi se ženívají na výměnu, tak totiž, že bratr a sestra z jedné rodiny se žení se sestrou a bratrem rodiny druhé.

Svatební písně opěvují otce ženichova a naději na »vystavení domu«, to jest, na zachování a rozmnožení rodiny:

Žádala jsem ti, ó otče Mas'adův, všecko jmění kláštera
a čtyři otroky, kteří by sedlali tvé koně,
a čtyři snachy, které by ti přály dobrého jitra,
a čtyři mlýny, které by ti mlely ve dne v noci. (Madaba.)

Shlížel jsem a hle, lev údolní!
A nebyla mezi mnou a jím umluvena schůzka.
Pozdrav tě Bůh, ó otče Mas'adův, ty nasycovateli (hostů),
u shromážděných (t. j. ve schůzích mužů) nalezneme tvou
památku mezi urozenými. (Madaba.)

Chvála Bohu, náš strom měl ovoce,
svěsil větve, když byl dříve mrtvý.
Ó, kéž ta, která viděla naše jinochy a nevítala jich,
je stížena kalichem slepoty a po slepotě ať umře. (Madaba.)

Chvála Bohu, byl vystavěn dům příbuzných našich,
a v něm náklad jak se klátí, tak se klátí. [1])
Ó otče dvou plášťů, [2]) neraduj se ze ztráty naší,
naši muži jsou zdrávi a majetek je klátivý. [3]) (Madaba.)

Poměr ženy beduinské k muži je velmi výrazně naznačen touto písní:

Ó otče Mas'adův, mávej kopím v rukou svých.
Chceš-li s námi na východ, (půjdeme)
a chceš-li, půjdeme s tebou na západ.
Ty jsi nůž, a my jsme maso v rukou tvých. (Madaba.)

Manžel nazývá manželku, dokud nemá dítek, »děvčetem« (bint), pak matkou prvorozeného syna neb dcery, na př. umm Rašîd = matka Rašîdova, nebo rodným jménem. Manželka pak jmenuje manžela »tento« (hâ*d*a) neb »onen« (hâ*d*ak), pak otcem prvorozeného syna neb dcery, na př. abû Rašîd = otec Rašîdův.

Dítky jmenují své příbuzné *k*arâbtî (mé příbuzenstvo), neb iben 'ammî (můj bratranec, slovně syn mého strýce), neb achî (můj bratr), dospělé muže nazývají 'amm t. j. strýc, právě tak jako u nás.

K rodičům se chovají dítky uctivě. Zvláště u Šararâtů se chválí dětinná a bratrská láska i úcta. Tak na př. jednou při stěhování nechtěl syn z úcty říci otci, aby vstal s rohožky, na níž seděl, by ji naložil na velblouda, ač ostatní všichni již dávno odešli. Madabský misionář mi vykládal, že k němu jakýsi Šarâri nemocnou sestru zdaleka na ramenou přinesl, aby jí poskytl léku.

Smrť očekává beduin klidně. »Jôm ed-dîn Allâ ja'în, t. j. v den soudu Bůh pomůže«, »fî jôm Allâ ja 'în Alla, t. j. v den Boží Bůh pomůže,« »Allâ ju*h*ajji sâ'a lâ badd minhâ, t. j. Bůh laskavě přijme v hodině, o níž pochyby není.« Takovýmito průpovědmi se těšívají v těžké hodině smrti. Mohammedáni se spoléhají na ochranu a přímluvu prorokovu: »Mu*h*ammed jišfa' lî 'ummatu, t. j. Mu*h*ammed oroduje za svůj lid«, křesťané zase se těší, že jsou »lidem Kristovým« (ša'eb el-Mesî*h*).

Když počne smrtelný zápas, obrátí křesťané nemocného nohama k východu, mohammedáni k jihu. Občas mu nalejí do úst finžân vody, spolkne-li ji, není ještě nejhůř, nespolkne-li jí, podváží mu honem bradu, aby nezemřel s otevřenými ústy.

[1]) t. j. máme tak prostranný dům, že je v něm místa pro sebe větší náklady zboží.
[2]) otec dvou plášťů neb dvou tváří = licoměrník.
[3]) mâl majjâl, hříčka slov t. j. majetek je brzy zde, brzy onde.

Sotva vypustí ducha, roztrhnou si ženy ṯôb až po pás, rozcuchají si vlasy a sypou si na hlavu prach neb popel s hlasitým pláčem a nářkem. I muži bědují a rvou si bradu.

Mrtvého umyjí, oblekou ṯôbem a zahalí bílým rubášem (kafan), který pod nohama a nad hlavou sváží. Tvář není zahalena, nýbrž přikryta mindîlem. Kdo přijde, odhalí mindîl a líbá zemřelého v tvář. Umře-li jinoch, vystrojí ho jako na svatbu.

Mrtvola se pohřbí po několika hodinách, proto se hned po smrti vykope nepříliš hluboký hrob, který se dole tak asi na stopu vyzdí. Když je hrob připraven, položí mrtvolu na máry, t. j. na dvě provazy nedaleko od sebe svázaná dřeva neb kopí, příbuzní na ni složí pletence (merîzy) s hlavy a nesou ji ku hrobu. Je při tom veliký pláč a nářek.

Na pohřeb jde kde kdo, pro tento okamžik utuchá všecko nepřátelství. Zatím, co se v kostele konají potřebné obřady, ženy venku pláčí a zpívají písně na oslavu zemřelého.

U hrobu políbí ještě jednou příbuzní tvář zemřelého, spustí ho pak do hrobu a pod hlavu mu položí míšek hlíny. Někde mu dávají do úst peníz jako bakšiš pro 'Asraîna, anděla smrti. Zbraně do hrobu nedávají. Vyzděné místo pokryjí velikými kameny, štěrbiny zamaží hlinou a pak teprve zasypou hrob hlinou. Rov se obloží kameny s velikým kamenem ve hlavách. Po pohřbu těší přítomní truchlící slovy: »Salâmat râsak, t. j. pokoj tvé hlavě.«

V domě, který je hřbitovu nejblíže, jsou příbuzní zemřelého pozváni na hostinu. Zemře-li vážený šejch, zvou okolní zádruhy zádruhu zemřelého na hostinu, aby ji potěšily nad těžkou ztrátou.

U domu smutku se postaví stan, v němž se po osm dní scházejí ženy, aby zemřelého oplakávaly. Hospodář jim dává jídlo, kávu a tabák. Chvíli jedí, pijí a kouří a chvíli naříkají v rozmanitých improvisovaných písních. Příbuzné jdou několikrát ku hrobu, tam usednou a klátíce se naříkají a zpívají.

Podařilo se mi zaznamenati si jen několik písní na zemřelé (ma'îd), neboť když jsem byl v nejlepším, dal mne Keracký paša vojáky odvésti do Jerusalema. Z téže příčiny jsem si nemohl opatřiti písní válečných (ḥadi), písní hrdinských (ḳasîd) pak jen několik.

V písních se opěvuje hlavně udatnosť a pohostinnosť zemřelého.

Padl meč v bitvě, nezdvihnul ho více.
Padl Jiří, vrtěl sebou v krvi své.
Já jsem pěvec, a má řeč je v mé mysli,
a přednesu svou řeč o urozených.
Má řeč se vrací k tobě, otče Sâlemův,
příteli hosta v rocích neúrod.
Naleznete kávu jeho na ohni se vařiti,
jeho finžâny čistí (od prachu) prsa štědrých. (Madaba.)

Ó jaký to jinoch, Sâlem velebený,
sedící pro urozenosť, oblečený pláštěm štědrosti!
Nalezneš u něho večeři hned po obědě. (Madaba.)

Hle, jak oslovují červy hrobu, aby neztrávili drahého zemřelého:

Hříbě otce Mas'adova jde pit do 'Ammânu,
ó červi hrobu, neztravte těch ramenou!
Hříbě otce Mas'adova stojí dva tisíce,
ó červi hrobu, neztravte těch očí! (Madaba.)

Jindy se zařikají, že nebudou odpočívati, ani se zdobiti, ani hodovati ze zármutku nad ztrátou člena rodiny:

Přísahalo oko 'Idy, že se nezamhouří ku spánku,
chce baviti otce Sâlemova vůdce bojovníků.
Přísahalo oko Marijino, že se nezamhouří ku spaní,
baví otce 'Isova, silného udatností. (Madaba.)

U brány hrobu zasadím mu limon,
a když zavane vítr, bude kouřiti z dýmky.
Ó 'Ido, přísahej, že nebudeš držeti v ruce mihmâsů,[4])
tvůj bratr je šejch, osvoboditel vězňů. (Madaba.)

Salmo, přísahej, že nebudeš užívati náprsníku,
otec tvůj nepřišel se zástupem mužů.
Salmo, přísahej, že nebudeš vyšívati rukávů,
otec tvůj nepřišel s tvými strýci. (Madaba.)

V Keraku byli před lety od Schûrů zabiti při razu dva bratří Dervîš a Sâleh. Jejich sestra na ně složila tuto píseň:

Rukáv jeho šatu, ó holubice pouští.
Kdo je to zde? Dervîš, nebo již odešel.
Nepřicházej, ó svátku, my neslavíme svátků,
jinoši svátku nejsou přítomni.

Ó svátku, posvátkuj na návsi a odejdi,
my jsme smutni, a srdce je zraněno.

Sestoupilo na mîdân hříbě bez jezdce.
Fâtme, ó urození, hledá svého bratra.
Sestoupilo na mîdân hříbě okované.
Fâtme, ó urození, pro bratra trhá šat.

Dervîši, i kdybys byl na nebi,
vystoupím za tebou po žebříku,
a dám ti pušku tvou,
neboť se o tebe bojím před nepřátely.

Jdu rovinou a slyším dusot koní.
Tvůj bratr, ó Fâtme, byl dnes v noci zabit.
Ó Dervîši, bílé velbloudice jsou zajaty,
jde za nimi Sâleh s rozcuchanou kšticí. (Kerak.)

Doba smutku trvá osm dní. Po tento čas jsou příbuzní zemřelého jako posvátni. Nepřátelství všecko přestává, a mají-li s někým krevní mstu (târ), není vhodnější příležitosti ku smíru než tato doba. Vdovec si hledí v tomto čase honem opatřiti ženu, poněvadž ji dostane mnohem laciněji.

[4]) plech na pražení kávy.

Ženy mají smutek až do nejbližší svatby v rodině. Do té doby nenosí na sobě nic červeného.

Mohammedáni nemívají vždy společných hřbitovů, nýbrž pochovávají své zemřelé na kopcích. Chaŕíb nad nimi poříká fâtḥu, a přítomní si nad hrobem umyjí ruce. U hrobu se připraví pohřební hostina.

Následujících sedm dní jsou truchlící hosty svých soukmenovců, osmého dne zase oni připraví velikou hostinu pro celou zádruhu.

Ve výroční den smrti slaví hostinu zvanou *daḥ*îje (oběť).

Zemře-li kdo v cizině, oslavují jeho památku, jakoby byl zemřel doma.

Dědictví otcovo se rozdělí mezi syny stejným dílem. Prvorozenec dostane něco nádavkem (šarḥa). Peníze otec buď rozdělí, nebo je odkáže synovi, kterého zvláště miloval.

Jako celý život ženy beduinské je pokorný, tak je i její pohřeb. Ku hrobu ji provázejí jen nejbližší příbuzní, hostiny není, jen dítky, jejichž srdce je všude stejné, chodí plakat na hrob své matky a vyjádřit svůj bol prostičkou písní.

Až do poslední doby byli beduini jen podle jména poddáni turecké vládě. Poplatek, který jí odváděli, byl více méně dobrovolný, a poslala-li někdy na ně vojáky, poslali jí je s krvavými hlavami zpět. Proto hleděla vláda s nimi se po dobrém srovnati, a co nemohla vymoci zbraní, toho se snažila dosíci lstí a úskokem. Štvala kmeny proti sobě slibujíc jim pomoc, zatím však je nechávala se v boji potírati a seslabovati, a pomohla-li kdy některému kmeni, uloupila mu za to svobodu.

Vědouc dobře, že mravnosť je hlavní oporou nepodajné síly duševní i tělesné, snížila se až k tomu podlému prostředku, že posílá z Damašku ku kmenům zvrhlé ženštiny, aby jim s mravností vzala svobodu.

Smrtelnou ránu však zasadila vláda samostatnosti beduinů obsazením Keraku. Tím, že Mužallové vydali za peníze toto předůležité místo vládě, oloupili své soukmenovce o volnosť a svobodu. Svou posádkou ovládá Kerácký paša nejpřednější kmeny beduinské a ujařmuje je stále více.

Když jsem byl v Madabě, byl tam internován jeden šejch *H*amâidů, že přijal pohostinu uprchlé vojáky. A když jsem odcházel, sepisoval paša všecek majetek *S*chûrů, aby jim naň uložil daň. Jak by se toho byl mohl odvážiti ještě před šesti lety!

Z beduinů, kteří jsou dnes zde, zítra onde, nemůže vláda vydírati daní z majetku a krve, ona potřebuje usedlých sedláků, aby je mohla pohodlně odírati a nadělati z nich vojáků. Proto směřuje všecka její snaha za posedlačením beduinů. A usadí-li se pevně v Keraku, dílo toto se jí podaří. Za nějakých sto let nebude již svobodných beduinských kmenů, nýbrž jen množství ujařmených a odíraných fellaḥů.

Typ Kristův.

Historická črta.

Píše **Jan Šmejkal.**

(Dokončení.)

Pohlížíme-li na obrazy před věkem XIII., vidíme, že opakuje se jeden typ, jedna tvář Kristova, a že jenom zvolna připíná se k ní tu a tam malá změna. O zvláště dokonalých obrazech bylo bájeno, že jsou stvořeny zázračně, a známy jsou legendy o obraze Edessenském i sv. Veroniky, jejichž sláva opanovala celý známý křesťanský svět. Tyto zázračné obrazy napořád kopírovány a malovány, a každý panovník i kollegialní chrám se přičinili, aby si podobný obraz opatřili.

O obraze Edessenském pověst vypráví, že nebyl malován rukou lidskou, nýbrž že jej Kristus sám poslal knížeti Abgarovi darem, kdež byl až do VI. století, odkud přišel do Konstantinopole a do Říma. Známa jest ona krásná legenda o tomto obraze. Armenský král Abgar, jsa hostem císaře Augusta v Římě, zarmoucen byl neukojitelnou touhou. Augustus pozoruje jeho žal přičiňuje se, aby ho obveselil. Než, marně připomíná mu jeho krásu a krásu žen, král Abgar netouží po ničem takovém a prosí hostitele svého, by ho propustil k matce do rodné země. Matka jeho zatím, domnívajíc se, že láska tvoří bol Abgarův, vyslala malíře do všech zemí, by svým štětcem vykouzlili nejkrásnější ženy. Abgar přišed domů jest smutnější, a tu matka vede jej do síně, kde shromáždění malíři přinášejí obrazy nejkrásnějších žen. Leč Abgar s nevrlostí se obrací. Malíři odcházejí, jen jediný bez obrazu u dveří ještě prodlévá, zahalen jsa v široký plášť. »Kde je tvůj obraz?« táže se matka. A tu on mlčky odhaluje plášť a hle! paprsky z řas složeného bílého šátku naplňují celou síň. Král vzrušen vyptává se malíře, co to znamená, a on vypráví, jak k rozkazu matky jeho šel v krajinu Jordánskou, kde chtěl spatřiti krásnou Marii z Magdaly, a kde zaujat byl vypravováním o Kristu tak, že tušil spatřiti toho, o němž celý kraj vyprávěl. Spatřiv Krista prosí ho, by dovolil vymalovati jeho tvář pro krále Abgara. Kristus dovolil. Však marná práce! Třikráte počíná, třikráte marně. Kristus vida jeho zoufalství pomáhá mu tím, že vnořuje tvář svou v bílý šat. A hle! v tu chvíli září obraz Kristův v rukou malířových. Obraz tento prý viděl Leo, lektor Cařihradský, načež byl r. 944. do Konstantinopole přinesen, a po dobytí Konstantinopole latiníky v chrámě sv. Silvestra uložen. Jiní se domnívají, že převezen byl do Janova.

Nesnadno říci, který z těchto obrazů jest originálem a který kopií. Možná, že jeden z nich jest originálem, ale možná také, že oba jsou kopiemi jednoho obrazu, který byl před nimi.

Po tomto obraze největší pověsti pravosti těší se obraz povstalý na závoji ženy sv. Veroniky, kteráž na cestě ke Golgotě Kristu úpícímu pod břemenem kříže k otření podala.

Když jí závoj vrátil, byla na něm zobrazena tvář Kristova, trnovou korunou ověnčená. Již za císaře Tiberia byl prý tento Kristův obraz přenesen do Říma, kdež jest dosud v chrámě Svatopetrském.

O obraze sv. Veroniky podání se různí. Dle jedněch podal prý Kristus sv. Veronice za dob svého působení podobu nevýslovné lásky, kteryžto obraz císaře Tiberia (dle jiných Vespasiana) uzdravil.

Zvláštní jest, že obrazy sv. Veroniky o tváři Kristově vyskytují se ve XIII. století, a nejstarší dosud známá zmínka připomíná se v passionálu abatyše Kunhuty, který je teď v universitní knihovně.

Církev východní (ruská a řecká) různí se v podání svém o původu obrazu Kristova na šatu. Dle její pověsti kterýsi Byzantinský císař toužil spatřiti Krista. Skutečně objevil se mu prý Pán spícímu ve slávě a přitlačil si na tvář šat, který byl na lůžku císařově. Když se císař ráno probudil, nalezl šat a na něm Kristovu tvář. Roucho toto jest v klášteře sv. Sergěje nedaleko Moskvy v Trojicko-Sergěvské lavře.

Historie obrazu toho, jak vidno, podobna jest pověsti o obraze Edessenském.

Sv. Lukáš též prý namaloval obraz Kristovy tváře, jehož kopie jest ve chrámě sv. Vítském na Hradčanech. I původ tohoto obrazu jest mlhou zakryt. Jisto jest, že pochází z Říma a že byl za císaře a krále Karla IV. do Prahy poslán, jenž jej dostal darem od papeže Urbana V. Praví se, že Karel IV. dle obrazu, který prý sv. Lukáš vymaloval a jenž chová se v chrámě Lateranském, dal kopii zhotoviti. Jiní míní, že Karel IV., dostav dovolení od papeže Urbana k okopírování, originál vzal s sebou a kopii tam zanechal. Tak totiž vypráví Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic příteli svému Bernardu Adelmannovi z Adelmannsfeldů. Než, zdá se, že tato zmínka je vybájena, nebo jak by se dal takovýto podvod srovnati se zbožnou povahou Karla IV.[1])

Na tomto obraze spatřujeme ustálený, výrazný a krásný typ Kristův. Jsou na něm ovšem veliké chyby, pokud se dotýká anatomie a perspektivy, leč tyto lze připsati neznalosti těchto předmětů a je kritisovati nemožno, poněvadž obraz je celým zjevem nevýslovné něhy a krásy, vroucnosti a svatosti, a není divu, že při vzniku svém obdařen byl titulem zázračnosti.

Středověcí umělci řídili se dle obrazů »zázračných«, zachovávajíce se svorně dle popisu Lentulova, jak byl psal senátu do Říma.

Přirovnávajíce tyto obrazy k oněm nejvyšší umělecké vyspělosti za dob výkvětu renaisance, přesvědčujeme se, že dějiny typu Kristova nejsou nahodilou směsicí, nýbrž dějinami nejvyšších a nejvznešenějších cílův a názorů celých velikých společností lidských.

Těmito dějinami nejvyšší snahy umělecké, jimiž proplétají se řady nejdokonalejších výtvorů uměleckých, stkvějí se obrazy typu Kristova jako zářící hvězdy na poli všeho umění. Neboť nejlépe podařilo se vdechnouti typ božského Syna Stvořitele na plátno — a pozorujeme-li dobu velikých umělců italských — prohlížíme-li obrazy mistrů Cimabue, Giotta, Cavaliniho, Spinella Aretina, Nicola di Pietro, kteří tak veliké zásluhy si získali o umění, co pozorujeme? Stálé zdokonalování formy i typu, stálé zušlechťování celku, leč dosud

[1]) Vera ikon od prof. Mádla. »Ruch«.

schází onen veliký cit Kristovu tvář prochvívající, hluboký, dojímavý a lidský, z něhož pohlíží na nás pocit a vědomí úplné, vznešené dokonalosti.

Bylo třeba, aby uplynulo opět mnoho let, než vytvořen byl obraz úplné dokonalosti umělecké, a mistr, jemuž děkujeme za tento stkvělý výkvět jeho ducha i štětce, sluje Leonardo da Vinci. Jedině on, veden myšlénkou vnuknutí genia s Božstvím, vytvořil ten vznešený a velebný obraz, který všichni známe, a jejž hostí skoro každá křesťanská domácnosť. Je to »Poslední večeře Páně«. Tak a nejinak jsme si vždy tvář Spasitelovu představovali, jak dnes ji nalézáme ve svých chrámech a domácnostech, a to je typus, vynikající mistrovským pochopením vlastností Kristových, Jeho vznešené dobroty, veliké lásky, vznešenosti a všech v pravdě božských vlastností.

Veliký Leonardo da Vinci má tu zásluhu, že nám vyobrazil Krista v dokonalé jeho podobě. Malíř tento jest vynikajícím zjevem v dějinách umění. V mládí vynikl, abych tak řekl, jako zázračné dítě v počítání a hudbě. Ale při tom nejraději zabýval se kreslením a modelováním, tak že často v ustrnutí uváděl Florencii, tehda uměním kvetoucí. Nelze pouštěti se o Leonardu da Vinci do podrobností, ježto bychom se odchýlili od črty, připomínám jenom, že zahrnoval v sobě mnoho talentů, z nichž každý ojedinělý činil ho slavným. Vynikl jako sochař i jako architekt, fysik, mechanik, básník a anatom.

V klášteře St. Maria della Grazia v Miláně vymaloval da Vinci svého Krista při »Poslední večeři« a z tohoto obrazu brali všichni a čerpali typ Kristův. Z tohoto světoznámého obrazu vytvořil Michal Angelo typus svého sousoší »Pieta«, světoznámé to skupiny mramorové, jež jest v chrámě sv. Petra v Římě; z toho tvořil i Rafael, největší malíř všech věkův a národů, božským zvaný. Jako většina malířů obral si i da Vinci za malbu okamžik, kdy Kristus oznamuje apoštolům: »jeden z vás mne zradí.« A tu podařilo se mu, co nikomu před ním: vložiti šlechetnosť, velebnosť a zároveň mírnosť ve štětec při malování tváře Kristovy, a proto on jest jaksi pravým tvůrcem tváře Kristovy, z něhož čerpají téměř všichni ostatní malíři v následujících stoletích.

Tak jeví se nám známá tvář Kristova jako výsledek tisícileté vážné, duševní práce a budoucím Rafaelům a Michelangelům a da Vinciům bude vždy zůstaveno, aby největší ideál Božství, lásky a krásy vdechli v nová, nesmrtelná díla budoucnosti a tím aby též i velebnosť a slávu jména Ježíšova rozšiřovali.

Jitřní.

Úryvek z epické básně »Dreizehnlinden« od F. W. Webra.

Přeložil **F. K. Vysocký**.

(Dokončení.)

Dlouho bloudil po vší zemi,
dlouho, až pak s Valafridem
dostal se ku branám Říma,
ukryt mezi jeho lidem.

Římanky mu smávaly se,
v červencových táh'-li vedrách
s čepicí svou šedou, velkou,
s těžkou šubou na svých bedrách.

Smály se, když na Titově
oblouku dýl měřil těla,
a když jeho rudá hlava
ku klenbě až skoro čněla.
Měkké Římanky jak hedbáv —
sametové kočky s chutí
na medvědech z Němec často
zkoušely jste drápků tnutí.
Zlobil ho lid trpasličí?
Ve vlčuře příliš hřál se?
Přes hory a doly spěšně
k Füllenhofu brzy bral se.
Cizincem však v rodné zemi
samoten stál, omrzelý.
V posled znaven během žití
tiché druhy našel v celli.
Sládkem byl teď ve konventě,
spíše nutný nežli vnadný,
spíše správný nežli chytrý,
srdečný však, volný, řádný.
Moudří praví: »Hlavě škodí
myšlének vždy mnohých příval.«
Žízeň že rád s bolem neměl,
méně myslil, více píval.
Na Ericha, bratra slepce,
jenž svou nohou chromou právě
přišlápl mu nechtě patu,
utrh' se teď hrubě zdravě.
Od severu chudý synek
osiřelý záhy zůstal,
ve službě pak statný jonák
u sedláka Ulfa vzrůstal.
Hvizdnutím znal divých hřebců
vzdor a divosť utišiti,
zahvízdnutím z dálných pastvin
mlád' i klisny přivábiti.
Cestování bolná touho!
Najat kdys od vlašských pánů
holštýnské ved' pěkné koně
do nížin až ku Milánu.
Vesele táh' průvod s hlukem
do Solingské úžlabiny;
ze skrýší však na ně náhle
padli loupežníci, — psiny.
Krátký boj a dlouhé rány!
mrtev průvodčí pad' v trávu;
mrtvo padlo sedm sluhů;
hvozd skryl oře v temném hávu.
Erich zřel to jedním okem;
vypíchnuto bylo druhé,
jednoho pak lotra kyjem
vejpůl s kyčlem rámě tuhé.

Pozdě večer poustevník ho
v ranách našel pode stromy,
léčil ho; však chudák zůstal
poloslepý, polochromý.
V klášteře teď vrátníkem byl;
a když hrubý sládek zpupně
v nevrlosti krtkem zval ho,
zhloubi vzdych' a myslil smutně:
»Lepší bylo prolétati
s bičem v trysku bařinami, —
mrštné nohy, chromé nohy
do jedné vše musí jámy.«
Drsný, tupý, s krátkým krkem
za ním bratr Waltram běží.
Z Engrské byl pohořiny,
robotní kde dvory leží.
Silným, jak on, žádný chasník
nevzrosť ve všem Saském kraji;
čelisti jak ze železa,
široké, — ty kousat znají.
Vévodu ať Vidukinda
chválil jako svého strýce,
nežli píky jistě raděj'
chápával se věru lžíce.
Širokou leb chlapce měře,
dlouho myslil otec jeho,
»nemoh' by též robotník mít
synka trochu učeného?«
Dobrý Waltram! Dnem i nocí
zuřivě hryz' péro na to;
dnem i nocí tvrdou slupku,
v níž psán Donatus i Cato.
Každého však dobrá hvězda
v pravé místo v posled svede,
dobráček ve Dreizehnlindách
v konventě teď kuchyň vede.
Na domov rád myslí ještě:
»Tam na venku u nás právě
hledají as čejčí vejce
na stržích u Elsy v trávě.«
»Postní jídlo! Přec jest jedlým
toho světa mnohý zbytek,
a mně zdá se, k Velkonocům,
že budem' mít srnčí hřbítek.«
Rázně za ním bratr Wido.
Nikdo neví tolik bájí,
pohádek a vtipů, žertů,
co jich jeho ústa znají.
Nikdo neví též tak hbitě
všecko němě naznačiti
posuňky ohebných prstů,
silentium když má býti.

Výš od špičatého nosu
obočí se špičatilo,
od špičatých úst zas žlutých,
špičatých pár vousů bylo.
Na úpatí Iburgu, kde
víří, kypí zřídlo čarné,
pomáhal šít v zimě otci,
co napředly paní švarné.
V létě honil ovce, kozy
na pohorská lada dlouhá;
do kláštera přivedla ho
s radou matky vlastní touha.
Šťastným byl jsi, malý Wido!
vše, co srdce klidné chtělo,
vše tu našlo — jenom jedno
bylo přec, před čím se chvělo.
Před tou hrozně těžkou prací
na šatě, jejž nosil tady
veliký, tlustý pater Ivo
se strašnými svými zády.
Ailart poslední šel v řadě.
Severního moře nával
ve frýské kde břehy bije,
v písku si jak chlapec hrával.
Voda vychová lid statný!
Z rybářského otce člunu
na draka hop' Vikingského
s drsnou četou statných junů.
Kleje u Odina, Thora
po lupu, cti hnal se v dáli,
od Byzance k Finsku se ho
průlivy a moře bály.
Každému den jeho přijde! . . .
Na severu Skotské skály
rázem temných vlnobrázdců
krk a žebra přelámaly.
Mladý lupič stápěje se
zvítězit chtěl vší svou mocí,
ale marně! — Marně volal
všecky bohy ku pomoci!
Když už klesal, po kříži lkal;
každý najde den svůj jistý, . . .
troskami se dostal v přístav
bouří, bojem — v pokoj čistý.
Nalezen na břehu Bedou
vysílený, v mdlobách cele,
vyléčen byl — on, žák tichý,
od tišího učitele.
Velkým službám, povinnostem
větším pak se zasvětili;
Beda trávil v nemocnici,
v zahradě on prázdnou chvíli.

Nyní sklonil se a myslil:
»Alleluja! Z víru zbude
pěna jen, — mně na záhonkách
kvetou lásky růže rudé.«
Saští synové i cizí
vešli sem, ti řádu členi,
každý jinak, jedno všichni
v jednom čestném zápolení.
Jedno všichni. Za znak kříže
životy své položiti,
muka trpět, muka mírnit,
žádosť vášní ukrotiti.
Píseň jich teď k chvále Boží
jasně zní, v hor klín se ztrácí
s plesáním, a z nich pak jasně
ozvěnou se nazpět vrací:
»Chvalte Pána! všecky tvory,
vyť jste jeho rukou díla,
chvalte Pána! v něm se skrývá
s velkou láskou velká síla.
Chvalte Pána! duchův řady,
kol trůnu již v zpěvu dlíte,
slunce, měsíc i vy hvězdy,
v červáncích jež vycházíte.
Chvalte Pána! Větry, mraky,
dešťů proud, blesk, hromu vzteky.
Chvalte Pána! širá moře,
studnice i všechny řeky.
Chvalte Pána! pahrbkové,
hory plesem poskočte si,
Chvalte Pána! nivy, louky,
svěží lada, tmavé lesy.
Delfínové i vy draci
chvalte Pána! v hloubi, skrýši,
všechna zvěř na dálných polích,
všechno ptactvo v jasné výši.
Chvalte Pána! lidské děti
z pokolení k pokolení,
od východu do západu
králové i podrobení.
Všichni výše postavení,
kteří zemskou stezkou jdete,
za věrnosť Ho jeho chvalte,
za milosť Mu chválu pěte.
Neb k těm, kdo Mu víru drží,
věrně stojí každé doby,
hojnou míru milostí dá,
těm, kdo s ní spolupůsobí.
Když na duši mrtvi v hrobě
u mrtvých jste všichni dleli,
poslal spásy svojí posly,
by vás k žití probouzeli.

Když jste lkali v dlouhé poušti,
zpět přivésti pobloudělé,
jediného poslal Syna,
pastýře a Spasitele.
Zdroje žití kde se řinou,
ukázal vám v světa víru,
pod palmy a vonné růže
uved' vás do stánků míru.
Chvalte Pána! jenž vás spasil,
z pokolení k pokolení,
chvalte Ho, vy lidské děti,
králové i podrobení!
Chvalte Pána! všecky tvory,
vyť jste jeho rukou díla,
chvalte Pána! v něm se skrývá
s velkou láskou velká síla.«
»S velkou láskou velká síla!«
zní a hřmí to z dolů, z borů...
V Dreizehnlindách ve klášteře
věčná lampa plane v choru. —

Národní dělnická organisace v Čechách.

Napsal **Tomáš J. Jiroušek.**

(Dokončení.)

Barákovi nadarmo pomáhal Antoš Pelant, mistr lakýrnický, v prvních dobách dělnického hnutí v letech 1867.—1875. jeden z nejlepších dělnických řečníkův a spisovatelů, nadarmo pomáhal jiný dělnický předák z uvedených let, Karel Šíba, mistr truhlářský a j. — národně-dělnická strana nedala se již vzkřísiti. Posledně stálo veškeré dělnictvo české s národem u pomníku Josefa Jungmanna r. 1873. v Praze, a od té doby se společností českou a s celým Českým národem dělnictvo se již nesešlo.

Časopis »Soudruh« roku 1881. zašel. Vilém Körber poznovu se vzchopil a založil list nový »*Rovnosť*«, ale i tato padla. Než, r. 1885. v době veliké persekuce socialních demokratů českých založil Körber »*Nový XX. věk*«, ale ani tento list dlouho se neudržel. Semeno národního liberalismu, jakkoliv hojně bylo zaléváno, přece v dělnictvu nemohlo se ujati a vzrůsti. Také předem jmenované národní spolky žily, ale k nějakému většímu rozvoji dělnického národního hnutí nedošlo.

Roku 1885. podobalo se přece, že z národně-dělnického ruchu něco se ujme, z čeho vzroste časem mohutný strom. Do dělnického národního hnutí zasáhl velice účinně Václav Valečka, dělník truhlářský, vzdělaný a u dělnictva oblíbený muž. Byl zvolen za předsedu »Politického klubu dělnictva českého« a vedl spolek zdárně.

Za činnosti Valečkovy, který byl smýšlením spíše konservativec nežli liberál, vznikl v měsíci srpnu r. 1885. nový časopis národně smýšlejícího dělnictva: »*Naše Listy*«. Redaktorem jeho byl Bohumil Bachmann, mechanický dělník, a hlavním spolupracovníkem Josef Florian, žurnalista, který již r. 1880. z tábora socialních demokratů vystoupil a svůj časopis »*Pochodeň*« převedl na půdu národní pod názvem »*Nová Pochodeň*«, ale list neměl dlouhého trvání a r. 1881. třetím číslem zašel. Dnes Jos. Florian vede mladočeské »Občanské Listy« v Nymburce.

Ale ani »Naše Listy« neměly dlouhého trvání. Zašly v polovici měsíce prosince r. 1885. Pokus, učiněný v měsíci lednu r. 1886., znovu vzkřísiti »Naše Listy«, nezdařil se ani Jos. Vurstialovi, jako novému vydavateli a Vavřinci Průšovi jako zodpovědnému redaktoru. Vyšla jen dvě čísla, a s vydavatelem i redaktorem zavedeno vyšetřování pro nějaký trestní politický delikt. Körber vzchopil se poznovu a založil po »Našich Listech« národně-liberální list »*Věk Svobody*« a tento se udržel, a to proto, že krátce po jeho vycházení přešel Körber i se svým listem do tábora — socialních demokratů a list svůj změnil v »*Nový Věk Svobody*«, jehož pokračováním od r. 1891. jest nynější »*Socialní Demokrat*«.

Dne 12. listopadu r. 1886. zemřel Václav Valečka, bývalý redaktor »Práce« v letech 1875.—1876. a s ním zašel skutečně veliký duch poctivé snahy, aby dělnictvo, jako dělnictvo české, jen své dělnické věci, na národním stanovisku, bez zásad liberalismu i bez zásad socialních demokratů, si spravovalo a o sebe se staralo. Dělnictvo sestoupilo se po odchodu svého přítele a rádce ve »Valečkovu Besedu«, která pak, když vyplnila svůj úkol, a Valečkovi r. 1888. na den sv. Václava na Vinohradském hřbitově pěkný pomník postavila, za krátko se zase rozešla.

Na českém západě, v Plzni, byl representantem národní dělnické myšlénky dělník Vilém Kosina. Týž založil r. 1890. v Plzni pěkný odborný list »*Práci*«, který jinak ani socialismem ani politikou se nezabýval, ale dělnictvu českému po čas svého tříletého trvání byl užitečným. »Práce« vzdělávala a šlechtila mysl každého dělníka, který ji odebíral. Škoda, že tento dobrý list zašel, když socialní demokraté vyhlédli si Plzeň za sídlo své agitace pro český západ a založili tam r. 1891. vlastní orgán »*Posel lidu*«. Jest to zvláštní a poučný úkaz, že, kde národní myšlénkou jalo se dělnictvo české pracovati ku svému povznesení, všecky takové podniky národně smýšlejícího dělnictva byly brzy potlačeny, jakmile do takových míst zavítali socialní demokraté. Ani Kosinovi, jinak intelligentnímu muži, v dělnictvu plzeňském velice oblíbenému, nepodařilo se zachrániti plzeňské dělnictvo před socialně-demokratickým, nenárodním učením.

V době od r. 1886.—1889. nebylo v Čechách národně-dělnického ruchu; dělnictvo, které všímalo si veřejného života a otázky dělnické, stálo vesměs při straně socialních demokratů, až na moravské katolické dělnictvo, které mělo za orgán v Brně od r. 1885. podnes vycházející čtrnáctidenník »*Dělník*« a v Prostějově rok vycházející měsíčník »*Vzájemnosť*«, založený r. 1887. Národní duch dělnický pěstovaly jediné a opravdově katolické tovaryšské spolky československé a nikdo jiný.

Roku 1884. založena v Brně přičiněním některých národně smýšlejících dělníků strojnických na základech národních »Beseda dělnictva československého«, ale byla omezena na úzký kruh. Všech členů, činných i přispívajících, bylo asi sto! Přednášky ve spolku konali prof. dr. Kučera, protektor spolku, redaktor »Národních Novin« Jindřich Dvořák a Tomáš Jiroušek, redaktor »Dělníka«. Pořízen pěkný červeno-bílý prapor, a celek vystupoval veřejně v duchu národním. Ve spolku vyloženy byly národní časopisy jako »Moravská Orlice«, »Hlas«, »Dělník« a j. Než, po několika letech, snahou radikálně-socialních živlů, dostaly se přece do spolku i socialně-demokratické

listy, ale spolek sám až podnes existující má ještě mnoho vespolek věrných členů, kteří jsou horlivými národovci a vlastenci. Jsou to zvláště zakladatelé spolku. Spolek vzdělává své členy v různých potřebách, jako v počtářství, zpěvu, průmyslových otázkách atd., ale dále činnosť jeho nezasahuje

Duch národní ovládá také ještě jiné dva brněnské spolky ze starší doby, jsou to: »Výpomocná pokladnice« a řemeslnická beseda »Svatopluk« V těchto dvou spolcích jeví se převážnou většinou mezi členstvem duch národní na základech konservativních, kdežto v »Besedě dělnictva československého« jest založen poněkud na zásadách mírně liberálních a socialních. Takové bylo a jest národní hnutí dělnictva a řemeslnictva brněnského. Venkov vůbec nemá národně-dělnických spolků, vyjímajíc Olomouc, kde již po dlouhá léta působí »Slovanský dělnický spolek«, ale svoji vzdělavací a zábavní činnosť omezuje pouze pro sebe, aniž by pěstoval nějakých liberálních nebo socialních směrů. Po vylíčení situace na Moravě vraťme se zase do Čech.

Roku 1890. slavilo socialně-demokratické dělnictvo z Prahy a okolí poprve první máj na Střeleckém ostrově. Prohlášení, které tehdáž předseda táboru, občan Karel Dědic, při zakončení táboru pronesl, vyvolala ve mnohých účastnících schůze, kteří ještě nepřestali česky mysliti a cítiti, velikou roztržku. Dědic tenkráte prohlásil: »Dnešní ruch vyvolala socialní demokracie — my tuto červenou barvu přijímáme za svou, a byť to byla barva krve, my při ní státi budeme povždy a věrně. Žádné spásy nevidíme, než v socialní demokracii.« [1])

Jakkoliv stkvělý byl v den 1. máje 1890. projev »malého muže«, jak česká žurnalistika nazvala průmyslové dělnictvo strany socialně-demokratické, přece hned po prohlášení předsedy táboru stalo se mezi pražským dělnictvem něco, co socialně-demokratickým vůdcům směru internacionálního nebylo po chuti.

Národně smýšlející dělnictvo české vytrhlo z tábora socialních demokratů a založilo si vlastní samostatný list pod názvem »*Naše Obrana*«. Za redaktora listu povolán první řečník z májového tábora, Václav Sedmidubský, truhlářský dělník.

Krátce potom založen ještě jeden nový národní dělnický list »*Duch Času*« a redaktorem jeho jmenován typograf Pěnkava. Avšak tento list nevycházel ani rok a zašel. »Naše Obrana« zašla třetím ročníkem.

Pokrokářský kolínský list »Labské Proudy« ve článku »Organisace národního dělnictva v čís. 16. roč. II. ze dne 17. dubna 1897. spatřuje úpadek listu i strany národního dělnictva v neschopnostech jeho vůdců. Ve článku »Labských Proudů« čteme: »Organisované národní dělnictvo v letech 1890. a 1891. mělo svůj časopis »Naše Obrana«, slavilo (r. 1891.) odděleně 1. máj a mělo své samostatné vedení (Politický klub dělnický »Svornosť«). Čím vysvětliti tak náhlý úpadek národního dělnického hnutí? Největší vinu přičítáme jeho vedení. Pánové: Sedmidubský, Kabeláč, Beňák, Stolz, kteří mluvili jeho jménem, neměli dostatek organisačního talentu, potřebné houževnatosti a energie, jakou se vyznamenávají vůdcové internacionální. Pan Sedmidubský, jenž byl považován za generalissima, neměl také dosti pevného politického přesvědčení a tím vzbuzoval nedůvěru, jež

[1]) »Nový Věk Svobody« č. 9 r. IV.

se ukázala v pozdějších dobách nadmíru oprávněnou. Vnitřní nedostatky národního hnutí dělnického byly zvyšovány úplnou netečností veřejnosti. Byl-li tu kdo, jenž měl pro národní dělnickou otázku smysl, byl to dr. Julius Grégr, jenž ovšem sám nemohl dělati divy a pak bezpochyby neměl také valné důvěry v p. Sedmidubského, jenž s ním jménem dělnictva vyjednával.« Tolik »Labské Proudy«.

My však vidíme úpadek dělnického hnutí národního, jeho časopisů i spolků v tom, že snahy a zásady vůdců národního dělnictva nelišily se mnoho od zásad a snah socialně-demokratického dělnictva až na — národnost. Časopisy národní dělnické strany nejen že nechovaly se ku křesťansko-socialní straně dělnické tolerantně, ale dopouštěly se i útoků proti katolickému hnutí a proti katolíkům, a tak sami sobě v katolickém národě českém svým liberálním socialismem půdu podryly.

Totéž platí i o posledním pokusu národní, vlastenecké intelligence mladočeských liberálů, stojící za časopisem »*Naše Heslo*«, které r. 1894. a 1895. vedl po pádu »Naší Obrany«, a »Ducha Času«, Matěj Bénák. Také tento čtrnáctidenník »Naše Heslo«, který vznikl r. 1894. a ani plné dva roky se životu netěšil, zabředl do chyb »Naší Obrany« a »Ducha Času« a následkem toho musil zajíti. A tak jako všecky minulé časopisy národní dělnické strany, zajdou i časopisy nové: »Český Dělník«, »České Dělnické Listy« i »České Právo«. V katolickém národě českém neudrží se žádný dělnický list, který protikatolicky opováží se vystupovati. Viděli jsme již celou řadu protikatolických časopisů socialně-demokratických zajíti a dočkáme se, že zajdou i nynější národně-liberální dělnické časopisy, byť se jim i dostávalo největší podpory v kruzích národních liberálů. Historie dělnického hnutí dává nám za pravdu.

Když Sabinovi, Barákovi, Pelantovi, Valečkovi, Kosinovi a j., nad dnešní vůdce národního dělnictva co do vzdělanosti spisovatelské a řečnické schopnosti vynikající, nepodařilo se vytvořiti pevnou a neudolatelnou národně-liberální dělnickou armádu, Simonidesovi se to nepodaří. Vůdcové národně-liberálního dělnictva mohou se dodělati pomíjejících, zdánlivých úspěchů, ale úspěchů *trvalých*, které by oprávňovaly k nadějím do budoucnosti, těch se nikdo z nich nedodělá, a nikdo nezbuduje nerozbornou, národně-liberální organisaci dělnictva československého, aby kolik let trvala, natož snad pro všecky doby. O tom jsme ubezpečeni.

Co nezmohl Sabina s Barákem v dělnictvu českém, toho nezmohou dnes nynější, většinou dělničtí vůdcové národního dělnictva, i kdyby celá redakce »Národních Listů« za nimi stála, a kdyby je veškeren národně-liberální a pokrokářský venkovský tisk v jejich snahách nejvydatněji podporoval.

Hlavní důvod, proč nynější národní-dělnické hnutí se dlouho neudrží, vidíme v tom, že národní-dělnické hnutí, jak již řečeno, položeno jest na základ liberální, a liberalismus dnes všade dokonává a dokoná i u nás.

Nad socialně-demokratickou internacionálou zvítězí v národě Českém dnes na všech stranách vzrůstající socialismus křesťanský a nikoliv liberalismus mladočechů.

Ty doby, kdy sabinismus a barákovství slavily v Čechách triumfy, již dávno minuly a nevrátí se již nikdy. Český lid pokročil

i na poli socialistiky, a co bylo možným v zásadním hnutí dělnictva českého před čtvrt stoletím, to nedá se dnes opakovati, natož pak udržeti.

Končím. I nynější nejvřelejší přání mladočechů, vyvolati nový národně-liberální ruch v dělnictvu českém, bude jedenkráte jako upomínka na jejich snahy, jako upomínka na snahy Sabiny a Baráka, tvořiti samostatnou kapitolu v dějinách dělnického hnutí v Čechách, ale nic více.

Národní duch dělnický katolického národa Českého zrcadliti se bude v příštích dobách jediné v armádě katolického dělnictva československého, pod červenobílými prapory s křížem. Český dělník jen v této organisaci a v této armádě zachová své české jméno pro všecky časy.

Je-li esthetickým obraz neoděný?

Dle »Sarajevské Vrhbosny« 1897., zčeštil **A. Nedvěd.**

Sarajevská »Nada«, illustrovaný list, počal loni uveřejňovati po způsobu moderního časopisectva nezpůsobné nahoty. »Vrhbosna«, čilý orgán katolické osvěty v Sarajevě, ozvala se proti tomu směru, ale »Nada« v následujícím čísle dovolává se velikých katolických umělcův, a zvláště uvádí »Poslední soud« Michelangelův v Sixtině. Tím vyzván, napsal redaktor »Vrhbosnin« Ivan Šarić tyto zajímavé řádky, které tuto s jeho laskavým přivolením podáváme milým čtenářům »Vlasti«. Neuškodí jistě ani u nás; »Nada« na tento článek odpověď dluhuje podnes, a dejž Bůh, aby podobné lekce přivedly k rozumu i naše české moderní obrázkové listy.

Snadně zodpovíme tuto otázku o odívání postav na obrazech náboženských, a to theoreticky i prakticky. Známý esthetik Dr. Jungmann probírá ve svém učeném pojednání: »Zwei allgemeine oberste Gesetze für die religiösen Künste« dva všeobecné hlavní zákony, jichž jest každému náboženskému umělci dbáti, má-li se mu dílo podařiti. Prvý zákon: »Nábožensko-umělecký výtvor nesmí obsahovati nic, čím by se spolupůsobení Ducha svatého vylučovalo nebo zdržovalo.« Druhý zní: »Každé dílo náboženského umění musí býti tak podáno, aby pokud možná bylo ve shodě s významem Ducha svatého a se způsobem, kterým Duch svatý uděluje svoje milosti.« »Dle toho,« praví Jungmann, jenž je v této věci uznán jako kompetentní a střízlivý kritik, kterého se rádi přidržíme, nepřekneme, že se zdařila Coreggiova »Magdalena«, ačkoliv jinak náleží k předním mistrovským výtvorům. »Ani potuchy po sebezapření, ba ani po ženské stydlivosti,« praví Rio, »nenajdeš na Coreggiově Magdaleně, měl bys ji snáze za nějakou chlipnou Musu, kdyby byla jen poněkud slušněji přioděna.[1]) A tento naturalisticko-smyslný směr povznesla Florentinská škola v XV. věku

[1]) A. F. Rio, De l'art chretien, (Paris 1861.) sv. 3, str. 252.

k rozkvětu, tak že sám Savonarola, jemuž »moderní protestantský duch« přiznal místo na Lutherově pomníku ve Wormsu, zvolal: »Voi fate parer la Vergine Maria vestita come una meretrice!«

Avšak nebyla to pouze škola Florentinská, která si vyvolila tento tak hanebný směr a s tolika profanacemi; právě jsme hovořili o Coreggiově Magdaleně. A když Coreggio zemřel (1534.), počal právě Michel Angelo malovati svůj proslavený »Poslední soud« v Sixtinské kapli a dokončil jej r. 1541. Na tom obrovském obraze provedl Michel Angelo »kult nahoty, jejíž byl apoštolem a velekněžem«[2]) tou měrou, že se po čtrnácti letech Pavel IV. v Sixtině udiven tázal: »Je-li to dům Boží, nebo lázeň?« A obraz byl zachován pouze tím, že na něm Daniel Volterra některé nahoty přikryl.[3]) Salvatore Rosa proslovil později všeobecný nepříznivý úsudek v jedné tercině, kde Michel Angelu veřejně vytýká, že má málo soudnosti a taktu.[4]) A kdos jiný vhodně podotknul, že je na tom obraze tolik křesťanství, jako výživné látky v poháru jedu.

Připomínáme ještě, jak se vyjadřuje sněm Tridentský o takových obrazech, a uvidíme, že již rozřešena otázka, pokud je v náboženské malbě oprávněno zobrazovati přírodní tvary lidského těla. »In imaginum sacro usu omnis lascivia vitetur ita, ut procaci venustate imagines non pingantur nec ornentur.«[5]) Tedy náboženských obrazů budiž daleka všeliká nevázanosť a vše, co smyslnosť dráždí a je méně cudným. A papež Urban VIII. (1623.—1644.) výslovně nařizuje: »Ab omni procace venustate obscoena pudendave nuditate aeque ac deformitate abstineantur« (Cfr. Decreta Synod. Max. Henr. T. A. IX. de imaginibus p. 49.)

Proslulý Hettinger odůvodňuje takto zápověď nahoty ve křesťanském umění: »Zápověď nahoty dodala křesťanskému umění jakéhos vyššího vzletu. To čisté pokrývání tvarů, vzdálené toho, aby ujařmovalo a tísnilo umělcova genia, je právě příčinou, aby jej co nejvíce ukázal; tu může umělec svůj předmět krásně individualisovati, zvláštnosti povahy vytknouti a oko pozorovatelovo obrátiti ku hlavě, kde se jeví veškeren duševní život soustředěn.«

Německo se vší svojí »pruderií« se velmi prohřešilo proti těmto dvěma hlavním a všeobecným pravidlům náboženského malířství. Lessingova nauka, množství jeho stoupenců, umělecké výstavy, obrazárny a galerie obrazů ukazují zřejmě, jaká je ta německá »pruderie«.

»Když jsem počátkem tohoto zasedání vešel do německé národní galerie v Berlíně,« pravil kdysi Aug. Reichensperger ve svém hovoru před pruskou poslaneckou sněmovnou, »první, čeho jsem si povšiml, byla nahá ležící ženská postava, provedená ve mramoru. Pánové! Vy snad znáte neoděnou Bethmanskou Ariadnu ve Frankfurtě? Ta Ariadna je pravý anděl proti této Bakchantce. Jsem přesvědčen, že se každý mladý nezkažený člověk pohorší při pohledu na tu podobu, a zcela jistě

---

[2]) Rio sv. 4. str. 397.

[3]) A. W. Ambros, Geschichte der Musik Bd. 4. S. 9 f.

[4]) Michelangelo mio, non parlo in giuoco: questo, che dipingete, è un gran giudizio, ma del giudizio voi ne avete poco, t. j.: Můj Michelangelo, nepravím to žertem: to, co malujete, je veliký soud, ale soudu (rozuměj soudnosti) máte pramálo.«

[5]) Conc. trid. sess. 25. De invocatione et veneratione et reliquiis sanctorum et sacris imaginibus.

každá dívka, není-li snad emancipována v některé beznáboženské vyšší dívčí škole, která se vzdělala pro »osvícenou lásku«, abych mluvil s jedním liberálním listem.« Tak Reichensperger, a poněkud dále praví doslovně: »Zpravidla se tvoří moderní nahoty pouze proto, aby se v jistých kruzích pro ně našlo kupců, ve kruzích, kde zavládla »náklonnosť k pocitovému požitku« a nikterak ideální jakás touha.« [6])

Uvedli jsme nahoře dva zákony esthetiky, t. j. vědy o krásných uměních. Neshoduje-li se tedy zúplna pro jakýkoli nedostatek oděvu některý výtvor s úmyslem Ducha svatého a směrem působení jeho milosti, pak je to dílo po stránce esthetické naprosto pochybené. Nebo krátce: dle esthetiky jest účel každého náboženského obrazu ten, aby byl křesťanstvu ku vzdělání; pouze potud lze esthetický připustiti neúplně oděné podoby, pokud tomuto vzdělávání není v cestě a mu nebrání. Tak tomu je v theorii, a jednáme-li abstraktně; ale v životě a v jednotlivých případech je často nesnadno stanoviti, je-li ta neb ona postava dostatečně oděna a neuráží-li oněch dvou zákonů.

Zde příklad. Friedrich Schlegel líčí v šestém svazku svých děl olejový obraz Šebestiána del Piombo, jejž spatřil na jaře r. 1804. v Pařížském Louvru. Obraz představuje mučení sv. Háty. Komposice je velmi jednoduchá; postavy jsou v životní velikosti, ale obraz přes to přece nezaujímá mnoho místa, jsouť osoby těsně při sobě. Uprostřed zpředu je světice do polovice těla obnažená, u nohou má svrchní roucho, spodní je ovito kolem beder a zpředu upevněno. Svatá Háta jest opřena o sloup, k němuž je přivázána ze zadu za ruce. Ostatní osoby na obraze jsou: sudí s průvodčím, dva kati s rozžhavenýma kleštěma v obou rukou a dva vojáci. Schlegel nemůže vynachváliti tento obraz; ale podotýká zároveň, že mnozí pozorovatelé spatřivše obraz, obrátili pohled jinam a kárali umělce pro takou volbu předmětu. [7]) Tu máme příklad, jak je různý dojem, který vzbuzuje neúplně oděná podoba. Schlegel se divil a cítil požitek při pohledu na obraz, »mnozí«, jak praví Schlegel, nemohli však naň ani popatřiti, neshledávajíce na něm pražádného esthetického požitku, natoť pak vzdělání. Příčina toho nepříjemného dojmu u »mnohých« nebyla snad hrůza ze strašných muk, které byly předmětem obrazu; Schlegel sám vypravuje, kterak se ti »mnozí« divili a s uspokojením prohlíželi obraz sv. Anežky před mučením od Domenichina, nebo stáli před Guidovým »Povražděním nemluvňátek«, nehrozili se katů a proudů mučenické krve. Hledíc k různým individuelným pocitům, zdá se někdy nesnadno stanoviti, pokud lze na duchovním obraze dáti místo neúplně oděné podobě. Tato pochybnosť však úplně zmizí, nezapomeneme-li na jednu věc, kterou musí míti před očima každý i největší duchovní umělec. Výtvory duchovního malířstva nejsou určeny toliko pro jednoho nebo dva esthetický vzdělané učence, ony jsou pro obec křesťanského světa. Taková díla musí býti pro všecky; pro mládež i starce, pro dítky i dospělé, pro ženské i mužské, a nesmějí jim býti jen pro zábavu a pro ukojení zvědavosti, nýbrž pro náboženské vzdělání, ano, pro posilu náboženského vědomí a jeho roznícení.

---

[6]) A. Reichensperger: »Parlamentarisches über Kunst und Kunsthandwerk« Köln 1880. str. 47 násl.

[7]) F. Schlegel, Gemäldebeschreibungen aus Paris und den Niederlanden in den Jahren 1802—1804. Werke (Wien 1846.) Bd. 6. Seite 95.

A tento úkol a účin mají vykonávati nejen pro jedno pokolení, ne pouze pro jeden národ, který by snad z různých příčin byl přivyknul méně slušným obrazům, které by mu snad nevadily, nýbrž pro všecky věky, pro všecky národy, slovem: pro veškeré křesťanstvo. Kdo má toto na mysli, a mimo to je pamětliv každodenní zkušenosti, nebude odporovati, tvrdíme-li, že duchovní umělci musí býti co do oděvu velmi opatrni, chtějí-li, aby se jejich výtvor přese všechnu technickou dokonalosť neminul cíle a zdařil se. Výtvarné umění má se stříci představovati děje, kde historická pravda nedopouští, aby osoby na obrazech úplně byly oděny, jako je tomu při některých mučeních. Zde je povoláno básnictví a řečnictví, aby slavilo takové činy!

Doufáme, že shrneme vše, co jsme dosud o duchovním malířství řekli, ve slovech slavného Frà Angelica, jenž říkával: »Malovati duchovní obrazy znamená obcovati se samým Spasitelem.« Frà Angelico i jiní velicí umělci dle ducha církevního nejprve se pobožně pomodlili a pak se chápali štětce, proto i svými obrazy postihli, co je Ducha Božího, proto jsou i jejich malby vtělená modlitba. Dnešního dne je málo duchovních uměleckých výtvorů, protože je málo duchovních umělců. »Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi,« prohlásil Římský kritik umění. »Pouhým pohráváním obrazotvornosti s katolickými symboly a bez oné lásky, která je silnější nežli smrt, nedocílilo se nikdy křesťanské (t. j. nadpřirozené) krásy,« vhodně podotknul Friedrich Schlegel, jsa ještě protestantem.

A teď přejděme k druhé větě: *Nahotu postav na světských a hedonických obrazech nelze esthetický dovoliti.*

»Pulchrum est splendor veri«. Tato jadrná Platonova definice krásna rozřešila už mnohou otázku ve krásných uměních. Má-li býti něco krásným, musí to býti především pravdivým. A souhlasí-li s pravdou představovati lidi nahé, bez oděvu? Člověka nahého můžeme někdy viděti, na př. strhlo-li mu roucho ukrutné násilí, pozbyl-li rozumu. S prvým případem setkáváme se při různých mučenictvích, jichž zobrazování, jak již uvedeno, nelze duchovnímu umělci dovoliti. Odečteme-li tyto dva případy, zůstává napořád nedostatek slušného oděvu (pokud se nám pragmaticky představují osoby rozumné a z národa vzdělaného) vymyšleným úkazem, pro nějž marně hledáš důvod, a proto zůstane taková ukázka filosofickým nesmyslem a pokleskem v koncepci. Rafael Mengs, největší německý malíř XVIII. věku, právem výslovně praví: »Postava neoděná je vždycky méně krásná.« [8])

Pravá esthetika nesmí nikterak býti v rozporu s přirozenou a křesťanskou ethikou. Dotýká-li se umělecké dílo ethiky, dotýká se zároveň i esthetiky; esthetický není takové dílo dovoleno, poněvadž oslabuje nebo stěžuje esthetický požitek. »Míra všech věcí,« učí Aristoteles, »je ctnosť, a dobrý člověk, pokud je ctnostný; za skutečné požitky musí tedy býti jmíny ty, které tento (t. dobrý člověk) za takové uznává; a za skutečně oblažující to, co ho (t. dobrého člověka) těší. [9]) A nevzbudí-li v dobrém člověku každý poklesek proti zákonům křesťanské ethiky v uměleckém díle bolesť a nelibosť, a tím i opak požitku? »Nedobří« mají ovšem požitek, patříce na pohoršlivé

[8]) Lezioni pratiche di pittura § VII.
[9]) Arist. Ethnic. Nicom. 10 c. 5 n. 10.

výjevy a nečisté obrazy, ale jaký to požitek! Vegetativní, který je i úplně nemravný. A hlavním úkolem umění hedonického jest, aby svým výtvorem podalo člověku i esthetický požitek, a že by nemravný požitek byl esthetickým, to se ani moderní esthetika tvrditi neopovážila. Co tedy zavrhuje ethika na výtvorech hedonického umění, to musí nutně i esthetika zavrhnouti.

Vizme ještě dva, tři příklady na důkaz, že přirozená ethika nedovoluje nahoty. Odkud se naučili pohané tomu, co nám o nich vypravuje sv. Augustin: »Ex hoc omnes gentes, quoniam ab illa stirpe procreatae sunt, usque adeo tenent insitum pudenda velare, ut quidam barbari illas corporis partes nec in balneis nudas habeant, sed cum earum tegumentis lavent.« [10]) Odkud se tomu naučili obyvatelé ostrova Cos, kteří zavrhli Praxitelovu neoděnou Venuši? A kde staří Řekové, kteří měli za hanbu, když se na Krétě a pak v Lakedaemonu počalo choditi na zápasy bez oděvu? A odkud to měli mimořečtí národové, kteří všeobecně odsuzovali tento obyčej, když byl již v Řecku zdomácněl? [11]) Odkud to, že i Kirgisen-Kanu klopí oči, když kdysi procházeje v Petrohradě vidí obrazy nahých osob a diví se, kterak může člověk sebe sama takto představiti? Toť vše dar přirozené ethiky.

Pouze tam, kde dosud »roucho milosti« halilo tělo, kde dosud tělo, nebouříc se proti duchu, nejevilo vzpoury proti Tvůrci svému, pouze tam mohli oba býti nazí a nezardíti se. [12])

Tvrdili jsme již a opět tvrdíme, že esthetika vyžaduje, aby ve všech dílech krásných umění a ve všech jeho částech i v každé zvláště ovládala filosofická pravdivosť. Představuje-li nám některý obraz, socha nebo básnický výtvor něco, co nelze ve skutečnosti pomysliti, nebo co není úplně a s každé stránky možným, pak taková představa není filosoficky pravdivá, a proto je i nepodařená.

Několik konkretných příkladů nechť ukáže, jak se hřeší proti filosofické pravdivosti.

Mnohokráte představil už umělec výjev, kterak dcera Herodiady nese nelidské mateři na míse sťatou hlavu sv. Jana Křtitele — odměnu, již dle matčina návodu požádala i dostala za svůj tanec od Heroda. Na mnohých takových obrazech drží dívka mísu s hlavou Janovou v jedné ruce a podává ji matce zcela lehce a bez námahy. Rovněž tak namalovali mnozí hrdinnou Juditu, jak třemi prsty uchopila na temeni za vlasy hlavu Holofernovu a ukazuje ji s napjatou paží udivenému národu. Oba ty výtvory a se stejného stanoviska prohřešily se proti fysické pravdě. Hlava dospělého člověka váží asi sedm kilogramů. A může-li dívka, třeba i uměla jako dceř Herodiadina tančiti, tak snadně a jako žertem držeti sedm kilogramů? A kdyby je na krásně i udržela nějaký čas, bylo by to s námahou, a ne tak, jak je představuje náš výjev. Tak i jedna žena nemůže lidskou hlavu ztíží sedmi kilogramů udržeti třemi prsty, a to pouze na temeni, a tak ji s napjatou paží ukazovati shromážděnému množství; a kdyby i její svaly k tomu byly dosti silné, tedy by přece vlasy, které lze koncem tří prstů uchopiti, tu tíži neunesly, a hlava by musila upadnouti. To je zobrazení děje fysicky nemožného a proto

[10]) Aug. de civitate Dei 14 c. 17 extr. Cfr. Herodot 1 c. 10.
[11]) Plato de republica l. 5.
[12]) Aug. de civit. Dei 14. c. 17. De peccator. merit. et remiss. 2 c. 22.

chimerické. Také tak je bez dostatečného důvodu — sine ratione sufficiente — vidíme-li na některých plastických či malovaných křížích žíly na rukou Spasitelových velmi naběhlé. Žíly naběhnou jen tenkrát, když se přeplnily krví, a to se stává podle zákona tíže jen tehdáž, spustíme-li na delší dobu ruce; zdvihneme-li je nad hlavu, jako je právě u Ukřižovaného, vyprázdní se žíly a jsou jedva znatelny.

Pokud se dotýká osob, které výtvory malířského umění předvádějí a které jsou spíše nositeli vnitřní krásy a proto i vyšší esthetické dokonalosti — buď na základě skutečného děje nebo dle volně vymyšlené koncepce — tedy jest zřejmo, odejme-li se takovým osobám oděv, aneb dá takový, jenž nesouhlasí se zákony slušnosti, že pak jsou v rozporu s jejich povahou a jejich účelem — jejich ideou. Dílo, které takové osoby předvádí jinak, nežli přioděné, jest v jednom směru zcela a úplně bez pravdivosti. Tak je čirý nesmysl, když nám Quido Reni předvádí v Janu Křtiteli místo vážného kazatele pokání v oděvu velbloudí srsti, s koženým pasem kol beder [13]) postavu sice velmi dokonalou, ale až na malou část těla zcela nahou; vždyť člověk, který již v útrobě mateřské byl posvěcen, a »více byl než prorok« a k němuž se církev modlí: »O nimis felix, meritique celsi, nesciens labem nivei pudoris,« taký člověk nejen že se takto nikdy neobjevil, taký člověk nedá se takto vůbec ani pomysliti. A nevím, kolikrát se už stalo a dosud se přihází a vždy zůstane bez rozumu, když malířské umění představuje Vtěleného Syna Božího jako dítě v jesličkách neb v náručí svojí blahoslavené Matky zcela nahého, což nemůže se nikterak srovnati s představou Panny a Jednorozeného od Otce. »Neoděné obrazy Mus, Artemidy, Athény nebo Héry přestaly by býti obrazy těchto božstev,« praví Riegel, [14]) nadšený ctitel nahoty. A neoděný obraz dítěte Ježíška nemá přestati býti obrazem Syna Panny?

»Kněz aneb světec nesmí býti bez oděvu,« pokračuje týž učenec ihned dále. A tím, ačkoli na to ani nepomyslil, odsoudil i samého Laokoona. »Filosofická pravda,« praví francouzský spisovatel de Piles, »vyžadovala by, aby se Laokoon přioděl. Neboť, jak nám lze si představiti, aby královský syn a Apollonův kněz zcela nahý přinášel slavnou oběť? Dle Virgila přišli hadi s ostrova Tenedu na břeh Trojský a přepadli Laokoona i jeho syny, právě když na blízku moře přinášel oběť Neptunovi.«

Ovšemť nejsou všecky osoby, které výtvary malířského umění představují, nositeli vnitřní krásy nebo zvláštní nějaké hodnosti. Než, i při jiných osobách nelze nahotu uvésti v soulad s filosofickou pravdou. Malíř i básník je sice svoboden: »Pictoribus atque poetis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas,« ale pokud je svoboden, vysvětluje případně Horác v následujících potom verších »ad Pisones«.

Končíme slovy Albana Stolza: [15]) »Oděv je součástkou samého člověka, a nahý člověk je právě tak ohyzdný jako živočich, jemuž odňat přirozený oděv: srst nebo peří.«

---

[13]) Marek 1. 6.
[14]) Riegel, Grundriss der bildenden Künste (Hannover 1870., 2 Aufl.) S. 153 f.
[15]) Sem, Cham, Japhet str. 174 násl.

Píseň žen křesťansko-socialních.

Napsal Dr. **Jan Ev. Krek** v Lublani, přeložil P. **Karel Burian**, křižovník.

—•—

Vším okrškem zlá bouř se nese
a hubí štěstí, ctnosti květ,
dub starý kácí ve pralese,
a hrůzou chví se, zmírá svět;
to bouře slz a bídy duje
a nevěrou lid otravuje,
jí čelme tuhým odporem
pod kříže svatým praporem.

Klas jeden-li jen v poli stojí,
jej snadno bouře rozdrobí,
když s druhy však se v jedno spojí,
pak těžko jí se podrobí;
a bouří těch dost světem táhne
a snahy naše zmařit prahne.
Nuž buďme pevným táborem
pod kříže svatým praporem.

Na straně naší zlata není,
náš nízký stav vždy chudý byl,
však veliký je ve nadšení,
by Bohem chráněn Boha ctil.
Maria, Panna pracovitá,
nám královnou je, pomoc skytá,
a největší čest kyne všem
pod kříže svatým praporem.

Ač ani cti, ni slávy zjevné
svět nemá pro nás dělnice,
přec zachováme heslo pevné,
jež prosté zdvihly pravice:
čest nedáme si nikým vzíti
a chceme za ni na smrť jíti;
jí hajme předků za vzorem
pod kříže svatým praporem.

My jména svého nezadáme,
ni poctivosti zděděné
a zmužilosti načerpáme
si z bohatého pramene;
tím pramenem je milosť Boží,
jež mocnou zbraň nám v ruku vloží,
v ní zvítězíme nad vzdorem
pod kříže svatým praporem.

Že slabé jsme, svět hlásá celý,
nám upřel sílu bojovnou,
i žena však v svém Spasiteli
vše zmáhá s myslí rekovnou.
Nuž, Kristu sebe odevzdejme
a za svého jej vůdce mějme,
on v šťastnou povede nás zem
pod kříže svatým praporem.

Tak sdružme se, ó sestry milé,
a v lásce stiskněme si dlaň,
a cíle naše ušlechtilé,
čest, poctivosť z nás každá braň;
ať četa nepřátel se vzteká,
nás zlobou svojí nepoleká,
my každým přejdem úkorem
pod kříže svatým praporem.

Svět žádá sobě vykoupení
— nás stejné tlačí okovy —
však modlitby je třeba denní
a svaté víry Kristovy.
Bez něho drahý čas se maří
a žádné dílo nepodaří;
den spásy svitne obzorem
pod kříže svatým praporem.

Novověký feudalism.

Píše **Rudolf Vrba.**

Od těch dob, kdy liberálové učinili majetek pozemkový volně zadlužitelným, vidíme ve všech zemích jindy neznámý proud majetku nemovitého z ruky do ruky. Kdežto dříve rolnický lid byl pevně usedlý na půdě od předků zděděné, přechází nyní každého roku jistá část pozemkového majetku do jiných a nerolnických rukou. Pro nás křesťanské socialy jest důležito, abychom měli důkladný pojem o tomto přechodu majetku nemovitého. Tu nám výborně poslouží statistický materiál, uveřejněný vídeňskou statistickou komisí o proměnách majetku nemovitého v zemích předlitavských za r. 1893. Vybereme z celého materiálu pouze nejnutnější, a to hlavně čísla o zemích českých.

Převodů majetkových kupní smlouvou, kam náležejí i případy, kdy rolník za živa odstupuje usedlosť synu nebo dceři a sobě výměnek ponechává, bylo v předlitavských zemích:

r. 1888.	úhrnem	130.453	za odhadní cenu	231,470.268 zl.
r. 1889.	»	130.768	» »	233,322.194 zl.
r. 1890.	»	130.144	» »	262,653.315 zl.
r. 1891.	»	133.431	» »	256,600.261 zl.
r. 1892.	»	136.220	» »	266,121.510 zl.
r. 1893.	»	134.582	» »	284,288.352 zl.

R. 1893. bylo o 1.638 změn nemovitostí méně než předešlého roku, avšak o 2.379 více, než vykazuje průměrné číslo za každý rok tohoto pětiletí. Také odhadní cena r. 1893. prodaných nemovitostí jest o 18,166.842 zl. větší než loňských a o 34,194.843 zl. větší než průměrná cena všech nemovitostí za toto pětiletí koupí odstoupených.

Všimněme si změn nemovitostí za pět let v zemích českých.

			počet nemovitostí:	odhadnutá cena:
V Čechách prodáno půdy:	r. 1889.	5,194.784 hektarů	46.121	75,945.739 zl.
	r. 1890.		46.238	92,078.323 »
	r. 1891.		48.619	89,673.389 »
	r. 1892.		49.540	93,767.116 »
	r. 1893.		49.539	97,116.300 »
Na Moravě:	r. 1889.	2,222.204 hektarů	28.018	26,016.710 zl.
	r. 1890.		26.849	25,885.962 »
	r. 1891.		27.497	26,479.692 »
	r. 1892.		28.752	27,630.617 »
	r. 1893.		27.778	27,595 407 »
ve Slezsku:	r. 1889.	514.688 hektarů	3.655	7,637.503 zl.
	r. 1890.		3.743	7,558.642 »
	r. 1891.		4.007	7,992.591 »
	r. 1892.		3.758	7,860.199 »
	r. 1893.		3.815	8,020.965 »

Nejvíce přechodů nemovitostí na smlouvu kupní bylo r. 1893. v Dolních Rakousích, Čechách a na Moravě, nejméně v Solnohradech a Korutanech, kde parcelování pozemků dosud mnoho nepokročilo. Zajímavo je přehlédnouti různé země.

	Na 100 čtverečních kilometrů bylo přechodů nemovitostí smlouvou kupní:					
Země:	r. 1889.	1890.	1891.	1892.	1893.	Průměr
Solnohradsko	19	20	22	20	20	20
Korutany	20	22	22	21	21	21
Tyrolsko	36	36	36	37	35	36
Horní Rakousy	40	46	44	44	47	44
Štyrsko	48	48	49	53	52	50
Krajinsko	65	62	57	57	55	59
Slezsko	71	72	78	73	74	73
Čechy	89	88	93	95	88	90
Dolní Rakousy	90	90	91	90	88	90
Morava	126	121	124	129	125	125

Velice jest nemilé, že Halič nemá dosud spořádaného vedení pozemkových knih, abychom mohli porovnati, co se zde děje s majetkem nemovitým. Z této tabulky patrný jest neobyčejný proud

majetku nemovitého, a to ve Slezsku, v Čechách, Dolních Rakousích, a nejvíce na Moravě. V Dolních Rakousích rozhoduje zajisté Vídeň. V zemích českých zřejmý jest čilý prodej pozemků na venkově a domů ve městech. Z toho vidíme, že se mnoho lidí tohoto majetku rádo zbavuje. Každý uzná sám, zda jest to měřítkem blahobytu.

Nemovitý majetek jest zapsán do čtvero knih, a to: každá země má zemské desky, kde jsou zapsány deskové velkostatky; doly mají vlastní své montanní knihy. Města, kde jsou porotní soudy, mají městské knihy, do kterých je zapsán nemovitý majetek měst. V Čechách jest to: Praha, Česká Lípa, Most, Budějovice, Chrudim, Cheb, Jičín, Ml. Boleslav, Králové Hradec, Kutná Hora, Litoměřice, Plzeň, Písek, Liberec a Tábor. Na Moravě jsou města: Brno, Jihlava, Nový Jičín, Olomouc, Uh. Hradiště, Znojmo. Ve Slezsku: Opava a Těšín. Veškeren ostatní nemovitý majetek, pozemky a domy, jsou zaznamenány v pozemkových knihách okresních soudů. Vizme pohyb nemovitého majetku dle těchto skupin:

	rok	počet statků	odhadnutá cena:
Deskových statků prodáno	1889.	320	8,789.549 zl.
	1890.	352	20,090.549 »
	1891.	326	13,747.669 »
	1892.	317	13,786.931 »
	1893.	275	10,792.812 »
Městských realit	1889.	6.018	75,111.890 zl.
	1890.	6.170	89,051.620 »
	1891.	6.284	81,024.662 »
	1892.	6.796	92,315.139 »
	1893.	6.807	106,950.789 »
Ostatního nemovitého majetku (zapsaného u okresních soudů)	1889.	124.337	142,775.485 zl.
	1890.	123.531	148,997.796 »
	1891.	126.701	155,619.785 »
	1892.	129.002	159,375.270 »
	1893.	127.424	165,116.385 »

Tato tabulka jest velmi zajímavá. Čísla tato mluví, že majetek velkostatkářský netrpí tolik změn, jako majetek rolníkův a živnostníků v městech. Ceny městských realit od r. 1890. velice stoupají. Souvisí to zajisté s ruchem stavebním, který se ve velikých městech jeví na základě zproštění daní pro nově vystavěné domy na dobu 18—20 let. Za to však klesá cena majetku venkovského, rolnictva a menších měst, jak vidíme z čísel oněch. Počet prodaných realit na venkově ročně rychle stoupá, suma odhadnuté ceny však nepatrně!

Dále vidíme na těch číslicích, že v celém Předlitavsku, čítajícím 22 milionů obyvatel, obrat nemovitého jmění činí asi průměrně ročně 250 milionů zl., kdežto 1.800 bursiánů na vídeňské burse prodá a koupí movitého majetku za 9 miliard, tedy 36krát tolik než celé obyvatelstvo Předlitavska překoupí majetku nemovitého. Zde vidíme strašnou moc a převahu pohyblivého kapitálu. Čísla tato dokazují dále nezdravý odliv venkovského majetku do měst. Zde se ukazuje zcela zřejmě utíkání z venkova, kde mnozí svůj majetek prodávají, aby ve velikém městě měli nějaký činžák.

Podívejme se na obrovský proud přechodu majetku městského v Praze.

V Praze a v předměstích bylo prodáno realit

roku	počet realit	odhadnutá cena
1884.	1.177	10,916.483
1885.	1.035	9,627.675
1886.	1.018	10,709.852
1887.	1.065	11,510.423
1888.	990	9,941.697
1889.	915	13,692.626
1890.	1.132	14,698.343
1891.	1.048	13,627.891
1892.	1.466	19,050.241
1893.	1.467	21,337.419

Drobný majetek nemovitý převládá v ohromné většině počtem, jak se samo sebou rozumí, majetek dražší. Pak bylo r. 1893. prodáno parcel a domků v ceně od 100 zl. až do 1.000 zl. úhrnem 504.560. Realit od 2.000 do 10.000. prodáno 144.166, realit od 20—100.000 prodáno 15.861, realit od 200.000 až přes 1 milion zl. prodáno 558. Čím dražší nemovitosti, tím méně se jich prodává. Ze všech prodaných realit jsou každého roku tři čtvrtiny do ceny pouze 1.000 zl. Většina nemovitého majetku kupuje se tak, že překupník přijímá hypotekární dluhy, které tíží koupený majetek a zbytek dřívějšímu majetníku zaplatí. Stává se také, že i ten zbytek nemůže zcela zaplatiti a dá si vtěliti opět nový hypotekární dluh na nově koupený majetek. Jestliže při koupi nemovitosti opětně vtělí nové dluhy, svědčí to o slabotě kupcově.

Porovnáme-li při změně nemovitého majetku celou odhadnutou cenu koupených realit r. 1893. s nově vtělenými dluhy, to jest zbytky nezaplacené kupní ceny, vidíme, že průměrně zůstávají kupci dlužni 17·6% odhadnuté ceny. Takovým procentem přibývá také neustále každého roku nových hypotekárních dluhů na nemovitém majetku.

	Odhadnutá cena prodaných realit zl.	nově do knih zapsané dluhy zl.	kupci zůstali z kupní ceny dlužni procent
r. 1883.	265,823.191	47,222.683	17.7
r. 1884.	262,770.486	46,936.815	17·8
r. 1885.	242,156.784	42,627.983	17·6
r. 1886.	234,776.588	38,417.810	16·4
r. 1887.	253,142.092	38,723.279	15·3
r. 1888.	231,470.268	37,516.015	16·2
r. 1889.	233,322.194	40,637.281	17·4
r. 1890.	262,953.315	42,238.231	16·0
r. 1891.	256,600.261	41,425.629	16·1
r. 1892.	266,121.510	45,066.440	16.9
r. 1893.	284,288.352	49,995.327	17·6

Tato čísla jsou také tím zajímava, že z nich lze viděti, kolik peněz do roka potřebují spořitelny na hypotéky. Obyčejně dlužník se postará o to, by záložna převzala dluh a jemu půjčila. Veliké procento však kupních smluv děje se pouze pomocí záložen, které

majetek ten byl co možno nízko ceněn, aby dědici nebylo platiti vysoké taxy. Finanční orgány vypočítaly cenu onoho nemovitého majetku za r. 1893. na 160,246.109 zl.

Dědictvím přešlo majetku v Předlitavsku

	v ceně zděděné	od finančních úřadů odhadnuté
r. 1889.	za 120,277.026 zl.	za 143,031.437 zl.
r. 1890.	za 132,554.599 zl.	za 174,287.946 zl.
r. 1891.	za 134,607.548 zl.	za 137,017.013 zl.
r. 1892.	za 124,521.148 zl.	za 162,976,878 zl.

V Čechách přešlo dědictvím majetku nemovitého za r. 1893. dle zápisu do pozemkové knihy za 36,743.906, dle odhadu berních úřadů za 43,692.362 zl. Na Moravě za 13,562.690 zl., dle berních úřadů za 14,313.915 zl.; ve Slezsku za 2,837.830 zl., dle berních úřadů za 3,017.737 zl. Ale na tomto zděděném majetku vázlo r. 1893. nově zapsaných dědičných a jiných dluhů v sumě 20,678.720 zl., to jest 15·4% celé odhadnuté ceny.

Porovnáme-li tyto číslice, týkající se převodu majetku nemovitého, a to prodejem z volné ruky a následkem dědictví, shledáváme následující překvapující rozdíl:

Nemovitého majetku prodáno:

z volné ruky	zděděno
R. 1889. za 233 1/3 mil. zl.	za 143 mil. zl.
R. 1890. za 262 3/4 » ».	za 174 » »
R. 1891. za 256 1/2 » »	za 137 » »
R. 1892. za 266 1/5 » »	za 163 » »
R. 1893. za 284 1/4 » »	za 160 1/4 » »

Z těchto čísel vidíme, že majetek nemovitý, zvláště tedy majetek rolnictva, dvakrát více přechází mezi živými do rukou jiných kupců a že méně přechází dědictvím na potomky, aby tak zůstal zachován rodině. Toto smutné faktum, důsledek volné dělitelnosti a prodajnosti majetku pozemkového, leží před námi číselně dokázáno!

Za jakých podmínek ujímají se dědicové správy zděděného majetku? Dědičné a postoupené dluhy zděděného majetku nemovitého byly tyto:

	Odhadnutá cena zděděného majetku	Nově zapsané dluhy jakožto dědičné podíly a jiné dluhy, dědictvím vzniklé
V Čechách	43,692.362 zl.	8,412.992 t. j. 19·2% celé ceny.
Na Moravě	14,313.915 »	3,088.084 » 21·6% »
Ve Slezsku	3,017.737 »	629.804 » 20·9% »

Aby mohli dědicové r. 1893. v Čechách převzíti zděděný majetek, obnášející 43 3/7 mil. zl., musili si vypůjčiti 8 1/2 mil. zl., tedy pětinu znova zadlužiti; nejvíce zadlužili si majetek dědicové na Moravě a ve Slezsku.

Shrneme-li veškeré převody nemovitého majetku, které se učinily koupí, dary, snubními smlouvami, exekucemi a dědictvím, bylo převedeno do rukou jiných majetníků:

R. 1887.	úhrnem	222.109	realit v ceně	447,859.371 zl.
R. 1888.	»	223.180	» »	426,200.586 »
R. 1889.	»	225 307	» »	439,601.554 »
R. 1890.	»	223.698	» »	493,260.824 »
R. 1891.	»	225.435	» »	454,867.022 »
R. 1892.	»	227.831	» »	487,835.576 »
R. 1893.	»	225.737	» »	506,494.544 »

Z těchto čísel poznáváme, že nemovitý majetek jest čím dál tím ve větším proudu, že jest v pravém slova smyslu mobilisován. Majetku pozemkového přešlo na jiné osoby:

R. 1888.	úhrnem	857.593 ha.	čili	4·57%	veškeré půdy v Předlitavsku.
R. 1889.	»	983.594 »	»	5·24%	» »
R. 1890.	»	875.785 »	»	4·66%	» »
R 1891.	»	868.305 »	»	4·63%	» »
R. 1892.	»	837.548 »	»	4·46%	» »
R. 1893.	»	863.283 »	»	4·6%	» »

R. 1893. přešlo do rukou jiného majitele majetku pozemkového:

			r. 1891.	r. 1892.
V Čechách	218.534 ha.	či 4·2% celých Čech	4·1%	4·2%
Na Moravě	111.722 »	5% celé Moravy	4·8%	5·2%
Ve Slezsku	20.112 »	3·9% celého Slezska	4%	5%

Převeliká škoda jest, že z těchto čísel není možno zvěděti, kolik půdy prodáno a mnoho-li zděděno.

Nyní přicházíme ke kapitole o dluzích, na nemovitém majetku váznoucích. Není možno, abychom se dověděli, co na příklad r. 1893. získali kupci při koupi majetku nemovitého, za který dali 284 milionů, mnoho-li vlastních peněz do toho strčili, pouze víme, co si vypůjčili a že dali tyto dluhy do pozemkových knih vtěliti. My pouze víme, mnoho-li dluhů do knih zapsaných vázne na nemovitém majetku; ostatní dluhy soukromě, na dobrou víru učiněné, známy nejsou.

Veškeré nové hypotekární dluhy v Předlitavsku obnášely každého roku následující sumy:

R. 1885.	úhrnem	264,848.898 zl.	ve	247.626	knihovních položkách.
R. 1886.	»	265,869.239 »	»	251.626	» »
R. 1887.	»	265,532.948 »	»	261.823	» »
R. 1888.	»	262,428.022 »	»	266.619	» »
R. 1889.	»	267,457.332 »	»	255.257	» »
R. 1890.	»	278,622.118 »	»	244.932	» »
R. 1891.	»	266,309.182 »	»	242.828	» »
R. 1892.	»	279,196.689 »	»	238.170	» »
R. 1893.	»	289,831.439 »	»	233.394	» »

Za osm let vzrostla potřeba hypotekárního úvěru o 25 mil. zl. a přece jest počet knihovních položek mnohem menší: o 17.000. To si vysvětlíme tím, že větší města činí hypotekární dluhy na stavbu vodovodů, kanalisace a podobných obecných podniků, tím sice položek ubývá, ale dluhů celkem přibývá. Také nechybíme, když do toho připočteme zadlužení velkostatku.

Knihovních dluhů bylo zapsáno:

	r. 1889.	1890.	1891.	1892.	1893.
v Čechách	91,585.244	89,046.010	91,247.896	99,641.546	103,323 834
na Moravě	30,528.841	29,625.113	28,113.849	29,204.536	27,685.485
ve Slezsku	7,463.585	7,680.412	7,348.569	9,241.299	7,840.767

Velmi zajímava jsou čísla, kterak se různé dluhy třídí na skupiny majetkové.

Velkostatkáři učinili dluhů za rok

1889.	1890.	1891.	1892.	1893.
15,718.998	14,296.090	10,512.581	14,920.849	14,437.462

Městský majetek učinil dluhů za rok

1889.	1890.	1891.	1892.	1893.
87,991.356	102,330.281	89,957.272	98,577.207	99,550.051

Venkovská města a rolnictvo učinilo dluhů za rok

1889.	1890.	1891.	1892.	1893.
157,840.244	159,986.491	161,492.236	165,406.049	172,216.226

Tato čísla vysvětlují, jak bují v městech stavební ruch a stavební spekulace. Vídeň, Praha a ostatní menší města se sídlem porotních soudů potřebují ročně skorem 100 milionů zl. úvěru na stavbu a jiné dluhy, kdežto ohromná většina venkovských měst a rolnictva nepotřebuje ani dvakrát tolik. Na venkově káže úvěr nutnost, v městech druží se k nutnosti ještě spekulace. Samo sebou se rozumí, že počet hypotečních dluhů, které jsou zapsány jen v malých částech, jest nepoměrně větší něž hypoteční výpůjčky, které jdou do tisíců. Tak bylo hypotečních půjček r. 1893. od 50 do 1.000 zl. zapsáno 196.975, dluhů v sumě od 1.000 do 10.000 zl. zapsáno 33.551, dluhů od 10.000 do 100.000 zl. 2.767, od 200.000 zl. počínaje 101. Skorem tři čtvrtiny, to jest 70% všech knihovních dluhů, které se znamenají do knih, nepřevyšují 500 zl. Zde vidíme smutnou skutečnost, že právě majetek chudého muže jest nejvíce zadlužen, že většina těchto dluhů učiněna je z nouze a za příčinou exekuce. Nicméně dlužno nám se přiznati, že počet malých dluhů od r. 1888. neustále klesá, a nechybíme zajisté, že tuto zásluhu připočteme záložnám Raiffeisenovým, které se v posledních letech po venkově u nás čile zakládají a které tyto drobné dluhy od 50 až do 200 zl. do knih pozemkových nevtělují.

R. 1888. byl počet dluhů od 50 do 500 zl. 189.819 zl., r. 1889. bylo takových dluhů 180.266 zl., r. 1890. zapsáno 170.006, r. 1891. 166.916, r. 1892. zapsáno 161.757, a r. 1893. 157.015 zl. knihovních položek, tedy o 32.807, to jest o 17·3% méně. Na tuto blahodárnou činnost Raiffeisenových záložen může býti především naše duchovenstvo hrdo, ono nejvíce záložny ty zakládá. Jak ohromné dobrodiní prokázáno zde našemu lidu, který je tak vyrván z drápů lichváře, kteří své pohledávky ihned si dávali vtěliti do knih!

Sama statistická komise jest nucena vydati Raiffeisenovým záložnám stkvělé vysvědčení. R. 1888. bylo jich v celém Předlitavsku pouze 32, koncem r. 1892. však již 368 se 24.000 členy.

Co se týče výmazů hypotekárních dluhů, tu dlužno říci, že umoření jejich jest skutečně větší, než jak záznamy pozemkových

knih ukazují, poněvadž mnozí dluh zaplatili, ale pro úsporu útrat nedají zaplacený dluh vymazati. Hypotekárních dluhů bylo vymazáno:

R. 1885.	v sumě	208,977.634	zl.	odpovídajících	190.094	knih. položk.
R. 1886.	»	209,161.002	»	»	192.012	» »
R. 1887.	»	209,202.325	»	»	193.610	» »
R. 1888.	»	205,473.772	»	»	190.379	» »
R. 1889.	»	214,718.583	»	»	223.701	» »
R. 1890.	»	220,952.233	»	»	205.122	» »
R. 1891.	»	202,938.400	»	»	198.165	» »
R. 1892.	»	198,670.723	»	»	198.212	» »
R. 1893.	»	208,799.209	»	»	193.946	» »

Hypotečních dluhů bylo smazáno:

	1889.	1890.	1891.
	zl.	zl.	zl.
v Čechách	77,309.388	82,002.322	72,196.169
na Moravě	23,245.423	22,140.971	22,426.765
ve Slezsku	6,272.208	5,010.922	5,013.278
Velkostatkáři splatili dluhů	17,836.154	15,626.055	11,481.051
Města	60,182.076	60,438.144	60,917.059
Venkov	133,182.627	135,088.033	127,869.312

	1892.	1893.
	zl.	zl.
v Čechách	73,551.686	71,135.701
na Moravě	21,891.427	22,388.222
ve Slezsku	5,257.751	4,563.681
Velkostatkáři splatili dluhů	10,877.624	13,852.360
Města	59,986.598	61,779.756
Venkov	126,806.612	128,205.281

Čísla ta ukazují, že v Čechách se každým rokem splácelo méně dluhů, což jest důkazem veliké hospodářské tísně mezi lidem. Na Moravě nevidíme skorem žádné ubývání platební síly dlužníků, což si velmi dobře dovedeme vysvětliti zdravým vzrůstem Raiffeisenových záložen, které právě napomáhají vydatně k výmazu knihovních dluhů, kdežto v Čechách jsme v zakládání těchto lidových záložen velmi pozadu. Nad slunce jasněji dokazují tuto pravdu Dolní Rakousy, kde síť Raiffeisenovek jest největší, kde výmaz dluhu r. 1889. byl 19,448.242 zl. a r. 1893. již 22,907.221 zl.! Dále vidíme, že městský majetek zůstává skorem každý rok o 40 milionů zl. více zadlužen, to jest 100 milionů si ročně vypůjčí a pouze 60 splácí, což jest důkazem divoké stavební spekulace ve velkých městech, a důkazem, jak velice opatrny musí býti záložny, které poskytují stavitelům stavební úvěr. Za to venkov činí 160 mil. zl. dluhů a splácí 130 mil., zůstává tedy ročně pouze 30 mil. zl. dlužen. Porovnáme-li učiněné a nově zapsané dluhy s dluhy vymazanými, máme sumu, která značí, oč ročně skutečně přibylo nových dluhů na nepohyblivém majetku, a to:

R. 1886. o 52,708.237 zl., r. 1890. o 57,669.885 zl.
R. 1887. o 56,330.623 zl., r. 1891. o 63,370.782 zl.
R. 1888. o 56,954.250 zl., r. 1892. o 80,525.966 zl.
R. 1889. o 52,738.749 zl., r. 1893. o 81,032.230 zl.

Od r. 1873. a 1876. nebylo takového vzrůstu hypotečních dluhů jako roku 1893. Tehdáž po vídeňském krachu a úpadku cukrovarů v Čechách přirostlo nových knihovních dluhů roku 1873. úhrnem 202,422.692 zl., r. 1874. úhrnem 156,127.016 zl., r. 1875. úhrnem 136,692.565 zl., a r. 1876. úhrnem 99,276.440.

Ale tenkráte platila pšenice o 4 zl. více, rolnictvo stržilo ročně alespoň o 90 mil. zl. více na obilí a přece tak strašné zadlužování! Zde vidíme, kam ta slepá a divoká spekulace naše rolnictvo vedla a jaké vystřízlivění nastalo po tomto divém rumrejchu kolem zlatého telete.

Největší knihovní zadlužení r. 1893. máme bohužel u nás v Čechách a ve Slezsku; v Čechách vzrostly r. 1893. knihovní dluhy o nových 32,188.133 zl., na Moravě o 5,297.263 zl. a ve Slezsku o 3,277.086, což zajisté nesvědčí o dobrých hospodářských poměrech naší vlasti. Národ jest rozeštván politickými stranami a majetek pozemkový bortí se mu pod nohama; a co se hádáme o litery, ztrácíme půdu od otcův zděděnou. Ptejme se, jak se užilo oněch 289 mil. zl. na reality vypůjčených? Dlužníci si vypůjčili na dluh 182,173.291 zl. čili 62%, jak těchto vypůjčených peněz užili, ovšem nevíme. Dále zůstali 45,995.327 kupní ceny dlužni, pak zůstalo vtěleno kaucí v sumě 30,126.319 zl., nevyplacených dědičných podílů v části 20,678.720 zl. pak exekučně vydobytých pohledávek vtěleno 9,761.173 zl.

Na nemovitý majetek, jak vidíme, dělají se vesele dluhy. Za 12 let stouplo toto dělání dluhů z 51 na 62% všech, na realitách pojištěných zápůjček. Kolik je z těchto dluhů z nedbalosti, panského života, hýření, hry v karty a pod., a kolik z nouze, neúrody, škody, živelních pohrom a dobytčího moru, to se ovšem dověděti nemůžeme. Po dluzích uvésti třeba nezaplacené zbytky kupní ceny. Tyto nedoplatky činily r. 1893. z celého nového dluhu 16%.

Přehlédneme-li vzrůst hypotečních dluhů, dostaneme tato čísla:

Rok	celková suma nově zapsaných dluhů zl.	z toho se nově půjčilo	kupní nedoplatky obnášely	dědičné dluhy a výměnky
1882.	255,728.684	51·6%	20·7%	21·8%
1883.	256,694.770	54·1%	18·3%	22·6%
1884.	264,488.300	52·5%	17·7%	24·9%
1885.	264,048.898	55·3%	16·1%	23·1%
1886.	261,869.239	59·2%	14·7%	20·9%
1887.	265,532.948	59·4%	16·6%	20·8%
1888.	262,428.022	59·1%	14·3%	20·7%
1889.	267,457.332	60·8%	15·2%	19·1%
1890.	278,622.118	63·2%	15·2%	17·2%
1891.	266,309.182	61·6%	15·5%	18·1%
1892.	279,169.689	62·3%	16·1%	17·5%
1893.	289,831.439	62·9%	16·0%	17·1%

Velezajímavá jest tabulka, která ukazuje úrokovou míru; porovnejme mezeru jedenáctiletou.

Míra úroková	r. 1879. platili dlužníci z těchto dluhů	r. 1890. platili z následujících dluhů
	zl.	zl.
bezúročitelné půjčky	2,432.294	844.527
2%	68.834	18.804
2—3 až 3½%	322.586	956.029
3½—4½%	2,692.305	92,360.757
4½—5½%	34,711.805	65,290.666
5½—6½%	60,754.837	39,063.258
6½—8%	23,100.906	8,235.014
8—12%	6,233.253	1,014.004
12—20%	700.565	3.927

Z této tabulky vidíme, že za deset let úroková míra značně klesla. R. 1879. platili dlužníci pouze ze 2½ mil. zl. 3—4½ procent, r. 1890. měli dlužníci takto nízko zúrokovaných dluhů 92 milionů. To je přece ohromná revoluce na poli úvěrním a velikou zásluhu o to mají záložny a především Raiffeisenovy, které nemalou měrou přispěly k tomu, že záložny Delitzschovy snížily míru úrokovou. Máme také v tom důkaz, že rolnictvo vyhýbá se nyní soukromým věřitelům, že vyhledává solidní úvěr veřejných ústavů. Soukromí lichváři měli rozpůjčeno r. 1879. na 7 až 12% úroků 30 milionů zl., ale r. 1890. měli však již jen 9 mil. zl. zapsaných.

Velmi smutné poměry jsou v majetku nemovitém v Haliči. Jak zde velkostatkáři rapidně klesají, dokazují následující čísla:

	z volné ruky prodáno velkostatků	nucenou dražbou	nových dluhů zapsáno
			zl.
r. 1889.	270	9	15,213.666
r. 1890.	625	21	16,995.897
r. 1891.	726	18	14,720.187
r. 1892.	759	17	21,952.309
r. 1893.	700	10	29,837.664

Venkovských realit:

	prodáno z volné ruky	nucenou dražbou	nových dluhů zapsáno
			zl.
r. 1889.	50.810	607	6,300.755
r. 1890.	55.044	655	8,142.093
r. 1891.	62.957	618	8,296.360
r. 1892.	70.508	628	10,455.990
r. 1893.	79.364	763	10,204.173

V těchto číslicích zračí se děsná činnosť židovstva v Haliči a vysvětluje se horečka vystěhovalectví, touto ubohou zemí lomcující. R. 1893. prodalo se o 30 tisíc venkovských usedlostí a realit více, než r. 1889., to je strašný úkaz neblahých společenských poměrů v Haliči, kde lid utíká z domova, aby ušel jhu židovskému.

R. 1881. bylo na veškerém nemovitém majetku v Předlitavsku, vyjma Dalmacii, zapsáno 3.048,302.000 zl. dluhů. Mimo to zapsán na státních statcích dluh 102,032.694 zl. Koncem r. 1893. činily knihovní dluhy v Předlitavsku mimo Dalmacii obnos 3.931,313.529 zl.

Za 12 let vzrostly knihovní dluhy v Předlitavsku o obrovskou sumu 883,011.529 zl., tedy skorem o jednu miliardu. Dluhy ty roztřiďují se na jednotlivé země takto:

	koncem r. 1893. knihovní dluhy	na 1 čtv. km. čítá se dluhů
Dolní Rakousy:		
a) Vídeň	503,990.651 zl.	2,413.170 zl.
b) venkov	270,384.815 »	13.784 »
Horní Rakousy	177,981.078 »	14.852 »
Solnohradsko	41,675.001 »	5.827 »
Štyrsko	271,419.633 »	12.102 »
Korutany	74,164.742 »	7.181 »
Krajinsko	67,932.200 »	6.823 »
Přímořsko:		
a) Terst	16,760.083 »	176.869 »
b) venkov	70,147.111 »	8.910 »
Tyrolsko	262,979.652 »	9.856 »
Vorarlbersko	42,514.135 »	16.337 »
Čechy:		
a) Praha	137,828.748 »	243.677 »
b) venkov	1.119,156.863 »	21.781 »
Morava	361,980.876 »	16.209 »
Slezsko	104,694.957 »	20.341 »
Halič	374,291.333 »	4.768 »
Bukovina	33,411.651 »	3.200 »
Úhrnem r. 1893.:	3.931,313.529 zl.	

Zde máme jasný obraz novověkého feudalismu, který rozprostřel během 30 let své železné síti na rolnický a městský majetek. Zde vidíme smutnou pravdu, že Čechy jsou nejvíce zadluženou zemí; čítáť se na český venkov na jeden čtvereční kilometr 21.781 zl. knihovních dluhů.

Nuže, advokáti a političtí mluvkové, kteří mluvíte a píšete o příšeře klerikalismu, o konfesijní škole, o robotě, o středověkých hrůzách, tyto číslice vám zalepí vaše nekalé mluvení.

Dle výpočtu přednosty statistické kanceláře jest cena všech zdaněných pozemků v Předlitavsku odhadnuta na 4.264,825.816 zl. Na těchto pozemcích vázne — odečteme li dluhy Vídně a Prahy — tři miliardy zl. dluhů. Katastrální čistý výtěžek oceněn jest berními úřady před 15 lety, kdy tedy byly obilní ceny mnohem vyšší, na 165 milionů zl. ročně. Považíme-li, že rolnictvo platí ročně 35 milionů zl. pozemkové daně mimo přirážky, že na zúrokování knihovních dluhů při nejmenší míře 4procentové platí 120 mil. zl. úroků, máme zde jasný důkaz, že s majetkem pozemkovým jest dnes hůře než za dob feudálních, za dob roboty

Za to však platí vídeňští bursiáni, kterých jest asi 1800 dohromady, a to pouze plemene židovského, státu ročně asi 1 milion zl. daní, ač si koupí a prodají do roka za 9 miliard cenných papírů. Tito židé odpočívají pak od své blahodárné činnosti v létě v mořských lázních a v Alpách, jejich Rebeky naplňují po celý den v nád-

herných šatech promenády a městské sady, aby se v zimě zase objevily diamanty poseté ve dvorním divadle. Náš pak rolník, řemeslník a dělník musí v potu tváři vydělávati chléb svůj, aby z potu práce své živil moderní feudální pány.

LITERATURA.

RUSKÁ.

Filosofskija tečenija ruskoj poezij. Sestavil P. Percov, Petrohrad 1896. Kniha je potud zajímavou, že podává obrazy smýšlení 20 ruských básníků, totiž Puškina, Baratynského, Kolcova, Lermontova, Ogareva, Fjutčeva, Tolstého, Feta, Polonského, Majkova, Apychtina, Golenicev-Kytuzova, a vybrané, charakteristické ukázky z básní a kritik Andrejevského, Merežkovského, Nikolského, Percova, Solovjeva a j. Mohou-li ukázky a stati slouti »filosofické proudy« ruské poesie, je ovšem otázkou, neboť každý básník, který konečně především jest umělcem, má snad častěji jistý ustálený názor životní, ale nemůže proto ještě býti řeči o jeho filosofii. Spíše bychom nazvali ukázky »podobiznami« básníků, ač i tu bude je nutno bráti s jistou reservou, neboť známo, jak právě básníci se ve svých názorech mění, podrobeni jsouce přečasto okamžitým dojmům. Ruský čtenář bude proto nahlížeti na tyto podobizny svých umělců s jistou kritičností, rozsuzovati, pokud jsou správné a úplné. Nám, které vede tu menší zájem, poskytuje kniha Percova zajisté mnoho zajímavého, a to tím spíše, že při celkové neznalosti naší básnictví ruského dává rozsáhlý pohled do duševní dílny ruských umělců; jsme tudíž shovívavější a méně kritičtí. Nenalézáme tu obrazu Žukovského, přece u nás dosti čestně známého, ač patří se svou hlubokou a dojemnou ušlechtilostí a zbožností k starším, z novějších pak Nadsona a j. Kdo by chtěl tedy poznati trefné a charakteristické ukázky z duševní dílny ruských básníků a filosofické jejich názory, tomu kniha poslouží výborně. Podivné budou se mu jen zdáti útoky na ruskou kritiku, která ve statích zde obsažených dostává důkladný výprask. Podává mnohem více než i obšírné dějiny literatury, hledíc nakresliti hlavní filosofickou, mravní a socialní charakteristiku jednotlivých básníků. Český čtenář z ní hravě pozná, že u některých zrovna jako jinde cizí filosofie, naučená a vyčtená, udává směr, u jiných pak zase, že směr je čistě ruský, protkaný všemi oněmi socialními a národními zvláštnostmi, jež má ruská země. Obsáhlé výňatky přináší z knihy právě vinohradský »Čas«. Fr. Žák.

ČESKÁ.

Poměr náboženství katolického ku přírodovědě a kritika pana J. S. v »Naší Době«. (Dokončení.) V poslední době, jak v referátě ve »Vlasti« pověděno, nemilosrdné kritice podrobil darwinismus německý přírodozpytec a při tom descendenční theoretik W. Haacke ve spise: »Die Schöpfung des Menschen und seiner Ideale« a pronesl názor, jenž tvářnosť darwinismu a descendenční theorie vůbec podstatně mění. Chci zde k tomu, co v referátě ve »Vlasti« v té příčině pověděno, ještě některé dodatky a vysvětlivky přičiniti, aby poměr descendenční theorie v té formě, jak ji Haacke připouští, k učení katolické církve, zvláště co se týče učení o stvoření člověka, lépe vynikl.

Haacke dí, že nemáme prý úplně žádné určité opory pro to, že živočišné a rostlinné druhy, jež dnes v jeden řád a v jednu čeleď spojujeme, také skutečně společného původu jsou. Ovšem byli prý předkové morfologicky příbuzných zvířat též se své strany mezi sebou asi morfologicky příbuzni. Avšak oni prý nepotřebovali proto svazkem pokrevní příbuznosti býti spojeni. Mohlo prý též právě tolik od sebe neodvislých kmenových řad býti, kolik jest dnes systematických druhů. [1])

[1]) Natur u. Offenbarung, 1896. p. 362—363.

Dle takovéto descendenční theorie, jak patrno, byli by všickni předkové člověka náleželi vždy k jednomu rodu (Homo sapiens). A jako při vývoji hmyzu rozhodující jest poslední, konečné stadium (imago), v němž dokonalosť dovršena jest, tak nynější člověk byl by též konečným stadiem vývoje, v němž vývoj vrcholu dokonalosti dosáhl. Sluší tedy po sobě následující vždy dokonalejší předky člověka za přípravná stadia konečné dokonalé formy pojímati. Nebyli to nikdy zvířecí předkové, nýbrž ustavičně v nenáhlém vývoji k větší dokonalosti postupující lidé. Tím by specifická identita subjektu nebyla bývala vyzdvižena, poněvadž konečná forma jako podstatná forma svých průpravných stadií nevyzdvihuje. Dokonalý člověk byl by ovšem povstal teprve stvořením lidské duše.

Stojí-li hypothesa Darwinova a descendenční theorie vůbec v nynějším svém tvaru ve zjevném odporu s písmem svatým, neplatí to již o hypothesi této. Hypothesu tuto lze uvésti ve věcný souhlas s učením katol. náboženství, aniž proto třeba nějakého kompromisu se strany církve katolické. Neboť vůči katolické církvi hypothesa tato nepodává vlastně n i c n o v é h o. Vždyť nejen sv. Augustin pronáší názor podobný, že totiž první zárodky (rationes seminales) na organismy na počátku stvoření do mrtvé hmoty potentiálně jako síly vloženy byly, jež pak hmotu mrtvou v hmotu organickou přeměnily, nýbrž i sv. Tomáš Aquinský vyjadřuje se, že Bůh stvořil ve dnech stvoření tvory »originaliter vel causaliter«. »Non ergo in tertia die productae sunt plantae in actu, sed causaliter tantum.« [2]) A dále: »Alii dicunt, pisces et aves quinta die esse productos in actu; Augustinus autem dicit, quod . . . produxit pisces et aves potentialiter.« [3]) »Species autem novae, si quae existunt, praeexisterunt in quibusdam activis virtutibus.« [4])

Za to však, jak lze očekávati, bude darwinismus sám nucen kompromis dělati a hypothesi tuto přijati. Že názor můj není tak příliš paradoxní, toho důkazem jest, že v zápětí za Haeckem ozývají se zvěsti této hypothese již i u nás. Neboť ve smyslu této hypothese velmi blízkém vyslovil se u nás univ. profesor Dr. J. Velenovský v příčině vývoje rostlinstva nynějšího z rostlinstva vyhynulého (fossilního).

On kalkuluje asi takto: Dle běžného názoru soudí se, že nynější květnaté rostliny vyvinuly se z nahosemenných, nahosemenné z tajnosnubných cévnatých a tyto z nižších kryptogamických. Názor ten opírá se o to, že fosilie těchto typů rostlinných v takovém sledu v útvarech geologických po sobě nacházíme. Ale takovému názoru odporuje následující okolnosť: Většina nyní žijících jevnosnubných rostlin má květy obojaké. Obojaký květ jest však proti přirozené snaze rostliny. Většina obojakých rostlin má totiž snahu křížiti se a tím tíhne k různopohlavnosti. Nač tedy oboje pohlaví ve květu, když se nemá kopulovat, a kopuluje-li se, jest mu to na škodu? Zjev ten dal by se vysvětliti, když bychom přijali, že různopohlavné vyvinuly se z obojakých, že totiž jsou různopohlavné mladší, obojaké však starší. Ale tomu odporuje skutečnosť (palaeontologie). Jak ten spor vyrovnati? Aby spor ten vyrovnal, praví: »Nemusíme přijímati, že nynější rostlinstvo květnaté, jež dnes dominuje počtem individuí i druhů, povstati musilo z nahosemenných a cévnatých tajnosnubných kamenouhelných, permských atd. . . . bylo by velice nesnadno nynější květnaté odvozovati z konifer. Ty rostliny mají pramálo společného. A stejně nesnadno by bylo transformovati konifery jurské na Lepidodendra, Sigillarie a Calamity karbonské.« Proto domnívá se spisovatel, že všecky »tři typy rostlinné vyvinuly se s a m o s t a t n ě ze stejných nebo podobných forem kryptogamických, nízce organisovaných, a že působením biologických podmínek své doby svým způsobem se utvářily . . .« »Že rozvoj a jisté genealogické vztahy nynějších rostlin poukazují na nahosemenné, — dí — nemusíme přičítati jich vzniku z nahosemenných, ale tomu, že tytéž praformy hmoty rostlinné mají schopnosť za daných okolností životních vytvořiti obdobné ústroje čili analogické tvary a celé postupy vývoje. Vždyť přece stejná prahmota organická musí míti schopnosť tvořit podobné zplodiny. Tedy vznikání analogických tvarů jest to, a nikoli dědění jednoho typu od druhého.« [5])

Hypothesu o samostatném vyvinutí ze systematických druhů z tolika kmenových řad, od sebe neodvislých, kolik jest systematických druhů, lze s učením Písma sv., jak již podotknuto, dobře srovnati. Písmo sv. nevykládá, jak povstaly

---

[2]) Sum. theol. I. Q. 69. A. 2.
[3]) Ibid. Q. 71.
[4]) Ibid. Q. 73. Art. 1. ad 3.
[5]) »Živa«, 1896. p. 130—131.

rostlinné a živočišné organismy, zdali vznikly najednou ve svých druzích v plné dokonalosti, či ponenáhlým vývojem. Ono učí pouze, že mají původ svůj ve vůli Boží, že pocházejí od Boha.

Ohledně však prvního člověka učí Písmo sv. zřetelně a jasně, že tělo jeho bezprostředně ze země původ mělo. Tím vyloučena možnost domněnky, že tělo prvního člověka pochází sice ze země, nikoli však přímo, bezprostředně, nýbrž prostřednictvím zvířecích organismů, z nichž znenáhla se vyvinulo.

Descendenční theorie ve smyslu zmíněném však též přijímá bezprostřední původ těla prvního člověka ze země. Ona vylučuje též domněnku, že by duše člověka byla se vyvinula z psychy zvířecí, jelikož předkové prvního člověka nebyli nikdy organismy zvířecími.

Ostatně byla a jest posud spornou otázka, zdali od duše informovaný subjekt má býti pojímán jako aktualní tělo = organismus, aneb pouze jako potentiální tělo = materia prima. Podle Písma sv. byla duše prvního člověka pouze principem oživení, nikoli však principem organisace, neboť Bůh výslovně jako primární příčina organisace se uvádí. Neboť jestliže nejprve tělo utvořeno bylo, a pak teprve duše v tvář jeho vdechnuta, nemůže organisace těla prvního člověka na duši, jako svou příčinu býti převedena. Takž jest otázka po principu organisace též se stanoviska náboženského zcela volná.

Tak vidíme, že, jako magnetická střelka přes všechno své chvění a tetelení přece jen pravý směr ukazuje, tak také Písmo sv. přes všechen zdánlivý odpor přece jen k té pravdě ukazuje, kterou též pravá věda hlásá.

Z toho nyní patrno, zdali p. kritik měl právo, tak všeobecného soudu se dopustiti, že mezi přírodovědou a učením *všech* positivních náboženství spor jest. Nikoli ve skutečnosti, nýbrž pouze v názorech a předsudcích jednotlivců vůči všem náboženstvím bez výminky spor, jehož se týče, se vyskytá. Netoliko »mezi pravou vědou a pravým náboženstvím«, nýbrž též mezi katolickým náboženstvím, ačkoli jest positivní — pan kritik positivní náboženství za pravé neuznává — a pravou vědou sporu není a býti nemůže, neboť objektivní pravdy sobě odporovati nemohou. Kdyby byl p. kritik trochu pochybnosti o pravosti svého názoru podržel, nebyl by pochybil.

Snad ani nechtě, zaujímám prý »stanovisko příbuzné starému rationalismu«, — hledám prý »vnější shodu mezi vědeckými naukami a učením církve.« Jak se zdá, obsahují slova ta asi implicite smysl: Jako snaha rationalistů potkala se s nezdarem, že také snaha má, uvésti učení církve ve shodu s naukami vědeckými, marná jest, — věcnou shodu nalézti nemoha, že hledám aspoň shodu vnější.

Než, p. kritik se mýlí, tvrdí-li, že zaujímám stanovisko starému rationalismu příbuzné. Nepochybuji, že p. kritikovi jest stanovisko starého rationalismu dobře známo, proto není mně dosti jasno, jak může něco takového tvrditi.

Rationalisté chtěli na základě vrozených ideí rozumováním čili theoretickou spekulací domoci se jádra všech věcí, proniknouti tajemství světa, domnívajíce se, že rozum jako mohutnosť spekulující jest zdrojem všeho, tedy i podkladem víry. Oni u věcech náboženských záhad dovolávali se místo víry rozumu, chtějíce záhady ty rozumově dokázati, ale neptali se, jsou-li rozumu přístupny.

Táži se, v čem zří p. kritik v přednášce mé zaujetí stanoviska starému rationalismu příbuzného? Dělo se snad dovozování mé na podkladě nějakých vrozených pojmů, či bylo zde snad aspoň něco podobného, co by upomínalo na vrozené ideje? Ani stínu. Mé závěry vznikly z návětí docela jiných než tomu u rationalistů, neboť dovozování mé spočívalo na naukách přírodních věd a nikoli na theoretické spekulaci, kdežto u rationalistů theoretická spekulace byla nejvyšší instancí a hledání pravdy na základech zkušenosti bylo podružného významu. Též předmět, o němž jsem pojednával, nebyl žádnou záhadou náboženskou, aniž vůbec záhadou rozumu nepřístupnou.

Též neměl jsem v úmyslu katol. víru po způsobu rationalistů vědecky podepříti. Věty theologické nedají se přece doklady z přírodovědy dokazovati, věda nemůže zploditi víru, poněvadž náboženství nezakládá se na vědění, nýbrž na víře. Já ponechávám víře její obor, nechci věci, které jsou mimo obor naší poznavačnosti, přírodovědecky dokazovati. Vyšel jsem od these, že náboženství katolické a přírodověda nemohou sobě odporovati. Každý soud musí míti svůj důvod, a tak také tvrzení mé není bez důvodu. Důvod ten ovšem není vzat z empirie, nýbrž z čistého názoru, jest to soud a priori, jenž jest postulatem zdravého rozumu. Je-li náboženství katolické pravé, musí každý, kdo zdravý rozum má, uznati, že nemůže býti mezi ním a přírodovědou sporu. — Že pravda tato nutná jest, každý s evidencí poznává. Vždyť p. kritik sám uznává,

že »mezi pravým náboženstvím a pravou vědou« sporu není. A tato nutnosť jest úplně nezávislá na tom, zdali pravdu tuto kdo poznává čili nic, poněvadž subjekt pravdy této nedělá, tak jako oko světla denního nedělá, nýbrž ono existuje nezávisle na oku.

Avšak pravosť náboženství katolického se stanoviska theologického nepovažuje se za idei vrozenou ve smyslu rationalistickém, za pojem daný, jehož netřebą dokazovati, nýbrž pravosť jeho jest dostatečně dokázaná, dokázaná jinde — netřeba tedy mně, abych ji teprve dokazoval.

Nikoli! Stanovisko mé, jež jsem zaujal, není příbuzné starému rationalismu. A konečně, dejme tomu, že bych byl zaujal takové stanovisko — ačkoli jsem nezaujal — následuje z toho, že věty mnou vyřknuté musí již a priori spočívati na omylu? Vždyť Dr. J. Durdík dí: »Vedle omylů svých objevili rationalisté též věty p r a v d i v é, a doba ta zůstane důležitou, na vždy památnou, ba dává základy pozdějším snahám.« [6]) Nerozhoduje, jaké stanovisko kdo zaujímá, nýbrž zdali pověděl pravdu, zdali do důkazů jeho nevloudily se vady spočívající buď na nedostatečnosti důvodů, neb na nesprávnosti úsudků nebo konečně na neshodě usouzeného závěru s položkou. Můj úmysl nesl se k tomu, přivésti světlo tam, kde posud nedorozumění panovalo, vyrovnati zdánlivé neshody tam, kde se náboženství katolické s přírodovědou stýká. Tak jednal jsem jen v souhlase a dle přání církve katolické, kteráž sobě přeje, aby přírodní vědy tam, kde se náboženské nauky dotýkají, byly studovány, aby pravdy přirozeného řádu s náboženstvím v souhlas uvedeny býti mohly.

Dí-li p. kritik, že jsem zaujal stanovisko starému rationalismu příbuzné, řekl bych já zase o p. kritikovi, že zaujal vůči náboženstvím positivním stanovisko Kantovu kriticismu příbuzné. Kant totiž vyhlásil, že všecky víry se zevnějšími kulty z praktického i theoretického rozumu jsou bezcenné, mající prý pouze paedagogický význam, a že víra v Boha má platnosť jen jako idea. Ano, já bych řekl, že p. kritik přichází v bezprostřední blízkosť s Petrem Bayleem, jenž se domníval a hleděl ukázati, že mezi zjevením a zásadami rozumu jest nesjednatelný spor.

My katolíci chováme přesvědčení, že mezi zjevením a přírodovědou sporu není a býti nemůže, poněvadž pravda jest jen jedna. »Pokládáme za nemožné, aby slovo Boží, jak jest psáno v knize přírody, a slovo Boží, jež ve svatých knihách obsaženo jest, sobě odporovalo« — tak prohlásilo 210 slavných členů královské společnosti v Londýně r. 1861. [7]) Pan kritik však chová přesvědčení, že spor jest. Ví p. kritik, jaký logicky nutný důsledek musil by míti tento jeho pomysl, kdyby měl býti pravdou? Ne jiný, nežli že by katolíkům, chtěli-li by tento spor odstraniti, nechtějíce však »přistupovati na slabošské kompromisy,« nezbývalo nic jiného, než buď přijati zásadu o dvojí pravdě: »Co dle přírodovědy jest pravdou, dle náboženství jest nepravdou,« zásada to podobná oné, kterou Alexandristé zosnovali: »Quod philosophice valet, theologice non valet,« kterouž však církev jako absurdní zavrhla, nebo, nechtěli-li by se vzdáti náboženství svého, musili by zavrhnouti vědy přírodozkumné a postaviti se na odpor proti volnému zpytování na poli přírodovědeckém, musili by Rousseauvi dáti za pravdu, že vědění a vzdělanosť jest neštěstím, — poněvadž víru podrývá, musili by se státi »tmáři«, aniž by proto tupeni neb odsuzováni býti směli, nýbrž naopak, oni by ještě za to pochvaly zasluhovali, že důsledně jednají, ant podnět k takovému jednání dán jim byl od mužů, kteří mní se býti oprávněni jménem vědy mluviti.

Než, církev katolická, spoléhajíc na božský původ svého učení a vycházejíc od zásady, že pravda může býti jen jedna, že pravdy řádu přirozeného, jež uloženy jsou v přírodě a jež poklad přírodovědy tvoří, nemohou odporovati pravdám řádu nadpřirozeného, jež tvoří poklad náboženství katolického, poněvadž oboje prýští z jednoho a téhož zřídla, oboje mají jednoho a téhož původce — nedospěla k takovým koncům, aby rozvoji přírodních věd nepřála a přírodnímu badání meze kladla, třeba že se jí vyčítá, že nepřístupna jest hlubším názorům, že nesnese přirozené, nepopiratelné pravdy vědecké. Naopak: ona přesvědčena jsouc, že nauky empirické jen jistotu její potvrzovati musí, váží si věd přírodozkumných a věd vůbec. »Každý skutečný pokrok vědecký jest pokrokem v apologii křesťanství,« praví Hettinger.

---

[6]) Dějep. nástin filosofie novověké I. díl p. 205.
[7]) Orty y Lara, »Wissenschaft. u. Offbrg. p. 75.

Apologetové křesťanští, stojíce pevně na stanovisku svého názoru, že nemůže býti ve skutečnosti sporu mezi zjevením a zajištěnými výsledky přírodovědeckými, vidí v každé neshodě přírodozkumných věd s naukou náboženskou jen neshodu zdánlivou, byť i od těch, kteří s nimi v témže názoru se nesnášejí, za skutečnou považovanou. Aby vše, co v té příčině různé a sporné jest, vyrovnali a ve shodu uvedli, hledí vnésti světlo do neshod těchto, odkrývajíce hlubší kořeny zdánlivých protiv a takto záhady zjednodušují, až zmizí. To se jim až posud vždy zdařilo. Tak budují jakousi naukou orientovací, v níž poměr náboženství ku přírodovědě jeví se jako poměr vzájemné podpory, přátelství, alliance; jest to nauka, v níž možnosť dána, krásný, konsekventní, vše obsahující názor světový si opatřiti.

Kdyby se však mělo státi, že by v budoucnosti nějaký spor se vyskytl, jenž by přes všechno namáhání křesťanských apologetů nedal se odkliditi, směli bychom pak tvrditi, že spor ten jest skutečný? Nikoli. Ani tu bychom nesměli toho tvrditi, nýbrž bez ostychu bychom se přiznali, že apologetové nejsou na ten čas s to, aby zdánlivý ten spor vyrovnali, že však podaří se jim to, až přírodověda v rozvoji svém ještě dále pokročí, a tou naději tím spíše bychom se mohli těšiti, když v přítomnosti vidíme, kterak ani t h e o r i e (nikoli hypothesy) všeobecného uznání požívající, nemají naprosté jistoty, jak toho na př. v nejnovější době Harveyova nauka o oběhu krve jest důkazem. Ačkoli nauka ta těšila se tak všeobecnému uznání, že nikomu ani ve snách nenapadlo, o správnosti její pochybovati, vystoupil přece proti ní v nejnovější době Dr. Ježek spisem svým: »Umsturz der Harveyschen Lehre vom Blutkreislaufe und Erklärung der natürlichen Blutbewegung« a nalézá v kruzích povolaných skutečně souhlas.

Ovšem, p. kritik, jenž stojí na stanovisku jiného názoru a zří všude tam spor skutečný, kde apologetové katoličtí vidí pouze spor zdánlivý, neschvaluje toho, že apologetové katol. spor odkliditi se snaží. »Apologetové křesťanští vybírají — prý — eklekticky z různých věd jednotlivá učení, uvádějí je v souhlas s učením církve, Písma a některých církevních učitelů a domnívají — prý — se, že dokázali, jak moderní věda neodporuje jejich názorům. Avšak to — prý — jest hermeneutický dilletantism a eklekticism k upokojení umdlených a nekritických lidí. Pokládáme za správnější a za poctivější, spor ten si uvědomit a nepřistupovat na slabošské kompromisy.«

Pokud se týká toho dilettantismu, poukazuji p. kritika k tomu, co v té příčině píše Dr. J. Durdík: »Správný zákonník objektivní kritiky, nechť vědecké, nechť umělecké, káže nám: Posuzujte plod, jak jest, a nemějte zřetele, od koho pochodí. Zda pochodí od odborníka nebo dilettanta, jest určení vznikoslovné a nespadá na váhu při odhadování výsledku; odhad se přidržuje toliko hotového plodu.« [8])

Že by způsob, jak apologetové křesťanští uvádějí učení katolické v souhlas s vědou moderní, nazván býti mohl eklekticismem, o tom silně pochybuji. Eklekticismem bylo by, kdyby apologetové křesťanští, budujíce názor světový, z jednotlivých náboženských vyznání a z jednotlivých oborů lidského vědění vybírali jen to, co se jim dle s u b j e k t i v n í h o mínění jejich zdá býti nejlepší. Katolickým apologetům však jest biblická theologie normou, kteráž sice exegesi připouští, avšak nikoli takovou, kde subjektivismus rozhoduje, jak tomu u protestantů, tak aby každý mohl si exegesi jednotlivá místa Písma sv. »přibrousiti«, jako nějaký drahokam, jak se mu právě hodí a líbí, nýbrž takovou, při níž objektivním regulatorem jest »sensus, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione scripturarum sanctarum« a »unanimis consensus Patrum.« Takovouto exegesí uvádějí apologetové křesťanští biblickou theologii v souhlas s vědou a nikoli naopak, jak p. kritik zdá se tvrditi, řka, že »vybírají eklekticky z různých věd jednotlivá učení« a že »uvádějí je v souhlas s učením církve, Písma a některých církevních učitelů,« neboť oko přizpůsobuje se světlu a nikoli naopak.

Ale ku podivu, přírodozpytci, jimžto by přece na prvním místě náleželo, pozdvihnouti hlasu svého a ohraditi se, aby se jim křesť. apologetové »nepletli do řemesla«, ti nejeví takovou bořivou soudnosť, ti soudí jinak, ti ten »hermeneutický dilettantism a eklekticism k upokojení umdlených a nekritických lidí« nezavrhují, nýbrž spíše schvalují. Přírodnický náš časopis »Živa« ve článku: »Člověk — homo sapiens Linné« na př. píše: »Proti tvrzení, jakoby vznešený Tvůrce byl stvořil svět jen k svému potěšení, povstali sami angličtí biskupové,

[8]) Ottův Slovník Nauč. VII. p. 541. »Dilettant«.

a u věcech geologie hájil vědy veliký katolický theolog, kardinál Wisemann, (Connection between Science and revealed religion) v době, kdy protestantští theologové plnili Anglii křikem a protivědeckými denunciacemi. Profesor bohosloví Reusch v Bonně uvedl na správnou míru vzájemnosť náboženství i vědy ve svém proslaveném spise Bibel und Natur, a Arthur Stanley, děkan opatství Westminsterského, vytkl pěknými slovy nad rakví Sir. Ch. Lyella pronesenými, kam až dobrému křesťanu slušno postupovati s biblí, kde nastupují práva geologie.« [9])

Viděti, že ne každý, jenž jménem vědy mluví, snáší se s p. kritikem v mínění jeho, i patrno, že názor p. kritika posuzovati sluší jako názor jednotlivců, byť i mnohých, jako jejich osobní přesvědčení, jenž však, je-li všeobecně vysloven, stává se nepravdou.

Já počínání křesťanských apologetů nejen nezavrhuji, nýbrž velice schvaluji, a to mimo jiné i z toho důvodu, že v něm spatřuji filosofickou snahu. Neboť oni, chtíce vyrovnati spor mezi náboženstvím a vědou, ukazují daleko více filosofické znalosti a ducha, než ti, kteří veškerý smír, aniž se byli věcí důkladněji zabývali, odmítají. Vždyť právě »filosofie nestrpí nic nesrovnalého, ona chce všecko, co jest různé, uvésti ve shodu a vyrovnati vše sporné, odkrývajíc hlubší kořen zdánlivých protiv.« [10])

Kdyby tak katol. apologetové a katol. theologové vůbec, chtějíce vyhověti přání p. kritika, uznávali skutečný spor mezi náboženstvím katol. a přírodovědou, kam by dospěli? Buď by musili, jak již výše podotčeno, přijati zásadu o dvojí pravdě, což by p. kritik zajisté jakožto absurdnosť odsoudil, anebo musili by zavrhnouti jednu z těchto dvou pravd. Zavrhnouti pravdu vědeckou a státi se »tmáři a zpátečníky« — to by p. kritik sotva schvaloval. Nezbylo by tudíž katol. theologům nic jiného, než zavrhnouti pravdu náboženskou, přestati býti katolickými theology a státi se místo hlasateli, hrobaři katolického náboženství.

Měl by p. kritik takové přání? Ne-li, pak by musila nastoupiti rozluka: Buď chceš býti vzdělancem aneb katolíkem. Chceš-li býti vzdělancem, nesmíš býti katolíkem; chceš-li však býti katolíkem, nesmíš býti vzděl.ncem, nýbrž »tmářem a zpátečníkem«.

Má-li tedy p. kritik snahu negativního rázu, odmítati který jakýkoli pokus, nesoucí se k tomu, aby zdánlivý spor mezi přírodovědou a náboženstvím katolickým byl vyrovnán, měl sám něco positivního podati, měl ukázati, jak by se tomu zabránilo, aby se k takovým důsledkům nedospělo.

Že p. kritik v příčině svého názoru není osamocen, nýbrž že má mnoho nohsledů, jsem přesvědčen. Ale jací jsou to lidé? Jsou to lidé, kteří na základě vědeckého proniknutí věcí, na základě širšího rozhledu v otázkách theologických a přírodovědeckých k takovému úsudku dospěli? Nikoli. Jsou to lidé, kteří »k upokojení umdlených a nekritických« duší svých prostě podepisují »pravdy« od jiného vyslovené — byť i jinak jevili přebytek sebecitu. Lidé tací podobni jsou těm, kteří vidí, ale po celý svůj život nepoznávají podmínek vidění. Také oni vidí spor mezi katol. náboženstvím a přírodovědou, ale po celý svůj život nedospějí k poznání podmínek tohoto sporu, trvajíce ustavičně v přesvědčení, že skutečný spor zde jest. Jaký div, že názor náš pak jako nerozumný, s přírodovědou ve zřejmém odporu stojící, odsuzují, ano, že na nás jaksi pohrdlivě pohlížejí, jakoby to byla hanba pro lidstvo, křesťanského názoru se přidržovati.

Mnohý na př. četl nějaké pojednání o Darwinově theorii, nebo slyšel nějakého »adepta«, o ní přednášeti, což mu dostačí, aby si učinil »správné« ponětí o poměru přírodovědy a náboženství katolického. Vida neshody mezi darvinismem a náboženstvím katol., stotožňuje darwinismus s přírodovědou a pokládá pak tyto neshody za skutečný rozpor mezi náboženstvím kat. a přírodovědou a vědou vůbec, nemaje ani zdání, na jak chabých nohou spočívá darvinismus. K tomu názoru svému přilne všecek, vžije se v něj, a jakmile jest řeč o poměru přírodovědy a náboženství kat., čerpá ihned důvody z darvinismu, aby dokázal, že náboženství kat. nutně v disharmonii státi musí s tím, co nám přírodověda podává, aniž se ohlíží po tom, zdali je tu skutečný, pravý odpor se zajištěnými výsledky přírodovědy. Toť pravý dilettantismus, jímž se »umdlená« a nekritická« duše jeho ukájí.

O tom, »byla-li a je-li církev kat. svobodě vědecké příznivá,« nechci se šířiti. Pan kritik nevěří, »že se strany církve vědě nedály se překážky, a to často překážky velmi značné.« »Proto si — dí — dobytou svobodu i pro budoucnosť

[9]) Živa, 1896. p. 281.
[10]) Dr. J. Durdík, Dějep. nást. filosofie novověké I. díl p. 5.

hledíme zachovati.« Já v té příčině nemíním p. kritika poučovati, nýbrž dovoluji si pouze uvésti slova prof. Dr. A. Rohlinga: »Učitelské poslání církve — dí — vztahuje se, jak známo, jen k učení víry a mravů. Kdyby tedy jednou pojal nejvyšší zástupce a hlava církve myšlénku, aby vydal o nějaké základní větě fysiky nebo kterékoli jiné vědy definici, víme, že by tu nebylo žádné materia religionis, a následkem toho že by tu bylo pro katoliky závaznosti zrovna tak málo, jak před nedávnem v pruské aféře sedmiletí. Jako ostatně v této posledně připomenuté věci žádný rozkaz papežský vydán nebyl, rovněž tak málo a nikdy vydán nebyl v některé otázce čisté vědy. Upozorňujete-li mne na Galileiho, nejednalo se tam ani o věc víry, ani nebyly dekrety kongregace roku 1616. a 1638. od papeže skutečně podepsány. Kdyby je byl podepsal, víte, že bychom mu poslušností zavázáni nebyli, poněvadž věc nepatřila právě do úřadu jeho; avšak ani v tomto případě, ani v jiných případech nemůžete udati dekret otce křesťanstva, který by otázku čisté, přirozené vědy rozhodovati si osoboval. Jestliže tehdejší svět s Galileim nesouhlasil, spočívalo to v tom, že tento učenec své soustavy nijak nedokázal, to podařilo se, jak známo, teprve, když Newton zákony všeobecné přítažlivosti objevil.« [11])

Že tehdejší svět s Galileim nesouhlasil — dodávám já — smíme se tím méně diviti, čím více naopak diviti se musíme tomu, že Hegel ještě v tomto století napsal traktát, »v němž upíral možnosť existence planet mezi Martem a Jovišem, [12]) traktát, k němuž připsal vévoda Arnošt II. z Gothy: Monumentum insaniae saeculi XIX. (pomník bláznovství XIX. století).« [13]) Ano, Hegel hleděl oproti vědeckému zpytování zákony přírodní z pojmu či z idee přírody vyvoditi. Aby tak o něco podobného církev katolická byla se pokusila, to by se byl strhl pokřik, že přírodnímu badání meze klade, že nesnese přirozené, nepopiratelné pravdy vědecké.

Jak jinak naproti tomu scholastikové učí! Duns Scotus na př. dí: »Omnis notitia nostra in scientia naturali fundatur super experientiam.« (Phys.. l. 1. qu. 6.) Albertus Magnus učí, že ve věcech fysického řádu experientia multo plus confert, quam doctrina per demostrationem.« (Metaph. l. 1. tr. 1c. 1.) A sv. Tomáš Aq. ve svém traktátě De Vegetabilibus et plantis (l. 6 tr. 1c. 1.) praví: »To, čemu zde učím, pozoroval jsem z části sám, z části od jiných jsem zvěděl, při nichž jist jsem, že zkušenosť je učila; neboť v této třídě vyšetřování může jedině zkušenosť nám jistého poznání poskytnouti.« [14])

Katolická církev vzdálena jsouc toho, aby vědecké svobodě meze kladla, dává vědě, co vědy jest, a Bohu, co Božího jest, ona nezabírá půdy vědě, aniž odsuzuje pro potřeby náboženské vědy. »Daleko jsouc toho — praví koncil Vatikánský — aby církev byla proti studiu lidských umění a věd, ona chrání a podporuje je rozličným způsobem. Neboť ona nezneuznává a nepohrdá prospěchy, které z nich pro život plynou, anobrž ona vyznává, že ony, poněvadž od Boha vycházejí, který jest pánem věd, jestliže se řádným způsobem pěstují, k témuž Bohu zpět vedou.« (Conc. Vatic. Const. dogm. de fide cath. Cap. 4.) Tomáš Pícha.

Museum. Časopis bohoslovců českomoravských. Roč. XXXI., tiskem XII. Léta Páně 1896—1897. Pořadatel Methoděj Marvan. Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Nákladem »Růže Sušilovy.« Sešitem pátým, jenž věnován jest »Františku Pravdovi,« v paměť osmdesátých narozenin, ukončili naši bohoslovci 31. ročník svého časopisu. S četnými (50) a z veliké části zdařilými, básněmi vhodně střídají se články a pojednání rozličného, zvláště pro bohoslovce případného obsahu, z nichž uvádíme práci p. Fr. Pelanovu: »Má-li míti církev či stát rozhodující moc ve škole národní?« J. Zvejškovu: »O malířství křesťanském«. Fr. Štrajtovu: »Purkyňův názor o přírodě«. F. Janíkovu: »Vliv učení a církve Ježíše Krista na vývoj školství zvláště obecného«. Ad. Rýčkovu: »Chronologie roku církevního« atd. K dopisům z jednot bohosloveckých (v každém sešitě) přidána v sešitě posledním statistika časopisů členy jednot odbíraných, z níž vidno, že nejvíce se odebírá: Museum (290 výtisků), Eucharistie, Nový život, Lidový list, Kříž a Marie, Vlasť etc., ze spisků pak periodicky vycházejících: Sociologie (Neuschl). Slova pravdy, Katol. vzdělávací knihovna, Apologie (Vychodil) a m. j. Doporučujeme. Prokop Zaletěl.

[11]) Confessionelle Schule p. 30.

[12]) Víme, že mezi Martem a Jovišem na 230 malých planet kolem slunce krouží.

[13]) »Živa,« 1896. p. 280.

[14]) Orti y Lara Wissensch. u. Offb. p. 327.

Obrázky ze smíšené osady. I.—IV. Katolickému lidu na osadách smíšených napsal František Mimra. 1894—1895. Nákladem politického družstva tiskového. Biskupská knihtiskárna v Hradci Králové. 1897. Cena 43 kr. Kdo působil v duchovní správě na smíšených farnostech, dá nám zajisté za pravdu, že obrázků, jako jest ku př.: »Jak byl Lojzík přece oddán po katolicku!« v rozličných variacích je všude dosti, jakož i výstražných případů, jakým jest: »Ztracená duše« (ze zkušenosti víme nejeden příklad, že odpadlíci umírají jako »Barča Kynclova« — bez Boha; snad budeme časem moci více takových obrázků podati...) A jaké obezřelosti třeba duchovnímu katol. na takových diasporických osadách, aby mnohdy skutečně pro maličkosť anebo docela pro dobrý skutek nebyl volán před soud, jak o tom vypravuje obrázek: »Dušička nebolí: Dítě za dvacetník,« to ví též každý takový duchovní až příliš dobře, jak i zajisté přisvědčí obrázku poslednímu: »Pepiščin kříž.« — Doporučujíce knížku tuto k poučení a výstraze všem, ale zvláště katolíkům mezi nekatolíky žijícím, těšíme se na obrázky další.

Prokop Zaletěl.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. U příležitosti posledního svatořečení v Římě napsaly liberální listy, že, jen kdyby prý papež chtěl, brzy nastalo by dohodnutí mezi sv. Stolicí a italskou vládou. Jako odpověď k tomu charakterisoval sv. Otec velice trefně Svou »svobodu« v Římě ve Svém oslovení k přítomným biskupům těmito slovy, jež tuto doslovně uvádíme: »Není žádné pochybnosti,« pravil Lev XIII., »že by Nás lid s jásotem uvítal, kdybychom vyšli z Vatikánu do Říma; ale téhož dne, kdybychom byli nuceni jako papež pronésti slovo, jež by se nelíbilo pánům (che spiacesse ai padroni), byli bychom nuceni zůstati zde ve vězení: proto je lépe, ani se nepokoušeti o to, co jest nemožné.« A hovořiv dále o dílech, jež vykonal, jako nádhernou absidu u sv. Jana z Lateránu, dodal papež s hořkostí: »Dali jsme ji zbudovati, a ani jí neuvidíme!« — Sv. Otec uveřejnil encykliku svědčící biskupům Rakouska, Německa a Švýcarska u příležitosti třístaleté památky úmrtí blahosl. Petra Kanisia. Sv. Otec v encyklice Své nejprve ukazuje k užitku a potřebě, připomínati si lidí ctnostných a svatých a porovnává dobu nynější s dobou, kdy žil blahosl. Petr Kanisius. Jako Kanisius potíral bludařství školami, tak i v naší době je třeba hájiti náboženství vědou. Náboženství není nepřítelem vědy, ale jejím vrcholem. Světské vědy dodávají důstojenství naukám svatým, jsouce jejich ozdobou. Jeho Svatosť napomíná biskupy, aby bděli nad nižšími i vyššími školami, aby se náboženství zachovalo neporušené, právo církve i rodiny; společně s vyučováním náboženství nechať se srdce mládeže stává zbožným a bohabojným, a to nejen na obecných školách, ale i na lyceích, gymnasiích a universitách. Doporučuje svornosť, vystříhati se nevhodných nesvárů a snažiti se, aby zachována byla jednomyslnosť v míru a lásce. Na chovancích vyšlých z takových škol spočívá naděje církve, domácího klidu a míru, pořádku společenského. — Pan Throop, konvertita, zároveň s biskupem z Wikity již po páté předvedl papeži americké poutníky, které sv. Otec dne 2. srpna laskavě přijal. Poutníci odebrali se potom do Florencie, Marseillu, Lourd a Paříže. — Pan Leon Harmel, pravý otec dělníků a neunavný šiřitel sociálních idei sv. Otce, přivedl do Vatikánu třetí dělnickou pouť z Francie. Dělníci přišli dvěma proudy: z Paříže, počtem 450, a z Marseillu počtem 600. Jejich vůdce Harmel přijel do Říma dříve, a v dorozumění s úřady, papežskou komisí a katol. spolky Římskými uchystal vše pro poutníky, tak že přijeli jako domů. O stravu postaral se sv. Otec sám s nejživějším zájmem. Lev XIII. přijal p. Harmela i jeho rodinu, dříve než dělnická pouť do Říma přibyla, a promluvil k němu tato památná a přelaskavá slova: »Když jsou dělníci v Římě u papeže, je to tak, jako by byli doma. Vzpomínám si, že mne nazvali »papežem dělnickým«; miluji opravdu dělnictvo se zvláštní láskou. A jako tehdy byli spokojeni s papežem, tak také nyní chci, aby byli spokojeni.« — Slyšení dělo se dne 7. srpna v basilice Vatikánské. Dělnictvo a spolky dostavily se se svými prapory. V deset hodin objevil se sv. Otec v průvodu šlechtické a švýcarské gardy, prelátů Svého dvoru a Svých tajemníků. Jakmile Ho poutníci uzřeli, pro-

pukli v nekonečný jásot, jenž se teprve po hodné chvíli utišil. Když sv. Otec usedl, přečetl kardinál Ferrata a vůdce poutníků p. Harmel oslovení a adresu Jeho Svatosti. Sv. Otec odpověděl francouzsky jak následuje: »Nejdražší synové! Uprostřed obtíží a zkoušek Našeho apoštolského úřadu nejvýš dobrotivý a milosrdný Bůh udílí nám útěchy, jež jsou podporou našeho stáří a plní Naše srdce libou nadějí, že budoucnosť církve a společnosti lidské bude šťastná. Dnes cítíme nevýslovnou radosť, vidouce vás shromážděné kolem sebe, ó dítky Francie; opustili jste svůj domov a za vůdcovství zbožných a vás milujících mužů přišli jste plni víry a lásky do Věčného města, vzdát hold Náměstku Kristovu a přijat jeho požehnání. Přijímáme vás s největší něžností, vás, kteří zastupujete dělnickou třídu, tak hodnou Naší lásky a otcovské starostlivosti. Jste synové velkodušné Francie, k níž, jak víte, máme zvláštní a stálou lásku, poněvadž — nehledě k pokleskům a poblouzením jednotlivců — Francie nepřestala a nepřestává jeviti obdivuhodnou lásku k náboženství a vzdělanosti.« Dále pokračoval sv. Otec, dotýkaje se úkolu papežství vzhledem k náboženství a společnosti lidské a pravil doslovně: »Z celého srdce blahopřejeme vám, katoličtí dělníci Francie, a povzbuzujeme vás. Nemáme, co bychom vám řekli, než toto: Buďte pevni ve svých předsevzetích, pokračujte, vedeni jsouce ctihodnými svými pastýři, milovati náboženství a prakticky prováděti, čemu nás učí, — náboženství, nevyčerpatelný to pramen útěchy i odvahy v bojích a svízelích života; pečlivě se vyhýbejte stykům s nebezpečnými lidmi, kteří dychtí rozluštiti nesnadné záhady socialní zničením nedotknutelných zákonů, na nichž spočívá vlastnictví, rodina, veškeré lidstvo. Takoví lidé nezpůsobí nic jiného, než že rozdmychují neustálé boje, hromadí zkázu na zkázu a stav dělníků činí jen horším a nesnesitelnějším.« Pak promluvil sv. Otec slova uznání francouzským biskupům a celému kleru, jenž dělníky vzdělává, před bludem varuje a na dobré cestě udržuje, a udělil všem apoštolské požehnání. Potom vypukl opět neutuchající jásot všech přítomných. Sv. Otec rozmlouval ještě s jednotlivci a světil různé památky, jež dělníci pro své milé v Římě koupili. Pan Harmel odevzdal papeži Petrský halíř. Všichni byli nadšeni laskavostí a vzezřením sv. Otce. V poslední době pronášeny zprávy, že sv. Otec churaví. Bohudíky byla to jen pomíjející churavosť, jež u kmeta tak vzácného věku a tak neustále neunavně činného není věru nic divného. Zdraví sv. Otce je Bohudíky pevné a žádným vážnějším úkazem není ohroženo. Nejlepším důkazem toho je slyšení, jež udělil sv. Otec v den svých jmenin dne 23. srpna sv. sboru kardinálů, biskupům, patriarchům, zástupcům řádů a katol. spolků. Slyšení trvalo plné dvě hodiny, a Jeho Svatosť bez únavy rozmlouval s jednotlivci a na různé věci se jich dotazoval. Vzpomínejme v modlitbách svých osvíceného našeho Lva XIII., aby ho Bůh dlouho zachovati ráčil.

K odchodu dp. Františka Pohunka. Z Prahy přinesly »Katolické Listy« ze dne 8. září tuto lokálku: Zcela tiše, beze všech okázalostí, skromně, jakým vždy byl, opustil těchto dnů královskou Prahu muž, o kterém směle říci můžeme, že patřil do počtu nejintelligentnějších a nejpřičinlivějších mužů svého stavu. P. František Pohunek, doposud kaplan u sv. Štěpána, člen mnoha katolických spolků, po více let redaktor »Vychovatele«, spisovatel a znatel věcí školních na slovo vzatý, odstěhoval se těchto dnů na sedmistovou faru na venku. Zásluhy jeho uznal Jeho Eminencí tím, že jej jako kaplana jmenoval kníž. arcib. školdozorcem na Kladně, a jako kaplana vyznamenal jej expositoriem canonicale. Kdo znal tichou a mírnou jeho povahu, jeho včelí pilnost, mimovolně tázati se bude po příčině této změny, že po dvacetiletém téměř působení v Praze, ve stáří 52 let, zaměnil malou vesnici za královskou Prahu. Nedávno představil nám náš milý Petr Kopřiva ve faráři černodolském oběť patronátu městského, oběť, která proto padla, že měla 24 patronů. Jaký div, že se stávají obětí muži zasloužilí, kteří mají ne 24, nýbž 90 patronů. Pražské městské zastupitelství má 90 členů, a všichni, i jinověrci si osobují právo voliti faráře, a všickni žádají, aby se žadatel o faru osobně doprošoval o to, co si již perně zasloužil. Hrozný je to trest pro vojína, je-li odsouzen k tomu, že musí běhat ulicí. Hrozné to musí býti i pro člověka s akademickým vzděláním, musí-li se doprošovati po dvacíti a více letech kněžského působení u 90 členů sebe skrovnějšího samostatného postavení; u členů, z nichž mnohý hluboce stojí pod ním co do vzdělání — u členů, z nichž si mnohý osobuje a vynucuje tím většího vlivu při takovéto volbě, čím méně o kostel zavadí, u členů docela i jiného vyznání, u židů a evangelíků, kteří se též nejen v měst. zastupitelství pražském nalézají, nýbrž i při volbě kat. faráře hlasují a posuzují a svým hlasem rozhodují, ba i odsuzují dříve, než se kdo hlásil. Dali by si židé a evangelíci líbiti, kdyby naopak kato-

líci o jejich rabínu nebo pastoru svými hlasy rozhodovali? Kurialie jsou pravou cestou trnitou. Což však by se říci nebo pomysliti musilo o takových kompetentech, kterým by bylo ještě málo nejen u každého z oněch 90 členů měst. zastupitelství o nějakou faru se doprošovati, nýbrž který by těch 90 pánů, neb alespoň více z nich, navštívil vícekrát? Neznáme všecky ty důvody, které odcházejícího pana P. Frant. Pohunka ku kroku jeho přiměly, víme však z bezpečného pramene, že to byly v první řadě patronátní poměry, které v nejnovějším čase v tak krásném se ukázaly světle. Víme, že by to bylo hlasem volajícího na poušti, žádati, aby volba farářů byla obmezena pouze na městskou radu. Máme však za to, že by mnohému zlu předešlo se již tím, kdyby se volilo ústně, veřejně. Snad by se přece mnohý z těch pánů ostýchal hlasovati veřejně tak, jak hlasoval. Kéž k tomu stať tato částečně přispěje!« — Uveřejňujíce tyto řádky z »Katol. Listů« vyňaté, loučíme se s dlouholetým svým spolupracovníkem ve »Vlasti« a děkujeme mu ještě jednou, jakž jsme již při jeho padesátiletém jubileu učinili, za vše, co učinil pro »Vlasť« jako její literární spolupracovník a pro družstvo jako jeho bývalý předseda a dlouholetý člen výboru. Zároveň prosíme dp. faráře Fr. Pohunka, aż se na zdraví zotaví, aby se uchopil zase péra a pro »Vlasť« dále literárně pracoval. Jeho články přijmeme rádi a vděčně.

Cizina o české knize. Znamenitý vědecký časopis Lilleské university přinesl letos (str. 275 n.) posudek o knize Dr. Fr. Krásla »Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu.« Uvádíme jej do slova, připomínajíce jen, že celý titul knihy uveden je nejdříve česky — aż na značky dlouhého »i« zcela správně — a że pochází z pera dp. J. Schoulza kněze du Sacré-Coeur, stálého spolupracovníka znamenitého listu. Posudek zní: »Jest spravedlivo, że křesťanští národové sledují svou historii aż k jejím počátkům a hledí býti zaslouženě vděčnými velikým mužům, kteří s pravou věrou přinesli jim i dobrodiní vzdělanosti. Jest to hlavně toto smýšlení národní vděčnosti, jež nadchlo pisatele učeného díla, jehož název jsme uvedli. Obsahuje velmi dokumentované, velmi zajímavé a poučné dějiny. Sledujíce je s radostí, vidíme, że Čechové (les Tchèques), kteří dnes vynikají tolika znamenitými muži, a to především i mezi klerem, měli i druhdy znamenité světce, a że právě jim děkují svou existenci a svou slávu minulou i přítomnou. — Dílo kanovníka Krásla podává stkvostné podrobnosti o životě sv. Prokopa, o klášteru, jejž založil, o úctě, která světci byla a aż dosud jest od českého lidu vzdávána, a konečně o »Dědictví,« jež nese jeho jméno. — Ale spisovatel nezůstává jen v omezených hranicích přesné biografie; on vede nás aż k počátkům politického a náboženského života své země. Podrobnosti, jež podává, mají velkou zajímavosť. Zavedení liturgie u Slovanů vůbec a u Čechů zvláště vypsáno pérem mistrovským. Příslušné prameny studovány a vyčerpány jsou s velikou pílí. — Tato část díla je se stanoviska theologického nejdůležitější. Ale i v životě sv. Prokopa, v dějinách jeho kláštera a jeho úctě je mnoho velepoučného, zvláště též proto, że se světem nadpřirozeným setkáváme se tu v každém kroku. Čtenář je nucen stále pamatovati na slova: Mirabilis Deus in sanctis suis. Mezi neobyčejnými skutky, sv. Prokopu přičítanými, jsou i takové, jež jsou zvláštní, jako: vyhánění duchů zlých, přísné výtky opatu německých benediktínů, hrozba papeži Innocencovi III., że ho nechtěl kanonisovati a j. Působení světcovo na veřejný a soukromný život svého národa bylo po všecky věky nepřetržité. Jest to snad jediný příklad přízně tolik zřejmé a ke všem podrobnostem života se nesoucí; ale nalézá výklad ve veliké víře a bezměrné důvěře, kterou Čechové pro svého světce povždy měli. Sv. Prokop není totiž jen patronem národa vůbec, ale zvláště lidu nižšího, rolníků, havířů. Svým původem byl zemědělcem a stavem mnich benediktinský. Starý obraz ho představuje, jak nutí ďábla, aby oral. — Shrnujíce všecky své dojmy, cítíme se zavázáni, blahopřáti Čechům, że mají patrona jako sv. Prokopa, díla jako »Dědictví« téhož jména a učence jako kanovníka Krásla.«

Socialní odbor družstva Vlast konal v pondělí, dne 6. září t. r., 4. schůzi v XIII. správním roce, jíž předsedal p. Václav Žižka.

Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen.

Dp. R. Vrba pojednával o hnutí agrárním v Čechách a jiných zemích. Loni dne 28. prosince konal v Praze schůzi selský spolek, jehož orgánem jest časopis »Obrana zemědělců«. Očekávalo se, że bude míti tento časopis tisíce abonentů, ale »Obrana zemědělců« naříká, że musí pro nedostatek předplatitelů zaniknouti, z čehož jest viděti, że je rolnictvo ku svým zájmům dosti lhostejno. O mnoho čileji počínají si v zemích vnitrorakouských, v Dolních Rakousích

a ve Štyrsku. Rolnictvo dolnorakouské konalo důležitou schůzi ve Vídni, kdež bylo mluveno proti hospodářským kšeftařům, dobytkářům a Uhrám. Resoluci, jež tam byla přijata, řečník rozebíral. Rolnictvo štyrské podalo k ministerstvu orby žádost, aby vojenské intendance kupovaly své potřeby od rolníků a ne od židů. Řečník uvedl, že by pak musily býti zavedeny ve větších městech veřejné trhy, jako je tomu v Německu, kamž rolníci svážejí své obilí a od něhož je voj. intendance přímo kupuje. Na to se obrátil řečník k Bavorsku a doložil, kterak se tam státní ministerstvo pečlivě stará o Raiffeisenovky. Hovoře o důležitosti Raiffeisenovek, mínil řečník, že by se měl konati již v seminářích několikadenní účetnický kurs pro Raiffeisenovky, aby se pp. alumni s touto věcí seznámili a v duchovní správě Raiffeisenovky zakládali. Ku konci doporučil řečník praktický návod o Raiffeisenovkách, sestavený kaplanem Fr. Bruzlem z Brna.

Po této zajímavé přednášce hlásil se k slovu dp Tom. Škrdle řka, že jako syn rolníka má stále na zřeteli blaho tohoto důležitého stavu v národě a že právě dnes s dp. řečníkem smluvil se o tom, aby XIV. roč. »Vlasti« počínaje v každém čísle »Vlasti« pěstována byla hlídka národohospodářská. Hlídku tuto povede dp. R. Vrba a bude v ní míti zřetel hlavně k užší naší vlasti a z ciziny bude si všímati především agrárního hnutí mezi katolíky, aby tím byl i v naší katolické straně buzen zájem pro potřeby rolnictva.

Jednatel p. Tom. Jiroušek podal zprávu o činnosti socialního odboru za dobu od poslední schůze, která se konala dne 24. května t. r., a zároveň dotkl se i mnohých úkazů, které se objevily v dělnickém hnutí. K socialnímu odboru došly žádosti o řečníky z následujících míst: z Poličky, Litomyšle, Hor. Jelení, Jažlovic, Nového Strašecí, Semil, Soběslavi, Rovenska, Jilemnice, Bezna a z Netolic. Vyhověno bylo dopisům z Poličky, Litomyšle, Hor. Jelení, Jažlovic, Soběslavi a Nového Strašecí, kamž do schůzí řečníci byli posláni. Do Semil a do Jilemnice bude taktéž vyslán jeden z řečníků. Vzorky stanov k zakládání spolků byly na požádání zaslány do Nového Strašecí, Litně, Vodňan, Vápeného Podola, Lochovic a na Moravu do Kelče a do Třeště. Nové spolky dle vzorků stanov dříve zaslaných utvořily se: v Novém Strašecí, Noutonicích, Dobřanech u Bystré, Vojnově Městci, Jestřábí Lhotě u Kolína, Bezně, Heřmanově Městci, Hylvátech u Ústí nad Orlicí a ve Vepřku u Slaného. Na Moravě povstaly nové spolky ve Švábenicích u Vyškova, ve Frenštátě, v Krásensku u Vyškova, v Kostelci u Holešova a v Rájci. — Jednatel poukazuje na dosti značnou činnost tak malého, ale skutky význačného kroužku, jakým jest socialní odbor, bez něhož mnozí, kdyby neexistoval, při zakládání spolku, pořádání schůzí a vůbec organisování, nevěděli by si rady. Řečník probral dále některé zjevy v dělnickém hnutí a poukazoval na zhoubné následky, které mají v zápětí nově založené, po krejcaru prodávané listy: »Zář«, »Rudá Zář«, (vydávané od soc. demokratů) »Probuzení« a »V před« (vyd. od mladočeských dělníků), které vesměs v otázkách náboženských směrem atheistickým se nesou. Žádal, aby se proti těmito listům kladl odpor, kde jen možno; úkol ten měly by konati zvláště naše spolky a veškeří jejich členové. Nedati vzniku a rozšíření listům takovým v krajích a místech národně katolických jest povinností nás všech. Poukázal na změnu majetnictví, která nastala u »Zájmů Dělnictva« v Mor. Ostravě, a chválil jejich až dosud přesně katolický směr a vyslovil přání, aby i na dále tak si počínaly, jakož dosud si počínají, správně a řízně proti všem nepřátelům národa i náboženství. Oznámil také, že »Hornické Listy« budou přeloženy z Příbrami do Prahy, ale ve směru listu že nenastane žádná změna, naopak, že ku zdaru strany ještě nových spolupracovníků jim přibude. Taktéž s uznáním zmínil se o nové příloze »Obrany Práce«, »Rolnických Listech«, které vede nadšený soudruh, rolník Šamalík, a oznámil, že sjezd katol. dělníků moravských, který se měl konati dne 6. a 7. června na Velehradě, byl na neučitý čas odložen, a že tudíž z pozdravného dopisu, na němž sociální odbor v minulé schůzi se byl usnesl, sešlo. Referentova řeč byla odborem se zájmem vyslechnuta a příznivě přijata.

Referent otázky řemeslnické, pan Václav Žižka, pravil, že je mezi řemeslnictvem čilý ruch, ale znalec poměrů že mu řekl, že v této činnosti je mnoho slupek a málo jádra.

Ke konci schůze ujal se slova dp. Tom. Škrdle, uváděje, že socialní odbor družstva Vlasť bude nyní konati každý měsíc schůze; s řečníky socialními že budou na venkov a v okolí Prahy vysílány i jiní odborníci, takže může býti jedna přednáška historická, druhá socialní a třetí třeba o školství; spolek, kamž budou naši řečníci vysláni, může si pozvati k těmto přednáškám všecky okolní

katolické spolky, i budou to schůze manifestační, spojené s velkým prospěchem pro posluchačstvo. Bylo by ovšem žádoucno, aby i obě katolická sdružení na Hradecku a Budějovicku řečníky si cvičila, ven je vysílala, a s pražskými řečníky mezi katolickým lidem spolupůsobila, neboť Praha se svými řečníky na všecky potřeby katolických spolků v Čechách nestačí.

Také brožury budou čileji než dosud vydávány; družstvo Vlasť má z nich sice málo užitku, ale odbyt jejich je stálý a působí dobře. I nechť se hlásí spisovatelé brožur, aneb ať nám aspoň přátelé naši zasílají svá přání, jaké časové brožurky by si přáli, a my si již pro ty obory spisovatele najdeme.

†

Dr. Klement Borový,

prelát-kanovník u sv. Víta
na Král. Hradčanech.

Zemřel dne 31. srpna t. r. po dlouhé trapné nemoci.

Dr. Klement Borový narodil se v Riegersburku v Dolních Rakousích r. 1838. jakožto syn knížecího zahradníka. Záhy z mládí dostal se do Čech a studoval na Novoměstském gymnasiu u Piaristů od r. 1847. do r. 1855. Potom přijat byl do pražského alumnatu a jsa příliš mlád, musil čekati celý rok na kněžské vysvěcení. Na gymnasiu i v semináři studoval s nevšední pílí a znamenitým prospěchem, i použil roku, než byl vysvěcen, k přípravě bohosloveckého doktorátu.

Ustanoven byl praefektem pacholeckého semináře, později vicerektorem kněžského alumnatu, docentem na universitě a konečně r. 1871. řádným profesorem církevního práva na bohoslovecké fakultě pražské.

Jeho činnost byla velice obsáhlá, tak že jsme se divívali, kterak to všecko může zastati. Mimo školu zasahoval velmi horlivě do katolického spolkového života, konal v Praze i na venkově přednášky, ohnivé to řeči, a při tom obíral se historickými studiemi a vydal četné vědecké spisy, takže Česká akademie věd a umění jmenovala ho svým skutečným členem a Královská česká společnost nauk mimořádným údem.

Dr. Klement Borový sepsal Dějiny církevního života v Čechách, život arcibiskupa Medka, vydal objemnou knihu: Sloh církevní a redigoval po dlouhou řadu let Časopis katolického duchovenstva. Kromě toho vydal spisy: Ant. Brus z Mohelnice, dílo to r. 1873. cenou poctěné, Čtyři doby v historii české (1873.), Dějiny arcidiecése pražské, Národní dům český v Římě, Sv. Jan Nepomucký, Patero knih erekčních čili libri erectionum, Životopis kardinálů Bedřicha Schwarzenberga a Fr. de Paula hraběte Schönborna; vydal též akta konsistoře katolické a utraquistické.

Byv zvolen r. 1883. za kanovníka vždy věrné metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze, přes všeliké práce a funkce církevní, jež jako mladší kanovník v hojné míře musil vykonávati, nepřestával působiti na poli literárním a veřejného života církevně-politického; byl ředitelem sv. Janského dědictví a zasedal též v obecním zastupitelstvu a městské radě pražské a konečně jako zástupce velkostatku na sněmu království Českého.

Po slavné schůzi České akademie věd a umění, na níž řečnil o zásluhách záhřebského kanovníka Dr. Račkiho, stihla preláta Dr. Borového dne 2. prosince r. 1894. bolestná rána; byl náhle raněn mrtvicí. Od té doby postonával, až letos vypustil duši.

V pátek, dne 3. září t. r., uložen byl v hrob jeden z nejčinnějších a nejnadanějších synů katolické církve české, muž, jemuž hned tak rovného nebude. I nelze se diviti, že pohřeb jeho byl slavný. Hodinky za nebožtíka konány byly ve čtvrtek ve 3 hodiny odpoledne a pohřeb v pátek v 9 hodin dopoledne. Slavné requiem sloužil kap. děkan Msgr. Ant. Hora, po němž mrtvolu vykropil J. Em. ndp. kardinál kníže arcibiskup Fr. de Paula hr. Schönborn. Pohřbu se súčastnili: úplná metropolitní kapitula, zástupcové české akademie, zemského výboru, města Prahy, Křesť. akademie, Katolické besedy, Kat. Lidového spolku, družstva Vlasti, prof. Jan Drozd v čele úplného výboru záložny sv. Václavské, úřednictvo této záložny, zástupcové kapitol a řádů, české theologické fakulty, pražského semináře, všichni faráři pražští, hojně venkovského duchovenstva a ohromný dav lidu.

Zvěčnělý odpočívá na hřbitově břevnovském u sv. Markéty vedle hrobu světícího biskupa K. Schwarze a kapit. děkana Küffera.

Requiescat in pace!

Manifestační schůze
Historického kroužku družstva Vlasť

koná se

dne 27. a 28. září 1897. ve dvoraně sv. Václavské záložny

v Řetězové ulici č. 223—I.

Program:

Dne 27. září.

V pondělí o 6. hodině večer uvítá J. Magn. kanovník a prof. Dr. Fr. Kryštůfek členy družstva a hosty, zmíní se o účelu a úkolu Historického kroužku a vzpomene zásluh zesnulého P. Jos. Svobody.

Přednášky:

1. Historický román se stanoviska historické pravdy (učitel Jos. Flekáček).
2. Některé význačné a zajímavé stati z historie pražské za doby reformace (farář Fr. Ekert).

Dne 28. září, v den sv. Václava.

Schůze započne o 3. hodině odpoledne v týchž místnostech.

Přednášky:

1. O českých emigrantech v Lešně a Perně (farář V. Hořejsek).
2. Obležení Prahy od Švédů (prof. Jos. Vávra).
3. Historická pravda v operní produkci novověké (prof. V. Müller).
4. Závěrečné slovo předsedy.

Pozn. 1. Z novinářských referentů mají ke schůzi přístup jen ti, kterým budou dodány pozvánky.
2. Ke schůzi mají přístup členové družstva Vlasť a jimi uvedení hosté, dále členové katol. spolků, když se vykáží svým členským lístkem.

Na sklonku XIII. roku.

Vstupujíce v nový, XIV. rok své činnosti, obnovujeme opět své zásady, kterými se od I. ročníku »Vlasti« pevně a nezlomně řídíme. Chceme býti neodvisli ode všech jiných literárních proudů a snažiti se, aby naše družstvo a všichni, kdož s námi stejně smýšlejí, razili cestu samostatné katolické literární straně.

Praví-li kdo, že jest nám respektovati talentův a uměleckých děl našich nepřátel, a že právě proto máme k nim jeviti jistý stupeň shovívavosti, odpovídáme: jen potud, pokud talentové tito nebo díla jejich nepodrývají naší svaté víry; stane-li se však, že se někdo — a byť i jinak nejvíce vynikal — nešetrně nebo dokonce i urážlivě dotkne našeho náboženství, jsme zbaveni k němu veškeré šetrnosti, a nastává povinnost, vystoupiti proti dílům, v nichž se objevují tyto urážky našeho náboženství. Jeť víra svaté světlo nebes; proud jeho blahočinně působí pro časný i věčný život, a proto každý katolický časopis musí se ohrazovati proti všemu, co toto světlo zatemňuje, co mu překáží, je ničí a maří.

V poslední době ozývá se hojně heslo: »Svůj k svému.« Heslo to hlásáme i my pro katolickou literární stranu již po třináct let. Často a často pozvedli jsme varovný hlas, aby katolíci nedávali tisknouti své knihy a časopisy firmám, jež rozšiřují zároveň buď proticírkevní nebo znemravňující tisk. To je cooperatio in malum, tím se napomáhá zlu, nebo procent, kterých liberální firma na katolickém časopise a knize vydělá, užije k hanobení sv. naší víry, k tupení kněžského stavu a snižování věrných katolíků.

Na tom však není dosti: katolický spisovatel dá užitek nepříteli našich snah — liberálnímu tiskaři — a žádá na katolických listech, aby mu jeho dílo zdarma fedrovaly, kdežto ten, kdo z něho měl zisk, neučiní o něm ve svých orgánech ani zmínky.

Je velmi na čase, aby úplně přestal škodlivý obyčej, že některé katolické listy různým liberálním nakladatelům ochotně oznamují, a to mnohdy šmahem a napořád, díla u nich vyšlá, napomáhajíce tak k reklamě a rozšíření spisům a dílům, jež mnohdy, ba velmi zhusta, s hlediska katolického naprosto toho nezasluhují. Jakmile některý časopis nebo publikace potupily naše náboženství, káže nám povinnost, tak dlouho jich neohlašovati, dokud se nakladatel nezaručí, že se něco podobného již nestane.

Heslo »Svůj k svému« vyžaduje dále, abychom nedávali svých prací do listů liberálních. Naše hrdosť a česť toho vyžadují, abychom nedávali svých prací do listů, které naše náboženství urazily neb urážejí. Jestliže katolíci přece tak činí, a jsou-li spisovatelé ti dokonce katoličtí kněží: působí v naší literatuře veliký zmatek a katolickou věc vůbec poškozují. Liberální nakladatel dovedně využitkuje této okolnosti, aby svůj škodlivý časopis dostal do katolických rodin, volaje: »Náš časopis není přec tak zlý — vždyť do něho píší také katoličtí kněží!«

Toto naše stálé, pevné a principielní stanovisko, jež hájíme již XIII let, došlo letos v jistém směru živého ohlasu v »Museu«, časopise československých bohoslovců. Ivančický kaplan Josef Šilhan

hlásá tam (roč. 31., čís. 5. str. 243.) tytéž zásady, které i my zastáváme; vybízí neomysty, aby šli »ven ze sakristie a zakládali spolky, jakých vyžadují ty neb ony místní potřeby a poměry. Neohlížeti se na nic... ani na stranu konservativně národní, ani na tak zvanou lidovou... Jste-li nuceni vystoupiti na obranu svého stanoviska, hned je Pilát jedna ruka s Herodesem, třeba si do té doby nemohli přijíti na jméno a stojíte jako prst sami; »páni« proti vám, lid, jejž jste uvědoměli — lhostejný. Proto za nikoho se nepálit, a hleďte si zříditi vždy svou — (katolickou) stranu. Nemíním, že by se měl člověk separovat za každou cenu ze společnosti; naopak, kde jen trochu možno, ať hájí dobré věci všude, ale pamatovat, aby měl také své lidi . . . *Názorů, které tu předvádím, jsem si dobyl zkušeností; ještě ve IV. roce bohosloví jsem byl proti »bojovnému« poměru P. Škrdlovu, byl jsem samý kompromis, samá smlouva, nyní* ***nemám dosti slov, abych ocenil význam a zvláště solidnost díla, které on vykonal.***«

V budoucím ročníku »Vlasti« uveřejníme tyto práce:

Martin šlechtic Medňanský z Medného, životopis (Jan Halouzka);

Jest pravdou nepochybnou, že umřel M. Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu? (Dr. Antonín Lenz);

Malůvky v národní písni (Al. Hlavinka);

O původu lidské řeči (Fr. Horáček);

Pithecanthropus erectus (Tomáš Pícha);

Katoličtí Srbové v Lužici (Fr. Žundálek);

Novokřesťanství hraběte Tolstého (Filip Jan Konečný);

Mezi Jihoslovany (Tomáš Škrdle);

Kněz Karel San Martino, zakladatel ústavů »Dětí Prozřetelnosti«, příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců (Jos. Flekáček);

Po stopách Bohumilů a lidumilů (Fr. Vaněček);

Studie o Rumunech (Martin šlechtic Medňanský z Medného);

Škola stará a nová (Zkušený učitel z Moravy), a různé jiné, z nichž uvádíme zvláště práci o Češích v Pruském Slezsku, kterou pro »Vlast« píše Jan Vyhlídal, kaplan v Jaktaři u Opavy.

Povídky máme od Vlasty Pittnerové (práci to překrásnou), Bohumíra Brodského, Václava Špačka a překlad z polštiny (Pastely) od Frà Jos. Mergla.

Přehledy literární, divadelní, umělecké, důležité menší zprávy — k nimž přidáme hlídku národohospodářskou — bude »Vlast« přinášeti jako v letech minulých.

V Praze, dne 1. září 1897.

Redakce.

VLASŤ.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

MAJETNÍK, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLASŤ.

REDAKTOR

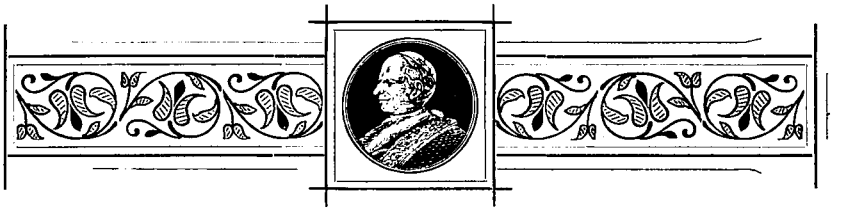
TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XIII. 1896—1897.

V PRAZE.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.

1897.

Obsah XIII. ročníku Vlasti.

A) Životopisy.

Kameš Vojtěch: Bedřich Ozanam 545, 627.

Škrdle Tomáš: Václav Špaček 260.

Vaněček Frant.: Kardinál San Felice 431.

Wildmann Fr.: Josef Renner 30.

B) Články poučné a vědecké.

Dostál Al.: Milíř 360, 443.

Hamršmíd Frà Jos. Ord. Melit.: Proč zakazuje církev páliti mrtvoly neb pohřbení ohněm a jaké jsou dosavadní církevní zákony o něm? 33, 147.

Historický Vlastislav Pravdomil: Poznámky k slavnostem Poděbradským 240, 341, 426, 530.

Hlavinka Alois: O původu národní písně 1, 97, 193, 289, 385, 497, 596, 689.

Jiroušek Tom. Jos.: Národní dělnická organisace v Čechách 1060, 1154.

Kryštůfek Fr. X. Dr.: Mistr Jan Hus 22, 107, 229.

Kyzlink Fr. Dr.: O beduinech 563, 621, 723, 868, 935, 1025, 1140.

Lenz Ant. Dr.: Ottův »Slovník Naučný,« článek Jan Hus 781, 872.

— Petr Chelčický a »Slovník Naučný« XII. 127 scq. 968.

Nedvěd Ant.: Je-li esthetickým obraz neoděný? Dle Sar. »Vrhbosny« 1158.

Ptašinski Josip: Národní život Jihoslovanů 1045.

Reyl Fr.: Cesta po Dalmacii 661, 739, 831, 925.

Sedláček Jar. Dr.: Cestou do Karthaga 337, 418, 557, 637.

Seykora Oldřich V.: Ke studiu Rukopisu Královédvorského 304, 404, 538, 745, 854, 955.

Sladomel Vil. Ig.: Dramatické umění Indů (dle Baumgartena) 649, 765, 835.

Škrdle Tomáš: Některé katolické dobročinné a vzdělávací spolky a ústavy v Praze (Vincentinum, Družina sv. Vojtěcha, Výrobna Růžencová) 75, 177, 182.

— Spolek katolických učitelů 463.

— Oslava osmdesátých narozenin Fr. Pravdy 769.

Šmejkal Jan: Typ Kristův 1068, 1149.

Úslavinský V. F.: Na červené řece 50, 153, 245.

Vaněček Fr.: Po stopách Bohumilů a lidumilů 732, 801, 905, 1001, 1105.

Vondrák Josef: Katolické Německo 332, 433, 552, 657, 862, 931, 1039.

Vrba R.: Novověký feudalism 1165.

Wildmann Fr.: Jan Bugenhagen a poprotestanštění Pomořanska 940, 1051.

C) Čtení zábavné.

Brodský Bohumil: Pan rada 159, 250, 349, 449.

Dostál Alojs: Dobroděj 513, 606, 708, 815, 914, 1013, 1120.

Dvorecký Jan: Nepoznal svého domova 9.

z Finberka Jan Václav: Dřevíkovský Baték 640, 757, 845, 948.

Flekáček Jos.: Cesty bludu a pravdy 13, 137, 202.

Krunertova Jana: Dcery popovy (Markéta Paradovská) 39, 122, 216, 321, 396.

D) Básně.

Sv. Otec Lev XIII.: Parco ac tenui victu contentus, epistola, z latinského přel. Josef Flekáček, 1065.
Bulant Ant.: Abelardův odkaz 393.
— Touhy 706.
— Bezpečný zápis 707.
— Z literární vřavy 707.
Burian Karel: Barvy slz 550.
— K 900 letému jubileu sv. Vojtěcha 593.
— Nad mučeníků hroby . . . 1119.
— Píseň žen křesťansko-socialních, ze slovinského od Dr. J. E. Kreka 1164.
Dvořák-Zbudovský Jan: Slunci 74.
— Vzpomínka 447.
Grossmannová-Brodská L. Sluněčko nad řekou 1118.
— Růže a trní 1119.
Hornov Vlad.: Zlomek legendy o sv. Janu 199, 303.
— Vanitas vanitatum 737.
Kasal Ed. St.: Příteli 202.
— Modlitba 913.
Nečas Jan: Že nevěříte v zázraky? 867.
Tesař-Blanický V.: Pouť na Svatou Horu 8, 105.
— Bratřím 947.
Vránek-Pohořský Jan: V podzimní náladě 159.
— Dora, z Alfreda Tennysona 509.
— Slepá dle Longfellowa 808.
Vysocký F. K.: Jitřní od F. W. Webra 1009, 1151.
Walzel B. Fr.: Otec nemocen 867.
— Mé celle 913.
Zaletěl Prokop: Františku Pravdovi k osmdesátým narozeninám 595.

E) Divadlo, hudba a umění.

Flekáček Josef: Z národního divadla 184, 366, 778, 1072.
Müller Václav: Hudba 80, 268, 484, 668, 882.
Podlaha Ant. Dr.: Výstava grafických umění 267.
— Tragedie ženy 267.
— Výstava maleb Karla Maška 575.

F) Literatura.

Anglická:

Evolution and Dogma (Rev. J. C. Otčenášek) 81.
Life of Card. Manning (Josef Šeřík-Vitínský) 576.

Česká:

Bavlnkovy ženy a jiné povídky od H. a V. Mrštíka (Jan Stejný) 893.
Besedy mládeže 92, 375, 1085.
Blouznivci našich hor od Antala Staška (Jos. J. Veselý) 276.
Český jinoch (Prokop Zaletěl) 376.
Čtvero vzorů křesťanského života (Prokop Zaletěl) 490.
Dědictví Maličkých (Prokop Zaletěl) 374.
Dle nadace od Al. Dostála (Prokop Zaletěl) 1087.
Elektrika v době nynější tmy od Ben. M. Kuldy (Prok. Zaletěl) 1083.
Eugenie od V. Kosmáka (Fr. Šilhavý) 1082.
Frant. Palacký, sepsal Dr. V. Řezníček (Rud. Vrba) 187, 273.
Hry jesličkové a Tříkrálové (V. Černý) 373.
Jaroslav Vrchlický a Aug. Eug. Mužík 894.
Jen žádný strach před smrtí! (Fr. H. Žundálek) 1082.
Kalendáře: Marianský 190, K uctění nejsv. srdcí 190, Svatá rodina 190, Moravan 279, Kneippův 280, Meč, Vlastenecký Poutník, Svatováclavský kalendář 279, Česko-americký 93, 377, Paní a dívek českých 377, Vilímkův Humoristický 280, »Lidu« a »Ruchu« 280, Pečírkův 377.
Kalibův zločin od K. V. Raisa (Filip Jan Konečný) 1084.
Kniha aristokratická od Jiřího Karáska (Jos. J. Veselý) 90.
Korutanské povídky od Gabriely Preissové (Jos. Flekáček) 92.
Královéměstečko od Fr. R. Čečetky (Fr. Kohout) 278.
Kuchařská škola od Svobodové (Ludmila Grosmannová-Brodská) 988.
Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských od Ferd. Tadry (Filip Jan Konečný) 1079.

Lumír XXIV. 1896. (Jan N. Holý) 680.
Mají rodiče právo na školu dítek svých? Od Tom. Střebského (Tom. Škrdle) 889.
Macharovy básně (Jos. J. Veselý) 489.
Mezi slunci a hvězdami (Prok. Zaletěl) 1085.
Moderní knihy (Jan Holý) 1086.
Moderní revue (Jos. J. Veselý) 376.
Moje závěť od Kneippa (Prok. Zaletěl) 1086.
Museum (Josef Flekáček) 375.
— (Prokop Zaletěl) 1182.
Na okrajích kancionálu života, básně Fr. Leubnera, (Josef Flekáček) 488.
Návštěvy od Frant. Heritesa (Josef Flekáček) 1081.
O antisemitismu, přeložil B. Strejček (Prok. Zaletěl) 91.
Obecné vychovatelství od prof. Josefa Šauera (Josef Flekáček) 185.
Obrázky ze smíšené osady (Prok. Zaletěl) 1183.
Obzor (Fr. Šilhavý) 1087.
O jsoucnosti a bytnosti Boží od prof. Dra. Kadeřávka (Dr. Ant. Lenz) 673.
O novém buditelství kněžském 790, 896, 989.
Paedagogika od Josefa Šauera (Josef Kyselka) 984, 1077.
Památky úcty vzdávané sv. patronům národa českoslov. od Dra. Podlahy a Ed. Šitlera (Frà. Jos. Hamršmíd) 888.
Pařížská kommuna (Prok. Zaletěl) 1084.
Počátky českého hnutí dělnického od Dra. Cyr. Horáčka (T. J. Jiroušek) 891.
Pohádka máje od V. Mrštíka (J. Stejný) 895.
Poměr církve ke škole od T. Střebského (Prok. Zaletěl) 1085.
Poměr náboženství katolického ku přírodovědě a kritika v »Naší Době« (Tom. Pícha) 1089, 1176.
Poučení a výstrahy pro učně a tovaryše, zpracoval Al. Davídek, (Frant. Žundálek) 373.
Proti všem od Al. Jiráska (J. J. Veselý) 676.
Ráj duše od Blah. Alberta Velikého (Prok. Zaletěl) 373.
Rajská zahrádka (Prok. Zaletěl) 988.
Rozhledy po lidumilství (Fr. Vaněček) 986.
Sbírka historických příkladů z dějin slovanských zvláště pak českých od Jana Černohouze (J. Flekáček) 890.
Sestupem, sonety H. Undena (Karel Burian) 894.
Sládkova rodina od Vlasty Pittnerové (Jos. J. Veselý) 1086.
Slavičí stezka na Křivoklátsku, napsal Al. Dostál (Prok. Zaletěl) 92.
Student hrdina od Dra. Řezníčka (Prok. Zaletěl) 680.
Svítání na západě od Ot. Březiny (Jos. J. Veselý) 90.
Symboly lásky od Bedř. Kamaryta (T. Škrdle) 584.
Tovačovská kniha ortelů Olomuckých (Fr. Šilhavý) 675.
Tři legendy o krucifixu od Julia Zeyera (Jos. J. Veselý) 186.
Upřímný (Prok. Zaletěl) 1088.
Vlastivěda moravská (Fr. Šilhavý) 888.
Volnosť, rovnosť, bratrství (Prokop Zaletěl) 1088.
Vzájemný poměr učení Petra Chelčického atd. od Dra. Ant. Lenze a traktát Dra. Jarosl. Golla v »Česk. časop. historickém« 85.
Vzrušující hlavy ženské, povídky Fr. X. Svobody (Josef Flekáček) 989.
Za Kneippem od L. Hory (J. Flekáček) 680.
Za slávy otců od Al. Dostála (Karel J. Zákoucký) 92.
Zlatá Praha (Jan N. Holý) 371.
Zlaté lístky (Josef Flekáček) 277.
Zmařené naděje od Boh. Brodského (Prok. Zaletěl) 1087.
Z našich dob 374.
Z publikací české akademie (Josef Flekáček) 988.
Z vesnic a samot od Boh. Brodského (Prok. Zaletěl) 1081.
Život 490.

Flámská:

Ref. Jos. Šeřík-Vitínský, 981, 1076.

Francouzská:

Deux problèmes religieux par Didon (Vojt. Kameš) 368.
Journal d'un prêtre parisien (Jos. Šeřík-Vitínský) 486.
La question des humanités (Jos. Šeřík-Vitínský) 981.
Le cerveau picaresque (Josef Šeřík-Vitínský) 982.
Le roman d'un Jesuite (V. Kameš) 886.
Le vraie Rome par J. Monestès (Vojt. Kameš) 368.
Les catholiques par J. Peccadut (Vojt. Kameš) 368.
Premiers principes d'économie politique par Ch. Périn (V. Kameš) 368.

Holandská:

Katholieke Werkmann (Josef Šeřík-Vitínský) 82.

Chorvatská:

Ref. Fr. Štingl.

Balkan jedinstva i bratrskoj stogi (Fr. H. Žundálek) 83, 579.
Ljetne noći 789.
Pjesme Milana Begovića 789.
Pobieljeni grobovi 789.
Predavanja oknjigi staroslovenskoj 789.
Slovnica i čitanka českoga jezika a Rječnik 790.
Trofanda iz hercegovačka dubrave 789.
Vjeri i domu 789.

Islandská:

Ref. Jos. Šeřík-Vitínský, 576, 1075.

Italská:

Ref. Josef Flekáček:
Fra Tommaso Campanella 270.
Il sordomuto e la sua educazione 578.

Latinská:

Papa sit rex Romae (J. Šeřík-Vitínský) 1075.
Philos.-theor. Institutiones secundum doctrinam Aristotelis et Thomae Aquinatis 577.
Praeco latinus (V. Kameš) 1075.
Psychologia rationalis Bernardi Boederri S. J. (Fil. J. Konečný) 978.

Německá:

Allgemeinheit und Einheit des sittlichen Bewusstseins von Dr. Wilhelm Schneider (Fil. Jan Konečný) 271.
Das christliche Handwerk (P. Zaletěl) 583.
Geschichte der Päpste 581.
Humanität und Humanismus von Alb. Weiss (Fll. J. Konečný) 582.
Katholiken-Organisation (Prok. Zaletěl) 983.
Kiesel und Krystall (Jos. Osecký) 84.
May Karel (V. Koranda) 370.
Religion und Wissenschaft 983.
Stimmen aus Maria-Laach 371.
Theologisch-praktische Quartal-Schrift 371.
Was ist Bildung? (Prok. Zaletěl) 887.
Zur Kirchenpolitik Preussens (J. Šeřík-Vitínský) 1077.

Polská:

Apologie naukowa wiary chrzesćiańskiej (Dr. Jos. Tumpach) 487.
Cudzoziemiec 673.
Fotografie wioskowe (J. Osecký) 673.
Matejko (Jos. Osecký) 887.
Podręcznik prakticzny ikonografii chrześcijańskiej, skreslil X. A. Brykczyński (Dr. Jos. Tumpach) 271.

Rusínská:

Zora (Fr. Žundálek) 368.

Ruská:

Ref. Fr. Žák.

Boborykin P. D. 788.
Duša i priroda od Danilevského (Fr. Žák) 982.
Evangelia ot Marka 983.
Filosofskija tečenija ruskoj poezij od P. Percova 1176.
Istoriko literaturny je očerki 886.
Turgeněv: Kritičeskij etjud J. Nikolajeva 671.
Zakonodatělstvo i mravy v Rossij XVIII. věku 1076.

Slovenská:

Sbornik Musiálnej slovenskej spoločnosti (Jos. Flekáček) 369.
Tovaryšstvo (V. Kotrch) 580.

Slovinská:

Lirske in epske poezije (Fr. Štingl) 672.

Srbská:

Ref. Fr. Štingl:

Bilance Bosenské literatury za vlády rakousko-ukerské (prof. Jan Třeštík) 363.
Ivkova slava 83.
Jelenine pesme 83.
Naselje 581.
Pupoljci 83.
Radetiča Mara 82.
Sa Belog-grada 581.
Sadanji Srbin 83.
Serdalinke 581.
S mora i primcrji 581.

Španělská:

Ref. Jakub Hurecký 980.

Transválská:

Ref. J. Šeřík-Vitínský 82.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Sv. Otec Lev XIII. 93, 190, 281, 378, 491, 585, 681, 793, 896, 991, 1095, 1183.
Ant. Marek, Čas a nynější kněží zeloti 587.
Americké spolky 383.
Aurelii Prudentii Clementis Opera 588.
Božena Němcová a probošt Václav Štulc 588.
Cizina o české knize 1185.
Co jest volterián? 1097.
Činnosť Tiskové ligy 496, 591, 687, 797, 897.
Drobné zprávy z Jihoslovanska 683.
Dva bezbožní 381.
Flámština a Flamingové v Belgii (Jos. Šeřík-Vitínský) 1099.
Herbenovy literární boule (Filip Jan Konečný) 491.
Hermeneutica biblica 684.
Jednota katolických učitelů 684, 994.
Klerikální nevědomosť či nepoctivosť? Napsal Dr. Karel L. Řehák 493.
K odchodu dp. Fr. Pohunka z Prahy 1184.
Kondolenční navštívenky 286.
Kongregace chudých služek 794.
Křížkův domácí lékař 192.
Kulturní dílo katolíků v temné Africe 682.
Láska v beletrii 1098.
Leibnitz a katolicismus 1098.
Leo Taxil podvodník 797.
Lurdy, Řím, Paříž 286.
Lužičtí Srbové 793.
Macharova sláva bledne 794.
»Máj« a fond pro katol. spisovatele 588.
Mládí od M. Halba 1097.
Moravci v Berlíně 1100.
Národopisná výstava československá v Praze 285.
Naše doba 586.
Naše doba a literární sjezd družstva Vlasť 1095.
Návrat, činohra od Jos. Flekáčka 993.
Odkaz spisovatele kněze rodné obci 382.
Paběrky z novin 191, 283, 380, 493, 588, 684, 795, 898, 994, 1100.
Plzeňské listy 383.
Pomník Boleslava Jablonského v Krakově 94.
Premie řádným předplatitelům 94.
Protizednářský sjezd v Tridentě 382.
Překladatel omlouvá spisovatele 382.
Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku 95.
Statistika pojišťování dělnictva (Rud. Vrba) 378.
Valná hromada Tiskové ligy 567.
Valná hromada Matice Srbské 682.
Výbor Tiskové ligy 192, 383, 797.
Výroční zpráva Jednoty sv. Methoděje ve Vídni 897.
Vyznamenaní katoličtí duchovní v Německu 1098.
Vzpomínka 1096.
Zprávy z rusínské Haliče a Ukrajiny 96, 383.

Různé zprávy a články.

† Josef Fischer, děkan ve Volyni 496, 684.
† Dr. Klement Borový 1187.
Jihoslovanské rovy 798, 901, 998, 1103.
Katolickému učitelstvu v zemích koruny Svatováclavské! 798.
Pozvání k valné schůzi katechetského spolku 1104.
Prof. Masaryk nemůže zapomenouti (Filip J. Konečný) 569, 665.
Provolání ku katolickému sjezdu do Hradce Králové 1104.
Za † prelátem Šeb. Kneippem 966.
Zasláno od Fr. Grydila 288.
Zasláno od Leop. Kolíska 496.
Zasláno od Tiskové ligy 800.

Zprávy o družstvu Vlasť a jeho odborech.

Ruský hlas o družstvu 493.
Socialní část literárního sjezdu družstva Vlasť 54, 168, 210.
Socialní odbor 286, 384, 903, 1185.
Na sklonku XIII. roku 1189.
Valná hromada družstva 473.
Výbor družstva Vlasť 192, 384, 496, 688, 1000.
Z Historického kroužku 96, 288, 592, 800, 1000, 1188.